

**HAMDULLAH HAMDÎ'NİN
YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎSİ
(GRAMER – METİN – DİZİN)**

Mehmet Cihat ÜSTÜN

**Doktora Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK
2014
Her Hakkı Saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Mehmet Cihat ÜSTÜN

HAMDULLAH HAMDÎ'NİN
YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎSİ
(GRAMER – METİN – DİZİN)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

ERZURUM – 2014

14/03/2014

SOSYAL BİLİMLER ENTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Zelihâ Mesnevisi (Gramer – Metin – Dizin)**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin / Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim / Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin / Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin / raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/03/2014

Mehmet Cihat ÜSTÜN

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK'un danışmanlığında, Mehmet Cihat ÜSTÜN tarafından hazırlanan bu çalışma 14/03/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı'nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Abdülbaki ÇETİN
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

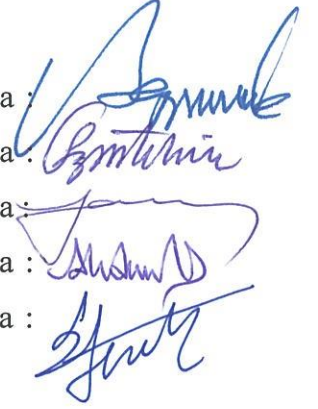
İmza :

İmza :

İmza :

İmza :

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 14/03/2014

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR	XI
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	XII
ÖN SÖZ	XV
GİRİŞ	1
I. XV. YÜZYILDA BATI (OĞUZ) TÜRKÇESİ	1
II. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİNİN MÜELLİFİ	4
III. XV. YÜZYILA KADAR YAZILMIŞ YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİLERİ	6
IV. HAMDULLAH HAMDÎ'NİN YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİ	7
V. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİNİN İÇERİĞİ	9
VI. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİNİN NÜSHALARI	9
VII. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR ..	11

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME / GRAMER

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ	15
1.1.1. Seyfettin Özege (Ö) Nüshası'nın Yazım Özellikleri	17
1.1.2. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi (K) Nüshası'nın Yazım Özellikleri	36
1.1.3. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Ayasofya Serisi (S) Nüshası'nın Yazım Özellikleri	56
1.2. SES BİLGİSİ	57
1.2.1. Art Zamanlı Ses Olayları	57
1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri	57
1.2.1.2. Ünsüz Değişmeleri	58
1.2.1.3. Ünsüz Düşmesi	62
1.2.2. Eş Zamanlı Ses Olayları	64
1.2.2.1. Ünsüz Tonlulaşması	64
1.2.2.2. Ünlü Düşmesi	66
1.2.2.3. Ünsüz Türemesi	66

1.2.2.4. Ünlü Türemesi	67
1.2.2.5. Ünlü Birleşmesi	67
1.2.2.6. Hece Yutumu	68
1.2.2.7. Koruyucu Ünsüz (y)	69
1.2.2.8. Ünsüz Tekleşmesi	69
1.2.2.9. Ünsüz İkizleşmesi	70
1.2.3. Ünlü Uyumu	70
1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	70
1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	71
1.2.3.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde Yuvarlaklaşma	71
1.2.3.2.2. Eklerde Yuvarlaklaşma	72
1.2.3.2.2.1. Hem Düz Hem de Yuvarlak Ünlülü Ekler	73
1.2.3.2.2.2. Yuvarlak Ünlülü Ekler	73
1.2.3.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler	76
1.2.3.3. Ünsüz Uyumu	78
1.3. ŞEKİL BİLGİSİ	81
1.3.1. Sözcük Türetme	81
1.3.1.1. Türkçe Yapım Ekleri	81
1.3.1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	81
1.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	86
1.3.1.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri	90
1.3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	93
1.3.1.2. Farsça Kökenli Yapım Ekleri / Edatlar / Birleşik Kelimeler	96
1.3.1.3. Arapça Kökenli Yapım Ekleri / Edatlar	106
1.3.2. Sözcük Çekimi ve Çeşitleri	107
1.3.2.1. İsim Çekimi	107
1.3.2.1.1. Çokluk Hâli	107
1.3.2.1.2. İyelik Ekleri	108
1.3.2.1.3. Aitlik Eki	111
1.3.2.1.4. Hâl Ekleri	111
1.3.2.1.4.1. Yahn Hâl	111
1.3.2.1.4.2. İlgi Hâli	112

1.3.2.1.4.3. Belirtme (Yükleme) Hâli	113
1.3.2.1.4.4. Yönelme Hâli	115
1.3.2.1.4.5. Bulunma Hâli	117
1.3.2.1.4.6. Ayrılma (Çıkma) Hâli	120
1.3.2.1.4.7. Vasıta Hâli	123
1.3.2.2. Sıfatlar	124
1.3.2.2.1. Niteleme Sıfatları	124
1.3.2.2.2. Belirtme Sıfatları	126
1.3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları	126
1.3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları	127
1.3.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	127
1.3.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	128
1.3.2.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları	128
1.3.2.2.2.2.4. Topluluk Sayı Sıfatı	128
1.3.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	128
1.3.2.2.2.4. Soru Sıfatları	135
1.3.2.3. Zamirler	136
1.3.2.3.1. Kişi Zamirleri	136
1.3.2.3.2. İşaret Zamirleri	142
1.3.2.3.3. Dönüşlülük Zamiri	146
1.3.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri	148
1.3.2.3.5. Soru Zamirleri	157
1.3.2.4. Zarflar	160
1.3.2.4.1. Durum (Hâl) Zarfları	160
1.3.2.4.2. Zaman Zarfları	160
1.3.2.4.3. Miktar Zarfları	161
1.3.2.4.4. Yer Yön Zarfları	161
1.3.2.4.5. Soru Zarfları	162
1.3.2.5. Edatlar	164
1.3.2.5.1. Çekim Edatları	164
1.3.2.5.2. Bağlama Edatları	169
1.3.2.5.2.1. Sıralama Edatları	169

1.3.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları	169
1.3.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları	170
1.3.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları	170
1.3.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar	174
1.3.2.5.3. Ünlem Edatları	175
1.3.2.6. Fiil Çekimi	183
1.3.2.6.1. Basit Kip ve Zamanlar	183
1.3.2.6.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	183
1.3.2.6.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman	184
1.3.2.6.1.3. Belirli Geçmiş Zaman	184
1.3.2.6.1.4. Şimdiki ve Geniş Zaman	184
1.3.2.6.1.5. Gelecek Zaman	186
1.3.2.6.1.6. İstek Kipi	186
1.3.2.6.1.7. Dilek-Şart Kipi	187
1.3.2.6.1.8. Gereklilik Kipi	187
1.3.2.6.1.8. Emir Kipi	188
1.3.2.6.2. Birleşik Kipler	189
1.3.2.6.2.1. Hikâye Birleşik Zaman	189
1.3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	189
1.3.2.6.2.1.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	189
1.3.2.6.2.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi	189
1.3.2.6.2.1.4. İstek Kipi Hikâyesi	191
1.3.2.6.2.1.5. Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi	192
1.3.2.6.2.2. Rivayet Birleşik Zaman	192
1.3.2.6.2.3. Şart Birleşik Zaman	192
1.3.2.6.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	192
1.3.2.6.2.3.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı	193
1.3.2.6.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı	193
1.3.2.6.2.4. “-ken” Zarf-Fiil Şekli	194
1.3.2.6.3. Fiil Çekiminde Soru Şekli	195
1.3.2.7. Birleşik Fiiller	197
1.3.2.7.1. Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller	197

1.3.2.7.2. Kuralh Birleşik Fiiller	201
1.3.2.7.3. Karmaşık Birleşik Fiiller	203
1.3.2.7.4. Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	203
1.3.2.7.4.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	204
1.3.2.7.4.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	207
1.3.2.8. Fiilimsiler	209
1.3.2.8.1. İsim-Fiiller	209
1.3.2.8.2. Sıfat-Fiiller	210
1.3.2.8.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri	210
1.3.2.8.2.2. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri	211
1.3.2.8.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri	212
1.3.2.8.3. Zarf-Fiiller (Gerindium)	212
1.3.2.8.3.1. Hâl (Durum) Zarf-Fiilleri	213
1.3.2.8.3.2. Zaman Zarf-Fiilleri	214
1.3.2.8.3.3. Bağlama Zarf-Fiilleri	217
1.3.2.9. İsimlerde Bildirme	218
1.3.2.9.1. Geniş Zaman	218
1.3.2.9.2. Görülen Geçmiş Zaman	218
1.3.2.9.3. Duyulan Geçmiş Zaman	219
1.3.2.9.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı	219
1.3.2.9.5. Şart	219
1.3.2.9.6. “iken” Zarf-Fiili	220
1.3.2.9.7. Bildirme Olumsuzluk	220
1.3.2.9.8. Bildirme Soru	221
SONUÇ	222
METİN	227
DİZİN İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	697
DİZİN	701
KAYNAKÇA	1085
ÖZ GEÇMİŞ	1095

ÖZET
DOKTORA TEZİ
HAMDULLAH HAMDÎ'NİN YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİ

Mehmet Cihat ÜSTÜN

Danışman: Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

2014, Sayfa: 1095

Jüri: Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK (Danışman)

Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR

Doç. Dr. Abdülbaki ÇETİN

Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU

XV. yüzyılın ikinci yarısında Hamdullah Hamdî tarafından Anadolu sahasında kaleme alınmış Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi üzerine yapılan bu çalışma “Giriş, Gramer, Metin ve Dizin” kısımlarından teşekkül etmektedir.

“Giriş” kısmında, XV. yüzyılda Batı (Oğuz) Türkçesi'nin durumu, mesnevinin müellifi olan Hamdullah Hamdî'nin hayatı, XV. yüzyıla kadar yazılmış Yûsuf u Zelîhâ mesnevileri, Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin içeriği, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin nüshaları, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

“Gramer” bölümünde eserin “Yazım Özellikleri, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi” hususiyetleri, metnin tanıklığında sunulmaya çalışılmıştır.

“Metin” bölümünde Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin metin değerini dilsel açıdan inceleyebilmek için telif tarihine yakın ve ikisi harekeli olmak üzere üç nüshasının tenkitli metni yer almıştır. Metnin yazımında genel kabul gören çeviri yazı alfabesi kullanılmıştır.

“Dizin” bölümünde metnin söz varlığı; köken, anlam ve görev bakımından gramatikal hususiyetler dikkate alınarak ortaya konulmuştur.

Çalışmanın sonunda ise bir bibliyografya verilmiştir.

ABSTRACT**Ph. D. THESIS****HAMDULLAH HAMDÎ'S *YÛSUF U ZELÎHÂ* MASNAVI****Mehmet Cihat ÜSTÜN****Advisor: Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK****2014, Page: 1095****Jury: Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK (Advisor)****Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN****Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR****Asist. Prof. Dr. Abdülbaki ÇETİN****Asist. Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU**

This study which is based on *Yûsuf u Zelîhâ* masnavi written by Hamdullah Hamdî in the second period of 15th century consists of introduction, grammar, text, and index parts.

In the "Introduction" part the some information about the status of West (Oğuz) Turkish, the life of the author Hamdullah Hamdî, *Yûsuf u Zelîhâ* masnavies written until 15th century, *Yûsuf u Zelîhâ* masnavi of Hamdullah Hamdî, the content of *Yûsuf u Zelîhâ* masnavi, the copies of *Yûsuf u Zelîhâ* masnavies, and the studies based on *Yûsuf u Zelîhâ* masnavi have been given.

In the "Grammar" section the grammatical constituent of the work is specified and formed three subchapters named Orthographic Features, Phonics, and Morphology. The characteristics of each parts have been presented in reference to the text.

In the "Text" section, three reviewed copies of *Yûsuf u Zelîhâ* masnavi, two of them having accentuation and close copyright date have been included in order to analyse the text in terms of linguistic context. In the text translation generally accepted translation font alphabet is used.

In the "Index" section the vocabulary of the text is presented in terms of etymon, sense, and task by taking grammatical characteristics into consideration.

At the end of the study a bibliography based on books, theses, articles, and paper is given.

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
AÜ	Ankara Üniversitesi
b.	beyitler
bkz.	bakınız
bs.	baskı
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
e.	edat
f.	fil
Far.	Farsça
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
i.	isim
İÜ	İstanbul Üniversitesi
K	Kastamonu yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası
Ktp.	Kütüphane
M.	Milâdî
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
mec.	mecaz
Moğ.	Moğolca
Ö	Seyfettin Özege Nüshası
ö.	özel
örn.	örneğin
s.	sayfa
S.	Sayı
S	Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Nüshası
sf.	sıfat
Soğ.	Soğdca
ss.	sayfa sırası
T.	Türkçe

T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TAED	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
TDAY	Türk Dili Araştırma Yıllığı
TDED	Türk Dili ve Edebiyat Dergisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTEK	Türk Tarih Encümeni Külliyyatı
TTK	Türk Tarih Kurumu
tar.	Tarîkat
tas.	tasavvuf
Yun.	Yunanca
ü.	ünlem
yf.	yardımcı fiil
zm.	zamir
zf.	zarf
>	Sağdaki soldakinden gelişmiştir
<	Soldaki sağdakinden gelişmiştir.
?	Soldaki durum şüphelidir / Bilinmiyor
/	ve, veya
/	mısralar arası kullanım
-x	x ektir
x-	x fiildir.
x ... x	x ile x arasında metin parçası var
→	dizinde bkz.
→	Sağdakini soldakiyle karşılaştır.
↔	Sağdaki ve soldakini birbiriyle karşılaştır.
ø	atılan/boş bırakılan harf/ek/sözcük
=	Sağdaki ifade günümüzdeki karşılıktır.

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ء	ﺀ	ش	Ş; ş
آ	A, Ā; a, ā	ص	S, s
ا	A, e; A, Ā; a, e; a, ā	ض	D, Ž; d, ž
ب	B, P; b, p	ط	Ṭ; ṭ
پ	P; p	ظ	Z; z
ت	T; t	ع	‘
ث	Ṣ; ṣ	غ	Ġ; ġ
ج	C, Ć; c, ċ	ف	F; f
چ	Ć; ċ	ق	Q; q
ح	H; h	ك	K, G; k, g, ñ
خ	H; h	ل	L; l
د	D; d	م	M; m
ذ	Z; z	ن	N; n
ر	R; r	و	V, O, Ö, U, Ü, Ū; v, o, ö, u, ü, ū, ō
ز	Z; z	ه	H; h, a, e
ژ	J; j	ی	Y, I, Ī, Ī; y, i, ī, ī
س	S; s		

ÖN SÖZ

Kaynağına Orhun metinlerinde rastladığımız Oğuz Türkçesi, ilk önce Eski Türkçenin etkisiyle yazılmış eserlerde kendi ağız özelliklerini hissettirmiş, XIII. yüzyıldan sonra Türkçenin farklı yazı dillere ayrılması sonucunda kendi söyleyiş özelliğine dayalı bir yazı dili olmuştur. Türklerin Anadolu'ya girişiyle birlikte bu bölgeye gelip yerleşen Oğuzlar, kendi ağız özelliklerini yazdıkları eserlere yansıtmaya, böylece Oğuzca temeline dayalı bir yazı dili oluşturmaya başlamışlardır.

14. yüzyıldan itibaren kendisini sanatsal açıdan olgunlaştıran Oğuz Türkçesiyle müellifler duygularını estetik ve edebî bir biçimde aktarmaya çalışmışlardır. Bu çabanın sonucu olarak Anadolu'da dil ve edebî faaliyetler, her geçen yüzyılda daha da olgunlaşarak gelişmiştir. Arap ve Fars edebiyatıyla olan münasebet, oradan alınan edebî türler ve sözcükler, bu gelişimi hızlandırmış bununla yanında Türkçenin alıntı sözcükler ve gramer kurallarıyla muhatap olması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Bu edebî faaliyetler neticesinde Anadolu'da Oğuzların söyleyiş özelliklerine dayanan bir yazı dili ile sanat değeri yüksek eserler verilmiştir. Ortaya konan eserlerin içerisinde Yusuf kıssaları önemli bir yer tutmuştur. İlk örneğine Selçuklu döneminde Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u ile tanık olduğumuz bu temayül her geçen yüzyılda değişen ve gelişen edebî faaliyetler ve dilsel niteliklerle daha da olgunlaşmıştır. XV. yüzyıla gelinceye kadar birçok Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi yazılmıştır. Bu yüzyıla kadar yazılan Yusuf kıssaları kendisinden sonrakilere zemin hazırlasa da edebî nitelik açısından tam olgunlaşmamıştır.

Böyle bir dönemde kendisinden sonrakilere hem örnek teşkil edecek hem de sanat değeri açısından Anadolu'da yazılmış ilk edebî Yusuf kıssası olma niteliği taşıyan eser Ak-Şemseddin-zâde Hamdullah Hamdî tarafından telif edilmiştir. İranlı şâir Molla Câmî'nin aynı adı taşıyan mesnevisinden kimi tercüme kimi telif olmak kaydıyla oluşturulmuş eser; yüksek edebî değeri, sanatkârâne üslubu, açık, anlaşılır, sâde Türkçesiyle Türk edebiyatının en önemli Yûsuf kıssalarından birisi olarak bilinmektedir. Öyle ki, eserin müellifi başka eserleri de olmasına rağmen Yûsuf u Zelîhâ şâiri olarak anılmıştır.

Başlangıcından günümüze kadar Oğuz Türkçesiyle yazılmış eserler üzerinde gerek edebî gerek dil incelemesine dönük çalışmalar yapılmıştır. Edebî değeri açısından Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi de bu çalışmalar için kaynak olmuştur. Yurt içi ve yurt dışında toplam yüz kırk nüshası tespit edilen, Anadolu'nun hemen hemen her diyarında sevilerek okunan ve sözlü anlatılara kaynaklık eden bu mesnevi üzerine

birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok eserin tanıtımı, edebî değeri, metin şerhi ve niteliği çerçevesinde ortaya konmuştur. Mesnevinin içerdiği dil malzemesi hususunda, edebî nitelikli eserlerde madde başı bilgilendirmeler ile “yerli söylem ve deyimsel kullanımlar” esasına dayalı makale boyutunda bir çalışma dışında herhangi bir gramer ve dil incelemesi yapılmamıştır.

Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin gramer özelliklerini incelediğimiz bu çalışma “Giriş, Gramer, Metin ve Dizin” bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin yazıldığı dönemin dil özellikleri metnin tanıklığında verilmiştir. Ardından Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin müellifi Hamdî’nin hayatı, Türk edebiyatında Yûsuf kıssası yazma geleneği, Hamdî’nin eserini yazıncaya kadar kaleme alınmış olan Yûsuf kıssaları, Hamdî’nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin içeriği, yurt içi ve yurt dışında kayıtlı olan nüshaları ve üzerine yapılmış bilimsel çalışmaların bibliyografik bilgileri sunulmuştur.

“Gramer” bölümünde, öncelikle mesnevinin beyit sayısına ve dil özelliğine temel olan nüshaların yazım özelliklerine yer verilmiş, mesnevi ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. İncelenen kelimelerdeki ses değişimleri art zamanlı ve eş zamanlı olarak mukayese edilmiş, tarihsel gelişim çerçevesinde sözcüklerin etimolojik değerlendirilmesi yapılmış ve mesnevideki kullanım türleri ayrıntılı olarak verilmiştir. Gramer incelemesi yapılırken elde edilen bulgular, metnin tanıklığında beyit numarası, örnek teşkil eden sözcük ya da sözcük grubunun sağ tarafına yazılmak kaydıyla belirtilmiştir.

“Metin” bölümünde, tespit edilen yüz kırk nüsha içerisinden mesnevinin telif tarihine en yakın, varak ve satır sayısı eksik olmayan ve ikisi harekeli olmak kaydıyla üç nüsha tercih edilmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Serisi 3902 no’lu (S), Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi (K) ve Erzurum Seyfettin Özege (Ö) nüshalarının temel alınmasıyla dil incelemesine esas olan tenkitli metin elde edilmiştir. Arap temelli Türk alfabesiyle neşredilmiş olan mesnevinin “Times Turkish Transcription” fontları aracılığıyla çeviri yazı esasına göre aktarımı yapılmıştır. Bölüm başlıkları büyük harflerle, anlatılanlara destek mahiyetinde verilen ayet, hadis, Arapça ve Farsça ifadeler kendi orijinal karakterleriyle verilmiştir. Ayet ve hadislerin Türkçe karşılığı ile kayıtları dipnotlarda belirtilmiştir. Her beyit bir sayı ile numaralandırılmış, nüshaların varak numarası ise metnin sol tarafında belirtilmiştir. Metnin neşri yapılırken manzum eser olması sebebiyle nazım kaideleri dikkate alınmış, kelimelerin transkripsiyonu dönemin dil özellikleri

çerçevesinde aktarılmıştır. Karşılaştırılan nüshalar arasındaki farklar dipnotlarda nüsha farkı olarak belirtilmiştir.

“Dizin” bölümünde metnin sözcük ve sözcük grupları anlam ve yapı çerçevesinde incelenmiştir. Sözcüklerin daha çok metindeki tercüme esas anlamları verilmiştir. Bununla birlikte sanatlı söyleyiş sonucunda oluşan ikili manaya sahip sözcüklerde ise gerçek anlam üzerinde durulmuştur. Dizin çalışmasında, metnin söz varlığı ve diğer dillerden Türkçeye yapılan alıntı sözcüklerin durumu izah edilmiştir. Dizinde uygulanan usuller bu bölümün açıklama kısmında ayrıntıları ve tanıklarıyla gösterilmiştir.

Çalışmalarım esnasında desteğini ve zamanını benden esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK’a; gerek akademik gerek güncel bilgi ve deneyimlerini paylaşmaktan imtina etmeyen Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN’e, Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR’e, Doç. Dr. Funda KARA’ya, Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU’na; Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Abdülbaki ÇETİN’e; Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ’ye; eserinden yararlanma imkanı bulduğum Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Çağlayan YILMAZ’a; Yûsuf u Zelihâ mesnevisi üzerine Harvard’da yaptığı edebî içerikli çalışmasını hiçbir tereddüt duymadan gönderme nezaketinde bulunan Batman Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Zehra ÖZTÜRK’e; bu çalışmamı tamamlayabilmek için ihtiyaç duyduğum zaman hususunda iyi niyetli yaklaşımıyla her zaman bana destek veren Atatürk Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Osman MERT’e, süreç içerisinde kütüphanesinin kapılarını ardına kadar açan ve sahip olduğu bilgi birikimini benimle paylaşan mesai arkadaşım Okt. Aşur Özdemir’e teşekkür ederim.

Erzurum, 2014

Mehmet Cihat ÜSTÜN

GİRİŞ

Kökene Eski Türkçe'ye kadar uzanan, 13. yüzyılda karışık dilli eserler açısından bir geçiş devresi yaşayan, 14. yüzyılda fonetik ve morfolojik açıdan bütünüyle Oğuzca özelliklere dayalı bir yazı dili olabilme kudreti gösteren ve 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yavaş yavaş yerini Klasik Osmanlı Türkçesine bırakan Türk yazı tarihinin bu dönemi Batı (Oğuz) Türkçesi olarak adlandırılmaktadır.

Başlangıcından itibaren Oğuz Türkçesi, bulunduğu her yüzyıl içinde sosyal, siyasî, kültürel ve toplumsal gelişmelere bağlı olarak müelliflerin elinde gelişimini sürdürmüştür. Bu durum elbette ki, yazılı eserler üzerinde etkisini göstermiş, bir önceki yüzyılda yazılan eserler ile bir sonraki yüzyılda kaleme alınan eserler arasındaki ses bilgisi ve cümle bilgisi farklılıkları kendisini hissettirmeye başlamıştır.

Üzerinde dil incelemesi yaptığımız metnimizin telif edildiği yüzyılı, müellifini, muhtevâsını dilsel ve edebî nitelik açısından gözden geçirmek faydalı olacaktır.

I. XV. YÜZYILDA BATI (OĞUZ) TÜRKÇESİ

“XIII, XIV ve XV. yüzyıllarda kullanılan Oğuz Türkçesi, siyasi olarak Anadolu Selçuklularının son dönemini, beylikler devrini, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerini; Osmanlıların ilk iki asrını içine almaktadır.”¹ XIII. yüzyıldan itibaren halkın konuşma diline dayalı yeni bir yazı dili olarak filizlenen Oğuz Türkçesi, XIV. yüzyıldan itibaren kendi karakteristik özelliğini ortaya koymaya başlamıştır. Böylelikle Oğuzca söyleyişe dayalı bir yazı dili teşekkül etmiştir. XIV. yüzyılda beyliklerin başında bulunan yöneticilerin de katkısıyla bir önceki yüzyıla göre Oğuz Türkçesi sadece halkın işine yarayacak eserlerin yazımında değil; her türlü konuda kullanılabilen bir yazı dili olgunluğuna erişmiştir.

Ankara Savaşı sonucunda meydana gelen siyâsi boşluğa rağmen edebî faaliyetlerin canlılığını yitirmemesi nedeniyle Oğuz Türkçesi gelişimini sürdürmüş, özellikle fetret devrinin geride bırakılmasında büyük rolü olan Çelebi Mehmet, akabinde II. Murat dönemlerinde devrin yazı dili olarak karakteristik varlığını devam ettirmiştir.

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle İstanbul'un fethiyle birlikte Oğuz Türkçesinin seyri de değişmeye başlamıştır. Bir önceki yüzyılda Arap ve Fars diline karşı başarılı bir şekilde mücadele eden Oğuz Türkçesi bu tarihten itibaren Arapça ve Farsça

¹ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s. 457

sözcük ve gramer kurallarının etkisine girmeye başlamıştır. Bu dönemde, Arapça ve Farsçaya ait nitelikleri kullanabilmek maharet olarak değerlendirilirken Türkçe yazmak bir kusur vesilesi sayılmıştır. Bu durumun sonucu olarak edebî eserlerde kullanılan dil, ağırlaşmaya ve halkın konuşma dilinden uzaklaşmaya başlamıştır. Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş niteliği taşıyan bu dönemde açık, net, anlaşılır olan ve halkın dilinden beslenen yazı dili, yerini yavaş yavaş ağır, süslü ve sanatlı bir yazı diline bırakmıştır.

Kendi karakteristik özelliklerinin yanı sıra Osmanlı Türkçesine geçiş niteliği taşımasından dolayı yuvarlak ve düz ünlülü çekimlerin bir arada bulunduğu XV. yüzyılda Oğuz Türkçesinin ses ve şekil bilgisi niteliklerini metnimizin tanıklığında şu şekilde özetlemek mümkündür:²

1. İlk hecede kapalı e (é) ünlüsü yerine genellikle /i/ ünlüsünün yer aldığı görülse de bu dönemde aynı kelimenin ikili şekilde yazıldığı söylenebilir:

besler 1911 ↔ *bisledi* 495, *geydi* 563 ↔ *giye* 772, *beline* 2035 ↔ *biline* 887

2. Kelimelerdeki kalınlık-incelik uyumu, uyum dışında kalan ekler üzerinde bile etkisini göstermektedir:

yaşıla 480, *anlardağı* 2006, *bayıdı* 2072, *çıkarımış* 3408, *yunmazısa* 3586

3. Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi olan bu yüzyıldan itibaren yuvarlak ünlü barındıran kelimelerin yuvarlak ünlülü şekillerinin yanı sıra düz ünlülü şekillerine de rastlamak mümkündür:³

okı 3215 ↔ *okudı* 2551, *beri* 3698 ↔ *berü* 3593, *büyüdü* 3443 ↔ *büyütme* 1677

4. Ön seste “b > v” değişimi sadece iç ve son seslerde değil sözcük başında da gerçekleşmiştir:

var (< *bar*) 2627, *vardı* (< *bar-*) 5990, *ev* (< *eb*) 4245, *tavşan* (< *tabışgan*) 1321

5. “t- > d-” değişimi açısından bu dönemde ince ünlülü kelimelerde “d-”ye dönüşme büyük oranda gerçekleşirken kalın ünlülü kelimelerde “t-”nin korunma alanı yüksektir. Bazen de nöbetleşe kullanım kendini göstermektedir:

degme (< *tegme*) 1655, *demür* (< *temir*) 145, *tolu* 1531, *ıtardı* 6161, *dağ* 2441 ↔ *tağ* 693, *dağdı* 2748 ↔ *tağdı* 2412, *der* 3262 ↔ *ter* 2322

² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (Giriş)*, TDK Yayınları, Ankara 2009, ss. XCV-C

³ Aziz Gökçe, “Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu Ve Ünsüz Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring 2009, s. 993

6. “k > h” değişimi büyük oranda kendisini gösterse de bir metinde aynı kelimenin iki şekilli yazımına rastlamak mümkündür:

koğular 1937 ↔ *koğuda* 2390

7. İlgi durumu eki ve iyelik ekleri 1. ve 2. teklik şahıslarda yuvarlak-dar ünlülü çekimlerin yanında düz-dar ünlülü; 3. teklik şahıslarda düz-dar ünlülü çekimlerin yanı sıra yuvarlak-dar ünlülü çekimleri de görmek mümkündür:

anuñ 3075/K ↔ *anıñ* 2581/K, *hāşılum* 2457/S, K ↔ *hāşılım* 112/S, K, *nazaruñ* 3076/S ↔ *nazarıñ* 662, *gözünü* 1042 ↔ *gözünü* 2609

8. Alıntı kelimelerin bir sonucu olarak kalıplaşmış ifadeler ve atasözlerinde geçen Türkçe kelimelerin yerine nazım kaideleri de dikkate alınarak Arapça ya da Farsça kelimeler kullanılmıştır:

geldi cānı dehāna (< *canı ağzına gel-*)1128, *çeşmi kan oldu* (< *gözü kanlan-*) 1139, *şulanürken dehen* (< *ağzı sulan-*) 2317, *gönülden gönüle vardur rāh* (< *gönülden gönüle yol vardır*) 3629, *hağğ-ı nān u nemek* (< *tuz ekmek hakkı*) 1722, *şıma peymānı* (< *yemini boz-*) 1288, *ser kıoya* (< *baş koy-*) 4126, *dil döğünü* (< *gönül yarası*) 2923, *çeşm-i bed açmadum* (< *kötü gözle bak-*) 4564

9. Arapça ve Farsçadan alıntı kelimeler ve gramer hususiyetleri Türkçeye uyarlanmaya başlanmış, buna bağlı olarak üçten fazla kelime birleştirmek kaydıyla uzun Farsça tamlamalar oluşturulmuştur:

Seyyid-i bārgāh-ı şıdk u şafā 265, *Zıll-ı Hağğ āfitāb-ı maşrığ-ı dīn / Şem^c-i cem^c-i gürüh-ı ehl-i yakīn* 275, *Mecma^c-ı fażl u cāmi^c-i Kıur[’]ān / Şehsüvār-ı vilāyet-i ‘irfān* 285, *Şem^c-i handān-ı hānedān-ı peder* 613, *Āfet-i bāb-ı Hayber-i tuğyān / Rāyet-i burc-ı kal^c-a-i imān* 295

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devletinin sınırlarının genişlemesi ve İstanbul’un fethi Anadolu’daki yazı dilinin karakterini de etkilemeye başlamıştır. Edebiyat ve sanatın merkezi olan İstanbul’a davet edilen devrin müellifleri, Arapça ve Farsçadan mevcut dile dahil ettikleri alıntı kelimeler ve gramer kurallarıyla halkın dilinden ayrı bir nazım ve nesir dili meydana getirmiştiler. Öyle ki, bu dönemin eserlerinde geçiş devrinin dil özelliklerini bir arada görmek mümkün olmuştur. Bu aşamadan sonra Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan Batı Türkçesi, geçiş devri yaşamak suretiyle XVI. yüzyıldan itibaren yerini Klasik Osmanlı Türkçesine bırakmıştır.

Geçiş dönemi diye adlandırılan XV. yüzyılın ikinci yarısında şiirde Necâti, Ahmet Paşa, Mihrî Hatun, Mesihî, Hamdullah Hamdî gibi şâirlerle, nesirde Sinan Paşa ile klasik devre adım atılmıştır.⁴

II. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎSİNİN MÜELLİFİ

Mehmed Hamdullah ya da Hamdî Çelebi 853/1449 yılında Bolu sancağının Göynük kasabasında dünyaya gelmiştir. İsmi üzerinde Evliya Çelebi “Samedüddin, Ahmet Çelebi, Ak-Şemseddin oğlu Mehmed Hamdullah”; Gelibolulu Ali, *Künhü’l-Ahbâr* adlı eserinde “Şeyh Muhammed Hamîdüddin b. Şemseddin” şeklinde bilgiler mevcuttur. “Tuhfe-i Hattâtîn” adlı eserde Müstakim-zâde kendisinden Hamidüddîn⁵ Hamdî’nin oğlundan “Zeynüddîn b. Hamîdüddîn b. Ak Şemseddin” şeklinde söz edilmesi onun Ak-Şemseddin oğlu Hamîdüddîn” adıyla anıldığı yönünde bir bilgi vermektedir.⁶ Tartışmalı fikirler ileri sürülse de aileye yakınlığıyla bilinen Emir Hüseyin Enîsî, *Menâkıb-ı Akşemseddîn* adlı eserinde asıl adının Mehmed Hamdullah olmakla birlikte Hamdî Çelebi ismiyle tanındığı yönünde bilgiler vermektedir.⁷ Bir şairin adının ve mahlasının beraber kullanılması pek de uygunsuz ve yanlış bir kullanım değildir.⁸ Böylelikle iki isimden teşekkül etmek kaydıyla edebiyatımızda Hamdullah Hamdî şeklinde anılmaktadır.

Babası, Hacı Bayram Veli’nin manevî eğitiminden geçip onun halifesi olmuş, Fatih Sultan Mehmet’in hocası, devrinin en önemli âlim, velî ve devlet adamlarından Ak-Şemseddin b. Hamza’dır. Hamdî, babasını henüz on yaşındayken 863/1459 yılında kaybetmiştir.⁹

Seyahatnâme’de sekiz yaşında divân sahibi olduğu efsânevi¹⁰ bir şekilde ifade edilen Hamdî, devrinin önemli ilim muhitlerinde zaman geçirerek kendisini dinî ilimlerde

⁴ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, s. 446,

⁵ Müstakim-zâde Süleyman Sadedin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, (Haz. İbnülemin Mahmud Kemal, TTEK, İstanbul 1928, s. 442,

⁶ Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevîsi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım*, C. I Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 48, Türkçe Kaynaklar XLI, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2001, s. 29

⁷ Emir Hüseyin Enîsî, *Menâkıb-ı Ak Şemseddîn*, (Haz. Ali İhsan Yurd), İstanbul 1972, s. 116,

⁸ Ali Emre Özyıldırım, *Hamdullah Hamdî ve Divânı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 9

⁹ Emir Hüseyin Enîsî Menâkıbında, Hamdî’nin babasının ölümü esnasında on iki yaşında olduğu kaydediliyorsa da yine aynı eserde Ak Şemseddîn’in ölümü H. 863 olarak verilmektedir. Doğumu olan 853 ile babasının ölümü olan 863 yılları dikkate alındığında Hamdî’nin on yaşında olması icab eder. (ayrıntı için bkz. Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, ss. 13-14)

¹⁰ Bu konuda Zehra Öztürk, Hamdullah Hamdî için şu tespitleri dile getirmektedir: “Evliya Çelebi Seyâhatnâmesinde Hamdî’nin “Yusuf u Zelîhâ” isimli eserini Ayasofya’nın top kandilleri altında yazdığını ifade etmektedir. Bu ifadeler dikkatsizlik veya abartma olabilir. Bunun yanında yer yer aynı devirde yaşamış

yetiştirmiştir. Tefsir, hadis, fıkıh, nûcum ve mûsikî ilimlerine ait bilgisini eserlerine yansıtmayı başarmıştır. Nitekim, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi, Yûsuf Suresi'nin şerhi niteliğini taşımakla birlikte Ku'ân-ı Kerim'de mevcut diğer ayetlerden ve hadislerinden numuneler içermektedir.

Ayrıca Hamdullah Hamdî'de aileden gelen güzel yazı yazma kabiliyeti vardı. Kınalızade'nin tezkiresinde anlattığına göre Hamdullah Hamdî maddi sıkıntıya düştüğü zaman Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin nüshalarını yazıp satarak geçimini temin ederdi. Ali, *Kühü'l-Ahbar* adlı eserinde 1005/1596-97 tarihinde Göynük'te Hamdullah Hamdî'ye ait el yazısı ile yazılmış bir Yusuf u Zeliha yazması gördüğünü söylemektedir.¹¹

Eserlerinden edinilen bilgilere göre kısa bir süre Bursa'da I. Mehmet Medresesinde müderris olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır.¹² Bursa'da müderrisliği esnasında babasının halifesi olan Şeyh İbrahim Tennûrî'nin müridi olmuştur. Hamdullah Hamdî'nin böyle bir karar almasındaki en büyük sebep gördüğü bir rüyada babasından aldığı telkindir. Bu rüyada babası zâhirî ilimleri terk edip Kayseri'ye gitmesini ve Şeyh İbrâhim Tennûrî'den el almasını kendisinden istemiştir.

Devrinin hükümdarı ve devlet adamlarından herhangi bir destek göremeyen Hamdullah Hamdî, tedris hayatını ve zahirî ilimleri terk ederek gittiği Kayseri'deki intisap hayatından sonra münzevî bir hayat yaşamak üzere Göynük'e dönmüştür.¹³ *Riyâzî Tezkiresi ve Menâkıb-ı Akşemseddîn* adlı eserlere göre Hamdullah Hamdî 909/1503 tarihinde ölmüş ve Göynük'te babasının kabrinin yanına defnedilmiştir.¹⁴

XV. yüzyıl divan şairi olan Hamdullah Hamdî'nin divanı ve “Yûsuf u Zelîhâ, Leylâ vü Mecnûn, Tuhfetü'l-Uşşâk, Kıyâfetnâme, Ahmediyye (Mevlid)” adlı beş mesnevisi vardır.¹⁵

başka bir Hamdi ile karıştırılmış olabilir. Nitekim Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresinde Ayasofya Camiinde hatîfhânlık yapan bir başka şâir Hamdi'den bahsetmektedir. Ayrıca Latîfî de tezkiresinde Kastamonulu bir başka Hamdi'den söz etmektedir. Hamdullah Hamdi bu ili Hamdi ile zaman zaman karıştırılmaktadır. Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî Ayasofya hatîfhânlığı veya hatipliği yapmamış, hattâ İstanbul'da hiçbir resmî görev almamıştır. Kastamonulu değil, Göynüklü olduğu da açıkça tezkirelerde geçmektedir.” Zehra Öztürk, Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevîsi, s. 30

¹¹ Zehra Öztürk, “On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdî'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3/10, İstanbul 2005, s. 49,

¹² Büyük Türk Klasikleri, *Hamdullah Hamdi-Ak Şemseddîn-zâde*, C. II, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1985, s. 207

¹³ Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, s. 16

¹⁴ Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevîsi*, s. 31

¹⁵ Ali Emre Özyıldırım, *Hamdullah Hamdî ve Divanı*, s. 26

III. XV. YÜZYILA KADAR YAZILMIŞ YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎLERİ

Arapçada “müzdevice” denilen mesnevi türü ilk olarak 10’uncu yüzyılda İran edebiyatında ortaya çıkmıştır. Mesneviyi İslâmî edebiyatta önce Arap diliyle yazan İranlı şairler kullanmışlardır. Türk edebiyatına girişi XI. yüzyılda Yusuf Has Hacib’in *Kutadgu Bilig* adlı yapıtıyla başlar. Temeli Arap ve İran edebiyatına dayanan mesnevi türünün Anadolu’da ilk örnekleri XIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır.

Diğer edebî türlerde olduğu gibi mesnevîde de divan şairleri, başlangıçta Arap ve Fars edebiyatına bağlı şairleri ve onların mesnevîlerini tercüme ederek bu türü icra etmeye başlamışlardır. Tercüme faaliyetinde bulunan şairler zamanla mesnevi söylemekte göstermiş oldukları maharet ve sanatkârâne üslupları sayesinde kendi edebî muhitlerinde bu türün gelişimine telif ettikleri mesnevîlerle katkıda bulunmuşlardır. XVII. yüzyıldan itibaren yapılarını milli kimliğimizin oluşturduğu orijinal ve müstakil mesnevîler yazılmaya başlanmıştır.

Mesnevi; Şarkın dinî, tasavvufî veya dindışı aşk ve macera romanlarında yani Yusuf u Zelîhâ, Leylâ vü Mecnûn, Husrev ü Şîrîn gibi eserlerin yazımında kullanılan bir nazım şekli olduğundan, bu türün adı söylendiğinde daha çok bu çeşit eserler hatırlanmaktadır.¹⁶

Bu türün içinde, kaynağı Kitâb-ı Mukaddes’te tekvin bölümüne, Kuran-ı Kerim’de Yusuf Suresi’ne ve tefsirlere dayanan “ahsenü’l-kasas” vasıflandırmasıyla “Kıssa-i Yûsuf ya da Yûsuf u Zelîhâ” önemli bir yer tutar.

XV. yüzyılda Hamdullah Hamdî’ye gelinceye kadar yazılmış olan Yûsuf u Zelîhâ mesnevîlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:¹⁷

H. 630/M. 1232 yılında “Ali”, “Harezmlî Ali”, “Kul Ali”, “Kul Galî” tarafından yazılan Kıssa-i Yusuf¹⁸, Kırımlı Mahmut’un Yusuf u Züleyhası¹⁹, Şeyyâd Hamzâ’nın “Dâsitân-ı Yusuf Aleyhisselam Ahsen’ül-Kasas’ül- Mübarek²⁰” adını taşıyan mesnevisi,

¹⁶ Nihat Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, MEB Yayınları, Ankara 1997, s. 196

¹⁷ Melike Gökcan Türkdoğan, *Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 2011, ss. 40-51

¹⁸ Ali Cin, Ali, *Kıssa-i Yusuf (H. 630/M.1233) İnceleme-Metin-Dizin*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2004

¹⁹ Rasim Deniz, *Halil Oğlu Ali'nin Yusuf ve Zeliha Kıssası*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ 1998

²⁰ Osman Yıldız, *Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf)*, *Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008, Ümit Özgür Demirci, Şenol Korkmaz, *Yûsuf u Zelîhâ*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2008

Süle Fakih'in Yûsuf u Züleyhası²¹ ve H. 768/M.1366 tarihinde yazılan Erzurumlu Darîr'in Kıssa-i Yusuf'udur.²²

IV. HAMDULLAH HAMDÎ'NİN YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎSİ

H.897/M.1492 yılında tamamlanmış olan eser, Hamdî'nin hamsesi içerisindeki en güzel mesnevisidir. Eserin beyit sayısı hususunda ileriye sürülen farklı görüşler mevcuttur. Naci Onur, yaptığı çalışmada²³ eserin 6241 beyitten; Zehra Öztürk²⁴ ise 6278 beyitten oluştuğunu ifade etmişlerdir.²⁵ Mesnevi aruzun “fâ' ilâtün/mefâ' ilün/feilün (fa' lün) kalıbıyla yazılmıştır.

Mesnevinin konusu için Hamdî'nin büyük bir tetkik içine girdiği muhakkaktır. Kitab-ı Mukaddesi, Kuran-ı Kerim'de yer alan Yûsuf Suresini, devrinin en mühim Kuran tefsirlerini, kendisine kaynak edinmiştir. Eserinin tefsire uygunluğu döneminin ulema ve fuzelası tarafından kabul edilmiştir.²⁶ Hamdî, mesnevisinde sadece bir aşk hikayesini işleme gayesi gütmemiş, aynı zamanda anlatımın akışını bozmamak kaydıyla “pend, nükte, rivayet, hikâyet-i münâsiplere” yer vermiş, sosyal ve ahlakî mesajlar vererek öğretici ve yönlendirici bir görev de üstlenmiştir. Ayrıca yaşadığı devrin sosyal hayatını da bu mesneviden öğrenilebilmek mümkündür. Eserdeki didaktik yorumlar, tasavvufî unsurlar ise devrinin fikir ve kültür hayatını yansıtmaktadır.

Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisine gelinceye kadar yazılmış olan aynı konulu mesneviler daha çok dinî bilgiler vermek, irşad vazifesi üstlenebilmek için sanatlı bir üslup gözetilmeden özellikle peygamber hikayelerine, içine İsrâiliyyat karıştığı düşünülen kussas ve meddahların anlatılarına dayalı bir biçimde kaleme alınıyordu. Hamdî'nin eseri, Anadolu sahasında edebî değer taşıyan ilk Yûsuf u Zelîhâ mesnevisidir. Eserin bu denli başarılı olması ve geniş çevreler tarafından beğeni kazanmasında Hamdî'nin duygu dünyasının çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Yûsuf ve Zelîhâ mesnevîsi, Hamdullah Hamdî'nin duygu ve düşüncelerini kattığı beşeri aşktan ilâhî aşka geçişi işlediği bir eserdir.

²¹ Kâzım Köktekin, *Süle Fakih'in Yusuf u Züleyhası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 1994

²² Leyla Karahan, *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yusuf*, TDK Yayınları, Ankara 1994

²³ Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, s. 23, (Beyit sayısı hususunda Onur'un kendisi de zaten “bu rakam bizim yaptığımız karşılaştırmalı metin tetkiki sonucunda ortaya çıkmıştır.” ifadesini kullanmaktadır.)

²⁴ Zehra Öztürk, “On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler”, s. 50

²⁵ Beyit sayısındaki fazlalık değil; dil incelemesi için ortaya çıkacak malzeme dikkate alındığından dolayı yaptığımız çalışmada üç nüshayı esas aldığımız için üç nüshanın karşılaştırılmalı incelemesinden 6201 beyit hasıl olmuştur. Bundan dolayı Öztürk'ün beyit sayısındaki tespitini dikkate değer bulmaktayız.

²⁶ Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zelîhâ Mesnevîsi*, s. 35

Zira Hamdî eserinde Hz. Yusuf'u kendisiyle; babası Ak-Şemseddin'i Hz. Yakup ile özdeşleştirerek kardeşlerinden gördüğü eziyeti ifade ederken kendisini anlatmıştır.²⁷ Bu durumu Hamdî sebab-i te'lîf bölümünde 319-328. beyitler arasında dile getirmektedir.

Mesnevinin başarılı olabilmesinde önemli olan bir başka hususiyet ise Hamdî'nin eseri yazmadan önce örnek alacağı eser ve şair tetkikidir. Hamdî, Kuran-ı Kerim'de en güzel kıssa olarak geçen ve kendi yaşantısını örnekleyen bu kıssayı şanına yakışır bir biçimde nazmetmek istemiş ve buna bağlı olarak Türkçe yazılmış, kendisine örnek olabilecek bir Yusuf kıssası bulamadığını, Fars dilinden Firdevsî ve Câmî'nin eserlerini okuduğunu, bunlar içinden Molla Câmî'nin eserini örnek alarak bazı kısımları tercüme bazı kısımları telif olmak kaydıyla bu eseri yazdığını mesnevisinin sebab-i te'lîf bölümünde 329-339. beyitler arasında dile getirmekle birlikte kendisinin de bundan sonra yazılacak olan Yûsuf u Zelîhâ mesnevilerine selef olma arzusunu ise 341. beyitte ifade etmektedir.

Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisini kendisinden öncekilerden farklı kılan bir başka yön ise önceki yüzyıllarda yazılmış olan eserlerde olay örgüsü Hz. Yusuf ile başlatılırken Hamdî, hikayenin başlangıcını Hz. İbrahim'in vefatıyla başlamaktadır. Hz. İbrahim'in "İshak ve İsmail" adlı oğullarının dünyaya gelişi, kendisinin ardından nübüvvetliğini üstlendiği dinin irşadı için vazife aldıklarını, daha sonra Hz. İshak'tan "İs ve Yakup" adlı çocukların dünyaya geldiğini, Hz. Yakup'un risâleti alması ve dayısının kızlarıyla evlenmesi ve nihayetinde Hz. Yusuf'un dünyaya gelişinden bahsetmektedir. Hz. Yusuf'un üç kuşak öncesini anlatarak Yusuf destanını izaha başlayan Hamdî, diğer mesnevilerde görülmeyen bir konu derinliğiyle kendisinden önceki mesnevilerden farklı bir yaklaşım oluşturmaya çalışmıştır. Hz. İbrahim ile başlayan ve Hz. Yusuf'un doğumunu içeren, o güne kadar diğer mesnevilerde görülmeyen bu anlatım metnimizde 355.-427. beyitler arasında geçmektedir.

Bütün bu yönleriyle Hamdî'nin Yusuf u Zelîhâ mesnevisi, bu konuda Anadolu sahasının ilk edebî değer taşıyan eseri olmuştur. Zira Gibb,²⁸ olay örgüsünün işlenmesi, anlatım ve üslup yönündeki kusursuzluk, konu derinliği açısından Yusuf u Zelîhâ mesnevisini Fuzûlî Leylâ vü Mecnûn mesnevisini yazıncaya kadar Türk mesnevi tarihinin en başarılı örneği kabul eder.

²⁷ Zehra Öztürk, "On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler", s. 51

²⁸ Elias John Wilkinson Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, (2. bs.) C. II, Londra 1967, s. 147

V. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİNİN İÇERİĞİ

Hamdullah Hamdî, tevhid, münacaat, naat, dört halifeye övgü, sebab-i telîf bölümlerinden sonra asıl destana giriş yapar. Hamdî'nin söz konusu mesnevisinde hikaye "Maṭla' -ı Dāstān-ı Yûsuf A.S." başlığıyla başlar. Ayrıca Hamdî, Yûsuf u Zelîhâ mesnevîsini bir önsöz ile devrin hükümdarı II. Bayezid'e sunmuş, beklediği yakınlığı, umduğu bağış ve inayeti bulamayınca eserinden bu önsözü çıkararak değer bilmezlikten, devrindeki anlayışsızlıktan bahseden bir bölüm yerleştirmiştir.²⁹ Mesnevilerin genel özelliklerine uygun olarak bu eserde de üç türlü başlık kullanılmıştır:³⁰

1. Bölüm başına getirilen konu ile ilgili ayet ve hadisler

2. Yeri geldikçe araya sıkıştırılan³¹ terci-i bend "53-86. b.", terki-i bend "179-234. b." pend "1040-1050./1062-1066./1573-1576./5646-5650. b.", rivâyet "893-919./1035-1039./1051-1061./1570-1572./3150-3153./5616-5636./5651-5655. b.", nükte "1029-1034. b.", rubai "2833-2834. b.", latife "5922-5927. b.", mesel "4727-4742. b.", hikâyet-i münâsip "1243-1264./1775-1781./2019-2027./3636-3641./5986-5997. b.", gazel³² "1074-1078./1084-1088./1208-1212. b. (Hz. Yakup'a ait), 2167-2171. b. (Mısır halkına ait), 2456-2460./2643-2647./2683-2687./2823-2827./3331-3335./3866-3870./3970-3974./4519-4525./5247-5252. b. (Zelîha'ya ait), 3419-3423. b. (Mâlik'e ait), 3496-3500. b. (Bâziğa'ya ait)"

3. Hikâyenin gidişatıyla ilgili başlıklar.

VI. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİNİN NÜSHALARI

Türk edebiyatında kendi zamanına kadar Yûsuf u Zelîhâ mesnevileri içinde gerek sanatlı anlatım özelliği gerekse olayların birbiriyle kurgusal dizilişi bakımından Anadolu'da yazılmış ilk edebî eser niteliğine sahip olan Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ'sı, mesnevi geleneği açısından bakıldığında Fuzulî'nin Leyla vü Mecnûn mesnevisi yazılıncaya kadar en güzel mesnevi olma özelliğini korumuştur. Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi

²⁹ Fâik Reşâd, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye*, Zerafet Matbaası, İstanbul ?, s. 223

³⁰ Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi*, s. 39

³¹ Mesnevî nazım türünün kaidelerine genel anlamda uymaya çalışan Hamdî bunun yanında İran Edebiyatında Nizamî'yle olgunlaşan ve Türk edebiyatında Şeyhî'nin ilk defa uyguladığı uyguladığı mesnevi içinde terki-i bend, terci-i bend, gazel ve rübâi söyleme geleneğine de mesnevîsinde konunun akışımı ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla yer vermiştir. (bkz. Öztürk, s. 40)

³² Hüseyin Ayan, "Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisindeki Gazeller", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, S: 5, Ekim, Erzurum 1972, ss. 31-49

bu şöhretinden dolayı çokça okunmuş, eser çok fazla oranda istinsah edilmiş ve bu vesile ile bir çok yere ulaşmıştır. Bu, eserin gördüğü itibarın açık bir göstergesidir. Sadece müstensihler değil, eserin şairi Hamdî de maddi sıkıntıya düştüğü zamanlarda bizzat eseri istinsah edip satarak bu şekilde geçimini sağlamıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda eserin yurt içi ve yurt dışı nüshalarındaki istinsah oranı, bu mesnevinin zamanında çok sevildiğini ve birçok yere müstensihler aracılığıyla ulaştırıldığını ortaya koymaktadır.

Nüsha tespiti açısından iki değerli çalışmadan bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi için edebî inceleme yapan M. Naci Onur'un doktora çalışmasıdır. Onur bu çalışmasında mesnevinin 86 yurt içi; 22 yurt dışı nüshasının olduğunu ifade etmekle birlikte bunlar içerisinde nüsha nitelikleri dikkate alınarak 10 nüshanın seçildiğini ve karşılaştırılmış incelenme sonucunda 6241 beyitlik tenkitli metnin elde edildiğini bildirmektedir.³³

İkinci çalışma Zehra Öztürk'e ait olan Harvard'da yapılmış Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde tipler motifler odaklı çalışmadır. Eserin nüshaları açısından Öztürk'ün çalışması çok daha kapsamlı olup nüsha sayısındaki tespit ve adet oranı dikkate değerdir. Öztürk yaptığı araştırmada eserin Türkiye ve diğer ülkelerdeki kütüphanelerde ve özel koleksiyonlarda toplam 140 yazma nüshasının tespit edildiğini,³⁴ Hamdî'nin bu eseri için yapılacak çalışmalarda eserin tüm nüshalarına ulaşmanın, ulaşılanların da hepsini inceleyebilmenin mümkün olmadığını dile getirmiştir. Kendi yaptığı çalışmada 72 nüshayı gözden geçirdiğini, bunlar içerisinde sayfa sayısı oldukça eksik olan 11 nüshanın bir kenara ayrıldığını, geri kalan 61 nüshanın da baş ve sondan 10 yaprak ile metnin içinden muhtelif bölümlerin karşılaştırılmasıyla kendi içinde gruplandırıldığını, böylece bir şecere orta çıkarıldığını ve bu şecerenin içinden de ayıklama yapılarak 8 nüshanın esas alınarak baştan sona bütün beyitler karşılaştırılarak üzerinde çalışma yapılan metnin husule geldiğini ifade etmiştir.

Bizim üzerinde çalıştığımız nüshalar da dahil olmak üzere mesnevinin yazmaları, çok büyük oranda eksik sayfa veya müstensihden kaynaklanan bir tasarruf yoksa “Zîkr olunmasa ism-i İlâh / Her ne başlansa âhîr ola tebâh” beytiyle başlayıp “Şûkr ü minnet Hudâ-yı Sübhâna / Ki bu nazmı yitürdi pâyâna” beytiyle sona ermektedir.

³³ Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, s. 24

³⁴ Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevîsi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım*, C. I, ss. 158-208

Bazı nüshalarda ise bu son beyte ilave olarak “Sekiz yüzle toğsan yidide temām / Temām itdi bu nazmı Hamdî, Qodı ehl-i derde bunı yād-gār / Ümîdi olardan du‘ ā-yı münîr şeklinde iki beyit mevcuttur. Eklenen beyitlerin vezni “fe‘ ülün/fe‘ ülün/fe‘ ülün/fe‘ ül” olarak asıl mesnevi vezninden ayrılmaktadır. Bu durum, son iki beytin sonradan müstensihler tarafından ilave edildiği kanaatini kuvvetlendirmektedir.³⁵

Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin kaynaklarda tespit edilen nüshaları şimdilik 140 ile sınırlıdır. Şüphesiz ki, bu kadar sevilip okunan ve Anadolu'nun hemen hemen bütün illerinde nüshaları bulunan bu mesnevinin bundan sonra da nüshalarının tespit edilmesi mümkündür.

VII. YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVİSİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çağdaşları arasında edebî farklılığıyla kendi değerini açıkça ortaya koyan ve bu nitelik çerçevesinde Anadolu'nun birçok yerinde nüshaları istinsah edilen, şairi tarafından sonraki nesillere örnek teşkil edebilecek seviyede olması temenni edilen Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi için bilim aleminde eser üzerine birçok çalışma yapılmıştır.

Eser için genel temayülde eserin edebî yönünü ortaya koyabilmek, eserin içinde yer alan konu bütünlüğünü bozmayacak şekilde yerleştirilen nazım şekillerini incelemek, eseri roman ve roman tekniği çerçevesinde şahıs, zaman ve mekan çerçevesinde incelemek, eserde mevcut olan tipler ve motifleri ortaya koyabilmek, mesneviyi içerik açısından gerek çağdaşları gerekse kendisinden sonra yazılmış Yûsuf u Zelîhâ mesnevileriyle ya da Yûsuf u Zelîhâ konulu anlatılarla mukayese etmek, eserdeki özellikle atasözü ve deyim kullanımı üzerine söylemleri tanıtmak, mesnevinin insanî değerler açısından içeriğini incelemek amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Yapılan çalışmaların kimi doktora düzeyinde tez çalışması, kimi doktora öncesi çalışması, kimisi bağımsız kitap, kimileri de çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerden ibarettir. Bu çalışmaların bibliyografik özeti şu şekildedir:

Tezler

- Naci Onur, "Hamdullah Hamdî, Yûsuf u Züleyha: İnceleme-Metin.", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, (Basılmamış Doktora Tezi), C. I-II, Erzurum 1982, ss. 489; ss. 515 (Danışman: Doç. Dr. Halûk İpekten)

³⁵ Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, s. 24

- Zehra Öztürk, "Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ile Zeliha Mesnevisinde Tipler ve Motifler." İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), C. I-II İstanbul 1993. XVI, ss. 225; ss. 560 (Danışman: Prof. Dr. Kemal Yavuz)
- Halide Dolu, "Menşinden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları, Vesikalar Albümü." İstanbul Üniversitesi, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1953, XVII,312., 52 tablos. (Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ertaylan)
- Nesrin Çoruh, "XV. Yüzyıl Mesnevilerinden Hamdî'nin Yusuf u Züleyha, Cem Sultan'ın Cemşid ü Hurşid'inin Modern Roman Unsurları Açısından Değerlendirilmesi", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2003, ss. 157, (Danışman: Prof. Dr. Sürayya A. Beyzadeoğlu)
- Emine Dinçtürk, "Yusuf İle Züleyha Mesnevilerinde Allah Korkusu Motifleri: Erzurumlu Darîr, Hamdullah Hamdî, Yahya Bey örnekleri." Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya 2008. ss. 114 (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Yılmaz)
- Bayram Çelik, "Fuzûlî'nin Leylâ Vü Mecnûn Mesnevisi İle Hamdullllah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde İnsan Psikolojisi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 1998, ss. 133
- Cahit Erencan, "Hamdullah Hamdî Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Eserlerinin Yazmalarının Tavsifi", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, (Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1940
- Mediha Ayan, Hamdullah Hamdî ile Taşlıcalı Yahyâ'nın Yûsuf u Züleyhâlarının Mukayesesi, Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi), Ankara 1945
- Sabahattin Ozan, Hamdullah Hamdî ve Taşlıcalı Yahyâ'nın Yûsuf ve Züleyhâlarının Tedkiki, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1945-46
- Fikret Tüfekçi, "Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâsının 1-106. Varakları Arası Çeviri Yazısı", Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi) Erzurum 1976

Kitaplar

- Naci Onur, Yûsuf u Züleyhâ (Hamdî), Akçağ Yayınları, Ankara 1991, ss. 437
- Naci Onur, Ak-Şemseddin-zâde Hamdullah Hamdî Yûsuf ve Züleyhâ İnceleme ve Seçmeler, Ertem Matbaacılık, Ankara 1986, ss. 186
- Zehra Öztürk, Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım), C. I Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 48-49, Türkçe Kaynaklar XLI-XLII, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2001, ss. 337, ss. 271
- Yılmaz Tombak, M. Ahmet Özyapıcı, Yûsuf ve Züleyhâ (Hamdî), Ve Edebiyat Yayınları, İstanbul 2005, ss. 548

Makaleler

- Hüseyin Ayan, "Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisindeki Gazeller", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, S: 5, Ekim, Erzurum 1972, ss. 31-49
- Cahit Kavcar, "Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâsı", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1968, ss. 157-172
- Âgâh Sırrı Levend, "Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâsı", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1968, ss. 173-211
- Naci Onur, "Ak-Şemseddin-zâde Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisindeki Önemli Motifler", Türk Kültürü Dergisi, S: 258, 1984, ss. 651-658
- Naci Onur, "Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Züleyhâsındaki Bazı Millî Motifler", Türk Dünyası Araştırmaları, S: 38, İstanbul 1985, ss. 113-127
- Zehra Öztürk, "Akşemseddinzade Hamdullah Hamdî ve 'Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi'", İslâmî Edebiyat, S: 28, Ocak-Şubat-Mart 1999, ss. 39-42
- Zehra Öztürk, "On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisinde İşlenen Değerler", Değerler Eğitimi Dergisi, 3/10, İstanbul 2005, ss. 43-73
- Ahmet Kartal, "Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâsı ile Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâsının mukayesi." Diriyözler Armağanı: Prof. Dr. Meserret Diriyöz ve Haydar

Ali Diriöz hatıra kitabı, (Editör M. Fatih Köksal, Ahmet Naci Baykoca) Ankara 2003, ss. 93-139

- Mehmet Yılmaz, “Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi’nin Epik Karakterinin Değerlendirilmesi Üzerine Bazı Tespitler”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/8 Fall 2009, ss. 2444-2461
- Recep Demir, “Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Tercüme ve Yerli Söylem” Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S: 44, Erzurum 2010, ss. 37-63
- Münire Kevser Baş, “Yûsuf ile Züleyhâ Aşkının Klasik ve Modern İfadesi: Hamdî ve Nazan Bekiroğlu Örneği”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S: 51/1, Ankara 2010, ss. 349-394
- Ayşe Sağlam, Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi İle Thomas Mann’ın Yusuf Ve Kardeşleri Romanının Ana Karakterlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S: 5/Nisan, Diyarbakır 2011, ss. 20-46

Bildiriler

- Gencay Zavotçu, "Hamdullah Hamdî ve Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi'ne Genel Bir Bakış." Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri: 20-21-22 Nisan 2006 Kocaeli. c. II., Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 2007
- Yaşar Akdoğan, “Hamdullah Hamdî Eserlerindeki Atasözleri ve Deyimlerden Seçmeler”, Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri, [tarih ve yer yok], s.240-227

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME / GRAMER

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Türkler, İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arapça, Farsça ve Türkçe ses özelliklerini barındıran Arap temelli bir Türk alfabesi kullanmaya başlamışlardır. İslam medeniyeti içinde ortaya konan eserlerin yazımına temel olan bu harfler, Türk dilinin en uzun süre kullanılan alfabesi olmuştur. Bu alfabeyle yazılmış olan ve İslam medeniyeti içinde belirli dönemlere ait olan metinler, yazım özellikleri yönüyle bir çok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu inceleme bazen seçilmiş bir metin üzerinde; bazen de genel hatlarıyla yapılarak ortaya çıkan özellikler değişik şekillerde tasnif edilmiştir. Bu inceleme yapılırken Türk yazı dilinin tarihi seyri ve Türkçenin farklı yazı dillere ve lehçelere ayrılmış olma durumu dikkate alınmıştır. Öyle ki, bazen aynı dönem içinde aynı dil ile yazılmış olan bir metinde farklı yazım özellikleri görülebilmektedir. Bu durumun meydana gelmesinde müellif ve müstensih faktörü dikkati çekmektedir. Zira müellif ya da müstensihin mesleği, eğitim durumu, ait olduğu etnik grup ve yaşadığı bölgenin dil hususiyetleri eserin yazım özelliklerine yansiyabilir.³⁶

İstinsah edilmiş her yazmada müstensihin kendince tutum ve tercihleri bulunduğu gibi dikkat ve özenini, bilgi seviyesini ve anlama ölçüsünü yansıtan yanlışlar da yer alabilir. Yaygın bir tutum olarak bildiği bir kelime ise gördüğünü olduğu gibi aktaran müstensihler kimi yerlerde tanımlayamadığı bir kelimeyi şekilce benzeri ile değiştirmek, noktasız ve harekesiz bırakmak, hiç yazmamak gibi türlü yollara başvurabilirler. Müstensih kimi zaman kendisini yetkili görüp yersiz ve eski bulduğu kelime ve anlatım kalıplarında değişmeler de yapabilir.³⁷

Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönem eserlerinde görülen, bir eser içerisindeki farklı yazı dillerinden ve yazım özelliklerinden kaynaklanan durumu izah etmek için kullanılan "olga-bolga ibaresini" Şinasi Tekin açıklamaya çalışırken meselenin kaynağını Doğu Türkçesine hakim müstensihlere bağlamaktadır.³⁸ Bu durum müstensih faktörünün metinler üzerindeki tasarrufunu açıkça ortaya koymaktadır.

³⁶ Selâmi Ece, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2007, s. 155-156

³⁷ Mertol Tulum, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsîyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 7

³⁸ Şinasi Tekin, "1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde 'olga-bolga' Sorunu", *TDAY Belleten* 1973-1974, ss. 59-157

Oğuzların dil ve lehçeleri konusundaki ilk dönemlerine ilişkin bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Elimizde VI.-XIII. yüzyıllar arasını aydınlatacak Oğuz Türkçesi ile yazılmış herhangi bir eserin bulunmaması³⁹ bu yazı dilinin yok olduğu değil; Selçuklulara kadar uzanan dönemde Oğuzların kendi başlarına siyasi bir varlık gösterememeleri ve başlı başına bağımsız bir Oğuz devletinin tarih sahnesine çıkmamış olması gibi çeşitli nedenlerden ötürü henüz kendine özgü bir yazı dili hâlini almamış olmasıyla izah edilebilir. Göçler, savaşlar ve diğer siyasî-sosyal olaylar sonucunda göç eden ve birbirinden uzaklaşan Türk boyları kendi hakimiyet bölgelerinde kendi ağız özelliklerine dayalı yazı dilleri oluşturmaya başladılar. İslamiyet'in kabulüyle birlikte kullanılan yeni alfabe ve göç edilen yerlerdeki kültürel unsurlar dilin iç yapısındaki bazı küçük farklılıkları destekleyerek onları yeni yazı diline doğru hazırlamıştır.⁴⁰ XI. yüzyıldan itibaren Maverâünnehir-Horasan-İran üzerinden batıya göç eden Oğuz Türkleri, XIII. yüzyılda Anadolu'da Oğuz ağız özelliklerine dayalı yeni bir yazı dili oluşturmuşlar böylelikle Eski ve Orta Türkçenin geleneksel yazı dilinden uzaklaşarak sözlü dillerini yazı dili hâline getirmeye başlamışlardır.⁴¹ Eski Anadolu Türkçesi denilen dönemde oluşturulan yeni yazı dilinde, o günkü çeşitli Oğuz ağızlarının özelliklerini de görmek mümkündür. Bir metinde, aynı zaman ve şahıs ekleri, kelime bünyesindeki sesler için farklı fonetik şekillerin kullanıldığı görülebilir.⁴²

Yazı dilinin inkişafını takiben Arap temelli Türk alfabesiyle yazılmış olan Türkçe metinlerde bir yazım özelliği olarak görülen “Uygur yazı geleneği ve Arap-Fars yazı geleneği”⁴³ Eski Anadolu Türkçesi döneminde Uygur yazı geleneğinden bağımsız Arap-Fars yazı geleneğine bağlı bir yazı dili ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Osmanlıların Anadolu'da siyasi hakimiyeti sağlayıp İstanbul'un fethi ile birlikte dünya devleti olmalarından sonra edebî yazı dili de ağız özelliklerinden arınmaya başlamış ve nispeten standart diyebileceğimiz bir yazı dili ortaya çıkmıştır. Osmanlı Türkçesi

³⁹ Zeynep Korkmaz, “Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri”, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010, s. 8

⁴⁰ Ahmet Buran, Ercan Aklaya, *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 16

⁴¹ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2009, s. 111

⁴² Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s. 54

⁴³ Mecdut Mansuroğlu, “Eski Osmanlıca” *Tarihî Türk Şiveleri*, (Haz. Mehmet Akalın), TKAE Yayınları, Ankara 1988, s. 249

⁴⁴ Çağlayan Yılmaz, *Ahmedî (Akkoyunlu) Esrâr-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), Erzurum 2011, s. 27

dönemi dediğimiz bu dönemde yazı dilinde Arapça ve Farsça unsurlar biraz arttıysa da Oğuz lehçesi klasik bir yazı dili hâline gelmiştir.⁴⁵

Bu dönem yazı diliyle oluşturulmuş Türkçe metinlerdeki en büyük sorun Türkçe, Arapça, Farsça kelimelerin seslendirilişinden çok bu dillere ait eklerin, tamlamaların, birleşik sözlerin yazımlarıyla ilgilidir.⁴⁶ Eski yazı geleneğine uymayan, ilk örneklerini XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren vermeye başlayan ve konuşma dilini esas alan Oğuz şivesine dayalı, başlangıçta çoğu harekeli olan bu yazı dilinde dikkati çeken husus, başta Türkçe olmak üzere Arapça, Farsça gibi diğer dillerden alınmış kelime ve eklerde görülen yazım tutarsızlıklarıdır. Bu tutarsızlıklar manzum metinlerde vezin, kafiye gibi nazım kaideleri sebebiyle daha da belirgin bir hâl alabilmektedir.

İlk ürünlerini XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren vermeye başlayan ve XV. yüzyılın sonuna kadar devam eden Eski Anadolu Türkçesi dönemine⁴⁷ ait eserler bütün bu özellikler dikkate alınarak incelenmeli, kelime ve eklerin yazımında dönem nitelikleri ve tutarsızlıkları büyük bir dikkatle ortaya konmalıdır.

Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisini üç farklı nüshayı esas alarak tenkitli metin olarak hazırladık ve yukarıda izahına çalıştığımız özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. 897/1492 yılında müellifi tarafından yazılmış ve birçok müstensih tarafından istinsah edilmiş olan eser, yazım itibarıyla II. Beyazıt döneminde oluşturulduğu için Arapça, Farsça unsur ve kaideleri içermekle birlikte Oğuz Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini de yer yer barındırmaktadır. Eser Arap-Fars yazı geleneğiyle yazılmış olsa da müstensihlerin etkisiyle olsa gerek bazı kelime ve eklerde Uygur yazı geleneğinin tesirlerine de rastlanmaktadır.

1.1.1. Seyfettin Özege (Ö) Nüshası'nın Yazım Özellikleri

Nüshanın yazım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Salonu Basma ve Yazma Eserler veri tabanında SA 314 arşiv ve 48983 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan nüsha Av.Tahsin Telli tarafından 13.10.1981 tarihinde kütüphaneye bağışlanmıştır. Hâfiz

⁴⁵ Güner Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 55

⁴⁶ İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 2

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK yayınları, Ankara 2013, ss. 229

Muhammed Fâik mülkiyet kaydına sahip nüsha kapak kısımları dahil olmak suretiyle 186 varaktan ibarettir.

Ta'lik hatta benzer okunaklı bir şekilde yazılan nüshada mesneviyi oluşturan dizeler siyah mürekkeple; mesnevinin bölümleri, başlıkları, mesnevide bulunan ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.⁴⁸ Her sayfada yan yana iki dizeden oluşan 17 satır bulunmaktadır. Metin, tek çizgili bir cetvel içine alınıp akabinde çift çizgi ile iki ayrı sütuna bölünmüş ve yan yana bulunan beytin her bir dizesi bir sütuna yazılmıştır.

Seyfettin Özege Nüshası'nın her sayfasında bulunan ve mesneviyi çerçeveleyen cetvelin içindeki satırların gerek üstünde gerek altında karalamalara ve akabinde düzeltmelere, bir sözcüğün diğerinden önce ve sonra gelişine dönük yapılan (م) ve (خ) işaretlerinin rehberliğindeki onarımlara, cetvelin dışına taşan düzeltme ve sonraki dönemlerde yapılan eklentilere rastlanmaktadır.

“Hazā kışşā-yı Yūsuf āleyhi's-selām u Zeliḥā te'lif-i Ḥamdī raḥmetu'llāhi 'aleyh” başlığını takiben besmeleyle başlayan bu nüshanın her bir yaprağı “a ve b” olarak iki sayfa şeklinde düzenlenmiş ve “a” sayfasının sol alt kısmına takibe/rabita işareti yerleştirilmiştir.

2. Nüsha genel olarak harekesizdir. Bununla beraber yer yer tamamı ya da bir kısmı harekelenmiş sözcüklere rastlanmaktadır. Ayrıca sayfaları çerçeveleyen cetvelin dışına sonradan eklenen beyitlerin harekeli olduğu görülmektedir. Özellikle okunurken karıştırılma ihtimali yüksek olan sözcükler üzerinde ve bazı kısımlarda müstensihnin tasarrufuna bağlı olarak harekeleme yoluna gidildiği söylenebilir:

evvel	→ اول (1/Ö) ⁴⁹	gözedüñ	→ كُرْدُكْ (812/Ö)
'ālim	→ عَالِمٌ (1005/Ö)	vesvese	→ وَسْوَسَه (1991/Ö)
tüğmesin	→ تُكْمِه سِين (2081/Ö)	kuçaydı	→ فُوَجِيْدِي (2980/Ö)
geçer	→ كَجْر (3414/Ö)	buyruk	→ بِيْرُقْ (3809/Ö)
muğlesinde	→ مُقْلَه سِيْنْدَه (4158/Ö)	tıflı	→ طِفْلِي (4594/Ö)
kaldı	→ قَلْدِي (5116/Ö)	gey	→ كِي (5769/Ö)
iğdām	→ اِقْدَام (6058/Ö)	ol	→ اَوْل (6163/Ö) ⁵⁰

Nüshada Arapça ve Farsça sözcüklerde kimi harflerin üzerine gelerek onları çift okutan şedde (ـ) işareti genel olarak kullanılmıştır:

⁴⁸ 58, 64, 70, 76. beyitler de kırmızı kalemle yazılmıştır. Bu beyitlerin hepsi aynı ifadenin tekrarı niteliğindedir.

⁴⁹ Bu sözcük “ol” sözcüğü ile karıştırılmaması için harekelenmiş olmalıdır.

⁵⁰ Bu sözcük “evvel” sözcüğü ile karıştırılmaması için harekelenmiş olmalıdır.

seyyid	→ سَيِّد (47/Ö)	ceddeyn	→ جَدَّين (619/Ö)
musahhar	→ مَسْحَر (1000/Ö)	zerreyem	→ ذَرَّه يَم (1915/Ö)
cüşse	→ جُشَّه ده (2041/Ö)	muhallesi	→ مَحَلَّبِي (2926/Ö)
‘innet	→ عِنَّت (3146/Ö)	dellāl	→ دَلَّال (3725/Ö)
Şeddād	→ شَدَّاد (4030/Ö)	zümürredīn	→ زَمَرَّدِين (4255/Ö)
cennet	→ جَنَّت (5559/Ö)	musallaṭ	→ مَسَلَّط (5901/Ö)
Gaffār	→ غَفَّار (6032/Ö)	minnet	→ مَنَّت (6201/Ö)

Arapça sözcüklerdeki şeddenin kullanımına dikkat edilmiştir. Öyle ki, şedde ile biten bir sözcük kendisinden sonra ünlü ile başlayan bir sözcük ya da ek geldiğinde şedde işareti ihmal edilmemiştir.

ehemmi	→ اَهْمِي (18/Ö)	ḳaddine	→ قَدَّنَه (529/Ö)
ḥaṭṭ-ı sepīd	→ خَطَّ سَبِيد (1164/Ö) ⁵¹	veliyy-i zemān	→ وَلِيَّ زَمَان (1866/Ö)
ḥisse	→ حِسَّه (2381/Ö)	ḥall itdi	→ حَلَّ اِتْدِي (2919/Ö)
bī-ḥadd idi	→ بِي حَدَّ اِيْدِي (3224/Ö)	muḥibbe	→ مُحِبَّه (3867/Ö)
şerr-ise	→ شَرَّسَه (4000/Ö)	gıllı	→ غَلِّي (4784/Ö)

Şeddenin kullanımı ve gösterimi hususunda vezin gereği bazı kelimelerde tutarsızlıklar da görülmektedir:

ḥaḳḳa	> حَقَّه (42/Ö)	↔	حَقَّه (5093/Ö)
mücerredāt	> مَجْرَدَات (160/Ö)	↔	مَجْرَدَات (132/Ö)
cennet	> جَنَّت (6174/Ö)	↔	جَنَّت (3792/Ö)
zillet	> ذَلَّت (3435/Ö)	↔	ذَلَّت (1039/Ö)
billūr	> بَلُور (2074/Ö)	↔	بَلُور (4296/Ö)
seyyid	> سَيِّد (2106/Ö)	↔	سَيِّد (47/Ö)
ḳubbe	> قُبَّه (2245/Ö)	↔	قُبَّه (2220/Ö)
musahhar	> مَسْحَر (2336/Ö)	↔	مَسْحَر (1000/Ö)
ḥurrem	> خَرَم (5132/Ö)	↔	خَرَم (262/Ö)
dürr	> دَر (2622/Ö)	↔	دَر (536/Ö)

Şedde sadece Arapça sözcüklerde kullanılmamış, sözcüklere ek getirilirken de kullanılmıştır. Nüşhada “t-d” , “d-d” “l-l” vb. harf çiftleriyle birlikte kullanımdan

⁵¹ “ḥaṭṭ” kelimesi diğer nüshalar ve bağlam dikkate alınarak asıl metinde “ḥayṭ” şeklinde okunmuştur.

kaynaklanan bir kusur görülmektedir. Bu harfler çift yazılmasına rağmen yine de şedde kullanılmıştır. Bu durumu Arap-Fars yazı geleneğinin bir etkisi kabul etmek gerekir:

itdi	→ ایتدی (612/Ö)	billürı	→ بِلُّورِی (921/Ö)
beddu‘ā	→ بَدِّعَا (1055/Ö)	elli	→ اَلِّی (1544/Ö)
güller	→ كَلَّلِر (2222/Ö)	yitdi	→ یِتْدِی (2540/Ö)
bülbüller	→ بِلْبَلَّلِر (4174/Ö)	ķullar	→ قَوْلَلِر (4174/Ö)
tuğdı	→ طُوْتْدِی (5542/Ö)	mallarını	→ مَالَلَرْنِی (5642/Ö)
yillere	→ یِلَّلِرِه (6170/Ö)	ķuvallarını	→ ķُوَالَلَرْنِی (5795/Ö)

Bazı sözcüklere getirilen şedde (ˆ)‘nin kullanımını uygundur:

ķullarına	→ قَوْلَلِرِنِه (27/Ö)	şāhiddür	→ شَاهِدُّر (69/Ö)
mescidde	→ مَسْجِدَّه (257/Ö)	başsa	→ بَاصَّه (586/Ö) ⁵²
oğullarına	→ اوْغَلَلِرِنِه (807/Ö)	issine	→ اِسِّنِه (1174/Ö)
aşşı	→ اصَّی (3256/Ö)	billür	→ بِلُّور (4296/Ö)
dillere	→ دِلَّلِرِه (4620/Ö)	issiden	→ اِسْدِن (5619/Ö)

Osmanlı Türkçesinde (l) harfinin üzerine gelerek harfin “ā” şeklinde uzun okunmasını sağlayan med (ˆ) işareti bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin ortasında ve sonunda kullanılmıştır:

Ṭāhā	→ طَهَّه (274/Ö)	‘ālem	→ عَالَم (25/Ö)
rāh	→ رَاه (1034/Ö)	vekālet	→ وَكَالَت (1644/Ö)
mābeyni	→ مَاْبَيْنِی (2308/Ö)	nidā	→ نَدَا (2020/Ö)
serāb	→ سَرَاب (3053/Ö)	ķālib	→ قَالِب (3449/Ö)
pāy-māl	→ پَاْیْمَال (4072/Ö)	rāzı	→ رَاْزِی (4621/Ö)
hicrāna	→ هِجْرَانِه (5010/Ö)	hāmūn	→ هَامُون (5585/Ö)

Arapça sözcüklerin yanında med (ˆ) işareti bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır:

anı	→ اَنِّی (3/Ö)	olara	→ اولَارِه (712/Ö)
aġu	→ اَغُو (1118/Ö)	al	→ آل (1489/Ö)
uyusa	→ اُوْیُسَا (2373/Ö)	odlara	→ اودلَارِه (3051/Ö)
vardı	→ وَارْدِی (3323/Ö)	atama	→ اَتَامِه (3714/Ö)
vara	→ وَارِه (4197/Ö)	var	→ وَار (4624/Ö)
arada	→ اَرَادِه (5545/Ö)	aramaġa	→ اَرَامَاغِه (5794/Ö)

⁵² Bu sözcük diğer nüshalardaki ortaklık dikkate alınarak asıl metinde “başa” şeklinde okunmuştur.

Nüşhanın kimi yerlerinde “ā” ünlüsünü göstermek üzere “-/örn: ما” işareti kullanılmıştır:

ķabā	→ قبا (5055/Ö)	‘abā	→ عبا (5055/Ö)
hemān	→ همان (5063/Ö)	dergāha	→ درگاهه (5143/Ö)
ķāşıl	→ حاصل (5679/Ö)	muķāl	→ محال (5762/Ö)

Yalnız Arapça kelimelere mahsus bir işaret olan ve kelimenin sonuna sakin bir “nun” getirmek amacıyla kullanılan tenvin (ل/أ) işareti nüşhanın iki yerinde tespit edilmiştir:

cümleten	→ جملة (5059/Ö)	def‘ aten	→ دفعة (6021/Ö)
----------	-----------------	-----------	-----------------

Esrenin (-) kendi aslî görevinin dışında bazı Türkçe eklerde de kullanımı görülmektedir. Kimi sözcüklerden sonra sözcüğün belirtme (yükleme) hâlini oluşturmak için esre (-) kullanılmıştır:

mişāli	→ مثال (307/Ö)	pelengi	→ پلنگ (706/Ö)
ķeşmi	→ چشم (1134/Ö)	ķazālı	→ غزال (1705/Ö)
cānı	→ جان (2369/Ö)	buldı	→ بولد (4613/Ö)
şiddīķı	→ صدیق (5606/Ö)	virdi	→ ورد (5628/Ö)

Nüşhada ünlü harflerin yazımı vezin ve kafiyeye gibi nazım unsurları ile sıkı bir bağlantı içindedir. Bundan dolayı aynı ek veya sözcüğün farklı şekillerde yazılmakla birlikte ünlüler sözcüklerin, sözcüklerden ayrı yazılan eklerin başında ortasında ve sonunda değişik yazım şekilleriyle görülmektedir.

- “a” ünlüsü başta “أ/أ/أ” ; ortada “أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde,
 “e” ünlüsü başta “أ/أ/أ” ; ortada “أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde,
 “ı” ve “i” ünlüleri başta “أ/أ/أ” ; ortada “أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ” şeklinde,
 “u” ve “ü” ünlüleri başta “أ/أ/أ/أ/أ/أ” ortada “أ/أ/أ/أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde,
 “o” ve “ö” ünlüleri başta “أ/أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde yazılabilmektedir.⁵³

Türkçe sözcüklerde ünlülerin yazımı tutarlı görünse de aruz faktörü ve müstensihthen kaynaklanan sebepler ünlülerin yazımı üzerindeki etkisini burada da göstermekte ve sözcüklerin kök veya gövdelerinde hatta bazı ek veya ek bloklarında var olan özellikle ortadaki ünlülerin yazım hususiyetinde çok büyük oranda tutarsızlığın oluşmasına neden olmaktadır.

birisin	→ برسن (16/Ö)	↔	birisin	→ برسين (15/Ö)
---------	---------------	---	---------	----------------

⁵³ Çağlayan Yılmaz, *Ahmedî (Akkoyunlu) Esrâr-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 32

bitürür	→ بتورر (17/Ö)	↔	bitürdi	→ بیتوردی (2456/Ö)
bulmazdı	→ بولمزدی (19/Ö)	↔	bulımazdı	→ بولیمازدی (21/Ö)
itdi	→ اتدی (3/Ö)	↔	itdi	→ ایتدی (71/Ö)
vücüdınıñ	→ وجودنك (40/Ö)	↔	vücüdını	→ وجودینی (6197/Ö)
bul	→ بل (66/Ö)	↔	bulasın	→ بولاسین (66/Ö)
işi	→ اشی (576/Ö)	↔	işi	→ ایشی (4631/Ö)
nice	→ نجه (114/Ö)	↔	nice	→ نیجه (539/Ö)
kimdür	→ کم در (3513/Ö)	↔	kimdür	→ کیم در (3509/Ö)
qamu	→ قمو (4502/Ö)	↔	qamu	→ قامو (129/Ö)
olan	→ اولن (150/Ö)	↔	olan	→ اولان (1186/Ö)
dinildi	→ دنلدى (166/Ö)	↔	dinile	→ دینله (2317/Ö)
boyuña	→ بیوکه (195/Ö)	↔	boyuñ	→ بویک (1219/Ö)
tapuñı	→ طیکی (3781/Ö)	↔	tapuñı	→ طیوکی (1084/Ö)
tapuña	→ طیوکه (226/Ö)	↔	tapuñ	→ طیوک (217/Ö)
anasına	→ آنسینه (243/Ö)	↔	anası	→ اناسی (1641/Ö)
girdi	→ کردی (512/Ö)	↔	gire	→ کیره (272/Ö)
didi	→ ددی (4560/Ö)	↔	didi	→ دیدی (99/Ö)
nite kim	→ نیتکم (125/Ö)	↔	nite kim	→ نیتکم (298/Ö)
bulasın	→ بولسن (311/Ö)	↔	bulasın	→ بولاسین (66/Ö)
şandı	→ صندی (6017/Ö)	↔	şandı	→ صاندی (1600/Ö)
biri	→ بری (356/Ö)	↔	biri	→ بیرى (739/Ö)
yidi	→ یدی (375/Ö)	↔	yidi	→ ییدی (5102/Ö)
içinde	→ اچنده (311/Ö)	↔	içinde	→ ایچنده (446/Ö)
dağı	→ دخی (291/Ö)	↔	dağı	→ داخی (6166/Ö)
iki	→ اکی (931/Ö)	↔	iki	→ ایکی (224/Ö)
yıl	→ یل (420/Ö)	↔	yıl	→ ییل (1761/Ö)
görüp	→ کورب (430/Ö)	↔	görüp	→ کوروب (414/Ö)
yaña	→ یکا (442/Ö)	↔	yaña	→ یاکه (5570/Ö)
ayağına	→ ایاغینه (450/Ö)	↔	ayağın	→ آيغن (462/Ö) ⁵⁴

⁵⁴ Bu sözcüğün yerine asıl metinde diğer nüshalarda ortak olan “ayını” sözcüğü tercih edilmiştir.

eyledi	→ ایلدی (27/Ö)	↔	eyledi	→ ایلادی (493/Ö)
qalam	→ قلم (4189/Ö)	↔	qalma	→ قالمه (352/Ö)
gibi	→ کبی (215/Ö)	↔	gibi	→ کیبی (680/Ö)
ırmazıdı	→ ارمزیدی (501/Ö)	↔	ırmaz-ıdı	→ ایرمزیدی (540/Ö)
köyünür	→ کوینر (546/Ö)	↔	görünür	→ کورینور (554/Ö)
atamuza	→ اتموزه (575/Ö)	↔	atamuz	→ اتامز (574/Ö)
atañuz	→ اته کوز (1505/Ö)	↔	atañuz	→ اتاکوز (1508/)
budağı	→ بدغی (582/Ö)	↔	budağı	→ بداغی (584/Ö)
gice	→ کجه (589/Ö)	↔	gice	→ کيجه (6155/Ö)
qatında	→ قتنده (574/Ö)	↔	qatında	→ قاتنده (4576/Ö)
idelüm	→ ایده لم (680/Ö)	↔	idelüm	→ ایده لوم (679/Ö)
yaqdı	→ یقدی (280/Ö)	↔	yaqdılar	→ یاقدلر (1121/Ö)
taş	→ طش (980/Ö)	↔	taş	→ طاش (1460/Ö)
olısar	→ اولسر (691/Ö)	↔	olısar	→ اولیسر (5511/Ö)
bildi	→ بلدی (4597/Ö)	↔	bildi	→ بیلدی (588/Ö)
dürlü	→ درلو (401/Ö)	↔	dürli	→ دورلی (724/Ö)
viridi	→ وردی (734/Ö)	↔	viridi	→ ویردی (735/Ö)
yir	→ یر (14/Ö)	↔	yire	→ بیره (1793/Ö)
yaşda	→ یشده (774/Ö)	↔	yaşda	→ یاشده (773/Ö)
tatlu	→ طتلو (750/Ö)	↔	tatlu	→ طاتلو (781/Ö)
düzdi	→ دزدی (28/Ö)	↔	düzdi	→ دوزدی (790/Ö)
yine	→ ینه (521/Ö)	↔	yine	→ یینه (793/Ö)
oqıdı	→ اقدی (4316/Ö)	↔	oqıdı	→ اوقدی (800/Ö)
aldılar	→ الد لر (819/Ö)	↔	aldılar	→ الدی لر (832/Ö)
aldı	→ الدی (2541/Ö)	↔	almışam	→ ألمشام (91/Ö)
giderleridi	→ کدرلریدی (844/Ö)	↔	giderem	→ کیدرم (2676/Ö)
qıla	→ قله (468/Ö)	↔	qıla	→ قیله (938/Ö)
işidüp	→ اشدب (5932/Ö)	↔	işidüp	→ ایشیدوب (947/Ö) ⁵⁵
qardaşlar	→ قردشلر (980/Ö)	↔	qardaşum	→ قرداشم (5767/Ö)

⁵⁵ “işidüp” sözcüğü diğer nüshalardaki ortaklık dikkate alınıp asıl metinde “işitdi” şeklinde okunmuştur.

şakın	→ صقن (547/Ö)	↔	şakın	→ صقین (1024/Ö)
gün	→ کن (3015/Ö)	↔	gün	→ کون (237/Ö)
boyadı	→ بویادی (1086/Ö)	↔	boyamışlardı	→ بویمشلردی (1092/Ö)
başladı	→ باشلدى (6171/Ö)	↔	başladı	→ باشلدى (401/Ö)
toprağı	→ طپراغى (900/Ö)	↔	toprağa	→ طپراغه (1124/Ö)
başcuğazuñ	→ باشجوغزك (979/Ö)	↔	başcuğazuñ	→ باشجوغزك (1125/Ö)
oğlanları	→ اوغلنلرى (5952/Ö)	↔	oğlanı	→ اوغلانى (1187/Ö)
göricek	→ كورچك (1138/Ö)	↔	göricek	→ كورچك (1091/Ö)
inanma	→ اننمه (383/Ö)	↔	inanur	→ اينانر (1138/Ö)
yil	→ يل (1149/Ö)	↔	yil	→ ييل (111/Ö)
biline	→ بلنه (1203/Ö)	↔	bilin	→ بيلن (508/Ö)
ķanda	→ قنده (999/Ö)	↔	ķanda	→ قانده (1212/Ö)
kimseye	→ كيمسيه (1274/Ö)	↔	kimseden	→ كيمسه دن (1274/Ö)
içre	→ ايچره (1294/Ö)	↔	içre	→ ايچره (50/Ö)
göreyin	→ كورين (1318/Ö)	↔	göreyin	→ كوره ين (1127/Ö)
ķuru	→ قرو (3044/Ö)	↔	ķuru	→ قورو (1333/Ö)
bunda	→ بنده (1133/Ö)	↔	bunda	→ بونده (1367/Ö)
ķarañu	→ قركو (13)	↔	ķarañu	→ قراكو (1085/Ö)
añladılar	→ اكلديلر (1495/Ö)	↔	añladılar	→ اكلادي لر (1503/Ö)
ķuyudan	→ قيودن (1580/Ö)	↔	ķuyu	→ قويو (1470/Ö)
şatasın	→ صته سن (1607/Ö)	↔	şatasın	→ صاته سن (3256/Ö)
buña	→ بوكه (1643/Ö)	↔	buña	→ بوكا (2002/Ö)
yigirmi	→ يكرمى (1690/Ö)	↔	yigirmi	→ بيكرمى (1675/Ö)
büyük	→ بيوك (151/Ö)	↔	büyüklik	→ بويكلك (1678/Ö)
oldı	→ الدى (1695/Ö)	↔	oldı	→ اولدى (807/Ö)
ķomaz	→ قمز (1740/Ö)	↔	ķomaz	→ قومز (2592/Ö)
yapışup	→ ياپيشوب (1746/Ö)	↔	yapışa	→ ياپيشه (845/Ö)
baķup	→ بقوب (1752/Ö)	↔	baķup	→ باقوب (823/Ö)
ķopdı	→ قبيد (462/Ö)	↔	ķopdı	→ قوبدى (1927/Ö)
nedür	→ ندر (226/Ö)	↔	nedür	→ نه در (1947/Ö)

kaşı	→ قشى (1957/Ö)	↔	kaşı	→ قاشى (534/Ö)
olsun	→ اولسن (2032/Ö)	↔	olsun	→ اولسون (156/Ö)
açuk	→ اچق (2045/Ö)	↔	açuk	→ اچوق (2045/Ö)
çıkarđı	→ چقردى (966/Ö)	↔	çıkarđı	→ چيقردى (5325/Ö)
irişdi	→ ارشدى (2063/Ö)	↔	irişe	→ ايريشه (44/Ö)
bulut	→ بلىت (5620/Ö)	↔	bulut	→ بولت (3283/Ö)
işigi	→ اشكى (2170/Ö)	↔	işik	→ ايشك (184/Ö)
il	→ ال (2098/Ö)	↔	il	→ ايل (5200/Ö)
katı	→ قتى (2354/Ö)	↔	katı	→ قاتى (1566/Ö)
gündüzin	→ كوندزن (2485/Ö)	↔	gündüzin	→ كوندزين (499/Ö)
bir kaç	→ برقچ (935/Ö)	↔	bir kaç	→ برقاچ (2551/Ö)
al-ıla	→ اليله (2553/Ö)	↔	al	→ آل (1489/Ö)
kıl	→ قل (4469/Ö)	↔	kıl	→ قيل (2582/Ö)
döker	→ دكر (2585/Ö)	↔	dökdi	→ دوكدى (2738/Ö)
bencileyin	→ بنجلين (2602/Ö)	↔	bencileyin	→ بنجلين (2471/Ö)
olalı	→ اوللى (4330/Ö)	↔	olalı	→ اولالى (2693/Ö)
biñ	→ بك (2709/Ö)	↔	biñ	→ بيك (489/Ö)
toğmadı	→ طغمدى (3863/Ö)	↔	toğdı	→ طوغدى (360/Ö)
talđı	→ طالدى (2050/Ö)	↔	talđı	→ طالدى (2879/Ö)
añsuzın	→ اكسزين (1088/Ö)	↔	añsuzın	→ اكسوزين (2881/Ö)
şavaş	→ صواش (1614/Ö)	↔	şavaşda	→ صوشده (2997/Ö)
günligi	→ كىلكى (3016/Ö)	↔	günligi	→ كونلكى (3015/Ö)
indi	→ اندى (3019/Ö)	↔	indi	→ ايندى (3276/Ö)
aldamağda	→ الده مقده (3028/Ö)	↔	aldamağ	→ الدماغ (5328/Ö)
demür	→ دمر (145/Ö)	↔	demür	→ دمور (3079/Ö)
ırağ	→ ارق (3176/Ö)	↔	ırağdan	→ اراقدن (3052/Ö)
arada	→ اره ده (3379/Ö)	↔	arada	→ آرا ده (3151/Ö)
yatdı	→ يتدى (3404/Ö)	↔	yatdı	→ ياتدى (740/Ö)
kaşları	→ قشلىرى (3891/Ö)	↔	kaşları	→ قشلىرى (3499/Ö)
göñülden	→ كوكلدن (3629/Ö)	↔	göñüle	→ كوكله (3629/Ö)

ırmaz	→ ارمز (501/Ö)	↔	ırmadı	→ ایرمدی (3663/Ö)
kapısı	→ قیسی (5937/Ö)	↔	kapuya	→ قاپویه (3677/Ö)
düşdün	→ دشدک (3690/Ö)	↔	düşdün	→ دوشدک (3690/Ö)
göçdi	→ کچدی (3706/Ö)	↔	göçdi	→ کوچدی (6152/Ö)
içdi	→ اچدی (5537/Ö)	↔	içdi	→ ایچدی (4725/Ö)
yaraşur	→ یارشور (4601/Ö)	↔	yaraşur	→ یراشور (3977/Ö)
vardur	→ وردر (4118/Ö)	↔	vardur	→ واردر (3629/Ö)
bugün	→ بکون (3618/Ö)	↔	bugün	→ بوکون (4143/Ö)
egilür	→ اکیلوردی (4208/Ö)	↔	egilür	→ اکلور (4985/Ö)
tolu	→ طلو (672/Ö)	↔	tolu	→ طولو (4494/Ö)
toğrı	→ طغری (5799/Ö)	↔	toğrı	→ طوغری (1314/Ö)
etegin	→ اتکن (4524/Ö)	↔	etegini	→ اتاکینی (4511/Ö)
dilemiş	→ دلمش (4538/Ö)	↔	diledi	→ دلادی (2433/Ö)
kaçarken	→ کچرکن (3894/Ö)	↔	kaçdı	→ قاچدم (4569/Ö)
şimdi	→ شمدی (4684/Ö)	↔	şimdi	→ شیمدی (2795/Ö)
döşegi	→ دوشکی (5532/Ö)	↔	döşegi	→ دوشه کی (5259/Ö)
oğrıyı	→ اغریی (5572/Ö)	↔	oğrı	→ اوغری (5793/Ö)
orağı	→ اورغی (5588/Ö)	↔	orağı	→ اوراغی (5587/Ö)
kul	→ قل (5671/Ö)	↔	kul	→ قول (518/Ö)
şagda	→ صغده (5695/Ö)	↔	şagda	→ صاغده (3277/Ö)
bindi	→ بندی (2994/Ö)	↔	binüp	→ بینوب (5785/Ö)
yıkmağ	→ یقمق (545/Ö)	↔	yıkaym	→ بیقین (6166/Ö)
kanı	→ قنی (6173/Ö)	↔	kanı	→ قانی (6188/Ö)
dögün	→ دوکن (1080/Ö)	↔	dögün	→ دوکون (6180/Ö)
ölmüş-ise	→ ألمشیه (5903/Ö)	↔	ölmüşdür	→ اولمشدر (314/Ö)
toyur	→ طیور (5915/Ö)	↔	toyurup	→ طیوروب (5997/Ö)
iledüp	→ ایلدوب (5999/Ö)	↔	iledüp	→ ایلدوب (4377/Ö)

Aruzun etkisi Arapça ve Farsça sözcüklerde de görülmekte ve vezin gereği bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin ünlüleri bilinen yazımlarına aykırı yazılabilmektedir:

dānā (دانا) > danā → دنا (34/Ö)

İsmā'īl (اسماعيل)	>	İsma'īl	→ اسمعل (767/Ö)
pīr (پير)	>	pir	→ پر (1428/Ö)
dilīr (دلير)	>	dilir	→ دلر (1971/Ö)
sīmīn (سيمين)	>	simin	→ سيمين (2082/Ö)
āyīne (آيينه)	>	āyine	→ آينه (2859/Ö)
iqlīm (اقليم)	>	iklim	→ اقلم (3061/Ö)
pīrāye (پيرايه)	>	pirāye	→ پرايه (3154/Ö)
pīrehen (پيرهن)	>	pirehen	→ پرهن (4302/Ö)
ṭāvūs (طاووس)	>	ṭāvus	→ طاوس (4312)
miskīn (مسكين)	>	miskin	→ مسكن (4546/Ö)

Bazı ünlü ile biten sözcüklerle başka bir kelimenin birleşmesi esnasında bünyelerinde bulunan son ünlünün yazılmadığı görülmektedir:

nite kim (نته كم)	>	nite kim	→ نتكم (125/Ö)
ne itdi (نه ايتدى)	>	ne itdi	→ نتدى (1122/Ö)
gerçi kim (گرچه كم)	>	gerçi kim	→ گرچكم (1308/Ö)
ne ola (نه اوله)	>	ne ola	→ نوله (2560/Ö)
ki iy (كه اى)	>	ki iy	→ كاي (3168/Ö)
bugün (بوگون)	>	bugün	→ بگون (4323/Ö)
baña da (بكا ده)	>	baña da	→ بكده (4012/Ö)

Sonu “e” ile biten kimi Arapça veya Farsça kelimeler ek aldıklarında ortada kalan “e” ünlüsü çoğu kez yazılmamaktadır. Fakat nüshanın kimi yerinde bu durumda “e” ünlüsü “ه-ه” şeklinde gösterilmektedir:

pāresi → پاره سى (249/Ö)	loğmadur → لقمه در (695/Ö)
şūresi → شوره سى (1569/Ö)	sāyesinden → سايه سندن (281/Ö)
ķışşasında → قصه سنده (336/Ö)	meyvesi → ميوه سى (2398/Ö)
ķubbede → قبه ده (3124/Ö)	tāzelenür → تازه لنور (3870/Ö)
teşneyem → تشنه يم (4005/Ö)	şu‘le-y-ile → شعله بيله (4131/Ö)
zāhiresin → زخيره سن (5611/Ö)	nağmeden → نغمه دن (6019/Ö)

Nüshanın kimi yerlerinde “i” ünlüsü kendinden önceki kelimeye bitişik “ي-ي” şeklinde yazılırken kimi yerlerde kelimedden ayrı “ا” veya “اي” şeklinde yazılmıştır:

anuñ-içün > انكيچون (166/Ö)	↔	انك ايچون (539/Ö)
-----------------------------	---	-------------------

bizüm-ile	>	بزوميله (4645/Ö)	↔	بزوم ايله (704/Ö)
yog-iken	>	يوغكن (981/Ö)	↔	يوغ ايكن (3030/Ö)
var-ıdı	>	واریدی (890/Ö)	↔	وار ایدی (1368/Ö)
münkir-iseñ	>	منكريسك (557/Ö)	↔	منكر ايسك (2293/Ö)
Yūsuf-ıımış	>	يوسفيمش (6027/Ö)	↔	يوسف ايمش (3627/Ö)

Kişi zamirlerinin yazılışlarında vezinden kaynaklanan bazı ünlü tutarsızlıkları görülmektedir:

aña	→	اكا (6/Ö)	↔	aña	→	آكا (12/Ö)
anuñ	→	انك (7/Ö)	↔	anuñ	→	أنك (14/Ö)
anuñ	→	انك (135/Ö)	↔	anuñ	→	انوك (4556/Ö)
saña	→	سكا (191/Ö)	↔	saña	→	ساکه (1602/Ö)
baña	→	بكا (320/Ö)	↔	baña	→	باکه (328/Ö)
baña	→	بکه (5902/Ö)	↔	baña	→	بكا (4213/Ö)
benüm	→	بنم (1241/Ö)	↔	benüm	→	بنوم (4338/Ö)
bizi	→	بزی (936/Ö)	↔	bizi	→	بيزی (576/Ö)
size	→	سزه (1463/Ö)	↔	size	→	سيزه (1422/Ö)
anlara	→	انلره (924/Ö)	↔	anlara	→	انلاره (1492/Ö)
senüñ	→	سنك (982/Ö)	↔	senüñ	→	سنوك (1727/Ö)

Vezin gereği “e” ünlüsünün elif (l) ile yazıldığı da olmuştur:

ele	→	الا (19/Ö)	yürümege	→	يورماکه (838/Ö)
göge	→	کوکا (1111/Ö)	nite ki	→	نتا که (1730/Ö)
görmeyenüñ	→	کورميانك (2158/Ö)	göbegüñ	→	کوباکک (2518/Ö)
istedüğümü	→	استادکومی (3178/Ö)	kime kim	→	کیما کم (3640/Ö)
istedi	→	استادی (4024/Ö)	etegini	→	اتاگینی (4511/Ö)
ideli	→	ادالی (5154/Ö)			

Yine nüshanın bazı yerlerinde sonu a ünlüsü ile biten kelime ve ekler vezin gereği “ı” ile değil, “e/4/-” şeklinde yazılmıştır:

uzanup	→	اوزه نوب (2040/Ö)	urasın	→	اوره سن (2625/Ö)
arçası	→	ارقه سی (2949/Ö)	aldamağda	→	الده مقده (3028/Ö)
aza	→	ازه (2955/Ö)	arayup	→	اره یوب (3197/Ö)
arada	→	اره ده (3379/Ö)	yaraşur	→	یاره شور (4017/Ö)

yazamaz → یزه مز (4195/Ö) toğrayup → طوغره یوب (5030/Ö)
 toğalı → طوغه لی (4996/Ö) yaqasın → یقه سن (6159/Ö)

Arapça kelimelerde sonda bulunan “ی” harfinin kimi kelime sonlarında /ā/ olarak okunmasıyla oluşan elif-i maksürenin elif (l) ile yazıldığı görülmektedir:

Mustafā (مصطفى) → مصطفا (244/Ö) Buṣrā (بشرى) → بشرا (1593/Ö)
 Ṭūbā (طوبى) → طوبا (2001/Ö) muṭarrā (مطرى) → مطرا (3497/Ö)

Elif-i maksûre ile biten bir sözcük ek aldığı anda elif (l) ile yazılması gerekirken nüshanın birkaç yerinde bu kurala uyulmadığı görülmektedir:

Mustafānuñ → مصطفى نك (235/Ö) ma‘nāya → معنى يه (352/Ö)
 te‘ālādan → تعالى دن (1462/Ö) Leylādur → لیلی در (2289/Ö)
 taḫvā idi → تقوى ایدی (3445/Ö) tecellāsın → تجلی سن (3329/Ö)
 da‘vā-dār → دعوى دار (4577/Ö) evlā-durur → اولی درر (5354/Ö)

Bu durumla birlikte nüshada elif-i maksure ile yazılan kimi kelimelerde tutarsızlık da görülmektedir:

Mustafā > مصطفى (50/Ö) ↔ مصطفا (52/Ö)
 Buṣrā > بشرى (1547/Ö) ↔ بشرا (1593/Ö)
 Ṭūbā > طوبى (195/Ö) ↔ طوبا (2001/Ö)

Nüshada aynı ünlü farklı şekillerde yazılabildiği gibi, aynı sözcük veya ek farklı ünlülerle de karşımıza çıkabilmektedir:

kendü → کندو (6136/Ö) ↔ kendi → کندی (696/Ö)
 oğudı → اوغودی (2551/Ö) ↔ oğı → اوقی (3215/Ö)
 toğru → طوغرو (1175/Ö) ↔ toğrı → طوغری (4536/Ö)
 sürüp → سوروب (2427/Ö) ↔ sürüyüp → سوریب (1328/Ö)
 yürüdi → یورودی (3276/Ö) ↔ yürüdi → یوردی (3822/Ö)
 odun → اذن (2298/Ö) ↔ odına → اودینه (3664/Ö)
 uyumazdı → اوپومزدی (4961/Ö) ↔ uyımadum → اویمدم (1385/Ö)
 yüzlü → یوزلو (2721/Ö) ↔ yüzli → یوزلی (2950/Ö)
 dürlü → درلو (2903/Ö) ↔ dürli → دورلی (4273/Ö)
 gizlü → کزلو (4388/Ö) ↔ gizlidür → کزلیدر (2538/Ö)
 yüzüne → یوزونه (4673/Ö) ↔ yüzine → یوزینه (942/Ö)

Nüşanın bazı yerlerinde Arapça ve Farsça kelimelerin imlasının dışına çıkılarak sözcük içindeki yazılmayan ünlüler gösterilmiştir:

da' vet (دعوت) → (134/Ö) دعوت ت	gül (كل) → (563/Ö) كول
ķulede (قله ده) → (693/Ö) قولده	düşmen (دشمن) → (1120/Ö) دوشمن
ādemüñ (آدمك) → (1192/Ö) آده مك	pīrehen (پيرهن) → (1178/Ö) پيره هن
gürg (كرك) → (1364/Ö) كورك	heves (هوس) → (2646/Ö) هوه س
tutuķ (تتق) → (2969/Ö) توتق	ba' zı (بعض) → (3111/Ö) بعضى
revzen (روزن) → (5031/Ö) روزه ن	buķār (بخار) → (6180/Ö) بوخار

Nüşada iki yerde Türkçe /-den/ ayrılma ekinde bulunan ve yazılmayan “e” ünlüsü “ه” şeklinde gösterilmiştir:

şehādetden → (312/Ö) شهادتد ه ن	ğaybetden → (312/Ö) غيبتد ه ن
---------------------------------	-------------------------------

4. Nüşada ünsüzlerin yazımı ünlülere göre daha tutarlıdır. Fakat nüşanın bazı yerlerinde “پ-ب”, “ن-ڭ”, “س-ص”, “ج-چ”, “خ-ق”, “ك-ق”, “ط - ت”, “د - ط - ت” tutarsızlıkları görülmektedir:

şatılsa → (21/Ö) ساتلسه	↔	sataram → (116/Ö) ساترم
açdı → (902/Ö) اچدی	↔	açdı → (239/Ö) اچدی
đokınur → (842/Ö) دوڭوریدی	↔	đoķındı → (1125/Ö) طوڭندی
çıkardı → (2044/Ö) چقردی	↔	cıkardı → (966/Ö) چقردی
taķdı → (789/Ö) طاقدی	↔	đaķdı → (1164/Ö) دقدی
uyķudan → (3554/Ö) اويڭودن	↔	uyķusı → (1321/Ö) اويڭوسى
tañladı → (611/Ö) طکلدی	↔	tañladı → (1724/Ö) دکلدی
ķopdı → (894/Ö) قوبدی	↔	ķobdı → (1927/Ö) قوبدی
ķoķup → (4906/Ö) قوڭوب	↔	ķoķular → (1937/Ö) قوڭولر
ķuķdı → (2693/Ö) قوچدی	↔	ķucdı → (259/Ö) قوچدی

Söz konusu tutarsızlıklar eklerde de kendisini göstermektedir:

eyledüñ → (6104/Ö) ايلديك	↔	eyledin → (106/Ö) ايلدين
demin → (5917/Ö) دمن	↔	demiñ → (138/Ö) دمك
varduķca → (522/Ö) واردڭجه	↔	añdukca → (327/Ö) اڭكجه
söylemeñ → (684/Ö) سويلمك	↔	dilemen → (684/Ö) دلمن
açup → (4142/Ö) اچپ	↔	açub → (4844/Ö) اچوب
idici → (6114/Ö) ايديجى	↔	idiçi → (2395/Ö) ايديچى

Türkçe sözcüklere göre az olmakla beraber Arapça veya Farsça sözcüklerin ünsüzlerinde bilinen yazımlarının dışında yazılışlara rastlamak mümkündür:

maḥzen (مخزن)	>	maḥzen	→	محزن (66/Ö)
tezḳire (تذکره)	>	tezkire	→	تذکره (204/Ö)
āzād (آزاد)	>	āzād	→	آزاد (682/Ö)
çille (چله)	>	cille	→	جَلّه (1006/Ö)
aḳṣām (اقسام)	>	aḥṣām	→	اخشام (1079/Ö)
şübhe (شبهه)	>	şüphe	→	شپهه (1185/Ö)
şeşper (ششپیر)	>	şeşber	→	شش بر (1966/Ö)
deycūr (دیجور)	>	deyçür	→	دیچور (2308/Ö)
pāre (پاره)	>	bāre	→	باره (2520/Ö)
behcet (بهجت)	>	beḥcet	→	بحجت (2854/Ö)
tutuḳ (تتق)	>	ṭutuḳ	→	طوتق (2970/Ö)
çevgān (چوکان)	>	cevgān	→	جوکان (3485/Ö)
ḳafes (قفس)	>	ḳafeş	→	قفص (3729/Ö)
mācerā (ماجرا)	>	māçerā	→	ماچرا (4593/Ö)
hāzim (هاضم)	>	hāzim	→	هاظم (4667/Ö)
ḥücre (حجره)	>	hücre	→	هجره (5341/Ö)

Türkçe sözcüklerde sert-ünsüzle biten kelimelerin ünlü ile başlayan ek alması sonucunda gerçekleşmesi beklenen yumuşama olayı bazı kelimelerde görülmemekte ünsüz sesin sert hâli devam ettirilmektedir:

olduḡı → اولدقی (201/Ö) sancāḡı → سنجاقی (276/Ö)

Bazı Farsça kelimelerde “elif”den (ل) önce bulunan ve okunmayan böylelikle kendinden önceki sesin uzun okunmasını sağlayan “vav” (و) harfinin oluşturduğu vav-ı ma’dülenin yazımında bir tutarsızlık görülmektedir:

h’iṣ	>	خیش (556/Ö)	↔	خویش (556/Ö)
ḥ’āceler	>	خوجه لر (1608/Ö)	↔	خواجه نك (1525/Ö)
-ḥ’ān	>	داستان خوان (3446/Ö)	↔	مدح خون (2234/Ö)

Arapça’ya özgü bir ses olan ve bir gırtlak çarpması ile oluşturulan hemzenin kullanımı nüshada belirsizdir. Birçok yerde gösterilen hemzeler kimi sözcüklerde de

gösterilmeme eğilimindedir. Türkçe söyleyişe uygun olarak bazı sözcüklerin sonundaki hemzeler düşürülmüştür. Kökün ortasındaki kimi esreli hemzeler “y” harfine dönüşmüştür:

ṣenāʾ (ثنا)	>	ṣenā	→ ثنا (4/Ö)
dāʾimā (دائما)	>	dāyimā	→ دايمما (943/Ö)
lāʾiḳ (لائق)	>	lāyıḳ	→ لايق (1021/Ö)
ḥāʾin (خانن)	>	ḥāyin	→ خاين (1506/Ö)
fāʾiḳ (فائق)	>	fāyıḳ	→ فايق (2147/Ö)
vefāʾ (وفا)	>	vefā	→ وفا (3430/Ö)
bināʾ (بنا)	>	binā	→ بنا (3509/Ö)
ḳāʾināt (كائنات)	>	kāyināt	→ كاينات (4123/Ö)
beḳāʾ (بقا)	>	beḳā	→ بقا (6148/Ö)

Sözcük sonunda gösterilmeyen ve bazı kelimelerde “y” sesine dönen hemzenin kimi kelimelerde kelime ortasında yazıldığı görülmektedir:

leṭāʾif	→ لطائف (11/Ö)	ṭavāʾif	→ طوائف (48/Ö)
müʾeṣṣir	→ مؤثر (83/Ö)	māʾil	→ مائل (251/Ö)
cüzʾ	→ جز (1141/Ö)	suʾāl	→ سؤال (1804/Ö)
mirʾāt	→ مرآت (1919/Ö)	vesāʾil	→ وسائل (3075/Ö)
lüʾlüʾ	→ لؤلؤ (3264/Ö)	ṣeyʾ	→ شيء (4489/Ö)
meʾyūs	→ مأیوس (5089/Ö)	heyʾet	→ هيئة (5177/Ö)

Nüshanın bazı yerlerinde hem “hemze” hem de “y” sesi beraber kullanılmıştır:

cāʾiz	→ جأيز (416/Ö)	dāʾim	→ دأيم (1762/Ö)
ḳāʾimidi	→ قأيمیدی (1005/Ö)	melāʾik	→ ملائيك (1560/Ö)
fāʾide	→ فائیده (3419/Ö)	māʾildür	→ مائیلدر (4039/Ö)
ḥāʾin	→ خائین (4611/Ö)		

İçinde hemze barındıran kimi sözcüklerin yazımında tutarsızlık görülmektedir:

zerreʾ	>	ذرة (72/Ö)	↔	ذره (73/Ö)
ṣeyʾ	>	شيء (37/Ö)	↔	شئی (80/Ö)
dāʾim	>	دائم (451/Ö)	↔	دايم (548/Ö)
māʾil	>	مائل (251/Ö)	↔	مايل (1140/Ö)
lüʾlüʾ	>	لؤلؤ (3264/Ö)	↔	لولو (5170/Ö)

Nüshada bazı yerlerinde gerek olmadığı hâlde hemze kullanılmıştır:

rāy (رای) → رأی (1398/Ö) efsāne-y-ile → افسانیه (3125/Ö)

Farsça tamlamalarda “e” ve “i” ünlüleriyle biten tamlayanların “ه” ve “ی” harflerinin üzerine esreli hemze konmuştur:

ķurre-’i ‘ ayn → قره عين (745/Ö)
 gūşe-’i çāh → گوشه چاه (1032/Ö)
 ğonça-’i zanbāk → غنچه زنباق (1905/Ö)
 beyzā-’i hūr → بيضه خور (2046/Ö)
 vesīle-’i maķşad → وسيله مقصد (3076/Ö)
 tūtī-’i meclisūñ → طوطي مجلسك (3729/Ö)
 hāne-’i neyden → خانه نیدن (5326/Ö)
 kışşa-’i Yūsuf → قصه يوسف (5660/Ö)
 na‘ ra-i tekbīr → نعره تكبير (6054/Ö)
 sīne-’i pāk → سينه پاک (6163/Ö)

Farsça tamlamalarda “e” ve “i” ünlüleriyle biten tamlayanların “ه” ve “ی” harfleri; bazı yerlerde de harflerinin üzerine esreli hemze konmamıştır:

güzīde-i rūsūl → كزیده رسل (161/Ö)
 ceṛīde-i rūsūl → جریده رسل (161/Ö)
 mübtelā-yı Yūsuf idi → مبتلا يوسف ایدی (5241/Ö)
 çehre-i ter → چهره تر (5261/Ö)

Farsça tamlamalarda genellikle tamlayan ve tamlanan arasına herhangi bir işaret konmamıştır. Fakat birçok yerlerde nazım kaideleri dikkate alınarak tamlanandan sonra “ی” harfinin kullanıldığı görülmektedir:

nidā-yı cenān → ندایی جنان (125/Ö) ridā-yı İşhākı → ردایی اسحاقی (784/Ö)
 hūyāl-i nigār → خیالی نکار (1197/Ö) cemā‘ at-i keştī → جمعاتی کشتی (1777/Ö)
 şabr-ı dili → صبری دلی (3032/Ö) kāşid-i ‘ azīz idi → قاصدی عزیز ایدی (2789/Ö)
 peder-i pīre → پدری پیره (3651/Ö) dāmen-i çerāġına → دامنی چراغنه (4132/Ö)
 serv-i āzāde → سروی آزاده (4615/Ö) sāl-i sābi‘ de → سالی سابعده (5633/Ö)

Nüshanın kimi yerlerinde Farsça tamlama oluşturulurken tamlananı tamlayana bağlamak üzere tamlanandan sonra esre (-) işareti kullanılmıştır:

vilāyet-i ‘ irfān → ولایت عرفان (285/Ö) derd-i ‘ ışk → درد عشقه (349/Ö)

fevc-i kemāl → فوج کمال (445/Ö) dāğ-ı firāk → داغ فراق (3104/Ö)
 ‘izār-ı ‘Azrāyı → عذار عذرايی (4202/Ö)

Hemzenin kendi aslı görevinin dışında bazı Türkçe eklerde de kullanımı görülmektedir. “e” ve “i” ünlüsü ile biten sözcüklerin sonunda “ه”, “ی” harflerinin üzerine belirtme (yükleme) hâlini gösterecek surette hemze kullanımı nüshada mevcuttur:

huṭbe ‘i → خطبة (256/Ö) kıṣṣa ‘ı → قصة (1110/Ö)
 ḥīle ‘i → حيلة (1606/Ö) ṣehzāde ‘i → شهزاده (1612/Ö)
 meyve ‘i → میوه (1958/Ö) perde ‘i → پرده (2114/Ö)
 ḥayme ‘i → خيمه (3036/Ö) kāse ‘i → كاسه (4557/Ö)

Sadece Arapça sözcüklerde kullanılan “yuvarlak t” (ة) Osmanlı Türkçesinde “ت veya ◦ (e)”ye çevrilmiştir. “t” ile biten tenvinli kelimelerle birkaç kelimedede Osmanlı Türkçesinde kullanılmıştır.⁵⁶ Bu durum nüshada birkaç yerde görülmektedir:

şiddet → شدة (3867/Ö) şiddet-i ğam → شدة غم (4773/Ö)
 cümleten → جملة (5059/Ö) def‘aten → دفعة (6021/Ö)

5. Nüshada ek ve ek bloklarının ayrı yazılmasına rastlanmaktadır. Bu durum sadece eklerle sınırlı kalmayıp bazı yerlerde sözcük kökünün bir parçası veya sözcüğün kendisinden önceki harfle bitişebilen bir harfi ayrı yazılabilmektedir.

‘ışksız → عشق سیز (80/Ö)	dem-içün → دمى چون (144/Ö)
didiler → دیدی لر (573/Ö)	zālimden → ظالم دن (405/Ö)
cemāline → جمالی نه (457/Ö)	vā‘ dīde → واعدى ده (694/Ö)
şādīlıqdan → شادي لقدن (749/Ö)	olma → اول مه (733/Ö)
eyledinüz → ایلدی کوز (1190/Ö)	derdile → دردی له (1054/Ö)
diye → دی یه (1334/Ö)	teşnelik → تشنه لك (1513/Ö)
düşse → دوش سه (1937/Ö)	şeşper → شش بر (1966/Ö)
kendisin → کندی سن (1977/Ö)	Yūsuf-ımiş → یوسف مئش (2138)
müşteriyüz → مشتری یوز (2179/Ö)	toğrıyam → طوغری یم (2560/Ö)
derdinüñ → دردی نوك (2566/Ö)	kanķısından → قانقى سندن (4073/Ö)
çünkü → چون كه (3018/Ö)	düpdüz → دوب دوز (3022/Ö)
hazīninden → حزی نندن (3056/Ö)	yokdur → یوق در (3389/Ö)
kimsenem → کیمسه نم (3695/Ö)	ķullanup → قول لنوب (3789/Ö)

⁵⁶ Muharrem Ergin, “Osmanlıca”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C. II, TKAE Yayınları, Ankara 1992, s. 148

yiñileyüp	→ بيكى ليوب (4345/Ö)	oldum	→ اول دم (4540/Ö)
oldısa	→ اولدى سه (4604/Ö)	yağıya	→ ياغى يه (5588/Ö)

Sözcüklerin genel yazımlarına aykırı olarak, kendisinden önceki sözcüğe bitişik yazılan sözcükler görülmektedir. Sözcüğe bitişik yazılan ibareler genellikle edatlar olduğu görülmektedir:

dāmen-efşān ki	→ دامن افشانکه (34/Ö)	ādem ki	→ آدمکه (46/Ö)
ol demde	→ اولدمده (47/Ö)	ne ķadar	→ نقدر (623/Ö)
vaşf-ı tekvîn	→ وصفتكوين (131/Ö)	nebî ķün	→ نبچون (147/Ö)
unutman seni	→ اونتمنسن (804/Ö)	ol dahı	→ اولدخي (817/Ö)
yok mı	→ يوقمى (1462/Ö)	eyle di	→ ايلدى (1631/Ö)
baña da	→ بکده (4012/Ö)	nite kim	→ ننتکم (4104/Ö)

6. Nüşanın çok büyük oranında müstensihten kaynaklanan bir durum olarak eksik yazılışlara rastlanmaktadır:

[e]nfüs	→ نفس (11/Ö)	mekān[uñ]dur	→ مکاندر (98/Ö)
āzā[d]	→ ازا (258/Ö)	ķekd[üg]ümce	→ چکدمجه (328/Ö)
ķor[k]dı	→ قوردي (393/Ö)	[di]dügüñ	→ دكك (550/Ö)
mi[s]kîn	→ مکين (1025/Ö)	naķş[ı]	→ نقش (1933/Ö)
‘A[s]ķalān	→ عقلان (1951/Ö)	ķūsñ[ini]	→ حسن (2004/Ö)
bülbül[le]rine	→ بلبلرينه (2139/Ö)	gü[l]-ābıla	→ كا بله (2261/Ö)
müdd [e]ken	→ مدکن (2211/Ö)	[ā]şikār	→ شكار (2385/Ö)
eksükl[üg]in	→ اكسلکن (2324/Ö)	ķānedān[dan]sın	→ خاندان سن (2620/Ö)
ze[r]r]ini	→ زريني (2689/Ö)	üstü[me]	→ اوستو (2732/Ö)
egle[n]dün	→ اکلدک (2739/Ö)	ķa[y]liyile	→ خليله (2804/Ö)
külā[le]leri	→ کللری (2939/Ö)	reng-der-[r]eng	→ رنگ درنک (3027/Ö)
naşib[i]	→ نصيب (3068/Ö)	al[t]ında	→ النده (3313/Ö)
şüretde[n]	→ صورتد (3332/Ö)	şeh[e]	→ شه (3391/Ö)
[düş]se	→ شسه (3423/Ö)	neheng[i]	→ نهنگ (3458/Ö)
iki[n]ci	→ اکجي (4343/Ö)	ķurd[ı]	→ تورد (4503/Ö)
per[de]-dār	→ پردار (4606/Ö)	unutd[ı] mı	→ اونتدمى (5018/Ö)
ā[vā]re	→ آره (5035/Ö)	şād[ī]	→ شاد (5232/Ö)
şor[ar]-ısa	→ سوريسه (5936/Ö)	müşa‘ şa[‘]-ıla	→ مشعشله (5248/Ö)

Nüshanın bazı yerlerinde aynı görevli eklerin tekrar yazılması veya gereksiz ek yazımından kaynaklanan müstensih hatalarına rastlanılmıştır:

uğramamak → اوغرمه مامق (397/Ö) Yūsuf → يوسفك (779/Ö)
 temāṣā-gāh → تماشاگاه (5530/Ö) maḥsūdın → محسوددن (967/Ö)

Yine müstensihten kaynaklanan bir durumun sonucunda bazı sözcüklerin yanlış yazıldığı da görülmektedir.

virmedük	→ ويرمكد (22/Ö)	ay u yıl	→ آبي بيل (26/Ö)
dökdiler	→ دوكلر (138/Ö)	tezerviyidi	→ تذریدی (535/Ö)
gürg	→ كروك (1418/Ö)	ḥüsnümi	→ حسمنی (1992/Ö)
eşmesini	→ اعشمة سني (2054/Ö)	nuṭṭa	→ نقطه (2905/Ö)
nefir	→ نفرير (2914/Ö)	vir	→ وار (3385/Ö)
oḡudı	→ اوغوردی (3495/Ö)	yi	→ يه (3542/Ö)
hezār-bār-hezār	→ هزارباهرار (3546/Ö)	dīnden-idi	→ ديندیدی (4112/Ö)
gezdürüp	→ كزردب (4356/Ö)	ḥaşra dek	→ حشرده ك (4441/Ö)
nālişini	→ ناله يشینی (4689/Ö)	tefvîz	→ توفیض (5209/Ö)

1.1.2. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi (K) Nüshası'nın Yazım Özellikleri

Nüshanın yazım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında 37 Hk 1064/1 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha Şânî mahlaslı bir müstensih tarafından H. 955/M. 1547 tarihinde istinsah edilmiştir. Nüsha kapak kısımları dahil olmak suretiyle 213 varaktan ibarettir.

Okunaklı bir harekeli nesihle yazılan nüshada mesneviyi oluşturan dizeler siyah mürekkeple; mesnevinin bölümleri, başlıkları, mesnevide bulunan ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.⁵⁷ Her sayfada yan yana iki dizeden oluşan 15 satır bulunmaktadır. Metin, tek çizgili bir cetvel içine alınıp akabinde çift çizgi ile iki ayrı sütuna bölünmüş ve yan yana bulunan beytin her bir dizesi bir sütuna yazılmıştır.

Özege (Ö) nüshasıyla mukayese edildiğinde bu nüsha çok daha temiz, göze hoş gelen ve okunaklı düz bir hat şeklinde kaleme alınmış olup, gerek sütunların içindeki sözcükler

⁵⁷ 58, 64, 70, 76. beyitler de kırmızı kalemle yazılmıştır. Bu beyitlerin hepsi aynı ifadenin tekrarı niteliğindedir. Ayrıca 186, 194, 202, . beyitlerde kırmızı kalemle yazılmıştır.

üzerinde gerekse sütunların dışındaki boş alanlarda herhangi bir karalamaya rastlanmamıştır.⁵⁸

“Kıışsa-i Yūsuf ‘Aleyhi’s-selām” başlığıyla başlayan bu nüshanın başlangıç kısmına “vaqf el-ḥacc Ḥasan” hattı çekilmiştir.⁵⁹ Nüshanın her bir yaprağı “a ve b” olarak iki sayfa şeklinde düzenlenmiş ve “a” sayfasının sol alt kısmına takibe/rabıta işareti yerleştirilmiştir.

2. Nüsha baştan sona kadar harekelenmiştir. Arap-Fars yazı geleneğinin bir sonucu olan bu yazım tarzında bu geleneğe uygun kullanımların nüshada yer yer görüldüğü söylenebilir.

Nüshanın tamamı harekeli olup, hareketlerin sözcüklerin üzerine yerleştirilmesi hususunda müstensih büyük bir özen göstermiştir; fakat bir yerde fazladan hareke kullanıldığı tespit edilmiştir:

yaşum (يَاشُم) > يَاشُم (3350/K)

qaldı (قَلْدَى) > قَلْدَى (5052/K)

Nüshada Arapça ve Farsça sözcüklerde bir buçuk heceyi, kapalı-açık iki hece durumuna getirerek vezne uygun bir görünüm verildiği görülmektedir:

pişvā (پِيشْوَا) → پِيشْوَا (48/K) ās-mān (أَسْمَانُ) → أَسْمَانُ (191/K)

kīmīyā (كِيمِيَا) → كِيمِيَا (209/K) āf-tāb (أَفْتَابُ) → أَفْتَابُ (220/K)

kārvān (كَارْوَانُ) → كَارْوَانُ (654/K) ṣubḥ-gāh (صُبْحَكَاة) → صُبْحَكَاة (747/K)

gūšmāl (كُوشْمَالُ) → كُوشْمَالُ (844/K) pāsbān (يَاسْبَانُ) → يَاسْبَانُ (2169/K)

yād-gār (يَادْكَارُ) → يَادْكَارُ (2402/K) bāḡ-bān (بَاغْبَانُ) → بَاغْبَانُ (2696/K)

āsmān (أَسْمَانُ) → أَسْمَانُ (3011/K) nārvenūn (نَارْوَنُكُ) → نَارْوَنُكُ (4037/K)

būstān (بُسْتَانُ) → بُسْتَانُ (5132/K) māh-tāb (مَاهْتَابُ) → مَاهْتَابُ (5553/K)

Nüshada aynı sözcüğün farklı şekilde harekeleniği de görülmektedir.

kim (كِم) > كِم (4840/K) ↔ كِم (12/K)

‘ıṣṣ (عِشْقُ) > عِشْقُ (77/K) ↔ عِشْقُ (2286/K)

ma‘den (مَعْدِنُ) > مَعْدِنُ (435/K) ↔ مَعْدِنُ (269/K)

Zelīhā (زَلِيخَا) > زَلِيخَا (2490/K) ↔ زَلِيخَا (1658/K)

mülk (مُلْكُ) > مُلْكُ (5521/K) ↔ مُلْكُ مَغْرِبُ (3296/K)

velī ki (وَلِيكِي) > وَلِيكِي (5196/K) ↔ وَلِيكِي (115/K)

⁵⁸ 38b yaprağına 1047. beyit; 178a yaprağına 5211. beyitler sonradan yazılmıştır.

⁵⁹ Bu hat ayrıca 2a, 12b, 14b, 23b, 34b, 68b, 88b, 107b, 136b, 162b, 193b ve 213a yapraklarında da görülmektedir.

bucağında (بُجَاعِغْدَه) > بُجَاعِغْدَه (4975/K) ↔ بُجَاعِغْدُز (5937/K)

Nüshada bazı sözcüklerin yanlış harekelendiği de görülmektedir:

ḥabāb (حَبَاب)	>	ḥubāb	→	حُبَاب (38/K)
birāder (بِرَادِر)	>	bürāder	→	بُرَادِر (748/K)
zindegānī (زِنْدِكَايِي)	>	zindigānī	→	زِنْدِكَايِي (1369/K)
nīsān (نَيْسَان)	>	neysān	→	نَيْسَان (1939/K)
zebān (زَبَان)	>	zübān	→	زُبَان (2720/K)
ḥaṣmet-ile (حَشْمَتِيْلَه)	>	ḥiṣmet-ile	→	حَشْمَتِيْلَه (2975/K)
ḳālībdan (قَالْبِنْدَن)	>	ḳālebden	→	قَالْبِنْدَن (3450/K)
eṣkāl (اَشْكَال)	>	iṣkāl	→	اَشْكَال (3830/K)
ṭnāb (طَنَاب)	>	ṭanāb	→	طَنَاب (5255/K)
‘alāḳadan (عَلَاقَدَن)	>	‘ilāḳadan	→	عَلَاقَدَن (4881/K)

Arapça ve Farsça sözcüklerde, şedde (◌̣) işareti görevine uygun bir biçimde kullanılmıştır.

teferrüc	→	تَفَرُّج (31/K)	ḳullede	→	قُلَّه دَه (693/K)
müyesser	→	مُيَسَّر (1016/K)	ümmīd	→	أُمِيد (1766/K)
seyyāre	→	سَيَّارَه (2030/K)	ittifaḳ	→	اِتِّفَاق (2133/K)
ammā	→	أَمَّا (3074/K)	rıḳḳıyyet	→	رَقِيَّت (3250/K)
muḳavves	→	مُقَوَّس (3765/K)	Şeddād	→	شَدَاد (4030/K)
ḥürriyyet	→	حُرِّيَّت (5650/K)	musallaṭ	→	مُسَلَّط (5901/K)
şiddiḳa	→	صِدِّيَقَه (6046/K)	Cennete	→	جَنَّتَه (6152/K)

Arapça sözcüklerdeki şeddenin kullanımına dikkat edilmiştir. Öyle ki, şedde ile biten bir sözcük kendisinden sonra ünlü ile başlayan bir sözcük ya da ek geldiğinde şedde işareti ihmal edilmemiştir.

zıll-ı enfüs	→	ظِلِّ اَنْفُس (11/K)	ehemmi	→	اَهْمِي (18/K)
dürriyle	→	دُرِّيْلَه (30/K)	zıdd u nidd ü	→	ضِدُّ و نِدُّ و (56/K)
şerri	→	شَرِّي (121/K)	sırrı tevḥīd	→	سِرِّ تَوْحِيدِي (75/K)
ḳaddine	→	قَدِّنَه (529/K)	perrin	→	پَرِن (898/K)
ḥaḳḳ-ıla	→	حَقِّيْلَه (1294/K)	keff-i üştür	→	كَفِّ اُسْتُر (3095/K)

Nüshanın bazı yerlerinde vezin ve kafiye gereği Arapça ve Farsça sözcüklerin şeddesi yazılmamıştır.

bī- ^ʿ ad	→ بِي عَدُّ (6/K)	ḥaḳ	→ حَقُّ (45/K)
mümted	→ مُمْتَدُّ (182/K)	ḥad	→ حَدُّ (233/K)
şaf	→ صَفُّ (440/K)	bī-fer	→ بِي فَرُّ (754/K)
dür	→ دُرُّ (1152/K)	terbiyet	→ تَرْبِيئَةٌ (1722/K)
şer	→ شَرُّ (1834/K)	def	→ دَفُّ (2640/K)
Ḥay	→ حَى (4500/K)	şeker	→ شَكَّرُ (5075/K)
yā Rāb	→ يَا رَبُّ (5386/K)	müd-ile	→ مُدِيْلَهُ (5787/K)

Nüshada aynı kelime için şedde kullanımında nazım kaidelerinden dolayı tutarsızlıklar görülmektedir:

ḥaḳḳı	→ حَقِّي (126/K)	↔	ḥaḳı	→ حَقِي (128/K)
niyyete	→ نِيَّتَهُ (337/K)	↔	niyyetini	→ نِيَّتِيْنِي (837/K)
ḳaddine	→ قَدَّتَهُ (529/K)	↔	ḳad-i	→ قَدِّ (1393/K)
ümmīd	→ أُمِيْدُ (1766/K)	↔	ümīdi	→ أُمِيْدِي (1565/K)
dür-ile	→ دُرِّيْلَهُ (1909/K)	↔	dür	→ دُرُّ (1152/K)
şekker	→ شَكَّرُ (5094/K)	↔	şeker	→ شَكَّرُ (497/K)
Ḥayy	→ حَى (4501/K)	↔	Ḥay	→ حَى (4500/K)

Şedde, Arapça ve Farsça kelimelerin yanında Türkçe kelimelerde görevine uygun bir biçimde kullanılmıştır. Nüshada bu durumu örnekleyen kullanımlara rastlanmaktadır:

billūrı	→ بِلُّورِي (921/K)	aşşılı	→ أَصِّلُو (1512/K)
dillere	→ دِلَّلَرَهُ (4337/K)	issine	→ اِسْتَنَّهُ (5504/K)
issiden	→ اِسْتَدَنَّ (5619/K) ⁶⁰		

Şedde sadece Arapça sözcüklerde kullanılmamış, sözcüklere ek getirilirken de kullanılmıştır. Nüshada “t-d”, “l-l” vb. harf çiftleriyle birlikte kullanımından kaynaklanan bir kusur görülmektedir. Bu harfler çift yazılmasına rağmen yine de şedde kullanılmıştır. Bu durumu Arap-Fars yazı geleneğinin bir etkisi kabul etmek gerekir:

ḳullarına	→ قُوْلَّلَرِيْنَهُ (27/K)	billerini	→ بِيْلَّلَرِي (667/K)
yollara	→ يُوْلَّلَرَهُ (1072/K)	elli	→ اَلَّلِي (1761/K)
billūr	→ بِلُّوْرُ (2074/K)	yitdiler	→ يِتْدِيْلُرُ (2107/K)
diller	→ دِلَّلُرُ (2909/K)	bülbüller	→ بُلْبُلُّلُرُ (4174/K)

⁶⁰ “issi” kelimesi ikinci kez yazılmamı, burada “sıcaklık” anlamında kullanılan bir söz olarak değerlendirilmiştir.

sünbülleri → سُنْبُلُّرَى (4197/K)	güller → كُؤَلُّرُ (4865/K)
sällerden → سَالُّرْدُنُّ (5118/K)	malların → مَالُّرُنُّ (5642/K)

Nüşhada bazı yerlerde Farsça tamlamalarda tamlanan “esre” ile gösterilmemiş aksine tamlananın üzerine “cezme” (ع) konulmuştur:

ehl-i başîret → اَهْلُ بَصِيْرَتُ (1162/K)	subh-ı şâdık → صُبْحُ صَادِقُ (1164/K)
hür-ı pîrâye → حُورُ پِيْرَايِه (3154/K)	bülbül-i elhân → بُؤْبُؤُ الْعَانُ (3497/K)
zâg-ı düm → زَاغُ دُؤْمُ (5470/K)	cû'-ı kelbî → جُؤْغُ كَلْبِي (5612/K)

Osmanlı Türkçesinde (ا) harfinin üzerine gelerek harfin “â” şeklinde uzun okunmasını sağlayan med (◌) işareti bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin başında, ortasında, sonunda kullanılmıştır:

âhir → اَحِرُ (1/K)	envâr → اَنْوَارُ (16/K)
âdem → اَدَمُ (22/K)	âfitâb → اَفْتَابُ (40/K)
âb → اَبُ (168/K)	Ḳur'ân → قُرْآنُ (285/K)
su'âlûñ → سُوْاَلُكُ (1344/K)	mir'ât → مِرَاتُ (1919/K)
âteş → اَتَشُ (2210/K)	Îlâh → اِلَه (2884/K)
âvâre → اَوَارِه (4334/K)	nigâr → نِكَارُ (5245/K)

Arapça sözcüklerin yanında med (◌) işareti bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır:

anı → اَنِى (2/K)	aña → اَنَه (12/K)
ay → اَى (26/K)	al → اَل (374/K)
arayam → اَرَامُ (2682/K)	avlar → اَوْلَرُ (4200/K)
aylıg-iken → اَيْلِغِيْكَنُ (4595/K)	atam → اَتَمُ (5940/K)

Nüşhanın kimi yerlerinde “â” ünlüsünü göstermek üzere “/örn: ما” işareti kullanılmıştır:

ezhâr → اَزْهَارُ (16/K)	çâresidür → چَارِه سِيْدُرُ (23/K)
semâya → سَمَايِه (40/K)	cân → جَانُ (102/K)
şâniyâ → شَانِيَا (361/K)	libās → لِيْبَاسُ (670/K)
deryâ → دَرِيَا (1033/K)	tebâh → تَبَاه (1965/K)
ḥayâl → حَيَالُ (2432/K)	şenâ → شَنَا (3342/K)
leb-â-leb → لِبَالْبُ (4655/K)	şâh → شَاه (5503/K)

Yalnız Arapça kelimelere mahsus bir işaret olan ve kelimenin sonuna sakin bir “nun” getirmek amacıyla kullanılan tenvin (◌) işareti nüshanın iki yerinde tespit edilmiştir:

cümleten → جُمْلَةً (5059/K) def'aten → دَفْعَةً (6021/K)

Esrenin (-) kendi aslı görevinin dışında bazı Türkçe eklerde de kullanımı görülmektedir. Kimi sözcüklerin sonunda sözcüğün belirtme (yükleme) hâlini oluşturmak için esre (-) kullanılmıştır:

şāhibü'ş-şer' i → صَاحِبُ الشَّرْعِ (48/K)	bildi kim → بِلْدِ كَيْمٍ (382/K)
külāhı → كُلَاهِ (3018/K)	anı → أَنْ (3995/K)
dağı → دَاغٍ (4952/K)	katı → قَاتٍ (5122/K)
bahtı → بَخْتٍ (5193/K)	semeni → سَمَنِ (5273/K)
iderdi → إِذْرِدٍ (5310/K)	gibi → كَيْبٍ (6011/K)

3. Nüshada ünlülerin yazımı hususunda bir tutarsızlık kendini göstermektedir. Zira bu dönemin metinlerinde Türkçe kelimelerin yazılışı bakımından en dikkat çeken yön ünlülerin yazılışında görülmektedir. Ünlüler bazen hareke işaretleri ile bazen de imla harfleri denilen elif (ل), vav (و), ye (ي) ile yazılmıştır. Bunların kullanılmasında belirli bir kural yoktur. Müstensih kendine göre bir yol tuttuğundan dolayı aynı kelime ya da ekin bazen farklı şekillerde yazıldığı görülmektedir. Uzun okunması gereken hecenin vezne uydurulması için genellikle imla harfleri; kısa okunması gereken yerlerde ise hareke işaretleri kullanılmıştır. Bu durumu belirleyen kural değil müstensih veya müellifin genel temayülüdür.⁶¹

Bununla birlikte nüshada ünlü harflerin yazımı vezin ve kafiye gibi nazım unsurları ile sıkı bir bağlantı içindedir. Bundan dolayı aynı ek veya sözcüğün farklı şekillerde yazılmakla birlikte ünlüler sözcüklerin, sözcüklerden ayrı yazılan eklerin başında ortasında ve sonunda değişik yazım şekilleriyle görülmektedir.

“a” ünlüsü başta “أ/إ/آ” ; ortada “أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde,

“e” ünlüsü başta “أ/أ/أ” ; ortada “أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ/أ” şeklinde,

“i” ve “î” ünlüleri başta “أ/أ/أ” ; ortada “أ/أ” ; sonda “أ/أ” şeklinde,

“u” ve “ü” ünlüleri başta “أ/أ/أ/أ/أ” ortada “أ/أ/أ” ; sonda “أ/أ/أ” şeklinde,

“o” ve “ö” ünlüleri başta “أ/أ/أ/أ/أ” şeklinde yazılabilmektedir.⁶²

Sözcüklerde, ek ve ek bloklarında ünlüler gerek nazım kaidelerinden gerekse müstensih tercihlerinden dolayı farklı şekillerde yazılabilmektedir. Bu durum Türkçe

⁶¹ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009, s.

91

⁶² Çağlayan Yılmaz, *Ahmedî (Akkoyunlu) Esrâr-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 32

sözcük ve eklerde kendini göstermektedir. Öyle ki, bazen aynı beyitte geçen aynı sözcük veya ekler içindeki ünlüler farklı şekillerde yazılabilmektedir. Bu durumu her defasında nazım kaidelerine dayandırmak mümkün değildir:

acıısından	→	أَجِسِينْدَنْ (5604/K)	↔	acıısının	→	أَجِسِينْكَ (23/K)
iki	→	إِكِي (25/K)	↔	iki	→	إِكِي (3342/K)
ni' metini	→	نِعْمَتِي (17/K)	↔	ni' metinün	→	نِعْمَتِيْنْكَ (18/K)
ola	→	أَوْلَه (13/K)	↔	ola	→	أَوْلَا (3639/K)
almağ-içün	→	أَلْمَاغِچُونْ (3337/K)	↔	almağ-içün	→	أَلْمَاغِچُونْ (30/K)
ider	→	إِدْرْ (5393/K)	↔	ider	→	إِيدْرْ (395/K)
eyledi	→	أَيْلَدِي (4994/K)	↔	eyledi	→	أَيْلَادِي (34/K)
kırtara	→	قُرْتَرَه (1410/K)	↔	kırtar	→	قُرْتَرْتْ (103/K)
bildi	→	بِلْدِي (1941/K)	↔	bilür	→	بِيلُورْ (1655/K)
yapdı	→	يَبْدِي (3706/K)	↔	yapdı	→	يَابْدِي (2269/K)
yandurup	→	يَانْدُورُبْ (105/K)	↔	yandurup	→	يَانْدُورُبْ (964/K)
işde	→	إِشْدَه (27/K)	↔	işüm	→	إِشْمْ (3046/K)
irişe	→	إِيرِشَه (393/K)	↔	irişe	→	إِيرِشَه (113/K)
yine	→	يِنَه (491/K)	↔	yine	→	يِينَه (1168/K)
taş	→	طَاشْ (890/K)	↔	taş	→	طَاشْ (5259/K)
kimi	→	كِمِي (128/K)	↔	kimi	→	كِيمِي (821/K)
kimisi	→	كِمِيسِي (339/K)	↔	kimisi	→	كِمِيسِي (339/K)
didi	→	دِيدِي (99/K)	↔	didi	→	دِيدِي (1028/K)
tapuñ	→	طَپْئَنْكْ (1087/K)	↔	tapuñ	→	طَپْئَنْكْ (217/K)
tapuña	→	طَپْئَنْكَه (107/K)	↔	tapuña	→	طَپْئَنْكَه (1084/K)
nice	→	نِجَه (708/K)	↔	nice	→	نِجَه (5727/K)
getürdi	→	كُتُورْدِي (376/K)	↔	getürdi	→	كُتُورْدِي (247/K)
atası	→	آتِيسِي (250/K)	↔	ataya	→	آتَايَه (243/K)
ağladı	→	أَغْلَادِي (259/K)	↔	ağladı	→	أَغْلَادِي (1099/K)
virildi	→	وِيرْلَدِي (5765/K)	↔	virildi	→	وِيرْلَدِي (266/K)
olduğıyçün	→	أُولْدُغِيچُونْ (268/K)	↔	olduğı	→	أُولْدُوغِي (201/K)
girem	→	كِرِمْ (110/K)	↔	gire	→	كِيرَه (272/K)

gibi	→ كَيْبَى (220/K)	↔	gibi	→ كَيْبَى (4145/K)
utanurdu	→ أُوتْتُرْدَى (289/K)	↔	utanur	→ أُوتْتُورُ (4500/K)
uyan	→ أُوَيْنُ (304/K)	↔	uyandı	→ أُوَيَانْدَى (2751/K)
olasın	→ أُولَسِينُ (305/K)	↔	olasın	→ أُولَه سِينُ (5083/K)
şanur	→ صَنْرُ (921/K)	↔	şanursın	→ صَانْرُسِينُ (314/K)
bulunur	→ بُولُونُورُ (348/K)	↔	bulına	→ بُولِينَه (26/K)
biri	→ بِرَى (356/K)	↔	biri	→ بِبِرَى (739/K)
anası	→ أَنَسَى (372/K)	↔	anasına	→ أَنَه سِينَه (243/K)
viresin	→ وِيرَسِين (385/K)	↔	viresin	→ وِيرَه سِين (1415/K)
dahı	→ دَخَى (10/K)	↔	dahı	→ دَاخَى (6050/K)
yıl	→ يِلُ (26/K)	↔	yıl	→ يِيْلُ (3054/K)
toğurmadı	→ طُغُورْمَدَى (420/K)	↔	toğuraldan	→ طُوغُرْلَدَنْ (3914/K)
içinde	→ اِچِنْدَه (425/K)	↔	içinde	→ اِچِنْدَه (5344/K)
gün	→ كُنُ (427/K)	↔	gün	→ كُونُ (951/K)
şamudan	→ قَمُودَنْ (435/K)	↔	şamusı	→ قَامُوسَى (435/K)
yaña	→ يَكَا (748/K)	↔	yaña	→ يَاكَه (440/K)
ayağa	→ أَيَاغَه (436/K)	↔	ayağa	→ أَيَاغَه (1478/K)
bitdi	→ بِنْدَى (1249/K)	↔	biter	→ بِيْتَرُ (454/K)
gider	→ كِيدَرُ (2844/K)	↔	gider	→ كِيدَرُ (465/K)
aldılar	→ أَلْدِيلُرُ (484/K)	↔	aldılar	→ أَلْدِيلُرُ (5690/K)
itdiler	→ اِئْتِيلُرُ (543/K)	↔	itdiler	→ اِئْتِيلُرُ (541/K)
arasında	→ أَرَسِنْدَه (447/K)	↔	arasına	→ أَرَسِنَه (486/K)
ansuz	→ أَنْسُزُ (1374/K)	↔	ansuz	→ أَنْسُورُ (6088/K)
kim	→ كِمُ (9/K)	↔	kim	→ كِيمُ (514/K)
yoğ-iken	→ يُغِيكَنْ (5134/K)	↔	yoğ-iken	→ يُوْغِيكَنْ (517/K)
yidi	→ يِدَى (1230/K)	↔	yidi	→ يِيدَى (528/K)
qalmadı	→ قَالْمَدَى (571/K)	↔	qalmaya	→ قَالْمَايَه (113/K)
qatına	→ قَاتِنَه (1696/K)	↔	qatına	→ قَاتِنَه (399/K)
budağı	→ بُدَاغَى (582/K)	↔	budağı	→ بُدَاغَى (584/K)
gice	→ كِيَجَه (2715/K)	↔	gice	→ كِيَجَه (6155/K)

oğlanları	→ اُغْلَانْلَرِي (5952/K)	↔	oğlanı	→ اُوْغْلَانِي (1052/K)
öldürmeñ	→ اَلْدُرْمَكْ (653/K)	↔	öldürevüz	→ اَلْدُورَه وُرُ (643/K)
açup	→ اُچُبْ (5497/K)	↔	açup	→ اُچُوبْ (669/K)
inanma	→ اِنْنَمَه (383/K)	↔	inanmam	→ اِنْنَمَم (1189/K)
ķuzusın	→ قُرُوسِن (1102/K)	↔	ķuzı	→ قُرُوزِي (374/K)
olısar	→ اُولِيسَر (5845/K)	↔	olısar	→ اُولِيسَر (692/K)
aradan	→ اَرَدَن (637/K)	↔	arada	→ اَرَادَه (5545/K)
düşde	→ دُشْدَه (699/K)	↔	düşden	→ دُوشْدَن (620/K)
cümlemüz	→ جُمْلَمُرُ (5981/K)	↔	cümlemüz	→ جُمْلَمُورُ (710/K)
bugün	→ بُوْغُون (729/K)	↔	bugün	→ بُوْغُون (4535/K)
yire	→ يِرَه (5583/K)	↔	yire	→ يِرَه (1099/K)
yağa	→ يَغَا (750/K)	↔	yağını	→ يَاغِنِي (861/K)
eridüp	→ اَرِيدُوبْ (861/K)	↔	eridüp	→ اَرِيدُوبْ (766/K)
getürdi	→ كَاتُرْدِي (5487/K)	↔	getürdi	→ كَاتُرْدِي (247/K)
yaşda	→ يَاشْدَه (774/K)	↔	yaşda	→ يَاشْدَه (773/K)
düzdi	→ دُرْدِي (790/K)	↔	düzdi	→ دُورْدِي (715/K)
açılmadıñ	→ اُچْلَمَدِين (2472/K)	↔	açılmadıñ	→ اُچْلَمَدِين (718/K)
açılır	→ اُچْلُور (2132/K)	↔	açılır	→ اُچْلُور (5064/K)
ķara	→ قَرَه (126/K)	↔	ķara	→ قَارَه (1710/K)
çekip	→ چَكِيبْ (4548/K)	↔	çeküp	→ چَكُوبْ (831/K)
sürdiler	→ سُرْدِيلُر (833/K)	↔	sürdiler	→ سُرُورِيلُر (1572/K)
oturdı	→ اُوْتُرْدِي (1341/K)	↔	otura	→ اُوْتُورَه (5747/K)
yanınca	→ يَانِنَجَه (1731/K)	↔	yanınca	→ يَانِنَجَه (844/K)
girü	→ كِرُور (840/K)	↔	girü	→ كِرُور (504/K)
biline	→ بِلِينَه (887/K)	↔	bilin	→ بِلِين (512/K)
şaldı	→ صَالْدِي (567/K)	↔	şaldılar	→ صَالْدِيلُر (888/K)
işiden	→ اِشِيدَن (513/K)	↔	işiden	→ اِشِيدَن (923/K)
ķıla	→ قِيلَه (4163/K)	↔	ķıla	→ قِيلَه (938/K)
ağladuğın	→ اُغْلُدُغِن (992/K)	↔	ağladuğımı	→ اُغْلَادُورُعْمِي (994/K)
ķardaşlar	→ قَرْدَشْلَر (980/K)	↔	ķardaş	→ قَرْدَش (1739/K)

yazdılar	→ يَزِدْلُرْ (1687/K)	↔	yazdılar	→ يَازِدْلُرْ (1697/K)
giç	→ كِجْ (1022/K)	↔	giç	→ كِيچْ (1748/K)
taşşura	→ طَبْشُرَه (3796/K)	↔	taşşurđı	→ طَبْشُورْدَى (1028/K)
öñinde	→ أُوَكْنَدَه (6064/K)	↔	öñünde	→ أُكُونْدَه (1033/K)
şataram	→ صَتْرَمْ (116/K)	↔	şataram	→ صَاتَرَمْ (2187/K)
tałdı	→ طَالْدَى (2879/K)	↔	tałdı	→ طَالْدَى (2050/K)
karşulayu	→ قَرْشُولَيُو (1084/K)	↔	karşulayu	→ قَرْشُولَايِبْ (1083/K)
boyamışlar	→ بُوَيْمِشْلَرْ (1092/K)	↔	boyadı	→ بُوَيَادَى (1086/K)
guşşadan	→ غُصْدَنْ (1110/K)	↔	guşşadan	→ غُصَّه دَنْ (3863/K)
kanı	→ قَانَى (2604/K)	↔	kanı	→ قَانَى (6044/K)
korķulu	→ قُورْقُلُو (1117/K)	↔	korķulu	→ قُورْقُلُو (691/K)
nite ki	→ نَيْتَه كِه (341/K)	↔	nite ki	→ نَيْتَه كِه (5310/K)
toprağı	→ طُپْرَاغَى (900/K)	↔	toprağa	→ طُوپْرَاغَه (1124/K)
yaprağa	→ يَپْرَاغَا (3613/K)	↔	yaprağı	→ يَپْرَاغَى (2876/K)
toķundi	→ طُوقُونْدَى (1125/K)	↔	toķınur-ıdı	→ طُوقُونُورِيدَى (842/K)
pırehandeki	→ پِيرَهَنْدَكَى (1170/K)	↔	yüzindeki	→ يُونْدَه كَى (1165/K)
ķomadı	→ قَوْمَدَى (1200/K)	↔	ķoma	→ قَوْمَه (103/K)
boyuña	→ بُوِيوكَه (195/K)	↔	boyuñ	→ بُوِيُكْ (1219/K)
düşdi	→ دُشْدَى (2168/K)	↔	düşse	→ دُوشْسَه (873/K)
urmışam	→ اُرْمِشَمْ (1223/K)	↔	urma	→ اُورْمَه (4464/K)
başını	→ بَاشِنَى (1296/K)	↔	başına	→ بَاشِنَه (1150/K)
yavuz	→ يَؤُزْ (1307/K)	↔	yavuz	→ يَؤُزْ (1081/K)
işitmiş-idi	→ اِشْتِمِشِيدَى (2276/K)	↔	işitmiş-idüm	→ اِشْتِمِشِيدُمْ (1377/K)
ķarañu	→ قَرَاكُو (1387/K)	↔	ķarañu	→ قَرَاكُو (1087/K)
yaşını	→ يَاشِنَى (1296/K)	↔	yaşın	→ يَاشِنْ (1456/K)
ķaçsa	→ قَچْسَه (846/K)	↔	ķaçdı	→ قَچْدَى (1645/K)
varup	→ وَرُوبْ (399/K)	↔	varup	→ وَرُوبْ (1483/K)
baķma	→ بَاقْمَه (1103/K)	↔	baķdı	→ بَاقْدَى (1555/K)
üşdi	→ أُشْدَى (1601/K)	↔	üşdiler	→ أُوشْدِلُرْ (1419/K)
toğrı	→ طُغْرَى (3563/K)	↔	toğrı	→ طُوغْرَى (1175/K)

vil	→ يِل (111/K)	↔	yile	→ يِيلَه (3060/K)
kaçagan	→ قَجَّعَنْ (1650/K)	↔	kaçagandır	→ قَجَّعَانْدُر (1647/K)
yigirmi	→ يِكْرَمِي (1690/K)	↔	yigirmi	→ يِيكْرَمِي (1675/K)
ağaç	→ أَعَج (578/K)	↔	ağacı	→ أَعَاجِي (1677/K)
bile	→ بِلَه (3478/K)	↔	bile	→ بِيْلَه (1721/K)
kuçup	→ قُجُب (1791/K)	↔	kuçar	→ قُوجُر (2383/K)
şoñra	→ صُوكْرَه (925/K)	↔	şoñra	→ صُوكْرَه (4576/K)
bir kaç	→ بِرْقَاح (1669/K)	↔	bir kaç	→ بِرْقَاح (1812/K)
tabanca	→ طَبَانَجَه (1860/K)	↔	tabanca	→ طَبَانَجَه (1812/K)
dögüldi	→ دُوكُولْدِي (1814/K)	↔	dögdi	→ دُوكُودِي (1814/K)
demür	→ دَمُر (145/K)	↔	demür	→ دَمُور (1973/K)
giye	→ كِيَه (772/K)	↔	giye	→ كِيِيَه (2119/K)
kapuñ	→ قَپْاڭ (1802/K)	↔	kapuñı	→ قَپْاڭِكِي (2726/K)
şaçılur	→ صَچْاِلُور (2404/K)	↔	şaçıldı	→ صَچْاِلْدِي (2222/K)
barmağ	→ بَرْمَق (1151/K)	↔	barmağ	→ بَارْمَق (2331/K)
kaşından	→ قَاشِكُنْ (4204/K)	↔	kaşuñ	→ قَاشِك (2617/K)
katıldı	→ قَاتْلْدِي (2993/K)	↔	katdı	→ قَاتْدِي (1747/K)
yapışur	→ يَپِيْشُور (845/K)	↔	yapışur	→ يَپِيْشُور (3063/K)
tolu	→ طُلُو (672/K)	↔	tolu	→ طُولُو (3110/K)
uğramaz	→ أُوْغْرَمَز (3193/K)	↔	uğrarsın	→ أُوْغْرَزْسِن (1066/K)
bulut	→ بُلُت (5620/K)	↔	bulut	→ بُلُوت (2109/K)
kulağ	→ قُولُغ (5149/K)	↔	kulağına	→ قُولَاغْنَه (3314/K)
çıkarđı	→ چَقْرَدِي (966/K)	↔	çıkar-ımiş	→ چَقَارْمِش (3408/K)
çıkarđı	→ چَقْرَدِي (2044/K)	↔	çıkarđı	→ چَقْرَدِي (5325/K)
yitüren	→ يِتُورُن (3160/K)	↔	yitüren	→ يِيْتُرُن (3728/K)
bunı	→ بُنِي (3712/K)	↔	bunı	→ بُونِي (22/K)
işigi	→ اِشِكِي (184/K)	↔	işige	→ اِشِيكَه (5004/K)
istese	→ اِسْتَسَه (4026/K)	↔	istedi	→ اِسْتَادِي (4024/K)
koyn	→ قُويُن (1425/K)	↔	koyn	→ قُيُون (4203/K)
içüp	→ اِچُب (4579/K)	↔	içüp	→ اِيچُب (4316/K)

biñ	→ بِئْ (4358/K)	↔	biñ	→ بِيئْ (25/K)
katlana	→ قَتَّلَنَه (4431/K)	↔	katlanur	→ قَتَّلَانُر (4341/K)
şagdan	→ صَغَدْن (4563/K)	↔	şaga	→ صَاغَه (2020/K)
döymedi	→ دُيْمَدِي (4719/K)	↔	döye	→ دُويَه (1123/K)
buyurdi	→ بِيُورْدِي (4849/K)	↔	buyurdi	→ بِيُورْدِي (5704/K)
tuyar	→ طُيَر (1556/K)	↔	tuyar	→ طُويَر (4860/K)
kendüden	→ كَنْدُون (5127/K)	↔	kendüden	→ كَنْدُون (1981/K)
oqudı	→ أُقْدِي (2577/K)	↔	oqudı	→ أُوقْدِي (4229/K)
uçurdi	→ أُچُرْدِي (5274/K)	↔	uçurur	→ أُچُرُر (3412/K)
açuk	→ أُچُق (5283/K)	↔	açuk	→ أُچُوق (2045/K)
buyruğ	→ بِيُرُع (5461/K)	↔	buyruğ	→ بُويُرُع (5163/K)
işlese	→ إِشْلَسَه (5519/K)	↔	işlese	→ إِشْلَسَه (5518/K)
orağı	→ أُورَاغِي (5588/K)	↔	orağı	→ أُورَاغِي (5587/K)
oğrı	→ أُغْرِي (5799/K)	↔	oğrı	→ أُوْغْرِي (1647/K)
buğdaya	→ بُغْدِيَه (5731/K)	↔	buğday	→ بُغْدَاي (5586/K)
tağıtdılar	→ طَعْدِيدِلَر (1425/K)	↔	tağıdup	→ طَاعْدُب (6012/K)
taparduñ	→ طَپَرْدُون (6078/K)	↔	taparsız	→ طَپَرْسُز (6078/K)
dögüni	→ دُوكُونِي (6164/K)	↔	dögün	→ دُوكُون (1080/K)
bağışla	→ بَاعِشْلَه (1848/K)	↔	bağışladı	→ بَاعِشْلَدِي (6197/K)

Aruzun etkisi Arapça ve Farsça sözcüklerde de görülmekte ve vezin gereği bazı

Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun ünlüler imla harfleriyle yazılabilmektedir:

Ḥamdīye (حَمْدِي يَه)	>	Ḥamdīye	→ حَمْدِيَه (123/K)
Cebrā'īle (جَبْرَائِلَه)	>	Cebrā'īle	→ جَبْرَائِلَه (569/K)
tāvūs (طَاوُوس)	>	tāvus	→ طَاوُوس (727/K)
ma' nīde (مَعْنِيَدَه)	>	ma' nīde	→ مَعْنِيَدَه (2008/K)
iqlīmūñ (إِقْلِيمُوك)	>	iqlīmūñ	→ إِقْلِيمُوك (2778/K)
ya' nī kim (يَعْنِي كِم)	>	ya' nī kim	→ يَعْنِيَكِم (5467/K)

Bazı ünlü ile biten sözcüklerle başka bir kelimenin birleşmesi esnasında bünyelerinde bulunan son ünlünün yazılmadığı bunun yerine imla harfleri kullanıldığı görülmektedir:

ki ola (كِه اُولَه)	>	k'ola	→ كَاُولَه (33/K)
---------------------	---	-------	-------------------

ne ola (نَهْ أَوْلَا)	> n'ola	→ نُؤَلَا (188/K)
ki iy (كِيْ اِيْ)	> k'iy	→ كِيْ اِيْ (385/K)
var mıdur (وَارْمِذُرْ)	> var mıdur	→ وَارْمِذُرْ (1037/K)
ne itdi (نَهْ اِئْدِيْ)	> n'itdi	→ نِهْدِيْ (1122/K)
anı kim (اِنِيْ كِم)	> anı kim	→ اِنِكِم (1194/K)
nite kim (نِهْ كِم)	> nite kim	→ نِهْكِم (2302/K)
ki itdi (كِيْ اِئْدِيْ)	> k'itdi	→ كِيْ اِئْدِيْ (5024/K)

Ünlülerin yazım özelliklerine ek olarak vezin gereği “e” ünlüsünün elif (ل) ile yazıldığı da olmuştur:

eyledi → اِيْلَادِيْ (34/K)	idineler → اِيْدِنَالِرْ (657/K)
nite ki → نِهْ كِيْ (683/K)	biledi → بِيْلَادِيْ (853/K)
yüregi → يُرَاكِيْ (1278/K)	göge → كُوْكََا (1827/K)
diledi kim → دِيْلَادِكِم (2433/K)	güne → كُوْنَا (2188/K)
dillere → دِيْلَارَهْ (4337/K)	geçemez → كِچَامَزْ (3335/K)
etegini → اَتَاكِيْنِيْ (4511/K)	niçe → نِيْچَا (4759/K)
gele → كَالَهْ (5122/K)	işlese → اِشْلَاسَهْ (5518/K)

Nüshanın kimi yerinde “a” ünlüsü nazım kaidelerinden dolayı “e-h” şeklinde gösterilmektedir:

şorasın → سُورَهْ سِيْنْ (3200/K)	olasın → أَوْلَهْ سِيْنْ (3240/K)
-----------------------------------	-----------------------------------

Nüshanın pek çok yerinde “ı/i” ünlüleriyle biten sözcüklerden sonra gelen “ile, için” edatları ve ek-fiilin çeşitli çekimleri, ikincil uzunluğa işaret edecek şekilde “esreli y” (ي) ile yazılmıştır.⁶³ Ancak bu yazılış “ı/i” ünlüsünün sözcük ortasındaki yazılışından farksızdır:

muğadesiyle → مُغَدَسِيْلَهْ (8/K)	dürriyle → دُرِّيْلَهْ (30/K)
hulleti için → حُلَّتِيْچُونْ (137/K)	miğnetiyle → مِيْغَنَّتِيْلَهْ (140/K)
kanı için → كَانِيْچُونْ (148/K)	olduğu için → أَوْلْدُغِيْچُونْ (268/K)
hilmiiyle → حِلْمِيْلَهْ (284/K)	didiyse → دِيْدِيْسَهْ (323/K)
eliyle → اِلِيْلَهْ (841/K)	oldıysa → أَوْلْدِيْسَهْ (1032/K)
dāyesiyle → دَايَهْ سِيْلَهْ (5034/K)	odıyla → أَوْدِيْلَهْ (5501/K)

⁶³ Bkz. Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu Türkçesinin İmlası Üzerine Notlar”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağzıları*, (Haz. Yusuf Akçay), Özel Kitaplar Yayınları, İstanbul 2010, s. 277-281

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerde var olan “e” “i” ünlüleri birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Türk dilinde *kapalı /e/* olarak tabir edilen bu ünlünün, resmedilmemiş olması nedeniyle tarihî metin incelemelerinde varlığı hep tartışma konusu olmuştur.⁶⁴ Türkçe’de öteden beri tartışılan *kapalı /e/* (é) ünlüsünü düşündüren bu durum nüshada karşımıza çıkmaktadır:

besler	→ بَسَلَرُ (1911/K)	↔	bisledi	→ بَسَلَدِي (495/K)
ser	→ سَرُ (601/K)	↔	sir	→ سِرُ (604/K)
geydi	→ كَيْدِي (563/K)	↔	giye	→ كَيْه (772/K)
çeşmesini	→ چَشْمَه سِينِي (2054/K)	↔	çişmesi	→ چَشْمَسِي (876/K)
edip	→ اِدْبُ (1379/K)	↔	idip	→ اِدْبُ (5643/K) ⁶⁵
ferište	→ فَرِشْتَه (3818/K)	↔	firište	→ فَرِشْتَه (1603/K)
kaṭār-ıla	→ قَطَارِيْلَه (3061/K)	↔	kıṭār	→ قَطَارُ (1754/K)
beline	→ بِلْنَه (2035/K)	↔	biline	→ بِلِينَه (887/K)
çerāğ	→ چَرَاغُ (3997/K)	↔	çirāğ	→ چَرَاغُ (2371/K)
geçe	→ كَيْچَه (5984/K)	↔	giçe	→ كَيْچَه (4217/K)
neşter	→ نَشْتَرُ (3558/K)	↔	nişter	→ نَشْتَرُ (4549/K)
el	→ اَلُ (4636/K)	↔	il	→ اَيْلُ (1505/K)

Arapça kelimelerde sonda bulunan “ى” harfinin kimi kelime sonlarında /ā/ olarak okunmasıyla oluşan elif-i maksûrenin elif (l) ile yazıldığı görülmektedir:

Mustafā (مُصْطَفَى)	→ مُصْطَفَا (52/K)	Büşrā (بُشْرَى)	→ بُشْرَا (1593/K)
muḳtezā (مُقْتَضَى)	→ مُقْتَضَا (1943/K)		

Elif-i maksûrenin kullanımında “ى” ve (l) ile gösterme hususunda bir yerde tutarsızlık görülmektedir:

Mustafā	> مُصْطَفَى (244/K)	↔	مُصْطَفَا (52/K)
---------	---------------------	---	------------------

Elif-i maksûre ile biten bir sözcük ek aldığı anda elif (l) ile yazılırken nüshanın birkaç yerinde bu kurala uyulmadığı görülmektedir:

ma‘nāda	→ مَعْنِيْدَه (73/K)	fetādur	→ فَتَى دُرُ (296/K)
te‘ālādan	→ تَعَالَى دَنْ (1462/K)	‘uḳbādan	→ عُقْبَى دَنْ (1462/K)
Ṭübāsı	→ طُوْبِيْسِي (2173/K)	da‘vādan	→ دَعْوِيْدَنْ (3334/K)

⁶⁴ Mehmet Dursun Erdem, Münteha Gül, *Kapalı e (é) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi*, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, S: 11, Güz 2006, s. 111

⁶⁵ Bu kelime diğer nüshalar ve devrin özelliği dikkate alınarak metinde “idüp” şeklinde okundu.

evlādudur → أُولَى دُرُرُ (5354/K)

Vav-ı ma'dûle (وا) Farsça kelimelerin bir özelliği olup nüshada kullanılmıştır. Fakat nüshanın bazı yerlerinde “elif” kullanılmadan sadece “vav” harfi kullanılmıştır:

hōṣ-hān (حَوْشَوَانُ) > hōṣ-hān → حَوْشَوَانُ (229/K)

süfre-i hān (سُفْرَةُ حَوَانُ) > süfre-i hān → سُفْرَةُ حَوَانُ (297/K)

hār (حَوَارُ) > hār → حَوَارُ (708/K)

hāce (حَوَاجَه) > hāce → حَوَاجَه (1636/K)

Sonu “e” ile biten kimi kelime ve eklerin üzerine tekrar ek geldiğinde ortada kalan bu ünlü çoğu kez harekeyle gösterilmiştir. Fakat nüshanın kimi yerinde bu durumda “e” ünlüsü “ه-ه” şeklinde gösterilmektedir:

çāresidür → چَارَه سِدُرُ (23/K)

göresin → كُورَه سِنُ (993/K)

yüzindeki → يُوزِنْدَه كِي (1165/K)

nesnenüñ → نَسْنَه نُكْ (1585/K)

nağmeler → نَعْمَه لَزُ (2424/K)

çevresinde → چَوْرَه سِنْدَه (3015/K)

‘uğdesini → عُغْدَه سِيْنِي (4410/K)

kaṭrece → قَطْرَه جَه (5231/K)

ḳandadur → قَنْدَه دُرُ (5905/K)

meyvenüñ → مَيُوَه نُكْ (6147/K)

Kişi zamirlerinin yazılışlarında nazım kaidelerine bağlı ünlü tutarsızlıkları görülmektedir:

aña → اْنَا (6/K)

↔ aña → اْنَا (504/K)

anuñ-ıla → اْنُوْكِلَه (678/K)

↔ anuñ-ıla → اْنُوْكِلَه (5063/K)

saña → سَاْنَه (191/K)

↔ saña → سَاْنَه (550/K)

saña → سَاْنَه (816/K)

↔ saña → سَاْنَه (553/K)

baña → بَاْنَه (591/K)

↔ baña → بَاْنَه (1767/K)

baña → بَاْنَه (1027/K)

↔ baña → بَاْنَه (984/K)

bizi → بِيْزِي (936/K)

↔ bizi → بِيْزِي (576/K)

anlara → اَنْلَارَه (525/K)

↔ anlara → اَنْلَارَه (1127/K)

size → سِيْزَه (5962/K)

↔ size → سِيْزَه (1463/K)

Nüshanın tamamında “ile” “içün” ve “imek” sözcüklerinin başında bulunan “i” ünlüsü kendinden önceki kelimeye bitişik yazılmakla birlikte⁶⁶ “يـ” /i/ ya da “esreli” şekilde iki türlü yazıldığı görülmektedir:

⁶⁶ Ö’de kelime bünyesinden ayrı yazım kimi sözcüklerde görülmekteydi. Bu durum Ö nüshasının inceleme kısmında 3. madde olan ünlü yazımları bölümünde gösterilmiştir.

emr-ile	→	أَمْرَ لَهُ (5/K)	↔	emr-ile	→	أَمْرِيَّه (3943/K)
var-ıdı	→	وَارِدِي (1156/K)	↔	var-ıdı	→	وَارِيدِي (421/K)
eyler-idi	→	أَيْلَرْدِي (1965/K)	↔	eyler-idi	→	أَيْلَرِيدِي (475/K)
yog-iken	→	يُوعِگَن (517/K)	↔	yog-iken	→	يُوعِگَن (5134/K)
var-ısa	→	وَارِسَه (662/K)	↔	var-ısa	→	وَارِيسَه (1344/K)
Yūsuf-ımiş	→	يُوسُفِمْش (2138/K)	↔	Yūsuf-ımiş	→	يُوسُفِمْش (6027/K)

Nüşhada aynı ünlü farklı şekillerde yazılabildiği gibi, farklı şekilde harekelenebilmekte; aynı sözcük veya ek farklı ünlülerle de karşımıza çıkabilmektedir. Bu durum hareke kullanıldığı için “Ö” nüshasına göre oldukça fazla ve belirgindir:

olundı	→	أُولُنْدِي (562/K)	↔	olınmasa	→	أُولِنْمَاسَه (1/K)
ķurbetüñe	→	قُرْبَتُوكَه (107/K)	↔	ķurbetiñe	→	قُرْبَتِيَّه (6049/K)
itdüñ	→	إِتْدُنْگ (4615/K)	↔	itdiñ	→	إِتْدِيْگ (4615/K)
oķurdı	→	أُوقُرْدِي (328/K)	↔	oķıdı	→	أُوقِيدِي (800/K)
özüledi	→	أُزُولْدِي (369/K)	↔	öziledüñ	→	أُزُولْدُنْگ (376/K)
degül	→	دِگُل (632/K)	↔	degil	→	دِگِل (6020/K)
düzdi	→	دُوزْدِي (715/K)	↔	dizdi	→	دِزْدِي (4300/K)
çeküp	→	چِكُوب (831/K)	↔	çekip	→	چِكِب (4548/K)
yürüdi	→	يُورُودِي (1746/K)	↔	yüridi	→	يُورِيدِي (3276/K)
itdükce	→	إِتْدِكْجَه (4269/K)	↔	itdikce	→	إِتْدِكْجَه (881/K)
öñünde	→	أُوكُنْدَه (1033/K)	↔	öñinde	→	أُوكِنْدَه (6064/K)
benüm	→	بِنْم (1368/K)	↔	benim	→	بِنْم (2579/K)
özünü	→	أُوزُنِي (6045/K)	↔	özini	→	أُوزِينِي (363/K)
ķuzusın	→	قُرُوسِن (1102/K)	↔	ķuzı	→	قُرُوزِي (374/K)
toķundı	→	طُوقُونْدِي (1125/K)	↔	toķınur-ıdı	→	طُوقُونُورِيدِي (842/K)
süründi	→	سُورُنْدِي (2061/K)	↔	sürinür	→	سُورُنُر (3052/K)
incünüp	→	إِنْجُنْب (3055/K)	↔	incinüp	→	إِنْجُنْب (4541/K)
büyütme	→	بُيُوتْمَه (1677/K)	↔	büyüdür	→	بُيُودُر (3443/K)
eksük	→	اَكْسُكْ (2018/K)	↔	eksik	→	اَكْسِكْ (3994/K)
ekdülige	→	اَكْدِيلِيكَه (3887/K)	↔	ikdilige	→	اَكْدِيلِيكَه (4647/K)
uyusa	→	أُويُسَا (2373/K)	↔	uyımazdı	→	أُويْمَزْدِي (4961/K)

döslük	→ دُوسْلُقْ (1607/K)	↔	döslük	→ دُوسْلُقْ (3991/K)
yazuda	→ يَازُودَه (5751/K)	↔	yazıda	→ يَازِيدَه (2368/K)
delü	→ دَلُو (2684/K)	↔	delidür	→ دَلْدُر (5774/K)
dökülüp	→ دُوكُلُب (5833/K)	↔	dökilen	→ دُوكِلَن (148/K)

4. Nüshada ünsüzler için Arapça harflerin yanı sıra Farsça'dan alınan üç tane ses ve Türkçe'nin karakteristik sesi olan sağır nun/sağır kef kullanılmıştır. Ünsüzlerin yazımı ünlülere göre daha tutarlıdır. Fakat nüshanın bazı yerlerinde “س-ص”, “ن-ئ”, “م-ب”, “پ-ب”, “س-ص”, “ن-ئ”, “م-ب”, “پ-ب”, “س-ص”, “ن-ئ”, “م-ب”, “پ-ب” tutarsızlıkları görülmektedir:

niçe	→ نِيچَه (37/K)	↔	nice	→ نِيچَه (78/K)
ķopdı	→ قُوبْدِي (462/K)	↔	ķobdı	→ قُوبْدِي (5985/K)
şaxın	→ صَخْن (1697/K)	↔	şaxın	→ سَخِين (3201/K)
şıcradı	→ سِچْرَدِي (4474/K)	↔	sıcradı	→ سِچْرَدِي (4506/K)
benem	→ بَنَم (2744/K)	↔	menem	→ مَنَم (1993/K)
ķoķular	→ قُوقُلَر (1937/K)	↔	ķoķuda	→ قُوقُودَه (2390/K)
yutmasa	→ يُونْمَسَه (5169/K)	↔	yutarken	→ يُونْمَرَكْن (3305/K)
göçdi	→ كُوجْدِي (472/K)	↔	göçdi	→ كُوجْدِي (3706/K)
ţabanca	→ طَبَنجَه (3785/K)	↔	ţapanca	→ طَبَنجَه (1860/K)
ţap	→ طَبْ (5659/K)	↔	ţab	→ طَبْ (502/K)

Ünsüzlerin yazımında eklerde de dikkatsizlikten kaynaklanan çelişkili yazımlara rastlanmaktadır:

söylemeñ	→ سُولَمَكْ (684/K)	↔	eylemen	→ اِيلَمَن (3368/K)
olup	→ اولُپ (5456/K)	↔	olub	→ اولُب (293/K)
yıķmaq	→ يِقْمَقْ (545/K)	↔	ţutmak	→ طُونْمَكْ (5093/K)

Türkçe sözcükler için sözcük kökündeki kalın ünlülerden önce “ط-ص-ح-خ-ق-غ” kullanılırken sözcük kökündeki ince ünlülerden önce “ت-س-ه-ك” harfleri kullanılır. Fakat bazı kelimelerde “ت-س-ك” harflerini kalın ünlülerden önce de görmek mümkündür.

Nüshada bu duruma işaret eden kullanımlara rastlanmaktadır:

risāletüñi	→ رِسَالَتُوكِي (379/K)	bitürmese	→ بِنُورْمَسَه (389/K)
saña	→ سَاگَه (413/K)	altı	→ اَلْتِي (417/K)
getürdi	→ كَاتُرْدِي (247/K)	isteyen	→ اِسْتَايْن (545/K)
dögevüz	→ دُوكَاوُر (643/K)	ţutsa	→ طُونْسَا (707/K)

otura	→ أُوتِرَہ (838/K)	yata	→ يَتَا (982/K)
iltüp	→ اِلْتُوبُ (1329/K)	götürdiler	→ كُوْتُرْدِيْلُرْ (1793/K)
otağuña	→ اُوْتَاغُكَه (2629/K)	tuta	→ طُوْتَا (4307/K)

Türkçe sözcüklere göre az olmakla beraber Arapça veya Farsça sözcüklerin ünsüzlerinde bilinen yazımlarının dışında yazılışlara rastlamak mümkündür:

hīç (حِيْجْ)	> hīc	→ حِيْجْ (63/K)
bedīd (بَدِيْدْ)	> pedīd	→ بَدِيْدْ (128/K)
mıḡnāḡīs (مِغْنَاطِيْسْ)	> mıḡnāḡīs	→ مِغْنَاطِيْسْ (1001/K)
ḡonça (غُنْجَه)	> ḡonca	→ غُنْجَه (2866/K)
peyvendi (پِيُوْنْدِي)	> beyvendi	→ بِيُوْنْدِي (4141/K)
beççe (بَجَّه)	> peççe	→ بَجَّه (4957/K)

Nüshada hemze ile ilgili önemli kullanımlar vardır. Arapçaya özgü bir ses olan ve bir gırtlak çarpması ile oluşturulan hemzenin kullanımı nüshada belirsizdir. Birçok yerde gösterilen hemzeler kimi sözcüklerde özellikle sonuna ek almış kelime sonlarında gösterilmeme eğilimindedir.

ṣenā' (سَنَّا)	> ṣenā	→ سَنَّا (5/K)
ṣey' (سَنِّي)	> ṣey	→ سَنِّي (80/K)
du'ā' (دُعَا)	> duāsın	→ دُعَاْسِيْنْ (1013/K)
te'essüf-idi (تَأْسُفِيْدِي)	> teessüf-idi	→ تَأْسُفِيْدِي (1206/K)
lü'lü' (لُوْلُوْ)	> lülü	→ لُوْلُوْ (3264/K)
te'hīr (تَأْخِيْر)	> teḡir	→ تَأْخِيْر (4598/K)
ṣadā' (صَدَّا)	> ṣadāyı	→ صَدَّاْيِي (5357/K)
te'sīr (تَأْثِيْر)	> teṣīr	→ تَأْثِيْر (5398/K)

Türkçe söyleyişe uygun olarak bazı sözcüklerin sonundaki hemzeler düşürülmüştür. Kökün ortasındaki kimi esreli hemzeler “y” harfine dönüşmüştür:

leḡā'if (لَطَائِيْفْ)	> leḡāyif	→ لَطَائِيْفْ (11/K)
ṡavā'if (طَوَائِيْفْ)	> ṡavāyif	→ طَوَائِيْفْ (48/K)
kā'ināt (كَائِنَاتْ)	> kāyināt	→ كَائِيْنَاتْ (160/K)
lā'ik (لَائِيْقْ)	> lāyık	→ لَائِيْقْ (331/K)
mā'il (مَائِيْلْ)	> māyil	→ مَائِيْلْ (2377/K)
ṡemā'il (شَمَائِيْلْ)	> ṡemāyil	→ شَمَائِيْلْ (4107)

hā'in (حَائِنٌ) > hāyin → حَائِنٌ (4611/K)

dā'imā (دَائِمًا) > dāyimā → دَائِمًا (6121/K)

Nüşanın bir yerinde hem “hemze” hem de “y” sesi beraber kullanılmıştır:

fā'iz → فَائِزٌ (5995/K)

Nüşanın bir yerinde gerek olmadığı hâlde hemze kullanılmıştır:

rāy (رَائِي) → رَائِي (1139/K)

Sözcük sonunda gösterilmeyen ve bazı kelimelerde “y” sesine dönen hemzenin kimi kelimelerde kelime ortasında yazıldığı görülmektedir:

te'ennīyi → تَأَنَّىي (27/K)

şey'üñ → شَيْئُكَ (56/K)

mü'eşşirine → مُؤَثِّرِينَهُ (83/K)

re'is → رَيْسٌ (778/K)

cüz'ühūze → جُزُؤُكُرَهُ (1141/K)

rü'yā → رُؤْيَا (1526/K)

melā'ik → مَلَائِكُ (1560/K)

me'mūr → مَأْمُورٌ (3658/K)

isā'et → إِسَاءَاتُ (4448/K)

me'vādur → مَاوَادُرٌ (5894/K)

Farsça tamlamalarda “e” ve “i” ünlüleriyle biten tamlayanların “ه” ve “ى” harflerinin üzerine esreli hemze konmuştur:

cümle-'i ma' dūm → جُمْلَةُ مَعْدُومٍ (129/K) gūşe-'i çāh → كُوشَةُ چَاهٍ (1032/K)

beyzā-'i hūr → بَيْضَةُ خُورٍ (2046/K) nağme-'i bülbül → نَعْمَةُ بُلْبُلٍ (2163/K)

nāka-'i Şālih → نَاقَةُ صَالِحٍ (3743/K) devhā-'i imān → دَوْحَةُ اِيْمَانٍ (4121/K)

ķible-'i münācātum → قَيْلَةُ مُنَاجَاتُمْ (5351/K) galle-'i piş'in → غَلَّةُ پِيشِينُ (5123/K)

püşte-'i hāk → پُشْتَةُ خَاكَ (6193/K) secde-'i taḥiyyet → سَجْدَةُ تَحِيَّتٍ (6065/K)

Farsça tamlamalarda genellikle tamlayan ve tamlanan arasına herhangi bir işaret konmamıştır. Fakat birçok yerlerde nazım kaideleri dikkate alınarak tamlanandan sonra “ى” harfinin kullanıldığı görülmektedir:

cezā-yı zilletine → جَزَائِي ذَلَّتْنَهُ (340/K)

çeşm-i süzen-vār → چَشْمِي سُوزَنُ وَاَرُ (3036/K)

Hemzenin kendi aslî görevinin dışında bazı Türkçe eklerde de kullanımı görülmektedir. “e” ve “i” ünlüsü ile biten sözcüklerin sonunda “ه”, “ى” harflerinin üzerine belirtme (yükleme) hâlini gösterecek surette hemze kullanımı nüşhada mevcuttur:

şey'i → شَيْئِي (37/K)

zerre'i → ذَرَّةٌ (72/K)

ķışsa'i → قِصَّةٌ (329/K)

bende'i → بَنْدَةٌ (1606/K)

perde'i → پَرْدَةٌ (2114/K)

dāne'ile → دَانَةٌ يَلِّهُ (2366/K)

hayme 'i	→ حَيْمَةٌ (3036/K)	neyise	→ نَيْسَه (3316/K)
Yüsufayıdı	→ يُوسُفَهُ يُيْدِي (3488/K)	ğamzeyile	→ غَمَزَه نَيْلَه (3768/K)
fitne 'i	→ فِتْنَه (4548/K)	guşşayıla	→ غُصَّه نَيْلَه (5016/K)

Sadece Arapça sözcüklerde kullanılan “yuvarlak t” (ة) Osmanlı Türkçesinde “ت veya e (e)”ye çevrilmiştir. “t” ile biten tenvinli kelimelerle birkaç kelime Osmanlı Türkçesinde kullanılmıştır. Bu durum nüshada birkaç yerde görülmektedir:

ruvāt-i kışsa-i çāh	→ رُوَاةٌ قِصَّةٌ چَاه (934/K)	şiddet-i belā	→ شِدَّةٌ بَلَا (1757/K)
şalavat-ı dīn	→ صَلَاةٌ دِينَ (1880/K)	ķurret-i ‘ayn	→ قُرَّةٌ عَيْن (3572/K)
iħvet-i Yūsuf	→ اِخْوَةٌ يُوسُف (5688/K)	cümleten	→ جُمْلَةً (5740/K)
def‘aten	→ دَفْعَةً (6021/K)		

5. Nüshada ek ve ek bloklarının ayrı yazılmasına rastlanmaktadır. Bu durum sadece eklerle sınırlı kalmayıp bazı yerlerde sözcük kökünün bir parçası veya sözcüğün kendisinden önceki harfle bitişebilen bir harfi ayrı yazılabilmektedir.

mu‘azzam- içün	→ مُعْظَمٌ بِحُون (152/K)	eyleyeler	→ اَيْلِيَه لُر (656/K)
meskeni- y-idi	→ مَسْكَنِي يِدِي (499/K)	zevķden	→ ذَوْقٌ دَن (2880/K)
tuħfem durur	→ تُحْفَمٌ دُرُر (2117/K)	şüphesüz	→ شُبْهَه سُر (3628/K)
çuvallar ın	→ چُوَالٌ لِرَن (5795/K)	belki	→ بَلْ كِه (5984/K)

Sözcüklerin genel yazımlarına aykırı olarak, kendisinden önceki sözcüğe bitişik yazılan sözcükler görülmektedir. Sözcüğe bitişik yazılan ibareler genellikle edatlar olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır:

bul ki	→ بُولُكِه (66/K)	nebī çünkü	→ نَبِيْچُونُكِه (147/K)
‘aceb mi	→ عَجَبِي (192/K)	ben daħı	→ بِنْدَحِي (774/K)
geh gāhi	→ كِهْكَاهِي (722/K)	şubħa dek	→ شُبْحَاكَ (1129/K)

6. Nüshanın kimi yerlerinde eksik yazılışlara rastlanmaktadır:

o[lıdı]	→ أُو (482/K)	‘aziz[i]	→ عَزِيْز (751/K)
getü[r]üp	→ كَتُوْب (1020/K)	sütün[i]	→ سَتُوْن (2249/K)
‘ömr[i]	→ عَمْر (5349/K)		

Yine müstensihden kaynaklanan bir durumun sonucunda bazı sözcüklerin yanlış yazıldığı da görülmektedir.

yaraşur	→ يَاشُرُر (503/K)	öldürmeñ	→ أَلْدُرْمَلْك (653/K)
iki	→ اِكِه (4260/K)		

1.1.3. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Ayasofya Serisi (S) Nüshası'nın Yazım Özellikleri

Nüshanın yazım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında 3902 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha 941/1534-35 tarihinde istinsah edilmiştir. Nüsha kapak kısımları dahil olmak suretiyle 213 varaktan ibarettir.

Okunaklı bir harekeli nesihle yazılan nüshada mesneviyi oluşturan dizeler siyah mürekkeple; mesnevinin bölümleri, başlıkları, mesnevide bulunan ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.⁶⁷ 212 yapraktan ibaret olan yazmada her sayfada yan yana iki dizeden oluşan 15 satır bulunmaktadır. Metin, tek çizgili bir cetvel içine alınıp akabinde çift çizgi ile iki ayrı sütuna bölünmüş ve yan yana bulunan beytin her bir dizesi bir sütuna yazılmıştır.

Başta Sultan I. Mahmud'un tuğralı vakıf mühürüyle vakfı tescil eden Hameyn evkafı müfettişi Mustafa Tahir Efendi'nin mührü basılıdır. Metinde yer yer bir veya iki beyit atlanarak kısaltma yapılmış, 5969-6026. beyitler arası bu nüshada mevcut değildir. Bu durum metnimizin dipnot kısmında belirtilmiştir. Burada müstensih dalgınlıkla iki varak atlama ya da bu beyitlerin yazılı olduğu yapraklar kopmuş olabilir.

Nüshanın her bir yaprağı "a ve b" olarak iki sayfa şeklinde düzenlenmiş ve sayfaların herhangi bir yanına takibe/rabıta işareti yerleştirilmemiştir. Nüsha baştan sona kadar harekelenmiştir. Arap-Fars yazı geleneğinin bir sonucu olan bu yazım tarzında bu geleneğe uygun kullanımların nüshada yer yer görüldüğü söylenebilir.

"Zıkr olunmasa evvel ism'ullāh / Her ne başlansa āhır ola tebāh" beyitiyle başlar; "Şükr ü minnet Hüdā-yı Sübhāna / Ki bu nazmı yitürdi pāyāna" beytiyle sona erer. Ayrıca bu yazmanın sonunda "Temmetü'l-kitāb bi-'avni'llāhi'l-melikü'l-vehhāb sene ehadī ve erba'in ve tis'amā'e" kısmı yer almaktadır.

Nüshanın yazım özellikleri Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi (K) nüshasının yazım özellikleriyle çok büyük oranda eşdeğerlilik gösterdiği için bu nüshanın yazım özellikleri için "K" nüshasına bakılması yeterli olacaktır.

⁶⁷ 58, 64, 70, 76. 81. beyitler de kırmızı kalemle yazılmıştır. Bu beyitlerin hepsi aynı ifadenin tekrarı niteliğindedir. Ayrıca 186, 194, 202, 210, 218, 226, 234. beyitlerde kırmızı kalemle yazılmıştır.

1.2. SES BİLGİSİ

Hammaddesi ses olan dil, insanlar için bir anlaşma aracıdır. Dilin sesleri söz içinde söylenir ve sınırlı sayıdaki sesler, bir dilin söz varlığının temelini oluşturur.

Ses bilgisi ise, bir dilin her döneminde görülen seslerin yapılarını, ses kurallarını ve bu seslerdeki değişimleri inceler. Ses bilgisi, hem biçim bilgisiyle hem de cümle bilgisiyle ilişkilidir; zira sözlerde görülen biçim bilimsel ve söz dizimsel özellikler ve değişiklikler sözlerin ses yapılarıyla doğrudan ilgilidir.⁶⁸

Metnimizi ses bilgisi açısından incelerken seslerin anlam ayırıcı, biçimsel ve söz dizimsel özelliklerini dikkate alıp ses bilgisi bölümünü üç başlık altında topladık.⁶⁹ Birinci başlık; tarihsel ses bilgisi, köken bilimi ve dil bilgisinin diğer alanlarıyla ilgili konuları sonuçlandırmada, dillerin akrabalığını, benzer veya farklı yönlerini aydınlatmada en büyük ışık kaynağı olan “Art Zamanlı Ses Olayları”; ikinci başlık; bir dilin yazı ve sese dayalı yönleri arasındaki ilişki, dilin doğru yazım ve seslendirilmesi gibi konuları izaha çalışan “Eş Zamanlı Ses Olayları”;⁷⁰ üçüncü başlık ise bir dilin kendi içinde lehçe özelliklerine dayalı olarak şekillenen “Ünlü Uyumları” teşekkülünde oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Art Zamanlı Ses Olayları

1.2.1.1. Ünlü Değişimleri

e > i (Kapalı /é/)

bili (~ *béli*) 2334, *bişigüñ* (~ *béşigüñ*) 2519, *di-* (~ *dé-*) 397, *giç* (~ *géç*) 1022, *giç-* (~ *géç-*) 4217, *girü* (~ *géri*) 4872, *giy-* (~ *gáy-*) 2119, *il* (~ *él*) 3407, *ilt-* (~ *élt-*) 5704, *imdi* (~ *émdi* < *amti*) 2279, *ir-* (~ *ér-*) 343, *işik* (~ *éşik*) 5004, *it-* (~ *ét-*) 3508, *iy* (~ *éy*) 96, *niçe* (~ *néçe*) 238, *vir-* (~ *vér-*) 5388, *yi-* (~ *yé-*) 1330, *yidi* (~ *yédi*) 5105, *yig* (~ *yég*) 4025, *yil* (~ *yél*) 1149, *yiñ* (~ *yéñ*) 1528, *yiñi* (~ *yéñi*) 2748, *yir-* (~ *yér-*) 2212, *yitmiş* (~ *yétmiş*) 6002

i > e

begüm (= *bigüm*) 4994, *çeyneyüp* (= *çigne-*) 5265, *deve* (= *tebi*) 3655, *eyü* (= *iyi*) 4627, *gey-* (= *giy-*) 1707, *geyik* (= *kiyük*) 2950, *kelise* (= *kilise*) 5645, *nerges* (= *nergis*) 3850, *seher* (= *sihir*) 3752, *sini* (~ *seni*) 3700

⁶⁸ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, s. 17

⁶⁹ Ses bilgisinin tasnifi yapılırken dikkate alınan çalışma için bkz. Süleyman Efendioğlu, Adem İşcan, “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 43, Erzurum 2010, ss. 121-143

⁷⁰ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 18

e > i

cān-fizā (< *cān-fezā*) 4280, *sir* (< *ser*) 604/K, *çişme* (< *çeşme*) 876/K, *firişte* (< *ferişte*) 1603/K, *kıtār* (< *kaṭār*) 1754/K, *çirāğ* (< *çerāğ*) 2371/K, *nişter* (< *neşter*) 4549/K

e > ü

dil-nüvāz (< *dil-nevāz*) 5073, *pehlüvān* (< *pehlevān*) 1155, *zübān* (< *zebān*) 2236

i > ü

cüft < *cift* 3866, *çevür* < *çevir-* 4362, *demür* < *demir* 4816, *dilkü* < *tilki* 1307, *eksük* < *eksik* 4277, *getür-* < *getir-* 5127, *girü* (< *geri*) 4872, *bürāder* (< *birāder*) 5720, *püser* (< *piser*) 673, *sümāt* (< *simāt*) 5764, *yürü-* (< *yüri-* < *yori-*) 1680, *nāzük* (< *nāzik*) 2705

ı > u

ḳamu (< *ḳamıg*) 4653, *ḳapu* (< *ḳapıg*) 2165, *ḳarşu* (< *ḳarşı*) 2107, *ṭanuḳ* (< *ṭanıḳ*) 4591, *ṭapu* (< *ṭapıg*) 2123, *yazuḳ* (< *yazıḳ*) 5146, *yulduz* (< *yıldız*) 414

u > ı

ḳurı- (< *ḳuru-*) 852, *ḳuzı* (< *ḳuzu*) 1102, *oḳı-* (< *oḳu-*) 2427, *şovı-* (< *soḡu-*) 1653, *ṭoḡrı* (< *doḡru*) 1175,

u > i

iş bu (< *uş bu*) 574

ü > i

büydür (< *büyüt-*) 3443, *geyik* (< *kiyük*) 2950, *gümiş* (< *gümüş*) 4306, *rişvet* (< *rüşvet*) 4449, *süñi* (< *süngü*) 2496

a > e

cānever (< *cān-āver*) 1340, *eyt-* (< *ayıt-*) 3445, *işde* (< *uşda*) 2578,

a > ı

ḡıybet (< *ḡaybet*) 1661

1.2.1.2. Ünsüz Değişmeleri

ḳ > ḥ

Türkçe kelimelerde iç ve son ses durumundaki ḳ > ḥ değişimi Eski Anadolu Türkçesinde geniş ölçüde görülen bir ses değişikliğidir. Eski Anadolu Türkçesinden sonra Osmanlı sahası yeniden /ḳ/ sesine dönmüş, Azeri sahası ise tamamıyla /ḥ/ sesine geçmiştir.⁷¹

⁷¹ Bkz. Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı, İndek, Gramer*, TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 418

aḥṣām (< *aḥṣām*) 1079, *ḥatun* (< *ḥatun*) 375, *ḥoḥu* (< *ḥoḥu*) 2390, *yaḥṣı* (< *yaḥṣı*) 605, *yoḥsa* (< *yoḥsa*) 5847, *daḥı* (< *daḥı* < *taḥı*) 620, *ḥaḥan* (< *ḥaḥan*) 3268

Bu ses olayını bir kural olarak görmekten ziyade müellif ya da müstensihent kaynaklanan genel bir eğilim olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Zira metnimizin bir yerinde bir kelimedede “ḥ ve ḥ”li ortak kullanım söz konusudur:

ḥoḥu 4622 ↔ *ḥoḥu* 1937

Türkçe kelimelerde ön ses durumunda /ḥ/ sesi yoktur. Bundan dolayı ön ses durumundaki /ḥ/ lar kendisini muhafaza etmektedir.⁷²

ḥanda 1741, *ḥanı* 6175, *ḥanḥı* 2470

k > g

Kelime başındaki bu ses değişikliği Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçince ortaya çıkmıştır. Bu ses hadisesi büyük ölçüde gerçekleşmekle birlikte umumî değildir. Zira /k/ sesinin değişmediği örnekler de vardır. Ayrıca Arap harfli yazının “k/g” ayrımı yapmayan imlasından “kef (/k/ /k/)” ile yazılan kelimelerin /k/ mi yoksa /g/ mi olduğunu ayırmanın imkanı yoktur.⁷³ Bundan dolayı aşağıda tespit edilen kelimeler “g”li şekillerle tespit edilmiştir:

geç (< *keç*) 1022, *geçdi* (< *keç-*) 3283, *geçürdi* (< *keçür-*) 5566, *gelmedi* (< *kel-*) 2095, *gemi* (< *kemi*) 1776, *gerçek* (< *kerçek*) 1116, *gerek* (< *kergek*) 4069, *getür-* (< *keltür-*) 5396, *gey* (< *key*) 2667, *geydi* (< *ked-*) 782, *geyik* (< *kiyük*) 2950, *gezmege* (< *kez-*) 837, *gibi* (< *kibi*) 220, *gice* (< *kice*) 3623, *girdiler* (< *kir-*) 3563, *girü* (< *kirü*) 1502, *girdiler* (< *kit-*) 5852, *gizleme* (< *kizle-*) 5436, *göçdi* (< *köç-*) 1990, *gök* (< *kök*) 1237, *göl* (< *köl*) 1125, *gömdiler* (< *köm-*) 1124, *gönderürse* (< *köndger-*) 5119, *göñülde* (< *köñül*) 90, *gördi* (< *kör-*) 37, *görklü* (< *körklü*) 4646, *gösterdi* (< *közdger-? /köz-der-?)* 5001, *götüre* (< *kötür-*) 95, *gözinde* (< *köz*) 1058, *güci* (< *küç*) 1149, *gülmedi* (< *kül-*) 5620, *gümiş* (< *kümiş*) 2325, *gün* (< *kün*) 3483, *güneş* (< *küneş* < *ḥuyaş*) 2855

Günümüz Türkçesi esas alınarak kimi sözcüklerde ise “k”li kullanım esas alınmış ve aşağıdaki “k”li kullanımlar metnimizde tespit edilmiştir:

kendü 693, *kesdi* 377, *kez* 2709, *kim* 4361, *kişi* 1247, *kişne-* 5321, *köçek* 3662, *köklü* 5757, *köñlek* 1174, *köprü* 3528, *köyündür-* 2481

⁷² Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 107,

⁷³ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 107,

b > v

Eski Türkçe döneminde sözcüklerin başında ortasında ve sonunda bulunan /b/ sesinin metnimizde /v/ sesine dönüştüğü tespit edilmiştir:

ava (< *ab*) 1369, *ev* (< *eb*) 4245, *sevdi* (< *seb-*) 365, *şıvar-* (< *şuw* < *şub*) 2619, *tavar* (< *tabar*) 471, *tavşan* (< *tabışgan*) 1321, *var* (< *bar*) 9, *vardılar* (< *bar-*) 2102, *virdi* (< *ber-*) 4230, *yavuz* (< *yabız*) 1081, *yalvar-* (< *yalbar-*) 4677

Metnimizde de geçen Eski Anadolu Türkçesi döneminde birinci çokluk şahıs⁷⁴ kullanımlarında bu değişim kendisini göstermektedir:

çıkaravuz (< *çıkara biz*) 1499, *dögevüz* (< *döge biz*) 643, *bulsavuz* (< *bulsa biz*) 1431, *görsevüz* (< *görse biz*) 2177

t > d / t̃ > d

Ön ses durumundaki /t-/nin tonlulararak /d-/ye dönüşmesi, Oğuzca ile onun bugünkü devamı olan Türkiye Türkçesi, Azeri Türkçesi ve Türkmen Türkçesine ait düzenli bir değişiklik olmamakla birlikte, dağınık olarak diğer Türk dillerinde de görülür. Oğuzcada görülen bu değişikliği “Oğuzlarla onlara yakın olanlar sözdeki /t-/ harfini /d-/ harfine çevirirler” diyen Kaşgarlı’dan başlayarak izleyebilmekteyiz.⁷⁵ Bugün için de “t- > d-” meselesi, kesin olarak halledilmiş durumda değildir. Yazı dilimize esas olan İstanbul ağızı, Anadolu ağızlarına göre farklar taşımaktadır.⁷⁶

Aynı sözcüğün aynı nüshada hem /t-/t̃-/ ile hem “d-” ile yazılmış olması sebebiyle metnimizde de “t-/t̃- > d-” değişimi tutarsızlık arz etmektedir:

dağ (< *tağ*) 2441, *dahı* (< *tahtı*) 3710, *dağdı* (< *tağ-*) 2748, *degdi* (< *teg-*) 2254, *degül* (< *teğül*) 2683, *dek* (< *tek*) 1129, *delerdi* (< *tel-*) 3083, *delü* (< *telü*) 2684, *delim* (< *telim*) 4620, *demür* (< *temir*) 145, *deñer* (< *teñe-*) 3889, *deñiz* (< *teñiz*) 2948, *denk* (< *teng*) 4499, *deñlü* (< *teñlig*) 62, *deprendi* (< *tepren-*) 2638, *depe* (< *tepe* < *töpü*) 6164, *der* (< *ter*) 3262, *deve* (< *tewe* < *tebi*) 3655, *dırnağ* (< *tırnağ*) 486, *didi* (< *ti-*) 99, *dikdi* (< *tik-*) 2410, *diken* (< *tiken*) 3080, *dikiş* (< *tikiş*) 4812, *dil* (< *til*) 2918, *dilek* (< *tilek*) 3299, *dilkü* (< *tilki*) 1307, *dindi* (< *tin-*) 5465, *diñledi* (< *tiñla-*) 1364, *dinlene* (< *tinlan-*) 1331, *direlüm* (< *tir-*) 4977, *diri* (*tirig*) 314, *dişleri* (< *tiş*) 1152, *ditredi* (< *titre-*) 4294, *diz* (< *tiz*) 2357, *dizdi* (< *tiz-*) 715, *dögdiler* (< *tög-*) 1795, *döküp* (< *tök-*) 2719, *dönüp* (< *tön-*) 1738, *dördi* (< *tört*) 2340, *döşedi* (< *töse-*) 4274, *durmaya* (< *tur-*) 3799, *dutdı* (< *tut-*) 5831, *duvağ* (< *tuğak*)

⁷⁴ Gürer Gülsevin / Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, ss. 123-133

⁷⁵ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 215

⁷⁶ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 74

3104, *dügün* (< *tügün*) 5462, *dükendi* (< *tüken-*) 2586, *dün* (< *tün*) 1067, *dürmeye* (< *tür-*) 4785, *dürlü* (< *türlüg*) 724, *dürtinürdi* (< *türtin-*) 767, *düşden* (< *tüş*) 5107, *düşer* (< *tüş-*) 2846, *düzdi* (< *tüz-*) 28

Bu durumun yanında metnimizde sözcük başında “t-/t-” kullanımı dönemin genel temayülü dikkate alındığında oldukça fazladır:

tabanca 1812, *tağ* 693, *tağıla* 3634, *tağladı* 3975, *tağdı* 2412, *taıldı* 2879, *tala-* 5599, *tamardı* 1970, *tamarın* 1970, *tamudan* 1926, *tañ* 2500, *tanuğ* 4591, *tap* 6094, *tapar* 4129, *tapusına* 2123, *taradı* 566, *tarlalara* 5590, *tarlıktan* 5354, *tartar* 5696, *tasa* 1309, *taşdı* 2221, *taşum* 3350, *taşra* 890, *tatlu* 4661, *tavar* 471, *tavşan* 1321, *tavuç* 2925, *tayanma* 3868, *tayısı* 399, *tayınur* 4060, *tek* 5767, *tinmamağ* 954, *toğalı* 4996, *toğrayup* 5030, *toğrı* 5810, *toğ* 4779, *toğındı* 4498, *toğuz* 1839, *tolunca* 5593, *tolu* 1531, *tomruk* 1839, *tonı* 5748, *topını* 3485, *toprak* 1290, *toymamağ* 5603, *toyladı* 3, *toz* 5319, *tu dağı* 582, *tulum* 4041, *turdum* 4541, *turna* 2948, *tutardı* 6161, *tuvağın* 2971, *tuydı* 2655, *tuz* 4558, *tütün* 3720

Metnimizde sözcük başında “t-/t- > d-” değişimiyle ilgili olarak ikili kullanımlar tespit edilmiştir:

dağ 2441 ↔ *tağ* 693, *dağdı* 2748 ↔ *tağdı* 2412, *der* 3262 ↔ *ter* 2322, *dutdı* 5831 ↔ *tutdı* 6054, *durmaya* 3799 ↔ *türmaz* 3298, *dutdı* 5831 ↔ *tutdı* 3802, *duvağ* 3104 ↔ *tuvağın* 2971

b- > p-

Metnimizde bu değişim bir sözcükte tespit edilmiştir:

pek (< *berk*) 3866

Bu değişim diğer sözcüklerde gerçekleşmemiş olup Eski Türkçede olduğu gibi “b” sesleri kendini korumuş; Türkiye Türkçesindeki gibi “p”ye dönüşerek tonsuzlaşmamıştır:

barmağ (→ *parmağ*) 4135, *bāzār* (→ *pazar*) 1512, *biñar* (→ *piñar*) 1787, *bişür-* (→ *pişir-*) 5012

ğ > v

Eski ve yeni Türk dillerinin bütününde görülen, ünlülerin komşuluğunda /ğ/ iç sesindeki bu “-ğ- > -v-” patlama ve sürtünme yitimi sonucu, yarı ünlüye doğru gidiş şeklinde meydana gelen bu ses olayı⁷⁷ sınırlı sayıda kelime üzerinde kendisini göstermektedir:

⁷⁷ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 175

sovuḡ (< *şoḡuḡ*) 4812, *ṭavuḡ* (< *ṭaḡuḡ* < *ṭaḡaḡu*) 2925, *yavu* (< *yaḡu*) 1097, *duvaḡ* (< *tuvaḡ* < *tuḡaḡ*) 3104, *ḡavurma* (< *ḡaḡırma* < *ḡaḡırma*) 2925

ñ/n > ğ/g

Eski Anadolu Türkçesinde çok sınırlı sayıda görülen bu değişim, metnimizde Eski Türkçedeki⁷⁸ /ñ/ sesiyle olan görünümünü korumuştur:

yaluñuz (= *yalğız* / *yalnguz*) 5766, *iñen* (= *igen*) 2818, *deñşür-* (= *değşür-*) 1530, *diñşür-* (= *diğşür-*) 6034, *süñi* (= *süngü*) 2496

Metnimizde bir kelimenin Eski Türkçede var olan “ñ ve g” ikili şekillerinden /g/ sesiyle yazımı tespit edilmiştir:

egin (= *eñin*) 3476

ñ > m

Eski Anadolu Türkçesinde gerçekleşmesi muhtemel fakat sınırlı şekilde görülen bu ses olayı birinci teklik ve çokluk ilgi çekiminde tespit edilmiştir:

benüm (< *beniñ*) 4834, *bizüm* (< *biziñ*) 1611

Metnimizde “ñ > m” hususunda birkaç kelimedeki beklenen değişim gerçekleşmemiştir:

köñşi (→ *komşu*) 3056, *köñlek* (→ *gömlek*) 4570

b > m

Batı Türkçesinde daha çok Azerî sahasında görülen bu değişim “K” nüshasında müstensihthen kaynaklanan bir sebep dahilinde metnimizin bir yerinde tespit edilmiştir:

Cümle kişverde ber-güzide benem / Şadef-i ‘āleme ferīde benem

menem (< *benem*) 1993/K

1.2.1.3. Ünsüz Düşmesi

y > ø

Eski Türkçede kelime başında “y”li ve “y”siz örnekler yan yana yer alırken Eski Anadolu Türkçesinde “y” sesinin düşürülmesi yönünde bir temayül söz konusudur. Ayrıca Kaşgarlı Mahmud XI. yüzyıl Oğuzcası için “y”li ve “y”siz sözcükler konusunda Oğuzların sözcük başındaki “y”leri “yelkin > elkin” örneğini vererek attıklarını bildirmektedir.⁷⁹ Eski Türkçede ikili şekilde kendisini gösteren “y” sesinin bir ses türemesi mi yoksa bir ses

⁷⁸ Eski Türkçede aynı kelimedeki “ñ/ğ” her iki sesin de kullanıldığı örnekler mevcuttur.

⁷⁹ Zeynep Korkmaz, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, Ankara 2005, s. 210

düşmesi mi olduğu araştırmacıları da anlaşmazlığa sevk etmiştir.⁸⁰ Metnimizde “y” sesi düşmesi hususunda görünüm şu şekilde tespit edilmiştir:

ağaç (< *yığaç?* < *ığaç*) 578, *ağlaşdı* (< *yığlaş-*) 1742, *incine* (< *incin-* < **yençi-*) 3788, *ipligi* (< *yiplik*) 3358, *ırak* (< *yırak*) 5929, *inan* (< *yınan*) 4571, *ince* (< *yinçe*) 2333, *incü* (< *yençü*) 715

Bunun yanında diğer Türk lehçelerinde görülen “y-”siz kelimelerin, metnimizde “y-”li şekillerde yazıldığı tespit edilmiştir:

yigdür 303, *yıl* 1552, *yılan* 1842, *yıldırım* 1973, *yılduz* 951, *yigitligüm* 5413, *yilterler* 4797, *yitdükce* 1149, *yürek* 3867, *yininden* 1528, *yüce* 4417

Metnimizde bir kelimenin “y-” sesi hususunda ikili kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir:

yilterler 4797 ↔ *ilte* 5704

g/ğ > ø

Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçerken birden fazla heceli kelimelerin sonunda yer alan “g/ğ”lerin düşmesi şeklinde meydana gelen bu ses olayı⁸¹ metnimizde oldukça fazla görülmektedir:

acısından (< *acığ*) 5604, *ayru* (< *ayrığ*) 3721, *ķamu* (< *ķamiğ*) 129, *ķapu* (< *ķapığ*) 4332, *ķuru* (< *ķuruğ*) 1333, *ķuyu* (< *ķudığ*) 1470, *ķaçu* (< *ķaçığ*) 4916, *ķapu* (< *ķapığ*) 2872, *ķatlu* (< *ķatlığ*) 4661, *ulu* (< *uluğ*) 1253, *bilü* (< *bilig*) 5046, *arı* (< *arığ*) 5160, *aşşı* (< *aşığ*) 4927, *ķatı* (< *ķatığ*) 1706, *diri* (< *tirig*) 314, *elli* (< *elig*) 1761, *ķişi* (< *ķişiğ*) 5263

Metnimizde sadece sözcük sonunda değil; sözcük ortasında da “g/ğ” sesinin düştüğü tespit edilmiştir:

gerek (< *kergek*) 1221, *ķazandı* (< *ķazğan-*) 2547, *ķulaķ* (< *ķulğak*) 3467, *yalan* (< *yalğan*) 938, *eylük* (< *eyilük* << *edgülük*) 4012, *kurtar-* (< *ķutğar-*) 5354, *tarla* (< *tariğlağ*) 5590, *tavşan* (< *tav(ı)şan* < *tabışğan*) 1321, *ķopraķ* (< *ķop(u)rğak*) 1290, *yapraķ* (< *yap(u)rğak*) 1124

b > ø

Eski Türkçede kelime başında görülen “b-” sesinin düşmesi olayı metnimizde bir sözcükte tespit edilmiştir:

⁸⁰ Konu ile ilgili olarak bkz. Gürer Gülsevin, “Ağız Araştırmalarımızda Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (3): “üzüm/yüzüm; öllük/höllük” türeme mi düşme mi?”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S: 5/2, Bornova-İzmir 2005, ss. 208-209

⁸¹ Nadir İlhan, “Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Volume 1, No: 2, 2009, s. 49

olmadum (< *bol-*) 2584

“b” sesinin sözcük ortasında ve sonunda, iki kelimedede düştüğü tespit edilmiştir:

şu (< *suy* < *suv* < *şub*) 1564, *delü* (< *tilü* < *tilve* < *tilbe*) 2684

r > ø

Akıcı ünsüzlerden /r/ sesi de Eski Türkçeden beri yer yer düşmüş; hatta bazen kelime kökü olarak kaybolmuştur:⁸²

bile (< *birle*) 484, *pek* (< *berk*) 3866, *kuşagın* (< *kuşak*) 1203

Bunun yanında Eski Türkçede “er-” şeklinde görülen ek-fiil, metnimizde “i-” şeklinde akıcı sessizini kaybetmiş ünlüsü ise “düz-dar” biçimiyle tespit edilmiştir:

geldüñ-i-di 1367, *görmüş-i-düm* 3320, *eyler-i-miş* 5676, *kāzib-i-miş* 5826, *irdüñ-i-se* 86, *diler-i-señ* 4223, *nūr-i-ken* 6168, *sıgımaz-i-ken* 2316

l > ø

Batı Türkçesinde sözcük ortasında görülen bu akıcı ses düşmesi olayı⁸³ metnimizde üç yerde tespit edilmiştir:

o (< *ol*) 4436, *getürdi* (< *keltür-*) 5427, *oturdu* (< *oltur-*) 1341

1.2.2. Eş Zamanlı Ses Olayları

1.2.2.1. Ünsüz Tonlulaşması

Sözcük sonunda bulunan tonsuz ünsüzlerin ünlü ile başlayan bir ek ya da kelime ile birleşme durumunda tonlu hâle dönüşmesi⁸⁴ metnimizde sıklıkla görülen bir fonetik hadisedir.⁸⁵ Şu şekillerde tespit edilmiştir:

-k- > -g-

benli-g-üm (< *benlik*) 104, *bişi-g-üñ* (< *bişik*) 2519, *dile-g-üm* (< *dilek*) 3302, *dirli-g-ine* (< *dirlik*) 1374, *eksü-g-i* (< *eksük*) 4277, *eteg-ü-m* (< *etek*) 3068, *fele-g-i* (< *felek*) 2283, *göbe-g-in* (< *göbek*) 3921, *ipli-g-i* (< *iplik*) 3358, *işi-g-i* (< *işik*) 184, *köçe-g-in* (< *köçek*) 3662, *könle-g-e* (< *könlek*) 1174, *mele-g-e* (< *melek*) 2283, *nāzükli-g-ile* (< *nāzüklik*) 5777, *sīb-eñe-g-üm* (< *sīb-eñek*) 3068, *yüre-g-i* (< *yürek*) 1278,

⁸² Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 61

⁸³ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, s. 61

⁸⁴ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, ss. 93-95

⁸⁵ Sözcük sonunda tonlulaşma hadisesine ayrıntılı olarak bkz. Suzan Tokatlı, “Türkiye Türkçesinde Son Seste Tonlulaşma Ve Uzun Ünlü Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 15/2, Kayseri 2003, ss. 141-150

-k- > -ğ-

Metnimizde sıkça rastladığımız bir ses olayıdır. Örnekleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

açlı-ğ-um (< *açlık*) 995, *barma-ğ-ı* (< *barmağ*) 2329, *ço-ğ-al-* (< *çoğal-*) 541, *ıra-ğ-ı* (*ırak*) 5828, *kı-ğ-ır-* (< *kıtır-*) 3238, *oca-ğ-ıdur* (< *ocağ*) 5937, *ora-ğ-ı* (< *orağ*) 5587, *şaglı-ğ-uñ* (< *şaglık*) 1126, *taba-ğ-ı* (< *tabağ*) 586, *uçmağıla* (< *uçmağ*) 2979, *varlı-ğ-ı* (< *varlık*) 2651, *yapra-ğ-ı* (< *yaprağ*) 2876, *yaşdu-ğ-um* (< *yaşduğ*) 2475,

-t- > -d-

Metnimizde sıkça rastladığımız bir ses olayıdır. Örnekleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

ağla-d-urlar (< *ağlat-*) 3787, *büyü-d-ür* (< *büyüt-*) 3443, *depele-d-e* (< *depelet-*) 1387, *eri-d-üp* (< *erit-*) 861, *gi-d-elüm* (< *git-*) 4974, *ışla-d-up* (< *ışlat-*) 5261, *ile-d-üñ* (< *ilet-*) 644, *kal-d-ur-* (< *kalitur-*) 2012, *kur-d-a* (< *kurt*) 1108, *segir-d-im* (< *sekirim* < *sēk-*) 2947, *tağı-d-up* (< *tağıt-*) 6012, *unu-d-ıl-* (< *unutıl-*) 278, *yu-d-arken* (*yut-*) 3305

Metnimizde iki yerde tonsuz ünlüden sonra ünsüz ek gelmesine rağmen tonlulaşma yine de gerçekleşmiştir:

deme-d-ler (< *demet*) 5591, *kur-d-lar* (< *kurt*) 1425

Metnimizde bir kelimedede tonsuz ünsüz, iki ünlü arasında bulunmasına rağmen beklenen tonlulaşma gerçekleşmemiştir:

çadır (< *çadır*)⁸⁶ 3013

-ç- > -c-

a-c-ı (< *aç*) 995, *ağa-c-ı* (< *ağaç*) 1677, *bazlama-c-ı* (< *bazlamaç*) 2956, *çatlağı-c-uñ* 3806, *güve-c-i* (< *güveç*) 2956, *kılı-c-ından* (< *kılıç*) 1970, *u-c-ından* (< *uç*) 1536

Metnimizde kimi yerde karşılaşılan tonlulaşmalar, eklerden değil tonsuz ünlü ile bitmiş olan sözcüğü ünlü ile başlayan bir kelimenin takip etmesinden kaynaklanmaktadır:

boğmağ_olma-ğ-içün (< *boğmağ olmak*) 2350, *buyruğ_itdi* (< *buyruğ*) 5163, *çoğ_eyle* (< *çok*) 386, *çoğ_olsa* (< *çok*) 1103, *ırağ_ola* (< *ırak*) 4802, *yaşduğ_itdi* (*yaşduğ*) 2241, *ard_etegini* (*art*) 4511

Türk dilinde uzun ünlülerin varlığı nedeniyle⁸⁷ tek heceli kelimelerin sonunda bulunan tonsuz ünsüzler de tonlulaşmaması beklenirken bu duruma aykırı bir görünüm sergilemektedirler.

⁸⁶ aynı kelime Ö'de "çadır" biçiminde "t > d" tonlulaşması gerçekleşmiş olarak yazılmıştır.

a-c-ı (< *aç*) 995, *ar-d-ınca* (< *art*) 822, *a-d-ım* (< *at-*) 1379, *bu-c-ağıdur* (< *büçğak*) 5937, *gi-d-elüm* (< *git-*) 4974, *gü-d-elüm* (< *güt-*) 678, *yu-d-arken* (*yut-*) 3305, *sü-d-inden* (< *süt*) 3593, *i-d-erüz* (< *it-*) 5727, *ço-ğ-ıdı* (< *çok*) 1772, *yo-ğ-ıdı* (< *yok*) 1158, *gö-g-e* (< *gök*) 1095, *u-c-ından* (< *uç*) 1536

1.2.2.2. Ünlü Düşmesi

Seslerin kendi özellikleri, seslerin kendi ortamlarında bulunan komşu seslerle olan ilgisi ve vurgu gibi sebeplerden dolayı bir sözcük içinde bulunan bir dil biriminin ortadan kalkması şeklinde izah edilen ünlü düşmesi⁸⁸ olayına metnimizde sıkça rastlanmaktadır:

açça (< *ağ(ı)ça*) 1662, *beñze-* (< *beñ(i)z-*) 243, *birki* (< *bir (i)ki*) 4849, *çevre* (< *cev(i)re*) 3015, *deñşür-* (< *teng(i)şür-*) 1530, *emzür-* (< *em(i)zür-*) 4956, *eylük* (< *ey(i)lük* << *ed(g)ülük*) 4012, *ıslat-* (< *us(u)lat-*) < *usu(n)lat-*) 5261, *işkence* (< *ş(i)kence*) 858, *kaldur-* (< *kal(ı)tur-*) 2012, *kanķı* (< *kan(ı)ķı*) 3301, *oğrı* (< *oğ(u)rı*) 1647, *şarmaş-* (< *şar(ı)maş-*) 1744, *tarla* (< *tar(ı)la* < *tarı(ğ)la(ğ)*) 5590, *toprak* (< *top(u)rak*) 1290, *uyķu* (< *uy(u)ķu*) 1321, *uraldan* (< *ural(ı)dan*) 4883, *yaķşı* (< *yaķ(ı)şı*) 605,

Metnimizde ek-fiil çekimleri, “ile” ve “üzre” edatlarının kullanımında ünlü düşmesi tespit edilmiştir:

şafvetiyçün (< *şafvetiy(i)çün*) 134, *Yūsufıla* (< *Yūsuf(ı)la*) 1936, *ķardaşıyla* (< *ķardaşıy(ı)la*) 5919, *dökeydi* (< *dökey(i)di*) 3846, *açmasaydı* (< *açmasay(ı)dı*) 51, *gördiyse* (< *gördiy(i)se*) 4868, *kimse* (< *kim(i)se*) 213, *şulanurken* (< *şulanur(i)ken*) 2317,

Metnimizde ikinci hecesinde dar ünlü barındıran kimi yerde beklenen düşme olayı gerçekleşmemiştir:

omuzumdasın 2525, *yaluñuz* 5766, *du‘āyiçün* 582, *derdıle* 4408, *kilīdīdi* 4508, *gelürlerimiş* 5677, *münkiriseñ* 557, *sıgmaziken* 2316

1.2.2.3. Ünsüz Türemesi

Seslerin söyleyiş kolaylığıyla ilgisi olan ve seslerin kendi yapıları ve birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan ünsüz türemesi⁸⁹ olayı metnimizde birkaç kelimeyle sınırlı kalmıştır:

⁸⁷ Suzan Tokatlı, “Türkiye Türkçesinde Son Seste Tonlulaşma Ve Uzun Ünlü Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 141-150

⁸⁸ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 71

⁸⁹ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 94

yürek (< *ürek*) 1123, *yüce* (< *uçā*) 4417, *söyke-* (< *sō:k-e-*) 6187, *yilt-* (< *ilt-*) 4797
 “Ö” nüshasında “ur-” fiilinin üç yerde önses türemesiyle yazıldığı tespit edilmiştir:
vurdu (< *ur-*) 1099/Ö, *vurdılar* (< *urdılar*) 1793/Ö, *vurıla* (< *urıla*) 5992/Ö

Bazı alıntı kelimelerde iki ünlünün yan yana yazılacağı durumda arada yardımcı sessiz “y”nin türediği tespit edilmiştir:

leṭāyif (< *leṭā'if*) 11, *kāyināt* (< *kā'ināt*) 160, *fezāyilūñ* (< *fezā'il*) 233, *ḥāyil* (< *ḥā'il*) 1302, *ḥāyin* (< *ḥā'in*) 1506, *ḳāyim* (< *ḳā'im*) 3568, *zāyil* (< *zā'il*) 3930, *ḡāyib* (< *ḡā'ib*) 4170, *dāyimā* (< *dā'imā*) 5531

Metnimizde bir yerde ve Ö nüshasının birçok yerinde “y” sesi türememiştir:

melā'ik 1560, *leṭā'if* 11/Ö, *ṭavā'if* 48/Ö, *kā'ināt* 160/Ö, *dā'imā* 178/Ö, *mā'il* 251/Ö, *cā'iz-idi* 416/Ö, *ḳā'im* 451/Ö, *vesā'ilini* 3075/Ö

Yine alıntı kelimelerde nazım kaideleri gereğince ünsüz türemesi gerçekleşmiştir:

ḥāṣāk (< *ḥāṣā*) 3191, 3701, 4994, *vāveylāḥ* (< *vāveylā*) 1095

1.2.2.4. Ünlü Türemesi

Genellikle alıntı kelimelerde yer alan çift doruklu⁹⁰ heceleri Türkçenin hece yapısına uydurmak için ve nazım kaideleri gereğince bazı Türkçe kelimelerde meydana gelen ünlü türemelerinin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

baḥtulu (< *baḥtlu*) 3696, *ba'za* (< *ba'z*) 1936, *ba'zı* (< *ba'z*) 3943, *özüledi* (< *özledi*) 367, *işkence* (< *şikence*) 858, *zulümāt* (< *zulmāt*) 2055, *ḡayrı* (< *ḡayr*) 658, *servidür* (< *servdür*) 906/Ö

Metnimizde kimi Farsça tamlama kuruluşunda da özellikle harekeli nüshalarda vezin gereği ünlü türemeleri tespit edilmiştir:

pişuvā (< *pişvā*) 48/K, *āsumān* (< *ās-mān*) 191/K, *gūşivār* (< *gūş-vār*) 449/K, *rūzigār* (< *rūzgār*) 487/K, *kāruvān* (< *kārvān*) 654/K, *pāsubān* (*pās-bān*) 2169/K, *yādigār* (< *yād-gār*) 2402/K, *nārvenüñ* (< *nārevenüñ*) 4037/K, *bāḡubān* (< *bāḡ-bān*) 2696/K, *kāmurān* (< *kām-rān*) 5240/K, *mahitāb* (< *māhtāb*) 41/S, K

1.2.2.5. Ünlü Birleşmesi

Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından⁹¹ vokalle biten bir kelimedden sonra vokalle başlayan bir kelime veya ek

⁹⁰ Efrasiyap Gemalmaz, “Türkiye Türkçesinde Ses Olayları II: Ses Olaylarıyla İlgili Terimler”, *Türkçenin Derin Yapısı*, Belen Yayıncılık, Ankara 2010, ss. 169-171

geldiği zaman vokallerden birinin düşerek iki kelimenin birleşmesi⁹² örneklerini, metnimizde kimi zaman nazım kaideleri gereğince kimi zaman da kalıplaşmış şekiller çerçevesinde tespit etmek mümkündür:

k'ola (< *ki ol-*) 33, *k'aña* (< *ki aña*) 125, *k'iy* (< *ki iy*) 385, *k'ide* (< *ki it-*) 2128, *k'eyleyüp* (< *ki eyle-*) 2841, *k'üstine* (< *ki üstine*) 3131, *k'irtihâli* (< *ki irtihâli*) 3544, *n'ola* (< *ne ol-*) 188, *n'içün* (< *ne içün*) 677, *n'itdi* (< *ne it-*) 1122, *n'eylerem* (< *ne eyle-*) 1221, *nic'oldısa* (< *nice ol-*) 4604, *nite kim* (< *ne it-e kim*) 4104, *kendüzin* (< *kendü öz*) 3160, *şimdi* (< *şu imdi*) 5675, *nesnenün* (< *ne ise ne*) 1585, *şol* (< *şu ol*) 3390, *şöyle* (< *şu eyle*) 4267, *ancağ* (< *anca oğ*) 2331, *oldısa* (< *oldı ise*) 1031, *kılur mıdı* (< *kılur mı idi*) 2559, *bazlamaç* (< *bazlama aş*) 2956, *vey* (< *ve ey*) 205, *orada* (< *ol ara*) 1670/Ö

1.2.2.6. Hece Yutumu

Bir kelimedede ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden birinin zamanla eriyip kaybolması⁹³ şeklinde meydana gelen bu olay Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok fazla örneğe sahip değildir.⁹⁴ Metnimizde bildirme eklerinde, istek kipi çekiminin birinci teklik şahıs çekiminde ve bulunma anlamı taşıyan “var” kelimesinde hece yutumu örnekleri tespit edilmiştir:

1. İstek Kipi Çekiminde Hece Yutumu (-|y|am < -|y|ayım):

itmeyem (< *itmeyeyim*) 242, *añmayam* (< *añmayayım*) 1286, *yanmayam* (< *yanmayayım*) 1393, *diyem* (< *diyeyim*) 1494, *almayam* (< *almayayım*) 1783, *açmayam* (< *açmayayım*) 2011, *bağlayam* (< *bağlayayım*) 2495, *komayam* (< *komayayım*) 3755, *oynayam* (< *oynayayım*) 4732, *bulmayam* (< *bulmayayım*) 6118

2. Bildirme Eklerinde Hece Yutumu (+dur < +dur-ur)

'abādur (< *'abā durur*) 208, *cāndur* (< *cān durur*) 2115, *ebdür* (< *eb durur*) 189, *gizlūdūr* (< *gizlü durur*) 2538, *kaçagāndur* (< *kaçagan durur*) 1647, *melekdūr* (< *melek durur*) 1609, *oğlandur* (< *oğlan durur*) 642, *sāhirdūr* (< *sāhir durur*) 3028, *tatludur* (< *tatlu durur*) 5662, *yalancıdur* (< *yalancı durur*) 1647

3. “Var” kelimesinde Hece Yutumu (var < bar < barur)

var < barur 9, 1037, 2471, 3036, 3982, 4015, 4756, 5017, 5629

⁹¹ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 106

⁹² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 58

⁹³ Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 116

⁹⁴ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 110

4. Birleşik ve Diğer Kelimelerde Hece Yutumu

bilezük (< *bilek+yüzük*) 2352, *kardeş* (< *karındaş*) 996

1.2.2.7. Koruyucu Ünsüz (y)

Ünlü ile biten kelime kök veya gövdelerine ünlü ile başlayan bir ek dahil edildiğinde veya ünlü ile başlayan başka bir kelime ile birleştiğinde aradaki ses boşluğunu ve ünlü çatışmasını önlemek amacıyla kullanılan bu yardımcı ünsüzün⁹⁵ metnimizdeki kullanımları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

1. Hâl Eklerinde Koruyucu Ünsüz

‘adū+y+ta 1517, *deryā+y+ı* 34, *tahta+y+ta* 6153, *zerre+y+ı* 72, *mürde+y+e* 149, *kāse+y+ı* 4557, *fürce+y+e* 3037, *elli+y+ı* 1546,

2. “İle”, “içün” ve “mi” Edatlarında Koruyucu Ünsüz

fazlı+y+la 292, *şafā+y+ıla* 3009, *haqqı+y+içün* 5435, *olduğu+y+içün* 2246, *lāyık mı+y+dı* 1704, *yaraşur mı+y+dı* 1707, *eksildi mi+y+dı* 3728

3. Bildirme Çekimlerinde Koruyucu Ünsüz

toğrı+y+am 2560, *teşne+y+em* 4005, *fūkarā+y+uz* 5962, *müşterî+y+üz* 2179, *bile+y+ıdı* 6040, *toğrı+y+ıdı* 1649, *ide+y+ıdı* 3572, *ura+y+ıdı* 3847, *aşfiyā+y+ımış* 1867

4. Sıfat-Fiil, Zarf-Fiil ve Kip Çekimlerinde Koruyucu Ünsüz

bağla-y-up 1990, *kıyay-y-a* 3457, *koğma-y-alı* 1225, *yağma-y-ınca* 4738, *eyle-y-eli* 1739, *añla-y-an* 1942, *bulma-y-alar* 5061, *ağla-y-ayın* 1218, *olma-y-asın* 600,

1.2.2.8. Ünsüz Tekleşmesi

Arapçadan alınmış sülâsi mastarlar çerçevesinde ikinci ve üçüncü sesi aynı olan muzâaf⁹⁶ kelimeler metnimizde kimi yerlerde Türkçe söylenişe uygun olarak şeddese dikkate alınmadan yazılmıştır:

‘ām (< *‘āmm*) 1259, *bī-‘ad* (*bī-‘add*) 179, *bī-fēr* (< *bī-ferr*) 5444, *bī-ḥad* (< *bī-ḥadd*) 1536, *şer* (< *şerr*) 1491, *ḥad* (< *ḥadd*) 233, *lā-büd* (< *lā-büdd*) 1868, *red* (< *redd*) 4464, *defden* (< *deff*) 3006, *kef* (< *keff*) 2640, *maḥalde* (< *maḥal*) 6056, *zem* (< *zemm*) 5059, *Ḥaydan* (< *Ḥayy*) 4502, *eşed* (< *eşedd*) 965, *ğam* (< *ğamm*) 407

⁹⁵ Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, s. 36. Ayrıca yardımcı ses için bkz. Efrasiyap Gemalmaz, “Türkçede Bağlayıcı (Yardımcı) Ses Konusu Üzerine”, *Türkçenin Derin Yapısı*, Belen Yayıncılık, Ankara 2010, ss. 177-180

⁹⁶ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003, s. 32

1.2.2.9. Ünsüz İkizleşmesi

Metnimizde aşağıdaki sözcüklerde Türk dilinin karakteristik yapısına aykırı olarak ünsüz ikizleşmesi tespit edilmiştir:

aşşı (< *aşığ*) 4927, *issiden* (< *isig*) 5619, *issine* (*isig*) 5504, *küççügise* (< *küçük*) 2560, *elli* < *elig* 1548

1.2.3. Ünlü Uyumu

1.2.3.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

“Damak uyumu”, “dil uyumu”, “büyük ünlü uyumu” ya da “önlük-artlık uyumu”⁹⁷ olarak da adlandırılan bu uyum Türk dilinin bilinen ilk yazılı vesikalarından itibaren sağlam ve belirgin bir şekilde görülmektedir.

Bu durum Eski Anadolu Türkçesinde kuvvetli bir şekilde kendisini göstermektedir. Her durumda uyum dışı sayılabilecek tek yapı ek-fiilin zarf-fiil şekli olan “iken / -ken”dir.⁹⁸ Metnimizde de bu durumu örnekleyen kullanımlar tespit edilmiştir:

yandurur+ken 1245, *oturur+ken* 3645, *var-iken* 3952, *kul-iken* 4553,

Sadece ince ünlülü şekilleri bulunan ve uyum dışı bir özellik gösteren aitlik eki metnimizde iki kelimedede uyum dahilinde tespit edilmiştir:

anlarda+gı 2006, *kan+kı* (*kanı+ki*) 514

Kalınlık-ince uyumuna genelde uyum sağlayan “+lık” isimden isim yapma eki eklendiği şu sözcüklerde uyum dışı bir görünüm arz etmektedir:

‘āsi+lık 1490, *āzāde+lık* 3824, *ḥabīb+lık* 3990, *ṣādī+lık* 749

Ek-fiilin çekimli şekilleri ve “ile” edatı kendinden önceki sözcüklerle birleşme durumunda kalınlık-ince uyumuna uygun bir görüntü sergilemektedir:

var-ıdı (< *var idi*) 4030, *yig-ıdı* (< *yig idi*) 4798, *yog-ımiş* (*yoğ imiş*) 5303, *gelürler-imiş* (< *gelürler imiş*) 5677, *ağlar-ısañ* (< *ağlar iseñ*) 996, *irmez-ise* (*irmez ise*) 2466,

ḳardaşı+yla (*ḳardaşı ile*) 5919, *anuñ+ıla* (< *anuñ ile*) 523, *bizüm+ile* (< *bizüm ile*) 704, *‘ışķla* (< *‘ışķ ile*) 3921, *sīmle* (*sīm ile*) 4223

⁹⁷ Nurettin Demir, Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2003, s. 161

⁹⁸ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 75

1.2.3.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Kalınlık-incelik uyumu kadar köklü ve eski olmayan düzlük-yuvarlaklık uyumu Eski Anadolu Türkçesinde zayıftır. Dolayısıyla bu durum, Eski Anadolu Türkçesinin en önemli fonetik özelliklerinden biri olmuştur. Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlaklaşma ve düzleşme dudak uyumunu büyük ölçüde bozmaktadır.⁹⁹ Bu dönemin sonunda te'lif edilmiş olan metnimizde, bir iki örneğine rastlansa da genel itibarla dudak benzeşmesi yoktur. Köklerde ve eklerde olmak üzere kendini gösteren bu uyumsuzluklardaki yuvarlaklaşmaların bir kısmının sebebi belli olup açıklanabiliyorsa da bir kısmı özellikle Eski Türkçeden beri süregelen bazı kelime bünyelerinde mevcut olan yuvarlaklaşmalar henüz bir sebebe bağlanamamıştır.¹⁰⁰ Bu münasebetle metnimizdeki düzlük-yuvarlaklık uyumu, sözcük kök ve gövdelerinde ve eklerde olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir:

1.2.3.2.1. Sözcük Kök ve Gövdelerinde Yuvarlaklaşma

Sözcük kök ve gövdelerinde meydana gelen yuvarlaklaşmalar şu sebepler¹⁰¹ dahilinde ele alınıp incelenmiş ve metnimizdeki görünümü şu şekillerde tespit edilmiştir:

1. Eski Türkçede kelime bünyesinde var olup Batı Türkçesinde düşen “ğ/g” sesinden dolayı oluşan ünlü yuvarlaklaşmaları¹⁰² metnimizde şu örneklerde tespit edilmiştir:

ayru (< *ayrığ*) 806, *bilü* (< *bilig*) 5046, *kapu* (< *kapığ*) 3197, *ķamu* (< *ķamiğ* < *ķamağ*) 129, *ķuyu* (*ķudığ*) 1470, *ķaçu* (< *ķaçığ*) 4916, *ulu* (*uluğ*) 1253

Ancak metnimizde “ğ/g” sesinin düşmesi sonucu beklenen yuvarlaklaşma bazı kelimelerde kendini göstermemiştir:

aşşı (< *aşığ*) 4927, *arı* (*arığ*) 5160, *acı* (< *acığ*) 4847, *diri* (< *tirig*) 314, *issi* (< *isig*) 5619, *issi* (*isig*) 518, *ķatı* (< *ķatığ*) 1566

2. Dudak ünsüzleri “b, m, p” etkisi ile kimi kelimelerde yuvarlaklaşma meydana gelmiştir. Bu durumun metnimizdeki görünümü şöyledir:

ķevürme (< *ķevirme*) 2925, *demür* (< *temir*) 145, *ķamu* 1626, *ķapu* (< *ķapığ*) 2872, *ķovuk* (< *ķoğık*) 4816, *delü* (< *tilöü* < *tilwü* < *tilwe* < *tilbe*) 2684

⁹⁹ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 75

¹⁰⁰ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 101

¹⁰¹ Sebep tasnifleri için bkz. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, ss. 43-47

¹⁰² Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, Kapı Yayınları, İstanbul 2005, s. 350,

Dudak ünsüzlerinden dolayı bazı alıntı kelimelerde de yuvarlaklaşma meydana gelmiştir:

zübān (< *zebān*) 716/S, K, Ö, *sümāt* (< *simāt*) 5764, *püser* (< *piser*) 779, *dil-nüvāz* (< *dil-nevāz*) 5073, *bürāder* (< *birāder*) 5720

Dudak ünsüzlerinden sonra gelen vokallerde bazen beklenen yuvarlaklaşma gerçekleşmemiştir:

şovıyup (< *şovuḳ* < *savuş*) 1653

3. “-uḳ / -ük” yapım ekinin bünyesinde Eski Türkçeden beri var olan yuvarlak ünlüler eklendiği düz ünlüye sahip köklerden sonra yuvarlaklaşma meydana getirebilir. Metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

aç-uḳ 2045, *art-uḳ* 2568, *ar-uḳ* 5104, *eksü-k* (< *egsi-k*) 4277, *köyn-ük* (< *köy-in-ük*) 4156, *uyan-uḳ* 1228, *yan-uḳ* 1279, *yaz-uḳ* 5146

4. Eski Türkçe devresinden beri bünyesinde yuvarlak ünlü taşıyan bazı kelimeler mevcuttur ve bu kelimelerdeki ünlülerin yuvarlak olması bir sebebe bağlanamamaktadır. Bu durumu örnekleyen kullanımlar metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

aḡu 1118, *altun* 2937, *berü* 3593, *degül* (< *taḡ ol*) 5146, *dilkü* 1307, *ḳarañu* 126, *ḳarşu* 2107, *ḳuru* 1333, *kendü* 693, *kendüz* 4735, *şayru* 975, *yavı* (< *yaḡu*) 1097, *yuḳaru* 2040, *eyü* (< *eyöü* < *eygü* < *edgü*) 4627, *girü* 1502, *incü* (*yençü*) 715, *yılduz* 951

Kimi yuvarlak ünlülü kelimelerin metnimizde düz ünlüyle yazıldığı da tespit edilmiştir:

yüri- 1231, *oḳı-* 3215, *beri* 3698, *kendi* 696/Ö, *yuḳarı* 718/Ö, *yavı* 1097/Ö, *dilki* 1307/Ö

1.2.3.2.2. Eklerde Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşma gösteren eklerin bir kısmının ünlülerinin aslında yuvarlak, bir kısmının ise sonradan yuvarlaklaşmış olduğu görülür. Eklerde yuvarlaklaşma olayını, yapım eklerinde ve çekim eklerinde yuvarlaklaşma olmak üzere iki şekilde görebilmek mümkündür.¹⁰³

¹⁰³ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 76

1.2.3.2.2.1. Hem Düz Hem de Yuvarlak Ünlülü Ekler

1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+lık / +lik / +luğ / +lük: *ay+lık* 4595, *ayru+luğ* (< *ayır-u+luğ*) 1391, *ben+lik* 110, *dōst+luğ* 806, *ḥabīb+lık* 3990, *ḥūb+lık* 4788, *iki+lik* 5545, *ey+lük* (< *eyü+lük* << *edgü+lük*) 4012, *oğrı+luğ* (< *oğ(u)r-ı+luğ*) 1652, *pāk+lik* 4116, *ucuz+lıg* (< *uc+uz+lıg*) 5200, *yigıt+lik* (< *yig+it+lik*) 5413, *yoğ+luğ* 67, *zen+lik* 3540

2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-ı / -i / -u / -ü: *ayr-u* (< *ayır-u*) 5309, *bil-ü* 5046, *dir-i* (< *tir-ig*) 314, *egr-i* (< *eg-ir-i*) 1314, *kap-u* 2165, *koğ-u* (< *koğ-u*) 2390, *oğr-ı* (< *oğ(u)r-ı*) 1647, *şaç-u* 4916, *sür-i* 3809, *tap-u* 2872, *toğr-ı* (< *toğ-ur-ı*) 1175, *tol-u* 5691, *yar-ı* 2844

-n / -ın / -in / -un / -ün: *dög-ün* 6180, *düg-ün* 2923, *ek-in* 5200, *şat-un* 3676, *şığ-ın* (< **şığ-(u)n*) 2950, *tüt-ün* 3720, *yağ-ın* 239, *ya-n* 377, *yar-ın* 4430

3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-l- / -ıl- / -il- / -ul- / -ül-: *aç-ıl-* 666, *düz-ül-* 168, *eg-il-* 4985, *göm-ül-* 6158, *kes-il-* 433, *sög-il-* (< *sök-il-*) 2930, *tağı-l-* 3634, *ıtut-ul-* 2970, *unud-il-* (< *unut-il-*) 278, *vir-il-* 5765, *yum-ul-* 6153

-n- / -ın- / -in- / -un- / -ün-: *al-ın-* 1641, *bul-un-* 3358, *çal-ın-* 1716, *dög-ün-* 3406, *gör-in-* 2968, *köy-in-* 1364, *söy-in-* 5598, *tay-ın-* 4060, *tol-un-* 827, *yir-in-* 990

-ş- / -ış- / -iş- / -uş- / -üş-: *bil-iş-* 5038, *gör-iş-* 483, *kar-ış-* 3815, *kuç-uş-* 4385, *şar-ış-* 6058, *şor-uş-* 483, *vir-iş-* 2991, *yap-ış-* 695, *yügr-iş-* (*yüg-(ü)r-iş-*) 3277

4. İyelik Ekleri

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki:¹⁰⁴ *derün+ı* 872, *ğam+ı+n* 409, *fağr+ı+nı* 1941, *ḥarekāt+ı+nda* 5314, *imtidād+ı+ndan* 2606, *nūr+ı+nuñ* 4419, *ḳayd+ı+yıla* 1732, *mücerredat+ı+yiçün* 132, *söz+ü+ni* / *yüz+ü+ni* 593, *öz+ü+ni* / *göz+ü+ni* 1042

5. Zarf-Fiil Ekleri

-(y)ı / -(y)i / -(y)u / -(y)ü: *iste-yü* 2782, *oynaş-ı* *tałaş-ı* / *yalaş-ı* 1371, *di-yü* 1075

1.2.3.2.2.2. Yuvarlak Ünlülü Ekler

1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+aru (< *ğa+ru*) / +ru / +rü: *yuğ+aru* 718, *be+rü* (< *bi+rü*) 3593, *gi+rü* 1502

¹⁰⁴ ünsüz ile biten kelimelerden sonra gelen “düz-dar” iyelik eki kendisinden sonra belirtme durumu ekini aldığı zamanlarda “yuvarlak-dar” şekliyle de yazılmıştır. Bu durum metnimizde üçüncü teklik iyelik ekini “+ı / +i / +u / +ü” şekillerinde kendini göstermektedir.

+cuğ / +cuğ: *ana+cuğ* 1798, *oğlan+cuğ* 836, *karı+cuğ* 3358
 +cuğaz: *baş+cuğaz* 1125, *koz+cuğaz* 1669, *yaş+cuğaz* 979
 +duz / +düz: *gün+düz* 4739, *yıl+duz* (*ya-l+duz*) 2764
 +k / +uğ: *kor+uğ* 4939, *kuyr+uğ* (< *kuy(u)r+uğ* < *kuður+uğ*) 3813
 +lu / +lü¹⁰⁵: *ad+lu* 419, *bağır+lu* 3867, *deñ+lü* (< *teng+li*) 1920, *geyim+lü* 5177, *kemer+lü* 2937, *lezzet+lü* 3767, *od+lu* 4792, *şifat+lu* 3878, *yürek+lü* 890, *zevāl+lu* 2312
 +suz / +süz: *ben+süz* 805, *cānān+suz* 4278, *çāre+süz* 5073, *eksük+süz* 3931, *habbe+süz* 111, *kāl+süz* 4740, *nişān+suz* 589, *şübhe+süz* 3628, *Yūsuf+suz* 1114

2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-ğü / -gü / -ku: *uy-ku* (< *uy+u-ku* < *ud+ı-ku*) 4332
 -ğuç: *çatla-ğuç* (< *çat+la-ğuç*) 3806
 -k / -k / -uğ / -ük: *aç-uğ* 2045, *eksü-k* (< *egsü-k*) 4277, *köyn-ük* (< *köy-in-ük*) 4156, *şovu-k* (< *şoğı-k*) 4816, *uyan-uğ* 1228
 -mur: *yağ-mur* 2872

3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-dur- / -dür-: *al-dur-* 4850, *dön-dür-* 2767, *in-dür-* 2533, *kan-dur-* 4381, *öl-dür-* 1313, *söyün-dür* (< *söy-ün-dür-*) 2481, *tol-dur-* 5041, *unut-dur-* 5088, *yağ-dur-* 2814
 -gür-: *dır-gür-* 3547, *ir-gür-* 5352
 -r- / -ur- / -ür-: *art-ur-* 401, *biş-ür-* 5012, *emz-ür-* (< *em-iz-ür-*) 4956, *geç-ür* 5566, *iç-ür-* 4441, *kal-dur-* (< *kalıt-ur-*) 2012, *taş-ur-* (< *taş(ı)ş-ur-*) 3796, *yit-ür-* 5061

4. İyelik Ekleri¹⁰⁶

Birinci Teklik Şahıs İyelik Eki: *çirāgāh+um* 3743, *ḥāb+uma* 6066, *kız+umı* 1550, *tāb+umda* 2697, *sücūd+umdan* 120, *tab^c+umuñ* 338, *kuşūr+umıla* 3381

İkinci Teklik Şahıs İyelik Eki: *vaşf+uñ* 232, *āşiyān+uña* 6095, *dehān+uñı* 4201, *bāğ+uñda* 5422, *türāb+uñdan* 718, *cevāb+uñıla* 2619, *dāğ+uñiçün* 4409

Birinci Çokluk Şahıs İyelik Eki: *gulām+umuz* 1623, *murād+umuzı* 5709, *cān+umuza* 3397, *darb+umuzdan* 706

¹⁰⁵ “yürek+li” şeklinde 980/Ö’de; “dür+li” şeklinde 1011/Ö’de; “göz+li/yüz+li” şeklinde 1973/Ö’de “düz-dar” kullanım tespit edilmiştir.

¹⁰⁶ İncelemeye esas nüshalardan “K ve S” nüshalarında birinci ve ikinci teklik-çokluk şahıs iyelik eklerinin yazımında bazı beyitlerde ünlüler “düz-dar” şeklinde metnin geneline hakim olmayacak şekilde harekelenmiştir. Bu durum devrin dil özellikleri ve metnin tamamı dikkate alınarak asıl metinde yuvarlak-dar şeklinde okunmuş ve bu durum metinde dipnotlarda belirtilmiştir.

İkinci Çokluk Şahıs İyelik Eki: *hâtır+uñuz* 2120, *ihtiyâc+uñuzı* 5683, *dürüg+uñuza* 5892, *bâr+uñuzda* 5802, *etbâ^c+uñuzla* 6000

5. Hâl Ekleri

İlgi Hâli:¹⁰⁷ *şâh+uñ* / *Allâh+uñ* 5833, *bâğ+uñ* / *uçmağ+uñ* 2173, *dâr+uñ* / *bâzâr+uñ* 4387, *gam+uñ* 3966, *Hağğ+uñ* 4449, *hasret+uñ* 3708, *hecr+uñ* 5421, *iğvet+uñ* 3987

6. Şahıs Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman İkinci Çokluk Şahıs Eki: *aldadu+ñuz* 5786, *oğurladu+ñuz* 5786, *eyledü+ñüz* 1190, *gördü+ñüz* 5809

Belirli Geçmiş Zaman Üçüncü Teklik Şahıs Eki: *cem^c olup+dur* 3546, *virüp+dür ... tārāca* 3134, *olup+dur ... delīl* 2014

Şimdiki ve Geniş Zaman Birinci Çokluk Şahıs Eki: *dır+üz* 1311, *diler+üz* 6048, *gözler+üz* 1357, *varur+uz* 5931, *bulmaz+uz* 5957, *yimez+üz* 1357

İstek Kipi Birinci Çokluk Şahıs Eki: *kala+vuz* 657, *çıkara+vuz* 1499, *döge+vüz* 643, *gide+vüz* 5837, *öldüre+vüz* 643

Dilek-Şart Kipi Birinci Çokluk Şahıs Eki: *açsa+vuz* 4791, *bulsa+vuz* 1431, *görse+vüz* 2177, *görmese+vüz* 2170

Dilek-Şart Kipi İkinci Çokluk Şahıs Eki: *görürse+ñüz* 6084,

Emir Kipi Üçüncü Teklik Şahıs Eki: *tol+sun* 845, *var+sun* 5990, *gel+sün* 4538,

Emir Kipi Birinci Çokluk Şahıs Eki: *var+alum* 4761, *al+alum* 1137, *vir+elüm* 2197

Emir Kipi İkinci Çokluk Şahıs Eki: *buyur+uñ* 5200, *şakın+uñ* 813, *gid+uñ* 5918

Emir Kipi Üçüncü Çokluk Şahıs Eki: *eyle+sünler* 4224

7. Bildirme Eki

Üçüncü Teklik Şahısta Bildirme Eki: *ağmağ+dur* 545, *māhir+dür* 3028, *ser+dür* 2811

Birinci Çokluk Şahısta Bildirme Eki: *mülāzım+uz* 632, *fukarā+yuz* 5962, *müşterī+yüz* 2179, *hasret+üz* 6095

İkinci Çokluk Şahısta Bildirme Eki: *siz+sünüz* 5816

Üçüncü Çokluk Şahısta Bildirme Eki: *yıl+lardur* 5135

8. Kip Ekleri

Birinci Çokluk Şahısta Görülen Geçmiş Zaman Eki: *ışmarla-du+m* 5211, *kal-du+m* 825, *öp-dü+m* 6181, *vir-dü+m* 460

¹⁰⁷ İncelenen nüshalarda ilgi hâli eki devin genel özelliğine aykırı olarak “+ıñ” düz-dar ünlülü şekli de tespit edilmiştir. Fakat nüshanın geneline yuvarlak-dar şekil egemen olduğu için metinde bu şekil tercih edilmiş ve bu farklar dipnotta nüsha farklılığı olarak belirtilmiştir.

İkinci Çokluk Şahısta Görülen Geçmiş Zaman Eki: *uy-du+ñ* 4935, *kaç-du+ñ* 1885, *çek-dü+ñ* 3880, *eglen-dü+ñ* 2739

Birinci Çokluk Şahısta Görülen Geçmiş Zaman Eki: *ko-du+k* 1107, *ol-du+k* 4760, *bil-dü+k* 4760, *di-dü+k* 1313

İkinci Çokluk Şahısta Görülen Geçmiş Zaman Eki: *eyle-dü+ñüz* 1190, *gör-dü+ñüz* 5809, *oğurla-du+ñuz* 5786, *şan-du+ñuz* 971

Şimdiki ve Geniş Zaman Eki: *yat-ur+am* 1228, *bil-ür+em* 1435, *geçür-ür+em* 4996, *şan-ur+sın* 314, *bil-ür+üz* 5152, *ağlaş-ur+lar* 1237, *iled-ür+ler* 3058

9. Sıfat-Fiil Ekleri

-duğ / -dük: *di-düg+üñ* 68, *ıtut-duğ+uñ* 858, *ağla-duğ+umu* 994, *um-duğ+uñ* 1764, *ağla-duğ+um* 3964, *çek-düg+i* 4293, *al-duğ+ını* *hemān* 5724

-ür: *Cümle şehri ehlini gel-ür gördi* 2012

10. Zarf-Fiil Ekleri

-duğca / -dükce / -duğda / -dükde: *añ-duğca* 327, *yit-dükce* 1149, *gel-dükce* 2808, *al-duğca* 5425, *it-dükde* 508, *ol-duğda* 568, *çık-duğda* 4527

-duğında / -duğınca / -dügince / -dügümce: *ol-duğında* 5753, *çek-dügümce* 328, *bul-duğınca* 1273, *gel-dügince* 2462, *düşür-dügümce* 4433

-(y)up / -(y)up: *ağla-yup* 850, *düş-üp* 1478, *kuç-up* 1791, *kes-üp* 4140, *ışmarla-yup* 5004, *alda-yup* 5479

-(y)uban / -(y)üben: *çık-uban* 110, *bulaşdur-uban* / *tolaşdur-uban* 1179

-(y)ürek: *iste-yürek* 1811

1.2.3.2.2.3. Düz Ünlülü Ekler

1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+c1 / +ci: *gile+ci* 5359, *göz+ci* 3821, *tapu+cı* 5691, *kapu+cı* 5691, *yalan+cı* 1647

+cılayın / +cileyin: *an+cılayın* 313, *ben+cileyin* 2471, *bun+cılayın* 3674

+1: *ka+n+ı* 330, *tāy+ı* 399

+ıç: *kıl+ıç* 2949

+ın / +in: *boy+(ı)n* 1353, *eg+(ı)n* 1710, *al+(ı)n* 2309, *kar+(ı)n* 5600, *koy+(ı)n* 5532

+it: *yig+it* 5413

+nci / +inci: *dörd+inci* 6156, *iki+nci* 4343, *yidi+nci* 4360

2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-ıcı: *yar-ıcı* 3021, *yırt-ıcı* 1401

-ım / -im: *ad-ım* (< *at-ım*) 1379, *bağ-ım* 1657, *segird-ım* (< *sek-ir-t-ım* < *sēk-*) 2947

-mı / -miş: *öl-miş* 5928, *ye-miş* 1911, *yi-miş* 1432

-ş / -ış / -iş: *dik-iş* 4812, *in-iş* 1879, *yañl-iş* (< *yañ+(ı)l-iş*) 1451

3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+ı-: *uy+ı-* (< *ud+ı-*) 1385

+kır-: *kı+gır-* (< *kı+kır-*) 3238

4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-ı / -i-: *kağ-ı* 1156, *sür-i-* 1328

5. İyelik Ekleri

Üçüncü Teklik İyelik Eki: ¹⁰⁸ *Köprü+sinden* 3528, *kendü+si* 1977, *berü+sini* 3593

Üçüncü Çokluk Şahıs İyelik Eki: *çuval+larını* 5795, *yük+lerinde* 5724, *din+lerinden* 1933, *göz+leriyle* 3295

6. Aitlik Eki

+ğı / +kı / +ki: *gözlerinde+ki* 154, *yüzinde+ki* 1165, *Yüsufda+ki* 1660, *anlarda+ğı* 2006, *evvel+ki* 2610

7. Hâl Ekleri

Belirtme Hâli Eki: *cānuñ+ı* 66, *kışsasın+ı* 1009, *oğrı+yı* 5572, *nūr+ı* 430, *yir+ti göğ+ti* 26, *şanem+ti* 4124, *cevr+ti ... cefā+yı* 4812

Vasıta Hâli Eki: *añsuz+ın* 1088, *gündüz+ın* 2485, *kaça+n* 1084

8. Soru Eki

mı / mi: *görem mi* 781, *gördüñ mi* 3272, *yaraşur mı* 4178, *şoldurur mı* 5015, *virmedüm mi* 5728, *bilmez misin* 1261, *eksildi miydi* 3728

9. Şahıs Ekleri

Geçmiş Zaman İkinci Teklik Şahıs Eki: *zevāle irmiş+sin* 5416

Şimdiki ve Geniş Zaman İkinci Teklik Şahıs Eki: *şanur+sın* 314, *bilür+sin* 3885

İstek Kipi İkinci Teklik Şahıs Eki: *aña+sın* 991, *şana+sın* 6167, *dirgür+esin* 3547

İstek Kipi İkinci Çokluk Şahıs Eki: *şala+sız* 6000, *örte+siz* 5999, *vire+siz* 4082

¹⁰⁸ Metnimizin kimi yerlerinde “+ı / +i” düz-dar iyelik eklerinin özellikle kökte yuvarlak ünlünün bulunduğu ve kendisinden sonra belirtme hâlinin kullanıldığı durumlarda yuvarlak-dar “göz+ü+ni 2608, yüz+ü+ni 3032, öz+ü+ni 4881” şekliyle harekelendiği görülmektedir. Bu durum nüsha incelemelerinde “K” nüshasında ele alınıp belirtilmiştir.

Emir Kipi Birinci Teklik Şahıs Eki: *ağlaya+yım* 1218/K , *yana+yım* 4005/S, *göre+yım* 780/Ö, *koğa+yım* 4171, *bağa+yım* 3205, *bile+yım* 105, *göre+yım* 5127

10. Kip Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman Eki:¹⁰⁹ *germ ol-dı* 338, *ışmarla-dı* 4846, *sev-di* 365, *bil-di* 2324, *bağla-dılar* 885, *yu-dılar* 2733, *ög-diler* 723, *söyle-diler* 5667

Duyulan Geçmiş Zaman Eki: *ur-mışam* 1223, *getür-mişem* 2187, *ir-mışsin* 5416, *kaç-mış* 1808, *semir-miş* 5103, *tol-mışlar* 3813

Gelecek Zaman Eki: *bul-ısar* 4840, *tol-ısar* 5845, *ol-ısar* 779, *gel-ıserler* 1803

11. İsimlerde Bildirme Ekleri

Geniş Zaman İkinci Teklik Şahıs Eki: *lā-mekān+sın* 98, *ķanda+sın* 1210, *cān+sın* 4396, *ķādīr+sın* 5352, *kim+sın* 3255

12. Sıfat-Fiil Ekleri

-miş / -miş: *yi-miş* 1431, *yıkıl-mış* 1984, *ol-mış* 2692, *düş-miş* 2834

13. Zarf-Fiil Ekleri

-(y)alı / -(y)eli: *düş-eli* 1282, *halk ol-alı* 2096, *āşinā id-eli* 2458, *al-alı* 3332, *vir-eli* 4495, *āteş ur-alı* 4992, *toğ-alı* 4996

-(y)ınca / -(y)ince: *eyle-yince* 256, *gel-ince* 814, *gör-ince* 1427, *bul-ınca* 2676, *öl-ince* 4078, *aç-ınca* 5502, *tol-ınca* 5593

-(y)ıcağ / -(y)icek: *şoy-ıcağ* 1092, *eyle-yicek* 1319, *‘arz ol-ıcağ* 2259, *vir-icek* 3577, *bul-ıcağ* 4538, *uğra-yıcağ ol araya* 5333, *bil-icek* 5415

1.2.3.3. Ünsüz Uyumu

Seslerin çıkış yerlerine ya da çıkış biçimlerine göre bir ünsüzün ötümlülük-ötümsüzlük açısından diğer ünsüzlerle olan uyumudur. Türkçede ötümlü ünsüzler ötümlülerle; ötümsüz ünsüzler de ötümsüzler veya karşılığı bulunmayan sürtünmesizlerle yan yana bulunabilirler.¹¹⁰ Arap harfli Türkçe metinlerde özellikle dal (ﺩ) ve cim (ﺞ) ile yazılan eklerde bu uyum görülmemektedir. Ötümlü ve ötümsüz seslerden sonra aynı şekilde gelmektedirler. Bu durumun sebebi, fonetik uyumlardan çok birbirinden etkilenen dillerin yazı sistemlerinden kaynaklanan ortografi¹¹¹ düzeyindeki uyumlarla açıklanabilir.

¹⁰⁹ Görülen geçmiş zaman sadece üçüncü teklik ve çokluk şahıs çekiminde “düz-dar” ünlüyle yazılmaktadır.

¹¹⁰ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, s. 119

¹¹¹ Efrasiyap Gemalmaz, “Uyum ve Standart Türkiye Türkçesinde Uyumlar, *Türkçenin Derin Yapısı*, Belen Yayıncılık, Ankara 2010, s. 197,

Bu durum dikkate alındığında metnimizde geçen aynı zamanda devrin özelliğini de yansıtan aşağıdaki eklerin ötümsüz şekilleri yoktur:

1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+ca / +ce¹¹²: *kuş+ca* 3694, *öñ+ce* 5589, *zerre+ce* 5051, *bun+ca* 45, *gün+ce* 2866, *habbe+ce* 5624, *‘aķabin+ce* 4697

+caķ / +cek: *an+caķ* 883

+cı / +ci: *bek+ci* 4780, *göz+ci* 3821, *haber+ci* 5302, *yalan+cı* 1647, *zindān+cı* 4871

+cılayın / +cileyin: *an+cılayın* 313, *ben+cileyin* 2471, *bun+cılayın* 3674

+cuğ / +cuķ: *ana+cuķ* 1798, *oğlan+cuğ* 836, *ķarı+cuķ* 3358

+cuğaz: *baş+cuğaz* 1125, *ķoz+cuğaz* 1669, *yaş+cuğaz* 979

+da / +de: *gün+de* 2202 *iş+de* (< *uş+da*) 1860, *uş+da* 1859, *yarın+dası* 381

+daķ: *bağır+daķ* 2520

+dan / +den: *cān+dan* 1923, *çok+dan* 2672, *dil+den* 412, *ķadīm+den* 5223

+daş: *ķar+daş* (< *ķarın+daş*) 1739

+duz / +düz: *gün+düz* 4739, *yıl+duz* 2764

2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

+da- / +de-: *al+da-* 627, *is+te-* (< *iz+de-*) 2655

3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-dur- / -dür- / -tur- / -tür-: *al-dur-* 4850, *bul-dur-* 1412, *dön-dür-* 2767, *ge-tür-* (< *kel-tür-*) 5870, *köyün-dür-* 2481, *öl-dür-* 1313, *şal-dur-* 4850

4. Hâl Ekleri

Bulunma Hâli: *ağzın+da* 270, *Mağrib+de* 2294, *yir+de* 6053, *altın+da* 2311, *öñ+de* 4609, *dem+de* 46, *ķuvvet+de* 94, *ķırķın+da* 5444

Ayrılma (Çıkma) Hâli: *rağşın+dan* 3019, *gök+den* 2104, *hāk+den* 2261, *ufuķ+dan* 2049, *yoķ+dan* 537, *miğnet+den* 321, *hayret+den* 4704

5. Kip Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman Eki: *vir-düm* 460, *çek-düñ* 3880, *aç-dı gonçasın* 2577, *kes-di* 4706, *töğmet it-dük* 5150, *şan-duñuz* 971, *aç-dılar* 2428

6. Sıfat-Fiil Ekleri

-duķ / -dük¹¹³: *tut-duğuiñ* 858, *it-dügüm* 1118, *gör-dügi* 5079, *al-duğımı* 5724, *yan-duğum* 4458, *tut-duğuiñ* 1794, *ağla-duğımı* 994

¹¹² Metnimizde “+cA” eki “ni+çe ve aķ+ça (< ağı+ça)” kelimelerinde “+çA” şeklinde kullanılmıştır.

7. Zarf-Fiil Ekleri

-duçca / -dükce: *añ-duçca* 327, *yit-dükce* 1149, *řur-duçca* 2653, *baş-duçca* 2878, *ir-dükce* 4952, *ol-duçca* 5021, *al-duçca* 5425

-duşda / -dükde: *it-dükde* 508, *ol-duşda* 568, *çık-duşda* 4527

-duğında / -duğınca / -düğince / -dügümce: *ol-duğında* 5753, *çek-dügümce* 328, *bul-duğınca* 1273, *düşür-dügümce* 4433, *baş-duğınca* 2879

8. Bildirme Ekleri: *varlık+dur* 67, *ařmař+dur* 545, *insān+dur* 6083, *rařşān+dur* 4422, *Yūsuf+dur* 1457, *āteř durur* 1946, *yoř durur* 2895, *kerāmet durur* 612

¹¹³ Metnin iki yerinde dar-yuvarlak ünlüyle değil; dar-düz ünlüyle bu ekin harekelendiği görölmektedir: *di-digün* 550, *it-digünüz* 4712,

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. Sözcük Türetme

1.3.1.1. Türkçe Yapım Ekleri

1.3.1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

+ağ

Genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle kullanılan ve Eski Türkçe “+gağ” ekiyle ilişkisi olan bu ekin¹¹⁴ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

duv+ağ (< tuv+ağ < tuğ+ağ) 3104

+al / +el (+a-l / +e-l)

Metnimizde sıfat ve isim üretmekle görevli olan bu ekin görünümü şu şekildedir:

güz+el (< göz+e-l) 2004

+an

Bağlılık, çokluk ve güçlendirme görevinde olan bu ekin metnimizde kullanımı oldukça sınırlıdır:

armağ+an (< |y|armağ(/k)+an) 346

Eski Türkçede çokluk eki olarak görev yapan bu ek bir kelimedede kalıplaşmıştır:

oğl+an (< oğ(u)l+an) 3374

+aru (< ga+ru) / +ru / +rü

Eski Türkçede yön bildiren bu ekin metnimizde kullanımları şu şekildedir:

yuğ+aru 718, *be+rü (< bi+rü)* 3593, *gi+rü* 1502

+ca / +ce

İsimlerden ve zamirlerden nicelik bildiren sıfat ve zarf yapan bu ekin¹¹⁵ metnimizde kullanımları şu şekillerde tespit edilmiştir:

‘ağabin+ce 4697, *bun+ca* 45, *gün+ce* 2866, *habbe+ce* 5624, *kıl+ca* 517, *kızıl+ca (< kız-ıl+ca)* 3860, *kuş+ca* 3694, *öñ+ce* 5589, *zerre+ce* 5051

Metnimizde “+ce” eki nice kelimesinde kalıplaşmış bir durum oluşturmaktadır:

ni+ce (< ne+ce) 1141

+cağ (< ca+oğ)

“+ca” ekinin “+ok” pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşmuş; küçültme, sevgi, tahsis işleviyle sıfat, zarf ve adlar türeten bu ek¹¹⁶ metnimizde şu şekillerde kullanılmıştır:

¹¹⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 35

¹¹⁵ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara 1981, s. 45

¹¹⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 39

an+cağ (< an+ca+oğ) 883, *kızu+cağ* 689, *o+cağ (< ̄o(t)+çağ < *̄ot+çağ)* 5937
+cı / +ci

İsimden “bir işi sürekli yapan” anlamında sıfat türeten bu ek¹¹⁷ metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

bek+ci (< berk+ci) 4780, *göz+ci* 3821, *haber+ci* 5302, *il+ci* 2778, *kapu+cı (< kap-u+cı)* 5691, *tapu+cı (< tap-u+cı)* 5691, *yalan+cı (< yalğan+cı)* 1647, *zindān+cı* 4871
+cılâyın (< +cı+la-(y)ın) / +cileyin (< +ci+le-(y)in)

“gibilik, benzerlik” ifade eden ve “+ca” eşitlik ekinden geliştirilen bu ek¹¹⁸ metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

an+cılâyın 313, *ben+cileyin* 2471, *bun+cılâyın* 3674, *sen+cileyin* 2602
+cuğ / +cuğ

Adlardan küçültme ve sevgi ifade eden isimler üreten bu ek¹¹⁹ metnimizde sınırlı kullanıma sahiptir:

ana+cuğ 1798, *oğlan+cuğ* 836, *karı+cuğ* 3358
+cuğaz

“+cuğ” ekinin “+az” pekiştirme ekiyle genişletilmiş hâli olan bu ekin¹²⁰ metnimizdeki kullanımları şu şekildedir:

baş+cuğaz 1125, *koz+cuğaz* 1669, *yaş+cuğaz* 979
+ça / +çe

Nitelik sıfatlarından, renk adlarından veya adlardan “+ca” ekiyle yapılan küçültme sıfatları, ekteki işlev zayıflamasından sonra, kendinde o sıfatın gösterdiği niteliği taşıyan türlü cins adları türeten bu ekin¹²¹ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

ağ+ça (< ağı+ça) 1662

Metnimizde “+çe” eki nice kelimesinde kalıplaşmış bir durum oluşturmaktadır:

ni+çe (< ne+çe) 1373
+da / +de

İsmin bulunma hâli olarak işlev gören bu ek metnimizin kimi yerinde zarf ve sıfat yapma göreviyle kullanılmıştır:

¹¹⁷ Veciye Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, s. 53

¹¹⁸ Hilal Oytun Altun, “Eski Anadolu Türkçesinde Benzetme Yapıları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S:17, Güz, Ankara 2012, ss. 165-192

¹¹⁹ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, MEB Yayınları, Ankara 2001, s. 48

¹²⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 41

¹²¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 38

gün+de 2202 *yüz+de biri* 2214, *birini biñ+de* 2236, *iş+de* (< *uş+da*) 1860, *kan+da* 1602, *uş+da* 1859, *eşnā+da* 5362

+dağ

Ses taklidi bir hareketin sonucunu bildiren veya araç gereç karşılayan adlar türeten ve “+da-k” şeklinden teşekkül etmiş olan bu ek¹²² metnimizde şöyle kullanılmıştır:

bağır+dağ 2520

+dan / +den

Asıl olarak ayrılma hâli olarak görev yapan bu ekin metnimizde kalıplaşmış sözcük yapma kullanımları mevcuttur¹²³:

cān+dan 1923, *çok+dan* 2672, *dil+den* 412, *ne+den* 454, *kadīm+den* 5223

+daş

Addan “ortaklık, beraberlik” bildiren, ad ve sıfatlar üreten bu ekin¹²⁴ görünümü şu şekildedir:

kar+daş (< *karın+daş*) 1739

+duz / +düz

İşlevi kesin olarak bilinmeyen ölü bir ektir. Metnimizdeki kullanımları şu şekilde tespit edilmiştir:

gün+düz 4739, *yıl+duz* (*ya-l+duz*) 2764

+ga / +ge

Metnimizde bir sözcükte kalıplaşmış olarak kullanılmıştır

öz+ge 2881,

+gü

İsim ve sıfat yapan bu ekin¹²⁵ görünümü şu şekildedir:

göz+gü 3859

+gaç

Küçültme işleviyle eklendiği isimden yeni bir sözcük üreten bu ek metnimizde şu şekillerde görülmektedir:

a+gaç (< *ı+gaç*¹²⁶) 578

¹²² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 45

¹²³ Bu durum için bkz. Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 161

¹²⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 46

¹²⁵ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 45

¹²⁶ (ıgaç “ağaç” (T 25, IB 6, vb.) < ı “orman” (T 4, vb.) < *ı) İlgili kelimenin etimolojisi için ayrıca bkz. Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, Sanat Kitabevi, Ankara 2000, s. 83

+1

İsmin belirtme (yükleme) hâli görevinde olan bu ek metnimizde bir kelimedede kalıplaşmış durumdadır:

ka+n+1 330

Bir sözcükte akrabalık ismi yapmıştır:

*ṭāy*¹²⁷+1 399

+ıç

Bir sözcükte kalıplaşmış şekilde metnimizde görülmektedir:

kıl+ıç 2949

+ın / +in

İsimlerde kuvvetlendirme işlevli sıfat üreten bir küçültme eki göreviyle Eski Türkçede mevcut olan bu ek¹²⁸ metnimizde de vücuda ait bazı bölümleri ifade etmek için kalıplaşmış bir şekilde kullanılmıştır:

boy+(ı)n 1353, *eg+(ı)n* 1710, *al+(ı)n* 2309, *kar+(ı)n* 5600, *koym+(ı)n* 5532

+ın

Vasıta hâli işleviyle bir sözcüğe eklenip kalıplaşan bu ek metnimizde çok sınırlı kullanıma sahiptir:

añsuz+ın (< *añ+suz+ın*) 1088, *gündüz+ın* (< *gün+düz+ın*) 2485, *kaça+n* (< *ka+ça+n*) 1084, *olmağ+ın* (< *ol-mağ+ın*) 836

+k / +uğ

Eklendiği isme küçültme anlamı katan bu ek metnimizde birkaç sözcükte tespit edilmiştir:

kor+uğ 4939, *kuyr+uğ* (< *kuy(u)r+uğ* < *kuður+uğ*) 3813

+k1

Aitlik eki görevinde olan bu ek metnimizde bir kelimedede kalıplaşmış durumdadır:

kan+k1 (< *ka+n1+k1*) 3301

+la (< +la-ğ)

Addan fiil üreten “+la-” eki ile fiilden ad türeten Eski Türkçe “-g” ekinin¹²⁹ kaynaşmasından oluşan bu ek “yer ve arazi” adları oluşturmaktadır:¹³⁰

¹²⁷ ṭāy: (T. i.): anne tarafından akraba

¹²⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 60

¹²⁹ Batı Türkçesinde “ğ/g” sesinin eriyip düşmesi sonucu günümüzde “+lağ/g” eki “+la” şeklinde işlev görmektedir.

¹³⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 49

tar+la (< *tar+ı-ğ+la-ğ*) 5590

+le

Zaman isimlerine eklenerek yeni bir kelime üreten bu ekin kullanımı şu şekildedir:

dün+le 3747

+lek

Çeşitli özelliklerde ad ve sıfatlar yapan, “+la-/+le-” ve “-k” eklerinden teşekkül eden bu ek metnimizde bir yerde tespit edilmiştir:

köñ+lek 1174

+lık / +lik / +luğ / +lük

Eklendiği adlarla ilgili olarak yer, topluluk, âlet, bağlılık, meslek adları yapan bu ekin metnimizdeki kullanımı şu şekillerdedir:

*‘āşi+lık*¹³¹ 1490, *ben+lik* 110, *dōst+luğ* 806, *eksük+lük* (< *egsü-k+lük*) 2324, *gün+lik* 3015, *ḥabīb+lık* 3990, *ip+lik* (< *yip+lik*) 3358, *kız+lık* 2210, *mest+lik* 2753, *nārın+lık* 4037, *oğrı+luğ* (< *oğ(u)r-ı+luğ*) 1652, *pāk+lik* 4116, *rāst+lik* 2550, *şağ+lık* 1126, *teşne+lik* 1513, *ucuz+lığ* (< *uc+uz+lığ*) 5200, *var+lık* 67, *yigit+lik* (< *yig+it+lik*) 5413, *zen+lik* 3540
+lu / +lü

Sahiplik, bağlılık, ilgililik ifade eden adlar üreten bu ek¹³² metnimizde şu sıklıkta kullanılmıştır:

ad+lu 419, *bağır+lu* 3867, *deñ+lü* (< *teng+li*) 1920, *devlet+lü* 5064, *geyim+lü* (< *gey-ım+lü*) 5177, *kanat+lu* 4729, *kemer+lü* 2937, *lezzet+lü* 3767, *od+lu* 4792, *sevgü+lü* (< *sev-gü+lü*) 765, *tat+lu* 781, *yürek+lü* 890, *üsküf+lü* 2937, *zevāl+lu* 2312

+nci / +inci

Sayı sıfatları içinden sıra sayı sıfatı üreten bu ek¹³³, metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

dörd+inci 6156, *iki+nci* 4343, *yidi+nci* 4360

+ra / +re

Eski Türkçede yön bildiren bu ek¹³⁴ metnimizde kalıplaşmış hâlde kimi kelimelerde tespit edilmiştir:

¹³¹ Dilimize çeşitli ilişkiler neticesinde diğer dillerden girmiş olan kelimelere, Türkçe kökenli yapım ekleri dahil etmek suretiyle karma kelimeler elde edilebilmektedir. Bu husus için bkz. Avni Gözütok, “Türkiye Türkçesinde Karma Kelimeler”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 36, Erzurum 2008, ss. 17-22

¹³² Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 54

¹³³ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, s. 130

şoñ+ra 6021, *taş+ra* 1584, *iç+re* 50, *üz+re* 2310

+suz / +süz

“+lı/+li” ekinin zıt anlamlısı olarak “giderme ve kimsiz” hâli niteliği taşıyan bu ek¹³⁵ metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

an+suz 56, *ben+süz* 805, *cānān+suz* 4278, *çāre+süz* 5073, *dil-rübā+suz* 4898, *eksük+süz* (< *egsü-k+süz*) 3931, *ğam+suz* 5800, *habbe+süz* 111, *ışksuz* 80, *qadem+süz* 5800, *nişān+suz* 589, *şu+suz* 4167, *şübhe+süz* 3628, *yār+suz* 4978,

“+suz” ekinin kullanımını açısından metnimizde Türk dilinin “kök+yapım eki+çekim eki” şeklindeki söz dizimine aykırı iki durum tespit edilmiştir. Yapım ekinin çekim ekinden sonra geldiği bu kelimeler şunlardır:

ğam+uñ+suz 3961, *tapu+ñ+suz* 4329, *ğam+ın+suz* 5232, *ay+ın+suz* 3960

+z / +uz

Adlarda ve sayı adlarında topluluk veya ikilik gösteren bu ekin¹³⁶ metnimizde kullanımını şu şekildedir:

iki+z 360, *om+uz* 2949, *di+z* 2357

Bu ek metnimizin bir yerinde kalıplaşmış bir zarf üretmiştir:

yaluñ+uz 5766

1.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

-a / -e

“(y)a / -(y)e” zarf-fiil ekinin kalıplaşması sonucunda oluşan bu ek metnimizde şu örneklerde tespit edilmiştir:

çevr-e (< *çevir-e*) 3015, *gör-e* 39, *irt-e* 678, *yağ-a* (< *ya-ğ-a*)¹³⁷ 4909, *yar-a* 4474, *yin-e* (< *yan-a*) 1390

-ağan

Eklendiği fiildeki hareketi sürekli yapanı gösteren ve abartma görevinde sıfatlar üreten, “-a-ğan(?)” şeklinde oluştuğu varsayılan bu ek¹³⁸ metnimizde bir kelime kullanılmıştır:

kaç-ağan 1650

¹³⁴ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 65

¹³⁵ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, s. 201

¹³⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 66

¹³⁷ Yağ- (T. f.): yaklaşmak

¹³⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 69,

-ak / -ek

Tek veya çok heceli fiil kök ve gövdelerinden sıfat ve ad türeten bu ek¹³⁹ metnimizde araç-gereç ve bazı vücut uzuvlarının adı türetilmek üzere kullanılmıştır:

*bıç-ak*¹⁴⁰ 4666, *göb-ek* (**köp*¹⁴¹-ek) 3921, *kuc-ak* (< *kūç-ak*) 259, *kuşa-k* (< *kur+şa-k*) 1203, *ota-ğ* (< *ot+a-ğ*)¹⁴² 2629, *sanc-ak* (< *sanç-ak*) 276, *topr-ak* (< *top(u)r*¹⁴³-ak) 1290, *tur-ak* 2172, *yapr-ak* (< *yap-(u)r-ğak*) 1124

-an (< -ğan)

Ön ses “g-”sinin eriyip kaybolmasından oluşmuş abartma sıfatları yapan sıfat-fiilden farklı bir ekin devamı olan bu ek¹⁴⁴ metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

dik-en (< *tik-gen*) 3047, *şap-an* 3803, *tavş-an* (< *tav-(i)ş-an* < *tab-ış-ğan*) 1321, *toğ-an* 2997, *ur-ğan* 888, *yilk-en* (< *yil-(i)k-en*) 2984

-ç

Fiildeki hareketi yapanı, yapılan hareketi veya o hareketle ilgili bir niteliği, bir özelliği gösteren soyut ad ve sıfatlar üreten bu ek¹⁴⁵ metnimizde iki yerde tespit edilmiştir:

gülün-ç 4036, *ilen-ç* 3415

-duğ

Fiil köklerinden kalıplaşmış isimler yapan bu ekin¹⁴⁶ metnimizdeki kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

*yas-duğ*¹⁴⁷ 2241

-ğa

Fiil kök ve gövdelerinden sınırlı sayıda sıfat ve adlar türeten bu ekin¹⁴⁸ Batı Türkçesinde bazı sözcüklerde “ğ” sesinin düşmesi sonucu”-a” şeklinde kullanımı da mevcuttur:

¹³⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 70

¹⁴⁰ Talat Tekin bıçak “bıçak” adı “bıç-” fiilinden değil; “bi” isminden gelmektedir. Ayrıntı için bkz. Talat Tekin, *Makaleler 2 (Tarihî Türk Yazı Dilleri)*, TDK Yayınları, Ankara 2013, ss. 525-526

¹⁴¹ köp- (T. f.): şişmek, kabarmak, irileşmek. Köp- fiili ile yapılan diğer örnekler için bkz. Sevan Nişanyan, *Sözlerin Soyağacı*, (4. bs.), Everest Yayınları, İstanbul 2009, s. 347,

¹⁴² “Otağ” kelimesinin etimolojisi için bkz. Mustafa S. Kaçalın, Mustafa S. Kaçalın, *Dedem Korkut’un Kazan Bey Oğuz-nâmesi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, s. 324

¹⁴³ topur- (T. f.): kuruyup toz haline gelmek

¹⁴⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 74

¹⁴⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 76. Ayrıca bu ek için Vecihe Hatiboğlu, “-nç” şeklinde bir açıklama getirmektedir. İlgili durum için bkz. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, s. 130,

¹⁴⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşma Olayları*, TDK Yayınları, Ankara 2000, s. 47

¹⁴⁷ “yas-ta-k > yasdık” değişimi için, Hasan Eren /a > ı/ “değişimini açıklamak lazım” der. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 443

şırç-a (< *şır(ı)ç-a* < *şırış-ğa*) 3410

-ğu / -gü / -ku

Fiilin taşıdığı manaya göre çeşitli adlar üreten bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

uy-ku (< *uy+u-ku* < *ud+ı-ku*) 4332

-ğuç

Fiilin gösterdiği işi yapanı veya yapılan işten etkileneni gösteren adlar üreten bu ek metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

çatla-ğuç (< *çat+la-ğuç*) 3806

-ı / -i / -u / -ü

Geçişli ve geçişsiz fiillere gelen çok işlek ve rimli olan bu ekin¹⁴⁹ metnimizde görünümü şu şekildedir:

ar-ı 5160, *bil-ü* 5046, *dağ-ı* (< *tağ-ı*) 10, *egr-i* (< *eg-ir-i*) 1314, *kap-u* 2165, *koğ-u* (< *koğ-u*) 2390, *oğr-ı* (< *oğ(u)r-ı*) 1647, *şaç-u* 4916, *sür-i* 3809, *tap-u* 2872, *tol-u* 5691, *yar-ı* 2844, *yaz-ı* 2906, *yaz-u* 2719

-ıcı

Fiilden geçici sıfatlar oluşturmaya yarayan bu ek metnimizde kalıplaşmış isimler oluşturmuştur:

yar-ıcı 3021, *yırt-ıcı* 1401

-k / -k / -uk / -ük

Eklendiği fiillerin anlamlarıyla ilgili olarak çeşitli nesne adları üreten bu ek¹⁵⁰ metnimizde geniş bir kullanıma sahiptir:

aç-uk 2045, *böl-ük* 4139, *çürü-k* 1679, *dırna-k* (< *tırna-k* < *tırnga-k*) 486, *döşe-k* (< *tö:ş+e-k*) 4385, *eme-k* (< *emge-k*) 3149, *ıra-k* (< *ır-a-k*) 5929, *işi-k* (< *eşü-k*¹⁵¹) 5004, *köyn-ük* (< *köy-in-ük*) 4156, *şovu-k* (< *şoğı-k*) 4816, *uyan-uk* 1228, *yan-uk* 1279

-k (ğ) / -g

Yapılan işin sonucunda hasıl olan duruma bağlı isimler yapan bu ekin¹⁵² metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

¹⁴⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 78

¹⁴⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 82

¹⁵⁰ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 67

¹⁵¹ “eşik” kelimesinin etimolojisi için bkz. Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s. 140

¹⁵² A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 51

ö-g 6156, *şa-k* 2588, *yaya-k* (< *ya-da-ğ*) 833

-m / -im / -im

Durum ve iş ifade eden adlar üreten bu ekin¹⁵³ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

ad-im (< *at-im*) 1379, *bağ-im* 1657, *iç-im* 5619, *segird-im* (< *sek-ir-t-im* < *sēk-*)
2947, *yıldırı-m* (< **ya-l+dır-m*) 1973

-ma / -me

Daha çok isim-fiil (mastar) göreviyle metnimizde kullanılan bu ek kimi sözcüklerde kalıplaşmış isim meydana getirmiştir:

aş-ma 4044, *çevür-me* 2925, *deg-me* (< *teg-me*) 1655, *düg-me* 2959, *eş-me* 2054,
giriş-me 2662, *kaşur-ma* (< *kağ+ır-ma* < **kağ+ı-r-ma*) 2925, *sür-me* 4294, *yağ-ma* 5059

-maç (< -ma+aş)

Genellikle yiyecek ve yemek adları üreten bu eki¹⁵⁴ almış yiyecek adlarının nasıl yapıldıkları incelendiğinde fiilden isim üreten ve sıfat olarak kullanılan “-ma” ekinin “aş” ismiyle oluşturduğu sıfat tamlamasına dayandığı anlaşılmaktadır:¹⁵⁵

bazla-maç (< *baz+la-maç*) 2956, *güv-eç* (< *göveç* < *kömeç* < *kömme+ç* < **köm-me*
aş) 2956

-mağ / -mağ / -mek

Daha çok isim-fiil (mastar) göreviyle metnimizde kullanılan bu ek kimi sözcüklerde kalıplaşmış isim meydana getirmiştir:

boğ-mağ 2350, *et-mek* 5122, *ır-mağ* (< **ır-mağ*) 2214, *yi-mek* 647

-miş / -miş

Geçmiş zaman kipi olarak kullanılan bu ek metnimizde kimi sözcükte kalıplaşmış geçici isim oluşturmuştur:

öl-miş 5928, *ye-miş* 1911, *yi-miş* 1432

-mur

Geçişsiz tek heceli fiillerden isim üreten bu ek metnimizde bir yerde tespit edilmiştir:

yağ-mur 2872

¹⁵³ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 65

¹⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 95

¹⁵⁵ Ekin işlev ve kullanımları için bkz. Ahmet Bican Ercilasun, “-maç/-meç eki üzerine”, *TDED*, C. XXI, İstanbul 1973, ss. 83-88

-n / -ın / -in / -un / -ün

Fiilin gösterdiği işin “sonucu” veya “ürünü” olma görevini yüklenen bu ekin¹⁵⁶ metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

dög-ün 6180, *düg-ün* 2923, *ek-in* 5200, *şat-un* 3676, *şığ-ın* (< *şığ-(u)n) 2950, *tüt-ün* 3720, *yağ-ın* 239, *ya-n* 377, *yar-ın* 4430

-r

Fiillerin sıfat göreviyle kullanımını sağlayan bu ek, nitelemiş olduğu ismin kullanılmaması sonucu fiille kalıplaşarak yeni bir kelime üretmiştir:

yara-r 5958

-ş / -ış / -iş

İsim-fiil eki olarak bilinen fakat bu durumdan farklı olarak fiil kök ve gövdelerinden “bir işin sonucu ve ürünü olan” somut ve soyut kalıcı adlar üreten bu ekin¹⁵⁷ kullanımı şu şekildedir:

dik-iş 4812, *in-iş* 1879, *şava-ş* (< *şav-a-ş*) 1614, *yañl-iş* (< *yañ+(ı)l-iş*) 1451

-z

“Fiilin gösterdiği işi yapan veya fiilin gösterdiği işten etkilenen” anlamında ad ve sıfatlar türeten, bugün işlerliğini kaybedip kökle kaynaşmış olan bu ek¹⁵⁸ metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

gö-z 3408, *sö-z* 1221

1.3.1.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+a- / +e-

Eklendiği isimle bağlantılı fiil üreten bu ekin¹⁵⁹ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

beñz+e- (< *beñiz+e*) 1603, *dil+e-* 4539, *kın*¹⁶⁰*+a-* 5813, *oyn+a-* (*oy(u)n+a-*) 1106, *şıçr+a-* (< *şıçır+a-*)¹⁶¹ 4474, *tar+a-* 4873, *uğr+a-* (< *oğ(u)r+a-*) 3987, *uz+a-* 5584, *yar+a-* 4115, *yarlığ+a-* (< *yar+lığ+a-*) 5386

¹⁵⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 101

¹⁵⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 106

¹⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 109

¹⁵⁹ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, ss. 16-17

¹⁶⁰ “kın: ceza, işkence, azap” sözcüğü için bkz. Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1993, s. 116,

¹⁶¹ “şıçra-” kelimesinin etimolojisi için bkz. Mustafa S. Kaçalın, Mustafa S. Kaçalın, *Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi*, s. 326

+al- (< +a-l-) / +el- (< +e-l-)

Ünsüzle sonuçlanan sıfatlardan “olma” bildiren fiiller üreten ve “+a-l-” şeklinden teşekkül eden bu ekin¹⁶² metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

az+al- 2214, *boş+al-* 4350, *çoğ+al-* (< *çok+al-*) 541, *yön+el-* 1554

+ar / +er-

Bazı sıfat ve renk adlarına gelerek “olma” bildiren geçişsiz fiiller kuran bu ek Eski Türkçede “er-” fiilinin bir zaman sonra ek niteliği kazanmış hâlidir¹⁶³. Metnimizde kullanımı şu şekildedir:

ağ+ar- 2597, *gög+er-* (< *gök+er-*) 1111, *kurt+ar-* (< *kut+ğar-*)¹⁶⁴ 5354, *şiv-ar-* 2619, *uy+ar-* (< *ud+ğar-*) 1908

+da- / +de-

İsme, taşıdığı manaya bağlı olarak hareket niteliği kazandıran bu ek¹⁶⁵ kalıplaşmış bir şekilde metnimizde iki sözcükte tespit edilmiştir:

al+da- 627, *is+te-* (< *iz+de-*) 2655

+et- (< +e-t-)

Addan fiil yapan “+e” eki ile fiilden ettirgen fiiller türeten “-l-” ekinin kaynaşmasından oluşan bu birleşik ekin¹⁶⁶ metnimizdeki görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

düz+et- 1909, *göz+et-* 1542

+ı-

Türkiye Türkçesine bazı eski türetmelerle gelmiş olan ve yeni türetmelere elverişli olamayan bu ek¹⁶⁷ metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

uy+ı- (< *ud+ı-*) 1385

+kır-

Ses yansımali köklerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bu ekin¹⁶⁸ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

kı+ğır- (< *kı+kır-*) 3238

¹⁶² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 112

¹⁶³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 113

¹⁶⁴ “kurtar-” fiilinin etimolojisi için bkz. James Russel Hamilton, *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, (Çev. Vedat Köken), TDK Yayınları Ankara 1998, s. 190

¹⁶⁵ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, ss. 57-58

¹⁶⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 113-114

¹⁶⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 114

¹⁶⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 115

+l-

Ünlü ile biten sıfatlardan “olma” bildiren fiiller üreten bu ekin¹⁶⁹ metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

yüce+l- (< *uçal-*) 2342

+la- / +le-

Birkaç farklı görevi olan bu ekin¹⁷⁰ metnimizdeki kullanımları şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Eklendiği adın gösterdiği nesne veya niteliği başka bir nesneye yönelten, o nesneden etkilenen geçişli fiiller üretir:

ağır+la- (< *āğ-ır+la-*) 2835, *bağış+la-* 1848, *göz+le-* 3177, *hör+la-* 5822, *ışmar+la-*¹⁷¹ (< *ışbar+la-* < *ıspār+la-* < *ispār+la-* < *sipār+la-*) 3395, *kilit+le-* 4344, *muştı+la-* 5130, *oğur+la-* (< *oğur(ı)+la-*) 5859, *özi+le-* 376, *pāre+le-* 1142, *revān+la-* 5589, *şak+la-* (< *şak+la-*) 601, *tağ+la-* (< *dāğ+la-*) 3975, *yıy+la-* (< *yıd*¹⁷²+*la-*) 2062, *yiñi+le-* 4947

2. Ses yansımali birincil köklere gelerek yansımali geçişsiz fiiller türetir:

ağ+la- (< *ığ+la-* < *ığ+la-* < **hığ+la-*) 1114, *çıñ+la-* 3228, *iñ+le-* (*iñi+le-*) 1237, *u+lu-* (< *u+la-*) 1325

3. Bazı fiillerin kökleri dilimizde yalnız olarak kullanılışını kaybetmiş ve ekle kaynaşmış durumdadır.¹⁷³

añ+la- 1930, *bek+le-* (*berk+le-*) 2070, *diñ+le-* (< *ting+la-*) 2279, *ey+le-* (< *ed+le-*) 1344

4. Adın gösterdiği nesneyi araç olarak kullanma yoluyla o nesne ile yapılan işi gösteren geçişli fiiller üretir:

aş+la- (< *aşı+la-*) 4649, *bi+le-* 853, *kamçı+la-* 4635

5. Sıfatlara ve yön gösteren bazı adlara gelerek niteliği üzerinde bulunduran ve “olma” bildiren geçişsiz fiiller üretir:

baş+la- 5533, *giz+le-* 5436

6. Dar ünlü ile sonuçlanan iki heceli adlardan “+la-” kurulan bazı fiillerde ikinci hecenin dar ünlüsü düşer ve ad tek heceli bir kök durumuna gelir:

¹⁶⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 115

¹⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 116

¹⁷¹ ilgili fiilin yapısı için bkz. Kâzım Köktekin, “İsmarla- Fiili Üzerine”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 22, Güz, Konya 2007, ss. 121-127

¹⁷² yıd (T. i.): koku

¹⁷³ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, s. 214

bes+le- (*besi+le-*) 1911, *bis+le-* (*besi+le-*) 495

+lan- (< +la-n-) / +len- (< +le-n-)

Eklendiği ismin anlamına bağlı olarak dönüşlülük fiili oluşturan bu ekin metnimizdeki kullanımını şu şekilde tespit edilmiştir:

dilkü+len- 1375, *din+len-* (< *tin+la-n-*) 1331, *kul+lan-* 3726, *şulan* (< *şu+la-n-*) 2317, *tāze+len-* 3870, *yalıñ+lan-* (< *ya-l-ın+la-n-*) 1390, *yük+len-* 1066

+laş / +leş (< +la-ş-)

İsim kök veya gövdelerine getirilen “+la-” ekine dahil edilen “-ş” dönüşlülük veya işteşlik ekiyle kaynaşp oluşan bu ek¹⁷⁴ metnimizde şu şekillerde kullanılmıştır:

esen+leş- 1742, *yağ+laş-* 5039

+rga-

Eklendiği ismi “gibi saymak, öyle saymak” anlamında geçişli fiile dönüştüren bu ek¹⁷⁵ birkaç sözcük üretmekle sınırlı kalmıştır. Metnimizde de bir yerde kullanımını tespit edilmiştir:

es+irge- 3067

1.3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-a-

Eski dönemlerden kalma birkaç fiilde canlılığını koruyan bu ek eklendiği fiilin anlamını kuvvetlendirir.¹⁷⁶ Metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

kıyn-a- (< *kıyn-a-*) 2437, *söyk-e* (< *sō:k-e-*) 6187, *tal-a-* 5599

-ar- / -er-

Geçişsiz belirli bazı fiillerden geçişli fiiller türeten ettirgenlik işlevli bu ek¹⁷⁷ metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

çıķ-ar- 5165, *gid-er-* (< *git-er-*) 3540, *gönd-er-* (< *könd-ger*) 1719, *göst-er-*¹⁷⁸ (< **közd-ger-*) 1301, *kız-ar-* 3490, *ķop-ar-* 2813, *oñ-ar-* 765

-dur- / -dür-

Ettirgen fiil türeten bu ekin¹⁷⁹ metnimizdeki kullanımını şu şekillerde tespit edilmiştir:

¹⁷⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 119

¹⁷⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 121

¹⁷⁶ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 96

¹⁷⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 126

¹⁷⁸ Ahmet Günşen göster- fiili için “kö-z-ter- > gö-z-ter- > gö-s-ter-” şeklinde bir morfoloji düşünmektedir. Göster- fiilinin yapısı için bkz. Ahmet Günşen, “Göster- ve Görset- / Körset- Fiillerinin Yapısı Üzerine”, *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 20, Kayseri 2006, ss. 35-49.

al-dur- 4850, *bil-dür*- 5902, *dön-dür*- 2767, *ge-tür*- (< *kel-tür*-) 5870, *in-dür*- 2533, *kan-dur*- 4381, *ko-dur*- 5724, *o-tur*- (< *ol-tur*-) 5747, *öl-dür*- 1313, *şal-dur*- 4850, *söyün-dür*- (< *söy-ün-dür*-) 2481, *tolaş-dur*- (< *tol-a-ş-dur*-) 1179, *unut-dur*- 5088, *yağ-dur*- 2814
-gür-

Fiildeki mevcut hareket için yaptırma anlamlı olan bu ekin¹⁸⁰ metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

dir-gür- 3547, *ir-gür*- 5352

-ı- /-i-

Eklendiği fiil köküyle iyiden iyiye kaynaşmış olan ölü bir ektir.¹⁸¹ İşlev olarak eklendiği fiillere kuvvetlendirme, tekrar ve devamlılık anlamları katar.¹⁸²

kağ-ı- 1156, *sür-i*- 1328

-ık-

Eklendiği fiilden tekrar bir fiil üreten bu ek¹⁸³ metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

ac-ık- (< *āç-ık*-) 5600

-ı- / -ıl- / -il- / -ul- / -ül-

Dönüşlü, geçişli fiillerden edilgen çatılı fiiller ve geçişsiz fiillerden de meçhul çatılı fiiller üreten bu ek¹⁸⁴ metnimizde oldukça geniş bir kullanıma sahiptir:

añ-ıl- 1506, *çek-il*- 1682, *dir-il*- 3335, *eg-il*- 4985, *göm-ül*- 6158, *kat-ıl*- 2993, *kırt-ıl*- (< *kıtr-ıl* < *küt+(u)r-ıl*-) 2593, *şaç-ıl*- 2404, *tut-ul*- 2970, *unud-ıl*- (< *unut-ıl*-) 278, *vir-il*- 5765, *yap-ıl*- 3197, *yum-ul*- 6153

-n- / -ın- / -in- / -un- / -ün-

Fiilinin karşıladığı hareketi öznenin kendi üzerine kendisi için yaptığını veya kendisine yapıldığını ifade eden bu ek¹⁸⁵, metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

añla-n- (< *añ+la-n*-) 5882, *beze-n*- (< *bedze-n*- < **bed(i)z+e-n*-) 5188, *depre-n*- (< *dep-re-n*-) 2638, *egle-n*- 5203, *gör-in*- 2968, *ımızğa-n*- (< *ım-ız-ğa-n*-) 1276, *inci-n*- (< *inc-i-n*- < **yenç-i*-) 3788, *köy-in*- 1364, *ögre-n*- (< *ö-g+re-n*-) 3540, *şakı-n*- (< **şa-k+ı-n*-) 2588, *çaya-n*- (< *çay+a-n*-) 3868, *ur-un*- 5177, *yaşda-n*- (< *yaş-ta-n*-) 1276, *yaş-ın*- 2863

¹⁷⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, ss. 558-559

¹⁸⁰ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 59

¹⁸¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 127

¹⁸² Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 97

¹⁸³ Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 46

¹⁸⁴ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 97

¹⁸⁵ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 99

-r- / -ur- / -ür-

Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller oluşturan bu ekin metnimizde görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

art-ur- 401, *biş-ür-* 5012, *deñş-ür-*¹⁸⁶ (< *teng-i-ş-ür-*) 1530, *emz-ür-* (< *em-iz-ür-*) 4956, *geç-ür-* 5566, *gönd-ür-* (< *könd-gür-*) 678, *iç-ür-* 4441, *kıald-ur-* (< *kalıt-ur-*) 2012, *ıapş-ur-* (< *ıap(i)ş-ur-*) 3796, *uç-ur-* 5659, *üş-ür-* 4763, *yit-ür-* 5061, *yog-ur-* 4120

-ş- / -ış- / -iş- / -uş- / -üş-

Fiil tabanının ifade ettiği hareketin birden çok özne tarafından yapıldığını ifade eden bu ekin¹⁸⁷ metnimizde geniş bir kullanımı vardır:

ağla-ş- (< *ıg+la-ş-*) 1742, *bar-ış-*¹⁸⁸ 485, *gör-iş-* 483, *kar-ış-* 3815, *oyna-ş-* (< *oy(u)n-a-ş-*) 1371, *şar-ış-* 6058, *şarma-ş-* (< *şar-(ı)m+a-ş-*) 1744, *şor-uş-* 483, *ıala-ş-* (< *ıal-a-ş-*) 1371, *ıutu-ş-* 2639, *vir-iş-* 2991, *yala-ş-* (< *yal+a-ş-*) 1371, *yügr-iş-* (*yüg-(ü)r-iş-*) 3277

Metnimizin kimi yerinde bu ek dönüşlülük fiili oluşturmaktadır:

bula-ş- 1169, *deg-iş-* (< *teg-iş-*) 3313, *dür-iş-* (< *tur-uş-*) 1574, *ır-iş-* 3236, *ıola-ş-* (< *ıol-a-ş-*) 5106, *ula-ş-* (< *ul+a-ş-*) 5037, *yara-ş-* 503

-t- / -ıt-

Ettirgen fiil türeten bu ekin¹⁸⁹ metnimizdeki kullanımı şu şekillerde tespit edilmiştir:

ağla-t- (< *ıg+la-t-*) 3787, *beki-t-* (< *berk+i-t-*) 4326, *depele-t-* (< *tepe+le-t-*) 1384, *eri-t-* 861, *ııla-t-*¹⁹⁰ (< *us(u)+la-t-*) < *usu(n)+la-t-*) 5261, *inci-t-* (< *inc-i-t-* < **yenç-i-*) 1066, *kışa-t-* (< *kur+şa-t-*) 571, *ögre-t-* (< *ö-g+re-t-*) 1241, *söyle-t-* (< *sö-z+le-t-*) 4596, *ıağı-t-* 4089, *uza-t-* 4033, *üre-t-* 45

-üz-

Eski Türkçede sayılı örnekler veren bu ettirgenlik ekinin¹⁹¹ metnimizde kullanımı şu şekildedir:

tüt-üz- 4876

¹⁸⁶ “teng-” fiili için bkz. Besim Atalay, *Divānū Lügati’t-Türk Dizini*, C. IV, TDK Yayınları, Ankara 1991, s. 599

¹⁸⁷ Osman Göker, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, s. 101

¹⁸⁸ barış- fiili E.T. bar- “var-” fiilinden işteşlik yapısıyla birlikte varmak, birlikte gitmek < birbirine gidip gelmek, uyuşmak anlamında kullanılmaktadır. Ayrıntı için bkz. Turncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, s. 114

¹⁸⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 556-557

¹⁹⁰ ilgili fiil için bkz. Sinan Uyğur, “İsla- Fiilinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/2 Spring 2008, ss. 738-742

¹⁹¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 136

-y- < -d-

Eski Türkçe’de kullanılan fakat günümüzde canlılığını yitirmiş olan bu ek sözcüklere kaynaşmış bir şekilde kullanılmaktadır:

ko-y- 5991, *to-y-* 2924, *gi-y-* (< *ge-y-* < *ke-d-*) 3863, *sı-d-* 4630, *şa-y-* 2592

1.3.1.2. Farsça Kökenli Yapım Ekleri / Edatlar / Birleşik Kelimeler

-ā

Seslenme amaçlı ünlem bildiren bu ek metnimizde birkaç yerde kullanılmıştır:

cān-ā 1085, *eseḫ-ā* 3777, *firāk-ā* 3777, *ḫasret-ā* 6069, *ḫüznā* 3777, *iḫvet-ā* 1140

-ā-

İki aynı veya ayrı kelime arasına sıkışarak sözün manasını kuvvetlendiren bu ekin¹⁹² metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

māl-ā-māl 1996, *reng-ā-reng* 2257, *leb-ā-leb* 3511

-āmīz

Sözcük sonuna eklenerek metnimizde “...+le karşık, ...+yı içine alan” anlamlarıyla isim üretmiştir:

du‘ā-āmīz 2851, *eşk-āmīz* 3732, *ḫışm-āmīz* 4462, *ıtr-āmīz* 4657, *şehd-āmīz* 4095

-ān

İsimden kendisine yakın bir isim veya yer ismi yapan bu ekin görünümü şu şekildedir:

‘azīz-ān 4113, *bār-ān* 3517, *beyāb-ān* 1324, *cān-ān* 66, *cāvid-ān* 3539, *çend-ān* 232, *diraḫş-ān* 3115, *ḫırām-ān* 4674, *pehlüv-ān* (< *pehlev-ān*) 5760, *perr-ān* 4507

-āne

Liyakat, benzetme ve ilgi belirten bu ek metnimizde sıfat ve zarf oluşturabilme görevleriyle kullanılmıştır:

‘aşıḫ-āne 2707, *dīv-āne* 2059, *gürg-āne* 1705, *ḫüsrev-āne* 3020, *mest-āne* 6175, *pādişāh-āne* 5462, *pīr-āne* 5310, *şeb-āne* 2426

-ār

Fiillerin geçmiş zaman kökünün sonuna gelerek meslek ismi, iş ismi yapan bu ekin¹⁹³ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

¹⁹² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1997, s. 1

¹⁹³ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009, s. 187

dīd-ār 2191, *girift-ār* 5138, *güft-ār* 3469, *hīrīd-ār* 3364, *reft-ār* 2694

-ārā

Sözcük sonuna eklenerek metnimizde “süsleyen, bezeyen” anlamlarıyla isim üretmiştir:

‘*ālem-ārā* 2388, *dil-ārā* 3205, *cihān-ārā* 3218

-āşüb

Sözcük sonuna eklenerek “karıştıran, karıştırıcı” anlamlarıyla metnimizde isim üretmiştir:

dil-āşüb 4142, *vilāyet-āşüb* 1492/Ö

bā-

Aslında vasıta edatı olarak kullanılan bu ek metnimizde kimi yerlerde sıfat ya da zarf görevli kelimeler üretmiştir:

bā-murād 4478, *bā-vefā* 5225, *bā-zārī* 4388

-bān

Meslek ismi yapan bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekillerde tespit edilmiştir:

bāğ-bān 1911, *gele-bān* 364, *mīhr(ü)bān* 4477, *pās-bān* 109, *sāye-bān* 1876

-bār

Sözcük sonuna eklenerek metnimizde “yağdıran, serpen, saçan, dökken” anlamını içeren yeni kelimeler üretir:

dürr-bār 2899, *gevher-bār* 3135

-bāz

Sözcük sonuna eklenerek “oynayan, oynayıcı” anlamlarında yeni kelimeler üretir:

‘*ışk-bāz* 5518, *rāst-bāz* 4453, *şāh-bāz* 3203, *taş-bāz* 3028

-be-

İki aynı veya ayrı kelime arasına sıkışarak sözün manasını kuvvetlendiren bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

dem-be-dem 1318, *rū-be-rū* 2357, *hāl-be-hāl* 2709, *şāh-be-şāh* 3545, *sūy-be-sūy* 3614, *fēvc-be-fēvc* 3814, *tabağ-be-tabağ* 4135, *taraf-be-taraf* 5692

bed-

Metnimizde bir ismin başına eklenerek “kötü, fena” anlamında yeni kelimeler üretir:

bed-du‘ā 1055, *bed-hārekāt* 5285, *bed-nām* 1840, *bed-zamīr* 4114

ber-

“Üzere, üzeri” anlamlarında sıfat ve zarf fonksiyonunda kelimeler yapan bu ekin¹⁹⁴ metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

ber-güzide 1993, *ber-ḥūr-dār* 4957, *ber-ḫarār* 5083

-ber-

İki aynı veya ayrı kelime arasına sıkışarak sözün manasını kuvvetlendiren bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

teng-ber-teng 3028, *leb-ber-leb* 4655

-ber

Sözcük sonuna eklenerek “alan, getiren, götüren” anlamlarıyla isim üretmiştir:

dil-ber 2937, *peygām-ber* 257

bī-

Sözcük başında olumsuzluk bildirmek üzere kullanılan bu ek¹⁹⁵ metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır:

bī-ārām 3065, *bī-cihet* 2003, *bī-dād* 894, *bī-emān* 4463, *bī-fer* 5444, *bī-gaflet* 6091, *bī-ḫāb* 4398, *bī-illet* 1362, *bī-ḫarār* 5411, *bī-leb* 5269, *bī-mānend* 1897, *bī-naşīb* 3172, *bī-pāyān* 2848, *bī-şabr* 3958, *bī-tāḫat* 5221, *bī-vesīle* 178, *bī-yāre* 1178, *bī-zemān* 3519

-bīn

Metnimizde bazı isimlerin sonuna gelerek “gören, görücü” anlamında isim üretmiştir:

beḫā-bīn 1043, *ḫōd-bīn* 1043, *şūret-bīn* 315, *tā‘at-bīn* 1305, *vuşlat-bīn* 315

-çīn

Sözcük sonuna eklenerek “toplayan, derleyen” anlamında yeni sözcükler üretmiştir:

ḫūşe-çīn 4380, *meyve-çīn* 237

-dān

Sonuna eklendiği sözcükten “bilen, bilir” anlamlarıyla yeni bir kelime üretir:

ḫurde-dān 665, *ḫikmet-dān* 2487, *kār-dān* 1524

-dān

Sonuna eklendiği sözcükten alet isimleri yapan bu ek¹⁹⁶ bir yerde tespit edilmiştir:

nemek-dān 4010

¹⁹⁴ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 193

¹⁹⁵ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 193

¹⁹⁶ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 80

-dār

“Tutan” anlamıyla sıfat görevinde sözcük üretmek için kullanılan bir ektir:

şu‘le-dār 939, *tāb-dār* 1895, *perde-dār* 1918, *rāz-dār* 2446, *dil-dār* 3300, *cihān-dār* 3388, *şire-dār* 4044, *pāy-dār* 4525, *da‘vā-dār* 4577, *hazīne-dār* 2267

der-

Bulunma hâli olarak sözcük başında kullanılan bu edat metnimizde bu görevinin yanı sıra yeni kelimeler üretmiştir:

der-hāl 1577, *der-h’āst* 4505

-dīde

Sözcüğün sonuna eklenerek metnimizde “görmüş, görülmüş” anlamlarıyla sıfat üretmiştir:

gam-dīde 3038, *hezār-dīde* 212

-e

İsimden kendisine yakın benzetme, zaman ve renk bildiren isimlerle sayıdan isimler yapar:

āvāz-e 2995, *bend-e* 529, *çeşm-e* 221, *dest-e* 2047, *germāb-e* 3258, *heft-e* 3628, *işkenc-e* 858, *kenār-e* 3845, *nişān-e* 248, *penç-e* 842, *sebz-e* 4049, *sirişt-e* 1603

-efşān

Sözcüğün sonuna eklenerek metnimizde “saçan, dağıtan” anlamlarıyla isim üretmiştir:

dāmen-efşān 34, *müşg-efşān* 3459, *āb-efşān* 3979, *tāb-efşān* 3979, *dürr-efşān* 4207

-endāz

Eklendiği sözcüğe “atan, atıcı” anlamları katarak yeni sözcük üretir:

tīr-endāz 3768

-engīz

Eklendiği sözcüğe “koparan, karıştıran, depreten” anlamlarıyla yeni sözcük üretir:

dād-engīz 458, *hevā-engīz* 2423, *menfa‘at-engīz* 3944, *mīhr-engīz* 327

-gāh / -geh

Eklendiği isimle birlikte “yer ve zaman” bildiren yeni kelimeler üretir:

‘arz-gāh 2244, *bār-gāh* 3018, *çirā-gāh* 3743, *der-gāh* 3031, *güzer-gāh* 5067, *h’āb-geh* 4503, *menzil-gāh* 1268, *secde-gāh* 3779, *tekye-gāh* 1380, *temāşā+gāh* 5533

-g̃ir

Sözcüğün sonuna eklenerek metnimizde “tutan, tutucu” anlamlarında isim ve sıfatlar üretmiştir:

merdüm-g̃ir 1323, *şeb-g̃ir* 2522, *‘ālem-g̃ir* 2674, *dāmen-g̃ir* 2701, *dil-g̃ir* 4333, *cihān-g̃ir* 4866, *dest-g̃ir* 5149

-g̃in

Türkçe “+lı / +li” ekiyle aynı görevi üstlenen bu ekin metnimizde görünümü bir yerde tespit edilmiştir:

ğam-g̃in 2908

-g̃ū(y)

Sözcük sonuna eklenerek “söyleyen, söyleyici” anlamlarında yeni kelimeler üretir:

rāst-g̃ū 4152, *‘ibāret-g̃ūy* 4463, *va‘z-g̃ū* 1304

-g̃ūn

Eklendiği sözcüklerde renk bildirerek isim ve sıfat oluşturan bu ekin¹⁹⁷ görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

gül-g̃ūn 2945, *sebze-g̃ūn* 4045, *la‘l-g̃ūn* 4466, *mey-g̃ūn* 4467, *zümürüd-g̃ūn* 5585, *nīl-g̃ūn* 2033, *lāle-g̃ūn* 2633

-g̃ūsār

Metnimizde bir sözcüğün sonuna eklenerek “içici, içen; yiyici, yiyen” anlamlarında isim ve sıfatlar üretir:

ğam-g̃ūsār 1000

-g̃üşā(y)

Metnimizde bir sözcüğün sonuna eklenerek “açan, açıcı” anlamlarında isim ve sıfatlar üretir:

dil-g̃üşā 2514, *ğonça-g̃üşāy* 2908, *sīne-g̃üşāy* 2710

-h̃āh

Metnimizde bir ismin sonuna gelerek “isteyen, isteyen” anlamlarıyla kelime üretmiştir:

bed-h̃āh 4539, *çāre-h̃āh* 4172, *‘özü-h̃āh* 4444

¹⁹⁷ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 190

-h̄ān

Metnimizde bir ismin sonuna gelerek “okuyan, okuyucu” anlamlarıyla kelime üretmiştir:

h̄ōṣ-h̄ān 229, *dāsītān-h̄ān* 437, *medh̄-h̄ān* 2234, *tesbīh-h̄ān* 5396

-h̄ār

Sözcük sonuna gelerek metnimizde “yiyen, yiyici” anlamlarıyla kelime üretmiştir:

merdüm-h̄ār 708, *h̄ūn-h̄ār* 871, *ġam-h̄ār* 3907

hem-

Bir ismin önüne eklenere “+dak, +deş, +i bir” anlamlarıyla¹⁹⁸ yeni kelimeler üretir:

hem-rāh 93, *hem-hāl* 336, *hem-şir* 1370, *hem-zād* 1640, *hem-türbe* 1798, *hem-āġūş* 2716, *hem-derd* 3005, *hem-rāz* 3575, *hem-ġüftār* 5077, *hem-nefes* 4723, *hem-meşreb* 6177

-ī

Dört fonksiyonu olan bir ektir.¹⁹⁹ Metnimizdeki fonksiyonları şu şekillerde tespit edilmiştir:

1. Masdar manası olan mücerret isimler yapar:

ādem-ī 389, *bede-vī* 5178, *buḥār-ī* 6163, *cevher-ī* 2200, *çin-ī* 5765, *derün-ī* 663, *deşt-ī* 1777, *ekşer-ī* 1667, *fāġfūr-ī* 3122, *ḥaḳīk-ī* 42, *ih̄tiyār-ī* 5634, *kaşd-ī* 3636, *nihān-ī* 1621, *pinhān-ī* 4087, *Raḥmān-ī* 1956, *seḥer-ī* 5257, *Şeddād-ī* 3476, *yezd-ī* 3479

2. Memleket, aile, millet isimlerinden mensûbiyet ismi yapar:

Ād-ī 3476, *Asḳalān-ī* 1982, *Çin-ī* 5490, *Habeş-ī* 1566, *Ḥazā-ī* 1688, *Kenān-ī* 2394, *Maġrib-ī* 2202, *Mısr-ī* 3027, *Rūm-ī* 3003, *Rūs-ī* 3101, *Türk-ī* 329, *Yūnān-ī* 926

3. Meşguliyet (meslek) ismi yapar:

çeng-ī 3003, *sipāh-ī* 5569

-in

Madde isimlerinin ya da herhangi bir durumun ifade eden sözcüğün sonuna gelerek kaynak olmayı gösteren bu ek²⁰⁰ metnimizde şu örneklerde tespit edilmiştir:

āhen-in 1701, *āteş-in* 2282, *çirk-in* 1938, *genc-in* 2689, *kemter-in* 296, *nāzen-in* 4281, *reng-in* 3027, *seng-in* 4716, *sīm-in* 5473, *şir-in* 4366, *zümürrüd-in* 4255

-ir

Sıfat yapan bu ekin²⁰¹ metnimizde iki yerde kullanımı tespit edilmiştir:

¹⁹⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 354,

¹⁹⁹ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 82

²⁰⁰ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 192

dil-ir 5759, *şirr-ir* 5816

-istān / -sitān

Sözcük sonuna eklenerek yer ismi üreten bu ek²⁰² metnimizde birkaç sözcükte tespit edilmiştir:

dil-sitān 4402, *gül-istān* 453, *sünbül-istān* 6170, *naḥl-istān* 2228, *Hind+üstān* 3764

-iş

Fiillerin geniş zaman kökünün sonuna gelerek iş ismi yapan bu ekin²⁰³ metnimizdeki kullanımı şu şekildedir:

güş-iş 2841, *nāl-iş* 4689, *serzen-iş* 1508, *süz-iş* 4730, *tāb-iş* 4226

-kār

Sözcük sonuna eklenerek isme “bir mesleği yürüten” ya da “yapan, yapıcı” anlamlarını veren bu ek²⁰⁴ metnimizde şu şekillerde kullanılmıştır:

bī-meded-kār 4751, *cefā-kār* 888, *ḥidmet-kār* 3876, *kām-kār* 4424, *kişt-kār* 5201, *şirīn-kār* 3560

-keş

İsme eklenerek “çeken, çekici” anlamında yeni sözcükler üretir:

cān-keş 6147, *dil-keş* 2941, *gerden-keş* 3655, *ser-keş* 3993, *zer-keş* 4663

-mend

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek²⁰⁵ “benzer, benzeyen” anlamıyla yeni sözcük oluşturmak için metnimizde şu şekillerde kullanılmıştır:

devlet-mend 3838, *erc(ü)-mend* 5219, *hüş-mend* 4061

nā-

Sözcük başında olumsuzluk ifade eden bu ek metnimizde çok fazla kullanılmıştır:

nā-āzād 1640, *nā-bedīd* 5944, *nā-çār* 555, *nā-dān* 4740, *nā-gāh* 111, *nā-ķābil* 1471, *nā-maḥdūd* 63, *nā-pāk* 1665, *nā-resīde* 812, *nā-şād* 4518, *nā-tüvān* 3060, *nā-yāb* 4397

-nāk

Sözcük sonuna eklenerek sıfat türeten bu ekin²⁰⁶ metnimizdeki kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

²⁰¹ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 81

²⁰² Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 80

²⁰³ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 189

²⁰⁴ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 81

²⁰⁵ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 81

²⁰⁶ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 191

derd-nāk 6159, *ġam-nāk* 704

-nişin

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “oturan, oturmuş” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

hem-nişin 1199, *mesned-nişin* 2361, *perde-nişin* 3164, *şadr-nişin* 5090

-nümā

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “gösteren, bildiren” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

rāhat-nümā 458, *hōd-nümā* 1986, *Hudā-nümā* 1986, *reh-nümā* 2679, *kıble-nümā* 2936, *ġitī-nümā* 3641, *ġudret-nümā* 4489

-nüvāz (< -nevāz)

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “okşayan, okşayıcı” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde bir kelimedede kullanılmıştır:

dil-nüvāz 5073

-perdāz

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “tertipleyen, düzenleyen, düzeltici” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde bir kelimedede kullanılmıştır:

dil-perdāz 3002

-perest

Sözcük sonuna eklenerek “bağlılık, taraftarlık” anlamlarıyla yeni isimler üretir:

büt-perest 5374, *Haġ-perest* 1576, *şūret-perest* 3543, *seng-perest* 5380

-perver

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “besleyen, büyüten, yetiştirici, terbiye eden, koruyan” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde şu şekilde kullanılmıştır:

dūn-perver 864, *ma‘ni-perver* 3447, *sāye-perver* 5237

-pezīr

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “kabul eden, edici, alan, kabul edebilir” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde bir kelimedede kullanılmıştır:

dil-pezīr 4406

-pūş

Sözcük sonuna eklenerek “örtün, örtücü” anlamıyla yeni isimler üretir:

dībā-pūş 3671, *ħadrā-pūş* 579, *ħaṭā-pūş* 5836, *sebz-pūş* 1277

pür-

İsmin manasına çokluk ve abartma katan bu ek²⁰⁷ metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır:

pür-‘adāvet 664, *pür-cevāhir* 4251, *pür-dāğ* 4109, *pür-enīn* 5357, *pür-fürūğ* 693, *pür-ḥ‘āb* 2416, *pür-melāl* 3903, *pür-nūr* 5524, *pür-şevk* 744, *pür-ümmīd* 4393, *pür-zeyn* 3670

-rīz

“Döken, akıtan, saçan” anlamıyla sıfat görevinde sözcük üretmek için metnimizde kullanılan bir ektir:

āb-rīz 2733, *nebāt-rīz* 2744, *şekker-rīz* 3023, *ḥūn-rīz* 3732, *fitne-rīz* 4079

-rübā

Sözcük sonunda sıfat üreten bu ek “kapan, kapıcı” anlamıyla yeni bir sözcük oluşturmak için metnimizde bir kelimedede kullanılmıştır:

dil-rübā 4142

-sār

Yer bildirme amaçlı kullanılan bu ek, metnimizde yer bildirme dışında bir kelimedede kullanıldığı tespit edilmiştir:

şerm-sār 1365

-sāz

Metnimizde bir sözcüğün sonuna eklenerek “yapan, uyduran, düzen” anlamlarıyla yeni bir isim üretmiştir:

‘ālem-sāz 3991, *bahāne-sāz* 4453, *ceng-sāz* 592, *çāre-sāz* 2447, *dem-sāz* 3589, *fitne-sāz* 2998, *ğam-sāz* 3935, *kānūn-sāz* 4324, *kār-sāz* 5212, *ta‘allül-sāz* 4461

-senc

Sözcük sonuna eklenerek “tartan, ölçen, değerlendiren” anlamlarıyla yeni bir isim üretmiştir. Metnimizde bir kelimedede kullanımı tespit edilmiştir.

gevher-senc 4551

-süz

Sözcük sonuna eklenerek metnimizde “yakan, yakıcı” anlamlarıyla yeni bir isim üretmiştir:

‘ālem-süz 1592, *cihān-süz* 4407, *dil-süz* 4905, *sīne-süz* 5008

²⁰⁷ Numan Külekçi, *Osmanlı Türkçesi (Kolay Okuma ve Yazma Öğretimi)*, s. 193

-şinās

Sözcük sonuna eklenerek “anlayan, tanıyan, bilen” anlamlarında kelimeler üretir:

haḡ-şinās 4320, *‘ibret-şinās* 5544

-tā-

İki aynı veya ayrı kelime arasına sıkışarak sözün manasını kuvvetlendiren bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

ser-tā-ḡadem 2237, *ser-tā-ser* 4439

-tāb

Metnimizde bir sözcüğün sonuna eklenerek “parlayan, parlatan, aydınlatan” anlamıyla yeni isimler üretir:

‘ālem-tāb 889, *gün-tāb* 2032

-ter

“Tafdil ve mübalaḡa” edatı olarak kelimelerin sonuna gelen bu ek²⁰⁸ metnimizde bir kelimedede kalıplaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır:

beter (< *bed-ter*) 5839

-vār

Asıl olarak benzetme edatı göreviyle kullanılan bu ek²⁰⁹ metnimizde kimi kelimelerle birleşerek sıfat ve zarf ya da kalıcı isimler üretmiştir:

benefşe-vār 4987, *ḡāh-vār* 3769, *düş-vār* 3894, *güş-vār* 4091, *ḡar-vār* 2957, *‘İsī-vār* 4852, *sūrī-vār* 3477, *sūsen-vār* 5195, *sūzen-vār* 3036, *Yūsuf-vār* 322, *Zeliḡā-vār* 4948

-vend

Sıfat yapan bu ekin²¹⁰ kullanımı metnimizde bir yerde tespit edilmmiştir:

ḡudā-vend 4007

-ver

Sözcük sonuna eklenerek “sahip, malik, usta” anlamlarıyla yeni bir sözcük üretir:

ḡüner-ver 4233

-veş

“Gibi” manasını veren bir benzetme edatı olup bu özeliğine baḡlı olarak yeni kelimeler üretir:

²⁰⁸ Ferit Devellioḡlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 1082

²⁰⁹ Ferit Devellioḡlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 1136

²¹⁰ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 81

‘anber-veş 2313, *deryā-veş* 35, *gonça-veş* 676, *halqa-veş* 1841, *lāle-veş* 4109, *māh-veş* 2062, *pervāne-veş* 4999, *sāye-veş* 840, *şem^c-veş* 446, *zerre-veş* 1977

-yār

Sözcük sonunda sıfat yapan bu ekin²¹¹ metnimizde kullanımını şu şekilde tespit edilmiştir:

şehr-i-yār 2470, *hūş-yār* 2751, *baht-yār* 5236

-zāde

Eklendiği isimden “-dAn doğmuş” anlamına gelen yeni kelimeler üretir:

hān-zāde 1639, *melik-zāde* 1609, *ādemī-zāde* 2623, *zinā-zāde* 3949, *şeh-zāde* 1612

-zār

İsimlerin sonuna eklenerek yer adı yapan bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

kiş-t-zār 5201, *gül-zār* 4892, *lāle-zār* 1787

-zede

Eklendiği isimden “vurulmuş, çarpılmış, uğramış, tutulmuş, yakalanmış” anlamına gelen yeni kelimeler üretir. Metnimizde bir yerde kullanımını tespit edilmiştir:

sevdā-zede 4409

1.3.1.3. Arapça Kökenli Yapım Ekleri / Edatlar

fī-

Başına eklendiği sözcüğün sıfat ya da zarf göreviyle kullanılmasını sağlayan bu ek metnimizde bir kelimedede tespit edilmiştir:

fī'l-hāl 2986

lā-

Sözcük başında olumsuzluk oluşturan bu ekin metnimizdeki kullanımları şu şekildedir:

lā-büd 1868, *lā-cerem* 3437, *lā-mekān* 4118, *lā-reyb* 3174, *lā-şey* 2285

mā-

Sözcük başında kullanılarak kelimeye “o şey ki, şu nesne, ...-daki” anlamlarını katar:

mā-ḥaşal 3124, *mā-ḥazar* 3165

²¹¹ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 81

1.3.2. Sözcük Çekimi ve Çeşitleri

1.3.2.1. İsim Çekimi

1.3.2.1.1. Çokluk Hâli

Ne şekilde ve hangi şartlarda ortaya çıktığı belli olmayan çokluk hâli, varlıkların veya kişilerin birden fazla olma durumlarını göstermekte ve isimlerle kullanılan bir takım eklerle yapılmaktadır. Türk diline ait ilk vesikaların oluşturulduğu Eski Türkçe döneminde bu kategori “+an / +en / +z” ekleriyle meydana getirilmekte fakat bu eklerin sınırlı kullanımı o dönemde çokluk kategorisinin varlığını tartışmalı hâle getirmekteydi. Batı Türkçesinde ve özellikle bugün Batı Türkçesinin devamı olan Türkiye Türkçesinde ise eklerle çokluk ifadesi isimlerle birlikte kullanılan “+lar / +ler” ekleriyle yapılmaktadır.²¹²

Orhun yazıtlarında kullanılan “+an / +en / +z” ekleri Eski Anadolu Türkçesinde çokluk hâliinden ziyade kalıplaşmış isim unsurları ortaya koymaktadır:

oğlan 586, *şapan* 3803, *boynuzdan* 4839, *dizin* 850, *omuzumdasın* 2525, *göz* 3408, *biz* 4174, *siz* 4750

“+an / +en / +z” eklerinin kalıplaşması sonucu oluşan bu sözcükler öyleki bünyelerinde bulunan çokluk ekinin işlevini yitirmesi sonucu tekrar “+lar / +ler” çokluk ekerlini alabilmektedirler:

oğlan+larına 807, *göz+lerini* 5014

Metnimizde çokluk kategorisi “+lar / +ler” ekiyle yapılmakta, eklendiği kelimenin bünyesinde var olan kalın ünlü ya da ince ünlüye göre uyuma girebilmekte ve her zaman iyelik ve hâl kategorisinden önce gelebilme özelliği göstermektedir:

kul+larına 27, *rūhānī+lerden* 896, *gümān+larımı* 1116, *h̄āce+ler* 1636, *ruh+lari* 2074, *çiçek+leriyle* 2484, *şaç+lari* 3265, *leb+lerüñi* 3508, *‘adū+laruñ* 4490, *nihān+lariñi* 5831, *māhī+leriyle* 5988, *sīne+ler* 6112, *‘aşık+laruñ* 6198,

Metnimizde sıfat-fiil ekleriyle geçici isim oluşturan bazı kelimelerde çokluk ekini alabilmektedir:

gören+ler 1952, *gören+leri* 2083, *işiden+ler* 5878, *viren+lere* 4346

“+lar, +ler” eki metnimizin kimi yerlerinden abartma anlamı katmak üzere kullanılmıştır:

Deryā+lara göre kef gibidür 215, *Ɔopdı gök+lerde nāle vü feryād* 894, *Beni od+lara şalduñ iy Yūsuf* 1115, *Ne+ler ide dağı bu rāy size* 1398, *Bunı diyüp kııurdı nāle+leri* 2648,

²¹² Çokluk kategorisinde ayrıntılı bilgi için, Nadir İlhan, *Türk Dilinde Çokluk*, Manas Yayıncılık, Elazığ 2009, ss. 1-224

‘*Āleme şaldı şavkı gavgā+lar* 2867, *Gel gör evvel gönül belā+larını* 3351, *Ay+lar giçe eylemeye nazar* 4217, *Niçe dögem gamıla taş+lara baş* 5371

Metnimizde bu ek sayı veya belirsizlik sıfatlarıyla kullanılarak hem sıfatta çokluk hem de sıfatın belirttiği isimde çokluk durumu ortaya çıkarmıştır. Bu durum günümüz Türkçesiyle çelişmektedir:

Niçe cān+lar revān dehāna gele 604, *Cümle hay+larda qalmayup hayvān* 2098, *İhvetüm baña çok cefā+lar idüp* 3692, *İki nerges+leri mūkahhal-i nāz* 3768, *Şad hezār āferin+ler ol ‘asele* 4134, *Bunca bānū+lar içre hār itme* 4687, *Birki hādīm+lere buyurdu revān* 4849, *Geliser evvelā yidi yıl+lar* 5121, *Biñ biñ ihsān+lar eylese aña şāh / Yüz o deñlü+lere sezādur o māh* 5162, *İy murādı kamu murād+laruñ* 6113

Türkçe kelimelerin dışında Arapça ve Farsça kelimelerin kendi gramer kuralları çerçevesinde çokluk kullanımlarına da rastlanmaktadır:

leṭāyif 11, *evtādı* 32, *aşfiyā* 50, *‘ulūm* 117, *esmāyıla* 124, *ümenā* 165, *enbiyā* 165, *rüsül* 176, *cinān* 222, *hācāt* 385, *berekāt* 385, *āfāk* 400, *aḳāribden* 547, *benū’l-‘allāt* 549, *kevākib* 673, *āsār* 722, *gürgān* 1435, *havādiş* 1683, *ümeme* 1935, *hadāyık* 1976, *ebrüvānı* 2184, *huddām* 2370, *selāsıl* 2756, *şükūfehā* 2775, *aḳribā* 3058, *server-i hūbān* 3204, *cevāhire* 3460, *ḳulüb* 4860, *rindān* 4979, *fūḳarā* 5182, *aḳkāma* 5212, *şalīhīn* 6106

Metnimizde Farsça bir kelime çokluk ifade etmesine rağmen bu kelimeye bir kez daha çokluk eki getirildiği tespit edilmiştir:

Yüzde büt dīnde büt-perestān+lar 4110

1.3.2.1.2. İyelik Ekleri

Adın karşılığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran bu ekler²¹³ metnimizde Türkiye Türkçesinden farklı olmamakla birlikte, hâl kategorisinden önce yer almak ve kalınlık-incelik uyumuna uygun kullanım özelliklerinden dolayı da Türkiye Türkçesiyle ortak bir özellik göstermektedir.

Metnimizde geçen iyelik ekleri şu şekilde tespit ve tasnif edilmiştir:²¹⁴

1. Birinci Teklik Şahıs İyelik Eki

Bu ek dönemin genel yapısına uygun olarak sonu ünlü ile biten isimlerde “+m”; sonu ünsüzle biten isimlerde “+um / +üm” yuvarlak-kalın ya da yuvarlak-incel yardımcı ünlüyle beraber kullanılır.²¹⁵ Metnimizde bu ekin genel görünümü şu şekildedir:

²¹³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri*, Şekil Bilgisi, s. 259

²¹⁴ İyelik eklerinin tasnifi için bkz. Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, ss. 352-353

çirāgāh+um 3743, *yüz+üme* 4105, *kıız+umı* 1550, *cism+ümde* 3961, *sücüd+umdan* 120, *sīne+müñ* 4185, *kuşūr+umıla* 3381, *tuḥfe+m durur* 2117, *el+ümile* 1118

2. İkinci Teklik İyelik Eki

Dönem metinlerine uygun bir şekilde bu ek ünlü ile biten kelimelere “+ñ”; ünsüz ile biten kelimelere yuvarlak yardımcı ünlülü “+uñ / +üñ” şeklinde²¹⁶ eklenmektedir. Metnimizdeki genek görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

kapu+ñ 1802, *kendü+ñi* 1041, *serv-i bālā+ña* 732, *tapu+ñda* 4022, *ana+ñdan* 2520, *vaşf+uñ* 232, *iṭā‘at+üñe* 4354, *dehān+uñı* 4201, *naḫd+üñde* 5460, *türāb+uñdan* 718, *dāğ+uñiçün* 4409, *dehān+uñdur* 4405, *ğarīb+üñdür* 2449

3. Üçüncü Teklik İyelik Eki

Bu ek dönemin genel yapısına aykırı bir durum sergilememekle birlikte metnimizde tamamen ünlü ile biten sözcüklere “+sı / +si”; ünsüzle biten sözcüklere “+ı / +i” şeklinde gelmektedir.²¹⁷ Metnimizde genel görünümü şu şekildedir:

derün+ı 872, *peder+ine* 2761, *harekāt+ında* 5314, *ser+inden* 4850, *şeybet+içün* 1147, *meyve+si* 1646, *hümā+sına* 102, *pāre+sin* 1142, *ḫabā+sını* 3577, *āyīne+sinde* 2859, *vefā+sından* 5018, *sāye+sinüñ* 580, *deryā+sıyıla* 4479, *meclā+sıdır* 4418,

Metnimizin bazı yerlerinde “kendü” ifadesinde “+sı” iyelik ekinin düştüğü tespit edilmiştir:

Ki ḫomaz kendü+ø(n)+de mecāzī vüçüd 42, *Şandı kendü+ø(n)+dedür hemān bu şadā* 2019, *Düş cevābını kendü+ø(n)+den şorayın* 5127, *İtdi kendü+ø+ye dürlü dürlü ilenc* 3415

Metnimizde “biri, kimi, gayrı” gibi bazı belirsizlik zamirlerinde üçüncü teklik iyelik ekinin ek yığılması sonucu iki defa kullanıldığı tespit edilmiştir:

Çok veled virdi ‘İşa bir+i+si Rūm 387, *Bir+i+sin itdi maḫzar-ı berekāt* 15, *Kızlarınuñ bir+i+sini alsun* 399, *Kim+i+si tercüme kim+i+si nazīr* 339, *Kim+i+sinüñ fezāsı tolu direm* 3110, *Anı vir baña gayr+i+sın n’iderem* 3441

²¹⁵ İncelediğimiz nüshalardan hareketli olan “S ve K” nüshalarında söz konusu olan yuvarlak yardımcı ünlüler birinci teklik ve ikinci teklik şahıslarda sıklık arz etmemekle beraber düz-dar yardımcı ünlüyle yazıldığı da tespit edilmiştir. Fakat dönemim genel temayülü çerçevesinde bu durum metne yuvarlak ünlülü şekilde yansıtılmış ve bu durum dipnotlarda nüsha farkı olarak belirtilmiştir.

²¹⁶ Birinci teklik iyelik ekinde görülen düz ünlülü ya da yuvarlak ünlülü yardımcı ünlü nöbetleşmesi ikinci teklik şahıs içinde aynen geçerlidir.

²¹⁷ Metnimizin kimi yerlerinde düz-dar iyelik eklerinin özellikle kökte yuvarlak ünlünün bulunduğu ve kendisinden sonra belirtme hâlinin kullanıldığı durumlarda yuvarlak-dar “göz+ü+ni 2608, yüz+ü+ni 3032, öz+ü+ni 4881” şekliyle hareketlendiği görülmektedir. Bu durum nüsha incelemelerinde “K” nüshasında ele alınıp belirtilmiştir.

Metnimizde “issi (sahip)” kelimesinin üçüncü teklik iyelik çekiminde kelime bünyesinde var olan “si” hecesinin düştüğü tespit edilmiştir:

Düzd olurdu metā^ç is(si)+sine kul 518, *Kāşki köñlege olan ihsān / Köñlek is(si)+sine ola-y-ıdı hemān* 1174, *Oğrı olurdu metā^ç is(si)+sine kul* 5793

4. Birinci Çokluk İyelik Eki

Dönemin genel yapısına uygun olarak bu ek ünlü ile biten kelimelere “+muz / +müz”; ünsüz ile biten kelimelere “+umuz / +ümüz” şeklinde eklenmektedir: Metnimizdeki genel görünümü şu şekildedir:

şübhe+müz 1401, *ğulām+umuz* 1623, *ad+umuzı* 5709, *hāne+müze* 1641, *cān+umuza* 3397, *‘ömr+ümüzde* 5800, *darb+umuzdan* 706, *ata+muzuñ* 5708, *cümle+müzüñ* 710, *birbiri+müzle* 1106

Metnimizin kimi yerinde tüm nüshalarda ortak olan “düz-dar” vokalli okunuşların bazıları gösterilmiştir. Bunların kullanımı şu şekildedir:

faşl+ımız 573, *sırr+ımızı* 5816, *tığ+ımuza* 649, *vaşl+ımızdan* 4645, *ceng+ımız* 708, *dil+ımız* 4120, *şerr+ımızden* 1370

5. İkinci Çokluk İyelik Eki

Dönemin genel yapısına uygun olarak bu ek ünlü ile biten kelimelere “+ñuz / +ñüz”; ünsüz ile biten kelimelere “+uñuz / +uñüz” şeklinde eklenmektedir: Metnimizdeki genel görünümü şu şekildedir:

hātır+uñuz 2120, *hāl+üñüzi* 640, *dürüg+uñuza* 5892, *el+üñüzde* 1478, *kendü+ñüzden* 810, *etbā^ç+uñuzla* 6000, *öz+üñüz* 5791, *bürāder+üñüzi* 5720

Metnimizin kimi yerinde tüm nüshalarda ortak olan “düz-dar” vokalli okunuşların bazıları gösterilmiştir. Bunların kullanımı şu şekildedir:

cedd+iñüz 1145, *keyd+iñüz* 4620, *hāl+iñüzi* 5802, *‘aql+iñuz* 1500, *aşl+iñuz* 641

6. Üçüncü Çokluk Şahıs İyelik Eki

Dönemin genel yapısı içinde tespit edilen “+ları / +leri” şekli metnimizde üçüncü çokluk iyelik eki olarak kullanılmıştır. Ekin metin genelindeki görünümü şu şekildedir:

cān+ları 2156, *yüz+lerin* 1720, *çuval+larını* 5795, *ciger+lerine* 598, *kol+larında* 2976, *dān+lerinden* 1933, *ebrū+larınıñ* 201, *göz+leriyle* 3295, *haber+leridür* 2503

Metnimizin kimi yerinde sıfat-fiil eklerinden sonra da iyelik ekleri tespit edilmiştir:

göresü+m 1376, *oda havf itdüg+üm* 1118, *ağladuğ+umı* 994, *sevdüg+ine* 946, *bağduğ+ınca* 2879, *ağladuğ+ın* 992, *gördüg+ini* 2421, *umduğ+uñ* 1764

1.3.2.1.3. Aitlik Eki

Dil uyumuna tabi olan ayrıca zamir ve sıfat yapımında da kullanılan Eski Anadolu Türkçesinde “+ğı / +kı / +ki” olmak üzere üç şekli görülen bu ekin²¹⁸ metnimizdeki kullanımı şu şekillerde tespit edilmiştir:

gözlerinde+ki nemiçün 154, *Yūsufda+ki tarāvet-i nūr* 1660, *anlarda+ğı nigāra göre* 2006, *evvel+ki şūretile* 2610, *Mağribde+ki ziyā-yı bedīd* 4309, *cigerde+ki cūşa* 5848

1.3.2.1.4. Hâl Ekleri

Anlam ve şekil ilişkisi açısından bir isimle başka bir ismin ya da bir isimle fiilin arasında ilişki kurmaya yarayan bu ekler²¹⁹ metnimizde Türkiye Türkçesinden farklı bir durum arz etmemekte, iyelik eklerinden sonra gelmekte ve kalınlık-incelik uyumuna uymaktadır.

Metnimizde geçen hâl ekleri şu şekilde tespit ve tasnif edilmiştir:

1.3.2.1.4.1. Yalın Hâl

Türkçede eksiz olarak (ø) kullanılan bu ek, sözcük ya da sözcük gruplarını özne göreviyle yükleme bağlamakta dolayısıyla özne ile yüklem arasında bir anlam ilişkisi oluşturmaktadır.²²⁰ Metnimizde yalın hâl kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

‘İlm-i ğaybında kāmīn-idi cihān+ø 8, *Hātif-i ğaybdan nidā+ø irdi* 1014, *Ne yılan+ø belki ejdehā-yı ‘azīm* 1842, *Hağ+ø yaratmışdur ol kadar zibā* 2005, *Çün Zeliḫā+ø uyandı ḫābından* 2750, *Çün şadef gibi tutdı Bāziḡa+ø gūş* 3516, *Enbiyā+ø rā‘iyān-ı ümmetdür* 3800, *Didi bir serv+ø kuç bu şimşādı* 4103, *Olsa ‘aşığ+ø nigār vaşlına ġarğ* 4886, *Çün bunı böyle didi Binyāmīn* 5805, *Derd-ile ġulġul itdi ol bülbül+ø* 6016

Metnimizde geçen zamirlerin yalın hâl çekimi ise şu şekilde tespit edilmiştir:

Gitdi ol ġamda ben+ø muḡīm oldum 324, *Sen+ø gönülde gönül seni cūyān* 96, *Hağğa ol+ø eyledi ḫaḡīḡī sūcūd* 42, *Biz atamuza ḫādimüz o+ø degül* 632, *Biz+ø şafāyıla ḡalavuz gide ol* 657, *Siz+ø ya cāsūs u yā-ḫōd oğrısız* 5703, *Olmadılar velī ki anlar+ø dūr* 2153, *Bāḡ-ı dilden olar+ø ki ber yidiler* 4146, *Dimedi kimse bu+ø kerāmetdür* 1778, *Ol+ø yiter baña kim Benī Ya‘ḡūb* 3249, *Çünki bunlar+ø ḡu‘ūd eylediler* 6064, *Güher-i pākūme*

²¹⁸ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 88

²¹⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 266

²²⁰ İsmet Gülsel Sev, *Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 45

olar+ø kändur 4422, *Kendü+ø ıurdı namāza itdi şürü'* 1332, *Kim+ø bulurdı Cenāb-ı Vaḥdete yol* 51, *Ne+ø gelür ehl-i cennete evvel* 242, *Biri+ø İshāk ü biri+ø İsmā'ıl* 356, *Cümle+ø mevcūd anuñ vücūdından* 1916, *Āh idüp didi Yūsufum ḡanı+ø* 1114, *'Acebā ḡanḡımız+ø günāh itdi* 1835

1.3.2.1.4.2. İlgi Hâli

İsimle bir başka ismi ilgi durumuyla bağlantılı hâle getiren bu ek²²¹ metnimizde ünlü ile biten sözcüklerden sonra “+nuñ / +nüñ”; ünsüz ile biten sözcüklerden sonra “+uñ / +üñ” şeklinde gelmektedir.²²² Metnimizde bu ekin görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

Dökülüp cümle pâyına şāh+uñ / Zıkr idüp pāk ismin Allāh+uñ 5833, *Düzdi 'aḡdin felek Süreyyā+nuñ* 5467, *Tāze servi biterdi ol bāḡ+uñ / Şāḡ-ı Tūbāsı gibi Uçmaḡ+uñ* 2173, *Nice cān+uñ berātıdur bu cemāl* 3504, *Ḥasret+üñ bārını götürmez kūh* 3708, *Didi hecr+üñ yūkin çeker muḡkem* 5421, *İḡvet+üñ kīn düşdi cānlarına* 3987, *Anuñıçün yidi iḡlīm+üñ şāhı* 2778, *Dāye+nüñ varıdı bir oḡlanı* 1052

İlgi hâli eki, zamirleri de herhangi bir isimle ilişkilendirmek üzere kullanılmaktadır. Fakat ilgi eki “ben ve biz” zamirlerine “+üm” şeklinde²²³ gelmektedir. Metnimizde bu şekildeki kullanımlar şöyledir:

Ne bilür var ben+üm gibi ne emīn 5208, *Sen+üñ işüñ olara luḡ ü vefā* 1725, *Şu resme düşdi an+uñ la'lı şevḡine 'uşşāḡ* 2168, *Sen bilürsin biz+üm şecā'atümüz* 705, *Rāst olmaz siz+üñ gibi merde* 1638, *Yūsufi anlar+uñ elinden ala* 696, *Eksük olmaz bun+uñ gibi bāzār* 2018, *Bunlar+uñ nesli kendülerden eşed* 326, *Hem-demi her kim+üñ ki bülbül olur* 3437, *Biri+nüñ gördüḡi beşir-i necāt / Biri+nüñ muḡbir-i nefir-i memāt* 5079, *Kendü+nüñ olmadı çün oḡlanı* 422, *Ba'zı+nuñ müyü çün siyāh ḡarir* 3811, *Her biri+nüñ cemālī şems ü duḡā* 1998, *Her kişi+nüñ dilin gümānladılar* 3791

İlgi eki bazı durumlarda son çekim edatlarıyla birlikte eklendiḡi isimle yüklem arasında anlam ilişkisi kurabilmektedir. Bu durum metnimizde de şu şekillerde tespit edilmiştir:

²²¹ İsmet Gülsel Sev, *Hâl Ekleri*, s. 119

²²² “+uñ / +üñ” “+nuñ / +nüñ” şeklinde olan bu ek, harekeli nüshalarda nüshanın büyük çoğunluḡuna hakim olmamakla birlikte “+iñ / +iñ”; “+niñ / +niñ” şeklinde harekelendiḡi tespit edilmiştir. Dönemin genel yapısı ve nüshalardaki yuvarlak ünlülü kullanımdaki temayül sonucunda bu ek metne yuvarlak yazımı dikkate alınarak aktarılmış ve bu durum dipnotlarda belirtilmiştir.

²²³ Harekeli nüshalarda “+üm” ekinin sık olmamakla beraber düz-dar ünlüyle “+im” şeklinde yazıldıḡı da tespit edilmiş; metinde yuvarlak yazım esas alınmış, bu durum dipnotla belirtilmiştir.

An+uñ-içün itdi devr-i mümted 182, *An+uñla olurdu her kârı* 523, *Ki senüñ-ile yâr ola Bârî* 1574, *Atdan indi senüñçün İsrâ'îl* 6046, *Didi bunu ben+ümiçün şatasın* 1607, *Ol Eylemez 'âleme ben+ümle nazâr* 4214, *Anı def' it biz+ümle dem-sâz ol* 4787, *Ah'terüm anlar+uñla raşşāndur* 4422

Bugün Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de tamlayan unsurunda mevcut olan iyelik ekinden sonra “+uñ / +üñ” ilgi hâli eki düşürülerek²²⁴ tamlayanın tamlanan ile anlam ilişkisi oluşturulabilmesi mümkündür. Bu durum metnimizde şu şekillerde tespit edilmiştir:

Hikmeti+ø bahrine habâb sipihr / Şun+i+ø berķına zerre tâbiş-i mihr 38, *İhveti+ø cevrini hikâyet iden* 922, *Geldi Yūsuf+ø kıtına ol Hindü* 1861, *Yüzi+ø nûrı haķâyıķ-ı ceberût / Boyı+ø servi hadâyıķ-ı melekût* 1976, *Nûnı+ø altında 'aynı şād-mişāl* 2311, *Varlıgum+ø zerresini ide tebāh* 3179, *Oldı sözden dehānı+ø gonçası teng* 4148, *Derdüm+ø aķbārın aña virsem ben* 5670, *'İzzeti+ø burcın üstüvār eyler* 6071

1.3.2.1.4.3. Belirtme (Yükleme) Hâli

Geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu bu durum²²⁵ eklendiği sözcük ya da sözcük grubunu cümlenin nesnesi yapan hâl ekidir.²²⁶ Metnimizde belirtme hâli eki ünsüz ile biten sözcüklerden sonra “+ı / +i”; ünlü ile biten sözcüklerden sonra yardımcı ünsüzle birlikte “+yı / +yi” şeklinde görülmektedir:

Metnimizde ek almaksızın (ø) belirtme hâli durumunda bulunan sözcükler tespit edilmiştir:

Yir+ø yaratdı kefi bihārından 14, *Gördi on bir nücüm+ø ü Şems+ø ü Kāmer+ø* 609, *Mür+ø incitme māra uğrarsın / Bār+ø yüklenme nāra uğrarsın* 1066, *Yüz+ø yire kıodı didi yā* Tevvāb 2010, *Sine+ø fıtar anuñ kıazāsına* 3252, *Āşikār itmezem nic'oldısa rāz+ø* 4604, *Gördi nāgeh düşünde yidi baķar+ø* 5102, *Bir hōş alma+ø getürdi Cennetden* 6144

Metnimizde “+ı/+i; +yı/+yi” eklerini alarak belirtme hâli durumunda bulunan sözcükler tespit edilmiştir:

Emrile 'abd+i mübtelā eyler 5, *Yūsufuñ anda gördi kışşasın+ı* 1009, *Evvelā Mālike virürdi zer+i* 2204, *Ādem+i aldamaķda māhirdür* 3028, *Anca çekdüñ ğamı belāların+ı*

²²⁴ İlgi hâli ekinin düşürülmesindeki en büyük sebep, ölçü ve kafiye gibi nazım kaidelerinden kaynaklanmaktadır.

²²⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 277

²²⁶ İsmet Güsel Sev, *Hâl Ekleri*, s. 187,

3880, *Şanem+i koñ o bî-niyāza tapuñ* 4124, *Yār-içün her belā+yı ide kabül* 4547, *Cevr+i komaz cefā+yı unutmaz* 4812, *Oğrı+yı burca pās-bān eyler* 5572

Metnimizde bazen iyelik ekinin üzerine belirtme hâli geleceği esnada belirtme hâli ekinin düştüğü tespit edilmiştir. Bu durumun kaynağını nazım kaidelerinde değil; Türkçenin eski dönemlerindeki belirtme hâli çekimlerinde aramak gerekir.²²⁷ Zira yükleme hâli kullanılmadan fiilin nesne hâlinde bulunması imkan dahilindedir.

Tā bile kudretin+ø ulu'l-elbāb 28, *Açlıgum+ø yād idüp benüm acı* 995, *Ḳodılar Yūsufulñ temāşāsın+ø* 2042, *Bu degül ol ki 'aqlum+ø aldı benüm* 3041, *Tişe đarbin+ø yir āhır āteş olur* 3993, *Sen şıduñ kāseyi yiyüp ni'amum+ø / Baña cev r eyledüñ görüp keremüm+ø* 4557, *Dānesin+ø şaçdı yire her dānā* 5580, *Sözüm+ø işit benüm ki toğrıdur* 5821, *Pirehen büyın+ø andan aldı revān* 6015

Yükleme hâli ekinin yönelme hâli işlevinde kullanımı:

Başdılar a+n+ı sen ziyān çekdüñ 1259

Metnimizde bir yerde nazım kaideleri gereğince yükleme hâli eki yönelme hâli ekinin yerine kullanılmıştır:

Da' vet eyleñ didi Zeliḫāyı / Tā vidā' eyleyeydi ol ay+ı 6138

Belirtme hâli ekinin zamirlerle görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

Ben+i tap yaḫ firāḫ u ḫasretile 502, *Sen+i zindāna mübtelā ider ol* 4774, *Biz+i de vāşıl eyle rahmetüñe* 6049, *Siz+i ben göricek didüm oğrı* 5810, *Şordı anlar+ı ol nigār aña tiz* 4435, *Bunlar+ı Ḥaḫ bahāne itdi hemīn* 1025, *Kendü+yi itdi ḫidmetüñe keniz* 3932, *Birin+i günde ḫa'r-ı çāha atar* 868, *Seyyidiken kimin+i çāker ider* 1516, *Ṭoyurup cümlesin+i ni'metine* 5997

Belirtme hâli eki “bu ve ol” zamirlerine dahil olacağı zaman ilgili kelimelerle belirtme hâli ekinin arasında zamir n’si diye adlandırılan bir ses²²⁸ ortaya çıkmaktadır. Metnimizde görünümü şu şekildedir:

Ṭoyladı rahmet-i Raḫīm a+n+ı 3, Di bu+n+ı gelse bir belā nāgāh 799

Metnimizde “kanı” sözcüğü kalıplaşmış biçimde kullanılmaktadır:

Ol yalan düş ḫan+ı ki ḫıla meded 938, *Didi ḫan+ı şebāb u şevḫ-i cemāl* 5420

²²⁷ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 71

²²⁸ Zamirlerdeki “...n...” sesi için bkz. Efrasiyap Gemalmaz, “Türkçede Bağlayıcı (Yardımcı) Ses Konusu Üzerine”, *Türkçenin Derin Yapısı*, ss.177-180 / Efrasiyap Gemalmaz, “Türkçe’de İsim Tamlamalarının Derin Yapısı”, *Türkçenin Derin Yapısı*, Belen Yayıncılık, Ankara 2010, ss. 251-253 / Cengiz Alyılmaz, “Zamir n’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir mi?”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, ss. 403-415 / Metin Karaörs, Ders Kitaplarındaki Yardımcı Seslerle İlgili Bilgi Yanlıları, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 19/2, Kayseri 2005, ss. 27-36

1.3.2.1.4.4. Yönelme Hâli

Sözcük ve sözcük gruplarında ya da cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu bu hâl kategorisi; adı yönelme ve yaklaşma işleviyle fiile bağlamaktadır.²²⁹ Metnimizde bu hâl eki, ünsüz ile biten sözcüklerde “+a/+e”; ünlü ile biten sözcüklerde “+ya/+ye” şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir. İşlevlerine göre şu şekillerde tasnif etmek mümkündür:

Yer, yön gösteren adlar ile diğer bir kısım adlarda yönelme görevinde yer tümleci oluşturur:

‘*Ākıl+e* ‘*ākılı çün* ‘*iḳāl oldı* 100, *İtdi ol sehv-içün* *Ḥudā+ya* *süçüd* 1291, *Bir yir+e* *ictimā* ‘*eylediler* 2100, *Ki bu serv+e ne tırfa hāl oldı* 3903, *Yūsuf+a* *çün yapışdı ol cellād* 4586, *Büt+e* *ṭapup ḥaṭālar* *eylemişem* 5385, *Ol semen nergesin+e fer virdi* 6024

Adı, “zaman ve süre” işleviyle fiile bağlar:

Her ne ādem ki irmedi o dem+e 46, *Nūhiçün kim hezār-sāl+e yaḳīn* 136, *Nedür eṣrāṭ-ı sâ* ‘*at+e evvel* 242, *Yarın+a* *katlana bugün bulup āb* 4430

Adı, “amaç, maksat bildirme, için, özgü” ilişkisi ile fiile bağlar:

Mürde+ye rûḥ oldı ḥaste+ye em 149, *Yūsuf+a dāye aldı İsrā* ‘*il* 1051, *Ṭavşan uyqusı virmeg+e pedere* / *Gürg şaydın+a gitdiler sefere* 1321, *Sa* ‘*y iderlerdi ḥıfzın+a gāyet* 2374, *Sākin itmeg+e sīne tābını* 3210, *Bāḡbān+a du* ‘*ālar eyleyeler* 4168, *Ḥizmet+e itdi serv gibi kıyām* 4665, *Çekmemeg+e belā-yı* *kaḥṭ cihān* 5587

Adı, “-den dolayı, -dığı için” şeklinde sebep ilişkisiyle fiile bağlar:

Hāmile oldı Yūsuf+a Rāḥīl 426, *Ṭatlu söz+e çü Yūsuf aldandı* 750, *Çıkmag+a* *korçar-ıdı bī-destür* 2277, *Peder olmag+a* ‘*ār ider pederüm* 2731, *Gerçi var vaşluñ+a dilümde yaḳīn* 3176

Fiildeki hareketin yönünü belirler:

Kūhdan itdi ferş+e evtādi 32, *Vardı Ya* ‘*kūb+a eyledi pā-būs* 727, *Mürde gibi gög+e dikildi gözi* 1111, *Gördiler çünkü kuş uşer kıyu+ya* 1563, *Nazar it sağ+a şol+a yā Mūsā* 2020, *Yir gubār olup evc+e itdi* ‘*urüc* 3091, *Esmeg+e başlasa şehirde nesīm* 3186, *Gidelüm gel bu gice zindān+a* 4974, *Taḥtdan taḥta+ya yöneldi yüzi* 6153

“açısından, ayrıca, bakımından, ile, karşı (zıtlık), süreklilik, şartıyla, beraberlik, -e görelilik” gibi çeşitli anlam özellikleriyle adı, fiile bağlar:

²²⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 280

Kādiriken yaratmağ+a bir dem 25, Kudretüñ haqqı kim añ+a yeksān 127, Tıtdı bilin kemer bahānesin+e 512, ‘İzzet itdi kemālin+e lāyık 1021, Boyamışlardı qan+a pīrehenin 1092, Nūr üstin+e nūr arturdı 2141, H̄ ěaceler nān+a şatdı cūbbesini 2211, Bensüz olmağ+a yoğ durur imkān 2895, Gög+e boyandı çarğ dūdumdan 3297

Aynı adın art arda tekrarlarından oluşan zarf görevinde ikilemeler kurar:

‘Aşık olmaz bu devlete yüz+e yüz / Yāri nerges gibi göre göz+e göz 3850

Adı, “miktar, fiyat ve oran” bildirerek fiile bağlar:

Alsa ādem bahāsın+a nānı 22, Kul olup kıymet+e şatılsam ben 1038

Yönelme durumundaki bir ad bir fiile birleşerek anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşturur:

Ger el+e girmese nefes bī-sīm 19, Boynum+a almışam za‘ifü’l-ħāl 91, Şanasın oğrı+ya taş añdurdı 690, Bunlaruñ etmegi yağ+a bandı 750, Ya‘nī ‘ahd+e vefā gözetdiler 879, Virdi gönlin yıl+e gözün āb+a 1200, Şevk+e şaldı cihān gibi cānı 2140, Bunı kim düşde göre hayr+a yora 3043, Niçe bir yanayım hayālin+e ben 4005

Eklendiği sözcük ya da sözcük gruplarını bazen bir edat vasıtasıyla yükleme bağlar:

Deryālar+a göre kef gibidür / Keffüñ+e göre bu heft-deryā 215, Yatdı dem-beste şubħ+a dek bī-cān 1129, Katre gibi ola biħār+a göre 2006, Üç gün+e dek taħammül itdiler 2188, Teşnenüñ şu+ya karşı ħālī nedür 3899, Şāmdan şubħ-gāh+a dek şiddīk 4130, Şubħ+a dek eyledi tavāf anı 4728

Yönelme hāli ekinin bulunma hāli işlevinde kullanımı:

Yandurup ‘ışkuñ od+a bende beni 105, Bir yañ+a şaff-ı evliyāu’llāh 442, Turmadı ol qarār+a eglendi 1075, Yaқaram anı hışmum āteşin+e 1153

Yönelme hāli ekinin ayrılma hāli işlevinde kullanımı:

Olma iy nūr-ı dīde Dīdem+e dūr 733

Yönelme hāli metnimizde bir yerde nazım kaideleri gereği düşürülmüştür:

Qalbüñi itme bir nefes gāfil / Gāfil olmağ ħaṭā durur ‘āqil+ø 798

Yönelme hāli ekinin zamirlerle görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

Bañ+a²³⁰ eylerdi şefkat-ile naşar 320, Merkeş sañ+a ol Burāq durur kim 191, Ĥamd-i bī-ħad añ+a ki gāyeti yoğ 6, Yirse qurd anı biz+e ola ziyān 709, Didi Ĥağ virdi siz+e dīn-i güzün 6080, Çünkü Ya‘küb olar+a virmedi yüz 712, Anlar+a feyz ideydi nūr-ı yaқın 4111,

²³⁰ “ben ve sen” zamirlerinin yönelme hali aldığıında meydana gelen değışme için bkz. Leyla Karahan, “Türkçe’de Şahıs ve İşaret Zamirlerinin Yönelme Halindeki Genişlemeleri”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslar Arası Türkoloji Kongresi Bildirileri*, 18-20 Mayıs 2009, Türkistan, ss. 124-130

Anlar olmadılar buñ+a nigerân 2002, Zehr içürürdi bunlar+a taş taş 5832, Birin+e naķş irer birine zevâl 867, Birbirin+e muvâfiķ añlarıdı 4262, Oldı keremüñ kamu+ya maţma^c 224, Her kişi+ye ezelden oldı naşib 5927, Şadıķ olsa ne+ye olur lâyıķ 1030, Ne+ye şunsam elüme gelmişdür 3066, Kim+e yimek bititdi kim+e emek 3149, Kimse+ye söylemeye derd-i serin 1274

Farsça “be-” eki metnimizde yönelme işleviyle kullanılmıştır:

Hüsni öninde mâh halka-be-güş²³¹ 3671

1.3.2.1.4.5. Bulunma Hâli

Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren bu ek²³² ayrıca fiildeki hareketin zamanını da ifade edebilme özelliğine sahiptir.²³³ Metnimizde dönem özelliklerine uygun bir biçimde sadece tonlu şekli olan “+da/+de” biçimiyle tespit edilmiştir. Görünümü ve metindeki fonksiyonları şu şekildedir:

Adı, yer tamlayıcısı özelliğiyle fiile bağlar:

K’ola şahrâ-yı dil+de küh-i vaķâr 33, Arz-ı Ürdün+de var-ıdı bir çâh 872, Geh girüp hânesin+de âh itdi 1072, Milk-i Mağrib+de var-ıdı bir şâh 2294, Haremın+de emîn-i hânesiyem 3946, Yir cehennem+de meyve-i zaķķüm 4122, İrdi âhir kapu+da aña hemân 4510, Yiryüzin+de anuñ gibi gül-i pāk 5153, Yir+de emvâc-ı kulzüm-i insân / Gök+de cüş-i melâ’ik-i Raħmân 6053

Yön ilişkisiyle adı, fiile bağlar:

Üzerin+de aşıldı bir kandil 1019, Cümle cānib+de var hezār hezār 2027, Şâh önin+de piyâde oldılar 2131, Bir taraf+da sögilmeler sögilür 2930, Ağalar sağ u şol+da şevketile 2976, Yügrişüp sağ+da şol+da hācibler 3277, Bir bölük görđi gird-i Yūsuf+da 4139, Çākin ön+de bulur-ısañ anuñ 4609

Adı, fiilin zamanını bildirme ifadesiyle fiile bağlar:

Kıldı şeş gün+de şeş cihātı ‘ayān 24, Ğuşşā vaktin+de ğam-ğüsār olsa 591, Varıdı ol zemân+da bir ‘ālīm 1005, Cümle yaşın+da tutdı yaş gözünü 1042, Gözi bir lahza+da cihān avlar 2401, Oldı vaķt-i seher+de pür-jāle 3109, Didi iy vaķt-i ğuşşa+da yārum 3908, Kaķt sālın+de eglenür tüşe 5203, ‘Arz-ı hāl eyledi bu ešnā+da 5362

²³¹ be-güş: kulağa küpe; halka-be-güş: kulağı halkalı, küpeli anlamında kullanılmaktadır. Zira kölenin kulağının küpeli olması bu kelimenin mecazî olarak “köle” anlamında kullanılmasını sağlamıştır. İlgili kelime için bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 319

²³² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 289

²³³ İsmet Gülsel Sev, *Hâl Ekleri*, s. 329

Yalın ya da grup hâlinde çeşitli işlev nicelikleriyle zarf tümleci kurar:

Ola kuvvet+de pîl-i mest-ile bir 94, *Zilleti ma'nî+de iṭā'atdūr* 933, *Cüşse+de başı*
ḳubbe-i ḥamām 2041, *Cismi şāfi şadef+de gevherden* / *Zātı eşref şeref+de aḥterden* 2857,
Olmaz aña ḥabîblık+da bedel 3990, *Geçdi miḥnet+de niçe eyyāmı* 4154, *Şulḥ ḥōşdur belî*
yirin+de gerek / *Şabr eyüdüür velî yirin+de gerek* 4627

Adı, “muhtevasında, içinde olma, içinde bulunma” anlatımıyla fiile bağlar:

İlm-i ḡaybın+da kāmınidi cihān 8, *Bulmadum Türkî dil+de anı dürüst* 329, *Her ne*
söz+de ki ola bû-yı dürüg 1162, *Seyr iderdi şafā vü bāzî+de* 2368, *Yārem dilim+de*
tāzelenür söylemese yār 3870, *Didi ol söz+de fitne-rîzlere* 4079, *Söze gelse sözün+de*
yāridi 5054

Bulunma eki almış bir ad, başka bir adla yan yana gelerek tek bir ad veya ad değerinde bir kelime grubu oluşturabilir:

Şöyle kim yüz+de biri ḳalmışdı 2214, *İdemezdi birini biñ+de* ‘ayān 2236, *Bir perî*
şūret-i Zelîḥā+da 3151, *El+de bir tıflı var-ıdı anuñ* 4594

Sıfat ve ad tamlamalarının tamlayan ve tamlanan ögelerinde yer alarak sıfat ya da zarf görevi üstlenebilir:

Ki atamız ḳatın+da oldı kerîm 574, *İnce bili ḡamın+da ḳıl oldum* 2582

Sayı adlarında yaş bildirir:

Oldı kırkın+da pîr-iken bî-fer 5444

Adı, “miktar, derece vb.” ifadelerle fiile bağlar:

Yaş+da sen deñlü-y-iken İsmā'îl 773, *Yidi yaşın+da çün o bedr-i cemāl* 3319

Adı, “sebeplere, sebebiyle, yüzünden, bakımından, için vb.” ifadelerle fiile bağlar:

Kāzib añlar bizi bu söz+de peder 1135, *Gözlerüm ḥasretüñ+de tār oldı* 3177, *Gerçi*
çekdüm yolın+da bunca emek 3887, *Bu belā+da saña melāmet yok* 4757, *Nāle itmek+de*
neyde tutdum cāy 5429, *Rāyı nedür bu iş+de sulṭānuñ* 5639

Adı, “-e göre, açısından” anlamlarıyla fiile bağlar:

Ol şerî'at+de cāyız-ıdı meger 416

“-maḳ ve -ma'lı” mastarlarla birlikte bildirme eki alarak veya almayarak şimdiki zamanı bazen de yapılan bir işin yapılma sürecini karşılar:

Secde itmek+de oldı aña hemîn 41, *Ḥaḳ gözetmek+de er gibi ṭurasın* 2625, *Ādemi*
aldamaḳ+da māhirdür 3028, *Şeş cihet gözlemek+de çār oldı* 3176, *Beni sevmek+de*

fitneler çokdur 3983, *Meyve almağ+da ola mı toğrı* 4536, *Gerçi pend eylemek+de Yūsufā biz* 4811, *Beklemek+de kapuyı çābük ü cüst* 5596, *Olalum anı şaklamağ+da emīn* 5735

“-duğ, -dük” sıfat fiil ekinden sonra gelerek “-dığı zaman” ilişkisiyle sözcüğü fiile bağlar ve böylelikle bir zarf-fiil görevi üstlenir:

Bunlar öldük+de didi peygāmbere 291, *Güzer itdük+de hazret-i pederi* 508, *Gülşen olduğ+da aña nār-ı ‘azīm* 568, *Taşra çıktuğ+da hāneden o temīz* 4527

Bulunma durumunda bir ad, bir fiille birleşerek anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşturabilir:

Görüp anuñ şeref+de yulduzını 414, *Qalurıdum bu şübhe+de lā-reyb* 3174, *Qaldı hayret+de vālīh ü medhūş* 3744

Bulunma hāli “+da/+de” eki ile yapılırsa de bazen Uygur Türkçesinde olduğu gibi yönelme durumu eki yerine bulunma durumunun kullanıldığı görülmektedir.²³⁴ Bulunma hāli ekinin yönelme hāli işlevinde kullanımı:

Qodı İshāq öninde eyledi al 374, *Būsitānum+da yaraşur bu ferīd* 503, *Seni kanğı kuyu+da gizlediler* 1215, *Qonmadı gen demür+de ol cevher* 3079, *Qardaşınıñ yükün+de qodı nihān* 5783, *Şaklayan bāruñuz+da mālñuzı* 5802

Bulunma hāli ekinin ayrılma hāli işlevinde kullanımı:

Yūsufi hasretin+de bunca zemān 139, *‘Adlile geçdüñ-ise dünyā+da* 310

Metnimizde bulunma hāli eki “qanda (nerede)” kelimesinde kalıplaşmıştır:

Didi kan+dasın iy peder kan+da 855, *Qan+da bānū-yı Mısr kan+da gulām* 4616

Bulunma hāli ekinin zamirlerle görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

Hande sensüz bulunmaya ben+de 805, *Sen+de ne hadd ola ya niçe vücūd* 951, *Açdı dürc-i su ‘ālīn an+da hemīn* 239, *Biz+de yimiş yoğ anı and içerüz* 1431, *Varısa siz+de pāklik hevesi* 4116, *Bun+da da gūş olundı hem o nidā* 2103, *Añlamadı bular+da hıqd ü nifāq* 726, *Ki qomaz kendü+de mecāzī vücūd* 42, *Her kişī+de olur tevābī‘-i zāt* 1728, *Her ne+de bulsa bñ-yı dildārı* 4906, *Kim+de kim ola şāfī gevher-i qalb* 660

Farsça “der-” ve “ender-” ekleri de metnimizde bulunma hāli işlevinde kullanılmıştır:

Der-miyān itdi yolına cānı 1963, *Reng-der-reng zeyn ü zīverler* 3027, *İtdi Haqdan halāşını der-h āst* 4505, *Evvel-i ‘ışq mağv-ender-mağv* 2756, *Ādemī bahri mevc-ender-mevc / Tıtdı eṭrāfī fevc-ender-fevc* 3092, *Olur aḡşāmı tār-ender-tār* 4954

²³⁴ Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, s. 354

1.3.2.1.4.6. Ayrılma (Çıkma) Hâli

Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan bu hâl eki²³⁵ hareketin başlangıcını veya kaynağını gösterme niteliğine sahiptir.²³⁶ Metnimizde “+dan/+den” şeklinde tonsuz biçimiyle devrin kullanımına uygun bir durum arz etmektedir. Görünümü ve metindeki fonksiyonları şu şekildedir:

Bir fiilin çıkış noktasını, hareketin nereden başladığını ya da ayrılma durumunu bildirir:

İrmez an+dan şımāh-ı cāna nidā 2, Çekdiler müzesini pāyın+dan 832, Şan ufuk+dan göründi şu'le-i nūr 2049, Turdı yir+den nite ki mest ü harāb 3326, K'iy gülin yitüren gülistān+dan 3728, Sıçradı h'āb-geh+den ol bīdār 4503, Leblerin+den ağıtdı āb-ı beķā 5439, Toprağum+dan çıka meger ki buhār 6180

Eklendiği adı, fiile “-den dolayı, -dığı için” ifadesi ve sebep-sonuç ilişkisiyle bağlar:

Fürkatın+den cemād iderdi fiğān 260, Hār+dan oldu pāyı şad pāre 835, Ağlamak+dan gözinde kalmaya nūr 1058, Güldi dildārnuñ hiṭābın+dan 2750, İncinüp zaḫmeti melālin+den 3055, Hāke sürmek+den ola gözleri tār 3862, Tāb+dan oldu mū gibi pūr-tāb 4559, Dilleri çün pūr oldu ḫayret+den 4704, Ol sebep+den gam-ıla ağlasa zār / An+dan olurdu her kişi bī-zār 5263, Sīnesi ṭoldı şevķi tābın+dan 6096

Zaman gösteren adlarda fiilin zamanını bildirir:

Geldi çün 'aqlı birki sāt+den 1113, Beni zencire çokdan itdi esir 2674, Yudu 'ahd ābyıla ol dem+den 3082, Ol zemān+dan ki vaşlına irdi 3143, Kūs-ı sultān şehir+den itdi fiğān 5002, Ki bular kāzib-imiş evvel+den 5826

Eklendiği adı, fiile bir nesnenin hangi maddeden yapıldığını veya oluştuğunu gösterme ilişkisi ile bağlar:

Yir yaratdı kef-i biḫārın+dan / Gökler itdi añun buḫārın+dan 14, Nāmı anuñ ki evliyā+dan olur 943, Kubbesin ābanōs-ı esved+den 2247, Nūr+dan kubbeyile māl-a-māl 3012, Kıl kaşuñ+dan kemān müjeñ+den tīr 4204, Etmek oқın+dan ire cāna ḫadeng 5122, Müşg+den toz itdiler yāya 5469

Fiildeki oluş ve kılışın yer ve yönünü gösterir:

Peyk-i vahy irdi cenb-i ḫazret+den 1284, Geldi gök+den melek beşāretile 2104, Bir taraf+dan şabā hevā-engiz 2423, Kubbe-i lāciverdi+den didār / 'Arz idüp şaldı 'āleme

²³⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 301

²³⁶ İsmet Gülsel Sev, *Hâl Ekleri*, s. 387

envār 3221, *Baňa geh sağ+dan irdi geh şol+dan* / *Mekr ü efsün oğudı her yol+dan* 4563, *İki cānib+den ol iki müştāk* 6050

Hoşlan-, kork-, kurtul-, nefret et-, sakın-, usan-, ürk- gibi bir duygunun etkisi altında kalma gösteren fiillerden önceki tamlayıcılara gelir:

Güldür endāmı hār+dan şaқınıñ / *Hātırını ğubār+dan şaқınıñ* 813, *Cān nice nefret itmeye ten+den* 1068, *Hāk+den pāk idüp o meydānı* 2261, *Haber-i h̄'āb uyardı h̄'ābın+dan* 2548, *Yudı 'ahd ābıyıla ol demden* / *Dehenin nāle+den gözin nem+den* 3082, *Bun+dan ol tañ budur ki nefret ider* 4641, *Pākiken dāmenüm hıyānet+den* 5141

Eklendiği adı, “konuşmak, söz etmek, bahsetmek vb. bazı fiillere “hakkında, üzerinde” anlatımıyla bağlar:

Söyle efsāne-yi tecellī+den / *Eyle 'āşıqlara tesellī+den* 3216, *Haberüm var saňa ğarībūñ+den* / *Yiten āvāre 'andelibūñ+den* 3723, *Sūzişin+den aña su'āl itdi* 4730, *Sāller+den beyān ider hālāt* 5118, *Hātırın şordı qahr-ı zindān+dan* 5194

Eklendiği adla daha sonra gelen sıfat arasında karşılaştırma ilişkisi kurar:

'Adem evlā durur vücūdum+dan 120, *İlla Yūsuf bular+dan ekmelidi* 542, *Pāk olan iy vücūdı pāk şu+dan* 1582, *Keşreti fark ider mi vaħdet+den* 3160, *Sözi lezzetlü qand ü havlā+dan* 3767, *Seng+den saħt odur ki senge tapar* 4129, *Ki yaқındur baňa qamu şey+den* 4502, *Reņg-i meşşāta+dan mu'arrā yüz* / *Çini āyine+den mücellā yüz* 5490

Eklendiği adı fiile zarf ilişkisi ile bağlar:

Cān+dan aňardı Yūsufuñ adın 524, *Beni zencire çoқ+dan itdi esir* 2674, *Dil-i ğam-didesin+den eyledi āh* 3038, *Ṭālib-idi cemāline dil+den* 3227, *İtdi ol mübtelā ciger+den āh* 4150, *Cān u dil+den sevüp cemālini ben* 4713, *Bir ağız+dan idüp naşihatlar* 4763

Aynı kelimenin veya zıt anlamlı kelimelerin art arda çıkma ve yönelme durumlarına girmiş biçimleriyle, zarf görevinde, eş veya zıt anlamlı ikilemeler kurar:

Nūr-ıdı baş+dan ayağa muṭlaқ 436, *Lu'bi ğün+den ğüne füzün itdi* 752, *Ġayr+dan 'ayna tevbe istiğfār* 3717, *Farқ+dan cem'a eyleye seferi* 4301

Eklendiği adı, başka bir ad veya fiile, bir bütünün parçasını gösterme veya o bütünden gelme ilişkisi ile bağlar:

Evvel ol ğire sāyir ümmet+den 272, *Āl-i Ya'қūb+dan ya bir ādem* 1159

Eklendiği ismi fiile “mensup olma, ait olma, ... yerden gelme” anlam ve ilişkisiyle bağlar:

Cān-ısañ di nice cihān+dansın / Hān-ısañ nice hānedān+dansın 2620, *Şeh muqarreblerin+den iki cüvān* 5076

Eklendiği adı fiile “ile, vasıtası ile” anlamını veren bir görev ile bağlar:

Birisi ğamze+den işāret ider 4099, *Dāma düşürdüm anı dāmen+den* 4542

Bir bütünü bildirir, adı fiile bütünlük ifadesi ile bağlar:

Hem kamu+dan şırātı öñ geçer ol 282, *Şaklanur servi çeşm-i nergesden / Şaklamaz diyü çeşmi herkesden* 2864

Çıkma hâli eki almış bir ad, başka bir ad veya ad soylu kelime ile çıkma grubu oluşturabilir:

K'iy ciger-güşesin+den ayru za'if 3721, *Açlık şiddetin+den acıñuzu* 5683

Eklendiği adı, fiile “takiben, izleyerek” anlam ve ilişkisi ile bağlar:

Anuñ ucın+dan iresin gence 1536, *Ṭurdum irdüm revān kafāsın+dan* 4541

Metnimizde ayrılma hâli dize sonundaki kâfiye kaygısından dolayı bir yerde bulunma hâli işlevinde kullanılmıştır:

Dil ki bir kaṭre hūn-ıdı ten+den / Gitdi ağladuğum dem ol benden 3964

Eklendiği adla birlikte anlamca kaynaşmış birleşik fiiller oluşturur:

Çün dāmenüñi kıomadı el+den 199, El çeküp cümlesi ri'āyet+den 831, *Seni yol+dan çıkardı çün İblīs* 966, *Bî-ḥaber oldı kendü+den gitdi* 3324

Eklendiği sözcük ya da sözcük gruplarını bazen bir edat vasıtasıyla yükleme bağlar:

Şimdi+den girü aña vir destūr 504, *Dōst+dan ayru her ki ḥande kıılır* 806, *Āb+dan taşra taş varıdı meger* 890, *Bende yoq ğam+dan özge sermāye* 2478, *Sen+den evvel umardum ümīdi* 4684, *Cān+dan artuq teninde yoq noqşān* 5556

Metnimizde ayrılma hâli ekinin zamirlerdeki kullanımını şu şekildedir:

Ben+den i'rāz idesin ḥāşāk 3191, *Dilerem sen+den iy Raḥīm ü Ğafūr* 155, *Qaldı İslāma an+dan iki delīl* 356, *Didiler biz+den olmadı ammā* 2103, *Yandı siz+den bu pīr-ile o yetīm* 1463, *Yūsuf anlar+dan alduğını hemān* 5724, *Bun+dan ol tañ budur ki nefret ider* 4641, *Bî-ḥaber oldı kendü+den gitdi* 3324, *Birbirin+den kıpışdı ilvānı* 820, *Her birin+den bu nūr oldı çü ğayb* 1661, *Bend-i zülfüñ bu tābı kim+den alur* 1906, *Ne+den oldı bu ğonça-i zanbaq* 1905, *Qankısın+dan şafāñ olursa eger* 4073, *Yūsuf ammā kamu+dan aḥsenidi* 435, *Şaklamaz diyü çeşmi herkesden* 2864, *Cümlemüzden mufazzal itdi seni* 5981, *Gelmedin kimse+den cevāb u kelām* 1840

Metnimizde Arapça kökenli olan “ez-” eki ayrılma hâli işlevinde kullanılmıştır:
Ba‘d-ez-ân didi iy resûl-i emîn 1344

1.3.2.1.4.7. Vasıta Hâli

Sözcük ve sözcük gruplarını durum ve zaman anlamıyla yükleme bağlama görevinde kullanılan bu hâl eki²³⁷ metnimizde “+(y)ile / +(y)ıla / +yla / +yle / +la / +le” şeklinde kullanımları tespit edilmiştir. Kullanım esnasında kalınlık-incelik uyumu göz ardı edilmemiştir. Bu ekin metnimizdeki görünümü şu şekillerde tespit edilmiştir:

‘Aded+ile yidi ulu sulţân 2793, *Oldı şahrâ hilâl ü bedr+ile pür* 3094, *Zinet it zernigâr câme+yile / Ser-bülend eyle ter ‘imâme+yile* 4874

‘Kalmadı gözde h‘âb eşeri taldı âb+ıla 2460, *Raht ü baht+ıla eylemişdi sefer* 1521, *Höş koğu+yıla âşikâr olasin* 4622, *Mâ+yıla gâlib olsa zen erine* 251

Bunca fâzlı+yla zulm olundu aña 292, *Deşne darbı+yla ölse yig bir dem* 652, *Geh yakup ‘âlemi o tâbı+yla / Gâh garğ itdi eşki âbı+yla* 6162,

Oldı feyz-i muqaddesi+yle ‘ayân 8, *Cân gözi+yle iderdi aña nigâh* 525, *Nür-ı ‘ilmi+yle zeyn iden cânı* 931, *Bile olaydı tâ teni+yle tenüm* 6190

Virse hikmet+le olmaya zallâm 1944, *Bu şasâvet+le tañ mı size eger* 1466, *Sözde nâmuñ+la zıkr ola nâmunum* 3714, *Yu yaşuñ+la bu harfî nâmeñden* 4625

Eski Türkçe’de vasıta eki olarak kullanılan “+(1)n”²³⁸ eki metnimizde sınırlı da olsa vasıta hâli göreviyle kullanılmıştır:

Gündüz+in yazıda şubânı bizüz 633, *Ki ire gence añsuz+ın derviş* 2881, *Boyadı gökleri dūd-i duhân kaçā+n gelesin* 1086, *Yūsuf oğlanuğ olmağ+ın ol dem* 836

Farsça “bâ- / be-” ön ekleri metnimizde kimi yerlerde vasıta hâli göreviyle kullanılmıştır:

Bî-höd olmasa bâ-Hudâ olmaz 1986, *Hây u hüy arasında bâ-heybet* 5184, *Pençe urup yolardı bâ-müya* 3858, *Ol ten üzre bu pîrehen be-mişâl* 4304

Arapça “bi-” ön eki de metnimizde kimi yerlerde vasıta hâli göreviyle kullanılmıştır:

Farğ-ı nâzük bi-‘aynihî mâbeyn 4055, *Ki yalandur olar bi-ħaqq-ı Hudâ* 1430, *İrmedüñ ol deme bi-ħamdî’llâh* 962

²³⁷ Birol İpek, “Türk Dilinde Vâsıta Hâli”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 23, Konya 2008, ss. 63-97

²³⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997, s. 237

1.3.2.2. Sıfatlar

Adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlere Sıfatlar, anlam ve işlev bakımından kendi varlıklarını ortaya koyabilmek için mutlaka yanlarında bir isimle birlikte kullanılırlar.²³⁹ Birlikte kullanıldıkları isim ne şekilde bulunursa bulunsun sıfatlar hiçbir çekim eki almazlar.

1.3.2.2.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları niteleyen, yani varlıkların durumlarını, biçimlerini, renklerini, özelliklerini, kokusunu, tadını vs. kısacası nasıl olduklarını gösteren kelimelerdir. Varlıkların ne kadar niteliği varsa o kadar da niteleme sıfatı vardır.²⁴⁰ Metnimizde bu sıfat çeşidine oldukça fazla rastlanmaktadır.

Metnimizde geçen bu sıfat çeşidinin kimisi Türkçe kökenlidir:

ğara mūr 126, *yüce ħadri* 151, *büyük kemāliyiğün* 151, *ğatlu sözüñ* 781, *ğayru yetīm* 975, *ğaş yürekli* 980, *ğorğulu düşlerüm* 1117, *yavuz yıl* 1149, *ulu yola* 1253, *ğoğrı sözlere* 1314, *ağşılı bāzār* 1512, *ğuşca cānı* 1559, *egri sözini* 1613, *ğuru ħurşa* 2213, *ince bilin* 2333, *ğüzel cüvān* 2395, *ğüneş yüzlü* 2721, *ğur kemerlü* 2937, *ğök çemen* 3013, *ğuru yire* 3044, *gen demürde* 3079, *yağ diken* 3080, *ğolu direm* 3110, *ela gözleriyle* 3295, *eski nemed* 3534, *ğatı ħoñline* 3868, *ğaş bağırlu* 3867, *ğusuz cigeri* 4167, *dürlü zeyn* 4273, *ağ ħül* 4304, *ekşi yüzlü* 4780, *acı sözlü* 4780, *odlu yüregine* 4792, *ğovuk demür* 4816, *acı cevāb* 4847, *yoğ belā* 4901, *ğoñ peşimānī* 4923, *bağılu ħapular* 5096, *aruğ sığır* 5104, *ğöklü dırağtı* 5757, *ğizlü destānı* 5835, *yarar bizā‘atümüz* 5958, *altı oğlı temām* 417, *temām biñ* 5595

Metnimizde kimi yerde sıfat tamlaması ve ad tamlaması biçiminde kelime gruplarından²⁴¹ oluşan niteleme sıfatları tespit edilmiştir:

ğaş yürekli ħardağlar 980, *ğüneş yüzlü dilberine* 2721, *ğur kemerlü ħamer* 2937, *ğoç alınlu sığın* 2950, *çenār boylu şanem* 4106, *la‘l ayağlı tezerv* 4249, *āhen geyimli cündiler* 5177, *ğitne gözülü keniz* 4070, *ğand sözlü keniz* 4070, *ğağ ħanatlu pervāne* 4729

Metnimizde zamirlerden türetilmiş niteleme sıfatları tespit edilmiştir:

ancılayın kimesne 313, *buncılayın metā‘dan* 1764, *sencileyin ħabibe* 4782

Metnimizin kimi yerlerinde asıl görevi zarf olan “böyle ve eyle” kelimelerinin niteleme sıfatı olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir:

²³⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 333

²⁴⁰ Recep Toparlı, *Türk Dili*, Seyran Yayınları, Sivas 1993, s. 52

²⁴¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 351

böyle māyilsiz 1140, *böyle nā-murādam* 4336, *eyle ni‘met* 4322, *eyle zindān ki* 4775
Metnimizde Türkçe bir kelime ikileme ile pekiştirilerek niteleme sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

dürlü dürlü āşūba 401, *dürlü dürlü hikmetler* 6137, *meyveler ... yük yük* 4660

Metnimizde niteleme sıfatı göreviyle kullanılan kelimelerin çoğunluğunu dönemin dil anlayışından ötürü Arapça ve Farsça kelimeler oluşturmaktadır. Arapçadan dilimize girmiş olan sözcüklerden niteleme sıfatı olarak kullanılanlar Farsçaya göre oldukça fazladır. Bunlar içinde Arapçadan geçmiş bazı niteleme sıfatları şu şekildedir:

haḳīḳī sücūd 42, *cümle-i ma‘düm* 129, *mükerrem ādemdür* 163, *münkesir ḳalbūñūñ* 976, *mecrūḥ cismūñ* 976, *ḥasūd iḥ vāñūñ* 1122, *nuṭḳ-ı faṣīḥ* 1334, *‘ayni belā* 1349, *cemāl-i cemīl* 2014, *laṭīf dīdārı* 2252, *ḥāb-ı rāḥat* 2598, *‘ahd-i mezkūra* 3153, *cemīle kenīz* 3478, *ḥabīb-i ezel* 3990, *ḥavz-ı kebīr* 4054, *ṣanavber-i mevzūn* 4308, *‘ayār-ı kāmīl* 4314, *ṣūret-i ḥayālīdür* 5110, *Ḥudā-yı ‘azīz* 5834, *ḍalāl-i ḳadīm* 6018, *‘ālem-i fāniden* 6153

Metnimizde Arapça kökenli kelimeler bazı Türkçe yapım ekleri olarak niteleme sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

habbesüz ... kāh 111, *ḳālsüz ḳalbe* 4740, *belālu bülbülden* 4766

Metnimizde yine asıl görevi zarf olan “bu resme (böyle), ol resme (öyle)” gibi Türkçe ve Arapça kelimelerin niteleme sıfatı olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir:

bu resme niṣāne vü peygām 3770, *ol resme cismi vü cānı* 3632

Metnimizde Farsça kökenli kelimeler de niteleme sıfatı göreviyle geniş bir kullanıma sahiptir:

hoş demdür 12, *kem erdedür* 514, *nā-resīde Yūsufumı* 812, *‘ömr-i dırāz* 1011, *nezāre-i nā-pāk* 1665, *Eflaḥ-ı bed-nām* 1840, *cemāl-i bī-mānend* 1897, *çirkin bū* 1938, *verd-i ter* 2057, *peyveste ḳaşlaruñ* 2530, *yāḳūt-ı sūrḥ* 2960, *āsān ṭarafda* 3062, *dilber-i nihānī* 3562, *zer-ḥırīde ḳulam* 3936, *dīv-dest üstād* 4240, *ṣehd-i nuṭḳ u ṣīr-āmīz* 4602, *meh-i nev* 4985, *ruḥ-ı gülgün* 5264, *ṣems-i tāb-efṣān* 5553, *cüst ḳula* 5784, *sünbül-i ṣeb-reng* 6110, *āh-ı derd-nāk* 6159, *Nīl-i kebūd* 6168, *zaḥm-ı dürüst* 6187

Metnimizde Arapça kelimelere Farsça bazı eklerin getirilmesi ya da Farsça isimlere Arapça bazı kelimelerin dahil olmasıyla oluşan niteleme sıfatları da tespit edilmiştir:

zav‘-ı nā-maḥdūd 63, *üns-i bī-vesīle* 178, *pīr-ı za‘īf* 987, *mār-ı pür-semdür* 1191, *āfītāb-ı ‘ālem-süz* 1592, *Eflaḥ-ı siyeh-manzar* 1811, *perī-ṣıfat ḳız* 2364, *sürür-ı ḡam-nākān* 2400, *medḥ ü ṣenā du‘ā-āmīz* 2851, *Yūsuf-ı cihān-ārā* 3218, *āfītāb-ı ‘ālem-tāb* 3502,

ḥabīb-i ʿālem-sāz 3991, *cān-fizā leblerinden* 4280, *kenīz-i meh-revnaḳ* 4697, *çaḥ-ı bed-ḥarekāt* 5285, *mürġ-i ḥōṣ-elḥān* 5556, *nesīm-i ʿĪsī-dem* 6006, *ḥāb-ı bī-gaflet* 6091

Metnimizde Farsça kökenli kelimeler bazı Türkçe yapım ekleri alarak niteleme sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

kemerlü ḳamer 2937, *baḥtulu ... ġarīb* 3696, *rū-yi cānānsuz* 4278, *yārsuz ... bāġ* 4978

Metnimizin kimi yerlerinde Arapça ve Farsça kelimeler ikileme ile pekiştirilerek niteleme sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

gūne-gūne taʿām 6060, *tabla tabla ṭabaḳ ṭabaḳ zer ü müṣġ* 5185, *tāze tāze recālar* 5873, *meyveler ... seped seped* 4660, *ṭurfā ṭurfā nigār* 3481

1.3.2.2.2. Belirtme Sıfatları

Varlıkların yerini işaret yoluyla gösterme, sayılarını, miktarlarını bildirme, belirsilik biçiminde gösterme ya da onları soru yoluyla belirtme görevinde kullanılan sıfat çeşididir. Adları işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten bu sıfatları²⁴² şu şekilde tasnif edebiliriz:

1.3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkların yerini işaret yoluyla gösteren bu sıfatlar²⁴³, metnimizde şu şekilde tespit edilmiştir:

bu

Birinci derecede uzak olan varlığın yerini işaret yoluyla gösteren bu sıfatın metnimizdeki görünümü şu şekildedir:

bu cihān 10, *bu fiġānı* 1096, *bu belāyıla* 2897, *bu üstür-i miskīn* 3669, *bu ḥarfden* 4487, *bu gence* 5502, *bu nazmı* 6201

şu

İkinci derecede uzak olan varlığın yerini işaret yoluyla gösteren bu sıfat, metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

şu mürdeyem 5252

şol

ikinci derecede uzak olan varlığın yerini işaret yoluyla gösteren bu sıfatın metnimizde görünümü şu şekildedir:

²⁴² Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, s. 41

²⁴³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 385

şol âdem 478, *şol gulâmı* 3390, *şol kişiye* 5846

ol

İşaret edenden oldukça uzakta olan varlıkları gösteren bu sıfatın metnimizde kullanımı şu şekildedir:

ol hazinenüñ 66, *ol gürg-i nefsi* 1337, *ol sulţān* 2588, *ol ġarīb* 3696, *ol pür-ġam* 4921, *ol cem' içinde* 5238, *ol meyvenüñ* 6147

Metnimizin kimi yerlerinde “ol” sıfatı bünyesindeki ünsüzden yoksun “o” şekliyle tespit edilmiştir:

o meclisüñ 229, *o hüsne* 1900, *o dilber-i hübān* 2275, *o yāreden* 3631, *o server-i rindān* 4979, *o yirde* 5155, *o cāna* 6200

iş bu

“İşte bu” anlamını içerecek şekilde metnimizde kullanılan bir işaret sıfatıdır:

iş bu biryān 379, *iş bu yetīm* 574

1.3.2.2.2. Sayı Sıfatları

Varlıkları miktar, sıra, üleştirme, topluluk vb. bakımlardan belirten bu sıfatların²⁴⁴ metnimizdeki görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

1.3.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir enār 1018, *iki havz-ı kebīr* 4064, *üç su 'āl* 240, *altı oġlı* 417, *yidi ulu sulţān* 2793, *sekiz Uçmağ* 4368, *toğuz yumruğ* 1839, *on bir sülāle* 434, *on iki sāl* 607, *on sekiz yaşda* 5444, *yigirmi direm* 3441, *kırk altun* 4249, *elli yıl* 1544, *yüz fütūh* 5570, *iki yüz dürc* 2960, *üç yüz on üç resūle* 313, *biş yüz yıl* 5986, *biñ 'ālem* 25, *iki biñ har-vār* 2957, *on iki biñ dilīr* 1971, *on sekiz biñ cihāna* 162, *yigirmi biñ zer* 3308, *üç yüz biñ atlu* 6037

Metnimizin bir yerinde “biñ” kelimesi tekrar edilerek ikileme şeklinde asıl sayı sıfatı oluşturulmuştur:

Biñ biñ ihsānlar eylese aña şāh 5162

Metnimizde kimi yerlerde Farsça sayıların asıl sayı sıfatı olarak kullanıldığı da tespit edilmiştir:

yek dōst ... yek pōst 3006, *dü serv-i sehī* 4369, *çār rükninde çār der* 5595, *penç engüşt* 839, *şeş günde şeş cihāti* 24, *heft düzağ* 4359, *heşt-behişt* 4245, *nüh tarem* 4258, *şad*

²⁴⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 182

āfet 818, *dü şad mefreş* 2958, *hezār-sāle* 136, *şad-hezār āferinler* 5400, *hezār hasretile* 1083, *hezār zübān* 2236, *hezār kamer* 3489, *hezār şevketile* 6039, *pāre-i lāh* 3545

1.3.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

āhir kapuda 4510, *sāl-i evvelde* 5627, *evvelki şūretile* 2610, *ikinci dārına* 4343, *dördüncü gün* 6156, *yidüncü evde* 4360, *sāl-i şānīde* 5628, *hāne-i şāliş* 4355, *sāl-i rābi‘de* 5630, *sāl-i hāmīde* 5631, *sāl-i sādīde* 5632, *sāl-i sābi‘de* 5633, *dār-ı heftüm ... dāyir-i heftüm* 4248

1.3.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

Metnimizde kesir sayı sıfatı bir yerde tespit edilmiştir:

vuşlat-ı tām 3145

Metnimizde iki ayrı yerde de isimleşmiş kesir ifadesine rastlanmıştır:

Şöyle kim yüzde biri kalmıştı 2214, *İdemezdi birini biñde ‘ayān* 2236

1.3.2.2.2.4. Topluluk Sayı Sıfatı

Metnimizde sadece bir yerde tespit edilmiştir:

Toğdı andan ikiz iki mişbāh 360

1.3.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Kişileri, nesnelere ve diğer kavramları karşılayan adları; sayı, miktar vb. bakımlardan kabataslak gösteren bu sıfatların²⁴⁵ metnimizdeki kullanımları şu şekillerde tespit edilmiştir:

anca

“O kadar çok” anlamına gelecek şekilde metnimizde belirsizlik zamiri olarak kullanılmıştır:

anca biñ ‘ālem 25, *anca teftiş* 516, *anca kuvvet ü fer* 3077

az

Metnimizde birkaç yerde “alışılmış olandan umulandan eksik, kısa” anlamlarına gelecek şekilde üç yerde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

az yaşında 541, *az elemün* 554, *az zemānda* 4424

²⁴⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 39

ba‘zı

Metnimizde “bir grup içinde belirsiz üyelerin her biri” anlamını ifade edecek şekilde kullanılan belirsizlik sıfatıdır. Kullanımları şöyle tespit edilmiştir:

ba‘zı veled 243, *ba‘zı tercümesi* 338, *ba‘zı ruvât-i kışşa-i çāh* 934, *ba‘zı a‘zāsını* 1137, *ba‘zı insāna* 1664, *ba‘zı fermānda* 3942

be-küllü

“Çok fazla, oldukça fazla” anlamlarını ihtiva edecek şekilde metnimizde bir yerde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

Şatdılar bir kuli be-küllü ‘uyüb 1687

bī-‘ad

“Sayısız, çok fazla” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır:

Şükr-i bī-‘ad aña ki ni‘meti çok 6

bī-ḥad

“Sınırsız, pek çok” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde kullanımı oldukça fazladır:

ḥamd-i bī-ḥad 6, *baḥr-i bī-ḥad* 179, *bī-ḥadd ... cihāz* 2933, *bī-ḥadd kamudan* 5729, *māl-i bī-ḥad* 1536, *kenz-i bī-ḥad* 2934

bī-nihāye

“Sonsuz, oldukça fazla, çok fazla” anlamlarına gelecek şekilde metnimizde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

bī-nihāye ‘ışk erini 2022, *bī-nihāye cihāz* 2933, *bī-nihāye keniz* 2934

bir

Metnimizde “bir” kelimesi “herhangi bir” anlamına gelecek şekilde çok sıkça kullanılmıştır:

bir ḥadiḳada ol 237, *ḥarāmī bulup bir oğlanı* 1187, *sözi bir yirde* 2506, *bir ehl-i yakīn* 3365, *bir gül-i gülzār* 4744, *bir ḥāş emīnine* 5817, *bir ehl-i temiz* 6136

“Bir” belirsizlik sıfatı ayrıca metnimizde “çok az, çok kısa” anlamına gelecek şekilde kullanıma sahiptir:

bir dem 540, *bir demde* 2401, *bir nefes* 498, *bir nefes* 4771, *bir laḫzada* 2401, *bir nazar* 3144, *bir nazar* 6179

“Başka, farklı, diğer” anlamına gelecek şekilde “bir” sözcüğünün belirsizlik sıfatı biçiminde kullanımı metnimizde tespit edilmiştir:

Kodı İshāk öñinde bir biryān 381, Yine bir dürlü itdiler tedbīr 1310, Dāyelerde vardı bir dāye 2507, Bir münādī dahı nidā kıldı 3353, Bir kapuya dahı tutar yüzini 4363, Düşdi bir hāl o dem o pā-māle 5364, Didi bir oğluna oğul zinhār 5846

“Bir” sözcüğüyle “kesin olmayan süre, miktar ya da ölçü” anlamında bir kullanım metnimizde belirsizlik sıfatı olarak tespit edilmiştir:

bir niçe sāl 362, bir zemān 2431, bir gice 589, bir dahı 781, bir niçe ferseng 899, bir gün 1008, bir bayrām 1668, bir seher 2243, bir o deñlü 3367 bir niçe gün 6122

Metnimizde “bir” kelimesi “tek, aynı, eş” anlamına gelecek şekilde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

biz ki bir kavmüz 709, bir çanağda 2832, bir efserile 3570, bir ta‘āma 4009, bir ağızdan 4765, bir çīniye 5765

“Bir” sözcüğünün olumsuz cümlelerde “hiçbir” anlamına gelecek şekilde belirsizlik zamiri olarak kullanıldığı tespit edilmiştir:

Hüsni baş egmezidi bir felege 3463, Yoğ benüm gibi bir haṭā-pīşe 4899

biraz

“Belirli bir miktar, çok az” anlamını içerecek şekilde belirsizlik sıfatı göreviyle metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

Virmiş ol cān-içün biraz kanı 3366

bir dahı

“Başka, diğeri” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde bir yerde tespit edilmiştir:

Hasede bir dahı bahāne budur 577

bir iki

“Birkaç” anlamına gelecek şekilde “kesin olmayan miktar ya da ölçü” bildirmek maksadıyla kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde görünümü şu şekildedir:

Bir iki merḥale 1788, bir iki laḥza 2742, bir iki fersaḥ 3009, bir iki cemād 3368

birki

“Birkaç” anlamına gelecek şekilde “kesin olmayan miktar ya da ölçü” bildirmek maksadıyla kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde görünümü şu şekildedir:

birki gün 648, birki menzil 828, birki tıfla 1671, birki fersaḥ 2107, birki söz 3427, birki ḥādimplere 4849, birki cüst kıla 5784

bir kaç

“Birkaç, bir grubun içinden belli başlısı, bazıları” anlamına gelecek şekilde metnimizde kullanılan bu belirsizlik sıfatı, şu şekilde tespit edilmiştir:

bir kaç oğlanuğ 1669, *bir kaç tabanca* 1812, *bir kaç efsün* 2551

bir niçe

Metnimizde “bir çok, pek fazla” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır:

bir niçe kan 1158, *bir niçe gözci* 3821, *bir niçe ‘ālem* 4581

bir pāre

Metnimizde “bir parça, biraz” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır.²⁴⁶

Oldı bir pāre etmege muhtāc 3532

bī-şümār

“Çok fazla, sayısız, hesapsız” anlamına gelecek şekilde metnimizde belirsizlik sıfatı olarak bir yerde kullanılmıştır:

Resm-i ikrām-ı bī-şümār itdi 5192

bol

“Sayılamayacak kadar fazla” anlamında kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde isimleşmiş kullanımı tespit edilmiştir:

Āferīn aña kudreti boldur 3514, *Bu meşeldür ki hikmeti boldur* 4537, *Ehl-i ‘acze ‘ināyeti boldur* 5096

bu deñlü / bu kadar / bunca / buncılayın

“Belli bir miktardaki fazlalığa” işaret eden bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizde kullanımları şu şekilde tespit edilmiştir:

bu deñlü rāğıbsız 2190, *bu kadar vüs‘atile* 39, *bunca ‘āşıkların* 4747, *bunca la‘l ü güher* 5424, *buncılayın metā‘dan* 1764

cümle

“Bütün, hep, tüm” anlamlarına gelecek şekilde metnimizde kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Metnimizdeki kullanım sıklığı oldukça fazla olan bu sıfatın görünümleri şu şekildedir:

cümle işde 27, *cümle aşnāmı* 1924, *cümle hizmetde* 2110, *cümle ihtiyārını* 3794, *cümle āhūları* 4198, *cümle maqşūdını* 5396, *cümle mälların* 5642

²⁴⁶ “Bir pāre” sıfatı 3532, 5293, 5048. beyitlerde “oldı bir pāre etmege muhtāc” şeklinde aynı kullanılmıştır.

cüz

Farsça kökenli bir kelime olan bu sıfat “başka” anlamına gelecek şekilde metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

*Gel vefā kıl kıo bu cüzāfātı / İtme te ħīr yok cüz āfāt*²⁴⁷ 4457

çok

Bu sözcük “sayı, nicelik, değer, derece bakımından büyük ve aşırı” anlamlarına gelecek şekilde metnimizde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

çok veled 387, *çok demdür* 1282, *çok derde* 2447, *çok nigāra* 3500, *çok māhī* 4048, *Çok ‘aṭāyıla* 5976, *çok tavarını* 6001

degme

“Her, herhangi bir” anlamına gelecek şekilde metnimizin bir yerinde belirsizlik sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

Degme ħayvān ne bilür insānı 1655

ekşerī

“En çok, daha ziyade, fazla” anlamına gelecek şekilde metnimizde bir yerde kullanılan belirsizlik sıfatıdır:

Ekşerī rāvī anı gördi ħasen 1667

fülān

“Bazı, kimi” anlamlarında kullanılan bu kelime metnimizde bir yerde isimleşmiş olarak Arapça bir tamlama şeklinde tespit edilmiştir:

Bu zemānda niçe fülāne ‘d-dīn 1837

ğayr / ğayrı

Arapça kökenli bir sözcük olan “ğayr” kelimesi, metnimizde “başka, özge, diğer” anlamlarını içerecek şekilde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

ğayr-i resūl 241, *ğayrı ferzendi* 658, *ğayr-i diyār* 2174, *dest-i ğayr* 5503, *ğayrı ilh vānı* 5780, *ğayr-i maḥbūba* 5922

gey

“Çok fazla, fazlaca” anlamlarına gelecek şekilde metnimizde birkaç yerde kullanılan belirsizlik sıfatıdır. Kullanımı şu şekildedir:

²⁴⁷ “cüz āfāt” kelimesini Zehra Öztürk ve M. Naci Onur çalışmalarında her iki dizide de “cüzāfāt” şeklinde değerlendirmişlerdir. Biz bu kanaatte olmamakla birlikte Arapça “āfāt” kelimesinin Farsça kökenli “başka” anlamına gelen “cüz” kelimesiyle sıfatlandırıldığını düşünmekteyiz. Zira incelediğimiz harekeli nüshalarda bu beyitin birinci dizisinde geçen Arapça “cüzāfāt” kelimesi “جُرَافَاتٌ” şeklinde; ikinci dizide geçen “cüz āfāt” kelimesi ise “جُرَافَاتٌ” şeklinde yazılmıştır.

gey münāfıkdur 1408, *gey şefkat* 1724, *gey müşkil* 4925, *gey hadeğa* 5963

hayli

“Oldukça fazla, pek çok” anlamlarına gelecek şekilde metnimizde belirsizlik sıfatı göreviyle iki yerde kullanımı tespit edilmiştir:

hayli emek 3869, *hayli tohm-ı siperğam* 4163

heme

“Bütün, hep” anlamlarını içeren Farsça kökenli bu sözcüğün metnimizde bir yerde belirsizlik sıfatı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir:

Heme hem-dem belāya hem-āgūş 2716

her

Önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla genelleştiren bu söz metnimizde oldukça sık bir şekilde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

her fakır ü yetim 19, *her yirde* 1206, *her hār* 2450, *her kenizek* 3001, *her belāyı* 4547, *her hünerde* 5161, *her sütün* 5556, *her hayāt* 6120

hīç

Olumsuz cümlelerde “yok denecek kadar az” anlamını içerecek şekilde kullanılan bu belirsizlik sıfatı metnimizde şu şekilde tespit edilmiştir:

hiç āferide 1212, *hiç şūret* 1651

iy niçe

“Çok fazla, bir hayli” anlamlarına gelecek şekilde kullanılan bu sıfatın metnimizde kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

İy niçe ehl-i cāhı 870, *iy niçe kan* 2763, *iy niçe bergi* 6125, *iy niçe gül* 6126

ķamu

“Bütün, tüm” anlamlarını ihtiva edecek şekilde metnimizde oldukça sık kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır:

ķamu mevcūd 129, *ķamu şan‘atında* 1914, *ķamu belāya* 2898, *ķamu vesāyilini* 3075, *ķamu ahyār* 3717, *ķamu kāyināta* 4123, *ķamu varlığından* 5040, *ķamu dırahtı* 6124

ķatı

“Çok, pek fazla” anlamını içeren bu sözcüğün metnimizde birkaç yerde belirsizlik sıfatıyla kullanımı tespit edilmiştir:

ķatı hoşnūddı 1566, *ķatı teng* 5122, *ķatı ma‘işetümüz* 5674

ķılca

“Çok az” anlamında “ölçü ve miktar” bildirmek maksadıyla metnimizde olumsuz cümlelerde kullanılan bir belirsizlik sıfatıdır. Kullanımı Şu Şekilde tespit edilmiştir:

ķılca fitne 517, *ķılca eşer* 1148, *ķılca ķarār* 2035

nice / niçe

“Çok fazla, bir hayli” anlamında kullanılan bu sözcüğün metnimizde belirsizlik sıfatı göreviyle kullanımı Şu Şekilde tespit edilmiştir:

nice māl 3425, *nice gül* 4648, *niçe hikmetile* 37, *niçe sādātı* 911, *niçe müddet* 1373, *niçe nām ehlin* 1964, *niçe cānları* 2287, *niçe ķurbān* 5917, *niçe rahıtı* 6124

nice / ne

Bir varlığın niteliğini “öyle bir” anlamıyla abartmakla yükümlü sıfat göreviyle kullanılan bu söz metnimizde oldukça sık kullanılmıştır:

Nice kāhem 114, *nice māh* 1592, *nice ğonça* 2390, *nice cāme* 3267, *nice bāğ* 4030, *nice yüz* 5489, *ne ğased* 572, *ne ğāme* 1907, *ne ğikmet* 2696, *ne cihān* 3786, *ne kilīdidi* 4508, *ne güneş* 5482

o deñlü

“Oldukça fazla” anlamını ihtiva edecek Şekilde metnimizde belirsizlik sıfatı göreviyle kullanılmıştır:

o deñlü ‘anber-i ğām 3370, *o deñlü ... genc* 4551

özge

Bu sözcük, “başka, diğer” anlamına gelecek Şekilde metnimizde bir yerde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

‘ĀŐıķuñ özge ğālī faķr u niyāz 3851

sāyir

“Başka, diğer, gayri” anlamında kullanılan Arapça kökenli bu sözcük, metnimizde bir yerde belirsizlik sıfatı olarak kullanılmıştır:

Evvel ol ğire sāyir ümmetden 272

zerre deñlü

Metnimizde “çok az” anlamında kullanılan Arapça ve Türkçe kökenli iki kelimeden oluşan bir belirsizlik sıfatıdır:

zerre deñlü Őühūd 62, *zerre deñlü mūr* 95, *zerre deñlü ‘ıŐķ-ı Ğudā* 123, *zerre deñlü ğünāh* 981, *zerre deñlü fūrūğ* 1487, *zerre deñlü ğacātum* 5888

1.3.2.2.4. Soru Sıfatları

Varlık ve nesnelere soru yoluyla belirten bu sıfatlar²⁴⁸ adların yer, zaman, sayı ve nitelik bakımından belirli duruma getirilmesi isteğini ifade eder.²⁴⁹ Metnimizde soru sıfatlarının görünümü şu şekildedir:

ķankı

“Hangi” anlamını ihtiva etmek üzere metnimizde sıkça kullanılan bir soru sıfatıdır:

ķankı kem erdedür 514, *ķankı topraĝa gömdiler* 1124, *ķankı Şer ehli oldu* 1834, *menzilũ ķankı gökdedür* 2470, *ķankı burcuñ müniri ola* 3301

ne / nice

Metnimizde “hangi” anlamında oldukça sık kullanılan bir soru sıfatıdır:

Ne çemende göl oldu 1125, *ne yirũñ Őehriyarisin* 2470, *ne belâyıla dũŐmiŐem* 3257, *ne ‘illetden* 5141, *Ne yüz-ile iderüz aña nazır / Ne dil-ile virürüz aña haber* 5854, *nice ĥadde irişdi* 574, *nice taşa toķındı* 1125, *nice oddur* 2573, *nice ķaŐruñ emiri ola* 3301, *sen nice ilāhumsın* 5369

niçe

Metnimizin bir yerinde soru yoluyla cümleye olumsuzluk katan bir sıfat olarak kullanılmıştır:

Sende ne ĥadd ola ya niçe vücūd 951

her ne

“Hangi” anlamını içeren bu kelime metnimizde genellikle koşullu yan cümlelerin soru sıfatı olarak sık bir şekilde kullanılmıştır:

Her ne ādem 46, *her ne sözde* 1162, *her ne māhi* 2061, *her ne bārān* 3517, *her ne vaŐfila* 3632, *her ne ‘āŐıķ* 4698, *her ne ‘āŐıķ* 5023, *her ne yükde* 5792

²⁴⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 393

²⁴⁹ Süer Eker, *ÇaĝdaŐ Türk Dili*, s. 355

1.3.2.3. Zamirler

Kişilerin ve canlı cansız ad grubundaki varlıkların yerini tutma, onları işaret veya soru yolları ile temsil etme görevi yüklenmiş olan bu ad soylu kelime türü²⁵⁰ var sayılan kavramların yerini tutan simge işlevli sözcüklerdir.²⁵¹ Metnimizde geçen zamirler şu şekilde tespit ve tasnif edilmiştir:

1.3.2.3.1. Kişi Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen bu zamirlerin²⁵² metnimizdeki kullanımları şu şekillerde tespit edilmiştir:

ben

Birinci teklik kişi zamiridir. Kişinin ya da kişileştirilmiş varlığın kendini ifade ederken ya da ismini zikretmek yerine kullandığı bu zamirin metnimizde yalın ve çekimli hâlleri aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

ben²⁵³

Gitdi ol ğamda ben muķīm oldum 324, *Ben bunı aldum arpa deñlü zere* 1766, *Belki pervāneyem çerāğuña ben* 2629, *Ben de olam anuñ hırīdārı* 3360, *Diñle pendüm bu işde ben pīrem* 4934, *Didi ben nice varam ol hāna* 5134, *İdeyin aña ben dahı pervāz* 6191

baña²⁵⁴

Şanduñuz siz baña belā ola çāh 971, *Hayret irişdi hasretile baña* 1887, *Şāyed ol yār mihr ideydi baña* 2821, *Derd-i ğurbetde hem-dem ola baña* 3695, *Meyl gelmez baña o dilberden* 4212, *Ki getüresiz anı baña yine* 5738, *Bū-yı Yūsufdan irdi baña şemīm* 6011

bende

Yandurup ‘ışķuñ oda bende beni 105, *Bende ger var-ısa günāh-ı ‘azīm* 1818, *Bende lāmi‘ olaydı nūr-ı Halīl* 2034, *Variken bende vahye istihķāk* 3952, *Sende hūrmā vü bende şir iy naħl* 4413, *Yogıdı bende ihtiyārıla kār* 5507, *Bu dögün bende eyle tıtdı qarār* 6180

benden

Benden ayırma sevgülü yāri 765, *Seni benden ayırdı düşmenler* 1120, *N’ola benden kaçarsa her ‘ākil* 2734, *Di Zeliḫāya benden olsun dūr* 3955, *Ki bugün çünkü benden el çekesin* 4423, *Baña yigdür ki benden olam dūr* 5339, *Ki haber şorar-ısa benden şāh* 5936

²⁵⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 250

²⁵¹ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s. 235

²⁵² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 405

²⁵³ K nüshası 1993. beyitte “ben” zamiri “ğ” ile “men” şeklinde yazılmıştır. Bu durum dipnotta belirtilmiştir.

²⁵⁴ baña < beñe < benge < ben+ge, bu çekimle birlikte meydana gelen deĝişim için bkz. Leyla Karahan, “Türkçe’de Şahıs ve İşaret Zamirlerinin Yönelme Halindeki Genişlemeler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslar Arası Türkoloji Kongresi Bildirileri*, 18-20 Mayıs 2009, Türkistan, ss. 124-130

beni

Beni tap eyle Yüsufumdan dūr 504, Beni şevk-ile itdi dem-beste 1888, Didi kim muştılañ beni şāha 2759, Eyledüñ guşşayıla mūnis-i efgān beni sen 3974, Beni dīvāne itdi zencīrūñ 4333, Seni görmege lāyık itdi beni 5900, Leşker-i Mışra eyledüñ beni şāh 6104

benüm²⁵⁵

Bu siyeh-rūdan al benüm dādum 1821, ‘İlletüme benüm odur ‘illet 2579, Bu degül ol ki ‘aqlum aldı benüm 3041, Yoğ benüm gibi bir haṭā-pişe 4899, Ne bilür var benüm gibi ne emīn 5208, Cānum anuñladur nite ki benüm 6190

benümle²⁵⁶

Hem-dem olsa benümle ol hem-şir 1370, Eylemişdüñ benümle ‘ahd-i temām 3429, Ne bilürsin benümle n’eyledi yār 3885, Ya şafā sür benümle rindāne 4845

sen

Kişi ya da kişileştirilmiş dinleyicinin ismini zikretmek yerine kullanılan bu zamirin metnimizde yalın ve çekimli hâlleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

sen

Ol yirde ki sen Burākı sürdüñ 198, Sen bu bendile geç yitersin aña 1748, Sen uyan ben uyuyayın bir dem 2599, Sen de nākañ gibi enīn idesin 3687, Didi iy dōst kaçma sen benden 4440, Sen de iy Ḥamdī ‘ākil-iseñ eger 5060, Didiler aña kim taparduñ sen 6078

saña

Merkebe saña ol Burāk durur kim 191, Saña lāyık kemāl-i ‘izzetdür 1868, Saña cānum anañdan eşfağıdı 2520, Ola şevküñde saña şūr-engiz 3999, Saña Mecnūn cihāna Leyliyem 4331, Kereminden müyesser itdi saña 5978, K’iy peder saña çok beşāretler 6026

sende

Yoğiken sende zerre deñlü günāh 981, Sende vardur anuñla rāz-ı nihān 1855, Qaldı göñlümile gözüm sende 3184, Sende ḥurmā vü bende şir iy naḥl 4413, Sende ḥabs olalı ciğer-gūşem 5946

senden

Dilerem senden iy Raḥīm ü Ğafūr 155, Senden ayru düşeli çok demdür 1282, Çün meded irmeye baña senden 2479, Dileğüm senden oldur iy dāye 3302, Senden evvel

²⁵⁵ “S ve K” nüshalarında harekeli olma durumundan dolayı “benüm” kelimesi bazı beyitlerde “benim” şeklinde yazılmıştır. Dönemin dil özelliği ve yuvarlak ünlüyle yazım metnin geneline hakim olması nedeniyle asıl metinde “benüm” şekli esas alınmıştır. Bu durum nüsha farklılığı olarak dipnotta belirtilmiştir.

²⁵⁶ Metnimizde “ben” kişi zamiri vasıta halini üzerine direkt almamış, ilgi halinden sonra ünlüsünü yitirmiş “+le” şeklinde almıştır.

umardum ümîdi 4684, *Eyle senden seni tehi yüri var* 5062, *Dilerüz senden ol kerâmetiçün* 5960

seni²⁵⁷

Seni fehm itmesi muhâl oldı 100, *Seni n'itdi hasûd ihvânuñ* 1122, *Seni cân riştesine bağlarıdum* 2521, *Seni ol dem ki baña iy maħbûb* 3243, *Seni ben gerçi bāgbān itdüm* 4166, *Ki esirger seni figānuñiçün* 5904

senüñ²⁵⁸

Mār içinde yata senüñ gibi genc 982, *Senüñ anlara hâṭıruñ şāfi* 1727, *Ki senüñ gibi tālîb-i dîdār* 2027, *Dilerem 'arz idem bahāñi senüñ* 3239, *Çanda olur senüñ gibi bende* 4321, *Cānı vaḳf itmişem hevāña senüñ* 5412

senüñ-ile / senüñle

Dürîş iy yār yire ur bārı / Ki senüñ-ile yār ola Bārı 1574, *Göreyin bileyin senüñle seni* 105, *Göresin Hâḳ senüñle hâzırımış* 306

ol

Adı geçen şahsa gönderme yapmak üzere kullanılan üçüncü teklik zamiridir.²⁵⁹

Metnimizde çekimli kullanımı aşağıda belirtildiği gibidir:

ol

Zātına lāyîḳ ol şenā eyler 5, *Ki gülistāna ol virür revnaḳ* 1905, *Şuya girmege cehd eyledi ol* 2043, *Ol da medḥ oḳıdı şenā kıldı* 3353, *Cismüñi ol ki yig sever cāndan* 4001, *Yalvarup didi Rabb-i 'izzete ol* 5906, *Ol daḫı şükr-içün namāz itdi* 6033

Metnimizin kimi yerinde “ol” kişi zamiri ünsüzünü yitirmiş “o” şekliyle tespit edilmiştir:

Çarḫuñ o ki 'ömri hāşılıdur 182, *Çaldı o cāmemüz çatında hemān* 1183, *Delü degül mi o kim şabr umar çarār ister* 2684, *Hişmıla çünki kaçd ide o saña* 4471, *Bile taḳşirin o da düşe uda* 5993

aña

Müstevā aña 'arş-ı a'zamdur 12, *Didi aña kim elli yitmişdür* 1548, *Ki gören ādem anı aña pāsban oldı* 2169, *Ne serüm var ki aña hem-ser olam* 3936, *Aña maḫküm olmayan*

²⁵⁷ “seni” zamiri metnimizin 3700. beyitinde “sini” şeklinde harekelenmiştir.

²⁵⁸ “S ve K” nüshalarında harekeli olma durumundan dolayı “senüñ” kelimesi bazı beyitlerde “seniñ” şeklinde yazılmıştır. Dönemin dil özelliği ve yuvarlak ünlüyle yazım metnin geneline hakim olması nedeniyle asıl metinde “senüñ” şekli esas alınmıştır. Bu durum nüsha farklılığı olarak dipnotta belirtilmiştir.

²⁵⁹ Metnimizin kimi yerlerinde “ol” zamiri “o” şeklinde kullanılmıştır. Metin oluşturulurken her iki kullanım da gösterilmiştir.

kimdür 4119, Ki sücūdında irdi aña ecel 5986, Şordı aña kim Yūsufum kanı 6044, Bunuñla dikedüm aña kefen 6189

anda

Ƙomazam cāndan anda kılca eser 1148, Ƙalmadı anda çün enāniyyet 2015, Çün temām-ıdı anda zevķ-i şahih 3373, Ki ola anda intiķāl ü mürür 3832, Ƙomadı ğayrın anda cānānuñ 5050, Ƙalmadı anda zerrece ağyār 5051

andan

Naķş-ı ekvāna andan oldı raķam 166, Her ki andan keserse bir barmaķ 1151, İlla andan yazılsa bir barmaķ 2331, Yūsuf andan kaçup bulurdı ferāğ 3847, Hızmet istedi andan olmağa dūr 4024, Tā size raķmet irişe andan 5920

anı

Ʀoyladı raķmet-i Raķim anı 3, Yūsufı emzürürdi hem anı 1052, Āh itdi görüp anı Ʀaymūs 2657, Mużtarib gördi dāye çün anı 3035, Şoñra zindāna ğabs ide anı 4585, Gūş idüp Yūsuf anı şād oldı 5505, Kendü yirine anı itdi ‘aziz 6136

anuñ

Tā ki cūş itdi baķr-i cūdı anuñ 7, Gūş idicek anuñ bu sözlerini 1737, Ki anuñ barmağın gören ādem 2332, İşidüp bu cevābını anuñ 3996, Yūsuf anuñ kelāmın itmedi gūş 4179, Zikri anuñ cemāli oldı hemān 5243, Dāyimā vaşlıdur anuñ hevesüm 6121

anuñ-ıla / anuñla

Anuñ-ıla olurdı her kārı 523, Eyledi anuñ-ıla seyrānı 1876, Anuñ-ıla nihānī ‘işret ide 4279, Eyleridi nihān anuñla kelām 1444, Olurıdı anuñla zevķ-āmiz 3152, Şoğbet ide anuñla bī-minnet 3339, Hem-reh olup anuñla bād-ı seķer 6014

biz

“Ben” denilen kişinin de içinde bulunduğu topluluğu ifade eden ve konuşanlara gönderme yapan bu zamir, metnimizde çekimli şekilleriyle aşağıdaki şekillerde tespit edilmiştir:

biz

Biz daķı sevmek anı vācibdür 816, Biz de didük ğarāmī öldürdi 1313, Görelüm ol cemāli biz muķtāc 2114, Ʀutayıduķ o ğükmi biz ķullar 4174, Gerçi pend eylemekde Yūsufā biz 4811, Biz anı şādık ü emīn bilürüz 5152, Biz ğaķāyıla eyledük tedbīr 5980

bize

Bize ol dem irişdi fetħ ü zafer 937, *Hem-ser olduğıyçün bize bu piser* 1642, *Bize ‘arz eyle baştumuz güneşin* 2115, *Bize bu töhmet-ile itme nigāh* 5705, *Haş Te‘ālā ‘ināyet itdi bize / Çoķ ‘ařā-y-ıla minnet itdi bize* 5976

bizde

Bizde yimiş yoğ anı and içerüz 1431, *Didiler bizde māla kuvvet yoķ* 5680, *Ki ola bizde řā‘-ı ĥazret-i řāh* 5788

bizden

Oldılar atamuza bizden eħab 575, *Kaçdı bizden bu bende serkeşdür* 1645, *Didiler bizden olmadı ammā* 2103, *Didi çün bizden olmadı oğlan* 3374, *şimdi bizden dahı eger ola dūr* 5713

bizi

Ki bizi saña eyledi ġālib 936, *Bizi pertāb eyleyüp çün tır* 1108, *Ki bizi aduñuzla aldaduñuz* 5786, *Bizi redd itme bu bizā‘at-içün* 5960, *Bizi de vāřıl eyle rařmetüñe* 6049

bizüm

Sen bilürsin bizüm řecā‘atümüz 705, *Didiler toğrıdur bizüm sözümüz* 1400, *Eglemezdüñ bizüm murādumuzu* 5709, *Ki bizüm neslümüz ola mı bu māh* 5850

bizüm-ile / bizümle

Bizüm-ile olıcaķ aña çi bāk 704, *Bizüm-ile alur virürdi murād* 4645, *N’ola Yūsuf bizümle olsa revān* 674, *Bile ġitsün bizümle Binyāmīn* 5735

siz

“Sen” denilen kişinin de içinde bulunduğu topluluğu ifade eden ve dinleyenlere gönderme yapan bu zamir, metnimizde çekimli şekilleriyle aşağıdaki şekillerde tespit edilmiştir:

siz

Gidesiz siz o řala yazıda 688, *Siz nihān itdünüz bulup anı* 1624, *Siz de řahr eylemeñ bu mařhūrı* 4750, *Sa‘y idüp siz de cem‘-i māl eyleñ* 5678

size

Tā size ĥālī řala vech-i peder 637, *Ben inanmam size hemān sözile* 1189, *Ki size rařmet eyledi Allāh* 2092, *Size ‘arz eylese ‘izārın o nūr* 4671, *Size lāyık virem zařire vü ķūt* 5721, *Didi ben dimedüm mi size anı* 6030

sizde

Varısa sizde pāklik hevesi 4116, Sizde yok nesl-i enbiyā eṣeri 5700, Gālība sizde bir ḥayāl eyler 5804

sizden

Yandı sizden bu pīr-ile o yetīm 1463, Beni sizden Ḥudā çün itdi cüdā 1734, Her kime meyl iderse sizden o māh 4084

sizi

Sizi mağzūb ide anı maḥbūb / Sizi merdūd ide anı maḥlūb 1509, Sezemen sizi ben ki toğrısız 5703, Sizi ben göricek didüm oğrı 5810, Ki sizi ben melāmet eylemezem 5983

sizüñ

Rāst olmaz sizüñ gibi merde 1638, Dillere kaydınuz delīm sizüñ / İllere keydiñüz ‘azīm sizüñ 4620,

sizüñle

Didi gitmez sizüñle Binyāmīn / Eyleyesiz meger ki ‘ahd ü yemīn 5737

anlar

Adı geçenlere gönderme yapan “o” zamirinin de içinde bulunduğu üçüncü çokluk zamiridir. Metnimizde çekimli hâlleriyle kullanımı şu şekillerde tespit edilmiştir:

anlar

Üşüp anlar elini bağlarıdı 884, Yüz şuyın yile virmeyüp anlar 1635, Olmadılar velī ki anlar dūr 2153, Dōst vaşlından anlar āḥir-i kār 4806, Ḥāzır anlar ırak degül mābeyn 5929

Metnimizde üçüncü çokluk zamiri bir yerde “olar” şeklinde tespit edilmiştir.²⁶⁰

Bāğ-ı dilden olar ki ber yidiler 4146

anlara

Nazar eylese anlara geh gāh 525, Çün yakın oldı anlara ser-i çāh 1558, Çünkü ma‘lūm olundı anlara ḥāl 2105, Anlara feyz ideydi nūr-ı yaḳīn 4111, Dir-idi anlara ki şaşdı bilüm 5046, Şordı anlara pīr-i maḥzūnı 5967

Metnimizde yönelme hâlini almış üçüncü çokluk zamiri, kimi beyitlerde “olara” şeklinde tespit edilmiştir:

Çünkü Ya‘ḳūb olara virmedi yüz 712, Şordı Ya‘ḳūb olara guşşaların 1104, Senüñ işüñ olara luḫf ü vefā 1725, Döndi olara ol dem itdi ḥiṭāb 5755

²⁶⁰ Metnimizde “olar” zamirinin şahıs için kullanım durumu Faruk Kadri Timurtaş’ın “ol ve anlar” teklik ve çokluk zamirlerin varlığı tespitine aykırı ir durum olarak kendisini göstermektedir. İlgili durum için bkz. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 100

anlardan

Baňa anlardan irdi bu şiddet 3250, Yūsuf anlardan alduđını hemān 5724

Metnimizde ayrılma hâlini almış üçüncü çokluk zamiri, bir yerde “olardan” şeklinde tespit edilmiştir:

Yüz çevürdi olardan ol gül-i nāz 4794

anları

İtdi anları şayd-ıla naħcīr 1323, Oldı bu anları görüp hayrān 2002, Bilüp anları ħazret-i Yūsuf 5688, Anları bu söz-ile şād itdi 5982

anlaruñ

Geçse anlaruñ hem ħafāsına 842, Didi anlaruñ işi saña cefā 1725, Ķaçup anlaruñ izdiĥāmından 2181, İtmedi anlaruñ sözini ħabül 5842

anlar-ıla

Yūsuf anlar-ıla esenleşdi 1742, Gül gibi anlar-ıla gülşende 5137

1.3.2.3.2. İşaret Zamirleri

Somut veya soyut nesnelere karşıl原因an bu kelimeler, bir varlığı hem işaret etmek hem de onun yerini tutmak²⁶¹ gibi bir özelliğe sahiptir. Metnimizde geçen işaret sıfatları şu şekilde tespit edilmiştir:

bu

Konuşan kişiye yakın mesafede olan varlığı ifade eden zamirdir. Metnimizde geçen çekimli şekilleri şöyledir:

bu

Ki bu yā Rab ne gülsitān gülidür 453, Ol dem oldı ki eyledi bu du‘ā 1846, Oldı bu anları görüp hayrān 2002, Gün gibi gāh olur ħılır bu rücū‘ 3399, Bu anuñ bir yaña öper lebini 4265, Pāk ħulında bu muħarrerdür 5098, Didi ben Yūsufam bu ħardaşum 5975

buña

Ger buña oldısa enār ħidā 1031, Buña meyl itdi ħalbi mizānı 1643, Buña çün çāre eylemez tedbīr 2589, Ol buña būseler nişār eyler 4263, Buña kim dir ‘aceb ferişte degül 4710, Buña baħsam odum biraz söyünür 5752

²⁶¹ Mehmet Cihat Üstün, “Sözcük Bilgisi”, *Türk Dili*, s. 214

bunda

Âh içinde bu bunda dem-beste 1133, *Ne işe geldüñidi bunda ‘aceb* 1367, *Birüñüz bunda gitmesün ıalsun* 5719, *Bunda deryâ-yı ni‘mete ıalasız* 6000

Metnimizin üç yerinde “bunda” zamiri “bura, burada” anlamında kullanılmıştır:

Didiler bizden olmadı ammâ / Bunda da güş olundu hem o nidâ 2103, *Cümle Mısr ehli bunda hâzırdur / Görmege ıapusına nâzırdur* 2123, *Sen gelüp bunda bâğbân olduñ / Dil gibi dâdeden nihân olduñ* 4177

bundan

Bundan özge cihânda olmaya dem 411, *Olmaya ‘âlem içre bundan kem* 1586, *Bundan ol ıañ budur ki nefret ider* 4641, *Bundan evvel de olmışıdı aña* 5882

bunı

Ne bunı ıordı virmedük ne anı 22, *Çün Yehüdâdan itdiler bunı güş* 1459, *Şatmağıçün getürmişem bunı ben* 2187, *Bunı Ya‘küb o dem ki güş itdi* 3750, *İş bunı işleyendedür illâ* 4856, *Çün bunı böyle didi Binyâmîn* 5805

bunuñ

Neden oldu bu imtiyâzı bunuñ / Kıanda biter bu serv-i nâzı bunuñ 454, *Bağrı bunuñ firâk-ıla biryân* 1134, *Eksük olmaz bunuñ gibi bâzâr* 2018, *Söyleridi bunuñ gibi eş‘âr* 3330, *Ol bunuñ eylemez yüzine nigâh* 4642, *Ol bunuñ derdinüñ tabîbi ola* 5403

bunuñ-ıla²⁶²

Bunuñ-ıla dikedüm aña kefen 6189

ol

Konuşana üçüncü derecede yani en uzak olan varlığı işaret eden bu zamirin metnimizdeki çekimli hâlleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

ol

Başaruñ haqqı kim görür ol nür / Kıara ıaşıda kıarañuda kıara mür 126, *Ki gülistâna ol virür revnağ* 1905, *Meger ol çeşm-i mârda serdür* 2811, *Ol yiter baña kim Benî Ya‘küb* 3249, *Yıgdür ol serçeden ki def‘î üşe* 4428, *Geçdi ol kim gelürdi peyk-i haber* 5300, *Meger ol secde-i taııyyetidi* 6065

Metnimizde bir yerde “ol” işaret zamiri bünyesindeki sessizi düşürüp “o” şeklinde geçmektedir:

Alurıdı o sebze-gün ıabağı 586

²⁶² İşaret zamirlerinin vasıta çekiminde vasıta hali ile işaret kelimesinin arasında ilgi hali eki bulunmakta ve çekim bu şekilde yapılmaktadır.

aña

Ne had bulunur aña ne pâyân 233, Çekeyin her ne dirseñ aña zamân 1256, Ki aña yitmez-idi fikr-i revân 2947, Sa'y ider aña haste cânı sürür 3052, Virmedüñ aña vaşluñ âbindan 4993, İş güc olsa aña kefil gerek 5207, İdeyin aña ben dahı pervâz 6191

anda

Söz ki olmaya anda hamd-i Hudâ 2, Kendüsin anda zerre-veş gördi 1977, Cümle Mısr ehli anda pîr ü cüvân 2154, Cümle Mısr ehli anda hâzırıldı 3107, Dikdi kırık altun üstün anda çü serv 4249, Anda maħbûs-ıdı meger o zemân 5076, Bizi anda ğariķ-i ni' met ider 6028

andan

İrmez andan şımâh-ı cânâ nidâ 2, Koķup andan ğazâlumıñ büyin 1318, Taleb itmezdi andan uçmağı 2397, Her ki andan yir-ise bir barmaķ 4135, Mâyesi yok ki andan artura mâl 5295, Andan alurđı bû-yı Yûsufi dil 5947, Pîrehen büyin andan aldı revân 6015

anı

Anı kim çekmedi rü'ûs-i cibâl 91, Yiyicek anı niçe şâyir-i cân 1830, Bildiler anı tâb-ı Yûsufimış 2138, Şırça şanup anı gümâna batar 3410, Şubħa dek eyledi şavâf anı 4728, Umaram Haķdan anı ide ķabûl 5661, Didi ben dimedüm mi size anı 6030

anuñ

Bir budağı biterdi hem anuñ 584, Eyleyicek anuñ yüzine naşar 1319, Göricek halk anuñ bu bâlâsın 2042, İtdi taķdır anuñ kilidini mûm 3078, Hüşesinde anuñ biten ħurma 4041, Râyı nedür bu işde sulřânıñ / Tâ ki sa'yında olayın anuñ 5639

anuñ-ıla / anuñla

Ava ķoşa giderdüm anuñ-ıla / Zindeġanı iderdüm anuñ-ıla 1369, Ne vücüd ola zerrede bî-nür / Ki ide ħüsni anuñ-ıla zuhûr 2009, Tâ ki itdi zuhûr nür-ı vücüd / Oldı anuñla her zıyâ mevcüd 59, Hâk-i ķademüñ ne tütüyâdur / Cân gözi anuñla rüşenâdur 203

Metnimizin kimi yerinde “añunla” zamiri “ki” edatıyla nazım kaideleri gereġi edatın ünlüsü yazılmamak kaydıyla büzülme meydana getirilmiş ve ilgili zamir “k'aña, k'anuçla” şeklinde tespit edilmiştir:

Sem'uç-ıçün k'aña nidâ-yı cenân / İrişür nite kim şadâ-yı zebân 125, Vaşf-ı tekvîn-içün k'anuçla cihân / Zulumât-ı 'ademden oldı 'ayân 131

bunlar

“Bu” zamirinin çoġul şeklidir. Metnimizde çekimli hâlleri şöyle tespit edilmiştir:

bunlar

Bunlar öldükde didi peygâmbere 291, Oldı bunlar çü geçti bir niçe yıl 426, Bunlar ol şerri hayr añladılar 1495, Bunlar ol yirde muntazırlardı 1620, Ol bürâderleri ki bunlar aña 5827, Bunlar andan recâyı kesdi hemîn 5851, Çünki bunlar ku'üd eylediler 6064

bunlara

Ki didük bunlara seni bende 1631, Zehr içürürdi bunlara taş taş 5832

bunları

Bunları Hağ bahâne itdi hemîn 1025, Didi vir bunları da itme gezend 3385, Gördi bā-hem çü bunları o nigâr 4531, İlte bunları mağbes-i tenge 5704

bunlaruñ

Bunlaruñ nesli kendülerden eşed 326, Bunlaruñ etmegi yağa bandı 750, Bunlaruñ çün birine meylüñ ola 2804, Bunlaruñ şöhetini helâl olsun 4072, Bunlaruñ şöhetinden iy Hannân 4798, Bunlaruñ Yūsufa bu töhmetidür 5814

bunlaruñla

Bunlaruñla o serv yazıda / Seyr iderdi şafâ vü bâzide 2368

Metnimizin kimi yerinde “bunlar” işaret zamirinin nazım kaideleri gereğince açık heceye duyulan ihtiyaçtan dolayı bünyesinde bulunan zamir n'sinin düşürülüp “bular” şeklinde yazıldığı görülmüş ve çekimli hâlleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

bular

Evvel aşhâb-ı zilletidi bular / Şoñra ehl-i nübüvvet oldı bular 925, Seyr iderken bular beyâbânı 1324, Uyumayup bular sitâre-şifât 2374, İznile çün katına girdi bular / İzzetile selâm virdi bular 5697, Ki bular kâzibimiş evvelden 5826

bulara

Pes şubānlık bulara 'âdetdür 3800, Nazar idüp bulara heybetile 5699

bularda

Añlamadı bularda hıkd ü nifâk 726, Bulmadı çün bularda rıfğ u amân 854

bulardan

İlla Yūsuf bulardan ekmelidi 542, Ben bulardan umariken çäre 1361

buları

Sürh-rü eylemedi kan buları / Hacil eyledi bu yalan buları 1180

olar

Üçüncü teklik işaret zamirinin çokluk şeklidir. Metnimizde kullanımı çekimli hâlleriyle şu şekilde tespit edilmiştir:

olar

Ki yalandur olar bi-ḥaḫḫ-ı Hudā 1430, Güher-i pāküme olar kāndur 4422

olara

Didi Ya‘ḫūb olara iy gürgān 1435, Ola nāmum olara ser-defter 4439

Metnimizde bir beyitte de “onlara” şeklinde kişi n’si almış biçimde tespit edilmiştir:

Didi onlara kim Nebiyyu’llāh / Yūsufını güm eylemiş nāgāh 1420

Metnimizde “anlar” zamirinin şahsı karşılamasının yanı sıra işaret maksatlı kullanımları da tespit edilmiştir. Çekimli hâlleri şu şekildedir:

anları

Şordı anları ol nigār aña tiz 4435

anlaruñ

Yūsufi anlaruñ elinden ala 696

anlaruñla

Aḫterüm anlaruñla raḫşāndur 4422

bu ara / ol ara²⁶³

bu ve ol işaret sözcükleriyle “yer” anlamına gelen “ara” sözcüğünden meydana gelen işaret zamirleridir. Metnimizde var olan çekimli şekilleri şöyle tespit edilmiştir:

bu araya

Getür ol dilberi bu araya / Baḫayın ol ruḫ-ı dil-ārāya 3205

ol araya

Ḳaşd ider kendü ol araya gele 696, Getüren ‘avratın ol araya 2270

ol arada

Çün ol arada ḫondı bāzırgān 1564, Didi ḫāzır mıduñ ol arada 5753

1.3.2.3.3. Dönüslülük Zamiri

İyelik ekleri alarak bütün şahısları karşılayan,²⁶⁴ söz içinde yapılan işin yapana döndüğünü anlatan ve şahıs kavramını pekiştirerek belirten bu zamirin metnimizdeki çekimli hâlleri şu şekillerde tespit edilmiştir:

²⁶³ “ara” sözcüğünün “mahal, mevki, mekan, yer” anlamları için bkz. Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, Ankara 2009, s. 23,

kendü

“Kendi, öz” anlamını içeren ve bir ad olan bu zamir Oğuz Türkçesi ve onun devamı olan Türkiye Türkçesinde işlek bir şekilde kullanılan zamirdir. Metnimizdeki çekimli şekilleri²⁶⁵ şöyle tespit edilmiştir:

kendü

Ƙullede kendü pür-fürüg ü ferāğ 693, *Anlara göre kendü ħüsni sühā* 1998, *Kendü ırzın saķındı ol sultān* 2588, *Kendü destümden irdi başuma tīg* 3406, *Kendü naķķāş naķş u rene ğapar* 4129, *İlla kendü dilinde ħōş-terdür* 5128, *Kendü yirine anı itdi ʿaziz* 6136

kendüye

İtdi kendüye dürlü dürlü ilenc 3415, *Beni ʿammem idindi kendüye yār* 3985, *Meyl idüp ola kendüye hem-reng* 4299, *Beni itmezse kendüye vāşıl* 4715

kendüde

Ki ğomaz kendüde mecāzī vücüd 42, *Şandı kendüdedür hemān bu şadā* 2019

kendüden / kendüñüzden

Düş cevābını kendüden şorayın 5127, *Kendüñüzden anı ayırmayasız* 810

kendüyi

Āh idüp kendüyi yavu kıldı 1097, *Kendüyi ğayret-ile cemʿ itdi* 2434, *Kendüyi itdi ħidmetüñe keniz* 3932, *Şandı kendüyi bā-murād eyler* 4478

kendünün

Kendününñ olmadı çün oğlanı 422, *Kendününñ ğayrın aña derd eyler* 2286

kendü-y-ile

Çün beşāret ümīdi geldi dile / Aldı Buşrāyı kendü-y-ile bile 1565

kendüm / kendümi

Aldaram ħalkı medĥ idüp kendüm 116, *Bilürem kendümi ğulām-ı Ħudā* 3251

kendüñi

Niçe bir kendüñi öğüp şatasın 1679, *İtmege baña kendüñi iʿlām* 3429

kendüsi / kendüsin

Kendüsi anda cān gibi tenhā 2755, *Kendüsi pīr-i nā-tüvān oldı* 5289, *Kendüsin anda zerre-veş gördi* 1977

²⁶⁴ Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, s. 72

²⁶⁵ Çekimli şekiller verilirken hal ekleri almış sözcükler ile iyelik eki almış sözcükler kendi arasında tasnif edilmiştir.

kendüñüzden

Kendüñüzden anı ayırmayasız 810

öz

Türkiye Türkçesinde görülmeyen; fakat diğer Türk lehçelerinde varlığına rastlanılan bu dönüşlülük zamiri, Eski Anadolu Türkçesinde özellikle Azerbaycan Türkçesinden henüz ayrılmamış olması hasebiyle kullanımı görülmektedir. Bu zamir metnimizde çekimli hâlleriyle şu şekillerde tespit edilmiştir:

özi / özüm / özüñüz

Gürgüñ aḥvāline köyüñdi özi 1364, *‘Āleminde özi ferāgat iden* 2723, *Bī-ḳarār oldı sevḳiyile özüm* 4731, *Ne cezāya muṭi^ç olur özüñüz* 5791

özine

‘İṣı İṣḫāḳ özine yār itdi 363, *Ġālib olsa belā-yı ḡam özine* 3865

özinde

Her ki āyine gibi ṣāfi ola / Yār dīdārını özinde bula 2358

özün / özümü / özünü / özüñi / özlerini

Cem^ç iderdi özin bahāneyile 3581, *Rāhdan çāha ṣalmıṣam özümü* 4900, *Gördi Yūsuf çü gözḡide özüni* 1042, *Bu degül ol ki bildürüp özüni* 3042, *İsteyüp bulmayalar özüñi* 5061, *Merḡamet odı yaḡdı özlerini* 1737

kendüz

“Kendi ve “öz” zamirlerinin birleşmesinden meydana gelen bu dönüşlülük zamirinin²⁶⁶ metnimizde geçen çekimli hâlleri şu şekilde tespit edilmiştir:

kendüzün / kendüzünü / kendüzümü / kendüzüñi

Ḥavfdan kendüzün penāh itdi 477, *İrgürince murāda kendüzünü* 4363, *Öldürürem elüñde kendüzümü* 4464, *Eyle yitür cihānda kendüzüñi* 5061, *Ne ḡumarın bilür ne kendüzünü* 2753, *Sāye-veṣ yire ṣaldı kendüzünü* 6045

kendüzine

Diledi kendüzine *‘ömr-i dırāz* 1011, *Mihrübān gördi anı kendüzine* 4477

1.3.2.3.4. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri ve nesnelere belirsiz olarak temsil eden bu zamirler²⁶⁷ varlıkları aşağı yukarı göstermeye yarar. Belirsizlik zamirleri genellikle, belirsizlik sıfatlarına iyelik eklerinin

²⁶⁶ Kâzım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 97-98

getirilmesiyle oluşturulur.²⁶⁸ Metnimizde geçen belirsizlik zamirleri şu şekilde tespit edilmiştir:

ba' za

Arapçadan dilimize geçmiş olan “ba' z” sıfatı ve yönelme ekinin kalıplamasıyla oluşan ve “bazısına” manasını karşılayacak şekilde “bir grup içindeki bağımsız her bir üyeyi” ifade eden bu zamir metnimizde bir yerde geçmektedir:

Hüsn-i Yusufla şāni' -i müte'āl / Ba' za virdi hidāye ba' za dālāl 1936

ba' zı

Arapça'dan dilimize girmiş olan “ba' z” sıfatı ve iyelik ekinin kalıplamasıyla oluşan ve “bazısı” manasını karşılayacak şekilde “bir grup içindeki bağımsız her bir üyeyi” ifade eden bu zamirin metnimizde iyelik ve hâl ekleriyle girmiş olduğu çekimli şekiller şu şekillerde tespit edilmiştir:

ba' zı

Didi ba' zı ki yoğ yüzi gibi yüz 2499, *Pür-güher ba' zı ka' r-ı yem gibi* 3111, *Kimisi çāšnīde şekker-rīz / Mā-i verd-ile ba' zı 'ıtr-āmīz* 4657, *Ba' zı dir çünkü oldı āhīr-i sāl* 5651

ba' zınuñ

Ba' zınuñ 'ağlı geldi bir pāre / Kaldı Yūsuf gamında āvāre 4722, *Ba' zınuñ müyü çün sıyāh harīr / Gören anı benefşe mecma' ı dir* 3811

ba' zısı

Ba' zısı anasına yā Aħmed 243, *Ba' zısı eyleyüp o da' vetini* 370

ba' zılar

Ba' zılar dir ki öldi çün Rāhīl / Yūsufa dāye aldı İsrā' il 1051

bir

“Eş, benzer, ortak, aynı şey veya durum” anlamında zamir göreviyle kullanılan sözcük:

Bir degül anda hāli her beşerüñ 1514, *Vaz' -ıla hey' et-ile ikisi bir* 4054, *Didiler çünkü aşılmuz birdür / Cinsimüz belki faşlımuz birdür* 573

“Tek bir kimse ya da şey, bir adet olan tek olan” anlamlarında zamir göreviyle kullanılan sözcük:

Birdür iki cihāna hākimdür 4119, *Cem' olup bir-iken on oldı cemāl* 2314

²⁶⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 433

²⁶⁸ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, s. 359

birbiri

“Karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de onu” anlamını verecek şekilde kullanılan bu belirsizlik zamirinin metnimizdeki çekimli hâlleri şu şekilde tespit edilmiştir:

birbiri

Birbiri hālını soruşdılar 483, *Birbiri içre şanki heşt-behişt* 4245

birbirine

Urdılar birbirine yüzlerini 741, *Birbirine yakın çün ‘ayneyn* 4055

birbirinden

Birbirinden yigidi endāmı 532, *Birbirinden kapışdı il vānı* 820

birbirin

Çekmiş āgūşa birbirin güstāh 4032

birbirinüñ

Birbirinüñ olurlar āhengi 4745

birbirimizle

Birbirimizle cān karışdurduḡ / Oynaduḡ a‘nī oḡ yarışdurduḡ 1106

biri

“Bir” sözcüğü ile iyelik ekinin kalıplaşmasıyla oluşan ve “bir grubun içinden herhangi bir tanesi” anlamında kullanılan bu belirsizlik zamirinin metnimizdeki iyelik ve hâl ekleriyle olan çekimli görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

biri

Biri İshāk ü biri İsmā‘il 356, *Biri didi habībi kim ister* 3343, *Biri baş egdi nite kim halka* 4104, *Biri maḡtül-i kahr-ı dār oldı / Biri maḡbül-i şehriyār oldı* 5081

birine

Birine naḡş irer birine zevāl 867, *Ki eger meyl eylese birine* 4086

birini

Birini günde ka‘r-ı çāha atar / Biri her şeb gil-i siyāha batar 868

birinüñ

Birinüñ seyr-içün gözinde seher / Birinüñ hicr-içün dilinde seher 743, *Birinüñ çeşmine irişdi zevāl* 1659

birimiz / birimizden / birimizi

Didiler birümüz katında olur 5717, *Birimüzden aḡıtsalar kanı* 710, *Oı gulāma birümüzü bedel it* 5840

birinüz / birinüzi

Birinüz bunda gitmesün kılsun 5719, Didi Yūsuf birinüzi o hazin 5716

birisi²⁶⁹ / birisin / birisinden / birisini

Birisi h̄ābdur birisi hayāl 2920, Birisin itdi mazhar-ı harekāt / Birisin itdi mazhar-ı berekāt 15, Birisinden bu resme kıldı gile 1246, Kızlarınıñ birisini alsun 399

bir niçe

“Birçok kimse veya şey” anlamında kullanılan bu belirsizlik zamiri, metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

Viridi bir puhte-dil o demde temām / Bir niçe hem o deñlü ‘anber-i hām 3370

cümle

“Bir grubun tamamı” anlamında kullanılan ve Arapçadan dilimize geçmiş bir belirsizlik zamiridir. Asıl görevi sıfat göreviyle bir ismi nitelemektir. Fakat bu görevdeyken ismin düşmesi sonucu belirsizlik zamiri olmuştur. Metnimizde iyelik ve hâl çekimi şu şekilde tespit edilmiştir:

cümle

Geldiler cümle hazret-i pedere 668, Biñ şütür viridi cümle pıl-beden 2952, Varalum aña cümle pend idelüm 4761, Cümle maḥzūnıdı firākuñiçün 6043

cümlemüzden / cümlemüzün

Cümlemüzden mufāzzal itdi seni 5981, Cümlemüzün za‘if olur cānı 710

cümleñüz

Cümleñüz cem‘ ola çü şöhetine 989, Gidicek cümleñüz yine gelsün 5719

cümlesi / cümlesin / cümlesini / cümlesinün

Cümlesi taraf-ı şehre gitdiler 1424, Cümlesin eylemişdi müşg-āgān 2251, Toyurup cümlesini ni‘metine 5997, Kalmadı cümlesinün ārāmı 2036

çok

Sayı, nicelik, değer, derece bakımından büyük ve aşırılığı karşılayan belirsizlik zamiridir. Asıl olarak sıfat ve zarf göreviyle kullanılmaktadır. Fakat derecelendireceği isim ya da fiil düştüğünde ya da “çok” sözcüğü iyelik çekimine girdiğinde zamir olarak görev üstlenmektedir. Metnimizdeki görünümü şöyle tespit edilmiştir:

²⁶⁹ “birisi” zamiri “bir+i+si” şeklinde “bir” sözcüğü üzerine getirilen “+i/+si” iki adet iyelik ekiyle ek yığılması oluşturacak şekilde meydana getirilmiştir. Ek yığılması için bkz. Zeynep Korkmaz, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları Ankara 2005, ss. 85-90

çok

Şükr-i bî-‘ad aña ki ni‘meti çok 6, Beni sevmekde fitneler çokdur 3983, Didiler arpa deñlü zer çoğıdı 1772, İlla derd ü gam ü cefâ çoğımış 5303

ğayr

Arapçadan dilimize geçmiş ve aslında sıfat olarak kullanılan bu sözcük, nitelendirdiği ismin düşmesi ya da çekime girmesi sonucu “başkası, özgesi, diğeri” anlamlarına gelecek şekilde zamir olarak kullanılmaktadır. Metnimizdeki kullanım şekilleri ve çekimli hâlleri şöyle tespit edilmiştir:

ğayr

Bağladı fikri hîle vü rāya / Tā ki ğayr el uzatmaya pāya 1598

ğayra

Degülem ben o kimse kim ğayra 4446, Ğayra tutmak nedür taleb yüzünü 5093

ğayrdan

Olsa eşhār ider kamu ahyār / Ğayrdan ‘ayna tevbe istiğfār 3717

ğayrın / ğayrını / ğayrısın

Ķomadı ğayrın anda cānānuñ 5050, Ğayrını aña ‘ışk telli itdi 2288, Anı vir baña ğayrısın n’iderem 3441

hep

“Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, tamamı” anlamı vermek üzere kullanılan bir belirsizlik zamiridir. Metnimizde kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

Bitdi çün Mışra varup işleri hep 3654, Ser-i minnet koyup ayağına hep / Cem‘ olup dāmen-i çerāğına hep 4132, Hep mülebbes kılıçları ‘uryān 5695

her biri

Farsçadan Türkçeye geçen “her” sözcüğü ile Türkçe “bir+i” sözcüğünün birleşmesiyle oluşan bir belirsizlik zamiridir. Metnimizde iyelik ve hâl çekimleri şu şekilde tespit edilmiştir:

her biri

Her biri mekre bağladı kemerin 599, Her biri bir tarafda tutdı karar 3223, Her biri kuvvet-i cism ü kuvvet-i cān 4656, Getürüp her biri ‘iyālini 5673

her birin

Her birin düzdi bir dıraht üzre / Tā gelicek o şāh taht üzre 2255

her birine

Eyledi her birine zinhārı 808, Sipehūñ buyruğ itdi her birine 5214

her birinde

Her birinde hezār ḥādim var 4015, Her birinde seped seped yük yük 4660

her birinden

Her birinden bu nūr oldı çü ğayb / Ğıybet idüp atasın eyledi ‘ayb 1661

her birinüñ

Her birinüñ cemāli şems ü duḥā 1998, Her birinüñ sürürü bir dürlü 4246

her birisi

Çāk idüp her birisi cāmesini 1100, Kesmek istedi her birisi turunc 4702

her birimüz

Her birimüz çün ide ‘arz-ı cemāl / Ne Zelīḥā irişe mihre zevāl 4789

her biriñüz

Her biriñüz oturıcağ yirine / Boş ḡalup çün benüm yirüm yirine 990

her ki / her kim / her kim ki / her kimse

“Herhangi birisi” anlamında şahıs odaklı kullanılan bu belirsizlik zamirlerinin metnimizdeki çekimli hâlleri şöyle tespit edilmiştir:

her ki

Her ki yād itdi nām-ı Raḥmāni 3, Her ki ol bendedür Ḥudāsına 3252, Her ki ‘aḡlı vü fehmi var anuñ 4556, Her ki ‘ālemde bī-bürāderdür 5768

her kim

Her kim ol demde pür-dem olmışdur 47, Her kim ol dāniş ehli insāndur 6083

her kime

Her kime kim velā naşīb iderem 908, Her kime Ka‘be bī-nişān oldı 2545, Her kime kim sirāyet ide bu nūr 3640, Her kime kim ‘ināyet eylese Ḥaḡ 4487

her kimüñ

Her kimüñ kim ḡarāni olmaya yār 555, Hem-demi her kimüñ ki bülbül olur 3437, Her kimüñ kim vire diline dilek 6069

her kim ki

Beni her kim ki şādi-yi dil ider 3984, Size her kim ki ide iḡsāni 6082

her kimse

Ḥaḡḡa her kimse kim tevekkül ider / Ḥaḡ anuñ ḡıfzına tekeffül ider 914

herkes / her kimse / her kişi

“Herkes” anlamında kullanılan Farsça “her”, Türkçe “kişi, kimse” ve iki Farsça sözcük olan “her+kes” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan belirsizlik zamirleridir. Metnimizde çekimli hâlleri şöyle tespit edilmiştir:

herkesden

Şaqlanur servi çeşm-i nergesden / Şaqlamaz diyü çeşmi herkesden 2864

her kimse

Didi her kimse kişt-kār olsun / Cümle eřrāf kişt-zār olsun 5579

her kişi

Her kiři řanmasun güher buldı 944, Yūsufa her kiři ki itdi nigāh 1600, Her kiři kim geleydi aña yařın 2650, Andan olurdı her kiři bī-zār 5263

her kişiye

Çanda ĥāl-i muĥibb ü çanda ĥabīb / Her kişiye ezelden oldu nařīb 5927

her kişide

Añlamadı anı ki cümle řıfāt / Her kişide olur tevābi‘-i zāt 1728

her kiřinüñ

Her kiřinüñ dilin gümānladılar 3791, Her kiřinüñ cihānda kārı olur 4016

her ne / her ne kim / ne ki

“Gerçekleşmesi, olması muhtemel olay ya da durumların hepsi” anlamında kullanılan belirsizlik zamirleridir. Metnimizdeki kullanımları şöyle tespit edilmiştir:

her ne

Her ne başlansa āĥir ola tebāh 1, Her ne dirse işit kelāmın anuñ 4875, Her ne virdiler-ise buğdaya māl 5731,

her nede

Her nede bulsa bū-yı dildārı / Kořup eylerdi āh-ıla zārı 4906

her ne kim

Her ne kim yārüñ iĥtiyāridür 817, Her ne kim isteye hemān viresiz 4082

neye

Şādık olsa neye olur lāyık 1030, Neye şunsam elüme gelmişdür 3066

nemüz

Dirleridi nemüz alursañ al / Dek görinsün yine o nūr-ı cemāl 2178

ne ki

‘*Ālemūñ ‘ömri hāşılın ne ki var* 3113, *Aldı virdi tavarını ne ki var* 5629

ķamu

“Ķamıg” şekliyle Eski Türkçede görülen, Batı Türkçesinde fonetik bir değişmeyle “ķamu” şeklini alan ve “hepsi, herkes” anlamında kullanılan bir belirsizlik zamiridir. Ķekimli hâlleri Şu şekilde tespit edilmiştir:

ķamu / ķamusı

Ne ziyāfet ķamu fazāhat ide 4653, *Ķavfdan oldılar ķamusı Ķamūř* 1160

ķamuya

Oldı keremūñ ķamuya maţma‘ 224, *K‘iy ķamuya murādı hāşıl iden* 6103

ķamudan

Yūsuf ammā ķamudan aĶsenidi 435, *Luţfi bī-Ķadd ķamudan erĶamdur* 5729

kim

Asıl görevi soru zamiri olan bu sözcük, metnimizin bazı yerlerinde “herhangi birisi” anlamında belirsizlik zamiri olarak kullanılmıştır. Ķekimli hâlleri Şu şekillerde tespit edilmiştir:

kim

‘*Iřķ yolında kim olur nevmid / Gāh olur şali‘i siyāh ü sepīd* 4361

kime

Kime yimek bititdi kime emek 3149, *Kime dūřmen olursa süst eyler* 5568

kimde

Kimde kim ola řāfi gevher-i řalb 660, *Kimde olsa hevā-yı zūlf ü ‘izār* 5009

kimden

Kimden iřitse Yūsufuñ Ķaberin / Müjde virürdi aña sīm ü zerin 5291

kimse / kimesne

“Herhangi biri” anlamında kullanılan bu belirsiz zamirlerinin metnimizdeki kullanımları Şöyle tespit edilmiştir:

kimse

‘*Ömr-i bāķi o kimse buldı hemīn* 1950, *FaĶır iden kimse zeyn ü ziverden* 3541, *Degülem ben o kimse kim Ķayra* 4446, *UĶrasa kimse şarf-ı yārinden* 5312

kimesne

Ancılayın kimesne nādir olur 313, *Mālike bir kimesne şaldı ‘aziz* 3234

kimse / kimesne / kimsene

Olumsuz cümlelerde “hiç kimse” anlamına gelecek şekilde metnimizde kullanılan belirsizlik zamirleridir. Metindeki görünümleri ve çekimli hâlleri şu şekildedir:

kimse

Dimedi kimse bu kerāmetdür 1778, *Düşmesün kimse hergiz ol hāle* 5364

kimseye

Kimseye söylemeye derd-i serin 1274, *Kimseye itmediler āşübı* 1427

kimseden

Kimseden şormaya anuñ haberin 1274, *Gelmedin kimseden cevāb u kelām* 1840

kimesne

Kimesne cem‘ idemez ‘ışk odıyla yüz şuyunu 2686, *Bakmaz oldu kimesne şüretine* 5302

kimsene

Kimsenem yok ki hālüm añam aña / Derd-i gurbetde hem-dem ola baña 3695

kimi

“Bazısı, birtakımı” anlamını vermek üzere metnimizde kullanılan bir belirsizlik zamiridir. Çekimli hâlleri şu şekilde tespit edilmiştir:

kimi

Kimi eyler mürīd ü kimi merīd 128, *Kimi dībā giyer gülistānī* 3479, *Kimi keffin çü şafha-i taqvīm* 4707, *Kimi āhen geyimli cündiler* 5177

kimini

Seyyid-iken kimini çāker ider / Bī-ser-iken kimini server ider 1516

kimisi / kimisinüñ

Kimisi sözde pür-melāhat-idi / Kimisi gözde ‘ayn-i āfet-idi 2365, *Kimisinüñ tabağ tabağ gevher / Tabla tabla kimisinüñ ‘anber* 5181

nice

“Gerçekleşmesi muhtemel olay ya da durumların hepsi” anlamında kullanılan belirsizlik zamiridir. Metnimizde kullanımları şöyle tespit edilmiştir:

nice

Görelüm nice gösterür taqdır 2589, *Bilmezem nice oldu hālini ben* 3697, *Nice itsün gönül çün elde degül* 4646

niçe

“Sayısal olarak çok fazla olan kişi ya da nesne” anlamında kullanılan bir belirsizlik zamiridir: Metnimizde kullanımları şu şekildedir:

niçe

Niçe ‘āşık ola cemāline 457, Niçe Leylî katında Mecnūndur 2711

niçeler

Reşk ide niçeler kemāline 457, Niçeler āsitān-ı taşına 2241

özge

Asıl olarak sıfat ve edat göreviyle kullanılan bu sözcüğün belirttiği ismin düşmesi veya bir ek ile çekime girmesi sonucunda bu sözcük “başkası” anlamında belirsizlik zamiri olarak kullanılabilir. Böyle bir kullanım metnimizin bir yerinde tespit edilmiştir:

özgesi

‘Āşıkun gerçi müşkili var çokdur / İlla bu ğamdan özgesi yoçdur 2840

1.3.2.3.5. Soru Zamirleri

Canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir. Bu tür zamirler içerisinde “ne, nere” ve “kim” asıl soru zamiri; diğerleri ise başka kelime sınıfından alınan sözlerin iyelik ekiyle zamire dönüştürülmüş türleridir.²⁷⁰ Metnimizde geçen soru zamirlerinin görünümü şu şekilde tespit edilmiştir:

kim

Şahıs adlarının yerini soru yoluyla tutan zamir çeşididir. Metnimizde çekimli hâlleri şu şekilde tespit edilmiştir:

kim

Kim oçur aña medh ü yā ğazeli 330, Biri didi ħabibi kim ister / Bu şeker-leb lebibi kim ister 3343, Kim uyarur ‘aceb çerāğın anuñ / Kim teferrüc ider ki bāğın anuñ 4967

kimden

Bend-i zülfüñ bu tābı kimden alur / Gül-i sîr-ābuñ ābı kimden alur 1906, Gül yüzüñ reng ü ābı kimden alur / Sünbülün pîç ü tābı kimden alur 3507

kimün

Didi etbā‘ına ki şol ādem / Şorar-ısa kimün durur bu ħaşem 478

²⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 441

Asıl görevi soru zamiri olan “kim” sözcüğü metnimizde kimi yerlerde soru yoluyla “hiç kimse” anlamına gelecek şekilde cümleye olumsuzluk katmak amacıyla kullanılmıştır. Çekimli hâlleriyle şu şekillerde tespit edilmiştir:

kim

Buña kim dir ‘aceb ferişte degül 4710, Ölmüşi kim ola ki bulmuşdur 5928

kime

Ben bu derdümi kime ağlayayın / Haste gönlümi kime bağlayayın 1218

kimüñ

Bâğ-ı kalbünüñ ol ki yimişidür / Diş bilemek aña kimüñ işidür 1432

Metnimizde hâl çekiminin yanı sıra “kim” zamirinin bildirme, çokluk ve ek-fiil çekimleri de tespit edilmiştir:

Bilmediler münādiyi kimdür 2101, Diyem ol demde ben kimem tapuña 3257, Didi kimsin ne yirdedür vațanuñ / Kimidi atañ anañ anda senüñ 3689, Didi kimler ola bu cem‘-i ‘azīm 2025

ne

İnsan dışındaki varlık adlarını soru yoluyla tutan bu zamirin metnimizdeki kullanımı şu şekilde tespit edilmiştir:

ne

Ne ‘ayān oldı yine ħ ‘ābuñda 2658, Ne bilürsin benüm dilümde ne var / Ne bilürsin benümle n‘eyledı yār 3885, Görsün anda ne itdise veledüñ 5862

neye

Neye taparsız ola bilsem ben / Didiler aña kim taparduñ sen 6078

neden

Neden oldı bu gonça-i zanbağ / Ki gülistāna ol virür revnağ 1905, Neden oldı bu nergesüñ bīnā / Gonçañı kimdür eyleyen gūyā 3509

Metnimizde çekimli bu hâllerin dışında “et-” ve “ol-” fiilleriyle birleşmiş şekiller ve bildirme çekimli “ne” soru zamiri tespit edilmiştir:

Seni n‘itdi ħasūd iħ vānuñ 1122, Toğrı söyleñ ki n‘itdüñüz anı 1399, Ola kim vāqıf ola kışşaya şāh / Bile n‘oldı sebeb bu guşşaya şāh 5140, Āħir-i kār n‘ola dirleridi 1620, Ki mürüvvetsüzüñ sezāsı nedür / Hāneñe ħāyinüñ cezāsı nedür 4533, Münkesir kalbünüñ nedür ħāli 976, Kendü zu‘muñda neydi ola ‘aceb 959

Metnin kimi yerinde “ne” zamiri bir durumun ya da olayın sebebini soru yoluyla belirtmek amacıyla kullanılmıştır:

Pes nedür sende bunca giryeye vü āh 1260, *Nedür iy bî-ıred bu cünbiş-i bed* 4555

Metnin kimi yerinde “ne” zamiri cümleye soru yoluyla olumsuzluk katmıştır. Bu tür kullanımlar şöyle tespit edilmiştir:

Ne teğarrüb bula sücūdından 1047, *‘İzzetünden ne eksilür iy şāh* 3931, *Ne bilür māhî kıymetin mānuñ* 4887, *Ḳameri n’eylerem yüzüñi gerek* 1221, *N’ola gitdiyse la‘l-ile güherüm* 3561, *Biz neyüz belki māder-ile peder* 631

ḳanḳı

“Hangi” anlamında bir kişi ya da nesnenin yerini sormak amacıyla kullanılan soru zamiridir. Aslında soru sıfatı olan bu sözcük, belirttiği ismin düşmesi ya da “ḳanḳı” sözcüğünün iyelik eki alması sonucu zamirleşmektedir. Metnimizde kullanımları şu şekildedir:

‘Acebā ḳanḳımız günāh itdi 1835, *Ḳanḳısından şafañ olursa eger* 4073

ḳanı

“Hani, nerede” anlamlarında kullanılan soru zamiridir. Metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır:

Ḳan dökilmedin anı diñ ḳanı 1624, *Tir atarsın dile kemān ḳanı / Yaḳdı mihr anı mihrübān ḳanı* 2604, *İy hevā ehli ḳanı neng-ile nām* 4616, *Didi bāḡuñda nergesüñ ḳanı* 5422, *Pederüñ ḳanı ‘ahd ü peymānı* 5855, *Şordı aña kim Yūsufum ḳanı* 6044

Metnimizin kimi yerinde “ḳanı” zamiri soru yoluyla cümleye olumsuzluk katmıştır:

Didi İblis kim ‘aḳluñuz ḳanı 1500, *Diridi ḳanı o serv-i dībā-püş* 4917, *Ḳardaşın virmedüm mi ḳanı size* 5728, *Ḳanı anuñ o tāze reyḫānı / Sünbül-i Cennet ola ḫayrānı* 6174

ḳanda

“Nerede, nereye” anlamlarında kullanılan soru zamiridir. Metnimizde kullanımı şu şekillerde tespit edilmiştir:

Ḳanda isterse dilberini bula 999, *Ḳandadır ol ḡazāl-i Ken‘ānı* 6178, *İy nihāl-i nā-reside ḳandasın* 1208, *Meskenüñ ḳandaydı iy miskin* 1366, *Ḳandayısañ saña selām olsun* 1126

nice

Daha çok sıfat ve zarf göreviyle kullanılan “nice” sözcüğünün, metnimizde “nasıl, ne şekilde” anlamında soru zamiri olarak kullanımı bir yerde tespit edilmiştir:

Ne günü gün ne gicesi gicedür / Diñle anuñ ḫikāyeti nicedür 3703

1.3.2.4. Zarflar

Temelde fiilleri bazen de sıfatları ve zarfları; yapılış özellikleri, icra ediliş zamanları, yön, miktar ve soru bakımlarından etkileyen, derecelendiren zarfların²⁷¹ metnimizdeki fonksiyonları aşağıdaki şekilde belirlenmiş ve tasnif edilmiştir:

1.3.2.4.1. Durum (Hâl) Zarfları

Bir hareketin oluşma biçimini ve niteliğini bildiren zarflardır. Nitelik bildiren bütün adlar ve özellikle nitelik sıfatları zarf olarak da kullanılabilirler. Eğer niteleme bildiren bir söz bir adı niteliyorsa sıfat; bir sıfat veya fiili niteliyorsa zarf görevindedir.²⁷² Bir fiili veya sıfatı nitelendiren bu çeşit zarflar metnimizde aşağıdaki şekillerde geçmektedir:

āfītāb-miṣāl ... ‘arz ideydi 2375, ‘ayān gördüm 5112, yaturam ... bağı yanı 1228, kılsun ... bī-kes ü mehcūr 644, cāndan eyledük ikrār 1923, cümleten ... getüre 6001, devletli toğdı 5064, dilden ... fidā idem 412, itseñ eksüksüz ... nigāh 3931, itdi ... eyü ziyāfetler 5689, ferahdan güler 5478, sürüp ... bī-kuşūr u günāh 863, gitseler ... fevc-be-fevc 3814, tıtdı ... fevc-ender-fevc 3092, açdılar gonça-veş 2428, h̄ ģāh nā-h̄ ģāh ... rām ol 4455, düşeli ... hayrān 2871, geçdi ... hurrem 2485, olsa revān kolayınca 680, gitdiler mestūr 5852, mezmūm şansa 967, rızā virür nā-çār 736, didi ... nihānī 2572, ol resme yıkdı 3869, düğün eyledi pādīşāhāne 5462, oturup pinhān 4975, rāst söyler 4543, şafā sür ... rindāne 4845, sāde-dil yaturiken 2356, tırdılar şaf şaf 4093, serd gelür 6019, atılır ... şāh-be-şāh 3545, şu resme düşdi 2168, yandı ... temām 1201, vardı ... tenhāyī 5404, teşne-leb kılmışdı 2215, yaluñuz kıaldı 5766, yok yire çağırur 6017, göricek zāhirā 1138, kıaldı ... zār 1520, ağladı zār zār 3713, Zeliḫā-vār ... şaldı 4948

1.3.2.4.2. Zaman Zarfları

Fiillerin anlamlarını zaman itibariyle daraltan, sınırlayan bir başka deyişle eylemi zaman göstererek niteleyen bu zarfların²⁷³ metnimizde geçen şekilleri şöyle tespit edilmiştir:

eridür āhir anı 1064, ‘ākibet bilmeyüp 3410, añsuzın kıoyup gitdüñ 1088, ba‘d-ez-ān didiler 2114, koñ biraz 1331, bir iki laḫza ... olma nihān 2742, bugün ... revā iderem 5436, çın seher tırdı 1167, çokdan itdi esīr 2674, yıkmadın dahı 6076, dāyim añ 804, göreyin

²⁷¹ Mehmet Cihat Üstün, “Sözcük Türleri”, *Türk Dili*, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 215

²⁷² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 500

²⁷³ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, s. 356

dem-be-dem 1318, *evvel āhir od eyledi* 1480, *olupdur ezelden eyvānuñ* 3919, *isteridüñ gelem gāh geh* 4170, *geç yitersin* 1748, *eyledi fi'l-ḥāl* 506, *geh diridi* 5480, *gice gündüz deñerdi* 5035, *hemān viresiz* 4082, *hemīşe dil-şād ol* 2516, *her ne dem ki diñleridi* 3228, *diñle imdi* 2279, *göndür irte* 678, *kaçan gelesin* 1086, *bī-vefādur ḳadīmden* 5223, *oldı kırkında ... bī-fer* 5444, *müdām ola nūşuñ* 4425, *niçe müddet ... tutdı ḳarār* 1373, *nāgehān ... gelesin* 1088, *o dem ki gönül 'iys iderdi* 5247, *ol zemān mesnedümididi* 2519, *öñce ... revānlarıdı* 5589, *sāl-i evvelde virdiler* 5627, *evvelā 'İş u şāniyā Ya'ḳūb* 361, *şoñra ... nidā itdi* 3772, *şubh-dem ... rüşen oldı* 1989, *tutdı şām ü seher nazar* 2989, *şimdiden girü ... vir destür* 504, *ḫap oḳuñ baña* 5887, *yarıñdası ... geldi* 381

1.3.2.4.3. Miktar Zarfları

Bir sıfatın, bir zarfın veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirleyen bu zarfların²⁷⁴ metnimizdeki kullanımını aşağıda sıralandığı şekildedir:

çekdüm anca renc ü belā 3048, *az ider* 4884, *başdan ayağa ... ḫoldum* 3966, *daḫı beter rencūr* 5839, *virmiş ... biraz* 3366, *ḳaleme bu ḳadar gelür* 2331, *bunca ... muḫabbet ider* 4641, *oldı çehār* 1520, *niçe def'a boşaldı* 5605, *ekşer vefāsı az olısar* 2983, *gıtdiler ... üç ferseng* 862, *gāyet oldı ḫariş* 391, *gey yüce yirden* 1534, *olmazdı ḫabbece noḳşān* 5624, *ḫaylī yol aldı* 1806, *hezār ḡunc itdi* 5133, *cevāb virmedi hiç* 952, *itme ... iñen fütāde* 2818, *ḳatı kāfirliğ itdi* 1706, *ḳatrece gelmez* 5231, *bir kerre ... göre* 2099, *niçe kez öldi* 3335, *ḳalmadı ... ḳılca* 571, *nādir olur* 313, *ne deñlü ... gele* 1195, *ne ḳadar olsa ehl-i cāh* 3642, *nice fiḡān eyler* 1456, *niçe kez öldi* 3335, *Yüz ... tutdı niçe sāl-ıla māh* 5100, *o deñlü germ itdi* 4689, *ol ḳadar ögdiler* 723, *Süz öküş her günü* 5032, *şabrı pek gerek* 5866, *iki yüz ḫabla virdi* 2961, *zehr içürürdi ... ḫās ḫās* 5832, *vāfir aldılar* 5964, *tā seher-gāh olurıdum* 2522, *yaratdı şeş günde* 26, *bunca yıllardur eyledi maḫbūs* 5135, *ḳalmadı anda zerrece* 5051, *zerre-veş gördi* 1977, *ḳalmadı zerre deñlü* 2411, *gördi ... 'ālemi zerre* 72

1.3.2.4.4. Yer Yön Zarfları

Herhangi bir yapım eki almamış ve eylemin nerede yapıldığını gösteren bu zarflar,²⁷⁵ fiildeki hareketin yeri ve yönünü belirtmektedirler.²⁷⁶ Metnimizde bu çeşit zarfların kullanımını sık değildir.

²⁷⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 517

²⁷⁵ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, s. 356

²⁷⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 498

girü kalduğın 840, gezdürüp ... hāne-der-hāne 4356, irişür ... kâfdan kâfa 2961, karşı gıtdiler 2107, öñince hācib olmış 2110, yüz sürüp ... pişine 4918, sağ u solda yürürdi 5324, gözetdi sağ-ıla şol 1542, irdi ... şoldan 4563, şeş cihetde şeş geldüm 2760, her yaña ... şaldılar 1810, Bir yañadan fiğān ü āh-ı vidā‘ 2974, yanınca itdi nidā 4854, gezdürdiler yemīn ü yesār 4852, taşra çık 1584, uzayup yuğaru 2040, oldı sū-yi Mışra revān 2977, seyr ider ... sūy-be-sūy 3614, şafā taraf-be-taraf 5692, bilmedin çep ü rāst 5516

1.3.2.4.5. Soru Zarfları

Fiildeki hareketi soru yoluyla etkileyen, fiilin tarzını ve niteliğini soru yoluyla belirten bu zarfların²⁷⁷ metnimizdeki kullanımları şu şekildedir:

ne

Metnimizde “niçin, neden” anlamında sebep bildiren soru zarfı olarak kullanılmıştır:

ne bāk eyler 2651, ne icāzet dilersin 5116, nedür bu girye vü āh 5773

Metnimizde “nasıl” anlamında eylemin yapılma durumunu ifade eden soru zarfı olarak kullanılmıştır:

ne haṭā itdi 3891, ne ceng oldı 3897

ne dem / ne vaqt

Metnimizde fiilde mevcut olan hareketin gerçekleşme zamanını soru yoluyla bildiren bir soru zarfı olarak kullanılmıştır:

ne demde el virişe 2991, ne vaqt irişe 2991

ne deñlü / ne kadar

Metnimizde “nasıl, ne şekilde, ne kadar” anlamlarıyla derece bakımından üstünlüğü soran soru sıfatı olarak kullanılmıştır:

ne deñlü tuta karar 1265, ne deñlü lezzet ola 3893, ne kadar kâdir ola 623, ne kadar kadre ire 2889

neçün / n’içün / neden / neyçün / neyiçün / nişe

Metnimizde “niçin, ne sebeple” anlamını barındıracak şekilde kullanılmış olan soru zarflarıdır:

neden olduñ ... haste 2528, bu küdüret nedendür 2658, neyiçün halk olundı 65, neyiçün ... ekdüñ 1259, neçün ‘abādur 208, n’içün ... inanmazsın 677, nişe korsız ayagına başı 4127, neden ağlarsın 3675

²⁷⁷ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları Ankara 2009, s.61

niçe / nice

Metnimizde “nasıl” anlamında fiilin yapılaş biçimini karşılayan soru zarfı olarak kullanılmıştır:

nice oldısa hāl 1851, *nice oldı haber* 3835, *nic’oldısa rāz* 4604

Metnimizde “nasıl” anlamında soru yoluyla anlatımı pekiştirmek için kullanılmıştır:

Cān nice nefret itmeye tenden 1068, *Ben nice yanmayam ğazālumiçün* 1393, *Āh idüp dirdi niçe dūr olayın* 5338, *Ĥasrete niçe yaķaruz anı* 5855

Metnimizde soru yoluyla cümleye olumsuzluk katmak suretiyle soru zarfı olarak kullanılmıştır:

Vech-i ma’şūķa nice vāşıl olur 78, *Siz nice nesl-i enbiyā olasız* 1141, *Nice te`vīl ola muhālīdür* 5110, *Cān hūmāsına ten niçe ola bend* 6093

Metnimizde “niçin, ne sebeple” anlamını barındıracak şekilde kullanılmış olan soru zarflarıdır:

nice oldı ķardaşıyla 575, *ben nice varam* 5134, *niçe pür-ķūn olur* 2659, *niçe ola ķücre-i nāy* 5353, *niçe büt-perest iderem* 5374

niçe bir / niçe

Metnimizde “daha ne kadar, ne kadar süreyle” anlamında süre sorgulayan soru zarfı olarak kullanılmıştır:

Niçe zindānda ola Yūsuf-ı dil 5165, *Niçe bir kendüñi öğüp şatasın* 1679, *Niçe bir yanayım ķayāline ben* 4005, *Niçe bir fūrķate şabūr olayın* 5338

nite

Metnimizde “nasıl” anlamında soru yoluyla anlatımı pekiştirmek için bir yerde kullanılmıştır:

Yūsufi virdi nite iķvetine / Neyiçün rāzı oldı ķasretine 701

1.3.2.5. Edatlar

Bir sözcükten sonra gelerek, o kelimeyle ötekiler arasında bağlantı ve ilgi kurmaya yarayan edatlar, manaları olmayan, yalnızca gramer vazifeleri bulunan sözcüklerdir. Tek başlarına manaları olmadığı için hiçbir nesne veya hareketi karşılayamazlar. Edatlar birlikte kullanıldığı sözcüklerin, sözcük gruplarının ve cümlelerin kullanılışlarına ve ifade kabiliyetlerine yardım ettiklerinden dolayı, bu çeşit sözcüklere yardımcı kelimeler de denir.²⁷⁸

Köken itibariyle Arapça olan ve “alet”, “vasıta” anlamına gelen edatlar, dilin mantıksal kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının harcıdır. Edatların sınıflandırılması hususunda ortak bir metot belirlenememesi²⁷⁹ ve araştırmacıların bu konuyla ilgili çalışmalarını kendi fikriyatınca yorumlaması değişik tasnif çalışmalarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum itibariyle metnimizde geçen edatlar Necmettin Hacıeminoğlu'nun çalışması²⁸⁰ doğrultusunda aşağıdaki şekilde tasnif ve izah edilmeye çalışılmıştır:

1.3.2.5.1. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek isim ile cümlenin diğer unsurları arasında yer, zaman, yön, biçim, benzerlik, başkalık vs. bakımlardan ilişkiler kuran edatlardır. İsim hâl ekleriyle birlikte çeşitli çekime girebildikleri için bu tarz edatları Muharrem Ergin “son çekim edatları²⁸¹” şeklinde izah etmektedir. Çekim edatları sonuna geldiği isimle birleşerek edat grubu oluşturmaktadır. Metnimizde geçen bu çeşit edatlar şu şekilde tasnif edilmiştir:

artuğ / ayru / özge / berü / gayr

İsmin ayrılma hâlini almış bir kelimedenden sonra gelerek “başka, gayrı” anlamıyla ifadeleri birbiriyle ilişkilendiren çekim edatlarıdır:

Andan artuğ yoğ-ıdı evlâdı 2568, Olmasun şebden ayru sâye aña / Olmasun tebden özge vâye aña 645, Kuş südinden berüsini ihzâr 3593, Kendünüñ gayrın aña derd eyler 2286

ayru

“bir kimsenin ya da bir şeyin yokluğunu, bir kimseden uzak kalmışlığı” ifade eden bir çekim edatıdır:

²⁷⁸ Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 583

²⁷⁹ Bu durum çözüme kavuşturulmak istenmiş ve bu amaçla bir çalışma yapılmıştır. Fakat çalışmanın sonunda herhangi bir sonuca varılamamıştır. İlgili çalışma için bkz. Türkçenin Gramer Sorunları, TDK Yayınları, Ankara 1999, ss. 419-534,

²⁸⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yayınları, İstanbul 1992, ss.335

²⁸¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 365

Yârdan ayru âh-ıla vâyi 5309, Olmadı senden ayru şîrîn-bend 3730

beri

Bir işin başladığı andan sözün söylendiği zamana kadar geçen süreyi kast eden bir edattır. Eski Anadolu Türkçesinde sağlam bir imla geleneği olmadığından dolayı bu edat “berü~beri” şeklinde nöbetleşe kullanılmaktadır.

Yitürelden beri beni pederüm / Gâlib işitmedi dahı haberüm 3698

çün < (içün) / +(y)içün²⁸²

Bu edatın kullanımıyla oluşan anlam ilgilerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

“amaç-sonuç” ilgisi kurma ya da amacıyla, maksadıyla anlamında kullanım:

Bulmağ-ıçün devâ bu derd-i sere 668, El götürmiş du‘â-y-içün budağı 582 / Vişâl-içün ne kadar cem‘ olursa tedbîrüm 4521

“birine ya da bir şeye özgülleme, ait olma” anlamında kullanım:

‘Âlemi Hağ yaratdı âdem-içün / Bunca âdem üretti bir dem-içün 45, Tâ ki Ya‘ğüb-içün ola bu du‘â 373, Yûsuf-içün düzetti ol hõş-baht 4066

“herhangi bir durumun karşılığında, bir duruma karşılık olarak” anlamında kullanım:

Şafvetiyçün Şafıyy-i Raḥmānuñ / Da‘vet-i müstecābıy’çün anuñ 134, Naẓar-içün çün oldı zer ta‘yîn 2198, Bir söz-içün alurdu biñ gevher 5300

“bir işin sebebini bir sonuca bağlama” anlamında kullanım:

Serv-i âzād-i ravza-i taḥkîk / Olduğıyçün dinildi aña ‘Atîk 268, Birinüñ seyr-içün gözinde seher / Birinüñ hicr-içün dilinde seher 743, Anuñ-içün revân olur bu yaşum 3989

“uğrunda, yolunda” anlamında bir kullanım:

Yâr-içün her belâyı ide kabûl 4547, Mısr-içün oldı eşk-i dâdesi Nîl 2874, Genc-içün çekdüm anca renc ü belâ 3048, Gitdi māl ü cemālî ‘ışk-içün 5522

“bir kişi ya da durum hakkında” anlamına gelen kullanım:

Didi şâh ol emîne bir dahı şor / Bunlar-içün dahı ne dir anı gör 5824

çü / çün / hem-çü / bi-‘aynihî

Dahil edildiği söze “gibi, sanki, benzer şekilde” anlamını veren edatlardır:

Bir taraftan nevâ çün âteş-i tîz 2423, Eyle zindân ki teng ü tîre çü 4775, Sizi ğarğ ide hem-çü ümmet-i Nūh 1464, Farğ-ı nâzük bi-‘aynihî mâbeyn 4055

²⁸² Metnimizde bu edat kelimeye bitişik yazılmıştır. “Ö” nüshasında “elif” harfi kullanılarak ayrı yazımlar söz konusu olsa da diğer nüshalardaki ortaklık dikkate alınarak metinde bitişik yazıldı. “Ö” nüshasındaki farklılık dipnotlarla belirtildi.

dahı

İsmin ayrılma hâliyle birlikte mukayesede üstünlük anlamında kullanılan bir son çekim edatıdır:

Hak anuñ eyle itdi hüsniñi hüb / Oldı evvelkiden dahı maħbüb 5445

dek

İsmin yönelme hâliyle birlikte “bir işin bir durumun sona erdiği süre veya yer” anlamında zaman veya mesafe sınırlandırması göreviyle kullanılan bir edattır:

Yatdı dem-beste şubha dek bî-cân 1129, *Üç güne dek taħammül itdiler* 2188

deñlü

Yalın hâlde isimlere getirilerek “kıyaslama, gibi, benzer, denk” anlamlarında kullanılan bir edattır:

Ben bunı aldum arpa deñlü zere 1766, *Habbeden kubbe deñlü hırmenler* 2220

gibi

İsimlerin yalın ve iyelik çekimleriyle, zamirlerin de hem yalın hem de ilgi hâliyle birlikte kullanılan ve eklendiği sözcüğe “-a/-e benzer” anlamı katan benzetme edatıdır:

Servi gibi yüceldi bālāsı 2342, *Kaşr-ı gerdün gibi zeberced hışt* 5550, *Yoğ cihānda benüm gibi bî-dil* 3064, *Dāmenüñ gibi bağı çāk oldı* 4768

girü

İsmin ayrılma hâliyle birlikte “belirtilen andan itibaren devam edecek olan zamanı” ifade etmek için kullanılan bir edattır:

Şimdiden girü itmez-idi fiğān 1502, *Şimdiden girü tutma anı haķır* 4872

göre < (köre < kör-e)

İsmin yönelme hâliyle birlikte isme “nazaran, nispeten” anlamını katarak kıyaslama mahiyetinde kullanılan bir son çekim edatıdır:

Naķşuñ anlardağı nigāra göre / Katre gibi ola biħāra göre 2006, *Her birinüñ cemāli şems ü duħā / Anlara göre kendü hüsni sühā* 1998

içre < (iç+re)

Yalın hâlde bir söz ile “arasında”, “içinde”, “içine”, “zamanında” “etkisinde” anlamlarında kullanılan bir edattır²⁸³:

Bu keşif içre ol nigār-ı laķif 2392, *Bu gürüh içre yoğdur ol meh-rū* 5334

²⁸³ Bu edatın yapı ve kullanımı için bkz. Serpil Soydan, “Karışık Dilli Eserlerin Söz Varlıklarından Edatlara Bir Bakış” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013 s. 2254

ile

İsmin yalın ve ilgi hâlleriyle birtakım anlam ilgileri kurmak üzere sözcüklere dahil edilen bir edattır.²⁸⁴

“Karşılığında, karşılık olarak” anlamında kullanım:

Kıymet-ile satılsa bu na‘mā / Bulmazdı bahā ne şeh ne gedā 21

“Vasıtasıyla, aracılığıyla” anlamında kullanım:

İki harf-ile anca biñ ‘ālem 25, Belki tîğ-i bürehne-y-ile 4437, Sünbülün müşg-ile mülemma‘ idüp 2199, Anları bu söz-ile şād itdi 5984

“Hâlinde, durumunda” anlamında kullanım:

Ol direk şayha-y-ile itdi fiğān 258, Mağribe hüküm iderdi şevket-ile 2296, Fursat demi ki gaflet-ile geçdi yıl gibi 3420, Yime göz yaşı-y-ıla tek aşuñ 5770

“Sebebiyle, -den dolayı” anlamında kullanım:

Etvāruñ-ıla cihān müşerref 222, Hülk-ıla pādîşāh-ı fevc-i kemāl 445, Bî-ķarār oldı şevķi-y-ile özüm 4731, Nev-cüvān oldı bu kerāmet-ile 5525

“Birlikte, beraber, karşılıklı” anlamlarında kullanım:

Bizüm-ile olıcaķ aña çi bāk 704, Mihr-ile müşterilik itdi bedīd 3312, Yār-ile hem-‘inān olup o nigār 3552, Nā-gehān geldi köñleg-ile beşir 6022

“Bir duruma uygun bir biçimde” anlamında kullanım:

Hākķ-ıla her ki Hākķa sāciddür 43, Hüsni mihrin bu vech-ile düzdi 3474, ‘Ayn-i ‘adl-ile hālūme nazar it 4379, Şoñra tedrīc-ile gider gidiceķ 6021

ķadar

İsmin yalın hâliyle kullanılarak eklendiği sözcüğe “gibi, benzer, denk” anlamları veren bunun yanında zaman, yer ve miktarda sınırlandırma yapan bir edattır:

Farķı üstinde tācı ķubbe ķadar / Bitmez imān dilinde ķabbe ķadar 1486, Ķomazam tende ķıl ķadar cānı 4469

ķarşu

“-e doğru” şeklinde yönelme ve yöneltme anlamı veren bir çekim edatıdır:

Pedere ķarşu mihr-ile anı 820, Nüş idüp aña ķarşu şahbāyı 5239

²⁸⁴ Bu edat esas aldığımız hareketli nüshalarda kelimeye bitişik olarak “benümle 1370, gaflet-ile 3422, nāle-y-ile 5366” şeklinde yazılmıştır. Sadece “Ö” nüshasında elif harfi kullanılmak suretiyle ayrı yazıldığı görülmüş bu durum metnin teşekkülüne dahil edilmemiş, farklılık arz eden bu durum “merdümlig-ile: merdümlig ile 4098/Ö” şeklinde dipnotlarda belirtilmiştir.

mişāl

Dahil olduğu sözcüğe “benzer, gibi” anlamı veren bir edattır. Sözcüğe dahil olduktan sonra sözcüğün zarf ya da sıfat göreviyle kullanılmasını sağlar.

Çıkdı Kevşer-mişāl öñinde biñar 1018, Hātır-ı şāh açıldı gonça-mişāl 5126

nite ki / nite kim

Kıyaslama yaparken “gibi” manasıyla manasıyla kullanılan bir edattır:

Oldı Mūsāya nite kim Hārūn 298, Biri baş egdi nite kim halka 4104, Sürdi rahşın nite ki Rüstem-i Zāl 1971, Anuñ üstine düşdi nite ki nūr 6194

tā / tā ki

“kadar, dek, değin” anlamlarıyla bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından anlatan edattır:

Tā kıyāmet size bu ‘ār yiter 1507, Tā ebed iftiḥār ider nesli 2064, Qalurun ben bu yirde tā ki peder 5856, Şabr idüñ tā ki vara ḥamāma 2119

taşra (< taş+ra)

İsmin ayrılma hâli ekiyle beraber “dışarıya doğru” anlamında kullanılan bu edatın metnimizde bir yerde kullanımı tespit edilmiştir:

Āb+dan taşra taş varıdı meger 890

üstine

Yalın hâlde ve tekrar edilmiş iki ismin arasına gelerek var olanın üzerine diğerinin etkisi geçmeden yenisinin eklenmesini bildiren, sıklık ifade eden bir edattır:

Urdılar yaram üstine yāre 1361, Nūr üstine nūr arturdı 2141

üzre

Bu edat metnimizde birkaç farklı anlam ilgisiyle kullanılmıştır: Bunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

“Üzerine, üzerinde, içine, içinde, yakınında, temasında” anlamıyla kullanım:

‘Arşı āb üzre eyledi bünyād 13, Kamer üzre sitāreler düzdi 3474, Taḥta-i sīnem üzre ben anı 6188

“bir durumun, koşulun gerektirdiği şekilde, -e göre” anlamında kullanım:

Tālī‘in gördi çün murād üzre / Bindī esb-i murāda dād üzre 2994, Qaldı ehl-i ‘ayālī dīn üzre / Oldılar şābit ol yaḳīn üzre 6087

yirine

“bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere” anlamıyla sözcükler arası anlam ilişkisi kuran edattır:

Ki gözlerinden akan yaş yirine kan oldu 2168, *Gele cânım yirine cânānum* 3180, *İp kuşak bağladı kemer yirine / Cüg-ı sengin taķup güher yirine* 5284

1.3.2.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatı, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya anlam bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında irtibat kuran bu tarz edatların²⁸⁵ büyük çoğunluğu dilimize Arapça ve Farsçadan girmiş, kimileri ise isim veya fiillerin zaman içinde edatlaşmasıyla meydana gelmiştir. Metnimizde geçen bağlama edatlarını şu şekilde tasnif edebiliriz:

1.3.2.5.2.1. Sıralama Edatları

İki kelimenin²⁸⁶ arasına girerek art arda gelen unsurları anlamca etkilemeden birbirine bağlayan edatlardır. Metnimizde daha çok Fars ve Arap dilinden geçmiş olan “ü, ü, vü” edatları bu vazife için kullanılmıştır:

ile / ıla²⁸⁷ / u / ü / vü

Mihr-ile meh keniz ü çākeridi 2336, *Gitdiler Yūsuf-ıla ih vānı* 828, *Ki işüñ ğuşşa vü melāl oldu* 3612, *Bir yañadan fiğān ü āh-ı vidāc / Bir yaña söz ü sāz ü kavlı ü semāc* 2974, *Ķüt u kuvvetümüz kesildi hemin* 5726

1.3.2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

İki sözcük, sözcük grubu veya cümlenin arasına girerek birinin yerini tutabilecek iki unsuru birbiriyle denkleştirme, karşılaştırma göreviyle kullanılan edatlardır:

yā / yā-ħöd

Yā ola izn-i Ħaķ kıtāl idevüz 5857, *Ħārda gül ya ħāre içre güher* 1615, *Meclis-i zevķ olur yā-ħod mihrāb* 918, *Yā-ħöd i' cāz-i naħl-i ħāviyedür* 1984

²⁸⁵ İsmet Gülsel Sev, “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi?”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C: 12, S: 2 Güz 2012, s. 107

²⁸⁶ Arap dilinden geçmiş olan bu tarz edatlar birbiriyle ilgisi bulunan ikiden fazla kelimeyi de bağlayabilmektedir: ins ü cin ü perī, yāķüt u la^c l ü güher vs.

²⁸⁷ “ile ve ıla” sıralama edatları metnimizde kelimeye bitişik yazılarak ekleşmiş, bu durumdan dolayı ünlü uyumuna uygunluk göstermiştir.

eger

Her yir olurdu küh eger hāmūn 5585, Şehre girmezdi bay eger dervîş 5687

1.3.2.5.2.3. Karşılaştırma Edatları

İki ya da daha fazla unsuru mukayese ederek kelimeler ya da cümleler arası anlam ilgisi kuran edatlardır. Metnimizde geçen bu tarz edatlar şöyle tasnif edilmiştir:

yā ... yā

Karşılaştırılan unsurlardan birini ifade etmek amacıyla kullanılan edattır:

Ya melekdür bu ya melik-zāde 1609, Ya şafā sür benümle rindāne / Ya düşersin cefā-yı zindāna 4845

hem ... hem

Karşılaştırılan unsurlardan hepsini ifade etmek amacıyla kullanılan edattır:

Hem döger zulm-ile hem ağlama dir 552, Hem ‘Aden oldu hem ‘Adn hamām 3262

ne ... ne / ne ... ne ... ne

Karşılaştırılan unsurları olumsuzluk mahiyetiyle birbiriyle ilişkilendiren edattır:

Ne bedende şafā ne cānda vefā / Ne gönülde senā ne dilde şenā 119, Ne riyāzet ne cille vü ne niyāz / Ne diyānet ne rūze vü ne nemāz 118

çi ... çi

“İkisi de eşit, birbirinin aynı” anlamını vermek suretiyle sözcükleri birbirine bağlayan karşılaştırma edatıdır:

Quvvetüme nazar çi küh u çi kāh 93, Nazarında anuñ çi bende çi şāh 5889

gah ... gah / geh ... geh ... geh

Farsça kökenli olan bu kelime aslında zarftır fakat edat olarak da kullanılmaktadır. İki sözcük arasında bazen, arasına anlamında bir karşılaştırma yapmaktadır.

Gāh içerlerdi şir ü gāh şarāb 4065, Gāh āhūlar-ıla şahrāda / Gāh mähiler-ile deryāda 5988, Geh odın yaqdı geh söyündürdi / Dile şu şaçdı geh köyündürdi 2481

1.3.2.5.2.4. Cümle Başı Edatları

Cümleler arasında anlam ilgileri kurmak suretiyle kullanılan edatlardır. Metnimizde geçen cümle başı edatları şu şekilde tasnif edilmiştir:

ammā / illā / līk / līkin / velī / velī ki

Anlamca karşıt olan iki yargıyı birbiriyle ilişkilendirmek üzere cümle başında kullanılan edatlardır:

Beñzer ammā ola melik-zāde 1637, *İlla Aḥmed ḫodı şefā‘at-içün* 371, *Līk bir ḫarf işit kitābından* 2303, *Līkin ol efser-i girān-gevher* 3130, *Şabr eyüdüür velī yirinde gerek* 4627, *Tāzelendi velī ki derdi anuñ* 5288

ancaḳ / bir / dek / maḫzā / meger

“Yalnızca, bir tek, sadece” anlamında kullanılan bir edattır:

Ḳaleme bu ḫadar gelür ancaḳ 2331, *Bir nefes ḫaldı ol da āh-ıla vāy* 5429, *Dek görinsün yine o nūr-ı cemāl* 2178, *Eşeridür vücūdnuñ maḫzā* 40, *Meger āyīnesinde ola mişāl* 2859

‘ale’l-ḫuşuş

“Hele, hususiyetle, en çok, özellikle” anlamında kullanılan bir cümle başı edatıdır:

Dil-rübāsı ‘ale’l-ḫuşuş anuñ 527, *Ḳahra ire ‘ale’l-ḫuşuş ‘Aziz* 4447

belki / bel / ḡālib / ḡālibā / meger

“İhtimal, umulur, olabilir, hatta” anlamlarıyla kullanılan bir cümle başı edatıdır:

Çāha şalaydı belki Hārūtı 2508, *Ne güneş bel hezār-dide felek* 2856, *Āb-ı gülden yaratdı bunı meger* 1604, *Ḡālibā enbiyā ‘alāmetidür* 5669, *Ḡālib işitmedi daḫı ḫaberüm* 3698

bes / pes

“Böylece, sırf, ancak, nihayet, sonuç olarak, öyleyse” anlamlarında kullanılan bir edattır. Soru yoluyla anlamı pekiştirmek için de kullanılmaktadır.

Bes gelüñ çāh-ı Yūsufā gidelüm 1136, *Yūsufā çāh bes degül mi nişān* 3769, *Pes nedür sende bunca girye vü āh* 1260, *Pes degül mi bu baḫt-ı ferḫunde* 3877

çü / çün / çünki / çünkim / meger / nite kim / zīrā ki

İfadeyi sebebe ve zaman anlamıyla asıl yargıya bağlayan cümle başı edatlarıdır:

Şoyınup başladıḳ çü pertāba 1107, *Çün işitdi anuñ bu ḫāletini* 2570, *Çünkü oldum o demde ben bīdār* 4540, *Yaḫdı çünkim dilini nār-ı edeb* 280, *Meger āyīneye deñerdi bir er* 1040, *Nite kim ‘ışḫı cāna şıḡmazıdı* 2302, *Ḫüsni zīrā ki ḫalbe oḡrıyıldı* 1649

eger / ger / meger kim / şāyed / şāyed ki

Şart cümlesini esas cümleye bağlayan, genellikle cümlenin başında bulunan İslamî dönem Türk edebiyatı eserlerinde sıkça kullanılmış bağlama edatlarıdır:

Başuma sāye-i vaşlı eger düşmezse ol servüñ 3333, Ger şorarlarsa eyle di sen de 1631, Şāyed ol yār mihr ideydi baña 2821, Didi şāyed ki bu ‘garāmet anuñ 6141, Zātuñ bilemez beşer meger kim 228

dağı / hem / yine / ve

“Bununla birlikte, ayrıca” anlamında kullanılan cümle başı edatıdır:

Dağı saht itdi dilleri sengin 881, Hem vaşiyet kılp kenizlere 4079, Oturursam dizümdesin yine 2526, Eger oynasa ‘ışık-bāzıdı / Ve ger işlese kār-sāzıdı 5518

egerçi / gerçi / gerçi kim / gerçi ki / niçe kim

Cümle başında kullanılan ve cümleye “her ne kadar, ise de” anlamı katan bir edattır:

Gözlerde egerçi var bu sevdā 213, Mümkine vācib oldı gerçi şenā 4, Gerçi ki çok nigāra nazar itdi gözlerüm 3500, Gerçi kim virdi hālka ol destür 2153, Niçe kim kufl olursa bī-miftāh / Dilese anı fetḥ ider Fettāh 5095

fi’l-meşel

“meselā, misāldeki gibi” anlamıyla kullanılan cümle başı edatıdır:

Fi’l-meşel oldı hem-çü mıkñāñis 1001, Fi’l-meşel görse şem‘i pervāne 3841

illa

“Hele, özellikle, bilhassa” anlamlarıyla ifadeler arasında bağlantı kuran bir edattır:

İlla iḥvānı pūr-ḥased oldı 572, İlla bu känd-riz-i Mısr oldı 2837

lā-cerem / lā-reyb / lā-büd / muṭlaḳ / muṭlaḳā / yaḳin

Şüphesizlik, kesinlik bildirmek için kullanılan edatlardır:

Lā-cerem menzili anuñ gül olur 3437, Ḳalur-ıdum bu şübhedē lā-reyb 3174, İ‘tirāf itdi cürme muṭlaḳ ol 5156, Muṭlaḳā arzūsı kaydından 2845, Nūḥ-içün kim hezār-sāle yaḳin 136, Zaḥmuñ hevāsın almağa lā-büd nemek gerek 3870

mā-ḥaşal

“sonuçta, sonuç olarak” anlamında kullanılan Arapça kökenli bir edattır. Metnimizde bir yerde kullanılmıştır:

Mihr-ile meh o ḳubbede iki ḥişt / Mā-ḥaşal yiryüzinde heşt-behişt 3124

meger

Bir varlık, bir olay ya da bir durumdan ilk defa bahsedilirken kullanılan edattır:

‘İşa hem-rāh-ımiş ezelde meger 479, Meger ol dem ki māh-ı Ken‘ānı 1551, Anda maḥbūs-ıdı meger o zemān 5076

meger

“Belki” anlamında cümlenin ihtimal bildirmesini sağlayan edattır. Bu edat herhangi bir durumdan çıkarım yapılmasını sağlar.

Ol şerī' atde cāyız-idi meger 416, Haberî yok meger mişālinden 2858

meger

“-den başka, dışında, haricinde” anlamında kullanılan bir edattır:

Olmadı dem meger dem-i kurbān 2763, Hem-demi kalmadı meger 'ameli / Añmaz oldu anı meger eceli 5304

şanki / şanasın / şanasın kim / be-mişāl / gūyā / gūyiyā / meger ki

Bir durum ya da olayı “âdetâ, sözde, sanki” anlamlarına gelecek şekilde kıyaslama ve benzerlik göreviyle başka bir olay ya da durumla ilişkilendiren cümle başı edatıdır:

Pençe-i gürge düşdi şanki gazāl 819, Köçegin buldı şanasın māya 3662, Şanasın kim teninde kalmadı cān 3325, Ol ten üzre bu pîrehen be-mişāl 4304, Bir tulum tāze şehd-idi gūyā 4041, Gözleri anda gūyiyā iki cām 2041, Topragumdan çıka meger ki buḥār 6180

tā / tā ki / şöyle kim / ya' nī / a' nī / ḥāşılı

Açıklamayı yargıya bağlamak gayesiyle kullanılan edatlardır:

Tā ola bî-cihetliğine nişān 24, Yūsufulñ kalbi tā ki olmaya teng 899, Şöyle kim yüzde biri kalmışdı 2214, Ya'ni fāzl-ıla her ki pür-dildür 4039, Vech-i Ya'kūba a' nī pîreheni 6023, Ḥāşılı berk ü bār-ı nevmīdi 3029

ya' nī

Cümlede “gerçekte öyle olmayıp da farklı gösterilmeye çalışılan durumları” ifade etmek üzere kullanılan bir edattır:

Yine dest-i cefā uzatdılar / Ya' nī 'ahde vefā gözetdiler 879, Başuma yok belā şatun aldum / Ya'ni derde devā şatun aldum 4901

yohsa (< yok+ise) / verne

Cümleye “aksi hâlde, aksi takdirde” anlamı katmakta kullanılan genellikle olumlu cümle ile olumsuz bir cümleyi birbirine bağlamakla görevli bir edattır:

Yohsa Mısr ehline zarar irişür 5847, Verne işde kılıcuñ işde serüm 4571

yohsa / yā

İhtimaller içerisinde başka bir olasılığın varlığına işaret eden bir edattır:

Yohsa düş mi ki baña bu 'ālem 3553, Göricek kaldılar bu ḥālî taña / Yohsa Yūsuf mısın didiler aña 5974, Aña zindān gerek ya darb-ı elīm 4544

1.3.2.5.2.5. Sona Gelen Edatlar

Sözcük, sözcük grubu veya cümlelerin sonuna gelerek bunları başka sözcük veya sözcük gruplarıyla anlam açısından ilişkilendiren edatlardır. İfadeler arasında manasal bağlantılar kurmakla görevli sözcüklerdir. Metnimizde geçen bu tarz edatlar ve kullanılış biçimleri şöyledir:

da / de / dahı / hōd

Bitdi ol ravzadan da iki nihāl 423, *Gösterem aña ben de bir dīdār* 2191, *‘Avrat al itdi enbiyāya dahı* 383, *‘İş hōd tolmış-ıdı şevkinden* 474, *Mālike hōd melā`ik-i Raḥmān* 1560

degül

Ardına getirildiği ifadeyi olumsuzlaştıran bir edattır:

Meyle kalbūñ belī irādī degül 365, *Eyvāh ki pāyidār degül bu rikāb-ı baht* 2827, *Dime bu kālī kim degül baña hāl* 3345, *Nice gülsün ki ḥande vaḳti degül* 5620, *Degül idbārı gibi iḳbālī* 6020

diyü

Yan cümlelerin anlamını sebep-sonuç veya amaç-sonuç ilişkisiyle asıl cümleye bağlayan bir edattır:

Şaḳlamaz diyü çeşmi herkesden 2864, *İncine diyü iş buyurmazıdum* 3788, *Çāk olundı diyü o dāmen-i pāk* 4513, *Ṭuymasun diyü sırrı her bī-dil* 5926

ki / kim

Farsça kökenli olup iki yargıyı anlam bakımından ilişkilendirmekle görevli edattır.

Dir ki şahn-ı serāy-ı Ya`kūbī 578, *Bilmediler ki āşikār ola hāl* 1322, *Ben kimem kim olam saña dem-sāz* 4009, *Demidür kim seni dōgem iy taş* 5371

ki

“Şüpheli ve tereddüt” bildiren bu edat²⁸⁸, ifadeyi başka bir yargıya “acaba” anlamıyla ilişkilendirmek suretiyle kullanılmaktadır:

Hāṭırı gonça gibi teng mi ki / Gül gibi yoḥsa şād u şeng mi ki 4971, *Dilde endişesi bu kim yā Rab / Düş mi ki āşikāre mi ki bu şeb* 5476

mı / mi

Dahil olduğu ifadeye soru anlamı kazandıran bir edattır.²⁸⁹

²⁸⁸ Ekin işlev ve yapı için bkz. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinin *ki* Bağlacı ile *ki* Şüpheli Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Farklılığı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, Ankara 2005, ss. 620-624

Pāresin pāreler mi ‘ākil olan 1142, Yok mı iy ādemoğlı sende kerem 3742, Diye mi saña ekrimī meşvāh 4436, Qardaşın virmedüm mi kanı size 5728

Soru anlamının dışında bu edat, metinde cümlenin anlamını ters istikamette yönlendiren bir işleve de sahiptir:

Bula mı üns-i Bārī-yi Ma‘būd 1573, Kısmet olmasa dil bulur mı murād 2984, Sencileyin olur mı ‘āşık-ı zār 3876, Tek mi qalurdı bu quru başum 5767

ola

Çekimli bir fiilin sonuna getirilerek kullanılan bu edat cümleye ihtimal anlamı katmaktadır:

Kim ider ola hizmetin bu gice / Kim görür ola şöhetin bu gice 4963, Neye taparsız ola bilsem ben 6078, Ki kanı Yūsufulūn yüzi nūrı / Şem‘in andan yaqar ola hūrī 6172

1.3.2.5.3. Ünlem Edatları

Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygularını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan ve kısmen bağımlı kelimeler sınıfına giren ünlem edatları²⁹⁰ keder, ıstırap, nefret, hayıflanma coşkunculuk gibi ruh hâllerini, tabiat seslerini, seslenmeleri tasdik, ret, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden kelimelerdir.²⁹¹ Menşe ve yapı bakımından ya tabiat seslerini taklit suretiyle yahut da hislerin yorumlanarak “ses” şeklinde terennümü neticesinde meydana gelmişlerdir. Bu bakımdan bir kısmı aşağı yukarı bütün dillerde ortaktır.²⁹² Coşkunun söze dönüşmesiyle, yani bir coşkunun etkisiyle içten kopup gelen; sevinç, korku, acı, şaşma ... duygularını canlı canlı anlatmaya yarayan bu kelimeleri²⁹³ metnimizde sözcük ya da sözcük grubu²⁹⁴ hâlinde şu şekilde tasnif edebiliriz:

‘aceb / ‘aceb ola / ‘acebā

“Şüphe, merak ve tereddüt” anlamları taşıyan Arapça bir edattır:

²⁸⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, bu edat için “aslında mu, mü” edatı aslında bir ektir. Onun için diğer soru edatlarının aksine isim veya sıfatlardan sonra gelmek suretiyle soru mefhumunu ifade etmektedir. Uzun süre uyum dışı olarak “mu, mü” şeklinde kullanılan bu edat Batı Türkçesinin ilk devrelerinde “mı, mi” şeklinde düzleşmiştir.” İfadelerini kullanmaktadır. Bkz. Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, s. 275

²⁹⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 224

²⁹¹ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 63

²⁹² Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, s. 293

²⁹³ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, (4. bs.) TDK Yayınları Ankara 1979, s. 479

²⁹⁴ Sözcük gurubu halinde kullanılanlar, metinde söylem ve söyleyiş itibarıyla ünlem edatı özelliği kazanmışlardır.

‘*Aceb beşāret-ile nāgehān kaçan gelesin* 1088, *Ne gencdür ‘acebā hüsni ol perī-rūyuñ* 2169, *Ne mekānda bulursın ola ‘aceb* 2681

āferīn

“Beğenme, alkış, yaşa, bravo, varol” anlamlarında kullanılan Farsça bir edattır:

Āferīn Mālikūñ kemāline 1836, *Āferīn saña tūrfā rāy itdūñ* 4837, *Āferīn aña irişen derde* 5049, *Āferīn ol emīr-i hōş-dāda* 5148, *Āferīn ol deme bu i‘cāza* 6008

Bu edatın metnimizde “+ler” çokluk ekiyle kullnımı da tespit edilmiştir:

Şad hezār āferīnler ol ‘asele 4134, *Āferīnler yaradana anı* 6146

āh

Üzüntü, hayıflanma ve acıma duygularını ifade eden bir ünlem edatıdır:

Āh kim yok kilidi ol gencūñ 2539, *Qollaruñ olayıdı qollarum āh* 3805, *Āh kim benden oldı bu müşkil* 4898, *Āh kim söykemedi sīneme pūşt* 6187

aḥı

İtiraz, memnuniyetsizlik, azar, suçlama ifadesi olarak kullanılan bir ünlem edatıdır:

Eriseñ ‘avrata inanma aḥı / ‘Avrat al itdi enbiyāya daḥı 383

āmīn

Dilek, dua ve temenni ifade eden bir ünlem edatıdır:

Tā olam Ḥaḥḥ emānetine emīn / Raḥmet olsun aña ki dir āmīn 158

bārī

“Hiç olmazsa, bir kere, hāsılı, hülāsa” anlamında kullanılan ünlem edatıdır:

Bārī kılsun bugün tecellī-yi hāş 2127, *Bāga ek bārī toḥm-ı reyḥanı* 4169, *Göreyin bārī dār ü dīvārın* 5022, *Taḥtını daḥı yıḳayın bārī* 6166

belī

“Peki, evet” anlamında tasdik ve kabul mefhumunu ortaya koyan edattır:

Meyle kalbūñ belī irādī degül 365, *Belī cānān yüzine cān gözini* 2609, *Şulḥ hōşdur belī yirinde gerek* 4627, *Ḥāl-i ‘āşık budur hemişe belī* 5260

ben kimem

Mütevazılık çerçevesinde kendini değersiz göstermek için söylenen soru anlamı içermeyen bir ünlem edatıdır:

Ben kimem kim olam saña dem-sāz 4009, *Ben kimem ḥürmetüñi yile virem* 4565

be-ḥaḳḳ-ı Hudā / be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı aḥad / bi-ḥaḳḳ-ı Hudā

“Allah hakkı için” anlamında bir şey söylemeden ya da yapılmadan önce dile getirilen yemin içerikli bir ünlem edatıdır.

Bir nefes katlanuñ be-ḥaḳḳ-ı Hudā 1734, Toğrı direm be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı aḥad 5949, Ki yalandur olar bi-ḥaḳḳ-ı Hudā 1430

bi'l-ḥaḳīka

“Gerçekten, hakikaten” anlamında kullanılan doğrulama ve onaylama edatıdır.

Bi'l-ḥaḳīka belī bu serve melāl 2920

bi'llāh

Yemin edatıdır.

Her gönül kim ola ğanī bi'llāh / Nazarında anuñ çi bende çi şāh 5889

bi-ḥamdi'lillāh

“Allah’a şükürler olsun” anlamında şükran duygusunu bildiren bir edattır.

İrmedüñ ol deme bi-ḥamdi'lllāh 962, Dest-i ğayr irmedi bi-ḥamdi'llāh 5503

celle celāl

“Yüce ve azīz olsun”, “onun şanı, yüksekliği, büyüklüğü artsın” anlamına gelen ve Tanrı için kullanılan saygı içerikli bir ünlem edatıdır.

Perde gidüp göründi çün o cemāl / Toldı 'ālem şadā-yı celle celāl 2144

çi

“Şaşırma ve hayret” anlamında kullanılan Farsça kökenli bir ünlem edatıdır:

Bizüm-ile olıcağ aña çi bāk 704, Hūşe-çin ola ḥırmenuñme çi māh 4380

dāyim-bād

“Sürekli olsun, hep devam etsin” anlamında iyi niyet içeren bir edattır:

Dil-i ğam-ğinüm eyle luḫ-ıla şād / 'Ömr ü devlet hemīşe dāyim-bād 5951

dirīĝ / dirīĝā / iy dirīĝā

“Eyvah, ah, aman, yazık” anlamlarında teessüf, üzülmeye ifade eden Farsça bir edattır.

Rūz-i baḫtum siyāh oldı dirīĝ / Dün ü gün işüm āh oldı dirīĝ 3046, K'iy dirīĝā ne müşkil oldı işüm 3039, İy dirīĝā yile virüp nāmūs 3045

ekrimī meşvāh

“Ona iyi bak” anlamında Arapça bir edattır.

Nūr-ı çeşmüñdür ekrimī meşvāh 3396, Ol benümçün dir ekrimī meşvāh 3947, Diye mi saña ekrimī meşvāh 4436, Didüm ehlüme ekrimī meşvāh 4552

el-ḥaḫḫ

“Doğrusu, hakikaten” anlamında Arapça bir ünlem edatıdır.

İ‘tirāf itdi cürme muṭlaḫ ol / Didi el-ān ḥaḫḫ el-ḥaḫḫ ol 5156

el-ḥamdü li’llāh

“Allah’a hamd olsun, çok şükür” anlamında minnet ve senā içeren Arapça ünlem edatıdır.

Didi el-ḥamdü li’llāh iy kāzib / Ki bizi saña eyledi ḡālib 936

el-ḥükmü lillāh

“Hüküm ancak Allah’a aittir” anlamında Arapça ünlem edatıdır.

İşidüp bu ‘itābı ol meftūn / Didi el-ḥükmü lillāh iy Şem‘ün 940

elde degül

“Çaresizlik” anlamında kullanılan bir edattır.

Nice itsün gönül çün elde degül / Görklü oldur ki anı sevdi gönül 4646

el-vidā‘

“Allah’a ısmarladık, Allah’a emanet olun, esen kalın anlamlarında” vedalaşma sözü

El-vidā‘ iy cemāli bustānum / El-vidā‘ iy yüzi gülistānum 826

esefā / vā-esefā

“Eyvāh, yazık” anlamında üzüntü ifade eden Arapça kökenli ünlem edatıdır.

Yūsufın aındı didi yā esefā 5876, *Fikri Yūsufda zikri vā-esefā* 3704

esen olsun

“sağlık, sıhhat, afiyet bulsun” anlamında temenni içerikli bir ünlem edatıdır:

Esen olsun ki tağıdup anı / Geldi cem‘ itdi ben perişānı 6012

eyvāh / ey vāy / vā / vāveylā / vāveylāh / vāy

“Eyvāh, yazık” anlamında üzüntü, şaşma ve eseflenme ifade eden ünlem edatıdır.

Eyvāh ki pāyidār degül bu rikāb-ı baḫt 2827, *Diridi dāmenin öpüp ey vāy* 4912, *Biri dir vā firāk-ı kurre-i ‘ayn* 745, *Na‘ra urup didi ki vāveylā* 1391, *Göge irdi şadā-yı vāveylāh* 1095, *Begenüp didi vāy ne ḫōş tedbīr* 4835

gel / gelün

Bir işe başlarken “haydi” anlamına denk düşecek şekilde söylenen motivasyon ve teşvik sözü

Gel gör evvel gönül belālarını 3351, *Raḫm idüp gel koluñı boynuma aş* 4465, *Gelün anuñ işini bitürelüm* 636, *Gelün eyleñ ḫatumda ‘ahd ü yemīn* 809

gör / gele gör

Gösterme ve vurgulama işlevinde kullanılan bir edattır:

Didi Rübîl gör yalan düşünî 948, *Gele gör bātinumda āteşümi* 3683

ḥāşā / ḥāşāk / ḥāşā li'llāh / kellā

“Asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun!” anlamlarında ret ve savunma duygularını içeren bir ünlem edatıdır:

Didi Yūsuf ki kaçmadum ḥāşā 1886, *Benden i'rāz idesin ḥāşāk* 3191, *Didiler ḥāşā li'llāh iy server* 5711, *Dirdi ḥāşā bu pākden kellā / İş buni işleyendedür illā* 4856

ḥayf / heyhāt

“ne yazık ki” anlamında üzüntü ve pişmanlık içeren bir ünlem edatıdır:

Ḥayf kim bunca derd-i ser çekdüm 3044, *Anı kim tuta ḥıfz ide heyhāt* 606

işde / uş / uşda

Göstererek vurgulama işlevinde kullanılan bir ünlem edatıdır:

Didi işde kılcuñ işde serüm 2578, *Verne işde kılcuñ işde serüm* 4571, *Ben daḥı uşda tutmuşam yüzümi* 1859, *Eflaḥı uş getürmüşem ḫatuña* 1857

ḫanlar olsun

“ölüm başına gelsin!” anlamında kullanılan beddua içerikli bir ünlem edatıdır:

Ḫanı anuñ ol āb-ı ḫayvānı / Ḫanlar olsun yidüñ-ise anı 1352

kāşki

“keşke, dilek ve arzu” anlatan cümlelerin başına getirilerek “ne olurdu” gibi temenni veya pişmanlık anlatan Farsça kökenli bir ünlem edatıdır:

Kāşki köñlege olan iḥsān / Köñlek issine ola-y-ıdı hemān 1174, *Kāşki toḡmayaydum anamdan* 2810, *Kāşki ben de ol günü görsem* 3578, *Kāşki ol kerīme irsem ben* 5670

ḫaṭ'ā

“Hiçbir vakit, asla!” anlamında reddetme mahiyetinde ünlem edatıdır:

Ḫalemin kesdi tuymadı ḫaṭ'ā 4706, *Dilemez vaşlına irem ḫaṭ'ā* 4714

kim bilür

belirsizlik ve bilinmemelik karşısında söylenen ünlem edatıdır:

Kim bilür ne şenā'at eyledüñüz 1190, *Kim bilür yüzüñüz görem mi daḥı* 1736

ma'āza-Allah

“Allah korusun, Allah esirgesin, Allah saklasın!” anlamında kullanılan dua içerikli bir ünlem edatıdır:

Gitmezem ben aña ma‘āza-Allah 3954, Didiler cümleten ma‘āz-Allāh 5788

merhabā

“geniş ve mamur yere geldiniz, rahat ediniz, günaydın, hoş geldiniz” anlamlarında bir esenleşme veya selamlaşma içerikli ünlem edatıdır:

Merhabā iy hevā-yı sīne-güşāy / Merhabā iy nevā-yı rūh-efzāy 2710

müstedām olsun

“Sürekli olsun, var olsun!” anlamında kullanılan niyete dayalı bir ünlem edatıdır:

Dīni dünyāda müstedām olsun 263

nār olsun

“Canın yansın, azap gör” anlamında beddua içerikli bir ünlem edatıdır:

Reşk iderdī cemāline hūrī / Nār olsun yidūñse ol nūrı 1351

ne ‘aceb

Şaşılacak bir durum karşısında söylenen hayret içerikli bir ünlem edatıdır:

Şem‘-i Cennet dimek aña ne ‘aceb 280, Ne ‘aceb rāhat-içün ol aya 3016

ne fāyide

İş isten geçtikten sonra alınan boş önlemler için "neye yarar!" anlamında kullanılan bir ünlem edatıdır:

Virdüm nedīmi bāde nedāmet ne fāyide 3419, Çün başda devlet olmaya ‘izzet ne fāyide 3421, Faqrıla rence düşse hamiyyet ne fāyide 3423

ne hāle irmişsin

Bir kişinin görüntüsündeki değişimi anlatmak üzere “sana ne olmuş!” anlamında kullanılan bir ünlem edatıdır:

K‘iy Zelīhā ne hāle irmişsin 5416

ne var

“Hiçbir şey olmaz, şaşılacak bir durum değildir” anlamında kullanılan bir ret ve itiraz içerikli ünlem edatıdır:

Şūreti levh-i sāde-y-ise ne var 663, Gül yüzümden yig-ise pāyı ne var 3890,

n’ola / n’olur

“Hiçbir şey olmaz” anlamında teklif, teşvik veya yalvarma bildiren, ayrıca “şaşılır mı ya da değersizdir” anlamında kullanılan bir ünlem edatıdır:

Dileseñ n’ola Rabb-i ‘izzetden 590, N’ola görsem o mihri ben gam-nāk 2820, N’ola sāyeñde iy şanavber-baht 3378, Hürrem itseñ n’ola hırāmuñıla 4678, N’ola yād itse anı

‘*adlile şāh* 5086, *Ağça n’olur vireydi biñ cānı* 1662, *Sözünü n’ola şansa şüret-bāz* 3448, *Kufl açarsa n’ola işāretile* 4509, *Ten gözi n’ola görmese yāri* 5332, *Çarlı n’olur kazā-yı* *Hak hağdur* 5226

olmasun

“Sakın ha! Dikkatli olun” manasında kullanılan uyarı içerikli bir ünlem edatıdır:

Didi hem bāb-ı Mışra çün iresiz / Olmasun şehre cümleten giresiz 5740

şakın

“Asla, katiyen, kesinlikle” anlamlarını içeren uyarı içerikli bir ünlem edatıdır:

İhvētüñden şikāyet itme şakın / Kalbüñi pür-melālet itme şakın 1024, *Şakın itme bu* *kışşaya inkār* 1438, *Cünbiş itme şakın bu dem çün kāh* 4938

selām olsun

“Esenleme” anlamı içeren bir ünlem edatıdır:

Āl ü aşhābına selām olsun 263, *Qandayisañ saña selām olsun* 1126

ser selāmet ola

Tehlikelere karşı can güvenliğinin önemine vurgu yapan ünlem edatıdır:

Şakla sırrı ki ser selāmet ola 601

sübhaneke

“Allah’ı her türlü kusur ve ayıplardan tenzih ederiz.” anlamında Arapça kökenli ünlem edatıdır:

Sübhāneke dirdi sırrı anuñ / Ādem dahı olmamışdı eb ced 181

tevbe olsun

Bir kimsenin herhangi bir işten çok pişman olup o işi tekrarlamama kararı aldığını anlatan esef içerikli bir ünlem edatıdır:

Tevbe olsun ki görmeyem özümü / Hōd-nümālīkdan açmayam yüzümü 2011

var / yüri var

“İstersen (isterse...)” gibi konuşulan iş üzerinde bir kimseyi serbest bırakmayı anlatan ve “haydi” anlamı veren bir ünlem edatıdır:

Var kıyās it ki tālib-i Hāliḳ 1030, *Siz de benden varuñ ferāgat idüñ* 5893, *İ‘tibār al* *bu kışşadan yüri var* 1680, *Şol kişiye elüñ degür yüri var* 5846

yā / iy / vey

Seslenme anlamında edatlardır:

Ol dahı didi yā Resūl’Allāh 1252, *Nazar it şağa şola yā Mūsā* 2020, ‘*Acebā kanda kalduñ iy Yūsuf / Beni odlara şalduñ iy Yūsuf* 1115, *İy gevheri baħr-i bī-kerānuñ / Vey cevheri kān-ı lā-mekānuñ* 187, *Vey memleket-i vilāyetüñden* 205

yok

“Hayır” anlamında kabul etmeme, ret etme anlamında bir ünlem edatıdır:

Gel vefā kııl ƙo bu cüzāfātı / İtme te ħīr yok cüz āfātı 4457

zihī

“ne hoş, ne güzel” anlamında beğenme ve takdir etme içerikli bir ünlem edatıdır:

Didiler kim zihī cemāl-i cemīl 2014, *Zihī ħaclet ki çün kıyāmet ola* 4438

zinhār

“Asla, sakın, olmaya, aman!” anlamlarını içeren uyarı ve dikkat çekme mahiyetinde bir ünlem edatıdır:

Dime iħ vāna ħ ābuñı zinhār 615, *İy fetā görme kendüñi zinhār* 1041, *Olmasun rāzı ol ƙamer zinhār* 3304, *Ʀoğrılıƙ umma egriden zinhār* 4573, *Didi bir oğlına oğul zinhār* 5846

Metnimizde bazı isimlere getirilen Arapça “ā / ī” iyelik zamiriyle²⁹⁵ oluşturulmuş seslenme ifadeleri de mevcuttur:

Cemālūñ ayına cānā neẓāre itmeyeli 1085, *Na‘ra urup didi ki yā esefā / Vā firākā vü ħasretā ħüznā* 3777, *Ĥasretā miħnetā ki devr-i felek* 6069, *Yā İlāhī severseñ ecdādum* 1821, *Didi yā Rabbī sen oñar kārı* 765

²⁹⁵ Muharrem Ergin, *Osmanlıca Dersleri*, s. 68

1.3.2.6. Fiil Çekimi

1.3.2.6.1. Basit Kip ve Zamanlar

1.3.2.6.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Birinci Teklik Şahıs	-du+m ²⁹⁶	<i>ışmarladum 5211, kaldum 825, aldum 1766</i>
	-dü+m	<i>öpdüm 6181, şeş geldüm 2760, virdüm 460</i>
İkinci Teklik Şahıs	-du+ñ	<i>uyduñ 4935, kaçduñ 1885, yapduñ 5559</i>
	-dü+ñ	<i>didüñ 1611, çekdüñ 3880, eglendüñ 2739</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-dı+ø	<i>şundi ... elin 5101, germ oldı 338, ışmarladı 4846</i>
	-di+ø	<i>kesdi 4706, lerze itdi 764, öldi 3539, bildi 2324</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-du+ķ	<i>oynaduķ 1106, koduķ 1107, bī-mecāl olduķ 4760</i>
	-dü+k	<i>bildük 4760, söyledük 1400, töhmet itdük 5150</i>
İkinci Çokluk Şahıs	-duñuz	<i>aldaduñuz 5786, oğurladuñuz 5786, şanduñuz 971</i>
	-düñüz ²⁹⁷	<i>eyledüñüz 1190, gördüñüz 5809, itdüñüz 1493</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-dı+lar	<i>bağladılar 885, el yudılar 2733, hazz aldılar 5654,</i>
	-di+ler	<i>irdiler 2112, şayd eylediler 1326, söylediler 5667</i>

Olumsuz Şekil:

Birinci Teklik Şahıs	-ma-du+m	<i>uyımadum 1385, yumadum 6188, açmadum 4564</i>
	-me-dü+m	<i>virmedüm 5728, yimedüm 1358, bilmedüm 4567</i>
İkinci Teklik Şahıs	-ma+du+ñ	<i>ķomaduñ 5387, añmaduñ 4167, añlamaduñ 955</i>
	-me+dü+ñ	<i>yād itmedüñ 5114, virmedüñ 4993, irmedüñ 962</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-dı+ø	<i>uymadı 4681, toğmadı 3863, yaşınmadı 2863</i>
	-me-di+ø	<i>öpmedi 2860, bilmedi 1212, meyl itmedi 4812</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-ma-du+ķ	<i>olmaduķ 5800</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ma-dı+lar	<i>bulmadılar 1621, olmadılar ... dūr 2153</i>
	-me-di+ler	<i>gelmediler 1080, itmediler 1427, görmediler 2189</i>

²⁹⁶ Metnimizin bazı yerlerinde “-du/-dü” görülen geçmiş zaman ekinin ünlüleri “düz-dar” olarak tespit edilmiş, fakat metnin yazıldığı dönemdeki dil temayülü dikkate alınarak bu ekler yuvarlak biçimiyle okunmuş ve bu durum dipnotta belirtilmiştir.

²⁹⁷ “-düñüz” eki, metinde 5149. beyitte “-diñüz” şeklinde harekelenmiştir. “itdiñüz zindān 5145”

1.3.2.6.1.2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Birinci Teklik Şahıs	-miş+am	<i>olmuşam</i> 115, <i>kalmışam</i> 1240, <i>şalmışam</i> 4900
	-miş+em	<i>çekmişem</i> 4347, <i>düşmüşem</i> 3257, <i>getürmüşem</i> 2187
İkinci Teklik Şahıs	-miş+sin	<i>zevāle irmişsin</i> 5416
Üçüncü Teklik Şahıs	-miş+ø	<i>almış</i> 1421, <i>el uzatmış</i> 4539, <i>lāl olmuş</i> 3725
	-miş+dur	<i>almışdur</i> 3066, <i>toğmamışdur</i> 3950 <i>bulmuşdur</i> 5928
	-miş+ø	<i>dimiş</i> 4939, <i>semirmiş</i> 5103, <i>yile virmiş</i> 2939
	-miş+dür	<i>gelmişdür</i> 3066, <i>ölmüşdür</i> 5712, <i>virmişdür</i> 4194
	-miş durur	<i>mūya dönmiş durur</i> 2184
Üçüncü Çokluk Şahıs	-miş+lar	<i>kıgırmışlar</i> 3238, <i>tolmuşlar</i> 3813, <i>yazmışlar</i> 4384
	-miş+ler	<i>dimişler</i> 1429, <i>irmişler</i> 3238, <i>itmışler</i> 5085

Olumsuz Şekil:

Üçüncü Teklik Şahıs	-ma+miş+ø	<i>açmamış</i> 5496, <i>konmamış</i> 4062, <i>yazılmamış</i> 3762
	-me+miş+ø	<i>gidermemiş</i> 5496, <i>girmemiş</i> 1488, <i>görmemiş</i> 595
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ma+miş+lar	<i>olmamışlar</i> 1809

1.3.2.6.1.3. Belirli Geçmiş Zaman

Üçüncü Çokluk Şahıs	-(y)up+dur	<i>cem^ç olupdur</i> 3546, <i>olupdur ... delil</i> 2014
	-(y)üp+dür	<i>virüpdür ... tārāca</i> 3134

1.3.2.6.1.4. Şimdiki ve Geniş Zaman

Birinci Teklik Şahıs	-r+am	<i>ağlaram</i> 3982, <i>uğraram</i> 3901, <i>aldaram</i> 116
	-r+em	<i>yürürem</i> 1229, <i>direm</i> 5949, <i>bislerem</i> 2517
	-ar+am	<i>kaçaram</i> 4562, <i>şataram</i> 2187, <i>umaram</i> 339
	-er+em	<i>and içerem</i> 1358, <i>delerem</i> 1152, <i>giderem</i> 240
	-ur+am	<i>yüz ururam</i> 4493, <i>çāk oluram</i> 2664, <i>yaturam</i> 1228
	-ür+em	<i>bilürem</i> 1435, <i>geçürürem</i> 4996, <i>görürem</i> 5332
İkinci Teklik Şahıs	-r+sın	<i>tağlarsın</i> 1312, <i>uğrarsın</i> 1066, <i>ağlarsın</i> 3675
	-r+sin	<i>dilersin</i> 5116, <i>n'eylersin</i> 3524, <i>gözlersin</i> 2605
	-ar+sın	<i>atarsın</i> 2604, <i>şunarsın</i> 5901

	-er+sin	<i>düşersin 4845, idersin 2601, ögersin 3447</i>
	-ur+sin	<i>şanursın 314, bulursın 2681</i>
	-ür+sin	<i>bilürsin 3885</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-r+ø	<i>şenā eyler 5, söyler 5407, tāzeler 4632, ulur 1325</i>
	-ar+ø	<i>batar 868, açar 4966, çıkar 3968, kaçar 3414</i>
	-er+ø	<i>keser 1307, meyl ider 1002, öper 4265, sever 3075</i>
	-ur+ø	<i>çağırur 6017, alur 3344, bulunur 5058, şaқınur 1978</i>
	-ür+ø	<i>delinür 2355, ölür 648, egilür 4985, irişür 5847</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-r+üz	<i>dirüz 1311, dilerüz 6048, gözlerüz 1357,</i>
	-ur+uz	<i>varuruz 5931</i>
	-ür+üz	<i>virürüz ... haber 5854, bilürüz 5152</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-r+lar	<i>başlarlar 4649, añlarlar 1780, aşlarlar 4649</i>
	-r+ler	<i>dirler 5604</i>
	-ar+lar	<i>tutarlar 4606</i>
	-er+ler	<i>yilterler 4797, bī-mecāl iderler 3789</i>
	-ur+lar	<i>ağlaşurlar 1237, kuçuşurlar 4385, ağladurlar 3787</i>
	-ür+ler	<i>iledürler 3058</i>

Olumsuz Şekil:

Birinci Teklik Şahıs	-maz+am	<i>olmazam 4604, tañlamazam 3366, almazam 1221</i>
	-mez+em	<i>dimezem 3998, bilmezem 781, gitmezem 3954</i>
	-ma+m	<i>inanmam 1189, açmam 2011</i>
	-ma+n	<i>açman 1403, unutman 804, utanman 4501</i>
	-me+n	<i>bilmen 2460, dimen 5905, dilemen 4340</i>
İkinci Teklik Şahıs	-maz+sın	<i>inanmazsın 677, olmazsın 2724, şanmazsın 1311</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-maz+ø	<i>toğmaz 3496, şaklamaz 2864, uğramaz 5204</i>
	-mez+ø	<i>çevürmez 4362, beñzemez 1603, dilemez 3991</i>
Birinci Çoğul Şahıs	-maz+uz	<i>bulmazuz 5957</i>
	-mez+üz	<i>yimezüz 1357</i>
Üçüncü Çoğul Şahıs	-maz+lar	<i>inanmazlar 1613, şanmazlar 1613</i>

1.3.2.6.1.5. Gelecek Zaman²⁹⁸

Üçüncü Teklik Şahıs	-ısar+ø	<i>bulısar</i> 4840, <i>olısar</i> 692, <i>kalısar</i> 1476, <i>tolısar</i> 5845
	-ıser+ø	<i>bī-niṣān idiser</i> 2469, <i>geliser</i> 5121
	-ısar+dur	<i>tutısar dur qarār</i> 2097, <i>kılısar dur ... zār</i> 322
	-ıser+dür	<i>geliserdür başuña</i> 1801
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ıser+ler	<i>geliserler</i> 1803

Olumsuz Şekil

Üçüncü Çokluk Şahıs	-me+(y)ıser	<i>gelmeyıser</i> 2095, <i>irmeyıser</i> 2195
---------------------	-------------	---

1.3.2.6.1.6. İstek Kipi

Birinci Teklik Şahıs	-(y)a+m	<i>açam</i> 2540, <i>baçam</i> 1219, <i>qalam</i> 3390, <i>varam</i> 2894
	-(y)e+m	<i>direm</i> 2682, <i>esem</i> 5903, <i>gelem</i> 1075, <i>virem</i> 5721
İkinci Teklik Şahıs	-(y)a+sın	<i>añasın</i> 991, <i>bulasın</i> 66, <i>olasın hurrem</i> 4475
	-(y)e+sın	<i>dirgüresin</i> 3547, <i>ekesin</i> 4423, <i>gelesin</i> 1087
Üçüncü Teklik Şahıs	-(y)a+ø	<i>süvār ola</i> 6130, <i>şora</i> 5138, <i>aça</i> 4981, <i>bula</i> 95
	-(y)e+ø	<i>öpe</i> 3796, <i>rence ire</i> 907, <i>söyine</i> 4223, <i>üşe</i> 4428
Birinci Çokluk Şahıs	-(y)a+vuz	<i>kalavuz</i> 657, <i>çıkaravuz</i> 1499
	-(y)e+vüz	<i>dögevüz</i> 643, <i>gidevüz</i> 5837, <i>öldürevüz</i> 643
İkinci Çokluk Şahıs	-(y)a+sız	<i>olasız</i> 5743, <i>talasız</i> 6000, <i>cefā kılasız</i> 1141
	-(y)e+sız	<i>şād idesiz</i> 4083, <i>örtesiz</i> 5999, <i>diyesiz</i> 479
Üçüncü Çokluk Şahıs	-(y)a+lar	<i>açalar</i> 2256, <i>ırağalar</i> 1460, <i>qoyalar ... ser</i> 631
	-(y)e+ler	<i>cān vireler</i> 4320, <i>köyündürelere</i> 861, <i>eyleyeler</i> 1804

Olumsuz Şekil:

Birinci Teklik Şahıs	-ma-ya+m	<i>almayam</i> 1783, <i>qomayam</i> 3755, <i>añmayam</i> 1286
	-me-ye+m	<i>itmeyem fiğān</i> 1241, <i>görmeyem</i> 2011
İkinci Teklik Şahıs	-ma-ya+sın	<i>yār olmayasın</i> 600, <i>zār olmayasın</i> 600

²⁹⁸ Metnimizde gelecek zaman eki olarak sadece Eski Anadolu Türkçesi döneminin gelecek zaman eki olan “-(y)IsAr” eki kullanılmıştır. Bu ekin yapısı ve işlevi için bkz. Sinan Uygur, “-(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 2/4 Fall 2007, ss. 1193-1196

Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-ya+ø	<i>qalmaya 666, durmaya 3799, baqmaya 4497</i>
	-me-ye+ø	<i>söylemeye 1274, bitmeye 1677, çekmeye 3799</i>
İkinci Çokluk Şahıs	-ma-ya+sız	<i>nažarı ... ırmayasız 810, ayırmayasız 810</i>
	-me-ye+sız	<i>itmeyesiz ziyānı 5738, getürmeyesiz 5722</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ma-ya+lar	<i>bulmayalar 5061</i>

1.3.2.6.1.7. Dilek-Şart Kipi

Birinci Teklik Şahıs	-sa+m	<i>el uzatsam 3901, baqsam 5752, şatılsam 1038</i>
	-se+m	<i>virsem 5670, yürüsem 2525, bilsem 6078</i>
İkinci Teklik Şahıs	-sa+ñ	<i>qosañ 3930, olsañ 4095, şalsañ 3918, arasañ 533</i>
	-se+ñ	<i>diseñ 2834, bilseñ 5708, revā itseñ 4770</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-sa+ø	<i>qonsa 4060, oqısa 255, olsa 1264, şalsa 2509</i>
	-se+ø	<i>beklese 2070, çekse 5757, irse 3034, kesilse 5266</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-sa+vuz	<i>açsavuz 4791, bulsavuz 1431</i>
	-se+vüz	<i>görsevüz 2177</i>
İkinci Çokluk Şahıs	-se+ñüz	<i>görürseñüz 6084</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-sa+lar	<i>aqıtsalar 710, şalsalar 4833, tağılsalar 3815</i>
	-se+ler	<i>gezdürseler 4831, gitseler 3814</i>

Olumsuz Şekil:

Birinci Çokluk Şahıs	-me-se+m	<i>görmesem 1220</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ma-sa+ø	<i>olmasa āhir 3555, aşmasa 531, bulmasa 2290</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-me-se+vüz	<i>yüzini görmesevüz 2170</i>

1.3.2.6.1.8. Gereklilik Kipi²⁹⁹

Üçüncü Çokluk Şahıs	-a gerek	<i>gerek ... ola 4069</i>
---------------------	----------	---------------------------

Olumsuz Şekil:

Üçüncü Çokluk Şahıs	-ma-sa gerek	<i>zōr olmasa ... gerek 2193</i>
---------------------	--------------	----------------------------------

²⁹⁹ Gereklilik kipinin bu dönemde kullanımı ve yapısı için bkz. Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 141,

1.3.2.6.1.8. Emir Kipi

Birinci Teklik Şahıs ³⁰⁰	-(y)ayım	<i>ağlayayım</i> 1218/K , <i>yanayım</i> 4005/S
	-(y)eyim	<i>göreyim</i> 780/Ö, <i>diyeyim</i> 2303/K, <i>göndüreyim</i> 2830/K
	-(y)ayın	<i>koğayın</i> 4171, <i>şanayın</i> 5452, <i>bağayın</i> 3205
	-(y)eyin	<i>yileyin</i> 4012, <i>göreyin</i> 5127, <i>vireyin</i> 3311
İkinci Teklik Şahıs	-ø+ø ³⁰¹	<i>kām sür</i> 4074, <i>acı</i> 995, <i>bağışla</i> 1848, <i>şat</i> 1648
Üçüncü Teklik Şahıs	-ø+sun	<i>yazsun</i> 4225, <i>ağlasun</i> 1296, <i>esen olsun</i> 6012
	-ø+sün ³⁰²	<i>gelsün</i> 4538, <i>görsün</i> 675, <i>irsün</i> 1349, <i>sürisün</i> 841
Birinci Çokluk Şahıs	-(y)alum	<i>varalum</i> 4761, <i>alalum</i> 1137, <i>olalum</i> 5735
	-(y)elüm	<i>oyun idelüm</i> 678, <i>ser virelüm</i> 2197, <i>yitürelüm</i> 636
İkinci Çokluk Şahıs	-ø+uñ	<i>oluñ āgāh</i> 2092, <i>aluñ</i> 5679, <i>çıkaruñ</i> 1453
	-ø+üñ	<i>virüñ</i> 1127, <i>yitürüñ</i> 1316, <i>gidüñ</i> 5918, <i>iledüñ</i> 644
	-ø+ñ	<i>koñ</i> 1331, <i>oğuñ</i> 5887, <i>söyleñ</i> 1399, <i>diñ</i> 5859
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ø+sün+ler	<i>eylesünler</i> 4224

Olumsuz Şekli:

Birinci Çokluk Şahıs	-me-(y)-eyin	<i>itmeyeyin fiğān ü enīn</i> 1239, <i>görmeyeyin</i> 5444
İkinci Teklik Şahıs	-ma-ø+ø	<i>şuma</i> 1288, <i>inanma</i> 383, <i>şaçma</i> 4621
	-me-ø+ø	<i>üşenme</i> 4440, <i>yime</i> 5770, <i>büyütme</i> 1677
	-me-ø+gil ³⁰³	<i>virmeğil</i> 3069/K
Üçüncü Teklik Şahıs	-ma+sun	<i>kalmasun</i> 4619, <i>şanmasun</i> 944, <i>ağlamasun</i> 2051
	-me+sün	<i>düşmesün</i> 2602, <i>bilmesün</i> 1299, <i>gelməsün</i> 2677
İkinci Çokluk Şahıs	-ma-ø+ñ	<i>aldamañ</i> 1189, <i>karşulamañ</i> 6082, <i>olmañ</i> 808
	-ma-ø+ñuz	<i>olmañuz</i> 5801, <i>şanmañuz</i> 5790
	-me-ø+ñ	<i>bed eylemeñ</i> 4116, <i>öldürmeñ</i> 653, <i>gizlemeñ</i> 1176

³⁰⁰ “-(y)ayım/-(y)eyim” eki farklı nüshalarda tespit edilmiş fakat metin bütünlüğü için ortak tercih olan “-(y)ayın/-(y)eyin” şekli metne alınmıştır. Nüsha farklılıklarından kaynaklanan bu durum dipnotta belirtilmiştir.

³⁰¹ Emri pekiştirmek için kullanılan “-ğıl/-gil” eki metnimizde olumlu yapıda kullanılmamıştır.

³⁰² Ekin düz ünlüyle yapılmış “*erisin*” şeklindeki tek kullanım 4558. beyitte tespit edilmiştir.

³⁰³ 3069. beyitte var olan “*virmesün*” kelimesi “K” nüshasında “*virmeğil*” şeklinde yazıldığı tespit edilmiş, nüsha ortaklığı dikkate alındığı için “*virmesün*” kelimesi metinde esas alınmış, bu durum dipnotta belirtilmiştir.

1.3.2.6.2. Birleşik Kipler

1.3.2.6.2.1. Hikâye Birleşik Zaman

1.3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Birinci Teklik Şahıs	-düm+i-di	<i>ekdümidi</i> 3047
İkinci Teklik Şahıs	-düñ+i-di	<i>geldüñidi</i> 1367
Üçüncü Teklik Şahıs	-di mi+(y)+ø-di	<i>eksildi miydi</i> 3728
Üçüncü Çokluk Şahıs	-dılar+ø-dı	<i>añladıldı</i> 1503
	-diler+ø-di	<i>eyledilerdi</i> 1093, <i>düzdilerdi</i> 1093

1.3.2.6.2.1.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Birinci Teklik Şahıs	-miş+i-du+m	<i>almışıdum</i> 3244, <i>qalmışıdum</i> 1359
	-miş+i-dü+m	<i>görmüşidüm</i> 3320, <i>ih̄tiyār itmüşidüm</i> 4524
İkinci Teklik Şahıs	-miş+ø-dü+ñ	<i>eylemişdüñ ... ‘ahd-i temām</i> 3429
Üçüncü Teklik Şahıs	-miş+i-dı	<i>qalmışıdı</i> 508, <i>qomışıdı</i> 3821, <i>şanmışıdı</i> 1501
	-miş+ø-dı	<i>yazılmışıdı alnuma</i> 3254, <i>bī-fer olmuşıdı</i> 2217
	-miş+i-di	<i>bilmüşıdı</i> 6109, <i>degmişıdı</i> 2473, <i>kesmişıdı</i> 1970
	-miş+ø-di	<i>düşmüşıdı</i> 198, <i>getürmüşıdı</i> 6004, <i>irmişıdı</i> 2777
Birinci Çokluk Şahıs	-miş+i-du+q	<i>atmışıduq</i> 1496
Üçüncü Çokluk Şahıs	-miş+lar+ø-dı	<i>boyamışlardı</i> 1092
	-miş+lar+i-dı	<i>olmuşlarıdı ... yār</i> 5077
	-miş+ler+i-di	<i>düzmişlerıdı</i> 3125

Olumsuz Şekil

Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-miş+ø-dı	<i>eşeri qalmamışdı</i> 2216, <i>olmamışdı</i> 181
---------------------	--------------	--

1.3.2.6.2.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

Birinci Teklik Şahıs	-r+i-du+m	<i>bağlarıdum</i> 2521, <i>yağlarıdum</i> 2521
	-r+ø-du+m	<i>umardum</i> 4684, <i>yaqardum</i> 2825
	-r+i-dü+m	<i>dileridüm</i> 5899, <i>isteridüm</i> 2645
	-r+ø-dü+m	<i>dilerdüm</i> 2586
	-er+i-dü+m	<i>gideridüm</i> 321, <i>severidüm</i> 515

	-er+ø-dü+m	<i>dikerdüm 6189, giderdüm 1369</i>
	-ur+ı-du+m	<i>kalurıdum 3174, alurıdum 5249</i>
	-ur+ø-du+m	<i>olurdum 2701</i>
	-ür+i-dü+m	<i>beñzedürüdüm 3499</i>
	-ür+ø-dü+m	<i>cān u ser virürdüm 5426</i>
İkinci Teklik Şahıs	-r+i-dü+ñ	<i>isteridüñ 5506, yiridüñ 4102</i>
	-ar+ø-duñ	<i>taparduñ 6078, umarduñ 1763</i>
	-er+ø-düñ	<i>iderdüñ ... hōş-āğūş 4917</i>
	-ur+ı-duñ	<i>olurıduñ mağdūr 3874</i>
	-ur+ø-duñ	<i>kıldurduñ 1367, şanurduñ 1583</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	-r+ı-dı	<i>ağlarıdı 3609, bağlarıdı 884, çağlarıdı 2455</i>
	-r+ø-dı	<i>şaklarıdı 761, uzardı 5584, yurdu 3583</i>
	-r+i-di	<i>besleridi 5224, diridi 2768, dileridi 474</i>
	-r+ø-di	<i>eylerdi ʿār 5268, deñerdi 1445, dirdi 4856</i>
	-ar+ı-dı	<i>açarıdı 4916, baqarıdı 1751, çıkarıdı 6164</i>
	-ar+ø-dı	<i>açardı 4508, çalardı 3101, şaçardı 3289</i>
	-er+i-di	<i>deleridi 1157, çekeridi orağı 5587</i>
	-er+ø-di	<i>biterdi 2173, çekerdi 5665, degerdi 1657</i>
	-ur+ı-dı	<i>bulurıdı 3329, toqınurıdı 842</i>
	-ur+ø-dı	<i>alurdu 5312, bulurdu 3576, kalurdu 5767</i>
	-ür+i-di	<i>eydüridi 3577, iltüridi 2772</i>
	-ür+ø-di	<i>bilürdi 5322, dürtinürdi 767, öldürürdi 3144</i>
Birinci Çokluk Şahıs	-r+ø-dü+k	<i>seyr eylerdük 1371</i>
	-ür+ø-dü+k	<i>dirilürdük 1371</i>
İkinci Çokluk Şahıs	-r+ø-dı+ñuz	<i>tutardıñuz maʿzūr 4671</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-r+ler+i-di	<i>dirleridi 2242, sürürleridi 840, yirleridi 5605</i>
	-r+lar+ø-dı	<i>medh oqurlardı 5323</i>
	-er+ler+i-di	<i>giderleridi 844, yüz sürerleridi 2155</i>
	-er+ler+ø-di	<i>derlerdi 5652, geçerlerdi 1878, içerlerdi 4065</i>
	-ur+lar+ı-dı	<i>çağırurlarıdı 5045, yalvarurlarıdı 2177</i>
	-ur+lar+ø-dı	<i>ağlaşurlardı 6043</i>

	-ür+ler+i-di	<i>gelürleridi</i> 5623, <i>haber virürleridi</i> 5045
	-ür+ler+ø-di	<i>gelürlerdi</i> 1079, <i>gözedürlerdi</i> 3821

Olumsuz Şekil

Birinci Teklik Şahıs	-ma-z+1-du+m	<i>buyurmazıdum</i> 3788, <i>urmazıdum</i> 3788
	-me-z+i-dü+m	<i>bilmezidüm</i> 4836, <i>virmezidüm</i> 3786
	-me-z+ø-dü+m	<i>virmezidüm</i> 3425
İkinci Teklik Şahıs	-ma-z+1-du+ñ	<i>olmazıduñ</i> 2557, <i>şalmazıduñ</i> 964
	-me-z+ø-dü+ñ	<i>eglemezidüñ</i> 5709
Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-z+1-dı	<i>añmazıdı</i> 4202, <i>bağmazıdı</i> 5268, <i>toymazıdı</i> 837
	-ma-z+ø-dı	<i>bağlamazdı</i> 3571, <i>rāhat olmazdı</i> 5530
	-me-z+i-di	<i>bilmezidi</i> 3229, <i>gelmezidi</i> 4545, <i>virmezidi</i> 501
	-me-z+ø-di	<i>eylemezdi du'ā</i> 929, <i>girmezdi</i> 5687

1.3.2.6.2.1.4. İstek Kipi Hikâyesi

Birinci Teklik Şahıs	-a+y+1-du+m	<i>olayıdum</i> 3677
	-a+y+ø-du+m	<i>olaydum</i> 2034, <i>şoraydum</i> 5899
	-e+y+ø-dü+m	<i>idineydüm ferağ-ı cān</i> 3974, <i>göreydüm</i> 5899
İkinci Teklik Şahıs	-a+y+ø-du+ñ	<i>çıķayduñ</i> 4175, <i>şanayduñ</i> 5584
	-e+y+ø-dü+ñ	<i>rahm ideydüñ</i> 4995
Üçüncü Teklik Şahıs	-a+y+1-dı	<i>olaydı</i> 1174
	-a+y+ø-dı	<i>olaydı 'adū</i> 544, <i>añılaydı</i> 2769, <i>bulaydı</i> 2156
	-(y)a+y+ø-dı	<i>uğrayaydı</i> 5328
	-e+y+i-di	<i>elini ... süreyidi</i> 1159, <i>rızā vireyidi</i> 3807
	-e+y+ø-di	<i>dökeydi</i> 2054, <i>geçeydi</i> 4176, <i>vireydi</i> 1662
	-(y)e+y+ø-di	<i>eyleyeydi nażar</i> 4261, <i>vidā' eyleyeydi</i> 6138
Birinci Çokluk Şahıs	-a+y+1-du+k	<i>tutayıduķ</i> 4174
	-e+y+ø-dü+k	<i>bey' ideydük</i> 1644

Olumsuz Şekil

Birinci Teklik Şahıs	-ma-y-a+y+ø-du+m	<i>toğmayaydum</i> 4996
	-me-y-e+y+ø-dü+m	<i>gelmeyeydüm</i> 2810
İkinci Teklik Şahıs	-me-y-e+y+ø-dü+ñ	<i>itmeyeydüñ ... izhâr</i> 1285
Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-y-a+y+ø-dı	<i>bulunmayaydı</i> 1038, <i>olmayaydı</i> 1738

1.3.2.6.2.1.5. Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi

Üçüncü Teklik Şahıs	-sa+y+ı-dı	<i>olsaydı</i> 1162/Ö ³⁰⁴
---------------------	------------	--------------------------------------

Olumsuz Şekli

İkinci Teklik Şahıs	-ma-sa+y+ø-du+ñ	<i>olmasayduñ ... yâr</i> 2557
Üçüncü Teklik Şahıs	-ma-sa+y+ø-dı	<i>açmasaydı</i> 51, <i>olmasaydı</i> 216
	-me-se+y+ø-di	<i>virmeseydi yakîn</i> 3174, <i>haşr itmeseydi</i> 61

1.3.2.6.2.2. Rivayet Birleşik Zaman

Üçüncü Teklik Şahıs	-r+i-miş	<i>himmeylerimîş</i> 5676, <i>ziyâfet eylerimîş</i> 5676
	-ar+ı-miş	<i>ağlamakdan çıkarımîş gözi</i> 3408
	-ur+ı-miş	<i>kalurımîş dilinde</i> 3643, <i>kaparurımîş</i> 5757
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ur+lar+ı-miş	<i>şatun alurlarımîş</i> 5677
	-ür+ler+i-miş	<i>gelürlerimîş</i> 5677

1.3.2.6.2.3. Şart Birleşik Zaman

1.3.2.6.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs	-du+m+ø-sa	<i>oldumsa</i> 3943, <i>şordumsa</i> 1212
İkinci Teklik Şahıs	-du+ñ+ı-sa	<i>bulduñsa</i> 1605
	-du+ñ+ø-sa	<i>zâlim olduñsa</i> 308
Üçüncü Teklik Şahıs	-dı+ø-sa	<i>oldısa</i> 1031, <i>nic'oldısa</i> 4604, <i>yazdısa</i> 5080
	-dı+ø-se	<i>zulm itdise</i> 1848, <i>itdise</i> 5862
	-dı+y+ø-sa	<i>menzil oldıysa</i> 1032

³⁰⁴ “*olsaydı*” kelimesi Ö nüshasında bulunmakla birlikte “S ve K” nüshalarında bu kelimenin yerine “ola bû-yı” sözcükleri yer almaktadır. Nazım kaideleri gereği “S ve K” nüshalarındaki sözcük grubu tercih edilmiş olup bu durum metinde dipnotta belirtilmiştir.

	-di+y+ø-se	<i>geldiyse</i> 1031, <i>didiyse</i> 323, <i>gidiyse</i> 3561
	-di+y+1-sa	<i>ağdıy1sa</i> 1033, <i>mazleme oldıy1sa</i> 1256
	-di+y+i-se	<i>dögdıyise</i> 1858, <i>görındıyise</i> 4865
İkinci Çokluk Şahıs	-dü+ñüz+ø-se	<i>itdüñüzse</i> 1454
Üçüncü Çokluk Şahıs	-di+ler+ø-se	<i>itdilerse hañ vü āşübı</i> 5837
	-di+ler+i-se	<i>virđilerise</i> 5731

Olumsuz Şekil:

İkinci Teklik Şahıs	-me-dü+ñ+ø-se	<i>görmedüñse</i> 3542, <i>içmedüñse</i> 3542
Üçüncü Teklik Şahıs	-me-di+y+ø-se	<i>gelmediyse</i> 2829

1.3.2.6.2.3.2. Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

Üçüncü Teklik Şahıs	-miş+i-se	<i>ölmüşise</i> 5903
---------------------	-----------	----------------------

1.3.2.6.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs	-ur+ø-sa+m	<i>olursam</i> 4214, <i>oturursam</i> 252
İkinci Teklik Şahıs	-r+i-se+ñ	<i>diriseñ</i> 4224, <i>dileriseñ</i> 4475
	-r+ø-se+ñ	<i>dirseñ</i> 1256, <i>dilerseñ</i> 3526, <i>isterseñ</i> 5646
	-ar+1-sa+ñ	<i>ađlarısañ</i> 996
	-ar+ø-sa+ñ	<i>şatarsañ</i> 2179, <i>şorarsañ</i> 5863
	-er+ø-se+ñ	<i>fehmederseñ</i> 4607, <i>severseñ</i> 1821
	-ur+1-sa+ñ	<i>bulurısañ</i> 4609
	-ur+ø-sa+ñ	<i>bulursañ</i> 4611, <i>zāmin olursañ</i> 5434
	-ür+ø-se+ñ	<i>bilürseñ</i> 4573, <i>iledürseñ</i> 3714, <i>virürseñ</i> 4843
Üçüncü Teklik Şahıs	-r+ø-sa	<i>añlarsa</i> 3362, <i>oğursa</i> 3799
	-r+i-se	<i>isterise</i> 4784, <i>yirise</i> 4135
	-r+ø-se	<i>dirse</i> 217, <i>dilerse</i> 4082, <i>isterse</i> 999
	-ar+1-sa	<i>şorarısa</i> 478, <i>şutarısa</i> 5648
	-ar+ø-sa	<i>açarsa</i> 4509, <i>çıķarsa</i> 2051, <i>yağarsa</i> 1466
	-er+i-se	<i>eylerise</i> hāzer 398
	-er+ø-se	<i>biterse</i> 2892, <i>çekerse</i> 3797, <i>düşerse</i> 1939

	-ur+ı-sa	<i>olurisa destür</i> 3427
	-ur+ø-sa	<i>düşmen olursa</i> 5568, <i>şekker olursa</i> 3136
	-ür+ø-se	<i>eglenürse</i> 1065, <i>gelürse</i> 4543, <i>ölürse</i> 4523
İkinci Çokluk Şahıs	-r+ø-se+ñüz	<i>isterseñüz</i> 4672
	-ur+ø-sa+ñuz	<i>çıkarursañuz</i> 1500
Üçüncü Çokluk Şahıs	-r+ler+ø-se	<i>dirlerse</i> 1649
	-ar+lar+ø-sa	<i>şorarlarsa</i> 1631
	-er+ler+ø-se	<i>dirlerse</i> 1649

Olumsuz Şekil:

Birinci Teklik Şahıs	-maz+ı-sa+m	<i>olmazısam</i> 4078
	-mez+i-se+m	<i>gezmezisem</i> 685
İkinci Teklik Şahıs	-maz+ı-sa+ñ	<i>bulmazısañ</i> 2663, <i>inanmazısañ</i> 5861
	-mez+i-se+ñ	<i>nazar itmeziseñ</i> 3925, <i>sevmeziseñ</i> 4786
	-mez+ø-se+ñ	<i>eylemezeñ ... güşāde</i> 2818
Üçüncü Teklik Şahıs	-maz+ı-sa	<i>olmazısa tecellī</i> 2126, <i>yunmazısa</i> 3586
	-maz+ø-sa	<i>göñlüñ almazsa</i> 4786
	-mez+i-se	<i>gitmezise</i> 5726, <i>görmezise</i> 2126, <i>virmezise</i> 1188
	-mez+ø-se	<i>eylemezse ... nigāh</i> 3213, <i>söyinmezse</i> 4460

1.3.2.6.2.4. “-ken” Zarf-Fiil Şekli

Anlatılan Geçmiş Zaman İle	-miş+i-ken	<i>irmişiken</i> 4902, <i>yaya dönmişiken</i> 1096
Geniş Zaman İle	-r+i-ken	<i>ağlariken</i> 5666, <i>besleriken</i> 853, <i>diriken</i> 1781, <i>isteriken</i> 3059, <i>oynariken</i> 694
	-r+ø-ken	<i>eylerken ... tek ü pūyı</i> 3199
	-ar+i-ken	<i>şutariken ... güş</i> 5337, <i>umariken</i> 1362,
	-ar+ø-ken	<i>şaçarken</i> 3894, <i>yudarken</i> 3305, <i>şokarken</i> 1711, <i>uçarken</i> 2791
	-er+i-ken	<i>çekeriken</i> 3057, <i>eyleriken</i> 3330
	-er+ø-ken	<i>and içerken</i> 1347, <i>h ĩāb iderken</i> 4535
	-ur+i-ken	<i>ururiken ... dem</i> 2815

	-ur+ø-ken	<i>şulanurken</i> 2317, <i>tolunurken</i> 6181
	-ür+i-ken	<i>dilkülenüriken</i> 1375
	-ür+ø-ken	<i>görürken</i> 4228, <i>virürken</i> 3537

Olumsuz Şekil:

Geniş Zaman İle	-maz+i-ken	<i>şıgmaziken</i> 2316, <i>ummaziken</i> 410
	-mez+i-ken	<i>döymeziken</i> 887

1.3.2.6.3. Fiil Çekiminde Soru Şekli

Fiillerde soru şekli “mı/mi” soru eki ile yapılır. Bu amaçla cümleye eklendiğinde görülen geçmiş zaman ve istek kipinde şahıs eklerinden sonra; diğer çekimlerde şahıs eklerinden önce kullanılmaktadır. Birleşik zamanlı fiil çekimlerde ise ek-fiilden önce getirilmektedir.

Şahıs Ekinden Önce:

görem mi 781, *açar mı* 979, *dökdiler mi* 1122, *mecāl ola mı* 1720, *irem mi* 2160, *gördüñ mi* 3272, *uyandı mı* 3554, *yaraşur mı* 4178, *şoldurur mı* 5015, *virmedüm mi* 5728

Şahıs Eki ve Ek-Fiilden Sonra:

olur mıdı zāhir 3555, *bilmez misin* 1261, *bilme misin* 1403, *eksildi miydi* 3728,

Metnimizin kimi yerlerinde “mı/mi” soru eki soru işlevinden ziyade cümlenin anlamını olumsuzlaştırmak yani manayı zıt yöne çekmek amacıyla kullanılmıştır:

Anı ‘avķ ide bile mi tedbīr 624, *‘Āķil olan bunı ider mi kabūl* 1186, *ķismet olmasa dil bulur mı murād* 2984, *Sencileyin olur mı ‘āşık-ı zār* 3876, *Döye mi bād-ı sahta nefħa-i müşg* 4341, *Sözi böyle ider midī te ‘şīr* 5398, *Didi ben dimedüm mi size anı* 6030

Metnimizin bazı yerlerinde geniş zaman ikinci teklik ve çokluk şahısların olumsuz-soru çekiminde “-mAz” eki nazım kaidelerine bağlı olarak “-mA” şeklinde kullanılmıştır. Zira bu durum, ulama yapılamayacak bir durumda kapalı heceyi açmak için vezin gereği yapılmış ünsüz yitimini meydana getiren bir tasarrufudur.³⁰⁵

İkinci Teklik Şahısla Yapılanlar:

Görme misin ki ceddüm İbrāhīm 957, *Görme misin yüzindeki kanı* 1165, *Bilme misin günāh-ı ğammāzı* 1403, *Görme misin gözümdeki yaşum* 3350

³⁰⁵ 1261. beyitte “bilmez misin”; 2773. beyitte “ķāni‘ olmaz mı” kullanımları vezin gereği bir problem oluşturmadığı için olması gereken biçimiyle yazılmıştır.

İkinci oğluk Şahısla Yapılanlar:

Görme misiz nice fiđān eyler 1456, *Kaçma misiz ‘iķāb-ı ‘uķbādan* 1462, *‘Aceb aāma misiz dirüp öđüñüz* 5971

1.3.2.7. Birleşik Fiiller

Fiiller bir bütün olarak ele alındığında önce fiilleri tasnif etmek gerektiğini söyleyen Necmettin Hacıeminoğlu, fiilleri yapısı yönüyle basit (kök); fiilden türeyen fiil ve isimden türeyen fiil şeklinde türemiş; fiil+fiil ve isim+fiil şeklinde birleşik fiil olarak tasnif etmiştir.³⁰⁶ Bu tasnif içinde birleşik fiillere yoğunlaşacak olursak, birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiilleri de ayrı ayrıdır.³⁰⁷

Metnimizde yer alan birleşik fiiller Zeynep Korkmaz'ın tasnifi³⁰⁸ doğrultusunda dört alt başlıkta toplanmıştır:

1.3.2.7.1. Yardımcı Fiille Kurulmuş Birleşik Fiiller

Bu grupta yer alan birleşik fiiller³⁰⁹ bir isim veya bir sıfatla “it-, eyle-, kı-, ol-” yardımcı fiillerinin birleşmesi sonucu oluşmuşlardır. Bu tür birleşik fiillerde isim unsuru umumiyetle tek kelimedenden ibarettir. Fakat birden fazla kelimedenden meydana geldiği de sıkça görülür. İsim unsuru normal isim olabileceği gibi sıfat ve zarf da olabilir. Hem Türkçe asıllı kelimeler, hem de alıntı kelimeler birinci unsuru teşkil edebilir.³¹⁰ Dönem itibariyle Arapça ve Farsça kelimelerin oldukça fazla kullanımı neticesinde yukarıda belirtilmiş olan yardımcı fiiller aracılığıyla bu yapıdaki birleşik fiillerin örneğine metnimizde çok sık rastlanmaktadır.

eyle-

‘azm eyleridi 2362, beşâret eyleyeler 656, beyân eyleñ 1176, cev̄r eyledüñ 4557, çāk eyler 2651, du‘ā eyle 1853, fāhr eyledi 184, eşer eyledi 2128, ġarq̄ eyleyen 2281, ħimāyet eylemese 3423, iḳāmet eylemişem 1721, ḳahr eylediler 1328, luṭf eyle 4008, mübtelā eyledi 5940, naḳar eyledi 1010, pend eylerem 795, redd eyle 1856, revā şabr eylesün 907, şiddet eylese 3867, taşadduḳ eyle 5962, ‘urūc eyle 342, üstü-vār eyler 6071, vāşıl eyle 6049, yād eyle 316, zuhūr eyledi 1872

³⁰⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapısı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 13

³⁰⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 364

³⁰⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, s. 150-157

³⁰⁹ Yapısı ve işlevi için bkz. Turgut Baydar, “İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 49, Erzurum 2013, ss. 55-66

³¹⁰ Ahmet Bican Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1984, s. 51-60

Bu yapıda oluşturulmuş birleşik fiillerde nazım kaideleri gereği (kafiye, vezin) kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilmiştir:

eyle devā 4395, *eyledi al* 374, *eyledi bāzār* 1653, *eyledi çāk* 4317, *eyledi germ* 5529, *eyledükce nazar* 2979, *eylemezdi qarār* 1213, *eyleyidi hūrūş* 5326, *eylese rīv* 2501, *eylese tadrīs* 2510, *eylese zōr* 5757, *eyle şitāb* 3524, *eyle vefā* 3430, *eyleye ceng* 5149, *eyleye maḥrūm* 5871, *eyleyen pinhān* 3449, *eyleye şād* 5649, *eyleye ta' līm* 617

Kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilirken isim ile fiilin arasına sözcük ve sözcük grupları girmiştir:

eyle ... 'ayān 2742, *eyledi ... dūr* 1057, *eylediler ... peydā* 1666, *eyledükce ... fāş* 4805, *eyle ... istibdāl* 121, *eyle ... sefer* 5060, *eyleye ... yād* 797, *eyleyicek ... nazar* 1319, *eyleyüp ... gūş* 5830, *eyleyüp himmet* 2533, *eyleyüp ... selām* 5455, *eyleyüp ... taşdıķ* 3745, *eyleyüp zıkr* 2533, *eyle ... şād* 5951, *eyle ... tehī* 5062, *eyleyem ... heves* 107, *eyleyem ... tebāh* 3213, *eyleye ... şabr-ı cemīl* 5868, *eyleye ... teferrüc-i cānān* 3037, *eyle ... 'aķd-i nikāh* 5459, *eyledi ... 'arz-ı 'acz ü niyāz* 5456, *eyledi ... menzil-i Pervān* 1816

it-

'afv ider 3435, *beddu'ā ide* 1422, *cem' itdi* 2434, *çāk itdi* 1980, *da' vet itdi* 2274, *edā itmekde* 2897, *feth idüp* 5020, *fidā itdi* 759, *gıybet idüp* 1661, *ḥarām itdün* 4075, *iftirā itdi* 3985, *ketm idün* 6084, *leng iderüz* 706, *mest itmış* 2389, *nazar itdiler* 2137, *pend itdi* 1481, *raḥmet itmege* 4450, *sevķ idem* 4348, *şikāyet itme* 1024, *tevekkül ider* 914, *vaşıyyet itdi* 5082, *yemān itdi* 392, *zılm itdise* 1848

Bu yapıda oluşturulmuş birleşik fiillerde nazım kaideleri gereği (kafiye, vezin) kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilmiştir:

itdi 'ayān 3439, *itdi beyān* 5117, *itdi cevr ü cefā* 1247, *itdi dem-beste* 1888, *itdi esīr* 2674, *itdi figān* 145, *itmedi gūş* 4179, *ide ḥalāş* 4929, *itdi iķbāl* 5895, *itdi ḳabūl* 380, *itdi me 'mūr* 3658, *idüp naşihatlar* 4763, *itmedi peydā* 1664, *itdi revān* 2848, *itdi sūkūt* 5763, *itdi taleb* 4315, *ider üftāde* 5392, *ide zuhūr* 2699

Kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilirken isim ile fiilin arasına sözcük ve sözcük grupları girmiştir:

itdi ... ābād 1004, *itdi ... cidd ü 'amel* 5986, *itse ... daḥl* 4413, *ideyin ... fidā-yı günāh* 4444, *idüp ... gūş* 1110, *ide ... ḥavāle* 4807, *itmeyem ... ḳabūl* 241, *idesin ... luṭf-ı müstevfā* 5961, *itdi ... ma' mūr* 5576, *ideydi ... nişān* 3596, *itdi ... perhiz* 3442, *itdi ...*

revān 2656, *itdi ... sücūd* 1291, *itdi ... şād* 3608, *ideli ... tārāc* 3861, *itse ... yād* 5715, *itmışler ... zulm* 5085

ķıl-

‘*arz ķıldı* 3236, *beste ķılup* 1327, *cefā ķılasız* 1141, *çāre ķılmazısañ* 2663, *devā ķıldı* 5262, *ğarīb ķılan* 3168, *ħikāyet ķıl* 5657, *intizār ķıldılar* 3235, *kerem ķılup* 3955, *müyesser ķıla* 618, *namaz ķıla* 917, *rivāyet ķıl* 5657, *sefer ķıldum* 1381, *şikeste ķılup* 1327, *taleb ķılur* 802, *vaşıyyet ķılup* 4079, *yavu ķıldı* 1097, *zārī ķıldı* 1799

Bu yapıda oluşturulmuş birleşik fiillerde nazım kaideleri gereği (kafiye, vezin) kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilmiştir:

ķıla meded 938, *ķıldı gile* 1246, *ķıldı ħiġāb* 3502, *ķıldı ikrām* 3758, *ķıldı yağma* 5428, *ķılmasun ‘āciz* 4619, *ķıluñ teslīm* 6081, *ķılup bühtān* 1360, *ķılup mülemma‘* 223, *ķılup şefķat* 3900, *ķılurđı nişār* 2462, *ķılur ma‘mūr* 3640, *ķıl vefā* 5386

Kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilirken isim ile fiilin arasına sözcük ve sözcük grupları girmiştir:

ķılam ... nihān 2586, *ķılasın ... şād* 5447, *ķıldı ... ‘ayān* 24, *ķıldı ... reftār* 1750, *ķıldı ... zinde* 5441, *ķıl ... istiğfār* 4624, *ķılma ... taħşil* 4426, *ķılsa ... nāle* 5310, *ķılsun ... tecellī-yi ħāş* 2127, *ķılup ... du‘ā* 6200, *ķıluriken ... ħiġāb* 2735, *ķılur ... nażar* 83, *ķılur ... rücū‘* 3399, *ķılur ... şāħib-i genc* 406

ol-

āşikār olur 1938, *beter oldu* 4737, *cem‘ ola* 989, *çāk olsa* 2820, *düşmen olursa* 5568, *esen olsun* 6012, *fāş olaldan* 2731, *ğarķ oldu* 978, *helāk oldu* 5910, *‘ibret oldu* 674, *ķısmet olmasa* 2984, *lāyık olmaz* 84, *mest olur* 2593, *naşib oldu* 969, *penāh olasın* 3240, *rāzı oldu* 701, *süfte olmamış* 5498, *şād oldu* 3556, *tuş oldu* 1117, *vācib oldu* 4, *yād olurđı* 327, *zāhir oldu* 1007

Bu yapıda oluşturulmuş birleşik fiillerde nazım kaideleri gereği (kafiye, vezin) kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilmiştir:

oldılar āğāh 1922, *ola bend* 3904, *olmadı çāre* 2809, *olsun dūr* 3955, *olup gümrāh* 1522, *olasın ħurrem* 4475, *olsalar iħtiyārī* 5634, *olmadılar muķayyed* 1732, *olmaz nerm* 2564, *olurđı perrān* 4507, *ola revā* 4782, *olalı tāb-efşān* 4291, *olur vāşıl* 5584

Kimi zaman isim ile fiilin yeri değiştirilirken isim ile fiilin arasına sözcük ve sözcük grupları girmiştir:

olalı ... ‘ayān 2668, ola ... bākī 2125, olaydı ... çāre 2702, ola ... dirāz 603, olmuşken ... esīr 1702, oldu ... ferhunde 5441, olsam ... giryān 3682, olunca ... ḥalāş 915, oldu ... karīn 290, oldu ... muḥtāc 3532, oldu ... nūrānī 1952, oldu ... pinhān 393, ola ... revān 1775, oldılar ... şayd 4867, oldu ... şād 5641, oldu ... ta‘yīn 2198, olsun ... vācib 5395, olur ... zāhīr 3555

Kimi cümlelerde “eyle-, it-, kıl- ve ol-” fiilleri yardımcı fiil değildir:

Eyledi bir sarāy-ı çār-erkān 29, Eyledüm vaşf-ı ḥālī ḥazretüñe 1363, Baña bu vaşfi eyleme zinhār 3356, Adını Yūsuf eyleñ ol püserüñ 779, Ne bilürsin benümle n’eyledi yār 3885, Eylesem bu günāhı tuysa o şāh 4436, Eylesünler bināyı bir İreme 4224, Eyleriken cemālile lāfi 3464, Bilmezem n’eyleyem ben āvāre 2809, Saña ben eylerem bu bīdādı 1783

Gökler itdi añun buḥārından 14, Nice itsün gönül çün elde degül 4646, Aşlıñuz adına düşer iş idüñ 1145, Yūsufa kardaşıyla itdügünüz 5971, Her ne itdiyse bir nazar itdi 1981, İtdiler ‘ūd ü ‘anberile buḥūr 4276, Dūd itdüm vücūdi tābuñla 4460, Yūsufi n’itdünüz beyān eyleñ 1493, Saña bir şerḥa şerḥin itsem eger 3686, Bilmen ki ‘ākībet n’idiser mācerā-yı ‘ışk 2460, İtmeye Ḥaḳ cezā-yı zilletine 340, Nefsi su‘bānını ‘aşā itmiş 2024, Çeşm-i sīmīñüñi güher idiser 5914

Şekl-i Yūsufda bir melek kıldum 1300, N’idem ‘aceb ne kılam tālī‘-i mükedderile 5250, Kıl kaşuñdan kemān müjeñden tīr 4204, Ḳalbüñi nūr-ı Ḥaḳka meclā kıl 3638, Diledi kim kıla vatan seferi 468, Nazarı ol ki ḥikmetile kıılır 1943

Segleri oldılar o çobānuñ 3819, Her ne sözde ki ola bū-yı dürüg 1162, Bilse dahı olaydı bir pāre 1749, Bizümile olıcaḳ aña çı bāk 704, Olmaz melekde şüret-i zībā senüñ gibi 3496, Ḥizmetinde olurlardı müdām 2370, Oldı çün ḥalka ḥāş ü ‘ām in‘ām 5463, Şimdi Mışra ‘azīz olan server 5675, Olmaduḳ ‘ömrümüzde ğamsuzlar 5800, Saña hem-türbe olsam anacuḡum 1798, Gitsün ol soñra kavm-i şālīḥ oluñ 638, Ki n’olaydı ben olaydum ol Nīl 2034, Başdan ayaḡa kuyruḡ olmuşlar 3813, Nūr-ı dīde olursam aña eger 4214, Merd-i bī-senge olmaya kıymet 271, Didi Aḥmed ‘Ömer olurıdı ol 283, Olmayaydı bu iş n’olaydı saña 1738, Köñlek issine olaydı hemān 1174, Şehsüvār olduḡın bilürdi sipāh 5322, Ḳanķısından şafāñ olursa eger 4073, Eyle olsa varuñ anuñ ḳatına 1423, Ḳiblem olalı şüret-i saḫtuñ 5372, Ben de olam anuñ ḫırīdārı 3360, Olasız her belānuñ āzādı 5743, Eger oldumsa bende-i ḥāşı 3943, Nāmı ma‘şuḳ olısar āḫir-i kār 5511, Ki olupdur ezelden eyvānuñ 3919, Yāri anuñ ki Zü‘l-Celāl olur 1146, Maḫlabı olmuşıdı her ḥānuñ 2779, Didiler bizden olmadı ammā 2103, Benden olsun saña beşāretler 1801,

“Ol-” fiilinin edilgen şekli J.Deny’e göre³¹¹ “edil-” fiiliyle tecih edilmesi gerektiği ifade edilse de müellifin “olun-, olun-” şeklinde edilgen yapı kullanımlarını da metnimizde görmek mümkündür:

‘add olunmasa 3541, ‘afv olundu 2763, bedel olına 5841, beşâret olundu 2911, beyân olunan 5718, cebr olunmaz 2666, cem‘ olına 390, feth olunmadı 697, kat‘ olınsa 1166, medh olınsa 4745, redd olunurdu 2782, yâd olınam 341

1.3.2.7.2. Kurallı Birleşik Fiiller

Bir fiile eklenmiş olan “-A, -I, -U” zarf-fiil ekleriyle o fiilin anlamını tasvir eden başka bir fiilden oluşan fiil yapılarına kurallı birleşik fiil denir. Tasvir fiilleri olarak da ifade edilen bu yapılar, birleşik fiillerin “asıl fiil + zarf-fiil eki + yardımcı fiil”den oluşan bir çeşididir. Şekilce zarf-fiil kuruluşundaki bir asıl fiilin, bir yardımcı fiile bağlanması sonucu meydana gelen tasvir fiillerinde; yardımcı fiil, kendisinden önceki kelimeye, kendi anlamına yakın veya tamamen farklı bir şekilde, çeşitli yönlerden katkıda bulunur. Asıl fiilin gösterdiği durum veya hareketi resmeder, tasvir eder, çeşitli bakımlardan onun yapıma şeklini gösterir. Bu durumdan ötürü bu yapıya tasvir fiili denir. Yardımcı fiil tek başına asla tasvir fiili değildir. Tasvir fiili, yardımcı fiilin zarf-fiille birlikte oluşturduğu yapıdır.³¹² Metnimizde geçen tasvir fiiller için şu şekilde bir tasnif uygulanmıştır:

-a/-e bil-

“Muktedir olmak, bir işi yapmak için yeterli güce sahip olmak” anlamında birleşik fiiller oluşturmaktadır. Yapı olarak “fiil-a/-e bil-” şeklinden ibarettir.

ide bile 624

-ı/-i vir-

Tezlik ve acele ile hızlı bir şekilde bir işi yapma anlamı katmak üzere bir fiile eklenir. Yapısı “fiil-ı/i vir-” şeklinde oluşturulmaktadır.

bulı vire 5870, bulı vir 5910, bulı vir 5911

-a/-e/-ı /-i gel-

Eklendiği fiile “kısa bir süre içinde gerçekleşmek” anlamını verecek şekilde birleşik fiil oluşturur. Yapı itibariyle “fiil-a/-e/-u/-ü gel-” şeklinden ibarettir.

³¹¹ Jean Deny, *Türk Dili Grameri Osmanlı Lehçesi*, (Çev. Ali Ulvi Elöve), Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s. 479

³¹² Fatih Kirişçiöğlü, “Saha Türkçesindeki Tasviri Fiiller Üzerine”, *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 24-27 Haziran 2008,

cūşa gelse 1271, *göre gelürdi* 1443, *irişi geldi* 1840

Metnimizin bir yerinde fiile getirilen “-ası” sıfat-fiil eki ve “+m” iyelik eki birleşmesi “gel-” fiiliyle bir araya gelerek tasvirî fiil oluşturmaktadır:

göresüm geldi 1376

-a/-up/-üp/-uban *çal-*

Bir işin, bir eylemin “belli bir müddet sürüp, devam etmesi” anlamını içeren birleşik fiillerin teşekkülünde kullanılan tasvirî fiildir. Yapı yönüyle “fiil-a/-up/-üp *çal-*” şeklindedir.

kıldılar ... taña 5974, *kıldı taña* 3220, *varup kıalsun* 399, *māt olup kıala* 4790, *ayrılıp kıaldı* 1790, *kıldılar ... dil tolaşduruban* 1179

-up/-üp *tır-*

Bir işin, bir eylemin “belli bir müddet sürüp, devam etmesi” anlamını içeren birleşik fiillerin teşekkülünde kullanılan tasvirî fiildir. Yapı yönüyle “fiil-up/-üp *tır-*” şeklindedir.

ağzın açup tırur 4844

Metnin bir yerinde “tır- ve yalvar-” fiileri, “-up/-üp”, “-ıp” zarf-fiil eklerini almış bir fiille değil “-di” geçmiş zaman ekini barındıran bir fiille birleşik fiil oluşturmuştur.

cilve eyledi tırdı 727, *Gözyaşın dökdi yalvardı* 4184

-ı/-i *ço-*

Bir işin, bir eylemin “belli bir müddet sürüp, devam etmesi” anlamını içeren birleşik fiillerin teşekkülünde kullanılan tasvirî fiildir. Yapı yönüyle “fiil-ı/-i *ço-*” şeklindedir. Metnimizin bir yerinde kullanımı tespit edilmiştir:

alı kıomaz 5716

Metnimizin kimi yerinde “-up/-üp” ekini almış zarf-fiillerle kaynaşmış fiillere rastlanmıştır. Bu fiiller, yapı bakımından tasvirî fiil olarak değerlendirilmemekle birlikte kullanım itibarıyla bu işleve yakındır.

koyup gitdün 1088, *kaçup gitdi* 1623, *yatup uyımadum* 1385

Tasvirî fiillerde olumsuzluk yapılırken tasvir fiiline “-ma, -me” eki getirilerek yapılır. Bununla birlikte yine Eski Oğuz Türkçesinde yeterliliğin olumsuzunda kullanılan “u-” fiili³¹³, kendisinden önce gelen zarf-fiil ekiyle kaynaşarak “-uma, -üme-; -ıma-, -ime-; -ama-, -eme-” şeklinde gelişmiştir. Osmanlı Türkçesinde dar ünlülü şekillerin ortadan kalkmasıyla “-ama-, -eme-” şekilleri, yeterliliğin olumsuzunun genel eki hâline

³¹³ Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkân’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri”, *TDAY Belleten*, 1959, s. 109-110

gelmiştir.³¹⁴ Metnimizde özellikle “yeterli olma, gücü yetme” anlamında tasviri fiilin olumsuzu yapılırken ikinci durumun tercih edildiği şu kullanımlarda açıkça görülmektedir:

aç-ama-z 2609, *al-ama-dı* 3148, *id-eme-zdi ... ‘ayān* 2236, *bil-eme-z* 228, *çek-eme-di* 1588, *döy-eme-z* 6140, *geç-eme-z* 3335, *gör-eme-z* 1774, *seç-eme-n* 3333, *sez-eme-n* 5703, *al-ıma-n* 3381, *ol-ıma-z bende* 4008, *bul-ıma-dı* 3857, *çağır-ıma-dum* 1888

Metnin bir yerinde olumsuzluk “mı/mi” soru ekiyle sağlanmıştır:

Anı ‘avķ ide bile mi tedbır 624

1.3.2.7.3. Karmaşık Birleşik Fiiller

“-ar/-er/-ur/-ür/-r/-maz/-mez/-miş/-miş” sıfat fiil eklerini almış bir fiil ile “ol-” yardımcı fiilinin bir araya gelmesiyle oluşmuş olan birleşik yapıli fiillerdir. Bu tarz birleşik yapıli fiiller için J. Deny³¹⁵, Tahsin Banguođlu³¹⁶, Zeynep Korkmaz³¹⁷ gibi dil bilimciler tarafından “*karmaşık fiiller*” terimi kullanılmaktadır. Bu birleşik yapının teşekkülünde kullanılan “-ar/-er/-ur/-ür/-r/-maz/-mez/ ekleriyle “temel eylemin belli bir zaman içinde başlayıp devam ettiği ya da edeceği”; “-miş/-miş” ekleriyle “temel eylemin daha önce olup bittiği ve sonuçlandığı” şeklinde anlam özellikleri oluşturulmaktadır.³¹⁸

añmaz oldu 5304, *bilmez oldum* 3961, *çeker olsañ* 5103, *itmez oldu* 1643, *gelmez oldu* 5294 *göremez oldu* 2342, *görinmez oldu* 3916, *görmez oldu* 5022, *ķarnı acıķmış olmaya* 5600, *şükr ider olsa* 4884, *tolmiş olurdu* 4064, *uçmaz olursa* 3137

1.3.2.7.4. Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

Kendi içinde çekimlenebilen isim soylu sözcük veya sözcük grubunun bir fiil ile birleşerek anlamca kaynaşması sonucunda oluşan fiil yapısıdır. Başka bir ifadeyle birden fazla kelimenin anlamca kaynaşarak, kalıplaşarak oluşturduğu, genellikle deyim hâlinde olan birleşik fiillerdir. Böyle bir yapı içinde bulunan isimler kendi manalarının dışına çıkıp başka bir anlamı karşılayacak şekilde kullanılabilirler. Bu durum tamamıyla dilin canlılık prensibi dahilinde sözcüklerin anlam genişlemesiyle açıklanabilmektedir.

³¹⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 364

³¹⁵ Jean Deny, *Türk Dili Grameri Osmanlı Lehçesi*, s. 465,

³¹⁶ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, s. 482

³¹⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, s. 801

³¹⁸ Bilgi için bkz. Süleyman Efendioğlu, Ali Osman Solmaz, “Birleşik Zamanlar Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 35, Erzurum 2007, s. 49-58

Şiirde; konuşulan dildeki anlatım biçimlerinden hatta kalıp sözlerden yararlanma, sanatçılara belli bir içtenlik kazandırdığı gibi kalıcılık açısından da olumlu bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.³¹⁹ Üzerinde çalıştığımız metin divan şiiri kaidelerince yazılmış olsa da halkın konuşma dilinden deyim ve atalar sözü gibi numuneler ve halk deyişleri³²⁰ barındırmaktadır. Hâliyle bu durum konuşma dilinde kendini geliştiren kalıplaşmış birleşik fiil kullanımının metinde de görülmesine imkan tanımıştır. Anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiil³²¹ olarak da bilinen bu fiil yapısı metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır. Nazım kaidelerince gerek kurallı gerek devrik yapıda karşımıza çıkan kalıplaşmış birleşik fiilleri şöyle tasnif³²² edebiliriz:

1.3.2.7.4.1. Tek Öğeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

Özne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

ağzı ... tutuldu 3373, *‘aklı geldi* 3290, *‘aklı gitdi* 1896, *‘kalmadı ‘aklı* 571, *‘toldı ... āzerler* 485, *‘çıkdı cān* 1084, *‘şulanurdı dehen* 4267, *‘diz çöküp* 2510, *‘irişe ecel bakarı* 113, *‘kalmadı ... eşer* 5608, *‘degerse ... göz* 2499, *‘yumuldı gözi* 6153, *‘urdu döğün* 1080, *‘toğdı gün* 2916, *‘tola hayret* 225, *‘işleri bitdi* 1833, *‘kaynaduğınca ... kanı* 2437, *‘irmese ... keder* 5432, *‘la‘net oğına* 1479, *‘mevc uraldan* 4883, *‘nazarı düşdi* 3402, *‘od düşdi* 4319, *‘şaşdı bilüm* 5046, *‘şevk kopdı* 462, *‘yüregi oynadı* 6150

Nesne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

boynumu tıtdum 3243, *‘ibret almağ-ıçün* 30, *‘çeker adımı* 4827, *‘ağız açdı* 5368, *‘dest-i cefā uzatdılar* 879, *‘tutmağ-ıçün ... āheng* 5279, *‘aqlum aldı* 2697, *‘aqlını yitürmişidi* 2238, *‘aqluñı dir* 4933, *‘virmez amān* 814, *‘başa ... ayağı* 586, *‘ayağın kesdi* 5621, *‘alduğı bāc* 3129, *‘bağlu kapular açıcı* 5096, *‘bağrı yağın eridüp* 766, *‘açdı başar* 439, *‘başın alur* 1188, *‘baş çekesin* 4349, *‘baş egmezidi* 3462, *‘korsız ... başı* 4127, *‘bend urup* 2381, *‘benligüm alsun* 104, *‘yidiyse bere* 1829, *‘bağlayup ... billerini* 667, *‘getürdi bızārī* 1726, *‘boynum egsem* 2821, *‘bū-yı bed virme* 486, *‘uran bünyād* 5660, *‘cān atardı* 5327, *‘cān qarışdurduğ* 1106, *‘cān*

³¹⁹ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Kitabevi, Ankara 1999, s. 274,

³²⁰ Recep Demir, “Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Tercüme ve Yerli Söylem” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 44, Erzurum 2010, ss. 37-63

³²¹ Bu konu üzerinde “Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini ihtiva eden Yunus Emre'nin Divanı, Dânişmend-nâme, Dede Korkut ve Ahmed-i Dâ'i Divanı” eserlerinin esas alındığı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. İlgili eser için bkz. Ahmet Gözütok, *Eski Anadolu Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış Yüksek Lisans tezi) Edirne 2009, ss. 1-179,

³²² Tasnif yapılırken esas alınan eser için bkz. Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, s. 154-157. Tasnif yapılırken nazım kaideleri gereği oluşturulmuş olan devrik yapılarda fiilin konumu dikkate alınmazken, diğer kelimelerin öge değeri sırasına göre verilmiştir.

viricek 1474, cānumı yaqma 4842, qomadı cāy 1200, tıtdum cāy 5429, cefā görelüm 4096, aldı cevāb 1257, virdi ... cevāb 4847, cevr elini uzatdılar 829, cigerin ... taqladı 5969, aqıtdı çeşme-i nüş 1913, çekdi ... çille vü riyāzetler 1006, dām düzer 4522, demin döktiler 138, urmadı dem 74, derdümi ... aqlayayın 1218, oqlıdılar ... destān 711, dest-i nazm ura 333, dest-i ümmīdi kesdiler 4806, aldılar destür 5852, virürse destürü 2676, sür devrān 721, baqlasa dil 3825, yaqldı ... dilini 280, dil uzatdı 5144, dil üşürüp 4808, dil virene 3983, dış bilemek 1432, yaqldı ... döğün 6122, açdı ... du‘āsı enbānın 377, dürc-i dehānını açdı 2142, açdı dürc-i su‘ālin 239, el çekesin 4423, elini ... süreyidi 1159, recā elini kesem 5903, elini silmekdür 2421, el şunar 5017, el uran 1049, el uzatmış 4539, el virse 3881, yudı ... elin 4698, çekdiler ... emek 1722, virdi ... ferec 2898, fer viresin 5350, yimedi ğam 6102, ğonçasın açdı 5409, göñlini açdı 904, göñlün almazsa 4786, göñlini ... baqlardı 1502, göñlin eglardi 3594, göñül virdüm 3040, açdı ... gözi 5488, ırmadı gözünü 3663, gözyaşın dökdi 4184, gözünü yumdı 2608, tıtdı ... güş 3516, güher almağa 238, günü görsem 3578, haber alduqca 5832, haber vireyin 2830, göndürince haber 5856, h‘āb görmışdi 691, virdi hālel 6167, hāzz aldılar 5654, heybet aldılar 5690, hışmı odın yaqlaydı 2298, dökerdi hūn-ābı 5258, virdi ... icāzeti 734, virdi ilenc 2691, iş buyurmazıdum 3788, işini bitürelüm 636, başdı qadem 5272, çekdi qalem 4159, aqltdılar qanlar 1635, döktiler ... kanuñ 1122, qan yutmağ 3834, beklemekde qapuyı 5596, tıtdı qarār 1373, qavli düzer 2641, buldı kemāl 5546, baqladı kemerin 599, yitürürdi kendüzünü 4895, qulağ urup 5819, kūs dögerdi 3101, tıtsa ... küşti 707, tıtdı maqām 1017, mařlaħat gördi 470, buldı mecāl 1851, medħ oqlıyup 2427, tıta ... mekān 29, tıtdı ... me‘vā 3704, aldı murād 3372, mühr açamazdı 5500, mühr urasın 2625, müjde virürdi 5291, naqř geçdüñ 2724, na‘ra urur 2756, nazarın kesdi 6101, ırmazıdı nazar 540, tıtdı ... nazar 2989, bula necāt 606, nefesi baqlanup 1111, açdı ... nergesin 612, buldı ... neřv ü nemā 496, yaqa ... ocağın 689, od şaçdı 5368, od urma 3719, çekeridi orağı 5587, urdılar orağı 5588, ödi şıdsun 4630, dirdi ... ögin 6156, süresin ‘ömri 1539, yitürüp özünü 6045, kese ... peyvendi 658, püf dirse 546, tıtdı püştin 1269, püştini virdi 5026, bulmaya rāh 1050, recāyı kesdi 5851, gösterürse rızā 909, rızā virür 736, virdiler ruşşat 5408, řafā sürelüm 4096, řaf tıutup 5178, şatun aldum 4901, alurıdı ... sebze-gün şabağı 586, seşer urduñ 3752, göndüreydi selām 1745, selāmı kesdi 2459, virdi selām 3749, ser qorıdı 5217, tıtdum ser 4686, ser virelüm 2197, döğdi ... sīnesini 1814, sīnesini taqladı 5772, sīne tıtar 3252, şovuq demür döğme 4816, söz qapusın açup 669, tıtdı ... sözüni 593, řu şaçdı 2481, řāne urdı 565, řehādet getüre

4136, *bulsun ... ŧikest* 843, *ŧūr viridi* 3467, *yir ... ŧabancasını* 3785, *ŧutalar ŧariŧatümi* 5643, *ŧavŧan uyŧusu virmege* 1321, *teŧarrüb bula* 1047, *bula tesellāyı* 2120, *‘uŧde balġama* 552, *‘uŧde-i dil aŧardı* 2318, *baġladı sed* 965, *baġladı rāy* 4826, *kesmeñ ümmidi* 5920, *almasa ... vāye* 2292, *bulur ... vuŧül* 6108, *ŧutmiŧiken ... yaŧasını* 2436, *yaŧa yırtı* 2433, *virmeseydi yaŧın* 3174, *yāre urup* 6165, *dök ... yaŧ* 5778, *dökeydi ... yem* 3846, *yidi iŧlmi ŧıtdı* 2341, *yir yaratdı* 14, *yol aldı* 1806, *bulmaya yol* 4774, *baġlar ... yolını* 4490, *yol vire* 4281, *yüz bulurdı* 2354, *yüz çevürdi* 428, *yüzlerin görmege* 1720, *sürüp yüzünü* 3663, *ŧutar yüzini* 4363, *yüzün urup* 5311, *virmedi yüz* 712, *bula ... zafer* 3077, *zaŧm urur* 2707, *zebān aŧdı* 2720, *urur zencir* 1683, *zevŧ alur* 3336, *viridi ... zulmet-i düd* 6168

Yer Tamlayıcısı+Fiil Baġlantısı İle Birleşenler

ŧoldı āfāka 2866, *ŧaldı arada* 5011, *uġramamak ... āŧüba* 397, *āteŧüme yanan* 3908, *düşüp ayaga* 1478, *ayaġına düşdiler* 1852, *çıŧdı ‘ayyüka* 1233, *bade virür* 1441, *geliserdür baŧuña* 1801, *baŧuma ŧakar* 2896, *çıŧmadın baŧdan* 1625, *ŧoma belāya* 732, *belāya ŧalan* 2463, *bende çekdi* 1701, *çıŧuban benligümden* 110, *beyāna ŧıġmazıdı* 2302, *bir pūla almayup* 885, *bir pūla degmeyen* 3119, *boynuma almıŧam* 91, *aldılar cāna* 2206, *cāna ŧıġmazıdı* 2302, *cūŧa geldi* 6052, *dāma düşdüñ* 3778, *irdüñ ... devlet ü tāca* 2121, *ala dile* 2905, *geldi dile* 1565, *düşde göre* 3043, *viridi egnine* 570, *uçurur elden* 3412, *elüme gelmiŧdür* 3066, *ele girmese* 19, *elüme virmedi* 3069, *elinden ala* 696, *alsa eline* 1966, *et ü dırnaŧ arasına girme* 486, *irdi farkına* 784, *fiġān u āha ŧaluñ* 653, *uyandı ġafletden* 2419, *düşse ... ġavġāya* 2270, *ġöge çıŧardı* 5325, *ġöñline geldi* 3658, *ġöñline ŧolarıdı* 4226, *ġöze gelür* 3828, *ġurbete düşdüñ* 3690, *ġuşına irdi* 238, *ġuşına girmeyüp* 4342, *ġümāna batar* 3410, *giderem Ĥaŧka* 1027, *ġāle düşmiŧidi* 2387, *ġalvet-serā-yı ŧāha irem* 110, *ġāne-i siyāha ŧalar* 870, *sürdiler ġāra* 833, *ġayra yora* 3043, *ŧoma hemde* 103, *ġuŧbeye çıŧdı* 257, *imāna geldi* 5608, *‘irfānuña iren* 99, *ŧaleme ... gelür* 2331, *girdi ... ŧanuma* 4992, *ŧutma ... ŧapuda* 1648, *ŧurmadı ... ŧarāra* 1075, *ŧaldılar ŧara yire* 830, *kelāma gelür* 4983, *kemāle irse* 2631, *kendüden gitdi* 3750, *getürdi kendüzine* 5487, *ŧoynına girse* 5532, *ŧurba irdükce* 5343, *melāle irseñ* 551, *döndi ... müya* 3925, *nefse uyup* 4116, *nuŧka gelmez* 2905, *odlara ŧalduñ* 1115, *ŧutuŧup odlara* 2411, *oda yanduġum* 4458, *yaŧma odlara* 4221, *ortaya aldılar* 3103, *öñlerine düşüp* 1874, *öñine ŧatdı* 1747, *özinde bula* 2358, *pāyāna irmedin* 2039, *dökülüp ... pāyına* 5833, *pāyına düşdi* 2611, *gitdi rahmete* 6152, *raŧŧa girdi* 3003, *rence ire* 907, *virür ... renc* 406, *sa‘yına düşerdi* 5072, *seyle gider* 3060, *ŧeke ... sinesine* 4281, *söze gelse* 5054, *sıġmadı ... süġana* 2316, *uġradılar ŧikārına* 476, *ŧaŧa ŧoŧındı* 1125, *düşse uda*

5993, *ditrersin üstine* 503, *üstine yürüdi* 1746, *vaşlına irdi* 3146, *vehme gelür* 57, *irdüm ... vişālūñe* 410, *gelmemişdür vücūda* 3389, *yabana atar* 3410, *yādına gelse* 2718, *viridi yağmaya* 2806, *yaya dönmişiken* 1096, *yile gider* 3060, *yile varurdu* 4209, *viridüm yile* 5425, *yire şaldı* 5224, *yire urdılar* 1793, *yirine ... gelsün* 104, *yirine yitür* 5396, *qalmadı yolda* 5540, *yoldan çıkardı* 966, *düşdi ... yolına* 2044, *yüze deper* 1972, *yüzüme gülmedün* 2823, *zebāna gele* 604, *düşdi ... zemine* 428, *düşdi zencire* 2059, *zevāle irmişsin* 5416

Zarf+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

ayru düşdi 4888, *başuñ üzre tut* 3426, *qodı bî-ħabbe* 2205, *boş qalup* 990, *gün gibi toğdı* 2324, *qanlar aqlardı* 2297, *qarşu çıkdı* 3009, *qarşu geldi* 5191, *qurdılar qarşu* 669, *qarşu tutmazıdı* 1967, *qarşu vardı* 2738, *kendü ħālinde qoyalum* 6140, *qılca qaldı* 2980, *ma'zür tut* 5507, *qalmışam ... mehcür* 1057, *mestür tutduğıñ* 858, *ölmedin öldi* 3539, *şeş geldüm* 2760, *temām sürdi* 2340, *tuş gelür* 3059, *yağmur gibi yağar* 2872, *geldi ... yaqın* 5188, *qaldı ... yetim* 494, *qur yuqaru* 718

1.3.2.7.4.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

Özne+Nesne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

tutdı yaş gözünü 1042

Özne+Yer Tamlayıcısı+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

dāmen irdi ... ayağına 2862, *geldi cānı dehāna* 1128, *'aql u cānı geldi tene* 5419, *etmegi yağa bandı* 750, *gök yire inerdı* 5583, *süñi ... çuvala sığmadı* 2496

Özne+Zarf+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

gözleri qanıla tolardı 1155

Nesne+Özne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

nergeslerini baqladı ħ'āb 2607

Nesne+Yer tamlayıcısı+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

ħāk koydı başına 4518, *qoydı toprak başına* 3090, *başın belāya taqar* 1629, *kül aşdı çöregine* 4792, *āteş uralı cānuma* 4992, *şaçdı ... dürleri şeker-lebden* 4972, *dāmenüñi qomadı elden* 199, *cevherin toldurup ħazānesine* 461, *yüzün alup eline* 4162

Yer tamlayıcısı+Özne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

geldi başına hūş 4739, *yazılmışdı alnuma ... raqam* 3254, *ayağına düşer ... zencir* 5147, *lebine cānı geldi* 2571, *göge ire dülbendün* 3393, *nergesine qan toldı* 1786, *tığımuza bulaşmadın qanı* 649

Yer tamlayıcısı+Nesne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

‘ahde vefâ gözetdiler 879, uraydı cānına dāğ 3847, dāmene çek ayağı 4937, yüzine ... der-i gam açardı 849, egnine kara geydi 1710, eline şu koyardı 3585, gözden ağıttı deryâyı 742, göge atdı ... külâhı 3018, oğrıya taş aındurdu 690, sürdi ... ayağına rû 1861, şabra yüz tutmasa 945, yarama tuz ekmekden 4688

Yer tamlayıcısı+Zarf+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

kıaldı ... etmege muhtâc 5293

Zarf+Özne+Fiil Bağlantısı İle Birleşenler

ağlamağdan çıkarımış gözi 3408, tıoldı yaşıla başarı 480, tıoldı kanıla cigeri 1388

1.3.2.8. Fiilimsiler

1.3.2.8.1. İsim-Fiiller

Oğuz Türkçesinde fiil kök veya gövdelerine “-mA, -mAk, , -(y)Iş, -mAklık, -dUK” eklerinin getirilmesiyle oluşturulan ve ad gibi kullanılan fiillerdir. Masterlar fiillerin isim şekli olduğu için isimlere getirilen tüm ekleri alarak çekime girebilirler.³²³

-mağ / -mek

Türk yazı dilinin ilk belgelerinden itibaren “armakçı (hilekâr)” örneğinde kalıplaşmış şekliyle varlığı tespit edilen bu ek, Uygur Türkçesinde fiil ismi eki olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır.³²⁴ Master eki olarak ifade edilen bu ek³²⁵ metnimizde oldukça fazla ve bazı yerlerde isim çekim ekleriyle birlikte kullanılmıştır.

Yūsuf oğlanuğ ol-mağın ol dem 836, Fāriğam yüzüñüze bağ-mağdan 941, Ğarazuñ bu ğulāmi bul-mağdı 1762, ‘Işğ cāndan elini sil-mekdür 2421, Gerçi tap-mağda pārsā ğibidür 3444, Dōst destini kuç-mağa ğeh ğāh 3805, Ağlama ağla-mağ baña yaraşur / Ğül ki ğül-mek hemīn saña yaraşur 3977, Uç-mağıla giderdi bulsa eger 2979

-ma / -me

Genel olarak metnimizde isim çekim ekleriyle birlikte kullanılan bu master ekinin kullanım sıklığı fazla değildir:

Seni fehm it-mesi muğāl oldı 100, Yūsufā sūd çoğ ol-masın diledi 1053, Gör-mesine bu deñlü rāğıbsız 2190, Görmeyen gör-mesine tālībidi 2239, Ğitdi şabrum aña iriş-meyile 2662

Metnin bazı yerlerinde “-mA” eki kalıcı isimler yapan bir yapım eki işlevindedir.

Ķuzı biryāni Ķaz çevür-meleri / Ķuş kebābı tavuğ Ķavur-maları 2925, Bir tarafda sögil-meler sögilür 2930, ‘Āşıkuñ sür-mesi odur iy yār 3862, Sür-me mīlin düşürdi ditredi dest 4294, Aş-malarında şire-dār engür 4044, Ķıldı yağ-ma vücūdumı ħānum 5428

-maklık

İsimden isim yapım eki “+llk, “-mAk” master ekiyle birleşerek -mAklık şeklinde yeni bir isim-fiil eki oluşturmaktadır.³²⁶ Bu yeni master, düz-kalın vokale sahip şekliyle metnimizde bir yerde geçmektedir.

³²³ Gürer Gülsevin / Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 146-147

³²⁴ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, s. 276,

³²⁵ Ekin yapısı için bkz. Saadet Çağatay, “Eski Osmanlıca’da Fiil Müştakları”, *AÜ. DTCF Dergisi*, C.V, S. 4, Ankara 1947, ss. 353-368

³²⁶ Mehmet Dursun Erdem, “Kitāb-ı Kıssanâme-i Süleymān Aleyhisselām ve Söz Dizimi Özellikleri”, *Doğru Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, C. 4, S: 1, Elazığ 2005, s. 4

Ṭınma-maḳlıḳ cevab-ı aḥmaḳdur 954

-duḳ+iyelik eki

İşlek bir sıfat-fiil eki olan bu ek³²⁷ Eski Anadolu Türkçesinde mastar göreviyle kullanılmıştır. Metnimizde bu duruma uygun kullanımlar tespit edilmiştir.

Ebrūlaruññ kerāmetidür / Ol-duḡı ūikeste Ṭāḳ-ı Kisrā 201, *Göricek bir yetimüñ ağla-duḡın / Cigerin miḥnet odı taḡla-duḡın* 992, *Benüm ağla-duḡumı yād idesin* 994, *Yūsufā ol-duḡına bunca ta‘ab* 1035

1.3.2.8.2. Sıfat-Fiiller

Sıfat-fiil³²⁸, sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şeklidir.³²⁹ Fiilleri geçici isim yapmada kullanılan bu ekler, bazı durumlarda kalıcı isimler de oluşturabilmektedir. Hem sıfat olma ve hem hareket kavramını üzerine alma özelliğine sahip bu kelime türü³³⁰ Türk dilinin ilk yazılı belgelerinden farklı yazı dillerine ve günümüzdeki modern Türk lehçelerine gelinceye kadar her dönem içinde varlığını değişik fonetik biçimlerde göstermiştir.

1.3.2.8.2.1. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

-duḳ / -dük

İsim çekim ekleriyle beraber kullanılarak son ünsüzünde ḳ>ḡ / k>g şeklinde tonlulaşma meydana gelen bu ek³³¹ metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır.

Var di-düḡüñ çü ma‘nide yoḳdur 68, *Göre nāḡāh sev-düḡin ādem* 411, *Benüm ağla-duḡumı yād idesin* 994, *Yūsufā ol-duḡına bunca ta‘ab* 1035, *Ol-duḡuñ dem ‘izār-ı dilbere dūr* 3874, *Gitdi ağla-duḡum dem ol benden* 3964, *Çek-düḡi ḥaṭṭ-ı Nili ol māha* 4293, *Ben*

³²⁷ Ekin yapısı ve fonksiyonu için bkz. Adnan Rüştü Karabeyoḡlu, “Fiillerin Kılımlı Hususiyetleri ve -DİK/-DUK+İyelik Ekinin Mastar İşlevi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 6/4 Fall 2011, ss. 649-658

³²⁸ Faruk Gürbüz, “Fiilleri Sıfat Yapan Ekler Midir, Kullanım Mı?”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 44, Erzurum 2010, ss. 1-21

³²⁹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 189

³³⁰ Niteleme ve hareket özelliğini bünyesinde toplayabilme ve diğer sıfatlara göre iyelik eki alabilme özelliklerinden ötürü, Kemal Eraslan bu kelime türü için “isim-fiil” terimini kullanmayı uygun bulmuştur. Ayrıntı için bkz. Kemal Eraslan, *Eski Türkçede İsim Fiiller*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1980, s. 12

³³¹ Ekin yapısı ve işlevi için bkz. Mehmet Vefa Nalbant, “-DUK Eki ve Divānū Lūḡati’t Türk’t e -DUK Ekli Görülen Geçmiş Zaman Çekimi” *Türkoloji Dergisi*, C.XV, 2003, ss.193-203, bkz. Mustafa Koç, Eski Anadolu Türkçesinde /-duk/ Ekli Geçmiş Zaman Çekimi, *Türkbilig*, 2012/23, ss. 11-18

oda yan-duğum saña hōşdur 4458, *Birinüñ gör-dügi beşir-i necāt* 5079, *Yūsuf anlardan al-duğını hemān* 5724

Metnin iki yerinde isim çekim eki almadan “ne ... ne” bağlacıyla birlikte kullanım görülmektedir:

Ne bunı kırdı virme-dük ne anı 22, *Ne şafā kırdı yak-maduk ne sürür* 6075

Metnin iki yerinde dar-yuvarlak ünlüyle değil; dar-düz ünlüyle bu ekin harekelendiği görülmektedir:

Belki haşmuñ durur hışım di-digün 550, *Budur ol baña töhmet it-digünüz / ‘Işkı-y-ıla melāmet it-digünüz* 4712

-miş / -miş

Metnimizde geçmiş zaman anlamlı sıfat-fiil eki olarak kullanılan bu ek, daima düzdar ünlüyle kullanılmıştır. Metindeki kullanım sıklığı çok fazla değildir.

Bizde yi-miş yog anı and içerüz 1431, *Şan yıkıl-miş buruc-ı ‘āliyedür* 1984, *Felegün halka ol-miş ef’idür* 2692, *‘Işka düş-miş neng ider nāmın diseñ* 2834

Metnimizin üç yerinde “-miş” eki bir fiille birleşerek kalıplaşmış isim oluşturmaktadır:

Bāğ-ı kalbünün ol ki yi-mişidür 1432, *Kim o servün ye-miş cān besler* 1911, *Öl-miş kim ola ki bulmuşdur* 5928

1.3.2.8.2.2. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

-(y)an / -(y)en

Eski Türkçede izine rastladığımız “-GAn” ekinin kaynaklık ettiği ve günümüz Türk lehçelerinde yaygın bir şekilde kullanılan bu sıfat-fiil eki, Oğuz grubu yazı dillerinde önündeki /g/ sesini düşürülerek “-An” şeklinde görev üstlenmiş, “-GAn” şekli sadece fiilden kalıcı isimler oluşturan bir yapım eki olarak işlev görmüştür.³³² Fiillerden sıfat görevli sözcükler meydana getiren bu ek, kimi durumlarda isim çekimleriyle de kullanılmaktadır. Metnimizde kullanım sıklığı oldukça fazladır:

Merve de bulın-an şafālar-içün / Hem Şafāda ol-an nidālar-içün 153, *Uğra-yan zulm-i şedide kıdasın* 1209, *‘Işkdur dil aç-an hayāliyle / ‘Aynı id-en ‘ayān mişāliyle* 2712, *Āteşüme yan-an hevādārum* 3908, *Ki yi-yen irdi zevk-i bī-bedele* 4134, *Ki baş-an h’ācesi*

³³² Ali Akar, “-GAn Sıfat-Fiil Eki”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S: 14, Güz 2003, s. 103-106

fırâşına pā 4832, *Yönel-en aña ıztırār-ıla* 5097, *Şağla-yan bāruñuzda mālīñuzı / Söyle-yen size kendü hālīñuzı* 5802, *Didiler derdini vir-en Allāh* 6142

Bu ek metnimizde kalıcı isimler de yapmıştır:

Ťavş-an³³³ uykusı virmege pedere 1321, *Ādemüñ da‘vası çün ola yal-an* 4578, *Cān nedür cān vir-en³³⁴ ‘ayān görünür* 4825

-r / -ar / -er / -ur / -ür

Geniş zaman işlevli bu sıfat-fiil ekinin metnimizde kullanım sıklığı fazla değildir.

Mūya beñze-r miyān olaydı meger 533, *İy niçe ehl-i cāhı çāha şal-ar / Hān-iken hāne-i siyāha şal-ar* 870, *Cümle şehre ehlini gel-ür gördi* 2012, *Dürr dök-er dişlerin görelî gözüm / Od saç-ar ruhların görelî gözüm* 2585, *Her biri turnaya bin-er balaban* 2997

Geniş zaman sıfat-fiilinin olumsuz şekli “-mAz” ekiyle kurulan yapı, metnimizde bir yerde tespit edilmiştir:

Vaşf olın-maz cemālile gördi 2737

1.3.2.8.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri

-(y)ası

Bu ek³³⁵, metnimizde bir yerde gelecek zaman anlamlı sıfat-fiil göreviyle kullanılmıştır:

gör-esüm geldi çün cemālin anuñ 1376

1.3.2.8.3. Zarf-Fiiller (Gerindium)

Şahıs ve zaman belirtmeyen, yalnızca hareket kavramı ifade eden fiil şekilleridir. Zarf-fiiller cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlar ve zarf olarak kullanılırlar.³³⁶ Zarf-fiiller, fiillerin zarf şekilleridir, isim veya fiiller gibi çekime girip tasrif edilemezler.³³⁷ Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan zarf-fiil eklerinin birçoğu Eski Türkçede kullanılan zarf-fiil eklerinden gelişmişlerdir. Zarf-fiil eklerinin bir kısmı

³³³ tavşan<<tab-ış-gan

³³⁴ “cān viren” kelimesi insanı yaratan Allah manasındadır.

³³⁵ Ekin yapısı ve işlevi için bkz. Zeynep Korkmaz, “-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, TDK Yayınları, Ankara 2005, ss. 145-150

³³⁶ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 151

³³⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, s. 156

kalıplaşarak edat durumuna geçmiş, bir kısmı da sıfat-fiil eklerinin genişlemesiyle meydana gelmiştir.³³⁸ Metnimizde kullanılan başlıca zarf-fiil ekleri şunlardır:

1.3.2.8.3.1. Hâl (Durum) Zarf-Fiilleri

-(y)a / -(y)e

Tasviri birleşik fiil yapımında kullanılan bu ek, eylemin yapılaş biçimi hakkında da bilgi vererek zarf-fiil görevinde kullanılabilir. Metnimizde:

Anı ‘avk id-e bile mi tedbîr 624, Nefes oldur çık-a dil ü cāndan 4117, Gör-e gelürdi hālîni ānuñ 1443, Gör-e kııl āhenîne zindānı 4814, İlla mühr aç-amazdı süstidi 5500, Seç-emen Nār-ı zaqqūmı hevā-yı zıll-ı Tübādan 3333, Mihri odına yan-a başlarlar 4649

-(y)ı / -(y)i / -(y)u / -(y)ü

Tasviri birleşik fiil yapımında kullanılan bu ek, eylemin yapılaş biçimi hakkında da bilgi vererek zarf-fiil görevinde kullanılabilir. Metnimizde:

Niçe şāh iste-yü şalardı resül 2782, Seyr eylerdük oynaş-ı talaş-ı / Dirilürdük bile ağız yalaş-ı 1371, Çağır-ımadum anda ben hāste 1888, Seyyide seyyid ol-ımaz bende 4008, Luṭf idüp bul-ı vire yitmişümi 5870, Tiz gelem di-yü va‘de itmişidi 1075

Bu ek metnin on yerinde “di-” fiiliyle kalıplaşarak edat hâline gelmiştir.

Kemerüm gitdi diyü eyledi āh 513, Kaça diyü gözetdiler anı 1715, Gül yaşınmadı diyü bülbülden 2863, Eyleridi dileye diyü nigār 3593, Çāk olundı diyü o dāmen-i pāk 4513, Gelicek baqdı diyü cānāna 5013, Tuymasun diyü sırrı her bī-dil 5926

-(y)arak / -(y)erek / -(y)urak / -(y)ürek

Tarz ifade eden, bir hâl zarfı olarak fiile bağlanan bu ek³³⁹ “-a, -e” zarf-fiil ekinin “-rak, -rek” ekiyle genişletilmiş şeklidir. Batı Türkçesinde görülen bu ek önceleri “-u, -ü” zarf-fiilinden “-rak, -rek” ile genişletilmiş olan “-urak, -ürek” şekliyle yan yana kullanılmış, bu yapı “-urak, -ürek”in kullanılıştan düşmesinden sonra yaygınlaşmıştır.³⁴⁰ Metnimizde “-arak, -erek” kullanımına rastlanmamakta, “-urak, -ürek” kullanımı ise bir yerde mevcuttur.

‘Āķibet Eflaḥ-ı siyeh-manzar / İste-yürek o māhı buldı meger 1811

³³⁸ Mustafa Argunşah, “Türkçede Zarf-Fiil Eklerinin Durum Ekleriyle Kalıplaşması”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1 Winter 2011, s. 55-68,

³³⁹ Zeynep Korkmaz, “Türkçe’de -arak/-erek Zarf-Fiil Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, TDK Yayınları, Ankara 2005, ss. 128-132, (ayrıca bu konu için bkz. Oğuzhan Durmuş, “{-(y)ArAK} Zarf-Fiil Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkbilgi*, 2012/23, ss. 19-60

³⁴⁰ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 152

-duḡca / -dükce

Türk dilinde durum belirtmek üzere kullanılan bu zarf-fiil eki “-dUk” geçmiş zaman sıfat-fiil eki üzerine “+cA” eşitlik hâli ekinin getirilmesiyle oluşturulmuştur.³⁴¹ Bu şekilde oluşturulmuş aslen zarf-fiil olarak doğmamış bazı ekler ile eklerin ve/veya edatların düzenli ve kurallı bir biçimde birleşip fiillere ulanarak geçici zarf oluşturduğu yapılara quasi gerundium (birleşik zarf-fiil) denir.³⁴² Eski Anadolu Türkçesi döneminde de görülen bu ekin metnimizde kullanımını şu şekilde tespit edilmiştir:

Nāmın añ-duḡca Yūsufuñ o ‘aziz 327, Güci yit-dükce nefsumuñ nefese 1149, Servi tur-duḡca sāye-veş düşdi 2653, Derdi cüş eyle-dükce tábıla 3418, Kufılın ur-duḡca her deruñ ol cān 4357, Haber al-duḡca tāsdan ol hāş 5832

1.3.2.8.3.2. Zaman Zarf-Fiilleri

-(y)ınca / -(y)ince

Türkçenin tarihî dönemlerinden beri kullanılan, işlevlerinden biri de sınırlama olan ve -(y)IncA + (y)A kadar / dek / deḡin anlamı veren -(y)IncA eki, Türkiye Türkçesinde bu işlevini kaybetmiş ve -(y)IncA + (y)A kadar / dek / deḡin şeklinde başka bir yapıyla kullanılır olmuştur.³⁴³ Eski Anadolu Türkçesinde “-(y)A kadar /dek / deḡin” yapısına ihtiyaç duymadan tek başına ya da “tā” kelimesiyle birlikte zaman sınırlaması göreviyle kullanılan bu ek, metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır.

Tāze tutuñ gel-ince tā anı 814, Tā tolun-ınca dīdeden ol māh 827, Giderem tā bul-ınca ol nūrı 2676, Leb-i Nili geç-ince ol dilber 3117, Hurrem ol-ınca tā vişālile 3827, Maḡrem oldum öl-ince derd ü ğama 4078, İtdiler tā var-ınca zindāna 4861, Şaḡladum anı sen aç-ınca hemīn 5502, Tā tol-ınca burūc-ı sünbüleden 5593

-(y)ıcaḡ / -(y)icek

Eski Anadolu Türkçesinde zaman anlamlı zarf-fiil görevinde kullanılan bu ek XIII. XVI. Yüzyıl eserlerinin dilinde oldukça fazla kullanılmış, Azeri Türkçesinde kullanılan “-cak , -cek” ekinin eş anlamlısıdır.³⁴⁴ Metnimizde kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır.

³⁴¹ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları Ankara 1997, s. 131

³⁴² Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 2, Afyon 2001, s. 127-130

³⁴³ Bülent Hünerli, “Doğu Trakya Ağızlarında Arkaik Olarak Kullanılan Sınırlama İşlevindeki {-(y)XncA} Zarf-Fiil Eki”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter 2010, ss. 496-507

³⁴⁴ Şehrabani Allahverdiyeva, *Azerbaycan Ağızlarında Kullanılan Arkaik Zarf-Fiiller*, *Karadeniz (Black Sea) Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 11, Eylül 2011, s. 78

Şoy-ıcağ Yūsufuñ meger bedenin 1092, ‘Arz ol-ıcağ bu nağş-ıla o nigār 2259, *Müm germ ol-ıcağ işi ma‘lüm* 3078, *Tur-ıcağ evvel işi āh oldı* 3771, *Dilemiş ide bul-ıcağ fırsat* 4538, *Yūsuf uğra-yıcağ ol araya* 5333, *Bil-ıcek Yūsuf anı ağladı zār* 5415

-madın / -medin

“-mAdAn önce ve -mAksIzIn” anlamlarını veren bu ek³⁴⁵ Eski Türkçede “-matın, -metin, -matı, -meti, -mayın, -meyin” ekleriyle birlikte kullanılmış “-mAdAn” şekli yaygınlaşınca üstlendiği görevi bu eke bırakmıştır. Görev olarak “-u, -ü, -Xp” ekinin olumsuz manasını oluşturmaktadır. Metnimizde bu ekin de kullanım sıklığı oldukça fazladır.

Gel-medin kimseden cevāb u kelām 1840, *Gör-medin gül yüzüñi bülbül-i cān* 2464, *Şor-madın ol nigārı geçme şağın* 3201, *Kufl açardı açıl-madın muştı* 4508, *Hıfz olunsa döğil-medin hūşe* 5203, *Çık-madın seyre āfitāb-ı cihān* 6129

Bu ek ile benzer yapıda olan ve Türkiye Türkçesinde bu ekin yerine kullanılan “-madan/-meden” şeklinde bir yapı metinde iki yerde tespit edilmiştir:

Teşne vü aç ol-madan ādem 652, *Ġayrı çāk it-meden ne bāk eyler* 2651

-(y)aldan/-(y)elden

Üzerine geldiği fiile “-den beri” anlamı katarak işin başladığı andan, ilgili işte gelinen en son noktaya kadar geçen süreyi anlatmakla görevli zaman anlamlı zarf-fiil ekidir.³⁴⁶ “-AlI” zarf-fiil ekinin üzerine “-dAn” ayrılma hâli ekinin getirilmesiyle oluşturulmaktadır.³⁴⁷ Metnimizde birkaç yerde kullanımı tespit edilmiştir.

Fāş ol-aldan cihāna derd-i serüm 2731, *Devr id-elden cihānda çarh-ı felek* 3149, *Yitür-elden beri beni pederüm* 3698, *Mevc ur-aldan bu bağır-i bī-sāhil* 4883

-duğda / -dükde

“-dUk” sıfat-fiil eki ve “-dA” bulunma hâli ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bir fiilin gerçekleştirildiği ana “-dİğI zaman” şekliyle işaret edecek şekilde görev üstlenir. Bu işlevinin yanı sıra bir fiilin yapılmasından sonra gerçekleşecek diğer eylemlere “-dıktan sonra” anlamında bağlayıcılık fonksiyonu da üstlenmektedir. Söz konusu ekin “-dİğI zaman” anlamıyla metnimizde üç yerde geçtiği tespit edilmiştir.

³⁴⁵ Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesindeki ‘-madan/-meden < -madın/-medin’ Zarf-Fiil (Gerindium) Ekinin Yapısı Üzerine” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005, ss. 151-159

³⁴⁶ Fikret Turan, *Adverbs and Adverbial Constructions in Old Anatolian Turkish*, Wiesbaden 2000, s. 34

³⁴⁷ Kazım Köktekin, *Eski Anadolu Türkçesi*, s. 127

Güzer it-dükde hazret-i pederi 508, *Gülşen ol-duğda* aña nār-ı ‘azīm 568, *Taşra çık-duğda* hāneden o temiz 4527

-(y)alı / -(y)eli

Türkçede fiil kök ve gövdelerine getirilerek zarf-fiil yapan eklerden biri Eski Türkçede “-gAll” şeklinde karşımıza çıkan, Türkiye Türkçesinde “-All” şekliyle kullanılan zarf-fiil ekidir.³⁴⁸ “-All” süreklilik gösteren bir zarf-fiil ekidir. Başlangıcı zarf-fiile ve sürekliliği ana fiile uzanan bir zaman ifade eder.³⁴⁹ Eklendiği fiile “-den beri” anlamını katan bu ek metnimizde oldukça fazla kullanılmıştır.

Senden ayru düş-eli çok demdür 1282, *Halk ol-alı* nigār-hāne-i hāk 2096, *Tecellī benligüm benden al-alı* bī-haber oldum 3332, *Rahmetinden vir-eli* baña vücūd 4495, *Gör-eli* anı bī-mecāl olduğ 4760

-iken / -ken

Fiillerin birleşik gerindiumlarını yapan bir zarf-fiil ekidir.³⁵⁰ Bu ekin kökeni dil bilgisi kitaplarında farklı şekillerde açıklanmıştır. Cevher fiilinin hâl zarf-fiili dilimizde bir “-ken” ekiyle temsil edilmektedir. Bunun doğrudan doğruya bir “er-mek” fiilinin şimdiki zaman sıfat-fiilinden “er-gen> i-ken> -ken” şeklinde geldiği çekimsiz fiilin sıfat-fiil anlamından zarf-fiil anlamına geçtiği söylenebilir.³⁵¹ Bu ek hâl ve zaman anlamlı olarak çekimli fiillerin üzerine getirilerek kullanılmaktadır. Metnimizde özellikle geniş zaman ve duyulan geçmiş zaman ekleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir:

Cān gibi besler-iken anı peder 853, *Yaya dönmiş-iken* atıldı çü tır 1096, *Dilkülenür-iken* katumda peleng 1375, *Bir sühan sığmaz-iken* ol dehene 2316, *Ölmiş-iken* dilüñi dirgüresin 3547, *Ağlar-iken* bu Mağribüñ güzeli 3969, *Eyler-iken* bu fikre bünyādı 5672

-duğında (-dUğ+iyelik eki+dA)

Bir fiilin gerçekleşeceği zamanı ifade eden zarf-fiil ekidir. Eklendiği fiile “-diĞI zaman” “esnasında” anlamı katmaktadır. Metnimizde bir yerde geçmektedir:

Bu belā ol-duğında şahrāda 5753

³⁴⁸ Özcan Tabaklar, “Göktürk Harfli Yazıtlarda –gAll Eki Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S: 45, İstanbul 2011, s. 270

³⁴⁹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006, s. 517

³⁵⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, ss. 407

³⁵¹ Mehmet Aydın, “Anadolu Ağızlarında –iken ~ –ken Zarf-Fiil Ekinin Kullanımı ve Görevleri” *Türk Dili Dergisi*, S: 588, Aralık 2000, ss. 640-642

-duğınca / -dügince / -dügümce (-dUğ+iyelik eki+cA)

Bir fiilin gerçekleşeceği sürenin uzunluğunu ifade eden bir zarf-fiil ekidir. Eklendiği fiile “süresince, müddetince” anlamı katmaktadır. Metnimizde birkaç yerde kullanımı tespit edilmiştir:

Yūsufuñ çek-dügümce guşşasını 328, ‘*Ahd itdi ki bul-duğınca hayāt* 1273, *Yādına gel-dügince naqş-ı nigār* 2462, *Ol-duğınca libās-ı halk cedid* 2853, *Gör-dügince anuñ tecellāsın* 3329, ‘*Uğdem artar düşür-dügümce dişe* 4433

1.3.2.8.3.3. Bağlama Zarf-Fiilleri

“Ve” bağlacı görevinde kullanılarak kendinden sonraki çekimli fiile zaman ve kişi bakımlarından uyan zarf-fiillerdir. Metnimizde geçen bağlama işlevli zarf-fiiller şunlardır:

-(y)up / -(y)up

Eski Türkçedeki “-Ip” zarf-fiil ekinden gelişen bu ek, Batı (Oğuz) Türkçesine geçerken önündeki yardımcı ünlüyü yuvarlaklaştırarak “-(y)Up” şeklini almıştır.³⁵² “-(y)Up” zarf-fiil eki bağlantı ünlüsünün “-b, -p” ünsüzlerinin etkisi altında yuvarlaklaşması sebebiyle Eski Türkçedeki şeklinden ayrılarak Oğuz Türkçesinde dudak benzeşmesine aykırı bir ek durumuna geçmiştir.³⁵³ Metnimizde kullanım sıklığı oldukça fazla olan bağlama görevli bir zarf-fiil ekidir.³⁵⁴

Ağla-yup her kimüñ ki öpdi dizin 850, *Göçdi seyyāre bağla-yup maħmil* 1990, *Medħ okı-yup cemālī bāğına* 2427, *Segri-yüp çeşmi gūşı çinlārıdı* 3228, *Her biri büt şımış kes-üp zünnār* 4140, *Hağka ışmarla-yup dil-ārāsın* 5004, *Alda-yup ben ğaribi yine kaçar* 5479

-(y)uban / -(y)üben

Metnimizde çok fazla kullanılmayan bu ek “-(y)Up” zarf-fiil ekinin “+An” kuvvetlendirme ekiyle³⁵⁵ genişletilmiş şeklidir. Metinde sınırlı bir kullanıma sahiptir:

Çık-uban benligümden aña girem 110, *Geldiler gerçi kan bulaşdur-uban / Kaldılar şoñra dil tolaşdur-uban* 1179

³⁵² Osman Yıldız, “Ahvâl-i Kıyâmette Dudak Uyumu” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter 2010, s. 119

³⁵³ Nimet Kara, “Kitâb-ı Melheme’de Dudak Uyumu”, *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Volume 2/3 September 2013, s. 90

³⁵⁴ Metnimizin teşekkülüne temel olan nüshalar içinde bu ekin “-(y)Ub” şeklinde kullanımı genel bir durum arz etmekle beraber “-(y)Ib” düz ünlülü kullanımı da mevcuttur. Dönemin dil özelliği dikkate alınarak metin bütünlüğü açısından “-(y)up/-(y)üp” şekli çeviri yazıda esas alınmıştır.

³⁵⁵ Muharrem Daşdemir, “Anadolu Ağzlarında Çekimli Yapılarda Ortaya Çıkan /+En/ Eki ve Buna Bağlı Ses Değişmeleri” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 36, Erzurum 2008, s. 1-16, Ayrıca kuvvetlendirme ekinin fonksiyonu için bkz. Mehmet Cihat Üstün, “Erzincan Ağzında Görülen –(y)AğIn Eki Hakkında” *Diyalektolog Ağz Araştırmaları Dergisi*, S: 4 Summer 2012, 79-87

1.3.2.9. İsimlerde Bildirme

1.3.2.9.1. Geniş Zaman

Haberin geniş zaman durumu, 1. ve 2. şahıslarda isimlere şahıs eklerinin dahil edilmesiyle; 3. şahıslarda ise isimlere Eski Türkçede /+turur/ şeklinde var olan ve Oğuz Türkçesine tonlularak /+dur/+durur/³⁵⁶ şeklinde geçen eklerden birisinin getirilmesiyle yapılmaktadır. Eklendiği ad ve ad soylu kelimeleri yargı bildiren birer yükleme dönüştürmek gibi temel bir görevi olan “+dur” eki, kimi tarihî ve günümüz lehçelerinde fiil çekimlerinde de görev alarak bu çekimlerin de temel unsuru olmuştur.³⁵⁷

Birinci Teklik Şahıs	-ø+(y)am	<i>noğtayam</i> 1915, <i>mihmānam</i> 2116, <i>rāzıyam</i> 3360
	-ø+(y)em	<i>benem</i> 111, <i>lālem</i> 336, <i>bekçiyem</i> 2523
İkinci Teklik Şahıs	-ø+sın	<i>lā-mekānsın</i> 98, <i>ķandasın</i> 1210, <i>cānsın</i> 4396
	-ø+sin	<i>kimsin</i> 3255, <i>fāh-r-i ‘ālemsin</i> 3701, <i>ķādirsin</i> 5352
Üçüncü Teklik Şahıs	-ø+ø	<i>gerek</i> 686, <i>var</i> 1062, <i>lāyık</i> 3852, <i>yoķ</i> 5700
	-ø+dur	<i>aķmaķdur</i> 545, <i>insāndur</i> 6083, <i>raķşāndur</i> 4422
	-ø+dür	<i>te ‘essüfdür</i> 1457, <i>māhirdür</i> 3028, <i>serdür</i> 2811
	-ø durur	<i>baķur durur</i> 233, <i>āteş durur</i> 1946, <i>yoķ durur</i> 2895
Birinci Çokluk Şahıs	-ø+(y)uz	<i>hevādāruz</i> 815, <i>fūķarāyuz</i> 5962, <i>‘uşşāķuz</i> 4673
	-ø+(y)üz	<i>ķavmüz</i> 709, <i>müşteriyüz</i> 2179, <i>ķasretüz</i> 6095
İkinci Çokluk Şahıs	-ø+süñüz	<i>sizsüñüz</i> 5816
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ø+ler durur	<i>zenler durur</i> 4391
	-ø+lardur	<i>yıllardur</i> 5135

1.3.2.9.2. Görülen Geçmiş Zaman

Haberin görülen geçmiş zaman durumu isim kök ya da gövdelerine getirilen “+imek” ek fiili ve “-dı, -di, -du, -dü” zaman ekleriyle yapılmaktadır.

Birinci Teklik Şahıs	+ı-du+m	<i>müstāķıdum</i> 410
	+i-dü+m	<i>gülidüm</i> 2472, <i>āzādidüm</i> 2472, <i>ķākeridüm</i> 5558
İkinci Teklik Şahıs	+i-dü+ñ	<i>müsāfiridüñ</i> 200, <i>ķırmenidüñ</i> 4910, <i>güneşidüñ</i> 5416

³⁵⁶ Turgut Baydar, *+Dİr Bildirme Eki Üzerine*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S: 32, Güz Konya 2012, s. 37-54

³⁵⁷ Hülya Savran, *Türk Dilinde “+Dİr” Bildirme Eki ve “+Dİr” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S: 14, Bursa 2008, s. 164

Üçüncü Teklik Şahıs	+i-dı+ø	<i>maḥbūbıdı 260, olıdı 2268, ḥāzırıdı 4593, ṭāsıdı 5818</i>
	+i-di+ø	<i>ekmelıdı 542, ācızıdı 2330, zerıdı 3308, yārıdı 5054</i>
	+yı-dı+ø	<i>ṭoğrıyıdı 1649, ehl-i taḫvāyıdı 3445, oğrıyıdı 5812</i>
	+yı-dı+ø	<i>şāfiyıdı 530, yigirmiyıdı 1667, bileyıdı 6040</i>
	+y-di+ø	<i>neydı 959, geceydi 6122</i>

1.3.2.9.3. Duyulan Geçmiş Zaman

Haberin duyulan geçmiş zaman durumu isim kök ya da gövdelerine getirilen “+imek” ek fiili ve “-miş, -miş” zaman ekleriyle yapılmaktadır.

Üçüncü Teklik Şahıs	-ø+miş	<i>refi‘miş 1867</i>
	+i-miş+ø	<i>ḥ ‘ābımış 698, ‘aybımış 2834, cānımış 3173</i>
	+i-miş+ø	<i>hevā-perestimiş 4546, kāzibimiş 5826</i>
	+yı-miş+ø	<i>aşfiyāyımış 1867</i>
Üçüncü Çokluk Şahıs	-ø+lar+ı-miş	<i>bunlarımış 5829</i>

1.3.2.9.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

Haberin duyulan geçmiş zaman durumu isim kök ya da gövdelerine getirilen “+imek” ek fiili ve “-miş, -miş” zaman eklerinin üzerine dahil edilen “-se, -sa” ekleriyle yapılmaktadır.

Üçüncü Teklik Şahıs	+i-mişsa+ø	<i>yoğımışsa 5734</i>
---------------------	------------	-----------------------

1.3.2.9.5. Şart

Eylem tarzının şart durumu isim kök ya da gövdelerine getirilen “+imek” ek fiili ve “-sa, -se” ekleriyle yapılmaktadır.

Birinci Teklik Şahıs	+i-se+m	<i>gerçekisem 958, küçekisem 958</i>
İkinci Teklik Şahıs	+i-sa+ñ	<i>şādıkısañ 1288, ḥaḫısañ 1781, cānısañ 2620</i>
	+i-se+ñ	<i>münkiriseñ 557, ‘āḳiliseñ 1062, eriseñ 3540</i>
	+yı-sa+ñ	<i>ḳandayısañ 1126</i>
Üçüncü Teklik Şahıs	+i-sa+ø	<i>pūlādısa 874, ārzūñısa 1015, cānumısa 3963</i>
	+i-se+ø	<i>āḫirise 188, kemterise 1063, küççügise 2560</i>
	+yı-sa+ø	<i>buyısa 960, oğrıyısa 5812</i>

	+yi-se+ø	<i>fītneyise</i> 642, <i>egriyise</i> 2560, <i>gibiyise</i> 5718
--	----------	--

Bunun dışında metnimizde iki yerde “isim+iyelik eki+IsA” yapısına rastlanmıştır:
cānumısa 3963, *ārzūñısa* 1015

1.3.2.9.6. “iken” Zarf-Fiili

Metinde “iken” zarf-fiili kelime bünyesine bitişik yazılmak kaydıyla “+iken, +yiken” şekillerinde kullanılmıştır.

+i-ken	<i>hāniken</i> 870, <i>serviken</i> 1771, <i>çākeriken</i> 2343, <i>emīriken</i> 3674, <i>cemādiken</i> 4271, <i>dūniken</i> 5066, <i>nūriken</i> 6168
+yi-ken	<i>gedāsiyiken</i> 184, <i>nā-resīdeyiken</i> 977, <i>toluyiken</i> 1473, <i>mestūreyiken</i> 2866, <i>bānūyiken</i> 3585, <i>vefāyiken</i> 4555

1.3.2.9.7. Bildirme Olumsuzluk

Ek-fiilde olumsuzluk sağlanırken “değil” kelimesi kullanılmakta, isim unsurundan sonra değil kelimesi, sonra da ek fiilin kip ve şahıs eklerini almış çekimli hâli kullanılarak olumsuzluk oluşturulmaktadır.³⁵⁸ Ek fiilin olumsuzluğu veya değil kelimesinin olumsuzluk oluşturma konusundaki kullanımı için Zeynep Korkmaz şöyle bir izahatta bulunmaktadır: “*Asıl fiillere olumsuzluk anlamı kazandırmak için kullanılan –mA- eki, ek-fiillerde kullanılmaz. İ- ek-fiilinin olumsuz biçimi “değil” (<EATdegül, DLT tegül, dagol) edatı ile yapılır.*³⁵⁹”

Metnimizde bildirme olumsuzluk çekimi “degül³⁶⁰” edatıyla yapılmıştır. Bu edat ek-fiilden önce gelmekte ve bitişik yazılmaktadır.

Birinci Teklik Şahıs	degül-ø+em	<i>degülem</i> ben bu kıışşadan āgāh 1356, <i>degülem</i> ben o kimse 4446
Üçüncü Teklik Şahıs	degül-ø+ø	irādī <i>degül</i> 365, bir <i>degül</i> anda hāli 1514, pāyidār <i>degül</i> 2827, ihtiyār <i>degül</i> 4650
	degül-ø+dür	bu <i>degüldür</i> 643, ğam <i>degüldür</i> 1523, tañ

³⁵⁸ Nadir İlhan, “Türkçede Olumsuzluk”, *Karaman Dil Kültür ve Sanat Dergisi*, T.C. Karaman Valiliği Yayınları, TBMM Basımevi, Ankara 2005, s. 271-279

³⁵⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, s. 715

³⁶⁰ “degül” kelimesi S, K ve Ö nüshalarında “degüldegil” nöbetleşerek kullanılmıştır. Dönemin yuvarlaklaşma özelliği dikkate alınarak metinde “degül” şeklinde aktarımı yapılmıştır.

		<i>degüldür</i> 2500
	degül-ø+di	<i>degüldi</i> yalan 1650, bulmuş <i>degüldi</i> vuşlat-ı tām 3145, nūra hācet <i>degüldi</i> 3586
	degül-ø+se	eger <i>degülse</i> hayāl 5477, yarar <i>degülse</i> 5962
İkinci Çokluk Şahıs	degül-ø+düñüz	Sırra vāqıf <i>degüldüñüz</i> çün o dem 5972

Ayrıca metnimizde geçen “‘aceb mi, tañ mı” şeklinde soru görünümlü fakat mana itibariyle “şaşılmaz, şaşılacak bir durum değildir” şeklinde cümleyi ters istikamette yönlendiren sözcüklere de rastlanmıştır:

Nūr olsa ‘aceb mi dest-i Mūsā 199, *Bilse anı nebī ‘aceb mi eger* 930, *Söyledürse ‘aceb mi hayvānı* 1339, *Mār olursa ‘aceb mi halhāli* 2690; *Ser-çeşmesin enbiyāya tañ mı / Ger çeşme ola elüñde işba‘* 221, *Tañ mı mezmüm şansa maḥmūdın* 967, *Tañ mı tavk olsa aña ejderhā* 1843, *Tañ mı itse düşen gam-ı yāra* 2452

1.3.2.9.8. Bildirme Soru

İsimlerde bildirmenin soru çekimi “mı, mi” soru ekiyle yapılmaktadır. Ek-fiil soru ekinden sonra bitişik yazılmak kaydıyla getirilir.

İkinci Teklik Şahıs	mı-ø+du+ñ	ḥāzır <i>mıduñ</i> ol arada 5753
	mı-ø+sın	Yūsuf <i>mısın</i> 5974
Üçüncü Teklik Şahıs	mi-ø+di	yazuḳ degül <i>midi</i> ḡul 5146
	mı+y-dı	aña lāyık <i>miydi</i> 1704
	mi+y-di	servüñ eksildi <i>miydi</i> 3728
	mı-ø+dur	var <i>mıdur</i> 1037, ıraḳ <i>mıdur</i> 3176
	mi-ø+dür	mümkin <i>midür</i> 5509
	mı-ø+ø	ḥavfuñuz yoḳ <i>mı</i> 1462, var <i>mı</i> ki ḥaberi 2788
	mi-ø+ø	nūr olsa ‘aceb <i>mi</i> 199, bes degül <i>mi</i> nişān 3769

SONUÇ

“Yûsuf u Zelîhâ” adlı eser üzerine yaptığımız çalışmadan hasıl olan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Türk edebiyatında Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'uyla başlayan Yûsuf kıssası yazma isteği, her yüzyılda değişik şairler tarafından yazılan eserle ortaya konulmuştur. Üzerinde çalışma yaptığımız Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi, Fatih Sultan Mehmet'in hocası Ak-Şemseddin'in oğlu Hamdullah Hamdî'ye aittir. Şair iyi bir eğitim görmüş ve devrinin ilimlerini tahsil etmiştir. Şairlik ve ilim derecesi yüksek olmasına rağmen devlet erkânından umduğu desteği görememiştir. Devlet ricalinden teşvik göremeyen Hamdullah Hamdî, gördüğü bir rüyanın da etkisiyle tedris hayatını ve zâhirî ilimleri terk ederek önce Kayseri'de intisap hayatı, ardından Göynük'te münzevî bir hayat yaşamıştır. Divan ve “Yûsuf u Zelîhâ, Leylâ vü Mecnûn, Tuhfetü'l-'Uşşâk, Kıyâfetnâme, Ahmediyye” mesnevilerinden oluşan hamsesi vardır.
2. Eserin orijinal nüshasının nerede olduğu bilinmemekle birlikte Hamdî'nin zor zamanlarında geçimini sağlamak üzere istinsah ettiği nüshalara da ulaşılammaktadır. Yurt içi ve Yurt dışında kayıtlı 140 nüshası bulunan eserin ilerleyen zamanlarda yeni nüshalarının tespiti de muhtemeldir. Eserin bu kadar nüshaya sahip olması geniş bir coğrafyada tanındığı ve okunduğunun bir göstergesidir. Zira, Hamdî'nin eseri Yûsuf u Zelîhâ mesnevileri içinde Anadolu'da edebî değere sahip ilk mesnevi; Fuzuli'nin Leyla vü Mecnûn'u yazılıncaya kadar da en iyi mesnevi olma özelliğine sahiptir.
3. Metnin teşekkülünde daha önce yapılmış metin neşirlerini kullanmak yerine Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı SA 314 (Ö), Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Serisi No: 3902 (S), Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi No: 37 Hk 1064/1 (K) nüshaları kullanılarak tenkitli bir metin neşri ortaya çıkarılmıştır. Üç nüshanın karşılaştırılmalı incelenmesinden 6201 beyit hasıl olmuştur. Nüshaların içerisinde “Ö” nüshasında yazım özellikleri açısından müstensihthen kaynaklanan oldukça fazla hata mevcuttur. “K ve S” nüshaları ise yazım özellikleri bakımından birbirine benzemekte ve temizlik açısından okunabilir düzeydedir.

4. Nüshalarda olayların akışına göre bir tasnif söz konusudur. Yapılan tasnif sonucu eserde belli başlı bölümlere ve girift olaylara rastlamak mümkündür. Bununla birlikte geçen olay ya da anlatılan duruma göre uygun düşen Kuran-ı Kerim'den ayet, Peygamberimizden hadisler mevcuttur. Eser âdeta Yûsuf Suresi'nin şerhi niteliğini taşımaktadır. Özellikle "K" nüshasında Yusuf Suresinin başlangıcından 101. ayetine gelinceye kadar ki kısmı anlatılan olaylarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle müstensih anlatılara Yusuf Suresi'ni tanık olarak göstermiştir.
5. Hamdî kendisini ve yaşadıklarını Hz. Yusuf'un hayatıyla özdeşleştirdiği için âdeta Yusuf'un şahsında kendisini anlatmaya çalışmıştır. Eser Kuran-ı Kerim'den, Kuran tefsirlerinden beslenmekle birlikte, İran edebiyatı şairlerinden Molla Câmî'nin aynı adlı mesnevisinden biraz tercüme biraz telif olmak üzere oluşturulmuştur. Zira, Hamdî Türkçede kendisine örnek alabilecek bir Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinin olmadığını ifade etmiş, kendi eserinden sonra selef olmayı ve kendisinden sonra yazılacak Yusuf kıssalarına eserinin örnek alınmasını temenni etmiştir.
6. Mesnevi nazım türünün kaidelerine genel anlamda uymaya çalışan Hamdî bunun yanında İran Edebiyatında Nizamî'yle olgunlaşan ve Türk edebiyatında Şeyhî'nin ilk defa uyguladığı mesnevi içinde terkib-i bend, terci-i bend, pend, hikayet-i münasip, gazel ve rubâi söyleme geleneğine de konunun akışını ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla mesnevisinde yer vermiştir.
7. Mesnevî "fe' ilâtün/mefâ' ilün/fe' ilün" vezniyle yazılmış fakat kimi beyitlerde "fâ' ilâtün" ile başlayıp son kısım "fa' lün" şeklinde bitirildiği de görülmektedir. Ayrıca mesnevinin içerisine anlatımın akışını bozmayacak şekilde yerleştirilen diğer nazım şekillerinde de ayrı vezin kalıpları kullanılmıştır. Aruz kullanımı kısmen başarılı olsa da, aruz kusurlarının olduğu beyit sayısı göz ardı edilmemeli ve aruz konusunda müstensih faktörü de dikkate alınmalıdır.
8. Aruz ve kafiye kullanımı metinde özellikle deyim ve atasözü kullanımında etkisini ortaya koymaktadır. Bu kaideler çerçevesinde özellikle kalıplaşmış ifadelerde bir araya gelip kaynaşmış sözcüklerin yerinde söz dizimi açısından bir değişiklik tasarrufu dikkati çekmektedir.
9. Eser, geçiş dönemi olarak adlandırılan XV. Yüzyılın ikinci yarısında yazıldığı için Eski Anadolu Türkçesi ve Klasik Osmanlı Türkçesine ait özellikleri barındırmaktadır. Günümüzde yerel ağızlarda kalmış, pasifleşmiş Eski Anadolu

- Türkçesine ait kelimelerin ve yuvarlaklaşma hususiyetlerinin; Arapça, Farsça kelime ve gramer kurallarının diğer dönemlere göre çok fazla görülmesi geçiş döneminin açık bir göstergesidir. Fakat genel anlamda eserde Türkçenin yapısı, kullanılan kelimeler ve gramer hususiyetleri Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin yoğun olduğuna işaret etmektedir.
10. XIV-XV. Yüzyıllarda Arapça ve Farsça kelime ve dil yapısının dile yavaş yavaş girmesi, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde Hamdî'nin ifadelerinde kendine yer bulmuştur. Zira Arap ve Fars kökenli kelimelerle Türkçe fiillerin yan yana kullanımından kaynaklanan tasvirî fiillere ve kalıplaşmış (anlamca kaynaşmış) fiillere rastlamak mümkündür. Mesnevi sahip olduğu Türkçe açısından dönemine aykırı olabilecek bir hususiyet içermemektedir.
 11. Alıntı kelimelere getirilen Türkçe eklerle yeni kelimelerin türetildiği, atasözleri ve deyimlerdeki Türkçe kelimelerin yerine nazım kaidelerince alıntı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Farsçadan alınmış birçok deyim gerek Farsça kelimelerle gerekse yerlerine aynı anlamdaki Türkçe kelimelerin kullanılmasıyla metne yerleştirildiği görülmektedir.
 12. Farsça “tā, tā ki, çü, çün, ki, kim, ger...ger, hem...hem, nā-, bî-, hem-, -a-, ber-, der-, tā-” ve Arapça “bî, mā-, fî-” gibi ek ve edatlar bu dillerin söz dizimi özelliklerine göre metinde kullanılmıştır. Ayrıca bazen üçten fazla kelime birleştirmek kaydıyla uzun Farsça tamlamalar oluşturulmuştur.
 13. Eserin dili Eski Anadolu Türkçesi kaidelerinin yoğunlukta olması sebebiyle oldukça sade, üslubu samimidir. Bununla birlikte eser mesnevi nazım şekliyle telif edildiği için eserde divan şiirinde var olan mazmunlara ve bunların sanatkarane kullanımına da rastlamak mümkündür. Zira metnin geneline sade, net, anlaşılır bir Türkçe hakim olsa da özellikle bölüm girişlerinde şairin süslü ve sanatlı anlatımı dikkatlerden kaçmamaktadır. Özellikle şahıs, yer, nesne ve tabiat tasvirleri oldukça başarılıdır.
 14. Yurt içi ve yurt dışında toplam 140 nüshası bulunan, Anadolu’da yazılmış ilk edebî Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi olma özelliği taşıyan, kendisinden sonra yazılmış birçok Yûsuf kıssasına örnek olan bu eser için değerine layık çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar daha çok edebî içeriklidir. Zira, eseri bilim dünyasına tanıtan, diğer Yûsuf u Zelîhâ’larla mukayese amacını güden, roman ve roman tekniği

açısından yazılmış eserlerle ilgisini ve farkını araştıran, esere kaynak olan ve eserin kaynak olduğu çalışmalarla benzeşen ya da ayrışan noktalarını içeren, eser içindeki motif ve tiplerin incelenmesine dayanan, ebebî açıdan taşıdığı değeri ortaya koymaya çalışan tezler ve makaleler vaktiyle yazılmıştır. Edebi inceleme dışında eser üzerinde “yerli söylem, atasözü ve deyim kullanımı” konusunda dil incelemesinin dışında eserin dil yapısını içeren bir çalışma yapılmamıştır.

METİN

Ö2a HAZĀ KIŞŞĀ-YI YŪSUF ĀLEYHĪ'S-SELĀM U ZELĪĤĀ
TE'ĻĪF-Ī ĤAMDĪ RAĤMETU'LLĀHĪ 'ALEYH¹

BĪ'SMĪ'LLĀHĪ'R-RAĤMANĪ'R-RAĤĪM²

S2a, K2a fā' ilātün / mefā' ilün / fe' ilün

1. Zikr olunmasa evvel ism-i İlāh
Her ne başlansa āḥir ola tebāh³
2. Söz ki olmaya anda ḥamd-i Ḥudā
İrmez andan şımāḥ-ı cāna nidā
3. Her ki yād itdi nām-ı Raḥmānı
Toyladı raḥmet-i Raḥīm anı
4. Mümkine vācib oldı gerçi şenā
Mümteni' dür velī sezā-yı Ḥudā
5. Emr-ile ' abdi mübtelā eyler
Zātına lāyık ol şenā eyler
قال النبي عليه السلام لا احصى ثناء عليك انت كما اثنيت على نفسك⁴
6. Ḥamd-i bī-ḥad aña ki ġāyeti yok
Şükr-i bī-' ad aña ki ni' meti çok
7. Tā ki cūş itdi baḥr-i cūdı anuñ
Yoġı var eyledi vücūdı anuñ⁵
8. ' İlm-i ġaybında kāmin-idi cihān
Oldı feyz-i muḳaddesiyle ' ayān⁶
9. Var odur kim vücūdı zātıdur
Dü-cihān mazḥar-ı şıfātıdur⁷
10. Var odur belki nefis-i emrde hemān
Daḥı milk-i ' ademedür bu cihān⁸

¹ Bu başlık S ve K'de yok.

² Besmele S ve K'de yok.

³ ism-i ilāh: ismu'llāh Ö

⁴ Hadis: "Yā Rabb! Ben seni övmeye kâdir değilim. Sen, (kendini) zâtını övdüğün gibisin. (Müslim, Salât, 222; Ebû Dâvûd, Salât, 148, Vitir, 5; Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 51; Tirmizî, De'avât, 75, 112)

⁵ cūdı: cūd Ö / anuñ: anıñ K / anuñ: anıñ K / vücūdı: vücūd Ö

⁶ kāmin-idi: kâmil-idi K, Ö / oldı: old Ö / muḳaddesiyle: muḳaddes-ile S, K, Ö

⁷ vücūdı: vücūd Ö

- S2b, K2b قال النبي عليه السّلام كان الله لم يكن معه شيء⁹
11. Feyz-i esmā leṭāyif-i ervāḥ
Zıll-ı enfüs ṭavāyif-i eşbāḥ¹⁰
12. Raḥmeti kim nefesde hoş demdür
Müstevā aña ‘ arş-ı a‘ zamdur¹¹
- Ö2b 13. ‘ Arşı āb üzre eyledi bünyād
Veled-i ḥāke tā ki ‘ ömr ola bād¹²
14. Yir yaratdı kef-i biḥārından
Gökler itdi añun buḥārından¹³
15. Birisin itdi maḥzar-ı ḥarekāt
Birisin itdi maḥzar-ı berekāt¹⁴
16. Birisin itdi maṭla‘-ı envār
Birisin itdi mezher-i ezhār¹⁵
17. Feyz ider ol ḥıyāz-ı raḥmetini
Bitürür bu riyāz-ı ni‘ metini¹⁶
18. Ni‘ amı ‘ ām u luṭfi muṭlaḳdur
Ni‘ metinüñ ehemmi elyaḳdur¹⁷
19. Ger ele girmese nefes bī-sīm
Anı bulmazdı her faḳır ü yetīm¹⁸
20. Āteşi gör ki oldı rāḥat-ı dey
و من الماء كل شيء حي¹⁹

⁸ emrde: emrd Ö

⁹ Hadis: “Allah var iken hiçbir şey yoktu.” (El-Aclûnî İsmâ’îl b. Muhammed, *Keşfu’l-Hafâ ve Muzîdu’l-İlbâs Ammâ İšteherâ Mine’l-Ehâdis-i Alâ Elsineti’n-Nâs*, c. II, Mısır 1352, s. 130, Hadis No: 2011) Peygamberimiz (SAV) “Ehad, Hüve’l-ferdüllezi lem yezel vahdehu, ve lem yekun maahu ahiruhu” yani, “birliḡi zail olmayan fert ve sonu olmayan bir” (Garibu’l-hadis, 1:27) “Allah vardı ve onunla beraber hiçbir varlık yoktu. O şimdi de olduḡu gibidir” hadisleri ile anlatmıştır. / K’de ilave olarak bu kısmın önünde “ قال بعض العارفين الآن كما كان حين سمع” ifadesi mevcuttur. Bu başlık Ö’de yok.

¹⁰ leṭāyif: leṭā’if Ö / ṭavāyif: ṭavā’if Ö,

¹¹ kim: kem K /

¹² tā ki: tāki kim yazılmış daha sonra kim sözcüğünün üzeri çizilmiş Ö

¹³ anuñ: anuñ K

¹⁴ maḥzar: manzar K,

¹⁵ maṭla‘: maḥzar altında maṭla‘ Ö / mezher: menba‘ K, mezher S,

¹⁶ ḥıyāz: feyyāz Ö,

¹⁷ ehemmi: ehemm Ö

¹⁸ “ele”: ال şeklinde yazılmış Ö / yetīm: yetim Ö

¹⁹ Āyet: “ve her canlı şeyi sudan yarattık.” (Enbiyā: 21/30)

21. Kıymet-ile şatılsa bu na' mā
Bulmazdı bahā ne şeh ne gedā²⁰
22. Alsa ādem bahāsına nānı
Ne bunu kırdı virmedük ne anı²¹
23. Açlık acısınıñ bu çāresidür
Bedeli Yūsufuñ nezāresidür²²
- K3a 24. Kıldı şeş günde şeş cihātı ' ayān
Tā ola bī-cihetligine nişān²³
- S3a 25. Kādir-iken yaratmağa bir dem
İki harf-ile anca biñ ' ālem
26. Yiri gögi yaratdı şeş günde
Tā ki bulına ay u yıl günde²⁴
27. Eyledi kıllarına hem o Hākīm
Cümle işde te'enniyi ta' līm
28. Düzdi bir çetr-i bī-sütün u tınāb
Tā bile kıdretin ulu'l-elbāb²⁵
29. Eyledi bir sarāy-ı çār-erkān
Tā tuta lā-mekānlar anda mekān
- Ö3a 30. Dürr-i dürriyle saķfın itdi nigār
' İbret almağ-ıçün ulu'l-ebşar
31. İtdi ferşinde naķş-ı bükalemün
Tā ki şun' ın teferrüc ide ' uyün²⁶
32. Kūhdan itdi ferşe evtādı
Eyledi ' ārife bu irşādı
33. K'ola şahrā-yı dilde kūh-i vaķār
Āb üzre olursa tuta ķarār²⁷
34. Dāmen-efşān ki itdi deryāyı
Āgeh eyledi merd-i dānāyı²⁸

²⁰ bulmazdı: bulamazdı K

²¹ virmedük: virmekd (ويرمكد) Ö

²² acısınıñ: acısınıñ S, K

²³ cihātı: cihāt Ö / bī-cihetligine: bī-cihetligine (بى جهت لكينه) S, bī-cihet gönline (كونلينه) Ö,

²⁴ bulına: buluna Ö / ay u yıl: ayı yıl Ö

²⁵ çetr: çeyzi Ö / tınāb: tanāb Ö

²⁶ şun' ın: sırrın Ö,

²⁷ k'ola: ola Ö,

35. Her ki dünyādan ola dāmen-keş
Pāk olur albi āb-ı deryā-veş
36. Seng-i deryāyı itdi dūrc- i gūher
İtmeye aşa tā iç ehli nazār²⁹
37. Nazār iden cihāna ibret-ile
Gördi her şey’i niçe hikmet-ile
38. Hikmeti baħrine ħabāb sipihr
Şun i berına zerre tābiş-i mihr³⁰
- K3b 39. Bu adar vūs at-ile arş-ı azīm
Ceberūtına göre nota-i cīm
- S3b 40. Āfitāb-ı semāya bu sīmā
Eşeridūr vücūdınıñ maħzā³¹
41. Māhtāba bu resme nūr-ı cebīn
Secde itmekde oldı aña hemīn³²
42. Ĥaa ol eyledi Ĥaı sūcūd
Ki omaz kendūde mecāzī vücūd
43. Ĥa-ıla her ki Ĥaa sāciddūr
Ĥaı ma būd bildi ābiddūr³³
44. Kāmīl oldur bu urbete irişe
Ābid oldur ubūdete irişe³⁴
45. Ālemi Ĥa yaratdı ādem-iün
Bunca ādem üretti bir dem-iün
46. Her ne ādem ki irmedi o deme
Mūbtelā oldı āibet nedeme
47. Her kim ol demde pūr-dem olmışdur
Seyyid-i her dū-ālem olmışdur³⁵
- Ö3b al nabi ليه السّلام لى مع الله وقت الحديث آه³⁶

²⁸ āgeh: āgāh Ö / dānāy: danāyı Ö

²⁹ seng-i deryāyı: seng-i Ĥārāyı Ö / itmeye: eyleye Ö / ehli: ehl Ö

³⁰ Ĥabāb: Ĥubāb S, K / Bu beyit Ö’de yok.

³¹ semāya: hūmāya Ö / vücūdınıñ: vücūdınıñ S, sūcūdınıñ K

³² māhtāb: māhitāb S, K

³³ ma būd: ma būdı Ö

³⁴ ubūdete: ibādete Ö

³⁵ her kim: her ki Ö

48. Pîşvâ-yı tavâ-yif-i şakaleyn
Şâhibü'ş-şer' i Seyyidü'l-Ḥarameyn³⁷
49. Mağşūd oldur cihân bahânesidür
Ḳabe Ḳavseyñ anuñ nişânesidür³⁸
50. Aşfiyâ içre Muştafâ oldur
Ol deme yine reh-nümâ oldur³⁹
51. Açmasaydı hicâb-ı keşreti ol
Kim bulurdı Cenâb-ı Vaḥdete yol⁴⁰
52. Muştafâ nûrı olmasa tâbân
' Ayn-ı tevḥîd olmaz-idi ' ayân⁴¹

K4a TEVḤİD-İ RABBÜ'L-ĀLEMİN ' AZZE İSMÜHÜ

fâ' ilâtün / mefâ' ilün / fe' ilün

- S4a 53. İftitâḥ-ı kelâm-ı ehl-i kemâl
Nâm-ı a' lâ-yı mübdi' -i müte' âl
54. İrmedi Ḥamdî müntehâsına
Zikr iden بالأصل والغدو⁴²
55. Zâti ليسه كمثلته شئ
Şıfatı كلی فیہ كل مقال⁴³
56. Çünkü ansuz vücūdı yok şey 'üñ
Ola mı aña zıdd u nidd ü mişâl⁴⁴
57. Ğayrın işbât ider mi ' ayni olan
Gerçi vehme gelür bu resme ḥayâl⁴⁵

³⁶ Hadis: “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.” Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s. 115; *Keşfu'l-Hafâ*, c. II, s. 173, Hadis No: 2159

³⁷ pîşvâ: pîşuvâ S, K / tavâ-yif: tavâ'if Ö,

³⁸ mağşūd: mağşad Ö / “Ḳabe Ḳavseyñ” için bkz. Mehmet Sarı, *Askerî Muhammed-Gülaboğlu-Divânı'nda Geçen âyetler*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Hüseyin Ayan Özel Sayısı, S: 39, Erzurum 2009, s. 638-639

³⁹ Muştafâ: مصطفى S, K / Muştafâ: مصطفى Ö

⁴⁰ keşreti: keşret Ö

⁴¹ nûrı: nür Ö / tevḥîd: tevḥîdi Ö

⁴² Âyet: “gece ve gündüz” (A'raf: 7/205; Ra'd: 13/15; Nûr: 24/36) / Ḥamdî: Ḥamd Ö / müntehâsına: intihâsına S

⁴³ Âyet: “onun (Allah'm) benzeri hiçbir şey yoktur.” (Şūrâ: 42/11), O konuda bütün sözler âciz kaldı. şıfatı: şıfatı (صفت) esreli S, K / şıfatı: şıfat Ö

⁴⁴ vücūdı: vücūd Ö

⁴⁵ mi: m (م) Ö

58. همه عالم ضيائي نوراله
ليس في جبة الوجود سواه⁴⁶
59. Tā ki itdi zūhūr nūr-ı vüçüd
Oldı anuñla her ziyā mevcūd⁴⁷
60. Gelmese ‘ālem-i vüçüda ziyā
Nūrı olmazdı şāhide meşhūd⁴⁸
61. Nāra haşr itmeseydi nūrı recīm
Sāye-i Ādeme kılurdı sücūd⁴⁹
62. Sāyede nūra secde eyler-idi
Olsa ‘aynında zerre deñlü şühüd
- Ö4a 63. Nūr olmasa zāhir ola mı hıç
Zıll-ı memdūd u zav’-ı nā-maḥdūd
64. همه عالم ضيائي نوراله
ليس في جبة الوجود سواه⁵⁰
65. Ne-y-içün ḥalk olundı ins-ile cān
Bulmağ-içün ḥazīne-i pinhān⁵¹
66. Maḥzeni ol ḥazinenüñ cāndur
Cānuñı bul ki bulasın cānān⁵²
- K4b 67. Dili yokluk kilidi varlıkdur
Aç kilidi ki ola genc ‘ayān⁵³
- S4b 68. Var didüğüñ çü ma‘nide yokdur
Nengdür ‘ārife bu nām u nişān⁵⁴
69. Bu sözüñ ma‘nisine şāhiddür
Āyet-i کل من عليها فان⁵⁵

⁴⁶ Bütün ālem Allah’ın nûrunun varlığının ziyâsı (ışığı)dır, onun nûruyla aydınlanmayan hiçbir şey yoktur.

⁴⁷ anuñla: anıñla K

⁴⁸ nūrı: nūr Ö

⁴⁹ itmeseydi: itmedi Ö / nūr: nūrı (نور) esreli K, nūrı: nūr Ö

⁵⁰ Bütün ālem Allah’ın ışığını (varlığını) gösterir, varlık içinde Allah’tan başka hiçbir şey yok.

⁵¹ ne-y-içün: niçün Ö

⁵² cānuñı: cānını K

⁵³ ola genc: genc ola K /

⁵⁴ ma‘nide: ma‘nide S, K / didüğüñ: didigin (ديديكين) Ö

⁵⁵ Āyet: “Toprak üzerinde yaşayan her varlık ölecektir.(her nefis ölümü tadacaktır.)” (Rahmân: 55/26) Āyet-i: âyeti Ö,

70. همه عالم ضيائي نوراله
ليس في جبة الوجود سواه⁵⁶
71. Tā ki itdi ʔulū‘ nūr-ı kıdem
Münkeşif oldı bu ʔalām-ı ‘adem⁵⁷
72. Naẓar iden bu nūr-ıla gördi
‘Ālemi ẓerre ẓerreyi ‘ālem
73. Ẓerre ma‘ nīde nūrıdur ammā
Şūretā farḳ itdi ẓıll-ı ‘adem
74. ‘Adem-i i‘ tibāra vāḳıf olan
İ‘ tibār-ı ‘ademden urmadı dem
75. İtmeyince izāfeti işḳāṭ
Sırr-ı tevḥīdi bulmadı ādem⁵⁸
76. همه عالم ضيائي نوراله
ليس في جبة الوجود سواه⁵⁹
77. ‘İşḳ mışırına olmayan sālik
Yūsuf-ı ʔalbe olmadı mālīk
78. Vech-i ma‘ şūḳa nice vāşıl olur
‘İşḳ-ıla hālīk olmasa her sālik⁶⁰
79. ‘İşḳdur aşlı cümle eşyānuñ
كلها ينتهي الي ذلك⁶¹
80. ‘İşḳsuz olsa her vücūd ‘adem
‘İşḳsuz olsa küllü şey’ hālīk⁶²
- K5a 81. همه عالم ضيائي نوراله
ليس في جبة الوجود سواه⁶³
82. Ḥamdī naḳḳāşla eyle naḳşa nazar
Gerçi naḳḳāşa naḳşı oldı eşer⁶⁴

⁵⁶ Bütün âlem Allah’ın nûrunun varlığının ziyâsı (ışığı)dır, onun nûruyla aydınlanmayan hiçbir şey yoktur.

⁵⁷ ʔalām: ʔulām S, K

⁵⁸ İtmeyince: eyleyince Ö / tevḥīdi bulmadı: tevḥīde irmedi K

⁵⁹ Bütün âlem Allah’ın nûrunun varlığının ziyâsı (ışığı)dır, onun nûruyla aydınlanmayan hiçbir şey yoktur.

⁶⁰ ma‘ şūḳa: ma‘ şūḳ S / “her” sözcüğü K ve Ö’de yok.

⁶¹ Âyet: “Her şey ona (Allah’a) dönecektir.” (Kasas: 28/88) / “Bütün nefisler ölümü tadıcıdır, sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebût: 29/57) / “Bütün nefisler ölümü tadıcıdır. Sizi hayır ve şerr fitneleri ile imtihan ederiz ve bize döndürüleceksiniz.” (Enbiyâ: 21/35) / ‘işḳdur: ‘aşḳdur K / aşlı: aşl Ö,

⁶² ‘işḳsuz: ‘aşḳsuz K, ‘işḳsız Ö / küllü: küll Ö, / şey’: şey S, K

⁶³ Bütün âlem Allah’ın nûrunun varlığının ziyâsı (ışığı)dır, onun nûruyla aydınlanmayan hiçbir şey yoktur.

- Ö4b, S5a
83. Fikri oldı figār anuñ ki kıılır
Eşerinden mü 'şşirine nazār⁶⁵
84. Ma' rifet sikke-i mübārekdür
Lāyık olmaz bu sikkeye her zer
85. Bulmadı şem' -i dilde nūr-ı yaķın
Her ki şevķ-i dil-ile bulmadı fer⁶⁶
86. Nüş-ı cāndur mükerrer eyle bunı
Zevķ-i tevħide irdüñ-ise eger⁶⁷

MÜNĀCĀT-I KĀDİYU'L-ĤĀCĀT

87. یا سميع النداء في الاحوال
دايم الفضل واهب الامال⁶⁸
88. عالم الغيب فاتح الابواب
ساتر العيب غافر الاذنب⁶⁹
89. ' Amelüm yok ğarīķ-i ' işyānam
Müstaħiķķ-i nişāb-ı ğufrānam⁷⁰
90. Cānda bunca belā gönülde emel
Başda bunca hevā kafāda ecel
91. Anı kim çekmedi rü 'ūs-i cibāl
Boynuma almışam za' ifü'l-ħāl
92. Cānuma ' işķuñı ħarīf eyle
Boynuma ol yüki ħafīf eyle
93. ' İşķuñ olursa cānuma hem-rāh
Ķuvvetüme nazār ħi kūh u ħi kāh⁷¹
94. ' İşķuña hem-dem olsa peşşe-i ħaķīr
Ola ħuvvetde pīl-i mest-ile bir

⁶⁴ Ĥamdī: Ĥamd Ö / naķķāşla: naķķāş-ıla S, K, naķş-ıla Ö / naķşı oldı eşer: naķş oldı eşer S, oldı naķş eşer K, naķş old eşer Ö

⁶⁵ fikri: fikr Ö / anuñ: anıñ S, K

⁶⁶ bulmadı: bulmaya K / her ki şevķ-i dil-ile bulmadı fer: zevķ-i tevħide irdüñ-ise eger Ö,

⁶⁷ Bu beyit Ö'de yok. Beytin ikinci dizesi, üst beyte ikinci dize olarak istinsah edilmiştir.

⁶⁸ Ey felaketler anında çağrılarını (dualarını) duyan! Ey fazlını devam ettiren ve ey istekleri yerine getiren!

⁶⁹ Ey gaybı bilen, kapıları açıcı! Ayıbı örten, günahları affeden!

⁷⁰ ' amelüm: ' amelim K

⁷¹ ' işķuñ: ' işķıñ K,

- K5b 95. Ger bula zerre deñlü mür anı
Götüre taht-ıla Süleymanı
96. İy kemāl-i zühür-ıla pinhān
Sen gönülde gönül seni cūyān
- S5b 97. Cānda sen dilde cān beden dile cā
İy nihān-ı nihān-ı nā-peydā⁷²
98. Bī-niṣānsın bu ṣan niṣānuñdur
Lā-mekānsın bu kān mekānuñdur⁷³
99. Didi ‘ irfānuña iren sālik
ما عرفناك حق معرفتك⁷⁴
- Ö5a 100. ‘ Āķile ‘ āķlı çün ‘ iķāl oldı
Seni fehm itmesi muḥāl oldı⁷⁵
101. Merkeb-i nefse yoķdur ol tāķat
Menzili ola ḥazret-i ķurbet⁷⁶
102. Dām-iken cān hümāsına nāsūt
Dānesi ola mı dem-i lāhūt
103. Dāmdan ķurtar anı hem dem vir
Ķoma hemde ķadīmi hem-dem vir⁷⁷
104. ‘ Iṣķun evvel bu benligüm alsun
Yirine soñra senligüñ gelsün⁷⁸
105. Yandurup ‘ iṣķuñ oda bende beni
Göreyin bileyin senüñle seni⁷⁹
106. Eyledüñ çün emīn emānetüñe
Cānumı ḥāyin itme ḥazretüñe⁸⁰
107. Eyelerem gerçi ķurbetüñe heves
İlla bāmuñda bī-nihāye ‘ ases⁸¹

⁷² nihān-ı nihān-ı nā-peydā: nihānı nihān-ı nā-peydā Ö,

⁷³ niṣānuñdur: niṣānıñdur S, K / mekānuñdur: mekānıñdur K, mekāndur Ö

⁷⁴ “Yâ Rabb! Biz seni layıkıyla gerçek manada tanıyamadık.” (Hz. Muhammet Allah’ı tesbih ederken söylediği sözdür.) / ‘ irfānuña: ‘ irfānıña S, K

⁷⁵ Ö’de “‘ āķluña ‘ āķlı çün ‘ āķı oldı” yazılmış dizenin üstüne hata düzeltilerek ‘ Āķile ‘ āķlı çün ‘ iķāl oldı şeklinde onarılmıştır.

⁷⁶ Menzili ola: menzil ola S, K / ḥazret-i ķurbet: ḥazīre-i ķurbet Ö

⁷⁷ hem dem vir: hem demdür Ö / hem-dem vir: hem-demdür Ö,

⁷⁸ ‘ iṣķun: ‘ iṣķıñ K / benligüm: benligim K / alsun: olsun Ö / senligüñ: senligiñ S, K

⁷⁹ ‘ iṣķuñ: ‘ iṣķıñ K / senüñle: seniñle S, K / senüñle: senile Ö,

⁸⁰ eyledüñ: eyledin (يلدين) Ö / emānetüñe: emānetiñe K / ḥazretüñe: ḥazretiñe K, Ö

108. Pādiṣāhā yüzüm urup apua
  Asesüñden ŐıgıñmıŐam apua⁸²
109. Luf idüp feth-i bāb-ı hāŐ eyle
 Pās-bān uymadın hālāŐ eyle⁸³
- K6a 110. Tā ki hālvēt-serā-yı Őāha irem
 ıuban benligümden aa girem⁸⁴
111. Benem ol hābbesüz hevāyī kāh
 Hırmenümden ayırdı yıl nā-gāh⁸⁵
112. HāŐılıum yo yirüm gubār oldı
 Dün ü gün işüm intizār oldı⁸⁶
- S6a 113. Ki açan irişe ecel baarı
 Yine almaya varlıgum eŐeri⁸⁷
114. Nice kāhem ki kūh oldı tozum
 Ol toz-ıla siyāh oldı yüzüm
115. Geri Őimāda olmışam ün zer
 ıymetüm yo velī ki hābbe adar⁸⁸
116. Aldaram halkı medh idüp kendüm
 Şataram arpa  arz idüp gendüm⁸⁹
- Ö5b 117. Ne hūner var ne ma rifet ne  ulüm
 Ne failet ne menzilet ne rüsüm
118. Ne riyāzet ne cille vü ne niyāz
 Ne diyānet ne rüze vü ne nemāz
119. Ne bedende Őafā ne cānda vefā
 Ne gönülden senā ne dilde Őenā⁹⁰
120. HāŐılıum sehvdür sücüdumdan
  Adem evlā durur vücüdumdan⁹¹

⁸¹ urbetüñe: gurbetüñe Ö / illa: illā Ö / bāmuda: yanuda Ö

⁸² asesüñden: asesiñden K, asesinden Ö, / apua: apua K

⁸³ pās-bān: pās-bān S, K

⁸⁴ irem: girem K / benligümden: benligimden K / girem: irem K

⁸⁵ hırmenümden: hırmenimden K, hırmeninden Ö

⁸⁶ hāŐılıum: hāŐılım S, K

⁸⁷ yine: yiye Ö / varlıgum: varlıgım K, Ö

⁸⁸ ıymetüm: ıymetim K, velī ki: velī kim Ö

⁸⁹ Şataram: sataram س (ساترم) ile Ö

⁹⁰ senā: sinā S, K

121. Dilerem yā Muḥavvile’l-Aḥvāl
Ḥayra eyle bu şerri istibdāl
122. Cānuma ‘ışkuñı naşib eyle
Verd-i derdüñe ‘andelib eyle⁹²
123. ‘Ābide dīn ü ‘āşıye dünyā
Ḥamdiye zerre deñlü ‘ışk-ı Ḥudā
MÜNĀCĀT-I TAZARRU‘ ĀT⁹³
- K6b 124. Yā İlāhī kemāl-i zātuñ-içün
Bunca esmā-y-ıla şıfātuñ-içün⁹⁴
125. Sem‘ uñ-içün k’aña nidā-yı cenān
İrişür nite kim şadā-yı zebān⁹⁵
126. Başaruñ ḥaqqı kim görür ol nūr
Ḳara taşda ḳarañuda ḳara mūr⁹⁶
127. Ḳudretüñ ḥaqqı kim aña yeksān
On sekiz biñ cihān-ıla bir cān⁹⁷
- S6b 128. Ol irādet ḥaqqı kim oldı bedīd
Kimi eyler mūrīd ü kimi merīd⁹⁸
129. ‘İlmiñüñ ḥaqqı kim aña ma‘ lūm
Ḳamu mevcūd u cümle-i ma‘ dūm
130. ‘Ālemi ḥayy iden ḥayātuñ-içün
Kelimāt-ı kelām-ı zātuñ-içün⁹⁹
131. Vaşf-ı tekvīn-içün k’anuñla cihān
Zulümāt-ı ‘ademden oldı ‘ayān¹⁰⁰

⁹¹ sehvdür: sehvidür Ö / “Ḥāşılum sehvdür sücūdumdan ‘Adem evlādurur vücūdumdan: ‘Adem evlādurur vücūdumdan Ḥāşılum sehvdür sücūdumdan” şeklinde K ve Ö’de dizeler yer değıştirmiştir.

⁹² ‘ışkuñı: ‘ışkıñı S, K / derdüñe: derdiñe Ö / Ö’de “derd-i derdiñe ‘andelib eyle” yazılıp sonra “verd-i derdiñe ‘andelib eyle” şeklinde düzeltilmiştir.

⁹³ Bu başlık S ve Ö’de yok.

⁹⁴ zātuñ-içün: zātıñ-içün S, K / şıfātuñ-içün: şıfatın-içün S, K

⁹⁵ sem‘ uñ: sem‘ iñ S / k’aña: aña Ö / irişür: irişe Ö / nite kim: nitekim Ö / zebān: zübān S

⁹⁶ başaruñ: başarıñ S / kim: ki Ö / ḳarañuda: ḳarañuida Ö

⁹⁷ yeksān: yiksān S, K

⁹⁸ oldı: olsa Ö / bedīd: pedīd S, K / eyler: itdi K / kimi: kim Ö

⁹⁹ ḥayātuñ-içün: ḥayātıñ-içün K / zātuñ-içün: zātıñ-içün S, K

¹⁰⁰ tekvīn-içün: tekvīn için Ö / k’anuñla: k’anıñla S, K, k’anuñla: anuñla Ö

132. Ceberūtuñ kamu şifātı-y-içün
Melekūtuñ mücerredātı-y-içün
133. ʿ Ālem-i milkūñ aşfiyāsı-y-içün
Aşfiyānuñ dem-i şafāsı-y-içün¹⁰¹
- Ö6a 134. Şafvetiyçün Şafiyy-i Raḥmānuñ
Daʿ vet-i müstecābıy’çün anuñ¹⁰²
135. Ders-i İdrīs ḥikmetiyçün anuñ
Ḥikmetiyle nübüvvetiyçün anuñ¹⁰³
136. Nūḥ-içün kim hezār-sāle yaḳīn
Eyledi miḥnet-ile daʿ vet-i dīn¹⁰⁴
137. Ḥulletiyçün Ḥalīl-i Raḥmānuñ
Dem içinde demi-y-içün anuñ¹⁰⁵
138. Ol nebīnüñ dem-i şafāsı-y-içün
Ki demin döktiler Ḥudāsı-y-içün¹⁰⁶
- K7a 139. Çeşm-i Yaʿ kūb-içün ki ağladı ḳan
Yūsufi ḥasretinde bunca zemān
140. Yūsufuñ miḥnetiyle ʿ izzetiyçün
Rūz-i şehvetde rāz-ı ʿ işmetiyçün
141. Ol nebī çünki şabrı germ oldı
Kirm-i miḥnet çü cirmine tıldı¹⁰⁷
142. Ol nebī çünki oldı loḳma-i ḥūt
Oldı tesbīḥ-i Ḥaḳḳ o dem aña ḳūt¹⁰⁸
- S7a 143. Kelimāt-ı Kelīm ḥürmetiyçün
Ṭūr-ı mīḳāt u Ṭūr-ı ʿ izzet-içün¹⁰⁹
144. Ol dem-içün ki irdi Hārūna
Malını mār itdi Ḳārūna¹¹⁰

¹⁰¹ ʿ ālem-i milkūñ: ʿ ālem-i mülküñ K

¹⁰² daʿ vet-i müstecābıy’çün: daʿ vete müstecābıy’çün Ö / anuñ: anıñ S

¹⁰³ İdrīs: İdrīs ü K / anuñ: anıñ S, K

¹⁰⁴ Nūḥ-içün kim hezār-sāle yaḳīn Eyledi miḥnet-ile daʿ vet-i dīn: Nuḥ çünkim hezār sāle anuñ Dem içinde demi için anuñ Ö

¹⁰⁵ Ö’de “Nūḥ-içün kim hezār sāle yaḳīn” dizesi ile “Dem içinde demi için anuñ” dizesi bir beyit yapılmıştır.

¹⁰⁶ ol: o Ö / döktiler: Ö’de (دوكلر) şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁷ şabrı: şabr Ö / Bu beyit K’de yok.

¹⁰⁸ oldı: old Ö / oldı tesbīḥ: ol tesbīḥ Ö

¹⁰⁹ Kelimāt-ı Kelīm: Kelimāt-ı Kelimi Ö / ḥürmetiy’çün: ḥürmetiçün S, K /

¹¹⁰ Hārūna: Harūna Ö / Bu beyit K’de yok.

145. Ol nebī çünki itdi çün elhān
Nerm oldı demür taş itdi fiğān
146. ‘İlm ü hilmî-y-içün Süleymānuñ
Hâtem-i mühr-i mihri-y-içün anuñ¹¹¹
147. Ol nebī çünki didi yekdür Hakk
Anı minşār tā idince dü-şak¹¹²
148. Eşki-y-içün dü-çeşm-i Yahyānuñ
Zulm-ile dökilen qanıçün anuñ¹¹³
149. Dem-i rūh-ı Hudā-y-içün ki o dem
Mürdeye rūh oldı hasteye em¹¹⁴
150. Hâtem-i hâtim-i risâlet-içün
Ol habîbe olan muhabbet-içün¹¹⁵
151. Anuñ aşhâbı-y-içün âli-y-içün
Yüce qadri büyük kemâli-y-içün¹¹⁶
- Ö6b 152. Gökler üstinde ‘arş-ı a‘zam-içün
Yirde hem Ka‘be-i Mu‘azzam-içün¹¹⁷
153. Merve de bulınan şafâlar-içün
Hem Şafâda olan nidâlar-içün¹¹⁸
154. Rükni seng-i maqâm-ı Zemzem-içün
‘Āşıkuñ gözlerindeki nem-içün¹¹⁹
155. Dilerem senden iy Raḥîm ü Ğafūr
Ki beni Muştafâdan eyleme dūr¹²⁰
- K7b 156. Tavrum anuñ şerî‘atı olsun
Yolum anuñ tarîkatı olsun¹²¹

¹¹¹ ‘ilm: ‘ilmi S / hâtem-i mühr-i mihriy’çün: hâtem ü mühr ü mihriy’çün K

¹¹² yeksân: yiksân S, K

¹¹³ anuñ: anıñ K

¹¹⁴ em: dem Ö

¹¹⁵ risâlet-içün: risâlet için Ö

¹¹⁶ anuñ: anıñ K / büyük: ulu S

¹¹⁷ ‘arş-ı a‘zam-içün: ‘arş-ı a‘zam için Ö / Ka‘be-i Mu‘azzam-içün: Ka‘be-i Mu‘azzam için Ö

¹¹⁸ şafâlar-içün: şafâ-y-içün Ö / hem: ol S / nidâlar-içün: nidâ-y-içün Ö

¹¹⁹ Rükni seng-i maqâm-ı Zemzem-içün: Rükni sengi maqâm-ı Zemzem-içün S, K / Rükni seng-i maqâm-ı Zemzem-içün: Rükni seng-i maqâm-ı Zemzem için Ö / ‘âşıkuñ: ‘âşıkıñ S, K

¹²⁰ Raḥîm ü Ğafūr: Raḥîm-i Ğafūr S / Raḥîm ü Ğafūr: Ğafūr u Raḥîm Ö

¹²¹ anuñ: anıñ S

157. Ma'rifet nuql ü mey muhabbet ola
Şāhid-i meclisüm ḥaḳīḳat ola¹²²
- S7b 158. Tā olam Ḥaḳḳ emānetine emīn
Raḥmet olsun aña ki dir āmīn¹²³

SEYYİD-İ BARGĀH-I MA' NEVİYE ŞENĀ-YI MEŞNEVĪDÜR

159. Rūḥ-ı Aḥmed ki rūḥ-ı a'zamdur
Rūḥlar ceyşine muḳaddemdür¹²⁴
160. Şehsüvār-ı mücerredāt oldur
Meḥḥar-ı cümle kāyināt oldur¹²⁵
161. Muştafādur güzīde-i rüsüle
Nüşa oldur cerīde-i rüsüle
162. Üç yüz on üç resüle mihterdür
On sekiz biñ cihāna serverdür¹²⁶
163. 'Ālem içre mükerrrem ādemdür
Ādem içinde ol mükerrremdür¹²⁷
164. Ol nübüvvet sipihrinüñ māhı
Ol velāyet vilāyeti şāhı¹²⁸
165. Ümenā gencinüñ ol emīnidür
Enbiyā baḥrinüñ ol yetimīdür¹²⁹
166. Naḳş-ı ekvāna andan oldı raḳam
Anuñ-içün dinildi aña ḳalem¹³⁰
167. Rāstlik rāhı üzre ol ḥāme
Kemerin muḥkem itdi İslāma¹³¹
- Ö7a 168. Başdı 'arş-ı nübüvvet üzre ḳadem
Āb u gilden düzülmedin Ādem¹³²

¹²² şāhid-i meclisüm: şāhidi meclisüm Ö / meclisüm: meclisim S, K

¹²³ Raḥmet olsun aña ki dir āmīn: Raḥmet olsun aña kim āmīn Ö / Raḥmet olsun aña ki dir āmīn: Raḥmet olsun aña diyen āmīn K

¹²⁴ rūḥlar: rūḥların Ö

¹²⁵ şehsüvār-ı mücerredāt: şehsüvārı mücerredāt Ö / kāyināt: kā'ināt Ö

¹²⁶ resüle mihterdür: resül-i mihterdür S, K / resüle mihterdür: rüsüle mihterdür Ö

¹²⁷ içinde: içre Ö

¹²⁸ sipihrinüñ: sipihriñiñ S, K / velāyet: vilāyet S, K / vilāyeti: seririniñ K

¹²⁹ gencinüñ: genc S, K, Ö / baḥrinüñ: baḥr S, K, Ö

¹³⁰ ekvāna: eyvāna Ö / anuñ-içün: anıñ-içün K

¹³¹ rāhı: rāh Ö /

¹³² Başdı 'arş-ı nübüvvet üzre ḳadem: Başdı 'arş üzre nübüvvet ḳadem Ö

169. İrdi luṭfından Ādeme şemere
Oldı mağfūr zillet-i şecere¹³³
- K8a 170. Rāh-ı cūdın Hakk itdi çün meftūh
Oldı Cūdī Maḳarr-ı keştī-yi Nūh
171. İrdi luṭfından āteşe çü nesīm
Oldı berd-i selām-ı İbrāhīm¹³⁴
- S8a 172. Nūr-ıla oldı tıynetine sirişt
Tā nübüvvet bināsına ola ḥişt¹³⁵
173. Ḳālīb-ı luṭf-ıla anı ʿ Allām
Düzüp eyledi ol bināyı temām¹³⁶
174. Ḳarnı ḥayrū'l-ḳurūn zātı laṭif
Ümmeti ḥayr-i ümmet aşlı şerif¹³⁷
175. Evvel-i şāfiʿ -i müşeffaʿ dur
Her livādan livāsı erfaʿ dur¹³⁸
176. Eline ala çün livāʿü'l-ḥamd
Muḳtedā-yı rüsül ola Aḥmed
177. Adı miftāh-ı ḳufl-ı Cennet ola
Dili mişbāh-ı nūr-ı şefḳāt ola¹³⁹
178. Dāyimā üns-i bī-vesīle bula
Çün maḳāmı anuñ vesīle ola¹⁴⁰
- NŪR-I MUŞTAFAĀYA MEDḤ-İ ŞENĀDUR¹⁴¹
- mefʿ ūlü / mefāʿ ilün / feʿ ūlün
179. Cüş eyledi tā ki baḥr-i bī-ḥad
Emvācı zuhūra geldi bī-ʿ ad¹⁴²

¹³³ mağfūr: mağfūrī Ö / zillet-i şecere: zellet-i şecere S, K

¹³⁴ berd-i selām-ı İbrāhīm: berdi selām-ı İbrāhīm Ö

¹³⁵ Ö'de "ḥişt" sözcüğünden önce bir ı harfi mevcuttur

¹³⁶ ḳālīb-ı luṭf-ıla: ḳāleb-i luṭf-ıla S, K / ḳālīb-ı luṭf-ıla: ḳālībı luṭf-ıla Ö

¹³⁷ ḳarnı: ḳarn Ö / ḥayr-i ümmet: ḥayrū'l-ümmet Ö / aşlı: aşl Ö, ehli S, K

¹³⁸ livādan: livadan Ö

¹³⁹ adı: eli Ö

¹⁴⁰ dāyimā: dā'imā Ö / anuñ: anıñ S, K

¹⁴¹ nūr-ı Muştafāya medḥ ü şenādur: nūr-ı Muştafāya medḥ ü muḳaffādur Ö /

¹⁴² emvācı: emvāc K, Ö

180. Ol cūşa sebep hevā-yı maḥbūb
Maḥbūb cemāl-i zāt-i Aḥmed¹⁴³
181. Sübhāneke dirdi sırrı anuñ
Ādem daḥı olmamışdı eb ced¹⁴⁴
182. Çarḥuñ o ki ‘ömri ḥāşılıdur
Anuñ-içün itdi devr-i mümted¹⁴⁵
183. Müştāk durur maḳām-ı Maḥmūd
Gerçi aña ṭālib oldı merḳad¹⁴⁶
- K8b, Ö7b 184. ‘Ālem işigi gedāsı-y-iken
Faḥr eyledi faḳr-ıla Muḥammed¹⁴⁷
185. Ervāh-ı mücerred irmemişdür
Ol ḳurbe ki irdi ol mücerred¹⁴⁸
- S8b 186. ‘Ayn-i aḥad-idi Aḥmed iy cān
Olmasa arada mīm-i imkān
187. İy gevheri baḥr-i bī-kerānuñ
Vey cevheri kān-ı lā-mekānuñ¹⁴⁹
188. Gelmedi vücūda senden evvel
Ger āḥir-ise n’ola zemānuñ
189. Cismüñ n’ola ibn-i Ādem-ise
Ebdür ḳamu cānlara revānuñ¹⁵⁰
190. Çetrüñ dü-cihāna şıḡmaz-iken
Ebr olduḡı ṭurfe sāyebānuñ¹⁵¹
191. Merkeḳ saña ol Burāk durur kim
Bir na‘ li mehidür āsumānuñ¹⁵²
192. Olursa ‘aceb mi Ḳabe Ḳavseyn
Himmet oḡın atıcaḳ nişānuñ¹⁵³

¹⁴³ cemāl-i: cemāli Ö

¹⁴⁴ sırrı: sırr Ö / anuñ: anıñ S / olmamışdı: olmamışd Ö / eb ced: eb ü ced Ö

¹⁴⁵ çarḥuñ: çarḥıñ S, K / itdi: oldı S / devr-i mümtedd: devri mümtedd K

¹⁴⁶ Müştāk-durur: Müştākıdurur K

¹⁴⁷ Faḥr eyledi faḳr-ıla Muḥammed: Faḳr eyledi faḥr-ıla Muḥammed Ö

¹⁴⁸ “irdi” Ö’de yok,

¹⁴⁹ Ö’de “iy ve gevher” arasında “hüner” sözcüğü vardır / vey: viy S, K

¹⁵⁰ Bu beyit Ö’de yok. / revānuñ: revānıñ S

¹⁵¹ şıḡmaz-iken: şıḡmaz iken Ö / ebr: ebru Ö / olduḡı: olduḡı Ö

¹⁵² saña ol Burākıdurur: ol saña Burākıdurur Ö / Burākıdurur: Burākıdur S, K

¹⁵³ oḡın:oḡını Ö / atıcaḳ: atacaḳ K

193. Maḥkūm ide cümle şehriyārı
Ḥük̄m itse ğulām-ı ḥānedānuñ
194. Sulṭān-ı serāy-ı sırr-ı tevḥīd
Sālār-ı ğürūh-ı ehl-i tecrīd
195. İy Sidre boyuña sāye Ṭübā
Ḥāk-i ḳademūñ behişt-i a^c lā
196. Ḥüsñüñle müzeyyen ehl-i şüret
Ḥulḳuñla müşerref ehl-i ma^c nā
197. Zeyn itdi risāletüñ cemālin
Meşşāṭa-i لا نبي بعدى¹⁵⁴
198. Ol yirde ki sen Burāḳı sürdüñ
Düşmişdi gile ḥimār-ı ^c ĩsā¹⁵⁵
- K9a 199. Çün dāmenüñi ḳomadı elden
Nūr olsa ^c aceb mi dest-i Mūsā¹⁵⁶
200. Yā Rab ne müsāfir-idüñ olduñ
Mihmān-ı ابيت عند ربي¹⁵⁷
- S9a 201. Ebrūlaruñuñ kerāmetidür
Olduğı şikeste Ṭāḳ-ı Kisrā¹⁵⁸
202. İy şāḥib-i vaḳt-i لى مع الله
Yok sırruña Ḥaḳdan özge āġāh¹⁵⁹
- Ö8a 203. Ḥāk-i ḳademūñ ne tütüyādur
Cān gözi anuñla rüşenādur¹⁶⁰
204. İy tezkire-i risāletüñden
Bir ruḳ^c a peyām-ı enbiyādur¹⁶¹
205. Vey memleket-i vilāyetüñden
Bir buḳ^c a maḳām-ı evliyādur¹⁶²

¹⁵⁴ Hadis: “Benden sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir.” (Mehmet Yılmaz, s. 102) / risāletüñ: risālātun Ö / cemālin: cemāliñ Ö

¹⁵⁵ Burāḳı: Burāḳ Ö / düşmişdi: düşmiş Ö

¹⁵⁶ ḳomadı: ḳoma Ö

¹⁵⁷ “Rabbimin katında geceledim.”

¹⁵⁸ olduğı: olduğı Ö

¹⁵⁹ لى مع الله: Allah ile birlik, bir arada (bkz. 47. beyit) (Miraç'ta Hz. Muhammet'in Allah ile bir arada olma makam ve mazhariyetine vurgu yapılmaktadır.) / Bu beyit Ö'de yok.

¹⁶⁰ anuñla: anıñla K / rüşenādur: rüşinādur S, K

¹⁶¹ risāletüñden: risāletiñden S, K, risāletinden Ö / tezkire: tezkire Ö

206. Dīnūñ kamu dīne ġālib oldı
Çün nuşret-i Hāk saña livādur
207. Bu ʿizzeti saña hılʿ at itdi
Anuñ ki ridāsı Kibriyādur¹⁶³
208. ʿİzzet saña hılʿ at olmış-iken
Cismüñe kabā neçün ʿabādur¹⁶⁴
209. Her qalbe kim ire hāliş eyler
ʿİşkuñ ʿacebā ne kīmyādur¹⁶⁵
210. Hüsñünden irer bahā cihāna
Maşşūd tapuñ cihān bahāne
211. İy şāhid-i bezm-i Leyl-i İsrā
Naʿlinüñe ferş ʿarş-i aʿlā¹⁶⁶
212. Görmedi cihānda hazretüñe
Gerdün-i hezār-dīde hem-tā
213. Sen bedr-i temāmı kimse görmez
Gözlerde egerçi var bu sevda¹⁶⁷
- K9b 214. Vaşfuñda ʿuqūl ʿāciz oldı
ʿİlmüñde cehül qalb-i dānā¹⁶⁸
215. Deryālara göre kef gibidür
Keffüñe göre bu heft-deryā
- S9b 216. Ger şaḥne-i şerʿüñ olmasaydı
Her şehre tolardı zulm ü ġavġā¹⁶⁹
217. ʿİrfānda qamudan aqdem olduñ
Tapuñ n'ola dirse ما عرفنا¹⁷⁰
218. Āyīne-i vech-i Rabb-i ʿālem
Mecmūʿa-i fażl-i āl-i Ādem

¹⁶² vey: viy S, K / vilāyetüñden: vilāyetiñden S, K

¹⁶³ ʿizzeti: ʿizzet Ö / anuñ: anıñ K,

¹⁶⁴ olmış-iken: olmışken S, K

¹⁶⁵ kīmyādur: kīmiyādur S, K, kīmyādur Ö

¹⁶⁶ Leyl-i İsrā: Leyl-i Esrā S, K / naʿlinüñe: naʿliniñe S / Bu beyit Ö'de yok.

¹⁶⁷ bedr-i temāmı: bedri temāmı S, bedr-i şimāyı Ö

¹⁶⁸ vaşfuñda: vaşfiñda S / ʿilmüñde: ʿilmiñde S, K / cehül: cehl Ö

¹⁶⁹ şehre: şehri Ö

¹⁷⁰ biz bilemedik (bkz. 99. beyit) (Hz. Muhammet Allah'ı tesbih ederken söylediği sözdür.) / olduñ: oldun Ö / n'ola: bula Ö

219. İy   ilme med ne  ilme menba 
  İrf na  az ne lu fa mecma ¹⁷¹
220. H sn n gibi  f t b-ı t b n
G rmedi cih nda   ayn-ı ma la 
-  8b 221. Ser- e mesin enbiy ya t n m 
Ger  e me ola el nde   ba ¹⁷²
222. E v ru -ıla cih n m  erref
Env ru -ıla cin n mura  a ¹⁷³
223. H k sa na miz c eylemi d r
Lu f u keremi  ilup m lemma 
224. İy iki cih na ra met olan
Oldı kerem n  amuya ma ma 
225. Ol dem ki cih na  ola  ayret
Olmaya   u ata senden e fa 
226. Medd h durur  apu na Fett h
 amd  ned r ola sa na medd h ¹⁷⁴
227. Feyy z-ı kem l-i nefis-i ins n
Fett h-ı kilid-i genc-i   irf n
228. Z tu n bilemez be er meger kim
Olmaya  ic b r h-ı  ayv n ¹⁷⁵
- K10a 229. Sen   hidisin o meclis n kim
D v d neb d r anda  o -   n ¹⁷⁶
230. H k  apu nı eyle   zık itdi
Kim senden umar  if y  Lo m n ¹⁷⁷
- S10a 231. D  men cigerin keb b itd n
Bezm nde  u n tık oldu biry n ¹⁷⁸

¹⁷¹  ilme:  ilm  

¹⁷² el nde: eli ndeS, K, el nde  

¹⁷³ e v ru -ıla: e v r n -ıla K / “e v ru -ıla”  ’de ( طوار مكله)  eklinde yazılmı tır. “env ru -ıla”  ’de ( انوار مكله)  eklinde yazılmı tır.

¹⁷⁴ medd hdurur: medd hdur S,   / medd hdurur: medd hdurur K, (K’de sonradan eklenmi  bir   harfi mevcuttur.) (Vezne g re medd hdurur olmalı) / ola sa na: sa na ola  

¹⁷⁵ z tu n: z t n K / “be er” kelimesinden  nce silinen bir “meger” ifadesi  ’de mevcuttur. / r h-ı  ayv n: r ha  ayv n S

¹⁷⁶ meclis n: meclisi n S / D v d neb d r: D v d-ı neb d r S, K

¹⁷⁷  apu nı:  apu na   /  if y  Lo m n:  if -y  Lo m n S,  

232. Vaşfuñ ne kadar beyān olınsa
Zātuñda hezār ‘ayān çendān¹⁷⁹

233. Bir baħr durur fezāyilüñ kim
Ne had bulunur aña ne pāyān¹⁸⁰

234. Olsun tapuña selām dāyim
İy zümre-yi enbiyāya hātem¹⁸¹

BA‘Zİ MU‘CİZĀT-I SEYYİD-İ KĀYİNĀTDUR¹⁸²

235. ‘Andelīb-i hadīş-i hūb-nefes
Muştafānuñ enīsi a‘ nī Enes¹⁸³

236. Didi hayrū’l-Yehūd İbn-i Selām
Çün işitdi kudūm-i hayr-i enām

237. Meger ol gün ki girdi şehre Resūl
Meyve-çin-idi bir hadīķada ol

Ö9a 238. Gūşına irdi çün anuñ bu güher
Güher almağa gitdi niçe şemer¹⁸⁴

239. Çünki gevher-fürūşa vardı yakın
Açdı dürc-i su’ālin anda hemīn¹⁸⁵

240. Didi kim saña üç su’āl iderem
Ger bilürseñ tarīķuña giderem¹⁸⁶

241. Virmez aña cevāb gayr-i resūl
Ne-y-içün itmeyem Resūli ķabūl¹⁸⁷

242. Nedür eşrāt-ı sâ‘ate evvel
Ne gelür ehl-i cennete evvel

K10b 243. Nite beñzer ataya ba‘zı veled
Ba‘zısı anasına yā Aħmed

¹⁷⁸ Düşmen: düşmān Ö / itdüñ: itdiñ K / bezmüñde: bezmiñde K, bezmünde Ö

¹⁷⁹ olınsa: olsa S, K / zātuñda: zātuñda S, K / hezār ‘ayān: ‘ayān hezār Ö

¹⁸⁰ fezāyilüñ: fezāyiliñ K / bulunur: bulunur Ö / “ne” sözcüğü Ö’de yok.

¹⁸¹ tapuña selām: selām tapuña S / bu beyit Ö’de yok.

¹⁸² kāyinātdur: kā’inātdur Ö

¹⁸³ Muştafā K’de (مصطفى) şeklinde S ve Ö’de (مصطفى) şeklinde yazılmıştır.

¹⁸⁴ anuñ: anıñ K / niçe: nice K, Ö

¹⁸⁵ gevher-fürūşa: cevher-fürūşa Ö / vardı: vard Ö / su’ālin: su’āliñ Ö

¹⁸⁶ bilürseñ: bilürsen Ö /

¹⁸⁷ gayr-i Resūl: gayri Resūl Ö / ne-y-içün: pes neçün Ö / Resūli: Resūl Ö

244. H̄azret-i Muṣṭafā çün açdı dehen
Toldı Yeṣrib diyārı dürr-i ‘ Aden¹⁸⁸
- S10b 245. Gördi İbni’s-Selāmı çün bīmār
Eyledi bu cevāb-ıla tīmār¹⁸⁹
246. Didi kim geldi ṣimdi peyk-i Celīl
Bülbül-i bāğ-ı vaḥy Cebrā’ıl
247. Aldı bu üç güli budağından
Ṣimdi getürdi dōst bāğından¹⁹⁰
248. Didi oddur niṣāne ‘ ün vānı
Ṣarqdan ğarba süre insānı¹⁹¹
249. Cennet ehline evveli kūtūñ
Öykeni pāresi ola ḥūtūñ
250. Er suyu ğālib olsa zen şuyına
Beñzer evlād atası ḥūyına¹⁹²
251. Mā-y-ıla ğālib olsa zen erine
Māyil olur şebehde māderine¹⁹³
252. Gūş idüp bunı didi ‘ Abdullāh
اشهد انك رسول الله¹⁹⁴
253. Çün marazdan cevāb itdi selīm
Oldı İbnü’s-Selām Ebu’t-Teslīm¹⁹⁵

BA‘ Zİ MU‘ CİZĀT-I ḤULĀŞA-İ MEVCŪDĀT

- Ö9b 254. Muṣṭafā yāri ḥazret-i Cābir
Maḥzen-i ‘ ilm ü rāvī-yi māhir
255. Didi kim ḥuṭbe oqısa Aḥmed
Bir direk var-ıdı aña mesned
256. Ḥuṭbeyi āḥir eyleyince Resūl
Olur-ıdı hemīşe mesned ol¹⁹⁶

¹⁸⁸ Muṣṭafā: Muṣṭafā (مصطفى) şeklinde Ö’de yazılmıştır / diyārı: diyār Ö

¹⁸⁹ İbni’s-Selām: İbnü’s-Selām K

¹⁹⁰ güli: gül Ö

¹⁹¹ niṣāne: niṣāmı Ö

¹⁹² atası: atasına Ö

¹⁹³ māyil: mā’il Ö / şebehde: şebīh Ö

¹⁹⁴ “Şehadet ederim ki sen Allah’ın peygamberisin”

¹⁹⁵ cevāb itdi: cevābı itd Ö / oldı İbnü’s-Selām Ebu’t-Teslīm: oldı İbn Ebu’t-Teslīm Ö

¹⁹⁶ olur-ıdı: onlar-ıdı Ö

- K11a 257. Çünkü mescidde yaptılar menber
Huṭbeye çıktı aña peygâmbir¹⁹⁷
258. Ol direk şayha-y-ıla itdi figân
Yağın oldu dü-pâre ola hemân
- S11a 259. Şefkat idüp anı kuçdı Nebî
Ağladı kucağında hem-çü şabî
260. Nice maḥbûb-ıdı ‘aceb ol cân
Furkatinden cemâd iderdi figân¹⁹⁸
261. Kâlb-i kâfir ne turfa cāmiddür
Sevmez ol ḥüsni belki cāḥiddür¹⁹⁹
262. Hoş dem anuñ ki hem-dem oldu aña
Ḥurrem oldur ki maḥrem oldu aña²⁰⁰
263. Āl ü aşḥâbına selâm olsun
Dîni dünyâda müstedâm olsun

NA‘T-I ‘ATİK EBU BEKR-İ ŞİDDİK RADIYA‘LLÂHÜ ‘ANH

264. Āḥir-i enbiyâya evvel yâr
ثانى اثنينى اذ هما فى الغار²⁰¹
265. Seyyid-i bârgâh-ı şıdk u şafâ
Ḥalef-i ḥazret-i Resûl-i Ḥudâ²⁰²
266. Aña ol dem virildi ‘izzet ü câh
Didi aña Nebî Ḥalîl-ullâh²⁰³
267. Kemerî şıdk u tâcî ḥulletdür
Server-i zümre-i ḥilâfetdür²⁰⁴
268. Serv-i âzâd-i ravza-i taḥkîk
Olduğıyçün dinildi aña ‘Atîk²⁰⁵

¹⁹⁷ peygâmbir: peygamber Ö

¹⁹⁸ maḥbûb-ıdı: maḥbûb idi Ö

¹⁹⁹ belki: bekle Ö

²⁰⁰ hoş-dem anuñ ki: hoş-dem ol dil ki S / ḥurrem oldur ki: ḥurrem ol dil ki K

²⁰¹ Āyet: (hicrette hira nur) mağarasındaki ikinci kişisin. (Tevbe: 9/40) / evvel: oldur Ö

²⁰² bârgâh: bârigâh S, K

²⁰³ ‘izzet ü câh: ‘izz ü câh Ö

²⁰⁴ tâcî: tâc Ö / server-i zümre: serveri zümre Ö

²⁰⁵ serv-i âzâd-i ravza: serv-i âzâdi ravza S / serv-i âzâd-i ravza-i taḥkîk: serv-i âzâ(d)-i dirâhte-i taḥkîk Ö / olduğıyçün: olduğıyçün Ö

269. Ebr-i bî-ra^c d u baħr-i bî-cünbiş
Menba^c -i ħilm ü ma^c den-i dāniş²⁰⁶
- Ö10a 270. Tıtdı ağızında şamt-ı sengîni
Tā nihān ola rāz-ı sengîni²⁰⁷
- K11b 271. Ādeme seng-ile olur ^c izzet
Merd-i bî-senge olmaya kıymet²⁰⁸
272. Gide çün kufl bāb-ı Cennetden
Evvel ol gire sâyir ümmetden²⁰⁹
- S11b 273. بعد عهد انبی علی تحقیق
Beşerüñ efdalı durur Şiddik²¹⁰

NA^c T-I FĀRŪĶ ĤAṬĀ VŪ ŞAVĀB ^c ÖMER İBNÜ'L-ĤAṬṬĀB
RADIYA'LLĀHÜ ^c ANH²¹¹

274. Ol ki şayd-ı kemend-i Tāhādur
Seyyid-i bārgāh-ı a^c lādur²¹²
275. Zıll-ı Ĥaḫḫ āfitāb-ı maşrıḳ-ı dīn
Şem^c -i cem^c -i gürūh-ı ehl-i yaḳīn
276. Bāṭılı ḫaḫdan oldı çün Fārūḳ
Ser-i sancāḡı irdi tā ^c ayyūḳ²¹³
- Ö10b 277. Çün ħilāfetle oldı ol zāhir
Oldı küfr ehlinüñ işi āḫir²¹⁴
278. Çün anuñ ^c adli oldı nūş-revān
Unuduldu zemān-ı Nūşirvān²¹⁵
279. Oldı çün şem^c gibi rāst-zebān
Didi peygāmber aña şem^c -i cinān²¹⁶

²⁰⁶ ma^c den: ma^c din K

²⁰⁷ “rāz” kelimesinden önce fazladan bir ڍ harfi S’de var. / şamt: şumt S, K

²⁰⁸ merd-i bî-senge: merdi bî-sengi Ö / kıymet: rağbet S

²⁰⁹ kufl-ı bāb-ı cennet: kufl bāb-ı cennet S, K, kuflı bāb-ı cennet Ö

²¹⁰ بعد عهد انبی علی تحقیق : “Tahkikat üzere, peygamberle sözleştikten sonra...”

²¹¹ ^c ömer ibnü'l-Ĥaṭṭāb: ^c ömer bin el-Ĥaṭṭāb K

²¹² bārgāh: bārigāh S, K

²¹³ Ser-i sancāḡı: sırrı sancāḡı S, sırr-ı sancāḡı K, sırr-ı sancaḡı Ö

²¹⁴ ehlinüñ: ehliniñ S

²¹⁵ ^c adli: ^c adl Ö / nūş-revān: nūşirevān S, K

²¹⁶ rāst-zebān: rāst-zübān S, K, Ö / peygāmber: peygamber Ö

280. Yağdı çünkim dilini nār-ı edeb
Şem^ç-i Cennet dimek aña ne^ç aceb²¹⁷

281. Olduğıyçün o sāye-i Raḥmān
Sāyesinden kaçardı her şeytān

282. Cennetüñ ḥil^ç atini öñ giyer ol
Hem ḳamudan şırāṭı öñ geçer ol

283. Ger nebī gelse ba^ç de^ç ahd-i Resūl
Didi Aḥmed^ç Ömer olur-ıdı ol²¹⁸

NA^çT-I CĀMİ^çÜ'L- ḲUR'ĀN^ç OŞMĀN BİN^ç AFFĀN
RADIYA'LLĀHÜ^ç ANH

K12a 284. Zıll-ı Raḥmān şāḥib-i nūreyn
İlm ü ḥilmiyle mecma^ç u'l-baḥreyn²¹⁹

285. Mecma^ç-ı faẓl u cāmi^ç-i Ḳur'ān
Şehsüvār-ı vilāyet-i^ç irfān

S12a 286. Çün^ç azīz oldu mışr-ı ḥikmete ol
Yūsuf-ı şānī didi aña Resūl

287. Seyyid-i bār-gāh-ı ḥilm ü ḥayā
Ser ü sālār-ı ehl-i cūd u saḥā²²⁰

288. Faẓl-ıla ol dem oldu bī-bedel ol
Bedel oldu eline dest-i Resūl

289. Eyle virmişdi Ḥaḳ aña edebi
Ne melek andan utanurdu nebī

290. Ne felek-ḳadr-idi bu yār-ı güzīn
Oldı şemseyn-i ezhereyne ḳarīn²²¹

291. Bunlar öldükde didi peygāMBER
Olsa virür-idüm daḥı duḥter²²²

Ö11a 292. Bunca faẓlıyla zūlm olundu aña
Āḳıbet oldu efzālū'ş-şühedā²²³

²¹⁷ çünkim: çünki S

²¹⁸ olur-ıdı: olur-udı S, olurdu Ö

²¹⁹ şāḥib-i nūreyn: şāḥibü'n-nūreyn Ö

²²⁰ bārgāh: bārigāh S, K / ser ü sālār: ser-i sālār S

²²¹ bu yār-ı güzīn: o yār-ı güzīn Ö

²²² peygāMBER: peygamber Ö

²²³ 292 ile 293. beyitler Ö'de yer değıştirmiştir.

293. Edeb-ile mürüvvet-i ‘irfān
Cem‘ olup aña didiler ‘Osmān²²⁴

NA‘T-I ESED’ALLAHÜ’L-ĠĀLİB ĀLİ İBN EBU ṬĀLİB
RAḌİYA’LLĀHÜ ‘ANH

294. Bāb-ı şehir-i ‘ulūm-ı Rabbānī
Mevrid-i vāridāt-ı Sübhānī

295. Āfet-i bāb-ı Ḥayber-i tuğyān
Rāyet-i burc-ı ḳal‘ a-i imān²²⁵

296. Nāme-i medḥi اهل اتى anuñ
Kemterin vaşfi لا فتى dur anuñ²²⁶

297. Ḥaydar oldur ki açdı aña nebī
Süfre-i ḥ‘ān-i لحمك لحمى²²⁷

K12b 298. Muştafāya nazar bu ehl-i fūnūn
Oldı Mūsāya nite kim Hārūn

299. Kevşer-i ‘ilm ü faẓla sākīdür
Eşer-i ‘ışḳ anuñla bākīdür²²⁸

S12b 300. Ol ki ser-çeşme-i vilāyetdür
Server-i zümre-i ḥilāfetdür

301. aña beşāretdür
انت منى انا منك ‘aceb işāretdür²²⁹

302. Seyyid-i mesned-i uḥuvvedür
Vāzī‘ -i süfre-i fütüvvedür²³⁰

303. Ḥamdī ger Murtaẓāya Ḳanber ola
Yıgdür andan ki ḥalḳa server ola²³¹

²²⁴ mürüvvet ü ‘irfān C,

²²⁵ burc-ı: burc K

²²⁶ “Ali’den başka genç (yiğit, er); zülfikardan keskin kılıç yoktur.” هل اتى: insan ve dehr suresi olarak da bilinen Hz. Ali’nin medh edildiği söylenen Kur’an-ı Kerim’in 76. suresi ki bu sure “hel etā” ifadesiyle başlamaktadır. (İnsan: 76/1) لا فتى: (Ali gibi bir) delikanlı yoktur.

²²⁷ “Etin etimdir. (Hz. Muhammet’in Hz. Ali’ye söylediği varsayılan hadisidir.)

²²⁸ anuñla: anıñla K

²²⁹ “Sen bendensin / ben sendenim” (Hz. Muhammet’in Hz. Ali’ye söylediği varsayılan hadisidir.)

²³⁰ uḥuvvedür: uḥuvvet odur Ö / fütüvvedür: fütüvvet odur Ö

²³¹ Ḳanber ola: Ḳamber ola S, K

SEBEB-İ İNŞĀ VÜ ZĪKR-İ AŞLAHU’Ş-ŞULEHĀ MERHŪM
PEDER AKŞEMSE’D-DĪN KĀDDESALLĀHU SIRRAHU’L-
‘AZĪZ

304. Uyan iy nefis ğafletünden uyan
Yād it ol vaḳti k’olasın ‘uryān²³²
305. Ā‘ ni cismünden ayrılup nā-gāh
Olasın ḳalb-i ḳalbūne āgāh²³³
306. Göresin Ḥaḳ senüñle ḥāzır-ı mış
Zāhir ü bāḫnuña nāzır-ı mış²³⁴
- Ö11b 307. Her ne kim eyledüñ şehādetde
Zāhir ol mış mişāli ğaybetde
308. Zālīm olduñsa zūlmete düşesin
Ḳa‘ r-ı baḫr-i nedāmete düşesin
309. Gide ‘ izzet ḳalasın anda ḥaḳīr
Bend-i miḫnetde mübtelā vü esīr
310. ‘ Adl-ile geçdüñ-ise dünyāda
Menzilüñ rüşen ola ‘ uḳbāda²³⁵
- K13a 311. Cesedüñ itdüñ-ise nūrānī
Bulasın nūr içinde nūr anı
312. Ğayba varan kişi şehādetden
Gelse olur o demde ğaybetden
- S13a 313. Kāmil oldur kim mevte ḳādir olur
Ancılayın kimesne nādir olur
314. Diri şanursın anı ölmişdür
Cismine cānı merḳād olmışdur²³⁶
- 237 قوله تعالى تَحْسِبُهُمْ آيْقَاطًا وَهُمْ رُقُودٌ
315. Cesed ü cism ü rüḫ-ı vuşlat-bīn
Olur ehl-i beḳāya şüret-bīn²³⁸

²³² ğafletünden: ğafletiñden K, ğafletden Ö / k’olasın: ki olasın Ö

²³³ cismünden: cismiñden S, K

²³⁴ senüñle: seniñle S, K nāzır-ı mış: nāzır imiş Ö

²³⁵ menzilüñ: menziliñ S / ‘ uḳbā: (عقبى) S, (عقباً) K, Ö’de şeklinde yazılmıştır.

²³⁶ cismine cānı: cānına cismi S, K

²³⁷ Āyet: “Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırsın.” (Kehf: 18/18) / Bu kısım S ve K’de yok.

²³⁸ rüḫ-ı vuşlat-bīn: rüḫ u vuşlat-beyn K, Ö / şüret-bīn: şüret-i ‘ayn K, Ö

316. Ḥamdī ehl-i beḳāyī yād eyle
Ḥāturuñ yādı-y-ıla şād eyle²³⁹
- FAŞL²⁴⁰
317. Bülbül-i büstān-ı faḳr u fenā
Şāhbāz-ı şikār-ı ehl-i beḳā²⁴¹
318. Ā^c ni nūr-ı beyāz-ı maşrıḳ-ı dīn
Ḳuṭb-ı irşād şeyḫ Şemse'd-dīn
319. Tıfl-ı ferzend-idüm aña bu faḳır
Olmış-ıdı za^c if ḥazret-i pīr²⁴²
320. Baña eylerdi şefḳat-ile nazar
Dir-idi olmasa bu oḒlum eger²⁴³
321. Gider-idüm bu dār-ı miḥnetden
Derd ü Ḓamdan belā-yı riḳḳatden²⁴⁴
- Ö12a 322. Āh kim bu yetīmi Yūsuf-vār
Ḳılısardur cefā-yı iḥveti zār²⁴⁵
323. Ḳünki itdi vefāt ḥazret-i pīr
İtdiler ne didiye bi-taḳşir
324. Gitdi ol Ḓamda ben muḳim oldum
Cevrden süfte-dil yetim oldum
325. Yūsuf irmiş belāsı Ḓāyetine
İrmedüm ben belā nihāyetine²⁴⁶
- K13b 326. Anuñ iḥvānı itdi zulm ü Ḓased
Bunlaruñ nesli kendülerden eşed²⁴⁷
327. Nāmin añduḒca Yūsufuñ o^c aziz
Yād olurdı dilde mihr-engiz²⁴⁸

²³⁹ ḥāturuñ: ḥāturuñ S, K

²⁴⁰ Bu başlık S ve K'de yok.

²⁴¹ Büstān: büsitān S, K / şāhbāz-ı şikār: şāhbāzı şikār Ö

²⁴² ferzend-idüm: ferzend idüm Ö

²⁴³ dir-idi: dir idi Ö

²⁴⁴ gider-idüm: gider idüm Ö

²⁴⁵ yetīmi Yūsuf-vār: yetim-i Yūsuf-vār Ö

²⁴⁶ belā: cefā Ö

²⁴⁷ anuñ: anıñ S, K / nesli: fi^c li S, K / kendülerden: kendilerden Ö

²⁴⁸ dilde: dilinde Ö

- S13b
328. Yūsufuñ çekdügümce guşşasını
Guşşam oқurdı baña kışşasını
329. ‘Āķibet eyledüm bu kışşayı cüst
Bulmadum Türkī dilde anı dürüst²⁴⁹
330. Kıanı Yūsuf gibi cihān güzeli
Kim oқur aña medḥ ü yā ğazeli
331. Şu‘ arā ger irerse şi‘ rāya
Medḥ lāyık dinilmez o aya²⁵⁰
332. Kışşası ḥüsni gibi aḥsendür
Ḥikmet-ile kıamu müzeyyendür
333. Kışşa kim aḥsen ola ḥoşdur aña
Dest-i nazm ura emlaḥu’ş-şu‘ arā²⁵¹
334. Kıanı Firdevs-i Tūsī gibi faşīḥ
Bülbül-i nazm-ı dāsītān-ı melīḥ²⁵²
335. Kıanı mānend-i ḥazret-i Cāmī
Dü-cihānda refi‘ ola nāmı²⁵³
336. Gerçi nazmında kıaşır u lālem
Kışşasında velī ki hem-ḥālem²⁵⁴
337. Şalmış-ıdum bu niyyete kıur‘ a
Cāmīden irdi nāgehān cür‘ a
338. Tercümān oldu ba‘ zı tercümesi
Nazma germ oldu ṭab‘ umuñ hevesi
- Ö12b
339. Kimisi tercüme kimisi nazīr
Umaram āḥir eyleye taқdır
340. Dilerem Yūsufuñ muḥabbetine
İtmeye Ḥaқ cezā-yı zilletine²⁵⁵
- K14a
341. İde bu nazmı cāna ḥayr-ı ḥalef
Yād olınam niteki ḥayr-ı selef²⁵⁶

²⁴⁹ bulmadum: bulmadım S

²⁵⁰ şi‘ rāya: şe‘ rāya K

²⁵¹ dest-i nazm: dest nazm S / ura: üzre Ö

²⁵² nazm-ı dāsītān-ı melīḥ: dāsītān-ı nazm-ı melīḥ K

²⁵³ Cāmī: cānı K / “cihānda” sözcüğü Ö’de “cihān içre” yazılmış sonra “içre”nin üstü çizilip “cihānda yazılmış.

²⁵⁴ velī ki: veleyki S, K

²⁵⁵ zilletine: zelletine S, K, zilletime Ö

MAṬLA‘ -I DĀSTĀN-I YŪSUF ‘ ALEYHĪ’S-SELĀM²⁵⁷

- S14a 342. ‘ Arş-i cāna göñül ‘ urūc eyle
Lā-mekān milkine ḥurūc eyle
343. Ko bu ednāyı ‘ azm it a‘ lāya
Ḳabe Ḳavseyne ir ev ednāya²⁵⁸
344. ‘ Azm-i ḥalvet-serā-yı şāh eyle
‘ Aynı-y-ıla aña nigāh eyle
345. Gūşı-y-ıla kelāmını gūş it
Cāmı-y-ıla şarābını nūş it
346. Bize ol bī-nişān nişānı getür
‘ Ālem-i vaḥdet armağanı getür
347. Levḥe yaz ‘ ışk-ıla belā sebakın
Cevher-ile pür eyle cān ṭabakın
348. Aç metā‘ ı ki müşteri bulunur
Naḳd-i vaḳt-ile ‘ ışk eri bulunur²⁵⁹
349. Mürdedür derd-i ‘ ışka düşmese merd
Āb u gildür hemān ten-i bī-derd²⁶⁰
350. ‘ Ālem-i ‘ ışk ṭurfa ‘ ālemdür
Görmeyen anı şanma ādemdür²⁶¹
351. ‘ Işka ṭa‘ n itme ger mecāzīdür
Ki ḥaḳıḳıye kār-sāzīdür
352. Ma‘ niye gerçi şüret oldı ṭarīḳ
Menzile ir yolında ḳalma refīḳ
353. Yūsufuñ ḳışşasın bahāne getür
Ḳalbüñüñ ḡuşşasın beyāne getür
354. Enbiyānuñ menāḳıbın söyle
Mübtelālar merātibin söyle

²⁵⁶ nazmı: nazm Ö

²⁵⁷ maṭla‘ -ı dāstān-ı yūsuf ‘ aleyhi’s-selām: maṭla‘ -ı dāstān Ö

²⁵⁸ ‘ azm it: ‘ azm Ö “it” sözcüğü Ö’de yok.

²⁵⁹ naḳd-i vaḳt: naḳd ü vaḳt Ö

²⁶⁰ āb u gildür: āb-ı gildür K

²⁶¹ görmeyen anı: düşmeyen aña Ö

- Ö13a, K14b 355. Rāvi-yi dāsītān-ı devr-i qādīm
Dir vefāt eyledi çün İbrāhīm
356. Qaldı İslāma andan iki delīl
Biri İshāk ü biri İsmā'ıl²⁶²
- S14b 357. Birisi Mekke de qarār itdi
Biri Ken'ānı ihtiyār itdi
358. Şām halkına şubḥ u şām İshāk
Da' veti ḥ'ānın eyledi infāk²⁶³
359. Toldı āfāka bŷı ol ḥ'ānuñ
Tuydılar lezzetini imānuñ²⁶⁴
360. Eyledi Lŷ duḥterine nikāḥ
Toḡdı andan ikiz iki mişbāḥ²⁶⁵
361. Toḡdı iki sŷlāle-i maḥbŷb
Evvelā 'İş u şāniyā Ya' qŷb
362. Çŷn bu ḥāl ŷzre geçdi bir niçe sāl
Serv-i qadd oldılar ol iki nihāl²⁶⁶
363. 'İş İshāk ŷzine yār itdi
Aña şayd u şikārı kār itdi²⁶⁷
364. Gele-bān eylemişdi Ya' qŷbı
Māderinŷñ ol-ıdı maḥbŷbı²⁶⁸
365. Meyli qalbŷñ belī irādī degŷl
Görklŷ oldur ki anı sevdi gŷñŷl²⁶⁹
366. Āḥir İshāk çŷnki pīr oldı
Qŷvveti eksilŷp đarīr oldı
367. Gŷñli biryān ŷzŷledi nāḡāḥ
Eyledi 'İş ḥāline āḡāḥ
368. Hem risālet du' āsın eyledi 'ahd
'İş ol dem şikāra eyledi ceḥd

²⁶² İshāk: İshāk S / İsmā'ıl: İsmā'ıl S, Ö

²⁶³ İshāk: İshāk S / ḥ'ānın: ḥŷnın (خونن) S, K, Ö

²⁶⁴ ḥ'ānuñ: ḥŷnuñ (خوننك) S, K, Ö / imānuñ: İslāmuñ :Ö

²⁶⁵ ikiz iki: iki ikiz Ö

²⁶⁶ serv-i qadd: serv-qadd K

²⁶⁷ 'İş: 'İş Ö / şayd u şikārı: şaydı şikārı Ö

²⁶⁸ eylemişdi: itmiş-idi S / māderinŷñ: māderiniñ Ö

²⁶⁹ belī: velī S, Ö / görklŷ: görkli Ö / anı sevdi: sevdi anı S, K

369. Zıkr olınur ki her nebīye Hudā
Luṭf idüp virdi bir mücāb du‘ā²⁷⁰
- K15a 370. Ba‘ zısı eyleyüp o da‘ vetini
Diledi oğlına nübüvvetini
371. Her biri itdi anı hācet-içün
İlla Aḥmed ḳodı şefā‘ at-içün²⁷¹
- S15a, Ö13b 372. Çün revān oldı ‘İş şaydına
Anası düşdi ḫīle ḳaydına²⁷²
373. Tā ki Ya‘ ḳūb-içün ola bu du‘ā
Mācerāyı ḫikāyet itdi āña
374. Ḳuzı biryānı eyleyüp fi‘l-hāl
Ḳodı İshāḳ öñinde eyledi al²⁷³
375. Çünki İshāḳ yidi biryānı
Şordı ḫatunına nedür anı²⁷⁴
376. Didi biryān durur ki öziledüñ
Vardı oğluñ getürdi çün diledün²⁷⁵
377. Kesdi biryānı yidi bir yanın
Açdı ol dem du‘āsı enbānın
378. Didi yā Rabbi va‘de eyler-idüñ
Ki bir oğluñ resül idem dir-idüñ
379. İş bu biryān getürene yā Rab
Eylerem risāletüñi ṭaleb
380. Ḥaḳ te‘ālā du‘āsın itdi ḳabül
Ḳıldı Ya‘ ḳūbı ol diyāra resül²⁷⁶
381. ‘İş yarındası çü geldi revān
Ḳodı İshāḳ öñinde bir biryān²⁷⁷

²⁷⁰ virdi: vir didi S, K / bir: hem Ö, “bir” kelimesi S ve K’de yok.

²⁷¹ İlla: illā Ö / Aḥmed: Aḥmedi Ö

²⁷² ‘İş: ‘ayş Ö

²⁷³ biryānı: biryānın Ö

²⁷⁴ yidi: toydı S, K

²⁷⁵ öziledüñ: özledüñ Ö / diledüñ Ö’de sonradan eklenmiştir.

²⁷⁶ Ya‘ ḳūbı: Ya‘ ḳūb Ö

²⁷⁷ yarındası çü geldi: geldi yarındası çü Ö

382. Çünkü İshâk gördi bu hâli
Bildi kim ' avrat eylemiş alı²⁷⁸
383. Er-iseñ ' avrata inanma ahı
' Avrat al itdi enbiyâya dahı
384. Söyledi ' İşa mâcerâsını
İtdi hem aña bu du' âsını
- K15b 385. K'iy semî' a'n-nidâ'ı ve'l-ḥacât
Dilerem ' İşa viresin berekât²⁷⁹
386. Keremüñden çoğ eyle evlâdın
Yıkma sâ' at gelince bünyâdın²⁸⁰
- S15b 387. Zıkr olunur ki ḥazret-i Qayyûm
Çok veled virdi ' İşa birisi Rûm²⁸¹
388. Üredi Rûmda anuñ nesli
Cümle Rûmîlerüñ odur aşlı²⁸²
- Ö14a 389. Sa' y-ile yimez âdemî semere
Ger naşîbin bitürmese şecere²⁸³
390. Ger cihân halkı men' a cem' olına
Mümkün olmaz naşîb men' olına²⁸⁴
391. Hile hâline vâkıf oldı çü ' İş
Katlı-i Ya' kûba gâyet oldı ḥarîş
392. Anı katlı itmege yemîn itdi
Ol du' â-y-içün aña kîn itdi
393. Oldı Ya' kûb rûz u şeb pinhân
' İşdan korkdı kim irişe ziyân²⁸⁵

HAZRET-İ İŞHÂKUÑ (AS.) DÜNYÂDAN İNTİKÂLİ VE
HAZRET-İ YA' KÛBUÑ (AS.) ' İŞ ḤAVFINDAN PİNHÂNİ ŞÂMA
İRTİḤÂLİDÜR²⁸⁶

²⁷⁸ bildi kim: (بلد كم) S, K, Ö'de şeklinde yazılmıştır.

²⁷⁹ k'iy: ki iy Ö / semî' a'n-nidâ'ı ve'l-ḥacât: semî' a'd-duâ'ı ve'l-ḥacât K

²⁸⁰ keremüñden: keremiñden S, K

²⁸¹ birisi: biri K

²⁸² anuñ: anıñ Ö / Rûmîlerüñ: Rûmîleriñ S

²⁸³ yimez âdemî: âdemî yimez Ö

²⁸⁴ Bu beyit Ö'de yok.

²⁸⁵ korkdı kim: (قورقد كم) S ve K'de şeklinde yazılmıştır.

²⁸⁶ Ḥazret-i İshâkuñ (as.) dünyâdan intikâli: Ḥazret-i İshâkuñ şalvelet'ullâh dünyâdan intikâlidür Ö

394. Çünkü Hâkdan gele resûle ecel
Çäre bulmaz velî nebî mürsel²⁸⁷
395. Yire gökden nüzûl eylese dâ
Ne devâ def^c ider anı ne du^c â
396. Çünkü İshâka irdi mevt eşeri
Lâzım oldu Cenâb-ı Hâk seferi
397. Didi hatunına di Ya^c kûba
Ugramamak dilerse aşûba
- K16a 398. ‘İş mekrinden eyler-ise hâzer
Eylesün Şâm cânibine sefer
399. Tâyısı katına varup kılsun
Kızlarınıñ birisini alsun
- S16a 400. Çün vefât itdi hâzret-i İshâk
Toldı âh u figân-ıla âfâk
401. Kaşdın arturdi ‘İş Ya^c kûba
Başladı dürlü dürlü aşûba
402. Bildi Ya^c kûb anuñ çü niyyetini
Tutdı atasınıñ vaşiyetini²⁸⁸
403. Cânib-i Şâma gitdi pinhânî
Fitnededen tâ hâlâş ola cânı
404. Çünkü feth-i fütûh ide Fettâh
Virür üftâdeye cenâh-ı necâh
405. Çünkü mazlûma ide rahmet-i hâş
Zûlm-i zâlimden ider anı hâlâş
- Ö14b 406. Virür evvelde ba^c zı bendeye renc
Kılur âhirde anı şâhib-i genc
407. Gam degül ‘ömrüñ evvelinde belâ
Müşkil oldur ki âhirinde ola²⁸⁹
408. Çünkü Ya^c kûb gördi hâlını
Söyledi mâcerâsı hâlını²⁹⁰

²⁸⁷ resûle: kişiye K

²⁸⁸ anuñ çü: çü anuñ Ö / atasınıñ: atasınıñ S

²⁸⁹ degül: degil S, K

²⁹⁰ hâlını: hâlını Ö

409. Hālî def^c eyledi ğamın anuñ
Hayli hōş gördi maḳdemin anuñ²⁹¹
410. Didi müştāḳ-ıdum cemālūñe ben
İrdüm ummaz-iken vişālūñe ben²⁹²
411. Bundan özge cihānda olmaya dem
Göre nāġāh sevdüġin ādem
412. Tende cānum ki yaraya ṭapuña
Dilden anı fidā idem ḳapuña
- K16b 413. Ger idem baş u cānı saña dirīġ
Cānuma zaḥm-ı tīr ü başuma tīġ²⁹³
414. Görüp anuñ şerefde yulduzını
Virdi āḫir aña iki ḳızını²⁹⁴
- S16b 415. Biri Rāḫīl ü biri Leyyā nām
İkisi daḫı ḫüsn içinde temām
416. Ol şerī^c atde cāyız-ıdı meger
Cem^c -i uḫteyn eyleyeydi bir er²⁹⁵
417. Oldı Leyyādan altı oġlı temām
Biri Şem^c ün biri Yehūdā nām
418. Hem Riyālūn ü Yeşbaḫr ü Lāvī
Biri Rübīl böyle dir rāvī
419. Oldı hem Deyne adlu bir duḫter
Nice duḫter cemāl-ile aḫter
420. Geçdi bu ḫālet üzre bir niçe yıl
Āḳır oldı ṭoġurmadı Rāḫīl
421. Zülfe adlu kenāzi var-ıdı
ḫızmet eylerdi aña yār-ıdı
422. Kendünüñ olmadı çün oġlanı
Virdi Ya^c ḳūba nesl-içün anı²⁹⁶

²⁹¹ hālî: hāla S, hāl Ö / anuñ: anıñ S

²⁹² cemālūñe: cemālīñe S, K / vişālūñe: vişālīñe S, K

²⁹³ zaḥm-ı tīr: zaḥm u tīr Ö

²⁹⁴ anūn: anıñ K / yulduzını: yılduzını K

²⁹⁵ cāyız-ıdı: cā'iz-ıdı Ö / eyleyeydi: eyleye S

²⁹⁶ nesl-içün: nesli-çün S, K, nesl-içün: nesl için Ö

- Ö15a
423. Bitdi ol ravzadan da iki nihāl
Birisi Dān ü birisi Yağşāl
424. Virdi Leyyā da Bülhe adlu keniz
Toğdı andan bes iki ehl-i temiz
425. Her biri hüsni içinde şems ü kamer
Birisi Cād u birisi Āşer
426. Oldı bunlar çü geçti bir niçe yıl
Hāmile oldı Yūsufa Rāhīl
427. Sa‘ d sā‘ atde irdi çün fermān
Gün gibi toğdı Yūsuf-ı Ken‘ ān
- K17a
428. Düşdi çünkim zemīne māderden
Āsumān yüz çevürdi aḡterden²⁹⁷
429. Hüsni bedrin çü zāhir itdi Celīl
Nūr-ıla toldı hānedān-ı Hālīl
- S17a
430. Görüp ol nūrı vecde düşdi sipihr
Tañ mı itdiyse secde māh-ıla mihr
431. Çün zuhūr itdi hüsni-i işrākı
Pür-şeref itdi burc-ı İshākı²⁹⁸
432. Tiğ-i mihr-ile nāfını dāye
Kesdi vü didi Yūsuf ol aya
433. Bu gāzāluñ kesildi çün nāfı
Bū-yı müşgīn pür itdi eṭrāfı
434. Çün bu on bir sülāle itdi zuhūr
On sekiz biñ cihānı kapladı nūr
435. Kamusı gerçi hüsne ma‘ den-idi
Yūsuf ammā kamudan aḡsen-idi²⁹⁹
436. Eyle hub eylemişdi Yūsufı Hāḡ
Nūr-ı başdan ayağa muṭlaḡ

²⁹⁷ düşdi çünkim: çünki düşdi Ö

²⁹⁸ işrākı: eṣrākı S

²⁹⁹ aḡsen-idi: aḡsen idi Ö

NÜR-I CEMĀL-İ YŪSUF (AS.) MECLĪS-İ MELEKŪTA ŐAHĪD
OLUP DĪDE-İ ĀDEM (AS.) NŪR-I NŪBŪVVET-İLE AÑA
MŪŐAHĪD OLDUĐIDUR³⁰⁰

437. Didi gevher-fűrűŐ-ı baħr-i beyān
Dāsītān-h'ān-ı aŐfīyā-yı zemān³⁰¹
- Ö15b 438. Çűnki ĥalk itdi Āдеми Rahmān
İtdi 'aynına nűrını iŐsān³⁰²
439. Ğayba ol nűr-ıla çűn açdı baŐar
İtdi ervāħ-ı nesli űzre nazār
440. Gűrdi bir yaña enbiyā Őaf Őaf
Her biri bir niyāza açmış kef
- K17b 441. DĪn-i Ğağ burcına ĥamusı nűcűm
Her birinűn mağāmı var ma' lűm
442. Bir yaña Şaff-ı evliyāu'llāħ
Her birisi muğarreb-i dergāħ
- S17b 443. Sű' edā Őu' le-i sa' ādetde
EŐıyā zűlmet-i Őeğāvetde
444. Bu nazarda meger Şafiyu 'ullāħ
Gűrdi Yűsuf cemālini nāğāħ
445. Ğűsn-ile mihr ű māħ-ı evc-i cemāl
Ğulğ-ıla pādiŐāħ-ı fevc-i kemāl
446. Ğalk içinde cemāl-ile műmtāz
Şem'-veş cem' içinde ser-efrāz³⁰³
447. Ğűb-rűlar içinde ol dilber
Őan nűcűm arasında Őems ű ĥamer
448. Ğil' at olmış cemāl ĥāmetine
ZĪnet olmış kemāl ĥil' atine³⁰⁴
449. Dil-rűbālĥ ridāsı dűŐında
Ğűblĥ gűŐvārı gűŐında³⁰⁵

³⁰⁰ “olup” kelimesi Ö'de yok. / aña: ol cemāl ű kemāle K

³⁰¹ ĥ'ān: ĥűn Ö

³⁰² nűrını: nűrını K, nűrı Ö

³⁰³ ĥalk: ĥulğ Ö

³⁰⁴ ĥil' atine: ĥilğatine Ö

³⁰⁵ gűŐvārı: gűŐuvārı S, gűŐivārı K

450. Tāc-ı izzet külāh-ı fark olmuş
Başdan ayağa nūra ğark olmuş³⁰⁶
451. Üns mihrābı içre kıyım o nūr
Zıkr ider Hālikını dāyım o nūr³⁰⁷
452. Görüp anı ta' accüb itdi Şafī
Eyledi hāzrete nidā-yı hafī
453. Ki bu yā Rab ne gülsitān gülidür
Ġulguli hoş ne bāĝ bülbülidür³⁰⁸
454. Neden oldı bu imtiyāzı bunuñ
Kanda biter bu serv-i nāzı bunuñ
- Ö16a 455. Vaḥy olundı ki nūr-ı dīdeñdür
Şadef-i şulbüñe ferīdeñdür
- K18a 456. Budur ol şem' -i hānedān-ı Halīl
Budur ol ğam-güsār-ı İsrā' il
457. Niçe ' aşık ola cemāline
Reşk ide niçeler kemāline³⁰⁹
- S18a 458. Āḥir ola zemīn-i Mışra ' aziz
Ola rāḥat-nümā vü dād-engiz
459. Eşer ola yüzi cemālünden
Baḥşiş eyle bu dem kemālünden³¹⁰
460. Didi virdüm kemālümü ben aña
Şülüşāni cemālümü ben aña³¹¹
461. Çekdi o rūḥı cānı sīnesine
Cevherin taldurup hazīnesine³¹²
462. Dilde çün şevk kıpdı mihri-y-ile
Alnı ayını öpdı mihri-y-ile³¹³

³⁰⁶ külāh-ı fark: külāhı fark Ö

³⁰⁷ kıyım: kı'ım Ö / dāyım: dā'ım Ö

³⁰⁸ ğulguli hoş: nice yerden Ö

³⁰⁹ niçe: nice Ö

³¹⁰ cemālünden: cemālinden S, K / kemālünden: kemālinden S, K

³¹¹ kemālümü: cemāli S, kemāli K, Ö / cemālümü: cemāli S, K, Ö

³¹² rūḥı: rūḥ Ö,

³¹³ alnı ayını: elin ayagın Ö

463. Medh okıyup aña şenā itdi
Dehen-i cān-ıla du' ā itdi³¹⁴

YA' KŪB'UŃ (AS.) ŞĀMDAN KEN' ĀNA İRTİHĀLİ VE İŞ-ILA
MÜŞĀLAHASI HĀLİDÜR³¹⁵

464. Şoĥbet-i cennetüñ şoran ĥaberin
İtsün aĥbāb-ıla vaţan seferin³¹⁶

465. Anda ola 'ale'l-ĥuşuş ĥarīb
Görmege gider ola anı ĥarīb

466. Çünki ĥālī ĥatında İsrā'ıl
Turdı bu ĥālet-ile bir niçe yıl³¹⁷

467. Göñline tıldı ārzū-yı vaţan
Cānı maĥzın pür itdi bŭ-yı vaţan³¹⁸

468. Diledi kim kıla vaţan seferi
Gerçi var-ıdı 'İşdan ĥazeri³¹⁹

469. Hālını vākıf itdi ĥāline
Aldı destŭr irtiĥāline

K18b 470. Maşlaĥat gördi anı çün ĥālī
Virdi esbāb ü ni' met ü mālī

471. Bunca māl ü tavar ü ni' met-ile
Bunca cem' iyyet ü cemā' at-ile³²⁰

S18b, Ö16b 472. Göçdi Ya' ĥŭb mŭlk-i Ken' āna
Tā vire dil murādını cāna

473. Gerçi itdi vaţan diyārına seyr
'İşdan ummaz-ıdı ammā ĥayr

474. 'İş ĥöd tılmış-ıdı şevĥinden
Diler-idi vişāli zevĥinden³²¹

475. Ārzū eyler-idi Ya' ĥŭbı
Terk itmişdi ĥaşd-ı āşŭbı

³¹⁴ okıyup: okuyup K, Ö

³¹⁵ Bu başlık Ö'de yok.

³¹⁶ cennetüñ: cennetiñ S, K

³¹⁷ ĥālī: ĥāla S / çünki ĥālī ĥatında: ĥālī ĥatında çünki Ö / bu ĥālet-ile: ĥāla ĥatında S

³¹⁸ cānı: cān S, Ö

³¹⁹ var-ıdı: var ıdı Ö / var-ıdı 'İşdan: 'İşdan var-ıdı K,

³²⁰ ni' met-ile: ni' met ile Ö

³²¹ diler-idi: diler-idüm S/ vişāli: vişāl Ö

476. Geldiler çün vañan diyârına
   İřuñ uğradılar şikârına
477. Çünki Ya  k b aña nig h itdi
  avfdan kend zin pen h itdi
478. Didi etb  ma ki şol  dem
 şorar-ısa kim ñ durur bu  ařem³²²
479. Diyesiz bu cem  ate server
   İşa hem-r h-ımiş ezelde meger³²³
480.   İş ç n şordı bildi bu  aberi
  h id p  oldı yaş-ıla başarı
481. Ç nki Ya  k b aña naşar kıldı
 Vaşlına iştiy kını bildi
482. C nı b -şabr u iştiy r oldı
 Perdeden  ıkđı  şik r oldı³²⁴
483. Ağlaşup şarmaşup g rişdiler
 Birbiri  h lini şoruşdılar
484. İki bile geldiler şehre
    n-ı vuşlatdan aldılar behre³²⁵
- K19a 485. Ç n barışdılar ol b r derler
  oldı c n-ı  as da  zerler
486. Et   dırnağ arasına girme
 P k z tuña b -yı bed virme³²⁶
- S19a R H L N   D R-I FEN DAN R HLET  VE Y SUF  (AS.)
   AMMES N N MEVEDDET  VE B - Y NET  ILE Ç N AÑA
 B HT N  İK YET D R
487. R zig ruñ bu k rid r ezeli
 B -ser eyler kime şunarsa eli
-  17a 488. Kime kim vire bir piy le şar b
 Tiz i  r r  anağ  anağ tiz- b

³²² kim ñ-d r r: kimiñ-d r r S, K /  ařem:  ařem  

³²³ hem-r h-ımiş: hem-r h imiş  

³²⁴ oldı: o S, K

³²⁵    n-ı vuşlatdan:  un-ı vuşlatdan K,  

³²⁶ dırnağ:  rnađ K,   / p k z tuña: p k-i z tuña  

489. Göñlin añun ki bir dem eyleye şād
Yüz yıl itdürür aña biñ feryād
490. Mār-ı pīçidedür felek yidi kıat
Dāyim ola mı hayye içre hayāt
491. Çünki Ken‘āna geldi İsrā‘ıl
Yüklü oldu o yıl yine Rāhıl³²⁷
492. Ayı vü günü çün temām oldu
Toğdı Binyāmīn anası öldi³²⁸
493. Sebeb eyledi vaz‘ -ı hamli Celīl
Rihlet itdi bu hāneden Rāhıl
494. Kaldı Yūsuf iki yaşında yetīm
‘ Ammesi aña şefkat itdi ‘ aẓīm
495. Bisledi anı ‘ ammesi İnās
Oldı Yūsuf aña eḥabbü’n-nās
496. Çünki buldı nihāli neşv ü nemā
Oldı andan müşerref arz u semā³²⁹
497. Oldı zībā nihāli ḥōş-reftār
Oldı şīrīn lebi şeker-güftār³³⁰
- K19b 498. ‘ Ammesi anı eyle sevdi temām
Ansuz itmezdi bir nefes ārām
499. Gice me‘vāsı-y-ıdı āğūşı
Gündüzin meskeni-y-ıdı dūşı³³¹
- S19b 500. ‘ Ammesinüñ egerçi yāri-y-ıdı
Pederinüñ de ğam-güsārı-y-ıdı³³²
501. Balsa andan gözini ırmaz-ıdı
Cānı gibi cihāna virmez-ıdı³³³

³²⁷ yüklü: yüklü Ö

³²⁸ Bünyāmīn: Binyāmīn S, K, Benyāmin Ö

³²⁹ nihāli: nihāl Ö

³³⁰ nihāli: cemāli Ö, nihāl ü K / lebi: leb ü S, K

³³¹ me‘vāsı-y-ıdı: me‘vasıyıdı Ö / meskeni-y-ıdı: meskendi Ö

³³² pederinüñ: pederiniñ S / ğam-güsārı-y-ıdı: ğam-güsār idi Ö

³³³ gibi cihāna: bigi cihān Ö

502. Didi ĩnāsa rıfķ u ĩnet-ile
Beni ıap yaķ fıraq u ĥasret-ile
503. Niķe ditrersin ũstine ķun bĭd
Bũsitānumda yaraşur bu ferĭd³³⁴
504. Beni ıap eyle Yũsufumdan dũr
Şimdiden girũ aña vir destũr
- Ö17b 505. Gerķi gŕndũrdi mũnisi ĩnās
Ol cilā eyledi cilāsını pas
506. Ŗalbini pũr-kũdũret itdi melāl
Ĥĭle tedbĭrin eyledi fi'l-ĥāl
507. Tā ala Yũsufi atasından
Pāk ola gŕnli guşşa pasından
508. Gũzer itdũkde ĥazret-i pederi
Ŗalmış-ıdı aña meger kemeri³³⁵
509. Ne kemer vaşla-i sa' ādet-idi
Her ne ĥaste ķuşansa şıĥĥat-idi³³⁶
510. Yoĝ-iken Yũsufuñ meger ĥaberi
Mekr eliyle ķuşatdı ol kemeri
511. Ŗuşadup anı virdi Ya' ķũba
Kemerin muĥkem itdi āşũba
512. Ŗũnki girdi miyān-ı ĥānesine
Ťutdı bilin kemer bahānesine³³⁷
- K20a 513. Kemerũm gitdi diyũ eyledi āĥ
Ĭşiden oldu ĥāline āĝāĥ³³⁸
514. Didi ķanķı kem erdedũr bu kemer
Ah kim gitdi yādigār-i peder
- S20a 515. Sever-idũm diyũp cihāndan anı
Ĭstedi irdũĝi miyāndan anı³³⁹

³³⁴ niķe: nice Ő / bũstānumda: bũsitānumda K / yaraşur: yaşarur K

³³⁵ aña meger: meger aña Ő

³³⁶ sa' ādet-idi: sa' ādet idi Ő / şıĥĥat-idi: şıĥĥat idi Ő

³³⁷ miyān-ı ĥānesine: miyān ĥānesine S, K

³³⁸ kemerũm: kemerim S, K / ĥāline: āĥına Ő

³³⁹ 515-519. beyitler ile 520-524 arası beyitler Ő'de yer deĝiştirmiştir.

516. Anca teftiş ü bunca diřķāt-ile
Geldi Yūsuf miyāna nevbet-ile
517. Yoğ-iken çılca fitne cānında
Kemerı buldılar miyānında
518. Ol zemān eyle-y-idi řer^ç -i resūl
Düzd olurdu metā^ç issine řul³⁴⁰
519. Yūsufı aldı gitdi hānesine
Vaşla irdi kemer bahānesine
520. Hātırın Yūsuf-ıla eyledi řād
Dār-ı ğamdan olınca tā āzād³⁴¹
521. Çün şodı bu cihān taşarrufını
Buldu Ya^ç řüb yine Yūsufını³⁴²
522. Mihri varduķca ğālib oldu aña
Gice gündüz muřāhib oldu aña
523. Anuñ-ıla olurdu her kārı
Anuñ-ılaydı cümle bāzārı
524. Her ne yirde ki aña evlādın
Cāndan añardı Yūsufuñ adın
- Ö18a 525. Nazar eylese anlara geh ğāh
Cān göziyle iderdi aña nigāh
526. İhtiyārī degül çü kār-ı şulüb
Nice ma^ç zūr olmaya Ya^ç řüb³⁴³
527. Dil-rübāsı ^çale'l-şuşuş anuñ
Ařseni-y-idi nev^ç -i insānuñ
- K20b 528. Çünki yidi yaşı temām oldu
Hüsni-i hulķ ehline imām oldu³⁴⁴
529. Hüsni māt itdi māh-ı çār-dehi
Şaddine bende oldu serv-i sehi³⁴⁵

³⁴⁰ eyle-y-idi: öyle-y-idi Ö

³⁴¹ dār-ı ğamdan: derd-i ğam Ö

³⁴² çün: çünki S, K

³⁴³ degül: degil S, K / ma^ç zūr: mağrūr Ö

³⁴⁴ oldu: o S

³⁴⁵ bende oldu: bendeyidi K

- S20b
530. Yüzi āyīne gibi şāfi-y-idi
Sözi cān ḥastesine şāfi-y-idi
531. Aşmasa bürka^c ını dīdāra
Şu^c lesi düşer-idi dīvāra
532. Pāy-i taht-ı cemāl-idi lāmı
Birbirinden yig-idi endāmı³⁴⁶
533. Arasañ gevdesinde kıldan eşer
Mūya beñzer miyān olaydı meger³⁴⁷
534. Kaşı mihrāb-ı şaff-ı ehl-i şafā
Gözi aşhāb-ı^c ışka^c ayn-i belā³⁴⁸
535. Aşfiyā būsitānı servi-y-idi
Ma^c rifet bāğınuñ tezervi-y-idi³⁴⁹
536. Dürr-i manzūm esīr-i dendānı
Cāna zindān-ıdı zenaḥdānı³⁵⁰
537. Ol ki yokdan cihānı var itdi
Dehenini şeker-nişār itdi³⁵¹
538. Hüsni bīrūn ḥadd-i insāndan
Āfitāb-ıdı^c ālem-i cāndan³⁵²
539. Nice cān maẓhar-ı cemāl-i cemāl
Anuñ-içün severdi İsrā^ıil³⁵³
540. Aña ta^c līm iderdi^c ilm ü hüner
Bir dem andan ırmaz-ıdı naẓar
- Ö18b
541. Az yaşında çoğaldı^c irfānı
Ḥased itdiler aña ilhvānı
542. Gerçi kim cümlesi mükemmel-idi
İlla Yūsuf bulardan ekmel-idi³⁵⁴

³⁴⁶ pāy-i taht: pāy-taht K / cemāl-idi: cemāl idi Ö

³⁴⁷ kıldan: müdan Ö

³⁴⁸ belā: ^c anā K

³⁴⁹ bāğınuñ: bāğınuñ S / tezervi-y-idi: tezevri-y-idi Ö

³⁵⁰ cāna zindān-ıdı: çāh-ı zindān-ıdı Ö

³⁵¹ dehenini şeker-nişār itdi: dehen-i şekkerin nişār itdi S, K

³⁵² āfitāb idi Ö

³⁵³ anuñ-içün: anuñ için Ö

³⁵⁴ mükemmel-idi: mükemmel idi Ö / illa: illā Ö / ekmel-idi: ekmel idi Ö

- K21a 543. Gördiler anı yig sever Ya' kûb
İtdiler kaçd-ı fitne vü aşûb
544. Cümle tutmuşlar-ıdı hıleye rû
Tā ki Ya' kûb olaydı aña ' adû
- S21a 545. Ol binānuñ ki 'āmiri Hağdur
Yıkmağ isteyen anı ahmağdur
546. Şem' kim Hağ yağa nice söyünür
Her ki pûf dirse sebleti köyünür

YŪSUFUÑ BENŪ'L- 'ALLĀT İHŪVETİNÜÑ 'ALEYHİMŪ'S-
SELĀM 'İLEL-İ 'ADĀVETİDÜR Kİ BİRİSİ 'İYDDE
ZİYNETİDÜR³⁵⁵

547. Hağzer eyle gönül aķāribden
Ĝāfil olma şaķın ' aķāribden
548. Dāyim olmaz belā-yı đarbet-i niş
Müstemirdür veli ' adāvet-i h' iş
549. Dār-ı dünyāda olmasa āfāt
Cāna ' illet yiter benū'l- ' allāt
550. Belki haşmuñ durur hışım didigüñ
Zehr içürür saña ğamın yidügün³⁵⁶
551. Haşed eyler kemāle irseñ eger
Ferağ olur melāle irseñ eger
552. Hem döger zŷlm-ile hem ağlama dir
Kağ' ider vaşlı ' uğde bağlama dir
553. Ğam virür saña ğam-ğüsār olana
Sem virür gülşenüñde mār olana³⁵⁷
554. Az görünür gözine çok keremüñ
Çok belā olur aña az elemün³⁵⁸
555. Her kimüñ kim qarini olmaya yār
Vağanında ğarib olur nā-çār³⁵⁹

³⁵⁵ Yūsufuñ: hağzet-i Yūsuf Ö / ' adāvetidür: ' adāvetleridür K / "birisi" Ö'de yok

³⁵⁶ haşmuñ-durur: haşmındurur S, Ö

³⁵⁷ gülşenüñde: gülşeniñde S, K

³⁵⁸ keremüñ: keremiñ S / elemün: elemiñ S

³⁵⁹ kimüñ: kimiñ S

- K21b 556. Hurrem oldur ki h̄işi yok anuñ
H̄işden dilde rişi yok anuñ
- Ö19a 557. Münkir-iseñ eger bu guşşāya sen
Nazar eyle gönül bu kışşāya sen
DĀSTĀN³⁶⁰
- S21b 558. Bülbül-i bāğ-ı kışşā-ı Yūsuf
Dir ki esbāb-ı guşşā-ı Yūsuf
559. Bir niçe def a vāki^ç olmuş-ıdı
İhveti gönli kine tolmış-ıdı³⁶¹
560. Biri budur ki rüz-i^ç iyd oldu
Ferah u^ç iyş-ile cihān toldı
561. Toıdı Ken^ç ān diyārına şādī
Hulle-y-ile bezendi şimşādī
562. Hüblar zeyn olundu ziver-ile
La^ç l ü yāķūt ü dürr ü gevher-ile
563. Geydi gül yüzlüler gülistānī
Hüsn ü hulķuñ bezendi büstānī³⁶²
564. Çünki zeyn itdi Yūsufi Ya^ç ķüb
Toıdı etrāfa reşk-ile āşüb
565. Sünbülü sāye itdi lālesine
Şāne urdı kaçan külālesine³⁶³
566. Taradı vü yudı gülāb-ıla
Urdı kāfūrı müşk-nāb-ıla³⁶⁴
567. Şaldı kitfeynine müselsel idüp
Nergesin naz-ıla mūkahhal idüp³⁶⁵
568. Ol ķamīşi ki geydi İbrāhīm
Gülşen olduķda aña nār-ı^ç azīm

³⁶⁰ Bu başlık S ve K’de yok.

³⁶¹ kine: kınle Ö

³⁶² gül Ö’de (كول) şeklinde yazılmıştır.

³⁶³ sünbülü sāye itdi lālesine: sünbül lāle (خ) itdi (ا) sāyesine Ö

³⁶⁴ urdı kāfūrı: ezdi kāfūr Ö, urdı kāfūru K

³⁶⁵ nergesin: nerges Ö

569. Emr olup Cebrā 'ile hāzretten
Ki getürmişdi anı Cennetden
570. Virdi egnine Yūsufuñ Ya' k̄ub
Geydi Rıdvāna döndi ol maḥbūb
- K22a 571. Kemerin çün kuşatdı İshākuñ
Qalması ' aklı kılca ' uşşākuñ
572. İlla ihvānı pür-ḥased oldı
Ne ḥased her biri esed oldı³⁶⁶
- S22a, Ö19b 573. Didiler çünki aşlımuz birdür
Cinsimüz belki faşlımuz birdür
574. Nice ḥadde irişdi iş bu yetīm
Ki atamız katında oldı kerīm³⁶⁷
575. Bu nice oldı qardaşıyla ' aceb
Oldılar atamuza bizden eḥab³⁶⁸
576. Çün qodı bizi anı sevdi hemīn
Oldı anuñ işi dālāl-i mübīn³⁶⁹

قوله تعالى اذ قالوا ليو سف و اخوه احب الى ابينا منا الى آخر الآية³⁷⁰

BU 'İLLET ' AŞĀ-YI BĀĠ-I CENNETDÜR Kİ PEYK-İ VAḤY
RİSĀLET-İ YŪSUF (AS.) KERĀMET GETÜRDİ³⁷¹

577. Ḥaber-i rāvī-yi fesāne budur
Ḥasede bir daḥı baḥāne budur³⁷²
578. Dir ki şaḥn-ı serāy-ı Ya' k̄ubī
Bir ağaç zāhir itdi çün Ṭübī
579. Ḥāzret-i Ḥızır gibi ḥaḍrā-pūş
Ehl-i dem gibi ḥālī vecd ü ḥurūş³⁷³

³⁶⁶ illa: illā Ö

³⁶⁷ işbu: gör bu K / bu beyit Ö'de sonradan eklenmiştir.

³⁶⁸ Bu nice oldı qardaşıyla ' aceb: nice ola ḥālümüz bunuñla ' aceb S / bu nice: bunca Ö / oldılar atamuza: oldı bu atamuza S

³⁶⁹ anuñ: anıñ K

³⁷⁰ Ö / Âyet: "Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevgilidir." (Yūsuf: 12/8)

³⁷¹ ' aşā-yı bāġ-ı cennetdūr ki peyk-i vaḥy risālet-i Yūsufa (as.) kerāmet getürdi Ö

³⁷² fesāne: fīsāne K

³⁷³ ḥālī: ḥāl Ö

580. Sāyesinüñ hevāsı Āb-ı hayāt
Kāmet-i yār gibi hoş-ḥarekāt
581. Dilrübālar mişāli kāmimde
Evliyā gibi istikāmimde
582. El götürmiş du^c ā-y-içün budağı
Berginüñ zikre deprenür tudağı³⁷⁴
583. Bunca ḥüsn-ile anı Rabb-i Ḥakīm
İtdi bir hoş kerāmet-ile kerīm
- K22b 584. Oğlı toğsa resūl-i Ken^c ānuñ
Bir budağı biterdi hem anuñ
585. Aña neşv ü nemāda hem-ser olup
^c Āķibet kaddine berāber olup
- S22b 586. Başa oğlan belāgata ayağı
Alur-ıdı o sebze-gün tabağı³⁷⁵
587. Emr-i Ḥaqq-ıla ol dıraht-ı bülend
Virmedi şāḥ Yūsufa mānend
588. Kadd-i Yūsuf mişāli zībā şāḥ
Bildi bitürmez olmadı güstāḥ³⁷⁶
- Ö20a 589. Didi bir gice atasına nihān
İy nişānsuz kātında ^c ālī-şān³⁷⁷
590. Dileseñ n'ola Rabb-i ^c izzetden
Bir ^c aşā virse bāğ-ı cennetden
591. Baña miḥnet deminde yār olsa
Ġuşşā vaktinde ġam-güsār olsa³⁷⁸
592. Her ne yirde ki ceng-sāz olsam
İḥvetüm üzre ser-firāz olsam
593. Tutdı Ya^c kḥub Yūsufuñ sözüni
Ḥaqqā tutdı tazarru^c ı yüzünü³⁷⁹

³⁷⁴ berginüñ: berginiñ S / tudağı: tuḥağı K

³⁷⁵ başa: başsa Ö / belāgata: bulūga Ö

³⁷⁶ mişāli: mişāl Ö / Bu beyit S'de yok.

³⁷⁷ nişānsuz: nişānsız Ö

³⁷⁸ olsa: ol S

³⁷⁹ tazarru^c ı: tazarru^c Ö

594. Peyk-i vaḥy irdi milk-i sermedden
Ki getürdi ‘aşā zebercedden³⁸⁰
595. Görmemiş zaḥm-ı tîşe ḍarb-ı teber
Ne şecerdür ne āhen ü ne ḥacer³⁸¹
596. Didi bu tuḥfe-i İlähîdür
Bendeye faẓl-ı pâdişâhîdür
597. Yūsufa irdi çün bu kuvvet-i dest
İtdi püşt-i ḥasûdı guşşa şikest³⁸²
598. Tîr oldı cigerlerine ‘aşā
Diken oldı nazarlarına ‘aşā
- K23a 599. Ol ‘aşāya diküp ḥased nazarın
Her biri mekre bağladı kemerin

BU ‘İLLET YŪSUFUÑ (AS.) KA‘BE-İ CEMĀL-İ VŪCŪDINA
KEVĀKĪB Ü ŞEMS Ü KĀMER SŪCŪDIDUR KĪ AÑA CEVĀD-
I KERĪMŪÑ CŪDIDUR³⁸³

- S23a 600. Açma rāzı ki zār olmayasın
Mihnet ü derde yār olmayasın
601. Şağla sırrı ki ser selāmet ola
Sırrı izhār iden melāmet ola³⁸⁴
602. Fikrini zıkr iden figār oldı
Āşikāre olan şikār oldı³⁸⁵
603. Çünki ola zebān-ı şem‘ dirāz
Tār olur meclis anı kesmese kāz³⁸⁶
- Ö20b 604. Niçe ser var ki ger zebāna gele
Niçe cānlar revān dehāna gele³⁸⁷
605. Dil ḳafes rāz mürğ-i vaḥşîdür
Mürğ-i vaḥşî ḳafesde yaḥşîdur

³⁸⁰ milk: mülk K

³⁸¹ zaḥm-ı tîşe ḍarb-ı teber: ḍarb -ı tîşe zaḥm -ı teber Ö

³⁸² kuvvet-i dest: kuvvet ü dest S / itdi püşt-i ḥasûdı guşşa şikest: itdi guşşa ḥasûd püşt şikest Ö

³⁸³ ka‘ be-i cemāl-i vücūdına: ka‘ be-i cemāline K

³⁸⁴ ser: sırr Ö / “ola” S’de yok.

³⁸⁵ fikrini: fikr Ö

³⁸⁶ zebān: zübān S, K

³⁸⁷ ser: sır K / zebāna: zübāna S, K

606. Çün afesden bu vaı bula nect
Anı kim uta ıfz ide heyht³⁸⁸
607. Çünki serv oldu ol nihl-i ceml
Ömri eyymı oldu on iki sl³⁸⁹
608. Hsni ayınu oldu çar-dehi
ul idindi ncm ü mihr ü mehi³⁹⁰
609. Anu-içn dşinde ol dilber
Gördi on bir ncm ü Şems ü amer³⁹¹
610. Bende gibi iderler ana scd
Göricek anı ol laıf-vcd
611. Gldi luf-ıla Őem -i andnı
Gördi Ya b aladı anı
612. Açdı çn nergesin gl-i sr-b
İtdi atasına ikyet-i b
- K23b ³⁹²یا ایت انی رایت احد عشر کوکبا و الشمس و القمر رایتم لی ساجدین³⁹²
613. Didi Ya b ana ki cn-ı peder
Őem -i andn-ı nedn-ı peder
614. Hbdur bunı ayn itme
Ehl-i destna dstn itme³⁹³
- ³⁹⁴قال یا بنی لا تقصص رؤیاك علی اخوتك فیکیدو لك کیدا³⁹⁴
- S23b 615. Dime ivna bunı zinhr
Hbdan fitne olmasun bdr
616. H tel seni gzde ide
Şadef-i leme ferde ide
617. Hb tevlin eyleye talm
Olasın bu kermet-ile kerm

³⁸⁸ afesde: afesden S / Bu beyit K'de yok.

³⁸⁹ Ömri: Ömr Ö

³⁹⁰ hsni: hsn S / ayınu: ayınu S / oldu: ola S

³⁹¹ anu-içn: anı-içn K

³⁹² yet: “Babacığım! Gerçekten ben (ryada) on bir yıldız, güneş ve ayı gördüm, gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı (demişti.) (Ysuf: 12/4) / Bu başlık S ve Ö'de yok.

³⁹³ hbdur: kimseye Ö

³⁹⁴ yet: Babası Şöyle dedi: “Yavrucuğum! Ryamı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar” (Ysuf: 12/5) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

618. Saña itmām ide ni‘ metini
Ki müyesser kıla risāletini

619. Bu şerefde temām ola zeynūñ
Nite kim eyle-y-idi ceddeynūñ³⁹⁵

قوله تعالى و كذلك يجتبيك ربك و يعلمك من تأويل الا حاديث
و يتنم نعمته عليك و على آل يعقوب كما اتمها على ابويك
من قبل ابراهيم و اسحاق ان ربك عليم حكيم³⁹⁶

620. Yūsufa düşden oldı bunca ta‘ ab
‘ İzzetine dağı düş oldı sebab

Ö21a 621. H̄‘ābdan gördüğü şafā vü cefā
‘ Āķibet h̄‘āb oldı cümle añā³⁹⁷

622. Belki h̄‘āb içre gördi ol h̄‘ābı
‘ Ārif olmaz bu kışşadan ābī

K24a İHVET-İ YŪSUFUÑ ‘ ALEYHİ’S-SELĀM BİRBİRİ-Y-İLE
MEŞVERETİDÜR Kİ OL NŪR-I DİDEYİ YA‘ ĶŪBDAN
‘ ALEYHİ’S-SELĀM DŪR İDELER³⁹⁸

623. Perde-i rāzı açsa sırr-ı ķader
Ne ķadar ķādir ola setre beşer

624. Çünki sevķ ide bir işi taķdīr
Anı ‘ avķ ide bile mi tedbīr

625. İhveti çün bu h̄‘ābı gūş itdi
Esed oldı ģased ģurūş itdi

S24a 626. Cümlesi ta‘ n idüp didi ki peder
Eylemez oldı fark-ı nef‘ u zarar³⁹⁹

627. Oldı tıfla tufeylī miskīn pīr
Aldadı anı zīver-i tezvīr⁴⁰⁰

628. İnanup ol devr ü dūrūğına
Göñlini şem‘ ider fūrūğına⁴⁰¹

³⁹⁵ zeynūñ: zeyniñ S / ceddeynūñ: ceddeyniñ S

³⁹⁶ Āyet: “İşte Rabbin seni böyle seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak’a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakup soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Yūsuf: 12/6)

³⁹⁷ h̄‘āb: ģūb S, K

³⁹⁸ “‘ aleyhi’s-selām” K’de yok

³⁹⁹ fark-ı nef‘ u zarar: fark u nef‘ u zarar Ö

⁴⁰⁰ tufeylī: tufeyl K, Ö / zīver-i tezvīr: zīver ü tezvīr Ö

⁴⁰¹ Bu beyit K’de yok.

629. Zu‘m ider kim refi‘-i kadr ola ol
Āsumān-ı kemāle bedr ola ol
630. Ehl-i ‘izzet olup vücūdı anuñ
Bize lāzım ola sücūdı anuñ⁴⁰²
631. Biz neyüz belki māder-ile peder
Koyalar pāye-i seririne ser
632. Biz atamuza hādīmüz o degül
Hizmetine mülāzımuz o degül⁴⁰³
633. Gündüzin yazıda şubānı bizüz
Gice dārında pāsbān bizüz⁴⁰⁴
634. Düşmene kaçd iderse leşkeriyüz
Dōstlar arasında mefhariyüz
635. Tuymaz andan meger dūrūğ-ı şarih
Bizden anı neçün ider tercih
636. Gelüñ anuñ işini bitürelüm
Ya helāk idelüm ya yitürelüm⁴⁰⁵
- K24b 637. Vech odur gide aradan bu püser
Tā size hālī kıla vech-i peder⁴⁰⁶
638. Sa‘y idüp bu fesādı t̄arih oluñ
Gitsün ol soñra kıvm-i şālīh oluñ⁴⁰⁷

⁴⁰⁸ اقتلوا يوسف او اطرحوه ارضاً يخل لكم وجه ابيكم و تكونوا من بعده قوما صالحين

639. Didi Şem‘ün ki öldürüñ anı
Hilesinden hālāş idüñ cānı

640. Öldürüñ tā ki zāhir olmaya rāz
Tuymaya hālūñüzi her gāmmāz⁴⁰⁹

⁴⁰² anuñ: anıñ S, K

⁴⁰³ degül: degil S, K / hizmetine: hidmetine Ö

⁴⁰⁴ şubānı: şubān S, K / pāsbān: pāsubān S, K

⁴⁰⁵ anuñ: anıñ S, K / bitürelüm: bitürelim S / yitürelüm: yitürelim S / 636-668 arası beyitler Ö’de yok.

⁴⁰⁶ püser: piser K

⁴⁰⁷ “oluñ” S’de yok.

⁴⁰⁸ Âyet: “Yusuf’u öldürün ve onu bir yerlere atın ki, babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) sâlih kimseler olursunuz.” (Yūsuf: 12/9) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁴⁰⁹ hālūñüzi: hālīñüzi K

- S24b
641. Didi Rübîl pendümi işidüñ
Aşlıñuz dînine düşer iş idüñ⁴¹⁰
642. Ne kadar fitne-y-ise oğlandur
Nice katl idesiz müslümândur⁴¹¹
643. Kaşdımuз һod budur anı sürevüz
Bu degüldür dögevüz öldürevüz⁴¹²
644. İledüñ anı bir mağāraya dūr
Kalsun ol yirde bî-kes ü mehcūr
645. Olmasun şebden ayru sāye aña
Olmasun tebden özge vāye aña
646. Gürg ü rübāh-ıla qarîn olsun
Hem-demi āh-ıla enîn olsun
647. Olmasun gamdan özge anda yimek
Bulmasun nān meger ki kırş-i felek⁴¹³
648. Geçicek birki gün bu hālet-ile
Ölür anda belā vü şiddet-ile
649. Tiğımuza bulaşmadın kanı
Kesr olur tiğ-i mekr ü destānı⁴¹⁴
650. Çün Yehūdā bu kavli gūş itdi
Şefkati bahri dilde cūş itdi
651. Didi katl eylemeñ anı let-ile
Yıgdür öldürmeden bu hālet-ile
652. Teşne vü aç olmadan ādem
Deşne darbıyla ölse yig bir dem
- K25a
653. Gelüñ öldürmeñ anı çāha şaluñ
Çāh içinde fiğān u āha şaluñ⁴¹⁵
654. Şāyed ola қаза-y-ıla ser-i çāh
Kārbān-ı Dımışka menzilgāh⁴¹⁶

⁴¹⁰ işidüñ: işidiñ S / idüñ: idiñ S

⁴¹¹ müslümândur: müsülmândur S, K

⁴¹² degüldür: degildür S, degil kim K

⁴¹³ Bu beyit K'de yok.

⁴¹⁴ Bu beyit K'de yok.

⁴¹⁵ gelüñ: geliñ S, K / şaluñ: şalıñ S

⁴¹⁶ kārbān: kārubān S, kāruvān K

قال قائل منهم لا تقتلوا يوسف و القوة في غيابت
الجبى يلتقطه بعض السياراة ان كنتم فاعلين⁴¹⁷

655. Bulalar ol yetimi çāh içre
Ölmedin miḥnet-ile āh içre
- S25a 656. Bulup anı beşāret eyleyeler
Ṭurmayup seyre sür^ç at eyleyeler
657. Ya oğul idineler anı ya kul
Biz şafā-y-ıla qalavuz gide ol
658. Peder andan kese çü peyvendi
Mihir-ile aña gayrı ferzendi
659. Cümle ^ç ahd ü qarār eylediler
Bu işi ihtiyār eylediler
- YA^ç KŪBDAN (AS.) YŪSUFİ İḤVETİ (AS.) BAHĀNE-İ LŪ^ç B-
ILA İLTİMĀS VE ŞŪRET-İ LŪ^ç Bİ LİBĀS İTDŪKLERİDŪR⁴¹⁸
660. Kimde kim ola şāfi gevher-i kalb
Şāfi gevher gelür aña her kalb
661. Her ne ādem ki pür-küdüret olur
Cümle halkı küdüret ehli bilür
662. Zāhir aḥvālını gözetme erüñ
Bātinın gözle var-isa nazaruñ⁴¹⁹
663. Naqş-ı ādem derünidür iy yār
Şüreti levḥ-i sāde-y-ise ne var
664. Çın seher ṭurup ihvet-i Yūsuf
Dilleri pür-^ç adāvet-i Yūsuf
- K25b 665. Hurde-dān fitne-cüy hurd-büzürg
Şüreti ādemī vü sīreti gürg⁴²⁰
666. Himmeti eyle itdiler ol yevm
Açıla çeşm-i fitne qalmaya nevm

⁴¹⁷ Âyet: Onlardan bir sözcü, “Yusuf’u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki, geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksınız böyle yapın!” dedi. (Yūsuf: 12/10) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁴¹⁸ “(as.)” K’de yok

⁴¹⁹ erüñ: eriñ S / nazaruñ: nazarıñ S

⁴²⁰ Bu beyit K’de yok

667. Bir idüp aldamağa dillerini
Bağlayup zulum ü hayfa billerini
668. Bulmağ-içün devā bu derd-i sere
Geldiler cümle hāzret-i pedere⁴²¹
- S25b, Ö21b 669. Turdılar karşı pāy-i hizmet-ile
Söz kapusın açup belāğat-ile
670. Kahra mihri esās eylediler
Hışma hilmî libās eylediler⁴²²
671. Sözi sevķ itdiler münāsebet
‘Arz-ı sevķ itdiler muşāhabete⁴²³
672. Didiler vaķt-i seyr-i şahrādur
Şahn-ı şahrā tolu temāşādur
673. Yiri zeyn eyledi bahā-yı bahār
Bitdi gökde kevākib-i ezhār⁴²⁴
674. Nazar ehline ‘ibret oldu cihān
N’ola Yūsuf bizümle olsa revān⁴²⁵
675. Gönül açmağ-içün açıldı çiçek
Ko bu nevrüzü görsün ol küçek
676. Niçe bir ola gönça-veş mestür
Gül gibi gülsün aña vir destür⁴²⁶
677. Bize n’içün anı inanmazsın
Aña biz hayr şana şanmazsın⁴²⁷

قالوا يا ابانا مالك لا تأمنا على يوسف انا له لناصحن⁴²⁸

678. Gündür irte anuñ-ıla gidelüm
Ki qoyun güdelüm oyun idelüm

ارسله معنا غدا يرتع و يلعب و انا له لحافظون⁴²⁹

⁴²¹ 636-668 (dahil olmak üzere) arası beyitler Ö’de yok.

⁴²² hilmî: mihri Ö

⁴²³ muşāhabete: muşāhabeten Ö

⁴²⁴ yiri zeyn: yir yüzün Ö

⁴²⁵ bizümle: bizimle K

⁴²⁶ Niçe bir ola gönça-veş mestür: Niçe bir gönça-veş olup mestür Ö

⁴²⁷ n’içün anı inanmazsın: anı n’içün inanmazsın Ö / şanmazsın: şanmazsın Ö

⁴²⁸ Âyet: Babalarına şöyle dediler: “Ey babamız! Yusuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz.” (Yūsuf: 12/11) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁴²⁹ Âyet: “Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.” (Yūsuf: 12/12)

- K26a 679. Şekerin gāh şīr-nūş idelüm
Gāh geh pisterini dūş idelüm⁴³⁰
680. Servi olsa revān kolayınca
Seyr idelüm şu gibi pāyınca⁴³¹
681. Şayd idelüm geh āhū geh ħargūş
Vaḥşeti gide ide seyr-i vuḥūş⁴³²
682. Tā teferrücden ola ḥātırı şād
Ḥāne-i ḥabsden ola çün āzād⁴³³
683. Çeşm-i küdek ne deñlü görse ‘aceb
Göñlin açmaz nite ki lu‘b u tarab
- S26a 684. Didi Ya‘kūb söylemeñ bu sözi
Dilemen dūr ola gözüme yüzi
685. Görmez-isem cemālini bir dem
Tār olur çeşmüme ruḥ-ı ‘ālem
- Ö22a 686. Baña ansuz ne cān gerek ne cihān
Tende sıḥḥat olur mı olmasa cān
687. Gözüme nūr odur dilüme sürür
Gözümü itmesün Ḥudā bī-nūr
688. Korkaram ğaflet-ile bāzīde
Gidesiz siz o kıla yazıda⁴³⁴
689. Kurd ala cānumuñ kuzucağını
Ḥasreti yağa sīnem ocağını
690. Añdı anlara sözde çün kurdı
Şanasın oğrıya taş aındurđı
691. Gürgden ḥavfına anuñ ḥikmet
Ḥ‘āb görmişdi kórḫulu ğayet⁴³⁶

⁴³⁰ pisterini: pisterin Ö

⁴³¹ servi: serv Ö / pāyınca: yanınca Ö

⁴³² gide: gidüp K

⁴³³ “çün” S ve K’de yok. / ḥabsden: ḥabsinden Ö / āzād: āzād Ö

⁴³⁴ bāzīde: yazıda Ö / “siz” Ö’de yok.

⁴³⁵ Âyet: Babaları “doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersizken onu kurt yer diye korkuyorum” dedi. (Yūsuf: 12/13) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁴³⁶ anuñ: anıñ K / kórḫulu: kórḫulu Ö

692. Bildi kim ‘aynī olısar ya ‘ayān
Ya mişāli olısar āfet-i cān
- K26b 693. H‘ābda görmış-idi bir yüce tağ
Kullede kendü pür-fürüg ü ferāğ⁴³⁷
694. Yūsufi gördi қа‘ r-ı vādide
Oynar-iken şafā vü şādide
695. On kadar kurd aña yapışdılar
Şanasın loğmadur қапіşdılar⁴³⁸
696. Қаşd ider kendü ol araya gele
Yūsufi anlaruñ elinden ala⁴³⁹
697. Fetḥ olunmadı çün der-i dermān
Yir yarıldı vü Yūsuf oldu nihān
698. Uyanup çünki h‘āb-ı mış bildi
Hağğa şükr itdi çok şenā kıldı⁴⁴⁰
- S26b 699. Düşde tuş olsa bir belāya kişi
Şükr ü minnet olur uyansa işi⁴⁴¹
700. İbn-i ‘Abbās didi İsrā’ıl
Bildi çün h‘ābına nedür te’vıl⁴⁴²
701. Yūsufi virdi nite ihvetine
Ne-y-içün rāzı oldu ḥasretine⁴⁴³
702. Didi Hağdan kaçan ki gelse қаzā
Başarı ādemüñ olur a‘ mā
- Ö22b 703. Böyle virdi cevābı çün Ya‘ kḫub
Güş idüp anı zümre-yi āşüb
704. Didiler olma iy peder ğam-nāk
Bizüm-ile olıcağ aña çi bāk⁴⁴⁴

⁴³⁷ görmış-idi: görmışdi Ö / kullede: kullede Ö

⁴³⁸ kurd: kurt S

⁴³⁹ kendü: kendi Ö / anlaruñ: anlarıñ S

⁴⁴⁰ çok: vü Ö

⁴⁴¹ uyansa: uyana Ö

⁴⁴² İbn-i ‘Abbās: İbn-i ‘Abbāsa S, Ö

⁴⁴³ ne-y-içün: neçün Ö / ḥasretine: fūrkatine S

⁴⁴⁴ olma iy: olmasun Ö / Bizüm-ile olıcağ aña çi bāk: Bizüm ile olıcağ aña ne bāk Ö

705. Sen bilürsin bizüm şecā' atümüz
 ̇Kuvvet ü heybet ü şalābetümüz
706. ̇Darbumuzdan pelengi leng iderüz
 ̇Harbumuzdan nehengi deng iderüz
707. Dīv ̇tutsa bizümle ger küştī
 Muştumuzdan dü-tā olur püştī⁴⁴⁵
- K27a 708. Nice gürg olsa şīr-i merdüm-h̄'ār
 Cengimüz görse gürbeden ola h̄'ār⁴⁴⁶
709. Biz ki bir ̇kavmüz aşlımuz yeksān
 Yirse ̇kurd anı bize ola ziyān⁴⁴⁷
710. Birimüzden aqıtsalar ̇kanı
 Cümlemüzüñ ̇za' īf olur cānı
711. Oqıdılar bu resme çok destān
 İlla destūra olmadı dermān⁴⁴⁸

RŪY-I İLTİMĀS-I YŪSUFĀ (AS.) ̇TUTDUĖLARIDUR VE
 ANUÑ VESĪLESĪ-Y-İLE İCĀZET-İ YA' ̇ĖŪBA (AS.) ̇ĖĀRE
 BULDUĞLARIDUR

712. ̇Çünkü Ya' ̇kūb olara virmedi yüz
 Yūsufa ̇tutdılar yüzi düpdüz
- S27a 713. Didiler mevsim bahār oldı
 MürĖ-zār içre mürĖ-zār oldı⁴⁴⁹
714. Gül ' arūsını ̇Ėudret eyledi zeyn
 Nergese h̄üsni oldı ̇kurre-i ' ayn
715. Düzdi al vāleden tutuğ lāle
 Dizdi zīver ağ incüden jāle⁴⁵⁰
716. Sūsen itdi ̇cemende ' aĖd-i zebān
 Dilden irmeye tā ' arūsa ziyān⁴⁵¹

⁴⁴⁵ bizümle: bizimle K / dü-tā olur: olur dü-tā Ö

⁴⁴⁶ cengimüz: cengümüz K

⁴⁴⁷ aşlımuz: aşlımız S

⁴⁴⁸ illa: illā Ö

⁴⁴⁹ MürĖ-zār içre mürĖ-zār: MürĖ-zār-ile mürĖ-zār K

⁴⁵⁰ dizdi: düzdi Ö

⁴⁵¹ zebān: zübān S, K, Ö /

717. Çün cemāl-i sa^çide döndi şa^çid
Oldı sa^çy eyleyen şafāya sa^çid⁴⁵²
718. Aç gözüñ tur yuqaru h^çabuñdan
Nerges açılmadıñ türābuñdan⁴⁵³
- Ö23a 719. Genc-iken genc gibi olma nihān
Gel gülistāna gül gibi hāndān
720. Seyr it iy serv kim revān olduñ
Köhne ‘ālemde nev-cüvān olduñ
721. Seni lu^çb-ıla utmadın bu cihān
‘İyş-ile lu^çbet-ile sür devrān
- K27b 722. Aç teferrüc gözini geh gāhi
Gör bu āşār-ı raḥmet’ullāhi⁴⁵⁴
723. Ol kadar ögdiler temāşāyı
Ḥātır-ı Yūsuf oldu şaḥrayī
724. Her biri bunca dürlü kayd itdi
Lu^çb-ıla ol ğazālı şayd itdi⁴⁵⁵
725. Yūsufuñ cām-ı kalbi şāfi-y-idi
Keremi vü vefāsı vāfi-y-idi
726. Bunlaruñ sözlerini şandı vifāk
Añlamadı bularda hıkd ü nifāk
727. Cilve eyledi turdı ol tāvūs
Vardı Ya^çkūba eyledi pā-būs
- S27b 728. Didi iy baḥr-ı luṭf u kām-i kerem
Şem^ç-i hāndān-ı hānedān-i kerem⁴⁵⁶
729. Tıoyladıñ ḥalkı h^çān-ı şefkat-ile
Beni şād it bugün icāzet-ile
730. Merta^çı iḥvetümle geşt ideyin
Oynayup seyr-i kūh ü deşt ideyin⁴⁵⁷

⁴⁵² Bu beyit K’de yok.

⁴⁵³ yuqaru: yuqarı Ö / h^çabuñdan: h^çabiñdan S

⁴⁵⁴ Aç teferrüc gözini geh gāhi: Aç gözüñ ‘ibret ile baq gāhi Ö

⁴⁵⁵ bunca dürlü: bir dürlü Ö

⁴⁵⁶ baḥr-ı luṭf u kām-i kerem: luṭf u cūd u kām ü kerem Ö

⁴⁵⁷ merta^çı: ben daḥı Ö

731. Didi Ya'ķūb aña ki cān-ı peder
Ĝuşşada şādī-yi cenān-ı peder
732. Serv-i bālāña eyle sāye beni
Gitme luţf it ķoma belāya beni⁴⁵⁸
733. Olma iy nūr-ı dīde dīdeme dūr
Tā ʔola sīnemūñ serīri sūrūr⁴⁵⁹
734. Ol ķadar lābe eyledi bu nigār
Virdi Ya'ķūb icāzeti nā-ĉār
735. Yūsufuñ seyrine ĉü virdi rızā
İtdi cem' iyyet-i belāya şalā
- Ö23b 736. Her ķazā kim ola murād-ı nigār
Aña 'āşık rızā virür nā-ĉār
- K28a 737. Dilberuñ ĉün murādı ola firāk
Fürķatiyle şafā sürer 'uşşāk⁴⁶⁰

ŞİFAT-I ŞEB Ü TERAĶĶUB-I FÜRĶAT-İ AŞÜBLA ZĀRİ
YA'ĶŪB (AS.)⁴⁶¹

738. Ćün yine nūr-ı dīde-yi gerdün
İtdi ħalvet-serā-yı şebde kümün
739. Yine bir yire geldi 'āşık u yār
Biri gülzār u biri bülbül-i zār⁴⁶²
740. Yatdı Ya'ķūb o gice Yūsuf-ıla
İtdügi va' deye te'essüf-ile
741. Yummadı ikisi de gözlerini
Urdılar birbirine yüzlerini
- S28a 742. Birinüñ 'aķlı fikri şaĥrāyī
Biri gözden aķıtdı deryāyī⁴⁶³
743. Birinüñ seyr-iĉün gözinde seher
Birinüñ hier-iĉün dilinde seĥer⁴⁶⁴

⁴⁵⁸ belāya: belāda S, K

⁴⁵⁹ serīri: sarāyı S, K

⁴⁶⁰ dilberuñ: dilberin K

⁴⁶¹ teraĶķub: teraĶķut S, / aşübla: dil-i aşübla K

⁴⁶² 'āşık u yār: 'āşık u zār S, K

⁴⁶³ birinüñ: biriniñ S, K / 'aķlı: 'aķl u K, 'aķl Ö

⁴⁶⁴ 742-743. beyitler Ö'de yer deĝiştirmiştir. / birinüñ: biriniñ S, K / seyr-iĉün: seyr ĉün S, seyr ĉün Ö / hier-iĉün: hier iĉün S, hier ĉün Ö

744. Biri pür-şevk-i lu^ç bet ü seyrān
Biri destūr emrine hayrān
745. Biri dir vā firāk-ı kurre-i ^ç ayn
Biri bilmez nedür hikāyet-i beyn
746. Biri eydür ki şeb dırāz oldı
Biri dir ^ç ömr gibi az oldı⁴⁶⁵
747. Şubḥ-gāha biri nigāh eyler
Birisi fūrkat-içün āh eyler⁴⁶⁶
748. Bu yaña cem^ç olup bürāderler
Cümlesi ḥışm-ıla pür-āzerler⁴⁶⁷
749. Şādılıḳdan ḳamusı itmedi ḥ^ç āb
Ḳahr u zulme iderler-idi şitāb
750. Tatlu söze çü Yūsuf aldandı
Bunlaruñ etmegi yağa bandı⁴⁶⁸

K28b

ŞIFAT-I RŪZ YŪSUFUÑ (AS.) SEYRĀNA NE SEYRĀN
CEVR-İ İḤVĀNA VE CÜBBŪ'L-ḤAZĀNA GİTDÜGİDÜR

Ö24a

751. Gice geçdi çün irdi vaḳt-i seḥer
Mışr-ı ḥāver ^ç azizi itdi sefer⁴⁶⁹
752. ^ç Azm-i şahrā-yı nālgün itdi
Lu^ç bı günden güne füzün itdi⁴⁷⁰
753. ^ç Aks-i Yūsuf mı düşdi gerdūna
Oldı ālūde dāmeni ḥūna⁴⁷¹
754. Çeşm-i Ya^ç ḳüb gibi her aḥter
Cevr-i devr-ile oldılar bī-fer
755. Turdı Ya^ç ḳüb cāme-ḥ^ç ābından
Āh itdi felek şitābından⁴⁷²

⁴⁶⁵ ^ç ömr: ^ç ömri Ö

⁴⁶⁶ şubḥ-gāha: şubḥı-gāha S, K, şubḥ-gāh Ö

⁴⁶⁷ bu: bir Ö

⁴⁶⁸ bunlaruñ: bunlarıñ S

⁴⁶⁹ ^ç azizi: ^ç aziz K, Ö

⁴⁷⁰ lu^ç bı: lu^ç b Ö

⁴⁷¹ ^ç aks-i Yūsuf: ^ç aksi Yūsuf Ö

⁴⁷² āh itdi: āh kıldı S

- S28b
756. Biraz ağladı kuçdı Yūsufını
Eyledi zīneti tekellūfını⁴⁷³
757. Sünbūlin yudı mā-i verd-ile
Öpdi ağladı anı derd-ile
758. Ol legende yudı ki Cebrā ʿil
Aldı Cennetden ol zemān ki Ḥalīl⁴⁷⁴
759. Diledi oğlın eyleye kurbān
Çoç fidā itdi ḥazret-i Raḥmān
760. Legeni aldı geldi Cebrā ʿil
Aña aqıtdı ḥūn-ı kebşi Ḥalīl
761. Anı saqlardı āl-i İbrāhīm
Aña ḥürmet iderler-idi ʿ azīm
762. Kōdı Yaʿ k̄ūb yire çün legeni
Tā yuna anda Yūsufuñ bedeni⁴⁷⁵
763. Lerze eyledi ol legen nāgāh
Anı Yaʿ k̄ūb görüp eyledi āh
764. Görmedi ḥayr lerze-i legeni
Ḥavf-ıla lerze itdi cān u teni
765. Didi yā Rabbī sen oñar kārı
Benden ayırma sevgülü yāri⁴⁷⁶
- K29a
766. Yūsufuñ sünbūlini yağlar-ıdı
Bağrı yağın eridüp ağlar-ıdı
767. Yağladı ol yağ-ıla kim Cebrā ʿil
Getürüp dürtinürdi İsmā ʿil⁴⁷⁷
768. Nergesini mūkāḥḥal itdi anuñ
Zīnetini mükemmel itdi anuñ⁴⁷⁸
769. Güli üzre şalup külālesini
Çoçdı bir dem güliyle lālesini

⁴⁷³ tekellūfını: tekellūfını S

⁴⁷⁴ 758. beyit 2. dize, 759 ve 760. beyit 1. dize Ö' de sonradan eklenmiştir.

⁴⁷⁵ anda Yūsufuñ bedeni: Yūsufuñ(خ) anda(ا) bedeni Ö

⁴⁷⁶ yā Rabbī: yā Rabb Ö

⁴⁷⁷ Yağladı ol yağ-ıla kim Cebrā ʿil: Ol yağ-ıla kim anı Cebrā ʿil S, K / dürtinürdi: dürtünürdi Ö

⁴⁷⁸ anuñ: anıñ S, K

- Ö24b 770. Didi iy çeşmüme ziyā Yūsuf
Yüregüm derdine devā Yūsuf⁴⁷⁹
- S29a 771. Ol zemān kim Ḥalīle Cebrā^ʿil
Aldı geldi fidā-yı Rabb-i Celīl⁴⁸⁰
772. Bile getürdi bir kāmīş-i kerīm
Tā giye anı ibn-i İbrāhīm⁴⁸¹
773. Yaşda sen deñlü-y-iken İsmā^ʿil
Anı geydürmiş-idi aña Ḥalīl⁴⁸²
774. Ben daḥı yaşda olıcaḡ o kadar
Anı geydürmiş-idi baña peder
775. Dimiş-idi baña bir oḡluñ ola
Ki cihāna cemāli vaşfi tola⁴⁸³
776. Baña sīmāda ol ola mānend
Cem^ʿ ide niçe ḥulḡı ol ferzend
777. Şebeh-i Ādem ola şüretde
Bedel ola Ḥalīle ḥulletde
778. Nevḥa-i Nūḥ ü ḥikmet-i İdrīs
Cem^ʿ olup anda ḥalḡa ola re^ʿīs
779. Aḡseni olıardur ol beşerüñ
Adını Yūsuf eyleñ ol püserüñ⁴⁸⁴
- K29b 780. Dilerem sen de gey o pīreheni
Göreyin bir dem anuñ-ıla seni⁴⁸⁵
781. Bilmezem bir daḥı görem mi yüzüñ
Bir daḥı gūş idem mi tatlu sözüñ
782. Geydi Yūsuf kaçan o pīreheni
Ṭūra ṭa^ʿ n itdi şüret-i ḡaseni⁴⁸⁶
783. Ḥaḡ ne ḡoş ṭāli^ʿ eylemiş anı
Oldı cān maṭla^ʿ ı girībānı

⁴⁷⁹ yüregüm: yüregüm S,

⁴⁸⁰ Rabb-i Celil: Rabb-i Ḥalil Ö

⁴⁸¹ kāmīş-i kerīm: kāmīş-i İbrāhīm Ö

⁴⁸² geydürmiş-idi: geydürmişdi Ö

⁴⁸³ cemāli vaşfi: cemāl vaşf Ö

⁴⁸⁴ beşerüñ: beşeriñ S / püserüñ: püseriñ S / yazmada piser S, K, Ö

⁴⁸⁵ göreyin: göreyim Ö

⁴⁸⁶ Ṭūra: Ḥūra Ö

784. Çün şarındı ridā-yı İshāķı
İrdi farkına devlet-i bākī
785. Bağladı biline o bedr-i aşıl
Kemerı kim kuşandı İsrā'ıl⁴⁸⁷
- S29b 786. Geydi Yūsuf çün ol libāsı temām
Oldı řāvūs-ı cennet aña ğulām
- Ö25a 787. Hüsni ādem ziyāde oldı aña
Mıhr-i 'ālem fütāde oldı aña⁴⁸⁸
788. Ba'zı rāvı didi ki İsrā'ıl
Koydı bir heykele ķamıř-i Hālil⁴⁸⁹
789. Taķdı bāzū-yı Yūsufa anı
Görmedin ğayrı oğlı pinhanı
790. Düzdı zādın cıger kebābı-y-ıla
Şuladı yolın eşki ābı-y-ıla
791. Olmaya bundan özge müşkil dem
Anda yārından ayrıla ādem
792. Fırķat-i dōst āfet-i dildür
Ħasret-i dōst zehr-i ķātildür⁴⁹⁰
793. Yüzünü urdı yine ğül yüzine
Dıdı iy nūr olan bu cān gözine⁴⁹¹
794. İy yüzi şu'le-i çerāğ-ı peder
Ħāl-i Ħaddi firāk-ı dāğ-ı peder
- K30a 795. Saña pend eylerem anı ğuş it
'İlm ü Ħıķmet řarābıdur nüş it
796. Her işiñde Ħudāyı yād eyle
Ħātırıñ yādı-y-ıla řād eyle⁴⁹²
797. Ħaķ daĦı tā ki eyleye seni yād
Ħşinā ola saña olmaya yad

⁴⁸⁷ bedr-i aşıl: bedr-i Rāhıl Ö

⁴⁸⁸ ziyāde: ziyād Ö

⁴⁸⁹ ki: kim K

⁴⁹⁰ dōst: yār K,

⁴⁹¹ urdı yine: yine urdı S, K

⁴⁹² Ħātırıñ: Ħātırıñ S, K

798. Kālbūñi itme bir nefes ġāfil
Ġāfil olmağ haṭā durur ‘āķil
799. Di bunı gelse bir belā nāgāh
حسبى الله لا اله سواه⁴⁹³
800. Okıdı bunı ceddūñ İbrāhīm
Gūlistān oldı aña nār-ı ‘azīm⁴⁹⁴
801. Her ki ol Hağğa i‘timād eyler
Hağğ anı ġam deminde şād eyler⁴⁹⁵
- S30a 802. Her ki Hağdan taleb kıılır yāri
Aña berd-i selām ider nāri
803. Her ki ol Hağğa cān ider teslīm
Aña ħurbān olur fidā-yı ‘azīm
- Ö25b 804. Ben unutman seni gözüm nūri
Sen dağı dāyım añ bu mehcūri
805. Hañde sensüz bulunmaya bende
Sen dağı bensüz eyleme hañde⁴⁹⁶
806. Dōstdan ayru her ki hañde kıılır
Dōstluğ şartını o ħanda bilür⁴⁹⁷
807. Çün bu pend ü naşīhat oldı temām
Dōndi oğlanlarına itdi kelām⁴⁹⁸
808. Eyledi her birine zinhāri
Ki bu gülzāruñ olmañ āzāri⁴⁹⁹
809. Gelūñ eyleñ ħatumda ‘ahd ü yemīn
Ki olası emānetüme emīn⁵⁰⁰
810. Nazarı Yūsufumdan ırmayasız
Kendūñüzden anı ayırmayasız

⁴⁹³ Âyet: “Bana Allah yeter, O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Tevbe: 9/129)

⁴⁹⁴ ceddūñ: ceddīñ S, K

⁴⁹⁵ Bu beyit S ve K’de yok.

⁴⁹⁶ Bu beyit K’de yok

⁴⁹⁷ Bu beyit K’de yok

⁴⁹⁸ oğlanlarına: oğullarına Ö

⁴⁹⁹ her birine: birbirine Ö

⁵⁰⁰ gelūñ: geliñ S, K

811. Çün selāmet getüresiz katuma
İrişesiz du^c ā vü himmetüme⁵⁰¹
812. Şaķınıñ nā-resīde Yūsufumı
Gözedüñ nūr-ı dīde Yūsufumı⁵⁰²
- K30b 813. Güldür endāımı hārdan şaķınıñ
Hātırını ğubārdan şaķınıñ⁵⁰³
814. Diledi çünki servi seyrānı
Tāze tutuñ gelince tā anı⁵⁰⁴
815. Didiler biz aña hevādāruz
Şoĥbet-i vaşlına hırīdāruz
816. Saña mihrı anuñ çü ğālibdür
Biz daĥı sevmek anı vācibdür⁵⁰⁵
- S30b 817. Her ne kim yārūñ iĥtiyāridür
‘ Āşıķuñ ol daĥı nigāridür⁵⁰⁶
818. Gerçi zāhirleri şadāķat-idi
İlla bāṭınları şad āfet-idi⁵⁰⁷
819. Yūsufı aldılar çün eyleyüp al
Pençe-i ğürge düşdi şanki ğazāl
820. Pedere karşı mihr-ile anı
Birbirinden қаpıdı iĥvānı
- Ö26a 821. Kimi mesken kıılur aña dūşı
Kim öper kimi eyler āğuşı⁵⁰⁸
822. Kaldı Ya^c kûb hicr-ile nālān
Cānı ardınca ten gibi nigerān
823. Baķup aña dir-idi cān-ı peder
Ĝül-i ĥandān-ı ğülistān-ı peder
824. Seni benden қаzā çün itdi cüdā
Dilerem kim refıķuñ ola Ĥudā

⁵⁰¹ katuma: katıma K

⁵⁰² şaķınıñ: şaķınıñ S, K / gözedüñ: gözediñ S

⁵⁰³ şaķınıñ: şaķınıñ S, K

⁵⁰⁴ servi: serv Ö

⁵⁰⁵ anuñ: anıñ K

⁵⁰⁶ yārūñ: yāriñ S / ‘ āşıķuñ: ‘ āşıķıñ S

⁵⁰⁷ illa: illā Ö / şadāķat-idi: şadāķat idi Ö / şad āfet-idi: şad āfet idi Ö

⁵⁰⁸ kim: kimi Ö / kimi: kim Ö

825. Gıtdüñ iy ğam-güsâr-ı kalb-i ħazîn
 Ƙaldum âh ü ğam-ıla ben miskîn⁵⁰⁹
826. El-vidâ^c iy cemâli bustânum
 El-vidâ^c iy yüzi gülistânum⁵¹⁰
827. Tâ ƞolunınca dîdeden ol mâh
 Âh-ıla nâle-y-ile itdi nigâh
- K31a 828. Gıtdiler Yûsuf-ıla ihvânı
 Birki menzil götürdiler anı
829. Dâmen-i deşte başdılar çü ƞadem
 Cevr elini uzatdılar muħkem
830. Götürürken ol ayı dâye gibi
 Şaldılar ƞara yire sâye gibi
831. İndürüp anı düş-ı şefƞatden
 El çeküp cümlesi ri^c âyetden⁵¹¹
- S31a 832. Çekdiler müzesini pâyından
 Aldılar bürƞa^c ını ayından⁵¹²
833. Ol ki gül üzre başmaz-ıdı ayak
 Sürdiler ħâra pa-bürehne yayaƞ⁵¹³
834. Eyler-iken ayağı gülden neng
 Oldı ħâr içre ħûn-ıla gül-reng
835. Ħârdan oldı pâyı şad pâre
 La^c l-gûn itdi sîm-iken ħâre
836. Yûsuf oğlancuğ olmağın ol dem
 Seyr iderdi şafâ-y-ıla ħurrem
837. Gezmege oynamâğa ƞoymaz-ıdı
 Bunlaruñ niyyetini ƞuymaz-ıdı⁵¹⁴
- Ö26b 838. Yürümege çü ƞalmadı çâre
 Diledi kim otura bir pâre

⁵⁰⁹ gitdüñ: gitdiñ S, K / gitdüñ iy: gitdüñ ol Ö / ƞaldum: ƞaldım K

⁵¹⁰ cemâli bustânum: cemâl-i bustânum S, Ö

⁵¹¹ çeküp: çekip K

⁵¹² bürƞa^c ını: bürƞa^c ı Ö

⁵¹³ Sürdiler ħâra pa-bürehne yayaƞ: Sürdiler seng-i ħâra üzre yayaƞ S

⁵¹⁴ ƞuymaz-ıdı: ƞuymaz ıdı Ö

839. Urdılar gül yüzine penç engüşt
Nice engüşt gürze beñzer muşt
840. Servini sāye-veş sürürler-idi
Çün girü qalduğın görürler-idi
841. Sürisün cevr eliyle anı zemān
Ki sürer bī-günāhı virmez amān⁵¹⁵
842. Geçse anlaruñ hem kafāsına
Tıoqınur-ıdı pençe-i kīne⁵¹⁶
- K31b 843. Bulsun ol ādemüñ kafāsı Şikest
Ki kafāya cefā-y-ıla ura dest⁵¹⁷
844. Çün yanınca anuñ giderler-idi
Her biri gūşmāl iderler-idi⁵¹⁸
845. Tıolsun anuñ fiğānı her gūşe
Ki yapışur cefā-y-ıla gūşa⁵¹⁹
846. Kaçsa birine tıtsa dāmānın
Cevr eliyle tıutup girībānın
- S31b 847. Eyler-idi qabāyı gül gibi çāk
Tā ki hāke düşerdi ol gül-i pāk
848. Milk-i ‘ālem o dem harāb oldu
Ki anuñ gül yüzi türāb oldu⁵²⁰
849. Şıgınuş her kime ki kaçır-ıdı
Yüzine yüz der-i gam açar-ıdı
850. Ağlayup her kimüñ ki öpdı dizin
Güldı qahr-ıla yire depdi yüzün⁵²¹
851. Lāle haddi qarīq-i hūn oldu
Tāqati qalmadı zebūn oldu

⁵¹⁵ sürisün: sürüsün S / bī-günāhı: bī-günāh Ö

⁵¹⁶ anlaruñ: anlar S, K, anları Ö (anlam gereğı “anlaruñ” şeklinde okunmuştur.) / tıoqınur-ıdı: doqınur-ıdı Ö

⁵¹⁷ bulsun: olsun K / ādemüñ: ādemiñ S

⁵¹⁸ anuñ: anıñ S, K

⁵¹⁹ yapışur: yapışa Ö

⁵²⁰ anuñ: anıñ S, K

⁵²¹ kimüñ: kimiñ S

852. Teşne-y-iken lebine Havz-ı Cinān
Teşnelikten kurudu kalmadı kan
853. Cān gibi besler-iken anı peder
Cānına dış biledi tiğ ü teber
854. Bulmadı çün bularda rıfğ u amān
Nergesinden revān eyledi kan⁵²²
855. Didi kandasın iy peder kanda
Gör ciger-güşeni gelüp kanda⁵²³
856. Ol güli kim bitürdi bustānuñ
Yağup üstine bunca ihsānuñ⁵²⁴
857. Kōmadı nār-ı cev̄r ü t̄āb-ı ‘it̄āb
Şüretinde anuñ ne reng ü ne āb⁵²⁵
- K32a 858. Kanı mestür tutduğıñ gönça
Kana ğarğ itdi darb-ı işkence
859. Çemen-i luţfuññ nihālını gör
Bād-ı cev̄r-ile düşdi hālını gör⁵²⁶
860. Şem‘ kim meclisüñe nūr-ıdı
Ħandesı sineñe sürür-ıdı⁵²⁷
861. Kaşđ iderler anı söyündüreler
Eridüp yağını köyündüreler
- S32a 862. Bunca cefā-y-ıla ol yürekleri seng
Gıtdiler Yūsuf-ıla üç ferseng
863. Sürüp ol māhı bī-kuşūr u günāh
Tā leb-i çāha geldiler nice çāh

قوله تعالى فلما ذهبوا به و اجمعوا ان يجعلوه فى غيابت الجب⁵²⁸

OL MAHI BĪ-GÜNĀH ÇĀHA ATDUĖLARIDUR⁵²⁹

⁵²² Nergesinden revāne oldu revān S, K, Ö. Anlam gereğı Z.Öztürk’ün okuduğı “Süleymaniye Ktp. Ayasofya K. 390/1 nüshası esas alınmıştır.

⁵²³ 855-863 arası beyitler Ö’de 27a yaprağında sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁵²⁴ bustānuñ: bustānıñ S / ihsānuñ: ihsānıñ S

⁵²⁵ anuñ: anıñ S, K

⁵²⁶ “bād” Ö’de yok / düşdi: n’oldı K / “gör” S’de yok

⁵²⁷ sürür-ıdı: sürür oldu S

⁵²⁸ Āyet: “Yūsuf’u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman” (Yūsuf: 12/13) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁵²⁹ Bu başlık Ö’de yok.

864. Çarḥ-ı gerdün ki dün-perverdür
Niçe bî-ser katında serverdür⁵³⁰
865. Naḳṣa taḥsîn ider kemâle ‘ itâb
Ḳubḥı tezyîn ider cemâli ḥarâb
866. Züḫalüñ menzilini bâm eyler
Emrine niçe sa‘ dı râm eyler⁵³¹
867. Mihr ü mâh olduğı-y-içün ehl-i cemâl
Birine naḳṣ irer birine zevâl
868. Birini günde ḳa‘ r-ı çâha atar
Biri her şeb gil-i siyâha batar
869. Ol ki eylerdi hem-çü gül ḥande
Gül döşendi dem oldı külḥanda
870. İy niçe ehl-i câhı çâha şalar
Ḥân-iken ḥâne-i siyâha şalar
- K32b 871. Niçe zîbâ ğazâla al itdi
Gürg-i ḥûn-ḥ‘âra pây-mâl itdi
872. Arz-ı Ürdünde var-ıdı bir çâh
Dil-i zâlim gibi derûnı siyâh⁵³²
873. Deheni beñzer ejdehâ femine
Düşse âdem helâk olur demine
874. Nice dem sem hevâsı bad-ı semûm
İde cismi eger pülâd-ısa mûm
875. Nokta-i ğam medâr-ı devri anuñ
Dür endişe gibi ğavri anuñ⁵³³
- S32b 876. Pür-küdûret muḥîṭi merkezi dūr
Pür-‘ ufûnet hevâsı çeşmesi şūr
877. İçine düşse çeşme-i ḥayvân
Ol ‘ ufûnetden ola âfet-i cân

⁵³⁰ 864-887 arası beyitler Ö’de yoktur.

⁵³¹ Züḫalüñ: züḫâlîñ K

⁵³² Ürdünde: Erdinde S, Erdende K

⁵³³ anuñ: anîñ S, K

878. Yūsufı atmağ-ıçün ihvānı
Göricek gey begendiler anı
879. Yine dest-i cefā uzatdılar
Ya‘nī ‘ahde vefā gözetdiler
880. Yalvarup eyledi o gül zārī
Döndi nesrīne tāze gülzārı
881. Tīz itdükce nāle āhengin
Dağı saht itdi dilleri sengīn⁵³⁴
882. Ger dilersen cihānda taşdan eşed
İste ol qalbi kim bitürdi ḥased
883. Gāh olur seng yāsemīn bitürür
Ancağ ol sīne kibr ü kīn bitürür⁵³⁵
884. Yalvarup ol nigār ağlar-ıdı
Üşüp anlar elini bağlar-ıdı⁵³⁶
885. Bir pūla almayup anuñ dileğın
Bağladılar iki gümiş bileğın⁵³⁷
- K33a 886. ‘Āri-y-iken günāhdan ol cān
Ḥulleden cismin itdiler ‘uryān
887. Döymez-iken ḥarīre ol gül-i ten
Mūydan tağdılar beline resen⁵³⁸
- Ö27a 888. Şaldılar қа‘r-ı çāha çün anı
Bir cefākār kesdi urğanı
889. Düşdi çāh üzre çün o ‘ālem-tāb
Şanki ḥurşīdüñ oldı menzili āb⁵³⁹
890. Ābdan taşra taş var-ıdı meger
Anuñ üstine düşdi çün bu qamer⁵⁴⁰
- S33a 891. Ağladı anuñ-ıla her aḥcār
İñledi derd-ile der ü dīvār

⁵³⁴ itdükce: itdikce K

⁵³⁵ yāsemīn: yāsemen S, Ö

⁵³⁶ ağlar-ıdı: ağlardı S / bağlar-ıdı: bağlardı S

⁵³⁷ anuñ: anıñ S, K

⁵³⁸ gül-i ten: gül-ten K / 864-887 arası beyitler Ö’de yok.

⁵³⁹ içre: üzre S / ḥurşīdüñ: ḥurşīdiñ K

⁵⁴⁰ anuñ: anıñ S, K

892. Baht-ı senginini gör ol hâcerün
Kānı oldu anuñ gibi güherün⁵⁴¹

RİVĀYET

893. Ba' zı rāvī didi ki ihvānı
Atdılar қа' r-i çāha çün anı

894. Oldı yirde bu resme çün bī-dād
Çopdı göklerde nāle vü feryād

895. Yüz urup her melek didi yā Rab
İrresün Yūsufa ziyān ü ta' ab

896. Çünki rūhānīlerden oldu du' ā
Emr-i Hāḡḡ-ıla irdi Peyk-i Hūdā⁵⁴²

897. Döşedi ' izzet-ile pāyına per
Қа' r-i çāha inince ol gül-i ter

898. Urdı dīvār-ı çāha hem perrin
Tā ki def' ide şūrın u şerrin⁵⁴³

899. Vāsi' eyledi bir niçe ferseng
Yūsufuñ ḡalbi tā ki olmaya teng

900. İtdi şūr-ābını şarāb u şeker
Gili gül oldu ṡoprağı ' anber⁵⁴⁴

K33b

901. Nūr-ıla ṡoldı rüşen oldu içi
Hār ḡalmadı gülşen oldu içi

902. Urdı bāzū-yı Yūsufa elini
Köñlegi aldı açdı heykelini

903. Anı geydürdi çün o pāk tene
Güli pīrāhen itdi yāsemene

Ö27b

904. Yūsufa söyledi kerāmet-ile
Göñlini açdı çok beşāret-ile

S33b

905. Didi iy nūr-ı ḡānedān-ı ḡalīl
Saña itdi selām Rabb-i Celīl

⁵⁴¹ anuñ: anıñ S, K / güherün: güheriñ S

⁵⁴² emr-i Hāḡḡ-ıla: emri Hāḡḡ-ıla Ö

⁵⁴³ şūrın u şerrin: şūrıla şerrin Ö

⁵⁴⁴ şarāb u şeker: şarāb-ı şeker K, Ö / gili: gil Ö

906. Didi hükümüne inkıyād itsün
Ceddi yolına ictihād itsün⁵⁴⁵
907. Rence şabr eylesün ki gence ire
Her ki genc ister-ise rence ire
908. Her kime kim velā naşīb iderem
Aña evvel belā naşīb iderem
909. Şabr iderse eger belālaruma
Gösterürse rızā kazālaruma⁵⁴⁶
910. ‘İzzetüm haqqı idem anı ‘azīz
Bu belādan halāş idüp anı tīz
911. Mülk-i Mısrı aña musahhar idem
Niçe sādātı aña çāker idem⁵⁴⁷
912. Ola muhtac niçe şahib-i tāc
Gele düşmenleri kapusına ac
913. İricek bu beşāret ol māha
İtdi cāndan tevekkül Allāha
914. Haqqa her kimse kim tevekkül ider
Haq anuñ hıfzına tekeffül ider⁵⁴⁸
915. Bu belādan olınca cānı halāş
Oldı Rūhü’l-Emīn hem-dem-i hāş⁵⁴⁹
- K34a 916. Qademinde düzüldi seng-ile çāh
Biri mihrāb u biri Beytu’llāh
917. Anda Şiddik tā namāz kıla
Bī-niyāzı añup niyāz kıla⁵⁵⁰
918. Qadem ehline menzil olsa harāb
Meclis-i zevk olur yā-ğod mihrāb
919. Bī-qadem her ne yire başsa qadem
Yıkılur ger olursa bāğ-ı İrem

⁵⁴⁵ ceddi: cedd Ö

⁵⁴⁶ belālaruma: belālarıma S / gösterürse: götürürse Ö

⁵⁴⁷ mülk: milk S,

⁵⁴⁸ anuñ: anıñ S, K

⁵⁴⁹ Bu beyit Ö’de sonradan eklenmiştir.

⁵⁵⁰ “anda” kelimesi Ö’de yok.

S34a YŪSUF A İHVETİ ‘ ALEYHİMŪ’S-SELĀM LEB-İ ÇĀHDAN
DEHĀN AÇUP OL DAĤĪ ANLARA ZEBĀN-I ĤĪKMETLE
CEVĀB-I ŐAVĀB VĪRDŪGĪDŪR⁵⁵¹

920. Ĥāş ķadriñ ne bile her ‘āmī
Zāta baķmaz çü gözler ol nāmı

Ö28a 921. Bilmeyen ‘andelībi serçe Şanur
Türk billŪrı görse Őırça Őanur⁵⁵²

922. KıŐŐa-i YŪsufı rivāyet iden
İĤveti cevriñi Ĥikāyet iden⁵⁵³

923. Ol ķadar çok ta‘addī nisbet ider
Ki işiden kimesne nefret ider

924. Gūş iderseñ naŐihatŪm iy yār
SŪ’-i zann itme anlara zinhār

925. Evvel aŐĥāb-ı zillet-idi bular
Őoñra ehl-i nŪbŪvvet oldı bular

⁵⁵⁴ كما فى قوله تعالى لقد كان فى يوسف و اوخته آيات للسائلين

926. Őem‘ -i cem‘ -i gŪrŪh-ı ehl-i yaķīñ
Ĥuĥb-ı YŪnāñi Őeyĥ ŐadrŪ’d-dīñ⁵⁵⁵

927. Didi kim vāriŐ-i kemāl-i nebī
Ĥāzret-i Őeyĥ Ekber-i ‘Arabī

K34b 928. ‘İlm-i Ĥaķķ-ıla ‘ālim olmış-ıdı
ĤaderŪñ Ĥikmetini bilmiŐ-ıdı

929. Bir işi bilmeyince vefķ-i ķazā
Ol iş olmaĥa eylemezdi du‘ā

930. ÇŪñ veliye biline sırr-ı ķader
Bilse anı nebī ‘aceb mi eger

931. NŪr-ı ‘ilmiyle zeyn iden cāñı
İki ķısm itdi ehl-i ‘iŐyāñı

⁵⁵¹ cevāb-ı Őavāb virdŪgidŪr: cevāb virdŪgidŪr Ö

⁵⁵² “Şanur” kelimesi S’de yok

⁵⁵³ rivāyet: hikāyet S, K / hikāyet: Őikāyet S, K

⁵⁵⁴ Āyet: “And olsun, Yusuf ve kardeŐlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır.” (YŪsuf: 12/7) /
Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁵⁵⁵ YŪnāñi: YŪnāñ Ö,

932. Ol ki bildi kazâyı itdi kabûl
Vâsıl oldı kemâl-i tã' ate ol
933. Şüretâ gerçi ehl-i zilletdür
Zilleti ma' nîde itã' atdür⁵⁵⁶
- S34b 934. Didi ba' zı ruvât-i kışsa-i çâh
Ka' r-ı çâha atıldı çün ol mâh⁵⁵⁷
935. Leb-i çehden dehân açup Şem' ün
İtdi bir kaç ' itâb-ı nâ-mevzûn
- HIṬÂB-I ŞEM' ÜN ' ALEYHİ'S-SELÂM
936. Didi el-ḥamdü li'llâh iy kâzib
Ki bizi saña eyledi gâlib
- Ö28b 937. Bize ol dem irişdi fetḥ ü zafer
Ki seni görmez oldı çeşm-i peder
938. Çün irişdi saña bu tãli' -i bed
Ol yalan düş şanı ki kıla meded
939. Ne kadar şu' le-dâr olursa dürüg
Virmez ehline zerre deñlü fūrüg
- CEVÂB-I YÛSUF ' ALEYHİ'S-SELÂM
940. İşidüp bu ' itâbı ol meftûn
Didi el-ḥükmü lillâh iy Şem' ün
- K35a 941. Minnetüm çok ki luṭf irüp Ḥaḫdan
Fâriḡam yüzüñüze baḫmaḫdan⁵⁵⁸
942. Câna yigdür belâ-yı vaḫdet-i çâh
Eylemekden ' adü yüzine nigâh
943. Nâmı anuñ ki evliyâdan olur
Dâyimâ baḫşışi belâdan olur⁵⁵⁹
944. Güher-i genc-i Ḥaḫ belâ oldı
Her kişi şanmasun güher buldı

⁵⁵⁶ Zilleti: Zillet Ö / ma' nîde: ma' nide S, K

⁵⁵⁷ çün ol mâh: çünki o mâh S

⁵⁵⁸ minnetüm: minnetim K / baḫmakdan: baḫmadan Ö,

⁵⁵⁹ anuñ: anıñ S, K

945. Aña kim bu belā müverreşdür
Şabra yüz tutmasa muħanneşdür
946. Sevdüğine o kim ‘ azāb virür
Şābire ecri bī-ħisāb virür
- S35a ⁵⁶⁰ قال الله تعالى انما يوفى الصابرون اجرهم بغير حساب
947. Çün işitdi bu ħikmeti Şem‘ ün
Oldı ħıķd u ħased dilinde füzün⁵⁶¹
- ĤİṬĀB-I RŪBĪL ‘ ALEYHĪ’S-SELĀM⁵⁶²
948. Didi Rübīl gör yalan düşüñi
Ki niçe müşkil eyledi işüñi⁵⁶³
949. Her kişi kim sözinde kāzibdür
Aña zillet belāsi ġālibdür⁵⁶⁴
950. Ben ki Rübīlem eylerem imān
Ki yalandur sözüñ bu düş de yalan⁵⁶⁵
- Ö29a 951. Sende ne ħadd ola ya niçe vücūd
K’ay ü gün yılduz ide saña sücūd⁵⁶⁶
952. Söz yüzün Yūsuf andan eyledi piç
Nüktesine cevāb virmedi ħiç⁵⁶⁷
953. Didi Rübīl aña sözüñ yoķ mı
Yüz çevürdüñ söze yüzüñ yoķ mı
- K35b CEVĀB-I YŪSUF ‘ ALEYHĪ’S-SELĀM
954. Didi Yūsuf ki tınmamaķ ħaķdur
Tınmamaķlık cevab-ı aħmaķdur

⁵⁶⁰ Āyet: “Yalnız sabredenlere ecirleri sonsuz olarak ödenecektir.” (Zümer: 39/10) [Allah sabredenleri sever (Āl-i İmrân: 3/146)] / [And olsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki başlarına bir musibet geldiği zaman: “Biz Allah’a aidiz ve sonunda ona döneceğiz” derler (Bakara: 2/156-157)]

⁵⁶¹ 947 ile 948. beyitlerde 2. dizeler Ö’de yer değiştirmiş daha sonra düzeltme işaretiyle yer değişikliği gösterilmeye çalışılmıştır.

⁵⁶² Başlık kısmı Ö’de 950. beyitin üstünde yer almaktadır.

⁵⁶³ işüñi: işiñi S

⁵⁶⁴ 948 ile 949. beyitler Ö’de yer değiştirmiştir.

⁵⁶⁵ düş: iş Ö

⁵⁶⁶ K’ay ü gün: Ki ay ü gün S, ay ü gün K

⁵⁶⁷ andan: anda K

955. Sen ki olduñ cihānda şüret-bīn
Añlamaduñ bu ma' niden miskīn⁵⁶⁸

956. Ba' zı zāta ' ināyet itse Mu' in
Tıfl-iken eyler ehl-i ' ilm ü yaqīn⁵⁶⁹

957. Görme misin ki ceddüm İbrāhīm
Tıfl-iken ' ālim itdi anı ' Alīm

958. Rāst kavlem ne deñlü küçek-istem
Utanasın dem ola gerçek-istem

S35b

HIṬĀB-I LĀVĪ ' ALEYHĪ'S-SELĀM

959. Didi Lāvī yalan düşüñe sebeb
Kendü zu' muñda neydi ola ' aceb

960. Ger bu-y-ısa ' aziz-i taht olasın
Burc-ı şevketde ehl-i baht olasın

961. Seni Haq eyleye emir-i cünüd
İdevüz saña bende gibi sücüd

962. İrmedüñ ol deme bi-hamdi' İllāh
Menzilüñ çāh oldı olmadı cāh⁵⁷⁰

CEVĀB-I YŪSUF ' ALEYHĪ'S-SELĀM

963. Didi Yūsuf aña ki iy Lāvī
Olsa qalbünde merhamet tāvī⁵⁷¹

964. Beni bu tāb içine şalmaz-ıduñ
Yandurup āb içine şalmaz-ıduñ⁵⁷²

Ö29b

965. Oldı qalbün velī hacerden eşed
Bağladı sed tarīk-i mihre hased⁵⁷³

K36a

966. Seni yoldan çıkardı çün İblīs
Kavl-i tahkīki añladuñ telbīs⁵⁷⁴

⁵⁶⁸ añlamaduñ: añlamadıñ S / ma' niden: ma' niden S, K

⁵⁶⁹ ehl-i ' ilm ü yaqīn: ehl-i ' ilm-i yaqīn S, K, ehl ü ' ilm-i yaqīn Ö

⁵⁷⁰ menzilüñ: menziliñ S

⁵⁷¹ qalbünde: qalbiñde S

⁵⁷² şalmaz-ıduñ: şalmaz-ıdıñ S

⁵⁷³ hacerden: taşdan ki Ö

⁵⁷⁴ tahkīki: tahkīk Ö / añladuñ: añladıñ S

967. Sevmemekden hasūd maḥsūdın
 Țañ mı mezmüm şansa maḥmūdın⁵⁷⁵
968. Añmayan Rabb-i müntakim ḥazerin
 Yād ider mi vaşiyet-i pederin
969. Size mekr-i Ḥudā naşib oldu
 Baña şükr-i belā naşib oldu⁵⁷⁶
970. Size fikr-i ḥased naşib oldu
 Baña zıkr-i aḥad naşib oldu⁵⁷⁷
971. Şanduñuz siz baña belā ola çāh
 Buldum anda şafā-yı ünsu'llāh⁵⁷⁸
972. Nāruñuz oldu baña āb-ı ḥayāt
 Țoldı nūr-ıla buḳ' a-i zulumāt
973. Ol ki tutdı każāya rū-yı rızā
 Āb-ı rū olur aña nār-ı każā

S36a

HİTĀB-I YEHŪDĀ 'ALEYHİ'S-SELĀM

974. Çün Yehūdada var-ıdı şefkat
 Didi ol māha mihr-ile ḥalvet
975. İy peder şöḥbetinden ayru yetim
 İḥveti zulmi-y-ile şayru yetim
976. Münkesir ḳalbüñüñ nedür ḥālī
 N'oldı mecrūḥ cismüñ aḥvālī⁵⁷⁹
977. Şolduñ iy gönça nā-reside-y-iken
 Atdılar nāra nūr-ı dīde-y-iken
978. Düşdüñ iy genc mār u mūr içine
 Şekerüñ ğarḳ oldu şūr içine⁵⁸⁰
979. Nice taşā toḳundı başcuğazuñ
 Gözlerüñden aḳar mı yaşcuğazuñ⁵⁸¹

⁵⁷⁵ Bu beyit S ve K'de yok.

⁵⁷⁶ şükr-i: şeksiz Ö

⁵⁷⁷ Bu beyit S ve K'de yok.

⁵⁷⁸ anda: andan Ö

⁵⁷⁹ cismüñ: cismiñ S,

⁵⁸⁰ şekerüñ: şekerin S

⁵⁸¹ toḳundi: toḳındı S / başcuğazuñ: başcuğazın S, K / gözlerüñden: gözleriñden S, K / yaşcuğazuñ: yaşcuğazın S, K

980. Saña bu taş yürekli arkadaşlar
Urdılar dest-i cevr-ile taşlar⁵⁸²
- Ö30a 981. Yoğ-iken sende zerre deñlü günāh
İy güneş menzilüñ neden ola çāh⁵⁸³
- K36b 982. Baña gāyetde guşsa virdi bu renc
Mār içinde yata senüñ gibi genc⁵⁸⁴

CEVĀB-I YŪSUF ‘ALEYHĪ’S-SELĀM

983. Didi Yūsuf ki iy bürāder-i pāk
Benüm eclümden olma sen ğam-nāk⁵⁸⁵
984. Ka‘r-ı çāhı baña Hudā-yı ‘Alīm
Eyledi luṭfı-y-ıla dār-ı na‘īm
985. Tārūmār oldı tār ü mārı anuñ
Lāle-zār oldı gitdi ḥārı anuñ⁵⁸⁶
986. Toldı nūr u ziyā fezāsı anuñ
İ‘tidāliyledür hevāsı anuñ⁵⁸⁷
- S36b 987. Ğuşsam oldur hemān ki pīr-i za‘īf
Ḥasretümden ola ziyāde naḥīf⁵⁸⁸
988. Ağlamağdan gözinde qalmaya nūr
Ğuşşadan ire şıḥhatine fütür
989. İy bürāder varup peder қatına
Cümleñüz cem‘ ola çü şoḥbetine
990. Her biriñüz oturıcağ yirine
Boş қalup çün benüm yirüm yirine⁵⁸⁹
991. Göricek ağlayasın ol cāyı
Añasın ben ğarīb ü tenhāyı⁵⁹⁰

⁵⁸² yürekli: yürekli Ö

⁵⁸³ menzilüñ: menziliñ S, K

⁵⁸⁴ senüñ: seniñ S, K

⁵⁸⁵ benüm: benim S, K / eclümden: eclimden S, K

⁵⁸⁶ anuñ: anıñ S, K / 2. dizede bulunan “anuñ” S’de yok.

⁵⁸⁷ anuñ: anıñ S, K

⁵⁸⁸ ḥasretümden: ḥasretimden S, K

⁵⁸⁹ oturıcağ: olurıcağ Ö / қalup: қalıp S, K / benüm: benim K / yirüm: yirim S, K

⁵⁹⁰ Göricek ağlayasın ol cāyı Añasın ben ğarīb ü tenhāyı: Göricek bir yetimüñ ağlayasın ol cānı Añasın ben ğarīb-i tenhāyı Ö [bu beyit Ö’de sonradan sayfa kenarına eklenmiştir.]

992. Göricek bir yetīmüñ ağladuğın
Cigerin miḥnet odı tağladuğın
993. Ya kaçan göresin ki bir miskīn
Cevr-i zālîmden ola zār ü ḥazīn
994. Benüm ağladuğımı yād idesin
Dād-ıla ḥazīni şād idesin⁵⁹¹
995. Göricek teşneyi yā-ḥod acı
Açlıgum yād idüp benüm acı⁵⁹²
996. Ağlar-ısañ benüm-çün iy qardaş
Yarın oduñ söyündüre ol yaş
- K37a 997. Her ki mazlūma fi' li şefqat ola
Rüz-i zaḥmetde aña raḥmet ola
- Ö30b 998. Ağlayın ben ğarībüñ eşkiyçün
Cü-yı Kevşer aqıda köşkiyçün⁵⁹³

YŪSUFUÑ 'ALEYHİ'S-SELĀM ĞUŞŞASI HİKĀYETİNÜÑ
SEBEBİ RİVĀYETİDÜR

999. 'Āşıkuñ çünki 'ışkı şādık ola
Qanda isterse dilberini bula⁵⁹⁴
1000. Her ki meydān-ı ğamda bī-serdür
Ğam-ğüsārı aña musaḥḥardur
1001. 'Işk kim anda olmaya telbīs
Fī'l-meşel oldı hem-çü mıknāḥīs⁵⁹⁵
1002. Her kime kim bu 'ışk ola ḥāşıl
Meyl ider aña yār-i āhen-dil
- S37a 1003. Çāh-ı Yūsuf hikāyetini yazan
Dir ki Şeddād-ıdı o çāhı qazan
1004. Qazup ol çāhı itdi çün bünyād
İtdi Ürdün diyārını ābād⁵⁹⁶

⁵⁹¹ benüm: benim K

⁵⁹² Bu beyit S ve K'de yok.

⁵⁹³ Bu beyit S'de yok / aqıda: aqıtdı K, Ö

⁵⁹⁴ 'āşıkuñ: 'āşıkıñ S, K / 'ışkı şādık: 'ışk-ı sāde Ö

⁵⁹⁵ mıknāḥīs: mıgnāḥīs K

⁵⁹⁶ bünyād: ābād S, Ö / Ürdün: Erden S, K

1005. Var-ıdı ol zemānda bir ‘ālim
 Kāyım-ıdı ‘ibādetle dāyım⁵⁹⁷
1006. Ol kadar eyledi ‘ibādetler
 Çekdi çok çille vü riyāzetler
1007. Müstecāb oldu da‘ veti anuñ
 Zāhir oldu kerāmeti anuñ⁵⁹⁸
1008. Bir gün ol ehl-i ‘ilm ü merd-i hüner
 Şit şuhufına eyler-ıdı nazār
1009. Yūsufuñ anda gördi kışşasını
 İhveti cevri-y-ile guşşasını⁵⁹⁹
1010. Nazār eyledi çün hikāyetine
 Görmedin ‘āşık oldu şūretine
- K37b 1011. İtdi dergāh-ı Hāqqa dürlü niyāz
 Diledi kendüzine ‘ömr-i dırāz⁶⁰⁰
1012. Tā ire Yūsufuñ zemānına
 Şoḥbeti ḥāşıl ola cānına
1013. Hāq kabūl eyledi nidāsın anuñ
 Müstecāb eyledi du‘āsın anuñ⁶⁰¹
- Ö31a 1014. Hātif-i ğaybdan nidā irdi
 Ne nidā derdine devā irdi⁶⁰²
1015. K’iy hevādār-ı şūret-i Yūsuf
 Ārzuñ-ısa şoḥbet-i Yūsuf
1016. Çāh-ı Şeddād içinde eyle karar
 Tā müyesser ola vişāl-i nigār
1017. Vardı ol çāh içinde tutdı maḳām
 Gice gündüz kılup kıyām u şiyām
- S37b 1018. Ğaybdan geldi her gice bir enār
 Çıkdı Kevşer-mişāl öñinde bıñar

⁵⁹⁷ kāyım: kā’ım Ö / dāyım: dā’ım Ö

⁵⁹⁸ anuñ: anıñ S, K

⁵⁹⁹ anda gördi: gördi anda Ö

⁶⁰⁰ dürlü: dürli Ö

⁶⁰¹ anuñ: anıñ S, K

⁶⁰² irdi: geldi Ö

1019. Üzerinde aşıldı bir kandil
Yoğ-iken yandı rûğan-ıla fetil
1020. Çünkü cevr-ile Yūsuf ihvānı
Getürüp çāha atdılar anı⁶⁰³
1021. Tāze gül gibi tutdı ol ‘āşık
‘İzzet itdi kemāline lāyık
1022. Didi iy bağ-ı ‘ömrüme hāşıl
Ne giç oldı baña tapuñ vāşıl
1023. Bunca demdür ki saña müştākam
Hüsnuñe kemterin-i ‘uşşākam⁶⁰⁴
1024. İhvetüñden şikāyet itme şakın
Qalbüñi pür-melālet itme şakın⁶⁰⁵
1025. Bunları Hāq bahāne itdi hemin
Vaşluña irdi ‘āşık-ı miskin⁶⁰⁶
- K38a 1026. ‘Āşıkā rüzī olsa vaşl-ı nigār
Ara yirde sebep olur ağıār
1027. Baña oldı bu demde va‘ de temām
Giderem Hāqqa saña ‘ömr ü selām
1028. Eyle didi vü yüz yire urdı
Cān-ı şirini Hāqqa tapşurdı
- NÜKTE⁶⁰⁷
1029. Vaşl-ı maḥlūkı isteyen insān
Oldı bunca kerāmet aña ‘ayān⁶⁰⁸
- Ö31b 1030. Var kıyās it ki tālib-i Hālik
Şādık olsa neye olur lāyık
1031. Ger buña oldısa enār ğidā
Anuñ olur ğidāsı nūr-ı Hudā⁶⁰⁹

⁶⁰³ getürüp: götürüp Ö

⁶⁰⁴ hüsnuñe: hüsniñe S

⁶⁰⁵ ihvetüñden: ihvetiñden S, K

⁶⁰⁶ vaşluña: vaşluña S, K

⁶⁰⁷ nükte: nükte-i laṭif S

⁶⁰⁸ maḥlūkı: maḥlūk S, K, Ö

⁶⁰⁹ anuñ: anıñ Ö

- S38a
1032. Menzil oldıysa buña gūşe-yi çāh
Anuñ olur maḳāmı ünsu'llāh⁶¹⁰
1033. Aḳdı-y-ısa bunuñ öñinde biñar
Ḳalbi deryā olur anuñ iy yār⁶¹¹
1034. Buña geldiyse nūrdan ḳandīl
Olur ol rāh-ı Ḥaḳḳa nūr-ı delīl
- RİVĀYET
1035. Yūsufa olduḡına bunca ta' ab
Ba' zı rāvī bu resme didi sebab⁶¹²
1036. Aldı bir gün eline āyīne
Nazar itdi cemāli ayına
1037. Didi ḥod-bīn olup o māh-cemāl
Var mıdur ḥüsn içinde baña mişāl
1038. Ḳul olup kıymete şatılsam ben
Semenüme bulunmayaydı semen⁶¹³
- K38b
1039. Zilletine bu zellet oldı sebab
İḥveti cevri-y-ile çekdi ta' ab
- PEND
1040. Meger āyīneye deñerdi bir er
Görüp anı didi bir ehl-i nazār
1041. İy fetā görme kendüñi zinḥār
Tā olasıñ cihānda berḥūrdār⁶¹⁴
1042. Gördi Yūsuf çü gözgide özünü
Cümle yaşında tutdı yaş gözünü⁶¹⁵
1043. Olma ḥöd-bīn gönül Ḥudā-bīn ol
Gözleme fāniyi beḳā-bīn ol
1044. Her ki nefsinde añlamaya ' adem
Zāhir olmaz aña cemāl-i ḳıdem

⁶¹⁰ anuñ: anıñ S, K / ünsu'llāh: üns ü İlāh K

⁶¹¹ anuñ: anıñ S / öñinde: öñünde K

⁶¹² bu resme didi: didi bu resme Ö

⁶¹³ bulunmayaydı: bulunmayaydı K / semen: semen S

⁶¹⁴ iy: hey S, K / fetā: ḳatı Ö

⁶¹⁵ Bu beyit S'de yok

- Ö32a 1045. Bāyezīd itdi çün vuşūli dilek
 Hāḫ cevābında didi ددع نفسك⁶¹⁶
- S38b 1046. Varlıg anuñ ki varı terk itdi
 Dōst mihrin gönülde berkitdi⁶¹⁷
1047. Şūfi şāf olmasa vücūdından
 Ne teḫarrüb bula sücūdından⁶¹⁸
1048. Var-iken sīnesinde kibr-ile kīn
 Şanmasun bī-ḫōd ola her ḫōd-bīn
1049. El uran kibriyā ridāsına
 Girmek olmaz fenā pelāsına
1050. Ol ki kibr ü riyāya ide nigāh
 Hāzret-i Kibriyāya bulmaya rāh
- RİVĀYET
1051. Ba^ç zılar dir ki öldi çün Rāḫīl
 Yūsufa dāye aldı İsrā[’]il
1052. Dāyenüñ var-ıdı bir oğlanı
 Yūsufi emzürürdi hem anı⁶¹⁹
- K39a 1053. Şatdı Ya^ç ḫūb ayırdı ol veledi
 Yūsufa süd çoğ olmasın diledi
1054. Derd-ile ol kenīzek itdi fiğān
 Ol ciger-güşesiyçün ağladı ḫan⁶²⁰
1055. Yüz urup Hāzrete nidā itdi
 Añdı Ya^ç ḫūbı beddu^ç ā itdi
1056. Didi iy ḫalḫa^ç adl iden sulṫān
 Baña Ya^ç ḫūb itdi zūlm ü ziyān
1057. Nūr-ı dīdemden eyledi beni dūr
 Ḳalmışam ḫasretiyle ben mehcūr⁶²¹

⁶¹⁶ ددع نفسك: “Kendini düşünme, yani nefsine aldırış etme.”

⁶¹⁷ varlıg: varlıq Ö / anuñ: anıñ S, K

⁶¹⁸ Bu beyit K’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

⁶¹⁹ dāyenüñ: dāyeniñ S / var-ıdı: var idi Ö

⁶²⁰ ol: o Ö / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

⁶²¹ ḫasretiyle ben: ben ḫasretiyle Ö

1058. ıl anı dahı sevdüğinden dūr
Ağlamadan gözinde almaya nūr
1059. Virdi H ol aribe malūbı
Yūsufından ayırdı Ya ūbı
- S39a 1060. Yūsufuñ yandı nār-ı fūratine
Tā kenīzek irince asretine
1061. Geldi Ya ūba ol piser āır
İtdi Yūsuf beāretin zāhir
- PEND⁶²²
- Ö32b 1062.  Ākil-iseñ bu ikmete nazār it
İtme cevri cezāsı var azer it
1063. İtme zūlmi ne deñlü kemter-ise
Cān-ı zālīm egerı mermer-ise⁶²³
1064. Derd-ile ünkü āh ide mazlūm
Eridūr āır anı nite ki mūm
1065. Eeri eglenürse itme urūr
Ki olur vati-y-ile cūmle umūr
- الا مور مرهونة باوقاتھا⁶²⁴
- K39b 1066. Mūr incitme māra urarsın
Bār yüklenme nāra urarsın

YŪSUFUÑ  ALEYHİ'S-SELĀM KÖÑLEGİN İHVETİ
BOYAYUP YALAN ANLA YA ŪBA  ALEYHİ'S-SELĀM
GELDÜKLERİ BŪKĀ-YI DESTĀN-ILA FİĜĀN
İTDÜKLERİDÜR

1067. İrmeye cāna bundan özge seer
Ki gele dün iinde ara aber
1068. Cān nice nefret itmeye tenden
Dōst mevtin iitse dūmenden
1069. Yūsuf ol ün ki gitdi seyrāne
Dōndi Ya ūb mest ū ayrāne

⁶²² Bu balık Ö'de yok.

⁶²³ kemter-ise: kemter ise Ö / mermer-ise: mermer ise Ö

⁶²⁴ her eyin bir vakti vardır ve her ey vaktiyledir.

- S39b 1070. İztırab-ıla qaldı gitdi huzūr
Qalmanı sīnesinde bŭ-yı sŭrŭr
1071. Qalbi deryā-yı fikre talmıŭ-ıdı
Cānı hāşret odında qalmıŭ-ıdı⁶²⁵
1072. Geh girŭp hānesinde āh itdi
Geh çıqup yollara nigāh itdi⁶²⁶
1073. Gözedŭp çeşm-i intizār-ıla
Söyler-ıdı bu resme zār-ıla

ĠAZEL

fā' i ātŭn / mefā' ilŭn / fā' ilŭn (fā' lŭn)

1074. ' Acebā n'oldı yāre eglendi
Gelmedi bu diyāra eglendi
1075. Tiz gelem diyŭ va' de itmiŭ-ıdı
Tŭrmanı ol qarāra eglendi⁶²⁷
- Ö33a 1076. Derd-ile baġrumı ciger-güşem
Eyledi pāre pāre eglendi
1077. İştıyākıyla hāste itdi beni
Yandurup intizāra eglendi
- K40a 1078. Ġuşsa-i bī-kerāne ġarq oldum
Gelmedi çŭn kenāra eglendi

MESNEVĪ

1079. ' Ādet-ıdı oġullarına mŭdām
Ki gelŭrlerdi olmadın aġşām
1080. Gelmediler bu ' ādet ŭzre o gŭn
Cān-ı Ya' qŭba ġuşsa urdı dŭgŭn
1081. Cismini fŭrkat odı mŭm itdi
Yavuz endişeler hŭcŭm itdi
1082. Qalmanı şabrı bī-qarār oldı
Bed ' alāmetler āşikār oldı

⁶²⁵ qalbi: qalb Ö / qalmıŭ-ıdı: yanmıŭ-ıdı Ö⁶²⁶ girŭp: girip S / itdi: eyler S⁶²⁷ tiz: tiz Ö

- S40a 1083. arşulayup hezār asret-ile
Söyler-idi bu resme riat-ile
- AZEL
- mefā[ ] ilün / fe[ ] ilātün / mefā[ ] ilün / fe[ ] ilün
1084. apuña arşulayu ıdı cān açan gelesin
Fırāuñ-ıla ciger oldı an açan gelesin
1085. Cemālūñ ayına cānā nezāre itmeyeli
arañu oldı g z me cihān açan gelesin
1086. Fırā u asret odı eyle yadı cānumı kim
Boyadı g kleri d d-i duān açan gelesin
1087. apuñ sefer ideli dil yanuñca uşsañdan
eker belā-y-ıla bār-ı girān açan gelesin⁶²⁸
1088. Beni muşibet-ile añsuzın oyup gitd ñ
 Aceb beşāret-ile nāgehān açan gelesin⁶²⁹
- MESNEVİ
1089. Ol adar gitdi kim  işā oldı
 Ālem ñ y zi b -ziyā oldı
- K40b,  33b 1090. Geldi ebnāsı unki aña yaın
Didiler vat-i ile oldı hem n
1091. Pederi g rmedin fiān idel m
G ricek g zyaşın revān idel m
- S40b 1092. Şoyıca Y sufuñ meger bedenin
Boyamışlardı ana p rehenin
1093. İttifā-ıla d zdilerdi yalan
Eyledilerdi anı aña nişān
1094. C mlesi itdiler ş  resme fiān
oldı āvāz-ıla zem n   zemān⁶³⁰
1095. Yirleri deldi c ş-i na[ ] rā-i āh
G ge irdi şadā-yı vāveylāh⁶³¹

⁶²⁸ yanuñca: yamıñca S, K

⁶²⁹ gitd ñ: gitdiñ S

⁶³⁰ C mlesi itdiler ş  resme fiān: Başılayup itdiler ş  resme en n K

⁶³¹ c ş-i na[ ] rā-i āh: na[ ] rā-i c ş-i āh  

قوله تعالى وجاؤا اباهم عشاءً يبكون⁶³²

1096. Gūş idüp bu fiğānı ḥāzret-i pīr
Yaya dönmiş-iken atıldı çü tīr
1097. Çün muşībet şadāsıdur bildi
Āh idüp kendüyi yavu kıldı⁶³³
1098. Çünki ebnāsı gördiler anı
Yaş yirine aqıtdılar ḳanı
1099. Her biri yire urdı kendüzini
Yırtup ağladı derd-ile yüzini⁶³⁴
1100. Çāk idüp her birisi cāmesini
Atdı başdan yire ‘imāmesini
1101. ‘Aceb olmaya ağlasa maẓlūm
Bu ‘acebdür ki girye ide ẓalūm
1102. Kuzısın yiye gürg-i ḥūnī-y-ile
Ağlaya şoñra anasıyla bile⁶³⁵
1103. Yaşı çoğ olsa ādemūñ ḥāzer it
Yaşına baḳma işine naẓar it⁶³⁶
- K41a 1104. Şordı Ya‘ ḳūb olara ğuşşaların
Söylediler dürüg kışşaların
1105. Didiler çünki eyledük seyrān
Tā ki şād ola ol gül-i ḥandān⁶³⁷
- S41a 1106. Birbirimizle cān ḳarışdurduḳ
Oynaduḳ a‘ nī oḳ yarışdurduḳ⁶³⁸
- Ö34a 1107. Şoyınup başladuḳ çü pertāba
Yūsufı bekçi ḳoduḳ esbāba⁶³⁹

⁶³² Âyet: “(Yusuf’u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarının yanına geldiler.” (Yūsuf: 12/16) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁶³³ kendüyi: kendüzin S / yavu: yavı Ö

⁶³⁴ urdı: vurdı Ö / yırtup: yırtıp K / yüzini: yüzünü K

⁶³⁵ kuzısın: kuzusın K

⁶³⁶ ādemūñ: ādemiñ S

⁶³⁷ eyledük: eyledik S

⁶³⁸ a‘ nī: ya‘ nī Ö

⁶³⁹ ḳoduḳ: ḳorduḳ Ö

1108. Bizi pertāb eyleyüp çün tîr
 urda yidürdi Yūsufı tadîr
 قالو يا ابانا انا ذهبنا نستيق و تركنا يوسف عند متاعنا فأكله الذيب⁶⁴⁰
1109. Peder öninde bu yalan-ıla
 odılar köñlegini an-ıla
1110. Pîr-i miskîn idüp bu ıřsayı gūř
 Düşdi ifrāt-ı uřřadan bî-hūř
1111. Nefesi baėlanup gögerdi yūzi
 Mürde gibi göge dikildi gözi⁶⁴¹
1112. Göricek anı öldi şandılar
 İşlerinden amu uşandılar
1113. Geldi çün ‘ alı birki sâ‘ atden
 Başladı ağlamağa riatden
1114. Āh idüp didi Yūsufum anı
 Aėla Yūsufsuz iy gözüm anı
1115. ‘ Acebā anda alduñ iy Yūsuf
 Beni odlara řalduñ iy Yūsuf⁶⁴²
1116. Gerçek itdüñ benüm gümānlarumı
 Zāhir itdüñ yavuz niřānlarumı⁶⁴³
1117. orulu düşlerüm tuş oldu saña
 Vuřlatuñ ‘ ālemî düş oldu baña⁶⁴⁴
- K41b 1118. Geldi ĥavf itdügüm belā başuma
 Ağu atdum elüm-ile aşuma
1119. Ğam-gūsārum senüñ cemālūñ-idi
 Cānumuñ rāhatı viřālūñ-idi⁶⁴⁵
1120. Seni benden ayırdı düşmenler
 Dil murādına irdi düşmenler

⁶⁴⁰ Āyet: “Ey babamız! Biz yarışa girmiştik, Yusuf’u da eşyamızın yanına bırakmıştik. (Bir de ne görelim) onu (Yusuf’u) kurt yemiş.” dediler (Yūsuf: 12/17) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁶⁴¹ bağlanup: bağlanıp K

⁶⁴² alduñ: aldıñ S, gitdüñ Ö / řalduñ: řaldıñ S, yaduñ Ö

⁶⁴³ itdüñ: itdiñ S

⁶⁴⁴ orulu: orulı Ö / saña: baña S

⁶⁴⁵ senüñ: seniñ S / cemālūñ-idi: cemāliñ-idi S, cemālūñ idi Ö / viřālūñ-idi: viřāliñ S, viřālūñ idi Ö

- S41b 1121. Beni vaşluñdan itdiler maħrūm
Yağdılar ħasretūñde nite ki mūm⁶⁴⁶
1122. Seni n'itdi ħasūd ihvānuñ
‘ Acebā dōkdiler mi ki ħanuñ
1123. Oda mı atdılar ola ya şuya
Ķanı yürek ki ħasretūñe dōye⁶⁴⁷
- Ö34b 1124. Ķankı toprağa gömdiler bedenūñ
Nice yaprağ kıldılar kefenūñ⁶⁴⁸
1125. Nice taşa toķındı başcuğazuñ
Ne çemende göl oldu yaşcuğazuñ⁶⁴⁹
1126. Ķanda-y-ısañ saña selām olsun
Şağ-ısañ şağlıguñ müdām olsun⁶⁵⁰
1127. Didi anlara pīrehen ħanı
Göreyin ħanını virūñ anı⁶⁵¹
1128. Toldı ħan-ıla çeşmi ħanı görüp
Geldi cānı dehāna anı görüp⁶⁵²
1129. Na‘ra urup yine yıķıldı hemān
Yatdı dem-beste şubħa dek bī-cān
1130. Cümle oğlanları gelüp ħatına
Ağladılar anuñ bu ħāletine⁶⁵³
1131. Anı öldi şanup o demde hemīn
İtdiler birbirine çok nefrīn⁶⁵⁴
1132. Didiler ħālümüz ziyān oldu
İşimüz dürlü dürlü ħan oldu⁶⁵⁵
- K42a 1133. Çāh içinde ol anda dil-ħaste
Āh içinde bu bunda dem-beste

⁶⁴⁶ vaşluñdan: vaşlıñdan S, K / ħasretūñde: ħasretiñde S, K

⁶⁴⁷ ki: çü Ö

⁶⁴⁸ bedenūñ: bedeniñ S, K / yaprağ kıldılar: yaprağı itdiler Ö / kefenūñ: kefeniñ S

⁶⁴⁹ toķındı: toķundi K

⁶⁵⁰ şağlıguñ: şağlıgıñ S, K

⁶⁵¹ virūñ: virüñüz Ö

⁶⁵² çeşmi: çeşm Ö,

⁶⁵³ anuñ: anıñ S, K

⁶⁵⁴ şanup: şanıp K

⁶⁵⁵ işimüz: işimiz S

1134. Çeşmi anuñ cefā-y-ıla giryān
Bağrı bunuñ firāk-ıla biryān⁶⁵⁶
1135. Didi Şem' ün ki iy bürāderler
Kāzib añlar bizi bu sözde peder
- S42a 1136. Bes gelüñ çāh-ı Yūsufa gidelüm
Çıkarup anı pāre pāre idelüm⁶⁵⁷
1137. Ba' zı a' zāsını anuñ alalum
Pederüñ yine atna geledüm⁶⁵⁸
1138. Göricek zāhirā ol endāmı
İnanur bize eyler ārāmı
1139. Çün Yehūdā bu rāyı gūş itdi
Çeşmi an oldu hışmı cūş itdi⁶⁵⁹
1140. Didi yā ihvetā ne ğāfilsiz
Ne-y-içün zulme böyle māyilsiz⁶⁶⁰
- Ö35a 1141. Siz nice nesl-i enbiyā olasız
Kendü cüz'üñüze cefā kılasız
1142. Pāresin pāreler mi ' āil olan
aşd ider kendüzine cāhil olan⁶⁶¹
1143. Çünki gözler iş āhirini Hākīm
Olmaz āhir nedāmet āna nedīm
1144. Cāhilüñ çün hemān gözetdügi hāl
İder anı te'essüf istibāl⁶⁶²
1145. Cidd idüñ ceddinüz yolına gidüñ
Aşlıñuz adına düşer iş idüñ⁶⁶³
1146. Yāri anuñ ki Zü'l-Celāl olur
Anı atlı eylemek muāl olur⁶⁶⁴

⁶⁵⁶ anuñ: anıñ S

⁶⁵⁷ bes: pes Ö / gelüñ: geliñ S / gidelüm: varalum Ö / “anı” Ö’de yok. / idelüm: eyleyüm Ö

⁶⁵⁸ anuñ: anıñ S, K

⁶⁵⁹ hışmı: hışm Ö

⁶⁶⁰ neyiçün: niçün Ö

⁶⁶¹ kendüzine: kendüsine Ö / “olan” S nüshası 2. dizede yok.

⁶⁶² cāhilüñ: cāhiliñ S, K

⁶⁶³ idüñ: idiñ S / ceddinüz: ceddinüz K,Ö, ceddinüz S / gidüñ: gidiñ S / idüñ: idiñ S

⁶⁶⁴ anuñ: anıñ S, K

1147. Cedd-i a' zam Hālil hürmetiyçün
Yüzi ayında nür şeybetiyçün
- K42b 1148. Yūsufuñ her ki bir kılmı keser
Komazam cāndan anda kılca eşer
1149. Güci yitdükce nefsumuñ nefese
Komazam üstine yavuz yil ese
1150. Başına kaçd idende cān komazam
La' line kaçd idende kan komazam⁶⁶⁵
- S42b 1151. Her ki andan keserse bir barmağ
Serin idem kalem gibi iki şağ
1152. Her ki kesr ide dişleri güherin
Delerem dür gibi anuñ cigerin⁶⁶⁶
1153. Her ki kaçd ide rü-yi mehveşine
Yağaram anı hışmum âteşine
1154. Ğazabın vaşf iden Yehūdānuñ
Eyle eyler hikāyetin anuñ⁶⁶⁷
1155. Ğazab itse o pehlüvān-ı cihān
Gözleri kan-ıla tölardı hemān⁶⁶⁸
1156. İki düşünde var-ıdı yidi müy
Kağısa eyle-y-idi hem aña hüy⁶⁶⁹
1157. Ki o kıllar olurdı nāvek-i tīz
Deler-idi çuğalı nite ki biz⁶⁷⁰
- Ö35b 1158. Yoğ-ıdı hışmına anuñ dermān
İtmeyince o demde bir niçe kan⁶⁷¹
1159. Āl-i Ya' kũbdan ya bir ādem
Elini aña süre-y-idi o dem⁶⁷²
1160. Çün Yehūdādan itdiler bunu güş
Havfdan oldılar kamusı hamüş

⁶⁶⁵ “komazam” S nüshası 2. dizede yok.

⁶⁶⁶ anuñ: anıñ S, K

⁶⁶⁷ Yehūdānuñ: Yehūdānıñ S / anuñ: anıñ K

⁶⁶⁸ hemān: revān S

⁶⁶⁹ yidi müy: müy S, K / aña hüy: hüy S, K

⁶⁷⁰ deler-idi: deler idi Ö / çuğalı: çuvālı Ö

⁶⁷¹ anuñ: anıñ S, K

⁶⁷² ya: ise Ö

ŞİFAT-I RŪZ FERĀSETLE YA' KŪB İHVET-İ YŪSUFUŅ
 'ALEYHĪMŪ'S-SELĀM HĀBERLERİNDE HİLĀF ZĀHİR
 OLDUĞIDUR⁶⁷³

- K43a 1161. Yaz gönül levhine bu kavli temām
 Rāst olmaz muhālif olsa kelām
1162. Her ne sözde ki ola bŭ-yı dŭrŭğ
 Görmez ehl-i başıret anda fŭrŭğ⁶⁷⁴
- S43a 1163. Şubh-ı kâzib kaçan ki itdi zuhŭr
 Dil uzatdı ki ide kışşayı zŭr⁶⁷⁵
1164. Şıdğ-ıla şubh-ı şādık oldı bedīd
 Tağdı anuñ diline hayt-ı sepīd⁶⁷⁶
1165. Kesdi tīg-ı şafağ o dem anı
 Görme misin yüzindeki kanı⁶⁷⁷
1166. Kat' olınsa revā ola o zebān
 Ki sözinde ola hilāf ü yalan⁶⁷⁸
1167. Çın seher tŭrdı pīr-i Ken' ānī
 Sildi şabr-ıla dīdeden kanı
1168. Köñlegi gördi yine āh itdi
 Diğğat-ile aña nigāh itdi⁶⁷⁹
1169. Gördi gerçi bulaşmış üstine kan
 İlla yok darb-ı pençe vŭ dendān⁶⁸⁰
1170. Bildi nŭr-ı firāset-ile hemān
 Ki yalandur o pīrehendeki kan
1171. Didi ebnāsına tebessŭm idŭp
 Beni tap ağladuñ terağğŭm idŭp
1172. Gürg eger yise Yŭsufuñ bedenin
 Evvelā yırtar-ıdı pīrehenin

⁶⁷³ zāhir olduğıdur: bulduğıdur S

⁶⁷⁴ ola bŭ-yi: olsa-y-ıdı Ö

⁶⁷⁵ kâzib: şādık Ö

⁶⁷⁶ tağdı: dağdı Ö / anuñ: anıñ S, K / hayt: hağğ Ö

⁶⁷⁷ o dem: demde Ö

⁶⁷⁸ zebān: zŭbān K

⁶⁷⁹ köñlegi: köñli Ö

⁶⁸⁰ illa: illā Ö

1173. Darb-ı dendān urup o tāze tene
Şefkat itmiş meger bu pīrehene⁶⁸¹
1174. Kāşki köñlege olan ihsān
Köñlek issine ola-y-ıdı hemān⁶⁸²
- Ö36a 1175. Koñ yalanı Hudāyı yād eyleñ
Beni toğrı söz-ile şād eyleñ
- K43b 1176. Yūsufi n'itdüñüz beyān eyleñ
Gizlemeñ hālını 'ayān eyleñ
1177. Diñlediler çü hücsetin anuñ
Tañladılar firāsetin anuñ⁶⁸³
- S43b 1178. Pīrehen olduğına bī-yāre
İtdiler dillerini şad-pāre
1179. Geldiler gerçi kan bulaşduruban
Kaldılar soñra dil tolaşduruban
1180. Sürh-rū eylemedi kan buları
Hacil eyledi bu yalan buları⁶⁸⁴
1181. Sözleri çün görindi nā-ma' kıl
Anı Ya' kıl eyledi kabül⁶⁸⁵
1182. Söylediler yine bu resme dürüg
Bilmediler ki yok dürüğe fūruğ⁶⁸⁶
1183. Didiler çün biz eyledük seyrān
Kaldı o cāmemüz katında hemān
1184. Hāli bulup harāmī ol cāyı
Eylemişdür şehid ol ayı
1185. Çünkü Ya' kıl işitdi bu haberi
Kalmadı kızbe şübhesi eşeri
1186. Didi kim bu dağı degül ma' kıl
'Ākıl olan bunı ider mi kabül⁶⁸⁷

⁶⁸¹ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁶⁸² issine ola-y-ıdı: issine de olaydı Ö

⁶⁸³ diñlediler: añladılar Ö

⁶⁸⁴ eylemedi kan: eyledi o kan S, K / çün: o S, ol K

⁶⁸⁵ görindi: göründi K

⁶⁸⁶ yine bu resme: bu resme yine K

⁶⁸⁷ didi kim bu: didi bu söz Ö / degül: degil S, K / bunı ider mi: ider mi anı Ö

1187. Ki arāmī bulup bir oğlanı
Könlegin oya öldürüp anı⁶⁸⁸
1188. Düzd olan ādemüñ umāşın alur
Ceng idüp virmez-ise başın alur⁶⁸⁹
1189. Aldamañ siz beni yalan söz-ile
Ben inanmam size hemān söz-ile⁶⁹⁰
1190. Belki nefse itā‘ at eyledüñüz
Kim bilür ne şenā‘ at eyledüñüz
- K44a 1191. Nefs-i emmāre mār-ı pür-semdür
Emrini utmaz ol ki ādemdür⁶⁹¹
- Ö36b 1192. Ādemüñ nefsi ol dem ola nefis
Olmaya kişver-i vücūda re‘is⁶⁹²
- S44a 1193. Benden ayırdı ol cemīli Celil
Göñlüme lāzım oldu şabr-ı cemil
1194. Anı kim aña itdüñüz pinhān
Umaram ide Müste‘ān ‘ayān⁶⁹³
- ⁶⁹⁴ قال بل سؤلت لكم انفسكم امراً فصبر جميل والله المستعان على ما تصفون
1195. Çünki şabr-ı cemil eyleye merd
Gile itmez ne deñlü kim gele derd
- YA‘ UB ‘ ALEYHİ’S-SELĀM PĀY-I TALEB-İLE DEŞT-İ
KEN‘ ĀNI GEŞT İTDÜĞİ ‘ AĞİBET BAĞ-I ALBİNDE
MEYVE-İ ŞABR-I CEMİL BİTDÜĞİDÜR
1196. Mümkin olmasa vuşlat-ı dilber
‘ Āşıkça çāre şabr olur ya sefer
1197. Ėālib olsa veli hayāl-i nigār
Şabr-ı ‘ aşık hayāl olur iy yār

⁶⁸⁸ oya öldürüp: oyup öldüre Ö

⁶⁸⁹ ādemüñ: ādemiñ S / “alur” sözcüğü S’de 2. dizede yok.

⁶⁹⁰ yalan: hemān K / ben: beni Ö / inanmam: inanman S, Ö

⁶⁹¹ “emrini” sözcüğü Ö’de sonradan düzeltilerek yazılmıştır.

⁶⁹² Bu beyit Ö’de sonradan eklenmiştir.

⁶⁹³ pinhān: bühtān Ö

⁶⁹⁴ Āyet: (Yakup) dedi ki: “Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıpböyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. (Yūsuf: 12/18)

1198. Çünkü Ya' kûba gûşsa kâr itdi
Fikr-i Yûsuf dilin figâr itdi⁶⁹⁵
1199. Külbe-i hüzn içinde kaldı hazîn
Hem-demi gûşsa hem-nişini enîn⁶⁹⁶
1200. Virdi gönlin yile gözin āba
Çomadı cāy tāb-ı dil h'āba
1201. Oldı çün yandı hasret odı temām
Sîne hāmmām ü dīde rengin cām⁶⁹⁷
1202. Şabr u ārām işi temām oldı
Şādlık gönline hārām oldı⁶⁹⁸
1203. Döğşürüp rāhat u şafā döşegin
Biline bağladı taleb kuşagın
- K44b 1204. Şavma' a bābını muḳaffel idüp
Sefer esbābını mükemmel idüp⁶⁹⁹
- S44b 1205. Hāşıl itmege rāhat-ı cānı
Eyledi geşt deşt-i Ken' ānı
1206. Zikri her yirde nām-ı Yûsuf-ıdı
Fikri dāyim aña te'essüf-ıdı
1207. Dilde yazup hayālını levḫa
Eyler-ıdı bunuñ gibi nevḫa
- ĠAZEL
- fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün
1208. Çandasın iy nūr-i dīde çandasın
İy nihāl-i nā-resīde çandasın
- Ö37a 1209. Mekk ü alı şiddetinden zālīmüñ
Uğrayan zūlm-i şedīde çandasın
1210. Haste cismümden firāḫuñ derd-ile
Olmadın cānum remīde çandasın

⁶⁹⁵ Ya' kûba: Ya' kûb Ö

⁶⁹⁶ Külbe-i hüzn içinde kaldı hazîn Hem-demi gûşsa hem-nişini enîn: Külbe-i hüzn içinde tutdı maḳām Hem-demi gûşsa oldı şubḫ-ıla şām S

⁶⁹⁷ Bu beyit S ve K'de yok / Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁶⁹⁸ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁶⁹⁹ şavma' a: şavmı' a S, K

1211. Bulmadum hergiz cemālũnden eser
İstedũm ins ü peride kıandasın⁷⁰⁰
1212. Kıanda Őordumsa niŐānuńdan haber
Bilmedi hiĕ āferide kıandasın⁷⁰¹

MESNEVĪ

1213. Ėasretiyle yũrũrdi Ėaste vũ zār
Arayup anı eylemezdi kıarār
1214. Dir-idi kıanda gitdũñ iy Yũsuf
Beni āvāre itdũñ iy Yũsuf⁷⁰²
1215. Seni kıanķı kıuyuda gizlediler
Ya ne yirde başup boğazladılar
1216. Nice Şemşir-ile kesildi serũñ
Kıanķı tĩr-ile deldiler cigerũñ⁷⁰³
- K45a 1217. Loķma mı oldu gũrge tāze tenũñ
Bũyle Ėarķ oldu kıana pĩreheñũñ
- S45a 1218. Ben bu derdũmi kime ağlayayın
Ėaste Ėõñlũmi kime baĖlayayın⁷⁰⁴
1219. Kıanķı serve baķam ĕũ boyuñ añam
Kıanķı mũŐgi kıoķam ĕũ bũyuñ añam⁷⁰⁵
1220. Lebũñi Ėormesem Ėayātı n'idem
Deheñũñ yoğ-iken nebātı n'idem⁷⁰⁶
1221. Kıameri n'eylerem yũzũñi Ėerek
Şekeri almazam sũzũñi Ėerek
1222. Gũl yũzũñsũz Ėõzũme Ėār oldu
Dil firāķũnda bĩ-karār oldu⁷⁰⁷
1223. DũŐdũm ebrũñı Ėormeyũp tāba
Urmışam bend bāb-1 miĖrāba

⁷⁰⁰ cemālũnden: cemālĩnden S, K

⁷⁰¹ niŐānuńdan: niŐānĩndan S, K

⁷⁰² gitdũñ: gitdiñ S

⁷⁰³ Şemşir-ile: Şimşir-ile S, K

⁷⁰⁴ ağlayayın: ağlayayım K / bağlayayın: bağlayayım K / Bu beyit Ő'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁷⁰⁵ baķam: baķup Ő / Bu beyit Ő'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁷⁰⁶ deheñũñ: deheñiñ S

⁷⁰⁷ firāķũnda: firāķiñda K

1224. İtmeyeli gözüm dişüñe nazār
Çıkdı andan şafā-yı dürr ü güher
1225. Zülfüñi koķmayalı ben miskīn
Tolmıřam hūn-ıla çü nāfe-i çīn
1226. Koķmayalı ruħ-ı bināgūřuñ
Öpmeyeli leb-i řeker-nūřuñ⁷⁰⁸
- Ö37b 1227. Gah gül gibi cāme çāk iderem
Geh yirüm cür‘ a gibi hāk iderem⁷⁰⁹
1228. Yaturam gice olsa bağrı yanuķ
Tālī‘ üm h‘āb içinde ben uyanuķ
1229. Yürürem gündüz olsa āvāre
Ĥasretüñden za‘īf ü bī-çāre⁷¹⁰
1230. Yidi gün geşt idüp bu hālet-ile
Ĥasret ü iřtiyāk ü riķķat-ile
1231. Yimeyüp içmeyüp yürüdi revān
Yūsufa çağırup kılırdı fiğān⁷¹¹
- K45b 1232. ‘Āķibet kıaldı derd-ile nevmīd
Olmadı Yūsufuñ niřānı bedīd
1233. Arayup çünki bulmadı anı
Çıkdı ‘ayyūķa āh u efgānı
- S45b 1234. İñledi anuñ-ıla çarħ-ı felek
Ağladı görüp anı cümle melek⁷¹²
1235. Geldi āħir resūl-i Rabb-i Celīl
Bülbül-i bāđ-ı Ĥuds Cebrā‘īl
1236. Didi Ya‘ķūba yā Nebiyy’ Allāh
Yandı āhuñ odına mihr-ile māh
1237. Yir ü gök iñledi fiğānuñ-içün
Ağlaşurlar melekler anuñ-içün⁷¹³

⁷⁰⁸ ruħ-ı bināgūřuñ: ruħ u bināgūřuñ K / Bu beyit S’de yok.

⁷⁰⁹ yirüm: yirim K

⁷¹⁰ Ĥasretüñden: Ĥasretiñden S, K

⁷¹¹ yürüdi: gezerdi Ö

⁷¹² anuñ-ıla: anıñ-ıla K / görüp anı: anı görüp Ö

⁷¹³ fiğānuñ-içün: fiğānıñ-içün S, K

1238. Kürbete irdi cümle kerrübî
Niçe olur bu nâleñ aşübî
1239. Didi Ya' kūb yā Resūl-i Emīn
Nice itmeyeyin figān ü enīn⁷¹⁴
1240. Qalmışam şasret ü firāq-ıla ben
Yanaram nār ü iřtiyāq-ıla ben⁷¹⁵
1241. Derdüme var-ısa benüm dermān
Anı öğret ki itmeyem figān
1242. Aña şabr eyle didi çün Cibrīl
Ol dağı itdi 'azm-i şabr-ı cemīl⁷¹⁶

ĤİKĀYET-İ MÜNĀSĪB

- Ö38a 1243. Hem-demi şazret-i řabīb-i Ĥudā
řem' -i cem' -i hüdā Ebū'd-Derdā⁷¹⁷
1244. Dir ki oğlı ölüp Süleymānuñ
şabr u ārāmı şalmadı anuñ
1245. Yandururken bu şasret-ile yürek
şekl-i ādemde geldi iki melek
- K46a 1246. Müdde' i oldı biri geldi dile
Birisinden bu resme şıldı gile
1247. Didi iy řazret-i Resūl-i Ĥudā
Bu kişi baña itdi cevı ü cefā
- S46a 1248. Bir yire zaşmet-ile toşm ekdüm
Ĥāřıl itdüm anı ta' ab çekdüm
1249. Ĥāřılum çün temām olup bitdi
Bu er anı başup helāk itdi⁷¹⁸
1250. Çün Süleymān işitdi bu şaberi
Döndi şaşmına eyledi nazarı

⁷¹⁴ itmeyeyin: itmeyeyim K

⁷¹⁵ "ben" sözcüğü K'de her iki dizede de yok.

⁷¹⁶ aña: gerçi Ö

⁷¹⁷ řem' -i cem' -i hüdā Ebū'd-Derdā: řem' -i cem' -i gürüh-ı ehl-i řafā S

⁷¹⁸ řāřılum: řāřılım K / başup: başıp K

1251. Ki n' için sen buña cefâ itdüñ
Ki başup hâşılın hebâ itdüñ⁷¹⁹
1252. Ol dahı didi yâ Resül' Allâh
Baña da ' adlün-ile eyle nigâh⁷²⁰
1253. Olmuş-ıdum bir ulu yola revân
Ki giderdi o yola cümle cihân
1254. Meger ol yola bu ekin ekmiş
Hâşıl itmiş anı belâ çekmiş⁷²¹
1255. Dahı yol bulmadum olup nâ-çâr
Hâşılı başdum eylemen inkâr⁷²²
1256. Mazleme oldı-y-ısa ger bu ziyân
Çekeyin her ne dirseñ aña zamân
1257. Çün Süleymân bu resme aldı cevâb
Dönüp ol müdde' iye kıldı ' itâb⁷²³
1258. Didi iy ' aklı nâ-temâm olan
Zer' olunmaz tarîk-i ' âm olan⁷²⁴
1259. Ne-y-içün ' âm yola tohm ekdüñ
Başdılar anı sen ziyân çekdüñ
- Ö38b 1260. Ol melek didi yâ Nebiyy' Allâh
Pes nedür sende bunca girye vü âh⁷²⁵
- K46b 1261. Anı bilmez misin ki bu dünyâ
Oldı râh-ı menâzil-i ' uqbâ
1262. Bunda ekdüñ çü tohm-ı hâşıl-ı cân
N' için ağlarsın irdi-y-ise ziyân
- S46b 1263. Bu ulu yolda her ki tohm ekdi
Hâşıl umdı veli ziyân çekdi
1264. Çün ödenmez bu resme olsa ziyân
Çâre şabr u taħammül oldı hemân

⁷¹⁹ başup: başıp K / itdüñ: itdiñ S, K

⁷²⁰ ' adlün-ile eyle: eyle ' adliñ-ile K, ' adliñ-ile eyle S

⁷²¹ belâ: ta' ab K

⁷²² başdum: başdım K

⁷²³ ' itâb: hıtab K

⁷²⁴ ' aklı: ' aql Ö

⁷²⁵ pes: bes S, K

YA‘ KŪB ‘ ALEYHİ’S-SELĀM PĀYI DĀMEN-İ TAĤAMMŪLE
 ÇEKŪP KŪLLE-İ TİLLE-İ KEN‘ ĀNDA ĀB-I AHDLE DİLİNİ
 ZĪKR-İ YŪSUF DAN ‘ ALEYHİ’S-SELĀM PĀK İTDÜGİ
 ‘ AĞİBET H‘ĀBDA ĤAYĀL-İ YŪSUF PERDE-İ ‘ AHDİNİ ÇĀK
 İTDÜGİDŪR

1265. Çün hücŭm eyleye ĥayāl-i nigār
 Şabr-ı ‘ aşık ne deñlü tuta karar⁷²⁶
1266. ‘ Işık yolında ol ki şādıkdur
 Da‘ vī-yi şabr aña ne lāyıkdur
1267. Çünki Ya‘ kŭb irmedi yāre
 Kaldı bîçāre kalb-i şad-pāre
1268. Gördi yok Ĥağdan özge püşt ü penāh
 Tutdı bir püşte üzre menzilgāh
1269. Tutdı püştin o püştede kadere
 Şabra yüz tutdı gitmedi sefere
1270. Kōdı āh u fiğānı şabr itdi
 Cāna rikḫat deminde cebr itdi
1271. Dir-idi cūşa gelse ġam nāgāh
 حسبي الله لا اله سواه⁷²⁷
1272. Tutdı şabr u karar üzre karar
 Gözledi kim ne ola āḫir-i kār⁷²⁸
1273. ‘ Ahd itdi ki bulduğınca ĥayāt
 Yŭsufi añup itmeye ĥarekāt
- K47a 1274. Kimseden şormaya anuñ ĥaberin
 Kimseye söylemeye derd-i serin⁷²⁹
- Ö39a 1275. Gice gündüz geçerdı tã‘ at-ile
 Ĥalkdan ‘ uzlet ü ferāğat-ile
1276. Bir gice ġam dizini yaşdandı
 Ĥ‘āb geldi biraz ımızgandı

⁷²⁶ eyleye: eylese Ö

⁷²⁷ Āyet: “Bana Allah yeter, O’ndan başka hiçbir ilāh yoktur.” (Tevbe: 9/129)

⁷²⁸ Bu beyit S’de yok

⁷²⁹ anuñ: anıñ S, K / derd-i serin: derd ü serin Ö

- S47a
1277. Yūsufı gördi sebz-pūş olmuş
Hāli āh ü giriv ü cūş olmuş⁷³⁰
1278. Geldi çün Yūsufi kenarına
Şu saçıldı yüregi nārına
1279. Hāsret ü fūrkat odına o yanuķ
Şandı o demde kendüyi uyanuķ⁷³¹
1280. Didi iy cānuma şafā Yūsuf
Dil-i bīmāruma şifā Yūsuf⁷³²
1281. İy boyı serv-i nā-resīdecügüm
Göñlüm ārāmı nūr-ı dīdecügüm
1282. Senden ayru düşeli çok demdür
Gözlerüm hāsretüñde pür-demdür⁷³³
1283. Görmez oldum senüñ cemālüñi ben
Bilmezem nice oldı hālüñi ben
1284. Nūş-ı cān almadın bu lezzetden
Peyk-i vaḥy irdi cenb-i ḥāzretten
1285. Didi kim ḫanı bunca ‘ ahd ü ḫarār
İtmeyedyüñ göñül ḡamın ızhār⁷³⁴
1286. Yūsufuñ nāmın añmayam dir-idüñ
Ġamına düşdüğüñe ḡam yir-idüñ⁷³⁵
1287. Şimdi söylersin aña lezzet-ile
Hālüñi ‘ arz idüp şikāyet-ile
1288. Şınsa peymāne gibi kāse-i ser
Şıma peymānı şādık-ısañ eger
- K47b
1289. Dil-i Ya‘ ḫūba geldi çün bu ‘ itāb
H‘āb yirine ḫoldı gözleri āb
1290. Ditredi cismi nīte kim yapraķ
Ḳoydı aḡzına bir avuḫ ḫopraķ

⁷³⁰ hāli: hāl Ö

⁷³¹ kendüyi: kendiyi Ö / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

⁷³² Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

⁷³³ ayru: ayrı Ö / hāsretüñde: hāsretiñde S, K

⁷³⁴ İtmeyedyüñ: İtmeyedyiñ S

⁷³⁵ dir-idüñ: dir-idiñ S / yir-idüñ: yir-idiñ K

1291. İtdi ol sehv-içün Hudāya sücūd
Taleb eyledi ‘afv-i ḥazret-i cūd
- S47b 1292. Sīne pür-tāb dīde pür-ḥünāb
Didi تنبنا اليك يا تواب⁷³⁶
1293. Aña kim luṭfını ‘ayān eyler
Evvel iḥlāşın imtihān eyler
- Ö39b 1294. Emr-i Ḥaḳḳ-ıla yine Rūḥ-ı Emīn
Geldi Ya‘ḳūba ol dem içre hemīn
1295. Didi kim güzīn-i ehl-i belā
Saña eyler Hudā selām ü şenā
1296. Dir götürsün sücūddan başını
Ağlasun silmesün gözi yaşını⁷³⁷
1297. İtmesün terk Yūsufuñ nāmın
Miḥnetümle geçürsün eyyāmın⁷³⁸
1298. Aña göstermişem ḥayāl-ile ḥ‘āb
Tā ki bünyād-ı ‘ahdi ola ḥarāb
1299. Ḥ‘ābını fitne bilmesün Ya‘ḳūb
Belki oldı işi bu ḥ‘āb-ıla ḥūb⁷³⁹
1300. ‘Ahdı şınmağa çün dilek kıldum
Şekl-i Yūsufda bir melek kıldum⁷⁴⁰
1301. Aña gösterdüm anı düşünde
Yūsufuñ nāmın ahdı cūşında
1302. Gitdi andan o da‘vī-yi bāṭıl
‘Işḳ ḥāline olmadı ḥāyıl
1303. Açmayınca ḥicāb-ı da‘vāyı
Görmediler cemāl-i ma‘nāyı
- K48a 1304. ‘Ucb-ıla va‘z-gū-yi menber-i ‘arş
Oldı maṭrūd-ı ḳa‘r-ı esfel-i ferş

⁷³⁶ Ey tövbeleri kabul edip günahları bağışlayan (Allah)! Yapılan bütün tövbeler sanadır. / pür-tāb dīde: pür-tāb ü dīde Ö

⁷³⁷ götürsün sücūddan: sücūddan götürsün Ö

⁷³⁸ itmesün: eylesün Ö / miḥnetümle: miḥnet-ile Ö

⁷³⁹ işi bu: bu işi Ö

⁷⁴⁰ şınmağa çün: şınmağ-içün Ö

1305. Fıskına i' tirāf iden miskīn
Yıgdür andan ki ola tã' at-bīn
- S48a İHVET-İ YŪSUF ' ALEYHİMŪ'S-SELĀM GŪRG-İ ĞARĪBĪ
ŞAYD İDŪP VE RESEN-İ İFTİRĀYI AÑA KAYD
İTDÜKLERİDÜR
1306. İftirā itme bī-günāha saşın
İrişür saña bir gün āhı saşın⁷⁴¹
1307. Meşel-i rāstdur cihānda bu söz
Baş keser dilkü ırduñ adı yavuz⁷⁴²
1308. Gerçi kim aldamağ-içün pederi
Yūsuf ihvānı düzdiler haberı
1309. Çünkü aldanmadı yalanlarına
Āteş-i tasa düşdi cānlarına⁷⁴³
- Ö40a 1310. Yine bir dürlü itdiler tedbīr
İ' timād ide tā ki anlara pīr⁷⁴⁴
1311. Didiler bizi rāst şanmazsın
Gürg yidi dirüz inanmazsın
1312. Çünkü gördük seni ki ağlarsın
Cāmı hasret odıyla tağlarsın⁷⁴⁵
1313. Nār-ı ğam gül yüzüñi şoldurdu
Biz de didük harāmī öldürdi
1314. Kanda kim toğrı sözler ola kesād
Egri sözlere urılır bünyād⁷⁴⁶
1315. Buyur ol hūniyi şikār idelüm
Getürüp hāli aşikār idelüm
1316. Didi Ya' k̄üb anı varuñ getürüñ
Esb-i da' vāyı menzile yitürüñ⁷⁴⁷

⁷⁴¹ bī-günāha: bī-günāh K / saşın: saşın Ö / irişür: irişüp Ö / āhı: āhu S, āh K, Ö

⁷⁴² dilkü: dilki Ö / Bu beyitin 2. dizesi sayfa kenarına sonradan dizeyi düzeltme amacıyla yazılmıştır.

⁷⁴³ çünkü: çünkim S

⁷⁴⁴ dürlü: dürli Ö / tā ki anlara: anlara tā ki Ö

⁷⁴⁵ odıyla: odına K

⁷⁴⁶ toğrı: toğru S / sözler: söz Ö

⁷⁴⁷ varuñ: variñ K

1317. Bağlayayın anı atumda mdm
Hem-demm ola alvetmde mdm⁷⁴⁸
- K48b 1318. oup andan azlumu byın
Greyin dem-be-dem anu ryın⁷⁴⁹
- S48b 1319. Eyleyicek anu yzine nazr
Eksile yed ola derd-i ciger⁷⁵⁰
1320. n bu  ahde arr eylediler
Cmle  azm-i ikr eylediler
1321. avan uyusu virmege pedere
Grg aydına girdiler sefere⁷⁵¹
1322. andılar ideler ikr-ıla al
Bilmediler ki ikr ola al⁷⁵²
1323. Bilmediler ki nefis-i merdm-gr
İtdi anları ayd-ıla nacr
1324. Get idp kh  det-i Ken nı
Seyr iderken bular beybnı
1325. Anda bir urdı grdiler ki ulur
Gge dikmi yzini nle ılır⁷⁵³
1326. ad idp anı ayd eylediler
utdılar anı ayd eylediler⁷⁵⁴
- 40b 1327. Bend-ile ol za ifi beste ılıp
Cmle dendnını ikeste ılıp⁷⁵⁵
1328. Sriyp anı ahr eylediler
Dndiler  azm-i ehr eylediler
1329. Getrp nedn-ı Ya ba
Didiler iltp anı Ya ba
1330. nednu azlını bu yidi
Bg-ı  mr nihlını bu yidi⁷⁵⁶

⁷⁴⁸ atumda: atımda K

⁷⁴⁹ andan: anda  / azlumu: azlımı S / anu: anı S, K

⁷⁵⁰ anu: anı S, K / derd-i ciger: derd  ciger 

⁷⁵¹ uyusu: uyusu 

⁷⁵² ikr: ikre 

⁷⁵³ urdı: urd 

⁷⁵⁴ anı: aa S, K / eylediler: itdiler S

⁷⁵⁵ ol za ifi: o za if  / dendnını: endmını S

1331. Didi Ya'kūb koñ biraz anı
Bendin aluñ ki dinlene cānı⁷⁵⁷
1332. Kendü tırdı namāza itdi şürū^c
Fāriğ olup niyāza itdi şürū^c⁷⁵⁸
- K49a 1333. Didi kim iy cemāda cān virici
Bir quru toprağa zebān virici⁷⁵⁹
- S49a 1334. Dilerem vir bu qurda nuṭḡ-ı faşih
Diye Yūsuf hikāyetini şaḥih
1335. Eyle didi vü qurda itdi nazār
Emr-i Ḥaḡḡ-ıla şordı aña ḡaber⁷⁶⁰
1336. Şıḡadı arḡasını şefḡat-ile
Giderüp vaḡşetin kerāmet-ile⁷⁶¹
1337. Her ki ol gürg-i nefsi itdi muṭā^c
Ṭañ mı aña muṭi^c olursa sibā^c⁷⁶²
1338. Her kimüñ üns-i Ḥaḡḡ ola baḡşi
N'ola olsa enīs aña vaḡşi⁷⁶³
1339. Zıkr-i Ḥayy-ıla ḡayy iden cānı
Söyledürse^c aceb mi ḡayvānı
1340. Didi iy cānever muvāfiḡ ol
Ḥāliḡuñ emri-y-ile nāṭıḡ ol⁷⁶⁴
1341. Qurd işidüp bu buyırığı tırdı
Quyruḡ üstine geldi oturdı
1342. Düzdü şavtı ḡoş itdi elḡānı
Söze geldi faşih^c İbrānı⁷⁶⁵
1343. Eyleyüp şüret-i resüle nigāh
Didi kim لا اله الا الله⁷⁶⁶

⁷⁵⁶ ḡānedānuñ: ḡānedānıñ S

⁷⁵⁷ aluñ: alıñ S, K

⁷⁵⁸ kendü: kendi Ö / “şürū^c” sözcüğü S'nin 2. dizesinde yoktur.

⁷⁵⁹ zebān: zübān S, K

⁷⁶⁰ qurda itdi: kıldı qurda S

⁷⁶¹ şıḡıdı: şıḡıdı Ö

⁷⁶² her ki: her kim K / gürg-i nefsi: gürg-i nefsin K / itdi: ide Ö

⁷⁶³ kimüñ: kimiñ S

⁷⁶⁴ Ḥāliḡuñ: Ḥāliḡıñ S, K

⁷⁶⁵ düzdü: düzd Ö

- Ö41a 1344. Ba‘d-ez-ân didi iy resûl-i emîn
Ne su‘âlûñ var-ısa eyle hemîn⁷⁶⁷
1345. Didi Ya‘kûb Yûsufum anı
İtdi senden şikâyet ihvânı
1346. Nice cür‘et ılup yidüñ anı
Cismüñe ût idindüñ ol cânı
1347. And ierken başına halk anuñ
Nice şa itdi anı dendânuñ
- K49b 1348. Alnı mihrine virdüñ-ıse zevâl
aşları gibi cismüñ ola hilâl
- S49b 1349. G zleri saña oldı-y-ısa ıdâ
Hadan irs n başuña ‘aynı belâ⁷⁶⁸
1350. Eyledüñ-ıse z lfini p m l
Bendüñ olsun sel sil   aql l⁷⁶⁹
1351. Reşk iderdi cem line h r 
N r olsun yid ñse ol n r 
1352. anı anuñ ol  b-ı hayv nı
anlar olsun yid ñ-ıse anı⁷⁷⁰
1353. Boynına reşk iderdi berg-i semen
Yid ñ-ıse sen anı olma esen⁷⁷¹
1354. Ne-y-i n yid ñ anı am yimed ñ
Peder-i p ri aqlaya dimed ñ
1355. G ş-i g rge irişdi  n bu ‘it b
Riat-ile bu resme virdi cev b
1356. Didi Ya‘k ba y  Nebiyy’All h⁷⁷²
Deg lem ben bu ışşadan  g h

⁷⁶⁶ لا اله الا الله: Allah’tan başka ilah yoktur.

⁷⁶⁷ su‘ l ñ: su‘ liñ S

⁷⁶⁸ bel : ‘an  K

⁷⁶⁹ bend ñ: bendiñ S, K

⁷⁷⁰ anuñ: anıñ S, K

⁷⁷¹ berg-i semen: serv-i semen  

⁷⁷² Nebiyy’All h: res l’All h  

1357. Çün harām oldı bize lahm-ı nebī
Yimezüz anı gözlerüz edebi
1358. And içerem ki yimedüm anı
Uyma ebnāna itme bühtānı
1359. Ben bu yire ğarīb gelmiş-idüm
Vādī-yi Hāyret içre qalmış-ıdum
1360. Eyler-iken bu hasret-ile fiġān
Tutdı oġlanlaruñ kılp bühtān
- Ö41b 1361. Ben bulardan umar-iken çāre
Urdılar yaram üstine yāre
1362. Ben bulardan umar-iken ni^ç met
Çekdiler dişlerümi bî-^ç illet
- K50a 1363. Süriyüp uş getürdiler kıtuña
Eyledüm vaşf-ı hāli hāzretüñe⁷⁷³
- S50a 1364. Çünki Ya^ç kıb diñledi bu sözi
Gürgüñ aġvāline köyüñdi özi⁷⁷⁴
1365. Kızb-ile hīle āşıkār oldı
Cümle ebnāsi şerm-sār oldı
1366. Didi aña yine resül-i emīn
Meskenüñ kında-y-ıdı iy miskīn⁷⁷⁵
1367. Ne işe geldüñ-ıdı bunda ^ç aceb
Ne kılpurduñ bu memleketde taleb⁷⁷⁶
1368. Didi şāhra-yı Mışr-ıdı vaţanum
Anda bir kıardaşum var-ıdı benüm⁷⁷⁷
1369. Ava kıoşa gıderdüm anuñ-ıla
Zıdegāñi iderdüm anuñ-ıla⁷⁷⁸
1370. Hem-dem olsa benümle ol hem-şır
Nefret eylerdi şerrimüzden şır⁷⁷⁹

⁷⁷³ kıtuña: kıatıña K / hāzretüñe: hāzretüñe K

⁷⁷⁴ gürgüñ: gürg Ö

⁷⁷⁵ meskenüñ: meskeniñ S, K

⁷⁷⁶ geldüñ-ıdı: geldiñ-ıdı S

⁷⁷⁷ vaţanum: vaţanım S / kıardaşum: kıardaşım S, K / var-ıdı: var ıdı Ö / benüm: benim S

⁷⁷⁸ Zıdegāñi: Zıdıgāñi K

⁷⁷⁹ benüm-ile: benim-ile K / benümle ol hem-şır: benüm-ile ol şır: S

1371. Seyr eylerdük oynası ıalaşı
Dirilürdük bile ağız yalaşı
1372. Āhir iklīm-i Mışrı terk itdi
řām iklīmine geıüp gitdi
1373. Göñline hōř gelüp anuñ bu diyār
Niıe müddet bu yirde tutdı ıarār⁷⁸⁰
1374. ıaldum ansuz ben anda bunca zemān
Ĥālüm it dirliğine döndi hemān⁷⁸¹
1375. Dilkülenür-iken ıatumda peleng
Dilküler itdi ıatlüme āheng⁷⁸²
1376. Göresüm geldi ıün cemālin anuñ
Ārzü eyledüm viřālin anuñ⁷⁸³
1377. Hem işitmiş-idüm ululardan
Sīnesi ı ilm-ile ıolulardan
- K50b 1378. Seyr iden ıardaşı ziyāretine
İrişür cānı Tañrı raĥmetine
- S50b, Ö42a 1379. Her ādem kim idüp ide ĥarekāt
Bula her adımına yüz ĥasenāt⁷⁸⁴
1380. Gide hem ol ıadar günāhı anuñ
Bāĝ-ı ı Adn ola tekye-gāhı anuñ⁷⁸⁵
1381. Bu sebebden ıurup sefer ııldum
Anı görmege derd-i ser ııldum⁷⁸⁶
1382. ıünki gördüm diyār-ı Ken ı ānı
Bunda tefiş eyledüm anı
1383. Didiler pādīřāĥ şayd itdi
şayd idüp ol ĝarībi ıayd itdi⁷⁸⁷

⁷⁸⁰ anuñ: anıñ S, K / niıe: nice Ö

⁷⁸¹ ıaldum: hem-dem Ö / ĥālüm: ĥālim S, K

⁷⁸² ıatumda: ıatımda K / ıatlüme: ıatlime Ö

⁷⁸³ anuñ: anıñ S, K / Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁷⁸⁴ ādem: adım K / yüz: on K, Ö

⁷⁸⁵ anuñ: anıñ Ö

⁷⁸⁶ görmege: görmegi K

⁷⁸⁷ pādřāĥ: pādīřāĥ S, K

1384. Kaşdı oldur ki tuta meydānı
İtlerine depelede anı⁷⁸⁸
1385. Yidi gündür ki yatup uyımadum
Ğuşşasından anuñ yimek yimedüm⁷⁸⁹
1386. Yürürem hasretiyle āvāre
Yatmazam rāḫat-ıla bir pāre
1387. Karañu oldı gözlerüme cihān
Kıluram her tarafda āh ü figān
1388. Çünki Ya‘ kûb işitdi bu haberi
Āh idüp taldı ḫan-ıla cigeri
1389. Yine cûş itdi riḫḫati anuñ
Tāzelendi cirāḫati anuñ⁷⁹⁰
1390. Yine ḫasret odı yalıñlandı
Şādılık şem‘ i yine diñlendi
1391. Na‘ ra urup didi ki vāveylā
Ayruluḫ miḫneti ne ḫurfa belā⁷⁹¹
1392. Gürg-içün gürg böyle ağlayıcaḫ
Göñlin aña bu resme bağlayıcaḫ
- K51a 1393. Ben nice yanmayam ğazālum-içün
Ḳadd-i Yūsuf gibi nihālüm-içün⁷⁹²
- S51a, Ö42b 1394. Nice şabr eyleyem firāḫına ben
Nice ḫatlanam iştiyāḫına ben
1395. Dönüp ebnāsına ḫiḫāb itdi
Serzenişler kılup ‘ itāb itdi⁷⁹³
1396. Ki n’içün buña iftirā idesiz
Bī-günāha n’içün cefā idesiz
1397. Yimemiş ol ğazālumı bu ğarīb
Eyledüñüz buña belā-yı ğarīb

⁷⁸⁸ itlerine: itlerini Ö

⁷⁸⁹ yatup: yatıp K / anuñ: anıñ S, K

⁷⁹⁰ anuñ: anıñ S, K

⁷⁹¹ Ayruluḫ: Ayrulıḫ K

⁷⁹² ğazālum-içün: ğazālum için Ö / nihālüm-içün: nihālüm için Ö

⁷⁹³ “itdi” sözcüğü Ö’de 2. beyitte yok.

1398. Kaşđ idersiz cefāya vāy size
Neler ide dağı bu rāy size
1399. Benüm ol serv-i kāmētüm kanı
Toğrı söyleñ ki n'itdüñüz anı⁷⁹⁴
1400. Didiler toğrıdır bizüm sözüñüz
Söyledük her ne gördiyse gözümüz
1401. Deşt-i Ken' ānda yırtıcı çoğdur
Yidi gürg anı şübhemüz yođdur⁷⁹⁵
1402. Yine Ya' kûb güрге itdi nazār
Ĥāl-i Yūsufdan aña şordı ĥaber
1403. Didi bilsem de açman ol rāzı
Bilme misin günāh-ı ġammāzı
1404. Eger olsa melek dağı ġammāz
İdemez evc-i rahmete pervāz
1405. Oldı ġammāz zāġ-ı vādī-yi nār
Oldı ġammāz düşmen-i Cebbār
- ⁷⁹⁶ قال النبي عليه السلام ابعض الناس عند الله هماز لهاز غماز
1406. Nazār it 'ibret-ile bu ĥabere
Şad-hezār āferin o cānevere
- K51b 1407. İy niçe ādemī var ehl-i namāz
Ġamze gelse 'azābdan ġamı az⁷⁹⁷
- S51b 1408. Şūretā tāt ate muvāfıđdur
İlla ma' nide gey münāfıđdur
1409. Ĥalk içinde şalāĥ ad eyler
Furşat el virse çoğ fesād eyler⁷⁹⁸
- Ö43a 1410. Dilerem def' idüp Ĥudā anı
Ĥurtara şirretinden insānı⁷⁹⁹

⁷⁹⁴ benüm: benim S, K

⁷⁹⁵ yédi gürg: yidiler S, K

⁷⁹⁶ Hadis: "Allah'a göre en çok buğz edilmesi gereken insanlar (şunlardır): Fazla ayıplayan, ayıplayarak sıkan (hemmāz), kaş göz işaretiyle ayıplayan (lemmāz), koğuculuk eden (gammāz). Muhammed b. İsmā'il b. El-Buhārī, *El-Cāmī'u'l-Musnedu's-Sahīhu'l-Muhtasar Min Umûri Rasûlillah ve Sünenihî ve Eyyâmihî*, 4 Mücellid (İstanbul: 1315/1897-98'den ofset), Diyât, 9

⁷⁹⁷ ġamı: ġam Ö

⁷⁹⁸ çoğ: gey S

⁷⁹⁹ şirretinden: şiddetinden Ö

1411. Gürg çün söyledi hikāyetini
Bildi Ya' k̄üb anuñ berā' etini⁸⁰⁰
1412. Buldurup kardaşını eyledi dād
Kıldı miñnetden anları āzād
1413. Çün irişdi murāda ol hayvān
Yüz urup Haḫka didi yā Raḫmān
1414. Nite kim baña raḫm idüp Ya' k̄üb
Hāşıl oldu bu dem ḫamu maḫlūb
1415. Dilerem Yūsufin aña viresin
Anı da ol murāda irgüresin
1416. Eyleyüp bu du' āyı oldu revān
Vardı bir püşte üzre çıkdı hemān
1417. Çağırup eyle itdi āvāzı
Toldı āvāzı-y-ıla her yazı
1418. K'iy sibā' -i maḡāra-i Ken' ān
Gürg ü bebr ü peleng ü şīr-i jiyān
1419. İtdiler çünki bu ḫiḫābı simā'
Üşdiler üstine gürüh-ı sibā'
1420. Didi onlara kim Nebiyyu'llāh
Yūsufını güm eylemiş nāḡāh
1421. Anı gürg almış dimiş ebnāsı
Pür-ḡam olmuş dil-i muşaffāsı
- K52a 1422. Korkaram size bed-du' ā ide ol
Neslüñüz ḫaḫ' ide du' ā-yı resūl⁸⁰¹
- S52a 1423. Eyle olsa varuñ anuñ ḫatına
' Arz idüñ ḫālūñüzi ḫazretine⁸⁰²
1424. Çünki anuñ sözün iştdiler
Cümlesi ḫarf-ı şehre gitdiler⁸⁰³

⁸⁰⁰ anuñ: anıñ S, K / berā' etini: rivāyetini Ö

⁸⁰¹ neslüñüz: nesliñiz S, nesliñüz K

⁸⁰² anuñ: anıñ K / ḫālūñüzi: ḫālīñüzi K

⁸⁰³ anuñ: anıñ S, K / cümlesi: cümle Ö

1425. urtlar unki Şehre yitdiler
Halkı koyun gibi tađıtdılar⁸⁰⁴
1426. Grdiler un sibā^ç leŐkerini
açdılar dāra bağlayup derini
- Ö43b 1427. Kimseye itmediler āŐūbı
Tā grince cemāl-i Ya^ç kŐbı
1428. Pīr-i Ken^ç āna itdiler ü nigāh
Didiler āna yā Nebiyy' Allāh
1429. YŐsufı senden alup ihvānı
GŐrg yidi dimişler ol cānı
1430. Anlara uyup itme bize du^ç ā
Ki yalandur olar bi-ađđ-ı HŐdā⁸⁰⁵
1431. Bizde yimiş yoğ anı and ierŐz
Yiyeni bulsavuz iki bierŐz
1432. Bāđ-ı albŐnŐn ol ki yimiŐidŐr
Diş bilemek āna kimŐn iŐidŐr⁸⁰⁶
1433. CigerŐn gŐŐsesi-y-iken ol cān
Ne yŐreg-ile yir anı hayvān
1434. urratŐ'l-^ç ayn-iken apuņa o nŐr
Nār-ı hağm-ıla ola mı mestŐr
1435. Didi Ya^ç kŐb olara iy gŐrgān
BilŐrem size itdiler bŐhtān
1436. Baņa ma^ç lŐmdur hikāyet-i hāl
Şabr idŐp gzlerem ki n'ola me'āl
- K52b 1437. un anuņ bu szin işitdiler
Her biri meskenine gitdiler⁸⁰⁷
- S52b 1438. Enbiyā hālīdŐr bu ıŐŐa iy yār
Şağın itme bu ıŐŐaya inkār⁸⁰⁸

⁸⁰⁴ yitdiler: gitdiler Ö

⁸⁰⁵ anlara: onlara Ö / olar: bu sz Ö / bi-ađđ-ı HŐdā: be-ađđ-ı HŐdā S, K

⁸⁰⁶ kimŐn: kimiņ S

⁸⁰⁷ anuņ: anıņ S, K

⁸⁰⁸ hālīdŐr: hālīdŐr Ö

İHVET-İ YŪSUF PEND-İ YEHŪDĀ-Y-ILA
 ʿALEYHĪMŪʿSELĀM MEYL-İ İNĀBET İDŪP İBLĪS-İ ĀFET
 TELBĪS-İLE BİZĀʿ AT-I İNĀBETLERİNİ ĞĀRET İTDŪĠDŪR

1439. Her kimüñ kim refiķı nāşih olur
 Ne ķadar tĀlih-ise şālih olur⁸⁰⁹
1440. Ğün yuya āb-ı tevbe telbisi
 Yandurur ğayret odı İblisi
1441. Ğāfil olmaz o demde ʿāķil olan
 Bade virür ol ābı ğāfil olan⁸¹⁰
- Ö44a 1442. Yūsuf ol dem ki ķaldı Ğāh içre
 Pederi ğasretinde āh içre
1443. Mihri cūş eyleyüp Yehūdānuñ
 Ğöre gelürdi ğālini ānuñ⁸¹¹
1444. Eyler-idi nihān anuñla kelām
 Getürürdi āña şarāb ü taʿām⁸¹²
1445. Yūsufa Ğün deñerdi Ğāh içre
 Anı ğörürdi ʿizz ü cāh içre
1446. Oturur ʿizz ü nāz ü nūr-ıla
 Bir serir üzre gey sürür-ıla⁸¹³
1447. Bir ķamer yüzlü olmuş āña nedim
 ʿİlm ü ğikmet ķılur āña taʿlīm⁸¹⁴
1448. Ğün Yehūdā bu ğāle itdi nażar
 Geldi ķardaşlarına virdi ğaber
1449. Didi kim Yūsufuñ ne ğoş ğāli
 Umaram ğāşıl ola āmāli⁸¹⁵
- K53a 1450. Devletinüñ ğüşādedür bābı
 Zannum oldur şāğih olur ğābi⁸¹⁶

⁸⁰⁹ kimüñ: kimiñ S / olur: ola Ö / tĀlih-ise: zālim ise Ö

⁸¹⁰ bāde virür: bāde eyler: S, K

⁸¹¹ Yehūdānuñ: Yehūdāniñ S / anuñ: anıñ S, K

⁸¹² anuñla: anıñla K / getürürdi: getürüp ğoş S

⁸¹³ Bu beyit S'de yok.

⁸¹⁴ olmuş āña: āña olmuş Ö

⁸¹⁵ ne ğoş: nedür Ö / ola: olan Ö

⁸¹⁶ zannum: zannım S, K

1451. Gerçi siz mekr ü al eyledüñüz
İlla yañlış hayāl eyledüñüz⁸¹⁷
- S53a 1452. Devleti pāydār olısar anuñ
Da^ç visi āşikār olısar anuñ
1453. Varuñ anı o çāhdan çıkaruñ
Nefsi çāh-ı günāhdan çıkaruñ⁸¹⁸
1454. Her ne hayf itdüñüzse ol pisere
And içürüñ ki dimeye pedere
1455. Peder-i pīre anı vāşıl idüñ
Ol za^ç ĩfe murādı hāşıl idüñ⁸¹⁹
1456. Görme misiz nice figān eyler
Gözi yaşın nice revān eyler⁸²⁰
1457. Tursa otursa zıkrı Yūsufdur
Fikri dāyim aña te 'essüfdür⁸²¹
1458. Şāyed ola ki ağlamakdan o pīr
Zarar idüp gözine ola çarīr
- Ö44b 1459. Çün Yehūdādan itdiler bunı gūş
Dilleri hışm odından eyledi cūş⁸²²
1460. Yine kaçd eylediler ol māha
Ki varup taş bırağalar çāha
1461. Çün Yehūdāya zāhir oldı bu hāl
Hışm idüp didi iy gürūh-ı dalāl
1462. Havfuñuz yoğ mı Hāk te^ç ālādan
Kaçma misiz 'ikāb-ı 'uqbādan
1463. Yandı sizden bu pīr-ile o yetīm
Tañ mı gelse size 'azāb-ı elīm⁸²³
1464. Eşk-ile şāyed ol iki mecrūh
Sizi garğ ide hem-çü ümmet-i Nūh

⁸¹⁷ illa: illā Ö

⁸¹⁸ varuñ: varıñ S, varuñuz Ö / çāh-ı günāhdan: kaç r-ı günāhdan K, çāhı günāhdan Ö,

⁸¹⁹ peder-i pīre: pederi pīre Ö

⁸²⁰ görme misiz: görme misin S, K

⁸²¹ dāyim: her dem Ö

⁸²² odından: odiyā Ö

⁸²³ gelse: gele Ö

- K53b 1465. Āh idüp ya bu iki üftāde
 ‘Ād gibi sizi vire bāde⁸²⁴
1466. Bu asāvetle aň mı size eger
 Lūt kavmi gibi yağarsa acer⁸²⁵
1467. Ya size gālib ola dūşmenüñüz
 Kesile başuñuz dūşe tenüñüz⁸²⁶
- S53b 1468. almaya heybet ü şalābetüñüz
 Olmaya alk içinde ürmetüñüz⁸²⁷
1469. Her ki şükr itmese bulup ni‘ met
 Mālı mār ola ni‘ meti nimet⁸²⁸
1470. ardaşına uyu azarsa kişi
 uyuya dūşmek ola anuñ işi⁸²⁹
1471. Fi‘ li anuñ kim ola nā-ābil
 Ola mı ābil-i abūl-i Celīl⁸³⁰
1472. ün bilürsüz ki olıca ‘ araşāt
 ‘ Adl idüp zūlmi a ider zūlümāt⁸³¹
- ال النبى عليه السلام الظلم ظلمات يوم القيامة⁸³²
1473. Zūlmete dūşmeñ iy Benī İshā
 Nūruñuzla olu-y-iken āfā
1474. Cān viricek aİR olur zālim
 aşr olıca faİR olur zālim
- ال النبى عليه السلام الظالم لا يموت الا حقيرا و لا يحشر الا فقيرا⁸³³

⁸²⁴ sizi vire: vire sizi Ö

⁸²⁵ asāvetle: fesād-ile Ö / Bu beyit S’de yok.

⁸²⁶ dūşmenüñüz: dūşmeniñüz K / başuñuz: başıñuz K / tenüñüz: teniñüz K

⁸²⁷ şalābetüñüz: şalābetiñüz K / ürmetüñüz: ürmetiñüz K

⁸²⁸ Bu beyit S’de yok.

⁸²⁹ anuñ: anıñ K

⁸³⁰ anuñ: anıñ K / Fi‘ li anuñ kim ola nā-ābil: Fi‘ li anuñ ki ün ola ābil Ö

⁸³¹ idüp: ider Ö

⁸³² Cabir (r.a)dan rivayet edildiğine göre, Resülullah (sav.) şöyle buyurdu: "Zulümden sakınıp kaçınınız. ünkü zulüm, kıyamet gününde zalime zifiri karanlık olacaktır. (Zeynü’ d-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi’l-Lâtifi’z-Zebîdî, *Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi* (Mütercimi ve Şârihi: Kâmil Miras), c. VII. bs. 6 (Ankara: Emel Matbaacılık Sanayi, 1982), s. 374, Hadis No. 1089

⁸³³ Peygamber (sav.) buyurdu ki, zâlimler öldüklerinde hor ve zelil olarak can verir ve kıyamet günü (onlar) fakirlik üzere dirilirler.

- Ö45a 1475. Size çünkim pederdür İsrā`il
Nefsüñüz n'ıçün ide sizi zelil⁸³⁴
1476. Kalışar zılm iden nedāmetde
Vay anuñ hāline kıyāmetde⁸³⁵
- 836: وقال النبي عليه السلام الظالم نادمٌ ويل الظالم عند قيام الساعة
- K54a 1477. Size müştāk-iken riyāz-ı cinān
N'ıçün ola maqāmuñuz nīrān
1478. Elüñüzde ölürse ol maẓlūm
Düşüp ayağa olasız mezmūm⁸³⁷
1479. Āhır olunca ʿālem-i dünyā
Size laʿnet oqına aña duʿā
1480. Gözlemeyen kişi iş āhırini
Evvel āhır od eyledi yirini
- S54a 1481. Çün Yehūdā bu resme pend itdi
Pend-ile dillerini bend itdi
1482. Tırdılar ʿazm-i rāh eylediler
Cümle āheng-i çāh eylediler
1483. Tā varup Yūsufı hālāş ideler
Terk idüp zılmı ʿadl-i hāş ideler⁸³⁸
1484. Çün bular taraf-ı çāha oldı revān
Geldi yolları üstine Şeytān
1485. Şüret-i ādemīde ol melʿūn
Diledi ide anları meftūn
1486. Farqı üstinde tācı kubbeye kadar
Bitmez imān dilinde habbe kadar
1487. Taylesānı lisān-ı kizb ü dürüg
Yoq derünında zerre deñlü fūrüg⁸³⁹

⁸³⁴ nefsiñüz: nefsiñiz K / n'ıçün: neyçün K

⁸³⁵ anuñ: anıñ S, K

⁸³⁶ Peygamber (sav.) buyurdu ki, “zulm edenler pişmanlık içinde kalır ve kıyamet günü onların vay haline! [elem dolu bir günün azabından vay o zalimlerin haline (Zuhrûf: 19/65) /

⁸³⁷ elüñüzde: eliñüzde K

⁸³⁸ zılmı: cevr Ö / “ideler” S’de yok.

⁸³⁹ Bu beyit K’de yok.

1488. Kemerî mekr ü tavkı ‘ avķ-ı vefā
Girmemiş sīnesine şıdķ u şafā⁸⁴⁰
1489. Hāli hīle maķāli fitne vü al
Tavrı cevr ü tarīķi rāh-ı đalāl⁸⁴¹
- Ö45b 1490. Eline ‘ āşılık ‘ aşā olmuş
Boynı üzre ridā riyā olmuş⁸⁴²
1491. Menzili dūzaķ ü kemāli đalāl
Menberi şer naşīhati ıđlāl⁸⁴³
1492. Evvel emīr-i vilāyet-i aşūb
Didi anlara yā Benī Ya‘ ķūb⁸⁴⁴
1493. Yūsufi n’itdūñüz beyān eyleñ
Hālūñüz gizlemeñ ‘ ayān eyleñ⁸⁴⁵
1494. Tā diyem ben daķı naşīhatūmi
Harc idem genc-i dūrc-i hīkmetūmi
- K54b 1495. Bunlar ol şerri hayr añladılar
Rāhib-i ehl-i deyr añladılar
- S54b 1496. Didiler anı çāha atmış-ıduķ
Cānı ka‘ r-ı günāha atmış-ıduķ
1497. Gürg yidi didük anı pedere
Düşdi ol pīr bunca derd-i sere
1498. Şimdi Haķdan hidāyet irdi bize
Ol iş-içün nedāmet irdi bize
1499. Dilerüz kim çıkaravuz anı
Ma‘ şıyetden hālāş-içün cānı⁸⁴⁶
1500. Didi İblīs kim ‘ aķlıñuz ķanı
Ki çıkarursañuz bu dem anı⁸⁴⁷
1501. Size Ya‘ ķūb hūd inanmış-ıdı
Yūsufi gürg yidi şanmış-ıdı

⁸⁴⁰ Kemerî mekr ü tavķı ‘ avķ-ı vefā: Kemerî tavķ-ı mekr ü ‘ avķ-ı vefā S

⁸⁴¹ Bu beyit K’de yok.

⁸⁴² ridā riyā: riyā ridā Ö

⁸⁴³ menberi: member Ö / Bu beyit K’de yok.

⁸⁴⁴ emīr-i vilāyet-i aşūb: emīr ü vilāyet-āşūb Ö,

⁸⁴⁵ hālūñüz gizlemeñ: gizlemeñ hālīñüz K

⁸⁴⁶ hālāş-içün: hālāş için Ö

⁸⁴⁷ çıkarursañuz: çıkarırsañuz K

1502. Şimdiden girü itmez-idi fiğān
Göñlini size bağlar-ıdı hemān⁸⁴⁸
1503. Cümle ‘ālem işitdi kışşañuzı
Gerçek añladılardı ğuşşañuzı
1504. Şimdi çün Yūsufi ‘ayān idesiz
Kizbüñüz halka dāsītān idesiz⁸⁴⁹
1505. Ne atañuz inana size ne il
Olasız halk içinde ğor u zelil
1506. Her ne yirde ki añıla ensāb
Dinile size ğāyin ü kezzāb⁸⁵⁰
- Ö46a 1507. Tā kıyāmet size bu ‘ār yiter
Yūsufa faħr ü i‘tibār yiter
1508. Atañuz size serzenişler ide
Çanda seyr itse Yūsuf-ıla ğide⁸⁵¹
1509. Sizi mağzūb ide anı maħbūb
Sizi merdūd ide anı maħlūb
- K55a 1510. Ol la‘īne bular inandılar
Egri sözini toĝrı şandılar⁸⁵²
- S55a 1511. Döndiler men‘ idicek ol gümrāh
Çaldı üç ğice çāh içinde o māh

ŞIFAT-I RŪZ U ĀFĪTĀB-I CEMĀL-İ YŪSUFİ ‘ALEYHİ’S-
SELĀM SEYYĀRE-İ ZULUMĀT-I ÇĀHDAN DELV-İ NECĀTLA
İZHĀR U ŞEMEN-BAĦS-ILA İĦVETİNDEN BĀZĀR
İTDŪĠİDŪR

1512. Baħt ü devlet çün ola tācire yār
Çarşular anı aşşılı bāzār
1513. Teşnelik menziline çāh bulur
Mā umarken içinde māh bulur

⁸⁴⁸ itmez-idi: eylemezdi Ö

⁸⁴⁹ dāsītān: dāsītān S, K

⁸⁵⁰ dinile: diyeler Ö

⁸⁵¹ seyr itse: isterse Ö

⁸⁵² bular: hemān Ö

1514. Ne ‘acebdür hikāyeti kaderüñ
Bir degül anda hāli her beşerüñ⁸⁵³
1515. Renc umarken kimisi gence irer
Yitürüp kimi genci rence irer
1516. Seyyid-iken kimini çāker ider
Bī-ser-iken kimini server ider
1517. Giryeden dōst çeşmi bī-fer olur
Gözi nūri ‘adūya çāker olur⁸⁵⁴
1518. Çıkdı çāhdan çü Yūsuf-ı hāver
Menzili burc-ı delv oldu meger
1519. Çekdi seyyāre-i felek anı
Tā ide anuñ-ıla seyrānı
1520. Yūsufuñ rüz-i habsi oldu çehār
Kaldı çāh içre zār leyl ü nehār⁸⁵⁵
1521. Medyenüñ kārbanı Mışra meger
Raht ü baht-ıla eylemişdi sefer⁸⁵⁶
1522. Ol seher-gāh bular olup gümrāh
Geldiler çāh-ı Yūsufa nāgāh
- K55b 1523. Ğam degüldür eger yiterse tarık
Çünkü Yūsuf gibi bulına refik⁸⁵⁷
- Ö46b 1524. Ol ki sālār-ı kārban-ıdı
Ehl-i tedbīr ü kārđān-ıdı⁸⁵⁸
- S55b 1525. Mālik-ıdı o h̄ācenüñ nāmı
Kesb-ile h̄ōş geçerdı eyyāmı
1526. Rāvīler dir ki tıfl-iken bu güyā
Bir gice gördi bir ‘aceb rü’yā⁸⁵⁹
1527. Gördi Ken‘ān diyārına irmiş
Yiñine anda bir güneş girmiş

⁸⁵³ degül: degil S, K

⁸⁵⁴ Bu beyit S’de yok.

⁸⁵⁵ rüz-i habsi oldu: oldu rüz-i habsi Ö

⁸⁵⁶ Medyenüñ: Medīne Ö / kārbanı: kārubānı S, K

⁸⁵⁷ degül: degil S, K

⁸⁵⁸ kārban-ıdı: kārubān-ıdı S, K / kārđān-ıdı: kār vān-ıdı Ö

⁸⁵⁹ güyā: giyā S, K

1528. Çün yiñinden ider cihāna zühūr
Ādemī şekl olur öñünde bu nūr
1529. Ba^ç d-ez-ān gördi kim bir ebr-i sepīd
Ġaybdan oldı başı üzre bedīd
1530. Şaçar üstine dürr-i sulţānī
Derc ider dürce deñşürüp anı
1531. Çünki Mālik bu ħ^ıābdan tırdı
Sīne dürcin tulu şafā gördi
1532. Tırup ol dem mu^ç abbire gitdi
Düşde ol gördüğün beyān itdi
1533. Didi aña mu^ç abbir iy Mālik
Olasın bir ġulāma sen mālik
1534. Seyyid-iken ġulām ola adı
Gey yüce yirden ola bünyādı
1535. Sebeb ola beķā-yı devletüñe
İllet ola devām-ı izzetüñe⁸⁶⁰
1536. Anuñ ucından iresin gence
Māl-i bī-ħad ü mülk-i bī-rence⁸⁶¹
1537. Milk-i dünyāda bulasın berekāt
Dār-ı uķbāda bulasın derecāt
- K56a 1538. Ĥüb ola evvelüñ liķāsı-y-ıla
Ĥayr ola āħirüñ du^ç āsı-y-ıla⁸⁶²
1539. Süresin ı ömri zevķ u şādı-y-ıla
Añıla soñra aduñ adı-y-ıla
- S56a 1540. Mülk-i Ken^ç āna idesin çü sefer
Bulasın bu murāda anda zafer
- Ö47a 1541. Mālik işitdi çün bu te^çvīli
Sefer-i Şāma itdi ta^çcīli
1542. Mülk-i Ken^ç āna çünki buldı vüşül
Tırdı bir dem gözetdi şağ-ıla şol⁸⁶³

⁸⁶⁰ devletüñe: devletiñe K / ı izzetüñe: ı izzetiñe K

⁸⁶¹ anuñ: anıñ Ö

⁸⁶² evvelüñ: evveliñ S / āħirüñ: āħiriñ S

1543. Hâtif-i ğaybdan irişdi hıřāb
Didi iy řālib-i netice-i hıřāb
1544. şimdi bulmazsın ol murāda vüşül
Ėāřıl olmağa elli yıl gerek ol
1545. Bu nidāyı işitdi çün Mālik
Elli yıl oldu ol yola sālik
1546. çünkü ol elliyi temām itdi
Yine ˘azm-i diyār-ı řām itdi⁸⁶⁴
1547. Bir şulı var-ıdı anuñ hōř-rā
Cümle hışmetde cüst adı Buřrā⁸⁶⁵
1548. Didi āna kim elli yitmişdür
Anı kim Tañrı va˘ de itmişdür
1549. Umaram kim bulam bu sāl içre
˘Ahd-i māzi ire bu hāl içre
1550. řāli˘üm sa˘ d iderse yılduzumı
Seni āzād idüp virem kızumı⁸⁶⁶
1551. Meger ol dem ki māh-ı Ken˘ ānı
Zulm-ile řāha atdı ihvānı
1552. Mālik itmişdi ˘azm-i cānib-i řām
Elli yıl ol dem olmiş-ıdı temām
- K56b 1553. řünkü andan yine rücū˘ itdi
Yitdi Ken˘ āna vü yolu yitdi⁸⁶⁷
1554. Kārbān çünkü geldi řāha yakın
Cümle üştür āna yöneldi hemīn⁸⁶⁸
- S56b 1555. Başdı Mālik çü nāqa hāline
Düşti gönli düşi hayāline
1556. Her ne cān kim tıyar iřāretten
Ėurrem olsun dili beřāretten

⁸⁶³ mülk-i Ken˘ āna: milk-i Ken˘ āna S / turdı: şoldı Ö

⁸⁶⁴ çünkü: şünküm S / ol elliyi: elli yıl Ö / temām itdi: temām oldu Ö / itdi: oldu Ö

⁸⁶⁵ anuñ: anıñ S, K

⁸⁶⁶ kızumı: kızımı S

⁸⁶⁷ yitdi: vardı Ö / yolu: yılı S, K

⁸⁶⁸ kārbān: kārubān S, K

1557. Merkebin çāha sürdi ol āgāh
Bildi kim andadur murādına rāh
- Ö47b 1558. Çün yakın oldu anlara ser-i çāh
Ser-i çāh üzre Mālik itdi nigāh
1559. Gördi kuşlar tavāf iderler anı
Uçmağ istedi aña kuşca cānı⁸⁶⁹
1560. Mālike hōd melā'ik-i Raḥmān
Şekl-i mürğ-ıla olmuş-ıdı ' ayān
1561. Düşeli ka' rına o nūr-ı ilāh
Beyt-i Ma' mūr olmuş-ıdı o çāh
1562. Anuñ-içün o Beyt-i Ma' mūrı
Ṭolanurdu ferişte cumhūrı⁸⁷⁰
1563. Gördiler çünki kuş üşer kuyuya
Didiler bu nişāndur anda şuya
1564. Çün ol arada kondı bāzırgān
Çāha Mālik şu gibi oldu revān
1565. Çün beşāret ümīdi geldi dile
Aldı Buşrāyı kendü-y-ile bile
1566. Hābeşī bendesi var-ıdı çü dūd
Ḳatı hoşnūd-ıdı adı ' Unḳūd⁸⁷¹
1567. Aldı hem anı çāha gitdi hemīn
Buldı anı mişāl-i ḥuld-i berīn⁸⁷²
- K57a 1568. Olmuş etrāfı nūr-ıla rüşen
Olmış ol buḳ' a Vādī-yi Eymen
1569. Hārı gül hāresi güher olmuş
Rīgi dūr şūresi şeker olmuş
- S57a RİVĀYET
1570. Ba' zı rāvī didi ki bāzırgān
Gelicek çāha cümle nāḳa hemān

⁸⁶⁹ iderler: ider K / uçmağ: uçmağ Ö

⁸⁷⁰ ṭolanurdu: ṭolaşurdu Ö / cumhūrı: vücūdı Ö

⁸⁷¹ hoşnūd-ıdı: hoşnūd idi Ö

⁸⁷² aldı hem anı: anı da aldı K

1571. Bū-yı Yūsufu mest olup cānı
Her biri yire urdı pālānı
1572. ‘Azm idüp çāha cümlesi pūyān
Sürdiler yüzlerini ḥāke revān⁸⁷³

PEND

1573. Bār-iken nefis üştürine vücūd
Bula mı üns-i Bārī-yi Ma‘būd
- Ö48a 1574. Düriş iy yār yire ur bārı
Ki senüñ-ile yār ola Bārī
1575. İy gönül büt-perest-iken Mālik
Ḥaḫḫ anı itdi Yūsufa mālīk⁸⁷⁴
1576. Var kıyās it ki Ḥaḫ-pereste Ḥudā
Ṭālib olsa eger ne ide ‘aṭā⁸⁷⁵

MESNEVİ⁸⁷⁶

1577. Çāha Mālik naẓar kılup derḥāl
Gördi aḫar içinde āb-ı zülāl
1578. Oldı ḫalbi anı görüp rüşen
Şaldılar çāh içine delv-i resen⁸⁷⁷

قاله تعالى وجاءت سيارة فأرسلوا واردهم فأدلى دلوه⁸⁷⁸

- K57b 1579. Yūsufa didi Rūḫ-ı Ḳuds-i Emīn
Ṭur ki vaḫt-i ḫalāş irişdi hemīn
1580. Delve gir māh ü āfitāb gibi
Çık kıuyudan zülāl-i nāb gibi
1581. Ufuḫ eyle kenārını çāhuñ
Şalsun āfāḫa nūrını māhuñ
1582. Pāk olan iy vücūdı pāk şudan
Teşneler oda yandı çık kıuyudan

⁸⁷³ “idüp” sözcüğü Ö’de yok. / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

⁸⁷⁴ büt-perest-iken: büt-perest iken Ö

⁸⁷⁵ eger: aña K

⁸⁷⁶ Bu başlık kısmı S ve Ö’de yok.

⁸⁷⁷ şaldılar: şaldı Ö / delv ü resen S, K

⁸⁷⁸ Âyet: “Bir kervan gelmiş ve sucularını suya göndermişlerdi, sucu kovasını suya salınca” (Yūsuf: 12/19)

- S57b
1583. Görüp āyine içre şüretüni
Yok şanurduñ cihānda kıymetüni
1584. Gir bu mizāna taşra çık iy mäh
Kadrüne kıymetüne eyle nigāh
1585. Aşlı ol nesnenün ki ola hebā
Aşlı yok görse kendüzine bahā⁸⁷⁹
1586. Olmaya ‘ālem içre bundan kem
Ki özine vücūd vire ‘adem⁸⁸⁰
1587. Şıçrayup sengden o hoş-harekāt
Girdi delv içre çün zülāl-i hayāt⁸⁸¹
1588. Çünkü ol baht-ı kayim itdi ku‘ūd
Kuvvet itdi çekemedi ‘Unkūd⁸⁸²
1589. Didi Buşrāya iy girān-māye
Sen de zor eyle bu giren māye
1590. Sengden oldı delv sengin-ter
Sīm girdi meger ya sīmīn-ber
- Ö48b
1591. Çekdiler delvi Mālik itdi nigāh
Gördi delv içre oturur bir mäh⁸⁸³
1592. Nice mäh āfitāb-ı ‘ālem-süz
Zāhir oldı çü tāli‘-i pīrüz⁸⁸⁴
1593. Bu beşāret deminde ol hoş-rā
Didi هذا غلام يا بشرا⁸⁸⁵
قال يا بشرى هذا غلام⁸⁸⁶
- K58a
1594. Müjde kim toğdı tāli‘üm ayı
Çıkdı gilden sa‘ādetüm pāyı⁸⁸⁷

⁸⁷⁹ kendüzine: kendüsine Ö / Bu beyit S’de yok.

⁸⁸⁰ Bu beyit S’de yok.

⁸⁸¹ şıçrayup: sıçrayup K

⁸⁸² kayim: kâ’im Ö

⁸⁸³ delvi: delve S, K

⁸⁸⁴ Nice mäh āfitāb-ı ‘ālem-süz: Nice-i āftāb-ı ‘ālem-süz Ö

⁸⁸⁵ Âyet: “müjde, müjde! İşte bir oğlan (köle)” (Yūsuf: 12/19)

⁸⁸⁶ Buşrā dedi ki, bu bir köle

⁸⁸⁷ gilden: gülden Ö

1595. Müjde kim āhir ola va^c de-i sāl
Şürdan zāhir oldı āb-ı zülāl
1596. Çıkdı kāndan sa^c ādetüm güheri
Sere irgürdi bunca derd-i seri⁸⁸⁸
1597. Çünkü itdi gül-i murādı şüküft
Diledi ide cānı gibi nühüft⁸⁸⁹
1598. Bağladı fikri hīle vü rāya
Tā ki ğayr el uzatmaya pāya⁸⁹⁰
1599. Dil murādını çünkü buldılar
Kārvāna revāne oldılar⁸⁹¹
- S58a 1600. Yūsufa her kişi ki itdi nigāh
Şandı kim yire indi gökdeki māh
1601. Kārvān halkı Mālike üşdi
Çün nazarları Yūsufa düşdi⁸⁹²
1602. Didiler bu nūr-ı māh-cebīn
‘ Acebā kıanda oldı saña qarīn
1603. Beşere beñzemez ferişte gibi
Kalıbı nūr-ıla sirişte gibi
1604. Āb u gilden o kim yaratdı beşer
Āb-ı gülden yaratdı bunı meger
1605. Çāhda bulduñ-ısa itme gümān
Ki perī yiri olmış ol vīrān⁸⁹³
1606. İtdi Mālik revān bu hīleyi pōst
Didi virdi bu bendeyi bir dōst⁸⁹⁴
1607. Didi bunı benüm-içün şatasın
Dōstluğ üzre dōstluğ kıatasın⁸⁹⁵

Ö49a

و اسروه بضاعتة والله عليهم بما يعملون⁸⁹⁶⁸⁸⁸ kāndan: gilden Ö / sa^c ādetüm: sa^c ādetim S⁸⁸⁹ diledi ide: diledi k’ide K⁸⁹⁰ fikri: fikr K, Ö⁸⁹¹ kārvāna: kāruvāna S,⁸⁹² kārvān: kāruvān S, K⁸⁹³ itme: tütma Ö⁸⁹⁴ post: cüst Ö⁸⁹⁵ benüm-içün: benüm içün Ö

- K58b 1608. Didiler h̄'āceler ki iy Mālik
Melege ādem ola mı mālīk
1609. Ya melekdür bu ya melik-zāde
Kul dimek t̄urfa serv-i āzāde
1610. Bende olmaduđına bu h̄ūrī
Bize bürhān yiter yüzi nūrī
1611. Sen egerçi buña didüñ kuldur
Bizüm ammā gümānumuz oldur
1612. Ki bu şehzādeyi bulup h̄alvet
K̄apduñ itdüñ bu h̄ileyi şüret
1613. Gördi Mālik ki h̄iç inanmazlar
Egri sözini t̄oğrı şanmazlar
- S58b 1614. Fitne arta diyü şavaş içre
Gizledi Yūsufi kumāş içre
1615. Ol harīr arasında bu gül-i ter
H̄ārda gül ya h̄āre içre güher
1616. Rāh-ı devletde her ki gence ire
Şaklamasa hezār rence ire
1617. Aklı yār olsa eylemez insān
Zehebi mezhebi zehābı ' ayān
1618. Oldı çün ol arada bu ğavġā
T̄oldı etrāf-ı deşte şavt u şadā⁸⁹⁷
1619. Güş idüp anı Yūsuf ihvānı
Vehm idüp çāha atdılar cānı
1620. Bunlar ol yirde muntazırlar-ıdı
Āhīr-i kār n'ola dirler-ıdı
1621. Yūsufa itdiler nihānī nidā
Bulmadılar kuyuda ğayr-i şadā
- K59a 1622. Geldiler kārībāna şiddet-ile
Didiler ' unf u h̄ışm u h̄iddet-ile⁸⁹⁸

⁸⁹⁶ Āyet: "Onu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah onların yaptıklarını biliyordu." (Yūsuf: 12/19)

⁸⁹⁷ t̄oldı etrāf-ı deşte: t̄ıtdı etrāf-ı deşt Ö

1623. Ki bizüm bir ğulāmumuz yitdi
Üç gün üç gicedür kaçup gitdi⁸⁹⁹
- Ö49b 1624. Siz nihān itdühüz bulup anı
Çan dökilmedin anı diñ çanı⁹⁰⁰
1625. Çıkaruñ anı çıkmadın başdan
Çıkarur anı tīgumuz taşdan
1626. Anı alan başın belāya taşar
Tamudan od alup ne yirde yaçar
1627. Hıavf-ıla taldı Māliküh cānı
Zahir eyledi mäh-ı Ken' anı
1628. Gördi çün ihvetin o serv-i revān
Oldı berg-i hazān gibi lertzān
- S59a 1629. Mihri cüş eyledi Yehūdānuñ
Gördi çün meh-cemālini anuñ⁹⁰¹
1630. Geldi tenhā katına şefkat-ile
Şordı hālin didi naşihat-ile⁹⁰²
1631. Ki didük bunlara seni bende
Ger şorarlarsa eyle di sen de
1632. Hazer it itme bu söze inkār
Müşkil olmaya tā ki āhir-i kār
1633. Eylemezseñ bu da' vāyı taşdıķ
Seni bunlar helāk ider taķķıķ
1634. Seni ķurd aldı didiler pedere
Düşdiler nār-ı ğayret ü hazere
1635. Yüz şuyın yile virmeyüp anlar
Şu yirine aķıtdılar ķanlar⁹⁰³
1636. Bu işe h'āceler olup hayrān
Didiler cümle iy cüvān-merdān

⁸⁹⁸ kārāna: kārübāna S, kārūvāna K

⁸⁹⁹ bizüm: bizim K

⁹⁰⁰ itdühüz: itdiñüz K, Ö / bulup: bugün Ö / anı diñ: aylayuh Ö

⁹⁰¹ eyledi: eyleyüp Ö

⁹⁰² şefkat-ile: şefkat idüp Ö / naşihat-ile: naşihat idüp Ö

⁹⁰³ şuyın: şuyını K / virmeyüp: virüp K, Ö

- K59b 1637. Beñzemez bu ğulāma sīmāda
Beñzer ammā ola melik-zāde
1638. ul dimek serv-i nāz-perverde
Rāst olmaz sizūñ gibi merde⁹⁰⁴
1639. Didiler hān-zādedür bu ğulām
adr-ile oldu bedr-i hūsni temām⁹⁰⁵
1640. Bize hem-şir oldu hem hem-zād
Servdür addi illa nā-āzād⁹⁰⁶
- Ö50a 1641. Cāriyedür anası anamuza
Hizmet-içün alındı hānemüze
1642. Hem-ser olduğıyçün bize bu piser
Piseri gibi sevdi bunu peder
1643. Buña meyl itdi albi mizāni
‘Adl-ile itmez oldu ihsāni
- S59b 1644. Diledük anamuz icāzet-ile
Bey‘ ideydük bunu vekālet-ile⁹⁰⁷
1645. açdı bizden bu bende serkeşdür
Yüz şuyın yile virür āteşdür⁹⁰⁸
1646. Şüretā gerçi tāze bustāndur
Meyvesi illa mekr ü destāndur
1647. açāğandur yalancıdur oğrı
Şataruz ‘aybını diyüp toğrı
1648. Rāstlikden o bende kim ola piç
Hiçe şat tutma anı apuda hiç
1649. Oğrı dirlerse aña toğrı-y-ıdı
Hūsni zirā ki albe oğrı-y-ıdı
1650. açāğan adı da degüldi yalan
Ki açardı cihāndan ol cānān⁹⁰⁹

⁹⁰⁴ serv-i nāz-perverde: serv-i nāz u perverde Ö / sizūñ: siziñ S

⁹⁰⁵ adr-ile: adrine Ö

⁹⁰⁶ servdür: servidür Ö

⁹⁰⁷ anamuz: atamuz Ö / icāzet-ile: icāzet ile Ö / ideydük: itdük Ö

⁹⁰⁸ virür: virdi K

⁹⁰⁹ degildi: degüldi S, K / açāğan adı da degüldi yalan: açāğanlığı da degüldi yalan Ö

1651. İlla yokdur bu kızbe hiç şüret
Ola şiddika kızb-ile töhmet
- K60a 1652. Çün oğruluk adın işitdiler
Kārbān halkı nefret itdiler⁹¹⁰
1653. Şovıyup ğayrı oldu çün bīzār
Germ olup Mālik eyledi bāzār⁹¹¹
1654. Geçdiler ol güherden ihvānı
Şatdılar geçmez aqçaya anı
- و شروه بئمن بخس دراهم معدودة وكانوا فيه من الزاهدين⁹¹²
1655. Degme hayvān ne bilür insānı
Hızra şor qadr-i āb-ı hayvānı
1656. Ne bilür cām-ı cevheri hazzāf
Anı ya Cem bilür yā-ḥōd şarrāf⁹¹³
1657. Eyle hūb-ıdı ol melek-simā
Bir bakımını degerdi biñ dünyā
- Ö50b 1658. İlla bu narhı bilmek ol aya
Oldı Ya‘ kŭb-ıla Zelīḥāya⁹¹⁴
- S60a 1659. Birinŭñ çeşmine irişdi zevāl
Birisi yile virdi māl ü menāl⁹¹⁵
1660. Hŭsn-i Yūsufdaki tarāvet-i nŭr
Oldı ihvānı çeşmine mestŭr
1661. Her birinden bu nŭr oldu çü ğayb
Ğybet idŭp atasın eyledi ‘ ayb⁹¹⁶
1662. Çeşm-i Mālik göreydi ger anı
Aqça n’ olur vireydi biñ cānı⁹¹⁷

⁹¹⁰ kārbān: kāruvān S, K

⁹¹¹ Şovıyup: Şoğuyup Ö

⁹¹² Āyet: “Onu (Yusuf’u) ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı.” (Yūsuf: 12/20) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

⁹¹³ cām-ı cevheri: cām u cevheri K

⁹¹⁴ Zelīḥāya: Zŭleyḥāya K, Ö

⁹¹⁵ birinŭñ: biriniñ S, K

⁹¹⁶ Bu beyit S’de yok.

⁹¹⁷ çeşm-i Mālik göreydi ger anı: çeşm-i Mālik de görse ger anı Ö

1663. Anı mülk-i cihāna virmez-idi
Ne cihān belki cāna virmez-idi
1664. Yūsufuñ hüsniñi veli ki Hudā
Ba^c zı insāna itmedi peydā
1665. Tā görüp anı merd-i bī-idrāk
Eylemeye nezāre-i nā-pāk
- K60b 1666. ‘Adedinde ol aqçanuñ ‘ulemā
Eylediler muhālefet peydā⁹¹⁸
1667. Zāhir oldur yigirmi-y-idi semen
Ekşeri rāvī anı gördi hasen⁹¹⁹
- ḤİKĀYET-İ MÜNĀSİB
1668. Ravza-i ıstıfāya serv-i hiram
Ṭābede seyr ider-idi bir bayrām⁹²⁰
1669. Bir kaç oğlanuğ anı gördiler
Kozcuğaz isteyüp yüz urdılar⁹²¹
1670. Nesne bulmadı virmege ol Emīn
Beni şatun didi olara hemān⁹²²
1671. Ol iki ‘āleme emīn ü emān
Birki tıfla tufeyl oldı hemān⁹²³
1672. Virdi anlara pāk dāmānı
Yitdiler kul gibi o sulṭānı
1673. Gördiler yolda ḥazret-i ‘Ömeri
‘Ömer anlara şordı bu ḥaberi⁹²⁴
- S60b, Ö51a 1674. Didiler şataruz Resūli size
Kozcuğaz virün oynamağa bize
1675. Ol cihān faḥrinün ḥıridarı
İtdi yigirmi çoza bāzārı⁹²⁵

⁹¹⁸ aqçanuñ: aqçanıñ S

⁹¹⁹ ekşeri rāvī: ekşer rāvī Ö

⁹²⁰ ıstıfāya: aşıyāyı Ö

⁹²¹ oğlanuğ: oğlanuğ Ö / isteyüp: isteyü S, K

⁹²² şatun: şatın K / olara: orada Ö

⁹²³ Birki tıfla tufeyl oldı hemān: Berk-i luṭf-ıla kefil oldı hemān Ö

⁹²⁴ gördiler: gördi Ö / bu: çün S

⁹²⁵ faḥrinün: faḥriniñ S, ḥalkınıñ Ö

1676. Fahr-i 'ālem tebessüm itdi didi
Yūsufa virilen bahā yig-idi

PEND

1677. Qoz ağacı gibi büyütme serüñ
Tā ki qoz gibi bitmeye şemerüñ

1678. Şecer-i gül gibi büyüklüğü qo
Tā ki gül gibi olasin hōş-bū⁹²⁶

K61a

1679. Niçe bir kendüñi ögüp şatasın
Belki āhır çürük qoza qatasın

1680. Ümmet-iseñ Muḥammede iy yār
İ' tibār al bu kışşadan yürü var⁹²⁷

1681. Her ki qadrin bile irer şerefe
رحم الله امرء عرفه⁹²⁸

İHVET-İ YŪSUF 'ALEYHİ'S-SELĀM BEY' -NĀME YAZDUQLARIDUR

1682. Çün qazā levhine çekildi qalem
Bende yazıldı niçe mīr-i 'ālem⁹²⁹

1683. Gāh olur kim ḥavādiş-i taqdir
Serve āzād-iken urur zencir

1684. Hil' at-i ḥüsni çün temām ide māh
Qara çul giydürür aña geh gāh

1685. Şatdılar Yūsufi çün ihvānı
Mālike bende itdiler anı

S61a

1686. Didi Mālik ki bey' -nāme gerek
Hüccet olmağa ḥaṭṭ-ı ḥāme gerek

1687. Yazdılar bunu kim Benī Ya' qūb
Şatdılar bir qulı be-küllü 'uyūb

1688. Nāmı Yūsuf gulām-ı 'İbrīdür
Müşterī Mālik-i Ḥazā' idür

⁹²⁶ büyüklüğü: büyüklüğü K

⁹²⁷ Muḥammede: Muḥammedüñ Ö

⁹²⁸ رحم الله امرء عرفه: Allah kendisini tanıyan kişiye rahmet eder.

⁹²⁹ qalem: raqam S / mīr-i 'ālem: mīr 'ālem K, mīr ü 'ālem Ö

- Ö51b 1689. Mālike cümle bāyi⁶ -i mezkūr
İtdi teslīm bende-i mezbūr
1690. Kıldı teslīm Mālik anlara hem
Semen-i Yūsufi yigirmi direm
1691. Çünkü oldu bu kabz-ıla iqbāz
Yokdur imkân ki olına i⁶ rāz
1692. Yazdılar āhirinde niçe güvāh
Didiler ⁹³⁰كفى بالله ⁶ākibet
- K61b 1693. Tayy idüp mihr gibi mektūbı
Urdılar aña mühr-i Ya⁶ kūbı⁹³¹
1694. Çün bu mektüb Mālike yitdi
Dürc-i hāşında anı derc itdi
1695. Çün ⁶aziz oldu mäh-ı Ken⁶ ānī
Aldı Mālikden isteyüp anı
1696. Gelicek āhir iḥveti katına
Ḥüccet itdi anuñla iḥvetine⁹³²
1697. Mālike didi Yūsuf iḥvānı
Bend idüp gey şağın bu oğlanı
1698. Şāyed ola ki saña ḥile ide
Yol bulıcağ metā⁶ uñ ala gide
1699. Korğuları bu-y-ıdı kim çaça ol
Bunca mestūr işlerin açā ol
1700. Mālik anlara āferin itdi
Yūsufuñ bendin āhenin itdi
1701. Eyledi zülfi gibi bī-dinī
Āhenin bende çekdi sīmīni
- S61b 1702. Olmış-iken cihān şaçına esir
Urdı boynına zūlm-ile zencir
1703. Bū-yı ğuldan berī-y-iken ol gül
Semenine irişdi āfet-i ğul⁹³³

⁹³⁰ كفى بالله (şehadet için) Allah yeter.

⁹³¹ mihr: mihri S, K

⁹³² anuñla: anıñla S, K

⁹³³ Bu beyit K'de yok.

1704. Her ki ol cevher-i mücerred ola
Aña lâyiğ mıydı muqayyed ola⁹³⁴
1705. Dilkü şānup ğazālī Mālik-i ħar
Aña gürgāne eyler-idi nazar
- Ö52a 1706. Qomadı hem libāsın ol nūra
Qatı kāfırlıĝ itdi kāfūra⁹³⁵
1707. Yaraşur mıydı ol qamer-sīne
Ki geyeydi bir eski peşmīne
1708. N'ola geyse nemed o zībā-ħad
Olur āyinenüñ ğılāfı nemed⁹³⁶
- K62a 1709. İrmedi çünki Yūsufa çāre
Oldı nā-çār geydi nā-çāre
1710. Girdi çünkim pālāsa ol ħurşid
Egnine qara geydi māh-ı cedid
1711. Boynı aĝına irdi ğuldan eşer
Gül yirine qoqarken anı peder
1712. Şiddet-i bend-i sâc id-ile benān
Sīm-iken oldı pençe-i mercān⁹³⁷
1713. Sāq-ı billūrı derd-i qayd-ıla hem
Sāq-ı serv-iken oldı şāh-ı baqqam⁹³⁸
1714. Çünki Mālik murādını aldı
Zevqden anda ol gice qaldı⁹³⁹
1715. Yatdılar anda Yūsuf ihvānı
Qaça diyü gözetdiler anı
- S62a YŪSUF İĦVETİN ' ALEYHİME'S-SELĀM
VİDĀ' İTDÜĞİDÜR
1716. Şubĝ-dem çün çalındı kūs-i raĝil
Turdı mehd-i zeminden ibn-i sebil⁹⁴⁰

⁹³⁴ lâyiğ mıydı: lâyiğ mıdır Ö

⁹³⁵ kāfırlıĝ: kāfırlıq Ö, kāferlıĝ K

⁹³⁶ āyinenüñ: āyineniñ S

⁹³⁷ Bu beyit K'de yok.

⁹³⁸ Bu beyit K'de yok.

⁹³⁹ ol: o S,

1717. Kārbān halkı ʿazm-i rāh itdi
Māh-ı Kenʿān cigerden āh itdi⁹⁴¹
1718. Tırdı Mālikden istedi destūr
Ki vidāʿ ide iḥvetin ol nūr
1719. Didi yoğ-ısa iʿtimāduñ eger
Bile gönder benümle bir çāker⁹⁴²
1720. Kim bilür bir daḥı vişāl ola mı
Yüzlerin görmege mecāl ola mı
1721. Bunca yıl bile şöḥbet eylemişem
Evlerinde iḳāmet eylemişem
- Ö52b 1722. Çekdiler baña terbiyetde emek
Çokdur üstümde ḥaḳḳ-ı nān u nemek
1723. Müşkil olur muşāḥib ayruluḡı
Ayruluḡ oldu rūḥ şayruluḡı⁹⁴³
1724. Diñleyüp anı tañladı Mālik
Anda gey şefḳat añladı Mālik⁹⁴⁴
- K62b 1725. Didi anlaruñ işi saña cefā
Senüñ işüñ olara luḡ ü vefā⁹⁴⁵
1726. Senden anlar getürdi bızārī
Senüñ işüñ olar-içün zārī⁹⁴⁶
1727. Anlaruñ saña kīnesi vāfi
Senüñ anlara ḥāḫıruñ şāfi⁹⁴⁷
1728. Añlamadı anı ki cümle şıfāt
Her kişide olur tevābiʿ -i zāt
1729. Naḥs olanuñ işi nuḫūsetdür
Çünki şüret delil-i sīretdür

⁹⁴⁰ ibn-i sebīl: İsrāʿīl Ö

⁹⁴¹ kārbān: kārubān S, K

⁹⁴² benümle: benimle K

⁹⁴³ oldu: ola Ö

⁹⁴⁴ diñleyüp: diñledi Ö / tañladı: dañladı Ö

⁹⁴⁵ senüñ: seniñ S, K

⁹⁴⁶ senüñ: seniñ K, Ö / işüñ olar-içün: olar için işüñ Ö

⁹⁴⁷ anlaruñ: anlarıñ S, K / senüñ: seniñ K

- S62b 1730. Şeytanat eylemez ferişte-sirişt
Hüb olmaz nite ki ‘ âdet-i zîst⁹⁴⁸
1731. Koşdı Mâlik melek yanınca gulâm
Dîv şüretlü kara Eflaḥ nâm
1732. Kaydı-y-ıla o serv oldı revân
Olmadılar muḳayyed ol ihvân
1733. Göricek belki kaçdılar anı
Çağırup didi Yūsuf ihvânı
1734. Beni sizden Hudâ çün itdi cüdâ
Bir nefes ḳatlanuñ be-ḥaḳḳ-ı Hudâ⁹⁴⁹
1735. Żararum yoḳ size vidâ^c iderin
Göreyin sizi ğurbete giderin⁹⁵⁰
1736. Kim bilür yüzüñüz görem mi daḥı
Vaşluñuz ‘iydına irem mi daḥı⁹⁵¹
1737. Güş idicek anuñ bu sözlerini
Merḥamet odı yaḳdı özlerini⁹⁵²
1738. Didiler rikḳat-ile dönüp aña
Olmayadı bu iş n’olaydı saña
- Ö53a 1739. Seni tarḥ eyleyeli iy ḳardaş
Göñlümüzden ḥuzūr olındı tirāş⁹⁵³
- K63a 1740. Gerçi var bu işe nedâmetümüz
İlla ḳomaz bizi ḥacâletümüz
1741. Ḳanda gitseñ refiḳuñ ola Hudâ
Luṭfunı senden eylemeye cüdâ
1742. Eyle diyüp ḳamusı ağlaşdı
Yūsuf anlar-ıla esenleşdi
1743. Çün Yehūdâyı eyledi āğuş
Gitdi şabr u ḳarârı ḳalmadı hüş

⁹⁴⁸ ‘ âdet-i zîst: ‘ âlem-i zîst Ö

⁹⁴⁹ bir nefes ḳatlanuñ: ḳatlanuñ bir nefes Ö

⁹⁵⁰ vidâ^c iderin: vidâ^c iderim K / giderin: giderim K

⁹⁵¹ yüzüñüz: sizleri Ö

⁹⁵² anuñ: bunuñ Ö

⁹⁵³ eyleyeli: eyleyelden Ö

1744. Şarmaşup aña rıkkat eyledi çok
Elin öpdü vaşiyet eyledi çok
- S63a 1745. Diledi kim dağı ideydi kelām
Akrībāsına göndüreydi selām
1746. Hışm idüp Eflaḥ üstine yürüdi
Eline yapışup çeküp sürüdi
1747. Öñine katdı kaqıyup itdi
Didi tap söyle kārban gitdi⁹⁵⁴
1748. Sen bu bend-ile geç yitersin aña
Hışm ider ḥāce geç varınca baña⁹⁵⁵
1749. Ne bilür derd-i zaḥmı bī-yāre
Bilse dağı olaydı bir pāre⁹⁵⁶
1750. Ol melek dīve rām olup nā-çār
Kıldı āh u fiğān-ıla reftār⁹⁵⁷
1751. Geh gidüp gözi yaşı aqar-ıdı
Geh dönüp iḥvetine baqar-ıdı
1752. Tā görünmez olunca iḥvānı
Baqup anlara itdi efgānı
1753. Görmez olunca anları gitdi
Biñ belā-y-ıla maḥmile yitdi⁹⁵⁸
1754. Bindürüp Mālīk anı bār üzre
Eflaḥı qodı ol qaṭār üzre⁹⁵⁹
- K63b 1755. Dīv olıcaq müvekkel ol melege
Melegüñ taldı nālesi felege⁹⁶⁰
1756. Eli ayağı bend-ile beste
Ḥasret-ile za'if ü dil-ḥaste
- Ö53b 1757. Bir yaña miḥnet-i cilā-yı vaṭan
Bir yaña şiddet-i belā-yı resen

⁹⁵⁴ kārban: kārubān S, kāruvān K

⁹⁵⁵ geç: giç K

⁹⁵⁶ dağı: belki K / dağı: zaḥmı Ö

⁹⁵⁷ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

⁹⁵⁸ olunca: olıcağ S, K

⁹⁵⁹ qaṭār: kıṭār K

⁹⁶⁰ Melegüñ: Melegiñ S

1758. Bir yaña fūrkat-i cemāl-i peder
Bir yaña miḥnet-i melāl-i sefer
1759. Ḥasret ü ğurbet ü tufūliyyet
Rıkkat-i qalb ü qahr-ı rıkkıyyet
- S63b 1760. Cem^ç olup bunca dürlü derd-i girān
Yūsuf olmışdı arada ḥayrān⁹⁶¹
1761. Mālike didi Eflaḥ iy mihter
Elli yıl eyledüñ Dımışka sefer
1762. Ğarazuñ bu ğulāmı bulmağ-ıdı
Dāyim ehl-i sa^ç ādet olmağ-ıdı⁹⁶²
1763. Bedr umarduñ bu bir hilāl-i nizār
Bī-mecāl ü za^ç īf ü ḥaste vü zār⁹⁶³
1764. Umduğıñ kıymete bunı kim ala
Buncılayın metā^ç dan ne gele
1765. Didi bu fikri ben daḥı iderem
Bilmezem bu naḥīfi ben n'iderem⁹⁶⁴
1766. Ben bunı aldum arpa deñlü zere
Şaçdum ümmīd toḥmını ḥacere
1767. Bunı baña mu^ç abbir-i remmāl
Medḥ idüp dimiş-ıdı ehl-i kemāl⁹⁶⁵
1768. Bī-ḥalel ola ḥulq u sīretde
Bī-bedel ola ḥüsn ü şüretde
1769. Tıfl-iken ^ç aql u fikri kāmīl ola
Cümle-i ^ç ilm ü fazla şāmīl ola⁹⁶⁶
- K64a 1770. İşidüp Yūsuf anı güldi nihān
Bildı kim olmamış cemālī ^ç ayān
1771. Şandılar bedr-iken hilāl-i naḥīf
Gördiler serv-iken nihāl-i za^ç īf

⁹⁶¹ dürlü: dürlü Ö

⁹⁶² bulmağ-ıdı: bulmağ idi Ö / dāyim: dā'im Ö,

⁹⁶³ Bī-mecāl ü za^ç īf: Bī-cemāl ü mecāl Ö, Bī-mecāl ü naḥīf K

⁹⁶⁴ naḥīfi: za^ç īfi Ö

⁹⁶⁵ mu^ç abbir-i remmāl: mu^ç abbir ü remmāl Ö

⁹⁶⁶ Cümle-i ^ç ilm ü fazla: Cümle-i ^ç ilme fazlı S, Cümle-i fazla ^ç ilmi K, Cümle-i ^ç ilm ü fazlı Ö,

1772. H̄abbe deñlü naẓarları yoĝ-ıdı
Didiler arpa deñlü zer çoĝ-ıdı
1773. Ne bilür ẓadr-i nūrı merdüm-i kūr
Çün görünmez gözine şu^c le-i nūr
- Ö54a 1774. Tañ mı şeb şansa şeb-pere rüzı
Göremez mihr-i ^c âlem efrüzı

ĤİKĀYET-İ MÜNĀSİB

- S64a 1775. Zıkr olunur ki Şeyh Ebū ^c Osmān
Diledi bir gün ola Mışra revān
1776. Gördi deryā yüzinde bir gemi var
Gemiye irişince ol muhtār
1777. Yürüdi şu yüzinde çün deştī
Gördi anı cemā^c at-i keştī
1778. Dimedi kimse bu kerāmetdür
Añlamadı ki ĥarḳ-ı ^c ādetdür
1779. Çünkü Ĥaḳ setr ide kerāmâtı
Añlamaz ĥalk ĥarḳ-ı ^c ādâtı
1780. Niçe kızbi kerāmet añlarlar
İy niçe şıdḳı töhmet añlarlar⁹⁶⁷
1781. Ĥaḳḳ-ısañ ĥalka āşikār olma
Şayd idem dir-iken şikār olma

YŪSUF ^c ALEYİ'S-SELĀM KENDÜYİ RĀĤİLEDEN MEZĀR-İ RĀĤİL ÜZRE ATDUĖI VE EFLAĤ ANI ḲAÇDI ŞANUP CEVR İTDÜGİDÜR

- K64b 1782. Faḥr-i ^c âlem buyurdı kim maẓlüm
Çün du^c ā ide aña dir Ḳayyüm
1783. Ger bu zālinden almayam dādı
Saña ben eylerem bu bīdādı
1784. Çünkü maẓlüm ide nihānī nidā
Ḳubbe-i ^c arş tola şavt u şadā

⁹⁶⁷ Bu beyit Ö'de yok

1785. İtmemişdür Müfettiḥü'l-Ebvāb
 ʿ Arşa varınca ol nidāya ḥicāb
1786. Kārbān yola çün revān oldu
 Yūsufuñ nergesine ḳan ṭoldı⁹⁶⁸
- S64b 1787. Eşki yolları lāle-zār itdi
 Her yiri bürke vü bñar itdi⁹⁶⁹
1788. Bir iki merḥale çü gitdiler
 Māderi türbesine yitdiler
- Ö54b 1789. Ol maḳāma irişdi çünki mürūr
 Düşdi māder mezārı üzre bu nūr⁹⁷⁰
1790. Düşdi Rāḥil üzre rāhileden
 Ayrılup ḳaldı anda ḳāfileden⁹⁷¹
1791. Ol mezārı ḳuçup ḳılup zārī
 Didi yüz derd-ile bu güftarı
1792. Ayru düşdüm pederden iy māder
 Baña cevr itdiler bürāderler⁹⁷²
1793. Gül gibi evvelā götürdiler
 Gil gibi şoñra yire urdılar⁹⁷³
1794. Gül gibi tāze tutduḡuñ bedeni
 Sürdiler ḥāra ṭaḳdılar reseni
1795. Seng-ile dögdiler zebūn oldum
 Lāle gibi ḡarīḳ-i ḥūn oldum
1796. Ḳahr-ıla ḳaʿ r-ı çāha atdılar
 ʿ Āḳibet bende diyü şatdılar
- K65a 1797. Āh kim serv-i nāz-perverdūñ
 Oldı üstümü ḥāne-i derdūñ⁹⁷⁴
1798. Kāşki ben de ölsem anacuḡum
 Saña hem-türbe olsam anacuḡum⁹⁷⁵

⁹⁶⁸ kārbān: kāruvān S, K, kārvān Ö

⁹⁶⁹ itdi: oldu S

⁹⁷⁰ irişdi: yitişdi K

⁹⁷¹ ḳaldı anda: anda ḳaldı Ö

⁹⁷² cevr: zılm Ö

⁹⁷³ gül gibi evvelā: evvelā gül gibi Ö / urdılar: vurdılar Ö

⁹⁷⁴ derdūñ: derdiñ K

⁹⁷⁵ anacuḡum: anecigim Ö / hem-türbe: hem-sāye Ö

1799. Rāviler dir ki ol zemān bu mezār
Zārī kıldı nite ki ‘ aşık-ı zār⁹⁷⁶
1800. Didi ağlama iy gözüm nūrı
Oda yaqma bu hāk-i mensūrı
1801. Benden olsun saña beşāretler
Geliserdür başuña devletler
- S65a 1802. Ki ‘ aziz ola şeh-r-i Mışra tapuñ
Secde-gāh ola ihvetüñe kapuñ
1803. Olısar hāk-i pāyuñ anlara tāk
Geliserler cenābuña muhtāk⁹⁷⁷
1804. Tapuña ‘ arz-ı hāl eyleyeler
Şad katuñ su’āl eyleyeler
1805. Bu hitābı çü Yūsuf eyledi gūş
Oldı derd ü firāk-ıla bī-hūş⁹⁷⁸
- Ö55a 1806. Yatup anda bu hāl-ile kıldı
Kārbān halkı hayli yol aldı⁹⁷⁹
1807. Üştüre nāgeh Eflaḥ itdi nigāh
Yūsufi görmeyicek eyledi āh
1808. Mālike çağırup kodı şabrı
Didi kaçmış o bende-i ‘ İbrī⁹⁸⁰
1809. Didi Mālik ki ol cüvān-merdān
Olmamışlar bu sözlerinde yalan⁹⁸¹
1810. Kārbān halkı anda kıldılar
Her yaña birki bende şaldılar
1811. ‘ Ākıbet Eflaḥ-ı siyeh-manzar
İsteyürek o mähı buldı meger
- K65b 1812. Urdı bir kaç tabanca aña bu kul
Melege şan şikence eyledi gül

⁹⁷⁶ dir ki: dirler Ö / bu: çü Ö / zārī: zār Ö

⁹⁷⁷ geliserler: geliserdür Ö

⁹⁷⁸ derd ü: derdi Ö

⁹⁷⁹ kārbān: kārubān S, kāruvān K / halkı: hayli K, ehli Ö

⁹⁸⁰ Mālike çağırup: çağırup Mālike Ö / şabrı: haberi Ö

⁹⁸¹ “ki” Ö’de yok / ol: iy Ö

1813. Hadd-i Yūsufda ol siyeh-engüşt
Tāze gül üzre şanki penc engüşt⁹⁸²
1814. Muşt-ı dīv-ile çün döğüldi melek
Döğdi muşt-ıla sīnesini felek
1815. Darb-ıla sünbül-i siyeh-peyker
Semeni itdi lāle-i aḥmer
1816. Bu nuḥüsetden ol Zühā-āyīn
Eyledi Ayı menzil-i Pervīn⁹⁸³
- S65b 1817. Yūsuf ol dem zemīne urdı yüzün
Didi iy gūş iden ġarīb sözin⁹⁸⁴
1818. İy Semī^ç ü Başīr ü Ḥayy ü ^ç Alīm
Bende ger var-ısa günāh-ı ^ç aẓīm
1819. Baña anuñ-çün oldısa bu cezā
Anı ^ç afv eyle kim kerīm Ḥudā⁹⁸⁵
1820. Anlaruñ ḥürmetine yā Allāh
İtmediler cihān içinde günāh
1821. Yā İlāhī severseñ ecdādum
Bu siyeh-rūdan al benüm dādum⁹⁸⁶
1822. Yüzüm urdum ṭapuña yā Ḳayyūm
Cümle ḥālüm cenābuña ma^ç lūm
1823. Ḥākden yüz götürmedin ol māh
Zāhir oldı semāda ebr-i siyāh⁹⁸⁷
1824. Ṭoldı ol demde zūlmet-ile cihān
Ditredi şayḥadan zemīn ü zemān
1825. Ṭoldı bir dem içinde altı cihāt
Ra^ç d u berḳ u şavā^ç iḳ-i zūlümāt
1826. Berḳ-i zūlmetle cevḫ-i çarḫ-ı kebūd
Gāh pūr-āteş oldı geh pūr-dūd

⁹⁸² Hadd-i Yūsufda: Hadd-i Yūsufda Ö / Bu beyit K'de yok.

⁹⁸³ menzil-i :menzili Ö

⁹⁸⁴ urdı: sürdi Ö

⁹⁸⁵ anuñ-çün: anıñ-çün S, K

⁹⁸⁶ benüm: benim K

⁹⁸⁷ 1823-1857 arası beyitler Ö'de yok.

1827. Çün gamām-ı siyeh göge ağdı
Yire yağmur yirine gam yağdı
- K66a 1828. Eyle taldı cihāna heybet ü t̄ab
Beyzasın yire atdı zāğ-ı şehāb⁹⁸⁸
1829. Her ki ol beyzadan yidiyse bere
Bereden h̄aygīne urdı sere
1830. Yiyicek anı niçe t̄ayir-i cān
Āşiyānından uçdı gitdi revān
1831. Kārbān üzre yağdı çün bu t̄olu
Oldı her sīne dehşet-ile t̄olu⁹⁸⁹
- S66a 1832. Seyle virdi kimi kumāşını
Kimisi yile virdi başını
1833. ‘Āķibet yolları dahı yitdi
Başdan aşdı şu işleri bitdi⁹⁹⁰
1834. Didi Mālik ki bu belāya sebeb
K̄anķı şer ehli oldı ola ‘aceb
1835. ‘Acebā k̄anķımız günāh itdi
Ki bu dem bize bu belā yitdi
1836. Āferīn Mālikūñ kemāline
Vāķıf oldı günāhı h̄āline⁹⁹¹
1837. Bu zemānda niçe fülāne’d-dīn
H̄ālī h̄alķ arasında da‘vī-yi dīn
1838. Biñ belā gelse başına nāgāh
Bir dem añup günāhın eylemez āh
1839. Tuymaz irse başına yüz tomruķ
Bes-iken ‘ārife t̄oķuz yumruķ
1840. Gelmedin kimseden cevāb u kelām
İrişi geldi Eflah-ı bed-nām⁹⁹²

⁹⁸⁸ beyzasın: beyzadan S

⁹⁸⁹ kārbān: kārubān S, kāruvān K

⁹⁹⁰ aşdı: açdı S

⁹⁹¹ Mālikūñ: Mālikiñ S

⁹⁹² bed-nām: bed-hām S, K

1841. Gördiler gerdeninde bir erkam
Halka-veş halkımı şıkar muhkem
1842. Ne yılan belki ejdehā-yı ‘ azīm
Şıqup eyler aña ‘ azāb-ı elīm⁹⁹³
- K66b 1843. Her ki mazlūma ide cevır ü cefā
Tañ mı tavķ olsa aña ejderhā
1844. Çün bu derd-ile anı gördiler
Sebeb-i hālin aña şordılar
1845. Söylemeyüp dili bu hālet-ile
Yūsufı gösterüp işāret-ile⁹⁹⁴
1846. Anı añlatdı kim bize bu belā
Ol dem oldı ki eyledi bu du‘ ā
- S66b 1847. Mālik irişdi Yūsufuñ katına
Dilek itdi yüz urdı hāzretine
1848. Didi zulm itdise bu bende saña
Dilerem suçunu bağışla baña
1849. Dilegin Yūsuf anuñ itdi revā
Yüzünü göge tıutup itdi du‘ ā⁹⁹⁵
1850. Eflaḫı ejdehā rehā itdi
Çünkü şiddiķ aña du‘ ā itdi
1851. Eflaḫ iflāḫa çünki buldı mecāl
Dile geldi didi nice oldısa ḫāl
1852. Kārbān Yūsuf üzre üşdiler
Yalvarup ayağına düşdiler⁹⁹⁶
1853. Didiler luḫ idüp du‘ ā eyle
Bu belādan bizi rehā eyle
1854. Geldi Mālik daḫı yüz urdı aña
Didi zannum bu resme oldı saña
1855. Dilegüñi tutar Ḥudā-yı cihān
Sende vardur anuñla rāz-ı nihān⁹⁹⁷

⁹⁹³ şıqup: şıqıp K

⁹⁹⁴ söylemeyüp: söylemedi S

⁹⁹⁵ anuñ: anıñ S

⁹⁹⁶ kārbān: kārubān S, K

1856. Eyle olsa bize meded eyle
Üstümüzden belâyı redd eyle
1857. Eflahı uş getürmişem katuña
Kıldı teslim özini hazretüñe⁹⁹⁸
- K67a, Ö55b 1858. Seni ol dögdı-y-ise sen dağı döğ
Saña ol sögdı-y-ise sen dağı söğ⁹⁹⁹
1859. Ben dağı uşda tutmuşam yüzümi
Saña teslim itmişem özümü¹⁰⁰⁰
1860. Ur tabanca dilerseñ işde yüzüm
Bizi dek ğarķ-ı seyl itme gözüm¹⁰⁰¹
1861. Geldi Yūsuf katına ol Hindū
Sürdi zülfi gibi ayağına rū
- S67a 1862. Boynın egdi benefşe gibi turup
Diledi yüz karasını yüz urup
1863. ‘Afv idüp Yūsuf ol günāhını
Göge tutdı cemāli māhını¹⁰⁰²
1864. Toldı ‘ālem du‘āsı-y-ıla sürūr
Zulmeti gitdi geldi yirine nūr¹⁰⁰³
1865. Kārbān halkı itdiler şādī
Olıcaķ ol du‘ānuñ āzādī¹⁰⁰⁴
1866. Tırdı Mālik ayağı üzre revān
Yūsufa didi iy veli-yi zemān
1867. Şimdi bildüm refi‘miş kađruñ
Şuffe-i aşfiyā-y-ımiş şadruñ¹⁰⁰⁵
1868. Saña lāyık kemāl-i ‘izzetdür
Bize lā-büd seni ri‘āyetdür

⁹⁹⁷ anuñla: anıñla S, K

⁹⁹⁸ katuña: katiña S / hazretüñe: hazretiñe S, K / 1823-1857 arası beyitler Ö’de yok.

⁹⁹⁹ Seni ol dögdı-y-ise sen dağı döğ: Seni döger-ise sen dağı anı döğ Ö / sögdı-y-ise: söger-ise Ö

¹⁰⁰⁰ teslim itmişem: itmişem(ç) teslim(ç) K

¹⁰⁰¹ Bizi dek ğarķ-ı seyl itme gözüm: Bizi ğarķ-ı seyl itme iki gözüm Ö

¹⁰⁰² cemāli māhını: cemāl-i māhını Ö

¹⁰⁰³ toldı: buldı Ö

¹⁰⁰⁴ kārbān: kārubān S, K

¹⁰⁰⁵ refi‘miş: refi‘ imiş Ö

1869. Bendi giderdi pā vü destinden
Sildi yaşını çeşm-i mestinden¹⁰⁰⁶
1870. Geydürüp engine libās-ı nefīs
Eyledi kārībāna anı re³is¹⁰⁰⁷
1871. Üştür-i bahtı üzre taht itdi
Devlet ü bahtı aña raht itdi¹⁰⁰⁸
1872. Çıkdı bu taht üstine ol şāh
Kulleden şan zühür eyledi māh¹⁰⁰⁹
- K67b 1873. Kārībāndan belāyı çün şavdı
Anı cān-ıla cümlesi sevdi¹⁰¹⁰
1874. Çünki şālār-ı kārībān oldı
Öñlerine düşüp revān oldı¹⁰¹¹
- Ö56a 1875. Çünki bu kadre irdi ol hırşid
Oldı günden güne cemāli mezid¹⁰¹²
1876. Sāyebān oldı ebr-i nūrānī
Eyledi anuñ-ıla seyrānı
- S67b 1877. Mihr ü meh sāye-y-iken ol aya
Ne ^çaceb şalmağ ebr aña sāye¹⁰¹³
1878. Halk yürürdi pāyesinde anuñ
Hōş geçerlerdi sāyesinde anuñ¹⁰¹⁴
1879. Her kaçan gelse bu yoğuş ya iniş
Tahtı üstinden eyler-idi iniş
1880. Anda tekbīr iderdi hem tehlīl
Hem kılurdı şalāt-ı dīn-i Halīl
1881. Kānd-i pend-ile halkı toylar-ıdı
^çİlm ü hikmet kelāmı söyler-idi¹⁰¹⁵

¹⁰⁰⁶ bendi giderdi: bendini aldı Ö

¹⁰⁰⁷ kārībāna: kārūvāna S, K

¹⁰⁰⁸ bahtı aña: baht u aña Ö

¹⁰⁰⁹ çıkdı bu taht üstine: çıkdı çün tahtuñ üstine Ö

¹⁰¹⁰ kārībāndan: kārūbāndan S, K

¹⁰¹¹ kārībān: kārūvān S, K

¹⁰¹² irdi: irişdi Ö / pedīd A,

¹⁰¹³ sāye-y-iken: sāye iken Ö / şalmağ: şalmağ Ö

¹⁰¹⁴ anuñ: anıñ K

¹⁰¹⁵ toylar-ıdı: toylar ıdı Ö / kelāmı: kelām Ö

1882. Her ne yirde ki olsa bir ‘ālim
Anda dāyim şalāh olur kāyim¹⁰¹⁶
1883. Her ne yirde ki olsa dīn ehli
Bulınur anda çok yakīn ehli
1884. Yūsufa didiler bu hālet-ile
Bu kadar qadr-ile kerāmet-ile¹⁰¹⁷
1885. Üštürüñden düşüp neçün kaçduñ
Perde-i ‘aybuñı neçün açduñ
1886. Didi Yūsuf ki kaçmadum hāşā
Vālidem qabrini görüp ammā
1887. Hayret irişdi hasret-ile baña
İhtiyārum qomadı düşdüm aña
- K68a 1888. Beni şevq-ile itdi dem-beste
Çağırım adum anda ben haste

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM ŞEHR-İ NĀBLUSA YİTDÜĞİ VE
CEMĀLİ NŪRİ EHL-İ ŞEHR-İ MŪSELMĀN İTDÜĞİDÜR¹⁰¹⁸

1889. Āferīn ol cemāl-i cānāna
Ki gelür görse kāfir imāna¹⁰¹⁹
1890. Hüsn odur kim göricek ehl-i dālāl
Diye سبحانه مبدع متعال¹⁰²⁰
- S68a, Ö56b 1891. Çın seher çünki şāhid-i hurşid
‘Āleme ‘arza kıldı nūr-ı cedīd¹⁰²¹
1892. Nūr-ı imān gibi çün itdi zuhūr
Küfr deycürin eyledi mestür¹⁰²²
1893. Ferr ü kerr ü sa‘ādet-ile o māh
Nāblus şehrin itdi menzil-gāh
1894. Şöhreti tıldı şehr içinde temām
‘Āşık oldı havāş belki ‘avām

¹⁰¹⁶ dāyim: dā’im Ö / kāyim: kā’im Ö

¹⁰¹⁷ Yūsufa didiler: didiler Yūsufa Ö

¹⁰¹⁸ yitdüğü ve: irüp S

¹⁰¹⁹ gelür: gele K

¹⁰²⁰ “Yüce Allah’ı her türlü eksiklikten, ayıp ve kusurdan tenzih ederim.”

¹⁰²¹ ‘arza: ‘arz Ö

¹⁰²² çün: çü Ö

1895. Gün yüzi eyle t̄ab-d̄ār oldı
Ki gören d̄ide āb-d̄ār oldı¹⁰²³
1896. Görenüñ ‘ aklı gitdi dem geldi
Gözine nem yirine dem geldi¹⁰²⁴
1897. Gördiler bir cemāl-i bī-mānend
Bir dil-ārām ü dilber ü dil-bend
1898. Cān gibi cismi āb u gilden pāk
Ḥüsni vaşfına iremez idrāk¹⁰²⁵
1899. Yüzi mişbāh-ı zav’-i bezm-i cemāl
Sözi miftāḥ-ı kufl-ı genc-i kemāl
1900. Naẓar iden o ḥüsne didi hemīn
Ki cemāl-āferīne yüz taḥsīn
1901. Yūsufi çün o ḥalk gördiler
Ḥüsniñ ḥāliḳını şordılar¹⁰²⁶
- K68b 1902. Didiler iy kemāl-i zībāyī
Kim yaratdı bu ḥüsn-i zībāyī¹⁰²⁷
1903. Alnuñ ayın kim itdi bedr-i cemāl
Bedr içinde kim itdi iki hilāl
1904. Nūn içinde bu ‘ aynı kim yazdı
Māh içinde bu çāhı kim ẓazdı
1905. Neden oldı bu ḡonça-i zanbak
Ki gülistāna ol virür revnaḳ¹⁰²⁸
- S68b 1906. Bend-i zülfüñ bu t̄abı kimden alur
Gül-i sır-ābuñ ābı kimden alur
1907. Lām-ı zülfüñ ne ḥāme ḥarfidür
Ki cemālüñ kemāl-i ṭarfidür
- Ö57a 1908. Var-iken nergesüñde ḥ’āb-ı ‘ adem
Kim uyardı anı bu nāz-ıla hem¹⁰²⁹

¹⁰²³ āb-d̄ār: t̄ab-d̄ār Ö

¹⁰²⁴ görenüñ: göreniñ S

¹⁰²⁵ Ḥüsni vaşfına iremez idrāk: İremez vaşf-ı ḥüsniñ idrāk Ö

¹⁰²⁶ Ḥüsniñ ḥāliḳını şordılar: Şāni’-i ḥüsniñ aña şordılar Ö

¹⁰²⁷ yaratdı bu: yaratdan o Ö

¹⁰²⁸ neden: kimden Ö / ol virür: virür ol Ö

1909. Kim düzetti bu dürc-i mercānı
Dürr-ile kim pür eyledi anı
1910. Ğonçañı kim kıılır şeker-ğüftār
Servüñi kim yaratdı ħōş-reftār
1911. Servüñi nice bāğ-bān besler
Kim o servüñ yemişi cān besler¹⁰³⁰
1912. Ğaddüñi ħāl-ile kim eyledi zeyn
Kim odur ehl-i ħāle kıurrā-i ‘ayn¹⁰³¹
1913. Bu su’āli çü Yūsuf eyledi ħüş
Ħikmet-ile ağıtdı çeşme-i nüş¹⁰³²
1914. Didi kim şāni‘üm o Ğādirdür
Ki kıamu şān‘atında māhirdür¹⁰³³
1915. Nokıtayam ben kıtāb-ı şun‘ından
Zerreyem āfītāb-ı şun‘ından
1916. Dü-cihān kıatre bahr-i cūdından
Cümle mevcūd anuñ vücūdından¹⁰³⁴
- K69a 1917. Aña maşşüşdur kemāl ü cemāl
İrmez aña kelāl ü naķş u zevāl
1918. ‘Aybdan kim cemāli ‘ārīdür
Ħücüb-i ħayb perde-dārīdur
1919. Kııldı zerrāt-ı ‘ālemi mir’āt
Oldı mücellā-yı ħüsn ol zerrāt
1920. Anda kim zerre deñlü ola başar
Zerreden ol cemāle itdi nażar¹⁰³⁵
- S69a 1921. Ğüş idicek bu ħikmeti ol kıavm
Dīde-i dillerinde kıalmadı nevm¹⁰³⁶

¹⁰²⁹ nergesüñde: nergesde Ö

¹⁰³⁰ kim: ki Ö

¹⁰³¹ ħaddüñi ħāl-ıla: ħāl-ile ħaddüñi Ö / odur: olur Ö

¹⁰³² ħikmet-ile: ħikmetden Ö

¹⁰³³ şāni‘üm: şāni‘im S, K

¹⁰³⁴ anuñ: anıñ S, K

¹⁰³⁵ ol cemāle itdi: eyler ol cemāle Ö

¹⁰³⁶ dīde-i dillerinde: dīde vü dillerinde Ö

1922. Dîn-i Hâkdan çün oldılar āgāh
Didiler لا اله الا الله¹⁰³⁷
1923. Didiler cāndan eyledük ikrār
Aña kim halk ider bu resme nigār¹⁰³⁸
1924. Yūsufuñ nūrına çü baqdılar
Cümle aşnāmı nāra yaqdılar
1925. Çünki ʿ arz itdi ʿ arızın o nigār
Oldı cümle şanemleruñ yiri nār¹⁰³⁹

Ö57b YŪSUF ʿ ALEYHİʿS-SELĀM BĪSĀNA ƆONDUĖIDUR¹⁰⁴⁰

1926. Kārbān çünki yine oldı revān
Menzili oldı anlaruñ Bīsān¹⁰⁴¹
1927. Çünki Bīsānı menzil itdi o māh
Ɔopdı her gūşesinde naʿ ra vü āh¹⁰⁴²
1928. Bir nazār seyr iden cemālin anuñ
Bağladı sinede hayālin anuñ
1929. Her ki gördi ol hūsn-i zībāyı
Dini terk itdi Ɔodı dünyāyı
1930. Bu cemāl-i bedīʿ -ile anı
Mübdiʿ añladı Ɔavm-i Bīsānı

K69b

1931. Didiler beñzemez bu insāna
Beñzer ammā Ɔadīmī cānāna
1932. Olmaz insānda vü perīde bu nūr
Ola hāşā ki āferīde bu nūr¹⁰⁴³
1933. Nağşı nağğāş şandılar anlar
Dinlerinden uşandılar anlar
1934. Şekl-i Yūsufda ol cemāʿ at-i dāl
Bir muraşşaʿ şanem düzüp derhāl¹⁰⁴⁴

¹⁰³⁷ çün: çü Ö / لا اله الا الله: Allah'tan başka ilah yoktur.

¹⁰³⁸ ider: ide Ö

¹⁰³⁹ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

¹⁰⁴⁰ bīsāna Ɔonduğıdur: Şehr-i Bīsāna irdügidür Ö

¹⁰⁴¹ kārbān: kāruvān S, K, kārvān Ö / yine oldı: oldı yine Ö / anlaruñ: anlaruñ S

¹⁰⁴² her gūşesinde: yer yer figān u Ö

¹⁰⁴³ āferīde: āferinde S

¹⁰⁴⁴ dāl: hayāl Ö

- S69b
1935. Tapdılar niçe biñ yıl ol şaneme
Eylediler hilâf her ümeme
1936. Hüsni-Yūsufı şāni^ç-i müte^ç āl
Ba^ç za virdi hidāye ba^ç za dālāl
1937. Düşse gülzāra pertev-i hürşid
Hōş koğular olur hevāda bedīd¹⁰⁴⁵
1938. Rū-yi çirk üzre şalsa pertev bū
Āşikār olur anda çirkin bū
1939. Şadefe düşse dürr olur nīsān
Māra düşerse olur āfet-i cān
1940. Zāt-ı İblise düşdi çünki vücūd
Ucb-ıla taldı eylemedi sücūd
1941. Ādeme düşdi meskenet itdi
Faqrını bildi rahmete yitdi¹⁰⁴⁶
1942. Kaderüñ sırrın añlayan^ç ulemā
Didiler لون ماء لونا انا¹⁰⁴⁷
1943. Nazarı ol ki hikmet-ile kıılır
Her işi muḳtezā-yı zāt bilür
1944. Muḳtezāsını zāta ol^ç Allām
Virse hikmetle olmaya zallām¹⁰⁴⁸
1945. Hikmeti mücibince eylese kār
Müci olmaya fā^ç il-i muḳtār
- K70a, Ö58a YŪSUF^ç ALEYHİ'S-SELĀM^ç ASḲALĀNA İRDŪGİDŪR
1946. Aceb āteş durur bu tāb-ı cemāl
Döymez āña muḳābil olsa cibāl
1947. Şalsa bu od cihāna bir dem dem
Yağa deryāları nedür ādem
1948. Şāh-ı hāver diküp felekde livā
Çün yine cūşa geldi ceş-i ziyā

¹⁰⁴⁵ koğular: koğular S

¹⁰⁴⁶ yitdi: batdı Ö

¹⁰⁴⁷ suyun rengi (içinde bulunduğu) kabın rengindedir. / 1942-1945 arası beyitler Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

¹⁰⁴⁸ virse: derdle Ö

- S70a
1949. Seyr idüp ol meh-ile seyyāre
Niçe bî-dil yanınca āvāre
1950. ‘Ömr-i bākî o kimse buldı hemîn
Oldı anuñ gibi refiqa qarîn¹⁰⁴⁹
1951. Feraḥ u şādi-y-ile gitdiler
‘Asḫalān menziline yitdiler¹⁰⁵⁰
1952. Oldı ol meh şu resme nūrānî
Ki görenler şanurdı nūr anı
1953. Ḥalkı dīvāne itdi silsilesi
Ṭoldı ol şehir içine ḡulgulesi
1954. Ğamzesi sîne deldi cāna irdi
Ḥaberi şāh-ı ‘Asḫalāna irdi
1955. Didiler şehre bir şanem geldi
Ne şanem rūḥ-ı muḥterem geldi
1956. Qavli ‘İbrāni fi‘ li Raḥmānî
Rūyı rūḥāni būyı reyḥānî
1957. Māh-ṭal‘ at nigār ü Zühre-cebîn
Ḥüsninüñ şāni‘ ine yüz taḫsîn¹⁰⁵¹
1958. Qameti serv-i ser-firāz olmış
Meyvesi şive bergi nāz olmış
- K70b
1959. Qaşı miḥrābı kıble-i cāndur
Çeşm-i mesti belā-yı insāndur
1960. Zülf-i pür-çini reşk-i müşg-i Ḥıtā
Ḥāl-i müşgini ḥabbetü’s-sevdā¹⁰⁵²
1961. Dehen-i tengi ḥoḫqa-i mercān
La‘ li anda müferriḥ-i dil ü cān¹⁰⁵³
- Ö58b
1962. Ne müferriḥ müferriḥ-i yāḫūt
Dil ü cān andan aldı ḳuvvet ü ḳūt

¹⁰⁴⁹ anuñ: anıñ S, K

¹⁰⁵⁰ ‘Asḫalān menziline: menzil-i ‘Asḫalāna Ö

¹⁰⁵¹ ḥüsninüñ: ḥüsniniñ S

¹⁰⁵² Ḥāl-i müşgini: Ḥāl-i müşgin Ö

¹⁰⁵³ dehen-i tengi: deheni teng Ö

1963. Görmedin mîr-i ʿ Askalân anı
Der-miyân itdi yolına cānı
- S70b 1964. Kātı gürbüz dilîr-idi ol emîr
Niçe nām ehlin eylemişdi esîr¹⁰⁵⁴
1965. Kūha gürz ursa kâh eyler-idi
ʿ Ömr-i haşmı tebâh eyler-idi¹⁰⁵⁵
1966. Şeşper alsa eline şevket-ile
Heft-kışver toları heybet-ile¹⁰⁵⁶
1967. Tîr alsa eline ol bî-mihr
Siperin karşı tutmaz-ıdı sipihr¹⁰⁵⁷
1968. Kemerinden tutaydı kühü eger
Pâydar olmayaydı küh u kemer¹⁰⁵⁸
1969. Nîze alsa eline ol hūnî
Halka gibi kapaydı gerdūnı¹⁰⁵⁹
1970. Kılıcından ki kan tamarı anuñ
Tamarın kesmiş-idi aʿ dānuñ¹⁰⁶⁰
1971. On iki biñ dilîr-ile derhâl
Sürdi rahşın nite ki Rüstem-i Zâl
1972. Her biri tünd ü tîz ü ehl-i hüner
Yüz çevürmez deminde yüze deper¹⁰⁶¹
1973. Gök demür giyici kara yüzlü
Raʿ d āvāzlu yıldırım gözlü¹⁰⁶²
1974. Tā varup kârbānı gâret ide
Şüret-i Yūsuf-ıla şöbet ide¹⁰⁶³
1975. Nāgehān gördi bir cemāl gelür
Hüsn-i hulqı-y-ıla pür-kemāl gelür

¹⁰⁵⁴ dilîr-idi: dilîr idi Ö

¹⁰⁵⁵ kūha: küh Ö

¹⁰⁵⁶ şeşper alsa eline: eline şeşper alsa Ö

¹⁰⁵⁷ tîr alsa eline: eline tîr alsa Ö

¹⁰⁵⁸ pâydar: pâyidâr S / olmayaydı: olmaz-ıdı Ö / Bu beyit K'de yok.

¹⁰⁵⁹ kapaydı: dağardı Ö / Bu beyit K'de yok.

¹⁰⁶⁰ anuñ: anıñ K

¹⁰⁶¹ deminde: yüzünde Ö

¹⁰⁶² yüzlü: yüzli Ö / āvāzlu: āvāz u S / gözlü: gözli Ö

¹⁰⁶³ kârbānı: kârubānı S, K, kârvānı Ö

1976. Yüzi nûr-ı haķāyık-ı ceberût
Boyı servi hadāyık-ı melekût
- K71a 1977. Üştür üstinde bir güneş gördi
Kendüsin anda zerre-veş gördi¹⁰⁶⁴
1978. Sāyebān olmuş ebr-i nūrānī
Şaķınur gökdeki güneşden anı¹⁰⁶⁵
- S71a, Ö59a 1979. Çün göründi aña bu nūr-ı cemāl
Āh idüp yire düşdi sāye-mişāl
1980. Tācı terk itdi cübbe çāk itdi
Yüzün anuñ yolına hāk itdi¹⁰⁶⁶
1981. Yıkılup yire kendüden gitdi
Her ne itdiyse bir nazār itdi
1982. ‘Asķalānīler oldı dem-beste
Cümlesi dil-şikeste cānı haste
1983. Her biri düşdi bī-mecāl oldı
Seri vü mālī pāy-māl oldı¹⁰⁶⁷
1984. Şan yıkılmış burūc-ı ‘āliyedür
Yā-ḥōd i‘ cāz-i naḥl-i ḥāviyedür¹⁰⁶⁸
1985. Üç gün üç gice kaldılar ḥayrān
Kārbān oldı şıḥḥat-ile revān

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM ‘ARİŞE İRDŪGİDŪR

1986. Ḥōd-nümā kim Ḥudā-nümā olmaz
Bī-ḥōd olmasa bā-Ḥudā olmaz
1987. Eger āyine göstereydi özin
Ehl-i ḥüsn anda görmez-idi yüzün
1988. Şüretin çünki eyledi pinhān
Oldı mücellā-yı şüret-i ḥübān
1989. Şubh-dem çünki rüşen oldı cihān
Ḥōd-nümā oldı şāhid-i tābān¹⁰⁶⁹

¹⁰⁶⁴ kendüsin: kendüzün K, kendisin Ö

¹⁰⁶⁵ olmuş: olup Ö

¹⁰⁶⁶ tācı: tēc S, Ö / anuñ: anñ S, K

¹⁰⁶⁷ seri vü mālī: server-i māl S, K, Ö

¹⁰⁶⁸ i‘ cāz-i naḥl-i ḥāviyedür: a‘ cāz-i naḥl-i ḥāviyedür S, K

1990. Göçdi seyyāre bağlayup maħmil
Oldı şehr-i ‘ Arīş o gün menzil¹⁰⁷⁰
- K71b 1991. Geldi şehr-i ‘ Arīşe çünki o māh
Vesvese düşdi gönline nāgāh¹⁰⁷¹
1992. Ki bu şehrüñ de halkı pīr ü cüvān
Göricek hüsñümi olur hayrān¹⁰⁷²
- S71b 1993. Cümle kişverde ber-güzide benem
Şadef-i ‘ āleme feride benem¹⁰⁷³
1994. Ğalibā bu hezār-dide felek
Görmedi baña beñzer ins ü melek
- Ö59b 1995. Çün bu fikr-ile şehre girdi nigār
Nigerān olmadı aña deyyār
1996. Gördi Yūsuf ‘ Arīşi ‘ arş-i cemāl
Melek-ile derünü māl-ā-māl
1997. Piseri māh ü duħteri hürşid
Her biri bir melāhat içre ferid
1998. Her birinüñ cemāli şems ü duħā
Anlara göre kendü hüsni sühā¹⁰⁷⁴
1999. Ruħ-ıla māt idüp ol şāhı
Mihr-ile oda yaqđılar māhı¹⁰⁷⁵
2000. Her biri hūr gibi pür-zinet
Hüsni bī-ħadd ü hulkı bī-ğāyet¹⁰⁷⁶
2001. Ğadd ü kāmimde kāmusu a‘ lā
Kimisi Sidre vü kimi Tūbā¹⁰⁷⁷
2002. Oldı bu anları görüp hayrān
Anlar olmadılar buña nigerān

¹⁰⁶⁹ şāhid-i tābān: şāh-ı māh-tābān Ö

¹⁰⁷⁰ bağlayup: bağlayıp K / şehr-i ‘ Arīş: ‘ arş-ı ‘ arīş Ö

¹⁰⁷¹ gönline: kılbine Ö

¹⁰⁷² şehrüñ: şehriñ S, K

¹⁰⁷³ benem: menem K / benem: menem K

¹⁰⁷⁴ kendü: kendi Ö

¹⁰⁷⁵ ruħ-ıla: ruħları Ö / ol: kim Ö / oda: māha Ö

¹⁰⁷⁶ hüsni: hüsñ Ö

¹⁰⁷⁷ Bu beyit K’de yok.

2003. Ğaybdan Yūsufa iriřdi nidā
Ne nidā bī-cihet ‘ itāb-ı Ğudā
2004. K’iy yüzini güzel řanan Yūsuf
Ğüsnini bī-bedel řanan Yūsuf¹⁰⁷⁸
2005. Ğağ yaratmışdur ol kadar zībā
Her biri ‘ arz-ı ‘ arız itse saña
2006. Nağřuñ anlardağı nigāra göre
Ğatre gibi ola biğāra göre¹⁰⁷⁹
- K72a 2007. Ğün ezel mihri āřikār oldı
Niçe zerrāt tābdār oldı
- S72a 2008. Zerre nūr-ıla n’içün ola fağūr
Ma‘ nide mihrüñ olıcağ ol nūr¹⁰⁸⁰
2009. Ne vücūd ola zerrede bī-nūr
Ki ide Ğüsni anuñ-ıla zuhūr
2010. Ğünkü iriřdi Yūsufa bu ‘ itāb
Yüz yire şodı didi yā Tevvāb¹⁰⁸¹
2011. Tevbe olsun ki görmeyem özümü
Ğöd-nümālığdan açmayam yüzümü
- Ö60a 2012. Ğünkü yirden yüzini şaldurdu
Cümle şehr ehlini gelür gördü
2013. Ğünkü şevğ-ile geldiler çatına
İtdiler secde Ğüsni řüretine¹⁰⁸²
2014. Didiler kim zihī cemāl-i cemāl
Ki olupdur kemāl-i şun‘ a delil
2015. Ğalmadı anda çün enāniyyet
Gitdi fağr-ıla fağr-i eniyyet¹⁰⁸³
2016. Serkeş-i nefis çāker oldı aña
Cümle ‘ ālem musağğar oldı aña

¹⁰⁷⁸ Ğüsnini: Ğüsnüni S, Ğüsn Ö,

¹⁰⁷⁹ nağřuñ: nağřıñ S, K / anlardağı: anlardaki Ö

¹⁰⁸⁰ n’içün: nice Ö / ol: o Ö

¹⁰⁸¹ çünkü: çün Ö / Yūsufa: aña Ö / Yüz yire řodı: yüz urup yire K

¹⁰⁸² çünkü şevğ-ile: şevğ-ile çünkü Ö

¹⁰⁸³ eniyyet: iniyyet S, K

2017. Şanma bunı yalan hikāyetdür
Mālikūñ mülki bî-nihāyetdür¹⁰⁸⁴

2018. ‘Āşık u dōst arasında iy yār
Eksük olmaz bunuñ gibi bāzār

ĤİKĀYET-İ MÜNĀSĪB

2019. ارنى didi çün Kelīm-i Ĥudā
Şandı kendüdedür hemān bu şadā¹⁰⁸⁵

2020. Geldi Ĥağdan aña o dem bu nidā
Nazar it şağa şola yā Mūsā

K72b 2021. Görđi dīdār-ı dōst-ı müştākı
Ol kaçardur ki tutmuş āfākı

S72b 2022. Görđi ol bî-nihāye ‘ışık erini
Yüz urup her birisi dir ارنى¹⁰⁸⁶

2023. Götürüp her biri yed-i beyzā
Rü‘ yet-içün kıılır du‘ ā vü nidā¹⁰⁸⁷

2024. Nefsi şu‘ bānını ‘aşā itmiş
Ṭūr-ı miķāt-ı kıurbete yitmiş

2025. Ĥayrete düşđi görüp anı Kelīm
Didi kimler ola bu cem‘ -i ‘azīm

2026. Geldi cān sem‘ ine nidā ne nidā
Bî-ĥurūf u şadā kelām-ı Ĥudā¹⁰⁸⁸

2027. Ki senüñ gibi ṭālib-i dīdār
Cümle cānibde var hezār hezār

Ö60b YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM CĪVĀR-İ MIŞRDA CŪY-İ NĪLE
GĪRDŪĞĪDŪR

2028. Şubh-dem çünki Yūsuf-ı ĥāver
Sāḥil-i Nīl-i çarĥa itdi sefer

2029. Sebĥ-içün geldi mevc mekfūfa
Zer izār itdi nūr-ı mekşūfa¹⁰⁸⁹

¹⁰⁸⁴ Mālikūñ mülki: Mālikīñ mülki K / Mālik-i mülk Ö

¹⁰⁸⁵ kendüdedür: kendüyedür Ö / şadā: şafā S, K / ارنى: (Rabbim) bana (kendini) göster. (A’râf: 7/143)

¹⁰⁸⁶ ارنى: (Rabbim) bana (kendini) göster / ارنى: anı Ö

¹⁰⁸⁷ Ru‘ yet-içün: Ru‘ yet için Ö / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁰⁸⁸ Bî-ĥurūf u şadā: Bî-ĥurūf u cihet K

2030. Yine seyyāre irtihāl itdi
Nīl-i Mıṣruñ kenārına yitdi
2031. Yūsufa didi Mālik iy şiddik
Eşer itdi saña gubār-ı tarik¹⁰⁹⁰
2032. Yağdı hüsñüñ gülini gün-tābı
Olsun iy māh menzilüñ ābı¹⁰⁹¹
2033. Çün leb-i Nīle geldi ol şimşād
Eyledi çarḥ-ı nīl-gün feryād
2034. Ki n'olaydı ben olaydum ol Nīl
Bende lāmi^c olaydı nūr-ı Ḥalil¹⁰⁹²
- K73a 2035. Beline fūṭa tutıcağ o nigār
Kalmadı kārbanda kılcā qarār¹⁰⁹³
- S73a 2036. Kalmadı cümlesinüñ ārāmı
Görmege geldiler gül-endāmı
2037. Nazar ehline hem-dem olsa nigār
Bes degül mi teferrüc-i dīdār¹⁰⁹⁴
2038. Didi Yūsuf o demde yā Settār
Beni setr eyle görmesün ağıyār
2039. Dağı pāyāna irmedin bu du^c ā
Oldı peydā şudan bir ejderhā
2040. Uzayup yuḳaru mināre gibi
Ağzın açdı hemān mağāra gibi¹⁰⁹⁵
2041. Cüşşede başı kubb-e-i ḥamām
Gözleri anda güyiyā iki cām
2042. Göricek ḥalk anuñ bu bālāsın
Kodılar Yūsufuñ temāşāsın¹⁰⁹⁶

¹⁰⁸⁹ sebh-içün: yüzmek-içün Ö

¹⁰⁹⁰ didi Mālik: Mālik eytdi Ö

¹⁰⁹¹ menzilüñ: menziliñ S

¹⁰⁹² n'olaydı: n'olaydı Ö / olaydum: oladum S, K

¹⁰⁹³ kārbanda: kāruvānda S, K

¹⁰⁹⁴ degül: degil K

¹⁰⁹⁵ Uzayup: Uzanup Ö / “gibi” kelimesi S’de yok

¹⁰⁹⁶ anuñ: anıñ K

2043. Olıcağ cümle halk aña meşğül
Şuya girmege cehd eyledi ol
- Ö61a 2044. Çün çıkardı külâhını ol şâh
Baş açup düşdi şavkı yolına mâh
2045. Ya^ç ni kim baş açuğ güzeldür o yüz
Baş açuğ biz de anuñ ^ç aşığıyuz¹⁰⁹⁷
2046. Sünbülü zâhir oldı efserden
Zâğ-ı şeb toğdı beyza-i hürdan
2047. Destini şoğdı zîr-i pîrehene
Nite kim deste-i güli semene¹⁰⁹⁸
2048. Farğdan çünki çığdı pîrâhen
Ġarb u şarğ oldı ceyb-ile dâmen¹⁰⁹⁹
2049. ^ç Aţf-ı dâmeden itdi cismi zühür
Şan ufuğdan göründi şu^ç le-i nür
- K73b 2050. Nîle fer virdi girdi ol dilber
Şan şuya taldı tâze nîlüfer¹¹⁰⁰
- S73b 2051. Nîle irişdi çün bu lezzetden
Ağlamasun çıkarsa Cennetden
2052. Bu kerâmet çün anı itdi kerîm
Yüz sürer ayağına baħr-i ^ç azîm¹¹⁰¹
2053. Nîle vü seng-rîzesine o gün
Günü itdi kevâkib-i gerdün¹¹⁰²
2054. Gün gözinden çıkardı eşmesini
Bulsa Nîle dökeydi çeşmesini
2055. Düşdi bu reşke çeşme-i hayvân
Zulümât oldı gözlerine cihân
2056. Bulsa ger cü-yı selsebîl-i sebîl
Eyler-idi o gün ziyâret-i Nîl

¹⁰⁹⁷ anuñ: anıñ K

¹⁰⁹⁸ Nitekim deste-i güli semene: Niteki deste-i gül-i semene Ö

¹⁰⁹⁹ Ġarb u şarğ: şarğ u Ġarb Ö

¹¹⁰⁰ “tâze” kelimesi Ö’de yok.

¹¹⁰¹ yüz sürer: sürdi yüz K

¹¹⁰² günü: günü S, Ö

2057. Şu saçup ebr-ile kamer üzre
Kıomadı gerdi verd-i ter üzre
2058. Yol tozın yudı cism-i pākinden
Şuya yüz şuyı virdi hākinden
2059. Semeni itdi sünbüle şāne
Düşdi zencire Nıl-i dīvāne
- Ö61b 2060. Şayd-ı ‘ālem-çün ol bahā şāhı
Māhdan dām düzdi tā māhı
2061. Her ne māhı ki gördi ol māhı
Şevke düşüp süründi geh-gāhi
2062. Her ne māhı kim yıyladı anı
Māh-veş cismi oldı nūrānı¹¹⁰³
2063. Her ne māhiye kim irişdi bu nūr
Oldı Nıl içre nūr-ıla meşhūr
2064. Her ne māhı ki buldı ol vaşlı
Tā ebed iftiḥār ider nesli¹¹⁰⁴
2065. Çıkdı Yūsuf çü Nıl ābından
Rüşen itdi cihānı tābından
- S74a, K74a 2066. Çün giderdi sefer tozını zülāl
Gün yüzinde ziyāde oldı cemāl¹¹⁰⁵
2067. Eyle fer virdi ḥüsni ayına
Pasdan şan açıldı āyine
2068. Girdi dībāsına çün ol zībā
Ġāyib oldı görinen ejderhā
2069. Tāc u dībāya girmeyince nigār
Ġāyib olmadı zülfi gibi o mār
2070. Ḥüsn-ile genc-idi çün ol zībā
Beklese tañ mı genci ejderhā
2071. Dir bu efsāne rāvisi bülbül
Kı o dem eyle ḥüb-ırdı ol gül¹¹⁰⁶

¹¹⁰³ kim: ki Ö / yıyladı: ayladı S, K

¹¹⁰⁴ Bu beyit K’de yok.

¹¹⁰⁵ yüzinde: yüzinden Ö

¹¹⁰⁶ o: bu Ö

2072. Nazar olınsa hüsni ayına
Yüz görünürdi şanki āyine
2073. Açsa bir dāra karşı dīdārın
Şu^ç le-dār eyler-idi dīvārın
2074. Hüsni bustānı nūr u ruhları nūr
Sā^ç idi şanki pāre-i billūr
2075. Anda görürdi her ki itse nazar
Mağzını şanki rişte-i aḥmer¹¹⁰⁷
2076. Gördi Mālīk bu hüsni-ile anı
Toldı zevk ü şafā-y-ıla cānı
- Ö62a 2077. Mihr-ile açdı mühr-i mefreşini
Cāmenüñ virdi aña zerkeşini¹¹⁰⁸
2078. Sünbülün şāne-y-ile fark itdi
Māha geh ğarb u gāh şark itdi¹¹⁰⁹
2079. Tarayup anı müşğ ü^ç anber-ile
Urdı yāḳūt la^ç l ü gevher-ile¹¹¹⁰
2080. İzz ü nāz-ıla ol ferişte-sirişt
Giydi hūrī gibi ḳamīş-i behişt
- S74b, K74b 2081. Dügmesin bend idüp o sīmīn-ber
Dizdi kāfūra dāne-i^ç anber¹¹¹¹
2082. Serv-i sīmīnine o meh-sīmā
Geydi zerrīn ḳabā ne resme ḳabā
2083. Eyler eylemege görenleri deng
Naḳş-ıla naḳş reng-ile nīreng¹¹¹²
2084. Geydi şemsi^ç imāme farkına
Nūr virdi cemāli şarkına¹¹¹³

¹¹⁰⁷ ki: kim K

¹¹⁰⁸ Cāmenüñ: Cāmeniñ S,

¹¹⁰⁹ geh: gāh Ö

¹¹¹⁰ urdı: urd (ورد) Ö

¹¹¹¹ Dügmesin: Tügmesin Ö

¹¹¹² görenleri: görenler S, Ö

¹¹¹³ şarkına: şavḳına Ö

2085. Hüsni üzre o şemse-i zībā
Şems üstinde bedr-idi gūyā
2086. Çünkü ‘ar‘ ar gibi kuşandı kemer
Ney olup nāle kıldı her ‘ar‘ ar
2087. Çünkü oldu bu zīnet emri temām
Ol gice tıtdılar o yirde maḳām

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM MIŞRA GİRŪP MIŞRİLERE ‘ARZ-
I DĪDĀR İDŪP MĀLİK BU VEĀİLE CEM‘-İ DĪNĀR
İTDŪGİDŪR¹¹¹⁴

2088. Şāh-ı seyyāre çünkü itdi zuhūr
Tıldı mışr-ı cihāna şevḳ u sūrūr¹¹¹⁵
2089. Göçdi seyyāre-i şeh-i hūbān
Cānib-i şehir-i Mışra oldu revān
2090. Girdi taht-ı revāne baht-ı revān
Yürüdi kārban önince revān¹¹¹⁶
2091. Rāviler dir ki bir münādī meger
Girdi Mışra nidā-y-ıla o şehir
2092. Didi yā ehl-i Mışr oluñ āgāh
Ki size raḫmet eyledi Allāh¹¹¹⁷
- Ö62b 2093. Cānib-i Şāma vardı çün Mālik
Oldı bir hūb bendeye mālīk
- S75a, K75a 2094. Eyle şāhib-cemāldür o ğulām
Ki ğulām oldu aña bedr-i temām
2095. Halk olalı cihān içinde cemāl
Gelmedi gelmeyiser aña mişāl
2096. Halk olalı nigār-hāne-i ḫāk
Gelmedi naḳşı gibi şūret-i pāk
2097. Ḳademinde o dilberüñ bu diyār
Tıtısdur ‘imāret üzre ḳarār

¹¹¹⁴ idüp: ve K / Bu başlık Ö’de yok.

¹¹¹⁵ Mışr-ı cihāna: Şevḳ-i cihāna Ö

¹¹¹⁶ girdi: gördi Ö / kārban: kārūvān K, kārūvān Ö

¹¹¹⁷ yā: iy Ö

2098. Gelmese ol olurdu il vīrān
Cümle haylarda qalmayıp hayvān
2099. Her ki bir kerre şūretini göre
İki ‘ālem sa‘ādetine ire
2100. Çünki halk istimā‘ eylediler
Bir yire ictimā‘ eylediler
2101. Bilmediler münādiyi kimdür
Şandılar kim resūl-i hākimdür
2102. Vardılar āsitān-ı Reyyāna
Şordılar anı ehl-i dīvāna
2103. Didiler bizden olmadı ammā
Bunda da gūş olundu hem o nidā¹¹¹⁸
2104. ‘Ākıbet bildiler firāset-ile
Geldi gökden melek beşāret-ile
2105. Çünki ma‘lūm olundu anlara hāl
İtdiler cümle ‘azm-i istiḳbāl
2106. Seyyid ü hādım ü şaḡīr ü kebīr
H’āce vü bende vü ḡanī vü faḡīr
2107. Birki fersah ki qarşu gıtdiler
Kārbān evveline yıtdiler¹¹¹⁹
2108. Qarşudan zāhir oldı taht-ı revān
Andadur bildiler o baht-ı revān
- S75b, K75b 2109. Serv ü sālār-ı kārbān olmış
Aḡ bulut aña sāyebān olmış¹¹²⁰
- Ö63a 2110. Mālīk öñince hācib olmış aña
Cümle hıdmetde rāḡıb olmış aña¹¹²¹
2111. Üstine zer-niḡār zār aşmış
Perde olmaḡa perde-dār aşmış
2112. Ehl-i Mışr aña çünki irdiler
‘İzzet-ile selām virdiler

¹¹¹⁸ nidā: şadā K

¹¹¹⁹ kārbān: kārubān S, kāruvān K

¹¹²⁰ kārbān: kārubān S, kāruvān K

¹¹²¹ hācib: şāhib Ö / hıdmetde: hıżmetde K

2113. Tehniye itdiler aña seferin
Hem haber virdiler nidā haberin
2114. Ba^c d-ez-ān didiler ki perdeyi aç
Görelüm ol cemāli biz muhtāc
2115. Bize ^c arz eyle bahtumuz güneşin
Virelüm cāndur aña pişkeşin
2116. Didi Mālik ki bende-fermānam
Luţfuñuz ni^c metine mihmānam
2117. Size tuhfem durur cemāli bunuñ
Şimdi yokdur velī mecāli bunuñ¹¹²²
2118. Kalmadı hüsni yol hevāsı-y-ıla
Luţfi yokdur sefer libāsı-y-ıla¹¹²³
2119. Şabr idüñ tā ki vara hamāma
Yuna endāmı giye hoş cāme
2120. Eyleye luţf-ıla tecellāyı
Hātıruñuz bula tesellāyı
2121. Didi Mısr ehli aña iy h[~]āce
Çünki irdüñ bu devlet ü tāca
2122. Lāyık oldur kemāl-i devletüñe
Bula maşşüdını gelen қatuña¹¹²⁴
2123. Cümle Mısr ehli bunda hāzırdur
Görmege tapusına nāzırdur¹¹²⁵
- S76a, K76a 2124. الله افتح dime ta^c allül-ile
Bülbüli yakma hasret-i gül-ile¹¹²⁶
2125. İtme maḥrüm bunca müştākı
Harem-i bahtuñ ola tā bāķi¹¹²⁷
2126. Eger olmaz-ısa tecellī ^c ām
Görmez-ise anı bu demde ^c avām

¹¹²² mecāli: cemāli Ö

¹¹²³ libāsı-y-ıla: belāsı-y-ıla Ö,

¹¹²⁴ devletüñe: devletiñe K / қatuña: қатиña K

¹¹²⁵ tapusına: қapusına Ö

¹¹²⁶ الله افتح: “Allah açtı” fakat mana olarak “Allah’ım kolaylık ver” ifadesini de karşılamaktadır.

¹¹²⁷ bahtuñ: bahtıñ K

2127. Bāri kılsun bugün tecellī-yi hāş
Ki tesellī bula anuñla havāş¹¹²⁸
- Ö63b 2128. Eşer eyledi Mālike bu kelām
Rāzı oldu k'ide tecellī-yi 'ām¹¹²⁹
2129. Depreden halka-i lecācet-ile
İrişür fetḥ-i bāba furşat-ıla¹¹³⁰
2130. Virdi Mālik rızāyı çün nāçār
Geldi cümle ekābir-i muhtār
2131. Atdan inüp fütāde oldılar
Şāh öñinde piyāde oldılar
2132. Açılur bildiler ruḥ-ı cānān
Nazarın aña itdi her insān¹¹³¹
2133. Yevm-i ğaym-idi ittifāk ol rüz
Ebre girmişdi mihr-i tāb-efrüz¹¹³²
2134. Mālik irişdi taht öñine revān
Perdeyi 'izzet-ile açdı hemān¹¹³³
2135. Çün bulut gibi gitdi ol sātir
Oldı dīdārı gün gibi zāhir¹¹³⁴
2136. Eyle tıldı ziyā-y-ıla 'ālem
Ki güneş tıgdı şandı her ādem
2137. Nazar itdiler āsumāna revān
Gördiler ebr içinde mihr-i cihān
2138. Bildiler anı tāb-ı Yūsuf-ı mış
Şu'le-i āfitāb-ı Yūsuf-ı mış
- S76b, K76b 2139. Oldı ol ğonça gül gibi ḥandān
Oldı bülbüllerine çün nigerān

¹¹²⁸ anuñla: anıñla S, K / Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan eklenmiştir.

¹¹²⁹ k'ide: ki ide K, ide Ö

¹¹³⁰ fetḥ-i bāba: fetḥ-i bāb Ö

¹¹³¹ itdi: açdı Ö

¹¹³² Yevm-i ğaym-idi: Yevm-i ğaym idi Ö

¹¹³³ 'izzet-ile açdı: açdı 'izzet-ile K, Ö

¹¹³⁴ Çün bulut gibi gitdi ol sātir: Çünkü gitdi bulut gibi sātir Ö / dīdārı: dīdār Ö

2140. Çün göründi şu⁶ ā⁶ -i dendānı
Şevke şaldı cihān gibi cānı
2141. Ehl-i şevke sürür arturdu
Nūr üstine nūr arturdu
2142. Çünki dürc-i dehānını açdı
Dürr yirine cihāna cān şaçdı
2143. Dür açıldı bu dürr-i zībādan
Toğdı gün şu⁶ lesi Şüreyyādan¹¹³⁵
- Ö64a 2144. Perde gidüp göründi çün o cemāl
Toldı ʿālem şadā-yı celle celāl¹¹³⁶
2145. Göricek anı düşdiler vecde
Hüsnine karşı itdiler secde
2146. Hüsnine ol feriştenüñ taḥsīn
Ki gören ādem itdi secde hemīn¹¹³⁷
2147. Nazar iden cemāl-i fāyıkına
Āferīn eyler-idi ḥālīkına
2148. Şehre varınca gitdi bī-perde
Gördiler ol cemālī her yirde¹¹³⁸
2149. Bundan özge ola mı lezzet-i cān
Ola bī-perde ṭal⁶ at-i cānān¹¹³⁹
2150. Kondurup Mālik anı dārına
Bürka⁶ aşdı kamer ʿizārına
2151. Rāḥat olmağ- için o rūḥ-ı güzīn
Aña bir hücre eyledi ta⁶ yīn
2152. Setr- için perde aşdı ḳapusına
Hizmete ṭurdu kendü ṭapusına
2153. Gerçi kim virdi ḥalka ol destūr
Olmadılar velī ki anlar dūr¹¹⁴⁰

¹¹³⁵ Bu beyit K'de yok,

¹¹³⁶ göründü: görindi K

¹¹³⁷ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹¹³⁸ bī-perde: bir perde Ö / cemālī: cemāl Ö

¹¹³⁹ ṭal⁶ at-i cānān: şüret-i cānān Ö

¹¹⁴⁰ virdi ḥalka: halka virdi Ö

- S77a 2154. Cümle Mısr ehli anda pîr ü cüvân
Üç gün üç gice kaldılar hayrân
- K77a 2155. Gelüp ol dâra yüz sürerler-idi
Ka'be gibi tavâf iderler-idi
2156. Sa'y iderlerdi kim o mâh-liķā
Görinüp cânları bulaydı şafâ
2157. Görenün virdi oldu vaşf-ı cemâl
Görmeyenlere düşdi şevk-i melâl
2158. Görenün kışşası hikâyet-idi
Görmeyenün sözi rivâyet-idi¹¹⁴¹
2159. Görenün hâşılı hayâl oldu
Görmeyenün işi su'âl oldu¹¹⁴²
2160. Gören anı dahı görem mi didi
Görmeyen görmege irem mi didi¹¹⁴³
2161. Çün nihân oldu gözden ol meh-rû
Toldı etrâfa na'ra-i yâ hû¹¹⁴⁴
- Ö64b 2162. Gice gündüz kılup tavâf-ı sarây
Her biri eyler-idi âh-ıla vây
2163. Her ne yirde ki bitse zibâ gül
Çoğ olur anda nağme-i bülbül¹¹⁴⁵
2164. Şem'-ile rüşen ola çün hâne
Tolar etrâfi cem' pervâne¹¹⁴⁶
2165. Ehl-i Mısr olup ol kapuda zelîl
Gözlerinden akardı şevk-ile Nîl¹¹⁴⁷
2166. Cümle 'uşşâķ mübtelâ oldu
Dilde elhânı bu nevâ oldu¹¹⁴⁸

¹¹⁴¹ hışşası: kışşası Ö

¹¹⁴² Görmeyenün işi su'âl oldu: Görmeyen âşık-ı cemâl oldu Ö

¹¹⁴³ irem: görem Ö

¹¹⁴⁴ etrâfa: âfâka S

¹¹⁴⁵ "ki" Ö'de yok.

¹¹⁴⁶ ola: oldu Ö / tolar: taldı Ö

¹¹⁴⁷ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹¹⁴⁸ bu: pür Ö

GAZEL

mefā' ilün / fe' ilātün / mefā' ilün / fā' lün

2167. Meh-i sa' ādetümüz gün gibi ' ayān oldı
Çün aldı göñlümüzü cān gibi nihān oldı
- S77b 2168. Şu resme düşdi anuñ la' li şevķine ' uşşāk
Ki gözlerinden aķan yaş yirine ķan oldı¹¹⁴⁹
- K77b 2169. Ne gencdür ' acebā hüsni ol perī-rūyuñ
Ki gören ādem anı aña pāsbān oldı¹¹⁵⁰
2170. Yüzini görmesevüz n'ola ķāni' uz aña kim
Ķapusu ka' besi ' āşıķlara mekān oldı¹¹⁵¹
2171. Hevā-yı zülfi nesīmi ne kārbandur kim
Metā' -ı bārı anuñ fitne-i cihān oldı¹¹⁵²
- MESNEVĪ
2172. Mısr egerçi cemāl bāğı-y-ıdı
Cennet āhūları turağı-y-ıdı
2173. Tāze servi biterdi ol bāguñ
Şāh-ı Tübāsı gibi Uçmağıñ
2174. Eyle güller virürdi ol gülzār
Şemmesin bulmazdı ğayr-i diyār
2175. Nūrı-y-ıla velī bu şems-i duķā
Eyledi anları nite ki sühā
2176. Halk anuñ cümle şevķine düşdi
Görmeg-içün sarāyına üşdi¹¹⁵³
2177. Dem-be-dem Mālike gelürler-ıdı
Görsevüz diyü yalvarurlar-ıdı
- Ö65a 2178. Dirler-ıdı nemüz alursañ al
Dek görinsün yine o nūr-ı cemāl¹¹⁵⁴

¹¹⁴⁹ anuñ: anıñ S, K / “oldı” kelimesi K ve Ö’de yok.

¹¹⁵⁰ pāsubān: pāsbān S, K / “oldı” Ö’de yok.

¹¹⁵¹ ķapusu: işigi Ö / “oldı” Ö’de yok.

¹¹⁵² kārbandur: kārubāndur S, K / bārı: bār Ö / anuñ: anıñ K / “oldı” Ö’de yok.

¹¹⁵³ anuñ: anıñ K

¹¹⁵⁴ dek: tek Ö

2179. Ger şatarsañ ol ayı müşteriyüz
Aña biñ cān virici müşteriyüz
2180. Çünki Mālik bu keşreti gördi
Hānesi kapusına bend urdı¹¹⁵⁵
2181. Kaçup anlaruñ izdiḥāmından
Anlara söyler-idi bāmından
- S78a 2182. Şaḳlayup hücreinde ḥüsni ayın
Çıkdı bām üstine zūḫal-āyīn
- K78a 2183. Didi anlara ʿözr idüp bu ḡulām
Daḫı olmadı bedr gibi temām
2184. Mūya dönmiş durur miyānı gibi
Bir ḫayāl oldı ebruvānı gibi¹¹⁵⁶
2185. Çeşmi gibi ʿalīl itdi sefer
Verd-i nesrīne döndi bu ḡül-i ter
2186. Şabr idüñ tā ire kemāline
Terbiyetler kılam cemāline¹¹⁵⁷
2187. Şatmaḡ-içün getürmişem bunı ben
Şataram çünki ola şaḡ u esen¹¹⁵⁸
2188. Çün anuñ bu sözin işitdiler
Üç güne dek taḫammül itdiler
2189. Görmediler çün üç gün ol ayı
Eylediler yine teḳāzayı
2190. Didi çün aña böyle ṭālibsiz
Görmesine bu deñlü rāḡıbsız¹¹⁵⁹
2191. Her ki baña virürse bir dīnār
Gösterem aña ben de bir dīdār
2192. Her ne ʿāşık ki kıymaya zerine
İremez sīm-çihre dilberine

¹¹⁵⁵ bend urdı: bend itdi Ö

¹¹⁵⁶ Mūya dönmiş-dürür miyānı: Mūya döndi ten-i miyān Ö

¹¹⁵⁷ tā ire: ire tā Ö

¹¹⁵⁸ Şatmaḡ-içün: Şatmaḡ için Ö

¹¹⁵⁹ didi çün aña: didi ana çü K, didi anlara Ö / bu deñlü: bu resme Ö

2193. Zör olmasa zer gerek bārī
Bulmağ-ıçün vişāl-i dildārı¹¹⁶⁰
2194. Serini vire mi zerin şaķınan
Bulmadı serverin serin şaķınan¹¹⁶¹
- Ö65b 2195. Her ki kıymaya başa vü cāna
İrmeyiser vişāl-i cānāna¹¹⁶²
2196. Her ki itmez dirīğ varını
Tañ mı taşşıl iderse yārini¹¹⁶³
2197. Didiler zer ne ola ser virelüm
Bir nazār dek cemālini görelüm¹¹⁶⁴
- S78b 2198. Nazār-ıçün çün oldu zer ta^ç yīn
Yūsufi Mālīk eyledi tezyīn
- K78b 2199. Sünbūlin müşg-ile mülemma^ç idüp
Hullesin cāme-i müşa^ç şa^ç idüp¹¹⁶⁵
2200. Cevherī şandal üzre serv-i revān
Oturup bürқа^ç ın götürdi hemān
2201. Bir cemāl-ile zāhir oldu o māh
Görenūñ ^ç aķlı fikri oldu tebāh¹¹⁶⁶
2202. Güne ^ç arz eylese o gün dīdār
Günde vireydi Mağribī dīnār¹¹⁶⁷
2203. Ol güli görse nergesūñ nazārı
Zer daķı olsa virür-idi seri¹¹⁶⁸
2204. Her ki aña kılurdu bir nazārı
Evvelā Mālīke virürdi zeri
2205. Mālīk ol gün idüp bu ķānūnı
Ķodı bī-ħabbe niçe Ķārūnı

¹¹⁶⁰ olmasa: olmazsa Ö

¹¹⁶¹ Bulmadı: Bula mı Ö,

¹¹⁶² Bu beyit S ve K'de yok.

¹¹⁶³ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹¹⁶⁴ zer ne ola ser: ser ne ola zer Ö / dek: tek Ö

¹¹⁶⁵ sünbūlin: sünbüle Ö

¹¹⁶⁶ ^ç aķlı fikri: ^ç aķl u fikri K

¹¹⁶⁷ vireydi: virürdi Ö

¹¹⁶⁸ nergesūñ: nergesiñ S / Ol güli görse nergesūñ nazārı, Zer daķı olsa virür-idi seri: Ol güli görse nergesūñ başarı, Ser daķı olsa virür-idi zeri K / Bu beyit Ö'de yok.

2206. Zer virüp Mıŝruñ āfitābları
Aldılar cāna şevk u tābları
2207. Her ki zer virdi gördi zār oldı
Zer gibi zerd olup nizār oldı
2208. Ol ki bu kışşayı hikāyet ider
İbn-i ‘Abbāsdan rivāyet ider
2209. Ki o dem kim sa‘ ādet-ile o māh
Eyledi şehr-i Mışrı menzilgāh¹¹⁶⁹
2210. Kızlık itmişdi ol diyārı ħarāb
Āteŝ olup hevāsı ābı türāb¹¹⁷⁰
2211. Müdd eken bulmaz-ıdı ħabbesini
Ĥ‘āceler nāna şatdı cübbesini
2212. Etmege aş yirerdi ‘avratlar
Naħmet olmiŝdı cümle ni‘ metler¹¹⁷¹
- S79a 2213. şatdılar oldı çün bu ħaĥt-ı mezīd
Bir ħuru ħurŝa bir güzel ħurŝīd
- K79a, Ö66a 2214. Nīl ırmağı gey azalmış-ıdı
şöyle kim yüzde biri ħalmıŝ-ıdı¹¹⁷²
2215. Teşne-leb ħalmıŝ-ıdı çāh ü ħoĝa
şu bulımazdı ħurbaĝa buçuĝa
2216. Teng olmiŝdı ‘iyŝi hem ŝekerüñ
Eşeri ħalmamıŝdı hem ŝemerüñ
2217. Ķurıyup cümle bāĝ-ıla bustān
Bī-fer olmiŝdı bāĝ-ı meyve-i cān¹¹⁷³
2218. Çünki iriŝdi Yūsufuñ ħademi
Gitdi Mışr ehlinüñ belā vü ĝamı
2219. Berekāti-y-ıla töldı ol iħlīm
Mündefi‘ oldı ol belā-yı ‘azīm

¹¹⁶⁹ o: bu Ö

¹¹⁷⁰ kızlık: kıtlık K / ābı türāb: āb u türāb Ö

¹¹⁷¹ yirerdi: yirerlerdi Ö

¹¹⁷² gey: ki Ö

¹¹⁷³ bāĝ-ı meyve-i cān: bāĝ-ı çeşme-i cān S

2220. Hâşıl eyledi kişt eken tenler
Hâbbeden kıbbe deñlü hırmenler
2221. Taşdı hem cū-yı Nîl bir nice mil
استوى الماء و الخشب didi il¹¹⁷⁴
2222. Güldi güller çiçekler açıldı
Nevr yirine nūr saçıldı¹¹⁷⁵
2223. Oldı cümle şimârı şekker anuñ
Şekkeri bitdi hem mükerrer anuñ¹¹⁷⁶
2224. Taşda ot bitdi otda meyve-i cān
Şuları oldı çeşme-i hayvān
2225. Cümle Mısr ehli didiler ki bu hāl
Hâşıl olmazdı gelmeşe bu cemāl
2226. İrdi ol gelmeg-ile Mışra hayāt
Kademidür anuñ bu hōş berekāt¹¹⁷⁷
2227. Bu şekerler lebi hālāvetidür
Meyveler ğabğabı kerāmetidür¹¹⁷⁸
- S79b 2228. Sāye-i ğaddidür bu naĥlistān
Eşer-i ğaddidür biten büstān
- K79b 2229. Rāsti geldi çün bu serv-i revān
استوى الماء dilde oldı revān¹¹⁷⁹
2230. Dāneler oñdı hālī-y-ile anuñ
Bitdi güller cemālī-y-ile anuñ¹¹⁸⁰
- Ö66b 2231. Zülfinüñ büyıdur bu reyĥānlar
Eşer-i rüyıdur gülistānlar¹¹⁸¹
2232. Çeşm-i mesti ki ‘ayn-i rahmetdür
Nerges olmaĥ aña kerāmetdür
2233. Bitdi hem servi sāyesinde çemen
Bī-şemen oldı hem çemende semen

¹¹⁷⁴ استوى الماء و الخشب: “Su ağacın seviyesine yükseldi.”

¹¹⁷⁵ güldi: geldi Ö

¹¹⁷⁶ anuñ: anıñ K

¹¹⁷⁷ anuñ: anıñ K

¹¹⁷⁸ bu şekerler lebi: bu şeker lepleri S, K

¹¹⁷⁹ dilde oldı: oldı dilde Ö / استوى الماء: “Su yükseldi.”

¹¹⁸⁰ oñdı: oldı Ö / anuñ: anıñ K

¹¹⁸¹ zülfinüñ: zülfiniñ S

2234. Kademinde açıldı çün güller
Medh-ḥ̄ān oldu aña bülbüller
2235. Aldı tesbîhini eline çenar
Tâ kerâmâtın anuñ ide şümâr¹¹⁸²
2236. Niçe süsen gibi hezâr zübân
İdemezdi birini biñde ‘ ayân
2237. Çünkü ser-tâ-ka-dem ka-dem oldu
Ehl-i Mısr içre muhterem oldu
2238. Bir nazâr her ki anı görmüş-idi
Mest olup ‘ aqlını yitürmüş-idi¹¹⁸³
2239. Görmeyen görmesine tâlib-idi
Bir nefes şöhetine râgıb-ıdı¹¹⁸⁴
2240. Dâr-ı dîvârına anuñ niçe zâr
Eylemişdi yüzini zerrîn zâr¹¹⁸⁵
2241. Niçeler âsitân-ı taşına
Yüz urup yaşduğ itdi başına¹¹⁸⁶
2242. Cümle dîdâra muntazırlar-ıdı
Bir daḥı zâhir olsa dîrler-idi¹¹⁸⁷

S80a, K80a

CEMÂL-İ CİHÂN-ÂRÂ-YI YÛSUFÂ ‘ ALEYHÎ’S-SELÂM
MÂLİK ‘ ARZ-GÂH YAPDURDIĞI VE DUḤÛL-İ KİŞŞA-İ
ZELİḤÂ RADİYA’LLÂHÛ ‘ ANHÂ¹¹⁸⁸

2243. Bir seher kim bu tāk-ı mînâ-rû
Nûr-ıla oldu gayret-i mînû
2244. Şevk-ile Mâlik ol seher tûrdı
Yûsufa ‘ arz-gâh yapdurdı
2245. Kûbbe yapıdı zücâc-ı aḥḍardan
Çâr rûkn üzre şâfi mermerden

¹¹⁸² anuñ: anıñ S, K

¹¹⁸³ yitürmüş-idi: şaşurmuş-ıdı Ö

¹¹⁸⁴ bir: her Ö

¹¹⁸⁵ dâr-ı dîvârına: dâr u dîvârına K / anuñ: anıñ S, K

¹¹⁸⁶ yaşduğ: yaşduğ Ö

¹¹⁸⁷ olsa: oldu S

¹¹⁸⁸ başlık kısmı Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

2246. Anı beñzetti kûbbe-i felege
‘Arz-gāh olduğı-y-içün ol melege
2247. Eyledi tākını zebercedden
Kûbbesin ābanōs-ı esvedden¹¹⁸⁹
- Ö67a 2248. Oldı müşg-i Huten hitāmı anuñ
Oldı hōş demde ihtitāmı anuñ¹¹⁹⁰
2249. Düzdi zerden içinde hem bir taht
‘İzz ü devlet sütünü tahtası baht¹¹⁹¹
2250. Çār-güşe düzilmiş-idi o taht
Zerden olmuş-ıdı güşelerde dıraht¹¹⁹²
2251. Niçe tāvüs düzdürüp zerrin
Cümlesin eylemişdi müşg-āgīn
2252. Her birinüñ laṭif didāri
La[‘] l-i aḥmerden-idi minḳārı¹¹⁹³
2253. Eyledi gözlerini pīrūze
Tā ki fer vire baht-ı firūze¹¹⁹⁴
2254. Çün zebercedden eyledi tācı
Degdi Mışruñ ḥarācı vü bācı
2255. Her birin düzdi bir dıraht üzre
Tā gelicek o şāh taht üzre¹¹⁹⁵
2256. Harekāt eyleyüp kanat açalar
Üstine nāfe-i Huten şaçalar¹¹⁹⁶
- S80b, K80b 2257. Hatm olıcaḳ binā-yı kûbbe-i şeng
Döşediler bisāt-ı reng-ā-reng
2258. ‘Arşı oldı çü kûbbe-i gerdün
Ferşi oldı çü naḳş-ı bûkalemün
2259. ‘Arz olıcaḳ bu naḳş-ıla o nigār
Müşterī tā ki germ ide bāzār

¹¹⁸⁹ kûbbesin: ḳapusı Ö

¹¹⁹⁰ müşg: misk Ö / anuñ: anıñ K / 2. dizede “anuñ” S’de yok.

¹¹⁹¹ düzdi zerden içinde hem: zerden içinde vardı Ö / sütünü: sütün K

¹¹⁹² Bu beyit S ve K’de yok.

¹¹⁹³ la[‘] l-i aḥmerden-idi: la[‘] l-i aḥmerden idi Ö

¹¹⁹⁴ firūze: pīrūze S

¹¹⁹⁵ tā gelicek: gelicek tā Ö

¹¹⁹⁶ Harekāt eyleyüp: Harekāti-y-ıla Ö

2260. Ol binānuñ önünde hem o zemān
Var-ıdı bir ‘azīm hōş meydān¹¹⁹⁷
2261. Hākden pāk idüp o meydānı
Şuladılar gülāb-ıla anı¹¹⁹⁸
2262. Tutdı her h̄‘āce vü emīr ü vezīr
Ol cemāli teferrüc itmege yir¹¹⁹⁹
2263. Tā vara her biri bir araya
Müşterī olmağ-ıçün ol aya
2264. Her biri bir maqāmı pāk itdi
‘Üdı bād u ‘abīri hāk itdi¹²⁰⁰
2265. Kurdılar çetr-i bārgāhları
İdeler māha tā nigāhları
- Ö67b 2266. Var-ıdı anda bir emīr-i kebīr
Şehr-i Mışra ‘azīz adı Kıtıfir
2267. Şāh-ı Mışruñ hazīnedārı-y-ıdı
Memleket hükminüñ şikārı-y-ıdı
2268. Şüretā gerçi şāh-ıdı Reyyān
Ol-ıdı ma‘nide velī sultān¹²⁰¹
2269. Ol dahı yapıdı anda manzargāh
Tā ide ehli anda māha nigāh¹²⁰²
2270. Getüren ‘avratın ol araya
Düşse āhır ‘aceb mi gavgāya
2271. Ancılayın gāzālı bānūya
Gösteren tañ mı dönse āhūya
- S81a, K81a 2272. Ehli anuñ cemāl ehli-y-ıdı
Bay-ıdı niçe māl ehli-y-ıdı¹²⁰³

¹¹⁹⁷ ol binānuñ önünde hem o zemān: hem binānuñ önünde ol zemān Ö

¹¹⁹⁸ pāk: def Ö

¹¹⁹⁹ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²⁰⁰ “itdi” S’de yok.

¹²⁰¹ Ol-ıdı: Ol idi Ö

¹²⁰² Ol dahı: ol da Ö / tā: ki Ö

¹²⁰³ niçe: bunca K, anca Ö

2273. Hüblik ‘āleminde bedr-i temām
Dilrübā cānfezā Zelīhā nām¹²⁰⁴
2274. Da‘vet itdi ‘Azīz-i Mısr anı
Tā ki eyvāndan ide seyr anı
2275. Bu haberden o dilber-i hūbān
Oldı şevk-ile şem‘-veş handān
2276. Yūsufuñ vaşfını işitmiş-idi
Ārzū-y-ıla işi bitmiş-idi
2277. Hānesinden o dilber-i mestūr
Çıkmağa korğar-ıdı bī-destūr¹²⁰⁵
2278. Çünkü destūr virdi aña ‘Azīz
Turdı gitmek yarağın eyledi tīz
2279. Sebebin ger şorarsañ ol şegabuñ
Diñle imdi hikāyetin sebebūñ

MAṬLA‘-I DĀSTĀN-I ZELĪHĀ

Ö68a

2280. Yine deryā-yı ‘ışk cūş itdi
Oldı pür-mevc hōş huruş itdi¹²⁰⁶
2281. Anda ğarğ eyleyen sefinesini
Buldı dürr-i bekā hazīnesini¹²⁰⁷
2282. Āteşindür meger bu baħr-i ‘amīk
Ki ğarīk oldı her ki oldı ğarīk
2283. ‘Işkdur bī-ğarār iden felegi
Çāh-ı Bābilde bend iden melegi
2284. Dil-i bī-‘ışk sīne dāğıdur
‘Işk-ıla olsa dōst bāğıdur¹²⁰⁸
2285. Ten-i bī-‘ışk lāşe-i lā-şey
Cān ki bī-‘ışk ola olmaya ğay¹²⁰⁹

¹²⁰⁴ cānfezā: cānfizā K

¹²⁰⁵ korğar-ıdı: ğavf iderdi Ö

¹²⁰⁶ “hōş” Ö’de yok.

¹²⁰⁷ dürr-i bakā: dürr-i şafā Ö

¹²⁰⁸ bī-‘ışk: bī-‘aşk K

¹²⁰⁹ ola olmaya: olmaya ola Ö

- S81b, K81b 2286. ‘Işk derdi ki merdi ferd eyler
Kendünüñ ğayrın aña derd eyler¹²¹⁰
2287. Bende idindi niçe cānları ‘ışk
Ġāret eyledi hānumānları ‘ışk¹²¹¹
2288. İbn-i Edhem ki terk-i Belh itdi
Ġayrını aña ‘ışk telh itdi¹²¹²
2289. Kaysı Mecnūn iden bu sevdādur
Ara yirde bahāne Leylādur¹²¹³
2290. Lezzet-i ‘ışk bulmasa Pervīz
Leb-i Şīrinden eyler-idi girīz¹²¹⁴
2291. İçdi Ferhād ‘ışk cāmını
Virdi Şīrine cān-ı şīrini¹²¹⁵
2292. Vāmıķ almasa ‘ışkdan vāye
Baķmaz-ıdı ‘izār-ı ‘Azrāya¹²¹⁶
2293. Mūnķir-iseñ eger bu ğavġāya
Nazar it kışsa-i Zeliḡāya¹²¹⁷
- KIŞSA¹²¹⁸
2294. Milk-i Maġribde var-ıdı bir şāh
Rām-ıdı buyruġına mülk ü sipāh¹²¹⁹
2295. Şāhib-i taht ü baht ü ḡayl ü ḡaşem
Nāmı Ṭaymūs ehl-i tāk ü ‘ālem¹²²⁰
2296. Maġribe ḡūkm iderdi şevket-ile
‘Āleme ṭolmış-ıdı heybet-ile
2297. ‘Azm-i rezm eylese ger ol çālāk
Kānlar āġlardı kaḡr-ıla Daḡḡāk

¹²¹⁰ ‘ışk: ‘aşk K / Kendünüñ ğayrın: kendüden ğayrını Ö

¹²¹¹ ışk: ‘aşk K

¹²¹² ışk: ‘aşk K

¹²¹³ Bu beytin ikinci dizesi Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²¹⁴ ışk: ‘aşk K / Bu beytin ilk dizesi Ö’de yok.

¹²¹⁵ ışk: ‘aşk K

¹²¹⁶ ‘ışkdan: ‘aşkdan K

¹²¹⁷ Zeliḡāya: Züleyḡāya K

¹²¹⁸ Bu başlık S ve K’de yok.

¹²¹⁹ rām-ıdı: rām idi Ö / mülk: ḡayl S, Ö

¹²²⁰ Şāhib-i taht ü baht ü ḡayl ü ḡaşem Nāmı Ṭaymūs ehl-i tāk ü ‘ālem: Şāhib-i taht ü baht ü tāk ü ‘ālem, Nāmı Ṭaymūs ṭarımı ‘alaķam S, Ö

- Ö68b 2298. Hışmı odın yakaydı ger Taymūs
Pür-keyy olurdı alb-i Keykāvūs¹²²¹
2299. Şalsa Mağribde tığ-i bürrānın
Zahmı dökeydi Maşrıkuñ anın
2300. Ha aña virmiş-idi bir duhter
Yüzi ayına müştērī ahter
- S82a, K82a 2301. Fitne-i sā‘ at ol dem oldı bedīd
arf-ı Mağribde oğdı ol hırşīd
2302. Gerçi hüsni beyāna şıgmaz-ıdı
Nite kim ‘ ışkı cāna şıgmaz-ıdı¹²²²
2303. Līk bir harf işit kitābından
Diyeyin zerre āfitābından¹²²³
2304. āmeti serv-i bāğ-ı raħmet-idi
Berg ü bārı şafā vü lezzet-idi¹²²⁴
2305. Āb-ı luşf-ıla buldı çünki nümā
Hil‘ at olmış-ıdı leřāfet aña
2306. Dām-ı ‘ aql-ıdı farkınuñ müyü
Far olmazdı müşgden büyü¹²²⁵
2307. Anca ıl yardı şāne sa‘ y-ile cüst
Far-ı nāzük odı miyāna dūrüst
2308. İki deycūr tār-ı zülfeyni
Leyl içinde nehār mābeyni¹²²⁶
2309. Alnını levħ-i nūr idüp Allāh
Seba-ı hüsni alurđı andan māh¹²²⁷
2310. aşı ol şafħa-i sūrūr üzre
Nündür şan yazıldı nūr üzre

¹²²¹ odın: odun Ö

¹²²² ‘ ışkı: ‘ ışk Ö

¹²²³ līk: illā Ö / diyeyin: diyeyim K

¹²²⁴ raħmet-idi: raħmet idi Ö / lezzet-idi: lezzet idi Ö

¹²²⁵ farkınuñ: farkınıñ S

¹²²⁶ nehār: bahār Ö

¹²²⁷ Alnını levħ-i nūr: Alnı levħini nūr Ö / Seba-ı hüsni: Seba-ı mihr K / alurđı: ourđı Ö

2311. Nūnı altında ‘ aynı şād-mişāl
İkisinden görüldi naşş-ı cemāl
2312. Gözleri ehl-i mekrūñ allusıdur
Ay yüzünūñ güneş zevāllusıdur¹²²⁸
2313. Lāle ḥaddinde ḥāli ‘ anber-veş
Gūyiyā gülistānda tıfl-ı Ḥabeş
2314. Elif-i bīnī şufr-ı noḳta-i ḥāl
Cem‘ olup bir-iken on oldı cemāl¹²²⁹
- Ö69a 2315. ‘ Ārızı cennete nūmūne-y-idi
Gülleri anda gūne-gūne-y-idi¹²³⁰
- S82b 2316. Deheni sığmadı anuñ süḥana
Bir süḥan sığmaz-iken ol dehene
- K82b 2317. Ne dinile lebi zülālinden
Şulanurken dehen ḥayālinden
2318. Gülse luṭf-ıla la‘ l-i ḥandānı
‘ Uḳde-i dil açardı dendānı¹²³¹
2319. Zenaḥın itdi Ḥaḳ şekerden sīb
Ḥüsni ‘ iydına virdi zīnet ü zīb¹²³²
2320. Sükkerī sīb-iken zenaḥdānı
Çāh-ı āsīb oldı zindānı¹²³³
2321. Niçe dil cān virürdi ol sībe
Düşer-idi o çāh-ı āsībe
2322. Ğabğabı kim mu‘ allaḳ āb-ıdı
Şan ki ter şışede gülāb-ıdı
2323. Boynı olmışdı zülf-ile mestür
Birisi kāfir ü biri kāfūr
2324. Gün gibi toğdı çün o sīmīn-ber¹²³⁴
Bildi eksüklügin ḳul oldı ḳamer

¹²²⁸ güneş yüzünūñ zevāllusı: yüzünūñ güneş zevāllusıdur Ö

¹²²⁹ Elif-i bīnī şufr-ı noḳta-i ḥāl: Elif-i bīnī vü şufr-ı noḳta-i ḥāl S

¹²³⁰ Bu beyit K’de yok

¹²³¹ gülse luṭf-ıla: luṭf-ıla gülse Ö

¹²³² ḥüsni ‘ iydına: ‘ iyd-ı ḥüsne Ö

¹²³³ sükkerī: şekerı Ö

¹²³⁴ gün gibi toğdı çün o: toğdı gün gibi ol Ö

2325. Bir gümüş levh-idi o sîne hemân
Ol gümüş levha naş-bend-i cihân
2326. İki naş eylemiş turunca gibi
Bir gül üstinde iki gonça gibi
2327. İki sâ' id iki sebîke-i sîm
Umar andan zekât dürr-i yetîm¹²³⁵
2328. Hüsni i' cāzına anuñ bürhân
Yed-i beyzâsı kâfi-y-idi hemân¹²³⁶
2329. Keffi ' uşşâka râhatü'l-ervâh
Barmağı dil kilidine miftâh
2330. Hüsni ol dilberüñ kim ide ' ayân
Ki benânında ' âciz-idi beyân¹²³⁷
- S83a 2331. İlla andan yazılsa bir barmaq
Çaleme bu kadar gelür ancak
- K83a 2332. Ki anuñ barmağın gören âdem
Oldı dīvâne ref' olundı çalem¹²³⁸
- Ö69b 2333. Kollarını güher kuçardı hemân
İnce bilin kemer kuçardı hemân
2334. Eyle hûb-ıdı bili kim anı
Çılca çalurdı görenüñ cânı¹²³⁹
2335. Seyr iden ol hümâyı tākından
Bir kebüter şanurdı sākından
2336. ' Âlem-i hüsni aña musahhar-ıdı
Mihir-ile meh kenîz ü çâker-idi¹²⁴⁰
2337. Lâlası lâle-y-idi dâyesi gül
Dersi elhân mu' allimi bülbül
2338. Zâr-ıdı sîm ü zer çapusunda
Hâdim-idi güher çapusunda¹²⁴¹

¹²³⁵ zekât: züküt Ö

¹²³⁶ anuñ: anıñ K

¹²³⁷ hüsni: hüsni Ö / Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²³⁸ anuñ: anıñ K

¹²³⁹ görenüñ: göreniñ S

¹²⁴⁰ ' âlem-i hüsni: cümle ' âlem Ö

2339. Nāz-ıla besler-idi dāye anı
Nice gün görmez-idi sāye anı
2340. Yidi yaşını çün temām sürdi
Yüzi ayınuñ oldı on dördi¹²⁴²
2341. Yidi iqlimi tutdı gulğulesi
‘ Ālemi bende itdi silsilesi¹²⁴³
2342. Servi gibi yüceldi bālāsı
Boyını göremez oldı lālāsı
2343. Oldı mestūr gonça-i ter-iken
Gün yüzün görmez oldı çāker-iken¹²⁴⁴
2344. Yoğ-iken zeyn ü zīvere hācet
Eyledi meyl-i zīver ü zīnet
2345. İtdi kāfūra pīreheñ gulden
Müşge bend itdi tāze sünbüldeñ¹²⁴⁵
- S83b 2346. ‘ Acemüñ tāc idindi bācını ol
İtdi Rūmuñ kemer hārācını ol¹²⁴⁶
2347. Servi serkeş kabāsı zerkeş-idi
İçi sāde taşı mūnaqqāş-ıdı
- K83b 2348. Māha Pervīni gūşvār itdi
Nūr-ıla mihri şermsār itdi¹²⁴⁷
2349. El urup baht-ı genc-i la‘ line
Dizdiler devlet atı na‘ line¹²⁴⁸
- Ö70a 2350. Taqdılar anı rişte-i cāna
Boğmağ olmağ-içün o cānāna¹²⁴⁹
2351. Düşse nūrānī sineye bu ni‘ āl
Kamer üzre düşerdi şanki hilāl¹²⁵⁰

¹²⁴¹ kapusunda: tapusunda K / tapusunda: kapusunda K

¹²⁴² Yidi yaşını çün: çün yidi yaşını Ö

¹²⁴³ itdi silsilesi: şaldı gulğulesi Ö

¹²⁴⁴ görmez oldı: görmez-idi Ö / Bu beyit K’de yok.

¹²⁴⁵ müşge: miske Ö

¹²⁴⁶ tāc idindi bācını: bāc édindi tācını Ö

¹²⁴⁷ Pervīn: Pervīni Ö

¹²⁴⁸ baht-ı genc-i la‘ line: baht-ı la‘ l-i gencine Ö / na‘ line: gencine Ö

¹²⁴⁹ Boğmağ: Boğmağ Ö

¹²⁵⁰ kamer üzre düşerdi şanki hilāl: şan kamer üstüne düşerdi hilāl Ö

2352. Düşdi zer ayağına bu dilege
Bilezük ola tā gümüþ bilege
2353. Zere ʔali^ç çün eyledi iqbāl
Bilezük oldu aña hem ʔalḥāl¹²⁵¹
2354. Boynına şalınurdı dürr ü güher
Ol ʔatı yüzlü yüz bulurdı meger
2355. Bağrı anuñ ki dürr gibi delinür
ç Āķibet yār boynına şalınur¹²⁵²
2356. Sāde-dil yatur-iken āyine
Baķdı çün ol cemāl ayına¹²⁵³
2357. Geldi diz üstine şafā-y-ıla
Rū-be-rū olmağa ol ay-ıla¹²⁵⁴
2358. Her ki āyine gibi şāfi ola
Yār didārını özinde bula
2359. Çekse vesme ʔaşına ol ʔurşid
Ķavs-i müşgīn olurdu māh-ı cedid
2360. Nergesin nāz-ıla mükeḥḥal idüp
Sünbūlin siḥr-ile müselsel idüp
- S84a 2361. Gāh mesned-niṣīn-i ç izzet-idi
Dil ü cān gibi şadra zīnet-idi
2362. Gāh ç azm eyler-idi şahrāya
Şoḥbet ü ç işret ü temāşāya¹²⁵⁵
2363. Bir niçe yüz melek melik-zāde
Hem-ser-idi o serv-i āzāde¹²⁵⁶
2364. Her biri bir perī-şifat ķız-ıdı
Biri biñ cāna şanma kim ķız-ıdı¹²⁵⁷

¹²⁵¹ Bu beyit K'de yok.

¹²⁵² anuñ: anuñ K

¹²⁵³ çün ol: çün ki Ö

¹²⁵⁴ Bu beyit K'de yok.

¹²⁵⁵ eyler-idi şahrāya: eyler idi şahrāda Ö / ikinci dize Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²⁵⁶ birinci dize Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²⁵⁷ bir perī-şifat ķız-ıdı: serv-i ķāmet Ö

- K84a 2365. Kimisi sözde pür-melâhat-idi
Kimisi gözde ʿ ayn-i âfet-idi¹²⁵⁸
2366. Kimi bir dâne-y-ile cān avlar
Bir kı1-ıla kimi cihān avlar
2367. Her biri bir nihāl-i tâze-y-idi
Hevesi cevre meyli nāza-y-ıdı¹²⁵⁹
- Ö70b 2368. Bunlaruñla o serv yazıda
Seyr iderdi şafā vü bāzīde¹²⁶⁰
2369. Qalbi naqş-ı nigārdan sāde
Cānı cānān ğamından āzāde
2370. Bir niçe yüz kenīzek ü huddām
Hizmetinde olurlar-ıdı müdām¹²⁶¹
2371. Cümlesi ol çerāğa pervāne
Her biri hizmetinde merdāne¹²⁶²
2372. Bed nazār irmemege ol aya
Sihr ü efsūn oqurdu her dāye
2373. ʿ Ālem-i şeb olup o ğayret-i hūr
Uyusa hem-çü nerges-i maḥmūr
2374. Uyumayup bular sitāre-şifat
Saʿ y iderlerdi hıfzına ğāyet
2375. Çın seher çünki āfitāb-mişāl
ʿ Arz ideydi cihāna nūr-ı cemāl¹²⁶³
- S84b 2376. Seyr iderlerdi bile duḥterler
Qamer-ile nite ki aḥterler
2377. Dilleri lehv ü luʿ bete māyil
Luʿ b-ı devr-i zemānedēn ğāfil¹²⁶⁴

¹²⁵⁸ gözde: sözde K, Ö / pür-melâhat-idi: pür-melâhat idi Ö / âfet-idi: âfet idi Ö

¹²⁵⁹ cevre meyli nāza-y-ıdı: meyle cevre tâze-y-idi Ö

¹²⁶⁰ Bunlaruñla: Bunlarıñla K

¹²⁶¹ olurlar-ıdı: olurlar ıdı Ö

¹²⁶² çerāğa: çirāğa K

¹²⁶³ ideydi: iderdi Ö

¹²⁶⁴ māyil: māʿil Ö

GÜL HAYÂL-İ YÛSUFÂ ‘ALEYHÎ’S-SELÂM NERGİS-İ DİL-İ
ZELİHÂ H‘ÂBDA NEVBET-İ EVVELDE NİGÂH İTDÜĞİ VE
PERDE-İ TAĞHAMMÛLLE ANI PENÂH İTDÜĞİDÛR

- K84b 2378. Çün kader tîrin ata kıavs-i kıazâ
Çäre olmaz aña meger ki rızâ
2379. Niçe ferhengi deng ider bu Ėadeng
Siper-i râyı terk ider ferheng¹²⁶⁵
2380. Bir gice kim bu naķş-bend-i Ėayâl
Levh-i dilde yazardı naķş-ı mişâl
2381. Bend urup bâb-ı Ėisse her âdem
Seyr iderdi Ėayâl-ile ‘âlem
2382. Kimi bir dilber-ile zevķ eyler
Boynına sünbülünü tavķ eyler¹²⁶⁶
2383. Gâh öper Ėiç-iken dehânın anuñ
Geh kıuçar bî-nişân miyânın anuñ¹²⁶⁷
2384. Geh kıaşın seyr ider Ėayâl-iken ol
Zevķ-i bî-mişl ider mişâl-iken ol¹²⁶⁸
- Ö71a 2385. Kimi şahrâları şikâr eyler
Ėayb âĖūsın âşikâr eyler¹²⁶⁹
2386. Tîr-i vehmi atup kemân-ı gümân
Kılur ol bî-nişân Ėazâlî nişân
2387. Her kışı bir Ėayâle düşmiş-idi
Bunuñ emşâli Ėâle düşmiş-idi
2388. MaĖribüñ mihr-i ‘âlem-ârâsı
Mâh-peykerlerüñ ZeliĖâsı¹²⁷⁰
- S85a 2389. Nergesin câm-ı Ė‘âb mest itmiş
Sünbülün Ėonça pür-şikest itmiş
2390. Nice Ėonça Ėarîrden bâlîn
Rengde gül kıoğuda nâfe-i çîn

¹²⁶⁵ ferheng: ferhengi Ö

¹²⁶⁶ “eyler” kelimesi S’de yok

¹²⁶⁷ anuñ: anıñ K,

¹²⁶⁸ “ol” kelimesi S’de yok. / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹²⁶⁹ âĖūsın: âĖuların Ö

¹²⁷⁰ Zeliğâsı: ZüleyĖâsı K

2391. Döşegin cismi itdi hürmen-i gül
Yaşduğun zülfi ravza-i sünbül¹²⁷¹
2392. Bu keşif içre ol nigâr-ı laîf
Luţf-ıla çünki itdi h̄âb-ı hafîf¹²⁷²
- K85a 2393. Bâd-pây-i hayâle oldu süvâr
Ġayb şahrâlarını itdi şikâr
2394. Seyr iderken riyâz-ı pinhânı
Zâhir oldu ġazâl-ı Ken'ânî¹²⁷³
2395. Bir gönül şayd idici cân gördi
Nice cân bir güzel cüvân gördi
2396. Şüreti âfitâb-ı 'âlem-i nûr
Nâz-perverd h̄usni bâġ-ı sürûr¹²⁷⁴
2397. Her ne cân mürġı görse ol bâġı
Taleb itmezdi andan uçmaġı
2398. Kâmeti nahl-i ravza-i melekût
Meyvesi luţf-ı Ġâzret-i Lâhût
2399. Her ne dil ber yidi o dilberden
Dil berî itdi cân-ıla serden
2400. Alnı nûrı sürûr-ı ġam-nâkân
Kaşı mihrâbı kıble-i pâkân
2401. Zülfi bir demde niçe cân avlar
Gözi bir lahẓada cihân avlar
- Ö71b 2402. Zülfi şu'banı âyet-i Mûsâ
Lebleri yâdigâridür 'îsâ
2403. Deheni kim kul idinür cânı
Sırrıdur hâtem-i Süleymânî
2404. Ġunc-ıla gülse ġonçalar açılır
Söyleyese hikmet-ile dürr saçılır

¹²⁷¹ cismi itdi: itdi cismi Ö

¹²⁷² bu: ol Ö

¹²⁷³ riyâz-ı pinhânı: riyâz-ı penhânı S, riyâz-ı Ken'ânî Ö

¹²⁷⁴ Nâz-perverd: Nâz u perverd Ö

2405. Dürr-i dendānı la^c l-i ḥandāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḫ gibi cāndan¹²⁷⁵
2406. Zenaḫı sīminüñ zekātı cihān
Ġabġabı sībinüñ ḥalāveti cān¹²⁷⁶
2407. Anda kim çāh ola hem girdāb
Olur anda ḥalāş-ı dil nā-yāb
- K85b 2408. Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var kıyās it anuñ zülāli n'ola¹²⁷⁷
2409. Gördi çün bu cemāli ol miskīn
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn¹²⁷⁸
2410. Gördi çün kāmēt-i ḥayālini
Dikdi cānda belā nihālini¹²⁷⁹
2411. Tıtuşup odlara ^c izārından
Kalmadı zerre deñlü varından
2412. Eyle bağlandı bend-i ġisūya
Tağdı biñ ḥaste cānı bir mūya
2413. İtdi iki hilāl ol ayı nizār
İtdi bir dāne ol hūmāyı şikār¹²⁸⁰
2414. İtdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol şanavber dilini şad-pāre¹²⁸¹
2415. Oldı ḥāli ḥayāli cānına dāġ
^c Işğ ġavgāsı geldi gitdi ferāġ¹²⁸²
2416. La^c l-i nābından oldı mest-i ḥarāb
Ġarğ-ı hūn oldı nerges-i pür-ḫ'āb
2417. Gözleri ḫ'āb içinde dil bīdār
^c Aklı sermest-i bāde-i dīdār

¹²⁷⁵ Görinür nūr-ı Ḥaḫ gibi cāndan: Görinür Ḥaḫğa gibi mercāndan Ö

¹²⁷⁶ sīminüñ: sīminiñ S / sībinüñ: sībiniñ S

¹²⁷⁷ anuñ: anıñ K

¹²⁷⁸ Gördi çün bu: Göricek ol Ö

¹²⁷⁹ Gördi çün kāmēt-i ḥayālini, Dikdi cānda belā nihālini: Göricek kāmēt-i ḥayālin anuñ, Dikdi cānda belā nihālin anuñ Ö

¹²⁸⁰ itdi: kıldı K

¹²⁸¹ dilini: dilin dü Ö / Bu beyit K'de yok.

¹²⁸² ḥāli ḥayāli: ḥayāli ḥāli Ö

2418. Sine deffâf oldu cân raqqās
Dilde dildâr-ıla itdi şöbet-i hūş
- S86a, Ö72a 2419. H'āb içinde uyandı gâfletden
Şāhid-i ma' ni gördi şüretden¹²⁸³
2420. Gördüğün bilse olmasa gâfil
Ol dem olurdu 'ārif-i vāşıl
2421. 'Işk cāndan elini silmekdür
Ma' rifet gördüğünü bilmekdür¹²⁸⁴

ŞIFAT-I RŪZ U ZELİĦĦĀNUŦ MÜŞĀHEDE-İ EVVEL
ĦARĀRETİNDE ZĀRI DİL-SŪZIDUR

2422. Çün şafağ mihrin āşikār itdi
'Ālemi şavk bî-ķarār itdi
- K86a 2423. Bir tarafından şabā hevā-engīz
Bir tarafından nevā çün āteş-i tīz¹²⁸⁵
2424. Nağmeler eyledükce bülbüller
Çāk iderler yaķaların güller
2425. Ol perī-rū h'āb-ı nūşında
Ġarķ olmuş şafā-yı dūşında¹²⁸⁶
2426. 'Işk-ıla belki bî-höd oldu ne h'āb
İtdi cām-ı şebāne mest-i Ħarāb¹²⁸⁷
2427. Dāyeler yüz sürüp ayağına
MedĦ okıyup cemāli bāğına¹²⁸⁸
2428. Açdılar gonça-veş lihāfını
Gül-i teri-y-ile virdi lāfını
2429. Nergesi çün uyandı h'ābından
Baķdı her gūşeye şitābından
2430. Eyle olmuş-ıdı baĦr-i şevķe ġarīķ
Ki şanurdu Ħayālını taĦķīķ

¹²⁸³ Şāhid-i ma' nī: Şāhidi ma' nī Ö

¹²⁸⁴ 'Işk: 'aşk K

¹²⁸⁵ nevā çün: nevāle Ö

¹²⁸⁶ perī-rū: perī-rūy Ö

¹²⁸⁷ 'Işk-ıla: 'aşk-ıla K / ne: bu Ö / şebāne: şebānī Ö

¹²⁸⁸ okıyup: okuyup Ö

2431. Çün görünmedi ol ruḥ-ı gül-reng
Gonça-veş kaldı bir zemān dil-teng
2432. Ḥ'āb gitdi gözi pür-āb oldu
Rāḥat-ı cān ḥayāl-i ḥ'āb oldu
- S86b 2433. Māh-ı Mağrib diledi kim derḥāl
Şevḳden yaḳa yırtı şark mişāl
2434. Dest-i ğayret veli ki men' itdi
Kendüyi ğayret-ile cem' itdi
- Ö72b 2435. Gerçi olmuşdı mihri sīnede germ
Daḥı ḳalmışdı illa zerre-i şerm¹²⁸⁹
2436. Tutmuş-iken belā yaḳasını
Dāmen-i şabra şardı pāsını
2437. Yumdı gonça gibi dehānı revān
Ḳaynaduğınca bağı ḳanı revān¹²⁹⁰
- K86b 2438. Seyr ider servi şahn-ı şahrāda
Ġuşşadan ḳalbi ḳa' r-ı deryāda
2439. Teni aşḥābı-y-ıla 'işret ider
Cānı ol 'iyşden şikāyet ider¹²⁹¹
2440. Bezm-i 'işretde şem' a döndi hemān
İçini od yaḳar taşı ḥandān
2441. Lāle gibi tutar elinde ayağ
Başda bunca hevā vü sīnede dāğ
2442. Ḳanda ağıyār görse yār şanur
Her ne naḳşı göre nigār şanur¹²⁹²
2443. İki 'ālemde yār-idi kāmı
Bir dil-ārām-ıdı dil ārāmı¹²⁹³
2444. Dilde ebrū ḥayāli peyveste
Cānı sevdā-yı çeşm-ile ḥaste¹²⁹⁴

¹²⁸⁹ mihri: mihr S

¹²⁹⁰ Ḳaynaduğınca: Ḳaynadı gonça-veş Ö

¹²⁹¹ teni: ten Ö / cānı: cān Ö / "ider" kelimesi S'de yok.

¹²⁹² yāri: yār S, K / nigārı: nigār S, K

¹²⁹³ yār-idi: yār idi Ö

¹²⁹⁴ Bu beyit K'de yok.

2445. Cānı geldi hezār kerre lebe
Rūz-i miḥnetde irişince ŧebe¹²⁹⁵
2446. Gicedür sāz-kārı ‘ uŧŧākuñ
Gicedür rāz-dārı ‘ uŧŧākuñ
2447. Ol ki leyli libās-ı rāz itdi
Anı çok derde çāre-sāz itdi
- S87a 2448. Gice rāzuñ çü perde-dārıdur
Cümle ‘ uŧŧākuñ iḥtiyārıdur
2449. Bu meşeldür ki dün ğarībüñdür
Ya‘ ni bīçāre ‘ andelībüñdür
2450. Güle tā ‘ arz-ı ḥāl ide tekrār
Ġāfil-iken bu kıŧŧadan her ḥār
2451. Mihr-i Mağrib nihān idüp özünü
Urdı dīvāra zār olup yüzünü¹²⁹⁶
- Ö73a 2452. Tañ mı itse düşen ğam-ı yāra
Püŧti ağıyāra rüyı dīvāra¹²⁹⁷
2453. Göñlinüñ ğonçası çün itdi ŧüküft
Yağdı cān perdesin nevā-yı nühüft
- K87a 2454. Ağladı anuñ-içün ebr-ile yem
İñledi anuñ-ıla zīr-ile bem¹²⁹⁸
2455. Seyl olup gözi yaşı çağlar-ıdı
Derd-i dilden bu resme ağlar-ıdı
- ĞAZEL
- mef‘ ülü / fā‘ ilātü / mefā‘ i lü / fā‘ ilün
2456. Kālū belāda ekdi çü toḥm-ı belā-yı ‘ ışk
Bitürdi āb-ı derd-ile ben bī-nevā-yı ‘ ışk
2457. Çün ḥāşıl itdi döge döge ḥırmenümi derd
Bir demde ḥāşılum yile virdi hevā-yı ‘ ışk¹²⁹⁹

¹²⁹⁵ Rūz-i miḥnetde irişince ŧebe: Rūz-i ḥasretde tā irince ŧebe Ö

¹²⁹⁶ idüp: ide Ö

¹²⁹⁷ püŧti: rüy K / rüyı: püŧt K

¹²⁹⁸ anuñ-içün: anıñ-içün K / anuñ-ıla: anıñ-ıla K

¹²⁹⁹ “ışk” kelimesi S ve K’de yok.

2458. Göñlümi āşinā ideli derd-i yār-ile
Bîgâne itdi baña kamu āşināyı ‘ ışk¹³⁰⁰
2459. Benden selāmı kesdi selāmet çün eyledi
Dest-i melāmet-ile baña merḥabāyı ‘ ışk¹³⁰¹
2460. Kalmadı gözde ḥ’āb eşeri tōldı āb-ıla
Bilmen ki ‘ āķibet n’ idiser mācerā-yı ‘ ışk¹³⁰²

MESNEVĪ

- S87b 2461. Bunı diyüp kııurdı āh ü fiġān
Çeşmini eylemişdi çeşme-i kan
2462. Yādına geldüġince naķş-ı nigār
La‘ li bu dürleri kııurdı nişār
2463. İy beni derd-ile belāya şalan
‘ Işk odına yaķup hevāya şalan¹³⁰³
2464. Görmedin gül yüzüñi bülbül-i cān
Ḥār-ı miḥnetden olmışam nālān¹³⁰⁴
2465. Çün ḥayālūñ görüñdi ḥ’ābumda
Baña oldı ḥayāl ḥ’ābumda
2466. Şeb-i fūrķat şaçuñ gibi bī-ḥad
Şubḥ-ı vaşluñdan irmez-ise meded¹³⁰⁵
- K87b, Ö73b 2467. Kānadur bilsem iy güher kānuñ
‘ Azm-i sa‘ yini eylesem anuñ
2468. Nāmuñı bilmezem ki yād kııılam
Göñlümi zikrūñ-ile şād kııılam
2469. Ne nişānuñı bulmuşam ne seni
Bī-nişān idiser bu ġuşsa beni
2470. Ne yirūñ şehriyārısın şeh-iseñ
Menzilūñ kankı gökdedür meh-iseñ¹³⁰⁶

¹³⁰⁰ “kamu” kelimesi Ö’de yok / “ışk” kelimesi K’de yok.

¹³⁰¹ “ışk” kelimesi S ve K’de yok.

¹³⁰² bilmen: bilmem K

¹³⁰³ iy: ki Ö / belāya: hevāya Ö / hevāya: belāya Ö

¹³⁰⁴ ḥār-ı miḥnetden: miḥnet ḥārı Ö

¹³⁰⁵ vaşluñdan: vaşlıñdan S, K

¹³⁰⁶ yirūñ: yiriñ S / menzilūñ: menziliñ S, K / şehriyārısın şeh-iseñ: şehriyārısın iy şeh Ö / meh-iseñ: iy meh Ö

2471. Bencileyin olur mı bî-hâşıl
Ki ne dildâr var atumda ne dil¹³⁰⁷
2472. Bir g l-id m aılmadın and n
Serv-i  z d-id m emende rev n¹³⁰⁸
2473. Ne ayaguma  r degmiş-idi
Ne ten me g b r degmiş-idi
2474. Beni bir lu  b-ıla Őik r itd n
 n ay l n i  Őik r itd n
2475. S nemi mihr n itdi Şad-p re
D Őeg m  r yaŐduėum  re
- S88a 2476. Nice r hat bulam bu  r  zre
Ola mı dil uz rı n r  zre
2477.  n d Ő rd n hev ya serkeŐ mi
 bu -ıla s y nd r  teŐ mi¹³⁰⁹
2478.  sn n n k lesi gir n-m ye
Bende yoğ amdan  zge serm ye¹³¹⁰
2479.  n meded irmeye ba a senden
Bil rem  re yoğ ba a benden¹³¹¹
2480. Ol gice Őub a dek bu z r-ıla
Őo bet itdi ay l-i y r-ile
2481. Geh odın yağdı geh s y nd rdi
Dile Şu Őaėdı geh k y nd rdi
2482.  l-i    Őik bel  karar olmaz
 nki    Őikda ihtiy r olmaz¹³¹²
2483. Őub -dem bir ar b g lŐende
C n  p r-ėam cem li p r-ande
- K88a 2484. G l gibi ailup iekler-ile
La l ierdi g miŐ bilekler-ile

¹³⁰⁷ atumda: atımda K

¹³⁰⁸ bir: ne   / Bu beyit  'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹³⁰⁹ Bu beyit K'de yok.

¹³¹⁰ Bu beyit K'de yok.

¹³¹¹ Bu beyitin dizeleri  'de yer değiştirmiştir.

¹³¹²  l-i    Őik bel  karar olmaz:   IŐŐ  li ki ber-ar r olmaz K

- Ö74a 2485. Geçdi bu hâlet-ile bir niçe dem
Gice zârîde gündüzün hurrem¹³¹³
- MÜŞÂHEDE-İ HÂL-İ ZELİHÂDAN RIŞTE-İ TEFEKKÜR-İ
HUDEMÂYA TAHAYYÜR-İ İN' İKÂD İRDÜĞİ VE BEYÂN-I
İSTİFSÂR-I DÂYE-İ HÂŞ OL 'UĞDEYE GÜŞÂD VİRDÜĞİDÜR
2486. 'Işkdur nür-bağş-i mihr-i cihân
Künc-i mağribde nice ola nihân
2487. Hōş dimiş bunu merd-i hikmet-dân
'Işk olmaz nite ki müşg nihân
2488. Anı kim 'ışk oğı kemân eyler
Yüzi levhinde yüz nişân eyler
2489. Çün gire ol gümân hânesine
Eşer eyler irüp nişânesine¹³¹⁴
- S88b 2490. 'Işk eşer eyledi Zelihâya
'Aklı milkini virdi yağmaya¹³¹⁵
2491. Ayuñ on dördi-y-iken oldı hilâl
Gitdi hüsñ ü cemâl qaldı hayâl¹³¹⁶
2492. Gözde âb-ı revân sinede nâr
Başda bunca hevâ gönülde gubâr
2493. Şüreti naqşı oldı sikke-i yâr
Oldı simâsı Yūsufî dīnâr¹³¹⁷
2494. Derd altında qaddi dâl oldı
Derdine cümle hâli dâl oldı
2495. Güneşi setr idem didi gil-ile
Bağlayam şandı tūseni qıl-ıla
2496. Süñi âhir çuvala sığmadı
Mevc-i deryâ sifâla sığmadı
2497. Tıydılar derd-i hâlin aşhâbı
Bildiler var derününüñ tabı¹³¹⁸

¹³¹³ zârîde: zâr-îdi Ö / hurrem: maħrem Ö

¹³¹⁴ Bu beyit S ve K'de yok.

¹³¹⁵ 'aqlı: 'aql S

¹³¹⁶ ayuñ: ayñ K

¹³¹⁷ Yūsufî: Yūsuf Ö

¹³¹⁸ derününüñ: derününüñ S

- K88b 2498. Añladılar egerçi ‘ illetini
Bilmediler veli ki ‘ illet ni
2499. Didi ba‘ zı ki yoq yüzi gibi yüz
‘ Aceb olmaz degerse hüşnine göz¹³¹⁹
- Ö74b 2500. Didi ba‘ zı lebi deger yüz cān
Tañ degüldür ziyān degürse zebān¹³²⁰
2501. Didi ba‘ zı perī cemāline dīv
‘ Āşık olup ‘ aceb mi eylese rīv
2502. Didi ba‘ zı ki bu hümāya meger
Şayd-içün sihr-ile uruldı seher¹³²¹
2503. Didi ba‘ zı bu ‘ ışk eşerleridür
Bu hikāyet anuñ haberleridür
2504. ‘ Aybdan āb-ı rüyı ābīdür
Zāhir oldur bu ğayb-ı h‘ ābīdür¹³²²
- S89a 2505. Bunca dürlü hayāl eyledirler
Cem‘ olup kıl ü kāl eylediler¹³²³
2506. İlla taḥkīki zāhir itmediler
Sözi bir yirde āḥir itmediler
2507. Dāyelerde var-ıdı bir dāye
Sihr iderdi füsün-ıla aya¹³²⁴
2508. Sihr-ile mār gibi Mārūtı
Çāha şalaydı belki Hārūtı¹³²⁵
2509. Āteşe şalsa na‘ li zülf-mişāl
Toldururdı cihāna fitne vü al
2510. Fitne fenninde eylese tedrīs
Sebaḳ alurdı diz çöküp İblīs

¹³¹⁹ ‘ Aceb olmaz: tañ degüldür Ö

¹³²⁰ degüldür: degildür S, K / ziyān degürse zebān: zebān degürse ziyān S, Ö

¹³²¹ Şayd-içün: Şayd için Ö

¹³²² ābīdür: şāfidür Ö

¹³²³ dürlü: dürli Ö

¹³²⁴ dāyelerde var-ıdı: var-ıdı dāyelerde Ö / füsün-ıla: fünün-ıla Ö

¹³²⁵ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

2511. Oğı Şu-y-ıla cem^ç ide dilese
Māhdan mihri men^ç ide dilese¹³²⁶
2512. Niçe ma^ç Őūk u ^ç āŐık olmiŐ-ıdı
^ç IŞık ıavrında fāyık olmiŐ-ıdı¹³²⁷
- K89a 2513. Bir gūn ol dāyesi Zeliĥāyı
Gōtūrūrken felek gibi ayı
2514. Dil-gūŐā sōzler-ile Őād itdi
Eski ĥizmetlerini yād itdi
2515. Didi iy gōnça-i bahār-ı bahā
ıal^ç atuñ neyyir-i nehār-ı bahā¹³²⁸
2516. Gūl gibi gūl hemīŐe dil-Őād ol
ĖuŐŐadan serv gibi āzād ol
2517. Māh-ı ĥūsnūñ ıođalı mihr gibi
Bislerem sīnede sipihr gibi
- Ö75a 2518. Gōbegūñ ıat^ç ideli Őefkat-ile
Saña dil bağladum muĥabbet-ile
2519. Ol zemān mesnedūm-ıdı biŐigūñ
Secde-gāhum durur bu dem iŐigūñ¹³²⁹
- S89b 2520. Saña cānum anañdan eşfağ-ıdı
Cigerūm pāresi bađırdađ-ıdı¹³³⁰
2521. Seni cān riştesine bağlar-ıdum
Yūregūm yađı-y-ıla yađlar-ıdum¹³³¹
2522. Őehd-i Őirīn lebūñe virmege Őir
Tā Őeĥer-gāh olur-ıdum Şeb-gir
2523. Gice pervāneyem çerāđuña ben
Bekçiyem gūndūz olsa bāđuña ben
2524. Giceler ĥidmetūñde dāye benem
Gūndūzin kāmētūñe sāye benem¹³³²

¹³²⁶ Oğı Őu-y-ıla cem^ç ide: Őu-y-ıla oğı cem^ç ider Ö / mihri: nūrı K / “dilese” kelimesi S’de yok.

¹³²⁷ “olmiŐ-ıdı” kelimesi S’de yok.

¹³²⁸ gōnça-i bahār-ı bahā: gōnça-i bahā-yı bahā Ö

¹³²⁹ biŐigūñ: biŐigiñ K / iŐigūñ: iŐigiñ K

¹³³⁰ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹³³¹ riştesine: riŐtesiyle K, Ö

¹³³² ĥidmetūñde: ĥidmetiñde S / Bu beyit K’de yok

2525. Yürüsem omuzumdasın çü melek
Götürürem sen ayı şanki felek
2526. Oturursam dizümdesin yine
Deñerem saña şanki āyine
2527. Şüret-i rāzuñi nihān itme
Toğruñam baña kec-gümān itme¹³³³
2528. Neden olduñ gözüñ gibi haste
Döndi çeşmüñ gazāl-ı sermeste¹³³⁴
- K89b 2529. Ne hevā itdi göñlüñ āşüfte
Nergesüñi kim eylemez huftu
2530. Ne haṭā itdi devr-i cevr-āyīn
Oldı peyveste kaşlaruñ pür-çin¹³³⁵
2531. Ne hayāl eyledi hayāl seni
Nice bedr eyledi hilāl seni
2532. Göñlüñ alan eger ferişte ola
Zātı envār-ıla sirişte ola
2533. İndürem gökden anı nūr-sıfat
Eyleyüp zıkr ü da‘vet ü himmet
2534. Ger perī ola kūh-i Kāf içre
Bī-bedel ola hüsni laf içre¹³³⁶
- S90a 2535. Da‘vet-ile musahḥar idem anı
Āsitānuñda çāker idem anı¹³³⁷
- Ö75b 2536. Hüsrev olursa olup ādem-zād
Leb-i şirīnūñe kılam Ferhād¹³³⁸
2537. Serv-i Mağrib hezār nāz itdi
Dehenin açdı keşf-i rāz itdi¹³³⁹

¹³³³ rāzuñi: rāzıñı S / toğruñam: toğrıñam S,

¹³³⁴ çeşmüñ: cismüñ K

¹³³⁵ oldı: ki oldı Ö

¹³³⁶ hüsni laf: hüsni ü laf K, Ö

¹³³⁷ āsitānuñda: āsitānıñda S, K

¹³³⁸ şirīnūñe: şirīniñe S

¹³³⁹ Serv-i Mağrib: Gül-i Mağrib K / dehenin: gönçasın K / “étđi” kelimesi S’de yok.

2538. Didi iy dāye genc-i pinhānum
Gizlūdūr dilde nīte kim cānum¹³⁴⁰
2539. Āh kim yoḡ kilidi ol gencūñ
Bī-niṣāndur devāsi bu rencūñ¹³⁴¹
2540. Dilde gördüm o genci gitdi dilüm
Saña ne ḡufl açam ki yitdi dilüm¹³⁴²
2541. Ğaybdan zāhir oldı bir ṣehbāz
Aldı dil mürġın eyledi pervāz¹³⁴³
2542. Bī-niṣānlıḡ durur niṣāne aña
Burc-ı ‘ anḡādur āṣiyāne aña
2543. Nāmı var ḡalḡ içinde sīmürġuñ
Ḥaberi yoḡ cihānda ol mürġuñ¹³⁴⁴
2544. Söylenür āṣiyānı ‘ anḡānuñ
Kimse bilmez mekānını anuñ¹³⁴⁵
2545. Her kime Ka‘ be bī-niṣān oldı
Anuñ iḡrāmı terk-i cān oldı¹³⁴⁶
2546. Cānuma tır uruldı yāresi yoḡ
‘ Iṣḡuñ ölmekden özge çāresi yoḡ¹³⁴⁷
- K90a 2547. Bu ḡaberdan iṣitdi çün dāye
Ğuṣṣalardan ḡazandı sermāye
2548. Ḥaber-i ḡ‘āb uyardı ḡ‘ābından
Ḥaste oldı anuñ cevābından¹³⁴⁸
2549. Bilse ger ka‘ be-i murādına rāh
Olur-ıdı ṣafā-y-ıla hem-rāh¹³⁴⁹
- S90b 2550. Deheni gibi gördi sözleri ḡiç
Rāstlik ḡāletini añladı piç

¹³⁴⁰ gizlūdūr: gizlidür Ö

¹³⁴¹ gencūñ: genciñ K / rencūñ: renciñ K

¹³⁴² dilde: düşde K / dilüm: dilim K

¹³⁴³ Aldı: Ḥapdı K

¹³⁴⁴ cihānda: cihandan Ö / Bu beyit K’de yok.

¹³⁴⁵ Bu beyit K’de yok.

¹³⁴⁶ Bu beyit K’de yok.

¹³⁴⁷ uruldı: ururdı Ö / ‘ iṣḡuñ: ‘ iṣḡıñ S, K / “yoḡ” kelimesi S’de yok.

¹³⁴⁸ uyardı: uyandı Ö / anuñ: anıñ K

¹³⁴⁹ bilse: bulsa Ö / hem-rāh: gümrāh Ö / Bu beyit K’de yok.

2551. ‘Uğde hall itmedi çü bendinden
Bir kaç efsün okudu pendinden¹³⁵⁰
2552. Didi evvel bu dīv kārıdur
Dīve uyma ki rīv kārıdur¹³⁵¹
- Ö76a 2553. Görinür ādeme cemāl-ile
Şayd ider anı mekr ü al-ıla¹³⁵²
2554. Māh-ı Mağrib didi ki itme gümān
Ki anuñ gibi cān göstere cān¹³⁵³
2555. Dīv olur mı reşk-i hūr-ı behişt
Şanma nārı ki ola nūr-ı sirişt
2556. Yine dāye didi ki olma hilāl
Kaşlaruñ gibi görüp egri hayāl¹³⁵⁴
2557. Olmasayduñ bu kec hayāl-ile yār
Olmaz-ıduñ gözüñ gibi bīmār
2558. Gözüñe lāzım oldu bīmārī
Kec hayāl oldu çün anuñ yārī¹³⁵⁵
2559. Didi duhter kec olsa ger bu hayāl
Rāstlar kāmetin kıılır mıdı dāl
2560. Rāstem n’ola küççüg-ise yaşum
Toğrıyam n’ola egri-y-ise kaşum¹³⁵⁶
2561. Didi dāye muḥālī itme taleb
Ki olur ol taleb zevāle sebeb
2562. Didi n’idem ki kār elümde degül
Gitdi şabr ihtiyār elümde degül¹³⁵⁷
2563. Yār naqşı şaḥīfe-i bedre
Şābit oldu nite ki mermerde¹³⁵⁸

¹³⁵⁰ Bu beyit K’de yok.

¹³⁵¹ rīv: dīv Ö

¹³⁵² cemāl-ile: cemāl-ile dīv Ö / al-ıla: al-ıla dīv Ö

¹³⁵³ anuñ: anıñ S, K / cān: cānı Ö

¹³⁵⁴ yine dāye didi ki: didi dāye aña ki Ö / Kaşlaruñ: Kaşlarıñ K

¹³⁵⁵ Bu beyit S ve K’de yok.

¹³⁵⁶ küççüg-ise: küçük ise Ö / Bu beyit K’de yok.

¹³⁵⁷ elümde degül: elimde degil K

¹³⁵⁸ bedre: dilde Ö

2564. Esmе yıl gibi olma od gibi germ
Gıtmez ol naķş mermer olmaz nerm
2565. Bunca pend ü füsün-ıla dāye
Çāre bulmadı çün Zeliḫāya¹³⁵⁹
- S91a, K90b 2566. ‘ Āķibet vāķıf itdiler pederin
Didiler aña derdinüñ ḫaberin¹³⁶⁰
2567. Aña gāyet muḫıbb-idi Ṭaymūs
Olmıř-ıdı viřāline me ’nūs
2568. Andan artuķ yoğ-ıdı evlādı
Andan irerdi ḫalbıne řādı¹³⁶¹
2569. Cānınuñ řıḫḫati cemāli-y-ıdı
Göñlinüñ rāḫatı viřāli-y-ıdı¹³⁶²
- Ö76b 2570. Çün işitdi anuñ bu ḫāletini
Yile virdi göñül ferāgatini¹³⁶³
2571. Lebine cānı geldi ḫan gitdi
Dideden revnaķ-ı cihān gitdi¹³⁶⁴
2572. Didi bir gün nihānı ol aya
İy gözüm nūrı ‘ ömrüme māye
2573. Ne-y-içün gitdi nergesüñ ḫ’ābı
Nice oddur bu sīnenüñ tābı¹³⁶⁵
2574. Ne perīden irişdi saña bu rīv
Seni ḫaste melek mi itdi ya dīv¹³⁶⁶
2575. Servüñi eyledi nihāl-i za‘ if
Bedrüñi eyledi hilāl-i naḫif¹³⁶⁷
2576. Söyle derd-i dilüñi cān-ı peder
Müşfiķam saña benden itme ḫazer

¹³⁵⁹ Zeliḫāya: Züleyḫāya K

¹³⁶⁰ derdinüñ: derdiniñ S, K

¹³⁶¹ andan artuķ yoğ-ıdı: yoğ-ıdı andan artuķ Ö

¹³⁶² Cānınuñ: Cānıñ S, K / Göñlinüñ: Göñliniñ S

¹³⁶³ anuñ: anıñ K

¹³⁶⁴ Lebine cānı geldi: cānı geldi lebine K

¹³⁶⁵ ne-y-içün: neçün Ö / nergesüñ: nergesiñ S, K

¹³⁶⁶ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹³⁶⁷ bedrüñi: bedriñi K

2577. Ğunc-ıla açdı ğonçasın ol ğül
Dāsītānın oğudı çün bülbül¹³⁶⁸
2578. Didi işde kılıcuñ işde serüm
Şanma senden nihān ola ğaberüm¹³⁶⁹
2579. Ğörmişem ħ̣`āb içinde bir şūret
‘İlletüme benüm odur ‘illet¹³⁷⁰
2580. Tölmüşam şu‘ le-i cemālinden
Bir ğayāl olmışam ğayālinden
- S91b, K91a 2581. ‘İşkı anuñ beni esİR itdi
Ħālūmi nāle vü nefir itdi¹³⁷¹
2582. Ğörelİ ğözlerin ‘alİL oldum
İnce bili ğamında kıl oldum
2583. Beni ol sidre mübtelā itdi
Kārımı cümle müntehā itdi
2584. Kaşların ğörelİ ğayāl oldum
Olmadum kec velī hilāl oldum¹³⁷²
2585. Dürr döker dişlerin ğörelİ ğözüm
Od şaçar ruğların ğörelİ ğözüm¹³⁷³
2586. Ben dilerdüm kılām bu ğālİ nihān
İlla şabrum dükendi oldı ‘ayān
2587. Çün bu aĦvālİ diñledi Tāymūs
Sİne ka‘ rından inledi Tāymūs¹³⁷⁴
- Ö77a 2588. Kendü ‘ırzın sağındı ol sultān
Didi itmeñ bu ğālİ ğalka ‘ayān¹³⁷⁵
2589. Buña çün çāre eylemez tedbİR
Ğörelüm nice ğösterür tağdİR

¹³⁶⁸ Ğunc-ıla açdı ğonçasın: ğonçasın açdı ğunc-ıla Ö

¹³⁶⁹ didi işde kılıcuñ: didi kim işde tiğüñ Ö

¹³⁷⁰ benüm: benim K

¹³⁷¹ anuñ: anıñ K

¹³⁷² kaşların ğörelİ: ğörelİ kaşların Ö / velī kec nihāl: kec velī hilāl Ö / Bu beyit K’de yok.

¹³⁷³ ğözüm: sözüm K / ruğların: ğül yüzün Ö /

¹³⁷⁴ ka‘ rından: cevrenden Ö

¹³⁷⁵ kendü: kendi Ö

ZELİHÂ YÛSUFU ‘ALEYHÎ’S-SELÂM NEVBET-İ ŞÂNİDE
H’ÂBDA GÖRDÜĞİ VE SARÂY-I VÛCÛDINA ÂFET-İ CÛNÛN
İRDÜĞİDÜR

2590. Hurrem ol dil ki ‘ışka menzil olur
Cümle kârı anuñla hâşıl olur¹³⁷⁶
2591. Āh-ıla hırmenini yile virür
Varlığın göz yaşıyla seyle virür
2592. Kāha şaymaz melāmeti kūhın
Dilde kıomaz selāmet endūhın
2593. Mest olur dilberi hayālinden
Kurtılır ‘aqlınuñ ‘iķālinden
- S92a 2594. Çün Zeliḫāya irmedi dermān
Derd-ile hem-dem oldu niçe zemān
2595. Hāşıl olmaduğına Őoĥbet-i gül
Bir gice ađlar-ıdı ol bűlbűl
- K91b 2596. Geh Şekerden tuz ekdi yarasına
Geh ‘itāb eyledi sitāresine
2597. K’iy sitārem neçűn ađarmazsın
Gāh geh burc-ı sa‘ de varmazsın¹³⁷⁷
2598. Gűzűműñ gitdi h’ābı vardı saña
H’āb-ı rāḫat hayāl oldu baña¹³⁷⁸
2599. Sen uyan ben uyuyayın bir dem
Őāyed olam viŐāl-ile hurrem¹³⁷⁹
2600. Geh felekden Őikāyet eyler-idi
Devr cevrin ḫikāyet eyler-idi
2601. K’iy felek mihrűñ oldu ķahr baña
Kāhr idersin devām-ı dehr baña¹³⁸⁰
2602. Bī-ķarāram hemişe sencileyin
DűŐmesűn derde kimse bencileyin

¹³⁷⁶ anuñla: anıñla S, K

¹³⁷⁷ k’iy: ki iy Ö / varmazsın: irmezsin Ö

¹³⁷⁸ gitdi h’ābı: h’ābı gitdi Ö

¹³⁷⁹ uyuyayın: uyuyayım K

¹³⁸⁰ mihrűñ: mihrin S

2603. Cevr oqına beni nişān itdūñ
 ahr-ıla addūmi kemān itdūñ¹³⁸¹
- Ö77b 2604. Tır atarsın dile kemān anı
 Yadı mihr anı mihrübān anı¹³⁸²
2605. albi tıtduñ kemendi gözlersin
 Baqladuñ cānı bendi gözlersin¹³⁸³
2606. Geh yanardı am izdiyādından
 Geh Őeb-i fūrat imtidādından¹³⁸⁴
2607. Hūb nergeslerini baqladı hāb
 Nice hāb oldu belki mest-i harāb
2608. Güzüni yumdı ün cihāndan o cān
 Adı hūsnı niābını cānān
2609. Belī cānān yüzine cān gözünü
 Aamaz yummayın cihān gözünü¹³⁸⁵
- S92b 2610. Dil-i ‘aŐıda zāhir oldu bu nūr
 İtdi evvelki Őūret-ile zuhūr¹³⁸⁶
2611. Anı ün gördi ‘aŐı-ı miskīn
 Pāyına dūŐdi zūlfı gibi hemīn
2612. Yalvarup didi iy dil-ārāmum
 omaduñ dilde Şabr u ārāmum¹³⁸⁷
- K92a 2613. Ol Hūdā haı kim yaratdı seni
 Seni gül saña bülbül itdi beni
2614. addūñi itdi naql-i meyve-i cān
 Lebūñi āb-ı eŐme-i hayvān¹³⁸⁸
2615. Yüzüñi eyledi erā-ı cemāl
 Oldı pervāne aña ehl-i kemāl
2616. Sūnbülūñden yaratdı bir zencir
 Ki ılır ‘ālemūñ emirin esir

¹³⁸¹ cevrr oqına: tır-i cevrr Ö / itdūñ: itdiñ S

¹³⁸² kemān: kemānı Ö / yadı mihr anı: mihr anı yadı Ö

¹³⁸³ albi tıtduñ kemendi: Őayd itdūñ kemānı Ö / kemendi: kemend S / Bu beyit K’de yok. / bendi: bend S

¹³⁸⁴ geh yanardı: yanarken K, Ö

¹³⁸⁵ Bu beyit S ve K’de yok.

¹³⁸⁶ bu: o Ö

¹³⁸⁷ omaduñ: omadıñ S

¹³⁸⁸ addūñi: addiñi S

2617. Çeşmüni ‘ayn-i mekr ü al itdi
Beni kaşuñ gibi hayāl itdi
2618. Cismümi müy iden miyānuñ-içün
Beni dil-teng iden dehānuñ-içün
2619. Teşne oldum şıvar hitābuñ-ıla
Hasteyem kıl şifā cevābuñ-ıla¹³⁸⁹
2620. Cān-ısañ di nice cihāndansın
Hān-ısañ nice hānedāndansın
- Ö78a 2621. Böyle şirīn durur senüñ cāmuñ
Hüsrev ola ya Cem ola nāmuñ
2622. Şāhid-i ğayb çün dehen açdı
Dürçden dürr-i bī-şemen şaçdı¹³⁹⁰
2623. K’iy Zeliḫā ben ādemī-zādem
Aşlı toprak nihāl-i āzādem¹³⁹¹
2624. Cān-ıla şüretüme ‘aşık-ısañ
Da‘vi-yi ‘ışk içinde şādık-ısañ
- S93a 2625. Gencüñe mihrüm-ile mühr urasın
Hağ gözetmekde er gibi turasın¹³⁹²
2626. Dehenüñ büseden muḳaffel ola
Bu iki ḳufla keşfüm evvel ola¹³⁹³
2627. Cigerüñde ki bunca dāğum var
Şanma ol dāğdan ferāğum var¹³⁹⁴
- K92b 2628. Şanma iy bülbülüm hemān gülüñem
Belki hem gönli haste bülbülüñem
2629. Şanma şem‘am hemān otağuña ben
Belki pervāneyem çerāğuña ben
2630. Derd-i ‘aşık belī çü şādık olur
Cān-ı ma‘şūḳ aña ‘aşık olur¹³⁹⁵

¹³⁸⁹ teşne: teşneñ Ö / şıvar: şu vir Ö / hasteyem: haste kim Ö

¹³⁹⁰ şāhid-i ğayb: şāh-ı ğayb Ö / bī-şemen: bī-semen Ö

¹³⁹¹ k’iy: ki iy Ö

¹³⁹² gencüñe: genciñe: S, K / mihrüm-ile: mihrüñ-ile Ö

¹³⁹³ ḳufla keşfüm: keşfe ḳuflem Ö

¹³⁹⁴ cigerüñde: cigeriñde S, K

2631. Belki āhir kemāle irse bu kār
Bir olur derd-i ʿışk u ʿāşık u yār

ŞIFAT-I RŪZ U PĀY-I ZELĪĤĀYA TÖHMET-İ CŪNŪN-ILA
ZENCĪR-İ ZERRĪN URULDUĞIDUR

2632. Şubḥ-dem çün teneffüs itdi şabā
Pür-dem oldı deminden ehl-i hevā

2633. Lāle-gŭn oldı çeşme-i ḥāver
ʿĀşıkũ çeşmi ʿaksi düşdi meger¹³⁹⁶

2634. ʿAyn-i ʿāşık gibi çün ağladı kıan
Şafaķũ oldı mihri ḥalka ʿayān¹³⁹⁷

2635. Ol seḥer çün uyandı nerges-i nāz
Ḥaste itdi cevāb-ı dilber-i rāz

2636. Mest olup dilberũ ḥitābından
Ol dem el yudı yüzi ābından¹³⁹⁸

Ö78b 2637. Yarası üzre yara urdı çü yār
Oldı bīmār-iken daḥı bīmār

2638. Eyle deprendi ʿışk silsilesi
Ṭoldı cāna cŭnŭn ḡulḡulesi

S93b 2639. Eyle cūş itdi āḥ-ı şubḥ-efrŭz
Āḥ odından ṭutuşdı ḥırmen-i rŭz¹³⁹⁹

2640. Geh urur ruḥlarını kef gibi
Geh döger sīnesini def gibi¹⁴⁰⁰

2641. Geh bu kıavli düzer şadālar-ıla
Ney gibi perdede nevālar-ıla¹⁴⁰¹

K93a 2642. Hem zebānın ḥayāl-i yār itdi
Dilden aña şeker-nişār itdi

¹³⁹⁵ ʿāşık: lāyık Ö

¹³⁹⁶ ʿāşıkũ: ʿāşıkũ S, K / çeşmi ʿaksi: çeşm-i ḥŭnı Ö, ʿaks-i çeşmi K

¹³⁹⁷ çün: çoḡ Ö

¹³⁹⁸ dilberũ: dilberĩ S, K / el yudı: oldı Ö

¹³⁹⁹ rŭz: sŭz Ö

¹⁴⁰⁰ kef gibi: gibi ol Ö / Geh döger sīnesini: sīnesin geh dögerdi Ö / def gibi: gibi ol Ö

¹⁴⁰¹ düzer: didi Ö

GAZEL

mef' ülü / fā' ilātün / mefā' ilü / fā' ilün

2643. Şabrum libāsını yine şad-pāre eyledüñ
Tīr-i ğamuñla bağrumı pür-yāre eyledüñ¹⁴⁰²
2644. Şalduñ dilüme zülf-i perīşān hayālīni
Gū-yi huzūrdan beni āvāre eyledüñ¹⁴⁰³
2645. Ben çāre bulmağ ister-idüm haste göñlüme
Derdüñle sen beni dağı bī-çāre eyledüñ¹⁴⁰⁴
2646. Dil hücreinde yaqalı şem' -i hayālūñi
Pervāne göñlümün hevesin nāre eyledüñ¹⁴⁰⁵
2647. İy gül hevāña düşeli ben bülbül-i ğarīb
Yirümi hār u mesnedümi hāre eyledüñ¹⁴⁰⁶

MEŞNEVĪ

2648. Bunı diyüp kııurdı nāleleri
Kana ğarğ olmış-ıdı lāleleri¹⁴⁰⁷
2649. Gül gibi çāk idüp girībānın
Ġarğ-ı hūn itdi pāk dāmānın
2650. Her kişi kim geleydi āña yaqın
Çāk iderdi anuñ tonın da hemīn¹⁴⁰⁸
2651. Varlığı tonın ol ki çāk eyler
Ġayrı çāk itmeden ne bāk eyler¹⁴⁰⁹
- S94a, Ö79a 2652. Yād itdükce şöhet-i düşi
Cüş eyler-ıdı mevc-i bī-hüşı¹⁴¹⁰
2653. Servi turduğca sāye-veş düşdi
Dāyeler cümle üstine üşdi

¹⁴⁰² ğamuñla: ğamıñla S, K / eyledüñ: eylediñ S, K

¹⁴⁰³ şalduñ: şaldıñ K / eyledüñ: eylediñ S, K

¹⁴⁰⁴ derdüñle: derdiñle S, K / bulmağ: bulmağ Ö / eyledüñ: eylediñ S, K

¹⁴⁰⁵ hayālūñi: cemālūñi Ö / "eyledüñ" kelimesi S'de yok.

¹⁴⁰⁶ eyledüñ: eylediñ S, K

¹⁴⁰⁷ bunı: böyle Ö

¹⁴⁰⁸ anuñ: anıñ S, K

¹⁴⁰⁹ itmeden: itmedin Ö

¹⁴¹⁰ itdükce: itdikce S / Bu beyit K'de yok.

2654. Ne du^c ā çāre eyledi ne füsün
Oldı Leylā-yı hüsni-iken Mecnūn¹⁴¹¹
2655. Pederi tıydı mācerāsın anuñ
İstedi bulmadı devāsın anuñ¹⁴¹²
- K93b 2656. İtdi āhır revān bu tedbiri
Ki ura pā-yi serve zenciri¹⁴¹³
2657. Āh itdi görüp anı Tıymūs
Didi iy bāğ-ı ^cömrüme tāvūs
2658. Ne ^cayān oldı yine h^vābuñda
Bu küdüret nedendür ābuñda¹⁴¹⁴
2659. Ne-y-içün şoldı yine tāze gülüñ
Niçe pür-hün olur bu gonça dilüñ¹⁴¹⁵
2660. Didi dün gice geldi tayf-ı hayāl
Zayf olup tuhfe virdi za^c f-ı melāl¹⁴¹⁶
2661. Yaram üzre urup yine yara
Yaralandı bu qalb-i şad-pāre¹⁴¹⁷
2662. Gitdi şabrum aña irişme-y-ile
Nükteler söyledi girişme-y-ile
2663. İy peder baña çāre kılmaz-ısañ
Zahmumuñ merhemini bulmaz-ısañ
2664. Şevqden gonça gibi çāk oluram
Yazuğum boynuña helāk oluram
2665. Pederi didi derde şabr eyle
Cebr idüp kesri cāna cebr eyle¹⁴¹⁸
2666. Didi duhter ki şabra yoq çāre
Cebr olunmaz bu kesr-i şad-pāre
- S94b 2667. Pederi didi gey şağın nāmı
Görelüm nice olur eyyāmı

¹⁴¹¹ füsün: fünün Ö

¹⁴¹² anuñ: anıñ S, K

¹⁴¹³ itdi: oldı Ö

¹⁴¹⁴ bu: pür Ö

¹⁴¹⁵ ne-y-içün: ne için Ö / dilüñ: diliñ S

¹⁴¹⁶ zayf: za^c f Ö / za^c f-ı melāl: za^c f u melāl K

¹⁴¹⁷ yaram: yara Ö

¹⁴¹⁸ derde şabr: cāna cebr K / kesri cāna cebr: ya^c ni derde şabr K

2668. Didi duhter olalı ʿışk ʿayān
Gitdi qalması bende nām u nişān
- Ö79b 2669. Pederi didi olma rüsvāyī
ʿAqluñı dir tağıt bu sevdāyī¹⁴¹⁹
2670. Didi duhter olalı bu hālet
Bende ne ğayr qaldı ne ğayret
- K94a 2671. Pederi didi olma dīvāne
Mübtelā olma ğabs ü zindāna
2672. Didi duhter anuñ zenaḥdānı
Göñlümün çoqdan oldı zindānı¹⁴²⁰
2673. Pederi didi ço bu tedbiri
İderem saña bend ü zenciri
2674. Didi duhter o zülf-i ʿālem-ġir
Beni zencire çoqdan itdi esir
2675. Pederi didi n'ola dermānuñ
Di ki sa'yında olalum anuñ¹⁴²¹
2676. Didi ger şeh virürse desturi
Giderem tā bulınca ol nuri
2677. Pederi didi yoq buña imkān
Gelmesün göñlüne bu vehm ü gümān¹⁴²²
2678. Didi ma' şūka ʿāşık olsa revān
Ḥāyil olur mı perde-i imkān
2679. Pederi didi ʿazm idicek aña
Kim olur reh-nümā yolında saña
2680. Didi ʿazm eylesem aña bu zelil
Ol ʿazizün olur hevāsı delil
2681. Pederi didi itseñ anı taleb
Ne mekānda bulursın ola ʿaceb¹⁴²³

¹⁴¹⁹ ʿAqluñı dir: Ğayret eyle Ö

¹⁴²⁰ anuñ: anıñ S, K

¹⁴²¹ anuñ: anıñ S, K

¹⁴²² buña: aña Ö / gelmesün göñlüne: göñlüne gelmesün Ö

¹⁴²³ anı: aña S

- S95a 2682. Didi çün arayam o sultānı
Taht-ı dilde bulam direm anı
- ĞAZEL¹⁴²⁴
- mefā^c ilün / fe^c ilātün / mefā^c ilün / fe^c ilün (fa^c lün)
2683. Göñül ki şehir-i vücūdında şehriyār ister
‘ Aceb degül mi bu kim yoğ içinde var ister¹⁴²⁵
2684. Hevā-yı dilber-ile bî-çarār ‘ aşıkdan
Delü degül mi o kim şabr umar çarār ister¹⁴²⁶
- K94b, Ö80a 2685. Cihānda şadr-ı şafā lā^c übāliler yiridür
Ne i^c tibār aña kim çadr ü i^c tibār ister¹⁴²⁷
2686. Kimesne cem^c idemez ‘ ışık odıyla yüz şuyunu
Hevā-yı ‘ arı çosun her ki bû-yı yār ister¹⁴²⁸
2687. Nigār zülfi ‘ aceb fitnedür ki ‘ aşıkınıñ
Dilin hevāyi vü ‘ aqlını tārümār ister¹⁴²⁹
- MESNEVĪ
2688. Çün Zeliḫāya gālib oldı cünün
‘ Işık sevdāsı itdi anı zebün
2689. Hıfz-içün ol cemāl-i gencini
Taḫdılar sīme mār-ı zerrini¹⁴³⁰
2690. Zülf-i yāruñ çün ola pāmāli
Mār olursa ‘ aceb mi ḫalḫālī¹⁴³¹
2691. Gördi pāyında çün o mārı bu genc
Kara bahtına sögdi virdi ilenç
2692. K’iy sitārem işüñ tedennidür
Felegüñ ḫalka olmış ef^c idür¹⁴³²

¹⁴²⁴ ğazel: şi‘r K

¹⁴²⁵ degül: degil K / var: āb Ö

¹⁴²⁶ degül: degil K

¹⁴²⁷ lā^c übāliler yiridür: lā^c übālilerdür ki Ö / “ister” kelimesi S’de yok.

¹⁴²⁸ “ister” kelimesi S’de yok.

¹⁴²⁹ ‘ aşıkınıñ: ‘ aşıkunñ Ö

¹⁴³⁰ hıfz-içün: hıfz için Ö

¹⁴³¹ ola: oldı Ö

¹⁴³² k’iy: ki iy Ö / işüñ: işiñ S, K

2693. Menzilüñ ‘ aqreb olalı her dem
Gül gibi kuçdı ayağum arķam¹⁴³³
2694. Pā-yi serve muḫāl-iken reftār
Şuyı bend itdün aña iy ğaddār
- S95b 2695. Pā-yi ‘ ar‘ ar girifte-i gil-iken
Şīve-i cünbiş aña müşkil-iken
2696. Bu ne ḫikmet ki bāğ-bān-ı cihān
Aña zencir itdi āb-ı revān¹⁴³⁴
2697. Bendi ol düzde ur ki ḫābumda
Mest idüp ‘ aqlum aldı tābumda¹⁴³⁵
2698. Yoğ kararı felek gibi her dem
Göze ğāyib melek gibi her dem
- K95a 2699. Berķ-i raḫşān gibi çün ide zuhūr
Gözlerüm ebr olur yaşum yağmur¹⁴³⁶
2700. Eriyüp ğamdan oldum āb-ı zülāl
Āh eger zāhir olsa serv-i ḫayāl
2701. Pāk destüm olurdı dāmen-ġir
Ben olurdum ayağına zencir
- Ö80b 2702. Görmeg-ile yüzini bir pāre
Şāyed olaydı derdüme çāre¹⁴³⁷
2703. Geh döner ‘ özr iderdi bu sözden
Yārini medḫ iderdi bir yüzden¹⁴³⁸
2704. Ki anuñ gibi pādişā ḫāşā
Ben şu olam ol ola bende baña¹⁴³⁹
2705. İrmesün nāzük ayağına ğubār
Ki olur ol ğubār çeşmüme ḫār
2706. Buncılayın fisāne eyler-iken
Cānı ‘ ışķa nişāne eyler-iken

¹⁴³³ menzilüñ: menziliñ S, K / ayağum: ayağun K / gül gibi kuçdı ayağum: ayağum kuçdı gül gibi Ö

¹⁴³⁴ zencir: zenciri Ö

¹⁴³⁵ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁴³⁶ gözlerüm: gözlerim S / yaşum: yaşım S

¹⁴³⁷ görmeg-ile yüzünü: yüzünü görmeg-ile Ö

¹⁴³⁸ bir: bu Ö

¹⁴³⁹ anuñ: anıñ S, K

2707. Tīrūñ irer biri nişānına gāh
Zahm urur ‘ aşıkāne cānına gāh¹⁴⁴⁰
2708. Āh idüp a‘ nī düşer ol āhū
Tolar eṭrāfa na‘ ra-i yā hū
2709. Oldı bu māzī gibi hāl-be-hāl
Oldı biñ kez hilāl olınca dü sāl
- S96a ZELİHĀ HAYĀL-İ YŪSUFU ‘ ALEYHİ’S-SELĀM NEVBET-İ
ŞĀLİSEDE H‘ ĀBDA TEMĀŞĀ İTDÜĞİ VE NĀM Ü MAḲĀMI
MA‘ RİFETİ ANI BEND-İ CŪNŪNDAN REHĀ İTDÜĞİDÜR
2710. Merḥabā iy hevā-yı sīne-güşāy
Merḥabā iy nevā-yı rūḥ-efzāy
2711. ‘ Işkuñ işi hemīşe efsündür
Niçe Leylī katında Mecnündür
- K95b 2712. ‘ Işkdur dil açan ḥayālī-y-ile
‘ Aynı iden ‘ ayān mişālī-y-ile¹⁴⁴¹
2713. Depredür zülf-i dōst zencīrin
Yile virür ‘ uḳūl tedbīrin
2714. Zahm urur cāna geh ḥayāl-ile
Gāh merhem düzer vişāl-ile
2715. Mihr-i Mağrib yanardı bir gice zār
Yüzi olmuşdı Mağribī dīnār
2716. Kalmadı cān ü serde rāḥat ü hūş
Heme hem-dem belāya hem-āğūş
2717. Cānı olmuşdı dūrd-i derd-āşām
Eşki gül-gūn şarāb ü gözleri cām¹⁴⁴²
2718. Yādına gelse ṭālī‘ i raḳamı
Ḥaṭ çekerdı yüzine on ḳalemi¹⁴⁴³
- Ö81a 2719. Yazusı ḳaradur diyüp başa
Ḳara ṭopraḳ şaçup döküp ṭaşa

¹⁴⁴⁰ tīrūñ irer biri: bir tīr irer Ö

¹⁴⁴¹ ‘ işkdur: ‘ aşkdur K / dil açan: ḳalb açar Ö

¹⁴⁴² gül-gūn: göñül-gūn Ö

¹⁴⁴³ ḥaṭ çekerdı yüzine: yüzine ḥaṭ çekerdı Ö

2720. Nerges-i mesti erğuvān şaçdı
Yine süsen gibi zebān açdı¹⁴⁴⁴
2721. Eyledi gāh aḥterine ʿ itāb
Ki güneş yüzlü dilberine ḥiṭāb¹⁴⁴⁵
2722. K'iy baña cevri bī-nihāyet iden
Gönlümüñ kişverini gāret iden
- S96b 2723. Beni ʿ ālemlere melāmet iden
ʿ Āleminde özi ferāğat iden
2724. Ğam virüp ğam-güsārum olmazsın
Naķş geçdüñ nigārum olmazsın¹⁴⁴⁶
2725. Bilmen aduñ ki ola evrādum
Aduñ-ıla şeref bula yādum¹⁴⁴⁷
2726. Kaʿ be kapuñı bilmezem ki revān
Ḥacc idüp anda cān idem ḳurbān
2727. Ne temettuʿ şafādan ol ʿ ömre
Eylemeye o kaʿ bede ʿ umre¹⁴⁴⁸
- K96a 2728. Olmasun kimse zār bencileyin
Yil gibi bī-ḳarār bencileyin
2729. Āşikār olalı bu ʿ ışḳ u hevā
Gelmemişdür benüm gibi rüsvā¹⁴⁴⁹
2730. Çünkü ʿ ışḳuñ nişānı oldı temām
Ne nişān ḳaldı bende şimdi ne nām¹⁴⁵⁰
2731. Fāş olaldan cihāna derd-i serüm
Peder olmağa ʿ ār ider pederüm
2732. Sāyenem dir-iken baña dāye
Şalmaz üstüme ʿ ār ider sāye¹⁴⁵¹
2733. Ağlayaldan bu āb-rizlerüm
Benden el yudılar kenizlerüm

¹⁴⁴⁴ mesti: mest S

¹⁴⁴⁵ ki: geh K

¹⁴⁴⁶ nigārum: nigāruñ Ö

¹⁴⁴⁷ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁴⁴⁸ Bu beyit K'de yok.

¹⁴⁴⁹ benüm: benim K

¹⁴⁵⁰ Bu beyit K'de yok.

¹⁴⁵¹ üstüme: üstü Ö / ider: idüp Ö

2734. Kalmadı şimdi bende ‘aql-ıla dil
N’ola benden kaçarsa her ‘ākīl
2735. Kılur-iken dehānı hīçe hīṭāb
Ṭıtdı āhūların ḥayāl-ile ḥ’āb¹⁴⁵²
2736. Yine cānında buldı cānānı
Yine tahtında gördi sulṭānı
- Ö81b 2737. Vaşf olunmaz cemāl-ile gördi
Gerçi çeşm-i ḥayāl-ile gördi
- S97a 2738. Āh idüp karşı vardı ayına
Göz yaşın dökdi pāk pāyına
2739. Ya‘ni eglendüñ iy murād-ı nihān
Kalmadı dilde şabr u dīdede ḡan¹⁴⁵³
2740. İy baña ḡayd iden ḥayālī-y-ile
İy beni şayd iden cemālī-y-ile
2741. Kerem it ol Ḥudā-yı pāk-içün
Ki kılur cānı bende ḥāk-içün¹⁴⁵⁴
2742. Bir iki laḡza gözden olma nihān
Nāmuñı söyle şehriñ eyle ‘ayān
2743. Didi maḡbūb-ı rāz-ı pinhānī
A‘ni serv-i riyāz-ı Ken‘ānī
- K96b 2744. Meskenüm Mışr anuñ ‘azīzi benem
Ḥ’ān-ı baḡtuñ nebāt-rīzi benem¹⁴⁵⁵
2745. Çün Zeliḡāya bu nişān irdi
Şanki ‘azm-i remīme cān irdi
2746. Virdi ol güft ü gū-yı şīrīn-nūş
Tene cān cāna rāḡat ü dile hūş
- ŞİFAT-I RŪZ
2747. Çın seḡer çün teneffüs itdi nesīm
İrdi andan nüfüse ḡazz-ı ‘azīm

¹⁴⁵² kılur-iken: kılur iken Ö

¹⁴⁵³ eglendüñ: eglendiñ K, egledüñ (ككلك) Ö

¹⁴⁵⁴ pāk-içün: pākiñ-içün K, pāk için Ö / ki kılur: kılurdu Ö / ḥāk-içün: ḥākiñ-içün K, ḥāk için Ö

¹⁴⁵⁵ anuñ: anıñ S, K

2748. Ğonça dil-teng-iken açıldı dili
Zühre çengine yiñi dağdı kılı¹⁴⁵⁶
2749. Serv-i ra' nā çemende olmuş emīr
Ayağın gül kuçar nedür zencīr
2750. Çün Zeliḫā uyandı ḫ'ābından
Güldi dildārınuñ ḫiṭābından¹⁴⁵⁷
2751. Ḫ'ābdan baḫtı oldu çün bīdār
Yatdı bī-hūş uyandı dil-i hūş-yār
- S97b 2752. Cinnetin gitdi şandı ol mecnūn
Añlamadı ki ḫadden aşdı cūnūn
- Ö82a 2753. Mestlik alsa ādemūñ özünü
Ne ḫumarın bilür ne kendüzünü¹⁴⁵⁸
2754. Ğāyet-i sekr odur ki irişe şaḫv
Evvel-i ' işk maḫv-ender-maḫv¹⁴⁵⁹
2755. Gördi kim ḫāli ḫalbi gibi serā
Kendüsi anda cān gibi tenḫā¹⁴⁶⁰
2756. İtmez āvāze heykel ü ḫalḫāl
Na' ra urur selāsil ü aḫlāl
2757. Mār-ı zerrīn kuçar gümiş sākın
Yil ṭağıtmuş cemāli evrākın
- K97a 2758. Ṭurdı āvāze itdi nāz-ıla
Dāyeler irdiler niyāz-ıla
2759. Didi kim muştılañ beni şāha
Şükr idüp minnet itsün Allāha
2760. Dilbere şeş cihetde şeş geldüm
Bī-niṣān dōstdan niṣān aldum
2761. Pederine irişdi çün bu ḫaber
İtdi na' l-i beşiri la' l ü güher

¹⁴⁵⁶ yiñi: yiñiyle Ö / dağdı: tağdı K, Ö

¹⁴⁵⁷ dildārınuñ: dildārınıñ S

¹⁴⁵⁸ kendüzünü: kendüzini K, ḫōd özünü Ö

¹⁴⁵⁹ sekr: sükr S, K, şükr Ö / irişe şaḫv: irse maḫmūr Ö

¹⁴⁶⁰ Kendüsi anda cān gibi: Cān gibi anda kendüsi Ö

2762. Mār-ı zerrîni gencden açdı
Mūr yirine yire zer şaçdı
2763. ‘ Afv olundu o demde iy niçe kıan
Olmadı dem meger dem-i kıurbān
2764. Yine geldi o hem-nişin kıızlar
Şan kıamer çevresine yılduzlar¹⁴⁶¹
2765. Yine seyr ü şafāya başladılar
‘ İşret-i cānfezāya başladılar
2766. Geh zemānden hikāyet eylediler
Geh zemāndan şikāyet eylediler
- S98a 2767. Ne yir añılsa döndürdi yüzi
Mışr añılsa şeker şaçardı sözi
2768. Cānın añana ebter it dir-idi
Mışr añana mükerrer it dir-idi¹⁴⁶²
2769. Çün ‘ aziz añılaydı sevķ-ile
Na‘ ra urup düşerdi sevķ-ile¹⁴⁶³
2770. Olmış-ıdı esir-i dām-ı ‘ aziz
Gice gündüz dilinde nām-ı ‘ aziz
- Ö82b 2771. Geçdi bu hālet-ile bir niçe dem
Dil-ile dīde pür-gam ü pür-nem¹⁴⁶⁴
- YİDİ İKLİM ŞAHLARI ZELİHĀYI İSTEYÜ MAĞRİBE RESŪL
İRSĀL İTDÜKLERİDÜR
- K97b 2772. Bir seher kim resŪl-i bād-ı şimāl
‘ Āşıķa iltür-idi bŪ-yı viřāl¹⁴⁶⁵
2773. Dāyimā vaşl-içün kıılan müye
Kāni‘ olmaz mı bir nefes bŪya¹⁴⁶⁶
2774. Mevsim-idi şafā-yı nevrŪza
Çemen olmıřdı şaĥn-ı pīrŪze

¹⁴⁶¹ çevresine: çevresinde Ö

¹⁴⁶² Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁴⁶³ sevķ-ile: şevķ-ile S, Ö

¹⁴⁶⁴ Dil-ile dīde pür-gam u pür-nem: Gice gündüz dilinde nām-ı ‘ aziz Ö,

¹⁴⁶⁵ iltür-idi: ilter-idi K

¹⁴⁶⁶ vaşl-içün: vaşl için Ö / mı bir: bu bir Ö

2775. Perde açup şükūfehā-yı nühüft
 ̇Tolmuş-ıdı cihān nevā-yı şükūft¹⁴⁶⁷
2776. Bülbül olmuşdı mest gülğulden
 Būy iletmiş meger şabā gülden
2777. Meger irmişdi zülf-i yāre nesīm
 K'oldı hōş-bū anuñla heft-iqlīm¹⁴⁶⁸
2778. Anuñ-içün yidi iqlīmüñ şāhı
 İlçi şalup diledi ol māhı¹⁴⁶⁹
2779. Hüsni meşhūr olup Zeliḥānuñ
 Maṭlabı olmuş-ıdı her ḥānuñ
2780. ̇Tolmadın daḥı hüsni ayı temām
 ̇Tolmuş-ıdı cihāna ol hōş nām
- S98b 2781. Cümle server serinde sevdāsı
 Cümle bezmüñ şafāsı ḡavgāsı
2782. Niçe şāh isteyü şalardı resūl
 Redd olunurđı niçe ehl-i ḡabūl¹⁴⁷⁰
2783. Ol zemān kim açıldı tār-ı cünün
 Rūşen oldı yine bu nūr-ı 'uyün
2784. Yidi ḥāndan irişdi yidi resūl
 Cümlesinüñ murādı şadr-ı ḡabūl
2785. Virdi her biri isteyüp duḡter
 Māl-i Ḡārūn u milk-i İskender¹⁴⁷¹
- Ö83a 2786. Olmaḡ-içün nişān-ı sultānī
 Virdiler ḡātem-i Süleymānı
- K98a 2787. Çün Zeliḥāya vāşıl oldı ḡaber
 Ḡalbin endişe itdi zīr ü zeber
2788. Bunca endişe içre derd-i seri
 Bu ki Mışruñ da var mı ki ḡaberi¹⁴⁷²

¹⁴⁶⁷ nühüft: şükūft K / şükūft: nühüft K

¹⁴⁶⁸ zülf-i yāre: zülf-i yār Ö / hōş-bū: hōş-būy S, Ö / anuñla: anıñla S, K

¹⁴⁶⁹ anuñ-içün: anıñ-içün K, ol sebebden Ö / iqlīmüñ: iqlīmüñ K, ilüñ Ö

¹⁴⁷⁰ isteyü: isteyüp K

¹⁴⁷¹ virdi her biri: her biri virdi Ö / milk-i İskender: mülk-i İskender K

¹⁴⁷² Mışruñ: Mışrıñ S, K

2789. Maḫṣadı ḳāṣid-i ʿazīz-idi
Ġayrıdan aña ol ʿazīz-idi¹⁴⁷³
2790. Ehl-i ʿiṣṣa seg-i maḫalle-i yār
Dil ü cāndan ʿazīz olur ṣad-bār¹⁴⁷⁴
2791. Bu hevāda uçarken ol ṭāvūs
Luṭf-ıla daʿvet eyledi Ṭaymūs¹⁴⁷⁵
2792. Didi iy nūr-ı çeṣm-i ṣādī-yi dil
Ġonçañuñ ḫandesı güṣādī-yi dil
2793. Tāc-dārān-ı dār-ı milk-i cihān
ʿAded-ile yidi ulu sulṭān
2794. Cānına dāğ idüp temennāñı
Ḥāṣıl itmiş gönülde sevdāñı
2795. Yidisinden de geldi ṣimdi resül
Cümlesinüñ daḫı murādı ḳabül¹⁴⁷⁶
2796. Birisi pādiṣāh-ı milk-i Yemen
Baḫr-i ʿUmmān ḳatında dürr-i ʿAden¹⁴⁷⁷
- S99a 2797. Birisi pādiṣāh-ı milk-i Ḥabeṣ
Luṭf-ıla āb ü ḳahr-ıla āteṣ¹⁴⁷⁸
2798. Birisi pādiṣāh-ı milk-i ʿIrāḳ
Ṣāḫib-i taḫt u baḫt u ṭāḳ u revāḳ¹⁴⁷⁹
2799. Birisi pādiṣāh-ı ḳiṣver-i Ṣām
Cāmiʿü'l-ceyṣ ü rāfiʿü'l-aʿlām¹⁴⁸⁰
2800. Birisi pādiṣāh-ı ḳiṣver-i Rūm
Niçe ḫükkām ḫükmine maḫkūm
2801. Birisi pādiṣāh-ı Baḫr-i Firenk
Rezme Rüstem salābete Hūṣenk
- K98b 2802. Birisi pādiṣāh-ı Tūbetdür
Ṣāḫib-i taḫt u baḫt u devletdür

¹⁴⁷³ Ġayrıdan: Ġayrdan S, K

¹⁴⁷⁴ Bu beyit S'de yok.

¹⁴⁷⁵ hevāda: hevādan Ö

¹⁴⁷⁶ murādı: murād Ö

¹⁴⁷⁷ milk-i Yemen: mülk-i Yemen K

¹⁴⁷⁸ milk-i Ḥabeṣ: mülk-i Ḥabeṣ K

¹⁴⁷⁹ milk-i ʿIrāḳ: mülk-i ʿIrāḳ K

¹⁴⁸⁰ Bu beyit S ve Ö'de yok.

2803. Birisi pādişāh-ı milk-i ʿ Arab
Cümle maḥkūmı şarḫ-ıla ğarb¹⁴⁸¹
- Ö83b 2804. Bunlaruñ çün birine meylüñ ola
Sen şeh ol ḥayli-y-ile ḥaylüñ ola¹⁴⁸²
2805. Ḥatm olup bu kelām-ı mihr-engīz
Çün añılmadı nām-ı Mışr-ı ʿ azīz
2806. Ḥayret irüp dil-i Zelīḥāya
ʿ Aqlı milkini virdi yaġmaya¹⁴⁸³
2807. Bī-ḥuzūr oldı eşk-i şūrından
Ṭurdı nevmīd ata ḥuzūrından
2808. Ḳalbi deryā vü ʿ aynı pür-dür-idi
Dile geldükce mevc eydür-idi¹⁴⁸⁴
2809. Āh kim vaşla olmadı çäre
Bilmezem n’eyleyem ben āvāre
2810. Kāşki toġmayaydum anamdan
Gelmeyeydüm ḳadīmī ḥānemden¹⁴⁸⁵
2811. Bilmezem ṭālī ʿ üm ne aḥterdür
Meger ol çeşm-i mārda serdür
2812. Ki baña zehr-i mārı feyz eyler
Mihr ü şefḳat deminde ğayz eyler¹⁴⁸⁶
- S99b 2813. Ger deñizden ḳopa bir ebr-i girān
Ola seyr-āb anuñla her ʿ aţşān¹⁴⁸⁷
2814. Gelse ben teşne üstine o şehāb
Āb yirine yaġdurur yire tāb¹⁴⁸⁸
2815. Urur-iken sabā şafādan dem
Baña her dem oḳur ḥikāyet-i ğam

¹⁴⁸¹ Bu beyit S ve Ö’de yok.

¹⁴⁸² meylüñ: meylüñ S / ḥaylüñ: ḥaylüñ S

¹⁴⁸³ ʿ aqlı: ʿ aql S, K

¹⁴⁸⁴ pür-dür-idi: pür-dür-üdi S, K / eydür-idi: eydür-üdi S / Bu beyit Ö’de yok.

¹⁴⁸⁵ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁴⁸⁶ zehr-i mārı: zehr-i mār K, Ö

¹⁴⁸⁷ anuñla: anıñla S, K

¹⁴⁸⁸ teşne üstine: teşneye eger Ö / yaġdurur: yaġdura S

2816. Bilmezem saña n'itdüm iy gerdün
Eyledüñ gönça gibi bağrumı hün¹⁴⁸⁹
2817. Meskenüm hār içinde ten yaprak
Mesnedüm hāre minderüm toprak¹⁴⁹⁰
2818. Eylemezseñ eger güşāde beni
İtme bārī inen fütāde beni
- K99a 2819. Gizleyüp mihri ebri arturma
Şabr iden cāna cebri arturma¹⁴⁹¹
2820. N'ola görsem o mihri ben gam-nāk
Gül gibi çāk olsa bu dil-i pāk¹⁴⁹²
2821. Güneyik gibi boynum egsem aña
Şāyed ol yār mihr ideydi baña¹⁴⁹³
2822. Kara bahtına geh kılırdı 'itāb
Tāb-ı dilden huruş idüp bu hiṭāb¹⁴⁹⁴
- Ö84a ĞAZEL¹⁴⁹⁵
- mef' ülü / fā' ilätü / mefā' ilü / fā' ilün
2823. Cānumda tāb-ı hayret ü çeşmümde āb-ı baht
Bir dem yüzüme gülmedüñ iy āfitāb-ı baht¹⁴⁹⁶
2824. Pīrūze ṭālī'üm benüm oldı hayāl-i h'āb
Geh geh görünse bārī düşümde bu h'āb-ı baht¹⁴⁹⁷
2825. Tennūr-ı dilde cān gibi yaqardum odlara
Ger mümkün olsa ādeme qahr-ı 'itāb-ı baht
2826. 'İyşüm müdām-ı guşşa vü hem-şoḥbetüm belā
Eşküm şarāb-ı ṭālī' ü bağrum kebāb-ı baht¹⁴⁹⁸
- S100a 2827. Ben şeh-süvār olam dir-idüm devlet atına
Eyvāh ki pāyidār degül bu rikāb-ı baht¹⁴⁹⁹

¹⁴⁸⁹ eyledüñ: ki eyledüñ Ö

¹⁴⁹⁰ Bu beyit K'de yok.

¹⁴⁹¹ mihri ebri: ebri mihr Ö

¹⁴⁹² olsa: olursa Ö

¹⁴⁹³ güneyik gibi: karşı turup Ö

¹⁴⁹⁴ Bu beyit K'de yok.

¹⁴⁹⁵ Ğazel bölümü K'de yok (2823-2827 arası beyitler)

¹⁴⁹⁶ gülmedüñ: gülmediñ S, K

¹⁴⁹⁷ ṭālī'üm: ṭālī' im S, K / benüm: benim S, K / "baht" kelimesi S'de yok.

¹⁴⁹⁸ müdām-ı guşşa: devām-ı guşşa Ö

MESNEVİ

2828. Çünkü Taymūs anuñ işitdi sözün
Leb-i luṭf-ıla öpdi iki gözün¹⁵⁰⁰
2829. Didi iy nūr-ı dīde olma melūl
Mısrđan gelmediyse n'ola resūl
2830. Ben 'azīze resūl göndüreyin
Senüñ aḥvālüñi ḥaber vireyin¹⁵⁰¹
2831. 'Ārdan her ki olmadı 'ārī
Bulmadı zevḳ-i vaşl-ı dildārı
2832. Cem' olunmaz göñülde 'ıṣḳ-ıla 'ār
Nite kim bir çanaḳda āb-ıla nār¹⁵⁰²

RUBĀ'İ

fā' ilātün / fā' ilātün / fā' ilün

2833. Ol ki gözler-idi cihānda nām ü neng
Nām-ıla şulḥ eyleyüp neng-ile ceng
2834. 'Işḳa düşmiş neng ider nāmın diseñ
Ehl-i 'ıṣḳa 'ayb-ı mış nām-ıla neng

MESNEVİ

2835. İlçileri ağırladı Taymūs
Virdi anı ki götürür nāmūs
2836. Ḥāk-i 'özre sürüp 'izārını
Didi itmen dirig varını
2837. İlla bu ḳand-riz-i Mısr oldu
Nām-zād-ı 'aziz-i Mısr oldu¹⁵⁰³
- K99b 2838. Tūti-yi Mağrib-iken aña ğarīb
Eyledi Ḥaḳ nebāt-ı Mısrı naşib¹⁵⁰⁴

¹⁴⁹⁹ eyvāh: eyvāy Ö / degül: degil S, K¹⁵⁰⁰ anuñ: anıñ S, K / 2828-2832 arası beyitler Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.¹⁵⁰¹ göndüreyin: göndüreyim K / Senüñ aḥvālüñi: Seniñ aḥvālüñi K / vireyin: vireyim K¹⁵⁰² 2828-2832 arası beyitler Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.¹⁵⁰³ Nām-zād-ı 'aziz-i Mısr: Nām ü zād ü 'aziz ü Mısr Ö¹⁵⁰⁴ Eyledi: k'eyledi K

- S100b 2839. Dönüp ilçiler ol temennādan
Dilleri fāriğ oldu ğavġādan¹⁵⁰⁵
- ṬAYMŪS MIŞRA KĀŞİD GÖNDERDÜĞİDÜR¹⁵⁰⁶
2840. ‘Āşıkuñ gerçi müškili var çokdur
İlla bu ğamdan özgesi yokdur¹⁵⁰⁷
- Ö84b 2841. K’eyleyüp bunca ğuşiş ol miskīn
Kendü zu‘ mında vaşla ola yaqın¹⁵⁰⁸
2842. Genc umarken nāşibi mār ola
Gül şanurken nedīmi ħār ola
2843. Beñzer ol ‘ankebūta kim dūrişür
Dām ider ya‘ ni şaydına irişür
2844. Anı düzmekde cümle varı gider
Huşk-leb qalur ağızı yarı gider¹⁵⁰⁹
2845. Muṭlaķā ārzūsı kaydından
Cānınuñ ħazzıdır o şaydından¹⁵¹⁰
2846. Meges umar-iken düşer zünbūr
Yile verür o ħāne-i ma‘ mūr¹⁵¹¹
2847. Pederi raħm idüp Zeliħāya
Ṭurdı ‘ahdine başladı rāya¹⁵¹²
2848. Mışra ilçı yarağın itdi revān
Tuħfeler ħāzır itdi bī-pāyān
2849. Devlet erkānınuñ bir ulusını
Rāst tedbīr ü nīk-ħūlusını¹⁵¹³
2850. İtdi teşrīf ṭavķ u cāme-y-ile
İlçi şaldı ‘azīze nāme-y-ile
2851. Yazdı ‘ünvān-ı nāme nām-ı ‘azīz
İtdi medħ ü şenā du‘ ā-āmīz¹⁵¹⁴

¹⁵⁰⁵ temennādan: hümādan Ö

¹⁵⁰⁶ Ṭaymūs mışra kāşid gönderdüğidür: Ṭaymūs mışra kāşid gönderdüğini beyān ider Ö

¹⁵⁰⁷ ‘āşıkuñ: ‘āşıkuñ S, K

¹⁵⁰⁸ vaşla: vāşıl Ö / Bu beyit Ö’de sayfa üstüne soradan yazılmıştır.

¹⁵⁰⁹ düzmekde: yapmağda S

¹⁵¹⁰ Cānınuñ: Cānınuñ S, K

¹⁵¹¹ yile verür: yile varur Ö

¹⁵¹² Zeliħāya: Züleyħāya Ö / ṭurdı ‘ahdine: ‘ahdine ṭurdı Ö

¹⁵¹³ nīk-ħūlusını: nīk-ħūlusını K / tedbīr ü nīk-ħūlusını: tedbīrlü eyü ħūlusını Ö

- K100a 2852. K'iy felek-rif' at ü melek-âyîn
Râmdur emrûne zemân ü zemîn¹⁵¹⁵
- S101a 2853. Olduğınca libās-ı hâlk cedîd
Hil' at-i ' izzet ola saña mezîd¹⁵¹⁶
2854. Bir günüm var sipîhr-i behcetde
Ta'n ider aya hüsni-şüretde
2855. Bir güneşdür ki görmez anı güneş
Mihri-y-ile gezüp cihânı güneş¹⁵¹⁷
2856. Ne güneş bel hezâr-dîde felek
Ne anı gördi ne anuñ gibi melek¹⁵¹⁸
2857. Cismi şâfi şadefde gevherden
Zâtı eşref şerefde ahterden
- Ö85a 2858. Şorsañ âyîneye cemâlinden
Haberî yok meger mişâlinden¹⁵¹⁹
2859. Ger aransa aña nazîr-i cemâl
Meger âyînesinde ola mişâl
2860. Koğmadı sünbülün meger ' anber
Öpmedi leblerin meger sâğar
2861. Piş-dest olalı melâhate ol
Heykeli şaldı dağı boynına kol¹⁵²⁰
2862. Serv olalı cemâl bâğına
Dâmen irdi meger ayağına
2863. Setr ider hüsni gonçasın gülden
Gül yaşınmadı diyü bülbülden
2864. Şaklanur servi çeşm-i nergesden
Şaklamaz diyü çeşmi herkesden

¹⁵¹⁴ şenâ du' â-âmîz: du' â ü şenâ-âmîz Ö

¹⁵¹⁵ k'iy: ki iy Ö

¹⁵¹⁶ hil' at-i ' izzet: hil' at ü ' izzet S, K, Ö

¹⁵¹⁷ görmez anı: anı görmez Ö / 2855-2858 arası beyitler K'de yok.

¹⁵¹⁸ felek: sipîhr Ö / anuñ: anıñ S, K / melek: mihr Ö

¹⁵¹⁹ âyîneye cemâlinden: âyîne-yi cemâlinden Ö / 2855-2858 arası beyitler K'de yok.

¹⁵²⁰ şaldı dağı: dağı şaldı Ö

2865. Hem-demi bir ‘ afife dāyesidür
Gicede şem‘ günde sāyesidür
2866. Böyle mestüre-y-iken ol ğonça
Toldı āfāka şöhreti günce¹⁵²¹
2867. Ki hevādārı oldu Dārālar
‘ Āleme şaldı şavkı ğavğālar¹⁵²²
- S101b 2868. Rāst kıddini görmedin ‘ uşşāk
Toldı ‘ uşşākı İşfahān ü ‘ Irāk
2869. Eyle itdi cemāli āvāze
Toldı anuñla cümle dervāze¹⁵²³
2870. İtdi aña şadā-y-ıla āheng
Tāk-ı Kisrā vü kaşr-ı şāh-ı Firenk¹⁵²⁴
- K100b 2871. Düşeli ebr gibi her sultān
Gün yüzünüñ hevāsına hayrān
2872. İlçi yağmur gibi yağar kapuma
Günde biñ tālibi gelür tapuma¹⁵²⁵
2873. İlla bunuñ hevāsı hāk-i Mışr
Gülmez añılmayınca tā ki Mışr
2874. Cānib-i Mışra cānın itdi sebīl
Mışr-içün oldu eşk-i dīdesi Nīl¹⁵²⁶
- Ö85b 2875. Bilmen anda bunuñ hevāsı nedür
Bunca sa‘ y itmeden şafāsı nedür¹⁵²⁷
2876. Uzanur Mışra kalbi yaprağı
Ya şuyıdur çeken ya toprağı
2877. Ža‘ f-ile olmadın bu haste yebāb
Buyuruñ ‘ arz-ı hāle şāfi cevāb¹⁵²⁸
2878. Nāme oldu ‘ azīze çün vāşıl
Oldı baķduķca ‘ ışķ-ı cān hāşıl

¹⁵²¹ mestüre-y-iken: mestür-iken Ö / ğonça: ğonca K

¹⁵²² şaldı şavkı: şavkı şaldı Ö

¹⁵²³ cemāli: cemāl Ö / anuñla: anıñla K

¹⁵²⁴ kaşr: kayşer Ö

¹⁵²⁵ tapuma: katuma Ö

¹⁵²⁶ Mışr-içün: Mışr için Ö

¹⁵²⁷ bilmen: bilmem K, Ö

¹⁵²⁸ olmadın: olmadı Ö

2879. Baꞗduġınca sevād-ı mektūba
Taldı sevdāya dūşdi āşūba
2880. Gönli oldı gūşāde nāme gibi
Zevꞗden raꞗş ider ḡamāme gibi¹⁵²⁹
2881. Bundan özge cihānda olmaya ‘iys
Ki ire gence aḡsuzın derviş
2882. Şevꞗ-ile çünki taldı cān-ı ‘azīz
Yazdı ol dem cevāb-ı nāmeyi tīz
- S102a 2883. Yazdı ser-nāme nām-ı Tāymūs
‘Arz-ı şükr ü sipās ü pā-būsı
2884. Didi ḡoş demde geldi nāme-i şāḡ
Şeb-i Qadr içre şanki vaḡyu’llāḡ¹⁵³⁰
2885. Qadrime oldı rāfi‘ ü’ d-derecāt
‘İzzetüm maḡşībına oldı berāt¹⁵³¹
- K101a 2886. Cāna maẓmūnı oldı çün manẓūr
Taldı dilde sürūr dīdede nūr
2887. Vaḡye kimse cevāb eyleyimez
Ger iderse şavāb eyleyimez¹⁵³²
2888. Ben nice zerreyem ki mihre irem
Da‘vi-yi mihr idem sipihre irem
2889. Ne qadar qadre ire mūr-ı zemīn
Ki Süleymāna ola yār ü qarīn
2890. Şeh velī ref‘ iderse ben ḡāki
Taḡt idinsem yiridür eflāki¹⁵³³
2891. Ben o ḡākem ki nāgeh ebr-i bahār
Baḡa luḡfından itdi qatre nişār
- Ö86a 2892. Şad zebānum biterse sebze-mişāl
Luḡfi şükrinden ola külli kelāl

¹⁵²⁹ gönli oldı: oldı gönli Ö / ider: urur Ö

¹⁵³⁰ vaḡyu’llāḡ: vaḡy-i ilāḡ K

¹⁵³¹ Dizeler Ö’de yer deġiştirmiştir.

¹⁵³² Bu beyit K’de yok

¹⁵³³ Taḡt idinsem yiridür eflāki: Yaraşur taḡt idinsem eflāki Ö

2893. Luṭf idüp çünki cūdı ‘ummānı
Gevherin baña itdi erzānı¹⁵³⁴
2894. Farz-ı ‘ayn oldı şimdi ben cūya
Ki varam yüzüm üzre ol şuya¹⁵³⁵
2895. İlla n’idem ki ḥazret-i Reyyān
Bensüz olmağa yoḫ durur imkān
2896. Başum üstinde ḥidmet od yaḫar
Yüzümü görmese başuma ḫaḫar¹⁵³⁶
2897. Bu belā-y-ıla çünki rencūram
Farz edā itmemekde ma‘zūram¹⁵³⁷
- S102b 2898. Ol ki virdi ḫamu belāya ferec
Didi ليس على المريض حرج¹⁵³⁸
2899. Çün yazıldı bu nāme-i dürr-bār
Zülf-i dilber gibi ḫılup tūmār
2900. Urdılar mühri mihr-i dilber-ile
Şaldılar Maḡribe kebūter-ile
2901. Şarḫ ṭāvūsı itmedin cevelān
Ġarba irişdi ol ḫamāme revān¹⁵³⁹
- K101b 2902. İricek ol kebūterüñ ḫaberi
Ḫaḫḫaha eyledi o kebg-i deri¹⁵⁴⁰
2903. Ol resūli ‘Azīz ‘izzet-ile
Bunca dürlü ‘aṭā vü ḫil‘at-ile¹⁵⁴¹
2904. Göndürüp kendüsi de şaldı resūl
Tā vesīle ola murādına ol
2905. Māl-i şāmit o deñlü virdi bile
Nuṭḫa gelmez ki nāṭıḫ ala dile¹⁵⁴²

¹⁵³⁴ çünki: baña Ö / baña itdi: itdi baña Ö

¹⁵³⁵ şuya: suya K, Ö

¹⁵³⁶ görmese: görmeye S / ḫidmet: ḫizmet K

¹⁵³⁷ rencūram: mehcūram Ö

¹⁵³⁸ “Hastaya sorumluluk yoktur.” (Krş. Nūr: 24/61; Fetih: 48/17)

¹⁵³⁹ cevelān: cevlān S, K

¹⁵⁴⁰ kebūterüñ: kebūteriñ S

¹⁵⁴¹ bunca: niçe Ö / ‘aṭā vü: ḫiṭāb ü Ö

¹⁵⁴² o: şu Ö / gelmez: şıḫmaz Ö

2906. Berde' i ester esb-i t̄az̄iler
T̄oldı ol günde mışr u yazılar

2907. Virdi hem niçe biñ keniz ü gulām
Kimi h̄urŝid kimi bedr-i temām

RESŪL-İ MIŝR MAĠRİBE GELŪP ' AMMĀRE-İ ZELİHĀ-Y-ILA
MA' MŪR İTDÜGİDÜR

Ö86b 2908. Ŗubh-dem çün nesim-i gonça-güşây
Oldı ġam-ginlere ferah-bağşây

2909. Ŗevk-ile beste diller açıldı
Cümle eṭrāfa nūr ŝaçıldı

2910. ' İzzet-ile o gün resul-i ' aziz
Sürdi Ṭaymusa irdi ŝur-engiz

2911. Çün beşaret olundı şaha bu hāl
İtdi erkān-ı devlet istikbāl

S103a 2912. Ol seher at şuheyli er üni
Eyledi ger ŝimāh-ı gerdünü

2913. Hāy u hūy-ı ŝadā-yı demm-i ṭırāk
Nice Maġrib pür oldı Ŗām ü ' Irāk¹⁵⁴³

2914. Na' ra-i kūs-ile ġiriv nefir
Gider-idi hezār fersaḡ yir¹⁵⁴⁴

2915. Çünki bu ' izz ü nāz ü şevket-ile
Ŗehre geldi resul şöhret-ile¹⁵⁴⁵

2916. Ŗu şaçıldı dem-i Zeliḡaya
Ṭoġdı gün ' ālem-i Zeliḡaya

K102a 2917. Dāyimā ġüft ü ġüyı oldı ' Aziz
Gitdi kendü yirine ṭoldı ' Aziz

2918. Gül-i devlet ŝüküfte yüz ṭıtdı
Dil nevā-yı nüḡüfte yüz ṭıtdı

2919. H̄ābdan k' olmiŝ-ıdı şad iŝkāl
Cümle ḡall itdi irdi çün bu ḡayāl

¹⁵⁴³ hāy: ḡay Ö / Bu beyit K' de yok.

¹⁵⁴⁴ ġiriv nefir: ġiriv-i nefir K

¹⁵⁴⁵ nāz ü şevket-ile: nāz-ı şevket-ile S

2920. Bi'l-ḥaḳīka belī bu serve melāl
Birisi ḥ'ābdur birisi ḥayāl¹⁵⁴⁶
2921. Hurrem ol kim ḥayāl-i ḥ'ābı ḳodı
Pür-hevā oldı ḥāk ü ābı ḳodı¹⁵⁴⁷
2922. Pederi çünki gördi anı feraḥ
Göñli açıldı ğıtdi cümle teraḥ¹⁵⁴⁸
2923. Ğıtdi çün cān belāsı dil döğüni
Sa' d-ı sā' atde başladı düğüni¹⁵⁴⁹
2924. Luṭf-i 'ām itdi ḥāşıla 'āma
'Āmlar toydı ḥāş in 'āma¹⁵⁵⁰
- Ö87a 2925. Ḳuzı biryānı ḳaz çevürmeleri
Ḳuş kebābı tavuḳ ḳavurmaları
2926. Şır ḥurmalar ü muḥallebiler
Ḳandi ḥelvā nebātī leblebiler¹⁵⁵¹
- S103b 2927. Ḳayme ḳurdı pilāv şahrāya
Viridi ḥazın faḳıre vü baya
2928. Şaçdı dāne pirinc yirine dür
Ol ḳadar k'oldı ḥırş kāsesi pür¹⁵⁵²
2929. Şahn-ı meydāna zerde zer saçdı
Ḳandi senbūselar dehen açdı¹⁵⁵³
2930. Bir ṫarafda herīseler döğilür
Bir ṫarafda söğilmeler söğilür¹⁵⁵⁴
2931. Fuḳarānuñ melālī ğitmeg-içün
Aĝniyāyı nüvaḫt itmeg-içün
2932. Çün temām itdi 'işret esbābın
Düzdi ṫaymūs riḫlet esbābın¹⁵⁵⁵

¹⁵⁴⁶ ḥ'ābdur: ḥ'ābda Ö

¹⁵⁴⁷ kim: ki Ö / "ḳodı" kelimesi S'de yok. / 2919-2921 arası beyitler K'de yok.

¹⁵⁴⁸ ğıtdi cümle teraḥ: oldı cānı feraḥ K, Ö

¹⁵⁴⁹ düğüni: düĝini S, K

¹⁵⁵⁰ luṭf-i 'ām: luṭfi 'ām S / ḥāşıla 'āma: ḥāşş ü 'āma Ö

¹⁵⁵¹ ḳandī: ḳand Ö

¹⁵⁵² k'oldı ḥırş kāsesi: ḥırş kāsesi oldı Ö / Bu beyit K'de yok

¹⁵⁵³ ḳandi: sükkerī Ö

¹⁵⁵⁴ ṫarafda: ṫarafdan Ö / Bu beyit K'de yok

¹⁵⁵⁵ düzdi: dizdi Ö

2933. Himmetini o serve kıldı firāz
Virdi bī-ḥadd ü bī-nihāye cihāz¹⁵⁵⁶
2934. Kenz-i bī-ḥadd ü bī-nihāye keniz
Cümlesi māh-rū-yı mihr-engiz
2935. Cümle pistānı ğunc ü ğonça-dehān
Sīb ğabğab nihāl-i serv-i revān¹⁵⁵⁷
2936. Kimi ašnām-ı Rūmī kimi Hıtā
Cümlesinüñ cemāli kıble-nümā¹⁵⁵⁸
2937. Her biri bir perī-şıfat dilber
Altun üsküflü kıur kemerlü kıamer¹⁵⁵⁹
2938. Her birinüñ libāsı ğulle-i ğūr
Kemer ü tācı ḥasret-i fağfūr¹⁵⁶⁰
- K102b 2939. Bağlamış ‘anberin külāleleri
Yile virmiş ğül-ile lāleleri¹⁵⁶¹
2940. Virdi biñ kıul kıamusı ğüb-ı nigār
Cümle ḥāzır silāḥ ü esb-süvār¹⁵⁶²
2941. Her biri bezm içinde dil-keşler
‘Azm-i rezm itse tiz āteşler
2942. Düşmene ḥār u dōst destine ğül
Na‘rada ra‘d u nağmede bülbül¹⁵⁶³
- S104a, Ö87b 2943. Her birinüñ libāsı reng-ā-reng
Ēül ü ğonça mişāli tāze vü teng¹⁵⁶⁴
2944. Kimi la‘lın külāh lāle gibi
Kimi zerrin kemer piyāle gibi¹⁵⁶⁵
2945. Virdi biñ esb-i tāzi zerrin zin
Kimi ğül-ğün kimi dağı şirin

¹⁵⁵⁶ Himmetini o serve kıldı firāz: Eyledi himmetin o serve firāz Ö

¹⁵⁵⁷ ğunc ü ğonça-dehān: ğonça ğunc-dehān S / Sīb-ğabğab nihāl-i serv-i revān: Sīb pistān u vird-i Türkistān Ö / Bu beyit K’de yok

¹⁵⁵⁸ Cümlesinüñ cemāli kıble-nümā: Her birinüñ cemāli Bedr-i Dücā K

¹⁵⁵⁹ üsküflü: üsküfli Ö / kıur: zer K / kemerlü: kemerli Ö

¹⁵⁶⁰ birinüñ: birinin S / ğulle-i ğūr: ğulle-i nūr Ö / Bu beyit K’de yok.

¹⁵⁶¹ Bu beyit S’de yok.

¹⁵⁶² Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁵⁶³ destine: üstine Ö

¹⁵⁶⁴ birinüñ: birinin K / mişāli: mişāl S, K

¹⁵⁶⁵ külāh: külāle Ö

2946. Yilse yıl yürise şu gibi revān
Tursa şābit nite ki kūh-i girān
2947. Nice idem segirdimini beyān
Ki aña yitmez-idi fikr-i revān
2948. Karada karlağıç gibi uçucu
Turna gibi şuda deñiz geçici¹⁵⁶⁶
2949. Boynı kıavs-i kıuzah omuzı kıılıç
Tir-iken arkası kııl irmedi hiç¹⁵⁶⁷
2950. Kıoç alınlu şıgın geyik gözlü
Hüb ādem gibi güzel yüzlü¹⁵⁶⁸
2951. Ayağı bād-ı luşf-ı Sübhānī
Arkası şuffe-i Süleymānī¹⁵⁶⁹
2952. Biñ şütür virdi cümle pīl-beden
Şir-dīdār u ejdehā-gerden
2953. Cümle rışl-ı girān-keş ü ser-mest
Dest virmez birine şad pā-best¹⁵⁷⁰
2954. Bedeni burc-ı kıaşr-ı Dārāyī
Şanki mermer sütün durur pāyı¹⁵⁷¹
2955. Yükl çekici taşammül ehli gibi
Aza kıānī^ç tevekkül ehli gibi¹⁵⁷²
2956. Başı ^çizzet şa^ç mīnuñ güveci
Ayağı devlet ehli bazlamacı¹⁵⁷³
- K103a 2957. Bunlaruñ bāri iki biñ şar-vār
Sīm-i sulřānī Mağribī dīnār¹⁵⁷⁴
2958. Virdi hem cāmeler dü şad mefreş
Cevher-ile mūnaķķaş ü zerkeş

¹⁵⁶⁶ şuda deñiz: deñizde şu Ö / Bu beyit K'de yok.

¹⁵⁶⁷ irmedi: urmadı S / Bu beyit K'de yok.

¹⁵⁶⁸ alınlu: alınlı Ö / gözlü: gözli: Ö / yüzlü: yüzli Ö

¹⁵⁶⁹ şuffe-i Süleymānī: şafha-ı Süleymānī Ö

¹⁵⁷⁰ Bu beyit S ve K'de yok.

¹⁵⁷¹ sütün-durur: sütün-dur Ö

¹⁵⁷² ehli gibi: ehli-y-idi: S

¹⁵⁷³ şa^ç mīnuñ: şa^ç mīnuñ S

¹⁵⁷⁴ bunlaruñ: buñlarıñ K / sīm-i sulřānī: sīm sulřān S

- S104b 2959. Şemsesi şems-i burc-ı izzet-idi
Düğmesi şeb-çerâğ-ı devlet-idi¹⁵⁷⁵
- Ö88a 2960. İki yüz dürc virdi cümlesi pür
La¹ ü yâkût-ı sürh ü mercândur¹⁵⁷⁶
2961. İki yüz tabla virdi pür-nāfe
İrişür büyü kıfdan kıfa
2962. Çün bu baır-i güher revān oldı
Şahn-ı şahrāya sāyebān oldı¹⁵⁷⁷
2963. Düzdiler ol nigāra taht-ı revān
Nice taht-ı revān baht-ı revān¹⁵⁷⁸
2964. Taşı zer-beft içi füsüs-kārī
La¹ ü elmās levh ü mismārī¹⁵⁷⁹
2965. Ferşi Bāğ-ı İrem gibi gülşen
Kubbesi cām-ı Cem gibi rüşen¹⁵⁸⁰
2966. Girdi bu naşş içine çün o nigār
Zühre çenginde çaldı naşş-ı nigār
2967. Oldı taht-ı revān baht-ı revān
Çün oturdı anuñ içinde bu cān¹⁵⁸¹
2968. Bād-pālar götürdiler anı
Bādı şan şuffe-i Süleymānī¹⁵⁸²
2969. Çün tutuğ oldı aña al vāle
Yile virdi qarārını lāle¹⁵⁸³
2970. Ol nigār üzre çün tutuldu tutuğ
Şan tutuğ oldı āfitāba ufuk¹⁵⁸⁴
2971. Bildiler sīnesinde dāğın anuñ
Lāleden itdiler tuvağın anuñ¹⁵⁸⁵

¹⁵⁷⁵ 2958-2959. beyitlerin ikinci dizeleri Ö'de yer değiştirilmiş daha sonra işaretleri yerleri gösterilmeye çalışılmıştır. / burc-ı izzet-idi: burc-ı izzetden Ö / şeb-çerāğ-ı devlet-idi: şeb-çerāğ-ı devletden Ö

¹⁵⁷⁶ pür: pürdür Ö / sürh: dürr K

¹⁵⁷⁷ sāye-bān: sārübān S, Ö / Bu beyit K'de yok.

¹⁵⁷⁸ düzdiler: düzdi Ö / taht-ı revān: taht-ı revān ki Ö

¹⁵⁷⁹ füsüs-kārī: püsüs-kārī Ö

¹⁵⁸⁰ İrem: erem K

¹⁵⁸¹ taht-ı revān baht-ı revān: taht-ı revāne o baht-ı revāne Ö / oturdı: olurdı Ö / anuñ: anıñ S, K

¹⁵⁸² bādı: bād K, Ö

¹⁵⁸³ "al" kelimesi S'de yok.

¹⁵⁸⁴ tutuğ: tutuğ Ö

2972. Ğarbdan çünki çıķdı ol Ğurşid
Rüz-i Ğaşrũñ nişānı oldu bedid¹⁵⁸⁶
- K103b 2973. At şuheyli nefir āvāzı
Toldı cümle mefāze her yazı¹⁵⁸⁷
- S105a 2974. Bir yañadan figān ü āh-ı vidā^c
Bir yaña söz ü sāz ü Ğavl ü semā^c 1588
2975. ŞuĞkasın açdı devlet-ile ^c alem
Yürüdi Ğaşmet-ile cümle Ğaşem¹⁵⁸⁹
2976. Ağalar sağ u şolda şevket-ile
Ğulları Ğollarında Ğuvvet-ile¹⁵⁹⁰
- Ö88b 2977. Ğalbde taht-ı ^c izzet üzre o cān
ŞevĞ-ile oldu sũ-yi Mışra revān¹⁵⁹¹
2978. Her ne yir kim yol oldu ol şaneme
Ta^c ne itdi tarāvet-i İreme
2979. Cānib-i Mışra eyledükce nazar
Uçmağ-ıla giderdi bulsa eger
2980. Ğılca Ğaldı bili gibi cānı
Ki Ğuçaydı miyān-ı cānānı¹⁵⁹²
2981. Şeb-i Ğamda seher umar cānı
Bulmağ ister murād-ı pinhānı¹⁵⁹³
2982. Ğāfil andan ki ol şeb-i yeldā
Niçe yıl olısar dem-i sevdā
2983. Zũlf-i dilber gibi dırāz olısar
Cevri ekşer vefāsı az olısar¹⁵⁹⁴
2984. Ğısmet olmasa dil bulur mı murād
Rāst esmez hemişe yilkene bād

¹⁵⁸⁵ anuñ: anıñ S / 2970 ve 2971. beyitler K'de yok.

¹⁵⁸⁶ Ğaşrũñ: Ğaşriñ S

¹⁵⁸⁷ mefāze her yazı: mefāz ü her yazı K, mefāze vü yazı Ö

¹⁵⁸⁸ yañadan: tarafda Ö

¹⁵⁸⁹ Ğaşmet-ile: Ğişmet-ile S, K / cümle Ğaşem: Ğayl ü Ğadem K

¹⁵⁹⁰ sağ ü: sağda Ö / Ğuvvet-ile: şevket-ile Ö

¹⁵⁹¹ Ğalbde: ĞalĞdı Ö

¹⁵⁹² bili: beli S

¹⁵⁹³ Bu beyit S'de yok.

¹⁵⁹⁴ dırāz: hezār Ö

ŞIFAT-I RŪZ-I BAĦĀR VE KİTFİR KUDŪM-I ZELİĦĀYA
MUṬṬALİ^ç OLDUĞI VE İSTİKBĀL-İ CUYŪŞ-ILA ŞAĦRĀ-YI
MIŞRA DERYĀ-YI CEYŞ ṬOLDUĞIDUR

2985. Şubĥ-dem çün ^ç azîz-i mısır-ı burûc
İtdi şahrâ-yı çarĥa şevĥ-ile güc
- K104a 2986. Kaṭ^ç iderdi menâzilin fi'l-ĥâl
Vaşl-ı yârin ider şan istikbâl
2987. Rûz-i nevrûz-idi meger o zemân
Pür-şafâ olmuş-ıdı mısır-ı cihân
- S105b 2988. Mest-i ^ç izzet ^ç azîz-i nerges-i bâğ
Başda zerrîn külâh ü elde ayağ
2989. Ṭutdı şâm ü seĥer nazâr bu işe
Gül Zeliĥâsı mışrına irişe
2990. Ancılayın ^ç azîz-i Mışır-ı ^ç Arab
Ṭolmuş-ıdı derûnı şevĥ ü şegâb
2991. Ki ^ç aceb ol şanem ne vaĥt irişe
^ç Aĥlum alup ne demde el virişe¹⁵⁹⁵
- Ö89a 2992. Nüş iderken bu şevĥ-ile câmı
Nâgehân irdi müjde peygâmı
2993. Bu ĥaber çün irişdi güşına
Āb-ı Kevşer ĥatıldı nüşına¹⁵⁹⁶
2994. Ṭâli^ç in gördi çün murâd üzre
Bindi esb-i murâda dâd üzre¹⁵⁹⁷
2995. Ṭoldı âvâze kişver-i Mışra
Ĥaber olundı leşker-i Mışra¹⁵⁹⁸
2996. Ol ĥadar cündi çıĥdı pür-zîver
Sâĥil-i Nîli ṭutdı ĥulzüm-i zer
2997. Her biri ṭurnaya biner balaban
Kimi şâhin şavaşda kimi ṭoğan

¹⁵⁹⁵ ^ç aĥlum: ^ç aĥlım K / ne vaĥt: ĥaçan K

¹⁵⁹⁶ bu ĥaber: her biri Ö

¹⁵⁹⁷ ṭâli^ç in gördi çün: gördi çün ṭâli^ç in Ö / esb-i murada dâd: esb-i murâd-ı dâd S, K

¹⁵⁹⁸ âvâze: âvâzi S, K

2998. Niçe biñ mäh-rū gulām u keniz
Her biri fitne-sāz ü mihr-engiz¹⁵⁹⁹
2999. Nice ğilmān ki her biri Rıdvān
Nice Rıdvān ki reşk-i hūr-ı cinān
3000. Luṭf-ıla gül nevā-y-ıla bülbül
Nağmesinden zemāna pür-ğulğul
- K104b 3001. Her kenizek perī-şıfat duhter
Çeng-ile zühre reng-ile gül-i ter
3002. Her biri perde içre dil-perdāz
Her birinüñ maḳāmı hevdec-i nāz¹⁶⁰⁰
- S106a 3003. Çenge çeng urdı Rūmī çengiler
Raḳşa girdi büt-i Firengiler
3004. Her biri ğonça gibi teng ḳabā
Ḥurdesi şive lu^c bı rūḥ-efzā¹⁶⁰¹
3005. ‘Ūda üstād gūşmāl itdi
Anı hem-derd-i ehl-i ḥāl itdi¹⁶⁰²
3006. Defden añlar bu ḳavli ‘ārif-i dōst
Dilde yek dōst sinede yek pōst¹⁶⁰³
3007. Ney nevāsı nevīd ‘uşşāḳa
Feraḥ āvāzı ṭoldı āfāḳa
3008. Eyle ṭoldı cihān yüzi şādī
Ḳalmadı ğuşşanuñ meger adı
- Ö89b 3009. Bunca fer ü şafā-y-ıla Ḳıṭfir
Ḳarşu çıḳdı bir iki fersaḥ yir
3010. Seyr iderken vişāl şevḳi-y-ile
Ṭarab u ‘iyş ü nüş zevḳi-y-ile
3011. Nāgehān itdi bir zemīne ḥurūc
Ne zemīn āsumān-ı zāt-ı burūc

¹⁵⁹⁹ “biñ” sözcüğü Ö’de yok.

¹⁶⁰⁰ birinüñ: biriniñ S / nāz: sāz S, K

¹⁶⁰¹ lu^c bı rūḥ-efzā: la^c l-i rūḥ-efzā Ö

¹⁶⁰² “hem” kelimesi Ö’de yok.

¹⁶⁰³ ‘ārif-i dōst: ‘ārif-i güneş S / yek: bir Ö

3012. Gördi ol mürğ-i zār-ı bāğ-ı cemāl
Nürdan kıbbe-y-ile māl-a-māl
3013. Gök çemen üzre aķ çatır gūyā
Yire indi nūcūmı-y-ıla semā¹⁶⁰⁴
3014. Bu nūcūm arasında māh-miṣāl
Kıbbe-i çetr-i bār-gāh-ı cemāl
3015. Günligi gün fezāsı hırmen-i māh
Havlisi çevresinde hayl-i sipāh¹⁶⁰⁵
- K105a 3016. Ne ‘aceb rāhat-içün ol aya
Gün-iken günligi virür sāye¹⁶⁰⁶
3017. Kulle ‘izzet sūtūnı baht-ı cihān
Mihı nuşret tınābı rişte-i cān¹⁶⁰⁷
- S106b 3018. Çünkü gördi bu bār-gāhı ‘azīz
Göge atdı revān külāhı ‘azīz¹⁶⁰⁸
3019. Toldı kalbi şafā dirahşından
İndi yüz rağbet-ile rağşından¹⁶⁰⁹
3020. Sū-yı dergāha hurrem ü handān
Hüsrevāne revāne oldı hemān
3021. Karşulayup ekābir-i dergāh
Didiler yarıcuñ ola Allāh
3022. ‘İzzet idüp ayağına düpdüz
Döşediler kaţife yirine yüz
3023. Her birine selām virdi ‘azīz
Oldı gevher-fişān ü şekker-rīz
3024. ‘Arz eyledi pişkeşlerini
Āsumān-ı bahā güneşlerini¹⁶¹⁰
3025. A‘ nī bir niçe yüz kenīz ü gulām
Cümlesi serv-i nāz ü gül-endām¹⁶¹¹

¹⁶⁰⁴ çatır: çadır Ö / nūcūmı-y-ıla semā: ki şan nūcūm-ı semā Ö

¹⁶⁰⁵ günligi: günlügi K / hayl-i sipāh: hayl ü sipāh K

¹⁶⁰⁶ virür: şalar Ö

¹⁶⁰⁷ Bu beyit K’de yok.

¹⁶⁰⁸ revān külāhı ‘azīz: tutdı külāhı tīz Ö

¹⁶⁰⁹ rağbet-ile: ‘izzet-ile Ö

¹⁶¹⁰ ‘arz: ‘arza K

¹⁶¹¹ gül-endām: sim-endām Ö

- Ö90a 3026. Țurfe Țurfe Țurayfî t̄az̄iler
Ol Țadar kim p̄ür oldı yazılar
3027. Reng-der-reng zeyn ü z̄iverler
Teng-ber-teng Mısr̄î Şekerler
- ZELİĖĖ Ė AZİZİ ŐİKĖF-I ĖAYMEDEN GÖRDÜGİDÜR
3028. T̄as-bāz-ı felek ne s̄āhirdür
Ėdemi aldamaȚda m̄āhirdür
3029. Gösterür b̄üsitān-ı ümmīdi
Ėāşılı berk ü b̄ār-ı nevmīdi
3030. Yoğ-iken var ider Ėayālātı
Cā-yı mümkinde Țor muĖālātı¹⁶¹²
- K105b 3031. Ol zemān kim Ė az̄iz-i Mısr̄-ı Ė Arab
İtdi dergāh öñinde Ė iyş ü Țarab¹⁶¹³
- S107a 3032. Gitdi Şabr-ı dili ZeliĖānuñ
Yüzüni görmek istedi anuñ¹⁶¹⁴
3033. Mümkin olsa teferrüc-i d̄idār
Mümteniğ olur ehl-i ŐevĖe Țarār
3034. Teşne-leb Şuya irse Şabr ide mi
Tāb-ı Şabr-ıla cāna cebr ide mi
3035. MuȚtarib gördi dāye Țün anı
Derde d̄üşdi ki bula dermānı
3036. Gördi Ėamdan dilinde s̄üzen var
Ėaymeyi deldi Țeşm-i s̄üzen-vār
3037. Fürceye geldi ol Şeh-i Ėübān
Eyleye t̄ā teferrüc-i cānān¹⁶¹⁵
3038. Țün ZeliĖā Ė az̄ize itdi niĖāh
Dil-i Ėam-d̄idesinden eyledi āh¹⁶¹⁶

¹⁶¹² Yoğ-iken: yoğ iken Ö

¹⁶¹³ kim: ki S

¹⁶¹⁴ Şabr-ı dili ZeliĖānuñ: Şabrı dil-i ZeliĖānuñ K / anuñ: anıñ S

¹⁶¹⁵ Bu beyit S ve K'de yok

¹⁶¹⁶ Țün ZeliĖā Ė az̄ize: Yüzine Țün az̄izüñ Ö

3039. K'iy dirīgā ne müşkil oldı işüm
Div oldı melek umarken işüm
3040. Bu degül ol şanem ki ben gördüm
‘Işkına cān-ıla gönül virdüm¹⁶¹⁷
3041. Bu degül ol ki ‘aqlum aldı benüm
Eridi hasretinde cān u tenüm¹⁶¹⁸
- Ö90b 3042. Bu degül ol ki bildürüp özünü
‘Aqlumuñ rüşen itdi yıldızını¹⁶¹⁹
3043. Bunı kim düşde göre hayra yora
Şüretin kim hayāline getüre
3044. Hayf kim bunca derd-i ser çekdüm
Sa‘y tohmın kuru yire ekdüm
3045. İy dirīgā yile virüp nāmūs
Toprağa saçdı yüz şuyın Taymūs¹⁶²⁰
3046. Rüz-i bahtum siyāh oldı dirīg
Dün ü gün işüm āh oldı dirīg¹⁶²¹
3047. Gül umardum naşībüm oldı diken
Tohm-ı mihr ekdüm-idi bitdi miñen¹⁶²²
- S107b 3048. Genc-içün çekdüm anca renc ü belā
Āhir oldı naşībüm ejderhā¹⁶²³
- K106a 3049. Zāğı ben sāye-i hümā şandum
Dāğı dil derdine devā şandum
3050. Benem ol teşne cānı pür-teb ü tāb
Āb-içün hāli her tarafda şitāb¹⁶²⁴
3051. Lebi üzre dili çerāğ gibi
Yanar odlara cānı yağ gibi¹⁶²⁵

¹⁶¹⁷ degül: degil S, K

¹⁶¹⁸ degül: degil S, K / tenüm: benim K

¹⁶¹⁹ degül: degil S / Bu beyit K’de yok.

¹⁶²⁰ Bu beyit K’de yok.

¹⁶²¹ bahtum: bahtım Ö / “dirīg” kelimesi S’de yok.

¹⁶²² umardum: umarken Ö

¹⁶²³ genc-içün: genc için Ö / renc ü belā: derd ü belā Ö

¹⁶²⁴ āb-içün: āb için Ö

¹⁶²⁵ “gibi” kelimesi S’de yok.

3052. Kalmış-iken ırakdan āb görür
Sa^ç y ider aña haste cānı sürür¹⁶²⁶
3053. Sürçe düşe olur çün aña yakın
Görür anı serāb-ı mış miskīn
3054. Benem ol haste kim za^ç īf ü ^ç alīl
Teni şāhib-firāş bir niçe yıl¹⁶²⁷
3055. Ehli bīzār olur cemālinden
İncinüp zahmeti melālinden¹⁶²⁸
3056. Ğam yağar nāle-i hazīninden
Uyılmaz koñşılar enīninden
3057. Çeker-iken bu resme renc-i ğarīb
İşidür bir tarafda derde tabīb¹⁶²⁹
3058. Akrībā raħm idüp o bīmāra
İledürler o yire timāra
- Ö91a 3059. İster-iken tabīb-i dermānı
Tuş gelür cān alıcıya cānı¹⁶³⁰
3060. Benem ol nā-tüvān ki seyle gider
Nāgehān berg-i ^ç ömri yile gider
3061. Göçer iqlīm-i mevte bār-ıla
Āfet üstürleri kaṭār-ıla¹⁶³¹
3062. ^ç Aqlımı almış-iken ol āfāt
Görür āsān tarafda bīḥ-i necāt
- S108a 3063. El şunup aña yapışur def^ç ī
Görür anı ki bir yavuz ef^ç ī
- K106b 3064. Yoğ cihānda benüm gibi bī-dil
Bī-ber ü bī-nevā vü bī-ḥāşıl¹⁶³²
3065. Ser elümde elüm serümde müdām
Yil gibi pür-hevā vü bī-ārām¹⁶³³

¹⁶²⁶ ırakdan: ırakda Ö / āb: anı Ö / ider: idüp Ö / sürür: sürinür K

¹⁶²⁷ bir: olur Ö

¹⁶²⁸ İncinüp: İncünüp K

¹⁶²⁹ renc-i ğarīb: renc ü ğarīb Ö /

¹⁶³⁰ tabīb-i dermānı: tabībdür dermānı Ö

¹⁶³¹ göçer: geçer S, K

¹⁶³² benüm: benim S, K

¹⁶³³ elümde elüm: elimde elim K

3066. Varlığum seyl-i hayret almışdur
Neye şunsam elüme gelmişdür¹⁶³⁴
3067. Tañruñ-içün beni esirge felek
Cevr-i devrũnden it dilümi dilek¹⁶³⁵
3068. Virmesün hãra gül gibi etegüm
Olmasun har naşibi sîb-eñegüm¹⁶³⁶
3069. Elüme virmedi çün ol yãri
Elüm ağıyãra virmesün Bãri¹⁶³⁷
3070. Mühr-i ‘ahd urdı kufıl-ı gencüme yãr
Mãr itme kilidini zinhãr
3071. Kılur-iken bu bî-dili pür-tãb
Zãr-ıla çarh-ı bî-vefãya hıtab¹⁶³⁸
3072. Hãtif-i ğaybdan nidã geldi
Ne nidã derdine devã geldi
3073. K’iy Zelihã firãka şabr eyle
Ağlama iştiyãka şabr eyle¹⁶³⁹
3074. Bu degül gerçi ol ‘azîz-i cemãl
Budur ammã kilid-i bãb-ı vişãl¹⁶⁴⁰
3075. Sevse dil dilberũñ şemãyilini
Sever anuñ kamu vesãyilini¹⁶⁴¹
- Ö91b 3076. Nazaruñdan bu şahşı eyleme red
Mağşad olur vesãle-i mağşad
3077. Yok kilidinde anca kuvvet ü fer
Ki bula feth-i mühr-i kufıla zafer¹⁶⁴²
- S108b 3078. İtdi taqđir anuñ kilidini mũm
Mũm germ olıcağ işi ma‘lũm¹⁶⁴³

¹⁶³⁴ varlığum: varlığım K

¹⁶³⁵ Tañruñ-içün: Tañrıñ-içün S, K / devrũnden: devriñden S, devrũnde Ö,

¹⁶³⁶ etegüm: etegim S, K / eñegüm: eñegim S

¹⁶³⁷ virmedi: virmedũñ K / elüm: elim K / virmesün: virmegil K

¹⁶³⁸ bî-dili pür-tãb: bî-dil ü pür-tãb K, Ö

¹⁶³⁹ şabr: cebr S

¹⁶⁴⁰ degül: degil S, K

¹⁶⁴¹ dilberũñ: dilberiñ S / vesãyilini: vesã’yilini Ö

¹⁶⁴² mühr-i kufıla: mühre kufıla Ö

¹⁶⁴³ anuñ: anıñ S, K

- K107a 3079. Kõnmadı gen demürde ol cevher
Dele elmâsı tîz olup gevher¹⁶⁴⁴
3080. Yaş diken sūzen işin işleyimez
Çöp-i nerm āhen işin işleyimez
3081. Çün Zeliḫā anuñ işitdi sözin
Urdı rû-yi zemîne şükr yüzün¹⁶⁴⁵
3082. Yudı ‘ ahd ābı-y-ıla ol demden
Dehenin nāleden gözin nemden
3083. Gerçi ğam ney gibi delerdi dilin
Şabra merdāne bağlamışdı bilin
3084. Gözedüp çeşm-i intizār-ıla rāh
Ki kaçan ire devlet-i nāġāh¹⁶⁴⁶

KİTİFİR ‘ ARŪS-I DİL-ĀRĀYI YA‘ NĪ ZELİḤĀYI MIŞRA
GETÜRŪP EHL-İ MIŞR İSTİKBĀL İDŪP ‘ İMĀRİ ‘ ARŪSA
DEST-İ İ‘ ZĀZ-ILA CEVĀHİR NİŞĀR İTDŪKLERİDŪR

3085. Bir seher kim ‘ Azîz-i Mısr-ı berîn
Oldı bu Maġribî ‘ arūsa qarîn¹⁶⁴⁷
3086. Düşdi şevkine buldı çün anı
Eyledi anuñ-ıla seyrānı¹⁶⁴⁸
3087. Göçdi ḫalvet sarāyına Kıtıfır
Ta nişān-ı murāda irġüre tîr
3088. Bilmez anı ki tîr-i çarḫ-ı zālŪm
Ol hedefden kıılır anı maḫrŪm
3089. ‘ Azm-i seyr eyledi çün ol mehtāb
‘ Āmir oldı ‘ imārı ḫayme ḫarāb
3090. Çün revān oldı şād-ı şimşādı
Koydı toprak başına ol vādî¹⁶⁴⁹

¹⁶⁴⁴ kõnmadı gen: kõnmaz-iken Ö / cevher: gevher K

¹⁶⁴⁵ anuñ: anıñ Ö

¹⁶⁴⁶ rāh: āh Ö

¹⁶⁴⁷ Maġribî: ḫāver Ö

¹⁶⁴⁸ Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁶⁴⁹ ol: her S

- S109a 3091. Mevc-i ʿ asker ſu resme itdi ħurūc
Yir ġubār olup evce itdi ʿ urūc¹⁶⁵⁰
- K107b 3092. Ādemī bahri mevc-ender-mevc
Ṭutdı eṭrāfi fevc-ender-fevc¹⁶⁵¹
- Ö92a 3093. Götürür her hümāyı bir balaban
A ʿ nī her dilberi bir esb-i revān
3094. Çün revān oldı bunca esb ü ſütür
Oldı ſaġrā hilāl ü bedr-ile pür
3095. Yire zaġm urduġınca na ʿ l-ile raġſ
Keff-i üſtür olurdı merhem-baġſ
3096. Cümle leſker ħurūſ u cūſ-ıla
Her biri bir ſafā vü nūſ-ıla¹⁶⁵²
3097. Mest āhūlar ergavānī iġer
Esb üzre deveṭabanı iġer
3098. Gül gibi her birisi pür-revnaġ
Ditrer üstine lāle-gün yapraġ¹⁶⁵³
3099. ſāhlar mest cām-ı Cemlerden
Ṭoldı yir ʿ ālemi ʿ alemlerden¹⁶⁵⁴
3100. Ṭoldı eṭrāfa tabl üni gibi ħayl
Oldı āheng ſūr-nāya ſuheyl
3101. Sinc çalardı zencī çākerler
Kūs dögerdi Rūsī mihterler¹⁶⁵⁵
3102. Hevdec-i nāz iġinde bānūlar
Cümle zühre-cebīn meh-rūlar¹⁶⁵⁶
3103. Ortaya aldılar Zelīġāyı
ſanki seyyāre-i felek ayı
3104. Gül yüzi üzre lāle gibi duvaġ
Elde peymāne dilde dāġ-ı firāġ¹⁶⁵⁷

¹⁶⁵⁰ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁶⁵¹ 3090 ile 3092. beyitler Ö'de yer deġiſtirmiſtir.

¹⁶⁵² bir: pür Ö

¹⁶⁵³ yapraġ: bayraġ K / Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁶⁵⁴ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁶⁵⁵ sinc: çeng Ö

¹⁶⁵⁶ iġinde: iġre Ö

¹⁶⁵⁷ duvāġ: ṭuvāġ Ö

3105. Tutuğı ʿ aksi-y-ile rŭ-yi zemĭn
Oldı pĭrŭze reng-iken laʿ lĭn¹⁶⁵⁸
- S109b 3106. ün bu ʿ iyş ü şafâ vŭ zĭnet-ile
İrdi ol mâh sâhil-i Nĭle
- K108a 3107. Cümle Mışr ehli anda ĥâzır-ıdı
Ol mehŭñ mağdemine nâzır-ıdı¹⁶⁵⁹
3108. Elde laʿ lĭn şabağ şutardı her er
Řabađıñ gŭl gibi kimi pŭr-zer¹⁶⁶⁰
3109. Kimi pŭr-lŭ ʾlŭ ʾ-y-idi şan lâle
Oldı vağt-i seşerde pŭr-jâle
3110. Kimisinŭñ fezâsı řolu direm
Gŭyiyâ pŭr-řŭkŭfe şaşn-ı İrem
3111. Kimi pŭr-laʿ l cām-ı Cem gibi
Pŭr-gŭher baʿ zı řaʿ r-ı yem gibi¹⁶⁶¹
- Ö92b 3112. Kimi pŭr-şeb-çerâğ şanki felek
Geldi çŭn kerr ü ferr-ile o melek¹⁶⁶²
3113. ʿ Ālemŭñ ʿ ömri ĥâşılın ne ki var
Eyler-ıdı ʿ imârı üzre nişâr¹⁶⁶³
3114. Eyle şaçdı cevâhirin aña il
Řulzŭm-i gevher oldı sâhil-i Nĭl
3115. Laʿ l-i naʿ l seng-ile âhen âhen
Raşlar ayağı dirâşşân-efgen¹⁶⁶⁴
3116. Üştür izi çemende pŭr-cevher
Şanki pĭrŭzeden şabağda gŭher¹⁶⁶⁵
3117. Leb-i Nĭli geçince ol dilber
Şaçdı deryâ-yı âdem aña gŭher

¹⁶⁵⁸ tutuğı: tutuğı Ö / reng-iken: rengĭn Ö

¹⁶⁵⁹ Mışr ehli: Mıřrĭler Ö / mehŭñ: mehiñ S

¹⁶⁶⁰ gŭl gibi kimi: şanki gŭl gibi Ö

¹⁶⁶¹ Bu beyit K'de yok.

¹⁶⁶² kerr ü ferr-ile: ferr ü kerr-ile S, Ö

¹⁶⁶³ eyler-ıdı: eylediler Ö

¹⁶⁶⁴ Bu beyit S ve K'de yok.

¹⁶⁶⁵ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

3118. Ol kadar düşdi Nīle sīm-ile zer
Pūlını aqça itdi mähiler¹⁶⁶⁶
3119. Yüzi bir pūla degmeyen mähī
Aşdı gūşına gevher-i şāhī¹⁶⁶⁷
3120. Şeb-çerāğ oldı cümle çeşm-i neheng
Pür-güher oldı Nīl-i reng-ā-reng¹⁶⁶⁸
3121. Bunca izzet aziz izzetine
Oldı varınca kaşr-ı devletine
- S110a 3122. Bir sarāya iletdiler anı
Arşı fağfūrī ferşi kāşānī¹⁶⁶⁹
3123. Kubbesi çarḥ ü tākı kavı-ı kuzah
Şuffesi pür-şafā vü dārı feraḥ¹⁶⁷⁰
3124. Mihr-ile meh o kubbeye iki ḥişt
Mā-ḥaşal yiryüzinde heşt-behişt
- K108b 3125. Tahta yirine cem idüp bahtı
Anda düzmişler-idi bir tahtı¹⁶⁷¹
3126. Zārı zer perde-dārı la l ü güher
Pāyesi māye-i saadet-i ser¹⁶⁷²
3127. Çün Zeliḥāya menzil oldı bu taht
Eylediler duā-yı devlet-i baht
3128. Gerçi çıktı zer üzre ol gevher
Āteş-idi velī aña ol zer¹⁶⁷³
3129. Kodılar farkına muraşsa tac
Kıymeti ışık-ı cāndan alduğı bāc
- Ö93a 3130. Likin ol efser-i girān-gevher
Oldı farkında şanki küh u kemer¹⁶⁷⁴

¹⁶⁶⁶ Pūlını: Pūlını S

¹⁶⁶⁷ aşdı gūşına: gūşına aşdı Ö

¹⁶⁶⁸ Bu beyit K'de yok.

¹⁶⁶⁹ iletdiler anı: iletdiler çün anı Ö

¹⁶⁷⁰ dārı: fezāsi Ö

¹⁶⁷¹ bir: ḥōş S

¹⁶⁷² Zārı zer perde-dārı: perde-i akl vardı Ö / ser: sipihr Ö

¹⁶⁷³ Gerçi çıktı zer: çıktı taht-ı zer Ö / velī aña: aña velī Ö

¹⁶⁷⁴ küh u kemer :küh-ı kemer S / likin: leykin K

3131. Dem-be-dem k'üstine direm yağdı
Aña bārān-ı derd ü ğam yağdı
3132. Ol güher kim iderdi hūr aña reşk
Oldı çeşmine māye-i dürr-i eşk
3133. 'Işk-ıla varlığın viren yāre
Cān dağı olsa bakmaz aġyāra
3134. 'Āşıkuñ meyli mi olur tāca
Çün virüpdür serini tārāca
3135. Çeşmi anuñ ki ola gevher-bār
Görinür mi 'aceb gözine nişār¹⁶⁷⁵

ZELİHĀ FÜRĶAT-İ YŪSUFDA 'ÖMR GEÇÜRDÜĖİ VE RĀH-I
MAĶŞŪDA DĪDE-İ ŪMĪD TŪTDUĖIDUR

- S110b 3136. Dil ki nüş ide şerbet-i yāri
Şekker olursa almaz aġyāri
3137. Şem' a yaġar perini pervāne
Uçmaz olursa şems-i tābāna¹⁶⁷⁶
3138. Bū-yı gülden urur demi bülbül
Dāmdur aña nükhet-i sünbül¹⁶⁷⁷
- K109a 3139. Günden alur çü ferri nīlüfer
Ķalbin itmez güşāde nūr-ı kamer
3140. Teşne cānuñ şafāsı şerbet ü āb
Tābını def' ider mi şekker-i nāb¹⁶⁷⁸
3141. Cümle esbābı baht ü pīrāye
Ĥāşıl olmuş-ıdı Zeliḫāya
3142. Bunca dārāt ü 'izzet-ile 'aziz
Āsitānında ḫul ḫatında keniz
3143. Ol zemāndan ki vaşlına irdi
Aña yüz cān-ıla gönül virdi¹⁶⁷⁹

¹⁶⁷⁵ anuñ: anıñ S, K

¹⁶⁷⁶ şems-i tābāna: māh-ı tābāna K

¹⁶⁷⁷ nükhet: nikhet S, K

¹⁶⁷⁸ tābını def' : táb hiç Ö

¹⁶⁷⁹ zemāndan: zemānda Ö

3144. Bir nazār görmese eger yüzünü
Ĝuşşadan öldürürdi kendüzünü¹⁶⁸⁰
3145. Gerçi kim sevmiş-idi anı temām
İlla bulmuş degüldi vuşlat-ı tām¹⁶⁸¹
- Ö93b 3146. Belki ‘innet vuşüle māni‘ -idi
Zevk-i būs ü kenāra kāni‘ -idi
3147. Gerçi çekdi ‘azīz mihr-ile renc
Mühr-ile ƣaldı ‘āķibet ol genc¹⁶⁸²
3148. Alamadı ‘azīz burcın anuñ
‘Āķibet Yūsuf açdı dürcin anuñ¹⁶⁸³
3149. Devr idelden cihānda ƣarĥ-ı felek
Kime yimek bititdi kime emek
RİVĀYET¹⁶⁸⁴
- S111a 3150. Bir rivāyet budur ki çün Ķıtfır
Vaşlına anuñ olsa dāmen-gır¹⁶⁸⁵
3151. Bir perī şüret-i Zelīhāda
Def‘ i hāzır olurdu arada
3152. Bu melek şanup ol perīyi ‘azīz
Olur-ıdı anuñla zevk-āmīz¹⁶⁸⁶
3153. Zāhir oldur bu ƣavl-i şādıƣdur
‘Ahd-i mezkūra hem muvāfiƣdur¹⁶⁸⁷
3154. Niçe bānū-yı hūr-ı pīrāye
Hem-nişin oldılar Zelīhāya
- K109b 3155. Cümle ol serv-i nāza hem-serler
Nāz-ıla ni‘ met ehli serverler
3156. Pāk dāmenleri ferişte gibi
Tenleri nūr-ıla sirişte gibi

¹⁶⁸⁰ kendüzünü: kendüzini K

¹⁶⁸¹ degüldi: degildi K

¹⁶⁸² mühr-ile: mihr-ile Ö

¹⁶⁸³ alamadı: alımadı Ö / ‘azīz: ‘azīz çü Ö / “anuñ” kelimesi S’de yok.

¹⁶⁸⁴ Başlık kısmı K’de yok.

¹⁶⁸⁵ anuñ: anıñ K / anuñ olsa: olsa anuñ Ö

¹⁶⁸⁶ anuñla:anıñla S, K

¹⁶⁸⁷ Bu beyit K’de yok.

3157. Gül gibi anlar-ıla gülşende
Dili pür-dem dehānı pür-ħande
3158. Zāhirā ħāli güft ü gūy u şinev
Dili dilber ħatında derde girev
3159. Şūreti gerçi dām-ı keşretde
İlla ma' nāsı ' ayn-i vaħdetde¹⁶⁸⁸
3160. Yitüren kendüzin muħabbedden
Keşreti farħ ider mi vaħdetden¹⁶⁸⁹
- Ö94a 3161. Cismi dāyim ħarīħ-i ' izzet ü nāz
Cāmı her dem ħarīħ-i āteş-i rāz¹⁶⁹⁰
3162. Reng-i tāvūsı n'eylesün bülbül
Cānına ħünki hem-dem olmaya gül
3163. Şubħ-gehden olınca ' ālem-i şeb
Ĥāli-y-idi bu resme ' iyş ü tarab
3164. Ĥün şeb aşaydı perde-i müşgīn
Müşg gibi olurdu perde-nişīn¹⁶⁹¹
3165. Mā-ħazar eyleyüp ciger-ħūnın
Pür idüp cām-ı çeşm-i gül-gūnın¹⁶⁹²
- S111b 3166. Şadr-ı dilde ħayāl-i cānānı
Şubħ olınca olurdu miħmānı
3167. Terk-i ħānūn-ı ' ahd idüp ħü rübāb
Nāle-y-ile ħılurdu aña ħiṭāb¹⁶⁹³
3168. K'iy vaṭandan beni ħarīb ħılan
Gül-iken ħaste ' andelīb ħılan
3169. Beni oħ gibi eyleyen pür-tāb
Zāhir idüp nişāne-i nā-yāb¹⁶⁹⁴
- K110a 3170. Oldum āvāre-i kemān-ı gümān
Yil gibi bulmazam ħarār ü nişān

¹⁶⁸⁸ Şūreti: Şūretā Ö / ma' nāsı: ma' nāda Ö

¹⁶⁸⁹ kendüzin: kendüsini Ö / muħabbedden: miħnetden Ö / Bu beyit S'de yok.

¹⁶⁹⁰ dāyim: dā'im Ö

¹⁶⁹¹ ħün: ħünki Ö

¹⁶⁹² cām-ı çeşm-i gül-gūnın: cām-ı çeşmi gül-gūnın S

¹⁶⁹³ aña: yāre Ö

¹⁶⁹⁴ pür-tāb: pertāb K

3171. Dir-idüñ baña iy dil-ārāmum
Māh-ı Mışram ʿazizdür nāmum¹⁶⁹⁵
3172. Mışra anuñ-içün ğarīb oldum
Ne ğarīb ol ki bî-naşib oldum
3173. Meger ol Mışr olan cenān-ı mış
Mışr-ı dilde ʿaziz cān-ı mış¹⁶⁹⁶
3174. Virmeseydi yaqın hātif-i ğayb
Qalur-ıdum bu şübhedde lā-reyb¹⁶⁹⁷
3175. Bu yaqın-ile zindedür cānum
Umaram bir gün ire dermānum
3176. Gerçi var vaşluña dilümde yaqın
Bilmen ammā iraq mıdur ya yaqın¹⁶⁹⁸
3177. Gözlerüm ḥasretüñde tār oldı
Şeş cihet gözlemekde çār oldı¹⁶⁹⁹
- Ö94b 3178. Vaqtidür gün yüzüñle ḥurrem olam
Gökde istedüğümi yirde bulam
3179. Tāb-ı ḥüsnüñ tülü ʿide nā-gāh
Varlıgum zerresini ide tebāh¹⁷⁰⁰
3180. Şevk-i vaşla ire dil ü cānum
Gele cānum yirine cānānum¹⁷⁰¹
3181. Yoğ idüp eyle vāşıl ide beni
Yoqluğumdan da ğāfil ide beni¹⁷⁰²
- S112a 3182. Baña ol dem irer dem-i bākī
Ki beni bî-ḥöd ide ol sākī
3183. Saña varlık ḥicāb-ısa iy dōst
Oda yansun bu cān nedür ten ü pōst¹⁷⁰³

¹⁶⁹⁵ dir-idüñ: dir-idiñ S,

¹⁶⁹⁶ cenān-ı mış: cān-ı mış Ö

¹⁶⁹⁷ yaqın: yaqini Ö

¹⁶⁹⁸ vaşluña dilümde: vaşluña dilimde K

¹⁶⁹⁹ ḥasretüñde: ḥasretiñde S, K / “oldı” kelimesi S’de yok

¹⁷⁰⁰ varlıgum: varlıgım S, K

¹⁷⁰¹ ire: yine Ö / Bu beyit K’de yok.

¹⁷⁰² “ide” kelimesi Ö’de yok / ide: eyleye Ö / Yoqluğumdan: Yoqluğunda Ö / Bu beyit S’de yok.

¹⁷⁰³ yansun: yansın Ö

3184. aldı gnlm-ile gzm sende
Seni bilmen aan bulam bende¹⁷⁰⁴
3185. T seer em[ ] -ve yanup nre
Od aardı zebn-ıla yre¹⁷⁰⁵
3186. Esmeye balasa seerde nesm
Dir-idi iy ayt-ı [ ] am-i remm
3187. Nkhetnden irimese dem-i gl
Gna-ve an tlar dil-i blbl¹⁷⁰⁶
- K110b 3188. B-yı lufun emende gna-gy
Nefetun bedende rh-efzy
3189. Eern [ ] aıun afsıdur
abern dst merabsıdur
3190. [ ] Aıun dilberine nmesisin
Mjde peygmınun ammesisin¹⁷⁰⁷
3191. Yo cihnda benm gibi gm-nk
Benden i[ ] rz idesin k¹⁷⁰⁸
3192. Yri bulmada bana yr olsan
Ga vatinde gm-gsr olsan¹⁷⁰⁹
3193. Olmaya yiryzinde menzil-gh
Ki yolun ana uramaz geh gh¹⁷¹⁰
3194. Dilerem ol nigrı cst idesin
Luf idp sa[ ] yunı drst idesin
- 95a 3195. B-ur ara cmle eyvnı
Bulasın yed ola sultnı
3196. Cmle ehrun ehirini gresin
Her diyrun emirini gresin¹⁷¹¹

¹⁷⁰⁴ gnlm-ile gzm: gnlm  gzm  / Bu beyit K'de yok

¹⁷⁰⁵ aardı: aar  / zebn-ıla: zbn-ıla S, K / yra: Seyyre 

¹⁷⁰⁶ Bu beyit S ve K'de yok.

¹⁷⁰⁷ [ ] aıun: [ ] aıın S, K / nmesisin: nmesidr  / peygmınun: peygmınun S / ammesisin: ammesidr 

¹⁷⁰⁸ benm: benim K

¹⁷⁰⁹ "olsan" kelimesi S'de yok.

¹⁷¹⁰ geh gh: n-gh S

¹⁷¹¹ ehrun: ehrin S

3197. Arayup her diyârı dürişesin
 Kapu yapılsa bâcadan düşesin
- S112b 3198. Güzêr it cümle bâğa her cūya
 Nazar it bâğ içinde her suya
3199. Şâyed eylerken ol tek ü pūyı
 Bulasın ol nihâl-i dil-cūyı
3200. Huten âhūlarını çün göresin
 Her birine gâzâlumu şorasın¹⁷¹²
3201. Yoluñ olsa nigâr-hâne-i Çin
 Şormadın ol nigârı geçme şaķın¹⁷¹³
3202. Kūh u hāmūna eyleseñ güzêri
 Gelse nā-gāh önūñe kebg-i derī
- K111a 3203. Aña ol şāhbāzı yād idesin
 Göñlümi şâyed ola şād idesin¹⁷¹⁴
3204. Hem-rehūñ olsa kārṽān-ı revān
 Olsa sālārı server-i hūbān¹⁷¹⁵
3205. Getür ol dilberi bu araya
 Bakayın ol ruḥ-ı dil-ārāya
3206. Şâyed ola benüm dil-ārāmum
 Gıtmedin cān göre dil ārāmum
3207. Rūşen olunca şīşe-i aḥmer
 Hem-demi olur-ıdı bād-ı seḥer
3208. Rūşen itmege bezmi tābıyla
 Bile toğardı āfītābıyla¹⁷¹⁶
3209. Cem^c olup meclisine aşḥābı
 Ğneb ābın içerdi Ğunnābı¹⁷¹⁷
3210. Sākin itmege sīne tābını
 Bādenūñ nūş iderdi nābını¹⁷¹⁸

¹⁷¹² Bu beyit S'de yok.

¹⁷¹³ şaķın: şaķın K / Bu beyit S'de yok.

¹⁷¹⁴ “idesin” kelimesi S'de yok.

¹⁷¹⁵ kārṽān-ı revān: kārūvān-ı revān S, K / sālārı: sālār Ö

¹⁷¹⁶ Bu beyit S ve K'de yok.

¹⁷¹⁷ Bu beyit K'de yok

¹⁷¹⁸ Bu beyit K'de yok

3211. Gice gündüz bu tavır-ıdı hâli
Âh-ıla geçdi mäh-iken sâli¹⁷¹⁹
- Ö95b 3212. Demidür Hamdî merd-i dānāya
Yūsufi göstere Zeliḫāya
3213. Cānı eyler hevā-yı nefis tebāh
Eylemezse gönül yüzine nigāh
- MĀH-I KEN‘ĀN ‘ALEYHİ’S-SELĀM ‘ARŹ-GĀH-I CEMĀLDE
CEMĀLİN ‘ARŹ İDŪP VE MİHR-İ MAĠRİB AÑA MUŖĀBİL
OLUP PŪR-TĀB-I CĀM MA‘RİFETİYLE MEST Ü ḤARĀB
OLDUĞIDUR¹⁷²⁰
- S113a 3214. Söyle iy mürġ-i ravza-i melekūt
Cāna kuvvet virür sözüñ dile kūt
3215. Okı efsāne-y-ile efsūnı
Güş iden tā ki ola meftūnı
3216. Söyle efsāne-yi tecelliden
Eyle ‘aşıklara teselliden
3217. Yūsufuñ ‘arz eyle bāzāra
Tā baġa müşterisi dīdāra¹⁷²¹
3218. Çün yine Yūsuf-ı cihān-ārā
İtdi mısr-ı cihāna ‘arz-ı bahā
- K111b 3219. Geydi çün zer-nigār cāmesini
Çapdı māhuñ felek ‘imāmesini¹⁷²²
3220. Şubḫ-dem eyle fer virildi aña
Müşteri görüp anı ħaldı taña
3221. Ķubbe-i lāciverdīden dīdār
‘Arz idüp şaldı ‘āleme envār
3222. Şubḫ-gehden o ‘arz-gāh-ı cemāl
Ehl-i şevġ-ile oldı māl-ā-māl
3223. Her biri bir tarafda tutdı ħarār
Muntazırlar ki görine dīdār

¹⁷¹⁹ Āh-ıla: Āh ilen Ö / mäh-iken: mäh-ıla Ö

¹⁷²⁰ mäh-ı ken‘ān ‘aleyhi’s-selām: mäh-ı ken‘ānī Ö

¹⁷²¹ tā: ki S, K / Bu beyit Ö’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁷²² māhuñ: māhıñ K / māhuñ felek: mäh-ı felek S

3224. Görmeg-içün cemālini anuñ
Şevki bî-ḥadd-idi Zelihānuñ¹⁷²³
3225. Vaşla ümmīdi çün dürüst-idi
Cüst ü cüy eylemekde cüst-idi¹⁷²⁴
3226. Kanda işitse bir dil-ārāmı
Görmese olmaz-ıdı ārāmı¹⁷²⁵
3227. Yūsufuñ vaşfin işidüp ilden
Ṭalib-idi cemāline dilden¹⁷²⁶
3228. Medḥini her ne dem ki diñler-idi
Segriyüp çeşmi gūşı çıñlar-ıdı¹⁷²⁷
- S113b, Ö96a 3229. Dilde artardı şevk-ile şegabı
Bilmez-idi veli nedür sebebi
3230. Ṭurdı şevk-ile şubḥ-dem o nigār
İtdi ‘azm-i teferrüc-i dīdār
3231. Bindi gül-gün üzre ol şirīn
Ḥüsrev-i ḥüsni göre gitdi hemīn¹⁷²⁸
3232. Varup ol manzar üzre tutdı karar
Muntazır oldı görmege dīdār
3233. Hem-demi ḥaş dāye-y-idi hemān
Aña maḥfi degüldi rāz-ı nihān¹⁷²⁹
- K112a 3234. Mālike bir kimesne şaldı ‘azīz
Didi ‘arz itsün ol gulāmını tiz
3235. Şahn-ı meydāna il dirildiler
Görmege intizār kıldılar¹⁷³⁰
3236. Mālik irişdi Yūsufuñ katına
Ḥālını ‘arz kıldı ḥidmetine¹⁷³¹

¹⁷²³ Görmeg-içün: Görmek için Ö

¹⁷²⁴ cüy: cū K / cüst-idi: cüst idi Ö

¹⁷²⁵ Bu beyit Ö’de yok.

¹⁷²⁶ Yūsufuñ: Yūsufiñ S, K / işidüp: işiden Ö

¹⁷²⁷ her ne dem: dāyimā Ö

¹⁷²⁸ gül-gün: gül-gümü Ö

¹⁷²⁹ degüldi: degildi K

¹⁷³⁰ dirildiler: vardılar Ö

¹⁷³¹ ‘arz kıldı: ‘arza kıldı K / ḥidmetine: ḥizmetine K, şöḥbetine Ö,

3237. Didi kim cümle Mıṣruñ a^ç yānı
Ḥ^ıācesi belki mīr ü sulṭānı¹⁷³²
3238. Şimdi meydān-ı ^ç arzā irmişler
Baña ādem şalup kığırılmışlar¹⁷³³
3239. Dilerem ^ç arz idem bahāñı senüñ
Şāyed ola bulam bahāñı senüñ
3240. Şāyed ola ğulām-ı şāh olasın
Buñ deminde baña penāh olasın¹⁷³⁴
3241. Şāyed ola ki devlete iresin
Mīhr-i Mıṣr içre ^ç izzete iresin¹⁷³⁵
3242. Bende olmaz senüñ gibi bende
Yaraşur saña bende olam ben de
3243. Seni ol dem ki baña iy maḥbūb
Şatdı ebnā-yı ḥazret-i Ya^ç kūb
- S114a 3244. Almış-ıdum ticāret itmeg-içün
Şemenüñi bizā^ç et itmeg-içün
3245. Yūsuf işitdi çün anuñ sözini
Eşk-i ḥasret pūr eyledi gözini¹⁷³⁶
3246. Didi iy ḥ^ıāce-i kerīm-nihād
Baña Ya^ç kūbuñ adın eyleme yād
- Ö96b 3247. ^ç İyşümi telḥ ider anuñ adı
Beni nā-şād ider anuñ yādı¹⁷³⁷
3248. Añma katumda anuñ ebnāsın
Göñlüme tāze kıлма ğam pāsın
- K112b 3249. Ol yiter baña kim Benī Ya^ç kūb
İtdiler bunca zulm-ile āşüb
3250. Baña anlardan irdi bu şiddet
Derd-i ğurbet belā-yı rıkkıyyet

¹⁷³² belki mīr ü sulṭānı: mīri belki sulṭānı Ö

¹⁷³³ şalup: şalıp K

¹⁷³⁴ “penāh” kelimesi S’de yok / Bu beyit Ö’de yok.

¹⁷³⁵ Mīhr-i Mıṣr: Şehr-i Mıṣr Ö

¹⁷³⁶ anuñ: anıñ Ö / gözini: gözüni K

¹⁷³⁷ anuñ: anıñ K / anuñ: anıñ S, K / yādı: adı Ö

3251. Degülem ben gulām-ı halk ammā
Bilürem kendümi gulām-ı Hudā
3252. Her ki ol bendedür Hudāsına
Sine tutar anuñ kazāsına¹⁷³⁸
3253. Şaldı zencir-i hükmi çün taqdır
Boynumı tutdum oldum aña esir
3254. Çün yazılmışdı alnuma bu raqam
Ne kılam çünki oldu ceff-i kalem
3255. Didi Mālik ki hālūñ itme nihān
Dilerem kimsin eyle baña ‘ayān¹⁷³⁹
3256. Didi iy h̄āce çün beni şatasın
Aşşı idüp murāduña yitesin
3257. Diyem ol demde ben kimem tapuña
Ne belā-y-ıla düşmişem kapuña
3258. Tāb virmege rū-yı mehtāba
İtdiler ‘azm-i sū-yı germābe
- S114b 3259. Girdi hammāma çün o bedr-i temām
Eyle germ oldu hāne-i hamām¹⁷⁴⁰
3260. Ferşi ta‘n itdi ‘arş-ı a‘lāya
Kubbesi cāmı mihr-ile aya¹⁷⁴¹
3261. Çünki girdi o kubbeye bu melek
Toldı gayret harāretiyle felek
3262. Der dürin dökdi çün o sīm-endām
Hem ‘Aden oldu hem ‘Adn hammām
3263. Ferşine çün saçıldı müşg saçı
Döndi şahrā-yı çine anuñ içi¹⁷⁴²
- K113a, Ö97a 3264. Tarayup sünbülün gül-āb-ıla
Urdılar lü‘lū‘-yi hoş-āb-ıla¹⁷⁴³

¹⁷³⁸ anuñ: anıñ K

¹⁷³⁹ hālūñ: hālīñ S, K

¹⁷⁴⁰ hamām: hammam Ö

¹⁷⁴¹ ‘arş-ı a‘lāya: ‘arż-ı a‘lāya S

¹⁷⁴² anuñ: anıñ K / Bu beyit S’de yok

¹⁷⁴³ hoş-āb-ıla Ö,

3265. Şaçları arasında şevk-ile dür
Şan şehâb arasında dürrîdür
3266. Kalmadı hâceti çü hamâme
Geydi luğf-ıla gül gibi câme
3267. Nice câme kabâ-yı zerkeş-idi
Ne kabâ hulle-i münakkaş-ıdı
3268. Geydi başına vü kuşandı o nūr
Tavq-ı hâkân ü efser-i fağfūr
3269. Bindi bir bād-pāya zerrîn-zîn
Şanki hayzūma Rūh-ı Kuds-i Emîn
3270. Yürüdi h̄âceler rikâbında
Atdan inince kubbe bābında¹⁷⁴⁴
3271. Çünkü oldı aña bu ‘ izzet-i tām
Peyk-i Hâzret semâdan itdi selām
3272. Didi luğf-ı Hudâyı gördüñ mi
Mübtelâya cezâyı gördüñ mi
3273. Şabr iderseñ eger belâlarına
İresin aşfiyâ safâlarına
3274. Güldi Yūsuf o demde didi hemîn
صدق الله و الرسول امين¹⁷⁴⁵
- S115a 3275. Çünkü Yūsuf bu ferr ü şevket-ile
Kubbe-i ‘ arza irdi ‘ izzet-ile
3276. Yapışup h̄âceler rikâbına
İndi yürüdi kubbe bābına¹⁷⁴⁶
3277. Yügrişüp sağda solda hâcibler
Göge çıkdı du‘ â-yı t̄alibler¹⁷⁴⁷
3278. Toldı Mısr ehli içre şādiler
Eylediler nidâ münādiler
- K113b 3279. Didiler geldi ol emîr-i cemâl
Mazhar-ı hüsn-i şāni‘ -i müte‘âl¹⁷⁴⁸

¹⁷⁴⁴ bābında: yanında Ö

¹⁷⁴⁵ صدق الله و الرسول امين: Allah ve Cebrâil doğru söylediler.

¹⁷⁴⁶ yürüdi: yürüdi Ö

¹⁷⁴⁷ sağda solda: sağ u solda K

3280. Her ki göre anuñ cemālini
Zikr ider şāni' üñ kemālini¹⁷⁴⁹
- Ö97b 3281. Gözleri rüşen ola nūrı-y-ıla
Kalbi gülşen ola sūrūrı-y-ıla
3282. Güş idüp bu nidāyı her t̄alib
Oldı dīdār görmege rāğıb
3283. Taht-ı zerrīne geçdi çünki o māh
Perde gitdi bulut gibi nā-gāh
3284. İtdi çün gün yüzi tecellāyı
Buldı ' aşıkları tesellāyı
3285. ' Arz-ı hūsn eyledi çün ol meh-rū
Toldı āfāka na' ra-i yā hū¹⁷⁵⁰
3286. Çün Zeliḫā aña niḡāh itdi
Yıkılup ka' r-ı dilden āh itdi¹⁷⁵¹
3287. Nazarı yāre düşdi kendü yire
N'eylesün cānı ol ki yāre ire¹⁷⁵²
3288. Gördi yārin çün āfitāb gibi
Ditredi yire düşdi t̄āb gibi
3289. Gelüp üstine dāye pür-teb ü t̄āb
Şiše-i dīdeden şaçardı gül-āb
- S115b 3290. ' Aklı geldi çü mā'-i verd-ile
Başladı ağlamağa derd-ile
3291. Yalvarup hāş dāye şordı aña
K'iy gözüm nūrı yine n'oldı saña¹⁷⁵³
3292. Didi ol bağruma uran yāre
Beni Mağribden iden āvāre
3293. Gösteren ḫ'āb içinde naqş-ı cemāl
Eyleyen Mısr içinde ' ahd-ı vişāl¹⁷⁵⁴

¹⁷⁴⁸ cemāl: kemāl Ö

¹⁷⁴⁹ anuñ: anıñ S, K / şāni' üñ: şāni' in S

¹⁷⁵⁰ āfāka: eṭrāfa Ö

¹⁷⁵¹ yıkılup: yıkılıp K

¹⁷⁵² kendü: kendi Ö

¹⁷⁵³ k'iy: ki iy Ö

- K114a 3294. Bu görinen çamerdür iy dāye
 Hākça minnet ki irdüm ol aya
3295. Ol ela gözleriyle al itdi
 Çası gibi beni hayāl itdi
3296. Çün bunuñ şevki baña yār oldı
 Milk-i Mağrib gözüme çar oldı
3297. Benden il bizdi ben vücūdumdan
 Göge boyandı çarh dūdumdan
- Ö98a 3298. Beni dīvāne itdi sevdāsı
 Turmaz artar başumda ğavġāsı¹⁷⁵⁵
3299. Mışra āhır ‘aziz olur bu melek
 Umaram kim bulam o demde dilek
3300. Bilmen ammā bugün nice ola kār
 Çankı dil dārına vara dil-dār
3301. Nice çaşruñ emiri ola ‘aceb
 Çankı burcuñ müniri ola ‘aceb
3302. Dilegüm senden oldur iy dāye
 Haberüm irġüresin ol aya¹⁷⁵⁶
3303. Diyesin kim ‘Aziz-i Mışr zeni
 Diler alup oġul idine seni
3304. Müşteri olur-ısa ger aġyār
 Olmasun rāzi ol çamer zinhār¹⁷⁵⁷
- S116a 3305. Çan yudarken bu haste-dil-i bülbül
 Hayfdur hāra düşe dāmen-i gül¹⁷⁵⁸
3306. Hāk-i pāyin gözüme ide sebil
 Ki ğamı giryesinde oldı ‘alil¹⁷⁵⁹
3307. Cevheri heykelini ol miskin
 Virdi pā-müzd dāyesine hemin¹⁷⁶⁰

¹⁷⁵⁴ cemāl: mişāl S, hayāl K,

¹⁷⁵⁵ başumda: başımda K

¹⁷⁵⁶ dilegüm: dileğim K

¹⁷⁵⁷ olmasun rāzi: rāzi olmasun K

¹⁷⁵⁸ yudarken: yutarken K

¹⁷⁵⁹ giryesinde oldı: giryesinde ola Ö

3308. Nice heykel dürr-ile gevher-idi
Kem bahāsı yigirmi biñ zer-idi
- K114b 3309. Dilberüñ tercümānına teslīm
Ser ü cān ideler nedür zer ü sīm¹⁷⁶¹
3310. Va‘deler eyledi ki varup aña
Getürürseñ anuñ sözini baña¹⁷⁶²
3311. Bir kelāmına biñ güher vireyin
Ne güher belki cān ü ser vireyin
3312. Kamere zühre göndürüp hurşid
Mihir-ile müştērīlik itdi bedid¹⁷⁶³
3313. Def i şüret değışti ol dāye
Perde altında nite kim sāye
3314. Yil gibi çıkdı şu gibi ağıdı
Güheri şeh kulağına takdı¹⁷⁶⁴
- Ö98b 3315. Yūsufa çünki vāşıl oldı hitāb
Hastesine bu resme virdi cevāb¹⁷⁶⁵
3316. Ki Zeliḫāya benden eyle selām
Bilürem ḫālını ne-y-ise temām¹⁷⁶⁶
3317. Eylesesün oğul bahānesini
Bilürem ben anuñ fisānesini¹⁷⁶⁷
3318. Çün bile ḫāl-i ‘āşığı dil-dār
Bī-vesīle olur kamū bāzār
3319. Yidi yaşında çün o bedr-i cemāl
Oldı naqş-ı ḫayālüm-ile hilāl
- S116b 3320. Ben daḫı anı görmiş-idüm o dem
Ol benümdür nite ki ben anuñam¹⁷⁶⁸

¹⁷⁶⁰ pā-müzd: pā-müjde Ö

¹⁷⁶¹ ser ü cān ideler: dil ü cān vireler K

¹⁷⁶² “ki” kelimesi Ö’de yok / anuñ: anıñ K

¹⁷⁶³ mihr-ile: mah-ile Ö

¹⁷⁶⁴ çıkdı: esdi Ö / Güheri şeh kulağına takdı: Gevheri baş kulağına dakdı Ö

¹⁷⁶⁵ 3314 ile 3315. beyitler Ö’de yer değıştirmiştir.

¹⁷⁶⁶ neyise: ne ise Ö

¹⁷⁶⁷ anuñ: anıñ K

¹⁷⁶⁸ benümdür: benimdür K / Ol benümdür nite ki ben anuñam: Sıneme dāğın urmuş-ıdum o dem Ö

3321. ʿĀşıkā bundan özge olmaya dem
Vaşl-ı dîl-dâr-ıla ola hurrem
3322. Gele yüz naz-ıla muḳābeleye
Başlaya luṭf-ıla muʿāmeleye¹⁷⁶⁹
3323. Diñledi bunı tañladı dāye
Vardı virdi ḥaber Zeliḥāya¹⁷⁷⁰
- K115a 3324. Çün Zeliḥāya ol ḥaber yitdi
Bî-ḥaber oldı kendüden gitdi¹⁷⁷¹
3325. Āh idüp eyle düşdi ol cānān
Şanasın kim teninde ḳalmadı cān
3326. Dāyesi şaçdı gül yüzine gül-āb
Ṭurdu yirden nite ki mest ü ḥarāb
3327. Geh taʿaccüb iderdi ol ḥaberi
Seng-i şabr-ıla geh dögerdi seri
3328. Yūsufuñ gördüginde dîdārın
Daḥı germ itdi ʿışḳı bāzārın
3329. Gördüginde anuñ tecellāsın
Bulur-ıdı göñül tesellāsın¹⁷⁷²
3330. Eyler-iken teferrüc-i dîdār
Söyler-ıdı bunuñ gibi eşʿār
- ĠAZEL¹⁷⁷³
- Ö99a mefāʿilün / mefāʿilün / mefāʿilün / mefāʿilün
3331. Meger göñlüm ḥalāş oldı ḥicāb-ı dîn ü dünyiden
Ki oldı gözleri rüşen temāşā-yı tecellādan
3332. Tecellî benligüm benden alalı bî-ḥaber oldum
Cemāl-i ehl-i şüretten kemāl-i ehl-i maʿnādan¹⁷⁷⁴
- S117a 3333. Başuma sāye-i vaşlı eger düşmezse ol servüñ
Seçemen nār-ı zaḳḳümü hevā-yı zıll-ı Ṭübādan¹⁷⁷⁵

¹⁷⁶⁹ Başlaya: başladı Ö

¹⁷⁷⁰ vardı: geldi K

¹⁷⁷¹ kendüden: kendiden Ö

¹⁷⁷² anuñ: anıñ S, K

¹⁷⁷³ ğazel: şiʿr K

¹⁷⁷⁴ benligüm: benligim S, K / maʿnādan: daʿvādan K

3334. Gözin pür-dem kılp her dem giribânını çāk itsün
Çü ‘ aşık şubh-dem gibi dem ura şıdķ-ı da‘ vādan¹⁷⁷⁶

3335. Göñül zülfi hevāsında lebi şevķine düşmişdür
Niçe kez öldi dirildi geçemez ol temennādan

MĀH-I KEN‘ ĀNI ‘ ALEYHİ’S-SELĀM ŞATMAĞA
DELLĀLLAR NĪDĀ İTDÜĞİ VE MĪHR-İ MAĖRĪB ŞĪRĀ
İTDÜĞİDÜR

3336. Zevķ alur mı bu zevķden fāyik
K’ola ma‘ şük şāhibi ‘ aşık¹⁷⁷⁷

K115b

3337. Vire varın nigārın almağ-içün
Koya Ėayrı anuñla kılmağ-içün¹⁷⁷⁸

3338. Sa‘ y idüp milk idine yārini
Süre anuñla rüzigārını¹⁷⁷⁹

3339. Şoğbet ide anuñla bī-minnet
Bula her dem vişāline fırsat¹⁷⁸⁰

3340. Māh-ı Ken‘ ān çün itdi ‘ arz-ı bahā
Cümle Mışr ehli tālīb oldu aña

3341. Eyle germ oldu Ėüsni bāzārı
K’oldı ‘ ālem anuñ Ėurīdārı¹⁷⁸¹

3342. İki cānibde iki ehl-i nidā
Çağrup eyler-idi medĖ ü şenā

S117b

3343. Biri didi Ėabībi kim ister
Bu şeker-leb lebībi kim ister

3344. Kim virür bu bahā bahāsını
Kim alur cān ü dil şafāsını

3345. Didi Yūsuf aña ki iy dellāl
Dime bu kālī kim degül baña Ėāl¹⁷⁸²

¹⁷⁷⁵ vaşlı: zülfi Ö

¹⁷⁷⁶ “gibi dem” kelimeleri Ö’de yok / ura şıdķ-ı da‘ vādan: ura şafā-yı şıdķ-ı da‘ vādan Ö

¹⁷⁷⁷ K’ola ma‘ şük şāhibi ‘ aşık: ki ola ma‘ şük şāhib-i ‘ aşık Ö

¹⁷⁷⁸ nigārın: nigārı Ö / anuñla: anıñla K

¹⁷⁷⁹ anuñla: anıñla S, K

¹⁷⁸⁰ anuñla: anıñla S, K

¹⁷⁸¹ k’oldı: ki oldu Ö / anuñ: anıñ K

¹⁷⁸² degül: degil K

- Ö99b 3346. Belki di bu ġarībi kim ister
Dil kebāb ü kebībi kim ister
3347. Didi dellāl anı nice diyeyin
Āşikāre yalan mı söyleyeyin
3348. Zāhir-iken bu resme hūsn-i ġarīb
Nice diyem saña ġarīb ü kebīb¹⁷⁸³
3349. Yaraşur dinse ol kişiyē ġarīb
Olmaya ‘iyş-i vaşluñ aña naşīb¹⁷⁸⁴
3350. Didi Yūsuf ki gözleme taşum
Görme misin gözümdeki yaşum
3351. Gel gör evvel gönül belālarını
Var aña göre it nidālarını
- K116a 3352. Zāhir olsa eger bu derd-i nihān
Eyler-idüñ nidā yirine fiġān
3353. Bir münādī daħı nidā kıldı
Ol da medħ oқıdı şenā kıldı¹⁷⁸⁵
3354. Didi kim kim alur cemāl-i şarīħ
‘Andelīb-i faşīħ ü kebg-i meliħ
3355. Kim virür bu cemāle māl ü menāl
Kim olur şādi-y-ile māl-ā-māl
3356. Didi Yūsuf aña daħı iy yār
Baña bu vaşfi eyleme zinhār
- S118a 3357. Belki di kim alur tarīħ ü cerīħ
Mübtelā-yı belā-yı zulm-i şarīħ
3358. Bir fütāde qarıcuġuñ o zemān
Bir keleb ipliġi bulundı hemān
3359. Getürüp anı didi ol ‘aşıķ
Gerçi varum degül aña lāyık¹⁷⁸⁶
3360. Rāzıyam illa ġarc idüp varı
Ben de olam anuñ ġurīdārı¹⁷⁸⁷

¹⁷⁸³ ġarīb: ‘acīb K

¹⁷⁸⁴ vaşluñ: vaşlıñ K

¹⁷⁸⁵ kıldı: itdi K / kıldı: itdi K

¹⁷⁸⁶ degül: degil K

3361. Silk-i t̄alibden olmağa misk̄in
Varı ol iplig-idi virdi hem̄in¹⁷⁸⁸
3362. T̄alib-i H̄aḫḫa bu iş̄aretdür
Eger añlarsa ḫōş beş̄aretdür¹⁷⁸⁹
3363. Müş̄ter̄inüñ birisi ol bedre
Virdi zer sürḫ-ı ş̄āfi bir bedre¹⁷⁹⁰
3364. Her ḫır̄idār iderdi anı füz̄ün
Oldı ş̄ad bedre ‘āḫ̄ibet altun
- Ö100a 3365. Ol güher kıymetin bir ehl-i yaḫ̄in
İtdi bir vezni deñlü nāfe-i Ç̄in
3366. Tañlamazam bu iş̄de ben anı
Virmiş ol cān-içün biraz ḫanı
- K116b 3367. Arturup kıymetin bir ehl-i naz̄ar
Virdi hem bir o deñlü la‘l ü güher¹⁷⁹¹
3368. Eylemen bunı da ş̄üküft-ile yād
Virmiş ol cān-içün bir iki cemād
3369. ḫanı ehl-i baş̄iret anı göre
Āfitāb-ı cihān-ı cānı bile¹⁷⁹²
3370. Virdi bir puḫte-dil o demde temām
Bir niçe hem o deñlü ‘anber-i ḫām¹⁷⁹³
3371. ‘Āḫ̄ibet bunca t̄ac ü b̄ac ü ḫar̄ac
Yūsufuñ kıymetine oldı ḫar̄ac¹⁷⁹⁴
- S118b 3372. Çün Zeliḫā da āḫ̄ir oldı mezād
İtdi anı muzā‘ af aldı murād¹⁷⁹⁵
3373. Çün temām-ıdı anda zevḫ-i ş̄ah̄ih
Aḡzı her nāḫ̄ısuñ ḫutuldı ş̄ar̄ih¹⁷⁹⁶

¹⁷⁸⁷ anuñ: anıñ K / “illa” kelimesi Ö’de yok

¹⁷⁸⁸ misk̄in: ol misk̄in Ö / iplig-idi: iplig idi Ö

¹⁷⁸⁹ Bu beyit Ö’de yok.

¹⁷⁹⁰ “zer” kelimesi Ö’de yok / surḫ-ı ş̄āfi: ş̄āfi surḫ Ö

¹⁷⁹¹ kıymetin: kıymetini Ö / ehl-i naz̄ar: ehl-i baş̄ar Ö / hem bir: bir hem Ö

¹⁷⁹² göre: bile K, Ö

¹⁷⁹³ dil o demde: dil de anda K, Ö

¹⁷⁹⁴ oldı: buldı Ö

¹⁷⁹⁵ aldı: oldı Ö

¹⁷⁹⁶ nāḫ̄ısuñ: nāḫ̄ısuñ S

3374. Dāyesin göndürüp ʿAzīze revān
Didi çün bizden olmadı oğlan
3375. Vech odur kim ala bu dil-bendi
İde ferzend ola ferzendi¹⁷⁹⁷
3376. Çünki virmez şehe şanavber ber
Yigdür olsa eger sütün-ı şemer
3377. Bīde aşılsa sīb-i sultānī
Bitürür bīd ʿāķibet anı
3378. N'ola sāyeñde iy şanavber-baht
Serv-i eyvānuñ olsa ger bu dıraht
3379. Çün ʿAzīzüñ söze yoğ-ıdı yüzi
Kalmadı arada bahāne sözi
3380. Didi ammā hazīnemüñ varı
Laʿl ü yāķūt ü sīm ü dīnārı
3381. Cemʿ olunsa eger kuşūrum-ıla
Alıman ben anı kuşūrum-ıla¹⁷⁹⁸
- K117a, Ö100b 3382. Sākin oldı odı Zeliḫānuñ
Çünki gördi bu meylini anuñ
3383. Defʿ i bir dürc açdı pür-gevher
Dürci şan burc-ı gevher-i aḫter¹⁷⁹⁹
3384. Her biri ʿizzet-ile devlet ü tād
Kadr-ile kıymet-ile Rūma ḫarāc
3385. Didi vir bunları da itme gezend
Tā ki bizümle olsun ol ferzend¹⁸⁰⁰
3386. Eyledi bir bahāne yine ʿAzīz
Didi kim şeh de itmiş almağa ḫīz
- S119a 3387. Dür ki sultān ola ḫırīdārı
ʿAybdur anda bende bāzārı

¹⁷⁹⁷ ferzend: ferzāne Ö

¹⁷⁹⁸ anı: bunı Ö / kuşūrum-ıla: kuşūrum-ıla K

¹⁷⁹⁹ pür-gevher: pür-güher Ö / dürci: dürc Ö

¹⁸⁰⁰ bizümle: bize Ö

3388. Didi var söyle ol cihān-dāra
Minnet it hizmetüñle bir pāre¹⁸⁰¹

3389. Di ki yoğdur cihānda dil-bendüm
Gelmemişdür vücūda ferzendüm

3390. Niçe bir derd-ile şikeste қalam
Himmet it tā ki şol gulāmı alam

3391. Burc-ı қаşrumda ola tābende
Baña ferzend ola şehe bende¹⁸⁰²

3392. Bu sözi şāha çünki didi ‘Aziz
Gördi anı ḥasen ol ehl-i temiz¹⁸⁰³

3393. Ki bu dil-bend olursa ferzendüñ
‘İzz-ile göge ire dülbendüñ¹⁸⁰⁴

3394. Çünki şehden bu geldi fetḥ-i kelām
‘Ağd-i bey‘ oldı ara yirde temām

3395. Çün ‘Aziz oldı mālīk ol aya
Anı işmarladı Zeliḥāya¹⁸⁰⁵

3396. Didi yüz luḥf-ıla aña ki bu māh
Nūr-ı çeşmüñdür ekrimī meşvāh

قوله تعالى وقال الذي اشترىه من مصر لامرأته اكرمي مثواه¹⁸⁰⁶

K117b 3397. Umaram nef‘i ire cānumuza
Ya oğul ola ḥānedānumuza

Ö101a ḤAZRET-İ MÜTE‘ĀL CELLE CELĀLE CEMĀL-İ YŪSUFİ
MĀLİKE BA‘DE‘L-‘AĞD İTDÜĞİ VE YŪSUF ‘ALEYHİ’S-
SELĀM AÑA RĀZİNİ BEYĀN İTDÜĞİDÜR¹⁸⁰⁷

3398. Geçse fırsat evānı yil gibi zūd
Şu gibi ağlamakda olmaya sūd

¹⁸⁰¹ hizmetüñle: hizmetiñle K, ḥidmetüñle Ö

¹⁸⁰² қаşrumda: қаşрымда K / şehe: şeh Ö

¹⁸⁰³ şāha: šāh Ö

¹⁸⁰⁴ ferzendüñ: ferzendiñ K / dülbendüñ: dülbendiñ K

¹⁸⁰⁵ çün: ol Ö

¹⁸⁰⁶ Āyet: Onu (Yusuf’u) satın alan Mısırlı kişi, hanımına dedi ki: “Ona iyi bak!” (Yūsuf: 12/21) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

¹⁸⁰⁷ “celle celāle” kelimesi Ö’de yok / cemāl-i yūsufi: cemāl-i Yūsufi ‘aleyhi’s-selām K / “‘aleyhi’s-selām” kelimesi K’de yok.

3399. Gün gibi gāh olur kıılır bu rüçü‘
İlla heyhāt idince yine ʔulū‘
- S119b 3400. Mürğ-i fırsat çün ide pervāzı
İrmez aña nedāmet āvāzı
3401. Şatdı Mālik ‘Azīze Yūsufı çün
Zāhir oldu aña öñünde o gün
3402. Eyler-iken o māl ü gence niğāh
Nazarı düşdi Yūsufa nāğāh¹⁸⁰⁸
3403. Çün görindi aña o bedr-i temām
Na‘ra urup yıķıldı bī-ārām¹⁸⁰⁹
3404. Yatdı bī-hūş olup füsürde gibi
Kalmadı tende cānı mürde gibi
3405. Bir zemāndan ki geldi idrāki
Ağlayup saçdı başına hākı
3406. Dögünüp ağlayup dir-idi dirīğ
Kendü destümden irdi başuma tiğ¹⁸¹⁰
3407. Var-ıdı ilde bu meşel rüşen
Ağlamaz dirler-idi kendü düşen
3408. Ağlamakdan çıkar-ımış gözi de
Nice göz kana ğarķ olup yüzi de
- K118a 3409. Benem ol bī-nevā vü bī-idrāk
Nāgeh olur naşibi gevher-i pāk¹⁸¹¹
3410. Şırça şanup anı gümāna batar
‘Āķibet bilmeyüp yabana atar
3411. Ben o şayyādam işi miħnet olur
Şaydı nāgeh hümā-yı devlet olur¹⁸¹²
3412. Serçe şanup anı o bī-devlet
Uçurur elden eylemez rağbet

¹⁸⁰⁸ māl ü gence: māl öñinde Ö

¹⁸⁰⁹ görindi: göründi K

¹⁸¹⁰ destümden: destimden S, K

¹⁸¹¹ pāk: hāk Ö

¹⁸¹² devlet: vuşlat Ö / “olur” kelimesi S’de yok.

- Ö101b 3413. Benem ol bî-başar esîr ü ' amâ
Müflis ü ac ü mübtelâ-yı belâ
3414. Seyr iderken ayağı küpe geçer
Kuyu şanup anı yabana kaçar
- S120a 3415. Mâr olup gözlerine mâl-ile genc
İtdi kendüye dürlü dürlü ilenç
3416. Eykedükce nezâre-i didâr
Cânına dâğ olurdu her dînâr
3417. Dem-be-dem Yūsufa iderdi nazâr
Gözlerinden çıkardı la' l ü güher
3418. Derdi cüş eyledükce tâb-ıla
Def' iderdi anı bu âb-ıla¹⁸¹³
- ĞAZEL
- mef' ülü / fâ' ilätü / mefâ' ilü / fâ' ilün
3419. Virdüm nedîmi bâde nedâmet ne fâyide
Aldum belâyı câna şikâyet ne fâyide
3420. Furşat demi ki ğaflet-ile geçdi yıl gibi
Hâlüm şu gibi ger ola rikâat ne fâyide¹⁸¹⁴
3421. Cânda selâmet olmasa ni' met ne menfâ' at
Çün başda devlet olmaya ' izzet ne fâyide¹⁸¹⁵
3422. Düş gibi geçdi ğaflet-ile vuşlat-ı nigâr
Fürkât deminde gitdi bu ğaflet ne fâyide
- K118b 3423. Müflis himâyet eylemese gence iricek
Faqr-ıla rence düşse hamıyyet ne fâyide
- MESNEVÎ
3424. Döndi Mâlik ' Azîze itdi nigâh
Didi yüz âh ü vâh-ıla iy şâh
3425. Baña evvel görünse ger bu cemâl
Câna virmezdüm anı ben nice mâl

¹⁸¹³ âb-ıla: tâb-ıla Ö

¹⁸¹⁴ hâlüm: kanum S, K / geçdi: gecdi K

¹⁸¹⁵ menfâ' at: fâ'ide Ö / ' izzet: devlet Ö

3426. Hax saña virdi t̄ac-ı sult̄ānī
Dilerem başuñ üzre tut anı
3427. Ger tapuñdan olur-ısa destür
Diyeyin aña birki söz mestür
- S120b, Ö102a 3428. Çünkü destür virdi aña ‘Aziz
Didi halvetde iy veli-yi temiz¹⁸¹⁶
3429. Eylemişdüñ benümle ‘ahd-i temām
İtmege baña kendüñi i‘ lām¹⁸¹⁷
3430. Va‘ de vaqti irişdi eyle vefā
Ki vefādur nişān-ı ehl-i şafā
3431. Şarḫ idüp Yūsuf aña kitmānı
Aşikār itdi rāz-ı pinhānı
3432. Oldı Mālik bu hāle çün āgāh
Ağlayup didi yā Nebiyy’Allāh
3433. Görmüşem ben cemāl-i Ya‘ k̄ubı
İşidürem kemāl-i Ya‘ k̄ubı
3434. Dilerem senden iy sülāle-i nūr
Tutasın her kuşurumı ma‘ zūr
3435. Cehl-ile olsa zillet-ile haḫā
‘Avf ider mi anı ehl-i şıdḫ u şafā
3436. Hāzret-i Yūsuf aña itdi du‘ ā
Ḳalbine ḫoldı t̄āb-ı nūr-ı şafā¹⁸¹⁸
- K119a 3437. Hem-demi her kimüñ ki bülbül olur
Lā-cerem menzili anuñ gül olur¹⁸¹⁹
3438. Hem-nişini anuñ ki ola ğurāb
Menzil olsa yiridür aña ḫarāb¹⁸²⁰

RİVĀYET

3439. Bir rivāyetde Yūsuf-ı Ken‘ān
Mālike çünkü ḫālin itdi ‘ayān

¹⁸¹⁶ veli-yi temiz: veli-yi ‘aziz Ö

¹⁸¹⁷ benümle: benimle K / itmege: k’idesin K

¹⁸¹⁸ Bu beyit Ö’de yok

¹⁸¹⁹ kimüñ: kimiñ S / anuñ: anıñ K

¹⁸²⁰ anuñ: anıñ S, K

3440. İtmedi Mālik ol bahāyı qabūl
Belki didi ‘Azīze redd idüp ol¹⁸²¹
3441. Buña ben virmişem yigirmi direm
Anı vir baña ğayrısın n’iderem
- S121a 3442. Kāfir-iken o dem ol ehl-i temīz
İtdi bunca ħarāmdan perhīz
3443. Niçe şūfī ki büyüdür başın
Bulsa şatar yir-idi qardaşın
3444. Gerçi tapmağda pārsā gibidür
İlla qapmağda kehrübā gibidür¹⁸²²
- Ö102b 3445. Rāvi eydür ki müslim-idi ‘Azīz
Ehl-i taqvā-y-ıdı hem ehl-i temīz

DĀSTĀN-I BĀZĪĠA BĪNTĪ MELĪK ṬĀBŪR-I ‘ĀDĪ

3446. Söyle iy ‘ışk dāsītān-ĥānı
Gülşen-i derd-i dōst destānı
3447. Şūretā gerçi şūret ögersin
İlla ma‘ nāide ma‘ ni-perversin¹⁸²³
3448. Evc-i ma‘ nāya itmeyen pervāz
Sözünü n’ola şansa şūret-bāz¹⁸²⁴
3449. Rāz gencini eyleyen pinhān
Şūreti qalīb itdi ma‘ nīyi cān
3450. Nūş iden ‘ıŝkı cümle meşrebden
Gūş ider cān sözünü qalībden
3451. Var-ıdı Mışr içinde bir duĥter
Nice duĥter cemāl-ile aĥter
- K119b 3452. Pederi şāh-ıdı ‘Amālīqaya
Eşer-idi mülük-i sābıqaya¹⁸²⁵

¹⁸²¹ belki didi: didi belki Ö

¹⁸²² Bu beyit K’de yok

¹⁸²³ Bu beyit Ö’de yok

¹⁸²⁴ n’ola şansa: bilse n’ola Ö

¹⁸²⁵ eşer-idi: eşer idi Ö

3453. Ol ki Şeddād-ı ‘Ād-ıdı cecdi
Oldı bāğ-ı İrem gibi ḥaddi
3454. Māh-rū dilber-idi Zühre-cebīn
Şöhreti ṭolmıŝ-ıdı rū-yi zemīn
3455. Nāmı ‘ālemde Bāziğa meşhūr
İbnet-i ḥazret-i Melik Ṭābūr
- S121b 3456. Yoğ-ıdı ‘aşr içinde mānendi
Mışra ṭolmıŝdı lezzet-i ḳandi
3457. Leb-i ŝirīni olsa şeker-ḥand
Zevḳden şişe içre ḳaynaya ḳand
3458. Nīl-i ‘ıŝḳuñ ŝaḳı nehengi-y-idi
Ġamzesi fitneler ḥadengi-y-idi¹⁸²⁶
3459. İreli Çine bū-yı gīsūsı
Müŝg-efŝān olupdur āhūsı
3460. Dürre deryā-y-ıdı cevāhire kān
Mālī bī-ḥadd cemālī bī-pāyān
3461. Niçe şehler anuñ esiri-y-idi
Ol cemāl ehlinüñ emiri-y-idi¹⁸²⁷
- Ö103a 3462. Bunca māl ü cemāl ü istingā
Eyle virmıŝdı aña ‘izz ü ğmā
3463. Ki felek secde itse ol melege
Ḥüsni baş egmez-idi bir felege
3464. Eyler-iken cemāl-ile lāfi
Yūsufuñ yād olundı evŝāfi
3465. Çün olundı mükerrer ol şekker
Duḫtere itdi lezzet-ile eŝer¹⁸²⁸
3466. Oldı efsün aña fesāne-i dōst
Ḳıblesi oldı āsitāne-i dōst¹⁸²⁹
- K120a 3467. Ol ŝeker ḳıŝŝa ŝūr virdi aña
Gözden evvel ḳulaḳdan irdi aña¹⁸³⁰

¹⁸²⁶ ‘ıŝḳuñ: ‘ıŝḳıñ S, ḥüsnuñ K

¹⁸²⁷ anuñ: anñ K

¹⁸²⁸ Duḫtere itdi lezzet-ile eşer: Pāk sözden tır içinde güher Ö

¹⁸²⁹ Bu beyit Ö’de yok

3468. Gūş kim ola ol şadef cevher
Pāk sözden biter içinde güher¹⁸³¹
3469. ‘Işka olmaz sebab hemān dīdār
Bitürür anı gāh olur güftār¹⁸³²
3470. Sözi dellālenüñ olur dil-keş
‘Āşıka gūşdan şalar āteş¹⁸³³
- S122a 3471. Gerçi kim irdi aña bu ma‘nā
İlla hūsn-ile eyledi da‘vā¹⁸³⁴
3472. Didi uş varayın zükā gibi ben
Anı hōr ideyin Sühā gibi ben
3473. Ruḥumuñ bir piyādesiyle hemīn
Māt ola yüz anuñ gibi ferzīn
3474. Hūsnī mihrin bu vech-ile düzdi
Ḳamer üzre sitāreler düzdi¹⁸³⁵
3475. Sīm-i hāmı ġarīḳ-i zer itdi
‘Anberi pūr-dür ü güher itdi¹⁸³⁶
3476. Ḳodı başına tāc-ı Şeddādī
Egnine geydi ḥil‘at-i ‘Ādī¹⁸³⁷
3477. Oldı bir raḥş-i tāzī üzre süvār
Bād-ı şubḥ üzre verd-i sūrī-vār
3478. Bile uydurdu biñ cemīle kenīz
Her biri fitne-sāz ü mihr-engīz¹⁸³⁸
3479. Kimi dībā giyer gülistānī
Kimisi yezdī kimi kāşānī¹⁸³⁹
3480. Cümle dūşīze tāze duḥterler
Bedeni burca beñzer aḥterler

¹⁸³⁰ Bu beyit Ö’de yok

¹⁸³¹ Bu beyit K ve Ö’de yok

¹⁸³² sebab; şadef S

¹⁸³³ dellālenüñ: dellāliniñ S, dellālinüñ K

¹⁸³⁴ irdi aña: aña irdi Ö

¹⁸³⁵ düzdi: dizdi K, yazdı Ö,

¹⁸³⁶ ‘anberi: ‘anber ü Ö

¹⁸³⁷ ḳodı başına: başına ḳodı K / ḥil‘at-ı ‘Ādī: ‘ādet-i ‘Ādī Ö

¹⁸³⁸ fitne-sāz: māh-rūy K

¹⁸³⁹ kimisi: kimi Ö / kimi: kimisi Ö

3481. Naşş-ı hüsn-ile tırfa tırfa nigār
Her biri bir Tırayfî üzre süvār
- Ö103b 3482. Hem-yanınca hezār üştür-i ner
Yükleri la^c l-i nāb ü dürr ü güher
- K120b 3483. Yūsuf ol gün ki itdi ^c arz-ı bahā
Nūr-ı hüsniyle tıldı arz u semā¹⁸⁴⁰
3484. Bunca ferr-ile Bāziğa o zemān
Eyledi ^c azm-i cānib-i meydān
3485. Tā ki çevgān-ı lu^c b-ıla anuñ
Qapa tıpını māh-ı tābānuñ¹⁸⁴¹
- S122b 3486. Çünki meydāna geldi şevket-ile
Bunca māl ü cemāl ü zīnet-ile
3487. Nazār olunmadı cemāline hīç
Bağmadı kimse bunca mālına hīç
3488. Şevki itmişdi ^c ālemi medhūş
Yūsufa-y-ıdı cümle dīde vü gūş¹⁸⁴²
3489. Tıgsa anuñ gibi hezār qamer
Biri itmezdi hālquñ aña nazār¹⁸⁴³
3490. Geldi ol mihr egerçi germinden
Gördi māhı kızardı şerminden
3491. Gördi bir rūḥ āb-ı gülden pāk
Hüsni evşāfı ḥayret-i idrāk
3492. Daḥı görmiş degül ḥayālin anuñ
Gūş itmiş degül mişālin anuñ¹⁸⁴⁴
3493. ^c Āşiqāne yitürdi evvel özin
Şoñra cānāna dikdi iki gözin¹⁸⁴⁵

¹⁸⁴⁰ arz: ^c arz Ö

¹⁸⁴¹ anuñ: anuñ K / māh-ı tābānuñ: māh-ı Ken^c ānuñ Ö

¹⁸⁴² Yūsufa-y-ıdı: Yūsufa idi Ö

¹⁸⁴³ anuñ: anuñ S, K

¹⁸⁴⁴ daḥı: kimse Ö / degül: degil S, K / ḥayālin: cemālin Ö / anuñ: anuñ K / degül: degil S, K / mişālin: ḥayālin Ö / anuñ: anuñ K

¹⁸⁴⁵ dikdi: degdi Ö / iki: cān K, cānı Ö

3494. ‘ Āşık evvel belī fenāya irer
Şoñra dīdār-ıla şafāya irer¹⁸⁴⁶
3495. Geldi şevk-ile Yūsufuñ katına
Medḥ oқudı cemāli şüretine¹⁸⁴⁷
- ĞAZEL¹⁸⁴⁸
- mef‘ ülü / fā‘ ilātü / mefā‘ ilü / fā‘ ilün
3496. Tığmaz felekde neyyir-i a‘ lā senüñ gibi
Olmaz melekde şüret-i zībā senüñ gibi
- K121a 3497. Tāvūs-ı Kuds bülbül-i elhān olaydı ger
Gülşende bitse verd-i muṭarrā senüñ gibi¹⁸⁴⁹
- Ö104a 3498. ‘ Arşa daḥı irerse ser-i serv sidre-veş
Olmaya müntehā vü dil-ārā senüñ gibi¹⁸⁵⁰
3499. Hırşīdi saña beñzedür-idüm olaydı ger
Kaşları fitne gözleri şehlā senüñ gibi
- S123a 3500. Gerçi ki çok nigāra nażar itdi gözlerüm
Bu naқşı baña geçmedi illā senüñ gibi¹⁸⁵¹
- MESNEVĪ
3501. Bāziğa çün bu medḥi itdi temām
Āferin eyledi ḥavāş ü ‘ avām¹⁸⁵²
3502. Yūsufa ‘ izzet-ile kıldı ḥiṭāb
Didi iy āfītāb-ı ‘ ālem-tāb
3503. Saña bu ḥüsn-i ḥulkı kim virdi
Bu ṭarāvet saña neden irdi
3504. Nice cānuñ berātıdur bu cemāl
K’olmuş anuñ nişānı resm-i hilāl¹⁸⁵³
3505. Ne şehüñdür bu nāme-i menşūr
K’oldı ‘ unvānı ol şaḥīfe-i nūr¹⁸⁵⁴

¹⁸⁴⁶ belī: velī Ö

¹⁸⁴⁷ oқudı: oқurdı Ö

¹⁸⁴⁸ ğazel: şi‘r K

¹⁸⁴⁹ “senüñ gibi” kelimeleri S’da yok

¹⁸⁵⁰ ser-i serv: seri Ö / “serv” kelimesi Ö’de yok.

¹⁸⁵¹ baña: kimse K

¹⁸⁵² eyledi: eylediler Ö

¹⁸⁵³ anuñ: anıñ K

3506. Serv-i kıaddüñ kim eyledi mevzün
Ki olur seyr iden anı meftün¹⁸⁵⁵
3507. Gül yüzüñ reng ü ābı kimden alur
Sünbülüñ pıç ü tābı kimden alur
3508. Dehenüñ kim yaratdı dürc-i güher
Leblerüñi kim itdi şehd ü şeker¹⁸⁵⁶
3509. Neden oldı bu nergesüñ bınā
Ġonçañı kimdür eyleyen gūyā¹⁸⁵⁷
3510. Dehenüñ yoğ-iken kim eyledi var
La^c lüñi kimdür eyleyen dürr-bār¹⁸⁵⁸
3511. Ġabğabuñ kimdür āb-ı meşreb iden
Ġb-ı hayvān-ıla leb-ā-leb iden¹⁸⁵⁹
- K121b 3512. Boynuñ ađın kim eyledi kāfūr
Müşg-ile anı kim kıılır mestür¹⁸⁶⁰
3513. İy şanem söyle şāni^c üñ kimdür
Ġandadur nice milke ħākimdür¹⁸⁶¹
- S123b, Ö104b 3514. Ġferin āña kudreti boldur
Bu kıadar şüret-āferin oldur¹⁸⁶²
3515. Ġikmeti dürcin açdı çün şıddık
Toldı her gūşe gevher-i taħkık¹⁸⁶³
3516. Çün şadef gibi tutdı Bāziğa gūş
Ebr-i nīsān-ı raħmet eyledi cūş
3517. Her ne bārān ki düşdi ol şadefe
Oldı ser-tāc efser-i şerefe
3518. Didi kim şāni^c üm Ġudā-yı cihān
Ki anuñ şun^c idur zemīn ü zemān¹⁸⁶⁴

¹⁸⁵⁴ şehüñdür: şehiñdür K

¹⁸⁵⁵ kıaddüñ: kıaddiñ S, K / ki: kim S / seyr iden anı: anı seyr iden K

¹⁸⁵⁶ dehenüñ: deheniñ S

¹⁸⁵⁷ nergesüñ: nergesiñ K

¹⁸⁵⁸ dehenüñ: deheniñ S / la^c lüñi: la^c liñi S, K / Bu beyit K'de yok

¹⁸⁵⁹ ħabğabuñ: ħabğabiñ S, şeğabuñ Ö / āb-ı meşreb: anı meşreb Ö

¹⁸⁶⁰ kıılır: ider K, ide Ö

¹⁸⁶¹ şāni^c üñ: şāni^c iñ S, K

¹⁸⁶² oldur: boldur Ö

¹⁸⁶³ ħikmeti: ħükmi Ö / dürcin: dürcini Ö

3519. Lā-mekāndur ki yoğ mekān ansuz
Bī-zemāndur ki olmaz ān ansuz¹⁸⁶⁵
3520. Hākīm-i ʿarş ü ferş ü levḥ ü qalem
Bendedür aña bunca biñ ʿālem
3521. Eşer-i ḥüsnidür bu şüret-i ḥüb
Maʿ nide bil hemān odur maḥbüb¹⁸⁶⁶
3522. Düzdi āyīneler cemāline
Mazḥār olmağ-ıçün kemāline¹⁸⁶⁷
3523. Her ne şüret ki ola maṭlūbuñ
ʿ Aksidür ol cemāl-i maḥbūbuñ
3524. ʿ Aksı nʼeylersin aşla eyle şitāb
Aşlı bulan qatında ʿ akse çı tāb
3525. Göñlüñi ʿ akse virme iy mağrūr
Kim olur ʿ aks ʿ āķibet bī-nūr¹⁸⁶⁸
3526. Aşla saʿ y it şafā dilerseñ eger
Aşla vaşl ol beķā dilerseñ eger¹⁸⁶⁹
- K122b 3527. Güş idicek bu sırrı ol dānā
Qalbini rüşen itdi ʿ ışq-ı Hūdā
3528. Köprüsinden geçüp mecāzuñ o dem
Başdı rāh-ı ḥaķīqat üzre qadem
- S124a 3529. Nefes ehli odur ki itse nefes
Zıll-ı devlet hümāsı ola meges
3530. Mürşid oldur ki bir nefesde hemān
İde yüz cānı vāşıl-ı cānān¹⁸⁷⁰
- Ö105a 3531. Toldı çün Bāziğa diline yaķın
Cümle varın taşadduğ itdi hemīn¹⁸⁷¹

¹⁸⁶⁴ şaniʿüm: şaniʿ im K / anuñ: anıñ K

¹⁸⁶⁵ olmaz ān: yoğ zemān Ö

¹⁸⁶⁶ hemān odur: odur hemān Ö

¹⁸⁶⁷ cemāline: cemāline ol Ö / kemāline: kemāline ol Ö

¹⁸⁶⁸ kim: ki K, Ö

¹⁸⁶⁹ şafā: beķā Ö / beķā: şafā Ö

¹⁸⁷⁰ bir: her Ö

¹⁸⁷¹ Toldı çün Bāziğa diline: Bāziğa qalbine çü toldı Ö

3532. Eyle itdürdi varlığın tārāc
Oldı bir pāre etmege muhtāc¹⁸⁷²
3533. Nıl atında yaptı bir mihrāb
İtdi varlı bināsın anda arāb
3534. Oldı meclā-yı nūr-ı zāt-ı aad
Geydi āyīne gibi eski nemed¹⁸⁷³
3535. āh-iken efser-i muraa[]-ıla
Oldı āni[] bir eski mına[]-ıla
3536. Cevher-i ānı virdi nān-ı ceve
odı eyvānı girdi yandan eve¹⁸⁷⁴
3537. Cān virürken bisātı olmaa gül
Yaduı āre oldı pisteri kül¹⁸⁷⁵
3538. Ma[]bedi oldı anuñ ol āne
I-ıla cān virince merdāne
3539. ünkü varlıdan ölmedin öldi
Ölice ömr-i cāvidān buldı
3540. İy gönül erlik öğren ol zenden
Er-iseñ zenlii gider senden¹⁸⁷⁶
3541. Far iden kimse zeyn ü zīverden
Add olunmasa añ degül erden¹⁸⁷⁷
- K122b 3542. am meyin imedüñse yi amuñı
Mātem it görmedüñse mātemüñi
3543. Olma üret-perest iy āfil
Ki olur ma[] nı āline āyil¹⁸⁷⁸
- S124b 3544. alma ol āle k'irtihāli ola
Alma ol mālı kim melāli ola¹⁸⁷⁹
3545. Nie bir atılır bu pāre-i lā
Deva-i üret üzre ā-be-ā

¹⁸⁷² Oldı: ki oldı Ö

¹⁸⁷³ āyīne gibi: āyīne-vār Ö

¹⁸⁷⁴ nān-ı ceve: tāze ceve Ö

¹⁸⁷⁵ cān virürken: iver-iken Ö

¹⁸⁷⁶ zenlii: erlii Ö

¹⁸⁷⁷ Add olunmasa añ degül: añ degül add olunmasa Ö / degül: degil S, K

¹⁸⁷⁸ āyil: ā'ıl Ö

¹⁸⁷⁹ k'irtihāli: ki irtihāli Ö / Bu beyit K'de yok / Bu beyitin Ö'de mısraları yer deiirmitir.

3546. Aşl ma^ç nāya gel ki anda şimār
Cem^ç olupdur hezār-bār-hezār
3547. Şüret ü ma^ç nīyi çü bir göresin
Ölmiş-iken dilüni dirgüresin
- Ö105b 3548. Her ki ber yimedi bu birlikden
Hāşılı guşşa oldu dirlikden
- ZELİHĀ YŪSUF-İÇŪN ^ç ALEYH'İ-SELĀM MĪYĀN-I HĪDMETE
KEMER-İ SA^ç Y Ū HĪMMET BAĞLADUĞIDUR¹⁸⁸⁰
3549. Dil-i ^ç aşık o dem olur hurrem
Ki ola vaşl-ı yār-ile hōş-dem
3550. Gāh meşşāta-i cemāli ola
Gāh bāzide pāy-māli ola
3551. Çün Zeliḫāya hāşıl oldu murād
Yūsufı aldı gitdi kaşırına şād
3552. Yār-ile hem-^ç inān olup o nigār
Cāna söyledi rāzını tekrār
3553. Ki ^ç aceb aşikāre mi ki bu dem
Yoḫsa düş mi ki baña bu ^ç ālem¹⁸⁸¹
3554. Ṭālī^ç üm uykudan uyandı mı ki
Ḳanuma çarḫ-ı ḫūnī ḳandı mı ki¹⁸⁸²
3555. Şeb-i fūrḳat ger olmasa āḫir
Şubḫ-ı vuşlat olur mıdı zāḫir
3556. Ḥaḳḳa minnet ki şād oldu gönül
Mışr-ı cānda ^ç azizi buldı gönül¹⁸⁸³
- K123a 3557. Yoḳ cihānda benüm gibi bülbül
Ki anı ḡam deminde güldüre gül¹⁸⁸⁴
- S125a 3558. Cānuma irmiş-idi neşter-i merg
Merḳadüm olmuş-ıdı pister-i merg¹⁸⁸⁵

¹⁸⁸⁰ ḫidmete: ḫizmete K

¹⁸⁸¹ ki: Ki iy Ö / yoḫsa düş mi ki baña: düş mi ki baña yoḫsa Ö

¹⁸⁸² ṭālī^ç üm: ṭālī^ç im S, K

¹⁸⁸³ “gönül” kelimesi S’de yok.

¹⁸⁸⁴ benüm: benim K

¹⁸⁸⁵ merḳadüm: merḳadim K

3559. Nāgehān irdi yār-i ʿīsi-dem
Gitdi cāndan belā gönülden elem¹⁸⁸⁶
3560. Ola mı benden özge şirīn-kār
Eyledüm ʔandi seng-ile bāzār
3561. N'ola gitdiyse la' l-ile güherüm
Elüme girdi yār-ı sīm-berüm
3562. Güher oldur ki tende cānı ola
Cān odur dilber-i nihānī ola¹⁸⁸⁷
3563. Mihr ü meh çün maḳāma irdiler
Ṭoḡrı ʿ işret-sarāya girdiler¹⁸⁸⁸
- Ö106a 3564. Rüşen olmaḡa meclis-i ʿ işret
Virdi ol māha nürdan ḡil' at
3565. Virdi zerrīn kemer muraşsa' tād
Her biri şarka bād ü ḡarba ḡarād
3566. Her gün ol māha olsa şubḡ-ı cedīd
Yiñi ḡil' at virürdi ol ḡurşīd
3567. Yaşduḡından götürse gün gibi ser
Ḥāzır eylerdi la' l-gün efser
3568. Ḳāmeti ḡāyim olsa çün ʿ ar' ar
Cānın eylerdi dermiyān çī kemer¹⁸⁸⁹
3569. Olmaz-ıdı o ṭal' at-i lāmi'
Bir girībāndan iki gün ṭāli'
3570. Eylemezdi o serv-i ḡülşen-i nūr
İki def' a bir efser-ile zuhūr¹⁸⁹⁰
3571. Bir kemer-bend kim o gün o niḡār
Baḡlamazdı miyānına tekrār¹⁸⁹¹
- K123b 3572. Çün Zeliḡā ideydi Yūsufi zeyn
Ḥāşıl eylerdi cāna ḡurrat-i ʿ ayn

¹⁸⁸⁶ Dizeler Ö'de yer deḡiştirmiştir.

¹⁸⁸⁷ ola: bula Ö

¹⁸⁸⁸ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

¹⁸⁸⁹ ḡā'im: ḡāyim K, Ö

¹⁸⁹⁰ serv-i ḡülşen-i nūr: serv ü ḡülşen-i nūr Ö

¹⁸⁹¹ bir kemer-bend kim o gün o niḡār: Bir kemer-bendi ney gibi tekrār Ö / tekrār: her bār Ö

- S125b
3573. Efser ursa serine ʿ izzet-ile
Farqın öpüp dir-idi raġbet-ile¹⁸⁹²
3574. Hāk-i pāyuñ olaydı ger tācum
ʿ Arş-i cāna irerdi mi ʿ rācum
3575. Pirehen şalsa lāleden semene
Dirdi hem-rāz olup o pīrehene
3576. Āh eger tāruñ olsa haste tenüm
Cān şafāsın bulurdı bu bedenüm
3577. Viricek qaddine qabāsını
Eydür-idi öpüp yaqāsını¹⁸⁹³
3578. Kāşkī ben de ol günü görsem
Yārūñ aq boynına yüzüm sürsem
3579. Çün kemer-bendi baġlasa biline¹⁸⁹⁴
Gelür-idi bu ārzū diline
3580. Ki nʼolaydı miyān-ı yāre eger
Sīm sāʿ idlerüm olaydı kemer¹⁸⁹⁵
- Ö106b
3581. Sünbülünü taġıtsa şāne-y-ile
Cemʿ iderdi özin bahāne-y-ile¹⁸⁹⁶
3582. Hāşıl-ı ʿ ömri yile virmese dil
Dile cemʿ iyyet ola mı hāşıl¹⁸⁹⁷
3583. Taşt-ı zerrinde yurdı sünbülünü
Farq iderdi benefşeden gülünü¹⁸⁹⁸
3584. Müşgini cevhere mülemmaʿ idüp
Şadrını mesned-i muraşşaʿ idüp
3585. Bunca bānū-y-iken ol ehl-i temīz
Eline şu qoyardı şanki kenīz

¹⁸⁹² efser ursa serine: serine efser ursa Ö

¹⁸⁹³ qabāsını: qabāsını ol Ö / yaqāsını: yaqāsını ol Ö

¹⁸⁹⁴ baġlasa: baġladı Ö / biline: beline S

¹⁸⁹⁵ Sīm sāʿ idlerüm: Sīm ü sāʿ idlerüm Ö

¹⁸⁹⁶ sünbülünü: sünbülün çün Ö

¹⁸⁹⁷ virmese: virmez Ö

¹⁸⁹⁸ sünbülünü: sünbülünü S

3586. Nūra hācet degüldi gerçi bu iş
Yunsa yunmıŝdı yunmaz-ısa gümiŝ¹⁸⁹⁹
- K124a 3587. Olsa tezyîn ü zînet emri temām
Yār-ile ʿ işret eyler-idi müdām¹⁹⁰⁰
- S126a 3588. Laʿ line karşı nüş iderdi ŝarāb
Ġamzeden ʿ aklı olmiŝ-ıdı ħarāb
3589. Nergesine olurdu geh hem-rāz
Ġonçasına olurdu geh dem-sāz
3590. Yūsufa ʿ izzet idüp ol ħōŝ-nām
Dest-i luŝfiyla yidürürdi taʿ ām
3591. Nāz ü niʿ metde yārine o nigār
Eyle eylerdi ihtimām iy yār¹⁹⁰¹
3592. Yise baĝrın kebāb ideydi aña
İçse ħānın ŝarāb ideydi aña¹⁹⁰²
3593. Eyler-idi dileye diyü nigār
Ķuş südinden berüsini iĝzār
3594. Hem-ser olurdu serv-i nāz-ıla
Göñlin eĝlerdi luʿ b u bāz-ıla
3595. Şalsa çevĝanı nāz-ıla maĝbüb
Ser iderdi aña niyāz-ıla ŝop¹⁹⁰³
3596. Alsa Yūsuf eline tîr ü kemān
Bulsa cānın ideydi aña niŝān¹⁹⁰⁴
3597. Cān-ı ʿ āŝıĝ belî şeref bulmaz
Yār tîrine çün hedef olmaz¹⁹⁰⁵
- Ö107a 3598. Gice ʿ azm itse ħ̃āba dilber-i ħüb
Tāze gülden döŝerdi pister-i ħüb
3599. Ġonçayı eyler-idi müŝĝ-āĝîn
Olmaĝ-ıçün o gül-ruĝa bālîn¹⁹⁰⁶

¹⁸⁹⁹ degüldi: degildi S, K / nūra hācet degüldi gerçi: gerçi nūra hācet degildi Ö

¹⁹⁰⁰ zînet: ʿ işret Ö

¹⁹⁰¹ yārine: yār-ile Ö

¹⁹⁰² ħānın: cānın S, K

¹⁹⁰³ aña niyāz-ıla: niyāz-ıla aña Ö

¹⁹⁰⁴ alsa Yūsuf eline: eline Yūsuf alsa Ö / ideydi: iderdi Ö

¹⁹⁰⁵ belî: velî Ö / Bu beyit K'de yok

¹⁹⁰⁶ gül-ruĝa: dilbere Ö / Bu beyit S'de yok

3600. Nergesi h̄āb idince rāḥat-ıla
Söyler-idi şeker hikāyet-ile¹⁹⁰⁷
3601. Bağlasa nergesini perde-i h̄āb
Hem-dem olurdu şem^c a pür-teb ü tāb
3602. İki āhūsına olunca seḥer
Merta^c -ıdı teferrüc-i dilber
- K124b 3603. Gice gündüz bu ḥāl-idi kārı
Yār-ile olmuş-ıdı bāzārı
- S126b YŪSUF ^c ALEYHİ'S-SELĀM ZELĪḤĀYA KİŞŞA-I ÇĀHI BEYĀN
KILDUĞI OL DAḤĪ ANI KENDÜNÜŃ OL DEMDE BĪ-SEBEB
ĞUŞŞASINA MUVĀFIK BULDUĞIDUR
3604. Zikr iden kışşasın Zeliḥānuñ
Bir ^c aceb ğuşşasın dimiş anuñ
3605. Olmadın vaşl-ı yār-ile ḥurrem
Toldı bir gün derūnı āteş-i ğam
3606. Kalmadı cānda şabr ü dilde sürūr
Yiri od oldı yile vardı ḥuzūr
3607. Rūz-ı rüşen gözine tār oldı
Şoḥbet-i gülşen aña ḥār oldı¹⁹⁰⁸
3608. Ne sarāyında buldı gönli ğüşād
Ne çemen seyri itdi cānını şād¹⁹⁰⁹
3609. Çeşmi bī-iḥtiyār ağlar-ıdı
Bī-sebeb zār zār ağlar-ıdı
3610. Gördi bu ḥālını didi dāye
İy yüzüñ nūrına güneş sāye¹⁹¹⁰
3611. Devr cevrenden irmesün saña ğam
Her dem olsun yüzüñ güli ḥurrem
3612. Bilmezem kim bugün ne ḥāl oldı
Ki işüñ ğuşşa vü melāl oldı¹⁹¹¹

¹⁹⁰⁷ şeker: şekerle Ö

¹⁹⁰⁸ rüz-ı rüşen gözine: rüz-ı şeb gözlerine Ö / tār: tār S

¹⁹⁰⁹ buldı: oldı Ö / cānını şād: gönlüni neşād Ö

¹⁹¹⁰ nūrına: yüzine Ö

¹⁹¹¹ işüñ: işiñ S, K

- Ö107b 3613. Döndüñ ol yaprağa kim anı nesīm
 3614. Geh kara yire püşt urur geh rüy
 Seyr ider bî-ķarār sūy-be-sūy
3615. Hāli yoķ bir dem ihtiyār-ıla
 Seyr ider dāyim ıztırār-ıla¹⁹¹²
3616. Dilerem bu gamuña vāķıf olam
 Şāyed ola ki aña çāre bulam
- S127a, K125a 3617. Çeşmi pür-hūn olup Zeliḫānuñ
 Böyle virdi cevābını anuñ
3618. Ki bugün ben de olmuşam ḫayrān
 Beni bilmen ne itdi ser-gerdān
3619. Sebebin bilmezem bu ḫayretümüñ
 ‘İlletin bilmezem bu ‘illetümüñ¹⁹¹³
3620. Cāna tīr urdılar kemānı nihān
 Yoķ kemāne gümān ü tīre nişān
3621. Yilerem yil gibi ķarārım yoķ
 Bilmezem ḫālüm ihtiyārım yoķ¹⁹¹⁴
3622. Çün Zeliḫāya Yūsuf-ı Ken‘ ān
 Hem-dem oldı nite ki cism-ile cān
3623. Bir gice şevķ irüşüp ol aya
 Sergüzeştin didi Zeliḫāya
3624. Zıkr olundı bu şevķ-ile nāgāh
 Şerḫ-i aḫvāl-i rāh ü kışsa-i çāh¹⁹¹⁵
3625. Çün Zeliḫā işitdi kışşasını
 Añdı ol bî-bahāne ğuşşasını
3626. Didi ol gün ki irdi baña melāl
 İrmiş ol dem bu mihre bunca zevāl

¹⁹¹² Bu beyit K’de yok

¹⁹¹³ bilmezem: bulmazam K

¹⁹¹⁴ Yilerem yil: İñlerem ney K / Bilmezem ḫālüm: Her nefes zāram K

¹⁹¹⁵ olundı: olunur Ö

3627. Beni iden esîr-i miḥnet ü ğam
Kıṣṣa-i çāh-ı Yūsuf-ımiş o dem¹⁹¹⁶
3628. Çün ḥisāb itdi rûz ü hefte vü māh
Oldı bu sırra şübhesüz āġāh¹⁹¹⁷
3629. Tañ mı ol māh olsa ger āġāh
Ki gönülden gönüle vardur rāh
- Ö108a 3630. Dil-i ‘āşık ‘ale’l-ḥuşuş iy yār
K’ola şad-pāre derd-ile şad-bār¹⁹¹⁸
3631. Cānına revzen ola her yāre
Nazar ide o yāreden yāre¹⁹¹⁹
- S127b 3632. Her ne vaşf-ıla kim görür anı
Ola ol resme cismi vü cānı¹⁹²⁰
3633. Hār batsa nigār pāyına
Ola ol pāya rû-yi āyîne¹⁹²¹
- K125b 3634. Bî-ķarār olsa züf-i cānānı
Taġıla ḥātır-ı perişānı
3635. Yār ḥaddine ķonsa zūlm-ile gerd
Düşe ‘āşık diline āteş-i derd¹⁹²²
- ḤİKĀYET-İ MÜNĀSİB¹⁹²³
3636. Zıkr olunur ki bir seḥer Leylî
Oldı çün faşda ķaşdı vü meylî
3637. Reg-i Leyliye niş irince hemān
Hün-ı Mecnün revāne oldı revān¹⁹²⁴
3638. Ḥamdî āyîneñi mücellā ķıl
Ķalbüñi nūr-ı Ḥaķķa meclā ķıl
3639. Tā ki aḥlāķı sende zāhir ola
Nūrı cānuñ yüzinde bāhir ola

¹⁹¹⁶ Yūsuf-ımiş: Yūsuf imiş Ö

¹⁹¹⁷ itdi: oldı S

¹⁹¹⁸ K’ola: ola K, ki ola Ö

¹⁹¹⁹ ola: oldı Ö / ide: iden Ö

¹⁹²⁰ Bu beyit K’de yok

¹⁹²¹ ola ol:Ol ola Ö / Bu beyit K’de yok.

¹⁹²² 3634. beyit ile 3635. beyit K’de yer deġiştirmiştir.

¹⁹²³ Bu başlık kısmı K ve Ö’de yok.

¹⁹²⁴ Reg-i Leyliye: Regine K / niş irince: nişter irdi S, K

3640. Her kime kim sirāyet ide bu nūr
Zāhir ü bāṭının kıllur ma' mūr

3641. Cām-ı gītī-nümā olur cānı
Fehm ider niçe rāz-ı pinhānı

YŪSUF YA' KŪBA ' ALEYHİ'S-SELĀM HĀBER
GÖNDERDÜGİDÜR OL A' RAB-ILA Kİ ZEMİN-İ KEN' ĀNDAN
SEVĀD-I MIŞRA GELMİŞDİ VE HĀL-İ YŪSUFU MUṬṬALİ'
OLMIŞDI

3642. Ne kadar olsa ehl-i cāh ġarīb
Vaṭanın aṅsa eyler āh ġarīb

3643. Kāalur-ı mış dilinde ḥubb-ı vaṭan
Olsa cennet daḥı aṅa mesken¹⁹²⁵

S128a 3644. Bir ġün ol māh-ı burc-ı şıdķ u şafā
YŪsuf-ı mışr-ı ' ilm ü ḥilm ü vefā¹⁹²⁶

Ö108b 3645. Otururken ' Azīz-ile ol şāh
İtdi nāġāh ġurbetine nigāh

3646. Düşdi deryā-yı fikre oldı ġarīķ
Cüş idüp ka' r-ı dilden āh-ı ḥarīķ

K126a 3647. Hālini yād itdi ġurbet-ile
Aṅdı rıķķıyyetin bu rıķķat-ile¹⁹²⁷

3648. Yüz urup ḥazrete niyāz itdi
' Ālem-i dilde keşf-i rāz itdi¹⁹²⁸

3649. K'iy nidā-yı zamīri ġüş idici
Raḥmeti nāleler ḥamüş idici¹⁹²⁹

3650. Sergüzeştüm cenābuña ma' lüm
Dilerem ḥazretüñden iy Kāyyüm¹⁹³⁰

3651. Peder-i pīre vāşıl it ḥaberüm
Tāb-ıla ḥasretinde derd-i serüm

¹⁹²⁵ ḥubb-ı vaṭan: bŷy-ı vaṭan Ö

¹⁹²⁶ māh-ı burc-ı şıdķ u şafā: burc-ı evc-i şıdķ u şafā Ö

¹⁹²⁷ itdi: kıldı K

¹⁹²⁸ niyāz: nidā Ö

¹⁹²⁹ k'iy: ki iy Ö

¹⁹³⁰ sergüzeştüm: sergüzeştım K / ḥazretüñe: ḥazretiñe S, K

3652. Müstecāb oldu ol du‘āsı anuñ
İrdi Ya‘ķūba mācerāsı anuñ
3653. Ki bir a‘rābī ol zemānda meger
Mıṣra Ken‘āndan eylemiṣdi sefer
3654. Bitdi çün Mıṣra varup işleri hep
Sürdi Ken‘āna nāķasın o ‘Arab
3655. Gerçi iverdi gitmek-içün eve
İlla gerden-keṣ oldu tırdı deve
3656. Ne ķadar dögdı-y-ise a‘rābī
Oldı nāķa gitmeden ābī
3657. İhtiyāruñ zimāmın āķir-i kār
Nāķa boynına ṣaldı ol nā-çār
3658. Göñline geldi kim bu ḥayvānı
İtdi me‘mūr emr-i Sultānī
- S128b 3659. Ādem oldur ki ehl-i ‘ibret ola
Manzārı cümle işde ḥikmet ola
3660. Çünki yol buldı üṣtūr-i serkeṣ
İrdi bāb-ı ‘Azīze çün āteṣ¹⁹³¹
3661. Yūsufı görüp üṣtūr-i miskīn
İtdi yüz derd-ile enīn-i ḥanīn
- K126b, Ö109a 3662. Deñeyüp ağlar-ıdı ol aya
Köçegin buldı ṣanasın māya¹⁹³²
3663. Pāk dāmānına sürüp yüzünü
Vech-i Yūsufdan ırmadı gözünü
3664. Göricek Yūsuf anı ađladı zār
Yandı ḥasret odına ṣabr u ķarār
3665. Nazar idüp bu ķıṣṣaya Kıtfır
Didi ṣiddīķa iy velī-yi kebīr
3666. İricek sāyeñe bu māya hemīn
Ne-y-içün eyledi enīn ü ḥanīn

¹⁹³¹ yol buldı: yöneldi ol Ö

¹⁹³² ṣanasın: ṣanki ol Ö

3667. Nedür anuñ bu nālesine sebeb
 Țapuña āşinā mı ola ‘aceb
3668. Didi Yūsuf ki ol zemān ki peder
 Baña eylerdi şefkat-ile nazār
3669. Beni ol dem bu üştür-i miskīn
 Görmüş-idi anuñ-içün oldı hazīn¹⁹³³
3670. Görđi a‘ rābī Yūsufi pür-zeyn
 Aḥsenü’l- vech-i ekḫelü’l-‘ ayneyn
3671. Büt-i zerrīn külāh-ı dībā-püş
 Hüsni öñinde māh ḫalka-be-güş¹⁹³⁴
3672. Didi ياملح الورى بقدي
 مارايناھ قط من احد¹⁹³⁵
3673. نحوك ناقتى اذا انجزبت
 فى فؤادى هواك التهبث¹⁹³⁶
- S129a 3674. Buncılayın emīr-iken pederüñ
 Ne-y-içün ola guşsa derd-i serüñ
3675. Bunca zeyn ü libās ü ‘ izzet-ile
 Neden ağlarsın āh ü rikḫat-ile
3676. Didi Kıtfır aña ki iy mihter
 Şatun aldum ğulāmdur bu piser
- K127a 3677. Didi a‘ rābī kāşki ben de
 Ola-y-ıdum bu ḫapuya bende
3678. Kişi bī-devlete olınca emīr
 Devlet ehline yıgdür olsa esīr
- Ö109b 3679. Neçün ağlar bu ḫāl-ile bu ğulām
 Devlet ü ‘ izzet olmış aña temām
3680. Didi Yūsuf beni görüp bu şütür
 Gözleri ne-y-içün oldı yaş-ıla pür

¹⁹³³ üştür-i miskīn: nāfe-i miskīn Ö / anuñ-içün: anıñ-içün K

¹⁹³⁴ külāh-ı dībā-püş: külāh u dībā-püş Ö

¹⁹³⁵ “Ey mahlukatın en güzeli! Ondan gördüğümüzü hiçbir kimseden görmedik.”

¹⁹³⁶ “Devemi kendine (doğru) çektiğin zaman, gönlümde aşkını alevlendirdin.”

3681. Göricek böyle ehl-i rıkkat anı
Ne-y-içün itmedüñ melâmet anı¹⁹³⁷
3682. Ağlayıcağ benüm-çün ol hayvân
Ben de olsam 'aceb degül giryân¹⁹³⁸
3683. Gözleme zâhirümde zerkeşümi
Gele gör bâṭınumda âteşümi¹⁹³⁹
3684. Zâhirin görme şem' -i ḥandānuñ
Bâṭının gör nice yanar anuñ
3685. Lâle la' lîn-ḳabā-y-iken iy yâr
Devr elinden cigerde dâğı var
3686. Derd-ile şerḫa şerḫa oldı ciger
Saña bir şerḫa şerḫin itsem eger¹⁹⁴⁰
3687. Sen de nâḳañ gibi enîn idesin
Milk-i Ken' āna ağlayu gidesin¹⁹⁴¹
3688. Buldı a' rābî çün dem-i fırsat
Ḥālını şordı Yūsufa ḫalvet¹⁹⁴²
- S129b 3689. Didi kimsin ne yirdedür vaṭanuñ
Kim-idi atañ anañ anda senüñ¹⁹⁴³
3690. Neden oldı bu ğurbete düşdüñ
Rıkk olup bunca rıkkate düşdüñ
3691. Didi ben Yūsuf ibn-i Ya' ḳübam
Mübtelā-yı cefā-yı aşıbam
- K127b 3692. İḫvetüm baña çok cefālar idüp
Ĝurbete şaldılar belālar idüp
3693. Milk-i Ken' āndan oldum āvāre
Mıṣra düşdüm ğarīb ü bî-çāre¹⁹⁴⁴
3694. Ḳuşca cānum es'ir-i dām oldı
Seyyid-iken adum ğulām oldı¹⁹⁴⁵

¹⁹³⁷ melâmet: melâlet Ö

¹⁹³⁸ benüm-çün: benim-çün K / degül: degil K

¹⁹³⁹ zâhirümde: zâhirimde K / bâṭınumda: bâṭınımda S, K

¹⁹⁴⁰ şerḫa: zerre Ö

¹⁹⁴¹ Milk-i Ken' āna: Mülk-i Ken' āna K

¹⁹⁴² şordı Yūsufa: Yūsufa şordı Ö

¹⁹⁴³ kimsin: kimdür Ö / kim-idi: kim idi Ö

¹⁹⁴⁴ Milk-i Ken' āndan: Mülk-i Ken' āndan K

3695. Kimsenem yok ki hālüm añam aña
Derd-i ğurbetde hem-dem ola baña
- Ö110a 3696. Bahtulu ol ğarīb kim geh gāh
Hālın ağlamağa bulur āgāh
3697. Görmeyelden peder cemālını ben
Bilmezem nice oldı hālını ben
3698. Yitürelden beri beni pederüm
Ġālib işitmedi daĥı ĥaberüm
3699. Yūsufı çünki bildi a^ç rābī
Toldı ğalbine merĥamet tābī¹⁹⁴⁶
3700. Ağlayup didi iy ĥabīb-i resūl
Bilmedüm sini ^çözrüm eyle ğabūl
3701. Faĥr-i ^çālemsin iy sülāle-i pāk
Bende olmaĥ cenābuña ĥāşāk
3702. Yitürelden tapuñı İsrā^çil
Oldı ğünden ğüne za^çif ü ^çalil
3703. Ne ğüni ğün ne ğicesi ğicedür
Diñle anuñ ĥikāyeti nicedür¹⁹⁴⁷
- S130a 3704. Tıtdı bir püşte püştini me^çvā
Fikri Yūsufda zikri vā-esefā¹⁹⁴⁸
3705. Ĥasretüñden olalı ğaddi kemān
Āhı oĥ gibi dil deler iy cān¹⁹⁴⁹
3706. Göçdi terk itdi mülk-i Ken^çānı
Yapdı yoluñda Beyt-i Aĥzānı¹⁹⁵⁰
- K128a 3707. Manzarı rāh ümīdi luţf-ı ilāh
Hem-nişini fiĝān u hem-demi āh
3708. Ĥasretüñ bārını götürmez küh
Nice çeksün bu pīr-i şad-endüh¹⁹⁵¹

¹⁹⁴⁵ adum: adım K

¹⁹⁴⁶ toldı ğalbine: ğalbine toldı Ö

¹⁹⁴⁷ anuñ: anıñ K

¹⁹⁴⁸ vā-esefā: yā esefā Ö

¹⁹⁴⁹ ĥasretüñden: ĥasretiñden S, K / āhı oĥ gibi: oĥ gibi āhı Ö

¹⁹⁵⁰ Mülk-i Ken^çānı: şehr-i Ken^çānı Ö / Beyt-i Aĥzānı: Beytü'l-Aĥzānı Ö

3709. Göreli köñlegüñi kan-ıla ol
 Qalmanı kanı qaldı cān-ıla ol
3710. Cān dağı tende bir ramaq oldı
 Şevqden gözleri şafaq oldı
3711. Ağlamağ-ıla pür-dem ü bī-nūr
 Qalmanı tende zevk ü dilde sürür¹⁹⁵²
3712. Hāzret-i Yūsuf itdi çün bunı gūş
 Qalbi ḥasret odından eyledi cūş
- Ö110b 3713. Ağladı zār zār rāz-ıla
 Didı a‘ rābiye niyāz-ıla
3714. İledürseñ atama peygāmum
 Sözde nāmuñla zıkr ola nāmum¹⁹⁵³
3715. Çün varasın diyār-ı Ken‘ āna
 Gice ‘azm eyle Beytü’l-Aḥzāna
3716. İlla ol demde var ki anda resūl
 Ola ṭā‘at-i ḥāzrete meşgūl¹⁹⁵⁴
3717. Olsa eşḥār ider kamu aḥyār
 Ğayrdan ‘ayna tevbe istiğfār
3718. Benden ol demde virseñ aña ḥaber
 Cānına ḥasret odı itmez eşer
- S130b 3719. Şaḳın od urma cānı ḥırmenine
 Varıcaq ḥānedān-ı revzenine
3720. Ağ tütün gibi od gibi germ ol
 Şiddet eyleme şu gibi nerm ol¹⁹⁵⁵
3721. Söyle aña kılp nidā-yı laṭif
 K’iy ciger-gūşesinden ayru za‘if¹⁹⁵⁶
3722. İy firāq-ıla sīnesi maḥrūr
 Enbiyā içre ḥüzn-ile meşhūr

¹⁹⁵¹ bu: o Ö

¹⁹⁵² bī-nūr: pür-nūr Ö

¹⁹⁵³ Bu beyit K’de yok / Sözde nāmuñla zıkr ola nāmum: Bulasın āḥiretde in‘āmum Ö

¹⁹⁵⁴ ol: şol Ö

¹⁹⁵⁵ od gibi germ ol: olma od gibi germ Ö / Şiddet eyleme şu gibi nerm ol: Ḥaberüñ vir şu gibi luṭf-ıla nerm Ö

¹⁹⁵⁶ nidā-yı laṭif: nidā-yı ḥafif Ö / ciger-gūşesinden ayru za‘if: ciger-gūşe ḥasretinde K, Ö

- K128b
3723. Haberüm var saña ğarībünden
Yiten āvāre ‘andelībünden¹⁹⁵⁷
3724. Ol huzūruñ şebine bedr-i temām
Şatılup Mışra olmuş anda ğulām
3725. Gāh dellāl elinde lāl olmuş
Şimdi hıdmetdedür hilāl olmuş¹⁹⁵⁸
3726. Nāz-perverde servüñi her yād
Kullanur bende gibi nā-āzād¹⁹⁵⁹
3727. Yüzüni işigüñe hāk itdi
‘Arz-ı ahvāl-i derd-nāk itdi
3728. K’iy gülin yitüren gülistāndan
Servüñ eksildi miydi bustāndan
3729. Tütī-yi meclisüñ şorarsañ eger
Kafes-i Mışra düşdi hūñi şeker¹⁹⁶⁰
- Ö111a
3730. Zehr-i kātildür aña sensüz kınd
Olmadı senden ayru şirīn-bend
3731. H’ābı sensüz hārām idüp gözine
Açmadı dīde şādlık yüzine
3732. Şerbet içse şarāb-ı eşk-āmīz
H’ānı üstine gözleri hūn-rīz¹⁹⁶¹
3733. Haberı aldı çün resül-i resül
Diledi ‘azm-i hıżmet eyleye ol¹⁹⁶²
3734. Nākasın çekdi kim yūriye hemān
Olmadı nāka dögmeg-ile revān¹⁹⁶³
3735. Belki Hāk virdi aña nuṭṭ-ı faşīh
İtdi a‘rābī-y-ile baḥş-i şarīh¹⁹⁶⁴

¹⁹⁵⁷ yiten: iten Ö

¹⁹⁵⁸ “şimdi” kelimesi Ö’de yok. / hıdmetdedür: hıdmetde turur Ö

¹⁹⁵⁹ bende: serv K / Bu beyit S’de yok

¹⁹⁶⁰ meclisüñ: meclisiñ S / hūñi: Çün Ö

¹⁹⁶¹ Bu beyit S’de yok.

¹⁹⁶² ‘azm-i hıżmet: kim ‘azm Ö

¹⁹⁶³ yūriye: yürüye Ö

¹⁹⁶⁴ Hāk virdi: virdi Hāk Ö

- S131a 3736. Didi çün söze geldi ol hōş-rāh
Evvelā لا اله الا الله¹⁹⁶⁵
3737. Ba' d-ez-ān didi iy kişi zinhār
Zūlm-ile olma nā-tüvān āzār¹⁹⁶⁶
- K129a 3738. Ben seni hōş du' āya irgürdüm
Buncılayın liqāya irgürdüm¹⁹⁶⁷
3739. Haberiniñ resūli olduñ anuñ
Kereminuñ kabūli olduñ anuñ
3740. Pīr-i Ken' ān huzūrına bu haber
Senden irmege sa' y iderseñ eger
3741. Bir du' ā ide hāzret-i Ya' kūb
İki ' ālemde bulasın maṭlūb
3742. Yoq mı iy ādemoğlı sende kerem
Tā ki ben de du' ā-yı hayra irem
3743. Cennet olsa n'ola çirāgāhum
Nāqa-ı Şāliḥ olsa hem-rāhum¹⁹⁶⁸
3744. İtdi a' rābī çün bu verhemi gūş
Kaldı hayretde vālih ü medhūş¹⁹⁶⁹
3745. El götürdi du' ā-y-içün şiddik
Eyleyüp nāqa hūcetin taşdik
3746. Nāqaya çünki vāşıl oldu murād
Gitdi Ken' āna yil gibi nī-zād
- Ö111b 3747. Çünki a' rābī vardı Ken' āna
Dünle ' azm itdi Beytü'l-Ahżāna¹⁹⁷⁰
3748. Çünki vaqt-i seherde İsrā' il
Başladı eylemege zikr-i Celil
3749. Vardı revzen katına virdi selām
Didi Yūsuf haberlerini temām

¹⁹⁶⁵ لا اله الا الله: "Allah'tan başka ilah yoktur."

¹⁹⁶⁶ kişi: güneş Ö

¹⁹⁶⁷ irgürdüm: irgürem Ö

¹⁹⁶⁸ çirāgāhum: cezāgāhum Ö

¹⁹⁶⁹ medhūş: hāmuş S

¹⁹⁷⁰ Ken' āna: Beytü'l-Ahżāna Ö

3750. Bunı Ya' kûb o dem ki gûş itdi
Âh idüp düşdi kendüden gitdi
- S131b 3751. Bir zemāndan ki ' aklı geldi aña
Çağırup didi kimsin iy gūyā
3752. Seher urduñ bu haste cāna seher
Virdüñ oğ gibi çünki toğrı haber
- K129b 3753. Beni bu dem ne hōş ki yād itdüñ
Haber-i Yūsuf-ıla şād itdüñ¹⁹⁷¹
3754. Ne kişisin ne yirlüsin ki ' aceb
Yūsufi görmege ne oldı sebeb
3755. Anı gördüñse di nişānlarını
Kıomayam tā gönül gümānlarını
3756. Didi a' rābiyem yirüm Ken' ān
Tāraf-ı Mışra eyledüm seyrān¹⁹⁷²
3757. Varıcağ anda faqr u fākam-ıla
Cezbe irişdi baña nākam-ıla
3758. Çekdi Yūsuf beni du' āsı-y-ıla
Kıldı ikrām merhabāsı-y-ıla
3759. Ger şorarsañ ol āfitāba nişān
Diyeyin zerre deñlü şanma yalan¹⁹⁷³
3760. Şehr-i Mışr içre bir cüvān gördüm
Ne cüvān cisme tāze cān gördüm¹⁹⁷⁴
3761. Hülq-ıla ' ālem-i leţāfettür
Hüsn-ile reşk-i hür-ı cennettür
3762. Kaddi hayrū'l-umür a' nī vasağ
Haddi üzre yazılmamış dahı hağ
3763. Ağ yüzi hün-ıla müşerredür
Lebi āb-ı hayāta meşrebdür¹⁹⁷⁵

¹⁹⁷¹ dem ne: demle Ö

¹⁹⁷² yirüm: yirim K

¹⁹⁷³ diyeyin: diyeyim S, K

¹⁹⁷⁴ Bu beyit Ö'de yok.

¹⁹⁷⁵ Bu beyit S ve K'de yok.

3764. Fülfuli var ruḥında olsa ʿayān
Ola hindūsı şāh-ı Hindüstān
- Ö112a 3765. Kible-i cān muḳavves ebrūsı
Sübḩa-i Rūḩ-ı Kud̄s gīsūsı
3766. Deheni dürr-fişān tekellümde
Lebleri ḳüt-ı cān tebessümde
- S132a 3767. Gülse nūr aḳıdur Şüreyyādan
Sözi lezzetlü ḳand ü ḩalvādan
3768. İki nergesleri mūkaḩḩal-i nāz
Müjesi ḡamze-y-ile tır-endāz¹⁹⁷⁶
- K130a 3769. Çāh-vār ḡabḡabından āfet-i cān
Yūsufa çāh bes degül mi nişān¹⁹⁷⁷
3770. Çün bu resme nişāne vü peygām
İrdi Yaʿḳūba düşdi bī-ārām
3771. Yatdı bī-ḩöd çü şubḩ-gāh oldı
Tırıcaḳ evvel işi āh oldı
3772. Şoñra aʿrābīye nidā itdi
ḩayr-ıla yād idüp şenā itdi
3773. Daʿvet itdi anı ḩuzūrına
Sebeb olmaḡa dil sürūrına
3774. Girdi çün ḩalvetine aʿrābī
Ḳalbine ḩoldı maʿrifet tābı
3775. Ḳadr-i ʿirfānı yine ehli bilür
Müjde-i yāre anı müjde ḳılır¹⁹⁷⁸
3776. Yine aʿrābī söyledi ḩaberin
Yaḳdı Yaʿḳūbuñ odlara cigerin¹⁹⁷⁹
3777. Naʿra urup didi ki yā esefā
Vā firākā vü ḩasretā ḩüznā
3778. Āh kim dāma düşdüñ iy Yūsuf
Cevr-i eyyāma düşdüñ iy Yūsuf

¹⁹⁷⁶ Müjesi: Sinesı Ö

¹⁹⁷⁷ degül: degil K

¹⁹⁷⁸ Bu beyit S ve K'de yok.

¹⁹⁷⁹ aʿrābī: rıfḩ-ıla S

3779. Ben umardum ki şāh olaydı tapuñ
‘ Āleme secde-gāh olaydı қаpuñ
3780. Seni hikmet budur ki hük-m-i kader
Çaker-i şāha eylemiş çāker
3781. Umaram luṭf idüp Hākīm ü Qādīr
Ṭapuñı āḫir ide Mıṣra emīr
- Ö112b 3782. Gāh olur baḫt-ı bende fāyīḫ olur
Şāhlıḫ maṣṣıbına lāyīḫ olur
- S132b 3783. Çāre ne çünki eyledi taḫdīr
Beni derde seni ‘ Azīze esīr
3784. Gün yüzüñ gözlerüme nūr-iken
Ġuşşada sīneme sürür-iken
- K130b 3785. Yir ola yādlar ṭabancasını
Çeker ola belā şikencesini
3786. Ben seni kim cihāna virmez-idüm
Ne cihān belki cāna virmez-idüm
3787. Şatdılar ola kem bahālar-ıla
Aḫladurlar ola cefālar-ıla
3788. Ben seni kim gül-ile urmaz-ıdum
İncine diyü iş buyurmaz-ıdum
3789. Zūlm-ile gūş-māl iderler ola
İşledüp bī-mecāl iderler ola¹⁹⁸⁰
3790. Na‘ rasın çün işitdi ebnāsı
Ṭoldı Ken‘ āna fitne ḡavḡāsı
3791. Gelüp a‘ rābīyi yalanladılar
Her kişinüñ dilin gümānladılar
3792. İlla Ya‘ kūb minnet itdi āna
Cennet-ile beşāret itdi āna

YŪSUF ‘ ALEYHİ’S-SELĀM ÇOBANLIĞ TEMENNĀ İTDÜĠİ
VE ZELĪĤĀ ANUÑ ESBĀBIN MŪHEYYĀ İTDÜĠİDŪR

¹⁹⁸⁰ işledüp: kullanup Ö

3793. Hurrem ol dil ki devlete ola yār
Yār-ile hem-dem ola leyl ü nehār
3794. Terk idüp cümle ihtiyārını
Gözleye ihtiyār-i yārini¹⁹⁸¹
3795. ‘Işkı yolında nā-murād ola
Dilberine murādı dād ola¹⁹⁸²
- S133a 3796. Mevtin isterse dilber-i çālāk
Öpe hāki vü cānı tapşura pāk¹⁹⁸³
3797. Oğ çekerse dili nişāna gele
Cān dilerse revān dehāna gele¹⁹⁸⁴
3798. Dil-i pür-gam dilerse çekmeye ğam
Göz yolından revān ide ol dem¹⁹⁸⁵
- Ö113a 3799. Sürse baş üzre gide hāme gibi
Durmaya yüz oğursa nāme gibi¹⁹⁸⁶
- K131a 3800. Enbiyā rā‘ iyān-ı ümmetdür
Pes şubānlıq bulara ‘ādetdür
3801. Çün bu hüküm-ile Yūsuf-ı Ken‘ān
Diledi ola birki gün çobān
3802. Tutdı hükmin revān Zeliḥā anuñ
Düzdi esbābın ol temennānuñ
3803. Şapmadı rāh-ı hüküm-i cānāndan
Şapan itdürdi rişte-i cāndan
3804. Dir-idi şevk-ile sürüp aña rüy
Kāşki ben ola-y-idum saña müy¹⁹⁸⁷
3805. Kollaruñ ola-y-ıdı kollarum āh
Dōst destini kuçmağa geh gāh¹⁹⁸⁸
3806. Dem-be-dem kim taş atsa ol māhum
Çatlağucuñ olaydı bu āhum

¹⁹⁸¹ ihtiyārını: ihtiyārını ol Ö / ihtiyār-ı yārını: ihtiyār-ı yārını ol Ö

¹⁹⁸² ‘Işkı: ‘ışk S, ‘aşk K,

¹⁹⁸³ Mevtin isterse: İstese cānı Ö

¹⁹⁸⁴ Bu beyit Ö’de yok

¹⁹⁸⁵ Bu beyit S ve K’de yok

¹⁹⁸⁶ “sürse” kelimesi Ö’de yok. baş üzre gide: başı üstüne gide Ö / oğursa: oğunsa S, oğusa K

¹⁹⁸⁷ rüy: rü Ö / müy: mü Ö / ben: ben de Ö

¹⁹⁸⁸ destini kuçmağa: destine irmege Ö

3807. Ger rızā vire-y-idi cānānı
 āmetinden dūzerdi evgānı
3808. Olsa ma şū-ı dil belī obān
 add-i  aı ana gerek evgān¹⁹⁸⁹
3809. Buyru itdi şubānlarına revān
 Bir sūri uzı hāzır oldu hemān¹⁹⁹⁰
3810. Her birisi semīn ü simīn-ten
 Sūnbūl otlayıcı azāl-ı Hūten
3811. Ba zınu mūyı ūn siyāh harīr
 Gōren anı benefşe mecma ı dir¹⁹⁹¹
3812. Ca d-ıla şan zirih ū mū-yı Hābeş
 indūr in-i zūlfı dilber-veş¹⁹⁹²
- S133b 3813. Semirmekden şu resme tōlmışlar
 Başdan ayaa uyru olmuşlar¹⁹⁹³
3814. Gitseler vādī ire fevc-be-fevc
 Seyl-i rūan iderdi gūyā mevc¹⁹⁹⁴
3815. Otlamaa taılsalar emene
 arışurdu benefşe yāsemene
- Ö113b 3816. Ortalarında Yūsuf-ı Ken ān
 iek iinde şan gūl-i hāndān
- K131b 3817. Hāmele hem-dem oldu mihr-āyīn
 Gezdi tenhā ūn āhū-yı miskīn¹⁹⁹⁵
3818. Her ferişte-şıfat uzı ū şabī
 alebi oldu dāyım ūns-i nebī¹⁹⁹⁶
3819. Cānı  alı dili Zeliānu
 Segleri oldılar o obānu

¹⁹⁸⁹ Bu beyit S ve K'de yok

¹⁹⁹⁰ şubānlarına: obānlarına Ö

¹⁹⁹¹ ba zınu: ba zınu S, K

¹⁹⁹² Bu beyit K'de yok. / zirih: zerre Ö

¹⁹⁹³ uyru: uyru S

¹⁹⁹⁴ fevc-be-fevc: fevc fevc Ö

¹⁹⁹⁵ hāmele: cūmlesi Ö

¹⁹⁹⁶ nebī: gibi Ö

3820. Cān-ı ‘āşık kaçan bulur miqdār
Meger ola seg-i maħalle-i yār

3821. Bir niçe gözci komuş-ıdı emīn
Gözedürlerdi ol nigārı hemīn

3822. Yüridi bir zemān bu kār-ıla
Ki şubān oldı ihtiyār-ıla¹⁹⁹⁷

3823. Geh şubān oldı kūh u şahrāda
Gāh emīr-idi şaşr-ı a‘ lāda¹⁹⁹⁸

3824. Belki āzādelik yüzinde o cān
Ne emīr-idi ma‘ nide ne şubān¹⁹⁹⁹

ZELİHĀ YÜZ CĀN-ILA VIŞĀL-İ YŪSUF A‘ ALEYHİ’S-SELĀM
TĀLİB OLDUĞI VE YŪSUF ‘ ALEYHİ’S-SELĀM DAĖİ ANDAN
MŪSTAGNİ VE HĀRİB OLDUĞIDUR²⁰⁰⁰

3825. Bağlasa dil zülf-i nigāra bir bī-dil
İşi günden güne olur müşkil

S134a

3826. Eger olmasa elde naqd-i vişāl
‘ Işqdan qarż olur melāl ü hayāl

3827. Hōş-dem olur ğam-ı hayāl-ile
Hurrem olunca tā vişāl-ile²⁰⁰¹

3828. Çün gönülde murādı göze gelür
Kor hayāli kafada yüze gelür²⁰⁰²

3829. Dāyim olsa teferrüc-i didār
Cüş ider ārzū-yı būs ü kenār²⁰⁰³

3830. Gelse āhir miyāna būs ü kenār
Bulmaz eşkāl-i kāra yine kenār²⁰⁰⁴

K132a

3831. Ğam virür aña havf-ı hecr-i nigār
Āh ider ğam-ıla leyl ü nehār

¹⁹⁹⁷ şubān: çobān Ö

¹⁹⁹⁸ gāh: geh Ö

¹⁹⁹⁹ yüzinde: yüzinden K

²⁰⁰⁰ “yüz cān-ıla” sözcük grubu K’de yok / “olduğı” kelimesi K’de yok

²⁰⁰¹ Bu beyit Ö’de yok.

²⁰⁰² hayāli kafada: kafada hayāli Ö

²⁰⁰³ “ider” keliemi S’de yok / būs u kenār: büse kenār Ö

²⁰⁰⁴ kāra yine kenār: kārına kār Ö

3832. Eylemez ‘ākıl ol sūrūra gurūr
Ki ola anda intikāl ü mūrūr
- Ö114a 3833. ‘Işķ kārında kām-rānī yoķ
‘Işķ nārında zindegānī yoķ²⁰⁰⁵
3834. Şanma ķan yutmağ ola evvel-i derd
Virmese cānı derd almaz merd²⁰⁰⁶
3835. ‘Işķa ġāyet bulunmaz iy mihter
Ķışşa diñle kim nice oldu ħaber
3836. Yūsufı görmedin Zeliĥāya
‘Işķdan bir ħayāl-idi vāye
3837. İki ‘ālemde ārzūsı hemān
Bir nażar yāre irmeg-idi ‘ayān²⁰⁰⁷
3838. İrdi maṭlūba çün o devlet-mend
Serv gibi hevāsı oldu bülend²⁰⁰⁸
3839. Cüst ü cūyı bu ħāle oldu revān
Ki kenāra gele o serv-i revān
3840. Būse-i la‘l-i yār ola ķūtı
Nūşı ola şarāb-ı yāķūtı²⁰⁰⁹
- S134b 3841. Fi‘l-meşel görse şem‘i pervāne
Ķaşd ider vaşl-ı yāre merdāne²⁰¹⁰
3842. Ķāni‘ olmaz cemāli şevķine ol
Cür‘et eyler vişāl zevķine ol²⁰¹¹
3843. ‘Āķibet nūr olur bu şevķ-ile
Cān-ı şirīn virüp bu zevķ-ile
3844. Çün Zeliĥā ideydi şoĥbete ħiz
Yūsuf aşardı perde-i perĥiz
3845. Çün Zeliĥā dilerdi çāresini
Ķordı Yūsuf anuñ kenāresini²⁰¹²

²⁰⁰⁵ nārında: yādında Ö

²⁰⁰⁶ “ķan” kelimesi Ö’de yok / yutmağ: yutmaķ Ö / almaz: olmaz Ö

²⁰⁰⁷ yāre irmeg-idi: yāri görmeg-idi Ö

²⁰⁰⁸ maṭlūba çün: maṭlūbuna Ö

²⁰⁰⁹ nūşı: nūş Ö / şarāb-ı: müdām K, şarābı Ö

²⁰¹⁰ yāre merdāne: murādına Ö

²⁰¹¹ Cür‘et eyler vişāl zevķine ol: Cān-ı şirīn virüp bu zevķ-ile Ö

²⁰¹² anuñ: anıñ S, K

- K132b
3846. Çün Zeliḫā dōkeydi eşk-ile yem
Yūsufuñ irmez-idi ḳalbine nem
3847. Çün Zeliḫā uraydı cānına dāğ
Yūsuf andan ḳaçup bulurdı ferāğ²⁰¹³
3848. Çün Zeliḫā ide ol aya naẓar
Yūsuf eylerdi püşt-i pāya naẓar
3849. Baḳmadı rü-yi fitne rüyına
Düşmedi dām-ı fitne cüyına²⁰¹⁴
3850. ‘ Āşık olmaz bu devlete yüze yüz
Yāri nerges gibi göre göze göz
- Ö114b
3851. ‘ Āşıkuñ özge ḫāli faḳr u niyāz
Dilberuñ şānı şīve ‘ ādeti nāz²⁰¹⁵
3852. Ehl-i ‘ işkuñ kemāli faḳr u fenā
Yāre lāyık beḳā vü istiğnā²⁰¹⁶
3853. Çün Zeliḫāya bu ğazāl-ı ḫalīl
Olmadı rām oldı cānı ‘ alīl²⁰¹⁷
3854. Āfet-i ğamdan ol gül-i rengīn
Reng-i rü-y-ıla oldı çün nesrīn²⁰¹⁸
3855. Dilde endūhı oldı çün enbūh
Serv-i ḳaddīn ḫam eyledi endūh²⁰¹⁹
- S135a
3856. Lebi ḫuşḳ oldı tāze āb-iken
Oldı bī-reng la‘ l-i nāb-iken
3857. Çün vefā bulımadı dilberden
Ḫüsnini yudı zeyn ü zīverden²⁰²⁰
3858. Şāne yirine mū-yı ḫōş-būya
Pençe urup yolardı bā-mūya

²⁰¹³ Çün Zeliḫā uraydı cānına dāğ: Çün uraydı anıñ ol cānına dāğ S / Bu beyit Ö’de yok.

²⁰¹⁴ rü-yi fitne rüyına: rüyına fitne rüyına Ö

²⁰¹⁵ ‘ āşıkuñ: ‘ āşıkıñ S, K

²⁰¹⁶ ‘ işkuñ: ‘ işkıñ S, K / beḳā: kemāl Ö / 3851 ile 3852. beyitler Ö’de yer değiştirmiştir.

²⁰¹⁷ bu: ol Ö

²⁰¹⁸ Reng-i rü-y-ıla: Reng ü rü-y-ıla Ö

²⁰¹⁹ ḫam: ğam Ö

²⁰²⁰ ḫüsnini: ḫüsnüni S

3859. Zînet itmek deminde kendüzine
Gözü yirine kırdı yüz dizine²⁰²¹
3860. Ruğlarına kızılca yirine hem
Gözlerinden akardı her dem dem
- K133a 3861. Reng-i rüyın ideli ğam tārāc
Kalmadı ihtiyāc-ı isfidāc²⁰²²
3862. ‘Āşıkūñ sürmesi odur iy yār
Hāke sürmekden ola gözleri tār²⁰²³
3863. Toğmadı çün yüzine mihr-i nigār
Ġuşşadan kara giydi çün şeb-i tār²⁰²⁴
3864. Vaqt-i hāmmām olsa ol ğam-nāk²⁰²⁵
Şu yirine kıoyardı başına hāk
3865. Ġālib olsa belā-yı ğam özine
Pend iderdi bu resme kendüzine
- ĠAZEL
- mef’ ūlü / fā’ ilātü / mefā’ ilü / fā’ ilün
3866. ‘Işk-ıla hāli za’ f olanuñ şabrı pek gerek
Bu derde çift olan kişi ‘ālemde tek gerek²⁰²⁶
- Ö115a 3867. Maḥbūb taş bağırlu olup şiddet eylese
Cevrin çeken muḥibbe demürden yürek gerek²⁰²⁷
- S135b 3868. İy dil tayanma ol şanemüñ katı göñline
Gerçi ki şeh sarāyına mermer direk gerek
3869. Ol resme yıkdı göñlüm evin ol nigār kim
Yine ‘imāret itmege ḥayli emek gerek²⁰²⁸
3870. Yārem dilimde tāzelenür söylemese yār
Zaḥmuñ hevāsın almağa lā-büd nemek gerek²⁰²⁹

²⁰²¹ dizine: yüzine S

²⁰²² Reng-i rüyın ideli: İreli reng-i rüyı Ö

²⁰²³ ‘āşıkūñ: ‘āşıkūñ S, K

²⁰²⁴ toğmadı çün yüzine: yüzine toğmadı o Ö

²⁰²⁵ ğam-nāk: gül-i pāk Ö

²⁰²⁶ ‘Işk-ıla hāli za’ f olanuñ şabrı pek gerek: ‘Işk-ıla za’ f olan berk gerek Ö

²⁰²⁷ bağırlu: bağırlı Ö

²⁰²⁸ evin ol: evini Ö

²⁰²⁹ yār: nigār Ö

ZELİHĀDAN DĀYE-İ HĀŞ-DEM VİŞĀLDE PÜR-ĠAM VE
RŪZ-I MÜŞĀHADE-İ DĪDESİ PÜR-NEM OLDUĠN İSTİFSĀR
İTDŪĠDŪR

3871. Dāyesi gördi çün Zeliḫāyı
Ki hilāl oldu ol cemāl ayı
3872. Didi iy çeşm-i cāna nūr-ı sürūr
Neden olduñ ‘aceb yine rencūr²⁰³⁰
3873. Emrūñe rām-iken dil-ārāmuñ
Ne-y-içün yile vardı ārāmuñ²⁰³¹
- K133b 3874. Olduğuñ dem ‘izār-ı dilbere dūr
Oda yansañ olur-ıduñ mağdūr²⁰³²
3875. Oldı vaşlı saña bu dem rūzī
Aşlı yoğ olsa sīnenüñ sūzı²⁰³³
3876. Sencileyin olur mı ‘āşık-ı zār
K’ola ma‘ şūğ aña ḫidmetkār²⁰³⁴
3877. Pes degül mi bu baht-ı ferḫunde
K’oldı şāhuñ bu dem saña bende²⁰³⁵
- S136a 3878. Buncılayın melik şıfatlu melek
Bendeñ oldu daḫı saña ne gerek²⁰³⁶
3879. Gör bu şimşādı ḫurrem ü şād ol
Serve irdüñ belādan āzād ol
3880. Anca çekdüñ ġamı belālarını
Demidūr süresin şafālarını²⁰³⁷
3881. Lebleri cāmı-y-ıla ser-mest ol
Furşat el virse vaşla hem-dest ol²⁰³⁸
3882. Çün bu vech-ile söyledi dāye
Ṭoldı ḫan dīde-i Zeliḫāya²⁰³⁹

²⁰³⁰ ‘aceb yine: yine ‘aceb Ö

²⁰³¹ emrūñe rām-iken: rām-iken emrūñe Ö

²⁰³² mağdūr: ma‘ zūr Ö

²⁰³³ saña bu dem: bu dem saña K, Ö

²⁰³⁴ ḫidmetkār: ḫizmetkār K

²⁰³⁵ degül: degil K / Bu beyit Ö’de yok

²⁰³⁶ şıfatlu: şıfatlı Ö

²⁰³⁷ ġamı: ġam Ö

²⁰³⁸ furşat: vuşlat Ö

²⁰³⁹ Çün bu vech-ile söyledi: söyledi çün bu vech-ile Ö

- Ö115b 3883. Derd-ile ƙa‘r-ı dilden eyleyüp āh
Dāyesin itdi hālīne āgāh
3884. Ki baña ƙa‘n idersin iy māder
Bilmedüñ gibi sırr-ı hālī meger
3885. Ne bilürsin benüm dilümde ne var
Ne bilürsin benümle n’eyledi yār
3886. Bunca sa‘yum ƙatında hīç oldı
Zahmetüm hıdmetinde hīç oldı²⁰⁴⁰
3887. Gerçi çekdüm yolında bunca emek
Ekdülige dağı sitāre gerek²⁰⁴¹
3888. Bende-y-iken yüzüme mihr-ile māh
Yañılup bir dem itmez aña nigāh
- K134a 3889. Nūr virsem bahā ƙerāğına
Aña baƙmaz deñer ayağına²⁰⁴²
3890. Gül yüzümden yig-ise pāyı ne var
Baƙmağ olurdı hastesine nigār²⁰⁴³
3891. Ne haƙā itdi bu dil-i miskīn
K’oldı peyveste ƙaşları pür-çin
3892. Kāruma ‘uƙde eyler ol çinden
Bağlayup göñlümi her ayından²⁰⁴⁴
- S136b 3893. Çünki her luƣfum aña şıƙlet ola
Şoħbetümde ne deñlü lezzet ola
3894. Benden eyle ƙaçarken ol dil-dār
Düşmek anuñ hevāsına düş-vār²⁰⁴⁵
3895. Hüsniñi görmege çü hāyildür
Nazar itmek yüzine müşkildür²⁰⁴⁶

²⁰⁴⁰ ƙatında: yanında Ö

²⁰⁴¹ ekdülige: ikdülige K

²⁰⁴² nūr: n’ola Ö / ƙerāğına: çirāğına K

²⁰⁴³ baƙmağ: baƙmağ Ö

²⁰⁴⁴ bağlayup: ‘aƙd édüp Ö

²⁰⁴⁵ anuñ: anıñ S

²⁰⁴⁶ hāyildür: māyildür Ö / Bu beyit S’de yok

3896. Gözedür ehl-i ‘ ışk hâtır-ı yâr
Çünkü men‘ ide gözlemez dîdâr
3897. Deheni gibi sözde teng oldı
Bilmezem arada ne ceng oldı
3898. La‘ li eyler dehānumı bî-âb
Gözlerüm ābını kıılır hūn-âb²⁰⁴⁷
- Ö116a 3899. Ğabğabı çāhı āb-ı luṭf-ıla pür
Teşnenüñ şuya karşı hāli nedür²⁰⁴⁸
3900. Ağla ol teşneye kıilup şefkat
Ki ire şuya bulmaya fırsat
3901. Yañılup el uzatsam ol sîbe
Uğraram bî-sebeb şad āsîbe
3902. Baña serv-i murād-iken bu nihāl
Sāyesin men‘ ider ne ṭurfa bu hāl²⁰⁴⁹
3903. İşidüp dāye pür-melāl oldı
Ki bu serve ne ṭurfa hāl oldı
- K134b 3904. Āferin ol kemende kim ola bend
Buncılayın cemāl-i bî-manend²⁰⁵⁰
3905. Çünkü pür-mihnet ola vuşlat-ı yâr
Yıgdür andan firāk odı şad-bār
3906. Fürkat-i yâr egerçi müşkildür
İlla ol vaşl āfet-i dildür
- YŪSUF A ‘ ALEYHİ’ S-SELĀM ZELİHĀ DĀYE GÖNDERŪP
ṬALEB-İ LİKĀ İTDÜĞİ OL ANDAN VECH-İ İSTİĞNĀ
GÖSTERŪP İBĀ‘ İTDÜĞİDŪR
- S137a 3907. Çün Zeliḫā ğamın gidermedi yâr
Dāyesin gördi kendüye ğam-h‘ār²⁰⁵¹
3908. Didi iy vaḫt-i ğuşşada yārum
Āteşüme yanan hevādārum

²⁰⁴⁷ bî-âb: pür-âb Ö

²⁰⁴⁸ Ğabğabı çāhı āb-ı luṭf-ıla pür: Ğabğabı çāhı eylese pür Ö

²⁰⁴⁹ ide: ider Ö

²⁰⁵⁰ cemāl-i bî-manend: ğazāl-ı bî-manend Ö

²⁰⁵¹ ğamın gidermedi: ğamını görmedi Ö

3909. Demidür baña ehl-i rāz olasın
Yine derdüme çäre-sāz olasın²⁰⁵²
3910. Serümi pāyuñ eyle iy server
Var dilümden nigāra söyle haber²⁰⁵³
3911. K'iy güli serv-i nāz-perverdün
Revnaķidur çemende her verdün²⁰⁵⁴
3912. Daħı bitürmedi bu gülşen-i nāz
Çametün gibi serv-i ser-efrāz
3913. Toħm-ı sidre düşüp yire nāgāh
Müntehā ķaddüñi bitürdi İlāh²⁰⁵⁵
3914. Toğuraldan veled 'arūs-ı cihān
Saña beñzer toğurmadı bir cān
- Ö116b 3915. Hüsñüñ ayı verā-yı hadd-i beşer
Mümkin olmaz peride bu peyker
3916. Düşdi devründe şerme cins-i perī
Anuñ-içün görünmez oldu biri²⁰⁵⁶
3917. Melegün kim maķāmı çarħ-ı berin
Hüsñüñ öñinde secde-gāhı zemīn²⁰⁵⁷
- K135a 3918. Haķ seni itdi çün felek-pāye
N'ola şalsañ fütādeñe sāye
3919. Luţf-ıla yap dilin Zeliħānuñ
Ki olupdur ezelden eyvānuñ
3920. Bir niçe def a virdi yoluña cān
Saña hūkmī revādur olsa revān
3921. Çünki 'ışķuñla kesdiler göbeğin
Kesme elden anuñ ümīd etegin²⁰⁵⁸
- S137b 3922. Tıfl olaldan tufeylidür ğamuña
N'ola irerse vaşl-ı hurremüñe

²⁰⁵² “olasın” kelimesi S’de yok

²⁰⁵³ pāyuñ: pāñ Ö / dilümden: dilimden S, K

²⁰⁵⁴ nāz-perverdün: nāz-perverdiñ K / verdün: verdiñ K

²⁰⁵⁵ ķaddüñi: ķaddiñi K

²⁰⁵⁶ devründe: devriñde S / Anuñ-içün: anıñ-içün S, K

²⁰⁵⁷ çarħ-ı berin: huld-ı berin S / secde-gāhı: secde-gāh Ö

²⁰⁵⁸ anuñ: anıñ K

3923. Seni üç kerre gördi h̄āb içre
Geçdi ‘ömri teb-ile t̄āb içre²⁰⁵⁹
3924. Şu gibi gāh düşdi zencīre
Yil gibi gāh āh-ı şeb-gīre
3925. Şimdi döndi cefāñ-ıla mūya
Nazar itmez-iseñ āh ol āhūya²⁰⁶⁰
3926. Nağd-i cān olmadın dahı güm aña
Demidür eyleseñ teraḥḥüm aña²⁰⁶¹
3927. Lebūñi itdi Ḥaḫ zülāl-i ḥayāt
Geh geh irsün bu teşneñe ḳaṭarāt
3928. Naḥl-i ḳaddūñ ruṭablarından eger
N’ola ber yise geh geh ol dilber²⁰⁶²
3929. Vir zülālūñden aña maḳşūdın
Şāyed ola söyündüre odın²⁰⁶³
3930. Yüzi üzre ḳosañ kerem ḳademin
Ḳademūñ zāyil eyler-idi ḡamın²⁰⁶⁴
3931. ‘İzzetūñden ne eksilür iy şāh
İtseñ eksüksüz ol faḳīre nigāh²⁰⁶⁵
- Ö117a 3932. Anca dārāt-ıla bu māh-ı ‘Azīz
Kendüyi itdi ḥidmetūñe kenīz²⁰⁶⁶
3933. Yūsuf işitdi çün bu ḡüftarı
Luṭf-ıla açdı la‘l-i dürr-bārı
3934. Görmedi çün anuñ sözinde şavāb
Ḥaste rāyına böyle virdi cevāb
- K135b 3935. Didi iy ehl-i ḥāle şāḥib-rāz
Olma bu ḥaste ḡönlüme ḡam-sāz²⁰⁶⁷

²⁰⁵⁹ kerre: def ā S / “içre” kelimesi S’de yok

²⁰⁶⁰ cefāñ-ıla: ḡamñ-ıla K, cefā-y-ıla Ö / ol āhūya: o bānūya S

²⁰⁶¹ demidür eyleseñ: demidür eyle eylesen S

²⁰⁶² ḳaddūñ: ḳaddiñ S, K / yise: yir-ise Ö

²⁰⁶³ zülālūñden: zülālīñden S, K

²⁰⁶⁴ Bu beyit K’de yok

²⁰⁶⁵ ‘İzzetūñden: ‘İzzetiñden S, K

²⁰⁶⁶ anca: bunca Ö / Bu beyit K’de yok

²⁰⁶⁷ ḡam-sāz: ḡammāz Ö

3936. Ben Zeliḫāya zer-ḫırīde ḫulam
Ne serüm var ki aña hem-ser olam
- S138a 3937. Dil ü cānum ḫarīm-i ḫürmetidür
Gil ü ābum anuñ ‘ imāretidür²⁰⁶⁸
3938. Ni‘ meti mağz-ı üstüḫ‘ānumdur
Ḫūnı her dem tenümde ḫanumdur²⁰⁶⁹
3939. Baña ol terbiyetler itmişdür
Etüm etmegi-y-ile bitmişdür²⁰⁷⁰
3940. Rūz u şeb ger ni‘ am-şümārı olam
Mümkin olmaz ki Ḫaḫ güzārı olam
3941. Vācib oldur baña ki her ānda
Rām olam aña cümle fermānda
3942. Ḳorḫaram illa ba‘ zı fermānda
Ma‘ şiyetden olam fūrū-mānde
3943. Eger oldumsa bende-i ḫāşı
Ba‘ zı emr-ile itmesün ‘ āşī
3944. Beni aldı ‘ ale’l-ḫuşuş ‘ Azīz
Tā olam aña menfa‘ at-engīz²⁰⁷¹
3945. Beni ferzend idüp o ferzāne
Baña virdi emānet-i ḫāne
3946. Çün anuñ mürğ-i āb ü dānesiyem
Ḫareminde emīn-i ḫānesiyem²⁰⁷²
3947. Ol benümçün dir ekrimī meşvāh
Ben anuñçün olam mı hiç bed-ḫ‘āh²⁰⁷³
3948. Gil-i Ādem çün ola pāk-sirişt
Pāk olur anda cümle kār-ıla kişt
- Ö117b 3949. Şanma zānī her ehl-i evzānı
Ki zinā-zādeler olur zānī

²⁰⁶⁸ gil ü ābum: gil-i ābum S / anuñ: anıñ S, K

²⁰⁶⁹ Bu beyit S’de yok

²⁰⁷⁰ etüm: etim S, K

²⁰⁷¹ tā: ki Ö

²⁰⁷² emīn-i ḫānesiyem: emīn ḫānesiyem S

²⁰⁷³ benümçün: benimçün K / anuñçün: anıñçün S, K / olam mı hiç: ola mı hiç S, neçün olam Ö

- K136a 3950. Toğmamışdur zemān-ı aqdemden
Ādemī segden ü seg ādemden
3951. Şadr-ı sīnemde sırr-ı İsrā`il
Vire mi ma`şiyet yolına sebīl
3952. Var-iken bende vahye istiḥkāk
Cedd-iken baña ḥazret-i İshāk
- S138b 3953. Zāt-ı pāküm Ḥalīle maẓhar-iken
Cümle ḥālüm Celīle manẓar-iken
3954. Her ne yol kim bu kavme olmaya rāh
Gitmezem ben aña ma`āza-Allah
3955. Di Zeliḥāya benden olsun dūr
Beni tutsun kerem kılup ma`zūr
3956. Umaram luṭf-ı Rabb-i `izzetden
Beni ırmaya rāh-ı `işmetden

ZELİḤĀ ḤUZŪR-I ḤAZRET-İ YŪSUF A`ALEYHI`S-SELĀM
VARUP `ARZ-I ŞEVK İTDÜĞİ OL DAḤİ PEND İDŪP
ŞEVK DEN `AVK İTDÜĞİDÜR²⁰⁷⁴

3957. Çün Zeliḥāya dāye virdi ḥaber
Ġuşşadan ḳalbi oldu zīr ü zeber
3958. Oldı bī-şabr u bī-dil ü ārām
Şaçdı `ünnāb-ı ter siyeh bādām
3959. Tırdı serv-i ḥırāmı nāz-ıla
Vardı yāre didi niyāz-ıla
3960. İy ayağuß ğubārı tāc-ı serüm
Ḥüsnüñ ayınsuz olmasun naẓarum
3961. Cümle cismümde yoḳ ğamuñsuz kıl
Ben beni kılcı bilmez oldum bil²⁰⁷⁵
3962. Naḳş-ı ḥüsnüñ ḥayāli cān tenüme
`İşkuñ ağlāli ṭavḳ gerdenume²⁰⁷⁶
3963. Cānum-ısa ğamuñla perverdeñ
Tenüm-ise işiğüñe bendeñ

²⁰⁷⁴ “ḥuzūr-ı ḥazret-i” söz gurubu K’de yok / “varup” kelimesi K’de yok

²⁰⁷⁵ cismümde: cismüñde Ö / ben beni kılcı bilmez: bilmezem kılcı ben beni Ö / Bu beyit S’de yok

²⁰⁷⁶ ḥüsnüñ ḥayāli: ḥayāli ḥüsnüñ Ö

K136b, Ö118a 3964. Dil ki bir kaçre hūn-ıdı tenden
Gitdi ağladuğum dem ol benden²⁰⁷⁷

3965. Bī-dil oldum dilüm yoluñda yiler
Sīnesi yarasına çāre diler²⁰⁷⁸

3966. Tā gamuñ lüccesine ğarķ oldum
Başdan ayağa derd-ile ıtdum²⁰⁷⁹

3967. Eyle oldum gamuñ muḫīṭine ğarķ
Kıpladı pāydan beni tā fark

S139a 3968. Alsa regden kıan alıcı kıanum
Dem yirine gamuñ çıkıar cānum²⁰⁸⁰

3969. Ağlar-iken bu Mağribüñ güzeli
Yāre kıarşı okırdı bu ğazeli

ĠAZEL

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün
(fā' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün)

3970. Diler-idüm ki idem derdüme dermān seni ben
Eyledüñ derd-ile dermānda vü ḫayrān beni sen

3971. Diler-idüm ki idem vaşluma mihmān seni ben
Eyledüñ yār-i belā hem-dem-i hicrān beni sen²⁰⁸¹

3972. Diler-idüm ki idem cānuma cānān seni ben
Eyledüñ miḫnet-ile bī-dil ü bī-cān beni sen²⁰⁸²

3973. Diler-idüm ki kıoķam çün gül-i reyḫān seni ben
Eyledüñ bülbül-i ḫayrān ğibi nālān beni sen²⁰⁸³

3974. Diler-idüm ki idineydüm feraḫ-ı cān seni ben
Eyledüñ ğuşsa-y-ıla mūnis-i eğān beni sen²⁰⁸⁴

²⁰⁷⁷ Bu beyit S'de yok

²⁰⁷⁸ dilüm: dilim S, K

²⁰⁷⁹ Bu beyit K'de yok

²⁰⁸⁰ alsa regden: ḫasretüñden Ö

²⁰⁸¹ Eyledüñ: Eylediñ S

²⁰⁸² Eyledüñ: Eylediñ S

²⁰⁸³ Eyledüñ: Eylediñ S

²⁰⁸⁴ Eyledüñ: Eylediñ S / ğuşsa-y-ıla: ğuşsa ile Ö / "ki" sözcüğü Ö'de yok.

MEŞNEVÎ

3975. İşidüp bunı Yūsuf ağladı zār
‘ Āşıkuñ sinesine tağladı nār²⁰⁸⁵
- S139b 3976. Cānına od düşüp Zelīhānuñ
Didi iy nūr-ı dīdesi cānuñ
3977. Ağlama ağlamak baña yaraşur
Gül ki gülmek hemīn saña yaraşur
- K137a 3978. Güli gülmeg-içün yaratdı İlah
Yaraşur bülbül itse nāle vü āh
3979. Güle nergesden olma āb-efşān
Ābuñ āteşdür olma tāb-efşān²⁰⁸⁶
- Ö118b 3980. Tañ degül mu‘ ciz-i cemālūñden
Od ura cānuma zülālūñden²⁰⁸⁷
3981. Gördi Yūsuf yoğ anda şabr u qarār
Oldı la‘ li gibi gözi dürr-bār²⁰⁸⁸
3982. Didi kim saña ağlaram iy yār
Ki başuñda hevā-yı ‘ ışkum var²⁰⁸⁹
3983. Beni sevmekde fitneler çokdur
Baña dil virene feraḥ yokdur
3984. Beni her kim ki şādi-yi dil ider
Göñlüme derd ü guşsa ḥāşıl ider²⁰⁹⁰
3985. Beni ‘ ammem idindi kendüye yār
İftirā itdi baña āḥir-i kār²⁰⁹¹
3986. Pederüm oldı çün muḥibb-i şarīḥ
İḥvetümden beni kıluḫ terciḥ
3987. İḥvetüñ kīn düşdi cānlarına
Uğradum ‘ āķibet ziyānlarına²⁰⁹²

²⁰⁸⁵ ‘ āşıkuñ: ‘ āşıkıñ S, K

²⁰⁸⁶ olma: ola Ö

²⁰⁸⁷ degül: degil S, K / cemālūñden: cemālīñden S, K / zülālūñden: zülālīñden S, K

²⁰⁸⁸ gözi: sözi S

²⁰⁸⁹ başuñda: başıñda K / ‘ ışkum: ‘ ışkım S

²⁰⁹⁰ göñlüme: gönline K / şādi-yi dil: şāzi-yi dil K / Bu beyit S’de yok

²⁰⁹¹ beni ‘ ammem idindi kendüye yār: ‘ ammem kıldı kendüye beni yār S / kendüye: kendiye Ö

²⁰⁹² iḥvetüñ: iḥvetiñ S / düşdi: ekildi Ö

3988. Milk-i Ken'āndan itdiler beni dūr
Düşdüm uş ḥāk-i Mışra ben mehcūr
3989. Anuñ-içün revān olur bu yaşum
Ki neler göre 'ıışk-ıla başum
3990. Şāh-ı gayyūrdur ḥabīb-i ezel
Olmaz aña ḥabīblikda bedel
- S140a 3991. Dilemez ol ḥabīb-i 'ālem-sāz
Dōstlık içre kendüye enbāz
3992. Gül-i ḥōd-rüy gülse gülşende
Varlığın yile virür ol ḥande
- K137b 3993. Serv ra' nā olup çü ser-keş olur
Tışe darbın yir āḥir āteş olur
3994. Mihr-i 'ālem kılalı 'arz-ı cemāl
Eksük olmaz başına bunca zevāl²⁰⁹³
3995. Bedr olup şadr-ı ḥüsne geçse kamer
Anı naqş-ı ḥusūf ider bī-fer
3996. İşidüp bu cevābını anuñ
Yaqdı şefkat dilin Zeliḥānuñ
- Ö119a 3997. Didi iy çeşm-i cāna nūr-ı çerāğ
Mehden itdüm fūrūğuñ-ıla ferāğ
3998. Dimezem ben saña 'aziz oldum
Belki bir kemterin keniz oldum
3999. Şanma bu kemterin kemine keniz
Ola şevküñde saña şür-engiz²⁰⁹⁴
4000. Şürü yok sinede mekr-i 'ıışkuñ
Ḥayr ola şerr-ise eger 'ıışkuñ²⁰⁹⁵
4001. Cismüñi ol ki yig sever cāndan
Cānuña āfet ire mi andan²⁰⁹⁶
4002. Şadık-ı 'ıışk olan kıyar serine
Kıymaz āfet deminde dilberine

²⁰⁹³ eksük: eksik K

²⁰⁹⁴ şevküñde: şevkıñda K

²⁰⁹⁵ 'ıışkuñ: 'ıışkıñ S

²⁰⁹⁶ cismüñi: cismiñi S / cānuña: cāniña S, K

4003. Tîğ-i mihrüñle dil dü-nîm oldı
Vaqt-i vuşlat ne vaqt-i bîm oldı²⁰⁹⁷
4004. Luţf idüp olsañ iy perî rāmum
Rāmum olurdı şabr u ārāmum²⁰⁹⁸
4005. Teşneyem la‘ lüñüñ zülāline ben
Niçe bir yanayım hayāline ben²⁰⁹⁹
- S140b 4006. Bir içim şu içür revānuñ-içün
Ölmedin teşnelikden anuñ-içün²¹⁰⁰
4007. Didi Yūsuf ki iy hudāvendüm
Bendeñem baña yiter ol bendüm
- K138a 4008. Seyyide seyyid olımaz bende
Beni luţf eyle itme şermende²¹⁰¹
4009. Ben kimem kim olam saña dem-sāz
Bir ta‘ āma ‘ Azîz-ile enbāz
4010. Olsun ol bende bî-ser ü bî-müşţ
Şeh nemek-dānına şoşar engüşţ²¹⁰²
4011. Baña ol kāra eyle fermānı
Ki idem pāk sa‘ y-ile anı
4012. Yileyin hizmetüñde yil gibi
Baña da eylük eyle il gibi²¹⁰³
4013. Kul odur hizmet eylese ola şād
Eylesün ol kulu Hudā āzād²¹⁰⁴
- Ö119b 4014. Güş idüp bu sözün Zeliḫā anuñ
Didi iy nūr-ı dîdesi cānuñ
4015. Baña mensüb kıanda var-ısa kār
Her birinde hezār ḫādım var

²⁰⁹⁷ mihrüñle: mihrüñle K / Tîğ-i mihrüñle: Tîğ ü mihrüñle Ö

²⁰⁹⁸ şabr u ārāmum: iy perî rāmum Ö

²⁰⁹⁹ la‘ lüñüñ: la‘ liñiñ S / yanayım: yanayım S

²¹⁰⁰ revānuñ-içün: revāniñ-içün K, revānuñçün Ö / anuñ-içün: anıñ-içün K, anuñçün Ö

²¹⁰¹ seyyid olımaz: seyidi ola mı Ö

²¹⁰² bî-müşţ: bî-püşţ Ö

²¹⁰³ hizmetüñde: ḫizmetiñde S,K, ḫidmetüñde Ö / yil gibi: yil gibi ben Ö / eylük: eylik S / il gibi: il gibi sen Ö

²¹⁰⁴ hizmet: ḫidmet Ö

4016. Her kişinüñ cihānda kārı olur
Kārın itmese kārı zārı olur²¹⁰⁵
4017. Yaraşur pāya kim süre toza yüz
Pāy işin itse kıana ğarķ ola ğöz
4018. Ğöz işi hūb-rūya baķmaķdur
Hūblar işi sīne yaķmaķdur
4019. Sīneme ‘ işķuñ odı eyledi kār
Çāre bulmaķ yiter aña saña kār²¹⁰⁶
4020. Didi Yūsuf ki ārzū-yı nigār
Ehl-i ‘ işķa murād olur iy yār
- S141a 4021. Dōstuñ her ki mübtelāsıdur
Murtażāsı anuñ rızāsıdur²¹⁰⁷
4022. Rāst-ısa ıapuñda ‘ işķ-ıla lāf
İtme iy serv muķtezāma hilāf²¹⁰⁸
- K138b 4023. Ğaraż-ı Yūsuf aña hıżmetden
Cān halāş itmeg-idi şoğbetden²¹⁰⁹
4024. Ğördi var şoğbetinde fitne vü şūr
Hıżmet istedi andan olmağa dūr²¹¹⁰
4025. Hōşdur ol penbe kim kaçār oddan
Yıgdūr od ādem olana uddan²¹¹¹

ZELİĦĀ YŪSUFİ ‘ ALEYHİ’S-SELĀM BĀĞBĀN İDŪP AÑA
TESLİM-İ KENİZĀN-I HŪBĀN İTDŪĞİDŪR

4026. ‘ Āşık oldur ki fūrķat istese yār
İhtiyār ide fūrķati nā-çār
4027. Hātır-içün nigāra dūr ola
MiĦnet ü Ħasrete şabūr ola²¹¹²
4028. Dāsītān būsītān destānı
Bu rivāyetden itdi elĦāmı

²¹⁰⁵ kārı: kār Ö

²¹⁰⁶ ‘ işķuñ: ‘ işķıñ S, K

²¹⁰⁷ murtezāsı: muķtezāsı Ö / anuñ: anıñ s, K

²¹⁰⁸ İtme iy serv: iy serv itme K

²¹⁰⁹ hıżmetden: hidmetden Ö

²¹¹⁰ hıżmet: hidmet Ö

²¹¹¹ yıgdūr od ādem: yig ol ādem Ö

²¹¹² dūr: dūrī Ö / şabūr: şabūrī Ö

4029. Ki Zelîhâya hazret-i Şiddîk
İtdî çün hîzmet emrini taḥkîk²¹¹³
- Ö120a 4030. Bir güzel bâğı var-ıdı nice bâğ
Görse Şeddâd İremden ide ferâğ
4031. Çemeni verd ü suveri sürür
Tozı müşgîn ü toprağı kâfûr
4032. Devhalar her tarafda şâh-be-şâh
Çekmiş âğûşa birbirin güstâh²¹¹⁴
4033. El uzatmış miyân-ı serve çenâr
Ya‘ni hûşdur miyân-ı yâri kenâr²¹¹⁵
4034. Oturur gönçadan ‘imârda gül
Hüsnine karşı medḥ okur bülbül²¹¹⁶
- S141b 4035. Gül çemen kışverinde hân olmuş
Sünbül üstine sâyebân olmuş
4036. Top-ı zerrîni-y-ile itdi turunc
Mihri meydân-ı hüsn içinde gülünç²¹¹⁷
4037. Gör bu nârinliğini nârvenûñ
Çetri olmuş çemende yâsemenuñ²¹¹⁸
- K139a 4038. Dâne la‘l-ile hoşkasını enâr
Pür idüp tutmuş ol miyânda kenâr
4039. Ya‘ni fazl-ıla her ki pür-dildür
Ḥalk içinde kenâra mâyildür²¹¹⁹
4040. Naḥl kim kadd-i hür-ı ‘în-idi
Aña Pervîn hûşe-çîn-idi
4041. Hûşesinde anuñ biten ḥurma
Bir tulum tâze şehd-idi güyâ²¹²⁰

²¹¹³ ki Zelîhâya: ki iy Zelîhâya Ö / hîzmet: hîdmet Ö

²¹¹⁴ birbirin: birbiri Ö

²¹¹⁵ yâri kenâr yâr u kenâr Ö / çenâr: çmâr S, K

²¹¹⁶ Bu beyit S’de yok

²¹¹⁷ mihri: mihr Ö / Bu beyit K’de yok

²¹¹⁸ nârvenûñ: nârevenûñ S, K

²¹¹⁹ Bu beyit S’de yok.

²¹²⁰ anuñ: anıñ S, K

4042. Şüretâ gerçi devḫa-i encîr
Oldı çün kıamet-i ‘acüz-ı kebîr
4043. Bitürür illa tâze büstânı
Şanki düşîze ḫüsn pistânı²¹²¹
4044. Aşmalarında şîre-dâr engür
Sâyesinde revân mâ-i ḫahûr²¹²²
4045. Düşse gün sebze-gün müşebbekden
Şanki zerrîn ḫatîfe-y-idi çemen²¹²³
4046. Lem‘ alar cünbişi gül üzre hemîn
Şanki deff üzre ḫalka-i zerrîn
4047. Ol maḫâmât uşûli üzre revân
Nağamât-ı ‘anâdil-i büstân²¹²⁴
- Ö120b 4048. Bîde bād irse şuda geh gâhî
Sâyeden ḫaynaşurdu çok mâhî
4049. Sebzesi ḫatṭ-ı şafḫa-i ta‘ lîm
Cüyı ol ḫatṭa şanki cedvel-i sîm
4050. Görse ol ḫatṭ u cedveli dâna
Oḫur-ıdı kemâl-i şun‘ -i Ḥudâ
- S142a 4051. Ruḫ-ı ‘uşşâḫa beñzemiş nesrîn
Zülf-i ma‘ şûḫa sünbül-i pür-çîn
4052. Tâb virmiş benefşe ca‘ dina bād
Sünbülün ṭurrasına ‘uḫde güşâd²¹²⁵
- K139b 4053. Nâz-perverd serv ü şimşâdı
Her biri bir maḫâmuñ âzâdı
4054. Var-ıdı anda iki ḫavz-ı kebîr
Vaz‘ -ıla hey‘et-ile ikisi bir²¹²⁶
4055. Birbirine yaḫın çün ‘ayneyn
Farḫ-ı nâzük bi-‘aynihî mâbeyn

²¹²¹ ḫüsn: tâze Ö

²¹²² aşmalarında: aşma nârında Ö

²¹²³ Bu beyit Ö’de yok.

²¹²⁴ uşûli: uşûl Ö

²¹²⁵ ‘uḫde güşâd: ‘aḫd-i güşâd S, ‘ıḫd-i güşâd K

²¹²⁶ var-ıdı: var idi Ö

4056. İkişi dağı şāfi mermerden
Demleri havz-ı āb-ı Kevşerden
4057. Her birisi şafāda şan billūr
Ağ u rüşen nite ki maṭla^c -ı nūr
4058. Eyle nāzük bināsınuñ ^c ameli
İrmemiş şanki aña ādem eli²¹²⁷
4059. Eyle hōş-ter bināsı var-ıdı
Yoğ-iken ābı āb-dār-ıdı²¹²⁸
4060. İrmemiş aña zahm-ı darb u tirāş
Ṭayınur saṭṭı üzre ḳonsa firāş²¹²⁹
4061. Yoğ bināsında pāre vü peyvend
^c Ameli hūş-mend fikrine bend
4062. Der ü dīvār ü ferşi yik-pāre
Ḳonmamış gerd gird-i dīvāre
4063. Çün Zeliḫā geleydi bāğına
Merhem urmağa guşşa dāğına²¹³⁰
4064. Ṭolmuş olurdı iki havz-ı kebīr
Biri şīrīn şarāb u birisi şīr
4065. Tā o şem^c -ile cem^c olup aşḫāb
Gāh içerlerdi şīr ü gāh şarāb²¹³¹
- S142b, Ö121a 4066. Yūsuf-içün düzetdi ol hōş-baht
Ol iki havz arasına bir taht²¹³²
4067. İtdi ol cennete anı Rıdṽān
İtdi nā-çār emrine rıdṽān²¹³³
4068. Didi anı görüp bir ehl-i zebān
Ne güzel bāğ-bān ne hōş bustān²¹³⁴
4069. Şebah-i bāğ çün behişte ola
Bāğbānı gerek ferişte ola

²¹²⁷ bināsınuñ: bināsınıñ S, K

²¹²⁸ var-ıdı: var idi Ö / ābdār-ıdı: ābdār idi Ö / Bu beyit K'de yok

²¹²⁹ “üzre” kelimesi Ö'de yok. Bu beyit K'de yok

²¹³⁰ guşşa: sīne Ö

²¹³¹ Bu beyit Ö'de yok

²¹³² Yūsuf-içün: Yūsuf için Ö

²¹³³ Rıdṽān: fermān K

²¹³⁴ zebān: zübān S, K

- K140a 4070. Yüz güzel yüzlü fitne gözlü keniz
Cümle düşize kand sözlü keniz²¹³⁵
4071. Bile göndürdi bāğa Yūsuf-ıla
Didi hem Yūsufa telaṭṭuf-ıla²¹³⁶
4072. İy yüzüm saña pāy-māl olsun
Bunlaruñ şöḫbeti ḫelāl olsun²¹³⁷
4073. Kaḅkısından şafañ olursa eger
Olsun anda ṭapuña hem-pister²¹³⁸
4074. Şoḫbet it mevsim-i cüvānīdür
Kām sür vaḅt-i kām-rānīdür
4075. Beni maḫrūm-ı zevḅ-i kām itdüñ
Ḫarem-i vaşluñ ḫarām itdüñ²¹³⁹
4076. Şüretüm ka^c be-i cemāl-iken
İy ḫalīlüm saña ḫelāl-iken²¹⁴⁰
4077. Koḅduñ anuñ adını Beyt-i Ḫarām
Ḫaremüñden baña irişmedi kām²¹⁴¹
4078. Ger ḫarīm olmaz-ısam ol ḫareme
Maḫrem oldum ölince derd ü ğama
4079. Hem vaşıyyet kı lup kenizlere
Didi ol sözde fitne-rizlere
4080. Ki bu şāh-ı cemāle lāzım oluñ
Ḫizmeti farzına mülāzım oluñ²¹⁴²
- S143a 4081. Cān-ıla her sözini ğuş eyleñ
Virdüĝi zehr olursa nüş eyleñ²¹⁴³
4082. Cān dilerse yolına cān viresiz
Her ne kim isteye hemān viresiz²¹⁴⁴

²¹³⁵ gözlü: gözli Ö

²¹³⁶ telaṭṭuf-ıla: telaṭṭufa Ö

²¹³⁷ iy: ay Ö

²¹³⁸ hem-pister: hem-çaker Ö

²¹³⁹ itdüñ: itdiñ S

²¹⁴⁰ cemāl-iken: cemāl i-ken Ö / ḫelāl-iken: ḫelāl i-ken Ö

²¹⁴¹ ḫaremüñden: ḫaremiñden S, K

²¹⁴² ḫizmeti: ḫidmeti Ö

²¹⁴³ “eyleñ” kelimesi S’de yok.

²¹⁴⁴ isteye: dileye Ö

- Ö121b 4083. Göñlüni ğam deminde şād idesiz
Hükmine cümle inkıyād idesiz
4084. Her kime meyl iderse sizden o mäh
İdesiz evvelā beni āġāh
- K140b 4085. Bu haberden ġaraż Zeliġāya
Sırr-ıla ħile-y-idi ol aya
4086. Ki eger meyl eylese birine
Cān ataydı hemān anuñ yirine²¹⁴⁵
4087. Tā ki ol şüret-ile pinhānī
Ĥāşıl ideydi vaşl-ı cānānı
4088. Sāye-i naġl-i kāmetine ire
Tā ki düzdīde meyvesini dire²¹⁴⁶

ŞIFAT-I ŞEB Ü YŪSUF A ‘ALEYHI’S-SELĀM KENİZLER
‘ARŻ-I CEMĀL İDŪP OL ANLARA MŪSELMĀNLAR DİNİNCE
DEST-İ PEND-İLE GŪŞ-MĀL İTDŪGİDŪR

4089. Çün yine nāz-ıla ‘arūs-ı Ĥabeş
Şaçlarını taġıtdı sünbül-veş
4090. Oldı meşşāta ol ‘arūsa nesīm
Bū-yı müy-ıla taldı heft-iklīm
4091. Felek āyīne tıtdı ayından
Güş-vār itdi ‘ıkd-ı Pervīnden
4092. Ĥulle-i nāz-ıla o cāriyeler
‘Āriyetden bahāda ‘āriyeler
4093. Yūsufa karşı tırdılar şaf şaf
Taldı şafşāf u serv bāġ-ı şeref
- S143b 4094. Nāz-ıla her birisi söylediler
Yūsufa ‘arż-ı ‘āriż eylediler
4095. Evvelā bir meliġ-i şekker-rīz
Didi olsañ bu şire şehd-āmiz²¹⁴⁷

²¹⁴⁵ eylese: eyleser Ö / hemān anuñ: anıñ hemān Ö

²¹⁴⁶ düzdīde: düzd ide Ö

²¹⁴⁷ meliġ-i şekker-rīz: meliġ ü şekker-rīz Ö

4096. Balı yağa katup şafā sürelüm
Devr elinden niçe cefā görelüm²¹⁴⁸
4097. Didi bir müşterī ki iy meh-i hūr
Gelse n'olaydı nūr üstine nūr²¹⁴⁹
- K141a 4098. Ā^ç ni merdümlig-ile it keremüñ
Gözümüñ nūrı üzre baş qademüñ²¹⁵⁰
- Ö122a 4099. Birisi ğamzeden işāret ider
K'iy ğamuñ mülk-i cānı ğāret ider²¹⁵¹
4100. Yüzüm olsun maqām-ı na^ç līnūñ
Sīnem olsun serīr-i sīmīnūñ
4101. Didi bir serv-i nāz ü dībā-pūş
Olsam iy sidre saña hem-āġūş²¹⁵²
4102. Cāna rāhat virici ber yir-idüñ
Ġabġabumdan eger şemer yir-idüñ²¹⁵³
4103. Didi bir serv kuç bu şimşādı
Tā ola cā-yı^ç işretüñ şādı²¹⁵⁴
4104. Biri baş egdi nite kim halka
Didi iy luţf-ı^ç ām iden halka
4105. Luţf idüp aç yüzüme bāb-ı vişāl
Beni koma qapuda halka mişāl
4106. Nāz-ıla bir çenār boylu şanem
Şıġayup sā^ç idin didi ol dem²¹⁵⁵
4107. Bed nazardan şaқın şemāyilüñi
Boynuña baġla bu hamāyilüñi
4108. Her birisi bu resme nāz itdi
Vaşl-içün Yūsufa niyāz itdi²¹⁵⁶

²¹⁴⁸ katup: katıp K / Bu beyit Ö'de yok

²¹⁴⁹ nūr: rāh Ö

²¹⁵⁰ merdümlig-ile: merdümlig ile Ö

²¹⁵¹ işāret: şikāyet Ö / k'iy: ki Ö / "mülk" kelimesi Ö'de yok / "ider" kelimesi S'de yok

²¹⁵² serv-i nāz ü dībā-pūş: serv-i nāz-ı dībā-pūş K

²¹⁵³ Bu beyit S'de yok.

²¹⁵⁴ serv kuç: gül kuç Ö

²¹⁵⁵ çenār: çinār S, K

²¹⁵⁶ vaşl-içün: vaşl için Ö

4109. Lāle-veş bunlaruñ dili pür-dāğ
Dil-i Yūsuf velī ki bāğ-ı ferāğ
- S144a 4110. Bunlaruñ fikri mekr ü destānlar
Yüzde büt dīnde büt-perestānlar²¹⁵⁷
4111. Ğarażı Yūsufuñ bu-y-ıdı hemīn
Anlara feyz ideydi nūr-ı yaķın²¹⁵⁸
4112. Sözi anlara rāh-ı dīnden-idi
Fekk-i şekk itmege yaķından-idi
- K141b 4113. Didi kim iy Hudā kenīzānı
‘Aql-ıla ‘ālemüñ ‘azīzānı
4114. ‘İzzet ehli-y-iken haķır olmañ
Çirk-i şirk-ile bed-zamīr olmañ
4115. Çün Hudā didi müşrikūna neces
Neces olmağ yarar mı pāk nefes²¹⁵⁹
- Ö122b 4116. Nefse uyup bed eylemeñ nefesi
Var-ısa sizde pāklik hevesi
4117. Nefes oldur çıķa dil ü cāndan
Ola hōş-bū nesīm-i imāndan
4118. ‘Āleme lā-mekān Hudā vardur
Dil-i gümrāha reh-nümā vardur
4119. Birdür iki cihāna hākimdür
Aña maħküm olmayan kimdür
4120. Yoğurup āb-ı luţf-ıla gilimüz
Ravza-i dāniş eyledi dilimüz
4121. Tā bite anda devħa-i imān
Vire ol devħa meyve-i imān²¹⁶⁰
4122. Bu şemer sā‘ yin itmeyen meşşüm
Yir cehennemde meyve-i zaķķüm²¹⁶¹

²¹⁵⁷ bunlaruñ: bunlarıñ S

²¹⁵⁸ Ğarażı Yūsufuñ bu-y-ıdı: Yūsufuñ fikri bu-y-ıdı ki K

²¹⁵⁹ yarar: düşer K

²¹⁶⁰ meyve-i imān: meyve-i ‘irfān K

²¹⁶¹ Bu beyit S’de yok

4123. Secde ol bī-niyāza lāyıkdur
Ki kamu kāyināta hālikdur²¹⁶²
4124. Şanemi koñ o bī-niyāza tapuñ
Hayy u dānā-yı cümle-rāza tapuñ
4125. Secde aña idüñ ki ser virdi
Şun^c ina bakmağa nazār virdi²¹⁶³
4126. Ne-y-içün ser kıoya aña dānā
Ki vücūdında bir ola ser ü pā²¹⁶⁴
4127. Tīşe-y-ile tirāş idüp taşu
Nişe kıorsız ayağına başu²¹⁶⁵
- S144b 4128. Şāni^c -i şāni^c ola mı maşnū^c
Kāti^c u'l-hüccet ola mı maqtū^c²¹⁶⁶
4129. Sengden saht odur ki senge tapar
Kendü naqqāş naqş u renge tapar²¹⁶⁷
- K142a 4130. Şāmdan şubḥ-gāha dek şiddik
Eyledi va^c z u söyledi taḥkik
4131. Şubḥ olıcağ bu şu^c le-y-ile o hūr
Oldılar şubḥ-geh gibi pūr-nūr
4132. Ser-i minnet kıoyup ayağına hep
Cem^c olup dāmen-i çerāğına hep
4133. İtdi tevḥidi anlara telkīn
Eyledi şir leblerin şirīn²¹⁶⁸
- Ö123a 4134. Şad hezār āferīnler ol ^c asele
Ki yiyen irdi zevk-i bī-bedele²¹⁶⁹
4135. Her ki andan yir-ise bir barmağ
Yir şafā ni^c metin tabağ-be-tabağ²¹⁷⁰

²¹⁶² kāyināta: kā'ināta Ö / Bu beyit S'de yok

²¹⁶³ idüñ: idiñ S

²¹⁶⁴ Bu beyit S'de yok

²¹⁶⁵ Bu beyit K ve Ö'de yok

²¹⁶⁶ şāni^c: şun^c K

²¹⁶⁷ naqqāş: naqqāşu Ö / Bu beyit K'de yok

²¹⁶⁸ 4132 ve 4133. beyitler Ö'de iki kez yazılmıştır.

²¹⁶⁹ zevk-i bī-bedele: zevk ü bī-bedele Ö

²¹⁷⁰ Her ki: Kim S / tabağ-be-tabağ: tabağ tabağ Ö

4136. Çün şehâdet getüre bir mağfūr
İde biñ dīvi bir benān-ıla kūr
4137. Sırr-ı tevḥīde buldılar çün rāh
Didiler لا اله الا الله²¹⁷¹
4138. Od düşüp çın seḥer Zelīhāya
Gün-ile bile toğdı ol aya
4139. Bir bölük gördi gird-i Yūsufda
Zıkr-i Bārīde vird-i Yūsufda²¹⁷²
4140. Her biri büt şımış kesüp zünnār
Sebḥa olmuş elinde rişte-i kār
4141. Dili tevḥīd ider Ḥudāvendi
Tāze ḥidmet bilinde peyvendi²¹⁷³
4142. Yūsufa didi yüz açup çü seḥer
İy dil-āşüb ü dil-rübā dilber
- S145a 4143. Enver olmuş cemālūñ ayı bugün
Yoğ anuñ táb içinde tāyı bugün²¹⁷⁴
4144. Gice n'itdūñ cemālūñ arturmuş
Ḥüsn içinde kemālūñ arturmuş
- K142b 4145. Hem-demūñ oldı çün bu zümre-i ḥūr
Nūruñ arturdı gibi şu' le-i nūr²¹⁷⁵
4146. Bāğ-ı dilden olar ki ber yidiler
Meyveden meyve reng alur didiler
4147. Söyledi gerçi bunca nükteleri
Yūsufuñ olmadı velī nazarı
4148. Oldı sözden dehānı gönçası teng
İtdi ruḥsārını ḥayā gül-reng²¹⁷⁶
4149. Ser götürmedi serv-i bālāya
Nazar eylerdi nergesi pāya²¹⁷⁷

²¹⁷¹ لا اله الا الله: Allah'tan başka ilah yoktur.

²¹⁷² gördi gird-i Yūsufda: gird-i gördi Yūsufda Ö

²¹⁷³ ḥidmet: ḥizmet K

²¹⁷⁴ anuñ: anıñ K

²¹⁷⁵ zümre-i ḥūr: zümre-i nūr S / şu' le-i nūr: şu' le-i deycūr Ö

²¹⁷⁶ ḥayā: şabā Ö

²¹⁷⁷ Bu beyit Ö'de sayfa kenarına yazılmıştır.

Ö123b

4150. Çün Zeliḫāya eylemedi nigāh
İtdi ol mübtelā cigerden āh

4151. Derd-i ḡamdan vedā' idüp cāna
Derd-ile gitdi Beytü'l-Aḫzāna²¹⁷⁸

ZELİḤĀ DEF' -İ ĞAM-İÇÜN SİPER-ĞAM EKMEK
BAHĀNESİNE BĀĞA VARUP YŪSUF A' ALEYHİ'S-SELĀM
BĀĞBĀNLIĞ CİHETİ-Y-İLE ṬANZ U TEVBİḤ İTDÜĞİDÜR²¹⁷⁹

4152. Rāst-gū-yı ḫikāyet-i Yūsuf
Bülbül-i şerḫ-i 'işmet-i Yūsuf²¹⁸⁰

4153. Dir ki Yūsuf çü bāḡbān oldı
Dir Zeliḫā da nā-tüvān oldı²¹⁸¹

4154. Qalmanı şabrı gitdi ārāmı
Geçdi miḫnetde niçe eyyāmı²¹⁸²

4155. Āhı oq kāmety kemān oldı
Reng-i sīmāsı za' ferān oldı²¹⁸³

S145b

4156. Za' ferān rengi çünki oldı 'ayān
Sīnesi köynüḡine oldı nişān²¹⁸⁴

4157. Eyle oldı o 'āşıq-ı mechūr
Ki şanurdı gören anı rencūr²¹⁸⁵

4158. Derdi günden güne ziyād oldı
Muḫlesinde yaşı midād oldı

K143a

4159. Ol midād-ıla ḫālını dem dem
Şafḫa-i rūya yazdı çekdi qalem²¹⁸⁶

4160. Şerḫa-i sürḫ-ıla cemāline ol
Ḥāşiye yazdı şerḫ-i ḫālını ol

4161. 'Āqibet gördi derde yoq çāre
Dilberi görmez-ise bir pāre

²¹⁷⁸ derd-ile: aḡlayu K

²¹⁷⁹ Zeliḫā def' -i ḡam-içün siper-ḡam etmek bahānesine bāḡa varduḡıdur B,

²¹⁸⁰ bülbül-i şerḫ: rāvi-yi şerḫ K

²¹⁸¹ dir Zeliḫā da nā-tüvān oldı: reng ü sīmāsı za' ferān oldı Ö

²¹⁸² Bu beyit Ö'de yok

²¹⁸³ Āhı oq kāmety kemān oldı: Hem-demi āh-ıla fiḡān oldı K / Bu beyit Ö'de yok

²¹⁸⁴ köynüḡine: köynigine Ö

²¹⁸⁵ o: ol Ö

²¹⁸⁶ qalem: raqam Ö

4162. Yüzin alup eline bir gün o cān
Şevq-ile oldı bāgbāna revān
4163. Hayli tohm-ı siperğam aldı bile
Tā anı ekmeği bahāne kıla²¹⁸⁷
4164. Siper-i ğam olup siperğam aña
Vaşl-ı dilberden irdi hoş dem aña
4165. Yār öñinde qodı o tohmı revān
Didi iy serv-i nāz u tohm-ı revān²¹⁸⁸
4166. Seni ben gerçi bāgbān itdüm
İlla dil bāğına ziyān itdüm
- Ö124a 4167. Bāğūñ gerçi tazedür şemeri
Añmaduñ illa bu şusuz cigeri²¹⁸⁹
4168. Şemer oldur ki teşneler yiyeler
Bāgbāna du' ālar eyleyeler
4169. Çün naşib itmedüñ baña anı
Bāğa ek bārī tohm-ı reyḫānı
4170. Tā gelem gāh geh siperğam-içün
Ne siperğam bu derd-i pür-ğam-içün²¹⁹⁰
4171. Dirmedüm çün gül-i gülistānuñ
Qoqayın bārī tāze reyḫānuñ²¹⁹¹
- S146a 4172. Şāyed olaydı çāre-ḫ'āh baña
Anı da çok görürseñ āh baña
4173. Tapuña lāyık iy şeh-i hūbān
Qaşr-ı a' lā-y-ıdı vü ḫükmi-i revān
4174. Tuta-y-ıduq o ḫükmi biz qullar
Gül yüzüñ medḫ ideydi bülbüller
- K143b 4175. Ki çıqayduñ bu taht-ı sīmīne
Sīne-i pür-şafā vü bī-kīne

²¹⁸⁷ ekmeği: ekmege Ö

²¹⁸⁸ serv-i nāz u tohm-ı revān: serv-i nāz-ı tohm-ı revān K

²¹⁸⁹ tazedür: vardur Ö

²¹⁹⁰ Bu beyit S ve K'de yok

²¹⁹¹ dirmedüm: virmedüñ Ö

4176. Dil ü cān gibi tutup anda mekān
Tā ki sāyeñde hōş geçeydi bu cān

4177. Sen gelüp bunda bāğbān olduñ
Dil gibi dīdeden nihān olduñ²¹⁹²

4178. Yaraşur mı cemāl-i şems-i duhā
Ġāyib olmak nite ki necm-i Sühā

4179. Yūsuf anuñ kelāmın itmedi gūş
Turdı derd ü ğam-ıla ol medhūş²¹⁹³

4180. Taraf-ı dār-ı hüzne oldu revān
Dīde giryān ü dil ciger biryān

ZELİHĀ DĀYESİ ÖÑİNDE LĀBE VÜ TAẒARRU‘ İDÜP VIŞĀL-
İ YŪSUFĀ ‘ ALEYHİ’S-SELĀM ANDAN HĪLE VÜ RĀY
TEVAĖĖKU‘ İTDÜĖİDÜR²¹⁹⁴

4181. Pür-ĝam oldu demi Zelīhānuñ
Hadden aşdı ĝamı Zelīhānuñ²¹⁹⁵

Ö124b

4182. Artar-ıdı dilinde şevķ ü şafā
Yūsuf arturduĝınca istiĝnā

4183. ‘Āşıķuñ çünki ‘ışkı sāde olur
Cevr-i ma‘ şūķ-ıla ziyāde olur²¹⁹⁶

4184. Dāye-i hāşa bir gice vardı
Gözyaşın dökdi yandı yalvardı

4185. Didi aña ki iy nevā-bağşum
Sīnemüñ derdine devā- bağşum

S146b

4186. İy şeb-i ĝamda şem‘ -i handānum
İki ‘ālemde rāhat-ı cānum²¹⁹⁷

4187. Nāz-perverde verdüñem çü senüñ
Şekkerümde қоқар dağı lebenüñ²¹⁹⁸

²¹⁹² gelüp: gelip K / “olduñ” kelimesi S’de yok.

²¹⁹³ Bu beyit S ve K’de yok

²¹⁹⁴ Zelīhā: Züleyhā Ö

²¹⁹⁵ demi: dili Ö

²¹⁹⁶ olur: ola Ö

²¹⁹⁷ Bu beyit K’de yok

²¹⁹⁸ verdüñem: Servüñem Ö

4188. Hāra düşdüm baña meded eyle
Hecre sedd ol vişāle kedd eyle²¹⁹⁹
4189. Niçe bir derd-ile olam rencūr
Niçe bir hecr-ile alam mehcūr
4190. Beni yār eyledi çü bī-gāne
Cāna ne hāşıl olsa hem-hāne
- K144a 4191. Çünki  aşıdan ola yār nüfūr
Şüretā areb-ise ma nide dūr²²⁰⁰
4192. Olmayıca arada urbet-i dil
Aşşı itmez vişāl-i  ālem-i gil
4193. Didi dāye ki iy perī-ruhsār
Rularuñ naşı levh-i cāna nigār²²⁰¹
4194. Saña Hā bir cemāl virmişdür
Güne andan bir zevāl irmişdür
4195. Ehl-i naş evveli-y-iken Mānī
Yazamaz naş-ı hüsnuñe şānī
4196. Hā saña sünbül itdi bir müyü
Çin içine düşerse ger büyü²²⁰²
4197. Ola sünbülleri hevādārī
Yillere vara müşg-i Tātārī
4198. Cümle āhūları şikāruñ ola
Yile yil gibi bī-arāruñ ola
- Ö125a 4199. Nāz-ıla servüñ eylese harekāt
Her nebāta çemende ire hayāt²²⁰³
4200. Nergesüñ fitne-y-ile cān avlar
Sünbülüñ sihr-ile cihān avlar²²⁰⁴
4201. Görse şekker dehānuñı Ferhād
Daı Şirīn la lin itmeye yād

²¹⁹⁹ Hecre sedd ol vişāle kedd eyle: Ol güle n'eylemek gerek söyle K / Bu beyit S'de yok

²²⁰⁰ yār: yāri Ö

²²⁰¹ rularuñ: ruları Ö

²²⁰² çin içine düşerse: çin seher düşe Ö

²²⁰³ eylese: eyleye Ö / çemende: çemenden Ö

²²⁰⁴ Bu beyit Ö'de yok

- S147a 4202. Görse Vāmık bu hüsni-zibâyı
Añmaz-ıdı ' izâr-ı ' Azrâyı
4203. Bu kadar hüsni-ile zebün olduñ
Şir-iken ahūya koyun olduñ²²⁰⁵
4204. Kıl kaşuñdan kemān müjeñden tır
Eyle ol vaşşī ahūyı naḥçir²²⁰⁶
4205. Tāb vir sünbülün kemendine
Tā ol āvāre düşe bendine²²⁰⁷
4206. Dizi üstine var çün āyine
Nazar itsün cemālün ayına²²⁰⁸
4207. Çeşm-ile aña fitne-i cān ol
La' l ü mercān-ıla dürr-efşān ol²²⁰⁹
4208. Ğabğabuñ topını göreydi ' ayān
Egilürdi tapuña çün çevgān²²¹⁰
4209. Görse hālün bu lāle-i bī-dāğ
Dāğ-ı dilden yile varurdu ferāğ
4210. Nergesi görse güldüğüñ iy gül
Gülşenüñde olurdu bu bülbül²²¹¹
4211. Çeşmi pür-hün olup Zelihānuñ
Böyle virdi cevābını anuñ
4212. K'iy ğamumda şefik māderden
Meyl gelmez baña o dilberden²²¹²
4213. Nigerān olmaz ol nigār baña
Nice ' arz eyleyem nigārum aña
4214. Nūr-ı dide olursam aña eger
Eylemez ' āleme benümle nazar²²¹³

²²⁰⁵ koyun: Karin Ö

²²⁰⁶ kaşuñdan: kaşuñdan S, K

²²⁰⁷ Tā ol āvāre düşe bendine: Ol perişānī bağla bendine K

²²⁰⁸ var: vardı Ö / cemālün: cemāl Ö,

²²⁰⁹ mercān-ıla: mercān ile Ö

²²¹⁰ Ğabğabuñ: Ğabğabuñ S / göreydi: görürdi Ö

²²¹¹ nergesi: nergesin Ö / güldüğüñ: güllüğüñ Ö / gülşenüñde: gülşeniñde S, K / bu: her Ö

²²¹² k'iy: ki iy Ö / ğamumda: ğamda Ö

²²¹³ benümle: benimle K

4215. Tütüyā olsa ger tenüm hāki
Açmaya baña dīde-i pāki²²¹⁴
4216. Gün olup ger düşem ayağına
Perde aşar cemāli bāğına²²¹⁵
- S147b, Ö125b 4217. Ay olup karşısına toğsam eger
Aylar giçe eylemeye nazar²²¹⁶
4218. Eger ol māh mihr-ile geh gāh
Hüsnüm ayına eyleyeydi nigāh
4219. Eşer eylerdi tāb-ı şevķüm aña
Kılmaz-ıdı hiçāb u istignā
4220. Nazar itse bu şem^c -i tābāna
Düşe pervāya ola pervāne²²¹⁷
4221. Didi dāye ki iy gözüm nūrı
Yağma odlara cān-ı mehcūrı
- K145a 4222. Geldi gönlüme bir mübārek kār
Umaram bulasın anuñla qarār²²¹⁸
4223. Diler-iseñ söyine oduñ eger
Harc olunsun şu gibi sımle zer
4224. Ger irem dir-iseñ şafā-yı deme
Eylesünler bināyı bir İreme
4225. Cā-be-cā yazsun anda ehl-i nuķūş
Tapuñı Yūsuf-ıla hem-āğūş²²¹⁹
4226. Her tarafından görünse aña bu zevķ
Göñline tolar-ıdı tābiş-i şevķ
4227. Ol nigāra bu naķşı geçseñ eger
Cānına mihrūñ eyler-idi eşer
4228. Göz görürken göñülde şabr olmaz
Olmasa şabr cāna cebr olmaz

²²¹⁴ tenüm: benim K

²²¹⁵ cemāli bāğına: cemāl-i bāğına Ö

²²¹⁶ toğsam: tursam K

²²¹⁷ Bu beyit K'de yok.

²²¹⁸ anuñla: anıñla S, K

²²¹⁹ ehl-i nuķūş: hōş nuķūş Ö

4229. Çün bu efsünü oğudı dāye
Sīm ü zerden ne var-ısa māye²²²⁰
4230. Virdi dest-i taşarrufına revān
Didi demdür ki idesin dermān
4231. Şu gibi harc olunsa sīm-ile zer
Yüz şuyı hāşıl olsa tañ mı eger
- S148a DĀYE ŞŪRET-İ YŪSUF ‘ALEYHĪ’S-SELĀM VE NAŖŞ-I
ZELĪĤĀ-Y-ILA MŪNAŖKAŞ-ĤĀNE YAPDUĖIDUR
4232. Dir bu bünyādı kışşa üstādı
Diledi dāye çün o bünyādı²²²¹
- Ö126a 4233. Bir hüner-ver bulundı anda meger
Her benānında var hezār hüner²²²²
4234. Hendese içre ‘aqlı bī-miğdār
Fikr-i ma‘ mūrı her işe mi‘ mār
4235. Levḥ-i nāḥunda çizse şekl-i cihān
Kār-nāme iderdi anı hemān
- K145b 4236. Kāra pergār bulmasa muştı
Bes-idi aña iki engüşti
4237. Tışesi itse pīşeye āheng
Ola mūm u ḥamīr āhen ü seng²²²³
4238. İtse teşkīl tarḥ u taḥsīmi
Niçe İḳlīdis ala ta‘ līmi
4239. Mermere ḥūşe yazsa ḥırmen ider
Senge gül kızsa tāze gülşen ider²²²⁴
4240. Dāye ḥükmiyle dīv-dest üstād
Urdı perri sarāyına bünyād
4241. Şuffesi şuffe-i şafā-yı İrem
Ḳubbesi ḳubbe-i fezā-yı kerem²²²⁵

²²²⁰ oğudı: oğıdı K

²²²¹ dir bu: didi Ö

²²²² hüner-ver: hüner-mend Ö

²²²³ Bu beyit K’de yok.

²²²⁴ Bu beyit K’de yok.

²²²⁵ şafā-yı İrem: Bāğ-ı İrem Ö / Bu beyit K’de yok.

4242. Ferşinüñ her memerri mermerden
‘ Arşınıñ levhi la‘ l-i aḥmerden²²²⁶
4243. Şaḥnı ḳārūre-i mümerredden
Ḳapusı ābanōs-ı esvedden²²²⁷
4244. Her deri ‘ āc-ıla fusūs-kārī
Levh-i zer her cidārınıñ zārī²²²⁸
4245. Yidi ev yapıdı cümle zerrīn ḥişt
Birbiri içre şanki heşt-behişt
4246. Her evüñ reng ü nūrı bir dürlü
Her birinüñ sürürı bir dürlü
- S148b 4247. Her biri ḥōş binā vü zībā-reng
Çün şanem-ḥāne-i diyār-ı Fireng
4248. Dār-ı heftüm çü dāyir-i heftüm
Oldı bī-naḳş u reng çün ḳāḳum²²²⁹
- Ö126b 4249. Dikdi kırk altun üstün anda çü serv
Başları üzre la‘ l ayaḳlu tezerv²²³⁰
4250. Her sūtün ayağında hem zerrīn
Bir ḡazāl itdi nāfi nāfe-i Çin
4251. Şaḥnı ṭāvūs-ı zer-nigār-ıla pür
Perri vü bālī pür-cevāhirdür²²³¹
4252. Yazdılar hem o şaḥna ehl-i nukūş
Ḥüb-şūret niçe tuyūr u vuḥūş²²³²
4253. Bir dıraḥt itdiler miyānında
Sidreden müntehā zemānında
4254. Ḥūblar gibi sīmden sākı
Zer ü pīrūze şāḥ u evrākı²²³³
4255. Oturur her budakda bir ṭayyār
Pāyı la‘ lin zümürüdīn minḳār²²³⁴

²²²⁶ ferşinüñ: ferşiniñ S, K / Bu beyit K’de yok.

²²²⁷ Bu beyit S’de yok.

²²²⁸ cidārınıñ: cidārınıñ S

²²²⁹ Bu beyit K’de yok.

²²³⁰ ayaḳlu: ayakları Ö

²²³¹ pür-cevāhirdür: cevāhir-i pür-dürr Ö

²²³² Bu beyit K’de yok.

²²³³ Zer ü: düzdi Ö

4256. Eyle ser-sebz h b-ıdı o dıraht
Ki g ren dir ki k yim olmuş baht²²³⁵
4257. F riğu' l-b l m rg  u ma dan
Perri p r-m şg   n fe ku ma dan²²³⁶
- K146a 4258.  n tem m oldu h ne-i heft m
Oldı p r şeş cih t   n h t rem
4259. Her cih tında yazdılar anu n
Naşını Y suf u Zelih nu n
4260. H şılı k lmadı o h nede c y
Ki yazılmaya anda ol iki ay
4261. Eyle naş itdi anı ehl-i h ner
Ki a a her ki eyleyeydi naşar
- S149a 4262. Resm-i ma' şu  u ' aşık a lar-ıdı
Birbirine muv fi  a lar-ıdı²²³⁷
4263. Anı bir yirde bu ken r eyler
Ol bu a b seler niş r eyler²²³⁸
4264. Bir t rafda bu a a n z eyler
Ol bu a yalvarup niy z eyler²²³⁹
4265. Bu anu n bir ya a  per lebini
Bunu  oynar o s b g bg bini²²⁴⁰
4266.  n bu resme m na kaş oldu o d r
Der   div ra t ldı b s   ken r²²⁴¹
-  127a 4267. şoyle kim olsa ol nu uşa naşar
şulanurdu dehen   g n a-i ter²²⁴²
4268. G rdi  n bu nig rını anu n
Oldı şevki f z n Zelih nu n

²²³⁴ oturur: olurur   / budakda: bu ak S,   / p yi: p y K

²²³⁵ ser-sebz h b-ıdı: ser-sebz idi   / dir ki: dirdi   / k yim: k 'im   / Bu beyit K'de yok.

²²³⁶ m rg : m rg  

²²³⁷ ma' şu : ma' şu ı   / birbirine: her birine  

²²³⁸ bu ken r eyler: b s u ken r eyler  

²²³⁹ t rafda: t rafdan K / Bu beyit  'de yok

²²⁴⁰ anu n: anı K

²²⁴¹ der   div ra: derd   div ra  

²²⁴² olsa: ola  

4269. Nazar itdükce naqş-ı dildāra
Şevqden yüz sürerdi dīvāra
4270. Naqş-ı ma' şūkı görse ' aşık-ı zār
Eyler andan nigār-ıla bāzār
4271. Virür aña cemād-iken cānı
Belki cāndan da yig görür anı²²⁴³
4272. Meyli andan ḥabīb-i cāna olur
Naqş-ı şüret hemān bahāne olur

K146b

ZELİḤĀ CEMĀL-İ ĀFİTĀBINA ZĪNET VİRÜP YŪSUFİ
'ALEYHİ'S-SELĀM ḤALVET-ḤĀNEYE DA' VET İDÜP
İBRĀM-I TĀ 'M-ILA MUṬĀLEBE-İ VUŞLAT İTDÜGİDÜR

4273. Çün temām oldı ḥāne-i şüret
İtdiler dürlü zeyn-ile zīnet²²⁴⁴
4274. Döşedi rü-yi şahna ḥür ḥarīr
Virdi her şuffeye sürür serīr²²⁴⁵

S149b

4275. Mihr ü mehden yağan çerāğın anuñ
Dil-i ' aşıkdan aldı yağın anuñ²²⁴⁶
4276. Aşdılar zülfi gibi micmer-i ḥür
İtdiler ' üd ü ' anber-ile buḥūr
4277. Çün Zeliḥāya kāmil oldı bu kār
Eksügi ḳalmadı meger ki nigār
4278. Rū-yi cānānsuz olsa heşt-behişt
Olur aşḥāb-ı ' ışḳa dūzaḥ-ı zīşt
4279. Yūsufi ḳaşd itdi da' vet ide
Anuñ-ıla nihānī ' iştret ide
4280. Cān-fizā leblerinden ala murād
Dil-i ḡam-dīdesini eyleye şād
4281. Çeke ol nāzenīni sīnesine
Yol vire vuşlatı ḥazīnesine²²⁴⁷

²²⁴³ aña: andan Ö / görür: sever Ö

²²⁴⁴ dürlü: dürli Ö

²²⁴⁵ şahne: şahnı K

²²⁴⁶ anuñ: anıñ K

²²⁴⁷ vuşlatı: vaşlınuñ Ö

- Ö127b 4282. Evvelā eyledi cemālini zeyn
Oldı çeşm-i cihāna kırrat-i ‘ayn
4283. Yoğ-ıdı zeyne ihtiyācı anuñ
Arttı andan velī revācı anuñ²²⁴⁸
4284. Gül ki bī-ihtiyāc zīverdür
Dürr ü şebnemle olsa hoş-terdür²²⁴⁹
4285. Güle virdi kıızılca reng ü revāc
Nür artırdı nūra isfidāc
4286. ‘Anberīn vesme virdi turfa cemāl
Oldı kıavs-i kıuzah ol iki hilāl²²⁵⁰
4287. İtdi zülfin girih girih çīn çīn
Tıtdı etrāfı bū-yı nāfe-i Çīn
- K147a 4288. Sünbūli müşge būy-bend itdi
Sihr-ile dillere kemend itdi²²⁵¹
4289. Nergese çekdi kühl-i ‘ayyārı
İtdi merdümlere siyeh-kārī
- S150a 4290. Cā-be-cā ruhlarına hāl itdi
Ya‘ni dildāra ‘arz-ı hāl itdi
4291. Ki baña ‘ışık olalı táb-efşān
Oldı pür-dāğ anuñla bu ten ü cān²²⁵²
4292. Māha haṭ çekdi Nīlden çün mīl
Hüsni mışrım ‘imāret itdi o Nīl
4293. Çekdügi haṭṭ-ı Nīli ol māha
Tā ki mīl ola çeşm-i bed-h‘āha²²⁵³
4294. Ya görüp çeşmin oldı māşıta mest
Sürme mīlin düşürdi ditredi dest
4295. İtdi sihr-ile hizāb-ıla ol cān
Pāre-i sīmi pençe-i mercān²²⁵⁴

²²⁴⁸ Bu beyit K’de yok

²²⁴⁹ bī-ihtiyāc zīverdür: bī-ihtiyāc-ı zīverdür S / Bu beyit K’de yok

²²⁵⁰ kıuzah: kıuzah S

²²⁵¹ müşge būy-bend itdi: müşki bend itdi Ö

²²⁵² anuñla: anıñla K

²²⁵³ “mīl” kelimesi Ö’de yok

²²⁵⁴ sihr-ile: sihri Ö / sīmi: sīm Ö

4296. Oldı fındık bu sihr-ile ‘ünnāb
Oldı billūr la‘l ü aḥmer-i nāb
4297. Keffi levḥine itdi naqş-ı nigār
Tā bu naqş-ıla el vire o nigār
4298. Reng-i nāḥunda gösterüp nireng
İtdi bedri hilāl-ile hem-reng²²⁵⁵
4299. Tā bu nireng ü renge ol büt-i şeng
Meyl idüp ola kendüye hem-reng²²⁵⁶
- Ö128a 4300. Cem‘ idüp devletün sitāresini
Dizdi ol māh gūş-vāresini
4301. Tā bu cem‘ iyyeti görüp o perī
Farqdan cem‘ a eyleye seferi
4302. Nūra nūrānī geydi pīreheni
Pīrehen itdi aq güle semeni²²⁵⁷
- K147b 4303. Pīrehen çünki yāsemīn oldı
Ġonça ceyb ü gül āsitīn oldı
4304. Ol ten üzre bu pīrehen be-mişāl
Aq gül üzre laṭif pāk ü zülāl²²⁵⁸
4305. Ancılayın cemāle yüz taḥsīn
Oldı māhīsi sāk id-i sīmīn
4306. Ol gümüş māhī ḥüb revnaq-ıdı
Ki zer-i sürḥ-ıla muṭavvaq-ıdı²²⁵⁹
4307. Ruḥı olmışdı sāk id-ile güvāh
Ki tuta ḥüsni māhiden tā māh
- S150b 4308. Ġonça-veş ol şanavber-i mevzūn
Geydi qat qat libās-ı gūn-a-gūn²²⁶⁰
4309. Mihr-i Mağribdeki ziyā-yı bedīd
Oldı dībā şu‘ ā‘ ı-y-ıla mezīd

²²⁵⁵ Bu beyit S’de yok

²²⁵⁶ Bu beyit S ve Ö’de yok

²²⁵⁷ geydi: itdi S / güle: güli Ö

²²⁵⁸ Bu beyit S ve Ö’de yok.

²²⁵⁹ zer-i sürḥ-ıla: zeri sürḥ-ıla Ö

²²⁶⁰ şanavber-i mevzūn: şanavberi mevzūn Ö / libās-ı gūn-a-gūn: libāsı gūn-a-gūn Ö

4310. Mihr-i şarkı oldu illa farkı hemān
Çeşm ü ebrū vü zülf ü hāl ü dehān²²⁶¹
4311. Oldı sīr-āb la' l-ile zer-i huşk
Tāc-ı devlet maḥalli hırmen-i müşg
4312. Bunca tāvūsī reng-ile o perī
İtdi hurrem hırām-ı kebg-i derī
4313. Ay gibi elinde āyīne
Seyr iderken deñerdi ayına
4314. Gördi çün ' aksini muḳābil o nūr
Buldı naḳde ' ayār-ı kāmīl o nūr
4315. Naḳd-ile genç içinde itdi tarab
' Arz-içün müşterīsın itdi taleb
4316. Cām içüp ḳodı ' arı şerm-ile
Oḳıdı yāri bāde germ-ile
4317. Geldi bir hūsn-ile o dilber-i pāk
Ki gören sīnesini eyledi çāk
- K148a 4318. Ṭal' at-ı āfītāb-ı ' ālem-i nūr
Cān gibi cismi āb u gilden dūr²²⁶²
- Ö128b 4319. Çün Zeliḫā irişdi ol aya
Nāgeh od düşdi şanasın nāya²²⁶³
4320. Yapışup destine didi iy dōst
Saña cān vireler nedür ten ü pōst²²⁶⁴
4321. İy yüzi āfītāb-ı tābende
Ḳanda olur senüñ gibi bende
4322. Şoḫbetüñ baña nāz u ni' metdür
Eyle ni' met ki bī-nihāyetdür²²⁶⁵
- S151a 4323. Gel bugün tā ki ḫaḳ-şināsuñ olam
Bülbül-i nağme-i sipāsuñ olam

²²⁶¹ farkı: fark S, K

²²⁶² Bu beyit Ö'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

²²⁶³ nāgeh: şanki Ö

²²⁶⁴ vireler: virdiler Ö

²²⁶⁵ şoḫbetüñ: şoḫbetiñ K

4324. Olam ihsānda eyle k̄ānūn-sāz
K'ola güyendesı ı̄ rāḡ u ḡicāz²²⁶⁶
4325. Yārini lu' b-ıla iletđi o cān
Ol yidi ḡāne evveline revān
4326. Der-i zerrinden itđi çün güzeri
Āhenin ḡufl-ıla bekitđi deri
4327. Eyledi ḡapuyı Semerḡandī
Tā büt-i Çinüñ ola pā-bendi
4328. ḡapuyı baḡlayup zebān açdı
Ne zebān şan zebāne od şaçdı²²⁶⁷
4329. Didi evvel ki iy dil-ārāmum
Rāmum olmaz ḡapuñsuz ārāmum
4330. Düşde şayd olalı ḡayālūñe ben
Āşinā olmışam cemālūñe ben²²⁶⁸
4331. Tıfl olaldan saña tufeylīyem
Saña Mecnūn cihāna Leylīyem
4332. Uyḡuda çün beni ḡamuñ ḡapdı
Gözlerüm uyḡuya ḡapu yapdı²²⁶⁹
4333. Dilümi tıtdı zülf-i dil-ḡirüñ
Beni dīvāne itđi zencirüñ²²⁷⁰
- K148b 4334. Şekker-i vaşl-içün bu bī-çāre
Mışra düşdüm ḡarīb ü āvāre²²⁷¹
4335. O şeker lezzetine kāse-i dehr
Günde biñ kerre virdi cānuma zehr
- Ö129a 4336. Şimdi kim vaşluñ-ıla şādam ben
Ne-y-içün böyle nā-murādam ben²²⁷²
4337. Teng-dil olma aç şeker tengin
Sāde-dillere vir şafā rengin

²²⁶⁶ k'ola: ki ola Ö / Bu beyit S'de yok.

²²⁶⁷ zebān: zübān S, K / zebāne: zübāne S, K

²²⁶⁸ cemālūñe: cemālīñe K,

²²⁶⁹ Bu beyit K'de yok.

²²⁷⁰ dilümi: dilimi S, K

²²⁷¹ şekker: şeker S, K

²²⁷² vaşluñ-ıla: vaşlīñ-ıla S, K

4338. Didi Yūsuf aña ser-efgende
İy benüm gibi şad saña bende²²⁷³
- S151b 4339. Beni bu bend-i ğamdan āzād it
Ĝamdan āzād eyleyüp şād it²²⁷⁴
4340. Dilemen rāsti celīsüñ olam
Perde içre nühüft enīsüñ olam²²⁷⁵
4341. Nice қatlanur oda penbe-i huşk
Döye mi bād-ı sahta nefha-i müşg
4342. Bunca güftār-ı ‘işmeti anuñ
Güşına girmeyüp Zeliḥānuñ²²⁷⁶
4343. Yapışup yine dest-i yārine
Girdi andan ikinci dārına
4344. Anı da çün kilitledi muḥkem
Yūsufuñ göñlüni kilitledi ğam²²⁷⁷
4345. Yine yiñileyüp niyāzların
Yāre ‘arz itdi eski rāzların
4346. K’iy hevāsına düşene āteş
Pāyına ser virenlere ser-keş²²⁷⁸
4347. Gencler virmişem bahāñ-içün
Rencler çekmişem belāñ-içün²²⁷⁹
4348. Tā ki şevküñde sevķ idem dem-i zevķ
Bend-i fermānum ola boynuña tavķ²²⁸⁰
- K149a 4349. Serv gibi ne ān ki baş çekesin
Cānuma cevr toḥmını ekesin
4350. Anuñ-içün boşaldı gencēne
Sīm sīneñle tā ṭola sīne²²⁸¹

²²⁷³ benüm: benim K

²²⁷⁴ bend-i ğamdan: derd-i ğamdan Ö

²²⁷⁵ “olam” kelimesi S’de yok.

²²⁷⁶ anuñ: anıñ K / girmeyüp: girmeye Ö

²²⁷⁷ kilitledi: kilidledi K

²²⁷⁸ ser virenlere: yüz sürenlere K,

²²⁷⁹ belāñ-içün: bahāñ-içün Ö

²²⁸⁰ şevküñde: şevķiñde K

²²⁸¹ anuñ-içün: anıñ-içün K

4351. Sen beni şād itmedüñ bir dem
SİNEME ʔoldı sİM yirine sem²²⁸²
4352. Didi Yūsuf aña ki iy server
Olmaz ehl-i günāh fermān-ber²²⁸³
- Ö129b 4353. Nā-pesend olan iş Hudāvende
Olsa beddür pesende-i bende²²⁸⁴
4354. Gerçi ser ʔutmışam iṭā' atüñe
İlla gerden-keşem bu ṭā' atüñe²²⁸⁵
- S152a 4355. Sözi bu evde itdiler kütāh
Ḥāne-i şāliş oldı menzil-gāh
4356. İtdi bunca füsün ü efsāne
Gezdürüp yāri ḥāne-der-ḥāne
4357. Ḳuflın urduḳca her derüñ ol cān
Açdı bir dürlü ḳufl-ı rāz-ı nihān²²⁸⁶
4358. Eyledi her ṭarafda yüz destān
Buldı ḡamdan her evde biñ zindān
4359. İrmedi çün vişāl-ı cānāna
Heft düzaḡ görüñdi şeş ḡane
4360. Altı evden geçüp o mihr-i cemāl
Umdı bula yidinci evde vişāl²²⁸⁷
4361. 'Işḳ yolında kim olur nevmīd
Gāh olur ṭālī'ci siyāh ü sepīd²²⁸⁸
4362. Yüzine yüz ḳapu yapılsa eger
Yüze yüz yüz çevürmez ehl-i ḡaber²²⁸⁹
4363. Bir ḳapuya daḡı tutar yüzini
İrgürince murāda kendüzünü

²²⁸² Bu beyit S ve K'de yok.

²²⁸³ ehl-i günāh: ehl-i günāha Ö

²²⁸⁴ nā-pesend: nā-püsend S, K / pesende: püsende S, pisende K

²²⁸⁵ iṭā' atüñe: iṭā' atüñe K /

²²⁸⁶ derüñ: deriñ K / ḳufl-ı rāz-ı nihān: anda rāz-ı nihān Ö

²²⁸⁷ "bula" kelimesi Ö'de yok. / yidinci: yedinci S

²²⁸⁸ 'ışḳ: 'aşḳ S, K / gāh: geh Ö / siyāh ü sepīd: siyāhi sepīd Ö / sepīd: sipīd S, K

²²⁸⁹ "yüz" kelimesi Ö'de yok.

K149b YŪSUFİ ‘ALEYHİ’S-SELĀM ZELİHĀ YİDİNCİ HĀNEYE
İLEDŪP TAḤŞİL-İ MAKŞŪD-İÇŪN BEZL-İ MECHŪD İTDÜĞİ
ĀHİR KAÇURUP HŪCRE-İ ĀH-I TE ‘ESSŪF-İLE PŪR-DŪD
İTDÜĞİDÜR

4364. Rāst kavlı-i nevā-yı kışsa-i rāz
Virdi andan bu resme hōş āvāz
4365. Ki Zeliḫā çü şevḫ-i vuşlat-ıla
Girdi yidinci dāra nevbet-ile²²⁹⁰
4366. Hüsrev-i hüsne karşı çün Ferhād
Cān-ı şirinden eyledi feryād²²⁹¹
4367. K’iy gözüm nūrı baş gözüme ḫadem
Hurrem olsun hırāmuñ-ıla ḫarem²²⁹²

- S152b, Ö130a 4368. Ne ḫarem sāde dil gibi ḫālī
Sekiz Uçmaḫ şerefde emşālī
4369. ‘Ayn-i aḡyārdan derūnı teḫī
Yok içinde meger dü serv-i seḫī²²⁹³
4370. Deri bī-gāne rüyına beste
Seyri şevḫinden āşinā ḫaste²²⁹⁴
4371. Der muḫaffel güşāde dār-ı sürür
Der ü dīvārı nūr-ender-nūr
4372. İrmemiş bāmı üzre çün atlas
Nazar-ı pādīşāh pā-yı ‘ases²²⁹⁵
4373. Bī-dil ü dil-rübāya ḫücre-i rāz
Ḳubbesi pür-şadā-yı nāz u niyāz²²⁹⁶
4374. Pür-ḫarab dil-rübā şadāsı-y-ıla
Pür-şeḡab bī-dilüñ nidāsı-y-ıla²²⁹⁷
4375. Ki Zeliḫā belā-y-ıla ser-mest
Urdı şevḫ-ile dōst destine dest

²²⁹⁰ girdi: geldi K

²²⁹¹ Hüsrev-i hüsne: hüsne Ö

²²⁹² k’iy: ki iy Ö / gözüme: yüzüme Ö

²²⁹³ derūni: derün Ö

²²⁹⁴ seyri: şiri Ö

²²⁹⁵ Bu beyit K’de yok

²²⁹⁶ ḫücre-i rāz: hücre-i rāz Ö

²²⁹⁷ bī-dilüñ: bī-dilüñ S, K

4376. Anı yüz nāle vü nefir-ile
Bunca güftār-ı dil-pezīr-ile²²⁹⁸
4377. İledüp pāye-i seririne
Geçdi kendü oturdı yirine²²⁹⁹
- K150a 4378. Sözi bu evde itdiler kütāh
Didi iy dil ğamuñla şad-pāre²³⁰⁰
4379. ‘Ayn-i ‘adl-ile hālūme nazār it
Māh-peyker cemālūme nazār it
4380. Mihr-ile gün yüzüme itse nigāh
Hūşe-çin ola hırmenūme çi māh²³⁰¹
4381. Beni tap yaq belā-yı fūrkat-ile
Teşneyem kandur āb-ı vuşlat-ıla
4382. Buncılayın hezār zār-ıla
Girye-i çeşm-i cüy-bār-ıla
- S153a 4383. Yūsufa lābesini germ itdi
Ol dahı ferşe bakdı şerm itdi
4384. Gördi yazmışlar üstine anuñ
Şüretin Yūsuf u Zeliḥānuñ
- Ö130b 4385. Kuçuşurlar şafā vü şevk-ile
Nerm ü nāzük döşekde zevk-ile
4386. Nazārın andan ırdı döndi revān
Oldı bir cānibe dahı nigerān
4387. Der ü dīvārı gördi ol dāruñ
Yiri olmuş bu resme bāzāruñ
4388. Yüzüni göge tutdı bā-zārī
K’ide Hāḫḫ-ıla gizlü bāzārī
4389. İtdi ol ‘ālem-i cemāl ayı
Hāne saḫfında ol temāşāyı
4390. Meyli oldı hemān Zeliḥāya
Nazār itdi revān Zeliḥāya

²²⁹⁸ güftār-ı dil-pezīr-ile: güftār u dil-pezīr-ile Ö

²²⁹⁹ kendü: kendi Ö

²³⁰⁰ ğamuñla: ğamıñla K

²³⁰¹ Bu beyit K’de yok

4391. Hâzret-i tâb-dâr-ı ħabl-ı raĥîm
Didi zenler durur ħibâl-recîm
قال النبي عليه السلام النساء حبال الشيطان²³⁰²
4392. Ne belâdur ne fitnedür bu ħibâl
Bend iderler ricâli olsa cibâl²³⁰³
- K150b 4393. Oldı ‘ aşık zamîri pür-ümmîd
Ki şala nûrın üstine ħurşîd²³⁰⁴
4394. Bülbül-i mest gibi itdi figân
K’iy gül-i luţf u gülşen-i iĥsân
4395. Olma ħöd-gâm kāmum eyle revâ
Derdüme vaşluñ-ıla eyle devâ²³⁰⁵
4396. Teşneyem ben sen âb-ı ħayvânsın
Küşteyem ‘ işkuñ-ıla sen cânsın²³⁰⁶
- S153b 4397. Sensüz iy genc-i gevher-i nâ-yâb
Küşte bî-cân ü teşneyem bî-âb
4398. Bunca yıldur ħamuñla pür-tâbam
Şevqden bî-ĥuzûr u bî-ĥ’âbam²³⁰⁷
4399. Dilerem ħoma tâb içinde beni
Râĥat it câme-ĥ’âb içinde beni²³⁰⁸
4400. Ol Ĥudâ ħaĥķı kim yaratdı seni
Seni gül saña bülbül itdi beni²³⁰⁹
4401. Ol kamer ħaĥķı kim cebînüñdür
Âyet-i mu‘ cizi mübînüñdür²³¹⁰
- Ö131a 4402. Tâķ-ı miĥrâb-ı ebruvânuñ-içün
Tavķ-ı gîsü-yı dil-sitânuñ-içün²³¹¹

²³⁰² Hadis: “Kadımlar şeytanın tuzağıdır. (*Keşfü’l-Hafâ*, c. II, s. 315, Hadis No: 2802) (Hadis olduğu söylense de bir çok hadis uzmanı bunu kabul etmemektedir.) Başlık kısmı Ö’de yok

²³⁰³ olsa: olursa Ö

²³⁰⁴ nûrın: nûr Ö

²³⁰⁵ vaşluñ-ıla: vaşlıñ-ıla S, K

²³⁰⁶ küşteyem: küşteñem Ö

²³⁰⁷ ħamuñla: ħamıñla K

²³⁰⁸ ħoma tâb içinde: tâb içinde ħoma Ö / “beni” kelimesi S’de yok

²³⁰⁹ “beni” kelimesi Ö’de yok

²³¹⁰ mübînüñdür: nebînüñdür S, K

²³¹¹ ebruvânuñ-içün: ebruvânuñ için Ö

4403. İki cādū-yı dil-firībūñ-içün
Ruḥ-ı zībāda luṭf u zībūñ-içün
4404. Elif-i kām̄et-i nihālūñ-içün
Noḡta-i şafḡa-i cemālūñ-içün²³¹²
4405. Mūy ḡaḡḡı ki bu miyānuñdur
Ser-i mū ḡaḡḡı kim dehānuñdur²³¹³
4406. Gül gibi dil-pezīr ḡandeñ-içün
Na^ç ra-i bülbul-i fiḡendeñ-içün
4407. A^ç nī āh-ı cihān-sūzum-içün
Ḳara baḡtum şebinde rūzum-içün²³¹⁴
- K151a 4408. Rūz-i ḡamda dem-i şedīdüm-içün
Derd-ile ḡalb-i nā-bedīdüm-içün²³¹⁵
4409. Dil-i sevdā-zedemde dāḡuñ-içün
Dem-i dilden dem-i ferāḡuñ-içün²³¹⁶
4410. Ki murādın müyesser it dilümūñ
‘Uḡdesini gider bu müşkilümūñ²³¹⁷
4411. Merhem ol sīne dāḡına bir dem
Ki irem vaşl bāḡına bir dem²³¹⁸
- S154a 4412. Ḳaḡt-ı hicrūñ giderdi ṭāḡatūmi
Ḳūt-ı vaşluñdan eyle ḡuvvetūmi²³¹⁹
4413. Sende ḡurmā vü bende şīr iy naḡl
Şīre şīrīndür itse ḡurmā daḡl
4414. Şīr-i ḡurmāyı ḡūt-ı cān idelüm
Ḳaḡt-ı ḡamdan dile emān idelüm²³²⁰
4415. Didi Yūsuf ḡicābı çāk itme
‘İsmetüm şīşesin helāk itme

²³¹² nihālūñ-içün: nihālīñ-içün S / nihālūñ-içün: nihālūñ için Ö / cemālūñ: cemālūñ için Ö / 4403 ve 4404. beyitler Ö’de yer deḡiştirmiştir.

²³¹³ miyānuñdur: miyāñıñdur K / dehānuñdur: dehāñıñdur K

²³¹⁴ cihān-sūzum-içün: cihān-sūzum için Ö / rūzum-içün: rūzum için Ö

²³¹⁵ şedīdüm-içün: şedīdim-içün K / nā-bedīdüm-içün: nā-bedīdüm için Ö

²³¹⁶ dāḡıñ-içün: dāḡuñ-içün S, K / “dem-i” kelimesi Ö’de yok / ferāḡuñ-içün: ferāḡıñ-içün S, K

²³¹⁷ müşkilümūñ: müşkilimūñ K

²³¹⁸ ol: ur Ö

²³¹⁹ vaşluñdan: vaşlıñdan S, K

²³²⁰ emān āmān Ö

4416. ‘Ayn-ı ‘işveñden aqıup āb-ı günāh
Dāmenümi ter itmesün iy māh²³²¹
4417. Ol yüce zāt-içün ki bî-çündür
Ne derün-ı cihān ne bîründür²³²²
4418. Mazhar-ı vaşfıdur anuñ çi vü çün
Hüsni meclāsıdur bîrün u derün
- Ö131b 4419. Cūdınuñ āsumān hıbābıdur
Nūrınuñ āfitāb tābıdur
4420. Cevherümüñ şerīf ma‘ deni-çün
Dem-i āteşde bû-yı gülşeni-çün²³²³
4421. Hem anuñ aşfiyā güherleri-çün
İştıfā çarhınuñ kamerleri-çün
4422. Güher-i pāküme olar kändur
Ahterüm anlaruñla raşşāndur²³²⁴
- K151b 4423. Ki bugün çünki benden el çekesin
Mezra‘ -ı qalbe tohm-ı şabr ekessin²³²⁵
4424. Az zemānda qatuñda yārūñ olam
Zevk-i vaşluñla kām-kārūñ olam²³²⁶
4425. Cām-ı la‘ lüm müdām ola nūşuñ
Serv-i qaddüm ola hem-āgūşuñ²³²⁷
4426. İtme taşşıl-i emr-içün ta‘ cıl
Qılma Şeytān murādını taşşıl
- S154b 4427. Merd-i ‘āqıl murāda ivmeye hıç
Niçe tız var ki yigdür andan giç²³²⁸
4428. Kebg-i ferbih ki dāma giç düşe
Yigdür ol serçeden ki def‘ i üşe²³²⁹

²³²¹ ‘işveñden: ‘ışkuñdan Ö / iy māh: nā-gāh K

²³²² derün-ı cihān: derüni cihān Ö

²³²³ gülşeni-çün: gülşen için Ö

²³²⁴ olar: olar ki Ö

²³²⁵ çünki: bārī Ö

²³²⁶ qatuñda: qatıñda K / vaşluñla: vaşlımla K

²³²⁷ qaddüm: qadim S, K

²³²⁸ ivmeye: ivmez Ö

²³²⁹ giç: tız K / düşe: düşer Ö / yigdür ol serçeden ki def‘ i üşe: yigdür andan ki def‘ i serçe üşe K / üşe: üşer Ö

4429. Çün Zeliḥā bu va^ç di eyledi gūş
Ka^ç r-ı dilden bu resme eyledi cūş²³³⁰
4430. Ki döyer mi bu teşne-i pür-tāb
Yarına қatlana bugün bulup āb²³³¹
4431. Şevқden geldi cān kenār-ı lebe
Şabr қalmadı intizār-ı şebe
4432. İtme te^ḥir ḥayrı cānuñ-içün
Beni tap yaқ belāya anuñ-içün²³³²
4433. Bilmezem māni^ç üñ nedür bu işe
Uқdem artar düşürdügümce dişe²³³³
4434. Didi Yūsuf murāduñı iy yār
Ḥāşıl itmege iki māni^ç var
4435. Şordı anları ol nigār aña tiz
Didi ḥışm-ı Ḥudā vü қahr-ı^ç Aziz²³³⁴
- Ö132a 4436. Eylesem bu günāhı tuysa o şāh
Diye mi saña ekrimī meşvāh
4437. Belki tiğ-i bürehne-y-ile revān
Tenden eylerdi cānumı^ç uryān
- K152a 4438. Zihī ḥaclet ki çün kıyāmet ola
Her zinā-kār olan melāmet ola
4439. Nāmeler çün oқuna ser-tā-ser
Ola nāmum olara ser-defter
4440. Didi iy dōst kaçma sen benden
Ḥavfa düşme üşenme düşmenden
4441. İçürem aña mekr-ile bir nūş
Ḥaşra dek yata sekr-ile bī-hūş²³³⁵
- S155a 4442. Sen dir-idüñ kerīm İlāhum var
Ehl-i cürme raḥīm İlāhum var²³³⁶

²³³⁰ va^ç di: va^ç deyi Ö

²³³¹ bugün bulup: bulup bugün Ö

²³³² cānuñ-içün: cāniñ-içün S, K / anı: beni Ö

²³³³ māni^ç üñ: māni^ç iñ S, K

²³³⁴ anları ol nigār: ol nigār anları Ö

²³³⁵ yata sükr-ile: sükr-ile yata Ö

²³³⁶ sen dir-idüñ: dir-idüñ sen Ö

4443. Bu sarāy içre bir definem var
Anda yüz pür-güher hazine var
4444. İdeyin anı hep fidā-yı günāh
‘Özr-h’āh ola hışm iderse İlāh
4445. Didi Yūsuf baña ne sūd iy cān
Benüm-içün irerse ğayra ziyān²³³⁷
4446. Degülem ben o kimse kim ğayra
Şerr idem uğramağ-içün hayra
4447. Qahra ire ‘ale’l-huşūş ‘Aziz
Luţf iderken baña ol ehl-i temiz
4448. Ben nice ādemüm ki cür’et idem
Ehl-i ihsānuma isā’et idem
4449. Haqqını Haqquñ ol ki zāyi‘ ider
Rişvete şanma anı tāmī‘ ider²³³⁸
4450. Cān viren ins ü cāna bī-minnet
Raḥmet itmege ala mı rişvet²³³⁹
4451. Çün Zeliḫā bu kavle itdi nigāh
Perde-i dilden itdi derd-ile āh
4452. K’iy füsün okıyan fīsāne-y-ile
Hile ḫālın tap it bahāne-y-ile²³⁴⁰
- Ö132b 4453. Rāst olan bahāne-sāz olmaz
Merdüm-i hile rāst-bāz olmaz²³⁴¹
- K152b 4454. Sende bu hile ḫālını iy māh
Görmeyeyin daḫı ma‘āz-Allāh
4455. Tāqatüm gitdi baña ārām ol
H’āh nā-h’āh emrüne rām ol²³⁴²
4456. Güft ü gū-y-ıla āḫir oldı bu rüz
İrmedüm vaşluñ evveline henüz²³⁴³

²³³⁷ benüm-içün: benüm için Ö

²³³⁸ Haqquñ: Haqqıñ K

²³³⁹ cāna: cine Ö

²³⁴⁰ k’iy: ki iy Ö

²³⁴¹ Bu beyit K’de yok

²³⁴² Bu beyit K’de yok

- S155b 4457. Gel vefā kııl ҡo bu cüzāfātı
İtme te 'hır yoҡ cüz āfātı²³⁴⁴
4458. Ney-i huşküm benüm pür-āteşdür
Ben oda yandugum saña hōşdur²³⁴⁵
4459. Nergesüni ter eylemez düdı
Baña bu oduñ ola mı sūdı²³⁴⁶
4460. Dūd itdüm vücūdı tābuñ-ıla
Ki söyünmezse odum ābuñ-ıla²³⁴⁷
4461. Çün Zeliḫā bu resme itdi niyāz
Oldı Yūsuf yine ta' allül-sāz²³⁴⁸
4462. Oldı 'āşık niyāzı hışm-āmiz
Kendü cānına çekdi hancer-i tiz²³⁴⁹
4463. Didi iy 'İbrī-yi 'ibāret-gūy
Moğal-ı bī-emān ü ğāret-cūy²³⁵⁰
4464. Red elin urma urıcağ yüzümi
Öldürürem elüñde kendüzümi²³⁵¹
4465. Raḫm idüp gel ҡoluñı boynuma aş
Zahmdan tā ki boynum ola ḫalāş²³⁵²
4466. Yüzüme gülmez-iseñ iy ḫānum
Boynuñ ağına la' l-gūn ḫanum
4467. Nuqlum olmayıcağ o mey-gūn leb
Hōş ola nūşum olsa niş-i ğāzab²³⁵³
4468. İrmedi çünkü ğonçaña dehenüm
Yiridür varlıgum yoğ olsa benüm²³⁵⁴

²³⁴³ vaşluñ: vaşlıñ S, K

²³⁴⁴ “ko” kelimesi Ö’de yok.

²³⁴⁵ Ney-i huşküm benüm: Beni ҡo kim tenüm Ö

²³⁴⁶ oduñ: sūduñ Ö

²³⁴⁷ Bu beyit S ve K’de yok

²³⁴⁸ “yine” kelimesi Ö’de yok.

²³⁴⁹ kendü: kendi Ö

²³⁵⁰ Moğal-ı bī-emān: Moğal u bī-emān Ö

²³⁵¹ elüñde: eliñde S, K

²³⁵² Bu beyit K’de yok

²³⁵³ ola: olur Ö

²³⁵⁴ varlıgum: varlıgım S, K

4469. Komazam tende kıl kadar cānı
Kuçmadum çün miyān-ı cānānı
- Ö133a 4470. Küşte bulsa beni катуңda ‘Azīz
Katlüne kaçd ider çün āteş-i tiz²³⁵⁵
4471. Hışm-ıla çünki kaçd ide o saña
Aşşı itmez bu nāz ü istingā
- K153a 4472. Didi vü kaçd itdi cān ü tene
Ki ura berg-i bīdi yāsemene²³⁵⁶
- S156a 4473. Olur olsa gönül tolu tef ü tāb
Teşne halkına deşne kaçre-i āb²³⁵⁷
4474. Tutdı Yūsuf o demde şıçradı cüst
Yār destini yāra gibi dürüst
4475. K’iy Zelīhā taħammül it bir dem
Diler-iseñ ki olasın hurrem²³⁵⁸
4476. Ölme ğamdan dilüni şād ideyin
Vāşıl-ı hāşıl-ı murād ideyin
4477. Bakdı ‘aşık çü dōstuñ sözine
Mihrübān gördi anı kendüzine²³⁵⁹
4478. Şandı kendüyi bā-murād eyler
Dil-i ğam-dīdesini şād eyler
4479. Nişi tarḥ itdi ‘azm-i nūş itdi
Şevk deryāsı-y-ıla cūş itdi
4480. Lebi nūşında hāzır itdi şeker
Sā‘ idi tavk itdi sākı kemer²³⁶⁰
4481. Tīrine cānını hedef itdi
Güherine tenin şadef itdi
4482. Yūsuf oğ çekmedi velī hedefe
Güher-içün el urmadı şadefe

²³⁵⁵ катуңda: катуңda S, K / katlüne: katlüne S, K

²³⁵⁶ didi: döndi Ö

²³⁵⁷ deşne: düşe Ö / Bu beyit K’de yok

²³⁵⁸ k’iy: ki iy Ö

²³⁵⁹ sözine: yüzine K, Ö

²³⁶⁰ hāzır: zāhir Ö

4483. Dürre elmās egerçi tāmī^ç -idi
Hük-m-i ^ç işmet velī ki mānī^ç -idi²³⁶¹
4484. Gerçi ol meyl umardı Yūsufda
Kaldı Yūsuf velī tevakkufda
4485. Tonınuñ bendini o pāk-i cihān
İki dügerdi bir açup o zemān²³⁶²
4486. Gördi nāgeh çün irdi ^ç avn-i Mu^ç in
Künc-i halvetde perde-i zerrin
- Ö133b 4487. Her kime kim ^ç ināyet eylese Hāq
Vire bu harfden hezār sebāk
- S156b 4488. Bende ol dem ki ide ^ç azm-i günāh
Anı hıfz itse men^ç ider Allāh²³⁶³
4489. Aña kudret-nümā olur ol Hāyy
Aña ^ç ibret-nümā olur her şey
- K153b 4490. Dōst idinmek istese kulını
Bağlar aña ^ç adūlaruñ yolını
4491. Şordı ol perdeyi nigāra hemīn
Didi kim kimdür anda perde-nişin²³⁶⁴
4492. Didi ma^ç būd-ı bī-niyāzumdur
Cümle işlerde kār-sāzumdur²³⁶⁵
4493. Yüz ururam aña İlāhumdur
Hıfz ider püştümi penāhumdur²³⁶⁶
4494. Cismi zer çeşmi şāfī gevherdür
Sīnesi tolu müşg ü ^ç anberdür²³⁶⁷
4495. Raḥmetinden vireli baña vücūd
İderem ḥazreti öñinde sücūd
4496. Perde ardında itdüm aña maḥarr
Tā bu dem itmeye bu ḥāle nazār

²³⁶¹ tāmī^ç -idi: tāmī^ç idi Ö / mānī^ç -idi: mānī^ç idi Ö

²³⁶² tonınuñ: tonınıñ S, K / tonınuñ: iç tonı Ö / Bu neyit K'de yok

²³⁶³ Bu neyit K'de yok.

²³⁶⁴ ol perdeyi: Yūsuf anı Ö

²³⁶⁵ Bu neyit Ö'de yok.

²³⁶⁶ ururam: urdum Ö / ilāhumdur: ilāhum var Ö / penāhumdur: penāhum var Ö

²³⁶⁷ gevherdür: gevherden Ö / ^ç anberdür: ^ç anberden Ö

4497. Vākıf olmaya tā günāhuma ol
Bağmaya bu ruh-ı siyāhuma ol
4498. Egriden geldi çün bu toğrı haber
Yūsufa ođ gibi tođındı eđer
4499. Cūşa geldi o kılzüm-i bī-reng
Ki zerüm bu nuhāsa olmadı denk²³⁶⁸
4500. Bir cemādı bu Hay şanup utanur
HālİK-ı küll-i şey şanup utanur²³⁶⁹
4501. Ben utanman Hudā-yı binādan
Hayy u Kayyüm u Rabb-i dānādan
4502. Neçün itmen hayā ben ol Haydan
Ki yakındur baña kamu şeyden²³⁷⁰
- S157a 4503. Böyle didi vü tırdı ol hōş-kār
Sıçradı h̄āb-gehden ol bīdār²³⁷¹
4504. Kaçdı kırtardı ğayret-i dīnden
Şem^ç -i kāfūrı kāz-i sīmīnden²³⁷²
- K154a, Ö134a 4505. Lāmelifden çıkup elif gibi rāst
İtdi Hāğdan hālāşını der-h̄āst
4506. Cennet āhūsı gibi sıçradı tīz
Her kapudan açıldı rāh-ı girīz²³⁷³
4507. Her kapuya kim irişürdi revān
Pere vü kufla olurdu perrān²³⁷⁴
4508. Ne kilid-idi yā Rāb engüştü
Kufl açardı açılmadın muştı²³⁷⁵
4509. Göñül açan kilid-i hikmet-ile
Kufl açarsa n'ola işāret-ile

²³⁶⁸ olmadı: olmaya Ö

²³⁶⁹ şanup: şanur K

²³⁷⁰ hayā ben ol: ben ol hayā Ö

²³⁷¹ sıçradı: sıçradı Ö

²³⁷² Şem^ç -i kāfūrı: Şem^ç -i kāfūr Ö

²³⁷³ sıçradı: sıçradı Ö

²³⁷⁴ perrān: revān Ö

²³⁷⁵ kilid-idi: kilid idi Ö / Bu beyit K'de yok

4510. Çün Zeliḫā bu ḫāli gördi revān
İrdi āḫir ḫapuda aña hemān
4511. Tıtdı pīrāhenini çün gül-i pāk
Ard etegini anuñ eyledi çāk
4512. Çıkdı çün cān gibi o tāze beden
Ḳaldı destinde pāre-i dāmen²³⁷⁶
4513. Çāk olundı diyü o dāmen-i pāk
Āḫ idüp eyledi yaḫasını çāk
4514. Tāze itdükce sine yāresini
Yāresi üzre ḫordı pāresini²³⁷⁷
4515. Cigeri pāresi gibi anı
Şaḫladı cān içinde pinḫāni²³⁷⁸
4516. Geldi çün Yūsufa mekrden emān
Ki aña her dem eksük olmadı ḫan²³⁷⁹
4517. Ağlar-ıdı firāḫ-ı Yūsuf-ıla
Fevt olan fuḫşata te'essüf-ile
- S157b 4518. Ḥāk ḫoydı başına ol şimşād
Ḳalbi nā-şād u ḫavli bu inşād
- ĠAZEL
- mefā^ç ilün / fe^ç ilātün / mefā^ç ilün / fe^ç ilün (fa^ç lün)
4519. Ḳılur vefāsını her dem baña nigār dirīḡ
Cefālar itmegi ^ç ādet idindi yār dirīḡ
- K154b 4520. Ḳararı yoḫ baña çün hem-dem ola zülfi gibi
Enisüm olmadı çün baḫt-ı bī-ḫarār dirīḡ²³⁸⁰
4521. Vişāl-içün ne ḫadar cem^ç olursa tedbirüm
İder ḫader yili ol cem^ç i tārumār dirīḡ²³⁸¹
- Ö134b 4522. Hümāya sa^ç y-ıla dil ^ç ankebütü dām düzer
Bu dāma düşe mi anuñ gibi şikār dirīḡ²³⁸²

²³⁷⁶ Bu beyit Ö'de yok.

²³⁷⁷ itdükce: itdikce K / ḫordı: ḫodı Ö

²³⁷⁸ anı: ol anı Ö / cān: ḫan K

²³⁷⁹ çün: ḫōş K / "ki" kelimesi Ö'de yok / eksük: eksik K

²³⁸⁰ Bu beyit S'de yok

²³⁸¹ yili: beni Ö

4523. Belā-yı ḥasret ü efgān-ıla geçen bülbül
Ölürse mevsim-i gül iricek hezār dirīg
4524. Tıttup etegin anı ihtiyār itmiş-idüm
Elümden ol daḥı gitdi çün ihtiyār dirīg²³⁸³
4525. Ben aña irmeg-içün cān u ser nişār iderüm
Cihān gibi degül ol baña pāy-dār dirīg²³⁸⁴

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM KAÇAR-İKEN ‘AZİZE TŪŞ
OLDUĞI VE DĀMEN-İ TELBİS-İLE RĀZ-PŪŞ OLDUĞI VE
ZELİĤĀ ZU‘M-I ĞAYRI ŞEDİD İDŪP RĀZİNİ PEDİD
İTDÜĞİDÜR

4526. Kaşasuñ aḥsenine rāvi-yi ḥāş
Dir ki Yūsuf kaçan ki buldı ḥalāş²³⁸⁵
4527. Taşra çıķduķda ḥāneden o temiz
Rāst geldi gürüḥı-y-ıla ‘Aziz²³⁸⁶
4528. Çün cemālinde gördiler tağyir
Sebebin şordı luṭf-ıla Kıtıfir
4529. Bir cevāb-ıla şavdı anı o pāk
İtmedi kimse sırrını idrāk
4530. Ele alup elin ‘Aziz anuñ
Kātına girdiler Zeliḥānuñ²³⁸⁷
4531. Gördi bā-hem çü bunları o nigār
Eyledi şandı sırrını izḥār²³⁸⁸
- S158a 4532. Ref idüp töhmet-ile āvāzı
Bī-nikāb itdi şüret-i rāzı
- K155a 4533. Ki mürüvvetsüzüñ sezāsı nedür
Ḥāneñe ḥāyinüñ cezāsı nedür²³⁸⁹

²³⁸² dil ‘ankebūti: ol ‘ankebūta Ö / anuñ: anıñ K / bu: bir Ö

²³⁸³ elümden: elimden K / Bu beyit S’de yok

²³⁸⁴ degül: degil S, K / “baña” kelimesi Ö’de yok / gazel kısmında 4519. beyittin dışında “dirīg” kelimesi Ö’de yazılmamıştır.

²³⁸⁵ kaşasuñ: kışşanuñ Ö

²³⁸⁶ Bu beyit Ö’de yok

²³⁸⁷ Zeliḥānuñ: Zeliḥānıñ S

²³⁸⁸ çü: çün K

²³⁸⁹ ḥāyinüñ: ḥāyiniñ S / 4532 ile 4533. beyitler Ö’de yer değıştirmiştir.

4534. Sen bu ‘İbrī gulāmı iy server
Piser idindüñ oldı ehlüñe ser²³⁹⁰
4535. Ben bugün bu sarāy-ı ħalvetde
Ĥ‘āb iderken ħuzūr-ı ğafletde²³⁹¹
4536. Bāġbānı uyur bulan oġrı
Meyve almaqda ola mı toġrı
4537. Bu meşeldür ki ħikmeti boldur
Bāġbān ħ‘ābı oġrıya yoldur²³⁹²
- Ö135a 4538. Dilemiş ide bulıcaq fırsat
Güli tārāc ü sünbülü ğāret
4539. El uzatmış dilemiş ol bed-ĥ‘āh
Vaşlumuñ gencin açmaġa nāġāh
4540. Çünki oldum o demde ben bīdār
Kalmadı ferri benden itdi firār
4541. İcinüp ħātırım cefāsından
Turdum irdüm revān kafāsından
4542. Dāma düşürdüm anı dāmenden
Kaçdı dāmānı çāk olup benden
4543. Kej gelürse bu kavlı-i pāk saña
Rāst söyler dehān-ı çāk saña
4544. Aña zindān gerek ya darb-ı elīm
Ki ola ġayra ‘ibreti ta‘līm
- ²³⁹³ قالت ما جزاء من اراد بأهلك سوء الا ان يسجن او عذاب اليم
4545. Rāst olsa ġamı Zeliġhānuñ
Gelmez-idi bu kej sözi anuñ
4546. Miskīn ol dem hevā-perest-imiş
Bāde-i şehvet-ile mest-imiş
- S158b 4547. ‘Āşık oldur ki irse şiddete ol
Yār-içün her belāyı ide qabül

²³⁹⁰ ehlüñe: ehliñe S, K

²³⁹¹ ğafletde: ħalvetde Ö / ħuzūr-ı ğafletde: ħuzūr u ğafletde K

²³⁹² boldur: bedeldür Ö / Bu beyit K’de yok.

²³⁹³ Âyet: Kadın dedi ki: “Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.” (Yüsuf: 12/25) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

- K155b 4548. Çün ‘Azîz eyledi bu fitneyi güş
Oldı ğayret meyın çeküp bî-hüş²³⁹⁴
4549. Cānına irdi çün bu nişter-i tîz
Dili tîğ oldı sözi ğançer-i tîz
4550. Yūsufa söyledi ‘azāmet-ile
Ṭa‘n idüp nîze-i melāmet-ile
4551. Ki senüñ-çün o deñlü virdüm genc
Ki ħisābın yitürdi gevher-senc²³⁹⁵
4552. Seni ferzend idindüm iy bed-ĥ‘āh
Didüm ehlüme ekrimī meşvāh²³⁹⁶
4553. Ḥādım itdüm saña Zeliĥāyı
Ḷul-iken ħüsnine cihān ayı²³⁹⁷
4554. Her kenîzüm ħatuñda ħidmet-güş
Her ğulāmum ħapuñda ħalka-be-güş²³⁹⁸
- Ö135b 4555. Saña fi‘lüm vefā-y-iken bî-ĥad
Nedür iy bî-ĥired bu cünbiş-i bed
4556. Her ki ‘aĥlı vü fehmi var anuñ
İder iĥsān cezāsın iĥsānuñ²³⁹⁹
4557. Sen şıduñ kāseyi yiyüp ni‘ amum
Baña cevır eyledüñ ğörüp keremüm²⁴⁰⁰
4558. Erisin tuz gibi anuñ cānı
Ki yiyüp tuzı sır nemek-dānı²⁴⁰¹
4559. Yūsufa irdi çün bu tāb-ı ‘itāb
Tābdan oldı mū gibi pür-tāb²⁴⁰²
4560. Didi kim iy ‘Azîz şabr eyle
Āteşüñ itme tîz şabr eyle²⁴⁰³

²³⁹⁴ Oldı ğayret meyın çeküp bî-hüş: Her ğulāmum ħapuñda ħalka be-güş Ö

²³⁹⁵ senüñ-çün: seniñ-çün S, K

²³⁹⁶ didüm: didim S, K

²³⁹⁷ itdüm: itdim K

²³⁹⁸ kenîzüm: kenîzım S, K / ħatuñda: ħatıñda S, K / ħapuñda: ħapıñda K

²³⁹⁹ anuñ: anıñ K

²⁴⁰⁰ şıduñ: şıdıñ S, K

²⁴⁰¹ anuñ: anıñ S, K

²⁴⁰² tāb-ı ‘itāb: tāb ‘itāb K

²⁴⁰³ āteşüñ: āteşıñ S

4561. Tîr-i ta' n urma cân-ı ma' şūma
Sen daḥı zālīm olma mazlūma²⁴⁰⁴
- S159a 4562. Ki Zeliḥā sözinde kāzıbdür
Kaçaram ben o baña ṭālibdür
- K156a 4563. Baña geh şağdan irdi geh şoldan
Mekr ü efsün oğudı her yoldan
4564. Çeşm-i bed açmadum daḥı yüzine
Güş ṭutma anuñ yalan sözine²⁴⁰⁵
4565. Ben kimem ḥürmetüñi yile virem
Ḥaremüñe ḥıyānet-ile girem
4566. Sıneme ğurbet odı dāğ-iken
Menzilüm ğüşe-i ferāğ-iken²⁴⁰⁶
4567. Mekr-ile şaldı baña kâşidini
Bilmedüm ben bu kaşd-ı fâsidini
4568. Ğâķibet baña mekr-ile uydı
Beni ḥalvet-serâyına koydı
4569. Vaşluma ṭālib oldı sa' y itdi
Kaçdum andan kaçuda çün yitdi
4570. Köñlegüm dāmenini çāk itdi
Kendü adını şimdi pāk itdi²⁴⁰⁷
4571. Rāstdur keĵ degül inan ḥaberüm
Verne işde kılıcuñ işde serüm²⁴⁰⁸
- Ö136a 4572. Zeni pehlü-yı çepden eyledi Haķ
Egrinüñ ḥālī egridür muṭlaķ²⁴⁰⁹
4573. Sen eger ṭoğrıyı bilürseñ iy yār
Ṭoğrılık umma egriden zinhār²⁴¹⁰

²⁴⁰⁴ tîr-i ta' n urma: tîr it ta' n Ö / zālīm olma: zūlm itme Ö

²⁴⁰⁵ anuñ: anıñ S, K

²⁴⁰⁶ menzilüm: menzilim K

²⁴⁰⁷ köñlegüm: köñlegim K, köñlegümüñ Ö / kendü: kendi Ö

²⁴⁰⁸ keĵ: kec Ö / degül: degil K / kılıcuñ: kılıcıñ S

²⁴⁰⁹ egrinüñ: egriniñ K

²⁴¹⁰ eger ṭoğrıyı: egriyi ṭoğrı Ö / ṭoğrılık: ṭoğruluk Ö

4574. Çün Zeliḥā bu ḳavli eyledi gūş
Kizb deryāsı-y-ıla eyledi cūş²⁴¹¹
4575. Çok yemīn eyledi ğilāz u ūidād
Pāk nāmın Ḥudānuñ eyledi yād²⁴¹²
4576. Şoñra and içdi şāh devletine
Şeh ḳatında ‘Azīz ‘izzetine
- S159b 4577. Bī-güvāh olsa ḳavl-i da‘ vā-dār
Aña sevgend olur güvāh iy yār
- K156b 4578. Ādemüñ da‘ vası çün ola yalan
Çok yemīn eylemekdür aña nişān
4579. And içüp gözyaşını itdi revān
Ki baña Yūsuf eyledi bühtān
4580. Zen çerāĝ-ı dürüĝa verse fūrūĝ
Rūĝanı olur anuñ eşk-i dürüĝ²⁴¹³
4581. Virse bu rūĝan ol çerāĝına dem
Yaḳa bir demde bir niçe ‘ālem²⁴¹⁴
4582. Gördi bu girye vü yemīni ‘Azīz
Terk idüp şabrı oldu āteş-tiz
4583. Ğazab itdi buyurdu cellāda
Ḥadd-i bī-ḥadd ura ol āzāda
4584. Tā ki bī-berg idince devḫasını
Ḳan-ıla naḳş idince levḫasını
4585. Şoñra zindāna ḥabs ide anı
Zāhir olunca rāz-ı pinhānı
- ‘AZĀB Ü ḤABS-İ YŪSUF A ‘ALEYHİ’S-SELĀM CELLĀD
CŪR ’ET İTDŪKDE ÜÇ AYLIḲ ṬIFL-I ĞAYR-I NĀṬIḲ BE-
EMR-İ ḤĀLİḲ BERĀT-I YŪSUF A ŞEHĀDET İTDŪĞİDŪR
4586. Yūsufa çün yapışdı ol cellād
İde emr-i ‘Azīz-ile bīdād

²⁴¹¹ eyledi gūş: gūş itdi S / eyledi cūş: cūş itdi S

²⁴¹² çok: çün Ö / Ḥudānuñ: Ḥudānıñ K

²⁴¹³ anuñ: anıñ K

²⁴¹⁴ yaḳa: yana Ö / bir niçe: niçe biñ Ö

- Ö136b 4587. Teng-dil oldu ol nebî-yi Hudâ
Yüzünü göge tutdı itdi du^ç ā
4588. Didi kim iy^ç Alîm-i rāz-ı nihān
Hāzretüñdür bilen gūyūbı hemān²⁴¹⁵
4589. Kızbden şıdķı fark iden sensin
Şādıķı nūra ğarķ iden sensin
- S160a 4590. İy beni ğarķ iden fūrūğ-ıla
Töhmet itdürme bu dūrūğ-ıla²⁴¹⁶
4591. Bir ŧanuķ vir benüm bu da^ç vama sen
Ola şıdķum güneş gibi rüşen²⁴¹⁷
- K157a 4592. Himmeti şaştı oldu çünki dūrüst
İrdi tîr du^ç ā nişānına cüst²⁴¹⁸
4593. Bir zen ol cem^ç içinde hāzır-ıdı
Bu geçen mācerāya nāzır-ıdı²⁴¹⁹
4594. Hışmı-y-ıdı meger Zeliḫānuñ
Elde bir ŧıflı var-ıdı anuñ²⁴²⁰
4595. Dahı ol ŧıfl üç aylığ-iken İlāh
Şıdķ-ı şıddıķa itdi anı güvāh²⁴²¹
4596. Yoğ-iken var iden ten ü cānı
N'ola söyletse ŧıfl-iken anı
4597. Tāze süsen gibi çün açdı zebān
Serv-i Ken^ç ānı rāst bildi cihān
4598. İtdi ol dem fiğān ki iy Kıtıfir
Bî-günāhuñ^ç azābın it te'ḫîr²⁴²²
4599. Bu cezāya sezā degül Yūsuf
Müstahıķķ-ı bükā degül Yūsuf²⁴²³

²⁴¹⁵ Hāzretüñdür: Hāzretiñdür S, K

²⁴¹⁶ Bu beyit K'de yok

²⁴¹⁷ ola: K'ola K / ŧanuķ: ŧanıķ S / benüm: benim K

²⁴¹⁸ oldu çünki: çünki oldu Ö

²⁴¹⁹ hāzır-ıdı: hāzır ıdı Ö / nāzır-ıdı: nāzır ıdı Ö

²⁴²⁰ meger: velî S

²⁴²¹ itdi anı: anı itdi Ö

²⁴²² ç azābın: cezāsın K

²⁴²³ degül: degil K / müstahıķķ-ı bükā: müstahıķķ buña Ö

4600. Şubh-veş gülmek aña lâyıkdur
Ki kamu da^ç vasında şadıkdur
4601. Ağlamak aña yaraşur her gâh
Ki bulut gibi yüzi ola siyâh
4602. Sözin anuñ ta^ç accüb itdi ^ç Azîz
Didi iy şehd-i nuṭṭ u şîr-âmîz²⁴²⁴
4603. Perde-i ^ç izzetümi kim yaḳdı
Mekr odın rüşen eyle kim çaḳdı²⁴²⁵
- Ö137a 4604. Didi küdek ben olmazam ğammâz
Âşikâr itmezem nic'oldısa râz²⁴²⁶
- S160b 4605. Müşg anuñçün siyâh ider rüyın
Perdeden ḥalka ğamz ider büyın²⁴²⁷
4606. Tâze gül çünki perde-dâr oldı
Başda tutarlar i^ç tibâr oldı
- K157b 4607. Râz-ı pinhâni itmezem saña ğamz
Fehm iderseñ velî bes ola bu remz
4608. Yūsufuñ dâmenine eyle nazâr
Tâ ki çâki dehâni vire ḥaber
4609. Çâkin öñde bulur-ısañ anuñ
Pâkdür dâmeni Zeliḥânuñ²⁴²⁸
4610. Yūsuf ol da^ç vasında kâzıbdür
Ki Zeliḥâya kendü ṭalibdür²⁴²⁹
4611. Ard etekde bulursañ ol çâki
Ḥâyin añlama Yūsuf-ı pâki²⁴³⁰
4612. Kızbdür da^ç vası Zeliḥânuñ
İ^ç timâd itme ḳavline anuñ
4613. Çâki çün ard etekde buldı ^ç Azîz
Bildi vâḳi^ç nedür ol ehl-i temîz

²⁴²⁴ anuñ: anıñ S, K / şehd-i nuṭṭ: nuṭṭ-ı şehd Ö

²⁴²⁵ rüşen eyle: eyle rüşen Ö

²⁴²⁶ küdek: gördüğün Ö / nic'oldısa: nice oldısa S, K, Ö (vezin gereği nic'oldısa şeklinde okunmuştur.)

²⁴²⁷ anuñçün: anıñçün S, K / ḥalka: ḥalka Ö / ğamz: ^ç arz Ö

²⁴²⁸ anuñ: anıñ S,

²⁴²⁹ Bu beyit Ö'de yok

²⁴³⁰ ḥâyin: ḥâ'in Ö

4614. Dil uzatdı revān Zeliḥāya
Töhmet itdi hemān Zeliḥāya
4615. Didi bildüm ki keydi sen itdün
Serv-i āzāde ḳaydı sen itdün²⁴³¹
4616. İy hevā ehli ḳanı neng-ile nām
Ḳanda bānū-yı Mıṣr ḳanda ḡulām²⁴³²
4617. Cān ḫalāṣ itmeg-içün iy cānī
Nisbet itdün cināyete anı²⁴³³
4618. Keyd-ile zen ‘azīzi ḫ̣ār eyler
Mekr-ile fikrini fiḡār eyler
4619. Merdi zen mekri ḳılmasun ‘āciz
Zen-i mekkāre ḳalmasun hergiz²⁴³⁴
- S161a 4620. Dillere ḳaydıñuz delim sizün
İllere keydiñüz ‘azīm sizün²⁴³⁵
4621. Ḫalka bu rāzı açma iy Yūsuf
Yüz şuyın yire şaçma iy Yūsuf
- K158a 4622. Gül gibi çünki perde-dār olasin
Ḫōş ḳoḫu-y-ıla āşikār olasin²⁴³⁶
- Ö137b 4623. Tār-ı töhmetden irdi saña felāḫ
Şıdḳuñı rüşen eyledi çü şabāḫ
4624. Ḳıl Zeliḥā günāha istiḡfār
Rüy dīvāra eyle şerm-ile var²⁴³⁷
4625. Yu yaşuñla bu ḫarfi nāmeñden
Sil selāmet yaşını cāmeñden²⁴³⁸
4626. Didi vü çıḳdı ḫāneden o şabūr
Oldı şulḫı ḫikāyeti meşhūr

²⁴³¹ bildüm: bildim K / itdün: itdiñ S, K

²⁴³² “Mıṣr” kelimesi Ö’de yok

²⁴³³ itmeg-içün: itmeg için Ö / iy: ol Ö / itdün: itdiñ K

²⁴³⁴ merdi: merd Ö

²⁴³⁵ ḳaydıñuz: ḳaydıñız K / sizün: siziñ S, K / keydiñüz: keydiñiz K

²⁴³⁶ Bu beyit Ö’de yok.

²⁴³⁷ rüyı: didi Ö

²⁴³⁸ yaşuñla: yaşıñla S, K

4627. Şulh hōşdur belī yirinde gerek
Şabr eyüdüv velī yirinde gerek²⁴³⁹
4628. Zen-i ter-dāmene çü şabr ide merd
İrişür ğayreti cemāline gerd²⁴⁴⁰
4629. Çünki ğayret deminde şabr ide bu
Ne kadar şir-ise olur āhū²⁴⁴¹
4630. Ödi şıdsun ol ādemüñ şad-bār
Bir seg-içün geyik ola bī-‘ār²⁴⁴²

MİŞR BĀNŪLARI ĞAYBETDEN ZELİĦĀ ÜZERİNE BĀD-
MELĀMET ESDŪRDÜKLERİ ‘ĀĦİBET MÜŞĀHADE-İ
CEMĀL-İ YŪSUFDA ‘ALEYHİ’S-SELĀM ĦAYRET BIÇĀĖ-
ILA ELLERİN KESDÜKLERİDÜR

4631. ‘Āşıkı şanma kim selāmet olur
‘Işkuñ evvel işi melāmet olur²⁴⁴³
4632. Tāzeler derd-i ‘ışkı rüsvāyı
Ğayret ehli n’ider bu ğavĝāyı²⁴⁴⁴
- S161b 4633. Jeng-i ‘ışka cilā melāmet ider
Ceng-i ‘ışka şalā melāmet ider²⁴⁴⁵
4634. ‘Āşıka ta‘ ne tāziyāne olur
‘Işkda süst-iken revāne olur²⁴⁴⁶
4635. Süst idicek dilin nedāmet anuñ
Merkebin çamçılar melāmet anuñ²⁴⁴⁷
- K158b 4636. Gül-i Mışruñ çün oldı rāzı ‘ayān
Oldı el dāsītānına destān²⁴⁴⁸
4637. Ğaybet itdi zenān-ı Mışr anı
Ki sever bir ĝulām-ı ‘İbrānī

²⁴³⁹ velī: belī S, Ö

²⁴⁴⁰ ğayreti: ğayrimuñ Ö

²⁴⁴¹ bu: o Ö

²⁴⁴² şıdsun: şıtsun Ö / şad-bār: her bār Ö / seg-içün: seg için Ö

²⁴⁴³ ‘ışkuñ: ‘ışkıñ S

²⁴⁴⁴ derd-i ‘ışkı: derd-i ‘ışk S / ğayret ehli nider: ehli-ı ğayret nider Ö

²⁴⁴⁵ melāmet: nedāmet Ö / Bu beyit K’de yok.

²⁴⁴⁶ ta‘ ne: ta‘ n Ö / tāziyāne: tāziyāne Ö / revāne: revān S / ‘Işkda: ‘aşkda K

²⁴⁴⁷ anuñ: anıñ K / melāmet: nedāmet Ö / anuñ: anıñ K

²⁴⁴⁸ el: il Ö

- Ö138a 4638. Olmış olalı ol nigāra qarīn
Ruḥı gül-nār-ı Mısr-iken nesrīn²⁴⁴⁹
4639. Cānına ʿ ışkı eyle kār itmiş
Ki dil ü dīni tārūmār itmiş²⁴⁵⁰
4640. Dīn ü dānişden olsa ger āgāh
Bendesin sevmez-idi ol gūmrāh
4641. Bu aña bunca kim muḥabbet ider
Bundan ol tañ budur ki nefret ider²⁴⁵¹
4642. Bu anuñ-çün kıılır fiğān-ıla āh
Ol bunuñ eylemez yüzine nigāh²⁴⁵²
4643. Ol güler gül gibi bu ağlasa zār
Vāy ne kāsīd bunuñ gibi bāzār²⁴⁵³
4644. Ger bizümle olaydı ol dil-dār
Bizsüz itmezdi bir tarafda qarār
4645. Vaşlımuzdan olurdu ḥāṭırı şād
Bizüm-ile alur virürdi murād²⁴⁵⁴
4646. Nice itsün gönül çün elde degül
Görklü oldur ki anı sevdi gönül²⁴⁵⁵
4647. Şanma maqşūda irgüre her emek
İkdüligе daḥı sitāre gerek²⁴⁵⁶
- S162a 4648. Nice gül var ki ḥōş şemāyildür
İlla dil aña ğayr-i māyildür²⁴⁵⁷
4649. Nice gül var ki cāna aşlarlar
Mihri odına yana başlarlar
4650. Sevmez anı gönül ki yār degül
Sevmemek sevmek iḥtiyār degül²⁴⁵⁸

²⁴⁴⁹ ruḥı: ruḥ Ö

²⁴⁵⁰ ʿ ışkı: ʿ ışk S, Ö, ʿ aşk K (vezin gereği ʿ ışkı şeklinde okunmuştur.) / tārūmār: tār-mār K

²⁴⁵¹ “ider” kelimesi S’de yok / ki: kim Ö

²⁴⁵² anuñ-çün: anıñ-çün S, K / kıılır fiğān-ıla: fiğān-ıla kıılır Ö

²⁴⁵³ vey: vāy Ö

²⁴⁵⁴ alur virürdi: virür alurdu Ö

²⁴⁵⁵ degül: degil K / görklü: görkli Ö

²⁴⁵⁶ ikdülige: ikdülige-ile S, ikdilige K

²⁴⁵⁷ māyildür: mā’ildür Ö

²⁴⁵⁸ yār: yarı Ö / degül: degil K / degül: degil S, K

- K159a 4651. Çün Zeliḫāya vāşıl oldı haber
Ḥāṭırın ğayret itdi zîr ü zeber
4652. ‘İşret esbābı düzdi ol ḥōş-rāy²⁴⁵⁹
K’ide ol bî-ḥaberleri rüsvāy²⁴⁵⁹
4653. Ṭa‘n iden zenleri ziyāfet ide
Ne ziyāfet ḳamu fazāḫat ide
4654. Düzdi bir bezm-i ḥüsrevāne revān
Ki virür revnaḳı revāne revān
- Ö138b 4655. Kāseler ni‘met-ile leb-ber-leb
Kāşilerde leb-a-leb āb-ı ‘ineb
4656. Kimisi ḳalye vü kimi biryān
Her biri ḳuvvet-i cism ü ḳuvvet-i cān²⁴⁶⁰
4657. Kimisi çāşnide şekker-rîz
Mā-i verd-ile ba‘zı ‘ıṭr-āmîz
4658. Ḥall idüp ḳand tengini niçe deng
Bişdi ḫalvā vü ḫulvi reng-a-reng²⁴⁶¹
4659. Ḳandi pālūdelerle zerrîn ḫişt
Şaḫn-ı bezme döşendi şanki behişt²⁴⁶²
4660. Meyveler tāze tāze ter-nāzük
Her birinde seped seped yük yük
4661. Ter ‘ineb tāze sîb ṭatlu enār
Her biri lezzet-ile çün leb-i yār
4662. Çün bu esbābı müntehā itdi
Ṭa‘n iden zenlere şalā itdi
- S162b 4663. Minder-i zer-keş üzre bānūlar
Oturup ḫizmet itdi meh-rūlar²⁴⁶³
4664. Yidiler çünki ḫ‘ān-ı gūn-a-gūn
Eyledi ‘iyş ü nūşı bāde füzūn²⁴⁶⁴

²⁴⁵⁹ ḥōş-rāy: ḥōş-rā K / rüsvāy: rüsvā K

²⁴⁶⁰ Bu beyit K’de yok.

²⁴⁶¹ deng: teng S / tengini niçe deng: tengi bir niçe deng Ö

²⁴⁶² şaḫn-ı bezme: şanki bezme Ö / pālūdelerle: pālüzelerle S, K

²⁴⁶³ ḫizmet: ḫidmet Ö

²⁴⁶⁴ çünki ḫ‘ān-ı gūn-a-gūn: ḫ‘ānı çünki gūn-a-gūn Ö

4665. Çün Zeliḫā bu emri kıldı temām
Ḥizmete itdi serv gibi kıyām²⁴⁶⁵
4666. Her perī-rūy eline ğunc-ıla
Bir bıçağ virdi bir turunc-ıla²⁴⁶⁶
- K159b 4667. Ki turunc imtilāyı hāzim olur
Yiyenüñ iştihāsı kıyım olur²⁴⁶⁷
4668. Turşı virdi vü tatlu itdi sözin
Gül-i ter gibi açdı luḫ yüzün²⁴⁶⁸
4669. Didi iy Mısr-ı ḫüsne bānūlar
Meclis-i ʿizz ü nāza meh-rūlar
4670. Zemm idersiz bu bī-dil ü cānı
Ki sever bir ğulām-ı ʿİbrānī
4671. Size ʿarz eylese ʿizārın o nūr
Ben ğarībi tutardıñuz maʿzūr²⁴⁶⁹
- Ö139a 4672. Bilmek isterseñüz kemālin anuñ
Ḥāzır olsun ğörüñ cemālin anuñ²⁴⁷⁰
4673. Didiler cümle aña müştākuz
Ġörmedin gül yüzini ʿuşşākuz²⁴⁷¹
4674. Getür ol serv-i ravza-i cānı
Bezmi zeyn eylesün ḫırāmānı²⁴⁷²
4675. Tıttup elde turuncı her bānū
Muntazır oldı tā gele meh-rū²⁴⁷³
4676. Tā gelince nigār-ı sīb-zekān
Kesmek olmaz turuncını her ten²⁴⁷⁴
4677. Bes Zeliḫā buyurdı dāyesine
Vara yalvara ʿömri māyesine²⁴⁷⁵

²⁴⁶⁵ ḫizmete: ḫidmete Ö

²⁴⁶⁶ perī-rūy: perī-rū Ö

²⁴⁶⁷ hāzim: hāzim Ö / yiyenüñ: yiyenüñ S / kıyım: ğālib Ö

²⁴⁶⁸ turşı: turş K

²⁴⁶⁹ tutardıñuz: tutardıñız K

²⁴⁷⁰ isterseñüz: isterseñiz K / anuñ: anıñ K

²⁴⁷¹ gül yüzini: ğün yüzüne Ö

²⁴⁷² zeyn: seyr S / Getür ol serv-i ravza-i cānı: Getür ol ravza-i cānı Ö / Getür ol serv-i ravza-i cānı: ğörelüm tā o ravza-i cānı Ö (sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.)

²⁴⁷³ turuncı: turunc K

²⁴⁷⁴ turuncını: turuncı Ö

- S163a 4678. Ki şafâ ʔoldı bezme nāmuñ-ıla
Hurrem itseñ n'ola hırāmuñ-ıla
4679. Dil-i ʕuşşāk tekye-gāh oldı
Çeşm-i müştāk ferş-i rāh oldı²⁴⁷⁶
4680. Yüz döşeyüp kaṭife yirine hūr
Muntazırlar kudümüñe iy nūr
4681. Dāye daʕ vetde gerçi kedd itdi
Uymadı Yūsuf anı redd itdi²⁴⁷⁷
- K160a 4682. Cānına od düşüp Zelihānuñ
Kendü vardı cenābına anuñ²⁴⁷⁸
4683. Didi iy cānumuñ temennāsı
Dil-i ğam-didemüñ dil-ārāsı
4684. Senden evvel umardum ümīdi
Meskenüm oldı şimdi nevmīdi²⁴⁷⁹
4685. Cānuma vaşluñı ħarām itdüñ
Beni rüsvāy-ı ħāş ü ʕām itdüñ²⁴⁸⁰
4686. Her ne itdüñse itdüñ iy dilber
Bunca cevr ü cefāña ʔıtdum ser²⁴⁸¹
4687. Dilerem şimdi şerm-sār itme
Bunca bānūlar içre ħār itme²⁴⁸²
4688. Geç bu dem yarama ʔız ekmekden
Geçme evvel yinen ʔız ekmekden²⁴⁸³
4689. Nālişini o deñlü germ itdi
Yūsufuñ ħāṭırını nerm itdi²⁴⁸⁴
- Ö139b 4690. Açdı ol hūr ħulle mefreşini
Sebz-pūş itdi serv-i ser-keşini²⁴⁸⁵

²⁴⁷⁵ ʕ ömri: ʕ ömr K / māyesine: pāyesine Ö

²⁴⁷⁶ tekye-gāh: çünki gāh Ö / müştāk: müştāka Ö

²⁴⁷⁷ Yūsuf: bu Ö

²⁴⁷⁸ Bu beyit Ö'de yok

²⁴⁷⁹ meskenüm: meskenim K

²⁴⁸⁰ vaşluñı: vaşlıñı S, K / itdüñ: itdiñ S

²⁴⁸¹ itdüñse: itdiñse S, K / itdüñ: itdiñ S

²⁴⁸² Bu beyit S'de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

²⁴⁸³ ekmekden: etmekden K

²⁴⁸⁴ nālişini: nāle yaşını Ö / deñlü: demde Ö

4691. Ȧarayup snbl-i mu' anberini
aldı Rm zre Hind lekerini²⁴⁸⁶
4692. Ddi Rma ' acebdr ol leker
Ėaret itdi cihnı ser-t-ser
4693. Ėnki kuandı cevheri kemerin
Der-miyn itdi cnınu gherin²⁴⁸⁷
- S163b 4694. Farķına ķodi tc-ı sultn
Bendesı ola t gren anı
4695. Pyına virdi cevheri na' ln
Ėodi na' lni pyına la' ln²⁴⁸⁸
4696. Destine virdi zer-nigr ibriķ
Mh elinde Şan fitb-ı beriķ
4697. ' Aķabince keniz-i meh-revnaķ
Ȧat-ı smn elinde ėn zanbaķ
- K160b 4698. Her ne ' aıķ ki yudı andan elin
b-ı Őevķ-ile yudı cndan elin
4699. Ėn bu yn  Őavr-ıla ol ay
Badı ' iret saryı pyına py
4700. Grdiler ėn zenn-ı Mır anı
Bir nazarda yitrdiler cnı
4701. Gitdi elden ė iķtiyr-ıla h
Ėaldılar cmle vlih  medh²⁴⁸⁹
4702. Geldi ėn ol Şeh-i melhat-i Ėunc
Kesmek istedi her birisi turunc
4703. Eyle yaıldı Őevķden ' amelin
Ki turuncını Şandı kesdi elin²⁴⁹⁰
4704. Dilleri ėn pr oldu ħayretten
Ellerin kesdiler fergatden²⁴⁹¹

²⁴⁸⁵ ħr: ħrı S

²⁴⁸⁶ țarayup: țarayu 

²⁴⁸⁷ cnınu: cnınu S, K / gherin: gevherin 

²⁴⁸⁸ virdi: dzdi 

²⁴⁸⁹ ė: ėn S

²⁴⁹⁰ yaıldı: yaıldılar 

قوله تعالى فلما راينه اكبر نه و قطعن ايديهن²⁴⁹²

4705. Barmağın ba‘zı kaç‘ idüp çü kalem
Dōst naqşın gönülde itdi raqam²⁴⁹³
4706. Vaşl-ı Yūsufdan eyle buldı şafā
Qalemin kesdi tuymadı kaç‘ ā
- Ö140a 4707. Kimi keffin çü şafha-i taqvīm
Cedvel-i sürh-ıla kılp taqsīm²⁴⁹⁴
4708. Kısmet itdükce keffin ol hayrān
Cedvelinden aqardı seyl-i revān²⁴⁹⁵
- S164a 4709. Gördiler çün cemāl-i bī-hem-tā
Didiler bu beşer ola hāşā
4710. Āb u gilden teni sirişte degül
Buña kim dir ‘aceb ferişte degül²⁴⁹⁶
- وقلن حاش لله ما هذا بشراً ان هذا الا ملك كريم²⁴⁹⁷
- K161a 4711. Māh-ı Mağrib didi budur o ğulām
Ki beni yaqdı ‘ışq odına temām²⁴⁹⁸
4712. Budur ol baña töhmet itdigüñüz
‘Işkı-y-ıla melāmet itdigüñüz
4713. Cān u dilden sevüp cemālını ben
Ārzū eyledüm vişālını ben
4714. Eyler ammā bu benden istiğnā
Dilemez vaşlına irem kaç‘ ā
4715. Beni itmezse kendüye vāşıl
Ka‘r-ı zindān olur buña menzil

²⁴⁹¹ çün pür oldı: pür oldı çün Ö

²⁴⁹² Āyet: “kadınlar (Yusuf’u) görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler.” (Yūsuf: 12/31) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁴⁹³ itdi: kıldı K

²⁴⁹⁴ cedvel-i sürh-ıla kılp taqsīm: cedvelinden aqardı seyl-i revān Ö

²⁴⁹⁵ Bu beyit Ö’de yok.

²⁴⁹⁶ degül: degil S, K

²⁴⁹⁷ Āyet: “Haşa! Allah için bu bir insan değil, ancak şerefli bir melek” dediler. (Yūsuf: 12/31) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁴⁹⁸ budur o: odur bu Ö

قوله تعالى قالت فذلكن الذى لمتننى فيه ولقد راودته
عن نفسه واستعصم ولنن لم يفعل ما أمره ليسجنن²⁴⁹⁹

4716. Dil-i sengîni anda çün ola nerm
Şâyed ola vefâsı ‘ aşîka germ
4717. Mürg-i vaḥşî olur mı âdeme rām
Kafes içinde itnese ārām
4718. Bir gürühı o zenlerüñ o zemān
Kesdi cāndan elin yıķıldı hemān
4719. Yūsufuñ tîğ-i ‘ ışkı çün irdi
Döymedi yarasına cān virdi
4720. Ba‘ zı ‘ ışkından oldı sevdāyî
Ser ü pāyı bürehne rüsvāyî
4721. ‘ Aklı bünyādına irişdi ḥalel
Oldı dīvāne tā irince ecel
4722. Ba‘ zınuñ ‘ aklı geldi bir pāre
Kaldı Yūsuf ğamında āvāre²⁵⁰⁰
4723. Oldı hem-derd ü ğam Zeliḥāya
Hem-nefes oldı āh-ıla vāya
- S164b, K161b 4724. Çünki şavdı ḥumār-ı telvîni
‘ Işkı ḥālinde buldı temkîni²⁵⁰¹
- Ö140b 4725. Cām-ı Yūsufdan içdi şahbāyı
Bildı keyfiyyet-i Zeliḥāyı
4726. Tırfa ḥum-ḥānedür belā-yı ḥabîb
Kaderince irer kişiye naşîb
- MEŞEL
4727. Bir gice bir za‘ if pervāne
Gördi bir şem‘ i düşdi merdāne
4728. Cismi yandı vü acıdı cānı
Şubḥa dek eyledi tavāf anı

²⁴⁹⁹ Âyet: Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: “İşte bu beni hakkında kınadığınız kimsedir. And olsun ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. And olsun eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak. (Yūsuf: 12/32) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁵⁰⁰ ba‘ zınuñ: ba‘ zınıñ S, K / ğamında: ğamından Ö

²⁵⁰¹ ‘ ışkı: ‘ aşk Ö, K

4729. Düşicek gündüzün o bî-cāna
Geldi bir sağ kanatlu pervāne²⁵⁰²
4730. Süzişinden aña su 'āl itdi
Ol dahı yandı ' arz-ı hāl itdi
4731. Ki görüp nūr-ı şem' i sevdi gözüm
Bî-ķarār oldu şevķi-y-ile özüm²⁵⁰³
4732. Diledüm oynayam anuñla hemān
Beni yandurdı düşdüm uş bî-cān²⁵⁰⁴
4733. Çün işitdi bu hālî ol ğāfil
Ṭa' n idüp didi aña iy cāhil
4734. Āteşüñ şevķi ķanda sen ķanda
Yok mı idrāk zerrece sende
4735. Sūhte çün bu ṭa' nı gūş itdi
Şabr idüp kendüzün hamūş itdi
4736. Gice çün gördi nūr-ı şem' i o sağ
Kalmadı elde şabr u dilde ferāğ
4737. Aña cān atdı bî-ķaber oldu
Yandı evvelkiden beter oldu²⁵⁰⁵
- S165a, K162a 4738. Yakmayınca perin o pervāne
Añlayımadı şevķ-i pervāne
4739. Gündüz olup çü geldi başına hūş
Hāl-ile hālî tıydı ķaldı hamūş
4740. Hamdî nā-dāna ' arz-ı hāl itme
Kālsüz ķalbe ķil ü ķāl itme
- Ö141a 4741. Gerçi kim haste derd-ile ağlar
Ne bilür haste hālîni şağlar
4742. Ehl-i ' ilme bu nükte rüşendür
Kişi bilmedüğine düşmendür

²⁵⁰² gündüzün: kendüzi S

²⁵⁰³ özüm:gözüm Ö

²⁵⁰⁴ diledüm: dilerem Ö / anuñla: anıñla K

²⁵⁰⁵ cān: cāndan Ö

ZENÂN-I MIŞR ZELİHÂYI MA'ZÛR TÛTDUĞLARIDUR
 HÂLİNE HÂL-İLE MUŖTALİ' OLUP VE YÛSUF A'LEYHİ'S-
 SELÂM PEND İTDÛKLERİDÛR HÛZÛRINA MÛCTEMİ' OLUP
 OL DAĞİ ZİNDÂN İSTEDÛGİDÛR ANLARUŖ MEKİRLERİNİ
 MÛSTEMİ' OLUP

4743. Cevherüñ arta çün ĥırîdârı
 Germ olur müşterîsi bâzârı
4744. Ėanda açılsa bir gül-i gülzâr
 Eksük olmaz aña hezâr hezâr
4745. Medĥ olunsa cemâl-i ĥöş-rengi
 Birbirinüñ olurlar âhengi
4746. YÛsufuñ çün çoğaldı 'uşşâkı
 TÛtdı âvâz-ı na'ra âfâkı²⁵⁰⁶
4747. Bunca 'âşıkların görüp anuñ
 Tâzelendi Ėamı Zeliĥânuñ
4748. Tâze 'ışĥ aña çün eşer itdi
 Ârzûsın daĥı beter itdi
4749. Didi anlara iy gürûh-ı belâ
 Size de düşdi çün bu kûh-i belâ
- S165b, K162b 4750. Ėaybet itmeñ daĥı bu ma'zÛrî
 Siz de ĥahr eylemeñ bu maĥhÛrî
4751. Yâr oluñ baña sa'y idüñ yâra
 Meded eyleñ bu bî-meded-kâra
4752. Râst idüp ĥamu vefâ sâzın
 Düzdiler i' tizâr âvâzın²⁵⁰⁷
4753. Didiler 'ışĥ câna ĥâkimdür
 Milkine gelse men' iden kimdür²⁵⁰⁸
4754. Görse dîdâr-ı YÛsufî ĥâre
 Nâr-ı şevĥ-ile ola şad-pâre²⁵⁰⁹
- Ö141b 4755. Gerçi kim 'ışĥı saña töhmetdür
 'Özre ammâ 'izârî ĥüccetdür²⁵¹⁰

²⁵⁰⁶ çoğaldı: çoğ oldı Ö,
²⁵⁰⁷ düzdiler: düzdi hep Ö
²⁵⁰⁸ milkine: mülkine K,
²⁵⁰⁹ YÛsufî: YÛsuf Ö

4756. Var mıdur yiryüzinde bir dil ü cān
Ki görüp anı olmaya hayrān
4757. Bu belāda saña melāmet yok
Dil-i bī-iḥtiyāra tōhmet yok²⁵¹¹
4758. Seyr idelden hezār-dīde sipihr
Görmedi görmeye anuñ gibi mihr²⁵¹²
4759. Leb-i şīrini olsa şekker-rīz
Aña Ferhād ola niçe Pervīz
4760. Görelī anı bī-mecāl olduḡ
Derdüñi bildük ehl-i hāl olduḡ
4761. Varalum aña cümle pend idelüm
Pend-ile tūsenini bend idelüm²⁵¹³
4762. Hātırı mihrüñ-ile germ olsun
Dil-i sengīni saña nerm olsun
4763. Yūsufa dil üşürdi ʿ avratlar
Bir ağızdan idüp naşīhatlar
4764. Böyle diyüp irişdiler ḡatına
Her biri başladı naşīhatine²⁵¹⁴
- K163a 4765. K'iy şeref gülistānına gül-i pāk
Nām ü nengi dürüst dāmeni ḡāk²⁵¹⁵
- S166a 4766. Yüz çevürme belālu bülbül den
Luṭf-ı hōşdur laṭīf olan gülden
4767. Şāh-iken āfitāb-ı gerdūna
Fer virür nūrı-y-ıla her dūna²⁵¹⁶
4768. Ki Zeliḡā yoluñda hāk oldu
Dāmenüñ gibi baḡrı ḡāk oldu²⁵¹⁷

²⁵¹⁰ ʿ ışkı: ʿ ışk Ö

²⁵¹¹ melāmet yok: belā yokdur Ö / yok: yokdur Ö

²⁵¹² anuñ: anıñ S, K

²⁵¹³ tūsenini: tūseniñi Ö

²⁵¹⁴ Bu beyit S ve Ö'de yok.

²⁵¹⁵ gülistānına: būsitānına K

²⁵¹⁶ nūrı-y-ıla: yüzü-y-ile Ö

²⁵¹⁷ ki: çün Ö

4769. N'ola yirden götürseñ ol hāki
İrse dāmān-ı pāküñe tā ki²⁵¹⁸
4770. Luṭf idüp hācetin revā itseñ
Derd-ile ölmedin devā itseñ
4771. Hādīmüñdür huḳūḳını yād it
Bir nefes anı ğamdan āzād it
4772. Nāzı az eyle hāline nazār it
Cevre döymez cefā ider hāzer it
- Ö142a 4773. Ğālib olsa gönülde şiddet-i ğam
Kendü cānına kaşd ider ādem
4774. Ğākıbet vaşluña çü bulmaya yol
Seni zindāna mübtelā ider ol²⁵¹⁹
4775. Eyle zindān ki teng ü tıre çü kūr
Derd-ile pūr belā-y-ıla ma^c mūr²⁵²⁰
4776. Deheni anuñ ejdehā demdür
Her zemānda ğıdāsı ādemdür
4777. Demi semdür hevāsı bād-ı semüm
Eyleye cism ü cānı seng-ise müm²⁵²¹
4778. Derd ü rence mücāviri dem-sāz
Demi kūtāh enin ü āhı dırāz
4779. Ehlinüñ dirliginde lezzet yok
Nāz ü ni^c metden aç ü cāndan tok²⁵²²
- K163b 4780. Bekcisi birki dīv gözlüler
Ekşi yüzlü vü acı sözlüler²⁵²³
- S166b 4781. Acı dilden çün ideler verhem
Ṭatlu cānından uşanur ādem
4782. Ancılayın belā evi hāşā
Sencileyin hābıbe ola revā

²⁵¹⁸ pāküñe: pākiñe S, K

²⁵¹⁹ vaşluña: vaşluña S, K / vaşluña çü: çünki vaşluña Ö

²⁵²⁰ teng ü tıre: teng ü dil S

²⁵²¹ eyleye: eridüp Ö / seng-ise: nite ki Ö

²⁵²² ehlinüñ: ehliniñ S, K

²⁵²³ birki: bir iki Ö

4783. Tañrın-ıçün işit bu pendı şaķın
Dür olup pende olma bende yaķın²⁵²⁴
4784. Yüz urup senden ister-ise vişāl
Ėıllı ķo bendün olmasun aĖlāl
4785. Haţţ-ı teslīme baş ķo hāme gibi
Dürmeye tā yüzini nāme gibi
4786. Sevmez-iseñ cemāl-i rüyın anuñ
Ėöñlüñ almazsa reng ü büyın anuñ²⁵²⁵
4787. Anı def it bizümle dem-sāz ol
Şoğbet eyle nihānī hem-rāz ol
4788. Hūblıķ içre bī-nażırüz biz
Burc-ı hūsne meh-i münirüz biz
4789. Her birümüz çün ide ‘ arz-ı cemāl
Ne Zeliᖓā iriše mihre zevāl
- Ö142b 4790. Ruᖓumuz beydaķına itse nigāh
Māt olup ķala yüz anuñ gibi şāh²⁵²⁶
4791. Açsavuz biz leb-i şeker-hāyı
İde dem-beste yüz Zeliᖓāyı
4792. Her birisi kül aşdı çöregine
Şu saçılmağa odlı yüregine
4793. Yūsuf işitdi çün bu destānı
A‘ nī pend-i bürīde destānı²⁵²⁷
4794. Yüz çevürdi olardan ol gül-i nāz
Bī-niyāza bu resme itdi niyāz²⁵²⁸
- K164a 4795. K’iy ķabül eyleyici hācātı
Ėüş idüp nāle-i münācātı²⁵²⁹
- S167a 4796. ‘ İşmetüm perde-dārı luţfuñdur
Cānumuñ Ėamda yāri luţfuñdur

²⁵²⁴ şaķın: şaķın K

²⁵²⁵ anuñ: anıñ S / anuñ: anıñ S, K

²⁵²⁶ ruᖓumuz: rūᖓumuz Ö / anuñ: anıñ S, K

²⁵²⁷ pend-i bürīde: pend ü bürīde Ö

²⁵²⁸ olardan: bulardan Ö

²⁵²⁹ k’iy: ki Ö / idüp: iden Ö

4797. Beni zenler zināya yilterler
Nāra iltür hevāya yilterler
4798. Bunların şoḥbetinden iy Ḥannān
Yig-idi baña gūşe-i zindān²⁵³⁰
- قوله تعالى قال رب السجن احب الي مما يدعونني اليه²⁵³¹
4799. Düşse ḥār arasına bülbül-i zār
Ḳafesi cāna ḥōş görür şad-bār²⁵³²
4800. İtdi Yūsuf du‘ ā çü zindānı
Mübtelā itdi ḥabse Ḥaḳḳ anı²⁵³³
4801. ‘Āfiyet ecli-y-içün itse du‘ ā
Ḥabs-i ḡamdan ḥalāş iderdi Ḥudā
4802. Ḥayr-ıla eylesün du‘ āyı kişi
Tā ıraḡ ola cümle şerden işi

MĀH-I KEN‘ ĀNİ ESİR-İ ZİNDĀN İTDÜKLERİDÜR

4803. Māh-ı Ken‘ ān çün ol naşihatden
Zāyil olmadı burc-ı ‘işmetden
4804. Bunca destān ki itdiler destān²⁵³⁴
‘İşmeti tazelendi çün büstān
4805. Mihrini eyledükce her biri fāş
Oldı ol nūra dūr çün ḥuffāş²⁵³⁵
4806. Dōst vaşlından anlar āḥir-i kār
Dest-i ümmīdi kesdiler nā-çār²⁵³⁶
4807. Cümle yüz tıtdılar Zelihāya
İde ḥabsi ḥavāle ol aya²⁵³⁷
4808. Dil üşürüp şikāyet eylediler
Mācerāyı ḥikāyet eylediler

²⁵³⁰ Ḥannān: ḥandān Ö

²⁵³¹ Āyet: Yusuf, “Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettiği şeyden daha sevimlidir” dedi. (Yūsuf: 12/33)

²⁵³² ḥōş: yig K

²⁵³³ étdi Ḥaḳḳ ḥabse mübtelā anı A,

²⁵³⁴ itdiler destān: itdi bī-destān Ö

²⁵³⁵ eyledükce her biri: her biri eyledükce Ö / Bu beyit K’de yok

²⁵³⁶ 4806-4839 arası beyitler Ö’de yok

²⁵³⁷ ide: k’ide K

- K164b 4809. K'iy belâlarda lâl olan mazlûm
Müstahikq-ı vişâl olan maħrûm
- S167b 4810. Miħnete nâm-zâd olan miskîn
Yârdan nâ-murâd olan miskîn
4811. Gerçi pend eylemekde Yûsufa biz
Dilümüz sözde oldu süzen-i tîz²⁵³⁸
4812. Vaşla meyl itmedi dikiş tıtmaz
Cevri kıomaz cefâyı unutmaz
4813. Çîni pûlâd gibi hâtırı saħt
Anı sevmekde yok sitâre-i baħt
4814. Göre kııl âhenîne zindânı
Tâ ki bir pâre nerm ide anı
4815. Nerm ola âteş-ile çün pûlâd
El virür nesne düzmege üstâd
4816. Yok vefâsı şafâsını ögme
Anı nerm it şovuk demür döğme
4817. Çün Zeliħâ firâka bulmadı ħad
Bend ü zindândan umdı vaşla meded
4818. Bend-i ħamdand ħalâş-içün cânı
Diledi bende şala cânânı
4819. Cânı zevķin gözetse ger 'âşık
'Işķ yolında olmaz ol şâdıķ²⁵³⁹
4820. İrmeg-içün eli gül-i yâra
Yârini mübtelâ ide ħâra
4821. Çün teraķķî ide bu noķşândan
Câna baķmaz şafâ-yı cânândan
4822. Cevri yârûñ vefâ yirine geķer
Her belâsı şafâ yirine geķer
4823. 'Āşıkun çün vücûdı ebter olur
Gördüğü cümle 'ayn-i dilber olur²⁵⁴⁰

²⁵³⁸ dilümüz: dilimiz S, K

²⁵³⁹ cânı: cân S

²⁵⁴⁰ 'âşıkun: 'âşıkun S, K

- K165a 4824. Her ki cānında bula cānānı
Ġayra baqmaġa qor mī cān anı
- S168a 4825. Naqar itse cihāna cān gōrinür
Cān nedür cān viren ʿ ayān gōrinür
4826. Çün Zeliḫā bu bende baġladı rāy
Aġladı bir gice ʿ Azīze ol ay
4827. Ki çeker adumı temām-ı Mıṣr
Oldı rüsvāy-ı ḫāṣ ü ʿ ām-ı Mıṣr
4828. Cümle bu nüktede muvāfıqdur
Ki Zeliḫā qulına ʿ āṣıqdur
4829. Beni meṣhūr ideli ṣehre bu ad
Āṣinā bildi ʿ iṣṣına her yad
4830. Ḥaste oldum bu acı dillerden
Def -içün bu gümānı illerden
4831. Bu ġulāmı ḫıyānet adı-y-ıla
Ṣehri gezdürseler münādi-y-ile
4832. Ki başan ḫ ʿ ācesi firāṣına pā
İriṣür başına bu resme belā²⁵⁴¹
4833. Sürüp āḫir ḫar-ı melāmet-ile
Ṣalsalar ḫabse qahr u ṣiddet-ile
4834. Göricek qahrımı benüm il aña
Ṭa ʿ n olunmazdı mihri-y-ile baña²⁵⁴²
4835. Çün iṣitdi bu fitneyi Kıtṭfir
Begenüp didi vāy ne ḫōṣ teḫbīr
4836. Qalbüm olmiṣdı baḫr-ı fikre ġarīq
Bilmez-idüm nedür bu def ʿ a ṭarīq
4837. Āferīn saña ṭurfa rāy itdün
Güc iṣi rāy-ıla qolay itdün²⁵⁴³
4838. Saña iṣmarladum ġarāmetini
Her ne-y-ise buyur siyāsetini

²⁵⁴¹ iriṣür: getürür K

²⁵⁴² benüm: benim K

²⁵⁴³ itdün: itdiñ K

- K165b 4839. ‘Avratın rāst şandı kej sözden
Gözi görmezdi gibi boynuzdan²⁵⁴⁴
- S168b, Ö143a 4840. Çün Zeliḥāya irdi bu ruḥşat
Şandı kim vaşla bulısar fuṣşat
4841. Yūsufa didi iy dil-ārāmum
Kalmadı şevke şabr u ārāmum
4842. Rām ol emrūme ser-keş olma daḥı
Cānumı yaḳma āteş olma daḥı²⁵⁴⁵
4843. Ger virürseñ bu ḥaste-dile murād
Evc-i rif’ atde eyleyem seni şād²⁵⁴⁶
4844. Verne yutmağ-ıçün seni el-ān
Ağzın açup tırur der-i zindān²⁵⁴⁷
4845. Ya şafā sür benümle rindāne
Ya düşersin cefā-yı zindāna²⁵⁴⁸
4846. Yire urdı ‘Aziz ‘izzetüñi
Baña işmarladı siyāsetüñi²⁵⁴⁹
4847. Tiz idüp Yūsuf aña niş-i ‘itāb²⁵⁵⁰
Bildügün gibi virdi acı cevāb
4848. Çün Zeliḥā cevābın eyledi güş
Kahr deryāsı-y-ıla eyledi cüş
4849. Birki ḥādimplere buyurdı revān
Simini zerden itdiler ‘uryān
4850. Efserini serinden aldurdı
Egnine eski hırka şaldurdı
4851. Taḳdılar ref’ idüp dü şeb-giri
Boynı ağına kara zenciri²⁵⁵¹
4852. Bindürüp bir ḥar üzre ‘İsī-vār
Mısrı gezdürdiler yemīn ü yesār

²⁵⁴⁴ 4806-4839 arası beyitler Ö’de yok

²⁵⁴⁵ cānumı: cānuma Ö

²⁵⁴⁶ ḥaste-dile: ḥaste-cāna K, ḥasteye çü Ö

²⁵⁴⁷ el-ān: zindān Ö / açup tırur der-i zindān: açup durur zindān Ö

²⁵⁴⁸ benümle: benimle K

²⁵⁴⁹ ‘izzetüñi: ‘izzetiñi K / siyāsetüñi: siyāsetiñi K

²⁵⁵⁰ étđi ḥiṭāb C,

²⁵⁵¹ taḳdılar: daḳdılar Ö / dü: çü Ö

4853. Bir münādī yanınca itdi nidā
Ki budur bende ḥāyīn olsa cezā²⁵⁵²
- K166a 4854. Қаşд iden ḥācesī firāşına
Getürür bu belāyı başına
- S169a 4855. Her taraftan iden temāşāyı
Dilde tekrār iderdi ḥāşāyı
4856. Dirdi ḥāşā bu pākden kellā
İş bunı işleyendedür illā²⁵⁵³
- Ö143b 4857. Şeytanat eylemez ferişte-şifat
İftirādur buña bu töhmet-i bed²⁵⁵⁴
4858. Bu ki bu resme ḥüb tal‘ atdur
Ḥüyına rüyü ḥoş ‘ alāmetdür
4859. Her ki telbīsi idinürse sebīl
Sırrını şanmasun ki tuymaya il
4860. Keşf ider ‘ Ālimü’l-guyüb anı
Tuvar işitmedin kulüb anı
4861. Bu belāyı o şāh-ı ḥübāna
İtdiler tā varınca zindāna
4862. Şaldılar ḥabse ḳahr-ıla anı
Zinde-dil itdi luṭfi zindānı
4863. Oldı mihnet-serā-y-iken pür-şevḳ
Toldı şādī vü zevḳ taht-ıla fevḳ
4864. Oldı me’nūs anuñla her maḥbūs
Gül gibi güldi cümle vech-i ‘ abūs²⁵⁵⁵
4865. Kime görindi-y-ise ol güller
Tavḳ-ı zevḳ oldı boynına ğullar²⁵⁵⁶
4866. Gören ol sünbül-i cihān-gīri
Ḳomadı dilde renc-i zencīri²⁵⁵⁷

²⁵⁵² ḥāyīn: ḥā’ın Ö

²⁵⁵³ “kellā” kelimesinin altında (كلا ولا) “ki ola” şeklinde yazılmış bir kelime daha Ö’de bulunmaktadır.

²⁵⁵⁴ töhmet-i bed: bed-töhmet Ö

²⁵⁵⁵ anuñla: anıñla S, K

²⁵⁵⁶ ol: o S / tavḳ-ı zevḳ: tavḳ-ı şevḳ K / görindi-y-ise: göründi-y-ise K

²⁵⁵⁷ cihān-gīri: cihātlarını Ö

4867. amusı oldılar kemendine ayd
ayddan oldu dilleri b-ayd²⁵⁵⁸
4868. Her ki grdiyse ol zenadn
Feraından unuttu zindn²⁵⁵⁹
- K166b 4869. anda olursa yr-i gl-ande
Glen olur olursa klanda²⁵⁶⁰
4870. anda kim ola yr-i r-sirit
Dza olursa daı ola behit
- S169b 4871. aldı ‘aı  yri zindna
Didi zindncısına rindne
4872. imdiden gir ttma an ar
Boynına urma bend-ile zencir²⁵⁶¹
4873. Semenini yu tze b-ıla
ara snbllerin gl-b-ıla
- 144a 4874. Zinet it zer-nigr cme-y-ile
Ser-blend eyle ter ‘imme-y-ile
4875. Her ne dirse iit kelmın anu
Dil gibi l it mamın anu²⁵⁶²
4876. Cn gibi menzilin mnevver ıl
‘d  ‘anber ttz mu‘aar ıl
4877. Snds istebrk it bistn anu
Lam- ayr-ıla dz smtn anu²⁵⁶³
4878. Bu adar ekdi n bel Ysuf
K’oldu zindna mbtel Ysuf²⁵⁶⁴
4879. abra merdne baladı bilini
kr-i Yezdna gr idp dilini

²⁵⁵⁸ ayddan: ayd-iken 

²⁵⁵⁹ zenadn: zindn 

²⁵⁶⁰ Bu beyit S’de yok.

²⁵⁶¹ bend-ile: zlm-ile 

²⁵⁶² anu: an S, K

²⁵⁶³ bistn: mamın  / anu: an S, K

²⁵⁶⁴ k’oldu: ki oldu 

4880. Ki ḥalāş oldı keyd-i ʿ avratdan
Düşmedi evc-i burc-ı ʿ işmetden
4881. Tutdı mihrāb-ı t̄āʿ ate yüzünü
Kesdi cümle ʿ alāḳadan özünü²⁵⁶⁵
4882. Yār-i bedden ḥalāş-içün cānı
İhtiyār itdi ḳaʿ r-ı zindānı

YŪSUFİ ʿ ALEYHİʿS-SELĀM ZELİḤĀ ZİNDĀNA
GÖNDERDÜĞİNE PEŞİMĀN U FİRĀḲINDA ZĀR U GİRİYĀN
OLDUĞIDUR

- K167a 4883. Mevc uraldan bu baḥr-i bī-sāḫil
Gelmedi ādemī gibi ḡāfil²⁵⁶⁶
- S170a 4884. Niʿ mete irse nāz ider bilmez
Şükr ider olsa az ider bilmez
4885. Şiddet olmasa rāḫatın bilmez
Ḳadre irişse ḳıymetin bilmez²⁵⁶⁷
4886. Olsa ʿ āşık nigār vaşlına ḡarḳ
Vaşlı fūrḳatden ol dem itmez fark
4887. Ne bilür māḫī ḳıymetin mānuñ
Düşmese sāḫiline deryānuñ²⁵⁶⁸
4888. Çün Zelīḫā belā-yı ḡayret-ile
Yārdan ayru düşdi ḡaflet-ile²⁵⁶⁹
4889. Ḥānesin ḫālī gördi Yūsufdan
Ṭoldı ḳalbi ḡam-ı teʿessüfden
4890. Dilde rāḫat mı bula ʿ āşık-ı zār
Dār-ı dildārı görse bī-dildār²⁵⁷⁰
- Ö144b 4891. Ne şafā ola ol gülistānda
Ki gide gül diken ḳala anda
4892. Gördi gül-zārı gülsüz ol bülbül
Yaḳasın çāk itdi nīte ki gül

²⁵⁶⁵ ʿ alāḳadan: ʿ ilāḳadan K

²⁵⁶⁶ gelmedi ādemī gibi: ādemī gibi geldi gelmedi Ö

²⁵⁶⁷ Bu beyit Ö'de yok.

²⁵⁶⁸ sāḫiline: sāḫiline Ö

²⁵⁶⁹ ayru düşdi: düşdi ayru Ö

²⁵⁷⁰ bula: bulur Ö

4893. Ne yaqasına s̄ini eyledi āk
S̄ünb̄ülin yoldı qoydı yirine h̄āk²⁵⁷¹
4894. Gül-i ruhs̄arı ğarq-ı h̄ün itdi
S̄imi arb-ıla la^c l-ḡün itdi
4895. Geh dizini dögerdi geh yüzüni
Geh düşüp yitürürdi kendüzüni
4896. Döginür yār-ile geen dem-iün
Tā kebūd ola reng-i m̄ātem-iün
4897. Derd-ile s̄inesine seng döğüp
Qaşd-ı cān itdi abl-ı ceng döğüp
- K167b 4898. Ki n'ider cāmı dil-rübāsuz dil
Āh kim benden oldı bu müşkil
- S170b 4899. Yoq benüm gibi bir h̄atā-piše
Qaşd-ıla ura pāyına t̄iše²⁵⁷²
4900. Kendü destümle kūr idüp gözümi
Rāhdan āha şalmışam özümi²⁵⁷³
4901. Başuma yoq belā şatun aldum
Ya^c ni derde devā şatun aldum
4902. Bunca sa^c y-ıla yāre irmiş-iken
H̄aste göñlüme āre irmiş-iken
4903. Göndürüp yāri qā^c r-ı zindāna
Teni zindān düzetmişem cāna
4904. Cān-ı zindān olalı cānānum
Baña zindān olupdur eyvānum
4905. Nevha idüp bunuñ gibi dil-süz
Şeb-i endüh oldı cānına rüz
4906. Her nede bulsa b̄ü-yı dildārı
Qoqup eylerdi āh-ıla zārı
- Ö145a 4907. Yād itdükce Yūsufuñ bedenin
Ele alurdı tāze p̄irehenin

²⁵⁷¹ qoydı: qodı Ö

²⁵⁷² benüm: benim K

²⁵⁷³ kendü: kendi Ö / destümle: destimle K

4908. Būyı hōş-bū idüp dimāğın anuñ
Sākin eylerdi şevk-i dāğın anuñ²⁵⁷⁴
4909. Geh giribānına sürerdi gözin
Çāk iderdi yaqası gibi yüzün²⁵⁷⁵
4910. Dir-idi yāre tavk-ı gerden-idüñ
Sünbül ü yāsemāne hırmen-idüñ²⁵⁷⁶
4911. Geh yĩnine yüzün sürüp miskīn
Dir-idi qanı sā^c id-i sīmīn
4912. Dir-idi dāmenin öpüp ey vāy
Qanı yüz sürdüğüñ mübārek pāy²⁵⁷⁷
- K168a 4913. Hālī görüp muraşsa^c efserini
Üstine şaçdı eşki gevherini
- S171a 4914. K'iy esir-i firāk-ı fark-ı melek
Seni hem-ser mi itdi baña felek²⁵⁷⁸
4915. Getürürdi miyāna geh kemerin
Yād iderdi miyān-ı sīm-berin
4916. Çünkü zer-keş kabasın açar-ıdı
Güher-i eşki şaçı şaçar-ıdı
4917. Dir-idi qanı o serv-i dībā-püş
Ki iderdüñ sen anı hōş-āğüş
4918. Yüz sürüp dāmenine pīşine
Vaşla eylerdi sine rişine
4919. Gāh na^c linine sürüp gözünü
Pāyı yirine qordı gül yüzünü
4920. Rişte-i cān idüp düvālin anuñ
Riş-i dilden iderdi alın anuñ²⁵⁷⁹
4921. Yārin añup bu resme ol pür-ğam
İtdi her nesnesine yüz mātem

²⁵⁷⁴ anuñ: anñ K

²⁵⁷⁵ gözin: yüzün S

²⁵⁷⁶ gerden-idüñ: gerden idüñ Ö / hırmen-idüñ: hırmen idüñ Ö

²⁵⁷⁷ “sürdüğüñ” kelimesi Ö’de sür(dü)ğüñ (سوردكك) şeklinde yazılmıştır.

²⁵⁷⁸ seni: seni mi Ö

²⁵⁷⁹ anuñ: anñ S, K

4922. Bilmedi çünkü qadr-i didârı
Oldı fûrkatde hem-demi zârı
- Ö145b 4923. Yandı nâr-ı nedâmete cânı
İtmedi aşşî şoñ peşimânî
4924. Çâre şabr oldı vaşl-ı cânândan
Şabr ola mı anuñ gibi cândan²⁵⁸⁰
4925. Şabra gerçi cemîl dir ‘âķil
Vaşl-ı Yûsufda illa gey müşķil
- ²⁵⁸¹الصبر يجمل فى المواطن كلها الا عليه فانه ليس يجمل
- K168b 4926. ‘Āşîķuñ mevtidür firâķ-ı niġâr
Hem-dem-iken ‘ale’l-ķuşuş aña yâr²⁵⁸²
4927. Bulmayup çâre cânâ kaçd itdi
Aşşî yoķ çün ziyâna kaçd itdi
- S171b 4928. Der ü divâr-ıla dögüp serini
Cânına çekdi ķünî ķancerini²⁵⁸³
4929. Diledi cânı ġamdan ide ġalâş
Elini yitdi ķutdı dâye-i ġaş
4930. Dest ü pâyın öpüp du‘ â itdi
Derdine pend-ile devâ itdi
4931. Didi kim râm ola dil-ârâmuñ
La‘ li leb-ber-leb eyleye cânuñ
4932. Mey lebinden müdâm ola nüşuñ
Tâze servi ola hem-âġuşuñ
4933. ‘Aķluñı dir te’emmül it bir dem
Şabra yüz ķut taķammül it bir dem²⁵⁸⁴
4934. Diñle pendüm bu işde ben pîrem
Gözle râyum ki ehl-i tedbîrem

²⁵⁸⁰ anuñ: anıñ S, K

²⁵⁸¹ Sabır her yerde güzeldir; fakat şana (Yusuf’a) olunca sabretmek çok zor.

²⁵⁸² ‘āşîķuñ: ‘āşîķıñ S, K / aña: iy Ö

²⁵⁸³ ķünî: ķün Ö

²⁵⁸⁴ ‘aķluñı: ‘aķlıñı K

4935. Yāre ahr itdũn uyduñ ayāra
Kim ider anı k'eyledũn yāre²⁵⁸⁵
4936. ũn saña senden oldu bu taşır
Şabra sa' y it ki yok daı tedbır
4937. ũnki cũş itdi şarşar-ı endũh
Dāmene ek ayaı nite ki kũh²⁵⁸⁶
4938. Cũnbiş itme şaın bu dem ũn kāh
Yile virũp uzũrı olma tebāh²⁵⁸⁷
4939. Nice şırın dimiş bunu dānā
Ki olur şabr-ıla oru alvā²⁵⁸⁸
4940. Şabr-ıla bitdi meyve-i ũmmīd
Şabr-ıla bitdi devlet-i cāvīd
- K169a 4941. Bāda şabr-ıla biter ũşe
ũşe hem şabr-ıla olur tũşe
4942. Şabr ider dũrr şadefde bārānı
Şabr ider gevher-ile pũr kānı
- S172a 4943. Şabr-ıla ram iinde atre menī
Ravza-i ũsnũn oldu yāsemeni
4944. Dāye pendi oyup Zeliāya
Cānına itdi şabrı sermāye
4945. Dāmen-i şabra ekdi pāyını cũst
İtdi kār-ı taammũlini dũrũst²⁵⁸⁹
4946. ' Aşık ammā cũ bī-mecāl olur
Şabr-ı dāyim aña muāl olur
4947. ũnki nāşih oya naşihatini
Yiñiler ' aşık eski minetini

ŞIFAT-I ŞEB ũ DERD-İ FİRĀ-I TĀAT-I ZELİĀYI TĀ
İDŪP GİCEDE RİNDĀNE DĀYESİ-Y-İLE NİHĀNİ ZİNDĀNA
VARUP MĀH-I KEN'ĀNA NAAR İTDŪGİDŪR

²⁵⁸⁵ k'eyledũn: ki eyledũn Ő

²⁵⁸⁶ cũş: gũş Ő

²⁵⁸⁷ bu: bir Ő

²⁵⁸⁸ nice: nie Ő

²⁵⁸⁹ ekdi: şardı K

4948. Çün felek Yūsufin Zeliḫā-vār
Şaldı zindān-ı ğarba ağladı zār
4949. Ol sebebden durur ki eşk-i nücüm
Kıpladı şüretini itdi hücüm
4950. Mihr-i Mağrib firāk-ı Yūsufdan
Nāle vü giryе vü te'essüfden
4951. Şafaķuñ bağrın eyledi pür-hün
Boyanup dūdına ruḫ-ı gerdün
4952. Cāna irdükce ğuşşadan rüzī
Daḫı artardı nāle-i rüzī²⁵⁹⁰
4953. Çün gice ola ḫastenüñ rüzı
Artar āhı vü derd-i dil-süzı
- K169b, Ö146b 4954. Geçer āh-ıla rüz-i 'āşık-ı zār
Olur aḫşāmı tār-ender-tār²⁵⁹¹
- S172b 4955. Gicesi 'āşıkıñ o ḫāmiledür
Ġam toğurmağ işinde kāmiledür²⁵⁹²
4956. Dāye olup o beççeye cānlar
Şır yirine emzürür қanlar²⁵⁹³
4957. Çün ola beççe her zemān ḫün-ḫ'ār
Dāye andan olur mı ber-ḫür-dār²⁵⁹⁴
4958. Bes nice olmasun Zeliḫā zār
Bağrı қanın emerdi ol ḫün-ḫ'ār
4959. Hecr-i yār-ile ḫaste vü mehcür
Göñli vīrān u ğuşşası ma' mūr
4960. Nice vīrāne olmasun ol dil
Ki olur her zemān işi müşkil²⁵⁹⁵
4961. Ġam belāsından uyımazdı gözi
Gözde dil ḫūmı dilde ğuşşa sözi²⁵⁹⁶

²⁵⁹⁰ Bu beyit Ö'de yok.

²⁵⁹¹ geçer āh-ıla: āh-ıla geçse Ö

²⁵⁹² 'āşıkıñ: 'āşıkıñ S, K

²⁵⁹³ beççeye: pecceye S, K

²⁵⁹⁴ beççe: pecce S, K

²⁵⁹⁵ vīrāne: vīrān K, Ö

²⁵⁹⁶ uyımazdı: uyumazdı Ö

4962. Ki ne ola bu gice Yūsufa hāl
Bilmezem n'itdi aña dār-ı melāl
4963. Kim ider ola hıdmetin bu gice
Kim görür ola şöhetin bu gice
4964. Kim döşer ola pisterin bu gice
Kim alup şaqlar efserin bu gice²⁵⁹⁷
4965. Yaşduğın kim düzer ola bu gice
Kuşağın kim çözer ola bu gice
4966. Müşgi kâfûrdan kim açar ola
Perde-i nûrdan kim açar ola²⁵⁹⁸
4967. Kim uyarur ' aceb çerâğın anuñ
Kim teferrüc ider ki bâğın anuñ²⁵⁹⁹
4968. H'âb-ı şîrîn idince şekker-leb
Pây-mâli kim ola aña ' aceb²⁶⁰⁰
- K170a 4969. Sünbülü tâze gülleri ter-idi
' Āşığa nâz idici dilber-idi²⁶⁰¹
4970. Bâd-ı ğam sünbûlin tağıtdı ola
Gülleri göz yaşına batdı ola
- S173a, Ö147a 4971. Hâtırı gönça gibi teng mi ki
Gül gibi yoğsa şâd u şeng mi ki
4972. Niçe sâ' at geçince ol şebden
Şaçdı bu dürleri şeker-lebden
4973. ' Āķibet gönli itmeyüp ārâm
Dâyesine varup o serv-i hırâm²⁶⁰²
4974. Didi yalvarup aña iy ana
Gidelüm gel bu gice zindāna
4975. Bir bucağında oturup pinhân
Görelüm n'eyler ol şeh-i hûbân

²⁵⁹⁷ alup: alıp K / Bu beyit Ö'de yok.

²⁵⁹⁸ Bu beyit S'de yok.

²⁵⁹⁹ teferrüc ider ki: ider ki teferrüc Ö / anuñ: anıñ K

²⁶⁰⁰ ola aña: ider ola Ö

²⁶⁰¹ ter-idi: ter idi Ö / dilber-idi: dilber idi Ö

²⁶⁰² varup: varıp K

4976. Çünkü zindān maḳām-ı yār oldı
Zāhir oldur ki nev-bahār oldı
4977. Ol bahāruñ çiçeklerin direlüm
Dil ü cāna hedıyyeler virelüm
4978. Yārsuz baña bāğ zindāndur
Ḳa' r-ı zindān anuñla büstāndur²⁶⁰³
4979. Dāyesi-y-ile o server-i rindān
İtdiler 'azm-i cānib-i zindān
4980. MİR-i zindānı da' vet eylediler
Aña pinhān işāret eylediler²⁶⁰⁴
4981. Aça nāzūklig-ile zindānı
Göstere āfıtāb-ı Ken' ānı
4982. Gördi seccāde üzre luḡf-ı ilāh
Nūra müstağraḳ oturur çün māh
4983. Ḳāmeti şem' i geh kıyāma gelür
Lebi tūḡı gibi kelāma gelür²⁶⁰⁵
- K170b 4984. Rabb-i 'izzet kelāmını söyler
Ḳāmd idüp aña nāmını söyler
4985. Egilür gāh ḳaddı çün meh-i nev
Secde-gāha ruḡı şalar pertev
- S173b 4986. Gāh ider nūra sāye gibi sücūd
Ḳurba irer ider çü tarḡ-ı vüçüd²⁶⁰⁶
4987. Secdesinde huşū' -ıla çü ḡurur
Ser-figende benefşe-vār oturur
- Ö147b 4988. Oturup māh-ı Mağrib andan ıraḳ
Belki aña yaḳın ü cāndan ıraḳ
4989. Nāleyi cānına ḡavāle idüp
Nergesi yāsemīne lāle idüp

²⁶⁰³ baña bāğ: bāğ baña Ö / anuñla: anıñla K / büstāndur: eyvāndur Ö

²⁶⁰⁴ işāret: minnet Ö

²⁶⁰⁵ kelāma: zebāna Ö

²⁶⁰⁶ ider: olur K

4990. Zāriler eyler-idi rāz-ıla
Dir-idi ağlayup niyāz-ıla²⁶⁰⁷
4991. İy kamer-çehresi ḥabīblerüñ
Göñli eglencesi ğarīblerüñ
4992. Āteş uralı cānuma ‘ışkuñ
Girdi yüz kerre ḳanuma ‘ışkuñ
4993. Cānı ḳurtarmaduñ bu tābından
Virmedüñ aña vaşluñ ābından²⁶⁰⁸
4994. Dilümi tīg-i zūlmüñ eyledi çāk
Ḳula zūlm idesin begüm ḥāşāk²⁶⁰⁹
4995. Zūlm idüp bī-dirīğ mazlūma
Raḥm ideydüñ dirīğ maḥrūma²⁶¹⁰
4996. Toğalı ğam geçürürem serden
Toğmayaydum n’olaydı māderden
4997. Şaldı servüm cihāna çün sāye
Şūr-ıla virdi şirümi dāye
4998. Ol sebebdendür olsa vaqt-i sürür
Eksük olmaz başuma şerr-ile şūr²⁶¹¹
4999. Yandı pervāne-veş bu ḥōş-güyā
Yūsuf andan velī ki nā-pervā²⁶¹²
- K171a 5000. Gicenüñ çünki geçdi sevdāsı
Ḥoldı şubḥuñ cihāna ğavġāsı
- S174a 5001. Sildi eşkin felek Zelīḥāsı
Mihr gösterdi çün dil-ārāsı²⁶¹³
5002. Kūs-ı sultān seḥerden itdi fiġān
Dīn mü ’ezzinleri oḳudı ezān
5003. Bir tarafda ezān u bir yaña kūs
Bir tarafda şadā-yı zīkr-i ḥorūs²⁶¹⁴

²⁶⁰⁷ zāriler: zārīḳlar ḳılıp Ö

²⁶⁰⁸ vaşluñ: vaşlūñ K

²⁶⁰⁹ dilümi: dilimi S, K / begüm: begim K

²⁶¹⁰ ideydüñ: itdüñ S / maḥrūma: mazlūma Ö / Bu beyit K’de yok.

²⁶¹¹ sürür: şürür Ö / eksük: eksik K / şerr-ile şūr: şerr-i şürür Ö

²⁶¹² nā-pervā: bī-pervā S

²⁶¹³ mihr: mihri Ö

²⁶¹⁴ bir tarafdan: bir yañadan Ö / bir tarafda: bir yañadan Ö / Bu beyit K’de yok.

5004. Sürüp işige çeşm-i şehläsın
Hakka işmarlayup dil-ārāsın²⁶¹⁵
- Ö148a 5005. Gitdi halvet-serāyına o nigār
Tutdı zindānda bī-ķarār ķarār
5006. Her ne yirde iderse yār ķarār
Anda bulur ķarārı   aşık-ı zār

ZELİHĀ MANZARA-YI EYVĀNDAN BĀM-I ZİNDĀNA
NEZĀRE VÜ NİGĀH İDÜP BELĀ-YI HĀSRET-İLE FİGĀN Ü
ĀH İTDÜGİDÜR

5007. Geçdi   aşık kaçan ğam-ı şebden
Nice ğam belki mâtem-i şebden
5008. Başına üşdi rüz ğavġası
Nâle-i sîne-süz ğavġası
5009. Kimde olsa hevâ-yı zülf ü   izār
Eksük olmaz belâsı leyl ü nehār
5010. Çâresi yok ki vara zindāna
Şabrı yok döye nâr-ı hicrāna²⁶¹⁶
5011. Kaldı arada ol cihân-ārāy
Gitdi tedbîr dilde kalmadı rāy
5012. Bişürüp ni  met âteş-i ğam-ıla
Anı bir rāz-dār-ı maħrem-ile
5013. Yūsufa göndürürdi zindāna
Gelicek baķdı diyü cānāna
- S174b 5014. İki gözlerini öpüp anuñ
Hālın andan şorardı cānānuñ
- K171b 5015. Ki hevâ-yı vahîmi ol dāruñ
Güllerin şoldurur mı dil-dāruñ
5016. Zülfinuñ hâtırı perîşân mı
Nergesi ġuşşa-y-ıla giryân mı
5017. El şunar mı iletdüġüñ ni  ama
Meyli var mı vefâ-y-ıla kereme

²⁶¹⁵ işige: eşige Ö

²⁶¹⁶ şabr: şabr S, K

5018. Yād ider mi beni vefāsından
Yohsa untdı mı cefāsından
5019. Gāh giryān ıkardı eyvāna
Nazar eylerdi bām-ı zindāna
5020. Rū-yi aġyāra baġlayup derini
Feth idüp yāre arşu manzarını²⁶¹⁷
5021. Ġālib olduġca şevġ-i dil cāna
Deñeyüp söyler-idi zindāna
5022. Ki gözüm görmez oldu dīdārın
Göreyin bāri dār ü dīvārın
5023. Her ne ‘ aşık ki neng ü nāma baġa
Yiridür ayru düşe bāma baġa
5024. Ancılayın nigāra yüz taħsīn
İtdi zindānı ħüsni ħuld-ı berīn²⁶¹⁸
5025. Der-i devlet açıldı ol dāra
K’oldı dīvārı mesned ol yāre²⁶¹⁹
5026. Yār aña çünki püştini virdi
Felegüñ püştine şikest irdi²⁶²⁰
5027. İrmese sakfı ġadr-i a‘ lāya
Güneş üzre şalar mıdı sāye²⁶²¹
5028. Ne yire başsa pāy o zībā-ġad
Rāstī eylerem o yire ħased²⁶²²
- S175a 5029. Ki anı ħāk-i pāyı ‘ anber ider
Bū-yı zūlfı daġı mu‘ anber ider²⁶²³
5030. Ĥōş-idi tiġ-i mihri cān u teni
Tıġrayup zerre zerre itse beni

²⁶¹⁷ idüp: ider Ö

²⁶¹⁸ itdi: k’itdi K, Ö

²⁶¹⁹ dīvārı: dīvār K, Ö

²⁶²⁰ yār aña: bir yaña Ö

²⁶²¹ şalar mıdı: şalar-ıdı Ö / Bu beyit K’de yok.

²⁶²² “pāy” kelimesi Ö’de yok.

²⁶²³ zūlfı: zūlfın Ö

- K172a 5031. Tā girüp revzeninden ol dāruñ
Düşem öñine şevq-ile yārūñ
5032. Sūz öküş her günü Zeliḥānuñ
Geçdi derdinde ol dil-ārānuñ²⁶²⁴
5033. Ğam sūzından gelürdi cānı lebe
Kılca qalurdı irişince şebe²⁶²⁵
5034. Giceler ḥīle-y-ile rindāne
Dāyesiyle varurdı zindāna
5035. Gice gündüz deñerdi āvāre
Gāh dīdāra gāh dīvāra
5036. Hecr-i Yūsuf çün aña kār itdi
Anı bī-kār ü bī-ḡarār itdi²⁶²⁶
- Ö149a 5037. Eyle ulaşdı aña derd ü belā
Ki anı cān u dilden itdi cūdā
5038. Eyle bilişdi derd-i cānāna
K'oldı cān u cihāna bī-gāne²⁶²⁷
5039. Eyle yaqlaşdı aña şevq-ile şūr
Ki anı cümle işden eyledi dūr
5040. Eyle tıldı hevā o serv-i sehī
Ki ḡamu varlığından oldı tehī
5041. Eyle tıldurdı şevq-ile reg ü pōst
Kendü boşaldı tıldı yirine dōst
5042. Şöyle kim bir gün ol za' īf-mizāc
Oldı ḡan almaḡa meger muḡtāc
- S175b 5043. Çün aḡup yire düşdi ḡanı hemīn
Nām-ı Yūsufı naḡş olındı zemīn²⁶²⁸
5044. Gelse ḡādimleri anuñ ḡatına
Bir sözi söylemege ḡidmetine²⁶²⁹

²⁶²⁴ derdinde: devrinde Ö

²⁶²⁵ Bu beyit S'de yok.

²⁶²⁶ hecr-i Yūsuf: derd-i Yūsuf K, Ö

²⁶²⁷ 5038-5053 arası beyitler Ö'de yok.

²⁶²⁸ aḡup: aḡıp K

²⁶²⁹ anuñ: anıñ S, K / ḡidmetine: ḡazretine K

5045. Bir niçe def^c a çağırurlar-ıdı
Hālī andan haber virürler-ıdı
- K172b 5046. Dir-ıdı anlara ki şaşdı bilüm
Vardı zindān içine düşdi dilüm²⁶³⁰
5047. ‘ Aqlumı aldı yār-i zindānī
Kodı bī-ḥōd bu mest ü ḥayrānı²⁶³¹
5048. ‘ Aqlını her kimüñ ki ala o māh
Bu cihāndan kaçan olur āgāh²⁶³²
5049. Āferīn aña irişen derde
K’oldı aġyārı dilbere perde
5050. Āferīn ol fenāsına anuñ
Kıomadı ġayrın anda cānānuñ
5051. Eyle tıldurdu anı mihr-i nigār
Kıalmadı anda zerrece aġyār
5052. Zāhirinde ne bŷy kıldı ne reng
Bātınında ne şulḥ kıldı ne ceng
5053. Yār-ile tıldı bātın ü zāhir
Belki yār oldı evvel ü āḥir²⁶³³
- Ö149b 5054. Söze gelse sözinde yār-ıdı
Naẓar itse gözinde yār-ıdı
5055. Ne hevā-yı küleh ne reng-i kıabā
Ne nemed ġayreti ne teng-i ‘ abā
5056. Ne recā-yı kerem ne şevkı-i vefā
Ne belā-yı elem ne zevkı-i şafā
5057. Ne ġam-ı saltānat ne şevket-i baḥt
Ne ‘ ulŷv-i şeref ne devlet-i baḥt²⁶³⁴
- S176a 5058. Ne vifākı-ı zemān ne yāri-yi devr
Ne neşāt-ı vefā ne ġuşşa-i cevri²⁶³⁵

²⁶³⁰ bilüm: bilim K / dilüm: dilim K

²⁶³¹ ‘ aqlumı: ‘ aqlımı K

²⁶³² kimüñ: kimiñ S, K / o: bu S

²⁶³³ 5038-5053 arası beyitler Ö’de yok.

²⁶³⁴ baḥt: taḥt Ö, raḥt K

²⁶³⁵ vefā: feraḥ K,

5059. Ne ğam-ı zem ne ārzū-yı şenā
İtdi bu rahtı cümleten yağma²⁶³⁶
5060. Sen de iy Ḥamdī ‘ āķil-iseñ eger
Eyle faķr u fenā iline sefer²⁶³⁷
- K173a 5061. Eyle yitür cihānda kendüzüñi
İsteyüp bulmayalar özüñi
5062. Eyle senden seni tehī yüri var
Tā gele tahtına şeh-i cebbār
5063. Seni senden çü sa‘ y idüp süresin
Anuñ-ıla hemān anı göresin²⁶³⁸

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM EHL-İ ZİNDĀNA LUṬF U İḤSĀN
İDŪP REYYĀNUÑ MUḶARREBLERİNÜÑ ḤĀBİ TE ‘VİLİN
BEYĀN İTDÜGİDÜR

5064. Her ki devletlü toĝdı māderden
Baht açılır yüzine her derden
5065. Külḥan-ısa maķāmı gülşen olur
Zulmeti nŭrı-y-ıla rüşen olur²⁶³⁹
5066. Kime şalsa hŭmā gibi sāye
Dŭn-iken ire ķadr-i a‘ lāya²⁶⁴⁰
5067. Ger güzer-gāhı ola deştı geşt
Āb-ı luṭfindan ola tāze behişt²⁶⁴¹
5068. Varsa zindāna dār-ı ḥurrem ider
Ehlini pŭr-şafā vŭ bī-ĝam ider²⁶⁴²
- Ö150a²⁶⁴³ 5069. Ehl-i zindāna çünki ol zindān
Vaşl-ı Yŭsufdan oldu bāĝ-ı cinān
5070. Her esİR oldu ĝuşşadan āzād
Oldı vİRān gönŭlleri ābād

²⁶³⁶ Bu beyit Ö’de yok.

²⁶³⁷ iline: yolına Ö

²⁶³⁸ anuñ-ıla: anıñ-ıla K

²⁶³⁹ zulmeti: zulmi Ö

²⁶⁴⁰ dŭn-iken: dŭn ü ĝŭn Ö

²⁶⁴¹ Bu beyit S ve K’de yok.

²⁶⁴² Bu beyit S’de yok.

²⁶⁴³ Ö’de 149b yapraĝına 149a aynen yazılmıştır.

5071. Olsa bir mübtelā eger bīmār
Aña eylerdi luṭf-ıla tīmār
5072. Teng meskende ḳalsa bir miskīn
Vüs‘ati sa‘ yına düşerdi hemīn
- S176b 5073. Ğurebā gelse dil-nüvāz-ıdı
Çāresüzlere çāre-sāz-ıdı
5074. Niçe bī-çārenüñ vekīli-y-ıdı
Niçe medyūnlaruñ kefil-i-y-ıdı
- K173b 5075. Düş gören çün düşün aña dir-ıdı
Zevḳ-i ta‘ bīrden şeker yir-ıdı²⁶⁴⁴
5076. Şeh muḳarreblerinden iki cüvān
Anda maḥbūs-ıdı meger o zemān²⁶⁴⁵
²⁶⁴⁶قوله تعالى ودخل معه السجن فتيان
5077. Anlar olmışlar-ıdı Yūsufa yār
Hem-dem ü hem-belā vü hem-güftār
5078. Bir gice anda ḥ‘āb gördiler
Uyanup dilde tāb gördiler²⁶⁴⁷
5079. Birinüñ gördügi beşir-i necāt
Birinüñ muḥbir-i nefir-i memāt²⁶⁴⁸
5080. Didiler Yūsuf eyledi ta‘ bīr
Gördiler her ne yazdısa taḳdır
5081. Biri maḳtül-i ḳahr-ı dār oldı
Biri maḳbül-i şehriyār oldı
5082. Ol ki Reyyān ḳatına oldı revān
Yūsuf aña vaşiyet itdi revān
5083. Ki ḳaçan şehriyāra yār olasın
Taḥt-ı baḥt üzre ber-ḳarār olasın
5084. İricek güft ü güyü fırsatına
Ḥālümü ‘ arz eyle ḥāzretine²⁶⁴⁹

²⁶⁴⁴ yir-ıdı: yir idi Ö

²⁶⁴⁵ Anda maḥbūs-ıdı meger o zemān: Bile girmişdi ḥabse çün o zemān K

²⁶⁴⁶ Âyet: “Onunla beraber zindana iki delikanlı (genç) daha girdi.” (Yūsuf: 12/36) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁶⁴⁷ gördiler: gördi bular Ö

²⁶⁴⁸ birinüñ: birinüñ S, K

5085. Di ki zindānda bir esīr-i ġarīb
Aña itmişler anda zūlm-i ġarīb
- Ö150b 5086. Her gün āh eyler itmedin o günāh
N'ola yād itse anı 'adl-ile şāh²⁶⁵⁰
5087. Ol cüvāna çün oldu devlet yār
Taht-ı baht üzre tutdı yine qarār²⁶⁵¹
- S177a 5088. Añmadı bu vaşıyyeti niçe sāl
Çün unutturdı Hālīk-ı müte'āl
- K174a 5089. Kaldı Yūsuf bu va' deden me' yūs
Ka' r-ı zindānda qahr-ıla maħbūs
5090. Haq te'ālā anı ki ide güzīn
Dōstlık meclisinde şadr-nişīn
5091. Bend ider aña bāb-ı esbābı
Ġayra meyl itmek olmaz aħbābı²⁶⁵²
5092. Ġayra meyl itse gūş-māl eyler
Qahrınıñ bir demini sāl eyler²⁶⁵³
5093. Haqqa teslīm iden kişi özünü
Ġayra tutmaq nedür taleb yüzünü²⁶⁵⁴
5094. Her kişi kim aña tevekkül ider
Zehr-ile hārı şekker ü gül ider²⁶⁵⁵
- ŞĀH-I MIŞRĪ DÜŞÜ TA' BİRİ-Y-İÇÜN MÜLĀKĀT-I YŪSUFĀ
'ALEYHĪ'S-SELĀM RĀĠĪB OLDUĞI OL DAĞI QABLE'L-
ĖURŪC KENDĪ-Y-İLE ZENĀN-I MIŞR ARASINDA OLAN
MĀCERĀNUÑ TEFAĖĖHUŞINA VE KENDÜNÜÑ EMĀNETİ
BER'ĀTİ ZUHŪRINA TĀLĪB OLDUĖIDUR
5095. Niçe kim kufl olursa bī-miftāħ
Dilese anı fetħ ider Fettāħ²⁶⁵⁶

²⁶⁴⁹ ġazretine: ġidmetine S

²⁶⁵⁰ anı 'adl-ile: qahr-ıla S, 'adl-ile anı Ö

²⁶⁵¹ "yine" kelimesi Ö'de yok.

²⁶⁵² bāb-ı esbābı: ba'zı esbābı Ö

²⁶⁵³ qahrınıñ: qahrınıñ K

²⁶⁵⁴ tutmaq: tutmak K

²⁶⁵⁵ zehr-ile hārı: zehr ü hārı Ö

²⁶⁵⁶ "kim" kelimesi Ö'de yok

5096. Bağlu kapular açıcı oldur
Ehl-i ‘acze ‘ināyeti boldur
5097. Yönelen aña ıztırār-ıla
Kala hāşā belāda zār-ıla
5098. Pāk kılında bu muķarrerdür
Rabb-i ‘izzet mucīb-i muztardur
5099. Çünkü Yūsufda kalmadı tedbīr
Kodı tedbīri gözledi taķdīr
- S177b, Ö151a 5100. Bulmadı Hāķdan özge püşt ü penāh
Yüz aña tıtdı niçe sāl-ıla māh
- K174b 5101. Hiçdür gördi rāyınıñ ‘amelin
Hābl-ı fazl-ı Hūdāya şundi elin²⁶⁵⁷
5102. Bir gice şehriyār-ı Mısr meger
Gördi nāgeh düşünde yidi baķar
5103. Semirmiş her baķar şu resme eger
Çeker olsañ kılını yağı tamar
5104. Gördi yidi aruķ sığır dahı şāh
Ol yidiyi yidi bu yidi çü kāh
5105. Gördi hem yidi tāze ter-hūşe
Cāna lezzet virür dile tūşe
5106. Hem yidi huşk hūşeler bitdi
Ol yidiye tolaşdı huşk itdi
5107. Çın seher çün uyandı düşden emīr
Her mu‘abbirden istedi ta‘bīr

قوله تعالى وقال الملك ائى ارى سبع بقراتٍ سمانٍ يأكلهن سبعٌ عجافٌ و سبع سنبلاتٍ
خضرٍ و آخر يابساتٍ يا ايها الملاء افتونى فى رؤياى ان كنتم للرؤيا تعبرون²⁶⁵⁸

5108. Cem‘ olup her mu‘abbir anda temām
H‘āb-ı sultāna didiler ahlām²⁶⁵⁹

²⁶⁵⁷ rāyiniñ: rāyiniñ S

²⁶⁵⁸ Âyet: Kral, “Ben rüyamda, yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüya mı bana yorumlayın.” dedi. (Yūsuf: 12/43) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁶⁵⁹ “olup” kelimesi Ö’de yok

5109. Ğālib olup taşarrufında hayāl
Levha naqş eylemiş nuqūş-ı muḥāl²⁶⁶⁰
5110. Çün bu düş şüret-i hayālīdür
Nice te'vīl ola muḥālīdür²⁶⁶¹
- ²⁶⁶²قالوا اضغاث احلام وما نحن بتأويل الاحلام بعالمين
5111. Yūsufa 'ahd iden cüvān o zemān
Yād idüp anı söze geldi revān
5112. Didi zindānda bir cüvān gördüm
'Ālem-i ğayb aña 'ayān gördüm
- K175a 5113. Hüb ta'bir ider kamu ḥ'ābı
Deheni 'ilm ü ma'rifet bābı
5114. Gönderürse aña eger beni şāh
Ḥ'ābı ta'birine olur āġāh
- ²⁶⁶³وقال الذى نجا منهما وادكر بعد امة انا انبئكم بتأويله فارسلون
- S178a 5115. Didi şeh aña derde dermān it
Āfitāb-ı yaqīni raḥşān it
5116. Kaldı zulmetde cümle dīde-i kūr
Ne icāzet dilersin irmege nūr
5117. Def' i zindāna cān atup o cüvān
Yūsufa şeh düşini itdi beyān²⁶⁶⁴
- Ö151b 5118. Didi bu sünbülāt-ıla baqarāt
Sāllerden beyān ider ḥālāt
5119. Hūşe-i tāze-y-ile gāv-ı semīn
Sāl-i vūs'at mişālīdür ta'yīn
5120. Hūşe-i huşk ü gāv-ı lāġar-ten
Kaḥṭ sālin ḥaber virür rüşen²⁶⁶⁵

²⁶⁶⁰ Ğālib olup: ğālibā Ö

²⁶⁶¹ Bu beyit Ö'de yok.

²⁶⁶² Āyet: Dediler ki, "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz. (Yūsuf: 12/44) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

²⁶⁶³ Āyet: Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yusuf'u) hatırladı ve "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen, beni (zindana) gönderin" dedi. (Yūsuf: 12/45) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

²⁶⁶⁴ atup: atıp K

²⁶⁶⁵ kaḥṭ sālin: sāl-i kaḥṭı K

5121. Geliser evvelā yidi yıllar
Ni‘ mete anda ğarķ ola iller
5122. Yidi yıl gele şoñra gey ķatı teng
Etmek oķından ire cāna ħadeng
5123. Yine ҡalmaya ğalle-i pīşin
Nān-içün āsumāna ire enīn²⁶⁶⁶
5124. Yana tennūr-ı sīne nān-içün
Ĥūnlar seyli aķa ħān-içün²⁶⁶⁷
5125. İrdi çün ol cüvāna bu ta‘ bīr
Vardı Reyyāna eyledi taķrīr²⁶⁶⁸
5126. Ĥātır-ı şāh açıldı ğonça-mişāl
Gül-i Ken‘ ānı istedi derĥāl
- K175b 5127. Didi var Yūsufı getür göreyin
Düş cevābını kendüden şorayın
5128. Seĥun-ı dōst gerçi şekkerdür
İlla kendü dilinde ĥōş-terdür²⁶⁶⁹
5129. Ol belādan anı ĥalāş ideyin
Meclisümde nedīm-i ĥāş ideyin²⁶⁷⁰
- ²⁶⁷¹ وقال الملك اثبتوني به استخلصه لنفسى
- S178b 5130. Yine zindāna ‘azm idüp o cüvān
Yūsufa anı muştıladı revān²⁶⁷²
5131. Didi iy serv-i ravza-i ĥikmet
Sāyeñe tālib oldu şeh ğāyet
5132. Ĥurrem it būsitān sarāyını gel
Ķul idin Mışr pādişāhını gel
5133. Gül-i Ken‘ ān hezār ğunc itdi
Ķonça açdı güli gülünc itdi²⁶⁷³

²⁶⁶⁶ nān-içün: nān için Ö

²⁶⁶⁷ nān-içün: nān için Ö

²⁶⁶⁸ ol: bu Ö / bu: ol Ö

²⁶⁶⁹ dōst: yār K

²⁶⁷⁰ meclisümde: meclisimde S, K

²⁶⁷¹ Āyet: Kral, “Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma alayım.” dedi. (Yūsuf: 12/54) / Bu kısım S ve Ö’de yok

²⁶⁷² anı muştıladı: muştıladı anı Ö

²⁶⁷³ Bu beyit K’de yok.

5134. Didi ben nice varam ol hāna
Ki yoğ-iken suçum bu zindāna
- Ö152a 5135. Bunca yıllardur eyledi maḥbūs
Tā ki ‘adlinden olmuşam me‘ yūs
5136. Ben de terk itmezem bu zindānı
Olmayınca şehūñ bu fermānı
5137. K’ol zenānı ki kesdi cümlesi dest
Beni görüp çün oldılar ser-mest
5138. Cem‘ idüp şora mācerālarını
Ben giriftāra iftirālarını
5139. Şora benden ne gördiler o zenān
Şaldılar dām-ı ḥabse bunca zemān²⁶⁷⁴
5140. Ola kim vākıf ola kışşaya şāh
Bile n’oldı sebep bu ğuşşaya şāh
5141. Pāk-iken dāmenüm ḥıyānetden
Çāk olunduğı pes ne ‘illetden²⁶⁷⁵
- K176a 5142. Baña olmağdan iftirā-yı firāş
Yig-idi cān tenümden olsa tirāş²⁶⁷⁶
5143. Bu haberler irişdi çün şāha
Zenleri da‘ vet itdi dergāha
5144. Şeh nazār eyledi çün ol cem‘ a
Āteşin dil uzatdı çün şem‘ a
- S179a 5145. Ki ne cürm itdi ol şeh-i ḥübān
İtdiñüz aña bend-ile zindān²⁶⁷⁷
5146. İncidürken tenin leṭāfet-i gül
Semenine yazuğ degül midi ğul²⁶⁷⁸
5147. Yüce servinde yoğ-iken tağşir
Ayağına düşer midi zencir

²⁶⁷⁴ dām-ı ḥabse: bend-i ḥabse K

²⁶⁷⁵ pāk-iken: pāk iken Ö

²⁶⁷⁶ tenümden: benimden K

²⁶⁷⁷ itdiñüz: itdiñiz K

²⁶⁷⁸ yazuğ: yazık K / degül: degil S, K

5148. Āferīn ol emīr-i hōş-dāda
Ki elin şunsa aña ūftāde
5149. Dest-gīr ola aña itmeye neng
Zālīm-ile anuñ-çün eyleye ceng²⁶⁷⁹
5150. Didi zenler du‘ ā idüp şāha
Zūlm-ile tōhmet itdük ol māha²⁶⁸⁰
5151. Pāk-iken dāmeni hıyānetden
Oldı mecrūh tīg-i tōhmetden²⁶⁸¹
- Ö152b 5152. Biz anı şādık ü emīn bilürüz
Ehl-i taqvā vü merd-i dīn bilürüz
5153. Yiryüzinde anuñ gibi gül-i pāk
Bitmemişdür daḥı bitürmeye ḥāk²⁶⁸²
5154. Şadefi ḥalk ideli luṭf-ı Laṭīf
Olmadı zātı gibi dürr-i şerīf²⁶⁸³
5155. Hem Zeliḥā o yirde ḥāzır-ıdı
Bu geçen mācerāya nāzır-ıdı
5156. İ‘ tirāf itdi cürme muṭlaḳ ol
Didi el-ān ḥaşḥaş el-ḥaḳḳ ol
5157. Didi Yūsufda yoḳ ḥaṭā vü günāh
‘Işkı-y-ıla ben olmuşam gümrāh
- K176b 5158. Ṭaleb itdüm vişālını cāndan
Çünki meyl olmadı baña andan
5159. Şaldum anı belā-yı zindāna
Tā dilin nerm ide o ḡam-ḥāne
- S179b 5160. Şāfi zer gibi pāk cevherdür
Ġill u ḡışş yoḳdur arı gevherdür²⁶⁸⁴
5161. Rāstdur her hūnerde fāyiḳdur
Meclis-i pādişāha lāyiḳdur²⁶⁸⁵

²⁶⁷⁹ anuñ-çün: anıñ-çün S, K

²⁶⁸⁰ zūlm-ile: zūlm idi Ö

²⁶⁸¹ pāk-iken: pāk iken Ö

²⁶⁸² anuñ: anıñ S, K

²⁶⁸³ Bu beyit K’de yok

²⁶⁸⁴ cevherdür: gevherdür Ö

²⁶⁸⁵ hūnerde: sözinde Ö

5162. Biñ biñ ihsânlar eylese aña şâh
Yüz o deñlülere sezâdur o mâh

5163. Buyruğ itdi ki serv-i râst hemîn
İde büstân-serâyını tezyîñ²⁶⁸⁶

5164. Çıka ğam-hânedan gül-i hürrem
Maħrem-i pâdişâh ola her dem

YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM QA‘R-I ZİNDĀNDAN HURŪC U
EVC-İ ‘İZZETE ‘URŪC İTDÜĞİ VE KİTĪRŪŃ DĀR-I
FENĀDAN MENZİL-İ BEKĀYA GÖÇ İTDÜĞİDÜR

5165. Niçe zindānda ola Yūsuf-ı dil
Çıkar anı demidür iy ğāfil²⁶⁸⁷

5166. Tā ki büstân-serā-yı şāha ire
Kurbet-i ħāzret-i ilāha ire

Ö153a 5167. Ola anda ‘azîz-i mısır-ı vüçüd
Ten ü cān ide ħāzretine sücüd²⁶⁸⁸

5168. Meşel-i rāstdur dir ehl-i maķāl
Ki cihānda belāsuz olmaz bāl

5169. La‘l kıan yutmasa eger kānda
Kānda olurdu bu şafā anda

5170. Olmasa süfte-dil eger lü‘lü‘
Yüz virür miydi aña her meh-rū²⁶⁸⁹

K177a 5171. Yūsufuñ baħtı çün rüçü‘ itdi
Aħter-i devleti tülü‘ itdi²⁶⁹⁰

5172. Kūh-ı enbūh-iken her endūhı
Bād-ı devlet tağıtdı ol kūhı

S180a 5173. QA‘r-ı zindāndan anuñ-içün o cān
Kabr içinden nite ki rūh-ı revān²⁶⁹¹

²⁶⁸⁶ buyruğ: buyruğ Ö / serv-i râst: serv-i râstı Ö

²⁶⁸⁷ ola: kıala Ö

²⁶⁸⁸ anda: andan Ö

²⁶⁸⁹ yüz virür miydi: yüz mi virürdi Ö

²⁶⁹⁰ baħtı: cevri Ö

²⁶⁹¹ anuñ-içün: anıñ-içün S, K

5174. Çıkdı şehden olup işâret-i hâş²⁶⁹²
‘İzzet-içün aña gürüh-ı havâş²⁶⁹²
5175. Kaşr-ı şehden varınca zindāna
Turdı şaf şaf dirildi meydāna
5176. Kimi zerrīn-kemer kamer-çehre
Ne kamer hüsni fer virür mihre
5177. Kimi āhen geyimlü cündiler
Heybeti hey’eti urundılar
5178. Bedevī atlar üzre cümle süvār
Turdılar şaf tutup yemīn ü yesār
5179. Şanki rüz-ı kıyāmet-idi o rüz
Yile virdi ayak idüp yiri toz²⁶⁹³
5180. Mısr uluları bī-hisāb u şümār
Her birisi tutar elinde nişār
5181. Kimisinüñ tabağ tabağ gevher
Tabla tabla kimisinüñ ‘anber
5182. Fuqarā bir tarafda hem nigerān
Ki kaçan tola sīm ü zer dāmān²⁶⁹⁴
5183. Yūsuf oldu çü hüsrevāne revān
Bād-pāy üzre çün gül-i handān
- Ö153b 5184. Hil’ at-i zer-keş-ile pür-zīnet
Hāy u hūy arasında bā-heybet
5185. Şaçdı üstine cümle şāhib-i köşk
Tabla tabla tabağ tabağ zer ü müşg
- K177b 5186. Şöyle kim görmeyen güher yüzünü
Pür-güher oldu şandı kendüzünü
5187. Misk büyını koğmayan miskīn
İtdi dāmān için çü nāfe-i Çīn
- S180b 5188. Geldi çün bārigāh-ı şāha yakın
İndi atdan bezendi rü-yi zemīn

²⁶⁹² işâret-i hâş: icâzet-i hâş Ö

²⁶⁹³ ayak idüp: idüp ayak K

²⁶⁹⁴ bir: her Ö

5189. Yügrüşüp niçe serv-i zibālar
Döşediler zemīne dībālar²⁶⁹⁵
5190. Yürüdi ol harīr üzre bu şāh
Felek-i aṭlās üzre nite ki māh
5191. Maḫdeminden çün oldı şāh āgāh
Ḳarşu geldi çü devlet-i nāgāh²⁶⁹⁶
5192. Yūsufi luṭf-ıla kenār itdi
Resm-i ikrām-ı bī-şümār itdi
5193. Da‘ vet eyledi taḫtı üstine
Tā ki baḫt ola baḫtı üstine
5194. Ḥāṭırın şordı ḳahr-ı zindāndan
Hem-zebān oldı hem dil ü cāndan²⁶⁹⁷
5195. Şāh-ı Reyṫān egerçi süsen-vār
Aña ‘arz eyledi zebān-ı hezār²⁶⁹⁸
5196. Her zebāndan velī ki ol ter-gül
Niçe evrāḳ oḳudı çün bülbül²⁶⁹⁹
5197. Hünerin gördi āferīn itdi
Ḳurbetine daḫı yaḳīn itdi
5198. Hem su ‘āl itdi ḫ‘āb ta‘ bīrin
Çünki gūş itdi ḫüb taḳrīrin
5199. Didi çün vāḳī‘c ola ol taḳdīr
N’ola ḫalḳuñ ḫayātına tedbīr
5200. Didi Yūsuf ucuzluḡ ola çü yıl
Buyuruñ kim ekini çoḡ eke il²⁷⁰⁰
- K178a, Ö154a 5201. Şehri vü dīhi kişṫ-kār olsun
Kūh u hāmūnı kişṫ-zār olsun
5202. Ḥūşenūñ çün yitile dāneleri
Pür idūñ anuñ-ıla ḫāneleri²⁷⁰¹

²⁶⁹⁵ yügrüşüp: yügrüşüp S

²⁶⁹⁶ Bu beyit Ö’de yok

²⁶⁹⁷ Hem-zebān: Hem-zübān S, K

²⁶⁹⁸ zebān-ı hezār: zübān-ı hezār S, K

²⁶⁹⁹ zebāndan: zübāndan S, K

²⁷⁰⁰ ucuzluḡ: ucuzluḡ K, ucuzluḡ Ö / çoḡ: çoḡ Ö

²⁷⁰¹ çün yitile: dökile eyle Ö / yitile: yetile S / anuñ-ıla: anıñ-ıla K

- S181a
5203. Hıfz olunsa dögilmedin hūşe
Kaḥṭ sālinde eglenür tūşe²⁷⁰²
5204. Ser-i gendümde şābit olsa sinān
Etmek oḡına uğramaz insān
5205. Kaḥṭ-ıla çünki ‘ iyş tīre ola
Ḥalkā ol hūşeler zaḥīre ola²⁷⁰³
5206. Gerek ammā zaḥīreye bir emān
Hıfz içinde ola ferīd-i zemān
5207. İş güc olsa aña kefil gerek
Rāh çün şa‘ b ola delīl gerek²⁷⁰⁴
5208. Bu iş-içün aransa rū-yı zemān
Ne bilür var benüm gibi ne emān²⁷⁰⁵
- 2706* قوله تعالى قال اجعلنى على خزائين الارض انى حفيظاً عليهم
5209. Baña tefvīz idüñ bu tedbīri
Görelüm her ne-y-ise taḥḍīri²⁷⁰⁷
5210. Yūsufuñ gördi şeh çü dānişini
Aña işmarladı kamu işini
- 2708 فلما كلمه قال انك اليوم لدينامكين امين
5211. Didi sensin benüm ḡatumda emān
Saña işmarladum bu ḥalkı hemān²⁷⁰⁹
5212. Milk-i Mışr içre ser-firāz itdi
Cümle aḥkāma kār-sāz itdi²⁷¹⁰
5213. Her sipāh oldı bende fermānī
Her zemān oldı ḥükmi meydānı

²⁷⁰² olunsa: olunsun Ö / dögilmedin: dögülmedin K

²⁷⁰³ Kaḥṭ-ıla: Kaḥṭ ıla Ö

²⁷⁰⁴ çün: içün Ö / Bu beyit K’de yok.

²⁷⁰⁵ iş-içün: iş için Ö

²⁷⁰⁶ Âyet: Yusuf: “Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim” dedi. (Yūsuf: 12/55) / Bu kısım S ve Ö’de yok

²⁷⁰⁷ ne-y-ise: ne ise Ö

²⁷⁰⁸ Âyet: Onunla konuşunca dedi ki: “Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin.” (Yūsuf: 12/54) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁷⁰⁹ benüm ḡatumda: benim ḡatımda K / Bu beyit S ve Ö’de yok. / Bu beyit K’de sayfa kenarına sonradan yazılmıştır.

²⁷¹⁰ Milk-i Mışr: Mülk-i Mışr K / itdi: oldı Ö

5214. Taht-ı zerrīne geçdi şeh yirine
Sipehūñ buyruğ itdi her birine
5215. Cümle eṭrāfi vüs‘ ate irdi
Her ra‘ iyyet ri‘ āyete irdi²⁷¹¹
- K178b 5216. Mıṣra āṣār-ı ‘ izzeti ṭoldı
Nām-ı Yūsuf ‘ aziz-i Mıṣr oldı
5217. Taht-ı zerrīne geçse ol mihter
Ser ḳor-ıdı zemīne her server²⁷¹²
5218. Ser-i meydāna gitse eyvāndan
Çāvuş üni geçerdı Keyvāndan
- S181b, Ö154b 5219. Yūsufuñ ḳadri çü bülend oldı
Encümenlerde ercümend oldı²⁷¹³
5220. Hāl-i Ḳıṭfir gey zebün oldı
‘ Alem-i ‘ izzı ser-nigün oldı
5221. Anı bī-ṭāḳat eyledi bu ḫalel
Oldı āḫir nişān-ı tūr-i ecel
5222. Zene uydı çün itdi Yūsufa cevr
Manşıbın aldı virdi Yūsufa devr²⁷¹⁴
5223. Bī-vefādur ḳadimden bu felek
Bī-dil eyler kime ki virse dilek²⁷¹⁵
5224. Anı kim besler-ıdı dāye gibi
‘ Āḳıbet yire şaldı sāye gibi
5225. ‘ Āḳil oldur bu lu‘ ba aldanmaz
Bī-vefā çarḫı bā-vefā şanmaz²⁷¹⁶
5226. Çarḫ n’ olur ḳazā-yı Hāḳ ḫaḳdur
Rāzı olmayan aña aḫmaḳdur
5227. Her ḳazāya çü dōst ḳāzıdır
‘ Āşıḳ andan ne gelse rāzıdır

²⁷¹¹ eṭrāfi: eṭrāf K, Ö

²⁷¹² geçse: geçdi Ö / server: mihter Ö

²⁷¹³ ercümend: encümend Ö

²⁷¹⁴ itdi Yūsufa: Yūsufa itdi Ö

²⁷¹⁵ eyler: ider Ö

²⁷¹⁶ oldur: olan Ö

5228. ʿ Abd odur kim ne itse mevlāsı
Gelmeye sinesine ğam pası

ZELİHĀNUÑ VEFĀT-I KİTİFİRDEN ŞOÑRA MĀCERĀSİ VE
ENVĀʿ -I BELĀSIDUR²⁷¹⁷

5229. Çünki dilberden ola dil nā-şād
Her ğam ü şādiden olur āzād

K179a 5230. ʿ Āleme tolsa kılzüm-i endüh
Olsa emvāc-ı ğuşşa nite ki kūh²⁷¹⁸

5231. Katrece dāmenine nem gelmez
Zerrece sinesine ğam gelmez

S182a 5232. Ger cihān tolsa şādī bayramı
Eylemez ol ğaminsuz ārāmī²⁷¹⁹

5233. Ol zemān kim ʿ Azīz itdi vefāt
İrdi bānū-yı Mağribe āfāt²⁷²⁰

5234. Teng oldı demi Zeliḫānuñ
Oldı bī-ḫadd ğamı Zeliḫānuñ²⁷²¹

Ö155a 5235. Ne ʿ Azīz-ile ḫānesi ābād
Ne ruḫ-ı Yūsuf-ıla ḫātırı şād²⁷²²

5236. Geçdi ol dem ki baḫt-yār-idi
Vaşl-ı yār-ile zevḫi var-ıdı

5237. Serv-i raʿ nāsı sāye-perver-idi
ʿ İzzet-ile ʿ Azīze hem-ser-idi

5238. ʿ İşret esbābı cümle cemʿ -idi
Kendü ol cemʿ içinde şemʿ -idi

5239. Nāz-ıla ʿ iyş iderdi tenḫāyī
Nüş idüp aña karşı şahbāyı

5240. ʿ Ālem-i mevsim-i cüvān-ıdı
Ḥükm-ile vaḫt-i kāmurān-ıdı²⁷²³

²⁷¹⁷ belāsı: belāsı beyānidur K

²⁷¹⁸ Bu beyit Ö'de yok.

²⁷¹⁹ şādī: şād Ö

²⁷²⁰ bānū-yı mağrib: bānūya mağrib Ö

²⁷²¹ demi: ğamı Ö

²⁷²² ʿ Azīz-ile: ʿ Azīz ile Ö / ḫātırı: ḫātır Ö

5241. Sînesi pür-hevâ-yı Yūsuf-ıdı
Cân-ıla mübtelâ-yı Yūsuf-ıdı
5242. Şimdi kim ʿ izzet-ile daḥı ʿ Azîz
Devlet esbâbı gitdi ḳalmadı çîz²⁷²⁴
5243. Yâri Yūsuf ḥayâli oldı hemân
Zîkri anuñ cemâli oldı hemân²⁷²⁵
5244. Bilse ḥâlin eger dil-ârâsı
Ġayr-ı ġamdan yoġ-ıdı pervâsı
- K179b 5245. Ḥâlini illa bilmez-idi nigâr
Anuñ-içün yanardı leyl ü nehâr
5246. Rûyı dîvâra itdi püşti ġama
Âhı âheng iderdi bu naġme
- S182b ĠAZEL
- mefâʿ ilün / feʿ ilâtün / mefâʿ ilün / feʿ ilün
5247. Ḳanı o dem ki göñül ʿ iyş iderdi dilber-ile
Şunardı bâde lebi laʿ l-ġün sâġar-ıla
5248. Seḥer münevver olurđum ruḥ-ı müşaʿ şaʿ -ıla
Gice muʿ atṭar olurđum şacı muʿ anber-ile²⁷²⁶
5249. Murâdum alur-ıdum mest ü ḥünî çeşminden
Ki dem-be-dem yüregüm pârelerdi ḥancer-ile²⁷²⁷
5250. Beni bu zevḳ ü şafâdan sitârem eyledi dūr
Nʼidem ʿ aceb ne kılam ṭâliʿ -i mükedder-ile
- Ö155b 5251. Müdâm içürdüġi bâde yirine baña felek
Müdâm ḥün-ı ciger oldı câm-ı aḥḍar-ıla²⁷²⁸
5252. Nedîm-i meclisüm oldı firâḳ u ḥasret-i dōst
Şu mürdeyem ki celîsüm Nekîr ü Münker-ile²⁷²⁹

²⁷²³ kâmurân-ıdı: kâm-rân-ıdı K

²⁷²⁴ ʿ izzet-ile daḥı: gitdi ʿ izzet-ile Ö

²⁷²⁵ anuñ: anıñ K / cemâli: cemâl

²⁷²⁶ ruḥ-ı müşaʿ şaʿ -ıla: ruḥı müşaʿ şaʿ -ıla S / muʿ atṭar olurđum şacı: muʿ atṭar-ıdum sünbül K, Ö

²⁷²⁷ yüregüm: yüregim K / Bu beyit Sʼde yok

²⁷²⁸ müdâm içürdüġi: içürdüġi müdâm Ö / Bu beyit Kʼde yok.

²⁷²⁹ nedîm-i meclisüm: nʼidem ki Ö / Nekîr ü Münker-ile: nigerân-ı dilber-ile Ö

MEŞNEVİ²⁷³⁰

5253. Böyle diyüp iderdi çün āhı
Dūda boyardı mihr-ile māhı²⁷³¹
5254. Mātem-içün bu dūd-ıla ol māh
Üstine tutmuş-ıdı çetr-i siyāh²⁷³²
5255. Saḫfı miḫnet sūtūnı renc-i şedīd
Mīḫı ḫayret tınābı fikr-i medīd²⁷³³
5256. Nice çetr āhı oḫına anuñ
Siperi-y-idi çarḫ-ı devrānuñ²⁷³⁴
5257. İlla pertāb olınsa ol seḫerī
Nūh felek tutar-ıdı meh siperi²⁷³⁵
5258. Dem-be-dem kim dökerdi ḫūn-ābı
Nīl-i Mıḫruñ olurdı ḫūn ābı²⁷³⁶
5259. Döşegi ḫār oldı yaşıduḫı taş
Dōst ḡayrın gönūlden itdi tirāş
5260. Taşa baş ḫodı başa ḫayret eli
Ḥāl-i ‘ aşıḫ budur hemīşe belī
- K180a 5261. Işladup eşk içinde çehre-i ter
Dūzer-idi şarāb-ı nīlūfer²⁷³⁷
- S183a 5262. Dōst ḡayrın çü derd-i ser bildi
Aña bu şerbeti devā ḫıldı
5263. Ol sebebden ḡam-ıla aḫlasa zār
Andan olurdı her kişi bī-zār
5264. Darb-ı nāḫundan ol ruḫ-ı gülgūn
Çeşmi gibi olurdı çeşme-i ḫūn²⁷³⁸
5265. Başına ururđı çün şanevber muşt
Çeyneyüp ney-şeker gibi engüşt²⁷³⁹

²⁷³⁰ Bu başlık kısmı Ö’de yok

²⁷³¹ dūda: oda Ö

²⁷³² mātem-içün: mātem için Ö / dūd-ıla: derd-ile Ö

²⁷³³ mīḫı: mīḫ Ö / tınābı: tınābı S, K, tınāb Ö

²⁷³⁴ Bu beyit K’de yok

²⁷³⁵ Bu beyit S ve K’de yok

²⁷³⁶ kim: ki Ö / Mıḫruñ: Mıḫrın S, K / ḫūn: çün Ö

²⁷³⁷ Işladup: Işladı S

²⁷³⁸ nāḫundan: nāḫunda Ö

5266. Yazılırdı kesilse hāmeleri
Yüzi levhinde guşşa nāmeleri²⁷⁴⁰
- Ö156a 5267. Anda kim yazılırdı ğam ħarfi
Şıĝmaz-ıdı cihāna kem ħarfi
5268. İlla ol ħarfe yār baĝmaz-ıdı
Andan eylerdi ‘ār baĝmaz-ıdı²⁷⁴¹
5269. Çeyneyüp la‘ lin aĝlar-ıdı ‘aceb
Tā ki deryā-yı eşk ola bī-leb²⁷⁴²
5270. Ğarĝ-ı efkār u dil-figār-ıdı
Ārzüsü vişāl-i yār-ıdı
5271. Bu belā-y-ıla ĝaldı niçe zemān
Yaşı gözyaşı-y-ıla geçdi hemān
5272. Şeyb başdı ĝadem şebāb üzre
Yaĝdı kāfūr müşĝ-i nāb üzre
5273. Sünbül-i zāĝ gūnı büm oldı
Semeni sīm ü rengi müm oldı
5274. Tīr-i taĝdīr uçurdu zāĝın anuñ
Büm-ı meyšüm yıĝdı bāĝın anuñ²⁷⁴³
5275. Eşk-ile nergesi semen oldı
Ĥüsni evrāĝı pür-şiken oldı
- K180b 5276. Şehr-i Çin oldı gerçi rüyı anuñ
İlla ĝalmadı müşĝ ü büyı anuñ²⁷⁴⁴
- S183b 5277. Meger irdi ecel yilinden eşer
Oldı ĝüsni bināsı zīr ü zeber
5278. Cāmi‘-i ĝüsni ol dem oldı ĝarāb
Ki imām üzre düşdi ol miĝrāb
5279. Felek itdi nihāl-i ĝaddini çeng
Tutmaĝ-ıçün eninine āheng

²⁷³⁹ çeyneyüp ney-şeker: çeyneyüben şeker Ö

²⁷⁴⁰ hāmeleri: hāneleri Ö

²⁷⁴¹ “ol” kelimesi Ö’de yok.

²⁷⁴² çeyneyüp: çeyneyü Ö

²⁷⁴³ anuñ: anıñ K

²⁷⁴⁴ rüyı: büyı Ö / anuñ: anıñ Ö

5280. Halka oldu egerçi ol mehcūr
Dilberi kapusından ammā dūr
5281. Kalmadı çünkü yile vardı cemāl
Başda ayakda efser ü halhāl²⁷⁴⁵
5282. Ziver-i hulle gitdi düşından
Gevher-i hîle iki gūşından²⁷⁴⁶
5283. Boynı boş heykel-i muraşsa^ç dan
Yüz açuğ zer-nigār bürka^ç dan²⁷⁴⁷
- Ö156b 5284. İp kuşak bağladı kemer yirine
Cūğ-ı sengin tağup güher yirine
5285. Yüz belā-y-ıla çarh-ı bed-harekāt
İtdi mū-yı miyānını iki kat
5286. Serv-i ra^ç nāsı berg-i bīd oldu
Müntehā kadd-iken kadīd oldu
5287. Yaşduğı hişt oldu pisteri hāk
Hāke müstağrağ oldu ol gül-i pāk
5288. Gerçi şoldı cemāli verdi anuñ
Tāzelendi velī ki derdi anuñ²⁷⁴⁸
5289. Kendüsi pīr-i nā-tüvān oldu
‘Işkı varduğca nev-cüvān oldu
5290. Diline vird verd-i Yūsuf-ıdı
İçdügi dürd derd-i Yūsuf-ıdı
- K181a 5291. Kimden işitse Yūsufuñ haberin
Müjde virürdi aña sīm ü zerin
- S184a 5292. Çünkü geçdi bu hāl-ile niçe sāl
Gitdi māl ü menāl hem-çü hayāl
5293. Eski peşmāne oldu hulle vü tāk
Kaldı bir pāre etmege muhtāk

²⁷⁴⁵ yile: sele Ö

²⁷⁴⁶ gevher-i hîle: güher-i hîle S, Ö

²⁷⁴⁷ yüz açuğ: yüzi ağ Ö

²⁷⁴⁸ anuñ: anıñ Ö

5294. Gitdi qalması bunca kenz ü keniz
Qatına gelmez oldu ehl-i temiz
5295. Dāyesi yoq ki aña ‘ arz ide hāl
Māyesi yoq ki andan artura māl²⁷⁴⁹
5296. N’ola qalmasa gūşınıñ güheri
Bes-idi aña dilberi haberi
5297. Qaldı andan da ‘ āqibet mahrūm
Neler eyler kişiyе t̄ālī‘ -i şūm

ZELİHĀ RĀH-I YŪSUFDA ‘ ALEYHİ’S-SELĀM NĀYDAN
TEKYE-GĀH BŪNYĀD İTDÜĞİ VE YŪSUFUÑ ATI
TŪPŪRDŪSİN GĀH GĀH GŪŞ İTMEKLE ĞAM-GĪN DİLİNİ
ŞĀD İTDÜĞİDÜR

5298. Çün Zelihā bu derd-ile qaldı
Virdi her varını belā aldı
- Ö157a 5299. Oldı nevmid vaşl-ı yārinden
Gelmez oldu haber diyārından
5300. Geçdi ol kim gelürdi peyk-i haber
Bir söz-içün alurdi biñ gevher²⁷⁵⁰
5301. Almağ-içün bu kuvvet ü kütı
Qalması dürr ü la‘l ü yāqūtı
5302. Gelmez oldu haberciler qatına
Baqmaz oldu kimesne şüretine
5303. Her zemān bī-ğaraž vefā yoğ-ımiş
İlla derd ü ğam ü cefā çoğ-ımiş²⁷⁵¹
- K181b 5304. Hem-demi qalması meger ‘ ameli
Añmaz oldu anı meger eceli
- S184b 5305. Haber-i yāri bilmege geh gāh
Yapdı neyden yolında menzil-gāh
5306. Perde-i neyde tā nevālar ide
Yāre ol perdeden nidālar ide

²⁷⁴⁹ māl: hāl Ö

²⁷⁵⁰ Geçdi ol kim gelürdi peyk-i haber: Geçdüğinden o kim alurdi haber Ö

²⁷⁵¹ illa: illā Ö

5307. Kūy-ı dilberden irse bād-ı şabā
Nāy içinde bulurdu zevk ü şafā
5308. Hem-dem olurdu ol şabā-y-ıla
Karşu varurdu merhabā-y-ıla
5309. Yārdan ayru āh-ıla vāyı
Ayrı ayrı yağardı her nāyı
5310. Kılssa pīrāne nāle nite ki çeng
Her tarafından iderdi ney āheng²⁷⁵²
5311. Şevki cūş eyledükce geh gāhī
Yüzün urup öperdi ol rāhı
5312. Uğrasa kimse taraf-ı yārinden
Nūr alurdu göze ğubārından²⁷⁵³
5313. Var-ıdı Yūsufuñ bir aygırı cüst
Rağş-ı Rüstem gibi hünerde dürüst
5314. Harekātında şanki bād-ıdı
Hey'etinde felek-nihād-ıdı²⁷⁵⁴
5315. Şir-sīne peleng-i eblağ reng
Tek ü pūyına şağn-ı 'ālem teng²⁷⁵⁵
5316. Cem' olup tār-ı leyl ü nūr-ı nehār
Halk olunmuş ol esb-i hōş-reftār²⁷⁵⁶
5317. Ol sebebden serī' -idi gāmı
Nite kim rüzigāruñ eyyāmı²⁷⁵⁷
- Ö157b 5318. Sāğar-ı sümme rākibine revān
Rāh-ı rāhat virürdi olsa revān²⁷⁵⁸
5319. Sümme toz saçmasa kıçına eger
Nice ireydi tozına şarşar²⁷⁵⁹
- S185a, K182a 5320. Başsa Yūsuf rikābına kademī
Çıkssa ol kūha bu bahā 'alemi

²⁷⁵² Bu beyit Ö'de yok.

²⁷⁵³ 5311 ile 5312. beyitler Ö'de yer değiştirmiştir.

²⁷⁵⁴ şanki: şan Ö

²⁷⁵⁵ tek: neng Ö

²⁷⁵⁶ Bu beyit Ö'de yok.

²⁷⁵⁷ serī' -idi: serī' idi Ö

²⁷⁵⁸ sāğar-ı sümme: sāğar-ı sümme Ö

²⁷⁵⁹ ireydi: irerdi Ö / Bu beyit K'de yok.

5321. Cüş-ıla eyle kişner-idi ol at
Ki şuheyli ʔolardı altı cihāt²⁷⁶⁰
5322. Güş olunup şuheyli-i eblağ-ı şāh
Şehsüvār olduğın bilürdi sipāh²⁷⁶¹
5323. Cem^ç olup cümlesi rikābına
Medḥ oқurlardı āfitābına
5324. Yürise ^ç izz ü nāz-ıla ol şāh
Şağ u şolda yürürdi ḥayl ü sipāh²⁷⁶²
5325. Ceyşi deryāsı şāhuñ eylese cüş
Göge ııkardı na^ç ra-i çāvüş
5326. Çün Zeliḥā şuheyli eylese güş
Ḥāne-i neyden eyler-idi ḥurüş
5327. Cān atardı revān ser-i rāha
İntizār-ıla maқdem-i şāha
5328. Çünkü Yūsufsuz uğrayaydı sipāh
Aldamağ-içün anı her gümrāh
5329. Dirler-idi ki Yūsuf uğradı uş
Dir-idi ıutmayup Zeliḥā güş
5330. Gelmedi peyk-i bū-yı yār baña
Söylemeñ kızbi āşikār baña²⁷⁶³
5331. Her ne menzilde kim ola o nigār
Ṭolar eṭrāfi bū-yı müşg-i Tatār²⁷⁶⁴
5332. Görürem cān gözi-y-ile didāri
Ten gözi n'ola görmese yāri
5333. Yūsuf uğrayıcağ ol araya
Aldamağ qaşdına Zeliḥāya
5334. Dirler-idi recāyı dilden yū
Bu gürüh içre yoқdur ol meh-rū²⁷⁶⁵

²⁷⁶⁰ kişner-idi: kişner idi Ö / şuheyli: şuheyli Ö

²⁷⁶¹ olunup: olunup K

²⁷⁶² yürise: yürüse K / ḥayl ü sipāh: ḥayl-i sipāh K

²⁷⁶³ yār baña: dōst aña Ö / āşikār: āşikāre Ö

²⁷⁶⁴ eṭrāfi: eṭrāf K, Ö

²⁷⁶⁵ yū: қо Ö

- S185b, K182b
Ö158a
5335. Diridi geldi bũ-yı çāvūşı
Toldı şavt-ı beşir cān gūş²⁷⁶⁶
5336. Gelse ‘āşık diyārına cānān
Hāyil olmaz hiçāb-ı kevn ü mekān
5337. Tutar-iken yola Zeliḥā gūş
Dür oluñ dise çağırup çāvūş
5338. Āh idüp dirdi niçe dür olayın
Niçe bir fūrḳate şabūr olayın
5339. İrmedüm vaşl-ı yāre ben mehcūr
Baña yigdür ki benden olam dür
5340. Böyle diyüp düşerdi bī-dil ü cān
Yār izinde yaturdı niçe zemān
5341. Bir zemāndan ki gelse başına hūş
Hücesine giderdi pür-dem ü cūş²⁷⁶⁷
5342. Nāylar arasında çeng-mişāl
İtdi feryād ü nāle bir niçe sāl²⁷⁶⁸
- ZELİḤĀ RĀH-I CĀNĀNA GELÜP ‘ARZ-I ḤĀL-IÇÜN FİĠĀN
EYLEYÜP İLTİFĀT OLUNMADUĞI SEBEBDEN BÜT ŞİYUP
İMĀNA GELDÜGİDÜR²⁷⁶⁹
5343. Tālib-i dōst şanma ḳāni‘ olur
Ḳurba irdükce daḫı tāmī‘ olur
5344. Gözlemez iki demde bir dīdār
Bir dem içinde nite kim iki yār
5345. Tuysa gül bũyını diler ki ire
İrişicek güle diler ki dire
5346. Çün Zeliḥā bu deñlü oldı yakın
Ḳāni‘ olmadı bu şafāya hemīn
5347. Şevḳden bir gice gelüp vecde
Büti öñinde eyledi secde

²⁷⁶⁶ şavt-ı beşir: şüret beşiri Ö

²⁷⁶⁷ hücesine: hücesine Ö

²⁷⁶⁸ nāylar arasında: neyden evüñ içinde Ö

²⁷⁶⁹ fiġān eyleyüp: fiġāne başlayup k, fiġāne gelüp Ö

- S186a, K183a 5348. Didi iy kıble-i münacātum
Sañadur dāyimā ‘ ibādātum²⁷⁷⁰
5349. ‘Ömri harc eyledüm ‘ ibādetüñe
Yüzüm urdum bu demde ḥazretüñe²⁷⁷¹
- Ö158b 5350. Ki gözüm gevherine fer viresin
Yūsufi görmege nażar viresin
5351. Yoğdur iy kıble-i münacātum
Vaşl-ı Yūsufdan özge ḥacātum
5352. Ḳadre irgür beni çü ḳādırsin
Baña ol mihri vir ki māhırsin
5353. Menzilüm niçe ola ḥücre-i nāy
Hem-demüm niçe ola āh-ıla vāy²⁷⁷²
5354. ‘Adem evlā durur bu varlığdan
Beni ḳurtar bu resme tarlığdan
5355. Böyle didi vü sürdi yire yüzün
Şubḥa dek söyledi du‘āsı sözün
5356. Çın seḥer çün şuheyl-i eblağ-ı şāh
Ṭoldı eṭrāf-ı ‘āleme nāğāh
5357. İşidüp bu şadāyı ol miskīn
Nāydan çığdı yıl gibi pür-enīn
5358. Ser-i rāha varup şitāb-ıla
Muntazır oldı mihr ü tāb-ıla
5359. Gileciler gibi ṭurup rāha
Muntazır oldı mağdem-i şāha²⁷⁷³
5360. Şeh gelüp baḥr-i ceşş eyledi cüş
Ṭoldı eṭrāfa na‘ra-i çāvüş
5361. Bād-pālar şuheyli vü er üni
Pür-şadā itdi cevfi gerdün
5362. Başladı ol za‘ife feryāda
‘Arz-ı ḥāl eyledi bu eṣnāda²⁷⁷⁴

²⁷⁷⁰ dāyimā: dā’imā Ö

²⁷⁷¹ ‘ömrü: ‘ömr S, K / ‘ibādetüñe: ‘ibādetiñe S, K / ḥazretüñe: ḥazretiñe S, K

²⁷⁷² menzilüm: menzilim S, K

²⁷⁷³ gileciler gibi ṭurup rāha: geldiler cümle mağdem-i şāha Ö / muntazır oldı: muntazırlardı Ö

- S186b, K183b 5363. Kimse ğavġādan anı itmedi ġūş
Ĥāli ŧefkat ġözine olmadı tuş²⁷⁷⁵
5364. Düşdi bir ĥāl o dem o pā-māle
Düşmesün kimse hergiz ol ĥāle²⁷⁷⁶
5365. Oldı nevmīd ħaldı āvāre
Dīde giryān ü sīne ŧad-pāre
5366. Āteşin nāle-y-ile ol miskīn
Ĥāne-i nāya girdi zār ü ĥazīn
- Ö159a 5367. Ĥodı ortaya ĥışm-ıla ŧanemi
Sākin olmaġ-içün ġönül eleme
5368. Evvelā sömege aġız açdı
Nice sömek dilinden od ŧaçdı²⁷⁷⁷
5369. K'iy ĥacer sen nice İlāhumsın
Dōst yolında seng-i rāhumsın
5370. Senden oldum cihānda çün dil-teng
Senden ursam yarar bu sīneme seng
5371. Niçe dögem ġam-ıla taşlara baş
Demidür kim seni dögem iy taş
5372. Ĥıblem olalı ŧūret-i ŧaĥtuñ
Yüzüme ŧaĥtı açılur baĥtuñ
5373. Bir ŧafā istesem eger senden
Çevürür her ŧafā yüzün benden
5374. Cānumı niçe büt-perest iderem
Seni dil gibi pūr-şikest iderem
5375. Niçe bir ire ĥātıruma şikest
Böyle didi vü urdı ol büte dest
5376. Eyledi pāre pāre ol ŧanemi
Dilde bir pāre ŧakin oldı ġamı

²⁷⁷⁴ za' īfe: za' īf Ö

²⁷⁷⁵ ĥāli: ĥal Ö / olmadı: gelmedi Ö

²⁷⁷⁶ bir ĥāl: derĥāl Ö

²⁷⁷⁷ sömek: sömek Ö

5377. Bütünü çün şikeste eyledi cüst
 Haq anuñ her şikestin itdi dürüst²⁷⁷⁸
- S187a, K184a 5378. Yüz çevürdi çü dîn-i dünından
 Āb-dest aldı eşk-i hūnından
5379. Hōş tazarru‘ la yüz urup hāke
 Böyle yalvardı Īzid-i pāke
5380. Didi iy ‘ışkuñ-ıla ‘ālem mest
 Saña eyler sücūdı seng-perest²⁷⁷⁹
5381. Büt ü büt-hāne pür cemālūñ-ile
 Cümle ‘ālem tolu kemālūñ-ile²⁷⁸⁰
5382. Olmasa sırr-ı şümme vechu’llāh
 Büt-i sengīne kim dir-idi Īlāh²⁷⁸¹
5383. Kāfirūñ küfri oldur iy ma‘būd
 Muṭlaqı qor ider quyūda sücūd²⁷⁸²
- Ö159b 5384. Cām-ı fazluñla her ki mest oldı
 Bātlı qodı Haq-perest oldı²⁷⁸³
5385. Nefsüme çok cefālar eylemişem
 Büte tapup ḥaṭālar eylemişem
5386. Yarlığa ol ḥaṭaları yā Rab
 Qıl vefā ol cefāları yā Rab²⁷⁸⁴
5387. İtmedüm ḥaḳ ṭarīqe çünki naḳar
 Qomaduñ gözlerümde nūr-ı baṣar²⁷⁸⁵
5388. Beni şimdi ki ḥaḳ yola ṣalduñ
 Vir o nūrı ki dīdeden alduñ
5389. Hāzz alam tā cemāl-i Yūsufdan
 Fāriğ olam ğam ü te’essüfden
5390. Seyrden çün sarāya döndi ‘azīz
 Yolına cān atup Zeliḥā tīz²⁷⁸⁶

²⁷⁷⁸ anuñ: anıñ K / “her” sözcüğü Ö’de yok.

²⁷⁷⁹ ‘ışkuñ-ıla: ‘ışkıñ-ıla S, K

²⁷⁸⁰ büt ü büt-hāne: büt-i büt-hāne K / pür-cemālūñ-ile: pür-cemālīñ-ile K / kemālūñ-ile: kemālīñ-ile K

²⁷⁸¹ Bu beyit K’de yok.

²⁷⁸² kāfirūñ: kāfirīñ S, K

²⁷⁸³ fazluñla: fazlıñla S, K / “oldı” kelimesi S’de yok.

²⁷⁸⁴ ol: bu K, Ö

²⁷⁸⁵ Qomaduñ gözlerümde: Qomadıñ gözlerimde K

5391. Tîz âvâz-ıla nidâ itdi
Ol nidâ derdine devâ itdi
5392. Didi taḥsîn o ḥâzret-i pâke
İder üftâde şehleri ḥâke
- S187b 5393. Ẁul-iken niçe ‘âciz ü muḥtâc
İder anı ‘azîz ü şâḥib-tâc
- K184b 5394. Bu nidâ Yûsufa eṣer itdi
Heybete düşdi gey ḥâzer itdi
5395. Didi bir ḥâcibine iy ḥâcib
Bugün olsun saña bu iş vâcib
5396. Ki bu tesbîḥ-ḥ’âmı baña getür
Cümle maḳşûdını yirine yitür
5397. Luṭf u ‘adl-ile ḥâlini şorayın
Her ne-y-ise murâdını göreyin
5398. Olmasa anda derd-i dâmen-gîr
Sözi böyle ider midi te’şîr
5399. İtdi tesbîḥi nûrı cânuma kâr
Sînesinde ‘aceb ne âteş var
5400. Şad-ḥezâr âferînler ol şâha
Ki işitse nigâh ider âha
- Ö160a ZELÎḤÂ ḤALVET-ḤÂNE-İ YÛSUFA ‘ALEYHÎ’S-SELÂM
ZAFER BULUP ANUÑ DU‘ÂSİ BEREKÂTINDA BAŞARI NÛR
U FER BULUP ṬARÂVET-İ ŞEBÂB-ILA BÂĠ-I CEMÂLÎ TÂZE
VÛ TER OLDUĠIDUR
5401. ‘Âşîḳa bundan özge olmaya ‘iyeş
Ki aña yâri ola nîk-endîş
5402. Râzın açmaġa bula ḥalvetini
Şerḥ ide derdinüñ ḥikâyetini²⁷⁸⁷
5403. Ol bunuñ derdinüñ ṭabîbi ola
Bu anuñ bâġı ‘andelîbi ola²⁷⁸⁸

²⁷⁸⁶ atup: atıp K

²⁷⁸⁷ derdinüñ: derdiniñ S, K

²⁷⁸⁸ derdinüñ: derdiniñ S, K / anuñ: anıñ K

5404. Çünkü Yūsuf tağıtdı gavgāyı
Vardı ḫalvet-sarāya tenhāyī
- S188a 5405. Geldi ol ḫācib öpdi pā-yi serīr
Didi ḫāzır ḫapuda ol zen-i pīr
5406. Didi var ḫācetin revā eyle
Sa‘ y idüp ḫāḫırın şafā eyle
- K185a 5407. Didi ḫācib murādı var mestūr
Şāha söyler olur-ısa destūr²⁷⁸⁹
5408. Çün Zeliḫāya virdiler ruḫşat
Girdi Yūsuf sarāyına ḫalvet
5409. Gül gibi güldi gonçasın açdı
Şeh yüzine du‘ ā gülin saçdı
5410. Yūsuf anı çün āşınā gördi
Kimsin aduñ nedür diyüp şordı
5411. Ağlayup didi ol giriftāram
Bī-dil ü bī-ḫarār ü bī-‘ āram
5412. Ki virüp varumı bahāña senüñ
Cānı vaḫf itmişem hevāña senüñ
5413. Virdi derdüñ yigitligüm bāde
İtdi pīr ü ḫarīr ü üftāde²⁷⁹⁰
5414. Sen beni yād itmedüñ hergiz
Göñlümi şād itmedüñ hergiz
5415. Bilicek Yūsuf anı ağladı zār
Şordı ḫālın esirgeyüp tekrār
- Ö160b 5416. K’iy Zeliḫā ne ḫāle irmişsin
Güneş-idüñ zevāle irmişsin²⁷⁹¹
5417. Çünkü Yūsuf didi Zeliḫāyı
Bī-vücūd eyledi Zeliḫāyı²⁷⁹²
5418. Cānını lezzet-i ḫiḫāb-ı ḫabīb
‘Aḫl u dil ‘āleminden itdi ḡarīb²⁷⁹³

²⁷⁸⁹ murādı: murād Ö

²⁷⁹⁰ derdüñ: derdiñ S, K / yigitligüm: yigitligim S, K

²⁷⁹¹ k’iy: ki iy Ö

²⁷⁹² Zeliḫāyı: Zeliḫāya Ö / Bī-vücūd eyledi Zeliḫāyı: Neden irdüñ bu āh-ıla vāya Ö

5419. Çün yine ‘ aql u cānı geldi tene
Yūsuf anuñla başladı sūhana²⁷⁹⁴
- S188b 5420. Didi qanı ŧebāb u ŧevk-i cemāl
Didi gitdi nite ki zevk-i viŧāl
5421. Didi ŧimŧāduñı kim eyledi ħam
Didi hecrüñ yükin çeker muħkem²⁷⁹⁵
- K185b 5422. Didi bāġuñda nergesüñ qanı
Didi sensüz çoġ aġladı qanı²⁷⁹⁶
5423. Didi müŧgüñ ne eyledi kāfūr
Didi vardı aña gözümdeki nūr
5424. Didi n’oldı ya bunca la‘ l ü güher
Tāq u eyvān ü tāc ü tavq u kemer
5425. Didi virdüm yile cihān güherin
Andan alduqca la‘ lünüñ ħaberin²⁷⁹⁷
5426. Her ki senden ħaber getürse baña
Zer nedür cān ü ser virürdüm aña
5427. Her ki senden getürdi mihr sözün
Tāc virdüm alup ayaġı tozın
5428. ‘ Iŧkuñ ol dem ki yıqdı eyvānum
Kıldı yaġma vücūdumı ħānum²⁷⁹⁸
5429. Bir nefes qaldı ol da āh-ıla vāy
Nāle itmekde neyde tutdum cāy²⁷⁹⁹
5430. Sīm ü zerden bu dem tehī-destem
Ġam degül çün ġamuñla ser-mestem²⁸⁰⁰
5431. Didi Yūsuf nedür bu dem talebüñ
Nice ŧevk-ile germ olur ŧeġabuñ

²⁷⁹³ lezzet-i ħiṭāb-ı ħabīb: lezzeti ħiṭāb-ı ħabīb Ö

²⁷⁹⁴ ‘ aql u cānı geldi tene: ‘ aqlı geldi cān u tene K / anuñla: anıñla K

²⁷⁹⁵ kim: ne K

²⁷⁹⁶ bāġuñda: bāġıñda K / nergesüñ: nergesiñ S, K

²⁷⁹⁷ la‘ lünüñ: la‘ linüñ K

²⁷⁹⁸ ‘ iŧkuñ: ‘ iŧkıñ K

²⁷⁹⁹ itmekde: itmege Ö

²⁸⁰⁰ degül: degil S, K / ġamuñla: ġamıñla S, K

5432. Didi maqşūdumı dir-idüm eger
İrmese yine hātırūña keder
- Ö161a 5433. And iç incinmemeg-içün benden
Diyeyin hācetüm nedür senden²⁸⁰¹
5434. Žāmin olursañ aña ‘ arz iderem
Verne derdümi çekmege giderem²⁸⁰²
- S189a 5435. Didi Yūsuf Celil haqqı-y-içün
Hānedān-ı Halil haqqı-y-içün
5436. Ki bugün hācetüñ revā iderem
Gizleme derdüñi devā iderem²⁸⁰³
- K186a 5437. Didi evvel budur cüvān olayın
Hüsn-ile gün gibi ‘ ayān olayın
5438. Yine gelsün gözüme nūr-ıla fer
Tā cemālūñ günine ide nazār
5439. İtdi Yūsuf bu hācet üzre du‘ ā
Leblerinden aqıtdı āb-ı beķā
5440. Tā Zeliḫā yine cüvān oldı
Ruḫları tāze gül-sitān oldı
5441. Kıldı Haq mürde hüsnini zinde
Oldı pejmürde rüyı ferḫunde
5442. Müşg-i Tātār oldı kāfūrı
Buldı nergesleri yine nūrı
5443. Bī-ḫam oldı nihāl-i bālāsı
Gey revāc oldı hüsnı kālāsı
5444. Oldı kırkında pīr-iken bī-fer
On sekiz yaşda tāze ter duḫter
5445. Haq anuñ eyle itdi hüsnini hūb
Oldı evvelkiden daḫı maḫbūb²⁸⁰⁴
5446. Luṭf-ıla didi Yūsuf iy server
Di daḫı var-ısa murāduñ eger²⁸⁰⁵

²⁸⁰¹ hācetüm: hācetim K

²⁸⁰² ver ne: ver ni K

²⁸⁰³ hācetüñ: hācetiñ K / derdüñi: derdüñe Ö

²⁸⁰⁴ anuñ: anıñ S, K

5447. Didi qalmadı bundan özge murād
Kılasın vaşluñ-ıla gönlümi şād²⁸⁰⁶
5448. Sāye-i serv-i ser-bülendüñ olam
Şayd-ı ser-ħalka-i kemendüñ olam²⁸⁰⁷
5449. Geh hem-āğuş olam miyānuñ-ıla
Gāh hem-nüş olam dehānuñ-ıla²⁸⁰⁸
- S189b, Ö161b 5450. Şāyed oña dilümde yāre-i ğam
Eyle kāfūr-ı sīneñi merhem²⁸⁰⁹
5451. Giceler vaşluña olam mihmān
Gündüz olam cemālüne hayrān²⁸¹⁰
- K186b 5452. Niçe bir şanayın serābı şarāb
Demidür eyle teşneñi sīr-āb
5453. Bu murādın çü Yūsuf eyledi gūş
Oldı bir dem murāqıb u ħāmūş
5454. Cānib-i ğayba tıtdı dīde-i cān
Geldi tā peyk-i ħazret-i Raħmān
5455. Didi iy şaff-ı aşfiyāya imām
Dir Selām eyleyüp tapuña selām
5456. Ki Zeliħā olup saña hem-rāz
Eyledi çünki ‘arż-ı ‘acַz ü niyāz²⁸¹¹
5457. Gūş-i luṭfım niyāzın eyledi gūş
Oldı deryā-yı raħmetüm pür-cūş²⁸¹²
5458. Virdüm ol ‘ācize vişālünü naqđ
‘Arşum üzre oqındı ħutbe-i ‘aқđ²⁸¹³
5459. Sen daħı eyle aña ‘aқđ-i nikāħ
Meclis-i şoħbetünde qıl mişbāħ²⁸¹⁴

²⁸⁰⁵ di daħı: daħı di K / murāduñ: murādıñ K

²⁸⁰⁶ vaşluñ-ıla: vaşlıñ-ıla S, K

²⁸⁰⁷ ser-bülendüñ: ser-bülendıñ S, K / kemendüñ: kemendiñ S, K

²⁸⁰⁸ miyānuñ-ıla: miyānıñ-ıla S, K / dehānuñ-ıla: dehānıñ-ıla K

²⁸⁰⁹ dilümde: dilimde S, K / kāfūr-ı sīneñi: kāfūrı sīneñi S, K

²⁸¹⁰ vaşluña: vaşlıña S, K / cemālüne: cemāliñe K

²⁸¹¹ olup saña: saña olup Ö

²⁸¹² raħmetüm: raħmetim K

²⁸¹³ vişālünü: vişālını S, vişālını K / ‘arşum: ‘arşım K / oqındı: oқundı K

²⁸¹⁴ şoħbetünde: şoħbetiñde S, K

5460. Tā güherler toğa bu ‘aқdünden
Mâyeler hâşıl ola naқdünden²⁸¹⁵

MĀH-I KEN‘ĀN BE-EMR-İ YEZDĀN MĪHR-İ MAĠRĪBE
NĪKĀH U NĪ‘MET VAŞLIN MÜBĀHĪ İTDÜĠİDÜR

5461. Yūsufa çünki hâzret-i Fettâh
Buyruğ itdi kim ide ‘aқd-i nikâh²⁸¹⁶

5462. Dügün eyledi pâdişâhâne
Geldi sādāt-ı Mışr eyvâna

S190a 5463. Oldı çün halka hâş ü ‘âm in‘âm
Zevk ü ‘işret umûrı oldı temâm

5464. Oldı dîn-i Halîl üzre nikâh
Şeb-i hecr âhir oldı toğdı şabâh

5465. İtdi her hâtırı bu ‘aқd güşâd
Dindi her yañadan mübârek bād

K187a, Ö162a 5466. Çün ‘arūs-ı kamer niķâb açdı
Üstine cümle dürrî dür şaçdı

5467. Düzdi ‘aқdin felek Süreyyānuñ
Ya‘ni kim güşvārıdur anuñ

5468. ‘Anberîn perde aşdı ‘āleme şeb
Tā ide ehl-i perde ‘iyş ü țarab

5469. Geldi meşşâțalar Zelîhāya
Müşgden toz itdiler yāya

5470. Çekdiler nergesine sürme-i nāz
Zâğ-ı düm oldı şanasın şebbāz

5471. Tāze-reng itdi gāje lālelerin
Ġāliye-müşg idüp külālelerin²⁸¹⁷

5472. Nūr-a-nūr oldı reng-i isfidāc
Sāye şaldı o nūra zerrîn tāj

5473. Geydi sīmîn tenine hulle-i zer
Bend itdi miyāna Mışrî kemer

²⁸¹⁵ ‘aқdünden: ‘aқdiñden K / naқdünden: naқdiñden S, K

²⁸¹⁶ kim: çün K, Ö

²⁸¹⁷ gāje: gāze Ö

5474. Perdede birki rāz-dārı-y-ıla
Oturup ārzū-yı yāri-y-ile
5475. Cānı pür-intizār-ı şoḥbet-i ḥāş
Perde-i sīnede dili raḳḳāş
5476. Dilde endīşesi bu kim yā Rab
Düş mi ki āşikāre mi ki bu şeb
5477. Bu ‘alāmet eger degülse ḥayāl
Umaram teşne cāna ire zülāl²⁸¹⁸
- S190b 5478. Geh feraḥdan güler geh ağlar-ıdı
Göñlin ümmīd-i vaşla bağlar-ıdı
5479. Geh dir-ıdı nigār-naḳş geçer
Aldayup ben ğarībi yine қаçar²⁸¹⁹
5480. Geh dir-ıdı anuñ gibi ḥōş-rā
Beni maḥrūm eylemez ḥāşā²⁸²⁰
- K187b 5481. Otururken bu fikr-ile ol māh
Perde açıldı қапудan nā-gāh
5482. Zāhir oldı ol āfitāb-ı cemāl
Ne güneş āsumān-ı burc-ı kemāl
5483. Nazarı düşdi çün Zeliḥānuñ
Nūri tābına döymeyüp anuñ²⁸²¹
- Ö162b 5484. Tābdan bī-ḥōd oldı sāye gibi
Düşdi pā-yi nigāra pāye gibi
5485. Görđi Yūsuf anuñ bu ḥālını çün
‘Işḳ ḥālinde bu kemālını çün²⁸²²
5486. Şefḳati germ olup bu miskāne
Götürüp anı taḥt-ı zerrīne
5487. Ḳolını yaşduğ eyleyüp yüzine
Büyı-y-ıla getürdi kendüzine

²⁸¹⁸ degülse: degilse S, K

²⁸¹⁹ Bu beyit Ö’de yok.

²⁸²⁰ anuñ: anıñ S, K

²⁸²¹ döymeyüp: döymedi K, Ö

²⁸²² anuñ: anıñ K / ‘ışḳ: ‘aşḳ K

5488. Açdı yüzine açmaduğı gözi
Gördi ‘ömrinde görmedügi yüzi
5489. Nice yüz pertev-i cemāl-i berīn
Naķş-ı Mānī nedür ya şüret-i Çīn
5490. Reng-i meşşāţadan mu‘ arrā yüz
Çīni āyīneden mücellā yüz
5491. Hüsni bāğına bāğ-bān oldu
Tāze şeftālū rāygān oldu
5492. Çünki gitdi kenāra şabr u karar
Geldi evvel miyāna būs ü kenār
- S191a 5493. İricek h̄ān-ı vaşla ol mihmān
Nemeke şundı sünnet üzre hemān
5494. Çün nemek şūr u şevķin itdi dürüst
Kemer itdi ķolın miyānına cüst
5495. Kemer altında buldı genc-i nihān
Bu nihān iş edebdür olsa ‘ ayān
- K188a 5496. Daħı mührin gidermemiş hāzin
Ķuflını açmamış daħı hāyin²⁸²³
5497. Yūsuf açup bu genc ķuflını cüst
Didi iy mihri gibi mühri dürüst
5498. Ne-y-içün süfte olmamış bu güher
Açmamış ĝonçañı nesīm-i seher
5499. Didi Ķıtfir egerçi tāmī‘ -idi
İlla ‘ innet ‘ inānı mānī‘ -idi
5500. Gerçi mihri baña dürüst-idi
İlla mühr açamazdı süst-idi²⁸²⁴
- Ö163a 5501. Cānum ol dem ki düşde gördi seni
Şevķe şalduñ hevāñ odiyula beni
5502. Beni bu gence eylemişdüñ emīn
Şaķladum anı sen açınca hemīn

²⁸²³ mührin: ķuflın K / anuñ: anıñ K

²⁸²⁴ açamazdı: açmaz-ıdı K, Ö

5503. Tā kabūle irince gevher-i šāh
Dest-i ğayr irmedi bi-ḥamdi'llāh
5504. Çekmişem şad-hezār miḥnet ü bīm
Genci idince issine teslīm
5505. Gūş idüp Yūsuf anı şād oldu
Mihri mihr üstine ziyād oldu
5506. Didi kim bu şafā degül mi güzel
Ol vefādan ki ister-idüñ ezel²⁸²⁵
5507. Didi ma' zūr tut beni iy yār
Yoğ-ıdı bende ihtiyār-ıla kār
- S191b 5508. Dilde şevküñ şu resme ğālibdür
Ki saña ıztırārī ḡālibdür
5509. Sende kim var bu şekl-i zībāyī
Baña mümkün midür şikībāyī
5510. 'Āşık itse kemāl-i 'ışk-ıla bed
Anı ma' şük luḡfi itmeye red
- K188b YŪSUF 'ALEYHİ'S-SELĀM MUḤABBET-İ ZELİḤĀ İSTİLĀ
İTDÜĞİ VE ANUN-İÇÜN 'İBĀDET-ḤĀNE YAPDUĞIDUR
5511. Şıdk-ı ihlāş olursa 'āşıkā yār
Nāmı ma' şük olısar āḫir-i kār
5512. 'Āşıkā 'ışk hōş kerāmetdür
'İşkī ma' şükına sirāyetdür²⁸²⁶
5513. Bu maḡām ehline budur maḡlūb
Ki olalar muḡibb-iken maḡbūb²⁸²⁷
5514. Var-ıdı şıdkı çün Zeliḡānuñ
Geçdi her vaḡti 'ışk-ıla anuñ²⁸²⁸
5515. 'İşk-ıla açdı 'āleme gözini
'İşk-ıla bildi buldı kendüzini²⁸²⁹

²⁸²⁵ degül: degil S, K

²⁸²⁶ 'ışkī: 'ışk S, Ö

²⁸²⁷ maḡbūb: maḡlūb Ö

²⁸²⁸ anuñ: anıñ S

²⁸²⁹ bildi buldı: buldı bildi S

- Ö163b 5516. Dahı ‘ālemde bilmedin çep ü rāst
Oldı cānında cümle ‘ışk işi rāst²⁸³⁰
5517. Tıfl-iken bu ğama tufeyli-y-idi
Yāri Yūsuf hayālī hayli-y-idi
5518. Eger oynasa ‘ışk-bāz-ıdı
Ve ger işlese kār-sāz-ıdı²⁸³¹
5519. Nām idüp dirdi işlese iki kār
Birine ‘āşık u birine nigār
5520. Bitdi servi hevā-yı ‘ışk-ıla
Oldı bālā belā-yı ‘ışk-ıla
- S192a 5521. ‘İşk-ıla itdi terk mülk-i peder
‘İşk-ıla itdi şehr-i Mışra sefer
5522. Gitdi māl ü cemālī ‘ışk-içün
Naqşa irdi kemālī ‘ışk-içün²⁸³²
5523. İtdi ‘ışkı ğınāsı pīr ü faķīr
Oldı ‘ışkı ğınāsı-y-ıla dārīr
5524. ‘Āķibet virdi aña ‘ışk sürūr
Kūr-iken itdi nergesin pūr-nūr²⁸³³
5525. Nev-cüvān oldı bu kerāmet-ile
İrdi vaşl-ı ‘azīze ‘izzet-ile
5526. Vaşl-ıla ‘ışk olmadı kem aña
Belki oldı etemm bu mātem aña
5527. ‘İşk-ıla bitdi ‘ışk-ıla yitdi
‘İşk-ıla geldi ‘ışk-ıla gitdi
5528. Şıdķ-ılaydı çü ‘ışkınuñ varı
Oldı şıddīķ sırrına sārī²⁸³⁴
5529. Yūsufı mihri eyle eyledi germ
Ki bu germiyyetinden eyledi şerm

²⁸³⁰ “ışi” kelimesi Ö’de yok

²⁸³¹ ‘ışk-bāz-ıdı: ‘aşk-bāz-ıdı K

²⁸³² cemālī: menālī Ö / kemālī: kemāl Ö

²⁸³³ aña ‘ışk: ‘ışk aña Ö

²⁸³⁴ ‘ışkınuñ: ‘ışkınuñ S, K

5530. Eyle sevdi anı dil ü cānı
Rāhat olmazdı görmese anı
5531. Eyler-idi anuñla ‘ iyş ü țarab
Dāyimā rū-be-rū vü leb-ber-leb²⁸³⁵
5532. Gice ƙoynına girse nāz-ıla ol
Döşegi sīne-y-idi yaşduğı ƙol
- Ö164a 5533. Gündüzin ‘ iyş ü nūşa başlasa şāh
Hūsni-y-idi anuñ temāşā-gāh²⁸³⁶
5534. Cān u gönli veli Zeliḫānuñ
‘ Āşığı olmış-ıdı Mevlānuñ
5535. Geçdi ‘ ışƙ-ı mecāzi ƙanțarasın
Açdı yār-i ḫaƙīƙi manzarasın
- S192b 5536. Ƙalmayup dilde Yūsuf eşvāƙı
Ʀoldı şems-i ḫaƙīƙat işrāƙı
5537. İçdi çün şerbet-i ḫaƙīƙatden
Geçdi cümle mecāzi lezzetden
5538. Anı ğam pütede eritmiş-idi
Ƙalbini eyle ḫāliş itmiş-idi
5539. Ki ḫudūş aña olmayup perde
Gördi vech-i ƙadīmi her yirde
- K189b 5540. ‘ Işƙ yolında ḫōş sülük itdi
Ƙalmadı yolda menzile yitdi²⁸³⁷
5541. Eyle ḫazƙ itdi aşl-ı Yūsufdan
Bir gice ƙaçdı vaşl-ı Yūsufdan
5542. Ʀutdı Yūsuf çü dāmenin çālāk
Ƙönlegin ard etekde eyledi çāk²⁸³⁸
5543. Döndi yüz nāz-ıla o serv-i revān
Didi cürmüm cezāsıdur bu hemān
5544. Merd-i ‘ ibret-şinās u ḫikmet-dān
Ḫōş dimişdür كما تدین ندان²⁸³⁹

²⁸³⁵ anuñla: anıñla S, K

²⁸³⁶ anuñ: anıñ S, K

²⁸³⁷ ‘ ışƙ: ‘ aşƙ K

²⁸³⁸ etekde: etekden Ö

5545. ‘Işık ikilik hiçâbın eyledi hark
Ne tefâvüt kodı arada ne fark
5546. Hâlet-i ‘ışık çünkü buldı kemâl
İtdi ma‘ şükı ‘ aşıkça hem-hâl
5547. Çün Zelihâyı zinde eyledi ‘ ışık
A‘ ni mevlâya bende eyledi ‘ ışık
5548. Yûsuf anda görüp ‘ubüdiyyet
Hidmet-i hażret-i rubübiyyet
5549. Yaptı ol mâh-içün ‘ibâdet-gâh
Hâli olmağa hâl-i halvet-gâh
- Ö164b 5550. Kaşr-ı gerdün gibi zeberced hişt
Nüvresi nürdan nite ki behişt
- S193a 5551. Hey’eti hikmet-ile vaz‘ olmuş
‘Arşı vü ferşi luţf-ıla tolmış
5552. Der ü dīvârı pür-nukûş u nigâr
Hâki ‘anber hitâmı müşg-i Tatâr
5553. Revzeni cāmı mâh-tâb-ı cihân
Şemsesi ‘aksi şems-i tâb-efşân
5554. Tâk-ı rengini şanki kavş-ı kuzah
Sâhati râhat ü fezâsı ferağ
- K190a 5555. Düzdü hem ortasında zerrîn taht
‘İzz-i dâyim sûtünü tahtası baht²⁸⁴⁰
5556. Her sûtün üzre mürğ-i hoş-elhân
Cândan artuğ teninde yok noğşân²⁸⁴¹
5557. Yaptı mihrâb çün Zelihâya
Luţf-ıla didi Yûsuf ol aya
5558. Ol zemân kim tapuña çâker-idüm
Keremün didesine manzar-idüm

²⁸³⁹ Hadis: “Nasıl davranırsanız öyle muamele görürsünüz.” (Muhammed (Abdu’r-Rauf El-Münâvî), *Feyzu’l-Kadîr Şerhu’l-Câmi’ü’s-Sagîr*, C. V, bs. I, (Mısır: Matbaatu Mustafa Muhammed, 1356/1938), s. 38, Hadis No. 6411

²⁸⁴⁰ ‘İzz-i dâyim: ‘İzzi dâ’im Ö / sûtünü: sûtün S, Ö

²⁸⁴¹ Her sûtün üzre mürğ-i hoş-elhân, Cândan artuğ teninde yok noğşân: Her sûtün arasında zer kandil Her biri râh-ı Hâkka nur u delil K / Bu beyit S’de yok.

5559. Baña yapduñ şafâ-y-içün hâne
Cennet eyvânı gibi kâşâne
5560. Ben de ol luţfuña ‘ivaż iy mäh
Saña yapdurdum uş ‘ibâdet-gâh²⁸⁴²
5561. Anda dâyim Hudâya şükr eyle
Virdügi her ‘aţaya şükr eyle
5562. Ki ganî eyledi fakîr-iken
Nev-cüvân itdi köhne pîr-iken
5563. İtdi bî-nür nergesüñ pür-nür
Gitdi guşsañ yirine ʔoldı sürür²⁸⁴³
5564. Rüz-i ‘ömrüñ geçerdi hasret-ile
Şimdi irdüñ şafâya vuşlat-ıla²⁸⁴⁴
5565. Güş idüp bu naşîhatin anuñ
Qalbi pür-nür olup Zelîhânuñ²⁸⁴⁵
5566. Varup ol hâne-i ‘ibâdetde
‘Ömrini hōş geçürdi ʔâ‘ atde
- S193b, Ö165a YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM UCUZLIĞDA VE QIZLIQDA
Rİ‘ĀYETİ VE HULQ-I ‘ĀLEM-İLE MU‘ĀMELESİ
HİKĀYETİDÜR
5567. Çün ola şehriyâr devlet-mend
İrmez iqlimine belâ vü gezend
5568. Cümle tedbîrini dürüst eyler
Kime düşmen olursa süst eyler²⁸⁴⁶
5569. Her sipâhîsi devlete irişür
Her ra‘iyyet ri‘âyete irişür
- K190b 5570. Her ne yaña ki eylese harekât
Qarşular yüz fütüh ü biñ berekât
5571. Eger olmasa baht u devlet-i şâh
Ne ra‘iyyet muţî‘ olur ne sipâh

²⁸⁴² luţfuña: luţfuñı Ö

²⁸⁴³ nergesüñ: nergesiñ S, K

²⁸⁴⁴ Bu beyit K’de yok

²⁸⁴⁵ anuñ: anıñ S

²⁸⁴⁶ kime: kime ki K

5572. Kırdı koyunlara oban eyler
Oğrıyı burca pās-bān eyler²⁸⁴⁷
5573. Hükmi hākimlerüñ müzevver olur
Zulmi zālimlerüñ muķarrer olur
5574. Nie ser pā vü nie pā ser olur
Kanda bī-server-ise server olur
5575. Mıřra Yūsuf ü řehriyār oldu
‘ Adl ü inřāfı āřikār oldu²⁸⁴⁸
5576. Oldı ‘ ālemde dād-ıla meřhūr
İtdi eķrāfı ‘ adl-ile ma‘ mūr²⁸⁴⁹
5577. Yidi yıl gey ucuzlğ oldu cihān
Ni‘ met-ile olup zemīn ü zemān²⁸⁵⁰
5578. oldı eķrāfa zevķ ü řādiler
şaldı řāh illere münādiler
5579. Didi her kimse kişt-kār olsun
Cümle eķrāf kişt-zār olsun
5580. Oldı her yirde ün bu resme nidā
Dānesin şadı yire her dānā
- S194a 5581. Olmağ-ıün gönülde rāhatlar
oldı yir sīnesi cerāhatlar
- Ö165b 5582. Kalmadı ilde işlemekden ekin
Baķarāt-ı simānda gāv-ı semīn²⁸⁵¹
5583. Eyle yağardı her yire bārān
şanasın gök yire inerdi hemān²⁸⁵²
5584. Eyle bitüp uzardı her hāřıl
Yir řanayduñ göge olur vāřıl
- K191a 5585. Her yir olurdı küh eger hāmūn
Nev-bahār olıcaķ zümüröd-gūn

²⁸⁴⁷ pās-bān: pāsübān S, K

²⁸⁴⁸ āřikār oldu: ‘ āleme oldı S

²⁸⁴⁹ ma‘ mūr: pūr-nūr S

²⁸⁵⁰ ucuzlğ: ucuzluķ S

²⁸⁵¹ simānda: simānın Ö

²⁸⁵² hemān: revān K

5586. Zer-nigār olur-ıdı çün ola yay
Mevc ururđı deñiz olup buğday
5587. Çekmemege belā-yı kaht cihān
Çeker-ıdı orağı pīr ü cūvān
5588. Koyılup eyle urdılar orağı
Şanasın yağıya koyıldı yağı
5589. Öñce öküzleri revānlar-ıdı
Şanki leşkerde pehlevānlar-ıdı
5590. Tarlalara bu resme girdiler
Ayağın kāse cümle kırdılar
5591. Çün demedler yığıldı küşte gibi
Toldı şahrāya kūh u püşte gibi
5592. Yapdı Yūsuf revān bir ulu hişār
Eyledi ol hişārı pūr-enbār
5593. Toldı ‘ālem şadā-yı gulğuleden
Tā tōlnca burūc-ı sūnbüleden²⁸⁵³
5594. Taht-ı bahtın hem anda eyledi şāh
Sūnbüle burcı oldu menzil-gāh
5595. Çār rükninde çār der kodılar
Her kapuda temām biñ er kodılar
- S194b 5596. Her erūñ erligi silāhı dürüst
Beklemekde kapuyı çābük ü cüst²⁸⁵⁴
5597. Bir gice kim bu kurş-i nūrānī
Emr-i Haqq-ıla oldu pinhānī
5598. Şafaquñ çün söyüñdi tennūrı
Kalmadı cān şafāsı ten nūrı
- Ö166a 5599. Kızlıguñ zāhir oldu ‘ūnvānı
Taldı cū‘-i kelbī insānı²⁸⁵⁵
- K191b 5600. Bañn-ı ‘ālemde kalmadı ādem
Karnı acıkmış olmaya ol dem²⁸⁵⁶

²⁸⁵³ tōlnca: tōlnca S

²⁸⁵⁴ erūñ: eriñ S, K

²⁸⁵⁵ kızlıguñ: kızlıgıñ S, K / taldı: tōlnadı Ö / cū‘-i kelbī: cū‘-i kelb S, K

5601. Ol gice Rūḥ-ı Ƙudsa ḥazretten
Emr olup yiri yudı raḥmetden²⁸⁵⁷
5602. Berekātı gütürdi a' nī Emīn
Cū' ü kızlık getürdi yire hemīn
5603. Her zemān bu ne tūrfa ḥikmetdür
Töymamaḳ kızlığa ' alāmetdür
5604. Eyle dirler ki ol gice Reyḡān
Açlığı acısından itdi fiđān
5605. Töymayup eyle yirler-idi sipāh
Niçe def' a boşaldı maḡbaḡ-ı řāh
5606. Tā ki şiddiğı da' vet eyledi řāh
Cū' ḥālin ḥikāyet eyledi řāh
5607. Dest-i i' cāzı ḳodı sīnesine
Töldı dürr-i yağın ḥazīnesine
5608. Çünki imāna geldi ol server
Cū' dan ḳalmadı teninde eřer
5609. Didi Yūsuf cihāna töldı đalāl
Ol đalālün ' azābı oldı bu ḥāl
5610. Nefsi ḥālin ḳul itmese tađyīr
Luḡfi tađyīr eylemezdi Ƙadīr²⁸⁵⁸
- S195a 5611. Geçdi çün kızlığ-ıla bir niçe yıl
Yidi cümle yimeḳ zaḡiresin il
5612. Eyledi cū' -ı kelbī řiri zebūn
Oldı āzādeler ' ibād-ı buḡūn²⁸⁵⁹
5613. Niçe sultān-ı taḡt ü řāḡib-i tāc
Oldı bir pāre etmege muḡtāc²⁸⁶⁰
5614. Ḳalmadı yiryüzinde oldı tebāh
Ḓalle cinsi meger ki ḡalle-i řāh²⁸⁶¹

²⁸⁵⁶ ḳarnı: baḡnı Ö

²⁸⁵⁷ Rūḡ-ı Ƙudsa: Rūḡ-ı Ƙuds S

²⁸⁵⁸ Ƙadīr: taḳdīr Ö

²⁸⁵⁹ cū' ı kelbī: cū' ı kelb S

²⁸⁶⁰ oldı: ḳaldı K

²⁸⁶¹ oldı: old Ö

- K192a 5615. Şöhreti taldı çün zemân ü zemân
Müşteri oldu aña cümle cihân
- Ö166b RİVĀYET²⁸⁶²
5616. Luṭfını Yūsufuñ hikāyet iden
İbn-i ‘Abbāsdan rivāyet iden
5617. Dir ki ol yıllar eyle teng oldu
‘Ālemüñ yüzi mürde-reng oldu²⁸⁶³
5618. Nice kıalsun ḫayāt kıalmadı mā
Dūda döndi miyān-ı arz u semā
5619. İssiden gerçi ‘ālem oldu caḫīm
Bir içim yok veli içinde ḫamīm
5620. Bulut ağlamaz oldu gülmedi gül
Nice gülsün ki ḫande vaḫti degül²⁸⁶⁴
5621. Yiller esmekden ayağın kesdi
Esdı-y-ise meger semūm esdi
5622. Taldı ‘ālem çü şit-i şöhret-i şāh
Oldı her memleket aña āgāh
5623. Her tarafından aña gelürler-idi
Cānlarına ḫayāt alurlar-ıdı
5624. Kıonsa miḫmān ḫānesine cihān
Yise olmazdı ḫabbece noḫşān
- S195b 5625. Menfa‘at andan aldugıyçün il
Berekāt-ı ḫalil virdi Celil²⁸⁶⁵
5626. Ehl-i Mısr izdiḫām eylediler
İştirā-yı ta‘ām eylediler
5627. Sāl-i evvelde virdiler naḫdı
Niçe gün ol ḫişāra sīm aḫdı
5628. Sāl-i şānide kıüt-içün her ev
Cevherin virdi aldı gendüm ü cev²⁸⁶⁶

²⁸⁶² rivāyet: hikāyet Ö

²⁸⁶³ mürde-reng oldu: mermere döndi S

²⁸⁶⁴ degül: degil K

²⁸⁶⁵ “andan” kelimesi Ö’de yok.

- K192b 5629. Sāl-i sālīşde ğalleyi her dār
Aldı virdi tavarını ne ki var
5630. Sāl-i rābi‘ de her ğanī vü emīr
Komadı virdi ğapusında esīr
5631. Sāl-i hāmīşde cümle emlāki
Virdiler ğalle alalar tā ki
- Ö167a 5632. Sāl-i sādīşde virdiler evlād
Zād alup ğamdan oldılar āzād
5633. Sāl-i sābi‘ de Mışruñ ahrārı
Nān-içün bende oldılar varı²⁸⁶⁷
5634. Olsalar ihtiyārī ‘abdullāh
İztırār eylemezdi bendeyi şāh
5635. Hāğ ğapusına olmayan bende
Ġayrı ğapuya olur efgende²⁸⁶⁸
5636. Her ki Hāğ ğapusına bende olur
‘Ālem ol bendeye fiĝende olur²⁸⁶⁹
5637. Didi Reyyāna ħāzret-i Şiddīĝ
Oldı şāhā ħāzīne māla ĝarīĝ
5638. Ol ki luĝfin muĝadder itdi baña
Ehl-i Mışrı musaĝĝar itdi baña²⁸⁷⁰
5639. Rāyı nedür bu işde sulţānuñ
Tā ki sa‘ yında olayın anuñ
- S196a 5640. Didi sulţān senüñdür ol tedbīr
Ma‘ nide milk-i Mışra sensin emīr²⁸⁷¹
5641. Didi Yūsuf çün oldı ħātırı şād
Cümle Mışr ehlin eyledüm āzād
5642. Virdüm anlara cümle mālların
Şarĝum oldur velī ğalāllerin²⁸⁷²

²⁸⁶⁶ virdi: vird Ö

²⁸⁶⁷ Mışruñ: Mışrıñ K

²⁸⁶⁸ Bu beyit Ö’de yok.

²⁸⁶⁹ Her ki Hāğ ğapusına: Hāğ ğapusına bende Ö

²⁸⁷⁰ musaĝĝar: muĝarrer Ö

²⁸⁷¹ senüñdür: seniñdür S, K

5643. Terk idüp tularar ʔariqatümi
 ʕ Ādet idineler ʔeriʕ atümi²⁸⁷³
- K193a 5644. Kāyil olup bu ʔarʔa pīr ü cüvān
 ʦoldı Mıʔra hidāyet-i imān
5645. ʦoldı her gūʔe mescid ü mihrāb
 Büt uvandı kelīse oldı ʔarāb²⁸⁷⁴
- PEND
5646. Sen de isterseñ iy muḥibb-i vedūd
 Dār-ı İslām ola bu mıʔr-ı vücūd
5647. Cūʕ ı nefse ḥavāle it geh gāh
 Tā vire varın ola bende-i ʔāh²⁸⁷⁵
5648. Terk iderse eger dālāletini
 ʦutar-ısa anuñ ʔeriʕ atini²⁸⁷⁶
- Ö167b 5649. ʔāh anı ğam deminde eyleye ʔād
 Varlıĝın virüp eyleye āzād
5650. Hāli ola devām-ı ḥürriyyet
 ʔehri ola maqām-ı ḥürriyyet
- RİVĀYET
5651. Baʕ zı dir çünki oldı āḥir-i sāl
 ʔalmadı ğalle gitdi aña mecāl
5652. Ğālib olsa her ādemüñ cūʕ ı
 ʕ Azm iderlerdi ʔāha mecmūʕ ı
- S196b 5653. ʕ Arz iderdi cemālin ol dilber
 Cūʕ dan tende ʔalmaz-ıdı eʔer
5654. Eyle ḥazḗ aldılar o gül yüzden
 Ki görüp anı ʔoydılar gözden
5655. Āferin ol cemāle kim anı
 Görenüñ pür-ʔafā olur cānı

²⁸⁷² mälların: mällarını Ö / dālāllerin: dālāllerini Ö

²⁸⁷³ idüp: idip K

²⁸⁷⁴ kelīse: kenīse Ö

²⁸⁷⁵ it: eyle S,

²⁸⁷⁶ anuñ: anıñ S, K

- K193b VIŞĀL-İ YA‘KŪBUŅ ‘ALEYHİ’S-SELĀM MAṬLA‘-I
DĀSTĀNIDUR VE İHVET-İ YŪSUFUŅ ‘ALEYHİ’S-SELĀM
DEF‘A-YI EVVELDE MIŞRA GELDÜKLERİNÜŅ BEYĀNIDUR
5656. Söyle iy mürğ-i busitān-ı vişāl
Bülbül-i bāğ-ı dāsītān-ı vişāl
5657. Rāvi-yi rāstdan rivāyet kııl
Dōstlar vaşlını hikāyet kııl²⁸⁷⁷
5658. Çün Zeliḫā irişdi maṭlūba
Geldi nevbet vişāl-i Ya‘kūba
5659. Ṭap oқи iftirāk nāmelerin
Ṭap uçur ol ḫaber ḫamāmelerin
5660. Kışsa-i Yūsufa uran bünyād
Vaşl-ı Ya‘kūbı neyçün itmeye yād
5661. Sözde zıkr olıcağ vişāl-i resūl
Umaram Ḥaḫdan anı ide ḫabūl²⁸⁷⁸
5662. Ṭatludur kışsa āḫirinde bu ḫāl
Ḥ‘ān-ı ni‘ met şoñında nite ki bal
- Ö168a 5663. Raḫmet iner añılsa çün şuleḫā
Var kıyās it bu zıkre n’ola cezā
5664. Bir seḫer kim bu pīr-i Ken‘ānī
Hicr elinden kılurdı efgānı
5665. Yapdurup tille ḫullesinde mekān
Anda ḫasret çekerdı bunca zemān
- S197a 5666. Ağlar-iken ğam ü te’essüfden
Kār-bān geldi Mışr-ı Yūsufdan²⁸⁷⁹
5667. YūsufuŅ ‘izzetini söylediler
‘Āleme himmetini söylediler
5668. Güş idüp anı ḫazret-i Ya‘kūb
Eydür-idi bu ḫaşlet-i mergūb

²⁸⁷⁷ “kııl” kelimesi S’de yok.

²⁸⁷⁸ sözde: sözden Ö / vişāl-i resūl: du‘ ā-ı vişāl K

²⁸⁷⁹ kār-bān: kārübān S, K

- K194a 5669. Ğālibā enbiyā ‘alāmetidür
Bu kerem evliyā kerāmetidür
5670. Kāşkī ol kerīme irsem ben
Derdüm aḥbārın aña virsem ben
5671. Şāyed ola atında Yūsuf anuñ
ul ola ḥidmetinde Yūsuf anuñ²⁸⁸⁰
5672. Eyler-iken bu fikre bünyādı
Geldiler ḥāzretine evlādı
5673. Getürüp her biri ‘ıyālini
Ağlayup ‘arz iderdi ḥālını
5674. Ki bu ızlık omadı uvvetümüz
Teng olupdur atı ma‘ išetümüz
5675. Didi Ya‘ ūb iriŝdi baña ḥaber
Şimdi Mışra ‘aziz olan server
5676. Her kişi varsa himmet eyler-imiş
Ni‘ met-ile ziyāfet eyler-imiş
5677. Her arafdan aña gelürler-imiş
Arpa buğday şatun alurlar-ımıŝ²⁸⁸¹
5678. Sa‘ y idüp siz de cem‘ -i māl eyleñ
Varuñ ol ŝāha ‘arz-ı ḥāl eyleñ²⁸⁸²
5679. Benden aña selāmı vāŝıl idüñ
Ni‘ met aluñ murād ḥāŝıl idüñ²⁸⁸³
- Ö168b 5680. Didiler bizde mālā uvvet yok
Aña lāyık olur bizā‘ et yok²⁸⁸⁴
- S197b 5681. Didi ‘arz-ı ḥaseb neseb eyleñ
Nesebi ni‘ mete sebeb eyleñ
5682. Didiler ḥürmet itmese nesebe
Ne sebeb idevüz ‘aceb alebe

²⁸⁸⁰ anuñ: anıñ S, K / ikinci dizedeki “anuñ” kelimesi S’de yok.

²⁸⁸¹ şatun: ŝatup Ö

²⁸⁸² “eyleñ” kelimese S’de yok.

²⁸⁸³ selāmı: selām S, K / aluñ: alıñ S, K / murādı: murād S, K

²⁸⁸⁴ mālā uvvet: māl ü uvvet Ö

5683. Didi ' arz eyleñ ihtiyaçuñuzı
Açlık şiddetinden acıñuzı²⁸⁸⁵
- K194b 5684. Şāyed ola esirgeyüp sizi ol
Zād u ni' met taşadduğ eyleye bol
5685. Çünkü bu rāyımı işitdiler
Cem' olup taraf-ı Mışra gitdiler
5686. Her ki Mışruñ gelürdi kapusına
Yūsufuñ ' arz olurdu tapusına²⁸⁸⁶
5687. Hāli olunmayınca gey teftiş
Şehre girmezdi bay eger derviş
5688. Geldi Mışra çün ihvet-i Yūsuf
Bilüp anları hazret-i Yūsuf
- 2887 وجاء اخوة يوسف فدخلوا عليه فغمر فهم وهم له منكرون
5689. İtdi üç gün eyü ziyāfetler
Yidürüp gūne-gūne ni' metler
5690. Şoñra dīvān-ı şāha geldiler
Göricek anı heybet aldılar
5691. Ki tolu her kapu kapucılar
Girmez izn olmasa tapucılar
5692. Şahn-ı dīvānda cündiler şaf şaf
Turfā turfā şafā taraf-be-taraf²⁸⁸⁸
5693. Taht-ı zerrinde heybet-ile ' aziz
Pādişāhāne hey'et-ile ' aziz
5694. Devlet-ile başında efser-i şāh
Hidmetinde muṭi' leşker-i şāh
5695. Sağda vü solda niçe biñ gilmān
Hep mülebbes kılıçları ' uryān
- S198a 5696. Sīm tartar öninde ehl-i hisāb
Nazar eyler aña yüzinde niķāb

²⁸⁸⁵ ihtiyaçuñuzı: ihtiyaçıñızı S, ihtiyaçuñuzı K / acıñuzı: acıñızı S,

²⁸⁸⁶ Mışruñ: Mışrıñ S, K

²⁸⁸⁷ Âyet: Yusuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yusuf onları tanıdı, onlar ise Yusuf'u tanımıyorlardı. (Yūsuf: 12/58) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

²⁸⁸⁸ dīvānda: meydānda K

5697. İzn-ile çün katına girdi bular
‘ İzzet-ile selām virdi bular²⁸⁸⁹
- K195a 5698. Çünkü ‘ arz itdiler neseblerini
Hizmete gelmege sebeblerini
5699. Nazar idüp bulara heybet-ile
Didi Yūsuf ‘ itāb ü töhmet-ile
5700. Sizde yok nesl-i enbiyā eṣeri
Görinür hîle vü riyā eṣeri
5701. Beñzer ammā ki olasız cāsūs
İdesiz şehr-i Mışra mekr ü füsūs
5702. Tañ mı şāh-ı ‘ Acem ya kayşer-i Rüm
Galle kaçdına Mışra itse hücüm
5703. Siz ya cāsūs u yā-höd oğrısız
Sezemen sizi ben ki toğrısız
5704. Böyle diyüp buyurdu serhenge
İlte bunları maḥbes-i tenge
5705. Didiler zāri eyleyüp iy şāh
Bize bu töhmet-ile itme nigāh
5706. Bize zulm itme āl-i Ya‘ kūbuz
Şanma aşḥāb-ı şūr u aşūbuz
5707. İy ‘ azīz itme Rabb-i ‘ izzet-içün
Bize ḥabs ü belā bu töhmet-içün
5708. Bilsen atamuzuñ kerāmetini
Ḥasret ü ḥüzn içinde ḥāletini
5709. Eglemezdüñ bizüm murādumuzu
Ḥayr-ıla yād iderdüñ adumuzu²⁸⁹⁰
5710. Didi maḥzün neçündür ehl-i şafā
Meger eylersiz ola aña cefā
- S198b 5711. Didiler ḥāşā li’llāh iy server
Bizden izā vü cevri göre peder

²⁸⁸⁹ 5697-5729 arası beyitler Ö’de yok.

²⁸⁹⁰ bizüm: bizim K

5712. İlla anuñ bir oğlı ölmüşdür
Ağlamağdan đarİR olmuşdur²⁸⁹¹
- K195b 5713. Şimdi bizden dađı eger ola dūr
Đorkaruz cānı tenden ola nūfūr
5714. Devr ezelden bu ĥāle dāyirdūr
Cevrini bilmez ol ki cābirdūr
5715. Cevr iden ādem itse cevri ni yād
‘ Ālem olurđı dād-ıla ābād²⁸⁹²
5716. Didi Yūsuf birūñūzi o ĥazīn
Neçün alı ĥomaz ki ola ĥarīn
5717. Didiler birūmüz ĥatında olur
Ünsi anuñla ĥidmetinde olur²⁸⁹³
5718. Didi Yūsuf yođ-ısa ĥīle vū al
Bu beyān olınan gibi-y-ise ĥāl
5719. Birūñüz bunda gitmesün ĥalsun
Gidicek cümleñüz yine gelsün
5720. Evde ĥalan bürāderūñūzi hem
Getürūñ tā virem aña da ni‘ am
5721. Şıdĥuñuz çün bula ĥatumda şübūt
Size lāyık virem zaĥīre vū ĥūt²⁸⁹⁴
5722. Eger anı bile getürmeyesiz
Ni‘ met ü ĥurbetūmi görmeyesiz
- ²⁸⁹⁵ فان لم تأتونی به فلا کیله لكم عندی ولا تقریون
5723. Yükleğüp yitdügince buğdayı
Đodılar gitdiler Yehūdāyı
5724. Yūsuf anlardan alduđını hemān
Yüklerinde ĥodurmış-ıdı nihān

²⁸⁹¹ anuñ: anıñ K

²⁸⁹² dād-ıla: ‘ adl-ile K

²⁸⁹³ anuñla: anıñla K

²⁸⁹⁴ ĥatumda: ĥatımda S, K

²⁸⁹⁵ Āyet: Eđer onu getirmezsensiz artık benim yanımda size verilecek tek ölçek zahire bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın (Yūsuf: 12/60) / Bu kısım S ve Ö’de yok

5725. Göricek h azret-i pederlerini
Didiler bu geen haberlerini
- S199a 5726. Ki eger gitmez-ise Biny m n
K t u kuvvet m z kesildi hem n
- K196a 5727.  n anı Mışra bile g nd resin
Hıfzını nice ider z g resin
5728. Didi nice inanam anı size
Kardaşın virmed m mi kanı size
5729. Hayr-ı h fız Hud -y1   alemd r
Luftı b -hadd kamudan erhamdur²⁸⁹⁶

İHVET-İ Y SUF   ALEYHİ'S-SEL M İKİNCİ DEF  A MIŞRA
GELD KLERİD R²⁸⁹⁷

-  169a 5730.  n met    adı ihvet-i Y suf
Z hir oldu him yet-i Y suf
5731. Buldılar  n aıldı teng   uv l
Her ne virdiler-ise buğdaya m l
- ²⁸⁹⁸ فلما فتحو متاعهم وجدو بضاعتهم ردت اليهم
5732. Ő d olup bu g n met-i sefere
Y z urup c mle didiler pedere
5733. Saňa bir h rmet itmiŐ ol server
Ne b r der ider anı ne piser
5734. Yoğ-ımiŐsa katında h rmet m z
Virmez-idi alup biza  et m z
5735. Bile gits n biz mle Biny m n
Olalum anı Őaklamağda em n²⁸⁹⁹
5736. Umaruz kim   aziz   izzet ide
Ni  meti ok vir p ri   yet ide²⁹⁰⁰

²⁸⁹⁶ 5697-5729 arası beyitler  'de yok.

²⁸⁹⁷ Bu başlık kısmı  'de yok.

²⁸⁹⁸  yet: Y klerini aıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini g rd ler. (Y suf: 12/65) / Bu kısım S ve  'de yok.

²⁸⁹⁹ biz mle: bizimle K

²⁹⁰⁰ umaruz: umaram S

5737. Didi gitmez sizûñle Binyāmīn
Eyleyesiz meger ki ‘ ahd ü yemīn²⁹⁰¹
5738. Ki getüresiz anı baña yine
İtmeyesiz ziyānı baña yine²⁹⁰²
- 2903 قاله لن ارسله معكم حتى تؤتونن موثقاً من الله لتأتننى به
- K196b 5739. Çün şimāl ü yemīnden oldu yemīn
Didi bu ‘ ahde Hāḡ vekīl ü emīn
- S199b 5740. Didi hem bāb-ı Mıṣra çün iresiz
Olmasun şehre cümleten giresiz
5741. Müteferriḡ girüñ niçe derden
Tā emīn olasız nazarlardan²⁹⁰⁴
- 2905 و قاله يا بنى لا تدخلوا من باب واحد وادخلوا من ابواب متفرقة
5742. Çün ḡased ḡavsi ata tīr-i naḡardan
Yarasına ne cān döyer ne ciger
5743. Ger tevekkülden idesiz zādı
Olasız her belānuñ āzādı
5744. Çün bular yine Mıṣra irdiler
Emr-i Ya‘ ḡüb üzre girdiler
- 2906 ولما دخلوا من حيث امرهم ابوهم
5745. Vardılar yine Yūsufuñ ḡatına
Yine ḡarḡ oldılar ziyāfetine
5746. Geldi şeh ḡatına çü Binyāmīn
Meylin aña ziyāde itdi hemīn
- Ö169b 5747. Da‘ vet itdi anı serīr üzre
Ḗomadı kim otura yir üzre

²⁹⁰¹ sizûñle: siziñle S

²⁹⁰² ziyānı: ziyān Ö

²⁹⁰³ Âyet: Babaları (Hz. Yakup) “kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç onu (Bünyamin’i) bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe onu (Bünyamin’i) sizinle göndermeyeceğim” dedi. (Yūsuf 12/66) / Bu kısım S ve Ö’de yok

²⁹⁰⁴ girüñ: giriñ S

²⁹⁰⁵ Âyet: “ey oğullarım, bir (aynı) kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin.” (Yūsuf: 12/67) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁰⁶ Âyet: Babalarının (Hz. Yakup’un) emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) (Yūsuf: 12/68) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

5748. Gördi bakup aña ta^ç atıf-ıla
Tonı pür haıı-ı nām-ı Yūsuf-ıla²⁹⁰⁷
5749. Şordı anı teğāfūl-ile hemīn
Āh-ıla girye-y-ile Binyāmīn
5750. Didi bir qardaşum var-ıdı ezel
Aña beñzer bulunmaz-ıdı güzel²⁹⁰⁸
5751. Anı qurd aldı yazıda nāgāh
Bu yazu anuñ ismidür iy şāh²⁹⁰⁹
- K197a 5752. Anı yād eylesem dilüm köyinür
Buña baqsam odum biraz söyünür²⁹¹⁰
5753. Didi hāzır mıduñ ol arada
Bu belā olduğında şahrāda
5754. Didi ben itmedüm bu hāle nazār
Virdi qardaşlarum bu resme haber²⁹¹¹
- S200a 5755. Döndi olara ol dem itdi hiıāb
Didiler cümle ol cevāba şavāb²⁹¹²
5756. Didi Yūsuf gelür bize bu haber
Ki içüñüzde var-ımuş bir er
5757. Çekse köklü dirahıı eylese zōr
Qoparur-ımuş anı çün ser-i mūr
5758. Cümle gerçeklediler ol kıli
Gösterüp pādışāha Rübili
5759. Didi var-ımuş arañuzda dilir
Qaçsa öñinden ol dilirüñ şir
5760. Yitüp aña o pehlevān-ı^ç azīm
Çeñesin ayırur-ımuş bī-bīm²⁹¹³
5761. Cümle gerçekleyüp hem ol haberi
Rū-yı Şem^ç ūna itdiler nazārı

²⁹⁰⁷ bakup aña: aña bakup Ö

²⁹⁰⁸ qardaşum: qardaşım S, K

²⁹⁰⁹ yazıda: yazuda K / anuñ: anñ S

²⁹¹⁰ dilüm: dilim K

²⁹¹¹ bu: o Ö

²⁹¹² olara: bunlara K / olara ol dem: Yūsuf olara Ö

²⁹¹³ yitüp: bakup Ö

5762. Didi Yūsuf muḥaqqak-ısa bu ḥāl
Anı ḳurd almağ arañuzda muḥāl
5763. Mülzem olup ḳamusı itdi sükūt
Ser-nigün ü muḥayyer ü mebhūt
- Ö170a 5764. Şöleni çıkdı ‘ākıbet şāhuñ
Baḥş olundı sümāṭı dergāhuñ
5765. İḥvet-i Yūsufa virildi çün aş
Şundı bir çiniye iki ḳardaş
5766. Yaluñuz ḳaldı çünki Binyāmīn
Eyledi ḳa‘ r-ı dilden āh ü enīn²⁹¹⁴
- K197b 5767. Ki benüm daḥı olsa ḳardaşum
Tek mi ḳalurdı bu ḳuru başum
5768. Her ki ‘ālemde bī-bürāderdür
Dāyimā sīnesi pür-āzērdür
5769. Aña gey şefḳat eyledi Yūsuf
Ḥ‘ānına da‘ vet eyledi Yūsuf
- S200b 5770. Didi ben olayın ḳarındaşuñ
Yime göz yaşı-y-ıla tek aşuñ
5771. Çünki el şundı ḥ‘āna şāh-ı güzīn
Nazar idüp eline Binyāmīn
5772. Āh idüp ḥasret-ile ağladı ol
Yūsufuñ sīnesini tağladı ol
5773. Didi yine nedür bu girye vü āh
Didi gördüm çü destüñi iy şāh²⁹¹⁵
5774. Şandum anı ki ḳardaşum elidür
Neler añar dilüm ‘aceb delidür²⁹¹⁶
5775. Ḳanda bir serve baḳsa bu miskīn
Ḳaddini görüp eyler āh ü enīn
5776. Görse gül destesini desti şanur
Nergesi görse çeşm-i mesti şanur²⁹¹⁷

²⁹¹⁴ yaluñuz: yalıñuz K

²⁹¹⁵ destüñi: destīñi S, K

²⁹¹⁶ ḳardaşum: ḳardaşım S, K / dilüm: dilim S, K

5777. Eşer eyledi Ʒalb-i řāha bu tāb
Açdı nazüklig-ile Ʒarf-ı niķāb
5778. Didi Ʒap dök ķam-ı firāķ-ıla yaş
Ki benem ol yitürdüķüñ ķardař
5779. Göricek bildi anı Binyāmīn
Didi Yūsuf aña ki sırrı saķın²⁹¹⁸
5780. Āķeh eyleme ķayrı ihvānı
Böyledür bize emr-i Sübhānī
- Ö170b 5781. Olmaķ-ıçün dem-i viřāle devām
Ĥile ķāline itdiler iķdām
- K198a 5782. Ki viricek bulara ķalle vü zād
Ol ķadar müdd ki oldı dilleri řād
5783. Cevherī řā' in ol şeh-i ķübān
Ĥardařınıñ yükinde ķodı nihān
²⁹¹⁹ فلما جهزهم بجهازهم جعل السقايتة في رحل اخيه
5784. Yüķ Ʒutup çün bular yöneldi yola
Yūsuf emr itdi birki cüst ķula
- S201a 5785. Ki binüp bād-pāya sürdiler
İrüp anlara na'ra urdılar
5786. Ki bizi aduñuzla aldaduñuz
şimdi řā' -ı melik oķurladuñuz
²⁹²⁰ ثم اذن مؤذنٌ ايتها العير انكم لسارقون
5787. Ĥayr iderken müd-ile ķazret-i řāh
řā' in almaz anuñ meķer ķümrāh
5788. Didiler cümleten ma' āz-Allāh
Ki ola bizde řā' -ı ķazret-i řāh

²⁹¹⁷ “şanur” kelimesi S’de yok.

²⁹¹⁸ saķın: řaķın Ö

²⁹¹⁹ Āyet: Yusuf onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. (Yūsuf: 12/70) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹²⁰ Āyet: Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: “Ey kervancılar! Siz hırsızısınız. (Yūsuf: 12/70) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

5789. Biz anuñ cümle şağ u toğrısıyuz
Şanmasun bizi şā' ı oğrısıyuz
5790. Biz bu iklīme zād-içün geldük
Şanmañuz kim fesād-içün geldük
قالوا تالله لقد علمتم ماجئنا لفسد في الارض وما كنا سارقين²⁹²¹
5791. Didi kullar yalan-ısa sözüñüz
Ne cezāya muṭī' olur özüñüz
قالوا فما جزاؤه ان كنتم كاذبين²⁹²²
5792. Didiler her ne yükde bulına ol
Şāhibine cezā budur ola kıl
K198b قالوا جزاؤه من وجد في رحله فهو جزاؤه²⁹²³
5793. Ol zemānda bu-y-ıdı şer' -i resūl
Oğrı olurdu metā' issine kıl²⁹²⁴
5794. Girüp araya bu niçe serheng
Yük aramağa itdiler āheng
5795. Açdılar örtmeg-içün allarını
Evvelā ğayrılar çuvallarını²⁹²⁵
5796. Aranup soñra bār-ı Binyāmīn
Şā' ı anuñ yükinde buldı emīn²⁹²⁶
فبدأ باوعيتهم قبل وعاء اخيه ثم استخرجها من وعاء اخيه²⁹²⁷
5797. Yüzleri kalmadı hacāletden
Ser-nigūn oldılar bu töhmetden²⁹²⁸
- Ö171a 5798. Üşüp anuñ başına tenhāyī
İtdiler dürlü dürlü ğavġāyī²⁹²⁹

²⁹²¹ Âyet: Dediler ki: “Allah’a and olsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz. (Yūsuf: 12/73) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹²² Âyet: Onlar, “eğer yalacıysanız, hırsızlığın cezası nedir dediler?” dediler. (Yūsuf: 12/74) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹²³ Âyet: Onlar da: “Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa o kimsenin kendisinin alikonması onun cezasıdır.” dediler. (Yūsuf: 12/75) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹²⁴ metā' : māl Ö

²⁹²⁵ ğayrılar: çözümler Ö / allarını: alların K / çuvallarını: çuvalların K

²⁹²⁶ anuñ: anıñ S, K

²⁹²⁷ Âyet: Bunun üzerine (Yūsuf) kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. (Yūsuf: 12/76) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹²⁸ kalmadı: kara kaldı Ö

5799. Didiler ta' n oqın atup toğrı
Aña iy oğrı qardaşı oğrı
- S201b 5800. Qademüñüzde iy qademsüzler
Olmadıq ' ömrümüzde ğamsuzlar
5801. Ol dağı didi iy bürāderler
Hışm-ıla olmañuz pür-āzerler
5802. şaqlayan bāruñuzda māliñuzı
Söyleyen size kendü ħāliñuzı²⁹³⁰
5803. şa' ı bārumda ol nihān itdi
Bilmezem kim ne imtiĥān itdi
5804. Ğāliba sizde bir ħayāl eyler
Ki bu vech-ile mekr ü al eyler²⁹³¹
5805. Çün bunı böyle didi Binyāmīn
İtdi bir pāre anları teskīn
- K199a 5806. Dönüp andan bu ħayret-ile hemān
Geldiler bāriġāh-ı řāha revān
5807. Yine izn-ile girdiler qatına
İ' tizār eylemege ħazretine²⁹³²
5808. şeh görüp anları ħiġāb itdi
Ne ħiġāb itdi oq gibi ' itāb itdi²⁹³³
5809. Didi açup dehān-ı tōhmeti cüst
Gördüñüz mi firāsetümi dürüst
5810. Sizi ben göricek didüm oğrı
Āĥir oldı benüm sözüm tođrı²⁹³⁴
5811. şa' dan almayınca şağ ħaber
Size yoğdur selāmet-ile sefer
5812. Didiler oğrı-y-ısa Binyāmīn
Qardaşı dağı oğrı-y-ıdı hemīn²⁹³⁵

²⁹²⁹ anuñ: anñ K

²⁹³⁰ bāruñuzda: bāriñuzda K, Ö

²⁹³¹ ġāliba sizde: ġāliba o size Ö

²⁹³² eylemege: eylemedi Ö

²⁹³³ "itdi" kelimesi S'de yok.

²⁹³⁴ didüm: didim K / benüm: benim K

قالوا ان يسرق فقد سرق اخ له من قبل²⁹³⁶

5813. Bize oğrı-y-içün itme egri nigāh
Kınama ‘ Amrı Zeyd-içün iy şāh²⁹³⁷
5814. Bunlaruñ Yūsufa bu töhmetidür
Zıkr olınan kemer hikāyetidür
- S202a, Ö171b 5815. Şabr idüp Yūsuf iftirālarına
Dil uzatmadı mācerālarına
5816. Didi sırr-ıla sızsüñüz şırrır
Sırrumuza bilür Hākīm ü Hābır²⁹³⁸
- فاسرها يوسف في نفسه ولم يبدها لهم قال انتم شر مكانا²⁹³⁹
5817. Didi bir hāş emīnine derhāl
Şa‘ dan bunlaruñ haberlerin al²⁹⁴⁰
5818. Bir ulu tās-ıdı meger ki o şā‘
Ölçüp anuñla şatılurdu metā‘²⁹⁴¹
- K199b 5819. Urup ol tāsı tās çıñlar-ıdı
Kulağ urup o hāş diñler-ıdı
5820. Diñleyüp evvel anı didi o hāş
Dir bu tās iy şeh-i gürüh-ı havāş
5821. Sözüm işit benüm ki toğrıdur
Bu kişiler ezelden oğrıdur²⁹⁴²
5822. Hür-iken bir yetim oğurladılar
Seyyid-iken atası hōrladılar
5823. Sırr-ıla şatdılar ol oğlanı
Seyyid-iken kul itdiler anı

²⁹³⁵ Binyāmīn: Bünyāmīn Ö

²⁹³⁶ Âyet: Dediler ki: “Eğer o çalmışsa daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı.” (Yūsuf: 12/77) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹³⁷ ‘ Amrı Zeyd-içün: Zeydi ‘ Amr-içün K

²⁹³⁸ sırr-ıla: sırr-ısa Ö / sızsüñüz: sızsüñüz S

²⁹³⁹ Âyet: Yusuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, “siz kötü bir durumdasınız” dedi. (Yūsuf: 12/77) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁴⁰ bunlaruñ: bunlarıñ S

²⁹⁴¹ anuñla: anıñla S, K

²⁹⁴² benüm: benim K

5824. Didi şāh ol emīne bir daḥı şor
Bunlar-içün daḥı ne dir anı gör
5825. Diñleyüp didi ol emīn iy şāh
Bunlaruñ zāhirine itme nigāh
5826. Ki bular kāzib-imiş evvelden
Hıleye rāğıb-ımış evvelden
5827. Ol bürāderleri ki bunlar aña
Çurd alup yidi dirler-idi saña²⁹⁴³
5828. Haber-i şā^c odur ki şağ-ımış ol
Pederinden velī ırağ-ımış ol
5829. Bunlar-ımış o pīri ḥaste iden
Hüzn-ile ḥātırın şikeste iden
- S202b 5830. İḥvet-i Yūsuf eyleyüp bunı gūş
Şerm ü ḥayretten oldılar ḥāmūş²⁹⁴⁴
5831. Tāsdan tasa dutdı cānlarını
Çün ‘ayān eyledi nihānlarını
- Ö172a 5832. Haber alduḳca tāsdan ol ḥāş
Zehr içürürdi bunlara tās tās
5833. Dökülüp cümle pāyına şāhuñ
Zıkr idüp pāk ismin Allāhuñ
- K200a 5834. Ki Hudā-yı ‘azīz ‘izzeti-çün
Ḥazretüñe olan ‘ināyeti-çün
5835. Kerem it sırrımız ‘ayān itme
Gizlü destānı dāsītān itme
5836. Bir dem iy baḥr-i luṭf ḥāmūş ol
Dāmen-i luṭf-ıla ḥaṭā-pūş ol
5837. İtme rüsvāy āl-i Ya‘ ḳūbı
İtdilerse ḥaṭā vü āşūbı
5838. Kerem eyle esirge ol pīri
İtme luṭfuñdan aña taḳşīri

²⁹⁴³ alup: alıp K

²⁹⁴⁴ ḥāmūş: medhūş K

5839. İtme anı dahı beter rencūr
Ki ciger-güşesinden eyleme dūr
5840. Ol gulāma birümüzi bedel it
Aduñı dāduñ-ıla bī-ḥalel it
5841. Görmedi şeh velī bu ḥālī muşīb
Ki ḥabībe bedel olına raķīb
5842. İtmedi anlaruñ sözini ḳabūl
Didi kim bu mıdur ṭarīķ-i resūl
5843. Çün Yehūdā bu reddi gūş itdi
Ḥışmı deryāsı eyle cūş itdi²⁹⁴⁵
5844. Ḥışmı ḳılları neştere döndi
Çeşmi yāķūt-ı aḥmere döndi
- S203a 5845. Bildi Yūsuf ki çok fesād olısar
Mışra āvāz-ı naʿ rası ṭolısar
5846. Didi bir oğlına oğul zinhār
Şol kişiye elüñ degür yüri var²⁹⁴⁶
5847. Yoḥsa Mışr ehline zarar irişür
Cāna ol naʿ radan seher irişür
5848. Degdi çün aña ol ciger-güşe
İrdi teskīn cigerdeki cūşa
- K200b, Ö172b 5849. Şübhe düşdi dil-i Yehūdāya
Nazar eyledi birki ol aya
5850. Ki bizüm neslümüz ola mı bu māh
Āl-i Yaʿ ḳüb ola mı ḥazret-i şāh²⁹⁴⁷
5851. Yūsufa çün ḳul oldı Binyāmīn
Bunlar andan recāyı kesdi hemīn
5852. Yüz urup şehden aldılar destūr
Milk-i Kenʿ āna gıtdiler mestūr²⁹⁴⁸
5853. Didi Şemʿ ün ki iy bürāderler
Bizi görüp yine ne diye peder²⁹⁴⁹

²⁹⁴⁵ deryāsı eyle: deryāsı-yıla K, Ö

²⁹⁴⁶ elüñ: eliñ S, K

²⁹⁴⁷ bizüm neslümüz: bizim neslimiz K

²⁹⁴⁸ milk-i Kenʿ āna: mülk-i Kenʿ āna K

5854. Ne yüz-ile iderüz aña nazar
Ne dil-ile virürüz aña haber
5855. Pederüñ kanı ‘ahd ü peymānı
Hasrete niçe yaqaruz anı²⁹⁵⁰
5856. Qalurun ben bu yirde tā ki peder
İzn-ile baña göndürince haber
5857. Yā ola izn-i Haq kıtāl idevüz
Şehr-i Mısrı harāb idüp gidevüz²⁹⁵¹
5858. Siz varuñ hānedānına pederüñ
Şerh idüñ kışşasın gezen haberüñ
5859. Veledüñ anda şā‘ oğurladı diñ
H‘ān virenden metā‘ oğurladı diñ
- S203b 5860. Zāhirā eylerüz şehādet-i ğayb
Sırrı bilmez meger ki ‘Ālim-i ğayb

ارجعوا الى ابيكم فقولوا يا اباانا ان ابنك سرق وما شهدنا الا بما علمنا²⁹⁵²

5861. Şıdķumuza eger inanmaz-ısañ
Bunda da bizi toğrı şanmaz-ısañ
5862. Varsun emr eyle Mışra mu‘ temedüñ
Görsün anda ne itdise veledüñ
- K201a 5863. Ger şorarsañ olur bu hāle güvāh
Bu seferde bize olan hem-rāh

İHVET-İ YŪSUF HAZRET-İ YA‘ QŪBA ‘ ALEYHİ’S-SELĀM
GELŪP MĀCERĀYI BEYĀN İDİCEK ANLARDAN TEBERRĀ
VŪ TEVECCŪH-İ VECH-İ MEVLĀ İTDÜĞİ BA‘DE
TAHASSŪS-İ EMR İDŪP VİŞĀL RİCĀ İTDÜĞİDŪR

- Ö173a 5864. Çün bular vardı şehr-i Ken‘ āna
Cümlesi geldi Beytü’l-Ahżāna
5865. Gördiler çün cemālini pederüñ
Didiler mācerāsın ol haberüñ

²⁹⁴⁹ yine ne diye: ne diye yine K

²⁹⁵⁰ niçe: nice Ö

²⁹⁵¹ idevüz: ideyüz K / gidevüz: gideyüz K

²⁹⁵² Āyet: “Siz babanıza dönün ve deyin ki: “Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimizle şahitlik ettik.” (Yūsuf: 12/81) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

5866. Didi anlardan idüp i‘ rāzī
Yine olmuş hikāyet-i māzī
5867. Zinet eyleyüp emrin emāre
Size mekr eylemiş o mekkāre
5868. Çāre kalmadı ide cānı ‘ alīl
Meger eyleye yine şabr-ı cemīl²⁹⁵³
- قال بل سولت لكم انفسكم امرأ فصبرٌ جميل²⁹⁵⁴
5869. Umaram fażl-ı Rabb-i ‘ izzetden
Cānumı kırtara bu ħasretten
5870. Getüre baña yine gitmişümi
Luḫf idüp bulı vire yitmişümi
- عسى الله ان يأتينى بهم جميعاً انه هوا العليم الحكيم²⁹⁵⁵
5871. Sergüzeştüm kamu aña ma‘ lüm
Beni ħāşā ki eyleye maħrüm
- S204a 5872. Dōstdan gelse tāze tāze belā
‘ Āşık oldur ki qarşu varup aña
- K201b 5873. Anuñ üstine zer yirine o zār
Tāze tāze recālar ide nişār²⁹⁵⁶
5874. Gerçi Ya‘ kūb ‘ azm-i şabr itdi
Dil-i ğam-dīdesine cebr itdi
5875. Gerçi ‘ ışka devā taħammüldür
Şabr-ı ‘ āşık velī ki müşkildür
5876. Anuñ-içün o dem ol ehl-i şafā
Yūsufın añdı didi yā esefā²⁹⁵⁷
5877. Tāzelendi dilinde çün yāre
Yüzünü itdi yine dīvāre

²⁹⁵³ ide: yine K

²⁹⁵⁴ Âyet: Yakup “Nefisleriniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır.” dedi. (Yūsuf: 12/83) / Bukısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁵⁵ Âyet: Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Yūsuf: 12/83) / Bukısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁵⁶ anuñ: anıñ K

²⁹⁵⁷ anuñ-içün: anıñ-içün K

5878. Dem-be-dem zār zār ağlar-ıdı
İşidenler dilini tağlar-ıdı
5879. Ol kadar girye eyledi başarı
Tā ki sīm oldı çeşminüñ güheri²⁹⁵⁸
²⁹⁵⁹وابيضت عيناه من الحزن وهو كظيم
5880. Yārdan ayru düşse ehl-i belā
Kuḥl-i raḥmet olur gözine ‘amā²⁹⁶⁰
- Ö173b 5881. Cān gözi tā görince dīdārı
Ten gözi görmez ola aḡyārı
5882. Bir rivāyetde añlanur ki ‘amā
Bundan evvel de olmış-ıdı añā²⁹⁶¹
5883. Bir gün evlādı cem‘ olup atına
Didiler şefat-ile ḥazretine
5884. Nāmını Yūsufuñ ferāmūş it
Cūş-i deryā-yı derdi ḥāmūş it
5885. İtme nāzük mizācuñı bī-mār
Şāyed olmaya ābil-i tīmār
5886. oraruz guşşadan bu şüret-i pāk
Ola bī-reng irüp gubār-ı helāk
- S204b 5887. Didi i‘ rāz eyleyüp Ya‘ ūb
Ṭap ouñ baña nāme-i aşūb
- K202a 5888. Dāyimā Ḥaadur münācātum
Ḥalka yo zerre deñlü ḥācātum
5889. Her gönül kim ola ḡanī bi’llāh
Nazarında anuñ i bende i şāh²⁹⁶²
5890. Dāyimā rū-yi ḥācētüm añadur
Ḥüzn ü ḡamdan şikāyetüm añadur²⁹⁶³

²⁹⁵⁸ çeşminüñ: eşkiniñ S

²⁹⁵⁹ Āyet: ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu. (Yūsuf: 12/84) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁶⁰ ayru: ayrı Ö

²⁹⁶¹ Bu beyit K’de yok.

²⁹⁶² anuñ: anıñ K

²⁹⁶³ ḥācētüm: ḥācetim K

5891. Bilürem ben kemāl-i raḥmetini
Bilürem ben o baḥr vüs' atini
5892. Fāriḡam baḡmazam fūrūḡuñuza
Ṭoydı cānum dilüm dūrūḡuñuza²⁹⁶⁴
5893. Siz de benden varuñ ferāḡat idüñ
Gelmeyüp ōḡbetüme ' uzlet idüñ
5894. Aña kim cānı ' ışka me 'vādur
Ġamdan ölmek elezz-i eŝyādur
5895. Halkdan çünki eyledi i' rāz
İtdi iḡbāl raḥmet-i Feyyāz
5896. Bir gün ol pādiŝāh-ı ehl-i ḡulüb
' Ālem-i dilde seyr iderdi ḡuyüb
5897. Sırrına ḡāzır oldı ' Azrā 'il
Bilmeyüp ōrdı anı İsrā 'il
- Ö174a 5898. Bilüp anı didi ki çoḡ demdür
Vaŝluñ ümmīdi dilde muḡkemdür
5899. Diler-idüm seni göreydüm ben
Yūsufuñ ŝıḡḡatin ōraydum ben
5900. Ol Hudā ḡaḡḡı kim yaratdı seni
Seni görmege lāyıḡ itdi beni
5901. Seni itdi musallaṭ ervāḡa
Mevt cāmın şunarsın eŝbāḡa²⁹⁶⁵
- S205a, K202b 5902. Baña bildür ḡayāt-ı Yūsufumı
Tā biraz def' idem te 'essüfümi
5903. Őaḡ-ısa yıl gibi yolında esem
Ölmiş-ise recā elini kesem
5904. Melekü'l-Mevt didi anuñ-içün
Ki esirger seni fiḡānuñ-içün²⁹⁶⁶
5905. Daḡı ' ālemde zindedür Yūsuf
Dimen ammā ki ḡandadur Yūsuf

²⁹⁶⁴ cānum dilüm: cānım dilim K

²⁹⁶⁵ ervāḡa: ervāha Ö / eŝbāḡa: eŝbāha Ö

²⁹⁶⁶ anuñ-içün: anıñ-içün K / fiḡānuñ-içün: fiḡānıñ-içün K

5906. Geldi çün 'âlem-i şehâdete ol
Yalvarup didi Rabb-i 'izzete ol
5907. Naẓar it yâ İlâhî şeybetüme
Raḥmet eyle benüm bu riḳḳatüme²⁹⁶⁷
5908. Gözlerüm nûrını söyündürdüñ
Bağrumı derd-ile köyündürdüñ
5909. Āhum oḳ ḳāmetüm kemān oldı
Göñlüm ümmîdi bî-nişān oldı
5910. Baña ol bî-nişānumı bulı vir
Ten helāk oldı cānumı bulı vir
5911. Bād-ı āfet yitürmedin cānı
Ḳoḳayın bulı vir o reyḥānı
5912. Çün temām oldı bu du' ā vü enīn
Nāzil oldı hemīn Rūḥ-ı Emīn
5913. Didi kim saña iy imām-ı enām
Eyledi Ḥaḳ beşāret-ile selām
5914. Çeşm-i sīmīnüñi güher idiser
Ol güher Yūsufa naẓar idiser
- Ö174b 5915. Bu beşāret demine şükrāne
Sen de miskīnleri toyur ḥ'āna²⁹⁶⁸
5916. Bu beşāret çün irdi Ya' ḳūba
Rāḥat-ı rūḥ virdi Ya' ḳūba
- S205b, K203a 5917. Niçe ḳurbān demin aḳıtdı revān
Niçe hemyān taşadduḳ itdi hemān
5918. Didi oğlanlarına Mışra gidüñ
Anda sa' y eyleyüp taḥassüs idüñ
5919. Yūsufi ḳardaşıyla ḥāşıl idüñ
Ben za' īfi murāda vāşıl idüñ
5920. Kesmeñ ümmîdi luṭf-ı Raḥmāndan
Tā size raḥmet irişe andan

²⁹⁶⁷ benüm bu riḳḳatüme: benim bu riḳḳatime K

²⁹⁶⁸ miskīnleri: miskinleri K

5921. Her ne ādem ki ehl-i hırmāndur
Dü-cihānda ‘ adū-yı Raḥmāndur

LAṬİFE

5922. Nazar eyleñ ḥiṭāb-ı Ya‘ kûba
اذهبوا didi gayr-i maḥbûba²⁹⁶⁹

قاله تعالى يابنى اذهبوا فتحسسوا من يوسف و اخيه ولا تئسوا
من روح الله انه لا يياس من روح الله الا القوم الكافرون²⁹⁷⁰

5923. Hicr-i Yûsufda tîz idüp ününi
Didi ebnāsına ليحزننى²⁹⁷¹

قاله انى ليحزننى ان تذهبوا به و اخاف ان يأكله الذئب²⁹⁷²

5924. Çünki didāra ṭālib oldı Kelīm
اذهبوا didi Ḥabīb-i Ḳadīm²⁹⁷³

5925. Ḥubbı çün Aḥmed-i muṭahharadur
Anuñ-ıla sözi تر الم²⁹⁷⁴

5926. Tuymasun diyü sırrı her bî-dil
Perde-dār oldı كيف مد الظل²⁹⁷⁵

قاله تعالى الم تر الى ربك كيف مد الظل²⁹⁷⁶

S206a, K203b 5927. Ḳanda ḥāl-i muḥibb ü ḳanda ḥabīb
Her kişiy ezelde oldı naşīb

Ö175a 5928. Didi ebnāsı Yûsuf ölmişdür
Ölmiş kim ola ki bulmuşdur

5929. Şehr-i Mışr içredür veli aḥaveyn
Ḥāzır anlar ıraḳ degül mābeyn²⁹⁷⁷

²⁹⁶⁹ اذهبوا: gidin

²⁹⁷⁰ Âyet: “Ey oğullarım! Gidin Yusuf’u ve kardeşini araştırın. Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.” (Yûsuf: 12/87)

²⁹⁷¹ ليحزننى: bu (olanlar) beni üzüyor.

²⁹⁷² Âyet: Babaları “Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, (siz ondan habersiz iken) onu kurt yer diye korkuyorum.” dedi. (Yûsuf: 12/13)

²⁹⁷³ بن ترانى: beni göremezsin. Mûsâ belirlediğimiz yere (Tür’a) gelip Rabbi de ona konuşunca “Rabbim! Bana (kendini) göster sana bakayım” dedi. Allah da, “beni (dünyada) katiyen göremezsin (len terānî). “Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin” dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu (dağı) darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, “seni eksikliklerden uzak tutarım. Allah’ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi. (A’raf: 7/143)

²⁹⁷⁴ الم تر: görmedin mi?

²⁹⁷⁵ كيف مد الظل: gölgeyi nasıl uzattı.

²⁹⁷⁶ Âyet: Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? (Furkan: 25/45)

²⁹⁷⁷ degül: degil S, K

5930. Bize himmet iderse Һazret-i pīr
Vefk-i tedbīr olursa hem taq̄dīr
5931. Sa‘ y-ıla yine varuruz şāha
Düşerüz āsitān-ı dergāha
5932. Umaruz Һazretüñe Һürmet ide
İşidüp Һasretüñi şefkat ide
5933. ‘ Arz-ı Һāl eylemeg-içün Ya‘ k̄üb
Derd-ile yazdı şāha bir mektüb
5934. Yazdı ‘ ün vān-ı nāme بِسْمِ اللّٰهِ
Ki odur her za‘ ife püşt ü penāh²⁹⁷⁸
5935. Yazdı hem tuħfe-i du‘ ā şāha
Eyledi ‘ arz-ı Һāl dergāha
5936. Ki Һaber şorar-ısa benden şāh
Her demüm miħnet-ile hem-demüm āh
5937. Һānedānum belā ocağıdur
Çapusu renc ü ğam bucağıdur²⁹⁷⁹
5938. Cedd-i a‘ lā Һalīl İbrāhīm
Oldı aña belā-yı nār-ı ‘ azīm
5939. ‘ Akıbet gülşen oldı aña o nār
İrişüp luḡf-ı Һazret-i Cebbār
5940. Emr-i zebħ-ile atam İşhākı
Mübtelā eyledi hem ol Bākī
5941. ‘ Akıbet göndürüp fidā-yı ‘ azīm
Ol belādan Һalāş itdi Kerīm²⁹⁸⁰
- S206b, K204a 5942. Ben daħı mübtelā-yı hicrānam
Dürd-i derd-ile mest ü Һayrānam
5943. ‘ Ömrümün Һāşılın virüp bāde
Çalmışam mübtelā vü üftāde
5944. Gözlerüm nūrı nā-bedīd oldı
Ağlamağdan gözüm sepīd oldı²⁹⁸¹

²⁹⁷⁸ بِسْمِ اللّٰهِ: Allah’ın ismiyle

²⁹⁷⁹ bucağıdur: bıcağıdur K

²⁹⁸⁰ fidā-yı ‘ azīm: Һudā-yı ‘ azīm Ö

- Ö175b 5945. Tâli'üm kara oldu gözlerüm ağ
Umaram ' aks ola bulam anı şağ²⁹⁸²
5946. Sende habs olalı ciger-güşem
Tâze derd ü gam-ıla pür-cüşem
5947. Andan alurdı bû-yı Yūsufî dil
Anda görürdi rû-yi Yūsufî dil
5948. Ol dahı gitdi kaldum âvâre
Beni luğ it esirge bir pâre
5949. Toğrı direm be-hağğ-ı nûr-ı ahad
Gelmedi dahı benden oğrı veled
5950. İtme zulmi ki olıcağ ' araşât
Saña ol zulmün olısar zulümât
5951. Dil-i gam-ginüm eyle luğ-ıla şād
' Ömr ü devlet hemîşe dāyim-bād²⁹⁸³
5952. Alup oğlanları bu nāmeyi cüst
Sefere hem idüp yarağı dūrüst²⁹⁸⁴
5953. Tayy idüp rāh-ı Mısrı nāme gibi
Burca ' azm itdiler hamāme gibi

İHVET-İ YŪSUF ' ALEYHİ'S-SELĀM DEF' A-YI ŞALİŞDE
MIŞRA GELÜP ŞĀHA ' ARZ-I HĀL İDÜP OL DAĞI ' ARZ-I
CEMĀL KILUP ANLARI MIŞRA DA' VET İDÜP YA' KŪBA
' ALEYHİ'S-SELĀM KÖNLEGİN İRSĀL İTDÜGİDÜR

- S207a, K204b 5954. İrdiler çünkü burcına şāhuñ
Geldiler çapısına dergāhuñ
5955. Yine destūr-ıla girüp çatına
Eylediler du' āyı devletine
5956. Didiler hālümüz harāb oldu
Çağ elinden ciger kebāb oldu²⁹⁸⁵
5957. Kalmadı kütumuz meger bu kebāb

²⁹⁸¹ gözlerüm: gözlerim K / "oldı" kelimesi S'de yok

²⁹⁸² t̄ali'üm: t̄ali' im K / gözlerüm: gözlerim K

²⁹⁸³ eyle: oldı S

²⁹⁸⁴ alup: alıp K

²⁹⁸⁵ hālümüz: hālümüz K

Bulmazuz gözyaşından özge şarāb²⁹⁸⁶

5958. Şabr-ı şavma ne kaldı tākatümüz
Ne bulunur yarar bizā^c atümüz
5959. Bize faqr u fenā bizā^c atdür
Saña luṭf u vefā kerāmetdür
- Ö176a 5960. Dilerüz senden ol kerāmet-içün
Bizi redd itme bu bizā^c at-içün
5961. Umaruz cūş idüp bu baḥr-i vefā
İdesin bize luṭf-ı müstevfā²⁹⁸⁷
5962. Bu bizā^c at yarar degülse size
Fuḫarāyuz taşadduḫ eyle bize²⁹⁸⁸
5963. Luṭf u iḥsāna oldı gey ḫadeḫa
Eksük itme maḫalline şadaḫa²⁹⁸⁹
- فلما دخلو عليه قالوا يا ايها العزيز مسنا واهلنا الضر وجئنا ببضاعة
مزجية فاوف لنا الكيل وتصدق علينا ان الله يجزي المتصدقين²⁹⁹⁰
5964. Çün bular yoḫluḫ-ıla geldiler
Dil murādını vāfir aldılar
5965. Bende yoḫ añlasa bizā^c atini
Çoḫ alur pādişāh ni^c metini
5966. Çünki şeh bu niyāzı eyledi gūş
Oldı deryā-yı şefḫati pür-cūş
5967. Yaş yirine revān idüp ḫūnı
Şordı anlara pīr-i maḫzūnı
5968. Nāmeyi şundılar bu sevḫ-ile
Aldı açdı oḫudı şevḫ-ile²⁹⁹¹
- K205a 5969. Cigerin nāme odı taḫladı
Zār zār āşikāre aḫladı²⁹⁹²

²⁹⁸⁶ Bu beyit K'de yok.

²⁹⁸⁷ İdesin bize luṭf-ı müstevfā: eyleye keyl-i luṭfı müstevā Ö

²⁹⁸⁸ degülse: degilse K

²⁹⁸⁹ Bu beyit K'de yok.

²⁹⁹⁰ Âyet: Bunun üzerine (Mısra dönüp) Yūsuf'un yanına girdiklerinde "Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah sadaka verenleri mükafatlandırır." dediler. (Yūsuf: 12/88) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

²⁹⁹¹ sevḫ-ile: şevḫ-ile Ö

²⁹⁹² 5969-6026 arası beyitler S'de yok.

5970. Kalmadı dilde şabrı ‘ār-ıla
Didi kardaşlarına zār-ıla
5971. ‘ Aceb añma mısız dirüp ögüñüz
Yūsufa kardaşıyla itdügüñüz²⁹⁹³
5972. Sırra vāqıf degüldüñüz çün o dem
Size ‘özr oldı cehlüñüz muḥkem²⁹⁹⁴
- 2995 قاله هل علمتم ما فعلتم بيوسف واخيه اذ انتم جاهلون
5973. Bu kerāmet yiter kerīme hemīn
Ki ide ‘özri ‘āşīye telḳīn
5974. Göricek qaldılar bu ḥālī taña
Yoḥsa Yūsuf mısın didiler aña
5975. Didi ben Yūsufam bu kardaşum
Çok belā gördi qahr-ıla başum
- 2996 قالوا انك لانت يوسف قاله انا يوسف وهذا اخي
5976. Ḥaḳ Te‘ālā ‘ināyet itdi bize
Çok ‘aḫā-y-ıla minnet itdi bize
- Ö176b 5977. Şabr u taḳvāya her ki bağlaya bil
Ecrini şanma zāyi‘ ide Celīl
- 2997 قد من الله علينا انه من يتق و يصبر فان الله لا يضيع اجر المحسنين
5978. Didiler belki bu ‘aḫāyı Ḥudā
Kereminden müyesser itdi saña
5979. Olmayıcaḳ ‘ināyet-i Ezeli
Bendeye aşşı eylemez ‘ameli
5980. Biz ḫaḫā-y-ıla eyledük tedbīr
Tā ki taḳdīri idevüz taḡyīr

²⁹⁹³ kardaşıyla: kardaşılan K

²⁹⁹⁴ degüldüñüz: degildiñüz S, K

²⁹⁹⁵ Âyet: Yusuf dedi ki: “Siz (henüz) câhil kimseler iken Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?” (Yūsuf: 12/89) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁹⁶ Âyet: Kardeşleri, “Yoksa sen, sen Yusuf musun?” dediler. O da “Ben” Yusuf’um, bu da kardeşim.” dedi. (Yūsuf: 12/90) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁹⁷ Âyet: Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez. (dedi) (Yūsuf: 12/90) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

- K205b 5981. ‘ Āķibet Ḥaķ mükemmel itdi seni
Cümlemüzden mufaẓẓal itdi seni
2998 قالوا تالله لقد آثرك الله علينا وان كنا لخاطئين
5982. Ḥaķķa Yūsuf çün inķiyād itdi
Anları bu söz-ile şād itdi
5983. Ki sizi ben melāmet eylemezem
Cevr ü zulm-ile töhmet eylemezem
5984. Dilerem belki Rabb-i ‘ izzetden
Ki geçe luṭf idüp bu zilletden
ḤİKĀYET²⁹⁹⁹
5985. Zikr olunur ki devr-i aķdemde
Bir kişi ĳopdı nesl-i Ādemde³⁰⁰⁰
5986. İtdi biş yüz yıl eyle cidd ü ‘ amel
Ki sücūdında irdi aña ecel
5987. Ķulleler üzre geh ‘ ibādet-ile
Çilleler içre geh riyāzet-ile³⁰⁰¹
5988. Gāh āhūlar-ıla şahrāda
Gāh mähiler-ile deryāda
5989. Zāhir olup ĳamu ĳiyāmet işi
Meclis-i ‘ adle varıcaķ o kiři³⁰⁰²
5990. Ḥaķ diye rahmetüm-ile bu ĳulum
‘ Adne varsun ki toğrı vardı yolum
5991. Ser-keş olup diye o tā‘ at-bīn
Beni cehdümle ĳoy o dāra hemīn³⁰⁰³
5992. ‘ Ameli çün urıla mīzāna
Olmaya bir gözine şükrāne³⁰⁰⁴

²⁹⁹⁸ Āyet: Dediler ki: “Allah’a and olsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik.” (Yūsuf: 12/91) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

²⁹⁹⁹ ḥikāyet: ḥikāyet-i münāsib Ö

³⁰⁰⁰ aķdemde: aķdemden Ö / Ādemde: Ādemden Ö

³⁰⁰¹ içre: üzre Ö

³⁰⁰² “olup” kelimesi Ö’de yok.

³⁰⁰³ Cehdümle: cehdimle K

³⁰⁰⁴ urıla: vurıla Ö

- Ö177a 5993. Hağ süre anı ‘adli-y-ile oda
Bile tağşirin o da düşe uda
- K206a 5994. İ‘ tirāf idicek anı Raḥmān
Faḫl-ıla Cennetine süre hemān
5995. Her ki şükr eylemekde ‘āciz olur
Şükr içinde kemāle fāyız olur
5996. Şükre şükr eylemek çü ni‘ metdür
Şākirūñ ‘aczi bī-nihāyetdür
5997. Ba‘d-ez-ān didi Yūsuf iḫvetine
Ṭoyurup cümlesini ni‘ metine
5998. Pīre pīrāhenümi vāşıl idüñ
Cānuñuza şevāb ḫāşıl idüñ
5999. İledüp anı örtesiz yüzine
Tā yine nūr u fer gele gözine
6000. Cümle etbā‘ uñuzla hem gelesiz
Bunda deryā-yı ni‘ mete ṭalasız
- 3005 اذهبوا بقميصي هذا فالقوه على وجه ابى يأت بصيراً وأتوني باهلكم اجمعين
6001. Hem bile koşdı çok ṭavarını
Cümleten tā getüre varını
6002. Pīr-i Ken‘ ānī ḫāzretine o sāl
Yitmişe yitmiş-idi māl ü ‘ayāl
6003. Virdi pīrāhenin Yehūdāya
İtdi ḫōş-rāy şaldı büşrāya
6004. Boyayup köñlegi meger ḫana
Ol getürmişdi Pīr-i Ken‘ āna
6005. İ‘ tizār olmağa o zillet-içün
Anı göndürdi bu beşāret-içün³⁰⁰⁶
- K206b YEHŪDĀ SEMEN-İ PİRĀHEN-İ YŪSUFİ GŪL-VECH-İ
YA‘ ḲŪB ŪZRE İLḲĀ İDŪP NERGESİNE NŪR ḪĀŞİL OLDUĞI
BA‘ DEHU MIŞRA GÖÇŪP YŪSUFĀ VĀŞİL OLDUĞIDUR

³⁰⁰⁵ Āyet: “Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin” dedi. (Yūsuf: 12/93) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰⁰⁶ zillet-içün: zellet-içün S, K

6006. Bir seher kim nesim-i 'İsî-dem
İtdi eṭrâf-ı 'âlemi ḥoş dem
6007. Bâğa fer virdi nergesin açdı
Şahnına çünki tâze gül saçdı
- Ö177b 6008. Āferin ol deme bu i' cāza
İtdi bir demde 'âlemi tâze
6009. Ḥaber-i vaşl iletđi 'uşşāka
Nūr u fer virdi çeşm-i müştāka
6010. Pîr-i Ken' ānî koğdı çün anı
Didi ol dem şafā bulup cānı
6011. Bū-yı Yūsufdan irdi baña şemim
Sünbülünü tağıtdı gibi nesim
- 3007 ولما فصلت العير قال ابوهم انى لاجد ريح يوسف لو لان تفندون
6012. Esen olsun ki tağıdup anı
Geldi cem' itdi ben perişānı
6013. Hem-dem olmayan ādem ol mūya
Tañ mı inkār iderse bu būya³⁰⁰⁸
6014. 'Azm-i rāh idicek beşîr-i ḥaber
Hem-reh olup anuñla bād-ı seher³⁰⁰⁹
6015. Pîrehen būyın andan aldı revān
Ol beşîrūñ beşîri oldı hemān
6016. Derd-ile ğulğul itdi ol bülbül
Vāşıl olup aña bu nikhet-i gül
6017. Şandı olmayan anda derd ü belā
Yoğ yire çağırur bu merd-i belā
6018. İrmedi çün dimāğına bu şemim
Didi ol ğulğule dālāl-i qadim
6019. Nağmeden ehl-i derde derd gelür
Gerçi bî-derd olana serd gelür

³⁰⁰⁷ Âyet: Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları, "Bana bunak demezeniz, şüphesiz ben Yusuf'un kokusunu alıyorum" dedi. (Yūsuf: 12/94) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

³⁰⁰⁸ mūya: būya Ö

³⁰⁰⁹ anuñla: aniñla S, K

6020. Ne ‘acebdür belānuñ aḥvāli
Degül idbārı gibi iḳbāli³⁰¹⁰
6021. İrişür def‘ aten hücüm idicek
Şoñra tedrīc-ile gider gidicek
6022. Ḳāni‘ -iken bu būya ḥazret-i pīr
Nā-gehān geldi köñleg-ile beşīr
6023. İtdi ilḳā gül üzre yāsemeni
Vech-i Ya‘ḳūba a‘ nī pīreheni
6024. Ol semen nergesine fer virdi
Sīm-rengin alup güher virdi³⁰¹¹
- 3012 فلما ان جاء البشير القيه على وجه ابى فارتد بصيرا³⁰¹²
- Ö178a 6025. Çün Yehūdā bu ḥāli gördi ‘ ayān
Söze geldi beşāret-ile hemān
6026. K‘iy peder saña çok beşāretler
Āḥir oldı firāḳ u ḥasretler³⁰¹³
- S207b 6027. ‘Āleme luṭf-i ‘ām iden sulṭān
Yūsuf-ımiş bilindi oldı ‘ ayān
6028. Tapuñı ol diyāra da‘ vet ider
Bizi anda ġarīḳ-i ni‘ met ider
6029. Pīr-i Ken‘ ān Ḥudāya şükr itdi
Nāgehānī aṭāya şükr itdi
6030. Didi ben dimedüm mi size anı
Baña bildürmiş-idi anı Ġanī³⁰¹⁴
- 3015 قال الم اقل لكم انى اعلم من الله مالا تعلمون³⁰¹⁵
- K207b 6031. Gelüp ebnāsı ‘āḳibet ḳatına
Yüz urup şerm-sār ḥazretine

³⁰¹⁰ degül: degil S, K

³⁰¹¹ alup: alıp K

³⁰¹² Āyet: Müjdecı gelip gömleği Yakup’un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi. (Yūsuf: 12/96) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰¹³ 5969-6026 arası beyitler S’de yok.

³⁰¹⁴ Bu beyit S ve Ö’de yok.

³⁰¹⁵ Āyet: Yakup, “Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceđiniz şeyleri bilirim demedim mi?” dedi. (Yūsuf: 12/96) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

6032. Didiler kıl bizimçün istiğfār
‘ Afv ide tā ki cürmümüz Ğaffār
قالوا يا ابانا استغفرلنا ذنوبنا انا كنا خاطئين³⁰¹⁶
6033. Ol dahı şükr-içün namāz itdi
Mağfiret istedi niyāz itdi
قال سوف استغفر لكم ربى انه هو الغفور الرحيم³⁰¹⁷
6034. Diñşürüp kārbanı Ken‘ āndan
Cānib-i Mışra göçdiler andan³⁰¹⁸
6035. Geldiler çünki şehri Mışra yakın
Haber olundı pādışāha hemīn
6036. İtdi Reyyān Yūsufa istiğbāl
Ceyş deryāsı cüş idüp derhāl
6037. Bile üç yüz biñ atlu çıkdı revān
Toldı āvāz-ıla zemīn ü zemān
6038. Bir tarafından gürüh-i İsrā’ıl
Seyl olup nūr-ı hānedān-ı Halīl³⁰¹⁹
6039. Zāhir oldı hezār şevket-ile
Zikr ü tesbīh Rabb-i ‘ izzet-ile
6040. Göricek ceş-i Mışrı İsrā’ıl
Bile-y-idi anuñla Cebrā’ıl
6041. Tañladı ceş-i gördi çün nāgāh
Didi Cibrīl göge eyle nigāh
6042. Yir ü gök arası melek toldı
Cümlesi bu vişāle şād oldı
- S208a, Ö178b 6043. Cümle maḥzūn-ıdı firākuñ-içün
Ağlaşurlardı iştiyākuñ-içün
- K208a 6044. Şordı aña kim Yūsufum ḳanı
Didi üstinde ebr-i nūrānī

³⁰¹⁶ Âyet: Oğulları, “Ey babamız! Allah’tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçluyduk” dediler. (Yūsuf: 12/97) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰¹⁷ Âyet: Yakup, “Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi. (Yūsuf: 12/98)

³⁰¹⁸ kār-bānı: kārubānı S, kārubārı K

³⁰¹⁹ bir: bu Ö

6045. Görüp ol nûrı yitürüp özünü
Sâye-veş yire şaldı kendüzünü
6046. Didi şıddıka hâzret-i Cibrîl
Atdan indi senünçün İsrâ'îl³⁰²⁰
6047. Sen de atdan nüzül kııl iy şâh
Tâ nüzül ide raḥmet-i Allâh
6048. Yüz urup yâ İlâhi raḥmet-içün
Dilerüz ol vuşûli sâ'at-içün
6049. Bizi de vâşıl eyle raḥmetüñe
Lâyık eyle cinân-ı kurbetüñe³⁰²¹
6050. İki cânibden ol iki müştâk
İkisi dahı mübtelâ-yı firâk
6051. Birbirine revân irişdiler
Ağlaşup şarmaşup görüşdiler
- 3022 فلما دخلوا على يوسف أوى إليه ابويه وقال ادخلوا مصر انشاء الله آمين
6052. Görüp ol hâli cūşa geldi cihân
Ditredi sayḥadan zemîn ü zemân
6053. Yirde emvâc-ı kұлzüm-i insân
Gökde cūş-i melâ'ik-i Raḥmân
6054. Tıtdı yir 'âlemin gıriv-i nefir
Tıtdı gökyüzi na'ra-i tekbir
6055. Yir ü gök eyle oldı ol demde
Rüz-i ḥaşr oldı şanki 'âlemde
6056. Bilmeyen bu maḥalde taḥkiki
Atdan inmedi didi şıddıki³⁰²³
6057. Bu rivâyetde gey ḥaṭâ itdi
Ol ki şıddıka iftirâ itdi

³⁰²⁰ atdan indi: indi atdan Ö / senünçün: seniñçün S, K

³⁰²¹ raḥmetüñe: raḥmetiñe K / kurbetüñe: kurbetiñe K

³⁰²² Âyet: (Mısır'a gidip) Yusuf'un huzuruna girdiklerinde; Yusuf ana babasını bağrına bastı ve "Allah iradesi ile güven içinde Mısır'a girin" dedi. (Yusuf: 12/99) / Bu kısım S ve Ö'de yok.

³⁰²³ taḥkiki: bu taḥkiki Ö

- S208b, K208b 6058. Çün görışmek şarışmağ oldu temām
Yūsuf itdi ziyāfete iḳdām
6059. Ḳondılar cümle bir ḥōş ārāya
Bāğ-ı Cennet gibi dil-ārāya
- Ö179a 6060. Tıtdılar anda tırfa tırfa ḥıyām³⁰²⁴
Bişdi vü yindi gūne-gūne ta‘ām
6061. Çün ziyāfetden aldılar behre
Göçdiler ‘izz ü nāz-ıla şehre
6062. Der-i dergāha çünki irdiler
‘İzzet-ile sarāya girdiler³⁰²⁵
6063. Ḥāzret-i pīri ḥānesine emīr
Da‘vet idüp serīre eyledi yir³⁰²⁶
6064. Çünki bunlar ḳu‘ūd eylediler
Şāh öñinde sücūd eylediler
- ورفع ابويه على العرش وخررو له سجدا³⁰²⁷
6065. Meger ol secde-i taḥıyyet-idi
Şehler öñinde ḥalka ‘ādet-idi
6066. Didi Ya‘ḳūb ḥāzretine emīr
Ol geçen ḥ‘ābuma budur ta‘bīr
- وقال ياابت هذا تأويل رؤيای من قبل³⁰²⁸
6067. Baña çok raḥmet irdi Raḥmāndan
Ki ḥālāş itdi bend ü zindāndan
- قد جعلها ربى حقا وقد احسن بى اذ اخرجنى من السجن³⁰²⁹
6068. Virdi mihr ü muḥabbet iḥvetüme
Ḥōş şafā-y-ıla geldiler ḳatuma

³⁰²⁴ ḥıyām: kıyām Ö

³⁰²⁵ sarāya girdiler: selām virdiler K

³⁰²⁶ “idüp” kelimesi Ö’de yok / ḥānesine: ḥālesiyle Ö

³⁰²⁷ Âyet: Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yusuf’a) saygı ile eğildiler. (Yūsuf: 12/100) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰²⁸ Âyet: Yusuf dedi ki: “Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. (Yūsuf: 12/100) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰²⁹ Âyet: Rabbim onu gerçekleştirdi. Rabbim beni zindandan çıkararak bana çok iyilikte bulundu. (Yūsuf: 12/100) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

YA'KÛB 'ALEYHÎ'S-SELÂM VEFÂT İDÛP YÛSUF
'ALEYHÎ'S-SELÂM H'ÂBDA PEDERİN VE MÂDERİN GÖRÛP
VE KÂDİYÛ'L-ĤÂCÂTA MÛNÂCÂT VE DU'Â-YI MÛLÂĶÂT
İTDÛGİDÛR

- K209a 6069. Ĥasretâ miĥnetâ ki devr-i felek
Her kimüñ kim vire diline dilek
6070. Birki gün eyler anı ĥurrem ü şâd
Niçe virânesin kıllur âbâd
- S209a 6071. Taĥt-ı baĥtını pâ-y-dâr eyler
'İzzeti burcın üstüvâr eyler³⁰³⁰
6072. Nâgeh irüp debûrı idbâruñ
Der ü dîvârı ĥalmaz ol dâruñ
6073. Ravza-i vaşla çün girür güstâĥ
Anda şâbit ĥomaz ne biĥ ü ne şâĥ
- Ö179b 6074. Çünki Ya' ĥûba ĥâşıl oldı vişâl
Geçdi zevĥ u sÛr-ıla niçe sâl³⁰³¹
6075. İtdi âĥir ecel debûrı 'ubûr
Ne şafâ ĥodı yaĥmaduĥ ne sÛr
6076. Yıĥmadın daĥı 'ömri bünyâdın
Da' vet itdi ĥatına evlâdın
6077. Didi ben gidicek bu 'âlemden
Râĥat iline menzil-i ĥamdan
6078. Neye ĥaparsız ola bilsem ben
Didiler aña kim ĥaparduñ sen
6079. Ki ol ecdâduñuñ İlâhıdur
Ĥalkı ĥalk itdi pâdişâhıdur
6080. Didi Ĥaĥ virdi size dîn-i güzîn
'Âdet olsun size hemîşe o dîn
6081. Çün ecel göndüre Ĥakîm ü 'Alîm
Cânı İslâm-ıla kıluñ teslim
6082. Size her kim ki ide iĥsânı
Ĥarşulamañ isâ'et-ile anı

³⁰³⁰ taĥt u baĥtını: baĥt u taĥtını Ö

³⁰³¹ sÛr-ıla: şafâ-yıla K

- K209b 6083. Her kim ol dāniş ehli insāndur
Bilür ihsān cezāsı ihsāndur³⁰³²
6084. Seyyi 'e görseñüz bir ādemden
Ketm idüñ anı cümle ' ālemden³⁰³³
6085. Şaķınıñ zālime mu' in olmañ
Belki anuñla hem-nişin olmañ³⁰³⁴
- S209b 6086. Çün bu ğarrā vaşiyet oldı temām
'Azm-i dārü's-selām itdi imām
6087. Kaldı ehl-i ' ayāli dīn üzre
Oldılar şābit ol yaķin üzre
6088. Kaldı Yūsuf velī ḥazīn ansuz
İştiyāk-ıla pür-enin ansuz
6089. İreli aña ḥurrem olmış-ıdı
Dāyim anuñla hem-dem olmış-ıdı³⁰³⁵
6090. Girdi miḥrāba bir gice ḥalvet
İde mevlāya tā ' ubūdiyyet
- Ö180a 6091. Çeşmine geldi ḥ'āb-ı bī-ġaflet
İtdi seyrān-ı ' ālem-i ğaybet
6092. Pederi oldı māderiyle ' ayān
Yüzleri ğūyiyā meh-i tābān
6093. Didiler Yūsufa ki iy ferzend
Cān hümāsına ten niçe ola bend
6094. Tap giriftār it anı āb u gile
Uçur anı cihān-ı cān u dile
6095. Ḥasretüz vaşluña mekānuña gel
Mürġ-i Cennetsin āşiyānuña gel³⁰³⁶
6096. Çünki Yūsuf uyandı ḥ'ābından
Sīnesi taldı şevķi tābından

³⁰³² cezāsı: cezāsın S

³⁰³³ görseñüz: görseñiz K

³⁰³⁴ anuñla: anıñla K / şaķınıñ: şaķınıñ S, şaķınıñ K

³⁰³⁵ anuñla: anıñla K

³⁰³⁶ vaşluña: vaşluña S, K / mekānuña: mekānuña K / āşiyānuña: āşiyānuña S, K

6097. Çıkdı mihrābdan o serv-i revān
Tā Zeliḥā katına geldi revān
- K210a 6098. Aña ol gördigin beyān itdi
Sīnesi şevḳini ‘ayān itdi
6099. Pür-ğam oldı dili Zeliḥānuñ
Bu kelāmın işitdi çün anuñ
6100. Şevḳ-i Yūsuf velī füzün oldı
Bu cihāndan dili burūn oldı
- S210a 6101. Nazarın kesdi dār-ı miḥnetden
Toldı şevḳ-i sarāy-ı ḳurbetden³⁰³⁷
6102. Yımedi ğam fenā şafāsı-y-içün
El götürdi beḳā du‘āsı-y-içün
6103. K’iy ḳamuya murādı ḥāşıl iden
Vaṭanına ğarībi vāşıl iden³⁰³⁸
6104. Leşker-i Mışra eyledüñ beni şāh
‘İlm-i ta‘bire eyledüñ āġāh
³⁰³⁹ربى قد آتيتنى من الملك و علمتى من تأويل الاحديث
6105. Baña sensin velī dü-‘ālemde
Beni ḳoma bu ḥāne-i ğamda
³⁰⁴⁰فاطر السموات والارض انت وليى فى الدنيا والاخرة
6106. Cānumı raḥmetüñe iğrāk it
Zümre-yi şāliḥine ilḥāk it
³⁰⁴¹توفى مسلماً والحقنى بالصالحين
6107. Yūsufuñ bu işi Zeliḥāya
Oldı biñ dürlü ğuşşaya māya
- Ö180b 6108. Bildi ḳaṭ‘ī ki bu du‘ā-yı resūl
Tiz bulur ḥayyiz-i ḳabūle vuşūl

³⁰³⁷ sarāy-ı ḳurbetden: sūr-ı ḳurbetden K

³⁰³⁸ murādı: murād S, K

³⁰³⁹ “Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin.” (Yūsuf: 12/101) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰⁴⁰ Âyet: “Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve âhirette sen benim velimsin.” (Yūsuf: 12/101) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

³⁰⁴¹ Âyet: “Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat.” (Yūsuf: 12/101) / Bu kısım S ve Ö’de yok.

6109. Niçe def' a şınayup ol tiri
Tiz olur bilmiş-idi te'siri
6110. Vardı bir gūşeye dili gibi teng
Çözdi ser-bend-i sünbül-i şeb-reng
- K210b 6111. Koydı geh başa ağlayup hāki
Sürdi geh hāke çehre-i pāki
6112. Didi iy derde luḫfını em iden
Sinelər yāresine merhem iden
6113. İy murādı kamu murādlaruñ
Fātiḫ-i 'uḫdesi gūşādlaruñ³⁰⁴²
6114. İy dürüst idici şikesteleri
Açıcı luḫfi-y-ıla besteleri
6115. Maḫzar-ı luḫf idici maḫhūrı
Ḥasrete irgürici mehcūrı
- S210b 6116. Yine devr eyledi beni ḫayrān
Olmışam çarḫ gibi sergerdān
6117. Dūr itme bu cānı Yūsufdan
Evvel al belki anı Yūsufdan
6118. Bulmayam tā ki cānı Yūsufsuz
Görmeyem bu cihānı Yūsufsuz
6119. Beni Yūsufsuz eyleme zinde
'Ömrümi ansuz itme pāyende³⁰⁴³
6120. Mevtdür baña her ḫayāt ansuz
Ḥōş kerāmet durur memāt ansuz
6121. Baña ansuz semūm olur nefesüm
Dāyimā vaşlıdur anuñ hevesüm³⁰⁴⁴
6122. Yaḫdı bir niçe gün bu resme dögün
Ne gicesi geceydi ne günü gün

³⁰⁴² murādlaruñ: murādlaruñ K

³⁰⁴³ ansuz itme: itme ansuz K

³⁰⁴⁴ anuñ: anuñ K

YŪSUF ʿALEYHİʿS-SELĀM TESLĪM-İ CĀN-I PĀK İDŪP
BELĀ-YI MUŞĪBET ZELĪḤĀYI HELĀK İTDÜGİDÜR رضى الله
عنها³⁰⁴⁵

- K211a 6123. Bir seher kim esüp nesim-i ḥazān
Kalmadı reng-i ravza vü bustān
- Ö181a 6124. İtdi ʿuryān kamu dıraḥtı o bād
Tārumār itdi niçe raḥtı o bād
6125. İy niçe sünbüli tağıtdı o bād
İy niçe bergi ḥāk itdi o bād³⁰⁴⁶
6126. İy niçe gül yüzini gerd itdi
Bülbüli pür-belā vü derd itdi
6127. Lālesinden ayırdı her bāğı
Eşeri kalmadı meger dāğı
6128. Nergesüñ pür-ḥumār-iken ʿaynı
Kalmadı ne nişān u ne ʿaynı
- S211a 6129. Çıkmadın seyre āfitāb-ı cihān
Çıkdı seyrāne ol meh-i tābān³⁰⁴⁷
6130. Kōdı bir ayağın rikābına şāh
Tā süvār ola eblaqa nāgāh³⁰⁴⁸
6131. Zāhir oldı hemān o dem Cibrīl
Didi yā Yūsuf eyleme taʿcīl³⁰⁴⁹
6132. Ecelüñ kim emānı yok bir dem
Koyasın bu rikāba iki kadem
6133. Kademeynüñ ecel rikābına baş
Oğ atıldı emel kemānını yaş
6134. Çek ʿinānı kamu emellerden
Fāriğ ol guşsa-i ʿamellerden
6135. Bu beşāret irişdi çün şāha
Eyledi ḥamd ü minnet Allāha

³⁰⁴⁵ Allah ondan razı olsun.

³⁰⁴⁶ tağıtdı: dağıtdı Ö

³⁰⁴⁷ ol meh-i tābān: ol şeh-i ḥübān K

³⁰⁴⁸ eblaqa: eblağa Ö

³⁰⁴⁹ Zāhir oldı hemān: Nāzil oldı hemān K / Cibrīl: Cebraʿil Ö

6136. Buldı ‘adl itmege bir ehl-i temîz
Kendü yirine anı itdi ‘azîz³⁰⁵⁰
6137. Eyledi aña çok vaşiyetler
Söyledi dürlü dürlü hikmetler
- K211b 6138. Da‘vet eyleñ didi Zelîhâyı
Tâ vidâ‘ eyleyeydi ol ayı
6139. Didiler ol zebûn olmışdur
Ğuşşadan bağı hûn olmışdur
6140. Döyemez bu muşîbete cânı
Kendü hâlinde kıoyalum anı
- Ö181b 6141. Didi şâyed ki bu ‘ğarâmet anuñ
Tura kalbinde tâ kıyâmet anuñ³⁰⁵¹
6142. Didiler derdini viren Allâh
Vire dermânın dahı iy şâh
6143. Hôş meşeldür cihân içinde bu söz
Ki gönül kıatlanur çü görmeye göz
- S211b 6144. Emr olup Rûh-ı Kıudsa hazretten
Bir hüş alma getürdi Cennetden
6145. Yūsufa şundı anı Rûh-ı Emîn
Aldı çün kıoıldı virdi cânı hemîn
6146. Âferînler yaradana anı
Ki kıoılan virdi bûyına cânı
6147. Bûyı ol meyvenüñ nice hüş-imiş
Ki ‘aceb dil-rübâ vü cân-keş-imiş
6148. Gördi bû-yıla çün beķâ bāğın
Kesdi cāndan revān fenā bāğın
6149. Yūsuf ol bûya virdi çün cânı
Toldı ‘ālem muşîbet efgānı
6150. Çün Zelîhâ figānı güş itdi
Yüregi oynadı vü cüş itdi

³⁰⁵⁰ itmege: itmegi Ö

³⁰⁵¹ “anuñ” kelimesi S’de yok / anuñ: anıñ K

6151. Didi h azırlara ned r bu fig n
Toldı g vg -y-ıla zem n   zem n
- K212a 6152. Didiler gitdi ra mete Y suf
G çdi Őa r -yı Cennete Y suf³⁰⁵²
6153.   Alem-i f niden yumuldu g zi
Tahtdan tahtaya y neldi y zi
6154. C nı terk-i g m-ı cih n itdi
  Azm-i i lim-i l -mek n itdi³⁰⁵³
6155.  n Zeli a bu derdi eyledi g Ş
 ç g n  ç gice d Ődi dil b -h Ő
6156. Dirdi d rdinci g n  gin t rdı
Def i h dd ma Y sufu Őordı³⁰⁵⁴
6157.  ok aradı o c n u dil-i k t n
Bulmadı ne tenin ne t b t n
6158. Didiler  ekme istey p anı renc
Ki kara topra a g m ldi o genc³⁰⁵⁵
- S212a,  182a 6159. Evvel  ah-ı derd-n k itdi
Ya asın ha ret-ile   k itdi
6160. Őub -ı Şadık gibi o   aşık-ı p k
Devr elinden ya asın eyledi   k³⁰⁵⁶
6161. Ol odı kim t tardı dilde nih n
İtdi ol   kden cih na   ay n
6162. Geh ya up    lemi o t bıyla
G h g r  itdi eşki  bıyla
6163. Ger i kim itdi   k sine-i p k
Ta bu ar  ola ol oda bu   k
6164. İlla yand kca c nınu n d g n i
Depesinden  ıkar-ıdı t t n i³⁰⁵⁷

³⁰⁵² gitdi ra mete: ra mete gitdi  

³⁰⁵³ terk-i g m-ı cih n: terk   g m-ı cih n  

³⁰⁵⁴ dirdi: t rdı   /  gin:  g n K,  

³⁰⁵⁵ Bu beyit  'de yok.

³⁰⁵⁶ devr elinden: devr-i dilden  

³⁰⁵⁷ c nınu n: c nınu n S, K

6165. Yāre urup hilāl-ile bedre
Muşt ururdı helāk-içün şadra
6166. Ya‘ ni görmen çü şüret-i yāri
Tahtını dağı yıkayın bārī
- K212b 6167. Hüsine nāhun eyle virdi halel
Şanasın cān gözine düşdi sebel
6168. İtdi nīlūferini Nīl-i kebūd
Nūr-iken virdi aña zūlmet-i dūd³⁰⁵⁸
6169. Güher-i çeşmini ‘ aķıķ itdi
Çün ciger kıanına tarīķ itdi
6170. Yaķdı bu vech-ile gülistānı
Yillere virdi sūnbūlistānı
6171. Hüsni bāğında kıomayup reyḫān
Başladı itmege bu resme fiğān
6172. Kı kıanı Yūsufuñ yüzi nūrı
Şem‘ in andan yaķar ola ḫūrī
6173. Kıanı ol serv-i nāz ü ḫōş-bālā
Sāye oldı ola aña Tūbā
- S212b 6174. Kıanı anuñ o tāze reyḫānı
Sūnbül-i Cennet ola ḫayrānı³⁰⁵⁹
6175. Kıanı ol çeşm-i mest-i mestāne
Dār-ı Cennetdür aña meyhāne³⁰⁶⁰
- Ö182b 6176. Kıanı anuñ o tāze lāleleri
Lāle-i Cennet ola lāleleri³⁰⁶¹
6177. Kıanı ol şehd-i tāze şırīn-leb
Şimdi Kevşerdür aña hem-meşreb
6178. Kıandadır ol ğazāl-i Ken‘ ānī
Cennet āḫūsına şoruñ anı
6179. Tā kıyāmet yiter bu ğuşsa baña
Baķmadum bir nazar o demde saña

³⁰⁵⁸ zūlmet-i dūd: zūlmet ü dūd Ö

³⁰⁵⁹ anuñ: anıñ K

³⁰⁶⁰ çeşm-i mest-i mestāne: çeşm-i mest ü mestāne Ö

³⁰⁶¹ anuñ: anıñ K

6180. Bu döğün bende eyle tıtdı qarār
Toprağumdan çıka meger ki buhār³⁰⁶²
6181. Tölmurken ol āfitāb gibi
Ayağın öpmedüm rikāb gibi
- K213a 6182. Ben de eblağ gibi siyeh-bahtam
Cān-ıla gerçi ‘ışkına tahtam³⁰⁶³
6183. Eblağ olsun şuheyl yirine zār
Çanda bulur anuñ mişāli süvār³⁰⁶⁴
6184. Zīni vü zeyni yire ursun ol at
Ki yire urdı şahını āfāt³⁰⁶⁵
6185. Çolumı yaşduğ itmedüm serine
Döşemedüm yüzümi pisterine
6186. Huşk oldukça tāze ‘unnābı
Gözden aña ağıtmadum ābı³⁰⁶⁶
6187. İricek sīnesine zağm-ı dürüst
Āh kim söykemedi sīneme püşt³⁰⁶⁷
6188. Tahta-i sīnem üzre ben anı
Yumadum gözden ağıdup qanı
- S213a 6189. Derd-ile rişte olmuş-ıdı bu ten
Bunuñ-ıla dikedüm aña kefen³⁰⁶⁸
6190. Bile olaydı tā teniyle tenüm
Cānum anuñladur nite ki benüm³⁰⁶⁹
6191. Gitdi gül-zārına o bülbül-i rāz
İdeyin aña ben dağı pervāz
6192. Eyle diyüp ‘emāreye girdi
Şevk-ile qabr-i Yūsufa irdi³⁰⁷⁰

³⁰⁶² döğün: diken S, K

³⁰⁶³ gerçi ‘ışkına: ‘ışkına gerçi Ö

³⁰⁶⁴ 6183 ve 6184. beyitler K’de yok.

³⁰⁶⁵ 6186 ve 6187. beyitler K’de yok.

³⁰⁶⁶ 6189 ve 6190. beyitler K’de yok.

³⁰⁶⁷ Bu beyit K’de yok.

³⁰⁶⁸ Bu beyit K’de yok.

³⁰⁶⁹ Bu beyit K’de yok.

³⁰⁷⁰ ‘emāreye: ‘emāriye K

- Ö183a 6193. Gördi mestür olup o gevher-i pāk
Yoğ nişānı meger ki püşte-i hāk
6194. Görüp ol hey'eti bu ğayret-hūr
Anuñ üstine düşdi nite ki nūr³⁰⁷¹
6195. Şokdı çeşmi devātı içre kalem
Çekdi levh-i vücūda haṭṭ-ı 'adem
6196. Cānına eyleyüp bu āsibi
Didi 'āşıkларуñ budur sibi
6197. Gör gönül 'āşıkuñ bu cūdını
'Işka bağışladı vücūdını³⁰⁷²
6198. İrmeg-içün vişāl-i cānāna
Nazar itmedi başa vü cāna
6199. Hōş rızā virdi olmağa cānsuz
Rāzı olmadı olmağa ansuz³⁰⁷³
6200. Dir işiden kılup o cāna du'ā
رضى الله ربنا عنها³⁰⁷⁴
6201. Şükr ü minnet Hudā-yı Sübhāna
Ki bu nazmı yitürdi pāyāna

³⁰⁷¹ anuñ: anıñ K

³⁰⁷² 'āşıkuñ: 'āşıkıñ S

³⁰⁷³ Bu beyit K'de yok

³⁰⁷⁴ Rabbimiz Allah, ondan razı olsun.

DİZİN İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Dizin oluşturulurken işleyiş ve yöntem açısından Muharrem Daşdemir'in *Keşfü'l-Me'ânî* ve Süleyman Efendioğlu'nun *Cinânü'l-Cenân* adlı eserleri esas alınmıştır.
2. Bu dizin, Akşemseddîn-zâde Hamdullah Hamdî'nin *Yûsuf u Zelîhâ* mesnevisinin tenkitli metninde yer alan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını ve gramer kategorilerini açıklamak gayesi ile oluşturulmuştur.
3. Tenkitli metin oluşturulurken oluşan ve dipnotlarda sabit olan nüsha farklılıklarına, bu dizinde yer verilmemiş; bununla birlikte metnin içinde yer alan başlıklardaki sözcük ve sözcük grupları da bu dizinde yer almamıştır.
4. Sözcük ve sözcük gruplarının manaları verilirken sözlükteki karşılıklarının yanında metindeki söyleyişe uygun düşen manalar da aktarılmaya çalışılmış, ayrıca gösterge hususiyeti taşıyan kelimelerin metne göre anlamlandırılmasına gayret edilmiştir. (örn: maḥbûb (Ar. i.): -metinde- Hz. Yusuf, m. 3243; şâhid (Ar. i.): -metinde- Hz. Muhammet, ş.-i bezm-i Leyl-i İsrâ 211; pîr (Far. i.): -metinde- Hz. Yakup ḥazret-i p. 1096)
5. Sözcük ve sözcük gruplarının gramer kategorileri verilirken sözlüklerde yer alan sınıflandırma değil; sözcüklerin ve sözcük gruplarının metindeki kullanımlarından kaynaklanan kategori esas alınmıştır. (örn: gel (T. e.) / gel- (T. f.); var (T. e.) / var- (T. f.); yûri var (T. e.) / yûri- (T. f.), var- (T. f.))
6. Dizin "Times Turkish Transcription" fontlarıyla yazılmıştır. Madde başı olarak alınan sözcük ya da sözcük grupları metinde olduğu gibi transkripsiyonlu olarak ve koyu puntıyla yazılmıştır. (örn: **ka-dem** (Ar. i.): ayak, adım, k. 4367, k.+i 5320)
7. Sözcüklerin taşıdığı muhtemel birkaç anlam dikkate alındığında meydana gelen anlam çokluğu transkripsiyonlu yeni madde başında değil; ilgili kelimenin alt maddesi olarak verilmiştir. Alt maddeler oluşturulurken kelimenin yanına yay ayraç içinde gramer kategorisiyle birlikte 1, 2, 3 gibi kelime kaç farklı manaya geliyorsa ona göre sayıyla birlikte kelimenin manası verilmeye çalışılmıştır. (örn: **ka-dem** (Ar. i. 1.): ayak, adım; (i. 2.): uğur, gelişi uğurlu). Sesteş olup fakat farklı bir manaya sahip olan sözcüklerin yanına yay ayraç içinde "I, II, III" gibi sayılarla bu durum belirtmeye çalışılmıştır. (yan- (I) (T. f.): y.-ar 3684 / yan- (II) (T. f.): y.-dı 4703)
8. Madde başları ve alt maddelerin yanında bulunan ayraç işareti (()) içinde kelimenin kökeni, gramer kategorisi belirtildikten sonra kelimenin anlamı verilmiştir. Madde

- başlarının açıklamasından sonra metinden alınan parçalarda kısaltma yöntemi uygulanmıştır. Metindeki hâliyle, sözcük veya sözcük grubunun ilk harfi alınmış, parçanın geriye kalan kısmı eğer madde başıyla aynıysa yazılmayarak nokta (.) işaretiyle gösterilmiştir. (örn: ta^çām (Ar. i.): t. 1444). Eklenmiş yapılar isim ve fiil kategorilerine göre madde başının kendisiyle aynı olduğu kısım kısaltıldıktan sonra isim ise “+”; fiil ise “-” işaretinden sonra aynen yazılmıştır. (örn: haber (Ar. i.): h.+den 2275, yañıl- (T. f.): y.-dı 4732).
9. Kelimenin kök ya da gövdesinde eklenmekten dolayı seslerde değişiklik oluşmuşsa, bu ses değişikliği yay ayrıç içinde gösterilmeye çalışılmıştır. (örn: git- (T.f.): g.(d)-elüm 678, 1136, 4974). Ayrıca yine bazı kelimelerde eklenmekten dolayı meydana gelmesi muhtemel olan vokal düşmesi de madde başının hemen yanında gösterilmiştir. (örn: bağır, -ğrı (T. i.): b.+um 2826)
10. Alfabetik sıralamada noktalama işaretleri ile “-, ‘, ’, -, +, (,), ” gibi işaretler, boşluklar, uzun ve kısa ünlüler (i, ī/a, ā/u, ū vs.), büyük ve küçük harfler dikkate alınmamış madde başı ve madde başı alt sıralamalarında tamamen Türk alfabesinin harf sıralaması esas alınmıştır. Bununla birlikte sesteşlik durumunda isim soylu sözcükler, fiillerden önce yer almakla birlikte böyle durumlarda kelimenin köken sıralaması Arapça, Farsça ve Türkçe şeklinde verilmiştir. Yine aynı kökene ait sesteş sözcüklerin sıralanmasında Osmanlı Türkçesi alfabesindeki harflerin sıralanışına göre karar verilmiştir. (d-đ, ğ-g, ħ-ḥ-h, k-k, ñ-n, s-s-ş, t-ṭ, z-z-ż-z)
11. Arapça veya Farsça’dan dilimize girmiş olan ön veya son ekler eğer kelimeye “-” işaretiyle birleştirilmiş ise ilgili kelime aynen kalıbı bozulmadan alınıp madde başı yapılmıştır. (örn: bā-hem (Far. zf.): b. 4531, pür-cevāhir (Far. Ar. sf.): p.+dür 4251). Fakat “-” işareti kullanılmaksızın iki ayrı sözcük olarak metinde işlenmişse iki ayrı madde başında değerlendirilmiştir. (hem-āğüş (Far. i.): h.+uñ 4425, hem nigerān > hem (Far. e.): h. 5182, nigerān (Far. i.): n. 5182)
12. Birleşik yapılar, sözcük grupları, deyimler mümkün olduğunca iyelik, çokluk, hâl eklerinden temizlenerek verilmeye çalışılmıştır. (örn: baş al- (T. f.): b.+ın a.-ur 1188). Fakat birleşik yapının söyleyiş özelliği ve mana niteliği sekteye uğradığı hâllerde; durum ve şahsa göre değişim söz konusu ise bu ekler ve eklerin önünde kullanılması muhtemel yardımcı ünlü yay ayrıç içinde gösterilmiştir. (örn: baş(ın)a gel- (T. f.): g.-di ... b.+uma 1118, g.-iserdür b.+uñ 1801,). Fakat metnimizde eğer

- kullanım tek şahısla sınırlı ise yay ayraç uygulamasına ihtiyaç duyulmamıştır. (örn: başına hūş gel- (T. Far. f.): g.-di b. 4739)
13. Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamalar özel ve kavramsal bir mana ifade etmedikçe madde başı olarak alınmamıştır. Türkçe tamlamaları oluşturan kelimeler bağımsız olarak kelimenin tasnif edileceği madde başına alınmış; fakat Arapça ve Farsça tamlamaları meydana getiren kelimeler tamlamayı bozmayacak şekilde ilgili madde başı altında tasnif edilmiştir. (örn: ḥüsninüñ ḥāliḳını > ḥüsn (Ar. i.): ḥ.+inüñ 1901, ḥāliḳ (Ar. i.): ḥ.+ını 1901 / ḥüsn-i Yūsufı > ḥüsn (Ar. i.): ḥ.-i Yūsufı 1936, Yūsuf (Ar. ö. i.): ḥüsn-i Y.+ı 1936)
14. Arapça, Farsça ve Türkçe tamlamalar özel ve kavramsal bir mana ifade ediyorsa bunlar madde başı olarak gösterilmiş ve ilgili sözcük grubunu oluşturan her bir kelimenin bulunduğu madde başının en alt kısmında gönderimde bulunulmuştur. Bu tarz ifadelerin önünde sözcük grubunun oluşturduğu madde başına yönlendirmek için “→” işareti kullanılmıştır. (örn: cān viren (Far. T. i.): Allah, yaratıcı, c. 4825 > cān (Far. i.): → cān viren / vir- (T. f.): → cān viren), (örn: mār-ı zerrīn (Far. Ar. i.): Zeliha’yı cinlerden korusun diye babası tarafından ayağına taktırılan altından yapılmış yılan şeklindeki halhal m. 2757 > mār (Far. i.): → mār-ı zerrīn / zerrīn (Far. sf.): → mār-ı zerrīn)
15. Atasözleri, deyimleşmiş birleşik fiiller ve bir isimle beraber kullanılan bazı kalıplaşmış fiiller bütün olarak ele alınmış ve madde başı olarak verilmiştir. Bu atasözü ve kalıplaşmış fiiller içinde geçen her bir kelimenin bulunduğu madde başına “→” işaretiyle madde başı olan atasözü, deyim ve birleşik fiile gönderme yapılmıştır. (örn: 1. gönülden gönüle vardır rāh > gönül: → gönülden gönüle vardır rāh / var: → gönülden gönüle vardır rāh / rāh: → gönülden gönüle vardır rāh. 2. başarı yaş ʔol- > başar: → başarı yaş ʔol- / yaş: → başarı yaş ʔol- / ʔol-: → başarı yaş ʔol-, 3. maʕ zūr ʔut- > maʕ zūr: → maʕ zūr ʔut- / ʔut-: → maʕ zūr ʔut-,)
16. Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerde, yardımcı fiilin bulunduğu maddede “→” işaretiyle birleşik fiile gönderme yapılmamış, açıklamadan sonra kısaltılmış, gönderme yapılmıştır. (örn: melāmet eyle- > melāmet: → melāmet eyle- / eyle- (T. yf.): melāmet e.-mezem 5983). Kurallı birleşik fiiller ise madde başı olarak gösterilmeye çalışılmış, birleşik fiili oluşturan her iki fiile ayrıca “→” işaretiyle gönderimde bulunulmamıştır. (örn: bulı vir- (T. f.): b. 5910).

17. Yardımcı eylemlerle birleşik fiil yapılırken isim, izafet kesresi aracılığıyla başka isim ve sıfatları yanına dahil ederek yardımcı fiile bağlanmışsa bu durumda ilgili birleşik fiili oluşturan tüm kelimeler ait oldukları madde başında gösterilmiştir. (örn: ‘azm-i diyār-ı Şām it- > ‘azm it- (Ar. T. f.): ‘a.-i diyār-ı Şām i.-di 1546 / diyār (Ar. i.): ‘azm-i d.-ı Şām itdi 1546 / Şām (Ar. ö. i.): ‘azm-i diyār-ı Ş. itdi 1546 / it- (T. yf.): ‘azm-i diyār-ı Şām i.-di 1546)
18. Gramer kategorisi olarak genellikle zarf göreviyle kullanılan bazı sözcük grupları madde başı olarak verilmiş ve bu madde başını oluşturan her bir sözcüğe “→” işaretiyle gönderme yapılmıştır. (örn: her ne dem ki (Far. T. zf.): h. 3228, / her (Far. sf.): → her ne dem ki / ne (T. zm.): → her ne dem ki / dem (Far. i.): → her ne dem ki / ki (Far. e.): → her ne dem ki)
19. “ı-/i-” ek-fiilini bünyesine katmış olan kelimelerde bu ek-fiil hem ilgili kelime bünyesinde hem de “ı-/i-” madde başında verilmiştir. (örn: baḡ- (T. f.): b.-aradı 1751 / i- (T. ef.): baḡar ı-dı 1751).
20. Degül, mi, gerek, özge gibi kelimelerle birlikte kullanılan sözcükler birbirlerinden bağımsız olarak madde başında verilmiştir. (örn: 1. bundan özge > bu (T. zm.): b.+ndan 791 / özge (T. e.): ö. 791. 2. ğam degüldür > ğam (Ar. i.): ğ. 1523 / degül (T. e.): d.+dür 1523)
21. Metinde yazılmamış veya ortak bir kelime için ortak kullanılan fakat anlam bütünlüğü dikkate alındığında kendimiz tarafından dizin kısmında eklenilmesi düşünülen kelimeler köşeli parantez ([]) içinde gösterilmeye çalışılmıştır. ḡarāb it- (T. f.): [i.(d)-er] ... ḡ. 865 / it- (T. yf.): [i.(d)-er] ... ḡarāb 865)
22. Metinde yer alan bazı kelimelerde bulunan “ā, ī, ū” gibi uzun ünlüler metnin bazı beyitlerinde vezin gereği kısa okunmuş fakat dizine uzun ünlülü hâllerine alınmışlardır. Bu durumda kısa hâllerinin var olduğu kelimeler madde başı olarak verilmiş ve bu madde başında uzun ünlülü hâllerine “→” işaretiyle göndermede bulunulmuştur. (örn: ḡandi: → ḡandī)

DİZİN

A/° A

āb (Far. i. 1.): su

ā. 13, 33, 168, 349, 857, 889, 964, 1604, 1898, 2797, 2921, 3052, 3140, 4318, 4430, 4710, 6094

ā.+dan 890

ā.+ı 1441, 1906, 2032, 2210, 3507, 4059, 5258

ā.-ı çeşme-i hayvān 2614

ā.-ı deryā-veş 35

ā.-ı derdile 2456

ā.+ıdı 2322

ā.-ı gülden 1604, 3491

ā.-ı günāh 4416

ā.-ı †ineb 4655

ā.+ıla 2832, 3418, 4873

ā.-ı luḫfıla 2305, 3899, 4120

ā.-ı luḫfindan 5067

ā.-ı meşreb 3511

ā.+ın 3209

ā.+ından 2065, 4993

ā.-ı şevķile 4698

ā.-ı tevbe 1440

ā.-ı vuşlatıla 4381

ā.+ıyla 790, 3082

ā.+ıyla 6162

ā.-ı zülāl 1577, 1595, 2700

ā.+içün 3050

ā.+iken 3856

ā.+um 3937

ā.+uñıla 2477, 4460

ḫavż-ı ā.-ı Kevşerden 4056

ḫaṭre-i ā. 4473

mürġ-i ā. ü dānesiyem 3946

(i. 2.): göz yaşı

ā. 1289

ā.+ı 6186

ā.-ı baḫt 2823

ā.-ı beḫā 5439

ā.+ıla 2460

ā.+ından 2636

ā.+ımı 3898

ā.+uñ 3979

ā.+uñda 2658

(i. 3.): yağmur suyu

ā. 2814

→ āb-ı ḫayāt, āb-ı ḫayvān, āb-ı Kevşer, āb-ı revān, āb-ı rü, gözün āba [vir-]

† **abā (Ar. i.):** yünden yapılmış kaba kumaştan imal edilen bol geniş giyecek

† a.+dur 208

teng-i † a. 5055

ābād (Far. i.): māmur, şen, bayındır

ā. 5235

→ ābād it-, ābād kııl-, ābād ol-

ābād it- (Far. T. f.): māmur etmek, bayındır hale getirmek

i.-di ... ā. 1004

ābād kııl- (Far. T. f.): māmur etmek, bayındır hale getirmek

ķ.-ur ā. 6070

ābād ol- (Far. T. f.): māmur, bayındır, şen hale gelmek

o.-dı ... ā. 5070

o.-urdu ... ā. 5715

ābanōs (Yun. i.): abanozgillerden sıcak ülkelerde yetişen, kerestesinden yararlanılan birçok ağacın ortak adı [bu ağaçtan ağır, sert, ve siyah renkli tahta elde edilir.]

ā.-ı esvedden 2247, 4243

† **Abbās (Ar. ö. i.):** → ibn-i † Abbās

† **abd (Ar. i.):** kul

† a. 5228

† a.+ı 5

āb-dār (Far. i.): sulu, taze

ā.+ıdı 4059

→ āb-dār ol-

āb-dār ol- (Far. T. f.): ağlamak, yaş dökmek

ā.-dı 1895

āb-dest (Far. i.): namaz vesaire için din icâbına göre el, ağız, burun, yüz; dirseklere kadar kollan ve aşikkemiği üstüne kadar ayakları yıkama, kulaklara, boyuna ve başa meshetme

→ āb-dest al-

āb-dest al- (Far. T. f.): belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh ederek temizlenmek

ā.-dı 5378

† **Abdullāh (Ar. ö. i. 1.):** Yesrib'de ikamet eden İbn-i Selām adlı kişi. † Abdullāh ibn-i Selām

† A. 252

(i. 2.): Allah'ın kulu

† a. 5634

āb-efşān (Far. sf.): su saçan (gözyaşı dökten)

→ āb-efşān ol-

āb-efşān ol- (Far. T. f.): su saçmak, gözyaşı saçmak

o.-ma ā. 3979

āb-ı ḫayāt (Far. Ar. i.): içene ebedi hayat bağışlayan

efsanevî su

ā. 580, 972

ā.+a 3763

āb-ı ḫayvān (Far. Ar. i.): nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın, içen kimseye ebedi hayat veren efsanevî suyu, bengi su

ā.+ı 1352

ā.+ıla 3511

ā.+sın 4396

ḫadr-i ā.+ı 1655

āb-ı Kevşer (Far. Ar. i.): Cennet'teki sulardan biri

ā. 2993

āb-ı revān (Far. i.): akan su, ırmak, akarsu. [divan şiirinde uzayıp gitmesi yönüyle sevgilinin

saçına; parlaklık, berraklık ve şeffaflık

yönüyle yanağına; akıcılık yönüyle aşığın

gözyaşına benzetilir.]

ā. 2492, 2696

- āb-ı rû (Far. i.):** onur, şeref, yüz suyu
 ā. 973
 ā.+y1 2504
- āb-ı zülāl (Far. Ar. i.):** berrak su, billur
 ā. 2700
- ābī (Ar. i.):** çekinen, sakıman
 → ābī ol-
- ābī (Far. i.):** su gibi temiz
 ā.+dür 2504
- ‘ābid (Ar. i.):** ibadet eden, tapınan
 ‘ā. 44
 ‘ā.+dür 43
 ‘ā.+e 123
- ābī ol- (Ar. T. f.):** çekinmek, kaçınmak
 o.-dı ... ā. 3656
 o.-maz ... ā. 622
- ‘ābīr (Ar. i.):** beyaz sandal, sümbül kökü, kırmızı gül, turunc ve iğde çekirdekleri, narenc gibi güzel kokulu bazı otlarla bir miktar dövülmüş miskten meydana gelen güzel bir koku
 ‘a.+i 2264
- āb-rīz (Far. i.):** su akıtan, gözyaşı döken gözler
 ā.+lerüm 2733
- ‘abūs (Ar. sf.):** somurtkan
 vech-i ‘a. 4864
- ‘āc (Ar. i.):** fildişi, bağa
 ‘ā.+ıla 4244
- ac (T. i.):** → aç
- ‘aceb (Ar. e. 1.):** şüphe, merak ve tereddüt bildiren söz
 ‘a. 260, 1088, 1367, 1834, 2683, 2991, 3135, 3301, 3301, 3553, 3604, 3667, 3754, 3872, 4710, 4967, 4968, 5250, 5399, 5682, 5774, 5971, 6147
 ‘a.+dür 1101
(sf. 2.): acayip, tuhaf, garip
 ‘a. 301, 1526, 2687
(i. 2.): acayip, garip, tuhaf kimse, şey veya durum
 ‘a. 575, 683, 1946, 3682, 5269
 ‘a.+dür 1514, 4692, 6020
 → ‘aceb ol-, ‘aceb ola, ne ‘aceb
- ‘acebā (Ar. e.):** şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba
 ‘a. 209, 1074, 1115, 1122, 1602, 1835, 2169
- ‘aceb mi (Ar. T. e.):** şaşılmaz anlamında bir sözcük
 ‘a. 192, 199, 930, 1339, 2270, 2690
(e. 2.): şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba
 ‘a. 2501
- ‘aceb ol- (Ar. T. f.):** şaşırmak, şaşakalmak
 ‘a.-maya 1101
 ‘a.-maz 2499
 o.-a ‘a. 959
- ‘aceb ola (Ar. T. e.):** şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba
 o. ‘a. 2681
- ‘Acem (Ar. ö. i.):** Arap olmayan, Arap’tan gayri kavim, İranlılar
 ‘A.+üñ 2346
 şāh-ı ‘A. 5702
- acı (T. i. 1.):** acı, sızı
 a.+ñuzı 5683
 a.+sından 5604
 a.+sınıñ 22
(sf. 2.): kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı
 a. 4847
 → acı dil, acı sözlü
- acı- (T. f.):** merhamet etmek
 a. 995
 → cānı acı-
- acı dil (T. i.):** içinde insanı üzen, onurunu kıran, gönlünü inciten nitelikler olan
 a.+den 4781
 a.+lerden 4830
- acığ- (T. f.):** yemek yeme ihtiyacı duymak
 → karnı acıkmış ol-
- acı sözlü (T. i.):** sözünde insanı üzen, onurunu kıran, gönlünü inciten nitelikler olan
 a.+ler 4780
- ‘āciz (Ar. i.):** eli ermez, zayıf, güçsüz
 ‘ā. 5393
 ‘ā.+e 5458
 ‘ā.+idi 2330
 → ‘āciz kıl-, ‘āciz ol-
- ‘āciz kıl- (Ar. T. f.):** güçsüz bırakmak, acze düşürmek
 k.-masun ‘ā. 4619
- ‘āciz ol- (Ar. T. f.):** eli ermez, beceriksiz kabiliyetsiz ve güçsüz olmak
 ‘ā.-dı 214
 ‘ā.-ur 5995
- ‘acūz (Ar. i.):** koca karı
 kāmēt-i ‘a.-ı kebir 4042
- ‘acz (Ar. i.):** beceriksizlik
 ‘a.+i 5996
 ehl-i ‘a.+e5096
 eyledi ... ‘arz-ı ‘a. ü niyāz 5456
- aç (T. i.):** açlık, aç olma durumu
 a. 652, 912, 3413, 4779
 a.+ı 995
- aç- (T. f. 1.):** sarılmış, katlanmış, örtülmüş, kapatılmış veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak
 a. 67, 2114
 a.-a 4981
 a.-alar 2256
 a.-am 2540
 a.-ar 4966
 a.-ardı 4508
 a.-arsa 4509
 a.-dı 902, 2077, 2134, 2608, 2762, 3148, 3383, 4357, 4690, 5466, 5777, 5968
 a.-dılar 2428, 5795
 a.-ıdı 6114
 a.-ınca 5502
 a.-mağa 4539
 a.-mamış 5496
 a.-masaydı 51
 a.-mayınca 1303
 a.-up 2044, 2775, 4142, 4485, 5497

- (f. 2.):** sunmak, ikram etmek
a.-dı 297
- (f. 3.):** sergilemek, ortaya çıkarmak
a. 348
a.-ar 4966
a.-aradı 4916
a.-dı 4668, 5535, 5730
a.-mam 2011
a.-sa 2073
- (f. 4.):** bir konu ile ilgili konuşmak, gizli olan bir şeyi ya da sözü ifşa etmek, ortaya çıkarmak
a.-a 1699
a.-dı 2975
a.-duñ 1885
a.-ma 600, 4621
a.-mağa 5402
a.-man 1403
a.-sa 623
a.-savuz 4791
- (f. 5.):** açmak, aralamak
a. 4105, 4337
a.-amaz 2609
a.-dı 2040, 2929, 3515, 3933
a.-madı 3731
a.-maduğı 5488
a.-maya 4215
a.-up 4844
- (f. 6.):** ferahlık vermek, rahatlatmak
a.-an 2712
- (f. 7.):** bitki, nebatat vs. hayat bulmak, filizlenmek
a.-dı 6007
a.-mamış 5498
→ ağız aç-, bağız kapular aç-, başsar aç-, çeşm-i bed aç-, dehen aç-, du[‘]āsı enbānın aç-, dürc-i dehānını aç-, dürc-i su[‘]ālīn aç-, gönça aç-, gönül aç-, göz aç-, kef aç-, mühr aç-, nergesin aç-, söz kapusun aç-, ‘uqde-i dil aç-, yüzine der-i gam aç-, zebān aç-
- açıl- (T. f.):** açılmak, açma işine konu olmak
a.-a 666
a.-dı 2143, 4506, 5025, 5481, 5731
a.-madın 4508
a.-ur 2132, 5064, 5372
- (f. 2.):** bitki ve nebatatta hayat bulmak
a.-dı 675, 2222, 2234
a.-madın 718, 2472
a.-sa 4744
a.-up 2484
a.-ur 2404
- (f. 3.):** kir, pas gibi yoğunluğun azalması, netlik kazanmak, net görünmek
a.-dı 2067, 2783
- (f. 4.):** rahata kavuşmak, rahatlamak huzur bulmak
a.-dı 2748, 2909, 2922, 5126
- açlık (T. i.):** aç olma durumu
a. 23, 5683
a.(ğ)+ı 5604
a.(ğ)+um 995
- açuk (T. i.):** örtüsüz, çıplak
a. 2045, 2045, 5283
- ad (T. i.):** isim, ad
a. 4829
a+ı 177, 1307, 1534, 1547, 1566, 1650, 2266, 3008, 3247
a.+ın 524, 1652, 3246
a.+ına 1145
a.+ını 779, 4570
a.+ıyla 1539, 4831
a.+um 3694
a.+umuzu 5709
a.+uñ 1539, 2725, 5410
a.+uñı 5840
a.+uñıla 2725
a.+uñuzla 5786
→ ad eyle-, ad(in)ı çek-, ad ço-
- ‘Ād (Ar. ö. i.):** çok eskiden Yemen taraflarında bulunan ve Hud peygamber tarafından imāna getirilemediği için Allah tarafından yok edildiğine inanılan bir kavmin adı
‘Ā. 1465
→ Şeddād-ı ‘Ād
- a‘dā (Ar. i.):** en zālīm, pek gaddār
a.+nuñ 1970
- ‘ādāt (Ar. i.):** alışkanlıklar, usuller, adetler, görenekler
ḥarḳ-ı ‘ā.+ı 1779
- ‘adāvet (Ar. i.):** düşmanlık, yağılık
‘a.-i ḥ‘īş 548
- ‘add (Ar. i.):** sayma, sayılma
→ ‘add olun-
- ‘add olun- (Ar. T. f.):** saymak, sayılmak
‘a.-masa 3541
- ‘aded (Ar. i.):** sayı
‘a.+ile 2793
‘a.+inde 1666
- ‘adem (Ar. i.):** yokluk, gayb
‘a. 80, 120, 1044, 1586, 5354
‘a.-i i‘tibāra 74
ḥ‘āb-ı ‘a. 1908
ḥaṭṭ-ı ‘a. 6195
i‘tibār-ı ‘a.+den 74
milk-i ‘a.+dedür 10
zālām-ı ‘a. 71
zıll-ı ‘a. 73
zulümāt-ı ‘a.+den 131
- ādem (Ar. i. 1.):** insan, insanoğlu
ā. 22, 45, 46, 75, 163, 411, 478, 652, 661, 791, 873, 1159, 1379, 1608, 1947, 2136, 2146, 2169, 2332, 2381, 2950, 3238, 3659, 4025, 4058, 4773, 4781, 5600, 5715, 5921, 6013
ā.+den 3950, 6084
ā.+dür 163, 350, 1191, 4776
ā.+e 271, 2553, 2825, 4717
ā.+i 3028
ā.+içün 45
ā.+üm 4448
ā.+uñ 702, 843, 1103, 1188, 1192, 2753, 4578, 4630, 5652

- deryā-yı ā. 3117
 hüsni-i ā. 787
 naqş-ı ā. 663
 şüret-i a.+ide 1485
 şekl-i ā.+de 1245
(Ar. ö. i. 2.): ilk insan Hz. Âdem peygamber
 Â. 168, 181
 Â.+e 169, 1941
 Â.+i 438
 gil-i Â. 3948
 ibn-i Â.+ise 189
 mecmû‘a-i fâzîl-i âl-i Â. 218
 nesl-i Â.+de 5985
 sāye-i Â.+e 61
 şebih-i Â. ola 777
âdemî (Ar. Far. i.): insanoğlu
 ā. 389, 665, 1407, 1528, 3092, 3950, 4883
âdemoğlu (Ar. T. i.): insan
 ā. 3742
âdemî-zâd (Ar. Far. i.): insanoğlu olan, insandan
 doğan
 ā.+em 2623
âdem-zâd (Ar. Far. i.): insandan doğan, insanoğlu
 olan
 → âdem-zâd ol-
âdem-zâd ol- (Ar. Far. T. f.): insanoğlu olmak,
 insandan dünyaya gelmek
 o.-up ā. 2536
‘Aden (Ar. ö. i.): Aden ülkesi
 ‘A. 3262
 dürr-i ‘A. 244, 2796
‘âdet (Ar. i.): usul, tabiat, alışkanlık
 ‘a. 1080
 ‘ā.+dür 3800
 ‘ā.+i 3851
 ‘ā.+idi 1079, 6065
 ‘ā.-i zîşt 1730
 hark-ı ‘ā.+dür 1778
 → ‘âdet idin-, ‘âdet ol-
‘âdet idin- (Ar. T. f.): alışkanlık haline getirmek
 ‘ā.-di 4519
 ‘ā.-eler 5643
‘âdet ol- (Ar. T. f.): alışkanlık haline gelmek
 ‘ā.-sun 6080
ad eyle- (T. f.): ad vermek, ad koymak
 a.-r 1409
adım (T. i.): yürümek için yapılan ayak atışlarının
 her biri
 a.+ına 1379
ad(in)ı çek- (T. f.): anmak, zikretmek, çekiştirmek,
 dedikodusunu yapmak
 ç.-er a.+umı 4827
‘Âdî (Ar. Far. sf.): ‘Âd kavmiyle alakalı olan, ‘Âd
 kavmine ait
 hil‘at-i ‘Â. 3476
ad kı- (T. f.): birisine ad vermek, adlandırmak
 kı.-duñ ... a.+ımı 4077
‘adl (Ar. i.): adalet, doğruluk
 ‘a. 5575
 ‘a.+i 278
 ‘ayn-i ‘a.+ile 4379
 ‘a.+ile 310, 1643, 5086, 5397, 5576
 ‘a.+inde 5135
 ‘a.+iyile 5993
 ‘a.+üñile 1252
 meclis-i ‘a.+e 5989
 → ‘adl it-
‘adl it- (Ar. T. f.): adaletli bir şekilde davranmak,
 adaleti payidar etmek
 ‘a.(d)-en 1056
 ‘a.-i hâş i.(d)-eler 1483
 ‘a.-mege 6136
 ‘a.(d)-üp 1472
adlu (T. i.): adını taşıyan, o nâm ile anılan
 a. 419, 421, 424
‘Adn (Ar. ö. i.): Cennet
 ‘A. 3262
 ‘A.+e 5990
 bâğ-ı ‘A. 1380
‘adū (Ar. i.): düşman
 ‘a. 942
 ‘a.+laruñ 4490
 ‘a.+ya 1517
 ‘a.-yı Raḥmāndur 5921
 → ‘adū ol-
‘adū ol- (Ar. T. f.): düşman olarak görmek, öyle
 kabul etmek
 o.-aydı ‘a. 544
âfâk (Ar. i.): ufuklar, gök kenarları, gökyüzü
 ā. 400, 1473
 ā.+a 1581
 ā.+ı 2021, 4746
 → âfâka töl-
âfâka töl- (Ar. T. f.): her tarafa yayılmak
 t.-dı ā. 359, 2866, 3007, 3285
âfât (Ar. i.): belalar, musibetler
 ā. 549, 3062, 5233, 6184
 ā.+ı 4457
âferîde (Far. i.): yaratılmış, yaratık, mahlukat
 ā. 1212, 1932
âferîn (Far. e.): beğenme, alkış, yaşı, bravo, varol!
 ā. 1406, 1836, 1889, 3514, 3904, 4837, 5049,
 5050, 5148, 5655, 6008
 ā.+ler 4134, 5400, 6146
 → âferîn eyle-, âferîn it-
âferîn eyle- (Far. T. f.): beğenmek, takdir etmek,
 övmek
 ā.-di 3501
 ā.-ridi 2147
âferîn it- (Far. T. f.): beğenmek, takdir etmek,
 övmek
 ā.-di 1700, 5197
âfet (Ar. i. 1.): büyük bela, felâket
 ā. 3061, 4001, 4002
 ā.-i cân 692, 877, 1939, 3769
 ā.+idi 818
 ā.-i dildür 792, 3906
 ā.-i gâmdan 3854
 ā.-i gül 1703
 bâd-ı ā. 5911

- (i. 2.): -metinde- Hz. Ali
 ā.-i bāb-ı Hayber-i tuğyān 295
 (i. 3.): çok güzel insan
 ʿayn-i ā.+idi 2365
 ʿ**afife** (Ar. i.): namuslu, iffetli, temiz, dürüst
 ʿa. 2865
āfitāb (Far. i.): Güneş
 ā. 1580, 3288, 4419, 6181
 ā.+a 2970
 ā.-1 ʿālem-i nūr 2396
 ā.-1 ʿālem-tāb 3502
 ā.-1 baht 2823
 ā.-1 berik 4696
 ā.-1 cihān 6129
 ā.-1 cihān-ı cānı 3369
 ā.-1 gerdūna 4767
 ā.-1 semāya 40
 ā.-1 şunʿından 1915
 ā.-1 tābān 220
 ā.-1 tābende 4321
 ā.-1 yakīni 5115
 ā.+ıyla 3208
 ʿat-ı ā.-1 ʿālem-i nūr 4318
 (i. 2.): güzel yüz
 ā.+a 3759
 ā.+ıdı 538
 ā.-1 ʿālem-süz 1592
 ā.+ına 5323
 ā.+ından 2303
 ā.+ları 2206
 şuʿle-i ā.-1 Yūsufımış 2138
 (i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
 ā.-1 Kenʿanı 4981
 ā.-1 cemāl 5482
 (i. 4.): -metinde- Hz. Ömer
 ā.-1 maşrık-ı dīn 275
āfitāb-miṣāl (Far. Ar. zf.): güneş gibi
 ā. 2375
 ʿ**āfiyet** (Ar. i.): sağlık, esenlik
 ʿā. 4801
 ʿ**afv** (Ar. i.): suçunu bağışlama
 ʿa.-i ḥazret-i cūd 1291
 → ʿafv eyle-, ʿafv it-, ʿafv olun-
 ʿ**afv eyle-** (Ar. T. f.): suçunu bağışlamak
 ʿa. 1819
 ʿ**afv it-** (Ar. T. f.): suçunu bağışlamak
 ʿa.(d)-e 6032
 ʿa.(d)-er 3435
 ʿa.(d)-üp 1863
 ʿ**afv olun-** (Ar. T. f.): suçu bağışlanmak
 ʿa.-dı 2763
ağ- (T. f.): çıkmak, yükselmek
 a.-dı 1827
ağ (T. i.): → aq
ağa (Moğ. i.): büyük konaklarda çalışan erkek
 görevlilerin başı
 a.+lar 2976
ağaç (T. i.): ağaç
 a. 578
 a.(c)+ı 1677
āgāh/āgeh (Far. i.): bilgili, haberli olan
 ā. 22, 1356, 1557, 3696
 → āgeh eyle-, āgāh it-, āgāh ol-
āgeh eyle- (Far. T. f.): haberdar etmek
 bilgilendirmek
 ā.-dı 34
 ā.-me 5780
 e.-di ... ā. 367
 e.-dūñ ā. 6104
āgāh it- (Far. T. f.): haberdar etmek, bilgilendirmek
 i.-di ... ā. 3883
 i.(d)-esiz ... ā. 4084
āgāh ol- (Far. T. f.): haberdar olmak, bilgilenmek,
 anlamak
 o.-dı ... ā. 513, 3432, 3628, 5191, 5622
 o.-dılar ā. 1922
 o.-sa ... ā. 3629, 4640
 o.-sın ... ā. 305
 o.-uñ ā. 2092
 o.-ur ā. 5048, 5114
ağar- (T. f.): yükselmek
 → sitāre(si) ağar-
ağır-la- (T. f.): konuğa saygı göstererek onun her
 türlü rahatını, gereksinimini sağlamak, ikram
 etmek, izaz etmek
 a.-dı 2835
ağız (T. i. 1.): söyleme, konuşma ve yeme işleri için
 kullanılan organ, ağız
 a. 1371
 a.+ı 2844
 a.+ın 2040
 a.+ına 1290
 a.+ında 270
 (i. 2.): bir yere giriş veya çıkış yeri
 a.+ın 4844
 → ağız aç-, ağız tutul-, bir ağızdan
ağız aç- (T. f.): konuşmaya başlamak
 a.-dı 5368
ağla- (T. f.): duygu yoğunluğuyla gözyaşı dökmek
 a. 1114, 3900
 a.-dı 259, 756, 757, 891, 1099, 1234, 2454,
 3713, 4826, 5772
 a.-dılar 1130
 a.-duğın 992
 a.-duğum 3964
 a.-duğumı 994
 a.-duñ 1171
 a.-ma 552, 1800, 3073, 3977
 a.-mağa 1113, 3290, 3696
 a.-mağıla 3711
 a.-mağ 3977, 4601
 a.-mağda 3398
 a.-mağdan 988, 1058, 1458, 5712, 5944
 a.-masun 2051
 a.-r 3679, 4741
 a.-ram 3982
 a.-rıda 766, 884, 2455, 2595, 3609, 3609, 3662,
 4517, 5269, 5478
 a.-rısāñ 996
 a.-riken 3969, 5666

- a.-rsın 1262, 1312, 3675
a.-sa 1101
a.-sun 1296
a.-ya 1102, 1354
a.-yaldan 2733
a.-yasin 991
a.-yıcak 1392, 3682
a.-yın 998
a.-yu 3687
a.-yup 850, 3405, 3406, 3432, 3700, 4990, 5411, 5673, 6111
→ bulut ağlamaz ol-, derd ağla-, kan ağla-, kendü düşen ağlamaz, zār ağla-, zār zār ağla-
- ağlāl (Ar. i.):** boyuna geçirilen zincirler, prangalar, kelepçeler
a. 1350, 2756, 4784
a.+i 3962
- ağlamakdan gözi çık- (T. f.):** haddinden fazla ağlamak
a. ç-arımış g. 3408
- ağlaş- (T. f.):** birlikte ağlamak
a.-dı 1742
a.-up 483, 6051
a.-urlar 1237
a.-urlardı 6043
- ağlat- (T. f.):** ağlamasına yol açmak
a.(d)-urlar 3787
- ağniyā (Ar. i.):** zenginler
a.+yı 2931
- ağu (T. i.):** zehir
a. 1118
- āğüş (Far. i.):** kucak
ā.+ı 499, 821
→ āğüşa çek-, āğüş eyle-
- āğüşa çek- (Far. T. f.):** kucaklamak, sarılmak
ç.-miş ā. 4032
- āğüş eyle- (Far. T. f.):** kucaklamak, sarılmak
e.-di ā. 1743
- ağyār (Ar. i.):** gayrılar, başkalar, yabancılar
a. 1026, 2038, 2442, 3304, 5051
a.+a 3069, 3133, 4935
a.+ı 3136, 5049, 5881
‘ayn-i a.+dan 4369
rū-yi a.+a 5020
→ ağyāra pūşt it-
- ağyāra pūşt it- (Ar. Far. T. f.):** yabancıya sırtını dönmek, ilgilenmemek, önem vermemek
i.-se ... p.+i a. 2452
- ağzi tutul- (T. f.):** herhangi bir durum karşısında konuşamamak
a. ... t.-dı 3373
- āh (Far. e. 1.):** derin ve büyük üzüntü sonucu söylenen söz
ā. 322, 514, 1797, 2539, 2700, 2809, 3576, 3778, 3805, 3925, 4172, 4898, 6187
(i. 2.): inleme feryād, figan
ā. 400, 655, 825, 1133, 1233, 1260, 1270, 1277, 1442, 1750, 1927, 2639, 3046, 3424, 3675, 3707, 3771, 5773, 5936
ā.+a 5400
- ā.+ı 1306, 3705, 4155, 4778, 4953, 5246, 5256
ā.-ı cihān-süzumiçün 4407
ā.-ı harik 3646
ā.+ıla 646, 827, 2162, 2591, 3211, 4723, 4906, 4954, 5309, 5353, 5429, 5749
ā.-ı şubh-efrüz 2639
ā.-ı şeb-gire 3924
ā.-ı vidā‘ 2974
ā.+um 3806, 5909
ā.+uñ 1236
cüş-i na‘ rā-i ā. 1095
→ āh eyle-, āh kııl-, āh it-, figān u āha şal-
- ahād (Ar. i.):** bir [Allah]
‘ayn-i a.+idi 186
meclā-yı nūr-ı zāt-ı a. 3534
zıkr-i a. 970
→ be-haqq-ı nūr-ı ahād
- ahaveyn (Ar. i.):** iki kardeş
a. 5929
- ahbāb (Ar. i.):** dost, bildik, tanıdık
a.+ı 5091
a.+ıla 464
- ahbār (Ar. i.):** haberler, ortada dönen söylentiler
a.+ın 5670
- ahcār (Ar. i.):** taşlar
a. 891
- ‘ahd (Ar. i. 1.):** devir, zaman
‘a.-i Resül 283
(i. 2.): söz verme, yemin, and
‘a. 1285, 3082, 5855
‘a.+e 1320, 5739
‘a.+i 1300
‘a.+ine 2847
‘a.-i mazī 1549
‘a.-i mezkūra 3153
bünyād-ı ‘a.+ı 1298
mühr-i ‘a. urdı 3070
terk-i kânün-ı ‘a. idüp 3167
→ ‘ahde vefā gözet-, ‘ahd eyle-, ‘ahd it-
- ahdār (Ar. i.):** pek yeşil, yemyeşil
cām-ı a.+ıla 5251
zücāc-ı a.+dan 2245
- ‘ahde vefā gözet- (Ar. T. f.):** verilen bir sözde durmak
‘a.-diler 879
- ‘ahd eyle- (Ar. T. f.):** söz vermek
‘a. ü karar e.-diler 659
e.-di ‘a. 368
e.-mişdün ... ‘a.-i temām 3429
e.-ñ ... ‘a. ü yemīn 809
e.-yen ... ‘a.-i vişāl 3293
e.-yesiz ... ‘a. ü yemīn 5737
- ‘ahd it- (Ar. T. f.):** söz vermek, yemin etmek
‘a.-di 1273
‘a.(d)-en 5111
- āhen (Far. i.):** demir
ā. 595, 3080, 3115, 3115, 4237, 5177
- āhen-dil (Far. i.):** demir yürekli, kahraman
yār-ı ā. 1002
- āheng (Far. i.):** gerçekleşen bir eylem esnasında

- çıkan ses ve bu sesin uygunluğu
 ā.+i 4745
 ā.+in 881
 → āheng eyle-, āheng it-, āheng ol-, āheng tut-
- āheng eyle-** (Far. T. f.): düzenlemek, tasarlamak, uygun bir biçim vermek
 ā.-i çāh e.-diler 1482
- āheng it-** (Far. T. f.): düzenlemek, tasarlamak, uygun bir biçim vermek
 ā.(d)-erdi 5246
 i.-di ... ā. 1375, 2870
 i.-diler ā. 5794
 i.(d)-erdi ... ā. 5310
 i.-se ... ā. 4237
- āheng ol-** (Far. T. f.): uyum sağlamak, düzeni bozmayacak şekilde eşlik etmek
 o.-dı ā. 3100
- āheng tut-** (Far. T. f.): bir duruma uygun şekilde eşlik etmek, uyum sağlamak
 ʧ.-mağičün ... ā. 5279
- āhenin** (Far. sf.): demir gibi pek sağlam
 ā. 1701, 4326
 (i. 2.): demir gibi pek sağlam olan
 a.+e 4814
 → āhenin it-
- āhenin it-** (Far. T. f.): sağlamlaştırmak, iyice berkitmek, sıkı hale getirmek
 ā.-di 1700
- āh eyle-** (T. ?/Ar. ?/Far. ? T. f.): derin bir üzüntü ve iç geçirme sonucu inlemek, feryat figan etmek
 ā.-r 747, 5086
 e.-di ā. 513, 763, 1807, 3038
 e.-di ... ā. ü enin 5766
 e.-mez ā. 1838
 e.-r ā. 3642
 e.-r ā. ü enin 5775
 e.-yüp ā. 3883
- āhı** (T. e.) < **āhır** (Ar. i. ?): itiraz, memnuniyetsizlik, azar, suçlama ifadesi olarak kullanılan bir söz
 a. 383
- āhır** (Ar. zf. 1.): son, sonra, son olarak, sonunda
 ā. 1, 366, 414, 458, 1061, 1064, 1143, 1235, 1372, 1480, 1679, 1696, 2270, 2496, 2631, 2656, 3048, 3299, 3372, 3781, 3830, 3993, 4833, 5053, 5221, 5810, 6075
 ā.+de 406
 ā.-i kār 1272, 1620, 1632, 3657, 3985, 4806, 5511
 ā.+inde 407, 1692, 5662
 ā.-i sāl 5651
 (i. 2.): son, sonuncu
 ā.-i enbiyāya 264
 ā.+ini 1143, 1480
 ā.+ise 188
 ā.+ün 1538
 (sf. 3.): son, sonuncu
 ā. 4510
 → āhır eyle-, āhır it-, āhır ol-, evvel āhır, evvel ü āhır
- āhır eyle-** (Ar. T. f.): sonlandırmak, bitirmek
 ā.-ye 339
 ā.-yince 256
- āhır it-** (Ar. T. f.): sonlandırmak, bitirmek
 ā.-mediler 2506
- āhır ol-** (Ar. T. f.): tamamlanmak, sona ermek, sona ermek
 ā.-a 1595
 ā.-dı 4456, 5464, 6026
 ā.-ınca 1479
 o.-dı ... ā. 277
 o.-masa ā. 3555
- āh it-** (T. ?/Ar. ?/Far. ? T. f.): derin bir üzüntü ve iç geçirme sonucu inlemek, feryat figan etmek
 ā.-di 755, 1072, 1168, 1717, 2657, 3286
 ā.(d)-e 1064
 ā.(d)-er 3831
 ā.-ı derd-nāk i.-di 6159
 ā.(d)-üp 480, 1097, 1114, 1388, 1465, 1979, 2707, 2738, 3325, 3750, 4513, 5338, 5772
 i.-di ... ā. 4150, 4451
 i.(d)-erdi ... ā.+ı 5253
 i.-se nāle vü ā. 3978
- āhkām** (Ar. i.): emirler, hükümler
 a.+a 5212
- āh kıl-** (T. ?/Ar. ?/Far. ? T. f.): derin bir üzüntü ve iç geçirme sonucu inlemek, feryat figan etmek
 ʧ.-ur ... ā. 4642
 ʧ.-uram ... ā. ü figān 1387
 ʧ.-urdu ā. ü figān 2461
- āhlāk** (Ar. i.): insanda bulunan ruhî ve zihnî haller
 a.+ı 3639
- āhlām** (Ar. i.): rüya, hülya, uykuda görülen şeyler
 a. 5108
- āhmaḳ** (Ar. i.): pek akılsız, sersem, şaşkın
 a.+dur 545, 5226
 cevab-ı a.+dur 954
- Āhmed** (Ar. ö. i.): Peygamberimizin adlarından
 A. 176, 186, 243, 255, 283, 371
 A.-i muṭahharadur 5925
 cemāl-i zāt-i A. 180
 rūḥ-ı A. 159
- āhmer** (Ar. sf.): kırmızı, kızıl
 lāle-i a. 1815,
 la^c l-i a.+den 4242
 la^c l-i a.+denidi 2252
 la^c l ü a.-i nāb 4296
 rişte-i a. 2075
 şîşe-i a. 3207
 yāḳūt-ı a.+e 5844
- āhrār** (Ar. i.): serbest olanlar, köle ve esir olmayanlar
 a.+ı 5633
- āhsen** (Ar. i.): pek güzel
 a.+dür 332
 a.+ı 779
 a.+idi 435
 a.+ine 4526
 a.+iyidi 527
 a.+ü'l-vech-i ekḫelü'l-^c ayneyn

- aḥṣām (Ar. i.):** güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti
a. 1079
a.+ı 4954
- aḥter (Far. i.):** yıldız
a. 419, 754, 2300, 3451
a.+den 428, 2857
a.+dür 2811
a.-i devleti 5171
a.+ine 2721
a.+ler 2376, 3480
a.+üm 4422
burc-ı gevher-i a. 3383
- āhū (Far. i.):** ceylan, karaca, [divan şiirinde güzel gözlü, güzel kokulu ve ürkek olduğu için sevgiliye benzetilen āhū, gözlerinin iri ve siyah oluşu yönüyle de sevgiliyle ilişkilendirilmiştir.]
ā. 681, 2708
ā.+lar 3097
ā.+ları 2172, 4198
ā.+larıla 5988
ā.+ların 2735
ā.+larını 3200
ā.+sı 3459, 4506
ā.+sın 2385
ā.+sına 3602, 6178
ā.+ya 2271, 3925, 4203
ā.+yı 4204
ā.-yı miskīn 3817
→ āhū ol-
- āhū ol- (Far. T. f.):** boynuzlanmak, aldatılmak
o.-ur ā. 4629
- aḥvāl (Ar. i.):** haller, durumlar, oluşlar
a.+i 976, 2587, 6020
a.+ine 1364
a.+ini 662
‘arż-ı a.-i derd-nāk itdi 3727
a.+üñi 2830
şerḥ-i a.-i rāh 3624
- aḥyār (Ar. i.):** iyi ve faziletli olanlar
a. 3717
- aḥzān (Ar. i.):** hüznler, gamlar, kederler
→ Beyt-i Aḥzān, beytü’l-aḥzān
- aḳ (T. sf.):** beyaz, ak, duru, berrak
a. 715, 2109, 3013, 3578, 3720, 3763, 4302, 4304
(i. 2.): beyaz, ak, duru, berrak
a. 4057, 5945
a.(ğ)+ın 3512
a.(ğ)+ına 1711, 4466, 4851
- aḳ- (T. f. 1.):** -sıvı maddeler için- aşağıya doğru yönelmek, bir yerden başka bir yere doğru gitmek
a.-a 5124
a.-an 2168
a.-ar 979, 1577
a.-ardı 2165, 3860, 4708
a.-ardı 1751
a.-dı 3314
a.-düyüsa 1033
a.-up 4416, 5043
(f. 2.): fazlasıyla gelmek
a.-dı 5627
- ‘aḳabince (Ar. T. zf.):** ardından, peşinden
‘a. 4697
- aḳārib (Ar. i.):** akrabalar
a.+den 547
- ‘aḳārib (Ar. i.):** zehirli ve tehlikeli haycancıklar, akrepler
‘a.+den 547
- aḳça (T. i.):** küçük gümüş para
a. 1662, 3118
a.+nuñ 1666
a.+ya 1654
- aḳdem (Ar. sf.):** ilk, önce, önceki, daha önceki devr-i a.+de 5985
zemān-ı a.+den 3950
→ aḳdem ol-
- aḳdem ol- (Ar. T. f.):** öncü olmak, ilk olmak, öncülük etmek
a.-duñ 217
- ‘aḳd (Ar. i.):** bağlama, düğümlleme, anlaşma, sözleşme, nikah
‘a. 5465
‘a.-i bey‘ 3394
‘a.+in 5467
‘a.+üñden 5460
ḥutbe-i ‘a. 5458
→ ‘aḳd eyle-, ‘aḳd it-
- ‘aḳd eyle- (Ar. T. f.):** bağlamak, düğümllemek, nikahlamak
e. ... ‘a.-i nikāh 5459
- ‘aḳd it- (Ar. T. f.):** bağlamak, düğümllemek, nikahlamak
i.-di ... ‘a.-i zebān 716
i.(d)-e ‘a.-i nikāh 5461
- aḳıt- (T. f.):** akıtmak, sıvı bir şeyi damla damla başka bir yere nakletmek
a.(d)-a 998
a.-dı 760, 1913, 5439, 5917
a.-madum 6186
a.(d)-up 6188
a.(d)-ur 3767
→ çeşme-i nūş aḳıt-, gözden deryāyı aḳıt-, çan aḳıt-
- ‘aḳibet (Ar. zf.):** sonunda
‘ā. 46, 292, 329, 585, 621, 1232, 1692, 1796, 1811, 1833, 2104, 2355, 2460, 2566, 3147, 3148, 3364, 3371, 3377, 3410, 3525, 3843, 3987, 4161, 4568, 4774, 4973, 5224, 5297, 5524, 5764, 5939, 5941, 5981, 6031
- ‘aḳīḳ (Ar. i.):** çok kere kırmızı renkte olan bir cins değerli taş
‘a. 6169
- ‘aḳīl (Ar. i.):** akıllı olan
‘ā. 798, 1142, 1186, 1441, 2734, 3832, 4925, 5225
‘ā.+e 100

- ‘ā.+iseñ 1062, 5060
merd-i ‘ā. 4427
- ‘**ākır** (Ar. i.): kısır kalma, çocuk doğuramama
→ ‘ākır ol-
- ‘**ākır ol-** (Ar. T. f.): kısır kalmak, çocuk doğuramamak
‘ā.-dı 420
- ‘**akıl** (Ar. i.): akıl, us, düşünce
‘a. 1769, 5418
‘a.+ı 100, 742, 1617, 2417, 2490, 2806, 3819, 4234, 4556, 4721, 4722
‘a.+ıla 2734, 4113
‘a.+ını 2687
‘a.+ınuñ 2593
‘a.+ıñuz 1500
‘a.+umuñ 3042
dām-ı ‘a.+ıdı 2306
→ ‘akıl(ı) al-, ‘aklı fikri, ‘aklı gel-, ‘aklı git-, ‘aklı hārāb ol-, ‘aklı kalma-, ‘aklı nā-temām ol-, ‘aklını yitür-, akıl u cāmı tene gel-, ‘akluñı dir-
- ‘**akıl(m)ı al-** (Ar. T. f. 1.): bir şey yada birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak
‘a.+ını ... a.-a 5048,
‘a.+ını a.-mişiken 3062,
‘a.+um a.-dı 2697, 3041,
‘a.+um a.-up 2991,
‘a.+umı a.-dı 5047
- ‘**aklı fikri** (Ar. i.): tüm düşünce, ilgi, alaka
‘a. 742, 2201
- ‘**aklı gel-** (Ar. T. f.): ayılmak, kendine gelmek,
‘a.-di 3290, 3751, 4722,
g.-di ... ‘a. 1113
- ‘**aklı git-** (Ar. T. f.): şaşırmak, çok beğenmek
‘a.-di 1896
- ‘**aklı hārāb ol-** (Ar. T. f.): düşünemeyecek kadar şaşkın ve kendinden geçmiş halde bulunmak, şaşkına dönmek
‘a. o.-mişidi h. 3588
- ‘**aklı kalma-** (Ar. T. f.): şaşkına dönmek
k.-dı ‘a. 571
- ‘**aklı nā-temām ol-** (Ar. Far. T. f.): yeteri oranda ve layıkınca düşünememek
‘a.-an 1258
- ‘**aklını yitür-** (Ar. T. f.): şuurunu kaybetmek, kendinden geçmek
‘a.-mişidi 2238
- ‘**aklı u cāmı tene gel-** (Ar. Far. T. f.): canlanmak, ayılmak, kendine gelmek
‘a. g.-di t. 5419
- ‘**akluñı dir-** (Ar. T. f.): akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak
‘a. 2669, 4933
- akreb** (Ar. i.): daha, pek yakın
a.+ise 4191
- ‘**akreb** (Ar. i.): sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür böcek
‘a. 2693

- akribā** (Ar. i.): aralarında soy yakınlığı olanlar
a. 3058
a.+sına 1745
- ‘**aks** (Ar. i.): yansıma, çarpma, çarpıp geri gelme
‘a. 3525
‘a.+dür 3523
‘a.+e 3524, 3525
‘a.+i 2633, 3524, 5553
‘a.+ini 4314
‘a.+iyile 3105
‘a.-i Yūsuf 753
→ ‘aks ol-
- ‘**aks ol-** (Ar. T. f.): tersine dönmek, bir iş için tam ziddi gerçekleşmek
‘a.-a 5945
- āl** (Ar. i. 1.): Peygamberimizin ailesi
ā. 263
ā.+iyiçün 151
(i. 2.): sülâle, evlat
ā.-i İbrāhīm 761
ā.-i Ya‘kūb 5850
ā.-i Ya‘kūbdan 1159
ā.-i Ya‘kūbı 5837
ā.-i Ya‘kūbuz 5706
mecmū‘a.-i fazl-i ā.-i Ādem 218
- al** (T. i.): hile
a. 1489, 2509, 5718
a.+ı 382, 1209
a.+ıla 2553
a.+larını 5795
‘ayn-i mekr ü a. 2617
(i. 2.): kırmızı renk
a. 715, 2969
a.+ın 4920
→ al eyle-, al it-
- al-** (T. f. 1.): satın almak
a.-a 1764, 3375
a.-alar 5631
a.-am 3390
a.-dı 3551, 3944, 5628, 5629
a.-duğıyçün 5625
a.-dum 1766
a.-ıman 3381
a.-ma 3544
a.-mağa 3386
a.-mişidum 3244
a.-sa 22
a.-uñ 5679
a.-up 5632
a.-ur 3344, 3354, 3357
a.-urlarıdı 5623
(f. 2.): bir şeyi el veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak, taşımak
a.-dı 247, 758, 760, 771
a.-dılar 832
a.-uñ 1331
a.-up 1626, 4964
(f. 3.): -ismin yükleme haliyle birlikte- evlenmek, eş olarak seçmek

- a.-sun 399
(f. 4.): elde etmek, sahip olmak, mahiyetine dahil etmek
a. 2178
a.-a 507, 4238, 4450
a.-am 5388
a.-amadı 3148
a.-an 1626
a.-dı 902, 1695, 1962, 2541, 4275, 5298, 6015
a.-dılar 484, 819, 5964, 6061
a.-duğunu 5724
a.-dum 3419
a.-ıca 3968
a.-mağ için 3337, 5301
a.-mağda 4536
a.-maz 3136, 3834
a.-mazam 1221
a.-sa 3968
a.-up 3303, 5427, 5734, 5952
a.-ur 1188, 1906, 1906, 3139, 3507, 3507, 4146, 4645, 5965
a.-urdu 5300, 5312, 5947
a.-ursañ 2178
(f. 5.): birlikte götürmek
a.-dı 519, 1565, 1567, 4163
a.-up 1429
(f. 6.): zarar vermek, saldırmak, yok etmek
a.-a 689
a.-dı 1634, 5751
a.-ıca 3059
a.-mağ 5762
a.-miş 1421
a.-up 5827
(f. 7.): elde bulundurmak, elin içine almak
a.-dı 1036, 2235, 5968, 6145
a.-sa 3596
a.-up 4530
a.-urdu 4907
(f. 8.): emir altında çalıştırmak üzere iş vermek, bir görev ile sorumlu hale getirmek
a.-dı 1051
(f. 9.): vücudun içinden bir organı ya da bir sıvıyı çıkarmak
a.-alum 1137
a.-mağa 5042
(f. 10.): çalmak
a.-a 1698
a.-maz 5787
(f. 11.): verilen, bağışlanan bir şeyi geri almak
a. 6117
a.-dı 5222
a.-duñ 5388
a.-mayam 1783
(f. 12.): kaplamak, bürümek, sarmak, etkilemek
a.-mişdur 3066
a.-sa 2753
(f. 13.): kendine ulaştırılmak, iletilmek
a.-dı 3733
a.-duğca 5425
a.-dum 2760
(f. 14.): gidermek, yok etmek
a.-mağa 3870
a.-up 6024
→ āb-dest al-, ‘aql(ın)ı al-, bāc al-, baş al-, benlik al-, bir pūla alma-, boyn(ın)a al-, cāna al-, cevāb al-, dād al-, destūr al-, dile al-, eline al-, elinden al-, göñül al-, ḥaber al-, ḥazz al-, heybet al-, ‘ibret al-, i‘tibār al-, murād al-, nūş-ı cān al-, ortaya al-, şatun al-, sebağ al-, sebze-gün ṭabağ al-, vāye al-, yol al-, yüzün ele al-, zevğ al-
a‘lā (Ar. sf. 1.): en yüce, en yüksek
a. 2001
behişt-i a. 195
cedd-i a. 5938
ḡadr-i a.+ya 5027, 5066
ḡaşr-ı a.+da 3823
ḡaşr-ı a.+yıldı 4173
nām-ı a.-yı mübdi‘-i müte‘āl 53
neyyir-i a. 3496
seyyid-i bārgāh-ı a.+dur 274
(i. 2.): en yüce, en yüksek
a.+ya 343
‘alāka (Ar. i.): ilgi, ilişki
‘a.+dan 4881
a‘lām (Ar. i.): bayraklar, sancaklar
rāfi‘ü’l-a. 2799
‘alāmet (Ar. i.): iz, nişan, belge, işaret
‘a. 5477
‘a.+dür 4858, 5603
‘a.+idür 5669
‘a.+ler 1082
alda- (T. f.): aldatmak, kandırmak
a.-dı 627
a.-duñuz 5786
a.-mağa 667
a.-mağ için 1308, 5328
a.-mağ 5333
a.-mağda 3028
a.-mañ 1189
a.-ram 116
a.-yup 5479
aldan- (T. f.): birinin tuzağına düşmek, hilesine inanıp kanmak
a.-dı 750
a.-madı 1309
a.-maz 5225
aldur- (T. f.): yerinden kaldırtmak, alma işini yaptırmak
a.-dı 4850
‘ale’l-ḡuşuş (Ar. e.): hele, hususiyetle, en çok
‘a. 465, 527, 3630, 3944, 4447, 4926
‘alem (Ar. i.): bayrak
‘a. 2975
‘a.+i 5320
‘a.-i ‘izzı 5220
‘a.+lerden 3099
mīr-i ‘a. 1682
‘ālem (Ar. i. 1.): yeryüzü ve gökyüzündeki

nesnelerin oluşturduğu bütün evren
 ʿā. 25, 72, 163, 184, 1864, 2136, 2144, 2381,
 3520, 4581, 5381, 5593, 5619, 5622, 5715,
 6149
 ʿā.+de 720, 3866, 5516, 5576, 5768, 5905,
 6055
 ʿā.+den 6077
 ʿā.+dür 350
 ʿā.+e 1891, 2296, 3221, 4118, 4214, 5230,
 5468, 5515
 āfitāb-ı ʿā.-i nūr 2396
 ʿā.+i 45, 72, 130, 2422, 3099, 6008
 ʿā.-i cemāl 4389
 ʿā.-i dünyā 1479
 ʿā.-i fāniden 6153
 ʿā.-i ğayb 5112
 ʿā.-i milkūn 133
 ʿā.+in 6054
 ʿā.-i vaḥdet 346
 ʿā.-i vücūda 60
 ʿā.+ūn 1089, 4113
 āyine-i vech-i Rabb-i ʿā. 218
 eṭrāf-ı ʿā.+e 5356
 eṭrāf-ı ʿā.+i 6006
 faḥr-i ʿā.+sin 3701
 Ḥudā-yı ʿā.+dür 5729
 itdi seyrān-ı ʿā.-i ğaybet 6091
 mihr-i ʿā. 787, 1774, 3994
 milk-i ʿā. 848
 ruḥ-ı ʿā. 685
 şadef-i ʿā.+e 616, 1993
 şahn-ı ʿā. 5315
 şayd-ı ʿā.+çün 2060
 ṭalʿat-ı āfitāb-ı ʿā.-i nūr 4318
 zerrāt-ı ʿā.+i 1919
(i. 2.): ortam, çevre, durum, yaşanılan yer
 ʿā. 3553
 ʿā.+i 1117, 6162
 ʿā.-i cāndan 538
 ʿā.-i dilde 3648, 5896
 ʿā.-i ʿışk 350
 ʿā.-i ḥüsn 2336
 ʿā.-i leṭāfetdür 3761
 ʿā.-i mevsim-i cüvānıdı 5240
 ʿā.+inde 2723
 ʿā.+inden 5416
 ʿā.-i şeb 3163
 ʿā.-i Zeliḥāya 2916
 ʿā.+ūn 2616
 ehl-i tāc ü ʿā. 2295
 vişāl-i ʿā.-i gil 4192
(i. 3.): herkes, insanlar, halk
 ʿā. 1503, 1586, 2016, 3341, 5380, 5636
 ʿā.+de 3455
 ʿā.+den 6084
 ʿā.+e 2867, 3779, 5667, 6027
 ʿā.+i 2341, 3488
 ʿbatn-ı ʿā.+de 5600
 ʿā.+lere 2723
 ʿā.+ūn 3113, 5617

(i. 4.): belli bir gruptaki canlıların bütünü
 ʿā.+inde 2273

→ ʿālem-i şehādet, biñ ʿālem, Faḥr-i ʿālem, iki ʿālem

ʿālem-ārā (Ar. Far. sf.): alemi, dünyayı süsleyen mihr-i ʿā.+sı 2388

ʿālem-ġir (Ar. Far. sf.): cihanı tutan, dünyayı zapteden, bütün aleme yayılan zülf-i ʿā. 2674

ʿālem-i şehādet (Ar. i.): tas. yaradılışın dördüncü basamağı. [Buna "âlem-i mülk, âlem-i nâsût, âlem-i hiss, âlem-i anâsır, âlem-i eflâk ü encüm, âlem-i mevâlid" de derler]
 ʿā.+e 5906

ʿālem-sāz (Ar. Far. sf.): cihanı, alemleri yaratan ḥabib-i ʿā. 3991

ʿālem-süz (Ar. Far. sf.): cihanı yakan, alemi yakıcı āftāb-ı ʿā. 1592

ʿālem-tāb (Ar. Far. sf. 1.): dünyayı, aydınlatan āfitāb-ı ʿā. 3502

(i. 2): -metinde- Hz. Yusuf
 ʿā. 889

al eyle- (T. f.): hile yapmak, kandırmak

a.-diler 1451

e.-di a. 374

e.-yüp a. 819

mekr ü a.-r 5804

alıko- (T. f.): bir süre için bir yerde tutmak, ayırıp saklamak

a.-maz 5716

alın- (T. f.): emir altında çalıştırmak üzere iş verilmek, bir görev ile sorumlu hale getirilmek
 a.-dı 1641

alın, -lın (T. i.): alın

a.+ı 462, 1348, 2400

a.+ımı 2309

a.+uñ 1903

→ aln(in)a yazıl-

alınlu (T. sf.): alını herhangi bir niteliğe sahip olan a. 2950

ʿalil (Ar. i.): hasta

ʿa. 3054

→ ʿalil it-, ʿalil ol-

ʿalil it- (Ar. T. f.): hasta etmek, bitkin düşürmek
 ʿa.-di 2185

i.(d)-e ʿa. 5868

ʿalil ol- (Ar. T. f.): hastalanmak, derde düşmek

ʿa.-dum 2582

o.-dı ʿa. 3306

o.-dı ... ʿa. 3853

o.-dı ... zaʿif ü ʿa. 3702

ʿāliye (Ar. i.): bir şeyin en yukarısı, tepesi
 burūc-ı ʿā.+dür 1984

ʿālim (Ar. i. 1.): çok okumuş bilgin

ʿā. 928, 957, 1005, 1882

(ö. i. 2.): her şeyi bilen Allah

ʿĀ.-i ğayb 5860

ʿĀ.-i rāz-ı nihān 4588

ʿĀ.+ü'l-guyüb 4860

- ‘**Alīm** (Ar. ö. i.): her şeyi bilen Allah
 ‘A. 957, 1818, 6081
 Hudā-yı ‘A. 984
- ‘**ālī-şān** (Ar. i.): şanı, şöhreti yüce olan
 ‘ā. 589
- al it-** (T. f.): hile yapmak, kandırmak
 a.-di 383, 871, 3295
 i.(d)-eler ... a. 1322
- Allāh** (Ar. ö. i.): yeri göğü ve tüm alemleri yaratan ilah, yaratıcı
 A. 913, 1820, 2092, 2309, 3021, 4488, 6142
 A.+a 2759, 6135
 A.+uñ 5833
 rahmet-i A. 6047
- ‘**Allām** (Ar. ö. i.): çok bilgin olan Allah
 ‘A. 173, 1944
- allu** (T. i.): hileli, hileli olan. Sevgilinin aşığa hile yapması bu sözle anlatılır
 a.+sıdur 2312
- alma** (T. i.): elma
 a. 6144
- aln(m)a yazıl-** (T. f.): Allah takdir ettiği ve istediği biçimde gerçekleşmek, [kadere razı olmak anlamında bir söz]
 y.-mişdi ... a.+uma 3254
- alt** (T. i.): bir şeyin yere bakan yanı, üst karşıtı
 a.+ında 2311, 2494, 3313, 5495
- altı** (T. sf.): altı [adet]
 a. 417, 1825, 4360
 → altı cihāt
- altı cihāt** (T. Ar. i.): altı taraf [ön, arka, sağ, sol, üst, alt]
 a. 1825, 5321
- altun** (T. i.): altın madeni ve bu madenden yapılmış olan materyaller
 a. 2937, 3364, 4249
- ālūde** (Far. i.): bulaşmış bulaşık
 → ālūde ol-
- ālūde ol-** (Far. T. f.): bulaşmak, bulamış halde bulunmak
 o.-dı ā. 753
- ‘**ām** (Ar. i.): umumi, herkese ait olan, genel
 ‘ā. 1259, 2126, 2924
 ‘ā.+a 2924
 ‘ā.+lar 2924
 ḥāş ü ‘ā.-ı Mısr 4827
 luṭf-i ‘ā. iden 4104, 6027
 luṭf-i ‘ā. itdi 2924
 rüsvāy-ı ḥāş ü ‘ā. itdūñ 4685
 i.(d)-e tecellī-yi ‘ā. 2128
 (sf. 2.): herkese ait olan, genel, umumi
 ‘ā. 5463
 ṭarīk-i ‘ā. 1258
- ‘**amā** (Ar. i.): körlük, görmezlik, manevi körlük bilgisizlik
 ‘a. 5880, 5882
- a‘mā** (Ar. i.): kör
 a. 3413
 → a‘mā ol-
- āmāl** (Ar. i.): ummalar, ümitler, dilekler, istekler
 ā.+i 1449
- ‘**Amālika** (Ar. ö. i.): çok eskiden Sīnā yarımadası bölgesinde yaşadığı sanılan ve gariplikleriyle şöhret bulan bir kavim
 ‘A.+ya 3452
- amān** (Ar. i.): bağış, bağışlama
 a. 854
 → amān vir-
- amān vir-** (Ar. T. f.): fırsat vermek
 v.-mez a. 841
- a‘mā ol-** (Ar. T. f.): kör olmak, görmemek
 o.-ur a. 702
- ‘**amel** (Ar. i. 1.): bir kimsenin, bir din veya anlayışın istek ve buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş veya davranış
 ‘a.+i 5992
 ‘a.+üm 89
 ḡuşsa-i ‘a.+lerden 6134
 (i. 2.): yapılan iş, edim, fiil
 ‘a.+i 4058, 4061, 5304, 5979
 ‘a.+in 4703, 5101
 → ‘amel it-
- ‘**amel it-** (Ar. T. f.): çalışıp, çabalamak, bir iş için emek sarf etmek
 i.-di ... cidd ü ‘a. 5986
- ‘**āmī** (Ar. i.): avama mahsus, avamca
 ‘ā. 920
- ‘**amīk** (Ar. sf.): derin
 baḥr-i ‘a. 2282
- āmīn** (Ar. e.): yâ Rab duamızı kabul eyle
 ā. 158
- ‘**āmīr** (Ar. i.): mamur eden, şenlendiren, imar eden
 ‘ā. 3089
 ‘ā.+i 545
- ‘**amm** (Ar. i.): → ‘am
- ammā** (Ar. e.): ama, fakat, lakin
 a. 73, 435, 473, 1611, 1637, 1886, 1931, 2103, 3074, 3176, 3251, 3300, 3380, 4714, 4755, 4946, 5206, 5280, 5701, 5905
- ‘**amme** (Ar. i.): hala, babanın kız kardeşi
 ‘a.+m 3985
 ‘a.+si 494, 495, 498
 ‘a.+sinūñ 500
- ‘**Amr** (Ar. ö. i.): Arap dilinde örnek verileceği zaman kullanılan bir özel isim, Türk dilinde “Ali, Veli” şeklinde olduğu gibi
 ‘A.+ı 5813
- ān** (Ar. i.): belirli bir zaman dilimi
 ā. 3519, 4349
 ā.+da 791, 3941, 5121
- añ-** (T. f.): hatırlamak, sözünü etmek
 a. 804
 a.-a 658
 a.-am 1219, 1219, 3695
 a.-ana 2768, 2768
 a.-ar 5774
 a.-ardı 524
 a.-asın 991
 a.-dı 690, 1055, 1301, 3625, 3647, 5876
 a.-duçca 327

- a.-ma 3248, 5971
a.-madı 5088
a.-maduñ 4167
a.-mayam 1286
a.-mayan 968
a.-mazıdı 4202
a.-sa 524, 3642
a.-up 917, 1273, 1838, 4921
→ añmaz ol-
- ana (T. i.):** anne
a. 4974
a.+mdan 2810
a.+muz 1644
a.+muza 1641
a.+ñ 3689
a.+ñdan 2520
a.+sı 372, 492, 1641
a.+sına 243
a.+sıyla 1102
- aña (T. zm. 1.):** → ol
- anacuk (T. i.):** annelere sevgi ile yaklaşıldığını belirten bir söz
a.(ğ)+um 1798, 1798
- ‘anādīl (Ar. i.):** bülbüller
nağamāt-ı ‘a.-i büstān 4047
- ‘anber (Ar. i.):** ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak yapışkan ve misk gibi kokan kül renginde bir madde
‘a. 900, 2860, 4876, 5181, 5552
‘a.+dür 4494
‘a.+i 3475
‘a.-i hām 3370
‘a.+ile 2079, 4276
dāne-i ‘a. 2081
→ ‘anber it-
- ‘anberīn (Ar. Far. sf.):** amber kokulu
‘a. 2939, 4286, 5468
- ‘anber it- (Ar. T. f.):** güzel kokutmak
‘a.(d)-er 5029
- ‘anber-veş (Ar. Far. i.):** amber gibi güzel kokan
‘a. 2313
- anca (T. sf. 1.):** o kadar çok
a. 25, 516, 3077, 3932
(zf. 2.): o kadar, çok, pek çok
a. 2307, 3048, 3880
- ancağ (T. e.):** sadece yalnızca
a. 883, 2331
- ancılaym (T. sf.):** onun gibi
a. 313, 2271, 2990, 4305, 4782, 5024
- anda (T. zm.):** → ol
- andan (T. zm.):** → ol
- ‘andelīb (Ar. i. 1.):** bülbül
‘a.+i 921, 5403
‘a.-i faşīh 3354
‘a.+üñden 3723
‘a.+üñdür 2449
(i. 2.): -metinde- Hz. Muhammed’e yakınlığı ile bilinen Enes Bin Mālīk
‘a.-i ḥadīş-i ḥüb- nefes 235
→ ‘andelīb eyle-, ‘andelīb kııl-
- ‘andelīb eyle- (Ar. T. f.):** bülbülün haline getirmek, bülbül gibi olmayı nasip eylemek
‘a. 122
- ‘andelīb kııl- (Ar. T. f.):** bülbül gibi inletmek, bülbüle dönüştürmek
‘a.-an 3168
- and iç- (T. f.):** Tanrı'yı veya kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulamak, yemin etmek
a. 5433
a.-di 4576
a.-erem 1358
a.-erken 1347
a.-erüz 1431
a.-üp 4579
a.-ürüñ 1454
- añdur- (T. f.):** hatırlatmak
→ oğrıya taş añdur-
- anı (T. zm.)** → ol
- añıl- (T. f.):** hatırlanılmak, sözü edilmek
a.-a 1506, 1539
a.-aydı 2769
a.-madı 2805
a.-mayınca 2873
a.-sa 2767, 2767, 5663
- a‘nī (Ar. e.):** yani
a. 235, 305, 318, 1106, 2708, 2743, 3025, 3093, 3762, 4098, 4407, 4793, 5547, 5602, 6023
- ‘anqā (Ar. i.):** ismi olup, cismi olmayan kuş ya da nesne
‘a.+nuñ 2544
burc-ı ‘a.+dur 2542
- ‘ankebüt (Ar. i.):** örümcek
‘a.+a 2843
‘a.+ı 4522
- añla- (T. f.):** idrak etmek, akıl erdirmek, bilmek, kavramak
a.-dı 1930, 2550
a.-dılar 1495, 1495, 2498
a.-duñ 966
a.-ma 4611
a.-madı 726, 1728, 1778, 2752
a.-maduñ 955
a.-maya 1044
a.-maz 1779
a.-r 1135, 3006
a.-rıdı 4262, 4262
a.-rlar 1780, 1780
a.-rsa 3362
a.-sa 5965
a.-yan 1942
(f. 2.): birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek
a.-dı 1724
a.-dıldarı 1503
a.-yımadı 4738
- añlan- (T. f.):** anlaşılmak, takdir edilmek
a.-ur 5882
- anlar (T. zm.):** → ol

- añlat- (T. f.):** bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak
a.-dı 1846
- añmaz ol- (T. f.):** anmamak, sözünü etmemek, hatırlamamak
a.-dı 5304
- ansuz (T. zf.):** onsuz, o olmaksızın
a. 56, 498, 686, 1374, 3519, 3519, 6088, 6088, 6119, 6120, 6120, 6121, 6199
- añsuzın (T. zf.):** birden bire, aniden
a. 1088, 2881
- ant (T. i.):** Tanrı'yı veya kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulama, yemin, kasem
→ and iç-
- anuñ (T. zm.):** → ol
- ‘ār (Ar. i.):** utanma
‘ā. 1507, 2832,
‘ā.+dan 2831,
‘ā.+ı 4316,
‘ā.+ıla 5970,
hevā-yı ‘ā.+ı 2686,
→ ‘ār eyle-, ‘ār it-,
- ārā (Ar. i.):** yer, bölge, mıntuka, geniş arazi
ā.+ya 6059,
- ara (T. i. 1.):** iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, boşluk, mesafe
a.+da 186, 3151, 4192
a.+sı 6042
a.+sına 4066
a.+sında 447
a.+ya 5794
(i. 2.): toplu bulunan kimselerin veya nesnelere dahili
a.+dan 637
a.+ñuzda 5759, 5762
a.+sına 4799
a.+sında 634, 1615, 1837, 3014, 3265, 3265, 5342
a.+ya 2263
(i. 3.): kişilerin, olayların veya toplulukların birbirine karşı olan durumu, yakınlığı veya ilgisi
a.+da 1760, 3379, 3897, 5545
a.+sında 2018, 5184
→ arada ƙal-, ara yir, bu ara, et ü dırnaƙ arasına girme-, ol ara
- ara- (T. f.):** araştırmak, yoklamak
a. 3195
a.-dı 6157
a.-mağā 5794
a.-sañ 533
a.-yam 2682
a.-yup 1213, 1233, 3197
- ‘Arab (Ar. ö. i.):** Irak, Şām, ceziretü'l-‘Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır'da ve Afrika'nın şimalinde bulunan semitik kavmin umumi adı
‘A. 3654
‘aziz-i Mısır-ı ‘A. 2990, 3031
pādişāh-ı milk-i ‘A. 2803
- a‘rābī (Ar. i.):** çölde yaşayan Arap
a. 3653, 3656, 3670, 3677, 3688, 3699, 3744, 3747, 3774, 3776
a.+ye 3713, 3772
a.+yem 3756
a.+yi 3791
a.+yile 3735
- arada ƙal- (T. f.):** iki hal arasında güç duruma düşmek, acze düşüp elden bir şey gelmemek
ƙ.-dı a. 5011
- ārām (Far. i.):** durma, eğlenme, dinlenme, istirahat etme, karar kıлма
ā. 1202
ā.+ı 1138, 1244, 1281, 2036, 2443, 3226, 4154
ā.+um 2612, 3206, 4004, 4329, 4841
ā.+uñ 3873
→ ārām it-, ārām ol-
- ārāmī (Far. sf.):** dinlenme, rahatlık
→ ārāmī eyle-
- ārāmī eyle- (Far. T. f.):** dinlenmek, rahat etmek
e.-mez ... ā. 5232
- ārām it- (Far. T. f.):** durmak eğlenmek, dinlenmek, karar kılmak, istirahat etmek
i.-mese ā. 4717
i.-meyüp ā. 4973
i.-mezdi ... ā. 498
- ārām ol- (Far. T. f.):** durmak, dinlenmek, karar kılmak
ā. 4455
o.-dı ... bī-dil ü ā. 3958
- aran- (T. f.):** araştırılmak, arama işine konu olmak
a.-sa 2859, 5208
a.-up 5796
- ‘ar‘ar (Ar. i.):** dağ servisi, dikenli ardıç ağacı, [divān şiirinde güzeldaki boy bos bu ifadeyle anlatılmaktadır.]
‘a. 2086, 2086, 3568
pā-yi ‘a. 2695
- ‘arāşāt (Ar. i.):** mahşer yeri, haşir ve neşir meydanı
‘a. 1472, 5950
- ara yir (T. i.):** “iki kişi ya da nesne arası” anlamında bir söz
a.+de 1026, 2289, 3394
- ‘ār eyle- (Ar. T. f.):** utanmak
e.-rdi ‘ā. 5268
- arı (T. sf.):** Yabancı şeylerden arınmış, katışıksız, saf, halis
a. 5160
- ‘arız (Ar. i.):** yanak, [divān şiirinde sevgilinin güzellik unsurlarındandır]
‘ā.+ı 2315
‘arız-ı ‘ā. itdiler 4094
‘arız-ı ‘ā. itse 2005
‘ā.+ın 1925
- ‘arī (Ar. i.):** hür, arınmış, soyutlanmış [bazı durumlarda kelime ardında bulunan kelimeye -sız ekinin fonksiyonunu katar.]
‘ā.+dür 1918
‘ā.+yiken 886
→ ‘arī ol-

- ‘**ārif** (Ar. i.): bilgili, irfan sahibi
 ‘ā. 622
 ‘ā.+e 32, 68, 1839
 ‘ā.-i dōst 3006
 → ‘ārif ol-
- ‘**ārif ol-** (Ar. T. f.): anlamak, idrak etmek
 o.-urdu ‘ā.-i vāşıl 2420
- ‘**ārī ol-** (Ar. T. f.): kurtulmak, temizlenmek,
 arınmak
 o.-madı ‘ā. 2831
- ‘**Arīş** (Ar. ö. i.): Arış diyarı
 ‘A.+i 1996
 şehri ‘A. 1990
 şehri ‘A.+e 1991
- ‘**ār it-** (Ar. T. f.): utanmak
 ‘ā.(d)-er 2731, 2732
- ‘**āriye** (Ar. i.): hür, arınmış, soyutlanmış
 ‘ā.+ler 4092
- ‘**āriyet** (Ar. i.): ödünç, eğreti
 ‘ā.+den 4092
- arğa** (T. i.): bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi
 a.+m 2693
 a.+sı 2949, 2951
 a.+sını 1336
- armağan** (T. i.): hediyeye
 a.+ı 346
- arpa** (T. i.): buğdaygillerden bir bitki
 a. 116, 1766, 1772, 5677
- ‘**arş** (Ar. i. 1.): gökyüzü
 ‘a.+a 1785, 3498
 ‘a.+ı 13, 2258
 ‘a.-i cemāl 1996
 ‘a.-i cāna 3574
 ‘a.+um 5458
 hākīm-i ‘a. ü ferş ü levh ü kalem 3520
 kubbeye-i ‘a. 1784
 va‘ z-gū-yi menber-i ‘a. 1304
- (i. 2.): kubbe, dam, çatı
 ‘a.+ı 3122, 5551
 ‘a.+inuñ 4242
 → ‘arş-i a‘lā, ‘arş-i a‘zam, ‘arş-i ‘azīm, ‘arş-i cān, ‘arş-i nübüvvet, kubbeye-i ‘arş
- ‘**arş-i a‘lā** (Ar. i.): en yüksek gök tabakası
 ‘a. 211
 ‘a.+ya 3260
- ‘**arş-i a‘zam** (Ar. i.): en yüksek gök tabakası, Tanrı katı
 ‘a.+dur 12
 ‘a.+içün 152
- ‘**arş-i ‘azīm** (Ar. i.): en yüksek gök tabakası, Tanrı katı
 ‘a. 39
- ‘**arş-i cān** (Ar. Far. i.): -metinde- Tanrı katı (sevgilinin katı)
 ‘a.+a 342
- ‘**arş-i nübüvvet** (Ar. i.): peygamberlik makamı, peygamberlik katı
 ‘a. 168
- art** (T. i.): arka, geri
 a.(d) 4511, 4611, 4613, 5542
 a.(d)+ınca 822
 a.(d)+ında 4496
- art-** (T. f.): fazlalaşmak
 a.-a 1614, 4743
 a.-ar 3298, 4433, 4953
 a.-ardı 3229, 4952
 a.-ardı 4182
 a.-dı 4283
- artuğ** (T. e.): başka, özge, dışında, -den başka
 a. 2568, 5556
- artur-** (T. f.): fazlalaştırmak
 a.-a 5295
 a.-dı 401, 2141, 2141, 4145, 4285
 a.-duğınca 4182
 a.-ma 2819, 2819
 a.-mış 4144, 4144
 a.-up 3367
- aruğ** (T. sf.): zayıf, cılız
 a. 5104
- ‘**arūs** (Ar. i.): gelin
 ‘a.+a 716, 3085, 4090
 ‘a.-ı cihān 3914
 ‘a.-ı Hābeş 4089
 ‘a.-ı kamer 5466
 ‘a.+ını 714
- arz** (Ar. i.): yeryüzü
 a.-ı Ürdünde 872
 → arz u semā
- ‘**arz** (Ar. i.): bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma
 ‘a.-ı hāle 2877
 ‘a.-ı şükür 2883
 ‘a.+içün 4315
 kubbeye-i ‘a.+a 3275
 meydān-ı ‘a.+a 3238
 → ‘arz eyle-, ‘arz it-, ‘arz kıl-, ‘arz ol-
- ‘**arza** (Far. i.): sunma, gösterme
 → ‘arza kıl-
- ‘**arza kıl-** (Far. T. f.): sunmak, göstermek
 ‘a.-dı 1891
- ‘**arz eyle-** (Ar. T. f.): bir bilgiyi, bir durumu, yapılan bir işi bir büyüğe veya yüksek bir makama saygı ile sunmak
 ‘a. 2115, 3217, 5084
 ‘a.-di 3024, 5195
 ‘a.-ı hāl e.-di 5362
 ‘a.-ı hāl e.-megiçün 5933
 ‘a.-ı hāl e.-ñ 5678
 ‘a.-ı hāl e.-yeler 1804
 ‘a.-ı haseb neseb e.-ñ 5681
 ‘a.-ı hüsn e.-di 3285
 ‘a.-ñ 5683
 ‘a.-se 2202, 4671
 ‘a.-yem 4213
 e.-di ... ‘a.-ı ‘aciz ü niyāz 5456
 e.-di ‘a.-ı hāl 5935
- ‘**arz-gāh** (Ar. Far. i.): bir şey arz etmek için toplanma yeri
 ‘a. 2244, 2246
 ‘a.-ı cemāl 3222

‘**arz it-** (Ar. T. f.): bir bilgiyi, bir durumu, yapılan bir işi bir büyüğe veya yüksek bir makama saygı ile sunmak

‘a.-di 1925, 4345

‘a.-diler 5698

‘a.(d)-e 5295

‘a.(d)-em 3239

‘a.(d)-erdi 5653, 5673

‘a.(d)-erem 5434

‘a.(d)-eydi 2375

‘a.-ı aḥvāl-i derd-nāk i.-di 3727

‘a.-ı ‘ārız i.-diler 4094

‘a.-ı ‘ārız i.-se 2005

‘a.-ı ḥāl i.-di 4290, 4730

‘a.-ı ḥāl i.(d)-e 2450

‘a.-ı ḥāl i.-me 4740

‘a.-ı şevk i.-diler 671

‘a.-sün 3234

‘a.(d)-ün 1423

‘a.(d)-üp 116, 1287, 3221

i.-di ‘a.-ı bahā 3340, 3483

i.-di ... ‘a.-ı bahā 3218

i.(d)-e ‘a. 4789

‘**arz kıl-** (Ar. T. f.): bir bilgiyi, bir durumu, yapılan bir işi bir büyüğe veya yüksek bir makama saygı ile sunmak

‘a.-dı 3236

ķ.-alı ‘a.-ı cemāl 3994

‘**arz ol-** (Ar. T. f.): bir bilgi, bir durum, yapılan bir iş, bir büyüğe veya yüksek bir makama sunulmak

‘a.-ıcağ 2259

‘a.-urdu 5686

ārzū (Far. i.): istek, heves

ā. 3579

ā.+ñısa 1015

ā.+sı 2845, 3837, 5270

ā.+sın 4748

ā.-yı būs ü kenār 3829

ā.+yıla 2276

ā.-yı niğār 4020

ā.-yı şenā 5059

ā.-yı vaṭan 467

ā.-yı y.+iyile 5474

→ ārzū eyle-

ārzū eyle- (Far. T. f.): istemek, heveslenmek

ā.-düm 1376, 4713

ā.-ridi 475

arz u semā (Ar. i.): yeryüzü ve gökyüzü

a. 496, 3483

miyān-ı a. 5618

aş- (T. f. 1.): üzerine takınmak, kuşanmak

a.-dı 3119

a.-masa 531

(f. 2.): bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştip sarkıtmak

a. 4465

a.-ar 4216

a.-ardı 3844

a.-aydı 3164

a.-dı 2150, 2152, 5468

a.-dılar 4276

a.-mış 2111, 2111

‘**aşā** (Ar. i.): değnek, sopa

‘a. 590, 594, 598, 598, 1490, 2024

‘a.+ya 599

āsān (Far. sf.): kolay

ā. 3062

āşār (Ar. i.): izler, alâmetler, nişâneler, eserler,

ā.-ı ‘izzeti 5216

ā.-ı rahmet’ullāhı 722

‘**asel** (Ar. i.): bal

‘a.+e 4134

‘**ases** (Ar. i.): bekçi, gece bekçisi

‘a. 107

‘a.+üñden 108

pā.-yı ‘a. 4372

aşfiyā (Ar. i.): samimi, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler, samimi dostlar, azizler

a. 50, 535, 3273, 4421

a.+nuñ 133

a.+sıyıçün 133

dāsītān-ḥ’ān-ı a.-yı zemān 437

şaff-ı a.+ya 5455

şuffe-i a.yımış 1867

aşhāb (Ar. i.): Peygamberimiz Hz. Muhammed’i görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler

a.+ına 263

a.+ıyıçün 151

(i. 2.): mālîk ve mutasarrıf olanlar, sahip olanlar

a.-ı ‘ışka 534, 4278

a.-ı şūr u āşūbuz 5706

a.-ı zilletidi 925

(i. 3.): arkadaşlar, sohbet edenler

a. 4065

a.+ı 2497, 3209

a.+ıyıla 2438

aşıl- (T. f.): asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak

a.-dı 1019

‘**āşi** (Ar. i.): → ‘āşī

‘**āşī** (Ar. i. 1.): Tanrı’nın varlığını ve birliğini kabul etmeyen Tanrı’ya karşı gelen

‘ā.+ye 123

(i. 2.): başkaldırıcı, dik başlı

‘ā. 3943

‘ā.+ye 5973

āsīb (Far. i.): belâ, âfet, musibet, zarar

ā.+ı 6196

ā.+e 3901

çāh-ı ā. 2320

→ çāh-ı āsibe düş-

aşil (Ar. sf.): asalet sahibi, soyca temiz olan

bedr-i a. 785

‘**āşilik** (Ar. T. i.): Tanrı’nın varlığını ve birliğini kabul etmeme, Tanrı’ya karşı gelme işi

‘ā. 1490

āsītān (Far. i.): eşik

- ā.-ı dergāha 5931
 ā.+ında 3142
 ā.-ı Reyvāna 2102
 ā.-ı taşına 2241
 ā.-i dōst 3466
 ā.+uñda 2535
āsītāne (Far. i.): → āsitān
āsītīn (Far. i.): esvap kolu, yen
 ā. 4303
‘Askalān (Ar. ö. i.): Askalan diyarı
 ‘A. 1951
 mīr-i ‘A. 1963
 şāh-ı ‘A+a 1954
‘Askalānī (Ar. i.): ‘Askalān diyarına mensup
 olanlar
 ‘A.+ler 1982
‘asker (Ar. i.): asker,er, ordu
 mevc-i ‘a. 3091
aşl (Ar. i.): asıl, kök, dip, temel, esas, öz, kendi
 a. 3546
 a.+a 3524, 3526, 3526
 a.+ı 79, 174, 388, 1585, 2623, 3524, 3875
 a.+ımuz 573, 709
 a.+ıñuz 641, 1145
 a.-ı Yūsufdan 5541
aşlı (Ar. i.): bir şeyin değer bakımından aynısı
 a. 1585
aşma (T. i.): asmagillerden dalları çardak üzerine
 yayılan üzüm vb. bitkiler
 a.+larında 4044
aşnām (Ar. i.): putlar
 a.+ı 1924
 a.-ı Rūmī 2936
‘aşr (Ar. i.): yüz yıl
 ‘a. 3456
aşşı (T. i.): fayda, yarar, kar
 a. 4927
 → aşşı eyle-, aşşı it-
aşşı eyle- (T. f.): fayda sağlamak, kar etmek
 a.-mez 5979
aşşı it- (T. f.): fayda sağlamak, kar etmek, yarar elde
 etmek
 a.-mez 4192, 4471
 a.(d)-üp 3256
 i.-medi a. 4923
aşşılı (T. sf.): faydalı, fayda veren, yarar sağlayan
 a. 1512
āsumān (Far. i.): gökyüzü, sema
 ā. 428, 4419
 ā.+a 2137, 5123
 ā.-ı bahā 3024
 ā.-ı burc-ı kemāl 5482
 ā.-ı kemāle 629
 ā.-ı zāt-ı burūc 3011
 ā.+uñ 191
aş (T. i.): yemek, yiyecek
 a. 2212, 5765
 a.+uma 1118
 a.+uñ 5770
aş- (T. f.): yükselmek, belli bir sınırı geçmek
 a.-dı 1833, 2752, 4181
 → çöregine kül aş-
Āşer (Ar. ö. i.): Hz. Yakup’un Bülhe’den dünyaya
 gelen oğlu, Yusuf’un on bir kardeşinden birisi
 Ā. 425
‘āşık (Ar. i.): birine, bir şeye tutkun olan,
 ‘ā. 736, 739, 1021, 2018, 2192, 2631, 2678,
 3334, 3336, 3359, 3494, 3635, 3850, 4026,
 4393, 4462, 4477, 4547, 4698, 4819, 4871,
 4886, 4946, 4947, 5007, 5023, 5227, 5336,
 5510, 5519, 5872
 ‘ā.+a 1026, 1196, 2772, 3321, 3470, 4634,
 4716, 4969, 5401, 5511, 5512, 5546
 ‘ā.+da 2482
 ‘ā.+dan 2684, 4191
 ‘ā.+dur 4828
 ‘ā.+ı 4631, 5534
 ‘ā.-ı miskīn 1025, 2611
 ‘ā.-ı mechūr 4157
 ‘ā.+ımuñ 2687
 ‘ā.-ı pāk 6160
 ‘ā.+ısañ 2624
 ‘ā.+ıyuz 2045
 ‘ā.-ı zār 1799, 3876, 4270, 4890, 5006
 ‘ā.+lara 2170, 3216
 ‘ā.+ları 3284
 ‘ā.+ların 4747
 ‘ā.+larıñ 6196
 ‘ā.+uñ 154, 817, 999, 2633, 2840, 3134, 3189,
 3190, 3851, 3862, 3975, 4183, 4823, 4926,
 4955, 6197
 ‘ayn-i ‘ā. 2634
 cān-ı ‘ā. 3597, 3820
 dil-i ‘ā. 3549, 3630
 dil-i ‘a.+da 2610
 dil-i ‘ā.+dan 4275
 hāl-i ‘ā. 2482, 5260
 hāl-i ‘ā.+ı 3318
 kadd-i ‘ā. 3808
 resm-i ma‘şūk u ‘ā. 4262
 rüz-i ‘ā.-ı zār 4954
 şabr-ı ‘ā. 1197, 1265, 5875
 → ‘āşık ol-, ma‘şūk u āşık ol-
‘āşıkāne (Ar. Far. zf.): aşıkça, aşık olana yakışır
 yolda
 ‘ā. 2707, 3493
‘āşık ol- (Ar. T. f.): birine, bir şeye tutkuyla
 bağlanmak
 ‘ā.-a 457
 ‘ā.-dı 1010, 1894
 ‘ā.-up 2501
 ‘ā.-ur 2630
 → ma‘şūk u āşık ol-
āşikār (Far. zf.): belli, görünür
 ā. 5330
 → āşikār eyle-, āşikār it-, āşikār ol-
āşikāre (Far. zf. 1.): belli, açık, meydanda
 ā. 3347, 5969
(i. 2.): belli, açık, meydanda
 ā. 3553, 5476

āşikār eyle- (Far. T. f.): açığa çıkarmak, görünür kılmak

ā.-r 2385

āşikār it- (Far. T. f.): meydana, açığa çıkarmak, görünür kılmak

ā.-di 2422, 3431

ā.-düh 2474

ā.(d)-elüm 1315

ā.-mezem 4604

āşikār ol- (Far. T. f.): belli, görünür olmak, meydana, açığa çıkmak

ā.-a 1322

ā.-alı 2729

ā.-asın 4622

ā.-dı 482, 1082, 1365, 2007, 5575

ā.+e o.-an 602

ā.-ısar 1452

ā.-ma 1781

ā.-ur 1938

āşinā (Far. i.): bildik, tanıdık

ā. 4370

ā.+yı 2458

(zf. 2.): bildik, tanıdık

ā. 4829, 5410

→ āşinā it-, āşinā ol-

āşinā it- (Far. T. f.): tanıtmak, bildirmek

ā.(d)-eli 2458

āşinā ol- (Far. T. f.): bilmek, tanımak

ā.-a 797

ā.-mışam 4330

ā. ... o.-a 3667

āşiyān (Far. i.): kuş yuvası

ā.+ı 2544

ā.+ından 1830

ā.+uña 6095

āşiyāne (Far. i.): mesken, ev

ā. 2542

‘aşk (Ar. i.): aşk, sevgi

→ ‘ışk

aşla- (T. f.): aşılamak, katmak

a.-rlar 4649

aşlan- (T. f.): aşılanmak, katılmak

a.-sa 3377

āşüb (Far. i.): kargaşalık, karışıklık, kötülük, fenalık

ā. 564

ā.+a 401, 511, 2879

ā.+ı 1427

aşhāb-ı şūr u ā.+uz 5706

emīr-i vilāyet-i ā. 1492

itdiler kaşd-ı fitne vü ā. 543

kaşd-ı ā.+ı 475

mübtelā-yı cefā-yı ā.+am 3691

nāme-i ā. 5887

zümre-yi ā. 703

→ āşūba uğra-, āşüb it-

āşūba uğra- (Far. T. f.): kargaşaya düşmek, başına

felaket gelmek

u.-mamağ ... ā. 397

āşübî (Far. zf.): kargaşa, karışıklık çıkaracak biçimde

ā. 1238

āşüb it- (Far. T. f.): kötülük, fenalık etmek,

i.-diler ... ā. 3249

i.-dilerse haṭā vü ā.+ı 5837

āşüfte (Far. i.): çıldırıcasına seven, bu yüzden

perişan bir halde olan

→ āşüfte it-

āşüfte it- (Far. T. f.): aşk ve sevgiden dolayı perişan bir hale getirmek

i.-di ... ā. 2529

at (T. i.): atgillerden binme, yük çekme, taşıma vb.

hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül

a. 2912, 2973, 5321, 6184

a.+dan 2131, 3270, 5188, 6046, 6047, 6056

a.+ı 2349

a.+ına 2827

a.+lar 5178

at- (T. f. 1.): ileriye doğru fırlatmak

a.-a 2378, 5742

a.-arsın 2604

a.-dı 4737

a.-ıcağ 192

a.-sa 3806

a.-up 2386, 5799

(f. 2.): bir şeyi yüksek bir yerden aşağıya

bırakmak

a.-ar 868

a.-dı 1100, 1551, 1828

a.-dılar 893, 1020, 1796

a.-mağicün 878

a.-mışıduğ 1496, 1496

(f. 3.): bir şeyi ya da bir kimseyi bir yerin içine

koymak, bırakmak

a.-dılar 977, 1123

(f. 4.): bir yerden başka bir yere taşımak,

gitmek, revan olmak

a.-aydı 4086

a.-dılar 1619

→ cān at-, külāhı göge at-, yabana at-

‘atā (Ar. i.): bağışlama, bahşiş

‘a. 2903

‘a.+ya 5561, 6029

‘a.+yı 5978

‘a.+yıla 5976

→ ‘atā it-

ata (T. i.): baba

a. 2807

a.+m 5940

a.+ma 3714

a.+muz 574

a.+muza 575, 632

a.+muzuñ 5708

a.+ñ 3789

a.+ñuz 1505, 1508

a.+sı 250, 5822

a.+sın 1661

a.+sına 589, 612

a.+sından 507

a.+sınuñ 402

- a.+ya 243
- ‘**aṭā it-** (Ar. T. f.): bağışlamak, sunmak, ihsan etmek
i.(d)-e ‘a. 1576
- āteş** (Far. i. 1.): ateş, od, hararet *mec.* tehlike, felaket
ā. 2210, 2797, 3470, 3660, 3993, 4346, 4842, 5399
ā. durur 1946
ā.+dür 1645, 3979
ā.+e 171, 2509
ā.+i 20
ā.-i derd 3635
ā.+idi 3128
ā.-i gam 3605
ā.-i gāmıla 5012
ā.+ile 4815
ā.+ine 1153
ā.-i tiz 2423, 4470
ā.+ler 2941
ā.+ümi 2477, 3683
ā.+üñ 4560, 4734
dem-i ā.+te 4420
ḥarīk-i ā.-i rāz 3161
→ āteş(in)e yan-, cānına āteş-i tasa düş-, can(in)a āteş ur-
- āteş(in)e yan-** (Far. T. f.): içinde bulunduğu durumdan dolayı birisi için üzölmek
ā.+üme y.-an 3908
- āteşin** (Far. i. 1.): ateşten, ateşli
ā.+dür 2282
(sf. 2.): ateşten, ateşli
ā. 5144, 5366
- āteş-tiz** (Far. sf.): āteş gibi yakıcı ve keskin
→ āteş-tiz ol-
- āteş-tiz ol-** (Far. T. f.): āteş gibi yakmak
o.-dı ā. 4582
- ‘**aṭf** (Ar. i.): eğme, meylettirme
‘a.-ı dāmenden 2049
- atıl-** (T. f. 1.): yüksek bir yerden aşağıya bırakılmak
a.-dı 934
(f. 2.): bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak
a.-dı 1096
(f. 3.): atma ya da ileriye doğru fırlatma işine konu olmak
a.-dı 6133
a.-ur 3545
- ‘**Atik** (Ar. ö. i.): Hz. Ebu Bekir’in lakabı
‘A. 268
- aṭlas** (Ar. i.): üstü ipek, altı pamuk kumaş
a. 4372
felek-i a. 5190
- atlu** (Ar. i.): at üstünde olan, ata binmiş kişi, süvari
a. 6037
- ‘**aṭsān** (Ar. i.): susuz, susamış, susayan, teşne
‘a. 2813
- av** (T. i.): bir hayvanın bir başka hayvanı yemek için yakalaması
a.+a 1369
- ‘**avām** (Ar. i.): herkes, kaba ve cahil halk, ayak takımı
‘a. 1894, 2126, 3501
- āvāre** (Far. zf. 1.): boş gezen, dağınık, perişan bir şekilde
ā. 1229, 1386, 1949, 4334, 4722, 5035, 5365, 5948
(i. 2.): boş gezen, dağınık, perişan kimse
ā. 2809, 4205
ā.-i kemān-ı gümān 3170
(sf. 3.): boş gezen, dağınık, perişan
ā. 3723
→ āvāre eyle-, āvāre it-, āvāre ol-
- āvāre eyle-** (Far. T. f.): uzak bırakmak, ayrı düşürmek, perişan hale getirmek
ā.-dün 2644
- āvāre it-** (Far. T. f.): uzak bırakmak, ayrı düşürmek, perişan hale getirmek
ā.-dün 1214
i.(d)-en ā. 3292
- āvāre ol-** (Far. T. f.): uzak kalmak, ayrı düşmek
o.-dum ā. 3693
- āvāz** (Far. i.): ses, seda
ā. 4364
ā.+ı 1417, 2973, 3007, 3400, 4532
ā.+ıla 1094, 5391, 6037
ā.+ın 4752
ā.-ı na‘ra 4746
ā.-ı na‘rası 5845
ā.+ıyıla 1417
- āvāze** (Far. i.): yüksek ses
ā. 2995
→ āvāze it-
- āvāze it-** (Far. T. f.): yüksek sesle bağırmak, çığlık atmak
ā.-dı 2758
i.-di ... ā. 2869
i.-mez ā. 2756
- āvāzlu** (Far. T. sf.): yüksek sesli, sesi çok yüksek olan
ā. 1973
- ‘**avk** (Ar. i.): alıkoyma, durdurma, vazgeçirme
‘a.-ı vefā 1488
→ ‘avk it-
- ‘**avk it-** (Ar. T. f.): alıkoymak durdurmak
‘a.(d)-ebile 624
- avla-** (T. f.): tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak
a.-r 2366, 2366, 2401, 2401, 4200, 4200
- ‘**avn** (Ar. i.): yardım
‘a.-i Mu‘in 4486
- ‘**avrat** (Ar. i.): kadın
‘a. 382, 383
‘a.+a 383
‘a.+ın 2270, 4839
‘a.+lar 2212, 4763
keyd-i ‘a.+dan 4880
- avuç** (T. i.): elin yarı yumulmuş durumu
a. 1290
- ay** (T. i. 1.): ay, mah
a. 4217, 4260, 4313

- a.+a 331, 2507, 2854, 3260
a.+ı 1594, 1816, 2513, 2525, 3103, 4389, 4553
a.+ımı 462
k'ay 951
(i. 2.): -metinde- güzelliğinden dolayı benzetme yapılmak suretiyle Hz. Yusuf
a. 4699
a.+a 432, 1658, 1877, 2263, 3294, 3302, 3395, 3623, 3662, 3848, 4085, 4138, 4319, 4807, 5849
a.+ı 830, 1184, 2179, 2189
(i. 3.): görünü, akis, yüz güzelliği
a. 2312
a.+ı 2780, 3871, 3915, 4143
a.+ın 1903, 2182
a.+ına 1036, 1085, 2067, 2072, 2300, 2356, 2738, 4206, 4218, 4313
a.+ında 1147
a.+ından 832, 3892, 4091
a.+ınsuz 3960
a.+ınuñ 608, 2340
(i. 4.): -metinde- Zeliha
a. 4826
a.+a 2372, 2572, 3016, 5557
a.+ı 2413, 6138
a.+ıla 2357
(i. 5.): yılın belirli bölümlerinden her biri
a. 26
a.+ı 492
a.+lar 4217
→ yüzi ayınuñ on dördü ol-, ayuñ on dördü,
ayağ (T. i.): kadeh, kâse, çanak
a. 2441, 2988
ayağa düş- (T. f.): kuvvetten düşmek, âciz kalmak, değersizleşmek, değerini ve saygınlığını yitirmek
d.-üp a. 1478
ayağı dâmene çek- (T. Far. f.): olduğu yerde kalmak, çok fazla etrafta dolaşmamak
d. a. 4937
ayağına dâmen ir- (T. Far. f.): telaş, korku ve heyecandan yürüyüşünü ve yapacağı işi şaşırarak, eli ayağına dolaşmak
d.-di ... a. 2862
ayağına düş- (T. f.): çok yalvarmak, ayağına kapanmak
a.-diler 1852
d.-di ... a. 2352
ayağına 'izzet it- (T. Ar. f.): hürmet etmek, saygı gösterip yüceltmek
'i.(d)-üp a. 3022
ayağına rû sür- (Far. T. f.): aşırı sevgi ya da saygıdan dolayı yere eğilmek
s.-di ... a. r. 1861
ayağına zencir düş- (Far. T. f.): zincire vurulmak, esir edilmek
a. d.-er ... z. 5147
ayağ (T. i. 1.): bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü
a. 833, 5180
a.+da 5281
a.(ğ)+ı 834, 1756, 1866, 2951, 2956, 3115, 3414, 5427
a.(ğ)+ın 2749, 6130, 6181
a.(ğ)+ına 2052, 2427, 2701, 2705, 3889, 4132, 4127, 4216, 5147
a.(ğ)+ında 4250
a.(ğ)+um 2693
a.(ğ)+uma 2473
a.(ğ)+uñ 3960
(i. 2.): birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri
a.(ğ)+ın 5590
→ ayağa düş-, ayağı dâmene çek-, ayağına dâmen ir-, ayağına düş-, ayağına 'izzet it-, ayağına rû sür-, ayağına zencir düş-, ayak baş-, ayak kes-, başdan ayağa
ayağ baş- (T. f.): adım atmak, *meç.* yeni bir dönem ya da sürece girmek
b.-a ... a.(ğ)+ı 586
ayağ kes- (T. f.): yaptığı bir işi artık yapmamak, uzak durmak, uzaklaşmak
a.(ğ)+ın k.-di 5621
ayağlı (T. sf.): ayakları belirli bir halde ya da biçimde olan
a. 4249
'ayāl (Ar. i.): → 'ıyāl
a'yān (Ar. i.): bir memleketin ileri gelenleri
a.+ı 3237
'ayān (Ar. i. 1.): belli, açık, meydanda
'a. 232
(zf. 2.): belli, açık, açıkça, meydanda
'a. 3837, 4208, 4825, 5112, 6025
→ 'ayān eyle-, 'ayān it-, 'ayān ol-, 'ayān kıl-
'ayān eyle- (Ar. T. f.): meydana çıkarmak, belli etmek, ifşa etmek
'a.-di 5831
'a.-ñ 1176, 1493
'a.-r 1293
e. ... 'a. 2742, 3255
e.-mez ... 'a. 1617
'ayān it- (Ar. T. f.): meydana çıkarmak, belli etmek, ifşa etmek
'a.-di 6098
'a.(d)-esiz 1504
'a.-me 614, 5835
i.-di 'a. 3439
i.-di ... 'a. 6161
i.(d)-e 'a. 2330
i.(d)-e ... 'a. 1194
i.(d)-emezdi ... 'a. 2236
i.(d)-en 'a. 2712
i.-meñ ... 'a. 2588
'ayān kıl- (Ar. T. f.): meydana çıkarmak, belli etmek, yaratmak
k.-dı ... 'a. 24
'ayān ol- (Ar. T. f.): belli, açık, meydanda olmak
'a.-dı, 8, 2167, 2658
'a.-ayın 5437

- o.-a ... 'a. 67
o.-alı ... 'a. 2668
o.-dı 'a. 131, 2586, 4156, 6027
o.-dı ... 'a. 1029, 2634, 4636, 6092
o.-ısar ... 'a. 692
o.-mazıdı 'a. 52
o.-mamış ... 'a. 1770
o.-mışıdı 'a. 1560
o.-sa 'a. 3764, 5495
- 'ayār (Ar. i.):** altının, gümüşün ve başka kıymetli mâdenlerin karışma derecesi
'a.-ı kâmil 4314
- 'ayb (Ar. i.):** kusur, ayıp, leke, utanılacak şey
'a.+dan 1918, 2504
'a.+dur 3387
'a.+ımış 2834
'a.+ımı 1647
perde-i 'a.+uñ 1885
→ 'ayb eyle-
- 'ayb eyle- (Ar. T. f.):** yakışksız bir biçimde davranmak
e.-di 'a. 1661
- āyet (Ar. i.):** Kur'an-ı Kerim'in cümlesi
ā.-i كل من عليها فان 69
ā.-i mu'cizi 4401
ā.-i Mūsā 2402
- ayğır (T. i.):** damızlık erkek at
a.+ı 5313
- ayır- (T. f. 1.):** birinden yada bir şeyden uzaklaştırmak
a.-dı 111, 1053, 1059, 1120, 1193, 6127
a.-ma 765
a.-mayasız 810
(f. 2.): çekip iki ayrı parçaya bölmek
a.-urumış 5760
- āyîn (Far. i.):** tören, merasim
ā. 4699
- āyîne (Ar. i.):** ayna
ā. 530, 1036, 1583, 1987, 2067, 2072, 2356, 2358, 2526, 3534, 4091, 4206, 4313
ā.+den 5490
ā.-i vech-i Rabb-i 'ālem 218
ā.+ler 3522
ā.+ñi 3638
ā.+nüñ 1708
ā.+sinde 2859
ā.+ye 1040, 2858
rū.-yi ā. 3633
- aylık (T. i.):** belirli aydan beri var olan
a.(ğ)+iken 4595
- 'ayn (Ar. i. 1.):** göz, aynı zamanda osmanlı alfabesinin yirmi birinci alfabesidir. [divân edebiyatında sevgilinin gözü "ayn" harfine benzetilir.]
'a.+ı 1904, 2311, 2808, 6128
'a.+ına 438
'a.+ında 62
'a.+ıyıla 344
'a.-i 'adlile 4379
'a.-i âfetidi 2365
'a.-i ağıyardan 4369
'a.-i 'āşık 2634
'a.-i belā 534
'a.-i dilber 4823
'a.-i 'işveñden 4416
'a.-i mekr ü al 2617
'a.-i rahmetdür 2232
'a.-i vahdetde 3159
kurre-i 'a. 714
(i. 2.): aynı, kendisi
'a.+a 3717
'a.+ı 2712, 6128
'a.-ı ahadd 186
→ 'ayn-i maṭla', 'ayn-i tevḥid, farz-ı 'ayn ol-, kurratü'l-'ayn, kurre-i 'ayn
- 'ayneyn (Ar. i.):** her iki göz
'a. 4055
aḥsenü'l-vech-i ekḥelü'l-'a. 3670
- 'ayn-i maṭla' (Ar. i.):** güneşin doğduğu yer, nokta
'a. 220
- 'ayn-i tevḥid (Ar. i.):** Tanrı'nın birliğini gören göz, husus ehlinin tevḥidi (umum ehlinin tevḥidi ilm-i tevḥid; husus ehlinin tevḥidi ayn-ı tevḥiddir.)
'a. 52
- 'ayni (Ar. zf. 1.):** tıpkısı, aynısı
'a. 57
(i. 2.): tıpkısı, aynısı
'a. 692
(sf. 3.): tıpkı, aynı
'a. 1349
- ayrıl- (T. f.):** ayrılmak *mec.* ruhun bedeni terk etmesi
a.-a 791
a.-up 305, 1790
- ayru (T. e.):** başka, özge
şebden a. 645
(e. 2.): -ayırılma haliyle birlikte- yokluğunda anlamına gelen bir söz
a. 806, 975, 3721, 3730, 5309
→ ayru ayru, ayru düş-
- ayru ayru (T. zf.):** ayrı ayrı olmak üzere her biri
a. 5309
- ayru düş- (T. f.):** birinden uzakta kalmak
a.-di 4888
a.-düm 1792
a.-e 5023
a.-eli 1282
a.-se 5880
- ayruluk (T. i.):** birinden uzak düşmek, firāk, fūrkat
a. 1391, 1723
a.(ğ)+ı 1723
- ayruñ on dördü (T. i.):** dolunay, dolunayın yaklaşık olarak ayın on dördüne denk gelmesi ve güzel bir görüntü oluşturmasından yola çıkan divan şairleri güzel olanlar için bu tabiri kullanmışlardır.
a.+yiken 2491
- 'ayyār (Ar. sf.):** hilekar, dolandırıcı
kühl-i 'a.+ı 4289

- ‘**ayyūḳ** (Ar. i.): semānın en yüksek yeri
 ‘a. 276
 → ‘ayyūḳa çık-
- ‘**ayyūḳa çık-** (Ar. T. f.): ses yükselmek
 ç.-dı ‘a. 1233
- az** (T. sf. 1.): alışılmış olandan umulandan eksik,
 kısa
 a. 541, 554, 4424
 (zf. 2.): alışılmış olandan umulandan eksik
 a. 554, 4772, 4884
 (i. 3.): alışılmış olandan umulandan eksik
 a. 1407
 a.+a 2955
 → az ol-
- a‘zā** (Ar. i.): organlar, üyeler
 a.+sını 1137
- ‘**azāb** (Ar. i.): işkence, keder
 ‘a.+dan 1407
 ‘a.+ı 5609
 ‘a.-ı elim 1463
 ‘a.+ın 4598
 → ‘azāb eyle-, ‘azāb vir-
- ‘**azāb eyle-** (Ar. T. f.): eziyet vermek, canını
 yakmak
 e.-r ... ‘a.-ı elim 1842
- ‘**azāb vir-** (Ar. T. f.): işkence etmek, eziyet
 çektirmek, kederlendirmek
 ‘a.-ür 946
- āzād** (Far. i. 1.): ayıpsız, kusursuz, düzgün
 ā.+ı 4053
 nihāl-i ā.+em 2623
 serv-i ā.+e 1609, 2363, 4615
 serv-i ā.+idüm 2472
 serv-i ā.-i ravza-i taḥḳīḳ 268
 (i. 2.): hür, özgür, serbest olan
 ā.+a 4583
 ā.+ı 1865, 5743
 ā.+iken 1683
 → āzād eyle-, āzād it-, āzād kııl-, āzād ol-, dār-ı
 ğamdan āzād ol-
- āzāde** (Far. i.): hür, serbest,
 ā. 2369
 ā.+ler 5612
- āzādeliḳ** (Far. T. i.): hür, serbest olma durumu
 ā. 3824
- āzād eyle-** (Far. T. f.): serbest bırakmak, hür kılmak
 ā.-yüp 4339
 e.-düm ā. 5641
 e.-sün ... ā. 4013
 e.-ye ā. 5649
- āzād it-** (Far. T. f.): serbest bırakmak, hür kılmak
 ā. 4339, 4771
 ā.(d)-üp 1550
- āzād kııl-** (Far. T. f.): serbest bırakmak
 kı.-dı ... ā. 1412
- āzād ol-** (Far. T. f.): hür, serbest, özgür hale gelmek
 ā. 2516, 3879
 o.-a ... ā. 682
 o.-dı ... ā. 5070
 o.-dılar ā. 5632
 o.-ur ā. 5229
 → dār-ı ğamdan āzād ol-
- azal-** (T. f.): az denecek bir miktara inmek
 a.-mıydı 2214
- a‘zām** (Ar. i.): en yüksek, en yüce
 cedd-i a. 1147
 rūḥ-ı a.+dur 159
 → ‘arş-ı a‘azām
- ‘**azāmet** (Ar. i.): büyüklük, yücelik, ululuk
 ‘a.+ile 4550
- āzār** (Far. i.): incitme, kırılma, takdir
 ā.+ı 808
 → āzār ol-
- āzār ol-** (Far. T. f.): incitmek, kırmak, azarlamak
 o.-ma ... ā. 3737
- āzer** (Far. i.): ateş
 → āzer tol-
- āzer tol-** (Far. T. f.): çok öfkelenmek, çok kızmak,
 öfkeli olmak
 ṭ.-dı ... ā.+ler 485
- ‘**azīm** (Ar. sf.): büyük, ulu
 ‘a. 494, 2260
 baḥr-i ‘a. 2052
 belā-yı ‘a. 2219
 cem‘-i ‘a. 2025
 ejdehā-yı ‘a. 1842
 fidā-yı ‘a. 803, 5941
 günāh-ı ‘a. 1818
 ḥazḳ-ı ‘a. 2747
 nār-ı ‘a. 568, 800
 oldı ... belā-yı nār-ı ‘a. 5938
 pehlevān-ı ‘a. 5760
 (zf. 2.): çok fazla, büyük oranda
 ‘a. 761
 (i. 3.): çok fazla, büyük oranda
 ‘a. 4620
 → ‘arş-ı ‘azīm
- ‘**azīz** (Ar. i. 1.): muhterem, sayın, sevgili, çok yüce
 olan kişi
 ‘a. 327, 3173
 ‘a.+idi 2789
 ‘a.-i mısır-ı burūc 2985
 ‘a.-i nerges-i bāğ 2988
 ‘a.+üñ 2680
 (i. 2.): hükümdar, yönetici
 ‘a. 286, 458, 1695, 1802, 2266, 2769, 3017,
 3017, 3023, 3121, 3142, 3147, 3148, 3152,
 3234, 3299, 5393, 5675, 6136
 ‘a.+dür 3171
 ‘a.+e 2830, 2850, 2878, 3038
 ‘a.+ı 751, 2744, 3556, 4618
 ‘a.-i cemāl 3074
 ‘a.-i Mıṣr 5216
 ‘a.-i Mıṣr-ı ‘Arab 2990, 3031
 ‘a.-i mısır-ı vücūd 5167
 ‘a.-i taḥṭ 960
 cān-ı ‘a. 2882
 ḳāṣid-i ‘a.+idi 2789
 nām-ı ‘a. 2770, 2851
 nām-ı Mıṣr-ı ‘a. 2805

nām-zād-ı ‘a.-i Mıṣr oldı 2837
 olmışıdı esir-i dām-ı ‘a. 2770
 resül-i ‘a. 2910
(i. ö. 3.): Mısır diyarının hazinedarı olan Kıtıfır
 ‘A. 2278, 2903, 2917, 2917, 3386, 3392, 3395,
 3428, 3445, 3944, 4447, 4470, 4527, 4530,
 4548, 4560, 4576, 4582, 4602, 4613, 4846,
 5233, 5242
 ‘A.+e 3374, 3401, 3424, 3440, 3660, 3783,
 4826, 5237
 ‘A.+ile 3645, 4009, 5235
 ‘A.-i Mıṣr 2274, 3303
 ‘A.-i Mıṣr-ı berin 3085
 ‘A.+ün 3379
 emr-i ‘A.+ile 4586
 kıahr-ı ‘A. 4435
 mäh-ı ‘A. 3932
(i. 4.): -metinde- Kıtıfır’dan sonra Mısra aziz
 olan Hz. Yusuf
 ‘a. 5390, 5693, 5693, 5707, 5707, 5736
 ‘a.+e 5525
(sf. 5.): yüce, ulu, muhterem
 Hüdā-yı ‘a. 5834
 → ‘aziz it-, ‘aziz ol-
‘azizān (Ar. i.): yüce, muhterem, sevgili
 ‘a.+ı 4113
‘aziz it- (Ar. T. f.): yüceltmek, ululaştırmak
 i.(d)-em ... ‘a. 910
‘aziz ol- (Ar. T. f.): yücelmek, değerli olmak
 ‘a.-dum 3998
 ‘a.-ur 2790
‘azm (Ar. i.): kemik
 ‘a.-i remime 2745
 hayāt-ı ‘a.-i remim 3186
‘azm (Ar. i.): karar, niyet, kasıt
 → ‘azm eyle-, ‘azm it-
‘azm eyle- (Ar. T. f.): niyetine koymak, gitmek,
 çabalamak, gayret etmek
 ‘a. 3715
 ‘a.-i halvet-serā-yı şāh e. 344
 ‘a.-i hizmet e.-ye 3733
 ‘a.-i rāh e.-diler 1482
 ‘a.-i rezm e.-se 2297
 ‘a.-i sa’yını e.-sem 2467
 ‘a.-i seyr e.-di 3089
 ‘a.-i şehri e.-diler 1328
 ‘a.-i şikār e.-diler 1320
 ‘a.-ridi 2362
 ‘a.-sem 2680
 e.-di ‘a.-i cānib-i meydān 3484
‘azm it- (Ar. T. f.): gitmek, çabalamak, gayret
 etmek
 ‘a. 343
 ‘a.-di 3747
 ‘a.-diler 5953
 ‘a.(d)-erlerdi 5652
 ‘a.(d)-icek 2679
 ‘a.-i dārü’s-selām i.-di 6086
 ‘a.-i diyār-ı Şām i.-di 1546
 ‘a.-i iklīm-i lā-mekān i.-di 6154

‘a.-i nūş i.-di 4479
 ‘a.-i rāh i.-di 1717
 ‘a.-i rāh i.(d)-icek 6014
 ‘a.-i rezm i.-se 2941
 ‘a.-i şabr i.-di 5874
 ‘a.-i şahrā-yı nilgün i.-di 752
 ‘a.-se 3598
 ‘a.(d)-üp 1572, 5130
 i.-di ‘a.-i şabr-ı cemil 1242
 i.-di ‘a.-i teferrüc-i didār 3230
 i.-diler ‘a.-i cānib-i zindān 4979
 i.-diler ... ‘a.-i istikbāl 2105
 i.-diler ‘a.-i sū-yı germābe 3258
 i.(d)-e ‘a.-i günāh 4488
 i.-mişdi ‘a.-i cānib-i Şām 1552
az ol- (T. f.): azalmak, az durumda bulunmak
 a.-di 746
 a.-ısar 2983
‘Azrā (Ar. ö. i.): Vāmık ile ‘Azrā hikayesinin kadın
 kahramanı
 ‘izār-ı ‘A.+ya 2292
 ‘izār-ı ‘A.+yı 4202
‘Azrā’ıl (Ar. ö. i.): insanların vakti geldiğinde
 canını teslim almakla görevli dört büyük
 melekten birisi
 ‘A. 5897

B

bāb (Ar. i.): kapı
 āfet-i b.-ı Hayber-i tuğyān 295
 b.+ı 1450, 5113
 b.-ı ‘Azize 3660
 b.-ı Cennetden 272
 b.-ı esbābı 5091
 b.-ı hisse 2381
 b.-ı Mıṣra 5740
 b.-ı mihrāba 1223
 b.+ına 3276
 b.+ında 3270
 b.+ını 1204
 b.-ı vişāl 4105
 fetḥ-i b.+a 2129
 fetḥ-i b.-ı hāş eyle 109
 kilid-i b.-ı vişāl 3074
(i. 2.): -metinde- Hz. Ali
 b.-ı şehri ‘ulūm-ı Rabbānī 294
Bābil (Ar. ö. i.): Bağdat’ın aşağı tarafında bulunan
 ve büyücülüğünden dolayı eski edebiyatımızda
 “çāh-ı Bābil” olarak yer alan ve birçok dillerin
 meydana gelmesi bakımından da masalda adı
 geçen “Bābil Kulesi”nin bulunduğu, ilk
 çağdan kalma bir şehir
 çāh-ı B.+de 2283
 → çāh-ı Bābil
bāc (Far. i.): vergi, harç
 b. 3371, 3565
 b.+ı 2254
 b.+ını 2346
 → bāc ol-

bāca (Far. i.): dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol
b.+dan 3197

bāc al- (Far. T. f.): haraç ya da vergi almak, alınmak
a.-duğı b. 3129

bād (Far. i. 1.): rüzgar, yel
b. 13, 2264, 2393, 2984, 4048, 4052, 5465, 6124, 6124, 6125, 6125
b.+ı 2968
b.-ı āfet 5911
b.-ı cevriye 859
b.-ı devlet 5172
b.+ıdı 5314
b.-ı ğam 4970
b.-ı luṭf-ı Sübhānī 2951
b.-ı şabā 5307
b.-ı sahta 4341
b.-ı seher 3207, 6014
b.-ı semüm 874, 4777
b.-ı şubh 3477
resül-i b.-ı şimāl 2772
(i. 2.): şarap, içki
b.+e 4316
→ bāde vir-

bādām (Far. i.): bādem, sevgilinin güzel gözü
b. 3958

bāde (Far. i.): şarap, içki
b. 4664, 5247, 5251
b.-i şehvetile 4546
b.+nūñ 3210
sermest-i b.-i didār 2417

ba‘de (Ar. zf.): sonra
b. 283

bāde vir- (Far. T. f.): savurmak, boşuna harcamak, heder etmek
b.-ür 1441
v.-di ... b. 5413
v.-düm ... b. 3419
v.-e b. 1465
v.-üp b. 5943

ba‘d-ez-ān (Ar. zf.): bundan sonra, bundan böyle
b. 1344, 1529, 2114, 3737, 5997

bād-pā[y] (Far. i.): ayağına çabuk olan [at vs.], süratli, tez
b. 5183
b.+lar 2968, 5361
b.+ya 3269, 5785

bāğ (Far. i.): bağ, büyük bahçe, bostan
‘aziz-i nerges-i b. 2988
b. 453, 3198, 4030, 4978
b.+a 3198, 4071, 4169, 6007
b.+da 4941
b.+ı 2284, 2397, 4030, 5403, 6127
b.-ı ‘Adn 1380
b.-ı Cennet 6059
b.-ı cennetden 590
b.-ı cinān 5069
b.-ı dilden 4146
b.-ı ferāğ 4109
b.-ı İrem 3453

b.-ı qalbünūñ 1432
b.+ıla 2217
b.-ı meyve-i cān 2217
b.+ın 4967, 5274, 6148
b.+ına 2427, 2862, 4063, 4166, 4216, 4411, 5491
b.+ında 6171
b.+ınuñ 535
b.-ı ‘ömrüme 1022, 2657
b.-ı ‘ömrün 1330
b.-ı sürür 2396
b.-ı şeref 4093
b.+ıydı 2172
b.+uñ 2173
b.+uña 2523
b.+uñda 5422
b.+uñuñ 4167
bülbul-i b.-ı dāsītān-ı vişāl 5656
bülbul-i b.-ı kışşā-ı Yūsuf 558
bülbul-i b.-ı Quds 1235
bülbul-i bāğ-ı vahy 246
mürğ-i zār-ı b.-ı cemāl 3012
serv-i b.-ı rahmetidi 2304
şebah-i b. 4069
→ Bāğ-ı İrem, dost bāğı

bağ (T. i.): bağ, düğüm
b.+m 6148

bāğ-bān (Far. i.): bağcı, bahçıvan
b. 1911, 4068, 4153, 4166, 4177, 4537, 5491
b.+a 4162, 4168
b.+ı 4069, 4536
b.-ı cihān 2696

Bāğ-ı İrem (Far. Ar. ö. i.): cennet
B. 2965

bağır, -ğrı (T. i. 1.): gönül, kalp, yürek
b.+ı 1134, 2437
b.+um 2826
b.+uma 3292
b.+umı 1076, 5908
(i. 2.): göğüs, bağır
b.+ı 2355, 4958
b.+ın 3592, 4951
b.+umı 2643, 2816

→ bağrı çāk ol-, bağrı hūn ol-, bağrı yağın erit-
bağrı yanuğ

bağırdağ (T. i.): beşikteki çocuğun düşmemesi için beşiğe sarılıp bağlanan, kumaştan yapılmış, enli bağ, bağıldak
b.+ıdı 2520

bağırlu (T. i.): → taş bağırlu

bağışla- (T. f. 1.): bir kişinin işlemiş olduğu bir kabahati, bir cürümünü affetmek
b. 1848

(f. 2.): bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek
b.-dı 6197

bağla- (T. f. 1.): sarmak, kuşanmak, kuşatmak
b. 4107
b.-dı 785, 1203, 5284
b.-dılar 885

- b.-mazdı 3571
b.-rıdı 884
b.-sa 3579
(f. 2.): bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak
b.-duñ 2605
b.-miş 2939
b.-rıdum 2521
b.-yam 2495
b.-yayın 1317
b.-yup 1426, 1990
(f. 3.): bir kavram ya da nesneyi, başka bir kavram ya da nesne ile ilişkilendirmek
b.-dı 1598
(f. 4.): birinde bir şeye karşı ilgi, istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak
b.-dı 1928
b.-yup 3892
(f. 5.): kilitlemek
b.-yup 4328, 5020
→ dil bağla-, gönül bağla-, kemer bağla-, -, nergesini h'āb bağla-, rāy bağla-, sed bağla-, 'uğde bağla-, yolını bağla-
- bağlan- (T. f.):** bağlanmak, bağlama işine konu olmak
b.-dı 2412
→ nefesi bağlan-
- bağlu (T. sf.):** bağlı, kapalı olma durumu
→ bağlu kapular aç-
- bağlu kapular aç- (T. i.):** gerçekleşmesi çok güç veya imkansız işi gerçekleştirmek
b.-ıcı 5096
- bağrı çäk ol- (T. Far. f.):** sevgili uğruna dövünmek, yakasını veya bağrını yırtmak
b.-dı 4768
- bağrı hūn ol- (T. Far. f.):** gam, keder ve sıkıntı içinde bulunmak
b.-mişdur 6139
- bağrı yağın erit- (T. f.):** korku içinde bırakmak
b.(d)-üp 766
- bağrı yanuğ (T. zf.):** üzüntü çeken, çok acı duyan bir şekilde
b. 1228
- bahā (Far. i.):** paha, değer, bedel, kıymet
āsumān-ı b. 3024
b. 21, 210, 1585, 1676, 2060, 3344, 3889, 5320
b.+da 4092
b.+larıla 3787
b.+ña 5412
b.+ñı 3239, 3239
b.+ñiçün 4347
b.+sı 3308
b.+sına 22
b.+sını 3344
b.+yı 3440
b.-yı bahār 673
ğonça-i bahār-ı b. 2515
itdi 'arz-ı b. 3340, 3483
itdi ... 'arz-ı b. 3218
- neyyir-i nehār-ı b. 2515
→ kem bahā
- bahāne (Far. i.):** vesile, sebep
b. 210, 353, 577, 2289, 3379, 4272
b.+sidür 49
b.+sine 512, 519
b.+yile 3581, 4452
→ bahāne eyle-, bahāne it-, bahāne kııl-, bahāne ol-
- bahāne eyle- (Far. T. f.):** bir işten başka bir işin oluşmasına sebep kılmak, vesile göstermek
e.-di ... b. 3386
e.-mesün ... b.+sini 3317
- bahāne it- (Far. T. f.):** bir işten başka bir işin oluşmasına sebep kılmak, vesile göstermek
b.-di 1025
- bahāne kııl- (Far. T. f.):** bir işten başka bir işin oluşmasına sebep kılmak, vesile göstermek
b.-a 4163
- bahāne-sāz (Far. sf.):** bahane tertip eden, sebep bulan
→ bahāne-sāz ol-
- bahāne-sāz ol- (Far. T. f.):** bahane tertip etmek, sebep bulmak
b.-maz 4453
- bahār (Far. i.):** kışla yaz arasındaki mevsim
ebr-i b. 2891
b. 713
bahā-yı b. 673
b.+uñ 4977
ğonça-i b.-ı bahā 2515
- bā-hem (Far. zf.):** birlikte, bir arada, beraber
b. 4531
- bā-heybet (Far. i.):** heybetle, gösterişli bir şekilde,
b. 5184
- bāhir (Ar. sf.):** açık, belli, besbelli
→ bāhir ol-
- bāhir ol- (Ar. T. f.):** belirlemek, ortaya çıkmak, belli olmak
b.-a 3639
- bahr (Ar. i.):** derya, deniz
b. 5891
b. durur 233
b.+i 650, 3092
b.-i 'amığ 2282
b.-i 'azım 2052
b.-i bī-cünbiş 269
b.-i bī-ḥadd 179
b.-i bī-kerānuñ 187
b.-i bī-sāhil 4883
b.-i ceyš 5360
b.-i cūdı 7
b.-i cūdından 1916
b.-i fikre 4836
b.-i güher 2962
b.+ine 38
b.+inüñ 165
b.-i şevke 2430
b.-i vefā 5961
gevher-fürüş-ı b.-i beyān 437

- ka⁶ r-i b-i nedāmet 308
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yakup
 b.-i luṭf 728
 (i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
 b.-i luṭf 5836
 → Baḥr-i Firenk, Baḥr-i ʿUmmān,
- baḥreyn** (Ar. i.): iki deniz
 mecma⁶ u'l-b. 284
- Baḥr-i Firenk** (Ar. ö. i.): orta ve batı Akdeniz
 pādişāh-ı B. 2801
- Baḥr-i ʿUmmān** (Ar. ö. i.): Arap yarımadasının
 güneyi ile İran güneyi arasında kalan deniz
 B. 2796
- baḥş** (Ar. i.): bir konu hakkında bahsetme, dile
 getirme, söyleme
 → baḥş it-
- baḥş it-** (Ar. T. f.): bir konu hakkında bir şeyler
 söylemek, dile getirmek
 i.-di ... b.-i şariḥ 3735
- baḥş** (Far. i.): ihsan, bağışlama
 b.+i 1338
 → baḥş olun-
- baḥş olun-** (Far. T. f.): bağışlanmak, ihsanda
 bulunulmak
 b.-dı 5764
- baḥşiş** (Far. i.): sunma, verme, bağışlama
 b.+i 943
 → baḥşiş eyle-
- baḥşiş eyle-** (Far. T. f.): ihsan etmek, vermek,
 bağışlamak
 b. 459
- baḥt** (Far. i.): talih, kader, kısmet
 āb-ı b. 2823
 āfitāb-ı b. 2823
 b. 1512, 2249, 2295, 2798, 2802, 3141, 4256,
 5064, 5193, 5555
 b.+ı 1871, 2751, 3125, 5171, 5193
 b.-ı bende 3782
 b.-ı bî-ḳarār 4520
 b.-ı cihān 3017
 b.-ı ferḥunde 3877
 b.-ı firūze 2253
 b.-ı genc-i la⁶ line 2349
 b.-ı ḳāyim 1588
 b.+ıla 1521
 b.-ı revān 2963, 2967
 b.-ı sengīnini 892
 b. u devlet-i şāh 5571
 b.+umuz 2115
 b.+uñ 5372
 devlet-i b. 5057
 ehl-i b. 960
 eylediler du⁶ ā-yı devlet-i b. 3127
 ḥāb-ı b. 2824
 ḥān-ı b.+uñ 2744
 ḥarem-i b.+uñ 2125
 ḳahr-ı ʿitāb-ı b. 2825
 kebāb-ı b. 2826
 rikāb-ı b. 2827
 rüz-i b.+um 3046
- sitāre-i b. 4813
 şevket-i b. 5057
 taḥt-ı b. 5083, 5087
 taḥt-ı b.+ın 5594
 taḥt-ı b.+ını 6071
 üştür-i b.+ı 1871
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 b.-ı revān 2090, 2108
 → ḳara baḥt
- baḥtulu** (Far. T. sf.): talihli, kısmetli
 b. 3696
- baḥt-yār** (Far. i.): bahtlı, mesut, mutlu, talihli
 b.+idi 5236
- bā-Ḥudā** (Far. i.): Allah ile
 → bā-Ḥudā ol-
- bā-Ḥudā ol-** (Far. T. f.): manevi olarak Allah'a
 yaklaşmak, Allah ile yakın olmak
 b.-maz 1986
- bāk** (Far. i.): korku, sakınma, kaygı
 b. 704
 → bāk eyle-
- baḳ-** (T. f. 1.): bakışı bir şey üzerine çevirmek
 b.-a 3217, 5023
 b.-am 1219
 b.-arıdı 1751
 b.-ayın 3205
 b.-dı 1555, 2356, 2429, 4383, 4477, 5013
 b.-dılar 1924
 b.-duḡınca 2879
 b.-duḡca 2878
 b.-madı 3849
 b.-madum 6179
 b.-maḡ 3890
 b.-maḡa 4125
 b.-maḡdan 941
 b.-maḡdur 4018
 b.-maya 4497
 b.-maz 3889
 b.-mazıdı 5268
 b.-sa 5775
 b.-sam 5752
 b.-up 823, 1752, 5748
 (f. 2.): önemsemek, dikkate almak, ilgi
 göstermek
 b.-a 5023
 b.-ma 1103
 b.-maḡa 4824
 b.-madı 3487
 b.-maz 920, 3133, 4821
 b.-am 5892
 b.-mazıdı 2292, 5268
 → baḳmaz ol-
- baḳar** (Ar. i.): sığır
 b. 5102, 5103
 b.+ı 113
 → ecel baḳarı iriş-
- baḳarāt** (Ar. i.): sığırlar, öküzler
 b. 5118
 b.-ı simānda 5582
- bāk eyle-** (Far. T. f.): korkmak, sakınmak, kaygı

- duymak
b.-r 2651
- bakım (T. i.):** bakma işi
b.+1 1657
- bākī (Ar. i. 1.):** sonsuz, ebedi olan
b.+dür 299
(**ö. i. 2.:**) sonsuz ve ebedi olan Allah
B. 5940
(**sf. 3.:**) sonsuz, ebedi olan
dem-i b. 3182
devlet-i b. 784
‘ömr-i b. 1950
→ bākī ol-
- bākī ol- (Ar. T. f.):** sürekli olmak, devam etmek, hiç tükenmemek
o.-a ... b. 2125
- baḳḳam (Ar. i.):** kırmızı boya ağacı
şāh-ı b. 1713
- baḳmaz ol- (T. f.):** bakmamak, bakışı herhangi bir noktaya ya da kişiye yöneltmemek
b.-dı 5302
- bāl (I) (Ar. i.):** kalp, gönül, hatır
→ bāl belāsuz olmaz, fāriḡu’l-bāl
- bāl (II) (Far. i.):** kanat
b.+i 4251
- bal (III) (T. i.):** bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde
b. 5662
b.+1 4096
- bālā (Far. sf. 1.):** yüksek, yukarı, yüce, üst
nihāl-i b.+sı 5443
serv-i b.+ña 732
(**i. 2.:**) boy
b.+sı 2342
b.+sın 2042
→ bālā ol-, serv-i bālā
- balaban (T. i.):** atmaca, doğan vs. yırtıcı bir kuş
b. 2997, 3093
- bālā ol- (Far. T. f.):** yücelmek, uzamak, büyümek
o.-dı b. 5520
- bāl belāsuz olmaz (Ar. T. i.):** “gönlü, yüreği olgunlaştıran çekilen sıkıntı ve eziyetlerdir” anlamında bir atasözü
b. b. 5168
- bālīn (Far. i.):** yastık, koltuk
b. 2390, 3599
- bām (Far. i.):** dam, çatı, kubbe
b. 2182
b.+a 5023
b.+1 4372
b.+ından 2181
b.-ı zindāna 5019
b.+uında 107
→ bām eyle-
- bām eyle- (Far. T. f.):** yapmak, imar etmek, bina etmek
b.-r 866
- bā-murād (Far. Ar. sf.):** istekli, arzulu
→ bā-murād eyle-
bā-murād eyle- (Far. Ar. T. f.): isteğine kavuşturmak
b.-r 4478
- bā-mūya (Far. zf.):** hıçkıra hıçkıra ağlamayla
b. 3858
- ban- (T. f.):** banmak
→ etmegi yağa ban-
baña (T. zm.): → ben
- bānū (Far. i.):** kadın, hatun, hanım
b. 4675
b.+lar 3102, 4663, 4669, 4687
b.+ya 2271
b.-yı hūr-ı pīrāye 3154
b.-yı Mağribe 5233
b.-yı Mısr 4616
b.+yiken 3585
- bār (Far. i. 1.):** yük
b. 1066, 1754
b.+1 1574, 2957
b.-ı Binyāmīn 5796
b.-ı girān 1087
b.+ıla 3061
b.-ı nevmīdi 3029
b.+ını 3708
b.+iken 1573
b.+uñuzda 5802
metā‘-ı b.+1 2171
(**i. 2.:**) meyve, yemiş
b.+1 2304
- bārān (Far. i.):** yağmur
b. 3517, 5583
b.+1 4942
b.-ı derd ü ğam 3131
- bār-gāh (Far. i.):** girmek için izin almak lazım gelen, girilebilecek yer, çadır, yüksek divan
b.+1 3018
b.-ı şāha 5188, 5806
çetr-i b.+ları 2265
kubbe-i çetr-i b.-ı cemāl 3014
seyyid-i b.-ı a’ lādūr 274
seyyid-i b.-ı hīlm ü hayā 287
seyyid-i b.-ı şıdk u şafā 265
- barış- (T. f.):** İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak
b.-dılar 485
- Bārī (I) (Ar. ö. i.):** yaratan, yaratıcı Tanrı
B. 1574, 3069
üns-i B.-yi ma‘būd 1573
zıkr-i B. 4139
- bārī (II) (Far. e.):** hiç olmazsa, bir kere, hāsılı, hülāsa
b. 2127, 2193, 2818, 2824, 4169, 4171, 5022, 6166
- bāriḡāh (Far. i.):** → bār-gāh
- barmaq (T. i.):** insanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan boğumlu, oynak, uzunca organların her biri
b. 1151, 2331, 4135
b.(ğ)+1 2329

- b.(ğ)+ın 2332, 4705
- baş-** (T. f. 1.): vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak
b. 4098, 4367, 6133
b.-an 4832
b.-dılar 1259
b.-dum 1255
b.-mazıdı 833
b.-sa 5320
b.-up 1249, 1251
(f. 2.): alt etmek, yenmek
b.-up 1215
→ ayak baş-, kadem baş-, pāy baş-
- başar** (Ar. i.): göz, görme
b. 1920
b.+ı 702, 5879
b.+uñ 126
nūr-ı b. 5387
→ başar aç-, başarı yaş tol-
- başar aç-** (Ar. T. f.): bakmak, nazar etmek
a.-dı b. 439
- başarı yaş tol-** (Ar. T. f.): derin bir üzüntü sonucu ağlamak
t.-dı y.+ıla b. 480
- Başır** (Ar. ö. i.): Görüp anlayan Allah
B. 1818
- başiret** (Ar. i.): önden görüş, seziş,
ehl-i b. 1162, 3369
- baş** (T. i.): vücudun üstünde bulunan bölüm, kafa
mec. hayat, yaşam, kişinin bizzat kendisi
b. 413, 1307, 2044, 2045, 2045, 3799, 4104, 5260, 5371
b.+a 2195, 2719, 5260, 6198
b.+da 90, 2441, 2492, 2988, 3421, 4606, 5281
b.+dan 1100, 1833
b.+ı 2041, 1529, 2956
b.+ın 3443
b.+ına 1347, 1838, 1839, 2241, 3268, 3405, 3476, 3864, 3994, 4832, 4854, 5008, 5265, 5798
b.+ında 5694
b.+ını 1296, 1832
b.+ları 4249
b.+um 2896, 3989, 5975
b.+uma 413, 3333, 3406, 4901, 4998
b.+umda 3298
b.+uña 1349
b.+uñda 3982
b.+uñuz 1467
→ baş(ın)a gel-, baş(ın)a kaç-, baş al-, baş çek-, başdan ayağa, başdan çık-, baş eg-, başına hâk koy-, başına kaşd it-, başına toprak koy-, başın belāya taç-, baş ço-, baş üzere tüt-, kuru baş
- baş(ın)a gel-** (T. f.): beklenmedik, şaşırtıcı bir olay veya durumla karşılaşmak
g.-di ... b.+uma 1118
g.-iserdür b.+uña 1801
- baş(ın)a kaç-** (T. f.): yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini üzme
b.+uma kaç.-ar 2896
- baş al-** (T. f.): öldürmek, yok etmek
b.+ın a.-ur 1188
- başcuğaz** (T. i.): -sevgi ve merhamet duygularıyla baş, küçük kafa
b.+uñ 979, 1125
- baş çek-** (T. f.): itaatsizlik etmek, asi olmak, baş kaldırmak
b.-esin 4349
- başdan ayağa** (T. zf.): tamamen, bütünüyle
b. 436, 450, 3813, 3966
- başdan çık-** (T. f.): canını başını yitirmek, başı elinden gitmek
ç.-madın b. 1625
- baş eg-** (T. f.): direnmekte vazgeçip güçlünün buyruğuna girmek, teslim olmak
b.-mezidi 3463
- baş(ın)a hâk koy-** (T. Far. F.): ölmeyi istemek
h.-dı b. 4518
k.-dı ... b.+a ... h.+ı 6111
- başına hüş gel-** (T. Far. f.): ayılmak, kendisine gelmek
g.-di b. 4739
g.-se b. 5341
- başına kaşd it-** (T. Ar. f.): birini öldürmeye hazırlanmak
b.(d)-ende 1150
- başına toprak koy-** (T. f.): ölmeyi istemek
k.-dı t. b. 3090
- başın belāya taç-** (T. Ar. f.): sıkıcı, üzücü bir durumla karşılaşmak
b.-ar 1626
- başla-** (T. f.): bir işe girişmek
b.-dı 401, 1113, 2847, 2923, 3290, 3748, 4764, 5362, 5419, 6171
b.-dılar 2765, 2765
b.-duğ 1107
b.-rlar 4649
b.-sa 3186, 5533
b.-ya 3322
- başlan-** (T. f.): bir işe girilmesi, harekete geçilmesi
b.-sa 1
- baş ko-** (T. f. 1.): biri ya da bir şey için ölümü göze almak, canını fedaya razı olmak
b. 4785
(f. 2.): başını yere koyarak saygı göstermek
k.-rsız ... b+ı 4127
- baş üzere tüt-** (T. f.): değer verip, saygı göstermek
b.+uñ ü. 3426
- bat-** (T. f. 1.): güneş ve ay gibi cisimlerde geçici olarak sönmek, yok olmak
b.-ar 868
(f. 2.): diken, kıymık, cam vs. saplanmak
b.-sa 3633
(f. 3.): üzüntü, keder vs. gibi bir durumun etkisi altında fazlasıyla kalmak
b.-dı 4970
→ gümāna bat-

- bâtil (Ar. i.):** boş, beyhude, yalan, çürük
b.+ı 276, 5384
da' vî-yi b. 1302
- bâtin (Ar. i.):** gizli, görünmeyen, açık, belli, meydana olmayan
b. 5053
b.+ın 662, 3684
b.+ında 5052
b.+ları 818
b.+umda 3683
b.+uña 306
→ zâhir ü bâtin
- batın (Ar. i.):** iç, karın, mide, insanın içi
b.-ı ' âlemde 5600
- bâ-vefâ (Far. Ar. zf.):** vefalı, sözünde duran
b. 5225
- bay (T. i.):** zengin, varlıklı, ulu, kibar, soylu
b. 5687
b.+a 2927
b.+ıdı 2272
- Bâyezîd (Ar. ö. i.):** Fatih Sultan Mehmet'in oğlu olup Osmanlı Devleti'nin 8. padişahıdır.
B. 1045
- bâyi' (Ar. i.):** satan, satıcı
b.-i mezkûr 1689
- bayram (Soğ. i.):** dinî ve milli bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler
b. 1668
b.+ı 5232
- bâz (Far. i.):** oyun, eğlence
b.+ıla 3594
- ba'za (Ar. zm.):** bazısına, kimisine, kimi insanlara
b. 1936, 1936
- bâzâr (Ar. i.):** alış veriş
b. 1512, 2018, 2259, 3318, 4643
b.+a 3217
b.+ı 523, 1675, 3341, 3387, 3603, 4743
b.+ın 3328
b.+uñ 4387
→ bâzâr eyle-
- bâzâr eyle- (Ar. T. f.):** bir alışverişte en elverişli fiyatı karşısındakine kabul ettirmek amacıyla görüşme yapmak
e.-di b. 1653
e.-düm ... b. 3560
e.-r ... b. 4270
- bâ-zârî (Far. zf.):** ağlamaklı bir şekilde, ağlayarak
b. 4388
- bâzârî (Ar. sf.):** pazarlıkla, alış verişle ilgili
→ bâzârî it-
- bâzârî it- (Ar. T. f.):** pazarlık etmek, görüşmek, alış verişte bulunmak
i.(d)-e ... b. 4388
- ba'zî (Ar. sf.):** bir grup içinde belirsiz üyelerin her biri
b. 243, 338, 406, 788, 893, 934, 956, 1035, 1137, 1570, 1664, 3942, 3943
(zm. 2.): bir grup içinde belirsiz üyelerin her biri
b. 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 3111, 4657, 4705, 4720, 5651
b.+ları 1051
b.+nuñ 3811, 4722
b.+sı 243, 370
- bâzî (Far. i.):** oyun, eğlence
b.+de 688, 2368, 3550
- Bâziğa (Ar. ö. i.):** Şedad bin Ad neslinden olup Mısır'da Amâlika meliki Tâbur'un kızıdır. Güzelliğinin şöhretiyle nam salmıştır öyle ki adeta kendi cemaline âşık ve mağrurdur
B. 3455, 3484, 3501, 3516, 3531
- bâzirgân (Far. i.):** tüccar, alış verişte çok kâr amacı güden kimse
b. 1564, 1570
- bazlamaç (T. i.):** mısır, arpa, darı ve buğday unlarından yapılan mayalı, mayasız, yağlı, yağsız, şekerli, şekersiz, ince ve kalın pişirilen saç ekmeği
b.(c)+ı 2956
- bâzû (Far. i.):** kolun omuz ile dirsek arasındaki kısmı, pazı
b.-yı Yūsufa 789, 902
- bebr (Far. i.):** eski kitaplara göre Hindistan'da ve Afrika'da bulunan kediye benzer, gayet büyük, üstü yol yol tüylü, saldırdığı zaman derisindeki tüyleri kabarıp korkunç bir manzara arz eden, aslanın bile korktuğu, azgın bir canavar
b. 1418
- beççe (Far. i.):** insan veya hayvan yavrusu
b. 4957
b.+ye 4956
- bed (Far. sf.):** kötü, fena, yaramaz
b. 1082, 2372, 4107
cünbiş-i b. 4555
tâli' -i b. 938
töhmet-i b. 4857
yâr-i b.+den 4882
(Far. i.): kötü, fena, yaramaz
b.+dür 4353
→ bed eyle-, bed it-, bü-yı bed vir-, çeşm-i bed aç-
- beddu'â (Far. Ar. i.):** birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış
→ beddu'â it-
- beddu'â it- (Far. Ar. T. f.):** birinin kötü duruma düşmesini gönülden istemek, ilenmek, intizar etmek
b.-di 1055
b.(d)-e 1422
- bedel (Ar. i.):** bir şeyin yerine verilen karşılık
b.+ı 23
→ bedel it-, bedel ol-, bedel alın-
- bedel it- (Ar. T. f.):** bir nesne ya da kişiye karşı başka bir nesne ya da kişiyi vermek, karşılık olarak sunmak
b. 5840
- bedel ol- (Ar. T. f.):** bir şeyin yerine onun değerini tutacak başka bir nesne verilmek, eş değer olunmak

- b.-a 777
b.-dı 288
o.-maz ... b. 3990
- bedel alın-** (Ar. T. f.): bir şeye karşılık olarak sunulmak, verilmek
b.-a 5841
- beden** (Ar. i.): gövde, vücut, cisim, ten
b. 97, 4512
b.+de 119, 3188
b.+i 762, 1794, 2954, 3480
b.+in 1092, 1172, 4907
b.+üm 3576
b.+ün 1124
- bedevî** (Ar. i.): göçebe, çölde yaşayan
b. 5178
- bed eyle-** (Far. T. f.): kötüleştirmek, kötü muamelede bulunmak
b.-meñ 4116
- bed-ḥ'āh** (Far. sf. 1.): kötülük isteyen
çeşm-i b.+a 4293
(i. 2.): kötülük isteyen kişi
b. 4539, 4552
→ bed-ḥ'āh ol-
- bed-ḥ'āh ol-** (Far. T. f.): birinin kötülüğünü istemek
o.-am ... b. 3947
- bed-ḥarekāt** (Far. Ar. sf.): kötü hareketli, fena olan
çarḥ-ı b. 5285
- bedîf** (Ar. sf.): eşi benzeri olmayan
cemāl-i b.+ile 1930
- bedîd** (Far. i.): görünür, açık, meydanda
b. 3312
ziyā-yı b. 4309
→ bedîd ol-
- bedîd ol-** (Far. T. f.): meşhur, açık, meydanda, görünür
o.-dı b. 128, 1164, 2301, 2972
o.-dı ... b. 1529
o.-madı ... b. 1232
o.-ur ... b. 1937
- bed it-** (Far. T. f.): kötü muamelede bulunmak, kötüleştirmek
i.-se ... b. 5510
- bed-nām** (Far. sf.): kötü adlı, fenā tanınmış, adı kötüye çıkmış
Eflaḥ-ı b. 1840
- bedr** (Ar. i.): dolunay [divan şiirinde sevgilinin nurlu, parlak yüzüyle ilişkilendirilir.]
b. 1763, 1903, 2183, 2531
b.+e 6165
b.+i 4298
b.-i cemāl 1903, 3319
b.+idi 2085
b.-i ḥüsni 1639
b.+iken 1771
b.+ile 3094
b.+in 429
b.+üni 2575
ḥüsn-i b.+in 429
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
b.+e 3363
- b.-i aşıl 785
→ bedr-i temām, bedr ol-
- bedre** (Ar. i.): içi altın dolu kese
b. 3363, 3364
- bedr-i temām** (Ar. i. 1.): -metinde- Hz. Muhammed
b.+ı 213
(i. 2.): dolunay, *mec.* dolunay kadar güzel
b. 2094, 2273, 2907, 3724
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
b. 3259, 3403
- bedr ol-** (Ar. T. f.): dolunay gibi parlak ve eşsiz olmak, yücelmek, şereflenmek
b.-a 629
b.-up 3995
- bed-zamîr** (Far. Ar. sf.): iç, iç yüz, kalp, vicdan
→ bed-zamîr ol-
- bed-zamîr ol-** (Far. Ar. T. f.): kötü düşüncede olmak, içinde kötü fikirler beslemek
b.-mañ 4114
- beg** (T. i.): bey, sahip, efendi
b.+üm 4994
- begen-** (T. f.): vasıflarını ve özelliklerini yeterli, yerinde bulmak
b.-diler 878
b.-üp 4835
- be-güş** (Far. i.): kulağa, kulakta
→ ḥalka-be-güş
- be-ḥaḳḳ-ı Hudā** (Far. Ar. e.): Allah hakkı için anlamında bir seslenme
b. 1734
- be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı aḥad** (Far. Ar. e.): Allah hakkı için anlamında bir seslenme
b. 5949
- behcet** (Ar. i.): güzellik, güler yüzlülük, şirinlik
s.-i behcetde 2854
- behişt** (Far. i.): cennet
b. 4659, 4870, 5067, 5550
b.+e 4069
b.-i a' lā 195
ḥür-ı b. 2555
ḳamîş-i b. 2080
→ behişt-i a' lā
- behişt-i a' lā** (Far. Ar. i.): en yüce Cennet
b. 195
- behre** (Far. i.): pay, hisse
b. 484, 6061
- beḳā** (Ar. i.): devam, sebat, evvelki hal üzere kalmak, bākîlik
āb-ı b. 5439
b. 3526, 3852, 6102, 6148
b.+ya 315
b.+yı 316
b.-yı devletüñe 1535
dürr-i b. 2281
şāhbāz-ı şikār-ı ehl-i b. 317
- beḳā-bîn** (Ar. Far. i.): geçici dünyaya karşı ebedi alemi fark edip gören
b. 1043
- bekci** (T. i.): bir şeyi veya bir yeri beklemeyip korumakla görevli kimse

- b. 1107
b.+si 4780
b.+yem 2523
- bekit-** (T. f.): sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek
b.-di 4326
- bekle-** (T. f.): bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek
b.-se 2070
→ kapu bekle-
- be-küllü** (Ar. sf.): çok fazla, oldukça fazla
b. 1687
- bel** (Ar. e.): belki
b. 2856
- bel** (T. i.): → bil
- belā** (Ar. i.): gam, keder, musibet, afet, ceza, gayet zor iş, büyük gaile
‘ayn-i b. 534
b. 90, 325, 347, 407, 648, 799, 908, 944, 945, 971, 1118, 1254, 1349, 1391, 1835, 1838, 1846, 2218, 2410, 2436, 2826, 3048, 3559, 3785, 4782, 4832, 4878, 4901, 5037, 5298, 5567, 5753, 5872, 5937, 5975, 6017
b.+da 4757, 5097
b.+dan 910, 915, 943, 1853, 3879, 5129, 5941
b.+dur 4392
b.+larına 3273
b.+larını 3351, 3880
b.+larla 4809
b.+laruma 909
b.+niçün 4347
b.+nuñ 5743, 6020
b.+sı 325, 949, 2923, 4822, 5009
b.+sından 4961
b.+ya 699, 1834, 2716, 2898, 4432
b.+yı 1856, 1873, 3419, 4547, 4854, 4861
b.-yı ‘azīm 2219
b.-yı dārbet-i niş 548
b.-yı elem 5056
b.-yı fūrkatile 4381
b.-yı ğam 3865
b.-yı ğarīb 1397
b.-yı ğayretile 4888
b.-yı ğabīb 4726
b.-yı ğasret ü efgāmıla 4523
b.-yı ‘ışkıla 5520
b.-yı insāndur 1959
b.-yı kaht 5587
b.+yıla 1087, 1753, 2897, 3257, 4375, 4775, 5271, 5285
b.-yı rıkkatden 321
b.-yı rıkkıyyet 3250
b.-yı vahdet-i çāh 942
b.-yı zindāna 5159
cem‘ıyyet-i b.+ya 735
ehl-i b. 5880
gürüh-i b. 4749
güzin-i ehl-i b. 1295
kūh-i b. 4749
merd-i b. 6017
mübtelā-yı b. 3413
- mübtelā-yı b.-yı zulm-i şarīh 3357
şiddet-i b.-yı resen 1757
şükr-i b. 969
tohm-ı b.-yı ‘ışk 2456
yār-i b. 3971
→ bāl belāsuz olmaz, başın belāya taç-, belā it-, belā ol-, belāya ço-, belāya şal-
- belāgat** (Ar. i.): iyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme, uz dillilik
b.+a 586
b.+ile 669
- belā it-** (Ar. T. f.): keder ve sıkıntı vermek, eziyet çektirmek
b.+lar i.(d)-üp 3692
i.-me ... ğabs ü b. 5707
- belālu** (Ar. T. sf.): üzerinde bela ve sıkıntı bulunduran
b. 4766
- belā ol-** (Ar. T. f.): keder, sıkıntı, musibet, afet vermek
b.-ur 554
o.-dı ... b.-yı nār-ı ‘azīm 5938
- belāya ço-** (Ar. T. f.): dert, keder, sıkıntı, mihnet içinde bırakmak
ç.-ma b.+ya 732
- belāya şal-** (Ar. T. f.): dert, keder, sıkıntı içinde bırakmak, böyle bir durumda bulunmaya vesile olmak
b.-an 2463
- Belh** (Far. ö. i.): Afganistan’ın kuzeyinde bulunan dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri [Mevlānā’nın doğduğu şehir olarak da bilinmektedir.]
terk-i B. itdi 2288
- beli** (Far. e.): evet, gerçekten
b. 365, 2482, 2609, 2630, 2920, 3494, 3597, 3808, 4627, 5260
- belki** (Far. e.): ihtimal, umulur, olabilir, hatta
b. 10, 261, 550, 573, 622, 631, 1190, 1299, 1663, 1679, 1733, 1842, 1894, 2426, 2508, 2607, 2628, 2629, 2631, 3146, 3237, 3311, 3346, 3357, 3440, 3735, 3786, 3824, 3998, 4271, 4437, 4988, 5007, 5053, 5526, 5978, 5984, 6085, 6117
- bem** (Ar. i.): sazın en kalın teli
b. 2454
- be-miṣāl** (Far. Ar. e.): sanki, misal ile
b. 4304
- ben** (T. zm.): ben, birinci tekil şahıs
b. 324, 325, 410, 410, 460, 460, 729, 774, 804, 825, 950, 991, 998, 1038, 1057, 1189, 1218, 1225, 1228, 1240, 1240, 1283, 1283, 1356, 1359, 1361, 1362, 1374, 1393, 1394, 1394, 1494, 1765, 1765, 1766, 1783, 1798, 1859, 1888, 1915, 2034, 2187, 2191, 2456, 2523, 2523, 2586, 2599, 2623, 2629, 2629, 2645, 2647, 2701, 2704, 2809, 2814, 2820, 2827, 2830, 2888, 2890, 2891, 2894, 3040, 3049, 3242, 3251, 3257, 3297, 3317, 3320, 3320, 3360, 3366, 3381, 3411, 3425, 3433, 3441,

3472, 3472, 3578, 3618, 3677, 3682, 3691, 3697, 3697, 3738, 3742, 3779, 3786, 3788, 3804, 3936, 3947, 3954, 3961, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 3988, 3998, 4005, 4005, 4166, 4330, 4330, 4336, 4336, 4396, 4446, 4448, 4458, 4501, 4502, 4525, 4535, 4540, 4562, 4567, 4604, 4671, 4713, 4713, 4934, 5134, 5136, 5138, 5157, 5339, 5388, 5479, 5480, 5560, 5670, 5670, 5703, 5754, 5770, 5810, 5856, 5891, 5891, 5899, 5899, 5919, 5942, 5975, 5983, 6012, 6030, 6077, 6078, 6182, 6188, 6191
 baña 320, 328, 591, 686, 774, 775, 776, 969, 970, 971, 972, 982, 984, 1022, 1027, 1037, 1056, 1117, 1247, 1252, 1414, 1436, 1722, 1748, 1767, 1792, 1819, 1848, 1887, 1994, 2191, 2458, 2459, 2465, 2479, 2479, 2527, 2598, 2601, 2601, 2663, 2704, 2722, 2732, 2740, 2812, 2815, 2821, 2891, 2893, 3171, 3182, 3192, 3238, 3240, 3243, 3246, 3249, 3250, 3255, 3296, 3310, 3345, 3356, 3391, 3425, 3429, 3441, 3500, 3553, 3626, 3668, 3692, 3695, 3757, 3884, 3902, 3909, 3939, 3941, 3945, 3952, 3977, 3983, 3985, 4007, 4011, 4012, 4015, 4077, 4169, 4172, 4172, 4188, 4212, 4213, 4215, 4291, 4322, 4445, 4447, 4455, 4459, 4495, 4502, 4519, 4520, 4525, 4557, 4562, 4563, 4567, 4568, 4579, 4712, 4751, 4798, 4834, 4846, 4904, 4914, 4978, 5142, 5158, 5209, 5251, 5330, 5330, 5339, 5352, 5396, 5426, 5500, 5509, 5559, 5638, 5638, 5675, 5738, 5738, 5856, 5870, 5887, 5902, 5910, 6011, 6030, 6067, 6105, 6120, 6121, 6179
 b.+de 105, 805, 1818, 2034, 2478, 2668, 2670, 2730, 2734, 3184, 3952, 4413, 5507, 6180
 b.+den 765, 824, 1120, 1193, 1801, 2459, 2479, 2576, 2733, 2734, 3191, 3297, 3316, 3332, 3560, 3718, 3894, 3955, 3964, 4423, 4440, 4540, 4542, 4714, 4898, 5139, 5339, 5373, 5433, 5679, 5893, 5936, 5949
 b.+em 111, 1993, 1993, 2524, 2524, 2744, 2744, 3050, 3054, 3060, 3409, 3413, 5778
 b.+i 105, 155, 502, 504, 729, 732, 732, 964, 1057, 1077, 1088, 1115, 1121, 1171, 1175, 1189, 1214, 1670, 1734, 1888, 2038, 2463, 2469, 2474, 2581, 2583, 2603, 2613, 2617, 2618, 2644, 2645, 2674, 2723, 2740, 2759, 2818, 2818, 3067, 3168, 3169, 3181, 3181, 3182, 3247, 3256, 3292, 3295, 3298, 3618, 3627, 3669, 3680, 3698, 3753, 3758, 3783, 3944, 3945, 3955, 3956, 3961, 3967, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 3983, 3984, 3985, 3986, 3988, 4008, 4075, 4084, 4105, 4190, 4332, 4333, 4339, 4351, 4381, 4399, 4399, 4400, 4432, 4470, 4568, 4590, 4685, 4711, 4715, 4732, 4797, 4829, 5018, 5030, 5114, 5137, 5250, 5352, 5354, 5414, 5501, 5502, 5507, 5871, 5900, 5948, 5991, 6104, 6105, 6116, 6119

b.+üm 983, 990, 994, 995, 1116, 1241, 1368, 1399, 1821, 2579, 2729, 2824, 3041, 3064, 3191, 3206, 3557, 3885, 4338, 4458, 4468, 4591, 4834, 4899, 5208, 5211, 5767, 5810, 5821, 5907, 6190
 b.+ümçün 996, 3682, 3947
 b.+ümdür 3320
 b.+ümiçün 1607, 4445
 b.+ümle 1370, 1719, 3429, 3885, 4214, 4845
 → ben kimem

benān (Ar. i.): parmaklar, parmak uçları

b. 1712
 b.+ıla 4136
 b.+ında 2330, 4233

bencileyin (T. sf. 1.): benim gibi

b. 2471
 (zf. 2.): benim gibi
 b. 2602, 2728, 2728

bend (Far. i. 1.): bağ, yular, rābita, bağlama, ilişki

b. 1223, 2673, 4061, 4817, 6067
 b.+e 4783, 4818, 4826
 b.+i 1869, 2605, 2697
 b.-i fermānum 4348
 b.-i ğamdan 4339, 4818
 b.-i ğisūya 2412
 b.+ile 1327, 1748, 1756, 4872, 5145
 b.-i miḥnetde 309
 b.+in 1331, 1700
 b.+inden 2551
 b.+ine 4205
 b.+ini 4485
 b.-i zülfüñ 1906
 b.+üm 4007
 b.+ün 1350, 4784
 şiddet-i b.-i sā'id-ile 1712
 (i. 2.): birini emri altına alma
 b.+e 5213

→ bende çek-, bend it-, bend ol-, bend ur-

bende (Far. i.): kul, köle

b. 529, 610, 961, 1610, 1631, 1645, 1648, 1682, 1685, 1796, 1810, 1848, 2106, 3242, 3242, 3387, 3391, 3677, 3726, 3877, 4010, 4321, 4338, 4353, 4488, 4853, 5889, 5965
 baḥt-ı b. 3782
 b.+dür 3252, 3520
 b.-i ḥāşı 3943
 b.-i 'İbrī 1808
 b.-i mezbūr 1689
 b.+ñ 3878, 3963
 b.+ñem 4007
 b.+sī 1566, 4694
 b.+sin 4640
 b.+ye 406, 596, 2093, 5636, 5979
 b.+yi 1606, 5634
 b.+yiken 3888

→ bende eyle-, bende idin-, bende it-, bende kıl-, bende ol-

bende çek- (Far. T. f.): bağlamak, raptetmek,

b.-di 1701

- bende eyle-** (Far. T. f.): köle etmek, etkisi ve tesiri altında bırakmak
b.-di 5547
- bende-fermān** (Far. i.): emir kulu, ferman kölesi
b.+am 2116
- bende idin-** (Far. T. f.): köle yapmak, köleleştirmek, etkisi ve tesiri altına almak
b.-di 2287
- bende it-** (Far. T. f.): köle etmek, köleleştirmek, etkisi ve tesiri altında bırakmak
b.-di 2341
- bende kııl-** (Far. T. f.): köle etmek, etkisi ve tesiri altına almak
k.-ur ... b. 2741
- bende ol-** (Far. T. f.): kölelik yapmak, köle olarak hizmet etmek
b.-am 3242
b.-dılar 5633
b.-mağ 3701
b.-ur 5636
o.-a b. 2704
o.-a b.-i şah 5647
o.-ımaz b. 4008
o.-mayan b. 5635
- bend it-** (Far. T. f.): bağlamak, tutsak etmek
b.-di 1481, 2345, 5473
b.-dün 2694
b.(d)-elüm 4761
b.(d)-en 2283
b.(d)-er 5091
b.(d)-erler 4392
b.(d)-üp 1697, 2081
- bend ol-** (Far. T. f.): engellemek, bağlamak
o.-a b. 3904, 6093
- bend ur-** (Far. T. f.): bağlamak
b.-dı 2180
b.-up 2381
- benefşe** (Far. i.): menekşe
b. 1862, 3811, 3815, 4052
b.+den 3583
- benefşe-vār** (Far. zf.): menekşe gibi
b. 4987
- benī** (Ar. i.): oğullar
→ Benī İshāk, Benī Ya' kûb
- Benī İshāk** (Ar. ö. i.): Hz. İshāk peygamber'in soyundan gelenler (Hz. Yakup ve oğulları kastedilmektedir.)
B. 1473
- Benī Ya' kûb** (Ar. ö. i.): Hz. Yakup peygamberin soyundan gelenler, Hz. Yakup'un oğulları
B. 1492, 1687, 3249
- ben kimem** (T. e.): mütevazılık çerçevesinde kendini değersiz göstermek için söylenen soru anlamı içermeyen bir söz
b. 4009, 4565
- benlik** (T. i.): → benlik al-, benlikden çık-
- benlik al-** (T. f. 1.): dünyevî arzuları ortadan kaldırmak, ölmeden önce nefsi duyguları ortadan kaldırmak
b.(g)+üm a.-sun 104
- (f. 2.): kendinden geçirmek, etki ve tesir altına almak
b.(g)+üm ... a.-alı 3332
- benlikden çık-** (T. f.): dünyevî arzuları ortadan kaldırmak, ölmeden önce nefsi duyguları ortadan kaldırmak
ç.-uban b.(g)(üm)+den 110
- bensüz** (T. zf.): ben olmadan, ben yokken, ben olmaksızın
b. 805
→ bensüz ol-
- bensüz ol-** (T. f.): ben ile birlikte olmamak, bir arada bulunmamak [mümkün değil, imkanı yok gibi cümlelerde "-ma" olumsuzluk ekiyle beraber kullanılır.]
b.-mağa 2895
- benū'l-'allāt** (Ar. i.): İslâm mîrâs hukûkunda baba bir, ana ayrı kardeşler. -metinde- Hz. Yusuf'un on bir kardeşi
b. 549
- beñize-** (T. f.): iki kişi, nesne, olay veya durum arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak
b.-mez 1603, 1637, 1931
b.-miş 4051
b.-r 243, 250, 533, 839, 873, 1637, 1931, 1994
2843, 3480, 3914, 5701, 5750
- beñizet-** (T. f.): benzer duruma getirmek
b.-di 2246
b.(d)-ürüdüm 3499
- ber** (Far. i. 1.): meyve, yemiş
b. 2399, 3376, 3548, 3928, 4102, 4146
- (i. 2.): göğüs, sine
şahîfe-i b.+de 2563
- berât** (Ar. i.): nişân, rütbe, imtiyaz ve taltif için verilen resmi kâğıt
b.+ıdur 3504
→ berât ol-
- berât ol-** (Ar. T. f.): yücelmek, imtiyaz sahibi olmak, derecesi artmak, rütbe almak
o.-dı b. 2885
- berâ'et** (Ar. i.): bir dava sonucunda temiz ve ilişiksiz çıkma, aklık, arılık, aklanma
b.+ini 1411
- berâber** (Far. i.): birlikte bulunan, bir arada, müsâvi, bir hizada, farksız
→ berâber ol-
- berâber ol-** (Far. T. f.): birlikte bulunmak, bir arada eşit olmak, bir hizada, farksız olmak
b.-up 585
- berd** (Ar. i.): soğuk
→ berd it-, berd ol-
- Berde'** (Ar. ö. i.): Karabağ ovasında Terter çayının kıyısında yer alan, eski zamanlarda Kafkasların en büyük şehridir. Bu bölgede yetişen katırlarıyla meşhurdur.
B.+î 2906
- berd it-** (Ar. T. f.): ferahlatmak, soğutmak
b.-i selâm i.(d)-er 802
- berd ol-** (Ar. T. f.): ferahlatmak, soğutmak

- o.-dı b.-i selām-ı İbrāhīm 171
- bere** (T. i.): bir yere çarpma, incitme veya vurma sonucu vücudun herhangi bir yerinde oluşan çürük
b.+den 1829
→ bere yi-
- bere yi-** (T. f.): dayak yiyerek yaralanmak
y.-diyse b. 1829
- berekāt** (Ar. i.): bolluklar, saadetler, mutluluklar, hayırlar
b. 385, 1537, 2226, 5570
b.+ı 5602
b.-ı Hālīl 5625
b.+ıyılı 2219
maẓhar-ı b. 15
- berg** (Far. i.): yaprak
b. 2304
b.+i 1958, 6125
b.-i bīd 5286
b.-i bīdi 4472
b.-i ḥazān 1628
b.+inüñ 582
b.-i ʿömri 3060
b.-i semen 1353
- ber-güzide** (Far. i.): seçkin kişi
b. 1993
- ber-hürdār** (Far. i.): mesut olan, sevinen
→ berhürdār ol-
- ber-hürdār ol-** (Far. T. f.): sevinmek, mesut olmak,
o.-asın ... b. 1041
o.-ur ... b. 4957
- beri** (T. e.): -den bu yana, itibaren
yitürelde b. 3698
- berī** (Ar. i.): temiz, salim, kurtulmuş
b.+yiken 1703
→ serden berī it-
- berīk** (Ar. sf.): ışıklı, parıltılı
āfitāb-ı b. 4696
- berīn** (Far. sf.): pek yüksek, en yüce
ʿAzīz-i Mısr-ı b. 3085
çarḥ-ı b. 3917
ḥuld-ı b. 5024
mişāl-i ḥuld-i b. 1567
pertev-i cemāl-i b. 5489
- berk** (T. i.): katı, sert, kuvvetli, şiddetli
b. 3029
- berk** (Ar. i.): şimşek
b. 1825
b.+ına 38
b.-i raḥşān 2699
b.-i zülmetle 1826
- ber-қarār** (Far. Ar. sf.): sürekli, devamlı, yerli, daimi
→ ber-қarār ol-
- ber-қarār ol-** (Far. Ar. T. f.): sürekli bir yerde bulunmak
b.-asın 5083
- berkit-** (T. f.): sağlamlaştırmak, sıkıca yerleştirmek
b.-di 1046
- berü** (T. e.): “-den başka” anlamını veren bir söz
b.+sini 3593
- bes** (Far. e.): yeter, artık, sırf, ancak, nihayet, böylece
b. 1136, 2037, 3769, 4677, 4958
(zf. 2.): tam, tamam
b. 424
(i. 3.): yeter, yetişir, kafi, tamam
b.+idi 4236, 5296
b.+iken 1839
→ bes ol-
- besle-** (T. f.): bakmak, yedirip içirmek
b.-r 1911, 1911
b.-ridi 2339, 5224
b.-riken 853
- bes ol-** (Far. T. f.): yeterli gelmek, kifayet etmek
b.-a 4607
- beste** (Far. i.): bağlı, bağlanmış
b. 1756, 2909, 4370
b.+leri 6114
→ beste kıl-
- beste kıl-** (Far. T. f.): bağlamak
b.-up 1327
- beşāret** (Ar. i.): müjde, muştı
b. 913, 1565, 1593, 2104, 5915, 5916, 6135
b.+den 1556
b.+dür 301, 3362
b.+içün 6005
b.+ile 904, 1088, 5913, 6025
b.+in 1061
b.+ler 1801, 6026
→ beşāret eyle-, beşāret it-, beşāret olun-
- beşāret eyle-** (Ar. T. f.): müjdelemek
b.-yeler 656
- beşāret it-** (Ar. T. f.): müjdelemek
b.-di 3792
- beşāret olun-** (Ar. T. f.): müjdelenmek
b.-dı 2911
- beşer** (Ar. i.): insan
b. 228, 623, 1604, 4709
b.+e 1603
b.+ün 273, 779, 1514
verā-yı ḥadd-i b. 3915
- beşir** (Ar. i. 1.): müjde getiren, müjdeci kimse
b. 6022
b.+i 6015
b.-i ḥaber 6014
b.-i necāt 5079
b.+ün 6015
(sf. 2): müjde getiren, müjdeci
naʿl-i b.+i 2761
şavt-ı b. 5335
- beter** (Far. sf.): daha fena, çok kötü
b. 5839
→ beter it-, beter ol-
- beter it-** (Far. T. f.): birine ya da bir şeye oranla fena bir hale getirmek, kötü duruma düşürmek
b.-di 4748
- beter ol-** (Far. T. f.): birine ya da bir şeye oranla fena bir hal almak, kötü duruma düşmek
b.-dı 4737

- bey^ç (Ar. i.):** satma, satış, satılma
 ˆağd-i b. 3394
 → bey^ç it-
- beyābān (Far. i.):** kır, çöl
 b.+ı 1324
- beyān (Ar. i.):** anlatma, açık söyleme, bildirme
 b. 2330
 b.+e 353
 gevher-fürüş-ı baħr-i b. 437
 → beyāna şıgma-, beyān eyle-, beyān it-,
 beyān olın-
- beyāna şıgma- (Ar. T. f.):** anlatılamamak,
 sözcüklerin kifayet etmemesi
 b.-mazıdı 2302
- beyān eyle- (Ar. T. f.):** söylemek, açıkça anlatmak
 b.-ñ 1176, 1493
- beyān it- (Ar. T. f.):** söylemek, açıkça anlatmak,
 ifade etmek
 b.-di 1532, 6098
 b.(d)-er 5118
 i.-di b. 5117
 i.(d)-em ... b. 2947
- beyān olın- (Ar. T. f.):** anlatılmak, açıkça
 söylenmek
 b.-an 5718
 b.-sa 232
- beyāz (Ar. i.):** aydınlık, ak, beyaz
 nūr-ı b.-ı maşrıķ-ı dīn 318
- beydağ (Ar. i.):** satranç oyununda piyade denilen
 taşların her biri, paytak
 b.+ına 4790
- bey^ç it- (Ar. T. f.):** satmak, birisine bir bedel
 karşılığında vermek
 b.(d)-eydük 1644
- beyn (Ar. i.):** ara, aralık, arasında
 hikāyet-i b. 745
- bey^ç-nāme (Ar. Far. i.):** satış sözleşmesi
 b. 1686
- beyt (Ar. i.):** ev
 → Beyt-i Aħzān, Beyt-i Ĥarām, Beyt-i
 Ma^ç mūr, beytü'l-aħzān
- Beyt-i Aħzān (Ar. ö. İ.):** Hz. Yusuf'u kaybettikten
 sonra Hz. Yakup'un kendisine yaptırdığı
 hüzünler evi anlamına gelen çadırı
 B.+a 3715, 3747
 B.+ı 3706
- Beyt-i Ĥarām (Ar. ö. i.):** Kabe
 B. 4077
- Beyt-i Ma^ç mūr (Ar. ö. i.):** yedinci kat gökte Cennet-
 i Firdevs'te bir köşk
 B. 1561
 B.+ı 1562
- Beytu'llāh (Ar. ö. i.):** Allah'ın evi, Kābe
 B. 916
- Beytü'l-Aħzān (Ar. i.):** hüzünler evi
 B.+a 4151, 5864
- beyza (Ar. i.):** yumurta
 b.+dan 1829
 b.+sın 1828
 → beyza-i ĥūr
- beyzā (Ar. sf.):** beyaz
 → yed-i beyzā
- beyza-i ĥūr (Ar. Far. i.):** güneş
 b.+dan 2046
- bezen- (T. f.):** süslenmek
 b.-di 561, 563, 5188
- bezm (Far. i.):** meclis, dernek
 b. 2941
 b.+e 4678
 b.+ı 3208, 4674
 b.-i ĥüsrev-āne 4654
 b.-i ˆişretde 2440
 b.+ün 2781
 b.+ünde 231
 mişbāh-ı zāv²-i b.-i cemāl 1899
 şahın-ı b.+e 4659
 şahid-i b.-i Leyl-i İsrā 211
- bıçağ (T. i.):** bir sap ve çelik bölümden oluşan
 kesici alet
 b. 4666
- bıñar (T. i.):** yerden kaynarak çıkan su, kaynak
 b. 1018, 1033, 1787
- bırak- (T. f.):** elde bulunulan bir şeyi tutmaz olmak,
 belirli bir mesafeden elde tutulan bir nesneyi
 aşağı doğru atmak
 b.(ğ)-alar 1460
- bī-āb (Far. sf.):** kuru, susuz
 b. 4397
 → bī-āb eyle-
- bī-āb eyle- (Far. T. f.):** kurutmak, susuz bırakmak
 e.-r ... b. 3898
- bī-ˆad (Far. Ar. sf.):** sayısız
 b. 179
 şükr-i b. 6
- bī-ˆār (Far. Ar. zf.):** arsızca, utanmadan
 b. 4630
 (Far. Ar. i.): arsız, utanmaz
 b.+am 5411
- bī-ārām (Far. i. 1.):** yerinde durmayan, durup
 dinlenmeyen
 b. 3065
 (zf. 2.): rahatsız, kendini kaybetmiş biçimde
 b. 3403, 3770
- bi-ˆaynihi (Ar. e.):** aynıyla, tıpkı, gibi
 b. 4055
- bī-bahāne (Far. sf.):** sebepsiz, bahanesiz
 b. 3625
- bī-başar (Far. Ar. sf.):** görmeyen, gözü görmez
 b. 3413
- bī-bedel (Far. Ar. zf. 1.):** bezersiz, eşsiz
 b. 2004
 (sf. 2.): bezersiz, eşsiz
 zevk-i b.+e 4134
 → bī-bedel ol-
- bī-bedel ol- (Far. Ar. T. f.):** eşi benzeri bulunmamak
 b.-a 1768, 2534
 o.-dı b. 288
- bī-ber (Far. i.):** nasipsiz
 b. 3064

- bī-berg (Far. zf.):** yapraksız
b. 4584
- bī-bīm (Far. zf.):** korkusuzca
b. 5760
- bī-bürāder (Far. i.):** kardeşi olmayan, kardeşten yoksun
b.+dür 5768
- bī-cān (Far. i.):** cansız, ruhsuz
b. 1129, 3972, 4397, 4732
b.+a 4729
- bī-cihet (Far. Ar. sf.):** bir tarafa, bir yöne ait olmama, belirli bir yönden olmayan, tarafsız, yönsüz
b. 2003
- bī-cihetlik (Far. Ar. T. i.):** bir tarafa, bir yöne ait olmama durumu
b.(g)+ine 24
- bī-cünbiş (Far. sf.):** hareketsiz, durgun
baħr-i b. 269
- biç- (T. f.):** kesmek, kökünü kazımak, mec. korkunç bir şekilde öldürmek
b.-erüz 1431
- bī-çāre (Far. zf. 1.):** çāresiz, zavallı
b. 1229, 1267, 3693
(sf. 2.): çāresiz, zavallı
b. 2449
(i. 3.): çāresiz, zavallı olan
b. 4334
b.+nūñ 5074
→ bī-çāre eyle-
- bī-çāre eyle- (Far. T. f.):** çāresiz duruma düşürmek
b.-dūñ 2645
- bī-çūn (Far. i.):** emsalsiz, eşsiz, sebep sorulmaz Allah
b.+dur 4417
bīd (Far. i. 1.): söğüt ağacı
b. 3377
b.+e 3377, 4048
berg-i b. 5286
berg-i b.+i 4472
(i. 2.): boy, sevgilinin boyu
b. 503
- bī-dād (Far. i.):** zulüm, işkence
b. 894
b.+ı 1783
→ bīdād it-
- bīdād it- (Far. T. f.):** zulmetmek, işkence yapmak
i.(d)-e ... b. 4586
- bī-dāğ (Far. sf.):** yarasız
lāle-i b. 4209
- bidār (Far. i.):** uyanık, uyumayan, uykusuz
b. 2417, 4503
→ bīdār ol-
- bidār ol- (Far. T. f.):** uyanmak, kendine gelmek
o.-dı ... b. 2751
o.-dum ... b. 4540
o.-masun b. 615
- bī-derd (Far. sf.):** dertsiz olan, dertten yoksun
ten-i b. 349
→ bī-derd ol-
- bī-derd ol- (Far. T. f.):** sıkıntıdan, dertten, kederden uzak olmak, dertsiz olmak
b.-ana 6019
- bī-destūr (Far. zf.):** izinsiz, müsaade almadan
b. 2277
- bī-devlet (Far. Ar. i.):** mutsuz, zavallı
b. 3412
b.+e 3678
- bī-dil (Far. i.):** aşık, gönlünü yitirmiş, gönlünü kaptırmış olan
b. 1949, 3064, 3825, 3972, 4373, 5411, 5926
b.+i 3071
b. ü cān 5340
b. ü cānı 4670
b.+ūñ 4374
→ bī-dil eyle-, bī-dil ol-
- bī-dildār (Far. zf.):** sevgiliden yoksun bir şekilde
b. 4890
- bī-dil eyle- (Far. T. f.):** kendisine bağlamak, gönlünü etki altına almak,
b.-r 5223
- bī-dil ol- (Far. T. f.):** birisine aşık olmak, aşkla bağlanmak
b.-dum 3965
o.-dı ... b. ü ārām 3958
- bī-dīn (Far. Ar. sf.):** dinsiz, merhametsiz, acımasız
→ bī-dīnī eyle-
- bī-dīnī eyle- (Far. Ar. T. f.):** dinsizlik etmek, merhametsizce davranmak
e.-di ... b. 1701
- bī-durīg (Far. zf.):** elinden gelen her şeyi yaparak, çok fazla
b. 4995
- bī-emān (Far. Ar. sf.):** amansız, amanvermez, acımaz, merhametsiz
Moğal-ı b. 4463
- bī-fer (Far. sf.):** takatsiz, cansız,
b. 5444
→ bī-fer it-, bī-fer ol-
- bī-fer it- (Far. T. f.):** cansız ve sönük bir hale getirmek
i.(d)-er b. 3995
- bī-fer ol- (Far. T. f.):** sönmek, cansız görünmek, gücünü kaybetmek
b.-mışdı 2217
b.-ur 1517
o.-dılar b. 754
- bī-gaflet (Far. Ar. sf.):** gafletten uzak, dalgınlık ve ihityatsızlığın dışında
ḥāb-ı b. 6091
- bī-gām (Far. Ar. sf.):** gamsız, dertsiz, tasasız
→ bī-gām it-
- bī-gām it- (Far. Ar. T. f.):** gamsız, tasasız bir hale getirmek, dert ve tasanda kurtarmak
b.(d)-er 5068
- bī-gāne (Far. i.):** kayıtsız, ilgisiz, yabancı
b. 4370
→ bī-gāne eyle-, bī-gāne it-, bī-gāne ol-,
bī-gāne eyle- (Far. T. f.): yabancılaştırmak, ilgisiz kalmak

- e.-di ... b. 4190
- bī-gāne it-** (Far. T. f.): yabancılaştırmak, ilgisiz kalmak
b.-di 2458
- bī-gāne ol-** (Far. T. f.): birine ya da bir şeye karşı yabancılaşmak
o.-dı ... b. 5038
- bī-gāyet** (Far. Ar. i.): sonsuz, sonu olmayan
b. 2000
- bī-garāz** (Far. Ar. sf.): garezsiz, kötü niyet ve maksat taşımayan
b. 5303
- bī-günāh** (Far. i.): suçsuz, -metinde- kardeşleri tarafından haksızca eziyet gören Hz. Yusuf
b.+ı 841
b.+uñ 4598
(i. 2.): günahsız, suçsuz
b.+a 1306, 1396
- bī-güvāh** (Far. sf.): şahitsiz, delilsiz
→ bī-güvāh ol-
- bī-güvāh ol-** (Far. T. f.): şahit göstermemek, delil sunmamak
b.-sa 4577
- bīh** (Far. i.): kök, asıl, temel, kaynak
b. 6073
b.-i necāt 3062
- bī-h'āb** (Far. i.): uykusuz
b.+am 4398
- bī-ḥabbe** (Far. Ar. sf.): tanesiz
→ bī-ḥabbe ko-
- bī-ḥabbe ko-** (Far. Ar. T. f.): her şeyini elinden almak
ḳ.-dı b. 2205
- bī-ḥaber** (Far. Ar. i.): habersiz, bilgisiz, vurdumduymaz
b.+leri 4652
→ bī-ḥaber ol-
- bī-ḥaber ol-** (Far. Ar. T. f.): etrafta meydana gelen olaylar için bilmemek, farkında olmamak, habersiz olmak
b.-dı 3324, 4737
b.-dum 3332
- bī-ḥād** (Far. Ar. sf.): → bī-ḥādd
- bī-ḥādd** (Far. Ar. sf.): sınırsız, pek çok
b. 2933, 4555, 5729
baḥr-i b. 179
ḥādd-i b. ura 4583
ḥāmd-i b. 6
kenz-i b. 2934
māl.-i b. 1536
(i. 2.): sınırsız, pek çok olan nesne
b. 2000, 2466, 3460
b.+idi 3224,
→ bīḥādd ol-
- bī-ḥādd ol-** (Far. Ar. T. f.): sınırsız bir hal almak, aşırı derecede artmak, genişlemek
o.-dı b. 5234
- bī-ḥaḳḳ-ı Hudā** (Ar. Far. e.): hakkı için
b. 1430
- bī-ḥalel** (Far. Ar. sf.): tam, kusursuz, eksiksiz, düzgün
→ bī-ḥalel it-, bī-ḥalel ol-
- bī-ḥalel it-** (Far. Ar. T. f.): düzgün ve kusursuz hale getirmek
b. 5840
- bī-ḥalel ol-** (Far. Ar. T. f.): kusursuz, olmak, her şeyi ile düzgün olmak, mükemmel olmak
b.-a 1768
- bī-ḥām** (Far. sf.): düz, dik, dümdüz
→ bī-ḥām ol-
- bī-ḥāmdī'lillāh** (Ar. e.): Allah'a şükür olsun
b. 962, 5503
- bī-ḥām ol-** (Far. T. f.): dik olmak, düzelmek
b.-dı 5443
- bīḥār** (Ar. i.): denizler
b.+a 2006
kef-i b.+ından 14
- bī-ḥāşıl** (Far. Ar. i.): verimsiz, sonsuz, nihayetsiz
b. 2471, 3064
- bī-hem-tā** (Far. sf.): benzersiz, eşsiz
cemāl-i b. 4709
- bī-ḥired** (Far. i.): akılsız, kafasız kişi
b. 4555
- bī-ḥisāb** (Far. Ar. zf. 1.): hesapsız
b. 946
(sf. 2.): hesapsız, çok fazla
b. u şümār 5180
- bī-ḥöd** (Far. zf.): kendinden geçmiş olan, çılgın
b. 3771, 5047
→ bī-ḥöd it-, bī-ḥöd ol-
- bī-ḥöd it-** (Far. T. f.): kendinden geçirmek, sarhoş etmek
b.(d)-e 3182
- bī-ḥöd ol-** (Far. T. f.): kendini kaybetmek, kendinden geçmek
b.-a 1048
b.-dı 2426, 5484
b.-masa 1986
- bī-ḥurūf** (Far. Ar. sf.): harfsiz, harflerden yoksun
b. u şādā 2026
- bī-hūş** (Far. zf. 1.): şaşkın, sersem
b. 2751, 4441
(sf. 2.): şaşkın, sersem
mevc-i b.+ı 2652
→ bī-hūş düş-, bī-hūş ol-
- bī-hūş düş-** (Far. T. f.): şaşkırmak, sersemlemek, şaşkın olmak
d.-di ... b. 1110, 6155
- bī-hūş ol-** (Far. T. f.): sersemleşmek, kendinden geçmek
b.-up 3404
o.-dı ... b. 1805, 4548
- bī-ḥuzūr** (Far. Ar. i.): huzursuz, rahatsız, tedirgin
b. 4398
→ bī-ḥuzūr ol-
- bī-ḥuzūr ol-** (Far. Ar. T. f.): huzursuz olmak, tedirgin olmak, gönüllü rahat olmamak
b.-dı 2807
- bī-ıışḳ** (Far. Ar. sf.): aşksız, aşktan yoksun
dil-i b. 2284

- ten-i b. 2285
→ bî-^ç ışık ol-
- bî-ışık ol-** (Far. Ar. T. f.): aştan yoksun bulunmak
b.-a 2285
- bî-idrāk** (Far. Ar. i. 1.): anlayışsız, idraksiz, anlamayan
b. 3409
(sf. 2.): anlayışsız, idraksiz
merd-i b. 1665
- bî-ihtiyāc** (Far. Ar. sf.): ihtiyacı olmayan, ihtiyaçsız
b. 4284
- bî-ihtiyār** (Far. Ar. zf. 1.): kendiliğinden, elde olmayarak
b. 3609
(sf. 2.): kendiliğinden, elde olmayarak
dil-i b.+a 4757
- bî-illet** (Far. Ar. zf.): sebepsizce, nedensizce
b. 1362
- bî-kadem** (Far. Ar. i.): uğursuz
b. 919
- bî-kār** (Far. Ar. sf.): işsiz, herhangi bir işle uğraşmayan
→ bî-kār it-
- bî-ķarār** (Far. Ar. i. 1.): kararsız, bir yerde sebāt etmeyen
b. 5411
b.+am 2602
b.+uñ 4198
(sf. 2.): kararsız, bir yerde sebat etmeyen
b. 2684
baht-ı b. 4520
(zf. 3.): kararsız, bir yerde sebat etmeden
b. 3614, 5005
→ bî-ķarār it-, bî-ķarār ol-
- bî-ķarār it-** (Far. Ar. T. f.): bir yerde durmamak, sürekli olarak yer değiştirmek, sebat etmemek
b.-di 2422
b.(d)-en 2283
bî-kār ü b.-di 5036
- bî-ķarār ol-** (Far. Ar. T. f.): bir yerde durmamak sebāt etmemek
b.-dı 1082, 1222, 4731
b.-sa 3634
[o.-masun] ... b. 2728
- bî-kār it-** (Far. Ar. T. f.): işi olmamak, herhangi bir işle meşgul olmamak
b. ü bî-ķarār i.-di 5036
- bî-ķayd** (Far. Ar. sf.): kayıtsız, aldırılmaz
→ bî-ķayd ol-
- bî-ķayd ol-** (Far. Ar. T. f.): aldırılmamak, aldırış etmemek
o.-dı ... b. 4867
- bî-ķerān** (Far. sf.): uçsuz, bucaksız, kıyısız
baħr-i b.+uñ 187
ğuşsa-i b.+e 1078
- bî-ķes** (Far. zf.): kimsesiz
b. 644
- bî-ķine** (Far. sf.): kin ve düşmanlıktan yoksun
b. 4175
- bî-ķuşūr** (Far. Ar. sf. 1.): kusursuz, suçlu, ayıblı
olmayan
b. u günāh 863
(zf. 2.): kusursuzca
b. 3195
- bil** (T. i.): bel
b.+i 2334, 2582, 2980
b.+in 512, 2333
b.+inde 4141
b.+ine 785, 887, 1203, 2035, 3579
→ bil bağla-
- bil-** (T. f. 1.): bilmek, bilgisi olmak, anlamak, kavramak, idrak etmek
b. 3521, 3961
b.-di 382, 402, 480, 481, 588, 692, 698, 700, 1097, 1170, 1411, 1557, 1770, 1941, 2324, 4597, 4613, 4725, 5262, 5515, 5845, 6108
b.-diler 2104, 2108, 2138, 2497, 2971
b.-dügün 4847
b.-dük 4760
b.-düm 1867, 4615
b.-e 28, 920, 1681, 3318, 3369, 5140, 5993
b.-emez 228
b.-en 4588
b.-eyin 105
b.-ine 930
b.-medi 1212, 4922
b.-mediler 1182, 1322, 1323, 2101, 2498
b.-medin 5516
b.-medügine 4742
b.-medüm 4567
b.-medün 3884
b.-mege 5305
b.-mek 1658, 4672
b.-mekdür 2421
b.-me misin 1403
b.-men 2460, 2725, 2875, 3176, 3184, 3300, 3618
b.-mesün 1299
b.-meyen 921, 6056
b.-meyince 929
b.-meyüp 3410
b.-mez 745, 1261, 2544, 3088, 4884, 4884, 4885, 4885, 5714, 5860
b.-mezem 781, 1283, 1765, 2468, 2726, 2809, 2811, 2816, 3612, 3619, 3619, 3621, 3697, 3897, 4433, 4962, 5803
b.-mezidi 3229, 5245
b.-mezidüm 4836
b.-mişidi 928, 6109
b.-se 930, 1749, 2420, 2549, 5244
b.-sem 1403, 2467, 6078
b.-señ 5708
b.-ür 806, 1655, 1656, 1656, 1749, 1773, 1943, 2753, 3775, 4741, 4887, 5208, 5816, 6083
b.-ürdi 5322
b.-ürem 1435, 2479, 3251, 3316, 3317, 5891, 5891
b.-ürseñ 4573
b.-ürsin 705, 3885, 3885
b.-ürsüz 1472

- (f. 2.):** bir soruyu doğru yanıtlamak
b.-ürseñ 240
- (f. 3.):** -bir kimseyi, bir şeyi, bir olay veya durumu bahsi edilen şekilde- kabul etmek, sanmak, varsaymak, farz etmek
b.-di 43, 4829
b.-diler 2132
b.-ür 661
b.-ürüz 5152, 5152
- (f. 4.):** tanımak, hatırlamak
b.-di 3699, 5779
b.-icek 5415
b.-medüm 3700
b.-meyüp 5897
b.-üp 5688, 5898
→ bilmez ol-, kim bilür
- bil bağla- (T. f.):** önemsemek, hazırlanmak
b.-dı b.+ini 4879
b.-mışdı b.+in 3083
b.-ya b. 5977
b.-yup ... b.+lerini 667
- bildür- (T. f.):** herhangi bir konuda bilgi vermek
b. 5902
b.-mişdi 6030
b.-üp 3042
- bile (T. zf.):** birlik halinde, beraber bir halde
b. 484, 772, 1102, 1371, 1565, 1719, 1721, 2376, 2905, 3208, 3478, 4071, 4138, 4163, 5722, 5727, 5735, 6001, 6037
(i. 2.): birlikte, beraber
b.+yidi 6040
→ bile ol-
- bile- (T. f.):** keskinleştirmek
→ dış bile-
- bî-leb (Far. zf.):** kıyısız, kıyısı olmayan, uçsuz bucaksız
b. 5269
- bilek (T. i.):** el ile kolun birleştiği bölüm
b.(g)+e 2352
b.(g)+in 885
b.-lerile 2484
- bile ol- (T. f.):** beraber aynı yerde bulunmak, birlikte olmak
b.-aydı 6190
- bilezük (T. i.):** genellikle altın, gümüş vb. elementlerden yapılan ve bileğe süs için takılan halka
b. 2352, 2353
- bi'l-hakıka (Ar. e.):** gerçekten, doğrulukla, hakikaten
b. 2920
- bilin- (T. f.):** bilme işine konu olmak, öğrenilmek
b.-di 6027,
- biliş- (T. f.):** birini tanımak, birini bilmek, dost olmak
b.-di 5038
- bi'llāh (Ar. e.):** Allah için
b. 5889
- billür (Far. i.):** gayet parlak ve şeffaf taş veya pek saf ve temiz beyaz cam, kristal
b. 4057, 4296
b.+ı 921
pāre-i b. 2074
sāk-ı b.+ı 1713
- bilmez ol- (T. f.):** bilmemek, fark edememek
b.-dum 3961
- bilü (T. i.):** bilgi, akıl, düşünce
→ bilü(si) şaş-
- bilü(si) şaş- (T. f.):** bildiğini şaşırarak
ş.-dı b.+m 5046
- bīm (Far. i.):** korku, tehlike
b. 5504
vaqt-i b. 4003
- bī-mānend (Far. sf.):** eşsiz, benzersiz, benzeri olmayan
cemāl-i b. 1897, 3904
- bīmār (Far. i.):** hasta
b. 245
b.+a 3058
b.+iken 2637
dil-i b.+uma 1280
→ bīmār it-, bīmār ol-
- bīmārī (Far. i.):** hastalık
b. 2558
- bīmār it- (Far. T. f.):** hasta etmek, hastalık illetine düşürmek
i.-me ... b. 5885
- bīmār ol- (Far. T. f.):** hastalanmak, illet sahibi olmak
o.-dı ... b. 2637
o.-mazıduñ ... b. 2557,
o.-sa ... b. 5071
- bī-mecāl (Far. Ar. i.):** halsiz, takatsiz, zayıf, dermansız, bitkin
b. 1763
→ bī-mecāl it-, bī-mecāl ol-
- bī-mecāl it- (Far. Ar. T. f.):** halsiz, takatsiz, güçsüz bırakmak
b.(d)-erler 3789
- bī-mecāl ol- (Far. Ar. T. f.):** halden düşmek, güçsüz, takatsiz kalmak, bitkin olmak
b.-dı 1983
b.-duğ 4760
b.-ur 4946
- bī-meded-kār (Far. Ar. i.):** yardımcıdan yoksun olan
b.+a 4751
- bī-miftāh (Far. Ar. zf.):** anahtarsız, anahtarı olmayan
b. 5095
- bī-mihr (Far. i.):** şefkatsiz, sevgisiz, acımasız
b. 1967
- bī-miğdār (Far. Ar. i.):** sayısız
b. 4234
- bī-minnet (Far. Ar. zf.):** minnetsizce
b. 3339, 4450
- bī-miśl (Far. Ar. sf.):** eşsiz, eşi benzeri bulunmayan zevk-i b. ider 2384
- bī-müşt (Far. sf.):** → bī-ser ü bī-müşt ol-,

- biñ (T. sf.):** bin
b. 25, 1657, 1662, 1753, 1838, 1935, 2179, 2364, 2412, 2709, 2872, 2940, 2945, 2952, 3311, 3478, 3520, 4136, 4335, 4358, 5300, 5570, 5595, 6107
→ biñ ‘ âlem, biñ biñ, biñde bir, biñ feryād itdür-, iki biñ, niçe biñ, on iki biñ, on sekiz biñ cihān, üç yüz biñ, yigirmi biñ
- bin- (T. f.):** yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak
b.-di 2994, 3231, 3269
b.-er 2997
b.-üp 5785
- binā (Ar. i.):** yapı, inşa, yapılan yaratılan unsur
b. 4247
b.+nuñ 545, 2260
b.+sı 4059, 5277
b.+sına 172
b.+sında 4061
b.+sınuñ 4058
b.+yı 173, 4224
b.-yı kûbbe-i şeng 2257
Hudā-yı b.+dan 4501
→ binā ol-, varlık bināsi
- binā ol- (Ar. T. f.):** yapılmak, yaratılmak
o.-dı ... b. 3509
- bināgûş (Far. i.):** kulak memesi
ruḥ-ı b.+uñ 1226
- bī-naqş (Far. Ar. zf.):** nakışsız, süsten yoksun bir şekilde
b. u reng 4248
- biñ ‘ âlem (T. Ar. i.):** bin âlem
b. 25
- bī-naşib (Far. Ar. sf.):** nasipsiz, talihsiz, talihi kapalı
→ bī-naşib ol-
- bī-naşib ol- (Far. Ar. T. f.):** talihi kapanmak, talihsiz olmak, nasipsizleşmek
b.-dum 3172
- bī-nazîr (Far. Ar. i.):** eşsiz, eşi bulunmayan, benzersiz
b.+üz 4788
- biñ biñ (T. sf.):** binlerce
b. 5162
- biñde bir (T. i.):** bir bütünün binde bir oranı
b.+ini b.+de 2236
- bindür- (T. f.):** bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak
b.-üp 1754, 4852
- bī-nevā (Far. Ar. i.):** nasipsiz, çâresiz, zavallı, fakir, muhtaç
b. 3064, 3409
b.-yı ‘ ışk 2456
- biñ feryād itdür- (T. Far. f.):** aşırı derece can yakmak, çokça sızlanmak, şikayet etmek
i.-ür ... b. 489
- binî (Far. i.):** burun
elif-i b. 2314
- bī-nihāye (Far. Ar. sf.):** sonsuz, nihaysiz
b. 107, 2022, 2933, 2934
- bī-nihāyet (Far. Ar. i.):** sonsuz, nihayeti olmayan
b.+dür 2017, 4322, 5996
→ bī-nihāyet it-
- bī-nihāyet it- (Far. Ar. T. f.):** sonlandırmamak, bitirtmemek
b.(d)-en 2722
- bī-nikāb (Far. Ar. sf.):** örtüsüz
→ bī-nikāb it-
- bī-nikāb it- (Far. Ar. f.):** açmak, ifşa etmek
b.-di 4532
- bī-nişān (Far. sf.):** nişansız, işaretli, belli olmayan
b. 346, 2383, 2386, 2760
(i. 2.): nişansız, işaretli, (yeri, kaynağı) belli olmayan
b.+dur 2539
b.+sın 98
b.+umı 5910
→ bī-nişān it-, bī-nişān ol-
- bī-nişān it- (Far. T. f.):** yok etmek, belirsiz hale getirmek
b.(d)-iser 2469
- bī-nişānlık (Far. T. i.):** belirsizlik, belli olmama durumu
b. durur 2542
- bī-nişān ol- (Far. T. f.):** belli olmamak, görünmemek
b.-dı 2545, 5909
- bī-niyāz (Far. Ar. i.):** hiçbir şeye ihtiyaç duymayan Allah
b.+a 4123, 4124, 4794
b.+ı 917
ma‘ būd-ı b.+umdur 4492
- bī-nür (Far. Ar. sf. 1.):** nirsuz, ışksız, karanlık
b. 2009, 5563
(zf. 2.): nirsuz, karanlık, ışksız bir şekilde
b. 3711
→ gözünü bī-nür it-, bī-nür ol-
- bī-nür ol- (Far. Ar. T. f.):** kararmak, ışksız kalmak
o.-ur ... b. 3525
- Binyāmîn (Ar. ö. i.):** Hz. Yusuf'un öz kardeşi,
B. 492, 5726, 5735, 5737, 5746, 5749, 5766, 5771, 5779, 5805, 5812, 5851,
bār-ı B. 5796
- bī-pāyān (Far. zf. 1.):** sonsuz, tükenmez
b. 2848
(i. 2.): sonsuz, tükenmez
b. 3460
- bī-perde (Far. zf.):** perdesizlik, örtüsüz şekilde
b. 2148
→ bī-perde ol-
- bī-perde ol- (Far. T. f.):** çıplak gözle görülmek, herhangi bir örtünün altında olmamak, görünmek
o.-a b. 2149
- bir (T. sf. 1.):** herhangi bir
b. 28, 29, 233, 237, 255, 369, 377, 378, 416, 440, 440, 442, 488, 578, 583, 589, 590, 624, 644, 693, 699, 775, 788, 799, 872, 888, 929, 992, 993, 1005, 1008, 1019, 1036, 1040, 1040, 1159, 1187, 1248, 1253, 1268, 1276, 1300,

1306, 1310, 1325, 1333, 1416, 1446, 1447, 1526, 1526, 1529, 1533, 1547, 1606, 1668, 1707, 1719, 1757, 1757, 1758, 1758, 1763, 1775, 1882, 1975, 1977, 1997, 2073, 2091, 2093, 2151, 2184, 2191, 2201, 2243, 2249, 2255, 2260, 2264, 2266, 2294, 2300, 2325, 2335, 2364, 2367, 2380, 2382, 2387, 2395, 2395, 2423, 2423, 2443, 2472, 2474, 2483, 2506, 2507, 2513, 2541, 2572, 2579, 2580, 2595, 2616, 2703, 2715, 2772, 2813, 2849, 2855, 2865, 2930, 2930, 2937, 2974, 2974, 3011, 3057, 3063, 3085, 3093, 3093, 3096, 3122, 3125, 3150, 3151, 3175, 3223, 3226, 3234, 3269, 3353, 3358, 3365, 3367, 3370, 3383, 3386, 3439, 3451, 3473, 3477, 3481, 3491, 3533, 3535, 3604, 3605, 3613, 3623, 3636, 3644, 3653, 3704, 3710, 3741, 3760, 3825, 3836, 3914, 3998, 4030, 4053, 4068, 4095, 4097, 4101, 4103, 4106, 4136, 4162, 4184, 4194, 4194, 4196, 4222, 4224, 4233, 4250, 4253, 4255, 4263, 4264, 4265, 4317, 4363, 4386, 4441, 4500, 4529, 4591, 4593, 4630, 4637, 4644, 4654, 4670, 4718, 4727, 4727, 4727, 4729, 4744, 4756, 4826, 4852, 4853, 4899, 4975, 5003, 5003, 5003, 5012, 5042, 5044, 5071, 5072, 5078, 5085, 5102, 5112, 5182, 5206, 5313, 5347, 5373, 5395, 5541, 5592, 5597, 5664, 5712, 5733, 5750, 5756, 5775, 5804, 5817, 5818, 5822, 5846, 5882, 5883, 5896, 5933, 5985, 6006, 6038, 6059, 6084, 6090, 6110, 6123, 6136
(sf. 2.): bir adet, bir tane
b. 127, 191, 204, 205, 381, 419, 584, 772, 798, 1018, 1052, 1148, 1151, 1290, 1368, 1527, 1591, 1623, 1657, 1687, 1776, 1841, 1897, 1897, 1934, 1955, 1981, 2039, 2099, 2191, 2204, 2213, 2213, 2303, 2316, 2326, 2331, 2366, 2366, 2412, 2413, 2773, 2854, 3311, 3358, 3363, 3463, 3530, 3686, 3809, 3964, 4006, 4041, 4066, 4135, 4136, 4139, 4443, 4485, 4581, 4594, 4666, 4666, 5300, 5619, 5992, 6130, 6144
(sf. 3.): eş, aynı, tek
b. 709, 739, 2100, 2263, 2832, 3547, 3569, 3570, 3571, 4009, 5344, 5765
(zm. 4.): eş, benzer, ortak, aynı şey veya durum
b. 1514, 4054
b.+dür 573, 573
(zm. 5.): tek bir kimse ya da şey, bir adet olan tek olan
b.+dür 4119
b.+iken 2314
(e. 5.): yalnızca, sadece, bir tek
b. 5429
→ biñde bir, bir ağızdan, bir dağı, bir dem, bir dürlü, bir hâl düş-, bir iki, bir iki lahza, bir it-, bir kaç, bir lahza, bir nazır, bir nefes, bir niçe, bir niçe sâl, bir niçe yıl, bir niçe yüz, bir o deñlü, bir ol-, bir päre, bir püla alma-, bir püla

degme-, bir zemân, dillerini bir it-, niçe bir, on bir, on bir sülâle, yüzde bir

bî-ra' d (Far. Ar. sf.): gök gürlütüsü olmayan ebr.-i b. 269

birâder (Far. i.): → bürâder

bir ağızdan (T. zf.): hep beraber, birlikte
b. 4763

biraz (T. zf. 1.): biraz, bir müddet
b. 756, 1276, 1331, 5752, 5902
(sf. 2.): belirli bir miktar
b. 3366

birbiri (T. zm.): karşılıklı olarak biri ötekini, öteki de onu
b. 483, 4245
b.+müzle 1106
b.+n 4032
b.+nden 532, 820
b.+ne 741, 1131, 4055, 4262, 5519, 5519, 6051
b.+nüñ 4745

bir dağı (T. sf. 1.): bir başka
b. 577
(zf. 2.): bir daha, bir kez daha
b. 781, 781, 1720, 2242, 5824

bir dem (T. Far. zf. 1.): bir anda
b. 25, 652
b.+de 2401, 2457, 6008
(zf. 2.): bir an
b. 489, 540, 685, 769, 780, 1542, 1838, 1947, 2599, 2823, 3615, 3888, 4351, 4411, 4411, 4475, 4933, 4933, 5453, 5836, 6132
b.+içün 45
(i. 3.): belirli bir zaman dilimi
b. 1825, 5344
b.+ini 5092

bir dürlü (T. i. 1.): bir türlü, ayrı bir görünüm ve şekilde
b. 4246, 4246
(zf. 2.): bir türlü, başka, ayrı bir biçimde
b. 4357

bî-renc (Far. sf.): sıkıntısız, kolayca
mülk-i b.+e 1536

bî-reng (Far. sf. 1.): renksiz
kılzüm-i b. 4499
(zf. 2.): renksiz bir şekilde
bî-nağş u r. 4248
→ bî-reng ol-

bî-reng ol- (Far. T. f.): rengi kaçmak, solmak
o.-a b. 5886
o.-dı b. 3856

bir hâl düş- (T. Ar. f.): belirli bir vaziyet, keyfiyet ya da durum içinde bulunmak
d.-di b. 5364

biri (T. zm.): bir grubun içinden bir tanesi
b. 356, 356, 357, 415, 415, 417, 417, 418, 560, 739, 739, 742, 744, 744, 745, 745, 746, 746, 747, 868, 916, 916, 1246, 2323, 2364, 2707, 3343, 3489, 3916, 4064, 4104, 5081, 5081, b.+müz 5717
b.+müzden 710

- b.+müzi 5840
b.+ne 846, 867, 867, 2804, 2953, 4086
b.+ni 868
b.+nüñ 742, 743, 743, 1659, 5079, 5079
b.+ñüz 5719
b.+ñüzi 5716
b.+si 357, 387, 423, 423, 425, 425, 747, 1659,
2323, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801,
2802, 2803, 2920, 2920, 3363, 4064, 4099,
b.+sin 15, 15, 16, 16
b.+sinden 1246
b.+sini 399
- bir iki (T. sf.):** birkaç
b. 1788, 3009, 3368
→ bir iki lahza
- bir iki lahza (T. Ar. zf.):** çok kısa bir zaman dilimi için kullanılan bir söz
b. 2742
- bir it- (T. f.):** eşdeğer tutmak, aynı değerde görmek
i.-di b. 3365
- bir kaç (T. sf.):** birkaç, bir grubun içinden belli başlısı, bazıları
b. 935, 1669, 1812, 2551
- birki (T. sf.):** birkaç, bir iki
b. 648, 828, 1113, 1671, 1810, 2107, 3427,
3801, 4780, 4849, 5474, 5784, 5849, 6070
- bir lahza (T. Ar. zf.):** bir anda
b.+da 2401
- birlik (T. i.):** bir olma hali
b.+den 3548
- bir nazar (T. Ar. zf.):** bir an, çok kısa bir süre
b. 1928, 2197, 2238, 3144, 3837, 4700, 6179
- bir nefes (T. Ar. zf.):** bir an, kısa bir süre
b. 498, 1734, 2239, 4771
- bir niçe (T. sf. 1.):** birçok, çok fazla
b. 899, 1158, 2221, 2485, 2771, 3821, 4581
(zm. 2.): birçok kimse ve ya şey
b. 3370
→ bir niçe def a, bir niçe gün, bir niçe sâl, bir niçe yıl, bir niçe yüz,
- bir niçe def a (T. Ar. zf.):** pek çok defa, pek çok kez
b. 559, 3920, 5045
- bir niçe gün (T. zf.):** günlerce
b. 6122
- bir niçe sâl (T. Far. zf.):** yıllarca
b. 362, 5342
- bir niçe yıl (T. zf.):** birkaç yıl, yıllarca
b. 420, 426, 466, 3054, 5611
- bir niçe yüz (T. sf.):** yüzlerce
b. 2363, 2370, 3025
- bir o defilü (T. sf.):** ne kadar varsa o kadar daha, var olanın bir katı, bir misli
b. 3367
- bir ol- (T. f. 1.):** aynı, eş değer olmak
o.-a ... bir 94
(f. 2.): bütünleşmek, bir araya gelmek
b.-a 4126
b.-ur 2631
- bir pâre (T. Far. zf.):** bir parça, biraz
b. 838, 1386, 1749, 2702, 3388, 4161, 4722,
4814, 5376, 5805, 5948
(sf. 2.): bir parça, biraz
b. 3532, 5293, 5613
- bir pûla alma- (T. Far. f.):** önemsememek, değerli görmemek
b.-yup 885
- bir pûla degme- (T. Far. f.):** değeri, kıymeti olmamak
b.-yen 3119
- birün (Far. i.):** dış, dışarı, dışarıda, fazla
b. 538, 4418
b.+dur 4417
- biryân (Ar. i.):** tava tepsi gibi şeylerde susuz veya az suda pişirildikten sonra kızartılan et kebabı
b. 231, 367, 379, 381, 4656
b. durur 376
b.+ı 375, 377, 2925
(i. 2.): *mec.* yanmış, yanık, acı çeken
b. 1134, 4180
→ kuzı biryân
- bir zemân (T. Ar. zf.):** belirli bir müddet
b. 2431, 3822
b.+dan 3405, 3751, 5341
- bî-şabr (Far. Ar. i.):**
→ bî-şabr ol-, bî-şabr u ihtiyâr ol-
- bî-şabr ol- (Far. Ar. T. f.):** sabırsızlanmak
o.-dı b. 3958
- bî-şabr u ihtiyâr ol- (Far. Ar. T. f.):** akli başından gidip sabırsızlanmak
b.-dı 482
- bî-sâhil (Far. Ar. sf.):** sahilsiz, sahili olmayan
baħr-i b. 4883
- Bîsân (Ar. ö. i.):** Bîsân diyarı
B. 1926
B.+ı 1927
kavm-i B.+ı 1930
- bisât (Ar. i.):** kilim, minder, keçe, yaygı
b.+ı 3537
b.+m 4877
b.-ı reng-â-reng 2257
- bî-sebeb (Far. Ar. zf.):** sebepsiz, yok yere
b. 3609, 3901
- bî-şemen (Far. Ar. sf.):** değer, kıymet, paha biçilmez dürr-i b. 2622
→ bî-şemen ol-
- bî-şemen ol- (Far. Ar. T. f.):** değer, itibar, önem kazanmak
b.-dı 2233
- bî-seng (Far. i.):** taşsız, taştan yoksun
merd-i b.+e 271
- bî-ser (Far. i.):** başsız, yol göstereni olmayan
b. 864
b.+dür 1000
b.+iken 1516
→ bî-ser eyle-, bî-ser ü bî-müşt ol-
- bî-ser eyle- (Far. T. f.):** sefil ve perişan etmek
b.-r 487
- bî-ser ü bî-müşt ol- (Far. T. f.):** sefil ve perişan olmak, sahipsiz kalmak

- o.-sun ... b. 4010
- bi-server (Far. i.):** başsız, öndersiz
b.+ise 5574
- bi-sīm (Far. zf.):** bedava, parasız
b. 19
- bisle- (T. i.):** büyütme, yetiştirmek, barındırmak
b.-di 495
b.-rem 2517
- bī-sūtūn (Far. i.):** direksiz, sütunsuz
çetr-i b. u tınāb 28
- biş (T. sf.):** beş
→ biş yüz
- biş- (T. f.):** ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek
b.-di 4658, 6060
- bişik (T. i.):** beşik
b.(g)+ūñ 2519
- bī-şümār (Far. sf.):** hesapsız, sayısız
resm-i ikrām-ı b. itdi 5192
- bişür- (T. f.):** bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek veya içilebilecek bir duruma getirmek
b.-üp 5012
- biş yüz (T. sf.):** beş yüz
b. 5986
- bit- (T. f. 1.):** yeşermek, yetişmek, bitmek, oluşmak, meydana gelmek
b.-di 423, 673, 1249, 2223, 2224, 2230, 2233, 3047, 4940, 4940, 5106, 5520, 5527
b.-e 4121
b.-en 2228, 4041
b.-er 454, 3468, 4941
b.-erdi 584, 2173
b.-erse 2892
b.-memişdür 5153
b.-meye 1677
b.-mez 1486
b.-mişdür 3939
b.-se 2163, 3497
b.-üp 5584
(f. 2.): sona ermek, tamamlanmak
b.-di 3654
→ iş(i) bit-
- bī-tākat (Far. Ar. sf.):** zayıf, güçsüz, dermansız
→ bī-tākat eyle-
- bī-tākat eyle- (Far. Ar. T. f.):** güçsüz ve dermansız hale düşürmek
b.-di 5221
- bī-takşir (Far. Ar. zf.):** eksiksiz, kusursuz bir şekilde
b. 323
- bitit- (T. f.):** takdir etmek, nasip etmek yazmak, meydana getirmek, hâsil etmek.
b.-di 3149
- bitür- (T. f.):** yeşertmek, bitmek, bitirmek
b.-di 856, 882, 2456, 3913
b.-medi 3912
b.-mese 389
b.-meye 5153
b.-mez 588
b.-ür 17, 883, 883, 3377, 3469, 4043
- işini bitür-
- bī-vefā (Far. Ar. sf. 1.):** vefasız, hayırsız, döneç
b. 5225
çarh-ı b.+ya 3071
(i. 2.): vefasız, hayırsız olan [kimse]
b.+dur 5223
- bī-vesīle (Far. Ar. sf.):** sebepsiz, vesile olmaksızın
üns-i b. 178
→ bī-vesīle ol-
- bī-vesīle ol- (Far. Ar. T. f.):** sebepsiz meydana gelmek
b.-ur 3318
- bī-vücūd (Far. Ar. sf.):** varlığından yoksun
→ bī-vücūd eyle-
- bī-vücūd eyle- (Far. Ar. T. f.):** varlığından, vücudundan ayırmak, kendinden geçirmek
b.-di 5417
- bī-yāre (Far. T. zf. 1.):** yarasız bir şekilde
b. 1178
(i. 2.): yarası olmayan kimse
b. 1749
- biz (I) (T. zm.):** birinci çoğul
b. 631, 632, 657, 677, 709, 815, 816, 1183, 1313, 2045, 2114, 4174, 4788, 4788, 4791, 4811, 5152, 5789, 5790, 5980
b.+de 1431, 5680, 5788
b.+den 575, 635, 1645, 2103, 3374, 5711, 5713
b.+e 346, 630, 677, 709, 937, 1138, 1357, 1430, 1498, 1498, 1610, 1640, 1642, 1674, 1835, 1846, 1856, 1868, 2115, 5705, 5706, 5707, 5756, 5780, 5813, 5863, 5930, 5959, 5961, 5962, 5976, 5976
b.+i 576, 936, 1108, 1135, 1311, 1740, 1853, 1860, 5786, 5789, 5853, 5861, 5960, 6028, 6049
b.+üm 705, 1400, 1611, 1623, 5709, 5850
b.+ümçün 6032
b.+ümle 674, 707, 3385, 4644, 4787, 5735
b.+ümile 704, 4645
b.+üz 633, 633
- biz (II) (T. i.):** bez, kumaş
b. 1157
- biz- (T. f.):** ezgin duruma gelmek, bezginlik getirmek, bıkmak usanmak
b.-di 3297
- bizā'et (Ar. i.):** sermaye
b. 5680, 5962
b.+dür 5959
b.+içün 5960
b.+ini 5965
b.+ümüz 5734, 5958
→ bizā'et it-
- bizā'et it- (Ar. T. f.):** sermaye yapmak
b.-megiçün 3244
- bizār (Far. sf.):** rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün
→ bizāri getür-, bizār ol-
- bizāri getür- (Far. T. f.):** bıkmak, usanmak, rahatsız olmak
g.-di b. 1726

bizār ol- (Far. T. f.): bıkmak, usanmak, bir şeyden rahatsızlık duymak
b.-ur 3055
o.-dı ... b. 1653
o.-urdu ... b. 5263

bî-zemān (Far. Ar. i.): zamanı olmayan, zamansız
b.+dur 3519

bî-ziyā (Far. Ar. sf.): ışiksiz, karanlık
→ bî-ziyā ol-

bî-ziyā ol- (Far. Ar. T. f.): kararmak
b.-dı 1089

bizsüz (T. zf.): biz olmaksızın
b. 4644

boğazla- (T. f.): öldürmek
b.-dılar 1215

boğmak (T. i.): kolye, gerdanlık
b.(ğ) 2350

bol (T. i. 1.): olağan ve alışıldan çok
b.+dur 3514, 4537, 5096
(zf. 2.): oldukça fazla
b. 5684

boş (T. i.): içi dolu olmayan, boş
b. 5283
→ boş kal-

boşal- (T. f.): boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak
b.-dı 4350, 5041, 5605

boş kal- (T. f.): kimse oturmamak
b.-up 990

boy (T. i.): boy, beden, vücut
b.+ı 1281, 1976
b.+ını 2342
b.+uñ 1219
b.+uña 195

boya- (T. f. 1.): *mec.* kaplamak
b.-dı 1086
b.-rdı 5253
(f. 2.): bulaştırmak, bulamak
b.-mişlardı 1092
b.-yup 6004

boyan- (T. f.): boyama işini yaptırmak, boyalı duruma getirmek
b.-dı 3297
b.-up 4951

boylu (T. sf.): boyu herhangi bir nitelikte olan
b. 4106

boynuz (T. i.): aldatılma simgesi olarak kullanılan bir söz
b.+dan 4839

boyun, -ynu (T. i.): boyun
b.+ı 1490, 2323, 2949, 4851, 5283
b.+ına 1353, 1702, 1711, 2354, 2355, 2382, 2861, 3578, 3657, 4865, 4872
b.+um 4465
b.+uma 4465
b.+uñ 3512, 4466
b.+uña 4107, 4348
→ boyn(in)a al-, boyn(in)a hafif eyle-, boyun eg-, boyun tut-, yazuk(ı) boyn(un)a

boyn(in)a al- (T. f.): taşımak

b.+uma a.-mışam 91

boyn(in)a hafif eyle- (T. Ar. f.): taşımaya kolay hale getirmek, kolaylaştırmak
b.+uma ... h. 92

boyun eg- (T. f.): isteyerek veya istemeyerek bir duruma uymak
b+ın e.-di 1862
b.+um e.-sem 2821

boyun tut- (T. f.): itaat etmek, rıza göstermek.
b.+umu t.-dum 3253

bölük (T. i.): belirli sayıdaki insan topluluğu
b. 4139

böyle (T. zf.): bu şekilde, bunun gibi
b. 418, 703, 1217, 1392, 36617, 3681, 3934, 4211, 4503, 4764, 5253, 5340, 5355, 5375, 5379, 5398, 5704, 5805

(sf. 2.): böyle, bunun gibi, bu şekilde
b. 1140, 2190, 2621, 2866, 4336

(i. 3.): böyle, bunun gibi, bu şekilde
b.+dür 5780

bu (T. sf. 1.): bu

b. 10, 21, 32, 40, 44, 68, 69, 71, 72, 84, 98, 98, 104, 121, 207, 213, 215, 238, 245, 247, 290, 298, 319, 320, 321, 322, 329, 337, 341, 343, 362, 373, 382, 384, 420, 433, 434, 444, 454, 454, 466, 478, 479, 480, 493, 503, 514, 521, 557, 557, 597, 606, 617, 619, 622, 625, 637, 638, 648, 650, 651, 659, 668, 675, 684, 721, 722, 734, 734, 748, 793, 804, 807, 808, 890, 910, 913, 915, 938, 940, 945, 947, 950, 955, 964, 980, 982, 1002, 1039, 1062, 1074, 1080, 1096, 1109, 1110, 1130, 1135, 1139, 1161, 1173, 1180, 1185, 1218, 1230, 1238, 1245, 1247, 1249, 1250, 1256, 1261, 1263, 1284, 1289, 1299, 1307, 1320, 1334, 1341, 1355, 1356, 1359, 1360, 1364, 1367, 1373, 1373, 1381, 1388, 1397, 1398, 1406, 1416, 1419, 1437, 1438, 1438, 1448, 1461, 1463, 1465, 1466, 1506, 1528, 1531, 1540, 1541, 1545, 1549, 1549, 1584, 1589, 1593, 1602, 1606, 1606, 1610, 1612, 1612, 1615, 1618, 1632, 1633, 1636, 1637, 1639, 1642, 1645, 1651, 1658, 1661, 1673, 1680, 1691, 1694, 1697, 1737, 1738, 1740, 1748, 1762, 1765, 1765, 1783, 1783, 1789, 1791, 1799, 1800, 1805, 1806, 1809, 1812, 1816, 1819, 1821, 1831, 1834, 1835, 1837, 1844, 1845, 1846, 1848, 1853, 1872, 1875, 1879, 1884, 1902, 1904, 1904, 1905, 1906, 1908, 1909, 1913, 1921, 1930, 1931, 1932, 1946, 1947, 1979, 1992, 1994, 1995, 2010, 2019, 2020, 2025, 2039, 2042, 2051, 2052, 2055, 2063, 2071, 2076, 2087, 2097, 2121, 2128, 2143, 2166, 2175, 2180, 2183, 2185, 2188, 2205, 2208, 2213, 2225, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2231, 2243, 2259, 2275, 2282, 2289, 2293, 2351, 2352, 2379, 2380, 2392, 2409, 2449, 2450, 2462, 2469, 2476, 2480, 2485, 2502, 2503, 2503, 2504, 2539, 2547, 2552, 2557, 2559, 2570, 2574, 2586, 2587, 2588, 2610, 2626,

2631, 2641, 2656, 2658, 2659, 2661, 2666, 2669, 2670, 2673, 2677, 2680, 2683, 2691, 2696, 2703, 2729, 2733, 2745, 2761, 2771, 2783, 2791, 2805, 2820, 2822, 2824, 2827, 2840, 2877, 2897, 2899, 2911, 2915, 2919, 2920, 2962, 2966, 2967, 2989, 2992, 2993, 3006, 3014, 3018, 3040, 3041, 3042, 3071, 3076, 3085, 3106, 3127, 3152, 3174, 3175, 3183, 3211, 3250, 3254, 3261, 3271, 3275, 3282, 3294, 3299, 3305, 3323, 3336, 3343, 3344, 3345, 3346, 3352, 3355, 3356, 3366, 3375, 3378, 3382, 3392, 3393, 3394, 3396, 3407, 3418, 3422, 3425, 3432, 3471, 3474, 3500, 3501, 3503, 3503, 3504, 3505, 3509, 3521, 3527, 3545, 3548, 3553, 3576, 3576, 3579, 3586, 3603, 3610, 3616, 3619, 3619, 3624, 3626, 3628, 3640, 3647, 3658, 3665, 3666, 3667, 3669, 3676, 3677, 3679, 3679, 3680, 3690, 3708, 3740, 3744, 3752, 3801, 3806, 3822, 3839, 3843, 3843, 3850, 3853, 3866, 3877, 3879, 3882, 3891, 3902, 3902, 3903, 3912, 3915, 3927, 3932, 3933, 3935, 3954, 3969, 3969, 3989, 3996, 3999, 4014, 4028, 4037, 4080, 4085, 4095, 4103, 4107, 4122, 4131, 4145, 4167, 4170, 4175, 4176, 4202, 4209, 4210, 4220, 4226, 4227, 4229, 4232, 4277, 4291, 4296, 4297, 4299, 4301, 4304, 4334, 4339, 4354, 4355, 4392, 4405, 4410, 4429, 4430, 4433, 4436, 4443, 4451, 4454, 4456, 4457, 4459, 4471, 4487, 4496, 4496, 4497, 4499, 4510, 4518, 4522, 4534, 4535, 4543, 4545, 4548, 4549, 4555, 4567, 4574, 4581, 4582, 4590, 4591, 4593, 4599, 4607, 4621, 4625, 4632, 4662, 4665, 4670, 4699, 4709, 4733, 4735, 4742, 4749, 4750, 4750, 4751, 4757, 4783, 4793, 4821, 4826, 4828, 4829, 4830, 4830, 4831, 4835, 4836, 4840, 4843, 4854, 4856, 4857, 4861, 4883, 4898, 4934, 4936, 4962, 4963, 4963, 4964, 4964, 4965, 4965, 4974, 4993, 4999, 5047, 5048, 5059, 5088, 5089, 5104, 5110, 5118, 5125, 5134, 5136, 5136, 5140, 5143, 5155, 5169, 5190, 5208, 5209, 5211, 5221, 5223, 5225, 5246, 5250, 5254, 5262, 5271, 5292, 5301, 5320, 5334, 5346, 5354, 5357, 5362, 5370, 5394, 5395, 5396, 5403, 5439, 5453, 5460, 5465, 5476, 5477, 5481, 5485, 5485, 5486, 5495, 5497, 5498, 5502, 5506, 5509, 5513, 5517, 5525, 5526, 5529, 5565, 5597, 5609, 5639, 5644, 5646, 5662, 5663, 5664, 5668, 5669, 5672, 5674, 5685, 5705, 5707, 5714, 5718, 5725, 5732, 5739, 5751, 5753, 5754, 5756, 5762, 5767, 5773, 5775, 5777, 5790, 5794, 5797, 5804, 5806, 5820, 5821, 5841, 5843, 5850, 5856, 5863, 5863, 5869, 5886, 5907, 5912, 5915, 5916, 5952, 5957, 5960, 5961, 5962, 5964, 5966, 5968, 5973, 5974, 5978, 5982, 5984, 5990, 6005, 6008, 6013, 6016, 6017, 6018, 6022, 6025, 6042, 6056, 6057, 6077, 6086, 6099, 6100, 6105,

6107, 6108, 6117, 6118, 6132, 6135, 6140, 6141, 6143, 6151, 6155, 6163, 6170, 6179, 6180, 6189, 6194, 6196, 6197, 6201

(T. zm. 2.): bu

b. 17, 453, 487, 575, 596, 643, 1101, 1133, 1186, 1254, 1330, 1330, 1526, 1563, 1609, 1763, 1778, 1846, 2002, 2573, 2709, 2788, 2837, 3074, 3153, 3362, 3399, 4263, 4264, 4265, 4268, 4500, 4537, 4629, 4641, 4642, 4643, 4714, 4858, 5098, 5476, 5543, 5603, 5814, 5842, 5975

b.+dur 456, 456, 560, 577, 577, 643, 3074, 3150, 3780, 4641, 4711, 4712, 4853, 5260, 5437, 5513, 5792, 6066, 6196

b.+lar 925, 925, 1324, 1484, 1510, 1522, 2374, 5697, 5697, 5744, 5784, 5826, 5864

b.+lara 3800, 5699, 5782

b.+larda 726, 854

b.+lardan 542, 1361, 1362

b.+ları 1180, 1180

b.+ña 1031, 1032, 1034, 1251, 1396, 1397, 1611, 1643, 2002, 2589, 2677, 3441, 4263, 4264, 4710, 4715, 4857, 5752

b.+nda 1133, 1262, 1367, 1382, 5719, 5861, 6000

b.+ndan 411, 791, 1067, 1586, 2149, 2881, 3321, 4641, 5401, 5447, 5882

b.+nı 22, 86, 252, 799, 800, 1160, 1186, 1459, 1604, 1607, 1642, 1644, 1687, 1764, 1766, 1767, 2017, 2187, 2461, 2487, 2648, 3043, 3368, 3712, 3750, 3975, 4856, 4939, 5805, 5830

b.+nlar 291, 426, 1495, 1620, 1633, 5827, 5851, 6064

b.+nlara 1631, 5832

b.+nları 1025, 3385, 4531, 5704

b.+nlarımış 5829

b.+nlarıçün 5824

b.+nlarıñ 326, 726, 750, 837, 2804, 2957, 4072, 4109, 4110, 4798, 5814, 5817, 5825

b.+nlarıñla 2368

b.+nuñ 454, 454, 1033, 1134, 1207, 2018, 2117, 2117, 2387, 2873, 2875, 3296, 3330, 4265, 4642, 4643, 4905, 5403

b.+nuñıla 6189

b.+yıldı 1699, 4111, 5793

b.+yısa 960

(zm. 3.): bura, burada

b.+nda 2103, 2123, 4177

→ bu ara, bu dem, bu deñlü, bu ģale, bu ģadar, bu resme

bū (Far. i.): koku

b. 1938, 1938, 2776, 5052

b.+ya 2773, 6013, 6022, 6149

b.+yı 359, 1956, 2306, 2961, 4196, 4908, 5276, 6147

b.-yı çāvūşı 5335

b.-yı dildarı 4906

b.+yıdur 2230

b.-yı dūrūğ 1162

- b.-yı gîsûsı 3459
b.-yı gûldan 1703
b.-yı gülden 3138
b.-yı gülşeniçün 4420
b.+yıla 6148
b.-yı luţfuñ 3188
b.-yı müyıla 4090
b.-yı müşgîn 433
b.-yı müşg-i Tatâr 5331
b.+yın 1318, 4605, 4786, 5187, 6015
b.+yına 6146
b.+yını 5345
b.-yı nâfe-i Çîn 4287
b.-yı sürür 1070
b.-yı vaţan 467
b.-yı vişâl 2772
b.-yı yâr 2686
b.+yıyla 5487
b.-yı Yûsufdan 6011
b.-yı Yûsufi 5947
b.-yı Yûsufı 1571
b.-yı zülfi 5029
b.+yuñ 1219
peyk-i b.-yı yâr 5330
→ bû-yı bed vir-
- bu ara (T. zm.):** bura, bu yer anlamında bir söz
b.+ya 3205
- bucağ (T. i.):** köşe
b.(ğ)+ıdur 5937
b.(ğ)+ında 4975
- buçuk (T. i.):** yarım, yarı
b.(ğ)+a 2215
- budağ (T. i.):** dal, ağaç dalı
b.+da 4255
b.(ğ)+ı 582, 584
b.(ğ)+ından 247
- bu dem (T. Far. zf.):** şimdi, bu anda
b. 459, 1414, 1500, 1835, 2519, 3553, 3753,
3875, 3877, 4498, 4688, 4938, 5430
b.+de 1027, 2126, 5349, 5431
- bu deñlü (T. sf. 1.):** bu kadar fazla
b. 2190
(zf. 2.): bu kadar fazla, fazlaca
b. 5346
- buğday (T. i.):** Buğdaygiller familyasından, başak
biçiminde çiçeklenen, tohumları genelde insan
gıdası olarak kullanılan bitki
b. 5586, 5677
b.+a 5731
b.+ı 5723
- bugün (T. zf.):** bugün, içinde yaşanılan zaman
b. 729, 2127, 3300, 3612, 3618, 4143, 4143,
4323, 4423, 4430, 4535, 5395, 5436
- buhâr (Ar. i.):** buğu, buhar
b. 6180
b.+ından 14
- buhârî (Ar. sf.):** buhara mensup, buharla ilgili
b. 6163
- buhûr (Far. i.):** tütsü
b. 4276
- buğ'a (Ar. i.):** yer, yapı, bina
b. 205, 1568
b.-i zulumât 972
- bu kadar (T. Ar. sf. 1.):** bu kadar fazla,
b. 39, 1884, 3514, 4203
(zf. 2.): bu miktarda, bu derece
b. 2331, 4878
- bûkalemün (Far. i.):** bulunduğu yerin rengini
alabilme özelliğine sahip bir hayvan
nağş-ı b. 2258
→ nağş-i bûkalemün it-
- bul- (T. f. 1.):** istenilen şeye nâil olmak, istenilen bir
şeyi elde etmek, ermek, ulaşmak
b. 66
b.-a 95, 178, 999, 1379, 1573, 5721, 2122,
2725, 3035, 3339, 4360, 4824, 5402
b.-am 1549, 3184, 3239, 3299, 3616,
b.-asın 66, 311, 1537, 1537, 1540,
3741, 4222
b.-aydı 2156
b.-dı 944, 1542, 1950, 2064, 2281, 2736, 3086,
3539, 3608, 3688, 4314, 4526, 4706, 4724,
5442
b.-ıcağ 4538
b.-ımadı 3857
b.-ımazdı 21
b.-ına 26
b.-ısar 4840
b.-madı 75, 85, 85, 854, 2194, 2655, 2831,
4817, 5100
b.-madılar 1621
b.-madum 329, 1211, 1255
b.-mağ 2645
b.-mağicün 65, 668, 2193
b.-mağ 4019
b.-masa 2290
b.-masun 647
b.-maya 3900
b.-mayam 6118
b.-mayup 4927
b.-maz 394, 3597, 3830
b.-mazam 3170
b.-mazdı 19, 2174
b.-mazsın 1544
b.-mış 3145
b.-sa 3443, 4906
b.-savuz 1431
b.-up 1469, 6010
b.-ur 1513, 1513, 2984, 5006
b.-urdu 3576, 3847, 5307
b.-urıdı 3329
(f. 2.): seçmek, aradığına kavuşmak
b.-sa 501, 3596
(f. 3.): kaybedilen bir şeyi yeniden ele
geçirmek
b.-dılar 517
(f. 4.): uzun zaman ayrı kalınmış sevilen kişiye
kavuşmak
b.-dı 521

- (f. 5.):** arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak
b.-alar 655
b.-am 2682, 3178, 5945
b.-an 3524
b.-asın 3195, 3199
b.-dı 1567, 1811, 3556, 3662, 4358, 5495, 5796,
b.-dılar 1599, 5731
b.-dum 971
b.-duñısa 1605
b.-ınca 2676
b.-madı 1233, 6157
b.-mağ 2981
b.-mağıdı 1762
b.-mağda 3192
b.-mayalar 5061
b.-mazısañ 2663
b.-mışam 2469
b.-mışdur 5928
b.-sa 2054, 2056, 2979, 4470
b.-up 656, 1187, 1612, 1624, 4430
b.-ur 3696
b.-ursın 2681
(f. 6.): belirli bir hal ya da durumda görmek, öyle değerlendirmek
b.-dı 4613
b.-an 4536
b.-up 1184
b.-urısañ 4609
b.-ursañ 4611
(f. 7.): sağlamak, temin etmek
b.-dı 6136
b.-ımazdı 2215
b.-madı 1670, 2565
b.-masa 4236
b.-mazıdı 2211
b.-mazuz 5957
b.-ur 6183
→ hayāt bul-, kemāl bul-, kendüzini bul-, mecāl bul-, miqdār bul-, necāt bul-, neşv ü nemā bul-, nümā bul-, özinde bul-, rāhat bul-, rāh bul-, şikest bul-, tekkarrüb bul-, tesellā bul-, tesellī bul-, vuşül bul-, yol bul-, yüz bul-, zafer bul-
- bulaş- (T. f.):** bulaşmak, bir maddenin bir yere sürülmesi
b.-duruban 1179
b.-mış 1169
→ tığa kıanı bulaş-
- buldur- (T. f.):** arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmayı sağlamak
b.-up 1412
- bulun- (T. f. 1.):** var olmak, mevcut olmak, temin edilmek
b.-a 5792
b.-an 153
b.-dı 3358, 4233
b.-maya 805
b.-mayaydı 1038
- b.-mazıdı 5750
b.-ur 1883
(f. 2.): -ne ... ne bağlacıyla birlikte- yoktur, bulunmaz anlamında bir söz
b.-ur 233, 5958
(f. 3.): ortaya çıkmak, belirlemek
b.-maz 3835
b.-ur 348
(f. 4.): arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşılma
b.-a 1523
- bulı vir- (T. f.):** buluvermek, en kısa zamanda bulmak
b. 5910, 5910, 5911
b.-e 5870
- bulun- (T. f.):** → bulın-
- bulut (T. i.):** atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın
b. 2109, 2135, 3283, 4601
→ bulut ağlamaz ol-
- bulut ağlamaz ol- (T. f.):** yağmur yağmamak
b.-dı 5620
- büm (Far. i.):** baykuş
b. 5273
b.-ı meşüm 5274
- buñ (T. i.):** zaruret, felaket, sıkıntı, gam, kasavet, şiddetli ihtiyaç
b. 3240
- bunca (T. sf. 1.):** fazla, pek çok
b. 45, 90, 90, 124, 292, 471, 471, 516, 583, 620, 856, 862, 1023, 1029, 1035, 1260, 1285, 1497, 1596, 1721, 2125, 2441, 2492, 2565, 2627, 2788, 3009, 3044, 3094, 3121, 3142, 3249, 3371, 3442, 3462, 3484, 3486, 3487, 3585, 3626, 3675, 3690, 3886, 3994, 4147, 4312, 4342, 4356, 4376, 4398, 4686, 4687, 4747, 4804, 4902, 5135, 5294, 5424
(zf. 2.): bu kadar, pek çok
b. 724, 1699, 1760, 2505, 2841, 2875, 2903, 3520, 3887, 4641
→ bunca zemān
- bunca zemān (T. Ar. zf.):** oldukça fazla geçen ya da geçecek olan süre
b. 139, 1374, 5139, 5665
- buncılaym (T. sf. 1.):** bunun gibi, böyle
b. 3674, 3738
(sf. 2.): azlık ya da çokluk anlamı vermek üzere "bu kadar" manasıyla kullanılan bir söz
b. 1764, 3904
(zf. 2.): bu kadar
b. 2706, 3878, 4382
- bunda (T. zm.):** → bu
- Burāk (Ar. ö. i.):** Hz. Muhammed'in Miraç'ta bindiği binek
B. durur 191
B.+ı 198

burc (Ar. i. 1.): Güneş'in ayrıldığı on iki kısımdan her biri, burç
 āsumān-ı b.-ı kemāl 5482
 b.+a 3480, 5953
 b.-ı ʿ anqādur 2542
 b.-ı delv 1518
 b.-ı gevher-i aḥter 3383
 b.-ı ḥüsne 4788
 b.-ı İshākı 431
 b.-ı ʿ işmetden 4803
 b.+ına 441
 b.-ı saʿ de 2597
 b.-ı şevketde 960
 b.+uñ 3301
 evc-i b.-ı ʿ işmetden 4880
 mäh-ı b.-ı şıdık u şafā 3644
 şems-i b.-ı ʿ izzetidi 2959
(i. 2.): kale, hisar çıkıntısı, kule
 b.+a 5572
 b.+ı 5594
 b.-ı kaşr-ı Dārāyī 2954
 b.-ı kaşrumda 3391
 b.+ın 3148, 6071
 b.+ına 5954
 rāyet-i b.-ı kalʿ a-i imān 295
bu resme (T. Ar. zf. 1.): böyle, bunun gibi, bu şekilde
 b. 41, 57, 711, 894, 1035, 1073, 1083, 1182, 1246, 1257, 1264, 1355, 1392, 1481, 1854, 1923, 2455, 3057, 3163, 3315, 3348, 3865, 4108, 4266, 4429, 4461, 4794, 4858, 4921, 5590, 5754, 6122, 6171
(sf. 2.): 3770, 4364, 4387, 4832, 5354, 5580
burüc (Ar. i. 1.): hisarlar, kuleler
 b.-ı ʿ āliyedür 1984
 b.-ı sünbüleden 5593
(i. 2.): güneşin ayrıldığı on iki kısım
 āsumān-ı zāt-ı b. 3011
 ʿ azīz-i mısır-ı b. 2985
burün (Far. i.): dışarı, dış, harici (hafifletilmiş birün şeklindedir.)
 → burün ol-
burün ol- (Far. T. f.): bir yer veya sınırın dışına çıkmak, hariçte bulunmak
 b.-dı 6100
büs (Far. i.): → büs ü kenār
büse (Far. i.): öpme, öpücük, öpüş
 b.+den 2626
 b.-i laʿ l-i yār 3840
 b.+ler 4263
büsitān (Far. i.): → büstān
büstān (Far. i.): → büstān
büstān (Far. i. 1.): gül ve çiçek kokularının bulunduğu bağ, bahçe [divan şiirinde, sevgiliye ait güzelliklerin bir çoğu bağlarda, bahçelerde, bostanlarda olan özelliklerle ifade edilmeye çalışılır]
 b. 2217, 2228, 4028, 4068, 4804, 5132
 b.+dan 3728
 b.+dur 1646, 4978

b.+ı 535, 563, 2074, 4043
 b.-ı ümmīdi 3029
 b.+um 826
 b.+umda 503
 b.+uñ 856
 bülbül-i b.-ı faqr u fenā 317
 mürğ-i b.-ı vişāl 5656
 nağamāt-ı ʿ anādil-i b. 4047
 reng-i ravza vü b. 6123

büstān-serā (Far. i.): bahçe içinde bulunan köşk
 b.+yını 5163
 b.-yı şāha 5166

büs ü kenār (Far. i.): öpme ve kucaklama
 ārzü-yı b. ü kenār 3829
 b. 3830, 4266, 5492
 zevk-i b. ü kenāra 3146

Buşrā (Ar. ö. i.): Hz. Yusuf'u kuyudan çıkararak tüccar Malik'in kölesi
 B. 1547
 B.+ya 1589
 B.+yı 1565

büşrā (Ar. i.): müjde, sevinçli haber
 b.+ya 6003

butün (Ar. i.): karınlar
 ʿ ibād-ı b. 5612

büy (Far. i.): → bñ

büy-bend (Far. sf.): koku bağlayan
 → büy-bend it-

büy-bend it- (Far. T. f.): koku bağlamak, koku vermek
 b.-di 4288

bü-yı bed vir- (Far. T. f.): şahsiyetini, adını kötüye çıkartmak [asıl olarak kötü koku saçmak]
 b.-me 486

buyruğ it- (T. f.): → buyruğ it-

buyruğ (T. i.): belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, emir, ferman
 b.(ğ)+ı 1341,
 b.(ğ)+ına 2294,
 → buyruğ it-

buyruğ it- (T. f.): emretmek, bir iş için maiyetindekilere talimat vermek
 b.(ğ) i.-di 5163, 5214, 5461
 b.-di 3809

buyur- (T. f. 1.): bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek
 b. 1315, 4838
 b.-dı 4583, 4677, 4849, 5704
 b.-uñ 5200

(f. 2.): söylemek, demek, düşüncesini bildirmek
 b.-dı 1782
 b.-uñ 2877
 → iş buyur-

bühtān (Ar. i.): yalan, iftira
 b.+ı 1358

→ bühtān eyle-, bühtān it-, bühtān kıll-
bühtān eyle- (Ar. T. f.): iftira atmak, suç isnat etmek
 e.-di b. 4579

- bühtān it-** (Ar. T. f.): iftira atmak, suç isnat etmek
i.-diler b. 1435
- bühtān kı-l-** (Ar. T. f.): iftira atmak, suç isnat etmek
k.-up b. 1360
- bükā** (Ar. i.): ağlama, gözyaşı dökme
müstahik-ı b. 4599
- bülbül** (Ar. i. 1.): güzel öten māruf kuş
b. 2071, 2337, 2577, 2613, 2776, 2942, 3000,
3138, 3162, 3437, 3557, 3978, 4034, 4400,
4523, 5196, 6016
b.+den 2863, 4766
b.+i 2124, 6126
b.-i bāğ-ı dāsītān-ı vişāl 5656
b.-i bāğ-ı kışşā-ı Yūsuf 558
b.-i cān 2464
b.+idür 453
b.-i elhān 3497
b.-i garīb 2647
b.-i hayrān 3973
b.-i mest 4394
b.-i nağme-i sipāsuñ 4323
b.-i şerh-i ‘işmet-i Yūsuf 4152
b.-i zār 739, 4799
b.+ler 2234, 2424, 4174
b.+lerine 2139
b.+üm 2628
b.+ünem 628
dil-i b. 3187
nağme-i b. 2163
na[‘]ra-i b.-i figendeñiçün 4406
(i. 2.): -metinde- 15. yy. divān edebiyatı şairi
Hamdī’nin babası Hoca Akşemseddin
b.-i büstān-ı faqr u fenā 317
(i. 3.): -metinde- Zeliha
b. 2595, 4892
haste-dil-i b. 3305
(i. 4.): -metinde- Hz. Yusuf
b. 4210
b.-i rāz 6191
(i. 5.): -metinde- Firdevsī-i Tūsī
b.-i nazm-ı dāsītān-ı melih 334
(i. 6.): -metinde- Vahiy getirmekle sorumlu
melek olan Cebrail
b.-i bāğ-ı Kıuds 1235
b.-i bāğ-ı vahy 246
- bülend** (Far. i.): ulu, yüce, yüksek
dıraht-ı b. 587
→ bülend ol-
- bülend ol-** (Far. T. f.): yücelmek, ululanmak
b.-dı 5219
o.-dı b. 3838
- Bülhe** (Ar. ö. i.): Rāhil’in çocuğu olmadığı için Hz.
Yakup’un nesli devam etsin diye onunla kölesi
Zülfe’yi evlendirmesi üzerine diğer eşi
Leyyā’nın da Hz. Yakup ile evlendirdiği kölesi
B. 424
- bünyād** (Far. i.): binā, yapı
b. 4240
b.+ı 1534, 4232, 4232
b.-ı ‘ahdi 1298,
b.+ın 386, 6076,
b.+ına 4721,
→ bünyād eyle-, bünyād it-, bünyād ur-,
bünyād urıl-,
bünyād eyle- (Far. T. f.): gerçekleştirmek, meydana
getirmek, bina etmek
b.-di 13,
e.-riken ... b.+ı 5672,
bünyād it- (Far. T. f.): gerçekleştirmek, meydana
getirmek, bina etmek
i.-di ... b. 1004
bünyād ur- (Far. T. f.): meydana getirmek,
oluşturmak, bina etmek
u.-an b. 5660
bünyād urıl- (Far. T. f.): meydan verilmek, ortaya
çıkarılmak
u.-ur b. 1314
Bünyāmīn (Ar. ö. i.): → Binyāmīn
bürāder (Far. i.): kardeş
b. 989, 5733
b.-i pāk 983
b.+ler 485, 748, 1135, 1792, 5801, 5853
b.+leri 5827
b.+ünüzi 5720
bürehne (Far. sf.): açık, çıplak, yalın
b. 4720
tiğ-ı b.+yile 4437
bürīde (Far. sf.): kesilmiş
pend-i b. 4793
bürhān (Ar. i.): delil, ispat, tanık
b. 1610, 2328
bürka[‘] (Ar. i.): peçe, tül, yaşmak, yüz örtüsü
b. 2150
b.+dan 5283
b.+ını 531, 832, 2200
bürke (Ar. i.): havuz, ufak göl
b. 1787
bürrān (Far. sf.): keskin, kesici
tiğ-i b.+ın 2299
büt (Far. i.): put, put gibi güzel sevgili
b. 4110, 4140, 5381, 5645
b.+e 5375, 5385
b.+i 5347
b.-i Çinün 4327
b.-i Firengiler 3003
b.-i sengine 5382
b.-i şeng 4299
b.-i zerrin 3671
b.+üni 5377
büt-hāne (Far. i.): puthane, putların bulunduğu ve
korunduğu yer
b. 5381
büt-perest (Far. i.): puta tapan
b. 5374
b.+iken 1575
büt-perestān (Far. i.): puta tapanlar
b.+lar 4110
büyit- (T. f.): → büyü-
büyük (T. sf.): ulu, yüce, büyük
b. 151

büyüklik (T. i.): büyük olma durumu
b.(g)+i 1678
büyüt- (T. f.): büyük duruma getirmek, genişletmek
b.(d)-ür 3443
b.-me 1677
büzürg (Far. i.): büyük, ulu
→ hurd-büzürg

C

cā (Far. i.): yer, mevki, mekân
c. 97
c.-yî 'işretüñ 4103
c.-yî mümkünde 3030
cā-be-cā (Far. zf.): yer yer
c. 4225, 4290
Cābir (Ar. ö. i. 1.): Hz. Muhammed'e yakınlığı ile bilinen Cābir ibn-i Hayām
hazret-i C. 254
(i. 2.): cebreden, zorlayıcı
c.+dür 5714
Cād (Ar. ö. i.): Hz. Yakup'un Bülhe'den dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
C. 425
ca'd (Ar. i.): kıvırcık
c.+ıla 3812
c.+ına 4052
cādū (Ar. i.): çok güzel göz
c.-yî dil-firibüñiçün 4403
cāh (Ar. i.): itibar, makam, mevki
c. 266, 962, 1445
ehl-i c. 3642
ehl-i c.+ı 870
cāhid (Ar. i.): bilerek inkār eden
c.+dür 261
cāhil (Ar. i.): bilimsiz, bilgisiz, tecrübesiz
c. 1142, 4733
c.+üñ 1144
cahīm (Ar. i.): cehennem, tamu
c. 5619
cā'iz (Ar. i.): → cāyiz
cām (Far. i.): sırça, cam, bardak, kadeh (*tas.*) Tanrı aşğının yüreği
c. 1201, 2041, 2717, 4316
c.+ı 2992, 3260, 5553
c.-ı ahdarıla 5251
c.-ı cevheri 1656
c.-ı çeşm-i gül-günın 3165
c.-ı fazluñla 5384
c.-ı giti-nümā 3641
c.-ı h'āb 2389
c.-ı kālbi 725
c.-ı la' lüm 4425
c.+ın 5901
c.+ımı 2291
c.-ı şebāne 2426
c.+ıyla 345, 3881
c.-ı Yūsufdan 4725
c.+uñ 2621, 4931
→ cām-ı Cem

cāme (Far. i.): elbise, çamaşır
c. 1227, 2119, 3266, 3267
c.+ler 2958
c.+müz 1183
c.+ñden 4625
c.+nün 2077
c.+sini 1100, 3219
c.+yile 2850, 4874
→ cāme-i müşa'sa' it-
cāme-i müşa'sa' it- (Far. Ar. T. f.): [elbiseyi] gösterişli, şaşalı bir hale getirmek
c.(d)-üp 2199
cāme-h'āb (Far. i.): yatak
c. 4399,
c.+ından 755
cām-ı Cem (Far. Ar. i.): Şark mitolojisinde şarabın icatçısı sayılan Cem'in üzerinde yedi hat bulunan sihirli kadehi
c. 2965, 3111
c.+lerden 3099
Cāmī (Ar. ö. i.): İran'ın 15. yy'de yetişmiş büyük mutasavvıf, mütefekkir, ve âlim şairidir. Asıl adı Abdurrahmandır
C.+den 337
mānend-i hazret-i C. 335
cāmi' (Ar. i. 1.): cem eden, derleyen, toplayan, içine ala, içinde bulunduran
c.-i hüsnî 5278
c.+ü'l-ceyş 2799
(i. 2.): -metinde- Hz. Osman
c.-i Kur'an 285
cāmīd (Ar. i.): donmuş, donuk, cansız, katı
c.+dür 261
cāmi' ü'l-ceyş (Ar. i.): ordu ve asker sahibi
c. 2799
cān (Far. i. 1.): Gönül, kalp, insanın iç âlemi
āfitāb-ı cihān-ı c.+ı 3369
'ālem-i c.+dan 538
'arş-i c.+a 3574
bülbul-i c. 2464
c. 347, 530, 539, 793, 1962, 1963, 2026, 2361, 2366, 2395, 2395, 2397, 2401, 2418, 2453, 2521, 2609, 3450, 3562, 3576, 4176, 4713, 4756, 5335, 5534, 5598
c.+a 536, 942, 1954, 2364, 2638, 2714, 2886, 3572, 4190, 4228, 4649, 5477
c.+da 97, 119, 2410
c.+dan 524, 913, 4117, 4988
c.+ı 461, 467, 482, 931, 1071, 1559, 1571, 1982, 2076, 2140, 2369, 2403, 2412, 2444, 2483, 2554, 2605, 2706, 2980, 2981, 3051, 3161, 3719, 4819, 4923, 4993, 5412, 5530, 5655, 5894, 6118
c.-ı 'aziz 2882
c.+ıla 1873, 2399, 2409, 2624, 3040, 4081, 5241, 6182
c.-ı ma'sūk 2630
c.-ı mehcürü 4221
c.+ın 2874

c.+ına 1012, 2415, 2707, 2794, 3162, 3718, 3976, 4227, 4682, 4989
c.+ında 2736, 4824, 5516
c.+ımı 3608,
c.+ımuñ 2845, 6164
c.-ı Ya'kūba 1080
c.-ı zālim 1063
c.-ı zindān 4904
cihān-ı c. u dile 6094
c.+ları 2156, 2287
c.+larına 3987
c. u dil-i kūtın 6157
c.+um 2520, 3180, 3937
c.+uma 92, 93, 122, 2546, 3972, 3980, 4349, 5399
c.+umda 2823
c.+umuñ 689, 4683
c.+uñ 3976, 4014
çeşm-i c.+a 3872, 3997
dehen-i c.+ıla 463
dīde-i c. 5454
idineydüm ferah-ı c. 3974
ḥabīb-i c.+a 4272
'ışk-ı c. 2878
'ışk-ı c.+dan 3129
kible-i c. 3765
kible-i c.+dur 1959
levḥ-i c.+a 4193
lezzet-i c. 2149
mısr-ı c.+da 3556
müferriḥ-i dil ü c. 1961
nūş-i c.+dur 86
rāḥat-ı c. 2432
rāḥat-ı c.+ı 1205
rāḥat-ı c.+um 4186
rişte-i c. 3017, 4920
rişte-i c.+a 2350
rişte-i c.+dan 3803
serv-i ravza-i c.+ı 4674
şimāḥ-ı c.+a 2
(i. 2.): insan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümlle vücuttan ayrılan madde dışı varlık, ruh, hayat, yaşam
āfet-i c. 692, 3769
bāğ-ı meyve-i c. 2217
bī-dil ü c. 5340
bī-dil ü c.+ı 4670
c. 65, 102, 686, 783, 803, 853, 1068, 1150, 1333, 1898, 1911, 2142, 2167, 2179, 2285, 2406, 2500, 2554, 2726, 2745, 2746, 2755, 3059, 3133, 3183, 3206, 3309, 3325, 3344, 3449, 3622, 3710, 3760, 3797, 3962, 4082, 4200, 4291, 4318, 4431, 4450, 4472, 4512, 4515, 4525, 4876, 5030, 5037, 5142, 5167, 5742, 6093
c.+a 1067, 1663, 2195, 3425, 3620, 3786, 4102, 4450, 4903, 4927, 5122, 6198
c.+da 3421
c.+dan 1148, 2405, 2421, 4001, 4271, 4698, 4779, 5556, 6148

c.+ı 314, 413, 501, 822, 1331, 1339, 1597, 1662, 2334, 3059, 3287, 3404, 3562, 3632, 3796, 3819, 4469, 4558, 4596, 4700, 4777, 4898, 4929, 5713, 5868, 5911, 6081, 6154
c.-ı 'āşık 3597, 3820
c.+ıla 3143, 3530, 3709
c.-ı ma'şūma 4561
c.+ımış 3173
c.+ın 2768, 3568, 3596
c.+ına 853, 4462, 4549, 4773, 4928, 6196
c.+ından 4781
c.+ımı 4481, 5418
c.+ımuñ 2569, 4693
c.-ı şirinden 4366
c.-ı şirini 1028
c.+sın 4396
c.+um 412, 2538, 3694, 3968, 5892, 6190
c.+uma 413, 3558, 4335
c.+umı 4437, 5869, 6106
c.+umısa 3963
c.+uña 4001
c.+uñiçün 4432
kaşd-ı c. itdi 4897
kūt-ı c. 3766, 4414
kuvvet-i c. 4656
meyve-i c. 2224
mülk-i c.+ı 4099
naḥl-i meyve-i c. 2614
naḥd-i c. 3926
ṭāyir-i c. 1830
terk-i c. 2545
toḥm-ı hāşıl-ı c. 1262
(i. 3.) sevilen kimse, dost
c. 97, 186, 260, 686, 2825, 3705, 4295, 4824, 4825, 4825
c.+a 341, 4151, 4977
c.+dan 4924, 5158
c.+dur 66, 2115
c.+ı 1346
c.-ı peder 613, 731, 823, 2576
c.+umı 5910
c.+uñ 3504
c.+uñı 66
(i. 4.): insanın kendi varlığı, özü
c. 764, 2716, 2923, 3041, 4023, 4086, 4617, 4737, 5038
c.+a 472, 549, 1270, 2665, 2746, 2819, 3034, 3419, 3552, 4799, 4821, 4952, 5021
c.+da 90, 3606
c.+dan 3559
c.+ı 403, 639, 710, 915, 1312, 1378, 1496, 1499, 1619, 1627, 2439, 2717, 2741, 3050, 3052, 3641, 3853, 4818, 4882, 5475, 6010, 6117, 6140
c.+ına 3416, 3631, 4639, 4905, 4944
c.+ında 517
c.+larına 5623
c.+larını 5831
c.+um 1210, 3175, 3180, 5501
c.+uma 1280, 4685

- c.+umı 106, 5374
c.+umuñ 1119, 4796
c.+umuza 3397
c.+uñ 3639
c.+uñuza 5998
(i. 5.): kişi, birey, insan
c. 127, 189, 1556, 3914
c.+a 3214, 3752, 4753, 5105, 5847
c.-ı ḥasūda 485
c.+ı 3213
c.+ısañ 2620
c.+lar 604, 4956
c.+uñ 3140
(i. 6.): -metinde- Hz. Yusuf
c. 886, 1433, 3824, 5173
c.+ı 1429
c.+içün 3366, 3368
(i. 7.): -metinde- Zeliha
c. 2608, 2967, 2977, 4162, 4325, 4357, 4445,
c.+a 6200
→ aql u cānı tene gel-, ‘arş-ı cān, cāna al-,
cāna şıgma-, cān at-, cān çık-, cān gözi, cānı
acı-, cānı dehāna gel, cānı lebe gel-, cānına
āteş-i tasa düş-, cān(in)a āteş ur-, cānına dāğ
ur-, cān karışdur-, cānsuz ol-, cān vir-, cān
viren, cān yaq-, nüş-i cān al-
- cānā (Far. e.):** ey sevgili
c. 1085
- cāna al- (Far. T. f.):** sevmek, sevgiden kaynaklanan
duyguyu gönülde hissetmek
a.-dılar c.+a 2206
- cānān (Far. i. 1.):** sevilen, sevgili
c. 66, 2369, 2608, 2609, 3972, 5336
c.+a 1931
cemāl-i c.+a 1889
c.+ı 2736, 4824
c.+um 3180
derd-i c.+a 5038
ḥayāl-i c.+ı 3166
i.(d)-e ... vāşıl-ı c. 3530
miyān-ı c.+ı 2980, 4469
rāh-ı ḥük-m-i c.+dan 3803
ruḥ-ı c. 2132
şafā-yı c.+dan 4821
ṭal‘ at-i c. 2149
vaşl-ı c.+dan 4924
vaşl-ı c.+ı 4087
vişāl-i c.+a 2195, 4359, 6198
züf-i c.+ı 3634
(i. 2.): -metinde Hz. Yusuf
c. 1650
c.+a 3493, 5013
c.+ı 3807, 4818
c.+um 4904
c.+uñ 5014, 5050
eyleye ... teferrüc-i c. 3037
(i. 3.): -metinde- Zeliha
c. 3325
c.+a 2350
→ vāşıl-ı cānān
- cānānsuz (Far. T. sf.):** sevgilinin olmama durumu
rū-yi c. 4278
- cāna şıgma- (Far. T. f.):** -aşk ve sevgi için-
umulandan fazla olmak, aşırı derece olmak
c.-mazıdı 2302
- cān at- (Far. T. f.):** bir yerden başka bir noktaya
gitmek, ulaşmak, vasıl olmak
c.-ardı 5327
c.-up 5117, 5390
- cān çık- (Far. T. f.):** çok yorulmak veya çok zorluk
çekmek
ç.-dı c. 1084
- cāndan (Far. T. zf.):** içtenlikle, istekle, ilgiyle
c. 1923, 4718
dil ü c. 2790, 5194
- cānever (Far. i.):** kurt, domuz vb. cana kıyan yaban
hayvanı
c. 1340
c.+e 1406
- cān-fezā (Far. Ar. sf.):** can artıran, gönle ferahlık
verici, cana can katıcı
c. 2273, 4280
‘işret-i c.+ya 2765
- cān-fizā (Far. Ar. sf.):** → cānfizā
- cān gözi (Far. T. i.):** gönül gözü
c. 203, 5881
c.+ne 6167
c.+yile 5332
c.+yle 525
- cāmı acı- (Far. T. f.):** çarpma, vurma vs. sonucu acı
hissetmek
a.-dı c. 4728
- cāmı dehāna gel- (Far. T. f.):** büyük bir tehlike
karşısında ölecekmiş gibi bir korkuya
kapılmak
g.-di c. 1128
- cāmı lebe gel- (Far. T. f.):** bir durum karşısında
ölecekmiş gibi olmak
c. g.-di ... l. 2445
g.-di c. 5033
l.+ine c. g.-di 2571
- cāmına āteş-i tasa düş- (Far. T. f.):** tasalanmak,
kaygılanmak
ā.-di c.+larına 1309
- cān(in)a āteş ur- (Far. T. f.):** yakmak, tesir etmek
ā.-alı c.+uma 4992
- cāmına dāğ ur- (Far. T. f.):** dağlamak, yaralamak,
üzmek, derde ve sıkıntıya sokmak
u.-aydı c. 3847
- cānī (Far. i.):** aziz, candan, gönülden sevilen kimse
c. 4617
- cānīb (Ar. i.):** taraf, cihet, yan
c.+de 2027, 3342
c.+den 6050
c.+e 4386
c.-i gayba 5454
c.-i Mışra 2874, 2979, 6034
c.+ine 398
c.-i Şāma 403, 2093
c.-i şehri Mışra 2089

- eyledi ʿazm-i c.-i meydān 3484
 itdiler ʿazm-i c.-i zindān 4979
 itmişdi ʿazm-i c.-i Şām 1552
- cān karışdur- (Far. T. f.):** can ciğer dost olmak,
 yakınlık göstermek
 c.-duğ 1106
- cān-keş (Far. i.):** canı çeken
 c.+miş 6147
- cānsuz (Far. T. sf.):** candan yoksun
 → cānsuz ol-
- cānsuz ol- (Far. T. f.):** ölmek
 o.-mağa c. 6199
- cān vir- (Far. T. f. 1.):** ölmek, ruhunu teslim etmek
 c.-di 4719
 c.-esiz 4082
 c.-icek 1474
 v.-di c.+ı 6145
 v.-di ... c.+ı 6146, 6149
(f. 2.): bir şeyi çok istemek, uğruna ölmek,
 seve seve canını vermek
 c.-eler 4320
 c.-ı şīrīn v.-üp 3843
 c.-ince 3538
 c. u ser v.-eyin 3311
 c. u ser v.-ürdüm 5426
 c.-ürdi 2321
 c.-ürken 3537
 v.-di ... c. 3920
 v.-di ... c.-ı şīrīni 2291
 v.-mese c.+ı 3834
 v.-ür ... c.+ı 4271
- cān viren (Far. T. i.):** her şeyi yaratan, yaratıcı Allah
 c. 4825
- cān yak- (Far. T. f.):** acı çekmek, üzülmek
 c.+umı y.-ma 4842
 y.-dı c.+umı 1086
- cāriye (Ar. i.):** para ile satın alınan halayık, hizmetçi
 c.+dür 1641
 c.+ler 4092
- cāsūs (Ar. i.):** hafiye, gizli haberler öğrenerek veya
 sırları çözerek haber veren kişi
 c. 5701, 5703
- cāvid (Far. sf.):** sonsuz, ebedi, bākī
 devlet-i c. 4940
- cāvidān (Far. sf.):** sonsuz, ebedi, bākī
 ʿömr-i c. 3539
- cāy (Far. i.):** yer
 c. 4260
 c.+ı 991, 1184
 → cāy ço-, cāy tüt-
- cāyiz (Ar. i.):** olabilir, olur, işlenilmesinde cevaz
 olan
 c.+idi 416
- cāy ço- (Far. T. f.):** bir olaya yol açmak, imkan
 tanımak
 k.-madı c. 1200
- cāy tüt- (Far. T. f.):** konuşlanmak, yerleşmek
 t.-dum c. 5429
- Cebbār (Ar. ö. i. 1.):** kuvvet ve kudret sahibi Allah
 düşmen-i C. 1405
- luğf-ı hāzret-i C. 5939
(i. 2.): gökyüzünün güneyinde bulunan bir
 yıldız kümesi
 şeh-i c. 5062
- ceberüt (Ar. i.):** aşırı büyüklük, Allah'ın büyüklüğü
 c.+ına 39
 c.+uñ 132
 hağāyık-ı c. 1976
- cebīn (Ar. i.):** alın
 c.+üñdür 4401
 nūr-ı c. 41
- cebr (Ar. i.):** zor, zorlama
 c.+ı 2819
 → cebr eyle-, cebr it-, cebr ol-, cebr olın-
- Cebrāʿīl (Ar. ö. i.):** peygamberlere emir ve vahye
 vasıta ve memur olan dört büyük melekten biri
 C. 246, 758, 760, 767, 771, 1235, 6040
 C.+e 569
- cebr eyle- (Ar. T. f.):** herhangi bir işi yapmak için
 zorlamak, mecbur etmek
 c. 2665
- cebr it- (Ar. T. f.):** herhangi bir işi yapmak için
 zorlamak, mecbur etmek
 c.-di 1270, 5874
 c.(d)-e 3034
 c.(d)-üp 2665
- cebr ol- (Ar. T. f.):** herhangi bir işi yapmak için
 zorlanmak, mecbur bırakılmak
 c.-maz 4228
- cebr olın- (Ar. T. f.):** herhangi bir işi yapmak için
 zorlanmak, mecbur bırakılmak
 c.-maz 2666
- cedd (Ar. i.):** ata
 c. 181
 c.+ı 906, 3453
 c.-i aʿlā 5938
 c.-i aʿzām 1147
 c.+iken 3952
 c.+iñüz 1145
 c.+üm 957
 c.+üñ 800
- ceddeyn (Ar. i.):** anne ve baba tarafından soyun
 dayandığı atalar
 c.+üñ 619
- cedīd (Ar. sf.):** yeni
 mäh-ı c. 1710, 2359
 nūr-ı c. 1891
 şubh-ı c. 3566
 → cedīd ol-
- cedīd ol- (Ar. T. f.):** yenilenmek, yeni kalmak
 o.-duğınca ... c. 2853
- cedvel (Ar. i.):** düzgün çizgi çizmeğe mahsus
 ağaçtan veya mādenden yapılmış âlet, cetvel
 tahtası
 c.+ı 4050
 c.+inden 4708
 c.-i sīm 4049
 c.-i sürhıla 4707
- cefā (Ar. i.):** eziyet incitme
 c. 621, 1725, 5303

- c.+ları 5386
c.+larıla 3787
c.+ña 4686
c.+ñıla 3925
c.+sından 4541, 5018
c.+ya 1398
c.+yı 4812
c.-yı ihveti 322
c.+yıla 843, 845, 862, 1134
c.-yı zindāna 4845
mübtelā-yı c.-yı ašūbam 3691
→ cefā eyle-, cefā gör-, cefā it-, cefā kııl-, dest-i cefā uzat-
- cefā eyle-** (Ar. T. f.): eziyet etmek, incitmek
c.+lar e.-mişem 5385
e.-rsiz ... c. 5710
- cefā gör-** (Ar. T. f.): eziyet çekmek, zulme uğramak
c.-elüm 4096
- cefā it-** (Ar. T. f.): eziyet etmek, incitmek
c.-dün 1251
c.(d)-er 4772
c.(d)-esiz 1396
c.+lar i.-megi 4519
c.+lar i.(d)-üp 3692
i.-di cevr ü c. 1247
i.(d)-e cevr ü c. 1843
- cefākār** (Ar. Far. i.): cefa ve eziyet eden
c. 888
- cefā kııl-** (Ar. T. f.): eziyet etmek, incitmek
c.-asız 1141
- ceff-i kalem** (Ar. zf.): düşünmeksizin, birden bire, hemen
c. 3254
- cehd** (Ar. i.): çabalama, çalışma
c.+ümle 5991
→ cehd eyle-
- cehd eyle-** (Ar. T. f.): çabalamak, gayret etmek
c.-di 2043
e.-di c. 368
- cehennem** (Ar. i.): ahirette, günahkār kulların gideceği azap yeri, tamu
c.+de 4122
- cehl** (Ar. i.): bilmezlik
c.+ile 3435
c.+ünüz 5972
- cehül** (Ar. i.): pek cāhil
c. 214
- celāl** (Ar. i.): büyüklük, ululuk
→ celle celāl
- Celīl** (Ar. ö. i.): Allah'ın adlarından
C. 429, 493, 1193, 5435, 5625, 5977
C.+e 3953
eylemege zıkr-i C. 3748
fidā-yı Rabb-i C. 771
peyk-i C. 246,
Rabb-i C. 905,
resül-i Rabb-i C. 1235,
ola ... kıābil-i kıābül-i C. 1471
- celīs** (Ar. i.): birlikte oturan, arkadaş
c.+üm 5252
- c.+ün 4340
- cellād** (Ar. i.): ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse
c. 4586
c.+a 4583
- celle** (Ar. e.): “yüce ve azīz olsun” manasına bir dua sözü
→ celle celāl
- celle celāl** (Ar. e.): “onun şānı, yüksekliği, büyüklüğü artsın” anlamına gelen Tanrı için kullanılan saygı sözleri
şadā-yı c. 2144
- Cem** (Ar. ö. i.): yedi ayrı madenden kadeh yaptıran ve bu kadehe bakarak bütün dünyada olup biteni gördüğü söylenen Şark mitolojisinde şarap ve içkinin icatçısı.
C. 1656, 2621
→ cām-ı Cem
- cem^c** (Ar. i.): topluluk, birden fazla kişinin oluşturduğu grup, toplama, yığma, bir araya getirme
c. 446, 2164, 4593, 5238
c.+a 4301, 5144
c.+i 4521
c.-i ‘azīm 2025
c.+idi 5238
şem^c-i c.-i gürüh-ı ehl-i yakīn 275, 926
şem^c-i c.-i hüdā 1243
→ cem^c eyle-, cem^c it-, cem^c ol-, cem^c olun-, cem^c-i uhteyn eyle-
- cemā^c at** (Ar. i.): insan topluluğu
c.+a 479
c.-i dāl 1934
c.-i keştī 1777
c.+ile 471
- cemād** (Ar. i.): taş gibi cansız olan şey
c. 260, 3368
c.+a 1333
c.+ı 4500
c.+iken 4271
- cemāl** (Ar. i.): yüz, yüz güzelliği
āfitāb-ı c. 5482
‘ālem-i c. 4389
‘arş-i c. 1996
‘arz-gāh-ı c. 3222
‘azīz-i c. 3074
bedr-i c. 1903, 3319
c. 448, 1917, 1975, 2066, 2095, 2172, 2225, 2272, 2314, 2356, 2491, 2862, 3425, 3461, 3462, 3486, 3504, 3871, 4194, 4286, 4789, 5281
c.+e 1920, 3355, 4305, 5655
c.+i 775, 826, 865, 1036, 1770, 1863, 1875, 1918, 1998, 2084, 2117, 2409, 2427, 2483, 2757, 2869, 2936, 3460, 3495, 3842, 4216, 5243, 5288, 5522
c.-i bedī^c ile 1930
c.-i bī-hem-tā 4709
c.-i bī-mānend 1897, 3904
c.-i cānāna 1889

c.-i cemil 2014
c.-i ehl-i şüretten 3332
c.-i fâyıkına 2147
c.-i gencini 2689
c.-i hōş-rengi 4745
c.-i kıdem 1044
c.+ile 419, 446, 2201, 2553, 2737, 3451, 3464
c.-i maḥbūbuñ 3523
c.-i ma' nāyı 1303
c.+in 197, 1376, 1928, 4672, 5653
c.+inde 4528
c.+inden 2858, 3055
c.+ine 457, 1351, 2186, 2501, 3227, 3487,
3522, 4160, 4628
c.+ini 444, 685, 2197, 3224, 3280, 3697, 4282,
4713, 5865
c.-i rüyın 4786
c.-i sa' ide 717
c.-i şariḥ 3354
c.-i şems-i duḥā 4178
c.-i Ya' kūbı 1427, 3433
c.+iyidi 2569
c.+iyile 2230, 2740
c.-i Yūsufdan 5389
c.-i zāt-i Aḥmed 180
c.+üme 4379
c.+ümi 460
c.+ün 1085, 1907, 4143, 4144, 4206, 5438
c.+ünden 459, 1211
c.+üne 410, 4330, 5451
c.+üni 1283
c.+ünidi 1119
c.+ünile 5381
çerāğ-ı c. 2615
ehl-i c. 867
emir-i c. 3279
fırkat-i c.-i peder 1758
ka' be-i c.+iken 4076
kubbe-i çetr-i bār-gāh-ı c. 3014
kılalı ' arz-ı c. 3994
maẓhar-ı c.-i cemil 539
meşşāta-i c.+ti 3550
mıṣbāh-ı źav' -i bezm-i c. 1899
mihr-i c. 4360
mihr ü māh-ı evc-i c. 445
mu' ciz-i c.+ünden 3980
mürğ-i zār-ı bāğ-ı c. 3012
naqş-ı c. 3293
naşş-ı c. 2311
naẓir-i c. 2859
nihāl-i c. 607
noqta-i şafḥa-i c.+üniçün 4404
nür-ı c. 1979, 2178, 2375
pāy-i taht-ı c.+idi 532
pertev-i c.-i berin 5489
şāh-ı c.+e 4080
şevk-i c. 5420
şu' le-i c.+inden 2580
tāb-ı c. 1946
vaşf-ı c. 2157

(i. 2.): -metinde- Hz. Yūsuf
c. 2144
c.+i 2114, 2148, 2262
cemāl-āferin (Ar. Far. i.): yaradan, yaratıcı,
kainattaki güzellikleri yaratan
c.+e 1900
cem' eyle- (Ar. T. f.): birleştirmek, bir araya
getirmek, toplamak
c.-i māl e.-ñ 5678
cemil (Ar. sf. 1.): güzel
cemāl-i c. 2014
itdi ' azm-i şabr-ı c. 1242
maẓhar-ı cemāl-i c. 539
şabr-ı c. 1193
(i. 2.): güzel, iyi
c. 4925
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
c.+i 1193
→ şabr-ı cemil, şabr-ı cemil eyle-
cemile (Ar. sf.): güzel olan, güzel [kadın]
c. 3478
cem' it- (Ar. T. f.): birleştirmek, bir araya getirmek,
toplamak
c.-di 2434, 6012
c.(d)-e 776, 2511
c.(d)-emez 2686
c.(d)-erdi 3581
c.(d)-üp 3125, 4300, 5138
cem' -i uhteyn eyle- (Ar. T. f.): iki kız kardeşle
evlenebilmek
c.-yeydi 416
cem' iyyet (Ar. i.): topluluk
c. 471, 3582
c.+i 4301
c.-i belāya 735
cem' ol- (Ar. T. f.): bir araya gelmek, toplanmak
c.-a 989
c.-up 293, 748, 778, 1760, 2314, 2505, 3209,
4065, 4132, 5108, 5316, 5323, 5685, 5883
c.-updur 3546
c.-ursa 4521
cem' olun- (Ar. T. f.): bir araya gelinmek,
toplanmak
c.-a 390
c.-maz 2832
c.-sa 3381
cem' olun- (Ar. T. f.): cem' olun-
cenāb (Ar. i. 1.): huzur, kat, ön
c.+ına 4682
c.+uña 1803
(i. 2.): şeref, onur ve büyüklük terimi olarak
kullanılan bir söz
c.+uña 1822, 3650, 3701
→ Cenāb-ı Haq seferi, Cenāb-ı Vaḥdet
Cenāb-ı Haq seferi (Ar. i.): ölüm
C. 396
Cenāb-ı Vaḥdet (Ar. i.): -metinde- Allah
c.+e 51
cenāḥ (Ar. i.): kanat
c.-ı necāḥ 404

- cenān (Ar. i.):** kalp, yürek, gönül
c.+ımış 3173
nidā-yı c. 125
şādī-yi c.-ı peder 731
- cenb (Ar. i.):** yan, taraf
c.-i hâzretten 1284
- ceng (Far. i.):** savaş, vuruşma
c. 2833, 3897, 5052
c.-i 'ışka 4633
c.+imüz 708
taḫl-ı c. 4897
→ ceng eyle-, ceng it-
- ceng eyle- (Far. T. f.):** savaşmak, vuruşmak
e.-ye c. 5149
- ceng it- (Far. i.):** savaşmak, vuruşmak
c.(d)-üp 1188
- ceng-sâz (Far. i.):** savaşan, vuruşan
→ ceng-sâz ol-
- ceng-sâz ol- (Far. T. f.):** savaşmak, vuruşmak
c.-sam 592
- Cennet (Ar. ö. i. 1.):** İslam inancına göre iyilik yapanların öldükten sonra sonsuz mutluluğa kavuşacağı yer, uçmak, bahçe
bāb-ı C.+den 272
bāğ-ı C. 6059
bāğ-ı C.+den 590
C. 249, 2172, 3643, 3743, 4506, 5559, 6178
C.+den 569, 758, 2051, 6144
C.+ile 3792
C.+ine 5994
C.+ün 282
dār-ı C.+dür 6175
ehl-i C.+e 242
lāle-i C. 6176
miftāḫ-ı ḫufl-ı C. 177
mürğ-i C.+sin 6095
reşk-i ḫūr-ı C.+dür 3761
şahrā-yı C.+e 6152
sünbül-i C. 6174
şem' -i C. 280
(i. 2.): bahçe
c.+e 2315, 4067
şoḫbet-i c.+ün 464
ṭāvūs-ı c. 786
- cerāḫat (Ar. i.):** cerahatler, irinler, yaralar, [aslı "cirāḫat" dır]
c.+lar 5581
- cerīde (Ar. i.):** zabıtnāme, tutanak
c.-i rūsüle 161
- cerīḫ (Ar. i.):** yaralanmış, yaralı
c. 3357
- cesed (Ar. i.):** ruhtan yoksun beden, vücut
c. 315
c.+ün 311
- cev (Far. i.):** tane, parça
c. 5628
nān-ı c.+e 3536
- cevāb (Ar. i.):** sorulan soruya ya da talep edilen bir isteğe verilen karşılık
c.1840, 2877
c.+a 5755
c.-ı aḫmaḫdur 954
c.-ı dilber-i rāz 2635
c.+ıla 245, 4529
c.+ın 4848
c.-ı nāmeyi 2882
c.+ında 1045
c.+ından 2548
c.+ımı 3996, 5127
c.+uñıla 2619
→ cevāb al-, cevāb eyle-, cevāb it-, cevāb u kelām gel-, cevāb vir-
- cevāb al- (Ar. T. f.):** cevap vermek, bir soruyu cevaplamak
a.-di c. 1257
- cevāb eyle- (Ar. T. f.):** bir soruyu ya da gelen bir teklifi yanıtlamak
c.-yimez 2887
- cevāb it- (Ar. T. f.):** bir soruyu ya da gelen bir teklifi yanıtlamak
c.-di 253
- cevāb u kelām gel- (Ar. Far. T. f.):** sorulan bir soru ya da teklife karşılık vermek, yanıtlamak
g.-medin ... c. 1840
- cevāb vir- (Ar. T. f.):** bir soruyu ya da gelen bir teklifi yanıtlamak
c.-medi 952
v.-di c. 1355, 3315, 3934
v.-di c.+ı 703
v.-di ... c. 4847
v.-di c.+ım 3617, 4211
v.-mez ... c. 241
- cevāhir (Ar. i.):** mücevherler, cevherler
c.+e 3460
c.+in 3114
- cevelān (Ar. i.):** dolaşma, dolanma, gezinme
→ cevelān it-
- cevelān it- (Ar. T. f.):** dolaşmak, gezinmek, dolanmak
i.-medin c. 2901
- cevf (Ar. i.):** boşluk, oyuk, iç
c.-i çarḫ-ı kebūd 1826
c.-i gerdūnı 5361
- cevher (Ar. i.):** mücevher, değerli taş, değerli olan şeyler
cām-ı c.+i 1656
c. 3079, 3468
c.+dür 5160
c.+e 3584
c.+i 187
c.-i ḫ'ānı 3536
c.+ile 347, 2958
c.-i mücerred 1704
c.+in 5628
c.+ümün 4420
c.+ün 4743
→ ḫazīnesine cevher ṭoldur-
- cevheri (Ar. sf.):** değerli taşlarla donatılmış olan
c. 2200, 3307, 4693, 4695, 5783

cevher-i mücerred (Ar. i.): -metinde- Hz. Yusuf
c. 1704

cevr (Ar. i.): haksızlık, eza, cefa, eziyet, zulüm, sitem
bād-ı c.+ile 859
c. 841, 846, 1489, 2603, 4349, 4686, 5711, 5983
c.+den 324
c.+e 2367, 4772
c.+i 1062, 2722, 2983, 4812, 4822
c.-i devr-ile 754
c.-i devründen 3067
c.-i eyyāma 3778
c.+ile 1020
c.-i ma' şükıla 4183
c.+in 2600, 3867
c.+inden 3611
c.+ini 922, 5714, 5715
c.+iyile 1009, 1039
c.-i zālîmden 993
dest-i c.+ile 980
guşsa-i c. 5058
nār-ı c. 857

→ cevr elini uzat-, cevr eyle-, cevr it-

cevr-âyîn (Ar. Far. sf.): haksızlık, eziyet eden, sıkıntı veren
devr-i c. 2530

cevr elini uzat- (Ar. T. f.): eziyet, cefa, haksızlık ve zulüm etmek
c.-dılar 829

cevr eyle- (Ar. T. f.): eziyet etmek
c.-dün 4557

cevr it- (Ar. T. f.): eziyet etmek
c.-diler 1792
c.(d)-en 5715
i.-di ... c. 5222
i.-di c. ü cefā 1247
i.(d)-e c. ü cefā 1843

ceyb (Ar. i.): gömleğin açıklığı, yarıklığı
c. 4303
c.+ile 2048

ceyš (Ar. i.): asker, ordu, topluluk
baħr-i c. 5360
c. 6036
c.+i 5325, 6041
c.-i Mışrı 6040
c.+ine 159
c.-i ziyā 1948
cāmi' ü'l-c. 2799

cezā (Ar. i.): ceza, azap, iyi ya da kötü karşılık
c. 1819, 4853, 5663, 5792
c.+sı 1062, 4533, 6083
c.+sıdır 5543
c.+sın 4556
c.+ya 4599, 5791
c.+yı 3272
c.-yı zilletine 340

cezbe (Ar. i.): ruhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hariç bulunuyormuş gibi olması, heyecana gelmesi

c. 3757

cibāl (Ar. i.): dağlar
c. 1946, 4392
rū'ūs-i c. 91

Cibrîl (Ar. ö. i.): Vahiy meleği olan Cebrail
C. 1242, 6041, 6131
hazret-i C. 6046

cidār (Ar. i.): duvar
c.+ınıñ 4244

cidd (Ar. i.): bir işi gerçekten çalışıp işleme
→ cidd it-

cidd it- (Ar. T. f.): çalışıp çabalamak
c.(d)-ün 1145
i.-di ... c. ü 'amel 5986

cift (Far. sf.): çift, ikili, eşi olan, tek olmayan
c. 3866

ciger (Far. i.): ciğer, bağır, *mec.* gönül, yürek, iç
c. 790, 3686, 4180, 5742, 6169

c.+de 3685
c.+deki 5848
c.+den 1717, 4150
c.+i 4167, 4515
c.+in 1152, 3776
c.+lerine 598
c.+üm 2520
c.+ün 1216
c.+ünde 2627
derd-i c. 1319
hün-ı c. 5251

→ ciger güşesi, cigerin(i) kebāb it-, cigerin(i) tağla-, ciger(i) kan ˆol-, ciger kebāb ol-

ciger-güşe (Far. i. 1.): -metinde- Hz. Yusuf
c.+m 1076
c.+ni 855
c.+sinden 3721
(i. 2.): evlāt,sevgili
c. 5848
c.+m 5946
c.+sinden 5839
c.+siyçün 1054

ciger güşesi (Far. i.): evlat, sevgili
c.+ün g.+yiken 1433

ciger-hün (Far. i.): acılı, kederli, sıkıntılı, çok acıklı, ciğeri kanlı
c.+m 3165

cigerin(i) kebāb it- (Far. Ar. T. f.): büyük bir acı yaşatmak
c.-dün 231

cigerin(i) tağla- (Far. T. f.): büyük keder ve ıstırap içinde olmak, çok büyük acılar çekmek
c. ... ˆ.-dı 5969
c. ... ˆ.-duğın 992

ciger(i) kan ˆol- (Far. T. f.): çok büyük acılar ve sıkıntılar çekmek, üzölmek
c. ˆ.-dı ˆ. 1084
ˆ.-dı ˆ. +ıla c. 1388

ciger kebāb ol- (Far. Ar. T. f.): çok sıkıntı, eziyet çekmek, acı çekmek
c.-dı 5956

cihān (Ar. i. 1.): içinde yaşanılan ālem

- āfitāb-ı c. 6129
 āfitāb-ı c.-ı cānı 3369
 ʿarūs-ı c. 3914
 bāğ-bān-ı c. 2696
 baht-ı c. 3017
 c. 8, 10, 49, 131, 210, 222, 330, 390, 521, 560, 674, 686, 721, 1663, 1820, 1824, 1989, 2055, 2095, 2140, 2406, 2609, 2775, 3786, 4553, 5232, 5425, 5577, 6052
 c.+a 37, 210, 775, 1528, 1828, 1947, 2142, 2375, 2509, 3786, 4997, 5000, 5232, 5267, 5609, 6143
 c.+da 212, 220, 411, 882, 955, 1041, 1307, 2543, 2685, 2833, 2881, 3149, 3191, 3389, 3557, 4016, 5061, 5168, 5370
 c.+dan 2608, 5048, 6100
 c.+dasın 2620
 c.+ı 537, 2065, 2855, 4692, 6118
 c.-ı cān u dile 6094
 derūn-ı c. 4417
 fitne-i c. 2171
 Hūdā-yı c. 1855, 3518
 māh-tāb-ı c. 5553
 mışr-ı c. 2987
 mışr-ı c.+a 2088, 3218
 mihr-i c. 2137
 mülk-i c.+a 1663
 naqş-bend-i c.2325
 nūr-bağş-i mihr-i c. 2486
 pehlivān-ı c. 1155
 revnağ-ı c. 2571
 şekl-i c. 4235
 tāk-dārān-ı dār-ı milk-i c. 2793
 terk-i ğam-ı c. itdi 6154
 (i. 2.): herkes, her şey, tüm nesneler
 c. 1085, 1253, 1387, 1702, 2366, 2401, 3008, 4200, 4525, 4597, 5587, 5615, 5624
 c.+a 225, 2731, 2780, 4331, 4825, 5038, 6161
 c.+da 1583, 3064
 c.+dan 515, 1650
 çeşm-i c.+a 4282
 pāk-i c. 4485
 (i. 3.): -olumsuz bir fiille- hiç kimse
 c.+a 501
 → cihān fahri, iki cihān, on sekiz biñ cihān
cihān-ārā (Ar. Far. sf. 1.): dünyayı süsleyen, bezeyen
 Yūsuf-ı c. 3218
 (i. 2.): -metinde- Zeliha
 c. 5011
cihān-ārāy (Ar. Far. sf.): → cihān-ārā
cihān-dār (Ar. Far. i.): hükümdar, padişah
 c.+a 3388
cihān fahri (Ar. i.): Hz. Muhammet
 c.+nün 1675
cihān-ğir (Ar. Far. sf.): cihanı, dünyayı zapt eden
 sünbül-i c.+ı 4866
cihān-süz (Ar. Far. sf.): cihanı yakan, alemi yakan
 āh-ı c.+umiçün 4407
cihāt (Ar. i.): taraflar, yönler
 c. 1825
 c.+ında 4259
 → altı cihāt, şeş cihāt
cihāz (Ar. i.): çeyiz
 c. 2933
cilā (Ar. i.): parlatma, parlaklık
 c. 4633
 c.+sını 505
 miñnet-i c.-yı vañan 1757
 → cilā eyle-
cilā eyle- (Ar. T. f.): parlatmak, parlaklık kazandırmak *meç.* bir gönlü hoş etmek
 c.-di 505
cille (Far. i.): → çille
cilve (Ar. i.): kırıma, nazlanma
 → cilve eyle-
cilve eyle- (Ar. T. f.): kırıtmak, nazlanmak
 c.-di 727
cīm (Ar. ha.): cīm harfi
 → noqta-i c. 39
cinān (Ar. i.): cennetler, uçmaklar, bahçeler
 bāğ-ı c. 5069
 c. 222
 c.-ı kırbetüne 6049
 Havz-ı C. 852
 reşk-i hūr-ı c. 2999
 riyāz-ı c. 1477
 şem^c-i c. 279
cināyet (Ar. i.): adam öldürme veya o derecede ağır sayılan suç, canilik
 c.+e 4617
cinnet (Ar. i.): delilik, çılgınlık
 c.+in 2752
cins (Ar. i. 1.): soy
 c.+imüz 573
 c.-i perī 3916
 (i. 2.): tür, çeşit
 c.+ı 5614
cirāhat (Ar. i.): yaralar
 c.+ı 1389
cirm (Ar. i.): cisim, hacim oylum
 c.+ine 141
cism (Ar. i.): beden, gövde
 c. 315, 4777
 c.+e 3760
 c.+ı 874, 1290, 1898, 2049, 2062, 2391, 2857, 3161, 3632, 4318, 4494, 4728
 c.+ile 3622
 c.+in 886
 c.+ine 314
 c.+ini 1081
 c.-i pākinden 2058
 c.+ümde 3961
 c.+ümden 1210
 c.+ümi 2618
 c.+ün 189, 976, 1348
 c.+ünden 305
 c.+üne 208, 1346
 c.+üni 4001
 kuvvet-i c. 4656

- cū (Far. i.):** akarsu, ırmak, çay
c.+ya 2894, 3198
c.+yı 4049
c.-yı Kevşer 998
c.+yına 3849
c.-yı Nîl 2221
c.-yı selsebil-i sebîl 2056
- cū^ç (Ar. i.):** açlık
c. 5602, 5606
c.+dan 5608, 5653
c.+ı 5647, 5652
c.-i kelbî 5599, 5612
→ cū^ç -i kelbî
- cūd (Ar. i.):** cömertlik, eli açıklık
^çafv-i ḥazret-i c. 1291
baḥr-i c.+ı 7
baḥr-i c.+ından 1916
c.+ı 2893
c.+ını 6197
c.+ımuñ 4419
rāh-ı c.+ın 170
ser ü sālār-ı ehl-i c. u saḥā 287
- Cūdî (Ar. ö. i.):** Şırnak ilinin altı km güneydoğusunda bulunan büyük bir dağın adı
C. 170
- cūġ (Far. i.):** boyunduruk
c.-ı sengîn 5284
- cū^ç -i kelbî (Ar. i.):** (köpek açlığı) *hek.* tutulanın, bir türlü doymak bilmediği bir hastalık
c. 5599, 5612
- cumhūr (Ar. i.):** kalabalık, ahālî
c.+ı 1562
- cūş (Far. i.):** coşma
c. 1277
c.+a 180, 5848
c.+ıla 3096, 5321
c.+ında 1301
c.-i deryā-yı derdi 5884
c.-i melā^çik-i Raḥmān 6053
c.-i na^çrā-i āh 1095
pür-dem ü c. 5341
→ cūşa gel- cūş it-, cūş eyle-
- cūşa gel- (Far. T. f.):** coşmak
c.-di 1948, 4499, 6052
c.-se 1271
- cūş eyle- (Far. T. f.):** coşmak
c.-di 179, 1629
c.-dükce 3418, 5311
c.-ridi 2652
c.-yüp 1443
e.-di c. 1459, 3516, 3712, 4429, 4574, 4848, 5360
e.-se c. 5325
- cūş it- (Far. T. f.):** coşmak
c.-di 7, 650, 1139, 1389, 2280, 2639, 4479, 4937, 5843, 6150
c.(d)-er 3829
c.(d)-üp 3646, 5961, 6036
- cūy (Far. i.):** arama, arayış
→ cüst ü cūy, cüst ü cūy eyle-
- cūyān (Far. i.):** arayıcı, arayan
c. 96
- cūy-bār (Far. i.):** çay, dere, akarsu, ırmak
giry-e-i çeşm-i c.+ıla 4381
- cübbe (Ar. i.):** kimi insanların giydikleri uzun üstlük
c. 1980
c.+sini 2211
- cüdā (Ar. i.):** ayrılık, ayrı olma
→ cüdā eyle-, cüdā it-
- cüdā eyle- (Ar. T. f.):** ayırmak, ayrı bırakmak, ayrılmak
e.-meye c. 1741
- cüdā it- (Ar. T. f.):** ayırmak, ayrı bırakmak, ayrılmak
i.-di c. 824, 1734, 5037
- cümle (Ar. sf. 1.):** cümle, bütün, hep, tüm
c. 27, 79, 193, 388, 523, 661, 1042, 1065, 1130, 1234, 1238, 1253, 1327, 1365, 1503, 1547, 1554, 1570, 1689, 1728, 1822, 1924, 1925, 1993, 2012, 2016, 2027, 2043, 2098, 2110, 2123, 2130, 2154, 2166, 2176, 2212, 2217, 2223, 2225, 2448, 2494, 2590, 2781, 2781, 2803, 2844, 2869, 2909, 2922, 2935, 2953, 2973, 2975, 3096, 3102, 3107, 3120, 3141, 3195, 3196, 3198, 3237, 3340, 3450, 3488, 3531, 3659, 3794, 3941, 3948, 3953, 3961, 4070, 4198, 4492, 4802, 4864, 4881, 5039, 5116, 5178, 5185, 5212, 5215, 5381, 5396, 5516, 5537, 5568, 5579, 5590, 5615, 5631, 5641, 5642, 6000, 6084
meḥḥar-ı c. kāyināt 160
- (zm. 2.):** hepsi, tümü, bütünü, herkes
c. 544, 621, 659, 668, 1320, 1482, 1636, 1916, 2105, 2242, 2653, 2940, 2952, 3155, 3480, 4083, 4245, 4673, 4701, 4761, 4807, 4823, 4828, 5466, 5611, 5732, 5755, 5758, 5761, 5789, 5833, 6043, 6059
c.-i ^çilm ü faẓla 1769
c.-i ma^çdüm 129
c.+müzden 5981
c.+müzün 710
c.+ñüz 989, 5719
c.+si 542, 626, 748, 831, 1094, 1424, 1572, 1873, 1982, 2371, 2934, 2960, 3025, 5137, 5323, 5864, 6042
c.+sin 2251
c.+sini 5997
c.+sinün 2036, 2784, 2795, 2936
- (zf. 3.):** tamamen, bütünüyle
c. 2583, 2919, 5238
- cümle-rāz (Ar. Far. i.):** bütün sırlar
Ḥayy u dānā-yı c.+a 4124
- cümleten (Ar. zf.):** bütün, hep, hep birlikte
c. 5059, 5740, 5788, 6001
- cünbiş (Far. i.):** kıvılcama, hareket
c.+ı 4046
c.-i bed 4555
şive-i c. 2695
→ cünbiş it-

cünbiş it- (Far. T. f.): kımıldamak, hareket etmek
c.-me 4938

cünd (Ar. i.): asker, aker topluluğu
c.+i 2996

cündi (Ar. i.): → cündi

cündî (Ar. i.): askerî süvari, sipahi, ata iyi binen
c.+ler 5177, 5692

cünüd (Ar. i.): askerler, ordular
emîr-i c. 961

cünün (Ar. i.): delirme, çıldırma, delilik, *tas.* aşkın galip gelmesi
c. 2638, 2688, 2752
târ-ı c. 2783

cür' a (Ar. i.): yudum, içim
c. 337, 1227

cür'et (Ar. i.): cesaret, atılganlık, yiğitlik
→ cür'et eyle-, cür'et it-, cür'et kıl-

cür'et eyle- (Ar. T. f.): cesaret etmek
c.-r 3842

cür'et it- (Ar. T. f.): cesaret etmek
c.(d)-em 4448

cür'et kıl- (Ar. T. f.): cesaret etmek
c.-up 1346

cürm (Ar. i.): suç
c.+e 5156
c.+üm 5543
c.+ümüz 6032
ehl-i c.+e 4442

→ cürm it-

cürm it- (Ar. T. f.): suç işlemek
c.-di 5145

cüşşe (Ar. i.): gövde, ceset, beden, kalıp, çelim
c.+de 2041

cüst (Far. sf.): doğru, dürüst, muntazam [aşlı çüst'tür.]
c. 5313, 5784, 5809

(i. 2.): doğru, düzgün, muntazam olan
c. 1547

c.+idi 3225

(zf. 3.): düzgün, muntazam bir şekilde
c. 2307, 4474, 4592, 4945, 5377, 5494, 5497, 5596, 5809, 5952

→ cüst eyle-, cüst it-, cüst ü cüy, cüst ü cüy eyle-

cüst eyle- (Far. T. f.): aramak, araştırma yapmak
e.-düm ... c. 329

cüst it- (Far. T. f.): aramak, araştırmak
c.(d)-esin 3194

cüst ü cü (Far. i.): arayıp, sorma, araştırma
c.+yı 3839

cüst ü cüy (Far. i.): → cüst ü cü, cüst ü cüy eyle-

cüst ü cüy eyle- (Far. T. f.): aramak, araştırmak
c.-mekde 3225

cüvân (Far. i.): genç, taze, delikanlı
'âlem-i mevsim-i c.+ıdı 5240
c. 1992, 2154, 2395, 3760, 3760, 5076, 5111, 5112, 5117, 5130, 5587, 5644
c.+a 5087, 5125
→ cüvân ol-

cüvânî (Far. sf.): gençlik

mevsim-i c.+dür 4074

cüvân-merdân (Far. i.): cömertler, eli açık olanlar
c. 1636, 1809

cüvân ol- (Far. T. f.): gençleşmek, genç olmak
c.-ayın 5437

c.-dı 5440

cüz' (Ar. i.): kısım, parça, bölük
c.+üñüze 1141

cüz (Far. sf.): başka
c. 4457

cüzâfât (Ar. i.): bir şeyi ölçmeden, tartmadan veya saymadan satmak, satın almak, pazarlık etmek
c.+ı 4457

Ç

çäbük (Far. zf.): çabuk, seri bir biçimde
ç. 5596

çağır- (T. f.): seslenmek

ç.-ımadum 1888

ç.-up 1231, 1417, 1733, 1808, 3342, 3751, 5337

ç.-ur 6017

ç.-urlarıdı 5045

çağla- (T. f.): su köpürerek ve ses çıkararak coşkun bir biçimde akmak, *mec.* coşmak
ç.-rıdı 2455

çäh (Far. i.): kuyu, çukur

âheng-i ç. eylediler 1482

belâ-yı vañdet-i ç. 942

ç. 653, 655, 863, 872, 889, 916, 962, 971, 981, 1017, 1133, 1442, 1445, 1511, 1513, 1520, 1561, 1578, 2215, 2407, 2408, 3769

ç.+a 653, 870, 1020, 1460, 1496, 1551, 1554, 1557, 1564, 1567, 1570, 1572, 1577, 1619, 2409, 2508, 4900

ç.+da 1605

ç.+dan 1453, 1518

ç.+ı 1003, 1004, 1904, 3899

ç.-ı âsib 2320

ç.-ı Bâbilde 2283

ç.-ı günâhdan 1453

ç.-ı Şeddâd 1016

ç.-ı Yūsuf 1003, 2408

ç.-ı Yūsufa 1136, 1522

ç.+uñ 1581

dīvâr-ı ç.+a 898

güşe-i ç. 1032

ka' r-ı ç.+a 868, 888, 893, 897, 934, 1796

ka' r-ı ç.+ı 984

kışsa-i ç. 3624

kışsa-i ç.-ı Yūsufimış 3627

leb-i ç.+a 863

ruvât-i kışsa-i ç. 934

ser-i ç. 654, 1558, 1558

tarf-ı ç.+a 1484

→ çäh-ı âsibe düş-, çäh-ı Bâbil

çäh-ı âsibe düş- (Far. T. f.): sevgiliden yana bela ve sıkıntı çekmek, dertlere duçar olmak
d.-eridi ... ç. 2321

- çāh-ı Bābil (Far. Ar. i.):** Babil'de Hārūt ile Mārūt'un kıyamete kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu
ç.+de 2283
- çāh-vār (Far. sf.):** kuyu gibi, çukura benzer
ç. 3769
- çāk (Far. sf. 1.):** yarık, yırtık
dehān-ı ç. 4543
(i. 2.): yırtık
ç. 4765, 6163
ç.+den 6161
ç.+i 4608, 4611, 4613
ç.+in 4609
→ bağı çāk ol-, çak eyle-, çāk it-, çāk ol-, çāk olun-, giribān çāk it-, yağa çāk it-
- çāk- (T. f.):** saplamak
ç.-dı 4603
- çāker (Far. i.):** kul, köle, cariye
ç. 911, 1516, 1517, 1719, 2016
ç.+idi 2336
ç.+idüm 5558
ç.+iken 2343
ç.-i şāha 3780
ç.+ler 3101
→ çāker eyle-, çāker it-
- çāker eyle- (Far. T. f.):** kul etmek, köle yapmak
e.-miş ç. 3780
- çāker it- (Far. T. f.):** köleleştirmek, kul etmek
ç.(d)-em 2535
- çāk eyle- (Far. T. f.):** yırtmak
ç.-r 2651
e.-di ç. 4317, 4511, 4893, 4994, 5542
e.-ridi ... ç. 847
→ yağa çāk eyle-
- çāk it- (Far. T. f.):** yırtmak
ç.-di 1980, 4570
ç.(d)-erdi 2650, 4909
ç.(d)-erem 1227
ç.(d)-erler 2424
ç.-me 4415
ç.-meden 2651
ç.(d)-üp 1100, 2649
i.-di ç. 6163
→ giribān çāk it-, yağa çāk it-
- çāk ol- (Far. T. f.):** yırtılmak
ç.-sa 2820
ç.-up 4542
ç.-uram 2664
→ bağı çāk ol-
- çāk olun- (Far. T. f.):** yırtılmak
ç.-dı 4513
ç.-unduğı 5141
- çal- (T. f.):** bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak
ç.-dı 2966
ç.-ardı 3101
- çālāk (Far. i. 1.):** çevik, eline, ayağına çabuk, tez canlı olan kişi
ç. 2297
(zf. 2.): çevik, çabuk bir şekilde
ç. 5542
(sf. 3.): çevik, eline, ayağına çabuk, tez canlı olan
dilber-i ç. 3796
- çalın- (T. f.):** bir müzik aletine vurarak ya da sürterek ses çıkarılmak
ç.-dı 1716
- çanağ (T. i.):** toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap
ç.+da 2832
→ çanağ çanağ,
- çanağ çanağ (T. i.):** çok miktarda
ç. 488
- çār (Far. sf.):** dört
ç. 2245, 5595, 5595
→ çār ol-
- çār-deh (Far. i.):** dolunay
ç.+i 608
māh-ı ç.+i 529
- çāre (Far. i.):** çare, derman
ç. 394, 838, 1196, 1264, 1361, 1709, 2378, 2479, 2565, 2645, 2666, 3616, 3783, 3965, 4019, 4161, 4902, 4924, 4927, 5868
ç.+si 2546, 5010
ç.+sidür 23
ç.+sini 3845
→ çāre eyle-, çāre kıl-, çāre ol-
- çāre eyle- (Far. T. f.):** bir derdi, sıkıntıyı ortadan kaldırmak için çözüm bulmak,
ç.-di 2654
ç.-mez 2589
- çāre-h'āh (Far. i.):** çare arayan kişi
ç. 4172
- çāre kıl- (Far. T. f.):** bir derdi, sıkıntıyı ortadan kaldırmak için çözüm bulmak
ç.-mazısañ 2663
- çāre ol- (Far. T. f.):** bir derdi, bir sıkıntıyı ortadan kaldırmak, deva olmak
o.-aydı ... ç. 2702
o.-madı ç. 2809
- çār-erkān (Far. i.):** → sarāy-ı çār-erkān
- çāre-sāz (Far. i.):** çare bulan kişi ya da nesne
ç. 2447
ç.+ıdı 5073
→ çāre-sāz ol-
- çāre-sāz ol- (Far. T. f.):** çare bulmak
ç.-asın 3909
- çāresüz (Far. T. i.):** derdine derman bulamayan
ç.+lere 5073
- çār-gūşe (Far. i.):** dört köşe
ç. 2250
- çarh (Far. i.):** gök, felek, baht, tālih
cevf-i ç.-ı kebūd 1826
ç. 3123, 3297, 5226, 6116
ç.+ı 5225
ç.-ı bī-vefāya 3071
ç.-ı bed-ḥarekāt 5285
ç.-ı berin 3917
ç.-ı ḥūnī 3554
ç.-ı nil-gün 2033

- ç.+ınuñ 4421
ç.+uñ 182
sāhil-i Nîl-i ç.+a 2028
şahrâ-yı ç.+a 2985
tîr-i ç.-ı zālüm 3088
→ çarḥ-ı devrân, çarḥ-ı felek, çarḥ-ı gerdûn
çarḥ-ı devrân (Far. Ar. i.): gök, gökyüzü
ç.+uñ 5256
çarḥ-ı felek (Far. i.): gök, gökyüzü
ç. 1234, 3149
çarḥ-ı gerdûn (Far. i.): dünya
ç. 864
çâr ol- (Far. T. f.): dört olmak, dört katına çıkmak
ç.-dı 3177
çâşnî (Far. i.): çeşni, lezzet, tat, tadımlık
ç.+de 4657
çatır (T. i.): çadır
ç. 3013
çatlağuç (T. i.): sapanın çatal kısmı
ç.(c)+uñ 3806
çāvüş (Far. i.): üst komutanların buyruklarını ast komutanlara ulaştırmakla görevli, haber ulaştıran kimsenin sahip olduğu askeri rütbe
bū-yı ç.+ı 5335
ç. 5218, 5337
na' ra-i ç. 5325, 5360
çeh (Far. i.): kuyu
leb-i ç.+den 935
çehâr (Far. zf.): dört
ç. 1520
çehre (Far. i.): yüz, surat
ç.-i pâki 6111
ç.-i ter 5261
çek- (T. f. 1.): katlanmak, dayanmak, tahammül etmek
ç.-di 1039, 1263, 3147, 4878
ç.-dügümce 328
ç.-düm 1248, 3044, 3048
ç.-dün 1259, 3880
ç.-en 3867
ç.-er 1087, 3785, 5421
ç.-erdi 5665
ç.-eriken 3057
ç.-me 6158
ç.-medi 91
ç.-mege 5434
ç.-memege 5587
ç.-meye 3798
ç.-miş 1254
ç.-mişem 4347, 5504
(f. 2.): herhangi bir nesneyi, çıkarmak için belirli bir yöne doğru hareket ettirmek
ç.-di 1519, 4462, 4928
ç.-diler 832, 1362, 1591
ç.-emedi 1588
ç.-se 5757
(f. 3.): bir şeyi tutup kendisine veya başka bir yöne doğru yürütmek, hareket ettirmek, kaldırmak, taşımak
ç.-di 3734, 3758, 4945
ç.-ici 2955
ç.-sün 3708
ç.-üp 1746
(f. 4.): boya, sürme vs. düzgünce belirli bir bölgeye sürmek
ç.-di 4289
ç.-diler 5470
ç.-se 2359
(f. 5.): çizgi durumunda uzatmak
ç.-di 4292, 6195
ç.-dügi 4293
ç.-erdi 2718
(f. 6.): hoşla gitmek, beğenmek
ç.-en 2876
(f. 7.): germek
ç. 6134
ç.-erse 3797
ç.-medi 4482
(f. 8.): kadeh, kase vs. ağza doğru götürüp içmek
ç.-üp 4548
→ ad(ın)ı çek-, ağüşa çek-, ayağı dâmene çek-, baş çek-, bende çek-, çeker ol-, çille vü riyâzetler çek-, el çek-, emek çek-, kalem çek-, orak çek-, sînesine çek-, zamân çek-
çekerek ol- (T. f.): herhangi bir nesneyi, çıkarmak için belirli bir yöne doğru hareket ettirmek
ç.-sañ 5103
çekil- (T. f.): → kalem çekil-
çemen (Far. i.): yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen; ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik
ç. 2233, 2774, 3013, 3608, 4035, 4045
ç.+de 716, 1125, 2233, 2472, 2749, 3116, 3188, 3911, 4037, 4199
ç.+e 3815
ç.+i 4031
ç.-i luḫfũñ 859
çenar (Far. i.): çınar ağacı
ç. 2235, 4033, 4106
çendân (Far. zf.): o kadar
ç. 232
çenî (T. i.): canlılarda baş bölümünde yer alan, kemik veya kırıldak ile desteklenen, altı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad
ç.+sin 5760
çeng (Far. i. 1.): el
ç.+inde 2966
ç.+ine 2748
(i. 2.): çalgı aletlerinden bir saz çeşidi, kanuna benzeyen fakat dik tutularak çalınan telli bir saz
ç. 5279, 5310
ç.+e 3003
ç.+ile 3001
→ çeng ur-
çengî (Far. i.): çeng denilen müzik aletini çalan
ç.+ler 3003
çeng-mişâl (Far. Ar. zf.): çeng gibi (→ çeng)

- ç. 5342
çeng ur- (Far. T. f.): -bir müzik aleti için- çalmak
 ç.-dı 3003
çep (Far. sf. 1.): sol
 pehlü-yı ç.+den 4572
 (i. 2.): sol yön
 ç. 5516
çerâğ (Far. i. 1.): fitil, mum
 ç. 3051
 ç.-ı cemâl 2615
 ç.-ı dürûğa 4580
 ç.+ın 4275, 4967
 ç.+ına 3889, 4581
 ç.+uña 2523, 2629
 dâmen-i ç.+ına 4132
 nûr-ı ç. 3997
 şu^l le-i ç.-ı peder 794
 (i. 2.): -metinde- Zeliha
 ç.+a 2371
çeşm (Far. i.): göz
 cām-ı ç.-i gül-günm 3165
 ç. 4310
 ç.+i 1128, 1134, 1517, 2185, 2633, 2864,
 3135, 3228, 3609, 3617, 4211, 4494, 5264,
 5844, 6195
 ç.-i bed-ḥ^āāha 4293
 ç.-i cāna 3872, 3997
 ç.-i cihāna 4282
 ç.-i fitne 666
 ç.-i ḥayālile 2737
 ç.-i intizārıla 1073, 3084
 ç.-i küdek 683
 ç.+ile 4207
 ç.-i Mālik 1662
 ç.-i mārda 2811
 ç.-i mekkāre 2414
 ç.-i mesti 1959, 2232, 5776
 ç.-i mest-i mestāne 6175
 ç.-i mestinden 1869
 ç.-i müştāk 4679
 ç.-i müştāka 6009
 ç.+ın 4294
 ç.+inden 5249
 ç.+ine 1659, 1660, 3132, 6091
 ç.-i neheng 3120
 ç.-i nergesden 2864
 ç.+ini 2461
 ç.+inüñ 5879
 ç.-i peder 937
 ç.-i sīmīnūñi 5914
 ç.-i süzen-vār 3036
 ç.-i şehlāsın 5004
 ç.-i Ya^l kûb 754
 ç.-i Ya^l kûbiçün 139
 ç.+ümde 2823
 ç.+üme 685, 770, 2705
 ç.+üñ 2528
 ç.+üñi 2617
 girye-i ç.-i cüy-bārıla 4382
 güher-i ç.+ini 6169
 sevdā-yı ç.+ile 2444
 → çeşm-i bed aç-, çeşmi kan ol-, nûr-ı çeşm
çeşme (Far. i.): pınar, su kaynağı, musluklu su
 haznesi
 ç. 221
 ç.-i ḥūn 5264
 ç.-i nūş 1913
 ç.+si 876
 ç.+sini 2054
 → çeşme-i ḥāver, çeşme-i ḥayvān, çeşme-i kan
 eyle-, çeşme-i nūş aqıt-
çeşme-i ḥāver (Far. i.): güneş
 ç. 2633
çeşme-i ḥayvān (Far. Ar. i.): āb-ı hayāt denilen
 ölümsüzlük verdiği inanılan suyun,
 bengisuyun çeşmesi
 āb-ı ç. 2614
 ç. 877, 2055, 2224
çeşme-i kan eyle- (Far. T. f.): kanlı gözyaşı
 döktürmek, kanlı gözyaşı akıttırmak
 e.-mişdi ç. 2461
çeşme-i nūş aqıt- (Far. T. f.): konuşmak, söz
 söylemek
 a.-dı ç. 1913
çeşm-i bed aç- (Far. T. f.): kötü gözle bakmak
 ç.-madum 4564
çeşmi kan ol- (Far. T. f.): gözü kanlanmak,
 öfkelenmek
 ç.-dı 1139
çetr (Far. i.): çadır, gölgelik
 ç.+i 4037, 5256
 ç.-i bārgāhları 2265
 ç.-i bī-sütūn u tınāb 28
 ç.-i siyāh 5254
 ç.+üñ 190
 kûbbe-i ç.-i bār-gāh-ı cemāl 3014
 (i. 2.): gökyüzü
 ç.-i bī-sütūn u tınāb 28
çevgān (Far. i.): ucu eğri değnek, baston, çevgen
 ç. 3808, 4208
 ç.+ı 3595, 3807
 ç.-ı lu^l bila 3485
çevre (T. i.): bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi
 ç.+sinde 3015
 ç.+sine 2764
çevür- (T. f.): belirli bir yöne doğru döndermek
 ç.-mez 4362
 → yüz çevür-
çevürme (T. i.): kuzu, oğlak, tavuk, kaz vb.
 hayvanların şişte, kor üzerinde çevrilerek
 pişirilmiş
 ç.+leri 2925
çeyne- (T. f.): ağza alınan bir şeyi dişler arasında
 ezmek, öğütmek
 ç.-yüp 5265, 5269
çık- (T. f. 1.): oluşmak, meydana gelmek, başlamak
 ç.-ardı 3417
 ç.-ardı 6164
 ç.-dı 1018, 1594, 1596, 5764

- (f. 2.):** bir yere, bir noktaya ulaşmak, varmak, yükselmek
ç.-dı 1416
ç.-sa 5320
ç.-up 1072
- (f. 3.):** bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek
ç.-dı 1224
- (f. 4.):** kapalı bir alandan, içeriden dışarıya varmak, gitmek, yola koyulmak
ç. 1580, 1582, 1584
ç.-a 5164, 6180
ç.-ar 3968
ç.-ardı 5019
ç.-dı 482, 1518, 2065, 2972, 2996, 3314, 4626, 5174, 5357, 6037, 6097, 6129
ç.-duğda 4527
ç.-madın 6129
ç.-mağa 2277
- (f. 5.):** bir şeyin üstüne yükselmek
ç.-ayduñ 4175
ç.-dı 1872, 2182, 3128
- (f. 6.):** sıyrılmak, ayrılmak
ç.-a 4117
ç.-dı 2048
ç.-up 4505
- (f. 7.):** görünmek, gözle görünür hale gelmek
ç.-dı 4512
→ ağlamakdan gözi çık-, ‘ayyūka çık-, başdan çık-, benlikden çık-, cān çık-, göge çık-, hūtbeye çık-, qarşu çık-
- çıkār-** (T. f.): birinin ya da bir şeyin kapalı ya da gömülü bir yerden çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak
ç. 5165
ç.-avuz 1499
ç.-dı 2054
ç.-uñ 1453, 1453, 1625
ç.-up 1136
ç.-ur 1625
ç.-ursañuz 1500
- (f. 2.):** giysi, ayakkabı vs. vücuttan ayırmak, soymak
ç.-dı 2044
- (f. 3.):** bir yerden bir sebeple ayrılmak
ç.-arsa 2051
→ yoldan çıkar-
- çın** (T. sf.): tam, gerçek, hakikat
→ çın seher
- çınla-** (T. f.): çın diye ses çıkarıp, yankı vermek
ç.-rıdı 3228, 5819
- çın seher** (T. Ar. zf.): tam sabah vakti, sabah erkenden
ç. 664, 1167, 1891, 2375, 2747, 4138, 5107, 5356
- çi** (Far. e.): taaccüp, şaşırma ve hayret anlamlarıyla kullanılan bir söz
ç. 704, 3524, 3568, 4380
→ çi ... çi, çi vü çün
- çiçek** (T. i.): kır veya bahçe bitkisi, çiçek
ç. 675, 3816
ç.+ler 2222
ç.+lerle 2484
ç.+lerin 4977
- çi ... çi** (Far. e.): sözcükleri “ikisi de eşit, birbirinin aynı” anlamını vermek suretiyle birbirine bağlayan söz
ç. 93
ç. 5889
- çille** (Far. i.): zevk ve sefadan el çekerek bir yerde kırk günlük ibadet
ç. 118
ç.+ler 5987
→ çille vü riyāzetler çek-
- çille vü riyāzetler çek-** (Far. Ar. T. f.): her türlü dünyevî zevk ve sefadan el çekerek Allah’a ibadet etmek
ç.-di ... ç. 1006
- çin** (Far. i. 1.): kıvrım, büküm, çatıklık, buruşukluk
ç. 4196
ç.+den 3892
ç.+dür 3812
ç.+i 4813
ç.-i zülfi 3812
şahrā-yı ç.+e 3263
- (ö. i. 2.):** Çin
bū-yı nāfe-i Ç. 4287
büt-i Ç.+uñ 4327
Ç.+e 3459
nāfe-i Ç. 1225, 2390, 3365, 4250, 5187
nigār-hāne-i Ç. 3201
şüret-i Ç. 5489
şehir-i Ç. 5276
→ çin çin
- çin çin** (Far. zf.): kıvrım kıvrım, büküm büküm
ç. 4287
- Çini** (Far. sf.): → Çinī
- Çinī (I)** (Far. sf.): Çine ait, Çin ile ilgili
Ç. 5490
- çinī (II)** (Far. i.): bakır tabak, çini
ç.+ye 5765
- çirāgāh** (Far. i.): otlak, çayır, mera
ç.+um 3743
- çirk** (Far. i.): kir, pis
ç.-i şirkile 4114
rū-yi ç. 1938
- çirkin** (Far. sf.): pek çirkin, güzel olmayan
ç. 1938
- çi vü çün** (Far. Ar. zf.): ne ve niçin
ç. 4418
- çiz** (Far. i.): şey, nesne
ç. 5242
- çiz-** (T. f.): çizgiler halinde belirtmek, desenini yapmak, resmetmek
ç.-se 4235
- çobān** (Far. i.): koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse
ç. 3801, 3808, 5572
ç.+uñ 3819
- çoğ** (T. i.): → çok, çok eyle-

çoğal- (T. f.): artmak, fazlalaşmak
ç.-dı 541, 4746

çoğ eyle- (T. f.): → çok eyle-

çoğ ol- (T. f.): → çok ol-

çok (T. zm. 1.): sayı, nicelik, değer, derece bakımından büyük ve aşırı
ç. 6, 941
ç.+dur 1401, 1722, 2840, 3983
ç.(ğ)+ıdı 1772
ç.(ğ)+ımış 5303

(sf. 2.): sayı, nicelik, değer, derece bakımından büyük ve aşırı
ç. 387, 554, 904, 923, 1282, 2447, 3500, 4048, 5898, 5976, 6001, 6026, 6067

(zf. 3.): sayı, nicelik, değer, derece bakımından büyük ve aşırı
ç. 554, 698, 711, 1006, 1131, 1409, 1744, 1744, 1883, 3693, 4575, 4578, 5200, 5385, 5422, 5736, 5845, 5965, 5975, 6137, 6157
→ çok eyle-, çok gör-

çok eyle- (T. f.): artırmak, fazlalaştırmak
ç.(ğ) e. 386

çok gör- (T. f.): yadırgamak
ç.-ürseñ 4172

çok ol- (T. f.): artmak, fazlalaşmak, çoğalmak
ç.(ğ)-masın 1053
ç.(ğ)-sa 1103
ç.(ğ)-ur 2163

çokdan (T. zf.): çok zaman önce, öteden beri, uzun süreden beri
ç. 2672, 2674

çök- (T. f.): → diz çök-

çöp (Far. i.): saman inceliğinde herhangi bir sap, dal veya tahta parçası
ç.-i nerm 3080

çörek (T. i.): az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi
→ çöregine kül aş-

çöregine kül aş- (T. f.): işini güçleştirmek, kendisini çok zor bir suruma sokmak
k.-dı ç. 4792

çöz- (T. f.): düğümlü, bağlı veya sarıltı bir şeyi açmak
ç.-di 6110
ç.-er 4965

çuğkal (T. i.): eskiden savaşlarda atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi
ç.+ı 1157

çul (Ar. i.): genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma
ç. 1684

çuvāl (Far. i.): pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba
ç. 5731
ç.+larını 5795
→ süñi çuvala şığma-

çün (Far. e.): → çi vü çün

çü (Far. e. 1.): ifadeyi sebebe veya zamana bağlayan söz

ç. 68, 141, 171, 231, 381, 391, 402, 426, 429, 526, 658, 735, 750, 816, 829, 838, 920, 989, 1042, 1107, 1177, 1219, 1219, 1262, 1428, 1540, 1661, 1788, 1805, 1913, 1924, 2065, 2456, 2551, 2630, 2637, 3139, 3167, 3290, 3334, 3547, 3771, 3895, 3993, 4142, 4153, 4187, 4190, 4365, 4477, 4531, 4628, 4701, 4739, 4774, 4800, 4871, 4986, 4987, 5063, 5183, 5200, 5210, 5219, 5262, 5352, 5378, 5453, 5528, 5542, 5575, 5622, 5746, 5773, 5996, 6143, 6166

(e. 2.): gibi, sanki

ç. 1096, 1225, 1518, 1592, 2258, 2258, 2448, 2525, 3266, 3812, 3818, 4248, 4249, 4267, 4623, 4705, 4707, 4775, 5104, 5187, 5191,

çün (Far. e. 1.): ifadeyi sebebe veya zamana

bağlayan söz

ç. 100, 106, 145, 170, 176, 178, 199, 206, 236, 238, 244, 245, 253, 272, 276, 277, 278, 279, 286, 355, 362, 372, 376, 400, 422, 427, 431, 433, 434, 439, 462, 470, 476, 480, 485, 492, 521, 571, 576, 597, 606, 612, 625, 650, 682, 690, 697, 700, 703, 717, 737, 738, 751, 762, 784, 786, 807, 811, 819, 824, 840, 844, 854, 888, 889, 890, 893, 894, 903, 930, 934, 938, 947, 966, 974, 990, 1004, 1010, 1045, 1051, 1078, 1097, 1113, 1139, 1160, 1181, 1183, 1201, 1242, 1249, 1250, 1257, 1264, 1265, 1278, 1289, 1300, 1320, 1355, 1357, 1376, 1411, 1413, 1426, 1437, 1440, 1445, 1448, 1459, 1461, 1472, 1481, 1484, 1504, 1512, 1528, 1541, 1545, 1555, 1558, 1564, 1565, 1601, 1618, 1628, 1629, 1652, 1653, 1682, 1684, 1685, 1694, 1695, 1716, 1734, 1743, 1773, 1782, 1786, 1814, 1827, 1831, 1844, 1873, 1892, 1901, 1922, 1948, 1979, 1995, 2007, 2015, 2019, 2033, 2044, 2051, 2052, 2066, 2068, 2070, 2093, 2130, 2135, 2139, 2140, 2144, 2161, 2164, 2167, 2188, 2189, 2190, 2198, 2213, 2229, 2234, 2254, 2324, 2340, 2353, 2356, 2378, 2409, 2410, 2422, 2429, 2431, 2453, 2457, 2459, 2465, 2474, 2477, 2479, 2489, 2547, 2558, 2565, 2570, 2587, 2589, 2594, 2608, 2611, 2622, 2632, 2634, 2635, 2682, 2688, 2690, 2691, 2699, 2745, 2747, 2750, 2751, 2761, 2769, 2787, 2804, 2805, 2878, 2886, 2899, 2908, 2911, 2919, 2923, 2932, 2962, 2966, 2967, 2969, 2970, 2985, 2993, 2994, 3035, 3038, 3053, 3069, 3081, 3086, 3089, 3090, 3094, 3106, 3112, 3127, 3134, 3150, 3200, 3218, 3219, 3225, 3245, 3253, 3254, 3256, 3259, 3262, 3263, 3284, 3285, 3286, 3288, 3296, 3318, 3319, 3324, 3340, 3372, 3373, 3374, 3379, 3395, 3400, 3401, 3403, 3421, 3432, 3465, 3501, 3515, 3516, 3531, 3551, 3563, 3568, 3572, 3579, 3597, 3622, 3625, 3628, 3636, 3654, 3688, 3712, 3715, 3736, 3744, 3770, 3774, 3790, 3801, 3828, 3838, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3853, 3854, 3855, 3857,

3863, 3871, 3882, 3907, 3918, 3933, 3934, 3946, 3948, 3957, 3986, 4029, 4042, 4063, 4069, 4089, 4115, 4136, 4137, 4145, 4150, 4169, 4171, 4206, 4229, 4232, 4258, 4266, 4268, 4273, 4277, 4292, 4314, 4319, 4326, 4332, 4344, 4359, 4429, 4438, 4439, 4451, 4461, 4469, 4486, 4498, 4510, 4512, 4516, 4520, 4528, 4548, 4549, 4559, 4569, 4574, 4578, 4586, 4597, 4613, 4636, 4646, 4651, 4662, 4665, 4699, 4700, 4702, 4704, 4709, 4716, 4719, 4733, 4735, 4736, 4743, 4746, 4748, 4749, 4781, 4789, 4793, 4803, 4815, 4817, 4821, 4823, 4826, 4835, 4840, 4848, 4878, 4888, 4936, 4946, 4948, 4953, 4957, 4997, 5001, 5036, 5043, 5075, 5087, 5088, 5107, 5110, 5125, 5137, 5143, 5144, 5171, 5188, 5191, 5199, 5202, 5207, 5222, 5227, 5253, 5326, 5346, 5356, 5370, 5377, 5390, 5408, 5410, 5419, 5430, 5463, 5466, 5483, 5485, 5485, 5494, 5514, 5537, 5547, 5557, 5567, 5580, 5586, 5591, 5598, 5611, 5615, 5641, 5658, 5663, 5688, 5721, 5730, 5731, 5739, 5740, 5742, 5744, 5765, 5784, 5805, 5831, 5843, 5848, 5851, 5864, 5865, 5877, 5906, 5912, 5916, 5925, 5964, 5972, 5982, 5992, 6010, 6018, 6025, 6041, 6058, 6061, 6073, 6081, 6086, 6099, 6135, 6145, 6148, 6149, 6150, 6155, 6169

(e. 2.) gibi

ç. 115, 503, 578, 1108, 1144, 1566, 1587, 1777, 2423, 2577, 3660, 3811, 3817, 3863, 3973, 4055, 4208, 4247, 4248, 4366, 4372, 4470, 4511, 4520, 4661, 4697, 4804, 4805, 4938, 4982, 4985, 5144, 5183, 5196, 5265, 5757

çünkü (Far. e.): ifadeyi sebebe veya zamana bağlayan söz

ç. 56, 141, 142, 145, 147, 239, 257, 323, 366, 375, 382, 394, 396, 404, 405, 408, 438, 466, 477, 481, 491, 496, 512, 528, 564, 573, 603, 607, 624, 698, 712, 814, 896, 999, 1020, 1064, 1090, 1098, 1105, 1143, 1185, 1195, 1198, 1233, 1267, 1309, 1312, 1364, 1382, 1388, 1419, 1424, 1425, 1523, 1531, 1542, 1546, 1553, 1554, 1563, 1588, 1597, 1599, 1691, 1709, 1714, 1729, 1779, 1784, 1850, 1851, 1874, 1875, 1891, 1925, 1926, 1927, 1940, 1988, 1989, 1991, 2010, 2012, 2013, 2028, 2048, 2086, 2087, 2088, 2100, 2105, 2112, 2121, 2142, 2180, 2187, 2218, 2237, 2278, 2305, 2375, 2392, 2482, 2730, 2828, 2882, 2893, 2915, 2922, 2972, 3018, 3162, 3164, 3254, 3261, 3271, 3275, 3283, 3315, 3376, 3382, 3392, 3394, 3428, 3439, 3486, 3539, 3660, 3699, 3733, 3746, 3747, 3748, 3752, 3783, 3893, 3896, 3905, 3921, 4156, 4183, 4191, 4303, 4423, 4468, 4471, 4540, 4592, 4606, 4622, 4629, 4664, 4693, 4724, 4916, 4922, 4937, 4947, 4976, 5000, 5026, 5069, 5099, 5158, 5198, 5205, 5229, 5281, 5292,

5298, 5328, 5387, 5404, 5417, 5456, 5461, 5492, 5546, 5608, 5651, 5685, 5698, 5727, 5766, 5771, 5895, 5924, 5954, 5966, 6007, 6035, 6062, 6064, 6074, 6096

çünkü (Far. e.): ifadeyi sebebe veya zamana bağlayan söz

ç. 280, 428, 1475, 1710

çürük (T. i.): çürümüş olan, bozuk

ç. 1679

D

da/de (T. e.): de/da, dahi, var olana ek olarak

d. 423, 424, 500, 741, 780, 950, 1252, 1313, 1403, 1415, 1589, 1631, 1650, 1798, 1992, 2045, 2103, 2191, 2650, 2788, 2795, 2904, 3181, 3242, 3353, 3360, 3368, 3372, 3385, 3386, 3408, 3408, 3578, 3618, 3677, 3682, 3687, 3742, 4012, 4139, 4153, 4172, 4271, 4344, 4749, 4750, 5060, 5136, 5297, 5429, 5560, 5678, 5720, 5861, 5882, 5893, 5915, 5993, 6049

dā (Ar. i.): hastalık, dert

d. 395

dād (Far. i. 1.): adalet, doğruluk, hak

d. 2994

d.+ıla 994, 5576, 5715

d.+uñıla 5840

(i. 2.): ihsān, vergi

d.+ı 1783

→ dād al-, dād eyle-, dād ol-

dād al- (Far. T. f.): adaleti sağlamak, birinin hakkını o kişiye teslim etmek

a. ... d.+um 1821

dād eyle- (Far. T. f.): adaleti uygulamak

e.-di d. 1412

dād-engiz (Far. i.): adalet dağıtan, adaletli olan

d. 458

dād ol- (Far. T. f.): vermek, verilmek, sunulmak, bahşolunmak

d.-a 3795

dāğ (Far. i.): yanık yarası, insan ve hayvan vücuduna kızgın demirle vurulan işaret, im

d. 2441

d.+dan 2627

d.+ı 3049, 3685, 6127

d.-ı dilden 4209

d.+ıdur 2284

d.-ı firāk 3104

d.+ın 2971

d.+ına 4063, 4411

d.+iken 4566

d.+um 2627

d.+uñiçün 4409

firāk-ı d.-ı peder 794

şevk-i d.+ın 4908

→ cānna dāğ ur-, dāğ it-, dāğ ol-

dāğ it- (Far. T. f.): dağlamak, yaralamak, yakmak

d.(d)-üp 2794

dāğ ol- (Far. T. f.): dağlamak, yaralamak, yakmak

- d.-urdu 3416
o.-dı ... d. 2415
- Daḥḥāk (Ar. ḍ. i.):** Çemşid'in yerini almış olan İran'ın zalim ve gaddâr hükümdarı
D. 2297
- daḥı (e. 1.):** bile, dahi, de/da
d. 383, 415, 774, 797, 804, 805, 816, 817, 1058, 1186, 1242, 1252, 1404, 1494, 1765, 1833, 1854, 1858, 1858, 1859, 2203, 2269, 2645, 2795, 2945, 3133, 3320, 3356, 3498, 3643, 3710, 3887, 4056, 4383, 4524, 4561, 4647, 4730, 4870, 5459, 5713, 5767, 5801, 5812, 5942, 5948, 6033, 6050, 6142, 6166, 6191
(e. 2.): bundan başka, gayri, diğer
d. 1255, 3353, 3878, 4936, 5446
(e. 3.): hem, ayrıca, bununla birlikte, daha da
d. 620, 881, 1398, 1745, 1749, 2160, 2435, 2637, 2861, 3328, 3698, 4187, 4386, 4564, 4748, 4842, 4842, 4952, 5029, 5104, 5197, 5242, 5343, 5496, 5824, 5905
(e. 4.): karşılaştırmada üstünlük bildiren söz
d. 5445
(zf. 5.): artık, bundan sonra
d. 4201, 4750, 4842, 4842, 5153
(zf. 6.): henüz, daha, -iken
d. 10, 181, 2039, 2183, 2780, 3492, 3762, 3912, 3926, 4595, 5496, 5516, 5949, 6076
(zf. 7.): yine, tekrar, yeniden
d. 291, 1736, 1736, 4363, 4454
(zf. 8.): daha, daha fazla anlamında miktar ifadesi
d. 5839
→ bir daḥı
- daḥl (Ar. i.):** iç, içeri
→ daḥl it-
- daḥl it- (Ar. T. f.):** bir şeyin içine katmak, katılmak
i.-se ... d. 4413
- dā'im (Ar. zf.):** → dāyim
- dā'imā (Ar. zf.):** → dāyimā
- daḡ- (T. f.):** → taḡ-
- dāl (Ar. sf.):** sapıtılmış, doğru yoldan ayrılmış, günaha girmiş
cemā' at-i d. 1934
- dāl (Ar. sf.):** iki kat olmuş, kambur
→ dāl kııl-, dāl ol-
- dālāl (Ar. i.):** doğru yoldan sapma
d. 1491, 1936, 5609
d.-i kadīm 6018
d.-i mübīn 576
d.+lerin 5642
d.+ün 5609
ehl-i d. 1890
gürūh-ı d. 1461
rāh-ı d. 1489
- dālālet (Ar. i.):** doğru yoldan sapma
d.+ini 5648
- dāl kııl- (Ar. T. f.):** iki kat etmek, eğmek, bükmek, kamburlaştırmak
ḡ.-ur ... dāl 2559
- dāl ol- (Ar. T. f.):** iki kat olmak, kamburlaşmak
d.-dı 2494, 2494
- dām (Far. i.):** tuzak, ağ
d+dan 103
d.+dur 3138
d.-ı 'aqlıdı 2306
d.-ı fitne 3849
d.-ı ḥabse 5139
d.-ı keşretde 3159
d.+iken 102
esir-i d. oldı 3694
olmuşıdı esir-i d.-ı 'aziz 2770
→ dāma düş-, dāma düşür-, dām düz-, dām it-,
- dāma düş- (Far. T. f.):** tuzağa düşmek, yakalanmak
d.+a ... d.-e 4428, 4522
d.-dün 3778
- dāma düşür- (Far. T. f.):** tuzağa düşürmek, yakalamak
d.-düm 4542
- dāmān (Far. i.):** → dāmen
- dām düz- (Far. T. f.):** tuzak kurmak
d.-di 2060
d.-er 4522
- dāmen (Far. i.):** etek
'atf-ı d.+den 2049
d. 2048, 5182, 5187
d.+den 4542
d.+ı 4542
d.+ına 3663
d.-ı pākūne 4769
d.+i 753, 1672, 4609, 4765, 5151
d.-i çerāğına 4132
d.-i deşte 829
d.-i gül 3305
d.-i luḡfıla 5836
d.+in 846, 2649, 4912, 5542
d.+ine 4608, 4918, 5231
d.+ini 4570
d.-i pāk 4513
d.-i şabra 2436, 4945
d.+leri 3156
d.+üm 5141
d.+ümi 4416
d.+ün 4768
pāre-i d. 4512
→ ayağı dāmene çek-, ayağına dāmen ir-, dāmenüni elden ko-
- dāmen-efşān (Far. i.):** etek silken
d. 34
- dāmen-gir (Far. sf.):** etek tutan, eteğine yapışan, davacı
derd-i d. 5398
→ dāmen-gir ol-
- dāmen-gir ol- (Far. T. f.):** eteğine yapışmak, eteğinden tutmak, bir istek ve talepte bulunmak
o.-sa d. 3150
o.-urdu d. 2701
- dāmen-keş (Far. i.):** → dāmen-keş ol-
- dāmen-keş ol- (Far. T. f.):** el etek çekmek, bir işe

- karişmamak
o.-a d. 35
- dāmenūfi elden қо-** (T. f.): herhangi birinin yolundan ayrılmak, onun yolunu, izini terk etmek
d. қ.-madı e. 199
- dām it-** (Far. T. f.): tuzak kurmak
d.(d)-er 2843
- Dān** (Ar. ö. i.): Hz. Yakup'un Zülfe'den dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
D. 423
- dānā** (Far. i.): bilen, bilici, bilgiç
d. 3527, 4050, 4126, 4939, 5580
Ḥayy u d.-yı cümle-rāza 4124
qalb-i d. 214
merd-i d.+ya 3212
merd-i d.+yı 34
Rabb-i d.+dan 4501
- dāne** (Far. i.): tane, tohum, çekirdek
d. 2413, 2928, 4038
d.-i 'anber 2081
d.+ler 2230
d.+leri 5202
d.+si 102
d.+sin 5580
d.+yile 2366, 3946
mürğ-i āb ü d.+siyem
- dāniş** (Far. i.): biliş, bilgi, ilim
d. 6083
d.+den 4640
d.+ini 5210
ma' den-i d. 269
ravza-i d. 4120
- dār (I)** (Ar. i.): ev, yurt, yer
d. 4266, 2240, 5022
d.+a 1426, 2073, 2155, 4365, 5025, 5991
d.+ı 3123
d.-i Cennetdür 6175
d.-i dildārı 4890
d.-i dünyāda 549
d.-i heftüm 4248
d.-i İslām 5646
d.-i melāl 4962
d.-i miḥnetden 321, 6101
d.+ına 2150, 3300, 4343
d.-i na' im 984
d.+ında 633
d.-i sürür 4371
d.-i 'uqbāda 1537
d.+uñ 4387, 5015, 5031, 6072
tāc-dārān-ı d.-i milk-i cihān 2793
ṭaraf-ı d.-i ḥüzne 4180
(i. 2.): bir hanede yaşayanlar, hane halkı
d. 5629
→ dār-ı gāmdan āzād ol-, dār-ı ḥurrem it-, dār-ı miḥnet
- dār (II)** (Far. i.): darağacı
maḳtül-i qahr-ı d. oldı 5081
- Dārā** (Far. ö. i.): eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu Keykubat'ın bir ismi
- birc-ı qasr-ı D.+yī 2954
D.+lar 2867
- dārāt** (Far. i.): debdebe, şan, büyük gösteriş
d. 3142
d.+ıla 3932
- qarb** (Ar. i.): dövme, vurma
q.-ı dendān 1173
q.-ı elīm 4544
q.-ı işkence 858
q.+ıla 1815, 4894
q.+ın 3993
qarb-ı nāḥundan 5264
q.-ı pençe vü dendān 1169
q.-ı teber 595
q.+ıyla 652
q.+umuzdan 706
zaḥm-ı q. u tirāş 4060
- qarbet** (Ar. i.): vurma, vuruş, çarpma
belā-yı q.-i niş 548
- dār-ı gāmdan āzād ol-** (Far. Ar. T. f.): dünyadan göçmek, vefat etmek
d. o.-ınca ā. 520
- dār-ı ḥurrem it-** (Far. T. f.): bir yeri neşelendirmek, şenlendirmek, gönül açıcı hale getirmek
d.(d)-er 5068
- dār-ı miḥnet** (Far. Ar. i.): dünya
d.+den 321
- qarir** (Ar. i.): kör, gözleri görmeyen
→ qarir it-, qarir ol-
- qarir it-** (Ar. T. f.): gözleri görmez hale getirmek, kör etmek
i.-di pīr ü q. ü üftāde 5413
- qarir ol-** (Ar. T. f.): kör olmak, görememek, gözleri görmez hale gelmek
q.-dı 366
q.-mışdur 5712
o.-a q. 1458
o.-dı ... q. 5523
- dārū's-selām** (Far. Ar. i.): ahiret âlemi
'azm-i d. itdi 6086
- dāsītān** (Far. i.): destan, masal, hikaye
bülbül-i bāğ-ı d.-ı vişāl 5656
bülbül-i nazm-ı d.-ı meliḥ 334
d. 4028
d.+ın 2577
d.+ına 4636
rāvi-yi d.-ı devr-i qadīm 355
→ dāsītān it-
- dāsītān-ḥ'ān** (Far. i.): destan okuyan, masal anlatan
d.+ı 3446
d.-ı aşfiyā-yı zemān 437
- dāsītān it-** (Far. T. f.): anlatmak, beyān etmek
d.(d)-esiz 1504
d.-me 614, 5835
- da'vā** (Ar. i. 1.): bir mesele üzerinde hususi bir fikir sahibi olma, iddiā
d.-yi bāṭıl 1302
d.-yi dīn 1837
d.-yi 'ışk 2624
d.-yi şabr 1266

- esb-i d.+y1 1316
 hicāb-ı d.+y1 1303
(i. 2.): sav, söz, ileriye sürülen fikir
 d.+ma 4591
 d.+sı 4578, 4612
 d.+sında 4600, 4610
 d.+si 1452
 d.+yi 1633
 şıdķ-ı d.+dan 3334
 → da^ʿ vā eyle-
- da^ʿvā-dār (Ar. Far. i.):** bir mesele üzerinde özel fikirlerini ileri süren kimse, davacı
 kavlı-i d. 4577
- da^ʿvā eyle- (Ar. T. f.):** bir mesele üzerinde özel fikirlerini ileri sürmek, bir meseleyi yetkili merciler önünde tartışmak
 e.-di d. 3471
- da^ʿvet (Ar. i. 1.):** dua
 d.+i 358, 1007
 d.+ile 2535
 d.-i müstecābıyçün 134
 d.+ini 370
(i. 2.): çağırma, çağrı
 d.+de 4681
 → da^ʿ vet eyle-, da^ʿ vet it-
- da^ʿvet eyle- (Ar. T. f. 1.):** dua etmek
 e.-yüp ... d. 2533
(f. 2.): çağırma, birinin bir şeye uymasını istemek
 d.-di 2791, 5193, 5606, 5769
 d.-diler 4980
 d.-ñ 6138
 e.-di ... d.-i dīn 136
- da^ʿvet it- (Ar. T. f.):** çağırma, birinin bir şeye uymasını istemek
 d.-di 2274, 3773, 5143, 5747, 6076
 d.(d)-e 4279
 d.(d)-er 6028
 d.(d)-üp 6063
- da^ʿvi (Ar. i.):** da^ʿ vī
- da^ʿvī (Ar. i.):** → da^ʿ vā, da^ʿ vī it-
- da^ʿvī it- (Ar. T. f.):** bir mesele üzerinde özel fikirlerini ileri sürmek, bir meseleyi yetkili merciler önünde tartışmak
 d.-yi mihr i.(d)-em 2888
- Dāvūd (Ar. ö. i.):** İsrail oğullarının sesi güzel ve şair olan bir hükümdarı ve peygamberidir.
 D. 229
- dāye (Far. i.):** sütüne, çocuğa bakan dadı
 d. 432, 830, 1051, 2339, 2372, 2507, 2524, 2538, 2547, 2556, 2561, 2565, 2732, 3035, 3289, 3291, 3294, 3302, 3313, 3323, 3610, 3882, 3903, 3957, 4193, 4221, 4229, 4232, 4240, 4681, 4944, 4956, 4957, 4997, 5224
 d.-i hāş 4929
 d.-i hāşa 4184
 d.+ler 2427, 2653, 2758
 d.+lerde 2507
 d.+nūñ 1052
 d.+si 2337, 2513, 3326, 3871, 5295
- d.+sidür 2865
 d.+sin 3374, 3883, 3907
 d.+sine 3307, 4677, 4973
 d.+siyle 5034
 d.+siyile 4979
 d.+yidi 3233
- dāyim (Ar. zf. 1.):** devamlı, sürekli, her dāim
 d. 234, 451, 804, 1005, 1206, 1457, 1762, 1882, 3161, 3615, 3818, 5561, 6089
(sf. 2.): devamlı, sürekli
 ʿizz-i d. 5555
 şabr-ı d. 4946
 → dāyim ol-
- dāyimā (Ar. zf.):** devamlı, sürekli, her dāim
 d. 178, 943, 2773, 2917, 5348, 5531, 5768, 5888, 5890, 6121
- dāyim-bād (Ar. Far. e.):** “sürekli olsun” anlamında kullanılan bir söz
 d. 5951
- dāyim ol- (Ar. T. f.):** sürmek, devam etmek
 d.-a 490
 d.-maz 548
 d.-sa 3829
- dāyir (Ar. i.):** ait, ilgili, devreden, dönen
 d.+dür 5714
 d.-i heftüm
- debūr (Ar. i.):** batı rüzgârı, batı tarafından esel yel
 d.+ı 6072, 6075
- def (Ar. i.):** → deff
- def^ʿ (Ar. i.):** savma, ortadan kaldırma, giderme
 d.+a 4836
 d.+içün 4830
 → def^ʿ eyle-, def^ʿ it-
- def^ʿ a (Ar. zf.):** kere, kez, yol
 d. 3570, 5605, 6109
 → bir niçe def^ʿ a
- def^ʿ aten (Ar. zf.):** bir defada, birden
 d. 6021
- def^ʿ eyle- (Ar. T. f.):** savmak, ortadan kaldırmak
 d.-di 409
- deff (Ar. i.):** tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı, daire
 d. 2640, 4046
 d.+den 3006
- deffāf (Ar. i.):** tef çalan
 d. 2418
- def^ʿ i (Ar. zf.):** → def^ʿ ī
- def^ʿ ī (Ar. zf.):** hemen, bir anda,
 d. 3063, 3151, 3313, 3383, 4428, 5117, 6156
- define (Ar. i.):** yere gömülmüş altın ve şaire gibi değerli eşya
 d.+m 4443
- def^ʿ it- (Ar. T. f.):** savmak, ortadan kaldırmak, gidermek
 d. 4787
 d.(d)-e 898
 d.(d)-em 5902
 d.(d)-er 395, 3140
 d.(d)-erdi 3418
 d.(d)-üp 1410

- deg-** (T. f. 1.): eş kıymette olmak, bedelinde olmak
d.-di 2254
d.-er 2500
d.-erdi 1657
(f. 2.): temas etmek, dokunmak
d.-di 5848
d.-mişidi 2473, 2473
→ bir pūla degme-, göz deg-
- değiş-** (T. f.): başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek
d.-di 3313
- degme** (T. sf.): her, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele
d. 1655
- degül** (T. e.): -kelimelere eklenerek- cümleye olumsuzluk anlamı veren söz
d. 365, 407, 526, 632, 632, 1186, 1514, 2037, 2683, 2684, 2827, 3040, 3041, 3042, 3074, 3345, 3359, 3492, 3492, 3541, 3682, 3769, 3877, 3980, 4525, 4571, 4599, 4599, 4650, 4650, 4710, 4710, 5146, 5430, 5506, 5620, 5929, 6020
d.+di 1650, 3145, 3233, 3586
d.+dünüz 5972
d.+dür 643, 1523, 2500
d.+em 1356, 3251, 4446
d.+se 5477, 5962
→ elde degül
- degür-** (T. f.): eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak, bildirmek
d. 5846
d.-se 2500
- dehān** (Far. i.): ağız
d. 4310
d.+a 3797
d.+ı 2437, 2735, 3157, 4148, 4608
d.-ı çāk 4543
d.+ın 2383
d.+umı 3898
d.+uñdur 4405
d.+uñı 4201
d.+uñıla 5449
d.+uñiçün 2618
→ cānı dehāna gel-, dehān aç-, dehāna gel-, dürc-i dehānını aç-
- dehān aç-** (Far. T. f.): → dehen aç-
- dehāna gel-** (Far. T. f.): bir konu hakkında konuşmaya başlamak, söz açmak, bahis açmak
d.-e 604
- dehen** (Far. i.): ağız
d. 2929
d.+e 2316
d.+i 873, 2316, 2403, 2550, 3766, 3897, 4776, 5113
d.-i cānıla 463
d.+in 3082
d.+ini 537
d.-i tengi 1961
d.+üm 4468
d.+uñ 1220, 2626, 3508, 3510
→ cānı dehāna gel-, dehāna gel-, dehen aç-, dehen şulan-, dürc-i dehānını aç-
- dehen aç-** (Far. T. f.): bir konu hakkında konuşmaya başlamak, söz açmak, bahis açmak
a.-dı d. 244
a.-up d.-ı töhmeti 5809
d.-dı 2622
d.+in a.-dı 2537
d.-up 935
- dehen şulan-** (Far. T. f.): ağzı sulanmak, imrenmek
ş.-urdu d. 4267
ş.-urken d. 2317
- dehr** (Ar. i.): zaman, devir, dünya
devām-ı d. 2601
→ kāse-i dehr
- dehşet** (Ar. i.): akla şaşkınlık verecek surette korkma, ürkme, korku
d.+ile 1831
- dek** (T. e. 1.): bir işin bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin
d. 1129, 2188, 2480, 4130, 4441, 4728, 5355
(e. 2.): sadece, yalnızca
d. 1860, 2178, 2197
- del-** (T. f.): delmek, delik duruma getirmek
d.-di 1095, 1954, 3036
d.-diler 1216
d.-e 3079
d.-er 3705
d.-erdi 3083
d.-erem 1152
d.-eridi 1157
- deli** (T. i.): → delü
- delil** (Ar. i.): yol gösteren, şahit, belge, tanık
d. 5207
d.-i sīretdür 1729
nūr-ı d. 1034
→ delil ol-, iki delil
- delil ol-** (Ar. T. f.): göstermek, şahit olmak, tanıklık etmek, belge, kanıt niteliği taşımak
o.-updur ... d. 2014
o.-ur ... d. 2680
- delim** (T. i.): çok, pek çok
d. 4620
- delin-** (T. f.): delinmek, göz göz olmak, delme işine konu olmak
d.-ür 2355
- dellāl** (Ar. i.): herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç
d. 3345, 3347, 3725
- dellāle** (Ar. i.): bir kadınla bir erkek veya bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın
d.+nūñ 3470
- delü** (T. i.): aklını yitirmiş olan, akli dengesi bozulmuş olan, mecnun
d. 2684
d.+dür 5774
- delv** (Ar. i. 1.): on iki burçtan birinin adı olup Güneş, eski ocak ayının sekizinci günü bu burca girer

- burc-ı d. 1518
(i. 2.): su kovası
 d. 1587, 1590, 1591
 d.+e 1580
 d.+i 1591
 d.-i resen 1578
- dem (I) (Ar. i.):** kan
 d. 1896, 3860, 3968
 d.-i kırbān 2763
 d.+in 5917
 → demin dök-, dem ol-
- dem (II) (Far. i. 1.):** soluk
 d. 103, 149, 874, 1947, 4581
 d.+de 4581
 d.+dür 12
 d.+i 4777, 4778
 d.+inden 2632
 d.+ine 873
 d.-i rūh-ı Hüdāyiçün 149
(i. 2.): an, zaman, vakit, belirli bir an
 d. 137, 262, 366, 411, 791, 958, 1294, 1442, 1551, 1896, 2485, 2771, 3321, 3874, 3964, 4164, 6006
 d.+de 2248, 2884, 5344
 d.+dür 1023, 1282, 4230, 5898
 d.+e 50, 6008
 d.+i 3420, 4181, 5234
 d.-i āteşte 4420
 d.-i bākī 3182
 d.-i bülbül 3187
 d.+içün 4896
 d.-i dilden 4409
 d.+idür 3212, 3880, 3909, 3926, 5165, 5371, 5452
 d.-i ferāguñiçün 4409
 d.-i fırsat 3688
 d.-i gül 3187
 d.-i lāhūt 102
 d.+inde 591, 801, 1270, 1593, 1972, 2812, 3240, 3422, 3557, 3859, 4002, 4083, 4629, 5649
 d.+ine 5915
 d.-i şafāsıyçün 138
 d.-i şafāsıyçün 133
 d.-i şedīdümüçün 4408
 d.-i vişāle 5781
 d.+iyiçün 137
 d.-i zevk 4348
 d.+leri 4056
 d.+üm 3965, 5936
 ehl-i d. 579
 hāy u hüy-ı şadā-yı d.-i tırāk 2913
 şafā-yı d.+e 4223
(i. 3.): ağız
 d.+dür 4776
 d.-i Zelihāya 2916
 → bir dem, bu dem, dem dem, dem-i sevdā ol-, dem ol-, dem ur-, her dem, her ne dem ki, ne dem, o dem, ol dem, ol dem ki
- dem-be-dem (Far. zf.):** vakit vakit, dāimā, sürekli
 d. 1318, 2177, 3131, 3417, 3806, 5249, 5258, 5878,
dem-beste (Far. i.): nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş
 d. 1129, 1133
 → dem-beste it-, dem-beste ol-
- dem-beste it- (Far. T. f.):** nefesini bağlamak, susturmak, soluğunu kesmek
 i.-di d. 1888
 i.(d)-e d. 4791
- dem-beste ol- (Far. T. f.):** susmak
 o.-dı d. 1982
- dem dem (Far. zf.):** zaman zaman
 d. 4159
- demet (Yun. i.):** biçilmiş ekin destesi
 d.(d)+ler 5591
- demin dök- (Ar. T. f.):** kanını dökmek,
 d.-diler 138
- dem-i sevdā ol- (Far. T. f.):** aşka tutulmak, aşk derdiyle uzun bir zaman hemhal olmak
 o.-ısar d. 2982
- dem ol- (Far. T. f.):** belli bir süre geçmek
 d.-dı 869
- dem ol- (Ar. t. f.):** kan akmak, kan dökmek
 o.-madı d. 2763
- dem-sāz (Far. i.):** arkadaş, dost, sırdaş
 d. 4778
 → dem-sāz ol-
- dem-sāz ol- (Far. T. f.):** sır paylaşmak, sırdaşlık etmek
 d. 4787
 o.-am ... d. 4009
 o.-urdı ... d. 3589
- dem ur- (Far. T. f.):** konuşmak, bahsetmek
 d.-a 3334
 u.-madı d. 74
 u.-ur d.+i 3138
 u.-uriken ... d. 2815
- demür (T. i. 1.):** demir
 d. 145
 d.+de 3079
 d.+den 3867
(i. 2.): zırh
 d. 1973
 → şovuk demür dög-
- dendān (Far. i.):** dış
 çarb-ı d. 1173
 çarb-ı pençe vü d. 1169
 d.+ımı 1327
 d.+uñ 1347
 dürr-i d.+ı 2405
 eşir-i d.+ı 536
 şu' ā' -i d.+ı 2140
- deñe- (T. f.):** dikkatle bakmak, gözetmek, gözlemek
 d.-r 3889
 d.-rdi 1040, 1445, 4313, 5035
 d.-rem 2526
 d.-yüp 3662, 5021
- deng (Far. i.):** hayran, şaşkın, ahmak, sersem
 d. 4658

- deng eyle-, deng it-,
deng eyle- (Far. T. f.): şaşırtmak, hayran bırakmak
e.-mege ... d. 2083
- deng it-** (Far. T. f.): ahmaklaştırmak, sersem hale
getirmek, sersemleştirmek
d.(d)-er 2379
d.(d)-erüz 706
- deñiz** (T. i.): Yerkabuğunun çukur kesimlerini
dolduran, bağlı olduğu anadenize göre daha az
derin, karasal sahanlıkları daha yaygın ve
karaların etkisine çokça açık tuzlu su alanları
d. 2948, 5586
d.+den 2813
- denk** (T. i.): eşit, muadil
→ denk ol-
- denk ol-** (T. f.): eşit olmak, denk gelmek, birbirinin
değerini eşitlemek
o.-madı d. 4499
- deñlü** (T. e.): “kadar” anlamında üstünlük derecesi
bildiren söz
d. 62, 95, 123, 939, 981, 1487, 1766, 1772,
1772, 1920, 2220, 2411, 3365, 3759, 5888
d.+yiken 773
→ bir o deñlü, bu deñlü, ne deñlü, o deñlü
- deñşür-** (T. f.): derlemek, toplamak, bir araya
getirmek
d.-üp 1530
- dep-** (T. f.): hücum etmek, saldırmak
d.-di 850
→ yüze dep-
- depe** (T. i.): tepe, bir bütünün en üst kısmı
d.+sinden 6164
- depelet-** (T. i.): çiğnetmek, ezdirmek, öldürmek
d.(d)-e 1384
- depre-** (T. f.): hareket etmek, harekete gelmek,
kıvıldanmak, sarsılmak
d.-di 2638
→ zikre depre-
- depret-** (T. f.): kıvıldatmak, kıpırdatmak, hareket
ettirmek, hareketlenmek
d.(d)-en 2129
d.(d)-ür 2713
- der** (T. i.): ıslak, ter
d. 3262
- der** (Far. i.): kapı
d. 891, 4062, 4266, 4371, 4371, 4387, 4928,
4928, 5552, 5595, 6072
d.+den 5064, 5741
d.+i 4244, 4326, 4370
d.-i dergāha 6062
d.-i dermān 697
d.-i devlet 5025
d.+ini 1426, 5020
d.-i zerrinden 4326
d.-i zindān 4844
d.+ün 4357
→ yüzine der-i ğam aç-
- derc** (Ar. i.): toplama, biriktirme, bir araya getirme
→ derc it-
- derc it-** (Ar. T. f.): toplamak, bir araya getirmek,
biriktirmek
d.-di 1694
d.(d)-er 1530
- derd** (Far. i.): dert, gam, kasāvet, tasa,
āb-ı d.+ile 2456
āteş-i d. 3635
bārān-ı d. ü ğam 3131
cūş-i deryā-yı d.+i 5884
d. 321, 1195, 1805, 2457, 2494, 3834, 3984,
4078, 4179, 4778, 5037, 5303, 5946, 6017,
6019
d.+e 600, 2447, 2602, 2665, 3035, 3057, 3158,
3783, 3866, 4161, 4901, 5049, 5115, 6112
d.+i 2286, 4158, 5288, 6155
d.-i cānāna 5038
d.-i ciger 1319
d.-i dāmen-gir 5398
d.-i dilden 2455, 4378
d.-i dil-sūzı 4953
d.-i dilüñi 2576
d.-i ğamdan 4151
d.-i girān 1760
d.-i ğurbet 3250
d.-i ğurbetde 3695
d.-i hālın 2497
d.-i ‘ışk 2630, 2631
d.-i ‘ışka 349
d.-i ‘ışkı 4632
d.-i kaydıla 1713
d.+ile 757, 891, 1054, 1064, 1076, 1099, 1210,
1232, 1791, 1844, 2463, 2594, 3290, 3390,
3630, 3661, 3686, 3883, 3966, 3970, 4151,
4189, 4408, 4451, 4741, 4770, 4775, 4897,
5298, 5908, 5933, 6016, 6189
d.+inde 5032
d.+ine 770, 1014, 2494, 3049, 3072, 4185,
4930, 5391
d.+ini 6142
d.-i nihān 3352
d.+inüñ 2566, 5402
d.-i pür-ġamiçün 4170
d.-i ser 3044, 5262
d.-i sere 668, 1497
d.-i seri 1596, 2788
d.-i serin 1274
d.-i serüm 2731, 3651
d.-i serüñ 3674
d.-i yāriile 2458
d.-i Yūsufıdı 5290
d.-i zahmı 1749
d.+üm 5670
d.+üme 1241, 2702, 3909, 3970, 4395
d.+ümi 5434
d.+ün 5413
d.+ünñi 4760, 5436
d.+ünñle 2645
dürd-i d.+ile 5942
ehl-i d.+e 6019
evvel-i d. 3834
gülşen-i d.-i dōst 3446

- hâne-i d.+uñ 1797
verd-i d.+üñe 122
→ derd ağla-, derd eyle-, derdinuñ tabîbi ol-,
derd it-, derd kıl-
- derd ağla-** (Far. T. f.): sıkıntı ve kederini sızlanarak
birilerine anlatmak
d.+ümi ... a.-yayın 1218
- derd-âşâm** (Far. sf.): dert içen, dert çeken, dertli
dürd-i d. 2717
- derd eyle-** (Far. T. f.): dert vermek, dertlendirmek,
bir sorunu ya da durumu üzüntü konusu haline
getirmek
d.-r 2286
- derdinuñ tabîbi ol-** (Far. Ar. T. f.): sıkıntısını,
derdini gidermek, çare sunmak
d.-a 5403
- derd it-** (Far. T. f.): dert vermek, dertlendirmek, bir
sorunu ya da durumu üzüntü konusu haline
getirmek
pür-belâ vü d.-di 6126
- derd kıl-** (Far. T. f.): dertlendirmek, bir sorunu ya da
durumu üzüntü konusu haline getirmek
d.-i ser kı.-dum 1381
- derd-nâk** (Far. sf.): dertli, bir bir şekilde
âh-ı d. itdi 6159
‘arz-ı ahvâl-i d. itdi 3727
- derecât** (Ar. i.): dereceler, basamaklar, kademeler,
yükseklikler, mertebeler
d. 1537
râfi‘ ü’ d.-d. 2885
- dergâh** (Far. i.): kapı yeri, kapı önü, çadır, tekke
âsitân-ı d.+a 5931
d. 3031
d.+a 5143, 5935
der-i d.+a 6062
d.-ı Hâkka 1011
d.+uñ 5764, 5954
ekâbir-i d. 3021
muqarreb-i d. 442
sû-yı d.+a 3020
- derhâl** (Far. zf.): hemen, o anda, şimdi
d. 1577, 1934, 1971, 2433, 5126, 5817, 6036
- der-h’âst** (Far. i.): istek, dilekçe
→ der-h’âst it-
- der-h’âst it-** (Far. T. f.): istemek, dilemek
i.-di ... d. 4505
- derî** (Far. i.): havası iyi yeşilliği bol olan dağ eteği
hırâm-ı kebg-i d. 4312,
kebg-i d. 2902, 3202
→ kebg-i derî
- dermân** (Far. i.): çare, derman
d. 1158, 1241, 2594, 3970
d.+da 3970
d.+ı 3035
d.+ın 6142
der-i d. 697
d.+um 3175
d.+uñ 2675
tabîb-i d.+ı 3059
→ dermân it-, dermân ol-
- dermân it-** (Far. T. f.): çare bulmak, bir sıkıntıyı
gidermek
d. 5115
i.(d)-esin d. 4230
- dermân ol-** (Far. i.): sorunu, sıkıntıyı çözmek,
hastalığı gidermek
o.-madı d. 711
- der-miyân** (Far. i.): ortada, arada
→ dermiyân eyle-, dermiyân it-
- dermiyân eyle-** (Far. T. f.): ortaya koymak, öne
sürmek, söylemek, anlatmak, ileri sürmek
e.-rdi d. 3568
- der-miyân it-** (Far. T. f.): ortaya koymak, öne
sürmek, söylemek, anlatmak, ileri sürmek
d.-di 1963, 4693
- ders** (Ar. i.): bir şeyi öğrenmek için öğretmenden
azar azar alınan vazife
d.+i 2337
→ ders-i İdris
- ders-i İdris** (Ar. i.): İdris peygamberi’in ölmeden
önce Allah’ın kudretiyle göğe çekilmesi
hadisesi
d. 135
- derûn** (Far. i.): iç, gönül, kalp, yürek
d. 4418
d.+ı 872, 1996, 2990, 3605, 4369
d.-ı cihân 4417
d.+ında 1487
d.+ınuñ 2497
- derûni** (Far. i.): içten, gönülden
d.+dür 663
- dervâze** (Far. i.): kapı, şehir kapısı, kale kapısı
d. 2869
- dervîş** (Ar. i.): fakir ve ihtiyaçlı kimse
d. 2881, 5687
- deryâ** (Far. i.): deniz, bahr
cûş-i d.-yı derdi 5884
d. 1033, 1776, 2808
d.+da 5988
d.+lara 215
d.+ları 1947
d.+nuñ 4887
d.+sı 5325, 5843, 6036
d.+sıyla 4479, 4574, 4848
d.+yı 34
d.-yı âdem 3117
d.+yıldı 3460
d.-yı eşk 5269
d.-yı fikre 1071, 3046
d.-yı ‘ışk 2280
d.-yı ni‘ mete 6000
d.-yı rahmetüm 5457
d.-yı şefkati 5966
ka‘ r-ı d.+da 2438
mevc-i d. 2496
seng-i d+yı 36
→ gözden deryâyı aqıt-
- deryâ-veş** (Far. sf.): deniz gibi
âb-ı d. 35

dest (Far. i.): el

d. 843, 4294, 4375, 4930, 5137, 5375

d.+i 5776

d.-i cevriye 980

d.-i ğayr 5503

d.-i ğayret 2434

d.-i i' cāzı 5607

d.-i luṭfiyla 3590

d.-i melāmetile 2459

d.-i Mūsā 199

d.+inde 4512

d.+inden 1869

d.+ine 2942, 4320, 4375, 4696

d.+ini 2047, 3805, 4474

d.-i Resül 288

d.-i taşarrufına 4230

d.-i yārine 4343

d.+üm 2701

d.+ümden 3406

d.+ümle 4900

d.+üñi 5773

kuvvet-i d. 597

→ dest-i cefā uzatdılar, dest-i nazm ur-, dest kes-, dest vir-

destān (Far. i.): hikaye, kıssa

d. 4804

d.+dur 1646

d.+ı 3446, 4028, 4793, 4793, 5835

d.+lar 4110

ehl-i d.+a 614

tiġ-ı mekr ü d.+ı 649

→ destān eyle-, destān it-, destān oġı-, destān ol-

destān eyle- (Far. T. f.): herhangi bir olayı anlatmak, e.-di ... d. 4358**destān it- (Far. T. f.):** herhangi bir olayı anlatmak i.-diler d. 4804**destān oġı- (Far. T. f.):** yalvarma derecesinde ısrarcı olmak, ısrar etmek o.-dılar ... d. 711,**destān ol- (Far. T. f.):** anlatılmak, söylenmek o.-dı ... d. 4636**deste (Far. i.):** demet, tutam, takım

d.-i güli 2047

d.+sini 5776

dest-gİR (Far. sf.): elinden tutan, yardımcı

→ dest-gİR ol-

dest-gİR ol- (Far. T. f.): birinin elinden tutmak, yardımcı olmak

d.-a 5149

dest-i cefā uzat- (Far. Ar. T. f.): eziyet, cefa, haksızlık ve zulüm etmek

d.-dılar 879

dest-i nazm ur- (Far. Ar. T. f.): şiir yazmak d.-a 333**dest kes- (Far. T. f.):** el çekmek, feragat etmek, artık bir işin olacağını beklememek

d.-i ümmīdi k.-diler 4806

destür (Far. i.): izin, müsaade, ruhsat

d. 744, 1718

d.+a 711

d.+ıla 5955

→ destür al-, destür ol-, destür vir-

destür al- (Far. T. f.): izin almak, müsaade istemek a.-dı d. 469

a.-dılar d. 5852

destür ol- (Far. T. f.): izin verilmek, müsaade edilmek

o.-urisa d. 3427, 5407

destür vir (Far. T. f.): izin vermek, müsaade etmek

d.-di 2278, 3428

v. d. 504, 676

v.-di ... d. 2153

v.-ürse d.+ı 2676

dest vir- (Far. T. f.): yardım etmek

d.-mez 2953

deşne (Far. i.): hançer

d. 652, 4473

deşt (Far. i.): bozkır, çöl, kır, ova

dāmen-i d.+e 829

d.+i 5067

d.-i Ken' ānda 1401

d.-i Ken' ānı 1205

eṭrāf-ı d.+e 1618

kūh ü d.-i Ken' ānı 1324

seyr-i kūh ü d. ideyin 730

deştī (Far. i.): çölle, bozkırla, ova ile ilgili, ova gibi d. 1777**devā (Ar. i.):** ilaç, çare, tedbir

d. 395, 668, 770, 1014, 3049, 3072, 4901, 5875

d.+sı 2539

d.+sın 2655

→ devā eyle-, devā it-, devā kıl-

devā-baġş (Ar. Far. i.): deva baġışlayan

d.+um 4185

devā eyle- (Ar. T. f.): çare bulmak, bir derdin çaresini sunmak

e. d. 4395

devā it- (Ar. T. f.): çare bulmak, bir derdin çaresini sunmak

d.-di 4930, 5391

d.(d)-erem 5436

d.-señ 4770

devā kıl- (Ar. T. f.): çare bulmak, bir derdin çaresini sunmak

d.-dı 5262

devām (Ar. i.): dāim olma, bir halde bulunma, sürme

d.-ı dehr 2601

d.-ı hürriyet 5650

d.-ı 'izzetüñe 1535

→ devām ol-

devām ol- (Ar. T. f.): sürmek, devam edilmek, ilerlemek

o.-maġiçün ... d. 5781

devāt (Ar. i.): divit, kalem koymak için uzun madenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet

d.+ı 6195

- deve (T. i.):** geniş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan
d. 3655
- devḥa (Ar. i.):** büyük, ulu ağaç
d. 4121
d.-i encir 4042
d.-i imān 4121
d.-i şüret 3545
d.+lar 4032
d.+sını 4584
- devetabarı (T. i.):** büyük şarap kadehi,
d. 3097
- devlet (Ar. i. 1.):** baht, talih, büyük saadet, büyük rütbe
aḥter-i d.+i 5171
bād-ı d. 572
baht u d.-i şāh 5571
beḳā-yı d.+üne 1535
d. 1512, 1871, 2249, 2349, 2827, 2956, 3384, 3421, 3678, 3679, 5087, 5951
d.+dür 2802
d.+e 3241, 3793, 3850, 5569
der-i d. 5025
d.+i 1452
d.-i baht 5057
d.-i bāki 784
d.-i cāvid 4940
d.+ile 2975, 5694
d.-i nāgāh 3084, 5191
d.+ine 5955
d.+inüñ 1450
d.+ler 1801
d.+ün 4300
eylediler du‘ā-yı d.-i baht 3127
gül-i d. 2918
hümā-yı d. 3411
kemāl-i d.+üne 2122
rāh-ı d.+de 1616
şeb-çerāğ-ı d.+idi 2959
zıll-ı d. 3529
(i. 2.): toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık
d. 2849, 5242
d.+ine 4576
erkān-ı d. 2911
kaşr-ı d.+ine 3121
tāc-ı d. 4311
→ devlet ü tāca ir-
- devletlü (Ar. T. zf.):** bahtlı, talihli, şanslı bir şekilde
d. 5064
- devlet-mend (Ar. Far. i.):** refah, saadet ve nîmet sahibi, vezir ve müşir gibi büyük rütbe sahiplerine verilen bir unvan
d. 3838, 5567
- devlet ü tāca ir- (Ar. Far. T. f.):** büyük bir nimete ulaşmak, büyük bir nimeti ele geçirmek
i.-dün ... d. 2121
- devr (Ar. i. 1.):** zaman, çağ, baht, talih
cevr-i d.+ile 754
cevr-i d.+ünden 3067
d. 2600, 3611, 3685, 4096, 5222, 5714, 6116, 6160
d.-i aḳdemde 5985
d.-i cevr-āyın 2530
d.-i felek 6069
d.+ünde 3916
lu‘b-ı d.-i zemāneden 2377
rāvī-yi dāsītān-ı d.-i ḳadīm 355
yāri-yi d. 5058
(i. 2.): dönme, bir şeyin etrafını dolaşma, dönüp, dolaşma
medār-ı d.+i 875
→ devr it-, devr ü dürüg
- devrān (Ar. i.):** devir, zaman, çağ
→ çarḥ-ı devrān, devrān sür-
- devrān sür- (Ar. T. f.):** zevk ve safa ile zaman geçirmek
s. d. 721
- devr it- (Ar. T. f.):** sürekli olarak dönmek, devretmek
d.(d)-elden 3149
i.-di d.-i mümtedd 182
- devr ü dürüg (Ar. Far. i.):** yalan gerçek olmayan söz ve haller
d.+ına 628
- dey (Far. i.):** güneş yılının onuncu ayı, kış
oldı rāhat-ı d. 20
- deycūr (Ar. i.):** çok karanlık
d. 2308
d.+ın 1892
- Deyne (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup’un Leyyā’dan dünyaya gelen kızı (kimi kaynak ve metinlerde üvey kızı olarak geçmektedir.)
D. 419
- deyr (Ar. i.):** manastır, kilise
rāhib-i ehl-i d. 1495
- deyyār (Ar. i.):** biri, bir kimse, bir fert
d.1995
- Dımsıḳ (Ar. ö. i.):** Şam
D.+a 1761
kārbān-ı D.+a 654
- dıraht (Far. i.):** ağaç
d. 2250, 2255, 3378, 4253, 4256
d.+ı 5757, 6124
d.-ı bülend 587
- dırāz (Far. sf. 1.):** uzun
‘ömr-i d. 1011
(i. 2.): uzun
d. 4778
→ dırāz ol-
- dırāz ol- (Far. T. f.):** uzun halde olmak, uzamak
d.-dı 746
d.-ısar 2983
o.-a ... d. 603
- dırnaḳ (T. i.):** tırnak
→ et ü dırnaḳ arasına girme-
- di- (T. f.):** demek, söylemek

d. 397, 799, 1631, 2620, 2675, 3346, 3357, 3389, 3955, 5085, 5446
d.-di 99, 147, 236, 240, 246, 248, 252, 255, 266, 279, 283, 286, 291, 376, 378, 397, 410, 432, 437, 460, 478, 502, 514, 589, 596, 613, 626, 639, 641, 651, 684, 700, 702, 728, 731, 765, 770, 788, 793, 855, 893, 895, 905, 906, 927, 934, 936, 940, 948, 953, 954, 959, 963, 974, 983, 1022, 1028, 1035, 1037, 1040, 1045, 1056, 1114, 1127, 1135, 1140, 1171, 1186, 1236, 1239, 1242, 1247, 1252, 1258, 1260, 1280, 1285, 1292, 1295, 1316, 1331, 1333, 1335, 1340, 1343, 1344, 1345, 1356, 1366, 1368, 1391, 1403, 1413, 1420, 1435, 1449, 1461, 1492, 1500, 1533, 1543, 1548, 1570, 1579, 1589, 1593, 1606, 1607, 1630, 1670, 1676, 1686, 1697, 1719, 1725, 1733, 1747, 1761, 1765, 1791, 1800, 1808, 1809, 1817, 1834, 1848, 1851, 1854, 1866, 1886, 1900, 1914, 2010, 2019, 2025, 2031, 2038, 2092, 2116, 2121, 2160, 2160, 2183, 2190, 2221, 2495, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2515, 2538, 2552, 2554, 2556, 2559, 2561, 2562, 2572, 2578, 2588, 2612, 2657, 2660, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2743, 2759, 2792, 2829, 2836, 2884, 2898, 3234, 3237, 3246, 3255, 3256, 3272, 3274, 3292, 3345, 3347, 3350, 3354, 3356, 3359, 3374, 3380, 3385, 3386, 3388, 3392, 3396, 3424, 3428, 3432, 3440, 3472, 3502, 3518, 3610, 3623, 3626, 3665, 3668, 3672, 3676, 3677, 3680, 3689, 3691, 3700, 3713, 3736, 3737, 3749, 3751, 3755, 3756, 3777, 3872, 3908, 3935, 3959, 3976, 3982, 3997, 4007, 4014, 4020, 4068, 4071, 4079, 4095, 4097, 4101, 4103, 4104, 4106, 4113, 4115, 4142, 4165, 4185, 4193, 4221, 4230, 4320, 4329, 4338, 4352, 4378, 4391, 4415, 4434, 4435, 4440, 4445, 4463, 4472, 4491, 4492, 4503, 4560, 4588, 4602, 4604, 4615, 4626, 4669, 4683, 4711, 4733, 4749, 4835, 4841, 4871, 4931, 4974, 5112, 5115, 5118, 5127, 5131, 5134, 5150, 5156, 5157, 5199, 5200, 5211, 5355, 5375, 5380, 5392, 5395, 5405, 5406, 5407, 5411, 5417, 5420, 5420, 5421, 5421, 5422, 5422, 5423, 5423, 5424, 5425, 5431, 5432, 5435, 5437, 5446, 5447, 5455, 5497, 5499, 5506, 5507, 5543, 5557, 5579, 5609, 5637, 5640, 5641, 5675, 5681, 5683, 5699, 5710, 5716, 5718, 5728, 5737, 5739, 5740, 5750, 5753, 5754, 5756, 5759, 5762, 5770, 5773, 5773, 5778, 5779, 5791, 5801, 5805, 5809, 5816, 5817, 5820, 5824, 5825, 5842, 5846, 5853, 5866, 5876, 5887, 5898, 5904, 5906, 5913, 5918, 5922, 5923, 5924, 5928, 5970, 5975, 5997, 6010, 6018, 6030, 6041, 6044, 6046, 6056, 6066, 6077, 6080, 6112, 6131, 6138, 6141, 6151, 6196

d.-diler 293, 573, 672, 704, 713, 815, 1090, 1105, 1132, 1183, 1311, 1329, 1383, 1400, 1428, 1496, 1563, 1602, 1608, 1622, 1634, 1636, 1639, 1674, 1692, 1738, 1772, 1853, 1884, 1902, 1922, 1923, 1931, 1942, 1955, 2014, 2103, 2114, 2197, 2225, 2566, 3021, 3279, 3343, 4137, 4146, 4673, 4709, 4753, 5080, 5108, 5348, 5680, 5682, 5705, 5711, 5717, 5725, 5732, 5755, 5788, 5792, 5799, 5812, 5865, 5883, 5956, 5974, 5978, 6032, 6078, 6093, 6139, 6142, 6152, 6158
d.-diyse 323
d.-digün 550
d.-dügün 68
d.-dük 1313, 1497, 1631
d.-düm 4552, 5810
d.-dün 1611
d.-me 615, 2124, 3345
d.-medi 1778
d.-medüm 6030
d.-medün 1354
d.-mek 280, 1609, 1638
d.-men 5905
d.-meye 1454
d.-mezem 3998
d.-miş 1421, 2487, 3604, 4939
d.-mişdür 5544
d.-mişidi 775, 1767
d.-mişler 1429
d.-ñ 1624, 5859, 5859
d.-nilmez 331
d.-nse 3349
d.-r 158, 355, 418, 552, 552, 558, 578, 745, 746, 1003, 1051, 1244, 1296, 1526, 1782, 1799, 2022, 2071, 2091, 3811, 3947, 4153, 4153, 4232, 4256, 4526, 4710, 4925, 5168, 5455, 5617, 5651, 5820, 5824, 6200
d.-rdi 181, 3418, 3575, 4856, 5519
d.-rem 5949
d.-ridi 320, 823, 1214, 1271, 2768, 2768, 3186, 3406, 3573, 3804, 4910, 4911, 4912, 4917, 4990, 5046, 5075, 5329, 5335, 5338, 5382, 5479, 5480
d.-ridüm 2827, 5432
d.-ridün 378, 1286, 3171, 4442
d.-riken 1781, 2732
d.-riseñ 4224
d.-rler 5604
d.-rleridi 1620, 2178, 2242, 3407, 5329, 5334, 5827
d.-rlerse 1649
d.-rse 217, 4875
d.-rseñ 1256
d.-rüz 1311
d.-se 5337
d.-señ 2834
d.-ye 1334, 1890, 4436, 5853, 5990, 5991
d.-yem 1494, 3257, 3348
d.-yesin 3303
d.-yesiz 479

- d.-yeyin 2303, 3347, 3427, 5433
d.-yüp 515, 1647, 1742, 2461, 2648, 2719,
3759, 4764, 5253, 5340, 5410, 5704, 5825,
6192
→ püf di-
- dībā (Far. i.):** renkli dokuma motiflerle süslü, lüks
bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş
d. 3479, 4309
d.+lar 5189
d.+sına 2068
d.+ya 2069
- dībā-püş (Far. sf.):** diba denilen bir çeşit ipek
kumaşla örtülü
külāh-ı d. 3671
serv-i d. 4917
serv-i nāz ü d. 4101
- dīdār (Far. i. 1.):** yüz, çehre, sevgili, sevgilinin
güzelliği
d. 2191, 2202, 3221, 3223, 3232, 3282, 3469,
5344
d.+a 531, 2242, 3217, 5035
d.+ı 2135, 2252, 5332, 5881
d.+ıla 3494
d.+ın 2073, 3328, 5022
d.+ımı 2358
d.+ınuñ 2750
d.-ı Yūsufi 4754
eyledükce nezāre-i d. 3416
eyleriken teferrüç-i d. 3330
itdi ‘azm-i teferrüç-i d. 3230
sermest-i bāde-i d. 2417
teferrüç-i d. 2037, 3033, 3829
(i. 2.): görme, görüşme, görüş kuvveti, göz
d.-ı dōst-ı müştākı 2021
ķadr-i d.+ı 4922
tālīb-i d. 2027
(i. 3.): -metinde- Allah
d.+a 5924
- dīde (Far. i.):** göz
d. 1201, 1292, 1895, 2771, 3488, 3731, 4180,
5365
d.+de 2739, 2886
d.+den 827, 1167, 2571, 4177, 5388
d.-i cān 5454
d.-i dillerinde 1921
d.-i kūr 5116
d.-i pāki 4215
d.-i Zelīhāya 3882
d.+me 733
d.+sine 5558
eşk-i d.+si 2874
nūr-ı d.-yi gerdün 738
şīşe-i d.+den 3289
→ nūr-ı dīde
- dīhī (Far. i.):** köye mensup, köylü
d. 5201
- dik- (I) (T. f. 1.):** belirli bir noktaya odaklanmak,
dikkat kesilmek
d.-di 3493
d.-miş 1325
- d.-üp 599
(f. 2.): bir cismi (bayrak, sancak, direk, ağaç,
fidan vs.) toprağa saplayarak dik olarak
durdurmak
d.-di 2410, 4249
d.-üp 1948
- dik- (II) (T. f.):** biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri,
yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak
d.-erdüm 6189
- diken (T. i.):** bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve
kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların
derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı
çıkıntılardan her biri
d. 3047, 3080, 4891
→ diken ol-
- diken ol- (T. f.):** batmak
d.-dı 598
- dikil- (T. f.):** göz belli noktaya uzun süre bakmak
d.-di 1111
- dikiş (T. f.):** dikme işi
→ dikiş tutmaz
- dikiş tutmaz (T. i.):** çok istenilen bir işin umulan
şekilde gerçekleşmeyeceğini anlatan bir söz
d. 4812
- dikkāt (Ar. i.):** ince eleme, ince arama, doğruluk,
ehemmiyet verme, inceleme
d.+ile 516, 1168
- dil (I) (Far. i.)** sevgi, istek, düşünüş, anma ve hatıra
gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı, gönül
āfet-i d.+dür 792, 3906
‘ālem-i d.+de 3648, 5896
bāğ-ı d.+den 4146
cān u d.-i ķūtın 6157
cihān-ı cān u d.+e 6094
d. 472, 605, 1087, 1120, 1222, 1599, 1962,
2321, 2329, 2361, 2399, 2399, 2417, 2443,
2471, 2476, 2590, 2646, 2712, 2984, 3049,
3075, 3136, 3180, 3206, 3300, 3344, 3346,
3582, 3705, 3773, 3793, 3868, 3937, 3964,
4003, 4117, 4166, 4176, 4177, 4180, 4368,
4378, 4522, 4639, 4648, 4756, 4875, 4898,
4960, 4961, 4977, 5229, 5374, 5418, 5530,
5947, 5947, 5964, 6155
dāğ-ı d.+den 4209
d.+de 97, 327, 462, 556, 650, 1207, 2418,
2444, 2538, 2540, 2592, 2612, 2734, 2739,
2886, 3006, 3104, 3229, 3606, 3711, 3855,
4736, 4866, 4890, 5011, 5078, 5376, 5476,
5508, 5536, 5898, 5970, 6161
d.+den 2642, 3227, 4713, 5037, 5334,
d.+e 97, 2481, 2604, 2746, 2808, 3214, 3582,
4414, 5105
dem-i d.+den 4409
derd-i d.+den 2455, 4378
derd-i d.+üñi 2576
d.+ı 1556, 2748, 3157, 3158, 3797, 3819,
4109, 5475, 6099, 6100, 6110
d.-i ‘āşık 3549, 3630
d.-i ‘āşıkda 2610
d.-i ‘āşıkdan 4275

d.-i bî-^ç ışık 2284
d.-i bî-ihtiyāra 4757
d.-i bīmāruma 1280
dīde-i d.+lerinde 1921
d.-i ğam-dīdemūn 4683
d.-i ğam-dīdesinden 3038
d.-i ğam-dīdesine 5874
d.-i ğam-dīdesini 4280, 4478
d.-i ğam-ġinūm 5951
d.-i ğümrahā 4118
d.-i huş-yār 2751
d.+ile 2771
d.-i miskīn 3891
d.-i muşaffāsı 1421
d.+imüz 4120
d.+in 1198, 2687, 3083, 3791, 3919, 3996,
4635, 5159
d.+inde 743, 947, 1486, 3036, 3643, 4182,
5877
d.+ine 3531, 3635, 6069
d.+ini 2414, 4879, 5878
d.-i pāk 2820
d.-i pūr-ġam 3798
d.-i sengīni 4716, 4762
d.-i sevdā-zedemde 4409
d.-i ^çuşşāk 4679
d.-i Ya^ç kūba 1289
d.-i Yehūdāya 5849
d.-i Yūsuf 4109
d.-i zālīm 872
d.-i Zeliḥāya 2806
d.+ler 2909
d.+lere 4288, 4620
d.+leri 664, 881, 1459, 2377, 2839, 4704,
4867, 5782
d. ü cāndan 2790, 5194
d.+üm 5046, 5752, 5774, 5892
d.+ümde 3176, 3870, 3885, 5450
d.+ümden 3910
d.+üme 687, 2644
d.+ümi 3067, 4333, 4994
d.+ümün 4410
d.+ün 2659
d.+ünni 3547, 4476
ġüşādī-yi d. 2792
ḥalāş-ı d. 2407
ka^ç r-ı d.+den 3286, 3646, 3883, 4429, 5766
ķurbet-i d. 4192
levḥ-i d.+de 2380
ma^ç şük-ı d. 3808
mışr-ı d.+de 3173
müferriḥ-i d. ü cān 1961
nūr-ı çeşm-i şādī-yi d. 2792
perde-i d.+den 4451
rīş-i d.+den 4920
şabr-ı d.+i 3032
şadr-ı d.+de 3166
şahra-yı d. 33
şādī-yi d. ider 3984
şem^ç -i d.+de 85

şevķ-i d. 5021
şevķ-i d.+ile 85
tāb-ı d. 1200
tāb-ı d.+den 2822
taht-ı d.+de 2682
tennūr-ı d.+de 2825
Yūsuf-ı d. 5165
→ dil bağla-, dil dögünü, dile gel-, dil vir-,
^çuķde-i dil aç-

dil (II) (T. i. 1.): lisan, zebun, dil

d. 2918
d.+de 119, 2166, 2229, 4855, 4961
d.+den 716
d.+i 177, 1845, 3051, 4141, 4549
d.+ile 5854
d.+inde 2770, 5128
d.+inden 5368
d.+ine 1164, 5290
d.+lerini 1481
d.+üm 2540, 2540
d.+ümüz 4811

(i. 2.): birçok aletin uzun, yassı ve çoġu hareketli bölümleri
d.+i 67

→ acı dil, dile al-, dile gel-, dilini şad-pāre it-, dil tolaşduruban ķal-, dilini yak-, dillerini bir it-, dil uzat-, dil üşür-, Türkī dil

dil-ārā (Far. i. 1.): gönül alan, gönül kapan, gönlü dinlendiren [sevgili]

d. 3498
d.+nuñ 5032
d.+sı 4683, 5001, 5244
d.+sın 5004
d.+ya 6059

(sf. 2.): gönül alan, gönül kapan, gönlü dinlendiren
ruḥ-ı d.+ya 3205

dil-ārām (Far. i. 1.): gönül alan, gönül kapan, gönlü okşayan, gönlü dinlendiren [sevgili]

d.+ı 3226
d.+ıdı 2443
d.+um 3171
d.+uñ 3873
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
d. 1897
d.+um 2612, 3206, 4329, 4841
d.+uñ 4931

dil-āşüb (Far. sf.): gönlü karıştıran, kalbi meftun eden güzel
d. 4142

dil bağla- (Far. T. f.): severek bağlanmak, içten sevmek, aşık olmak
b.-sa d. 3825
d.-dum 2518

dil-bend (Far. i. 1.): -metinde- Hz. Yusuf

d. 1897
d.+i 3375
(i. 2.): gönül bağlayan, gönül bağlayıcı kişi
d. 3393
d.+üm 3389

- dilber (Far. i. 1.):** sevgili
 ʿayn-i d. 4823
 cevāb-ı d.-i rāz 2635
 d. 2937, 3158, 4142
 d.+den 2399, 5229
 d.+e 2760, 5049
 d.+i 2593, 3093, 4161, 5280, 5296
 d.-i çālāk 3796
 d.+idi 3454, 4969
 d.-i hūb 3598
 d.+ile 2382
 d.+ine 2192, 2721, 3190, 3795, 4002
 d.+ini 999
 d.-i nihānī 3562
 d.-i pāk 4317
 d.+ün 737, 2636, 3075, 3309, 3851
 hevā-yı d.+ile 2684
 kūy-ı d.+den 5307
 mihr-i d.+ile 2900
 teferrüc-i d. 3602
 vaşl-ı d.+den 4164
 vuşlat-ı d. 1196
 zülf-i d. 2899, 2983
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 d. 447, 609, 1897, 2050, 4686, 5653
 d.+den 3857, 4212
 d.+i 3205
 d.+ile 5247
 d.+ün 2097, 2636
 ʿizār-ı d.+e 3874
(i. 3.): -metinde- Zeliha
 d. 3117, 3928
 d.-i hūbān 2275
 d.-i mestūr 2277
 d.+ün 2330
- dilber-veş (Far. sf.):** sevgili gibi
 d. 3812
- dil-cū (Far. sf.):** gönül arayan, gönül çeken
 nihāl-i d.+yı 3199
- dil-dār (Far. i.):** birinin gönlünü almış olan sevgili
 bū-yı d.+ı 4906
 d. 2471, 3300, 3318
 dār-ı d.+ı 4890
 d.+ıla 2418
 vaşl-ı d.+ıla 3321
 vişāl-i d.+ı 2193
 zevk-i vaşl-ı d.+ı 2831
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 d. 3894
 d.+a 4290
 d.+uñ 5015
 naqş-ı d.+a 4269
(i. 3.): -metinde- Zeliha
 d. 4644
- dilden (T. zf.):** içtenlikle, çok isteyerek
 d. 412, 3227, 4713
- dil döğünü (Far. T. i.):** gönül yarası, iç acısı, sevgi
 kırgınlığı
 d. 2923
- dile- (T. f.):** bir şeyi istemek, arzu etmek,
 d.-di 370, 468, 759, 814, 838, 1011, 1053,
 1485, 1597, 1745, 1775, 1862, 2433, 2778,
 3733, 3801, 4232, 4818, 4929
 d.-dük 1644
 d.-düm 4732
 d.-dün 376
 d.-men 684, 4340
 d.-mez 3991, 4714
 d.-miş 4538, 4539
 d.-r 3303, 3965, 5345, 5345
 d.-rdi 3845
 d.-rdüm 2586
 d.-rem 121, 155, 340, 385, 780, 824, 1334,
 1410, 1415, 1848, 3194, 3239, 3255, 3426,
 3434, 3616, 3650, 4399, 4687, 5984
 d.-ridi 474
 d.-ridüm 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 5899
 d.-riseñ 4223, 4475
 d.-rse 397, 3797, 3798, 4082
 d.-rseñ 1860, 3526, 3526
 d.-rsin 5116
 d.-rüz 1499, 5960, 6048
 d.-se 2511, 2511, 5095
 d.-señ 590, 882
 d.-ye 3593
- dile al- (T. f.):** anlatmak, ifade etmek, söylemek
 a.-a d. 2905
- dile gel- (I) (Far. T. f.):** içinde herhangi bir fikir,
 istek ya da düşünce oluşmak
 g.-üridi ... d.+ine 3579
- dile gel- (II) (T. f. 1.):** konuşmak, dillenenmek, lisana
 gelmek, söylemek, söylenmek
 d.-di 1851
 g.-di d. 1246, 1565
- dilek (T. i.):** istek, arzu, temenni
 d. 3299, 5223, 6069
 d.(g)+e 2352
 d.(g)+in 885, 1849
 d.(g)+üm 3302
 d.(g)+üni 1855
 → dilek it-, dilek kıl-
- dilek it- (T. f.):** -bir şey için- Bir kimseden herhangi
 bir isteği dilemek, arzu etmek, dilemek, rica,
 niyaz etmek, şefaat etmek
 d.-di 1847
 i. ... d. 3067
 i.-di ... d. 1045
- dilek kıl- (T. f.):** dilemek, arzu etmek
 d.-dum 1300
- dil-figār (Far. i.):** gönlü yaralı
 d.+idi 5270
- dil-firīb (Far. sf.):** gönül aldatan, cazibeli, alımlı
 cādū-yı d.+içün 4403
- dil-gir (Far. sf.):** gönül tutan, kalbe sıkıntı veren;
 gücenik, kırgın
 zülf-i d.+ün 4333
- dil-güşā (Far. sf.):** gönül açan, iç açan, kalbe
 ferahlık veren
 d. 2514

- dil-haste (Far. i.):** gönlü hasta, hasta gönüllü
d. 1133, 1756
- dilini şad-pâre it- (T. Far. f.):** dilini yüz parça etmek, çok söz söylemek
i.-diler d.+lerini s. 1178
- dilini yak- (T. f.):** doğru söz söyleme yolunda olgunlaşmak
y.-dı ... d. 280
- dilîr (Far. i.):** yürekli, cesur, yiğit
d. 5759
d.+idi 1964
d.+ile 1971
d.+ün 5759
- dil-keş (Far. i.):** gönül çekici, sevgili
d.+ler 2941
→ dil-keş ol-
- dil-keş ol- (Far. T. f.):** gönül çekmek, cezp etmek
o.-ur d. 3470
- dilkü (T. i.):** köpekgillerden uzunluğu 90, kuyruğu 30 cm'ye kadar, ırklarına göre çeşitli renklerde olan ağız ve burnu uzun ve sivri, kümes hayvanlarına zarar veren, kürkü beğenilen bir tür memeli
d. 1307, 1705
d.+ler 1375
- dilkülên- (T. f.):** tilki gibi davranmak
d.-üriken 1375
- dillerini bir it- (T. f.):** birleştirmek, bir niyete ortaklaşa karar vermek
b.(d)-üp ... d. 667
- dil-nüvâz (Far. i.):** gönül okşayan [aslî "dil-nevâz"dır]
d.+ıdı 5073
- dil-perdâz (Far. i.):** gönül tertipleyen, gönül düzenleyen [sevgili]
d. 3002
- dil-pezir (Far. sf.):** gönle hoş gelen, gönülün beğendiği
d. 4406
güftâr-ı d.+ile 4376
- dil-rübâ (Far. i.):** gönül verilen, sevgili, sevilen kişi
d. 2273, 4142, 4374, 6147
d.+lar 581
d.+sı 527
d.+ya 4373
- dilrübâlık (Far. T. i.):** sevgili olma hali
d. 449
- dil-rübâsuz (Far. T. sf.):** sevgiliden yoksun
d. 4898
- dil-sitân (Far. i.):** gönül alan ve zapteden güzel, kendine meftun eden
tavk-ı gîsü-yı d.+uñçün 4402
- dil-süz (Far. zf. 1.):** yürek yakan yürek yakıcı bir şekilde
d. 4905
(sf. 2.): yürek yakan yürek yakıcı
derd-i d.+ı 4953
- dil-şâd (Far. sf.):** gönlü hoş, sevinmiş
→ dil-şâd ol-
- dil-şâd ol- (Far. T. f.):** sevinmek, mutlu olmak,
gönlü hoş olmak
d. 2517
- dil-şikeste (Far. i.):** hüzünlü, gönlü kırık
d. 1982
- dil-teng (Far. zf. 1.):** yüreği dar, kederli, sıkıntılı
d. 2431
(i. 2.): yüreği dar, kederli, sıkıntılı kimse
d.+iken 2748
→ dil-teng it-, dil-teng ol-
- dil-teng it- (Far. T. f.):** sıkıntıya düşürmek, derde salmak
d.(d)-en 2618
- dil-teng ol- (Far. T. f.):** sıkıntıya düşmek, derde kedere müptela olmak
o.-dum ... d. 5370
- dil tolaşduruban kal- (T. f.):** korku, heyecan, hastalık, utangaçlık, sarhoşluk gibi sebeplerle şaşırarak söyleyeceğini karıştırmak
ç.-dılar ... d.-uban 1179
- dil uzat- (T. f.):** konuşmak, dillenmek, lisana gelmek
d.-dı 1163, 4614, 5144
d.-madı 5815
- dil üşür- (T. f.):** pek çok kişi aynı sözü bir anda söylemek, bir ağızdan söylemek
d.-di 4763
d.-üp 4808
- dil vir- (Far. T. f.):** sevmek, gönül vermek, aşık olmak
d.-ene 3983
- dimâğ (Far. i.):** akıl, şuur
d.+ın 4908
d.+ına 6018
- dîn (Ar. i.):** Allah'a inanma ve bağlanma
âfitâb-ı maşrîk-ı d. 275
d. 123, 1883, 4640, 5002, 6080, 6087
da' vî-yi d. 1837
d.+de 4110
d.+e 206
d.+i 263, 1929, 4639
d.-i dünından 5378
d.-i güzîn 6080
d.-i Hâk 441
d.-i Hâkdan 1922
d.-i Hâlîl 5464
d.+ine 641
d.+lerinden 1933
d.+ün 206
eyledi ... da' vet-i d. 136
gayret-i d.+den 4504
hicâb-ı d. ü dünyiden 3331
kılurdu şâlât-ı d.-i Hâlîl 1880
merd-i d. 5152
nür-ı beyâz-ı maşrîk-ı d. 318
râh-ı d.+denidi 4112
- din- (T. f.):** sakinleşmek
d.-di 5465
- dînâr (Ar. i.):** eski zamanın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevi altın parası
d. 2191, 2202, 2493, 2715, 2957, 3416

- d.+ı 3380
dinil- (T. f.): söylenmek, dile getirilmek
 d.-di 166, 268
 d.-e 1506, 2317
diñle- (T. f.): işitmek için kulak vermek
 d. 2279, 3703, 3835, 4934
 d.-di 1364, 2587, 3323
 d.-diler 1177
 d.-ridi 3228, 5819
 d.-yüp 1724, 5820
diñlen- (T. f.): sönmek
 d.-di 1390
dinlen- (T. f.): güç kazanmak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğunu gidermek soluklanmak, istirahat etmek
 d.-e 1331
diñşür- (T. f.): derlemek, toparlamak, ortada bir şey bırakmamak
 d.-üp 6034
dir- (T. f.): toplamak, bir araya getirmek, derlemek
 d.-e 4088, 5345
 d.-elüm 4977
 d.-em 2682
 d.-medüm 4171
 → 'aqluñı dir-, ög dir-
diraḥş (Far. i.): nur, ziya, ışık, parıltı
 d.+ımdan 3019
diraḥşān-efgen (Far. i.): yere parlaklık saçan nesne
 d. 3115
direk (T. i.): direk, destek alınacak olan sütun
 d. 255, 258, 3868
direm (Far. i.): akçe, para, gümüş para
 d. 1690, 3110, 3131, 3441
dirgür- (T. f.): diriltmek,, ihya etmek
 d.-esin 3547
diri (T. i.): canlı yaşayan
 d. 314
dirig (Far. e.): eyvah, ah, aman, yazık
 d. 3046, 3046, 4519, 4519, 4520, 4521, 4522, 4523, 4524, 4525, 4995
 → dirig it-, dirig kıl-
dirigā (Far. e.): yazık, eyvahlar olsun!
 d. 3039
 → iy dirigā,
dirig it- (Far. T. f.): esirgemek, sakınmak
 i.(d)-em ... d. 413
 i.-men d. 2836
 i.-mez d. 2196
dirig kıl- (Far. T. f.): esirgemek, sakınmak
 k.-ur ... d. 4519
diril- (T. f. 1.): yaşamak, ömür sürmek, geçinmek, imtizaç etmek
 d.-di 3335
 d.-ürdük 1371
 (f. 2.): toplanmak
 d.-di 5175
 d.-diler 3235
dirlik (T. i.): yaşayış, hayat, sağlık, geçim
 d.+den 3548
 d.(g)+inde 4779
 d.(g)+ine 1374
diş (T. i.): diş, dendān
 d.+leri 1152
 d.+lerin 2585
 d.+lerümi 1362
 d.+üne 1224
 → diş bile-, dişe düşür-
diş bile- (T. f.): öldürmeye niyetlenmek, yok etme arzusunda olmak
 d.-di 853
 d.-mek 1432
dişe düşür- (T. f.): istediğine ulaşmak, arzu ettiğini ele geçirmek
 d.-dügümce d. 4433
ditre- (T. f.): titremek, küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak
 d.-di 1290, 1824, 3288, 4294, 6052
 d.-r 3098
 → üstine ditre-
dīv (Far. i. 1.): dev, cin, şeytan
 d. 707, 1731, 2501, 2552, 2555, 2574, 3039, 4780
 d.+e 2552
 d.+i 4136
 (i. 2.): -metinde- Mālik'in kölesi Eflah
 d. 1755
 d.+e 1750
 muşt-ı d.+ile 1814
dīvān (Ar. i.): büyük meclis
 d.-ı şāha 5690
 ehl-i d.+a 2102
 şahn-ı d.+da 5692
dīvāne (Far. i.): deli, budala, alık
 Nıl-i d. 2059
 → dīvāne it-, dīvāne ol-
dīvāne it- (Far. T. f.): aklını almak, şaşkına çevirmek
 d.-di 1953, 3298, 4333
dīvāne ol- (Far. T. f.): şaşkına dönmek, şaşkırmak, aklı yitmek
 o.-di d. 2332, 4721
 o.-ma d. 2671
dīvār (Far. i.): duvar
 d. 891, 4062
 d.+a 531, 2451, 4266, 4269, 4624, 5035
 d.+ı 4371, 4387, 5025, 5552, 6072
 d.-ı çāha 898
 d.+ıla 4928
 d.+ın 2073, 5022
 d.+ına 2240
 gird-i d.+e 4062
 → dīvāra rüy eyle-, dīvāra rü it-, dīvāra yüz it-
dīvāra rü it- (Far. T. f.): bazı olumsuz duygular neticesinde yönünü duvara doğru dönmek
 i.-se ... r.+yı d. 2452
 r.+yı d. i.-di 5246
dīvāra rüy eyle- (Far. T. f.): bazı olumsuz duygular neticesinde yönünü duvara doğru dönmek
 r. d. 4624

dīvāra yüz it- (Far. T. f.): bazı olumsuz duygular neticesinde yönünü duvara doğru dönmek
y.+ünü i.-di ... d. 5877

dīv-dest (Far. sf.): dev elli
d. 4240

diyānet (Ar. i.): dindarlık, din duygusu
d. 118

diyār (Ar. i.): memleket, ülke
‘azm-i d.-ı Şām itdi 1546
d. 1373, 2097
d.+a 380, 1074, 6028
d.+ı 244, 2210, 3197
d.-ı Ken‘āna 3715
d.-ı Ken‘ānı 1382
d.+ına 473, 476, 561, 1527, 5336
d.+ından 5299
d.+ını 1004
d.+uñ 3196
ğayr-i d. 2174
şanem-ḥāne-i d.-ı Fireng 4247

diyū (T. e. 1.): herhangi bir yargıya vararak
d. 513, 1614, 1715, 2863, 2864, 3593, 3788, 4513, 5013, 5926
(zf. 2.): diyerek
d. 1075, 1796, 2177

diz (T. i.): diz, kaba et ile ayak arasındaki bölüm
d. 2357
d.+i 4206
d.+in 850
d.+ine 3859
d.+ini 1276, 4895
d.+ümdesin 2526
→ diz çök-

diz- (T. f.): dizmek, sıralamak
d.-di 715, 2081, 4300
d.-diler 2349

diz çök- (T. f.): dizlerini yere koyarak oturmak, *mec.* saygı göstermek
d.-üp 2510

dōst (Far. i.): sevilen kimse
‘ārif-i d. 3006
āsītāne-i d. 3466
d. 1046, 1068, 1517, 1606, 2018, 2284, 2942, 3006, 3183, 3189, 3805, 4320, 4375, 4440, 4705, 4806, 5041, 5227, 5259, 5262, 5369
d.+dan 806, 2760, 5872
dīdār-ı d.-ı müştākı 2021
d.+lar 634, 5657
d.+uñ 4021, 4477
fesāne-i d. 3466
firāk u ḥasret-i d. 5252
fürkat-i d. 792
gülşen-i derd-i d. 3446
ḥasret-i d. 792
sehun-ı d. 5128
ṭālib-i d. 5343
zūlf-i d. 2713
→ dost bāğı, dōst idin-

dost bāğı (Far. i.): -metinde- Tanrı katı
d.+ndan 247

dōst idin- (Far. T. f.): kendine yakın hale getirmek, kendine yaklaştırmak
d.-mek 4490

dōstlık (Far. T. i.): → dōstluk

dōstluk (Far. T. i.): dost olma durumu
d. 806, 1607, 1607, 3991, 5090

dög- (T. f. 1.): canını yakmak, dövmek, darp etmek
d. 1858
d.-diler 1795
d.-diyise 1858, 3656
d.-em 5371, 5371
d.-er 552, 2640
d.-erdi 3327, 4895
d.-evüz 643
d.-megile 3734
d.-üp 4897, 4928
(f. 2.): vurmak, ezmek, öğütmek
d.-e 2457, 2457
(f. 3.): vurmali çalgıları çalmak
d.-üp 4897

→ kūs dög-, sinesini dög-, şovuk demür dög-
dögil- (T. f.): dövme işine konu olmak, ezilmek
d.-medin 5203
d.-ür 2930

dögün- (T. f.): → dögün-

dögşür- (T. f.): derlemek, toplamak, bir araya getirmek
d.-üp 1203

dögül- (T. f.): canı yakılmak, dövülmek, darp edilmek
d.-di 1814

dögün (T. i.): dağlamakla açılan yara, matem, dövünme, yas
d. 6180
d.+i 6164

→ dil dögünü, dögün ur-, dögün yak-
dögün- (T. f.): aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek, çok üzülmek
d.-üp 3406
d.-ür 4896

dögün ur- (T. f.): yaralamak, dağlamak
u.-dı d. 1080

dögün yak- (T. f.): dövünmek, yas tutmak
y.-dı ... d. 6122

dök- (T. f. 1.): sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları yerden başka bir yere boşaltmak
d.-eydi 2054
d.-üp 2719

(f. 2.): saçmak, dağıtmak
d.-er 2585

(f. 3.): damla damla akıtmak
d.-di 2738, 3262

→ demin dök-, gözyaşı dök-, ḥün-āb dök-, kan dök-, yem dök-, yaş dök-

dökil- (T. f.): dökme işi yapılmak, dökme işine konu olmak

→ kan dökil-, pâyına dökil-
dökül- (T. f.): → dökil-

- dön-** (T. f. 1.): bir şeyi andıracak duruma girmek, durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak, benzetmek
d.-di 570, 717, 880, 1069, 1374, 2185, 2440, 2528, 3263, 5618, 5844, 5844
d.-dün 3613
d.-se 2271
(f. 2.): konuşmak için yönelmek, muhatap almak
d.-di 807, 1250, 5755
d.-er 2703
d.-üp 1257, 1395, 1738
(f. 3.): gidilen yerden geri gelmek, geri gitmek
d.-di 5390
d.-diler 1328, 1511
d.-üp 5806
(f. 4.): bir yere ya da birisine yönelmek
d.-di 3424, 4386, 5543
d.-üp 1751
(f. 5.): girişilen bir işten ve bir istekten vazgeçmek
d.-üp 2839
→ müya dön-, yāya dön-
- döndür-** (T. f.): belirli bir yöne dönmesini sağlamak
d.-di 2767
- dört** (T. sf.): dört
→ ayuñ on dördi, yüzi ayınuñ on dördi ol-, dördinci
- dördinci** (T. sf.): dördüncü
d. 6156
- döşe-** (T. f.): döşemek, yere yaymak, sermek
d.-di 897, 4274
d.-diler 2257, 3022, 5189
d.-medüm 6185
d.-r 4964
d.-rdi 3598
d.-yüp 4680
- döşek** (T. i.): yatak
d.+de 4385
d.(g)+i 5259, 5532
d.(g)+in 1203, 2391
d.(g)+üm 2475
- döşen-** (T. f.): döşemek, yere yaymak
d.-di 869, 4659
- döy-** (T. f.): dayanmak, katlanmak, tahammül etmek
d.-e 1123, 4341, 5010
d.-emez 6140
d.-er 4430, 5742
d.-medi 4719
d.-meyüp 5483
d.-mez 1946, 4772
d.-meziken 887
- du'ā** (Ar. i.): Tanrı'ya yalvarma, niyaz
d. 369, 373, 395, 811, 896, 1479, 2039, 2654, 4592, 5409, 5912
d.+nuñ 1865
d.+sı 3652, 5355
d.+sın 368, 380, 1013
d.+sını 384
d.+sıyla 1538, 1864, 3758
d.+sıyıçün 6102
d.+ya 3738
d.+yı 1416, 4802
d.-yı hayra 3742
d.-yı resül 1422, 6108
d.-yı tälîbler 3277
d.+yıçün 392, 582, 3745
tuñfe-i d. 5935
→ du'ā eyle-, du'ā it-, du'ā kııl-, du'ā sı enbānın aç-
- du'ā-āmiz** (Ar. Far. sf.): dua ile karışık, duayı içine alan
d. 2851
- du'ā eyle-** (Ar. T. f. 1.): -birisi ya da bir şey için- Allah'a yalvarmak, niyazda bulunmak
d. 1853
d.+lar e.-yeler 4168
e.-diler d.+yı 5955
e.-diler d.-yı devlet-i baht 3127
e.-mezdi d. 929
(f. 2.): birinin kötü duruma düşmesini gönülden istemek, ilenmek, intizar etmek
e.-di ... d. 1846
- du'ā it-** (Ar. T. f. 1.): -birisi ya da bir şey için- Allah'a yalvarmak, niyazda bulunmak
d.-di 463, 1850, 4930
d.(d)-e 1782, 3741
d.(d)-üp 5150
i.-di d. 1849, 3436, 4587
i.-di ... d. 4800, 5439
i.-se d. 4801
(f. 2.): birinin kötü duruma düşmesini gönülden istemek, ilenmek, intizar etmek
i.-me ... d. 1430
- du'ā kııl-** (Ar. t. f.): birisi ya da bir şey için- Allah'a yalvarmak, niyazda bulunmak
k-up ... d. 6200
k.-ur d. vü nidā 2023
- du'ā sı enbānın aç-** (Ar. Far. T. f.): görülen bir iyiliğe, sunulan bir ikrama karşı gönülden istekle dua etmek
a.-dı d. 377
- dūd** (Far. i.): duman, tütün
d. 1566, 4460
d.+a 5253, 5618
d.+ı 4459
d.+ıla 5254
d.+ına 4951
d.-i duñān 1086
d.+umdan 3297
→ zūmet-i dūd vir-
- duñā** (Ar. i.): Güneş'in ufuktan henüz yükselip yayılmaya başladığı zaman, ilk kuşluk vakti cemāl-i şems-i d. 4178
d. 1998
şems-i d. 2175
- duñān** (Ar. i.): duman, tütün
dūd-i d. 1086

- duhter (Far. i.):** kız, kerime
d. 291, 419, 419, 2300, 2559, 2666, 2668,
2670, 2672, 2674, 2785, 3001, 3451, 3451,
5444
d.+e 3465
d.+i 1997
d.+ine 360
d.+ler 2376, 3480
- dün (Far. i.):** altta, aşağıda
d.+a 4767
d.+iken 5066
(sf. 2.): aşağı, aşağılık
dün-i d.+ından 5378
- dün-perver (Far. i.):** kötü alçak kimseleri koruyan ve
onların ilerlemesine yardım eden
d.+dür 864
- dür (Far. i.):** uzak
d. 644, 875, 876, 4191, 4318, 5280
→ dür eyle-, dür it-, dür kıl-, dür ol-
- dur- (T. f.):** beklemek, kalmak, hareketsiz bir
biçimde beklemek
d.-maya 3799
- dür eyle- (Far. T. f.):** uzaklaştırmak, uzaklaşmak,
ayrı kalmak, vedalaşmak
e. ... d. 504
e.-di d. 5039, 5250
e.-di ... d. 1057
e.-me d. 155, 5839
- dür it- (Far. T. f.):** uzaklaştırmak, ayrı düşürmek
d.-me 6117
i.-diler ... d. 3988
- dür kıl- (Far. T. f.):** uzaklaştırmak, ayrı düşürmek
k. ... d. 1058
- dür ol- (Far. T. f.):** uzaklaşmak, ayrılmak
d.-a 684, 4027
d.-ayın 5338
d.-uñ 5337
d.-up 4783
o.-a d. 5713
o.-am d. 5339
o.-dı ... d. 4805
o.-duğun ... dür 3874
o.-ma d. 733
o.-madılar ... d. 2153
o.-mağa d. 4024
o.-sun d. 3955
- düş (Far. i. 1.):** omuz
d.+ı 499, 821
d.+ında 449, 1156
d.+ından 5282
d.-ı şefkatden 831
(i. 2.): rüya
şafâ-yı d.+ında 2425
→ pisterini düş it-
- düşize (Far. sf.):** kızıoğlan kız, el değmemiş, bākire
d. 3480, 4043, 4070
- dut- (T. f.):** → tasa dut-, tüt-
- duvaq (T. i.):** gelinin başını, bazen de yüzünü örten
dantel veya tül den örtü
d. 3104
- dūzah (Far. i.):** cehennem, tamu
d. 1491, 4359, 4870
d.-ı zışt 4278,
- dū (Far. sf.):** iki [adet]
d. 2709, 4369, 4851
- dū-‘ālem (Far. Ar. i.):** iki dünya (dünya ve ahiret)
d.+de 6105
seyyid-i her d. 47
- dū-cihān (Far. Ar. i.):** iki dünya (dünya ve ahiret)
d. 9, 1916
d.+a 190
d.+da 335, 5921
- dū-çeşm (Far. i.):** iki göz
d.-i Yaḥyānuñ 148
- düg- (T. f.):** düğümlemek, bağlamak
d.-erdi 4485
- dügün (T. i.)** düğün, evlenme töreni
d. 5462
d.+i 2923
- dügme (T. i.):** giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine
ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal,
sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük
tutturma aracı
d.+si 2959
d.+sin 2081
- düken- (T. f.):** tükenmek, bitmek, sona ermek
d.-di 2586
- dülbend (Far. i.):** ince ve seyrek dokunmuş, hafif ve
yumuşak pamuklu bezden yapılmış örtü
→ dülbendi göge ir-
- dülbendi göge ir- (T. f.):** beklenmeyen, umulmayan
bir mutluluğa, sevince ulaşmak
g.-e d.+uñ 3393
- düm (Far. i.):** kuyruk
zāğ.-ı d. 5470
- dün (T. i. 1.):** gece
d. 1067, 2449
(zf. 2.): bugünden bir önceki gün
d. 2660
→ dün ü gün
- dü-nīm (Far. sf.):** iki parça, ikiye ayrılmış bölünmüş
→ dü-nīm ol-
- dü-nīm ol- (Far. T. f.):** iki parçaya ayrılmak, ikiye
bölünmek
d.-dı 4003
- dünle (T. zf.):** geceleyin
d. 3747
- dün ü gün (T. zf.):** gece gündüz
d. 112, 3046
- dünyā (Ar. i. 1.):** ebedi olan ahrete karşı geçici olan
yaşadığımız dünya, dünya işi, dünya malı,
dünyalık heves
‘ālem-i d. 1479
d. 123, 1261, 1657
dār-ı d.+da 549
d.+da 263, 310
d.+dan 35
d.+yı 1929
milk-i d.+da 1537
- dünyī (Ar. Far. sf.):** dünyaya mensup, dünyaya ait,

- dünya ile ilgili
hicâb-ı dîn ü d.+den 3331
- dü-pâre (Far. i.):** → dü-pâre ol-
- dü-pâre ol- (Far. T. f.):** iki parça haline gelmek
d.-a 258
- düpdüz (T. zf.):** dümdüz, direkt olarak
d. 712, 3022
- dür- (T. f.):** bir şeyi kıvrıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmak
d.-meye 4785
- dürç (Ar. i.):** sandık, cevher kutusu
d. 2960, 3383
d.+den 2622
d.+e 1530
d.+i 3383
d.-i güher 36, 3508
d.-i hâşında 1694
d.-i mercâni 1909
d.+in 1531, 3148, 3515
genc-i d.-i hikmetümi 1494
→ dürç-i dehânını aç-, dürç-i su 'âlin aç-
- dürç-i dehânını aç- (Ar. Far. T. f.):** konuşmak, konuşmaya başlamak
d.-dı 2142
- dürç-i su 'âlin aç- (Ar. T. f.):** herhangi bir konuda soru sormak,
a.-dı d. 239
- dürd (Far. i.):** tortu, çöküntü
d. 5290
d.-i derd-âşâm 2717
d.-i derdile 5942
- düriş- (T. f.):** çalışmak, çabalamak, gayret etmek, sebat etmek, devamlı meşgul olmak
d. 1574
d.-esin 3197
d.-ür 2843
- dürlü (T. zf.):** türlü şekillerde
d. 724, 1011, 1310, 2505
(sf. 2.): her çeşit, türlü
d. 1760, 2903, 4273, 6107
- dürlü dürlü (T. sf. 1.):** her çeşit, türlü türlü
d. 401, 1132, 6137
(zf. 2.): türlü şekillerde
d. 3415, 5798
- dürri (Ar. i.):** inci
d. 562, 1152, 1569, 1939, 2142, 2143, 2354, 2355, 2404, 2585, 2928, 3265, 3387, 3482, 4284, 4942, 5301, 5466
d.+e 3460, 4483
d.-i ' Aden 244, 2796
d.-i bekā 2281
d.-i bi-şemen 2622
d.-i dendâni 2405
d.-i dürriyle 30
d.+ile 1909, 3308
d.-i manzûm 536
d.+in 3262
d.-i sultânî 1530
d.-i şerîf 5154
d.-i yakîn 5607
- d.-i yetim 2327
d.-i zibâdan 2143
d.+leri 2462
mâye-i d.-i eşk 3132
şafâ-yı d. ü güher 1224
→ şeker-lebden dür saç-
- dürri-bâr (Ar. Far. sf.):** inci yağdıran, döken, saçan
d. 3510
la' l-i d.+ı 3933
nâme-i d. 2899
→ gözi dürri-bâr ol-
- dürri-efşân (Ar. Far. sf.):** inci saçan, inci dağıtan
→ dürri-efşân ol-
- dürri-efşân ol- (Ar. Far. T. f.):** inci saçmak, inci dağıtmak
d. 4207
- dürri-fişan (Ar. Far. i.):** inci saçan, inci dağıtan
d. 3766
- dürri (Ar. Far. i. 1.):** inci gibi parlayan, parıltılı, parlak nesne
d.+dür 3265
(sf. 2.): inci gibi parlayan parıltılı, parlak nesne
d. 5466
- dürtin- (T. f.):** sürünmek, vücuduna sürmek
d.-ürdi 767
- dürüg (Far. i.):** yalan gerçek olmayan
bû-yı d. 1162
çerâğ-ı d.+a 4580
d. 939, 1104, 1182
d.+a 1182
d.+ıla 4590
d.-ı şarîh 635
d.+uñuza 5892
eşk-i d. 4580
lisân-ı kızb ü d. 1487
→ devr ü dürüg
- dürüst (Far. i.):** doğru, düzgün, sağlam, bütün, tam
d. 4765, 5313, 5497, 5596
d.+idi 3225, 5500
(zf. 2.): doğru, düzgün, sağlam, bütün, tam
d. 329, 2307, 4474, 5809
(sf. 3.): doğru, düzgün, sağlam, bütün
zahm-ı d. 6187
→ dürüst eyle-, dürüst it-, dürüst ol-
- dürüst eyle- (Far. T. f.):** doğru, düzgün ve sağlam bir hale getirmek
d.-r 5568
- dürüst it- (Far. T. f.):** doğru, düzgün ve sağlam bir hale getirmek, düzeltmek
d.(d)-esin 3194
d.(d)-ici 6114
i.-di d. 5377, 5494
i.-di ... d. 4945
i.(d)-üp ... d. 5952
- dürüst ol- (Far. T. f.):** doğru, düzgün ve sağlam bir hal almak
o.-dı ... d. 4592
- dü-şad (Far. sf.):** iki yüz
d. 2958

düş (T. i.): rüya

d. 620, 938, 950, 1117, 3422, 3553, 5110,
5127, 5476
d.+de 699, 4330
d.+den 620, 5107
d.+i 1555
d.+in 5075
d.+inde 1301
d.+ini 5117
d.+lerüm 1117
d.+ümde 2824
d.+üne 959
d.+ünü 948
d.+ünü 1467
şoḥbet-i d.+i 2652

→ düş gör-

düş- (T. f. 1.): yere devrilmek, yere serilmek

d.-di 859, 1979, 1983, 2653, 3287, 3288, 3325,
3750, 3770, 5278, 5484, 6194
d.-e 1467, 3053
d.-er 2708
d.-erdi 847, 2769, 5340
d.-mişdi 198
d.-üp 4895

(f. 2.): yansımak

d.-di 753, 1789, 2633
d.-em 4216
d.-erdi 2351
d.-eridi 531
d.-mezse 3333
d.-se 1937, 4045

(f. 3.): yakışmak, uygun gelmek, yakışık almak

d.-er 641, 1145
(f. 4.): yakalanmak
d.-di 819
d.-er 2846

(f. 5.): yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek

d.-di 889, 890, 1790, 2409, 3118, 3517, 3646,
4727, 5043
d.-düm 1887, 4732
d.-eli 1561
d.-em 5031
d.-esin 3197
d.-icek 4729
d.-medi 3849, 4880
d.-mek 1470
d.-se 873, 877
d.-üp 1885, 3913

(f. 6.): biriyle yaşama, çalışma, birlikte olma durumunda kalmak, birine nasip olmak

d.-e 3305
d.-dün 978
d.-se 4799

(f. 7.): -ismin yönelme haliyle birlikte- uğramak, kapılmak, etkisinde kalmak

d.-di 372, 430, 1497, 1555, 1991, 2025, 2055,
2157, 2168, 2176, 2879, 3035, 3086, 3916,
4749, 5394
d.-diler 1634, 2145

d.-dügüne 1286

d.-düm 1223, 4188

d.-dün 3690, 3778

d.-e 3635, 4205, 4220

d.-eli 2647, 2871

d.-en 2452

d.-ene 4346

d.-ersin 4845

d.-esin 308, 308

d.-me 4440

d.-meñ 1473

d.-mese 349

d.-mesün 2602

d.-miş 2834

d.-mişidi 2387

d.-mişdür 3335

d.-se 4323

d.-üp 2061

(f. 8.): olmak, oluşmak, bir yerde meydana gelmek, bir sebeple bir yerde bulunmak

d.-di 1940, 1941, 3987, 4692, 5046, 6167

d.-erse 1939, 4196

d.-erüz 5931

d.-mek 3894

d.-mişem 3257

d.-se 1939, 2351

(f. 9.): herhangi bir yerde yaşamak ve bulunmak zorunda kalmak

d.-di 3729

d.-düm 3693, 3988, 4334

d.-mese 4887

→ ayağa düş-, ayağına düş-, ayağına zencîr

düş-, ayru düş-, bî-hüş düş-, bir hâl düş-,

cânına âteş-i tasa düş-, çâh-ı âsîbe düş-, dâma

düş-, gavgâya düş-, gurbete düş-, hâle düş-,

hayâle düş-, kendü düşen ağlamaz, nazarı düş-,

od düş-, öñine düş-, pâyına düş-, sa' yına düş-,

uda düş-, yolına düş-, zemîne düş-, zencîre

düş-

dü-şak (Far. Ar. i.): iki parça

→ dü-şak it-

dü-şak it- (Far. Ar. T. f.): ikiye bölmek, ikiye

ayırarak

i.(d)-ince d. 147

düş gör- (T. f.): rüya görmek, düş görmek

d.+de g.-di 5501

d.+de ... g.-dügin 1532

d.+de g.-e 3043

d.-en 5075

d.+inde ... g.-di 609

g.-di ... d.+inde 5102

düşmân/düşmen (Far. i.): düşman, yağı

d. 231

d.+den 1068, 4440

d.+dür 4742

d.+e 634, 2942

d.-i Cebbâr 1405

d.+ler 1120, 1120

d.+leri 912

→ düşmen ol-

düşmen ol- (Far. T. f.): kin beslemeye başlamak
d.-ursa 5568

düşür- (T. f. 1.): müptela etmek, kapılmak, bir şeyin etkisi altında kalmak
d.-dün 2477
(f. 2.): belirli bir mesafeden aşağıya düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak
d.-di 4294
→ dāma düşür-, dişe düşür-

düş-vār (Far. i.): güç, zor
d. 3894

dü-tā (Far. sf.): iki kat, bükülmüş, eğrilmiş, kamburu çıkmış
→ dü-tā ol-

dü-tā ol- (Far. T. f.): iki kat olmak, eğirmek, bükülmek
d.-ur 707

düvāl (Far. i.): kayıs, tasma
d.+ın 4920

düz- (T. f. 1.): var etmek, yaratmak
d.-di 28, 3522
d.-üp 173
(f. 2.): süslemek, donatmak, oluşturmak, yapmak, hazırlamak, düzenlemek
d. 4877
d.-di 715, 790, 1342, 2249, 2255, 2932, 3474, 3474, 3802, 4652, 4654, 5467, 5555
d.-diler 2963, 4752
d.-dilerdi 1093
d.-er 2714, 4965
d.-erdi 3807
d.-eridi 5261
d.-mege 4815
d.-mekde 2844
d.-mişleridi 3125
d.-üp 1934
(f. 3.): gerçek olmayan bir haber ya da olayı uydurmak
d.-diler 1308
→ dām düz-, kavlı düz-

düzd (Far. i.): hırsız, uğru
d. 518, 1188
d.+e 2697

düzdide (Far. sf.): çalınmış olan [şey]
d. 4088

düzdür- (T. f.): tertip ettirmek, düzme işini yaptırmak
d.-üp 2251

düzet- (T. f.): tertiplemek, var etmek, düzene sokmak, düzenlemek
d.-di 1909, 4066
d.-mişem 4903

düzil- (T. f.): → düzül-

düzül- (T. f. 1.): yaratılmak
d.-medin 168
(f. 2.): tertiplenmek, düzülme, hazırlanmak, donatılmak
d.-di 916
d.-mişidi 2250

E

eb (Ar. i.): baba, ata
e. 181
e.+dür 189

ebed (Ar. i.): sonu olmayan gelecek zaman
e. 2064

eblağ (Ar. i.): alaca bulaca, alabacak [at], Hz. Yusuf'un atı
e. 6182, 6183
e.+a 6130
peleng-i e. 5315
şuheyli-i e.-ı şāh 5322, 5356

ebnā (Ar. i.): oğullar
e.+na 1358
e.+sı 1090, 1098, 1365, 1421, 3790, 5928, 6031
e.+sın 3248
e.+sına 1171, 1395, 5923
e.-yı hāzret-i Ya' kub 3243

ebr (Far. i.): bulut
e. 190, 1877, 2137, 2699, 2871
e.+e 2133
e.+i 2819
e.+i bahār 2891
e.-i bī-ra' d 269
e.-i girān 2813
e.+ile 2057, 2454
e.-i nisān-ı rahmet 3516
e.-i nūrānī 1876, 1978, 6044
e.-i sepīd 1529
e.-i siyāh 1823

ebrū (Far. i.): kaş
e. 2444, 4310
e.+larınuñ 201
e.+ñı 1223
e.+sı 3765

ebruvān (Far. i.): kaşlar
e.+ı 2184
tāk-ı mihrāb-ı e.+uñiçün 4402

ebter (Ar. i.): faydasız şey
→ ebter it-, ebter ol-

ebter it- (Ar. T. f.): boş vermek, önemsememek
e. 2768

ebter ol- (Ar. T. f.): fayda sağlamamak, yarar vermemek
e.-ur 4823

Ebü'd-Derdā (Ar. ö. i.): .. Hazrec kabilesine mensup, hicrî ikinci yılda Müslüman olmuş, asıl adı Uveymir olan kişidir. Peygamberimizin, Kur'ân, fıkıh ve hadis ilimlerinde önde gelen ashâbından biridir.
E. 1243

Ebu't-Teslīm (Ar. ö. i.): Abdullah ibn-i Selām'ın iman ettikten sonra aldığı isim
E. 253

ebvāb (Ar. i.): kapılar
→ Müfettiḥü'l-Ebvāb

ecdād (Ar. i.): dedeler, büyük babalar, atalar
e.+um 1821

- e.+uñ 6079
- ecel (Ar. i.):** ömrün sonu hayatın son demi, muayyen olan vade
e. 90, 113, 4721, 5277, 5986, 6075, 6081, 6133
e.+i 5304
e.+uñ 6132
nişân-ı tîr-i e. 5221
→ ecel bakarı iriş-, ecel gel-
- ecel bakarı iriş- (Ar. T. f.):** ölüm gelmek
i.-e e. 113
- ecel gel- (Ar. T. f.):** bir kişinin ölüm vaktine erişmesi
g.-e ... e. 394
- ecl (Ar. i.):** sebep, illet
e.+iyiçün 4801
e.+ümden 983
- ecr (Ar. i.):** bir iş, hizmet karşılığında verilen şey, ahirete ait sevap, mükafat
e.+i 946
e.+ini 5977
- edâ (Ar. i.):** borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme, yerine getirme
→ edâ it-
- edâ it- (Ar. T. f.):** borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödemek, bir vazifeyi yerine getirmek
e.-memekde 2897
- edeb (Ar. i.):** iyi terbiye, nezâket, usluluk, zariflik
e.+dür 5495
e.+i 289, 1357
e.+ile 293
nâr-ı e. 280
- Edhem (Ar. ö. i.):** → ibn-i Edhem
- ednâ (Ar. i.):** pek aşağı, çok alçak
e.+y1 343
- efdal (Ar. i.):** daha faziletli, en ala, üstün
e.+i durur 273
→ efzâlü's-şühedâ,
- efgân (Far. i.):** ıstırap ile haykırma, bağırıp çağırma, inleme, bağrışma
belâ-yı hasret ü e.+ıla 4523
e.+1 6149
e.+1 1233, 1752
münis-i e. 3974
→ efgân kıl-
- efgân kıl- (Far. T. f.):** ıstırap ile haykırmak, bağırıp çağırarak, inlemek
k.-urdu e.+1 5664
- efgende (Far. sf.):** yıkılmış, yıkık, düşkün, çaresiz,
→ efgende ol-
- efgende ol- (Far. T. f.):** eğilmek, düşkün bir hale gelmek
o.-ur e. 5635
- efî (Ar. i.):** engerek yılanı, *mec.* fena tabiatlı [adam]
e. 3063
e.+dür 2692
- efkâr (Ar. i.):** düşünme, endişe, vesvese, kuruntu
ğarç-ı e. 5270
- Eflah (Ar. ö. i.):** Mâlik'in Hz. Yusuf'un yanı sıra onu gözetlemesi ve kontrol altında tutması için görevlendirdiği kölesi
E. 1731, 1746, 1761, 1807, 1851
E.+1 1754, 1850, 1857
E.-1 bed-hâm 1840
E.-1 siyeh-manzar 1811
- eflâk (Ar. i.):** felekler, gökler, asumanlar
e.+i 2890
- efrûz (Ar. i.):** şüle, parıltı
e.+1 1774
- efsâne (Ar. i.):** bir tarafı az çok tarihe dayanmakla beraber inanılmaz olgularla süslü olan halk hikâyesi
e. 4356
e.+yile 3215
e.-yi tecelliden 3216
- efser (Ar. i.):** tâc
e. 3567, 3573, 5281
e.+den 2046
e.-i fağfür 3268
e.-i girân-gevher 3130
e.+ile 3570
e.-i muraşşâ^c ıla 3535
e.+in 4964
e.+ini 4850, 4913
e.-i şâh 5694
e.-i şerefe 3517
- efsün (Ar. i.):** büyü, sihir, gözbağcılık,
e. 2372, 2551, 3466, 4563
e.+dur 2711
e.+1 3215, 4229
- efzâlü's-şühedâ (Ar. i.):** –metinde- Hz. Osman (şehitlerin en faziletlisi, en üstünü)
e. 292
- eg- (T. f.):** eğmek, bükmek
e.-di 4104
→ baş eg-, boyun eg-
- eger (Far. e. 1.):** “eğer, şayet” anlamında şart bildiren ifadenin başında kullanılan söz
e. 86, 320, 551, 551, 557, 874, 909, 919, 930, 1172, 1288, 1404, 1466, 1523, 1576, 1719, 1968, 1987, 2126, 2293, 2532, 2700, 2818, 2979, 3144, 3273, 3333, 3352, 3362, 3376, 3381, 3526, 3526, 3576, 3580, 3686, 3729, 3740, 3826, 3928, 3943, 4000, 4073, 4086, 4102, 4214, 4217, 4218, 4223, 4227, 4231, 4362, 4573, 5060, 5071, 5103, 5114, 5169, 5170, 5244, 5319, 5373, 5432, 5446, 5477, 5518, 5571, 5648, 5713, 5722, 5726, 5861
(e. 2.): ya da, veya
e. 5585, 5687,
- egerçi (Far. e.)** her ne kadar olsa da, ise de
e. 213, 500, 1063, 1611, 2172, 2498, 3490, 3906, 4483, 5195, 5280, 5499
- egil- (T. f.):** insan, bir işi yapmak için belini eğmek
e.-ür 4985
e.-ürdi 4208
- egin, -gni (T. i.):** omuz
e.+ine 1870, 3476, 4850
→ egnine kara gey-, egnine vir-,

- egle-** (T. f.): geçiştirmek, vakit geirtmek, avutmak, oyalamak
e.-mezdüñ 5709
→ gönül egle-
- eglen-** (T. f.): vakit geçirmek, beklemek, kalmak, geç kalmak, oyalanmak, durup dinlenmek
e.-di 1074, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078
e.-dün 2739
e.-ür 5203
e.-ürse 1065
- eglence** (T. i.): neşeli ve hoşa vakit geçirme, eğlenme işi, sefahat
e.+si 4991
- egnine kara gey-** (T. f.): yas tutmak, hüznlenmek
e.-di 1710
- egnine vir-** (T. f.): giydirmek
v.-di e. 570
- egri** (T. sf. 1.): doğru olmayan, yalan [söz ya da haber]
e. 1314, 1510, 1613, 2556
(i. 2.): eğri, eğik, kavisli, doğru olmayan
e.+den 4498, 4573
e.+dür 4572
e.+nün 4572
e.+yise 2560
(zf. 3.): şüphe duyarak, kuşku bir halde
e. 5813
- eğab** (Ar. i.): daha çok, pek sevilen kişi
e. 575
- eğabbü'n-nās** (Ar. i.): en çok sevilen, pek sevgili olan insan, fert
e. 495
- ehem** (Ar. i.): daha mühim, çok ehemmiyetli
e.+i 18
- ehl** (Ar. i. 1.): bir yerde bulunan, grup, topluluk
cemāl-i e.-i şüretten 3332
e.+i 661, 1834, 1883, 1883, 2121, 2123, 2154, 2225, 2269, 2272, 2955, 2955, 2956, 3055, 3107, 3155, 3278, 3340, 3775, 4616, 4632, 6083
e.-i ' acze 5096
e.-i başt 960
e.-i başiret 1162, 3369
e.-i beķāya 315
e.-i beķāyı 316
e.-i belā 5880
e.-i cāh 3642
e.-i cāhı 870
e.-i cemāl 867
e.-i cennete 242
e.-i cürme 4442
e.-i dālāl 1890
e.-i dem 579
e.-i derde 6019
e.-i destāna 614
e.-i dīvāna 2102
e.-i evzānı 3949
e.-i fūnūn 298
e.-i günāh 4352
e.-i ĥaber 4362
e.-i ĥāl 4760
e.-i ĥāle 1912, 3935
e.-i hevā 2632,
e.-i ĥirmāndur 5921
e.-i ĥisāb 5696
e.-i hüner 1972, 4261
e.-i ĥüsn 1987
e.-i ' ışk 3896
e.-i ' ışka 2790, 2834, 4020
e.-i ' ışkuñ 3852
e.-i ' iyāli 6087
e.-i ' ilm 1008
e.-i ' ilme 4742
e.-i ' ilm ü yakın 956
e.-i ' ibret 3659
e.-i ihsānuma 4448
e.-i ' işyānı 931
e.-i kaḅul 2782
e.-i kemāl 1767, 2615
e.-i maķāl 5168
e.-i ma' nā 196
e.-i mekrūñ 2312
e.-i Mışr 2092, 2112, 2165, 2237, 5626
e.-i Mışrı 5638
e.+in 1964, 5641
e.-i naķş 4195
e.-i namāz 1407
e.-i naşar 1040, 3367
e.+ine 249, 528, 674, 918, 939, 2037, 3678, 5513, 5847
e.+ini 2012, 5068
e.-i nidā 3342
e.-i nuķuş 4225, 4252
e.-i nübüvvet 925
e.+inūñ 277, 2218, 3461, 4779
e.-i perde 5468
e.-i rāz 3909
e.-i riķkat 3681
e.-i řafā 5710, 5876
e.-i řıdķ u řafā 3435
e.-i şüret 196
e.-i řevķe 2141, 3033
e.-i řevķile 3222
e.-i tac ü ' ālem 2295
e.-i taķvā 5152
e.-i taķvāyıdı 3445
e.-i tecrīd 194
e.-i tedbirem 4934
e.-i tedbīr ü kārđanıdı 1524
e.-i temīz 424, 3392, 3442, 3445, 3585, 4447, 4613, 5294, 6136
e.-i yakın 3365
e.+iyidi 2272, 2272
e.+iyiken 4114
e.-i zebān 4068
e.-i zilletdür 933
e.-i zindāna 5069
e.+üme 4552
e.+üñe 4534
güzin-i e.-i belā 1295

- hem-derd-i e.-i hâl itdi 3005
iftitâh-ı kelâm-ı e.-i kemâl 53
kemâl-i e.-i ma' nâdan 3332
mihrâb-ı şaff-ı e.-i şafâ 534
nişân-ı e.-i şafâ 3430
pâdişâh-ı e.-i kûlûb 5896
râhib-i e.-i deyr 1495
sâlâr-ı gürûh-ı e.-i tecrîd 194
ser ü sâlâr-ı e.-i cûd u saḥâ 287
şâhbâz-ı şikâr-ı e.-i beḳâ 317
şem' -i cem' -i gürûh-ı e.-i yakîn 275, 926
→ ehl-i ' izzet ol-, ehl-i sa' âdet ol-, iç ehli,
nefes ehli,
- ehl-i ' izzet ol-** (Ar. T. f.): şerefli ve yüce olmak
e.-up 630
- ehl-i sa' âdet ol-** (Ar. T. f.): mutluluğa kavuşmak,
mutlu olmak, saadete ermek
e.-maḡıdı 1762
- ejdehâ** (Far. i.): korkunç ve hayalî bir hayvan,
büyük bir yılan
e. 873, 1843, 1850, 2039, 2068, 2070, 3048,
4776
e.-yî ' azîm 1842
- ejdehâ-gerden** (Far. i.): ejderha boyunlu
e. 2952
- ejderhâ** (Far. i.): → ejdehâ
- ek-** (T. f.): bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum
atmak veya gömmek
e. 4169
e.-di 1263, 2456
e.-düm 1248, 3044
e.-dümidi 3047
e.-düh 1259, 1262
e.-e 5200
e.-en 2211, 2220
e.-esin 4349, 4423
e.-megi 4163
e.-miş 1254
→ yaraya tuz ek-
- ekâbir** (Ar. i.): rütbece, görgü ve faziletçe büyük
olanlar, devlet ricâli
e.-i dergâh 3021
e.-i muhtâr 2130
- ekdülük** (T. i.): bir şeyin arkasından koşma hali
e.(g)+e 3887, 4647
- ekḫel** (Ar. i.): gözü kudretten sürmeli
aḫsenü'l- vech-i e.+ü'l- ' ayneyn 3670
- ekin** (T. i.): buğday, tahılın tarlaya atıldığı andan
harman oluncaya kadar aldığı durum
e. 1254, 5582
e.+i 5200
- ekmek** (T. i.): → etmek
- ekmel** (Ar. i.): daha kâmil, mükemmel, kusursuz
olan, en uygun, en eksiksiz
e.+idi 542
- ekrimî** (Ar. i.): → ekrimi meşvâh
- ekrimî meşvâh** (Ar. e.): ona iyi bak!
e. 3396, 3947, 4436, 4552
- ekşer** (Ar. zf.): en çok, çok fazla, daha ziyade
e. 2983
- ekşerî** (Ar. sf.): en çok, daha ziyade,
e. 1667
- eksil-** (T. f.): azalmak
e.-di 3728
e.-e 1319
e.-üp 366
e.-ür 3931
- eksük** (T. i.): bir bölümü olmayan, noksan şey
e.(g)+i 4277
→ eksük it-, eksük ol-
- eksük it-** (T. f.): azaltmak, her zaman ve her fırsatta
mevcut tutmamak, her dâim bir işi
gerçekleştirmemek
e.-me 5963
- eksüklük** (T. i.): yetersizlik, eksik olma durumu
e.(g)+in 2324
- eksük ol-** (T. f.): her zaman ve her fırsatta
bulunmamak
e.-madı 4516
e.-maz 2018, 3994, 4744, 4998, 5009
- eksüksüz** (T. zf.): tam, eksiksiz
e. 3931
- ekşi** (T. sf.): → ekşi yüzlü
- ekşi yüzlü** (T. sf.): yüzünde hoşnutsuzluk olan
e. 4780
- ekvân** (Ar. i.): varlıklar, alemler, dünyalar
naḫş-ı e.+a 166
- el** (T. i. 1.): el, organ adı
e. 2636, 4033, 4297, 4815
e.+de 2988, 3104, 3108, 4594, 4675
e.+den 3921
e.+e 4530, 4907
e.+i 1756, 4058, 4820, 5260
e.+idür 5774
e.+in 1744, 4464, 4530, 4698, 4703, 4718,
5846
e.+inde 2441, 4140, 4313, 4696, 4697, 5180
e.+ine 288, 1036, 1490, 1746, 2235, 3596,
4666, 5771
e.+ini 884, 902, 4929
e.+iyle 841, 846
e.+lerin 4704
e.+üm 3065, 3069
e.+ümde 3065
e.+ümile 1118
e.+üñde 221
e.+üñüzde 1478
- (i. 2.):** aracılık, vasıta, sebep
e.+iyle 510
- (i. 3.):** yönetim baskı, etki
e.+inde 3725
e.+inden 3685, 4096, 5664, 5956, 6160
- (i. 4.):** sahiplik, mülkiyet
e.+de 3826, 4736
e.+üñde 4464
→ cevr elini uzat-, dâmenüñi elden ço-, el çek-,
elden git-, elden uçur-, el(in)e gel-, el(in)e
gir-, el(in)e vir-, el götür-, elinden al-, eline al-,
eline şu koy-, elini sür-, el sil-, el şun-, el ur-,

- el uzat-, el vir-, el viriş-, el yu-, recā elini kes-,
yüzün ele al-
- ela (T. sf.):** gözde sarıya çalan kestane rengi
e. 3295
- el-ân (Ar. zf.):** şimdi, şimdiki halde; henüz, hâlâ,
daha, bu âna kadar, şu anda
e. 4844, 5156
- el çek- (T. f.):** vazgeçmek
e.-esin 4423
e.-üp 831
- elde degül (T. e.):** iradesi dışında gerçekleşmeyi
anlatan bir söz
e. 4646
e.+ümde d. 2562, 2562
- elden git- (T. f.):** bir şeyi yitirmek ondan yoksun
kalmak
e.+ümden ... g.-di 4524
g.-di e. 4701
- elden uçur- (T. f.):** bir şeyden türlü sebeplerle
yararlanamamak, fırsat kaçırmak
u.-ur e. 3412
- el(in)e gel- (T. f.):** boşa çıkmak, umulan bir işten
istenilen sonucu alamamak
e.+üme g.-mişdür 3066
- el(in)e gir- (T. f.):** ele geçmek, elde edilmek,
yakalamak
e.-mese 19
e.+üme g.-di 3561
- elem (Ar. i.):** keder, dert, sızı, acı, sancı
belâ-yı e. 5056
e. 3559
e.+i 5367
e.+üñ 554
- el(in)e vir- (T. f.):** nasip etmek, elde etmesini
sağlamak
e.+üme v.-medi 3069
- elezz (Ar. i.):** daha, en çok lezzetli
e.-i eşyâdur 5894
- el götür- (T. f.):** dua etmek, niyazda bulunmak
e.-di 3745, 6102
e.-miş 582
- el-hakık (Ar. e.):** hakikaten, doğrusu
e. 5156
- el-hamdü li'llâh (Ar. e.):** Allah'a hamd olsun, çok
şükür anlamında yaratıcıya karşı yapılan bir
minnet ve senâ sözü
e. 936
- elhân (Ar. i.):** nağmeler, ezgiler
bülbül-i e. 3497
e. 2337
e.+ı 1342, 2166
→ elhân it-
- elhân it- (Ar. T. f.):** nağme söylemek, ezgi söylemek
i.-di ... e. 145
i.-di e.+ı 4028
- el-hükümü lillâh (Ar. e.):** "hüküm ancak Allah'a
aittir" anlamında bir söz
e. 940
- elif (Ar. ha.):** Arap alfabesinin ilk harfidir. [düz bir
çizgiden ibaret olduğu için divân şairleri elif
harfine birçok mana vermişlerdir. Sevgilinin
güzellik unsurlarındandır.]
e. 4505
e.-i binî 2314
e.-i kâmet-i nihâlünüñçün 4404
- elîm (Ar. sf.):** çok dert ve keder veren, acıklı; ağır
ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan
'azâb-ı e. 1463
darb-ı e. 4544
eyler ... 'azâb-ı e. 1842
- elinden al- (T. f.):** kurtarmak
e.-a 696
- eline al- (T. f. 1):** bir işin yönetimini üstlenmek
e.-a 176
(f. 2.): bir işi kendi yapmaya başlamak
a.-sa e. 1966, 1967, 1969
- eline şu koy- (T. f.):** hizmet etmek, hizmetinde
bulunmak
e.-ardı 3585
- elini sür- (T. f.):** dokunmak, temas etmek
e. ... s.-eyidi 1159
- elli (T. sf. 1.):** elli
e. 1544, 1545, 1552, 1761
(i. 2.): elli
e. 1548
e.+yi 1546
- elmâs (Ar. i.):** mücevher olarak kullanılan, saydam,
değerli taş
e. 2964, 4483
e.+ı 3079
- el sil- (T. f.):** vazgeçmek
e.+ini s.-mekdür 2421
- el şun- (T. f.):** bir amaç dahilinde elini uzatmak
e.-ar 5017
e.-dı 5771
e.+in ş.-sa 5148
e.-up 3063
ş.-arsa e.+i 487
ş.-dı el.+in 5101
- el ur- (T. f.):** dokunmak, elini sürmek
e.-an 1049
e.-madı 4482
e.-up 2349
- el uzat- (T. f.):** birinden bir hakkı almaya kalkışmak
e.-maya 1598
e.-mış 4539
e.-sam 3901
- el-vidâ' (Ar. e.):** "Allah'a ısmarladık, Allah'a
emanet olun, esen kalın anlamlarında"
vedalaşma sözü
e. 826, 826
- el vir- (T. f.):** yardım etmek, imkan tanımak
e.-se 1409, 3881
- el viriş- (T. f.):** el ele tutuşmak, başkasının eline
yapışmak
e.-e 2991
- elyak (Ar. i.):** daha liyakatli, çok yakışır
e.+dur 18

- el yu- (T. f.):** vazgeçmek, el çekmek
e.-dılar 2733
y.-dı ... e.+in 4698
- em (T. i.):** ilaç, çare, derman
e. 149, 6112
- em- (T. f.):** dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak
e.-erdi 4958
- emân (Ar. i.):** eminlik, korkusuzluk
e. 1671, 4516
e.+ı 6132
→ emân it-
- emânet (Ar. i.):** güvenilen bir kimseye bırakılan şey
e.-i hâne 3945
e.+ine 158
e.+üme 809
e.+üne 106
- emân it- (Ar. T. f.):** yardım etmek
e.(d)-elüm 4414
- ‘emâre (Ar. i.):** bina, bayındır olmuş yer
‘e.+ye 6192
- emek (T. i.):** bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet
e. 3149, 3869, 4647
→ emek çek-
- emek çek- (T. f.):** bir işte çok çalışarak yorulmak, çaba sarf etmek
ç.-diler ... e. 1722
ç.-düm ... e. 3887
- emel (Ar. i.):** ümit, umma, arzu, hırs,
e. 90, 6133
e.+lerden 6134
- emîn (Ar. i. 1.):** Peygamberimiz Hz. Muhammed’in lakabı
e. 1670
e.+idür 165
(i. 2.): emniyet sahibi, birine emniyet eden, güvenen, kendisine güvenilen
e. 158, 809, 1671, 3821, 5152, 5206, 5208, 5211, 5739, 5796, 5825
e.+e 5824
e.-i hânesiyem 3946
e.+ine 5817
(i. ö. 3.): -metinde- Cebrail (as.)
E. 5602
(sf. 4): emin, güvenilir
e. 5735
resül-i e. 1344, 1366
→ emîn eyle-, emîn ol-, Resül-i Emîn, Rüh-ı Kudsi Emîn, Rühü’l-Emîn
- emîn eyle- (Ar. T. f.):** birinin veya bir şeyin tehlikesiz, güven içinde olmasını sağlamak
e.-düh ... e. 106
e.-mişdüh e. 5502
- emîn ol- (Ar. T. f.):** bir korku ya da tereddüt duyulan durumdan dolayı kendini güvende hissetmek
e.-asız 5741
- emîr (Ar. i.):** bir kavmin, bir şehrin başı, beyi
e. 1964, 2262, 2749, 3678, 3781, 5107, 5630, 5640
e.+ı 3301
e.-i cemâl 3279
e.-i cünüd 961
e.+idi 3823, 3824
e.-i hōş-dāda 5148
e.-i kebîr 2266
e.+iken 3674
e.+in 2616
e.+ini 3196
e.+iyidi 3461
(i. 2.): -metinde- Şeytan
e.-i vilâyet-i âşüb 1492
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
e. 6063, 6066
- emlah (Ar. i.):** pek melih, çok melahatli, çok güzel
e.+u’s-şu‘arâ 333
- emlâk (Ar. i.):** ev, tarla, bağ, bahçe vesaire gibi sahip olunan mal ve mülk
e.+ı 5631
- emmâre (Ar. i.):** emreden, emredici, cebreden
e. 5867
nefs-i e. 1191
- emr (Ar. i.):** iş, buyurma, buyruk
e.+ı 2087, 3587, 4665
e.-i ‘Azizile 4586
e.-i Hakkıla 587, 896, 1294, 1335, 5597
e.+ile 5, 3943
e.+in 5867
e.+ine 744, 866, 4067
e.+ini 1191, 4029
e.-i Sultânî 3658
e.-i Sübhânî 5780
e.-i Ya‘küb 5744
e.+iyile 1340
e.-i zebhile 5940
e.+üme 4455, 4842
e.+üne 2852, 3873
nefs-i e.+de 10
taḥşil-i e.+içün 4426
→ emr eyle-, emr it-, emr ol-
- emr eyle- (Ar. T. f.):** buyurmak, bir iş için yapılmasını söylemek
e. 5862
- emr it- (Ar. T. f.):** buyurmak, bir işin yapılmasını söylemek
e.-di 5784
- emr ol- (Ar. T. f.):** buyrulmak, buyruk verilmek
e.-up 569, 5601, 6144
- emşâl (Ar. i.):** eş, benzer, numuneler, örnekler,
e.+ı 2387, 4368
- emvâc (Ar. i.):** dalgalar, deniz dalgaları
e.+ı 179
e.-ı gūşsa 5230
e.-ı kuzüm-i insân 6053
- emzür- (T. f.):** -kadın veya dişi hayvan-memesindeki sütü yavruya vermek
e.-ür 4956
e.-ürdi 1052

- enām (Ar. i.):** bütün mahlûklar, yaratılmış olan canlılar, halk, insanlar
imâm-ı e. 5913
kudûm-i hayr-i e. 236
- enâniyyet (Ar. i.):** kendini beğenme, bencillik
e. 2015
- enâr (Ar. i.):** nar [meyve]
e. 1018, 1031, 4038, 4661
- enbân (Far. i.):** heybe, dağarcık denilen çanta
→ du^c âsı enbânın aç-
- enbâz (Far. i.):** ortak, eş
e. 3991, 4009
- enbiyâ (Ar. i.):** peygamberler
âhir-i e.+ya 264
e. 165, 440, 1438, 3722, 3800, 5669
e.+nuñ 354
e.+ya 221, 383
nesl-i e. 1141, 5700
peyâm-ı e.+dur 204
zümre-yi e.+ya 234
- enbûh (Ar. i.):** çok kalabalık, kalın, yoğun
kûh-ı e.+iken 5172
→ enbûh ol-
- enbûh ol- (Ar. T. f.):** kalabalıklaşmak, yoğunlaşmak
o.-dı ... e. 3855
- encîr (Far. i.):** incir
devha-i e. 4042
- encümen (Far. i.):** cemiyet, şûra, meclis, komisyon
e.+lerde 5219
- endâm (Ar. i.):** biçim, boy bos, vücut beden
e.+ı 532, 813, 1138, 2119
- endişe (Far. i.):** düşünce; vesvese, merak, kaygı;
gam, keder; şüphe; korku
e. 875, 2787, 2788
e.+ler 1081
e.+si 5476
- endûh (Far. i.):** gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü,
sıkıntı
e. 3855
e.+ı 3855, 5172
e.+ın 2592
kûlzüm-i e. 5230
şarşar-ı e. 4937
şeb-i e. 4905
- Enes (Ar. ö. i.):** Hz. Muhammed'in yakın dostu olan
Enes bin Mâlik
E. 235
- enfûs (Ar. i.):** ruhlar, canlar, yaşayanlar
zıll-ı e. 11
- engür (Far. i.):** üzüm
e. 4044
- engüş (Far. i.):** parmak
e. 839, 839, 1813, 4010, 5265
e.+ı 4236, 4508
- enîn (Ar. i.):** inleme, inilti
e. 646, 1199, 4778, 5123, 5912
e.+inden 3056
e.+ine 5279
→ enîn it-, enîn eyle-
- enîn it- (Ar. T. f.):** inlemek
e.(d)-esin 3687
i.-di ... e.-i hanîn 3661
i.-meyeyin figân ü e. 1239
- enîn eyle- (Ar. Far. T. f.):** şevk ve arzuya inlemek
e.-di ... âh ü e. 5766
e.-di e.-i hanîn 3666
e.-r âh ü e. 5775
- enîs (Ar. i.):** dost, arkadaş, yar, sevgili
e. 1338
e.+ı 235
e.+üm 4520
e.+ün 4340
- eniyyet (Ar. i.):** kişilik
fâhr-i e. 2015
- ensâb (Ar. i.):** soylar, baba tarafından hısımlar
e. 1506
- envâr (Ar. i.):** ışıklar, aydınlıklar, ziyalar
e. 3221
e.+ıla 2532
e.+uñla 222
mañla^c -ı e. 16
- enver (Ar. sf.):** daha çok nurlu, pek parlak
→ enver ol-
- enver ol- (Ar. T. f.):** nurlandırılmak, parıldamak
e.-miş 4143
- er (T. i. 1.):** erkek
e. 250, 416, 1040, 1249, 2625, 2912, 3108, 5361
e.+dedür 514
e.+den 3541
e.+ine 251
e.+iseñ 383, 3540
e.+ün 662
(i. 2): işini iyi bilen yetenekli kimse
e. 5756
e.+ı 348
e.+ini 2022
(i. 3.): asker, bekçi
e. 5595
e.+ün 5596
- ercümen (Far. sf.):** muhterem, şerefli, itibarlı,
haysiyetli, seçkin
→ ercümen ol-
- ercümen ol- (Far. T. f.):** seçkin olmak, şeref ve
itibar sahibi olmak
e.-dı 5219
- erfa^c (Ar. i.):** daha yüksek, yüce
e.+dur 175
- ergavânî (Far. i.):** erguvan renginde kızıl,
kırmızimsı bir şarap
e. 3097,
- ergüvân (Far. i.):** parlak, kırmızımtrak bir çiçek
e. 2720,
- erham (Ar. i.):** daha (en, pek, çok) rahîm,
merhametli
e.+dur 5729,
- eri- (T. f.):** herhangi bir dertten dolayı güçsüz
düşmek, çok zayıflamak
e.-di 3041,
e.-sin 4558,

- e.-yüp 2700,
erit- (T. f. 1.): katı halden sıvı hale getirmek
 e.(d)-üp 861,
 (f. 2.): yok etmek, tüketmek
 e.-mişdi 5538
 e.(d)-ür 1064
 → bağı yağın erit-
- erķam** (Ar. i.): yazılar, resimler, sayılar
 e. 1841
- erkān** (Ar. i.): reisler
 e.-ı devlet 2911
 e.+ınuñ 2849
- erlik** (T. i.): mertlik, erkeklik, yiğitlik, er olma durumu
 e. 3540
 e.(g)+i 5596
- ervāh** (Ar. i.): canlar, hayatın cevherleri, ruhlar
 e.+a 5901
 e.-ı mücerred 185
 e.-ı nesli 439
 leṭāyif-i e. 11
 rāhātü'l-e. 2329
- erzānī** (Far. i.): layık görülme, liyakat
 → erzānī it-
- erzānī it-** (Far. T. f.): layık görmek, uygun bulmak
 i.-di e. 2893
- es-** (T. f.): -hava için- bir yönden diğer yöne akmak, rüzgar olmak
 e.-di 5621
 e.-diyise 5621
 e.-em 5903
 e.-er 1149
 e.-me 2564
 e.-mege 3186
 e.-mekden 5621
 e.-mez 2984
 e.-üp 6123
- esās** (Ar. i.): dip, temel, asıl
 → esās eyle-
- esās eyle-** (Ar. T. f.): dayandırmak, temel edinmek
 e.-diler 670
- esb** (Far. i.): at beygir
 e. 3094, 3097
 e.-i da' vāyı 1316
 e.-i hōş-reftār 5316
 e.-i murāda 2994
 e.-i revān 3093
 e.-i tāzī 2945
 e.-i tāziler 2906
- esbāb** (Ar. i. 1.): lazım olacak şeyler, vasıtalar,
 e. 470
 e.+a 1107
 e.+ı 3141, 4652, 4662, 5238, 5242
 e.+ın 2932, 2932, 3802
 e.+ımı 1204
 (i. 2.): sebepler
 bāb-ı e.+ı 5091
 e.-ı ğuşşā-ı Yūsuf 558
- esb-i tāzī** (Far. i.): Arap atı
 e. 2906, 2945
- esb-süvār** (Far. i.): ata binmiş, ata binen, ata binici
 e. 2940
- esed** (Ar. i.): arslan
- esed ol-** (Ar. T. f.): hırslanıp zarar verecek duruma gelmek
 e.-dı 572, 625
- esefā** (Ar. e.): eyvāh, yazık!
 e. 3777, 5876
- esen** (T. sf.): ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli, salim
 → esen ol-
- esenleş-** (T. f.): vedalaşmak
 e.-di 1742
- esen ol-** (T. f.): sağlıklı, sıhhatli bir halde, afiyette bulunmak
 o.-a sağ u e. 2187
 o.-ma e. 1353
- esen olsun** (T. e.): “sağlık, sıhhat, afiyet bulsun” anlamında temenni sözü
 e. 6012
- eşer** (Ar. i. 1.): etki, tesir, belirti, iz
 e. 82, 459, 533, 1148, 1211, 1711, 4498, 5277
 e.+ı 396, 1065, 1185, 2460, 5700, 5700
 e.+ıdı 3452
 e.+ıdır 40
 e.-i haddidür 2228
 e.-i hüsniidür 3521
 e.-i rüyıdur 2231
 e.+leridür 2503
 e.+ün 3189
 (i. 2.): yapıt, eser
 e.-i 'ışk 299
 e.+inden 83
 → eşer eyle-, eşer it-, eşer kal-
- eşer eyle-** (Ar. T. f.): etkilemek, üzerinde etki ve iz bırakmak, tesir etmek
 e.-di 2128, 2490, 4219, 5777
 e.-r 2489
 e.-ridi e. 4227
- eşer it-** (Ar. T. f.): etkilemek, üzerinde etki ve iz bırakmak, tesir etmek
 e.-di 2031, 4748, 5394
 i.-di ... e. 3465
 i.-mez e. 3718
- eşer kal-** (Ar. T. f.): iz ve belirti barındırmak
 e.+ı k.-madı 6127
 e.+ı k.-mamışdı 2216
 k.-madı ... e. 5608
 k.-maya ... e.+ı 113
 k.-mazıdı e. 5653
- esfel** (Ar. i.): aşağı [taraf]
 maṭrūd-ı ka'r-ı e.-i ferş 1304
- eshār** (Ar. i.): sabah vakitleri
 e. 3717
- esir** (Ar. i.): tutsak, kul, köle
 e. 309, 3413, 3678, 5070, 5630
 e.-i dendānı 536
 e.-i firāk-ı farķ-ı melek 4914
 e.-i ğarīb 5085
 e.+iyidi 3461

- esir eyle-, esir it-, esir kııl-, esir ol-
- esir eyle-** (Ar. T. f.): esaret altına almak, tutsak etmek, özgürlüğünü elinden almak
e.-di ... e. 3783
e.-mişdi e. 1964
- esirge-** (T. f.): korumak, himaye etmek, vikaye etmek, acımak
e. 3067, 5838, 5948
e.-r 5904
e.-yüp 5415, 5684
- esir it-** (Ar. T. f.): etki ve esaret altına almak, tutsak etmek, özgürlüğünü elinden almak
e.-di 2581
i.-di e. 2674
i.(d)-en e. 3627
- esir kııl-** (Ar. T. f.): etki ve esaret altına almak, tutsak etmek, özgürlüğünü elinden almak
k.-ur ... e. 2616
- esir ol-** (Ar. T. f.): tutkun olmak, tesirinde kalmak
e.-i dām o.-dı 3694
o.-dum ... e. 3253
o.-mıydı esir-i dām-ı ‘azîz 2770
o.-mışiken ... e. 1702
- eski** (T. sf.): çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı
e. 1707, 2514, 3534, 3535, 4345, 4850, 4947, 5293
- esmā** (Ar. i.): isimler
e.+yıla 124
feyz-i e. 11
- eşnāda** (Ar. zf.): ara, aralık, vakit, sıra
e. 5362
- ester** (Far. i.): katır
e. 2906
- esved** (Ar. sf.): siyah, kara
ābanōs-ı e.+den 2247, 4243
- eş‘ār** (Ar. i.): vezinli, kafiyeli sözler, şiirler
e. 3330
- eşbāh** (Ar. i.): şahıslar, cisimler, vücutlar, gövdeler
e.+a 5901
tavāyif-i e. 11
- eşed** (Ar. i.): daha şiddetli, çetin ve sert
e. 326, 882, 965
- eşfa‘** (Ar. i.): çok şefa‘at eden
e. 225
- eşfa‘** (Ar. i.): daha şefkatli, çok merhametli
e.+ıdı 2520
- eşk** (Far. i.): gözyaşı
deryā-yı e. 5269
e. 5261
e.+i 790, 1787, 2717, 4913, 6162
e.-i didesi 2874
e.-i dürüg 4580
e.-i hāsret 3245
e.-i hūnından 5378
e.+ile 1464, 3846, 5275
e.+in 5001
e.-i nücüm 4949
e.-i şūrından 2807
e.+iyçün 998
- e.+iyçün 148
e.+üm 2826
güher-i e.+i 4916
māye-i dürr-i e. 3132
- eşkāl** (Ar. i.): şekiller, biçimler, suretler
e.-i kāra 3830
- eşk-āmîz** (Far. sf.): gözyaşıyla karışık
şarāb-ı e. 3732
- eşkîyā** (Ar. i.): haydutlar
e. 443
- eşme** (T. i.): pınar, göze
e.+sini 2054
- eşrāt** (Ar. i.): → eşrāt-ı sâ‘at
- eşrāt-ı sâ‘at** (Ar. i.): kıyamet alametleri
e.+e 242
- eşref** (Ar. i.): en şerefli, daha şerefli, en iyi, en güzel
e. 2857
- eşvāk** (Ar. i.): şiddetli arzular, istekler, neşveler
e.+ı 5536
- eşyā** (Ar. i.): mevcut olan şeyler, nesnelere
elezz-i e.+dur 5894
e.+nuñ 79
- et** (T. i.): ten
e.+üm 3939
→ et ü dırna‘k arasına girme-
- etbā‘** (Ar. i.): hizmetçiler, uşaklar, birinin sözüne uyanlar
e.+ına 478
e.+uñuzla 6000
- etek** (T. i.): bedenın belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik
e.+de 4611, 4613, 5542
e.(g)+üm 3068
e.(g)+in 3921, 4524
e.(g)+ini 4511
- etemm** (Ar. sf.): daha, (en, pek) tam; kusursuz, eksiksiz
→ etemm ol-
- etemm ol-** (Ar. T. f.): tamamlanmak, kusursuzlaşmak, eksiksiz bir hal almak
o.-dı e. 5526
- etmek** (T. i.): ekmek
e. 5122, 5204
e.+den 4688
e.(g)+e 2212, 3532
e.(g)+iyile 3939
→ etmege muhtāc ‘al-, etmege muhtāc ol-, etmegi ya‘a ban-
- etmege muhtāc ‘al-** (T. Ar. f.): çok fakir ve ihtiya‘lı duruma düşmek
k.-dı ... e. 5293
- etmege muhtāc ol-** (T. Ar. f.): çok fakir ve ihtiya‘lı duruma düşmek
o.-dı e. 5613
- etmegi ya‘a ban-** (T. f.): girişti‘i bir işten kazanç elde etmek
e.-dı 750
- etrāf** (Ar. i.): yanlar, taraflar, kıyılar, çepeçevre
e. 5579

- e.+a 564, 2161, 2708, 2909, 3100, 5360, 5578
e.+1 433, 1568, 2164, 3092, 4287, 5215, 5331, 5576
e.-1 ʿ āleme 5356
e.-1 ʿ ālemi 6006
e.-1 deşte 1618
- eṭvār (Ar. i.):** hal, hareketler, işler, tarzlar
e.+uñıla 222
- et ü dırnaḵ arasına girme- (T. Far. i.):** aile anlaşmazlıklarında bir yanı tutmamak, taraf olmamak
e. 486
- ev (T. i. 1.):** bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hāne
e. 4245
e.+de 4355, 4358, 4360, 5720
e.+den 4360
e.+e 3536, 3655
e.+i 4782
e.+in 3869
e.+lerinde 1721
e.+üñ 4246
(i. 2.): bir hanede yaşayanlar
e. 5628
- evān (Ar. i.):** vakit, zaman, çağ
e.+1 3398
- evc (Ar. i.):** doruk, yüce, yüksek bir şeyin en yüksek noktası
e.+e 3091
e.-i burc-ı ʿ işmetden 4880
e.-i maʿ nāya 3448
e.-i rahmete 1404
e.-i rifʿ atde 4843
mihr ü mäh-ı e.-i cemāl 445
- ev ednā (Ar. i.):** Peygamberimiz Hz. Muhammed'in miraçta iki yay aralığı kadar veya daha yakın mesafede Allah ile yüz yüze görüştüğü makamın adı.
e. 343
- evlā (Ar. i.):** daha uygun, daha layık, daha iyi, üstün
e. durur 120, 5354
- evlād (Ar. i.):** çocuklar, oğul ve kız çocuklar
e. 250, 5632
e.+1 2568, 5672, 5883
e.+ın 386, 524, 6076
- evliyā (Ar. i.):** kerāmet sahibi olanlar, Allah'a daha yakın bulunanlar
e. 581, 5669
e.+dan 943
maḵām-ı e.+dur 205
- evliyāu'llāh (Ar. i.):** Allah'a yakın olan, keramet sahibi kulları
şaff-ı e. 442
- evrād (Ar. i.):** her vakitte dilde ve ağızda dolaşan sözler
e.+um 2725
- evrāk (Ar. i.):** yapraklar
e. 5196
e.+1 4254, 5275
e.+ın 2757
- evşāf (Ar. i.):** vasıflar, nitelikler, özellikler
e.+1 3464, 3491
- evtād (Ar. i.):** direkler
e.+1 32
- evvel (Ar. i. 1.):** ön, önceki, ilk olan, başlangıçtaki, geçmiş
e. 5053
e.+i 249
e.-i derd 3834
e.-i ʿ ışḵ 2754
e.+inde 407
e.+inden 4737
e.+ine 2107, 4325, 4456
e.-i şāfiʿ -i müşeffaʿ dur 175
e.+iyiken 4195
e.+üñ 1538
(zf. 2.): önce, öncelikle, ilk olarak eskiden
e. 1, 104, 188, 242, 242, 264, 272, 908, 925, 1293, 1480, 1492, 2552, 2626, 3351, 3425, 3467, 3493, 3494, 3771, 4329, 4631, 4684, 4688, 5437, 5492, 5820, 5882, 6117
e.+de 406
e.+den 5826, 5826
(sf. 3.): ilk, birinci
sāl-i e.+de 5627
→ evvel āhir
- evvelā (Ar. zf.):** önce, öncelikle
e. 361, 1172, 1793, 2204, 3736, 4084, 4095, 4282, 5121, 5368, 5795, 6159
- evvel āhir (Ar. zf.):** öncesinde sonrasında, önünde sonunda
e. 1480
- evvelki (Ar. Far. sf. 1.):** önceki, önce olan
e. 2610
(i. 2.): önceki durum, daha önce var olan hal
e.+den 5445
- evzān (Ar. i.):** tartılar, ağırlıklar, ölçüler
ehl-i e.+1 3949
- eyle (T. zf. 1.):** o şekilde, öylece, böyle, çok fazla
e. 230, 289, 436, 498, 666, 1028, 1086, 1154, 1335, 1417, 1423, 1631, 1657, 1742, 1828, 1895, 2067, 2071, 2094, 2136, 2174, 2334, 2412, 2430, 2638, 2639, 2869, 3008, 3114, 3181, 3220, 3259, 3325, 3341, 3462, 3532, 3591, 3894, 3967, 4058, 4059, 4157, 4256, 4261, 4324, 4639, 4703, 4706, 5037, 5038, 5039, 5051, 5061, 5321, 5445, 5529, 5530, 5538, 5541, 5583, 5584, 5588, 5604, 5605, 5617, 5654, 5843, 5986, 6055, 6167, 6180, 6192
(i. 2.): bundan ibaret, o şekilde
e. 1856
e.+yidi 518, 619, 1156
(sf. 3.): öyle, onun gibi
e. 4322, 4775
- eyle- (T. f. 1.):** ifa etmek, yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek, belirli bir hale dönüştürmek
e. 1344, 3216, 3910, 4012, 4412
e.-di 29, 506, 756, 808, 984, 1250, 1480, 1870, 1876, 2175, 2247, 2254, 2459, 2575, 2575,

2615, 2912, 3512, 4120, 4327, 4572, 4772,
5423, 5462, 5594
e.-düm 1363
e.-dün 307, 2646, 2647, 3971, 3972, 3974,
6104
e.-dünüz 1190, 1397
e.-me 3356
e.-mez 1730, 4857
e.-miş 382
e.-mişdi 2240
e.-r 821, 956, 1138, 1154, 1293, 2382, 5572,
5572
e.-di 4918
e.-r 5092, 5297
e.-rem 1783
e.-riken 3464
e.-sem 4436
e.-sün 4802
e.-sünler 4224
e.-ye 961
e.-yen 3510
e.-yüp 370, 374, 1416, 6196
k'e.-dün 4935
n'e.-di 3885
n'e.-r 4975
n'e.-rem 1221
n'e.-rsin 3524
n'e.-sün 3162, 3287
n'e.-yem 2809
(f. 2.): öyle kabul etmek, öyle adlandırmak
e.-ñ 779
(yf. 3.): etmek
ad e.-r 1409
āferīn e.-di 3501
āferīn e.-ridi 2147
‘afv e. 1819
āgeh e.-me 5780
‘ahd ü qarār e.-diler 659
āheng-i çāh e.-diler 1482
āh e.-r 747, 5086
āhīr e.-ye 339
āhīr e.-yince 256
al e.-diler 1451
‘andelīb e. 122
‘arz e. 2115, 3217, 5084
‘arz e.-di 3024, 5195
‘arz e.-ñ 5683
‘arz e.-se 2202, 4671
‘arz e.-yem 4213
‘arz-ı ‘arız e.-diler 4094
‘arz-ı ‘arız e.-se 2005
‘arz-ı hāl e.-di 5362
‘arz-ı hāl e.-megiçün 5933
‘arz-ı hāl e.-ñ 5678
‘arz-ı hāl e.-yeler 1804
‘arz-ı haseb neseb e.-ñ 5681
‘arz-ı hūsn e.-di 3285
ārzū e.-düm 1376, 4713
ārzū e.-ridi 475
aşşı e.-mez 5979

āşikār e.-r 2385
āvāre e.-dün 2644
‘ayān e.-di 5831
‘ayān e.-ñ 1176, 1493
‘ayān e.-r 1293
āzād e.-yüp 4339
‘azm e. 3715
‘azm e.-ridi 2362
‘azm e.-sem 2680
‘azm-i ḥalvet-serā-yı şāh e. 344
‘azm-i ḥizmet e.-ye 3733
‘azm-i rāh e.-diler 1482
‘azm-i rezm e.-se 2297
‘a.-i sa‘ yını e.-sem 2467
‘azm-i seyr e.-di 3089
‘azm-i şeh̄r e.-diler 1328
‘azm-i şikār e.-diler 1320
baḥşış e. 459
bāk e.-r 2651
bām e.-r 866
bā-murād e.-r 4478
bed e.-meñ 4116
bende e.-di 5547
beşāret e.-yeler 656
beyān e.-ñ 1176, 1493
bī-dil e.-r 5223
bī-çāre e.-dün 2645
bī-ser e.-r 487
bī-tākat e.-di 5221
bī-vücūd e.-di 5417
boynuma ḥafīf e. 92
bünyād e.-di 13
cebr e. 2665
cefālar e.-mişem 5385
cehd e.-di 2043
cem‘-i māl e.-ñ 5678
cem‘-i uḥteyn e.-yeydi 416
cevāb e.-yimez 2887
cevr e.-dün 4557
cilā e.-di 505
cilve e.-di 727
cūş e.-di 179, 1629
cūş e.-dükce 3418, 5311
cūş e.-ridi 2652
cūş e.-yüp 1443
cür‘et e.-r 3842
cüst ü cüy e.-mekde 3225
çāk e.-r 2651
çāre e.-di 2654
çāre e.-mez 2589
çoğ e. 387
da‘ vet e.-di 2791, 5193, 5606, 5769
da‘ vet e.-diler 4980
da‘ vet e.-ñ 6138
def‘ e.-di 409
derd e.-r 2286
du‘ā e. 1853
du‘ālar e.-yeler 4168
dürüst e.-r 5568
e. ... ‘akd-i nikāh 5459

- e. ... 'ayān 2742, 3255
e. devā 4395
e.-di ... āgāh 367
e.-di āgūş 1743
e.-di āh 513, 763, 1807, 3038
e.-di 'ahd 368
e.-di ... āh ü enīn 5766
e.-di al 374
e.-di ... 'arz-ı 'acz ü niyāz 5456
e.-di 'arz-ı hāl 5935
e.-di 'ayb 1661
e.-di 'azm-i cānib-i meydān 3484
e.-di ... bahāne 3386
e.-di bāzār 1653
e.-di ... bī-dīnī 1701
e.-di ... bī-gāne 4190
e.-di bühtān 4579
e.-di cehd 368
e.-di cūş 1459, 3516, 3712, 4429, 4574, 4848, 5360
e.-di çāk 4317, 4511, 4893, 4994, 5542
e.-di dād 1412
e.-di da'vā 3471
e.-di ... da'vet-i dīn 136
e.-di ... destān 4358
e.-di ... du'ā 1846
e.-di dūr 5039, 5250
e.-di ... dūr 1057
e.-di enīn-i hanīn 3666
e.-di ... esīr 3783
e.-di ... feryād 2033, 4366
e.-di ... füzūn 4664
e.-di gālib 936
e.-di germ 5529
e.-di geşt 1205
e.-di gūş 1805, 1913, 4429, 4574, 4848, 5453, 5457, 5966, 6155
e.-di ... gūş 4548
e.-di hāmd ü minnet 6135
e.-di hārk 5545
e.-di hayāl 2531
e.-di ... hayrān 6116
e.-di hilāl 2531
e.-di 'ibādetler 1006
e.-di iqbāl 2353
e.-di infāk 358
e.-di i'rāz 5895
e.-di ... irşādı 32
e.-di ... 'itāb 2721
e.-di ... izhār 4531
e.-di kār 4019
e.-dilerdi ... nişān 1093
e.-diler du'āyı 5955
e.-diler du'ā-yı devlet-i baht 3127
e.-diler hilāl 1935
e.-diler nidā 3278
e.-diler ... peydā 1666
e.-diler teğāzāyı 2189
e.-di maḥbūs 5135
e.-di ... menzilgāh 2209
e.-di ... menzil-i Pervīn 1816
e.-di mestūr 1892
e.-di mevzūn 3506
e.-di meyl 2344
e.-di ... naşīb 2838
e.-di ... nazar 320
e.-di ... nidā-yı hafī 452
e.-di ... nikāh 360
e.-di pā-būs 727
e.-di pāre pāre 1076, 5376
[e.-di] pas 505
e.-di pervāz 2541
e.-di pinhān 1988
e.-di ... pīrūze 2253
e.-di ... pūr-enbār 5592
e.-di pūr-hūn 4951
e.-di secde 5347
e.-di ... selām 5913
e.-di ... seyrāmı 3086
e.-di şād 520
e.-di şerm 5529
e.-di ... şīrīn 4133
e.-di ta'bir 5080
e.-di taqrīr 5125
e.-di ta'lim 27
e.-di tavāf 4728
e.-di ta'yīn 2151
e.-di ... temām 173
e.-di tezyīn 2198
e.-di ... tīmār 245
e.-di tīz 2278
e.-di var 3510
e.-di ... vaşıyyetler 6137
e.-di va'z 4130
e.-di yād 4575
e.-di yaqasını çāk 4513
e.-di yir 6063
e.-di ... zārī 880, 4906
e.-di ... zebūn 5612
e.-di zeyn 714, 1912
e.-di ... zeyn 4282
e. ... dūr 504
e.-dükce ... fāş 4805
e.-dükce nazar 2979
e.-dükce nezāre-i didār 3416
e.-dük ikrār 1923
e.-dük seyrān 1105, 1183
e.-dük tebdīr 5980
e.-düm āzād 5641
e.-düm ... cüst 329
e.-düm ... bāzār 3560
e.-düm seyrān 3756
e.-dün āgāh 6104
e.-dün ... emīn 106
e.-dün ... hayrān 3970
e.-dün ... hūn 2816
e.-dünise ... pāmāl 1350
e.-dün ... nālān 3973
e.-dün ... sefer 1761
e. fermānı 4011

- e. ... istibdāl 121
 e. kabūl 3700
 e.-medi kabūl 1181
 e.-medi nigāh 4150
 e.-medi sücūd 1940
 e.-me dūr 155, 5839
 e.-mege ... deng 2083
 e.-mege zıkr-i Celil 3748
 e.-me hānde 805
 e.-mekden ... nigāh 942
 e.-men inkār 1255
 e.-men ... yād 3368
 e.-me redd 3076
 e. ... merhem 5450
 e.-mesün ... bahānesini 3317
 e.-me ta' cül 6131
 e.-me yād 3246
 e.-meye cüdā 1741
 e.-meye nazar 4217
 e.-meye nezāre-i nā-pāk 1665
 e.-meye ... 'umre 2727
 e.-mez āh 1838
 e.-mez ... 'ayān 1617
 e.-mezdi du'ā 929
 e.-mezdi karar 1213
 e.-mezdi ... zuhūr 3570
 e.-mez ... gürür 3832
 e.-mez hufte 2529
 e.-me zinde 6119
 e.-mez ... nazar 4214
 e.-mez ... nigāh 4642
 e.-mez rağbet 3412
 e.-mezseñ ... güşāde 2818
 e.-mezse ... nigāh 3213
 e.-mezseñ ... taşdıķ 1633
 e.-miş çāker 3780
 e.-mişdi çeşme-i kan 2461
 e.-mişdi esir 1964
 e.-mişdi müşg-āgīn 2251
 e.-mişdi sefer 1521, 3653
 e.-mişdün ... 'ahd-i temām 3429
 e.-mişdün emīn 5502
 e.-mişdür şehīd 1184
 emr e. 5862
 e. ... naḥçir 4204
 e.-ñ ... 'ahd ü yemīn 809
 e. nazar 4608
 e. ... nazar 82
 e. nigāh 1252, 1584, 6041
 e.-r āh 3642
 e.-r āh ü enīn 5775
 e.-r ... 'azāb-ı elim 1842
 e.-r ... bī-āb 3898
 e.-r ... bāzār 4270
 e.-rdi 'ār 5268
 e.-rdi dermiyān 3568
 e.-rdi ... hānde 869
 e.-rdi ihtimām 3591
 e.-rdi ... nazar 3668, 3848
 e.-rdi ... timār 5071
 e.-rdi ... 'uryān 4437
 e.-rem ... ḥased 5028
 e.-rem ... heves 107
 e.-rem imān 950
 e.-rem ... ḫaşeb 379
 e. revā 4395
 e.-r ... hurrem ü şād 6070
 e.-ridi ... çāk 847
 e.-ridi eşer 4227
 e.-ridi giriz 2290
 e.-ridi hürüş 5326
 e.-ridi ... ihzār 3593
 e.-ridi iniş 1879
 e.-ridi ... 'iyy ü tarab 5531
 e.-ridi ... kelām 1444
 e.-ridi medh ü şenā 3342
 e.-ridi müşg-āgīn 3599
 e.-ridi nazar 1008, 1705
 e.-ridi ... nevḫa 1207
 e.-ridi ... nişār 3113
 e.-ridi ... vāy 2162
 e.-ridi ... ziyāret-i Nil 2056
 e.-ridün ... figān 3352
 e.-riken ... bünyādı 5672
 e.-riken ... figān 1360
 e.-riken ... neng 834
 e.-riken ... nigāh 3402
 e.-riken teferrüc-i didār 3330
 e.-rise ḫazer 398
 e.-r ... istiğnā 4714
 e.-r mürid 128
 e.-r ... naķş 2083
 e.-r ... nireng 2083
 e.-r ... selām ü şenā 1295
 e.-rsiz ... cefā 5710
 e.-r sücüdı 5380
 e.-r ... tebāh 3213
 e.-rüz şehādet-i gayb 5860
 esās e.-diler 670
 e. sāye 732
 e.-se cüş 5325
 e. ... sefer 5060
 e.-se güş 5326
 e.-se ḫarekāt 4199, 5570
 e.-se kār 1945
 e. selām 3316
 e.-señ güzeri 3202
 e.-señ teraḫḫüm 3926
 eşer e.-di 2128, 2490, 4219, 5777
 eşer e.-r 2489
 e.-se rīv 2501
 e.-se tedrīs 2510
 e.-se zör 5757
 e. ... sīr-āb 5452
 e.-sün ... āzād 4013
 e.-sün ... sefer 398
 e. ... şād 5951
 e. şitāb 3524
 e. ... tehī 5062
 e. vefā 3430

- e.-ye āzād 5649
 e.-ye ceng 5149
 e.-ye qurbān 759
 e.-ye maḥrūm 5871
 e.-yem ... şād 4843
 e.-ye ... mūm 4777
 e.-yen ... ‘ ahd-ı vişāl 3293
 e.-yen gūyā 3509
 e.-yen pinhān 3449
 e.-yen pūr-tāb 3169
 e.-ye ... şabr- cemīl 5868
 e.-ye seferi 4301
 e.-yesiz ... ‘ ahd ü yemīn 5737
 e.-ye şād 489, 4280, 5649
 e.-ye ta‘ līm 617
 e.-ye ... tecellāyı 2120
 e.-ye ... teferrūc-i cānān 3037
 e.-ye ... yād 797
 e.-yeydi nazar 4261
 e.-yeydi nigāh 4218
 e.-yicek ... nazar 1319
 e.-yüp āh 3883
 e.-yüp al 819
 e.-yüp ... gūş 5830
 e.-yüp ... gūşiş 2841
 e.-yüp himmet 2533
 e.-yüp ... nigāh 1343
 e.-yüp ... selām 5455
 e.-yüp ... taşdıķ 3745
 e.-yüp zıkr 2533
 faḥr e.-di 184
 ferd e.-r 2286
 fesād e.-r 1409
 fetḥ-i bāb-ı ḥāş e. 109
 feyz e.-r 2812
 fiġān e.-r 1456
 fiġār e.-r 4618
 fisāne e.-riken 2706
 ġanī e.-di 5562
 ġāret e.-di 2287
 ġarķ e.-yen 2281
 ġayz e.-r 2812
 gele-bān e.-mişdi 364
 girye e.-di 5879
 gūş e.-ñ 4081
 gūş-māl e.-r 5092
 güm e.-miş 1420
 ḥacil e.-di 1180
 ḥarekāt e.-yüp 2256
 ḥ‘ār e.-r 4618
 ḥarīf e. 92
 ḥalāş e. 109
 ḥālīş e.-r 209
 ḥam e.-di 3855, 5421
 ḥarc e.-düm 5349
 ḥased e.-r 551
 ḥāşıl e.-di 2220
 ḥaṭālar e.-mişem 5385
 ḥayāl e.-dirler 2505
 ḥayāl e.-dünüz 1451
 ḥayāl e.-r 5804
 ḥazer e. 547
 ḥāzır e.-rdi 3567
 ḥikāyet e.-di 5606
 ḥikāyet e.-diler 2766, 4808
 ḥikāyet e.-ridi 2600
 ḥimāyet e.-mese 3423
 himmet e.-rimiş 5676
 ḥizmet e.-rdi 421
 ḥizmet e.-se 4013
 hücüm e.-ye 1265
 ḥüb e.-mişdi 436
 ḥurūc e. 342
 iztirār e.-mezdi 5634
 ictimā‘ e.-diler 2100
 iḥsānlar e.-se 5162
 iḥtiyār e.-diler 659
 iķāmet e.-mişem 1721
 ‘ ināyet e.-se 4487
 i‘ rāz e.-yüp 5887
 istimā‘ e.-diler 2100
 işāret e.-diler 4980
 ‘ işret e.-ridi 3587
 iştirā-yı ta‘ ām e.-diler 5626
 iṭā‘ at e.-dünüz 1190
 ‘ itāb e.-di 2596
 i‘ timād e.-r 801
 i‘ tizār e.-mege 5807
 izdiḥām e.-diler 5626
 ḳabūl e.-di 1013
 ḳabūl e.-yici 4795
 kāh e.-ridi 1965
 ḳahḳaha e.-di 2902
 ḳahr e.-diler 1328
 ḳahr e.-meñ 4750
 ḳarār e.-diler 1320
 ḳaşd e.-diler 1460
 ḳatl e.-mek 1146
 ḳatl e.-meñ 651
 ḳayd e.-diler 1326
 kemān e.-r 2488
 kenār e.-r 4263
 kerem e. 5838
 ḳolımı yaşduġ e.-yüp 5487
 ḳu‘ ūd e.-diler 6064
 lābe e.-di 734
 lāyık e. 6049
 leb-ber-leb e.-ye 4931
 lerze e.-di 763
 luṭf e. 4008
 mā-ḥazar e.-yüp 3165
 maḥrūm e.-mez 5480
 meded e. 1856, 4188
 meded e.-ñ 4751
 mekr [e.-diler] 1451
 mekr e.-miş 5867
 mekr ü al e.-r 5804
 melāmet e.-mezem 5983
 meyl e.-se 4086
 mizāc e.-mişdür 223

mübtelā e.-di 5940
 mübtelā e.-r 5
 mükerrer e. 86
 müstecāb e.-di 1013
 müşkil e.-di 948
 nağmeler e.-dükce 2424
 nağş e.-miş 2326, 5109
 naşīb e. 122
 nażar e. 557
 nażar e.-di 1010, 5144, 5849
 nażar e.-ñ 5922
 nażar e.-r 5696
 nażar e.-rdi 4149, 5019
 nażar e.-se 525
 nāz e.-r 4264
 nefret e.-rdi 1370
 niğāh e. 344
 niğāh e.-r 747
 nişār e.-r 4263
 nişāne e.-riken 2706
 nişān e.-r 2488
 niyāz e.-r 4264
 nūş e.-ñ 4081
 nüzül e.-se 395
 pāy-dār e.-r 6071
 pend e.-mekde 4811
 pend e.-rem 795
 pertāb e.-yüp 1108
 pür e. 347
 pür e.-di 1909, 3245
 pür-yāre e.-dün 2643
 raḥmet e. 5907
 raḥmet e.-di 2092
 rām e.-r 866
 redd e. 1856
 rehā e. 1853
 revā e. 5406
 revān e.-di 854
 revān e.-r 1456
 riḳḳat e.-di 1744
 rüşen e. 4603
 rüşen e.-di 4623
 rüy dīvāra e. 4624
 şabr e. 1242, 2665, 3073, 3073, 4560, 4560
 şabr e.-sün 907
 şabr e.-yem 1394
 şabr-ı cemīl e.-ye 1195
 şad-pāre e.-dün 2643
 şafā e. 5406
 sākīn e.-rdi 4908
 şavāb e.-yimez 2887
 şayd e.-diler 1326
 sa‘y e.-yen 717
 sa‘y e.-yüp 5918
 sebeb e.-di 493
 sebeb e.-ñ 5681
 secde e.-ridi 62
 şenā e.-r 5
 ser-bülend e. 4874
 setr e. 2038

seyr e.-rdük 1371
 şöḥbet e. 4787
 şöḥbet e.-mişem 1721
 söz yüzün ... e.-di piç 952
 su‘āl e.-yeler 1804
 sücūd e.-di 42
 sücūd e.-diler 6064
 sür‘at e.-yeler 656
 sürḥ-rū e.-medi 1180
 süst e.-r 5568
 şād e. 316, 796
 şād e.-ñ 1175
 şād e.-r 801, 4478
 şefḳat e.-di 5769
 şiddet e.-me 3720
 şiddet e.-se 3867
 şikār e.-r 2385
 şikāyet e.-diler 2766, 4808
 şikāyet e.-ridi 2600
 şikence e.-di 1812
 şikeste e.-di 5377
 şu‘le-dār e.-ridi 2073
 şükr e. 5561, 5561
 şükr e.-mekde 5995
 şükr e.-mek 5996
 tağyīr e.-mezdi 5610
 taleb e.-di 1291
 tāli‘ e.-miş 783
 tarḥ e.-yeli 1739
 taşadduḳ e. 5962
 taşadduḳ e.-ye 5684
 tebāh e.-ridi 1965
 teftiş e.-düm 1382
 ter e.-mez 4459
 tōhmet e.-mezem 5983
 ufuḳ e. 1581
 ‘uḳde e.-r 3892
 ‘urūc e. 342
 üstü-vār e.-r 6071
 va‘de e.-ridün 378
 vāşıl e. 6049
 vāsi‘ e.-di 899
 vaşiyet e.-di 1744
 vefāt e.-di 355
 vidā‘ e.-yeydi 6138
 yād e. 316, 796
 yād e.-ñ 1175
 yād e.-sem 5752
 yaḳasın e.-di çāk 6160
 yemīn e.-di 4575
 yemīn e.-mekdür 4578
 zāhir e.-di 1627
 zāri e.-yüp 5705
 zārīler e.-ridi 4990
 zāyil e.-ridi 3930
 zevḳ e.-r 2382
 zeyn e.-di 673
 zeyn e.-sün 4674
 zinde e.-di 5547
 zīnet e.-yüp 5867

- ziyâfet e.-rimiş 5676
zor e. 1589
zuhûr e.-di 1872
→ eylemez ol-
- eylemez ol-** (T. f.): bir işi gerçekleştirememek, gücü yetmemek, yapamamak
e.-dı 626
- eylûk** (T. i.): iyilik, lütuf, ihsan, bağış
e. 4012
- Eymen** (Ar. sf.): en yümünlü, hayırlı, talihli, kutlu
→ Vādî-yi Eymen
- eyt-** (T. f.): demek, söylemek
e.(d)-ür 746, 3445
e.(d)-üridi 2808, 3577, 5668
- eyü** (T. i. 1.): iyi, hoş
e.+dür 4627
(zf. 2.): iyi, hoş bir şekilde
e. 5689
- eyvâh** (Far. e.): yazık, heyhat
e. 2827
- eyvân** (Ar. i.): çardak, oturacak yüksek yer
e. 5324
e.+a 5019, 5462
e.+dan 2274, 5218
e.+ı 3195, 3536, 5559
e.+um 4904, 5428
e.+uñ 3919
serv-i e.+uñ 3378
- ey vây** (T. e.): eyvah, yazık, vah vah! gibi eseflenme ünlemi
e. 4912
- eyyâm** (Ar. i.): günler, zaman
cevr-i e.+a 3778
e.+ı 607, 1525, 2667, 4154, 5317
e.+ın 1297
- ezân** (Ar. i.): ibadet vaktini bildirmek için müezzinin yüksek sesle okuduğu çağrı
e. 5002, 5003
- ezel** (Ar. i. 1.): başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik
e. 2007
(zf. 2.): önceden, çok eski zamanlarda
e. 5506, 5750
e.+de 479
e.+den 3919, 5714, 5821, 5927
(sf. 3.): başlangıcı olmayan, eski, çok eski habîb-i e. 3990
- ezelî** (Ar. sf. 1.): ezele mensup, ezeli ile ilgili, öncesiz, başlangıçsız
e. 487
(ö. i. 2.): başlangıcı ve geçmişi olmayan Allah 'inâyet-i E. 5979
- ezhâr** (Ar. i.): çiçekler
kevâkib-i e. 673
mezher-i e. 16
- ezhereyn** (Ar. i.): → şemseyn-i ezhereyn
- F**
- fağfûr** (Ar. i.): Çin'de porselenden yapılan çini
efser-i f. 3268
hasret-i f. 2938
- fağfûrî** (Ar. Far. i.): çini, çiniden yapılmış olan
f. 3122
- fağr** (Ar. i.): şeref, onur, kıvanç, fazilet, erdem, şöhret
f. 1507
f.-i 'âlemsin 3701
f.-i eniyyet 2015
→ cihân fağri, fağr eyle-, Fağr-i 'âlem, fağr it-
- fağr eyle-** (Ar. T. f.): övünmek, onur duymak
f.-di 184
- Fağr-i 'âlem** (Ar. i.): Hz. Muhammet
F. 1676, 1782
- fağr it-** (Ar. T. f.): övünmek, onur duymak
f.(d)-en 3541
- fağûr** (Ar. i.): çok fahreden, övünen, kendini methetmek itiyadında olan
→ fağûr ol-
- fağûr ol-** (Ar. T. f.): çokça övünmek, kendisini methetmek
o.-a f. 2008
- fâ' il** (Ar. i.): işleyen, yapan
f.-i muhtâr 1945
- fâka** (Ar. i.): fakirlik yoksulluk, ihtiyaç
f.+mıla 3757
- fağır** (Ar. i. 1.): zavallı, aciz, yoksul, biçare
f. 19, 1474, 2106
f.+e 2927, 3931
f.+iken 5562
(f. 2.): alçakgönüllülük göstererek "ben" manasına gelir
f. 319
→ fağır it-
- fağır it-** (Ar. T. f.): yoksullaştırmak, fakir duruma düşürmek, muhtaç etmek
i.-di ... pîr ü f. 5523
- fağır** (Ar. i.): fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık
bülbül-i büstân-ı f. u fenâ 317
f. 3757, 3851, 3852
f.+ıla 184, 2015, 3423
f.+ımı 1941
→ fağır u fenâ
- fağır u fenâ** (Ar. Far. i.): Arapça, yokluk ve yoksulluk, ihtiyaçlılık gibi mânâları ifade eder. [Tasavvufi olarak varlıktan kurtulup, Allah'ta fani olmaktır.]
bülbül-i büstân-ı f. 317
f. 5060, 5959
- fâni** (Ar. i. 1.): geçici olan, ölümlü olan [dünya]
f.+yi 1043
(sf. 2.): geçici olan, ölümlü olan 'âlem-i f.+den 6153
- fâriğ** (Ar. i.): vazgeçmiş, çekilmiş
f.+am 941, 5892
→ fâriğ ol-, fâriğu'l-bâl
- fâriğ ol-** (Ar. T. f.): rahatlamak, dinç olmak, gâile çekmemek
f. 6134
f.-am 5389

- f.-dı 2839
f.-up 1332
fāriḡu'l-bāl (Ar. i.): kaygısız, başı dinç, gönlü rahat olan varlık
f. 4257
farḡ (Ar. i. 1.): baş, kafa
esir-i firāk-ı f.-ı melek 4914
f.+a 3967
f.+dan 2048
f.+ı 1486
f.+ın 3573
f.+ına 2084, 3129, 4694
f.+ında 3130
f.+ınuñ 2306
külāh-ı f. 450
(i. 2.): iki ya da daha çok şey arasındaki ayrılık
f. 5545
f.+dan 4301
f.+ı 4310
f.-ı nāzük 2307, 4055
f.-ı nef^e u zarar 626
→ farḡına ir-, farḡ it-, farḡ ol-
farḡına ir- (Ar. T. f.): başına konmak
i.-di f. 784
farḡ it- (Ar. T. f. 1.): farkına varmak, anlamak, seçmek, ayırt etmek, ayırmak, iki yana ayırmak
f.-di 73, 2078
f.(d)-en 4589
f.(d)-er 3160
f.(d)-erdi 3583
i.-mez f. 4886
farḡ ol- (Ar. T. f.): ayırt edilmek, seçilmek, anlaşılmak
f.-mazdı 2306
fārūḡ (Ar. i.): haklıyı, haksızdan ayırmakta pek mahir olan
f. 276
farz (Ar. i.): yapmak zorunda kalınılan şey, boyun borcu
f. 2897
f.+ına 4080
→ farz-ı ^e ayn ol-
farz-ı ^e ayn ol- (Ar. T. f.): bir işi yapmak zorunda olmak, mecbur bulunmak
f.-dı 2894
faşd (Ar. i.): kan alma
f.+a 3636
fāsid (Ar. i.): kötü, fena; yanlış, bozuk, fesad çıkarıcı
kaşd-ı f.+ını 4567
faşih (Ar. sf. 1.): güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan, uz dilli
[kimse]
^e andelīb-i f. 3354
f. 1342
nutḡ-ı f. 1334, 3735
(sf. 2.): güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan
f. 334
faşl (Ar. i.): ayrıntı, ayırma, kesme, kesinti, bölüm
f.+ımız 573
fāş (Far. i.): meydana çıkma, duyulma, açığa vurulma, dile verme
→ fāş eyle-, fāş ol-
fāş eyle- (Far. T. f.): meydana çıkarmak, açığa vurmak
e.-dükce ... f. 4805
fāş ol- (Far. T. f.): meydana çıkmak, duyulmak, açığa vurulmak, ortaya çıkmak
f.-aldan 2731
fātiḡ (Ar. i.): fetheden, açan, açıcı
f.-i ^e ukdesi 6113
fāyik (Ar. i.): fevkinde bulunan, manevî olarak üstünde olan kişi ya da durum
f. 3336
f.+dür 5161
(sf. 2.): fevkinde bulunan, manevî olarak üstünde olan
cemāl-i f.+ına 2147
→ fāyik ol-
fāyik ol- (Ar. T. f.): yücelmek, manevi olarak üstünde olmak
f.-mışdı 2512
f.-ur 3782
fāyiz (Ar. sf.): muradına ulaşan bir başarı kazanan
→ fāyiz ol-,
fāyiz ol- (Ar. T. f.): muradına ulaşmak, bir başarı kazanmak
f.-ur 5995
fazāḡat (Ar. i.): utanmaz, rezil, edepsiz, alçak
→ fazāḡat it-
fazāḡat it- (Ar. T. f.): utandırmak, rezil etmek
f.(d)-e 4653
fazilet (Ar. i.): insanda iyilik etmeye ve fenâlıktan çekinmeye olan devamlı ve değişmez istidat, güzel vasıf, insanın yaradılışındaki iyilik, iyi huy, erdem
f. 117
fazl (Ar. i. 1.): iyilik, fazilet, erdem, lütuf
cām-ı f.+uñla 5384
cümle-i ^e ilm ü f.+a 1769
f.+ıla 288, 5994
f.-ı pādīşāhīdūr 596
f.-ı Rabb-i ^e izzetden 5869
f.+ıyla 292
ḡabl-ı f.-ı Ḥudāya 5101
Kevşer-i ^e ilm ü f.+a 299
mecma^e-ı f. 285
m.-i fazl-i āl-i Ādem 218
(i. 2.): fazla, ziyade, fazlalık
f.+ıla 4039
feh̄m (Ar. i.): anlama, anlayış
→ feh̄m it-
feh̄m it- (Ar. T. f.): anlamak, akıl erdirmek
f.(d)-er 3641
f.(d)-erseñ 4607
f.-mesi 100
fekk (Ar. i.): feshetme, bozma; koparma, kesme
→ fekk it-

fekk it- (Ar. T. f.): ortadan kaldırmak, bozmak
f.-i şekk i.-mege 4112

felâh (Ar. i.): kurtuluş, selamet, onma, saadet
f. 4623

felek (Ar. i.): gökyüzü, semâ
f. 490, 1814, 1994, 2513, 2525, 2698, 2856,
3112, 3219, 3261, 3463, 4091, 4948, 5001,
5467

f.+de 1948, 3496

f.(g)+e 1755, 3463

f.(g)+i 2283

f.-i atlâs 5190

f.(g)+üñ 5026

ķurş-i f. 647

seyyâre-i f. 1519, 3103

(i. 2.): zaman, devir, talih

devr-i f. 6069

f. 755, 2601, 3067, 4914, 5223, 5251, 5279

f.+den 2600

f.+üñ 2692

tâs-bâz-ı f. 3028

→ ķarĥ-ı felek, felek-ķadr, ķubbe-i felek, ķurş-ı felek, nüh felek

felek-ķadr (Ar. i.): derece ve rütbesi yüce
f.+idi 290

felek-nihâd (Far. i.): felek yaradılışlı
f.+ıdı 5314

felek-pâye (Ar. Far. sf.): derece ve rütbesi çok yüce olan

→ felek-pâye it-

felek-pâye it- (Ar. Far. T. f.): derece ve rütbesi çok yüce olmak, yücelmek
i.-di ... f. 3918

felek-rif at (Ar. i.): derece ve rütbesi çok yüce ve büyük olan
f. 2852

fem (Far. i.): ağız
f.+ine 873

fenâ (Ar. i.): yok olma, yokluk, geçip gitme
bülbül-i büstân-ı faķr u f. 317

f. 1049, 3852, 6102, 6148

f.+sına 5050

f.+ya 3494

→ faķr u fenâ

fenn (Ar. i.): hüner, marifet, sanat, ilim
f.+inde 2510

fer (Far. i.): parlaklık, aydınlık, canlılık, takat, süs, kuvvet, kudret (Arapça “ferr” kelimesinden bozulup nazımda ferr biçiminde de kullanılmıştır.)

f. 85, 1893, 3009, 3077, 3220, 3275, 5438, 5999

f.+i 3139, 4540

f.+ile 3112, 3484

→ fer vir-

ferâĥ (Ar. i.): hiçbir işle meşgul olmama, rahat etme, istirahat etme, dinlenme

bâĥ-ı f. 4109

dem-i f.+uñiçün 4409

f. 2415, 3847, 4209, 4736

f.+um 2627

ġüşe-i f.+iken 4566

→ ferâĥ it-, pür-fürüg ü ferâĥ

ferâĥat (Ar. i. 1.): vazgeçme, el çekme
f.+ile 1275

(i. 2.): istirahat, dinlenme

f.+den 4704

f.+ini 2570

→ ferâĥat it-

ferâĥat it- (Ar. T. f.): istirahat etmek, dinlenmek
f.(d)-en 2723

f.-(d)-üñ 5893

ferâĥ it- (Ar. T. f.): vazgeçmek, bırakıp terk etmek
i.-düm ... f. 3997

i.(d)-e f. 4030

ferâĥ (Ar. i.): sevinme, sevinç, gönül açıklığı
f. 560, 1951, 2922, 3007, 3123, 3983, 5554

f.+dan 5478

f.+ından 4868

→ ferâĥ idin-, ferâĥ ol-

ferâĥ-baĥşây (Ar. Far. sf.): ferahlık baĥşlayan sevinç veren

→ ferâĥ-baĥşây ol-

ferâĥ-baĥşây ol- (Ar. Far. T. f.): ferahlık vermek, ferahlatmak, sevinç vermek
o.-dı ... f. 2908

ferâĥ idin- (Ar. Far. T. f.): gönül huzuruna erişmek, gönül huzuru elde etmek
i.-eydüm f.-ı cân 3974

ferâĥ ol- (Ar. T. f.): sevinmek, sevinç duymak
f.-ur 551

ferâmüş (Far. i.): unutmama, hatırdan çıkma
→ ferâmüş it-

ferâmüş it- (Far. T. f.): unutmak, hatırdan çıkarmak
f. 5884

ferbih (Far. sf.): semiz, etli, toplu, besili
kebg-i f. 4428

ferd (Ar. i.): tek, yalnız olan şey, eşi bulunmayan
→ ferd eyle-

ferd eyle- (Ar. T. f.): tek yapmak, tekleştirmek, eşi bulunmaz bir hale getirmek
f.-r 2286

ferec (Ar. i.): gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma, kederden, darlıktan sonra gelen sevinç, teselli, zafer

→ ferec vir-

ferec vir- (Ar. T. f.): gam, tasa ve kederden sıkıntıdan kurtarmak, sıkıntıda olana ferahlık vermek
v.-di ... f. 2898

Ferhâd (Far. ö. i.): Ferhâd ve Şîrîn adıyla meşhur olan eski bir hikayenin erkek kahramanı olup Şîrîn’in aşığıdır
F. 2291, 4201, 4366, 4759

→ Ferhâd kııl-

Ferhâd kııl- (Far. T. f.): Ferhat’a dönüştürmek
ķ.-am F. 2536

ferheng (Far. i.): bilgi, hüner, marifet, edep, akıl, temkin
f. 2379

- f.+i 2379
ferhunde (Far. sf.): mesut, kutlu, uğurlu, mutlu
 baht-ı f. 3877
 → ferhunde ol-
- ferhunde ol- (Far. T. f.):** meymenetli, kutlu, mesut
 hale gelmek
 o.-dı ... f. 5441
- ferid (Ar. i.):** tek, eşi benzeri olmayan, kıyas kabul
 etmez, üstün olan
 f. 503, 1997
 f.-i zemîn 5206
- feride (Ar. i. 1.):** -metinde- Hz. Yusuf
 f.+ndür 455
 (i. 2.): çok değerli inci
 f. 1993
 → feride it-
- feride it- (Ar. T. f.):** değerli kılmak, değerli hale
 getirmek
 f.(d)-e 616
- ferište (Far. i.):** melek
 f. 1562, 1603, 2532, 3156, 4069, 4710
 f.+nüñ 2146
- ferište-şifat (Far. sf.):** melek gibi
 f. 3818, 4857
- ferište-sirişt (Far. i. 1.):** melek yaratılışlı, melek
 tabiatında olan
 f. 1730
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 f. 2080
- fermân (Far. i.):** emir, buyruk
 bend-i f.+um 4348
 f.+da 3941, 3942
 f.+ı 5136
 → fermân eyle-, fermân ir-
- fermân-ber (Far. sf.):** aldığı emri yerine getiren
 f. 4352
- fermân eyle- (Far. T. f.):** emretmek, iş buyurmak
 e. f.+ı 4011
- fermâni (Far. sf.):** emir ve işe ait, emredilen
 hükümle ilgili
 → fermâni ol-
- fermâni ol- (Far. T. f.):** verilen emirlere uymak,
 riayet etmek
 o.-dı ... f. 5213
- fermân ir- (Far. T. i.):** Allah tarafından bir olayın
 olmasına müsaade verilmesi
 i.-di ... f. 427
- fersah (Far. i.):** muhtelif mesafelere tekabül eden
 değerinde bulunan bir uzunluk ölçüsü, üç millik
 bir mesafe
 f. 2107, 2914, 3009
- ferseng (Far. i.):** fersah, denizde üç millik bir
 mesafe
 f. 862, 899
- ferş (Ar. i.):** yeryüzü, kır, sahra, taban, zemin
 f.+e 32
 f.+i 2258, 3260, 5551
 f.+inde 31
 f.+ine 3263
 f.+inüñ 4242
- hâkim-i ‘arş ü f. ü levh ü kalem 3520
 matrüd-ı ka‘r-ı esfel-i f. 1304
 (i. 2.): döşeme, halı, yaygı, şilte, yayılan şey
 f. 211
 f.+e 4383
 f.+i 2965, 3122, 4062
 → ferş ol-
- ferş ol- (Ar. T. f.):** serilmek, yayılmak, dizilmek
 f.-i rāh o.-dı 4679
- fer vir- (Far. T. f.):** canlandırmak, parlaklık katmak,
 canlılık vermek, aydınlatmak
 f.-di 2050, 2067, 6007, 6024
 f.-e 2253
 f.-esin 5350
 f.-ür 4767, 5176
 nūr u f.-di 6009
- feryād (Far. i.):** sızlanma, şikayet etme, yüksek ses
 ile bağırma, inleme
 f. 894
 f.+a 5362
 → biñ feryād itdür-, feryād eyle-, feryād it-
- feryād eyle- (Far. T. f.):** yüksek sesle bağırma,
 inlemek, sızlanmak
 e.-di ... f. 2033, 4366
- feryād it- (Far. T. f.):** yüksek sesle bağırma,
 inlemek, sızlanmak
 i.-di f. ü nāle 5342
- ferzâne (Far. i.):** hâkim, bilgili
 f. 3945
- ferzend (Far. i.):** oğul, çocuk
 f. 776, 3385, 3391, 6093
 f.+i 658, 3375
 f.+üm 3389
 f.+üñ 3393
 tıfl-ı f.+idüm 319
 → ferzend idin-, ferzend it-
- ferzend idin- (Far. T. f.):** evlatlık edinmek, evlat
 olarak almak
 f.-düm 4552
- ferzend it- (Far. T. f.):** evlatlık olarak almak
 f.(d)-üp 3945
 i.(d)-e f. 3375
- ferzîn (Far. i.):** satranç oyununda şahın müşaviri,
 veziri suretinde kullanılan bir taş
 f. 3473
- fesād (Ar. i.):** fenalık, arabozanlık, kötülük,
 anlaşmazlık
 f. 5845
 f.+içün 5790,
 → fesād eyle-,
- fesād eyle- (Ar. T. f.):** fenalık etmek, kötülük
 çıkarmak, ara bozmak
 f.-r 1409
- fesâne (Far. i.):** asılsız hikaye, masal
 f. 2071
 f.-i döst 3466
 haber-i râvî-yi f. 577
- fetâ (Ar. i.):** genç, delikanlı, yiğit, mert, cömert, eli
 açık
 f. 1041

- feth** (Ar. i.): açma, açılma, fetih
f. 937
f.-i bāba 2129
f.-i kelām 3394
f.-i mühr-i kufıla 3077
→ feth eyle-, feth it-, feth olun-
- feth eyle-** (Ar. T. f.): sıkıntıdan kurtarmak
f.-i bāb-ı hāş e. 109
- feth it-** (Ar. T. f.): açmak
f.(d)-er 5095
f.-i fütüh i.(d)-e 404
f.(d)-üp 5020
- feth olun-** (Ar. T. f.): açılmak
f.-madı 697
- fetil** (Ar. i.): lamba fitili
f. 1019
- Fettāh** (Ar. ö. i. 1.): Kulların kapalı işlerini açan Allah
F. 226, 404, 5095
hāzret-i F. 5461
(i. 2.): -metinde- Hz. Muhammet (açan, açıcı)
f.-i kilid-i genc-i ‘irfān 227
- fevc** (Ar. i.): bölük, takım, cemaat
pādişāh-ı f.-i kemāl 445
- fevc-be-fevc** (Ar. Far. zf.): akın akın, bölük bölük
f. 3814
- fevc-ender-fevc** (Ar. Far. zf.): akın akın, bölük bölük
f. 3092
- fevķ** (Ar. i.): üst, üst taraf, yukarı
f. 4863
- fevt** (Ar. i.): bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma
→ fevt ol-
- fevt ol-** (Ar. T. f.): bir daha ele geçmemek üzere kaybetmek, elden çıkarma, kaçırma
f.-an 4517
- feyyāz** (Ar. i. 1.): -metinde- Hz. Muhammet (feyiz, bereket ve bolluk veren)
f.-i kemāl-i nefis-i insān 227
(ö. i. 2.): feyiz, bereket ve bolluk veren Allah rahmet-i F. 5895
- feyz** (Ar. i. 1.): ilim, irfan
f.-i muķaddesiyle 8
(i. 2.): bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük
f.-i esmā 11
→ feyz eyle-, feyz it-
- feyz eyle-** (Ar. T. f.): artırmak, bollaştırmak
f.-r 2812
- feyz it-** (Ar. T. f.): artırmak, bollaştırmak
f.(d)-er 17
f.(d)-eydi 4111
- feyz-i muķaddes** (Ar. i.): a’yān-ı sābitenin; istidātlarına göre onların hariçte zuhürünü istilzam eden tecelli
f.+iyile 8
- fezā** (Ar. i. 1.): ucu bucağı bulunmayan boşluk, dünyanın sonsuz olan genişliği
f.+sı 986, 3015
ķubbe-i f.-yı kerem 4241
(i. 2.): geniş alan, yer, saha, etraf
f.+sı 3110, 5554
- fezā’il** (Ar. i.): → fezāyil
- fezāyil** (Ar. i.): insanda iyilik etmeye ve fenalıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istidatlar, güzel vasıflar, erdemler
f.+uñ 233
- findık** (Ar. i.): fındık
f. 4296,
- fisk** (Ar. i.): dinsizlik, ahlaksızlık
f.+ına 1305
- fidā** (Ar. i.): bir gaye ve değer için gözden çıkarma, uğruna verme
f.-yı ‘azım 803, 5941
f.-yı Rabb-i Celil 771
→ fidā it-
- fidā it-** (Ar. T. f.): bir gaye uğruna bir değer veya varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek
f.-di 759
f.(d)-em 412
i.(d)-eyin ... f.-yı günāh 4444
- figān** (Far. i.): ıstırap ile bağırıp çağırma, inleme
f. 2974, 3707, 6151
f.+ı 845, 1096, 1270, 6150
f.+ıla 400, 1750, 4642
f.+uñiçün 1237, 5904
→ figān eyle-, figān it-, figān kıl-, figān u āha şal-
- figān eyle-** (Far. T. f.): ıstırap ile bağırıp çağırma, inlemek
e.-ridüñ ... f. 3352
e.-riken ... f. 1360
f.-r 1456
- figān it-** (Far. T. f.): ıstırap ile bağırıp çağırma, inlemek
f.(d)-elüm 1091
i.-di f. 145, 258, 1054, 4394, 5002, 5604
i.-di ... f. 4598
i.-diler ... f. 1094
i.(d)-erdi f. 260
i.-mege ... figān 6171
i.-meyem f. 1241
i.-meyeyin f. ü enin 1239
i.-mezidi f. 1502
- figān kıl-** (Far. T. f.): ıstırap ile bağırıp çağırma, inlemek
ķ.-uram ... āh ü f. 1387
ķ.-urdi āh ü f. 2461
ķ.-urdi f. 1231
- figān u āha şal-** (Far. T. f.): dert ve ıstırap içinde bırakmak
f.-uñ 653
- figār** (Far. i.): yara
→ figār eyle-, figār it-, figār ol-
- figār eyle-** (Far. T. f.): yaralamak, incitmek
f.-r 4618
- figār it-** (Far. T. f.): yaralamak, incitmek
f.-di 1198

- figār ol-** (Far. T. f.): yaralanmak, incinmek
f.-dı 602
o.-dı f. 83
- figende** (Far. sf.): yıkılmış, yıkık, düşkün
na'ra-i bülbül-i f.+ñiçün 4406
→ figende ol-
- figende ol-** (Far. T. f.): düşkün bir hale gelmek, eğilmek
f.-ur 5636
- fikr** (Ar. i.): fikir, zihin, akıl, düşünce
baħr-i f.+e 4836
deryā-yı f.+e 1071, 3646
f.+e 5672
f.+i 83, 742, 1206, 1457, 1598, 1765, 1769, 3704, 4110, 4556
f.-i ḥased 970
f.+ile 1995, 5481
f.-i ma' mürü 4234
f.-i medid 5255
f.+ine 4061
f.+ini 602, 4618
f.-i revān 2947
f.-i Yūsuf 1198
→ 'aklı fikri
- fi'1** (Ar. i.): iş, amel, eylem
f.+i 1471, 1956
f.+üm 4555
→ fi'li şefkat ol-
- fi'l-ḥāl** (Ar. zf.): hemen, o anda, derhal
f. 374, 506, 2986
- fi'li şefkat ol-** (Ar. T. f.): merhamet etmek, acımak
f.-a 997
- fi'l-meşel** (Ar. e.): meselā, misāldeki gibi
f. 1001, 3841
- firāk** (Ar. i.): ayrılık, ayrılma, sevişenlerin ayrılığı
dāğ-ı f. 3104
esir-i f.-ı fark-ı melek 4914
f. 502, 737, 1086, 3905, 6026
f.+a 3073, 4817
f.-ı dāğ-ı peder 794
f.-ı kurre-i 'ayn 745
f.+ıla 1134, 1240, 1805, 3722
f.+ına 1394
f.-ı nigār 4926
f.-ı Yūsufdan 4950
f.-ı Yūsufıla 4517
f. u ḥasret-i dōst 5252
f.+uñ 1210
f.+uñda 1222
f.+uñıla 1084,
f.+uñiçün 6043,
ğam-ı f.+ıla 5778,
mübtelā-yı f. 6050,
- firākā** (Ar. e.): ey ayrılık!
f. 3777
- firār** (Ar. i.): kaçma, kaçış
→ firār it-
- firār it-** (Ar. T. f.): kaçmak
i.-di f. 4540
- firāset** (Ar. i.): anlayışlılık, çabuk sezis
f.+ile 2104
f.+in 1177
f.+ümi 5809
nür-ı f.+ile 1170
- firāş** (Ar. i.): döşek, yatak; yaygı, şilte, hasır, halı
f. 4060
f.+ına 4832, 4854
olmağdan iftirā-yı f. 5142
- firāz** (Far. i.): yüksek ve yukarı
→ firāz kıl-
- firāz kıl-** (Ar. T. f.): fazlaca vermek, çokça sunmak
k.-dı f. 2933
- Firdevs-i Tūsi** (Far. Ö. i.): İrān'ın milli destānı olan Şehnāme'nin şāiri. Künyesi Ebū'l Kāsım'dır. Takriben 934-1020 yılları arasında yaşamıştır.
F. 334
- Fireng** (Ar./Fr.? ö. i.): Batı Avrupalı, Fransız
kaşr-ı şāh-ı F. 2870
şanem-ḥāne-i diyār-ı F. 4247
→ Baħr-i Fireng
- Firengi** (Ar./Fr.? Far. ö. i.): Batı Avrupalı, Batı Avrupa'dan olan
büt-i F.+ler 3003
- firūze** (Ar. i.): Nişaburda çıkan açık mavi renkli ve değerli bir yüzük taşı [kelimenin aslı Farsça "pürūze"dir]
baħt-ı f. 2253
- fişāne** (Far. i.): hikaye, masal, efsane
f.+sini 3317
f.+yile 4452
→ fişāne eyle-
- fişāne eyle-** (Far. T. f.): herhangi bir konudan bahsetmek, anlatmak, hikaye anlatmak,
f.-riken 2706
- fitne** (Ar. i. 1.): bela, mihnet, sıkıntı, ara bozma, fesat, karışıklık [divan şiirinde gönlü karıştıran güzel yüz, güzel göz, güzel kadın ile de ilişkilendirilir.]
çeşm-i f. 666
dām-ı f. 3849
f. 517, 615, 1299, 1488, 1614, 2509, 2510, 3499, 3790, 4024, 4070
f.+den 403
f.+dür 2687, 4392
f.-i cihān 2171
f.-i sā'at 2301
f.+ler 3458, 3983
f.+yi 4548, 4835
f.+yile 4200
f.+yise 642
itdiler kaşd-ı f. vü āşüb 543
rū-yi f. 3849
→ fitne-i cān ol-
- fitne-cüy** (Ar. Far. i.): kötülük ve bela arayan
f. 665
- fitne-i cān ol-** (Ar. T. f.): gönlü karıştırmak, gönlü sıkıntıya sokmak
f. 4207
- fitne-riz** (Ar. Far. i.): fitne döken, fitneci
f.+lere 4079

fitne-sāz (Ar. Far. i.): fitne yapan, fesat çıkarıcı,
fitne düzücü
f. 2998, 3478

fıkarā (Ar. i.): fakirler, düşkünler, muhtaçlar
f. 5182
f.+nuñ 2931
f.+yuz 5962

furşat (Ar. i.): uygun zaman, elverişli durum,
faydalanma sırası, elden kaçırılmayacak
faydalı vakit, hal ve münasebet
dem-i f. 3688
f. 1409, 3339, 3398, 3420, 3881, 3900, 4538,
4840
f.+a 4517
f.+ıla 2129
f.+ına 5084
mürğ-i f. 3400

fūta (Far. i.): peştemāl, eskiden kullanılan bir çeşit
kumaş
f. 2035

fūlāne'd-dīn (Ar. i.): bir dine bağlı herhangi bir
şahıs
f. 1837

fūlül (Ar. i.): kara biber. Divan şiirinde tek ve tane
tane olması nedeniyle sevgilinin yanağındaki
ben ile ilişkilendirilir
f.+i 3764

fūnūn (Ar. i.): ilimler, hüneler, sanatlar
ehl-i f. 298

fūrce (Ar. i.): iki şey arasındaki açıklık, yarık, aralık
f.+ye 3037

fūrkat (Ar. i.): ayrılık
belā-yı f.+ile 4381
f. 1081, 1279, 3422, 4026
f.+de 4922
f.+den 4886
f.+e 5338
f.+i 4026
f.-i cemāl-i peder 1758
f.+içün 747
f.-i dost 792
f.+inden 260
f.-i yār 3906
f.+iyle 737
nār-ı f.+ine 1060
şeb-i f. 2466, 2606, 3555

fūrūğ (Far. i.): nur, ziya, ışık, parlaklık, parıldayış
f. 939, 1162, 1182, 1487, 4580
f.+ıla 4590
f.+ına 628
f.+uñıla 3997
f.+uñuza 5892
pür-fūrūğ ü f. 693

fūrū-mānde (Far. sf.): aşağıda, geride, kalmış olan,
āciz, beceriksiz, yorgun, şaşkın
→ fūrū-mānde ol-

fūrū-mānde ol- (Far. T. f.): ācziyete düşmek, bir
emir ya da isteği yerine getirememek
o.-am f. 3942,

fūsūn (Ar. i.): sihir, büyü

f. 2654, 4356, 4452,
f.+ıla 2507, 2565,

fūsūs (Ar. i.): yazık, evvah
→ fūsūs it-

fūsūs it- (Ar. t. f.): yazık etmek, başına kötü bir hal
getirmek
i.(d)-esiz ... mekr ü f. 5701

fūsūs-kārī (Ar. Far. i.): taşlı
f. 2964, 4244

fūsürde (Far. i.): donmuş
f. 3404

fütāde (Far. sf. 1.): tutkun, müptela
f. 3358

(i. 2.): tutkun, müptela kişi
f.+ñe 3918

→ fütāde it-, fütāde ol-

fütāde it- (Far. T. f.): müptela haline getirmek, bir
şeye tutkun etmek
i.-me ... f. 2818

fütāde ol- (Far. T. f.): tutulmak, müptela olmak,
etkisinde kalmak
f.-dı 787

f.-dılar 2131

fütūh (Ar. i.): zafer, galibiyet, üstünlük
f. 5570

feth-i f. ide 404

fütūr (Ar. i.): keder, ümitsizlik, zayıflık, gevşeklik,
bezginlik, usanç
f. 988

fütüvvet (Ar. i.): mertlik, yiğitlik, el açıklığı,
cömertlik
vāzi' -i süfre-i f.+dür 302

füzūn (Far. i.): fazla, çok, yukarı, aşkın
→ füzūn eyle-, füzūn it-, füzūn ol-

füzūn eyle- (Far. T. f.): artırmak, fazlalaştırmak
e.-di ... f. 4664

füzūn it- (Far. T. f.): artırmak, fazlalaştırmak
f.-di 752

i.(d)-erdi ... f. 3364

füzūn ol- (Far. T. f.): artmak, fazlalaşmak
f.-dı 6100

o.-dı ... f. 947, 4268

G/Ğ

gabgab (Ar. i.): çene altı, çifte gerdan
ğ. 2935

ğ.+ı 2227, 2322, 2406, 3899

ğ.+ından 3769

ğ.+ını 4265

ğ.+umdan 4102

ğ.+uñ 3511, 4208

gaddār (Ar. i.): zulmeden, merhametsiz, kıyııcı,
ğ. 2694

Gaffār (Ar. ö. i.): çok bağışlayıcı olan Allah
Ğ. 6032

gāfil (Ar. i.): gaflette bulunan, ihmal eden, ilerisini
iyi düşünemeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, habersiz
ğ. 2377, 2982, 3543, 4733, 4883, 5165
ğ.+iken 2450

- ğ.+siz 1140
→ gâfil it-, gâfil olma
- gâfil it- (Ar. T. f.):** dikkatsiz ve dalgın hâle getirmek
ğ.(d)-e 3181
i.-me ... ğ. 798
- gâfil ol- (Ar. T. f.):** dikkatsizleşmek, dalgın bir halde bulunmak
ğ.-an 1441
ğ.-ma 547
ğ.-mağ 798
ğ.-maz 1441
o.-masa ğ. 2420
- gâflet (Ar. i.):** dalgınlık, boş bulunma, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık, ihmal
ğ. 3422
ğ.+ile 688, 3420, 3422, 4888
huzûr-ı ğ.+de 4535
→ gâflet(in)den uyan-
- gâflet(in)den uyan- (Ar. T. f.):** ihtiraslardan kurtulup kendine gelmek
ğ. 304
u.-dı ğ. 2419
- Gâfûr (Ar. ö. i.):** esirgeyen, suç bağışlayan, merhamet eden Allah
Ğ. 155
- gâh (Far. zf.):** ara sıra, bazen, bazı kimi zaman
g. 679, 1227, 1826, 2361, 2362, 2383, 2707, 2707, 2714, 2721, 3725, 3924, 3924, 4361, 4919, 4985, 4986, 5019
→ gâh ol-, her gâh
- gâh ... gâh (Far. e.):** bazı, bazen, ara sıra
g. 3550, 4065, 5035, 5988
- gâh geh (Far. zf.):** ara sıra, bazen
g. 679, 2597, 4170
- gâh ol- (Far. T. f.):** zaman geçmek, belirli bir zaman olmak
g.-ur 883, 1683, 3399, 3469, 3782
- gâje (Far. i.):** kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün, allık
ğ. 5471
- gâlib (Ar. i. 1.):** üstün gelen, yenen, galip gelen
ğ.+dür 816, 949, 5508
(e. 2.): belki de, görünüşe göre
ğ. 3698
→ gâlib eyle-, gâlib ol-
- galibâ (Ar. e.):** sağlam bir ihtimale göre, görünüşe göre, belki
ğ. 1994, 5669, 5804
- gâlib eyle- (Ar. T. f.):** üstün gelmeyi sağlamak, üstün kılmak
e.-di ğ. 936
- gâlib ol- (Ar. T. f. 1.):** üstün gelmek, mağlup etmek
ğ.-a 1467
ğ.-dı 206, 522, 2688
(f. 2.): baskın çıkmak, etkisi altına almak
ğ.-duğca 5021
ğ.-sa 250, 251, 1197, 3865, 4773, 5652
ğ.-up 5109
- gâliye-müşğ (Ar. i.):** kalemis yağı denilen güzel koku
→ gâliye-müşğ it-
- gâliye-müşğ it- (Ar. T. f.):** kalemis yağı denilen güzel ıtrlarla kokulandırmak
ğ.(d)-üp 5471
- gâlle (Ar. i.):** zahireler, mahsuller
ğ. 5614, 5631, 5651, 5702, 5782
ğ.-i pîşin 5123
ğ.-i şâh 5614
ğ.+yi 5629
- gam (Ar. i.):** keder, kaygı, tasa, dert
âfet-i ğ.+dan 3854
âteş-i ğ. 3605
âteş-i ğ.+ıla 5012
bâd-ı g. 4970
bârân-ı derd ü ğ. 3131
belâ-yı ğ. 3865
bend-i ğ.+dan 4339, 4818
derd-i ğ.+dan 4151
ğ. 321, 407, 553, 801, 1271, 1276, 1523, 1827, 2606, 2724, 3056, 3083, 3248, 3542, 3557, 3611, 3627, 3798, 3831, 3861, 4083, 4344, 4955, 4961, 4996, 5007, 5033, 5228, 5229, 5231, 5267, 5303, 5389, 5430, 5538, 5649, 5666, 5937
ğ.+a 4078, 5246, 5517
ğayr-ı ğ.+dan 5244
ğ.+da 324, 4796
ğ.+dan 647, 2478, 2700, 2840, 3036, 4339, 4358, 4476, 4771, 4929, 5632, 5890, 5894
ğ.+ı 1407, 2218, 3306, 3880, 4181, 4545, 4747, 5234, 5376
ğ.-ı firâkıla 5778
ğ.-ı hayâlile 3827
ğ.+ıla 825, 3831, 4179, 5263, 5371, 5946
ğ.+ın 409, 1285, 3907, 3930
ğ.+ına 1286
ğ.+ında 2582, 4722
ğ.+ından 2369
ğ.+ımsuz 5232
ğ.-ı saltânât 5057
ğ.-ı şebden 5007
ğ.-ı te'essüfden 4889
ğ.-ı yâra 2452
ğ.-ı zem 5059
ğ.+umda 4212
ğ.+uñ 3966, 3967, 3968, 4099, 4332
ğ.+uña 3616, 3922
ğ.+uñla 3963, 4378, 4398, 5430
ğ.+uñsuz 3961
habs-i ğ.+dan 4801
hâne-i ğ.+da 6105
hikâyet-i ğ. 2815
kaht-ı ğ.+dan 4414
menzil-i ğ.+dan 6077
meydân-ı ğ.+da 1000
nâr-ı ğ. 1313
noқта-i ğ. 875
rûz-i ğ.+da 4408
siper-i ğ. 4164
şeb-i ğ.+da 2981, 4186

- şiddet-i ğ. 4773
 terk-i ğ.-i cihān itdi 6154
 tîr-i ğ.+uñla 2643
 yāre-i ğ. 5450
 → dār-ı ğamdan āzād ol-, ğam yi-, hem-derd ü
 ğam ol-, yüzine der-i ğam aç-
- ġām** (Ar. i.): adım, ayak
 ğ.+1 5317
- ġamām** (Ar. i.): bulut
 ğ.-1 siyeh 1827
- ġam-dīde** (Ar. Far. sf.): gam görmüş, kederli, tasalı,
 dil-i ğ.+uñ 4683
 dil-i ğ.+sinden 3038
 dil-i ğ.+sine 5874
 dil-i ğ.+sini 4280, 4478
- ġam-ġin** (Ar. Far. sf. 1.): gamlı, kederli, tasalı,
 hüznü
 dil-i ğ.+üm 5951
 (i. 2.): gamlı, kederli, tasalı olan kimse
 ğ.+lere 2908
- ġam-ġūsār** (Ar. Far. i.): kederi def eden teselli veren
 gam ortağı, dert ortağı
 ğ.+1 1000
 ğ.+ıydı 500
 ğ.+um 1119, 2724
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 ğ.-1 İsrā'îl 456
 ğ.-1 ħalb-i ħazîn 825
 → ġam-ġūsār ol-
- ġam-ġūsār ol-** (Ar. T. f.): yalnızlığını, derdini
 paylaşmak, arkadaşlık etmek
 ğ.-ana 553
 ğ.-sa 591
 ğ.-sañ 3192
- ġam-ġhāne** (Ar. Far. i.): hapisane
 ğ. 5159
 ğ.+den 5164
- ġam-ġār** (Ar. i.): gam yiyen, tasalanan,
 kederlenen kişi
 ğ. 3907
- ġamm** (Ar. i.): → ġam
- ġammāz** (Ar. i.): birine iftira ederek zarar veren,
 münafık, fitneci, koğucu
 ğ. 640, 1404, 1405, 1405, 4604
 ġünāh-ı ğ.+1 1403
- ġam-nāk** (Ar. Far. i.): gamlı, kederli
 ğ. 2820, 3191, 3864
 → ġam-nāk ol-
- ġam-nākān** (Ar. Far. sf.): gamlı, kederli olanlar
 sūr-ı ğ. 2400
- ġam-nāk ol-** (Ar. Far. T. f.): üzölmek, kederlenmek
 o.-ma ... ğ. 704, 983
- ġam-sāz** (Ar. Far. sf.): gam veren, dert keder veren
 → ġam-sāz ol-
- ġam-sāz ol-** (Ar. Far. T. f.): gam vermek,
 kederlendirmek, üzömek
 o.-ma ... ğ. 3935
- ġamsuz** (Ar. T. i.): sıkıntısız, dertsiz, tasasız,
 kaygısız
 ğ.+lar 5800
- ġam yi-** (Ar. T. f.): sıkıntı çekmek, derdine
 katlanmak
 ğ.+ın y.-düġün 550
 ğ.-medüñ 1354
 ğ.-r-idüñ 1286
 y.-medi ğ. 6102
 y. ğ.+umuñı 3542
- ġamz** (Ar. i.): münafıklık etme, koğulama
 ğ.+e 1407
- ġamz it-** (Ar. T. f.): işaret etmek, laf taşımak,
 çekıştirmek
 ğ.(d)-er 4605
 i.-mezem ... ğ. 4607
- ġamze** (Ar. i.): süzün bakış, çene veya yanak
 çukurluġu
 ğ.+den 3588, 4099
 ğ.+si 1954, 3458
 ğ.+yile 3768
 ğ.+yle 2414
- ġanī** (Ar. i. 1.): zengin, varlıklı
 ğ. 2106, 5630
 (ö. i. 2.): Allah
 Ğ. 6030
 → ġanī eyle-, ġanī ol-
- ġanī eyle-** (Ar. T. f.): zenginleştmek, varlıklı hale
 getirmek
 ğ.-di 5562
- ġanīmet** (Ar. i.): çalışmaksızın elde edilen şey,
 emeksiz kazanç, beklenmeyen kazanç
 ğ.-i sefere 5732
- ġanī ol-** (Ar. T. f.): zenginleşmek, varlıklı hale
 gelmek
 o.-a ğ. 5889
- ġarāmet** (Ar. i.): borç, diyet vs. gibi şeyleri
 ödemeler
 ğ. 6141
 ğ.+ini 4838
- ġarāz** (Ar. i.): hedef, ġāye, meyil, maksat, istek
 ğ. 4085
 ğ.+1 4111
 ğ.-1 Yūsuf 4023
 ğ.+uñ 1762
- ġarb** (Ar. i.): batı
 ğ. 2048, 2803
 ğ.+a 248, 2901, 3565
 ğ.+dan 2972
 zindān-ı ğ.+a 4948
 → ġarb u şark it-
- ġarb u şark it-** (Ar. Far. T. f.): [bir şeyi] doğu ve batı
 yönüne doğru yönlendirmek, meyil verdirmek
 ğ.-di 2078
- ġāret** (Ar. i.): çapul, yağma, akın, [eski zamanlarda
 düşman topraġına yağma için yapılan saldırış]
 → ġāret eyle-, ġāret it-
- ġāret-cüy** (Ar. Far. sf.): yağmalayan, çapulcu
 ğ. 4463
- ġāret eyle-** (Ar. T. f.): yağmalamak, akın etmek
 ğ.-di 2287
- ġāret it-** (Ar. T. f.): yağmalamak, akın etmek
 ğ.-di 4692

- ğ.(d)-e 1974, 4538
ğ.(d)-en 2722
ğ.(d)-er 4099
- ğarīb (Ar. i. 1.):** gurbette, kendi memleketinin dışında bulunan, yabancı
ğ. 465, 1359, 3172, 3696
ğ.+i 6103
(i. 2.): kimsesiz, zavallı
ğ. 555, 991, 1397, 1817, 2483, 3348, 3349, 3642, 3642
ğ.+e 1059
ğ.+i 1383, 3346, 4671, 5479
ğ.+lerüñ 4991
ğ.+üñ 998
ğ.+üñden 3723
ğ.+üñdür 2449
(sf. 3.): kimsesiz, zavallı
bülbül-i ğ. 2647
esir-i ğ. 5085
(sf. 4.): tuhaf, şaşılacak, bambaşka
belā-yı ğ. 1397
ğ. 2838, 5085
hüsni-i ğ. 3348
renc-i ğ. 3057
(zf. 5.): kimsesiz, zavallı bir şekilde
ğ. 3693, 4334
→ ğarīb it-, ğarīb kııl-, ğarīb ol-
- ğarīb it- (Ar. T. f.):** ayırmak, ayrı düşürmek
i.-di ğ. 5418
- ğarīb kııl- (Ar. T. f.):** ayırmak, ayrı düşürmek
ğ.-an 3168
- ğarīb ol- (Ar. T. f.):** ayrılmak, ayrı düşmek, kendi diyarından, vatanından ayrılmak
ğ.-dum 3172
- ğarīķ (Ar. i.):** batmış, boğulmuş, gark olmuş
ğ.-i ‘iṣyānam 89
ğ.-i ‘izzet ü nāz 3161
→ ğarīķ it-, ğarīķ ol-
- ğarīķ it- (Ar. Far. T.):** altına bulamak
ğ.-i ni‘met i.(d)-er 6028
ğ.-i zer i.-di 3475
- ğarīķ ol- (Ar. T. f.):** batmak, boğulmak, gark olmak
ğ.-i hūn o.-dı 851
ğ.-i hūn o.-dum 1795
o.-dı ğ. 2282, 3646
o.-dı ... ğ. 5637
o.-mıṣdı ... ğ. 4836
o.-mıṣdı ... ğ. 2430
- ğarķ (Ar. i.):** batma, batırma, bulandırma
ğ.-ı efkār 5270
→ ğarķ eyle-, ğarķ it-, ğarķ ol-
- ğarķ eyle- (Ar. T. f.):** fazlasıyla bir şeyin içine batmak, bulaşmak
ğ.-yen 2281
- ğarķ it- (Ar. T. f.):** fazlasıyla bir şeyin içine batmak, bulaşmak
ğ.-di 858, 6162
ğ.(d)-e 1464
ğ.(d)-en 4589, 4590
ğ.-ı hūn i.-di 2649, 4894
- ğ.-ı seyl i.-me 1860
ğ.(d)-üp 4879
- ğarķ ol- (Ar. T. f.):** fazlasıyla bir şeyin içine batmış, bulanmış
ğ.-a 4017, 5121
ğ.-dı 978, 1217
ğ.-dılar 5745
ğ.-dum 1078, 3966
ğ.-ı hūn o.-dı 2416
ğ.-mıṣ 450, 2425
ğ.-mıṣdı 2648
ğ.-up 3408
o.-dum ... ğ. 3967
o.-sa ... ğ. 4886
- ğarrā (Ar. sf.):** ak, parlak, güzel, gösterişli, nümayişli, şatafatlı
ğ. 6086
- ğāv (Far. i.):** öküz, sığır
g.-ı lāğar-ten 5120
g.-ı semin 5119, 5582
- ğavğā (Far. i.):** tartışma, kavga, dövüşme, vuruşma, gürültü, harp, savaş
ğ. 1618
ğ.+dan 2839, 5363
ğ.+lar 2867
ğ.+sı 2415, 2781, 3298, 3790, 5000, 5008, 5008
ğ.+ya 2293
ğ.+yı 4632, 5404, 5798
ğ.+yıla 6151
→ ğavğāya düş-, zulm ü ğavğā tol-
- ğavğāya düş- (Far. T. f.):** birbiriyle atışmak, sataşmak, dövüşmek
d.-se ... ğ.+ya 2270
- ğavr (Ar. i.):** dip, esās, hakikat
ğ.+i 875
- ğayb (Ar. i.):** belirsiz bilinmeyen şeyler, gizli olan göze görünmeyen şey ya da durum
eylerüz şehādet-i ğ. 5860
ğ. 2385, 2393
ğ.+a 312, 439
ğ.+dan 1018, 1529, 2003, 2541
ğ.-ı h‘ābīdūr 2504
(sf. 2.): belirsiz bilinmeyen şeyler, gizli olan göze görünmeyen
‘ālem-i ğ. 5112
‘Ālim-i ğ. 5860
cānib-i ğ.+a 5454
hātif-i ğ. 3174
hātif-i ğ.+dan 1014, 1543, 3072
hūcūb-i ğ. 1918
‘ilm-i ğ.+ında 8
şāhid-i ğ. 2622
→ ğayb ol-
- ğayb ol- (Ar. T. f.):** kaybolmak, ortadan kalkmak, görünmez olmak
o.-dı ... ğ. 1661
- ğaybet (Ar. i.):** görünmezlik, bilinmezlik
ğ.+de 307
ğ.+den 312

- itdi seyrān-ı ʿālem-i ğ. 6091
→ ğaybet it-
- ğaybet it- (Ar. T. f.):** birinin hakkında konuşmak, çekıştirmek
ğ.-di 4637
ğ.-meñ 4750
- ğāyet (Ar. i.):** nihayet, uç, son
ğ. 3835
ğ.+i 6
ğ.+ine 325
ğ.-i sekr 2754
(zf. 2.): çok fazla son derece
ğ. 391, 691, 2374, 2567, 5131
ğ.+de 982
- ğāyib (Ar. i.):** görünmeyen, hazır olmayan, yok olan, kayıp
2698
→ ğāyib ol-
- ğāyib ol- (Ar. T. f.):** görünmemek, yok olmak, kaybolmak
ğ.-di 2068
ğ.-madı 2069
ğ.-mağ 4178
- ğaym (Ar. i.):** bulut
yevm-i ğ.+idi 2133
- ğayr (Ar. zm. 1.):** ayrı, başka, özge, yabancı, diğer
ğ. 1598
ğ.+a 4445, 4446, 4544, 4824, 5091, 5092, 5093
ğ.+dan 3717
ğ.+ı 1653, 2651, 3337
ğ.+ıdan 2789
ğ.-ı ğamdan 5244
ğ.+ılar 5795
ğ+ın 57, 2286, 5050, 5259, 5262
ğ.+ımı 2288
ğ.+ısın 3441
(i. 2.): çaba, gayret
ğ. 2670
(sf. 3.): ayrı, başka, diğer, özge
dest-i ğ. 5503
ğ.+ı 658, 789, 5635, 5780
ğ.-i diyār 2174
ğ.-i maħbūba 5922
ğ.-i māyildür 4648
ğ.-i resūl 241
ğ.-i şadā 1621
- ğayret (Ar. i. 1.):** kıskanma, çekememe
ğ. 1440, 3261, 4548, 4629, 4632, 4651
ğ.-i hūr 2373
(i. 2.): didinme, çabalama, gayret
belā-yı ğ.+ile 4888
dest-i ğ. 2434
ğ. 2670
ğ.+i 4628, 5055
ğ.-i dīnden 4504
ğ.+ile 2434
nār-ı ğ. ü hāzere 1634
→ ğayret-i hūr, ğayret-i minū ol-
- ğayret-hūr (Ar. i.):** -metinde- Zeliha
ğ. 6194
- ğayret-i hūr (Ar. i.):** -metinde- Zeliha
ğ. 2373
- ğayret-i minū ol- (Ar. Far. T. f.):** zümrüt rengine dönmek, zümrüt rengini almak
o.-dı ğ. 2243
- ğayrı (Ar. i. sf. e.):** → ğayr
- ğayūr (Ar. sf.):** gayretli, hamiyetli, dayanıklı [ayrıca Allah'ın adlarındandır]
şāh-ı ğ.+dur 3990
- ğayz (Ar. i.):** bir şeyin pahası eksilme, hilkatı noksan olma
→ ğayz eyle-
- ğayz eyle- (Ar. T. f.):** kıymetten düşmek, değeri azalmak
ğ.-r 2812
- ğazab (Ar. i.):** kızgınlık, hiddet, öfke
ğ.+ın 1154
niş-i ğ. 4467
→ ğazab it-
- ğazab it- (Ar. T. f.):** kızmak, öfkelenmek,
ğ.-di 4583
ğ.-se 1155
- ğazāl (Ar. i.):** -metinde- Hz. Yusuf (güzelliğinden dolayı)
ğ. 819
ğ.+ı 724
ğ.-ı hālil 3853
ğ.-ı Ken' ānī 2394, 6178
ğ.+ımı 1330
ğ.+umı 1397, 3200
ğ.+umiçün 1393
ğ.+umuñ 1318
ğ.+uñ 433
(i. 2.): ceylan
ğ. 4250
ğ.+a 871
ğ.+ı 1705, 2271, 2386
ğ.-ı Huten 3810
ğ.-ı sermeste 2528
- ğazel (Ar. i.):** klasik şark şiirinin en mühim ve en çok kullanılan nazım şekli
ğ. 330
ğ.+i 3969
- geç (T. zf.):** kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı
g. 1022, 1748, 1748, 4427, 4428
- geç- (T. f. 1.):** belirli bir yolun, güzergahın, alanın içinden gitmek, ilerlemek
g.-di 3283, 4377, 5007, 5535
g.-er 282, 5479
g.-erdi 5218
g.-erlerdi 1878
g.-ici 2948
g.-ince 3117
g.-me 3201
g.-se 3995
g.-üp 1372, 3528, 4360
(f. 2.): geride bırakmak, aşmak
g.-se 842

- (f. 3.):** yaşamak, ömür sürmek
g.-di 3923
g.-dünise 310
g.-en 4523, 4896
g.-erdi 5564
g.-eydi 4176
- (f. 4.):** zamanın ilerlemesi
g.-di 362, 420, 426, 751, 2485, 2771, 3211, 3420, 3422, 4154, 5032, 5236, 5292, 5300, 5514, 5611, 6074
g.-e 4217
g.-er 4954
g.-erdi 1275, 1525
g.-icek 648
g.-ince 4972
g.-se 3398
g.-ürsün 1297
- (f. 5.):** bırakmak, vazgeçmek
g. 4688
g.-e 5984
g.-me 4688
g.-di 5537
g.-diler 1654
g.-emez 3335
- (f. 6.):** kullanımı olmak, değerini korumak
g.-er 4822, 4822
g.-mez 1654
- (f. 7.):** takılmak, girmek
g.-er 3414
- (f. 8.):** tesir etmek, etkisi altında bırakmak, etkilemek
g.-medi 3500
g.-señ 4227
- (f. 9.):** belirli bir zaman sürmek, devam etmek, yaşanmak
g.-en 4593, 5155, 5725, 5858, 6066
- (f. 10.):** etkisi, tesiri azalmak
g.-di 5000
- (f. 11.):** -ismin yönelme haliyle- belirli bir bölgeye konuşlanmak, oturmak
g.-di 5214
g.-se 5217
→ nakş geç-, yaşı geç-
- geçür- (T. f.):** herhangi bir durumu yaşamış olmak
g.-di 5566
g.-ürem 4996
- gedā (Far. i.):** dilenci, fakir görünümlü kimse
g. 21,
g.+sıyiken 184
- geh (Far. zf.):** ara sıra, bazı, kimi zaman
g. 1227, 1826, 2383, 2384, 2600, 2641, 2703, 2714, 2822, 4909, 4911, 4915, 4983, 5479, 5480
- geh gāh (Far. zf.):** ara sıra, zaman zaman, bazı
g. 525, 1684, 2824, 3193, 3696, 3805, 3927, 3928, 4218, 5305, 5647, 6162
g.+ī 722, 2061, 4048, 5311
- geh ... gāh (Far. e.):** → geh ... geh
- geh geh (Far. zf.):** → geh gāh
- geh ... geh (Far. e.):** bazı, bazen, ara sıra
681, 1072, 1751, 2078, 2596, 2606, 2640, 2766, 3327, 3589, 3614, 3823, 4563, 5449, 5478, 5987, 6111
- geh ... geh ... geh (Far. e.):** bazı, bazen, ara sıra
g. 2481, 4895
- gel (T. e.):** bir işe başlarken “haydi” anlamına denk düşecek şekilde söylenen motivasyon ve teşvik sözü
g. 3351, 4323, 4457, 4465, 4974, 5132, 5132
g.-üñ 636, 653, 809, 1136
- gel- (T. f. 1.):** ortaya çıkmak, doğmak
g.-medi 2095, 2096, 4883, 5949
g.-memişdür 2729
g.-mese 60
g.-meyeydüm 2810
g.-meyiser 2095
g.-se 283
- (f. 2.):** sunulmak, verilmek
g.-e 1764
g.-se 5227
g.-sün 5438
g.-ür 242
- (f. 3.):** bir yerden başka bir yere bir kişi, nida ya da nesnenin ulaşması, bir yerden başka yere vasıl olmak
g. 719, 5132, 6095, 6095
g.-di 246, 491, 516, 739, 760, 771, 1018, 1061, 1090, 1235, 1245, 1278, 1289, 1294, 1341, 1554, 1630, 1854, 1861, 1955, 1955, 1991, 2020, 2026, 2029, 2033, 2104, 2130, 2229, 2357, 2764, 2795, 2884, 2915, 3037, 3072, 3072, 3112, 3279, 3394, 3486, 3490, 3495, 4317, 4431, 4498, 4516, 4702, 4729, 5335, 5405, 5454, 5462, 5469, 5527, 5666, 5688, 5746, 5864, 5906, 6012, 6022, 6097
g.-diler 476, 484, 668, 863, 1179, 1522, 1622, 2013, 2036, 5672, 5690, 5806, 5954, 5964, 6068
g.-diyse 1034
g.-dük 5790, 5790
g.-dükce 2808
g.-dünidi 1367
g.-e 696, 912, 1067, 3180, 3322, 3797, 3797, 3839, 4675, 5062
g.-elüm 1137
g.-em 1075, 4170
g.-en 2122
g.-esiz 6000
g.-eydi 2650, 4063
g.-icek 1570, 1696, 5013
g.-ince 4676
g.-iserler 1803
g.-medi 1074, 1078, 5330
g.-mediler 1080
g.-mediyse 2829
g.-mege 5698
g.-megile 2226
g.-mese 2098, 2225
g.-meyüp 5893
g.-mez 5231

g.-mezidi 4545
g.-mişdüm 1359
g.-se 1879, 4753, 5044, 5073, 5336
g.-sün 5719
g.-üp 855, 1130, 2155, 3289, 3791, 4177, 5360, 6031
g.-ür 1975, 1975, 2012, 2872, 3828
g.-ürdi 5300, 5686
g.-ürlerdi 1079
g.-ürleridi 2177, 5623
g.-ürler i-miş 5677
(f. 4.): gidilen bir yerden dönmek
g.-di 381, 1448
g.-esin 1084, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088
g.-ince 814
g.-se 312
(f. 5.): sanmak, sanılmak, belirli bir düşünce ya da fikre varmak, öyle düşünmek
g.-üp 1373
g.-ür 660, 6019
g.-ürse 4543
(f. 6.): -ayrılma halinde bir sözle- bir kimseden şeyden, sebepten kaynaklanmak
g.-se 702
(f. 7.): olmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, -e uğramak
g.-di 1864, 1896, 2415, 2660, 4222, 5492, 5658, 6091
g.-e 1195, 5999
g.-mesün 2677
g.-meye 5228
g.-mez 4212, 5231
g.-se 799, 1463, 1838, 3830, 4097, 5872
g.-ür 6019
(f. 8.): belli bir zamana ulaşmak
g.-di 1896
g.-e 5122
g.-icek 2255
g.-ince 386
g.-iser 5121
(f. 9.): daha önce üzerinde durulmuş olan bir konuya dönmek
g. 3546
g.-se 1407
(f. 10.): denk düşmek, rast gelmek
g.-di 1484, 4527
g.-se 2814, 3202
(f. 11.): yönelme durumundaki bazı isimlere getirilerek ilgi isimlerin anlamını fiilleştirmek
‘aqlı g.-di 3290, 3751
‘aql u cānı g.-di tene 5419
cānı g.-di lebe 2445
cūşa g.-di 1948, 4499, 6052
cūşa g.-se 1271
dehāna g.-e 604
dile g.-di 1851
elūme g.-mişdür 3066
g.-di ... ‘aqlı 1113
g.-di ... b.+uma 1118
g.-di cānı lebe 5033

g.-di dile 1246, 1565
g.-isedür b.+uña 1801
g.-medi vücūda 188
g.-memişdür vücūda 3389
göñline g.-di 3658
göze g.-ür 3828
g.-üp vecde 5347
g.-üridi ... diline 3579
g.-ür ... imāna 1889
imāna g.-di 5608
kaleme ... g.-ür 2331
kelāma g.-ür 4983
kıyāma g.-ür 4983
lebine cānı g.-di 2571
nuṭka g.-mez 2905
söze g.-di 1342, 3736, 5111
söze g.-se 5054
vehme g.-ür 57
yādına g.-dügince 2462
zebāna g.-e 604
zuhūra g.-di 179
→ başına hūş gel-, cevāb u kelām gel-, ecel gel-, gele gör, göre gel-, göresi gel-, h‘āb gel-, haber gel-, idrāki gel-, irişi gel-, karşı gel-, şeş gel-, tuş gel-, yakın gel-
gele-bān (Far. i.): çoban
→ gele-bān eyle-
gele-bān eyle- (Far. T. f.): çoban olarak yetiştirmek
g.-mişdi 364
gele gör (T. e.): gösterilen bir şeyi vurgulamak için “iyi bak ve anla” anlamında kullanılan bir uyarı ünlemi
g. 3683
gelmez ol- (T. f.): gelmemek
g.-dı 5294, 5299, 5302
gemi (T. i.): su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine
g. 1776
g.+ye 1776
gen (T. sf.): ham, işlenmemiş
g. 3079
genc (Far. i.): hazine, define. Divan şiirinde sevgili ile ilgili birçok güzellik unsuru hazineye benzetilmiştir. Zira sevgili’de la’l (dudak), pirūze (hat), inci (diş), yakut (ağız) gibi bir çok hazineyle ilişkilendirilen güzellik unsuru vardır.
baht-ı g.-i la‘ line 2349
fettāh-ı kilid-i g.-i ‘ irfān 227
g. 67, 719, 907, 982, 2691, 2842, 3415, 4315, 4551, 5497
g.+dür 2169
g.+e 907, 1515, 1536, 1616, 2881, 3402, 3423, 5502
g.+i 1515, 2070, 2540, 5504
g.+içün 3048
g.+idi 2070
g.-i dürc-i hikmetümi 1494
g.-i gevher-i nā-yāb 4397
g.+in 4539

- g.+ini 3449
g.-i nihān 5495
g.+inūñ 165
g.-i pinhānum 2538
g.+ler 4347
güher-i g.-i Hâk 944
g.+üñ 2539
g.+üñe 2625
kufıl-ı g.+üme 3070
miftāh-ı kufıl-ı g.-i kemāl 1899
(i. 2.): genç
g.+iken 719
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
g. 978, 6158
(i. 4.): -metinde- Zeliha
g. 3147
g.+den 2762
→ şāhib-i genc kıl-
- gencin (Far. sf.):** hazine, hazineye mensup olan, hazinenin saklı bulunduğu yer (→ genc)
cemāl-i g.+i 2689
- gencine (Far. i.):** hazine
g. 4350
- gendüm (Far. i.):** buğday
g. 116, 5628
ser-i g.+de 5204
- ger (Far. e.):** “eğer, şayet” anlamında şart bildiren ifadenin başında kullanılan söz
g. 19, 95, 188, 216, 221, 240, 283, 303, 331, 351, 389, 390, 413, 604, 707, 882, 960, 1031, 1256, 1631, 1662, 1783, 1818, 2056, 2179, 2279, 2297, 2298, 2534, 2549, 2559, 2676, 2813, 2825, 2859, 2887, 2912, 3304, 3378, 3420, 3425, 3427, 3497, 3499, 3555, 3574, 3629, 3759, 3807, 3940, 4078, 4196, 4215, 4216, 4224, 4640, 4644, 4819, 4843, 5067, 5232, 5518, 5743, 5863
- gerçek (T. i.):** hakiki, sahici, aslına uygun, doğru
g. 1116, 1503
g.+isem 958
- gerçekle- (T. f.):** bir şeyin doğruluğunu herhangi bir şeyle ortaya koymak, doğrulamak, teyit etmek
g.-diler 5758
g.-yüp 5761
- gerçi (Far. e.):** her ne kadar, ise de
g. 4, 57, 82, 107, 115, 183, 336, 352, 435, 468, 473, 505, 818, 933, 1169, 1179, 1451, 1646, 1740, 2268, 2302, 2435, 2737, 2840, 3074, 3083, 3128, 3147, 3159, 3176, 3359, 3444, 3447, 3586, 3655, 3887, 4042, 4147, 4166, 4167, 4354, 4484, 4681, 4811, 4925, 5128, 5276, 5288, 5500, 5619, 5874, 5875, 6019, 6182
→ gerçi ki, gerçi kim
- gerçi ki (Far. e.):** her ne kadar, ise de
g. 3500, 3868
- gerçi kim (Far. e.):** her ne kadar, ise de
g. 542, 1308, 2153, 3145, 3471, 4741, 4755, 6163
- gerd (Far. i.):** toz, toprak
g. 3635, 4062, 4628
g.+i 2057
→ gerd it-
- gerd it- (Far. T. f.):** toprağa bulamak, toprakla bir etmek
g.-di 6126
- gerden (Far. i.):** gerdan, boyun
g.+inde 1841
g.+üme 3962
tavk-ı g.+idüñ 4910
- gerden-keş (Far. i.):** boyun çeken, asi, inatçı
g.+em 4354
→ gerden-keş ol-
- gerden-keş ol- (Far. T. f.):** boyun çekmek inat etmek
g.-dı 3655
- gerdün (Far. i.):** felek, dünya, semā
āfitāb-ı g.+a 4767
cevf-i g.+ı 5361
g. 2816
g.+a 753
g.+ı 1969
g.-i hezār-dide 212
kaşr-ı g. 5550
kevākib-i g. 2053
nūr-ı dide-yi g. 738
ruh-ı g. 4951
şimāh-ı g.+ı 2912
→ çarh-ı gerdün, kubb-i gerdün
- gerek (T. i.):** gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım, lüzumlu
g. 686, 1221, 1221, 1544, 1686, 1686, 2193, 3808, 3866, 3866, 3867, 3868, 3869, 3870, 3878, 3887, 4069, 4544, 4627, 4627, 4647, 5206, 5207, 5207
- germ (Far. i.):** sıcak
g. 2564
g.+ile 4316
g.+inden 3490
→ germ eyle-, germ it-, germ ol-
- germābe (Far. i.):** hamam, kaplıca, ılıca, kaynarca
itdiler ‘azm-i sū-yı g. 3258
- germ eyle- (Far. T. f.):** sevgiden dolayı herhangi bir şeye istek meydana getirmek, hararet zuhur ettirmek, bir şeye şevklendirmek
e.-di g. 5529
- germ it- (Far. i.):** sevgiden dolayı herhangi bir şeye istek meydana getirmek, hararet zuhur ettirmek, bir şeye şevklendirmek
g.-di 3328, 4383, 4689
g.(d)-e 2259
- germiyyet (Far. Ar. i.):** hararet, sıcaklık; ateşli çalışma, [yapma kelimelerdendir] *mec.* bir şeye karşı duyulan şevkli hal
g.+inden 5529
- germ ol- (Far. T. f. 1.):** sevgiden dolayı herhangi bir şeye istek meydana gelmek, hararet zuhur etmek, bir şeye şevklenmek
g.-dı 141, 338, 1653, 3341
g.-sun 4762
g.-up 5486

- g.-ur 4743, 5431
o.-a ... g. 4716
o.-mışdı ... g. 2435
(f. 2.): ısınmak, sıcak hale gelmek
g. 3720
g.-dı 3259
g.-ıcağ 3078
geşt (Far. i.): gezme, dolaşma, seyretme
g. 5067
→ geşt eyle-, geşt it-
geşt eyle- (Far. T. f.): gezmek, gezinmek, seyretmek
e.-di g. 1205
geşt it- (Far. T. f.): gezmek, seyretmek, dolaşmak
g.(d)-eyin 730
g.(d)-üp 1230, 1324
getür- (T. f. 1.): bir şeyi ya da bir kimseyi yanında
veya üzerinde bulundurarak taşımak
g. 346, 346, 3205, 4674, 5127, 5396
g.-di 247, 376, 594, 772, 6144
g.-diler 1363
g.-e 5870
g.-en 2270
g.-ene 379
g.-esiz 811, 5738
g.-meyesiz 5722
g.-miŝdı 569, 6004
g.-mişem 1857, 2187
g.-üñ 1316, 5720
g.-üp 767, 1020, 1315, 1329, 3359, 5673
g.-ürdi 1444, 4915, 5602
(f. 2.): -ismin yönelme haliyle birlikte- etmek,
yapmak
g. 353, 353
g.-e 3043
g.-ür 4854
(f. 3.): söz, haber vs. yerine ulaştırmak
g.-di 5427
g.-se 5426
g.-ürseñ 3310
→ bîzârî getür-, kendüzine getür-, şehâdet
getür-
gevde (T. i.): bir şeyin asıl bölümü
g.+sinde 533
gevher (Far. i. 1.): cevher, mücevher, değerli olan
nesne *mec.* sevgilinin canı, gönü
burc-ı g.-i aħter 3383
g. 660, 3079, 5181, 5300
g.+den 2857
g.+dür 4494, 5160
genc-i g.-i nâ-yâb 4397
g.+i 187
g.+idi 3308
g.-i hîle 5282
g.-i taħkîk 3515
g.-i kalb 660
g.+ile 562, 2079, 4942
g.+in 2893
g.+ine 5350
g.+ini 4913
g.-i pāk 3409
g.-i şâh 5503
g.-i şâhî 3119
kılzüm-i g. 3114
(i. 2.): -metinde- Zeliha
g. 3128
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
g.-i pāk 6193
gevher-bâr (Far. sf.): mücevher yüklü
→ gevher-bâr ol-
gevher-bâr ol- (Far. T. f.): mücevherle dolmak,
cevherle yüklü olmak
o.-a g. 3135
gevher-fişân (Far. sf.): cevher saçan, cevher dağıtan
→ gevher-fişân ol-
gevher-fişân ol- (Far. T. f.): cevher saçmak,
dağıtmak
o.-dı g. 3023
gevher-fürüş (Far. i.): -metinde- Hz. Muhammet
g.+a 239
(i. 2.): kuyumcu, cevâhirci
g.-ı baħr-i beyân 437
gevher-senc (Far. i.): gevher ölçen, gevher tartan
kişi
g. 4551
gey (T. zf. 1.): çok, fazlaca
g. 878, 1534, 1697, 2214, 2667, 5122, 5220,
5394, 5443, 5687, 5769, 6057
(sf. 2.): çok, fazlaca
g. 1408, 1446, 1724, 4925, 5577, 5963
gey- (T. f.): → giy-
geydür- (T. f.): → giydir-
geyik (T. i.): çift tırnaklı otçul yabani hayvanların
genel adı, geyik
g. 2950
→ geyik ol-
geyik ol- (T. f.): boynuzlanmak, aldatılmak
g.-a 4630
geyimlü (T. sf.): giyimi, kıyafeti herhangi bir
nitelikte olan
g. 5177
gez- (T. f.): bir yerde yürümek, dolaşmak, gezinmek
g.-di 3817
g.-mege 837
g.-üp 2855
gezdür- (T. f.): bir yere doğru yürütmek, gezmesini
sağlamak, dolaştırmak
g.-diler 4852
g.-seler 4831
g.-üp 4356
gezend (Far. i.): musibet, belâ, felâket, âfet, elem,
keder, hüznün, zarar, ziyan
g. 5567
→ gezend it-
gezend it- (Far. T. f.): üzölmek, sıkıntı çekmek,
kederlenmek
i.-me g. 3385
ğdâ (Ar. i.): canlıları özellikle insanı besleyen
şeyler, besi; yiyip içilen şeyler
ğ. 1031, 1349
ğ.+sı 1031, 4776

- ġilāf (Ar. i.):** kılıf, kın, mahfaza
ğ.+ı 1708
- ġilāz (Ar. i.):** kabalar
ğ. 4575
- ġill (Ar. i.):** gizli kin ve garez, düşmanlık
ğ. 5160
ğ.+ı 4784
- ġilmān (Ar. i.):** köleler, esirler
ğ. 2999, 5695
- ġinā (Ar. i.):** zenginlik, bolluk
ğ. 3462
- ġiriv (Far. i.):** bağıрма, bağırışma
ğ. 2914
ğ.-i nefir 6054
ğ.+sı 5523
ğ.+sıyla 5523
- ġışş (Ar. i.):** karışıklık, hile, hainlik
ğ. 5160
- ġiybet (Ar. i.):** aleyhinde bulunma, arkasından söyleme, çekiştirme, dedikodu yapma
→ ġiybet it-
- ġiybet it- (Ar. T. f.):** bir kişinin hazır bulunmadığı yerde o kişinin arkasından söylemek, onu çekiştirmek, o kişi hakkında dedi kodu yapmak
ğ.(d)-üp 1661
- ġibi (T. e.):** benzerlik edatı
g. 220, 279, 330, 332, 334, 427, 501, 530, 579, 579, 580, 581, 610, 676, 680, 719, 719, 746, 754, 822, 830, 830, 847, 853, 872, 875, 892, 961, 982, 1021, 1111, 1151, 1152, 1207, 1227, 1227, 1288, 1348, 1393, 1425, 1465, 1466, 1523, 1564, 1580, 1580, 1597, 1603, 1603, 1628, 1638, 1642, 1672, 1677, 1677, 1678, 1678, 1693, 1701, 1793, 1793, 1794, 1795, 1861, 1862, 1892, 1898, 1950, 1969, 2000, 2006, 2018, 2027, 2040, 2040, 2069, 2080, 2086, 2096, 2135, 2135, 2139, 2140, 2155, 2167, 2167, 2173, 2183, 2184, 2184, 2185, 2207, 2236, 2326, 2326, 2342, 2355, 2358, 2361, 2405, 2437, 2441, 2466, 2484, 2499, 2508, 2508, 2513, 2516, 2516, 2517, 2517, 2528, 2550, 2554, 2556, 2557, 2564, 2564, 2611, 2617, 2625, 2634, 2640, 2640, 2641, 2649, 2664, 2693, 2698, 2698, 2699, 2704, 2709, 2720, 2728, 2729, 2755, 2755, 2816, 2820, 2821, 2825, 2856, 2871, 2880, 2880, 2899, 2944, 2944, 2946, 2948, 2948, 2950, 2955, 2955, 2965, 2965, 2980, 2983, 3004, 3051, 3051, 3064, 3065, 3068, 3083, 3098, 3100, 3104, 3108, 3111, 3111, 3156, 3156, 3157, 3164, 3169, 3170, 3191, 3242, 3266, 3283, 3288, 3288, 3295, 3314, 3314, 3330, 3334, 3398, 3398, 3399, 3404, 3404, 3420, 3420, 3422, 3453, 3472, 3472, 3473, 3489, 3496, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3516, 3534, 3557, 3567, 3621, 3687, 3705, 3720, 3720, 3720, 3726, 3746, 3752, 3799, 3799, 3838, 3850, 3884, 3897, 3912, 3924, 3924, 3973, 3981, 4012, 4012, 4131, 4145, 4176, 4177, 4198, 4223, 4254, 4276, 4313, 4318, 4321, 4338, 4349, 4368, 4394, 4406, 4474, 4498, 4505, 4506, 4512, 4515, 4520, 4522, 4525, 4558, 4559, 4591, 4597, 4601, 4622, 4643, 4643, 4665, 4668, 4758, 4768, 4785, 4785, 4790, 4813, 4839, 4847, 4864, 4875, 4876, 4883, 4899, 4905, 4909, 4924, 4971, 4971, 4983, 4986, 5066, 5153, 5154, 5160, 5208, 5224, 5224, 5264, 5265, 5313, 5357, 5359, 5374, 5409, 5437, 5480, 5484, 5484, 5497, 5550, 5559, 5591, 5591, 5808, 5953, 5953, 6011, 6020, 6059, 6110, 6116, 6160, 6181, 6181, 6182
g.+dür 215, 3444, 3444
g.+yise 5718
→ gün gibi çoğ-, yağmur gibi yağ-
- gice (T. zf.):** gece vakti
g. 499, 633, 740, 1018, 1228, 1276, 1511, 1526, 1714, 1985, 2087, 2154, 2380, 2480, 2485, 2523, 2595, 2660, 2715, 3598, 3623, 3715, 4144, 4184, 4727, 4736, 4826, 4953, 4962, 4963, 4963, 4964, 4964, 4965, 4965, 4974, 5102, 5248, 5347, 5532, 5541, 5597, 5601, 5604, 5903, 6090, 6155, 6155, g.+ler 2524, 5034, 5451
(i. 2.): gece
g. 751, 1275, 2448
g.+de 2865
g.+dür 1623, 2446, 2446, 3703
g.+nün 5000
g.+si 3703, 4955, 6122
g.+ydi 6122
→ gice gündüz
- gice gündüz (T. zf.):** her zaman, dāimā, ara vermeden
g. 522, 1017, 2162, 2770, 3211, 3603, 5035
- giç (T. zf.):** → geç
- giç- (T. f.):** → geç-
- gider- (T. f.):** bir işin etkisini ortadan kaldırmak, yok etmek
g. 3540, 4410
g.-di 1869, 2066, 4412
g.-medi 3907
g.-üp 1336
(f. 2.): bozmak, izale etmek
g.-memiş 5496
- gil (Far. i.):** çamur, balçık
g. 1793, 3937
g.+den 168, 1594, 1604, 1898, 4318, 4710
g.+dür 349
g.+e 198, 6094
g.+i 900
g.-i Ādem 3948
g.+ile 2495
g.+imüz 4120
girifte-i g.+iken 2695
g.-i siyāha 868
vişāl-i ‘ālem-i g. 4192
- gile (Far. i.):** şikayet, yanıp yakılma
→ gile it-, gile kıl-

- gileci (Far. T. i.):** şikayetçi, şikayet eden
g.+ler 5359
- gile it- (Far. T. f.):** bir şey ya da durumdan şikayetçi olmak, yakınmak
g.-mez 1195
- gile kı- (Far. T. f.):** bir şey ya da durumdan yakınmak, şikayetçi olmak
k.-dı g. 1246
- gir- (T. f. 1.):** dışarıdan içeriye geçmek ya da sınırları belli bir alanın içine dahil olmak
g.-di 237, 512, 1995, 2091, 2966, 3259, 3261, 3536, 3774, 4343, 4365, 5366, 5408, 5697, 6090, 6192
g.-diler 3563, 4530, 5590, 5744, 5807, 6062
g.-e 272, 2489
g.-em 110, 4565
g.-mez 5691
g.-mezdi 5687
g.-esiz 5740
g.-üñ 5741
g.-üp 1072, 5031, 5794, 5955
g.-ür 6073
(f. 2.): üzerine bir şey giyinmek, bir şeye bürünmek
g.-di 1710, 2068
g.-mek 1049
g.-meyince 2069
(f. 3.): bulaşmak, etki göstermek
g.-memiş 1488
(f. 4.): bir şeyin içine sığmak
g. 1580, 1584
g.-di 1587, 1590, 2090
g.-en 1589
g.-miş 1527
(f. 5.): sulu bir şeyin veya su dolu bir yerin içine batmak veya dalmak
g.-di 2050
g.-mege 2043
(f. 6.): ardında yer almak, görülmeyecek düzeyde başka bir nesnenin ardında bulunmak
g.-mişdi 2133,
→ el(in)e gir-, et ü dırnağ arasına girme-, güşına gir-, kan(ın)a gir-, koyın(ın)a gir-, rakşa gir-
- girān (Far. sf.):** ağır, sâkil
bār-ı g. 1087
derd-i g. 1760
ebr-i g. 2813
kūh-i g. 2946
- girān-gevher (Far. sf.):** çok değerli, kıymetli
efser-i g. 3130
- girān-keş (Far. sf.):** → rıtl-ı girān-keş
- girān-māye (Far. i.):** pahası ağır, kıymetli, değerli
g. 1589, 2478
- gird (Far. i.):** yuvarlak, çevre, değirmi
g.-i dīvāre
g.-i Yūsufda 4139
- girdāb (Far. i.):** suların döndüğü ve çukurlaştığı yer, anaför, çevrinti, burgaç
g. 2407
- girev (Far. i.):** rehin
g. 3158
- girībān (Far. i.):** elbise yakası
g.+dan 3569
g.+ı 783
g.+ın 846, 2649
g.+ına 4909
→ girībān çāk it-
- girībān çāk it- (Far. T. f.):** -divan şiirinde aşık için-sevgilisi uğruna dövünmek, yakasını veya bağrını yırtmak
g.+ını ç.-sün 3334
- giriiftār (Far. i.):** yakalanmış, tutkun, esir olan
g.+a 5138
g.+am 5411
→ giriiftār it-
- giriiftār it- (Far. T. f.):** esir etmek, tutkun hale getirmek, bulaştırmak
g. 6094
- giriifte (Far. i.):** tutulmuş, yakalanmış, esir
g.-i giliken 2695
- giri (Far. i.):** düğüm, bağ
→ giri giri
- giri giri (Far. zf.):** düğüm düğüm
g. 4287
- girişme (Far. i.):** cilve yaparak göz kırpmak, cilve ile kaş göz işareti yapmak
g.+yile 2662
- giri (Far. i.):** içinden çıkılması zor durum, çıkmaz yol
g. 1277
- giri (Far. i.):** kaçma
rāh-ı g. 4506
→ giri. eyle-
- giri eyle- (Far. T. f.):** kaçmak
e.-ridi g. 2290
- giri (T. e. 1.):** -ayrılma hali ekini almış bir kelimeyle birlikte- belirtilmiş olan kısımdan sonra
g. 504, 1502, 4872
(zf. 2.): geri, geri istikamet, yön
g. 840
→ giri kal-, şimdiden giri
- giri kal- (T. f.):** geride kalmak, önde gidenlere takatsizlikten dolayı uyum sağlayamamak
g.-duğın 840
- giryān (Far. i.):** ağlayıcı, ağlayan
g. 1134, 4180, 5016, 5019, 5365
→ giryān ol-
- giryān ol- (Far. T. f.):** ağlamak,
o.-sam ... g. 3682
- giry (Far. i.):** gözyaşı
g. 1260, 4582, 4950, 5773
g.+den 1517
g.-i çeşm-i cüy-bārıla 4382
g.+sinden 3306
g.+yile 5749
→ giry eyle-, giry it-
- giry eyle- (Far. T. f.):** ağlamak
g.-di 5879

girye it- (Far. T. f.): ağlamak,
g.(d)-e 1101

gīsū (Far. i.): omuza dökülen saç, güzel kokulu saç
bend-i g.+ya 2412
bū-yı g.+sı 3459
g.+sı 3765

git- (T. f. 1.): bir yere doğru yönelmek
g.-di 238, 403, 519, 1069, 1089, 1302, 1372,
1532, 1567, 1623, 1747, 1753, 1830, 2562,
3231, 3422, 3551, 3746, 4151, 5005, 5492,
6191
g.-diler 828, 862, 1321, 1424, 1437, 1788,
1951, 2107, 5685, 5723, 5852
g.-dün 825, 1088, 1214
g.(d)-e 657, 1508, 1698, 3799, 4891
g.(d)-elüm 678, 1136, 4974
g.(d)-er 465
g.(d)-erdi 1253, 2979, 5341
g.(d)-erdüm 1369
g.(d)-erem 240, 2676, 5434
g.(d)-erin 1735
g.(d)-erleridi 844
g.(d)-esin 3687
g.(d)-esiz 688
g.(d)-evüz 5857
g.(d)-icek 5719
g.-me 732
g.-meden 3656
g.-medi 1269
g.-mek 2278
g.-mekiçün 3655
g.-mesün 5719
g.-mez 5737
g.-mezem 3954
g.-mezise 5726
g.-se 5218
g.-seler 3814
g.-señ 1741
g.-sün 5735
g.(d)-ün 1145, 5918
g.(d)-üp 1751
(f. 2.): açılmak
g.(d)-e 272
g.(d)-er 2844
g.(d)-üp 2144
(f. 3.): yok olmak, kaybolmak, elden çıkmak
g.-di 513, 514, 985, 1070, 1743, 1864, 2015,
2135, 2148, 2218, 2415, 2432, 2491, 2540,
2571, 2571, 2573, 2598, 2662, 2668, 2752,
2917, 2922, 2923, 3032, 3283, 3559, 3964,
4154, 4455, 5011, 5242, 5282, 5292, 5294,
5420, 5522, 5527, 5563, 5651, 5948
g.-diyse 3561
g.(d)-e 309, 637, 681, 1380
g.(d)-er 2844, 6021
g.-megiçün 2931
g.-mez 2564
g.-mişümi 5870
g.-sün 638

(f. 4.): ölmek
g.-di 324

g.(d)-eridüm 321
g.(d)-icek 6077
g.-medin 3206

(f. 5.): ulaşmak, varmak, yayılmak
g.(d)-eridi 2914

(f. 6.): etkisi azalmak
g.(d)-icek 6021

→ ‘aklı git-, elden git-, Haçka git-, kendüden
git-, rahmete git-, seyle git-, yile git-

gīti-nümā (Far. sf.): dünyayı gösteren
cām-ı g. 3641

giy- (T. f.): örtünüp korunmak için bir elbiseyi
üstüne geçirmek
g. 780
g.-di 563, 568, 570, 782, 786, 1709, 2080,
2082, 2084, 3219, 3266, 3268, 3476, 3534,
3863, 4302, 4308, 5473
g.-e 772, 2119
g.-er 282, 3479
g.-eydi 1707
g.-ici 1973
g.-se 1708

→ egnine kara gey-

giydür- (T. f.): giydirmek, bir giysiyi birinin üzerine
geçirmek
g.-di 903
g.-mişidi 773, 774
g.-üp 1870
g.-ür 1684

gizle- (T. f. 1.): bilerek ve isteyerek bir olguyu
haber vermemek

g.-me 5436
g.-meñ 1176, 1493

(f. 2.): saklamak, görünmeyecek, belli
olmayacak bir yere veya bir duruma koymak
g.-di 1614
g.-diler 1215
g.-yüp 2819

gizlü (T. i. 1.): başkalarından saklanan,
duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur,
nihan

g.+dür 2538

(sf. 2.): başkalarından saklanan,
duyurulmayan, saklı kalan, mahrem, mestur,
nihan
g. 4388, 5835

gonça (Far. i. 1.): -metinde- Hz. Yusuf
ğ. 858, 977, 2139

(i. 2.): açmamış gül, divan şiirinde gonca
sevgilinin ağzı yerine kullanılır ve
açılmamışlık özelliğiyle kendini gösterir
ğ. 2326, 2389, 2390, 2437, 2659, 2664, 2748,
2816, 2943, 3004, 4303, 4971

ğ.+dan 4034

ğ.+lar 2404

ğ.+ñı 1910, 3509, 5498

ğ.-i ter 4267

ğ.-i teriken 2343

- ğ.-i zanbağ 1905
ğ.+ña 4468
ğ.+ñuñ 2792
ğ.+sı 2453, 4148
ğ.+sın 2863
ğ.+sına 3589
ğ.+yı 3599
(i. 3.): -metinde- Zeliha
ğ. 2866
ğ.-i bahār-ı bahā 2515
→ gōnça aç-
- gōnça aç-** (**Far. T. f.**): ağızını açıp konuşmaya başlamak
a.-dı ğ.+sın 2577
ğ.-dı 5133
ğ.+sın a.-dı 5409
- gōnça-dehān** (**Far. i.**): gonca ağızlı
ğ. 2935
- gōnça-güşāy** (**Far. sf.**): gonca açan, gonca açıcı
ğ. 3188
nesīm-i ğ. 2908
- gōnça-mişāl** (**Far. zf.**): gonca gibi
ğ. 5126
- gōnça-veş** (**Far. zf.**): gonca gibi
ğ. 676, 2428, 2431, 3187, 4308
- gōbek** (**T. i.**): insanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk
g.(g)+in 3921
g.(g)+üñ 2518
- gōç-** (**T. f. 1.**): taşınmak, yola çıkmak, hicret etmek
g.-di 472, 1990, 2089, 3087, 3706
g.-diler 6034, 6061
(f. 2.): ölmek
g.-di 6152
g.-er 3061
- gōge çık-** (**T. f.**): pek çok yükselmek
g.-dı 3277
g.-ardı 5325
- gōger-** (**T. f.**): morarmak
g.-di 1111
- gōk** (**T. i. 1.**): yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, sema
g. 1237, 6042
g.+de 673, 3178
g.+dedür 2470
g.+deki 1978
g.+den 395, 2533
g.(g)+e 1095, 1111, 1325, 1827, 1849, 1863, 5584, 6041
g.+ler 14, 152
g.+lerde 894
g.+leri 1086
g.+teki 1600
(i. 2.): mana âlemi (ilâhi kat)
g. 6055
g.+de 6053
g.+den 2104
g.(g)+e 4388, 4587,
(sf. 3.): gök rengi, mavi, yeşil
g. 1973, 3013
g.(g)+e 3297
→ dülbendi göge ir-, göge çık-, gök yire in-, külâhı göge at-, yir gök
- gōk yire in-** (**T. f.**): gök gürültüsüyle birlikte şimşek çakmak ve çok yağmur yağmak
g.-erdi 5583
- gōkyüzi** (**T. i.**): asuman, sema, gökyüzü, göğün katmanları
g. 6054
- göl** (**T. i.**): oluşması genellikle coğrafi olaylara bağlı olan toprakla çevrili durgun su
g. 1125
- gōm-** (**T. f.**): bir ölüyü ya da her hangi bir şeyi yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek
g.-diler 1124
- gōmül-** (**T. f.**): bir ölüyü ya da herhangi bir şeyi yerin altına koyarak üstü toprakla örtülmek
g.-di 6158
- gōnder-** (**T. f.**): yetki vererek gitmesini sağlamak
g. 1719
g.-ürse 5114
- gōndür-** (**T. f.**): göndermek, uğurlamak
g. 678
g.-di 505, 4071, 6005
g.-e 6081
g.-esin 5727
g.-eyin 2830
g.-üp 2904, 3312, 3374, 4903, 5941
g.-ürdi 5013
→ haber göndür-, selām göndür-
- gōñline gel-** (**T. f.**): malum olmak, herhangi bir işin olduğunu ya da olacağını sezinlemek, tahmin etmek
g.-di 3658
- gōñline tol-** (**T. f.**): özlemek, bir şeyin veya bir kimsenin hasretini çekmek
g.-dı 467
g.-aradı 4226
- gōñlini şem^c it-** (**T. Ar. f.**): bir kişiyi fazlasıyla sevmek, bir kişinin sevgisiyle yanmak,
g.(d)-er 628
- gōñül, -ñli** (**T. i.**): sevgi, istek, düşünüş, anma, ve hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı
g. 96, 342, 365, 547, 557, 1043, 1161, 1285, 1575, 2395, 2541, 2570, 2683, 3213, 3329, 3335, 3351, 3540, 3556, 3556, 3755, 4473, 4646, 4646, 4650, 5247, 5367, 5889, 6143, 6197
g.+de 90, 96, 119, 1046, 2492, 2794, 2832, 4228, 4705, 4773, 5581
g.+den 3559, 3828, 5259
g.+i 367, 507, 559, 1555, 2628, 2880, 2922, 3608, 4959, 4973, 4991, 5534
g.+in 489, 1200
g.+ine 1202, 1373, 1991, 3868
g.+inüñ 2453, 2569
g.+leri 5070
g.+üm 1281, 3331, 3869, 5909

- g.+üme 1193, 2645, 3248, 3935, 3984, 4222, 4902
g.+ümi 2458, 2468, 3203, 3892, 5414, 5447
g.+ümün 2646, 2672, 2722
g.+ümüzden 1739
g.+ün 2529
g.+üne 2677
g.+üni 4083, 4344
→ gönline gel-, gönline tol-, gönlini şem' it-,
gönül aç-, gönül al-, gönül bağla-, gönülde
gönüle vardır rāh, gönül egle-, gönül vir-, gözi
gönli kal-
- gönül aç- (T. f.):** ferahlamak, huzur vermek
g.-an 4509
g.+in a.-maz 683
g.+ini a.-dı 904
g.-mağ- için 675
- gönül al- (T. f.):** etkilemek, gönül vermek, aşık
olmak
a.-dı g.+ümüzi 2167
g.+ün a.-an 2532
g.+ün a.-mazsa 4786
- gönül bağla- (T. f.):** seyerek bağlanmak, içten
sevmek, samimi bir sevgi duymak
g.+in ... b.-yıcağ 1392
g.+in ... b.-rıdı 5478
g.+ini ... b.-rıdı 1502
g.+ümi ... b.-yayın 1218
- gönülden gönüle vardır rāh (T. Far. i.):** insanları bir
araya getiren huy, zevk, alışkanlık, fikir ve
inanç birliğidir. Dolayısıyla bu insanların
gönüllerinde de bir duygu birliği vardır. Biri
öteki için ne düşünüyor ve ne hissediyorsa,
ötekide beriki için benzer şeyi düşünür ve
hisseder
g. 3629
- gönül egle- (T. f.):** mutlu, neşeli vakit geçirmek
g.+in e.-rdi 3594
- gönül vir- (T. f.):** bir şeyin ya da birinin tutkunu
olmak, sevmek, aşık olmak
g.-di 3143
g.-düm 3040
g.+i ... v.-me 3525
- gör (T. e.):** gösterme vurgulama anlamında
kullanılan bir söz
g. 852, 948, 3351, 3684
→ gele gör
- gör- (T. f. 1.):** göz yardımıyla bir şeyin varlığını
algılamak
g. 722, 855, 859, 859, 3879
g.-di 37, 72, 220, 382, 408, 440, 444, 611, 622,
694, 1009, 1042, 1168, 1277, 1526, 1527,
1529, 1559, 1577, 1591, 1628, 1629, 1776,
1777, 1929, 1975, 1977, 1977, 2012, 2021,
2022, 2061, 2076, 2180, 2207, 2395, 2395,
2409, 2410, 2419, 2611, 2691, 2736, 2737,
2737, 2856, 3012, 3018, 3288, 3490, 3491,
3610, 3670, 3871, 3923, 4139, 4268, 4314,
4384, 4387, 4486, 4510, 4531, 4700, 4727,
4736, 4889, 4892, 4982, 5104, 5105, 5485,
5488, 6025, 6041, 6148, 6193
g.-diler 1098, 1325, 1426, 1563, 1669, 1673,
1771, 1841, 1844, 1897, 1901, 2137, 2148,
4709, 5865
g.-diyse 1400, 4868
g.-dügi 621, 4823, 5079
g.-dügin 2420, 6098
g.-dügince 3328, 3329
g.-dügini 2421
g.-dük 1312
g.-düm 1382, 2540, 3040, 3760, 3760, 5112
g.-e 411, 2099, 2442, 3206, 3231, 3280, 3850
g.-eli 2582, 2584, 2585, 2585, 3709, 4760
g.-elüm 2114, 2197, 4975
g.-em 781, 2160
g.-emez 1774
g.-en 1895, 2146, 2160, 2169, 2332, 3811,
4157, 4256, 4317, 4694, 4866
g.-enler 1952
g.-enleri 2083
g.-enün 1896, 2157, 2158, 2159, 2201, 2334,
5655
g.-esin 993, 3200, 5063
g.-eydi 1662, 4208
g.-eyin 780, 1127, 1318, 5022, 5127
g.-icek 610, 878, 991, 992, 995, 1091, 1112,
1138, 1733, 1890, 1992, 2042, 2145, 3664,
3681, 5690, 5725, 5810, 5974, 6040
g.-ince 1427, 5881
g.-me 3350, 3684
g.-medi 212, 1994, 4758
g.-mediler 2189
g.-medin 1010, 1091, 1963, 2464, 2868, 3836,
4673
g.-medügi 5488
g.-medünse 3542
g.-mege 2036, 2123, 2160, 3232, 3235, 3282,
3895, 5350
g.-megiçün 2176, 3224
g.-megile 2702
g.-mek 3032
g.-men 6166
g.-mese 3226, 5332, 5530
g.-mesem 1220
g.-mesine 2190, 2239
g.-mesün 2038
g.-meye 4758, 6143
g.-meyelden 3697
g.-meyen 2160, 2239
g.-meyenlere 2157
g.-meyenün 2158, 2159
g.-meyicek 1807
g.-meyüp 1223
g.-mez 213, 937, 1283, 2855
g.-mezdi 4839
g.-mezidi 1987, 2339
g.-mezise 2126, 4161
g.-mezisem 685
g.-miş 3492

g.-mişem 2579, 3433
g.-mişidi 693, 2238, 3669
g.-mişidüm 3320
g.-se 683, 708, 921, 1889, 2203, 2397, 2442, 3841, 4030, 4050, 4201, 4202, 4209, 4210, 4270, 4754, 4890, 5776, 5776
g.-sem 2820
g.-sevüz 2177
g.-sün 675
g.-ün 4672
g.-üp 430, 452, 763, 1040, 1128, 1128, 1234, 1578, 1583, 1665, 1886, 2002, 2025, 2556, 2657, 3220, 3661, 3680, 4068, 4294, 4301, 4731, 4756, 4913, 5137, 5654, 5808, 5853, 6045, 6052, 6194
g.-ür 126, 3052, 3053, 3063, 4963
g.-ürdi 1445, 2075, 5947
g.-ürem 5332
g.-ürken 4228
g.-ürleridi 840
(f. 2.): anlamak, kavramak, algılamak, sezmek
g.-di 245, 1268, 1531, 1613, 1996, 2550, 2755, 2994, 3035, 3036, 3382, 3981, 4024, 4161, 5101, 5539
g.-diler 543, 4528, 5080
g.-dün 3272, 3272
g.-e 3369
g.-esin 306, 3547
g.-eyin 105
g.-me 1041
g.-mediler 1303
g.-meyen 350
g.-üp 414, 4747
g.-ür 3062
(f. 3.): kişi ya da dostları ziyaret etmek, yanına gidip konuşmak
g.-dünse 3755
g.-esin 3196, 3196
g.-eydüm 5899
g.-eyin 1735
g.-mege 465, 1381, 3754, 5900
(f. 4.): iz, belirti taşımak, uğramak
g.-memiş 595
g.-mez 1162
(f. 5.): fark etmek, dikkat etmek
g. 20, 4037, 5824, 6197
g.-di 1169, 5197, 5210, 5748
g.-diler 5078
g.-düm 5773
g.-dünüz 5809
g.-esin 5727
g.-icek 4834, 5779
g.-medin 789
g.-me misin 957, 1165
g.-me misiz 1456
g.-üp 5548
(f. 6.): bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek, incelemek
g.-di 409, 1667, 2922, 3392, 3907, 4477, 4582, 5410

g.-düm 5112
g.-elüm 2589, 2667
g.-medi 764, 3934, 5841
g.-meyem 2011
g.-meyeyin 4454
g.-se 1585
g.-sün 5862
g.-üp 5775
g.-ür 3632, 4271, 4799
(f. 7.): yaşamak, gün görmek
g.-e 3989
g.-elüm 5209
g.-meyem 6118
g.-üp 4557
(f. 8.): kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak
g.-di 5975
g.-diler 5139
g.-e 5711
g.-meyesiz 5722
g.-señüz 6084
(f. 9.): bir işi yapmak, yerine getirmek, ifa etmek
g.-eyin 5397
→ cefâ gör-, çok gör-, düş gör-, göre gel-, göre kıl-, göremez ol-, göresi gel-, görmez ol-, gün gör-, h'âb gör-, maşlaḥat gör-, yüz(in)i gör-
göre (T. e.): kıyaslama edatı
g. 39, 215, 215, 1998, 2006, 2006, 3351
göre gel- (T. f.): bir dostu bir yakını sürekli ziyarete gitmek, yanına gidip konuşmak
g.-ürdi 1443
göre kıl- (T. f.): görmesini sağlamak
g. 4814
göremez ol- (T. f.): görememek,
g.-dı 2342
göresi gel- (T. f.): görmek isteğini duymak, özlemle görmek istemek,
g.+m g.-di 1376
görin- (T. f.): izlenim uyandırmak, görünmek, zuhur etmek
g.-di 1181, 1979, 2049, 2140, 2144, 2311, 2465, 3403, 4359
g.-diyise 4865
g.-e 3223
g.-en 2068, 3294
g.-medi 2431
g.-mez 1773
g.-se 2824, 3425, 4226
g.-sün 2178
g.-üp 2156
g.-ür 554, 2405, 2553, 3135, 4825, 4825, 5700
g.-ürdi 2072
görinmez (T. sf.): görünmeyen, gözün göremediği
→ görünmez ol-
görinmez ol- (T. f.): gözle görülmemek
g.-dı 3916
g.-ınca 1752
göriş- (T. f.): konuşup, sohbet etmek, birbirinin halini hatırlamak sormak

- g.-diler 483
g.-mek 6058
- görklü (T. i.):** güzel, sevimli, gösterişli
g. 365, 4646
- görmez ol- (T. f.):** görememek, göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılayamamak
g.-a 5881
g.-dı 937, 2343, 5022
g.-dum 1283
g.-ınca 1753
- görün- (T. f.):** → görün-
- görüş- (T. f.):** buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek
g.-diler 6051
- göster- (T. f.):** görülmesini sağlamak, görünmesine yol açmak, belirlemek, ortaya çıkmak
g.-di 5001
g.-düm 1301
g.-e 2554, 3212, 4981
g.-em 2191
g.-en 2271, 3293
g.-eydi 1987
g.-mişem 1298
g.-üp 1845, 4298, 5758
g.-ür 2589, 3029
→ rızā göster-
- götür- (T. f. 1.):** bir nesneyi kavrayarak yerinden kaldırmak
g.-e 95
(f. 2.): bir kişiyi veya bir nesneyi yanına alarak beraberinde bir yöne doğru gitmek
g.-diler 828, 1793, 2968
g.-e 6001
g.-üp 5486
g.-ür 3093
g.-ürem 2525
g.-ürken 830, 2513
(f. 3.): yukarı kaldırmak
g.-di 2200
g.-medi 4149
g.-medin 1823
g.-mez 3708
g.-se 3567
g.-señ 4769
g.-sün 1296
g.-üp 2023
(f. 4.): -soyut bir durum için- etkisini, gücünü ortadan kaldırmak
g.-di 5602
→ el götür-, nāmūs götür-
- göz (T. i.):** göz,
g. 3408, 3798, 3850, 4017, 4018, 4228, 6143
g.+de 2365, 2460, 2492, 4961
g.+den 2161, 2742, 3467, 5654, 6186, 6188
g.+e 2698, 3850, 5312
g.+i 1111, 534, 2401, 2432, 4839, 4961
g.+in 2828, 3082, 3334, 3493, 4909
g.+inde 743, 988, 1058, 5054
g.+inden 2054
g.+ine 554, 793, 1458, 1773, 1896, 3135, 3607, 3731, 5363, 5880, 5992, 5999
g.+ini 2609, 2609, 3245
g.+lerde 213
g.+leri 1289, 1349, 2041, 2312, 2417, 2717, 3281, 3331, 3499, 3680, 3710, 3732, 3862
g.+lerin 2582
g.+lerindeki 154
g.+lerinden 2165, 2168, 3417, 3860
g.+lerine 2055, 3415
g.+lerini 2253, 5014
g.+leriyle 3295
g.+lerüm 1282, 2699, 3177, 3500, 3898, 4332, 5908, 5944, 5945
g.+lerümde 5387
g.+lerüme 1387, 3784
g.+lerümden 979
g.+üm 1114, 1224, 1860, 2585, 2585, 4731, 5022, 5350, 5944
g.+ümdeki 3350, 5423
g.+üme 684, 687, 1085, 1222, 3296, 3306, 4367, 5438
g.+ümi 687, 4900
g.+ümün 2598, 4098
g.+ümüz 1400
g.+ün 2528, 2557
g.+üne 2558
g.+üni 4919
→ ağlamakdan gözi çık-, cān gözi, göz aç-, göz deg-, gözden deryâyı akit-, göze gel-, gözi dürr-bār ol-, gözi gönli kal-, gözün āba [vir-], gözünü ırma-, gözi yumul-, gözleri kan töl-, göz(i) nūrı, gözünü bī-nūr it-, gözünü yaş tüt-, gözyaşı dök-, göz yum-, ten gözi
- göz aç- (T. f. 1.):** kendine gelmek, ayrılmak, uyanmak
a. g.+ün 718
(f. 2.): bir şeye ilgi duymak, bir şeye dikkat kesilmek
a. ... g. 722
a.-dı ... g.+i 5488
(f. 3.): doğmak, dünyaya gelmek
a.-dı ... g.+ini 5515
- gözci (T. i.):** gözleme ya da gözetleme işini yapan kimse
g. 3821
- göz deg- (T. f.):** uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşmek
d.-erse ... g. 2499,
- gözden deryâyı akit- (T. Far. f.):** haddinden fazla ağlamak
g. a.-dı d. 742
- göze gel- (T. f.):** göz önünde canlanmak
g.-ür 3828
- gözet- (T. f.):** dikkate almak, önem vermek, bakmak, gözetlemek
g.-di 1542
g.-diler 1715
g.-dügi 1144

- g.-me 662, 25
g.-mekde 2
g.-se 4819
g.(d)-ün 812
g.(d)-üp 1073, 3084
g.(d)-ür 3896
g.(d)-ürlerdi 3821
→ ‘ahde vefâ gözet-
- gözgi (T. i.):** ayna
g. 3859
g.+de 1042
- gözgü (T. i.):** → gözgi
- gözi dürr-bâr ol- (T. Far. f.):** ağlamak
o.-dı ... g. 3981
- gözi göfli kal- (T. f.):** isteyip de edinemediği bir şeyi istemekten vazgeçmemek
k.-dı g.+ümile g.+üm 3184
- gözin âba [vir-] (T. Far. f.):** kederden dolayı haddinden fazla ağlamak
[v.-di] g. 1200
- gözini ırma- (T. f.):** bir an olsun başka yere bakmamak
g.-mazıdı 501
ı.-dı g. 3663
- gözi yumul- (T. f.):** vefat etmek, ölmek
y.-dı g. 6153
- göz(i) nûrı (T. Ar. i.):** üzerine emek ve sevgi verilmiş olan kişiye sevgi anlatan bir söz
g. 1517
g.+üm n. 804, 1800, 2572, 3291, 4221, 4367
- gözi yaşı (T. i.):** → gözyaşı
- gözle- (T. f. 1.):** dikkatle bakmak, takip etmek
g. 662
g.-me 1043, 3683
g.-r 920, 1143
(f. 2.): bir şeyin olmasını ya da bir kimsenin gelmesini beklemek
g.-di 1272, 5099
g.-mekde 3177
g.-meyen 1480
g.-mez 5344
g.-rem 1436
g.-rsin 2605, 2605
g.-ye 3794
(f. 3.): önemsemek, değer vermek
g. 4934
g.-me 3350
g.-mez 3896
g.-ridi 2833
g.-rüz 1357
- gözleri kan tol- (T. f.):** sinirden, öfkeden, hiddetden gözleri irileşmek ve kızarmak
g.+ıla t.-ardı 1155
- gözlü (T. sf. 1.):** herhangi bir biçimde gözü olan
g. 1973, 2950, 4070
(i. 2.): herhangi bir biçimde gözü olan
g.+ler 4780
- gözünü bî-nûr it- (T. Far. Ar. f.):** sevdiğinden ayrı kalmak, ayrılmak
g.+ümi i.-mesün ... b. 687
- gözünü yaş tut- (T. f.):** üzüntü ve kederden dolayı ağlamak
t.-dı y. g. 1042
- gözyaşı (T. i.):** gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş
g. 1751, 2455
g.+n 1091, 1456, 2738
g.+na 4970
g.+ndan 5957
g.+nı 1296, 4579,
g.+yıla 5271, 5770,
g.+yla 2591,
→ gözyaşı dök-
- gözyaşı dök- (T. f.):** ağlamak
g.+n d.-di 4184,
- göz yum- (T. f.):** uyumak
g.+ünü y.-dı 2608
y.-madı ... g.+lerini 741
- gü (Far. i.):** söz
g.-yi huzûrdan 2644
→ güft ü gü
- gübâr (Far. i.):** toz, divan şiirinde bir toprak parçası olarak gubar sevgilinin yüceliğinin ve değerinin büyüklüğünü anlatmada kullanılır.
ğ. 112, 2473, 2492, 2705, 2705
ğ.+dan 813
ğ.+ı 3960
ğ.-ı helâk 5886
ğ.+ından 5312
ğ.-ı tarîk 2031
→ gübâr ol-
- gübâr ol- (Far. T. f.):** tozlanmak, toza toprağa bulanmak
ğ.-up 3091
- gufrân (Ar. i.):** affetme, merhamet etme müstahîk-i nişâb.-ı g.+am 89
- gül (Ar. i.):** suçlunun boynuna ve bileklerine geçirilen demir halka, zincir, pranga âfet-i ğ. 1703
bû-yı ğ.+dan 1703
ğ. 5146
ğ.+dan 1711
ğ.+lar 4865
- gül (Ar. i.):** hortlak, şeytan, karakoncolos
ğ. 1812
- gulâm (Ar. i. 1.):** köle, esir
ğ. 786, 1534, 1639, 1731, 2094, 2094, 2183, 2907, 2998, 3025, 3679, 3694, 3724, 4616, 4711
ğ.+a 1533, 1637, 5840
ğ.+dur 3676
ğ.+ı 1762, 3390, 4534, 4831
ğ.-ı halk 3251
ğ.-ı hânedânûñ 193
ğ.-ı Hudâ 3251
ğ.-ı ‘İbrânî 4637, 4670
ğ.-ı ‘İbrîdür 1688
ğ.+ını 3234
ğ.-ı şâh 3240

- ğ.+um 4554
ğ.+umuz 1623
ğulğul (Far. i.): ses, gürültü, şamata, bağrışıp, çağrışma
ğ.+den 2776
ğ.+e 6018
ğ.+i 453
→ ğulğul it-
- ğulgule (Far. i.):** ses, gürültü, şamata, bağrışıp, çağrışma
ğ.+si 1953, 2341, 2638
şadā-yı ğ.+den 5593
- ğulğul it- (Far. T. f.):** bağrışıp, şamata ile ötmek, çağrışmak
ğ.-di 6016
- gūn (Far. i.):** renk
g.+ı 5273
- gūn-a-gūn (Far. sf.):** renk renk, türlü türlü, alaca
h'ān-ı g. 4664
libās-ı g. 4308
- ğunc (Ar. i.):** naz, eda, cilve, kırımta
ğ. 2935
ğ.+ıla 2404, 2577, 4666
şeh-i melāhat-i ğ. 4702
→ ğunc it-
- ğunc it- (Ar. T. f.):** nazlanmak, naz yapmak, cilvelenmek
g.-di 5133
- gūne-gūne (Far. i.):** rengarenk, türlü türlü olan varlık
g.+yidi 2315
(sf. 2.): türlü türlü
g. 5689, 6060
- ğurāb (Ar. i.):** karga
ğ. 3438
- ğurbet (Ar. i. 1.):** yabancı bir memleket, yabancı yer, vatan dışı, yad el
derd-i ğ. 3250
derd-i ğ.+de 3695
ğ.1759, 4566
ğ.+e 1735, 3692
(i. 2.): gariplik, yabancılık
g.+ile 3647
ğ.+ine 3645
→ ğurbete düş-
- ğurbete düş- (Ar. t. f.):** aile ocağından uzak bir yere gitmek
ğ.-dūñ 3690
- ğurebā (Ar. i.):** kimsesizler, zavallılar, garipler
ğ. 5073
- ğurūr (Ar. i.):** kendini beğenme, kendini yüksek ve değerli tutma
→ ğurūr eyle-, ğurūr it-
- ğurūr it- (Ar. T. f.):** kişiliğine zor gelmek, büyüklüğünün zedelendiğini düşünmek
i.-me ğ. 1065
- ğurūr eyle- (Ar. T. f.):** kişiliğine zor gelmek, büyüklüğünün zedelendiğini düşünmek
e.-mez ... ğ. 3832
- ğuşşa (Ar. i.):** keder, kaygı, tasa
emvāc-ı ğ. 5230
esbāb-ı ğ.-ı Yūsuf 558
ğ. 507, 591, 597, 982, 1080, 1198, 1199, 2469, 3192, 3548, 3612, 3674, 3984, 4063, 4961, 5266, 6179
ğ.+da 731, 3784
ğ.+dan 988, 2438, 2516, 3144, 3863, 3957, 4952, 5070, 5886, 6139
ğ.-i 'amellerden 6134
ğ.-i bī-kerāne 1078
ğ.-i cevr 5058
ğ.+lardan 2547
ğ.+ların 1104
ğ.+m 328, 987
g.+ñ 5563
ğ.+nuñ 3008
ğ.+ñdan 1087
ğ.+ñuzı 1503
ğ.+sı 4959
ğ.+sım 353, 3604
ğ.+sından 1385
ğ.+sımı 328, 1009, 3625
ğ.+ya 557, 5140, 6107
ğ.+yıla 3974, 5016
ifrāt-ı ğ.+dan 1110
mūdām-ı ğ. 2826
vaqt-i ğ.+da 3908
- gūş (Far. i.):** kulak
g. 3468, 3488
g.+a 845
g.+dan 3470
g.+ı 3228, 5335
g.+ına 2993, 3119
g.+ında 449
g.+ından 5282
g.+ınuñ 5296
g.+ıyıla 345
g.-i gürge 1355
g.-i luţfum 5457
→ gūş eyle-, gūşına ir-, gūşına gir-, gūş it-, gūş olun-, gūş tut-
- gūşe (Far. i.):** köşe
g. 845, 3515, 5645
g.-i çāh 1032
g.-i ferāğiken 4566
g.-i zindān 4798
g.+lerde 2250
g.+sinde 1927
g.+ye 2429, 6110
→ ciğer gūşesi
- gūş eyle- (Far. T. f.):** duymak
e.-di g. 1805, 1913, 4429, 4574, 4848, 5453, 5457, 5966, 6155
e.-di ... g. 4548
e.-se g. 5326
e.-yüp ... g. 5830
g.-ñ 4081
- gūşına ir- (Far. T. f.):** duymak
g.-di 238
- gūşına gir- (Far. T. f.):** duyup anlamak

- g.-meyüp 4342
güşiş (Far. i.): çalışma, çabalama
 → güşiş eyle-
- güşiş eyle- (Far. T. f.):** çalışmak, çabalamak, gayret etmek, uğraşmak
 e.-yüp ... g. 2841
- güş it- (Far. T. f.):** duymak
 g. 345, 795
 g.-di 625, 650, 1139, 3750, 4735, 5198, 5843, 6150
 g.(d)-em 781
 g.(d)-en 1817, 3215
 g.(d)-er 3450
 g.(d)-erseñ 924
 g.(d)-icek 1737, 1921, 3527
 g.(d)-ici 3649
 g.-miş 3492
 g.(d)-üp 252, 703, 1619, 3282, 4014, 4795, 5505, 5565, 5668
 i.-di ... g. 3712, 3744
 i.-diler ... güş 1160, 1459
 i.-medi g. 4179, 5363
 i.(d)-üp ... g. 1110
- güş-māl (Far. i.):** kulak bükme, yola getirme
 → güş-māl eyle-, güş-māl it-
- güş-māl eyle- (Far. T. f.):** kulak çekmek, yola getirmek
 g.-r 5092
- güş-māl it- (Far. T. f. 1.):** kulak çekmek, yola getirmek
 g.(d)-erler 3789
 g.(d)-erleridi 844
(f. 2.): bir müzik aletini düzene sokmak, akort etmek
 g.-di 3005
- güş olun- (Far. T. f.):** duyulmak
 g.-dı 2103
 g.-up 5322
- güş tut- (Far. T. f.):** dinlemek, işitmek,
 g.-ma 4564
 t.-ariken ... g. 5337
 t.-dı ... g. 3516
 t.-mayup ... g. 5329
- güşvār (Far. i.):** küpe
 g. 2348, 4091
 g.+ı 449
 g.+ıdur 5467,
- güşvāre (Far. i.):** küpe
 g.+sini 4300
- güyā (Far. e. 1.):** sözde, sanki
 g. 1526, 2085, 3013, 3814, 4041
(i. 2.): söyleyen, söyleyici
 g. 3751
 → güyā eyle-
- güyā eyle- (Far. T. f.):** söyletmek, konuşturnmak
 e.-yen g. 3509
- güyende (Far. i.):** söyleyen, söyleyici
 g.+si 4324
- güyiyā (Far. e.):** sanki, diyelim ki,
 g. 2041, 2313, 3110, 6092
- guyüb (Ar. i.):** kayıplar
 ‘Alimü’l-g. 4860
 ğ. 5896
 ğ.+ı 4588
- güc (T. i.):** → güç, güc it-, güc ol-
- güc it- (T. f.):** güç uygulamak, nüfuz etmek, zorlamak
 i.-di ... g. 2985
- güc ol- (T. f.):** zor olmak, zor bir nitelik kazanmak
 g.-sa 5207
- güç (T. i.):** fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor
 g. 4837
 g.(c)+ı 1149
- güft (Far. i.):** söz, lakırdı
 → güft ü gü
- güftār (Far. i.):** söz
 g. 3469
 g.+ı 1791, 3933
 g.-ı dil-pezirile 4376
 g.-ı ‘işmeti 4342
- güft ü gü(y) (Far. i.):** sözü söyleyen [daha çok dedikodu anlamıyla kullanılır.]
 g. 3158
 g.+yı 2917, 5084
 g.+yıla 4456
 g.-yı şirîn-nüş 2746
- güher (Far. i. 1.):** elmas, inci, değerli taş
 baħr-i g. 2962
 dürc-i g. 36, 3508
 g. 944, 1569, 1615, 2333, 2338, 2354, 2761, 3116, 3117, 3126, 3311, 3311, 3367, 3417, 3468, 3475, 3482, 3562, 5186, 5284, 5324, 5498, 5914, 5914, 6024
 g.+ı 1596, 3314, 5296, 5879
 g.-i çeşmini 6169
 g.+içün 4482
 g.-i eşki 4916
 g.-i genc-i Hāk 944
 g.+in 1152, 4693, 5425
 g.+ine 4481
 g.-i pāküme 4422
 g.+leriçün 4421
 g.+üm 3561
 g.+ün 892
 şafā-yı dürr ü g. 1224
(i. 2.): söz
 g. 238
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
 g. 2467, 3365
 g.+den 1654,
(i. 4.): -metinde- Zelihā
 g. 3132
(i. 5.): kıymet, değer, hususiyetlik bildirmek amacıyla kullanılan bir söz
 g.+ler 5461
 → güher al-
- güher al- (Far. T. f.):** bir işin aslını, esasını öğrenmek

- g.-mağa 238
- gül (Far. i.):** gül, bilinen gül çiçeği, [divan şiirinde en çok sözü edilen çiçektir. Sevgilinin yüzü ve yanağı ile sıkı münasebeti vardır.]
- āb-ı g.+den 1604, 3491
- bū-yı g.+den 3138
- dāmen-i g. 3305
- dem-i g. 3187
- deste-i g.+i 2047
- g. 676, 714, 833, 847, 869, 900, 1021, 1222, 1227, 1313, 1569, 1615, 1678, 1711, 1793, 1794, 1813, 2139, 2163, 2326, 2337, 2390, 2484, 2516, 2613, 2649, 2693, 2749, 2820, 2842, 2863, 2942, 2943, 2989, 3000, 3047, 3068, 3098, 3108, 3157, 3162, 3266, 3437, 3537, 3557, 4034, 4035, 4046, 4239, 4284, 4303, 4304, 4400, 4406, 4606, 4622, 4643, 4648, 4649, 4864, 4891, 4892, 4971, 5094, 5345, 5409, 5620, 5776, 6007, 6023, 6126
- g.+den 834, 2345, 2776, 2863, 3598, 4766
- g.+dür 813
- g.+e 2450, 3979, 4285, 4302, 5345
- g.+i 769, 903, 3611, 3911, 3978, 4538, 5133
- g.-i devlet 2918
- g.+idüm 2472
- g.+idür 453
- g.-i gülistānuñ 4171
- g.-i gülzār 4744
- g.-i ḥandān 3816, 5183
- g.-i ḥōd-rüy 3992
- g.+iken 3168
- g.+ile 2939, 3788
- g.-i luṭf 4394
- g.-i murādı 1597
- g.+in 5409
- g.+ini 2032
- g.-i pāk 847, 4511, 4765, 5153
- g.-i reyḥān 3973
- g.-i ruḥsārı 4894
- g.-i sīr-ābuñ 1906
- g.-i ter 3001, 4668
- g.-i teriyile 2428
- g.-i yāra 4820
- g.+iyle 769
- g.+ler 2174, 2222, 2230, 2234, 2424, 4865
- g.+leri 2315, 4969, 4970
- g.+lerin 5015
- g.+üñ 2659
- g.+üñem 2628
- g.+üni 3583
- ḥasret-i g.+ile 2124
- ḥırmen-i g. 2391
- leṭāfet-i g. 5146
- mevsim-i g. 4523
- nikhet-i g. 6016
- şoḥbet-i g. 2595
- şecer-i g. 1678
- (i. 2.):** -metinde- Hz. Yusuf
- g. 880, 1703, 2071, 2647
- g.+i 856, 2203
- g.-i ḥandān 1105
- g.-i ḥandān-ı gülistān-ı peder 823
- g.-i ḥurrem 5164
- g.-i Ken'ān 5133
- g.-i Ken'āmı 5126
- g.+in 3728
- g.-i nāz 4794
- g.-i sīr-āb 612
- g.-i ten 887
- g.-i ter 897, 1615, 2185
- (i. 3.):** -metinde- Zeliha
- g. 2577, 4210
- g.-i Mışruñ 4636
- g.-i pāk 5287
- g.-i rengin 3854
- gül yüz, gül yüzlü, üç gül
- gül- (T. f.):** hoşuna ve tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında genellikle sesli biçimde duygusunu açığa vurmak
- g. 719, 2516, 3977
- g.-di 611, 676, 850, 1770, 2222, 2750, 3274, 4864, 5409
- g.-dügün 4210
- g.-er 4643, 5478
- g.-medi 5620
- g.-megiçün 3978
- g.-mek 3977, 4600
- g.-mez 2873
- g.-se 2318, 2404, 3767, 3992
- g.-sün 676, 5620
- yüz(in)e gül-
- gül-āb (Far. i.):** gül suyu
- g. 3289, 3326
- g.+ıdı 2322
- g.+ıla 566, 2261, 3264, 4873
- güldür- (T. f.):** gülümsemesine sebep olmak, sevindirmek
- g.-e 3557
- gül-endām (Far. i. 1.):** gül boylu, nazik, güzel endamlı
- g. 3025
- (f. 2.):** -metinde- Hz. Yusuf
- g.+ı 2036
- gül-gün (Far. sf. 1.):** gül renkli
- cām-ı çeşm-i g.+ın 3165
- g. 2717, 2945
- ruḥ-ı g. 5264
- (i. 2.):** Hüsrev ü Şirin hikayesinde, Şirin'in Hüsrevi görmek için üstüne binip gittiği atının ismi
- g. 3231
- gül-ḥande (Far. sf.):** açan, açmış gül
- yār-i g. 4869
- gülistān (Far. i.):** gül bahçesi
- g. 453, 800, 5440
- g.+a 719, 1905
- g.+da 2313, 4891
- g.+dan 3728
- g.+ı 6170

- g.+ına 4765
g.+lar 2231
g.+um 826
gül-i g.+uñ 4171
gül-i ħandān-ı g.-ı peder 823
- gülistānī (Far. i.):** sekiz bin çözü teliyle dokunan bir çeşit gömlek
g. 563, 3479
- gül-nār (Far. i.):** nar çiçeği
g.-ı Mısrıken 4638
- gül-reng (Far. zf. 1.):** gül renkli, gül renginde olan
g. 834, 4148
(**sf. 2.):** gül renkli, gül renginde olan ruh-ı g. 2431
- gül-ruh (Far. sf.):** -metinde- Hz. Yusuf (gül yanaklı)
g.+a 3599
- gülsitān (Far. i.):** → gülistān
- gülsüz (Far. T. zf.):** gülden yoksun
g. 4892
- gülşen (Far. i.):** gül bahçesi
bū-yı g.+içün 4420
g. 2965, 4239
g.+de 2483, 3157, 3497, 3992
g.-i derd-i dōst 3446
g.-i ihsān 4394
g.-i nāz 3912
g.+üñde 553, 4210
serv-i g.-i nūr 3570
şoĥbet-i g. 3607
→ gülşen ol-
- gülşen ol- (Far. T. f.):** gül bahçesine dönüşmek
g.-a 3281
g.-dı 901, 5939
g.-dukda 568
g.-ur 4869, 5065
- gülünc (T. i.):** güldürücü, tuhaf, komik
→ gülünc it-
- gülünc it- (T. f.):** hicvetmek, gülünç duruma düşürmek
i.-di ... g. 4036
g.-di 5133
- gül yüz (Far. T. i. 1.):** güzel yüz, cemali hoş olan yüz
g.+i 848, 3104
g.+ine 793, 839, 3326
g.+ini 4673
g.+ümden 3890
g.+üñ 3507, 4174
g.+üñi 2464
g.+üni 4919
(**i. 2.):** -metinde- Hz. Yusuf
g.+den 5654
- gül yüzlü (Far. T. i.):** güzel olan, cemali hoş
g.+ler 563
- gül-zār (Far. i.):** gül bahçesi
g. 739, 2174
g.+a 1937
g.+ı 880, 4892
g.+ına 6191
gül-i g. 4744
- (**i. 2.):** -metinde- Hz. Yusuf
g.+uñ 808
- güm (Far. i.):** kayıp, yitik
→ güm eyle-, güm ol-
- gümān (Far. i.):** zan, sanma, sezme
āvāre-i kemān-ı g. 3170
g. 2489, 2677, 3620
g.+ı 4830
g.+larını 3755
g.+larını 1116
g.+umuz 1611
kemān-ı g. 2386
→ gümāna bat-, gümān it-
- gümāna bat- (Far. T. f.):** şüpheye düşmek, zanna kapılmak
g.-ar 3410
- gümān it- (Far. T. f.):** sanmak, sezme, tahmin etmek
i.-me g. 1605, 2554
- gümānla- (Far. T. f.):** kuşkulandırmak, şüpheye düşürmek
g.-dılar 3791
- güm eyle- (Far. T. f.):** kaybetmek, yitirmek
g.-miş 1420
- gümüş (T. i.):** gümüş, [divan şiirinde sevgilinin bedeni, çenesi, kolu, eli, burnu, yüzü vs. güzellik unsurları gümüş ile ilişkilendirilir.]
g. 885, 2325, 2325, 2352, 2484, 2757, 3586, 4306
- güm ol- (Far. T. f.):** kaybedilmek, yitirmek
o.-madın ... g. 3926
- gümrah (Far. i.):** yolunu şaşırması, doğru yoldan ayrılmış olan kişi
g. 1511, 4640, 5328, 5787
(**sf. 2.):** yolunu şaşırması, doğru yoldan ayrılmış
dil-i g.+a 4118
→ gümrah ol-
- gümrah ol- (Far. T. f.):** yolunu şaşırma, yolunu kaybetmek
o.-mışam g. 5157
o.-up g. 1522
- gün (T. i. 1.):** yirmi dört saatlik süre, devir, dönem, içinde bulunulan zaman
g. 237, 648, 1008, 1036, 1069, 1080, 1230, 1306, 1623, 1775, 1985, 1990, 2053, 2056, 2154, 2189, 2205, 2513, 2572, 2910, 3175, 3401, 3483, 3566, 3569, 3571, 3605, 3626, 3644, 3703, 3801, 4162, 5042, 5086, 5689, 5896, 6070, 6156
g.+de 26, 2906
g.+dür 1385
g.+e 2188
g.+i 492, 3703, 5032
(**i. 2.):** güneş
g. 951, 1895, 2054, 2066, 2135, 2143, 2167, 2202, 2343, 3015, 3399, 3567, 4045, 4216, 5437
g.+den 3139
g.+e 2202, 4194

- g.+iken 3016
g.+ile 4138
g.+ine 5438
g.+üm 2854
(i. 3.): gündüz
g. 6122, 6155, 6155
g.+de 2865
g.+i 6122
(sf. 4.): parlak, aydınlık, ışıltılı
g. 2871
→ bir niçe gün, günden güne, gün gibi toğ-,
gün gör-, gün toğ-, gün yüz, nice gün, şeş gün
- günāh (Far. i. 1.):** Allah'ın emirlerine aykırı olarak
görülen iş, dinî suç
āb-ı g. 4416
ehl-i g. 4352
g.+a 4624
g.+dan 886
g.+ı 1380, 4436
g.+uma 4497
ideyin ... fidā-yı g. 4444
(i. 2.): suç, kabahat, cürüm
bī-kušūr u g. 863
çāh-ı g.+dan 1453
g. 981, 1820, 5157
g.+ı 1836
g.-ı 'azīm 1818
g.-ı ğammāzi 1403
g.+ın 1838
g.+ını 1863
ide 'azm-i g. 4488
ka' r-ı g.+a 1496
→ günāh it-
- günāh it- (Far. T. f.):** bir suç, kabahat işlemek
g.-di 1835
i.-medin ... g. 5086
- günce (T. zf.):** her geçen gün
g. 2866
- günde (T. zf.):** her gün
g. 868, 2202, 2872, 4335
- günden güne (T. zf.):** her geçen gün
g. 752, 1875, 3702, 3825, 4158
- gündüz (T. zf. 1.):** gündüz vakti
g. 1229, 2523, 4739, 5451
(i. 2.): gündüz
g. 1275
→ gice gündüz
- gündüzün (T. zf.):** gündüz vaktiyle
g. 499, 633, 2485, 2524, 4729, 5533
- güneş (T. i. 1.):** -metinde- Hz. Yusuf
g. 981, 1977
(i. 2.): gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve
ısı veren büyük gök cismi
g. 1527, 2136, 2312, 2855, 2855, 2856, 3610,
4591, 5027
g.+den 1978
g.+i 2495
g.+lerini 3024
(i. 3.): mec. parlaklık, aydınlık, güzellik,
istikbal
- g. 2721, 5482
g.+dür 2855
g.+idūñ 5416
g.+in 2115
- güneyik (T. i.):** birleşikgillerden, yaprakları
haşlanarak salata gibi yenebilen, birkaç yıllık
otsu bir bitki
g. 2821
- gün gibi toğ- (T. f.):** güneş gibi aydınlatıcı bir
şekilde doğmak, dünyaya gelmek
g.-dı 427, 2324
- gün gör- (T. f.):** arzu edilen ve beklenen anı
yaşamak, o ana şahit olmak
g.+i g.-sem 3578
- günlük (T. i.):** şemsiye, gelin ata ya da arabaya
bindiği zaman üzerine örtülen uzun örtü
g.(g)+i 3015, 3016
- gün-tābı (T. Far. i.):** güneş ışığı
g. 2032
- gün toğ- (T. f.):** isteklerini gerçekleştirmek için iyi
bir duruma erişmek veya eline olağanüstü bir
fırsat geçmek
t.-dı g. 2916
- günü (T. i.):** haset, kıskançlık
→ günü it-
- günü it- (T. f.):** kıskanmak, haset etmek
g.-di 2053
- gün yüz (T. i.):** parlak ve güzel yüz
g.+i 3284
g.+üme 4380
g.+ün 3784
g.+ünle 3178
- gürbe (Far. i.):** kedi
g.+den 708
- gürbüz (Far. i.):** kahraman
g. 1964
- gürg (Far. i.):** kurt, canavar
g. 646, 665, 708, 1172, 1311, 1321, 1392,
1401, 1411, 1418, 1421, 1429, 1497, 1501
g.+den 691
g.+e 1217, 1402
g.+içün 1392
g.-i hūn-h'āra 871
g.-i hūnī-y-ile 1102
g.-i nefsi 1337
g.+ün 1364
güş-i g.+e 1355
pençe-i g.+e 819
- gürgān (Far. i.):** kurtlar, canavarlar
g. 1435
- gürgāne (Far. zf.):** kurt gibi, kurda benzer,
canavarca
g. 1705
- gürüh (Far. i.):** cemaat, bölük, takım
g. 5334
g.+ı 4718
g.-ı belā 4749
g.-ı dālāl 1461
g.-ı havāş 5174
g.-ı İsrā'ıl 6038

g.-i sibā' 1419
g.+ıyıla 4527
sālār-ı g.-i ehl-i tecrīd 194
şeh-i g.-i havāş 5820
şem' -i cem' -i g.-i ehl-i yaķın 275, 926
gürz (Far. i.): [eskiden] silah olarak kullanılan uzun saplı büyük demir topuz
g. 1965
g.+e 839
güstāh (Far. i.): küstah, hayasız, arsız, edepsiz, saygısız
g. 4032, 6073
→ güstāh ol-
güstāh ol- (Far. T. f.): edepsizlik etmek, saygısızlık, hayasızlık, küstahlık etmek
o.-madı g. 588
güşād (Far. i.): açma, açılma, ferahlık,
g. 3608, 4052
g.+laruñ 6113
güşāde (Far. i.): açılmış, açık, ferah, şen
g. 4371
g.+dür 1450
→ güşāde eyle-, güşāde it-, güşāde ol-,
güşāde eyle- (Far. T. f.): ferahlatmak, rahatlatmak, gönlünü hoş etmek
e.-mezseñ ... g. 2818
güşāde it- (Far. T. f.): ferahlatmak, rahatlatmak, gönlünü hoş etmek
i.-di ... g. 5465
i.-mez g. 3139
güşāde ol- (Far. T. f.): açılmak, ferahlamak, gönlü hoş olmak
o.-dı g. 2880
güşādī (Far. i.): açma, açılma, açılışla ilgili
g.-yi dil 2792
güt- (T. f.): izlemek, peşinden gitmek
g.(d)-elüm 678
güvāh (Far. i.): şahit, delil, tanık
g. 1692
→ güvāh it-, güvāh ol-
güvāh it- (Far. T. f.): şahit göstermek, tanık göstermek
i.-di ... g. 4595
güvāh ol- (Far. T. f.): şahitlik etmek, tanıklık yapmak
o.-mışdı ... g. 4307
o.-ur g. 4577
o.-ur ... g. 5863
güveç (T. i.): içinde yemek pişirilen toprak kap ve bu kaptaki pişirilmiş olan yemek
g.(c)+i 2956
güzār (Far. i.): geçme geçiş
g.+ı 3940
güzel (T. i.): göze hoş gelen, beğenilen kişi
g. 2004, 5506, 5750
g.+dür 2045
g.+i 330, 3969
(sf. 2.): göze hoş gelen, beğenilen
g. 2213, 2395, 2950, 4030, 4068, 4070
güzer (Far. i.): geçme, geçiş

g.+i 4326
→ güzer eyle-, güzer it-
güzer eyle- (Far. T. f.): belirli bir yöne doğru yürümek, gitmek, seyretmek
e.-señ güzeri 3202
güzer-gāh (Far. i.): geçilen yer, gidilen, takip edilen yol
g.+ı 5067
güzer it- (Far. T. f. 1.): vefat etmek, dünyadan ebedī aleme göç etmek, ölmek
g.-dükde 508
(f. 2.): belirli bir yöne doğru yürümek, gitmek, seyretmek
g. 3198
güzide (Far. i.): seçkin, seçilmiş, beğenilmiş
g.-i rüsüle 161
→ güzide it-
güzide it- (Far. T. f.): seçkin hale getirmek, diğerlerinden farklı kılmak
g.(d)-e 616
güzin (Far. sf. 1.): seçilmiş, beğenilmiş, seçkin
dīn-i g. 6080
rūh-ı g. 2151
şāh-ı g. 5771
(i. 2.): seçilmiş, beğenilmiş, seçkin kimse
g. 5090
g.-i ehl-i belā 1295
→ yār-ı güzin

H/H/H

h̄āb (Far. i.): uyku, rüya
cām-ı h̄. 2389
h̄. 612, 617, 621, 622, 1228, 1289, 1298, 2417, 2419, 2426, 2432, 2460, 2579, 2607, 3293, 3923, 5198
h̄.+a 1200, 3598
haber-i h̄. 2548
hayāl-i h̄.+ı 2921
h̄.+da 693
h̄.+dan 615, 621, 1531, 2751, 2919
h̄.+dur 2920
h̄.+ı 622, 625, 1450, 2573, 2598, 3731, 4537, 5113, 5114
h̄.-ı 'adem 1908
h̄.-ı baht 2824
h̄.-ı bī-gaflet 6091
h̄.+ıla 1299
h̄.+ımış 698
h̄.+ına 700
h̄.+ından 2429, 2548, 2750, 6096
h̄.+ını 1299
h̄.-ı nüşında 2425
h̄.-ı rāhat 2598
h̄.-ı sultāna 5108
h̄.+uma 6066
h̄.+umda 2465, 2465, 2697
h̄.+uñda 2658
h̄.+uñdan 718
h̄.+uñı 614, 615

- perde-i h. 3601
 t̄alib-i netice-i h. 1543
 → h̄'āb gel-, h̄'āb gör-, h̄'āb it-, h̄'ayāl-i h̄'āb
 ol-, h̄'āb t̄ut-, nergesini h̄'āb bağla-
- h̄abāb (Ar. i.):** su üzerinde olan hava kabarcıkları
 h. 38
- h̄abbe (Ar. i.):** tane
 h. 115, 1486, 1772
 h.+den 2220
 h.+sini 2211
 → h̄abbetü's-sevdā
- h̄abbece (Ar. T. zf.):** zerre kadar, çok az bir miktar
 h. 5624
- h̄abbesüz (Ar. T. sf.):** tanesi olmayan, tanesiz
 h. 111
- h̄abbetü's-sevdā (Ar. i.):** sevgilinin yanağındaki ben
 h. 1960
- h̄aber (Ar. i.):** havadis, bilgi
 beşir-i h. 6014
 ehl-i h. 4362
 h. 1212, 1335, 1402, 2761, 2787, 2993, 3324,
 3740, 3835, 3910, 4498, 4651, 5299, 5426,
 5659, 5675, 5865, 5936
 h.+den 2275, 2547, 4085
 h.+e 1406
 h.+i 480, 510, 1185, 1250, 1308, 1388, 1673,
 1954, 2543, 2788, 2858, 2902, 3327, 3733,
 5296, 5761
 h.-i h̄'āb 2548
 h.+in 464, 1274, 2113, 2566, 3776, 5291,
 5425, 5858
 h.+inüñ 3739
 h.-i rāvī-yi fesāne 577
 h.-i şā' 5828
 h.-i vaşl 6009
 h.-i yāri 5305
 h.-i Yūsufıla 3753
 h.+ler 5143
 h.+leridür 2503
 h.+lerini 3749, 5725
 h.+üm 2578, 3302, 3651, 3698, 3723, 4571
 h.+ün 3189
 peyk-i h. 5300
 → h̄aber al-, h̄aber gel-, h̄aber göndür-, h̄aber
 olun-, h̄aber vir-, kara h̄aber
- h̄aber al- (Ar. T. f.):** bilgilenmek, meydana gelen
 olaylar hakkında bilgi sahibi olmak
 a.-mayınca ... h. 5811
 h.-duğca 5832
 h.+lerin a. 5817
- h̄aberci (Ar. T. i.):** haber getiren kimse, ulak
 h.+ler 5302
- h̄aber gel- (Ar. T. f.):** herhangi bir konuda bilgi
 edinmek, bilgi almak
 g.-ür ... h. 5756
- h̄aber göndür- (Ar. T. f.):** herhangi bir konuda
 birisine bir kimse aracılığıyla bilgi ulaştırmak
 g.-ince h. 5856
- h̄aber olun- (Ar. T. f.):** herhangi bir konuda bilgi
 verilmek
- h.-dı 2995, 6035
- h̄aber vir- (Ar. T. f.):** Herhnagi bir konu ya da olay
 hakkında bilgi ulaştırmak, bilgi sunmak
 h.-diler 2113
 h.-eyin 2830
 h.-ür 5120
 h.-ürleridi 5045
 v.-di h. 1448, 3323, 3957
 v.-di ... h. 5754
 v.-dün ... h. 3752
 v.-e h. 4608
 v.-señ ... h. 3718
 v.-ürüz ... h. 5854
- H̄abeş (Ar. ö. i.):** Afrika'nın doğusunda Yemen'in
 karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu
 Hıristiyan olan Habeşistan kıtasında yaşayan
 yerli halk
 'arūs-ı H. 4089
 mū-yı H. 3812
 pādīşāh-ı milk-i H. 2797
 t̄ıfl-ı H. 2313
- H̄abeşi (Ar. ö. i.):** Habeşli, Habeş ülkesinden olan
 H. 1566
- h̄'āb-geh (Far. i.):** uyunacak yer, yatak odası
 h.+den 4503
- h̄'āb gel- (Far. T. f.):** uyku bastırmak, uyku halini
 almak, uyumak
 h.-di 1276
- h̄'āb gör- (Far. T. f.):** rüya görmek, düş görmek
 h.-diler 5078
 h.-mişdi 691
- h̄'ābī (Far. sf.):** uyku ve rüya ile ilgili olan
 ğayb-ı h.+dür 2504
- h̄abīb (Ar. i. 1.):** -metinde- Hz. Muhammed (sav.)
 h̄azret-i h.-i Hūdā 1243
 h.+e 150
 (i. 2.): sevgili
 belā-yı h. 4726
 h. 5927
 h.+e 4782, 5841
 h.+i 3343
 h.-i 'ālem-sāz 3991
 h.-i cāna 4272
 h.-i ezel 3990
 h.-i resūl 3700
 h.+lerün 4991
 lezzet-i h̄itāb-ı h. 5418
 → H̄abīb-i Qadīm
- H̄abīb-i Qadīm (Ar. ö. i.):** Allah
 H. 5924
- h̄abīblik (Ar. T. i.):** sevgili olma durumu
 h.+da 3990
- H̄abir (Ar. ö. i.):** her şeyden haberi olan Allah
 H. 5816
- h̄'āb it- (Far. T. f.):** uyumak
 h.(d)-erken 4535
 h. ... i.(d)-ince 4968
 h.(d)-ince 3600
 i.-di h. 2392
 i.-medi h. 749

- ḥabl (Ar. i.):** ip, halat, urgan
ḥazret-i tāb-dār-ı ḥ.-ı raḥīm 4391
ḥ.-ı fażl-ı Ḥudāya 5101
- ḥabs (Ar. i.):** bir yere kapayıp dışarı salıvermeme, alıkoyma
ḥ. 2671
ḥāne-i ḥ.+den 682
ḥ.+e 4800, 4861, 5139
ḥ.+i 4807
ḥ.-i ḡamdan 4801
rūz-i ḥ.+i 1520
→ ḥabs it-, ḥabs ol-
- ḥabs it- (Ar. T. f.):** bir suçun infazı için bir yere kapatmak, dışarı salıvermemek, alıkoymak
ḥ.(d)-e 4585
i.-me ... ḥ. ü belā 5707
- ḥabs ol- (Ar. T. f.):** bir suçun infazı için bir yere kapatılmak, dışarı salıverilmemek
ḥ.-alı 5946
- ḥāb tut- (Far. T. f.):** uyumak, uykuya dalmak
ḥ.-dı ... ḥ. 2735
- ḥacālet (Ar. i.):** utanma, utangaçlıkla şaşırma
ḥ.+den 5797
ḥ.+ümüz 1740
- ḥacāt (Ar. i.):** ihtiyaçlar, muhtaç olunanlar
ḥ.+ı 4795
ḥ.+um 5351, 5888
semī‘a’n-nidā’i ve’l-ḥ. 385
- ḥacc (Ar. i.):** İslām’ın beş şartından birisi olan ve muayyen zamanda Mekke’deki Kābe-i Şerīfeyi ziyaret etmek üzere yola çıkmak farızası
→ ḥacc it-
- ḥacc it- (Ar. T. f.):** İslām’ın beş şartından birisi olan, Mekke’deki Kābe-i Şerīfeyi ziyaret etmek için yola çıkmak ve hac farızalarını yerine getirmek
ḥ.(d)-üp 2726
- ḥāce (Far. i.):** tüccār
ḥ. 1748, 2106, 2121, 2262, 3256
ḥ.-i kerīm-nihād 3246
ḥ.+ler 1608, 1636, 2211, 3270, 3276
ḥ.+nūñ 1525
ḥ.+si 3237
(i. 2.): efendi, sahip
ḥ.+si 4832, 4854
- ḥacer (Ar. i.):** taş
ḥ. 595, 1466, 5369
ḥ.+den 965
ḥ.+e 1766
ḥ.+ün 892
- ḥacet (Ar. i.):** (dünyevî anlamda) ihtiyaç, lüzum, gereklilik, muhtaçlık,
ḥ. 2344, 3586, 5439
ḥ.+i 3266
ḥ.+içün 371
ḥ.+in 4770, 5406
ḥ.+üm 5433
ḥ.+ün 5436
rū-yi ḥ.+üm 5890
- ḥacib (Ar. i.):** kapıcı, perdecisi
ḥ. 2110, 5395, 5405, 5407
ḥ.+ine 5395
ḥ.+ler 3277
- ḥacil (Ar. i.):** utanmış, utancından yüzü kızarmış
→ ḥacil eyle-
- ḥacil eyle- (Ar. T. f.):** utandırmak, yüzünü kızartmak
ḥacil e.-di 1180
- ḥaclet (Ar. i.):** utanma, şaşırma
ḥ. 4438
- ḥad (Ar. i.):** → ḥadd
- ḥadāyık (Ar. i.):** bahçeler, bağ ve bostanlar
ḥ.-ı melekūt 1976
- ḥadd (Ar. i. 1.):** sınıır, uç, en son derece, rütbe
ḥ. 233, 951, 4817
ḥ.+den 2752, 4181
ḥ.+e 574
ḥ.-i insāndan 538
verā-yı ḥ.-i beşer 3915
→ ḥadd ur-
- ḥadd (Ar. i.):** yanak
eşer-i ḥ.+idür 2228
ḥāl-i ḥ.+i 794
ḥ.+i 851, 3453, 3762
ḥ.+inde 2313
ḥ.+ine 3635
ḥ.-i Yūsufda 1813
ḥ.+ün 1912
- ḥadd ur- (Ar. T. f.):** şeriata göre uygun ceza vermek
ḥ.-i bi-ḥadd u.-a 4583
- ḥadeka (Ar. i.):** mükafat, ödül [kelimenin aslı göze sürülen sürme anlamındadır. Sulu ve değişik meyvelerin, çiçeklerin bulunduğu bahçe isminden hareketle kelimenin “hadika” ile anlamsal ilişkisi de mevcuttur. Bu sebepten bazı ayetlerde geçen “onlara mükafat olarak türlü meyve ağaçlarının ve çiçeklerin var olduğu bahçeler vardır.” ifadesinden kelimenin manasının mükafat, ödül anlamı ağır basmaktadır.]
ḥ. 5963
- ḥadeng (Far. i.):** kayın ağacından yapılmış ok
ḥ. 2379, 5122
ḥ.+iyidi 3458
- ḥadika (Ar. i.):** ağaçlı, sulu meyve bahçesi
ḥ.+da 237
- ḥādım (Ar. i.):** hizmet eden, yarayan, iş gören
ḥ. 2106, 4015
ḥ.+idi 2338
ḥ.+lere 4849
ḥ.+leri 5044
ḥ.+üñdür 4771
ḥ.+üz 632
→ ḥādım it-
- ḥādım it- (Ar. T. f.):** hizmetine vermek, hizmet ettirmek
ḥ.-düm 4553
- ḥadıs (Ar. i.):** Peygamberimizin kutsal sözü
‘andelīb-i ḥ.-i ḥüb-nefes 235

ḥadrā-pūş (Ar. Far. i.): yeşil örtülü nesne
ḥ. 579

ḥāfiz (Ar. sf.): hifzeden, saklayan, koruyan
ḥayr-i ḥ. 5729

ḥafī (Ar. sf.): gizli, saklı
eyledi ... nidā-yı ḥ. 452

ḥafif (Ar. sf.): etkisi az olan
→ boyn(m)a ḥafif eyle-, ḥ'āb-ı ḥafif it-

ḥ'āh nā-ḥ'āh (Far. zf.): ister istemez
ḥ. 4455

ḥaḳ (Ar. i.): → ḥaḳḳ

ḥaḳ (Ar. ö. i. 1.): Allah, yaratan
dergāh-ı H.+a 1011
dīn-i H. 441
dīn-i H.+dan 1922
emr-i H.+ıla 587, 896, 1294, 1335, 5597
güher-i genc-i H. 944
H. 45, 147, 158, 170, 223, 230, 289, 306, 340,
436, 546, 783, 797, 801, 914, 961, 1013, 1025,
1045, 1059, 1575, 1779, 2005, 2300, 2319,
2838, 3426, 3735, 3918, 3927, 3940, 4194,
4196, 4487, 4572, 4800, 5377, 5441, 5445,
5635, 5636, 5739, 5913, 5981, 5993, 6080
H.+a 42, 43, 593, 698, 801, 803, 914, 1028,
1413, 3294, 3556, 5004, 5093, 5982, 5990,
H.+dan 202, 394, 702, 802, 941, 1268, 1349,
1498, 2020, 4505, 5100, 5661
H.+dur 545, 5888

H.+ı 43

H.+ıla 4388

H.+uñ 4449

ḳ.-yı Ḥaḳ 5226

'ilm-i H.+ıla 928

nūr-ı H. 2405

nūr-ı H.+a 3638

nuşret-i H. 206

ola izn-i H. 5857

rāh.-ı H.+a 1034

ṭālib-i H.+a 3362

tesbīh-i H. 142

üns-i H. 1338

zıll-ı H. 275

(i. 2.): doğruluk

ḥ. 1472, 2625

ḥ.+dan 276

ḥ.+dur 954, 5226

ḥ.+ıla 43

ḥ.+ısañ 1781

(i. 3.): verilmiş emekten ve belirli bir

özelliğten doğan manevî yetki

ḥ.+mı 4449

ḥ.-ı nān u nemek 1722

ḥ.+ıyıçün 5435, 5435

(i. 4.): kutsal şeyleri anlatan kelimelerden

sonra söylenen bir söz

ḥ.+ı 126, 127, 128, 129, 910, 2613

4400, 4401, 4405, 4405, 5900

(sf. 5.): doğru, doğru olan

ḥ. 5387, 5388

→ be-ḥaḳḳ-ı Ḥudā, be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı aḥad, bi-
ḥaḳḳ-ı Ḥudā, Cenāb-ı Ḥaḳ seferi, Ḥaḳḳa git-,
Ḥaḳ te'ālā

ḥāk (Far. i.): Toprak

ḥ. 1227, 2921, 3864, 4893, 5153, 5287

ḥ.+den 1823, 2261

ḥ.+e 847, 1572, 3862, 5287, 5379, 5392, 6111

ḥ.+em 2891

ḥ.+i 2890, 3405, 3796, 4215, 4769, 5552

ḥ.+içün 2741

ḥ.-i ḳademüñ 195, 203

ḥ.-i menşürü 1800

ḥ.-i Mışr 2873

ḥ.-i Mışra 3988

ḥ.+inden 2058

ḥ.-i pāyı 5029

ḥ.-i pāyım 3306

ḥ.-i 'özre 2836

ḥ.-i pāyuñ 1803, 3574

nigār-ḥāne-i ḥ. 2096

püşte-i ḥ. 6193

veled-i ḥ.+e 13

→ baş(m)a ḥāk koy-, ḥāk it-, ḥāk ol-

ḥākān (T. i.): Türk imparatorlarına verilen unvan
ṭavḳ-ı ḥ. 3268

ḥaḳāyık (Ar. i.): doğru olan asıllar, şüphesiz
bulunan şeyler, hakikatler, gerçeklikler
ḥ.-ı ceberüt 1976

ḥaḳīḳat (Ar. i.): bir işin gerçeği, doğrusu,
ḥ. 157

rāh-ı ḥ. 3528

şerbet-i ḥ.+den 5537

şems-i ḥ. 5536

ḥaḳīḳi (Ar. sf.): gerçek, doğru, gerçekten

ḥ. 42

yār-i ḥ. 5535

(i. 2.): gerçek ya da doğru olan kişi ya da
durum

ḥ.+ye 351

Ḥakīm (Ar. i.): her şeyi bilen Allah

H. 27, 1143, 6081

Rabb-i H. 583

ḥakim (Ar. i. 1.): hüküm veren, hükmeden

ḥ.+dür 3513, 4119, 4753

ḥ.-i 'arş ü ferş ü levḥ ü ḳalem 3520

ḥ.+lerüñ 5573

(ö. i. 2.): tek hükmedici olan Allah

H. 3781, 5816

(sf. 3.): hükmeden, hüküm verici

resül-i ḥ.+dür 2101

ḥaḳīr (Ar. i.): itibarsız, değersiz, aşağı, ādī kişi

ḥ. 1474

(sf. 2.): itibarsız, değersiz, aşağı, ādī

peşşe-i ḥ. 94

→ ḥaḳīr ḳal-, ḥaḳīr ol-, ḥaḳīr ṭut-

ḥaḳīr ḳal- (Ar. T. f.): değersiz, itibarsız hale gelmek

ḳ.-asım ... ḥ. 309

ḥaḳīr ol- (Ar. T. f.): değersizleşmek, itibarını

kaybetmek

ḥ.-mañ 4114

hākīr tūt- (Ar. T. f.): aşağılamak, itibarsızlaştırmak
t.-ma ... h. 4872

hāk it- (Far. T. f.): yerle bir etmek, toprağa bulandırmak
h.-di 1980, 2264, 3727, 6125

hākḳ (Ar. i.): → hāk

Hākḳa git- (Ar. T. f.): ölmek, ruhunu teslim etmek
H.(d)-erem 1027

hāk ol- (Far. T. f.): toprak olmak, toprakla bir hale gelmek
h.-dı 4768

Hāk-perest (Ar. Far. i.): Allah'a kulluk eden, Allah'a tapan
H.+e 1576
→ Hāk-perest ol-

Hāk-perest ol- (Ar. Far. T. f.): Yüce yaratıcı olan Allah'a ibadet etmek, ona tapmak, tapınmak
H.-dı 5384

hāk-şinās (Ar. Far. i.): hakka riâyet eden, hakki tanıyan kişi
h.+uñ 4323

Hāk te'ālā (Ar. i.): Tanrı
H. 380, 616, 5090, 5976
H.+dan 1462

hāl (Ar. i.): durum, vaziyet, görüntü

‘arz-ı h.+e 2877

‘arz-ı h. eyledi 5362

‘arz-ı h. eylemegiçün 5933

‘arz-ı h. eyleñ 5678

‘arz-ı h. eyleyeler 1804

‘arz-ı h. itdi 4290, 4730

‘arz-ı h. ide 2450

‘arz-ı h. itme 4740

derd-i h.+in 2497

ehl-i h. 4760

ehl-i h.+e 1912, 3935

eyledi ‘arz-ı h. 5935

h. 362, 1144, 1322, 1461, 1549, 1851, 2105,

2225, 2911, 3345, 3612, 3902, 3903, 4962,

5295, 5609, 5662, 5718, 5762

h.+e 1448, 3432, 3544, 3839, 4496, 5714,

5754, 5863

hem-derd-i ehl-i h. itdi 3005

h.+i 382, 976, 1277, 1315, 1489, 1514, 1837,

2494, 2586, 2588, 3050, 3158, 3211, 3615,

3851, 3866, 3899, 4510, 4572, 4733, 4739,

5363, 5650, 5687, 5841, 5974, 6025, 6052

h.-i ‘aşık 2482, 5260

h.-i ‘aşıkı 3318

h.+idi 3603

h.+idür 1438

h.-i hālvet-gāh 5549

hikâyet-i h. 1436

h.-i Kıtıfır 5220

h.+ile 1806, 3679, 4739, 5292

h.-i muhibb 5927

h.+in 1630, 3439, 3696, 4452, 5014, 5244,

5415, 5606, 5610

h.+inde 4724, 5485

h.+ine 367, 391, 469, 513, 1302, 1476, 1555,

1836, 3543, 3883, 4772, 5781

h.+ini 408, 483, 859, 1176, 1443, 3236, 3316,

3610, 3647, 3688, 3697, 4159, 4454, 4741,

5245, 5397, 5485, 5673

h.+iñüzi 5802

h.+iyidi 3163

h.-i Yüsufdan 1402

h.+üm 1374, 1822, 3420, 3621, 3695, 3953

h.+üme 4379

h.+ümi 2581, 5084

h.+ümüz 1132, 5956

h.+üñ 3255, 4209

h.+üñi 1283, 1287

h.+üñüz 1493

h.+üñüzi 640, 1423

sebeb-i h.+in 1844

sırr-ı h.+i 3884

şerh-i h.+ine 4160

vaşf-ı h.+i 1363

za‘ifü’l-h. 91

→ bir hāl düş-, hāle düş-, kendü hālinde koy-, ne hāle irmişsin

hāl (I) (Ar. i.): annenin erkek kardeşi, dayı

h.+ı 409, 466, 470

h.+ını 408, 469

hāl (II) (Far. i.): vücutta husule gelen ben, nokta

h. 4290, 4310

h.+i 2313, 2415

h.-i haddi 794

h.+ile 1912

h.-i müşgini 1960

h.+iyile 2230

şufr-ı nokta-i h. 2314

hālāş (Ar. i.): kurtulma, kurtuluş

h. 4526

h.-ı dil 2407

h.+ını 4505

h.+içün 1499, 4818, 4882

vaqt-i h. 1579

→ hālāş eyle-, hālāş it-, hālāş ol-

hālāş eyle- (Ar. T. f.): kurtarmak

h. 109

hālāş it- (Ar. T. f.): kurtarmak, kurtuluşa erdirmek

h.-di 5941, 6067

h.(d)-eler 1483

h.(d)-erdi 4801

h.(d)-eyin 5129

h.-megiçün 4617

h.-megidi 4023

h.(d)-üñ 639

h.(d)-üp 910

i.(d)-e h. 4929

i.(d)-er ... h. 405

hālāş ol- (Ar. T. f.): kurtarmak, kurtulmak

h.-a 403

h.-dı 3331, 4880

o.-a h. 4465

o.-ınca ... h. 915

- hālāt** (Ar. i.): haller, durumlar, nitelikler
h. 5118
- hālāvet** (Ar. i.): tatlılık, şirinlik
h.+i 2406
h.+idür 2227
- hāl-be-hāl** (Ar. Far. zf.): → hāl-be-hāl ol-
hāl-be-hāl ol- (Ar. Far. T. f.): geçmek, geride kalmak
o.-dı ... h. 2709
- hāle düş-** (Ar. T. f.): belirli bir vaziyet, keyfiyet ya da durum içinde bulunmak
d.-mesün ... h. 5364
h.-mişidi 2387
- halef** (Ar. i. 1.): birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse
hayr-ı h. 341
(i. 2.): -metinde- Hz. Ebü Bekir
h.-i hāzret-i Resül-i Hüdā 265
- halel** (Ar. i.): bozma, bozukluk, eksiklik
h. 4721, 5221
→ halel vir-
- halel vir-** (Ar. T. f.): bozmak, bozuk hale getirmek
v.-di h. 6167
- hālet** (Ar. i.): hal, durum, suret, keyfiyet
h. 420, 2670
h.-i ʿışk 5546
h.+ile 466, 648, 651, 1230, 1845, 1884, 2485, 2771
h.+ine 1130
h.+ini 2550, 2570, 5708
- halhāl** (Ar. i.): Arap kadınlarının süs olarak bileklerine taktığı gümüşten veya altından yapılmış halka, ayak bileziği
h. 2353, 2756, 5281
h.+i 2690
- hālī** (Ar. sf.): → hālī
- hālī** (Ar. i.): hale, duruma mensup
h. 579, 5045, 5549
- hālī** (Ar. zf.): تنها, boş, sahipsiz
h. 1184, 4889, 4913
(i. 2.): تنها, boş, sahipsiz yer
h. 2755, 4368
→ hālī it-, hālī kal-
- hālī it-** (Ar. t. f.): boş bırakmak, boşaltmak
h. 4875
- hālīk** (Ar. i.): helak olan, yok olan
h. 78, 80
- Hālīk** (Ar. ö. i. 1.): yaratan, yaratıcı Allah
H.+ımı 451
H.-ı müteʿāl 5088
H.+uñ 1340
tālīb-i H. 1030
(i. 2.): halk eden, yaratan, yaratıcı
h.+dur 4123
h.-ı küll-i şey 4500
h.+ına 2147
h.+ımı 1901
- hālī kal-** (Ar. T. f.): boş, sahipsiz halde bulunmak
h.-a 637
- hālīl** (Ar. i. 1.): sāmimi [dost]
gāzāl-ı h. 3853
h.+üm 4076
(ö. i. 2.): Hz. İbrāhim Peygamber
berekāt-ı H. 5625
dīn-i H. 5464
H. 758, 760, 773, 1147
hānedān-ı H. 429, 5435
H.+e 771, 777, 3953
H.-i Raḥmānuñ 137
kāmīş-i H. 788
kılurdı şalāt-ı dīn-i H. 1880
nūr-ı H. 2034
nūr-ı hānedān-ı H. 905, 6038
şemʿ-i hānedān-ı H. 456
→ Hālīl-ullāh
- Hālīl İbrāhīm** (Ar. ö. i.): Hz. İbrahim Peygamber
H. 5938
- Hālīl-ullāh** (Ar. ö. i.): -metinde- Hz. Ebu Bekir
H. 266
- hālīş** (Ar. sf.): saf, temiz, lekesiz
→ hālīş eyle-, hālīş it-
- hālīş eyle-** (Ar. T. f.): saf, temiz hale getirmek
h.-r 209
- hālīş it-** (Ar. T. f.): saf, temiz, lekesiz bir hale getirmek
h.-mişidi 5538
- hālķ** (Ar. i.): boğaz
h.+ımı 1841
- hālķ** (Ar. i.): insanlar, insanlardan bir bölüm, topluluk
gūlām-ı h. 3251
h. 446, 1347, 1409, 1468, 1505, 1779, 1837, 1878, 1901, 2042, 2043, 2100, 2176, 2543, 4039
h.+a 303, 778, 1056, 1504, 1781, 2153, 2588, 2634, 4104, 4605, 4621, 5205, 5463, 5888, 6065
h.+dan 1275, 5895
h.+ı 116, 390, 661, 729, 1425, 1601, 1652, 1717, 1806, 1810, 1865, 1881, 1953, 1992, 5211, 6079
h.+ına 358, 4473
h.+uñ 3489, 5199
libās-ı h. 2853
→ hālķ it-, hālķ ol-, hālķ olın-
- hālķa** (Ar. i.): ortası boş, yuvarlak şekil, dāire biçiminde olan şey
h. 1969, 3671, 4104, 4105
h.-i lecācetile 2129
h.-i zerrīn 4046
→ hālķa ol-
- hālķa-be-gūş** (Ar. Far. i.): kulağı halkalı, küpeli, mec. köle
h. 3671, 4554
- hālķa ol-** (Ar. T. f.): kıvrılmış, halka şeklini almış
h.-dı 5280
h.-miş 2692
- hālķa-veş** (Ar. Far. zf.): halka gibi
h. 1841

- halk it- (Ar. T. f.):** yaratmak
 h.-di 438, 6079
 h.(d)-eli 5154
 h.(d)-er 1923
- halk ol- (Ar. T. f.):** vücut bulmak, yaratılmak, var edilmek
 h.-alı 2095, 2096
- halk olun- (Ar. T. f.):** yaratılmak
 h.-dı 65
 h.-mış 5316
- hall (Ar. i.):** çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma, karar verip neticeye varma
 → hall it-
- hall it- (Ar. T. f.):** çözmek, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkmak, karar verip neticeye varmak
 h.-di 2919
 h.-medi 2551
 h.(d)-üp 4658
- halvā (Ar. i.):** şeker, yağ, un ve irmikle yapılan tatlı
 h. 4658, 4939
 h.+dan 3767
- halvet (Ar. i.):** yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhalık
 h. 974, 1612, 3087, 3688, 5408, 6090
 h.+de 3428
 h.+ine 3774
 h.+ini 5402
 h.+ümde 1317
 künc-i h.+de 4486
 sarāy-ı h.+de 4535
- halvet-gāh (Ar. Far. i.):** halvet yeri, gizli görüşülecek yer, yalnız başına oturup ibâdetle vakit geçirilen yer
 hāl-i h. 5549
- halvet-serā (Ar. Far. i.):** halvet yeri, bir hükümdarın hususi dairesi
 ‘azm-i h.-yı şāh eyle 344
 h.+ya 5404
 h.+yına 4568, 5005
 h.-yı şāha 110
 h.-yı şebde 738
- halvet-serā-yı şāha ir- (Ar. Far. T. f.):** Allah’ın katına vasil olmak, ulaşmak
 h.-em 110
- ham (Far. sf.):** eğri, bükülmüş
 → ham eyle-
- hām (Far. sf.):** işlenmemiş, üzerinde çalışılmamış, çiğ, olgunlaşmamış
 ‘anber-i h. 3370
 sīm-i h.+ı 3475
- hamāme (Ar. i.):** güvercin
 h. 2880, 2901, 3266, 5953
 h.+lerin 5659
 h.+sisin 3190
- hamāyil (Ar. i.):** nüsha, muska, tılsım
 h.+üñi 4107
- hamd (Ar. i.):** Allah’a şükran duygularını bildirme
 h.-i Hudā 2
 h.-i bî-hadd 6
 → hamd eyle-, hamd it-, livā’ü’l-hamd,
hamd eyle- (Ar. T. f.): Allah’a şükran duygularını bildirmek
 e.-di h. ü minnet 6135
- hamd it- (Ar. T. f.):** Allah’a şükran duygularını bildirmek
 h.(d)-üp 4984
- ham eyle- (Far. T. f.):** eğmek, bükmek
 h.-di 3855, 5421
- Hamdi (Ar. ö. i.):** → Hamdī
- Hamdī (Ar. ö. i.):** Fatih Sultan Mehmet Han’ın hocası Akşemsetdin’in oğlu 15. yy. divan şairi
 H. 54, 82, 226, 303, 316, 3212, 3638, 4740, 5060
 H.+ye 123
- hāme (Far. i.):** kalem [divan şiirinde kalem sevgilinin parmaklarıyla ilişkilendirilir.]
 h. 167, 1907, 3799, 4785
 hatt-ı h. 1686
 h.+leri 5266
- hamel (Ar. i.):** kuzu
 h.+e 3817
- hāmile (Ar. i.):** yüklü, gebe
 h.+dür 4955
 → hāmile ol-
- hāmile ol- (Ar. T. f.):** gebe kalmak,
 h.-dı 426
- hamīm (Ar. i.):** pek sıcak, pek kaynar nesne
 h. 5619
- hamīr (Ar. i.):** hamur
 → hamīr ol-
- hamīr ol- (Ar. T. f.):** yumuşamak
 o.-a mūm u h. 4237
- hāmīs (Ar. sf.):** beşinci
 sāl-i h.+de 5631
- hamiyyet (Ar. i.):** milli onur, haysiyet
 h. 3423
- haml (Ar. i.):** gebelik, gebe olma
 → važ’-ı haml
- hammām (Ar. i.):** hamam, banyo, ısıdam [sıcaklığı ve kavurucu etkisiyle meşhur]
 h. 1201, 3262
 h.+a 2119, 3259
 hāne-i h. 3259
 kubbe-i h. 2041
 vaqt-i h. 3864
- hāmūn (Far. i.):** büyük sahra, düz ova, bozkır
 h. 5585
 h.+a 3202
 h.+ı 5201
- hamūş (Far. i.):** susmuş, sessiz
 h. 4739
 → hamūş it-, hamūş ol-
- hāmūş (Far. i.):** → hamūş
- hamūş it- (Far. T. f.):** susturmak
 h. 5884
 h.-di 4735
 h.(d)-ici 3649
- hamūş ol- (Far. T. f.):** susmak, sessiz olmak
 h. 5836

- o.-dılar h. 5830
o.-dılar ... h. 1160
o.-dı ... murākıb u h. 5453
- h^ıān (Far. i.):** yemek, sofra
cevher-i h.+ı 3536
h. 5859
h.+a 5771
h.+ı 3732
h.-ı bahtuñ 2744
h.-ı gün-a-gün 4664
h.+ın 358
h.+ına 5769
h.-ı ni' met 5662
h.-ı şefkat-ile 729
h.-ı vaşla 5493
h.-ı vuşlatdan 484
h.+içün 5124
h.+uñ 359
→ süfre-i h^ıān-i لحمك لحمی
- hān (T. i.):** han, sultan, hükümdar
h. 4035
h.+a 5134
h.+dan 2784
h.+ısañ 2620
h.+iken 870
h.+um 4466, 5428
h.+uñ 2779
- hancer (Ar. i.):** ucu sivri, iki yanı keskin bıçak
h.+ile 5249
h.+ini 4928
h.-i tiz 4462, 4549
- handān (Far. sf. 1.):** gülen, gülücü, güler, sevinçli
gül-i h. 1105, 3816, 5183
gül-i h.-ı gülistān-ı peder 823
la' l-i h.+dan 2405
la' l-i h.+ı 2318
şem' -i h.+ı 611
şem' -i h.-ı hānedān-ı kerem 728
şem' -i h.-ı hānedān-ı peder 613
şem' -i h.+um 4186
şem' -i h.+uñ 3684
(i. 2.): gülen, gülücü, sevinçli kişi ya da kimse
h. 719, 2440, 2472, 3020
→ handān ol-
- handān ol- (Far. T. f.):** gülmek, gülücükler saçmak, neşelenmek
o.-dı ... h. 2139, 2275
- hande (Far. i.):** gülme, gülüş
h. 805, 3992, 5620
h.+ñiçün 4406
h.+si 860, 2792
→ hande eyle-, hande kııl-
- hande eyle- (Far. T. f.):** gülmek, tebessüm etmek
e.-me h. 805
e.-rdi ... h. 869
- hande kııl- (Far. T. f.):** gülmek, tebessüm etmek
h.-ur 806
- hāne (Far. i.):** ev, ocak, konak
emānet-i h. 3945
emīn-i h.+siyem 3946
h. 2164, 3538, 4325, 4359, 4389, 5559
h.+de 4260
h.+den 493, 4527, 4626
h.-i derdüñ 1797
h.-i ğamda 6105
h.-i habsden 682
h.-i hamām 3259
h.-i heftüm 4258
h.-i 'ibādetde 5566
h.-i ma' mūr 2846
h.-i nāya 5366
h.-i neyden 5326
h.-i şālīs 4355
h.-i şüret 4273
h.+leri 5202
h.+müze 1641
h.+ñe 4533
h.+si 2180, 5235
h.+sin 4889
h.+sinde 1072
h.+sinden 2277
h.+sine 519, 2489, 5624, 6063
miyān-ı h.+sine 512
→ hāne-i siyāha şal-, qadīmī hāne
- hānedān (Far. i.):** kökten asil ve büyük aile, ocak
gülām-ı h.+uñ 193
h.+dansın 2620
h.-ı Halil 429, 5435
h.+ına 5858
h.-ı revzenine 3719
h.-ı Ya' kūba 1329
h.+um 5937
h.+umuza 3397
h.+uñ 1330
nūr-ı h.-ı Halil 905, 6038
şem' -i handān-ı h.-ı kerem 728
şem' -i handān-ı h.-ı peder 613
şem' -i h.-ı Halil 456
- hāne-der-hāne (Far. zf.):** evden eve
h. 4356
- hāne-i siyāha şal- (Far. T. f.):** hüzünlendirmek, üzgün hale getirmek
h.-ar 870
- hanīn (Ar. i.):** şevk, arzu, iştıyak, istek
eyledi enīn-i h. 3666
itdi ... enīn-i h. 3661
- Hannān (Ar. ö. i.):** çok acıyan, çok acıyıcı olan
Allah
H. 4798
- hānumān (Far. i.):** ev, bark, ocak
h.+ları 2287
- hān-zāde (T. Far. i.):** hükümdar, han, soyundan olan
h.+dür 1639
- har (Far. i.):** eşek
h. 4852
h.-ı melāmetile 4833
Mālik-i h. 1705
- hār (Far. i.):** diken

- h. 834, 901, 1222, 2450, 2473, 2475, 2476, 2647, 2705, 2817, 2842, 2942, 3068, 3607, 3633, 4799, 5259
 h.+a 1794, 3068, 3305, 4188, 4820
 h.+da 1615
 h.+dan 813, 835
 h.+t1 985, 1569, 5094
 h.-ı mihnetden 2464
 → hāra sür-
- h̄ār** (Far. zf.): hor, hākir, aşığ1, bayağ1
 h. 708
 → h̄ār eyle-, h̄ār it-
- hāra sür-** (Far. T. f.): diken üstünde yürütmek
 s.-diler h.+a 833
- hārāb** (Ar. i.): yıkık, viran, meyhane
 h. 918, 3089, 3326, 3438
 → ‘aklı hārāb ol-, hārāb it-, hārāb ol-, mest-i hārāb it-, mest-i hārāb ol-
- hārāb it-** (Ar. T. f.): yıkılmak, viran hale getirmek
 h.(d)-üp 5857
 i.-di ... h. 3533
 [i.(d)-er] ... h. 865
 i.-mişdi ... hārāb 2210
- hārāb ol-** (Ar. T. f.): yıkılmak, viran hale gelmek
 h.-d1 848, 5956
 o.-a h. 1298
 o.-d1 h. 5278, 5645
- hārāc** (Ar. i.): vergi
 h. 3371, 3371, 3384, 3565
 h.+t1 2254
 h.+tım1 2346
- hārām** (Ar. i.): yasak edilmiş olan şey
 h.+dan 3442
 → Beyt-i Hārām, hārām it-, hārām ol-
- Hārāmeyn** (Ar. ö. i.): Mekke ve Medine
 seyyidü'l-Ḥ. 48
- hārāmī** (Ar. i.): hırsız, haydut, yol kesen
 h. 1184, 1187, 1313
- hārām it-** (Ar. T. f.): yasaklamak, izin vermemek
 h.-dün 4075, 4685
 h.(d)-üp 3731
- hārām ol-** (Ar. T. f.): yasak edilmek, yasaklanmak, müsaade edilmemek
 h.-d1 1202, 1357
- hārāret** (Ar. i.): sıcaklık
 h.+iyle 3261
- hārāb** (Ar. i.): cenk, kavga, dövüş, savaş
 h.+umuzdan 706
- hārāc** (Ar. i.): sarf, gider, bir iş için kullanılan madde
 → hārāc eyle-, hārāc it-, hārāc olun-
- hārāc eyle-** (Ar. T. f.): harcamak, sarf etmek, bir işin karşılığında değeri olan bir maddeyi kullanmak
 h.-düm 5349
- hārāc it-** (Ar. T. f.): harcamak, sarf etmek, bir işin karşılığında değeri olan bir maddeyi kullanmak
 h.(d)-em 1494
 h.(d)-üp 3360
- hārāc olun-** (Ar. T. f.): harcanmak, sarf edilmek
 h.-sa 4231
 h.-sun 4223
- hāre** (Far. i.): sert kaya, taş
 h. 835, 1615, 2475, 2647, 2817, 3537, 4754
 h.+si 1569
- hārekāt** (Ar. i.): kımıldama, oynama, yer değıştirme
 h.+ında 5314
 mażhar-ı h. 15
 → hārekāt eyle-, hārekāt it-
- hārekāt eyle-** (Ar. T. f.): davranmak, bir davranışta, eylemde bulunmak
 e.-se h. 4199, 5570
 h.-yüp 2256
- hārekāt it-** (Ar. T. f.): davranmak, bir davranışta, eylemde bulunmak
 i.-meye h. 1273
 (f. 2.): bir yöne doğru yola çıkma
 i.(d)-e h. 1379
- hārem** (Ar. i.): herkesin girmesine izin verilmeyen, saygıdeğer ve kutsal yer
 h. 4367, 4368
 h.+e 4078
 h.-i bahtuñ 2125
 h.+inde 3946
 h.-i vaşluñı 4075
 h.+ününden 4077
 h.+üne 4565
- h̄ār eyle-** (Far. T. f.): aşığılamak, hakir duruma düşürmek
 h.-r 4618
- hārāf** (Ar. i.): ağızdan çıkan her bir sese ait verilen işaret, söz, lakırdı
 h. 2303
 h.+den 4487
 h.+e 5268
 h.+t1 4625, 5267, 5267
 h.+idür 1907
 → iki hārāf
- hārāğūş** (Far. i.): tavşan
 h. 681
- hārāf** (Ar. i.): → hārāf eyle-
- hārāf eyle-** (Ar. T. f.): teklifsiz dost, arkadaş etmek
 h. 92
- hārāf** (Ar. i.): yangın, ateş
 āh-ı h. 3646
 h.-i āteş-i rāz 3161
 → hārāf ol-
- hārāf ol-** (Ar. T. f.): yanmak, ateşe düşmek
 h.-d1 2282
- hārām** (Ar. i.): biri için kutsal olan yer ve unsurlar
 h. 4078
 h.-i hürmetidür 3937
- hārār** (Ar. i.): ipek
 h. 1615, 3811, 4274, 5190
 h.+den 2390
 h.+e 887
- hārāş** (Ar. i.): hırslı, tamahkar, bir şeye çok düşkün
 lüzumundan fazla istekli
 → hārāş ol-

- hārīṣ ol-** (Ar. T. f.): bir şeye çok düşkün olmak, lüzumundan fazla istekli olmak
o.-dı h. 391
- h̄ār it-** (Far. T. f.): aşağılamak, hakir duruma düşürmek
h.-me 4687
- hārḳ** (Ar. i.): yarıp yırtma, yırtılma
h.-ı ‘ādātı 1779
h.-ı ‘ādetdür 1778
→ hārḳ eyle-
- hārḳ eyle-** (Ar. T. f.): yırtmak, yırtılmak
e.-di h. 5545
- Hārūn** (Ar. i.): Mūsā peygamberin büyük kardeşi
H. 298
H.+a 144
- Hārūt** (Ar. ö. i.): arkadaşı “Mārūt” ile meşhur olan bir melek olup büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyamete kadar kalmak üzere Bâbil’de kuyu içerisinde hapsedilmişlerdir.
H.+ı 2508
- hār-vār** (Far. i.): eşek yükü
h. 2957
- hās** (Ar. sf.): mahsus, özel
‘adl-i h. ideler 1483
bende-i h.+ı 3943
dāye-i h. 4929
dāye-i h.+a 4184
dürc-i h.+ında 1694
feth-i bāb-ı h. eyle 109
h. 920, 2924, 3233, 3291, 5463, 5817
hem-dem-i h. 915
ide rahmet-i h. 405
işāret-i h. 5174
itdi şöḥbet-i h. 2418
kılısun ... tecellî-yi h. 2127
nedim-i h. 5129
pür-intizār-ı şöḥbet-i h. 5475
rāvî-yi h. 4526
(i. 2.): özel, hatırı sayılır, üst tabaka şahsiyetler
h. 5819, 5820, 5832
rüsvāy-ı h. ü ‘ām itdüñ 4685
h. ü ‘ām-ı Mıṣr 4827
- haseb** (Ar. i.): baba tarafından gelen şeref, asıllık, soy temizliği
‘arż-ı h. neseb eyleñ 5681
- hased** (Ar. i.): kıskançlık, çekememezlik
fıkr-i h. 970
h. 572, 577, 599, 625, 882, 947, 965, 5742
→ hased eyle-, hased it-
- hased eyle-** (Ar. T. f.): kıskanmak, çekememezlik etmek
h.-r 551
e.-rem ... h. 5028
- hased it-** (Ar. T. f.): kıskanmak, çekememezlik etmek
h.-diler 541
i.-di ... h. 326
- hasen** (Ar. zf. 1.): güzel bir şekilde
h. 1667, 3392
(sf. 2.): güzel
şüret-i h.+ı 782
- hasenāt** (Ar. i.): iyilikler, iyi haller, iyi işler, hayırlı işler
h. 1379
- haşhaş** (Ar. i.): açık, aşikâr olma
h. 5156
- hāşıl** (Ar. i.): husule gelen, peyda olan, kazanç
h. 1022, 1263, 4190, 5584
h.+ı 2159, 3113, 3548
h.+ıdur 182
h.+ın 1251, 5943
h.-ı ‘ömri 3582
h.+um 112, 120, 1249, 2457
toḥm-ı h.-ı cān 1262
vāşıl-ı h.-ı murād ideyin 4476
→ hāşıl eyle-, hāşıl it-, hāşıl ol-
- hāşıla** (Ar. i.): sonuç, netice
h. 2924
- hāşıl eyle-** (Ar. T. f.): oluşturmak, meydana çıkarmak, ortaya çıkarmak
h.-di 2220,
- hāşılı** (Ar. e.): kısacası, sözün kısası
h. 1255, 3029, 4260
- hāşıl it-** (Ar. T. f.): oluşturmak, meydana çıkarmak, ortaya çıkarmak
h.-di 2457
h.-düm 1248
h.(d)-en 6103
h.(d)-er 3984
h.(d)-eydi 4087
h.-mege 1205, 4434
h.-miş 1254, 2794
h.(d)-üñ 1455, 5679, 5919, 5998
- hāşıl ol-** (Ar. T. f.): husule gelmek, peyda olmak, oluşmak, ortaya çıkmak, gerçekleşmek
h.-a 1012, 1449, 5460
h.-dı 1414, 3551, 6074
h.-maduğına 2595
h.-mağa 1544
h.-mazdı 2225
h.-mışdı 3141
h.-sa 4231
h.-ur 2590
o.-a h. 1002
ola ... h. 3582
o.-dı ... h. 2878
- haşlet** (Ar. i.): insanın yaradılışındaki huyu, tabiatı, mizacı
h.-i merğüb 5668
- haşm** (Ar. i.): düşman
h.+ına 1250
h.+uñ durur 550
‘ömri h.+ı 1965
- haşr** (Ar. i.): → haşr it-
- haşret** (Ar. i.): ele geçirilemeyen veya elden kaçırılan bir nîmete üzülp yanma iç çekme, inleme, eseflenme, göreceği gelme, özleyiş
belā-yı h. ü efgānıla 4523
eşk-i h. 3245
firāk u h.-i döst 5252

- h. 1071, 1086, 1201, 1230, 1240, 1279, 1312, 1390, 1759, 3664, 3664, 3712, 3718, 5665, 5708
h.+den 5869
h.+e 4027, 5855, 6115
h.+i 689
h.-i dost 792
h.-i fağfūr 2938
h.-i gülile 2124
h.+ile 502, 1083, 1245, 1360, 1756, 1887, 5564, 5772, 6159
h.+inde 139, 1442, 3041, 3651
h.+ine 701, 1060
h.+iyle 1057, 1213, 1386
h.+ler 6026
h.+ümden 987
h.+ün 3708
h.+ünde 1121, 1282, 3177
h.+ünden 1229, 3705
h.+üne 1123
h.+üni 5932
h.+üz 6095
- hasretā (Ar. e.):** ey hasret, ey özlem!
h. 3777, 6069
- haşr it- (Ar. T. f.):** vakfetmek, adamak
h.-meseydi 61
- haste (Far. i. 1.):** hasta, sayrı, rahatsız *mec.*
mecalsiz, güçsüz kimse
h. 509, 1763, 1888, 1982, 2444, 2877, 3054, 4370, 4741, 4741, 4959
h.+nüñ 4953
h.+sine 530, 3315, 3890
h.+ye 149
h.+yem 2619
(sf. 2.): hasta, sayrı, rahatsız *mec.*
mecalsiz, güçsüz
h. 1210, 1218, 2412, 2628, 2645, 3052, 3168, 3576, 3752, 3934, 3935, 4902
(zf. 3.): hasta, sayrı, rahatsız *mec.*
mecalsiz, güçsüz bir şekilde
h. 1213
→ haste it-, haste ol-
- haste-dil (Far. i.):** gönlü hasta olan, meftun, gönül
derdinden güçsüz düşmüş kişi
h.+e 4843
h.-i bülbül 3305
- haste it- (Far. T. f.):** hasta hale getirmek, hasta etmek
h.-di 1077, 2635
h.(d)-en 5829
h. ... i.-di 2574
- haste ol- (Far. T. f.):** bir hastalığa tutulmak, illet sahibi olmak,
o.-duñ ... h. 2528
h.-di 2548
h.-dum 4830
- hasūd (Ar. sf. 1.):** hasetçi, kıskanç, çekemeyenler
cān-ı h.+a 485
h. 1122
püşt-i h.+ı 597
- (i. 2.):** hasetçi, kıskanç kişi
h. 967
- hāşā (Ar. e.):** asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun!
h. 1886, 1932, 2704, 4709, 4782, 4856, 5097, 5480, 5711, 5871
h.+yı 4855
→ hāşā li'llāh
- hāşāk (Ar. e.):** Allah göstermesin, uzak olsun
h. 3191, 3701, 4994
- hāşā li'llāh (Ar. e.):** Allah göstermesin, uzak olsun!
h. 5711
- haşem (Ar. i.):** maiyet, yanında bulunanlar, aile, topluluk
h. 478, 2295, 2975
- hāşiye (Ar. i.):** bir eserin metnini şerh ve izah eden kitap
h. 4160
- haşmet (Ar. i.):** heybet, büyüklük
h.+ile 2975
- haşr (Ar. i.):** bir araya gelme, toplanma, cem etme
h.+a 4441
rüz-i h. 6055
rüz-i h.+ün 2972
→ haşr ol-
- haşr ol- (Ar. T. f.):** kıyāmet günü bir arada toplanmak
h.-ıcağ 1474
- haţ (Ar. i.):** çizgi
h. 2718, 3762, 4292
h.-ı Nili 4293
h.-ı nām-ı Yūsufıla 5748
- haţā (Ar. i.):** yanlış, yanılma, kusur, kabahat
h. 3435, 5157
h. durur 798
h.+ları 5386
h.+yıla 5980
→ haţā eyle-, haţā it-
- haţā eyle- (Ar. T. f.):** yanlış yapma, kusur işleme
h.+lar e.-mişem 5385
- haţā it- (Ar. T. f.):** yanlış yapma, kusur işleme
h.-di 2530, 3891, 6057
i.-dilerse h. vü aşūbı 5837
- haţā-pişe (Ar. Far. i.):** kusurlu, kabahatli
h. 4899
- haţā-püş (Ar. T. sf.):** hataları, kusurları örten
→ haţā-püş ol-
- haţā-püş ol- (Ar. Far. T. f.):** hataları ve kusurları örtmek
h. 5836
- hātem (Ar. i. 1.):** son, sonuncu olan kişi
h. 234
(i. 2.): mühür, üstü mühürlü yüzük
h.-i Süleymāni 2786
h.-i Süleymāni 2403
h.-i hātim-i risāletičün 150
h.-i mühr-i mihriyiçün 146
- hāţır (Ar. i. 1.):** gönül
h.+ı 682, 4645, 4762, 4813, 4971, 5235, 5465, 5641

- h.+ın 520, 4651, 5406, 5829
h.+ını 813, 4689
h.-ı perîşanı 3634
h.-ı şâh 5126
h.-ı yâr 3896
h.-ı Yûsuf 723
h.+içün 4027
h.+um 4541
h.+uma 5375
h.+uñ 316, 796, 1727
h.+uña 5432
h.+uñuz 2120
(i. 2.): keyif, hal
h.+ı 5016
h.+ın 5194
- hâtif (Ar. i.):** sesi işitilip kendisi görülmeyen
seslenici, çağırıcı
h.-i gayb 3174
h.-i gaybdan 1014, 1543, 3072
- hâtim (Ar. i.):** sonlandıran, sona erdiren
hâtem-i h.-i risâletiçün 150
- hatm (Ar. i.):** hitama erdirmeye, bitirme
→ hatm ol-
- hatm ol- (Ar. T. f.):** bitirmek, sonlandırmak
h.-ıcağ 2257
h.-up 2805
- hañ (Ar. i.):** çizgi
h. 4050
h.+a 4049
h.-ı 'adem 6195
h.-ı hâme 1686
h.-ı şafha-i ta'lim 4049
h.-ı teslîme 4785
- hatun (T. i.) < hoten (Soğ. i.):** kadın, hanım
h.+ına 375, 397
- havâdis (Ar. i.):** ilgi ile karşılanan haber, yeni söz
h.-i taqdir 1683
- havâle (Ar. i.):** bir işi veya bir şeyi başka birine
bırakma, üstüne bırakma, ismarlama
→ havâle it-
- havâle it- (Ar. T. f.):** bir işi veya bir şeyi başka
birine bırakmak, üstüne bırakmak, ismarlamak
h. 5647
h.(d)-üp 4989
i.(d)-e ... h. 4807
- havâş (Ar. i.):** muhterem, saygın olanlar
gürüh-i h. 5174
h. 1894, 2127, 3501
şeh-i gürüh-i h. 5820
- hâver (Far. i.):** şark, doğu yönü, gün doğusu
→ çeşme-i hâver, mışr-ı hâver, şâh-ı hâver,
Yûsuf-ı hâver
- havf (Ar. i.):** korku, korkma
h.+a 4440
h.+dan 477, 1160
h.-ı hecr-i nigâr 3831
h.+ıla 764, 1627
h.+ına 691
h.+uñuz 1462
→ havf it-
- havf it- (Ar. T. f.):** korkmak
h.-dügüm 1118
- hâviye (Ar. i.):** ıssız, تنها yer, boş çöl
i' câz-i nah-i h.+dür 1984
- havl (Ar. i.):** etraf, çevre
h.+isi 3015
- havz (Ar. i.):** havuz
h. 4066
h.-ı âb-ı Kevşerden 4056
h.-ı kebîr 4054, 4064
H.-ı Cinân 852
- hay (Ar. i.):** → hayy
- hayâ (Ar. i.):** utanma, sıkılma, ar, namus, edep
h. 4148
seyyid-i bâr-gâh-ı hilm ü h. 287
→ hayâ it-
- hayâ it- (Ar. T. f.):** utanmak, sıkılmak
i.-men h. 4502
- hayâl (Ar. i. 1.):** insanın kafasında tasarlayıp
canlandığı şey, belli belirsiz görünen şey
ğam-ı h.+ile 3827
h. 57, 2159, 2491, 2617, 3826, 5109, 5292,
5477
h.+e 2387
h.+i 2415, 2444, 3828, 3962, 5243, 5517
h.-i cânânı 3166
h.+idi 3836
h.+iken 2384
h.+ile 1298, 2381, 2714, 2735
h.+in 1928, 3492
h.+inden 2317, 2580, 2593
h.+ine 1555, 3043, 4005
h.+ini 1207, 2644
h.-i nigâr 1197, 1265
h.-i yâriile 2480
h.+iyile 2712, 2740
h.+uñ 2465
h.+üñe 4330
h.+üñi 2474
kâmet-i h.+ini 2410
nağş-bend-i h. 2380
nağş-ı h.+ümile 3319
pây-i h.+e 2393
serv-i h. 2700
şem'-i h.+üñi 2646
(i. 2.): rüya, düş
çeşm-i h.+ile 2737
h. 2531, 2556, 2558, 2559, 2919, 2920
h.-i h'âbı 2921
h.+ile 2557
h.+ini 2430
tayf-ı h. 2660
→ hayâl eyle-, hayâl-i h'âb ol-, hayâl it-, hayâl
ol-
- hayâlât (Ar. i.):** hayaller, hülyalar
h.+ı 3030
- hayâl eyle- (Ar. T. f.):** bir şeyi zihinde tasarlayıp
canlandırmak
e.-di h. 2531
h.-dirler 2505

- h.-dünüz 1451
h.-r 5804
- hayālī (Ar. sf.):** hayalle ilgili, hayale ait
şüret-i h.+dür 5110
- hayāl-i h̄'āb ol- (Ar. Far. T. f.):** yok olmak, eser, iz kalmamak
h.-dı 2432
o.-dı h. 2824
- hayāl it- (Ar. T. f.):** belli belirsiz görünecek şekilde yok etmek, kendinden geçirmek
h.-di 3295
h.-i yār i.-di 2642
- hayāl ol- (Ar. T. f. 1.):** gerçekleştirilememek
h.-dı 2598
h.-ur 1197
(f. 2.): belli belirsiz görünmek, açık seçik olmamak, kendinden geçmek
h.-dı 2184
h.-dum 2584
h.-mışam 2580
o.-dı h. 2465
- hayāt (Ar. i.):** dirilik, canlılık, varlık
h. 490, 2226, 5618, 5623, 6120
h.+ı 1220
h.-ı 'azm-i remīm 3186
h.+ma 5199
h.-ı Yūsufumı 5902
h.+uñiçün 130
zülāl-i h. 1587, 3927
→ āb-ı hayāt, hayāt bul-, hayāt ir-
- hayāt bul- (Ar. T. f.):** yaşamak, ömür sürmek
b.-duğınca h. 1273
- hayāt ir- (Ar. T. f.):** canlanmak
i.-e h. 4199
- Hayber (Ar. ö. i.):** Arap Yarımadasında Hicaz bölgesinin doğu sınırında ve Medine-i Münevverenin 170 km. kuzeyinde bir kasabadır. Evleri, yüksek bir kayanın üzerinde kurulmuş olan bir kalenin etrafında bulunur. Hicretin yedinci senesinde vuku bulan Hayber Gazası ile meşhur olmuştur.
āfet-i bāb-ı H.-i tuğyān 295
- Haydar (Ar. ö. i.):** Arslan anlamında Hz. Ali'nin lakabı
H. 297
- hayf (Ar. i. 1.):** haksızlık, çevir, zulüm
h. 1454
h.+a 667
h.+dur 3305
(e. 2.): "yazık ki" anlamında üzüntü ve pişmanlık içeren bir ünlem
h. 3044
- hāygine (Far. i.):** kaygana, omlet
h. 1829
- hāyil (Ar. i.):** iki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mâni olan, arayı kapayan, engel
h.+dür 3895
→ hāyil ol-
- hāyil ol- (Ar. T. f.):** kapamak, engellemek, mâni olmak
- h.-maz 5336
h.-ur 2678
o.-madı h. 1302
o.-ur ... h. 3543
- hāyin (Ar. i. 1.):** hıyanet eden, ihanet eden nankörlük eden
h. 106, 1506, 5496
h.+üñ 4533
(zf. 2.): ihanet etmiş bir şekilde
h. 4611
→ hāyin ol-
- hāyin ol- (Ar. T. f.):** hıyanet etmek, nankörlük etmek, ihanet etmek
h.-sa 4853
- hayl (Ar. i. 1.):** zümre, takım, gürüh
h. 2295, 3015, 5324
h.+üñ 2804
(i. 2.): at
h. 3100
- hayli (Far. zf. 1.):** oldukça
h. 409, 1806
h.+yile 2804
(sf. 2.): fazla, çok
h. 3869, 4163
(i. 3.): oldukça fazla olan durum ya da nesne
h.+yidi 5517
- hayme (Ar. i.):** çadır
h. 2927, 3089
h.+yi 3036
- hayr (Ar. i. 1.):** iyi faydalı, hayırlı, yararlı
h. 473, 677
h.+a 121, 4446
h.+ı 4432
h.-ı hāfiz 5729
h.-ı hālef 341
h.+ıla 3772, 4802, 5709
h.-ı ümmet 174
h.+ü'l-ķurūn 174
h.+ü'l-umūr 3762
h.+ü'l-Yehūd 236
(zf. 2.): hayırlı, yararlı bir şekilde
h. 764, 1495
(sf. 3.): hayırlı, yararlı
du'ā-yı h.+a 3742
ķudūm-i h.-i enām 236
→ hayra yor-, hayr it-, hayr ol-
- hayrān (Ar. sf. 1.):** şaşmış, şaşakalmış, şaşırmış
bülbül-i h. 3973
(zf. 2.): şaşmış, şaşırmış, şaşakalmış
h. 1985, 2154, 2871
(i. 3.): şaşmış, şaşakalmış
h. 744, 4708
h.+am 5942
h.+e 1069
h.+ı 5047, 6174
→ hayrān eyle-, hayrān ol-
- hayrān eyle- (Ar. T. f.):** şaşırtmak, şaşkın bir halde bırakmak
e.-di ... h. 6116
e.-dün ... h. 3970

- hayrān ol-** (Ar. T. f.): şaşırmaq, şaşakalmak
o.-am ... h. 5451
o.-dı ... h. 2002
o.-maya h. 4756
o.-mışam h. 3618
o.-mışdı ... h. 1760
o.-up h. 1636
o.-ur h. 1992
- hayra yor-** (Ar. T. f.): rüya veya olayı iyi bir durumun belirtisi saymak
h.-a 3043
- hayret** (Ar. i.): şaşma, şaşırma, ne yapacağını bilememe
h. 1887, 2806, 2823, 5255, 5260
h.+de 3744
h.+den 4704, 5830
h.+e 2025
h.-i idrāk 3491
h.+ile 5806
h.+ümün 3619
seyl-i h. 3066
→ hayret tol-, Vādī-yi Hayret
- hayret tol-** (Ar. T. f.): -yönelme halinde bir söz ile şaşırmaq, şaşmış bir halde kalmak
t.-a h. 225
- hayr it-** (Ar. T. f.): birisine herhangi bir konuda iyilik etmek, fayda sağlamak
h.(d)-erken 5787
- hayr ol-** (Ar. T. f.): fayda ve yarar sağlamak
h.-a 1538, 4000
- hayt** (Ar. i.): iplik, tire, tel, lif
h.-ı sepīd 1164
- hāy u hūy** (Far. i.): gürültü, karışıklık, kargaşa, şamata
h. 5184
h.-ı şadā-yı demm-i tırāk 2913
- hayvān** (Ar. i. 1.): canlılık, dirilik
h. 1655, 2098
rūh-ı h. 228
(i. 2.): duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık
h. 1413, 1433, 3682
h.+ı 1339, 3658
→ çeşme-i hayvān
- Hayy** (Ar. i. 1.): Allah'ın adlarından
H. 1818, 4489, 4500, 4501
H.+dan 4502
H. u dānā-yı cümle-rāza 4124
zīkr-i H.+ıla 1339
(i. 2.): diri, canlı
h.+larda 2098
→ hayy it-, hayy ol-
- hayye** (Ar. i.): yılan
h. 490
- hayy it-** (Ar. T. f.): yaratmak, hayat vermek
h.(d)-en 130, 1339
- hayyiz** (Ar. i.): taraf, meydan, mekan, mevki
h.-i kabūle 6108
- hayy ol-** (Ar. T. f.): canlı olmak, hayat bulmak
o.-maya h. 2285
- hayzūm** (Ar. i.): göğüs tahtası, iman tahtası
h.+a 3269
- Hazā'ī** (Ar. ö. i.): Hazā'ya bağlı bulunan, Hazā ile ilgili
Mālik-i H.+dür 1688
- hazān** (Far. i.): sonbahar, güz
berg-i h. 1628
nesīm-i h. 6123
- hazer** (Ar. i.): sakınma, kaçınma, korunma, çekinme
h.+i 468
h.+in 968
nār-ı gayret ü h.+e 1634
→ hazer eyle-, hazer it-
- hazer eyle-** (Ar. T. f.): sakınmak, kaçınmak, korunmak, çekinmek
e.-rise h. 398
h. 547
- hazer it-** (Ar. T. f.): sakınmak, kaçınmak, korunmak, çekinmek
h. 1062, 1103, 1632, 4772
h.-di 5394
i.-me h. 2576
- hazık** (Ar. zf.): maharetli, hünerli
h. 230
- hazır** (Ar. i.): bizzat bulunan, huzurda, meydanda, göz önünde bulunan
h. 2940, 5405, 5753, 5929
h.+dur 2123
h.+ıdı 3107, 4593, 5155
h.+ımış 306
h.+lara 6151
→ hazır eyle-, hazır it-, hazır ol-
- hazır eyle-** (Ar. T. f.): hazırlamak, hazır hale getirmek
h.-rdi 3567
- hazır it-** (Ar. T. f.): hazırlamak, hazır hale getirmek, düzenlemek
h.-di 2848, 4480
- hazır ol-** (Ar. T. f. 1.): bizzat bulunmak, huzurda meydanda, göz önünde olmak
h.-dı 5897
h.-sun 4672
h.-urdu 3151
(f. 2.): hazırlanmak, tedarik edilmek
h.-dı 3809
- hazim** (Ar. i.): hazmettiren, sindiren, sindirici
→ hazim ol-
- hazim ol-** (Ar. T. f.): hazmettirmek, sindirmek
h.-ur 4667
- hazın** (Ar. i. sf. 1.): hüznü, kederli, gamlı
gam-gūsār-ı kalb-i h. 825
nāle-i h.+inden 3056
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
h.+i 994
(i. 3.): -metinde- Hz. Yakup
h. 5716
(zf. 4.): hüznü bir şekilde
h. 1199, 5366, 6088
→ hazın ol-

hâzin (Ar. i.): hazine muhafızı, hazinedar, bekçi
h. 5496

hazîne (Ar. i. 1.): altın gümüş mücevher gibi değerli eşyaların yığını
h. 5637
h.+m 4443
h.+müñ 3380
h.+nüñ 66
h.+sine 5607
(i. 2.): kıymet ve değer bildirmek üzere kullanılan bir söz
h. 219
h.-i pinhân 65
h.+sine 4281
h.+sini 2281

→ hazînesine cevher taldur-

hazînedâr (Ar. F. i.): hazinenin idare ve muhafazasına memur edilen kimse
h.+ıyıldı 2267

hazînesine cevher taldur- (Ar. T. f.): sevgi duyulan kişinin sevgisinden kaynaklanan hazzı gönülde hissetmek, onunla dolu olmak
c.+in t.-up h. 461

hazîn ol- (Ar. T. f.): kederlenmek, hüzünlenmek
o.-a zâr ü h. 993
o.-dı h. 3669

hazm (Ar. i.): midedeki yiyecekleri eritme, sindirme
nâr-ı h.+ıla 1434

hazret (Ar. i. 1.): saygı, saymak üzere büyüklere verilen unvan, saygı değer kişilik
ebnâ-yı h.-i Ya' küb 3243
ibnet-i h.-i Melik Tâbûr 3455
halef-i h.-i Resûl-i Hudâ 265
h.+i 5595
h.-i Câbir 254
h.-i Cibrîl 6046
hîdmet-i h.-i rubûbiyyet 5548
h.-i Fettâh 5461
h.-i habîb-i Hudâ 1243
h.-i Hızr 579
h.-i İshâk 400, 3952
h.-i Kayyûm 387
h.-i Kibriyâya 1050
h.-i kurbet 101
h.-i Muştafâ 244
h.+ine 1423, 1847, 5084, 5167, 5672, 5807, 5883, 6002, 6031, 6066
h.-i 'Ömeri 1673
h.-i pâke 5392
h.-i pederi 508, 668
h.-i pederlerini 5725
h.-i pîr 319, 323, 1096, 5930, 6022
h.+i pîri 6063
h.-i Raḥmân 759
h.-i Resûl-i Hudâ 1247
h.-i Reyyân 2895
h.-i Şiddîk 4029, 5637
h.-i şâh 5787, 5850
h.-i şeyḥ Ekber-i 'Arabî 927
h.-i tâb-dâr-ı ḥabl-ı raḥîm 4391

h.-i Ya' küb 3741, 5668
h.-i Yûsuf 3436, 3712, 5688
h.+üñe 212, 1363, 1857, 5834, 5932
kurbet-i h.-i ilâha 5166
luḥf-ı h.-i Cebbâr 5939
mânend-i h.-i Câmî 335
peyk-i h.-i Raḥmân 5454
şâ' -ı h.-i şâh 5788
(i. 2.): -metinde- saygı duyulan Tanrı
'afv-i h.-i cüd 1291
cenb-i h.+den 1284
h.+den 569, 5601, 6144
h.+e 452, 1055, 3648
h.+üñden 3650
h.+üñdür 4588
h.+üñe 106, 5349
peyk-i H. 3271
tâ'at-i h.+e 3716
→ Hazret-i Lâhût

Hazret-i Lâhût (Ar. ö. i.): isimler ve sıfatlar alemini kapsayan beş ilahî hazretten birisi
luḥf-ı h. 2398

hazz (Ar. i.): hoşlanma, zevklenme, sevinç, memnunluk
h. 5389
h.-i 'azîm 2747
h.+ıdur 2845
h.+ını 2927

→ hazz al-, hazz it-

hazzâf (Ar. i.): çanakçı, çömlekçi
h. 1656

hazz al- (Ar. T. f.): hoşlanmak, zevk almak, memnuniyet duymak
h.-dılar 5654

hazz it- (Ar. T. f.): hoşlanmak, zevk almak, memnuniyet duymak
h.-di 5541

hebâ (Ar. i.): yok yere, boş, nafile
→ hebâ it-, hebâ ol-

hebâ it- (Ar. T. f.): yok etmek, zarar vermek, ziyana uğratmak
h.-dün 1251

hebâ ol- (Ar. T. f.): yok olmak, ziyana uğramak
o.-a h. 1585

hecr (Ar. i.): ayrılık
ḥavf-ı h.-i nigâr 3831
h.+e 4188
h.+ile 4189
h.-i yârile 4959
h.-i Yûsuf 5036
h.+ün 5421

hedef (Ar. i.): emel, varılmak istenen gaye
h. 4481
h.+den 3088
h.+e 4482

→ hedef ol-

hedef ol- (Ar. T. f.): varılacak yer haline gelmek
h.-maz 3597

hediyye (Ar. i.): hediye, armağan
h.+ler 4977

- heft (Far. sf.):** yedi
h. 4359
- heft-deryā (Far. i.):** Pasifik okyanusu, Atlas okyanusu, Karadeniz, Akdeniz, Taberiye, Aral ve Hazer denizlerinin içinde olduğu yedi deniz
h. 215
- hefte (Far. i.):** hafta
h. 3628
- heft-iklīm (Far. Yun. i.):** Batlamyus'un ayırdığı dünyanın yedi bölgesi
h. 2777, 4090
- heft-kışver (Far. i.):** Batlamyus'un ayırdığı dünyanın yedi bölgesi
h. 1966
- heftüm (Far. sf.):** yedinci
dār-ı h. 4248
dāyir-i h. 4248
hāne-i h. 4258
- helāk (Ar. i.):** mahvetme, öldürme
ğubār-ı h. 5886
h.-içün 6165
→ helāk it-, helāk ol-
- helāk it- (Ar. T. f.):** mahvetmek, yok etmek
h.-di 1249
h.(d)-elüm 636
h.(d)-er 1633
h.-me 4415
- helāk ol- (Ar. T. f.):** mahvolmak, yok olmak
h.-dı 5910
h.-ur 873
h.-uram 2664
- helāl (Ar. i.):** kurallara ve geleneklere uygun
h.-iken 4076
→ helāl ol-
- helāl ol- (Ar. T. f.):** kural ve geleneklerce yapılmasında sakınca görülmemek, uygun olmak
h.-sun 4072
- helvā (Ar. i.):** şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı
h. 2926
- hem (Far. e.):** bir de, üstelik, bununla birlikte, aynı zamanda
h. 27, 103, 152, 153, 282, 368, 384, 418, 419, 584, 842, 898, 1052, 1156, 1377, 1380, 1567, 1640, 1690, 1706, 1713, 1880, 1880, 1908, 2103, 2113, 2216, 2216, 2221, 2223, 2233, 2233, 2249, 2260, 2353, 2407, 2628, 2642, 2907, 2958, 3153, 3367, 3370, 3445, 3860, 4071, 4079, 4250, 4252, 4421, 4941, 5105, 5106, 5155, 5182, 5195, 5198, 5555, 5594, 5720, 5740, 5761, 5930, 5935, 5940, 5952, 6000, 6001
- hem-āgūş (Far. i.):** kucak kucağa, sarmaş dolaş
h. 2716, 4225
h.-uñ 4425, 4932
→ hem-āgūş ol-
- hem-āgūş ol- (Far. T. f.):** kucak kucağa olmak, sarılmak, kucaklaşmak
h.-am 5449
- o.-sam ... h. 4101
- hemān (Far. zf. 1.):** o anda, o zaman, hemen, derhal, çarçabuk, henüz, daha
h. 10, 258, 349, 987, 1129, 1144, 1155, 1170, 1174, 1183, 1189, 1264, 1374, 1416, 1502, 1570, 1671, 2019, 2040, 2134, 2200, 2325, 2328, 2333, 2333, 2440, 2628, 2629, 3020, 3233, 3358, 3469, 3521, 3530, 3637, 3734, 3809, 3837, 4082, 4086, 4235, 4272, 4310, 4390, 4510, 4588, 4614, 4718, 4732, 5063, 5243, 5243, 5271, 5493, 5543, 5583, 5724, 5806, 5917, 5994, 6015, 6025
- hem-belā (Far. Ar. i.):** aynı derde sahip, aynı sıkıntıyı çeken
h. 5077
- hem-çü (Far. e.):** (onun) gibi
h. 259, 869, 1001, 1464, 2373, 5292
- hemde қо- (Ar. T. f.):** ölümle haşır arasında bırakmak
қ.-ma h. 103
- hem-dem (Far. i.):** sıkı fıkı canciğer arkadaş
h. 103, 2716, 5077
h.-i 646, 1199, 1243, 2865, 3207, 3233, 3437, 3707, 4922, 5304
h.-i hāş 915
h.-i hicrān 3971
h.-iken 4926
h.-üm 1317, 5353, 5936
h.-uñ 4145
- hem-dem ol- (Far. T. f.):** arkadaş olmak, arkadaşlık, yarenlik etmek
h.-a 3695, 3793, 4520
h.-dı 262, 2594, 3622, 3817
h.-maya 3162
h.-mayan 6013
h.-mışdı 6089
h.-sa 94, 1370, 2037
h.-urdu 3601, 5308
- hem-derd (Far. sf.):** dert ortağı, dert ve mihneti bir olan
→ hem-derd it-, hem-derd ü ğam ol-
- hem-derd it- (Far. T. f.):** dert ortağı yapmak, derdine birisini ortak etmek
h.-i ehl-i hāl i.-di 3005
- hem-derd ü ğam ol- (Far. Ar. T. f.):** birinin sıkıntı, dert ve mihnetine ortak olmak, derdini paylaşmak
o.-dı h. 4723
- hem-dest (Far. sf.):** kuvvet ve kudrette beraber olan, el ele veren
→ hem-dest ol-
- hem-dest ol- (Far. T. f.):** el ele vermek, beraber olmak
h. 3881
- heme (Far. sf.):** bütün, hep
h. 2716
- hem-güftār (Far. i.):** sözü bir, sözü ortak olan
h. 5077
- hem-hāl (Far. Ar. i.):** halleri birbirine benzeyen, halleri ortak olan

- h.+em 336
→ hem-ḥāl it-
- hem-ḥāl it-** (Far. Ar. T. f.): aynı durumda bulunup aynı düşüncede olmak, ortak düşüncüyü paylaşmak
i.-di ... h. 5546
- hem-ḥāne** (Far. i.): bir evde oturan, arkadaş
h. 4190
- hem ... hem** (Far. e.): cümleleri veya görevdeş sözleri eşitlik veya birlikte olma anlamında pekiştirerek bağlayan söz
h. 552, 3262
- hemîn** (Far. zf.): işte böyle, bu şekilde, bu durumda, o anda
h. 41, 239, 576, 1025, 1090, 1131, 1294, 1344, 1554, 1567, 1579, 1670, 1900, 1950, 2146, 2409, 2611, 2650, 3231, 3274, 3307, 3361, 3473, 3531, 3666, 3821, 3977, 4046, 4111, 4491, 5043, 5072, 5163, 5211, 5346, 5502, 5602, 5726, 5746, 5749, 5812, 5851, 5912, 5973, 5991, 6035, 6145
- hem-^cinān** (Far. Ar. sf.): dizginleri beraber olan, birlikte, beraber
→ hem-^cinān ol-
- hem-^cinān ol-** (Far. Ar. T. f.): birlikte, beraber olmak, bir yerde bulunmak
h.-up 3552
- hemîşe** (Far. zf.): dâimâ, her vakit, her zaman
h. 256, 2516, 2602, 2711, 2984, 5260, 5951, 6080
- hem-meşreb** (Far. Ar. i.): meşrepleri, huyları, tabiatları bir, kafadar
h. 6177
- hem-nefes** (Far. Ar. i.): arkadaş
→ hem-nefes ol-
- hem-nefes ol-** (Far. Ar. T. f.): arkadaş olmak, beraber zaman geçirmek
h.-dı 4723
- hem-nişîn** (Far. i.): beraber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş
h. 2764
h.+i 1199, 3438, 3707
→ hem-nişîn ol-
- hem-nişîn ol-** (Far. T. f.): beraber oturup kalkmak, beraber zaman geçirecek arkadaş olmak
h.-dılar 3154
h.-mañ 6085
- hem-nüş** (Far. sf.): → hem-nüş ol-
- hem-nüş ol-** (Far. T. f.): öpüşmek
h.-am 5449
- hem-pister** (Far. sf.): bir yatak, aynı yatak
→ hem-pister ol-
- hem-pister ol-** (Far. T. f.): aynı yatakta birlikte bulunmak
o.-sun ... h. 4073
- hem-râh** (Far. i.): yoldaş, yol arkadaşı
h.+ımış 479
h.+um 3743
→ hem-râh ol-
- hem-râh ol-** (Far. T. f.): yol arkadaşlığı yapmak, yol arkadaşı olmak
o.-an h. 5863
o.-urıdı ... h. 2549
o.-ursa ... h. 93
- hem-râz** (Far. i.): sıkı, fıkı, arkadaş, sır arkadaşı, sırdaş
→ hem-râz ol-
- hem-râz ol-** (Far. T. f.): sır paylaşmak, sırdaşlık etmek
h. 4787
h.-up 3575
o.-up ... h. 5456
o.-urdu ... h. 3589
- hem-reh** (Far. i.): yoldaş, yol arkadaşı
h.+ün 3204
→ hem-reh ol-
- hem-reh ol-** (Far. T. f.): yol arkadaşlığı yapmak, yol arkadaşı olmak, eşlik etmek
h.-up 6014
- hem-reng** (Far. sf.): rengi bir olan, aynı renkte
→ hem-reng it-, hem-reng ol-
- hem-reng it-** (Far. T. f.): aynı renkte olmak, *mec.* huyları bir olmak
i.-di ... h. 4298
- hem-reng ol-** (Far. T. f.): aynı renkte olmak, *mec.* aynı huy ve tabiatta bulunmak
o.-a ... h. 4299
- hem-ser** (Far. i.): arkadaş
h.+ler 3155
h.+idi 2363, 5237
→ hem-ser it-, hem-ser ol-
- hem-ser it-** (Far. T. f.): arkadaş haline getirmek, zaman geçirmesini sağlamak
h. ... i.-di 4914
- hem-ser ol-** (Far. T. f.): arkadaş olmak, arkadaşlık etmek
h.-am 3936
h.-duğıyçün 1642
h.-up 585
h.-urdu 3594
- hem-şoḥbet** (Far. Ar. i.): birbiriyle sohbet eden, konuşan, arkadaş
h.+üm 2826
- hem-şir** (Far. i.): kardeş, sütleri bir olan
h. 1370, 1640
- hem-tâ** (Far. i.): benzer, eş, denk, taydaş
h. 212
- hem-türbe** (Far. Ar. i.): aynı mezar, mezarları bir
h. 1798
- hemyân** (Far. i.): heybe, dağarcık, çanta
h. 5917
- hem-yan** (Far. T. i.): bir kişi ya da nesnenin hizası
h.+ınca 3482
- hem-zâd** (Far. i.): yaştaş, yaşı bir
h. 1640
- hem-zebân** (Far. sf.): dilleri bir olan, aynı dili konuşan, ağzı bir olan
→ hem-zebân ol-
- hem-zebân ol-** (Far. T. f.): birbirlerini anlayacak şekilde aynı dille konuşmak

- h.-dı 5194
hendese (Ar. i.): geometri
 h. 4234
henüz (Far. zf.): şimdiye kadar, bu ana dek; daha, yeni, hâlâ; ancak
 h. 4456
hep (T. zm.): hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, tamamı
 h. 3654, 4132, 4132, 4444, 5695
her (Far. sf.): önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz
 h. 19, 37, 59, 78, 80, 84, 175, 209, 216, 281, 369, 523, 640, 660, 736, 754, 796, 845, 868, 891, 895, 920, 1018, 1048, 1206, 1379, 1379, 1387, 1417, 1514, 1787, 1810, 1831, 1927, 1935, 1943, 2086, 2132, 2136, 2148, 2262, 2372, 2381, 2429, 2450, 2734, 2779, 2813, 2871, 2973, 3001, 3050, 3093, 3093, 3108, 3196, 3197, 3198, 3198, 3282, 3364, 3373, 3416, 3434, 3515, 3566, 3631, 3726, 3818, 3892, 3893, 3911, 3941, 3949, 4016, 4032, 4081, 4199, 4226, 4233, 4234, 4242, 4244, 4244, 4246, 4246, 4250, 4255, 4259, 4274, 4357, 4358, 4358, 4439, 4489, 4506, 4507, 4547, 4554, 4554, 4563, 4647, 4666, 4675, 4676, 4767, 4822, 4829, 4855, 4864, 4921, 5032, 5064, 5070, 5086, 5103, 5107, 5108, 5161, 5170, 5172, 5196, 5213, 5213, 5215, 5217, 5227, 5229, 5298, 5309, 5310, 5328, 5373, 5377, 5465, 5465, 5514, 5539, 5556, 5561, 5569, 5569, 5580, 5580, 5583, 5584, 5585, 5595, 5596, 5622, 5623, 5628, 5629, 5630, 5645, 5652, 5677, 5691, 5743, 5889, 5926, 5934, 5936, 6120, 6127
 seyyid-i h. dü-^c âlem 47
 → her biri, her dem, her gâh, her kaçan, her ki, her ne, her kim, her kim ki, her kimse, her kişi, her ne dem ki, her ne kim, her zemân
her biri (Far. T. zm.): ayrı ayrı hepsi
 h. 371, 425, 440, 572, 599, 724, 844, 1099, 1437, 1571, 1972, 1983, 1997, 2000, 2005, 2023, 2162, 2263, 2264, 2364, 2367, 2371, 2785, 2937, 2941, 2997, 2998, 2999, 3002, 3004, 3096, 3223, 3384, 3478, 3481, 3565, 4053, 4140, 4247, 4656, 4661, 4764, 4805, 5673
 h.+müz 4789
 h.+n 2255
 h.+nde 4015, 4660
 h.+nden 1661
 h.+ne 808, 3023, 3200, 5214
 h.+nüñ 441, 1998, 2252, 2938, 2943, 3002, 4246
 h.+ñüz 990
 h.+si 442, 1100, 2022, 3098, 3810, 4057, 4094, 4108, 4702, 4792, 5180
her dem (Far. zf.): her zaman, daima
 h. 2693, 2698, 2698, 2815, 3161, 3334, 3339, 3611, 3860, 3938, 4516, 4519, 5164
her gâh (Far. zf.): her zaman, daima
 h. 4601
hergiz (Far. zf.): aslâ, katiyen, hiçbir vakit, hiçbir sürette
 h. 1211, 4619, 5364, 5414, 5414
herise (Ar. i.): keşkek yemeği
 h.+ler 2930
her kaçan (Far. T. zf.): her ne zaman, ne zaman ki, -ince, -DİĞİ zaman
 h. 1879
herkes (Far. zm.): insanların bütünü
 h.+den 2864
her ki (Far. zm.): herhangi biri
 h. 3, 35, 43, 85, 546, 801, 802, 803, 806, 907, 997, 1000, 1044, 1148, 1151, 1152, 1153, 1263, 1337, 1469, 1616, 1681, 1704, 1829, 1843, 1929, 2075, 2099, 2191, 2195, 2196, 2204, 2207, 2238, 2282, 2358, 2686, 2831, 3252, 3280, 3548, 4021, 4039, 4135, 4261, 4556, 4824, 4859, 4868, 5064, 5384, 5426, 5427, 5636, 5686, 5768, 5977, 5995
her kim (Far. T. zm.): herhangi biri
 h. 47, 6083
 h.+e 849, 908, 1002, 2545, 3640, 4084, 4487
 h.+ün 555, 850, 1338, 1439, 3437, 5048, 6069
her kim ki (Far. T. zm.): herhangi biri
 h. 3984, 6082
her kimse (Far. T. zm. 1.): herhangi biri,
 h. 914
(zm. 2.): herkes
 5579
her kişi (Far. T. zm.): herkes
 h. 944, 949, 1600, 2387, 2650, 5094, 5263, 5676
 h.+de 1728
 h.+nüñ 3791, 4016
 h.+ye 5927
her ne (Far. T. zm. 1.): neyi, her ne, olabileceklerin hepsi
 h. 1, 307, 1256, 1400, 1981, 4686, 4875, 5080, 5331, 5731
 h.+de 4906
 h.+yise 4838, 5209, 5397
(sf. 2.): hangi, herhangi
 46, 509, 524, 592, 661, 919, 1162, 1454, 1506, 1556, 1882, 1883, 2061, 2062, 2063, 2064, 2163, 2192, 2397, 2399, 2442, 2978, 3517, 3523, 3632, 3954, 4698, 5006, 5023, 5570, 5792, 5921
her ne dem ki (T. Far. zf.): -dığı zaman, bir olayın gerçekleştiği herhangi bir zaman
 h. 3228
her ne kim (Far. T. zm.): her ne, her ne varsa
 h. 817, 4082
her zemân (Far. Ar. zf.): her an, daima, sürekli
 h. 4957, 4960, 5303, 5603
 h.+da 4776

heşt-behişt (Far. i.): sekiz cennet, sekizinci kat cennet

h. 3124, 4245, 4278

hevā (Ar. i. 1.): heves, istek, arzu

ehl-i h. 2632

h. 90, 2441, 2492, 2529, 2729, 4616, 5040

h.+da 2791

h.+ñ 5501

h.+ña 2647, 5412

h.+sı 2680, 2873, 2875

h.+sın 3870

h.+sına 2871, 3894, 4346

h.+sında 3335

h.+ya 2477, 4797

h.-yı ‘arı 2686

h.-yı dilberile 2684

h.-yı ‘ışk 2457

h.-yı ‘ışkıla 5520

h.-yı ‘ışkum 3982

h.-yı küleh 5055

h.-yı maḥbūb 180

h.-yı nefis 3213

h.-yı zülf ü ‘izār 5009

(i. 2.): durum, ortam, çevre, muhit, atmosfer, hava

h.+da 1937

h.+sı 580, 874, 876, 986, 2210, 3838, 4777

h.+sıyla 2118

h.+ya 2463

h.-yı sīne-güşāy 2710

h.-yı vaḥīmi 5015

h.-yı zıll-ı Tübādan 3333

h.-yı zülfi 2171

hevādār (Far. i.): yar, dost

h.+ı 2867

h.-ı şüret-i Yūsuf 1015

h.+um 3908

h.+uz 815

hevādārī (Far. sf.): rüzgarla ilgili olan, havadar

→ hevādārī ol-

hevādārī ol- (Far. T. f.): açmak, etrafa saçmak,

dağıtmak

o.-a ... h. 4197

hevā-engīz (Ar. Far. i.): arzulu, istek koparan, arzu

uyandıran

h. 2423

hevā-perest (Ar. Far. i.): nefsine, zevkine düşkün,

sefih [kimse]

h.+miş 4546

hevāyī (Ar. i. 1.): havaya ait, havada bulunan

h. 111

(i. 2.): nefsine düşkün, ciddi şeylerle ilgisiz

h. 2687

hevdec (Ar. i.): kadınlar için deve üzerinde yapılan

mahfe

h.-i nāz 3002, 3102

heves (Ar. i.): arzu, istek

h.+ı 338, 2367, 4116

h.+in 2646

h.+üm 6121

→ heves eyle-

heves eyle- (Ar. T. f.): arzu etmek, istemek,

heveslenmek

e.-rem ... h. 107

heybet (Ar. i.): korku ile saygı duygularını birden

uyandıran hal veya gösteriş

h. 705, 1468, 1828

h.+e 5394

h.+ı 5177

h.+ile 1966, 2296, 5693, 5699

→ heybet al-

heybet al- (Ar. T. f.): korku ve saygı duygularını

uyandıracak bir hale bürünmek

h.-dılar 5690

hey’et (Ar. i.): şekil, suret, görünüş, hal, durum

h.+ı 5177, 5551, 6194

h.+ile 4054, 5693

h.+inde 5314

heyhāt (Ar. e.): yazık, ne yazık,

h. 606, 3399

heykel (Ar. i.): tunç, taş vb. gibi şeylerden yapılan

büyük insan vs.

h. 3308

h.+e 788

h.+ini 3307

(i. 2.): beden, vücut

h.+ı 2861

h.-i muraşsa‘dan 5283

h.+ini 902

(i. 3.): güzel olan sevgili

h. 2756

hezār (Far. sf. 1.): bin [adet]

h. 232, 1083, 1616, 2236, 2445, 2537, 2914,

3482, 3489, 4015, 4233, 4382, 4487, 4523,

4744, 6039

zebān-ı h. 5195

(i. 2.): bülbül

h. 4744

(zf. 3.): binlerce

h. 2027, 2027, 5133

hezār-bār-hezār (Far. zf.): pek çok, çok fazla olan

h. 3546

hezār-dīde (Far. sf.): pek çok şey görmüş

gerdün-i h. 212

h. 1994, 2856, 4758

hezār-sāle (Far. sf.): bin yıl

h. 136

hıfz (Ar. i.): koruma, saklama

h.+ına 914, 2374

h.+ını 5727

h.+içün 2689

→ hıfz içinde ol-, hıfz it-, hıfz olun-

hıfz içinde ol- (Ar. T. f.): korunmak, korunur hale

gelmek

h.-a 5206

hıfz it- (Ar. T. f.): korumak, saklamak

h.(d)-e 606

h.(d)-er 4493

h.-se 4488

- hıfz olun-** (Ar. T. f.): korunmak, saklanmak
h.-sa 5203
- hıkd** (Ar. i.): kin tutma, öç almak için fırsat bekleme
h. 726, 947
- hırām** (Far. i.): nazlı, edalı, salına salına gidiş
h.-ı kebg-i derī 4312
h.+uñıla 4367, 4678
serv-i h. 4973
serv-i h.+ı 3959
- hırāmān** (Far. i.): salına salına, naz ve eda ile yürüyüş
h.+ı 4674
- hırīdār** (Far. i.): müşteri, satın alan
h. 3364
h.+ı 1675, 3341, 3360, 3387, 4743
h.+uz 815
- hırka** (Ar. i.): kalın kumaştan yapılmış veya içi pamukla beslenmiş ceket uzunluğunda bir giyecek
h. 48850
- hırmān** (Ar. i.): mahrumluk, ümitsizlik
ehl-i h.+dur 5921
- hırmen** (Far. i.): harman
h. 4239
h.+idüñ 4910
h.-i gül 2391
h.-i mäh 3015
h.-i müşg 4311
h.+ine 3719
h.+ini 2591
h.-i rüz 2639
h.+ler 2220
h.+ümden 111
h.+üme 4380
h.+ümi 2457
- hırş** (Ar. i.): sonu gelmeyen arzu, istek
h. 2928
- hışım** (Far. i.): akraba
h. 550
h.+ıyıldı 4594
- hışsa** (Ar. i.): paylar, nasipler
h.+sı 2158
- hışm** (Far. i.): kızgınlık, öfke
h. 1459, 1622
h.+a 670
h.+ı 1139, 5843, 5844
h.-ı Hūdā 4435
h.+ıla 748, 4471, 5367, 5801
h.+ına 1158
h.+um 1153
→ hışm it-, hışm odın yaq-
- hışm-āmiz** (Far. sf.): öfkeyle karışık
→ hışm-āmiz ol-
- hışm-āmiz ol-** (Far. T. f.): öfkeyle karışmak, öfke içermek
o.-dı ... h. 4462
- hışm it-** (Far. T. f.): kızmak, öfkelenmek,
h.(d)-er 1748
h.(d)-erse 4444
h.(d)-üp 1461, 1746
- hışm odın yaq-** (Far. T. f.): çok öfkelenmek, kızmak
h.+ı o-aydı 2298
- Hıřā** (T. ö. i.): Doğu Türkistan, Hıta ülkesi
H. 2936
reşk-i müşg-i H. 1960
- hıyām** (Ar. i.): çadırlar
→ hıyām tut-
- hıyām tut-** (Ar. T. f.): çadır kurarak bir yere yerleşmek
t.-dılar ... h. 6060
- hıyānet** (Ar. i.): hâinlik, itimadı ve güveni kötüye kullanma
h. 4831
h.+den 5141, 5151
h.+ile 4565
- hıyāz** (Ar. i.): Havuzlar
h.-ı rahmetini 17
- Hıızr** (Ar. ö. i.): içenlere ölmezlik veren āb-ı hayātı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan peygamber
hāzret-i H. 579
H.+a 1655
- hibāl** (Ar. i.): ipler, organlar, halatlar
h. 4392
- hibāl-recīm** (Ar. i.): şeytanın ipi, şeytanın tuzağı [kadın]
h. 4391
- hicāb** (Ar. i.): örtü, perde
h. 228
h.+ı 4415
h.-ı da' vāyı 1303
h.-ı dīn ü dünyīden 3331
h.-ı kevn ü mekān 5336
h.+ın 5545
h.+ısa 3183
→ hicāb-ı keşret, hicāb it-, hicāb kıl-
- hicāb-ı keşret** (Ar. i.): kesret perdesi, kulların gözüne Tanrı tarafından çekilmiş dünyevî perde, [kesret perdesi kalkarsa vahdet ilmi ortaya çıkar.]
h.+ı 51
- hicāb it-** (Ar. T. f.): örtmek, yok saymak, engellemek, engel olmak
i.-memişdür ... h. 1785
- hicāb kıl-** (Ar. Far. T. f.): utanıp nazlanmak
k.-mazıdı h. u istiğnā 4219
- hicāz** (Ar. i.): Türk müziğinin 8 numaralı basit makamıdır, en eski zamanlardan olup, hâlen de en büyük rağbetle kullanılmakta olup, bugün elde bulunan Türk müziği eserlerinde en ziyâde kullanılan makam hicazdır. Hicaz makamı hicaz dörtlüsüne rast beşlisi ilâvesinden ibarettir
h. 4324
- hicr** (Ar. i.): ayrılık
h. 5664
h.+içün 743
h.+ile 822
h.-i Yūsufda 5923
kařt-ı h.+üñ 4412

- hicrân (Ar. i.):** ayrılık
hem-dem-i h. 3971
mübtelâ-yı h.+am 5942
nâr-ı h.+a 5010
- hiç (Far. zf. 1.):** -olumsuz cümlelerde- yok denecek kadar az olan, yok olan, asla!
h. 63, 952, 1613, 1648, 2949, 3487, 3487, 3947, 4427
(i. 2.): boş, değersiz, önemsiz olan şey veya kimse
h.+dür 5101
h.+e 1648, 2735
(i. 3.): yok denecek kadar küçük olan, minicik
h. 2550
h.+iken 2383
(sf. 4.): yok denecek kadar az olan, yok olan
h. 1212, 1651
→ hiç ol-
- hiç ol- (Far. T. f.):** hiçbir işe yaramamak, heba olmak
h.-dı 3886, 3886
- hidāye (Ar. i.):** hak yoluna, doğru yola kılavuzlama
h. 1936
- hidāyet (Ar. i.):** hak yoluna, doğru yola kılavuzlama
h. 1498
h.-i imān 5644
- hiddet (Ar. i.):** öfke
h.+ile 1622
- hizmet (Ar. i.):** iş, hizmet, vazife, birinin işini görme
h. 2896, 4141
h.+de 2110
h.+dedür 3725
h.-i hâzret-i rubūbiyyet 5548
h.+in 4963
h.+inde 3886, 5671, 5694, 5717
h.+ine 3236, 5044
h.+ünde 2524
h.+üne 3932
- hizmet-güş (Ar. Far. i.):** kulağı hizmette, her an hizmette olan kişi
h. 4554
- hizmetkâr (Ar. Far. i.):** ücretle iş gören genellikle erkek işçi, uşak, hizmetçi
h. 3876
- hikāyet (Ar. i.):** olmuş bir hadise, hikaye,
h. 2503
h.+dür 2017
h.+i 1514, 3703, 4626
h.-i beyn 745
h.+idi 2158
h.+idür 5814
h.-i gam 2815
h.-i hāl 1436
h.+ile 3600
h.-i māzî 5866
h.+in 1154, 2279
h.+ine 1010
h.+ini 1003, 1334, 1411, 5402
râst-gū-yı h.-i Yūsuf 4152
- hikāyet eyle-, hikāyet it-, hikāyet kı-
hikāyet eyle- (Ar. t. f.): anlatmak
h.-di 5606
h.-diler 2766, 4808
h.-ridi 2600
- hikāyet it- (Ar. T. f.):** anlatmak
h.-di 373
h.(d)-en 922, 5616
h.(d)-er 2208
i.-di ... h. 612
- hikāyet kı- (Ar. t. f.):** anlatmak
h. 5657
- hikmet (Ar. i. 1.):** Allah'ın insanlarca anlaşılmayan amacı
h. 2696, 3659, 3780
h.+dür 5603
h.+e 1062
h.+i 38, 947, 1945, 4537
h.+ile 37
h.+ini 928
h.+iyle 135
h.+iyçün 135
h.+le 1944
kilid-i h.+ile 4509
(i. 2.): gizli sebep
h. 691
(i. 3.): bilgelik, bilgelikten kaynaklanan söz ya da durumlar
genc-i dürc-i h.+ümi 1494
h. 795, 1447, 1881
h.+i 1921, 3515
h.-i İdris 778
h.+ile 332, 1913, 1943, 2404, 5551
h.+ler 6137
mısr-ı h.+e 286
serv-i ravza-i h. 5131
hikmet-dân (Ar. Far. i.): hikmet ehli, hikmet bilen, bilici, filozof
merd-i h. 2487
merd-i 'ibret-şinās u h. 5544
- hilāf (Ar. i.):** yalan
h. 1166
→ hilāf eyle-, hilāf it-
- hilāfet (Ar. i.):** peygamber vekili olarak İslamlığı koruma vazifesi
h.+le 277
server-i zümre-i h.+dür 267, 300
- hilāf eyle- (Ar. T. f.):** karşı gelmek, zıddını yapmak
e.-diler hilāf 1935
- hilāf it- (Ar. T. f.):** karşı gelmek, zıddını yapmak
i.-me ... h. 4022
- hilāl (Ar. i.):** yeni ay şekli, yeni ay [divan şiirinde sevgilinin kaşlarıyla ilişkilendirilir.]
h. 1348, 2351, 2491, 3094
h.+ile 4298, 6165
h.-i naḥîf 1771, 2575
h.-i nizār 1763
resm-i h. 3504
→ iki hilāl, hilāl eyle-, hilāl ol-

- hilāl eyle-** (Ar. T. f.): hilal biçimini vermek, hilale dönüştürmek, divan şiirinde sevgilinin aşığına çektiği sıkıntılardan dolayı aşığın zayıflaması yahut ihtiyarlatıp kamburlaşması hilal eylemek ile karşılanmaktadır.
e.-di h. 2531
- hilāl ol-** (Ar. T. f.): hilal biçimini almak, hilale dönüşmek, ayın hilal oluşu aşığın çektiği sıkıntılardan dolayı zayıflaması yahut ihtiyarlayıp kamburlaşmasıdır
h.-dı 3871
h.-dum 2584
h.-miş 3725
o.-dı ... h. 2709, 3319
o.-ma h. 2556
- hil' at** (Ar. i.): süslü elbise, kaftan
h. 207, 208, 448, 2305, 3564, 3566
h.-i ' Ādi 3476
h.-i hüsni 1684
h.-i ' izzet 2853
h.+ile 2903
h.+ine 448
h.+ini 282
h.-i zer-keşile 5184
- hile** (Ar. i.): oyun, aldatma, kandırma
gevher-i h. 5282
h. 372, 391, 506, 1365, 1489, 1598, 1698, 4452, 4454, 5700, 5718, 5781
h.+sinden 639
h.+ye 544, 5826
h.+yi 1606, 1612
h.+yidi 4085
h.+yile 5034
merdüm-i h. 4453
vaqt-i h. 1090
- hilm** (Ar. i.): insanın tabiatında olan yavaşlık, yumuşaklık
h.+e 219
h.+i 670
h.+iyiçün 146
h.+iyle 284
menba' -i h. 269
seyyid-i bār-gāh-ı h. ü hayā 287
Yūsuf-ı mışr-ı ' ilm ü h. ü vefā 3644
- himār** (Ar. i.): erkek eşek
h.-ı ' ĩsā 198
- himāyet** (Ar. i.): koruma, korunma
h.-i Yūsuf 5730
→ himāyet eyle-
- himāyet eyle-** (Ar. T. f.): korumak
h.-mese 3423
- himmet** (Ar. i.): gayret, emek, çabalama, yüksek irade, ermiş kimselerin tesiri
h. 192
h.+i 666, 4592
h.+ini 2933, 5667
h.+üme 811
→ himmet eyle-, himmet it-
- himmet eyle-** (Ar. T. f.): yardım etmek, emek vermek
e.-yüp h. 2533
h.-rimiş 5676
- himmet it-** (Ar. T. f.): yardım etmek, emek vermek
h. 3390
h.(d)-erse 5930
- Hind** (Ar. ö. i.): Hindsitan
H. 4691
- Hindü** (Ar. ö. i. 1.): -metinde- Malik'in kölesi Eflah
H. 1861
(i. 2.): ben, benek
h.+sı 3764
- Hindüstān** (Ar. ö. i.): Güney Asya'da bir ülke
şāh-ı H. 3764
- hīrām** (Far. i.): salınma, salınarak edalı edalı yürüme
→ serv-i hīrām
- hīsāb** (Ar. i.): hesap, saymak
ehl-i h. 5696
h.+ın 4551
→ hīsāb it-
- hīsāb it-** (Ar. T. f.): hesaplamak, saymak
h.-di 3628
- hişār** (Ar. i.): kale, etrafı istihkâmlı kale, bent
h. 5592
h.+a 5627
h.+ı 5592
- hiss** (Ar. i.): duyma kuvveti, duygu
bāb-ı h.+e 2381
- h' iş** (Far. i.): akraba, soy sop
' adāvet-i h. 548
h.+i 556
h.+den 556
- hişt** (Far. i.): kerpiç, tuğla
h. 172, 3124, 4245, 4659, 5287, 5550
- hiţāb** (Ar. i.): bir veya birçok kimseye ağızdan veya yazı ile söyleme
h. 1543, 2721, 2822, 3071, 3315
h.+ı 1419, 1805
h.+ından 2636, 2750
h.-ı Ya' kūba 5922
h.+uñıla 2619
lezzet-i h.-ı hābīb 5418
→ hiţāb it-, hiţāb kıl-
- hiţāb it-** (Ar. T. f.): bir veya birçok kimseye ağızdan veya yazı ile söylemek, seslenmek
h.-di 1395, 5808, 5808
h.(d)-üp 4378
i.-di h. 5755
- hiţāb kıl-** (Ar. T. f.): bir veya birçok kimseye ağızdan veya yazı ile söylemek, seslenmek
k.-di h. 3502
k.-urdu ... h. 3167
k.-uriken ... h. 2735
- hitām** (Ar. i.): son, nihayet, bitme, tükenme
h.+ı 2248, 5552
- hiz** (Far. sf.): coşkunluk, dalgalanma
→ hiz it-
- hiżāb** (Ar. i.): boya, kına
h.+ıla 4295

hız it- (Far. T. f.): coşmak, dalgalanmak, hareket etmek

i.-di ... h. 3386

i.(d)-eydi ... h. 3844

hizmet (Ar. i.): iş, iş görme, memurluk etme, vazife

‘azm-i h. eyleye 3733

h. 4024, 4029

h.+de 1547

h.+den 4023

h.+e 4665, 5698

h.+i 4080

h.+içün 1641

h.+inde 2370, 2371

h.+ine 632

h.+lerini 2514

h.+ünde 4012

h.+ünle 3388

pāy-i h.+ile 669

→ hizmete tur-, hizmet eyle-, hizmet it-

hizmete tur- (Ar. T. f.): her türlü işinde canla başla

iş görmek, memurluk etmek

h.-dı 2152

hizmet eyle- (Ar. T. f.): her türlü işinde canla başla

iş görmek, memurluk etmek

h.-rdi 421

h.-se 4013

hizmet it- (Ar. T. f.): her türlü işinde canla başla iş

görmek, memurluk etmek

h.-di 4663

höd (Far. e.): ifadenin anlamını pekiştiren söz,

h. 474, 643, 1501, 1560

höd-bîn (Far. i.): kendini beğenmiş, bencil

h. 1048

→ hod-bîn ol-

höd-bîn ol- (Far. T. f.): kendini beğenmek, bencil

davranmak

h.-up 1037

o.-ma h. 1043

höd-gām (Far. sf.): kendini beğenmiş, bencil

→ höd-gām ol-

höd-gām ol- (Far. T. f.): kendini beğenmek, bencil

davranmak

o.-ma h. 4395

höd-nümā (Far. i.): gösterişe meraklı olan kimse

h. 1986

→ höd-nümā ol-

höd-nümālīk (Far. T. i.): gösterişe meraklı olma

durumu

h.+dan 2011

höd-nümā ol- (Far. T. f.): kendini beğenmek,

gösterişe meraklı olmak

h.-dı 1989

höd-rüy (Far. sf.): kendi kendine biten yabanî

gül-i h. 3992

hoşka (Ar. i.): içine mürekkep konan maden, cam

veya topraktan yapılmış küçük kap

h.-i mercān 1961

h.+sını 4038

hōr (Far. i.): ehemmiyetsiz, değersiz, bayağı, ādī

→ hōr it-, hōr ol-

hōr it- (Far. T. f.): değersiz kılmak, önemsiz hale

getirmek, sıradan hale getirmek

h.(d)-eyin 3472

hōrla- (Far. T. f.): birinin gönlünü incitircesine

davranmak, hor görmek

h.-dılar 5822

hōr ol- (Far. T. f.): değersizleşmek, değerini

kaybetmek

o.-asız ... h. u zelil 1505

hōrūs (Far. i.): horoz

şadā-yı zikr-i h. 5003

hōş (Far. sf. 1.): beğenilen duyguları veya arzuları

okşayan, güzel, makbul

h. 12, 262, 453, 583, 1449, 1937, 2119, 2226,

2248, 2260, 2884, 3362, 3738, 4068, 4164,

4247, 4364, 4622, 4648, 4835, 4858, 5379,

5512, 6006, 6059, 6068, 6120, 6143, 6144,

luṭf-ı h.+dur 4766

(zf. 2.): beğenilen duyguları veya arzuları

okşayan, güzel, makbul

h. 409, 783, 1373, 1525, 1878, 2280, 2487,

3753, 4176, 4467, 4799, 5540, 5544, 5566,

6199

(i. 3.): beğenilen duyguları veya arzuları

okşayan, güzel, makbul

h.+dur 333, 4025, 4033, 4458, 4627

h.+idi 5030

h.+imiş 6147

→ hōş it-

hōş-āb (Far. i.): parlak, berrak su

lü'lü'yi h.+ıla 3264

hōş-āgūş (Far. sf.): kucağı hoş olan

→ hōş-āgūş it-

hōş-āgūş it- (Far. T. f.): kucağına almak, sarmak

i.(d)-erdüñ ... h. 4917

hōş-baht (Far. i.): talihi, kısmeti hoş olan

h. 4066

hōş-bālā (Far. i.): -metinde- Hz. Yusuf (uzun

boylu)

h. 6173

hōş-bū (Far. sf.): güzel kokulu, güzel kokan

h. 1678

mū-yı h.+ya 3858

→ hōş-bū it-, hōş-bū ol-

hōş-bū it- (Far. T. f.): güzel kokutmak

h.(d)-üp 4908

hōş-bū ol- (Far. T. f.): güzel kokmak

o.-a h. 4117

o.-dı h. 2777

hōş-dād (Far. sf.): doğru olan, adaletli

emīr-i h.+a 5148

hōş-dem (Far. i.): → hōş-dem ol-

hōş-dem ol- (Far. T. f.): iyi ve güzel vakit geçirmek

h.-ur 3827

o.-a ... h. 3549

hōş-elhān (Far. Ar. sf.): makamı güzel, güzel ve tatlı

okuyan

mürğ.-i h. 5556

hōş-gū (Far. i.): tatlı dilli

h.+ya 4999

- hōş-h'ân (Far. i.):** okuyuşu güzel olan
h. 229
- hōş-harekât (Far. Ar. i. 1.):** güzel gidişli, yürüyüşlü
h. 580
(i. 2.): -metine- Hz. Yusuf
h. 1587
- hōş it- (Far. T. f.):** güzelleştirmek, güzel bir nitelik kazandırmak
h.-di 1342
- hōş-kâr (Far. i.):** iyi ve güzel iş gören
h. 4503
- hōş-nâm (Far. i.):** kendisi güzel diye anılan [kişi]
h. 2780, 3590
- hōş-nüd (Far. i.):** râzı, memnun
h.+ıdı 1566
- hōş-râ (Far. i.):** anlayışlı, hoş fikirli
h. 1547, 1593, 4652, 5480
- hōş-râh (Far. i.):** arkadaşı, yol arkadaşı
h. 3736
- hōş-rây (Far. i.):** → hōş-râ, hōş-rây it-
- hōş-rây it- (Far. T. f.):** hoş fikirlerle donatmak, hoş sözlerle dolu hale getirmek
i.-di h. 6003
- hōş-refitâr (Far. sf.):** güzel gidişli, yürüyüşü, gidişi güzel
esb-i h. 5316
h. 1910
→ hoş-refitâr ol-
- hōş-refitâr ol- (Far. T. f.):** güzel yürümek, yürüyüşü güzel olmak
o.-dı ... h. 497
- hōş-reng (Far. sf.):** rengi güzel olan
cemâl-i h.+i 4745
- hōş-ter (Far. sf.):** daha hoş, çok hoş
h. 4059
(i. 2.): daha hoş, çok güzel kimse ya da nesne
h.+dür 4284, 5128
- hū (Ar. i.):** Allah
→ yâ hū
- hüb (Far. i.):** güzel, hoş, iyi olan kimse ya da nesne
h.+dur 614
h.+ıdı 1657, 2071, 2334, 4256
h.-ı nigâr 2940
h.+lar 562, 4018, 4254
(sf. 2.): güzel, hoş
dilber-i h. 3598
h. 2093, 2607, 2950, 4306, 4858, 5198
pister-i h. 3598
şüret-i h. 3521
(zf. 3.): güzel, hoş
h. 5113
→ hub eyle-, hüb it-, hüb- nefes, hub ol-
- hubâb (Ar. i.):** su üzerindeki kabarcıklar
h.+ıdur 4419
- hübân (Far. i.):** güzeller, iyiler
dilber-i h. 2275
server-i h. 3204
seyyâre-i şeh-i h. 2089
şüret-i h. 1988
şâh-ı h.+a 4861
şeh-i h. 3037, 4173, 4975, 5145, 5783
- hubb (Ar. i.):** sevgi
h.+ı 5925
h.-ı vatan 3643
- hüb eyle- (Far. T. f.):** güzel ve hoş yaratmak
h.-mişdi 436
- hüb it- (Far. T. f.):** güzelleştirmek, hoş bir görünüm vermek
i.-di ... h. 5445
- hüblük (Far. T. i.):** güzellik
h. 449, 2273, 4788
- hüb- nefes (Ar. Far. sf.):** hoş, güzel nefesli
‘andelib-i hadîş-i h. 235
- hüb ol- (Far. T. f.):** güzel olmak, güzelleşmek
h.-a 1538
h.-maz 1730
o.-dı ... h. 1299
- hub-rû (Far. i.):** güzel yüzlü, yüzü güzel
h.+lar 447
h.+ya 4018
- hüb-şüret (Far. Ar. sf.):** güzel yüzlü, güzel görünümlü
h. 4252,
- Hudâ (Far. ö. i.):** Tanrı, Allah
gulâm-ı H. 3251,
H. 369, 687, 824, 1295, 1410, 1576, 1664,
1734, 1741, 1819, 2613, 4013, 4113, 4115,
4118, 4400, 4801, 5900, 5978,
habl-ı fazl-ı H.+ya 5101,
halef-i hazret-i Resül-i H. 265
hamd-i H. 2
hazret-i habîb-i H. 1243
hazret-i Resül-i H. 1247
hışm-ı H. 4435
H.+nuñ 4575
H.+sına 3252
H.+sıyçün 138
H.+ya 1291, 5561, 6029
H.+yı 796, 1175
H.-yı ‘âlemdür 5729
H.-yı ‘Alim 984
H.-yı binâdan 4501
H.-yı cihân 1855, 3518
H.-yı ‘azîz 5834
H.-yı pâkiçün 2741
H.-yı Sübhâna 6201
‘ışk-ı H. 123, 3527
‘itâb-ı H. 2003
kelâm-ı H. 2026
Kelim-i H. 2019
kemâl-i şun‘-i H. 4050
lutf-ı H.+yı 3272
mekr-i H. 969
nür-ı H. 1031
nebî-yi H. 4587
peyk-i H. 896
rûh-ı H.+yiçün 149
sezâ-yı H. 4
→ be-hakık-ı Hudâ, bi-hakık-ı Hudâ

Hudā-bîn (Far. i.): Allah'ı gören, Allah'ı bilen ve onu yücelten

H. 1043,

Hudā-nümā (Far. sf.): Allah'ı bildiren, Allah'ı gösteren

→ Hudā-nümā ol-

Hudā-nümā ol- (Far. T. f.): Allah'ı bildirmek, Allah'ı işaret etmek

H.-maz 1986

hudāvend (Far. i. 1.): efendi, sahip, malik, hükümdar

h.+üm 4007

(ö. i. 2.): Allah

H.+e 4353

H.+i 4141

huddām (Ar. i.): hizmetçiler

h. 2370

h.+a 6156

hudūş (Ar. i.): sonradan peyda olma, ortaya çıkma

h. 5539

huffāş (Ar. i.): yarasa, gece kuşu

h. 4805

hufte (Far. i.): yatmış, uyumuş

→ hufte eyle-

hufte eyle- (Far. T. f.): yatmak, uyumak

e.-mez h. 2529

hukūk (Ar. i.): haklar, hakikatler

h.+mı 4771

huld (Far. i.): sekiz cennetten biri

h.-ı berin 5024

mişāl-i h.-i berin 1567

hulq (Ar. i.): huy, tabiat

h. 1768

h.+ı 776, 2000

h.+ıla 445, 3761

h.+uñ 563

h.+uñla 196

hüsn-i h. 528

hüsn-i h.+ı 3503

hüsn-i h.+ıyıla 1975

hulle (Ar. i.): elbise, cennet elbisesi

h. 4690, 5293

h.+den 886

h.-i hür 2938

h.-i münakkaşdı 3267

h.-i nāzıla 4092

h.-i zer 5473

h.+sin 2199

h.+yile 561

ziver-i h. 5282

hullet (Ar. i.): içten sevgi, hakiki dostluk,

arkadaşlık

h.+de 777

h.+dür 267

h.+iy'çün 137

hulvi (Ar. i.): tatlı, şekerleme

h. 4658

humār (Ar. i.): içkiden sonra gelen baş ağrısı,

sersemlik

h.+ın 2753

h.-ı telvini 4724

hum-hāne (Far. i.): şarap küplerinin konulduğu yer, meyhane

h.+dür 4726

hūn (Far. i.): kan, *mec.* kanlı gözyaşı

çeşme-i h. 5264

eşk-i h.+ından 5378

ğarīk-i h. oldı 851

ğarīk-i h. oldum 1795

ğarq-ı h. itdi 2649, 4894

ğarq-ı h. oldı 2416

h. 4894

h.+a 753

h.+ı 3938, 4961, 5967

h.-ı ciger 5251

h.+ıdı 3964

h.-ı kebşi 760

h.+ıla 834, 1225, 3763

h.-ı Mecnūn 3637

h.+lar 5124

→ bağı hūn ol-, hūn eyle-, hūn ol-,

hūn-āb (Far. i.): kanlı su, kanlı gözyaşı

→ hūn-āb dök-, hūn-āb kııl-

hūn-āb dök- (Far. T. f.): kanlı gözyaşı dökerek ağlamak

d.-erdi h.+ı 5258

hūn-āb kııl- (Far. T. f.): kanlı gözyaşına

dönüştürmek

ķ.-ur hūn-āb 3898

hūn eyle- (Far. T. f.): kana bulamak

e.-dün ... h. 2816

hūn-h'ār (Far. sf. 1.): kan içen, kan dökücü, zālim

gürg-i h.+a 871

(i. 2.): kan içen, kan dökten varlık

h. 4958

→ hūn-h'ār ol-

hūn-h'ār ol- (Far. T. f.): kan dökmek, kan içmek

o.-a ... h. 4957

hūnī (Far. sf. 1.): kanlı, kan dökmeğe meyilli, kanlı,

zālim, gaddar

çarh-ı h. 3554

gürg-i h.+yile 1102

h. 3729, 4928, 5249

(i. 2.): kanlı, kan dökmeğe meyilli, kanlı,

zālim, gaddar olan varlık

h. 1969

h.+yi 1315

hūn ol- (Far. T. f.): kana bulanmak

o.-urdu h. 5258

hūn-riz (Far. i.): kan dökten, kan dökücü kişi

h. 3732

hūr (Far. i.): güneş

h. 3132

→ beyza-i hūr

hūr (Ar. i.): āhu gözlüler, gözlerinin akı karasından

çok olanlar, cennet kızları, hüriler

bānū-yı h.-ı pīrāye 3154

ğayret-i h. 2373

h. 2000, 4131, 4274, 4680, 4690

h.-i behişt 2555

- hulle-i h. 2938
 kıdd-i h.-i 'inidi 4040
 meh-i h. 4097
 micmer-i h. 4276
 reşk-i h.-i cennettür 3761
 reşk-i h.-i cinân 2999
 zümre-yi h. 4145
 → gayret-i hür
- hurd (Far. i.):** küçük
 → hurd-büzürg
- hurd-büzürg (Far. i.):** küçük büyük
 h. 665
- hurde (Far. i.):** nükte, ince düşünce
 h.+si 3004
- hurde-dân (Far. i.):** çok dikkatli, dikkat sahibi
 h. 665
- hürî (Ar. i. 1.):** sevgili, cennette yaşadığına inanılan varlık
 h. 1351, 2080, 6172
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 h. 1610
- hurumā (Ar. i.):** hurma ağacının yemişi
 h. 4041, 4413, 4413
 h.+lar 2926
 şîr-i h.+yı 4414
- hurrem (Far. i.):** şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül açan, taze varlık
 gül-i h. 5164
 h. 262, 556, 2590, 2921, 3020, 3793
 vaşl-ı h.+üne 3922
 (zf. 2.): şen, sevinçli, güler yüzlü bir şekilde
 h. 836, 2485
 (sf. 3.): sen, sevinçli, güler yüzlü
 gül-i h. 5164
 → dâr-ı hurrem it-, hurrem eyle-, hurrem it-, hurrem ol-
- hurrem eyle- (Far. T. f.):** mutlu etmek, sevindirmek, şenlendirmek
 e.-r ... h. ü şād 6070
- hurrem it- (Far. T. f.):** mutlu etmek, sevindirmek, şenlendirmek
 dâr-ı h.(d)-er 5068
 h. 5132
 h.-señ 4678
 i.-di h. 4312
- hurrem ol- (Far. T. f.):** sevinmek, mutlu olmak
 h. 3879
 h.-am 2599, 3178
 h.-ınca 3827
 h.-mışdı 6089
 h.-sun 1556, 4367
 o.-a h. 3321
 o.-asın h. 4475
 o.-madın ... h. 3605
 o.-sun ... h. 3611
 o.-ur h. 3549
- hür-sirişt (Ar. Far. sf.):** huri tabiatlı, melek yaradılışlı
 yār-i h. 4870
- hürşîd (Far. i. 1.):** güneş, *mec.* güneş kadar ışıltılı, parlak ve güzel
 h. 1997, 2213, 2907, 3312, 4393
 h.+i 3499
 h.+ün 889
 pertev-i h. 1937
 şahid-i h. 1891
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 h. 1710, 1875
 (i. 3.): -metinde- Zelihā
 h. 2301, 2359, 2972, 3566
- hurûc (Ar. i.):** → hurûc eyle-, hurûc it-
- hurûc eyle- (Ar. T. f.):** çıkmak, dışarı çıkmak
 h. 342
- hurûc it- (Ar. T. f.):** çıkmak, dışarı çıkmak
 i.-di h. 3091
 i.-di ... h. 3011
- hurûş (Far. i.):** coşma, çağıldı, gürültü, şamata,
 h. 579, 3096
 → hurûş eyle-, hurûş it-
- hurûş eyle- (Ar. T. f.):** coşmak, artmak, gürültü ve şamata çıkarmak
 e.-ridi h. 5326
- hurûş it- (Ar. T. f.):** coşmak, artmak, gürültü ve şamata çıkarmak
 h.-di 625, 2280
 h.(d)-üp 2822
- husûf (Ar. i.):** ay tutulması
 naşş-ı h. 3995
- hüş (Far. i.):** akıl, fikir, şuur, us
 h. 1743, 2716, 2746, 4701
 → başına hüş gel-
- hüşe (Far. i.):** başak, salkım
 h. 4239, 4941, 4941, 5203
 h.-i huşk 5120
 h.-i tâzeyile 5119
 h.+ler 5106, 5205
 h.+nüñ 5202
 h.+sinde 4041
- hüşe-çîn (Far. i.):** harman sonu tarlada kalan kesik, döküntü başaklan toplayıcı, toplayan
 h. 4380
 h.+idi 4040
- Hüşenk (Far. ö. i.):** Siyam bin Kiyumerz'in oğlu ve Cavidân Hurd'un müellifidir
 H. 2801
- huşk (Far. sf.):** kuru
 h. 5106
 hüşe-i h. 5120
 ney-i h.+üm 4458
 penbe-i h. 4341
 zer-i h. 4311
 → huşk it-, huşk ol-
- huşk it- (Far. T. f.):** kurutmak
 h.-di 5106
- huşk-leb (Far. zf.):** dudağı kurumuş susamış, teşne bir şekilde
 h. 2844
- huşk ol- (Far. T. f.):** kurumak
 h.-dı 3856
 h.-duçca 6186

- hüş-mend (Far. sf.):** akıl sahibi; akıllı, akli başında
h. 4061
- huşûc (Ar. i.):** coşkunculuk, Allah huzurunda boyun eğme, nefsinin hor ve hakir görme
h.+ıla 4987
- hüş-yâr (Far. sf.):** akli kendine yar olan, yarayan, akıllı
dil-i h. 2751
- hüt (Ar. i.):** büyük balık
h.+uñ 249
loğma-i h. 142
- huþbe (Ar. i.):** ibadet yerlerinde namazlarından evvel ya da namazlardan sonra hatibin halka verdiği dini öğüt
h. 255
h.-i ' aqd 5458
h.+yi 256
→ huþbeye çık-
- huþbeye çık- (Ar. T. f.):** herhangi bir dini konuda konuşmak üzere minberde yer almak
h.-di 257
- Huten (Far. i.):** şarkî Türkistan'da büyük bir şehir
gazâl-ı H. 3810
H. 3200
müşg-i H. 2248
nâfe-i H. 2256
- hüy (Far. i.):** tabiat, mizaç, ahlak, adet
h. 1156
h.+ına 250, 4858
- huþûr (Ar. i. 1.):** dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık
gü-yi h.+dan 2644
h. 1070, 1739, 3606
h.+ı 2476, 4938
h.-ı gâfletde 4535
h.+uñ 3724
(i. 2.): ön, kat, hazır bulunma
h.+ına 3740, 3773
h.+ından 2807
- hüccet (Ar. i.):** senet, vesika, belge
h. 1686
h.+dür 4755
h.+in 1177, 3745
kâtı' u'l-h. 4128
→ hüccet it-
- hüccet it- (Ar. T. f.):** delil göstermek, ispat etmek
h.-di 1696
- hücre (Ar. i.):** göz, odacık
h. 2151
h.-i nây 5353
h.-i râz 4373
h.+sinde 2182, 2646
h.+sine 5341
- hücüm (Ar. i.):** saldırı, saldırma
→ hücum eyle-, hücum it-
- hücüm eyle- (Ar. T. f.):** saldırmak, atağa kalkmak
h.-ye 1265
- hücüm it- (Ar. T. f.):** saldırmak, atağa kalkmak
h.-di 1081
h.(d)-icek 6021
- i.-di h. 4949
i.-se h. 5702
- hücüb (Ar. i.):** perdeler
h.-i gayb 1918
- hüdâ (Ar. i.):** doğru yol gösterme
şem' -i cem' -i h. 1243
- hükkâm (Ar. i.):** hakim olanlar, hakimler, emir verenler
h. 2800
- hüküm (Ar. i.):** hüküm, emir
h.+ı 3920, 4174, 5213, 5573
h.-i kader 3780
h.+ile 3801, 5240
h.+in 3802
h.+ine 2800, 4083
h.+inüñ 2267
h.-i revân 4173
h.-i ' işmet 4483
h.+iyle 4240
h.+üme 906
râh-ı h.-i cânândan 3803
zencîr-i h.+ı 3253
→ hüküm it-
- hüküm it- (Ar. T. f.):** bir kişi ya da bir olaya hüküm vermek, emir vermek
h.(d)-erdi 2296
h.-se 193
- hümâ (Far. i. 1.):** devlet kuşu, saadet, kutluluk
h. 5066
h.+sı 3529
h.+sına 102, 6093
h.+ya 4522
h.+yı 2335, 3093
h.-yı devlet 3411
sâye-i h. 3049
(i. 2.): -metinde- Zeliha
h.+ya 2502
h.+yı 2413
- hüner (Far. i.):** marifet, ustalık
ehl-i h. 1972, 4261
h. 117, 540, 4233
h.+de 5161, 5313
h.+in 5197
merd-i h. 1008
- hüner-ver (Far. i.):** hünerli, marifetli, artist
h. 4233
- hürmet (Ar. i.):** saygı
harîm-i h.+idür 3937
h.+ine 1820
h.+iyçün 143, 1147
h.+ümüz 5734
h.+üñi 4565
h.+üñüz 1468
→ hürmet it-
- hürmet it- (Ar. T. f.):** saygı göstermek
h.(d)-e 5932
h.(d)-erleridi 761
h.-mese 5682
h.-miş 5733

hür (Ar. i.): esir olmayan, karışanı görüşeni olmayan, serbest
h.+iken 5822

hürriyet (Ar. i.): serbestlik, azatlık, özgürlük, hürlük
devâm-ı h. 5650
maḳâm-ı h. 5650

hüsn (Ar. i.): güzellik
‘âlem-i h. 2336
‘arz-ı h. eyledi 3285
bedr-i h.+i 1639
burc-ı h.+e 4788
câmi‘-i h.+i 5278
ehl-i h. 1987
eşer-i h.+idür 3521
h. 415, 425, 563, 1037, 1768, 1890, 1919, 2491, 4043, 4144
h.+e 435, 1900
h.+i 261, 332, 429, 529, 538, 608, 714, 1649, 1898, 1998, 2000, 2009, 2013, 2067, 2072, 2074, 2085, 2169, 2182, 2302, 2319, 2328, 2396, 2534, 2608, 2779, 2780, 2863, 3341, 3463, 3474, 3491, 3671, 4292, 4307, 4418, 5024, 5176, 5275, 5277, 5443, 5491, 6171
h.-i âdem 787
h.-i bedrin 429
h.-i ğarîb 3348
h.-i hulk 528
h.-i hulkı 3503
h.-i hulkıyıla 1975
h.-i işrâkı 431
hil‘at-i h.+i 1684
h.+ile 445, 583, 2070, 2076, 3471, 3761, 4203, 4317, 5437
h.+in 2330
h.+ine 2145, 2146, 2499, 4034, 4553, 6167
h.+ini 1664, 2004, 3857, 3895, 5441, 5445
h.+inüñ 1901, 1957
h.-i şüretde 2854
h.+iyidi 5533
h.-i Yüsufdaki 1660
h.-i Yüsufı 1936
h.-i zibâyı 1902, 1929, 4202
h.+üm 4218
h.+ümi 1992
h.+üñ 220, 2032, 3915, 3917, 3960
h.+üñden 210
h.+üñe 1023
h.+üñle 196
h.+üñüñ 2478
Hüsrev-i h.+e 4366
hüsrev-i h.+i 3231
Leylâ-yı h.+iken 2654
mâh-ı h.+üñ 2517
mazhar-ı h.-i şâni‘-i müte‘âl 3279
meydân-ı h. 4036
Mısr-ı h.+e 4669
naḳş-ı h.+ile 3481
naḳş-ı h.+üñ 3962
naḳş-ı h.+üñe 4195
nür-ı h.+iyile 3483

ravza-i h.+üñ 4943
şadr-ı h.+e 3995
sebaḳ-ı h. alurdu 2309
tâb-ı h.+üñ 3179

→ hüsni ḳalma-

hüsni ḳalma- (Ar. T. f.): bakımsız, yorgun, bitkin görünmek
ḳ.-madı h. 2118

Hüsrev (Far. ö. i. 1.): Hüsrev ü şirin masalının erkek kahramanı

H. 2536, 2621

H.-i hüsne 4366

(i. 2.): padişah, hükümdar, sultan

h.-i hüsni 3231

hüsrevâne (Far. zf.): padişahâne, hükümdarca, hükümdara yakışır şekilde
bezm-i h. 4654

h. 3020, 5183

hüzn (Ar. i.): gam, keder, sıkıntı

h. 5708, 5890

h.+ile 3722, 5829

külbe-i h. 1199

ṫaraf-ı dâr-ı h.+e 4180

hüznâ (Ar. e.): ey keder!

h. 3777

I/I

ı- (T. ef.): +imek ek fiili

→ i- (T. ef.)

ıdlâl (Ar. i.): dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma

ı. 1491

‘ıḳd (Ar. i.): gerdanlık, inci dizisi

‘ı.-ı Pervînden 4091

ımızgan- (T. f.): uyuklamak, azıcık uyumak

ı.-dı 1276

‘ınnet (Ar. i.): iktidarsız, kısır, güçsüz, puluç

‘ı. 3146, 5499

ır- (T. f.): ayırmak

ı.-dı 4386

ı.-maya 3956

→ gözini ırma-, naḳar ırma-

ırâḳ (T. i.): uzak

ı. 3176, 4988, 4988, 5929

ı.+dan 3052

ı.(ğ)+ırmış 5828

→ ırâḳ ol-

‘**ırâḳ** (Ar. ö. i. 1.): Dicle nehrinden aşağı, Basra’ya kadar Şat suyunun iki tarafı

‘ı. 2868, 2913

pâdişâh-ı milk-i ‘ı. 2798

(i. 2.): Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Bu makam, seğah dörtlüsünün ırak perdesindeki şeddi ile bir uşşak dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelmiştir

‘ı. 4324

ırâḳ ol- (T. f.): uzaklaşmak, uzak düşmek

ı.(ğ)-a 4802

- ırmak (T. i.):** nehir, ırmak
ı.(ğ)+1 2214
- ırz (Ar. i.):** şan, şeref, namus
ı.+ın 2588
- ışba (Ar. i.):** parmak [kelimenin aslı ısbı, usbu^ı, asba^ı şeklindedir]
ı. 221
- ışlat- (Moğ. T. f.):** ıslak, yaş hale getirmek
ı.(d)-up 5261
- ışmarla- (Far. T. f.):** bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını, birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek
ı.-dı 3395, 4846, 5210
ı.-dum 4838, 5211
ı.-yup 5004
- ıştfa (Ar. i.):** seçme, seçkinlik
ı. 4421
ravza-i ı.+ya 1668
- ışk (Ar. i.):** aşk, sevgi, tas. Allah sevgisi
ı.ālem-i ı. 350
aşhāb-ı ı.+a 534, 4278
belā-yı ı.+ıla 5520
bī-nevā-yı ı. 2456
ceng-i ı.+a 4633
da^ı vi-yi ı. 2624
derd-i ı. 2630, 2631
derd-i ı.+a 349
derd-i ı.+ı 4632
deryā-yı ı. 2280
ehl-i ı. 3896
ehl-i ı.+a 2790, 2834, 4020
ehl-i ı.+uñ 3852
eşer-i ı. 299
evvel-i ı. 2754
hālet-i ı. 5546
hevā-yı ı. 2457
hevā-yı ı.+ıla 5520
hevā-yı ı.+um 3982
ı. 77, 348, 1001, 1002, 1266, 1302, 2022, 2286, 2287, 2287, 2288, 2291, 2302, 2415, 2421, 2458, 2459, 2463, 2487, 2488, 2490, 2503, 2512, 2638, 2668, 2686, 2688, 2729, 3446, 3833, 3833, 4291, 4361, 4711, 4748, 4753, 4819, 5485, 5512, 5516, 5524, 5526, 5540, 5545, 5547, 5547
ı.+a 351, 2590, 2706, 2834, 3469, 3835, 5875, 5894, 6197
ı.+da 4634
ı.+dan 2292, 3826, 3836
ı.+dur 79, 2283, 2486, 2712
ı.+ı 999, 2581, 3328, 3450, 3795, 4183, 4639, 4724, 4755, 5289, 5512, 5523, 5523
ı.-ı cān 2878
ı.-ı cāndan 3129
ı.-ı Hudā 123, 3527
ı.+ıla 78, 347, 2284, 2426, 2832, 3133, 3538, 3866, 3989, 4022, 5514, 5515, 5515, 5521, 5521, 5527, 5527, 5527, 5527
ı.-ı mecāzī 5535
ı.+ına 3040, 4829, 6182
- ı.+ından 4720
ı.+ınuñ 5528
ı.+ıyıla 4712, 5157
ı.+ıçün 5522, 5522
ı.+uñ 93, 104, 105, 209, 2546, 2711, 2730, 3962, 4000, 4019, 4631, 4992, 4992, 5428
ı.+uña 94
ı.+uñı 92, 122
ı.+uñıla 4396, 5380
ı.+uñla 3921
jeng-i ı.+a 4633
kemāl-i ı.+ıla 5510
lezzet-i ı. 2290
mācerā-yı ı. 2460
mekr-i ı.+uñ 4000
Nīl-i ı.+uñ 3458
şādık-ı ı. 4002
tiğ-i ı.+ı 4719
tohm-ı belā-yı ı. 2456
- ışk-bāz (Ar. Far. i.):** aşkla oynayan, yalandan âşık görünen
ı.+ıdı 5518
- ışksuz (Ar. T. zf.):** aşktan yoksun olma durumu
ı. 80, 80
- ıtr-āmiz (Ar. Far. i.):** güzel koku saçan, güzel kokulu
ı. 4657
- ıyāl (Ar. i.):** bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler, kadın, eş
ehl-i ı.+ı 6087
ı. 6002
ı.+ını 5673
- ıztırab (Ar. i.):** acı, elem, azap, sıkıntı, vesvese
ı.+ıla 1070
- ıztırār (Ar. i.):** mecburiyet, çaresizlik, ihtiyaç
ı.+ıla 3615, 5097
→ ıztırār eyle-
- ıztırār eyle- (Ar. T. f.):** çaresiz, mecbur bırakmak
ı.-mezdi 5634
- ıztırārī (Ar. zf.):** mecburiyetten, çaresizlikten dolayı
ı. 5508
- ı/ı**
- i- (T. ef.)** +imek ek fiili
āb-dār ı.-dı 4059
āb ı.-dı 2322
āb i-ken 3856
ı.āciz i.-di 2330
açar ı.-dı 4916
ı.ādet i.-di 1079, 6065
āferin eyler i.-di 2147
āfet i.-di 818
āftāb ı.-dı 538
ağlamağdan çıkar ı.-mıñ gözi 3408
ağlar ı.-dı 766, 884, 2455, 2595, 3609, 3609, 3662, 4517, 5269, 5478
ağlar ı.-sañ 996
ağlar i-ken 3969, 5666
āhir i.-se 188

- aḥsen i-di 435
 aḥseni+y i-di 527
 aḥar ı-dı 1751
 akdıy ı-sa 1033
 ʿākıl i-señ 1062, 5060
 ʿaqlı olmış ı-dı ḥarāb 3588
 ʿaqlımı almış i-ken 3062
 ʿaqlımı yitürmiş i-di 2238
 aḥreb i-se 4191
 ʿālem-i mevsim-i cüvān ı-dı 5240
 almış ı-dum 3244
 alur ı-dı 586
 alurlar ı-dı 5623
 añlar ı-dı 4262, 4262
 añmaz ı-dı 4202
 ʿāri+y i-ken 886
 artar ı-dı 4182
 ārzū eyler i-di 475
 ārzuñ ı-sa 1015
 aḥḥāb-ı zillet i-di 925
 ʿāşıḳ ı-sañ 2624
 āteş i-di 3128
 atmış ı-duḳ 1496, 1496
 ʿayb ı-mış 2834
 ayırur ı-mış 5760
 aylıḡ i-ken 4595
 ʿayn-i āfet i-di 2365
 ʿayn-i aḥad i-di 186
 ayuñ on dördi+y i-ken 2491
 āzād i-ken 1683
 azalmış ı-dı 2214
 ʿazīz i-di 2789
 ʿazm eyler i-di 2362
 bād ı-dı 5314
 baḡırdaḳ ı-dı 2520
 bāḡı+y ı-dı 2172
 baḡlar ı-dı 884
 baḡlar ı-dum 2521
 baḥt-yār i-di 5236
 baḥar ı-dı 1751
 baḥmaz ı-dı 2292, 5268, 5268
 bānū+y i-ken 3585
 bār i-iken 1573
 basmaz ı-dı 833
 baş egmez i-di 3463
 bay ı-dı 2272
 bedr i-di 2085
 bedr i-ken 1771
 bende+y i-ken 3888
 beñzedür i-düm 3499
 berī+y i-ken 1703
 bes i-di 4236, 5296
 bes i-ken 1839
 besler i-di 2339, 5224
 besler i-ken 853
 beyāna şıḡmaz ı-dı 2302
 bī-ḥadd i-di 3224
 bildürmiş i-di 6030
 bilmez i-di 3229, 5245
 bilmez i-düm 4836
 bilmiş i-di 928, 6109
 bīmār i-ken 2637
 bir i-ken 2314
 bī-ser i-ken 1516
 bī-server i-se 5574
 bulduñ ı-sa 1605
 bulmaḡ ı-dı 1762
 bulmaz ı-dı 2211
 bulmaz ı-sañ 2663
 bulunmaz ı-dı 5750
 bulur ı-dı 3329
 bulur ı-sañ 4609
 bunlar ı-mış 5829
 bu+y ı-dı 1699, 4111
 büt-perest i-ken 1575
 cāna şıḡmaz ı-dı 2302
 cān ı-mış 3173
 cān ı-sañ 2620
 cān-keş i-miş 6147
 cānum ı-sa 3963
 cāyız i-di 416
 cedd i-ken 3952
 cemād i-ken 4271
 cemāl i-di 532
 cemālī+y i-di 2569
 cemālūñ i-di 1119
 cem^ʿ i-di 5238
 cenān ı-mış 3173
 cigerūñ güşesi+y i-ken 1433
 cūş eyler i-di 2652
 cüst i-di 3225
 çāḡırurlar ı-dı 5045
 çāḡlar ı-dı 2455
 çāker i-di 2336
 çāker i-düm 5558
 çāker i-ken 2343
 çāre kılmaz ı-sañ 2663
 çāre-sāz ı-dı 5073
 çeker i-di oraḡı 5587
 çeker i-ken 3057
 çıkar ı-dı 6164
 çıñlar ı-dı 3228, 5819
 çoḡ ı-dı 1772
 çoḡ ı-mış 5303
 dāḡ i-ken 4566
 dām-ı ʿaql ı-dı 2306
 dām i-ken 102
 dāye+y i-di 3233
 degmiş i-di 2473, 2473
 deler i-di 1157
 deñlü+y i-ken 773
 derd-i Yūsuf ı-dı 5290
 der-i ḡam açar ı-dı 849
 deryā+y ı-dı 3460
 dil-ārām ı-dı 2443
 dilber i-di 3454, 4969
 diler i-di 474
 diler i-düm 3970, 3971, 3972, 3973, 3974,
 5899
 diler i-señ 4223, 4475

- dil-figār i-di 5270
 dilr i-di 1964
 dilkülenür i-ken 1375
 dil-nüvāz ı-dı 5073
 dil-teng i-ken 2748
 dimiş i-di 775, 1767
 diñler i-di 3228, 5819
 dir i-di 320, 823, 1214, 1271, 2768, 2768,
 3186, 3406, 3573, 3804, 4910, 4911, 4912,
 4917, 4990, 5046, 5075, 5329, 5335, 5338,
 5382, 5479, 5480
 dir i-düm 2827, 5432
 dir i-düñ 378, 1286, 3171, 4442
 dir i-ken 1781, 2732
 dir i-señ 4224
 dirler i-di 1620, 2178, 2242, 3407, 5329, 5334,
 5827
 dögdı+y i-se 1858, 3656
 döymez i-ken 887
 dün i-ken 5066
 dürüst i-di 3225, 5500
 düşer i-di 531, 2321
 düşmiş i-di 2387
 düzer i-di 5261
 düzilmiş i-di 2250
 düzmişler i-di 3125
 egri+y i-se 2560,
 ehl-i sa'adet olmağ ı-dı 1762
 ehl-i taqvā+y ı-dı 3445
 ehl-i tedbır ü kārđān ı-dı 1524
 ehli+y i-di 2272, 2272
 ehli+y i-ken 4114
 ekdüm i-di 3047
 ekmel i-di 542
 elini ... süre+y i-di 1159
 emır i-di 3823, 3824
 emır i-ken 3674
 emiri+y i-di 3461
 er i-señ 383
 eritmiş i-di 5538
 esdi+y i-se 5621
 eşer i-di 3452
 esiri+y i-di 3461
 eşfağ ı-dı 2520
 evveli+y i-ken 4195
 eydür i-di 2808, 3577, 5668
 eyledüñ i-se ... p. 1350
 eyler i-di ... çāk 847
 eyler i-di eşer 4227
 eyler i-di giriz 2290
 eyler i-di hürüş 5326
 eyler i-di ... ihzār 3593
 eyler i-di iniş 1879
 eyler i-di ... 'iyş ü tarab 5531
 eyler i-di ... kelām 1444
 eyler i-di medh ü senā 3342
 eyler i-di müşg-āğın 3599
 eyler i-di nazār 1008, 1705
 eyler i-di ... nişār 3113
 eyler i-di ... nevha 1207
 eyler i-di ... vāy 2162
 eyler i-di ... ziyāret-i Nıl 2056
 eyler i-düñ ... figān 3352
 eyler i-ken 3464
 eyler i-ken ... bünyādı 5672
 eyler i-ken ... figān 1360
 eyler i-ken ... nigāh 3402
 eyler i-ken ... neng 834
 eyler i-ken teferrüc-i didār 3330
 eyle+y i-di 518, 619, 1156
 fakır i-ken 5562
 fāyık olmış ı-dı 2512
 felek-қadr i-di 290
 felek-nihād ı-dı 5314
 ferzend i-düm 319
 fisāne eyler i-ken 2706
 fitne+y i-se 642
 gāfil i-ken 2450
 gam-güsāri-y ı-dı 500
 gam yir i-düñ 1286
 garğ-ı efkār [ı-dı] 5270
 garğ olmış ı-dı 2648
 geçdüñ i-se 310
 gedāsı i-ken 184
 geldüñ i-di 1367
 gelmiş i-düm 1359
 gelmez i-di 4545
 gelür i-di ... diline 3579
 gelürler i-di 2177, 5623
 gelürler i-miş 5677
 genc i-di 2070
 genc i-ken 719
 gerçek i-sem 958
 gevher i-di 3308
 geydürmiş i-di 773, 774
 gibi+y i-se 5718
 gider i-di 2914
 gider i-düm 321
 giderler i-di 844
 girifte-i gil i-ken 2695
 gitmez i-se 5726
 gönça-i ter i-ken 2343
 gönlin bağlar ı-dı 5478
 gönline tolar ı-dı 4226
 gönlini ... bağlar ı-dı 1502
 görmez i-di 1987, 2339
 görmez i-se 2126, 4161
 görmez i-sem 685
 görmiş i-di 693, 2238, 3669
 görmiş i-düm 3320
 görindi+y i-se 4865
 görürler i-di 840
 gözini ırmaz ı-dı 501
 gözler i-di 2833
 güne-güne+y i-di 2315
 gūşe-i ferāğ i-ken 4566
 gūşmāl iderler i-di 844
 gülāb ı-dı 2322
 gül i-düm 2472
 gül i-ken 3168

- gül-nār-ı Mısr i-ken 4638
 güneş i-düñ 5416
 gün i-ken 3016
 h̄'āb ı-mış 698
 hadengi+y i-di 3458
 hādım i-di 2338
 haqq ı-saň 1781
 halāş itmeg i-di 4023
 hāle düşmiş i-di 2387
 hāl i-di 3603
 hāliš itmiş i-di 5538
 hāli+y i-di 3163
 hān ı-saň 2620
 hān i-ken 870
 hāşıl olmuş ı-dı 3141
 hayāl i-di 3836
 hayāl i-ken 2384
 hayli+y i-di 5517
 hāzer eyler i-se 398
 hāzır ı-dı 3107, 4593, 5155
 hāzır ı-mış 306
 hāzinedārı+y ı-dı 2267
 helāl i-ken 4076
 hem-dem i-ken 4926
 hem-dem olmuş ı-dı 6089
 hem-rāh ı-mış 479
 hemser i-di 2363, 5237
 her ne+y i-se 4838, 5209, 5397
 hevā-perest i-mış 4546
 hırmen i.-düñ 4910
 hışmı+y ı-dı 4594
 hiç i-ken 2383
 hikāyet eyler i-di 2600
 hikāyet i-di 2158
 hil'at olmuş i-ken 208
 hīle+y i-di 4085
 himmet eyler i-mış 5676
 hōş i-di 5030
 hōş i-mış 6147
 hoşnūd ı-dı 1566
 hūb ı-dı 1657, 2071, 2334, 4256
 hulle-i münakkaş ı-dı 3267
 hūn ı-dı 3964
 hurrem olmuş ı-dı 6089
 hūşe-çin i-di 4040
 hürmet iderler i-di 761
 h.+iken 5822
 hūsni+y i-di 5533
 ırağ ı-mış 5828
 ırmaz ı-dı 540
 'ışk-bāz ı-dı 5518
 ibn-i Ādem i-se 189
 iderler i-di şitāb 749
 ihtiyār itmiş i-düm 4524
 iltür i-di 2772
 inanmaz ı-saň 5861
 inanmış ı-dı 1501
 ipliğ i-di 3361
 irdiy i-se ziyān 1262
 ırmeg i-di 3837
 ırmez i-di 3846
 ırmez i-se 2466
 ırmış i-di 3558
 ırmış i-ken 4902, 4902
 ister i-düm 2645
 ister i-düñ 5506
 ister i-ken 3059
 ister i-se 907, 4784
 iş buyurmaz ı-dum 3788
 işi bitmiş i-di 2276
 işitmiş i-di 2276
 işitmiş i-düm 1377
 'işret eyler i-di 3587
 itdüñ i-se nūrānı 311
 itmez i-di figān 1502
 kabā-yı zerkeş i-di 3267
 ka'be-i cemāl i-ken 4076
 kaçar ı-dı 849
 kadd-i hūr-ı 'in i-di 4040
 kadd i-ken 5286
 kāfi+y i-di 2328
 kalmaz ı-dı eşer 5653
 kalmış ı-dı 508
 kāmin i-di 8
 kādır i-ken 25
 kāfir i-ken 3442
 kāh eyler i-di 1965
 kalmış ı-dı 1071, 2214, 2215
 kalmış ı-dum 1359
 kalmış i-ken 3052
 kalur ı-dum 3174
 kalur ı-mış dilinde 3643
 kanda+y ı-dı 1366
 kanda+y ı-saň 1126
 kāni' i-di 3146
 kāni' i-ken 6022
 kār-sāz ı-dı 5518
 karşu tutmaz ı-dı 1967
 kāşid-i 'aziz i-di 2789
 kaşr-ı a' lā+y ı-dı 4173
 kaţife+y i-di 4045
 kāyim i-di 1005
 kāzib i-mış 5826
 kefilı+y i-di 5074
 kemter i-se 1063
 kesmiş i-di 1970
 kılmaz ı-dı hicāb u istiğnā 4219
 kıılır i-ken ... hiţāb 2735
 kıılır i-ken ... pūr-tāb 3071
 kışsa-i çāh-ı Yūsuf ı-mış 3627
 kıız ı-dı 2364, 2364
 kilid i-di 4508
 kim i-di 3689
 kine tolmuş ı-dı 559
 kişner i-di 5321
 kodurmuş ı-dı 5724
 k'olmuş ı-dı 2919
 kōmiş ı-dı 3821
 kōparur ı-mış 5757
 kōrkar ı-dı 2277

k̄ul i-ken 4553, 5393
 k̄ur i-ken 5524
 k̄urratü'l- ayn i-ken 1434
 küççüg i-se 2560
 küçek i-sem 958
 külhan ı-sa 5065
 lāle+y i-di 2337
 la^ç l-i aḥmerden i-di 2252
 la^ç l-i nāb i-ken 3856
 la^ç l-in-kaḇā+y i-ken 3685
 levḥ i-di 2325
 levḥ-i sāde+y i-se 663
 Leylā-yı ḥüsn i-ken 2654
 lezzet i-di 2304
 ma^ç den i-di 435
 maḥbūb ı-dı 260
 maḥbūs ı-dı 5076
 māh i-ken 3211
 Mālik i-di 1525
 maḥzūn ı-dı 6043
 māni^ç i-di 3146, 4483, 5499
 manzar i-düm 5558
 manzar i-ken 3953
 ma^ç şūḵ u āşıḵ olmış ı-dı 2512
 maḥzar i-ken 3953
 maḥleme oldı+y ı-sa 1256
 meh i-señ 2470
 mermer i-se 1063
 merta^ç ı-dı 3602
 meskeni+y i-di 499
 mesned-nişin-i izzet i-di 2361
 mest i-miş 4546
 mestüre+y i-ken 2866
 me^ç vāsı+y ı-dı 499
 mevsim i-di 2774
 meyve-çin i-di 237
 miḥnet-serā+y i-ken 4863
 mişāl i-ken 2384
 muḥakḵak ı-sa 5762
 muḥāl i-ken 2694
 muḥibb i-di 2567
 muḥibb i-ken 5513
 muntazırlar ı-dı 1620, 2242
 murādum alur ı-dum 5249
 musaḥḥar ı-dı 2336
 muḥavvaḵ ı-dı 4306
 mübtelā-yı Yūsuf ı-dı 5241
 mükemmel i-di 542
 münakḵaş ı-dı 2347
 münkir i-señ 557, 2293
 müsāfir i-duñ 200
 müslim i-di 3445
 müşkil i-ken 2695
 müştāk ı-dum 410
 müştāk i-ken 1477
 müşteri olur ı-sa 3304
 nām-ı Yūsuf ı-dı 1206
 nā-reside+y i-ken 977
 naḥar itmez i-señ 3925
 nāza+y ı-dı 2367

nāzır ı-dı 3107, 4593, 5155
 nāzır ı-miş 306
 nehengi+y i-di 3458
 ne+y i-se 3316
 nihāl-i tāze+y i-di 2367
 nişāne eyler i-ken 2706
 nūr ı-dı 436, 860
 nūr-ı dide+y i-ken 977
 nūr i-ken 3784, 6168
 nümüne+y i-di 2315
 oğrı+y ı-dı 1649, 5812
 oğrı+y ı-sa 5812
 oḵur ı-dı 4050
 ola+y ı-dı 1174, 3805
 ola+y ı-dum 3677, 3804
 oldı+y ı-sa 1349
 ol ı-dı 364, 2268
 olmaz ı-dı 3226
 olmaz ı-dı ʿayān 52
 olmaz ı-dı ... ḫālī^ç 3569
 olmaz ı-duñ ... bīmār 2557
 olmaz ı-sam 4078
 olmaz ı-sa tecellī 2126
 olmış ı-dı 928, 1561, 2250, 2305, 2779, 3558,
 3603, 5534, 5882, 6189
 olmış ı-dı ʿayān 1560
 olmış ı-dı esir-i dām-ı ʿaziz 2770
 olmış ı-dı ... ğarīḵ 2430
 olmış ı-dı ... me^ç nūs 2567
 olmış ı-dı temām 1552
 olmış ı-dı zā^ç if 319
 olmış ı-dum ... revān 1253
 olmış i-ken ... esir 1702
 olmuşlar ı-dı ... yār 5077
 olur ı-dı 256, 283, 3207
 olur ı-dı ... hem-rāh 2549
 olur ı-dı ... zevḵ-āmiz 3152
 olur ı-dum 2522
 olur ı-duñ maḡdūr 3874
 olur ı-sa destūr 3427, 5407
 olurlar ı-dı 2370
 oynar i-ken 694
 ölmüş i-ken 3547
 ölmüş i-se 5903
 pāk i-ken 5141, 5151
 pehlevānlar ı-dı 5589
 pır i-ken 5444, 5562
 pülād ı-sa 874
 pür-dür i-di 2808
 pür-hevā-yı Yūsuf ı-dı 5241
 pür-ḥumār i-ken 6128
 pür-lü^ç lü^ç +y i-di 3109
 pür-melāḥat idi 2365
 pür-şafā olmış ı-dı 2987
 rāḡıb ı-dı 2239
 rāḡıb ı-miş 5826
 rāh-ı dinden i-di 4112
 rām ı-dı 2294
 rām i-ken 3873
 rāst ı-sa 4022

reng i-ken 3105
 revānlar ı-dı 5589
 revnağ ı-dı 4306
 rızā vire+y i-di 3807
 rivāyet i-di 2158
 rüz-i kıyāmet i-di 5179
 rüz-i nevrüz i-di 2987
 sa' ādet i-di 509
 şaçar ı-dı 4916
 şadākat i-di 818
 şādık ı-saň 1288, 2624
 şāfiy i-di 530, 725
 şağ ı-mış 5828
 şağ ı-sa 5903
 şağ ı-saň 1126
 şahra-yı Mısr ı-dı 1368
 sāk-ı serv i-ken 1713
 sālār-ı kārban ı-dı 1524
 şalmaz ı-duň 964, 964
 şalmış ı-dum ... kur' a 337
 şanmaz ı-saň 5861
 şanmış ı-dı 1501
 şatun alurlar ı-mış 5677
 sāye-perver i-di 5237
 sāye+y i-ken 1877
 secde eyler i-di 62
 secde-i tahıyyet i-di 6065
 seng i-se 4777
 serāb ı-mış 3053
 ser kor ı-dı 5217
 serv-i āzād i-düm 2472
 serv-i bāğ-ı rahmet i-di 2304
 serv i-ken 1771
 serv-i murād i-ken 3902
 servi+y i-di 535
 sever i-düm 515
 sevmez i-di 4640
 sevmez i-seň 4786
 sevmiş i-di 3145
 seyr ider i-di 1668
 seyyid i-ken 1516, 1534, 3694, 5822, 5823
 şığmaz ı-dı 5267
 şığmaz i-ken 190, 2316
 şıhhat i-di 509
 sib i-ken 2320
 sim i-ken 835, 1712
 sine+y i-di 5532
 siperi+y i-di 5256
 şorar ı-sa 478, 5936
 sögdı+y i-se 1858
 söyler i-di 1073, 1083, 1881, 2181, 3330,
 3600, 5021
 şuffe-i aşfiyā+y ı-mış 1867
 sürür ı-dı 860
 sürür i-ken 3784
 sürürler i-di 840
 süst i-di 5500
 süst i-ken 4634
 şāfiy i-di 530
 şāh ı-dı 2268, 3452

şāh i-ken 3535, 4767,
 şeb-çerāğ-ı devlet i-di 2959
 Şeddād-ı ' Ād ı-dı 3453
 Şeddād ı-dı 1003
 Şehd i-di 4041
 şeh i-seň 2470
 şeker yir i-di 5075
 şems-i burc-ı ' izzet i-di 2959
 şem' i-di 5238
 şerr i-se 4000
 şikāyet eyler i-di 2600
 şir i-ken 4203
 şir i-se 4629
 şu' le-dār eyler i-di 2073
 şu' le-i āftāb-ı Yūsuf ı-mış 2138
 tāb-ı Yūsuf ı-mış 2138
 tağlar ı-dı 5878
 tālib i-di 2239, 3227
 tālih i-se 1439
 talmış ı-dı 1071
 tāmi' i-di 4483, 5499
 tās ı-dı 5818
 tavāf iderler i-di 2155
 tavk-ı gerden i-düň 4910
 tebāh eyler i-di 1965
 te'essüf i-di 1206
 tenüm i-se 3963
 ter i-di 4969
 teşne+y i-ken 852
 tezervi+y i-di 535
 tıfl i-ken 956, 957, 1526, 1769, 4596, 5517
 tır i-ken 2949
 toğrı+y ı-dı 1649
 tokınur ı-dı 842
 tolmış ı-dı 474, 2296, 2775, 2780, 2990, 3454
 tolu+y i-ken 1473
 toylar ı-dı 1881
 toymaz ı-dı 837
 tufeyli+y i-di 5517
 turağı+y ı-dı 2172
 tutar ı-dı 5257
 tutar ı-sa 5648
 tutar i-ken ... güş 5337
 tuta+y ı-duk 4174
 tūti-yi Mağrib i-ken 2838
 tütmiş ı-dı 5254
 tütmiş i-ken ... yaqasını 2436
 tuymaz ı-dı 837
 umar i-ken 1361, 1362, 2846
 ummaz ı-dı 473
 ummaz i-ken 410
 urmaz ı-dum 3788
 urur i-ken ... dem 2815
 ümmet i-seň 1680
 va' de eyler i-düň 378
 va' de itmiş i-di 1075
 vāfi+y i-di 725
 vaqt-i kāmuran ı-dı 5240
 var ı-dı 255, 421, 468, 872, 890, 974, 1005,
 1052, 1156, 1368, 1547, 1566, 2260, 2294,

2507, 3407, 3451, 4030, 4054, 4059, 4594,
5236, 5313, 5514, 5750
var ı-mış 5756, 5759
var ı-sa 662, 1241, 1344, 1818, 4015, 4116,
4229, 5446
var i-ken 1048, 1908, 3952
vefâ+y i-ken 4555
vekîli+y-di 5074
verd-i Yûsuf ı-dı 5290
virdiler i-se 5731
virdüñ i-se zevâl 1348
virmez i-di 501, 1663, 1663, 5734
virmez i-düm 3786, 3786
virmez i-se 1188
virmiş i-di 2300
virür i-di seri 2203
virür i-düm 291
virürler i-di 5045
vişâl-i yâr i-di 5270
vişâli+y i-di 2569
vişâlüñ i-di 1119
yağlar ı-dı 766
yağlar ı-dum 2521
yakînden i-di 4112
yalan ı-sa 5791
yalvarurlar ı-dı 2177
yâr i-di 421, 2443, 5054, 5054
yâri+y i-di 500
yatur i-ken 2356
yâya dönmiş i-ken 1096
yevm-i ğaym i-di 2133
yırtar ı-dı 1172
yidüñ i-se 1353
yig i-di 532, 1676, 4798, 5142
yigirmi+y i-di 1667
yig i-se 3890
yir i-di 3443
yir i-düñ 4102, 4102
yir i-se 4135
yirler i-di 5605
yitmez i-di 2947
yitmiş i-di 6002
yo(ğ) ı-dı 1158, 1772, 2568, 3379, 3456, 4283,
5244, 5507
yoğ ı-mış 5303
yoğ ı-mışsa 5734
yoğ ı-sa 1719, 5718
yo(ğ) i-ken 510, 517, 981, 1019, 1220, 2344,
3030, 3510, 4059, 4596, 5134, 5147
yunmaz ı-sa 3586
Yûsufa+y ı-dı 3488
Yûsuf ı-mış 6027
yüz sürerler i-di 2155
yüzüme gülmez i-señ 4466
zâhir i-ken 3348
zâr ı-dı 2338
zâriler eyler i-di 4990
zâr zâr ağlar ı-dı 5878
zâyil eyler i-di 3930
zer i-di 3308

zerkeş i-di 2347
zer-nigâr olur ı-dı 5586
zindân ı-dı 536
zînet i-di 2361
ziyâfet eyler i-miş 5676

‘**ibād (Ar. i.):** âbidler, kullar
‘i.-ı buṭün 5612

‘**ibādāt (Ar. i.):** Allah’ın emirlerini yerine getirmek
için yapılan tapma ve tapınmalar
‘i.+um 5348

‘**ibâdet (Ar. i.):** Allah’ın emirlerini yerine getirme,
tapma, tapınma
ḥâne-i ‘i.+de 5566
‘i.+e 1005
i.+ile 5987
‘i.+üñe 5349

→ ‘ibâdet eyle-

‘**ibâdet eyle- (Ar. T. f.):** Allah’ın emirlerini yerine
getirmek, tapmak, tapınmak
e.-di ‘i.+ler 1006

‘**ibâret-ğâh (Ar. Far. i.):** ibâdet yeri, tapınak
‘i. 5549, 5560

‘**ibâret-ğüy (Ar. Far. sf.):** konuşmaktan,
söylemekten ibaret olan
‘İbrî-yi ‘i. 4463

İblis (Ar. ö. i.): şeytan
İ. 966, 1500, 2510
İ.+i 1440
zât-ı İ.+e 1940

ibn (Ar. i.): oğul
i.-i Âdemise 189
i.-i İbrâhîm 772
Yûsuf i.-i Ya‘kûbam 3691
→ ibn-i ‘Abbâs, ibn-i Edhem, ibn-i sebîl, ibn-i
Selâm

ibnet (Ar. i.): kız çocuğu
i.-i ḥazret-i Melik Ṭâbûr 3455

ibn-i ‘Abbâs (Ar. ö. i.): İslam Peygamberi
Muhammed’in amcası Abbas bin
Abdumuttalib’in oğlu, tefsir ve fıkıh
alanlarında otorite kabul edilen ve çok sayıda
hadis rivayet edenler arasında yer alan sahâbî
i.+a 700
i.+dan 2208, 5616

ibn-i Edhem (Ar. ö. i.): beş vakit namazını kılan,
günahlardan sakınan, yoksulları gözeten, İslâm
hukukunu uygulayan ve halkı tarafından çok
sevilen âdil bir hükümdar olan İbrâhîm
Edhem, Tabî’in döneminin ünlü evliyalarından
ve Belh şehrinin sultanıdır.
i. 2288

ibn-i sebîl (Ar. i.): yolcu
i. 1716

İbn-i Selâm (Ar. ö. i.): Yesrib’deki yahudi
alimlerinden birisi
i. 236, 253
i.+ı 245

İbni’s-Selâm (Ar. i.): → İbn-i Selâm

İbrâhîm (Ar. ö. i.): Hz. İshak ve Hz. İsmail’in

- babası olup ateşe atıldığında ateşin Allah'ın emriyle yakmadığı peygamber
 āl-i İ. 761
 İ. 568, 800, 957
 ibn-i İ. 772
 oldı berd-i selām-ı İ. 171
- ‘İbrānī (Ar. ö. i.): Yahudi kavminden olan kimse,
 Yahudi kavmiyle ilgili
 gulām-ı ‘İ. 4637, 4670
 ‘İ. 1342, 1956
- ‘ibret (Ar. i.): bir olaydan alınan ders
 ehl-i ‘i. 3659
 ‘i.+i 4544
 ‘i.+ile 37, 1406
 → ‘ibret al-, ‘ibret ol-
- ‘ibret al- (Ar. T. f.): ders almak, bir olaydan yarar
 amaçlı sonuç çıkarmak
 ‘i.-mağıçun 30
- ‘ibret-nümā (Ar. Far. sf.): ibret gösteren, ders veren
 → ‘ibret-nümā ol-
- ‘ibret-nümā ol- (Ar. Far. T. f.): ibret göstermek, ders
 vermek
 ‘i.-ur 4489
- ‘ibret ol- (Ar. T. f.): bir işten ders almak, ve yararlı
 sonuç çıkarmak
 ‘i.-dī 674
- ‘ibret-şinās (Ar. Far. sf.): kötü bir durumdan
 çıkarılacak olan ders bilen
 merd-i ‘i. u hikmet-dān 5544
- ‘İbrī (Ar. ö. i.): İbrānī, Yahudi
 bende-i ‘İ. 1808
 gulām-ı ‘İ.+dür 1688
 ‘İ. 4534
 ‘İ.-yi ‘ibāret-gūy 4463
- ibrīk (Ar. i.): toprak veya mādenden yapılmış,
 kulplu ve emzikli su kabı
 i. 4696
- i‘ cāz (Ar. i.): şaşırtma, acze düşürme, aciz bırakma
 dest-i i.+ı 5607
 i.+a 6008
 i.+ına 2328
 i.-i naḥl-i ḥāviyedür 1984
- icāzet (Ar. i.): izin, ruhsat
 i. 5116
 i.+ile 729, 1644
 → icāzet vir-
- icāzet vir- (Ar. T. f.): müsaade etmek, uygun
 görmek
 v.-di ... i.+i 734
- ictihād (Ar. i.): gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma
 → ictihād it-
- ictihād it- (Ar. T. f.): gücü, kuvveti yettiği kadar
 çalışmak
 i-sün 906
- ictimā‘ (Ar. i.): toplanma, bir araya gelme, yığılma,
 birikme
 → ictimā‘ eyle-
- ictimā‘ eyle- (Ar. T. f.): toplanmak, bir araya
 gelmek, yığılma, birikmek
 i.-diler 2100
- iç (T. i.): bir durumun, cismin veya alanın sınırları
 ve etkisinde kalan nesne ya da yer
 hıfz i.+inde ola 5206
 i.+i 901, 901, 2347, 2964, 3263
 i.+in 5187
 i.+inde 137, 163, 311, 415, 425, 446, 447, 653,
 982, 1016, 1017, 1037, 1133, 1133, 1199,
 1228, 1409, 1468, 1505, 1511, 1513, 1577,
 1820, 1894, 1903, 1904, 1904, 2095, 2137,
 2249, 2308, 2417, 2419, 2543, 2579, 2624,
 2683, 2817, 2941, 3102, 3198, 3293, 3293,
 3451, 3456, 3468, 3816, 4036, 4039, 4143,
 4144, 4315, 4369, 4399, 4399, 4515, 4593,
 4717, 4943, 5238, 5261, 5307, 5619, 5708,
 5995, 6143
 i.+inden 5173
 i.+ine 877, 964, 964, 978, 978, 1578, 1953,
 2966, 2967, 4196, 5046
 i.+ini 2440
 i.+ünüzde 5756
 → iç ehli
- iç- (T. f.): bir sıvıyı ağza alıp yutmak, yudumlamak
 i.-di 2291, 4725, 5537
 i.-düğü 5290
 i.-er 3097, 3097
 i.-erdi 2484, 3209
 i.-erlerdi 4065
 i.-medünse 3542
 i.-meyüp 1231
 i.-se 3592, 3732
 i.-üp 4316
 i.-ür 4006
 → and iç-
- iç ehli (T. Ar. i.): gönül ehli
 i. 36
- içim (T. i.): bir yudumda içilecek miktar
 i. 4006, 5619
- içinde (T. zf.): süresince, zarfında
 i. 1067, 1825, 5344
- içre (T. e.): -yalın halinde bir söz ile- “arasında”,
 “içinde”, “içine”, “zamanında” “etkisinde”
 anlamlarında kullanılan bir söz
 i. 50, 163, 451, 490, 622, 655, 655, 713, 834,
 1294, 1359, 1442, 1442, 1445, 1445, 1520,
 1549, 1549, 1583, 1586, 1587, 1591, 1614,
 1614, 1615, 1997, 2063, 2237, 2392, 2534,
 2534, 2788, 2884, 3002, 3241, 3278, 3457,
 3722, 3760, 3814, 3923, 3923, 3991, 4234,
 4245, 4340, 4443, 4687, 4788, 5212, 5334,
 5929, 5987, 6195
- içür- (T. f.): içmesine yol açmak, içmesini sağlamak
 i.-düğü 5251
 i.-em 4441
 i.-ür 488
 → zehr içür-
- ‘id (Ar. i.): → ‘iyd
- idbār (Ar. i.): talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük,
 işlerin ters gitmesi
 i.+ı 6020
 i.+uñ 6072

idin- (T. yf.): edinmek, elde etmek

‘âdet i.-di 4519

‘âdet i.-eler 5643

bende i.-di 2287

döst i.-mek 4490

ferzend i.-düm 4552

i.-di ... yâr 3985

i.-eydüm feraḥ-ı cân 3974

i.-ürse sebîl 4859

ķ. 5132

ķ.-di 608

ķ.-eler 657

ķ.-ür 2403

ķüt i.-düh 1346

milik i.-e 3338

oğul i.-e 3303

oğul i.-eler 657

piser i.-düh 4534

tâc i.-di 2346

taḥt i.-sem 2890

idrâk (Ar. i.): anlayış, akıl erdirmeye

ḥayret-i i. 3491

i. 4734

→ idrâki gel-, idrâk ir-, idrâk it-

idrâki gel- (Ar. T. f.): kendine gelmek, ayrılmak

g.-di i. 3405

idrâk ir- (Ar. T. f.): anlamak, çözmek, akıl erdirmek

i.-emez i. 1898

idrâk it- (Ar. T. f.): anlamak, çözmek, akıl erdirmek

i.-medi ... i. 4529

İdrîs (Ar. ö. i.): Hz. İdris peygamber

ḥikmet-i İ. 778

→ ders-i İdrîs

iflâḥ (Ar. i.): kötü bir durumdan kurtulup iyi bir

duruma girme, selâmete çıkma felâḥ bulma

i.+a 1851

ifrâṭ (Ar. i.): aşırı gitme, pek ileri varma

i.-ı guşşadan 1110

iftihâr (Ar. i.): övünme, koltuk kabartma

→ iftiḥâr it-

iftihâr it- (Ar. T. f.): övünmek

i.(d)-er 2064

iftirâ (Ar. i.): birine aslı olmayan bir suç yükleme

i.+dur 4857

i.+larına 5815

i.+larını 5138

→ iftirâ it-, iftirâ ol-

iftirâ it- (Ar. T. f.): birine aslı olmayan bir suç

yükleme

i.-di 3985, 6057

i.(d)-esiz 1396

i.-me 1306

iftirâk (Ar. i.): ayrılık, hicran, ayrılma, dağılma,

perişan olma

i. 5659

iftirâ ol- (Ar. T. f.): aslı olmayan bir suç isnat

edilmek, suçlanılmak

o.-maḥdan i.-yî firâş 5142

iftitâḥ (Ar. i.): açma, açılma, başlama

i.-ı kelâm-ı ehl-i kemâl 53

igrâk (Ar. i.): gark etme, fazlasıyla batırma

→ igrâk it-

igrâk it- (Ar. T. f.): gark etmek, fazlasıyla batırmak

i. 6106

iḥlâş (Ar. i.): gönülden gelen dostluk, samimiyet,

doğruluk, bağlılık, temiz doğru sevgi

i.+m 1293

şıdḳ-ı i. olursa 5511

iḥrâm (Ar. i.): hacıların Kâbe’yi tavâf için Mekke

haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz

bürgü

i.+ı 2545

iḥsân (Ar. i.): bağış, lütuf

ehl-i i.+uma 4448

gülşen-i i. 4394

i. 1174, 6083

i.+a 5963

i.+da 4324

i.+dur 6083

i.+ı 1643

i.+uñ 856, 4556

→ iḥsân eyle-, iḥsân it-

iḥsân eyle- (Ar. T. f.): bağışlamak, bağışta

bulunmak,

i.+lar e.-se 5162

iḥsân it- (Ar. T. f.): bağışlamak, bağışta bulunmak

i.-di ... i. 438

i.(d)-e i.+ı 6082

i.(d)-er i. 4556

iḥtimâm (Ar. i.): dikkatle gayretle çalışma, özenle iş

görme

→ iḥtimâm eyle-

iḥtimâm eyle- (Ar. T. f.): dikkatle, gayretle

çalışmak, özenle iş görmek

e.-rdi i. 3591

iḥtitâm (Ar. i.): bitme, sona erme

i.+ı 2248

iḥtiyâc (Ar. i.): gereklilik, çaresiz kalıp isteme

i.+ı 4283

i.-ı isfidâc 3861

i.+uñuzı 5683

iḥtiyâr (Ar. i. I.): seçme, tercih etme

i. 2482, 2562, 4524, 4650

i.+ıdur 2448

i.+ıla 3615, 3822, 4701, 5507

i.+ımı 3794

i.+ı 526

i.+idür 817

i.-i yârini 3794

i.+um 1887, 3621

i.+uñ 3657

→ bî-şabr u iḥtiyâr ol-, iḥtiyâr eyle-, iḥtiyâr it-

iḥtiyâr eyle- (Ar. T. f.): seçmek, tercih etmek

i.-diler 659

iḥtiyârî (Ar. sf.): red veya kabulü isteğe bağlı,

birakılmış olan

→ iḥtiyârî ol-

iḥtiyârî ol- (Ar. T. f.): -bazı istekleri için-red veya

kabulü isteğe bağlı, bırakılmak

o.-salar i. 5634

iḥtiyār it- (Ar. T. f.): seçmek, tercih etmek

i.-di 357, 4882

i.(d)-e 4026

i.-mişidüm 4524

iḥvān (Ar. i.): ana baba bir, yalnız baba bir ve yalnız ana bir erkek kardeşler

i. 1732

i.+a 615

i.+ı 326, 541, 572, 820, 828, 878, 893, 1020,

1308, 1345, 1429, 1551, 1619, 1654, 1660,

1685, 1697, 1715, 1733, 1752, 5780

i.+uñ 1122

iḥvet (Ar. i.): ana baba bir, yalnız baba bir ve yalnız ana bir erkek kardeşler

cefā-yı i.+i 322

i.+i 559, 625, 922, 975, 1009, 1039, 1696

i.+in 1628, 1718

i.+ine 701, 1696, 1751, 5997

i.-i Yūsuf 664, 5688, 5730, 5830

i.-i Yūsufa 5765

i.+üm 592, 3692

i.+ümden 3986

i.+üme 6068

i.+ümle 730

i.+üñ 3987

i.+üñden 1024

i.+üñe 1802

iḥvetā (Ar. e.): “ey kardeşler” anlamında bir seslenme sözü

i. 1140

iḥzār (Ar. i.): hazırlama, hazır etme, edilme

→ iḥzār eyle-

iḥzār eyle- (Ar. T. f.): hazırlamak, hazır hale getirmek

e.-ridi ... i. 3593

‘iḳāb (Ar. i.): eza, cefa, eziyet, azap

‘i.-ı ‘uḳbādan 1462

‘iḳāl (Ar. i.): bağ, engel

‘i.+inden 2593

→ ‘iḳāl ol-

‘iḳāl ol- (Ar. i.): bağ, engel olmak, bağlamak, engellemek

‘i.-dı 100

iḳāmet (Ar. i.): oturma, bir yerde oturma, eğleşme

→ iḳāmet eyle-

iḳāmet eyle- (Ar. T. f.): bir yerde oturmak, eğleşmek

i.-mişem 1721

iḳbāl (Ar. i.): birine doğru dönme, meyletme; baht, talih, işlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saâdetli, mutlu olma

i.+i 6020

→ iḳbāl eyle-, iḳbāl it-

iḳbāl eyle- (Ar. T. f.): birine, bir şeye doğru dönmek, yönelmek

e.-di i. 2353

iḳbāl it- (Ar. T. f.): birine, bir şeye doğru dönmek, yönelmek

i.-di i. 5895

iḳbāz (Ar. i.): elde tutturma, satın aldirarak elde

tutturma

→ iḳbāz ol-

iḳbāz ol- (Ar. T. f.): satın aldirmak

o.-dı ... i. 1691

iḳdām (Ar. i.): gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma

→ iḳdām it-

iḳdām it- (Ar. T. f. 1.): gayret ve sebatla çalışmak, devamlı çalışmak

i.-diler i. 5781

(f. 2.): ilerlemek

i.-di ... i. 6058

ikdūlik (T. i.): → ekdūlik

iki (T. sf. 1.): iki (adet)

i. 25, 224, 356, 360, 361, 362, 414, 423, 424,

494, 885, 931, 1156, 1245, 1431, 1464, 1465,

2041, 2308, 2326, 2326, 2327, 2327, 2626,

2828, 3124, 3342, 3342, 3493, 3569, 3570,

3602, 3768, 4054, 4064, 4066, 4236, 4260,

4403, 4434, 4485, 5014, 5076, 5282, 5344,

5344, 5519, 5765, 6050, 6050, 6132

(i. 2.): iki adet, iki ayrı kişi ya da nesne

i.+si 415, 484, 741, 4054, 4056, 6050

i.+sinden 2311

→ bir iki, bir iki laḫza, iki ‘ālem, iki biñ, iki cihān, iki delīl, iki ḫarf, iki hilāl, iki ḳat it-, iki mişbāḫ, iki nihāl, iki sülāle-i maḫbūb, iki şaḳ it-, iki yüz, on iki, on iki biñ

iki ‘ālem (T. Ar. i.): dünya ve āhiret

i. 2099

i.+de 2443, 3741, 3837, 4186

i.+e 1671

iki biñ (T. sf.): iki bin

i. 2957

iki cihān (T. Ar. i.): dünya ve āhiret

i.+a 224, 4119

iki delīl (T. Ar. i.): -metinde- Hz. İbrahim’in

ölümünden sonra ondan din serveri olarak

kalan Hz. İshak ile Hz. İsmail

i. 356,

iki ḫarf (T. Ar. i.): “kef” ve “nun” harflerinden

Allah’ın “kūn” ol der ve olur kudreti

i.+ile 25

iki hilāl (T. Ar. i.): sevgilinin iki hilāle benzeyen kaşı

i. 1903, 2413, 4286

iki ḳat it- (T. f.): bükme, bükülmüş hale getirmek

i.-di ... i. 5285

ikilik (T. i.): iki ayrı kişi ya da durum hali

i. 5545

iki mişbāḫ (T. Ar. i.): -metinde- iki kandil, meşale

olarak sıfatlandırılan Hz. İshak’ın oğulları Hz.

İs ile Hz. Yākūb

i. 360

ikinci (T. sf.): iki sayısının sıra sıfatı

i. 4343

iki nihāl (T. Far. i. 1.): -metinde- iki kandil, meşale

olarak sıfatlandırılan Hz. İshak’ın oğulları Hz.

İs ile Hz. Yākūb

i. 362

- (i. 2.): -metinde- Hz. Yakup'un Zülfe adlı eşinden dünyaya gelen Dān ve Yağşāl adlı çocukları
i. 423
- iki sülāle-i maḥbūb (T. Ar. i.):** -metinde- aynı anda doğan Hz. İ̄s ile Hz. Yākūb
i. 361
- iki şaḡ (T. Ar. i.):** iki parça
→ iki şaḡ it-
- iki şaḡ it- (T. Ar. f.):** ikiye bölmek, ikiye ayırmak
i.(d)-em i. 1151
- iki yüz (T. sf.):** iki yüz
i. 2960, 2961
- ikiz (T. sf.):** ikisi bir arada doğan çocuk
i. 360
- İklīdis (Yun. ö. i.):** Yunan asıllı ünlü matematik ve geometri üstadı
İ. 4238
- İklīm (Yun. i.):** ülke, diyār
‘azm-i i.-i lā-mekān itdi 6154
i. 2219
i.+e 5790
i.+i 2341
i.-i Mıṣrı 1372
i.-i mevte 3061
i.+ine 1372, 5567
i.+üñ 2778
→ yidi İklīmi tūt-
- İkrām (Ar. i.):** hürmet ve saygı gösterme, ağırlama
resm-i i.-ı bī-şümār itdi 5192
→ İkrām kıl-
- İkrām kıl- (Ar. T. f.):** hürmet ve saygı göstermek, ağırlamak
ḡ.-dı i. 3758
- İkrār (Ar. i.):** dil ile söyleme bildirme, tasdik, kabul
→ İkrār eyle-
- İkrār eyle- (Ar. T. f.):** dil ile söylemek, tasdik etmek, kabul etmek
e.-dük i. 1923
- İl (T. i. 1.):** halk, ahali, kendisine yabancı olanlar
i. 1505, 2221, 3114, 3235, 3297, 4012, 4636, 4834, 4859, 5200, 5611, 5625
i.+de 3407
i.+den 3227
i.+lerden 4830
i.+lere 4620
(i. 2.): memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilayet
i. 2098
i.+de 5582
i.+ine 5060, 6077
i.+ler 5121
i.+lere 5578
- İlāh (Ar. i.):** Tanrı
i. 3913, 3978, 4444, 4595, 5382
i.+ıdur 6079
ism-i i. 1
i.+um 4442, 4442
i.+umdur 4493
i.+umsın 5369
- ḡurbet-i ḡazret-i i.+a 5166
luṭf-ı i. 3707, 4982
nūr-ı i. 1561
- İlāhi (Ar. e.):** → İlāhī
- İlāhī (Ar. e. 1.):** “Allah’ım” anlamında kullanılan bir söz
i. 124, 1821, 5907, 6048
(sf. 2.): Tanrıya āit, Tanrı ile alakalı
tuḡfe-i i.+dūr 596
- İ‘lām (Ar. i.):** bildirme, bildirilme, anlatma
→ İ‘lām it-
- İ‘lām it- (Ar. T. f.):** bildirmek, bildirilmek, anlatmak
i.-mege ... i. 3429
- İlḡi (T. i.):** bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse
i. 2778, 2848, 2850, 2872
i.+ler 2839
i.+leri 2835
- İlenḡ (T. i.):** beddua, azarlama
→ İlenḡ it-, İlenḡ vir-
- İlenḡ it- (T. f.):** beddua etmek, kötü söylemek
i.-di ... i. 3415
- İlenḡ vir- (T. f.):** beddua etmek, kötü söylemek
v.-di i. 2691
- İlet- (T. f.):** götürmek, ulaştırmak, nakletmek
i.-di 4325, 6009
i.-diler 3122
i.-dügüñ 5017
i.-miş 2776
i.(d)-üñ 644
i.(d)-üp 4377, 5999
i.(d)-ürler 3058
i.(d)-ürseñ 3714
- İlhāk (Ar. i.):** katma, katılma; karışma; katıştırma
→ İlhāk it-
- İlhāk it- (Ar. T. f.):** katmak, katılmak; karışmak; katıştırmak
i. 6106
- İlkā (Ar. i.):** bırakma, bırkılma, terk etme
→ İlkā it-
- İlkā it- (Ar. T. f.):** bırakmak, bırakılmak
i.-di i. 6023
- İlla (Ar. e.):** hele, özellikle, bilhassa, fakat, bununla birlikte, -e rağmen
i. 107, 371, 542, 572, 711, 818, 1169, 1408, 1451, 1640, 1646, 1651, 1658, 1740, 2331, 2435, 2506, 2586, 2837, 2840, 2873, 2895, 3145, 3159, 3360, 3399, 3444, 3447, 3471, 3500, 3655, 3716, 3792, 3906, 3942, 4043, 4166, 4167, 4310, 4354, 4648, 4856, 4925, 5128, 5245, 5257, 5268, 5276, 5303, 5499, 5500, 5712, 6164
- İllā (Ar. e.):** → illa
- ‘illet (Ar. i. 1.):** hastalık, sakatlık
‘i. 549, 2498
‘i.+ini 2498
‘i.+üme 2579
‘i.+ümüñ 3619
(i. 2.): sebep, gāye, hedef
‘i. 2579

- ‘i.+den 5141
‘i.+in 3619
→ ‘illet ol-
- ‘**illet ol-** (Ar. T. f.): bir olayın gerçekleşmesini veya bir durumun ortaya çıkmasını sağlamak
‘i.-a 1535
- ‘**ilm** (Ar. i. 1.): bilme, biliş, bilgi [Allah’ın gaybı bilmesi]
cümle-i ‘i. ü fazla 1769
ehl-i ‘i. 1008
ehl-i ‘i.+e 4742
ehl-i ‘i. ü yakîn 956
‘i. 146, 284, 540, 795, 1447, 1881, 5113
‘i.+e 219
‘i.-i gaybında 8
‘i.-i Hâkıkıla 928
‘i.+ile 1377
‘i.+inüñ 129
‘i.-i ta‘bire 6104
‘i.+üñde 214
Kevşer-i ‘i. ü fazla 299
mağzen-i ‘i. 254
nūr-ı ‘i.+iyle 931
Yūsuf-ı mısr-ı ‘i. ü hilm ü vefā 3644
- ilt-** (T. f.): iletmek, ulaştırmak, yollamak, göndermek
i.-e 5704
i.-üp 1329
i.-ür 4797
i.-üridi 2772
- imām** (Ar. i. 1.): önde bulunan, önyak olan kimse
i. 5278
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
i. 5455
(i. 3.): -metinde- Hz. Yakup
i. 6086
i.-ı enām 5913
→ imām ol-
- ‘**imāme** (Ar. i.): sarık
‘i. 2084
‘i.+sini 1100, 3219
‘i.+yile 4874
- imām ol-** (Ar. T. f.): öncü olmak, önderlik etmek, önyak olmak
i.-dı 528
- imān** (Ar. i.): inanma, inanç, İslam dīnini kabul etme
devḥa-i i. 4121
hidāyet-i imān 5644
i. 1486
i.+uñ 359
meyve-i i. 4121
nesīm-i i.+dan 4117
nūr-ı i. 1892
rāyet-i burc-ı ḳal‘a-i i. 295
→ imāna gel-, imān eyle-
- imāna gel-** (Ar. T. f.): hak dini kabul etmek, peygamberin tebliğini kabul edip Allah’ın varlığına inanmak
g.-ür ... i.+a 1889
- i.-di 5608
- imān eyle-** (Ar. T. f.): inanmak, bir kanaate varmak
e.-rem i. 950
- ‘**imār** (Ar. i.): bina, yapı, imaret, *mec.* insan bedeni ve insanın ömrü
‘i.+da 4034
‘i.+ı 3089, 3113
- ‘**imāret** (Ar. i.): şenlenme, bayındır olma, bayındırlık, mamurluk
‘i. 2097
‘i.+idür 3937
→ ‘imāret it-
- ‘**imāret it-** (Ar. T. f.): bayındır hale getirmek, yapmak, inşa etmek
‘i.-di 4292
‘i.-mege 3869
- imdi** (T. zf.): şimdi, artık, o halde, öyleyse
i. 2279
- imkān** (Ar. i.): olabilirlik, olabilecek vaziyette bulunma
i. 1691, 2677, 2895
mīm-i i. 186
perde-i i. 2678
- imtidād** (Ar. i.): uzama, uzanma, uzun sürme
i.+ından 2606
- imtiḥān** (Ar. i.): deneme, sınama, sınav
i. 1293
→ imtiḥān it-
- imtiḥān it-** (Ar. T. f.): denemek, sınamak
i.-di 5803
- imtilā** (Ar. i.): dolgunluk, kan toplanma
i.+yı 4667
- imtiyāz** (Ar. i.): ayrıcalık, başkalarından ayrılma, farklı olma
i.+ı 454
- in-** (T. f.): inmek
i.-di 1600, 3013, 3019, 3276, 5188, 6046
i.-er 5663
i.-ince 897, 3270
i.-medi 6056
i.-üp 2131, 5785
→ gök yire in-
- ‘**in** (Ar. i.): iri ve güzel gözlüler
ḳadd-i ḥūr-ı ‘i.+idi 4040
- in‘ām** (Ar. i.): nimet verme, ihsan etme, iyilik etme
i. 5463
i.+a 2924
- ‘**inān** (Ar. i.): dizgin
‘i.+ı 5499, 6134
- inan-** (T. f.): bir kimseyi veya bir şeyi doğru olarak bilmek, ona güvenmek
i. 4571
i.-a 1505
i.-am 5728
i.-dılar 1510
i.-ma 383
i.-mam 1189
i.-mazısañ 5861
i.-mazlar 1613
i.-mazsın 677, 1311

- i.-mışdı 1501
i.-up 628
i.-ur 1138
- İnās (Ar. ö. i.):** Hz. Yusuf'un halası
İ. 495, 505
İ.+a 502
- ‘**ināyet (Ar. i.):** lütuf, ihsan, iyilik
‘i.+i 5096
‘i.+içün 5834
‘i.-i Ezelî 5979
→ ‘ināyet eyle-, ‘ināyet it-
- ‘**ināyet eyle- (Ar. T. f.):** yardım etmek, yardımcı olmak
‘i.-se 4487
- ‘**ināyet it- (Ar. T. f.):** yardım etmek, yardımcı olmak
‘i.-di 5976
‘i.-se 956
- ince (T. sf.):** kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı
i. 2333, 2582
- incin- (T. f.):** incinmek, zahmet çekmek, yorulmak, üzüntü duymak, kırılmak
i.-e 3788
i.-memegiçün 5433
i.-üp 3055, 4541
- incit- (T. f. 1.):** kötü söz veya davranışla birini kırmak, üzme
i.-me 1066
(f. 2.): üzme, gücendirmek, kırmak
i.(d)-ürken 5146
- incü (T. i.):** inci
i.+den 715
- indür- (T. f.):** indirmek
i.-em 2533
i.-üp 831
- ‘**ineb (Ar. i.):** üzüm
āb-ı ‘i. 4655
‘i. 3209, 4661
- iñen (T. zf.):** daha, pek, çok, gayet, hayli, son derece, aşırı derecede, o kadar
i. 2818
- infāk (Ar. i.):** nafaka verip geçindirme, besleme
→ infāk eyle-
- infāk eyle- (Ar. T. f.):** nafaka verip geçindirmek, beslemek
e.-di i. 358
- iniş (T. i.):** yukarıdan aşağıya gittikçe alçalan eğimli yer, yokuş karşıtı
i. 1879
- iniş eyle- (T. f.):** inmek, yüksek bir yerden aşağı inmek
e.-ridi iniş 1879
- inkār (Ar. i.):** yaptığını saklama, gizleme, yapmadım deme
→ inkār eyle-, inkār it-
- inkār eyle- (Ar. T. f.):** yaptığını saklama, gizleme, bilmediğini, görmediğini söylemek, yaptığını saklamak, yadsımak
e.-men i. 1255
- inkār it- (Ar. T. f.):** yaptığı bir işi, söylediği bir sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini, görmediğini söylemek, yaptığını saklamak, yadsımak
i.(d)-erse 6013
i.-me ... i. 1438, 1632
- inқыyād (Ar. i.):** boyun eğme, kendini teslim etme
→ inқыyād it-
- inқыyād it- (Ar. T. f.):** boyun eğmek, verilen hükme razı olmak, kendini teslim etmek
i.-di 5982
i.(d)-esiz 4083
i.-sün 906
- iñile- (T. f.):** acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak, inildemek, derin bir üzüntü ve iç geçirme sonucu feryat figan etmek
i.-di 891, 1234, 1237, 2454, 2587
- ins (Ar. i.):** insan
i. 1211, 1994, 4450
i.+ile 65
- inşāf (Ar. i.):** merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet
i.+ı 5575
- insān (Ar. i. 1.):** insanın oluşturmuş olduğu grup belā-yı i.+dur 1959
emvāc-ı kılzüm-i i. 6053
feyyāz-ı kemāl-i nefis-i i. 227
ḥadd-i i.+dan 538
i. 5204
i.+ı 248, 5599
(i. 2.): insaoğlu, ādem evladı
i. 1029, 1617, 2132
i.+a 1664, 1931
i.+da 1932
i.+dur 6083
i.+ı 1410, 1655
nev‘-i i.+uñ 527
- inşād (Ar. i.):** şiir okuma, şiir söyleme, manzum bir sözü, āhengine göre okuma
i. 4518
- intikāl (Ar. i.):** bir yerden başka bir yere geçme, birinden diğerine geçme, göçme
i. 3832
- intizār (Ar. i.):** bekleme, bekleyiş, gözleme
çeşm-i i.+ıla 1073, 3084
i. 112
i.+a 1077
i.+ıla 5327
i.-ı şebe 4431
→ intizār kıl-
- intizār kıl- (Ar. T. f.):** bakmak, bakışlarını belirli bir nokta üzerinde toplamak
i.-dılar 3235
- ip (T. i.):** iplik
→ ip kemer
- ip kemer (T. Far. i.):** ipten yapılmış bele bağlanan kuşak
i. 5284

iplik (T. i.): pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri ve bu liflerin birlikte örülmüş ya da çekilmiş durumu
i.(g)+i 3358
i.(g)+idi 3361

ir- (T. f.): ulaşmak, değmek, elde etmek kavuşmak, ermek, erişmek
i. 343, 352
i.-di 144, 169, 171, 185, 276, 337, 396, 594, 597, 751, 896, 1014, 1014, 1095, 1120, 1238, 1284, 1498, 1498, 1711, 1875, 1954, 1954, 2226, 2745, 2745, 2747, 2910, 2919, 2992, 3106, 3250, 3275, 3406, 3467, 3471, 3503, 3559, 3626, 3652, 3660, 3770, 3838, 4134, 4164, 4486, 4510, 4549, 4559, 4563, 4592, 4623, 4719, 4840, 5026, 5125, 5215, 5215, 5233, 5277, 5848, 5916, 5986, 6067, 6192
i.-diler 2112, 2758, 3563, 5744, 5954, 6062
i.-düği 515
i.-dükce 4952
i.-düm 3294, 4541
i.-düñ 3879, 5564
i.-düñise 86
i.-e 209, 907, 988, 1012, 1549, 2099, 2186, 2881, 2889, 3084, 3175, 3180, 3287, 3397, 3900, 4001, 4088, 4447, 5066, 5122, 5123, 5166, 5166, 5345, 5477
i.-eli 3459, 6089
i.-em 110, 1736, 2160, 2888, 2888, 3742, 4224, 4411, 4714
i.-emez 2192
i.-er 210, 867, 1515, 1515, 1616, 1616, 1681, 2707, 3182, 3494, 3494, 4726, 4986
i.-erdi 2568, 3574
i.-erse 331, 3498, 3922, 4547
i.-esin 1536, 3241, 3241, 3273
i.-esiz 5740
i.-eydi 5319
i.-icek 913, 2902, 3423, 3666, 4523, 5084, 5493, 6187
i.-ince 1060, 3637, 4721, 5503
i.-medi 46, 54, 1267, 1709, 2594, 2949, 4359, 4468, 5503, 6018
i.-medüm 325, 4456, 5339
i.-medüñ 962
i.-mege 3740
i.-megiçün 4525, 4820, 6198
i.-megidi 3837
i.-memege 2372
i.-memiş 4058, 4060, 4372
i.-memişdür 185
i.-mese 5027
i.-mesün 895, 2705, 3611
i.-meye 1067, 2479
i.-meyiser 2195
i.-mez 2, 1917, 3400, 5567
i.-mezidi 3846
i.-mezise 2466
i.-miş 325, 1527, 3626

i.-mişdi 2777
i.-mişdür 4194
i.-mişidi 3558
i.-mişiken 4902, 4902
i.-mişler 3238
i.-se 1839, 3034, 4048, 4769, 4884, 5307
i.-sem 5670
i.-sün 1349, 3927
i.-üp 941, 2489, 2806, 5886, 6072
→ ayağına dâmen ir-, devlet ü tâca ir-, dülbendi göge ir-, farkına ir-, fermân ir-, gûşına ir-, halvet-serâ-yı şâha ir-, hayât ir-, idrâk ir-, ‘irfânuña ir-, keder ir-, kemâle ir-, kûrba ir-, melâle ir-, naqş ir-, ne hâle irmişsin, nûr ir-, pâyâna ir-, rence ir-, şikest ir-, vaşla ir-, vişâl(in)e ir-, zevâle ir-, zevk-i tevhide ir-, ziyân ir-

irâdet (Ar. i.): irade, dileme, gönül isteği
i. 128

irâdî (Ar. i.): iradeye mensup, seçim dahilinde
i. 365

î‘râz (Ar. i.): içtinap etme, cayma, geri dönme, başka tarafa dönme
→ î‘râz eyle-, î‘râz it-, î‘râz olın-

î‘râz eyle- (Ar. T. f.): başka tarafa dönmek, içtinap etmek, caymak
e.-di i. 5895
i.-yüp 5887

î‘râz it- (Ar. T. f.): başka tarafa dönmek, içtinap etmek, caymak
i.(d)-esin 3191
i.(d)-üp i.+î 5866

î‘râz olın- (Ar. T. f.): içtinap etmek, caymak, verilen karardan geri dönmek
o.-a i. 1691

İrem (Ar. ö. i.): Âd kavmi zamanında Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam’da veya Yemen’de bulunmuş olduğu söylenir
bâğ-i İ. 3453
İ+den 4030
İ.+e 4224
şahn-ı İ. 3110
şuffe-i şafâ-yı İ. 4241
tarâvet-i İ.+e 2978
→ Bâğ-ı İrem

‘irfân (Ar. i.): bilme, anlama, kültür
fettâh-ı kilid-i genc-i ‘i. 227
‘i.+a 219
‘i.+da 217
‘i.+ı 541
kadr-i ‘i.+ı 3775
mürüvvet-i ‘i. 293
şehsüvâr-ı vilâyet-i ‘i. 285
→ ‘irfânuña ir-

‘irfânuña ir- (Ar. i.): ilâhî bir feyz olarak kâinatın sırlarını bilme, anlama
‘i.-en 99

irgür- (T. f.): ulaştırmak, eriştirmek
i. 5352

- i.-di 1596
i.-düm 3738, 3738
i.-e 3087, 4647
i.-esin 1415, 3302
i.-ici 6115
i.-ince 4363
- iriş-** (T. f.): ulaşmak, varmak, erişmek, elde etmek, kavuşmak
i.-di 574, 937, 938, 1355, 1413, 1543, 1579, 1659, 1703, 1789, 1847, 1887, 2003, 2010, 2051, 2063, 2134, 2218, 2574, 2761, 2784, 2901, 2993, 3236, 3430, 3757, 4319, 4721, 5143, 5658, 5675, 6011, 6135
i.-diler 4764, 6051
i.-e 44, 44, 113, 2754, 2989, 2991, 4789, 5920
i.-en 5049
i.-esiz 811
i.-icek 5345
i.-ince 1776, 2445, 5033
i.-medi 4077
i.-mese 3187
i.-meyile 2662
i.-se 4885
i.-üp 3623, 5939
i.-ür 125, 1306, 1378, 2129, 2843, 2961, 4628, 4832, 5569, 5569, 6021
i.-ürdi 4507
→ irişi gel-, seher iriş-, zarar iriş-, ziyân iriş-
- irişi gel-** (T. f.): bir yerden çıkıp başka bir yere bir kişi ya da nesnenin ulaşması, bir yerden başka yere vasil olmak
i.-di 1840
- irşād** (Ar. i.): doğru yolu gösterme
kuṭb-ı i. 318
→ irşad eyle-
- irşad eyle-** (Ar. T. f.): doğru yolu göstermek
e.-di ... i.+1 32
- irte** (T. zf.): yarın
i. 678
- irtiḥāl** (Ar. i.): bir yerden başka bir yere göçme, göç etme, ölüm
i.+i 3544
i.+ine 469
→ irtiḥāl it-
- irtiḥāl it-** (Ar. T. f.): bir yerden başka bir yere göçmek, göç etmek, ölmek
i.-di 2030
- is** (T. i.): sahip
i.+ine 518
i.+sine 1174, 5504, 5793
- İş** (Ar. ö. i.): Hz. İshak'ın Lut peygamberin kızından olan iki oğlundan birisi
İ. 361, 368, 372, 381, 391, 398, 401, 474, 480
İ+a 384, 385, 387, 479
İ.+dan 393, 468, 473
İ.+1 363, 367
İ.+uñ 476
- İsā** (Ar. ö. i.): Hz. Meryem'den mucizevî bir şekilde dünyaya gelen ve kendisine vahiy yoluyla İncil adlı kutsal kitap gönderilen peygamber
İ. 2402
ḥimār-ı İ. 198
- isā'et** (Ar. i.): kötülükte bulunma, kötü iş yapma
i.+ile 6082
→ isā'et it-
- isā'et it-** (Ar. T. f.): kötülükte bulunmak, kötü bir iş yapmak
i.(d)-em 4448
- işbāt** (Ar. i.): → işbāt it-
- işbāt it-** (Ar. T. f.): kanıtlamak
i.(d)-er 57
- İşfahān** (Far. ö. i.): Safevi döneminin başkenti olan İran'ın en büyük üçüncü kentinin adı
İ. 2868
- isfidāc** (Ar. i.): üstübeç de denilen boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat
i. 4285
iḥtiyāc-ı i. 3861
reng-i i. 5472
- İshāk** (Ar. ö. i.): Hz. İbrahim'in oğlu, Hz. Yakup'un babası
burc-ı İ.+1 431
ḥazret-i İ. 400, 3952
İ. 356, 358, 363, 366, 374, 375, 381, 382
İ.+a 396
İ.+1 5940
İ.+uñ 571
ridā-yı İ.+1 784
- İsī-dem** (Ar. Far. sf.): İsa nefesi [Hz. İsa nefesiyle ölüleri diriltebilme mucizesi göstermiştir.]
nesīm-i İ. 6006
yār-ı İ. 3559
- İsī-vār** (Ar. Far. zf.): İsa peygamber gibi
İ. 4852
- işkāt** (Ar. i.): → işkāt it-
- işkāt it-** (Ar. T. f.): düşürmek, yok etmek, hükümsüz bırakmak
i.-meyince ... i. 75
- İskender** (ö. i.): Makedonya kralı Phylippe'nin oğlu olup M.Ö. 356-323 arasında yaşayan, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Hindistan'ı ele geçirmiş olan büyük kumandan
milk-i İ. 2785
- İslām** (Ar. i.): Allah tarafından elçisi vasıtasıyla tebliğ ettirdiği din
dār-ı İ. 5646
İ.+a 167, 356
İ.+1a 6081
- ism** (Ar. i.): isim, ad
i.+idür 5751
i.-i ilāh 1
i.+in 5833
- İsmā'il** (Ar. ö. i.): Hz. Muhammed'in onun soyundan geldiği söylenen Hz. İbrahim'in oğlu
İ. 356, 767, 773
- İşmet** (Ar. i.): haramdan, namusa dokunur hallerden çekinme
burc-ı İ.+den 4803
bülbül-i şerḥ-i İ.-i Yūsuf 4152
evc-i burc-ı İ.+den 4880

- güftâr-ı ʿi.+i 4342
 hük-m-i ʿi. 4483
 ʿi.+üm 4415, 4796
 ʿi.+i 4804
 rāh-ı ʿi.+den 3956
 rāz-ı ʿi.+iyçün 140
- İsrā (Ar. ö. i.):** → Leyl-i İsrā
- İsrāʾîl (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un lakabı, unvanı
 ğam-güsâr-ı İ. 456
 gürüh-ı İ. 6038
 İ. 466, 491, 539, 700, 785, 788, 1051, 1475,
 3702, 3748, 5897, 6040, 6046
 sırr-ı İ. 3951
- issi (I) (T. i.):** → is
- issi (II) (T. i.):** sıcaklık, ısı
 i.+den 5619
- iste- (T. f. 1.):** bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek
 i.-di 515, 1718, 5107, 5126, 6033
 i.-ye 4082
 i.-yüp 1669, 1695
(f. 2.): istek duymak, arzulamak
 i. 882
 i.-di 1559, 3032, 4024, 4702
 i.-r 2683, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2981,
 3343, 3343, 3346, 3346
 i.-ridüm 2645
 i.-ridüh 5506
 i.-rise 907, 4784
 i.-rse 999, 3796
 i.-rseñ 5646
 i.-rseñüz 4672
 i.-se 4026, 4490
 i.-sem 5373
 i.-yen 545, 1029
 i.-yü 2782
 i.-yüp 2785
(f. 3.): aramak, araştırmak, tahkik etmek
 i.-di 2655
 i.-dügümi 3178
 i.-düm 1211
 i.-riken 3059
 i.-yüp 5061, 6158
 i.-yürek 1811
- istebrak (Ar. i.):** sırma ile işlenmiş bir çeşit kumaş
 i. 4877
- istibdāl (Ar. i.):** → istibdāl eyle-
- istibdāl eyle- (Ar. T. f.):** değiştirmek, değiştirilme
 e. ... i. 121
- istiğfār (Ar. i.):** Allah'tan günahın bağışlanmasını istemek
 → istiğfār kıl-, tevbe istiğfār it-
- istiğfār kıl- (Ar. T. f.):** işlenen günahtan dolayı pişman olup bağışlanmayı istemek
 k. ... i. 4624, 6032
- istiğnā (Ar. i.):** nazlanma, ağır davranma
 i. 3462, 3852, 4182, 4471
 → istiğnā eyle-, istiğnā kıl-
- istiğnā eyle- (Ar. T. f.):** nazlanmak, ağır davranmak
 e.-r ... i. 4714
- istiğnā kıl- (Ar. T. f.):** nazlanmak, ağır davranmak
 k.-mazıdı hicāb u i. 4219
- istiḥkāk (Ar. i.):** hak kazanma, hakkı olma, hak kazanılmış olan şey
 i. 3952
- istikāmet (Ar. i.):** doğruluk, doğru hareket tas.
 Allah'a kullukta bulunma
 i.+de 581
- istikbāl (Ar. i.):** birini karşılama, birini karşılamaya çıkma
 i. 2105
 → istikbāl it-
- istikbāl it- (Ar. T. f.):** birini karşılamak, birini karşılamaya çıkmak
 i.-di ... i. 2911, 6036
 i.(d)-er ... i. 1144, 2986
- istimāʿ (Ar. i.):** dinleme, işitme, kulak verip dinleme
 → istimāʿ eyle-
- istimāʿ eyle- (Ar. T. f.):** dinlemek, işitmek, kulak verip dinlemek
 i.-diler 2100
- ʿiṣyān (Ar. i.):** itaatsizlik, emre boyun eğmeme
 ehl-i ʿi.+ı 931,
 ğarīk-i ʿi.+am 89,
- iş (I) (T. i.):** bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için emek verilerek yapılan etkinlik, çalışma, amel
 i. 929, 1143, 1145, 1480, 1738, 3586, 4353,
 4856, 5207, 5395, 5495
 i.+de 27, 3366, 3659, 4934, 5639
 i.+den 5039
 i.+e 1367, 1636, 1740, 2989, 4234, 4433
 i.+i 277, 576, 624, 659, 699, 929, 1202, 1299,
 1470, 1725, 1729, 1943, 2159, 2711, 3078,
 3411, 3771, 3825, 4018, 4018, 4631, 4802,
 4837, 4960, 5516, 5989, 6107
 i.+içün 1498, 5208
 i.+idür 1432
 i.+imüz 1132
 i.+in 3080, 3080, 4017
 i.+inde 796, 4955
 i.+ine 1103
 i.+ini 5210
 i.+lerde 4492
 i.+leri 3654
 i.+lerin 1699
 i.+lerinden 1112
 i.+üm 112, 3039, 3046
 i.+üh 1725, 1726, 2692, 3612
 i.+ühni 948
 → iş(i) bit-, iş buyur-, iş it-, işini bitür-
- iş (II) (T. i.):** zevce, eş, koca
 i.+üm 3039
- ʿiṣā (Ar. i.):** güneş batmasından ertesi günü fecre kadar olan zaman
 ʿi. 1089
- işāret (Ar. i. 1.):** iz, alamet, nişan,
 i.+den 1556
 i.+dür 301, 3362

- (i. 2.): el, yüz hareketleriyle gösterme
i.-i hâş 5174
i.+ile 1845, 4509
→ işâret eyle-, işâret it-
- işâret eyle-** (Ar. T. f.): el, yüz hareketleriyle göstermek
i.-diler 4980
- işâret it-** (Ar. T. f.): el, yüz hareketleriyle göstermek
i.(d)-er 4099
- iş(i) bit-** (T. f.): hâli, gücü kalmamak
i.+i b.-mişidi 2276
i.+leri b.-di 1833
- iş bu** (T. sf.): işte bu
i. 379, 574
- iş buyur-** (T. f.): herhangi bir konuda vazife vermek ve o vazifeyi yerine getirmeyi istemek
i.-mazıdum 3788
- işde** (T. e.): bir şey gösterilirken ya da bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, işte
i. 1860, 2578, 2578, 4571, 4571
- işik** (T. i.): kapı, eşik
i.(g)+e 5004
i.(g)+i 184
i.(g)+üñ 2519
i.(g)+üñe 3727, 3963
- işini bitür-** (T. f.): hayatına son vermek, öldürmek
i.-elüm 636
- işit-** (T. f.): duymak, dinlemek
i. 2303, 4783, 4875, 5821
i.-di 236, 947, 1185, 1250, 1388, 1503, 1541, 1545, 2547, 2570, 2828, 3081, 3245, 3625, 3790, 3933, 4733, 4793, 4835, 6099
i.-diler 1424, 1437, 1652, 2188, 5685
i.(d)-en 513, 923, 6200
i.(d)-enler 5878
i.-medi 3698
i.-medin 4860
i.-mişidi 2276
i.-mişidüm 1377
i.-se 1068, 3226, 5291, 5400
i.(d)-üñ 641
i.(d)-üp 940, 1341, 1770, 3227, 3903, 3975
3996, 5357, 5932
i.(d)-ür 3057
i.(d)-ürem 3433
- iş it-** (T. f.): bir faaliyette bulunmak, zihinde tasarlanan bir fikri eyleme dökmek
i.(d)-üñ 641
- işkāl** (Ar. i.): müşküllük, güçlük, güçleştirme, müşküllandirme
→ işkāl ol-
- işkāl ol-** (Ar. T. f.): zor ve çekilmez bir hale düşmek, güçlük ve sıkıntı çekmek
o.-mışıdı i. 2919
- işkence** (Far. i.): eziyet, azap
darb-ı i. 858
- işle-** (T. f.): çalışmak, iş yapmak, belirli bir görevi yürütmek
i.-mekden 5582
i.-se 5518, 5519
- i.-yendedür 4856
i.-yimez 3080, 3080,
- işlet-** (T. f.): herhangi bir işte çalıştırmak, iş yaptırmak
i.(d)-ür 3789
- işrāk** (Ar. i.): parlatma, ışıklandırma
hüsn-i i.+ı 431
i.+ı 5536
- ‘işret** (Ar. i.): içki içme, içki kullanma [Arapçada yaşama, geçinme anlamında kullanılır.]
bezm-i ‘i.+de 2440
cā-yı ‘i.+üñ 4103
‘i. 2362, 2932, 4652, 4699, 5238, 5463
‘i.-i cānfezāya 2765
meclis-i ‘i. 3564
→ ‘işret eyle-, ‘işret it-
- ‘işret eyle-** (Ar. T. f.): eğlenmek, zevk sefa sürmek
‘i.-ridi 3587
- ‘işret it-** (Ar. T. f.): eğlenmek, zevk sefa sürmek
‘i.(d)-e 4279
‘i.(d)-er 2439
- ‘işret-sarāy** (Ar. Far. i.): içki içme, içki içilecek yer
‘i.+a 3563
- iştihā** (Ar. i.): meyil, istek, yemek yeme isteği
i.+sı 4667
- iştirā** (Ar. i.): satın alma, alınma
→ iştirā eyle-
- iştirā eyle-** (Ar. T. f.): satın almak, satın almak istemek
i.-yı ta‘ām e.-diler 5626
- iştıyāk** (Ar. i.): göreceği gelme, şevklenme
i. 1230
i.+a 3073
i.+ıla 1240, 6088
i.+ına 1394
i.+ımı 481
i.+ıyla 1077
i.+uñiçün 6043
- ‘işve** (Ar. i.): güzelin, gönül aldatan, gönül çelen naz ve edası
‘ayn-i ‘i.+ñden 4416
- it-** (T. f.): bir şeyi ya da bir kimseyi güç kullanarak ileriye götürmek
i.-di 1747
- it-** (T. f. 1.): bir şeyi yaratmak
i.-di 14, 15, 15, 16, 16, 32, 34, 36, 207, 230, 537, 931, 957, 3508
i.(d)-em 911, 911
i.(d)-en 3511
- (f. 2.): ifa etmek, yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek, belirli bir hale dönüştürmek
i. 3351, 4877
i.-di 144, 371, 384, 835, 900, 903, 935, 1417, 1541, 1575, 1675, 1752, 1787, 1787, 1871, 1871, 1903, 1903, 2059, 2241, 2345, 2346, 2348, 2391, 2447, 2447, 2613,5 2614, 2617, 2617, 2696, 2761, 3118, 3449, 3475, 3927, 3932, 4067, 4091, 4148, 4196, 4250, 4287, 4288, 4290, 4295, 4302, 4326, 4356, 4389,

4400, 4480, 4481, 4481, 4944, 5024, 5187,
5279, 6006, 6136, 6168, 6169, 6169
i.-diler 323, 666, 1685, 2971, 4253, 4276,
4861, 5469, 5798
i.-dise 5862
i.-diyse 1981
i.-dügi 740
i.-dügünüz 5971
i.-düm 4166, 4460
i.-dün 1116, 4615, 4615, 4686
i.-dünse 4686
i.-dünüz 1493
i.-dünüzse 1454
i.(d)-e 341, 1163, 1398, 1519, 1698, 3781,
5090
i.(d)-elüm 4414
i.(d)-em 3970, 3971, 3972, 4011
i.(d)-en 2289, 2618, 6112
i.(d)-er 1472, 1516, 1516, 4239, 4239, 4605,
4884, 4935, 4942, 4963, 5094, 5393, 5733
i.(d)-erdi 3595, 4235, 4920
i.(d)-erem 1227, 1765, 2673, 5374
i.(d)-erse 2887
i.(d)-erüz 5727
i.(d)-esiz 5743
i.(d)-eydi 3592, 3592
i.(d)-eyin 5129
i.(d)-ince 4584
i.(d)-iser 5914
i.-me 106, 1062, 1063, 1358, 3070
i.-mediler 1427, 1820
i.-mese 4016
i.-mesün 687, 3943, 4416
i.-meye 340
i.-miş 2024
i.-se 4017, 5228
i.-sem 3686
i.-sün 464, 4646
i.(d)-ün 1145
i.(d)-üp 1379, 2205, 4920, 4989
n'.i.-di 1122, 4962
n'.i.-düm 2816
n'.i.-dün 4144
n'.i.-dünüz 1176, 1399
n'.i.(d)-em 1220, 1220, 2562, 2895, 5250
n'.i.(d)-er 4632, 4898
n'.i.(d)-erem 1765, 3441
n'.i.(d)-iser 2460
(yf. 3.): etmek
‘adl i.(d)-en 1056
‘adl-i hāş i.(d)-eler 1483
‘adl i.-mege 6136
‘adl i.(d)-üp 1472
āferin i.-di 1700, 5197
‘afv i.(d)-e 6032
‘afv i.(d)-er 3435
‘afv i.(d)-üp 1863
‘ahd i.-di 1273
‘ahd i.(d)-en 5111
āheng i.(d)-erdi 5246

āhenin i.-di 1700
āh-ı derd-nāk i.-di 6159
āh i.-di 755, 1072, 1168, 1717, 2657, 3286
āh i.(d)-e 1064
āh i.(d)-er 3831
āhir i.-mediler 2506
āh i.(d)-üp 480, 1097, 1114, 1388, 1465, 1979,
2708, 2738, 3325, 3750, 4513, 5338, 5772
al i.-di 383, 871, 3295
‘alil i.-di 2185
‘anber i.(d)-er 5029
‘ār i.(d)-er 2731, 2732
‘arz-ı aḥvāl-i derd-nāk i.-di 3727
‘arz-ı ‘arız i.-se 2005
‘arz-ı ḥāl i.-di 4290, 4730
‘arz-ı ḥāl i.(d)-e 2450
‘a.-me 4740
‘arz-ı şevk i.-diler 671
‘arz i.-di 1925, 4345
‘arz i.-diler 5698
‘arz i.(d)-e 5295
‘arz i.(d)-em 3239
‘arz i.(d)-erdi 5653, 5673
‘arz i.(d)-erem 5434
‘arz i.(d)-eydi 2375
‘arz i.-sün 3234
‘arz i.(d)-ün 1423
‘arz i.(d)-üp 116, 1287, 3221
aşşı i.-mez 4192, 4471
aşşı i.(d)-üp 3256
āşikār i.-di 2422, 3431
āşikār i.-dün 2474
āşikār i.(d)-elüm 1315
āşikār i.-mezem 4604
āşinā i.(d)-eli 2458
āvāre i.-dün 1214
āvāze i.-di 2758
‘avk i.(d)-ebile 624
‘ayān i.-di 6098
‘ayān i.(d)-esiz 1504
‘ayān i.-me 614, 5835
āzād i. 4339, 4771
āzād i.(d)-üp 1550
‘azm i. 343
‘azm i.(d)-icek 2679
‘azm-i dārū’s-selām i.-di 6086
‘azm i.-di 3747
‘azm i.-diler 5953
‘azm-i diyār-ı Şām i.-di 1546
‘azm i.(d)-erlerdi 5652
‘azm-i iklim-i lā-mekān i.-di 6154
‘azm-i nūş i.-di 4479
‘azm-i rāh i.-di 1717
‘azm-i rāh i.(d)-icek 6014
‘azm-i rezm i.-se 2941
‘azm-i şabr i.-di 5874
‘azm-i şahrā-yı nilgün i.-di 752
‘azm i.-se 3597
‘azm i.(d)-üp 1572, 5130
bahāne i.-di 1025

- başına kaşd i.(d)-ende 1150
 beddu‘ā i.-di 1055
 beddu‘ā i.(d)-e 1422
 bedel i. 5840
 belâlar i.(d)-üp 3692
 bende i.-di 2341
 bend i.-di 1481, 2345, 5473
 bend i.-dün 2694
 bend i.(d)-elüm 4761
 bend i.(d)-en 2283
 bend i.(d)-er 5091
 bend i.(d)-erler 4392
 bend i.(d)-üp 1697, 2081
 berd-i selâm i.(d)-er 802
 beşâret i.-di 3792
 beter i.-di 4748
 beyân i.-di 1532, 6098
 beyân i.(d)-er 5118
 bey‘ i.(d)-eydük 1644
 bî-ğam i.(d)-er 5068
 bîğâne i.-di 2458
 bî-ğalel i. 5840
 bî-ğöd i.(d)-e 3182
 bî-ğarâr i.-di 2422
 bî-ğarâr i.(d)-en 2283
 bî-kâr ü bî-ğarâr i.-di 5036
 bî-mecâl i.(d)-erler 3789
 bî-nihâyet i.(d)-en 2722
 bî-nikâb i.-di 4532
 bî-nişân i.(d)-iser 2469
 bir i.(d)-üp ... dillerini 667
 bizâ‘et i.-megiçün 3244
 bûy-bend i.-di 4288
 buyruğ i.-di 5163, 5214, 5461
 buyruğ i.-di 3809
 câme-i müşa‘şa‘ i.(d)-üp 2199
 cebr i.-di 1270, 5874
 cebr i.(d)-e 3034
 cebr i.(d)-üp 2665
 cefâ i.-dün 1251
 cefâ i.(d)-er 4772
 cefâ i.(d)-esiz 1396
 cefâlar i.-megi 4519
 cefâlar i.(d)-üp 3692
 cem‘ i.-di 2434, 6012
 cem‘ i.(d)-e 776, 2511
 cem‘ i.(d)-emez 2686
 cem‘ i.(d)-erdi 3581
 cem‘ i.(d)-üp 3125, 4300, 5138
 ceng i.(d)-üp 1188
 cevâb i.-di 253
 cevr i.-diler 1792
 cevr i.(d)-en 5715
 cidd i.(d)-ün 1145
 çigerin(i) kebâb i.-dün 231
 cüş i.-di 7, 650, 1139, 1389, 2280, 2639, 4479,
 4937, 5843, 6150
 cüş i.(d)-er 3829
 cüş i.(d)-üp 3646, 5961, 6036
 cünbiş i.-me 4938
 cür‘et i.(d)-em 4448
 cürm i.-di 5145
 cüst i.(d)-esin 3194
 çâker i.(d)-em 2535
 çâk i.-di 1980, 4570
 çâk i.(d)-erdi 2650, 4909
 çâk i.(d)-erem 1227
 çâk i.(d)-erler 2424
 çâk i.(d)-erler yağaların 2424
 çâk i.-me 4415
 çâk i.-meden 2651
 çâk i.(d)-üp 1100, 2649
 dâğ i.(d)-üp 2794
 dâm i.(d)-er 2843
 dâr-ı hürrem i.(d)-er 5068
 dâsitân i.(d)-esiz 1504
 dâsitân i.-me 614, 5835
 da‘vet i.-di 2274, 3773, 5143, 5747, 6076
 da‘vet i.(d)-e 4279
 da‘vet i.(d)-er 6028
 da‘vet i.(d)-üp 6063
 da‘vi-yi mihr i.(d)-em 2888
 def‘ i. 4787
 def‘ i.(d)-e 898
 def‘ i.(d)-em 5902
 def‘ i.(d)-er 395, 3140
 def‘ i.(d)-erdi 3418
 def‘ i.(d)-üp 1410
 deng i.(d)-er 2379
 deng i.(d)-erüz 706
 derc i.-di 1694
 derc i.(d)-er 1530
 dermân i. 5115
 der-miyân i.-di 1963, 4693
 deşt i.(d)-eyin 730
 devâ i.-di 4930, 5391
 devâ i.(d)-erem 5436
 devâ i.-señ 4770
 devr i.(d)-elden 3149
 dilek i.-di 1847
 dil-teng i.(d)-en 2618
 dîvâne i.-di 1953, 3298, 4333
 dîvâra rû i.-di 5246
 du‘â i.-di 463, 1850, 4930
 du‘â i.(d)-e 1782, 3741
 du‘â i.(d)-üp 5150
 dūr i.-me 6117
 dürüst i.(d)-esin 3194
 dürüst i.(d)-ici 6114
 ebter i. 2768
 edâ i.-memekde 2897
 eksük i.-me 5963
 emân i.(d)-elüm 4414
 emr i.-di 5784
 enîn i.(d)-esin 3687
 eşer i.-di 2031, 4748, 5394
 esîr i.-di 2581
 fahr i.(d)-en 3541
 farğ i.-di 73, 2078
 farğ i.(d)-en 4589

- fark i(d)-er 3160
 fark i.(d)-erdi 3583
 fazāhat i.(d)-e 4653
 fehmi i.(d)-er 3641
 fehmi i.(d)-erseñ 4607
 fehmi i.-mesi 100
 fekk-i şekk i.-mege 4112
 ferāgat i.(d)-en 2723
 ferāgat i.(d)-ün 5893
 feride i.(d)-e 616
 ferzend i.(d)-üp 3945
 fetḥ i.(d)-er 5095
 fetḥ-i fütüh i.(d)-e404
 fetḥ i.(d)-üp 5020
 feyz i.(d)-er 17
 feyz i.(d)-eydi 4111
 fidā i.-di 759
 fidā i.(d)-em 412
 fiğān i.(d)-elüm 1091
 fiğār i.-di 1198
 füzün i.-di 752
 ğāfil i.(d)-e 3181
 ğāliye-müşg i.(d)-üp 5471
 ğamz i.(d)-er 4605
 ğarb u şark i.-di 2078
 ğāret i.-di 4692
 ğāret i.(d)-e 1974, 4538
 ğāret i.(d)-en 2722
 ğāret i.(d)-er 4099
 ğāriḳ-i ni' met i.(d)-er 6028
 ğāriḳ-i zer i.-di 3475
 ğarḳ-ı ḥün i.-di 2649, 4894
 ğarḳ-ı seyl i.-me 1860
 ğarḳ i.-di 858, 6162
 ğarḳ i.(d)-e 1464
 ğarḳ i.(d)-en 4589, 4590
 ğarḳ i.(d)-üp 4879
 ğaybet i.-di 4637
 ğaybet i.-meñ 4750
 ğāzab i.-di 4583
 ğāzab i.-se 1155
 gerd i.-di 6126
 germ i.-di 3328, 4383, 4689
 germ i.(d)-e 2259
 geşt i.(d)-eyin 730
 geşt i.(d)-üp 1230, 1324
 ğıybet i.(d)-üp 1661
 gile i.-mez 1195
 ğirībānını çāk i.-sün 3334
 ğiriftār i. 6094
 ğirye i.(d)-e 1101
 ğöñlini şem' i.(d)-er 628
 ğözümü i.-mesün ... bī-nür 687
 ğulğul i.-di 6016
 ğunc i.-di 5133
 ğuş i. 345, 795
 ğuş i.-di 625, 650, 1139, 3750, 4735, 5198, 5843, 6150
 ğuş i.(d)-em 781
 ğuş i.(d)-en 1817, 3215
 ğuş i.(d)-er 3450
 ğuş i.(d)-erseñ 924
 ğuş i.(d)-icek 1737, 1921, 3527
 ğuş i.(d)-ici 3649
 ğuş i.-miş 3492
 ğuş i.(d)-üp 252, 703, 1619, 3282, 4014, 4795, 5505, 5565, 5668
 ğuşmāl i.-di 3005
 ğuş-māl i.(d)-erler 3789
 ğuşmāl i.(d)-erleridi 844
 ğülünc i.-di 5133
 ğünāh i.-di 1835
 ğünü i.-di 2053
 ğüzer i. 3198
 ğüzer i.-dükde 508
 ğüzide i.(d)-e 616
 ḥ'āb i.(d)-erken 4535
 ḥ'āb i.(d)-ince 3600
 ḥ'āb ... i(d)-ince 4968
 ḥabs i.(d)-e 4585
 ḥacc i.(d)-üp 2726
 ḥādim i.-düm 4553
 ḥāk i.-di 1980, 2264, 3727, 6125
 ḥalāş i.-di 5941, 6067
 ḥalāş i.(d)-eler 1483
 ḥalāş i.(d)-erdi 4801
 ḥalāş i.(d)-eyin 5129
 ḥalāş i.-megiçün 4617
 ḥalāş i.-megidi 4023
 ḥalāş i.(d)-ün 639
 ḥalāş i.(d)-üp 910
 ḥālī i. 4875
 ḥālīş i.-mişidi 5538
 ḥalk i.-di 438, 6079
 ḥalk i.(d)-eli 5154
 ḥalk i.(d)-er 1923
 ḥall i.-di 2919
 ḥall i.-medi 2551
 ḥall i.(d)-üp 4658
 ḥamd i.(d)-üp 4984
 ḥāmūş i. 5884
 ḥāmūş i.-di 4735
 ḥāmūş i.(d)-ici 3649
 ḥarāb i.(d)-üp 5857
 ḥarām i.-dün 4075, 4685
 ḥarām i.(d)-üp 3731
 ḥarc i.(d)-em 1494
 ḥarc i.(d)-üp 3360
 ḥ'ār i.-me 4687
 ḥased i.-diler 541
 ḥāşıl i.-di 2457
 ḥāşıl i.-düm 1248
 ḥāşıl i.(d)-en 6103
 ḥāşıl i.(d)-er 3984
 ḥāşıl i.(d)-eydi 4087
 ḥāşıl i.-mege 1205, 4434
 ḥāşıl i.-miş 1254, 2794
 ḥāşıl i.(d)-ün 1455, 5679, 5919, 5998
 ḥaşr i.-meseydi 61
 ḥaste i.-di 1077, 2635

- haste ... i.-di 2574
 haste i.(d)-en 5829
 haṭā i.-di 2530, 3891, 6057
 havāle i. 5647
 havāle i.(d)-üp 4989
 havf i.-dügüm 1118
 hayāl i.-di 3295
 hayāl-i yār i.-di 2642
 hayr i.(d)-erken 5787
 hayy i.(d)-en 130, 1339
 hazer i. 1062, 1103, 1632, 4772
 hazer i.-di 5394
 hāzır i.-di 2848, 4480
 hazz i.-di 5541
 hebā i.-düh 1251
 helāk i.-di 1249
 helāk i.(d)-elüm 636
 helāk i.(d)-er 1633
 helāk i.-me 4415
 hem-derd-i ehl-i hāl i.-di 3005
 hem-ser ... i.-di 4914
 hıfz i.(d)-e 606
 hıfz i.(d)-er 4493
 hıfz i.-se 4488
 hışm i.(d)-er 1748
 hışm i.(d)-erse 4444
 hışm i.(d)-üp 1461, 1746
 hikāyet i.-di 373
 hikāyet i.(d)-en 922, 5616
 hikāyet i.(d)-er 2208
 himmet i. 3390,
 himmet i.(d)-erse 5930
 hisāb i.-di 3628
 hitāb i.-di 1395, 5808, 5808
 hitāb i.(d)-üp 4378
 hizmet i.-di 4663
 hōr i.(d)-eyin 3472
 hōş-bū i.(d)-üp 4908
 hōş i.-di 1342
 hurrem i. 5132
 hurrem i.-señ 4678
 hurūş i.-di 625, 2280
 hurūş i.(d)-üp 2822
 huşk i.-di 5106
 hüccet i.-di 1696
 hücüm i.-di 1081
 hücüm i.(d)-icek 6021
 hüküm i.(d)-erdi 2296
 hüküm i.-se 193
 hürmet i.(d)-e 5932
 hürmet i.(d)-erleridi 761
 hürmet i.-mese 5682
 hürmet i.-miş 5733
 ictihād i.-sün 906
 i.-di ... ābād 1004
 i.-di ... āgāh 3883
 i.-di ... āh 4150, 4451
 i.-di ... āheng 1375, 2870
 i.-di ... ‘aḳd-i zebān 716
 i.-di ‘arz-ı bahā 3340, 3483
 i.-di ... ‘arz-ı bahā 3218
 i.-di ... āşüfte 2529
 i.-di ... āvāze 2869
 i.-di ‘ayān 3439
 i.-di ... ‘ayān 6161
 i.-di ‘azm-i şabr-ı cemil 1242
 i.-di ‘azm-i teferrüc-i didār 3230
 i.-di ... baḥş-i şarīh 3735
 i.-di beyān 5117
 i.-di bir 3365
 i.-di ... bünyād 1004
 i.-di ... cevr 5222
 i.-di cevr ü cefā 1247
 i.-di ... cidd ü ‘amel 5986
 i.-di cüdā 824, 1734, 5037
 i.-di çāk 6163
 i.-di dem-beste 1888
 i.-di ... der-ḥ‘āst 4505
 i.-di devr-i mümtedd 182
 i.-di ... dilek 1045
 i.-di du‘ā 1849, 3436, 4587
 i.-di ... du‘ā 4800, 5439
 i.-di dürüst 5377, 5494
 i.-di ... dürüst 4945
 i.-di ... elḥān 145
 i.-di elḥānı 4028
 i.-di ... enin-i hanin 3661
 i.-di erzānı 2893
 i.-di ... eşer 3465
 i.-di esir 2674
 i.-di ... felek-pāye 3918
 i.-di feryād ü nāle 5342
 i.-di fiğān 145, 258, 1054, 4394, 5002, 5604
 i.-di ... fiğān 4598
 i.-di firār 4540
 i.-di ğarib 5418
 i.-di ... gūş 3712, 3744
 i.-di ... güc 2985
 i.-di ... gülünc 4036
 i.-di ... güşād 5465
 i.-di ... güvāh 4595
 i.-di ḥ‘āb 2392
 i.-di ... ḥarāb 3533
 i.-di ... ḥased. 326
 i.-di ... hem-ḥāl 5546
 i.-di ... hem-reng 4298
 i.-di ... hikāyet 612
 i.-di hitāb 5755
 i.-di ... hīz 3386
 i.-di hōş-rāy 6003
 i.-di ... hūb 5445
 i.-di hurrem 4312
 i.-di hurūc 3091
 i.-di ... hurūc 3011
 i.-di hücüm 4949
 i.-di ... iḥsān 438
 i.-di iḳbāl 5895
 i.-di ... iḳdām 6058
 i.-di ... iki ḳat 5285
 i.-di ... ilenç 3415

- i.-di ilkā 6023
 i.-di ... istiḳbāl 2911, 6036
 i.-di ... 'iyş ü tarab 3031
 i.-di ḳabūl 380, 932
 i.-di ... kār 5399
 i.-di kelām 807
 i.-di kerīm 2052
 i.-di ... kerīm 583
 i.-di ... ḳıyām 4665
 i.-di ḳu'ūd 1588
 i.-di ... kümün 738
 i. ... dilek 3067
 i.-diler āheng 5794
 i.-diler ... āşüb 3249
 i.-diler 'azm-i cānib-i zindān 4979
 i.-diler ... 'azm-i istiḳbāl 2105
 i.-diler 'azm-i sū-yı germābe 3258
 i.-diler bühtān 1435
 i.-diler destān 4804
 i.-diler ... dūr 3988
 i.-diler ... fiḡān 1094
 i.-diler ... gūş 1160, 1159
 i.-diler iḳdām 5781
 i.-diler ḳaşd-ı fıtne vü āşüb 543
 i.-diler kūtāh 4355
 i.-diler maḫrūm 1121
 i.-diler nazārı 5761
 i.-diler ... nefrīn 1131
 i.-diler ... nidā 1621
 i.-diler ... nigāh 1428
 i.-diler dillerini şad-pāre 1178
 i.-diler secde 2013, 2145
 i.-dilerse ḫaṭā vü āşübı 5837
 i.-diler ... simā' 1419
 i.-diler şādī 1865
 i.-diler tedbīr 1310
 i.-diler 'uryān 886, 4849
 i.-diler ... zīnet 4273
 i.-di ... ma'mūr 5576
 i.-di ... mātem 4921
 i.-di medḫ ü şenā 2851
 i.-di ... meftūḫ 170
 i.-di me'mūr 3658
 i.-di menzil-gāh 1893
 i.-di ... mest-i ḫarāb 2426
 i.-di ... mūm 3078
 i.-di musallaṭ 5901
 i.-di muṭā' 1337
 i.-di ... muzā'af 3372
 i.-di ... naḫcīr 1323
 i.-di ... naḫş-ı būḳalemün 31
 i.-di naḫş-ı nigār 4297
 i.-di nazār 1335, 1402, 1448, 1920
 i.-di ... nazār 439
 i.-di nidā 4853
 i.-di nigāh 827, 1558, 1591, 1600, 1807, 3038, 3424, 4451
 i.-di ... nigāh 3645
 i.-di nigār 30
 i.-di ... nişār 2891
 i.-di niyāz 4461, 4794
 i.-di ... niyāz 1011
 i.-di ... nizār 2413
 i.-diñüz zindān 5145
 i.-di ... perhīz 3442
 i.-di pīr ü ḫarīr ü ūftāde 5413
 i.-di ... pīr ü faḳīr 5523
 i.-di ... pōst 1606
 i.-di ... pūr-nūr 5524, 5563
 i.-di raḳam 4705
 i.-di revā 1849
 i.-di revān 2848, 4579
 i.-di ... revān 2656
 i.-di ... rıḫvān 4067
 i.-di şad-pāre 2475
 i.-di ... şad-pāre 2414
 i.-di ... şalā 735
 i.-di sebīl 2874
 i.-di secde 2146
 i.-di sefer 751, 2028
 i.-di ... sefer 5521
 i.-di selām 905, 3271
 i.-di ser-gerdān 3618
 i.-di ... seyr 473,
 i.-di seyrān-ı 'ālem-i ḡaybet 6091
 i.-di ... sīb 2319
 i.-di ... siyeh-kārī 4289
 i.-di şoḫbet-i ḫāş 2418
 i.-di ... sücūd 1291
 i.-di sükūt 5763
 i.-di ... şād 3608
 i.-di şikār 2393
 i.-di ... şikār 2413
 i.-di ... şikāyet 1345
 i.-di ... şikest 597
 i.-di şüküft 2453
 i.-di ... şüküft 1597
 i.-di şürü' 1332, 1332
 i.-di ... taḫḳīḳ 4029
 i.-di ṭaleb 4315
 i.-di tarab 4315
 i.-di ... tāze 6008
 i.-di ... tecellāyı 3284
 i.-di ... telḳīn 4133
 i.-di temām 3501
 i.-di terk 5521
 i.-di teskīn 5805
 i.-di teslīm 1689
 i.-di teşrīf 2850
 i.-di ... tevekkül 913
 i.-di tirāş 5259
 i.-di ṭulū' 71
 i.-di ... 'ubūr 6075
 i.-di 'urūc 3091
 i.-di 'uryān 6124
 i.-di vefāt 323, 5233
 i.-di ... yaḡma 5059
 i.-diyse secde 430
 i.-di ... zāhir 1061
 i.-di ... zebūn 2688

- i.-di zîr ü zeber 2787, 4651
 i.-di ... ziyâfetler 5689
 i.-di zühür 59, 434, 1163, 1892, 2088
 i.-di ... zühür 2049, 2610
 i.-di zulm 326
 i.-di zulm ü ziyân 1056
 i.-düm ... ferâğ 3997
 i.-düm ... maqarr 4496
 i.-düñise nürânî 311
 i.-düñ ... şüret 1612
 i.-düñüz pinhân 1194
 i.(d)-e ‘ağd-i nikâh 5461
 i.(d)-e ‘alîl 5868
 i.(d)-e ‘arz 4789
 i.(d)-e ‘atâ 1576
 i.(d)-e ‘ayân 2330
 i.(d)-e ... ‘ayân 1194
 i.(d)-e ‘azm-i günâh 4488
 i.(d)-e ... bâzârî 4388
 i.(d)-e dem-beste 4791
 i.(d)-e ... bidâd 4586
 i.(d)-e cevr ü cefâ 1843
 i.(d)-e ferâğ 4030
 i.(d)-e ferzend 3375
 i.(d)-e hâlâş 4929
 i.(d)-e harekât 1379
 i.(d)-e ... havâle 4807
 i.(d)-e ihsânî 6082
 i.(d)-e ... ‘iyş ü tarab 5468
 i.(d)-e kabûl 4547, 5661
 i.(d)-e ... kûr 4136
 i.(d)-eler ... al 1322
 i.(d)-eler ... nigâhları 2265
 i.(d)-eler verhem 4781
 i.(d)-eli ... târâc 3861
 i.(d)-em ... ‘azîz 910
 i.(d)-em ... beyân 2947
 i.(d)-em ... dirîğ 413
 i.(d)-e ... meftûn 1485
 i.(d)-emez ... pervâz 1404
 i.(d)-emezdi ... ‘ayân 2236
 i.(d)-em ... iki şak 1151
 i.(d)-em qurbân 2726
 i.(d)-e ... mûm 874
 i.(d)-en âvâre 3292
 i.(d)-en ‘ayân 2712
 i.(d)-e nazâr 5438
 i.(d)-e ... nazâr 3848
 i.(d)-en esîr 3627
 i.(d)-e ... nidâ 1784
 i.(d)-e nigâh 1050
 i.(d)-e ... nigâh 2269
 i.(d)-e nişâr 5873
 i.(d)-en temâşâyı 4855
 i.(d)-e pervâzı 3400
 i.(d)-e rahmet-i hâş 405
 i.(d)-er bî-fer 3995
 i.(d)-erdi ... âheng 5310
 i.(d)-erdi ... âhı 5253
 i.(d)-erdi figân 260
 i.(d)-erdi ... füzûn 3364
 i.(d)-erdi ... m. 3814
 i.(d)-erdi nazâr 3417
 i.(d)-erdi ... nigâh 525
 i.(d)-erdi ... reşk 3132
 i.(d)-erdüñ ... hõş-âğüş 4917
 i.(d)-erem ... sücûd 4495
 i.(d)-er ... hâlâş 405
 [i.(d)-er] ... harâb 865
 i.(d)-er ihsân 4556
 i.(d)-er ... istiğbâl 1144, 2986
 [i.(d)-er] ‘itâb 865
 i.(d)-er ... kabûl 1186
 i.(d)-erler ... sücûd 610
 i.(d)-erleridi şitâb 749
 i.(d)-er ... pür 4942
 i.(d)-erse ... qarâr 5006
 i.(d)-er ... sücûd 4986, 5383
 i.(d)-er ... tarh 4986
 i.(d)-er ... târumâr 4521
 i.(d)-er tercih 635
 i.(d)-er ... te’sîr 5398
 i.(d)-er teslim 803
 i.(d)-er ... tevbe istiğfâr 3717
 i.(d)-er üftâde 5392
 i.(d)-e ... rüsvây 4652
 i.(d)-erüz ... nazâr 5854
 i.(d)-er ... zühür 1528
 i.(d)-e sebîl 3306
 i.(d)-e seyr 2274
 i.(d)-e seyr-i vuḥûş 681
 i.(d)-esin dermân 4230
 i.(d)-esin ... luḥf-ı müstevfâ 5961
 i.(d)-esin ... sefer 1540
 i.(d)-esiz ... âgâh 4084
 i.(d)-esiz ... mekr ü füsûs 5701
 i.(d)-e ... sücûd 951, 5167
 i.(d)-e şûmâr 2235
 i.(d)-e ... târâc 4538
 i.(d)-e tebâh 3179
 i.(d)-e tecellî-yi ‘âm 2128
 i.(d)-e ... telkîn 5973
 i.(d)-e ... tezyîn 5163
 i.(d)-e ... ‘ubûdiyyet 6090
 i.(d)-e ... vâşıl-ı cânân 3530
 i.(d)-evüz ... sücûd 961
 i.(d)-evüz tağyîr 5980
 i.(d)-eydi ... hîz 3844
 i.(d)-eydi kelâm 1745
 i.(d)-eydi ... nişân 3596
 i.(d)-eydi ... zeyn 3572
 i.(d)-eyin ... fidâ-yı günâh 4444
 i.(d)-eyin ... pervâz 6191
 i.(d)-e ... zelîl 1475
 i.(d)-e zühür 2699
 i.(d)-e ... zühür 2009
 iftîhâr i.(d)-er 2064
 iftirâ i.-di 3985, 6057
 iftirâ i.(d)-esiz 1396
 iftirâ i.-me 1306

- iğrāk i. 6106
 ihtiyār i.-di 357, 4882
 ihtiyār i.(d)-e 4026
 ihtiyār i.-mişdüm 4524
 i.(d)-ince dü-şak 147
 i.(d)-ince teslīm 5504
 i.(d)-ince ... tülū' 3399
 i. keremüñ 4098
 ilhāk i. 6106
 'imāret i.-di 4292
 'imāret i.-mege 3869
 i.-me ... bīmār 5885
 i.-medi aşşı 4923
 i.-medi güş 4179, 5363
 i.-medi ... idrāk 4529
 i.-medi ... kabül 3440, 5842
 i.-medin cevelān 2901
 i.-medin ... günāh 5086
 i.-medi peydā 1664
 i.-me ... du' ā 1430
 i.-medüm ... nażar 5387, 5754
 i.-medüñ melāmet 3681
 i.-me ... fütāde 2818
 i.-me ... gāfil 798
 i.-mege ... fiğān 6171
 i.-mege ... i' lām 3429
 i.-me gezend 3385
 i.-me gurūr 1065
 i.-me gümān 1605, 2554
 i.-me ... ḥabs ü belā 5707
 i.-me ḥazer 2576
 i.-me ... ḥilāf 4022
 i.-me ... inkār 1438, 1632
 i.-me maḥrüm 2125
 i.-memişdür ... ḥicāb 1785
 i.-meñ ... 'ayān 2588
 i.-men dirîğ 2836
 i.-men ḥayā 4502
 i.-me nigāh 5705, 5825
 i.-me ... nigāh 5813
 i.-me nihān 3255
 i.-me pāyende 6119
 i.-me ... rencūr 5839
 i.-me rüsvāy 5837
 i.-mese ārām 4717
 i.-mese tağy'ir 5610
 i.-mesün terk 1297
 i.-me şermende 4008
 i.-me ... ta' cıl 4426
 i.-me ... taşşiri 5838
 i.-me taleb 2561
 i.-me te'ḥir 4432, 4457
 i.-me tiz 4560
 i.-meye ḥarekāt 1273
 i.-meyeli ... nażar 1224
 i.-meyem fiğān 1241
 i.-meyem ... kabül 241
 i.-meye ... nażar 36, 4496
 i.-meye neng 5149
 i.-meyen meyšüm 4122
 i.-meyen pervāz 3448
 i.-meye redd 5510
 i.-meyesiz ziyāmı 5738
 i.-meye yād 4201, 5660
 i.-meyeydün ... izhār 1285
 i.-meyeyin fiğān ü enin 1239
 i.-meyince ... isḫāt 75
 i.-meyince ... ḫan 1158
 i.-meyüp ārām 4973
 i.-mez āvāze 2756
 i.-mezdi ... ārām 498
 i.-mezdi ... ḫarār 4644
 i.-mezdi ... nażar 3489
 i.-mez dirîğ 2196
 i.-mezem ... ğamz 4607
 i.-mez eşer 3718
 i.-mez fark 4886
 i.-mez güşāde 3139
 i.-mezidi fiğān 1502
 i.-mez ... nigāh 3888
 i.-mezse ... vāşıl 4715
 i.-me zulmi 5950
 i.-mişdi 'azm-i cānib-i Şām 1552
 i.-mişdi ... ḫarāb 2210
 i.-mişdi ... medhüş 3488
 i.-mişler ... zulm 5085
 imtiḥān i.-di 5803
 'ināyet i.-di 5976
 'ināyet i.-se 956
 inkār i.(d)-erse 6013
 İnḫiyād i.-di 5982
 İnḫiyād i.(d)-esiz 4083
 İnḫiyād i.-sün 906
 i' rāz i.(d)-esin 3191
 irtihāl i.-di 2030
 isā'et i.(d)-em 4448
 işbāt i.(d)-er 57
 i.-se ... āheng 4237
 i.-se ... bed 5510
 i.-se ... daḥl 4413
 i.-se du' ā 4801
 i.-se hücüm 5702
 i.-se nāle vü āh 3978
 i.-se nażar 2075
 i.-se nefes 3529
 i.-se nigāh 4380, 4790
 i.-señ ... nigāh 3931
 i.-señ ... taleb 2681
 i.-se ... püştü ağıyāra 2452
 i.-se ... rüyı divāra 2452
 i.-se teşkil 4238
 i.-se ... yād 5715
 işāret i.(d)-er 4099
 iş i.(d)-ün 641
 'işret i.(d)-e 4279
 'işret i.(d)-er 2439
 'itāb i.-di 1395, 5808
 i. te'ḥir 4598
 i' timād i.(d)-e 1310
 i' timād i.-me 4612

- i' tirāf i.-di 5156
 i' tirāf i.(d)-en 1305
 i' tirāf i.(d)-icek 5994
 itmām i.(d)-e 618
 i.(d)-üp ... dürüst 5952
 i.(d)-üp ... güş 1110
 i.(d)-üp i' rāzī 5866
 i.(d)-üp naşihatlar 4763
 i.(d)-üp ... toz 5179
 'iyş i.(d)-erdi 5239, 5247
 izār i.-di 2029
 izhār i.(d)-en 601
 'izzet i.-di 1021
 'izzet i.(d)-e 5736
 'izzet i.(d)-üp 3590
 'izzet i.(d)-üp ayağma 3022
 kāfırlıg i.-di 1706
 qahr i.-dün 4935
 qahr i.(d)-ersin 2601
 qarār i.-di 357
 kār i.-di 363, 1198, 5036
 kār i.-miş 4639
 kār-sāz i.-di 5212
 qaşd-ı cān i.-di 4897
 qaşd i.-di 4279, 4472, 4926, 4926
 qaşd i.(d)-e 1153, 4471
 qaşd i.(d)-en 4854
 qaşd i.(d)-er 696, 1142, 3841, 4470, 4773
 qaşd i.(d)-erler 861
 qaşd i.(d)-erse 634
 qaşd i.(d)-ersiz 1398
 qaşd i.(d)-üp 1326
 qaţ' i.(d)-e 1422
 qaţ' i.(d)-eli 2518
 qaţ' i.(d)-er 552, 2986
 qaţ' i.(d)-üp 4705
 qaţl i.(d)-esiz 642
 qaţl i.-mege 392
 qayd i.-di 724, 1383
 qayd i.(d)-en 2740
 kec-gümān i.-me 2527
 kedd i.-di 4681
 kemān i.-dün 2603
 kemerin muhkem i.-di 167, 511
 kemer i.-di qolın 5494
 kenār i.-di 5192
 kerem i. 2741, 5835
 kesr i.(d)-e 1152
 keşf i.(d)-er 4860
 keşf-i rāz i.-di 2537, 3648
 ketm i.(d)-ün 6084
 kısmet i.-dükce 4708
 kıtāl i.(d)-evüz 5857
 kıyās i. 1030, 1576, 2408, 5663
 kıl ü qāl i.-me 4740
 kīn i.-di 392
 qolay i.-dün 4837
 qolumı yaşduq i.-medüm 6185
 kūh-ı enbūh i.-ken 5172
 kul i.-diler 5823
 kūr i.(d)-üp 4900
 kuvvet i.-di 1588
 la' l-gūn i.-di 4894
 la' line qaşd it.(d)-ende 1150
 lāyık i.-di 5900
 leb-ā-leb i.(d)-en 3511
 leng i.(d)-erüz 706
 lerze i.-di 764
 levh-i nūr i.(d)-üp 2309
 luţf i. 732, 5948
 luţf-i 'ām i.-di 2924
 luţf-i 'ām i.(d)-en 4104, 6027
 lutf i.(d)-erken 4447
 luţf i.(d)-üp 109, 369, 1853, 2893, 3194, 3781, 4004, 4105, 4770, 5870, 5984
 mağzūb i.(d)-e 1509
 maḥkūm i.(d)-e 193
 maḥrūm-ı zevk-i kām i.-dün 4075
 mātem i. 3542
 māt i.-di 529
 māt i.(d)-üp 1999
 mazhar-ı luţf i.(d)-ici 6115
 medḥ i.(d)-erdi 2703
 medḥ i.(d)-eydi 4174
 medḥ i.(d)-üp 116, 1767
 melāmet i.-digūñüz 4712
 melāmet i.(d)-en 2723
 melāmet i.(d)-er 4633, 4633
 men' i.-di 2434
 men' i.(d)-e 2511, 3896
 men' i.(d)-en 4753
 men' i.(d)-er 3902, 4488
 men' i.(d)-icek 1511
 menzil i.-di 1927
 merdūd i.(d)-e 1509
 merhem i.(d)-en 6112
 meskenet i.-di 1941
 mesned-i muraşşā' i.(d)-üp 3584
 mesnedüm i.-di 2519
 mest i.-miş 2389
 mest i.(d)-üp 2697
 meşhūr i.(d)-eli 4829
 meyl i.-di 1643
 meyl i.(d)-er 1002
 meyl i.(d)-erse 4084
 meyl i.-medi 4812
 meyl i.-mek 5091
 meyl i.-se 5092
 meyl i.(d)-üp 4299
 mihr i.(d)-eydi 2821
 minnet i. 3388
 minnet i.-di 3792, 5976
 minnet i.-sün 2759
 mu' anber i.(d)-er 5029
 mufazzal i.-di 5981
 muḥabbet i.(d)-er 4641
 muḥadder i.-di 5638
 muḥaffel i.(d)-üp 1204
 mūm i.-di 1081
 musaḥḥar i.-di 5638

- musahhar i.(d)-em 2535
 mübtelâ i.-di 2583, 4800
 mübtelâ i.(d)-e 4820
 mübtelâ i.(d)-er 4774
 mükahhal i.-di 768
 mükahhal i.(d)-üp 567, 2360
 mükemmel i.-di 768, 5981
 mükemmel i.(d)-üp 1204
 mükerrer i. 2768
 mülemma^c i.(d)-üp 2199, 3584
 müntehâ i.-di 2583, 4662
 müselsel i.(d)-üp 567, 2360
 müsterilik i.-di 3312
 müyesser i. 4410
 müyesser i.-di 5978
 naqş i.-di 4261
 naqş i.(d)-ince 4584
 nâle i.-mekde 5429
 namâz i.-di 6033
 nâm i.(d)-üp 5519
 naşib i.(d)-erem 908, 908
 naşib i.-medüñ 4169
 nâ-şâd i.(d)-er 3247
 nażarın ... i.-di 2132
 nażar i. 1062, 1103, 1406, 2020, 2293, 3198,
 4379, 4379, 4772, 5907
 nażar i.-di 1036, 1981, 3500, 4390
 nażar i.-diler 2137
 nażar i.-dükce 4269
 nażar i.(d)-e 3631
 nażar i.(d)-en 37, 72, 1900, 2147
 nażar i.(d)-iser 5914
 nażar i.-medi 6198
 nażar i.-mek 3895
 nażar i.-meziseñ 3925
 nażar i.-se 4825, 5054
 nażar i.-süñ 4206
 nażar i.(d)-üp 3665, 5699, 5771
 nâz i.-di 2537, 4108
 nâz i.(d)-er 4884
 nâz i.(d)-ici 4969
 nefir i.-di 2581
 nefret i.-diler 1652
 nefret i.(d)-er 923, 4641
 nefret i.-meye 1068
 neng i.(d)-er 2834
 nerm i. 4816
 nerm i.-di 4689
 nerm i.(d)-e 4814, 5159
 nevâlar i.(d)-e 5306
 nev-cüvân i.-di 5562
 nevha i.(d)-üp 4905
 neżâre i.-meyeli 1085
 nidâ i.-di 1055, 3772, 5391
 nidâlar i.(d)-e 5306
 nigâh i.-di 477, 1072, 1168, 3286
 nigâh i.(d)-er 5400
 nihân i.-di 5803
 nihân i.-düñüz 1624
 nihân i.-me 2527
 nihân i.(d)-üp 2451
 nişâr i.(d)-erüm 4525
 nisbet i.-düñ 4617
 nisbet i.(d)-er 923
 nişân i.-düñ 2603
 niyâz i.-di 3648, 4108, 6033
 nûş i. 345, 795
 nûş i.(d)-e 3136
 nûş i.(d)-en 3450
 nûş i.(d)-erdi 3210, 3588
 nûş i.(d)-erken 2992
 nûş i.(d)-üp 5239
 nüvaht i.-megiçün 2931
 nüzül i.(d)-e 6047
 oyun i.(d)-elüm 678
 ‘özi i.(d)-erdi 2703
 ‘özi i.(d)-üp 2183
 pâk i.-di 2264, 4570
 pâk i.(d)-üp 2261
 pâre pâre i.(d)-elüm 1136
 pây-mâl i.-di 871
 penâh i.-di 477
 pend i.-di 1481
 pend i.(d)-elüm 4761
 pend i.(d)-erdi 3865
 pisterini düş i.(d)-elüm 679
 pür-belâ vü derd i.-di 6126
 pür i.-di 433, 467
 pür i.(d)-üñ 5202
 pür i.(d)-üp 3165, 4038
 pür-küdûret i.-di 506
 pür-melâlet i.-me 1024
 pür-şadâ i.-di 5361
 pür-şafâ i.(d)-er 5068
 pür-şeref i.-di 431
 pür-şikest i.-di 5374
 pür-şikest i.-miş 2389
 râhat i. 4399
 rahmet i.-mege 4450
 rahm i.(d)-eydüñ 4995
 rahm i.(d)-üp 1414, 2847, 3058, 4465
 rahşân i. 5115
 raqş i.(d)-er 2880
 râst i.(d)-üp 4752
 rây i.-düñ 4837
 redd i.-di 4681
 redd i.-me 5960
 redd i.(d)-üp 3440
 ref^c i.(d)-erse 2890
 ref^c i.(d)-üp 4532, 4851
 rehâ i.-di 1850
 resm-i ikrâm-ı bî-şümâr i.-di 5192
 resül i.(d)-em 378
 reşk i.(d)-e 457
 reşk i.(d)-erdi 1351, 1353
 revâ i.(d)-erem 5436
 revâ i.-señ 4770
 revân i.(d)-e 3798
 revân i.(d)-elüm 1091
 revân i.(d)-üp 5967

- ri'āyet i.(d)-e 5736
 riḥlet i.-di 493
 rivāyet i.(d)-en 922, 5616
 rivāyet i.(d)-er 2208
 rūšen i.-di 2065, 3042, 3527
 rūšen i.-mege 3208
 rüçü' i.-di 1553, 5171
 rüsvāy-ı ḥāṣ ü'ām i.-düñ 4685
 şabr i.-di 1270
 şabr i.(d)-e 3034, 4628, 4629
 şabr i.(d)-en 2819
 şabr i.(d)-erse 909
 şabr i.(d)-erseñ 3273
 şabr i.(d)-üñ 2119, 2186
 şabr i.(d)-üp 1436, 4735, 5815
 sa'd i.(d)-erse 1550
 saḥt i.-di 881
 sākin i.-mege 3210
 şalā i.-di 4662
 şayd i.-di 724, 1383
 şayd i.(d)-elüm 681
 şayd i.(d)-em 1781
 şayd i.(d)-en 2740
 şayd i.(d)-er 2553
 şayd i.(d)-ici 2395
 şayd i.(d)-üp 1383
 sāye i.-di 565
 sa'y i. 3526, 4936
 sa'y i.-di 4569
 sa'y i.(d)-er 3052
 sa'y i.(d)-erlerdi 2156, 2374
 sa'y i.(d)-erseñ 3740
 sa'y i.-meden 2875
 sa'y i.(d)-üñ 4751
 sa'y i.(d)-üp 638, 3338, 5063, 5406, 5678
 sebeb i.(d)-evüz 5682
 sebz-püş i.-di 4690
 secde i.-se 3463
 secde ... i.(d)-üñ 4125
 sefer i.(d)-eli 1087
 şenā i.-di 463, 3772
 serden berī i.-di 2399
 ser-firāz i.-di 5212
 serzenişler i.(d)-e 1508
 setr i.(d)-e 1779
 setr i.(d)-em 2495
 setr i.(d)-er 2863
 sevķ i.-diler 671
 sevķ i.(d)-e 624
 sevķ i.(d)-em 4348
 seyr i. 720
 seyr i.(d)-elden 4758
 seyr i.(d)-elüm 680
 seyr i.(d)-en 1378, 1928, 2335, 3506
 seyr i.(d)-er 2384, 2438, 3614, 3615
 seyr i.(d)-erdi 836, 2368, 2381, 5896
 seyr i.(d)-eridi 1668
 seyr i.(d)-erken 1324, 2394, 3010, 3414, 4313
 seyr i.(d)-erlerdi 2376
 seyr-i küḥ ü deşt i.(d)-eyin 730
 seyr i.-se 1508
 seyr i.(d)-üp 1949
 siḥr i.(d)-erdi 2507
 sirāyet i.(d)-e 3640
 şöḥbet i. 4074
 şöḥbet i.-di 2480
 şöḥbet i.(d)-e 1974, 3339
 sözin tatlu i.-di 4668
 su'āl i.-di 4730, 5198
 su'āl i.(d)-erem 240
 sū'i zann i.-me 924
 sülük i.-di 5540
 süst i.(d)-icek 4635
 şād i. 729, 4339
 şād i.-di 2514, 5982
 şād i.-düñ 3753
 şād i.(d)-esin 994, 3203
 şād i.(d)-esiz 4083
 şād i.(d)-eyin 4476
 şād i.-medüñ 4351, 5414
 şādi-yi dil i.(d)-er 3984
 şaķ i.-di 1347
 şart i.(d)-üp 3431
 şefķat i.-di 494
 şefķat i.(d)-e 5932
 şefķat i.-miş 1173
 şefķat i.(d)-üp 259
 şeker-nişār i.-di 2642
 şerḥ i.(d)-e 5402
 şerḥ i.(d)-üñ 5858
 şerm i.-di 4383
 şerm-sār i.-di 2348
 şerm-sār i.-me 4687
 şerr i.(d)-em 4446
 şikār i.-düñ 2474
 şikār i.(d)-elüm 1315
 şikāyet i.(d)-er 2439
 şikāyet i.-me 1024
 şikeste i.(d)-en 5829
 şir-nüş i.(d)-elüm 679
 şükr i.-di 698, 6029, 6029
 şükr i.(d)-er 4884
 şükr i.-mese 1469
 şükr i.(d)-üp 2759
 ta' accüb i.-di 452, 4602
 ta' accüb i.(d)-erdi 3327
 ta' bīr i.(d)-er 5113
 taḥammül i. 4475, 4933
 taḥammül i.-diler 2188
 taḥassüs i.(d)-üñ 5918
 taḥşil i.(d)-erse 2196
 taḥşin i.(d)-er 865
 taleb i.-düm 5158
 taleb i.-mezdi 2397
 ta' līm i.(d)-erdi 540
 tāmī' i.(d)-er 4449
 ta' ne i.-di 2978
 ta' n i.-di 782, 3260
 ta' n i.(d)-en 4653, 4662
 ta' n i.(d)-er 2854

- ta^cn i.(d)-ersin 3884
 ta^cn i.-me 351
 ta^cn i.(d)-üp 626, 4550, 4733
 tap i. 4452
 tarh i.-di 4479
 tārūmār i.-di 6124
 tārūmār i.-miş 4639
 taşadduk i.-di 3531, 5917
 tavāf i.(d)-erler 1559
 tavāf i.(d)-erleridi 2155
 tavr ı-dı 3211
 tayy i.(d)-üp 1693, 5953
 tāze i.-dükce 4514
 tāze-reng i.-di 5471
 tebessüm i.-di 1676
 tebessüm i.(d)-üp 1171
 te³emmül i. 4933
 teferrüc i.(d)-e 31
 teferrüc i.(d)-er 4967
 teferrüc i.-mege 2262
 tefvīz i.(d)-üñ 5209
 tehniye i.-diler 2113
 tekrār i.(d)-erdi 4855
 tekbīr i.(d)-erdi 1880
 tekeffül i.(d)-er 914
 telh i.-di 2288
 telh i.(d)-er 3247
 temām i.-di 1546, 2932
 temām i.(d)-e 1684
 teneffüs i.-di 2632, 2747
 terahhüm i.(d)-üp 1171
 terakķī i.(d)-e 4821
 terbiyetler i.-mişdür 3939
 terk-i Belh i.-di 2288
 terk-i ğam-ı cihān i.-di 6154
 terk i.-di 1046, 1372, 1929, 1980, 3706
 terk i.(d)-er 2379
 terk i.(d)-erse 5648
 terk-i kånūn-ı ‘ahd i.(d)-üp 3167
 terk i.-mezem 5136
 terk i.-mişdi 475
 terk i.(d)-üp 1483, 3794, 4582, 5643
 teslīm ... i.(d)-eler 3309
 teslīm i.(d)-en 5093
 teslīm i.-mişem 1859
 tevekkül i.-di 914, 5094
 tevḥīd i.(d)-er 4141
 tezyīn i.(d)-er 865
 ticāret i.-meğiçün 3244
 tırāş i.(d)-üp 4127
 tīz i.-dükce 881
 tīz i.(d)-üp 4847, 5923
 tōhmet i.-di 4614
 tōhmet i.-digüñüz 4712
 tōhmet i.-dük 5150
 tūlū^c i.-di 5171
 tūlū^c i.(d)-e 3179
 ‘uzlet i.(d)-üñ 5893
 va^cde i.-mişdür 1548
 va^cde i.-mişdi 1075
 vaķf i.-mişem 5412
 vāķıf i.-di 469
 vāķıf i.-diler 2566
 vāķi^c olmuş ı-dı 559
 var i.(d)-en 4596
 var i.(d)-er 3030
 vaşf i.(d)-en 1154
 vāşıl-ı ḥāşıl-ı murād i.(d)-eyin 4476
 vāşıl i. 3651
 vāşıl i.(d)-e 3181
 vāşıl i.(d)-en 6103
 vāşıl i.(d)-üñ 1455, 5679, 5919, 5998
 vaşıyyet i.-di 5082
 vefāt i.-di 400
 vehm i.(d)-üp 1619
 vidā^c i.(d)-e 1718
 vidā i.(d)-erin 1735
 vidā^c i.(d)-üp 4151
 yād i. 304, 4771
 yād i.-di 3, 2514, 3647
 yād i.-dükce 2652
 yād i.-düñ 3753
 yād i.(d)-er 968, 5018
 yād i.(d)-erdi 4915
 yād i.(d)-erdüñ 5709
 yād i.(d)-esin 994, 3203
 yād i.-medüñ 5414
 yād i.-se 5086
 yād i.(d)-üp 995, 3772, 5111
 yaķasın çāk i.-di 4892
 yaķasın ... çāk i.-di 6159
 yaķın i.-di 5197
 yār i.-di 363
 yemīn i.-di 392
 yoğ i.(d)-üp 3181
 yoķdan ... var i.-di 537
 yüzüni i.-di ... dīvāre 5877
 zāhir i.-di 429, 578
 zāhir i.-düñ 1116
 zāhir i.-mediler 2506
 zāhir i.(d)-üp 3169
 zarar i.(d)-üp 1458
 zāyi^c i.(d)-e 5977
 zāyi^c i.(d)-er 4449
 zemm i.(d)-ersiz 4670
 zerre zerre i.-se 5030
 zevķ-i bī-mişl i.(d)-er 2384
 zeyn i.-di 197, 564
 zeyn i.(d)-en 931
 zıkr i.(d)-en 54, 602, 3604
 zıkr i.(d)-er 451, 3280
 zıkr i.(d)-üp 5833
 zinde-dil i.-di 4862
 zindegānī i.(d)-erdüm 1369
 zīnet i. 4874
 zīnet i.-mek 3859
 ziyāde i.-di 5746
 ziyāfet i.(d)-e 4653
 ziyān i.-düm 4166
 zühūr i.-di 431

- zılm i.-dise 1848
zılm i.(d)-en 1476
zılm i.(d)-esin 4994
zılm i.-me 5706
zılm i.(d)-üp 4995
zu' m i.(d)-er 629
→ itmez ol-, şükr ider ol-
- it (T. i.):** köpek
i. 1374
i.+lerine 1384
- iṭā' at (Ar. i.):** boyun eğme, dinleme, alınan emre göre davranma
i.+dür 933
i.+üñe 4354
→ iṭā' at eyle-
- iṭā' at eyle- (Ar. T. f.):** boyun eğmek, dinlemek, alınan emre göre davranmak
i.-dünüz 1190
- ‘itāb (Ar. i.):** azarlama, tersleme, paylama
‘i. 1289, 1355, 2010, 5699
‘i.+ı 940
‘i.-ı Ḥudā 2003
‘i.-ı nā-mevzūn 935
ḳahr-ı ‘i.-ı baḥt 2825
nīş-i ‘i. 4847
tāb-ı ‘i. 857, 4559
→ ‘itāb eyle-, ‘itāb it- ‘itāb kıl-
- ‘itāb eyle- (Ar. t. f.):** azarlamak, terslemek, darılmak, paylamak
e.-di ... ‘i. 2721
‘i.-di 2596
- ‘itāb it- (Ar. T. f.):** azarlamak, terslemek
‘i.-di 1395, 5808
[i.(d)-er] ... ‘i. 865
- ‘itāb kıl- (Ar. T. f.):** azarlamak, terslemek
ḳ.-dı ‘i. 1257
ḳ.-urdu ‘i. 2822
- itdür- (T. f. 1.):** yaptırmak
i.-di 3803
(yf. 2.): ettirmek
i.-ür ... biñ feryād 489
i.-di ... tārāc 3532
töhmet i.-me 4590
- i‘tibār (Ar. i.):** saygı, ehemmiyet, şeref haysiyet, bir şeyin karşılaştırılan değeri
‘adem-i i.+a 74
i. 1507, 2685, 2685
i.-ı ‘ademden 74
→ i‘tibār al-, i‘tibār ol-
- i‘tibār al- (Ar. T. f.):** ibret almak, sonuç çıkarıp ders almak
i. 1680
- i‘tibār ol- (Ar. T. f.):** değer verilmek, saygı gösterilmek
i.-dı 4606
- i‘tidāl (Ar. i.):** yumuşaklık, uygunluk, ölçülü olma durumu
i.+iyledür 986
- i‘timād (Ar. i.):** dayanma, güvenme
i.+uñ 1719
→ i‘timād eyle-, i‘timād it-
- i‘timād eyle- (Ar. T. f.):** dayanmak, güvenmek
i.-r 801
- i‘timād it- (Ar. T. f.):** dayanmak, güvenmek
i.(d)-e 1310
i.-me 4612
- i‘tirāf (Ar. i.):** suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme
→ i‘tirāf it-
- i‘tirāf it- (Ar. T. f.):** suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söylemek
i.-di 5156
i.(d)-en 1305
i.-(d)-icek 5994
- i‘tizār (Ar. i.):** özür dileme, af dileme
i. 4752, 6005
→ i‘tizār eyle-,
- i‘tizār eyle- (Ar. T. f.):** özür dilemek, af fedilmeyi talep etmek
i.-mege 5807
- itmām (Ar. i.):** tamamlama, bitirme, tamam etme
→ itmām it-
- itmām it- (Ar. T. f.):** tamamlamak, tamam etmek
i.(d)-e 618
- itmez ol- (T. f.):** yapamamak, gerçekleştirememek, yerine getirememek
i.-dı 1643
- ittifāḳ (Ar. i.):** birleşme, uyuşma, sözleşme
i. 2133
i.+ıla 1093
- iv- (T. f.):** acele etmek, aceleci davranmak, sabırsızlanmak
i.-meye 4427
- ‘ivaz (Ar. i.):** bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey
‘i. 5560
- iver- (T. f.):** acele etmek
i.-di 3655
- iy (T. e.):** “ey, hey” anlamında seslenme bildiren söz
i. 96, 97, 155, 186, 187, 195, 202, 204, 219, 224, 234, 304, 385, 589, 663, 704, 720, 728, 733, 770, 793, 794, 825, 826, 826, 855, 905, 924, 936, 940, 963, 975, 977, 978, 981, 983, 989, 996, 1015, 1022, 1033, 1041, 1056, 1114, 1115, 1115, 1135, 1197, 1208, 1208, 1214, 1214, 1247, 1258, 1280, 1281, 1333, 1340, 1344, 1366, 1407, 1418, 1435, 1438, 1461, 1473, 1533, 1543, 1574, 1575, 1582, 1584, 1589, 1608, 1636, 1680, 1739, 1761, 1780, 1792, 1800, 1817, 1818, 1866, 1902, 2004, 2018, 2031, 2032, 2121, 2463, 2467, 2515, 2538, 2572, 2597, 2601, 2612, 2623, 2628, 2647, 2657, 2663, 2692, 2694, 2710, 2710, 2722, 2739, 2740, 2740, 2792, 2816, 2823, 2829, 2852, 3039, 3168, 3171, 3183, 3186, 3214, 3243, 3246, 3256, 3291, 3294, 3302, 3345, 3356, 3378, 3424, 3428, 3434, 3446, 3502, 3513, 3525, 3540, 3543, 3591, 3610, 3630, 3649, 3650, 3665, 3676, 3685, 3700,

- 3701, 3705, 3721, 3722, 3728, 3737, 3742, 3751, 3778, 3778, 3835, 3862, 3868, 3872, 3884, 3908, 3910, 3931, 3935, 3960, 3976, 3982, 3997, 4004, 4007, 4014, 4020, 4022, 4072, 4076, 4097, 4099, 4101, 4104, 4113, 4142, 4165, 4173, 4185, 4186, 4193, 4210, 4212, 4221, 4320, 4321, 4329, 4338, 4346, 4352, 4367, 4378, 4394, 4397, 4413, 4416, 4434, 4440, 4445, 4454, 4463, 4466, 4475, 4534, 4552, 4555, 4560, 4573, 4577, 4588, 4590, 4598, 4602, 4616, 4617, 4621, 4621, 4669, 4680, 4683, 4686, 4733, 4749, 4765, 4798, 4809, 4841, 4914, 4974, 4991, 5060, 5131, 5165, 5348, 5351, 5369, 5371, 5380, 5383, 5395, 5416, 5446, 5455, 5497, 5507, 5560, 5646, 5656, 5705, 5707, 5711, 5751, 5773, 5799, 5800, 5801, 5813, 5820, 5825, 5836, 5853, 5913, 6026, 6047, 6093, 6103, 6112, 6113, 6114, 6142
→ iy dirîgâ, iy niçe
- ‘**iyd** (Ar. i.): bayram [gidip tekrar gelen, bir kimseye adet olup alışılan şey.]
‘i.+ına 1736, 2319
rüz-i ‘i. 560
- iy dirîgâ** (T. ?/Ar. ?/Far. ? Far. e.): çok yazık!
i. 3045
- iy niçe** (T. sf.): çok fazla, bir hayli
i. 870, 1407, 2763, 6125, 6125, 6126
- ‘**iys** (Ar. i.): zevk, sefa, yaşama, yaşayış tarzı
‘i. 2881, 3010, 3106, 3163, 4664, 5205, 5401, 5533
‘i.+den 2439
‘i.+i 2216
‘i.+ile 560, 721
‘i.-i vaşluñ 3349
‘i.+üm 2826
‘i.+ümi 3247
→ ‘iys eyle-, ‘iys it-
- ‘**iys eyle-** (Ar. T. f.): yemek içmek, eğlenmek, ömür sürmek
e.-ridi ... ‘i. ü tarab 5531
- ‘**iys it-** (Ar. T. f.): yemek, içmek, eğlenmek, ömür sürmek
i.-di ... ‘i. ü tarab 3031
i.(d)-e ... ‘i. ü tarab 5468
‘i.(d)-erdi 5239, 5247
- iz** (T. i.): bir şeyin dokunmasıyla geride kalan belirti, nişane, emare
i.+i 3116
i.+inde 5340
- izâ** (Ar. i.): incinme, incitme, can yakma, eziyet,
i. 5711
- izâfet** (Ar. i.): iki şey arasındaki bağ, ilgi
i.+i 75
- izâr** (Ar. i.): belden aşağıya olan örtü, peştamal
→ izâr it-
- ‘**izâr** (Ar. i.): yanak
hevâ-yı zülf ü ‘i. 5009
‘i.+ı 4755
‘i.-ı ‘Azrâyı 2292
- ‘i.-ı ‘Azrâyı 4202
‘i.-ı dilbere 3874
‘i.+ın 4671
‘i.+ına 2150
‘i.+ını 2836
- izâr it-** (Ar. T. f.): örtmek, kaplamak,
i.-di 2029
- izdihâm** (Ar. i.): kalabalık, yığılma, kalabalıktan sıkışma
i.+ından 2181
→ izdihâm eyle-
- izdihâm eyle-** (Ar. T. f.): hücum etmek, yığılmak
i.-diler 5626
- izdiyâd** (Ar. i.): ziyadeleşme, artma, çoğalma
i.+ından 2606
- izhâr** (Ar. i.): meydana çıkarma
→ izhâr eyle-, izhâr it-
- izhâr eyle-** (Ar. T. f.): açığa çıkarmak, meydana çıkarmak
e.-di ... i. 4531
- izhâr it-** (Ar. T. f.): açığa çıkarmak, meydana çıkarmak
i.(d)-en 601
i.-meyeydün ... i. 1285
- îzid** (Far. ö. i.): Tanrı
î.-i pâke 5379
- izn** (Ar. i.): izin, müsaade, ruhsat
i.+ile 5697, 5807, 5856
→ izn ol-
- izn ol-** (Ar. T. f.): müsaade edilmek, izin verilmek
i.-masa 5691
o.-a i.-i Hağ 5857
- ‘**izz** (Ar. i.): değer, kıymet, yücelik, ululuk
‘alem-i ‘i.+i 5220
‘i. 1445, 1446, 2080, 2249, 2915, 3462, 5324, 6061
‘i.-i dâyim 5555
‘i.+ile 3393
meclis-i ‘i. ü nâza 4669
- ‘**izzet** (Ar. i.): şeref, yücelik, kıymet, kudret, hürmet, saygı
âşâr-ı ‘i.+i 5216
devâm-ı ‘i.+üñe 1535
fazl-ı Rabb-i ‘i.+den 5869
ğarîk-i ‘i. ü nâz 3161
hîl‘at-i ‘i. 2853
‘i. 208, 266, 271, 308, 2956, 3017, 3121, 3421, 3679, 4114
‘i.+e 3241
‘i.+i 207, 6071
‘i.+içün 5174, 5834
‘i.+ile 897, 2112, 2134, 2903, 2910, 3142, 3275, 3384, 3502, 3573, 3675, 5237, 5242, 5525, 5697, 6062
‘i.+ine 620, 3121, 4576
‘i.+ini 5667
‘i.+iyçün 140
‘i.+üm 910, 2885
‘i.+üñden 3931
‘i.+üñi 4846

kemâl-i 'i.+dür 1868
 luţf-ı Rabb-i 'i.+den 3956
 mesned-nişîn-i 'i.+idi 2361
 mest-i 'i. 2988
 perde-i 'i.+ümi 4603
 Rabb-i 'i. 4984, 5098
 Rabb-i 'i.+den 590, 5984
 Rabb-i 'i.+e 5906
 Rabb-i 'i.+içün 5707
 Rabb-i 'i.+ile 6039
 şems-i burc-ı 'i.+idi 2959
 tâc-ı 'i. 450
 taht-ı 'i. 2977
 Tûr-ı 'i.+içün 143
 → ayağına 'izzet it-, ehl-i 'izzet ol-, 'izzet it-,
 'izzet-i tām ol-
 'izzet it- (Ar. T. f.): yüceltmek, onurlandırmak,
 şereflendirmek
 'i.-di 1021
 'i.(d)-e 5736
 'i.(d)-üp 3590
 'izzet-i tām ol- (Ar. T. f.): eksiksiz ve tam bir
 şekilde yüceltme, yüceltilme
 o.-dı ... 'i. 3271

J

jāle (Far. i.): kırağı, çiğ
 j. 715
 jeng (Far. i.): pas, küf, kir
 j.-i 'ışka 4633
 jiyān (Far. sf.): kızgın, hışımlı, kükremiş [çoğu
 zaman aslanın sıfatı olarak kullanılmıştır.]
 şîr-i j. 1418

K/K

kaḅā (Ar. i.): üste giyilen elbise, cübbe, kaftan
 k. 208, 2082, 2082, 3004, 3267
 k.+sı 2347
 k.+sın 4916
 k.+sımı 3577
 k.+yı 847
 k.-yı zerkeşidi 3267
 reng-i k. 5055
 Ka'be (Ar. ö. i. 1.): Mekke'de bulunan,
 Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve
 hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer
 K. 2155, 2545
 (i. 2.): mec. bir kimsenin taptığı, kutsal saydığı
 yer
 k. 2726
 k.+de 2727
 k.-i cemâliken 4076
 k.-i murâdına 2549
 k.+si 2170
 → Ka'be-i Mu'azzam
 Ka'be-i Mu'azzam (Ar. ö. i.): büyük, yüce, ulu
 Ka'be
 K.+içün 152

Kaḅe Kaḅeyn (Ar. i.): Hz. Muhammed'in göğe
 yükselmesinden sonra Allah'a iki yay boyu
 yaklaşması
 K. 49, 192
 K.+e 343

kaḅil (Ar. i.): olan, olabilir, mümkün, olanaklı
 → kaḅil ol-

kaḅil ol- (Ar. i.): mümkün hale gelmek, olanaklı
 görülmek, uygun düşmek
 o.-a ... k.-i kaḅül-i Celîl 1471
 o.-maya k.-i tîmâr 5885

kaḅr (Ar. i.): mezar
 k. 5173
 k.+ini 1886
 k.-i Yûsufa 6192

kaḅül (Ar. i. 1.): uygun olma, râzı olma, alıp
 kullanma
 k. 2795
 k.+e 5503
 k.+i 3739
 ola ... kaḅil-i k.-i Celîl 1471
 (sf. 2.): uygun olan, makbul olan
 ehl-i k. 2782
 ḥayyiz-i k.+e 6108
 şadr-ı k. 2784

→ kaḅül eyle-, kaḅül it-

kaḅül eyle- (Ar. T. f.): onaylamak, razı olmak
 e. k. 3700
 e.-medi k. 1181
 k.-di 1013
 k.-yici 4795

kaḅül it- (Ar. T. f.): onaylamak, razı olmak
 i.-di k. 380, 932
 i.(d)-e k. 4547, 5661
 i.(d)-er ... k. 1186
 i.-medi ... k. 3440, 5842
 i.-meyem ... k. 241

kaḅz (Ar. i.): senet, makbuz, bir şeyin alındığına
 karşı düzenlenen belge
 k.+ıla 1691

kaç (T. sf.): → bir kaç

kaç- (T. f. 1.): korku, telaş vs. bir takım duyguların
 etkisiyle bir yerlere koşmak

k.-ar 3414
 k.-aram 4562
 k.-ardı 281
 k.-aradı 849
 k.-dı 4504, 4542
 k.-dılar 1426
 k.-dum 4569
 k.-sa 846, 5759
 k.-up 3847

(f. 2.): kaçınmak, çekinmek

k.-ar 4025
 k.-arken 3894
 k.-arsa 2734
 k.-dı 5541
 k.-ma 1462, 4440
 k.-up 2181

- (f. 3.):** kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek
 k.-a 1699, 1715
 k.-dı 1645
 k.-duñ 1885
 k.-madum 1886
 k.-miş 1808
 k.-up 1623,
(f. 4.): kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak
 k.-ar 5479
 k.-ardı 1650
 k.-dılar 1733
- kaçagan (T. i.):** kaçak, kaçkın, uzaklaşmak isteyen
 k. 1650
 k.+dur 1647
- kaçan (T. zf.):** o zaman, ne zaman, her ne zaman, -ince, -dİgl zaman
 k. 113, 565, 782, 993, 1084, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 3084, 3184, 3820, 5007, 5048, 5083, 5182
 → her kaçan, kaçan ki
- kaçan ki (T. Far. zf.):** ne zaman, her ne zaman, -ince, -dİgl zaman
 k. 702, 1163, 4526
- qadar (Ar. e.):** miktarında, ölçüsünde, derecesinde
 k. 115, 695, 1486, 1486, 4469
 → ne kadar, ol kadar, on kadar, yaşda o kadar ol-
- qadd (Far. i.):** boy
 k. 2001
 k.+i 1640, 2494, 3705, 3762, 4985
 k.-i ‘āşık 3808
 k.-i hūr-i ‘inidi 4040
 k.+iken 5286
 k.+ine 529, 585, 3577
 k.+ini 2868, 5775
 k.-i Yūsuf 588, 1393
 k.+ümi 2603
 k.+üñi 2614, 3913
 naḥl-i k.+üñ 3928
 nihāl-i k.+ini 5279
 sāye-i k.+idür 2228
 serv-i k.+in 3855
 serv-i k.+üm 4425
 serv-i k.+üñ 3506
 → serv-i qadd ol-
- qadem (Ar. i. 1.):** ayak, adım
 ḥāk-i k.+üñ 195, 203
 k. 4367, 6132
 k.+i 5320
 k.+in 3930
(i. 2.): uğur, gelişi uğurlu
 k. 918
 k.+i 2218
 k.+idür 2226
 k.+inde 916, 2097, 2234
 k.+üñ 3930, 4098
 k.+üñüzde 5800
 → qadem baş-, qadem ol-
- qadem baş- (Ar. T. f.):** yeni bir iş ya da durum için adım atmak, ayak basmak
 b.-dı k. 5272
 b.-dı ... k. 168, 3528
 b.-dılar ... k. 829
 b.-sa k. 919
- qademeyn (Ar. i.):** her iki ayak
 k.+üñ 6133
- qadem ol- (Ar. T. f.):** uğur getirmek, gelişi uğurlu olmak
 k.-dı 2237
- qademsüz (Ar. T. i.):** uğursuz
 k.+ler 5800
- qader (Ar. i.):** alinyazısı
 ḥük-m-i k. 3780
 k. 2378, 4521
 k.+e 1269
 k.+ince 4726
 k.+üñ 928, 1514, 1942
 sırr-ı k. 623, 930
- qadid (Ar. sf.):** pek zayıf, bir deri bir kemik kalmış kimse
 → qadid ol-
- qadid ol- (Ar. T. f.):** zayıflamak, bir deri bir kemik kalmak
 k.-dı 5286
- qadim (Ar. i. 1.):** -metinde- Tanrı
 k.+i 103
 vech-i k.+i 5539
(sf. 2.): eski
 dālāl-i k. 6018
 rāvi-yi dāsītān-ı devr-i k. 355
 → Ḥabīb-i Qadim
- qadimden (Ar. T. zf.):** eski zamanlardan bu yana
 k. 5223
- qadimi (Ar. sf.):** eskiden beri, öteden beri var olan, dāimī
 k. 1931
 → qadimī ḥāne
- qadimī ḥāne (Ar. Far. i.):** āhiret alemi, ebedī alem
 k.+mden 2810
- qadir (Ar. i. 1.):** bir işi yapmaya gücü yeten
 k.+iken 25
 k.+sin 5352
(ö. i. 2.): tükenmez kudret sahibi olan Allah
 Q. 3781, 5610
 Q.+dür 1914
 → qadir ol-, mevte qadir ol-
- qadir ol- (Ar. T. f.):** gücü yetmek, üstesinden gelmek
 k.-a 623
- qadr (Ar. i.):** rütbe, derece, değer, itibar
 k. 2685
 k.+e 1875, 2889, 4885, 5352
 k.+i 151, 5219
 k.-i āb-ı ḥayvānı 1655
 k.-i a‘lāya 5027, 5066
 k.-i didārı 4922
 k.-i ‘irfānı 3775
 k.+ile 1639, 1884, 3384

- k.+ime 2885
 k.+in 920, 1681
 k.-i nürü 1773
 k.+üñ 1867
 k.+üñe 1584
 refi^c-i k. ola 629
 → şeb-i Qadr
- Qāf (Ar. ö. i.):** masallarda zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivayet olunan dağ; Şark kavimleri kozmolojisinde Arzın etrafını çepeçevre kuşatan dağ
 küh-i Q. 2534
- qafa (Ar. i.):** kafa, baş
 k.+da 90, 3828
 k.+sı 843
 k.+sından 4541
 k.+ya 843
 (i. 2.): ön kısım
 k.+sına 842
- qāfdan qāfa (Ar. zf.):** baştan başa, bir uçtan öbür ucu
 k. 2961
- qafes (Far. i. 1.):** kafes, hapisane
 k. 605, 4717
 k.+de 605
 k.+den 606
 k.+i 4799
 k.-i Mışra 3729
- kāfi (Ar. i.):** yeter, yetecek kadar, yeterli
 k.+yidi 2328
- qāfile (Ar. i.):** birlikte yolculuk eden topluluk, zümre, fırka
 k.+den 1790
- kāfir (Ar. i. 1.):** Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan, Hakkı tanımayan bilmeyen
 k. 1889
 qalb-i k. 261
 k.+iken 3442
 k.+üñ 5383
 (i. 2.): sevgilinin saçı, beni vs. unsurları
 k. 2323
- kāfirliĝ (Ar. T. i.):** kafir olma durumu
 → kāfirliĝ it-
- kāfirliĝ it- (Ar. T. f.):** eziyet etmek, nankörce davranmak, zulmetmek
 k.-di 1706
- kāfūr (Ar. i. 1.):** uzak doğuda yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, ıtırı kuvvetli bir madde. [divan şiirinde sevgilinin bedeni ve özellikle gerdanı kāfūra benzetilir.]
 k. 2323, 3512, 4031, 5272, 5423
 k.+a 2081, 2345
 k.+dan 4966
 k.+ı 566, 5442
 k.-ı sīneñi 5450
 şem^c-i k.+ı 4504
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 k.+a 1706
- kāh (Far. i.):** saman, saman çöpü
 k. 93, 111, 4938, 5104
 k.+a 2592
 k+em 114
 → kāh eyle-
- kāh eyle- (Far. T. f.):** saman çöpüne çevirmek, dönüştürmek
 k.-ridi 1965
- qahqaha (Ar. i.):** yüksek sesle çok gülmek
 → qahqaha eyle-
- qahqaha eyle- (Ar. i.):** yüksek sesle çok gülmek
 k.-di 2902
- qahr (Ar. i. 1.):** üstün gelerek mahvetme, helak etme, batırma, ezme
 k. 749, 4833
 k.+a 670
 k.-i ^c Aziz 4435
 k.-i ^c itāb-ı baht 2825
 k.+ıla 850, 1796, 2603, 2797
 k.+ınuñ 5092
 k.-i rıkkıyyet 1759
 k.+umı 4834
 maqtül-i k.-i dār oldı 5081
 (i. 2.): çok kederlenme, çok üzüntü duyma
 k. 4848
 k.+a 4447
 k.+ıla 2297, 4861, 5089, 5975
 k.-i zindāndan 5194
 → qahr eyle-, qahr it-, qahr ol-
- qahr eyle- (Ar. T. f.):** üstün gelerek mahvetmek, helak etmek, ezmek
 k.-diler 1328
 k.-meñ 4750
- qahr it- (Ar. T. f.):** üstün gelerek mahvetmek, helak etmek, ezmek
 k.-dün 4935
 k.(d)-ersin 2601
- qahr ol- (Ar. T. f.):** mahvolmak, ezilmek, eziyet ve sıkıntı çekmek
 o.-di k. 2601
- qahṭ (Ar. i.):** kıtlık, kuraklık, kuraklıktan dolayı mahsulün yetişememesi
 belā-yı k. 5587
 k. 5120, 5203, 5956
 k.-i ğamdan 4414
 k.-i hicrūñ 4412
 k.+ıla 5205
 k.-i mezid 2213
- qā'im (Ar. i.):** → qāyim
- qā'im ol- (Ar. T. f.):** → qāyim ol-
- kā'ināt (Ar. i.):** → kāyināt
- qak- (T. f.):** → baş(ın)a qak-
- qakı- (T. f. 1.):** öfkelenmek, kızmak
 k.-sa 1156
 (f. 2.): azarlamak, takdir etmek
 k.-yup 1747
- qākum (Ar. i.):** kuzey bölgelerde yaşayan, sansara benzer, siyah kuyruklu, derisi çok makbul bir hayvan; bu hayvanın postundan yapılan kürk
 k. 4248

ḳāl (Ar. i.): söz, laf
ḳ.+i 3345

→ ḳīl ü ḳāl eyle-, ḳīl ü ḳāl it-,

ḳal- (T. f. 1.): -bulunma hal ekini almış bir isim ile beraber- çıkış imkânı bulamamak, kapanıp kalmak

ḳ.-dı 1442, 1511

ḳ.-sa 5072

(f. 2.): birisinden miras olarak geçmek, birisinden miras intikal etmek

ḳ.-mıdı 508

(f. 3.): eğleşmek, oyalanmak, vakit geçirmek
ḳ.-duñ 1115

(f. 4.): belli bir duruma mecbur olmak, maruz olmak,

ḳ.-a 4790, 5097

ḳ.-am 3390, 4189

ḳ.-dı 822, 1070, 1199, 1232, 1267, 1520, 4722, 4739, 5089, 5116, 5298, 5365, 5766, 6088

ḳ.-dum 825, 1374, 5948

ḳ.-ısar 1476

ḳ.-ma 3544

ḳ.-sun 644

ḳ.-mışam 1240, 5943

ḳ.-mıdı 1071

ḳ.-ur 2844

ḳ.-urdu 5767

(f. 5.): -olumsuz cümlelerde- bir şeyden yoksun olmak, mevcut bulunmamak, tükenmek, yok olmak

ḳ.-dı 2670, 2730, 5052, 5052, 5958,

ḳ.-madı 838, 851, 852, 901, 1070, 1082, 1185,

1244, 1743, 1921, 2015, 2035, 2036, 2411,

2460, 2668, 2716, 2734, 2739, 3008, 3266,

3325, 3379, 3404, 3606, 3709, 3711, 3861,

4154, 4260, 4277, 4431, 4540, 4736, 4841,

5011, 5051, 5099, 5242, 5276, 5281, 5294,

5301, 5304, 5447, 5582, 5598, 5600, 5614,

5618, 5651, 5868, 5957, 5970, 6123, 6128,

ḳ.-masa 5296

ḳ.-masun 4619

ḳ.-maya 666, 988, 1058, 1468, 5123

ḳ.-mayup 2098, 5536

ḳ.-maz 6072

ḳ.-sun 5618

(f. 6.): belirli bir müddet bir yerde bulunmak, konaklamak, olduğu yeri korumak, sürdürmek

ḳ.-a 688, 4891

ḳ.-dı 1183, 1714, 1790, 1806, 2431, 4484

ḳ.-dılar 1810, 1985, 2154, 4701

ḳ.-mıdı 2215

ḳ.-mıdıdum 1359

ḳ.-mışiken 3052

ḳ.-sun 5719

ḳ.-urın 5856

(f. 7.): hayatını sürdürmek, yaşamak

ḳ.-dı 5271, 6087

ḳ.-mağičün 3337

ḳ.-avuz 657

(f. 8.): belli bir miktar ya da sayıdan geriye intikal etmek

ḳ.-an 5720

ḳ.-dı 2491, 4512, 5429

ḳ.-mıdı 2435

ḳ.-mıdı 2214

(f. 9.): olmak, herhangi bir durumda bulunmak ve o durumu sürdürmek anlamında birleşik fiil boş ḳ.-up 990

ḳālī ḳ.-a 637

ḳasret odında ḳ.-mıdı 1071

ḳ.-asın ... ḳaḳır 309

ḳ.-dı arada 5011

ḳ.-dı cānıla 3709

ḳ.-dı ... etmege muḳtāc 5293

ḳ.-dı ḳayretde 3744

ḳ.-dılar ... d.-uban 1179

ḳ.-dılar taña 5974

ḳ.-dı ... maḳrūm 5297

ḳ.-dı taña 3220

ḳ.-dı ... yetīm 494

ḳılca ḳ.-urdu 2334

ḳ.-ısar ... nedāmetde 1476

ḳ.-mışam ... mehcūr 1057

ḳ.-urıdum ... ḳūphede 3174

ḳ.-urmuş dilinde 3643

mūhrile ḳ.-dı 3147

→ ‘aḳlı ḳalma-, eḳer ḳal-, girü ḳal-, gözi göñli ḳal-, ḳūsni ḳalma-, varup ḳal-, yolda ḳal-, yüz(i) ḳalma-

ḳālā (Far. i.): sermaye, anamal

ḳ.+sı 5443

ḳal‘a (Ar. i.): Kale. Eskiden yapılan büyük merkezlerin ve şehirlerin bulunduğu etrafı duvarlarla çevrili ve düşmanın hücumundan muhafaza edilen yüksek yerlerde inşa edilmiş yapı

rāyet-i burc-ı ḳ.-i imān 295

ḳalb (Ar. i.): sevgi, istek, düşünüş, anma ve hatıra gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı, gönül, yürek

bāğ-ı ḳ.+ünün 1432

cām-ı ḳ.+i 725

ğam-gūsār-ı ḳ.-i ḳazın 825

gevher-i ḳ. 660

ḳ. 660

ḳ.+de 2977

ḳ.+e 209, 1649, 4740

ḳ.+i 35, 882, 899, 1033, 1071

1578, 1643, 2369, 2438, 2605, 2755, 2808,

2876, 3019, 3281, 3527, 3712, 3957, 4518,

4889, 5565

ḳ.-i dānā 214

ḳ.-i kāfir 261

ḳ.-i Keykāvūs 2298

ḳ.+in 3139

ḳ.-i nā-bedīdümüçün 4408

ḳ.+inde 6141

ḳ.+ine 2568, 3436, 3699, 3774, 3846

ḳ.+ini 506, 2787, 5538

- .i ad-pāre 1267, 2661
 .i āha 5777
 .+ūm 4836
 .+ūn 365, 965
 .+ūnde 963
 .+ūni 798, 1024, 3638
 .+ūnūn 353, 976
 mezra[‘]-ı .+e 4423
 rikat-i . 1759
 Yūsuf-ı .+e 77
 → kalb-i kāfir, kalb-i alb
- alb-i kāfir (Ar. i.):** Allah’a imān etmemi olan kiinin gōnlü, yüreği
 . 261
- alb-i alb (Ar. i.):** kalpteki sır
 .+ūne 305
- aldur- (T. f.):** yukarı doğru hareket ettirmek
 .-dı 2012
- kāle (Far. i.):** kuma
 k.+si 2478
- alem (Ar. i.):** kalem. [divan iirinde sevgilinin saı, parmakları, boyu ve boyunun düzgünlüğü, kaı, kalem ile ilikilendirilir.]
 hākim-i ‘ar ü fer ü levh ü . 3520
 . 166, 1151, 2332, 4705
 .+i 2718
 .+in 4706
 → ceff-i alem, alem ek-, alem ekil-, aleme gel-
- alem ek- (Ar. T. f.):** yazmak
 .-di . 4159
- alem ekil- (Ar. T. f.):** yazılmak, yazmaya balanmak
 .-di . 1682
- aleme gel- (Ar. T. f.):** yazılabilmek ve anlatılabilmek
 .+e ... g.-ür 2331
- alıb (Ar. i. 1.):** vücut, beden, kalıp
 . 3449
 .+dan 3450
 .-ı lufila 173
(i. 2.): gösterili görünü
 .+ı 1603
- ālsüz (Ar. T. sf.):** sözden yoksun olan
 . 4740
- ālū belā (Ar. i.):** İslam inancına göre ruhlar yaratıldığı zaman Allah’ın “ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna ruhların verdikleri “evet” cevabı. *mec.* ok eski zaman
 .+da 2456
- alye (Ar. i.):** patlıcan, kabak gibi yemeklerin yağda kavrulularak piirilmesi
 . 4656
- kām (Far. i.):** meram, maksat, istek, arzu, emel
 k. 4077
 k.+ı 2443
 k.+um 4395
 maħrūm-ı zev-i k. itdūn 4075
 → kām sür-,
- amıla- (T. f.):** bir ucuna deri, ip vs. bağlı olan ara
- ile vurmak
 .-r 4635
- amer (Ar. i. 1.):** ay
 ‘arūs-ı . 5466
 . 2150, 2324, 2351, 2764, 2937, 3474, 3489, 3995, 4401, 5176
 .+e 3312
 .+i 1221
 .+ile 2376
 .+leriün 4421
 nūr-ı . 3139
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 . 890, 2057, 3304
 .+dür 3294
 → amer yüzlü, ems ü amer
- amer-ehre (Ar. Far. i.):** ay yüzlü
 . 5176
 .+si 4991
- amer-sine (Ar. Far. i.):** ay gibi göğüs, ay göğüslü
 . 1707
- amer yüzlü (Ar. T. i.):** ay gibi güzel olan sevgili
 . 1447
- āmet (Ar. i.):** boy, boy bos
 elif-i .-i nihālūnūün 4404
 .+de 581, 2001
 .+i 1958, 2304, 2398, 3568, 4155, 4983
 .-i ‘acūz-ı kebir 4042
 .-i hayālını 2410
 .+in 2559
 .+inden 3807
 .+ine 448
 .-i yār 580
 .+ūm 5909
 .+ūn 3912
 .+ūne 2524
 sāye-i naħl-i .+ine 4088
 serv-i .+ūm 1399
- kāmil (Ar. i. 1.):** kemale ermi, ālim, bilgin, geni bilgili
 k. 44, 313
(sf. 2.): bütün, tam, noksansız eksiksiz
 ‘ayār-ı k. 4314
 → kāmil ol-
- kāmile (Ar. i.):** kemale ermi, olgun
 k.+dür 4955
- kāmil ol- (Ar. T. f.):** olgunlamak, geni bir bilgiye sahip olmak
 k.-a 1769
 k.-dı 4277
- kāmin (Ar. i.):** gizli, saklı, belirsiz
 k. idi 8
- ami (Ar. i.):** gömlek
 .+i 568
 .-i behit 2080
 .-i Hālıl 788
 .-i kerīm 772
- kām-kār (Far. i.):** isteğine ulamı, mutlu
 k.+ūn 4424
- kām-rān (Far. i.):** arzusuna isteğine kavumu, mutlu [kimse]

- vaqt-i k.+ıdı 5240
- kām-rānī (Far. i.):** arzusuna, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk
k. 3833
vaqt-i k.+dür 4074
- kām sür- (Far. T. f.):** arzusuna, isteğine ulaşmak, mutlu olmak
k. 4074
- ķamu (T. sf. 1.):** bütün hep
ķ. 129, 132, 189, 206, 332, 1112, 1414, 1914, 2458, 2898, 3075, 3318, 3717, 4123, 4502, 4600, 5040, 5113, 5210, 5989, 6113, 6124, 6134
(zm. 2.): bütününü, hepsi
ķ. 4653, 4752, 5871
ķ.+dan 217, 282, 435, 5729
ķ.+sı 435, 441, 749, 1160, 1742, 2001, 2940, 4867, 5763
ķ.+ya 224, 6103
- kāmurān (Far. i.):** → kām-rān
- kān (Ar. i. 1.):** bir şeyin kaynağı, maden ocağı, maden kaynağı
k. 98, 3460
k.+da 5169
k.+dan 1596
k.+dur 4422
k.+ı 892, 4942
k.-ı lā-mekānuñ 187
k.+uñ 2467
(i. 2.): -metinde- Hz. Yakup
k.-ı kerem 728
- ķan (T. i. 1.):** kan, hayatı sıvı
ķ. 852, 1150, 1169, 1170, 1179, 1180, 1970, 2168, 2571, 3187, 3968, 4516, 5042
ķ.+a 858, 1092, 1217, 2648, 3408, 4017, 6004
ķ.+da 855
ķ.+ı 1093, 1128, 1165, 3366, 3709, 5043
ķ.+ıla 1109, 1128, 3709, 4584
ķ.+ın 3592, 4958
ķ.+ına 6169
ķ.+ımı 1127
ķ.+lar 4956
ķ.+um 3968, 4466
ķ.+uma 3554
ķ.+umdur 3938
(i. 2.): [kanlı] göz yaşı
ķ. 854, 2739, 3882
ķ.+ı 1114, 1167, 6188
ķ.+ıla 1128
(i. 3.): kabahat, suç, ceza
ķ. 2763
→ ciger(i) ķan töl-, çeşme-i ķan eyle-, çeşmi ķan ol-, gözleri ķan töl-, ķan(in)a gir-, ķan ağla-, ķan aķıt-, ķan dök-, ķan dökil-, ķanı ķayna-, ķan it-, ķanlar olsun, ķan ol-, ķan yut-, nergesine ķan töl-, tığa ķanı bulaş-
- ķan- (T. f.):** bir gereksinimini, bir isteğini yeteri kadar karşılamış olmak, doymak
ķ.-dı 3554
- k'aña (Far. T. zm.):** → ki (Far. e.), ol (T. zm.)
- ķan(in)a gir- (T. f.):** kendi canına kast etmek
g.-di ... ķ.+uma 4992
- ķan ağla- (T. f.):** kanlı gözyaşı dökmek, çok acı çekmek
a.-dı ķ. 139, 1054, 2634
a.-dı ķ.+ı 5422
ķ.+lar a.-rdı 2297
- ķan aķıt- (T. f. 1.):** yaralamak, öldürmek
a.-salar ķ.+ı 710
(f. 2.): kanlı gözyaşı dökmek, çok acı çekmek
a.-dılar ķ.+ı 1098
a.-dılar ķ.+lar 1635
- ķanat (T. i.):** kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ
ķ. 2256
- ķanatlı (T. sf.):** kuşlarda ve böceklerde değişik niteliklerde kanada sahip olma hali
ķ. 4729
- ķanber (Ar. ö. i.):** Hz.Ali'nin sadık vefākār kölesi
ķ. 303
- ķand (Far. i.):** şeker, şeker kamışının donmuş usāresi
ķ. 3457, 3730, 3767, 4658
ķ.+ı 3560
ķ.-i pendile 1881
(sf. 2.): tatlı, şeker
k. 4070
lezzet-i ķ.+ı 3456
- ķanda (T. zm.):** nerede, nereye
ķ. 454, 806, 855, 999, 1115, 1212, 1214, 1314, 1508, 1602, 1741, 2442, 3226, 4015, 4321, 4616, 4616, 4734, 4734, 4744, 4869, 4870, 5169, 5574, 5775, 5927, 5927, 6183
ķ.+dur 2467, 3513, 5905, 6178
ķ.+sın 855, 1208, 1208, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212
ķ.+yıdı 1366
ķ.+yısañ 1126
- ķandī (Far. sf.):** → ķandī
- ķandī (Far. sf.):** şekerle ilgili, şekerden yapılmış
ķ. 2926, 2929, 4659
- ķandīl (Ar. i.):** kandil, aydınlatıcı nesne
ķ. 1019, 1034
- ķan dök- (T. f.):** ölüme yol açmak, canına kıymak
d.-diler ... ķ.+uñ 1122
d.-eydi ... ķ.+ın 2299
- ķan dökil- (T. f.):** -herhangi biri için- cana kıyılmak, öldürülmek
d.-en ķ.+yçün 148
ķ.-medin 1624
- ķand-riz (Far. sf.):** şeker dökken, şeker saçan
[sevgilinin dudağı]
→ ķand-riz-i Mışır ol-
- ķand-riz-i Mışır ol- (Far. Ar. T. f.):** Mısır'ı diline dolamak, Mısır'ı dile getirmek
ķ.-dı 2837
- ķandur- (T. f.):** doyasıya içirmek
ķ. 4381
- ķanı (T. zm. 1.):** hani, nerede anlamında soru yoluyla olumsuzluk bildiren söz

- ķ. 330, 334, 335, 858, 938, 1123, 1500, 3369, 4911, 4912, 4917, 5247, 5728, 6172, 6173, 6174, 6175, 6176, 6177
(zm. 2.): hani, nerede
ķ. 1114, 1127, 1285, 1345, 1352, 1399, 1624, 2604, 2604, 4616, 5420, 5422, 5855, 6044
- ķanı ķayna- (T. f.):** çabucak sevgi duymak
ķ.-duğınca ... ķ. 2437
- ķāni^ç (Ar. i. 1.):** inanmış, kanmış
ķ. 2955
ķ.+iken 6022
ķ.+uz 2170
(i. 2.): kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen
ķ.+idi 3146
→ ķāni^ç ol-
- ķāni^ç ol- (Ar. T. f.):** kanaat etmek, yeter bulup fazlasını istememek
ķ.-madı 5346
ķ.-maz 2773, 3842
ķ.-ur 5343
o.-dı ķ. 3535
- ķan it- (T. f.):** ölüme yol açmak, cana kıymak, kan dökmek
i.-meyince ... ķ. 1158
- ķanķı (T. sf. 1.):** hangi
ķ. 514, 1124, 1215, 1216, 1219, 1219, 1834, 2470, 3300, 3301
(zm. 2.): hangi kişi
ķ.+mız 1835
ķ.+sından 4073
- ķanlar olsun (T. e.):** “ölüm başına gelsin” anlamında bir beddua sözü
ķ. 1352
- ķan ol- (T. f.):** insan öldürmek
ķ.-dı 1132
- ķanķara (Ar. i.):** taştan yapılmış büyük köprü
ķ.+sın 5535
- ķānūn (Ar. i.):** nizam, kaide, kural
ķ.+ı 2205
terk-i ķ.-ı ‘ahd idüp 3167
- ķ’anuñ (Far. T. zm.):** → ki (Far. e.), ol (T. zm.)
- ķānūn-sāz (Ar. Far. i.):** kanun düzen, kanun çalan kişi
ķ. 4324
- ķan yut- (T. f.):** çok ıstırap çekmek, bir olay karşısında duyulan üzüntüyü belirtmek üzere kullanılan bir deyim.
ķ.(d)-arken 3305
ķ.-mağ 3834
ķ.-masa 5169
- ķap- (T. f. 1.):** birinin elinden ya da bir yerden almak, sahiplenmek
ķ.-a 3485
ķ.-dı 3219, 4332
ķ.-duñ 1612
ķ.-mağda 3444
(f. 2.): kaplamak, istila etmek
ķ.-aydı 1969
- ķapış- (T. f.):** birlikte bir şeyin üzerine üşüşüp aceleyle almak, kapmak
ķ.-dı 820
ķ.-dılar 695
- ķapla- (T. f.):** doldurmak, dolu hale getirmek, etrafi sarmak, pür eylemek
ķ.-dı 434, 3967, 4949
- ķapu (T. i. 1.):** bir kişinin bizzat kendisi ve o kimsenin temsil ettiği hane, divan, toplantı yeri, huzur, kat, ön, makam
ķ.+da 2165, 4105, 4510, 5405
ķ.+ma 2872
ķ.+ñ 1802, 3779
ķ.+ña 108, 412, 3257
ķ.+ñda 4554
ķ.+ñı 2726
ķ.+sı 2170, 5937
ķ.+sına 912, 5635, 5636
ķ.+sında 2338, 5630
ķ.+ya 3677, 5635
(i. 2.): bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı ve bu açıklıktaki açılıp kapanan kanat
ķ. 3197, 4332, 4362, 5691
ķ.+da 4105, 4569, 5595
ķ.+dan 4506, 5481
ķ.+sı 4243
ķ.+sına 2152, 2180, 5954
ķ.+sından 5280,
ķ.+ya 4363, 4507,
ķ.+yı 4327, 4328,
(i. 3.): şehrin giriş yeri
ķ.+sına 5686
→ bağlı ķapular aç-, ķapu bekle-, ķapuda tüt-, söz ķapusın aç-
- ķapu bekle- (T. f.):** bir yerin güvenliği için nöbet tutmak
b.-mekde ķ.+yı 5596
- ķapucı (T. i.):** devlet örgütünde saray kapılarını bekleyen görevli sınıfı
ķ. 5691
- ķapuda tüt- (T. f.):** hizmetinde kullanmak, bir hizmetkârı istihdam etmek
ķ.-ma ... ķ. 1648
- ķa‘r (Ar. i.):** derinlik, dip
ķ.-ı baħr-i nedāmet 308
ķ.-ı çāha 868, 888, 893, 897, 934, 1796
ķ.-ı çāhı 984
ķ.-ı deryāda 2438
ķ.-ı dilden 3286, 3646, 3883, 4429, 5766
ķ.-ı günāha 1496
ķ.+ına 1561
ķ.+ından 2587
ķ.-ı vādide 694
ķ.-ı yem 3111
ķ.-ı zindān 4715, 4978
ķ.-ı zindāna 4903
ķ.-ı zindānda 5089
ķ.-ı zindāndan 5173
ķ.-ı zindānı 4882
maṭrūd-ı ķ.-ı esfel-i ferş 1304

- kār (Far. i.):** iş, güç kazanç
 āhir-i k. 1272, 1620, 1632, 3657, 3985, 4806, 5511
 eşkāl-i k.+a 3830
 k. 2562, 2631, 4015, 4019, 4222, 4277, 5507, 5519
 k.+a 4011, 4236
 k.+dür 487
 k.+ı 523, 765, 2590, 3603, 4016, 4016
 k.+ıdur 2552, 2552,
 k.-ı kulüb 526
 k.+ıla 3822, 3948
 k.+ın 4016
 k.+ında 3833
 k.+ı taḥammülünü 4945
 k.+uma 3892
 k.+umı 2583
 rişte-i k. 4140
 → kār eyle-, kār it-, kār ol-,
- qara (T. sf. 1.):** siyah
 q. 126, 1684, 1973, 3863, 48551
(i. 2.): zenci
 q. 1731
(i. 3.): kötü, uğursuz, sıkıntılı, talihsiz
 q. 5945
 q.+dur 2719
(i. 4.): toprak parçası
 q.+da 2948
 → egnine qara gey-, qara baht, qara haber, qara taş, qara toprak, qara yire şal-, yüz qarası
- qara baht (T. Far. i.):** kötü talih
 q.+ına 2691, 2822
 q.+um 4407
- qara haber (T. Ar. i.):** kötü, üzücü veya sıkıntı yaratan haber, kötü haber
 q. 1067
- qarañu (T. i.):** karanlık
 k.+da 126
 → qarañu ol-
- qarañu ol- (T. f.):** kararmak, *mec.* etrafta hiçbir şey görememek
 q.-dı 1085, 1387
- qarār (Ar. i.):** durma, belirli bir yerde veya sözde sebat etme
 q. 1272, 1285, 2035, 2482, 2684, 3033, 3170, 3664, 3981, 4222, 5492
 q.+ı 1743, 2698, 4520, 5006
 q.+ını 2969
 q.+um 3621
 → qarāra tur-, qarār eyle-, qarār it-, qarār tut-
- qarāra tur- (Ar. T. f.):** verdiği sözü yerine getirmek, sözünde durmak
 t.-madı ... q. 1075
- qarār eyle- (Ar. T. f.):** bir yere yerleşmek, bir yeri ikamet olarak kabul etmek ya da bir sözü benimsemek, bir söz üstünde kabul kanaatine varmak
 ‘ahd ü q.-diler 659
 e. q. 1016
 e.-di k. 4019
- e.-mezdi q. 1213
 q.-diler 1320
- qarār it- (Ar. T. f.):** yerleşmek, bir yeri ikamet olarak kabul etmek, benimsemek
 i.(d)-erse ... q. 5006
 i.-mezdi ... q. 4644
 q.-di 357
- qarār tut- (Ar. T. f.):** sürekli olarak belirli bir yer ve düşüncede olmak
 t.-a q. 33, 1265
 t.-dı q. 1373, 3223, 3232, 6180
 t.-dı ... q. 1272, 5005, 5087
 t.-ısdur q. 2097
- qara taş (T. i.):** toprak zemin
 q.+da 126
- qara toprak (T. i.):** toprak, zemin, yer, yeraltı
 q. 2719
 q.(ğ)+a 6158
- qara yir (T. i.):** toprak, zemin
 q.+e 3614
 → qara yire şal-
- qara yire şal- (T. f.):** tutup bir anda yerle yeksan etmek, yere doğru hızlı bir şekilde itmek
 ş.-dılar q.+e 830
- kārbān (Far. i.):** kervan
 k. 1554, 1601, 1652, 1717, 1747, 1786, 1806, 1810, 1831, 1852, 1865, 1926, 1985, 2090, 2107, 5666
 k.+a 1599, 1622, 1870
 k.+da 2035
 k.+dan 1873
 k.+dur 2171
 k.+ı 1521, 1974, 6034
 k.-ı Dımışka 654
 q.-ı revān 3204
 sālār-ı k. 1874
 sālār-ı k.+ıdı 1524
 serv ü sālār-ı k. 2109
- kārdān (Far. i.):** iş bilir işten anlar
 ehl-i tedbīr ü k.+ıdı 1524
- qardaş (T. i.):** kardeş, aynı anne veya babadan dünyaya gelen çocuklar
 q. 996, 1739, 5765, 5778
 q.+ı 1378, 5799, 5812
 q.+ın 3443, 5728
 q.+ına 1470
 q.+ını 1412
 q.+ınıñ 5783
 q.+ıyla 575, 5919, 5971
 q.+lar 980
 q.+larına 1448, 5970
 q.+larum 5754
 q.+um 1368, 5750, 5767, 5774, 5975
 q.+uñ 5770
- kār eyle- (Far. T. f.):** iş yapmak, amel etmek
 e.-se k. 1945
- qarıcuq (T. i.):** ihtiyar, yaşlı kadın
 q.(ğ)+uñ 3358
- qarın (T. i.):** mide
 → qarını açılmış ol-,

- karındaş (T. i.):** → kardeş
- karış- (T. f.):** iki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek
k.-urdu 3815
- karışdur- (T. f.):** birbirine karışmak
→ cān karışdur-
- karīb (Ar. i.):** yakın, yakın olan, soyca yakın olan
k. 465
- karīn (Ar. i.):** hısım, komşu, arkadaş gibi yakın olanlardan her biri
k. 2889
k.+i 555
→ karīn ol-
- karīn ol- (Ar. T. f.):** yaklaşmak, yakınlaşmak,
k.-sun 646
o.-a k. 5716
o.-alı ... k. 4638
o.-dı ... k. 290, 1602, 1950, 3085
- kār it- (Far. T. f.):** iş yapmak, amel etmek, kazanç elde etmek, yarar sağlamak
i.-di ... k. 5399
k.-di 363, 1198, 5036
k.-miş 4639
- karlağıç (T. i.):** kırlangıç, geniş gagalı, çatal kuyruklu, ince uzun kanatlı, küçük göçebe kuş
k. 2948
- karın (Ar. i.):** vakit, zaman
k.+ı 174
- kār-nāme (Far. i.):** iş, marifet, usta çıkacak çırağların, ustalıklarını göstermek üzere yaptıkları örneklik iş
k. 4235
- karını acıkmış ol- (T. f.):** yemek yeme gereksinimi duymak, yemek tüketmek istemek
k.-maya 5600
- kār ol- (Ar. T. f.):** kazanç elde etmek, yarar sağlamak
o.-a k. 3300
- kār-sāz (Far. i.):** iş işleyen, becerikli
k.+ıdı 5518
k.+umdur 4492
→ kār-sāz it-
- kār-sāzi (Far. i.):** becerikli, elinden iş gelen
k.+dür 351
- kār-sāz it- (Far. T. f.):** iş işlemek, bir işi ustaca yerine getirmek
k.-di 5212
- karşu (T. zf. 1.):** karşı, karşısına, tarafına, yön, cephe
k. 2107
k.+dan 2108
k.+sına 4217
(e. 2.): “-e doğru” şeklinde bir kullanımla yönelme anlamı veren bir söz
k. 820, 2073, 2145, 3588, 3899, 3969, 4034, 4093, 4366, 5020, 5239
→ karşı çık-, karşı gel-, karşı tur-, karşı tut-, karşı var-
- karşu çık- (T. f.):** karşılamak, yoldan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak
k.-dı 3009
- karşu gel- (T. f.):** karşılamak, yoldan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak
k.-di 5191
- karşula- (T. f. 1.):** dışarıdan (yoldan) gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak
k.-r 5570
k.-yu 1084
k.-yup 1083, 3021
(f. 2.): karşılık olmak, karşılık vermek, denk gelmek, tekabül etmek
k.-mañ 6082
k.-r 1512
- karşu tur- (T. f.):** karşısında durmak, huzuruna çıkmak
t.-dılar k. 669
- karşu tut- (T. f.):** direnmek, dayanmak, mücadele etmek
k.-mazıdı 1967
- karşu var- (T. f.):** karşısına çıkmak, karşısında durmak, karşılamak
k.-dı 2738
k.-up 5872
k.-urdu 5308
- Kārūn (Ar. i.):** Benî İsrâil’de zenginliğiyle meşhur olan bir kişi
māl-i K. 2785
K.+a 144
K.+ı 2205
- kārūre (Ar. i.):** sırcadan yapılan kap
k.-i mümerredden 4243
- kārvān (Far. i.):** → kārbān
- karz (Ar. i.):** ödünç verme, ödünç alma
→ karz ol-
- karz ol- (Ar. T. f.):** ödünç verilmek, ödünç alınmak
k.-ur 3826
- kaşaş (Ar. i.):** bildirme, anlatma, hikaye etme
k.+uñ 4526
- kasāvet (Ar. i.):** gam, keder, tasa
k.+le 1466
- kaşd (Ar. i. 1.):** niyet, kurma, bile bile yapma, bir işe bilerek, isteyerek girişme
k.+ı 1384
k.-ı āşūbı 475
k.-ı fāsīdini 4567
k.+ıla 4899
k.+ımuz 643
k.+ına 5333, 5702
(i. 2.): dövme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma
k.+ın 401
→ başına kaşd it-, kaşd eyle-, kaşd it-, la’ line kaşd it-
- kaşd eyle- (Ar. T. f.):** bir olay ya da kişiyi karşı niyetlenmek, niyet etmek, amaçlamak, amaç olarak almak
k.-diler 1460
- kaşdı (Ar. sf.):** kastederek, niyetle isteyerek, bile bile yapılan

- *kaşdı* vü *meyli* ol-
- kaşd it-** (Ar. T. f. 1.): niyetlenmek, niyet etmek, amaçlamak, amaç olarak almak
i.-diler *ka*-ı fitne vü *aşüb* 543
ka-di 4279, 4472, 4927
ka-(d)-en 4854
ka-(d)-er 696, 3841, 4470
ka-(d)-erler 861
ka-(d)-erse 634
ka-(d)-ersiz 1398
ka-(d)-üp 1326
(i. 2.): kötülük etmek, kıymak, zarar vermeyi istemek
ka-di 4927
ka-(d)-e 1153, 4471
ka-(d)-er 1142, 4773
ka-ı cân i.-di 4897
→ başına *kaşd it-*, la^c line *kaşd it-*
- kaşdı vü meyli ol-** (Ar. T. f.): niyetlenip yönelmek
o.-dı ... *ka*. 3636
- kāse** (Far. i. 1.): başı kaplayan, beyni örten kemik
ka-i ser 1288
(i. 2.): çiniden, fağfurdan, billurdan, porselenden, mādenden veya topraktan yapılmış çanak
ka. 5590
ka+ler 4655
ka+si 2928
ka+yi 4557
→ *kāse-i dehr*
- kāse-i dehr** (Far. Ar. i.): dünya
ka. 4335
- kāşır** (Ar. i.): kusurlu, âciz ve beceriksiz
ka. 336
- kāşid** (Ar. i.): postacı, haberci, ulak
ka-i ‘azîzidi 2789
ka+ini 4567
- kāsîd** (Ar. i.): sürümsüz, geçmez, aranmaz
ka. 4643
- kaşr** (Ar. i.): köşk, *kāşâne*, saray
burc-ı *ka*-ı Dārâyi 2954
burc-ı *ka*+umda 3391
ka-ı a^c lāda 3823
ka-ı a^c lāyîdı 4173
ka-ı devletine 3121
ka-ı gerdün 5550
ka+ına 3551
ka-ı şāh-ı Fireng 2870
ka-ı şehden 5175
ka+uñ 3301
- kaş** (T. i.): gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar
ka+ı 534, 1959, 2310, 2400, 3295
ka+ın 2384
ka+ına 2359
ka+ları 1348, 3499, 3891
ka+ların 2584
ka+larıñ 2530, 2556
ka+um 2560
ka+uñ 2617
- ka*+uñdan 4204
- kāşâne** (Far. i.): mükemmel ev, köşk, malikâne
ka. 5559
- kāşāni** (Far. i.): İran’ın *Kāşān* şehrinde yapılan ünlü çiniler için verilen isim
ka. 3122, 3479
- kāşî** (Far. i.): İran’ın *Kāşān* şehrinde yapılan bir çeşit çini, fayans
ka+lerde 4655
- kāşki** (Far. e.): keşke, dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek “ne olurdu” gibi temenni veya pişmanlık anlatır.
ka. 1174, 1798, 2810, 3578, 3677, 3804, 5670
- kaţ** (T. i. 1.): huzur, ön, yan, makam
ka+ına 399, 989, 1130, 1137, 1423, 1630, 1696, 1847, 1861, 2013, 3236, 3495, 3749, 4530, 4764, 5044, 5082, 5294, 5302, 5697, 5745, 5746, 5807, 5883, 5955, 6031, 6076, 6097
ka+ında 466, 574, 589, 864, 1183, 2711, 2796, 3142, 3158, 3524, 3533, 3886, 4576, 5671, 5717, 5734
ka+uma 811, 6068
ka+umda 809, 1317, 1375, 2471, 3248, 5211, 5721
ka+uñ 1804
ka+uña 1363, 1857, 2122
ka+uñda 4424, 4470, 4554
(i. 2.): tabaka, katman
ka. 490
→ iki *kaţ it-*, *kaţ kaţ*
- kaţ-** (T. f.): bir şeyin içine, üstüne veya yanına niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak
ka-asın 1607, 1679
ka-dum 1118
ka-up 4096
→ öñine *kaţ-*
- kaţ’** (Ar. i.): kesme, kesilme
→ *kaţ’ it-*
- kaţ’ ā** (Ar. e.): hiçbir vakit, asla!
ka. 4706, 4714
- kaţār** (Ar. i.): birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi
ka. 1754
ka+ıla 3061
- kaţārāt** (Ar. i.): katreler, damlalar
ka. 3927
- kaţı** (T. sf. 1.): çok, pek fazla
ka. 1566, 1964, 5122, 5674
(sf. 2.): hoşgörüsüz, acımasız, merhametsiz, zalim
ka. 3868
(zf. 3.): çok, pek fazla
ka. 1706, 5674
→ *kaţı yüzlü*
- kaţı’** (Ar. i.): kesen, durduran, kesici
ka+u’l-hüccet 4128
- kaţıl-** (T. f.): eklenmek, katma işi yapmak
ka-dı 2993

katı yüzlü (T. sf.): arsız, sırnaşık, utanmaz
k. 2354

kaṭ' i (Ar. zf.): kesin, kesip atan tereddüde yer bırakmayan
k. 6108

kātil (Ar. i.): öldüren, katleden
zehr-i k.+dür 792, 3730

kaṭife (Ar. i.): yüzeyi belirli uzunlukta bırakılmış ham madde lifleriyle kaplı, parlak, yumuşak kumaş
k. 3022, 4680
k.+yidi 4045

kaṭ' it- (Ar. T. f. 1.): kesmek, kesilmek, *meç.* yok etmek
k.(d)-e 1422
k.(d)-eli 2518
k.(d)-er 552
k.(d)-üp 4705
(f. 2.): bir yere aşarak geçip yol almak
k.-(d)-er 2986

kaṭ kaṭ (T. zf.): üst üste
k. 4308

kaṭl (Ar. i.): öldürme
k.-i Ya' kūba 391
k.+üme 1374
k.+üñe 4470

→ kaṭl eyle-, kaṭl it-

kaṭlan- (T. f.): hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek
k.-a 4430
k.-am 1394
k.-uñ 1734
k.-ur 4341, 6143

kaṭl eyle- (Ar. T. f.): öldürmek
k.-mek 1146
k.-meñ 651

kaṭl it- (Ar. T. f.): öldürmek
k.(d)-esiz 642
k.-mege 392

kaṭ' olın- (Ar. T. f.): kesilmek
k.-sa 1166

kaṭre (Ar. i.): damla, damlayan şey
k. 1916, 2006, 2891, 3964, 4943
k.-i āb 4473

kaṭrece (Ar. T. zf.): çok ufak bir miktar
k. 5231

kaṭl (Ar. i.): söz, lakırdı
k. 2974
k.+e 4451
k.+em 958
k.+i 650, 1161, 1956, 3006, 4518, 4574
k.-i da' vā-dār 4577
k.+ine 4612
k.-i nevā-yı kışsa-i rāz 4364
k.-i pāk 4543
k.-i şādıkdur 3153
k.-i taḥkīki 966

→ kaṭl düz-

kaṭl düz- (Ar. T. f.): söylemek
k.+i d.-er 2641

kaṭm (Ar. i.): insan topluluğu
k. 1921

k.+e 3954
k.+i 1466
k.-i Bīsānı 1930
k.-i şālih 638
k.+üz 709

kaṭs (Ar. i.): yay, keman
k.+i 5742
k.-i kaṭā 2378
k.-i müşgīn 2359
→ kaṭs-i kuṭaḥ

kaṭs-i kuṭaḥ (Ar. i.): ebem kuşağı, yağmur kuşağı
k. 2949, 3123, 4286, 5554

kaṭurma (T. i.): kavurma işi, kendi yağıyla pişirilip kavulduktan sonra yenilen veya dondurulup saklanan et
k.+ları 2925

k'ay < ki ay (Far. T. i.): → ki (Far. e.), ay (T. i. 1.)

kaṭd (Ar. i.): bağlama, bağ
derd-i k.+ıla 1713
k.+dan 4867
k.+ı 4615
k.+ına 372
k.+ından 2845
k.+ıñuz 4620
k.+ıyıla 1732

→ kaṭd eyle-, kaṭd it-

kaṭd eyle- (Ar. T. f.): bağlamak, rapt etmek
k.-diler 1326

kaṭd it- (Ar. T. f.): bağlamak
k.-di 724, 1383
k.(d)-en 2740

kaṭyil (Ar. sf.): rāzı olmuş, boyun eğmiş, inanmış, akli yatmış
→ kaṭyil ol-

kaṭyil ol- (Ar. T. f.): rāzı olmak, inanmak, boyun eğmek
k.-up 5644

kaṭyim (Ar. i. 1.): ayakta duran, ayakta bulunan
k. 451

k.+idi 1005
(sf. 2.): ayakta duran, ayakta bulunan
baḥt-ı k. 1588

→ kaṭyim ol-

kaṭyim ol- (Ar. T. f.): ayakta durmak, mevcut olmak, bulunmak
k.-miş 4256
k.-sa 3568
k.-ur 4667
o.-ur k. 1882

kaṭyīnāt (Ar. i.): evren, dünya ve burada yaşamakta olan her şey
k.+a 4123
meḥar-ı cümle k. 160

kaṭyna- (T. f.): bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak
k.-ya 3457
→ kaṭyna-,

- kaynaş-** (T. f.): çok kalabalık ve hareketli olmak, hareket etmek
k.-urdu 4048
- Qays** (Ar. ö. i.): Leylâ ile Mecnûn hikayesinde Mecnûn'un asıl adı
K.+ı 2289
- kaşer** (Ar. i.): eski Roma ve Bizans imparatorlarının lâkabı
k.-i Rûm 5702
- Qayyûm** (Ar. ö. i.): bâkî ve ezeli olan Allah
hâzret-i K. 387
K. 1782, 1822, 3650, 4501
- kâz** (Far. i.): makas
k. 603
k.-i simînden 4504
- qaz** (T. i.): perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş
k. 2925
- qaz-** (T. f.): herhangi bir araçla bir yeri açmak, oymak
k.-an 1003
k.-arsa 1470
k.-dı 1904
k.-sa 4239
k.-up 1004
- qaza** (Ar. i. 1.): istenmeden yapılan iş, farkına varılmadan bilinç dışı gerçekleşen kötü iş, zararlı iş
k. 702, 736,
qaza+yıla 654
(i. 2.): olacağı ezelden Allah tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi
k. 824, 1682
qavs-i k. 2378
k.+laruma 909
k.+sına 3252
k.+ya 973, 5227
k.+yı 932
k.-yı Hâk 5226
n.-ı qazâ 973
vefk-i k. 929
- qazan-** (T. f.): elde etmek, yarar sağlamak
k.-dı 2547
- qazî** (Ar. i.): yapan, yerine getiren
k.+dür 5227
- kâzib** (Ar. i.): yalan söyleyen, yalancı
k. 936, 1135
k.+dür 949, 4562, 4610
k.+imiş 5826
şubh-ı k. 1163
- kebâb** (Ar. i.): ateşte alazlanarak veya kavrularak pişirilen her türlü nesne *mec.* üzüntü ve üzülmeye, acı çekme anlamlarında da kullanılır.
k. 3346, 3592, 5957
k.+ı 2925
k.-ı baht 2826
k.+ıyıla 790
→ ciğerin(i) kebâb it-, ciğer kebâb ol-
- kebg** (Far. i.): keklük
hırâm-ı k.-i derî 4312
k.-i derî 2902, 3202
k.-i ferbiş 4428
k.-i melîh 3354
→ kebg-i derî
- kebg-i derî** (Far. i.): bir çeşit keklük
hırâm-ı k. 4312
k. 2902, 3202
- kebîb** (Ar. i.): melûl olmuş, üzüntü ve gam çeken
k. 3348
k.+ı 3346
- kebir** (Ar. i. 1.): çocukluktan çıkmış genç, yaşça büyük
k. 2106
(sf. 2.): büyük, ulu
emîr-i k. 2266
havz-ı k. 4054, 4064
kâmet-i 'acüz-ı k. 4042
veli-yi k. 3665
- kebs** (Ar. i.): erkek koyun, koç
hün-ı k.+ı 760
- kebûd** (Far. sf. 1.): gök rengi, mavi
cevf-i çarh-ı k. 1826
Nîl-i k. 6168
(i. 2.): gök rengi, mavi
k. 4896
- kebüter** (Far. i.): güvercin
k. 2335
k.+ile 2900
k.+ün 2902
- kec** (Far. sf. 1.): eğri, çarpık
k. 2557
(zf. 2.): eğri, çarpık
k. 2558, 2559, 2584
- kec-gümân** (Far. sf.): yanlış sezen, yanlış anlayan
→ kec-gümân it-
- kec-gümân it-** (Far. T. f.): yanlış anlamak, yanlış sezmek
k.-me 2527
- kedd** (Ar. i.): çalışma, çabalama, uğraşma, iş, emek
→ kedd eyle-, kedd it-
- kedd eyle-** (Ar. T. f.): çalışmak, çabalamak uğraşmak
k. 4188
- kedd it-** (Ar. T. f.): çalışmak, çabalamak, uğraşmak
k.-di 4681
- keder** (Ar. i.): tasa, kaygı, gönül üzüntüsü
→ keder ir-
- keder ir-** (Ar. T. f.): kederlenmek, üzülmek
i.-mese ... k. 5432
- kef** (Far. i.): köpük
k. 215
k.-i bihârından 14
- kefen** (Ar. i.): ölüyü sardıkları beyaz bez
k. 6189
→ kefen kıl-
- kefen kıl-** (Ar. i.): bir nesneyi kefen olarak kullanmak
k.-dılar k.+ün 1124

- keff (Ar. i.):** el içi, el ayası
k. 2640
k.+i 2329, 4297
k.+in 4707, 4708
k.-i üstür 3095
k.+üne 215
→ keff aç-
- keff aç- (Ar. T. f.):** Allah'a yalvarmak için el açmak
a.-miş k. 440
- kefil (Ar. i.):** kefalet eden, kaçındığı takdirde birinin borcunu ödemeyi, birinin bir şeyi yapması gerekirken- yapmadığı takdirde o işi yapmayı kendi üstüne alan kimse
k. 5207
k.+iyidi 5074
- kehrübā (Ar. i.):** saman kapan, kehlibar
k. 3444
- kej (Far. zf. 1.):** eğri, çarpık
k. 4543, 4545
(i. 2.): eğri, çarpık, yalan
k. 4571
(sf. 3.): yalan, eğri, çarpık
k. 4839
- kelāl (Ar. i.):** yorgunluk, bitkinlik
k. 1917
- kelām (Ar. i.):** söz
feth-i k. 3394
iftitāh-ı k.-i ehl-i kemāl 53
k. 1161, 1840, 2128
k.+ı 1881
k.-i Hūdā 2026
kelimāt-ı k.-i zātuñiçün 130
k.-i mihr-engiz 2805
k.+ın 4179, 4875, 6099
k.+ına 3311
k.+ını 345, 4984
→ cevāb u kelām gel-, kelāma gel-, kelām eyle-, kelām it-
- kelāma gel- (Ar. T. f.):** konuşmak, bir şeyler söylemek
k.-ür 4983
- kelām eyle- (Ar. T. f.):** konuşmak, söyleşmek
e.-ridi ... kelām 1444
- kelām it- (Ar. T. f.):** konuşmak
i.-di k. 807
i.(d)-eydi k. 1745
- kelbī (Ar. i.):** köpekle ilgili, köpekle alakalı
cū^ç-i k. 5599, 5612
→ cū^ç-i kelbī
- keleb (T. i.):** → kelep
- kelep (T. i.):** büyük iplik çilesi
k. 3358
- Kelīm (Ar. ö. i.):** Tür-ı Sīnā'da Allah ile konuşmasından dolayı Hz. Mūsā'nın unvanı
K. 2025, 5924
kelimāt-ı K. 143
K.-i Hūdā 2019
- kelimāt (Ar. i.):** kelimeler, lakırdılar, sözler
k.-i kelām-ı zātuñiçün 130
k.-i Kelīm 143
- kelise (Ar. i.):** kilise
k. 5645
- kellā (Ar. e.):** hiç, asla, katiyen
k. 4856
- kem (Far. sf. 1.):** fena, kötü, bozuk, eksik
k. 514, 3308, 3787
(i. 2.): fena, kötü, bozuk durum
k. 1586, 5267
→ kem bahā, kem ol-
- kemāl (Ar. i. 1.):** en yüksek değer, mükemmellik, olgunluk
āsumān-ı burc-ı k. 5482
āsumān-ı k.+e 629
ehl-i k. 1767, 2615
feyyāz-ı k.-i nefis-i insān 227
iftitāh-ı kelām-ı ehl-i k. 53
k. 448, 1917
k.+e 865, 5995
k.+i 1491, 3852, 5522
k.-i devletüne 2122
k.-i ehl-i ma^ç nādan 3332
k.-i 'ışkıla 5510
k.-i 'izzetdür 1868
k.+in 4672
k.+ine 457, 1021, 1836, 2186, 3522
k.+ini 3280, 5485
k.-i rahmetini 5891
k.-i şun^ç a 2014
k.-i şun^ç-i Hūdā 4050
k.-i tāt^ç ate 932
k.-i tārfidür 1907
kemāl-i Y.+ı 3433
k.+iyiçün 151
k.-i zātuñiçün 124
k.-i zibāyī 1902
k.-i zuhūrla 96
k.+ümi 460
k.+ün 4144
k.+ünden 459
k.+ünile 5381
miftāh-ı kufl-ı genc-i k. 1899
pādişāh-ı fevc-i k. 445
vāriş-i k.-i nebī 927
→ kemāl bul-, kemāle ir-
- kemāl bul- (Ar. T. f.):** olgunlaşmak
b.-dı k. 5546
- kemāle ir- (Ar. T. f.):** olgunlaşmak
k.-se 2631
k.-señ 551
- kemān (Far. i.):** yay
āvāre-i k.-i gümān 3170
k. 2604, 3596, 4155, 4204
k.+e 3620
k.+ı 3620
k.-i gümān 2386, 2488
k.+ını 6133
→ kemān eyle- kemān it-, kemān ol-
- kemān eyle- (Far. T. f.):** yaya dönüştürmek
k.-r 2488

- kemān it-** (Far. T. f.): yaya dönüştürmek, eğmek, kamburlaştırmak
k.-dün 2603
- kemān ol-** (Far. T. F.): eğilmek, kamburlaşmak
k.-dı 5909
o.-alı ... k. 3705
- kem bahā** (Far. i.): bir malın en düşük değeri, ederi
k.+larıla 3787
k.+sı 3308
- kemend** (Far. i.): uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip
k. 4288
k.+e 3904
k.+i 2605
k.+ine 4205, 4867
şayd-ı k.-i Tāhādūr 274
şayd-ı ser-ḥalka-i k.+ün 5448
- kemer** (Far. i.): bele takılan kuşak, kayış, mimaride kubbe
k. 509, 512, 514, 519, 1968, 2086, 2333, 2346, 2938, 2944, 3130, 3565, 3568, 3580, 4480, 5284, 5324, 5473, 5495, 5814
k.+i 267, 508, 510, 517, 785, 1488
k.+in 571, 4693, 4915
k.+inden 1968
k.+üm 513
→ ip kemer, kemer bağla-, kemerin muhkem it-, kolin kemer it-
- kemer bağla-** (Far. T. f.): bir işi yapmaya karar vermek, azmetmek, bir işe soyunmak
b.-dı k.+in 599
- kemer-bend** (Far. i.): kemer bağı
k. 3571
k.+i 3579
- kemerin muhkem it-** (Far. Ar. T. f.): bir işe sınımsıkı sarılmak, dayanak oluşturmak
k.-di 167, 511
- kemerlü** (Far. T. sf.): üzerinde kemer olan, kemerli
k. 2937
- kemīne** (Far. sf.): āciz, hakir, zavallı, eksik
k. 3999
- kem ol-** (Far. T. f.): kötü bir duruma erişmek, fena bir hal almak
o.-madı k. 5526
- kemter** (Far. i.): hākir, itibarsız, aşağıda bulunan
k.+ise 1063
- kemterin** (Far. sf. 1.): en küçük, en aşağı,
k. 296, 3998, 3999
(i. 2.): en küçük, en aşağı olan kişi
k.-i ‘uşşākam 1023
- Ken‘ān** (Ar. ö. i.): Hz. Yakup’un memleketi, Filistin
āfitāb-ı K.+ı 4981
deşt-i K.+da 1401
deşt-i K.+ı 1205
diyār-ı K.+a 3715
diyār-ı K.+ı 1382
gül-i K. 5133
gül-i K.+ı 5126
K. 561, 1527, 3756
K.+a 491, 1553, 3654, 3746, 3747, 3790,
- K.+dan 3653, 6034
K.+ı 357
kūh ü deşt-i K.+ı 1324
māh-ı K. 1717, 3340, 4803
māh-ı K.+ı 1551, 1627
māh-ı K.+i 1695
milk-i K.+a 3687, 5852
milk-i K.+dan 3693, 3988
mülk-i K.+a 472, 1540, 1542
mülk-i K.+ı 3706
pīr-i K. 3740, 6029
pīr-i K.+a 1428, 6004
resül-i K.+uñ 584
serv-i K.+ı 4597
serv-i riyāz-ı K.+i 2743
sibā‘-i mağāra-i K. 1418
şehir-i K.+a 5864
Yūsuf-ı K. 427, 3439, 3622, 3801, 3816
- Ken‘ānī** (Ar. sf.): Kenanlı, Kenan diyarına mensup
ğazāl-ı K. 2394, 6178
pīr-i K. 1167, 5664, 6002, 6010
- kenār** (Far. i.): kıyı, çevre
k. 3830
k.+a 1078, 5492
k.-ı lebe 4431
k.+ma 1278, 2030
k.+ını 1581
(i. 2.): kucak, kucaklama
k. 4033
k.+a 3839, 4039
→ būs ü kenār, kenār eyle-, kenār it-, kenār tüt-
- kenāre** (Far. i.): kıyı, kenar
k.+sini 3845
- kenār eyle-** (Far. T. f.): kucaklamak
k.-r 4263
- kenār it-** (Far. T. f.): kucaklamak
k.-di 5192
- kenār tüt-** (Far. T. f.): yerleşmek, bir yerde bulunmak
t.-miş ... k. 4038
- kendü** (T. zm.): kendi, öz
k. 693, 696, 959, 1141, 1332, 1998, 2152, 2588, 2841, 2917, 3287, 3406, 4129, 4377, 4462, 4570, 4610, 4682, 4773, 4900, 5041, 5128, 5238, 5802, 6136
k.+de 42
k.+dedür 2019
k.+den 5127
k.+lerden 326
k.+m 116
k.+mi 3251
k.+ñi 1041, 1679, 3429
k.+nüñ 422, 2286
k.+ñüzden 810
k.+si 2755, 2904, 5289
k.+sin 1977
k.+ye 3415, 3907, 3985, 3991, 4299, 4715
k.+yi 1097, 1279, 2434, 3932, 4478
k.+yile 1565

- kendüden git-, kendü düşen ağlamaz, kendü hâlinde koy-
- kendüden git-** (T. f.): bilinci işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak
k.-di 1981, 3324, 3750
- kendü düşen ağlamaz** (T. i.): kişi kendi istek ve arzusu ile bir işe girmiş ve bundan zarar görmüşse bu durumdan yakınmaya hakkı yoktur
a. ... k. 3407
- kendü hâlinde koy-** (T. Ar. f.): bulunduğu duruma hiç karışmamak, duygularına müdahale etmemek, ilgilenmemek, ilişmemek
k.-alum 6140
- kendüz < kendü öz**(T. zm.): kendisi
k.+in 477, 3160, 4735
k.+ine 1011, 1142, 1585, 3859, 3865, 4477
k.+ini 1099, 4363
k.+ümi 4464
k.+üni 2753, 3144, 5186, 6045
k.+üni 5061
→ kendüzine götür-, kendüzini bul-, kendüzünü yitür-
- kendüzine götür-** (T. f.): ayıltmak, bilincinin yerine gelmesini sağlamak
g.-di k. 5487
- kendüzünü bul-** (T. f.): kişiliğini, kimliğini kazanmak, kendine gelmek
b.-dı k. 5515
- kendüzünü yitür-** (T. f.): kendisini, şuurunu ve bilincini kaybetmek
y.-ürdi k.+üni 4895
- keniz** (Far. i.): cāriye, halayık
k. 424, 2336, 2907, 2934, 2998, 3025, 3142, 3478, 3585, 3932, 3998, 3999, 4070, 4070, 5294
k.+i 421
k.-i meh-revnağ 4697
k.+lere 4079
k.+lerüm 2733
k.+üm 4554
- kenizān** (Far. i.): cāriyeler
k.+ı 4113
- kenizek** (Far. i.): küçük cāriye veya acındırma manasıyla cāriyeniz
k. 1054, 1060, 2370, 3001
- kenz** (Ar. i.): hazine, define, yer altında saklı değerli eşya
k. 5294
k.-i bî-ḥadd 2934
- ker** (Far. i.): kuvvet, kudret, canlılık (Arapça “kerr” kelimesinden bozulup nazımda kerr biçiminde kullanılmıştır.)
k. 1893, 3112
- kerāmāt** (Ar. i.): velilerin lüzumu anında gösterdikleri fevkalade haller
k.+ı 1779
k.+ın 2235
- kerāmet** (Ar. i.): velilerin lüzumu anında gösterdikleri fevkalade hal, ululuk, yücelik
k. 1029, 1780, 5973
k.+dür 1778, 5959
k.+i 1007
k.+içün 5960
k.+idür 201, 5669
k.+ile 583, 617, 904, 1336, 1884, 5525
k.+ini 5708
(i. 2.): ikram, ağırlama, kerem, bağış
k. 2052
k. durur 6120
k.+dür 2232, 5512
k.+idür 2227
- kerem** (Ar. i.): cömertlik, el açıklığı, lütuf, bağış, bahşış
k. 223, 3742, 3930, 5669
kân-ı k. 728
k.+e 5017
k.+i 725
k.+inden 5978
k.+inüñ 3739
ḳubbe-i fezā-yı k. 4241
k.+üm 4557
k.+ün 224, 554, 5558
k.+ünden 386
recā-yı k. 5056
şem^c -i ḥandān-ı ḥānedān-ı k. 728
→ kerem eyle-, kerem it-, kerem kıl-
- kerem eyle-** (Ar. t. f.): bağışlamak, cömertlik etmek, lütuf göstermek
k. 5838
- kerem it-** (Ar. T. f.): bağışlamak, cömertlik etmek, lütuf göstermek
i. k.+ün 4098
k. 2741, 5835
- kerem kıl-** (Ar. T. f.): bağışlamak, cömertlik etmek, lütuf göstermek
k.-up 3955
- kerim** (Ar. sf. 1.): yüce, ulu, büyük
k. 1819, 4442
ḳamış-i k. 772
(i. 2.): yüce, ulu, büyük olan kişi ya da durum
k.+e 5670, 5973
(ö. i. 3.): yüce, ulu ve büyük olan Allah
K. 5941
→ kerim it-, kerim ol-
- kerim it-** (Ar. T. f.): yüceltmek, ululaştırmak
i.-di k. 2052
i.-di ... k. 583
- kerim-nihād** (Ar. Far. sf.): kerem ve cömertlik sahibi olan
ḥāce-i k. 3246
- kerim ol-** (Ar. T. f.): yücelmek, ululaşmak
o.-asın ... k. 617
o.-dı k. 574
- kerre** (Ar. zf.): defa, kez
k. 2099, 2445, 3923, 4335, 4992
- kerrübî** (Ar. i.): meleklerin büyüğü, büyük melek
k. 1238
- kes-** (T. f. 1.): keskin bir cisimle bir parçayı bütününden ayırmak

- k.-di 377, 432, 888, 1165, 6148
k.-diler 3921
k.-er 1148, 1307
k.-erse 1151
k.-me 3921
k.-mek 4676, 4702
k.-mese 603
k.-mişidi 1970
k.-üp 4140
(f. 2.): yaralamak
k.-di 4703, 4706, 4718, 5137
k.+diler 4704
(f. 3.): ilgi ve alakayı sonlandırmak
k.-di 4881
→ ayak kes-, dest kes-, nazar kes-, peyvendi kes-, recâ elini kes-, recâyı kes-, selâmı kes-, ümmid kes-
- kesâd (Ar. i.):** yokluk, kıtlık
→ kesâd ol-
- kesâd ol- (Ar. T. f.):** yok olmak, kaybolmak, yitmek
o.-a k. 1314
- kesb (Ar. i.):** çalışıp, kazanma
k.+ile 1525
- keşif (Ar. i.):** yoğun, koyu, şeffaf olmayan
k. 2392
- kesil- (T. f. 1.):** keskin bir cisim yardımıyla bütünden ayrılma
k.-di 433, 1216
k.-e 1467
(f. 2.): keskin bir cisim aracılığıyla yaralamak
k.-se 5266
(f. 3.): *mec.* eksilmek, azalmak
k.-di 5726
- kesr (Ar. i.):** kırma, kırılma, paralanma
k.+i 2665
k.-i şad-pâre 2666
→ kesr it-, kesr ol-
- keşret (Ar. i.):** çokluk, bolluk, ziyadelik
dâm-ı k.+de 3159
k.+i 2180, 3160
→ hicâb-ı keşret
- kesr it- (Ar. T. f.):** kırmak, paralamak, parçalamak
k.(d)-e 1152
- kesr ol- (Ar. T. f.):** kırılmak, parçalanmak
k.-ur 649
- keşf (Ar. i.):** açma, meydana çıkarma
k.+üm 2626
→ keşf it-,
- keşf it- (Ar. Far. T. f.):** açmak, açığa çıkarmak, meydana çıkarmak
k.(d)-er 4860
k.-i râz i.-di 2537, 3648
- keştî (Far. i.):** gemi, sefine
cemâ' at-i k. 1777
oldı ... mağarr-ı k.-yi Nüh 170
- ketm (Ar. i.):** bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma
→ ketm it-
- ketm it- (Ar. T. f.):** bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutmak
- k.(d)-ün 6084
- kevâkib (Ar. i.):** yıldızlar
k.-i ezhâr 673
k.-i gerdün 2053
- kevn (Ar. i.):** var olma, varlık, vücut
hicâb-ı k. ü mekân 5336
→ kevn ü mekân
- kevn ü mekân (Ar. Far. i.):** varlık ve kâinat
hicâb-ı k. 5336
- Kevsîr (Ar. i.):** Cennette bir havuzun adı
cû-yı K. 998
havz-ı âb-ı K.+den 4056
K.+dür 6177
K.-i 'ilm ü fazla 299
→ âb-ı Kevsîr
- Kevsîr-mişâl (Ar. i.):** Kevsîr havuzu gibi
K. 1018
- keyd (Ar. i.):** hile, oyun, dalavere, dolap
k.+i 4615
k.-i 'avratdan 4880
k.+ile 4618
k.+inüz 4620
- keyfiyyet (Ar. i.):** nitelik, bir şeyin iyi veya kötü olması ciheti
k.-i Zelîhâyı 4725
- Keykāvūs (Far. ö. i.):** Keyâniyân'ın ikinci padişahı olup Keykubad'ın torunu ve halefidir.
kalb-i K. 2298
- k'eyle- < ki eyle- (Far. T. f.):** → ki, eyle- (f. 1.)
k'eyle- < ki eyle- (Far. T. f.): → ki, eyle- (yf. 3.)
- Keyvân (Far. ö. i.):** Zuhâl gezegeni, Satürn
K.+dan 5218
- kez (T. zf.):** defa, kere
k. 2709, 3335
- kezzâb (Ar. i.):** çok yalan söyleyen, pek yalancı
k. 1506
- kıble (Ar. i.):** taraf, yan, yön, güney yönü, ibadet yönü
k.-i cân 3765
k.-i cândur 1959
k.-i münâcâtum 5348, 5351
k.-i pâkân 2400
k.+m 5372
k.+si 3466
- kıble-nümâ (Ar. Far. i.):** kıbleyi gösteren
k. 2936
- kıç (T. i.):** kıç, arka
k.+ına 5319
- kıdem (Ar. i. 1.):** Allah'ın aslî sıfatlarından birisi.
nür-ı k. 71
(i. 2.): kâdim olma, bir işte eskilik
cemâl-i k. 1044
- kığır- (T. f.):** çağırma, davet etmek, seslenmek, haykırmak
k.-mişlar 3238
- kııl (T. i. 1.):** bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı
k. 2307, 2949, 3961, 4469
k.+dan 533

- . +ıla 2366, 2495
 . +mı 1148, 5103
 . +lar 1157
 . +ları 5844
 (i. 2.): saz teli
 . +ı 2748
 → ıl ol-
- ıl-** (T. f. 1.): bir işi yerine getirmek,
 gerçekleştirmek, yapmak, dönüştürmek,
 yaratmak [yaratmak Allah için]
 . 3638, 4204
 . -a 468
 . -am 3254, 5250
 . -dum 1300
 . -ur 1943
 (yf. 2.): etmek, yapmak
 . andelīb . -an 3168
 . arza . -dı 1891
 . arz . -dı 3236
 bahāne . -a 4163
 beste . -up 1327
 cefā . -asız 1141
 çāre . -mazısañ 2663
 derd-i ser . -dum 1381
 devā k. -dı 5262
 dilek . -dum 1300
 ğarīb . -an 3168
 göre . 4814
 ħande . -ur 806
 ħikāyet . 5657
 intizār . -dılar 3235
 . -alı . arz-ı cemāl 3994
 . -a meded 938
 . -am Ferhād 2536
 . -am ... nihān 2586
 . -an mūye 2773
 . -asın ... şād 5447
 . -dı ... . ayān 24
 . -dı ... āzād 1412
 . -dı gile 1246
 . -dı ħiṭāb 3502
 . -dı ikrām 3758
 . -dı . itāb 1257
 . -dılar kefenüñ 1124
 . -dı ... mir'āt 1919
 . -dı ... reftār 1750
 . -dı ... resūl 380
 . -dı temām 4665
 . -dı teslīm 1690, 1857
 . -dı yağma 5428
 . -dı ... zinde 5441
 . ... dūr 1058
 kerem . -up 3955
 . -ıardur ... zār 322
 . ... istiġfār 4624, 6032
 k. -masun . āciz 4619
 . -ma ... taḥşil 4426
 . -mazıdı ħicāb u istiġnā 4219
 . mişbāḥ 5459
 . -sa ... nāle 5310
- . -sun ... tecellī-yi ħāş 2127
 . -uñ teslim 6081
 . -up bühtān 1360
 . -up ... du'ā 6200
 . -up kıyām u şıyām 1017
 . -up mülemma' 223
 . -up nidā-yı laṭif 3721
 . -up şefkat 3900
 . -up taḫsīm 4707
 . -up ṭavāf-ı sarāy 2162
 . -up terciḥ 3986
 . -up ṭümār 2899
 . -up zārī 1791
 . -ur ābād 6070
 . -ur ... āḥ 4642
 . -uram ... āḥ ü fiġān 1387
 . -ur ... bende 2741
 . -urđı āḥ ü fiġān 2461
 . -urđı efġānı 5664
 . -urđı fiġān 1231
 . -urđı ... ħiṭāb 3167
 . -urđı . itāb 2822
 . -urđı nāleleri 2648
 . -urđı ... naẓarı 2204
 . -urđı nişār 2462
 . -urđı şalāt-ı dīn-i Ḥalīl 1880
 . -urđı sücüd 61
 . -ur ... dirīġ 4519
 . -ur du'ā vü nidā 2023
 . -urduñ ... ṭaleb 1367
 . -ur ... esir 2616
 . -ur ħün-āb 3898
 . -uriken ... ħiṭāb 2735
 . -uriken ... pūr-tāb 3071
 . -ur ... maḥrūm 3088
 . -ur ma' mūr 3640
 . -ur mestūr 3512
 . -ur ... naẓar 83
 . -ur ... nişān 2386
 . -ur ... rücu' 3399
 . -ur ... şāḥib-i genc 406
 . -ur şeker-ġüftār 1910
 . -ur ... ta' līm 1447
 . vefā 5386
 mesken . -ur 821
 mu' aṭṭar . 4876
 mücellā . 3638
 müjde . -ur 3775
 münevver . 4876
 müyesser . -a 618
 nāle . -dı 2086
 nāle . -ur 1325
 namaz . -a 917
 naẓar . -dı 481
 naẓar . -up 1577
 nidā . -dı 3353
 niyāz . -a 917
 nüzül . 6047
 pūr-dem . -up 3334
 rivāyet . 5657

- sefer k.-dum 1381
 şenâ k.-dı 698, 3353
 serzenişler k-up 1395
 şād k.-am 2468
 şikeste k.-up 1327
 taleb k.-ur 802
 tâze k.-ma 3248
 terbiyetler k.-am 2186
 vaşiyet k.-up 4079
 vefâ k. 4457
 yād k.-am 2468
 yavu k.-dı 1097
 zārī k.-dı 1799
- kılca (T. sf.):** küçücük, en az, çok az, kıl kadar
 k. 517, 1148, 2035
(zf. 2.): küçücük, en az, çok az, kıl kadar
 k. 571, 3961
 → kılca kal-
- kılca kal- (T. f.):** yok denecek kadar az olmak
 k.-dı 2980
 k.-urdu 2334, 5033
- kılıc (T. i.):** → kılıç
- kılıç (T. i.):** uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya iki yüzlü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah
 k. 2949
 k.(c)+ından 1970
 k.+ları 5695
 k.(c)+uñ 2578, 4571
- kıl ol- (T. f.):** kıl gibi incelmek, kıla dönmek, zayıflamak,
 k.-dum 2582
- kına- (T. f.):** yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak, takbih etmek
 k.-ma 5813
- kır- (T. f.):** iki parçaya ayırmak
 k.-dılar 5590
- kırk (T. sf.):** kırk
 k. 4249
 → kırkıında
- kırkıında (T. zf.):** kırk yaşında
 k. 5444
- kısm (Ar. i.):** bölük, parça, takım, çeşit, nevi
 k. 931
- kısmet (Ar. i.):** kısımlara ayırma, bölme, pay etme, hisseler ayırma
 → kısmet it-, kısmet ol-
- kısmet it- (Ar. T. f.):** kısımlara ayırmak, bölmek, pay etmek
 k.-dükce 4708
- kısmet ol- (Ar. T. f.):** nasip olmak, Allah'ın uygun gördüğü yaşam koşulunun ortaya çıkması, gerçekleşmesi
 k.-masa 2984
- kışsa (Ar. i.):** hikaye, macera, rivayet
 bülbül-i bāğ-ı k.-ı Yūsuf 558
 k. 333, 1438, 3467, 3835, 4232, 5662
 kavı-i nevā-yı k.-i rāz 4364
 k.+dan 622, 1356, 1680, 2450
- k.-i çāh 3624
 k.-i çāh-ı Yūsufimış 3627
 k.-i Yūsufa 5660
 k.-i Yūsufi 922
 k.-i Zeliḥāya 2293
 k.+ların 1104
 k.+ñuzı 1503
 k.+sı 332
 k.+sım 353, 3604, 5858
 k.+sında 336
 k.+sımı 328, 1009, 3625
 k.+ya 557, 1438, 3665, 5140
 k.+yı 329, 1110, 1163, 2208
 ruvāt-i k.-i çāh 934
- kıtāl (Ar. i.):** vuruşma, birbirini öldürme; savaş
 → kıtāl it-
- kıtāl it- (Ar. T. f.):** vuruşmak, birbirini öldürmek, savaşmak
 k.-i(d)-evüz 5856
- Kıtfır (Ar. ö. i.):** Mısır diyarının hazineden sorumlu devlet yöneticisi, Zeliha'nın evli bulunduğu Mısır azizi
 ḥāl-i K. 5220
 K. 2266, 3009, 3087, 3150, 3665, 3676, 4528, 4598, 4835, 5499
- kıy- (T. f.):** acımadan vermek, esirgememek, feda etmek
 k.-ar 4002
 k.-maya 2192, 2195
 k.-maz 4002
- kıyām (Ar. i.):** ayağa kalkma, ayakta durma, namazın başlangıç tekbiriyle rükū arasındaki ayakta durma kısmı
 → kıyāma gel-, kıyām it-, kıyām kıl-
- kıyāma gel- (Ar. T. f.):** ayağa kalkmak
 k.-ür 4983
- kıyāmet (Ar. i.):** dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman
 k. 1507, 4438, 5989, 6141, 6179
 k.+de 1476
 rüz-i k.+idi 5179
- kıyām it- (Ar. T. f.):** ayağa kalkmak
 i.-di ... k. 4665
- kıyām kıl- (Ar. Far. T. f.):** namaz ibadetini yerine getirmek
 k.-up k. u şıyām 1017
- kıyās (Ar. i.):** bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm verme, karşılaştırma,
 → kıyās it-
- kıyās it- (Ar. T. f.):** bir şeyi başka bir şeye benzeterek hüküm vermek, karşılaştırmak
 k. 1030, 1576, 2408, 5663
- kıymet (Ar. i.):** bedel, paha, tutar, değer
 k. 271
 k.+e 1038, 1764
 k.+i 3129
 k.+ile 21, 3384
 k.+in 3365, 3367, 4885, 4887
 k.+ine 3371
 k.+üm 115

- .+ne 1584
 .+ni 1583
ız (T. i. 1.): kız evladı, kız çocuğu
 .+ıdı 2364
 .+ımı 414
 .+lar 2764
 .+larını 399
 .+umı 1550
(i. 2.): pahalı, kıt, az bulunur
 .+ıdı 2364
ızar- (T. f.): utanç, öfke vb. duyguların etkisiyle,
 kanın yüze hücumu sonucu yüz kırmızı bir
 renk almak
 .-dı 3490
ızılca (T. i.): kızılık, allık
 k. 3860, 4285
ızlık (T. i.): kıtlık
 . 2210, 5602, 5674
 .(ę)+a 5603
 .(ę)+ıla 5611
 .(ę)+u 5599
ki (I) (Far. e.): ki, çünki, zira, böylece, -dığı için,
 fakat, nitekim, ama
 k. 2, 6, 6, 20, 34, 42, 46, 66, 67, 83, 113, 114,
 138, 139, 144, 149, 155, 159, 182, 185, 198,
 207, 237, 262, 262, 274, 297, 300, 303, 304,
 348, 351, 365, 369, 376, 378, 387, 407, 412,
 453, 455, 478, 489, 524, 537, 545, 556, 558,
 560, 568, 569, 574, 578, 592, 594, 600, 601,
 604, 613, 618, 626, 639, 661, 678, 709, 731,
 746, 758, 758, 775, 788, 808, 809, 833, 841,
 843, 845, 848, 849, 850, 864, 869, 893, 907,
 923, 932, 936, 937, 938, 941, 943, 948, 950,
 950, 951, 954, 955, 957, 963, 973, 983, 987,
 993, 1023, 1030, 1046, 1050, 1051, 1065,
 1067, 1069, 1079, 1101, 1123, 1135, 1146,
 1157, 1162, 1163, 1166, 1170, 1182, 1187,
 1191, 1241, 1244, 1251, 1251, 1253, 1261,
 1266, 1273, 1305, 1312, 1322, 1323, 1325,
 1331, 1358, 1384, 1385, 1391, 1396, 1399,
 1430, 1432, 1436, 1442, 1454, 1458, 1460,
 1472, 1500, 1506, 1524, 1526, 1551, 1570,
 1574, 1576, 1579, 1585, 1586, 1600, 1605,
 1608, 1612, 1613, 1623, 1631, 1650, 1686,
 1691, 1698, 1707, 1718, 1728, 1775, 1778,
 1799, 1802, 1809, 1834, 1835, 1846, 1882,
 1883, 1886, 1889, 1895, 1900, 1905, 1907,
 1914, 1932, 1943, 1952, 1970, 1992, 2009,
 2011, 2014, 2021, 2027, 2034, 2061, 2064,
 2071, 2091, 2092, 2094, 2107, 2114, 2116,
 2127, 2128, 2136, 2146, 2163, 2168, 2169,
 2192, 2208, 2209, 2225, 2232, 2282, 2285,
 2286, 2288, 2322, 2330, 2332, 2355, 2408,
 2430, 2447, 2449, 2460, 2468, 2471, 2499,
 2502, 2540, 2552, 2554, 2554, 2555, 2556,
 2561, 2562, 2590, 2616, 2627, 2651, 2656,
 2666, 2675, 2683, 2687, 2696, 2697, 2704,
 2705, 2721, 2725, 2726, 2741, 2752, 2754,
 2788, 2812, 2827, 2833, 2835, 2855, 2867,
 2881, 2889, 2891, 2894, 2895, 2898, 2905,
 2947, 2980, 2982, 2991, 2999, 2999, 3035,
 3040, 3041, 3042, 3060, 3063, 3077, 3084,
 3088, 3135, 3136, 3143, 3150, 3172, 3182,
 3193, 3223, 3241, 3255, 3287, 3294, 3306,
 3310, 3316, 3331, 3345, 3350, 3387, 3389,
 3393, 3396, 3405, 3420, 3430, 3437, 3438,
 3443, 3445, 3453, 3463, 3483, 3506, 3517,
 3518, 3519, 3519, 3523, 3529, 3530, 3543,
 3544, 3546, 3549, 3553, 3556, 3557, 3562,
 3580, 3612, 3616, 3618, 3626, 3629, 3636,
 3653, 3659, 3668, 3668, 3676, 3695, 3716,
 3751, 3753, 3754, 3777, 3779, 3780, 3793,
 3822, 3832, 3839, 3871, 3884, 3900, 3903,
 3919, 3936, 3940, 3941, 3949, 3964, 3970,
 3971, 3972, 3973, 3974, 3977, 3982, 3984,
 3989, 4001, 4007, 4011, 4020, 4026, 4029,
 4080, 4086, 4097, 4123, 4125, 4126, 4129,
 4134, 4146, 4153, 4157, 4168, 4175, 4185,
 4193, 4221, 4230, 4256, 4256, 4260, 4261,
 4284, 4291, 4306, 4307, 4317, 4322, 4329,
 4349, 4352, 4365, 4375, 4393, 4405, 4410,
 4411, 4417, 4423, 4427, 4428, 4428, 4430,
 4438, 4448, 4449, 4460, 4472, 4475, 4499,
 4502, 4516, 4526, 4533, 4537, 4544, 4547,
 4551, 4551, 4558, 4562, 4579, 4598, 4600,
 4601, 4610, 4615, 4637, 4641, 4646, 4648,
 4649, 4650, 4654, 4667, 4670, 4678, 4698,
 4703, 4711, 4731, 4756, 4768, 4775, 4804,
 4827, 4828, 4832, 4853, 4858, 4859, 4880,
 4891, 4898, 4917, 4934, 4936, 4939, 4949,
 4960, 4962, 5010, 5015, 5022, 5023, 5029,
 5037, 5039, 5040, 5046, 5048, 5082, 5083,
 5090, 5134, 5137, 5145, 5148, 5163, 5168,
 5182, 5223, 5249, 5252, 5278, 5295, 5295,
 5321, 5329, 5339, 5341, 5345, 5345, 5350,
 5352, 5388, 5388, 5396, 5400, 5401, 5412,
 5436, 5456, 5506, 5508, 5513, 5529, 5539,
 5562, 5570, 5604, 5617, 5620, 5638, 5654,
 5674, 5691, 5701, 5703, 5714, 5716, 5726,
 5738, 5756, 5767, 5774, 5778, 5779, 5782,
 5782, 5785, 5786, 5788, 5804, 5821, 5826,
 5827, 5828, 5834, 5839, 5841, 5845, 5850,
 5853, 5871, 5872, 5882, 5898, 5904, 5905,
 5921, 5928, 5934, 5936, 5950, 5973, 5983,
 5984, 5985, 5986, 5990, 6012, 6057, 6067,
 6069, 6079, 6093, 6108, 6143, 6146, 6147,
 6158, 6172, 6184, 6201
 k'aa 125
 k'anula 131
 k'ay 951
 k'eyledn 4935
 k'eyleyp 2841
 k'ide 4388, 4652
 k'iy 385, 1015, 1418, 2004, 2597, 2601, 2623,
 2692, 2722, 2852, 3039, 3073, 3168, 3291,
 3649, 3721, 3728, 3911, 4099, 4212, 4346,
 4367, 4394, 4452, 4475, 4639, 4765, 4795,
 4809, 4914, 4976, 5369, 5416, 6026, 6103
 k'ol 5137
 k'ola 33, 3336, 3876, 4324

- k'oldı 2777, 2928, 3341, 3505, 3877, 3891,
4878, 5025, 5038, 5049
k'olmuş 3504
k'olmuşıdı 2919
k'üstine 3131
→ gerçi ki, her ki, her kim ki, her ne dem ki,
kaçan ki, meger ki, ne ki, tā ki, veli ki, ol dem
ki, şāyed ki, zīrā ki
- ki (II) (T. e.):** şüphe ve tereddüt bildiren bir söz
k. 1122, 2788, 3553, 3553, 3554, 3554, 4967,
4971, 4971, 5476, 5476
- kibr (Ar. i.):** birisine büyüklük taslama, yüksekten
bakma
k. 883, 1050
k.+ile 1048
- Kibriyā (Ar. ö. i. 1.):** büyüklük, ululuk sahibi olan
Allah
hazret-i K.+ya 1050
K.+dur 207
(i. 2.): büyüklük, ululuk
k. 1049
- ķil (Ar. i.):** söz
ķ.+i 5758
→ ķil ü ķāl eyle-
- ķilid (Far. i.):** kilit, sandık, kapı vb. nesnelere
açılmamasını sağlayan düzenek
fettāh-ı k.-i genc-i ʿirfān 227
k+i 67, 67, 2539
k.-i bāb-ı vişāl 3074
k.+idi 4508
k.-i hikmetile 4509
k.+inde 3077
k.+ine 2329
k.+ini 3070, 3078
- ķilitle- (Far. T. f.):** anahtarla ķilidi kapamak
k.-di 4344, 4344
- ķil ü ķāl (Ar. Far. i.):** dedikodu, çok konuşma
→ ķil ü ķāl eyle-, ķil ü ķāl it-
- ķil ü ķāl eyle- (Ar. Far. T. f.):** dedikodu yapmak,
çokça konuşmak
ķ.-diler 2505
- ķil ü ķāl it- (Ar. Far. T. f.):** çokça konuşmak,
dedikodu yapmak
ķ.-me 4740
- kim (I) (Far. e.):** ki, çünkü, zira, böylece, -dığı için,
fakat, nitekim, ama
k. 9, 12, 20, 91, 126, 127, 128, 129, 136, 191,
209, 229, 230, 233, 240, 246, 255, 307, 313,
322, 333, 382, 393, 468, 488, 514, 546, 555,
629, 660, 692, 736, 767, 771, 785, 821, 824,
838, 856, 860, 882, 908, 910, 914, 927, 945,
946, 949, 1001, 1002, 1086, 1089, 1186, 1194,
1195, 1272, 1285, 1293, 1295, 1314, 1333,
1343, 1379, 1420, 1439, 1449, 1471, 1499,
1500, 1529, 1548, 1548, 1549, 1556, 1557,
1594, 1595, 1600, 1604, 1648, 1683, 1687,
1699, 1745, 1770, 1782, 1797, 1819, 1846,
1890, 1911, 1912, 1914, 1918, 1920, 1923,
1986, 2014, 2045, 2062, 2063, 2101, 2156,
2170, 2171, 2209, 2243, 2322, 2334, 2364,
2380, 2403, 2407, 2433, 2488, 2529, 2539,
2613, 2650, 2683, 2684, 2685, 2755, 2759,
2772, 2783, 2809, 2843, 2888, 2921, 2978,
3026, 3031, 3044, 3054, 3085, 3132, 3237,
3249, 3299, 3303, 3345, 3354, 3375, 3386,
3468, 3518, 3525, 3544, 3571, 3612, 3613,
3632, 3640, 3658, 3696, 3734, 3778, 3786,
3788, 3806, 3835, 3869, 3904, 3917, 3954,
4009, 4017, 4025, 4040, 4113, 4336, 4400,
4401, 4405, 4446, 4487, 4491, 4507, 4560,
4588, 4631, 4641, 4840, 4870, 4898, 4931,
5094, 5140, 5200, 5224, 5228, 5242, 5258,
5267, 5300, 5331, 5371, 5461, 5467, 5476,
5506, 5509, 5597, 5655, 5664, 5736, 5747,
5790, 5803, 5842, 5889, 5894, 5900, 5913,
6006, 6044, 6069, 6123, 6132, 6161, 6187
→ gerçi kim, meger kim, niçe kim, nite kim, ol
zemān kim, şanasın kim, şöyle kim
- kim (II) (T. zm. 1.):** “hangi kişi” anlamında soru
sözü
k. 330, 606, 1764, 1902, 1903, 1903, 1904,
1904, 1908, 1909, 1909, 1910, 1910, 1912,
2330, 2679, 3043, 3043, 3343, 3343, 3344,
3344, 3346, 3346, 3354, 3355, 3355, 3357,
3503, 3506, 3508, 3508, 3510, 3512, 3512,
4603, 4603, 4963, 4963, 4964, 4964, 4965,
4965, 4966, 4966, 4967, 4967, 4968, 5421
k.+den 1906, 1906, 3507, 3507
k.+dür 2101, 3509, 3510, 3511, 3513, 4491
k.+em 3257
k.+idi 3689
k.+ler 2025
k.+sin 3255, 3689, 3751, 5410
k.+ün durur 478
(zm 2.): herhangi biri
k. 4361
k.+de 660, 5009
k.+den 5291
k.+e 487, 488, 3149, 3149, 4865, 5066, 5223,
5568
(zm. 3.): -soru yoluyla- “hiç kimse” anlamında
söz
k. 51, 4710, 4935, 5382, 5928
k.+dür 4119, 4753
k.+e 1218, 1218
k.+ün 1432
→ ben kimem, her kim, her kim ki, her ne
kim, kim bilür
- kim bilür (T. e.):** belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir
söz
k. 1190, 1720, 1736
- kimesne (T. zm. 1.):** kimse
k. 313, 923, 3234
(zm. 2.): -olumsuz cümlelerde- hiçbir kişi
anlamında bir söz
k. 2686, 5302
- kimî (T. zm.):** bazısı, birtakımı
k. 128, 128, 821, 821, 1515, 1832, 2001, 2366,
2366, 2382, 2385, 2907, 2907, 2936, 2936,
2944, 2944, 2945, 2945, 2997, 2997, 3108,

- 3109, 3111, 3112, 3479, 3479, 4656, 4707,
5176, 5177
k.+ni 1516, 1516
k.+si 339, 339, 1515, 1832, 2001, 2365, 2365,
3479, 4656, 4657
k.+sinüñ 3110, 5181, 5181
- kimse (T. zm. 1.):** -olumsuz cümlelerde- hiçbir kişi anlamında bir söz
k. 213, 1778, 2544, 2602, 2728, 2887, 3487,
4529, 5363, 5364
k.+den 1274, 1840
k.+ye 1274, 1427
(zm. 2.): kişi, birey, herhangi birisi
k. 1950, 3541, 4446, 5312
→ her kimse
- kimsene (T. zm.):** -olumsuz cümlelerde- hiçbir kişi anlamında bir söz
k.+m 3695
- kımyā (Ar. i.):** kimya, iksir
k.+dur 209
- kīn (Far. i.):** gizli düşmanlık
k. 883, 1048, 3987
pençe-i k.+e 842
→ kīn it-, kīne tol-
- kīne (Far. i.):** gönülde gizlenen düşmanlık
k.+si 1727
- kīne tol- (Far. T. f.):** gizli düşmanlık beslemek, gizliden gizliye garaz etmek, içi dışı kin ve garazla dolu hale gelmek
k.-mışıdı 559
- kīn it- (Far. T. f.):** gizli düşmanlık beslemek, gizliden gizliye garaz etmek
k.-di 392
- kirm (Far. i.):** kurt (böcek)
k.-i miḥnet 141
- k'irtihāl < ki irtihāl (Far. Ar. i.):** → ki (Far. e.), irtihāl
- Kisrā (Ar. i.):** → Tāk-ı Kisrā
- kişi (T. i.):** kişi, fert, birey
k. 312, 699, 1247, 1470, 1480, 3349, 3678,
3737, 3866, 4742, 4802, 5093, 5985, 5989
k.+ler 5821
k.+nüñ 4016
k.+sin 3754
k.+ye 4726, 5297, 5846
→ her kişi
- kişne- (T. f.):** -at için- bağırır gibi yüksek ses çıkarmak
k.-ridi 5321
- kişt (Far. i.):** ekin, tarla
k. 2220, 3948
- kişver (Far. i.):** iklim, memleket, vilayet, ülke
k.+de 1993
k.-i Mıṣra 2995
k.+inde 4035
k.+ini 2722
k.-i vücūda 1192
pādişāh-ı k.-i Rūm 2800
pādişāh-ı k.-i Şām 2799
- k'it- < ki it- (Far. T. f.):** → ki, it- (yf. 3.)
- kitāb (Ar. i.):** kitap
k.+ından 2303
k.-ı şun'ından 1915,
- kitfeyn (Ar. i.):** iki omuz küreği
k.+ine 567
- kişt-kār (Far. i.):** ikinci, çiftçi
k. 5201, 5579
- kişt-zār (Far. i.):** ekinlik, tarla
k. 5201, 5579
- kitmān (Ar. i.):** sır saklama, sır gizleme, sır tutarlık
k.+ı 3431
- k'iy < ki iy (Far. T./Far./Ar.?):** → ki, iy
- kizb (Ar. i.):** yalan söyleme, yalan
k. 4574
k.+den 4589
k.+dür 4612
k.+e 1185, 1651
k.+i 1780, 5330
k.+ile 1365, 1651
k.+ünüz 1504
lisān-ı k. ü dürüg 1487
- ķo- (T. f. 1.):** eser, iz, belirti, bırakmak
ķ.-madı 857, 2057, 4866, 5050, 5630, 5674
ķ.-maduñ 2612, 5387
ķ.-mayup 6171
ķ.-maz 42, 2592
ķ.-mazam 1148, 1150, 1150, 4469
(f. 2.): bir kenara atmak, bırakmak, vazgeçmek, terk etmek
ķ. 343, 521, 1678, 2673, 4457, 4784
ķ.-dı 576, 1270, 1808, 1929, 2921, 2921, 3536,
4316, 5099, 5384
ķ.-dılar 2042
ķ.-mayam 3755
ķ.-maz 4812
ķ.-ñ 1175, 1331, 4124
ķ.-r 3828, 5383
ķ.-rdı 3845
ķ.-sun 2686
ķ.-ya 3337
(f. 3.): belirli bir zaman sonrasına bırakmak, ertelemek
ķ.-dı 371
(f. 4.): belirli bir durumda, nitelikte bırakmak
ķ.-dı 5047, 5545, 6075
ķ.-maz 6073
(f. 5.): ortaya koymak, sergilemek
ķ.-dı 374, 381, 762, 4165, 5367
ķ.-dılar 1109
(f. 6.): izin vermek, müsaade etmek
ķ. 675
ķ.-madı 1706, 5747
ķ.-maz 3613
ķ.-mazam 1149
ķ.-r 4824
(f. 7.): bir kimseyi veya bir şeyi herhangi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek
ķ.-dı 1754, 2307, 3476, 4694, 4695, 5260,
5607, 5783, 6130
ķ.-dılar 3129, 5595, 5595, 5723

- k.-duğ 1107
 k.-ma 4105, 4399, 6105
 k.-mıdı 3821
 k.-r 3030
 k.-rdı 22, 3859, 4514, 4919
 k.-sañ 3930
(f. 8.): rahat bırakmak
 k.-madı 1887
 k.-maz 1740
 → ad kō-, baş kō-, belāya kō-, bī-ḥabbe kō-,
 cāy kō-, dāmenūñi elden kō-, hemde kō-, ser
 kō-, yüz yire kō-
- koç (T. i.):** damızlık erkek koyun
 k. 759, 2950
- kodur- (T. f.):** birinin bir şeyi bir yere bırakmasını,
 koymasını sağlamak
 k.-mıdı 5724
- koğa (T. i.):** kova
 k. 2215
- koju (T. i.):** → koçu
- kok- (T. f.):** kokmak, koklamak
 k.-am 1219, 3973
 k.-an 6146
 k.-ar 4187
 k.-arken 1711
 k.-ayın 4171, 5911
 k.-dı 769, 6010, 6145
 k.-madı 2860
 k.-mayalı 1225, 1226
 k.-mayan 5187
 k.-up 1318, 4906
- koğu (T. i.):** nesnelere yayılan küçücük zerrelere
 burun zarı üzerindeki özel sinirlerde
 uyandırdığı duyu
 k.+da 2390
 k.+lar 1937
 k.+yıla 4622
- kol (T. i. 1.):** insan vücudunda omuz başından
 parmak uçlarına kadar uzanan bölüm
 k. 2861, 5532
 k.+larında 2976
 k.+larını 2333
 k.+um 3805
 k.+uñı 4465
(i. 2.): bir nesnenin ana gövdesinden ayrılan
 parça
 k.+uñ 3805
 → kolını yaşduğ eyle-, kol(m)ı yaşduğ it-
 kolın kemer it-, kol şal-
- k'ol < ki ol (Far. T. sf.):** → ki, ol (sf. 2.)
k'ol- < ki ol- (Far. T. f.): → ki, ol- (f. 1.)
k'ol- < ki ol- (Far. T. f.): → ki, ol- (yf. 13.)
- kolay (T. zf.):** kolay, kolaylıkla
 k.+ınca 680
 → kolay it-
- kolay it- (T. f.):** kolaylaştırmak
 k.-dün 4837
- kolımı yaşduğ eyle- (T. f.):** kollarıyla sarmak,
 kollarının arasına almak
 k.-yüp 5487
- kol(m)ı yaşduğ it- (T. f.):** kollarıyla sarmak,
 kollarının arasına almak
 k.+umı y.-medüm 6185
- kolın kemer it- (T. Far. f.):** kollarıyla sevgilinin
 delini sarmak
 k.-di k. 5494
- kol şal- (T. f.):** boynuna sarılmak
 ş.-dı ... k. 2861
- kon- (T. f. 1.):** bir yere bırakılmak, bir yerde
 bulunmak
 k.-madı 3079
 k.-mamış 4062
 k.-sa 3635, 4060
(f. 2.): oturmak, yerleşmek
 k.-dı 1564
 k.-dılar 6059
 k.-sa 5624
- konur- (T. f.):** yerleştirmek, iskan etmek, oturtmak
 k.-up 2150
- koñı (T. i.):** komşu
 k.+lar 3056
- kop- (T. f. 1.):** birdenbire gürültülü veya tehlikeli
 olaylar bir anda başlamak veya ortaya çıkmak
 k.-dı 894, 1927
(f. 2.): meydana çıkmak, zuhur etmek, neşet
 etmek, çıkmak
 k.-a 2813
 k.-dı 5985
 → şevk kop-
- kopar- (T. f.):** kopmasını sağlamak, kopmasına
 yerinden çıkmasına sebep olmak
 k.-urmuş 5757
- kor- (T. f. 1.):** korku duymak, ürkmek, dehşete
 düşmek
 k.-dı 393
(f. 2.): kaygı duymak, endişe etmek
 k.-aram 688, 1422, 3942
 k.-aradı 2277
 k.-aruz 5713, 5886
- korğu (T. i.):** bir tehlike veya tehlike düşüncesi
 karşısında duyulan kaygı, üzüntü
 k.+ları 1699
- korğulu (T. sf.):** korku veren korkutan
 k. 691, 1117
- koruk (T. i.):** henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm
 k. 4939
- koş- (T. f. 1.):** bir yere ivedilikle gitmek
 k.-a 1369
(f. 2.): arkadaş olarak vermek, yanınca
 eklemek
 k.-dı 1731, 6001
- koy- (T. f. 1.):** yerleştirmek
 k. 5991
 k.-ardı 3864
 k.-asın 6132
 k.-dı 788, 1290, 4568
 k.-up 4132, 4944
(f. 2.): yalnız bırakmak
 k.-up 1088

- (f. 3.):** bırakmak, bir kenara atmak, vazgeçmek
 kı.-a 1187, 4947
 kı.-dı 4893
 → baş(m)a hâk koy-, başına toprak koy-, eline
 şu koy-, kendü hâlinde koy-
- kıoyıl- (T. f.):** girişmek, başlamak, teşebbüs etmek
 kı.-dı 5588
 kı.-up 5588
- kıoyın(m)a gir- (T. f.):** birisiyle yatıp sevişmek
 kı.-se 5532
- kıoyun (I) (T. i.):** koyun
 kı. 678, 1425, 4203
 kı.+lara 5572
- kıoyun (II) (T. i.):** kollar arası, kucak
 → kıoyın(m)a gir-
- kıoyun güt- (T. f.):** koyunları kırdada, arazide otlatmak,
 onlara çobanlık etmek
 kı.(d)-elüm 678
- kıoz (Far. i.):** ceviz
 kı. 1677, 1677
 kı.+a 1675, 1679
- kıozcuğaz (Far. i.):** ceviz, küçük ceviz
 kı. 1669, 1674
- köçek (T. i.):** deve yavrusu
 k.(g)+in 3662
- köhne (Far. sf.):** eski, eskimiş, zamanı, modası
 geçmiş
 k. 720, 5562
- köklü (T. sf.):** kökü olan
 k. 5757
- köfilek (T. i.):** gömlek
 k. 1174
 k.(g)+e 1174
 k.(g)+i 902, 1168, 6004
 k.+ile 6022
 k.(g)+in 1187, 5542
 k.(g)+ini 1109
 k.(g)+üm 4570
 k.(g)+üñi 3709
- köprü (T. i.):** herhangi bir engelle ayrılmış iki
 yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının,
 başka bir trafik akımını kesmeden üstten
 geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya
 demir yapı
 k.+sinden 3528
- köşk (Far. i.):** köşk
 k.+içün 998
 şâhib-i k. 5185
- köyin- (T. f.):** yanmak *mec.* üzölmek
 k.-di 1364
 k.-ür 546, 5752
- köynük (T. i.):** yanık, acı, ıstırap
 k.(g)+ine 4156
- köyündür- (T. f.):** yakmak, *mec.* çok üzömek,
 kederlendirmek
 k.-di 2481
 k.-dün 5908
 k.-eler 861
- kıubbe (Ar. i.):** yarım küre veya kümbetimsi yapılan
 binâ damı
 binâ-yı kı.-i şeng 2257
 kı. 1486, 2220, 2245, 3270, 3276
 kı.+den 3124
 kı.+si 3123, 3260
 kı.-i ‘arş 1784
 kı.-i ‘arza 3275
 kı.-i çetr-i bâr-gâh-ı cemâl 3014
 kı.-i fezâ-yı kerem 4241
 kı.-i hâmmâm 2041
 kı.+si 2965, 4241, 4373
 kı.+sin 2247
 kı.+ye 3261
 kı.+yile 3012
 → kıubbe-i ‘arş, kıubbe-i felek, kıubbe-i gerdün,
 kıubbe-i lâciverdî
- kıubbe-i ‘arş (Ar. i.):** gökyüzü
 kı. 1784
- kıubbe-i felek (Ar. i.):** gökyüzü
 kı.(g)+e 2246
- kıubbe-i gerdün (Ar. Far. i.):** gökyüzü
 kı. 2258
- kıubbe-i lâciverdî (Ar. i.):** gökyüzü
 kı.+den 3221
- kıubh (Ar. i.):** çirkinlik
 kı.+ı 865
- kıucağ (T. i.):** kucak, bağır
 kı.(ğ)+mda 259
- kıuç- (T. f.):** kucaklamak, kucağına almak, sarmak
 kı. 4103
 kı.-ar 2383, 2749, 2757
 kı.-ardı 2333, 2333
 kı.-aydı 2980
 kı.-dı 259, 756, 2693
 kı.-madum 4469
 kı.-mağa 3805
 kı.-mağdan 4257
 kı.-up 1791
- kıuçuş- (T. f.):** kucaklaşmak
 kı.-urlar 4385
- küdek (Far. i.):** çocuk, çocukluk
 çeşm-i k. 683
 k. 4604
- kıudret (Ar. i. 1.):** Allah’ın ezeli gücü
 kı.+i 3514
 kı.+in 28
 kı.+ün 127
(ö. i. 2.): -metinde- gücü her şeye yeten Tanrı
 Kı. 714
- kıudret-nümâ (Ar. Far. sf.):** güç, takat gösteren
 → kıudret-nümâ ol-
- kıudret-nümâ ol- (Ar. Far. T. f.):** güç, takat, kudret
 göstermek
 kı.-ur 4489
- kıuds (Ar. ö. i.):** cennet, melekler alemi
 bülbül-i bâğ-ı Kı. 1235
 tâvüs-ı Kı. 3497
 → Rüh-ı Kıuds-i Emîn
- kıudüm (Ar. i.):** uzak bir yoldan, uzak bir yerden
 gelme; ayak basma
 kı.-i hâyır-i enâm 236

- k.+üne 4680
ķufı (Ar. i.): kilit, sürgü
 feth-i mühr-i ķ.+a 3077
 ķ. 272, 2540, 4508, 4509, 5095
 ķ.+a 2626, 4507
 ķ.-ı gencüme 3070
 ķ.+ıla 4326
 ķ.+ını 5496, 5497
 ķ.-ı rāz-ı nihān 4357
 miftāh-ı ķ.-ı cennet 177
 → ķufı ur-
- ķufı ur-** (Ar. T. f.): kilitlemek
 ķ.+ın u.-duķca 4357
- ķüh** (Far. i.): dağ
 k. 93, 114, 1968, 3130, 3202, 3708, 3823, 4938, 5201, 5230, 5585, 5591
 k.+a 1965, 5320
 k.+dan 32
 k.+ı 1968, 2592, 5172
 k.-i belā 4749
 k.-i enbühiken 5172
 k.-i girān 2946
 k.-i Ķāf 2534
 k.-i vaķār 33
 k. ü dešt-i Ken'ānı 1324
 seyr-i k. ü dešt ideyin 730
- ķuħı** (Ar. i.): göze çekilen sürme, göz ilacı
 k.-i rahmet 5880
- ķul** (T. i. 1.): Allah'a göre insan
 ķ. 5610
 ķ.+ında 5098
 ķ.+ını 4490
 ķ.+larına 27
 ķ.+um 5990
 (i. 2.): köle,
 ķ. 657, 1609, 1638, 1672, 1812, 2940, 3142, 4013
 ķ.+a 4994, 5784
 ķ.+am 3936
 ķ.+dur 1611
 ķ.+ı 1547, 1687, 4013
 ķ.+ına 4828
 ķ.+iken 4553, 5393
 ķ.+lar 4174, 5791
 ķ.+ları 2976
 → ķul idin-, ķul it-, ķul ol-, oğul idin-,
- ķulaķ** (T. i.): başın her iki yanında bulunan işitme organı
 ķ.+dan 3467
 ķ.(đ)+ına 3314
 → ķulaķ ur-
- ķulaķ ur-** (T. f.): işitmeye çalışmak, dikkatle dinlemek
 ķ.-up 5819
- ķul idin-** (T. f.): bir kimsenin bir başkasına veya bir anlayışa bağlanmasını ona hizmet etmesini sağlamak
 ķ. 5132
 ķ.-di 608
 ķ.-eler 657
- ķ.-ür 2403
- ķul it-** (T. f.): bir kimseyi bir başkasına köle yapmak, köle olarak satmak
 ķ.-diler 5823
- ķullan-** (T. f.): bir kimseyi bir hizmette bulundurmak, çalıştırmak
 ķ.-ur 3726
- ķulle** (Ar. i. 1.): dağ tepesi, doruk
 ķ.+de 693
 ķ.+den 1872
 ķ.+ler 5987
 ķ.+sinden 5665
 (i. 2.): kule
 ķ. 3017
- ķul ol-** (T. f.): köle olmak, birine kölelik yapmak
 ķ.-a 5671
 ķ.-dı 2324, 5851
 ķ.-up 1038
 o.-a ķ. 5792
 o.-urdu ... ķ. 518, 5793
- ķulüb** (Ar. i.): kalpler, gönüller
 ķ. 4860
 ķār-ı ķ. 526
 pādiřāh-ı ehl-i ķ. 5896
- ķulzüm** (Ar. i.): deniz
 emvāc-ı ķ.-i insān 6053
 ķ.-i bī-reng 4499
 ķ.-i endüh 5230
 ķ.-i gevher 3114
 ķ.-i zer 2996
- ķumāř** (Ar. i.): ipek, yün, keten vs.'den yapılan dokuma
 ķ. 1614
 ķ.+ın 1188
 ķ.+ını 1832
- ķur** (T. sf.): süslemeli, işlemeli
 ķ. 2937
- ķur-** (T. f.): bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek
 ķ.-dı 2927
 k.-dılar 2265
- ķür** (Far. sf. 1.): kör, āmā, görmeyen
 dīde-i k. 5116
 merdüm-i k. 1773
 (i. 2.): karanlık, herhangi bir şey görmeyen veya görünmeyen yer veya nesne
 k. 4775
 k.+iken 5524
 → ķür it-
- ķur'a** (Ar. i.): yalnız tesādüfe ve tālihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvurulan her türlü vasıta, ad çekme
 → ķur'a şal-
- ķur'a şal-** (Ar. T. f.): kura çekmek
 ř.-mışıdum ... ķ. 337
- Ķur'an** (Ar. ö. i.): İřlām dininin peygamberi Hz. Muhammed'e inan kutsal kitap
 cāmi'-i Ķ. 285
- ķurb** (Ar. i.): yakın olma, yakınlık
 ķ.+a 185

- **qurba ir-**
- qurbağa (T. i.):** kurbağalardan, yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruğu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan
k. 2215
- qurba ir- (Ar. T. f. 1.):** Allah'a yaklaşmak, yakın olmak
k.-er 4986
(f. 2.): yaklaşmak, yakın olmak
k.-dükce 5343
- qurbān (Ar. i.):** bir gaye uğrunda feda olma, Allah'ın rızasını kazanmak için vesile olan şey dem-i k. 2763
k. 5917
→ **qurbān eyle-**, **qurbān it-**, **qurbān ol-**
- qurbān eyle- (Ar. T. f.):** bir gaye uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, bir değeri Allah adına adamak, vermek
e.-ye k. 759
- qurbān it- (Ar. T. f.):** bir gaye uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, bir değeri Allah adına adamak, vermek
i.(d)-em k. 2726
- qurbān ol- (Ar. t. f.):** bir kimse ya da bir şey için kendini feda etmek
k.-ur 803
- qurbet (Ar. i. 1.):** Allah'a yakınlık, cinān-ı k.+üne 6049
hazret-i k. 101
k.+e 44
k.-i hazret-i ilāha 5166
k.+üne 107
şevk-i sarāy-ı k.+den 6101
Tür-ı mīkāt-ı k.+e 2024
(i. 2.): yakınlık
k.-i dil 4192
k.+ine 5197
k.+ümi 5722
- qurı- (T. f.):** → **quru-**
- kür it- (Far. T. f.):** kör etmek
i.(d)-e ... k. 4136
k.-üp 4900
- qurrat-i 'ayn (Ar. i.):** göz nuru
k. 1912, 3572, 4282
- qurratü'l-'ayn (Ar. i.):** göz nuru
k.+iken 1434
- qurre (Ar. i.):** parlaklık, ışık, tazelik
k.-i 'ayn 714
→ **qurratü'l-'ayn**, **qurre-i 'ayn**,
- qurre-i 'ayn (Ar. i.):** göz nuru
firāk-ı k. 745
k. 714
- qurş (Ar. i. 1.):** bir yıldızın görünen yüzü
k.-i felek 647
k.-i nūrānī 5597
(i. 2.): yuvarlak ve yassı nesne, teker tekerlek nesne, ağırşak, çörek, yuvarlak biçimde ekmek
k.+a 2213
- qurt (T. i.):** postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan
k. 689, 695, 709, 1341, 1634, 5751, 5762, 5827
k.(d)+a 1108, 1334, 1335
k.(d)+ı 690, 1325, 5572
k.(d)+lar 1425
k(d)+uñ 1307
- qurtar- (T. f.):** bir canlıyı bir felaketten tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak
k. 103, 5354
k.-a 1410, 5869
k.-dı 4504
k.-maduñ 4993
- qurtul- (T. f.):** istenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden, bir durumdan uzaklaşmak
k.-ur 2593
- quru (T. sf. 1.):** yağış almayan veya üzerinde bitki olmayan
k. 1333, 3044
(sf. 2.): katıksız, yanında başka şey olmayan [yiyecek]
k. 2213
→ **quru baş**
- quru- (T. f. 1.):** akarsu, göl vb. suyu kalmamak, cansız duruma gelmek
k.-dı 852
(f. 2.): -bitki için- suyu çekilip cansız duruma gelmek
k.-yup 2217
- quru baş (T. i.):** yalnız, tek olan kimse
k.+um 5767
- qurūn (Ar. i.):** zamanlar, devirler, çağlar
hayrū'l-k. 174
- kūs (Far. i.):** kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul
k. 5003
k.-i rahīl 1716
k.-ı sultān 5002
na' ra-i k.+ile 2914
→ **kūs dög-**
- kūs dög- (Far. T. f.):** davul çalmak
k.-erdi 3101
- kuşūr (Ar. i. 1.):** eksiklik
k.+umıla 3381
(i. 2.): köşkler, konaklar, saraylar
k.+umıla 3381
(i. 3.): ayıp, suç, kabahat, yersiz hareket
k.+umı 3434
- kuş (T. i.):** yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı
k. 1563, 2925, 3593
k.+lar 1559
- kuşak (T. i.):** bele sarılan uzun ve enli kumaş
k.(ğ)+ın 1203, 4965
- kuşan- (T. f.):** beline, kuşak, kemer, kılıç vs. şeyler bağlamak

- ķ.-dı 785, 2086, 3268, 4693
ķ.-sa 509
- ķuřat-** (T. f.): birisinin beline ķuřak, kemer, kılıç vs. Şeyler bağlamak
ķ.-dı 510, 571
ķ.(d)-up 511
- ķuřca** (T. sf.): ķuř gibi
ķ. 1559, 3694
- ķūt** (Ar. i.): rızık, yiyecek
cān u dil-i ķ.+m 6157
ķ. 1962, 3214, 5721, 5726
ķ.+ı 3840, 5301
ķ.-ı cān 3766, 4414
ķ.-ı vařluńdan 4412
ķ.+iķün 5628
ķ.+umuz 5957
ķ.+uń 249
→ ķut idin-, ķūt ol-
- ķūtāh** (Far. i.): kısa
k. 4778
→ ķūtāh it-
- ķūtāh it-** (Far. T. f.): kısa kesmek, bitirmek, tamamlamak
i.-diler k. 4355
- ķuřb** (Ar. i.): bir mevzuda geniş bilgisi ve salahiyeti olan kimse, bir tarikatın ğavstan sonra gelen ulusu
ķ.-ı irřād 318
ķuřb-ı Yūnānī 926
- ķūt idin-** (Ar. T. f.): yiyecek haline dōnūřtürmek, yiyecek yapmak rızık olarak ğörüp sahiplenmek
ķ.-dūń 1346
- ķūt ol-** (Ar. T. f.): rızık, yiyecek olmak
o.-dı ... ķ. 142
- ķu'ūd** (Ar. i.): oturma
→ ķu'ūd eyle-, ķu'ūd it-
- ķu'ūd eyle-** (Ar. T. f.): oturmak
ķ.-diler 6064
- ķu'ūd it-** (Ar. T. f.): oturmak
i.-di ķ. 1588
- ķuvvet** (Ar. i.): ğuķ, kudret, takat
ķ. 705, 1962, 3077, 3214, 5301, 5680
ķ.+de 94
ķ.+ı 366
ķ.-i cān 4656
ķ.-i cism 4656
ķ.-i dest 597
ķ.+ile 2976
ķ.+ūme 93
ķ.+ūmi 4412
ķ.+ūmüz 5674, 5726
→ ķuvvet it-
- ķuvvet it-** (Ar. T. f.): bir nesneye ğuķ uygulamak, ğücünü bir noktaya toplamak
ķ.-di 1588
- ķūy** (Far. i.): köy, mahalle, sevgilinin bulunduęu yer
ķ.-ı dilberden 5307
- ķuyruę** (T. i.): → ķuyruk
- ķuyruk** (T. i.): hayvanların çoğunda, ğövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ
ķ. 3813
ķ.(ę)+ı 1341
- ķuyu** (T. i.): su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindirik biçiminde, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanılan cukur
ķ. 1470, 3414
ķ.+da 1215, 1621
ķ.+dan 1580, 1582
ķ.+ya 1470, 1563
- ķuyūd** (Ar. i.): kayıtlar, baęlar, iliřkili olanlar
ķ.+a 5383
- ķuzāh** (Ar. i.): renk renk olan çizgi
→ ķavs-i ķuzāh
- ķuzı** (T. i.): kuzu
ķ. 2925, 3809, 3818
ķ.+sın 1102
→ ķuzı biryān
- ķuzı biryān** (T. Far. i.): kuzunun tava, tepsi gibi Şeylerde susuz veya az suda pişirildikten sonra kızartılmasıyla oluşmuş kebab
ķ.+ı 374
- ķuzucaķ** (T. i.): kuzu, sevgi bildirmek üzere sevilen kişiye benzetme yapılmak amacıyla kullanılan bir söz
ķ.(ę)+ımı 689
- ķuķūik** (T. i.): küçük, ufak
k.(g)+ise 2560
- ķuķek** (T. i. 1.): -metinde- Hz. Yusuf
k. 675
(i. 2.): küçük
ķ.+isem 958
- ķūdūret** (Ar. i.): gam, tasa, kayęı
k. 661, 2658
- ķūfr** (Ar. i.): Allah'a ve dine āit olan Őeylere inanmama, cenāb-ı Hakka ortak kořma
ķ. 277, 1892
ķ.+ı 5383
- ķūhl** (Ar. i.): ğöze sürme çekme [aslı "kehl"dir]
ķ.-i ' ayyārı 4289
- ķül** (T. i.): yanan Şeylerden arta kalan toz madde
ķ. 3537
→ ķöregine ķül aş-
- ķūlāh** (Far. i.): eskiden giyilen, ucu sivri veya yüksek bařlık, bařa giyilen Őey
hevā-yı k. 5055
ķ. 2944, 2988
ķ.-ı dībā-pūř 3671
ķ.-ı farķ 450
ķ.+ımı 2044
→ ķūlāhı ğöge at-
- ķūlāhı ğöge at-** (Ar. T. f.): sevindirici bir haber karşısında kişinin serpuş ya da kalpağını ğöge fırlatması adeti çok eskilere dayanmaktadır. Mutluluk ifade etmek için kullanılır
ķ.-dı ... ķ.+nı 3018
- ķūlāle** (Far. i.): kıvrıcık saķ
ķ.+leri 2939

- k.+lerin 5471
k.+sine 565
k.+sini 769
külbe (Far. i.): kulübe
k.-i hüzn 1199
küleh (Far. i.): → külâh
külhan (Far. i.): hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı
k.+da 869, 4869
k.+ısa 5065
küll (Ar. zm.): tamamı, bütünü, hepsi
hâlik-ı k.-i şey 4500
küllî (Ar. sf.): bütün, umumî
k. 80
→ külli kelâl
küllî kelâl (Ar. zf.): tamamıyla, bütünüyle
k. 2892
küllü (Ar. sf.): → külli
kümün (Ar. i.): gizlenme
→ kümün it-
kümün it- (Ar. T. f.): gizlenmek
i.-di ... k. 738
künc (Far. i.): köşe, bucak
k.-i hâlvette 4486
k.-i mağribde 2486
küp (Far. i.): su, pekmez, yağ vb. sıvıları veya un, buğday gibi tahılları saklamaya yarayan, geniş karınlı, dibi dar toprak kap
k.+e 3414,
kürbet (Ar. i.): gam, tasa, kaygı
k.+e 1238
küşte (Far. i.): ölmüş, ölü
k. 4397, 4470, 5591
k.+yem 4396
küşti (Far. i.): güreşme, pehlivanlık
→ küşti tut-
küşti tut- (Far. T. f.): güreşmek, güreş tutmak
t.-sa ... k. 707

L

- lâbe (Far. i.):** yalvarma, acze düşme, yaltaklanma
l.+sini 4383
→ lâbe eyle-
lâbe eyle- (Far. T. f.): yalvarmak, acziyet gösterip yakarmak
l.-di 734
lâ-büd (Ar. e.): şüphesiz, kesinlikle
l. 1868, 3870
lâ-cerem (Ar. e.): şüphesiz, besbelli, elbette
l. 3437
lâciverdî (Ar. sf.): lacivert, koyu mavi renkte olan
→ kûbbe-i lâciverdî
lâf (Far. i.): lakırdı, söz, konuşma
l. 2534, 4022
l.+ı 3464
→ lâf vir-
lâf vir- (Far. T. f.): konuşmak, söz söylemek
v.-di l.+ını 2428
lâgar-ten (Far. sf.): zayıf tenli, arık yapılı
gāv-ı l. 5120
lâh (Far. sf.): yüz bin
pâre-i l. 3545
lahm (Ar. i.): et
l.-ı nebî 1357
l.-ı tayrıla 4877
lâhût (Ar. i.): ilâhî âlem, ulûhiyet âlemi
dem-i l. 102
→ Hâzret-i Lâhût,
lahza (Ar. i.): göz ucuyla bir kere bakıncaya kadar geçen zaman
→ bir lahza, bir iki lahza
la'in (Ar. i.): kovulmuş, nefret kazanmış, istenilmeyen [şeytân]
l.+e 1510
lâl (Ar. i.): dilsiz
l.+em 336
→ lâl ol-
la'l (Ar. i. 1.): kırmızı renkli değerli bir süs taşı, [divan şiirinde la'l taşı özelliğinden dolayı sevgilinin dudağıyla ilişkilendirilir. Bazen aşğın gözü ve kanlı gözyaşlarını da ifade eder] baht-ı genc-i l.+ine 2349
büse-i l.-i yâr 3840
câm-ı l.+üm 4425
l. 562, 2079, 2484, 2761, 2960, 2964, 3126, 3367, 3380, 3417, 4207, 4249, 5169, 5301, 5324
l.+i 1961, 2168, 2462, 3898, 3982, 4931
l.-i aḥmerden 4242
l.-i aḥmerdenidi 2252
l.-i dürr-bârî 3933
l.-i ḥandāndan 2405
l.-i ḥandānî 2318
l.+ile 3561, 4038, 4311
l.+in 4201, 4255, 5269
l.-i nâb 3482
l.-i nâbından 2415, 2416
l.-i nâbiken 3856
l.-i na'l 3115
l.+ine 3588
l. ü aḥmer-i nâb 4296
l.+üñî 3510
l.+üñüñ 4005, 5425
→ la' line kaçd it-
lâla (Far. i.): bir çocuğu gezdiren oyalayan uşak
l.+sı 2337, 2342
lâle (Far. i.): lâle çiçeği [divân şiirinde kırmızı, al rengi ile sevgilinin yanağı ve aşğın gözyaşları laleyle ilişkilendirilir.]
l. 715, 851, 1795, 2313, 2441, 2944, 2969, 3104, 3109, 3685, 4989
l.+den 2971, 3575
l.-i aḥmer 1815
l.-i bî-dâğ 4209
l.-i Cennet 6176
l.+leri 2648, 2939, 6176, 6176
l.+lerin 5471
l.+sinden 6127
l.+sine 565

- l.+sini 769
l.+yidi 2337
- lāle-gūn (Far. zf.):** lale renkli
l. 2633
(sf. 2.): lale renkli
l. 3098
- lāle-veş (Far. sf.):** lale gibi
l. 4109
- lāle-zār (Far. i.):** lale bahçesi, lāle yetişen yer, lālelik
l. 985, 1787
- la^l-gūn (Ar. Far. sf.):** kırmızı renkli, al
l. 835, 3567, 4466, 5247
→ la^l-gūn it-
- la^l-gūn it- (Ar. Far. T. f.):** kana bulamak
l.-di 4894
- la^l-līn (Ar. sf.):** kırmızı renkli
l. 2944, 3105, 3108, 4695
- la^l-line kaşd it- (Ar. T. f.):** kanını dökmeye niyetlenmek, öldürmek istemek
l.(d)-ende 1150
- la^l-līn-kabā (Ar. i.):** kırmızı elbiseli
l.+yiken 3685
- lāl ol- (Ar. T. f.):** dili tutulmak, konuşamamak, konuşamaz hale gelmek
l.-an 4809
l.-miş 3725
- lām (Ar. i.):** Osmanlı alfabesinin 26. harfi olup, ebced değeri otuz sayısının karşılığıdır. Divān şiiirinde ise yer yer sevgilinin boyunu kast etmek üzere kullanılır.
l.+ı 532
l.-ı zūlfūñ 1907
- lā-mekān (Ar. i.):** mekansız, mekanı olmayan Allah
‘azm-i iklīm-i l. itdi 6154
kān-ı l.+uñ 187
l. 342, 4118
l.+dur 3519
l.+lar 29
l.+sın 98
- lāmelif (Ar. ha.):** Osmanlı alfabesinde “lam” ile “elif” harflerinin bir arada yazılmış şekli
l.+den 4505
- lāmi^l (Ar. sf.):** parlayan, parıldayan, parlak
ṭal^l at-i l. 3569
→ lāmi^l ol-
- lāmi^l ol- (Ar. T. f.):** parlamak, parıldamak
l.-aydı 2034
- la^l-net (Ar. i.):** Allah’ın mağfıretinden yoksunluk, beddua, ilenç
→ la^l-net okı-
- la^l-net okı- (Ar. T. f.):** bir kimsenin Tanrı’nın merhametinden yoksun kalmasını dilemek
l.-na 1479
- lā-reyb (Ar. e.):** şüphesiz, kesin, sağlam
l. 3174
- lāşe (Far. i.):** leş
l.-i lā-şey 2285
- lā-şey (Ar. sf.):** bir şey değil, pek değersiz
lāşe-i l. 2285
- laṭīf (Ar. i. 1.):** yumuşak, hoş, güzel, nazik kişi
l. 174
(ö. i. 2.): Allah’ın adlarındandır
luṭf-ı L. 5154
(sf. 3.): yumuşak, hoş, güzel, nazik
kılup nidā-yı l. 3721
l. 2252, 4304, 4766
nigār-ı l. 2392
- laṭīf-vücūd (Ar. i.):** -metinde- Hz. Yūsuf (vücudu güzel olan)
l. 610
- lā^l-übālī (Ar. i.):** ilişiksiz, kayıtsız, saygısız,
l.+ler 2685
- Lāvi (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup’un Leyyā’dan dünyaya gelen oğlu, Yusuf’un on bir kardeşinden birisi
L. 418, 959, 963
- lāyık (Ar. i.):** yaraşır, uygun
l. 5, 331, 1021, 1704, 1868, 2122, 3359, 3852, 4173, 5721
l.+dur 1266, 4123, 4600, 5161
→ lāyık eyle-, lāyık it-, lāyık ol-
- lāyık eyle- (Ar. T. f.):** uygun ve yaraşır duruma eriştirmek
l. 6049
- lāyık it- (Ar. T. f.):** uygun ve yaraşır duruma eriştirmek
l.-di 5900
- lāyık ol- (Ar. T. f.):** uygun olmak, yaraşır olmak
l.-maz 84
l.-ur 3782, 5680,
o.-ur l. 1030,
- lāzım (Ar. i.):** gerekli olan
→ lāzım ol-
- lāzım ol- (Ar. T. f.):** kaçınılmaz olmak, gerekli hale gelmek
l.-a 630
l.-dı 396, 1193, 2558
l.-uñ 4080
- leb (Far. i. 1.):** dudak
kenār-ı l.+e 4431
l. 4467
l.+i 497, 2227, 2317, 2500, 3051, 3335, 3763, 3856, 4480, 4983, 5247
l.-i luṭfila 2828
l.+inden 4932
l.+ine 852, 2445, 2571
l.+ini 4265
l.-i şeker-hāyı 4791
l.-i şeker-nūşuñ 1226
l.-i Şīrinden 2290
l.-i şīrini 3457, 4759
l.-i şīrinüñe 2536
l.-i yār 4661
l.+leri 2402, 3766, 3881
l.+lerin 2860, 4133
l.+lerinden 4280, 5439
l.+lerüñi 3508
l.+üñe 2522
l.+üñi 1220, 2614, 3927

- (i. 2.): kıyı, kenar
l.-i çāha 863
l.-i çehden 935
l.-i Nīle 2033
l.-i Nīli 3117
→ cāni lebe gel-
- leb-ā-leb (Far. i.):** ağzına kadar dolu
l. 4655
→ leb-ā-leb it-
- leb-ā-leb it- (Far. T. f.):** ağzına kadar doldurmak
l.(d)-en 3511
- leb-ber-leb (Far. i.):** dudak dudağa, ağzına kadar dolu
l. 4655, 5531
→ leb-ber-leb eyle-
- leb-ber-leb eyle- (Far. T. f.):** ağzına kadar doldurmak
l.-ye 4931
- leben (Ar. i.):** süt
l.+üñ 4187
- lebīb (Ar. i.):** akıllı
l.+i 3343
- leblebi (Far. i.):** dış kabuğu çıkarıldıktan sonra fırında kavrulup çerez olarak yenen nohut
l.+ler 2926
- lecācet (Ar. i.):** ayak direme, çekişme [düşmanlıkta]
halka-i l.+ile 2129
- legen (Far. i.):** legen, hamam teknesi
l. 763
l.+de 758
lerze-i l.+i 764
l.+i 760, 762
- lehv (Ar. i.):** oyun, eğlence
l. 2377
- lem'a (Ar. i.):** parıltı, parlamış
l.+lar 4046
- leng (Far. i.):** topal, aksak
→ leng it-
- leng it- (Far. T. f.):** sakat, aksak, topal bırakmak
l.(d)-erüz 706
- lerzān (Far. i.):** titrek, titreyen
→ lerzān ol-
- lerzān ol- (Far. T. f.):** titremek *mec.* çok korkmak
o.-dı ... l. 1628
- lerze (Far. i.):** titreme, titreyiş
l.-i legeni 764
→ lerze eyle-, lerze it-,
- lerze eyle- (Far. T. f.):** titremek
l.-di 763
- lerze it- (Far. T. f.):** titremek
l.-di 764
- leşker (Far. i.):** asker, ordu
l. 3096, 4692
l.+de 5589
l.-i Mıṣra 2995, 6104
l.+ini 1426, 4691
l.-i şāh 5694
l.+iyüz 634
- let (Far. i.):** dayak, kötek
l.+ile 651
- leṭāfet (Ar. i.):** lātiflik, hoşluk, güzellik,
‘ālem-i l.+dür 3761
l. 2305
l.-i gül 5146
- leṭāyif (Ar. i.):** hikayeler
l.-i ervāh 11
- levḥ (Ar. i.):** üzerine resim ya da yazı gibi şeyler yazılabilen yassı nesne
hākīm-i ‘arş ü ferş ü l. ü qalem 3520
l. 2964
l.+a 347, 1207, 2325, 5109
l.+i 4242
l.-i cāna 4193
l.+idi 2325
l.-i dilde 2380
l.-i nāhunda 4235
l.+inde 2488, 5266
l.+ine 1161, 1682, 4297
l.-i sādeyise 663
l.-i vücūda 6195
l.-i zer 4244
→ levḥ-i nūr it-
- levḥa (Ar. i.):** üzerine resim ya da yazı gibi şeyler yazılabilen yassı nesne
l.+sını 4584,
- levḥ-i nūr it- (Ar. T. f.):** aydınlatmak, parlatmak, nurlandırmak
l.(d)-üp 2309
- leyl (Ar. i.):** gece
l. 2308
l.+i 2447
tār-ı l. 5316
→ Leyl-i İsrā, leyl ü nehār
- Leylā (Ar. ö. i.):** Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı
L. 2711, 3636
L.+dur 2289
L.+yem 4331
L.-yı hüsniyen 2654
reg-i L.+ye 3637
- Leyle-i İsrā (Ar. ö. i.):** Hz. Muhammed’in miraç gecesi. [Hz. Muhammed’in bir gece, Mescid-i Haram’dan başlayıp Mescid-i Aksa’ya, oradan gökleri aşip Sidre-i Müntehâ’ya, âlem-i imkân ile âlem-i vücut hududuna kadar ve daha ötesine ulaştığı bir yolculuğun adıdır.]
şāhid-i bezm-i L. 211
- Leylī (Ar. ö. i.):** → Leylā
- leyl ü nehār (Ar. Far. zf.):** gece gündüz
l. 1520, 3793, 3831, 5009, 5245
- Leyyā (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup’un dayısı Laban’ın kızı olan eşi, bu eşinden altı erkek bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir.
L. 415, 424
L.+dan 417
- lezzet (Ar. i.):** tat, *mec.* zevk, haz, keyif
l. 3893, 4779, 5105
l.+den 1284, 2051, 5537
l.-i cān 2149
l.+idi 2304

- l.-i ḥiṭāb-ı ḥabīb 5418
 l.-i ʿ iṣṣ 2290
 l.-i kandi 3456
 l.+ile 1287, 3465, 4661
 l.+ine 4335
 l.+ini 359
- lezzetlü (Ar. T. i.):** zevkli, haz dolu olan nesne
 l. 3767
- libās (Ar. i.):** elbise
 l. 3675
 l.+ı 786, 2938, 2943
 l.-ı gūn-a-gūn 4308
 l.-ı ḥalk 2853
 l.+ın 1706
 l.-ı nefis 1870
 l.+ını 2643
 l.-ı rāz 2447
 l.+ıyla 2118
 → libās eyle-
- libās eyle- (Ar. T. f.):** bir nesneye görüntü vermek,
 var olan görüntüyü değiştirmek
 l.-diler 670
- liḥāf (Ar. i.):** örtünecek şey, yorgan, sargı
 l.+ını 2428
- līk (Far. e.):** lakin, fakat, ama, ancak
 l. 2303
- likā (Ar. i.):** yüz, çehre
 l.+sıyla 1538
 l.+ya 3738
- likin (Ar. e.):** lakin, ama, fakat
 l. 3130
- linet (Ar. i.):** yumuşaklık, mülayimlik
 l.+ile 502
- lisān (Ar. i.):** konuşulan dil
 l.-ı kizb ü dürüg 1487
- livā (Ar. i.):** bayrak, sancak
 l. 1948
 l.+dan 175
 l.+dur 206
 l.+sı 175
 → livā'ü'l-ḥamd
- livā'ü'l-ḥamd (Ar. i.):** Hz. Muhammed ümmetinin
 mahşer günü altında toplanılacağına inanılan
 bayrak, Makām-ı Aḥmedī
 l. 176
- loḳma (Ar. i.):** ağza bir defada alınıp götürülen
 yiyecek parçası
 l. 1217
 l.+dur 695
 l.-i ḥüt 142
- Loḳmān (Ar. ö. i.):** İslamıktan önceki Araplarda
 efsānevī bir şahsiyet olup Kuran'da da
 zikredildiği gibi sonraki devirlerin efsane ve
 şiirinde öğüt veren sözleriyle meşhur olan pek
 eski bir hekimin veya hikayecinin adı
 L. 230
- lu' b (Ar. i.):** oyun, eğlence
 çevgān-ı l.+ıla 3485
 l. 683, 3594
 l.+a 5225
- l.+ı 752, 3004
 l.-ı devr-i zemāneden 2377
 l.+ıla 721, 724, 2474, 4325
- lu' bet (Ar. i.):** oynanan, oynanılan şey, oyuncak
 l.+e 2377
 l.+ile 721
 pür-şevḳ-i l. ü seyrān 744
- Lūt (Ar. ö. i.):** Hz. İbrahim'in yeğeni olan
 peygamber
 L. 360, 1466
- luṭf (Ar. i.):** hoşluk, güzellik, iyi muamele, iyilik,
 yardım
 āb-ı l.+ıla 2305, 3899, 4120
 āb-ı l.+ından 5067
 bād-ı l.-ı Sübhānī 2951
 baḥr-i l. 728, 5836
 bū-yı l.+uñ 3188
 çemen-i l.+uñuñ 859
 dāmen-i l.+ıla 5836
 dest-i l.+ıyla 3590
 gūş-i l.+um 5457
 gül-i l. 4394
 ḳalīb-ı l.+ıla 173
 l. 223, 941, 1725, 4403, 4668, 5397, 5959,
 5963
 l.+a 219
 leb-i l.+ıla 2828
 l.+ı 18, 2118, 2892, 4862, 5510, 5610, 5729
 l.-ı ḥazret-i Cebbār 5939
 l.-ı Ḥazret-i Lāhūt 2398
 l.-ı ḥōşdur 4766
 l.-ı Ḥudāyı 3272
 l.-ı ilāh 3707, 4982
 l.+ıla 611, 2120, 2318, 2392, 2791, 2797,
 3000, 3266, 3322, 3396, 3919, 3933, 4528,
 5071, 5192, 5446, 5551, 5557, 5951
 l.-ı Laṭīf 5154
 l.+ın 5638
 l.+ından 169, 171, 2891
 l.+ını 1293, 1741, 5616, 6112
 l.-ı Rabb-i ʿ izzetden 3956
 l.-ı Raḥmāndan 5920
 l.+ıyla 984, 6114
 l.+um 3893
 l.+uña 5560
 l.+uñdan 5838
 l.+uñdur 4796, 4796
 l.+uñuz 2116
 mazḥar-ı l. idici 6115
 → luṭf eyle-, luṭf it-
- luṭf eyle- (Ar. T. f.):** iyilikte bulunmak, yardım
 etmek, iyi muamele etmek
 l. 4008
- luṭf it- (Ar. T. f.):** iyi muamele, iyilik, yardım etmek
 i.(d)-esin ... l.-ı müstevfā 5961
 l. 732, 5948
 l.(d)-erken 4447
 l.-i ʿ ām i.-di 2924
 l.-i ʿ ām i.(d)-en 4104, 6027

l.(d)-üp 109, 369, 1853, 2893, 3194, 3781,
4004, 4105, 4770, 5870, 5984

lücce (Ar. i.): engin su
l.+sine 3966

lü'lü' (Ar. i.): inci
l. 5170
l.-yi hōşābıla 3264

M

mā (Ar. i. 1.): meni, döl
m.+yıla 251

(i. 2.): su
m. 1513, 5618
m.-i tahūr 4044
m.-i verdile 757, 3290, 4657
m.+nuñ 4887

ma' āza-Allah (Ar. e.): Allah korusun, Allah
esirgesin, Allah saklasın!
m. 3954, 4454, 5788

ma' bed (Ar. i.): ibadet edilen kutsal yer, tapınak
m.+i 3538

mābeyn (Ar. i.): iki şeyin arası, aradaki şey, ara
m. 2308, 4055, 5929

ma' būd (Ar. i.): kendisine ibādet edilen, tapınılan,
Allah
m. 43, 5383
m.-ı bī-niyāzumdur 4492
üns-i Bārī-yi m. 1573

mācerā (Ar. i.): geçen, olup geçen olaylar
m.+larına 5815
m.+larını 5138
m.+sı 408, 3652
m.+sın 2655, 5865
m.+sını 384
m.+ya 4593, 5155
m.+yı 373, 4808
m.-yī 'ışk 2460

ma' den (Ar. i.): maden, değerli cevherlerin
bulunduğu kaynak
m.+içün 4420
m.-i dāniş 269
m.+idi 435

māder (Far. i.): anne
m. 1789, 1792, 3884
m.+den 428, 4212, 4996, 5064
m.+i 1788
m.+ile 631
m.+ine 251
m.+inüñ 364
m.+iyle 6092

ma' dūm (Ar. sf.): yok olan, mevcut olmayan
cümle-i m. 129,

mağāra (Ar. i.): bir yamaca veya kaya içine doğru
uzanan yer kovuğu, mağara, in, kehf
m. 2040
m.+ya 644
sibā' -i m.-i Ken' ān 1418

mağdūr (Ar. sf.): haksızlığa uğramış
→ mağdūr ol-

mağdūr ol- (Ar. T. f.): haksızlığa uğramak
o.-uriduñ m. 3874

mağfıret (Ar. i.): Allah'ın, kullarının günahlarını
bağışlaması, yarlıgaması
m. 6033

mağfūr (Ar. i.): affedilen, bağışlanan
m. 4136

→ mağfūr ol-

mağfūr ol- (Ar. T. f.): affedilmek, bağışlanmak
o.-dı m. 169

Mağrib (Ar. ö. i. 1.): garp, batı tarafında olan
memleketler, Afrika'nın Mısır ötesindeki
kuzey kısmı
bānū-yı M.+e 5233
māh-ı M. 2433, 2554, 4711, 4988
mihr-i M. 2451, 2715, 4950
mihr-i M.+deki 4309

milk-i M. 3296

milk-i M.+de 2294

M. 2913

M.+de 2299

M.+den 3292

M.+e 2296, 2900

M.+üñ 2388, 3969

serv-i M. 2537

tarf-ı M.+de 2301

tūti-yi M.+iken 2838

(i. 2.): batı, batı tarafı

künc-i m.+de 2486

Mağribi (Ar. sf.): garp, batı tarafından olan
M. 2202, 2715, 2957, 3085

mağrūr (Ar. i.): gururlu, güvenilmeyecek şeye
güvenip aldanan kendini beğenmiş, büyüklük
taslayan
m. 3525

mağz (Far. i.): iç, öz, ruh
m.+ın 467

m.+ını 2075

m.-i üstüh'ānumdur 3938

mağzūb (Ar. sf.): gazep olunmuş, kendisine kızılmış
olan

→ mağzūb it-

mağzūb it- (Ar. T. f.): kızmak, gazap itmek,
m.(d)-e 1509

māh (Far. i. 1.): ay. [Divān şiirinde ay sevgili ve
sevgilinin yüzüyle ilişkilendirilir.]
m. 867, 1236, 1580, 1592, 1600, 1684, 1872,
1904, 1997, 2004, 2309, 3671, 3888, 4307,
4380, 4696, 4982, 5190, 5850

hırmen-i m. 3015

m.+a 2078, 2348, 4292

m.+dan 2060, 2511

m.+ı 164, 1999, 3490, 5253

m.-ı 'Aziz 3932

m.-ı burc-ı şıdk u şafā 3644

m.-ı cedid 1710, 2359

m.-ı çār-dehi 529

m.-ı hūsñ 2517

m.+ıla 430

m.-ı Mısrām 3171

- m.+ını 1863
m.-i tābānuñ 3485
m.+iken 3211
m.+uñ 1581, 3219
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf (as.)
m. 827, 934, 1511, 1513, 1584, 1591, 1823,
1893, 1927, 1991, 2032, 2201, 2209, 3283,
3396, 4084, 4218, 4454, 5048, 5162
m.+a 913, 974, 1460, 2265, 2269, 3564, 3566,
5150, 5850
m.+ı 863, 1811, 2061
m.-i Ken'ān 1717, 3340, 4803
m.-i Ken'ānı 1551, 1627
m.-i Ken'ānı 1695
mihir ü m.-i evc-i cemāl 445
m.+um 3806
(i. 3.): -metinde- Zeliha
m. 3106, 3629, 4300, 4416, 5254, 5481, 5560
m.+a 4293
m.+ı 2778
m.-i Mağrib 2433, 2554, 4711, 4988
m.+içün 5549
(i. 4.): yılın belirli bölümlerinden her biri
m. 3628
→ niçe māh
- maḥabbet (Ar. i.):** → muḥabbet
maḥal (Ar. i.): → maḥall
maḥall (Ar. i.): yer, çevre
m.+de 6056
m.+i 4311
m.+ine 5963
maḥalle (Ar. i.): bir şehir veya kasabanın bölündüğü
kısımlardan her biri
seg-i m.-i yār 2790, 3820
mā-ḥaṣal (Ar. i.): hasıl olan meydana gelen şey,
netice,
m. 3124
mā-ḥazar (Ar. i.): daha önceden hazır olan, hazır
bulunan şey, hazır olarak her ne varsa
→ mā-ḥazar eyle-
mā-ḥazar eyle- (Ar. T. f.): daha önceden hazırlamak
hazır hale getirmek
m.-yüp 3165
maḥbes (Ar. i.): hapishane, cezaevi, zindan
m.-i tenge 5704
maḥbüb (Ar. i. 1.): sevilen, sevgili
cemāl-i m.+uñ 3523
ğayr-i m.+a 5922
hevā-yı m. 180
m. 180, 570, 1509, 3521, 3595, 3867, 5445,
5513
m.+ı 364
m.+ıdı 260
m.-i rāz-ı pinhānı 2743
(i. 2.): -metinde- Hz. Yūsuf
m. 3243
→ iki sülāle-i maḥbüb
maḥbūs (Ar. i.): hapse atılmış, bir yere kapatılmış
m. 4864, 5089
m.+ıdı 5076
→ maḥbūs eyle-
maḥbūs eyle- (Ar. T. f.): hapse atmak, bir yere
kapatmak, tutuklu hale getirmek
e.-di m. 5135
māh-cebīn (Far. Ar. sf.): ay alınlı, mec. alnı açık,
temiz, namuslu
nūr-ı m. 1602
māh-cemāl (Far. Ar. i.): -metinde- ay gibi güzel
yüzlü olan Yusuf
m. 1037
maḥfi (Ar. i.): gizli, saklı
m. 3233
māh-ı çār-deh (Far. i.): dolunay
m.+i 529
māhī (Far. i.): balık
m. 2060, 2061, 2062, 2064, 3119, 4048, 4306,
4887
m.+den 4307
m.+ler 3118
m.+lerile 5988
m.+si 4305
m.+ye 2063
māhir (Ar. i. 1.): maharetli, hünerli, elinden iş gelir,
becerikli olan kimse
m.+dür 1914, 3028
m.+sin 5352
(sf. 2.): maharetli, hünerli, elinden iş gelir,
becerikli
rāvī-yi m. 254
maḥkūm (Ar. i.): kendisine hükmolunan birinin
hükmü altında bulunan
m. 2800
m.+ı 2803
→ maḥkūm it-, maḥkūm ol-
maḥkūm it- (Ar. T. f.): birisine hükmetmek birisini
kendi hükmü altına almak
m.(d)-e 193
maḥkūm ol- (Ar. T. f.): birinin hükmü altına girmek
m.-mayan 4119
māh-liḳā (Far. Ar. i.): -metinde- Hz. Yusuf (ay
yüzlü güzel)
m. 2156
maḥlūḳ (Ar. i.): yaratılmış, halk olunmuş
vaşl-ı m.+ı 1029
maḥmil (Ar. i.): iki kişinin binmesi için mahfe, deve
üzerine konulan sepet
m. 1990
m.+e 1753
māh-miṣāl (Far. Ar. i.): ay gibi
m. 3014
maḥmūd (Ar. i.): sena edilmiş, övülmeye değer
m.+ın 967
→ maḳām-ı Maḥmūd
maḥmūr (Ar. sf.): uyku basmış, ağırlaşmış göz,
baygın göz
nerges-i m. 2373
māh-peyker (Far. i.): yüzü ay gibi parlak, güzel
yüzlü olan
m.+lerüñ 2388

- (sf. 2.): yüzü ay gibi parlak, güzel yüzlü olan
m. 4379
- maḥrem (Ar. i.):** [biriyle] çok samimî, içli dışlı olan
râz-dâr-ı m.+ile 5012
→ maḥrem ol-
- maḥrem ol- (Ar. T. f.):** (birisiyle) çok samimi, içli
dışlı olmak
m.-dı 262
m.-dum 4078
m.-i pâdişâh o.-a 5164
- mâh-rû (Far. i.):** ay yüzlü, yüzü aygibi olan, güzel
m. 2998, 3454
m.-yı mihr-engiz 2934
- maḥrûm (Ar. i.):** isteğini dileğini elde edemeyen
m. 4809
m.+a 4995
→ maḥrûm eyle-, maḥrûm it-, maḥrûm kal-,
maḥrûm kıl-
- maḥrûm eyle- (Ar. T. f.):** isteğine dileğine
ulaşmasına engel olmak
e.-ye m. 5871
m.-mez 5480
- maḥrûm it- (Ar. T. f.):** isteğine dileğine ulaşmasına
engel olmak
i.-diler m. 1121
i.-me m. 2125
m.-ı zevk-i kâm i.-dün 4075
- maḥrûm kal- (Ar. T. f.):** ulaşmamak, elde
edememek, yoksun olmak
k.-dı ... m. 5297
- maḥrûm kıl- (Ar. T. f.):** isteğine, dileğine
ulaşmasına engel olmak
k.-ur ... m. 3088
- maḥrûr (Ar. i.):** içi hararetlî olan, ateşli, ateşlenmiş,
kızmış
m. 3722
- maḥsûd (Ar. i.):** hased edilen hased olunan
m.+ın 967
- maḥşûş (Ar. i.):** hususileşmiş, başkasında
bulunmayan, yalnız bir kimseye âit olan
m.+dur 1917
- mâh-tâb (Far. i.):** → meh-tâb
- mâh-tal'at (Far. Ar. sf.):** yüzü ay gibi parlak ve
güzel olan
m. 1957
- maḥv-ender-maḥv (Ar. Far. i.):** yokluk, içinde
yokluk
m. 2754
- mâh-veş (Far. sf.):** ay gibi
m. 2062
- maḥzâ (Ar. e.):** ancak, yalnız, tek
m. 40
- maḥzen (Ar. i.):** içinde değişik nesnelere saklandığı
yer
m.+i 66
m.-i 'ilm 254
- maḥzûn (Ar. i.):** hüznü, tasalı, kaygılı kimse
m. 5710
m.+ıdı 6043
(sf. 2.): hüznü, tasalı, kaygılı
- pîr-i m.+ı 5967
- mâ'il (Ar. i.):** → mâyil, mâyil ol-
- ma'îşet (Ar. i.):** yaşama, yaşayış, geçinme, geçinmiş,
dirlik, geçinmek için lüzumlu olan şey
m.+ümüz 5674
- maḳâl (Ar. i.):** söz, kelam, lakırdı
ehl-i m. 5168
m.+i 1489
- maḳâm (Ar. i.):** kıyam edilen, durulan, durulacak
yer, durak, mevki
m. 5513
m.+a 1789, 3563
m.+ı 178, 441, 1032, 2264, 3002, 3917, 5065
m.-ı evliyâdur 205
m.-ı hürriyet 5650
m.+ın 4875
m.-ı na' linûn 4100
m.-ı yâr 4976
m.+uñ 4053
m.+uñuz 1477
rûkn-i seng-i m.-ı Zemzemiçün 154
→ maḳâm-ı Maḥmûd, maḳâm tüt-,
- maḳâmât (Ar. i.):** makamlar, meclisler, topluluklar,
kalabalıklar
m. 4047
- maḳâm-ı Maḥmûd (Ar. i.):** mahşer günü Hz.
Muhammed'in diğer nebilerle velilere melce'
olan şefaât-i Kübrâ makamı
m. 183
- maḳâm tüt- (Ar. T. f.):** yerleşmek, bir yeri ikamet
olarak kabul etmek
t.-dı m. 1017
t.-dılar ... m. 2087
- maḳarr (Ar. i.):** karar edilen, durulan yer
→ maḳarr it-, maḳarr ol-
- maḳarr it- (Ar. T. f.):** yerleştirmek, yer vermek
i.-düm ... m. 4496
- maḳarr ol- (Ar. T. f.):** yerleşmek, bir yere
sabitlenmek
o.-dı ... m.-ı keştî-yi Nûh 170
- maḳbûl (Ar. sf.):** kabul olunmuş, alınmış, alınan,
beğenilen, hoş karşılanan
→ maḳbûl ol-
- maḳbûl ol- (Ar. T. f.):** kabul edilmek, alınmak
m.-i şehriyâr o.-dı 5081
- maḳdem (Ar. i.):** gelme, dönüp gelme
m.+ın 409
m.+inden 5191
m.+ine 3107
m.-i şâha 5327, 5359
- maḳhûr (Ar. i.):** kahrolmuş, mağlup olmuş, bozguna
uğratılmış, yenilmiş
m.+ı 4750, 6115
- maḳşad (Ar. i. 1.):** kast olunan, istenilen şey
m.+ı 2789
(sf. 2.): kast olunan, istenilen
vesîle-i m. 3076
→ maḳşad ol-
- maḳşad ol- (Ar. t. f.):** hedef haline gelmek,
kastetmek, istemek

- m.-ur 3076
maḳṣūd (Ar. i.): kasıt olunan, istenilen şey
 m. 49, 210
 m.+a 4647
 m.+ın 3929
 m.+ını 2122, 5396
 m.+umı 5432
maḳṭūʿ (Ar. sf.): kesilmiş, kesilen
 → maḳṭūʿ ol-
maḳṭūʿ ol- (Ar. T. f.): kesilmek
 o.-a ... m. 4128
maḳṭūl (Ar. sf.): katledilmiş, öldürülmüş
 → maḳṭūl ol-
maḳṭūl ol- (Ar. T. f.): katledilmek, öldürülmek
 m.-i ḳahr-ı dār o.-dı 5081
maʿḳūl (Ar. i.): akla uygun, akıllıca
 m. 1186
māl (Ar. i.): varlık, servet, bir kimseye ait değerli ve gerekli şey
 cemʿ-i m. eyleñ 5678
 m. 470, 471, 1659, 2272, 3402, 3425, 3462, 3486, 5295, 5522, 5731, 6002
 m.+a 5637, 5680
 m.+ı 1469, 1983, 3460, 3544
 m.+ına 3487
 m.+ını 144
 m.+ıñuzı 5802
 m.-i bî-ḥadd 1536
 m.-i Ḳārūn 2785
 m.+ile 3415
 m.-i şāmit 2905
 m.+ların 5642
 → māl ü menāl
māl-ā-māl (Ar. Far. i.): çok dolu, dopdolu
 m. 1996, 3012
 → māl-ā-māl ol-
māl-ā-māl ol- (Ar. Far. T. f.): dolmak, fazlasıyla dolu hale gelmek
 o.-dı m. 3222
 o.-ur ... m. 3355
Mālik (Ar. ö. i. 1.): Hz. Yusuf'u atıldığı kuyudan çıkararak tüccar çeşm-i M. 1662
 M. 1531, 1533, 1541, 1545, 1552, 1555, 1558, 1564, 1575, 1577, 1591, 1606, 1608, 1613, 1653, 1686, 1690, 1700, 1714, 1724, 1724, 1731, 1754, 1809, 1834, 1847, 1854, 1866, 2031, 2076, 2093, 2110, 2116, 2130, 2134, 2150, 2180, 2198, 2205, 2244, 3236, 3255, 3401, 3424, 3432, 3440
 M.+den 1695, 1718
 M.+e 1560, 1601, 1685, 1689, 1694, 1697, 1761, 1808, 2128, 2177, 2204, 3234, 3439
 M.+idi 1525
 M.-i ḥar 1705
 M.-i Ḥazāʿ idür 1688
 M.+üñ 1627, 1836
(ö. i. 2.): Mülkün sahibi, âlemlerin sahibi Allah
 M. 2017
 → mālîk ol-
mālîk ol- (Ar. T. f.): -yönelme halinde bir sözle- bir şeye sahip olmak,
 o.-a ... m. 1608
 o.-asın ... m. 1533
 o.-dı m. 3395
 o.-dı ... m. 2093
 o.-madı m. 77
maʿlūm (Ar. i.): bilinen, belli
 m. 129, 441, 1822, 3078, 3650, 5871
 m.+dur 1436
 → maʿlūm olun-
maʿlūm olun- (Ar. T. f.): anlaşılacak, bir konu hakkında bilgiye erişilmek
 m.-dı 2105
māl ü menāl (Ar. Far. i.): bir kimsenin varı yoğu, bütün varlığı
 m. 1659, 3355, 5292
maʿmūr (Ar. sf.): imar edilen, imar edilmiş olan
 fikr-i m.+ı 4234
 ḥāne-i m. 2846
(i. 2.): imar edilen, yapılan, yapılmış
 m. 4775, 4959
 → Beyt-i Maʿmūr, maʿmūr it-, maʿmūr ḳıl-,
maʿmūr it- (Ar. T. f.): imar etmek, şenlendirmek, bayındır hale getirmek
 i.-di ... m. 5576
maʿmūr ḳıl- (Ar. T. f.): imar etmek, şenlendirmek, bayındır hale getirmek
 ḳ.-ur m. 3640
maʿnā (Ar. i.): anlam, mana, iç yüz, iç alem
 cemāl-i m.+yı 1303
 ehl-i m. 196
 evc-i m.+ya 3448
 kemāl-i ehl-i m.+dan 3332
 m. 3471
 m.+sı 3159
 m.+ya 3546
mānend (Far. e. 1.): benzer, eş
 m. 587
(i. 2.): benzer, eş
 m.+ı 3456
 m.-i ḥazret-i Cāmī 335
mānend ol- (Far. T. f.): benzemek, andırmak
 o.-a m. 776
Mānī (Far. ö. i.): meşhur Çinli nakkaşın adıdır. Behram Şāpūr zamanında İran'a gelip Zerdüş ve İsa dinleri halitası olan bātıl mezhebini neşre başlamış olduğundan idām olunmuştur. "Erteng" ve "Erjeng" adlı eserleri meşhurdur.
 M. 4195
 naḳş-ı M. 5489
maʿnī (Ar. i.): → maʿnā
maʿnā (Ar. i.): mana, anlam, iç yüz, iç alem
 m. 3543
 m.+de 68, 73, 933, 1408, 2008, 2268, 3447, 3521, 3824, 4191, 5640
 m.+den 955
 m.+sine 69
 m.+ye 352
 m.+yi 3449, 3547

- şāhid-i m. 2419
māni^c (Ar. i.): alıkoyan, engel olan
 m. 4434
 m.+idi 3146, 4483, 5499
 m.+üñ 4433
- ma' nî-perver** (Ar. Far. i.): mana barındıran, mana taşıyan manalı
 m.+sin 3447
- manşib** (Ar. i.): makam, rütbe, derece, orun
 m.+ın 5222
 m.+ına 2885, 3782
- manzar** (Ar. i.): nazar edilen, bakılan, görülen yer, bakma, nazar etme yeri
 m. 3232
 m.+ı 3659, 3707
 m.+ını 5020
 m.+idüm 5558
 m.+iken 3953
- manzara** (Ar. i.): nazar edilen, bakılan yer görülen yer
 m.+sın 5535
- manzargāh** (Ar. Far. i.): nazar edilen, bakılan, görülen yer, bakma, nazar etme yeri
 m. 2269
- manzūm** (Ar. i.): dizilmiş, düzenlenmiş, sıralanmış dürr-i m. 536
- manzūr** (Ar. i.): nazar olunan, bakılan, bakılmış, görünen, görülmüş
 → manzūr ol-
- manzūr ol-** (Ar. T. f.): bakılmak, görülmek, nazar olunmak
 o.-dı ... m. 2886
- mār** (Far. i.): yılan, [divan şiirinde sevgilinin saçı ve aşğın āhları şekil yönünden yılanı benzer. Hazinelerin yılan tarafından korunması, yılanın uzunluğu, siyahlığı, kıvrımlı oluşu, zehri sevgilinin saçıyla ilişkilendirilir.]
 çeşm-i m.+da 2811
 m. 144, 553, 978, 982, 1469, 2069, 2508, 2690, 2842, 3070, 3415
 m.+a 1066, 1939
 m.+ı 985, 2691
 m.-ı pīçîdedür 490
 m.-ı pür-semdür 1191
 m.-ı zerrîn 2757
 m.-ı zerrîni 2689, 2762
 zehr-i m.+ı 2812
- maraz** (Ar. i.): dert, bela, dayanılması güç durum
 m.+dan 253
- mār-ı zerrîn** (Far. Ar. i.): Zeliha'yı cinlerden korusun diye babası tarafından ayağına taktırılan altından yapılmış yılan şeklindeki halhal
 m. 2757
 m.+ı 2689, 2762
- ma' rifet** (Ar. i.): herkesin yapamadığı ustalık, her şeyde görülmeyen hususiyet, ustalıklı yapılmış olan şey, bilme, biliş
 m. 84, 117, 157, 535, 2421, 3774, 5113
- Mārūt** (Ar. ö. i.): arkadaşı "Hārūt" ile meşhur olan bir melek olup büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyamete kadar kalmak üzere Bâbil'de kuyu içerisinde hapsedilmişlerdir.
 M.+ı 2508
- ma' şiyet** (Ar. i.): āsîlik, itâatsizlik, isyan, günah
 m. 3951
 m.+den 1499, 3942
- maşlahat** (Ar. i.): ehemmiyetli
 → maşlahat gör-
- maşlahat gör-** (Ar. T. f.): önemli, kayda değer bir iş olarak değerlendirmek
 m.-di 470
- maşnū**^c (Ar. sf.): yapılmış, yaratılmış
 → maşnū^c ol-
- maşnū^c ol-** (Ar. T. f.): yapılmak, yaratılmak
 o.-a ... m. 4128
- ma' şüm** (Ar. sf.): temiz ,günahsız
 cān-ı m.+a 4561
- māşīta** (Ar. i.): kadınlara tuvalet yapan kadın
 m. 4294
- maşriq** (Ar. i.): güneşin doğduğu yer, doğu vilayetleri
 āfitāb-ı m.-ı dīn 275
 m.+üñ 2299
 nūr-ı beyāz-ı m.-ı dīn 318
- ma' şūq** (Ar. i.): Sevgili, sevilen
 cān-ı m. 2630
 cevr-i m.+ıla 4183
 m. 3336, 3876, 5510, 5511
 m.+a 2678
 m.+ı 5546
 m.-ı dil 3808
 m.+ına 5512
 naqş-ı m.+ı 4270
 resm-i m. u ' āşık 4262
 vech-i m.+a 78
 zūlf-i m.+a 4051
 → ma' şūq u āşık ol-
- ma' şūq u āşık ol-** (Ar. Far. T. f.): birbirini sevmek
 m.-mıydı 2512
- māt** (Far. i.): satranç oyununda yenilme
 → māt it-, māt ol-
- maṭbah** (Ar. i.): yemek pişirilen yer, mutfak
 m.-ı şāh 5605
- mātem** (Ar. i.): hüznün, keder ve musibet zamanındaki ağlayış, yas; yaşlı kederli bulunma
 m. 5526
 m.+içün 5254
 m.-i şebden 5007
 m.+üñi 3542
 reng-i m.+içün 4896
 → mātem it-
- mātem it-** (Ar. T. f.): bir musibet karşısında ağlamak, yas tutmak, kederlenmek,
 i.-di ... m. 4921
 m. 3542
- māt it-** (Far. T. f.): yenmek, galip gelmek
 m.-di 529
 m.(d)-üp 1999

- maṭlaʿ** (Ar. i.): Güneş ve sair yıldızların doğuş yeri, doğacak yer, doğma yeri, başlangıç
m.+ı 783
m.-ı envār 16
m.-ı nūr 4057
→ ʿayn-ı maṭlaʿ
- maṭlab** (Ar. i.): talep olunan, meram, maksat, istenilen şey, istek
m.+ı 2779
- maṭlūb** (Ar. i.): talep edilen, aranan, istenilen şey
m. 1414, 1509, 3741, 5513
m.+a 3838, 5658
m.+ı 1059
- maṭlūb ol-** (Ar. T. f.): talep edilmek, aranmak, istenmek
o.-a m.+uñ 3523
- maṭmaʿ** (Ar. i.): talep etme, isteme
→ maṭmaʿ ol-
- maṭmaʿ ol-** (Ar. T. f.): bir şeyi büyük bir istekle istemek, talep etmek
o.-dı ... m. 224
- māt ol-** (Far. T. f.): satranç oyununda yenilmek
m.-a 3473
m.-up 4790
- maṭrūd** (Ar. i.): kovulmuş, vazifesinden çıkarılmış, kovuntu
m.-ı kaʿ r-ı esfel-i ferş 1304
- māya** (Far. i.): → māye
- māye** (Far. i. 1.): iktidar, güç, asıl, esas, kaynak
m. 1589, 2572, 6107
m.-i dürr-i eşk 3132
m.-i saʿ ādet-i ser 3126
m.+ler 5460
m.+sine 4677
(i. 2.): dişi deve
m. 3662, 3666
(i. 3.): para, mal
m.+si 5295
- māyil** (Ar. i.): hevesli, istekli, düşkün
ğayr-i m.+dür 4648
m. 2377
m.+dür 4039
m.+siz 1140
→ māyil olur
- māyil ol-** (Ar. T. f.): benzer olmak, andırmak
m.-ur 251
- maṭhar** (Ar. i.): bir şeyin görüldüğü çıktığı yer
m.-ı berekāt 15
m.-ı cemāl-i cemāl 539
m.-ı ḥarekāt 15
m.-ı ḥüsn-i šāniʿ -i müteʿ āl 3279
m.-ı şifātudur 9
m.-ı vaşfidur 4418
m.+iken 3953
→ maṭhar it-, maṭhar ol-
- maṭhar it-** (Ar. T. f.): göstermek
m.-ı luṭf i.(d)-ici 6115
- maṭhar ol-** (Ar. T. f.): belirli bir yerde görünmek
m.-mağičün 3522
- māzī** (Ar. i.): geçmiş zaman
ḥikāyet-i m. 5866
ʿahd-i m. 1549
m. 2709
- maṭleme** (Ar. i.): haksızlık, can yakma, zulüm
→ maṭleme ol-
- maṭleme ol-** (Ar. T. f.): canını yakmak, haksızlık etmek, zulmetmek
m.-dıyısı 1256
- maṭlūm** (Ar. i.): zulüm görmüş
m. 1064, 1101, 1478, 1782, 1784, 4809
m.+a 405, 997, 1843, 4561, 4995
- maṭmūn** (Ar. i.): mana, kavram, nükteli, sanatlı, ince söz
m.+ı 2886
- maʿ zūr** (Ar. i.): özürlü, özürli olan
m.+am 2897
m.+ı 4750
→ maʿ zūr ol-, maʿ zūr tut-,
- maʿ zūr ol-** (Ar. T. f.): özürlü, kusurlu olmak
m.-maya 526
- maʿ zūr tut-** (Ar. T. f.): kusura bakmamak, hoş görmek, bağışlamak, affetmek
m. 5507
ṭ.-ardıñuz m. 4671
ṭ.-asın ... m. 3434
ṭ.-sun ... m. 3955
- meʿ āl** (Ar. i.): meydana gelen şey, netice
m. 1436
- mebhūt** (Ar. i.): hayrette kalmış, şaşmış
m. 5763
- mecāl** (Ar. i.): kuvvet, güç, takat, fırsat, imkan
m. 1720, 5651
m.+i 2117
→ mecāl bul-
- mecāl bul-** (Ar. T. f.): kendini bir iş yapmak için güçlü, kuvvetli hissetmek, kendini gücü yetecek şekilde görmek
b.-dı m. 1851
- mecāz** (Ar. i.): hakikatin, gerçeğin zıddı, bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz
m.+uñ 3528
- mecāzī** (Ar. sf. 1.): gerçek olmayan
ʿışk-ı m. 5535
m. 42, 5537
(i. 2.): gerçek olmayan durum
m.+dür 351
- meclā** (Ar. i.): ayna
m. 3638
m.+sıdur 4418
m.-yı nūr-ı zāt-ı aḥad 3534
- meclis** (Ar. i.): oturulacak, toplanılacak yer
m. 603
m.-i ʿadle 5989
m.-i ʿişret 3564
m.+inde 5090
m.+ine 3209
m.-i zevk 918
m.-i ʿizz ü nāza 4669
m.-i pādīšāha 5161

- m.-i şöhbetünde 5459
m.+ümde 5129
m.+ün 229
m.+üne 860
nedim-i m.+üm 5252
şâhid-i m.+üm 157
tütî-yi m.+ün 3729
- mecma'** (Ar. i. 1.): kavuşulan yer, nokta, toplanılacak yer
m. 219
m.+ı 3811
(i. 2.): -metinde- Hz. Osman
m.-ı fazl 285
m.+u'l-baḥreyn 284
- mecmū'** (Ar. i.): cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm
m.+ı 5652
- mecmū'a** (Ar. i.): -metinde- Hz. Muhammed (toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi)
m.-i fazl-i āl-i Ādem 218
- Mecnūn** (Ar. ö. i. 1.): Leyla ile Mecnun hikayesinin erkek kahramanı, Kays
ḥūn-ı M. 3637
M. 2289, 2654, 4331
M.+dur 2711
(i. 2.): -metinde- Zeliha [çıldırılmış, delice seven ve tutkun olması yönüyle]
m. 2752
- mecrūḥ** (Ar. sf. 1.): yaralanmış
m. 976
(i. 2.): yaralanmış kişi
m.1464
→ mecrūḥ ol-
- mecrūḥ ol-** (Ar. T. f.): yaralanmak
o.-dı m. 5151,
- medār** (Far. i.): bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrafında dönülen nokta
m.-ı devri 875
- meddāḥ** (Ar. i.): çok metheden
m. 226
m. durur 226
- meded** (Ar. i.): yardım, imdat
m. 2466, 2479, 4817
→ meded eyle-, meded kıl-
- meded eyle-** (Ar. T. f.): yardım etmek, imdadına yetişmek
m. 1856, 4188
m.-ñ 4751
- meded kıl-** (Ar. T. f.): yardım etmek, imdadına yetişmek
k.-a m. 938
- medḥ** (Ar. i.): övme, birinin iyi şeylerini söyleme
m. 330, 331
m.+ı 3501
m.+ini 3228
nāme-i m.+ı 296
→ medḥ eyle-, medḥ it-, medḥ oқи-, medḥ olun-
- medḥ eyle-** (Ar. T. f.): övmek, methetmek
e.-ridi m. ü şenā 3342
- medḥ-ḥ'ān** (Ar. Far. i.): metheden, methedici, öven, övücü
m. 2234
- medḥ it-** (Ar. T. f.): övmek, methetmek
i.-di m. ü şenā 2851
m.(d)-erdi 2703
m.(d)-eydi 4174
m.(d)-üp 116, 1767
- medḥ oқи-** (Ar. T. f.): övmek, methetmek
m.-dı 3353, 3495
m.-r 4034
m.-rlardı 5323
m.-yup 463, 2427
- medḥ olun-** (Ar. T. f.): övülmek, methedilmek
m.-sa 4745
- medḥūş** (Ar. i.): dehşete uğramış, şaşırılmış, korkmuş
m. 3744, 4179, 4701
→ medḥūş it-
- medḥūş it-** (Ar. T. f.): dehşete düşürmek, şaşırtmak
i.-mişdi ... m. 3488
- medīd** (Ar. sf.): çekilmiş, uzatılmış, çok uzun süren fikr-i m. 5255
- medīne** (Ar. i.): şehir
m. 219
- Medyen** (Ar. ö. i.): Suudi Arabistan'ın batısında, Ürdün ve İsrail'in güneyinde bulunan, bugünkü Suriye'nin güneyi ile Ürdün ve Hicaz'ın kuzeyine denk gelen yerin adı
M.+ün 1521
- medyūn** (Ar. i.): borçlu, verecekli
m.+laruñ 5074
- mefāze** (Ar. i.): çöl, sahra
m. 2973
- mefḥar** (Ar. i. 1.): övünmeye sebep olan, övünmeyi gerektiren
m.+iyüz 634
(i. 2.): -metinde- Hz. Muhammed
m.-ı cümle kāyināt 160
- mefreş** (Ar. i.): meşinden veya çadır bezinden yapılmış harar [göç sırasında yatak ve şilte taşımaya yarar.]
m. 2958
m.+ini 4690
müḥr-i m.+ini 2077
- mefṭūḥ** (Ar. i.): → meftūḥ it-
- mefṭūḥ it-** (Ar. T. f.): açmak, açılmak
i.-di ... m. 170
- mefṭūn** (Ar. i.): -metinde- Hz. Yusuf (fitneye düşmüş, sihirlenmiş)
m. 940
→ meftūn it-, meftūn ol-,
- mefṭūn it-** (Ar. T. f.): fitneye düşürmek, bozmak
i.(d)-e ... m. 1485
- mefṭūn ol-** (Ar. T. f.): büyülenmek, etki ve tesir altında kalmak
o.-a m.+ı 3215
o.-ur ... m. 3506

- meger (Far. e. 1.):** bir varlık, olay veya durumdan ilk defa bahsedilirken kullanılan söz
m. 444, 479, 508, 1521, 1551, 2091, 3653, 5076
(e. 2.): ihtimal bildiren söz, belki
m. 416, 1590, 1604, 2354, 2502, 2811, 2858, 3008, 5710
(e. 3.): dışında,-den başka
m. 533, 2763, 2860, 2860, 4369, 5304, 5304, 5787, 5957, 6127
(e. 4.): farkında olunmayan ya da sonradan idrak edilen durum için kullanılan bir söz, oysa ki, halbu ki, meğerse
m. 510, 635, 890, 1092, 1173, 1254, 2862, 3173, 4233, 4594, 6004, 6065
(e. 5.): “DIĞI zaman ve DIĞI için” anlamında bir kullanım, ifadeyi zamana ve sebebe bağlayan söz
m. 237, 1040, 1518, 1811, 2282, 2633, 2776, 2777, 2987, 3331, 3820, 3884, 5042, 5102, 5277, 5868
(e. 6.): ancak, sadece
m. 2859, 5621
→ meger ki, meger kim
- meger ki (Far. e. 1.):** sanki
m. 6180
(e. 2.): dışında,-den başka
m. 647, 2378, 4277, 5614, 5737, 5818, 5860, 6193
- meger kim (Far. e.):** eğer, şayet
m. 228
- megeş (Far. i.):** sinek
m. 2846, 3529
- meh (Far. i. 1.):** ay
m. 1877, 2336, 3124, 3563, 5257
m.+den 3997, 4275
m.+i 608
m.+idür 191
m.-i hür 4097
m.-i münürüz 4788
m.-i nev 4985
m.-i sa‘ âdetümüz 2167
m.+iseñ 2470
m.-i tâbân 6092
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
m. 1952
m.+ile 1949
m.-i tâbân 6129
(i. 3.): -metinde- Zeliha
m.+ün 3107
- meh-cemâl (Far. Ar. i.):** -metinde- Hz. Yusuf (ay yüzlü güzel)
m.+ini 1429
- mehcür (Ar. i.):** uzaklaştırılmış, ayrılmış, sürülmüş
‘âşık-ı m. 4157
cân-ı m.+ı 4221
m. 644, 3988, 4189, 4959, 5280, 5339
m.+ı 804, 6115
→ mehcür kal-,
- mehcür kal- (Ar. T. f.):** birbirinden ayrı bulunmak,
ayrı yerlerde olmak, ayrılmak zorunda kalmak
k.-mişam ... m. 1057
- mehd (Ar. i.):** beşik
m.-i zeminden 1716
- meh-revnağ (Far. Ar. sf.):** parlak, ışıltılı ay
keniz-i m. 4697
- meh-rû (Far. i. 1.):** -metinde- Hz. Yusuf (ay yüzlü)
m. 2161, 3285, 4675, 5334
(i. 2.): ay yüzlü, ay gibi güzel olan
m. 5170
m.+lar 3102, 4663, 4669
- meh-simâ (Far. i.):** -metinde- Hz. Yusuf (ay yüzlü)
m. 2082,
- mehrtâb (Far. i.):** ay ışığı [mâh-tâb’ın hafifletilmiş]i
m. 3089
m.+a 41
m.-ı cihân 5553
rû-yi m.+a 3258
- meh-veş (Far. sf.):** ay gibi güzel
rû-yi m.+ine 1153
- mekân (Ar. i.):** yer, mahal, oturulan yer
hicâb-ı kevn ü m. 5336
m. 2170, 3519, 5665
m.+da 2681
m.+ını 2544
m.+uña 6095
m.+uñdur 98
→ kevn ü mekân, mekân tüt-
- mekân tüt- (Ar. T. f.):** bir yere yerleşmek
t.-a ... m. 29
t.-up ... m. 4176
- mekfûf (Ar. i.):** keff olunmuş, yasak edilmiş
m.+a 2029
- mekkâre (Ar. sf. 1.):** çok mekreden, hileci
çeşm-i m. 2414
zen-i m. 4619
(i. 2.): çok mekreden, hileci kişi
m. 5867
- Mekke (Ar. ö. i.):** Hicaz’da Hz. Muhammed’in doğduğu ve Kâbe’nin bulunduğu şehir
M.+de 357
- mekr (Ar. i.):** hile, düzen
‘ayn-i m. ü al 2617
ehl-i m.+ün 2312
m. 510, 1209, 1488, 1646, 2553, 4110, 4563, 4603
m.+den 4516
m.+e 599
m.+i 4619
m.-i Hudâ 969
m.-i ‘ışkuñ 4000
m.+ile 4441, 4567, 4568, 4618
m.+inden 398
tîg-ı m. ü destânı 649
→ mekr it-, mekr eyle-
- mekr eyle- (Ar. T. f.):** hile yapmak, düzen kurmak
m. [e.-diler] 1451
m.-miş 5867
m. ü al e.-r 5804

- mekr it-** (Ar. T. f.): hile yapmak, düzen kurmak
i.(d)-esiz ... m. ü füsüs 5701
- mekşüf** (Ar. sf.): keşf olunmuş, meydana çıkarılmış, açık, belli
nür-ı m.+a 2029
- mektüb** (Ar. i.): yazılmış, yazılmış olan kağıt
m. 1694, 5933
m.+ı 1693
sevād-ı m.+a 2879
- melāhat** (Ar. i.): güzellik, yüz güzelliği
m. 1997
m.+e 2861
şeh-i m.-i ğunc 4702
- melā'ik** (Ar. i.): melekler
cüş-i m.-i Raḥmān 6053
m.-i Raḥmān 1560
- melāl** (Ar. i.): sıkılma, sıkıntı
dār-ı m. 4962
m. 506, 2920, 3612, 3626, 3826
m.+i 2931, 3544
miḥnet-i m.-i sefer 1758
m.+inden 3055
şevk-i m. 2157
za' f-ı m. 2660
→ melāle ir-
- melāle ir-** (Ar. T. f.): sıkıntıya düşmek, sıkılmak
m.-señ 551
- melāmet** (Ar. i.): ayıplama, kınama
dest-i m.+ile 2459
ḥar-ı m.+ile 4833
m. 4635, 4757
m.+i 2592
nīze-i m.+ile 4550
→ melāmet eyle-, melāmet it-, melāmet ol-
- melāmet eyle-** (Ar. T. f.): ayıplamak, kınamak,
m.-mezem 5983
- melāmet it-** (Ar. T. f.): ayıplamak, kınamak
m.-diğünüz 4712
m.(d)-en 2723
m.(d)-er 4633, 4633
i.-medün m. 3681
- melāmet ol-** (Ar. T. f.): ayıplanmak, kınanmak,
mahcup olmak
m.-a 601, 4438
m.-ur 4631
- melek** (Ar. i. 1.): Allah'ın nurdan yaratmış olduğu varlıklar
m. 289, 895, 1234, 1245, 1300, 1404, 1994, 2104, 2525, 2574, 2698, 6042
m.+de 3496
m.+dür 1609
m.(g)+e 1608, 1812
m.(g)+i 2283
m.+ile 1996
m.+ler 1237
m.(g)+ün 3917
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf esir-i firāk-ı fark-ı m. 4914
m. 1731, 1750, 1814, 3261, 3299
m.(g)+e 1755, 2246
m.(g)+ün 1755
(i. 3.): yüzü ve huyu pek güzel, çok temiz olan kimse
m. 2363, 2856, 3039, 3878
m.(g)+e 3463
(i. 4.): -metinde- Zeliha
m. 3112, 3152
- melek-āyın** (Ar. Far. sf.): melek gibi
m. 2852
- melek-simā** (Ar. Far. i.): -metinde- Hz. Yusuf (melek yüzlü)
m. 1657
- meleküt** (Ar. i.): ruhların ve meleklerin âlemi
ḥadāyık-ı m. 1976
m.+ün 132
mürğ-i ravza-i m. 3214
naḥl-i ravza-i m. 2398
- Melekü'l-Mevt** (Ar. ö. i.): ölüm meleği olan Azrâil
M. 5904
- melih** (Ar. sf. 1.): güzel, şirin, sevimli
bülbül-i nazm-ı dāsitan-ı m. 334
kebg-i m. 3354
(i. 2.): güzel, şirin, sevimli
m.-i şekker-riz 4095
- melik** (Ar. i.): padişah, hakan, mükümdar
m. 3878
şa' -ı m. 5786
- Melik Ṭabūr** (Ar. ö. i.): Şeddād-ı 'Ād soyundan ve güzelliğiyle kendine şöhret bulan Bāziga'nın hükümdar olan babası
ibnet-i ḥazret-i M. 3455
- melik-zāde** (Ar. Far. i.): hükümdar, padişah soyundan olan
m. 1609, 1637, 2363
- melül** (Ar. sf.): mahzun
→ melül ol-
- melül ol-** (Ar. T. f.): mahzunlaşmak, hüzünlenmek
o.-ma m. 2829
- mel'ün** (Ar. i.): lanetlenmiş, kovulmuş [şeytân]
m. 1485
- memāt** (Ar. i.): ölüm
m. 6120
muḥbir-i nefir-i m. 5079
- memdūd** (Ar. sf.): uzamış,
zıll-ı m. 63
- memerr** (Ar. i.): geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak
m.+i 4242
- memleket** (Ar. i.): yer, mekan, alan, bölge, bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, diyar
m. 2267, 5622
m.+de 1367
m.-i vilāyetünden 205
- me'mür** (Ar. i.): bir işle vazifelendirilme
→ me'mür it-
- me'mür it-** (Ar. T. f.): bir kimseyi herhangi bir işle görevlendirmek
i.-di m. 3658
- men'** (Ar. i.): yasak etme, bırakmama, esirgeme, vermeme, önleme

- m.+a 390
→ men^c it-, men^c olın-
- menākīb (Ar. i.):** menkabeler, övülecek vasıflar
m.+in 354
- menāl (Ar. i.):** nāl olunan, sahip olunan ele geçirilen şey
m. 1659
→ māl ü menāl
- menāzil (Ar. i.):** menziller, konak yerleri, duraklar
m.+in 2986
rāh-ı m.-i 'uqbā 1261
- menba' (Ar. i.):** kaynak, pınar
m. 219
m.-i hilm 269
- menber (Ar. i.):** → minber
- menfā' at (Ar. i.):** fayda, kar, çıkar, yarar
m. 3421, 5625
- menfa' at-engiz (Ar. Far. sf.):** faydalı, yararlı
→ menfa' at-engiz ol-
- menfa' at-engiz ol- (Ar. Far. T. f.):** fada sağlamak, yararlı olmak
o.-am ... m. 3944
- meni (Ar. i.):** döl suyu, bel suyu, sperma
m. 4943
- men' it- (Ar. T. f.):** yasaklamak
m.-di 2434
m.(d)-e 2511, 3896
m.(d)-en 4753
m.(d)-er 3902, 4488
m.(d)-icek 1511
- men' olın- (Ar. T. f.):** yasaklanmak, esirgenmek, verilmemek
m.-a 390
- mensüb (Ar. sf.):** bir şeyle ilgisi bulunan, bir kimseye, bir şeye nispeti olan
m. 4015
- mensür (Ar. sf.):** saçılmış, dağılmış
ḥāk-i m.+ı 1800
- mensür (Ar. i.):** padişahların verdiği vezirlik, müşirlik, rütbelerinin sunulduğu ferman nāme-i m. 3505
- me'nūs (Ar. i.):** ünsiyet olunmuş, alışılmış, alışık
→ me'nūs ol-
- me'nūs ol- (Ar. T. f.):** alışmak, yakınlık duymak
o.-dı m. 4864
o.-mıydı ... m. 2567
- menzil (Ar. i.):** varılacak, inilecek yer, hedef
m. 828
m.+de 5331
m.+e 352, 1316, 5540
m.+i 101, 889, 1491, 1518, 1926, 3437
m.-i ğamdan 6077
m.+in 4876
m.+inde 1513
m.+ine 1951
m.+ini 866
m.+üm 4566, 5353
m.+üñ 310, 962, 981, 2032, 2470, 2693
→ menzil eyle-, menzil it-, menzil ol-
- menzilet (Ar. i.):** derece, rütbe, yükseklik derecesi
m. 117
- menzil eyle- (Ar. T. f.):** varmak, bir yere ulaşmak
e.-di ... m.-i Pervin 1816
- menzil-gāh (Ar. Far. i.):** konak, menzil yeri, ikamet edilen yer
m. 1268, 3193, 5305
→ menzil-gāh eyle-, menzil-gāh it-, menzil-gāh ol-, menzil-gāh tut-
- menzil-gāh eyle- (Ar. Far. T. f.):** bir yere gitmek, bir yerde bir müddet konaklamak
e.-di ... m. 2209
- menzil-gāh it- (Ar. Far. T. f.):** bir yere gitmek, bir yerde bir müddet konaklamak
i.-di m. 1893
- menzil-gāh ol- (Ar. Far. T. f.):** belirli bir yere doğru gitmek ve orada bir müddet kalmak
o.-a ... m. 654
o.-dı m. 4355, 5594
- menzil-gāh tut- (Ar. Far. T. f.):** bir yere gitmek ve orada bir müddet konaklamak
t.-dı ... m. 1268
- menzil it- (Ar. T. f.):** varmak, bir yere ulaşmak
m.-di 1927
- menzil ol- (Ar. T. f.):** varılacak yer haline gelmek, hedef halini almak
m.-dı 3127
m.-dıysa 1032
m.-sa 918, 3438
m.-ur 2590
o.-dı ... m. 1990
o.-ur ... m. 4715
- merātib (Ar. i.):** rütbeler, dereceler
m.+in 354
- mercān (Ar. i.):** mercan balığının iskeletinden yapılan ve süs eşyaları yapımında kullanılan madde
dürc-i m.+ı 1909
ḥoḳḳa-i m. 1961
m.+dur 2960
m.+ıla 4207
pençe-i m. 1712, 4295
- merd (Far. i.):** adam, insan, özü sözü doğru yiğit
m. 349, 1195, 3834, 4628
m.+e 1638
m.+i 2286, 4619
m.-i 'ākıl 4427
m.-i belā 6017
m.-i bī-idrāk 1665
m.-i bī-senge 271
m.-i dānāya 3212
m.-i dānāyı 34
m.-i dīn 5152
m.-i ḥikmet-dān 2487
m.-i hüner 1008
m.-i 'ibret-şinās u ḥikmet-dān 5544
- merdāne (Far. zf.):** ere, erkeğe yakışacak yolda, mertçe, erkekçe
m. 2371, 3083, 3538, 3841, 4727, 4879
- merdüd (Ar. i.):** kovulmuş, redd olunmuş,
→ merdüd it-

- merdūd it- (Ar. T. f.):** reddetmek, kovmak
m.(d)-e 1509
- merdüm (Far. i.):** insan, adam
m.-i hîle 4453
m.-i kūr 1773
m.+lere 4289
- merdüm-gîr (Far. sf.):** insan tutucu, insanı tutan
nefs-i m. 1323
- merdüm-h̄âr (Far. sf.):** insan yiyen [vahşi hayvan]
şîr-i m. 708
- merdümlük (Far. T. i.):** insanlık
m.(g)+ile 4098
- merg (Far. i.):** ölüm
neşter-i m. 3558
pister-i m. 3558
- mergüb (Ar. sf.):** rağbet edilmiş, beğenilmiş,
herkesçe sevilip aranılmış, istenilen, sevilen
haşlet-i m. 5668
- merhabā (Ar. e. 1.):** “geniş ve mamur yere geldiniz,
rahat ediniz, günaydın, hoş geldiniz”
anlamlarında bir esenleşme veya selamlaşma
sözü
m. 2710, 2710
(i. 2.): “geniş ve mamur yere geldiniz,
rahat ediniz, günaydın, hoş geldiniz”
anlamlarında bir esenleşme veya selamlaşma
sözü
m.+yı 2459
m.+yıla 5308
m.+sıdır 3189
m.+sıyıla 3758
- merhale (Ar. i.):** bir günlük yol, iki menzil, konak
arası
m. 1788
- merhamet (Ar. i.):** şefkat gösterme, acıma, birini
esirgeme
m. 963, 1737, 3699
- merhem (Ar. i.):** melhem, deriye içirilerek veya
sürülerek kullanılan tereyağı kıvamında yağlı
ilaç. *mec.* acıyı, sertliği giderecek ve
avunduracak olan sebep
m. 2714, 4063
m.+ini 2663
→ merhem eyle-, merhem it-, merhem ol-
- merhem-bağış (Ar. Far. sf.):** bir yarayı iyileştirmek
için merhem bağışlayan, deva sunucu
→ merhem-bağış ol-
- merhem-bağış ol- (Ar. Far. T. f.):** bir yarayı
iyileştirmek için deva sunmak
o.-urdu m. 3095
- merhem eyle- (Ar. T. f.):** deva eylemek, çare
sunmak
e. ... m. 5450
- merhem it- (Ar. T. f.):** deva eylemek, çare sunmak
m.(d)-en 6112
- merhem ol- (Ar. T. f.):** deva sunmak, çare bulmak
m. 4411
- merîd (Ar. i.):** inatçı, kabul etmeyen
m. 128
- merkad (Ar. i.):** yatacak uyuyacak yer, mezar, kabir
m. 183, 314
m.+üm 3558
- merkeb (Ar. i.):** binek
m. 191
m.+in 1557, 4635
m.-i nefse 101
- merkez (Ar. i.):** bir alanın, bir bölgenin en işlek,
orta yeri
m.+i 876
- mermer (Ar.? i.):** mermer [aslı Yunanca’dır.]
m. 2564, 2954, 3868
m.+de 2563
m.+den 2245, 4056, 4242
m.+e 4239
m.+ise 1063
- merta‘ (Ar. i.):** otlak, mera, çayır
m.+ı 730
m.+ıdı 3602
- Merve (Ar. ö. i.):** Mekte’de bir dağın adı
M.+de 153
- mescid (Ar. i.):** namaz kılınan, ibâdet edilen yer
m. 5645
m.+de 257
- meşel (Ar. i.):** örnek, benzer, numüne
m.+dür 2449, 4537, 6143
m.-i râstdur 1307, 5168
- mesken (Ar. i.):** oturulacak yer, ikâmet
m. 3643
m.+de 5072
m.+ine 1437
m.+iyidi 499
m.+üm 2744, 2817, 4684
m.+üñ 1366
→ mesken kıl-
- meskenet (Ar. i.):** acziyet, fakirlik, yoksulluk,
zavallılık
→ meskenet it-
- meskenet it- (Ar. T. f.):** acziyet göstermek
m.-di 1941
- mesken kıl- (Ar. T. f.):** yer etmek, yer vermek,
oturulacak yer haline getirmek
m.-ur 821
- mesned (Ar. i.):** isnât edilen, dayanılan şey
m. 255, 256
m.+üm 2817
m.+ümi 2647
m.+ümididi 2519
seyyid-i m.-i uḥuvvedür 302
→ mesned-i muraşsa‘ it-, mesned ol-
- mesned-i muraşsa‘ it- (Ar. T. f.):** kıymetli taşlarla
süslemek, değerli taşlarla bezenmiş hale
getirmek
m.(d)-üp 3584
- mesned ol- (Ar. T. f.):** dayanılmak, dayanılacak yer
haline gelmek
o.-dı ... m. 5025
- mesned-nişîn (Ar. Far. i.):** bir mesnet veya
makamda bulunan
m.-i ‘izzetidi 2361

- mest (Far. sf.):** sarhoş, kendinden geçmiş
bülbul-i m. 4394
çeşm-i m.+i 1959, 2232, 5776
çeşm-i m.-i mestâne 6175
çeşm-i m.+inden 1869
m. 1069, 3097, 3326, 5249
nerges-i m.+i 2720
pîl-i m.+ile 94
(i. 2.): sarhoş, kendinden geçmiş olan
m. 3099, 5047, 5380, 5942
m.-i izzet 2988
m.+imiş 4546
→ mest-i harâb it-, mest-i harâb ol-, mest it-,
mest ol-
- mestâne (Far. sf.):** sarhoş gibi
çeşm-i mest-i m. 6175
- mest-i harâb it- (Far. Ar. T. f.):** sarhoş etmek,
kendinden geçmesine sebep olmak
i.-di ... m. 2426
- mest-i harâb ol- (Far. Ar. T. f.):** kendinden geçmek,
sarhoş olmak
o.-dı mest-i harâb 2416
o.-dı ... mest-i harâb 2607
- mest it- (Far. T. f.):** kendinden geçmek,
mahmurlaşmak
m.-miş 2389
m.(d)-üp 2697
- mestlik (Far. T. i.):** sarhoş olma durumu, kendinden
geçme hali
m. 2753
- mest ol- (Far. i.):** birtakım etkilerden dolayı
kendinden geçmek
m.-dı 5384
m.-up 1571, 2238, 2636
m.-ur 2593
o.-dı ... m. 4294
o.-mışdı m. 2776
- mestür (Ar. sf. 1.):** setr olunmuş, örtülü, kapalı, gizli
dilber-i m. 2277
m. 1699, 5407
(zf. 2.): gizli bir şekilde
m. 3427, 5852
→ mestür eyle-, mestür kııl-, mestür ol-, mestür
tut-
- mestüre (Ar. i.):** örtülü, kapalı, gizli, açık saçık
gezmeyen namuslu kadın
m.+yiken 2866
- mestür eyle- (Ar. T. f.):** örtmek, kapatmak,
görünmez kılmak
e.-di m. 1892
- mestür kııl- (Ar. T. f.):** örtmek, kapatmak
k.-ur m. 3512
- mestür ol- (Ar. T. f.):** örtülmek, kapanmak,
görünmez olmak
m.-up 6193
o.-a ... m. 676, 1434
o.-dı m. 2343
o.-dı ... m. 1660
o.-mışdı ... m. 2323
- mestür tut- (Ar. T. f.):** saklamak, kimselere
göstermemek, korumak
m.-duğuñ 858
- meşvâh (Ar. i.):** → ekrimî meşvâh
- meşgûl (Ar. i.):** bir işle uğraşan, iş görmekte olan
→ meşgûl ol-
- meşgûl ol- (Ar. T. f.):** ilgisini, dikkatini bir işe
vermek, onunla iştigal etmek
o.- ... m. 3716
o.-ıcak ... m. 2043
- meşhûd ol- (Ar. T. f.):** bir olaya şahit olmak, bir
olaya tanıklık etmek
o.-mazdı ... m. 60
- meşhûr (Ar. i.):** şöhretli, şöhret kazanmış, ün
almış, ün salmış
m. 3455, 3722
→ meşhûr it-, meşhûr ol-
- meşhûr it- (Ar. T. f.):** tanıtmak, ün ve nâm
kazandırmak
m.(d)-eli 4829
- meşhûr ol- (Ar. T. f.):** şöhret kazanmak, ün yapmak,
ün salmak, tanınmak
m.-up 2779
o.-dı ... m. 2063, 4626, 5576
- meşreb (Ar. i.):** yaradılış, tabiat, huy, mizaç, ahlak
âb-ı m. 3511
m.+den 3450
m.+dür 3763
- meşşâta (Ar. i.):** gelin süsleyen, [divan şiirinde
rûzigâr, sevgilinin saçı üzerindeki tasarrufuyla
bir meşşâtayı andırır. Ayrıca meşşâta yüz ve
yüzdeki ben ile meşgul olur.]
m.-i cemâli 3550
m.-i لا نبي بعدى 197
m.+lar 5469
reng-i m.+dan 5490
→ meşşâta ol-
- meşşâta ol- (Ar. T. f.):** süslemek
o.-dı m. 4090
- metâc (Ar. i.):** satılacak mal, sermaye elde bulunan
varlık
m. 518, 5730, 5793, 5818, 5859
m.+dan 1764
m.+ı 348
m.-i bârı 2171
m.+uñ 1698
- me'vâ (Ar. i.):** yurt, mesken, sığınacak yer
m.+dur 5894
m.+sıydı 499
→ me'vâ tut-
- me'vâ tut- (Ar. T. F.):** yurt edinmek, bir yere
yerleşmek
t.-dı ... m. 3704
- mevc (Ar. i.):** dalga
m. 2029, 2808
m.-i asker 3091
m.-i bî-hüşî 2652
m.-i deryâ 2496
→ mevc it-, mevc ur-
- mevc-ender-mevc (Ar. Far. i.):** dalga üstüne dalga,
dalgalı bir şekilde

- m. 3092
mevc it- (Ar. T. f.): dalgalanmak
 i.(d)-erdi ... m. 3814
mevcüd (Ar. i.): bulunan, var olan (her şey)
 m. 129, 1916
 → mevcüd ol-
mevcüd ol- (Ar. T. f.): var olmak, yaratılmak
 o.-dı ... m. 59
mevc ur- (Ar. T. f.): dalgalanmak
 m.-aldan 4883
 m.-urdu 5586
mevlâ (Ar. i.): Allah
 m.+sı 5228
 m.+nuñ 5534
 m.+ya 5547, 6090
mevrid (Ar. i.): -metinde- Hz. Ali (varacak yer,
 varacak yol)
 m.-i vâridât-ı Sübhânî 294
mevsim (Ar. i.): belirli bir çağ ve döneme ait bölüm
 ‘âlem-i m.-i cüvânıdı 5240
 m. 713
 m.-i cüvânîdür 4074
 m.+idi 2774
 m.-i gül 4523
mevt (Ar. i.): ölme, ölüm
 iklim-i m.+e 3061
 m. 396, 5901
 m.+dür 6120
 m.+idür 4926
 m.+in 1068, 3796
 → mevte kâdir ol-
mevte kâdir ol- (Ar. T. f.): *tas.* ölmeden önce
 benliğini öldürme
 m.-ur 313
mevzûn (Ar. sf.): biçimli, güzel, uygun, ölçülü,
 düzgün
 şanavber-i m. 4308
 → mevzûn eyle-
mevzûn eyle- (Ar. T. f.): biçimlendirmek, uygun
 hale getirmek, düzgün kılmak
 e.-di m. 3506
mey (Far. i.): şarap, içki
 m. 157, 4932
 m.+in 3542, 4548
meydân (Ar. i.): geniş, açık, düz yer, alan
 eyledi ‘azm-i cânib-i m. 3484
 m. 2260
 m.+a 3486, 5175
 m.+ı 1384, 2261, 5213
 m.-ı ‘arza 3238
 m.-ı gamda 1000
 m.-ı hüsn 4036
 şahn-ı m.+a 2929, 3235
 ser-i m.+a 5218
mey-gûn (Far. sf.): şarap renginde olan, kırmızıya
 çalan
 m. 4467
meyhâne (Far. i.): içki içilen yer, [divan şiirinde
 meyhane, hayatın zorluklarını, gamlarını ve
 kederlerini unutmak için mekan olarak
 kullanılan bir yerdir.]
 m. 6175
meyl (Ar. i.): gönül akışı
 m. 4212, 4484, 5158
 m.+i 365, 2367, 3134, 4272, 4390, 5017
 m.+in 5746
 m.+ini 3382
 m.+üñ 2804
 → meyl eyle-, meyl it-
meyl eyle- (Ar. T. f.): yönelmek, yönünü çevirmek
 e.-di m. 2344
 m.-se 4086
meylî (Ar. sf.): meyl eden, bir tarafa yönelen
 → kaşdı vü meylî ol-,
meyl it- (Ar. T. f.): yönelmek, yönünü çevirmek
 m.-di 1643
 m.(d)-er 1002
 m.(d)-erse 4084
 m.-medi 4812
 m.-mek 5091
 m.-se 5092
 m.(d)-üp 4299
meşşüm (Ar. sf.): uğursuz
 büm-ı m. 5274
 → meşşüm it-
meşşüm it- (Ar. T. f.): azdırmak
 i.-meyen m. 4122
me‘ yūs (Ar. zf.): ümidi kesilmiş, ümitsiz bir şekilde
 m. 5089
 → me‘ yūs ol-
me‘ yūs ol- (Ar. T. f.): yeise düşmek, ümidini
 kesmek, ümitsiz olmak
 o.-mışam m. 5135
mevve (Far. i.): meyve, semere, *mec.* ürün, sonuç
 bâğ-ı m.-i cân 2217
 m. 4146, 4536
 m.+den 4146
 m.-i cân 2224
 m.-i imân 4121
 m.-i ümmîd 4940
 m.-i zaqqûm 4122
 m.+ler 2227, 4660
 m.+nüñ 6147
 m.+si 1646, 1958, 2398
 m.+sini 4088
 nağl-i m.-i cân 2614
mevve-çîn (Far. i.): meyve toplayan
 m.+idi 237
mezâd (Ar. i.): artırma ile yapılan satış
 → mezâd ol-
mezâd ol- (Ar. T. f.): artırma ile yapılan satışa
 katılmak, bir malın değerini artırmak
 o.-dı m. 3372
mezâr (Ar. i.): kabir, ölünün gömüldüğü yer
 m. 1799
 m.+ı 1789, 1791
mezbûr (Ar. sf.): adı geçen, yukarıda söylenmiş
 olan

- bende-i m. 1689
mezheb (Ar. i.): gidilen, tutulan yol
 m.+i 1617
mezher (Ar. i.): çiçeklik
 m.-i ezhâr 16
mezîd (Ar. i.): artma, artırma, çoğalma
 kaht-ı m. 2213
 → mezîd ol-
mezîd ol- (Ar. T. f.): artmak, artırmak, çoğalmak
 o.-a ... m. 2853
 o.-dı ... m. 1875, 4309
mezkûr (Ar. sf.): zikir olunmuş, adı geçmiş, anılmış
 ‘ahd-i m.+a 3153
 bâyi‘-i m. 1689
mezmûm (Ar. zf.): yerilmiş, beğenilmemiş bir
 şekilde
 m. 967
 → mezmûm ol-
mezmûm ol- (Ar. T. f.): yerilmek, beğenilmemek,
 ayıplanmak
 o.-asız m. 1478
mezra‘ (Ar. i.): ziraat olunacak, tohum ekilecek yer,
 tarla
 m.-ı kâlbe 4423
mıknâ‘ (Ar. i.): başörtüsü
 m.+ıla 3535
mıknâfîs (Ar. i.): demir vb. madenleri çekmek
 hassası bulunan demir çubuk
 m. 1001
mışbâh (Ar. i.): → mişbâh
mışr (Ar. i. 1.): şehir, ülke
 ‘azîz-i mısır-ı burûc 2985
 ‘azîz-i m.-ı vücûd 5167
 m. 2906
 m.-ı cânda 3556
 m.+ına 77, 2989
 m.-ı cihân 2987
 m.-ı cihâna 2088, 3218
 m.-ı dilde 3173
 m.-ı hikmete 286
 m.+ın 4292
 m.-ı vücûd 5646
 Yûsuf-ı m.-ı ‘ilm ü hilm ü vefâ 3644
(ö. i. 2.): Mısır diyarı, Mısır ülkesi
 ‘Azîz-i M. 2274, 3303
 ‘azîz-i Mısr 5216
 ‘azîz-i M.-ı ‘Arab 2990, 3031
 ‘Azîz-i M.-ı berîn 3085
 Bâb-ı M.+a 5740
 bânü-yı M. 4616
 cânib-i M.+a 2874, 2979, 6034
 cânib-i şehri-i M.+a 2089
 ceşş-i M.+ı 6040
 ehl-i M. 2092, 2112, 2165, 2237, 5626
 ehl-i M.+ı 5638
 gül-i M.+uñ 4636
 gül-nâr-ı M.+iken 4638
 hâk-i M. 2873
 hâk-i M.+a 3988
 hâş ü ‘âm-ı M. 4827
 iklim-i M.+ı 1372
 kafes-i M.+a 3729
 kişver-i M.+a 2995
 leşker-i M.+a 2995, 6104
 M. 2121, 2123, 2154, 2172, 2218, 2225, 2744,
 2767, 2768, 2873, 3107, 3173, 3278, 3293,
 3340, 3451, 5132, 5180, 5641, 5847
 M.+a 1521, 1775, 2091, 2226, 2848, 2876,
 3172, 3299, 3456, 3653, 3654, 3693, 3724,
 3781, 4334, 5216, 5575, 5644, 5675, 5688,
 5702, 5744, 5845, 5862, 5918
 mâh-ı M.+am 3171
 M.+dan 2829
 M.+ı 4852
 M.-ı hüsne 4669
 M.-ı Yûsufdan 5666
 M.+ıçün 2874
 mihr-i M. 3241
 milk-i M. 5212
 milk-i M.+a 5640
 M.+uñ 2206, 2254, 2788, 3237, 5633, 5686
 mülk-i M.+ı 911
 nâm-ı M.-ı ‘azîz 2805
 nâm-zâd-ı ‘azîz-i M. oldı 2837
 nebât-ı M.+ı 2838
 Nîl-i M.+uñ 2030, 5258
 râh-ı M.+ı 5953
 sâdât-ı M. 5462
 şahra-yı M.+ıdı 1368
 sū-yı M.+a 2977
 şah-ı M.+uñ 2267
 şehri-i M. 3760, 5929
 şehri-i M.+a 1802, 2266, 5521, 5701, 6035
 şehri-i M.+ı 2209, 5857
 şehriyâr-ı M. 5102
 taraf-ı M.+a 3756, 5685
 temâm-ı M. 4827
 zemîn-i M.+a 458
 zenân-ı M. 4637, 4700
 → kand-rîz-i Mısr ol-, mısr-ı hâver
mısr-ı hâver (Ar.Far. i.): -metinde- Güneş
 m. 751
Mısrî (Ar. ö. i.): Mısıra ait olan, Mısır ile ilişkili
 M. 3027, 5473
mi/mı (T. e. 1.): sonuna getirildiği kelimeye şaşma
 veya soru anlamı katan bir söz
 m. 753, 781, 781, 953, 953, 979, 1122, 1123,
 1142, 1217, 1462, 1720, 1720, 1736, 1736,
 2160, 2160, 2574, 2678, 2788, 3272, 3272,
 3347, 3435, 3553, 3553, 3554, 3554, 3667,
 3742, 3877, 4115, 4178, 4436, 4734, 4914,
 4971, 4971, 5015, 5016, 5016, 5017, 5017,
 5018, 5018, 5476, 5476, 5506, 5728, 5809,
 5850, 5850
 m.+dı 2559, 3555
 m.+dı 5146, 5147
 m.+duñ 5753
 m.+dur 1037, 3176, 4756, 5842
 m.+sız 1462, 5971
 m.+sın 5974

m.+sin 957, 1165, 1261, 1403, 3350
 m.+siz 1456
 m.+ydi 3728
(e. 2.) cümlelerin anlamını ters istikamette pekiştiren söz
 m. 56, 57, 102, 624, 686, 968, 1186, 1434, 1471, 1573, 1608, 2037, 2149, 2194, 2471, 2476, 2555, 2683, 2684, 2773, 2984, 3034, 3034, 3135, 3135, 3140, 3160, 3336, 3560, 3582, 3769, 3876, 3947, 3951, 4001, 4128, 4128, 4430, 4341, 4450, 4459, 4522, 4536, 4717, 4824, 4890, 4924, 4957, 5767, 6030
 m.+dı 5027
 m.+di 5398
 m.+dür 5509
 m.+ydı 1704, 1707
 m.+ydi 5170
 → ‘aceb mi, tañ mı
micmer (Ar. i.): buhurdan, içinde tütsü yakılan kap
 m.-i hür 4276
midād (Ar. i.): yazı mürekkebi, yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde
 m. 4158
 m.+ıla 4159
miftāh (Ar. i.): anahtar
 m. 2329
 m.-i kufıl-ı cennet 177
 m.-i kufıl-ı genc-i kemāl 1899
mih (Far. i.): çivi, mih, kazık, enser
 m.+ı 3017, 5255
mihnen (Ar. i.): eziyetler, meşakkatler, sıkıntılar
 m. 3047
mihmān (Far. i.): konuk, misafir
 m. 3971, 5493, 5624
 m.+am 2116
 → mihmān ol-
mihmān ol- (Far. i.): misafir olmak,
 o.-am m. 5451
 o.-duñ m. 200
 o.-urdu m.+ı 3166
mihnet (Ar. i.): zahmet, eziyet, gam, keder, sıkıntı, dert, bela
 bend-i m.+de 309
 dār-ı m.+den 321, 6101
 hār-ı m.+den 2464
 kirm-i m. 141
 m. 591, 600, 992, 3411, 3627, 4027, 5255, 5504
 m.+de 4154
 m.+den 1412
 m.+e 4810
 m.+i 1391
 m.-i cilā-yı vatan 1757
 m.+ile 136, 655, 3972, 5936
 m.-i melāl-i sefer 1758
 m.+ini 4947
 m.+iyle 140
 m.+ümle 1297
 rüz-i m.+de 2445
 → dār-ı miḥnet

mihnetā (Ar. e.): ey zahmet, eziyet, keder
 m. 6069
mihnet-serā (Ar. Far. i.): sıkıntı ve eziyet yeri
 m.+yiken 4863
mihr (Far. i. 1.): Güneş
 hātem-i mühr-i m.+iyiçün 146
 m. 430, 608, 867, 1693, 1877, 2517, 3490, 3563, 4275, 4758, 5001
 m.+e 4789, 5176
 m.+i 2007, 2348, 2511, 2819, 4036
 m.-i ‘ālem 787, 1774, 3994
 m.-i ‘ālem-ārāsı 2388
 m.-i cemāl 4360
 m.-i cihān 2137
 m.+ile 1236, 1999, 2336, 3124, 3260, 3312, 3888, 5253
 m.-i Mısr 3241
 m.+in 2422, 3474
 m.+ini 4805
 m.-i nigār 3863
 m.-i şark 4310
 m.-i tāb-efrüz 2133
 m.+üñ 2008
 nūr-baḥş-i m.-i cihān 2486
 tābiş-i m. 38
(i. 2.): sevgi, şefkat
 da‘ vi-yi m. idem 2888
 m. 2604, 2812, 5358, 5427, 5505, 6068
 m.+e 2888
 m.+i 522, 670, 816, 1443, 1629, 2435, 2634, 4649, 5497, 5500, 5505, 5529
 m.-i dilberile 2900
 m.+ile 658, 820, 974, 2077, 3147, 4218, 4380
 m.+in 1046
 m.-i nigār 5051
 m.+iyile 462, 462, 2855, 4834
 m.+ümle 2625
 m.+üñ 2475, 2601, 4227
 m.+üñile 4762
 ṭarīk-i m.+e 965
 tiğ-i m.+i 5030
 tiğ-i m.+ile 432
 tiğ-i m.+üñle 4003
 toḥm-ı m. 3047
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
 m.+e 3626
 m.+i 2820, 5352
 m. ü māh-ı evc-i cemāl 445
(i. 4.): -metinde- Zeliha
 m.-i Mağrib 2451, 2715, 4950
 m.-i Mağribdeki 4309
(i. 5.): alın
 m.+ine 1348
 → mihr it
mihrāb (Ar. i.): namaz kılınan ve ibadet edilen yer
 [divān şiirinde sevgilinin kaşları ile ilişkilendirilir.]
 bāb-ı m.+a 1223
 m. 916, 918, 3533, 5278, 5557, 5645
 m.+a 6090

- m.+dan 6097
m.+ı 451, 1959, 2400
m.-ı şaff-ı ehl-i şafâ 534
m.-ı t̄ā' ate 4881
t̄āk-ı m.-ı ebruvānuñiçün 4402
- mihr-āyīn (Far. sf.):** sevgili
m. 3817
- mihr-engīz (Far. sf.):** sevgi oluşturan, içinde sevgi barındıran, sevgi koparan
kelām-ı m. 2805
māh-rū-yı m. 2934
(i. 2.): sevgi oluşturan, içinde sevgi barındıran kişi
m. 327, 2998, 3478
- mihr it- (Far. T. f.):** sevmek
m.(d)-eydi 2821
- mihrübān (Far. i.):** şefkatli, merhametli, muhabbetli, güler yüzlü, yumuşak huylu
m. 2604, 4477
- mihter (Ar. i. 1.):** daha büyük
m.+dür 162
(i. 2.): yüksek rütbeli hizmetkar
m. 1761, 3676, 3835
m.+ler 3101
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
m. 5217
- mikāt (Ar. i.):** → Tūr-ı mikāt
- mikdār (Ar. i.):** değer, kıymet
→ mikdār bul-
- mikdār bul- (Ar. t. f.):** değer kazanmak, kıymetlenmek
b.-ur m. 3820
- mīl (Ar. i. 1.):** bir kilometreye yakın bir uzaklık
m. 2221
(i. 2.): göze sürme çekmeye mahsus bir âlet
m. 4292, 4293
m.+in 4294
- milk (Ar. i. 1.):** Dünyevî hayatın dışında var olan her türlü nesne ve varlıklar
'âlem-i m.+ûñ 133
m.-i 'ademdedür 10
m.-i 'âlem 848
m.+ine 342
m.-i sermedden 594
(i. 2.): birinin tasarrufu altında bulunan şey
m.+e 3513
m.-i dünyâda 1537
m.-i Ken'âna 3687, 5852
m.-i Ken'ândan 3693, 3988
m.-i İskender 2785
m.-i Mağrib 3296
m.-i Mağribde 2294
m.-i Mısr 5212
m.-i Mısrâ 5640
m.+ine 4753
m.+ini 2490, 2806
pādişāh-ı m.-i 'Arab 2803
pādişāh-ı m.-i Hābeş 2797
pādişāh-ı m.-i 'Irāk 2798
pādişāh-ı m.-i Yemen 2796
- tāc-dārān-ı dār-ı m.-i cihān 2793
→ milk idin-
- milk idin- (Ar. T. f.):** mahiyetine, kendi tasarrufuna geçirmek, sahiplenmek
m.-e 3338
- mīm (Ar. ha.):** Osmanlı alfabesinin 27. harfi olup, ebced hesabında "kırk" sayısının karşılığıdır.
m.-i imkân 186
- mi' mār (Ar. i.):** inşaat plânları yapan ve bunların kurulmasına bakan sanatkâr
m. 4234
- mināre (Ar. i.):** camilerde müezzinin ezan okuduğu, sela verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı
m. 2040
- mīnā-rū (Far. sf.):** lacivert veya yeşil yüzlü
t̄āk-ı m. 2243
- minber (Ar. i.):** cāmilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü
m. 257
m.+i 1491
va'z-gū-yi m.-i 'arş 1304
- minder (Ar. i.):** içi yumuşak bir malzeme ile doldurularak dikilen, oturmaya, yaslanmaya yarar şilte
m. 2817
m.-i zer-keş 4663
- minķār (Ar. i.):** kuş gagası
m. 4255
m.+ı 2252
- minnet (Ar. i.):** bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı teşekkür etme
m. 3294, 3556, 6201
m.+üm 941
ser-i m. 4132
→ minnet eyle-, minnet it-,
- minnet eyle- (Ar. T. f.):** şükretmek, bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı teşekkür etmek
e.-di hāmd ü m. 6135
- minnet it- (Ar. T. f.):** şükretmek, bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı teşekkür etmek
m. 699, 3388
m.-di 3792, 5976
m.-sün 2759
- minşār (Ar. i.):** testere, bıçkı
m. 147
- mīnū (Far. i.):** zümrüt, zeberced rengi
→ ğayret-i mīnū ol-
- mīr (Far. i.):** âmir, baş, kumandan, bey
m. 3237
m.-i 'âlem 1682
m.-i 'Asķālān 1963
m.-i zindānı 4980
- mi' rāc (Ar. i.):** göğe çıkma
m.+um 3574
- mir'āt (Ar. i.):** ayna
→ mir'āt kıl-
- mir'āt kıl- (Ar. T. f.):** aynaya dönüştürmek
ķ.-dı ... m. 1919

- mişāl (Ar. e. 1.):** benzer, andırır, örnek, gibi
m. 1037, 2095, 2433, 4105
(i. 2.): benzer, andırır
m. 56
m.+i 307, 581, 588, 692, 2943, 6183
m.+idür 5119
m.-i huld-i berin 1567
m.+iken 2384
m.+in 3492
m.+inden 2858
m.+iyile 2712
naşş-ı m. 2380
→ mişāl ol-
- mişāl ol- (Ar. T. f.):** benzer durumda bulunmak, andırmak, eş değer olmak
o.-a m. 2859
- mişbāh (Ar. i.):** kandil, çıra, meşale
m.-i nūr-ı şefkāt 177
m.-i zāv'-i bezm-i cemāl 1899
→ iki mişbāh, mişbāh kıl-
- mişbāh kıl- (Ar. T. f.):** aydınlatmak, parlatmak, k. m. 5459
- misk (Ar. i.):** Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde
m. 5187
- miskīn (Ar. sf.):** āciz, zavallı
āhū-yı m. 3817
āşık-ı m. 1025, 2611
dil-i m. 3891
m. 627
pīr-i m. 1110
üştür-i m. 3661, 3669
(i. 2.): āciz, zavallı kişi
m. 825, 955, 993, 1225, 1305, 1366, 2409, 2841, 3053, 3307, 4546, 4810, 4810, 4911, 5072, 5187, 5357, 5366, 5775
m.+e 5486
m.+leri 5915
→ miskīn ol-
- miskīn ol- (Ar. T. f.):** zavallı bir duruma düşmek, āciz bir halde bulunmak
o.-mağa m. 3361
- mismārī (Ar. i.):** çivi ile ilgili, çivi şeklinde olan
m. 2964
- miyān (Ar. i. 1.):** orta
m.+a 516, 3830, 4915, 5492
m.-i hānesine 512
m.+ında 4253
(i. 2.): bel
m. 533
m.+a 5473
m.+dan 515
m.+ı 2184
m.-i cānāmı 2980, 4469
m.+ın 2383
m.+ına 3571, 5494
m.-i serve 4033
m.-i sīm-berin 4915
m.-ı yāre 3580
m.-ı yāri 4033
m.+uñdur 4405
m.+uñıla 5449
m.+uñiçün 2618
mū-yı m.+ını 5285
(i. 3.): ara, aralık
m.+a 2307
m.+da 4038
m.-ı arz u semā 5618
- mizāc (Ar. i.):** huy, tabiat, yaratılış
m.+uñı 5885
→ mizāc eyle-
- mizāc eyle- (Ar. T. f.):** huy eylemek, tabiatını vermek
m.-mişdür 223
- mizān (Ar. i.):** tartı, ölçek, ölçü
m.+a 1584
m.+ı 1643
→ mizāna urıl-
- mizāna urıl- (Ar. T. f.):** değer biçmek için ölçmek, iyice tartarak düşünmek
u.-a m. 5992
- Moğal (Moğ. ö. i.):** Moğol
M.-ı bī-emān 4463
- mū (Far. i.):** kıl, insan ve vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı
büy-ı m.+ıyla 4090
m. 1156, 2618, 4405, 4559
m.+dan 887
m.+ya 533, 2412, 6013
m.+yı 2306, 3811, 4196
m.-yı Hābeş 3812
m.-yı hōş-būya 3858
m.-yı miyānını 5285
ser-i m. 4405
(i. 2.): sapanın çatal ile meşini arasında bulunan lastiksi iplik
m. 3804
→ mūya dön-
- mu'abbir (Ar. i.):** rüya tabir eden, görülen rüyalardan mana çıkaran
m. 1533, 5108
m.+den 5107
m.+e 1532
m.-i remmāl 1767
- mu'allak (Ar. sf.):** asılmış, asılı
m. 2322
- mu'allim (Ar. i.):** talim eden, öğreten, öğretici,
m.+i 2337
- mu'āmele (Ar. i.):** davranma, davranış
m.+ye 3322
- mu'anber (Ar. sf. 1.):** anberleşmiş, güzel kokan, güzel kokulu
sünbül-i m.+ini 4691
(i. 2.): anberleşmiş, güzel kokan nesne
m.+ile 5248
→ mu'anber it-
- mu'anber it- (Ar. T. f.):** güzel kokutmak
m.(d)-er 5029

- mu'arrā (Ar. sf.):** temizlenmiş, arınmış
m. 5490
- mu'aṭṭar (Ar. sf.):** ıtırılı, güzel kokulu
→ mu'aṭṭar kıl-, mu'aṭṭar ol-
- mu'aṭṭar kıl- (Ar. T. f.):** güzel kokutmak, ıtırılı hale getirmek
m. 4876
- mu'aṭṭar ol- (Ar. T. f.):** güzel kokmak, ıtırılı hale gelmek
m.-urdum 5248
- mu'azzam (Ar. i.):** → Ka'be-i Mu'azzam
- mūcib (Ar. i.):** lazım gelen, gereken, gerektiren
m.-i muṣṭardur 5098
m.+ince 1945
→ mūcib ol-
- mūcib ol- (Ar. T. f.):** lüzum etmek, lazım gelmek, gerekmek, gerektirmek
m.-maya 1945
- mu'ciz (Ar. i. 1.):** acze düşüren, kimsenin yapamadığını yapan, bir şey yapmada geri bırakan durum ya da nesne
m.-i cemālünden 3980
(sf. 2.): acze düşüren, kimsenin yapamadığını yapan, bir şey yapmada geri bırakan
āyet-i m.+i 4401
- mufazzal (Ar. sf.):** başkalarına üstün tutulmuş
→ mufazzal it-
- mufazzal it- (Ar. T. f.):** başkalarına üstün tutmak
m.-di 5981
- muḥabbet (Ar. i.):** sevgi, dostluk
m. 157, 180, 6068
m.+den 3160
m.+içün 150
m.+ile 2518
m.+ine 340
→ muḥabbet it-
- muḥabbet it- (Ar. T. f.):** sevmek, sevgi gösterisinde bulunmak
m.(d)-er 4641
- muḥakkak (Ar. i.):** tahkik olunmuş, hakikati, gerçekliği, doğruluğu belli olmuş; doğru
m.+isa 5762
- muḥāl (Ar. i.):** imkansız durum
m. 5762
m.+i 2561
m.+iken 2694
(sf. 2.): imkansız
n.-ı muḥāl 5109
→ muḥāl ol-
- muḥālāt (Ar. i.):** mümkün olmayan, olamaz, olmaz olmayacak şeyler
m.+ı 3030
- muḥālefet (Ar. i.):** aykırılık, uygunsuzluk
m. 1666
- muḥālī (Ar. i.):** imkansızlıkla ilgili olan
m.+dür 5110
- muḥālīf (Ar. i.):** birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan
→ muḥālīf ol-
- muḥālīf ol- (Ar. T. f.):** birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunmak
m.-sa 1161
- muḥallebi (Ar. i.):** süt, şeker ve pirinç ununun kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı
m.+ler 2926
- muḥāl ol- (Ar. T. f.):** imkansız olmak, imkansızlaşmak mümkünün dışına çıkmak
m.-dı 100
m.-ur 1146, 4946
- Muḥammed (Ar. ö. i.):** bir çok defalar hamd ü sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş manasına gelen bu kelime Peygamberimizin adıdır.
M. 184
M.+e 1680
- muḥanneş (Ar. i.):** korkak, kalles, alçak
m.+dür 945
- Muḥavvile'l-Aḥvāl (Ar. i.):** havli, kuvvetli ve halleri başka şekle sokan Allah
M. 121
- muḥayyer (Ar. i.):** seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece
m. 5763
- muḥbir (Ar. i.):** haber veren, haber verici
m.-i nefir-i memāt 5079
- muḥibb (Ar. i.):** seven, sevgi besleyen
ḥāl-i m. 5927
m.+e 3867
m.+idi 2567
m.+iken 5513
m.-i vedūd 5646
→ muḥibb ol-
- muḥibb ol (Ar. T. f.):** sevmek, birine sevgisini belli etmek
o.-dı ... m.-i şarīḥ 3986
- muḥit (Ar. i.):** ihata eden, etrafını çeviren, kuşatan
m.+i 876
m.+ine 3967
- muḥkem (Ar. zf. 1.):** sıkı, kuvvetli bir şekilde
m. 829, 1841, 4344, 5421, 5972
(i. 2.): sıkı ve kuvvetli olan nesne ya da durum
m.+dür 5898
→ kemerin muḥkem it-
- muḥtāc (Ar. i.):** ihtiyacı olan, kendisine bir şey lazım olan, bir eksiği olup onu tamamlamak isteyen
m. 1803, 2114, 5393
→ etmege muḥtāc ḳal-, etmege muḥtāc ol-, muḥtāc ol-
- muḥtāc ol- (Ar. T. f.):** bir eksiği olup onu tamamlamak istemek
o.-a m. 912
o.-dı ... m. 3532, 5042
- muḥtār (Ar. i.):** seçilmiş, seçkin
ekābir-i m. 2130
fā' il-i m. 1945
m. 1776
- muḥterem (Ar. sf.):** ihtiram olunmuş, saygı değer, sayın
rūḥ-ı m. 1955

- muhterem ol-
muhterem ol- (Ar. T. f.): saygınlık kazanmak, değerli hale gelmek
 m.-dı 2237
- Mu'în** (Ar. ö. i. 1.): Yardım edici olan Allah
 ʿavn-i M. 4486
 M. 956
 → mu'în ol-
- mu'în ol-** (Ar. T. f.): yardım etmek,
 m.-mañ 6085
- muḳābele** (Ar. i.): karşılık verme, karşılama, karşı gelme
 m.+ye 3322
- muḳābil** (Ar. i.): bir şeyin karşısında bulunan, bir şeye karşı, bir işe karşılık olsun diye yapılan
 m. 4314
 → muḳābil ol-
- muḳābil ol-** (Ar. T. f.): bir şeyin karşısında bulunmak
 m.-sa 1946
- muḳaddem** (Ar. i.): önce gelen, önceki, önde olan
 m.+dür 159
- muḳadder** (Ar. i.): takdîr olunmuş, kıymeti biçilmiş; kadri, değeri bilinmiş, beğenilmiş
 → muḳadder it-
- muḳadder it-** (Ar. T. f.): takdîr etmek, kıymeti vermek; kadrini, değerini bilmek, beğenmek
 m.-di 5638
- muḳaddes** (Ar. i.): takdis edilmiş, mübarek, kutsal, temiz
 feyz-i m+iyle 8
- muḳaffel** (Ar. i.): kilitli, kilitlenmiş
 m. 4371
 → muḳaffel it-, muḳaffel ol-
- muḳaffel it-** (Ar. T. f.): kilitlemek
 m.(d)-üp 1204
- muḳaffel ol-** (Ar. T. f.): kilitlenmek
 m.-a 2626
- muḳarreb** (Ar. i.): yaklaşmış, yakın olan
 m.-i dergāh 442
 m.+lerinden 5076
- muḳarrer** (Ar. i.): kararlaşmış, şüphesiz, sağlam
 m.+dür 5098
 → muḳarrer ol-
- muḳarrer ol-** (Ar. T. f.): şeksiz, şüphesiz olmak, mutlak, kesin bir hale erişmek
 m.-ur 5573
- muḳavves** (Ar. sf.): yay gibi eğri, bükülmüş, kavislendirilmiş
 m. 3765
- muḳayyed** (Ar. sf.): bağlı, bağlanmış
 → muḳayyed ol-
- muḳayyed ol-** (Ar. T. f. 1.): bağlanmak, bağlı hale getirmek
 m.-a 1704
 (f. 2.): korumak, gözetmek
 o.-madılar m.1732
- muḳîm** (Ar. i.): ikamet eden, oturan
 → muḳîm ol-
- muḳîm ol-** (Ar. T. f.): oturmak, bir yerde sabit kalmak
 m.-dum 324
 o.-mağa ... m. 3613
- muḳle** (Ar. i.): gözbebeği
 m.+sinde 4158
- muḳtedā** (Ar. i.): örnek tutulan, önde bulunan, kendisine uyulan
 m.-yı rüsül 176
- muḳtezā** (Ar. i.): iktiza etmiş, lazım gelmiş, lüzumlu bir hal almış
 m.+ma 4022
 m.+sını 1944
 m.-yı zāt 1943
- mūm** (Far. i.): kandil, mum
 m. 1064, 1121, 3078
 → mūm eyle-, mūm it-, mūm ol-
- mūm eyle-** (Far. T. f.): yumuşatmak
 e.-ye ... m 4777
- mūm it-** (Far. T. f.): yumuşatmak
 i.-di ... m. 3078
 i.(d)-e ... m. 874
 m.-di 1081
- mūm ol-** (Far. T. f.): yumuşamak
 m.-dı 5273
 o.-a m. u ḥamîr 4237
- mūnis** (Ar. i.): alışılmış, cana yakın, ünsiyet edilmiş
 m.+i 505
 m.-i efgān 3974
- muntazır** (Ar. i.): gözleyen, bekleyen, intizar eden
 m.+lar 3223, 4680
 m.+larıdı 1620, 2242
 → muntazır ol-
- muntazır ol-** (Ar. T. f.): gözlemek, beklemek, intizar etmek
 m.-dı 3232, 4675, 5358, 5359
- mūr** (Far. i.): karınca
 m. 95, 126, 978, 1066, 2762
 m.-ı zemîn 2889
 ser-i m. 5757
- murād** (Ar. i.): istek, arzu
 esb-i m.+a 2994
 gül-i m.+ı 1597
 ka' be-i m.+ına 2549
 m. 2984, 2994, 3551, 3746, 4645, 4843, 5447, 5679
 m.+a 1413, 1415, 1540, 1544, 4363, 4427, 5919
 m.+ı 737, 1455, 2784, 2795, 3795, 3828, 5407, 6103, 6113
 m.+ın 4410, 5453
 m.+ına 1120, 1557, 2904
 m.+ını 472, 1599, 4426, 5397, 5964
 m.-ı nigār 736
 m.-ı nihān 2739
 m.-ı pinhān 2981
 m.+laruñ 6113
 m.+umuzı 5709
 m.+uñ 5446
 m.+uña 3256

- m.+uñı 4434
nişân-ı m.+a 3087
serv-i m.+iken 3902
vâşıl-ı hâşıl-ı m. ideyin 4476
→ murād al-, murād ol-
- murād al-** (Ar. T. f.): isteğine kavuşmak
a.-a m. 4280
a.-dı m. 3372
m.+ını a.-dı 1714
m.+um a.-urıdum 5249
- murād ol-** (Ar. T. f.): arzu edilmek, istenilmek
m.-ur 4020
o-a m.-ı nigâr 736
- murākıb** (Ar. sf.): murakabe eden, Allah'a bağlanmış
→ murākıb ol-
- murākıb ol-** (Ar. T. f.): kendi iç âlemine dalıp kendinden geçmek
o.-dı ... m. u hāmüş 5453
- muraşşâc** (Ar. sf. 1.): kıymetli taşlarla bezenmiş, süslenmiş
efser-i m.+ıla 3535
heykel-i m.+dan 5283
m. 1934, 3129, 3565, 4913
(i. 2.): kıymetli taşlarla bezenmiş, süslenmiş varlık
m. 222
→ mesned-i muraşşâc it-
- Murtażâ** (Ar. ö. i. 1.): Hz. Ali'nin lakabı
M.+ya 303
(i. 2.): beğenilmiş, seçilmiş, güzide
m.+sı 4021
- Müsâ** (Ar. ö. i.): Tur dağında Allah'ın lutfuna mahzar olarak kavmine "on emir" adı altında ahlak ve prensip kaidelerini bildiren peygamber
âyet-i M. 2402
dest-i M. 199
M. 2020
M.+ya 298
- muşaffâ** (Ar. sf.): temiz, saf, yabancı maddelerden arındırılmış
dil-i m.+sı 1421
- muşâhabet** (Ar. i.): sohbet etme, konuşma, görüşme
m.+e 671
- muşahhar** (Ar. i.): ele geçirilmiş
m. 911
m.+dur 1000
m.+ıdı 2336
→ muşahhar it-, muşahhar ol-
- muşahhar it-** (Ar. T. f.): ele geçirmek, tutsak etmek
m.-di 5638
m.(d)-em 2535
- muşahhar ol-** (Ar. T. f.): tutsak olmak, ele geçirilmek
m.-dı 2016
- muşâhib** (Ar. i.): sohbet arkadaşı
m. 1723
→ muşâhib ol-
- muşâhib ol-** (Ar. T. f.): sohbet ederek yalnızlığını paylaşmak
m.-dı 522
- musallaḫ** (Ar. sf.): birinin üzerine düşmüş, sataşmış, ilişmiş, sataşan, rahat bırakmayan
→ musallaḫ it-
- musallaḫ it-** (Ar. T. f.): birinin üzerine düşürmek, sataşmış hale getirmek, iliştiirmiş, rahat bıraktırmamak
i.-di m. 5901
- muşıb** (Ar. zf.): isabetli, doğruşekilde
m. 5841
- muşıbet** (Ar. i.): felaket, ansızın gelen sıkıntı, bela
m. 1097, 6149
m.+e 6140
m.+ile 1088
- Muṣṭafâ** (Ar. i.): Hz Muhammed'in adlarından ḫâzret-i M. 244
M. 50, 52, 254
M.+dan 155
M.+dur 161
M.+nuñ 235
M.+ya 298
- muşt** (Far. i.): yumruk, tokat
m. 839, 5265, 6165
m.+ı 4236, 4508
m.-ı dîvile 1814
m.+ıla 1814
m.+umuzdan 707
- muştıla-** (T. f.): sevinilecek bir iş, olay vb.nin olduğunu birine haber vermek, müjdelemek
m.-dı 5130
m.-ñ 2759
- muṭâc** (Ar. sf.): itaat olunan, boyun eğilen,
→ muṭâc it-
- muṭahhara** (Ar. sf.): temizlenmiş, temiz
Aḫmed-i m.+dur 5925
- muṭâc it-** (Ar. T. f.): itaat etmek, boyun eğmek
i.-di m. 1337
- muṭarrâ** (Ar. sf.): taze, taravetli
verd-i m. 3497
- muṭavvaḫ** (Ar. i.): boynu halkalı, zincirli, boynuna gerdanlık ve şaire takılmış
m.+ıdı 4306
- muṭ temed** (Ar. i.): kendisine îtimâdedilen, inanılıp güvenilen kimse
m.+üñ 5862
- muṭîc** (Ar. i.): itaat eden, boyun eğen
m. 5694
→ muṭîc ol-
- muṭîc ol-** (Ar. T. f.): itaat etmek, boyun eğmek
m.-ur 5571, 5791
m.-ursa 1337
- muṭlak** (Ar. e. 1.): kesin, mutlaka, kayıtsız, şartsız
m. 436, 4572, 5156
(i. 2.): kesin, kayıtsız, şartsız, şüphesiz
m.+dur 18
m.+ı 5383
- muṭlakâ** (Ar. e.): her halde, ne olursa olsun, illa, illa ki
m. 2845

- muvāfiḳ** (Ar. i.): uygun, yerinde
m. 4262
m.+dur 1408, 3153, 4828
→ muvāfiḳ ol-
- muvāfiḳ ol-** (Ar. T. f.): uygun ve istenilen şekilde olmak ve öyle davranmak
m. 1340
- mūy** (Far. i.): → mū
- mūya dön-** (Far. T. f.): incecik kalmak, aşırı derecede zayıf hale gelmek
d.-di ... m.+ya 3925
m.-miş durur 2184
- mūye** (Far. i.): hıçkırma hıçkırma ağlama
→ mūye kııl-
- mūye kııl-** (Far. T. f.): hıçkırma hıçkırma ağlamak
k.-an m. 2773
- muẓā'af** (Ar. i.): iki kat, iki kat katmerli
→ muẓā'af it-
- muẓā'af it-** (Ar. t. f.): bir şeyin değerini iki kat artırmak
i.-di ... m. 3372
- muẓtar** (Ar. sf.): çaresiz kalmış, zor, içinden çıkılmaz bir durumda kalmış
mucīb-i m.+dur 5098
- muẓtarib** (Ar. i.): ıstırap çeken, sıkıntılı olan, çırpınıp duran
m. 3035
- mūze** (Far. i.): çizme
m.+sini 832
- mūbārek** (Ar. sf.): hayırlı, bereketli, feyizli
m. 4222, 4912, 5465
sikke-i m.+dür 84
- mūbdī'** (Ar. i.): ibdā eden, icāt eden yeni şeyler bulan, yaratan, yaratıcı, Tanrı
m. 1930
nām-ı a' lā-yı m.-i müte'āl 53
- mūbīn** (Ar. i.): açık, besbelli
ḍalāl-i m. 576
m.+ūndür 4401
- mūbtelā** (Ar. i.): düşkün, tutkun, tutulmuş
m. 309, 4150, 5071, 5943
m.+lar 354
m.+sıdur 4021
m.-y1 belā 3413
m.-y1 belā-y1 zulm-i şarīh 3357
m.-y1 cefā-y1 ašūbam 3691
m.-y1 firāk 6050
m.-y1 hicrānam 5942
m.-y1 Yūsufıdı 5241
m.+ya 3272
→ mübtelā eyle-, mübtelā it-, mübtelā ol-
- mūbtelā eyle-** (Ar. T. f.): düşkün hale getirmek, bağımlı yapmak
m.-di 5940
m.-r 5
- mūbtelā it-** (Ar. T. f.): düşkün hale getirmek, bağımlı yapmak
m.-di 2583, 4800
m.(d)-e 4820
m.(d)-er 4774
- mūbtelā ol-** (Ar. T. f.): düşkün hale gelmek
m.-dı 46, 2166
m.-ma 2671
o.-dı ... m. 4878
- mūcāb** (Ar. sf.): kabul cevabı almış olan
m. 369
- mūcāviri** (Ar. sf.): komşulukla ilgili, komşu gibi
m. 4778
- mūcellā** (Ar. sf.): cilalı, parlatılmış, parlak
m. 5490
→ mücellā kııl-, mücellā ol-
- mūcellā kııl-** (Ar. T. f.): parlatmak, cilalamak
m. 3638
- mūcellā ol-** (Ar. T. f.): güzelliği göstermek, güzelliği yansıtmak
o.-dı m. 1919, 1988
- mūcerred** (Ar. i.): saf yalnız, karışık ve katışık olmayan
m. 185
(sf. 2.): saf yalnız, karışık ve katışık olmayan cevher-i m. 1704
ervāh-ı m. 185
- mūcerredāt** (Ar. i.): ruhların ve melekler aleminin soyut halleri
m.+ıyīçün 132
şehsüvār-ı m. 160
- mūdām** (Ar. zf.): sürekli, devamlı, her zaman
m. 1079, 1317, 1317, 2370, 3065, 3587, 4425, 5251, 5251
(i. 2.): sürekli, devamlı, her zaman
m.-ı gūşsa 2826
→ mūdām ol-
- mūdām ol-** (Ar. T. f.): sürdürülmek, devam ettirilmek
m.-a 4932
m.-sun 1126
- mūdd** (Ar. i.): eskiden kullanılan bir tür ölçüğün ismidir. Ülkelere göre miktarı değişmektedir. Hicazlılara göre bir müdd, bir ritil ve 1/3 ritildan oluşmaktadır. Iraklılara göre ise, iki ritil bir müdd eder. Ülkelere göre ve anlayışlara göre farklılıklar olmakla birlikte, günümüz ölçü birimiyle yaklaşık 0,73 litredir
m. 2211, 5782
m.+ile 5787
- mūdde'ī** (Ar. i.): iddia eden, davacı
m.+ye 1257
→ mūdde'ī ol-
- mūdde'ī ol-** (Ar. T. f.): bir kimseyi herhangi bir olaydan dolayı dava etmek, hakkında davacı olmak
m.-dı 1246
- mūddet** (Ar. zf.): -niç, bir vs. kelimelerle- zaman, vakit, bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman,
m. 1373
- mū'essir** (Ar. i.): eser inşa eden, eser sahibi
m.+ine 83
- mū'ezzin** (Ar. i.): ezan okuyan
m.+leri 5002

- müferrih (Ar. i.):** ferahlık veren, iç açıcı, iç açan
m. 1962
m.-i dil ü cān 1961
m.-i yāķūt 1962
- müfettiḥ (Ar. i.):** fetheden, açan, açıcı
→ Müfettiḥü'l- Ebvāb
- Müfettiḥü'l-Ebvāb (Ar. ö. i.):** kapıları açan açıcı
Allah
M. 1785
- müflis (Ar. i.):** iflas etmiş, parasız, züğürt
m. 3413, 3423
- mühr (Far. i.):** mühür, imza *mec.* kızlık zarı
feth-i m.-i kufıa 3077
ḥātem-i m.-i mihriyiçün 146
m.+i 5497
m.+ile 3147
m.-i mefreşini 2077
m.+in 5496
→ mühr aç-, mühr ur-
- mühr aç- (Far. T. f.):** kızlık bozmak, kızlık zarını izale etmek
m.-amazdı 5500
- mühr ur- (Far. T. f.):** mühürlemek, kapatmak
m.-asın 2625
m.-i 'ahd u.-dı 3070
u.-dılar m.+i 2900
u.-dılar ... m.-i Ya' kûbı 1693
- müjde (Far. i.):** muştı sevinç haberi, beşâret
m. 1594, 1595, 2992, 3190
m.-i yâre 3775
→ müjde kıl-, müjde vir-
- müjde kıl- (Far. T. f.):** müjdelemek
m.-ur 3775
- müjde vir- (Far. T. f.):** beklenen ve gerçekleşmesi istenilen bir durum için haber getirene hediye sunmak
m.-ürdi 5291
- müje (Far. i.):** kirpik
m.+ñden 4204
m.+si 3768
- mükaḥḥal (Ar. i.):** sürmeli, sürme çekilmiş (göz)
m.-i nāz 3768
→ mükaḥḥal it-
- mükaḥḥal it- (Ar. T. f.):** göze sürme çekmek
m.-di 768
m.(d)-üp 567, 2360
- mükedder (Ar. sf.):** kederli, üzüntülü, tasalı
ṭālî' -i m.+ile 5250
- mükemmel (Ar. i.):** tam, olgun, kusursuz, eksiksiz
m.+idi 542
→ mükemmel it-
- mükemmel it- (Ar. T. f.):** kusursuz, eksiksiz hale getirmek
m.-di 768, 5981
m.(d)-üp 1204
- mükerrem (Ar. i.):** muhterem, aziz, sayın, saygıdeğer, ululandırılan, hürmet ve ta'zime erişmiş
m.+dür 163
- (sf. 2.):** muhterem, aziz, sayın, saygıdeğer, ululandırılan, hürmet ve ta'zime erişmiş
m. 163
- mükerrer (Ar. zf.):** tekrar edilmiş bir şekilde
m. 2223
→ mükerrer eyle-, mükerrer it-, mükerrer olun-
- mükerrer eyle- (Ar. T. f.):** tekrarlamak
m. 86
- mükerrer it- (Ar. T. f.):** tekrarlamak
m. 2768
- mükerrer olun- (Ar. T. f.):** tekrarlanmak
o.-dı m. 3465
- mülâzım (Ar. i.):** bir yere veya kimseye sarılıp kalan ayrılmayan, tutunup kalan
m.+uz 632
→ mülâzım ol-
- mülâzım ol- (Ar. T. f.):** bir kimse ya da bir yere tutunup kalmak
m.-uñ 4080
- mülebbes (Ar. i.):** libaslı, giyinik
m. 5695
- mülemma^ç (Ar. i.):** parlatma, parlak
→ mülemma^ç it-, mülemma^ç kıl-
- mülemma^ç it- (Ar. T. f.):** parlatmak, aydınlatmak
m.(d)-üp 2199, 3584
- mülemma^ç kıl- (Ar. T. f.):** parlatmak, aydınlatmak
k.-up m. 223
- mülk (Ar. i. 1.):** bir devletin ülkesi
m. 2294
m.-i Ken' āna 472, 1540, 1542
m.-i Ken' ānı 3706
m.-i Mıṣrı 911
(i. 2.): kıymet ve değer verilen, taşınmaz, gelir getiren her türlü mal
m.+i 2017
m.-i bî-rence 1536
m.-i cānı 4099
m.-i cihāna 1663
m.-i peder 5521
- mülük (Ar. i.):** hükümdarlar
m.-i sâbıkaya 3452
- mülzem (Ar. sf.):** ilzam edilen, baskın çıkararak susturulan
→ mülzem ol-
- mülzem ol- (Ar. T. f.):** -bir bahiste- ilzam edilmek, baskın çıkararak susturulmak
m.-up 5763
- mümerred (Ar. sf.):** yüksek
ķārüre-i m.+den 4243
- mümkün (Ar. i.):** imkan dahilinde, mümkün, olabilir
cā-yı m.+de 3030
m. 5509
m.+e 4
→ mümkün ol-
- mümkün ol- (Ar. T. f.):** imkan dahilinde olmak, gerçekleşme ihtimali bulunmak
m.-masa 1196
m.-maz 390, 3915, 3940
m.-sa 2825, 3033

- mümtâz (Ar. i.):** seçkin, ayrı tutulmuş, üstün kılınmış
m. 446
- mümtedd (Ar. sf.):** uzayan, uzanan, sürekli, devamlı itdi devr-i m. 182
- mümteni^c (Ar. i.):** imtina eden, çekinen
m.+dür 4
→ mümteni^c ol-
- mümteni^c ol- (Ar. T. f.):** yasaklanmak, men edilmek
m-ur 3033
- münâcât (Ar. i.):** Allah'a dua etme, yalvarma
kıble-i m.+um 5348, 5351
m.+um 5888
nâle-i m.+ı 4795
- münâdî (Ar. i.):** nida eden, tellâl
m. 2091, 3353, 4853
m.+ler 3278, 5578
m.+yi 2101
m.+yile 4831
- münâfık (Ar. i.):** nifak sokan, ikiyüzlülük eden, iki yüzlü
m.+dur 1408
- münakkaş (Ar. i. 1.):** nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli
m. 2958
m.+ıdı 2347
(sf. 2.): nakşedilmiş, nakışlı
hulle-i m.+ıdı 3267
→ münakkaş ol-
- münakkaş ol- (Ar. T. f.):** nakşedilmek, nakışlanmak
m.-dı 4266
- münâsebet (Ar. i.):** ilgi, yakınlık, bağ, vesile, yanaşma
m.+e 671
- mündefi^c (Ar. i.):** geçmiş, atlatılmış, savuşturulmuş [harp, kıtlık, hastalık, sıkıntı]
→ mündefi^c ol-
- mündefi^c ol- (Ar. T. f.):** kıtlık, savaş, hastalık gibi sıkıntıları def etmek, savuşturmak, atlatmak
m.-dı 2219
- münevver (Ar. sf.):** nurlandırılmış, parlatılmış, ışıklandırılmış
→ münevver kııl-, münevver ol-
- münervver kııl- (Ar. T. f.):** nurlandırmak,
m. 4876
- münervver ol- (Ar. T. f.):** nurlanmak, aydınlanmak, parlamak
m.-urdum 5248
- münîr (Ar. i. 1.):** nurlandıran, ışık veren, parlak
m.+i 3301
(sf. 2.): nurlandıran, ışık veren, parlak
meh-i m.+üz 4788
- Münker (Ar. ö. i.):** mezarda ölüleri sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı [diğeri Nekîr adlı melektir]
M.+ile 5252
- münkesir (Ar. sf.):** kırılan, kırılmış, kırık
m. 976
- münkeşif (Ar. i.):** açılan, açılmış, görünen
→ münkeşif ol-
- münkeşif ol- (Ar. T. f.):** açılan, açılmış, görünen, keşfolunmuş, yeni bulunmuş
m.-dı 71
- münkir (Ar. i.):** inkar eden, kabul etmeyen
m.+iseñ 557, 2293
- müntakim (Ar. sf.):** intikam alan, oç alan [Allah'ın sıfatlarından]
Rabb-i m. 968
- müntehâ (Ar. i.):** bir şeyin varabildiği son derece, nihayet
m. 3498, 3913, 4253, 5286
m.+sına 54
→ müntehâ it-
- müntehâ it- (Ar. T. f.):** sonlandırmak, nihayete erdirmek, bitirmek
m.-di 2583, 4662
- mürde (Far. i. 1.):** ölü, ölmüş
m. 1111, 3404
m.+dür 349
m.+ye 149
m.+yem 5252
(sf. 2.): ölü, cansız, kurumuş
m. 5441
- mürde-reng (Far. zf.):** ölü rengi, ölü renkli
m. 5617
- mürğ (Far. i.):** kuş
m.+ı 2397, 4257
m.+ın 2541
m.-i âb ü dânesiyem 3946
m.-i busitân-ı vişâl 5656
m.-i cennetsin 6095
m.-i fırsat 3400
m.-i hōş-elhân 5556
m.-i ravza-i meleküt 3214
m.-i vahşî 605, 4717
m.-i vahşîdür 605
m.-i zâr-ı bâğ-ı cemâl 3012
m.+uñ 2543
şekl-i m.+ıla 1560
- mürğ-zâr (Far. i.):** kuş yatağı, kuşu bol olan yer
m. 713, 713
- mürîd (Ar. i.):** → mürîd eyle-
- mürîd eyle- (Ar. T. f.):** -tasavvufta- bir şeyhe bağlı olmak
e.-r m. 128
- mürsel (Ar. i.):** Allah tarafından kendisine kitap gönderilmiş peygamber
m. 394
- mürşid (Ar. i.):** irşat eden, doğru yolu gösteren, kılavuz
m. 3530
- mürür (Ar. i.):** geçme bir yandan girip öte yandan çıkma, geçip gitme
m. 1789, 3832
- mürüvvet (Ar. i.):** mertlik, yiğitlik, cömertlik, iyilikseverlik
m.-i ' irfân 293
- mürüvetsüz (Ar. i.):** insanlığı olmayan, insaniyetsiz
m.+uñ 4533

- müsâfir (Ar. i.):** misafir, konuk
m.+idüñ 200
- müsel sel (Ar. i.):** ardı ardına, zincirleme
→ müsel sel it-
- müsel sel it- (Ar. T. f.):** peş peşe gelmek, ardı ardına dizilmek
m.(d)-üp 567, 2360
- müslim (Ar. i.):** İslam dininde olan
m.+idi 3445
- müslümân (Ar. Far. i.):** İslam dininde olan
m.+dur 642
- müstahik k (Ar. i.):** hak etmiş, layık
m.-ı bükâ 4599
m.-i nişâb-ı gufrânam 89
→ müstahik k ol-
- müstahik k ol- (Ar. T. f.):** bir şeyi hak etmek, bir şeye layık olmak
m.-ı vişâl o.-an 4809
- Müste'ân (Ar. ö. i.):** kendisinden yardım beklenen, yardım istenen Allah
M. 1194
- müstecâb (Ar. i.):** kabul olunmuş
da' vet-i m.+ıyçün 134
→ müstecâb eyle-, müstecâb ol-,
- müstecâb eyle- (Ar. T. f.):** kabul etmek, onaylamak
m.-di 1013
- müstecâb ol- (Ar. T. f.):** kabul olunmak
m.-dı 1007, 3652
- müstedâm olsun (Ar. T. e.):** sürekli, devamlı olsun şeklinde bir niyet sözü
m. 263
- müstağrak (Ar. i.):** gark olunmuş, batmış
m. 4982
→ müstağrak ol-
- müstağrak ol- (Ar. T. f.):** batmak, bulanmak, gark olmak
m.-dı 5287
- müstemir (Ar. i.):** sürekli, devamlı, dâimâ
m.+dür 548
- müstevâ (Ar. i.):** istivâ edilen, dayanılan yer
m. 12
- müstevfâ (Ar. sf.):** kâfi derecede, yeteri kadar, tam, mükemmel; dolgun
idesin ... lutf-ı m. 5961
- müşâ' şa' (Ar. sf.):** şaşalı, parlak, parıldayan
ruh-ı m.+ıla 5248
→ câme-i müşâ' şa' it-
- müşebbek (Ar. i.):** tersi ve yüzü ayrı ayrı kullanılabilen sîm ve renkli ipliklerle yapılmış hesap işi nakış
m.+den 4045
- müşeffâ' (Ar. i.):** şefaatt edilenler, kendisine şefaatte bulunulanlar
evvel-i şâfi' -i m.+dur 175
- müşerreb (Ar. i.):** şerbetlendirilme, tatlandırılma
m.+dür 3763
- müşerref (Ar. i.):** şereflendirilmiş, şerefli, kendisine şeref verilmiş
m. 196, 222
→ müşerref ol-
- müşerref ol- (Ar. T. f.):** şereflenmek, yücelmek
o.-dı ... m. 496
- müşfik (Ar. i.):** şefkatli, merhametli, acıyan, seven
m.+am 2576
- müşg (Far. i.):** misk, Hıta (Doğu Türkistan) ülkesinde yaşayan bir çeşit ceylanın (yaban keçisi) göbeğindeki urdur
bū-yı m.-i Tātār 5331
hırmen-i m. 4311
m. 2079, 2487, 3164, 3263, 4494, 4605, 5185, 5276
m.+den 2306, 5469
m.+e 2345, 4288
m.+i 1219, 4966
m.-i Huten 2248
m.+ile 2199, 3512
m.-i nâb 5272
m.+ini 3584
m.-i Tātār 5442, 5552
m.-i Tātārī 4197
m.+üñ 5423
nefha-i m. 4341
reşk-i m.-i Hıtā 1960
- müşg-âgîn (Far. sf.):** misk dolu, miskle dolmuş
→ müşk-âgîn eyle-
- müşg-âgîn eyle- (Far. T. f.):** miskle dolu hale getirmek
e.-ridi m. 3599
e.-mişdi m. 2251
- müşg-efşân (Far. sf.):** misk saçıcı, misk saçan
→ müşg-efşân ol-
- müşg-efşân ol- (Far. T. f.):** misk saçmak
m.-updur 3459
- müşgîn (Far. i. 1.):** misk kokulu
bū-yı m. 433
hâl-i m.+i 1960
m. 4031
(sf. 2.): siyah, kapkara olan şey
kavs-i m. 2359
perde-i m. 3164
- müşkil (Ar. i.):** zorluk, güçlük, engel, çetinlik
m. 407, 4898, 4925
m.+dür 3895, 3906, 5875
m.+i 2840
m.+iken 2695
m.+ümüñ 4410
(sf. 2.): zor, güç, dayanılması güç olan
m. 791
→ müşkil eyle-, müşkil ol-
- müşkil eyle- (Ar. T. f.):** zorlaştırmak, güçleştirmek, dayanılması güç hale getirmek
m.-di 948
- müşkil ol- (Ar. T. f.):** zorlaşmak, güçleşmek, dayanılması güç hale gelmek
m.-dı 3039
m.-maya 1632
m.-ur 1723, 3825
o.-ur ... m. 4960
- müşk-nâb (Far. i.):** halis, saf, katkısız misk
m.+ıla 566

müşrikün (Ar. i.): Allah'a ortak koşanlar
m.+a 4115

müştağ (Ar. sf. 1.): özleyen, göreceği gelen, can atar
çeşm-i m. 4679
çeşm-i m.+a 6009
dîdâr-ı döst-ı m.+ı 2021
(i. 2.): özleyen, göreceği gelen, can atar
m. 6050
m.+am 1023
m. durur 183
m.+ı 2125
m.+ıdum 410
m.+uz 4673

müşterî (Ar. i.): istekli, satın alan, alıcı, talep eden
m. 348, 1688, 2259, 2300, 3220, 4097
m.+nüñ 3363
m.+si 3217, 4743
m.+sin 4315
m.+yüz 2179, 2179
→ müşterî ol-

müşterîlik (Ar. T. i.): istekli olma, alıcı olma durumu
→ müşterîlik it-

müşterîlik it- (Ar. T. f.): bir mala, bir şeye talip olmak, istekli olmak, alıcı olmak
m.-di 3312

müşterî ol- (Ar. T. f.): satılan bir mala talipli olmak, satın almak istemek
m.-dı 5615
m.-mağičün 2263
m.-urisa 3304

müte'âl (Ar. sf.): yüksek, yüce [Allah'ın sıfatlarındanır]
Hâlik-ı m. 5088
mazhar-ı hüsn-i şâni' -i m. 3279
nâm-ı a' lā-yı mübdî' -i m. 53
şâni' -i m. 1936
→ şâni' -i müte'âl

müteferriğ (Ar. i.): dağımık
m. 5741

müvekkel (Ar. i.): vekil tayin edilen, vekil edilen kimse
→ müvekkel ol-

müvekkel ol- (Ar. T. f.): birisi tarafından bir işe tayin edilmek, bir işe sorumlu kılınmak
o.-ıcağ m. 1755

müverreş (Ar. i.): vâris kılınan, mirâs bırakılan
m.+dür 945

müyesser (Ar. i.): kolaylıkla olan, kolay gelen, kolaylıkla nasip olan
→ müyesser it-, müyesser kııl-, müyesser ol-

müyesser it- (Ar. T. f.): nasip olarak verilmek, nasip olunmak
m. 4410
m.-di 5978

müyesser kııl- (Ar. T. f.): nasip olarak verilmek, nasip olunmak
m.-a 618

müyesser ol- (Ar. T. f.): nasip olmak, gerçekleşmek
m.-a 1016

müzevver (Ar. i.): tezvîr olunmuş, uydurulmuş, düzme
→ müzevver ol-

müzevver ol- (Ar. T. f.): uydurulmuş, düzölmüş
m.-ur 5573

müzeyyen (Ar. i.): süslenmiş, süslü
m. 196
m.+dür 332

N

nā-âzâd (Far. sf.): hür serbest olmayan, kurtulamamış
n. 1640, 3726

nâb (Far. sf.): halis, saf, katıksız, berrak
la'l-i n. 3482
la'l-i n.+ından 2415
la'l-i n.+iken 3856
la'l ü aħmer-i n. 4296
müşg-i n. 5272
n.+ımı 3210
şekker-i n. 3140
zülâl-i n. 1580

nâ-bedîd (Far. sf.): gözükmeyen, görünmeyen
kalb-i n.+ümiçün 4408
→ nâ-bedîd ol-

nâ-bedîd ol- (Far. T. f.): gözükmemek, görünmemek
n.-dı 5944

Nablüs (Ar. ö. i.): Kudüs'ün 63 km kuzeyinde yer alan bugünkü Filistin otoritesinin idaresinde olan büyük bir şehir
N. 1893

nâ-çâr (Far. zf. 1.): çaresiz, zavallı bir şekilde
n. 555, 734, 736, 1750, 2130, 4026, 4067, 4806
(i. 2.): çaresiz, zavallı
n. 3657
→ nâ-çâr ol-

nâ-çâre (Far. zf.): çâresizce, mecbur kalarak
n. 1709

nâ-çâr ol- (Far. T. f.): çaresiz kalmak, acze düşmek
o.-dı n. 1709
o.-up n. 1255

nâ-dân (Far. i.): cahil, bilmeyen, bilgisiz
n.+a 4740

nâdir (Ar. zf.): az, ender
n. 313

nâf (Far. i.): göbek, yeni doğmuş çocuğun göbeği
n.+ı 433, 4250
n.+ını 432

nâfe (Far. i.): misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku
mec.sevgilinin, güzelin saçı
bū-yı n.-i Çîn 4287
n. 4257
n.-i Çîn 1225, 2390, 3365, 4250, 5187
n.-i Hutun 2256

nâgâh (Far. zf. 1.): ansızın, birden bire
n. 111, 305, 367, 411, 444, 763, 799, 1271, 1420, 1522, 1807, 1838, 1991, 2891, 3179,

- 3202, 3283, 3402, 3409, 3411, 3624, 3645, 3913, 4319, 4486, 4539, 5102, 5356, 5481, 5751, 6041, 6072, 6130
(sf. 2.): vakitsiz devlet-i n. 3084, 5191
- nağamāt (Ar. i.):** āhenkler, ezgiler, güzel sesler n.-ı ^ç anādil-i būstān 4047
- nāgeh (Far. zf.):** → nāgāh
- nāgehān (Far. zf.):** ansızın, birden bire n. 337, 1088, 1975, 2992, 3011, 3060, 3559, 6022
- nāgehānī (Far. zf.):** ansızın, birden bire, ani bir şekilde n. 6029
- nağme (Far. i.):** ahenk, ezgi, güzel ses bülbül-i n.-i sipāsuñ 4323 n. 5246 n.+de 2942 n.+den 6019 n.-i bülbül 2163 n.+sinden 3000 → nağme eyle-
- nağme eyle- (Far. T. f.):** güzel ve etkileyici bir şekilde ötmek n.+ler e.-dükce 2424
- naḥcīr (Far. i.):** av, avlama → naḥcīr eyle-, naḥcīr it-
- naḥcīr eyle- (Far. T. f.):** avlamak e. ... n. 4204
- naḥcīr it- (Far. T. f.):** avlamak i.-di ... n. 1323
- naḥīf (Ar. i.):** zayıf, arık hilāl-i n. 1771, 2575 n.+i 1765 → naḥīf ol-
- naḥīf ol- (Ar. T. f.):** zayıflamak, güçsüz düşmek o.-a ... n. 987
- naḥl (Ar. i.):** hurma ağacı, [divan şiirinde güzellik unsurlarından olup sevgilinin boyuyla ilişkilendirilir.] i' cāz-i n.-i ḥāviyedür 1984 n. 4040, 4413 n.-i ḳaddūñ 3928 n.-i meyve-i cān 2614 n.-i ravza-i melekūt 2398 sāye-i n.-i ḳāmetine 4088
- naḥlistān (Ar. Far. i.):** hurmalık, hurma fidanlığı, fidanlık, ağaçlık n. 2228
- naḥs (Ar. i.):** uğursuz, bahtsız n. 1729
- nāhun (Far. i.):** tırnak ḳarb-ı n.+dan 5264 levḥ-i n.+da 4235 n. 6167 reng-i n.+da 4298
- na'im (Ar. i.):** cennetin bir kısmı dār-ı n. 984
- nāḳa (Ar. i.):** dişi deve n. 1555, 1570, 3656, 3657, 3734, 3745 n.-i Şālih 3743 n.+mıla 3757 n.+ñ 3687 n.+sın 3654, 3734 n.+ya 3746 → naḳā-i Şālih
- nā-ḳābil (Far. Ar. i.):** olmayacak, olamayacak → nā-ḳābil ol-
- nā-ḳābil ol- (Far. Ar. T. f.):** uygun düşmemek, münasip olmamak o.-a n. 1471
- naḳā-i Şālih (Ar. i.):** Salih Peygamber'in bir mucizesi olarak kayadan çıkan devesi n. 3743
- naḳd (Ar. i.):** akçe, para, para olarak bulunan servet, değer, bedel n. 5458 n.+e 4314 n.+i 5627 n.-i cān 3926 n.+ile 4315 n.-i vaḳtile 348 n.-i vişāl 3826 n.+üñden 5460
- nāḳıṣ (Ar. i.):** noksan, eksik, tam olmayan, kusurlu n.+uñ 3373
- nāḳḳāṣ (Ar. i.):** süsleyen, nakış işleyen, nakış yapan, n. 1933, 4129 n.+a 82 n.+la 82
- naḳmet (Ar. i.):** intikam, oç alma, eza vererek cezalandırma → naḳmet ol-
- naḳmet ol- (Ar. T. f.):** intikam almak, cezalandırmak n..-mıṣdı 2212
- naḳṣ (Ar. i.):** noksan, eksiklik, eksiltme n. 1917 n.+a 865 n.-ı ḥusūf 3995 → naḳṣ ir-
- naḳṣ ir- (Ar. T. f.):** noksanlaşmak, eksilmek n.+a i.-di 5522 n.-er 867
- naḳṣ (Ar. i.):** süsleme, işleme, resim [divan şiirinde sevgilinin saçı, ayva tüyü veya benlerle dolu yüzü bir nakış sayılır. Ayrıca gökyüzü, cennet, dünyanın görünümü vs. de birer nakıştır. Klasik şark musikisinde bir nevi besteye de nakış denilir.] ehl-i n. 4195 n. 2564, 2966, 4129 n.+a 82 n.+ı 82, 1933, 2096, 2442, 2493, 2563, 3500, 4193, 4227 n.-ı ādem 663 n.-ı būḳalemūn 2258 n.-ı cemāl 3293 n.-ı dildāra 4269 n.-ı ekvāna 166

- n.-ı hayālümile 3319
n.-ı hüsniye 3481
n.-ı hüsnüñ 3962
n.-ı hüsnüñe 4195
n.+ıla 2083, 2259, 4297
n.-ı Māñi 5489
n.-ı ma' şükı 4270
n.-ı mişāl 2380
n.+ın 4705
n.+ını 4259
n.-ı niğār 2462, 2966
n.-ı niğārdan 2369
n.-ı şüret 4272
n.+uñ 2006
→ naqş eyle-, naqş geç-, naqş-ı bükalemün it-,
naqş it-, naqş olın-
- naqş-bend (Ar. Far. i.):** kumaşların nakışlarını
bağlayıp ipek tellerle tezgaha hazırlayan
kimse, süslemeli dokuma sanatkarı, nakkaş,
ressam
n.-i cihān 2325
n.-i hayāl 2380
- naqş eyle- (Ar. T. f.):** işlemek, süslemek, gösterişli
hale getirmek
e.-r ... n. 2083
n.-miş 2326, 5109
- naqş geç- (Ar. T. f.):** işlemek, süslemek
n.-dün 2724
- naqş-ı bükalemün it- (Ar. Far. T. f.):** rengarenk
süslemek, nakşetmek
i.-di ... n. 31
- naqş it- (Ar. T. f.):** süslemek, işlemek
i.-di n.-ı niğār 4297
n.-di 4261
n.(d)-ince 4584
- naqş olın- (Ar. T. f.):** işlenmek, süslenmek
n.-dı 5043
- na' l (Ar. i.):** nal
la' l-i n. 3115
n.+i 191, 2509
n.-i beşiri 2761
n.+ile 3095
n.+ine 2349
- nālān (Far. i.):** inleyen
n. 822,
→ nālān eyle-, nālān ol-
- nālān eyle- (Far. T. f.):** inletmek
e.-dün ... n. 3973
- nālān ol- (Far. T. f.):** inlemek
o.-mişam n. 2464
- nāle (Far. i.):** inleme, inleyiş, inilti
n. 881, 894, 2581, 4376, 4950
n.+den 3082
n.-i hāzīninden 3056
n.-i münācātı 4795
n.-i rüzı 4952
n.-i sīne-süz 5008
n.+ler 3649
n.+ñ 1238
n.+si 1755
- n.+sine 3667
n.+yi 4989
n.+yile 827, 3167, 5366
→ nāle it-, nāle kııl-
- nāle it- (Far. T. f.):** inlemek
i.-di feryād ü n. 5342
i.-se n. vü āh 3978
n.-mekde 5429
- nāle kııl- (Far. T. f.):** inlemek,
k.-sa ... n. 5310
k.-urdi n.+leri 2648
n.-dı 2086
n.-ur 1325
- na' līn (Ar. i.):** bir çift ayakkabı, bir çift nal
mağām-ı n.+uñ 4100
n. 4695
n.+i 4695
n.+ine 4919
n.+üñe 211
- nāliş (Far. i.):** inleme, inleyiş, inilti
n.+ini 4689
- nām (Far. i.):** ad, ün, şan, şöhet, lakap
hañ-ı n.-ı Yūsufıla 5748
n. 415, 417, 1731, 1964, 2273, 2730, 2833,
4616, 4765
n.+a 5023
n.+ı 335, 920, 943, 1525, 1688, 2295, 2543,
2667, 3455, 5511
n.-ı a' lā-yı mübdı'-i müte' āl 53
n.-ı ' aziz 2770, 2851
n.+ıla 2833, 2834
n.-ı Mışr-ı ' aziz 2805
n.+ın 327, 1286, 1297, 1301, 2834, 4575
n.+ını 4984, 5884
n.-ı Raħmāñı 3
n.-ı Taymūs 2883
n.-ı Yūsuf 5216
n.-ı Yūsuf-ıdı 1206
n.-ı Yūsufıla 5043
n.+um 3171, 3714, 4439
n.+uñ 2621
n.+uñı 2468, 2742
n.+uñıla 4678
n.+uñıla 3714
→ nām it-, nām u nişān
- na' mā (Ar. i.):** ihsan, bahşış, nimet, insanı refaha
kavuşturan şey
n. 21
- nā-maħdūd (Far. Ar. sf.):** sınırsız
zāv 'i n. 63
- nā-ma' kııl (Far. Ar. zf.):** akla uygun olmayan
şekilde
n. 1181
- namāz (Far. i.):** inananların dince yapmaları gereken
ve dua okuyarak Tanrı'ya edilen ibadet, salāt
ehl-i n. 1407
n.+a 1332
→ namāz it-, namāz kııl-
- namāz it- (Far. T. f.):** kulluğun gereği olarak Allah'a
ibadet etmek

- n.-di 6033
namâz kııl- (Far. T. f.): kulluğun gereği olarak Allah'a ibadet etmek
 n.-a 917
nâme (Far. i.): mektup
 cevâb-ı n.+yi 2882
 n. 2878, 2880, 3799, 4785, 5953, 5969
 n.-i âşüb 5887
 n.-i dürr-bâr 2899
 n.-i medhî 296
 n.-i menşür 3505
 n.-i şâh 2884
 n.+ler 4439
 n.+leri 5266
 n.+lerin 5659
 n.+nden 4625
 n.+sisin 3190
 n.+yi 5952, 5968
 n.+yile 2850
 'ünvân-ı n. 2851, 5934
nâ-mevzûn (Far. Ar. sf.): ölçüsüz, uygun ve düzgün olmayan
 'itâb-ı n. 935
nâm it- (Ar. T. f.): isimlendirmek, adlandırmak
 n.(d)-üp 5519
nâm u nişân (Far. i.): iz, belirti, eser
 n. 68, 2668
nâ-murâd (Far. Ar. i.): muratsız, isteğine kavuşamamış
 kavuşamamış
 n.+am 4336
 → nâ-murâd ol-
nâ-murâd ol- (Far. Ar. T. f.): isteğine kavuşamamak
 n.-a 3795
 n.-an 4810
nâmûs (Ar. i.): ar, edep, haya, ırz, şeref
 n. 3045
 → nâmûs götür-
nâmûs götür- (Ar. T. f.): şerefini yüceltmek
 g.-ür n. 2835
nâm-zâd (Far. sf.): nişanlı, sözlü, yavuklu
 → nâm-zâd ol-
nâm-zâd ol- (Far. T. f.): nişanlanmak, sözlenmek
 n.-an 4810
 n.-ı 'azîz-i Mısr o.-dı 2837
nân (Far. i.): tahıl unundan yapılmış yiyecek, ekme
 haqq-ı n. u nemek 1722
 n. 647
 n.+a 2211
 n.+ı 22
 n.-ı ceve 3536
 n.+içün 5123, 5124, 5633
nâ-pâk (Far. sf.): pis, murdar, temiz olmayan
 eylemeye nezâre-i n. 1665
nâ-pervâ (Far. i.): çekinmez, aldırıışsız
 n. 4999
nâ-pesend (Far. sf.): beğenilmemiş, uygun olmayan
 → nâ-pesend ol-
nâ-pesend ol- (Far. T. f.): beğenilmemek, uygun görülmemek
 n.-an 4353
nâ-peydâ (Far. i.): görünmeyen, gizli
 nihân-ı nihân-ı n. 97
nâr (Ar. i.): ateş, od
 n. 1240, 1925, 2476, 2492, 2832, 3975, 5939
 n.+a 61, 977, 1066, 1924, 4797
 n.+e 2646, 3185
 n.+ı 802, 2555
 n.-ı 'azîm 568, 800
 n.-ı cevr 857
 n.-ı edeb 280
 n.-ı fûrkatine 1060
 n.-ı gâm 1313
 n.-ı gayret ü hazere 1634
 n.-ı hazmıla 1434
 n.-ı hicrâna 5010
 n.-ı każâ 973
 n.+ına 1278
 n.+ında 3833
 n.-ı nedâmete 4923
 n.-ı şevkile 4754
 n.-ı zaqqûmı 3333
 n.+uñuz 972
 oldı ... belâ-yı n.-ı 'azîm 5938
 zâğ-ı vâdî-yi n. 1405
 → nâr olsun
na'ra (Ar. i.): yüksek sesle bağırma
 âvâz-ı n. 4746
 âvâz-ı n.+sı 5845
 cûş-i n.-i âh 1095
 n. 1927
 n.+da 2942
 n.+dan 5847
 n.-i bülbül-i figendeñiçün 4406
 n.-i çāvüş 5325, 5360
 n.-i kûsile 2914
 n.-i tekbîr 6054
 n.-i yâ hû 2161, 2708, 3285
 n.+sın 3790
 → na'ra ur-
na'ra ur- (Ar. T. f.): yüksek sesle bağırarak
 n.-dılar 5785
 n.-up 1129, 1391, 2769, 3403, 3777
 n.-ur 2756
nâ-resîde (Far. sf. 1.): bülûğa ermemiş
 n. 812
 nihâl-i n. 1208
 serv-i n.+cügüm 1281
(i. 2.): bülûğa ermemiş kişi
 n.+yiken 977
narh (Far. i.): çarşıda, pazarda satılan şeyler için resmî makamlarca gösterilen fiyat
 n.+ı 1658
nârnîlik (Moğ.? / Far.? T. i.): ince, zarif, küçük, dar olma durumu
 n.(ğ)+ını 4037
nâr olsun (Ar. T. e.): "canın yansın, azap gör"
 anlamında bir beddua sözü
 n. 1351
nârven (Far. i.): karaağaç
 n.+uñ 4037

- naşīb (Ar. i.):** Allah'ın kısmet ettiği şey
n. 390, 4726
n.+i 2842, 3068, 3409
n.+in 389
n.+üm 3047, 3048
→ naşīb eyle-, naşīb it-, naşīb ol-
- naşīb eyle- (Ar. T. f.):** -bir kimse için- bir şeyi elde etmesini sağlamak, talihini rast getirmek
e.-di ... n. 2838
n. 122
- naşīb it- (Ar. T. f.):** -bir kimse için- bir şeyi elde etmesini sağlamak, talihini rast getirmek
n.(d)-erem 908, 908
n.-medüñ 4169
- naşīb ol- (Ar. T. f.):** fırsat düşmek, elvermek, talihi rast gitmek
n.-dı 969, 969, 970, 970
o.-dı n. 5927
o.-maya ... n. 3349
- nāşih (Ar. i.):** nasihat eden, öğüt veren
n. 1439, 4947
- naşihat (Ar. i.):** öğüt
n. 807
n.+den 4803
n.+i 1491
n.+ile 1630
n.+in 5565
n.+ine 4764
n.+ini 4947
n.+üm 924
n.+ümi 1494
→ naşihat it-
- naşihat it- (Ar. T. f.):** herhangi bir konuda nasihat etmek, öğüt vermek
i.(d)-üp n.+lar 4763
- naşş (Ar. i.):** sarıhlik, açıklık, katilik
n.-ı cemāl 2311
- nāsūt (Ar. i.):** insanlık, insanlığa ait şeyler
n. 102
- nā-şād (Far. i.):** hüznü, gamlı, kederli, tasalı
n. 4518
→ nā-şād it-, nā-şād ol-,
- nā-şād it- (Far. T. f.):** hüznülendirmek, mutsuz ve gamlı bir hale getirmek
n.(d)-er 3247
- nā-şād ol- (Far. T. f.):** hüznülenmek, mutsuz olmak
o.-a ... n. 5229
- nā-temām (Far. Ar. i.):** eksik, yeterli olmayan
→ 'aklı nā-temām ol-
- nāṭık (Ar. i.):** söyleyen, konuşan, lakırdı eden
n. 2905
→ nāṭık ol-
- nāṭık ol- (Ar. T. f.):** konuşmak, dile gelmek
n. 1340
n.-dı 231
- nā-tüvān (Far. i.):** zayıf, kuvvetsiz kişi
n. 3060, 3737
→ nā-tüvān ol-
- nā-tüvān ol- (Far. T. f.):** zayıf düşmek, güçsüz ve dermansız durumda bulunmak
n.-dı 4153
pīr-i n.-dı 5289
- nāvek (Far. i.):** ok
n.-i tüz 1157
- nāy (Far. i.):** kamaş
hāne-i n.+a 5366
hücre-i n. 5353
n. 4319, 5307
n.+dan 5357
n.+ı 5309
n.+lar 5342
- nā-yāb (Far. sf.):** bulunmaz
genc-i gevher-i n. 4397
nişāne-i n. 3169
→ nā-yāb ol-
- nā-yāb ol- (Far. T. f.):** bulunmamak
o.-ur ... n. 2407
- nāz (Far. i.):** cilve, kendini beğendirmek için takınılan yapmacık tavrı
ğarīk-i 'izzet ü n. 3161
gül-i n. 4794
gülşen-i n. 3912
hevdec-i n. 3002, 3102
hülle-i n.+ıla 4092
meclis-i 'izz ü n+a 4669
mūkahhal-i n. 3768
n. 1446, 1958, 2915, 3591, 3851, 4322, 4471, 4779
n.+ayıldı 2367
nerges-i n. 2635
n.+ı 4772
n.+ıla 567, 1908, 2080, 2339, 2360, 2758, 3155, 3322, 3595, 3959, 4089, 4094, 4106, 4199, 5239, 5324, 5532, 5543, 6061
pūr-şādā-yı n. u niyāz 4373
serv-i n. 4165, 6173
serv-i n.+a 3155
serv-i n.+ıla 3594
sürme-i n. 5470
→ nāz eyle-, nāz it-, serv-i nāz
- naẓar (Ar. i. 1.):** eş değer, aynı
n. 93, 298
(i. 2.): bakma, bakış
ehl-i n. 1040, 3367
n. 674, 2037, 2372, 4125, 5350
n.+da 444
n.+dan 4107
n.+ı 1250, 1943, 2203, 4147
n.+ın 599, 4386
n.+ında 5889
n.-i pādīşāh 4372
n.+içün 2198
n.+lardan 5741
n.+ları 1772
n.+larına 598
n.+um 3960
n.+uñ 662
n.+uñdan 3076
tīr-i n.+dan 5742

- bir nazar, nazar eyle-, nazar ırma-, nazar it-, nazarı düş-, nazar kes-, nazar kııl-, nazar ol-, nazar olun-, nazar tut-
- nazar eyle- (Ar. T. f.):** bakmak
e.-di ... n. 320
e.-dükce n. 2979
e.-meye n. 4217
e.-mez ... n. 4214
e. n. 4608
e. ... n. 82
e.-rdi ... n. 3668, 3848
e.-ridi n. 1008, 1705
e.-yeydi n. 4261
e.-yicek ... n. 1319
n. 557
n.-di 1010, 5144, 5849
n.-ñ 5922
n.-r 5696
n.-rdi 4149, 5019,
n.-se 525,
- nazarı düş- (Ar. T. f.):** bakmak, bakışını bir yön ya da bir kişi üzerine çevirmek
n.-di 3402, 5483
n. ... d.-di 3287
n.-ları ... d.-di 1601
- nazar ırma- (Ar. T. f.):** bir an olsun başka yere bakmamak, dikkatli olmak
ı.-mazıdı n. 540
n.+1 ... ı.-mayasız 810
- nazar it- (Ar. T. f.):** bakmak
i.-diler n.+1 5761
i.-di n. 1335, 1402, 1448, 1920
i.-di ... n. 439
i.(d)-e n. 5438
i.(d)-e ... n. 3848
i.(d)-erdi n. 3417
i.(d)-erüz ... n. 5854
i.-medüm ... n. 5387, 5754
i.-meye ... n. 36, 4496
i.-meyeli ... n. 1224
i.-mezdi ... n. 3489
i.-se n. 2075
n. 1062, 1103, 1406, 2020, 2293, 3198, 4379, 4379, 4772, 5907
n.-di 1036, 1981, 3500, 4390
n.-diler 2137
n.-dükce 4269
n.(d)-e 3631
n.(d)-en 37, 72, 1900, 2147
n.+m ... i.-di 2132
n.(d)-iser 5914
n.-medi 6198
n.-mek 3895
n.-meziseñ 3925
n.-se 4825, 5054
n.-süñ 4206
n.(d)-üp 3665, 5699, 5771
- nazar kes- (Ar. T. f.):** bakılan ya da ilgi gösterilen yer veya duruma artık bakmamak ve ilgi göstermemek
n.+m k.-di 6101
- nazar kııl- (Ar. T. f.):** bakılmak
k.-ur ... n. 83
k.-urdu ... n.+1 2204
n.-dı 481
n.-up 1577
- nazar ol- (Ar. T. f.):** bakılmak
o.-sa ... n. 4267
- nazar olun- (Ar. T. f.):** bakılmak
n.-madı 3487
n.-sa 2072
- nazar tut- (Ar. T. f.):** dikkatlice bakmak, bir olayın seyrini dikkatlice takip etmek
t.-di ... n. 2989
- nāzenin (Far. i.):** nārin, ince yapılı
n.+i 4281
- nāz eyle- (Far. T. f.):** cilvelenmek, nazlanmak
n.-r 4264
- nāzır (Ar. i.):** gören, gözetken, bakan
n.+dur 2123
n.+ıdı 3107, 4593, 5155
n.+ımış 306
- nāzil (Ar. sf.):** yukarıdan aşağıya inen, inici
→ nāzil ol-
- nāzil ol- (Ar. T. f.):** yukarıdan aşağıya inmek,
n.-dı 5912
- nāzır (Ar. i.):** benzer, eş
n. 339
n.-i cemāl 2859
- nāz it- (Far. T. f.):** cilvelenmek, nazlanmak
n.-di 2537, 4108
n.(d)-er 4884
n.(d)-ici 4969
- naẓm (Ar. i.):** vezinli, kafiyeli söz
bülbül-i n.-ı dāsītān-ı melih 334
n.+a 338
n.+1 341, 6201
n.+ında 336
→ dest-i naẓm ur-
- nāz-perver (Far. sf.):** → nāz-perverd
- nāz-perverd (Far. sf.):** naz içinde büyümüş, terbiye olmuş, nazlı
n. 2396, 3726, 4053, 4187
serv-i n.+üñ 1797, 3911
serv-i n.+de 1638
- nāz-perverde (Far. sf.):** → nāz-perverd
- nāzük (Far. sf.):** ince, güzel, zarif
n. 2705, 4058, 4385, 5885
farq-ı n. 2307, 4055
- nāzüklik (Far. T. i.):** ince ve zarif olma durumu
n.(g)+ile 4981, 5777
- ne (T. sf. 1.):** bir varlığın niteliğini ortaya koymak ve “öyle bir” anlamında abartmak ve pekiştirmekle yükümlü sıfat göreviyle kullanılan bir söz
n. 200, 203, 209, 261, 289, 290, 453, 453, 509, 572, 783, 1014, 1022, 1140, 1190, 1266, 1391, 1514, 1663, 1842, 1907, 1955, 1962, 2003, 2026, 2169, 2171, 2426, 2696, 2856, 3011, 3028, 3072, 3172, 3267, 3311, 3421, 3760,

3783, 3786, 3902, 4003, 4170, 4328, 4368, 4392, 4392, 4508, 4643, 4653, 4789, 5176, 5399, 5482, 5808, 6020

(sf. 2.): hangi

n. 1125, 1215, 1344, 1367, 1433, 1626, 2470, 2529, 2531, 2540, 2574, 2681, 2767, 2811, 3257, 3505, 3612, 3689, 3754, 3754, 4349, 5028, 5141, 5791, 5854, 5854

(zm. 3.): soru yoluyla olumsuzluk bildiren söz

n. 920, 951, 1047, 1655, 1656, 1749, 1773, 2009, 2317, 2685, 2727, 3254, 3878, 3931, 3936, 4190, 4445, 4741, 4887, 4891, n.+dür 226, 1947, 2749, 3183, 3309, 4320, 4825, 5093, 5426, 5489

n'eylerem 1221

n'eylersin 3524

n'eylesün 3162, 3287

n'idem 1220, 1220

n'ider 4898

n'iderem 3441

n'ola 188, 189, 1338, 1708, 2170, 2829, 3561,

n.+yüz 631,

(zm. 4.): "ne, kim" anlamında soru sözü

n. 242, 1272, 1367, 1493, 1764, 2658, 3885,

3885, 5145, 5824, 5853, 5862,

n.+den 1905, 3503, 3509,

n.+dür 242, 375, 700, 745, 976, 1260, 3667,

3899, 4433, 4533, 4533, 4555, 4613, 4836,

5410, 5431, 5433, 5639, 6151

n'itdi 1122

n'itdüm 2816

n'itdün 4144

n'itdünüz 1176, 1399

n'ider 4632

n'ola 217, 1436, 1620

n'olaydı 1738

n'oldı 976, 5140

n.+ydi 959

n.+ye 6078

(zm. 5.): neyi, her ne, olabileceklerin hepsi

n. 323, 1576, 2197, 2498, 2530, 3618, 3754,

3885, 4229, 4962, 5139, 5227, 5228, 5250,

5423, 5682, 5803

n.+dür 2875, 2875, 3229

n.+ler 1398, 3989, 5297, 5774

n'eyledi 3885

n'eyler 4975

n'eyleyem 2809

n'idem 2562, 2895, 5250

n'iderem 1765

n'idiser 2460

n'itdi 4962

n.+müz 2178

n'ola 2408, 2675, 5199

n'oldı 1074, 3291, 5324

n.+ye 1030, 3066

n.+yise 3316

(zf. 6.): "ne kadar çok, çok fazla" anlamında şaşkınlık ve abartma bildiren söz

n. 1449, 3039, 3753, 3903, 4068, 4068, 4835, 4893, 5603

(zf. 7.): "niçin, neden" anlamında sebep

bildiren söz

n. 2651, 5116

n.+dür 5773

(zf. 8.): nasıl

n. 3891, 3897

→ her ne, her ne dem ki, her ne kim, ne 'aceb,

ne dem, ne deñlü, ne hãle irmişsin, ne kadar,

ne ki, ne resme, ne vakt, ne var

ne 'aceb (T. Ar. e.): şaşılır mı (şaşılmaz manasında)

n. 280, 1877, 3016

nebât (Far. i.): nöbet şekeri

n.+ı 1220

n.-ı Mışrı 2838

nebât (Ar. i.): topraktan biten, çıkan her türlü şey, bitki

n.+a 4199

nebâti (Far. sf.): şekerli

n. 2926

nebât-rîz (Far. i.): şeker döken, şeker saçan

n.+ı 2744

nebî (Ar. i.): Allah tarafından kendisine kitap

gönderilmemiş, fakat önceki peygamberlerin

şeriatını tebliğ ile mükellef peygamber

lahm-ı n. 1357

n. 141, 142, 145, 147, 259, 266, 283, 297, 394, 930

n.+ye 369

n.+dür 229

n.+nüñ 138

n.-yi Hudâ 4587

üns-i n. 3818

vâriş-i kemâl-i n. 927

Nebiyy'Allâh (Ar. i.): Allah'ın elçisi, peygamberi

N. 1236, 1260, 1356, 1428, 3432

Nebiyyu'llâh (Ar. i.): Allah'ın elçisi, peygamberi

N. 1420

necâh (Ar. i.): kurtulma, isteğine ulaşma

cenâh-ı n. 404

necât (Ar. i.): kurtulma, kurtuluş

beşîr-i n. 5079

bîh-i n. 3062

→ necât bul-

necât bul- (Ar. T. f.): kurtulmak, kurtuluşa ermek

b.-a n. 606

neces (Ar. i.): pislik, murdarlık

n. 4115, 4115

necm (Ar. i.): yıldız

n.-i Sühâ 4178

neçün (T. zf.): → n'içün

nedâmet (Ar. i.): pişmanlık

ka' r-i baħr-i n.+e 308

n. 1143, 1498, 3400, 3419, 3679, 4635

n.+de 1476

nâr-ı n.+e 4923

n.+ümüz 1740

nedem: (Ar. i.): pişman olma, pişmanlık

n.+e 46

- ne dem (T. Far. zf.):** ne zaman, hangi vakitte
n.+de 2991
- neden (T. zf.):** niçin, ne sebeple
n. 454, 981, 2528, 3675, 3690, 3872,
n.+dür 2658
- ne deflü (T. zf. 1.):** nasıl, ne şekilde, ne kadar,
derece bakımından üstünlüğü soran söz
n. 1265, 3893
(zf. 2.): çok, hayli
n. 683, 958, 1063, 1195
- nedim (Ar. i.):** sohbet arkadaşı
n. 1143, 1447
n.+i 2842, 3419
n.-i meclisüm 5252
n.-i hâş 5129
- nef (Ar. i.):** menfaat, fayda, kar, çıkar
fark-ı n. u zarar 626
n.+i 3397
- ne fayide (T. Ar. e.):** iş isten geçtikten sonra alınan
boş önlemler için "neye yarar!" anlamında
kullanılan bir ünlem
n. 3419, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423
- nefehât (Ar. i.):** yayılan güzel kokular,
n.+ün 3188
- nefes (Ar. i.):** Soluk
n. 19, 798, 2773, 4115, 4117, 5429
n.+de 12, 3530
n.+e 1149
n.+i 4116
n.+üm 6121
→ bir nefes, nefes ehli, nefesi bağlan-, nefes
it-
- nefes ehli (Ar. i.):** her nefeste, her solukta ve her
ânda, nefsin biricikliğinin tam bilincinde
olarak yaşayan süfiler
n. 3529
- nefesi bağlan- (Ar. T. f.):** güç soluk alacak duruma
gelmek veya soluğu büsbütün durmak
n.-up 1111
- nefes it- (Ar. T. f.):** nefes almak, soluk alıp vermek
i.-se n. 3529
- nefha (Far. i.):** güzel koku
n.-i müşğ 4341
- nefir (Ar. i.):** çağıldı, bağırtı
muḥbir-i n.-i memât 5079
gıriv-i n. 6054
n. 2914, 2973
n.+ile 4376
→ nefir it-
- nefir it- (Ar. T. f.):** bağırmak, inlemek, figan etmek
n.-di 2581
- nefis (Ar. sf.):** hoş, çok hoş giden, en güzel, çok
beğenilen
libās-ı n. 1870
n. 1192
- nefret (Ar. i.):** tikslenme, iğrenme, ürküp, kaçmak
→ nefret eyle-, nefret it-
- nefret eyle- (Ar. T. f.):** ürküp kaçmak
n.-rdi 1370
- nefret it (Ar. T. f.):** tiksinmek, iğrenmek,
hoşlanmamak, ürküp kaçmak
n.-diler 1652
n.(d)-er 923, 4641
n.-meye 1068
- nefrin (Far. i.):** ilenç, lanet okuma, beddua, sövüp
sayma
→ nefrin it-
- nefrin it- (Far. T. f.):** ilenç etmek, lanet okumak,
beddua etmek, sövüp saymak
i.-diler ... n. 1131
- nefs (Ar. i. 1.):** Asıl, maya, cevher,
n.-i emrde 10
(i. 2.): insanın ihtirasları ve yeme içme gibi
bedensel ihtiyaçları
feyyâz-ı kemâl-i n.-i insân 227
gürg-i n.+i 1337
hevâ-yı n. 3213
merkeb-i n.+e 101
n. 1573
n.+e 1190, 5647
n.+i 1192, 1453, 2024
n.-i emmâre 1191
n.-i merdüm-gîr 1323
n.+inde 1044
n.+ünüz 1475
(i. 3.): insanın bizzat kendisi
n. 304
n.+i 5610
n.+üme 5385
n.+ümün 1149
serkeş-i n. 2016
→ nefse uy-
- nefse uy- (Ar. T. f.):** bedeninin isteklerine uymak,
günah işlemek
n.-up 4116
- ne hâle irmişsin (T. Ar. e.):** bir kişinin görüntüsün-
deki değişimi anlatmak üzere "sana ne olmuş!"
anlamında kullanılan bir şaşkınlık ünlemi
n. 5416,
- nehâr (Ar. i.):** gündüz
n. 2308
neyyir-i n.-ı bahâ 2515
nür-ı n. 5316
→ leyl ü nehâr
- neheng (Far. i.):** timsah
çeşm-i n. 3120
n.+i 706
n.+iyidi 3458
- ne kadar (T. Ar. zf. 1.):** çok, hayli
n. 232, 642, 939, 1439, 3642, 3656, 4521
(zf. 2.): bir olayın gerçekleşmesi bakımından
miktar ve derece sorusu
n. 623, 2889
(sf. 3.): bir nesnenin miktar ve derecesini
belirtmek için sorulan soru
n. 4629
- ne ki (T. Far. zm.):** her ne, olabileceklerin hepsi
n. 3113, 5629
- Nekir (Ar. ö. i.):** mezarda ölüleri sorguya çekecek
olan iki melekten birinin adı

- N. 5252
nem (Far. i.): gözyaşı
 n. 1896, 3846, 5231
 n.+den 3082
 n.+içün 154
nemā (Far. i.): artma, çoğalma, büyüme, uzanma
 → neşv ü nemā, neşv ü nemā bul-
nemāz (Far. i.): → namaz
nemed (Far. i.): keçe, kebe
 n. 1708, 1708, 3534, 5055
nemek (Far. i.): tuz
 haqq-ı nān u n. 1722
 n. 3870, 5494
 n.+e 5493
nemek-dān (Far. i.): tuzluk
 n.+ı 4558
 n.+ma 4010
ne...ne (Far. e.): biçimce olumlu, iki cümleyi
 anlamca olumsuz yaparak bağlayan söz
 n. 21, 22, 119, 233, 395, 686, 857, 1505, 2469,
 2471, 2473, 2654, 2670, 2730, 2753, 2856,
 3608, 3703, 3824, 4417, 5052, 5052, 5055,
 5055, 5056, 5056, 5057, 5057, 5058, 5058,
 5059, 5208, 5235, 5545, 5571, 5733, 5742,
 5958, 6073, 6075, 6122, 6128, 6157
ne ... ne ... ne (Far. e.): biçimce olumlu, ifadeleri
 anlamca olumsuz yaparak bağlayan söz
 n. 117, 117, 118, 118, 595
neng (Far. i. 1.): şöhret, ün
 n. 2833, 2834, 5023
 n.+dür 68
 n.+i 4765
 n.+ile 2833, 4616
 (i. 2.): utanma, ayıp
 → neng eyle-, neng it-
neng eyle- (Far. T. f.): şöhret bulmak, nam almak
 e.-riken ... n. 834
neng it- (Far. T. f.): utanmak, ayıp saymak,
 ayıplamak
 i.-meye n. 5149
 n.(d)-er 2834
ne ola (T. e.): → n'ola (e. 2.)
ner (Far. i.): erkek, er
 üstür-i n. 3482
ne resme (T. Ar. sf.): bir varlığın niteliğini nasıl
 anlamında abartmakla yükümlü sıfat göreviyle
 kullanılan bir söz
 n. 2082
nerges (Far. i. 1.): divān şiirinde güzelin gözü
 n. 2232, 3850
 n.+den 3979
 n.+e 4289
 n.+i 2429, 3600, 4149, 4210, 4989, 5016,
 5275, 5776
 n.-i mahmūr 2373
 n.-i mesti 2720
 n.+in 567, 2360, 2389, 5524
 n.-i nāz 2635
 n.+inden 854
 n.+ine 3589, 5470, 6024
 n.+ini 768
 n.-i pür-h'āb 2416
 n.+leri 3768, 5442
 n.+ün 2573, 3509, 4200, 5422, 5563, 6128
 n.+ünde 1908
 n.+ünü 2529, 4459
 (i. 2.): nergisgillerden, çiçekleri ayrı veya bir
 köksap üzerinde şemsiye vaziyetinde bulunan
 ve beyaz, sarı çeşitleri de olan bir süs çiçeği
 'aziz-i n.-i bāğ 2988
 çeşm-i n.+den 2864
 n. 718
 n.+e 714
 n.+in 6007
 n.+ün 2203
 → nergesin aç-, nergesine kıan töl-, nergesini
 h'āb bağla-
nergesin aç- (Far. T. f.): uyanmak
 a.-dı ... n. 612
nergesine kıan töl- (Far. T. f.): üzüntü ve kederden
 dolayı ağlamak, kanlı yaş dökmek
 n.-dı 1786
nergesini h'āb bağla- (Far. T. f.): uykusu gelmek
 n.+lerini b.-dı h. 2607
 b.-sa n. perde-i h. 3601
nerm (Far. sf.): yumuşak,
 çöp-i n. 3080
 n. 4385
 → nerm it-, nerm ol-
nerm it- (Far. T. f.): yumuşatmak
 n. 4816
 n.-di 4689
 n.(d)-e 4814, 5159
nerm ol- (Far. T. f.): yumuşamak, yumuşak olmak
 n. 3720
 n.-a 4815
 n.-dı 145
 n.-sun 4762
 o.-a n. 4716
 o.-maz n. 2564
neseb (Ar. i.): nesil, soy
 'arż-ı haseb n. eyleñ 5681
 n.+e 5682
 n.+i 5681
 n.+lerini 5698
nesim (Ar. i.): hafif rüzgar
 n. 171, 2747, 2777, 3186, 3613, 4090, 6011
 n.+i 2171
 n.-i gönça-güşāy 2908
 n.-i hāzān 6123
 n.-i imāndan 4117
 n.-i seher 5498
nesl (Ar. i.): nesil, kuşak, soy
 ervāh-ı n.+i 439
 n.+i 326, 388, 2064
 n.-i Ādemde 5985
 n.+içün 422
 n.-i enbiyā 1141, 5700
 n.-i 'İsī-dem 6006
 n.+ümüz 5850

- n.+ünüz 1422
- nesne (T. i.):** belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje
n. 1670, 4815
n.+nün 1585
n.+sine 4921
- nesrîn (Far. i.):** yaban gülü
n. 3854, 4051, 4638
n.+e 880
verd-i n.+e 2185
- neşâ (Ar. i.):** sevinç, neşe, şenlik
n.-ı vefâ 5058
- neşter (Far. i.):** kan almak, aşı yapmak veya küçük apseleri açmak için kullanılan ufak bıçak, hekim bıçağı
n.+e 5844
n.-i merg 3558
n.-i tîz 4549
- neşv (Ar. i.):** boy atma, canlılığın büyümesi
→ neşv ü nemâ, neşv ü nemâ bul-
- neşv ü nemâ (Ar. Far. i.):** yetişip büyüme
n.+da 585
- neşv ü nemâ bul- (Ar. Far. T. f.):** yetişip büyüme, boy atmak
b.-dı ... n. 496
- netîce (Ar. i.):** sonuç, son
tâlib-i n.-i h̄âb 1543
- nev (Far. sf.):** yeni, ilk
meh-i nev 4985
- nev^c (Ar. i.):** çeşit, türlü
n.-i insânun 527
- nevâ (Far. i.):** ses, seda, makam ahenk, nâme
kavl-i n.-yı kışsa-i râz 4364
n. 2166, 2423
n.+larıla 2641
n.+sı 3007
n.-yıla 3000
n.-yı nühüft 2453
n.-yı nühüfte 2918
n.-yı rûh-efzây 2710
n.-yı şüküft 2775
→ nevâ it-
- nevâ-bahş (Far. i.):** ses, seda, ahenk bahşeden
n.+um 4185
- nevâ it- (Far. T. f.):** ses çıkarmak, makamlı, ahenkli sesler çıkarmak
n.+lar i.(d)-e 5306
- ne var (T. e.):** ne olur, şaşılacak bir durum değildir.
n. 663, 3890
- ne vakt (T. Ar. zf.):** ne zaman, hangi vakitte
n. 2991
- nev-bahâr (Far. i.):** ilkbahar
n. 4976, 5585
- nevbet (Ar. i.):** sıra, sıra ile görülen iş
n. 5658
n.+ile 516, 4365
- nev-cüvân (Far. i.):** taze, genç delikanlı
n. 720
→ nev-cüvân it-, nev-cüvân ol-
- nev-cüvân it- (Far. T. f.):** gençleştirmek, zinde hale getirmek
n.-di 5562
- nev-cüvân ol- (Far. T. f.):** gençleşmek
n.-dı 5289, 5525
- nevha (Ar. i.):** ölüye sesle ağlama
n.-i Nüh 778
→ nevha eyle-, nevha it-
- nevha eyle- (Ar. T. f.):** ağıt yakmak
e.-ridi ... n. 1207
- nevha it- (Ar. T. f.):** ağıt yakmak
n.(d)-üp 4905
- nevîd (Far. i.):** iyi, sevinçli haber, müjde
n. 3007
- nevm (Ar. i.):** uyku
n. 666, 1921
- nevmîd (Far. i.):** ümitsiz, ümidi kırık
bâr-ı n.+i 3029
n. 1232, 2807
n.+i 4684
→ nevmîd ol-
- nevmîd ol- (Far. T. f.):** ümitsizliğe düşmek, ümidi kırılmak
o.-dı n. 5299, 5365
o.-ur n. 4361
- nevr (Ar. i.):** parlaklık
n. 2222
- nevrüz (Far. i.):** Güneşin koç burcuna girdiği gün gerçekleşen ilkbaharın başlangıcı
n.+ı 675
rüz-i n.+idi 2987
şafâ-yı n.+a 2774
- ney (Far. i.):** kamış ve bu kamıştan yapılmış kaval biçiminde, yanık sesli, klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan üflemeli bir çalgı
hâne-i n.+den 5326
n. 2086, 2641, 3007, 3083, 5305, 5310
n.+de 5429
n.-i huşküm 4458
perde-i n.+de 5306
- neyçün < ne-y-içün < ne içün:** → neyiçün
- neyiçün < ne içün (T. zf.):** niçin, ne sebeple
n. 65, 241, 701, 1140, 1259, 1354, 2573, 2659, 3666, 3674, 3680, 3681, 3873, 4126, 4336, 5498, 5660
- n'eyle- < ne eyle- (T. f.):** → ne (zm. 3.), eyle- (f. 1.)
- n'eyle- < ne eyle- (T. f.):** → ne (zm. 5.), eyle- (f. 1.)
- ney-şeker (Far. i.):** şeker kamışı
n. 5265
- neyyir (Ar. i.):** güneş [parlak, nurlu, ışıklı cisim]
n.-i a' lā 3496
n.-i nehâr-ı bahā 2515
- nezâre (Ar. i.):** bakma, seyir
n.+sidür 23
→ nezâre eyle-, nezâre it-
- nezâre eyle- (Ar. T. f.):** bakmak, seyretmek
e.-dükce n.-i didâr 3416
e.-meye n.-i nâ-pâk 1665
- nezâre it- (Ar. T. f.):** bakmak, seyretmek
n.-meyeli 1085

ni (T. zm.): → ne (T. zm. 5)

ni'āl (Ar. i.): nallar
n. 2351

ni'am (Ar. i.): nimetler
n. 5720
n.+a 5017
n.+ı 18
n.+um 4557

ni'am-şümār (Ar. Far. i.): nimetlerin sayıcısı,
verilen ihسانları sayan kişi
n.+ı 3940

nice (T. zf. 1.): nasıl

n. 1283, 1851, 3300, 3835
n.'oldısa 4604

(zf. 2.): çok, fazla, hayli
n. 1456, 1456, 2913, 3408, 3684, 4939, 6147

(zf. 3.): "nasıl" anlamında soru yoluyla anlamı
pekiştiren söz

n. 526, 1068, 1239, 1346, 1347, 1393, 4213,
4958, 4960, 5727

(zf. 4.): soru yoluyla cümleye olumsuzluk
katan söz

n. 78, 546, 642, 1141, 1394, 1394, 2476, 2486,
2947, 3347, 3348, 3708, 4341, 5110, 5319,
5618, 5620, 5728

(zf. 5.): niçin, ne sebeple
n. 575, 5134

(sf. 6.): çok fazla, hayli
n. 260, 539, 3425, 4648, 4649

(sf. 7.): -bir ismin önünde- bir varlığın
niteliğini abartmakla yükümlü sıfat göreviyle
kullanılan bir söz

n. 114, 419, 708, 839, 863, 874, 1592, 2390,
2395, 2607, 2963, 2999, 2999, 3267, 3308,
3451, 4030, 5007, 5256, 5368, 5489

(sf. 8.): nasıl, ne gibi, hangi
n. 574, 979, 1124, 1125, 1216, 1911, 2531,
2573, 2620, 2620, 2888, 3301, 3504, 3513,
4448, 5369, 5431

(zm. 9.): ne, her ne, olabileceklerin hepsi
n. 2589, 2667, 3697, 4646

(zm. 10.): nasıl, ne şekilde
n.+dür 3703

→ nice gün,

nice gün (T. zf.): günlerce
n. 2339

nic'ol- < nice ol- (T. f.): → nice (zf. 1.), ol- (f. 6.)

niçe (T. sf. 1.): çok fazla, hayli
n. 37, 238, 604, 604, 776, 864, 866, 871, 911,
912, 1373, 1682, 1692, 1780, 1780, 1830,
1837, 1949, 1964, 2007, 2205, 2236, 2240,
2251, 2272, 2287, 2321, 2379, 2401, 2594,
2782, 2782, 2800, 2982, 3154, 3335, 3443,
3461, 3641, 4096, 4154, 4238, 4252, 4427,
4658, 4759, 4972, 5074, 5074, 5189, 5196,
5271, 5340, 5393, 5574, 5574, 5613, 5741,
5794, 5917, 5917, 6070, 6109, 6124

(sf. 2.): soru yoluyla cümleye olumsuzluk
katan sözcük

n. 951

(zm. 3.): çok kişi, bir hayli insan
n. 457, 2512, 2711

n.+ler 457, 2241

(zf. 4.): "ne kadar" anlamında süre sorgulayan
bir söz
n. 5165

(zf. 5.): çok fazla, hayli
n. 503, 948, 1238, 3335, 5605

(zf. 6.): niçin, ne sebeple
n. 2659, 5353, 5353, 5371, 5374

(zf. 7.): "nasıl" anlamında soru yoluyla anlamı
pekiştiren söz
n. 5338, 5855

(zf. 8.): soru yoluyla cümleye olumsuzluk
katan söz
n. 6093

→ bir niçe, bir niçe sāl, bir niçe yıl, bir niçe
yüz, iy niçe, niçe biñ, niçe bir, niçe gün, niçe
kim, niçe mäh, niçe sāl, niçe yıl

niçe biñ (T. sf.): binlerce
n. 1935, 2907, 2998, 5695

niçe bir (T. zf.): ne vakte kadar, daha ne kadar
n. 676, 1679, 3390, 3545, 4005, 4189, 4189,
5338, 5375, 5452

niçe gün (T. zf.): günlerce
n. 5627

niçe kim (T. Far. e.): içinde bulunduğu yargıyı "her
ne kadar" anlamında bir sonraki yargıya
karşıtlık ilgisiyle bağlayan söz
n. 5095

niçe mäh (T. Ar. zf.): aylarca
n. 5100

niçe sāl (T. Far. zf.): yıllarca, uzun yıllar
n. 5088, 5292, 6074
n.+ıla 5100

niçe yıl (T. zf.): yıllarca
n. 2982

n'içün < ne içün (T. zf.): niçin, neden, sebep sorma
amaçlı kullanılan bir soru sözü
n. 208, 635, 677, 1251, 1262, 1396, 1396,
1475, 1477, 1885, 1885, 2008, 2597, 4502,
5716
n.+dür 5710

nidā (Ar. i.): seslenme, çağırma, ses verme
ehl-i n. 3342
n. 2, 1014, 1014, 2003, 2003, 2020, 2026,
2026, 2103, 2113, 3072, 3072, 3352, 5391,
5394, 5580

n.+larını 3351

n.+larıçün 153

n.+sın 1013

n.+sıyıla 4374

n.+ya 1785

n.+yı 1545, 3282

n.-yı cenān 125

n.+yıla 2091

n.-yı zamiri 3649

semī' a'n-n.+i ve'l-ḥacāt 385

→ nidā eyle-, nidā it-, nidā kıl-

nidā eyle- (Ar. T. f.): seslenmek, yakarmak

- e.-diler n. 3278
e.-di ... n.-yı hafı 452
- nidā it-** (Ar. T. f.): seslenmek, yakarmak
i.-diler ... n. 1621
i.-di n. 4853
i.(d)-e ... n. 1784
n.-di 1055, 3772, 5391
n.+lar i.(d)-e 5306
- nidā kıl-** (Ar. T. f.): seslenmek, yakarmak
k.-up n.-yı laṭif 3721
k.-ur du‘ā vü n. 2023
n.-dı 3353
- nidd** (Ar.): eş,benzer
n. 56
- nifāk** (Ar. i.): iki yüzlülük, ara bozukluğu,
bozuşukluk
n. 726
- nigāh** (Far. i.): bakma, bakış
→ nigāh eyle-, nigāh it-
- nigāh eyle-** (Far. T. f.): bakmak, nazar etmek
e.-medi n. 4150
e.-mekden ... n. 942
e.-mez ... n. 4642
e.-mezse ... n. 3213
e. n. 1252, 1584, 6041
e.-riken ... n. 3402
e.-yeydi n. 4218
e.-yüp ... n. 1343
n. 344
n.-r 747
- nigāh it-** (Far. T. f.): bakmak, nazar etmek
i.-di n. 827, 1558, 1591, 1600, 1807, 3038,
3424, 4451
i.-di ... n. 3645
i.-diler ... n. 1428
i.(d)-eler ... n.+ları 2265
i.(d)-e n. 1050
i.(d)-e ... n. 2269
i.(d)-erdi ... n. 525
i.-me n. 5705, 5825
i.-me ... n. 5813
i.-mez ... n. 3888
i.-se n. 4380, 4790
i.-señ ... n. 3931
n.-di 477, 1072, 1168, 3286
n.(d)-er 5400
- nigār** (Far. i. 1.): sevgili, resim, süs, süsleme
ārzū-yı n. 4020
firāk-ı n. 4926
ḥavf-ı hecr-i n. 3831
ḥayāl-i n. 1197, 1265
ḥüb-ı n. 2940
itdi naqş-ı n. 4297
mihir-i n. 3863
n. 734, 1923, 2037, 2442, 2687, 3481, 3571,
3633, 3890, 4193, 4277, 4519, 4886, 5519
n.+a 2006, 3500, 4027, 5024
naqş-ı n. 2462, 2966
naqş-ı n.+dan 2369
n.+ıla 4270
- n.+ın 3337
n.+ını 4268
n.+idür 817
n.+um 2724, 4213
ola murād-ı n. 736
pür-nuķuş u n. 5552
vaşl-ı n. 1026
vuşlat-ı n. 3422
zülfi n.+a 3825
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
mihir-i n. 5051
n. 734, 884, 1925, 1957, 1995, 2035, 2069,
2259, 3593, 3869, 4213, 5245, 5331
n.+a 3910, 4227, 4638
n.+ı 3194, 3201, 3821
n.-ı sīb-zeķan 4676
pā-yi n.+a 5484
vişāl-i n. 1016
(i. 3.): -metinde- Zeliha
n. 2966, 2970, 3230, 3552, 3591, 4297, 4435,
4531, 5005
n.+a 2963, 4491
n.-ı laṭif 2392
→ nigār it-
- nigār-ḥāne** (Far. i.): resim ve heykellerle süslenmiş
olan yer, puthane, güzelleri çok olan yer
n.-i Çin 3201
n.-i ḥāk 2096
- nigār it-** (Far. T. f.): resmetmek, süslemek
i.-di n. 30
- nigār-naqş** (Far. Ar. i.): sevgilinin sureti, görüntüsü
n. 5479
- nigerān** (Far. i.): bakıveren, bakıcı, bakakalan
n. 822, 5182
→ nigerān ol-
- nigerān ol-** (Far. T. f.): bakmak, nazar etmek,
bakakalmak
n.-madı 1995
n.-maz 4213
o.-dı ... n. 2139, 4386
o.-madılar ... n. 2002,
- nihāl** (Far. i. 1.): taze düzgün fidan, [divan şiirinde
sevgilinin boyuyla ilişkilendirilir.]
elif-i kāmēt-i n.+üniçün 4404
n. 3902
n.+ı 496, 497
n.-i āzādem 2623
n.-i bālāsı 5443
n.-i cemāl 607
n.-i dil-cūyı 3199
n.-i kaddini 5279
n.+ini 859, 1330, 2410
n.-i serv-i revān 2935
n.-i tāzeyidi 2367
n.-i za‘if 1771, 2575
n.+ümiçün 1393
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
n.-i nā-reside 1208
→ iki nihāl

nihān (Far. sf. 1.): gizli, saklı, görünmeyen

‘Alim-i rāz-ı n. 4588

derd-i n. 3352

genc-i n. 5495

kufl-ı rāz-ı n. 4357

murād-ı n. 2739

n. 5495

n.-ı nihān-ı nā-peydā 97

nihān-ı n.-ı nā-peydā 97

rāz-ı n. 1855, 3233

(i. 2.): gizli, saklı olan durum

n. 3620

n.+larını 5831

(zf. 3.): gizli saklı bir şekilde

n. 589, 1444, 1770, 5724, 5783, 6161

→ nihān it-, nihān kıl-, nihān ol-

nihānī (Far. zf. 1.): gizlice, gizli bir şekilde

n. 1621, 1784, 2572, 4279, 4787

(sf. 2.): gizli olan

dilber-i n. 3562

nihān it- (Far. T. f.): gizlemek, saklamak

i.-me n. 3255

n.-di 5803

n.-dünüz 1624

n.-me 2527

n.(d)-üp 2451

nihān kıl- (Far. T. f.): gizlemek, saklamak

ķ-am ... n. 258

nihān ol- (Far. T. f.): saklamak, sır haline getirmek,

gizlemek, gözden kaybolmak

n.-a 270, 2578

n.-dı 2161, 2167

n.-duñ 4177

o.-a n. 2486

o.-dı n. 697

o.-ma n. 719, 2742

o.-maz ... n. 2487

nihāyet (Ar. i.): son, uç

n.+ine 325

niķāb (Ar. i.): peçe, yüz örtüsü

n. 5466, 5696

n.+ını 2608

ķarf-ı n. 5777

nikāh (Ar. i.): kanūnī evlenme töreni

eyle ... ‘aķd-i n. 5459

ide ‘aķd-i n. 5461

n. 5464

→ nikāh eyle-

nikāh eyle- (Ar. T. f.): evlenmek, evlendirmek

e.-di ... n. 360

nik-endiş (Far. sf.): iyilik düşünen, herkesin iyiliğini

isteyen

→ nik-endiş ol-

nik-endiş ol- (Far. T. f.): birisinin iyiliğini istemek,

birisi hakkında güzel şeyler düşünmek

o.-a n. 5401

nik-hūl (Far. T. i.): iyi huylu, güzel huylu

n.+sını 2849

nikhet (Ar. i.): → nūkhet

niķmet (Ar. i.): şiddetli ceza

n. 1469

nīl (Ar. ö. i.): Mısır’dan geçen Akdeniz’e dökülen

meşhur nehir

cū-yı N. 2221

eyleyidi ... ziyāret-i N. 2056

ķaķı N.+i 4293

leb-i N.+e 2033

leb-i N.+i 3117

N. 2034, 2063, 2065, 2165, 2214, 2874, 3533, 4292

N.+den 4292

N.+e 2050, 2051, 2053, 2054, 3118

N.-i dīvāne 2059

N.-i ‘ıķkuñ 3458

N.-i kebūd 6168

N.-i Mıķruñ 2030, 5258

N.-i reng-ā-reng 3120

sāhil-i N. 3114

sāhil-i N.+e 3106

sāhil-i N.+i 2996

sāhil-i N.-i ķarķa 2028

nīl-gūn (Far. sf.): çividi, çivit renginde, laciverdi

‘azm-i şahrā-yı n. itdi 752

ķarķ-ı n. 2033

nīlūfer (Far. i.): yaprakları yuvarlak ve geniş,

çiçekleri beyaz, sarı, mavi, pembe renkte

durgun sularda veya havuzlarda yetişen bir su

bitkisi [divan şiirinde sevgilinin gözü, yanağı, yüzü, benzi ve dudağı ile ilişkilendirilir]

n. 2050, 3139

n.+ini 6168

şarāb-ı n. 5261

ni’met (Ar. i. 1.): iyilik, lütuf, ihsan, bahşiş

deryā-yı n.+e 6000

ķarīķ-i n. ider 6028

n. 1362, 1469, 3155, 3421, 4322

n.+de 3591

n.+den 4779

n.+dür 4322, 5996

n.+e 4884, 5681

n.+i 6, 1469, 3938

n.+ile 471

n.+in 4135

n.+ine 2116

n.+ini 618, 5965

n.+inüñ 18

n.+ler 2212, 5689

riyāz-ı n.+ini 17

(i. 2.): yiyeceğe, içeceğe dair şeyler, ekmek

ķān-ı n. 5662

n. 470, 5012, 5679, 5684, 5722

n.+e 5121

n.+i 5736

n.+ile 4655, 5577, 5676

n.+ine 5997

nīrān (Ar. i.): cehennem, tamu, ateş

n. 1477

nīreng (Far. i.): resim, taslak, hile, büyü

n. 4298, 4299

→ nīreng eyle-

- nireng eyle-** (Far. T. f.): büyülemek, etkisi altına almak
e.-r ... n. 2083
- nişāb** (Ar. i.): derece, istenilen had
müstahik-ı n.-ı ğufrānam 89
- nīsān** (Ar. i.): bolluk, bereket
ebr-i n.-ı rahmet 3516
n. 1939
- nişār** (Ar. i. 1.): saçma, serpmek
n. 3135
(i. 2.): saç, düğünde veya şenliklerde saçılan para
n. 5180
→ nişār eyle-, nişār kıl-, nişār it-,
- nişār eyle-** (Ar. T. f.): saçmak, serpmek, dağıtmak
e.-ridi ... n. 3113
n.-r 4263
- nişār kıl-** (Ar. T. f.): saçmak, serpmek, dağıtmak
k.-urdu n. 2462
- nişār it-** (Ar. T. f.): saçmak, serpmek, dağıtmak
i.-di ... n. 2891
i.(d)-e n. 5873
n.(d)-erüm 4525
- nisbet** (Ar. i.): bağlılık, ilgi
→ nisbet it-
- nisbet it-** (Ar. T. f.): bağ kurmak, ilişkilendirmek,
iki durum arasında ilgi kurmak
n.-dün 4617
n.(d)-er 923
- nîş** (Far. i. 1.): iğne, zehir, ağı [arı, akrep vs.
hayvanların iğnesi de kast olunur.]
belā-yı dābet-i n. 548
n. 3637
n.+i 4479
n.-i ğāzāb 4467
n.-i ʿitāb 4847
- nişān** (Far. i. 1.): iz, belirti, alâmet
n. 2730, 2745, 2760, 3620, 3759, 3769, 4578,
6128
n.+dur 1563
n.+ı 346, 1232, 2730, 2972, 3504, 6193
n.-ı ehl-i şafā 3430
n.+larını 3755
n.+larını 1116
n.+uñdan 1212
n.+uñdur 98
n.+uñı 2469
(i. 2.): amaç, hedef, vurulması istenilen nokta
n. 3170
n.+a 3797
n.-ı murāda 3087
n.+ına 2707, 4592
n.-ı tîr-i ecel 5221
n.+uñ 192
(i. 3.): yavukluluk işareti
n.-ı sulţānî 2786
→ nām u nişān, nişān eyle-, nişān it-, nişān
kıl-, nişān ol-
- nişāne** (Far. i.): iz, alamet, belirti
n. 248, 2542, 3770
- n.-i nā-yāb 3169
n.+sidür 49
n.+sine 2489
→ nişāne eyle-
- nişān eyle-** (Far. T. f. 1.): işaret etmek, belirtmek,
kanıt göstermek
e.-dilerdi ... n. 1093
(f. 2.): vurmak, hedeflenen noktaya isabet
ettirmek
n.-r 2488
- nişāne eyle-** (Far. T. f.): vurmak, hedeflenen
noktaya isabet ettirmek
n.-riken 2706
- nişān it-** (Far. T. f.): vurmak, hedeflenen noktaya
isabet ettirmek
i.(d)-eydi ... n. 3596
n.-dün 2603
- nişān kıl-** (Far. T. f.): vurmak, hedeflenen noktaya
isabet ettirmek
k.-ur ... n. 2386
- nişān ol-** (Far. T. f.): belirlemek, işaret etmek
o.-a ... n. 24
o.-dı n. 4156
- nişānsuz** (Far. T. i.): -metinde- Tanrı
n. 589
- nişe** (T. zf.): ne diye, niçin, ne sebeple
n. 4127
- nişter** (Far. i.): → neşter
- nʿit-** < **ne it-** (T. f.): → ne (zm. 4.), it- (f. 2.)
- nʿit-** < **ne it-** (T. f.): → ne (zm. 3.) it- (f. 2.)
- nʿit-** < **ne it-** (T. f.): → ne (zm. 5.) it- (f. 2.)
- nite** (T. zf.): nasıl, ne surette, niçin, neden
n. 243, 701
- nite ki** (T. Far. e.): gibi, misilli, sanki
n. 341, 683, 1064, 1121, 1157, 1730, 1799,
1971, 2175, 2376, 2487, 2563, 2946, 3320,
3326, 3622, 4057, 4178, 4892, 4938, 5173,
5190, 5230, 5310, 5420, 5550, 5662, 6190,
6194
- nite kim** (T. Far. e. 1.): ifadeyi sebebe ve zamana
bağlayan söz
n. 125, 1414, 2047, 2302
(e. 2.): kıyaslama yaparken “gibi” manasıyla
n. 298, 619, 1290, 2538, 2832, 3313, 4104,
5317, 5344
- niyāz** (Ar. i.): yalvarma, yakarma, dua
eyledi ... ʿarz-ı ʿacz ü n. 5456
n. 118, 3851
n.+a 440, 1332
n.+ı 4462, 5966
n.+ıla 2758, 3595, 3713, 3959, 4990
n.+ın 5457
n.+ların 4345
pür-şadā-yı nāz u n. 4373
→ niyāz eyle-, niyāz it-, niyāz kıl-
- niyāz eyle-** (Ar. T. f.): yalvarmak, yakarmak
n.-r 4264
- niyāz it-** (Ar. T. f.): yalvarma, yakarma, dua etmek
i.-di n. 4461, 4794
i.-di ... n. 1011

- n.-di 3648, 4108, 6033
niyâz kı-l- (Ar. T. f.): yalvarmak, yakarmak, dua etmek
 n.-a 917
niyet (Ar. i.): → niyyet
niyyet (Ar. i.): meram, niyet, amaç
 n.+e 337
 n.+ini 402, 837
nî-zâd (Far. Ar. zf.): yiyeceksiz, azıksız
 n. 3746
nizâr (Far. sf.): zayıf, arık, lağar
 hilâl-i n. 1763
 → nizâr it-, nizâr ol-
nizâr it- (Far. T. f.): bitkin düşürmek, halsiz bırakmak
 i.-di ... n. 2413
nizâr ol- (Far. T. f.): bitkin düşmek, halsiz kalmak
 n.-dı 2207
nîze (Far. i.): kargı, mızrak, süngü, harbe
 n. 1969
 n.-i melâmetile 4550
noğşân (Ar. i.): eksiklik, azalma, azlık, yokluk
 n. 5556
 n.+dan 4821
 → noğşân ol-
noğşân ol- (Ar. T. f.): eksilmek, azalmak, noksanlaşmak
 o.-mazdı ... n. 5624
noğta (Ar. i.): nokta, zerre, ufak zerre
 n.-i cüm 39
 n.-i ğam 875
 n.-i şafha-i cemâlünîçün 4404
 n.+yam 1915
 şufr-ı n.-i hâl 2314
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 3.), ol-(f. 6.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 4.), ol-(f. 4.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 4.), ol-(f. 6.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 5.), ol-(f. 4.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 5.), ol-(f. 6.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 5.), ol-(f. 11.)
n'ol- < ne ol- (T. f.): → ne (zm. 4.), ol-(yf. 13.)
n'ola (T. e. 1.): “hiçbir şey olmaz” anlamında teklif, teşvik veya yalvarma bildiren söz (bir yakarış ünlemi)
 n. 590, 674, 2820, 3378, 3918, 3922, 3928, 4678, 4769, 5086
 n.+ydı 2034, 3580, 4097
(e. 2.): “şaşılır mı ya da hiçbir şey olmaz, değersizdir” anlamında cümleyi soru yoluyla olumsuzlaştıran bir söz
 n. 2197, 2560, 2560, 2734, 3448, 3743, 4509, 4596, 5296, 5332, 5663
 n.+ydı 4996
n'olur < ne ol- (T. e.): “kıymeti yoktur, değersizdir” anlamında bir söz
 n'olur 1662, 5226
Nüh (Ar. ö. i.): Hz. Nüh peygamber
 nevha-i Nüh 778
 N.+içün 136
 oldu ... mağarr-ı keştî-yi N. 170
 ümmet-i N. 1464
nuhâs (Ar. i.): bakır, bakır para
 n.+a 4499
nuhûset (Ar. i.): uğursuzluk
 n.+den 1816
 n.+dür 1729
nuql (Ar. i.): meze, çerez
 n. 157
 n.+üm 4467
nukûş (Ar. i.): nakışlar, resimler
 ehl-i n. 4225, 4252
 n.+a 4267
 n.-ı muhâl 5109
nûn (Ar. ha.): Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfidir, [divân edebiyatında sevgilinin kaşları, göz çukuru “nun” harfine benzetilir.]
 n. 1904
 n.+dur 2310
 n.+ı 2311
nûr (Ar. i.): ışık, aydınlık, parıltı,
 âfitâb-ı ‘âlem-i n. 2396
 kıadr-i n.+ı 1773
 maṭla‘-ı n. 4057
 meclâ-yı n.-ı zât-ı ahad 3534
 mişbâh-ı n.-ı şefkât 177
 n. 63, 126, 199, 311, 311, 434, 687, 986, 988, 1058, 1147, 1528, 1864, 1932, 1952, 2008, 2063, 2074, 2074, 2084, 2141, 2141, 2222, 2310, 2610, 2886, 2909, 3640, 3767, 4097, 4097, 4285, 4314, 4314, 5312, 5423, 5999, 6194
 n.+a 62, 450, 3586, 4285, 4302, 4589, 4805, 4982, 4986, 5472
 n.+dan 1034, 3012, 3564, 5550
 n.+ı 52, 60, 61, 1610, 1800, 1976, 2400, 3639, 4098, 4246, 5388, 5399, 5442, 5483, 5598, 5944, 6172
 n.-ı başâr 5387
 n.-ı cebîn 41
 n.-ı cedîd 1891
 n.-ı cemâl 1979, 2178, 2375
 n.-ı çerâğ 3997
 n.-ı çeşm-i şâdi-yi dil 2792
 n.-ı delîl 1034
 n.+ıdı 436, 860
 n.-ı dîde-yi gerdün 738
 n.+ıdur 73
 n.-ı firâsetile 1170
 n.-ı Hâk 2405
 n.-ı Hâkka 3638
 n.-ı hânedân-ı Halîl 6038
 n.-ı Hudâ 1031
 n.-ı hûsniyle 3483
 n.-ı ilâh 1561
 n.-ı ‘ilmiyle 931
 n.-ı imân 1892
 n.-ı kamer 3139
 n.-ı kıdem 71
 n.+ıla 72, 172, 429, 439, 901, 972, 1446, 1568, 1603, 2008, 2063, 2243, 2348, 3156, 5438

- n.-ı mäh-cebin 1602
n.-ı mekşüfa 2029
n.+m 4393
n.+ma 1924, 3610
n.-ı nehâr 5316
n.+ını 438, 1581, 5908
n.+ınuñ 4419
n.-ı sirişt 2555
n.-ı sürür 3872
n.-ı şem' i 4731, 4736
n.-ı 'uyün 2783
n.-ı vücüd 59
n.-ı yakîn 85, 4111
n.+ıyıla 2175, 3281, 4767, 5065
n.+iken 3784, 6168
n.+uñ 4145
n.+uñuzla 1473
perde-i n.+dan 4966
şahîfe-i n. 3505
serv-i gülşen-i n. 3570
şu' le-i n. 1773, 2049, 4145
tâb-ı n.-ı şafâ 3436
tal' at-ı âfitâb-ı 'âlem-i n. 4318
tarâvet-i n. 1660
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
n. 451, 451, 1434, 1718, 1789, 3268, 4671,
4680
n.+a 1706
n.+ı 430, 1351, 2676, 6045
n.-ı Hâlîl 2034
n.-ı hânedân-ı Hâlîl 905
(i. 3.): -metinde- Divân şâiri Hamdullah
Hamdi'nin babası, Fatih Sultan Mehmet'in
hocası Akşemseddin
n.-ı beyâz-ı maşrıq-ı dîn 318
→ be-ħaqq-ı nür-ı ahad, göz(i) nûrı, levh-i nür
it-, nür-ı çeşm, nür-ı dîde, nür ir-, nür ol-, nür
vir-, sülâle-i nür
nürânî (Ar. sf.): nurlu, ışıklı, parlak
ebr-i n. 1876, 1978, 6044
ğurş-i n. 5597
n. 2351, 4302
→ nürânî it-, nürânî ol-,
nürânî it- (Ar. T. f.): nurlandırmak,
i.-dünise n. 311
nürânî ol- (Ar. T. f.): nurlanmak, ışıldamak,
parlamak
o.-dı n. 2062
o.-dı ... n. 1952
nür-a-nür (Ar. Far. sf.): nur içinde, nurlu, parlak,
aydınlık
→ nür-a-nür ol-
nür-a-nür ol- (Ar. Far. T. f.): nurlanmak,
aydınlanmak, parlamak
n.-dı 5472
nür-bahş (Ar. Far. i.): nur veren, etrafı aydınlatan
n.-i mihr-i cihân 2486
nür-ender-nür (Ar. Far. i.): nur içinde nur, nurlu
n. 4371
nüreyn (Ar. i.): iki nur
→ şâhib-i nüreyn
nür-ı çeşm (Ar. Far. i.): evlat için sevgili anlamında
kullanılan bir söz
n.-i şâdî-yi dil 2792
n.+üñdür 3396
nür-ı dîde (Ar. Far. i.): evlat için sevgili anlamında
kullanılan bir söz
n. 733, 812, 1208, 2829, 4214
n.+cügüm 1281
n.+mden 1057
n.+ñdür 455
n.+si 3976, 4014
n.+yiken 977
nür ir- (Ar. T. f.): aydınlanmak, aydınlatmak
i.-mege n. 5116
nür ol- (Ar. T. f. 1.): aydınlanmak aydınlatmak,
parlamak, parlamak
n.-an 793
n.-ur 3843
nür-sıfat (Ar. zf.): nur gibi
n. 2533
nür vir- (Ar. T. f.): parlatmak, aydınlatmak
n.-sem 3889
n. u fer v.-di 6009
nüşret (Ar. i.): Allah'ın yardımı, başarı, üstünlük
n. 3017
n.-i Hâk 206
nüş (Far. i.): tatlı, içki içecek, eğlence
'azm-i n. itdi 4479
çeşme-i n. 1913
h'âb-ı n.+ında 2425
n. 3010, 4441
n.+a 5533
n.+ı 3840, 4664
n.+ıla 3096
n.+ına 2993
n.+ında 4480
n.-i cândur 86
n.+um 4467
n.+uñ 4425, 4932
→ nüş eyle-, nüş-i cân al-, nüş it-
nüş eyle- (Far. T. f.): içmek
n.-ñ 4081
nüş-i cân al- (Far. T. f.): bir şeyden hoşlanmak, zevk
almak
n.-madın 1284
Nüşirvân (Far. ö. i.): İran'da Milâdi (531 - 579)
tarihleri arasında hükümdarlık etmiş Sāsâni
padişahı olup adâlet ve doğruluğu ile meşhur
olmuştur.
zemân-ı N. 278
nüş it- (Far. T. f.): içmek
n. 345, 795
n.(d)-e 3136
n.(d)-en 3450
n.(d)-erdi 3210, 3588
n.(d)-erken 2992
n.(d)-üp 5239
nüş-revân (Far. i.): hoşluk, huzur rahatlık
n. 278

nuḫḫ (Ar. i.): söyleyiş, söyleme, konuşma kuvvet ve hassası

n.-ı faşih 1334, 3735

şehd-i n. u şir-âmiz 4602

→ nuḫka gel-

nuḫka gel- (Ar. T. f.): anlatmak, söylemek

n.-mez 2905

nübüvvet (Ar. i.): nebîlik, peygamberlik

ehl-i n. 925

n. 164, 172

n.+ini 370

n.+iyçün 135

nücüm (Ar. i.): yıldızlar

eşk-i n. 4949

n. 441, 608, 609, 3014

n. arasında 447

n.+ıyla 3013

→ on bir nücüm

nüfûr (Ar. i.): ürküp kaçma, dağılma

→ nüfûr ol-

nüfûr ol- (Ar. T. f.): ürküp kaçmak

o.-a n. 5713

o.-a ... n. 4191

nüfûs (Ar. i.): ruhlar, canlar, insanlar, kimseler

n.+a 2747

nüh (Far. sf.): dokuz

→ nüh felek, nüh t̄arem

n. 4258, 5257

nüh felek (Far. i.): dokuz gök. [eskiden gökyüzünün dokuz tabakadan oluştuğuna inanılırdı. Birinci kat kamer (ay); ikinci kat utarid (merkür), üçüncü kat zühre (venüs ya da çoban yıldızı), dördüncü kat şems (güneş), beşinci kat merih (mars), altıncı kat müşteri (jüpiter), yedinci kat zuhal (satürn), sekizinci kat felek-i sâmin (neptün?), dokuzuncu kat felekü'l-a'zam ya da felekü'l-eflâk (plütön?)

n. 5257

nüh t̄arem (Far. i.): dokuz gök. [eskiden gökyüzünün dokuz tabakadan oluştuğuna inanılırdı. Birinci kat kamer (ay); ikinci kat utarid (merkür), üçüncü kat zühre (venüs ya da çoban yıldızı), dördüncü kat şems (güneş), beşinci kat merih (mars), altıncı kat müşteri (jüpiter), yedinci kat zuhal (satürn), sekizinci kat felek-i sâmin (neptün?), dokuzuncu kat felekü'l-a'zam ya da felekü'l-eflâk (plütön?)

n. 4258

nühüft (Far. sf.): gizli, saklı

n. 4340

nevâ-yı n. 2453

nevâ-yı n.+e 2918

şüküfehâ-yı n. 2775

→ nühüft it-

nühüft it- (Far. T. f.): gizlemek, bir şeyi birinden

saklamak

i.(d)-e ... n. 1597

nühket (Ar. i.): koku

n.-i gül 6016

n.-i sünbül 3138

n.+ünden 3187

nükte (Ar. i.): herkesin anlayamadığı ince mânâ

n. 4742

n.+de 4828

n.+ler 2662

n.+leri 4147

n.+sine 952,

nümâ (Far. i.): gösterme, bildirme

→ nümâ bul-

nümâ bul- (Far. T. f.): görünmek, zuhur etmek,

ortaya çıkmak

b.-dı ... n. 2305

nümüne (Far. i.): örnek

n.+yidi 2315

nüşâ (Ar. i.): yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden

çıkarılan suret

n. 161

nüvaht (Far. i.): çalgı çalma

→ nüvaht it-

nüvaht it- (Far. T. f.): çalgı çalmak, eğlendirmek

n.-megiçün 2931

nüvre (Far. i.): kireçten yapılan alçı taşı

n.+si 5550

nüzül (Ar. i.): inme, iniş

→ nüzül eyle-, nüzül it-, nüzül kııl-,

nüzül eyle- (Ar. T. f.): inmek

n.-se 395

nüzül it- (Ar. T. f.): inmek

n.(d)-e 6047

nüzül kııl- (Ar. T. f.): inmek

n. 6047

O/O

o (T. zm. 1.): o

o 182, 281, 586, 632, 632, 688, 806, 946,

1183, 1604, 2684, 4471, 4562, 5086, 5993

o+dur 9, 10, 388, 637, 687, 1450, 1890, 1912,

2579, 2754, 3375, 3521, 3529, 3562, 3862,

4013, 4129, 5228, 5828, 5934

o.+lar 1430, 4146, 4422

o.+lara 712, 1104, 1435, 1670, 1725, 4439,

5755

o.+lardan 4794

o.+lariçün 1726

o.+nlara 1420

(T. sf. 2.) o

o 27, 229, 327, 331, 370, 377, 451, 451, 491,

740, 780, 782, 785, 880, 889, 903, 1003, 1037,

1080, 1155, 1157, 1166, 1170, 1173, 1253,

1269, 1279, 1302, 1406, 1434, 1453, 1458,

1463, 1511, 1525, 1561, 1561, 1562, 1587,

1628, 1648, 1672, 1708, 1732, 1808, 1811,

1893, 1900, 1901, 1911, 1914, 1925, 1927,

1950, 1990, 1991, 1999, 2022, 2035, 2045,

2053, 2056, 2069, 2081, 2082, 2085, 2087,

2091, 2094, 2097, 2103, 2108, 2144, 2151,

2178, 2201, 2202, 2209, 2250, 2255, 2259,

2261, 2275, 2277, 2321, 2324, 2325, 2350,

2363, 2368, 2373, 2399, 2409, 2540, 2608,

- 2674, 2682, 2691, 2727, 2746, 2764, 2814, 2820, 2845, 2846, 2891, 2894, 2902, 2910, 2933, 2966, 2977, 3058, 3058, 3112, 3124, 3222, 3230, 3259, 3261, 3262, 3268, 3283, 3319, 3401, 3402, 3403, 3411, 3412, 3490, 3552, 3569, 3570, 3571, 3571, 3575, 3591, 3599, 3631, 3654, 3819, 3824, 3838, 3839, 3945, 4065, 4084, 4092, 4124, 4131, 4157, 4162, 4165, 4174, 4212, 4232, 4252, 4256, 4260, 4265, 4266, 4292, 4297, 4301, 4312, 4314, 4314, 4317, 4325, 4335, 4360, 4436, 4446, 4467, 4485, 4499, 4512, 4513, 4527, 4529, 4531, 4626, 4671, 4711, 4718, 4729, 4736, 4738, 4861, 4917, 4955, 4956, 4973, 4979, 5005, 5028, 5028, 5040, 5048, 5117, 5130, 5139, 5155, 5159, 5162, 5173, 5179, 5331, 5364, 5388, 5392, 5472, 5543, 5654, 5716, 5760, 5818, 5819, 5820, 5829, 5867, 5873, 5891, 5911, 5939, 5989, 5991, 5991, 6002, 6005, 6080, 6097, 6124, 6124, 6125, 6125, 6157, 6158, 6160, 6162, 6176, 6191, 6193, 6200
→ bir o deñlü, o dem, o deñlü, o zemān, yaşda o kadar ol-
- ocak (T. i.):** aile, yurt, ev, hane
o.(ğ)+ıdur 5937
→ ocağımı yak-
- ocağımı yak- (T. f.):** büyük acı ve keder yaşamak
y.-a ... o. 689,
- od (T. i.):** ateş
o. 1480, 1626, 1947, 2564, 2585, 2896, 3606, 3720, 4025, 4328
o.+a 105, 1123, 4341, 5993, 6163
o.+dan 4025
o.+dur 248, 2573
o.+ı 992, 1081, 1086, 1201, 1390, 1440, 1737, 2511, 3382, 3718, 3905, 4019, 4566, 5969, 6161
o.+ın 2481, 3929
o.+ma 1279, 2463, 3664, 4649, 4711
o.+ında 1071
o.+ından 1459, 2639, 3712
o.+ıyla 1312, 2686, 5501
o.+lara 2825
o.+um 4460, 5752
o.+uñ 996, 4223, 4459
→ hışm odın yak-, oda şal-, oda tutuş-, oda yan-, od düş-, od şaç-, od ur-, od yak-
- oda şal- (T. f.):** derin üzüntü ve sıkıntı içine atmak, büyük acılar yaşatmak
o.+lara ş.-duñ 1115
- oda tutuş- (T. f.):** yanmak, acı çekmek
t.-up o.+lara 2411
- oda yan- (T. f.):** ateşte yanmak, kavrulmak *mec.* acı ve sıkıntı içinde olmak
o.-dı 1582
o.-duğum 4458
o.-sañ 3874
o.-sun 3183
y.-ar o.+lara 3051
- y.-dı ... o.+ına 1236
- od düş- (T. f. 1.):** acı çekmek, sıkıntı içinde olmak
o.-üp 3976, 4138, 4682
(f. 2.): ateş düşmek, alev almak, yanmak
o.-di 4319
- o dem (T. Far. zf.):** o zaman, o vakit
o. 142, 149, 848, 1159, 1165, 2020, 2071, 2209, 3320, 3442, 3528, 3549, 3627, 3750, 5364, 5876, 5972, 6131
o.+e 46
o.+de 312, 1131, 1158, 1279, 1441, 2038, 2763, 3274, 3299, 3370, 4474, 4540, 6179
→ o dem ki
- o dem ki (T. Far. zf.):** fiili zamana bağlayan ve fiile "diğİndA" anlamı veren söz
o. 3750, 5247,
- o deñlü (T. sf. 1.):** o kadar fazla
o. 2905, 3370, 4551
(zf. 2.): çok fazla, fazla miktarda
o. 4689
(i. 3.): o kadar fazla olan nesne ya da varlık
o.+lere 5162
- odlu (T. sf.):** ateşli,
o. 4792
- od şaç- (T. f.):** çok öfkelenmek, çok kızmak
o.-ardı 3185
o.-dı 5368
- od ur- (T. f.):** yakmak, tutuşturmak,
o.-a 3980
o.-ma 3719
- od yak- (T. f.):** derin üzüntü ve sıkıntı içinde olmak, büyük acılar yaşamak
o.-ar 2440
o.+a y.-dılar 1999
o.+a y.-ma 1800
o.+lara y.-ma 4221
y.-dı ... o.+lara 3776
- oğlan (T. i. 1.):** kız ve erkek evlatlar
o. 586, 3374
o.+ı 422, 1052, 1187, 5823
o.+ları 1130, 5952
o.+larına 807, 5918
o.+laruñ 1360
(i. 2.): erkek kardeş
o.+dur 642
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
o.+ı 1697
- oğlancuğ (T. i.):** küçük çocuk
o. 836, 1669
- oğrı (T. i.):** hırsız
o. 1647, 1649, 4536, 5793, 5799, 5799, 5810, 5949
o.+dur 5821
o.+ya 4537
o.+ı 5572
o.+sıyuz 5789
o.+sız 5703
o.+yıldı 1649, 5812
o.+yısı 5812
o.+yiçün 5813

→ oğrıya taş aındur-
oğruluk (T. i.): hırsızlık
 o. 1652
oğrıya taş aındur- (T. f.): bir insanın hiç aklında olmayan bir şeyi , aklında olmayan şeyden söz ederek aklına sokmak
 o.-dı 690
oğul, -ğlı (T. i.): oğul, evlat
 o. 657, 3317, 3397, 5846
 o.+ı 417, 584, 789, 1244, 5712
 o.+ın 759
 o.+ına 370, 5846
 o.+larına 1079
 o.+um 320
 o.+uñ 376, 378, 775
 → oğul idin-
oğul idin- (T. f.): evlatlık olarak kabul etmek, kan bağı olmaksızın evlat olarak almak
 o.-e 3303
 o.-eler 657
oğurla- (T. f.): çalmak
 o.-dı 5859, 5859
 o.-dılar 5822
 o.-duñuz 5786
oğ (T. i.): ok
 o. 1106, 3169, 3705, 3752, 3797, 4155, 4482, 4498, 5808, 5909, 6133
 o.+ı 2488
 o.+ın 192, 4603, 5799
 o.+ına 2603, 5204, 5256
 o.+ından 5122
oğrı- (T. f.): → oğrı-
oğrı- (T. f. 1.): bir metinden okumak, demek, söylemek
 o. 5659
 o.-dı 800, 2551, 2577, 4229, 4563, 5002, 5196, 5968
 o.-ñ 5887
 o.-r 330, 2815
 o.-rdı 328, 2372, 3969
 o.-rıdı 4050
 o.-rsa 3799
 o.-sa 255
 o.-yan 4452
(f. 2.): çağırmaq
 o.-dı 4316
 → destān oğrı-, la' net oğrı-, medh oğrı-
oğrı- (T. f.): okuma işini yapmak, gerçekleştirmek
 o.-a 4439
 o.-dı 5458
ol (T. zm. 1.): o
 aña 6, 6, 12, 41, 56, 110, 127, 129, 142, 158, 166, 183, 233, 241, 255, 257, 262, 262, 266, 266, 268, 279, 280, 286, 289, 292, 293, 297, 301, 319, 330, 333, 344, 363, 373, 384, 392, 414, 421, 460, 460, 463, 477, 481, 489, 494, 495, 504, 508, 522, 522, 525, 540, 541, 544, 554, 568, 585, 610, 613, 621, 645, 645, 660, 676, 677, 695, 704, 731, 736, 760, 761, 773, 786, 787, 787, 800, 802, 803, 815, 821, 823,

908, 911, 911, 945, 949, 953, 963, 973, 997, 1000, 1002, 1029, 1044, 1090, 1093, 1143, 1156, 1159, 1168, 1194, 1206, 1242, 1256, 1266, 1287, 1293, 1298, 1301, 1335, 1337, 1338, 1366, 1392, 1402, 1415, 1428, 1432, 1444, 1447, 1447, 1457, 1479, 1533, 1548, 1554, 1559, 1649, 1684, 1693, 1704, 1705, 1738, 1744, 1748, 1782, 1812, 1842, 1843, 1844, 1850, 1854, 1871, 1877, 1887, 1917, 1917, 1923, 1946, 1979, 1995, 2016, 2016, 2020, 2043, 2077, 2094, 2095, 2109, 2110, 2110, 2112, 2113, 2115, 2121, 2132, 2151, 2169, 2170, 2179, 2190, 2191, 2204, 2232, 2234, 2278, 2286, 2288, 2300, 2305, 2336, 2353, 2378, 2542, 2542, 2566, 2567, 2615, 2630, 2642, 2650, 2662, 2679, 2680, 2685, 2694, 2695, 2696, 2789, 2821, 2838, 2859, 2870, 2947, 2969, 3052, 3053, 3063, 3114, 3117, 3128, 3131, 3132, 3138, 3143, 3167, 3193, 3203, 3220, 3233, 3253, 3271, 3286, 3291, 3310, 3340, 3345, 3349, 3351, 3356, 3359, 3396, 3400, 3401, 3403, 3427, 3428, 3431, 3436, 3438, 3462, 3466, 3467, 3467, 3471, 3489, 3514, 3520, 3592, 3592, 3595, 3596, 3607, 3616, 3643, 3676, 3679, 3695, 3718, 3721, 3730, 3735, 3751, 3792, 3792, 3804, 3808, 3831, 3876, 3888, 3889, 3893, 3926, 3926, 3929, 3936, 3941, 3944, 3954, 3990, 4019, 4023, 4040, 4058, 4060, 4119, 4125, 4126, 4164, 4164, 4185, 4207, 4213, 4214, 4219, 4226, 4236, 4261, 4264, 4271, 4338, 4352, 4435, 4441, 4489, 4489, 4490, 4493, 4496, 4510, 4516, 4525, 4544, 4577, 4578, 4600, 4601, 4641, 4648, 4673, 4730, 4733, 4737, 4744, 4748, 4759, 4761, 4834, 4847, 4926, 4946, 4962, 4968, 4974, 4980, 4984, 4988, 4993, 5026, 5036, 5037, 5039, 5049, 5071, 5075, 5082, 5085, 5091, 5094, 5097, 5100, 5112, 5114, 5115, 5145, 5148, 5149, 5162, 5170, 5174, 5195, 5207, 5210, 5226, 5239, 5262, 5291, 5295, 5296, 5297, 5401, 5423, 5426, 5434, 5459, 5524, 5526, 5526, 5539, 5615, 5622, 5623, 5651, 5670, 5677, 5679, 5680, 5696, 5710, 5720, 5746, 5748, 5750, 5760, 5769, 5779, 5799, 5827, 5838, 5848, 5854, 5854, 5871, 5872, 5882, 5894, 5938, 5939, 5974, 5986, 6004, 6016, 6044, 6078, 6089, 6098, 6137, 6168, 6173, 6175, 6177, 6186, 6189, 6191
 aındur 5890, 5890
 anda 2, 29, 229, 239, 309, 465, 647, 648, 762, 778, 917, 971, 1001, 1009, 1133, 1148, 1162, 1325, 1368, 1374, 1514, 1527, 1540, 1563, 1714, 1715, 1724, 1790, 1806, 1810, 1880, 1882, 1883, 1888, 1920, 1938, 1961, 1977, 1987, 2015, 2041, 2075, 2108, 2154, 2163, 2266, 2269, 2269, 2281, 2315, 2407, 2407, 2726, 2755, 2875, 3107, 3125, 3373, 3387, 3533, 3546, 3689, 3716, 3724, 3757, 3832, 3948, 3981, 4054, 4073, 4121, 4176, 4225,

4233, 4249, 4260, 4443, 4491, 4716, 4891,
5006, 5050, 5051, 5076, 5078, 5085, 5108,
5167, 5169, 5267, 5398, 5548, 5561, 5594,
5665, 5859, 5862, 5918, 5947, 6017, 6028,
6060, 6073

andadur 1557

andan 2, 166, 289, 303, 356, 360, 424, 496,
501, 540, 635, 658, 952, 1151, 1224, 1302,
1305, 1318, 1553, 1962, 2309, 2327, 2331,
2397, 2568, 2568, 2747, 2982, 3847, 3905,
4001, 4024, 4135, 4194, 4270, 4272, 4283,
4343, 4364, 4386, 4427, 4569, 4698, 4957,
4988, 4999, 5014, 5045, 5158, 5227, 5263,
5268, 5425, 5625, 5806, 5851, 5920, 5947,
6015, 6034, 6172

anı 3, 19, 22, 91, 95, 103, 147, 173, 259, 311,
314, 329, 350, 365, 371, 375, 392, 395, 405,
406, 412, 422, 452, 465, 470, 495, 498, 511,
515, 515, 543, 545, 569, 576, 583, 603, 606,
610, 611, 624, 627, 635, 639, 643, 644, 651,
653, 656, 657, 677, 703, 709, 757, 761, 763,
772, 773, 774, 783, 789, 795, 801, 810, 814,
816, 820, 828, 831, 841, 853, 861, 878, 888,
893, 903, 910, 910, 930, 957, 1020, 1040,
1052, 1058, 1064, 1098, 1112, 1127, 1128,
1131, 1136, 1144, 1146, 1153, 1165, 1181,
1187, 1194, 1213, 1233, 1234, 1241, 1248,
1249, 1254, 1259, 1261, 1301, 1316, 1317,
1326, 1326, 1328, 1329, 1331, 1346, 1347,
1353, 1354, 1357, 1358, 1381, 1382, 1384,
1399, 1401, 1410, 1415, 1421, 1431, 1433,
1445, 1453, 1455, 1496, 1497, 1499, 1500,
1509, 1509, 1512, 1519, 1530, 1548, 1559,
1567, 1567, 1575, 1578, 1619, 1624, 1624,
1625, 1625, 1626, 1648, 1654, 1656, 1662,
1663, 1665, 1667, 1669, 1685, 1694, 1695,
1711, 1715, 1724, 1728, 1733, 1754, 1770,
1777, 1819, 1830, 1844, 1846, 1870, 1873,
1908, 1909, 1930, 1952, 1963, 1978, 2025,
2052, 2062, 2076, 2079, 2102, 2126, 2138,
2145, 2150, 2160, 2169, 2238, 2246, 2261,
2274, 2274, 2334, 2339, 2339, 2350, 2447,
2488, 2533, 2535, 2535, 2553, 2604, 2611,
2657, 2681, 2682, 2688, 2835, 2844, 2855,
2856, 2922, 2968, 3005, 3035, 3053, 3063,
3086, 3088, 3088, 3122, 3145, 3220, 3320,
3347, 3359, 3364, 3366, 3369, 3372, 3377,
3381, 3392, 3395, 3410, 3412, 3414, 3418,
3425, 3426, 3435, 3441, 3469, 3472, 3506,
3512, 3557, 3613, 3632, 3664, 3681, 3681,
3755, 3773, 3775, 3811, 3995, 4011, 4067,
4068, 4157, 4163, 4169, 4172, 4235, 4261,
4263, 4271, 4344, 4376, 4444, 4449, 4477,
4488, 4515, 4524, 4529, 4542, 4585, 4595,
4596, 4617, 4637, 4646, 4650, 4681, 4694,
4700, 4728, 4756, 4760, 4771, 4787, 4800,
4813, 4814, 4816, 4824, 4860, 4860, 4862,
4872, 4917, 4935, 5012, 5029, 5036, 5037,
5039, 5051, 5063, 5086, 5090, 5095, 5111,
5129, 5130, 5152, 5159, 5165, 5221, 5224,

5304, 5328, 5363, 5393, 5410, 5415, 5486,
5502, 5505, 5510, 5530, 5530, 5538, 5649,
5654, 5655, 5661, 5668, 5690, 5722, 5727,
5728, 5733, 5735, 5738, 5747, 5749, 5751,
5752, 5757, 5762, 5774, 5779, 5820, 5823,
5824, 5839, 5855, 5897, 5898, 5945, 5993,
5994, 5999, 6005, 6010, 6012, 6030, 6030,
6070, 6082, 6084, 6094, 6094, 6117, 6136,
6140, 6145, 6146, 6158, 6178, 6188

anlar 884, 1635, 1726, 1933, 1933, 2002,
2153, 4806, 5929

anlara 525, 690, 924, 1127, 1310, 1430, 1492,
1558, 1672, 1673, 1690, 1700, 1727, 1752,
1803, 1998, 2105, 2181, 2183, 4111, 4112,
4133, 4749, 5046, 5077, 5642, 5785, 5967

anlardaki 2006

anlardan 3250, 5724, 5866

anları 1323, 1412, 1485, 1753, 2002, 2175,
4435, 5688, 5805, 5808, 5982

anlarıyla 1742, 3157

anları 696, 842, 1725, 1727, 1820, 1926,
2181, 5842

anları 4422

anları 7, 7, 14, 49, 83, 134, 135, 135, 137, 146,
148, 151, 156, 156, 178, 181, 207, 238, 262,
278, 296, 296, 326, 388, 402, 409, 409, 414,
489, 527, 556, 556, 576, 584, 630, 630, 636,
691, 768, 768, 816, 844, 845, 848, 857, 875,
875, 885, 890, 892, 914, 943, 985, 985, 986,
986, 1007, 1007, 1013, 1013, 1031, 1032,
1033, 1046, 1130, 1134, 1137, 1146, 1152,
1154, 1158, 1164, 1177, 1177, 1244, 1274,
1318, 1319, 1347, 1352, 1373, 1376, 1376,
1380, 1380, 1385, 1389, 1389, 1411, 1423,
1424, 1437, 1443, 1452, 1452, 1470, 1471,
1476, 1536, 1547, 1629, 1737, 1849, 1878,
1878, 1916, 1928, 1928, 1950, 1970, 1980,
2042, 2045, 2168, 2171, 2176, 2188, 2223,
2223, 2226, 2230, 2230, 2235, 2240, 2248,
2248, 2272, 2316, 2328, 2332, 2355, 2383,
2383, 2408, 2467, 2503, 2544, 2545, 2548,
2554, 2558, 2570, 2581, 2650, 2655, 2655,
2672, 2675, 2704, 2744, 2828, 2856, 2967,
2971, 2971, 3032, 3075, 3078, 3081, 3135,
3148, 3148, 3150, 3224, 3245, 3247, 3247,
3248, 3252, 3263, 3280, 3310, 3317, 3329,
3341, 3360, 3382, 3437, 3438, 3461, 3473,
3485, 3489, 3492, 3492, 3504, 3518, 3538,
3604, 3617, 3652, 3652, 3667, 3684, 3703,
3739, 3739, 3802, 3845, 3894, 3921, 3934,
3937, 3946, 3996, 4014, 4021, 4041, 4077,
4086, 4143, 4179, 4211, 4259, 4265, 4268,
4275, 4275, 4283, 4283, 4342, 4384, 4418,
4421, 4511, 4522, 4530, 4545, 4556, 4558,
4564, 4580, 4594, 4602, 4609, 4612, 4635,
4635, 4672, 4672, 4682, 4747, 4758, 4776,
4786, 4786, 4790, 4875, 4875, 4877, 4877,
4908, 4908, 4920, 4920, 4924, 4967, 4967,
5014, 5044, 5050, 5153, 5243, 5256, 5274,
5274, 5276, 5276, 5288, 5288, 5377, 5403,

5445, 5467, 5480, 5483, 5485, 5514, 5533,
 5565, 5639, 5648, 5671, 5671, 5712, 5751,
 5787, 5789, 5796, 5798, 5873, 5889, 6099,
 6121, 6141, 6141, 6174, 6176, 6183, 6194
 anuñam 3320
 anuñcün 1819, 3947, 4605, 4642, 5149
 anuñıla 523, 678, 780, 891, 1234, 1369, 1369,
 1519, 1876, 2009, 2454, 3086, 4279, 5063,
 5202, 5925
 anuñılaydı 523
 anuñicün 166, 182, 539, 609, 1237, 1562,
 2454, 2778, 3172, 3669, 3916, 3989, 4006,
 4350, 4432, 5173, 5245, 5876, 5904
 anuñıla 59, 203, 299, 1444, 1696, 1855, 2127,
 2590, 2777, 2813, 2869, 3152, 3337, 3338,
 3339, 4222, 4291, 4732, 4864, 4978, 5419,
 5531, 5717, 5818, 6014, 6040, 6085, 6089
 anuñladur 6190
 k'aña 125
 k'anuñıla 131
 o. 5, 17, 42, 51, 126, 128, 163, 164, 164, 165,
 165, 237, 256, 272, 274, 277, 282, 282, 283,
 286, 288, 300, 324, 505, 537, 657, 776, 779,
 817, 833, 869, 920, 932, 932, 973, 1034, 1050,
 1133, 1191, 1242, 1252, 1266, 1422, 1432,
 1524, 1532, 1699, 1699, 1858, 1858, 1905,
 1943, 2043, 2098, 2153, 2208, 2226, 2269,
 2346, 2346, 2356, 2384, 2384, 2447, 2651,
 2704, 2789, 2811, 2833, 2843, 2861, 2898,
 2904, 2921, 3041, 3042, 3172, 3249, 3287,
 3353, 3440, 3453, 3461, 3625, 3709, 3709,
 3724, 3733, 3842, 3842, 3939, 3947, 3964,
 4001, 4160, 4160, 4263, 4264, 4383, 4428,
 4449, 4484, 4497, 4497, 4524, 4525, 4547,
 4641, 4642, 4643, 4712, 4730, 4774, 4819,
 5082, 5156, 5156, 5232, 5300, 5311, 5403,
 5429, 5532, 5638, 5684, 5714, 5772, 5772,
 5792, 5801, 5803, 5828, 5828, 5896, 5906,
 5906, 5948, 6033, 6057, 6065, 6079, 6139,
 6161, 6181
 o.+dur 44, 44, 49, 50, 50, 160, 161, 262, 297,
 313, 365, 407, 556, 628, 629, 629, 987, 1384,
 1544, 1611, 1667, 2122, 2408, 2504, 3153,
 3302, 3514, 3530, 3562, 3659, 3941, 4026,
 4117, 4168, 4547, 4646, 4976, 5096, 5225,
 5383, 5642, 5872
 o.+idi 364, 2268
(sf. 2.) o
 k'o. 5137
 o. 66, 92, 101, 111, 114, 138, 141, 142, 145,
 147, 150, 167, 173, 180, 185, 185, 191, 198,
 237, 258, 260, 261, 304, 346, 359, 362, 380,
 392, 416, 423, 430, 432, 439, 447, 456, 456,
 485, 510, 518, 545, 568, 570, 587, 599, 607,
 609, 610, 622, 638, 644, 655, 666, 675, 724,
 727, 758, 758, 763, 767, 771, 776, 779, 786,
 801, 803, 827, 830, 843, 847, 856, 862, 863,
 877, 882, 883, 884, 886, 887, 892, 897, 913,
 929, 934, 938, 940, 974, 991, 996, 1004, 1005,
 1008, 1017, 1021, 1053, 1054, 1054, 1059,

1061, 1069, 1075, 1105, 1138, 1184, 1184,
 1193, 1254, 1257, 1260, 1291, 1315, 1327,
 1337, 1346, 1351, 1352, 1370, 1383, 1397,
 1399, 1403, 1413, 1415, 1429, 1433, 1441,
 1442, 1454, 1455, 1460, 1464, 1478, 1485,
 1495, 1497, 1498, 1510, 1511, 1522, 1544,
 1545, 1546, 1551, 1557, 1568, 1585, 1588,
 1593, 1605, 1615, 1620, 1650, 1654, 1657,
 1658, 1666, 1670, 1671, 1675, 1703, 1704,
 1706, 1707, 1710, 1714, 1718, 1732, 1750,
 1754, 1755, 1776, 1785, 1789, 1791, 1799,
 1809, 1813, 1816, 1823, 1829, 1861, 1863,
 1865, 1872, 1875, 1877, 1889, 1919, 1920,
 1921, 1929, 1934, 1935, 1944, 1949, 1952,
 1953, 1964, 1967, 1969, 2008, 2033, 2034,
 2044, 2050, 2060, 2061, 2064, 2068, 2070,
 2071, 2080, 2087, 2114, 2133, 2135, 2139,
 2146, 2148, 2155, 2156, 2161, 2165, 2169,
 2173, 2174, 2179, 2189, 2203, 2205, 2210,
 2219, 2219, 2244, 2246, 2260, 2262, 2263,
 2279, 2297, 2301, 2310, 2316, 2321, 2325,
 2330, 2335, 2354, 2357, 2359, 2371, 2372,
 2386, 2392, 2397, 2409, 2413, 2413, 2414,
 2425, 2431, 2439, 2480, 2489, 2513, 2519,
 2539, 2543, 2561, 2564, 2572, 2577, 2583,
 2588, 2590, 2595, 2613, 2627, 2635, 2676,
 2680, 2689, 2697, 2705, 2708, 2727, 2741,
 2752, 2778, 2780, 2783, 2791, 2821, 2839,
 2841, 2866, 2901, 2902, 2903, 2906, 2912,
 2963, 2970, 2972, 2978, 2982, 2987, 2991,
 3012, 3016, 3031, 3037, 3040, 3050, 3054,
 3060, 3062, 3069, 3074, 3079, 3088, 3089,
 3090, 3106, 3107, 3117, 3128, 3128, 3130,
 3132, 3143, 3147, 3152, 3155, 3173, 3182,
 3194, 3199, 3199, 3201, 3203, 3205, 3205,
 3231, 3232, 3234, 3252, 3279, 3285, 3292,
 3294, 3295, 3302, 3304, 3307, 3313, 3320,
 3324, 3325, 3327, 3333, 3335, 3349, 3359,
 3361, 3363, 3365, 3366, 3368, 3385, 3388,
 3392, 3395, 3409, 3413, 3440, 3442, 3463,
 3465, 3467, 3468, 3483, 3505, 3517, 3523,
 3527, 3538, 3540, 3544, 3544, 3564, 3566,
 3566, 3578, 3585, 3590, 3613, 3623, 3626,
 3629, 3633, 3644, 3645, 3652, 3653, 3657,
 3662, 3668, 3682, 3696, 3736, 3759, 3793,
 3802, 3806, 3821, 3832, 3848, 3854, 3864,
 3868, 3869, 3871, 3892, 3894, 3900, 3901,
 3904, 3906, 3925, 3928, 3931, 3991, 3992,
 4007, 4010, 4011, 4013, 4025, 4038, 4047,
 4049, 4050, 4066, 4066, 4067, 4078, 4079,
 4085, 4087, 4090, 4121, 4123, 4134, 4138,
 4150, 4159, 4179, 4204, 4205, 4213, 4218,
 4227, 4260, 4267, 4281, 4286, 4293, 4295,
 4299, 4300, 4304, 4306, 4308, 4319, 4325,
 4357, 4387, 4389, 4389, 4400, 4401, 4417,
 4435, 4447, 4489, 4491, 4502, 4503, 4503,
 4518, 4521, 4539, 4581, 4583, 4586, 4587,
 4593, 4595, 4610, 4611, 4613, 4630, 4638,
 4640, 4644, 4652, 4652, 4674, 4690, 4692,
 4699, 4702, 4708, 4733, 4769, 4794, 4803,

4805, 4807, 4826, 4865, 4866, 4868, 4891, 4892, 4921, 4949, 4958, 4960, 4972, 4975, 4977, 4998, 5011, 5015, 5025, 5025, 5031, 5032, 5042, 5050, 5069, 5087, 5104, 5106, 5125, 5129, 5134, 5144, 5145, 5148, 5150, 5172, 5190, 5196, 5199, 5205, 5217, 5238, 5254, 5257, 5263, 5264, 5268, 5278, 5280, 5287, 5306, 5308, 5316, 5317, 5320, 5321, 5324, 5334, 5352, 5357, 5362, 5364, 5366, 5375, 5376, 5386, 5386, 5391, 5400, 5405, 5405, 5411, 5458, 5481, 5482, 5493, 5506, 5549, 5557, 5560, 5566, 5592, 5601, 5604, 5608, 5609, 5617, 5627, 5636, 5640, 5653, 5655, 5659, 5670, 5678, 5733, 5755, 5758, 5759, 5761, 5778, 5783, 5819, 5823, 5824, 5825, 5827, 5832, 5838, 5840, 5847, 5848, 5849, 5865, 5876, 5900, 5910, 5914, 5940, 5941, 5950, 5960, 6008, 6013, 6015, 6016, 6018, 6024, 6028, 6045, 6048, 6048, 6050, 6052, 6066, 6072, 6083, 6087, 6098, 6109, 6129, 6138, 6147, 6149, 6161, 6163, 6173, 6175, 6177, 6178, 6184, 6194

→ ol ara, ol dem, ol dem ki, ol kadar, ol resme, ol zemân kim

ol- (f. 1.): Mevcut olmak, bir yerde bulunmak

k'o.-a 33
o.-a 465, 660, 951, 1162, 1166, 1920, 1932, 2009, 2149, 2407, 3560, 3562, 3562, 3659, 3832, 3893, 4870, 4891, 5165, 5331, 5788
o.-an 5834
o.-aydı 533, 1749, 4644
o.-ıcağ 704
o.-mağ 6199
o.-masa 63, 186, 320, 686, 3421, 3826, 5398, 5571
o.-masaydı 216
o.-masun 645, 645, 647, 3960
o.-maya 2, 225, 228, 791, 1001, 1468, 1586, 2881, 3193, 3321, 3421, 5401
o.-mayan 6017
o.-mayıcağ 4192, 5979
o.-mayınca 5136
o.-maz 1932, 2378, 2482, 2482, 3496
o.-sa 291, 1882, 1883, 2284, 3875, 4278, 5009
o.-sun 3385
o.-ur 313, 686, 1728, 2471, 3134, 4016, 4321, 5717, 5717
o.-urdu 4210
o.-urlardı 2370
o.-ursa 33, 4869, 4869
(f. 2.): -bir isimle birlikte- vermek, sunmak, bağışlamak
o.-a 13, 249
o.-dı 149, 278, 3371, 5463, 5963
(f. 3.): bir görev, makam, herhangi bir durumda bulunmak, herhangi bir unvana, isme sahip bulunmak veya o şekilde adlandırılmak, öyle kabul edilmek
o. 1043, 1043, 2804, 2804

o.-a 157, 157, 176, 177, 177, 824, 1305, 1317, 1534, 1802, 2889, 3391, 3397, 3529, 3659, 3801, 3876, 4380, 4759, 5167, 5567
o.-alar 5513
o.-aldan 3922, 4331
o.-alı 2862
o.-alum 5735
o.-am 2827, 4324
o.-an 1142, 1142, 1186, 1188, 1441, 5675
o.-ana 4025
o.-anuñ 1729
o.-asın 960, 960, 3240, 3909, 4622
o.-asız 158, 809, 1141, 5701
o.-aydı 3779
o.-aydum 3677
o.-dı 253, 276, 298, 529, 783, 786, 800, 834, 900, 915, 925, 1283, 1304, 1405, 1405, 1545, 1640, 1695, 1797, 1874, 2016, 2094, 2169, 2234, 2393, 2418, 2615, 2654, 3089, 3534, 3694, 3822, 3823, 3877, 3878, 4153, 4534, 4606, 5216, 5491, 5575, 5612
o.-duğı 190
o.-duğıyçün 268
o.-duğıyçün 867
o.-duğ 4760
o.-dum 2700, 3170, 3998
o.-duñ 3739
o.-ıcağ 1865
o.-ınca 3678
o.-ıyardur 779
o.-ma 3543
o.-maduğma 1610
o.-maduğ 5800
o.-mağ 2731
o.-mağın 836
o.-mamışdı 181
o.-mamışlar 1809
o.-mañ 808
o.-mañuz 5801
o.-masa 78, 4228, 5382
o.-maya 797, 1944
o.-mayan 77
o.-maz 1143, 4228, 4352
o.-mazam 4604
o.-mazsın 2724, 2724
o.-miş 1277, 1447, 2109, 2110, 2749, 3724, 4035
o.-mişdi 928
o.-sa 1338, 1404, 3204, 3642, 3678, 3808, 4190
o.-sam 1798
o.-sun 5201, 5579
o.-uñ 638
o.-up 2660, 4956
o.-ur 1439, 1439, 1474, 1474, 1517, 2679, 3299, 5574
o.-urıdı 3207
o.-urıdum 2522
o.-ursa 2536

(f. 4.): herhangi bir nitelik veya durum kazanmak, herhangi bir durum halini almak, bir niteliği elde etmek, edinmek
n'o.-a 217
n'o.-dı 1074
o.-a 172, 226, 303, 303, 458, 458, 708, 877, 971, 1192, 1338, 1348, 1380, 1469, 1704, 1802, 2352, 2408, 2555, 3468, 3631, 3820, 4069, 4220, 4293, 4348, 4444, 4578, 4870, 4896, 5067, 5269, 5646, 6163, 6176
o.-alı 4904
o.-am 2704
o.-an 57, 1258, 3173, 3866, 4002, 4766
o.-ana 553
o.-asın 1678
o.-aydı 3497, 3499, 3580, 3779
o.-aydum 3804
o.-aydum 2034
o.-dı 112, 114, 142, 279, 286, 292, 495, 608, 714, 944, 965, 972, 985, 1001, 1117, 1125, 1201, 1216, 1222, 1261, 1264, 1712, 1713, 1723, 1826, 1876, 2048, 2168, 2170, 2223, 2224, 2353, 2491, 2493, 2493, 2633, 2874, 2962, 2967, 2969, 2970, 2978, 3105, 3114, 3130, 3262, 3453, 3466, 3517, 3607, 3710, 3854, 4042, 4155, 4155, 4157, 4158, 4248, 4282, 4286, 4296, 4296, 4303, 4303, 4311, 4549, 4811, 4865, 4905, 4924, 4976, 5069, 5221, 5251, 5252, 5259, 5273, 5276, 5286, 5293, 5440, 5442, 5444, 5445, 5470, 5617, 5619, 5810, 5879, 5945, 5972, 6055, 6107
o.-dılar 575, 3819
o.-dışa 1031
o.-dışa 1349
o.-duğına 1178
o.-duğiy'çün 281
o.-duğiyiçün 2246
o.-duñ 720, 955, 4177, 4203
o.-ısar 1803
o.-ma 2564, 4842
o.-madan 652
o.-madum 2584
o.-mağa 5549
o.-mağičün 2350
o.-mağ 2232, 4115
o.-masa 52, 5170
o.-maya 3498, 3954
o.-maz 1161
o.-mazısam 4078
o.-miş 448, 448, 450, 1277, 1490, 1490, 1568, 1569, 1569, 1605, 1958, 1958, 1978, 2109, 4035, 4140, 4638
o.-mışam 115
o.-mışdı 2715, 2717, 2774
o.-mışdur 314
o.-mışdı 1561, 2305, 6189
o.-mışlar 3813
o.-sa 80, 80, 199, 708, 1843, 2203, 3643, 4215, 4392
o.-sañ 4095

o.-sun 1350, 5201, 5579
o.-up 2086, 2210, 3079, 3415, 4164, 4216, 4217, 5586
o.-ur 271, 315, 555, 918, 973, 1031, 1032, 1033, 1034, 1196, 1238, 1939, 2699, 2705, 3641, 3993, 4278, 4361, 4473, 4823, 4939, 4941, 5574, 6121
o.-urdu 1157, 2359, 5264
o.-urıdı 256
o.-urdum 2701
o.-ursa 192, 919, 2690, 4081, 4870, 5095
o.-ursam 4214
(f. 5.): imkan ve ihtimal dahilinde olmak, mümkün olmak
o.-a 221, 465, 1637, 2532, 2534, 2621, 2621, 3195, 3544, 3544, 3785, 3785, 3787, 3787, 3789, 3789
o.-maya 271
o.-sa 62, 1264, 2559, 3133
o.-ur 312
o.-urıdı 283
(f. 6.): varlık kazanmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, tamamlanmak, belirlemek
nic'o.-dışa 4604
n'o.-a 188, 189, 1436, 1620, 1708, 2170, 2408, 2829, 3561
n'o.-aydı 1738
n'o.-dı 976, 3291, 5324
o.-a 373, 407, 459, 775, 958, 1272, 1338, 1720, 1720, 2476, 2626, 2690, 3632, 3633, 4459, 4924, 4962, 5193
o.-alı 2670
o.-an 153, 150, 1174
o.-aydı 1174
o.-dı 82, 166, 172, 417, 419, 426, 454, 560, 575, 621, 713, 713, 894, 1022, 1089, 1090, 1618, 1846, 1854, 1905, 2213, 2258, 2258, 2885, 3121, 3132, 3254, 3612, 3690, 3697, 3818, 3835, 3897, 3903, 4310, 4390, 5464, 5577, 5580
o.-dışa 1819, 1851
o.-duğın 5322
o.-duğında 5753
o.-ıcağ 1472
o.-ısar 692, 5845
o.-madı 422, 3374, 4147, 5154
o.-madın 1079
o.-mağa 929, 1686, 6005
o.-mağičün 3599, 5581
o.-masa 549, 4885
o.-maya 411
o.-mayaydı 1738
o.-maz 3519, 4329
o.-mazıdı 3226
o.-miş 5866
o.-mışdı 3603, 5882
o.-mışiken 208
o.-sa 1423, 1856, 3376, 3435, 4353, 5230
o.-ur 1065, 1939, 2667, 4016, 4183, 5880
o.-urdu 523, 5169

o.-ursa 4073
(f. 7.): birine, bir şeye âit hale gelmek
o.-a 737, 981, 1470, 1477, 1741, 2725, 2804,
2842, 2842, 3021, 3301, 3301, 3336, 3375,
3387, 3438, 3550, 3550, 3674, 3764, 3840,
3840, 4069, 4198, 4198, 4324, 4327, 4425,
4425, 4694, 4932, 4968, 5067, 5205, 5353,
5353, 5403, 5650, 5650, 6174
o.-alı 2693, 5372
o.-am 3360, 3940, 3940, 4323, 4323, 4340,
4340, 4424, 4424, 5448, 5448
o.-asız 5743
o.-aydı 3574, 3806
o.-ayıldı 3805
o.-dı 112, 576, 889, 892, 962, 1518, 1925,
1926, 2157, 2159, 2159, 2166, 2171, 2248,
2248, 2320, 2545, 2558, 2672, 2867, 2917,
3039, 3046, 3047, 3048, 3341, 3466, 3505,
3537, 3538, 3548, 3606, 3612, 3771, 4145,
4305, 4684, 4922, 4943, 4976, 5213, 5243,
5243, 5287, 5609, 6015
o.-ayın 5770
o.-dumsa 3943
o.-duñ 3739
o.-ıcağ 2008
o.-ısar 5511
o.-madı 962, 4520
o.-mağa 3537
o.-masun 3068, 4784
o.-mayıcağ 4467
o.-miş 3504, 4037, 4387
o.-mışıdı 2779, 3558, 5534
o.-sa 3201, 3204, 3378, 3576, 3743, 3743,
4284, 4467, 5767
o.-sañ 4004
o.-sun 156, 156, 646, 2032, 4100, 4100
o.-up 5174
o.-updur 3919,
o.-ur 699, 1146, 1708, 3409, 3411, 3437, 3437,
4580
o.-urdu 4004
o.-urlar 4745
o.-ursa 3393
(f. 8.): -ayrılma halinde bir sözle- bir
kimseden, bir şeyden, bir sebepten
kaynaklanmak
o.-a 1534, 2892
o.-dı 835, 896, 1590, 4898, 4936
o.-madı 2103, 5158
o.-mışıdı 2250
o.-sun 1801
o.-ur 943, 943
(f. 9.): uymak, uygun düşmek, yerinde
görülme
o.-a 4709
o.-dı 1658
o.-maz 1049, 1638, 3242, 3850, 4676, 4819,
5091
o.-ur 3876
o.-urdu 3890

(f. 10.): -bir zaman için- yaklaşmak, gelip
çatmak, geçmek, tamamlanmak
o.-a 4438, 4953, 5200, 5586
o.-dı 607, 1520, 3771, 4003, 5651, 6055
o.-ıcağ 4131, 5585, 5950
o.-ınca 2709, 3602, 3163, 3166
o.-sa 1228, 1229, 2523, 3566, 3717, 3864,
4998
o.-up 4739
(f. 11.): ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir)
anlamında kullanılan bir söz
n'ola 2675, 5199
o.-a 2025, 3834, 4467
o.-ur 3411, 4272, 4272, 4634
(f. 12.): belirli bir ölçüde bulunmak, belirli bir
dereceye, ölçüye, miktara ulaşmak
o.-a 2006, 3630
o.-dı 3364, 3710
o.-maya 5992
(yf. 13.): herhangi bir ismin veya isimleşmiş
sıfatın belirttiği durumu almak
āb-dār o.-dı 1895
‘aceb o.-maya 1101
‘aceb o.-maz 2499
‘āciz o.-dı 214
‘āciz o.-ur 5995
‘ādet o.-sun 6080
āḥir o.-a 1595
āḥir o.-dı 4456, 5464, 6026
āḥir o.-ınca 1479
aḫdem o.-duñ 217
‘aḫlı o.-mışıdı ḫarāb 3588
‘ākīr o.-dı 420
‘aḫlı nā-temām o.-an 1258
‘aks o.-a 5945
‘alīl o.-dum 2582
ārām o. 4455
‘arż o.-ıcağ 2259
‘arż o.-urdu 5686
‘āşīḫ o.-a 457
‘āşīḫ o.-dı 1010, 1894
‘āşīḫ o.-up 2501
‘āşīḫ o.-ur 2630
āşīkāre e o.-an 602
āşīkāre o.-a 1322
āşīkāre o.-alı 2729
āşīkāre o.-asın 4622
āşīkāre o.-dı 482, 1082, 1365, 2007, 5575
āşīkāre o.-ısar 1452
āşīkāre o.-ma 1781
āşīkāre o.-ur 1938
āşīnā o.-a 797
āşīnā ... o.-a 3667
āşīnā o.-mışam 4330
‘ayān o.-dı 8, 2167, 2658
‘ayān o.-ayın 5437
āzād o. 2516, 3879
‘azīz o.-dum 3998
‘azīz o.-ur 2790
az o.-dı 746

- az o.-ısar 2983
 bağırı çāk o.-dı 4768
 bağırı hūn o.-mışdur 6139
 bahāne-sāz o.-maz 4453
 bāhir o.-a 3639
 bā-Ḥudā o.-maz 1986
 bedel o.-a 777
 bedel o.-dı 288
 bedr o.-a 629
 bedr o.-up 3995
 bed-żamīr o.-mañ 4114
 belā o.-ur 554
 bende o.-am 3242
 bende o.-dılar 5633
 bende o.-mağ 3701
 bende o.-ur 5636
 bensüz o.-mağa 2895
 berāber o.-up 585
 ber-ķarār o.-asın 5083
 bes o.-a 4607
 beter o.-dı 4737
 bī-bedel o.-a 1768, 2534
 bī-derd o.-ana 6019
 bī-dil o.-dum 3965
 bī-fer o.-mışdı 2217
 bī-fer o.-ur 1517
 bī-güvāh o.-sa 4577
 bī-ḥaber o.-dı 3324, 4737
 bī-ḥaber o.-dum 3332
 bī-ḥalel o.-a 1768
 bī-ḥam o.-dı 5443
 bī-ḥod o.-a 1048
 bī-ḥöd o.-dı 2426, 5484
 bī-ḥöd o.-masa 1986
 bī-hūş o.-up 3404
 bī-ḥuzūr o.-dı 2807
 bī-ıñ o.-a 2285
 bī-ķarār o.-dı 1082, 1222, 4731
 bī-ķarār o.-sa 3634
 bile o.-aydı 6190
 bī-mecāl o.-dı 1983
 bī-mecāl o.-duğ 4760
 bī-mecāl o.-ur 4946
 bī-naşīb o.-dum 3172
 bī-nişān o.-dı 2545, 5909
 bir o.-a 4126
 bir o.-ur 2631
 bī-şabr u ihtiyār o.-dı 482
 bī-şemen o.-dı 2233
 bī-vesīle o.-ur 3318
 bīzār o.-ur 3055
 bī-ziyā o.-dı 1089
 burūn o.-dı 6100
 bülend o.-dı 5219
 cebr o.-maz 4228
 cem^ç o.-a 989
 cem^ç o.-up 293, 748, 778, 1760, 2314, 2505,
 3209, 4065, 4132, 5108, 5316, 5323, 5685,
 5883
 cem^ç o.-updur 3546
 cem^ç o.-ursa 4521
 ceng-sāz o.-sam 592
 ciğer kebāb o.-dı 5956
 cüvān o.-ayın 5437
 cüvān o.-dı 5440
 çāk o.-sa 2820
 çāk o.-up 4542
 çāk o.-uram 2664
 çāre-sāz o.-asın 3909
 çār o.-dı 3177
 çeşmi kan o.-dı 1139
 çoğ o.-masın 1053
 çoğ o.-sa 1103
 çoğ o.-ur 2163
 dād o.-a 3795
 dāğ o.-urdu 3416
 dāl o.-dı 2494, 2494
 dār-ı ğamdan o.-inca āzād 520
 đarīr o.-dı 366
 đarīr o.-mışdur 5712
 dāyim o.-a 490
 dāyim o.-maz 548
 dāyim o.-sa 3829
 dem o.-dı 869
 dem-sāz o. 4787
 derdinūñ ṭabibi o.-a 5403
 dest-ġir o.-a 5149
 dırāz o.-dı 746
 dırāz o.-ısar 2983
 diken o.-dı 598
 dil-şād o. 2516
 dūr o.-a 684, 4027
 dūr o.-ayın 5338
 dūr o.-uñ 5337
 dūr o.-up 4783
 dü-nīm o.-dı 4003
 dü-pāre o.-a 258
 dürr-efşān o. 4207
 düşmen o.-ursa 5568
 dü-tā o.-ur 707
 ebter o.-ur 4823
 ehl-i izzet o.-up 630
 ehl-i sa' ādet o.-mağıdı 1762
 eksük o.-madı 4516
 eksük o.-maz 2018, 3994, 4744, 4998, 5009
 emīn o.-asız 5741
 emr o.-up 569, 5601, 6144
 enver o.-mış 4143
 ercümend o.-dı 5219
 esed o.-dı 572, 625
 esen o.-sun 6012
 esir-i dām o.-dı 3694
 fāriğ o. 6134
 fāriğ o.-am 5389
 fāriğ o.-dı 2839
 fāriğ o.-up 1332
 farğ o.-mazdı 2306
 farz-ı ayn o.-dı 2894
 fāş o.-aldan 2731
 fāyiğ o.-mışıdı 2512

- fāyik o.-ur 3782
 fāyiz o.-ur 5995
 feraḥ o.-ur 551
 ferş-i rāh o.-dı 4679
 fevt o.-an 4517
 figār o.-dı 602
 figende o.-ur 5636
 fi' li şefkat o.-a 997
 fitne-i cān o. 4207
 fütāde o.-dı 787
 fütāde o.-dılar 2131
 füzün o.-dı 6100
 ğāfil o.-an 1441
 ğāfil o.-ma 547
 ğāfil o.-maḥ 798
 ğāfil o.-maz 1441
 gāh o.-ur 883, 1683, 3399, 3469, 3782
 ğālib o.-a 1467
 ğālib o.-dı 206, 522, 2688
 ğālib o.-duḥca 5021
 ğālib o.-sa 250, 251, 1197, 3865, 4773, 5652
 ğālib o.-up 5109
 ğam-güsār o.-ana 553
 ğam-güsār o.-sa 591
 ğam-güsār o.-sañ 3192
 ğarīb o.-dum 3172
 ğarīk-i hūn o.-dı 851
 ğarīk-i hūn o.-dum 1795
 ğarḫ-ı hūn o.-dı 2416
 ğarḫ o.-a 4017, 5121
 ğarḫ o.-dı 978, 1217
 ğarḫ o.-dılar 5745
 ğarḫ o.-dum 1078, 3966
 ğarḫ o.-mış 450, 2425
 ğarḫ o.-mışdı 2648
 ğarḫ o.-up 3408
 ğāyib o.-dı 2068
 ğāyib o.-madı 2069
 ğāyib o.-maḥ 4178
 gerden-keş o.-dı 3655
 germ o. 3720
 germ o.-dı 141, 338, 1653, 3259, 3341
 germ o.-ıcaḥ 3078
 germ o.-sun 4762
 germ o.-up 5486
 germ o.-ur 4743, 5431
 geyik o.-a 4630
 ğubār o.-up 3091
 güc o.-sa 5207
 gülşen o.-a 3281
 gülşen o.-dı 901, 5939
 gülşen o.-duḥda 568
 gülşen o.-ur 4869, 5065
 ḥabs o.-alı 5946
 ḥaḫīr o.-mañ 4114
 ḥāk o.-dı 4768
 Ḥaḫ-perest o.-dı 5384
 ḥalāş o.-a 403, 1449, 5460
 ḥalāş o.-dı 3331, 4880
 ḥalka o.-dı 5280
 ḥalka o.-mış 2692
 ḥalk o.-alı 2095, 2096
 ḥāmīle o.-dı 426
 ḥāmūş o. 5836
 ḥarāb o.-dı 848, 5956
 ḥarām o.-dı 1202, 1357
 ḥarīk o.-dı 2282
 ḥāşıl o.-a 1012
 ḥāşıl o.-dı 1414, 3551, 6074
 ḥāşıl o.-maduğma 2595
 ḥāşıl o.-mağa 1544
 ḥāşıl o.-mazdı 2225
 ḥāşıl o.-mışdı 3141
 ḥāşıl o.-sa 4231
 ḥāşıl o.-ur 2590
 ḥaste o.-dı 2548
 ḥaste o.-dum 4830
 ḥaşr o.-ıcaḥ 1474
 ḥaḫā-pūş o. 5836
 ḥatm o.-ıcaḥ 2257
 ḥatm o.-up 2805
 ḥayāl-i ḥāb o.-dı 2432
 ḥayāl o.-dı 2184, 2598
 ḥayāl o.-dum 2584
 ḥayāl o.-mışam 2580
 ḥayāl o.-ur 1197
 ḥāyil o.-maz 5336
 ḥāyil o.-ur 2678
 ḥāyin o.-sa 4853
 ḥayr o.-a 1538, 4000
 ḥāzır o.-dı 3809, 5897
 ḥāzır o.-sun 4672
 ḥāzır o.-urdı 3151
 ḥāzım o.-ur 4667
 hedef o.-maz 3597
 helāk o.-dı 5910
 helāk o.-ur 873
 helāk o.-uram 2664
 ḥelāl o.-sun 4072
 hem-āğūş o.-am 5449
 hem-dest o. 3881
 hem-dem o.-a 3695, 3793, 4520
 hem-dem o.-dı 262, 2594, 3622, 3817
 hem-dem o.-maya 3162
 hem-dem o.-mayan 6013
 hem-dem o.-mışdı 6089
 hem-dem o.-sa 94, 1370, 2037
 hem-dem o.-urdı 3601, 5308
 hem- inān o.-up 3552
 hem-nefes o.-dı 4723
 hem-nişin o.-dılar 3154
 hem-nişin o.-mañ 6085
 hem-nūş o.-am 5449
 hem-rāz o. 4787
 hem-rāz o.-up 3575
 hem-reh o.-up 6014
 hem-ser o.-am 3936
 hem-ser o.-duğıyçün 1642
 herm-ser o.-up 585
 hem-ser o.-urdı 3594

- hem-zebān o.-dı 5194
 hıfz içinde o.-a 5206
 hiç o.-dı 3886, 3886
 hilāl o.-dı 3871
 hilāl o.-dum 2584
 hilāl o.-mı 3725
 hōd-bīn o.-up 1037
 hōd-nümā o.-dı 1989
 hōş-dem o.-ur 3827
 hūb o.-a 1538
 hūb o.-maz 1730
 Hudā-nümā o.-maz 1986
 hurrem o. 3879
 hurrem o.-am 2599, 3178
 hurrem o.-mca 3827
 hurrem o.-mıdı 6089
 hurrem o.-sun 1556, 4367
 huşk o.-dı 3856
 huşk o.-duka 6186
 ıra(ğ) o.-a 4802
 ıbret o.-dı 674
 ıbret-nümā o.-ur 4489
 ıkāl o.-dı 100
 illet o.-a 1535
 imām o.-dı 528
 i' tibār o.-dı 4606
 izn o.-masa 5691
 kadem o.-dı 2237
 kadid o.-dı 5286
 kādīr o.-a 623
 kāmīl o.-a 1769
 kāmīl o.-dı 4277
 kand-riz-i Mısr o.-dı 2837
 kāni' o.-madı 5346
 kāni' o.-maz 2773, 3842
 kāni' o.-ur 5343
 kan o.-dı 1132
 karañu o.-dı 1085, 1387
 karīn o.-sun 646
 karz o.-ur 3826
 kāyil o.-up 5644
 kāyīm o.-mı 4256
 kāyīm o.-sa 3568
 kāyīm o.-ur 4667
 kemān o.-dı 5909
 kesr o.-ur 649
 kıl o.-dum 2582
 kısmet o.-masa 2984
 k'o.-a şad-pāre 3630
 kudret-nümā o.-ur 4489
 kul o.-a 5671
 kul o.-dı 2324, 5851
 kul o.-up 1038
 kurbān o.-ur 803
 lāl o.-an 4809
 lāl o.-mı 3725
 lāmi' o.-aydı 2034
 lāyık o.-maz 84
 lāyık o.-ur 3782, 5680
 lāzım o.-a 630
 lāzım o.-dı 396, 1193, 2558
 lāzım o.-uñ 4080
 maħkūm o.-mayan 4119
 maħrem-i pādīşāh o.-a 5164
 maħrem o.-dı 262
 maħrem o.-dum 4078
 maħbūl-i şehriyār o.-dı 5081
 maħşad o.-ur 3076
 maħtūl-i kaħr-ı dār o.-dı 5081
 ma' şūķ u āşık o.-mıdı 2512
 māt o.-a 3473
 māt o.-up 4790
 māyil o.-ur 251
 maẓhār o.-mağičün 3522
 maẓleme o.-dıyısı 1256
 ma' zūr o.-maya 526
 melāmet o.-a 601, 4438
 melāmet o.-ur 4631
 menzil o.-dı 3127
 menzil o.-dıysa 1032
 menzil o.-sa 918, 3438
 menzil o.-ur 2590
 merhem o. 4411
 mest o.-dı 5384
 mest o.-up 1571, 2238, 2636
 mest o.-ur 2593
 mestūr o.-up 6193
 meşhūr o.-up 2779
 mevte kādīr o.-ur 313
 mu' aṭṭar o.-urdum 5248
 mūcib o.-maya 1945
 muħālīf o.-sa 1161
 muħāl o.-dı 100
 muħāl o.-ur 1146, 4946
 muħterem o.-dı 2237
 muķābil o.-sa 1946
 muķaffel o.-a 2626
 muķarrer o.-ur 5573
 muķayyed o.-a 1704
 muķīm o.-dum 324
 mūm o.-dı 5273
 muntazır o.-dı 3232, 4675, 5358, 5359
 murād o.-ur 4020
 musaħħar o.-dı 2016
 muşāhib o.-dı 522
 muṭī' o.-ur 5571, 5791
 muṭī' o.-ursa 1337
 muvāfiķ o. 1340
 mübtelā o.-dı 46, 2166
 mübtelā o.-ma 2671
 müdām o.-a 4932
 müdām o.-sun 1126
 müdde' i o.-dı 1246
 mülāzım o.-uñ 4080
 mülzem o.-up 5763
 mümkin o.-masa 1196
 mümkin o.-maz 390, 3915, 3940
 mümkin o.-sa 2825, 3033
 mümteni' o.-ur 3033
 münaķķaş o.-dı 4266

- münevver o.-urdum 5248
 münkeşif o.-dı 71
 müstağrak o.-dı 5287
 müstaḥiḳḳ-ı vişāl o.-an 4809
 müstecāb o.-dı 1007, 3652
 müşg-efşān o.-updur 3459
 müşkil o.-dı 3039
 müşkil o.-maya 1632
 müşkil o.-ur 1723, 3825
 müşterī o.-dı 5615
 müşterī o.-urisa 3304
 müşterī o.-mağičün 2263
 müyesser o.-a 1016
 müzevver o.-ur 5573
 nā-bedid o.-dı 5944
 naḳmet o.-mışdı 2212
 nā-murād o.-a 3795
 nā-murād o.-an 4810
 nām-zād o.-an 4810
 nām-zād-ı ‘aziz-i Mısr o.-dı 2837
 nā-pesend o.-an 4353
 naşib o.-dı 969, 969, 970, 970
 nāṭıḳ o. 1340
 nāṭıḳ o.-dı 231
 nā-tüvān o.-dı 4153
 nāzil o.-dı 5912
 nerm o. 3720
 nerm o.-a 4815
 nerm o.-dı 145
 nerm o.-sun 4762
 nev-cüvān o.-dı 5289, 5525
 nigerān o.-madı 1995
 nigerān o.-maz 4213
 nihān o.-a 270, 2578
 nihān o.-dı 2161, 2167
 nihān o.-duñ 4177
 nizār o.-dı 2207
 nūr-a-nūr o.-dı 5472
 nūr o.-an 793
 nūr o.-ur 3843
 o.-a ‘aceb 959
 o.-a ... ‘ayān 67
 o.-a ... āzād 682
 o.-a ... bāḳī 2125
 o.-a bend 3904, 6093
 o.-a bende 2704
 o.-a bende-i şāh 5647
 o.-a bī-perde 2149
 o.-a ... bir 94
 o.-a bī-reng 5886
 o.-a dāmen-keş 35
 o.-a darīr 1458
 o.-a ... dirāz 603
 o.-a dūr 5713
 o.-a faḥūr 2008
 o.-a ḡanī 5889
 o.-a ... germ 4716
 o.-a ḡalāş 4465
 o.-a ḡarāb 1298
 o.-a ḡāşıl 1002
 ola ... ḡāşıl 3582
 o.-a hebā 1585
 o.-a ... hem-reng 4299
 o.-a ... hevādārī 4197
 o.-a ḡōş-bū 4117
 o.-a ... ḡōş-dem 3549
 o.-a ... ḡūn-ḡār 4957
 o.-a ḡurrem 3321
 o.-a izn-i ḡaḳ 5857
 o.-a ... ḡābil-i ḡabūl-i Celil 1471
 o.-a kār 3300
 o.-a ḡarīn 5716
 o.-a kesād 1314
 o.-a ḡul 5792
 o.-alı ... ‘ayān 2668
 o.-alı ... ḡarīn 4638
 o.-alı ... kemān 3705
 o.-alı tāb-efşān 4291
 o.-a ... maḡtū‘ 4128
 o.-a ... mālik 1608
 o.-a mānend 776
 o.-a ... maşnū‘ 4128
 o.-a maṭlūbuñ 3523
 o.-am ... bed-ḡāh 3947
 o.-am dūr 5339
 o.-a meftūnı 3215
 o.-a ... menzilgāh 654
 o.-a ... mestūr 676, 1434
 o.-a ... meşḡul 3716
 o.-a ... mezid 2853
 o.-am ... dem-sāz 4009
 o.-am fūrū-mānde 3942
 o.-am ... ḡayrān 5451
 o.-a mişāl 2859
 o.-am menfa‘at-engiz 3944
 o.-am mihmān 5451
 o.-am rencūr 4189
 o.-a muḡtāc 912
 o.-a mūm u ḡamir 4237
 o.-a murād-ı nigār 736
 o.-a ... naḡif 987
 o.-a nā-ḡābil 1471
 o.-a ... nā-şād 5229
 o.-a nerm 4716
 o.-an hem-rāh 5863
 o.-a nihān 2486
 o.-a nīk-endiş 5401
 o.-a ... nişān 24
 o.-a nūfūr 5713
 o.-a ... nūfūr 4191
 o.-a pāk-sirişt 3948
 o.-a piç 1648
 o.-a re‘is 778
 o.-a revā 4782
 o.-a ... revān 1775
 o.-a riḳḳat 3420
 o.-a ... rūşen 4591
 o.-a şad-pāre 4754
 o.-a şaḡ u esen 2187
 o.-a ... ser-defter 4439

- o.-a seyr-âb 2813
 o.-asın âgâh 305
 o.-asın berhürdâr 1041
 o.-asın hurrem 4475
 o.-asın ... kerîm 617
 o.-asın ... mâlik 1533
 o.-asın ' uryân 304
 o.-asız ... hor u zelîl 1505
 o.-asız mezmûm 1478
 o.-a siyâh 4601
 o.-a şâd 4013
 o.-a ... şâd 682
 o.-a ... şâdî 4103
 o.-a ... şûr-engîz 3999
 o.-a tâbende 3391
 o.-a ... ta'lim 4544
 o.-a ... târ 3862
 o.-a tebâh 1
 o.-a ... toğrı 4536
 o.-a yakın 2841
 o.-a yâr 3793
 o.-aydı 'adû 544
 o.-aydı ... çäre 2702
 o.-a zâr ü hazîn 993
 o.-a ziyân 709
 o.-dî ... âbâd 5070
 o.-dî ... âbî 3656
 o.-dî ... âgâh 513, 3432, 3628, 5191, 5622
 o.-dî âheng 3100
 o.-dî ... âhîr 277
 o.-dî 'alîl 3306
 o.-dî ... 'alîl 3853
 o.-dî âlüde 753
 o.-dî âteş-tîz 4582
 o.-dî 'ayân 131, 2586, 4156, 6027
 o.-dî ... 'ayân 1029, 2634, 4636, 6092
 o.-dî ... âzâd 5070
 o.-dî bâlâ 5520
 o.-dî bedîd 128, 1164, 2301, 2972
 o.-dî ... bedîd 1529
 o.-dî ... belâ-yı nâr-ı 'azîm 5938
 o.-dî berât 2885
 o.-dî berd-i selâm-ı İbrâhîm 171
 o.-dî bî-bedel 288
 o.-dî ... bîdâr 2751
 o.-dî ... bî-dîl ü ârâm 3958
 o.-dî ... bî-gâne 5038
 o.-dî bî-hadd 5234
 o.-dî ... bî-hüş 1805, 4548
 o.-dî ... bî-ķayd 4867
 o.-dî ... bîmâr 2637
 o.-dî ... bînâ 3509
 o.-dî bî-reng 3856
 o.-dî bî-şabr 3958
 o.-dî ... bîzâr 1653
 o.-dî bülend 3838
 o.-dî ... dâğ 2415
 o.-dî ... đarîr 5523
 o.-dî dem-beste 1982
 o.-dî ... destân 4636
 o.-dî divâne 2332, 4721
 o.-dî ... dūr 4805
 o.-dî ... dūrüst 4592
 o.-dî ... enbüh 3855
 o.-dî etemm 5526
 o.-dî ... etmege muhtâc 5613
 o.-dî ... ferâh-bahşây 2908
 o.-dî ... ferhunde 5441
 o.-dî ... fermâni 5213
 o.-dî figâr 83
 o.-dî ... füzün 947, 4268
 o.-dî ğarîķ 2282, 3646
 o.-dî ... ğarîķ 5637
 o.-dî ... ğayb 1661
 o.-dî ğayret-i minû 2243
 o.-dî gevher-fişân 3023
 o.-dî ... gözi dürr-bâr 3981
 o.-dî güşâde 2880
 o.-dî ... hâl-be-hâl 2709
 o.-dî ... ħandân 2139, 2275
 o.-dî ħarâb 5278, 5645
 o.-dî ħarîş 391
 o.-dî ... ħâsıl 2878
 o.-dî ħayâl 2465
 o.-dî ħayâl-i ħ'âb 2824
 o.-dî ... ħayrân 2002
 o.-dî ħazîn 3669
 o.-dî hem-derd ü ğam 4723
 o.-dî ... ħışm-âmîz 4462
 o.-dî ... ħilâl 2709, 3319
 o.-dî ħoş-bü 2777
 o.-dî ... ħoş-refitâr 497
 o.-dî ... ħüb 1299
 o.-dî ... iķbâz 1691
 o.-dî ... 'izzet-i tām 3271
 o.-dî ķahr 2601
 o.-dî ķāni' 3535
 o.-dî ... ķarîn 290, 1602, 1950, 3085
 o.-dî ... ķaşdî vü meylî 3636
 o.-dî kerîm 574
 o.-dî ... ķüt 142
 o.-dılar âgâh 1922
 o.-dılar âzâd 5632
 o.-dılar bî-fer 754
 o.-dılar ħâmüş 5830
 o.-dılar ... ħamüş 1160
 o.-dılar ... pür-nür 4131
 o.-dılar şâbit 6087
 o.-dılar ... şayd 4867
 o.-dılar ser-mest 5137
 o.-dî ... lerzân 1628
 o.-dî mağfür 169
 o.-dî ... maķarr-ı keştî-yi Nüh 170
 o.-dî mâl-â-mâl 3222
 o.-dî mâlik 3395
 o.-dî ... mâlik 2093
 o.-dî ... manzür 2886
 o.-dî ... maţma' 224
 o.-dî mecrüh 5151
 o.-dî me'nüs 4864

- o.-dı ... menzil 1990
o.-dı menzil-gāh 4355, 5594
o.-dı ... mesned 5025
o.-dı ... mest 4294
o.-dı mest-i ḥarāb 2416
o.-dı ... mest-i ḥarāb 2607
o.-dı mestūr 2343
o.-dı ... mestūr 1660
o.-dı ... meşhūr 2063, 4626, 5576
o.-dı meşşāta 4090
o.-dı ... mevcūd 59
o.-dı mezād 3372
o.-dı ... mezīd 1875, 4309
o.-dı ... muḥibb-i şarīḥ 3986
o.-dı ... muḥtāc 3532, 5042
o.-dı ... murākıb u ḥāmūş 5453
o.-dı ... mübtelā 4878
o.-dı mücellā 1919, 1988
o.-dı ... müşerref 496
o.-dı nā-çār 1709
o.-dı naşīb 5927
o.-dı nevmīd 5299, 5365
o.-dı ... nigerān 2139, 4386
o.-dı nihān 697
o.-dı nişān 4156
o.-dı nūrānī 2062
o.-dı ... nūrānī 1952
o.-dı on iki sāl 607
o.-dı ... perde 5049
o.-dı peydā 2039
o.-dı ... pinhān 393
o.-dı. pinhānī 5597
o.-dı pür 4258
o.-dı ... pür 2928, 3094, 3680
o.-dı ... pür-cüş 5457, 5966
o.-dı ... pür-çin 2530, 3891
o.-dı pür-dāğ 4291
o.-dı ... pür-jāle 3109
o.-dı pür-mevc 2280
o.-dı ... pür-şevk 4863
o.-dı ... pür-tāb 4559
o.-dı ... rāğīb 3282
o.-dı rāḥat-ı dey 20
o.-dı ... rāst 5516
o.-dı revān 1416, 1484, 1564, 1732, 1926,
2089, 2229, 3839, 4180, 5082
o.-dı ... revān 1985, 2977, 4162, 5183
o.-dı ... rüşen 1578, 3331
o.-dı ... rüzī 3875
o.-dı rüsvāy 4827
o.-dı şaḥrayī 723
o.-dı ... sa'īd 717
o.-dı ... sārī 5528
o.-dı sebeb 620, 1039, 3754, 5140
o.-dı sevdāyī 4720
o.-dı ... süvār 3477
o.-dı ... şād 5641, 5782
o.-dı ... şeker-güftār 497
[o.-dı] ... şekker-rız 3023
o.-dı ... ta'ab 620
o.-dı ... ta'allül-sāz 4461
o.-dı ... ta'yin 2198
o.-dı tebāh 2201, 5614
o.-dı tehi 5040
o.-dı temām 807, 1027, 2730, 5463, 6058,
6086
o.-dı ... temām 1639, 2087, 3394
o.-dı ... teng 4148
o.-dı ... tolu 1831
o.-dı ... tufeylī 627
o.-dı ... vāşıl 2878
o.-dı ... yār 5087
o.-dı ... zāhir 277, 2135
o.-dı ... za'if ü 'alil 3702
o.-dı zır ü zeber 3957
o.-dı ... zır ü zeber 5277
o.-duğı şikeste 201
o.-duğınca ... cedīd 2853
o.-duğūn ... dūr 3874
o.-dum āvāre 3693
o.-dum ... bīdār 4540
o.-dum ... dil-teng 5370
o.-dum ... esir 3253
o.-dum ... ğarq 3967
o.-duñ ... ḥaste 2528
o.-duñ mihmān 200
o.-duñ ... rencūr 3872
o.-ıcağ ... meşğul 2043
o.-ıcağ müvekkel 1755
o.-ımağ bende 4008
o.-ınca ... ḥalāş 915
o.-ısar ... 'ayān 692
o.-ısar dem-i sevdā 2982
o.-ısar zulümāt 5950
o.-ma āb-efşān 3979
o.-ma ... āzār 3737
o.-madı 'ārī 2831
o.-madı ... bedīd 1232
o.-madı çäre 2809
o.-madı dem 2763
o.-madı denk 4499
o.-madı dermān 711
o.-madı güstāḥ 588
o.-madı ḥāyil 1302
o.-madı kem 5526
o.-madılar ... dūr 2153
o.-madılar muḳayyed 1732
o.-madılar ... nigerān 2002
o.-madı mālīk 77
o.-madın ... güm 3926
o.-madın ... ḥurrem 3605
o.-madın ... remīde 1210
o.-madın ... yebāb 2877
o.-madı rām 3853
o.-madı ... revān 3734
o.-madı ... şirīn-bend 3730
o.-madı ... temām 2183
o.-madı tuş 5363
o.-ma dīvāne 2671
o.-ma ... dūr 733

- o.-ma esen 1353
 o.-mağa cānsuz 6199
 o.-mağa dūr 4024
 o.-mağa miskīn 3361
 o.-ma ... ğam-nāk 704, 983
 o.-ma ... ğam-sāz 3935
 o.-mağa ... muķīm 3613
 o.-ma ḥod-bīn 1043
 o.-ma ḥöd-gām 4395
 o.-ma hilāl 2556
 o.-ma melül 2829
 o.-mamış ... ‘ayān 1770
 o.-ma nihān 719, 2742
 o.-ma rüsvāyī 2669
 o.-masa āḥir 3555
 o.-masa ğāfil 2420
 o.-masayduñ ... yār 2557
 o.-masun bīdār 615
 [o.-masun] ... bī-ķarār 2728
 o.-masun rāzī 3304
 o.-masun ... zār 2728, 4958
 o.-ma tāb-efṣān 3979
 o.-ma tebāh 4938
 o.-maya ḥayrān 4756
 o.-maya ḥayy 2285
 o.-maya ķābil-i timār 5885
 o.-ma ... yaķın 4783
 o.-maya ... naṣīb 3349
 o.-mayan bende 5635
 o.-maya ... re’īs 1192
 o.-maya sūd 3398
 o.-maya teng 899
 o.-maya yār 555
 o.-mayup perde 5539
 o.-maz ... ābī 622
 o.-maz ... bedel 3990
 o.-mazdı ... meṣḥūd 60
 o.-mazdı ... noķṣān 5624
 o.-mazıdı ‘ayān 52
 o.-mazıdı ... ṭālī‘ 3569
 o.-mazıduñ ... bīmār 2557
 o.-mazısa tecellī 2126
 o.-maz nerm 2564
 o.-maz ... nihān 2487
 o.-maz sebeb 3469
 o.-mıṣam gümrāh 5157
 o.-mıṣam ḥayrān 3618
 o.-mıṣam me‘ yūs 5135
 o.-mıṣam nālān 2464
 o.-mıṣam ... ser-gerdān 6116
 o.-mıṣdı ... ğarīķ 4836
 o.-mıṣdı ... germ 2435
 o.-mıṣdı ... güvāh 4307
 o.-mıṣdı ... ḥayrān 1760
 o.-mıṣdı mest 2776
 o.-mıṣdı ... mestür 2323
 o.-mıṣıdı ‘ayān 1560
 o.-mıṣıdı esīr-i dām-ı ‘azīz 2770
 o.-mıṣıdı ... ğarīķ 2430
 o.-mıṣıdı iṣkāl 2919
 o.-mıṣıdı ... me’nūs 2567
 o.-mıṣıdı temām 1552
 o.-mıṣıdı zā’if 319
 o.-mıṣıdı ... revān 1253
 o.-mıṣıken ... esīr 1702
 o.-mıṣlarıdı ... yār 5077
 o.-mıṣ ... rüṣen 1568
 o.-mıṣ ... temām 3679
 on o.-dı 2314
 o.-sa ... āġāh 3629, 4640
 o.-sa ‘ayān 3764, 5495
 o.-sa ... bīmār 5071
 o.-sa dāmen-ġir 3150
 o.-sa ... ğarķ 4886
 o.-salar iḥtiyārī 5634
 o.-sam ... giryān 3682
 o.-sam ... hem-āġūṣ 4101
 o.-sa ... nazār 4267
 o.-sa ŧeker-ḥand 3457
 o.-sa ŧekker-rīz 4759
 o.-sa revān 674, 680, 2678, 3920, 5318
 o.-sa ... tāvī 963
 o.-sa ... tef ü tāb 4473
 o.-sa ... temām 3587
 o.-sa tīrāṣ 5142
 o.-sun dūr 3955
 o.-sun ... hem-pister 4073
 o.-sun ... ḥurrem 3611
 o.-sun ... vācib 5395
 o.-sun ... zār 6183
 o.-uñ āġāh 2092
 o.-up ādem-zād 2536
 o.-updur ... delīl 2014
 o.-up gümrāh 1522
 o.-up ḥayrān 1636
 o.-up ... hem-rāz 5456
 o.-up nā-ķār 1255
 o.-up ... zelīl 2165
 o.-ur āġāh 5048, 5114
 o.-ur āhū 4629
 o.-ur a‘ mā 702
 o.-ur āzād 5229
 o.-ur ... bedīd 1937
 o.-ur ... ber-ḥūr-dār 4957
 o.-ur ... bī-nūr 3525
 o.-ur ... delīl 2680
 o.-urđı ... ābād 5715
 o.-urđı ‘ārif-i vāṣıl 2420
 o.-urđı ... bī-zār 5263
 o.-urđı dāmen-ġir 2701
 o.-urđı ... dem-sāz 3589
 o.-urđı ... hem-rāz 3589
 o.-urđı ḥūn 5258
 o.-urđı ... ķul 518, 5793
 o.-urđı merhem-baḥṣ 3095
 o.-urđı miḥmāmı 3166
 o.-urđı perde-niṣīn 3164
 o.-urđı perrān 4507
 o.-urđı ... ṣād 4645
 o.-urđı ... vīrān 2098

- o.-urdu ... zümürüd-gün 5585
 o.-ur dil-keş 3470
 o.-ur efgende 5635
 o.-ur güvâh 4577
 o.-ur ... güvâh 5863
 o.-ur ... hâyil 3543
 o.-ur hayrân 1992
 o.-ur hurrem 3549
 o.-urıdı ... hem-râh 2549
 o.-urıdı ... zevk-âmîz 3152
 o.-urıduñ mağdûr 3874
 o.-urısa destûr 3427, 5407
 o.-ur kâyim 1882
 o.-ur lâyık 1030
 o.-ur ... mâl-â-mâl 3355
 o.-ur ... meftûn 3506
 o.-ur ... menzil 4715
 o.-ur ... müşkil 4960
 o.-ur ... nâ-yâb 2407
 o.-ur nevmîd 4361
 o.-ur ... râm 4717
 o.-ur ... reşk 2555
 o.-ursa ... hem-râh 93
 o.-ur ... sebep 2561
 o.-ur ... târ-ender-târ 4954
 o.-ur vâşıl 5584
 o.-ur ... yakın 3053
 o.-ur ... zâhir 3555
 o.-ur zânî 3949
 pâk o.-a 507
 pâk o.-an 1582
 pâk o.-ur 35
 pâydar o.-ısar 1452
 pâydar o.-mayaydı 1968
 pây-mâl o.-dı 1983
 pây-mâl o.-sun 4072
 penâh o.-asın 3240
 perde-dâr o.-dı 5926
 perde o.-mağa 2111
 pîr-i nâ-tüvân o.-dı 5289
 pîr o.-dı 366
 pîş-dest o.-alı 2861
 piyâde o.-dılar 2131
 pür-âb o.-dı 2432
 pür-dem o.-dı 2632
 pür-dem o.-mışdur 47
 pür-ğam o.-dı 4181, 6099
 pür-ğam o.-mış 1421
 pür-güher o.-dı 3120, 5186
 pür-ğased o.-dı 572
 pür-hevâ o.-dı 2921
 pür-ğün o.-up 3617, 4211
 pür-ğün o.-ur 2659
 pür-key o.-urdu 2298
 pür-küdüret o.-ur 661
 pür-melâl o.-dı 3903
 pür-miñnet o.-a 3905
 pür-nür o.-up 5565
 pür o.-dı 2913, 3026, 4704
 pür-şafâ o.-mışıdı 2987
 pür-şafâ o.-ur 5655
 pür-şiken o.-dı 5275
 râğib o.-mış 2110
 râhat o.-mağičün 2151
 râhat o.-mazdı 5530
 raḥmet o.-a 997
 raḥmet o.-an 224
 raḥmet o.-sun 158
 râm o. 4455, 4842
 râm o.-a 4931
 râm o.-am 3941
 râm o.-up 1750
 ra' nâ o.-up 3993
 râst-bâz o.-maz 4453
 râst o.-an 4453
 râst o.-sa 4545
 râygân o.-dı 5491
 râzı o.-dı 701, 2128
 râzı o.-madı 6199
 râzı o.-mayan 5226
 refi' -i kâdr o.-a 629
 refi' o.-a 335
 revâc o.-dı 5443
 revâne o.-dı 3020, 3637
 revâne o.-dılar 1599
 revâne o.-ur 4634
 revân o.-dı 372, 1786, 1874, 2962, 3090, 3094
 revân o.-duñ 720
 revân o.-ur 3989
 revâ o.-a 1166
 rıkk o.-up 3690
 rû-be-rû o.-mağa 2357
 rüşen o.-a 310, 2164, 3281
 rüşen o.-dı 901, 1989, 2783
 rüşen o.-ınca 3207
 rüşen o.-mağa 3564
 rüşen o.-ur 5065
 rûzî o.-sa 1026
 şâbit o.-dı 2563
 şâbit o.-sa 5204
 şa' b o.-a 5207
 şabûr o.-a 4027
 şabûr o.-ayın 5338
 şâdıķ o.-a 999
 şâdıķ o.-sa 1030
 şâdıķ o.-ur 2630
 şâfî o.-a 2358
 şâf o.-masa 1047
 şahîh o.-ur 1450
 sâkin o.-dı 3382, 5376
 sâkin o.-mağičün 5367
 şayd o.-alı 4330
 sâye o.-dı 6173
 sa' yında o.-alum 2675
 sa' yında o.-ayın 5639
 sebep o.-a 1535
 sebep ... o.-dı 1834
 sebep o.-mağa 3773
 sebep o.-ur 1026
 sedd o. 4188

- selāmet o.-ur 4631
 semen o.-dı 5275
 sepīd o.-dı 5944
 ser-firāz o.-sam 592
 ser-keş o.-ma 4842
 ser-keş o.-up 5991
 ser-keş o.-ur 3993
 sermest o. 3881
 ser-nigūn o.-dı 5220
 ser-nigūn o.-dılar 5797
 serv-i kıdd o.-dılar 362
 serv o.-dı 607
 seyl o.-up 2455, 6038
 şıdķ-ı ihlāş o.-ursa 5511
 şıklet o.-a 3893
 sirişte o.-a 2532
 siyāh o.-dı 3046
 siyāh o.-dı yüzüm 114
 şūret o.-dı 352
 süfte o.-mamış 5498
 süvār o.-a 6130
 şād o. 3879
 şād o.-a 1105
 şād o.-dı 3556, 5505, 6042
 şāmil o.-a 1769
 şeb-çerāğ o.-dı 3120
 şebih-i Ādem o.-a 777
 şekker o.-ursa 3136
 şekl o.-ur 1528
 şerħa şerħa o.-dı 3686
 şerm-sār o.-dı 1365
 şikār o.-dı 602
 şikār o.-ma 1781
 şu^ç le-dār o.-ursa 939
 ta^ç ab o.-duğına 1035
 tāb-dār o.-dı 1895, 2007
 tālib o.-dı 183, 3340, 4569, 5131, 5924
 tālib o.-sa 1576
 tāmi^ç o.-ur 5343
 ta^ç n o.-mazdı 4834
 tār o.-ur 603, 685
 tāriħ o.-uñ 638
 tār-mār o.-dı 985
 tar o.-dı 3296
 tār o.-dı 3177, 3607
 taş bağırlu o.-up 3867
 tekye-gāh o.-dı 4679
 temām o.-a 619
 temām o.-dı 492, 528, 1202, 4258, 4273, 5912
 temām o.-up 1249
 teng-dil o.-dı 4587
 teng-dil o.-ma 4337
 teng o.-dı 3897, 5234, 5617
 teng o.-mışdı 2216
 teng o.-updur 5674
 teşne o.-dum 2619
 te^ç vil o.-a 5110
 türāb o.-dı 848
 tercümān o.-dı 338
 tūre o.-a 5205
 tūr o.-dı 598
 tūz o.-ur 6109
 tūfeyl o.-dı 1671
 tūş o.-dı 1117
 tūş o.-sa 699
 vācib o.-dı 4
 vākıf o.-a 5140
 vākıf o.-am 3616
 vākıf o.-an 74
 vākıf o.-dı 391, 1836
 vākıf o.-maya 4497
 vākı^ç o.-a 5199
 vākı^ç o.-mışdı 559
 vāşıl o.-dı 932, 2787, 3315, 3746,
 4651
 vāşıl o.-up 6016
 vāşıl o.-ur 78
 vaşıl o. 3526
 vaz^ç o.-mış 5551
 vefķ-i tedbīr o.-ursa 5930
 vesīle o.-a 178, 2904
 vīrāne o.-masun 4960
 yād o.-urdu 327
 yakın o.-dı 258, 1558, 5346
 yār o.-a 1512, 1574
 yār o.-asın 5083
 yār o.-dı 3296, 5053
 yār o.-mayasın 600
 yār o.-sa 591, 1617
 yār o.-sañ 3192
 yār o.-uñ 4751
 yaşda o.-ıcaķ o kadar 774
 yetīm o.-dum 324
 yoğ o.-sa 4468
 yüklü o.-dı 491
 yüzi ayınuñ o.-dı on dördü 2340
 za^ç f o.-anuñ 3866
 zāhir o.-a 63, 3639
 zāhir o.-dı 1007, 1461, 1592, 1595, 1823,
 2046, 2108, 2201, 2394, 2541, 2610, 3401,
 5482, 5599, 5730, 6039, 6131
 zāhir o.-ınca 4585
 zāhir o.-maya 640
 zāhir o.-maz 1044
 zāhir o.-mış 307
 zāhir o.-sa 2242, 2700, 3352
 zāhir o.-up 5989
 za^ç if o.-ur 710
 zālim o.-duñsa 308
 zālim o.-ma 4561
 zāmin o.-ursañ 5434
 zār o.-dı 2207
 zār o.-mayasın 600
 zār o.-up 2451
 zāyil o.-madı 4803
 zebūn o.-dı 851, 5220
 zebūn o.-dum 1795
 zebūn o.-duñ 4203
 zebūn o.-mışdur 6139
 zerd o.-up 2207

- zer-nigār o.-urıdı 5586
zıkr o.-a 3714
zıkr o.-ıcağ 5661
zinā-kār o.-an 4438
zindān o.-updur 4904
ziyāde o.-dı 787, 2066
ziyāde o.-ur 4183
ziyād o.-dı 4158, 5505
ziyān o.-dı 1132
zōr o.-masa 2193
zulümāt o.-dı 2055
(yf. 14.): “etmek, edilmek” fiiline konu olmak
mu‘in o.-mañ 6085
o.-a ... töhmet 1651
o.-dı y. 5739
o.-mağičün ... devām 5781
o.-mağdan iftirā-yı firāş 5142
(yf. 15.): -sıfat-fiil eki almış bir fiille-başlama,
bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturmak
añmaz o.-dı 5304
bağmaz o.-dı 5302
bilmez o.-dum 3961
bulut ağlamaz o.-dı 5620
çeker o.-sañ 5103
eylemez o.-dı 626
itmez o.-dı 1643
gelmez o.-dı 5294, 5299, 5302
göremez o.-dı 2342
görinmez o.-dı 3916
görinmez o.-ınca 1752
görmez o.-a 5881
görmez o.-dı 937, 2343, 5022
görmez o.-dum 1283
görmez o.-ınca 1753
karnı acıkmış o.-maya 5600
secde itmekde o.-dı 41
şükr ider o.-sa 4884
tölmüş o.-urdu 4064
uçmaz o.-ursa 3137
→ ‘aceb ola, bāl belāsuz olmaz, kanlar olsun,
müstedām olsun, nār olsun, olmasun, selām
olsun, ser selāmet ola, tevbe olsun
ola (T. e. 1.): -genellikle “şāyed” kelimesiyle
birlikte- ihtimal bildiren söz
o. 101, 654, 1123, 1319, 1458, 1698, 1834,
3195, 3203, 3206, 3239, 3240, 3241, 3616,
3929, 5671, 5684
o.+ydı 4172
(e. 2.): “belki ya da acaba” anlamında ihtimal
bildiren bir söz
o. 4963, 4963, 4964, 4965, 4965, 4966, 4966,
4970, 4970, 5140, 5710, 5850, 5850, 5928,
6078, 6172, 6173
ol ara (T. i.): ora, o yer
o.+da 1564, 1618, 5753
o.+ya 696, 2270, 5333
ol dem (T. Far. zf.): o zaman, o anda, derhal, hemen
o. 266, 288, 368, 377, 836, 937, 1192, 1294,
1532, 1552, 1817, 1846, 2301, 2420, 2636,
2882, 3182, 3626, 3669, 3798, 4106, 4546,
4598, 4886, 5278, 5600, 5755, 6010,
o.+de 47, 6055
o.+e 50
o.+içün 144
→ ol dem ki
ol dem ki (T. Far. zf.): fiili zamana bağlayan ve fiile
“diğİndA” anlamı veren söz
o. 225, 1442, 1551, 3243, 4488, 5236, 5428,
5501
olm- (T. f. 1.): yapılmak, bir görev, makam, nitelik
veya herhangi bir durum kazanmak
o.-maz 1258
(yf. 2.): edilmek
‘add o.-masa 3541
‘afv o.-dı 2763
bağş o.-dı 5764
bedel o.-a 5841
beşāret o.-dı 2911
beyān o.-an 5718
beyān o.-sa 232
cebr o.-maz 2666
cem‘ o.-a 390
cem‘ o.-maz 2832
cem‘ o.-sa 3381
çāk o.-dı 4513
çāk o.-unduğı 5141
fetḥ o.-madı 697
gūş o.-dı 2103
gūş o.-up 5322
haber o.-dı 2995, 6035
ḥalk o.-dı 65
ḥalk o.-mış 5316
ḥarc o.-sa 4231
ḥarc o.-sun 4223
ḥıfz o.-sa 5203
kat‘ o.-sa 1166
ma‘lüm o.-dı 2105
medḥ o.-sa 4745
men‘ o.-a 390
nağş o.-dı 5043
nağar o.-madı 3487
nağar o.-sa 2072
o.-a i‘ rāz 1691
o.-dı mükerrer 3465
o.-dı tirāş 1739
o.-mayınca ... teftiş 5687
pertāb o.-sa 5257
redd o.-urdu 2782
ref‘ o.-dı 2332
vaḥy o.-dı 455
vaşf o.-maz 2737
yād o.-am 341
yād o.-dı 3464
zeyn o.-dı 562
zıkr o.-an 5814
zıkr o.-dı 3624
zıkr o.-masa 1
zıkr o.-ur 369, 387, 1775, 3636, 5985
zulm o.-dı 292

- ol kadar (T. Ar. zf.):** çok fazla, haddinden çok
o. 723, 734, 923, 1006, 1089, 1380, 2005,
2928, 2996, 3026, 3118, 5782, 5879
(i. 2.): çok fazla, haddinden çok
o.+dur 2021
- olmasun (T. e.):** “sakın ha!, dikkatli olun”
anlamında uyarı sözü
o. 5740
- ol resme (T. Ar. sf. 1.):** öyle, onun gibi
o. 3632
(zf. 2.): öyle, onun gibi
o. 3869
- olun- (T. f.):** → alın-
- o zemān (T. Ar. zf.):** o vakitte, o zamanda, o
devirde
o. 2260, 2987, 3358, 3484, 4485, 4718, 5076,
5111
- ol zemān (T. Ar. zf.):** o vakitte, o zamanda, o
devirde
o. 518, 1799, 2519, 3653
o.+da 1005, 5793
- ol zemān kim (T. Ar. Far. zf.):** ifadeyi zaman
bağlayan, fiile “-dİĞİndA” anlamı veren bir
söz
o. 5233, 5558
- omuz, -mızı (T. i.):** boynun iki yanında, kolların
gövdeye bağlandığı bölüm
o.+1 2949
o.+umdasın 2525
- on (T. sf.):** on (adet)
o. 2718
→ ayuñ on dördi, on bir, on bir nücüm, on bir
sülâle, on iki, on iki biñ, on kadar, on ol-, on
sekiz, on sekiz biñ cihān, üç yüz on üç, yüzi
ayınuñ on dördi ol-
- oñ- (T. f.):** iyi olmak, iyileşmek, düzelmek,
gelişmek, uygun gitmek
o.-a 5450
o.-dı 2230
- oñar- (T. f.):** yardım etmek, iyileştirmek, yapmak,
düzeltmek
o. 765
- on bir (T. sf.):** on bir
o. 434, 609
→ on bir nücüm, on bir sülâle
- on bir nücüm (T. Ar. i.):** Hz. Yusuf’un on bir
kardeşi
o. 609
- on bir sülâle (T. Ar. i.):** Hz. Yusuf ile kardeşleri
o. 434
- on dört (T. sf.):** on dört
→ ayuñ on dördi, yüzi ayınuñ on dördi ol-,
- on iki (T. sf.):** on iki
o. 607
- on iki biñ (T. sf.):** on iki bin [adet]
o. 1971
- on kadar (T. Ar. sf.):** yaklaşık on adet,
o. 695
- on sekiz (T. sf.):** on sekiz
o. 5444
- on sekiz biñ cihān
- on sekiz biñ (T. sf.):** on sekiz bin [adet]
o. 127, 162, 434
- on sekiz biñ cihān (T. Far. i.):** -tasavvufta- her bir
varlığın sahip olduğu ve insandaki her bir
duygunun temsili olan âlemlerin hepsi
o.+a 162
o.+1 434
o.+1la 127
- orağ (T. i.):** buğday, arp vs. biçmek için kullanılan
bir çeşit tarımsal araç
→ orağ çek-, orağ ur-
- orağ çek- (T. f.):** tarlayı biçmek, buğday, arpa vs.
hasat etmek
ç.-eridi o.(ğ)+1 5587
- orağ ur- (T. f.):** tarlayı biçmek, buğday, arpa hasat
etmek
u.-dılar o.(ğ)+1 5588
- orta (T. i.):** bir şeyin kenarlarından merkeze doğru
yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer
o.+larında 3816
o.+sında 5555
o.+ya 5367
→ ortaya al-
- ortaya al- (T. f.):** her yanını çevirmek, kuşatmak
o.-dılar 3103
- ‘**Osmān (Ar. ö. i.):** Hz. Muhammed’den sonra
oluşan hilafet makamının 3. halifesi
‘O. 293,
- ot (T. i.):** toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp
yumuşak kalan ilkbaharda bitip bir iki mevsim
sonra kuruyan küçük bitkiler
o. 2224
o.+da 2224
- otağ (T. i.):** büyük ve süslü çadır, çerge
o.+uña 2629
- otla- (T. f.):** hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen,
yaprak vb.ni yemek, yayılmak
o.-mağa 3815
o.-yıcı 3810
- otur- (T. f.):** vücudun belden yukarısı dik duracak
biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere
yerleşmek ve öylece bir yerde bulunmak,
beklemek
o.-a 838, 5747
o.-dı 1341, 2967, 4377
o.-ıcağ 990
o.-sa 1457
o.-up 2200, 4663, 4975, 4988, 5474
o.-ur 1446, 1591, 4034, 4255, 4982, 4987
o.-urken 3645, 5481
o.-ursam 2526
- oyna- (T. f.):** vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb.
amaçlarla bir şeyle uğraşmak
o.-duğ 1106
o.-mağa 837, 1674
o.-r 4265
o.-riken 694
o.-sa 5518
o.-yam 4732

o.-yup 730
 → yüregi oyna-
oynaş- (T. f.): birbiriyle oynamak
 o.-ı 1371
oyun (T. i.): oyun
 → oyun it-
oyun it- (T. f.): oynamak, eğlenmek
 o.(d)-elüm 678

Ö/Ö

öd (T. i.): safra kesesi
 → ödi şıd-
öden- (T. f.): ödeme işine konu olmak
 ö.-mez 1264
ödi şıd- (T. f.): ödü patlamak, ödü kopmak
 ö.-sun 4630
ög (T. i.): akıllı, fikir, zihin, anlayış
 → ög dir-
ög- (T. f.): methetmek, abartarak anlatmak
 ö.-diler 723
 ö.-ersin 3447
 ö.-me 4816
 ö.-üp 1679
ög dir- (T. f.): kendine gelmek, aklını başına toplamak, iyice düşünmek
 d.-di ... ö.+in 6156
 d.-üp ö.+üñüz 5971
ögren- (T. f.): bir konuda bilgi ve beceri kazanmak
 ö. 3540
öğret- (T. f.): bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak
 ö. 1241
öküş (T. zf.): çok fazla, pek fazla
 ö. 5032
öktüz (Toh. i.): öktüz, bakar
 ö.+leri 5589
öl- (T. f.): ruhun bedeni terk etmesi, *tas.* dünyada ölmeden önce nefsi öldürmek
 ö.-di 492, 1051, 1112, 1131, 3335, 3539
 ö.-dükde 291
 ö.-icek 3539
 ö.-ince 4078
 ö.-me 4476
 ö.-medin 655, 3539, 4006, 4770
 ö.-mek 5894
 ö.-mekden 2546
 ö.-mişdür 314, 5712, 5928
 ö.-mişiken 3547
 ö.-mişise 5903
 ö.-se 652
 ö.-sem 1798
 ö.-üp 1244
 ö.-ür 648
 ö.-ürse 1478, 4523
 → ölmedin öl-
ölç- (T. f.): en, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek
 ö.-üp 5818

öldür- (T. f.): bir canlının hayatına son vermek, bir canlının hayatının son bulmasına sebep olmak
 ö.-di 1313
 ö.-evüz 643
 ö.-meden 651
 ö.-meñ 653
 ö.-üñ 639, 640
 ö.-üp 1187
 ö.-ürdi 3144
 ö.-ürem 4464
ölmedin öl- (T. f.): fizik ve biyolojik beden yaşamına devam ederken, ruh dediğimiz dalga bedenin -ışınsal bedenin- bağımsızlığını kazanma hâlidir ki, bu durum tasavvufta ilme'l-yakîn, 'ayne'l-yakîn ve haqqe'l-yakîn aşamalarından sonra zuhur eder.
 ö.-di 3539
ölmüş (T. i.): ruhunu teslim etmiş, bu dünyadan ebedî âleme göçmüş olan kimse
 ö.+i 5928
Ömer (Ar. ö. i.): ikinci halife Hz. Ömer, haklıyı, haksızdan ayırt ederek adaleti tam anlamıyla yerine getirdiği için "Fârûk" kelimesiyle adlandırılmıştır.
 hażret-i 'Ö.+i 1673,
 'Ö. 283, 1673,
ömr (Ar. i.): yaşama veya var olma süreci, hayat bağ-ı 'ö.+üme 1022, 2657
 bāğ-ı 'ö.+üñ 1330
 berg-i 'ö.+i 3060
 haşıl-ı 'ö.+i 3582
 'ö. 13, 746, 1027, 5951
 'ö.+e 2727
 'ö.+i 182, 607, 3113, 3923, 4677, 5349, 6076
 'ö.-i bākī 1950
 'ö.-i cāvidān 3539
 'ö.-i dirāz 1011
 'ö.-i haşmı 1965
 'ö.+inde 5488
 'ö.+ini 5566
 'ö.+üme 2572
 'ö.+ümi 6119
 'ö.+ümüñ 5943
 'ö.+ümüzde 5800
 'ö.+üñ 407
 rüz-i 'ö.+üñ 5564
 → 'ömr sür-
ömr sür- (Ar. T. f.): iyi ve rahat yaşamak
 s.-esin 'ö.+i 1539
öñ (T. zf. 1.): ilk, önce, evvel
 ö. 282, 282
(i. 2.): ön taraf, huzur, yan,
 ö.+de 4609
 ö.+inde 374, 381, 1018, 1033, 1109, 2131, 3031, 3671, 3917, 4495, 5347, 5696, 6064, 6065
 ö.+inden 5759
 ö.+ine 2134, 4165, 5031
 ö.+ünde 1528, 2260, 3401
 ö.+üne 3202

→ öñine kat-, öñlerine düş-
öñce (T. zf.): önce, önü sıra, önünde
 ö. 5589
öñince (T. zf.): önünce, önü sıra
 ö. 2090, 2110
öñine düş- (T. f.): birinin önünden yürümek, birine
 kılavuzluk etmek
 ö.-üp 1874
öñine kat- (T. f.): önden yürüyüp kendisi ardı sıra
 gitmek
 ö.-dı 1747
öp- (T. f.): sevgiyi veya bazı durumlarda saygıyı
 belirtmek, öpmek
 ö.-di 462, 757, 850, 1744, 2828, 5405
 ö.-e 3796
 ö.-er 821, 2383, 4265
 ö.-erdi 5311
 ö.-medi 2860
 ö.-düm 6181
 ö.-meyeli 1226
 ö.-üp 3573, 3577, 4912, 4930, 5014
ört- (T. f. 1.): korumak, görünmez duruma getirmek
 veya gizlemek gibi değişik amaçlar için üstüne
 bir şey koymak
 ö.-esiz 5999
 ö.-megiçün 5795
öyken (T. i.): akciğer
 ö.+i 249
öz (T. zm.): kendi
 ö.+i 1364, 2723
 ö.+in 1987, 3493, 3581
 ö.+ine 363, 1586, 3865
 ö.+ini 1857
 ö.+lerini 1737
 ö.+üm 4731
 ö.+ümi 1859, 2011, 4900
 ö.+ünü 1042, 2451, 2753, 3042, 4881, 5093
 ö.+üñi 5061
 ö.+üñüz 5791
 → özinde bul-, özünü yitür-
özge (T. e. 1.): -ayırılma hal ekiyle birlikte- başka,
 gayri, maada
 ö. 202, 411, 645, 647, 791, 1067, 1268, 2149,
 2478, 2546, 2881, 3321, 3560, 5100, 5351,
 5401, 5447, 5957
(zm. 2.): başkası
 ö.+si 2840
(sf. 3.): başka, diğer
 ö. 3851
özile- (T. f.): özlemek, istemek, arzu etmek
 ö.-di 367
 ö.-dün 376
özinde bul- (T. f.): kendisiyle bir olmak, herhangi
 bir şeyle bir bütün haline gelmek
 ö.-a 2358
‘özr (Ar. i.): bir kusur ya da suçun hoş görülmesini
 gerektiren sebep, mazeret
 hāk-i ‘ö.+e 2836
 ‘ö. 5972
 ‘ö.+e 4755

‘ö.+i 5973
 ‘ö.+üm 3700
 → ‘özr it-
‘özr-h‘āh (Ar. Far. i.): özür bildirerek af isteyen
 ‘ö. 4444
‘özr it- (Ar. T. f.): mazeret bildirmek, bir kusurun
 hoş görülmesini istemek
 ‘ö.(d)-erdi 2703
 ‘ö.(d)-üp 2183
özüle- (T. f.): özlemek, istemek, arzu etmek
 → özile-
özünü yitür- (T. f.): şuurunu ve bilincini kaybetmek
 y.-üp ö. 6045

P

pā (Far. i.): ayak
 hāk-i p.+yı 5029
 hāk-i p.-yın 3306
 hāk-i p.+yuñ 1803, 3574
 p. 1869, 4017, 4126, 4832, 4912, 5574, 5574
 p.+sını 2436
 püšt-i p.+ya 3848
 p.+ya 3633, 4017, 4149
 p.+ydan 3967
 p.+yı 835, 2954, 3890, 4255, 4720, 4919
 p.-yı ‘ases 4372
 p.+yın 4930
 p.+yına 897, 2738, 3633, 4346, 4695, 4695,
 4699, 4899
 p.+yınca 680
 p.+yında 2691
 p.+yından 832
 p.+yını 4945
 p.-yi ‘ar‘ar 2695
 p.-yi hizmetile 669
 p.-yi nigāra 5484
 p.-yi serir 5405
 p.-yi serve 2656, 2694
 p.-yi taht-ı cemāliidi 532,
 p.+yuñ 3910
(i. 2.): esas, kâide
 p.-yi hayāle 2393
pā-bend (Far. i.): ayak bağı, manî, engel
 p.+i 4327
pā-best (Far. i.): ayağı bağlı
 p. 2953
pā-būs (Far. i.): ayak öpen, ayak öpücü, ayak öpme
 töreni
 p.+ı 2883
 → pā-būs eyle-
pā-būs eyle- (Far. T. f.): ayak öpmek, saygı ve
 ihtiramda bulunmak
 e.-di p. 727
pā-bürehne (Far. i.): yalın ayak
 p. 833
pādişā (Far. i.): padişah, hükümdar gibi değer
 bildirmek amacıyla söylenen bir söz
 p. 2704

pādişāh (Far. i. 1.): -metinde- Tanrı

fażl-ı p.+idür 596

(i. 2.): padişah, hükümdar

maḥrem-i p. ola 5164

meclis-i p.+a 5161

nażar-ı p. 4372

p. 1383, 5965

p.+a 6035

p.-ı Baḥr-i Firenk 2801

p.+ıdur 6079

p.-ı kişver-i Rüm 2800

p.-ı kişver-i Şām 2799

p.-ı milk-i ʿ Arab 2803

p.-ı milk-i Ḥabeş 2797

p.-ı milk-i ʿ Irāk 2798

p.-ı milk-i Yemen 2796

p.+ımı 5132

p.-ı Tübedür 2802

(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf

p.+a 5758

p.-ı fevc-i kemāl 445

(i. 4.): -metinde- Hz. Yakup

p.-ı ehl-i ḳulüb 5896

pādişāhā (Far. Ar. e.): “ey padişah” anlamında bir seslenme

p. 108

pādişāhāne (Far. zf.): sultanlara yakışır şekilde

p. 5462, 5693

pāk (Far. sf.): temiz, saf, lekesiz

ʿ aşıḳ-ı p. 6160

bürāder-i p. 983

cism-i p.+inden 2058

çehre-i p.+i 6111

dāmān-ı p.+üne 4769

dāmen-i p. 4513

dāde-i p. 4215

dilber-i p. 4317

dil-i p. 2820

gevhher-i p. 3409, 6193

güher-i p.+üme 4422

gül-i p. 847, 4511, 4765, 5153, 5287

ḫazret-i p.+e 5392

Ḥudā-yı p.+içün 2741

İzid-i p.+e 5379

ḳavl-i p. 4543

p. 486, 903, 1582, 1672, 1898, 2649, 2701,

2738, 3156, 3468, 3491, 3663, 3796, 4011,

4115, 4304, 4575, 5098, 5160, 5833

sine-i p. 6163

şuret-i p. 2096, 5886

sülāle-i p. 3701

Yūsuf-ı p.+i 4611

zāt-ı p.+üm 3953

(i. 2.): temiz, saf, lekesiz

p. 4529

p.+den 4856

p.+dür 4609

p.-i cihān 4485

p.+iken 5141, 5151

→ pāk it-, pāk ol-

pākān (Far. sf.): temizler, arıklar *mecc.* veliler, ermiş, evliyalar

ḳible-i p. 2400

pāk it- (Far. T. f.): temizlemek, arındırmak

p.-di 2264, 4570

p.(d)-üp 2261

pāklık (Far. T. i.): temiz olma hali

p. 4116

pāk ol- (Far. i.): temizlenmek, arınmak

p.-a 507

p.-an 1582

p.-ur 35, 3948

pāk-sirişt (Far. sf.): temiz yaratılışlı

→ pāk-sirişt ol-

pāk-sirişt ol- (Far. T. f.): temiz, pak bir yaratılışa

sahip olmak

o.-a p. 3948

pālān (Far. i.): palan, semer, eğer

p.+ı 1571

pālās (Far. i.): aba, çul

p.+a 1710

pālūde (Far. i.): pālūze, pelte

p.+lerle 4659

pāmāl (Far. i.): ayak altında kalmış, çiğnenmiş

p.+e 5364

p.+i 2690

→ pāmāl eyle-

pāmāl eyle- (Far. T. f.): ayak altına almak,

çiğnemek

e.-dünise ... p. 1350

pā-müzd (Far. i.): ayak teri, bahşiş

p. 3307

pāre (Far. i.): parça

p. 835, 4061

p.-i billür 2074

p.-i dāmen 4512

p.-i lāḫ 3545

p.-i sīmi 4295

p.+si 249, 2520, 4515

p.+sin 1142

p.+sini 4514

→ bir pāre, dilini şad-pāre it-, pāre pāre eyle-,

pāre pāre it-

pārele- (Far. T. f.): parçalamak

p.-r 1142

p.-rdi 5249

pāre pāre eyle- (Far. T. f.): paramparça etmek,

parçalamak

e.-di p. 1076, 5376

pāre pāre it- (Far. T. f.): paramparça etmek,

parçalamak

p.(d)-elüm 1136

pārsā (Far. i.): sofı, dinine bağılı kimse, iffetli,

namuslu, temiz

p. 3444

pas (T. i.): su içinde ve nemli havada metallerin,

özellikle demirin yüzeyinde oksitlenme

sonucunda oluşan madde ve bu maddeye bağılı

oluşan lekeler, izler

p.+dan 2067

- p.+ın 3248
p.+ından 507
p.+sı 5228
→ pas eyle-
- pās-bān (Far. i.):** gece bekçisi
p. 109, 2169, 5572
p.+ı 633
- pas eyle- (T. f.):** paslandırmak, *mec.* hüznlendirmek
[e.-di] p. 505
- pay (T. i.):** birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, hisse
p.+a 1598
p.+ı 1594
- pāy (Far. i. 1.):** → pā, pāy baş-, pāyına dökül-
pāyına düş-
- pāyān (Far. i.):** son, nihayet, uç, kenar
p. 233
p.+a 6201
→ pāyāna ir-
- pāyāna ir- (Far. T. f.):** sonlanmak, sona ermek,
bitmek
p.-medin 2039
- pāy baş- (Far. T. f.):** adım atmak
b.-dı ... p. 4699
b.-sa p. 5028
- pāy-dār (Far. i.):** iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı,
sürekli
p. 4525
→ pāy-dār eyle-, pāy-dār ol-
- pāy-dār eyle- (Far. T. f.):** devamlı sürekli hale
getirmek, iyice yerleştirmek, sağlamlaştırmak
p.-r 6071
- pāy-dār ol- (Far. T. f.):** sağlamlaşmak, iyice
yerleşmek
p.-ısar 1452
p.-mayaydı 1968
- pāye (Far. i. 1.):** rütbe, derece
p.+sı 3126
p.+sinde 1878
(i. 2.): merdiven, basamak
p. 5484
p.-i serîrine 631, 4377
- pāyende (Far. sf.):** duran, sürekli
→ pāyende it-
- pāyende it- (Far. T. f.):** durdurmak, sürekli, dâim
hale getirmek
i.-me p. 6119
- pāyına dökül- (Far. T. f.):** huzuruna toplanıp çok
yalvarmak
d.-üp ... p. 5833
- pāyına düş- (Far. T. f.):** çok yalvarmak
p.-di 2611
- pāyidār (Far. i.):** sağlam, muhkem, sabit, iyice
yerleşmiş, sürekli
p. 2827
- pāy-māl (Far. i.):** ayak altında kalmış, çiğnenmiş
p.+ı 3550, 4968
→ pāy-māl it-, pāymāl ol-
- pāy-māl it- (Far. T. f.):** ayak altına almak, çiğnemek
p.-di 871
- pāy-māl ol- (Far. T. f.):** ayak altına düşmek, ayak
altında olmak
p.-dı 1983
p.-sun 4072
- peder (Far. i. 1.):** baba
cān-ı p. 613, 731, 823, 2576
çeşm-i p. 937
firāk-ı dāğ-ı p. 794
fürkat-i cemāl-i p. 1758
gül-i ḥandān-ı gülistān-ı p. 823
mülk-i p. 5521
p. 626, 631, 658, 704, 774, 853, 855, 975, 989,
1109, 1135, 1642, 1711, 2663, 2731, 3668,
3697, 5711
p.+den 1792
p.+dür 1475
p.+e 820, 1321, 1454, 1497, 1634
p.+i 1091, 1308, 1442, 2655, 2665, 2667,
2669, 2671, 2673, 2675, 2677, 2679, 2681,
2847, 2922, 3452, 6092
p.+in 2566
p.+inden 5828
p.+ine 2761
p.+inüñ 500
p.-i pîre 1455, 3651
p.-i pîri 1354
p.+üm 2731, 3698, 3986
p.+ün 1137, 3674
şādî-yi cenān-ı p. 731
şem^c-i ḥandān-ı ḥānedān-ı p. 613
şu^c le-i çerāğ-ı p. 794
vaşiyet-i p.+in 968
vech-i p. 637
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf'un halası İnas'ın
ve Hz. Yakup'un (as.) babası Hz. İshak
pegamber
ḥazret-i p.+i 508
yādigār-i p. 514
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf ve on bir
kardeşinin babası Hz. Yakup
ḥazret-i p.+i 668
ḥazret-i p.+lerini 5725
p. 5853, 5856, 6026
p.+e 5732
p.+ün 5855, 5858, 5865
şādî-yi cenān-ı p. 731
şu^c le-i çerāğ-ı p. 794
- pehlevān (Far. i.):** → pehlüvān
- pehlü (Far. i.):** vücudun iki yanından biri, yan
p.-yı çepden 4572
- pehlüvān (Far. i. 1.):** güreşçi, yiğit
p.-ı^c azım 5760
p.+larıdı 5589
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf'un kardeşi Yehūda
p.-ı cihān 1155
- pejmürde (Far. sf.):** dağınık, perişan, solgun, solmuş
p. 5441
- pek (T. zf.):** gereken, beklenen veya alışılmış
olandan çok

- p. 3866
pelās (Far. i.): aba, çul
p.+na 1049
peleng (Far. i.): panter
p. 1375, 1418
p.+i 706
p.-i eblağ 5315
penāh (Far. i.): sığınma, sığınacak yer
p. 1268, 5100, 5934
p.+umdur 4493
→ penāh it-, penāh ol-
penāh it- (Far. T. f.): gizlemek, saklamak
p.-di 477
penāh ol- (Far. T. f.): gizlemek, saklamak, korumak
p.-asın 3240
penbe (Far. i.): pamuk
p. 4025
p.-i huşk 4341
penç (Far. sf.): beş [sayı]
p. 839, 1813
pençe (Far. i. 1.): yırtıcı hayvanların ön ayaklarının
parmaklarıyla tırnakları
çarb-ı p. vü dendān 1169
p.-i gürge 819
p.-i kine 842
p.-i mercān 1712, 4295
(i. 2.): el
p. 3858
pend (Far. i.): öğüt, nasihat
kand-i p.+ile 1881
p. 807, 2565
p.+e 4783
p.+i 4783, 4944
p.-i büride 4793
p.+ile 1481, 4761, 4930
p.+inden 2551
p.+üm 4934
p.+ümi 641
→ pend eyle-, pend it-
pend eyle- (Far. T. f.): öğüt vermek, nasihat etmek
p.-mekde 4811
p.-rem 795
pend it- (Far. T. f.): öğüt vermek, nasihat etmek
p.-di 1481
p.(d)-elüm 4761
p.(d)-erdi 3865
per (Far. i.): kanat
p. 897
p.+e 4507
p.+i 4240
p.+in 898, 4738
p.+ini 3137
perde (Far. i. 1.): bir şeyi gizlemek için bir açıklığın
önüne gerilen örtü, iki şeyi veya yeri
birbirinden ayıran nesne
bağlasa nergesini p.-i h'āb 3601
ehl-i p. 5468
p. 2144, 2152, 2775, 3002, 3283, 3313, 4216,
4340, 4496, 5468, 5481
p.+de 5474
p.+den 482, 4605, 5306
p.+i 4251, 4257
p.-i 'aybuñı 1885
p.-i dilden 4451
p.-i imkān 2678
p.-i 'izzetümi 4603
p.-i müşgīn 3164
p.-i neyde 5306
p.-i nürdan 4966
p.-i perhīz 3844
p.-i rāzı 623
p.-i sinede 5475
p.-i zerrīn 4486
p.+sın 2453
p.+yi 2114, 2134, 4491
(i. 2.): bir müzik parçasını oluşturan seslerden
her birinin kalınlık veya incelik derecesini
sağlamak için çalgılarda bulunup parmaklarla
basılan yer
p.+de 2641
→ perde ol-
perde-dār (Far. i.): örtten, örtücü *tar.* perdecı, büyük
bir kimsenin kapısında bekleyip içeri
gireceklere kapı perdesini açmakla vazifeli
kimse
p. 2111, 4606, 4622
p.+ı 3126, 4796
p.+ıdur 1918, 2448
→ perde-dār ol-
perde-dār ol- (Far. T. f.): örtmek, üzerini kapatmak
p.-dı 5926
perde-nişin (Far. i.): perde ardında oturan, temiz,
namuslu
p. 4491
→ perde-nişin ol-
perde-nişin ol- (Far. T. f.): perde ardında oturmak
o.-urdu p. 3164
perde ol- (Far. T. f.): örtmek, kapatmak
o.-dı ... p. 5049
o.-mayup p. 5539
p.-mağā 2111
pergār (Far. i.): pergel
p. 4236
perhiz (Far. i.): dince yasak edilmiş şeylerden
tamamıyla uzak kalma
perde-i p. 3844
→ perhiz it-
perhiz it- (Far. T. f.): dince yasak edilmiş şeylerden
tamamıyla uzak kalmak
i.-di ... p. 3442
perī (Far. i.): cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farz
edilenlerine verilen ad, divan şiirinde çoğu
zaman sevgiliyle ilişkilendirilir.
cins-i p. 3916
p. 1605, 2501, 2534, 3151, 4312
p.+de 1211, 1932, 3915
p.+den 2574
p.+yi 3152
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
p. 4004, 4301

- perî-rû (Far. i.):** peri yüzlü çok güzel
p. 2425, 4666
p.+yuñ 2169
- perî-ruhsâr (Far. i.):** peri yanaklı çok güzel
p. 4193
- perî-rüy (Far. i.):** → perî-rû
- perî-şîfat (Far. Ar. sf.):** peri gibi
p. 2364, 2937, 3001
- perîşân (Far. sf.):** dağınık, karışık
hâtır-ı p.+ı 3634
zülfi p. 2644
(i. 2.): dağınık, karışık olan kişi
p. 5016
p.+ı 6012
- perr (Far. i.):** → per
- perrân (Far. sf.):** uçan, uçucu
→ perrân ol-
- perrân ol- (Far. T. f.):** uçmak
o.-urdu p. 4507,
- pertâb (Far. i.):** atılma, sıçrama, geriden koşarak hız
alıp atılma
p.+a 1107
→ pertâb eyle-, pertâb olun-
- pertâb eyle- (Far. T. f.):** atmak, sıçramak
p.-yüp 1108
- pertâb olun- (Far. T. f.):** atılmak
p.-sa 5257
- pertev (Far. i.):** ışık, parlaklık, yalın
p. 1938, 4985
p.-i cemâl-i berîn 5489
p.-i hürşid 1937
- pervâ (Far. i.):** ilgi, bağ, alaka
p.+sı 5244
p.+ya 4220
- pervâne (Far. i.):** geceleri ışık etrafında dönen küçük
kelebek, kepenek
p. 2164, 2371, 2615, 2646, 3137, 3841, 4220,
4727, 4729, 4738
p.+yem 2523, 2629
şevk-i p. 4738
- pervâne-veş (Far. zf.):** pervane gibi
p. 4999,
- pervâz (Far. i.):** uçma, uçuş
→ pervâz eyle-, pervâz it-,
- pervâz eyle- (Far. T. f.):** uçmak, uçurmak
e.-di p. 2541,
- pervâz it- (Far. T. f.):** uçmak, uçurmak
i.(d)-emez ... p. 1404
i.(d)-e p.+ı 3400
i.(d)-eyin ... p. 6191
i.-meyen p. 3448
- perverde (Far. i.):** beslenmiş, terbiye edilip
yetiştirilmiş, büyütülmüş
p.+ñ 3963
- Pervîn (Far. ö. i.):** Ülker yıldızı
eyledi ... menzil-i P. 1816
ıkd-ı P.+den 4091
P. 2348, 4040
- Pervîz (Far. ö. i.):** İran hükümdarı Hüsrev'in lakabı
P. 2290, 4759
- pes (Far. e.):** öyleyse, şimdi, sonuç olarak
p. 1260, 3800, 3877, 5141
- pesende (Far. i.):** beğenilmiş, seçilmiş, rağbet edilen
p.-i bende 4353
- peşimânî (Far. i.):** pişmanlık
p. 4923
- peşmîne (Far. i.):** yünden yapağıdan yapılmış,
süssüz, sade elbise
p. 1707, 5293
- peşşe (Far. i.):** sivrisinek
p.-i hâkîr 94
- peyâm (Far. i.):** haber, başkasından alınan bilgi
p. 3770
p.+ı 2992
p.-i enbiyâdur 204
p.+ımuñ 3190
p.+um 3714
- peydâ (Far. i.):** belli, açık, meydanda, mevcut
→ peydâ eyle-, peydâ it-, peydâ ol-
- peydâ eyle- (Far. T. f.):** çıkarmak, oluşturmak,
ortaya çıkarmak
e.-diler ... p. 1666
- peydâ it- (Far. T. f.):** çıkarmak, oluşturmak, ortaya
çıkarmak, görünür kılmak
i.-medi peydâ 1664
- peydâ ol- (Far. T. f.):** çıkmak, oluşmak, ortaya
çıkarmak, görünmek
o.-dı p. 2039
- peygâm (Far. i.):** → peyâm
- peygâmbet (Far. i.):** -metinde- Hz. Muhammed
p. 257, 279, 291
- peyk (Far. i.):** haber ve mektup getirip götüren
p.-i bû-yı yâr 5330
p.-i haber 5300
(i. 2.): -metinde- Allah'ın emir ve yasaklarını
peygamberlere bildirmekle görevli melek olan
Cebrail
p.-i Celîl 246
p.-i Hâzret 3271
p.-i hâzret-i Rahmân 5454,
p.-i Hudâ 896,
p.-i vahy 594, 1284
- peyker (Far. i.):** yüz, surat
p. 3915
- peymân (Far. i.):** and, yemin, ahd
p.+ı 1288, 5855
- peymâne (Far. i.):** büyük kadeh
p. 1288, 3104
- peyvend (Far. i.):** ulaşma, varma, ilgi, bağ
p. 4061
p.+ı 4141
→ peyvendi kes-
- peyvendi kes- (Far. T. f.):** ilgilenmemek, bağını ve
ilgisini koparmak
k.-e ... p.+ı 658
- peyveste (Far. i. 1.):** ulaşılmış, bitişik olan durum
p. 2444
(sf. 2.): ulaşılmış, bitişik
p. 2530, 3891

- pîç (Far. zf. 1.):** kıvrım, dolaşık şekilde
p. 2550
(i. 2.): kıvrım, dolaşık, büküm
p. 3507
→ pîç ol-, söz yüzün pîç eyle-
- pîçide (Far. sf.):** karışmış, bükülmüş, kıvrılmış
mār-ı p.+dür 490
- pîç ol- (Far. T. f.):** bozulmak, karışmak, sapmak
o.-a p. 1648
- pîl (Far. i.):** fil
p.-i mestile 94
- pilāv (Far. i.):** pirinç, bulgur ya da kuskustan
yapılan bir çeşit yemek
p. 2927
- pîl-beden (Far. Ar. i.):** fil gibi bedene sahip varlık
p. 2952
- pinhān (Far. sf. 1.):** gizli
genc-i p.+um 2538
hazîne-i p. 65
murād-ı p.+ı 2981
rāz-ı p.+ı 3431, 3641, 4585, 4607
riyāz-ı p.+ı 2394
(i. 2.): gizli, saklı
p. 96
(zf. 3.): gizli, saklı bir şekilde
p. 4975, 4980
→ pinhān eyle-, pinhān it-, pinhān ol-
- pinhān eyle- (Far. T. f.):** gizlemek, saklamak
e.-di pinhān 1988
e.-yen p. 3449
- pinhānī (Far. zf.):** gizli bir şekilde, kimse görmeden
p. 403, 789, 4087, 4515
(sf. 2.): gizli, saklı, gizlilikle ilgili
maḥbūb-ı rāz-ı p. 2743
→ pinhānī ol-
- pinhānī ol- (Far. T. f.):** gizlenmek, saklanmak
o.-dı p. 5597
- pinhān it- (Far. T. f.):** gizlemek, saklamak
i.-dünüz p. 1194
- pinhān ol- (Far. T. f.):** gizlenmek, saklanmak
o.-dı ... p. 393
- pîr (Far. sf. 1.):** yaşlı, ihtiyar
peder-i p.+e 1455, 3651
peder-i p.+ı 1354
zen.-i p. 5405
(i. 2.): yaşlı ihtiyar olan kimse
p. 627, 1310, 1458, 1497, 1992, 2154, 5587, 5644
p.+iken 5444, 5562
p.+ile 1463
p.-i miskīn 1110
p.+ini 4511
p.-i şad-endūh 3708
p.-i za‘if 987
(i. 3.): -metinde- Fatih Sultan Mehmet’in hocası ve 15. yy. divan şairi Hamdullah Hamdi’nin babası Hoca Akşemseddin ḥazret-i p. 319, 323
(i. 4.): -metinde- Hz. Yakup ḥazret-i p. 1096, 5930, 6022
ḥazret-i p.+ı 6063
p.+e 5998
p.+ı 5829, 5838
p.-i Ken‘ān 3740, 6029
p.-i Ken‘āna 1428, 6004
p.-i Ken‘ānī 1167, 5664, 6002, 6010
p.-i maḥzūmī 5967
(i. 5.): herhangi bir konuda, bir meslekte deneyim kazanmış, eskimiş kimse
p.+em 4934
→ pîr it-, pîr ol-
- pîrāhen (Far. i.):** → pîrehen
- pîrāne (Far. zf.):** yaşlılara yakışır surette
p. 5310
- pîrāye (Far. i.):** süs, zinet
bānū-yı ḥūr-ı p. 3154
p. 3141
- pîrehen (Far. i.):** gömlek
p. 903, 1127, 1178, 2048, 2345, 3575, 4302, 4303, 4304, 6015
p.+deki 1170
p.+e 1173, 3575
p.+ı 780, 782, 4302, 6023
p.+in 1092, 1172, 4907, 6003
p.+ümü 5998
p.+ün 1217
zîr-i p.+e 2047
- pirinc (Far. i.):** buğdaygillerden, kökleri bol su içinde yetişen bir bitki ve bu bitkinin besin olarak kullanılan taneleri
p. 2928
- pîr it- (Far. T. f.):** yaşlandırmak, kocaltmak
i.-di p. ü darir ü üftāde 5413
i.-di ... p. ü fakir 5523
- pîr ol- (Far. T. f.):** yaşlanmak
p.-dı 366
p.-i nā-tüvān o.-dı 5289
- pîrüz (Far. sf.):** kutlu, hayırlı, uğurlu
ṭālī‘-i p. 1592
- pîrūze (Far. i.):** mavi renkli ve değerli bir süs taşı
p. 2824, 3105, 4254
p.+den 3116
şahn-ı p. 2774
→ pîrūze eyle-
- pîrūze eyle- (Far. T. f.):** maviye dönük bir renk kazandırmak
e.-di ... p. 2253
- piser (Far. i.):** oğul, erkek çocuk
p. 637, 1061, 1642, 3676, 5733
p.+e 1454
p.+ı 1642, 1997
p.+ün 779
→ piser idin-
- piser idin- (Far. T. f.):** evlatlık almak, evlat edinmek
p.-dün 4534
- pistān (Far. i.):** meme
p.+ı 2935, 4043
- pister (Far. i.):** yatak, döşek
p.+ı 3537, 5287
p.-i ḥüb 3598

- p.-i merg 3558
p.+in 4964
p.+ine 6185
→ pisterini düş it-
- pisterini düş it- (Far. T. f.):** yatmak, uzanmak
p.(d)-elüm 679
- pîş (Far. zf.):** ön, ileri, ön taraf
p.+ine 4918
- pîş-dest (Far. sf.):** diğerlerine göre önde olan
→ pîş-dest ol-
- pîş-dest ol- (Far. T. f.):** diğerlerine göre önde olmak
p.-alı 2861
- pîşe (Far. i.):** iş, sanat, meslek
p.+ye 4237
- pîşin (Far. sf.):** peşin, ön, önden
ğalle-i p. 5123
- pîşkeş (Far. i.):** hediyeye, armağan
p.+in 2115
p.+lerini 3024
- pîşvâ (Far. i.):** -metinde- Hz. Muhammet (reis,
başkan)
p.-yı tavâyif-i şakaleyn 48,
- piyâde (Far. i.):** yaya
p.+siyle 3473
→ piyâde ol-
- piyâde ol- (Far. T. f.):** yürümek
p.-dılar 2131
- piyâle (Far. i.):** kadeh
p. 488, 2944
- pōst (Far. i.):** vücudu örten deri
p. 3006, 3183, 4320, 5041,
→ post it-
- pōst it- (Far. T. f.):** kapatmak, örtmek, gizlemek,
saklamak
i.-di ... p. 1606
- pū (Far. i.):** koşma
p.+yına 5315
→ tek ü pūyî eyle-
- puhte-dil (Far. i.):** gün görmüş, olgun adam
p. 3370
- pūl (Far. i.):** balıkların vücudunu kaplayan
boynuzsu, sert levhacık
p.+unı 3118
→ bir pūla alma-, bir pūla degme-
- pūlād (Far. i.):** çelik
p. 4813, 4815
p.+ısa 874
- pūte (Far. i.):** içinde maden eritilen tava
p.+de 5538
- pūyān (Far. i.):** koşan, *mec.* dalmış, kendini
kaptırmış
p. 1572
- pūf:** → pūf di-
- pūf di- (T. f.):** söndürmek amacıyla üfleme
p.-rse 546
- pūr (Far. i.):** dolu, çok fazla, sahip, malik, [bu
kelime ile birleşik kelimeler de yapılmaktadır.]
p. 2960, 3899, 4251, 4775, 5381, 5748
- pūr-āb (Far. sf.):** yaşla dolu
→ pūr-āb ol-
- pūr-āb ol- (Far. T. f.):** yaşla dolmak
p.-dı 2432
- pūr-^c adāvet (Far. Ar. i.):** düşmanlıkla dolu
p.-i Yūsuf 664
- pūr-āteş (Far. i.):** ateşli, ateş dolu
p. 1826
p.+dür 4458
- pūr-āzer (Far. i.):** öfke ve kızgınlık dolu, çok öfkeli
ve kinli
p.+ler 748, 5801
(i. 2.): ateş dolu, çok üzgün, kederli
p.+dür 5768
- pūr-belā (Far. Ar. sf.):** belaya batmış, kedrlî, sıkıntılı
→ pūr-belā it-
- pūr-belā it- (Far. Ar. T. f.):** kedere, sıkıntıya, belaya
salmak
p. vü derd i.-di 6126
- pūr-cevher (Far. Ar. i.):** mücevherle dolu
p. 3116
- pūr-cevāhir (Far. Ar. i.):** mücevherlerle dolu
p.+dür 4251
- pūr-cūş (Far. i.):** fazlasıyla coşma
p.-em 5946
→ pūr-cūş ol-
- pūr-cūş ol- (Far. T. f.):** fazlasıyla coşmak
o.-dı ... p. 5457, 5966
- pūr-çin (Far. sf.):** çok bükülmüş, çok buruşuk ve
karışık
sünbül-i p. 4051
zülf-i p.+i 1960
→ pūr-çin ol-
- pūr-çin ol- (Far. T. f.):** çok buruşmak, karışmak, çok
bükülmek
o.-dı ... p. 2530, 3891
- pūr-dāğ (Far. i.):** yara dolu, yaralı
p. 4109
→ pūr-dāğ ol-
- pūr-dāğ ol- (Far. T. f.):** yaralanmak, yarayla dolmak
o.-dı p. 4291
- pūr-dil (Far. i.):** yürekli, cesur
p.+dür 4039
- pūr-dem (I) (Far. Ar. i.):** kan dolu
p. 3157, 3711
p.+dür 1282
p. ü cūş 5341
→ pūr-dem kıl-
- pūr-dem (II) (Far. i.):** nefesle dolu olma, soluk
alabilme
→ pūr-dem ol-
- pūr-dem kıl- (Far. Ar. T. f.):** kanlı gözyaşı dökmek
p.-up 3334
- pūr-dem ol- (Far. T. f.):** soluk almak, nefes sahibi
olmak
p.-dı 2632
p.-mişdur 47
- pūr-dūd (Far. i.):** duman dolu, dumanlı
p. 1826
- pūr-dür (Far. Ar. i.):** inci dolu, *mec.* dökülen
gözyaşları
p. 3475

- p.+idi 2808
pür-enbār (Far. sf.): çokça, fazlasıyla dolu, yığılmış
 → pür-enbār eyle-
- pür-enbār eyle- (Far. T. f.):** gereğinden ve olması
 gerekenden fazla doldurmak, çokça yığmak
 e.-di ... p. 5592
- pür-enin (Far. Ar. zf.):** inilti dolu, iniltili bir şekilde
 p. 5357, 6088
- pür eyle- (Far. T. f.):** doldurmak, dolu hale
 getirmek, etrafı sarmak, kaplamak
 p. 347
 p.-di 1909, 3245
- pür-fürüg (Far. i.):** fazlasıyla nurlu, aydınlık,
 parıltılı
 p. ü ferâğ 693
- pür-gam (Far. Ar. sf.):** kederli, dertli, üzüntü dolu
 derd-i p.+çün 4170
 dil-i p. 3798
 (i. 2.): kederli, dertli, üzüntü dolu durum
 p. 2483, 2771
 (i. 3.): -metinde- Zeliha
 p. 4921
 → pür-gam ol-
- pür-gam ol- (Far. Ar. T. f.):** dertlenmek,
 kederlenmek, üzülmek
 p.-dı 4181, 6099
 p.-miş 1421
- pür-gevher (Far. i.):** mücevherle dolu
 p. 3383
- pür-gulğul (Far. Ar. i.):** bağırsıp, çığırışma dolu
 p. 3000
- pür-güher (Far. i. 1.):** mücevher dolu olan
 p. 3111
 (sf. 2.): mücevher dolu
 p. 4443
 → pür-güher ol-
- pür-güher ol- (Far. T. f.):** mücevherle dolmak
 p.-dı 3120, 5186
- pür-h'âb (Far. sf.):** uykulu, uyku dolu
 nerges-i p. 2416
- pür-hande (Far. i.):** neşeli, neşe dolu, mütebessim
 p. 2483, 3157
- pür-ḥased (Far. Ar. sf.):** kıskançlık dolu
 → pür-ḥased ol-
- pür-ḥased ol- (Far. Ar. T. f.):** aşırı derecede
 kıskanmak, çekememek
 p.-dı 572
- pür-hevâ (Far. i.):** havalı, hava ile dolu
 p. 3065,
 p.-yı Yüsufıdı 5241
 → pür-hevâ ol-
- pür-hevâ ol- (Far. T. f.):** arzu, istekli, hevesli olmak,
 p.-dı 2921
- pür-ḥumâr (Far. Ar. i.):** sarhoşluk dolu
 p.+iken 6128
- pür-ḥün (Far. sf.):** kanlı, kan dolu
 → pür-ḥün eyle-, pür-ḥün ol-
- pür-ḥünâb (Far. i.):** kanlı yaş dolu
 p. 1292
- pür-ḥün eyle- (Far. T. f.):** kanla dolu hale getirmek,
 kana bulandırmak
 e.-di p. 4951
- pür-ḥün ol- (Far. T. f.):** ziyadesiyle kanlanmak, kan
 dolmak, kana bulanmak
 p.-up 3617, 4211
 p.-ur 2659
- pür-intizâr (Far. Ar. i.):** bekleyişlerle dolu
 p.-ı şoḥbet-i ḥâş 5475
- pür it- (Far. T. i.):** doldurmak, dolu hale getirmek,
 etrafı sarmak, kaplamak
 i.(d)-er ... p. 4942
 p.-di 433, 467
 p.(d)-ün 5202
 p.(d)-üp 3165, 4038
- pür-jâle (Far. sf.):** kırağı, çiğ dolu
 → pür-jâle ol-
- pür-jâle ol- (Far. T. f.):** kırağıyla dolmak, çiğlenmek
 o.-dı ... p. 3109
- pür-kemâl (Far. Ar. i.):** mükemmellikle dolu, her
 yönüyle eksiksiz
 p. 1975
- pür-keyy (Far. Ar. sf.):** dağlanmış, yaralanmış
 → pür-keyy ol-
- pür-keyy ol- (Far. Ar. T. f.):** yarayı dağlamak,
 yaralamak
 p.-urdu 2298
- pür-küdûret (Far. Ar. i.):** kederli, kederle dolu
 p. 876
 → pür-küdûret it-, pür-küdûret ol-
- pür-küdûret it- (Far. Ar. T. f.):** kederle dolu hale
 getirmek
 p.-di 506
- pür-küdûret ol- (Far. Ar. T. f.):** kederle dolu hale
 gelmek
 p.-ur 661
- pür-la'1 (Far. Ar. i.):** lal denilen kırmızı ve değerli
 süs taşıyla dolu
 p. 3111
- pür-lü'lü' (Far. Ar. i.):** inci dolu
 p.+yidi 3109
- pür-melâl (Far. Ar. sf.):** gamlı, kederli, hüznülü,
 üzüntülü
 → pür-melâl ol-
- pür-melâl ol- (Far. Ar. T. f.):** hüznülenmek, gamla
 kederle dolmak
 p.-dı 3903
- pür-melâḥat (Far. Ar. T. i.):** pek güzel, çok güzel
 p.+idi 2365
- pür-melâlet it- (Far. Ar. T. f.):** üzümek, kederle dolu
 hale getirmek
 p.-me 1024
- pür-mevc ol- (Far. Ar. T. f.):** oldukça fazla
 dalgalanmak,
 o.-dı p. 2280
- pür-miḥnet (Far. Ar. sf.):** sıkıntılı, eziyetli, zahmetli
 → pür-miḥnet ol-
- pür-miḥnet ol- (Far. Ar. T. f.):** zahmet çekmek,
 eziyete katlanmak
 p.-a 3905

- pür-müşg (Far. i.):** misk dolu, misk kokulu olan nesne
p. 4257
- pür-nāfe (Far. i.):** misk dolu
p. 2961
- pür-nem (Far. i.):** yaşlı, yaş dolu
p. 2771
- pür-nukûş (Far. Ar. i.):** süslemelerle, işmelerle dolu, süslü yer
p. u nigār 5552
- pür-nür (Far. Ar. sf.):** nurlu, nur dolu
→ pür-nür it-, pür-nür ol-
- pür-nür it- (Far. Ar. T. f.):** nurlandırmak, aydınlatmak, nurla dolu hale getirmek
i.-di ... p. 5524, 5563
- pür-nür ol- (Far. Ar. T. f.):** nurla dolmak, nurlanmak
o.-dılar ... p. 4131
p.-up 5565
- pür ol- (Far. T. f.):** dolmak, dolu hale gelmek
o.-dı p. 4258
o.-dı ... p. 2928, 3094, 3680
p.-dı 2913, 3026, 4704
- pür-revnağ (Far. Ar. i.):** parlak, ışıltılı, süslü, güzelliklerle dolu
p. 3098
- pür-şadā (Far. Ar. i.):** ses dolu, sesli
p.-yı nāz u niyāz 4373
→ pür-şadā it-
- pür-şadā it- (Far. Ar. T. f.):** sesle doldurmak
p.-di 5361
- pür-şafā (Far. Ar. sf. 1.):** sevinç, keyif, neşe dolu
sine-i p. 4175
(i. 2.): sevinç, keyif ve neşe dolu olan kimse
p. 3123
→ pür-şafā it-, pür-şafā ol-
- pür-şafā it- (Far. Ar. T. f.):** neşelendirmek, keyifli bir hale getirmek
p.-(d)-er 5068
- pür-şafā ol- (Far. Ar. T. f.):** sevinç, keyif ve neşeyle, eğlenceyle dolmak
p.-mışıdı 2987
p.-ur 5655
- pür-sem (Far. Ar. sf.):** zehir dolu, zehirli
mār-i p.+dür 1191
- pür-şeb-çerāğ (Far. i.):** gece parlayan yakutla dolu
p. 3112
- pür-şegāb (Far. Ar. i.):** fitne dolu
p. 4374
- pür-şeref it- (Far. Ar. T. f.):** yüceltmek, şereflendirmek
p.-di 431
- pür-şevk (Far. Ar. i.):** neşeli, sevinçli, çok şiddetli bir arzu içinde
p.-i lu' bet ü seyrān 744
→ pür-şevk ol-
- pür-şevk ol- (Far. Ar. T. f.):** neşelenmek, sevinç ve arzıyla dolmak
o.-dı ... p. 4863
- pür-şiken (Far. sf.):** çok fazla kırıkmış, kırışık
→ pür-şiken ol-
- pür-şiken ol- (Far. T. f.):** aşırı derecede kırışmak
p.-dı 5275
- pür-şikest (Far. sf.):** kırılmış, kırık
→ pür-şikest it-
- pür-şikest it- (ar. T. f.):** kırmak, dağıtmak,
p.-(d)-erem 5374
p.-miş 2389
- pür-şüküfe (Far. i.):** çiçekle dolu
p. 3110
- pür-tāb (Far. sf.):** eziyetli, sıkıntılı, eziyet ve keder dolu
teşne-i p. 4430
(i. 2.): eziyetli, sıkıntılı kişi ya da durum
p. 1292
p.+am 4398
→ pür-tāb eyle-, pür-tāb kıl-, pür-tāb ol-
- pür-tāb eyle- (Far. T. f.):** eziyet çektirmek, sıkıntıya düşürmek, kedere salmak
e.-yen p. 3169
- pür-tāb kıl- (Far. T. f.):** eziyet çektirmek, sıkıntıya düşürmek, kedere salmak
k.-uriken ... p. 3071
- pür-tāb ol- (Far. T. f.):** eziyet ve sıkıntı çekmek
o.-dı ... p. 4559
- pür-şarab (Far. Ar. i.):** neşe ve sevinç dolu
p. 4374
- pür-teb ü tāb (Far. i.):** ateşli ve ışıklı, parlak
p. 3050, 3289, 3601
- pür-ufūnet (Far. Ar. i.):** pis kokulu, pis kokuyla kaplı
p. 876
- pür-ümmid (Far. sf.):** ümit dolu
→ pür-ümmid ol-
- pür-ümmid ol- (Far. T. f.):** ümitle dolmak, ümitlenmek
o.-dı ... p. 4393
- pür-yāre (Far. T. i.):** yara dolu
→ pür-yāre eyle-
- pür-yāre eyle- (Far. T. f.):** yarayla kaplamak, fazlasıyla yaralamak
p.-düh 2643
- pür-zer (Far. i.):** altın dolu
p. 3108
- pür-zeyn (Far. Ar. zf.):** süslü, pek süslü bir şekilde
p. 3670
- pür-zinet (Far. Ar. i.):** süslü, pek süslü kişi
p. 2000
(i. 2.): pek süslü nesne
p. 5184
- pür-ziver (Far. sf.):** süslü
p. 2996
- püser (Far. i.):** → piser
- püşt (Far. i.):** arka, sırt
p. 1268, 3614, 5100, 5934, 6187
p.+i 707, 5246
p.-i hasüdü 597
p.-i pāya 3848
p.+ine 5026
p.+ni 3704
p.+ümi 4493

→ ağıyāra püşt it-, püşt tut-, püşt vir-
püšte (Far. i.): tepe, yığın
 p. 1268, 1416, 3704, 5591
 p.+de 1269
 p.-i hāk 6193
püşt tut- (Far. T. f.): arkasını vermek, güvenmek,
 razı olmak
 t.-dı p.+in 1269
püşt vir- (Far. T. f.): sırtını vermek, dayanmak
 p.+ini v.-di 5026

R

Rabb (Ar. ö. i.): Tanrı, yaratan, yaratıcı
 āyine-i vech-i R.-i ʿālem 218
 fażl-ı R.-i ʿizzetden 5869
 fidā-yı R.-i Celil 771
 luṭf-ı R.-i ʿizzetden 3956
 R. 200, 379, 453, 895, 4508, 5386, 5386, 5476
 resūl-i R.-i Celil 1235
 R.-i Celil 905
 R.-i dānādan 4501
 R.-i Ḥakīm 583
 R.-i ʿizzet 4984, 5098
 R.-i ʿizzetden 590, 5984
 R.-i ʿizzete 5906
 R.-i ʿizzetiçün 5707
 R.-i ʿizzetile 6039
 R.-i münṭakim 968

Rabbānī (Ar. i.): Tanrı ile ilgili
 bāb-ı şehri ʿulūm-ı R. 294

Rabbi (Ar. e.): → Rabbī

Rabbī (Ar. e.): Allah'ım anlamında bir
 seslenme, duaya başlangıç nidası
 R. 378, 765

rābiʿ (Ar. sf.): dördüncü
 sāl-i r.+de 5630

raʿd (Ar. i.): gök gürlemesi
 r. 1825, 1973, 2942

rāfiʿ (Ar. i.): kaldıran, yükselten
 r.+üʿd-derecāt 2885
 r.+üʿl-aʿlām 2799

rağbet (Ar. i.): istek arzu, bir şeyi iştihakla, şevkle
 isteme
 r.+ile 3019, 3573
 → rağbet eyle-

rağbet eyle- (Ar. T. f.): bir şeyi iştihakla, şevkle
 istemek
 e.-mez r. 3412

rāğib (Ar. i.): istekli, isteyen, rağbet eden
 r.+ıdı 2239
 r.+ımış 5826
 r.+sız 2190
 → rāğib ol-

rāğib ol- (Ar. T. f.): rağbet etmek, istekli olmak,
 istemek
 o.-dı ... r. 3282
 r.-mış 2110

rāh (Far. i.): yol, usul, tarz
 ʿazm-i r. eylediler 1482

ʿazm-i r. idicek 6014

ʿazm-i r. itdi 1717

ferş-i r. oldı 4679

r. 1557, 3084, 3707, 3954, 5207

r.+a 5359

r.+dan 4900

r.+ı 167, 5311

r.-ı cūdın 170

r.-ı dālāl 1489

r.-ı devletde 1616

r.-ı dāndenidi 4112

r.-ı giriz 4506

r.-ı ḥakīkat 3528

r.-ı Ḥakka 1034

r.-ı ḥükmi-cānāndan 3803

r.-ı ʿişmetden 3956

r.-ı menāzil-i ʿuqbā 1261

r.-ı Mısrı 5953

r.-ı rāḥat 5318

seng-i r.+umsın 5369

ser-i r.+a 5327, 5358

şerḥ-i aḥvāl-i r. 3624

→ gönülden gönüle vardur rāh, rāh bul-,

rāḥat (Ar. i.): üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde
 bulunma, huzur

r. 1203, 2716, 2746, 4102, 5554, 6077

r.+ı 1119, 2569

r.-ı cān 2432

r.-ı cānı 1205

r.-ı cānum 4186

r.+ıla 1386, 3600

r.+ın 4885

r.-ı rūḥ 5916

r.+içün 3016

r.+lar 5581

r.+üʿl-ervāḥ 2329

(sf. 2.): üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde
 bulunma, huzur

ḥʿāb-ı r. 2598

rāh-ı r. 5318

→ rāḥat bul-, rāḥat it-, rāḥat ol-

rāḥat bul- (Ar. T. f.): rahat etmek, sıkıntıdan
 kurtulmak

r.-a 4890

r.-am 2476

rāḥat it- (Ar. T. f.): üzüntü ve sıkıntıdan kurtarmak,
 rahatlatmak

r. 4399

rāḥat-nümā (Ar. Far. i.): gönülleri rahat ettiren
 r. 458

rāḥat ol- (Ar. T. f.): üzüntülü, sıkıntılı, tedirgin
 durumda olmamak, rahatlamak

o.-dı r.-ı dey 20

r.-mağičün 2151

r.-mazdı 5530

rāh bul- (Far. T. f.): bir amaca ulaşmak için yöntem
 belirlemek

b.-dılar ... r. 4137

b.-maya r. 1050

- rāhib** (Ar. i.): papaz
r.-i ehl-i deyr 1495
- rahīl** (Ar. i.): göç, göçme
kūs-i r. 1716
- Rāhīl** (Ar. ö. i.): Hz. Yakup'un dayısı Laban'ın kızı olan eşi, aynı zamanda Hz. Yusuf ve kardeşi Bünyamin'in öz annesi
R. 415, 420, 426, 491, 493, 1051, 1790
- rāhile** (Ar. i.): yük devesi, yük hayvanı
r.+den 1790
- Rahīm** (Ar. ö. i. 1.) acıyan, merhamet eden Tanrı
R. 155
rahmet-i R. 3
(sf. 2.): merhametli, acıyan, acıyıp esirgeyen
hazret-i tāb-dār-ı hābl-ı r. 4391
r. 4442
- rahm** (Ar. i.): döl yatağı
r. 4943
→ rahm it-
- Rahmān** (Ar. ö. i. 1.): besleyen rızıklandıran Tanrı
‘adū-yı R.+dur 5921
cūş-i melā’ik-i R. 6053
Ḥalīl-i R.+uñ 137
hazret-i R. 759
luṭf-ı R.+dan 5920
melā’ik-i R. 1560
nām-ı R.+ı 3
peyk-i hazret-i R. 5454
R. 438, 1413, 5994
R.+dan 6067
Şafiyi-yi R.+uñ 134
sāye-i R. 281
zıll-ı R. 284
- Rahmānī** (Ar. sf.): Allah’a mensup, Allah’tan gelen ve hayırlı olan
R. 1956
- rahmet** (Ar. i.): acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama
‘ayn-i r.+dür 2232
deryā-yı r.+üm 5457
ebr-i nisān-ı r. 3516
evc-i r.+e 1404
ḥıyāz-ı r.+ini 17
kemāl-i r.+ini 5891
kuhl-i r. 5880
r. 5663, 5920, 6067
r.+den 5601
r.+e 1941
r.+i 12, 3649
r.-i Allāh 6047
r.+içün 6048
r.-i Feyyāz 5895
r.+inden 4495
r.+ine 1378
r.-i Rahīm 3
r.+ümile 5990
r.+üñe 6049, 6106
serv-i bāğ-ı r.+idi 2304
→ rahmete git-, rahmet eyle-, rahmet it-, rahmet ol-
- rahmete git-** (Ar. T. f.): vefat etmek, ölmek
g.-di r. 6152
- rahmet eyle-** (Ar. T. f.): esirgemek, korumak, bağışlamak, yarlıgamak
r. 5907
r.-di 2092
- rahmet it-** (Ar. T. f.): esirgemek, bağışlamak, korumak
i.(d)-e r.-i hāş 405
r.-mege 4450
- rahmet ol-** (Ar. T. f.): Allah’ın esirgemesine ve korumasına sebep olmak, aracı olmak
r.-a 997
r.-an 224
r.-sun 158
- rahmet’ullāh** (Ar. i.): Allah’ın rahmeti
āşār-ı r.+ı 722
- rahm it-** (Ar. T. f.): acımak, esirgeme, korumak
r.(d)-eydüñ 4995
r.(d)-üp 1414, 2847, 3058, 4465
- rahş** (Far. i.): gösterişli, yürük ve güzel at [divan şiirinde Zal oğlu Rüstem’in atıyla ilişkilendirilir.]
r. 3095
r.+ın 1971
r.+ından 3019
r.-ı Rüstem 5313
r.-i tāzī 3477
r.+lar 3115
- rahşān** (Far. sf. 1.): parlak
berç-i r. 2699
(i. 2.): parlak olan nesne ya da durum
r.+dur 4422
→ rahşān it-
- rahşān it-** (Far. T. f.): parlatmak, aydınlık hale getirmek
r. 5115
- raht** (Far. i.): binek atlarına vurulan eğer, takım, yol levazımı
r. 1521, 1871
r.+ı 5059, 6124
- rā’iyān** (Ar. i.): çoban, sığirtmacı
r.-ı ümmetdür 3800
- ra’iyyet** (Ar. i.): bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk
r. 5215, 5569, 5571
- raḳam** (Ar. i.): yazı yazma, yazı ile işaret
r. 166, 3254
r.+ı 2718
→ raḳam it-
- raḳam it-** (Ar. T. f.): yazmak
i.-di r. 4705
- raḳīb** (Ar. i.): her hangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri
r. 5841
- rāḳib** (Ar. i.): binen, binici
r.+ine 5318
- raḳkās** (Ar. i.): dans eden
r. 2418, 5475
- raḳş** (Ar. i.): sıçrayarak oynama, dans etme
→ raḳşa gir-, raḳş it-

- rakşa gir- (Ar. T. f.):** dans etmeye başlamak
r.-di 3003
- rakş it- (Ar. T. f.):** sıçrayarak oynamak, dans etmek
r.(d)-er 2880
- rām (Far. i.):** itaat eden, boyun eğen, kendisini başkalarının emirlerine bırakan
r.+dur 2852
r.+ıdı 2294
r.+iken 3873
r.+um 4004, 4004, 4329
→ rām eyle-, rām ol-
- ramak (Ar. i.):** hayat kalıntısı, ancak nefes alacak kadar vücutta kalan hayat, pek az miktar
r. 3710
- rām eyle- (Far. T. f.):** itaat etmek, boyun eğmek, kendisini başkalarının emirlerine bırakmak
r.-r 866
- rām ol- (Far. T. f.):** itaat etmek, boyun eğmek, kendisini başkalarının emrine bırakmak
o.-madı r. 3853
o.-ur ... r. 4717
r. 4455, 4842
r.-a 4931
r.-am 3941
r.-up 1750
- ra' nā (Ar. sf.):** güzel, latîf, hoş görünen
serv-i r. 2749
serv-i r.+sı 5237, 5286
→ ra' nā ol-
- ra' nā ol- (Ar. T. f.):** hoş, güzel görünmek
r.-up 3993
- rāst (Far. sf. 1.):** doğru, düzgün
meşel-i r.+dur 1307, 5168
r. 958, 1161, 1311, 1638, 2849, 2868, 2984, 4364
rāvi-yi r.+dan 5657
serv-i r. 5163
(i. 2.): doğru, dürüst, düzgün
r. 4505, 4527, 4839
r.+dur 4571, 5161
r.+em 2560
r.+ısa 4022
r.+i 2229, 4340
r.+lar 2559
(zf. 3.): doğru, düzgün
r. 4543, 4597
(zf. 4.): sağ taraf
r. 5516
→ rāst it-, rāst ol-
- rāst-bāz (Far. sf.):** doğru ve düzgün davranan
→ rāst-bāz ol-
- rāst-bāz ol- (Far. T. f.):** doğru ve düzgün davranmak
r.-maz 4453
- rāst-gū (Far. i.):** doğru söyleyen kişi
r.-yi hikāyet-i Yūsuf 4152,
- rāstī (Far. i.):** doğruluk, gerçeklik
r. 5028
- rāst it- (Far. T. f.):** doğru ve düzgün hale getirmek, düzeltmek
r.(d)-üp 4752
- rāstlik (Far. i.):** doğruluk
r. 167, 2550
r.+den 1648
- rāst ol- (Far. T. f.):** doğru ve düzgün nitelik taşımak
o.-dı ... r. 5516
r.-an 4453
r.-sa 4545
- rāst-zebān (Far. Ar. i.):** doğru söyleyen ve konuşan
r. 279
- rāvi (Ar. i.):** → rāvi
- rāvi (Ar. i.):** rivayet eden, anlatan, hikaye eden
haber-i r.-yi fesāne 577
r. 418, 788, 893, 1035, 1570, 1667, 3445
r.+ler 1526, 1799, 2091
r.+si 2071
r.-yi dāsītān-ı devr-i qādīm 355
r.-yi hāş 4526
r.-yi māhir 254
r.-yi rāstdan 5657
- ravza (Ar. i.):** ağacı, çimeni bol olan yer, bahçe
mürğ-i r.-i melekūt 3214
naḥl-i r.-i melekūt 2398
r.+dan 423
reng-i r. vü bustān 6123
r.-i dāniş 4120
r.-i ḥüsnuñ 4943
r.-i işfāya 1668
r.-i sünbül 2391
r.-i vaşla 6073
serv-i āzād-i r.-i taḥkik 268
serv-i r.-i cāmı 4674
serv-i r.-i ḥikmet 5131
- rāy (Ar. i. 1.):** rey, fikir, oy [nazımda "rā" şeklinde de kullanılır
r. 1398, 5011
r.+a 2847
r.+ı 1139, 5639
r.+ıla 4837
r.+ına 3934
r.+ımı 5685
r.+ınuñ 5101
r.+um 4934
siper-i r.+ı 2379
(i. 2.): hile, aldatma, kandırma
r.+a 1598
→ rāy bağla-, rāy it-,
- rāy bağla- (Ar. T. f.):** tüm dikkatiyle bir konuya, bir fikre odaklanmak, bir düşünceye kapılmak
b.-dı r. 4826
- rāyet (Ar. i.):** -metinde- Hz. Ali (iman kalesinin sancağı)
r.-i burc-ı ḳal' a-i imān 295
- rāyḡān (Far. sf.):** bedava, parasız, pek bol
→ rāyḡān ol-
- rāyḡān ol- (Far. T. f.):** bedava olmak, parasız olmak
r.-dı 5491
- rāy it- (Ar. T. f.):** fikir ileri sürmek, düşünmek
r.-dūñ 4837
- rāz (Far. i.):** sır, gizlenen şey
Alīm-i r.-ı nihān 4588

- bülbül-i r. 6191
cevâb-ı dilber-i r. 2635
ehl-i r. 3909
ḥarîk-i âteş-i r. 3161
hücre-i r. 4373
kavl-i nevâ-yı kışşa-i r. 4364
keşf-i r. itdi 2537, 3648
kufî-i r.-ı nihân 4357
libâs-ı r. 2447
maḥbûb-ı r.-ı pinhâni 2743
r. 605, 640, 3449, 4604
r.+ı 600, 1403, 4621, 4636
r.-ı 'işmetiy'çün 140
r.+ıla 3713, 4990
r.+ın 5402
r.+ını 3552
r.-ı nihân 1855, 3233
r.-ı pinhâni 3431, 3641, 4585, 4607
r.-ı sengini 270
r.+ların 4345
r.+uñ 2448
şüret-i r.+ı 4532
şüret-i r.+uñı 2527
- râz-dâr (Far. i.):** sır tutan
r.+ı 2446
r.-ı maḥremile 5012
r.+ıyıla 5474
- râzî (Ar. i.):** → râzî ol-, râzî
râzî ol- (Ar. T. f.): kabul etmek, benimsemek
o.-masun r. 3304
r.-dı 701, 2128
r.-madı 6199
r.-mayan 5226
- râzî (Ar. i.):** rıza gösteren, kabul eden, boyun eğen
r.+dür 5227
r.+yam 3360
- recâ (Ar. i.):** ümit, umma
r.+lar 5873
r.+yı 5334
r.-yı kerem 5056
→ recâ elini kes-, recâyı kes-
- recâ elini kes- (T. f.):** el çekmek, feragat etmek, bir işten vazgeçmek
r.-em 5903
- recâyı kes- (Ar. T. f.):** bir durum ya da olayın artık gerçekleşmeyeceğine inanmak, ümitlenmemek, ummamak
r.-di 5851
- recîm (Ar. i.):** taşlanmış, lanetlenmiş, mel'un (şeytan için)
r. 61
- red (Ar. i.):** → redd
redd (Ar. i.): geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevrilme
r. 4464
r.+ı 5843
→ redd eyle-, redd it-, redd olun-
- redd eyle- (Ar. T. f.):** geri döndürmek, döndürülmek, geri çevirmek, kabul edilmemek
e.-me r. 3076
r. 1856
- redd it- (Ar. T. f.):** geri döndürmek, döndürülmek, geri çevirmek, kabul edilmemek
i.-meye r. 5510
r.-di 4681
r.-me 5960
r.(d)-üp 3440
- redd olun- (Ar. T. f.):** geri çevrilme, geri döndürülmek, teklifi kabul edilmemek
r.-urdu 2782
- ref (Ar. i.):** yüceltme, kaldırma, yukarı kaldırma
→ ref it-, ref olun-
- refîc (Ar. i.):** yüce, yüksek
r.+miş 1867
→ refîc ol-
- refîk (Ar. i.):** arkadaş, yoldaş
r. 352, 1523
r.+a 1950
r.+ı 1439
r.+uñ 824, 1741
- refîc ol- (Ar. T. f.):** yücelmek, ululanmak
r.-a 335
r.-i kâdr o.-a 629
- ref it- (Ar. T. f.):** kaldırmak, yüceltmek,
r.(d)-erse 2890
r.(d)-üp 4532, 4851
- ref olun- (Ar. T. f.):** hükümsüz bırakılmak, lağvedilmek
r.-dı 2332
- refâr (Far. i.):** gidiş, yürüyüş, hareket
r. 2694
→ refâr kıl-
- refâr kıl- (Far. T. f.):** gitmek, bir yöne ve yere doğru yürümek, hareket etmek
k.-dı ... r. 1750
- reg (Far. i.):** damar
r. 5041
r.+den 3968
r.-i Leyliye 3637
- rehâ (Far. i.):** kurtulma, kurtuluş
→ rehâ eyle-, rehâ it-
- rehâ eyle- (Far. T. f.):** kurtarmak, selâmete çıkarmak
r. 1853
- rehâ it- (Far. T. f.):** kurtarmak, selâmete çıkarmak
r.-di 1850
- reh-nümâ (Far. i.):** yol gösteren, kılavuz
r. 50, 2679, 4118
- re'îs (Ar. i.):** baş, başkan
r. 1870
→ re'îs ol-
- re'îs ol- (Ar. T. f.):** başkanlık, önderlik etmek
o.-a r. 778,
o.-maya ... r. 1192
- remîde (Far. sf.):** korkmuş, ürkmüş
→ remîde ol-
- remîde ol- (Far. T. f.):** korkmak, ürkmek
o.-madın ... r. 1210
- remîm (Ar. sf.):** çürümüş, çürük
'azm-i r.+e 2745
ḥayât-ı 'azm-i r. 3186

- remmāl (Ar. sf.):** fal açan, remil döken
mu'abbir-i r. 1767
- remz (Ar. i.):** işaret, işaretle anlatma, gizli, kapalı bir surette söyleme
r. 4607
- renc (Far. i.):** zahmet, eziyet, sıkıntı
r. 982, 1515, 3048, 3147, 5937, 6158,
r.+e 907, 1515, 1616, 3423, 4778
r.-i ğarīb 3057
r.-i şedīd 5255
r.-i zencīri 4866
r.+ler 4347
r.+üñ 2539
→ rence ir-, renc vir-
- rence ir- (Far. T. f.):** sıkıntı, zahmet ve eziyet çekmek
r.-e 907
- rencūr (Far. i.):** sıkıntılı, incinmiş, hasta, rahatsız, dertli
r. 4157
r.+am 2897
→ rencūr it-, rencūr ol-
- rencūr it- (Far. T. f.):** incitmek, kedere düşürmek, dertlere salmak
i.-me ... r. 5839
- rencūr ol- (Far. T. f.):** incinmek, dertlenip kedere düşmek
o.-am r. 4189
o.-duñ ... r. 3872
- renc vir- (Far. T. f.):** Allah tarafından kullara bazı sıkıntı ve dertlerin münasip görülmesi
v.-ür ... r. 406
- reng (Far. i.):** cisimler tarafından yansıtılan ışığın gözde oluşturduğu duyum
r. 857, 3507, 4146, 4246, 4285, 4786, 5052, 5315
r.+de 2390
r.+e 4129, 4299
r.+i 4156, 5273
r.-i isfidāc 5472
r.-i kabā 5055
r.+iken 3105
r.+ile 2083, 3001, 4312
r.-i mātemiçün 4896
r.-i meşşādan 5490
r.+in 4337, 6024
r.-i nāhunda 4298
r.-i ravza vü bustān 6123
r.-i rüyıla 3854
r.-i rüyın 3861
r.-i sīmāsı 4155
r.-i tāvūsı 3162
- reng-ā-reng (Far. sf. 1.):** çeşit çeşit, renkli bisāt-ı r. 2257
Nīl-i r. 3120
r. 4658
(i. 2.): çeşit çeşit renkli
r. 2943
- reng-der-reng (Far. sf.):** çeşit, çeşit renkli, rengarenk, renk renk
r. 3027
- rengin (Far. sf.):** renkli, parlak renkli boyalı gül-i r. 3854
r. 1201
tāk-ı r.+i 5554
- resen (Far. i.):** ip, urgan, halat
delv-i r. 1578
r. 887
r.+i 1794
şiddet-i belā-yı r. 1757
- resm (Ar. i.):** eser, iz, nişan, desen, tertip,
r.-i hilāl 3504
r.-i ma'şūq u 'āşık 4262
→ bu resme, ne resme, ol resme, resm it-, şu resme
- resm it- (Ar. T. f.):** tertipleme, düzenleme
r.-i ikrām-ı bī-şümār i.-di 5192
- resül (Ar. i. 1.):** elçi, peygamber, yalvaç, haber getiren
du'ā-yı r. 1422, 6108
ğayr-i r. 241
ḥabīb-i r. 3700
ḥazret-i r.-i Ḥudā 1247
r. 2782, 2784, 2795, 2829, 2830, 2904, 2915, 3716
r.+e 162, 394
resül-i r. 3733
r.+i 2903, 3739
r.-i 'azīz 2910
r.-i bād-ı şimāl 2772
r.-i ḥākimdür 2101
r.-i Rabb-i Celīl 1235
r.-i resül 3733
şüret-i r.+e 1343
şer'-i r. 518, 5793
ṭarīḳ-i r. 5842
vişāl-i r. 5661
(i. 2.): Hz. Muhammed (SAV.)
'ahd-i R. 283
dest-i R. 288
ḥalef-i ḥazret-i R.-i Ḥudā 265
R. 237, 256, 286
R.+i 241, 1674
(i. 3.): Hz. Yakup (Kenan diyarının peygamberlerinden
r.-i emīn 1344, 1366
r.-i Ken'ānuñ 584
→ Resül-i Emīn, resül it-, resül kııl-,
- Resül'Allāh (Ar. ö. i.):** -metinde- Hz. Süleymān peygamber
R. 1252
- Resül-i Emīn (Ar. i.):** Cebraīl
R. 1239
- resül it- (Ar. T. f.):** Peygamberlik vazifesi vermek
r.(d)-em 378
- resül kııl- (Ar. T. f.):** Peygamberlik vazifesi vermek
k.-dı ... r. 380
- reşk (Far. i.):** kıskanma
r.+e 2055
r.-i ḥūr-ı cennetdür 3761

- r.-i hür-ı cinân 2999
r.+ile 564
r.-i müşğ-i Hıfâ 1960
→ reşk it-, reşk ol-
- reşk it-** (Far. T. f.): kıskanmak, haset etmek
i.(d)-erdi ... r. 3132
r.(d)-e 457
r.(d)-erdi 1351, 1353
- reşk ol-** (Far. Ar. T. f.): kıskanılmak
o.-ur ... r. 2555
- revâ** (Far. i.): yakıştır, uygun, yerinde
r.+dur 3920
→ revâ eyle-, revâ it-, revâ ol-
- revâc** (Ar. i.): kıymet, değer
r. 4285
r.+ı 4283
→ revâc ol-
- revâc ol-** (Ar. T. f.): kıymetlenmek, değer kazanmak
r.-dı 5443
- revâ eyle-** (Far. T. f.): bir davranışı, bir olayı birisi için uygun bulmak, yerinde görmek, yerine getirmek
e. r. 4395
r. 5406
- revâ it-** (Far. T. f.): bir davranışı, bir olayı birisi için uygun bulmak, yerinde görmek, yerine getirmek
i.-di r. 1849
r.(d)-erem 5436
r.-señ 4770
- revâk** (Ar. i.): üstü örtülü, önü açık yer, saçak altı, çardak
r. 2798
- revân** (Far. i. 1.): ruh, can, nefis-i nâtika
r. 4654
r.+uñ 189
r.+uñiçün 4006
(zf. 2.): o anda, hemen
r. 381, 604, 1231, 1572, 1606, 1830, 1866, 2090, 2134, 2137, 2437, 2437, 2726, 2901, 3018, 3374, 3637, 3797, 3802, 3809, 4165, 4230, 4386, 4390, 4437, 4510, 4541, 4614, 4654, 4849, 5082, 5111, 5130, 5318, 5327, 5592, 5806, 5917, 6015, 6037, 6051, 6097, 6148
(sf. 3.): giden, yürüyen, akan
baht-ı r. 2090, 2108, 2963, 2967
esb-i r. 3093
fikir-i r. 2947
hük-m-i r. 4173
kârbân-ı r. 3204
nihâl-i serv-i r. 2935
r. 2472, 2946, 4044, 4047, 4325, 4507, rûh-ı r. 5173
serv-i r. 1628, 2200, 2229, 3839, 5543, 6097
seyl-i r. 4708
tohm-ı r. 4165
→ âb-ı revân, revâne ol-, revân eyle-, revân ol-, serv-i revân, taht-ı revân
- revâne** (Far. i.): giden, yürüyen
r. 4654
→ revâne ol-
- revâne ol-** (Far. T. f.): bir yere doğru yol almak, yürümek, gitmek, akmak
r.-dı 3020, 3637
r.-dılar 1599
r.-ur 4634
- revân eyle-** (Far. T. f.): akmak, akışkan olmak
r.-di 854
r.-r 1456
- revân it-** (Far. T. f. 1.): akmak, akıtmak, akışkan olmak
i.-di revân 4579
r.(d)-elüm 1091
r.(d)-üp 5967
(f. 2.): yürütmek, yürürlüğe koymak
i.-di r. 2848
i.-di ... r. 2656
r.(d)-e 3798
- revânla-** (Far. T. f.): yürütmek
r.-rıdı 5589
- revân ol-** (Far. T. f.): bir yere doğru yol almak, gitmek
o.-a ... r. 1775
o.-dı r. 1416, 1484, 1564, 1732, 1926, 2089, 2229, 3839, 4180, 5082
o.-dı ... r. 1985, 2977, 4162, 5183
o.-madı ... r. 3734
o.-mışıdum ... r. 1253
o.-sa r. 674, 680, 2678, 3920, 5318
r.-dı 372, 1786, 1874, 2962, 3090, 3094
r.-duñ 720
r.-ur 3989
- revâ ol-** (Far. T. f.): yakışmak, uygun düşmek, yerinde olmak
o.-a revâ 4782
r.-a 1166
- revnağ** (Ar. i.): parlaklık, güzellik, tazelik, süs
r.+ı 4654
r.-ı cihân 2571
r.+ıdı 4306
→ revnağ vir-
- revnağ** (Ar. i.): parlak ve taze olan
r.+dür 3911
- revnağ vir-** (Ar. T. f.): parlatmak, parlaklık kazandırmak
v.-ür r. 1905
- revzen** (Far. i.): pencere
hânedân-ı r.+ine 3719
r. 3631, 3749
r.+i 5553
r.+inden 5031
- reyhân** (Ar. i. 1.): fesleğen [divan şiirinde güçlü kokusu nedeniyle sevgilinin saç, kakülü ve perçemiyle ilişkilendirilir.]
gül-i r. 3973
r. 6171
r.+ı 6174
r.+lar 2230
r.+uñ 4171

- tohm-ı r.+ı 4169
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 r.+ı 5911
- reyhānī (Ar. sf.):** fesleğen gibi ince nakışlı
 r. 1956
- Reyyān (Ar. ö. i. 1.):** yalnızca oruç tutanların geçebileceği cennette bir kapının adı
 āsitān-ı R.+a 2102
(ö. i. 2.): Hz. Yusuf peygamber döneminde Mısır diyarının hükümdarı
 ḥazret-i R. 2895
 R. 2268, 5082, 5604, 6036
 R.+a 5125, 5637
 şāh-ı R. 5195
- rezm (Far. i.):** kavga, savaş, cenk
 ʿazm-i r. eylese 2297
 ʿazm-i r. i.-se 2941
 r.+e 2801
- Rıdvān (Ar. ö. i. 1.):** Cennet'in kapıcısı olan büyük melek
 R. 2999, 2999, 4067
 R.+a 570
 → rıdvān it-
- rıdvān it- (Ar. T. f.):** rāzı etmek
 i.-di ... r. 4067
- rıfık (Ar. i.):** Yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık
 r. 502, 854
- rıkk (Ar. i.):** kulluk, esirlik, kölelik
 → rıkk ol-
- rıkk ol- (Ar. T. f.):** esir düşmek, köle olmak
 r.-up 3690
- rıkkıyyet (Ar. i.):** kulluk, kölelik
 belā-yı r. 3250
 ḳahr-ı r. 1759
 r.+in 3647
- rıtl (Ar. i.):** büyük kadeh
 → rıtl-ı girān-keş
- rıtl-ı girān-keş (Ar. Far. i.):** büyük ve ağır kadeh çeken
 r. 2953
- rızā (Ar. i.):** hoşnutluk, memnunluk, razı olma, istek, kendi isteği
 r. 2378
 r.+sıdur 4021
 tıtdı ... rū-yı r. 973
 → rızā göster-, rızā vir-
- rızā göster- (Ar. T. f.):** kabul etmek, razı olmak, g.-ürse r. 909
- rızā vir- (Ar. T. f.):** müsaade etmek, uygun görmek, kabul etmek, razı olmak
 r.-di 6199
 r.-eyidi 3807
 r.-ür 736
 v.-di r. 735
 v.-di ... r.+yı 2130
- ri'āyet (Ar. i.):** gözetme, ağırlama, sayma, saygı
 r.+den 831
 r.+dür 1868
 r.+e 5215, 5569
 → ri'āyet it-
- ri'āyet it- (Ar. T. f.):** gözetmek, ağırlamak, saygı ve hürmetle karşılamak
 r.(d)-e 5736
- ricāl (Ar. i.):** erkekler
 r.+ı 4392
- ridā (Ar. i.):** örtü, hırka
 r. 1490
 r.+sı 207, 449
 r.+sına 1049
 r.-yı İshākı 784
- rif'at (Ar. sf.):** yücelik, büyüklük, büyük rütbe
 evc-i r.+de 4843
- rīg (Far. i.):** kum, toz
 r.+ı 1569
- rihlet (Ar. i.):** göç, göç etme, ölme
 r. 2932
 → rihlet it-
- rihlet it- (Ar. T. f.):** vefat etmek, ölmek
 r.-di 493
- rikāb (Ar. i. 1.):** üzengi
 r. 6181
 r.+a 6132
 r.-ı baht 2827
 r.+ına 3276, 5320, 6130, 6133
(i. 2.): büyük bir kimsenin katı, önü, huzuru
 r.+ına 5323
 r.+ında 3270
- rikkat (Ar. i.):** merhamet, acıma, yufka yüreklilik
 belā-yı r.+den 321
 ehl-i r. 3681
 r. 1270
 r.+den 1113
 r.+e 3690
 r.+ı 1389
 r.-i ḳalb 1759
 r.+ile 1083, 1230, 1355, 1738, 3647, 3675
 r.+üme 5907
 → rikkat eyle-, rikkat ol-
- rikkat eyle- (Ar. T. f.):** merhamet etmek, acımak
 r.-di 1744,
- rikkat ol- (Ar. t. f.):** incelmek
 o.-a r. 3420
- rindān (Far. sf.):** kalender, dünya işlerini hoş görenler
 server-i r. 4979
- rindāne (Far. zf.):** zevk ve safa içinde yaşayana yakışır bir şekilde
 r. 4845, 4871, 5034
- risālet (Ar. i.):** elçilik, peygamberlik
 ḥātem-i ḥātim-i r.+içün 150
 r. 368
 r.+ini 618
 r.+üñ 197
 r.+üñi 379
 tezkire-i r.+üñden 204
- rış (Far. i.):** yara
 r.+ı 556
 r.-i dilden 4920
 r.+ine 4918

- rişte (Far. i.):** ip
 r. 6189
 r.-i ahmer 2075
 r.-i cān 3017, 4920
 r.-i cāna 2350
 r.-i cāndan 3803
 r.-i kār 4140
 r.+sine 2521
- rişvet (Ar. i.):** vazifeli bir kimsenin elindeki imkânı para veya mal karşılığında kötüye kullanması ve bu şekilde verilip alınan para veya mal
 r. 4449, 4450
- rîv (Far. i.):** dek, düzen, hile
 r. 2552, 2574
 → rîv eyle-
- rivāyet (Ar. i.):** hikaye edilen bir haber, söz veya hadise
 r. 3150
 r.+de 3439, 5882, 6057
 r.+den 4028
 r.+idi 2158
 → rivāyet it-, rivāyet kıl-
- rivāyet it- (Ar. T. f.):** herhangi bir olay ya da hadiseyi anlatmak
 r.(d)-en 922, 5616
 r.(d)-er 2208
- rivāyet kıl- (Ar. T. f.):** herhangi bir olay ya da hadiseyi anlatmak
 r. 5657
- rîv eyle- (Far. T. f.):** hile yapmak, düzen kurmak
 e.-se r. 2501
- riyā (Ar. i.):** özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük
 r. 1490, 5700
 r.+ya 1050
- Riyālūn (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Leyyā'dan dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
 R. 418
- riyāz (Ar. i.):** Bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler
 r.-i cinān 1477
 r.-i ni' metini 17
 r.-i pinhānı 2394
 serv-i r.-i Ken' ānī 2743
- riyāzet (Ar. i. 1.):** nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma
 r. 118
 r.+ile 5987
 → çille vü riyāzetler çek-
- rū (Far. i.):** yüz, yüzey, çehre
 cemāl-i r.+yın 4786
 eşer-i r.+yıdır 2231
 r. 3614, 3804
 reng-i r.+yla 3854
 reng-i r.+yın 3861
 r.+yı 1956, 4858, 5276, 5441
 r.+yın 1318, 4605
 r.+yına 3849, 4370
 r.-yi ağıyāra 5020
 r.-yi āyīne 3633
 r.-yi cānānsuz 4278
- r.-yi çirk 1938
 r.-yi fitne 3849
 r.-yi hācetüm 5890
 r.-yi mehveşine 1153
 r.-yi şaḥna 4274
 r.-yi Şem' ūna 5761
 r.-yi Yūsufi 5947
 şaḥḥa-i r.+ya 4159
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 r.-yi mehtāb 3258
 → āb-ı rū, ayacağına rū sür-, divāra rū it-, rū ṭut-, rū-yi zemīn
- rūbāh (Far. i.):** tilki
 r.+ıla 646
- rū-be-rū (Far. zf.):** yüz yüze
 r. 5531
 → rū-be-rū ol-
- rū-be-rū ol- (Far. T. f.):** karşılıklı, yüz yüze bakışmak
 r.-mağa 2357
- Rūbīl (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Leyyā'dan dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
 R. 418, 641, 948, 953
 R.+em 950
 R.+i 5758
- rubūbiyyet (Ar. i.):** Allah'a mensup hizmet-i ḥāzret-i r. 5548
- rūḡan (Ar. i.):** yağ [Aslı "revḡān"dır fakat harekeli nüshada "rūḡan" şeklinde yazıldığı için kelime harekelendiği biçimde alınmıştır.]
 r. 4581
 r.+ı 4580
 r.+ıla 1019
 seyl-i r. 3814
- rūḥ (Ar. i. 1.):** can, nefes, canlılık
 r. 149, 1723, 3491
 rāḥat-ı r. 5916
 r.+ı 461
 r.-ı Aḥmed 159
 r.-ı a' zamdur 159
 r.-ı güzīn 2151
 r.-ı ḥayvān 228
 r.-ı muḥterem 1955
 r.-ı revān 5173
 r.-ı vuşlat-bīn 315
 r.+lar 159
(i. 2.): -metinde- Hz. İsa
 r.-ı Ḥudāyiçün 149
 → Rūḥ-ı Emīn, Rūḥ-ı Kuds-i Emīn, Rūḥü'l-Emīn,
- ruh (Ar. i. 1.):** taraf, yön
 r.-ı ' ālem 685
(i. 2.): yanak, yüz, çehre
 r.+ı 4307, 4638, 4985
 r.-ı bināḡuşuñ 1226
 r.-ı cānān 2132
 r.-ı dil-ārāya 3205
 r.-ı gerdūn 4951
 r.-ı gülḡūn 5264
 r.-ı gül-reng 2431

- r.+ıla 1999
r.-ı müşa‘şa‘ ıla 5248
r.+ında 3764
r.-ı siyāhuma 4497
r.-ı ‘uşşāka 4051
r.-ı Yūsufıla 5235
r.-ı zībāda 4403
r.+ları 2074, 5440
r.+ların 2585
r.+larına 3860, 4290
r.+larını 2640
r.+larıñ 4193
r.+umuñ 3473
r.+umuz 4790
- rūḫānī (Ar. i.):** ruhtan meydana gelmiş olan melek
r. 1956
r.+lerden 896
- rūḫ-efzā (Ar. Far. sf.):** → rūḫ-efzāy
- rūḫ-efzāy (Ar. Far. sf. 1.):** ruha tazelik veren, cana can katan
nevā-yı r. 2710
(i. 2.): ruha tazelik veren, cana can katan varlık
r. 3004, 3188
- Rūḫ-ı Emīn (Ar. ö. i.):** Cebrāil
R. 1294, 5912, 6145
- Rūḫ-ı Kud̄s (Ar. ö. i.):** Cebrāil
R.+a 5601, 6144
sūbḫa-i R. 3765
- Rūḫ-ı Kud̄s-i Emīn (Ar. ö. i.):** Cebrāil
R. 1579, 3269
- ruḫsār (Far. i.):** yanak, yüz, çehre
gül-i r.+ı 4894
r.+ımı 4148
- ruḫṣat (Ar. i.):** izin, müsaade
r. 4840
→ ruḫṣat vir-
- ruḫṣat vir- (Ar. T. f.):** herhangi bir iş için izin vermek, müsaade etmek
v.-diler r. 5408
- Rūḫū'l-Emīn (Ar. ö. i.):** Cebrāil
R. 915
- ruḫ‘a (Ar. i.):** mektup, üzerine yazı yazılmış kağıt, deri parçası
r. 204
- Rūm (Ar. ö. i. 1.):** Hz. İshāk'ın oğlu İ̄s'in, amcası İsmail'in kızı Nesme ile yaptığı evlilikten dünyaya gelen oğlu. Bütün sarışın renkli kavimler Rūm'un neslinden türemişlerdir.
R. 387
R.+da 388
(ö. i. 2.): Müslüman ülkelerde oturan Yunan asıllı kimse
R.+uñ 2346
(ö. i. 3.): Rum ülkesi, Anadolu
ḫayşer-i R. 5702
pādişāh-ı ḫiṣver-i R. 2800
R.+a 3384, 4691, 4692
- Rūmī (Ar. ö. i.):** Rum diyarına ait olan halklar ki bu halk sarışın olmakla beraber Hz. İ̄s'in oğlu Rūm'dan türemiştir
- aşnām-ı R. 2936
R. 3003
R.+leruñ 388
- Rūsī (Fin.? ö. i.):** Rus, Rus halkından olan
R. 3101
- rūşen (Ar. i.):** aydın, parlak
r. 2965, 3407, 4057, 5120
r.+dür 4742
rüz-ı r. 3607
→ rūşen eyle-, rūşen it-, rūşen ol-
- rūşenā (Far. i.):** aydın, parlak
r.+dur 203
- rūşen eyle- (Ar. T. f.):** nurlandırmak, parlatmak, aydınlatmak
r. 4603
r.-di 4623
- rūşen it- (Ar. T. f.):** nurlandırmak, parlatmak, aydınlatmak
r.-di 2065, 3042, 3527
r.-mege 3208
- rūşen ol- (Ar. T. f.):** nurlanmak, aydınlanmak, parlamak
o.-a ... r. 4591
o.-dı ... r. 1578, 3331
o.-miş ... r. 1568
r.-a 310, 2164, 3281
r.-dı 901, 1989, 2783
r.-ınca 3207
r.-mağa 3564
r.-ur 5065
- ruṭab (Ar. i.):** hurma, olgun hurma
r.+larından 3928
- rū ṭut- (Ar. Far. T. f.):** yönelmek, dönmek, teveccüh etmek, meyl etmek, rağbet etmek
ṭ.-dılar ... r. 544
ṭ.-dı ... r.-yi rızā 973
- ruvāt (Ar. i.):** rivayet edenler, hikaye edenler
r.-i ḫiṣṣa-i çāh 934
- rūy (Far. i.):** → rū, divārā rūy eyle-
- rū-yi zemīn (Far. i.):** yeryüzü, dünya
r. 3105, 3454, 5188, 5208
r.+e 3081
- rūz (Far. i.):** gün, gündüz
ḫırmen-i r. 2639
nāle-i r.+ı 4952
r. 2133, 3628, 4456, 4905, 5008, 5179
r.+ı 1774, 4953
r.-i ‘āşıḫ-ı zār 4954
r.-i baḫtum 3046
r.-i ğamda 4408
r.-i ḫabsi 1520
r.-i ḫaşr 6055
r.-i ḫaşrūñ 2972
r.-i ‘iyd 560
r.-i ḫıyāmetidi 5179
r.-i miḫnetde 2445
r.-i nevrūzidi 2987
r.-i ‘ömrūñ 5564
r.-i rūşen 3607
r.-i şehvetde 140

- r.+umiçün 4407
→ rüz-i zaḥmet, rüz u şeb
- rūze (Far. i.):** oruç
r. 118
- rūzī (Far. i.):** rızık, azık, nasip, kısmet
r. 4952
→ rūzī ol-,
- rūzigār (Far. i.):** zaman, devir, dünya
r.+ını 3338
r.+uñ 487, 5317
- rūzī ol- (Far. T. f.):** nasiplenmek, kısmetine düşmek
o.-dı ... r. 3875
r.-sa 1026
- rūz-i zaḥmet (Far. Ar. i.):** kıyamet günü
r.+de 997
- rūz u şeb (Far. zf.):** gece gündüz
r. 393, 3940
- rūbāb (Far. i.):** gövdesi Hindistan cevizi
kabuğundan yapılmış bir çeşit kemañçe
r. 3167
- rūcū' (Ar. i.):** dönme, geri dönme
→ rūcū' it-, rūcū' kıl-
- rūcū' it- (Ar. T. f.):** gidilen yerden geri gelmek
r.-di 1553, 5171
- rūcū' kıl- (Ar. T. f.):** gidilen yerden geri gelmek
k.-ur ... r. 3399
- rūkn (Ar. i.):** bir şeyin en sağlam tarafı, temel
direği, kolon, direk
r. 2246
r.+inde 5595
r.-i seng-i maḳām-ı Zemzemiçün 154,
- Rūstem (Far. ö. i.):** Şark edebiyatında kuvvet ve cesaretin timsali olarak bilinen ve Zaloğlu Rūstem diye veya "Rūstem-i Sistani" nāmıyla meşhur İranlı bir kahramandır
R. 2801
raḥş-ı R. 5313
- Rūstem-i Zāl (Far. ö. i.):** ünlü İrān şāiri Firdevsī'nin Şehnāme'sinde adı geçen İrān'ın ünlü pehlivān ve savaşçısı
R. 1971
- rūsūm (Ar. i.):** usul, tarz,
r. 117
- rūsūl (Ar. i.):** peygamberler
cerīde-i r.+e 161
güzīde-i r.+e 161
muḳtedā-yı r. 176
- rūsvā (Far. i.):** rezil, itibarsız, haysiyetsiz
r. 2729
r.+y1 4632
- rūsvāy (Far. sf.):** → rūsvā, rūsvāy it-, rūsvāy ol-,
- rūsvāyī (Far. i.):** itibarsızlık, rezillik, onursuzlukla ilgili olan
r. 4720
→ rūsvāyī ol-
- rūsvāy it- (Far. T. f.):** rezil etmek, itibarsız duruma düşürmek
i.(d)-e ... r. 4652
i.-me r. 5837
r.-ı ḥāş ü 'ām i.-dūñ 4685

- rūsvāyī ol- (Far. T. f.):** itibarsız duruma düşmek, rezil olmak
o.-ma r. 2669
- rūsvāy ol- (Far. T. f.):** rezil olmak, değerini ve itibarını kaybetmek
o.-dı r. 4827
- rū'ūs (Ar. i.):** başlar
r.-i cibāl 91
- rū'yā (Ar. i.):** düş, rüya
r. 1526
- rū'yet (Ar. i.):** görme, bakma, görülme
r.+içün 2023

Ş/S/Ş

- şā' (Ar. i.):** bin dirhemlik bir hububat ölçęi
ḥaber-i ş. 5828
ş. 5818, 5859
ş.+dan 5811, 5817
ş.+ı 5789, 5796
ş.-ı ḥāzret-i şāh 5788
ş.-ı melik 5786
ş.+ın 5783, 5787
- sa' ādet (Ar. i.):** mutluluk
māye-i s.-i ser 3126
meh-i s.+ümüz 2167
s.+ile 1893, 2209
s.+ine 2099
s.+üm 1594, 1596
şu' le-i s.+de 443
vaşla-i s.+idi 509
→ ehl-i sa' ādet ol-
- sā' at (Ar. i.):** vakit, zaman, muayyen vakit
fitne-i s. 2301
s. 386, 4972
sa' d-ı s.+de 2923
s.+de 427
s.+den 1113
s.+içün 6048
→ eşrāṭ-ı sā' at
- şā'b (Ar. sf.):** güç, zor, çetin
→ şā' b ol-
- şābā (Ar. i.):** gün doğusundan esen hafif ve latif rüzgar
bād-ı ş. 5307
ş. 2423, 2632, 2776, 2815
ş.+y1 5308
- şābāḥ (Ar. i.):** sabah
ş. 4623, 5464
- sābīka (Ar. sf.):** geçen, geçmiş, geçici
mülük-i s.+ya 3452
- şābī (Ar. i.):** henüz memeden kesilmemiş üç yaş altı çocuk
ş. 259, 3818
- sābī' (Ar. sf.):** yedinci
sāl-i s.+de 5633
- şābir (Ar. i.):** sabreden, dayanan, acelesiz bekleyen, dişini sıkın
ş.+e 946

- şābit (Ar. i.):** hareketsiz, yerinde duran
kımıldamayan
ş. 2946, 6073
→ şābit ol-
- şābit ol- (Ar. T. f.):** hareket etmemek, olduğu yerde durmak, kımıldamamak, belirli bir noktada kalmak
o.-dılar ş. 6087
ş.-dı 2563
ş.-sa 5204
- şāb ol- (Ar. T. f.):** zorlaşmak, güç bir hal almak
ş.-a 5207
- şabr (Ar. i.):** sabır, dayanma, katlanma, tahammül, nefsine hakim olma
‘azm-i ş. itdi 5874
dāmen-i ş.+a 2436, 4945
da‘vī-yi ş. 1266
itdi ‘azm-i ş.-ı cemil 1242
ş. 1196, 1202, 1244, 1264, 1272, 1743, 2562, 2612, 2684, 2739, 3606, 3664, 3981, 4004, 4228, 4228, 4431, 4627, 4736, 4841, 4924, 4924, 4933, 4942, 4942, 5492, 5977
ş.+a 1269, 2666, 3083, 4879, 4925, 4936
seng-i ş.+ıla 3327
ş.+ı 141, 1082, 1808, 3866, 4154, 4582, 4944, 5010, 5970
ş.-ı ‘āşık 1197, 1265, 5875
ş.-ı cemil 1193
ş.-ı dāyim 4946
ş.-ı dili 3032
ş.+ıla 1167, 4939, 4940, 4940, 4941, 4941, 4943
ş.-ı şavma 5958
ş.+um 2586, 2643, 2662
tāb-ı ş.+ıla 3034
toḥm-ı ş. 4423
→ şabra yüz tüt-, şabr eyle-, şabr-ı cemil, şabr-ı cemil eyle-, şabr it-
- şabra yüz tüt- (Ar. T. f.):** sıkıntı, zahmet ve eziyetleri karşı dayanmak, tahammül göstermek
ş.-masa 945
- şabr eyle- (Ar. T. f.):** sıkıntı, zahmet ve eziyetleri karşı dayanmak, tahammül göstermek
ş. 1242, 2665, 3073, 3073, 4560, 4560
ş.-sün 907
ş.-yem 1394
- şabr-ı cemil (Ar. i.):** Allah’tan gelen bir acıya dayanma
ş.-ı cemil 1193
→ şabr-ı cemil eyle-
- şabr-ı cemil eyle- (Ar. T. f.):** Allah’tan gelen sıkıntı, zahmet ve eziyetlere karşı dayanmak, tahammül göstermek
e.-ye ... ş. 5868
ş.-ye 1195
- şabr it- (Ar. T. f.):** sıkıntı, zahmet ve eziyetleri karşı dayanmak, tahammül göstermek
ş.-di 1270
ş.(d)-e 3034, 4628, 4629
ş.(d)-en 2819
ş.(d)-erse 909
ş.(d)-erseñ 3273
ş.(d)-ün 2119, 2186
ş.(d)-üp 1436, 4735, 5815
- şabūr (Ar. i.):** çok sabırlı olan kişi
ş. 4626
→ şabūr ol-
- şabūr ol- (Ar. T. f.):** çokça, fazlasıyla sabretmek
ş.-a 4027
ş.-ayın 5338
- sācid (Ar. i.):** secde eden
s.+dür 43
- şaç (T. i.):** baş derisini kaplayan kıllar
ş.+ı 3263, 3458, 5248
ş.+ına 1702
ş.+ları 3265
ş.+larını 4089
ş.+uñ 2466
- şaç- (T. f.):** bir şeyi bolca dökmek, etrafa dağıtmak
ş.-alar 2256
ş.-ar 1530, 2585
ş.-ardı 2767, 3289
ş.-aradı 4916
ş.-dı 2142, 2622, 2720, 2762, 2928, 2929, 3045, 3114, 3117, 3326, 3405, 3958, 4328, 4913, 5185, 5409, 5466, 5580, 6007
ş.-dum 1766
ş.-ma 4621
ş.-masa 5319
ş.-up 2057, 2719
→ od şaç-, şu şaç-, şeker-lebden dür şaç-,
- şaçıl- (T. f.):** saçma işi yapılmak, etrafa dağılmak, yayılmak
ş.-dı 2222, 2909, 3263
ş.-ur 2404
→ şu şaçıl-
- şaçu (T. i.):** saç, şenliklerde saçılan para
s. 4916
- sa‘d (Ar. i.):** kutluluk, uğur
burc-ı s.+e 2597
s. 427
s.+ı 866
s.-ı sā‘atde 2923
→ sa‘d it-
- şad (Far. sf.):** yüz [sayı]
ş. 818, 835, 1804, 2892, 2919, 2953, 3364, 3901, 4338
- şadā (Ar. i.):** ses
bī-ḥurūf u ş. 2026
ğayr-i ş. 1621
hāy u hūy-ı ş.-yı demm-i tırāk 2913
ş. 1618, 1784, 2019
ş.+larıla 2641
ş.+sıdur 1097
ş.+sıyıla 4374
ş.+yı 5357
ş.-yı celle celāl 2144
ş.-yı gulğuleden 5593
ş.+yıla 2870

- ş.-yı vāveylāh 1095
 ş.-yı zebān 125
 ş.-yı zikr-i ḥorūs 5003
- şadaka (Ar. i.):** hayır ve Allah rızası için verilen, bağışlanan nesnelere
 ş. 5963
- şadakat (Ar. i.):** dostluk, vefalılık, içten bağlılık, doğruluk, yürek doğruluğu
 ş.+idi 818
- sādāt (Ar. i.):** seyitler, ulular
 s.+ı 911
 s.-ı Mısr 5462
- şad-bār (Far. zf.):** yüz kere
 ş. 2790, 3630, 3905, 4630, 4799
- sāde (Far. sf. 1.):** düz, basit, yalı, gösterişsiz
 levh-i s.+yise 663
 s. 4368
(i. 2.): düz, basit, yalı, gösterişsiz nesne
 s. 2347, 2369
(zf. 3.): yalın ve gösterişsiz şekilde
 s. 4183
- sāde-dil (Far. zf.):** saf bir şekilde
 s. 2356
(i. 2.): saf, temiz yürekli
 ş.+lere 4337
- şadef (Ar. i.):** sedef, inci kabuğu
 ş. 3468, 3516, 4481
 ş.+de 2857, 4942
 ş.+e 1939, 3517, 4482
 ş.+i 5154
 ş.-i ‘āleme 616, 1993
 ş.-i şulbūne 455
- şad-endūh (Far. sf.):** yüz gamlı, kederli
 pīr-i ş. 3708
- şad-hezār (Far. sf.):** yüz bin
 ş. 1406, 4134, 5400, 5504
- şādīk (Ar. i.):** doğru, gerçek, içten bağlılık
 kavlı-i ş.+dur 3153
 ş. 4819, 5152
 ş.+dur 1266, 4600
 ş.+ı 4589
 ş.-ı ‘ışk 4002
 ş.+ısañ 1288, 2624
 şubh-ı ş. 1164, 6160
 → şādīk ol-
- şādīk ol- (Ar. T. f.):** içten, gönülden bağlanmak, doğru ve samimi olmak
 ş.-a 999
 ş.-sa 1030
 ş.-ur 2630
- sādis (Ar. sf.):** altıncı
 sāl-i s.+de 5632
- sa‘d it- (Ar. T. f.):** şans getirmek, uğurlu kılmak, bahtı açık olmak
 s.(d)-erse 1550
- sād-miṣāl (Ar. i.):** Osmanlı alfabesinde on yedinci harf olan “sad” harfine benzer. [Sad harfi divan şiirinde sevgilinin gözüyle ilişkilendirilir.]
 ş. 2311
- şad-pāre (Far. sf.):** yüz parça
 kalb-i ş. 1267, 2661
 kesr-i ş. 2666
(i. 2.): yüz parça olan nesne
 ş. 4378, 5365
 → şad-pāre eyle-, şad-pāre it-, şad-pāre ol-
- şad-pāre eyle- (Far. T. f.):** yüz parçaya ayırmak, bölmek
 ş.-dūñ 2643
- şad-pāre it- (Far. T. f.):** yüz parçaya ayırmak,
 i.-di ... ş. 2414
 i.-di ş. 2475
- şad-pāre ol- (Far. T. f.):** yüz parçaya ayrılmak, bölünmek
 k’o.-a ş. 3630
 o.-a ş. 4754
- şadr (Ar. i.):** her şeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş
 ş.+a 2361, 6165
 ş.-ı dilde 3166
 ş.-ı ḥüsne 3995
 ş.-ı ḳabūl 2784
 ş.+ını 3584
 ş.-ı şafā 2685
 ş.-ı sīnemde 3951
 ş.+uñ 1867
- şadr-niṣīn (Ar. Far. i.):** başta, baş kısmında oturan
 ş. 5090,
- şaf (Ar. i.):** → şaff, şaf şaf, şaf tut-,
- şāf (Ar. i.):** temiz, hālis, katkısız, karışık olmayan
 → şāf ol-
- şāf ol- (Ar. T. f.):** herhangi bir şeyden temizlenmek, arınmak
 ş.-masa 1047
- şafā (Ar. i. 1.):** saflık, berraklık
 ehl-i şıdk u ş. 3435
 mäh-ı burc-ı şıdk u ş. 3644
 miḥrāb-ı şaff-ı ehl-i ş. 534
 niṣān-ı ehl-i ş. 3430
 ş. 119, 1488
 ş.+da 4057
 ş.-yı dürr ü güher 1224
(ö. i. 2.): Mekke civarında bir yer olup hacılar burası ile Merve denilen yer arasında Hz. Hacer’in gidiş geliş hareketini remzederek dört defa gidip üç defa gelirler
 ş.+da 153
(i. 3.): gönül şenliği, neşe, huzur
 dem-i ş.+ıyçün 138
 dem-i ş.+ıyçün 133
 ehl-i ş. 5710, 5876
 ş. 621, 694, 1203, 1280, 1531, 2156, 2304, 2368, 3019, 3096, 3106, 3526, 4135, 4182, 4337, 4385, 4678, 4706, 4822, 4891, 5169, 5307, 5373, 5373, 5506, 5692, 6010, 6075, şadr-ı ş. 2685
 ş.+dan 2727, 2815, 5250
 seyyid-i bārgāh-ı şıdk u ş. 265
 ş.+larına 3273
 ş.+larıçün 153

- ş.+ñ 4073
 ş.+sı 2781, 2875, 3140, 5598
 ş.+sıdur 3189
 ş.+sın 3576
 ş.+sını 3344, 4816
 ş.+sıyıçün 6102
 şuffe-i ş.-y1 İrem 4241
 ş.+ya 717, 2765, 3494, 5346, 5564
 ş.-y1 cānāndan 4821
 ş.-y1 deme 4224
 ş.-y1 düşında 2425
 ş.+yıla 657, 836, 2076, 2357, 2549, 3009, 6068
 ş.-y1 nevrūza 2774
 ş.-y1 ūnsu'llāh 971
 ş.+yiçün 5559
 tāb-ı nūr-ı ş. 3436
 zevk-i ş. 5056
 → şafā eyle-, şafā sür-
- şafā eyle-** (Ar. T. f.): neşelendirmek, gönlünü hoş etmek
 ş. 5406
- şafā sür-** (Ar. T. f.): zevk içinde eğlenmek, eğlenerek zaman geçirmek
 ş. 4845
 ş.-er 737
 ş.-elüm 4096
 s.-esin ş.+larını 3880
- şaff** (Ar. i.): dizi, sıra
 mihrāb-ı ş.-ı ehl-i şafā 534
 ş.-ı aşfiyāya 5455
 ş.-ı evliyāu'llāh 442
 → şaf şaf, şaf tüt-
- şafha** (Ar. i.): bir şeyin düz yüzü, yazılmış veya yazılabilir sahife
 ḥaṭṭ-ı ş.-i ta' līm 4049
 nokta-i ş.-i cemālūniçün 4404
 ş.-i rüya 4159
 ş.-i sürür 2310
 ş.-i taqvim 4707
- şāfi** (Ar. sf. 1.): saf, samimi, duru, temiz, bir şeyle karışık olmayan
 ş. 660, 660, 2245, 2857, 4056, 4494, 5160
 sürh-ı ş. 3363
 (i. 2.): saf, samimi, duru, temiz, bir şeyle karışık olmayan
 ş. 1727
 ş.+yidi 530, 725
 → şāfi ol-
- Şafī** (Ar. ö. i.): Hz. Ādem (as.)
 Ş. 452
 Ş.-i Raḥmānuñ 134
 → Şafiyu 'ullāh
- şāfi ol-** (Ar. T. f.): berrak olmak, var olanı olduğu gibi göstermek
 ş.-a 2358
- Şafiy** (Ar. ö. i.): → Şafī
- Şafiyu 'ullāh** (Ar. ö. i.): Hz. Ādem
 Ş. 444
- şafşaf** (Ar. i.): söğüt ağacı
 ş. 4093
- şaf şaf** (Ar. zf.): sıra sıra bir halde
 ş. 440, 4093, 5175, 5692
- şaf tüt-** (Ar. T. f.): belirli bir nizama göre dizilmek, sıralanmak
 ş.-up 5178
- şafvet** (Ar. i.): saflık, halislik, temizlik, paklık, arılık
 ş.+iyçün 134
- şağ (I)** (T. i.): sağ, esen, yaşamakta olan
 ş. 4729, 4736, 5945
 ş.+ımış 5828
 ş.+ısa 5903
 ş.+ısañ 1126
 ş.+lar 4741
 → şağ ol-
- şağ (II)** (T. zf.): sağ taraftaki yön
 ş. 2976, 5324
 ş.+da 5695
 ş.+dan 4563
 → sağ sol
- şağ (III)** (T. i.): temiz, saf, halis, doğru, gerçek, sahih
 ş. 5789, 5811
- sāğar** (Far. i.): kadeh, içki bardağı
 s. 2860
 s.+ıla 5247
 s.-ı sümme 5318
- şağır** (Ar. i.): buluğa ermemiş, ergenlik çağına gelmemiş çocuk
 ş. 2106
- şağlık** (T. i.): sağ canlı, diri olma durumu, vücut esenliği, sıhhat, afiyet
 ş.(ğ)+uñ 1126
- şağ ol-** (T. f.): sağlıklı, sıhhatli bir halde, afiyette bulunmak
 o.-a ş. u esen 2187
- şağ sol** (T. zf.): sağ ve sol taraf
 ş.+a ş.+a 2020
 ş.+da ş.+da 3277
 ş.+ıla ş. 1542
- sahā** (Ar. i.): cömertlik, el açıklık
 ser ü sālār-ı ehl-i cūd u s. 287
- sāhat** (Ar. i.): açık yerler, meydanlar, avlular, alanlar
 s.+i 5554
- şahbā** (Ar. i.): şarap
 ş.+y1 4725, 5239
- şāhib** (Ar. i. 1.): sahip, bir şeyi elinde ve himayesinde bulunduran
 ş.+i 3336
 ş.-i köşk 5185
 ş.+ine 5792
 ş.-i tāk 912, 5613
 ş.-i taht 2295, 2798, 2802
 (i. 2.): -metinde- Hz. Muhammet
 ş.-i vaqt-i Me' Allah 202
 ş.+ü's-şer' i 48
 → şāhib-i genc kıl-, şāhib-i nūreyn
- şāhib-cemāl** (Ar. i.): güzel, yakışıklı [kimse]
 ş.+dür 2094

- şāhib-firāş (Ar. i.):** yatalak kimse
ş. 3054
- şāhib-i genc kıl- (Ar. Far. T. f.):** -sıkıntıya katlanan kul için- Allah tarafından ödüllendirilmek
k.-ur ... ş. 406
- şāhib-i nūreyn (Ar. i.):** -metinde- Hz. Osman
ş. 284
- şāhib-rāz (Ar. Far i.):** sır sahibi olan kişi
ş. 3935
- şāhib-tāc (Ar. Far i.):** makam ve mevki sahibi olan
ş. 5393
- şāhife (Ar. i.):** üzerinde yazı yazılan veya basılan bir kağıt yaprağının iki yüzünden her biri, kağıt yaprağı
ş.-i berde 2563
ş.-i nūr 3505
- şāhīh (Ar. i.):** gerçek, doğru, hakiki
ş. 1334
zevk-i ş. 3373
→ şāhīh ol-
- şāhīh ol- (Ar. T. f.):** gerçekleşmek, doğru çıkmak, hakikate ermek
ş.-ur 1450
- şāhil (Ar. i.):** deniz, nehir, göl kenarı, yalı, kıyı
s.+ine 4887
s.-i Nīl 3114
s.-i Nīle 3106
s.-i Nīli 2996
s.-i Nīl-i çarḥa 2028
- şāhir (Ar. i.):** büyücü, sihir yapan
s.+dür 3028
- şahn (Ar. i. 1.):** avlu, bir hānenin ortasındaki açıklık
ş.+1 4243
ş.-1 serāy-ı Ya' kūbī 578
(i. 2.): orta, meydan, aralık, boşluk, boş yer
rū-yi ş.+a 4274
ş.+a 4252
ş.+1 4251
ş.-1 'ālem 5315
ş.-1 bezme 4659
ş.-1 divānda 5692
ş.-1 İrem 3110
ş.-1 meydāna 2929, 3235
ş.+ına 6007
ş.-1 pīrūze 2774
ş.-1 şahrā 672
ş.-1 şahrāda 2438
ş.-1 şahrāya 2962
- şahrā (Ar. i.):** kır, ova, çöl, geniş arazi
'azm-i ş.-yī nīlgūn itdi 752
ş. 3094
şahn-ı ş. 672
şahn-ı ş.+da 2438
şahn-ı ş.+ya 2962
ş.+da 3823, 5753, 5988
ş.+ları 2385
ş.+larını 2393
ş.+ya 2362, 2927, 5591
ş.-yī Cennete 6152
ş.-yī çarḥa 2985
- ş.-yī çine 3263
ş.-yī dil 33
ş.-yī Mısrıdı 1368
ş.+yī 742
vaqt-i seyr-i ş.+dur 672
→ şahrāyī ol-
- şahrāyī ol- (Ar. T. f.):** gezintiye çıkmak istemek, teferruce gitmeyi arzu etmek
o.-dı ş. 723
- saht (Far. sf. 1.):** katı, sert, çetin, pek
bād-ı s.+a 4341
s. 4129
şūret-i s.+uñ 5372
(i. 2.): katı, sert, çetin
s. 4813
s.+1 5372
→ saht it-
- saht it- (Far. T. f.):** katılaştırmak, sertleştirmek
s.-di 881
- şaḥv (Ar. i.):** ayılma, ayıklık, kendine gelme
ş. 2754
- sā'id (Ar. i.):** kol, kolun dirsek ile bilek arasındaki kısmı
s. 2327
s.+i 2074, 4480
s.+ile 4307
s.+in 4106
s.-i sīmīn 4305, 4911
s.+lerüm 3580
şiddet-i bend-i s.+ile 1712
- sa'id (Ar. i.):** mutlu, uğurlu
cemāl-i s.+e 717
→ sa'id ol-
- şa'id (Ar. i.):** yüksek, yukarı çıkan
ş. 717
- sa'id ol- (Ar. T. f.):** mutluluğa erişmek, mutlu olmak
o.-dı ... s. 717
- sā'ir (Ar. i.):** → sāyir
- sāk (Ar. i. 1.):** baldır, incik
s.+1 4480
s.-1 billūri 1713
s.+ın 2757
s.+ından 2335
s.-1 serviken 1713
(i. 2.): sap
s.+1 4254
- şakāleyn (Ar. i.):** insan ve cin
pīşvā-yī ṭavāyif-i ş. 48
- şakf (Ar. i.):** çatı, tavan, dam
s.+1 5027, 5255
s.+ın 30
s.+ında 4389
- şakm (T. e.):** asla
ş. 1024, 1024, 1306, 1438, 3201, 3719, 4783, 4938, 5779
- şakm- (T. f. 1.):** olabileceği düşünülen kötülöklere karşı önlemler almak, esirgemek
ş. 547, 1306, 1697, 2667, 4107
ş.-dı 2588

- ş.-uñ 812, 813, 813
 ş.-ur 1978
(f. 2.): herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek
 ş.-an 2194, 2194
 ş.-uñ 6085
- sākī (Ar. i.):** su veren, su dağıtan, kadeh ya da içki sunan
 s. 3182
 s.+dür 299
- sākin (Ar. i.):** hareketsiz olan, oynamayan,
 → sākin eyle-, sākin it-, sākin ol-
- sākin eyle- (Ar. T. f.):** sakinleştirmek, sessiz ve dingin bir duruma getirmek
 s.-rdi 4908
- sākin it- (Ar. T. f.):** sakinleştirmek, sakinleşmesini sağlamak, sessiz, dingin bir duruma getirmek
 s.-mege 3210
- sākin ol- (Ar. T. f.):** durgunlaşmak, sakinleşmek, dingin bir hale gelmek
 s.-dı 3382, 5376
 s.-mağičün 5367
- şakla- (T. f. 1.):** bir sözü, bir sırrı ya da bir olayı gizli tutmak, ifşa etmemek
 ş. 601
 ş.-masa 1616
 ş.-yup 2182
(f. 2.): herhangi bir emaneti muhafaza etmek, korumak
 ş.-dum 5502
 ş.-mağda 5735
 ş.-rdi 761
(f. 3.): görünmesine engel olmak, ortalıkta bulundurmamak, gizlemek
 ş.-dı 4515
 ş.-maz 2864
 ş.-r 4964
 ş.-yan 5802
- şaklan- (T. f.):** kendini saklamak, gizlemek
 ş.-ur 2864
- sāl (Far. i. 1.):** yıl, sene
 āhir-i s. 5651
 s. 607, 1549, 2709, 5092, 6002
 s.+i 3211
 s.+in 5120
 s.+inde 5203
 s.+lerden 5118
 va' de-i s. 1595
(zf. 2.): yıl, sene
 s.-i evvelde 5627
 s.-i hāmimde 5631
 s.-i rābi' de 5630
 s.-i sābi' de 5633
 s.-i sādide 5632
 s.-i şālişde 5629
 s.-i şānide 5628
 s.-i vūs' at 5119
 → bir niçe sāl, niçe sāl
- şal- (T. f. 1.):** sarkıtmak, atmak
 ş.-ar 870
- ş.-aydı 2508
 ş.-dı 567, 769, 3234
 ş.-dılar 888, 1578
 ş.-mazıduñ 964, 964
 ş.-sa 2509, 3575
 ş.-uñ 653
(f. 2.): saçmak, dağıtmak, yaymak
 ş.-a 4393
 ş.-an 2463
 ş.-ar 3470, 4985, 5027
 ş.-dı 3221, 5472
 ş.-sa 1938, 1947, 5066
 ş.-sañ 3918
 ş.-sun 1581
(f. 3.): -bir vazife ya da sebep dahilinde- bir yere yollamak, göndermek, atmak
 ş.-ardı 2782
 ş.-dı 2850, 2904, 4567, 4691, 4871, 4948, 5578, 6003
 ş.-dılar 1810, 2900, 3692, 4861, 5139
 ş.-dum 5159
 ş.-duñ 2644, 5388
 ş.-mışam 4900
 ş.-salar 4833
 ş.-up 2778, 3238
(f. 4.): etmek, yapmak, bir işi gerçekleştirmek
 ş.-dı 2867, 4997
 ş.-mağ 1877
 ş.-maz 2732
(f. 5.): sallamak
 ş.-sa 2299, 3595
(f. 6.): dolamak, sarmak
 ş.-a 4818
 ş.-dı 3253, 3657
 → belāya şal-, fiğān u āha şal-, hāne-i siyāha şal-, kara yire şal-, kol şal-, kur' a şal-, oda şal-, şevke şal-, yire şal-
- şalā (Ar. i.):** çağırma, meydan okurcasına çağırma
 ş. 4633
 → şalā it-
- şalābet (Ar. i.):** peklik, katılık, sağlamlık
 ş.+e 2801
 ş.+ümüz 705
 ş.+üñüz 1468
- şalāh (Ar. i.):** dine olan bağlılık
 ş. 1409, 1882
- şalā it- (Ar. T. f.):** meydan okurcasına çağırma
 i.-di ... ş. 735
 ş.-di 4662
- sālār (Far. i. 1.):** baş, kumandan, başbuğ, en büyük amir
 serv ü s.-ı kārban 2109
 s.+ı 3204
 s.-ı kārban 1874
 s.-ı kārbanıdı 1524
(i. 2.): -metinde- Hz. Muhammet
 s.-ı gürüh-ı ehl-i tecrīd 194
(i. 3.): metinde- Hz. Osman
 ser ü s.-ı ehl-i cūd u saḥā 287
- şalāt (Ar. i.):** namaz

- šalāt kııl-
- şalāt kııl** (Ar. T. f.): namaz ibadetini yapmak
k.-urdu ş.-ı dîn-i Hâlîl 1880
- şaldur** (T. f.): salma işini yaptırmak, birinin üzerine
bir şey giydirmek
ş.-dı 4850
- şalm** (T. f.): sarkmak, uzamak
ş.-ur 2355
ş.-urdu 2354
- şâlih** (Ar. i.): dinin emrettiği şeylere uygun
harekette bulunan
kavm-i ş. 638
ş. 1439
(ö. i. 2.): Sâlih Peygamber
nakâ-i ş. 3743
→ nakâ-i Sâlih
- şâlihîn** (Ar. sf.): Salihler, iyiler, günahkar
olmayanlar
zümre-i ş.+e 6106
- sâlik** (Ar. i.): bir yola giren, bir yolda giden
s. 77, 78, 99, 1545
- sâliš** (Ar. sf.): üçüncü
hâne-i ş. 4355
sâl-i ş.+de 5629
- şaltânât** (Ar. i.): sultanlık; padişahlık, hükümdarlık
gam-ı s. 5057
- şâmit** (Ar. sf.): cansız nesne
mâl-i ş. 2905
- şamt** (Ar. i.): susma
ş.-ı sengîni 270
- şan** (T. f.): zannetmek, öyle düşünmek
ş. 447, 1812, 1872, 1984, 2049, 2050, 2067,
2310, 2322, 2764, 2968, 2970, 2986, 3109,
3265, 3383, 3812, 3816, 4057, 4328, 4696,
ş.-a 677
ş.-an 2004, 2004
ş.-ayduñ 5584
ş.-ayın 5452
ş.-dı 726, 1279, 1600, 1952, 2019, 2136, 2495,
2752, 4478, 4531, 4703, 4839, 4840, 5186,
6017
ş.-dılar 1112, 1322, 1510, 1771, 1933, 2101
ş.-dum 3049, 3049, 5774
ş.-duñuz 971
ş.-ma 350, 2017, 2364, 2555, 2578, 2627,
2628, 2629, 3759, 3834, 3949, 3999, 4449,
4631, 4647, 5343, 5706, 5977
ş.-mañuz 5790
ş.-masun 944, 1048, 4859, 5789
ş.-maz 5225
ş.-mazısañ 5861
ş.-mazlar 1613
ş.-mazsın 677, 1311
ş.-mışıdı 1501
ş.-sa 967, 1774, 3448
ş.-up 1131, 1705, 3152, 3410, 3412, 3414,
4500, 4500
ş.-ur 921, 921, 2442, 2442, 5776, 5776
ş.-urdu 2335, 2430, 4157
ş.-urduñ 1583
- ş.-urken 2842
ş.-ursın 314
- şâña** (T. zm.): → sen
- şanasın** (T. e.): sanki
ş. 690, 695, 3662, 4319, 5470, 5583, 5588,
6167
→ şanasın kim
- şanasın kim** (T. e.): sanki
ş. 3325
- şan'at** (Ar. i.): ustalık, hüner, mârifet, bir şeyi güzel
yapmak
ş.+ında 1914
- şanavber** (Ar. i.): -metinde- Zeliha
ş. 2414, 3376
ş.-i mevzûn 4308
(i. 2.): çam fıstığı, kozalak
ş. 5265
- şanavber-baht** (Ar. Far. i.): -metinde- Mısır'ın azizi
olan Kitfir (meyveden yoksun sanavber bahtlı
olan)
ş. 3378
- sancağ** (T. i.): sancak
ser-i s.+ı 276
- şandal** (Ar. i.): Hindistan'dan getirilen kuvvetli ve
güzel kokulu sert bir ağaç
ş. 2200
- şanem** (Ar. i. 1.): put, put gibi güzel sevgili
ş. 1934, 1955, 1955, 3040, 4106
ş.+e 1935
ş.+i 4124, 5367, 5376
ş.+lerüñ 1925
(i. 2.): -metinde- Zeliha
ş. 2991
ş.+e 2978
(i. 3.): -metinde- Hz. Yûsuf
ş. 3513
ş.+üñ 3868
- şanem-hâne** (Ar. Far. i.): puthane, putların
bulunduğu yer
ş.-i diyâr-ı Fireng 4247
- şânî** (Ar. sf.): ikinci
ş. 4195
sâl-i ş.+de 5628
→ Yûsuf-ı şânî
- şâni'** (Ar. i.): yapan, yapıcı, işleyen, yaratan,
yaratıcı
maẓhar-ı hüsn-i ş.-i müte'âl 3279
şâni'-i ş. 4128
ş.-i müte'âl 1936
ş.+ine 1957
ş.-i şâni' 4128
ş.+üm 1914, 3518
ş.+üñ 3280, 3513
→ şâni'-i müte'âl
- şâni'-i müte'âl** (Ar. i.): -metinde- yüce Allah
maẓhar-ı hüsn-i ş. 3279
ş. 1936
- şâniyâ** (Ar. zf.): ikinci olarak
ş. 361

- şanki (T. Far. e.):** sanki, benzerlik ve kıyaslama edatı
ş. 819, 889, 1813, 2072, 2074, 2075, 2351, 2525, 2526, 2745, 2884, 2954, 3103, 3112, 3116, 3130, 3269, 3585, 4043, 4045, 4046, 4049, 4058, 4245, 4659, 5179, 5314, 5554, 5589, 6055
- şap- (T. f.):** önceden belirlenmiş, tespit edilmiş görüş, düşünüş, amaç veya davranıştan ayrılmak
ş.-madı 3803
- şapan (T. i.):** iki ucu ip, ortası örme veya meşin olan bir taş atma aracı
ş. 3803
- şar- (T. f.):** bir nesneyi başka bir şey ile kaplamak, dolamak
ş.-dı 2436
- sarāy (Far. i.):** saray, büyük konak
kılıp şavāf-ı s. 2162
s. 4443
s.+a 5390, 6062
s.+ı 4699
s.-ı hālvetde 4535
s.+ına 2176, 3868, 4240, 5132, 5408
s.+ında 3608
şevk-i s.-ı kurbetden 6101
→ sarāy-ı çār-erkān
- sarāy-ı çār-erkān (Far. i.):** -metinde- yeryüzü (dört elemanı içinde barındıran saray)
s. 29
- şarın- (T. f.):** üstüne sarmak, üstüne dolamak
ş.-dı 784
- şarış- (T. f.):** birbirine sarılmak, sarmaşmak
ş.-mağ 6058
- sārī (Ar. sf.):** bulaşan, bulaşıcı, sirayet eden, erişen
→ sārī ol-
- şarīh (Ar. sf.):** açık, meydanda, belli
itdi ... bahş-i ş. 3735
cemāl-i ş. 3354
düruğ-ı ş. 635
mübtelā-yı belā-yı zulm-i ş. 3357
oldı ... muhibb-i ş. 3986
ş. 3373
- sārī ol- (Ar. T. f.):** sirayet etmek, erişmek, ulaşmak, bulaşmak,
o.-dı ... s. 5528
- şarmaş- (T. f.):** karşılıklı hasretle sarılmak
ş.-up 483, 1744, 6051
- şarrāf (Ar. i.):** kuyumcu, mesleği, değerli kâğıt ve metal paraları birbiriyle değiştirmek, tahvil alışverişi yapmak olan kimse
ş. 1656
- şarşar (Ar. i.):** şiddetli, gürültülü rüzgar
ş. 5319
ş.-ı endüh 4937
- şat- (T. f. 1.):** bir değer karşılığında bir şeyi alıcıya vermek
ş. 1648
ş.-ar 3443
ş.-aram 116, 2187
- ş.-arsañ 2179
ş.-aruz 1647, 1674
ş.-asın 1607, 3256
ş.-dı 1053, 2211, 3243, 3401
ş.-dılar 1654, 1685, 1687, 1796, 2213, 3787, 5823
ş.-mağičün 2187
ş.-uñ 1670
(f. 2.): mec. kendinde olmayan bir şeyi var gibi göstermek, taslamak
ş.-asın 1679
- sañ (Ar. i.):** bir şeyin dış tarafı, dış yüzü, yüzey
s.+ı 4060
- şatıl- (T. f.):** bir değer karşılığında bir şeyin alıcıya verilmesi
ş.-sa 21
ş.-sam 1038
ş.-up 3724
ş.-urdı 5818
- sātir (Ar. i.):** örten, kapatana
s. 2135
- şatum al- (T. f.):** bir nesneyi belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek, mubayaa etmek
ş.-dum 3676, 4901, 4901
ş.-urlarımış 5677
- şav- (T. f.):** sıkıcı bir durumu geçirmek, atlatmak, savuşturmak, defetmek
ş.-dı 1873, 4529, 4724
- şavāb (Ar. i.):** doğruluk, dürüstlük, doğru hareket, doğru davranış, doğru düşünce
ş. 3934, 5755
→ şavāb eyle-
- şavāb eyle- (Ar. T. f.):** doğru bir biçimde davranmak, düşünmek ve hareket etmek
ş.-yimez 2887
- şavā' iğ (Ar. i.):** yıldırımlar
ş.-i zulumāt 1825
- şavaş (T. i.):** uğraşma, kavga, mücadele
ş. 1614
ş.+da 2997
- şavm (Ar. i.):** oruç, oruç tutma
şabr-ı ş.+a 5958
- şavma' a (Ar. i.):** özel tapınak, ibadet yeri, tekke
ş. 1204
- şavt (Ar. i.):** ses, sedā
ş. 1618, 1784
ş.+ı 1342
ş.-ı beşir 5335
- şay- (T. f.):** bedeli yerine tutmak, eş değer olarak görmek
ş.-maz 2592
- sa'y (Ar. i.):** çalışma, çabalama, gayret
'azm-i s.+ımı eylesem 2467
s. 3044
s.+ıla 389, 2307, 4011, 4522, 4902, 5931
s.+ın 4122
s.+um 3886
s.+uñı 3194
→ sa'y eyle-, sa'yına düş-, sa'yında ol-, sa'y it-

- şayd (Ar. i.):** av, avlama, avlanma
ş. 363
ş.+ı 3411
ş.-ı ' alemçün 2060
ş.+ıla 1323
ş.+ına 372, 1321, 2843
ş.+ından 2845
ş.-ı ser-ħalka-i kemendün 5448
ş.+içün 2502
(i. 2.): -metinde- Hz. Ömer
ş.-ı kemend-i Tāhādūr 274
→ şayd eyle-, şayd it-, şayd ol-
- şayd eyle- (Ar. T. f.):** avlamak
ş.-diler 1326
- şayd it- (Ar. T. f.):** avlamak, avcılık yapmak
ş.-di 724, 1383
ş.(d)-elüm 681
ş.(d)-em 1781
ş.(d)-en 2740
ş.(d)-er 2553
ş.(d)-ici 2395
ş.(d)-üp 1383
- şayd ol- (Ar. T. f.):** avlanmak
o.-dılar ... ş. 4867
ş.-alı 4330,
- sāye (Far. i. 1.):** gölge
s. 195, 645, 830, 1877, 2339, 2524, 2732,
3016, 3313, 3610, 3918, 4986, 4997, 5027,
5066, 5224, 5472, 5484
s.+de 62
s.+den 4048
s.-i Ādeme 61
s.-i hümā 3049
s.-i ḳaddidūr 228
s.-i naḥl-i ḳāmetine 4088
s.-i serv-i ser-bülendün 5448
s.-i vaşlı 3333
s.+ñde 3378, 4176
s.+ñe 3666,5131
s.+nem 2732
s.+sidür 2865
s.+sin 3902
s.+sinde 1878, 2233, 4044
s.+sinden 281
s.+sinün 580
sāye+yiken 1877
(i. 2.): -metinde- Hz. Ömer
s.-i Raḥmān 281
→ sāye eyle-, sāye it-, sāye ol-
- sāyebān (Far. i.):** gölgelik, büyük çadır
s. 1876, 1978, 2109, 2962, 4035
s.+uñ 190
- sāye eyle- (Far. T. f.):** gölgelendirmek, gölge edecek hale getirmek
e. s. 732
- sāye it- (Far. T. f.):** gölgelendirmek, gölge edecek hale getirmek
s.-di 565
- sāye ol- (Far. T. f.):** gölgelemek
s.-dı 6173
- sāye-mişāl (Far. Ar. zf.):** gölge gibi
s. 1979
- sāye-perver (Far. i.):** gölgelendiren, gölge veren, koruyan
s.+idi 5237
- sāye-veş (Far. zf.):** gölge gibi
s. 840, 2653, 6045
- sa'y eyle- (Ar. T. f.):** çabalamak, gayret etmek, çalışmak
s.-yen 717
s.-yüp 5918
- şayḥa (Ar. i.):** bağıрма, nara atma
ş.+dan 1824, 6052
ş.+yıla 258
- sa'yına düş- (Ar. T. f.):** çabalamak, gayret etmek, uğraşmak
s.-erdi 5072
- sa'yında ol- (Ar. T. f.):** çabalamak, gayret sarf etmek, uğraşmak, didinmek
s.-alum 2675
s.-ayın 5639
- sāyir (Ar. sf.):** diğer, başka, gayri
s. 272
- sa'y it- (Ar. T. f.):** çalışmak, gayret etmek, çabalamak
s. 3526, 4936
s.-di 4569
s.(d)-er 3052
s.(d)-erlerdi 2156, 2374
s.(d)-erseñ 3740
s.-meden 2875
s.(d)-ün 4751
s.(d)-üp 638, 3338, 5063, 5406, 5678
- şayru (T. sf.):** hasta
ş. 975
- şayruluḳ (T. i.):** hastalık
ş.(ğ)+ı 1723
- şayyād (Ar. i.):** avcı, avcılık yapan kimse
ş.+am 3411
- sāz (Far. i.):** gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama [bu tarzda yapılmış müzik aletlerinin genel adı]
s. 2974
s.+ın 4752
- sāz-kār (Far. i.):** uygun
s.+ı 2446
- sebaḳ (Ar. i.):** ders
s. 4487
s.+ın 347
→ sebaḳ al-
- sebaḳ al- (Ar. T. f.):** ders almak, öğrenmek
s.-ı ḥüsn a.-urdi 2309
s.-urdi 2510
- sebeb (Ar. i.):** vesile, sebep, neden
s. 180, 959, 1035, 3667
s.+den 1381, 5263, 5317
s.+den durur 4949
s.+dendür 4998
s.+ı 3229
s.-i ḥālin 1844

- s.+in 2279, 3619, 4528
s.+lerini 5698
s.+üñ 2279
→ sebeb eyle-, sebeb it-, sebeb ol-
- sebeb eyle-** (Ar. T. f.): bir olayın gerçekleşmesini veya bir durumun ortaya çıkmasını sağlamak
s.-di 493
s.-ñ 5681
- sebeb it-** (Ar. T. f.): bir olayın gerçekleşmesini veya bir durumun ortaya çıkmasını sağlamak
s.(d)-evüz 5682
- sebeb ol-** (Ar. T. f.): bir olayın gerçekleşmesini veya bir durumun ortaya çıkmasını sağlamak
o.-dı s. 620, 1039, 3754, 5140
o.-maz s. 3469
o.-ur ... s. 2561
s.-a 1535
s.-mağa 3773
s. ... o.-dı 1834
s.-ur 1026
- sebel** (Ar. i.): göze inen perde, dumanlı, bulanık görme hastalığı
s. 6167
- sebḥ** (Ar. i.): yüzme [suda]
s.+içün 2029
- sebīke** (Ar. i.): eritilerek kalıba dökülmüş şey, külçe
s.-i sīm 2327
- sebīl** (Ar. i. 1.): yol, büyük cadde
ibn-i s. 1716
(i. 2.): hayrat olarak, parasız dağıtılan su
cū-yı selsebīl-i s. 2056
s. 3951
→ ibn-i sebīl, sebīl idin-, sebīl it-
- sebīl idin-** (Ar. T. f.): -herhangi birisi için- bolca vermek, dağıtmak
i.-ürse s. 4859
- sebīl it-** (Ar. T. f.): bolca vermek, dağıtmak
i.-di s. 2874
i.(d)-e s. 3306
- seblet** (Ar. i.): bıyık
s.+i 546
- sebze** (Far. i.): yeşillik, çimen
s.+si 4049
- sebze-gün** (Far. sf.): yeşil renkli
s. 4045
→ sebze-gün tabaḥ al-
- sebze-gün tabaḥ al-** (Far. T. f.): yaprak açmak, yeşillenmek
a.-urıdı ... s.(ğ)+1 586
- sebze-mişāl** (Far. Ar. zf.): yeşillik, çimen gibi
s. 2892
- sebz-pūş** (Far. i.): yeşil, yeşil renkli giyinmiş
s. 1277
→ sebz-pūş it-
- sebz-pūş it-** (Far. T. f.): yeşil renkle örtmek, kaplamak
s.-di 4690
- seccāde** (Ar. i.): seccade, üzerinde namaz kılınan küçük kilim, küçük halı
s. 4982
- secde** (Ar. i.): namazda alını, el ayaklarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibaret olan ibadet vaziyeti
s. 4123
s.+inde 4987
s.-i taḥiyyetidi 6065
→ secde eyle-, secde it-, secde itmekde ol-
- secde eyle-** (Ar. T. f.): secde etmek
e.-di s. 5347
s.-ridi 62
- secde-gāh** (Ar. Far. i.): secde edilecek yer, ibadet edilecek yer
s. 1802, 3779
s.+a 4985
s.+ı 3917
s.+um durur 2519
- secde it-** (Ar. T. f.): duyulan hürmetten dolayı secde etmek, secdeye kapanmak
i.-di s. 2146
i.-diler s. 2013, 2145
i.-diyse s. 430
s.-se 3463
s. ... i.(d)-üñ 4125
- secde itmekde ol-** (Ar. T. f.): secde etmeye, secdeye kapanmaya niyetlenmek
s.-dı 41
- seç-** (T. f.): ne olduğunu anlamak, fark etmek, bir nesneyi diğerlerinden ayırt etmek
s.-emen 3333
- sed** (Ar. i.): kapama, engel olma, tıkama
→ sed bağla-
- sed bağla-** (Ar. T. f.): kapatmak, tıkmak, engel koymak
b.-dı s. 965
- sedd** (Ar. i.): → sed, sedd ol-
b.-dı s. 965
- sedd ol-** (Ar. T. f.): engellemek
s. 4188
- sefer** (Ar. i.): yolculuk, bir yerden kalkıp başka bir yere seyr etme
ḡanimet-i s.+e 5732
miḡnet-i melāl-i s. 1758
s. 1196, 1204, 2066, 2118, 2185, 5811
s.+de 5863
s.+e 1269, 1321, 5952
s.+i 468
s.+in 464, 2113
s.-i Şāma 1541
→ Cenāb-ı Ḥaḡ seferi, sefer eyle-, sefer it-, sefer kıl-
- sefer eyle-** (Ar. T. f.): yolculuğa çıkmak
e.-dūñ ... s. 1761
e.-mişdi s. 1521, 3653
e. ... s. 5060
e.-sūn ... s. 398
e.-ye s.+i 4301
- sefer it-** (Ar. T. f.): yolculuğa çıkmak, bir yere revan olmak
i.-di s. 751, 2028
i.-di ... s. 5521

- i.(d)-esin ... s. 1540
s.(d)-eli 1087
- sefer kııl- (Ar. t. f.):** yolculuğa çıkmak, bir yere doğru revân olmak
s.-dum 1381
- sefine (Ar. i.):** gemi, vapur
s.+sini 2281
- seg (Far. i. 1.):** köpek, it
s. 3950
s.+den 3950
s.-i mahalle-i yâr 2790, 3820,
s.+leri 3819
(i. 2.): -metinde- eşini aldatan kadın
s.+içün 4630
- segirdim (T. i.):** koşma, koşu
s.+ini 2947
- segri- (T. f.):** genellikle vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kaslar hafifçe oynamak
s.-yüp 3228
- sehâb (Ar. i.):** bulut
s. 2814, 3265
zâğ-ı s. 1828
- seher (I) (Ar. i. 1.):** tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit
bâd-ı s. 3207, 6014
nesîm-i s. 5498
s. 743, 1067, 2091, 2243, 2244, 2635, 2772,
2912, 2981, 2989, 3085, 3185, 3602, 3636,
3752, 4142, 5248, 5664, 6006, 6123
(zf. 2.): tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit
s.+de 3186
s.+den 5002
vaqt-i s. 751
vaqt-i s.+de 3109, 3748
→ çın seher
- seher (II) (Ar. i.):** sihir, efsun, büyü (→ sihr)
→ seher iriş-, seher ur-, seher urul-
- seher (Ar. i.):** uykusuzluk, gece uyumama hastalığı
s. 743
- seher-gâh (Ar. Far. zf.):** sabah vakti, sabahın erken saati
s. 1522, 2522
- seherî (Ar. i.):** sabah ve şafakla ilgili durum
s. 5257
- seher iriş- (Ar. T. f.):** büyülenmek, etkilenmek
s.-ür 5847
- seher ur- (Ar. T. f.):** büyülemek, sihir yapmak
s.-duñ 3752
- seher urul- (Ar. T. f.):** büyülenmek, sihir yapılmak
s.-dı 2502
- sehî (Far. i.):** düz, doğru, fidan gibi boy
serv-i s. 529, 4369, 5040
- sehun (Far. i.):** söz, sühan
s.-ı dōst 5128
- sehv (Ar. i.):** yanlış, yanılma
s.+dür 120
s.+içün 1291
- sekiz (T. sf.):** sekiz
s. 4368
→ on sekiz, on sekiz biñ cihân
- sekr (Ar. i.):** sarhoşluk
ğâyet-i s. 2754
s.+ile 4441
- selâm (Ar. i.):** barış ve rahatlık, esenlik
berd-i s. i.(d)-er 802
oldı berd-i s.-ı İbrâhîm 171
s. 1027
s.+ı 5679
(ö. i. 2.): fani, gelip geçici olmama yönüyle Allah'ın adlarındandır
S. 5455
→ ibn-i Selâm, selâm eyle-, selâm göndür-, selâmı kes-, selâm it-, selâm olsun
- selâmet (Ar. i.):** emniyet, korku ve endişeden uzak olma, salimlik, esenlik
s. 811, 2459, 2592, 3421, 4625
s.+ile 5811
→ ser selâmet ola, selâmet ol-
- selâmet ol- (Ar. T. f.):** korkudan endişeden uzaklaşmak, feraha, esenliğe kavuşmak
s.-ur 4631
- selâm eyle- (Ar. T. f.):** uzakta olan birine esenlik dilemek
e. s. 3316
e.-di ... s. 5913
e.-r ... s. ü şenâ 1295
e.-yüp ... s. 5455
- selâm göndür- (Ar. T. f.):** birine esenleme haberi yollamak
g.-eydi s. 1745
- selâmı kes- (Ar. T. f.):** biriyle ilgisini kesmek
s.-di 2459
- selâm it- (Ar. T. f.):** selam vermek, esenlik dilemek
i.-di s. 905, 3271
- selâm olsun (Ar. T. e.):** esenleme sözü
o. ... s. 234
s. 263, 1126
- selâm vir- (Ar. T. f.):** selamlamak, esenlik dilemek
s.-di 3023, 5697
s.-diler 2112
v.-di s. 3749
- selâsil (Ar. i.):** zincirler
s. 1350, 2756
- selîm (Ar. i.):** sağlam, kusursuz, doğru
s. 253
- selsebîl (Ar. i.):** cennette bir çeşmenin adı
cû-yı s.-i sebîl 2056
- sem (Ar. i.):** zehir, ağı
s. 553, 874, 4351
s.+dür 4777
- sem' (Ar. i.):** işitme, işitiş, dinleme
s.+ine 2026
s.+uñiçün 125
- semâ (Ar. i.):** gökyüzü, asuman
âftâb-ı s.+ya 40
s. 3013
s.+da 1823
s.+dan 3271

- arz u semā
- semā^c (Ar. i.):** çalgı eşliğinde oynanan, tören niteliği taşıyan oyun
s. 2974
- şemen (Ar. i.):** baha, kıymet, değer, tutar
s. 1038, 1667
s.-i Yūsufi 1690
s.+üñi 3244
- semen (I) (Ar. i.):** semizlik, şişkinlik, yağlılık
→ semen ol-
- semen (II) (Far. i.):** yâsemin, [divân şiirinde rengi, kokusu ve yaprağı dolayısıyla anılır ve sevgilinin yanağı, boynu ve göğüsü ile ilişkilendirilir.]
berg-i s. 1353
s. 2233, 6024
s.+e 2047, 3575
s.+i 1815, 2059, 4302, 5273
s.+ine 1703, 5146
s.+ini 4873
s.+üme 1038
- semen ol- (Ar. T. f.):** şişmek
s.-dı 5275
- semer (Ar. i.):** meyve, mahsul verim, netice
s. 238, 4102, 4122, 4168
s.+i 4167
s.+üñ 1677, 2216
sütün-ı s. 3376
- şemere (Ar. i.):** meyve
s. 169, 389
- Semerqandî (Far. sf.):** Semerkanda ait, Semerkandla ilgili
S. 4327
- semî^c (Ar. ö. i. 2.):** Allah'ın adlarından. S. 1818
S.+a'n-nidā'i ve'l-hacāt 385,
- semîn (Ar. i.):** semiz, şişman, besili, yağlı kimse
s. 3810
(sf. 2.): semiz, şişman, besili, yağlı
gāv-ı s. 5119, 5582
- semir- (T. f.):** besili, yağlı, semiz duruma gelmek
s.-mekden 3813
s.-miş 5103
- semüm (Ar. i.):** sam yeli, sıcak rüzgar
bad-ı s. 874, 4777
s. 5621, 6121
- sen (T. zm):** ikinci tekil şahıs zamiri
s. 96, 97, 198, 213, 229, 557, 557, 705, 765, 773, 780, 797, 804, 805, 955, 983, 1251, 1259, 1353, 1533, 1589, 1611, 1631, 1748, 1858, 1858, 2525, 2599, 2645, 2804, 3687, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 4177, 4351, 4396, 4396, 4440, 4442, 4534, 4557, 4561, 4573, 4591, 4615, 4615, 4734, 4917, 5060, 5369, 5414, 5459, 5502, 5646, 5915, 6047, 6078
saña 191, 206, 207, 208, 223, 226, 240, 413, 550, 553, 618, 795, 816, 905, 936, 938, 951, 961, 980, 1023, 1027, 1117, 1126, 1295, 1306, 1349, 1602, 1698, 1725, 1727, 1738, 1783, 1798, 1801, 1848, 1854, 1858, 1859, 1868, 2005, 2031, 2518, 2520, 2526, 2540, 2574, 2576, 2598, 2613, 2673, 2679, 2816, 2853, 3183, 3242, 3348, 3426, 3499, 3503, 3503, 3611, 3686, 3723, 3804, 3875, 3877, 3878, 3914, 3920, 3977, 3982, 3998, 3999, 4009, 4019, 4072, 4076, 4101, 4194, 4196, 4320, 4331, 4331, 4338, 4400, 4436, 4458, 4471, 4543, 4543, 4553, 4555, 4607, 4623, 4755, 4757, 4762, 4837, 4838, 4936, 5211, 5380, 5395, 5456, 5508, 5560, 5733, 5827, 5950, 5959, 5978, 6026, 6179
sañadur 5348
s.+de 951, 981, 1260, 1855, 3184, 3639, 3742, 4413, 4454, 4734, 5509, 5946
s.+den 155, 188, 225, 230, 1282, 1345, 1429, 1726, 1741, 2479, 2578, 3302, 3434, 3540, 3730, 3740, 4684, 4784, 4936, 5062, 5063, 5370, 5370, 5373, 5426, 5427, 5433, 5960
s.+i 96, 100, 105, 616, 721, 780, 797, 804, 824, 937, 961, 966, 1120, 1122, 1215, 1312, 1550, 1631, 1633, 1634, 1739, 1858, 1868, 2469, 2521, 2531, 2531, 2574, 2613, 2613, 3184, 3243, 3303, 3700, 3738, 3780, 3783, 3786, 3788, 3918, 3923, 3970, 3971, 3972, 3973, 3974, 4166, 4400, 4400, 4552, 4774, 4843, 4844, 4914, 5062, 5063, 5371, 5374, 5501, 5899, 5900, 5900, 5901, 5904, 5981, 5981
s.+sin 4589, 4589, 5211, 5640, 6105
s.+üñ 982, 1119, 1283, 1725, 1726, 1727, 2027, 2621, 2830, 3239, 3239, 3242, 3496, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3689, 4187, 4321, 5412, 5412
s.+ünçün 4551, 6046
s.+üñdür 5640
s.+üñile 1574
s.+üñle 105, 306
- şenā (Ar. i.):** övme, övüş
arzū-yı s. 5059
s. 119
s. 119
→ şenā eyle-, şenā it-, şenā kıl-
- şenā eyle- (Ar. T. f.):** övme, övmek
e.-ridi medḥ ü s. 3342
e.-r ... selām ü s. 1295
s.-r 5
- şenā it- (Far. T. f.):** övmek
i.-di medḥ ü s. 2851
s.-di 463, 3772
- şenā kıl- (Far. T. f.):** övmek
s.-dı 698, 3353
- şenbūse (Far. i.):** baklava yufkası inceliğinde açılan hamurla yapılan bir çeşit tatlı
s.+ler 2929
- sencileyin (T. sf.):** senin gibi
s. 2602, 3876, 4782
- seng (Far. i.):** taş
rükni s.-i maḳām-ı Zemzemiçün 154
s. 862, 883, 4237, 4897, 5370
s.+den 1587, 1590, 4129

- s.+e 4129, 4239
s.-i deryâyı 36
s.+ile 271, 916, 1795, 3115, 3560
s.-i rāhumsın 5369
s.-i şabrıla 3327
s.+ise 4777
- sengîn (Far. sf. 1.):** taştan yapılmış, sıkı, muhkem
baht-ı s.+ini 892
büt-i s.+e 5382
cūğ-ı s. 5284
dil-i s.+i 4716, 4762
rāz-ı s.+i 270
şamt-ı s.+i 270
(zf. 2.): taştan yapılmışçasına, taş gibi
s. 881
- sengîn-ter (Far. i.):** taştan daha ağır
s. 1590
- seng-perest (Far. i.):** puta tapan, taşta tapan
s. 5380
- seng-rîze (Far. i.):** çakıl taş, küçük taş
s.+sine 2053
- senlik (T. i.):** Allah'a ait olan her şey
s.(g)+üñ 104
- sensüz (T. zf.):** sen olmadan, sen yokken
s. 805, 3730, 3731, 4397, 5422
- seped seped (Far. sf.):** sepet
s. 4660
- sepîd (Far. sf.):** beyaz, ak
ebr-i s. 1529
hayt-ı s. 1164
s. 4361
→ sepîd ol-
- sepîd ol- (Far. T. f.):** göz nurunun sönmesi, göz
bebeğinin kaybolup gözün aklaşması
s.-di 5944
- ser (Far. i. 1.):** baş, kafa, başkan [bir insanı kişilik
olarak da kastetmek için söylenebilir.]
derd-i s. 3044, 5262
derd-i s.+e 668, 1497
derd-i s.+i 1596, 2788
derd-i s.+in 1274
derd-i s. kıldum 1381
derd-i s.+üm 2731, 3651
derd-i s.+üñ 3674
kâse-i s. 1288
māye-i sa' ādet-i s. 3126
s. 604, 3065, 3309, 3567, 3595, 4125, 4126,
4149, 4346, 4525, 4534, 4720, 5574, 5574
s.+de 2716
s.+den 4996
s.+dür 2811
s.+e 1596, 1829
s.+i 1983, 3327
s.-i çāh 654, 1558, 1558
s.-i gendümde 5204
s.-i meydāna 5218
s.-i minnet 4132
s.-i mū 4405
s.-i mūr 5757
s.+in 1151, 2194
- s.+inde 2781
s.+inden 4850
s.+ine 3573, 4002, 6185
s.+ini 2194, 3134, 4928
s.-i rāha 5327, 5358
s.-i sancāğı 276
s.-i serv 3498
s.+üm 2578, 3936, 4571
s.+ümde 3065
s.+ümi 3910
s.+üñ 1216, 1677
tāc-ı s.+üm 3960
(i. 2.): -metinde- Hz. Osman
s. ü sālār-ı ehl-i cūd u saḥā 287
→ serden berī it-, ser ḳoy-, ser selāmet ola, ser
ṭut-, ser vir-
- serā (Far. i.):** → serāy
- serāb (Far. i.):** atmosferde ışık ışınlarının
kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla
gözlemi yapılabilen göz yanılması, uzaktaki
bir cisme bakarken sanki bir su yüzeyinden
yansıyor gibi cisimle birlikte ters
görüntünün oluşumu, ılgım, yalgın, pusarık
s.+ı 5452,
s.+ımış 3053,
- serāy (Far. i.):** saray, büyük konak
s. 2755
s.+a 3122
şāh-ı s.-ı Ya' ḳūbī 578
s.+ına 3087
sultān-ı s.-ı sırr-ı tevḥīd 194
- ser-bend (Far. i.):** başa sarılan veya bağlanan nesne
s.-i sünbül-i şeb-reng 6110
- ser-bülend (Far. sf.):** başı yüksek, yüce
sāye-i serv-i s.+üñ 5448
→ ser-bülend eyle-
- ser-bülend eyle- (Far. T. f.):** başını yükseltmek,
yüceltmek
s. 4874
- serçe (T. i.):** küçüklüğüyle bilinen ve çok fazla
niteliğe sahip olmayan bir kuş cinsi
s. 921, 3412
s.+den 4428
- ser-çeşme (Far. i.):** pîr, baş, önder
s.-i vilāyetdür 300
s.+sin 221
- serd (Far. zf.):** sert, haşîn, çirkin, sert, kaba, hoyrat
s. 6019
- ser-defter (Far. Ar. i.):** defterin başında yazılı olan,
en başta bulunan, en ileri geçen
→ ser-defter ol-
- ser-defter ol- (Far. Ar. T. f.):** bir işte en başta
yazılmak, en önde bulunmak
o.-a ... s. 4439
- serden berī it- (Ar. T. f.):** bir şeyin uğruna ölmek,
canını feda etmek,
s.-di 2399
- ser-efgende (Far. i.):** başını eğen
s. 4338

- ser-efrāz (Far. i.):** başını yukarı kaldıran, benzerlerinden üstün olan
s. 446
(**sf. 2.:**) başını yukarı kaldıran, benzerlerinden üstün olan
serv-i s. 3912
- ser-figende (Far. sf.):** başı eğik bir şekilde
s. 4987
- ser-firāz (Far. i.):** itibar makamında bulunan, müstesna mevkide olan, sivrilmiş, benzerlerinden üstün olan
serv-i s. 1958
→ ser-firāz it-, ser-firāz ol-
- ser-firāz it- (Far. T. f.):** mevki ve makam olarak yükseltmek, makam sahibi yapmak
s.-di 5212
- ser-firāz ol- (Far. T. f.):** mevki ve makam olarak yükselmek, çağdaşlarına göre daha yüksek makamda olmak
s.-sam 592
- ser-gerdān (Far. i.):** başı dönen, sersem, şaşkın
→ ser-gerdān it-, ser-gerdān ol-
- ser-gerdān it- (Far. T. f.):** başını döndürmek, sersemletmek, şaşırtmak
i.-di s. 3618
- ser-gerdān ol- (Far. T. f.):** başı dönmek, sersemleşmek, şaşırmak
o.-mışam ... s. 6116
- sergüzeşt (Far. i.):** birinin başından gelip geçen şey, serüven, macera
s.+in 3623
s.+üm 3650, 5871
- ser-halka (Far. Ar. i.):** halka içinde oturanların başı
şayd-ı s.-i kemendūñ 5448
- serheng (Far. i.):** çavuş, kavas, yasaççı
s. 5794
s.+e 5704
- seri^c (Ar. i.):** çabuk, hızlı
s.+idi 5317
- serir (Ar. i.):** taht
pāye-i s.+ine 631, 4377
pā-yi s. 5405
s. 1446, 4274, 5747
s.+e 6063
s.+i 733
s.-i sīmīnūñ 4100
- ser-keş (Far. i.):** dik başlı, başkaldıran, inatçı, itaatsiz
s. 2347, 4346
s.+dür 1645
serv-i s.+ini 4690
s.-i nefis 2016
s.+ümi 2477
üştür-i s. 3660
→ serkeş ol-
- ser-keş ol- (Far. T. f.):** başkaldırmak, itaat etmemek,
s.-ma 4842
s.-up 5991
s.-ur 3993
- ser ko- (Far. T. f.):** başını yere koyarak saygı göstermek
k-yalar ... s. 631
s.-rıdı 5217
s.-ya 4126
- sermāye (Far. i.):** ana mal
s. 2478, 2547, 4944
- sermed (Far. sf.):** dâimî, sürekli, ebedî
milk-i s.+den 594
- ser-mest (Far. i. 1.):** sarhoş, başı dönen
s. 2953, 4375
s.+em 5430
s.-i bāde-i dīdār 2417
(**sf. 2.:**) sarhoş olan
ğazāl-ı s. 2528
→ ser-mest ol-
- ser-mest ol- (Far. T. f.):** sarhoş olup kendinden geçmek
s. 3881
o.-dılar s. 5137
- ser-nāme (Far. i.):** mektup başlığı
s. 2883
- ser-nigün (Far. i.):** baş aşağı olmuş, altı üstüne gelmiş
s. 5763
→ ser-nigün ol-
- ser-nigün ol- (Far. T. f.):** baş aşağı olmak, alt üst olmak
s.-dı 5220
s.-dılar 5797
- ser-sebz (Far. sf.):** taze, yeni yetişmiş, yemyeşil
s. 4256
- ser selāmet ola (Far. Ar. T. e.):** tehlikelere karşı can güvenliğini sağlamanın ehemmiyetine vurgu yapan bir söz
s. 601
- ser-tāc (Far. i.):** baş tacı olan, sevilen, sayılan kişi
s. 3517
- ser-tā-ka-dem (Far. Ar. zf.):** baştan ayağa, büsbütün, tamamıyla, baştan başa
s. 2237
- ser-tā-ser (Far. zf.):** baştan başa, hep, bütün
s. 4439, 4692
- ser tūt- (Far. T. f.):** baş koymak, itaat etmek
s.-mışam 4354
t.-dum s. 4686
- serv (Far. i. 1.):** selvi, servi. [divan şiirinde, sevgiliyi sembolize eden göstergelerin başında gelir, sevgilinin boyu için hem benzeyen hem benzetilendir.]
miyān-ı s.+e 4033
nihāl-i s.-i revān 2935
pā-yi s.+e 2656, 2694
s. 2516, 2862, 3838, 3993, 4053, 4093, 4103, 4249, 4349, 4665
sāye-i s.-i ser-bülendūñ 5448
s.+dür 1640
s.+e 1219, 1683, 5775
sāk-ı s.+iken 1713
ser-i s. 3498

- s.+i 680, 1976, 2173, 2233, 2342, 2347, 2438, 2653, 2864, 5520
s.-i āzādīdüm 2472
s.-i āzād-i ravza-i taḥkīk 268
s.-i bāğ-ı raḥmetidi 2304
s.-i bālāña 732
s.-i evvānuñ 3378
s.-i gülşen-i nūr 3570
s.-i ḥayāl 2700
s.-i ḥırāmı 3959
s.-i ḳaddin 3855
s.-i ḳaddüm 4425
s.-i ḳaddüñ 3506
s.-i ḳāmetüm 1399
s.+iken 1771
s.-i murādiken 3902
s.-i nā-resīdecügüm 1281
s.-i nāz-perverdüñ 3911
s.+inde 5147
s.+ini 840
s.-i ra' nā 2749
s.-i ra' nāsı 5286
s.-i ravza-i cānı 4674
s.-i riyāz-ı Ken' ānı 2743
s.-i sehī 529, 4369
s.-i ser-efrāz 3912
s.-i ser-firāz 1958
s.-i ser-keşini 4690
s.-i sīmīnine 2082
s.+iyidi 535
s.-i zībālar 5189
s. ü sālār-ı kārban 2109
s.+üñ 1911, 4199
s.+üñi 1910, 1911, 2575
(i. 2.): -metinde- Hz. Ebu Bekir
s.-i āzād-i ravza-i taḥkīk 268
(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
s. 720, 1732
s.+e 3879
s.+i 814, 4932
s.-i āzāde 1609, 4615
s.-i dībā-püş 4917
s.-i ḳāmetüm 1399
s.-i Ken' ānı 4597
s.-i nāz 4165, 6173
s.-i nāzıla 3594
s.-i nāz-perverde 1638
s.-i nāz-perverüñ 1797
s.-i ra' nāsı 5237
s.-i rāst 5163
s.-i ravza-i ḥikmet 5131
s.-i revān 1628, 2200, 2229, 3839, 6097
s.+üm 4997
s.+üñ 3333, 3728
s.+üñi 3726
(i. 4.): -metinde- Zeliha
s. 2368, 4022
s.+e 2920, 2933, 3903
s.-i āzāde 2363
s.-i ḥırām 4973
s.-i Mağrib 2537
s.-i nāza 3155
s.-i revān 5543
s.-i sehī 5040
→ serv-i bālā, serv-i ḥırām, serv-i ḳadd, serv-i ḳadd ol-, serv-i nāz, serv-i revān, serv ol-
server (Far. i.): baş, başkan, reis, ulu
s. 303, 479, 1516, 2781, 3910, 4352, 4534, 5217, 5446, 5574, 5608, 5675, 5711, 5733
s.+dür 162, 864
s.-i ḥübān 3204
s.+in 2194
s.-i rindān 4979
s.-i zümre-i ḥilāfetdür 267, 300
s.+ler 3155
serv-i bālā (Far. i.): uzun boy, uzun boylu sevgili
s.+ña 732
s.+ya 4149
serv-i ḥırām (Far. i.): -metinde- Hz. Muhammet
s. 1668
serv-i ḳadd (Far. sf.): uzun boy
→ serv-i ḳadd ol-
serv-i ḳadd ol- (Far. i.): boy bos bakımından büyümek, gelişmek
s.-dılar 362
serv-i nāz (Far. i.): dalları yana yana sarkan selvi
mec. uzun boylu selvi
s. 3025
s.+ı 454
s. ü dībā-püş 4101
serv vir- (Far. T. f.): bir uğurda ölmek, canını feda etmek
cān u s.-eyin 3311
cān u s.-ürdüm 5426
s.-elüm 2197
s.+ini v.-e 2194
v.-üridi s.+i 2203
serv-i revān (Far. i. 1.): yürüyen selci *mec.* uzun boylu sevgili
nihāl-i s. 2935
serv ol- (Far. T. f.): büyüyüp gelişmek
s.-dı 607
serzeniş (Far. i.): yakınma
→ serzeniş it-, serzeniş ḳıl-
serzeniş it- (Far. T. f.): yakınmak, başa kakmak
s.+ler i.(d)-e 1508
serzeniş ḳıl- (Far. T. f.): yakınmak, başa kakmak
s.+ler ḳ-up 1395
setr (Ar. i.): örtme, kapatma
s.+e 623
s.+içün 2152
→ setr eyle-, setr it-
setr eyle- (Ar. T. f.): örtmek, kapatmak, görünmez hale getirmek
s. 2038
setr it- (Ar. T. f.): örtmek, kapatmak, görünmez hale getirmek
s.(d)-e 1779
s.(d)-em 2495
s.(d)-er 2863

- Settār (Ar. ö. i.):** örten Allah,
S. 2038
- sev- (T. f.):** birine bir şeye gönül vermek,
bağlanmak, değer vermek
s.-di 365, 498, 576, 1642, 1873, 4646, 4731,
5530
s.-dügin 411
s.-düginden 1058
s.-düğine 946
s.-er 543, 3075, 4637, 4670
s.-erdi 539
s.-eridüm 515
s.-erseñ 1821
s.-mek 816, 4650
s.-mekde 3983, 4813
s.-memek 4650
s.-memekden 967
s.-mez 261, 4650
s.-mezidi 4640
s.-meziseñ 4786
s.-mişidi 3145
s.-se 3075
s.-üp 4713
- şevāb (Ar. i.):** Allah tarafından mükâfatlandırılan
hareket
ş. 5998
- sevād (Ar. i.):** yazı karalama
s.-ı mektūba 2879
- sevdā (I) (Ar. i.):** çok kara, çok siyah
s.+sı 5000
→ ḥabbetü's-sevdā,
- sevdā (II) (Far. i.):** güçlü sevgi, aşk
s. 213
s.+dur 2289
s.+ñı 2794
s.+sı 2688, 2781, 3298
s.+ya 2879
s.+yı 2669
s.-yı çeşmile 2444
→ dem-i sevdā ol-
- sevdāyī (Far. sf.):** sevgi ve aşkla ilgili olan
→ sevdāyī ol-
- sevdāyī ol- (Far. T. f.):** birine ya da bir şeye tutkun
hale gelmek, müptela olmak, bağlanmak
o.-dı s. 4720
- sevdā-zede (Far. sf.):** aşka düşmüş, sevda çeken
dil-i s.+mde 4409
- sevgend (Far. i.):** ant, yemin, kasem
s. 4577
- sevgülü (T. sf.):** sevgili, değerli, aziz
s. 765
- sevķ (Ar. i.):** sebep olup bir neticeye bağlama
s.+ile 2769, 5968
→ sevķ it-
- sevķ it- (Ar. T. f.):** bir sebep dahilinde göndermek,
yollamak
s.-diler 671
s.(d)-e 624
s.(d)-em 4348
- seyl (Ar. i.):** sel
ğarķ-ı s. itme 1860
s. 1832
s.+i 5124
s.-i ḥayret 3066
s.-i revān 4708
s.-i rügan 3814
→ seyle git-, seyle vir-, seyl ol-
- seyle git- (Ar. T. f.):** gereksiz yere harcanmak, telef
olmak
s.(d)-er 3060
- seyle vir- (Ar. T. f.):** heba etmek, yok etmek, telef
olmak
s.-ür 2591
- seyl ol- (Ar. T. f.):** çok bol ve gür akmak
s-up 2455, 6038
- seyr (Ar. i.):** gezme, gezinme
‘azm-i s. eyledi 3089
s. 2765
s.+den 5390
s.+e 656, 6129
s.+i 3608, 4370
s.+içün 743
s.+ine 735
vaķt-i s.-i şahrādur 672
→ seyr eyle-, seyr it-
- seyr-āb (Ar. Far.):** akarsu
→ seyr-āb ol-
- seyr-āb ol- (Ar. Far. T. f.):** suya kanmak,
susuzluğunu gidermek
o.-a s. 2813
- seyrān (Ar. i.):** gezinme, bakıp seyretme
pür-şevķ-i lu‘bet ü s. 744
s.+e 1069, 6129
s.+ı 814, 1519, 1876
→ seyrān eyle-, seyrān it-
- seyrān eyle- (Ar. T. f.):** gezmek, bakıp seyretmek,
teferrüc eylemek
e.-di ... s.+ı 3086
e.-dük s. 1105, 1183
e.-düm s. 3756
- seyrān it- (Ar. T. f.):** gezmek, bakıp seyretmek,
teferrüc etmek
i.-di s.-i ‘ālem-i ḡaybet 6091
- seyr eyle- (Ar. T. f.):** bir yere doğru, yönelmek,
hareket etmek, gezmek
s.-rdük 1371
- seyr it- (Ar. T. f. 1.):** bir yere doğru yönelmek,
hareket etmek
i.-di ... s. 473
i.(d)-e s. 2274
i.(d)-e s.-i vuḥūş 681
s. 720
s.(d)-elden 4758
s.(d)-elüm 680
s.(d)-en 1378
s.(d)-er 2438, 3614, 3615
s.(d)-erdi 836, 2368, 2381, 5896
s.(d)-eridi 1668
s.(d)-erken 1324, 2394, 3414, 4313
s.(d)-erlerdi 2376

- s.-i küh ü deşt i.(d)-eyin 730
s.-se 1508
s.(d)-üp 1949
(f. 2.): bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak
s.(d)-en 1928, 2335, 3506
s.(d)-er 2384
s.(d)-erken 3010
- seyyâre (Ar. i. 1.):** güneşin etrafında dolaşan gezegen
s.-i felek 1519, 3103
(i. 2.): kervân, kafîle
s. 1949, 1990, 2030
s.-i şeh-i hûbân 2089
→ şâh-ı seyâyere
- seyyid (Ar. i. 1.):** -metinde- Hz. Muhammed
s.-i her dü-‘âlem 47
s.+ü'l-Harameyn 48
(i. 2.): efendi, bey, baş, başkan
s. 2106, 4008
s.+e 4008
s.+iken 1516, 1534, 3694, 5822, 5823
(i. 2.): -metinde- Hz. Ebu Bekir
s.-i bârgâh-ı şıdk u şafâ 265
(i. 3.): -metinde- Hz. Ömer
s.-i bâr-gâh-ı a‘ lādur 274
(i. 4.): -metinde- ar, namus, edep, huy güzelliğinin toplandığı şahsiyet olan Hz. Osman
s.-i bâr-gâh-ı hilm ü hayâ 287
(i. 5.): -metinde- Hz. Ali (kardeşlik ve dostluğun seyidi)
s.-i mesned-i uhuvvedür 302
- seyyi'e (Ar. i.):** fenalık, kötülük
s. 6084
- sez-** (T. f.): açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek
s.-emen 5703
- sezâ (Ar. i.):** münasip, uygun, layık
s. 4599
s.+dur 5162
s.+sı 4533
s.-y1 Hüdâ 4
- şı-** (T. f. 1.): kırmak
ş.-duñ 4557
ş.-mış 4140
ş.-r 4558
(f. 2.): yemin ya da sözü bozmak
- şıçra-** (T. f.): ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak
ş.-dı 4474, 4503, 4506
ş.-yup 1587
- şid-** (T. f.): yara ya da içi irin dolu sivilce gibi şeylerin patlaması
→ ödi şid-
- Şiddik (Ar. ö. i. 1.):** Hz. Ebu Bekir'in lakabı
Ş. 273
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf (as.)
hâzret-i Ş. 4029, 5637
ş. 917, 1850, 2031, 3515, 3745, 4130, 5528
- ş.+a 3665, 6046, 6057
ş.+1 5606, 6056
şıdk-ı ş.+a 4595
(i. 3.): pek doğru, sözünün eri kimse
ş.+a 1651
- şıdk (Ar. i.):** doğruluk, gerçeklik
ehl-i ş. u şafâ 3435
mâh-ı burc-ı ş. u şafâ 3644
ş. 267, 1488
seyyid-i bârgâh-ı ş. u şafâ 265
ş.+1 1780, 4589, 5514
ş.-ı da‘ vâdan 3334
ş.+ıla 1164
ş.+ılaydı 5528
ş.-ı şiddika 4595
ş.+um 4591
ş.+umuza 5861
ş.+uñı 4623
ş.+uñuz 5721
→ şıdk ol-
- şıdk ol-** (Ar. T. f.): dürüst doğru ve gerçekçi davranmak, bu hal üzere olmak
ş.-ı ihlâş o.-ursa 5511
- şifat (Ar. i.):** sıfatlar, vasıflar
mazhar-ı ş.+ıdur 9
ş. 1728
ş.+1 54
ş.+ıyicün 132
ş.+uñicün 124
- şifatlu (Ar. T. i.):** belirli bir niteliği ve durumu barındırma hali
ş. 3878
- şığ-** (T. f.): yeri olmak, yerleşmek, kaplamak
ş.-madı 2496
ş.-mazıdı 5267
ş.-maziken 190, 2316
→ beyâna şığma-, câna şığma-, sühâna şığma-, süñi çuvala şığma-
- şığa-** (T. f.): bir hayvan ya da insanın sırtını okşamak, sıvazlamak
ş.-dı 1336
ş.-yup 4106
- şıgm (T. i.):** bir çeşit geyik, karaca, ala geyik
ş. 2950
- şıgm-** (T. f.): bir kimsenin veya bir şeyin varlığından cesaret almak, güven duymak
ş.-mışam 108
(f. 2.): bir kişiden merhamet ummak için ona yaklaşmak, yanaşmak
ş.-up 849
- şıgr (T. i.):** geviş getiren, boynuzlu büyük baş evcil hayvanların genel adı
ş. 5104
- şıhhat (Ar. i.):** sağlamlık, sağlık
ş. 686
ş.+1 2569
ş.+idi 509
ş.+ile 1985
ş.+in 5899
ş.+ine 988

- şık-** (T. f.): çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak
ş.-ar 1841
ş.-up 1842
- şıklet** (Ar. i.): ağırlık, yük, sıkıntı
→ şıklet ol-
- şıklet ol-** (Ar. T. f.): sıkmak, ağır gelmek
ş.-a 3893
- şimāh** (Ar. i.): kulak
ş.-ı cāna 2
ş.-ı gerdūnı 2912
- şın-** (T. f.): kırılmak
ş.-mağa 1300
ş.-sa 1288
- şına-** (T. f.): denemek, tecrübe etmek, yoklamak
ş.-yup 6109
- şirāṭ** (Ar. i.): Üzerinden geçip Cennet'e gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü
ş.+ı 282
- şırça** (T. i.): cam
ş. 921, 3410
- sırr** (Ar. i. 1.): Allah'ın akıl ermeyen hikmeti
s.+ı 181
s.+ıdur 2403
s.-ı kâder 623, 930
s.+ın 1942
s.+ına 5897
s.-ı şümme 5382
s.-ı tevḥīde 4137
s.-ı tevḥīdi 75
s.+uña 202
sultān-ı serāy-ı s.-ı tevḥīd 194
(i. 2.): gizli tutulan kimseye söylenmeyen şey, gizlilik
s.+a 5972
s.+ı 601, 601, 5779, 5860, 5926
s.-ı İsrā'ıl 3951
s.+ıla 4085
s.+ımız 5835
s.+ımızı 5816
s.+ına 5528
s.+ını 4529, 4531, 4859
(i. 3.): bir işin, bir şeyin dikkat, yetenek, deneyim ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı
s.+a 3628
s.+ı 3527
s.-ı ḥālī 3884
(i. 4.): içten, kimsenin duymayacağı şekilde yapılan konuşma biçimi
s.+ıla 5816, 5823
- şıvar-** (T. f.): sulamak, suvarmak
ş. 2619,
- şıyām** (Ar. i.): oruç
→ şıyām kıl-
- şıyām kıl-** (Ar. T. f.): oruç ibadetini yerine getirmek
ş.-up kıyām u ş. 1017
- şīb** (Far. i.): elma. [divan şiirinde sevgilinin çenesi ile ilişkilendirilir.]
s. 2935, 4265, 4661
s.+e 2321, 3901
s.+i 6196
s.+iken 2320
s.+inūn 2406
s.-i sultānī 3377
→ şīb it-
- şibā'** (Ar. i.): yırtıcı hayvanlar canavarlar
gürūh-ı s. 1419
s. 1337, 1426
s.-i mağāra-i Ken'ān 1418
- şīb-eñek** (Far. T. i.): elmaya benzeyen çene, gerdan
s.(g)+üm 3068
- şīb it-** (Far. T. f.): elmaya benzetmek, elma gibi yapmak
i.-di ... s. 2319
- şīb-zekān** (Far. Ar. sf.): sevgilinin elmayı andıran çenesi
niğār-ı s. 4676
- sidre** (Ar. i. 1.): en yüksek makam, [ondan sonra Tanrı'ya gidilir.]
s. 195, 2001, 2583
s.+den 4253
(i. 2.): Arabistan kirazı
toḥm-ı s. 3913
(i. 3.): -metinde- Hz. Yūsuf
s. 4101
- sidre-veş** (Ar. Far. zf.): sidre gibi [sidre, arşın sağ yanında bulunan ağaç ki yüksekliğiyle meşhurdur]
s. 3498
- sifāl** (Far. i.): testi, çanak çömlek
s.+a 2496
- sihr** (Ar. i.): büyü, gözbağcılık, büyücülük, fetanlık, büyü kadar tesiri olan şey
s. 2372
s.+ile 2360, 2502, 2508, 4200, 4288, 4295, 4296
→ sihr it-
- sihr it-** (Ar. T. f.): büyü yapmak, büyü ile etki altında bırakmak
s.(d)-erdi 2507
- sikke** (Ar. i. 1.): madenī para
s.-i mübārekdür 84
s.+ye 84
(i. 2.): para üzerine vurulan damga
s.-i yār 2493
- sil-** (T. f.): bir şeyin ıslağını gidererek kuru duruma getirmek
s. 4625
s.-di 1167, 1869, 5001
s.-mesün 1296
→ el sil-
- silāh** (Ar. i.): silah, savunmak ya da saldırmak amacıyla kullanılan araç
s. 2940
s.+ı 5596
- silk** (Ar. i.): yol, meslek, tutulan yol
s.-i ṭālibden 3361

silsile (Ar. i.): art arda gelen şeylerin meydana getirdiği sıra, zincir zincirleme olan şeyler
s.+si 1953, 2341, 2638

şim (Far. i.): gümüş, [divan şiirinde sevgilinin bedeni çenesi, kolu eli, burnu, yüzü vs. şime benzetilir.]
cedvel-i s. 4049
pāre-i s.+i 4295
s. 1590, 2338, 3309, 3380, 3580, 4229, 4350, 4351, 5182, 5273, 5291, 5430, 5627, 5696, 5879, 6024
s.+den 4254
s.+e 2689
sebīke-i s. 2327
s.+i 4894
s.-i hāmı 3475
s.+iken 835, 1712
s.+ile 3118, 4231
s.+inūn 2406
s.-i sulṭānī 2957
s.+le 4223

şimā (Far. i. 1.): yüz, çehre, beniz
reng-i s.+sı 4155
s. 40
s.+da 115, 776
s.+sı 2493
(i. 2.): kimse, insan, tip
s.+da 1637

şimā' (Ar. i.): dinleme

→ simā' it-

şimā' it- (Ar. T. f.): duymak, dinlemek
i.-diler ... s. 1419

şimān (Ar. sf.): semizler, besililer, yağlılar
bakarāt-ı s.+da 5582

şimār (Ar. i.): meyveler, yemişler
ş. 3546
ş.+ı 2223

şim-ber (Far. sf.): göğsü gümüş gibi olan [sevgili]
miyān-ı s.+in 4915
yār-ı s.+üm 3561

şim-çihre (Far. sf.): gümüş yüzlü
s. 2192

şim-endām (Far. i.): -metinde- Hz. Yusuf
s. 3262

şimīn (Far. sf. 1.): gümüş, gümüş beden
çeşm-i s.+üni 5914
kāz-i s.+den 4504
s. 5473
sā' id-i s. 4305, 4911
serīr-i s.+ün 4100
serv-i s.+ine 2082
taht-ı s.+e 4175
taş-ı s. 4697
(i. 2.): gümüş, gümüş bedenli varlık
s.+i 1701, 4849

şimīn-ber (Far. i.): gümüş vücutlu, vücudu gümüş gibi olan
s. 1590, 2081, 2324

şimīn-ten (Far. i.): gümüş bedenli olan varlık
s. 3810

şimürğ (Far. i.): anka kuşu, masal kuşu
s.+uñ 2543

şin (T. zm.): → sen

şin (Ar. i.): diş
s.+i 4893

şinān (Ar. i.): mızrak, süngü
s. 5204

şinc (Far. i.): zil
s. 3101

şine (Far. i. 1.): yürek, gönül
s. 883, 1201, 1292, 1531, 1831, 1954, 2284, 2587, 3210, 4018, 4411, 4514, 4918, 5365
şadr-ı s.+mde 3951
s.+de 1928, 2435, 2441, 2492, 2517, 4000
s.-i pūr-şafā 4175
s.+ler 6112
s.+m 689, 4100
s.+me 3784, 4019, 4566, 5370
s.+mi 2475
s.+mūn 4185
s.+ñe 860
s.+ñle 4350
s.+si 1377, 3722, 3965, 4156, 5241, 5768, 6096, 6098
s.+sinde 1048, 1070, 2971, 5399
s.+sine 1488, 3975, 5228, 5231, 5607, 6187
s.+sini 2640
s.+uñ 733, 2573, 3875
tennūr-ı s. 5124

(i. 2.): göğüs

kāfūr-ı s.+ñi 5450

perde-i s.+de 5475

s. 2325, 2418, 4350

s.+de 3006

s.-i pāk 6163

s.+me 4351, 6187

s.+si 4494

s.+sine 4897

s.+sini 4317

s.+ye 2351

s.+yidi 5532

tahta-i s.+m 6188

(i. 3.): toprağın üstü, zemin

s.+si 5581

→ sinesine çek-, sinesini döğ-, sinesini tağla-, sine tüt-

şine-güşāy (Far. sf.): gönül açan, gönül açıcı
hevā-yı s. 2710

şinesine çek- (Far. T. f.): aşırı derecede sevgi göstermek
ç.-di ... s. 461
ç.-e ... s. 4281

şinesini döğ- (Far. T. f.): dövünmek, aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek
d.-di ... s. 1814

şinesini tağla- (Far. T. f.): çok dokunmak, çok üzölmek, kederlenmek
s.-dı 5772

- sīne-sūz (Far. sf.):** yürek yakan, yürek yakıcı
nāle-i s. 5008
- sīne tūt- (Far. T. f.):** göğüs germek, tahammül etmek, dayanmak, katlanmak
s.-ar 3252
- sipāh (Far. i.):** asker, ordu
s. 2294, 3015, 5213, 5322, 5324, 5328, 5571, 5605
- sipāhī (Far. i.):** tımar sahibi, süvari askeri
s.+si 5569
- sipās (Far. i.):** şükretme, dua etme
bülbül-i nağme-i s.+uñ 4323
s. 2883
- sipeh (Far. i.):** asker
s.+uñ 5214
- siper (Far. i.):** arkasına saklanılacak şey, gizlenip savaşılacak yer, koruyucu
s.+i 5257
s.-i ğam 4164
s.+in 1967
s.-i rāyı 2379
s.+iyidi 5256
- siperġam (Far. i.):** fesleġen
s. 4164, 4170
s.+içün 4170
toġm-ı s. 4163
- sipīhr (Far. i.):** gökyüzü, asuman, sema
s. 38, 430, 1967, 2517, 4758
s.+e 2888
s.-i behcetde 2854
s.+inüñ 164
- sīr-āb (Far. sf.):** taze, körpe
gül-i s. 612
gül-i s.+uñ 1906
s. 4311
→ sīr-āb eyle-
- sīr-āb eyle- (Far. T. f.):** taze kılmak, tazelandirmek, e. ... s. 5452
- sirāyet (Ar. i.):** geçme, bulaşma, yayılma, dağılma
s.+dür 5512
→ sirāyet it-
- sirāyet it- (Ar. T. f.):** geçmek, bulaşmak, dağılmak, yayılmak
s.(d)-e 3640
- sīret (Ar. i.):** bir kimsenin içi, hāli, tavrı, gidişi, ahlakı
delil-i s.+dür 1729
s.+de 1768
s+i 665
- sirişt (Far. i.):** yaradılış, tabiat, huy
nūr-ı s. 2555
s. 172
- sirişte (Far. i.):** yoġrulmuş, karıştırılmış
s. 1603, 3156, 4710
→ sirişte ol-
- sirişte ol- (Far. T. f.):** yoġrulamak, karıştırılmak
s.-a 2532
- şīt (Ar. i.):** ün, iyi şöhet
ş.-i şöhet-i şāh 5622
- sitāre (Far. i. 1.):** yıldız
s.-i baġt 4813
s.+ler 3474
s.+m 2692
s.+sine 2596
s.+sini 4300
(i. 2.): talih, kısmet
s. 3887, 4647
s.+m 5250
→ sitāre(si) aġar-
- sitāre-şifat (Far. Ar. zf.):** yıldız gibi
s. 2374
- sitāre(si) aġar- (Far. T. f.):** yıldız parlamak, işler yolunda gitmek
s.+m ... a.-mazsın 2597
- siyāh (Far. sf.):** siyah renk, kara, karanlık
çetr-i s. 5254
ebr-i s. 1823
ġamām-ı s. 1827
gil-i s.+a 868
ruġ-ı s.+uma 4497
s. 872, 3811, 3958, 4361, 4605
→ ġāne-i siyāha şal-, siyāh ol-, yüz(i) siyāh ol-
- siyāh ol- (Far. T. f.):** kararmak
o.-a s. 4601
s.-dı 3046
- siyāset (Ar. i.):** devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış
s.+ini 4838
s.+üñi 4846
- siyeh (Far. sf.):** → siyāh
- siyeh-engüşt (Far. i.):** -metinde- Eflah'ın tokadı
s. 1813
- siyeh-baġt (Far. i.):** baġtı kara, kötü talihli
s.+am 6182
- siyeh-kārī (Far. sf.):** günahlılık, suçluluk
→ siyeh-kārī it-
- siyeh-kārī it- (Far. T. f.):** günaha sokmak, günah işletmek
i.-di ... s. 4289
- siyeh-manzar (Far. Ar. sf.):** siyah görünümlü, zenci Eflaġ-ı s. 1811
- siyeh-peyker (Far. sf.):** siyah görünümlü sünbül-i s. 1815
- siyeh-rū (Far. i.):** -metinde- Eflah adlı köle (yüzü kara olan, rezil)
s.+dan 121
- siz (T. zm.):** ikinci çokluk zamir, siz
s. 688, 971, 1141, 1189, 1451, 1624, 4750, 5678, 5703, 5858, 5893
s.+de 4116, 5700, 5804
s.+den 1463, 1734, 4084
s.+e 637, 969, 970, 1189, 1398, 1398, 1422, 1435, 1463, 1466, 1467, 1475, 1477, 1479, 1501, 1502, 1505, 1506, 1507, 1508, 1674, 1735, 2092, 2117, 4671, 4749, 5721, 5728, 5728, 5802, 5811, 5867, 5920, 5962, 5972, 6030, 6080, 6080, 6082
s.+i 1464, 1465, 1475, 1509, 1509, 5684, 5703, 5810, 5983
s.+sünüz 5816

- s.+ün 1638, 4620, 4620
s.+ünle 5737
- şoĥbet (Ar. i.):** sohbet, görüşüp konuşma, arkadaşlık
meclis-i ş.+ünde 5459
pür-intizâr-ı ş.-i hâş 5475
ş. 2362
ş.+den 4023
ş.+e 3844
ş.+i 1012, 4072
ş.-i cennetün 464
ş.-i düşi 2652
ş.-i gül 2595
ş.-i gülşen 3607
ş.+in 4963
ş.+inde 4024
ş.+inden 975, 4798
ş.+ine 989, 2239
ş.-i vaşlına 815
ş.-i Yûsuf 1015
ş.+ümde 3893
ş.+üme 5893
ş.+ün 4322
→ şoĥbet eyle-, şoĥbet it-
- şoĥbet eyle- (Ar. T. f.):** dostça, arkadaşça konuşarak
hoş vakit geçirmek, söyleşide bulunmak,
yârenlik etmek, hasbıhal etmek
ş. 4787
ş.-mişem 1721
- şoĥbet it- (Ar. T. f.):** dostça, arkadaşça konuşarak
hoş vakit geçirmek, söyleşide bulunmak,
yârenlik etmek, hasbıhal etmek
i.-di ş.-i hâş 2418
ş. 4074
ş.-di 2480
ş.(d)-e 1974, 3339
- şok- (T. f.):** içine veya arasına girmesini sağlamak
ş.-ar 4010
ş.-dı 2047, 6195
- şol (T. zf.):** sol taraftaki yön
ş.+da 2976, 5324, 5695
ş.+dan 4563
→ sağ şol
- şol- (T. f.):** tazeliğini, diriliğini, rengini veya
parlaklığını yitirmek
ş.-dı 2659, 5288
ş.-duñ 977
- şoldur- (T. f.):** tazeliğini, diriliğini, rengini veya
parlaklığını yitirmesine yol açmak
ş.-dı 1313
ş.-ur 5015
- şoñ (T. sf. 1.):** son, nihayî
ş. 4923
(i. 2.): bir işin sonu, bitişi
ş.+ında 5662
- şoñra (T. zf.):** sonra, akabinde
ş. 104, 638, 925, 1102, 1179, 1539, 1793,
3493, 3494, 3772, 4576, 4585, 5122, 5690,
5796, 6021
- şor- (T. f.):** birine soru yönelterek bir kimse veya bir
durum ile ilgili olarak ondan bilgi istemek
ş. 1655, 5824
ş.-a 5138, 5139
ş.-an 464
ş.-ardı 5014
ş.-arısı 478, 5936
ş.-arlarsa 1631
ş.-arsañ 2279, 3729, 3759, 5863
ş.-asın 3200
ş.-aydum 5899
ş.-ayın 5127, 5397
ş.-dı 375, 480, 1104, 1335, 1402, 1630, 1673,
3291, 3688, 4435, 4491, 4528, 5194, 5410,
5415, 5749, 5897, 5967, 6044, 6156
ş.-dılar 1844, 1901, 2102
ş.-dumsa 1212
ş.-madın 3201
ş.-maya 1274
ş.-sañ 2858
ş.-uñ 6178
- şoruş- (T. f.):** karşılıklı sormak
ş.-dılar 483
- şovı- (T. f.):** birine veya bir şeye duyulan istek,
sevgi ve ilgi kalmamak
ş.-yup 1653
- şovuk (T. sf.):** soğuk
→ şovuk demür döğ-
- şovuk demür döğ- (T. f.):** boşuna uğraşmak, boş
yere çaba sarf etmek
ş.-me 4816
- şoy- (T. f.):** birinin giysilerini çıkarmak
ş.-ıcağ 1092
- şoyın- (T. f.):** üzerindeki giysileri çıkarmak
ş.-up 1107
- sög- (T. f.):** onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba
sözler söylemek, küfretmek
s. 1858
s.-di 2691
s.-diyise 1858
s.-mege 5368
s.-mek 5368
- sögil- (T. f.):** kebab etmek, kızartmak, et pişirmek
s.-ür 2930
- sögilme (T. i.):** kuzu ya da oğlak etinden yapılan
kebab
s.+ler 2930
- söyin- (T. f.):** sönmek, parlaklığı gitmek
s.-di 5598
s.-e 4223
s.-mezse 4460
s.-ür 546, 5752
- söyke- (T. f.):** dayamak
s.-medi 6187
- söyle- (T. f.):** dile getirmek, anlatmak, ifade etmek
s. 354, 354, 1747, 2576, 2742, 3214, 3216,
3388, 3446, 3513, 3721, 3910, 5656
s.-di 384, 408, 904, 1411, 2662, 3776, 3882,
4130, 4147, 4550, 5355, 6137
s.-diler 1104, 1182, 4094, 5667, 5667
s.-dük 1400
s.-mege 5044

- s.-meñ 684, 5330
s.-mese 3870
s.-meye 1274
s.-meyüp 1845
s.-ñ 1399
s.-r 4543, 4984, 4984, 5407
s.-rdi 3552
s.-ridi 1073, 1083, 1881, 2181, 3330, 3600, 5021
s.-rsin 1287
s.-se 2404
s.-yen 5802
s.-yeyin 3347
- söylen- (T. f.):** dile getirilmek, ifade edilmek, anlatılmak
s.-ür 2544
- söylet- (T. f.):** bir kişinin bir vesile ile söylemesine ve konuşmansa yol açmak
s.-se 4596
s.(d)-ürse 1339
- söyün- (T. f.):** → söyün-
- söyündür- (T. f.):** söndürmek
s. 2477
s.-di 2481
s.-dün 5908
s.-e 996, 3929
s.-eler 861
- söz (T. i. 1.):** lakırdı, kelām, laf
s. 2, 1307, 3427, 6143
s.+de 690, 1135, 1162, 2365, 3714, 3897, 4079, 4811, 5661
s.+den 2703, 3468, 4148, 4839
s.+e 750, 953, 1632, 3379
s.+i 530, 671, 684, 1364, 1899, 2158, 2506, 2767, 3379, 3392, 3470, 3767, 4112, 4355, 4545, 4549, 4961, 5044, 5398, 5925
s.+içün 5300
s.+ile 1175, 1189, 1189, 5982
s.+in 1424, 1437, 1817, 2188, 2828, 3081, 4014, 4081, 4602, 5355, 5427
s.+inde 949, 1166, 3934, 4562, 5054
s.+ine 4477, 4564
s.+ini 1510, 1613, 3245, 3310, 3450, 5842
s.+ler 1314
s.+lere 1314
s.+leri 1181, 2550
s.+lerile 2514
s.+lerinde 1809
s.+lerini 726, 1737
s.+üm 5810, 5821
s.+ümüz 1400
s.+ün 69, 781, 950, 953, 3214
s.+üni 1221, 3448
s.+ünüz 5791
(i. 2.): müzik parçasını oluşturan bütün
s. 2974
→ söze gel-, sözi tatlu it-, söz kapusın aç-, sözünü tut-, söz yüzün piç eyle-
- söze gel- (T. f.):** konuşmak
s.-di 1342, 3736, 5111, 6025
- s.-se 5054
- sözlü (T. sf.):** sözü herhangi bir nitelik taşıyan
s. 4070
→ acı sözlü
- sözi tatlu it- (T. f.):** hoş, güzel bir şekilde konuşmak
s.+in t.-di 4668
- söz kapusın aç- (T. f.):** konuşmaya başlamak
s.-up 669
- sözünü tut- (T. f.):** sözünü dinlemek ve isteğini yerine getirmek
t.-di ... s. 593
- söz yüzün piç eyle- (T. Far. f.):** bir kişinin söylediği bir söze karşı cevap vermemek
s. ... e.-di p. 952
- şu (T. i. 1.):** meni, döl
ş.+yı 250
ş.+yına 250
(i. 2.): hayat kaynağı olan sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz madde
ş. 680, 1564, 2057, 2215, 3864, 3924, 4006, 4223, 4231
ş.+dan 1582
ş.+ları 2224
ş.+ya 1563, 3034, 3899, 3900
ş.+yıla 2511
(i. 3.): hayat kaynağı olan sıvıdan oluşan kitle, deniz, akarsu, çay
ş. 1777, 1833, 2704, 2946, 3314, 3398, 3420, 3720
ş.+da 2948, 4048
ş.+dan 2039
ş.+ya 1123, 2043, 2050, 2058, 2894, 3198
ş.+yı 2694
ş.+yıdır 2876
(i. 4.): göz yaşı
ş. 1635
→ eline şu koy-, şu saç-, şu saçıl-, yüz suyu
- sū (Far. i.):** taraf, cihet, yan
itdiler ‘azm-i s.-yı germābe 3258
s.-yı dergāha 3020
s.-yı Mışra 2977
- su’āl (Ar. i.):** soru
s. 2159
s.+i 1913
s.+ün 1344
→ dürc-i su’ālin aç-, su’āl eyle-, su’āl it-
- su’āl eyle- (Ar. T. f.):** soru sormak
s.-yeler 1804
- su’āl it- (Ar. T. f.):** soru sormak
s.-di 4730, 5198
s.(d)-erem 240
- şu‘bān (Ar. i.):** büyük yılan, ejderhā
ş.+ı 2402
ş.+ımı 2024
- şubh (Ar. i.):** sabah
bād-ı ş. 3477
ş. 358, 3166, 3334, 4131
ş.+a 1129, 2480, 4728, 5355
ş.-ı cedid 3566
ş.-ı kâzib 1163

- ş.-ı şādık 1164, 6160
 ş.-ı vaşluñdan 2466
 ş.-ı vuşlat 3555
 ş.+uñ 5000
 → şubh u şām
- şubh-dem (Ar. Far. zf.):** sabah vakti
 ş. 1716, 1989, 2028, 2483, 2632, 2908, 2985, 3220, 3230
- şubh-efrüz (Ar. sf.):** sabahı tutuşturan, yakan
 āh-ı ş. 2639
- şubh-gāh (Ar. Far. i.):** sabah vakti
 ş. 3771
 ş.+a 747, 4130
- şubh-geh (Ar. Far. i.):** sabah vakti (“şubhgāh”ın hafifletilmiş şekli)
 ş. 4131
 ş.+den 3163, 3222
- şubh u şām (Ar. zf.):** sabah-akşam, her zaman, her vakit
 ş. 358
- şubh-veş (Ar. Far. zf.):** sabah vakti gibi
 ş. 4600
- şuç (T. i.):** kabahat, işlenen kusur, cürüm
 ş.+um 5134
 ş.+unı 1848
- sūd (Far. i.):** fayda, kar, kazanç, yarar
 s. 4445
 s.+ı 4459
 → sūd ol-
- sūd ol- (Far. T. f.):** yarar sağlamak, kar elde etmek,
 o.-maya s. 3398
- suffe (Ar. i.):** yer, sofa
 ş.-i aşfiyâyımış 1867
 ş.-i şafā-yı İrem 4241
 ş.-i Süleymānī 2951, 2968
 ş.+si 3123, 4241
 ş.+ye 4274
- şūfi (Ar. i.):** tasavvuf ehli, sofu
 ş. 1047, 3443
- şufr (Ar. i.):** sıfır, hiç
 ş.-i nokta-i hāl 2314
- şuheyli (Ar. i.):** at kişnemesi
 ş. 3100, 6183
 ş.+i 2912, 2973, 5321, 5326, 5361
 ş.-i eblağ-ı şāh 5322, 5356
- şūhte (Far. i.):** yanmış, tutuşmuş, yanık
 s. 4735
- şuhuf (Ar. i.):** Allah’ın dört kitaptan başka Cebrāil vasıtasıyla bazı peygamberlere yolladığı emirlerdir. [ki yüz tanedir: 10 Hz. Ādem’e, 50 Hz. Şit’e 30 Hz. Hz. İdrīs’e, 10 Hz. İbrāhīm’e]
 ş.+ına 1008
- sū³-i zann (Ar. i.):** kötü, fenā sanış
 → sū³-i zann it-
- sū³-i zann it- (Ar. T. f.):** kötü sanmak, fena sanmak
 s.-me 924
- şula- (T. f.):** su dökmek, suyla bir hale getirmek
 ş.-dı 790
 ş.-dılar 2261
- şulan- (T. f.):** → dehen şulan-
- şulb (Ar. i.):** döl, soy
 şadef-i ş.+uñe 455
- şulehā (Ar. i.):** sālīh, iyi, yarar, salahiyetli, günah işlemeyen kimseler
 ş. 5663
- şulh (Ar. i.):** barış, barışma, barışıklık,
 ş. 4627, 5052
 ş.+ı 4626
 → şulh eyle-
- şulh eyle- (Ar. T. f.):** barışmak, barışı sağlamak
 ş.-yüp 2833
- sultān (Ar. i. 1.):** hükümdar, padişah
 h̄āb-ı s.+a 5108
 kūs-ı s. 5002
 s. 2268, 2588, 2793, 2871, 3387, 5640, 6027
 s.+ı 3237
 s.-ı taht 5613
 s.+uñ 5639
(i. 2.): -metinde- Tanrı
 s. 1056
(i. 3.): -metinde- Hz. Muhammet
 s.+ı 1672
 s.-ı serāy-ı sırr-ı tevḥīd 194
(i. 4.): yücelik, değer, kıymet bildirmek için kullanılan bir söz
 nişān-ı s.+ı 2786
 s.+ı 2682, 2736, 3195
- sultānī (Ar. sf. 1.):** sultana, hükümdara ait, sultanla hükümdarla ilgili olan
 dürr-i s. 1530
 sīb-i s. 3377
 sīm-i s. 2957
 tāc-ı s. 3426, 4694
(i. 2.): yaratıcı, Allah
 emr-i S. 3658
- şun- (T. f. 1.):** uzatmak, el uzatmak, uzanmak
 ş.-ardı 5247
 ş.-arsın 5901
 ş.-dı 5493, 6145
 ş.-dılar 5968
 ş.-sam 3066
(f. 2.): yemeğe elini uzatmak, dokunmak
 ş.-dı 5765,
 → el şun-
- şun^c (Ar. i. 1.):** eser, yapma, yapış
 kemāl-i ş.+a 2014
 kemāl-i ş.-i Hudā 4050
 kitāb-ı ş.+ından 1915
 ş.+ıdur 3518
 ş.+ın 31,
 ş.+ına 4125,
(i. 2.): te’sir, kudret
 āftāb-ı ş.+ından 1915
 ş.+ı 38
- şüret (Ar. i.):** görünüş, biçim, kılık
 cemāl-i ehl-i ş.+den 3332
 devḥa-i ş. 3545
 ehl-i ş. 196
 h̄āne-i ş. 4273
 hevādār-ı ş.-i Yūsuf 1015

- hüsn-i ş.+de 2854
nağş-ı ş. 4272
ş. 1651, 1729, 2579, 3313, 3447, 3523, 3547
ş.+de 777, 1768
ş.+den 2419
ş.+i 663, 665, 2396, 2493, 3159, 3449
ş.-i âdemîde 1485
ş.-i Çîn 5489
ş.-i haseni 782
ş.-i hayâlîdür 5110
ş.-i hûb 3521
ş.-i hûbân 1988
ş.+ile 2610, 4087
ş.+in 1988, 3043, 4384
ş.+inde 857
ş.+ine 1010, 2013, 3495, 5302
ş.+ini 2099, 4949
ş.-i pāk 2096, 5886
ş.-i rāzı 4532
ş.-i rāzuñı 2527
ş.-i resûle 1343
ş.-i sahtuñ 5372
ş.-i yāri 6166
ş.-i Yūsufıla 1974
ş.-i Zeliḥāda 3151
ş.-i zibā 3496
ş.+üm 4076
ş.+üme 2624
ş.+üñi 1583
→ şüret it-, şüret ol-
- şüretâ (Ar. zf.):** görünüşte,
ş. 73, 933, 1408, 1646, 2268, 3447, 4042, 4191
- şüret-âferîn (Ar. Far. i.):** suret yaratan, yapan
ş. 3514
- şüret-bāz (Ar. Far. i.):** eski Türklerde kukla oynatan kimse
ş. 3448
- şüret-bîn (Ar. Far. i.):** görüntü, görünüm
ş. 315, 955
- şüret it- (Ar. T. f.):** bir olayı herhangi bir duruma büründürmek, ona görünüm kazandırmak
i.-dün ... şüret 1612
- şüretlü (Ar. T. i.):** görünüşlü, görünümlü
ş. 1731
- şüret-perest (Ar. Far. i.):** surete tapan, surete ehemmiyet veren
ş. 3543
- şüret ol- (Ar. T. f.):** görüntü olmak, herhangi bir görünüm kazanmak
ş.-dı 352
- sürî-vār (Far. sf.):** düğüne benzeyen, düğün gibi olan
verd-i s. 3477
- şür-nā (Far. i.):** zurna
ş.+ya 3100
- şu saç- (T. f.):** -gönle, yüreğe, içine vs. gibi sözlerle- bir kimseyi kaygı sebebinin ortadan kalkmasıyla veya yeniden umut verecek bir haberle ferahlatmak
ş.-dı 2481
- şu saçıl- (T. f.):** -gönle, yüreğe, içine vs. gibi sözlerle- bir kimseyi kaygı sebebinin ortadan kalkmasıyla veya yeniden umut verecek bir haberle ferahlatmak
ş.-dı 1278, 2916
ş.-mağa 4792
- sūsen (Far. i.):** susam
s. 716, 2236, 2720, 4597
- sūsen-vār (Far. i.):** susam gibi [fasih konuşan için divan şiirinde “susam gibi” benzetmesi yapılır.]
s. 5195
- şusuz (T. sf.):** sudan yoksun olan
ş. 4167
- şuver (Ar. i.):** suretler
ş.+i 4031
- sūy-be-sūy (Far. zf.):** bir taraftan öbür tarafa
s. 3614
- sūz (Far. i.):** yanma, tutuşma, dert, ıstırap
s. 5032
s.+ı 3875
s.+ından 5033
- sūzen (Far. i.):** iğne
s. 3036, 3080
s.-i tiz 4811
- sūzen-vār (Far. sf.):** iğne gibi çeşm-i s. 3036
- sūziş (Far. i.):** yanma, yakma, tesir etme
s.+inden 4730
- sübḥa (Ar. i.):** tespîh, tespîh tanesi
s. 4140
s.-i Rūḥ-ı Kuds 3765
- Sübḥān (Ar. ö. i.):** Allah
Ḥudā-yı S.+a 6201
- sübḥaneke (Ar. i. e.):** “Allah’ı her türlü arazlardan kusur ve ayıplardan tenzih ederiz.” manasınadır.
s. 181
- Sübḥānî (Ar. sf.):** Tanrı ile ilgili olan
bād-ı luḫ-ı S. 2951
emr-i S. 5780
mevrid-i vāridāt-ı S. 294
- şübüt (Ar. i.):** sabit olma, gerçekleşme, meydana çıkma
ş. 5721
- sücūd (Ar. i.):** secde etme
s.+dan 1296
s.+ı 630
s.+ında 5986
s.+ından 1047
s.+umdan 120
→ sücüd eyle-, sücüd it-, sücüd kıl-
- sücūd eyle- (Ar. T. f.):** secde etmek
e.-medi s. 1940
e.-r s.+ı 5380
s.-di 42
s.-diler 6064
- sücūd it- (Ar. T. f.):** secde etmek
i.-di ... s. 1291
i.(d)-e ... s. 951, 5167

- i.(d)-erem ... s. 4495
i.(d)-erler ... s. 610
i.(d)-er ... s. 4986, 5383
i.(d)-evüz ... s. 961
- sücüd kııl-** (Ar. T. f.): secde etmek
s.-urdu 61
- süd** (T. i.): → süt
- sü'edā** (Ar. i.): kutlu, uğurlu kimseler
s. 443
- süfre** (Ar. i.): sofraya
vāzi^c-i s.-i fütüvvetdür 302
→ süfre-i ḥ^ān-i لحمك لحمى
- süfre-i ḥ^ān-i لحمك لحمى** (Ar. Far. i.): Hz. Muhammed'in yā Ali'ye "etin etimdir, kanın kanımdır, cismin cismimdir, ruhun ruhumdur" şeklindeki hitabını hatırlatan bir ifade
s. 297
- süfte** (Far. sf.): delinmiş, delikli
→ süfte ol-
- süfte-dil** (Far. i.): gönlü kırık, gönlü delik deşik
s. 324, 5170
- süfte ol-** (Far. T. f.): delinmek, delinmiş halde olmak
s.-mamış 5498
- Sühā** (Ar. i.): Büyük ayı yıldız kümesinden en küçük yıldız. [eskiden gözlerin görüş derecesi bu yıldızla tecrübe olunmuş]
necm-i S. 4178
S. 1998, 2175, 3472
- sūhan** (Far. i.): söz, lakırdı
s. 2316
s.+a 5419
→ sūhana sığma-
- sūhana sığma-** (Far. T. f.): yeterli derecede anlatamamak, ifade edememek, anlatmakta acze düşmek
s.-dı ... s.+a 2316
- sükkerī** (Ar. sf.): şekerle ilgili, tatlı, şekerimsi
s. 2320
- sükūt** (Ar. i.): susma, söz söylememe
→ sükūt it-
- sükūt it-** (Ar. T. f.): susmak, söz söylememek
i.-di s. 5763
- sülāle** (Ar. i.): soy, sop, döl dös, ocak
s. 434
s.-i nūr 3434
s.-i pāk 3701
→ iki sülāle-i maḥbūb, on bir sülāle, sülāle-i nūr
- sülāle-i nūr** (Ar. i.): -metinde- Hz. Yusuf
s. 3434
- Süleymān** (Ar. ö. i.): Hz. Süleyman peygamber
ḥātem-i S.+ı 2786
ḥātem-i S.+ı 2403
S. 1250, 1257
S.+a 2889
S.+ı 95
şuffe-i S.+ı 2951, 2968
S.+uñ 146, 1244
- sülük** (Ar. i.): bir yola girme, bir yol tutma
→ sülük it-
- sülük it-** (Ar. T. f.): bir yola girmek, belli bir amaç için yol tutmak
s.-di 5540
- şülüşān** (Ar. i.): üçte iki, üç kısımda iki kısım
s.+ı 460
- şümāt** (Ar. i.): sofraya, yemek masası, sofraya gelmiş yemekler [aslı "simāt"tır.]
s.+ı 5764
s.+ın 4877
- şüm** (Ar. i.): dört ayaklı hayvanların tırnağı
sāgar-ı s.+ı 5318
s.+ı 5319
- şümme** (Ar. i.): sonra
sırr-ı ş. 5382
- şümbül** (Far. i.): şümbül [divan şiirinde şekli ve kokusu itibariyle şümbül sevgilinin saçının yerini almaktadır.]
nükhet-i s. 3138
ravza-i s. 2391
s. 3810, 4035, 4196, 4910
s.+den 2345
s.+e 2059
ser-bend-i s.-i şeb-reng 6110
s.+ı 565, 2046, 4288, 4538, 4969, 6125
s.-i Cennet 6174
s.-i cihān-giri 4866
s.-i mu' anberini 4691
s.+ın 757, 2078, 2199, 2360, 2389, 2860, 3264, 4893, 4970
s.+ını 766, 2382, 3581, 3583, 6011
s.-i pür-çin 4051
s.-i siyeh-peyker 1815
s.-i zāğ 5273
s.+leri 4197
s.+lerin 4873
s.+uñ 3507, 4052, 4200, 4205
s.+uñden 2616
- şümbülāt** (Far. i.): başaklar
s.+ıla 5118
- şümbüle** (Far. i.): başak
burūc-ı s.+den 5593
s. 5594
- şümbülistān** (Far. i.): şümbül bahçesi
s.+ı 6170
- şümbül-veş** (Far. zf.): şümbül gibi
s. 4089
- şündüs** (Ar. i.): parlak renkli, çiçekli altın veya gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş
s. 4877
- şüfi** (T. i.): mızrak, süngü
→ şüfi çuvala sığma-
- şüfi çuvala sığma-** (T. Far. f.): gizli tutulması imkânsız durumlar karşısında söylenen bir söz
s. ... ç.-dı 2496
- şünnet** (Ar. i.): iyi ahlak, iyi tabiat, düzen, nizam
s. 5493
- şür-** (T. f. 1.): atla, deveyle vs. yol almak, yürütmek
s.-di 1557, 1971, 2910, 3654

- s.-diler 5785
s.-dün 198
s.-üp 4833
(f. 2.): oturduğu, bulunduğu yer veya yerden başka bir yere, ülkeye göndermek
s.-e 248, 5993, 5994
s.-esin 5063
s.-evüz 643
(f. 3.): çekerek yürütmek, çekerek bir yöne hareket ettirmek
s.-diler 1794
s.-er 841
s.-üp 863
s.-ürleridi 840
(f. 4.): dokundurmak, değdirmek, sürtmek
s.-di 6111
s.-diler 1572
s.-dügün 4912
s.-e 4017
s.-erdi 4269, 4909
s.-mekden 3862
s.-se 3799
s.-sem 3578
s.-üp 2836, 3804, 4911, 4918, 4919, 5004
(f. 5.): belirli bir yöne doğru yürüyerek veya sürünerek yol almak, gitmek
s.-ür 3052
(f. 6.): devam etmek, ilerlemek, zaman geçirmek
s.-e 3338
→ ayağına rü sür-, devrân sür-, elini sür-, hâra sür-, kâm sür-, ‘ömr sür-, şafâ sür-, temâm sür-, yüz sür-
- sür‘at (Ar. i.):** çabukluk, hız
→ sür‘at eyle-
- sür‘at eyle- (Ar. T. f.):** hızlandırmak, seri ve hızlı hale getirmek
s.-yeler 656
- sürç- (T. f.):** yürürken yanlış adım atıp dengesini yitirmek
s.-e 3053
- Şüreyyâ (Ar. ö. i.):** Ülker yıldızı, [semanın kuzey yarım küresinde Sevr burcunun en parlak yıldızı olan Eddeberân’ın ilerisinde ve Ferese-i A‘ zam istikametinde görünen güzel bir yıldız kümesi
Ş.+dan 2143, 3767
Ş.+nuñ 5467
- sürh (Far. sf.):** kırmızı, kızıl
cedvel-i s.+ıla 4707
s.-ı şâfi 3363
şerha-i s.+ıla 4160
yâküt-ı s. 2960
zer-i s.+ıla 4306
- sürh-rû (Far. i.):** utançtan dolayı kızarmış yüz
→ sürh-rû eyle-
- sürh-rû eyle- (Far. T. f.):** utançtan dolayı yüz kızarmak, utanmak, mahcup olmak
s.-medi 1180
- sürî (T. i.):** bir insanın bakımı altındaki hayvanların tümü
s. 3809
- sürî- (T. f.):** sürüklemek, çekerek yürütmek, çekerek bir yöne doğru hareket ettirmek
s.-di 1746
s.-sün 841
s.-yüp 1328, 1363
- sürme (T. i.):** kirpik diplerine sürülen siyah boya, sürme, is
s. 4294
s.-i nâz 5470
s.+si 3862
- sürür (Ar. i.):** sevinç
bâğ-ı s. 2396
bû-yı s. 1070
dâr-ı s. 4371
nûr-ı s. 3872
s. 687, 733, 1864, 2088, 2141, 2886, 3606, 3711, 4031, 4274, 5524, 5563, 6075
s.+a 3832
şafha-i s. 2310
s.+ı 4246
s.+ıdı 860
s.-ı ğam-nākân 2400
s.+ıla 1446, 6074
s.+ına 3773
s.+ıyıla 3281
s.+iken 3784
vaqt-i s. 4998
- sürün- (T. f.):** sürünme işine konu olmak
s.-di 2061
- süst (Far. i.):** gevşek, tembel, buruşuk
s.+idi 5500
s.+iken 4634
→ süst eyle-, süst it-
- süst eyle- (Far. t. f.):** gevşetmek, buruşturmak
s.-r 5568
- süst it- (Far. T. f.):** gevşetmek, buruşturmak
tembelleştirmek
s.(d)-icek 4635
- süt (T. i.):** kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı
s. 1053
s.(d)+inden 3593
- sütün (Ar. i.):** direk
s. 4250, 5556
s. durur 2954
s.+ı 2249, 3017, 5255, 5555
s.-ı semer 3376
- süvâr (Ar. i.):** ata binmiş, binici, binen
s. 2393, 3481, 5178, 6183
→ süvâr ol-
- süvâr ol- (Ar. T. f.):** binmek, ata binmek
o.-dı ... s. 3477
s.-a 6130
- Ş
- şād (Far. i.):** mutlu, mesut, bahtiyar

- ş. 3551, 4971, 5235
 ş.+am 4336
 ş.-ı şimşadı 3090
 ş.+ıyla 1539
 → şād eyle-, şād it-, şād kııl-, şād ol-
- şād eyle-** (Far. T. f.): mutlu, bahtiyar etmek
 e.-di ş. 520
 e.-r ... hürrem ü ş. 6070
 e. ... ş. 5951
 e.-yem ... ş. 4843
 e.-ye ş. 489, 4280, 5649
 ş. 316, 796
 ş.-ñ 1175
 ş.-r 801, 4478
- şādī** (Far. i. 1.): memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı
 nūr-ı çeşm-i ş.-yi dil 2792
 ş. 561, 2568, 3008, 4863, 5232
 ş.+de 694
 ş.+den 5229
 ş.+ler 3278, 5578
 ş.+yile 1951, 3355
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 ş.-yi cenān-ı peder 731
 → şādī it-, şādī ol-
- şādī it-** (Far. T. f.): sevinç göstermek, memnun olmak, gönül ferahlığına ermek
 i.-diler ş. 1865
 ş.-yi dil i.(d)-er 3984,
- şādīlık** (Far. T. i.): → şādīlık
- şād it-** (Far. T. f.): mesut, mutlu, bahtiyar hale getirmek
 i.-di ... ş. 3608
 ş. 729, 4339
 ş.-di 2514, 5982
 ş.-dün 3753
 ş.(d)-esin 994, 3203
 ş.(d)-esiz 4083
 ş.(d)-eyin 4476
 ş.-medün 4351, 5414
- şādī ol-** (Far. T. f.): mutlu olmak, mesut, bahtiyar hale gelmek
 o.-a ... ş. 4103
- şād kııl-** (Far. T. f.): mesut, mutlu, bahtiyar hale getirmek
 kı.-asın ... ş. 5447
 ş.-am 2468
- şādīlık** (Far. T. i.): memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı
 ş. 1202, 1390, 3731
 ş.+dan 749
- şād ol-** (Far. T. f.): mutlu, bahtiyar hale gelmek
 o.-a ş. 4013
 o.-a ... ş. 682
 o.-dı ... ş. 5641, 5782
 o.-urdu ... ş. 4645
 ş. 3879
 ş.-a 1105
 ş.-dı 3556, 5505, 6042
- şafaq** (Ar. i.): güneş doğmadan önceki alacaklık
 ş. 2422, 3710
 ş.+uñ 2634, 4951, 5598
 tiğ-i ş. 1165
- şāfi** (Ar. i. 1.): şifa veren, verici, hastayı iyi eden
 ş.+yidi 530
 (sf. 2.): şifa veren, verici, hastayı iyi eden
 ş. 2877
- şāfi** (Ar. i.): şefaat eden, kabahatli kimsenin affı için araya girip yalvaran
 evvel-i ş.-i müşeffa' dur 175
- şāh** (Far. i.): dal, ağaç dalı, budak
 ş. 587, 588, 4254, 6073
 ş.-ı bakkam 1713
 ş.-ı Tübisi 2173
- şāh** (Far. i. 1.): padişah, sultan
 'azm-i hālvat-serā-yı ş. eyle 344
 baht u devlet-i ş. 5571
 bārigāh-ı ş.+a 5188
 büstān-serā-yı ş.+a 5166
 çaker-i ş.+a 3780
 dīvān-ı ş.+a 5690
 efser-i ş. 5694
 galle-i ş. 5614
 gulām-ı ş. 3240
 hālvat-serā-yı ş.+a 110
 hātır-ı ş. 5126
 kaşr-ı ş.-ı Fireng 2870
 leşker-i ş. 5694
 maṭbah-ı ş. 5605
 nāme-i ş. 2884
 şīt-i şöhret-i ş. 5622
 ş. 2294, 2782, 3424, 3779, 3931, 4436, 4576, 5086, 5104, 5114, 5140, 5140, 5162, 5191, 5578, 5594, 5606, 5606, 5634, 5813, 5889, 6104
 ş.+a 2759, 2911, 3392, 5143, 5150, 5652, 5678
 ş.+ı 164, 2060, 2778
 ş.-ı 'Acem 5702
 ş.-ı 'Askalāna 1954
 ş.-ı cemāle 4080
 ş.+ıdı 2268, 3452
 ş.-ı gayürdur 3990
 ş.-ı Hindüstān 3764
 ş.-ı Mışruñ 2267
 ş.-ı Reyvān 5195
 ş.+iken 3535, 4767
 ş.+lar 3099
 (i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
 bārigāh-ı ş.+a 5806
 gevher-i ş. 5503
 hāzret-i ş. 5787, 5850
 kalb-i ş.+a 5777
 maḳdem-i ş.+a 5327, 5359
 şā' -ı hāzret-i ş. 5788
 suheyl-i eblağ-ı ş. 5322, 5356
 ş. 1872, 2044, 2131, 2255, 3645, 5190, 5324, 5533, 5705, 5751, 5773, 5824, 5825, 5936, 6047, 6064, 6130, 6142
 ş.+a 5400, 5407, 5931, 5933, 5935, 6135
 ş.+ı 1999

- ş.-ı güzîn 5771
 ş.-ı hûbâna 4861
 ş.+ımı 6184
 ş.+uñ 3877, 5325, 5764, 5833, 5954,
 (i. 3.): satranç oyununda her yönde tek hâne
 gidebilen en önemli taş
 ş. 4790
 (i. 4.): -metinde- Yüce yaratıcı Allah
 ola bende-i ş. 5647
 ş. 5649
 → şâh-ı hâver, şâh-ı seyyâre, velâyet vilâyeti
 şâhı
- şâhâ (Far. e.):** “ey şah” anlamında bir seslenme
 ünlemi
 ş. 5637
- şâhbâz (Far. i. 1.):** yiğit, şanlı, gösterişli adam
 ş.+ı 3203
 (i. 2.): -metinde- Hoca Akşemseddin
 ş.-ı şikâr-ı ehl-i bekā 317
- şâh-be-şâh (Far. zf.):** dal dala, dal dal üstüne
 gelecek şekilde
 ş. 3545
 (i. 2.): dal dala, dal dal üstüne
 ş. 4032
- şâh-ı hâver (Far. i.):** güneş
 ş. 1948
- şâh-ı seyyâre (Far. Ar. i.):** güneş
 ş. 2088
- şâhî (Far. sf.):** şahla ilgili, şaha ait olan
 gevher-i ş. 3119
- şâhid (I) (Ar. i. 1.):** şahit, tanık
 ş.+dür 69
 ş.+e 60
 ş.-i meclisüm 157
 ş.+isin 229
 (i. 2.): -metinde- Hz. Muhammet
 ş.-i bezm-i Leyl-i İsrâ 211
- şâhid (II) (Far. i.):** sevgili, güzel
 ş.-i ğayb 2622
 ş.-i hürşid 1891
 ş.-i ma’ ni 2419
 ş.-i tâbân 1989
- şâhin (Far. i.):** Avrupa ve Asya'nın dağ, orman ve
 çalılıklarında yaşayan, 50-55 santimetre
 uzunluğunda yırtıcı bir kuş
 ş. 2997
- şâhlık (Ar. T. i.):** şah, sultan, padişah olma durumu
 ş. 3782
- şâhne (Ar. i.):** -metinde- Hz. Muhammet (emniyet
 eden kimse, emanet eden)
 ş.-i şer’ uñ 216
- şâhş (Ar. i.):** kişi, kimse
 ş.+ı 3076
- şâk (Ar. i.):** parça, kısım
 → dü-şâk, iki şâk, şâk it-
- şâkir (Ar. i.):** şükreden, şükredici
 ş.+uñ 5996
- şâk it- (Ar. T. f.):** parçalamak, bölmek
 ş.-di 1347
- Şâm (Ar. ö. i. 1.):** Suriye ve Lübnan’a verilen isim
 ‘azm-i diyâr-ı Ş. itdi 1546
 cânib-i Ş.+a 403, 2093
 itmişdi ‘azm-i cânib-i Ş. 1552
 pâdişâh-ı kişver-i Ş. 2799
 sefer-i Ş.+a 1541
 Ş. 358, 398, 1372, 2913
 (i. 2.): akşam
 ş. 358, 2989
 ş.+dan 4130
 → şubh u şâm, şâm ü seher
- şâmil (Ar. i.):** içine alan, kaplayan, çevreleyen
 → şâmil ol-
- şâmil ol- (Ar. T. f.):** içine almak, kaplamak,
 çevrelemek
 ş.-a 1769
- şâm ü seher (Ar. Far. zf.):** sabah-akşam, her zaman,
 her vakit
 ş. 2989
- şân (Ar. i.):** şan, şöhret, ün
 ş. 98
 ş.+ı 3851
- şâne (Far. i.):** tarak
 ş. 2059, 2307, 3858
 ş.+yile 2078, 3581
 → şâne ur-
- şâne ur- (Far. T. f.):** taramak
 ş.-di 565
- şârâb (Ar. i.):** şarap, içilecek şey
 ş. 488, 900, 1444, 2717, 3588, 3592, 4064,
 4065, 5452, 5957
 ş.+ıdur 795
 ş.-ı eşk-âmiz 3732
 ş.+ımı 345
 ş.-ı nilüfer 5261
 ş.-ı fâli’ 2826
 ş.-ı yâkûti 3840
- şârķ (Ar. i.):** doğu
 mihr-i ş. 4310
 ş. 2048, 2433, 2901
 ş.+a 3565
 ş.+dan 248
 ş.+ıla 2803
 ş.+ına 2084
 → ğarb u şârķ it-
- şârķ (Ar. i.):** koşul, bir işin gereği
 ş.+a 5644
 ş.+ımı 806
 ş.+um 5642
 → şârķ it-
- şârķ it- (Ar. T. f.):** bir iş iş söz verdirmek, koşul
 ileriye sürmek, yemin ettirmek
 ş.(d)-üp 3431
- şâst (Far. i.):** okçuların parmaklarına geçirdikleri
 yüksük
 ş.+ı 4592
- şâş- (T. f.):** → bilü(si) şâş-
- şavķ (Ar. i.):** ışık, parıltı
 ş. 2422
 ş.+ı 2044, 2867

şāyed (Far. e.): zayıf varsayım bildiren söz, belki
 ş. 654, 1319, 1458, 1464, 1698, 2599, 2702,
 2821, 3195, 3199, 3203, 3206, 3239, 3240,
 3241, 3616, 3929, 4172, 4716, 5450, 5671,
 5684, 5885
 → şāyed ki

şāyed ki (Far. e.): zayıf varsayım bildiren söz, belki
 ş. 6141

şeb (Far. i.): gece
 ʿālem-i ş. 3163
 ğam-ı ş.+den 5007
 ħalvet-serā-yı ş.+de 738
 intizār-ı ş.+e 4431
 mātem-i ş.+den 5007
 ş. 746, 868, 1774, 3164, 5468, 5476
 ş.+den 645, 4972
 ş.+e 2445, 5033
 ş.-i endūh 4905
 ş.-i fūrkat 2466, 2606, 3555
 ş.-i ğamda 2981, 4186
 ş.-i hecr 5464
 ş.+inde 4407
 ş.+ine 3724
 ş.-i tār 3863
 ş.-i yeldā 2982
 zāġ-ı ş. 2046
 → rüz u şeb, şeb-i Kadr, şeb-i yeldā

şebāb (Ar. i.): gençlik, tazelik, civanlık
 ş. 5272, 5420

şebāne (Far. sf.): geceye ait, geceyle ilgili olan,
 geceden kalma
 cām-ı ş. 2426

şeb-çerāġ (Far. i.): gece parlayan yakut
 ş.-ı devletidi 2959

şeb-çerāġ ol- (Far. T. f.): yakut gibi parlamak
 ş.-dı 3120

şebeh (Ar. i.): benzer, benzeyiş
 ş.+de 251
 ş.-i bāġ 4069
 → şebeh ol-

şebeh ol- (Ar. T. f.): benzemek
 ş.-i Ādem o.-a 777

şeb-gīr (Far. i.): gece uyumayan, uyanık
 ş. 2522
 ş.+ti 4851
 āh-ı ş.+e 3924

şeb-i Kadr (Far. Ar. i.): Kadir gecesi
 ş. 2884

şeb-i yeldā (Far. i.): yılın en uzun gecesi [23-24
 Aralık]
 ş. 2982

şebnem (Far. i.): çiy
 ş.+le 4284

şeb-pere (Far. i.): yarasa
 ş. 1774

şeb-reng (Far. sf.): gece renkli, gece renginde olan
 ser-bend-i sūnbül-i ş. 6110

şecāʿat (Ar. i.): yiğitlik, yüreklilik
 ş.+ümüz 705

şecer (Ar. i.): ağaç

ş.+dür 595
 ş.-i gül 1678

şecere (Ar. i.): ağaç
 ş. 389
 zillet-i ş. 169

Şeddād (Ar. ö. i.): Yaptırdığı İrem bağlarıyla ün
 kazanmış Yemen’de Ad kavminin hükümdarı,
 Hz. Yūsuf’un kardeşleri tarafından atıldığı
 kuyuyu kazdıran kişi
 çāh-ı Ş. 1016
 Ş. 4030
 Ş.+ıdı 1003
 → Şeddād-ı ʿĀd

Şeddād-ı ʿĀd (Ar. ö. i.): Hüd Peygamber zamanında
 yaşamış olup, Yemen’deki Ad kavminin
 hükümdarı idi. Birçok görkemli yapılar
 yaptırmış, sonra bunlardan gururlanarak
 tanrılık iddiasına kalkışmıştır. Bunun
 neticesinde kendi ve kavmi de helak olmuştur.
 Ş.+ıdı 3453

Şeddādī (Ar. sf.): Şeddāda ait olan, Şeddāt ile
 ilgili
 tāc-ı Ş. 3476

şedīd (Ar. sf.): şiddetli, sert, katı, sıkı
 dem-i ş.+ümüçün 4408,
 renc-i ş. 5255
 zulm-i ş.+e 1209

şefāʿat (Ar. i.): birinin suçundan geçilmesi veya
 dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık
 ş.+içün 371

şefīk (Ar. i.): şefkatli, merhametli, esirgeyici olan
 kimse
 ş. 4212

şefkāt (Ar. i.): şefkat, acıyarak esirgeyerek sevme
 deryā-yı ş.+i 5966
 dūş-ı ş.+den 831
 ħān-i ş.+ile 729
 mişbāh-ı nūr-ı ş. 177
 ş. 974, 1724, 2812, 3996, 5363
 ş.+ti 650, 5486
 ş.+ile 320, 1336, 1630, 2518, 3668, 5883
 → fi’li şefkāt ol-, şefkāt eyle-, şefkāt it-, şefkāt
 kıl-

şefkāt eyle- (Ar. T. f.): bir kimseye veya bir şeye
 merhametle, esirgeyerek, acıyarak muamele
 etmek
 ş.-di 5769

şefkāt it- (Ar. T. f.): bir kimseye veya bir şeye
 merhametle, esirgeyerek, acıyarak muamele
 etmek
 ş.-di 494
 ş.(d)-e 5932
 ş.-miş 1173
 ş.(d)-üp 259

şefkāt kıl- (Ar. T. f.): bir kimseye veya bir şeye
 merhametle, esirgeyerek, acıyarak muamele
 etmek
 k.-up ş. 3900

şeftālū (Ar. i.): şeftali
 ş. 5491

şegab (Ar. i.): fitne uyandıran

ş. 2990
ş.+ı 3229
ş.+uñ 2279, 5431

şeh (Far. i. 1.): benzerleri arasında üstün, seçkin olan

ş. 21, 5144
ş.-i cebbār 5062
(i. 2.): sultan, padişah
kaşr-ı ş.+den 5175
ş. 2676, 2804, 2890, 3386, 3868, 4010, 4576, 5076, 5115, 5117, 5131, 5210, 5214, 5966
ş.+den 3394, 5174
ş.+e 3376, 3391
ş.+iseñ 2470
ş.+ler 3461, 6065
ş.+leri 5392
ş.+uñ 5136
ş.+üñdür 3505

(i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
seyyāre-i ş.-i hūbān 2089
ş. 3314, 5360, 5409, 5746, 5808, 5841
ş.+den 5852

ş.-i gürūh-ı havāş 5820
ş.-i hūbān 4173, 4975, 5145, 5783
ş.-i melāhat-i ğunc 4702

(i. 4.): -metinde- Zeliha
ş.-i hūbān 3037

şehādet (Ar. i.): gözle görülen şeyler, şahitlik, varlıklar, dünya
ş.+de 307
ş.+den 312

→ ‘ālem-i şehādet, şehādet eyle-, şehādet getir-

şehādet eyle- (Ar. T. f.): şahitlik etmek, bir durum ya da olay için tanıklık yapmak
e.-rüz ş.-i ğayb 5860

şehādet getir- (Ar. T. f.): Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmek, Allah'tan başka ilah olmadığına inanmak
ş.-e 4136

şehbāz (Far. i. 1.): yiğit, şanlı, gösterişli [adam]
ş. 2541

(i. 2.): bir cins iri ve beyaz doğan
ş. 5470

şehd (Ar. i. 1.): bal
ş. 3508

ş.+idi 4041
ş.-i şir'in 2522
ş.-i tāze 6177

(i. 2.): tanık, şahit
ş.-i nuṭṭ u şir-āmiz 4602

şehd-āmiz (Far. i.): bal ile karışık, içinde bal varmış gibi
ş. 4095

şehid (Ar. i.): yüksek bir ülke ya da din uğrunda ölen kimse

→ şehid eyle-

şehid eyle- (Ar. T. f.): yüksek bir ülke ya da din uğrunda öldürülmek

e.-mişdür ş. 1184

şehir (Ar. i.): namlı, ünlü, şöhretli
ş.+ini 3196

şehlā (Ar. i.): hafif tatlı şaşı olan ve koyu mavi özellikler taşıyan göz
çeşm-i ş.+sın 5004
ş. 3499

şehr (Ar. i.): il, şehir, büyük belde
‘azm-i ş. eylediler 1328
bāb-ı ş.-i ‘ulūm-ı Rabbānī 294
cānib-i ş.-i Mışra 2089
ş. 1894, 1953, 2012
ş.+e 216, 237, 484, 1425, 1955, 1995, 2148, 2915, 4829, 5687, 5740, 6061
ş.+i 4831, 5650

ş.-i ‘Arīş 1990

ş.-i ‘Arīşe 1991

ş.-i Çin 5276

ş.-i Ken‘āna 5864

ş.-i Mışr 3760, 5929

ş.-i Mışra 1802, 2266, 5521, 5701, 6035

ş.-i Mışrı 2209, 5857

ş.+in 1893

ş.-i vücūdında 2683

ş.+uñ 1992, 2742, 3196

tarf-ı ş.+e 1424

şehrī (Ar. i.): şehre mensup, şehirli kişi
ş. 5201

şehriyār (Far. i.): hükümdar, padişah
maqbül-i ş. oldı 5081
ş. 2683, 5567, 5575
ş.+a 5083
ş.+ı 193
ş.-ı Mışr 5102
ş.+ısın 2470

şehsüvār (Far. i. 1.): -metinde- Hz. Muhammet
ş.-ı mücerredāt 160

(i. 2.): -metinde- Hz. Osman
ş.-ı vilāyet-i ‘irfān 285

(i. 3.): ata iyi binen
ş. 2827

(i. 4.): -metinde- Hz. Yusuf
ş. 5322

şehvet (Ar. i.): aşırı istek, nefis
bāde-i ş.+ile 4546
rüz-i ş.+de 140

şehzāde (Far. i.): -metinde- Hz. Yusuf
ş.+yi 1612

şekāvet (Ar. i.): eşkıyalık, haydutluk
zulmet-i ş.+de 443

şeker (Far. i.): tatlı olan maddelerin genel adı, şeker
ş. 900, 1569, 2223, 2767, 3465, 3467, 3508, 3600, 3729, 4201, 4335, 4337, 4480, 5094
ş.+den 2319, 2596
ş.+dür 5128
ş.+i 1221, 2223
ş.+in 679
ş.-i nāb 3140
ş.-i vaşliçün 4334
ş.+ler 2227, 3027

ş.+ümde 4187
 ş.+uñ 978, 2216
 → şeker yi-

şeker-güftâr (Far. i.): sözü şeker gibi tatlı olan
 → şeker-güftâr kıl-, şeker-güftâr ol-

şeker-güftâr kıl- (Far. T. f.): canı ruhu okşayacak derecede tatlı tatlı konuşurmak, söz söyletmek
 k.-ur ş. 1910

şeker-güftâr ol- (Far. T. f.): sözü kulağa hoş gelmek, canı ruhu okşayacak derecede tatlı tatlı konuşmak, söz söylemek
 o.-dı ... ş. 497

şeker-hâ (Far. sf.): tatlı söyleyen, tatlı sözlü
 leb-i ş.+y1 4791

şeker-hand (Far. sf.): sevgilinin tatlı tatlı gülüşü
 → şeker-hand ol-

şeker-hand ol- (Far. T. f.): tatlı tatlı gülmek
 o.-sa ş. 3457

şeker-leb (Far. sf.): dudağı şeker gibi tatlı, tatlı sözlü
 ş. 3343
 (i. 2.): dudağı şeker gibi tatlı, tatlı sözlü olan
 ş. 4968
 → şeker-lebden dür saç-

şeker-lebden dür saç- (Ar. T. f.): herhangi bir şeyi çok güzel bir biçimde söylemek, bir şeyler anlatmak
 ş.-dı ... d.+leri ş. 4972

şeker-nişâr (Far. Ar. i.): şeker saçan, *mec.* gönle hoş gelecek şekilde konuşan
 ş. 537
 → şeker-nişâr it-

şeker-nişâr it- (Far. Ar. T. f.): gönle hoş gelecek şekilde konuşmak
 ş.-di 2642

şeker-nüş (Far. i.): şekerli, tatlı
 leb-i ş.+uñ 1226

şeker yi- (Far. T. f.): herhangi bir olaydan dolayı hoşnut olmak, sevinmek
 ş.-ridi 5075

şekk (Ar. i.): şüphe, tereddüt, zan
 fekk-i ş. itmege 4112

şekker (Far. i.): şeker, tatlı
 → şeker, şekker-leb, şekker ol-

şekker ol- (Far. T. f.): şeker gibi tatlanmak, tatlı olmak
 ş.-ursa 3136

şekker-rîz (Far. sf.): şeker döken
 melih-i ş. 4095
 ş. 4657
 → şekker-rîz ol-

şekker-rîz ol- (Far. T. f.): şeker dökmek
 [o.-dı] ... ş. 3023
 ş.-sa 4759

şekl (Ar. i.): şekil, biçim, kılık,
 ş.-i âdemde 1245
 ş.-i cihân 4235
 ş.-i mürğıla 1560
 ş.-i Yüsufda 1300, 1934
 ş.-i zibâyî 5509
 → şekl ol-

şekl ol- (Ar. T. f.): bir görüntüye bürünmek, herhangi bir biçim almak
 ş.-ur 1528

şem' (Ar. i. 1.): mum, parıltı, nur
 nür-ı ş.+i 4731, 4736
 ş. 279, 546, 860, 2865
 ş.+a 2440, 3137, 3601, 5144
 ş.+am 2629
 ş.+i 1390, 3841, 4727, 4983
 ş.-i Cennet 280
 ş.-i cem' -i gürüh-ı ehl-i yakîn 926
 ş.-i cem' -i hüdâ 1243
 ş.-i cinân 279
 ş.-i dilde 85
 ş.-i handânüm 4186
 ş.-i handânüñ 3684
 ş.-i hayâlünü 2646
 ş.-i kâfûrı 4504
 ş.+ile 2164, 4065
 ş.+in 6172
 ş.-i tâbâna 4220
 zebân-ı ş. 603
 (i. 2.): -metinde- Hz. Ömer
 ş.-i cem' -i gürüh-ı ehl-i yakîn 275
 (i. 3.): -metinde- Hz. Yusuf
 ş.-i handânı 611
 ş.-i handân-ı hânedân-ı peder 613
 ş.-i hânedân-ı Halil 456
 (i. 4.): -metinde- Hz. Yakup
 ş.-i handân-ı hânedân-ı kerem 728
 (i. 5.): -metinde- Zeliha
 ş.+idi 5238
 → gönlini şem' it-

şemâyil (Ar. i.): huylar, ahlâklar, tabiatlar
 ş.+dür 4648
 ş.+ini 3075
 ş.+uñi 4107

şemîm (Ar. i.): güzel koku
 ş. 6011, 6018

şemme (Ar. i.): koku, bir kere koklama
 ş.+sin 2174

şems (Ar. i.): güneş
 cemâl-i ş.-i duhâ 4178
 ş. 1998, 2085
 ş.+i 2084
 ş.-i burc-ı 'izzetidi 2959
 ş.-i duhâ 2175
 ş.-i haqîkat 5536
 ş.-i tâbâna 3137
 ş.-i tâb-efşân 5553
 → şems ü kamer

şemse (Ar. i.): güneş şeklinde yapılan işleme resim
 ş.-i zibâ 2085
 ş.+si 2959, 5553

şemseyn (Ar. i.): → şemseyn-i ezhereyn
şemseyn-i ezhereyn (Ar. i.): ay ile güneş
 ş.+e 290

şems ü kamer (Ar. i.): güneş ve ay -metinde- güzelliğin sembolü
 ş. 425, 447

- (i. 2.): Hz. Yusuf'un gördüğü rüyada güneşin babasını ve ayın annesini sembolize etme durumu
Ş. 609
- şemşir (Far. i.):** kılıç
ş.+ile 1216
- Şem'un (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Leyyâ'dan dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
rū-yi Ş.+a 5761
Ş. 417, 639, 935, 940, 947, 1135, 5853
- şem'-veş (Ar. Far. sf.):** mum gibi (parlak, aydınlatici)
Ş. 446
(zf. 2.): mum gibi
Ş. 2275, 3185
- şenâ'at (Ar. i.):** kötülük, fenalık
Ş. 1190
- şeng (Far. sf. 1.):** haydut, eşkıya
binâ-yı kûbbe-i Ş. 2257
büt-i Ş. 4299
(i. 2.): neşeli, kıvrak
Ş. 4971
- şer (Ar. i.):** → şerr
- şer' (Ar. i.):** Allah'ın emri, ayet, hadis, icmâ-i ümmet ve kıyas-ı fukhâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri
şâhibü'ş-Ş.+i 48
şahne-i Ş.+ün 216
Ş.-i resûl 518, 5793
- şerbet (Ar. i.):** meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan tatlı içecek
Ş. 3140, 3732
Ş.+i 5262
Ş.-i haķikatden 5537
Ş.-i yâri 3136
- şeref (Ar. i.):** büyüklük, yükseklik, ululuk, üstünlük
bâĝ-i Ş. 4093
efser-i Ş.+e 3517
Ş. 2725, 3597, 4765
Ş.+de 414, 619, 2857, 4368
Ş.+e 1681
'ulüvv-i Ş. 5057
- şerh (Ar. i.):** açıklama
bülbül-i Ş.-i 'işmet-i Yusuf 4152
Ş.-i aĥvâl-i rāh 3624
Ş.-i hâline 4160
Ş.+in 3686
→ şerh it-
- şerha (Ar. i.):** dilim, kesilmiş dilinmiş şey, parça
Ş. 3686
Ş.-i sürhıla 4160
- şerha şerha (Ar. sf.):** dilim dilim, parça parça
→ şerha şerha ol-
- şerha şerha ol- (Ar. T. f.):** paramparça olmak, parçalanmak
Ş.-di 3686
- şerh it- (Ar. T. f.):** açıklamak, ifade etmek
Ş.(d)-e 5402
Ş.(d)-ün 5858
- şerī'at (Ar. i.):** âyet, hadis ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri
Ş.+da 416
Ş.+ı 156
Ş.+ini 5648
Ş.+ümi 5643
- şerif (Ar. sf. 1.):** şerefli, mübarek, kutsal, soylu, temiz
dürr-i Ş. 5154
Ş. 4420
(i. 2.): şerefli, mübarek, kutsal, soylu olan kişi ya da durum
- şerm (Far. i.):** utanma, mahcubiyet
Ş. 5830
Ş.+e 3916
Ş.+ile 4316, 4624
Ş.+inden 3490
zerre-i Ş. 2435
→ şerm eyle-, şerm it-
- şermende (Far. sf.):** utandırma, mahcup etme
→ şermende it-
- şermende it- (Far. T. f.):** utandırmak, mahcup etmek
i.-me Ş. 4008
- şerm eyle- (Far. T. f.):** utanmak, mahcubiyet duymak
e.-di Ş. 5529
- şerm it- (Far. T. f.):** utanmak, mahcubiyet duymak
Ş.-di 4383
- şerm-sâr (Far. i.):** utanma, mahcubiyet
Ş. 6031
→ şermsâr it-, şermsâr ol-
- şerm-sâr it- (Far. T. f.):** utandırmak, mahcup etmek
Ş.-di 2348
Ş.-me 4687
- şermsâr ol- (Far. T. f.):** utanmak, mahcup olmak
Ş.-dı 1365
- şerr (Ar. i.):** kötülük, fenalık, kötü,
Ş. 1491, 1834
Ş.+den 4802
Ş.+i 121, 1495
Ş.+ile 4998
Ş.+imüzden 1370
Ş.+in 898
Ş.+ise 4000
→ şerr it-
- şerr it- (Ar. T. f.):** kötülük ve fenalık yapmak
Ş.(d)-em 4446
- şeş (Far. sf.):** altı
Ş. 24, 24, 4359
→ şeş cihât, şeş gel-, şeş gün
- şeş cihât (Far. Ar. zf.):** altı taraf [ön, arka, sağ, sol, üst, alt]
Ş. 3177, 4258
Ş.+ı 24
Ş.+de 2760
- şeş cihet (Far. Ar. i.):** → şeş cihât
- şeş gel- (Far. T. f.):** rastlamak, tesadüf etmek
Ş.-düm 2760
- şeş gün (Far. T. zf.):** altı gün (altı kısım; zira Allah katında gün izâfidir.)

ş.+de 24, 26
şeşper (Far. i.): eski harp aletlerinden altı dilimli topuz
 ş. 1966
şevk (Ar. i.): şiddetli arzu, keyif, neşe, sevinç
 āb-ı ş.+ile 4698
 ‘arz-ı ş. itdiler 671
 baħr-i ş.+e 2430
 ehl-i ş.+e 2141, 3033
 ehl-i ş.+ile 3222
 nār-ı ş.+ile 4754
 ş. 2088, 2206, 2990, 3623, 4182, 4479
 ş.+den 2433, 2664, 3710, 4269, 4398, 4431, 4703, 5347
 ş.+e 2061, 4841
 ş.+i 3296, 3488, 4268, 4734, 5311, 6096
 ş.+i cemāl 5420
 ş.-i dāğın 4908
 ş.-i dil 5021
 ş.-i dilile 85
 ş.+ile 1888, 2013, 2165, 2244, 2275, 2769, 2882, 2909, 2977, 2985, 2992, 3229, 3230, 3265, 3486, 3495, 3624, 3804, 4162, 4375, 4385, 5031, 5039, 5041, 5431, 5968, 6192
 ş.-i melāl 2157
 ş.+in 5494
 ş.+inden 474, 4370
 ş.+ine 2168, 2176, 3086, 3335, 3842
 ş.+ini 6098
 ş.-i pervāne 4738
 ş.-i sarāy-ı kurbetden 6101
 ş.-i vaşla 3180
 ş.-i vefā 5056
 ş.-i vuşlatıla 4365
 ş.+iyile 3010, 4731
 ş.-i Yūsuf 6100
 ş.+üñ 5508
 ş.+üñde 3999, 4348
 tāb-ı ş.+üm 4219
 tābiş-i ş. 4226
 → şevke şal-, şevk çop-
şevke şal- (Ar. T. f.): heves ve isteğini artırmak
 ş.-dı 2140
 ş.-duñ 5501
şevket (Ar. i.): büyüklük, heybet
 burc-ı ş.+de 960
 ş.-i baħt 5057
 ş.+ile 1966, 2296, 2915, 2976, 3275, 6039
şevk çop- (Ar. T. f.): içten ve gönülden aşırı derecede sevinç duymak
 ş.-dı 462
şey³ (Ar. i.): şey, nesne
 hālik-ı küll-i ş. 4500
 ş. 80, 4489
 ş.+den 4502
 ş.+i 37
 ş.+üñ 56
şeyb (Ar. i.): saç, sakal ağarması, kocama, ihtiyarlık
 ş. 5272
şeybet (Ar. i.): parlaklık, temizlik, saflık

ş.+iyçün 1147
 ş.+üme 5907
şeyh (Ar. i.): → Şeyh Ebū ‘Osmān, Şeyh Ekber-i ‘Arabī, Şeyh Şadrü’-d-dīn, Şeyh Şemse’-d-dīn
Şeyh Ebū ‘Osmān (Ar. ö. i.): Şeyh Ebu Osman Said bin Selam el-Mağribi (H. 373/M. 984) tasavvuf silsilesindedir.
 Ş. 1775
Şeyh Ekber-i ‘Arabī (Ar. ö. i.): 1164 yılında Endülüs’te doğdu, 1240 yılında 78 yaşında idam edilerek Şam’da öldürüldü. Zahir ve batın ilimlerinde kāmildi. Fıkıh, kelam ve kıraat ilimleri üzerinde söz sahibiydi. Zekası pek çok, hafızası harikuladeydi.
 ş. 927
Şeyh Şadrü’-d-dīn (Ar. ö. i.): Şeyh Sadrettin
 ş. 926
Şeyh Şemse’-d-dīn (Ar. ö. i.): 15. yy. divān edebiyatı şāiri Hamdi’nin babası, Fatih Sultan Mehmet’in hocası olan Akşemseddin
 ş. 318
Şeytān (Ar. i.): dīni kitaplara göre kötülerin başı olan varlık
 ş. 281, 648, 1484, 4426
şeytānat (Ar. i.): şeytanlık, kurnazlık, hilekârlık
 ş. 1730, 4857
şidād (Ar. i.): sertler, katılar
 ş. 4575
şiddet (Ar. i.): sertlik, katılık, sıklık, zorluk
 ş. 3250, 4885
 ş.+e 4547
 ş.-i belā-yı resen 1757
 ş.-i bend-i sā’ id-ile 1712
 ş.-i ğam 4773
 ş.+ile 648, 1622, 4833
 ş.+inden 1209, 5683
 → şiddet eyle-
şiddet eyle- (Ar. T. f.): katı olmak, sert halde bulunmak
 ş.-me 3720
 ş.-se 3867
şifā (Ar. i.): hastalıktan kurtulma, iyi olma
 ş. 1280
 ş.+yı 230
 → şifā kıl-
şifā kıl- (Ar. T. f.): iyi etmek, sağlığına kavuşturmak
 k. ş. 2619
şikār (Far. i.): av, avlama
 ‘azm-i ş. eylediler 1320
 ş. 4522
 ş.+ı 363
 ş.+a 368
 şāhbāz-ı ş.-ı ehl-i bekā 317
 ş.+ıla 1322
 ş.+ıydı 2267
 ş.+uñ 4198
 → şikārına uğra-, şikār eyle-, şikār it-, şikār ol-
şikārına uğra- (Far. T. f.): avlanmak, yakalanmak
 u.-dılar ş. 476

- şikār eyle-** (Far. T. f.): avlamak, yakalamak
ş.-r 2385
- şikār it-** (Far. T. f.): avlamak, yakalamak
i.-di ş. 2393
i.-di ... ş. 2413
ş.-dün 2474
ş.(d)-elüm 1315
- şikār ol-** (Far. T. f.): avlanmak, yakalanmak
ş.-dı 602
ş.-ma 1781
- şikāyet (Ar. i.):** sızlanma, yakınma
ş. 3419
ş.+ile 1287
ş.+üm 5890
→ şikāyet eyle-, şikāyet it-
- şikāyet eyle-** (Ar. T. f.): sızlanmak, yakınmak
ş.-diler 2766, 4808
ş.-ridi 2600
- şikāyet it-** (Ar. T. f.): sızlanmak, yakınmak
i.-di ... ş. 1345
ş.(d)-er 2439
ş.-me 1024
- şikence (Far. i.):** işkence
ş.+sini 3785
→ şikence eyle-
- şikence eyle-** (Far. T. f.): maddi ve manevi olarak eziyet etmek, eziyet çektirmek, işkence etmek, canını yakmak
ş.-di 1812
- şikest (Far. i.):** kırma, kırılma
ş. 5026
ş.+in 5377
ş.+leri 6114
→ şikest bul-, şikest ir-, şikest it-
- şikest bul-** (Far. T. f.): kırılmak
b.-sun ... ş. 843
- şikeste (Far. i.):** kırık, kırılmış
ş. 3390
→ şikeste eyle-, şikeste it-, şikeste kııl-, şikeste ol-
- şikeste eyle-** (Far. T. f.): kırmak
ş.-di 5377
- şikeste it-** (Far. T. f.): kırmak
ş.(d)-en 5829
- şikeste kııl-** (Far. T. f.): kırmak
ş.-up 1327
- şikeste ol-** (Far. T. f.): kırılmak
o.-duğı ş. 201
- şikest ir-** (Far. T. f.): kırılmak
i.-e ... ş. 5375
- şikest it-** (Far. T. f.): kırmak
i.-di ... ş. 597
- şikībāyi (Far. i.):** sabırlılık. [aslı "şikībâi" dir].
ş. 5509
- şimāl (Ar. i. 1.):** kuzey
resül-i bād-ı ş. 2772
(i. 2.): sol, sol taraf
ş. 5739
- şimdi (T. zf. 1.):** şu anda, tam şimdi
ş. 246, 247, 1287, 1544, 1867, 2117, 2795,
3238, 4570, 4687, 5675,
(zf. 2.): artık, bundan böyle
ş. 1498, 1504, 2730, 2734, 2894, 3725, 3925,
4336, 4684, 5242, 5388, 5564, 5713, 6177
(zf. 3.): az önce, biraz önce, demin
ş. 5786
→ şimdiden girü
- şimdiden girü (T. zf.):** bundan sonra
ş. 504, 1502, 4872
- şimşād (Far. i. 1.):** şimşir ağacı [divan şiirinde sevgilinin boyuyla ilişkilendirilir.]
ş.+ı 561, 4053, 4103
şād-ı ş.+ı 3090
ş.+uñı 5421
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
ş. 2033
ş.+ı 3879
(i. 3.): -metinde- Zelihā
ş. 4518
- şinev (Far. i.):** işiten, dinleyen
ş. 3158
- şir (Far. i. 1.):** arslan
ş. 1370, 4065, 5759
ş.+ı 5612
ş.-i jiyān 1418
ş.+iken 4203
ş.-i merdüm-ḥ̄ār 708
ş.+ise 4629
(i. 2.): tatlı, tatlılık
ş. 2522, 2926, 4064, 4133, 4413
ş.+e 4095, 4413
ş.-i ḥurmāyı 4414
(i. 3.): süt
ş. 4956
ş.+ümi 4997
- şir' rā (Ar. i.):** semānın güney yarım küresinde bulunan büyük köpek burcunun ve bütün semānın görünen en parlak iki yıldızı
ş.+ya 331
- şir-āmiz (Far. sf.):** süt ile karışık, süt içeren
şehd-i nuṭṭ u ş. 4602
- şir-didār (Far. i.):** aslan yüzlü
ş. 2952
- şire-dār (Far. sf.):** sıralı, tatlı
ş. 4044
- şirin (Far. sf. 1.):** tatlı, sevimli, cana yakın, sempatik
cān-ı ş.+den 4366
cān-ı ş.+ı 1028
cān-ı ş. virüp 3843
leb-i ş.+ı 3457, 4759
leb-i ş.+üñe 2536
ş. 497, 4064, 4939, 4968
şehd-i ş. 2522
virdi ... cāmı ş.+ı 2291
(i. 2.): tatlı, sevimli, sempatik, cana yakın olan kişi ya da varlık
ş. 2945
ş.+dür 4413
ş. durur 2621

- (**ö. i. 3.**): Ferhād (Hüsrev) ile Şîrîn hikayesinin kadın kahramanı
leb-i Ş.+den 2290
Ş. 4201
Ş.+e 2291
(**i. 4.**): -metinde Zeliha
Ş. 3231
→ şîrîn eyle-
- şîrîn-bend** (**Far. sf.**): şirin, sevimli, cana yakın olan
→ şîrîn-bend ol-
- şîrîn-bend ol-** (**Far. T. f.**): şirin, hoş ve sevimli bir hal almak
o.-madı ... Ş. 3730
- şîrîn eyle-** (**Far. T. f.**): tatlı ve sevimli hale getirmek
e.-di ... Ş. 4133
- şîrîn-kâr** (**Far. i.**): tatlı, hoş muamele eden
Ş. 3560
- şîrîn-leb** (**Far. i.**): tatlı, hoş dudaklı
Ş. 6177
- şîrîn-nüş** (**Far. sf.**): tatlı içen, tatlı içici
güft ü gū-yı Ş. 2746
- şirk** (**Ar. i.**): müşriklik, Allah'a şerik, ortak koşma, Allah'tan başka bir Allah bulunduğu inanma
çirk-i Ş.+ile 4114
- şîr-nüş it-** (**Far. T. f.**): içmek
Ş.(d)-elüm 679
- şirret** (**Ar. i.**): şerirlik, kötülük
Ş.+inden 1410
- şirîr** (**Ar. i.**): çokça şer işleyen, kötülük eden
Ş. 5816
- şîr-sîne** (**Far. i.**): arslan göğüslü olan varlık
Ş. 5315
- şîşe** (**Far. i.**): içerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap
Ş. 3457
Ş.+de 2322
Ş.-i ahmer 3207
Ş.-i dîdeden 3289
Ş.+sin 4415
- Şît** (**Ar. ö. i.**): Âdem (as.)dan sonra gönderilen peygamberdir. Âdem aleyhisselâmın oğullarından Hâbil ile Kâbil çıkan anlaşmazlık neticesinde Kâbil, Hâbil'i öldürünce, Allahü teâlâ hazret-i Âdem'e, Hâbil'e karşılık ihsân olarak verdiği yeni bir oğludur.
Ş. 1008
- şitâb** (**Far. i.**): acele, sürat, çabukluk
Ş. 3050
Ş.+ıla 5358
Ş.+ından 755, 2429
→ şitâb eyle-, şitâb it-
- şitâb eyle-** (**Far. T. f.**): acele etmek, çabuk davranmak
e. Ş. 3524
- şitâb it-** (**Far. i.**): acele etmek, çabuk davranmak
i.(d)-erleridi Ş. 749
- şîve** (**Far. i.**): nâz, eda
Ş. 1958, 3004, 3851
Ş.-i cünbiş 2695
- şol** (**T. sf.**): şu
Ş. 478, 3390, 5846
- şöhret** (**Ar. i.**): ün, ad, san
şît-i Ş.-i şâh 5622
Ş.+i 1894, 2866, 3454, 5615
Ş.+ile 2915
- şölen** < **şölön** (**Mog. i.**): ziyafet, belli bir amaç dahilinde düzenlenen eğlence
Ş.+i 5764
- şöyle** (**T. i.**): → şöyle kim
- şöyle kim** (**T. e.**): şunun gibi, şu şekilde anlamında bir açıklama ifadesi
Ş. 2214, 4267, 5042, 5186
- şu** (**T. sf.**): işaret görevli sözcük
Ş. 5252
→ şu resme
- şu'â** (**Ar. i.**): ışın, güneşten veya başka bir ışık kaynağından uzanan tel tel ışıklar
Ş.+ıyla 4309
Ş.-i dendâni 2140
- şu'arâ** (**Ar. i.**): şairler
emlahu's-Ş. 333
Ş. 331
- şubân** (**Far. i.**): çoban
Ş. 3822, 3823, 3824
Ş.+ı 633
Ş.+larına 3809
- şubânlık** (**Far. T. i.**): çobanlık mesleği, hayvan gütmeye işi
Ş. 3800
- şu'ka** (**Ar. i.**): parça, kumaş veya kağıt parçası
Ş.+sın 2975
- şu'le** (**Ar. i. 1.**): alev, ateş alevi
Ş.-i âftâb-ı Yûsufimış 2138
Ş.-i cemâlinde 2580
Ş.-i nûr 1773, 2049, 4145
Ş.-i sa'âdetde 443
Ş.+si 531, 2143
Ş.+yile 4131
(**i. 2.**): -metinde- Hz. Yusuf
Ş.-i çerâğ-ı peder 794
- şu'le-dâr** (**Ar. Far. sf.**): → şu'le-dâr eyle-, şu'le-dâr ol-
- şu'le-dâr eyle-** (**Ar. Far. T. f.**): alevlendirmek, alevlenmiş bir hale getirmek, yakmak
Ş.-ridi 2073
- şu'le-dâr ol-** (**Ar. Far. T. f.**): alevlenmek, alevlenmiş bir halde olmak
Ş.-ursa 939
- şüm** (**Far. sf.**): şom, uğursuz
tâli'-i Ş. 5297
- şür** (**Far. i. 1.**): tuzlu, kekremsi
eşk-i Ş.+ından 2807
Ş. 876, 978
Ş.+dan 1595
Ş.+ın 898
(**i. 2.**): şamata, gürültü, karışıklık
aşhâb-ı Ş. u aşübuz 5706
Ş. 4024, 4998, 5039, 5494
Ş.+ı 4000
Ş.+ıla 4997

→ şūr vir-
şūr-āb (Far. i.): tuzlu su
 ş.+ını 900
şüre (Far. i.): tuzlu [nesne]
 ş.+si 1569
şūr-engiz (Far. i.): şamata, gürültü yapan,
 karışıklık çıkarıcı, fitne koparan
 ş. 2910
 → şūr-engiz ol-
şūr-engiz ol- (Far. T. f.): gürültü çıkarmak,
 karışıklık ve fitne çıkarmak
 o.-a ... ş. 3999
şu resme (T. Ar. zf.): şöyle, şöylelikle, şunun gibi
 ş. 194, 1952, 2168, 3091, 3813, 5103, 5508,
şūr vir- (Far. T. f.): gürültü çıkarmak, şamata
 yapmak,
 ş.-di 3467
şübhe (Ar. i.): şüphe, kuşku
 ş.+de 3174
 ş.+müz 1401
 ş.+si 1185
 → şübhe düş-
şübhe düş- (Ar. T. f.): kuşkulanan, şüpheye
 kapılmak
 ş.-di 5849
şübhesüz (Ar. T. zf.): kuşkusuz, herhangi bir
 şüpheye düşmeksizin
 ş. 3628
şühedā (Ar. i.): şehitler
 → efzālū'ş-şühedā
şühūd (Ar. i.): bir şeyi görme
 ş. 62
şükkr (Ar. i.): görülen iyiliğe karşı gösterilen
 memnunluk, minnettarlık
 'arz-ı ş. 2883
 ş. 699, 3081, 5995, 6201
 ş.+e 5996
 ş.-i belā 969
 ş.-i bī-'add 6
 ş.+içün 6033
 ş.+inden 2892
 ş.-i Yezdāna 4879
 → şükkr eyle-, şükkr it-
şükkrāne (Ar. i.): şükran alâmeti, iyilik bilme
 nişanesi
 ş. 5915, 5992
şükkr eyle- (Ar. T. f.): görülen iyiliğe karşı
 memnunluk, minnettarlık duygularını ifade
 etmek
 ş. 5561, 5561
 ş.-mek 5996
 ş.-mekde 5995
şükkr it- (Ar. T. f.): görülen iyiliğe karşı memnunluk,
 minnettarlık duygularını ifade etmek
 ş.-di 698, 6029, 6029
 ş.(d)-er 4884
 ş.-mese 1469
 ş.(d)-üp 2759
 → şükkr ider ol-
şükkr ider ol- (Ar. T. f.): görülen iyiliğe karşı

memnunluk, minnettarlık duygularını ifade
 etmek

ş.-sa 4884

şüküft (Far. i.): açılma, açılmış olma

nevā-yı ş. 2775

ş.+e 2918

ş.+ile 3368

→ şüküft it-

şüküft it- (Far. T. f.): açılmak, açılmış olmak

i.-di ş. 2453

i.-di ... ş. 1597

şüküfehā (Far. i.): çiçekler

ş.-yı nühüft 2775

şümār (Far. i.): hesap, sayı

bī-ḥisāb u ş. 5180

→ şümār it-

şümār it- (Far. T. f.): saymak, hesaplamak

i.(d)-e ş. 2235

şürū' (Ar. i.): başlama

→ şürū' it-

şürū' it- (Ar. T. f.): başlamak, bir işe başlamak,

girişmek

i.-di ş. 1332, 1332

şütür (Far. i.): deve

ş. 2952, 3094, 3680

T/Ṭ

tā (Far. e. 1.): "ki, -sın diye, -mesi için" anlamında

amacı sonuca bağlama işlevli söz,

t. 24, 28, 29, 172, 403, 472, 507, 637, 682,

716, 733, 762, 772, 917, 1012, 1016, 1041,

1519, 1665, 1974, 2125, 2235, 2263, 2265,

2269, 2352, 2450, 2904, 3037, 3087, 3217,

3755, 3944, 4065, 4103, 4121, 4163, 4170,

4205, 4297, 4299, 4301, 4307, 4327, 4350,

4496, 4497, 4675, 4694, 4785, 4802, 4896,

5031, 5062, 5159, 5306, 5389, 5438, 5460,

5468, 5647, 5720, 5741, 5881, 5902, 5920,

5999, 6001, 6047, 6090, 6130, 6138, 6163,

6190

(e. 2.): kadar, dek, değin, bir fiilin, bir

hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya

sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık

bakımından anlatan bir söz

t. 36, 147, 158, 270, 276, 520, 814, 827, 863,

1060, 1427, 1507, 1752, 2060, 2064, 2186,

2255, 2522, 2676, 3185, 3827, 3966, 3967,

4676, 4721, 4861, 5503, 5593, 6141, 6179

(e. 3.): daha, şimdi, hemen, işte

t. 1483, 1494, 5440, 5454, 6097

tā (Far. i.): kat, büküm

t.+yı 4143

ta'ab (Ar. i.): sıkıntı, zahmet, meşakkat, eziyet

t. 895, 1039, 1248

→ ta'ab ol-

ta'ab ol- (Ar. T. f.): sıkıntıya, zahmete düşmek,

eziyete kalmak

t.-duğına 1035

o.-dı ... t. 620

- ta' accüb (Ar. i.):** şaşırma, hayret
→ ta' accüb it-
- ta' accüb it- (Ar. T. f.):** şaşırmaq
t.-di 452, 4602
t.(d)-erdi 3327
- ta' addî (Ar. i.):** zulmetme, adaletsizlik, saldırma
öteye geçme
t. 923
- ta' allül (Ar. i.):** vesile ve bahane arama, yalandan bahanelerle bir işten kaçınma
t.+ile 2124
- ta' allül-sâz (Ar. Far. sf.):** bahane arayan, yalandan bahanelerle bir işten kaçan
→ ta' allül-sâz ol-
- ta' allül-sâz ol- (Ar. Far. T. f.):** bahane aramak, yalandan bahanelerle bir işten kaçmak
o.-dı ... t. 4461
- ta' âm (Ar. i.):** yemek, aş
iştirâ-yı t. eylediler 5626
t. 1444, 3590, 6060
t.+a 4009
- tâ' at (Ar. i.):** Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet
kemâl-i t.+e 932
mihrâb-ı t.+e 4881
t.+de 5566
t.+e 1408
t.-i hâzrete 3716
t.+ile 1275
t.+üñe 4354
- tâ' at-bîn (Ar. Far. i.):** ibadetlerini yerine getiren, dinine bağlı, dindar
t. 1305, 5991
- ta' aţţuf (Ar. i.):** acıma, merhamet etme, şefkat gösterme
t.+ıla 5748
- tâb (Far. i. 1.):** güç, kuvvet, takat, kudret
t. 1828, 4052, 4205
t.+dan 5484
t.+ı 1906
t.-ı 'itâb 857, 4559
t.+ına 5483
t.-ı şabrıla 3034
t.+umda 2697
(i. 2.): eziyet, sıkıntı, dert
t. 964, 2814, 3923, 4399, 5078, 5777
t.+a 1223
t.+dan 4559
t.+ı 2497, 2573
t.-ı dil 1200
t.-ı dilden 2822
t.-ı hayret 2823
t.+ıla 3418, 3651
t.+ından 4993
t.+ını 3140, 3210
t.+uñıla 4460
(i. 3.): ışık, parlaklık
t. 3288, 3524, 4143
t.+ı 3507, 3699, 3774
t.-ı cemâl 1946
- t.+ıdur 4419
t.-ı hüsnüñ 3179
t.+ıla 5358
t.+ından 2065, 6096
t.-ı nür-ı şafâ 3436
t.-ı şevküm 4219
t.+ıyla 3208, 6162
t.-ı Yüsufimış 2138
t.+ları 2206
→ tâb vir-, tef ü tâb ol-
- tab' (Ar. i.):** tabiat, huy, yaradılış
t.+umuñ 338
- tabağ (Ar. i. 1.):** tabaka, ince kat
t.+ın 347
(i. 2.): tabak
t. 3108
t.+da 3116
t.+uñ 3108
→ sebze-gün tabağ al-, tabağ tabağ,
- tabağ-be-tabağ (Ar. Far. zf.):** tabak tabak
t. 4135
- tabağ tabağ (Ar. sf.):** tabaklar dolusu
t. 5181, 5185
- tâbân (Far. sf.):** ışıklı, parlak
âftâb-ı t. 220
mâh-ı t.+uñ 3485
meh-i t. 6092, 6129
şâhid-i t. 1989
şem' -i t.+a 4220
şems-i t.+a 3137
t. 52
- tabanca (T. i.):** tokat, şamar
t. 1812, 1860
- tabança (T. i.):** → tabanca, tabança yi-
- tabança yi- (T. f.):** kendisine tokat vurulmak
y.-r ... t.+sını 3785
- tâb-dâr (Far. sf.):** parlak, ışıltılı
hâzret-i t.-ı hâbl-ı rahîm 4391
→ tâb-dâr ol-
- tâb-dâr ol- (Far. T. f.):** parlamak, parlaklık ve ışıltı saçmak
t.-dı 1895, 2007
- Tâbe (Ar. ö. i.):** Medine-i Münevvere'nin adı.
Resûlullah'ın bu şehir için "Allahu Teâlâ Medine'yi "Tâbe" diye isimlendirmişti" sözü Cabir bin Semure (r.a.)'dan rivayettir.
T.+de 1668
- tâb-efrüz (Far. Ar. sf.):** parlaklık, aydınlık veren, aydınlatan
mihr-i t. 2133
- tâb-efşân (Far. sf.):** parlaklık ve parıltı saçan
şems-i t. 5553
→ tâb-efşân ol-
- tâb-efşân ol- (Far. T. f.):** parlaklık ve parıltı saçmak
o.-alı t. 4291
o.-ma t. 3979
- tâbende (Far. sf.):** parlayan, ışık veren
âfitâb-ı t. 4321
→ tâbende ol-

tābende ol- (Far. T. f.): ışık vermek, parlamak
o.-a t. 3391

ṭabīb (Ar. i.): doktor, hekim, hastalıkların tedavisi
ve dermanıyla ilgilenen kişi
ṭ. 3057

ṭ.-i dermānı 3059

→ derdinūn ṭabībi ol-

ta^ʿ bīr (Ar. i.): ifade anlatma, rüya yorumlama

ʿilm-i t.+e 6104

t. 5107, 5125, 6066

t.+in 5198

t.+ine 5114

zevḳ-i t.+den 5075

→ ta^ʿ bīr eyle-, ta^ʿ bīr it-

ta^ʿ bīr eyle- (Ar. T. f.): bir rüyayı yorumlama

e.-di t. 5080

ta^ʿ bīr it- (Ar. T. f.): bir rüyayı yorumlamak

t.(d)-er 5113

tābiş (Far. i.): parlama, parlayış

t.-i mihr 38

t.-i şevḳ 4226

ṭabl (Ar. i.): davul

ṭ. 3100

ṭabl-ı ceng 4897

ṭabla (Ar.??/Fr.? i.): tahtadan tepsi

t. 2961

→ ṭabla ṭabla

ṭabla ṭabla (Ar.??/Fr.? sf.): tepsiler dolusu

ṭ. 5181, 5185

tābūt (Ar. i.): ölü taşınan sandık

t.+ı 6157

tāb vir- (Far. T. f.): parlatmak, aydınlatmak

t.-mege 3258

tāc (Ar. i. 1.): soyluluk ve seçkinlik göstergesi

ehl-i t. ü ʿālem 2295

t. 3384

t.+ı 1980, 2254

t.-ı ʿizzet 450

(i. 2): hükümdarlar veya soyluların başlarına
giydikleri cevahirli başlık

şāḥib-i t. 912, 5613

t. 3129, 3371, 3565, 5293, 5324, 5427, 5472

t.+a 3134

t.-ı devlet 4311

t.-ı serüm 3960

t.-ı sulṭānī 3426, 4694

t.-ı Şeddādī 3476

t.+um 3574

(i. 3.): fes, takke, başa giyilen bir nevi başlık

t. 1803, 2069

t.+ı 267, 1486, 2938

→ devlet ü tāca ir-, tāc idin-

tāc-dārān (Ar. Far. i.): taçlılar, taç giyenler

padişahlar, hükümdarlar

t.-ı dār-ı milk-i cihān 2793

tāc idin- (Ar. T. f.): hüküm sahibi olmak

hükmetmek

t.-di 2346

ta^ʿ cīl (Ar. i.): çabuklaştırma, acele ettirme

t.+i 1541

→ ta^ʿ cīl eyle-, ta^ʿ cīl it-

ta^ʿ cīl eyle- (Ar. T. f.): çabuklaştırmak, acele
ettirmek

e.-me t. 6131

ta^ʿ cīl it- (Ar. T. f.): çabuklaştırmak, acele ettirmek

i.-me ... t. 4426

tācīr (Ar. i.): ticaretle uğraşa

t.+e 1512

ṭağ (T. i.): dağ

ṭ. 693

ṭağıl- (T. f. 1.): karışık duruma gelmek, düzeni

bozulmak

ṭ.-a 3634

(f. 2.): toplu durumdayken ayrılıp birbirinden
uzaklaşmak

ṭ.-salar 3815

ṭağıt- (T. f. 1.): toplu durumda bulunanları

birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak

ṭ.-dı 4089, 6011

ṭ.-dılar 1425

ṭ.(d)-up 6012

(f. 2.): etkisini, gücünü azaltmak, gidermek

ṭ. 2669, 5404

(f. 3.): bir şeyin veya bir yerin düzenini,
durumunu bozmak

ṭ.-dı 4970, 5172, 6125

ṭ.-miş 2757

ṭ.-sa 3581

ṭağla- (T. f.): acı vermek, acısı yüreğine işlemek

ṭ.-dı 3975

ṭ.-rıdı 5878

ṭ.-rsın 1312

→ cigerin(i) ṭağla-, sīnesini ṭağla-,

ṭağyīr (Ar. i.): başkalaştırma, değiştirme, bozma

t. 4528

→ ṭağyīr eyle-, ṭağyīr it-

ṭağyīr eyle- (Ar. T. f.): başkalaştırmak, değiştirmek,
bozmak

t.-mezdi 5610

ṭağyīr it- (Ar. T. f.): başkalaştırmak, değiştirmek,
bozmak

i.(d)-evüz t. 5980

i.-mese t. 5610

Ṭāhā (Ar. ö. i.): -metinde- Hz. Ömer'in Müslüman

olmadan önce işittiği ve etkilenip Müslüman

olmasına vesile olan ilk sure olması

münasebetiyle Ṭāhā suresinin bağladığı av

manasında Hz. Ömer kastedilmektedir.

şayd-ı kemend-i Ṭ.+dur 274

taḥammül (Ar. i. 1.): dayanma, katlanma

kār-ı t.+ini 4945

t. 1264

t.+dür 5875

(i. 2.): yüklenme, bir işi üstüne alma

t. 2955

→ taḥammül it-

taḥammül it- (Ar. T. f.): dayanmak, katlanmak

t. 4475, 4933

t.-diler 2188

- taḥassūs (Ar. i.):** hislenme, duygulanma
[Arapçadaki asıl mânâsı "iyi bir haber duyup emin olma" dır]
→ taḥassūs it-
- taḥassūs it- (Ar. T. f.):** hislenmek, duygulanmak, iyi bir haber alıp emin olmak
t.-(d)-ün 5918
- taḥiyyet (Ar. i.):** "Allah ömürler versin!" demeler; selâmlar, hayır dualar
secde-i t.+idi 6065
- taḥkîk (Ar. i.):** doğru, doğruluk, gerçeklik
gevher-i t. 3515
kavl-i t.+i 966
serv-i âzâd-i ravza-i t. 268
t. 1633, 2430, 4130
t.+i 2506, 6056
→ taḥkîk it-
- taḥkîk it- (Ar. T. f.):** doğrulatmak, gerçekleştirmek
i.-di ... t. 4029
- taḥşîl (Ar. i.):** ele geçme, geçirilme
t.-i emriçün 4426
→ taḥşîl it-, taḥşîl kıl-
- taḥşîl it- (Ar. T. f.):** ele geçmek, geçirilmek, elde etmek
t.(d)-erse 2196
- taḥşîl kıl- (Ar. T. f.):** ele geçmek, geçirilmek, elde etmek
k.-ma ... t. 4426
- taḥsîn (Ar. i.):** beğenip alkışlama, takdir etme
t. 1900, 1957, 2146, 4305, 5024, 5392
→ taḥsîn it-
- taḥsîn it- (Ar. T. f.):** beğenip alkışlamak, takdir etmek
t.(d)-er 865
- taḥt (Far. i.):** hükümdarın oturduğu büyük koltuk, oturulacak yer
‘azîz-i t.960
pây-i t.-i cemâl-idi 532
şâhib-i t. 2295, 2798, 2802
sulṭân-ı t. 5613
t. 1871, 1872, 2134, 2249, 2250, 2255, 3127, 4066, 5555
t.+am 6182
t.+dan 6153
t.+ı 1879, 3125, 5193
t.-i baḥt 5083, 5087
t.-i baḥtın 5594
t.-i baḥtını 6071
t.-i dilde 2682
t.-i ‘izzet 2977
t.+ıla 95, 4863
t.+ına 5062
t.+ında 2736
t.+ını 6166
t.-i simine 4175
t.-i zerrinde 5693
t.-i zerrine 3283, 5214, 5217, 5486
→ taḥt-ı revân, taḥt idin-
- taḥta (Far. i.):** tahta, çeşitli işlerde kullanılmak üzere düz, enlice, uzun, ve az kalın biçimde işlenmiş ağaç parçası
t. 3125
t.-i sinem 6188
t.+sı 2249, 5555
t.+ya 6153
- taḥt-ı revân (Far. i.):** omuzda veya deve, fil, at vb. hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü, insan taşınan araç
t. 2108, 2963, 2963, 2967
t.+e 2090
- taḥt idin- (Far. T. f.):** makam sahibi olmak, derecesini artırmak
t.-sem 2890
- taḥūr (Ar. sf.):** çok temiz, temizleyici
mâ-i t. 4044
- ṭâq (Ar. ö. i.):** kubbe, kümbet, gökyüzü, kemer, bina kemeri
ṭ. 2798, 5324
ṭ.+ı 3123
ṭ.-ı mihrâb-ı ebruvânuñiçün 4402
ṭ.-ı minâ-rû 2243
ṭ.+ından 2335
ṭ.+ını 2247
t.-ı rengini 5554
→ Ṭâq-ı Kisrâ
- ṭâq- (T. f. 1.):** eklemek, dahil etmek, sıralamak
ṭ.-dı 789, 2412
(f. 2.): bağlamak, kuşanmak
ṭ.-dı 1164
ṭ.-dılar 887, 1794, 2350, 2689, 4832
ṭ.-up 5284
(f. 3.): bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek
ṭ.-dı 2748, 3314
→ başın belâya ṭâq-,
- ṭâkat (Ar. i.):** güç, kuvvet
ṭ. 101
ṭ.+ı 851
ṭ.+üm 4455
ṭ.+ümi 4412
ṭ.+ümüz 5958
- taḥdîr (Ar. i.):** ezelde Allah’ın olmasını istediği şeyler
ḥavâdiş-i t. 1683
t. 339, 624, 1108, 2589, 3078, 3253, 3783, 5080, 5099, 5199, 5930
t.+i 5209, 5980
tîr-i t. 5274
- Ṭâq-ı Kisrâ (Ar. i.):** Kisra sarayının kubbesi
Ṭ. 201, 2870
- tâ ki (Far. e. 1.):** “ki, -sın diye, -mesi için, -dığı için” anlamında ifadeyi sebep ve zamana bağlayan söz
t. 7, 13, 26, 31, 59, 71, 179, 373, 544, 640, 898, 899, 1105, 1298, 1310, 1598, 1632, 1677, 1678, 2253, 2259, 2274, 3215, 3385, 3390, 3485, 3639, 3742, 4087, 4088, 4176, 4293, 4323, 4348, 4465, 4608, 4769, 4814, 5606,

- 5135, 5166, 5193, 5269, 5631, 5639, 5980,
6032, 6118
(e. 2.): kadar, dek, değin
t. 110, 797, 847, 2119, 2873, 4584, 5856, 5879
- taqrîr (Ar. i.):** anlatma, söyleme
t.+in 5198
→ taqrîr eyle-
- taqrîr eyle- (Ar. T. f.):** anlatmak, söylemek
e.-di t. 5125
- taqsîm (Ar. i.):** bölme, parçalara ayırma, bölüm
t. 4238
→ taqsîm kııl-
- taqsîm kııl- (Ar. T. f.):** bölmek, parçalamak
k.-up t. 4707
- taqsîr (Ar. i.):** kusur etme, kabahat işleme
t. 4936, 5147
t.+in 5993
→ taqsîr it-
- taqsîr it- (Ar. T. f.):** kusurlu, kabahatli, suçlu
görmek,
i.-me ... t.+i 5838
- taqvâ (Ar. i.):** Allah'tan korkma, Allah korkusuyla
dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma
ehl-i t. 5152
ehl-i t.+yıldı 3445
t.+ya 5977
- taqvîm (Ar. i.):** eğriyi doğrultma, eğri doğrultulma;
düzeltme, kesme, yoluna koyma, biçime
koyma
şafha-i t. 4707
- tal- (T. f. 1.):** başka bir şeyi düşünmeyecek biçimde
kendini bir düşünceye kaptırmak
t.-dı 2879
t.-mıştı 1071
(f. 2.): suyun içine bütün vücuduyla girmek
t.-asız 6000
t.-dı 2050
- talâ- (T. f.):** kaplamak, bürümek
t.-dı 5599
- talâş- (T. f.):** -köpekler, kurtlar için- boğuşup
birbirini ısırarak
t.-ı 1371
- tal'at (Ar. i.):** yüz, surat, çehre, güzellik
t.+dur 4858
t.-i âfitâb-ı 'âlem-i nûr 4318
t.-i cānān 2149
t.-i lāmi' 3569
t.+uñ 2515
- taleb (Ar. i.):** isteme, dileme, istek
t. 1203, 2561, 5093
t.+e 5682
t.+i 3818
t.+uñ 5431
→ taleb eyle-, taleb it- taleb kııl-
- taleb eyle- (Ar. T. f.):** dilemek, istemek, arzu etmek
e.-rem ... t. 379
t.-di 1291
- taleb it- (Ar. T. f.):** dilemek, istemek, arzu etmek
i.-di t. 4315
i.-me t. 2561
- i.-señ ... t. 2681
t.-düm 5158
t.-mezdi 2397
- taleb kııl- (Ar. T. f.):** dilemek, istemek, arzu etmek
k.-urduñ ... t. 1367
t.-ur 802
- ṭālī' (Ar. i.):** talih, kısmet, kader, baht
şarâb-ı t. 2826
t. 2353
t.+i 2718, 4361
t.-i bed 938
t.-i mükedderile 5250
t.+in 2994
t.-i pîrüz 1592
ṭālī'-i şüm 5297
t.+üm 1228, 1550, 1594, 2811, 2824, 3554,
5945
→ ṭālī' eyle-, ṭālī' ol-
- ṭālib (Ar. i.):** isteyen, istekli
du' ā-yı t.+ler 3277
silk-i t.+den 3361
t. 3282
t.+dür 4562, 4610, 5508
t.+i 2872
t.+idi 2239, 3227
t.-i dīdār 2027
t.-i dōst 5343
t.-i Hākka 3362
t.-i Hālik 1030
t.-i netice-i h'āb 1543
t.+sız 2190
→ ṭālib ol-
- ṭālib ol- (Ar. T. f.):** istemek, arzu etmek
t.-dı 183, 3340, 4569, 5131, 5924
t.-sa 1576
- ṭālī' eyle- (Ar. T. f.):** yaratmak
t.-miş 783
- ṭālīh (Ar. i.):** yaramaz, faydasız [şālīh'in zıddıdır.]
t.+ise 1439
- ta'lim (Ar. i.):** öğrenme, öğretme, öğretim,
öğretilme
haṭṭ-ı şafha-i t. 4049
t.+i 4238
→ ta'lim eyle-, ta'lim it-, ta'lim kııl-, ta'lim ol-
- ta'lim eyle- (Ar. T. f.):** ders vermek, yol göstermek,
öğretmek
e.-di ... t. 27
e.-ye t. 617
- ta'lim it- (Ar. T. f.):** ders vermek, yol göstermek,
öğretmek
t.(d)-erdi 540,
- ta'lim kııl- (Ar. T. f.):** ders vermek, yol göstermek,
öğretmek
k.-ur ... t. 1447
- ta'lim ol- (Ar. T. f.):** öğretilmek, gösterilmek
o.-a ... t. 4544
- ṭālī' ol- (Ar. T. f.):** doğmak, ortaya çıkmak
o.-mazıdı ... t. 3569

- ta'm (Ar. i.):** yeme, tat, lezzet, zevk
 t.+ınuñ 2956
- tām (Ar. sf.):** bütün, eksiksiz, noksansız, vuşlat-ı t. 3145
 → 'izzet-i tām ol-
- ṭam- (T. f.):** damlamak
 ṭ.-ar 5103
 ṭ.-ardı 1970
- ṭamar (T. i.):** damar
 ṭ.+ın 1970
- tāmi' (Ar. i.):** tamahçı, tamah eden, aç gözlü
 ṭ.+idi 4483, 5499
 → tāmī' it-, tāmī' ol-
- tāmi' it- (Ar. T. f.):** tamah etmek, aç gözlülük etmek
 ṭ.(d)-er 4449
- tāmi' ol- (Ar. T. f.):** tamahkar olmak, aç gözlü olmak
 ṭ.-ur 5343
- ṭamu (Sogd. i.):** cehennem
 ṭ.+dan 1626
- ṭa'ñ (T. i.):** hayret, şaşma, şaşırma, şaşılacak şey
 ṭ. 2500, 3541, 3980, 4641
 ṭ.+ı 4735
 → taña ḳal-, ṭa'ñ mı
- ṭa'n (Ar. i.):** sövme, yerme, ayıplama
 t. 5799
 tūr-i ṭ. 4561
 → ṭa'n it-, ṭa'n olun-
- ṭa'ña ḳal- (T. f.):** şaşırma, şaşkınlık içinde olmak,
 ḳ.-dı t. 3220
 ḳ.-dılar t. 5974
- ṭa'ne (Ar. i.):** sövme, zemmetme, çekiştirme,
 yerme, eziyet etme
 ṭ. 4634
 → ṭa'ne it-
- ṭa'ne it- (Ar. T. f.):** sövmek, zemmetmek,
 çekiştirmek, eziyet etmek
 ṭ.-di 2978
- ṭa'n it- (Ar. T. f.):** hoş görmemek, kötölemek,
 ayıplamak, yerme. Birisinin ayıp ve kusurlarını beyan etmek
 ṭ.-di 782, 3260
 ṭ.(d)-en 4653, 4662
 ṭ.(d)-er 2854
 ṭ.(d)-ersin 3884
 ṭ.-me 351
 ṭ.(d)-üp 626, 4550, 4733
- ṭa'ñla- (T. f.):** şaşırma, hayret etmek
 ṭ.-dı 611, 1724, 3323, 6041
 ṭ.-dılar 1177
 ṭ.-mazam 3366
- ṭa'ñ mı (T. e.):** şaşılma
 ṭ. 221, 430, 967, 1337, 1463, 1466, 1774, 1843, 2070, 2196, 2271, 2452, 3629, 4231, 5702, 6013
- Ta'ñrı (T. ö. i.):** Yaratıcı, Allah
 T. 1378, 1548
 T.+ñiçün 3067, 4783
- ṭa'n olun- (Ar. T. f.):** ayıplanmak, eleştirilmek, yerilmek
 ṭ.-mazdı 4834
- ṭanuḳ (T. i.):** tanık, şahit, delil
 ṭ. 4591
- ṭap (T. zf.):** hemen, derhal, çabuk
 ṭ. 502, 504, 1171, 1747, 4381, 4432, 5659, 5659, 5778, 5887, 6094
 → ṭap it-
- ṭap- (T. f.):** ilah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek
 ṭ.-ar 4129, 4129
 ṭ.-arduñ 6078
 ṭ.-arsız 6078
 ṭ.-dılar 1935
 ṭ.-maḳda 3444
 ṭ.-uñ 4124, 4124
 ṭ.-up 5385
- ṭap it- (T. f.):** yetmek, yeterli gelmek, kāfi gelmek,
 ṭ. 4452
- ṭapşur- (T. f.):** teslim etmek, ulaştırmak, isāl etmek,
 ṭ.-a 3796
 ṭ.-dı 1028
- ṭapu (T. i. 1.):** kat, yüce huzur
 ṭ.+ma 2872
 ṭ.+ña 108, 1822
 ṭ.+sına 2123
 ṭ.+sında 2338
 (i. 2.) hazret, zātīlī, yüce kişilik
 ṭ.+ñ 210, 217, 1022, 1087, 1802, 3779
 ṭ.+ña 226, 234, 1084, 1434, 1804, 3257, 3667, 4073, 4173, 4208, 5455, 5558
 ṭ.+ñda 4022
 ṭ.+ñdan 3427
 ṭ.+ñı 230, 3702, 3781, 4225, 6028
 ṭ.+ñsuz 4329
 ṭ.+sına 2152, 5686
 → ṭapu(sı)na yara-
- ṭapucı (T. i.):** hizmetçi, memur
 ṭ.+lar 5691
- ṭapu(sı)na yara- (T. f.):** hizmet etmek,
 y.-ya ṭ.+ña 412
- tār (Far. i. 1.):** karanlık
 şeb-i t. 3863
 t. 985
 t.-ı cünün 2783
 t.-ı leyl 5316
 t.-ı töhmetden 4623
 (i. 2.): tel, saç teli
 t.-ı zülfeyni 2308
 t.+uñ 3576
 → tār ol-
- ṭar (T. sf.):** içine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı
 → ṭar ol-
- ṭara- (T. f.):** saç taramak, bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek
 ṭ. 4873
 ṭ.-dı 566
 ṭ.-yup 2079, 3264, 4691

- tarab (Ar. i.):** sevinçten gelen coşkunluk, sefa, eğlence
t. 683, 3010, 3163
→ tarab eyle-, tarab it-
- tarab eyle- (Ar. T. f.):** coşmak, eğlenmek, sevinmek
e.-ridi ... ʿiyş ü t. 5531
- tarab it- (Ar. T. f.):** coşmak, eğlenmek, sevinmek
i.-di t. 4315
i.-di ... ʿiyş ü t. 3031
i.(d)-e ... ʿiyş ü t. 5468
- tārāc (Far. i.):** yağma, çapul, yağma etme, talanlama
→ tārāca vir-, tārāc it-, tārāc itdür-
- tārāca vir- (Far. T. f.):** yağmalatmak
v.-üpdür ... t. 3134
- tārāc it- (Far. T. f.):** yağmalamak, talan etmek
i.(d)-e ... t. 4538
i.(d)-eli ... t. 3861
- tārāc itdür- (Ar. T. f.):** yağmalatmak, talana vermek
i.-di ... tārāc 3532
- taraf (Ar. i.):** yan, yön, yer, mekân
t.+da 1387, 2930, 2930, 3050, 3057, 3062,
3223, 3613, 4032, 4264, 4358, 4644, 5003,
5003, 5182
t.+dan 2423, 2423, 4226, 4855, 5310, 5623,
5677, 6038
t.-i dār-ı hüzne 4180
t.-i Mıṣra 3756, 5685
- taraf-be-taraf (Ar. Far. zf.):** her yer, her taraf
t. 5692
- tarāvet (Ar. i.):** tazelik, taze olma
t. 3503
t.-i İreme 2978
t.-i nūr 1660
- tārem (Far. i.):** kubbe, kümbet, dam
→ nüh tārem
- tār-ender-tār (Far. sf.):** karanlık içinde karanlık, aşırı derecede karanlık
→ tār-ender-tār ol-
- tār-ender-tār ol- (Far. T. f.):** çok fazla kararmak
o.-ur ... t. 4954
- tarf (Ar. i. 1.):** yön, taraf, bir yöne doğru
t.-i çāha 1484
t.-i Mağribde 2301
t.-i niķāb 5777
t.-i şehre 1424
t.-i yārinden 5312
(i. 2.): göz ucu, bakış
kemāl-i t.+idür 1907
- tarḥ (Ar. i.):** bölme, kurma, tertipleme, planlama
t. 4238
→ tarḥ eyle-, tarḥ it-
- tarḥ eyle- (Ar. T. f.):** bir yere atmak, bırakmak, koymak
t.-yeli 1739
- tarḥ it- (Ar. T. f.):** bir yere atmak, bırakmak, koymak
i.(d)-er ... t. 4986
t.-di 4479
- tārīḥ (Ar. i.):** bir şeyi işe yaramadığından dolayı bir kenara atan
→ tārīḥ ol-
- tārīḥ (Ar. i.):** işe yaramadığından dolayı bir yana atılmış şey
t. 3357
- tārīḥ ol- (Ar. T. f.):** birini ya da bir şeyi işe yaramadığı için atmak
t.-uñ 638
- tarīḥ (Ar. i.):** yol
ğubār-ı t. 2031
t. 352, 1523, 6169
t.+e 5387
t.+i 1489
t.-i ʿām 1258
t.-i mihre 965
t.+uñā 240
(i. 2.): usul, yöntem, çäre
t. 4836
t.-i resül 5842
- tarīḥat (Ar. i.):** Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol
t.+ı 156
→ tarīḥat(in)i tüt-
- tarīḥat(in)i tüt- (Ar. T. f.):** birinin gittiği yoldan gitmek, ona tabi olmak, onun emir ve yasaklarına uymak
t.-alar t.+ümi 5643
- tarla (T. i.):** ekip biçme (tarım) işlerine elverişli olan belirli ve sınırlı toprak parçası
t.+lara 5590
- tarlıḥ (T. i.):** sıkıntı ve huzursuzluk içinde olma durumu
t.+dan 5354
- tar ol- (T. f.):** dar gelmek, sıkıntı ve huzursuzluk vermek, bunaltmak
t.-dı 3296
- tār ol- (Far. T. f.):** kararmak, karanlığa bürünmek
o.-a ... t. 3862
t.-di 3177, 3607
t.-ur 603, 685
- tart- (T. f.):** bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak
t.-ar 5696
- tārūmār (Far. i.):** dağınık, perişan, karmakarışık
t. 2687
→ tārūmār it-, tārūmār ol-
- tārūmār it- (Far. T. f.):** dağıtmak, perişan etmek
i.(d)-er ... t. 4521
t.-di 6124
t.-miş 4639
- tārūmār ol- (Far. T. f.):** dağılmak, perişan olmak
t.-dı 985
- tās (Ar. i.):** genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap
t. 5819, 5820
t.+dan 5831, 5832
t.+ı 5819
t.+ıdı 5818
→ tās tās
- tasa (T. i.):** üzüntülü düşünce, kaygı, endişe, gam
→ cānına āteş-i tasa düş-, tasa dut-

- taşadduk (Ar. i.):** sadaka olarak verme, verilme
→ taşadduk eyle-, taşadduk it-
- taşadduk eyle- (Ar. T. f.):** sadaka olarak vermek, bağışlamak
t. 5962
t.-ye 5684
- taşadduk it- (Ar. T. f.):** sadaka olarak vermek, bağışlamak
t.-di 3531, 5917
- tasa dut- (T. f.):** kaygılanmak, tasalanmak, endişeye kapılmak
t.-dı 5831
- taşarruf (Ar. i.):** sahip olma, idare ile kullanma, tutum, ekonomi
dest-i t.+ına 4230
t.+ında 5109
t.+ını 521
- tās-bāz (Ar. Far. i.):** tas, su kabı ile oynayan [büyücü]
t.-ı felek 3028
- taşdik (Ar. i.):** doğrulama, gerçek olduğunu söyleme
→ taşdik eyle-
- taşdik eyle- (Ar. T. f.):** doğrulamak, gerçek olduğunu söylemek
e.-mezseñ ... t. 1633
e.-yüp ... t. 3745
- tās tās (Ar. zf.):** tasla ölçülen çok fazla miktarda
t. 5832
- taş- (T. f.):** akarsu yatağından çıkarak çevresini kaplamak
t.-dı 2221
- taş (I) (T. i.):** sert ve katı toprak parçası
āsītān-ı t.+ına 2241
t. 145, 890, 1460, 3806, 5259, 5371
t.+a 36, 2719, 5260
t.+da 2224
t.+dan 882, 1625
t.+ı 4127
t.+lar 980
t.+lara 5371
→ kara taş, taşta tokun-, oğrıya taş aındur, taş bağırlu, taş yürekli
- taş (II) (T. i.):** bir durumun, cismin veya alanın sınırları dışında bulunan yer, hariç, dış
t.+ı 2347, 2440, 2964
t.+um 3350
- taşta tokun- (T. f.):** eziyet, sıkıntı çekmek, başına fena işler gelmek
t.-dı 979, 1125
- taşra (T. zf.):** dışarıya doğru
t. 890, 1584, 4527
- taş (Far. i.):** leğen
t.-ı sīmīn 4697
t.-ı zerrinde 3583
- taş bağırlu (T. sf.):** acımasız, merhametsiz kişi
→ taş bağırlu ol-
- taş bağırlu ol- (T. f.):** acımasızca, merhametsizce davranmak
t.-up 3867
- taş yürekli (T. sf.):** acımasız, merhametsiz kişi
t. 980
- Tatār (Far. ö. i.):** → Tātār
- Tātār (Far. ö. i.):** Tatar halkı
bū-yı müşg-i T. 5331
müşg-i T. 5442, 5552
- Tātārī (Far. sf.):** Tatarla ilgili olan, Tatar'a ait müşg-i T. 4197
- tatlu (T. sf. 1.):** hoş, latif, güzel, gönül alıcı
t. 750, 781, 4661, 4781
(i. 2.): hoş, güzel, latif olan durum
t.+dur 5662
→ sözi tatlu it-
- tavāf (Ar. i.):** etrafını dolaşma
→ tavāf eyle-, tavāf it-, tavāf kııl-,
- tavāf eyle- (Ar. T. f.):** bir yerin etrafını dolaşmak
e.-di t. 4728
- tavāf it- (Ar. T. f.):** bir yerin etrafını dolaşmak
t.(d)-erler 1559
t.(d)-erleridi 2155
- tavāf kııl- (Ar. Far. T. f.):** bir yerin etrafını dolaşmak
k.-up t.-ı sarāy 2162
- tavar (T. i. 1.):** mal, mülk
t. 471
t.+ını 5629
(i. 2.): binek hayvanı
t.+ını 6001
- tavāyif (Ar. i.):** tayfalar, güruhlar, bölükler
pīšvā-yı t.-i şakāleyn 48
t.-i eşbāh 11
- tāvī (Ar. i.):** başka şeylerin etkisi altında kalmaksızın kendi kendine oluşan.
→ tāvī ol-
- tāvī ol- (Ar. T. f.):** başka şeylerin etkisi altında kalmaksızın kendi kendine oluşmak, kendililiğinden meydana gelmek
o.-sa ... t. 963
- tavk (Ar. i.):** gerdanlık
t. 1843, 2382, 2850, 3962, 4348, 4480, 5324
t.+ı 1488
t.-ı gerdenidūñ 4910
t.-ı gīsū-yı dil-sitānuñiçün 4402
t.-ı hākān 3268
t.-ı zevk 4865
- tavr (Ar. i.):** hal, eda, gidiş, davranış
t.+ı 1489
t.+ıdı 3211
t.+ıla 4699
t.+ında 2512
t.+um 156
- tavşan (T. i.):** tavşan
→ tavşan uykusu vir-
- tavşan uykusu vir-(T. i.):** birisini aldatmak, kandırmak
t.-mege 1321
- tavuk (T. i.):** sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı
t. 2925
- tāvūs (Ar. i. 1.):** -metinde- Hz. Yusuf
t. 727
(i. 2.): tavus kuşu

- reng-i t.+1 3162
 t. 2251
 t.+1 2901
 t.-1 cennet 786
 t.-1 Kuds 3497
 t.-1 zer-nigârıla 4251
 (i. 3.): -metinde- Zeliha
 t. 2657, 2791
 (sf. 4.): tavusa benzer, tavusla ilgili
 t. 4312
- ṭayan-** (T. f.): birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek
 t.-ma 3868
- ṭayf** (Ar. i.): uykuda görülen hayal
 t.-1 ḥayāl 2660
- ṭāyī** (T. i.): annenin erkek kardeşi (-metinde- Hz. Yakup'un eşleri Leyyā ve Rāhīl'in babası olan Laban)
 t.+sı 399
- ṭaym-** (T. f.): kaymak, sürçmek
 t.-ur 4060
- ta'yīn** (Ar. i.): ayırma, belli etme, belirleme
 t. 5119
 → ta'yīn eyle-, ta'yīn ol-
- ta'yīn eyle-** (Ar. T. f.): ayırmak, belli etmek
 e.-di t. 2151
- ta'yīn ol-** (Ar. T. f.): ayrılmak, belirlenmek
 o.-dı ... t. 2198
- ṭāyir** (Ar. i.): kuş
 t.-i cān 1830
- ṭaylesān** (Ar. i.): başa ve boyna sarılan şal ya da sarık ve bu sarığın omuzlara düşen ucu
 t.+1 1487
- Ṭaymūs** (Ar. ö. i.): Batıda taç ve taht sahibi olan sultan, Zeliha'nın babası
 nām-ı Ṭ. 2883
 Ṭ. 2295, 2298, 2567, 2587, 2587, 2657, 2791, 2828, 2835, 2932, 3045
 Ṭ.+a 2910
- ṭayr** (Ar. i.): kuş
 lahm-ı t.+ıla 4877
- ṭayy** (Ar. i.): dürüp bükme, sarma, katlama
 → ṭayy it-
- ṭayyār** (Ar. i.): uçucu, uçan, kuş
 t. 4255
- ṭayy it-** (Ar. T. f.): dürüp bükme, sarmak, katlamak
 t.(d)-üp 1693, 5953
- taẓarru'** (Ar. i.): yalvarma, yakarış
 t.+1 593
 t.+la 5379
- tāze** (Far. sf.): bozulmamış, yıpranmamış yorulmamış, kuru olmayan
 ḥūşe-i t.+yile 5119
 nihāl-i t.+yidi 2367
 şehd-i t. 6177
 t. 880, 1021, 1173, 1217, 1646, 1813, 2050, 2173, 2345, 2659, 2943, 3480, 3598, 3760, 3856, 4041, 4043, 4141, 4171, 4239, 4512, 4597, 4606, 4661, 4748, 4873, 4907, 4932, 4969, 5067, 5105, 5440, 5444, 5491, 5946, 6007, 6174, 6176, 6186
 (i. 2.): bozulmamış, yıpranmamış, yorulmamış, kuru olmayan
 t. 4660, 4660
 t.+dür 4167
 → tāze it-, tāze kııl-, tāze tāze, tāze ṭut-
- tāze it-** (Far. T. f. 1.): tekrarlamak, yeniden yapmak
 t.-dükce 4514
 (f. 2.): ferahlandırmak, taze hale getirmek
 i.-di ... t. 6008
- tāze kııl-** (Far. T. f.): tekrarlamak, yeniden yapmak
 t.-ma 3248
- tāzele-** (Far. T. f.): -bir iş için- bir kez daha tekrarlamak
 t.-r 4632
- tāzelen-** (Far. T. f.): -bir iş için- bir kez daha tekrarlanmak, yeniden yapılmak
 t.-di 1389, 4747, 5288, 5877
 t.-ür 3870
 (f. 2.): yenilenmek, yeni hale gelmek
 t.-di 4804
- tāze-reng** (Far. sf.): tāze renkli
 → tāze-reng it-
- tāze-reng it-** (Far. T. f.): taze, görülmemiş renklerle donatmak, süslemek
 t.-di 5471
- tāze tāze** (Far. sf.): yeni yeni
 t. 5872, 5873
- tāze ṭut-** (Far. T. f.): yıpratmamak, başına bir kaza getirtmemek, kazadan emin kılmak
 t.-duğūn 1794
 t.-uñ 814
- tāzī** (Far. i.): Arap
 esb-i t. 2945
 esb-i t.+ler 2906
 raḥş-i t. 3477
 t.+ler 3026
- tāziyāne** (Far. i.): kırbaç, kamçı
 t. 4634
- te'ālā** (Ar. i.): Allah adıyla birlikte kullanılan ve "yüksek olsun" manasına gelen bir söz
 → Ḥaḳ te'ālā
- teb** (Far. i.): hararet, aşırı sıcaklık
 t.+den 645
 t.+ile 3923
- tebāh** (Far. i.): berbat, harap, mahvolma
 → tebāh eyle-, tebāh it-, tebāh ol-
- tebāh eyle-** (Far. T. f.): mahvetmek, harap etmek, berbat ve bitkin duruma getirmek
 e.-r ... t. 3213
 t.-ridi 1965
- tebāh it-** (Far. T. f.): mahvetmek, harap etmek, berbat ve bitkin duruma getirmek
 i.(d)-e t. 3179
- tebāh ol-** (Far. T. f.): mahvolmak, harap olmak, berbat olmak bitkin duruma düşmek
 o.-a t. 1
 o.-dı t. 2201, 5614
 o.-ma t. 4938

- teber (Far. i.):** balta, meşin bıçağı
darb-ı t. 595
t. 853
- tebessüm (Ar. i.):** gülümseme
t.+de 3766,
→ tebessüm it-
- tebessüm it- (Ar. T. f.):** gülümsemek
t.-di 1676
t.(d)-üp 1171
- tecellâ (Ar. i.):** görünme, belirme
t.+sın 3329
temâşâ-yı t.+dan 3331
→ tecellâ eyle-, tecellâ it-
- tecellâ eyle- (Ar. T. f.):** görünmek, belirme
e.-ye ... t.+yı 2120
- tecellâ it- (Ar. T. f.):** görünmek, belirme
i.-di ... t.-yi 3284
- tecellî (Ar. i.):** görünme, belirme
efsâne-yi t.+den 3216
t. 3332
→ tecellî-yi it-, tecellî kııl-, tecellî ol-,
tecellî it- (Ar. T. f.): kendini göstermek
i.(d)-e t.-yi ‘âm 2128
- tecellî kııl- (Ar. T. f.):** kendini göstermek
k.-sun ... t.-yi hâş 2127
- tecellî ol- (Ar. T. f.):** görünmek, görünür hale
gelmek
o.-mazısa t. 2126
- tecrîd (Ar. i.):** her şeyden el ayak çekip Allah’a
yönelme
ehl-i t. 194
sâlâr-ı gürûh-ı ehl-i t. 194
- tedbîr (Ar. i.):** bir şeyi temin edecek veya önleyecek
yol, çare, düşünce
ehl-i t.+em 4934
ehl-i t. ü kârdâmıdı 1524
t. 624, 2589, 2849, 4835, 4936, 5011, 5099,
5199, 5640
t.+i 2656, 2673, 5099, 5209
t.+in 506, 2713
t.+ini 5568
t.+üm 4521
vefk-i t. olursa 5930
→ tedbîr eyle-, tedbîr it-
- tedbîr eyle- (Ar. T. f.):** bir şeyi temin edecek veya
önleyecek, yol çare bulmak
e.-dük t. 5980
- tedbîr it- (Ar. T. f.):** bir şeyi temin edecek veya
önleyecek yol, çare bulmak
i.-diler t. 1310
- tedennî (Ar. i.):** aşağı inme, aşağılama, gerileme
t.+dür 2692
- tedrîc (Ar. i.):** derece derece, basamak basamak
ilerleme, ilerletme; azar azar hareket
t.+ile 6021
- tedrîs (Ar. i.):** ders verme, verilme, okutma
→ tedrîs eyle-
- tedrîs eyle- (Ar. T. f.):** ders vermek, okutmak
e.-se t. 2510
- te’emmül (Ar. i.):** iyice, etraflıca düşünme
→ te’emmül it-
- te’emmül it- (Ar. T. f.):** iyice, etraflıca düşünmek
t. 4933
- te’ennî (Ar. i.):** ihtiyatlı ve akıllıca davranma. Bir
işte acele etmeyip bir düşünce dairesinde
hareket etme
t.+yi 27
- te’essüf (Ar. i.):** kederlenme, tasalanma, acıma,
eseflenme
gam-ı t.+den 4889
t. 1144
t.+den 4950, 5389, 5666
t.+dür 1457
t.+idi 1206
t.+ile 740, 4517
t.+ümi 5902
- tef (Far. i.):** sıcaklık, hararet, buhar
→ tef ü táb ol-
- tefâvüt (Ar. i.):** iki şeyin birbirinden farklı olması,
iki şey arasındaki fark
t. 5545
- teferrüc (Ar. i.):** seyir, seyretme, gezme, gezintiye
çıkıp gam dağıtma
itdi ‘azm-i t.-i didâr 3230
t. 722
t.+den 682
t.-i didâr 2037, 3033, 3829
t.-i dilber 3602
→ teferrüc eyle-, teferrüc it-
- teferrüc eyle- (Ar. T. f.):** bakmak, seyretmek
e.-riken t.-i didâr 3330
e.-ye ... t.-i cânân 3037
- teferrüc it- (Ar. i.):** gezmek, gezinmek, seyretmek
t.(d)-e 31
t.(d)-er 4967
t.-mege 2262
- teftîş (Ar. i.):** bir şeyin doğrusunu bulabilmek için
her tarafı arayıp tarama, gereği gibi sorup,
soruşturma
t. 516
→ teftîş eyle-, teftîş olun-
- teftîş eyle- (Ar. T. f.):** bir şeyin doğrusunu
bulabilmek için her tarafı arayıp taramak,
gereği gibi sorup soruşturmak
t.-düm 1382
- teftîş olun- (Ar. T. f.):** her tarafı aranıp, taranmak,
gereği gibi sorulup, soruşturulmak
o.-mayınca ... t. 5687
- tef ü táb ol- (Far. T. f.):** sıcaktan yanmak,
kavrulmak
o.-sa ... t. 4473
- tefvîz (Ar. i.):** ihale etme, sipariş etme, edilme
→ tefvîz it-
- tefvîz it- (Ar. T. f.):** ihale etmek, sipariş etmek,
edilmek
t.(d)-ün 5209
- teğâfül (Ar. i.):** anlamamazlıktan gelme
t.+ile 5749
- tehî (Far. i.):** boş
t. 4369

- tehī eyle-, tehī ol-
tehī-dest (Far. i.): eli boş
t.+m 5430
tehī eyle- (Far. T. f.): boşaltmak
e ... t. 5062
tehī ol- (Far. T. f.): boşalmak, boş duruma gelmek
o.-dı t. 5040
te'ḥīr (Ar. i.): sonraya, geriye bırakma, geciktirme,
geciktirilme
→ te'ḥīr it-
te'ḥīr it- (Ar. T. f.): geciktirmek, geciktirilme
sonraya bırakmak
i.-me t. 4432, 4457
i. t. 4598
tehlīl (Ar. i.): İslām dininin tevhit akidesini hulāsa
eden "İlāhē ill-Allāh" sözlerini söylemeler
t. 1880
tehniye (Ar. i.): tebrik etme, kutlama, "hoş geldin"
deme
→ tehniye it-
tehniye it- (Ar. T. f.): tebrik etmek, kutlamak, hoş
geldin demek
t.-diler 2113
tek (I) (Far. i.): koşma, seğırtme
t. 5315
→ tek ü pūyī eyle-
tek (II) (T. i. 1.): yalnız, birbirini tamamlayan veya
aynı türden olan nesnelere her biri
t. 3866, 5767
(zf. 2.): yalnız, yalnız başına
t. 5770
teḳarrüb (Ar. i.): yaklaşma, yanaşma
→ teḳarrüb bul-
teḳarrüb bul- (Ar. T. f.): yapılan ibadet aracılığıyla
Allah'a yaklaşmak, yakın olmak
t.-a 1047
teḳāzā (Ar. i.): alacaklının borçluyu sıkıştırması,
sıkışarak söz söyleme
→ teḳāzā eyle-
teḳāzā eyle- (Ar. T. f.): bir mevzu için sıkıştırmak,
sıkışarak söz söylemek
e.-diler t.+yı 2189
tekbīr (Ar. i.): Allah'ı uluların ulusu olarak
yüceltme
na' ra-i t. 6054
→ tekbīr it-
tekbīr it- (Ar. T. f.): Allah'ı uluların ulusu olarak
yüceltmek
t.(d)-erdi 1880
tekeffül (Ar. i.): birine kefil olma, kefālet etme
→ tekeffül it-
tekeffül it- (Ar. T. f.): birine kefil olmak, kefālet
etmek
t.(d)-er 914
tekellūf (Ar. i.): özenme, bir işi gösterişli bir hale
koymak için uğraşma
t.+ini 756
tekellüm (Ar. i.): konuşma
t.+de 3766
tekrār (Ar. zf.): yine, bir daha, yeniden
t. 2450, 3552, 3571, 5415
→ tekrār it-
tekrār it- (Ar. T. f.): herhangi bir işi tekrarlamak,
yinelemek, bir daha gerçekleştirmek
t.(d)-erdi 4855
tek ü pūyī eyle- (Far. T. f.): koşmak, seğırtmek
e.-rken ... t. 3199
tekvīn (Ar. i.): → vaşf-ı tekvīn
tekye-gāh (Ar. Far. i.): tekke, dergāh
t.+ı 1380
→ tekye-gāh ol-
tekye-gāh ol- (Ar. Far. T. f.): dergahta oturmak,
bulunmak
t.-dı 4679
telatṭuf (Ar. i.): nāzikane muamelede bulunma
t.+ıla 4071
telbīs (Ar. i.): hile, oyun
t. 966, 1001
t.+ı 1440, 4859
telḥ (Far. i.): acı
→ telḥ it-
telḥ it- (Far. T. f.): acılaştırmak, acı hale getirmek
t.-di 2288
t.(d)-er 3247
telḳīn (Ar. i.): aşılama, kulağına koyma, anlatma
→ telḳīn it-
telḳīn it- (Ar. T. f.): aşılmak, anlatmak, kulağına
koymak
i.-di ... t. 4133
i.(d)-e ... t. 5973
telvīn (Ar. i.): renk verme, boyama, boyanma
ḥumār-ı t.+ı 4724
temām (Ar. i. 1.): tamam, tam olma, eksiksiz
t. 415, 2780
t.+ıdı 3373
t.-ı Mısr 4827
(sf. 2.): tam, eksiksiz
eylemişdün ... 'ahd-i t. 3429
t. 417, 3370, 5595
(zf. 3.): tam, eksiksiz, tamamen
t. 498, 786, 1161, 1201, 1894, 3145, 3316,
3749, 4711, 5108
→ bedr-i temām, temām eyle-, temām it-
temām kııl-, temām ol-, temām sür-
temām eyle- (Ar. T. f.): tamamlamak, bitirmek
e.-di ... t. 173
temām it- (Ar. T. f.): tamamlamak, bitirmek, belirli
bir süreyi ya da durumu doldurmak
i.-di t. 3501
t.-di 1546, 2932
t.(d)-e 1684
temām kııl- (Ar. T. f.): tamamlamak, bitirmek, belli
bir süreyi ya da durumu doldurmak
ḳ.-dı t. 4665
temām ol- (Ar. T. f.): tamamlanmak, belirli bir
süreyi doldurmak
o.-dı t. 807, 1027, 2730, 5463, 6058, 6086
o.-dı ... t. 1639, 2087, 3394
o.-madı ... t. 2183
o.-mış ... t. 3679

- o.-mıydı t. 1552
o.-sa ... t. 3587
t.-a 619
t.-dı 492, 528, 1202, 4258, 4273, 5912
t.-up 1249
- temām sūr-** (Ar. T. f.): tamamlamak, belirli bir süreyi ya da durumu doldurmak
t.-di 2340
- temāšā** (Far. i. 1.): gezme, teferrüc
t.+dur 672
t.+ya 2362
t.+yı 723
(i. 2.): bakıp seyretme
t.+sın 2042
t.+yı 4389
t.-yı tecellādan 3331
→ temāšā it-
- temāšā-gāh** (Ar. T. i.): seyir ve gezinti yeri
t. 5533
- temāšā it-** (Ar. T. f.): bakıp seyretmek
i.(d)-en t.+yı 4855
- temennā** (Ar. i.): dileme, dilek, istek
t.+dan 2839, 3335
t.+nı 2794
t.+nuñ 3802
t.+sı 4683
- temettu'** (Ar. i.): kār etme, kazanma
t. 2727
- temīz** (Ar. sf.): soy ve ahlak bakımından lekesiz
ehl-i t. 424, 3392, 3442, 3445, 3585, 4447, 4613, 5294, 6136
t. 4527
velī-yi t. 3428
- temkīn** (Ar. i.): ağır başlılık, ihtiyat, tedbir
t.+i 4724
- ten** (T. i.): vücut
gül-i t. 887
t. 822, 2817, 3183, 4291, 4304, 4320, 4596, 4676, 5167, 5598, 5910, 6093, 6189
t.+de 412, 686, 3404, 3562, 3710, 3711, 4469, 5653
t.+den 1068, 3964, 4437, 5713
t.+e 903, 1173, 2746, 4472
t.+i 764, 2439, 3054, 4710, 4903, 5030
t.-i bī-derd 349
t.-i bī-ışık 2285
t.+in 4481, 5146, 6157
t.+inde 3325, 5556, 5608
t.+ine 5473
t.+iyile 6190
t.+ler 2220
t.+leri 3156
t.+üm 3041, 3576, 4215, 6190
t.+ümde 3938
t.+ümden 5142
t.+üme 2473, 3962
t.+ümise 3963
t.+üñ 1217
t.+üñüz 1467
→ 'aql u cāni tene gel-, ten gözi
- teneffüs** (Ar. i.): nefes, soluk alma
→ teneffüs it-
- teneffüs it-** (Ar. T. f.): nefes, soluk almak
t.-di 2632, 2747
- teng** (Far. sf. 1.): dar, küçük. [divān şiirinde küçüklükten ve darlıktan kasıtlı sevgilinin ağzıyla ilişkilendirilir]
dehen-i t.+i 1961
maḥbes-i t.+e 5704
t. 3004, 5072
(i. 2.): darlık, küçüklük hali
t. 4775, 4971, 5122, 5315
t.+in 4337
(i. 3.): nādir
t. 2943
(i. 4.): bağ, kayış
t. 5731
t.-i 'abā 5055
t.+ini 4658
(zf. 5.): dar, sıkıntılı bir şekilde
t. 6110
→ teng ol-
- teng-ber-teng** (Far. sf.): çok az, nadir bulunan
t. 3027
- teng-dil** (Far. sf.): yüreği dar, içi sıkıntılı
→ teng-dil ol-
- teng-dil ol-** (Far. T. f.): gönlü daralmak, sıkılmak, bunalmak
t.-dı 4587
t.-ma 4337
- teng ol-** (Far. T. f. 1.): sıkılmak, daralmak,
o.-dı ... t. 4148
o.-maya t. 899
t.-dı 5234
(f. 2.): nadir bulunmak, azalmak
t.-dı 3897
t.-mıydı 2216
(f. 3.): zor, müşkül bir durum oluşturmak
t.-dı 5617
t.-updur 5674
- ten gözi** (T. i.): somut anlamda bilinen mahluku mahluk gören göz
t. 5332
t.+i 5881
- tenhā** (Far. i.): yalnız, tek
t. 1630, 2755, 3817
t.+yı 991
- tenhāyī** (Far. zf.): yalnız bir şekilde
t. 5239, 5404, 5798
- tennūr** (Ar. i.): fırın, tandır
t.+ı 5598
t.-ı dilde 2825
t.-ı sine 5124
- ter** (Far. sf. 1.): taze, yıpranmamış,
çehre-i t. 5261
ğonça-i t. 4267
ğonça-i t.+iken 2343
gül-i t. 897, 1615, 2185, 3001, 4668
gül-i t.+iyile 2428
t. 4661, 4874, 5444

- verd-i t. 2057
(i. 2.): taze yıpranmamış olan varlık ya da nesne
 t.+idi 4969
- ter (T. i.):** ter, ıslak
 t. 2322, 4416
 ‘ünnâb-ı t. 3958
 → ter eyle-
- terah (Ar. i.):** gam, tasa, acı, keder
 t. 2922
- terahhüm (Ar. i.):** merhamet etme, acıma
 → terahhüm eyle-, terahhüm it-
- terahhüm eyle- (Ar. T. f.):** merhamet etmek, acımak
 e.-señ t. 3926
- terahhüm it- (Ar. T. f.):** merhamet etmek, acımak
 t.(d)-üp 1171
- terakkî (Ar. i.):** yukarı kalkma, ilerleme, yükselme
 → terakkî it-
- terakkî it- (Ar. T. f.):** ilerlemek, yukarı kalkmak
 t.(d)-e 4821
- terbiyet (Ar. i.):** eğitim, görgü
 t.+de 1722
 → terbiyet it-, terbiyet kıl-
- terbiyet it- (Ar. T. f.):** iyi, olgun ve güzel duruma getirmek, eğitmek
 t.+ler i.-mişdür 3939
- terbiyet kıl- (Ar. T. f.):** iyi, olgun ve güzel duruma getirmek, eğitmek
 t.+ler k.-am 2186
- tercih (Ar. i.):** üstün tutma, daha çok beğenme
 → tercih it-, tercih kıl-
- tercih it- (Ar. T. f.):** üstün tutmak, daha çok beğenmek
 i.(d)-er t. 635
- tercih kıl- (Ar. T. f.):** üstün tutmak, daha çok beğenmek
 k.-up t. 3986
- tercümân (Ar. i.):** çevirmen, çevirici
 t.+ına 3309
 → tercümân ol-
- tercümân ol- (Ar. T. f.):** duygularını, hissiyatını yansıtmak
 t.-di 338
- tercüme (Ar. i.):** tercüme, çevirme [aşlı tercemedir]
 t. 339
 t.+si 338
- ter-dâmen (Far. i.):** eteği yaş, namussuz, bulaşık
 zen-i t.+e 4628
- ter eyle- (T. f.):** ıslatmak
 t.-mez 4459
- ter-gül (Far. i.):** -metinde- Hz. Yusuf (taze gül)
 t. 5196
- ter-hüşe (Far. i.):** taze başak
 t. 5105
- terk (Ar. i.):** bırakma, bırakılma, koyuverme, salıverme, vazgeçme, vazgeçilme
 t.-i cân 2545
 → terk it-
- terk it- (Ar. T. f.):** bırakmak, ayrılmak, vazgeçmek,
 i.-di t. 5521
- i.-mesün t. 1297
 t.-di 1046, 1372, 1929, 1980, 3706
 t.(d)-er 2379
 t.(d)-erse 5648
 t.-i Belh i.-di 2288
 t.-i gam-ı cihân i.-di 6154
 t.-i kânûn-ı ‘ahd i.(d)-üp 3167
 t.-mezem 5136
 t.-mişdi 475
 t.(d)-üp 1483, 3794, 4582, 5643
- ter-nâzûk (Far. sf.):** güzel, zarif, taze
 t. 4660,
- tesbih (Ar. i. 1.):** belirli dinî sözleri tekrarlamak, veya elde oyalanmak için kullanılan türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış genellikle otuz üç ya da doksan dokuz taneden oluşmuş dizi
 t.+ini 2235
(i. 2.): "sübhânallah" kelimesini söyleyerek Allah'a ta'zîm etme, yüceltme
 t. 6039
 t.+i 5399
 t.-i Hakk 142
- tesbih-h'ân (Ar. Far. i.):** Allah'ı öven, ona övücü sözler söyleyen
 t.+ı 5396
- tesellâ (Ar. i.):** avutma, avundurma
 t.+sın 3329
 → tesellâ bul-
- tesellâ bul- (Ar. T. f.):** avunmak, bir nebze olsun sıkıntılardan uzaklaşmak
 b.-a t.+y1 2120
 b.-dı ... t.+y1 3284
- tesellî (Ar. i.):** avutma, avundurma
 t.+den 3216
 → tesellî bul-
- tesellî bul- (Ar. T. f.):** avunmak, bir nebze olsun sıkıntılardan uzaklaşmak
 t.-a 2127
- te'sîr (Ar. i.):** etki, belirti
 t.+i 6109
 → te'sîr it-
- te'sîr it- (Ar. T. f.):** etki etmek
 i.(d)-er ... t. 5398
- teskîn (Ar. i.):** sakin kılma, kılınma, yatıştırma, yatıştırılma
 t. 5848
 → teskîn it-
- teskîn it- (Ar. T. f.):** sakinleştirmek, yatıştırmak, yatıştırılmak
 i.-di t. 5805
- teslîm (Ar. i.):** bir emaneti yerine verme
 hañ-ı t.+e 4785
 → teslim it-, teslim kıl-,
- teslîm it- (Ar. T. f. 1.):** bir şeyi sahibine vermek
 i.(d)-er t. 803
(f. 2.): bir şeyin kullanımını korunmasını veya mülkiyetini vermek, bırakmak, devretmek, terk etmek
 i.-di t. 1689

- i.(d)-ince t. 5504
t.(d)-en 5093
t. ... i.(d)-eler 3309
t.-mişem 1859
- teslim kı1-** (Ar. T. f.): bir şeyin kullanımını korunmasını veya mülkiyetini vermek, bırakmak, devretmek, terk etmek
ç.-dı t. 1690, 1857
ç-uñ t. 6081
- teşkil** (Ar. i.): bir şeye şekil ve suret verme, meydana getirme, kurma
→ teşkil it-
- teşkil it-** (Ar. T. f.): bir şeye şekil ve suret vermek, meydana getirmek, kurmak
i.-se t. 4238
- teşne** (Far. i.): susamış olan kimse
t. 652, 2814, 3050, 3140, 4473
t.-i pür-tāb 4430
t.+ler 1582, 4168
t.+ñe 3927
t.+ñi 5452
t.+nüñ 3899
t.+ye 3900
t.+yem 4005, 4381, 4396, 4397
t.+yi 995
t.+yiken 852
(sf. 2.): susamış
t. 5477
→ teşne ol-
- teşne-leb** (Far. zf. 1.): susuz, yanık dudağı kurumuş, çok susamış bir şekilde
t. 2215
(i. 2.): susuz, yanık dudağı kurumuş, çok susamış
t. 3034
- teşnelik** (Far. T. i.): susuzluk, susamışlık hali
t. 1513
t.+den 852, 4006
- teşne ol-** (Far. T. f.): susamak
t.-dum 2619
- teşrif** (Ar. i.): şereflendirme, şeref verme, şereflendirilme
→ teşrif it-
- teşrif it-** (Ar. T. f.): şereflendirmek, şeref vermek, şereflendirilmek
i.-di t. 2850
- tevābi** (Ar. i.): bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları, uşaklar
t.-i zāt 1728
- tevak্কuf** (Ar. i.): durma, bekleme
t.+da 4484
- tevbe** (Ar. i.): tövbe, işlenmiş bir günah ya da suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz
āb-ı t. 1440
→ tevbe istiğfār it-, tevbe olsun
- tevbe istiğfār it-** (Ar. T. f.): günah işledikten sonra pişman olup bir daha yapmamak üzere azm etmek ve Allah'a söz vermek
i.(d)-er ... t. 3717
- tevbe olsun** (T. e.): bir kimsenin herhangi bir işten çok pişman olup o işi tekrarlamama kararı aldığını anlatan bir söz
t. 2011
- tevekkül** (Ar. i.): işi Allah'a bırakıp kadere razı olma
t. 2955
t.+den 5743
→ tevekkül it-
- tevekkül it-** (Ar. T. f.): işi Allah'a bırakıp kadere razı olma
i.-di ... t. 913
t.-(-d)-er 914, 5094
- tevḥid** (Ar. i.): Allah'ın birliğine inanma
sırr-ı t.+e 4137
sırr-ı t.+i 75
sultān-ı serāy-ı sırr-ı t. 194
t.+i 4133
zevk-i t.+e 86
→ 'ayn-i tevḥid, tevḥid it-
- tevḥid it-** (Ar. T. f.): Allah'ın birliğini dil ile söyleyip tasdik etmek
t.-(-d)-er 4141
- te'vīl** (Ar. i.): söze, rüyaya mana verme, rüyayı tabir etme
t. 700
t.+i 1541
t.+in 617
→ te'vīl ol-
- te'vīl ol-** (Ar. T. f.): söze, rüyaya mana vermek, açıklamak, tabir etmek
t.-a 5110
- Tevvāb** (Ar. ö. i.): tövbeleri çokça kabul eden Allah
T. 2010
- tezerv** (Far. i.): güneş
t. 4249
t.+iyidi 535
- tezkire** (Ar. i.): pusula, tezkere
t.-i risāletūnden 204
- tezvīr** (Ar. i.): ara bozmak ve bilhassa fenalık kastıyla yapılan kovuculuk
zīver-i t. 627
- tezyīn** (Ar. i.): süsleme, süslenme, zinetlendirme
t. 3587
→ tezyīn eyle-, tezyīn it-
- tezyīn eyle-** (Ar. T. f.): süslemek
e.-di t. 2198
- tezyīn it-** (Ar. T. f.): süslemek, süslenmek
i.(d)-e ... t. 5163
t.(d)-er 865
- tıfl** (Ar. i.): küçük çocuk
t. 3922, 4331, 4595
t.+a 627, 1671
t.+ı 4594
t.-i ferzendidüm 319
t.-ı Ḥabeş 2313
t.+iken 956, 957, 1526, 1769, 4596, 5517
- tın-** (T. f.): ses çıkarmak, söylenmek
t.-mamağ 954
- tınāb** (Ar. i.): kazığa bağlanan çadır ipi
çetr-i bī-sūtūn u t. 28

- t.+ı 3017, 5255
tınmamaklık (T. i.): konuşmamak, söylenmemek
 t. 954
tırak (Ar. i.): gitme
 hây u hüy-ı şadâ-yı demm-i t. 2913
tıynet (Ar. i.): yaradılış, mizâc, maya
 t.+ine 172
ticâret (Ar. i.): ticaret, alım-satım
 → ticâret it-
ticâret it- (Ar. T. f.): bir malı alıp, kar amaçlı satmak
 t.-megiçün 3244
tığ (Far. i.): kılıç
 t. 413, 853, 3406, 4549
 t.-i bürehneyile 4437
 t.-i bürrânın 2299
 t.-i ıışkı 4719
 t.-i mekr ü destâni 649
 t.-i mihri 5030
 t.-i mihri 432
 t.-i mihrüñle 4003
 t.-i şafağ 1165
 t.-i töhmetden 5151
 t.-i zulmüñ 4994
 t.+umuz 1625
 → tığa kanı bulaş-
tığa kanı bulaş- (Far. T. f.): öldürmek
 t.+ımuza b.-madın k. 649
tille (Ar. i.): sıra dağ
 t. 5665
tīmār (Far. i.): yara bakımı, bir hastalığın tedavisi
 olmaya kâbil-i t. 5885
 t.+a 3058
 → tīmār eyle-
tīmār eyle- (Far. T. f.): tedavî etmek, iyileştirmek
 e.-di ... t. 245
 e.-rdi ... t. 5071
tîr (Far. i.): ok
 nişân-ı t.-i ecel 5221
 t. 1096, 1108, 1967, 2546, 2604, 3087, 3596,
 3620, 4204, 4592
 t.+e 3620
 t.+i 6109
 t.-i çarh-ı zalüm 3088
 t.-i gamuñla 2643
 t.+iken 2949
 t.+ile 1216
 t.+in 2378
 t.-i nazardan 5742
 t.+ine 3597, 4481
 t.-i tağdir 5274
 t.-i ta' n 4561
 t.-i vehmi 2386
 t.+üñ 2707
 zağm-ı t. 413
 → tîr ol-
tirâş (Far. i.): yontma
 zağm-ı çarb u t. 4060
 → tirâş it-, tirâş ol-, tirâş olın-
tirâş it- (Far. T. f.): yontmak
 i.-di t. 5259
 t.(d)-üp 4127
tirâş ol- (Far. T. f.): yontulmak
 o.-sa t. 5142
tirâş olın- (Far. T. f.): yontulmak
 o.-dı t. 1739
tîre (Far. i.): kara, karanlık, bulanık
 t. 4775
 → tîre ol-
tîre ol- (Far. T. f.): kararmak, bulanmak
 t.-a 5205
tîr-endâz (Far. i.): ok atan, ok atıcı
 t. 3768
tîr ol- (Far. T. f.): yaralamak, vurmak, ok gibi
 batmak
 t.-dı 598
tîşe (Far. i.): balta, nacak, keser
 t. 3993, 4899
 t.+si 4237
 t.+yile 4127
 zağm-ı t. 595
tîz (Far. zf. 1.): tez, çabuk
 t. 488, 910, 1075, 2882, 3079, 3234, 4427,
 4435, 4506, 5390, 6108
(sf. 2.): keskin
 âteş-i t. 2423, 4470
 hancer-i t. 4462, 4549
 nâvek-i t. 1157
 nişter-i t. 4549
 süzen-i t. 4811
 t. 1972, 2941, 5391
 → tîz eyle-, tîz it-, tîz ol-
tîz-âb (Far. i.): kezzap
 t. 488
tîz eyle- (Far. T. f.): bir işi çabucak, hızlı bir şekilde
 gerçekleştirmek
 e.-di tîz 2278
tîz it- (Far. T. f.): keskinleştirmek, kızdırmak
 i.-me t. 4560
 t.-dükce 881
 t.(d)-üp 4847, 5923
tîz ol- (Far. T. f.): keskinleşmek
 t.-ur 6109
toğ- (T. f. 1.): dünyaya gelmek
 t.-a 5460
 t.-alı 4996
 t.-dı 360, 361, 424, 492, 5064
 t.-mamışdur 3950
 t.-mayaydum 2810, 4996
 t.-sa 584
(f. 2.): görünmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek
 t.-ardı 3208
 t.-alı 2517
 t.-dı 1594, 2046, 2136, 2143, 2301, 4138, 5464
 t.-madı 3863
 t.-maz 3496
 t.-sa 3489
 t.-sam 4217
 → gün gibi toğ-, gün toğ-
toğan (T. i.): sırtı kül rengi ve enine çizgili, küçük

- kuş, fare vb. ile beslenen ve alıştırlarak kuş avında kullanılan yırtıcı bir kuş
t. 2997
- çoğra-** (T. f.): keserek parçalamak ya da elle küçük parçalara ayırmak
t.-yup 5030
- çoğrı** (T. sf. 1.): gerçek yalan olmayan [söz veya haber]
t. 1175, 1314, 3752, 4498
(zf. 2.): gerçek, doğru bir şekilde
t. 1399, 1510, 1613, 1647, 5949, 5990
(zf. 3.): hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca
t. 3563, 5799
(i. 4.): gerçek, doğru, sahil
t. 5810, 5861
t.+dur 1400, 5821
t.+ñam 2527
t.+sıyuz 5789
t.+sız 5703
t.+yam 2560
t.+yı 4573
t.+yıldı 1649
→ çoğrı ol-
- çoğrılık** (T. i.): dürüst ve doğru olma durumu
t. 4573
- çoğrı ol-** (T. f.): düzgün ve dürüst davranmak
o.-a ... t. 4536
- çoğur-** (T. f.): dünyaya bir bebek getirmek
t.-aldan 3914
t.-madı 420, 3914
t.-mağ 4955
- tohum** (Far. i.): tohum
t. 1248, 1259, 1263
t.+ı 4165
t.-ı belā-yı ı ışk 2456
t.-ı hāşıl-ı cān 1262
t.-ı mihr 3047
t.+ımı 1766, 3044, 4349
t.-ı revān 4165
t.-ı reyhānı 4169
t.-ı şabr 4423
t.-ı sidre 3913
t.-ı siperğam 4163
- toğ** (T. i.): aç olmama durumu
t. 4779
- toğın-** (T. f.): dokunmak
t.-dı 4498
t.-urıdı 842
→ taşa toğın-
- toğun-** (T. f.): → toğın-
- toğuz** (T. sf.): dokuz [adet]
t. 1839
- toğ-** (T. f. 1.): -souyt ve somut anlamda- bir yere, birisinin iç dünyasına iyice yayılmak, birisinin iç dünyasını, bir yeri kaplamak, bürümek, bürünmek
t.-a 733, 775, 1784, 4350, 5182
t.-ar 2164, 2708, 5331
t.-ardı 1966, 3187, 5321
- t.-dı 141, 244, 400, 429, 560, 561, 564, 901, 972, 986, 1094, 1128, 1289, 1864, 1417, 1618, 1627, 1755, 1824, 1825, 1828, 1894, 1940, 1953, 2076, 2088, 2136, 2144, 2161, 2219, 2460, 2638, 2868, 2869, 2882, 2886, 2906, 2917, 2973, 2995, 3008, 3019, 3099, 3100, 3261, 3278, 3436, 3483, 3515, 3531, 3605, 3699, 3774, 3790, 3882, 4090, 4093, 4266, 4351, 4678, 4863, 4889, 5000, 5040, 5041, 5053, 5216, 5335, 5356, 5360, 5536, 5563, 5577, 5578, 5581, 5591, 5593, 5607, 5609, 5615, 5622, 5644, 5645, 6037, 6042, 6054, 6096, 6101, 6149, 6151
t.-dum 3966
t.-ınca 5593
t.-ısar 5845
t.-mış 5551
t.-mışam 1225, 2580
t.-mışdı 3456
t.-mışdı 474, 2296, 2775, 2780, 2990, 3454
t.-sa 5230, 5232
t.-sun 845
(f. 2.): belirli ya da istenilen düzeye, erişkinliğe gelmek
t.-madın 2780
t.-mışlar 3813
→ āfāka toğ-, āzer toğ-, başarı yaş toğ-, ciger(i) kan toğ-, gönline toğ-, gözleri kan toğ-, hayret toğ-, kine toğ-, nergesine kan toğ-, toğmuş ol-, zulm ü gavgā toğ-
- toğlan-** (T. f.): bir yerin etrafında dönmek
t.-urdu 1562
- toğlaş-** (T. f.): saç, iplik vs. şeyler birbirine karışarak birbirinin içine girmek, içi içe bir birini sarmak
t.-dı 5106
- toğlaşdur** (T. f.): dolaştırmak
→ dil toğlaşduruban kal-
- toğdur-** (T. f.): bir yeri ya da bir bölgeyi kaplamak
t.-dı 5041, 5051
t.-urdu 2509
→ hazinesine cevher toğdur-
- toğlın-** (T. f.): → toğlun-
- toğlmuş ol-** (T. f.): dolmak
t.-urdu 4064
- toğlu (I)** (T. sf. 1.): çok fazla, oldukça fazla
t. 672, 1531, 3110, 4473, 4494
(i. 2.): dolu olan yer
t. 5381, 5691
t.-lardan 1377
t.-yiken 1473
→ toğlu ol-
- toğlu (II)** (T. i.): havada su buğusunun birden yoğunlaşıp katılaştırmadan oluşan türlü türlü irilikte yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere hızla düşen bir yağış türü
t. 1831,
- toğlun-** (T. f.): gözden kaybolmak, yitmek
t.-ınca 827
t.-urken 6181

tolu ol- (T. f.): dolmak, tamamen kaplamak
o.-dı ... t. 1831

tomruğ (T. i.): kütük, ağaç kütüğü
t. 1839

ton (T. i.): elbise, kılık, kıyafet
t.+ı 5748
t.+ın 2650, 2651
t.+ınıñ 4485

top (T. i.): türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne
t. 3595
t.+ını 3485
t.-ı zerrīniyile 4036
t.+uñ 4208

toprak (T. i.): türlü kütle parçalarının ve çürümüş organik kalıntıların birleşiminden oluşan toz
t. 1290, 2623, 2817
t.(ğ)+a 1124, 1333, 3045
t.(ğ)+ı 900, 2876, 4031
t.(ğ)+umdan 6180
→ başına toprak koy-, kara toprak

toy- (T. f.): yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak
t.-dı 2924, 5892
t.-dılar 5654
t.-mamağ 5603
t.-mayup 5605
t.-mazıdı 837

toyla- (T. f.): ağırlamak
t.-dı 3
t.-duñ 729
t.-rıdı 1881

toyur- (T. f.): açlığını gidermek
t. 5915
t.-up 5997

toz (T. i.): çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş kuru toprak
t. 5319, 5469
t.+a 4017
t.+ı 4031
t.+ıla 114
t.+ın 2058, 5427
t.+ına 5319
t.+ını 2066
t.+um 114
→ toz it-

toz it- (T. f.): toza bulamak, toz çıkarmak
i.(d)-üp ... t. 5179

töhmet (Ar. i.): birine isnat olunan suç, işlendiği sanılan fakat gerçekliği henüz meydana çıkmamış olan suç, kabahat
açup dehān-ı t.+ı 5809
t. 1780, 4757
tār-ı t.+den 4623
t.+den 5797
t.+dür 4755
t.-i bed 4857
t.+içün 5707
t.+idür 5814
tığ-i t.+den 5151
t.+ile 4532, 5699, 5705

→ töhmet eyle-, töhmet it-, töhmet itdür-, töhmet ol-

töhmet eyle- (Ar. T. f.): birini suçlamak, suç isnat etmek
t.-mezem 5983

töhmet it- (Ar. T. f.): birini suçlamak, suç isnat etmek
t.-di 4614
t.-digüñüz 4712
t.-dük 5150

töhmet itdür- (Ar. T. f.): birisine suç isnat ettirmek, bir fiiliyat için birisini suçlu göstertmeye çalışmak
t.-me 4590

töhmet ol- (Ar. T. f.): birine suç isnat etmek, işlemediği bir suçu birinin üzerine bırakmaya çalışmak
o.-a ... t. 1651

Tübā (Ar. ö. i.): Cennet'te Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cennet'i gölgeleyen ilâhî ağaç hevā-yı zıll-ı T.+dan 3333
şāh-ı T.+si 2173
T. 195, 578, 2001, 6173

Tübet (Ar. ö. i.): Tibet ülkesi, Ortalama 4.900 metrelik yükseltisiyle "dünyanın çatısı" diye tanınan ülkenin kuzeyinde Çin'in Sincan Uygur özerk bölgesi ve Qinghai, doğusunda Sichuan, güneyinde Hindistan, Nepal ve Bhutan vardır.
pādişāh-ı T.+dür 2802

Tübī (Ar. ö. i.): → Tübā

tudağ (T. i.): dudak
t.(ğ).+ı 582

tufeyl (Ar. i.): küçük çocuk, [dalkavuk zümresinin piri sayılan kimsenin adı olarak da bilinir.]
t.+idür 3922
→ tufeyl ol-

tufeyli (Ar. i.): → tufeylī

tufeylī (Ar. i.): dalkavuk, sığıntı
t.+yem 4331
t.+yidi 5517

tufeyl ol- (Ar. T. f.): küçük çocuk gibi davranmak, hareket etmek
o.-dı ... t.+ı 627
t.-dı 1671

tufüliyyet (Ar. i.): çocukluk, küçüklük,
t. 1759

tuğyān (Ar. i.): taşma, azgınlık, taşkınlık, coşkunculuk
āfet-i bāb-ı Hāyber-i t. 295

tuhfe (Ar. i.): hediye, armağan
t. 2660
t.-i du'ā 5935
t.-i ilāhīdür 596
t.+ler 2848
t.+m durur 2117

tulū' (Ar. i.): doğma, doğuş
→ tulū' it-

tulū' it- (Ar. T. f.): doğmak
i.-di t. 71
i.(d)-ince ... t. 3399

- ʔ.-di 5171
 ʔ.(d)-e 3179
tulum (T. i.): bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önu yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi
 t. 4041
tümār (Ar. i.): tomar, dürülmüş nesne, dürülerek boru biçimi verilmiş deriler veya kâğıtlar
 → tümār kıl-
tümār kıl- (Ar. T. f.): yazılmış olan kağıt ya da mektubu yuvarlamak, dürmek
 ʔ.-up ʔ. 2899
Ṭūr (Ar. ö. i.): Tūr dağı
 Ṭ.+a 782
 Ṭ.-ı ʔ. izzetiçün 143
 → Ṭūr-ı mîkāt
ṭur- (T. f.): bir yerde bir müddet kalmak, yaşamak, hayatını orada idāme ettirmek
 ʔ.-dı 466
 ʔ.-mayup 656
(f. 2.): kalkmak, bir iş için harekete geçmek, kalkışmak
 ʔ. 1579
 ʔ.-asın 2625
 ʔ.-dı 755, 1167, 1332, 1341, 1531, 1542, 1716, 1718, 1866, 2244, 2278, 2758, 2807, 2847, 3230, 3326, 3959, 4179, 4503, 6156
 ʔ.-dılar 1482
 ʔ.-duğca 2653
 ʔ.-dum 4541
 ʔ.-ıcağ 3771
 ʔ.-sa 1457
 ʔ.-up 664, 1381, 1532, 1862
(f. 3.): -çekimli bir fiille beraber- bir işi sürekli, uzun bir süre yapmak
 ʔ.-dı 727
(f. 4.): bulunduğu yerde hareketsiz durumda olmak, sabit kalmak, beklemek
 ʔ.-a 6141
 ʔ.-dı 3655, 5175
 ʔ.-dılar 4093, 5178
 ʔ.-maz 3298
 ʔ.-sa 2946
 ʔ.-up 5359
 ʔ.-ur 4844, 4987
 → hizmete ṭur-, qarāra ṭur-, qarşu ṭur-, yuqaru ṭur-
ṭurağ (T. i.): durak, yer, yurt, barınma yeri,
 ʔ.(ğ)+ıydı 2172
Ṭurayfî (Ar. ö. i.): Suudi Arabistan'ın Turayf şehrine ait olan, Turayflı
 Ṭ. 3026, 3481
ṭurfa (Ar. i.): → ṭurfe,
ṭurfe (Ar. sf.): görülmemiş, tuhaf, şaşılacak şey
 ʔ. 190, 261, 350, 1391, 1609, 3902, 3903, 4286, 4726, 4837, 5603
ṭurfe ṭurfe (Ar. sf.): yeni yeni, çok fazla görülmemiş
 ʔ. 3026, 3481, 5692, 6060
Ṭūr-ı mîkāt (Ar. i.): Hz. Mūsā ile Allah'ın Tur-ı
- Sînā'da görüşmeleri esnasında Hz. Mūsā'nın aşırı isteği üzerine Allah'ın gölgesinin Tūr-ı Sînā'ya düştüğü an
 T. 143
 Ṭ.-ı ṭurbete 2024
ṭurna (T. i. 1.): denizlerde bulunan baracuda balığına benzer bir yapıda olup geniş çene yapısına sahip keskin dişleri olan bir balıktır.
 ʔ. 2948
(i. 2.): Avrupa ve Kuzey Afrika'da toplu olarak yaşayan, göçebe, iri bir kuş
 t.+ya 2997
ṭurra (Ar. i.): alın saçı, kıvrıkcık saç lülesi
 ʔ.+sına 4052
ṭurşî (Far. i.): turşu
 t. 4668
turunc (Far. i.): turunç, turunçgil
 t. 2326, 4036, 4667, 4702
 t.+ı 4675, 4676
 t.+ıla 4666
 t.+ını 4703
turunca (Far. i.): → turunc
tüsen (Far. i.): serkeş, sert, harın [at]
 t.+i 2495
 t.+ini 4761
ṭuş (T. i.): karşılaşma, tesadüf etme, rastlama
 → ṭuş gel-, ṭuş ol-
tüşe (Far. i.): ölmeyecek kadar yenecek şey, azık
 t. 4941, 5105, 5203
ṭuş gel- (T. f.): karşılaşmak, rastlamak, denk gelmek
 ʔ.-ür 3059
ṭuş ol- (T. f.): karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek
 o.-madı ʔ. 5363
 ʔ.-dı 1117
 ʔ.-sa 699
ṭut- (T. f. 1.): bir sırrı, gizli bir durumu saklamak
 ʔ.-ardı 6161
 ʔ.-dı 270
(f. 2.): gereğini yapmak, yerine getirmek, uygulamak
 ʔ.-ar 1855
 ʔ.-arısı 5648
 ʔ.-ayıduğ 4174
 ʔ.-dı 402, 3802
 ʔ.-maz 1191
(f. 3.): elde bulundurmak, elin içine almak
 ʔ.-ar 2441, 5180
 ʔ.-ardı 3108
 ʔ.-aydı 1968
 ʔ.-dı 512, 4511
 ʔ.-sa 846
 ʔ.-up 846, 4524, 4675, 5784
(f. 4.): yakalamak, zapt etmek
 ʔ.-a 606, 4307
 ʔ.-dı 1360, 4474, 4929, 5542
 ʔ.-dılar 1326
(f. 5.): yüksek bir noktadan atılan herhangi bir şeyi yere düşmeden mahiyetine almak, ona hakim olmak
 ʔ.-dı 1021

(f. 6.): denetimi ve yetkisi altına almak
 ʔ.-a 1384
 ʔ.-ardı 5257
 ʔ.-dı 3092
 ʔ.-duñ 2605
(f. 7.): çevirmek, döndürmek, yöneltmek
 ʔ.-dı 1863, 4091, 4587, 5454
 ʔ.-up 1849
(f. 8.): kaplamak
 ʔ.-dı 2996, 4287, 4333, 4746, 6054
 ʔ.-mış 2021
(f. 9.): saklamak, muhafaza etmek, gizlemek
 ʔ.-ıcaak 2035
(f. 10.): belirli bir yere yerleştirmek
 ʔ.-arlar 4606
 ʔ.-mışıdı 5254
 → āheng ʔut-, baş üzere ʔut-, boyun ʔut-, cāy ʔut-
 , gözünü yař ʔut-, gūř ʔut-, h`āb ʔut-, haķir ʔut-
 , hıyām ʔut-, ķapuda ʔut-, ķarār ʔut-, ķarřu ʔut-
 , kenār ʔut-, kūřtī ʔut-, maķām ʔut-, ma`zūr ʔut-
 , mekān ʔut-, menzilgāh ʔut-, mestūr ʔut-, me`vā
 ʔut-, nażar ʔut-, pūřt ʔut-, rū ʔut-, řabra yüz ʔut-
 , řaf ʔut-, ser ʔut-, sīne ʔut-, sōzūni ʔut-
 , řariķat(in)i ʔut-, tāze ʔut-, yaķa ʔut-, yidi iķlīmi
 ʔut-, yir ʔut-, yüz ʔut-

tūti (Ar. i.): papağan cinsinden taklit yapan bir kuř
 ʔ. 4983
 ʔ.-yi Maġribiken 2838
 ʔ.-yi meclisūñ 3729

tūtiyā (Ar. i.): göze çekilen bir tür sürme
 t. 4215
 t.+dur 203

tutuk (Ar. i.): perde, örtü, peçe
 t. 715, 2969, 2970, 2970
 t.+ı 3105

ʔutul- (T. f.): tutma işi yapmak veya tutma işine
 konu olmak
 ʔ.-dı 2970
 → aġzı ʔutul-

ʔutuř- (T. f.): alev almak, yanmak
 ʔ.-dı 2639
 → oda ʔutuř-

ʔuvaķ (T. i.): gelinin başını, bazen de yüzünü örten
 dantel veya tül den örtü
 ʔ.(ġ)+ın 2971

ʔuy- (T. f. 1.): işitmek, duymak
 ʔ.-dı 2655
 ʔ.-dılar 2497
 ʔ.-madın 109
 ʔ.-sun 5926
 ʔ.-maya 640, 4859
 ʔ.-maz 635
 ʔ.-sa 4436
(f. 2.): anlamak, hissetmek
 ʔ.-ar 1556, 4860
 ʔ.-dı 4739
 ʔ.-dılar 359
 ʔ.-madı 4706
 ʔ.-maz 1839
 ʔ.-mazıdı 837

ʔ.-sa 5345

ʔuyūr (Ar. i.): kuřlar

ʔ. 4252

ʔuz (T. i.): kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri
 korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu
 madde

ʔ. 4558, 4688

ʔ.+ı 4558

→ yaraya ʔuz ek-

tūnd (Far. i.): sert, řiddetli, hařin olan varlık

t. 1972

tūrāb (Ar. i.): toprak

t. 2210

t.+uñdan 718

→ tūrāb ol-

tūrāb ol- (Ar. T. f.): topraġa karıřmak, topraġa

bulanmak

t.-dı 848

tūrbe (Ar. i.): mezār

t.+sine 1788

türk (T. i.): kaba saba adam

t. 921

Türkī (T. ö. i.): Türkle ilgili, Türk'e ait olan

→ Türkī dil

Türkī dil (T. ö. i.): Türkçe, Türklere ait dil

T.+de 329

tūtün (T. i.): duman

t. 3720

t.+i 6164

tūtüz- (T. f.): tütürmek, yakmak

t. 4876

U/°U

u (Far. e.): ve

u 18, 26, 28, 56, 63, 129, 143, 168, 223, 265,
 267, 269, 285, 287, 317, 336, 349, 358, 361,
 363, 393, 400, 413, 425, 482, 496, 502, 502,
 560, 626, 653, 683, 728, 739, 739, 749, 764,
 854, 863, 898, 900, 916, 947, 978, 986, 1017,
 1086, 1202, 1203, 1233, 1244, 1264, 1270,
 1272, 1387, 1488, 1505, 1539, 1604, 1604,
 1618, 1622, 1622, 1722, 1743, 1750, 1768,
 1769, 1784, 1825, 1825, 1840, 1898, 1898,
 1917, 1951, 1968, 2018, 2026, 2048, 2069,
 2074, 2078, 2088, 2187, 2206, 2240, 2264,
 2461, 2512, 2612, 2631, 2631, 2647, 2729,
 2739, 2785, 2798, 2798, 2798, 2802, 2802,
 2850, 2906, 2942, 2942, 2952, 2976, 2998,
 3010, 3041, 3096, 3130, 3158, 3202, 3435,
 3483, 3594, 3644, 3664, 3707, 3757, 3823,
 3851, 3852, 3958, 3981, 3997, 4004, 4050,
 4057, 4060, 4064, 4093, 4124, 4129, 4130,
 4165, 4219, 4237, 4238, 4148, 4252, 4254,
 4259, 4262, 4318, 4322, 4324, 4373, 4384,
 4394, 4398, 4403, 4418, 4501, 4501, 4518,
 4525, 4575, 4602, 4710, 4713, 4736, 4833,
 4841, 4959, 4971, 5003, 5030, 5037, 5038,
 5060, 5160, 5180, 5201, 5252, 5270, 5324,
 5397, 5418, 5419, 5420, 5324, 5324, 5453,

- 5492, 5494, 5519, 5534, 5544, 5551, 5552, 5571, 5591, 5618, 5684, 5706, 5726, 5789, 5959, 5959, 5963, 5977, 5999, 6009, 6026, 6071, 6094, 6094, 6128, 6157
- ‘**ubüdet** (Ar. i.): kullukta aşırı bağlılık
‘u.+e 44
- ‘**ubüdiyyet** (Ar. i.): birine aşırı bağlılık, kulluk, kölelik
‘u. 5548
→ ‘ubüdiyyet it-
- ‘**ubüdiyyet it-** (Ar. T. f.): ibadet ederek kulluk vazifesini yerine getirmek
i.(d)-e ... ‘u. 6090
- ‘**ubür** (Ar. i.): bir suyun öte yakasına geçme, bir başka tarafa geçme, geçilme, atlama
→ ‘ubür it-
- ‘**ubür it-** (Ar. T. f.): belirli bir yerden başka bir bölgeye geçmek
i.-di ... ‘u. 6075
- ‘**ucb** (Ar. i.): kendini beğenmişlik
‘u.+ıla 1304, 1940
- ucuzluk** (T. i.): kolaylık, az zahmetli olma durumu
u. 5200, 5577
- uç** (T. i.): sebep, vesile, -den dolayı
u.(c)+ından 1536
- uç-** (T. f. 1.): kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak
u.-dı 1830
u.-mağ 1559
u.-mağı 2397
u.-mağdan 4257
u.-ucı 2948
(f. 2.): gerçek hayattan uzaklaşıp düşlere dalmak
u.-arken 2791
(f. 3.): bir şeyi çok isteyerek, sevinerek yapmak, yapmaya ivmek
u.-mağıla 2979
→ uçmaz ol-
- Uçmak** (T. ö. i.): cennet
U. 4368
U.(ğ)+uñ 2173
- uçmaz ol-** (T. f.): uçamamak
u.-ursa 3137
- uçur-** (T. f.): uçma işini yaptırmak, uçmasına izin vermek
u. 5659, 6094
u.-urdu 5274
→ elden uçur-
- ud** (T. i.): suç, kabahat, günah
u.+dan 4025
→ uda düş-
- ‘**üd** (Ar. i. 1.): öd ağacı. Bu ağaç ateşte yakıldığı zaman güzel bir koku ifraz eder, küçük ve ince çubuklar halinde bulunur. [Divan şiirinde yanışı ve ateş ile olan münasebeti ve güzel kokusu ile ele alınır. Sevgilinin yanağı ateş olunca ben’i de üd olur.]
‘ü. 4276, 4876
- ‘ü.+ı 2264
(i. 2.): klasik Türk müziği araçlarından, iri karımlı, kirişli, mızrapla çalınan bir çalgı
‘ü.+a 3005
- uda düş-** (T. f.): suç işlemekten dolayı utanmak, kabahatli olmak
d.-e u. 5993
- ufuk** (Ar. i.): düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer, çevren, yan, taraf, kenar
u. 2970
u.+dan 2049
→ ufuk eyle-
- ufuk eyle-** (Ar. T. f.): bir bölgeyi yer edinmek
u. 1581
- ‘**ufünet** (Ar. i.): pis koku
‘u.+den 877
- uğra-** (T. f. 1.): kötü ya da iyi bir duruma konu olmak
u.-dum 3987
u.-mağičün 4446
u.-maz 5204
u.-ram 3901
u.-rsın 1066, 1066
u.-yan 1209
(f. 2.): bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek
u.-dı 5329
u.-maz 3193
u.-sa 5312
u.-yaydı 5328
u.-yıcak 5333
→ aşıba uğra-, şikârına uğra-
- uğteyn** (Ar. i.): iki kız kardeş
→ cem‘-i uğteyn eyle-
- uğuvvet** (Ar. i.): kardeşlik, dostluk, bağlılık
seyyid-i mesned-i u.+dür 302
- ‘**uğbâ** (Ar. i.): âhret, öbür dünya
dâr-ı ‘u.+da 1537
‘iğâb-ı ‘u.+dan 1462
râh-ı menâzil-i ‘u. 1261
‘u.+da 310
- ‘**uğde** (Ar. i. 1.): içe dert olan şey, düğüm
fâtiğ-i ‘u.+si 6113
‘u. 2551, 4052
‘u.+m 4433
‘u.+sini 4410
→ ‘uğde bağla-, ‘uğde eyle-, ‘uğde-i dil aç-
- ‘**uğde bağla-** (Ar. T. f.): dertlenmek, kederlenmek
‘u.-ma 552
- ‘**uğde eyle-** (Ar. T. f.): düğüm atmak, bağlamak
‘u.-r 3892
- ‘**uğde-i dil aç-** (Ar. Far. T. f.): gönül düğümünü açmak, gönle huzur, neşe ve ferahlık vermek,
‘u.-ardı 2318
- ‘**uğül** (Ar. i.): akıllar, zihin
‘u. 214, 2713
- ulaş-** (T. f.): varmak, gelmek
u.-dı 5037

‘**ulemā** (Ar. i.): ālimler, ilim sahipleri, bilginler
‘u. 1666, 1942

ulu (T. sf. 1.): yüce, büyük
u. 1253, 1263, 2793, 5592, 5818
(i. 2.): yüce, büyük [kişi]
u.+lardan 1377
u.+ları 5180
u.+sını 2849

ulu- (T. f.): köpek, kurt, çakal vb. hayvanlar uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarmak
u.-r 1325

ulu’l-ebşar (Ar. i.): nazar ehli, bakanlar
u. 30

ulu’l-elbāb (Ar. i.): akıllı kimseler
u. 28

‘**ulūm** (Ar. i.): bilgiler, ilimler
bāb-ı şehr-i ‘u.-ı Rabbānī 294
‘u. 117

‘**ulūvy** (Ar. i.): yükseklik, büyüklük, yücelik
‘u.-i şeref 5057

um- (T. f.): beklemek, ummak, beklenti içinde olmak
u.-ar 230, 2327, 2684, 2981
u.-aram 339, 1194, 1449, 1549, 3175, 3299, 3397, 3781, 3956, 4222, 5477, 5661, 5869, 5945
u.-ardı 4484
u.-ardum 3047, 3779, 4684
u.-arduñ 1763
u.-ariken 1361, 1362, 2846
u.-arken 1513, 1515, 2842, 3039
u.-aruz 5736, 5932, 5961
u.-dı 1263, 4360, 4817
u.-duğūñ 1764
u.-ma 4573
u.-mazıdı 473
u.-maziken 410

‘**ummān** (Ar. i.): büyük deniz, okyanus
‘u.+ı 2893
→ Baħr-i ‘Ummān

‘**umre** (Ar. i.): hac mevsiminin dışında Kābe’yi ve Mekke-i Mükerrreme’nin mübarek yerlerini ziyaret etme
→ ‘umre eyle-

‘**umre eyle-** (Ar. T. f.): hac mevsiminin dışında Kābe’yi ve Mekke-i Mükerrreme’nin mübarek yerlerini ziyaret etmek
e.-meye ... ‘u. 2727

umūr (Ar. i.): işler, hususlar, maddeler, şeyler
ħayrū’l-u. 3762
u. 1065
u.+ı 5463

‘**unf** (Ar. i.): şiddet, sertlik, kabalık
‘u. 1622

‘**Unķūd** (Ar. ö. i.): Hz. Yusuf’u kuyudan çıkararak tüccar Mālik’in kölesi
‘U. 1566, 1588

unudul- (T. f.): bir olay ya da geçmişe bağlı bazı izlerin hatırlanmaması
u.-dı 278

unut- (T. f.): bir olay ya da geçmişe bağlı bazı izleri hatırlamamak
u.-dı 4868, 5018
u.-man 804
u.-maz 4812

unutdur- (T. f.): bir olay ya da geçmişe bağlı bazı izleri hatırlatmamak
u.-dı 5088

ur- (T. f. 1.): vurmak, darb etmek
u. 1860
u.-a 843, 4472, 4899
u.-dı 1812, 5375
u.-dılar 839, 980, 3620
u.-ma 4464
u.-mazıdum 3788
u.-sa 1965
u.-up 1173, 5819
u.-ur 2640
u.-urdı 5265, 6165

(f. 2.): hızla değmek, çarpmak
u. 1574

u.-dı 898, 1571, 1829
u.-ma 4561
u.-up 3858
u.-ur 3614

(f. 3.): sürmek, dokunmak
u.-dı 902, 4240, 4375

u.-mağā 4063

(f. 4.): takmak, koymak, bağlamak
u. 2697

u.-dı 2079
u.-mışam 1223
u.-sa 3573

(f. 5.): uygulamak, basmak, koymak
u.-sam 5370

(f. 6.): koku, su vs. şeyleri bir kişi ya da nesnenin üzerine saçmak, dökmek, dağıtmak
u.-dı 566
u.-dılar 3264

→ bend ur-, bünyād ur-, cān(in)a āteş ur-, cānına dāğ ur-, çeng ur-, dem ur-, dest-i nazm ur-, dögün ur-, el ur-, ħadd ur-, ħufl ur-, ħulak ur-, mevc ur-, mühr ur-, na‘ra ur-, od ur-, orağ ur-, seħer ur-, şāne ur-, yāre ur-, yire ur-, yüz ur-, yüz yire ur-, zencir ur-, zaħm ur-

urğan (T. i.): kalın ip, halat
u.+ı 888

urıl- (T. f.): vurulmak, saplanmak
→ bünyād urıl-, mizāna urıl-, urul-

‘**urūc** (Ar. i.): yukarı çıkma, yükselme
→ ‘urūc eyle-, ‘urūc it-

‘**urūc eyle-** (Ar. T. f.): yukarı çıkmak, yükselmek, ağmak
‘u. 342

‘**urūc it-** (Ar. T. f.): yukarı çıkmak, yükselmek, ağmak
i.-di ‘u. 3091

urul- (T. f.): vurulmak, saplanmak
u.-dı 2546
→ seħer urul-

- urun-** (T. f.): giyinmek, takınmak
u.-dılar 5177
- ‘**uryān** (Ar. i.): çıplak
‘u. 5695
→ ‘uryān eyle-, ‘uryān it-, ‘uryān ol-
- ‘**uryān eyle-** (Ar. T. f.): soymak, üzerindeki bir şeyi çıkartmak
e.-rdi ... ‘u. 4437
- ‘**uryān it-** (Ar. T. f.): soymak, üzerindeki bir şeyi çıkarmak
i.-di ‘u. 6124
i.-diler ‘u. 886, 4849
- ‘**uryān ol-** (Ar. T. f.): soyunmak, çıplak olmak
o.-asın ‘u. 304
- uşan-** (T. f.): bıkmak, bezmek
u.-dılar 1112, 1933
u.-ur 4781
- ‘**uşāt** (Ar. i.): āsiler, günahkarlar
‘u.+a 225
- uşūl** (Ar. i.): nizam, kaide, düzen
u.+i 4047
- uş** (T. e.): işte, şimdi, böyle, öyle ki
u. 1363, 1857, 3472, 3988, 4732, 5329, 5560
- uşda** (T. e.): bir şey gösterilirken ya da bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, işte
u. 1859
- ‘**uşşāk** (Ar. i.): aşıklar
dil-i ‘u. 4679
kemterīn-i ‘u.+am 1023
ruh-ı ‘u.+a 4051
‘u. 737, 2166, 2168, 2868
‘u.+a 3007, 6009
‘u.+ı 2868, 4746
‘u.+a 2329
‘u.+uñ 571, 2446, 2446, 2448
‘u.+uz 4673
- ut-** (T. f.): yenmek, galip gelmek
u.+madın 721
- utan-** (T. f.): saygıdan dolayı duyulan mahcubiyet
u.-asın 958
u.-man 4501
u.-ur 4500, 4500
u.-urdu 289
- uvan-** (T. f.): ufalanmak, kırılmak, parçalanmak
u.-dı 5645
- uy-** (T. f. 1.): bir inanca, bir anlayışa, bir duruma veya egemen bir güce uygun davranışta bulunmak, riayet etmek
u.-dı 5222
u.-duñ 4935
u.-ma 1358, 2552
u.-madı 4681
u.-up 1430
(f. 2.): tâbi olmak, katılmak
u.-dı 4568
→ nefse uy-
- uyan-** (T. f.): uyanmak, *mec.* kendine gelmek
u. 304, 304, 2599
u.-dı 2429, 2635, 2750, 2751, 3554, 5107, 6096
u.-sa 699
u.-up 698, 5078
→ gâflet(in)den uyan-
- uyanuk** (T. i.): uyumamış, bidār
u. 1228, 1279
- uyar-** (T. f. 1.): uyandırmak, harekete geçirmek
u.-dı 1908, 2548
(f. 2.): yakmak
u.-ur 4967
- uydur-** (T. f.): elde etmek, sağlamak, bulmak, düzenlemek
u.-dı 3478
- uyı-** (T. f.): uyku durumunda olmak
u.-madum 1385
u.-mayup 2374
u.-maz 3056
u.-mazdı 4961
u.-r 4536
u.-sa 2373
u.-yayın 2599
- uyku** (T. i.): dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu
u.+da 4332
u.+dan 3554
u.+ya 4332
→ tavşan uykusı vir-
- uyu-** (T. f.): uyku durumunda olmak
→ uyı-
- ‘**uyüb** (Ar. i.): ayıplar, kusurlar
‘u. 1687
- ‘**uyün** (Ar. i.): gözler
nūr-ı ‘u. 2783
‘u. 31
- uza-** (T. f.): uzun duruma gelmek, boyu büyümek
u.-rdı 5584
u.-yup 2040
- uzan-** (T. f.): uzanmak, gitmek, varmak, ulaşmak
u.-ur 2876
- uzat-** (T. f.): uzatmak, sunmak
u.-miş 4033
→ cevr elini uzat-, dest-i cefā uzat-, dil uzat-, el uzat-
- ‘**uzlet** (Ar. i.): bir yana çekilip kendi kendine tehada yaşama, yalnızlık köşesine çekilmek
‘u. 1275
→ ‘uzlet it-
- ‘**uzlet it-** (Ar. T. f.): bir yana çekilip kendi kendine tehada yaşamak, yalnızlık köşesine çekilmek
‘u.-(d)-uñ 5893
- Ü/Ü
- ü** (Far. e.): ve
ü 19, 56, 123, 128, 146, 155, 157, 216, 254, 263, 266, 269, 284, 287, 299, 306, 315, 315, 321, 326, 330, 356, 413, 415, 418, 418, 423, 425, 445, 447, 470, 470, 471, 471, 471, 486, 496, 516, 540, 562, 562, 562, 563, 579, 585,

595, 600, 608, 608, 609, 609, 628, 644, 646, 649, 659, 667, 693, 699, 705, 726, 730, 744, 778, 795, 807, 809, 825, 853, 857, 857, 867, 883, 891, 895, 937, 951, 956, 985, 991, 993, 1008, 1050, 1056, 1069, 1094, 1166, 1201, 1209, 1211, 1224, 1229, 1230, 1230, 1237, 1239, 1240, 1240, 1247, 1268, 1275, 1277, 1277, 1279, 1285, 1295, 1324, 1350, 1418, 1418, 1444, 1445, 1446, 1446, 1447, 1451, 1468, 1487, 1488, 1489, 1491, 1506, 1507, 1512, 1520, 1521, 1524, 1536, 1580, 1634, 1646, 1659, 1725, 1756, 1759, 1759, 1759, 1763, 1763, 1763, 1768, 1769, 1805, 1818, 1818, 1818, 1828, 1843, 1871, 1877, 1881, 1893, 1893, 1897, 1897, 1917, 1917, 1957, 1961, 1962, 1972, 1992, 1994, 1997, 1998, 2000, 2001, 2076, 2079, 2079, 2080, 2106, 2106, 2106, 2109, 2121, 2154, 2215, 2249, 2262, 2294, 2295, 2295, 2295, 2295, 2304, 2319, 2336, 2338, 2344, 2354, 2361, 2362, 2362, 2370, 2372, 2377, 2454, 2491, 2505, 2533, 2533, 2553, 2565, 2617, 2668, 2671, 2673, 2677, 2685, 2716, 2716, 2717, 2746, 2746, 2756, 2756, 2761, 2765, 2771, 2787, 2790, 2797, 2799, 2812, 2823, 2826, 2833, 2849, 2851, 2852, 2852, 2868, 2883, 2883, 2889, 2907, 2913, 2915, 2915, 2921, 2926, 2933, 2934, 2935, 2938, 2940, 2943, 2953, 2958, 2960, 2960, 2964, 2964, 2974, 2974, 2974, 2974, 2988, 2990, 2998, 3009, 3010, 3015, 3020, 3023, 3025, 3025, 3027, 3029, 3031, 3048, 3050, 3054, 3064, 3077, 3094, 3094, 3106, 3112, 3123, 3126, 3131, 3140, 3141, 3142, 3146, 3161, 3163, 3170, 3180, 3183, 3199, 3225, 3237, 3268, 3275, 3309, 3309, 3311, 3326, 3331, 3342, 3344, 3346, 3348, 3354, 3357, 3367, 3371, 3371, 3380, 3380, 3380, 3384, 3402, 3413, 3413, 3413, 3417, 3424, 3462, 3462, 3462, 3475, 3478, 3482, 3482, 3486, 3486, 3501, 3507, 3507, 3508, 3518, 3520, 3520, 3520, 3541, 3547, 3563, 3587, 3591, 3596, 3606, 3620, 3624, 3627, 3628, 3644, 3644, 3675, 3675, 3675, 3679, 3693, 3702, 3711, 3711, 3744, 3767, 3781, 3793, 3810, 3826, 3829, 3832, 3857, 3879, 3937, 3937, 3946, 3950, 3958, 3972, 3984, 4010, 4027, 4031, 4031, 4053, 4062, 4062, 4065, 4078, 4101, 4110, 4117, 4126, 4142, 4176, 4179, 4180, 4182, 4207, 4229, 4237, 4246, 4254, 4257, 4258, 4266, 4275, 4276, 4284, 4285, 4291, 4296, 4303, 4304, 4310, 4310, 4310, 4320, 4356, 4361, 4371, 4373, 4385, 4397, 4450, 4463, 4471, 4472, 4473, 4494, 4523, 4538, 4563, 4596, 4639, 4640, 4656, 4664, 4669, 4670, 4685, 4699, 4701, 4720, 4723, 4740, 4756, 4765, 4775, 4777, 4778, 4778, 4779, 4779, 4786, 4817, 4827, 4852, 4876, 4910, 4928, 4930, 4977, 4988, 5009, 5009, 5022, 5023, 5036, 5037, 5041, 5047, 5053, 5053, 5077, 5094, 5100,

5113, 5120, 5152, 5167, 5178, 5182, 5185, 5194, 5229, 5249, 5250, 5252, 5273, 5276, 5277, 5281, 5291, 5292, 5294, 5301, 5301, 5301, 5303, 5303, 5307, 5315, 5316, 5324, 5324, 5336, 5340, 5341, 5342, 5358, 5365, 5366, 5381, 5389, 5393, 5393, 5411, 5411, 5413, 5413, 5324, 5324, 5324, 5430, 5456, 5463, 5463, 5468, 5492, 5504, 5516, 5522, 5523, 5530, 5531, 5533, 5552, 5554, 5570, 5575, 5577, 5578, 5587, 5596, 5602, 5613, 5628, 5644, 5645, 5666, 5699, 5701, 5707, 5708, 5722, 5731, 5737, 5739, 5739, 5763, 5763, 5766, 5775, 5804, 5816, 5830, 5855, 5890, 5927, 5934, 5937, 5942, 5946, 5951, 5983, 5986, 6002, 6017, 6037, 6039, 6042, 6052, 6055, 6061, 6067, 6068, 6070, 6072, 6073, 6074, 6081, 6135, 6151, 6173, 6201

üç (T. sf.): üç adet

ü. 240, 862, 1511, 1623, 1623, 1985, 1985, 2154, 2154, 2188, 2189, 3923, 4595, 5689, 6155, 6155

→ üç gül, üç yüz, biñ, üç yüz on üç

üç gül (T. Far. i.): ibn-i Selâm'ın sorduğu üç soruya Hak katından gelen üç cevap

ü.+i 247

üç yüz biñ (T. sf.): üç yüz bin

ü. 6037

üç yüz on üç (T. sf.): üç yüz on üç adet

ü. 162

üftâde (Far. i.): düşmüş, düşkün, biçäre

ü. 1465, 5148, 5943

ü.+ye 404

→ üftâde it-

üftâde it- (Far. T. f.): düşürmek, çaresiz ve âciz bırakmak

i.-di pîr ü dârîr ü ü. 5413

i.(d)-er ü. 5392

ümem (Ar. i.): ümmetler

ü.+e 1935

ümenâ (Ar. i.): güvenilir kimseler

ü. 165

ümîd (Far. i.): umut, umma

büsîtân-ı ü.+i 3029

dest-i ü.+i kesdiler 4806

meyve-i ü. 4940

ü. 1766, 3921

ü.+i 1565, 3225, 3707, 4684, 5898, 5909

ü.-i vaşla 5478

ümmet (Ar. i.): bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife

ḥayr-i ü. 174

râ'iyân-ı ü.+dür 3800

ü.+den 272

ü.+i 174

ü.-i Nüh 1464

ü.+iseñ 1680

ümmîd (Far. i.): → ümîd, ümmîd

kes-,

ümmîd kes- (Far. T. f.): olması beklenen bir işin artık gerçekleşmeyeceğine kanaat getirmek

- k.-meñ ü.+i 5920
- ün (T. i.):** ses
 ü.+i 2912, 3100, 5218, 5361
 ü.+üni 5923
- ‘ünnāb (Ar. i.):** hünnapgillerden, yenilen meyvesi için özellikle Batı ve Güney Anadolu'da yetiştirilen dikenli bir ağaç, iğde [divân şiirinde sevilinin ağzı ve dudaklarıyla ilişkilendirilir.]
 ‘ü. 4296
 ‘ü.+ı 3209, 6186
 ‘ü.-ı ter 3958
- üns (Ar. i.):** alışma, alışıklık, alışkanlık, yakınlık tas. kalpte, Cemāl-i Hazret-i ilâhiye müşahedesinin eseri, Allah'ın insan gönlünde görünmesi
 ü. 451
 ü.+i 5717
 ü.-i Bārī-yi ma‘būd 1573
 ü.-i bī-vesīle 178
 ü.-i Hākķ 1338
 ü.-i nebī 3818
- ünsu’llāh (Ar. i.):** Allah'a yakın olma, Allah ile müşahede hali
 şafā-yı ü. 971
 ü. 1032
- ‘ünvān (Ar. i. 1.):** ad, isim, lakap
 ‘ü.+ı 248, 3505, 5599
 (i. 2.): kitap, mecmua, makale başlığı
 ‘ü.-ı nāme 2851, 5934,
- Ürdün (Ar. ö. i.):** Ürdün ülkesi, diyarı
 arz-ı Ü.+de 872
 Ü. 1004
- üre- (T. f.):** soyun devam etmesi
 ü.-di 388
- üret- (T. f.):** yaratmak, halk etmek
 ü.-di 45
- üsküflü (Yun. T. i.):** başlık, serpuş
 ü. 2937
- üst (T. i. 1.):** üst, üst kat, bir şeyin üzeri
 ü.+inde 152, 1486, 1977, 2085, 2326, 2896, 6044
 ü.+inden 1879
 ü.+ine 856, 890, 1149, 1169, 1341, 1419, 1484, 1530, 1872, 2111, 2182, 2256, 2357, 2814, 3098, 3732, 4035, 4097, 4206, 4384, 4393, 4913, 5193, 5193, 5254, 5505, 5873, 6194
 (i. 2.): bir kişinin kendisi, şahsı
 ü.+ine 2653, 3131, 3289, 5185, 5466
 ü.+ümde 1722
 ü.+üme 2732
 ü.+ümüzden 1856
 → üstine ditre-, üstine yürü-
- üstād (Far. i.):** usta, sanatkar, bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse
 ü. 3005, 4240, 4815
 ü.+ı 4232
- üstine (T. e.):** var olanın üzerine diğerinin etkisi geçmeden yenisinin eklenmesini bildiren, sıklık ifade eden bir söz
 ü. 1361, 2141
- üstine ditre- (T. f.):** bir şeye veya kimseye sevgi, özen göstermek
 d.-rsin ü. 503
- üstine yürü- (T. f.):** korkutmak, yıldırım amacıyla saldıracakmış gibi yapmak
 ü.-di 1746
- üstün (Far. i.):** direk
 ü. 4249
 ü.+ı 1797
- üstüh‘ān (Far. i.):** kemik
 mağz-ı ü.+umdur 3938
- üstü-vār (Far. sf.):** sağlam, kuvvetli, dayanıklı
 → üstü-vār eyle-
- üstü-vār eyle- (Far. T. f.):** sağlamlaştırmak, dayanıklı ve kuvvetli hale getirmek
 ü.-r 6071
- üş- (T. f.):** üşüşmek, bir kişiye doğru yönelmek,
 ü.-di 1601, 2176, 2653, 5008
 ü.-diler 1419, 1852
 ü.-e 4428
 ü.-er 1563
 ü.-üp 884, 5798
- üşen- (T. f.):** tedirgin olmak, sakınmak, çekinmek, korkmak
 ü.-me 4440
- üştür (Far. i.):** deve
 keff-i ü. 3095
 ü. 1554, 1977, 3116
 ü.+e 1807
 ü.-i bahtı 1871
 ü.-i miskīn 3661, 3669
 ü.+ine 1573
 üştür-i ner 3482
 ü.-i serkeş 3660
 ü.+leri 3061
 ü.+üñden 1885
- üşür- (T. f.):** → dil üşür-
- üzeri (T. i.):** bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı
 ü.+nde 1019
- üzre (T. e. 1.):** üzerine, üzerinde, içine, içinde, yakınına, yakınında, temasında
 ü. 13, 33, 167, 168, 439, 592, 769, 833, 889, 1268, 1272, 1416, 1446, 1490, 1529, 1529, 1558, 1607, 1754, 1754, 1789, 1790, 1813, 1831, 1852, 1866, 1866, 1871, 1938, 2057, 2057, 2085, 2200, 2245, 2255, 2255, 2310, 2310, 2351, 2637, 2476, 2476, 2661, 2894, 2970, 2977, 3013, 3051, 3097, 3104, 3113, 3128, 3231, 3474, 3477, 3477, 3481, 3545, 3762, 3799, 3930, 4046, 4046, 4047, 4060, 4098, 4249, 4304, 4304, 4372, 4514, 4663, 4691, 4852, 4982, 5027, 5083, 5087, 5178, 5183, 5190, 5190, 5272, 5272, 5278, 5458, 5556, 5747, 5747, 5987, 6023, 6188
 (e. 2.): bir durumun, koşulun gerektirdiği şekilde, -e göre

ü. 362, 420, 1080, 2097, 2994, 2994, 3232,
3528, 5439, 5464, 5493, 5744, 6087, 6087
→ baş üzere ıt-

V

vā (Ar. e.): “vah, yazık” manasına gelerek esef,
hayıf, hasret, firak gibi kelimelerle kullanılan
bir söz
v. 745, 3777

vācib (Ar. i.): terki cāiz olmayan yapılması gerekli
v. 3941
v.+dür 816
→ vācib ol-

vācib ol- (Ar. T. f.): yapılması farz derecesine yakın
olmak
o.-sun ... v. 5395
v.-dı 4

va[‘]d (Ar. i.): söz verme, yapılmasına söz verilen şey
v.+i 4429

va[‘]de (Ar. i. 1.): söz verme
v. 3430
v.+den 5089
v.-i sāl 1595
v.+ye 740
(i. 2.): bir iş için önden belirtilen zaman
v. 1027

→ va[‘]de eyle-, va[‘]de it-

va[‘]de eyle- (Ar. T. f.): bir iş için söz vermek
v.+ler e.-di 3310
v.-ridūn 378

va[‘]de it- (Ar. T. f.): bir iş için söz vermek
v.-mişdür 1548
v.-mişdi 1075

vādī (Ar. i.): iki dağ arasındaki uzun çukur, dere, iki
nehirin aktığı yer
v. 3090
zāğ-ı v.-yi nār 1405
→ Vādī-yi Eymen, Vādī-yi Hāyret

Vādī-yi Eymen (Ar. i.): Mūsā peygamberin Tür
dağında Tanrı tecellisine mahzar olduğu yer
V. 1568

Vādī-yi Hāyret (Ar. i.): şaşkınlık vadisi. İlāhî tecellî
mekânıdır. Bu mekânda kişinin kendinden
geçmemesine imkân yoktur. Çünkü ilāhî
tecellî anında kişi aklını ve şuurunu kaybeder,
kendinden geçer
V. 1359

vāfi (Ar. i.): sözünde duran, sözünün eri
v. 1727
v.+yidi 725

vāfir (Ar. zf.): çok, bol bir şekilde
v. 5964

vaḥdet (Ar. i.): yalnızlık, teklik, birlik
‘ālem-i v. 346
‘ayn-i v.+de
belā-yı v.-i çāh 942
v.+den 3160
→ Cenāb-ı Vaḥdet

vādī (Ar. i.): iki dağ arasındaki uzun çukur, dere

ka[‘] r-ı v.+de 694
v. 3814

vā-eseḫā (Ar. e.): eyvah, yazık!
v. 3704

vāh (Ar. i.): vāh, yazık, ay
v.+ıla 3424

vaḫīm (Ar. i.): ağır, sonu tehlikeli, çok korkulu
hevā-yı v.+i 5015

vaḫšet (Ar. i.): korku, ürküntü
v.+i 681
v.+in 1336

vaḫşī (Ar. sf.): merhametsiz, duygusuz
mürğ-i v. 605, 4717
mürğ-i v.+dür 605
v. 606, 1338

(sf. 2.): yabancı, insandan kaçan, ürkek, korkak
v. 4204

vaḫy (Ar. i.): bir fikrin ya da bir emrin Allah
tarafından bir peygambere bildirilmesi
būlbūl-i bāğ-ı v. 246
peyk-i v. 594, 1284
v.+e 2887, 3952

→ vaḫy olun-

vaḫy olun- (Ar. T. f.): Allah tarafından melekler
aracılığıyla haber getirilmesi
v.-dı 455

vaḫyu’llāh (Ar. i.): Allah’tan peygamberlerine
gönderilen ilahi haber
v. 2884

vaḫār (Ar. i.): ağırbaşlılık, temkinlilik
kūh-i v. 33

vaḫf (Ar. i.): ayırma, bağlama, durma, durdurma,
kımıldama
→ vaḫf it-

vaḫf it- (Ar. T. f.): bağlamak, durdurmak,
kımıldamamak
v.-mişem 5412

vāḫıf (Ar. i.): bir işten haberli olan
v. 5972

→ vāḫıf it-, vāḫıf ol-

vāḫıf it- (Ar. T. f.): bir işi haber vermek, bildirmek
v.-di 469
v.-diler 2566

vāḫıf ol- (Ar. T. f.): bir şeyi elde etmek, bir işten
haberli olmak
v.-a 5140
v.-am 3616
v.-an 74
v.-dı 391, 1836
v.-maya 4497

vāḫi[‘] (Ar. i.): vuku’ bulan, olan, düşen; olagelen,
rastlayan, geçen, geçmiş olan.
v. 4613

→ vāḫi[‘] ol-

vāḫi[‘] ol- (Ar. T. f.): gerçekleşmek
v.-a 5199
v.-mişdi 559

vaḫt (Ar. i.): muayyen belirtilen zaman
naḫd-i v.+ile 348
şāḫib-i v.-i مع الله 202

- v.+i 304, 3430, 5514, 5620
v.-i bîm 4003
v.+idür 3178
v.-i ğuşşada 3908
v.-i ħalâş 1579
v.-i ħamâm 3864
v.-i ħile 1090
v.-i kām-rānîdür 4074
v.-i kāmurānıdı 5240
v.+inde 591, 3192
v.-i seĥer 751
v.-i seĥerde 3109, 3748
v.-i seyr-i şahrâdur 672
v.-i sûrûr 4998
v.-i vuşlat 4003
v.+iyile 1065
→ ne vakt
- vâle (Far. i.):** bir çeşit ipek kumaş
v. 2969
v.+den 715
- vâlide (Ar. i.):** doğuran, anne
v.+m 1886
- vâlih (Ar. i.):** şaşakalmış, şaşırılmış
v. 3744, 4701
- Vâmık (Ar. ö. i.):** Vâmık ile Azra hikayesinin erkek kahramanı
V. 2292, 4202
- var (I) (T. i. 1.):** Mevcut, “yok” karşıtı
v. 9, 10, 68, 117, 213, 441, 604, 1037, 1062, 1407, 1740, 1776, 2027, 2471, 2497, 2543, 2627, 2627, 2683, 2788, 2840, 2854, 3036, 3113, 3176, 3685, 3723, 3764, 3885, 3936, 3982, 4015, 4024, 4427, 4434, 4442, 4442, 4443, 4443, 4556, 4648, 4649, 4756, 5017, 5208, 5399, 5407, 5509, 5629
v.+dur 1855, 4118, 4118
v.+ıdı 255, 421, 468, 872, 974, 1005, 1052, 1156, 1368, 1547, 1566, 2260, 2266, 2294, 2507, 3407, 4030, 4054, 4059, 4594, 5236, 5313, 5514, 5750
v.+ımış 5756, 5759
v.+ısa 662, 1241, 1344, 1818, 4015, 4116, 4229, 5446
v.+iken 1048, 1908, 3952
(i. 2.): mal, mülk, elde bulunan, sahip olunan her şey
v.+ı 1046, 2844, 3360, 3361, 3380, 5528
v.+ın 3337, 3531, 5647
v.+ından 2411
v.+ımı 2196, 2836, 5298, 6001
v.+um 3359
v.+umı 5412
(i. 3.): hepsi
v.+ı 5633
→ gönülde gönüle vardır rāh, ne var, var eyle-, var it-, yokdan var it-
- var (II) (T. e.):** istersen (isterse...) gibi konuşulan iş üzerinde bir kimseyi serbest bırakmayı anlatan bir söz
v. 1030, 1576, 2408, 3351, 4624, 5663
- v.-uñ 5893
- var- (T. f. 1.):** ulaşmak, gitmek, vasıl olmak, erişmek
v. 3388, 3716, 3910, 4206, 4233, 5127, 5406
v.-a 2119, 2263, 3300, 4197, 4677, 5010
v.-alum 4761
v.-am 2894, 5134
v.-an 312
v.-asın 3715
v.-ayın 3472
v.-dı 239, 376, 727, 1017, 1416, 2093, 2598, 3323, 3451, 3747, 3749, 3959, 4184, 4682, 5046, 5125, 5404, 5423, 5864, 5990, 6110
v.-dılar 2102, 5745
v.-ıcak 3719, 3757, 5989
v.-ınca 1748, 1785, 2148, 3121, 4861, 5175
v.-mazsın 2597
v.-sa 5068, 5676
v.-sun 5862, 5990
v.-uñ 1316, 1423, 1453, 5678, 5858
v.-up 989, 1460, 1483, 1974, 3232, 3310, 3654, 4973, 5358, 5566
v.-urdu 5034
v.-uruz 5931
(f. 2.): belli bir duruma veya düzeye gelmek
v.-duçca 522, 5289
→ karşı var-, varup ħal-, yile var-
- var eyle- (T. f.):** var etmek, yaratmak, oluşturmak
e.-di v. 3510
v.-di 7
- vâridât (Ar. i.):** hatıra gelen, içe doğan şeyler
mevrid-i v.-ı Sübhâni 294
- vâriş (Ar. i.):** mirasçı, kendisine miras düşen
v.-i kemâl-i nebî 927
- var it- (T. f.):** yapmak, oluşturmak, meydana çıkarmak
v.(d)-en 4596
v.(d)-er 3030
- varlıĝ (T. i.):** → varlık
- varlık (T. i.):** var olma, bulunma durumu, beden, cisim, varlık, sahip olunan her şey
v. 1046, 3183
v.+dan 3539, 5354
v.+dur 67
v.(ĝ)+ı 2651
v.(ĝ)+ın 3133, 3532, 3992, 5649
v.(ĝ)+ından 5040
v.(ĝ)+ımı 2591
v.(ĝ)+um 113, 3066, 3179, 4468
→ varlık binâsı
- varlık binâsı (T. Ar. i.):** vahdetin zıddı, dünyevî anlamda var olan her türlü istek, kesret
v.+ın 3533
- varup ħal- (T. f.):** bir yere gidip bir müddet orada yaşamak, ikamet etmek
v.-sun 399
- vasat (Ar. i.):** orta
v. 3762
- vaşf (Ar. i.):** bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak tarif etme

- mazhar-ı v.+ıdur 4418
v.+ı 296, 775, 3356
v.-ı cemâl 2157
v.-ı hâli 1363
v.+ıla 3632
v.+ın 3227
v.+ına 1898
v.+ını 2276
v.+uñ 232
v.+uñda 214
→ vaşf-ı tekvîn, vaşf it-, vaşf olın-
- vaşf-ı tekvîn (Ar. i.):** Allah'ın var etme, yaratma sıfatı
v.+içün 131
- vaşf it- (Ar. T. f.):** bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak tarif etmek
v.(d)-en 1154
- vaşf olın- (Ar. T. f.):** tarif edilmek, söz ile anlatılmak
v.-maz 2737
- vâşıl (Ar. i.):** erişen, ulaşan, kavuşan olurdu ʿārif-i v. 2420
v. 1022
→ vâşıl eyle-, vâşıl it-, vâşıl ol-
- vâşıl eyle- (Ar. t. f.):** kavuşturmak
v. 6049
- vâşıl it- (Ar. T. f.):** kavuşturmak, ulaştırmak
i.(d)-e ... v.-ı cānān 3530
i.-mezse ... v. 4715
v. 3651
v.(d)-e 3181
v.(d)-en 6103
v.-ı hâşıl-ı murād i.(d)-eyin 4476
v.(d)-uñ 1455, 5679, 5919, 5998
- vâşıl ol- (Ar. T. f.):** kavuşmak, ulaşmak
o.-dı ... v. 2878
o.-ur v. 5584
v.-dı 932, 2787, 3315, 3746, 4651
v.-up 6016
v.-ur 78
- vâsîʿ (Ar. i.):** geniş, açık, enli, bol
→ vâsîʿ eyle-
- vâsîʿ eyle- (Ar. T. f.):** genişlemek, enine doğru açılmak
v.-di 899
- vaşiyyet (Ar. i.):** bir kimsenin yapılmasını istediği şey
v. 6086
v.+ı 5088
v.+ını 402
v.-i pederin 968
→ vaşiyyet eyle-, vaşiyyet it-, vaşiyyet kıl-
- vaşiyyet eyle- (Ar. T. f.):** bir kimsenin birisinden herhangi bir şeyin yapılmasını istemek
e.-di ... v.+ler 6137
v.-di 1744
- vaşiyyet it- (Ar. T. f.):** bir kimsenin birisinden herhangi bir işin yapılmasını istemek
v.-di 5082
- vaşiyyet kıl- (Ar. T. f.):** bir kimsenin birisinden herhangi bir işin yapılmasını istemek
v.-up 4079
- vaşl (Ar. i.):** kavuşma
haber-i v. 6009
harem-i v.+uñı 4075
ʿiyş-i v.+uñ 3349
kût-ı v.+uñdan 4412
ravza-i v.+a 6073
sāye-i v.+ı 3333
şoḥbet-i v.+ına 815
şubḥ-ı v.+uñdan 2466
şekker-i v.+içün 4334
şevḳ-i v.+a 3180
ümmid-i v.+a 5478
v. 4411
v.+a 2809, 2841, 3225, 3881, 3906, 4812, 4817, 4840, 4918
v.+ı 552, 2064, 3875, 4886
v.-ı cānāndan 4924
v.-ı cānānı 4087
v.-ı dilberden 4164
v.-ı dil-dārıla 3321
v.+ıdur 6121
v.-ı ḥurremüñe 3922
v.+ıla 5526
v.-ı maḥlūkı 1029
v.+ımuздan 4645
v.+ına 481, 3150, 4714, 4886
v.+ından 4806
v.+ını 5657
v.-ı nigār 1026
v.-ı Yaʿkūbı 5660
v.-ı yāre 3841, 5339
v.-ı yārele 3549, 3605, 5236
v.-ı yārin 2986
v.-ı yāriden 5299
v.-ı Yūsufda 4925
v.-ı Yūsufdan 4706, 5069, 5351, 5541
v.+içün 2773, 4108
v.+uma 3971, 4569
v.+umuñ 4539
v.+uñ 4456, 4993, 5898
v.+uña 3176, 4774, 5451, 6095
v.+uñdan 1121
v.+uñı 4685
v.+uñıla 4336, 4395, 5447
v.+uñuz 1736
zēvḳ-i v.-ı dildārı 2831
zēvḳ-i v.+uñla 4424
→ vaşla ir-, vaşl ol-
- vaşla (Ar. i.):** mevlevî tarikatına mahsus bir çeşit elbise
v.-i saʿadet-idi 509
- vaşla ir- (Ar. T. f.):** istediğini elde etmek, istediği şeye kavuşmak
i.-di v.-ı ʿazīze 5525
v.-di 519
v.+ına i.-di 3143
v.+uña i.-di 1025

- vaşl ol- (Ar. T. f.):** kavuşmak, ulaşmak
v. 3526
- vaţan (Ar. i.):** yurt, memleket, diyar
ârzū-yı v. 467
bū-yı v. 467
ħubb-ı v. 3643
miħnet-i cilā-yı v. 1757
v. 464, 468, 473, 476
v.+dan 3168
v.+ın 3642
v.+ına 6103
v.+ında 555
v.+um 1368
v.+uñ 3689
- vāveylā (Far. e.):** çığlık, yaygara, feryāt, eyvāh,
yazık
v. 1391
- vāveylāh (Far. e.):** çığlık, yaygara, feryāt, eyvāh,
yazık
şadā-yı v. 1095
- vāy (T. e. 1.):** eyvāh, yazıklar olsun
v. 1398, 4643, 5353, 5429
(e. 2.): yönelme durumu eki almış bir kelime
ile kullanıldığı zaman bir şeyin veya bir
kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatan
bir söz
v. 1476
(e. 3.): şaşma anlatan bir söz
v. 4835
(i. 4.): üzüntü, keder, dert, sıkıntı
v.+a 4723
v.+ı 5309
→ vāy eyle-
- vāye (Far. i.):** nasîp, kısmet
v. 645, 3836
→ vāye al-
- vāye al- (Far. T. f.):** nasiplenmek, kısmetine düşeni
almak
a.-masa ... v. 2292
- vāy eyle- (T. f.):** eseflenmek, vahlanmak, üzölmek
e.-ridi ... vāy 2162
- vazʕ (Ar. i.):** koyma, konulma
v.+ıla 4054
→ vazʕ -ı ħaml, vazʕ ol-
- vaʕz (Ar. i.):** bir kimseye, kalbini yumuşatacak,
kendisini iyiliğe sevk edecek surette söz
söyleme
→ vaʕz eyle-
- vaʕz eyle- (Ar. T. f.):** bir kimseye, kalbini
yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek
surette söz söylemek
e.-di v. 4130
- vaʕz-gū (Ar. Far. i.):** bir kimseye, kalbini
yumuşatacak, kendini iyiliğe sevk edecek
surette söz söyleyen, dini öğütler veren
v.-yi menber-i ʕ arş 1304
- vazʕ -ı ħaml (Ar. i.):** çocuk doğurma
v.+ı 493
- vāziʕ (Ar. i.):** -metinde- Hz. Ali (koyan, sergileyen)
v.-i süfre-i fütüvvetdür 302
- vazʕ ol- (Ar. T. f.):** koymak, konulmak,
yerleştirmek
v.-miş 5551
- ve (Ar. e.):** dahi, de, hem, ile, bununla beraber
v. 5518
- vecd (Ar. i.):** kendini kaybedercesine ilahî aşka
dalma
v. 579
v.+e 430, 2145
→ vecde gel-
- vecde gel- (Ar. T. f.):** kendinden geçecek derecede
çoşmak, bir şey karşısında sonsuz heyecan
duymak
g.-üp v. 5347
- vech (Ar. i. 1.):** yüz, çehre
aħsenü'l-v.-i ekħelü'l-ʕ ayneyn 3670
v.-i ʕ abūs 4864
v.-i ħadimi 5539
v.-i maʕ şūka 78
v.-i Yaʕ ħūba 6023
v.-i Yūsufdan 3663
(i. 2.): yol, vasıta, sebep
āyine-i v.-i Rabb-i ʕ ālem 218
v. 637, 3375
v.+ile 3474, 3882, 5804, 6170
(i. 3.): ön, alın, cephe
v.-i peder 637
- vedūd (Ar. i.):** çok muhabbetli, çok şefkatli.
[Allah'ın sıfatlarındanır]
muħibb-i v. 5646
- vechu'llāh (Ar. i.):** Tanrı
v. 5382
- vefā (Ar. i. 1.):** sözünde durma, sözünü yerine
getirme
ʕ avķ-ı v. 1488
v. 119
v.+dur 3430
v.+sı 725
Yūsuf-ı mışr-ı ʕ ilm ü ħilm ü v. 3644
(i. 2.): sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk
bağlılığı
baħr-i v. 5961
neşāt-ı v. 5058
şevķ-i v. 5056
v. 1725, 3857, 4752, 4822, 5303, 5959
v.+dan 5506
v.+sı 2983, 4716, 4816
v.+sından 5018
v.+sını 4519
v.+yıla 5017
v.+yiken 4555
→ ʕ ahde vefā gözet-, vefā eyle-, vefā ħıl-
- vefā eyle- (Ar. T. f.):** sözünde durmak , birinin
hacetini reva görmek, vaadi yerine getirme
e. v. 3430
- vefā ħıl- (Ar. T. f. 1.):** sözünde durmak , birinin
hacetini reva görmek, vaadi yerine getirme
v. 4457
ķ. v. 5386

- vefât (Ar. i.):** ölüm
→ vefât eyle-, vefât it-
- vefât eyle- (Ar. T. f.):** ölmek
v.-di 355
- vefât it- (Ar. T. f.):** ölmek
i.-di v. 323, 5233
v.-di 400
- vefķ (Ar. i.):** uyma, uygunluk, uygun gelme
v.-i każā 929
→ vefķ ol-
- vefķ ol- (Ar. T. f.):** uygun düşmek, uymak, uygun olmak
v.-i tedbîr o.-ursa 5930
- vehm (Ar. i.):** kuruntu, yersiz korku, şüphe, tereddüt
tîr-i v.+i 2386
v. 2677
→ vehme gel-, vehm it-
- vehme gel- (Ar. T. f.):** kuruntuya düşmek, şüphe ve tereddüt duymak
v.-ür 57
- vehm it- (Ar. T. f.):** kuruntuya düşmek, şüphe ve tereddüt duymak
v.(d)-üp 1619
- vekâlet (Ar. i.):** vekillik, başkasının işini görmeye memur olma
v.+ile 1644
- vekîl (Ar. i.):** birinin, işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse
v. 5739
v.+iyidi 5074
- velâ (Ar. i.):** yakınlık, sahiplik
v. 908
- velâyet (Ar. i.):** Tanrı dostluğu
v. 164
→ velâyet vilâyeti şâhı
- velâyet vilâyeti şâhı (Ar. Far. i.):** Hz. Muhammed
v. 164
- veled (Ar. i.):** çocuk, erkek evlat, oğul
v. 243, 387, 3914, 5949
v.+i 1053
v.-i hâke 13
v.+üh 5859, 5862
- veli (Ar. i.):** → velî
- velî (I) (Ar. i. 1.):** ermiş, eren, yol gösterici
v. 6105
v.+ye 930
v.-yi kebîr 3665
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
v.-yi temîz 3428
v.-yi zemân 1866
- velî (II) (Far. e.):** ama, fakat, bile, bununla beraber, dahi
v. 4, 394, 548, 965, 1197, 1263, 2117, 2175, 2268, 2584, 2890, 3128, 3229, 4147, 4283, 4482, 4484, 4607, 4627, 5534, 5619, 5642, 5828, 5841, 5929, 6088, 6100
→ velî ki
- velî ki (Far. e.):** ama, fakat, velâkin, ancak, şöyle ki
v. 115, 336, 1664, 2153, 2434, 2498, 4109, 4483, 4999, 5196, 5288, 5875
- verne (Far. e.):** yoksa, aksi takdirde
v. 4571, 4844, 5434
- verâ (Ar. i.):** öte, arka, geri, tas. takvanın sonunda ortaya çıkan ve âriflere mahsus bir yüce haldir. Allah'tan korkup çekinmenin kemal halidir.
v.-yi hadd-i beşer 3915
- verd (Ar. i. 1.):** gül
mâ-i v.+ile 757, 3290, 4657
v. 4031
v.+i 5288
v.-i derdüne 122
v.-i muţarrâ 3497
v.-i nesrine 2185
v.-i sûri-vâr 3477
v.-i ter 2057
verd-i Yûsufıdı 5290
v.+üh 3911
v.+ühem 4187
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
v.-i ter 2057
- verhem (Ar. i.):** incinme, incinen, ıstırap çeken, sıkıntılı,
v.+i 3744
→ verhem it-
- verhem it- (Ar. T. f.):** sıkıntı çektirme, ıstırap etme
i.(d)-eler v. 4781
- vesâiyil (Ar. i.):** vesileler, sebepler
v.+ini 3075
- vesîle (Ar. i.):** bahane, sebep, vasıta
v.-i maķşad 3076
→ vesîle ol-
- vesîle ol- (Ar. T. f.):** sebep olmak, aracı olmak
v.-a 178, 2904
- vesme (Ar. i.):** rastık, kadınların kaşlarını veya saçlarını boyamak için sürdükleri siyah boya
v. 2359, 4286
- vesvese (Ar. i.):** kuruntu, şüphe
v. 1991
- vey (Far. e.):** “ve ey” yerinde “ey” karşılığı olarak şiirde kullanılır.
v. 187, 205
- vezîr (Ar. i.):** valilik, vekillik, gibi yüksek rütbelerde bulunan paşa unvanını taşıyan kimse
v. 2262
- vezn (Ar. i.):** tartma, tartılma, ağırlık
v.+i 3365
- vidâ^c (Ar. i.):** ayrılma, ayrılış, Allah'a emanet olun, Allah'a ısmarladık!
âh-ı v. 2974
→ vidâ^c eyle-, vidâ^c it-
- vidâ^c eyle- (Ar. T. f.):** ayrılmak, vedalaşmak
v.-yeydi 6138
- vidâ^c it- (Ar. T. f.):** ayrılmak, vedalaşmak
v.(d)-e 1718
v.(d)-erin 1735
v.(d)-üp 4151
- vifâķ (Ar. i.):** uygunluk, aynı düşüncede olma
v. 726
v.-ı zemân 5058

vilâyet (Ar. i. 1.): dostluk, muhabbet

memleket-i v.+ûnden 205

ser-çeşme-i v.+dür 300,

(i. 2.): il, yöre, memleket

emir-i v.-i aşüb 1492

şehsüvâr-ı v.-i ‘irfân 285

v.+i 164

→ velâyet vilâyeti şâhı

vir- (T. f. 1.): Tanrı tarafından bir şeylerin ihsan

edilmesi, bağışlanması

v. 103, 103, 1334, 4591, 5352, 5388

v.-di 369, 387, 1059, 1936, 2319, 3426, 3735,

4125, 4125, 4230, 5625, 6068, 6080

v.-dügi 5561

v.-düm 460, 5458

v.-e 4487, 6142

v.-en 4450, 6142

v.-esin 385, 1415, 5350

v.-ici 1333, 1333

v.-mişdi 289

v.-mişidi 2300

v.-se 590, 1944

v.-üp 5649

v.-ür 404, 406, 946

(f. 2.): -soyut ve somut anlamda- bir şeyi birine

bırakmak, bir şeye karşılık olarak sunmak,

uzatmak, bağışlamak, vermek, sağlamak

v. 3385, 3441, 3929, 4205, 4337

v.-di 470, 511, 701, 1606, 1672, 2058, 2077,

2207, 2660, 2785, 2835, 2905, 2907, 2927,

2933, 2940, 2945, 2952, 2958, 2960, 2961,

3307, 3361, 3363, 3367, 3370, 3503, 3536,

3564, 3565, 3945, 4274, 4285, 4286, 4335,

4364, 4666, 4668, 4695, 4696, 4997, 5222,

5298, 5524, 5628, 5629, 5630, 5916, 6003,

6024

v.-diler 2786, 5627, 5631, 5632

v.-dilerise 5731

v.-dügi 4081

v.-düm 4551, 5427, 5642

v.-e 488, 472, 1586, 3337, 3951, 4121, 4297,

5647, 6069

v.-eli 4495

v.-elüm 2115, 4977

v.-em 5720, 5721

v.-en 3133

v.-enden 5859

v.-enlere 4346

v.-esiz 4082

v.-eydi 1662, 2202

v.-eyin 3311

v.-icek 3577, 5782

v.-ici 2179, 4102

v.-medük 22

v.-medüm 5728

v.-medüh 4993

v.-mege 1670, 2522

v.-mesün 3068, 3069

v.-mez 939, 3376

v.-mezidi 501, 5734

v.-mezise 1188

v.-miş 3366, 3368, 4052

v.-mişdi 3462

v.-mişdür 4194

v.-mişem 3441, 4347

v.-se 4580, 4581, 5223

v.-üh 1127, 1674

v.-üp 2206, 5412, 5736

v.-ür 553, 3214, 3344, 3355, 4654, 4815

v.-ürdi 2204, 3566, 4645, 5318

v.-ürse 2191

v.-ürseñ 4843

(f. 3.): gelin etmek, nikahlamak

v.-di 414, 422, 424

v.-em 1550

v.-ürdüm 291

(f. 4.): bitmek, yeşermek, yetişmek

v.-medi 587

v.-ürdi 2174

(f. 5.): herhangi bir duruma yol açmak,

herhangi bir duruma sokmak

v.-di 982, 1832, 2084, 2746

v.-üp 2724

v.-ür 553, 3016, 3831, 5105

(f. 6.): düşünce veya bilgi anlatan şeyleri

başkalarına iletmek, bildirmek

v.-sem 5670

(f. 7.): takas etmek, değiştirmek, bir şeyin bedeli olarak kullanmak

v.-mezdüm 3425

v.-mezidi 1663, 1663

v.-mezidüm 3786, 3786

→ amân vir-, ‘azâb vir-, bâde vir-, bû-yı bed

vir-, cân vir-, cân viren, cevâb vir-, destür vir-,

dest vir-, dil vir-, egnine vir-, el(in)e vir-, el

vir-, ferec vir-, fer vir-, gönül vir-, gözün âba

[vir-], haber vir-, hâlel vir-, icâzet vir-, ilenç

vir-, lâf vir-, müjde vir-, nür vir-, püşt vir-,

renc vir-, revnaç vir-, rızâ vir-, ruḥşat vir-,

selâm vir-, ser vir-, seyle vir-, şür vir-, tâb vir-,

târâca vir-, tavşan uykusı vir-, yağmaya vir-,

yağın vir-, yele vir-, yol vir-, yüz vir-, zevâl

vir-, zulmet-i dūd vir-

vîrân (Far. i.): yıkık, yıkılmış, pek harap olmuş yer

v. 1605, 4959

(sf. 2.): yıkık, yıkılmış, harap

v. 5070

→ vîrân ol-

vîrâne (Far. i.): yıkılmış veya pek harap olmuş yer,

yapı

v.+sin 6070

→ vîrâne ol-

vîrâne ol- (Far. T. f.): yıkılmak, harap olmak

v.-masun 4960

vîrân ol- (Far. T. f.): yıkılmak, harap olmak

o.-urdu ... v. 2098

vird (Ar. i.): bir sözü sürekli tekrarlama, diline

dolama, çokça tekrar etme

v. 5290

v.+i 2157

- v.-i Yüsufda 4139
- viril-** (T. f. 1.): bir nitelik ve vasfın Tanrı tarafından bahşedilmesi
v.-di 266, 3220
(f. 2.): bir şey birisi için ayrılmak, bırakılmak, bağışlanmak, bir şeye karşılık olarak sunulmak
v.-di 5765
v.-en 1676
- viriş-** (T. f.): herhangi bir şey birbirine karşılıklı olarak vermek, sunmak
→ el viriş-
- vişāl** (Ar. i.): kavuşma
bāb-ı v. 4105
bū-yı v. 2772
bülbül-i bāğ-ı dāsītān-ı v. 5656
dem-i v.+e 5781
eyleyen ... ‘ahd-i v. 3293
kilid-i bāb-ı v. 3074
mürğ-i busitān-ı v. 5656
müstahikḳ-ı v. olan 4809
naḳd-i v. 3826
v. 1720, 3010, 3842, 4360, 4784, 6074
v.+e 4188, 6042
v.+i 474
v.-i ‘ālem-i gil 4192
v.-i cānāna 2195, 4359, 6198
v.+içün 4521
v.-i dildārı 2193
v.+ile 2599, 2714, 3827
v.+in 1376
v.+ine 2567, 3339
v.+ini 4713, 5158
v.-i nigār 1016
v.-i resül 5661
v.-i Ya‘kūba 5658
v.-i yāridi 5270
v.+iyidi 2569
v.+üñi 5458
v.+üñidi 1119
zevk-i v. 5420
→ vişāl(in)e ir-, vişāl ol-
- vişāl(in)e ir-** (Ar. T. f.): özlenen birisine kavuşmak
i.-düm v.+üñe 410
- vuḥūş** (Ar. i.): yabani hayvanlar
ide seyr-i v. 681
v. 4252
- vuşlat** (Ar. i.): kavuşma
āb-ı v.+ıla 4381
ḥān-ı v.+a 5493
ḥān-ı v.+dan 484
şubḥ-ı v. 3555
şevḳ-i v.+ıla 4365
vaḳt-i v. 4003
v.+ı 4281
v.-ı dilber 1196
v.+ıla 5564
v.-ı nigār 3422
v.-ı tām 3145
v.-ı yār 3905
v.+uñ 1117
- vuşlat-bīn** (Ar. Far. i.): kavuşmayı gözleyen [kişi]
rūḥ-ı v. 315,
- vuşül** (Ar. i.): ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme
v. 1542, 1544
v.+e 3146
v.+i 1045, 6048
→ vuşül bul-
- vuşül bul-** (Ar. T. f.): kavuşmak, ulaşmak
b.-ur ... v. 6108
- vü** (Ar. e.): ve
v. 118, 118, 309, 432, 458, 492, 543, 566, 621, 648, 652, 665, 694, 697, 725, 811, 894, 1006, 1028, 1169, 1213, 1260, 1335, 1489, 1553, 1598, 1787, 1869, 1927, 1932, 1983, 2001, 2023, 2053, 2106, 2106, 2106, 2195, 2218, 2254, 2262, 2304, 2368, 2441, 2509, 2581, 2687, 2808, 2826, 2870, 2903, 2927, 2943, 3064, 3065, 3096, 3106, 3123, 3268, 3409, 3488, 3498, 3612, 3628, 3632, 3636, 3770, 3777, 3796, 3852, 3970, 3978, 4024, 4061, 4173, 4175, 4247, 4251, 4310, 4376, 4385, 4413, 4435, 4472, 4503, 4507, 4556, 4582, 4626, 4656, 4658, 4668, 4728, 4780, 4863, 4950, 4950, 4953, 4959, 5068, 5077, 5152, 5157, 5201, 5293, 5355, 5361, 5375, 5531, 5567, 5574, 5630, 5695, 5700, 5711, 5718, 5721, 5773, 5782, 5837, 5912, 5943, 6060, 6123, 6126, 6147, 6150, 6184, 6198
- vüs‘at** (Ar. i. 1.): genişlik, bolluk
v.+e 5215
v.+i 5072
v.+ile 39
v.+ini 5891
(sf. 2.): genişlik, bolluk
sāl-i v. 5119
- vücūd** (Ar. i.): beden, cisim, varlık
‘ālem-i v.+a 60
‘aziz-i mısır-ı v. 5167
kişver-i v.+a 1192
levḥ-i v.+a 6195
mısır-ı v. 5646
nūr-ı v. 59
şehr-i v.+ında 2683
v. 42, 80, 951, 1573, 1586, 1940, 2009, 4495, 4986
v.+ı 7, 9, 56, 630, 1582, 4460, 4823
v.+ında 4126
v.+ından 1047, 1916
v.+ını 6197
v.+ımuñ 40
v.+umdan 120, 3297
v.+umu 5428
→ laṭif-vücūd, vücūda gel-
- vücūda gel-** (Ar. T. f.): doḡmak, varlık kazanmak
g.-medi v. 188
g.-memişdür v. 3389

Y

yā (Ar. e. 1.): “ey, hey” anlamında seslenme bildiren söz

y. 121, 124, 200, 243, 379, 453, 895, 1140, 1236, 1239, 1252, 1260, 1356, 1413, 1428, 1492, 1820, 1821, 1822, 2010, 2020, 2038, 2092, 3432, 3777, 4508, 5386, 5386, 5476, 5876, 5907, 6048, 6131

→ yā hū,

ya (Far. e. 1.): veya, yahut, tercih sunmak amacıyla kullanılan söz

y. 330, 951, 993, 1123, 1196, 1215, 1465, 1467, 1590, 1615, 1879, 2574, 2621, 3176, 3397, 4544, 5324, 5489, 5702, 5703, 5857

(e. 2.): bir düşüncede sıra ile yer alan ayrı cins öğelerden biri ötekilerden farklı görüldüğünde “hele, özellikle” anlamlarında kullanılan bir söz

y. 1159,

→ ya ... ya

ya (T. i.): yay

y. 4294

yaban (T. i.): insan yaşamayan ıssız yer, dışarı uzak yer

y.+a 3414

→ yabana at-

yabana at- (T. f.): önemsememek, önem vermemek, hafife almak

y.-ar 3410

yād (Far. i.): hatırlama, anma, hatır, gönül

y.+ı 3247

y.+ıyıla 316, 796

y.+um 2725

→ yād eyle-, yādına gel-, yād it-, yād kııl, yād

ol-, yād olın-

yad (T. i.): yabancı, garip

y. 797, 3726, 4829

y.+lar 3785

yād eyle- (Far. T. f.): hatırlayıp, dile getirmek

e.-di y. 4575

e.-men ... y. 3368

e.-me y. 3246

e.-ye ... y. 797

y. 316, 796

y.-ñ 1175

y.-sem 5752

yādına gel- (Far. T. f.): hatırlamak, yad etmek

y.-dügince 2462

y.-se 2718

yādigār (Far. i.): birinden kalan hatıra, yadigar

y.-i peder 514

y.+idür 2402

yād it- (Far. T. f.): hatırlayıp dile getirmek, anmak

i.-meye y. 4201, 5660

i.-se ... y. 5715

y. 304, 4771

y.-di 3, 2514, 3647

y.-dükce 2652, 4907

y.-düh 3753

y.(d)-er 968, 5018

y.(d)-erdi 4915

y.(d)-erdüh 5709

y.(d)-esin 994, 3203

y.-medüh 5414

y.-se 5086

y.(d)-üp 995, 3772, 5111

yād kııl- (Far. T. f.): hatırlayıp dile getirmek, anmak

y.-am 2468

yād ol- (Far. T. f.): hatırlanmak, dile getirilmek

y.-urdu 327

yād olın- (Far. i.): hatırlanmak, söylenmek, dile

getirilmek

y.-am 341

yād o.-dı 3464

yağ (T. i.): yağ

y. 3051

y.+a 4096

y.+ı 5103

y.+ıla 767

y.+ın 4275

y.+ımı 861

y.+ıyıla 2521

→ bağı yağın erit-, etmegi yağa ban-

yağ- (T. f.): -kar ve yağmur için- gökten düşmek

y.-ardı 5583

y.-dı 1831

y.-up 856

(f. 2.): toz, taş, mermi vb. çokça düşmek

y.-arsa 1466

(f. 3.): üst üste ve çok gelmek, aşırı derecede

gelmek

y.-ar 3056

y.-dı 1827, 3131, 5272

→ yağmur gibi yağ-

yağdur- (T. f.): yağmasını sağlamak

y.-ur 2814

yağı (T. i.): düşman

y. 5588

y.+ya 5588

yağla- (T. f.): yağ sürmek

y.-dı 767

y.-rıdı 766

y.-rıdum 2521

yağma (T. i.): birçok kişinin zor kullanarak ele

geçirdikleri malı alıp kaçması, talan,

→ yağma it-, yağma kııl-, yağmaya vir-

yağma it- (T. f.): birçok kişinin zor kullanarak ele

geçirdikleri malı alıp kaçmak, talan etmek,

yağmalamak

i.-di ... y. 5059

yağma kııl- (T. f.): birçok kişinin zor kullanarak ele

geçirdikleri malı alıp kaçmak, talan etmek,

yağmalamak

k.-dı y. 5428

yağmaya vir- (T. f.): yağmalatmak

v.-di y. 2490, 2806

yağmur (T. i.): atmosferdeki su buharının

- yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet
y. 1827, 2699
→ yağmur gibi yağ-
- yağmur gibi yağ-** (T. f.): haddinden fazla olmak, düşünülen ve gereğinden fazla olmak
y.-ar 2872
- Yağsāl (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Zülfe'den dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
Y. 423
- yā-hōd (Far. e.):** veya, ya da,
y. 918, 995, 1656, 1984, 5703
- yağsı (T. i.):** iyi güzel kimse, şey veya durum
y.+dur 605
- yā hū (Ar. e.):** "ey Allah'ım" manasında bir sesleniş
na' ra-i y. 2161, 2708, 3285
- Yaḥyā (Ar. ö. i.):** Hz. Yahya peygamber
dü-çeşm-i Y.+nuñ 148
- yağ-** (T. f. 1.): yaklaştırmak, yaklaşmak
y. 502, 4381, 4432
(f. 2.): yanmasına yol açmak, tutuşturmak
y.-a 546, 1947, 4581
y.-alı 2646
y.-an 4275
y.-ar 1626, 2896, 3137, 6172
y.-aram 1153
y.-ardı 5309
y.-ardum 2825
y.-dı 2032, 2453, 2481, 4603, 4711, 6170
y.-dılar 1121, 1924
y.-up 2463
(f. 3.): *mec.* acıtmak, acı ve keder vermek, çok üzmemek
y.-aruz 5855
y.-dı 1737, 3996
y.-ma 2124
y.-mağdur 4018
y.-up 6162
(f. 4.): *mec.* güçlü sevgi uyandırmak
y.-dı 2604
(f. 5.): yıkıma, zarara yol açmak, büyük bir zarara uğratmak, mahvetmek
y.-maduğ 6075
→ cān yağ-, dilini yak-, döğün yağ-, hışm odın yağ-, ocağımı yağ-, oda yağ-, od yağ-
- yağa (T. i.):** giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü
y.+sı 4909
y.+sına 4893
y.+sını 3577
→ yağa çäk eyle-, yağa çäk it-, yağa tüt-, yağa yırt-
- yağa çäk eyle-** (T. Far. f.): -divan şiirinde aşık için-sevgilisi uğruna dövünmek, yakasını veya bağrını yırtmak
e.-di y.+sını ç. 4513
y.+sın e.-di ç. 6160
- yağa çäk it-** (T. Far. f.): -divan şiirinde aşık için-sevgilisi uğruna dövünmek, yakasını veya bağrını yırtmak
ç.(d)-erler y.+ların 2424
y.+sın ç.-di 4892
y.+sın ... ç.-di 6159
- yağa tüt-** (T. f.): belli bir tarafa çekmek, etkisi altına almak
t.-mışiken ... y.+sını 2436
- yağa yırt-** (T. f.): -divan şiirinde aşık için-sevgilisi uğruna dövünmek, yakasını veya bağrını yırtmak
y.-a 2433
- yağın (T. i.):** mesafe olarak uzak olmayan
y. 239, 1090, 1554, 2650, 3176, 4055, 4988
y.+dur 4502
→ yakın gel-, yakın it-, yakın ol-,
- yağın gel-** (T. f.): bir kişi ya da nesneye yaklaşmak
g.-di ... y. 5188
g.-diler ... y. 6035
- yağın it-** (T. f.): bir kişi ya da nesneye yaklaştırmak
y.-di 5197
- yağın ol-** (T. f.): bir eylemin gerçekleşmesine az kalmak, ramak kalmak, yaklaşmak
o.-a y. 2841
o.-ma ... y. 4783
o.-ur ... y. 3053
y.-dı 258, 1558, 5346
- yağın (Ar. i. 1.):** sağlam bilgi, iyi kafi olarak bilme, şüphesizlik
āfitāb-ı y.+i 5115
dürr-i y. 5607
ehl-i 'ilm ü y. 956
ehl-i y. 3365
nūr.-ı y. 85, 4111
şem' -i cem' -i gürüh-ı ehl-i y. 275, 926
y. 1883, 3176, 3531, 6087
y.+denidi 4112
y.+ile 3175
(e. 2.): şüphesiz, kesinlikle,
y. 136
→ yağın vir-
- yağın vir-** (Ar. T. f.): şüpheye düşürmek, şüphelendirmek
v.-meseydi y. 3174
- yağlaş-** (T. f.): yakın duruma gelmek, yakınlaşmak
y.-dı 5039
- Ya'kūb (Ar. ö. i.):** Hz. Yusuf peygamberin babası,
Hz. Yakup peygamber
āl-i Y. 5850
āl-i Y.+dan 1159
āl-i Y.+ı 5837
āl-i Y.+uz 5706
ebnā-yı ḥazret-i Y. 3243
emr-i Y. 5744
cān-ı Y.+a 1080
cemāl-i Y.+ı 1427, 3433
çeşm-i Y. 754
çeşm-i Y.+içün 139
dil-i Y.+a 1289
ḥānedān-ı Y.+a 1329

- h zret-i Y. 3741, 5668
 hi b-ı Y.+a 5922
 katl-i Y.+a 391
 kem l-i Y.+ı 3433
 Şahn-ı ser y-ı Y.+ı 578
 urdular ... m hr-i Y.+ı 1693
 vaşl-ı Y.+ı 5660
 vech-i Y.+a 6023
 viŐ l-i Y.+a 5658
 Y. 361, 393, 402, 408, 472, 477, 481, 521,
 526, 543, 544, 564, 570, 593, 611, 613, 684,
 703, 712, 731, 734, 740, 755, 762, 763, 822,
 1053, 1056, 1061, 1069, 1104, 1181, 1185,
 1239, 1267, 1299, 1316, 1331, 1345, 1364,
 1388, 1402, 1411, 1414, 1435, 1501, 3750,
 3792, 5675, 5874, 5887, 5933, 6066
 Y.+a 397, 401, 422, 511, 727, 1061, 1198,
 1236, 1294, 1329, 1356, 3652, 3770, 5916,
 5916, 6074
 Y.+ı 364, 380, 475, 1055, 1059
 Y.+ıla 1658
 Y.+i in 373
 Y.+u n 3246, 3776
 Y suf ibn-i Y.+am 3691
- y k t (Ar. i.):** pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon t r  olan değerli taş m ferrih-i y. 1962
 y. 562, 2079, 3380
 y.+ı 5301
 y.-ı a mre 5844
 y.-ı s rh 2960
- y k ti (Ar. sf.):** yakuta benzeyen, yakut gibi Őar b-ı y. 3840
- yalan (T. i.):** ger ek olmayan, ger ek dışı [s z veya olay]
 y. 938, 948, 950, 959, 1093, 1166, 1180, 1189,
 1650, 1809, 2017, 3347, 3759, 4564, 4578
 y.+dur 950, 1170, 1430
 y.+ı 1175
 y.+ıla 1109
 y.+ısa 5791
 y.+larına 1309
- yalancı (T. i.):** yalan s ylemeyi huy edinmiŐ olan kimse, ger ek dışı s z ya da olaylar anlatan kişi
 y.+dur 1647
- yalanla- (T. f.):** haber veya s z n ger ek olmadığını bildirmek, yalan olduğunu a ıklamak, tekzip etmek
 y.-dilar 3791
- yalan- (T. f.):** -hayvanlar i in- birbirini karşılıklı yalamak
 y.-ı 1371
- yalanlan- (T. f.):** alevlenmek, ışık sa mak
 y.-dı 1390
- yalanuz (T. zf.):** yalnız, tek, yanında başkası olmayarak
 y. 5766
- yalvar- (T. f.):** birinden ısrarlı bir bi imde, kendine acındıracak s zlerle, saygılı bir bi imde bir Şey istemek
 y.-a 4677
 y.-dı 4184, 5379
 y.-up 880, 884, 1852, 2612, 3291, 4264, 4974, 5906
 y.-urlardı 2177
- yan (I) (T. i.):** taraf, yan
 y.+ın 377
- yan (II) (T. i.):** k ylerde yapılan kerpi  yapılara boydan boya konulan kalın ağa 
 y.+dan 3536
- yan- (I) (T. f. 1.):** ateş durumuna ge mek, tutuŐmak
 y.-a 4649, 5124
 y.-ar 3684
 y.-dı 1019, 1201, 3664, 4728, 4737, 4923, 4999
 y.-mayınca 4738
 y.-up 3185
(f. 2.): acı  ekmek,  ok  z lmek
 y.-aram 1240
 y.-ardı 2606, 2715, 5245
 y.-ayın 4005
 y.-dı 1060, 1463
 y.-du ca 6164
 y.-mazam 1393
 → ateş(in)e yan-, bağrı yanu , oda yan-, yanıp yalvar-
- yan- (II) (T. f.):** cevap vermek, yanıtlamak
 y.-dı 4730
- ya a (T. zf.):** taraf, cihet, y n
 y. 440, 442, 748, 1757, 1757, 1758, 1758,
 1810, 2974, 4265, 5003, 5570
 y.+dan 2974, 5465
- yandur- (T. f. 1.):** yakmak, yanmasına sebep olmak
 y.-dı 4732
 y.-up 105
(f. 2.): ıstırap ve azap vermek, eziyet  ektirmek, eziyet  ekmek
 y.-up 964, 1077
 y.-ur 1440
 y.-urken 1245
- ya ul- (T. f.):** yanılmak, Şaşırmak
 y.-dı 4703
 y.-up 3888, 3901
- yanınca (T. zf.):** yanında, beraberinde
 y. 844, 1731, 1949, 4853
 y.+u ca 1087
- yanıp yalvar- (T. f.):** bir konuda haddinden fazla ısrar etmek,  ok yalvarmak
 y.(di) y.-dı 4184
- ya ni (Ar. e.):** → ya n 
- ya n  (Ar. e. 1.):** “s z n kıtası, doğrusu, senin anlayacağın” manasında bir s z
 y. 2045, 2449, 2843, 4033, 4039, 4290, 5467, 6166
(e. 2.): ger ekte  yle olmayıp da farklı g sterilmeye  alıŐılan durumları ifade etmekte kullanılan bir s z
 y. 879, 2739, 4901

yañılış (T. zf.): hatalı bir biçimde
y. 1451

yanuğ (T. i.): bıkkın, üzüntülü, dertli
y. 1279

→ bağıryanuğ

yap- (T. f. 1.): inşa etmek, yapmak
y. 3919

y.-dı 2245, 2269, 3533, 3706, 4245, 5305,
5549, 5557, 5592

y.-dılar 257

y.-duñ 5559

(f. 2.): kapamak, kapatmak

y.-dı 4332

yapdur- (T. f.): yapmasını sağlamak, yapmasına
sebeup olmak

y.-dı 2244

y.-dum 5560

y.-up 5665

yapıl- (T. f.): kapanmak, kapatılmak, seddedilmek,
örtmek

y.-sa 3197, 4362

yapış- (T. f. 1.): sataşmak, saldırmak, musallat
olmak

y.-dılar 695

y.-ur 845

(f. 2.): sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak

y.-dı 4586

y.-up 1746, 3276, 4320, 4343

y.-ur 3063

yaprağ- (T. i.): → yaprak

yapraq (T. i.): bitkilerin türlü biçimdeki yeşil
bölümleri

y. 1124, 1290, 2817, 3098

y.(ğ)+a 3613

y.(ğ)+ı 2876

yar- (T. f.): bölüp, ayırmak
y.-dı 2307

yār (Far. i.): dost, sevgili

ārzū-yı y.+iyile 5474

būse-i la' l-i y. 3840

bū-yı y. 2686

derd-i y.+ile 2458

dest-i y.+ine 4343

fūrkat-i y. 3906

ğam-ı y.+a 2452

gül-i y.+a 4820

haber-i y.+i 5305

hātır-ı y. 3896

hayāl-i y.+ile 2480

hayāl-i y. itdi 2642

hecr-i y.+ile 4959

ihtiyār-i y.+ini 3794

kāmet-i y. 580

leb-i y. 4661

mağām-ı y. 4976

miyān-ı y.+e 3580

miyān-ı y.+i 4033

müjde-i y.+e 3775

peyk-i bū-yı y. 5330

seg-i mağalle-i y. 2790, 3820

sikke-i y. 2493

şüret-i y.+i 6166

şerbet-i y.+ı 3136

tarf-ı y.+inden 5312

vaşl-ı y.+e 3841, 5339

vaşl-ı y.+ile 3549, 3605, 5236

vaşl-ı y.+in 2986

vaşl-ı y.+inden 5299

vişāl-i y.+idi 5270

vuşlat-ı y. 3905

y. 264, 663, 739, 924, 1033, 1197, 1438, 1574,

1680, 2018, 2355, 2358, 2442, 2563, 2631,

2637, 2821, 2889, 3070, 3356, 3591, 3597,

3630, 3635, 3685, 3862, 3870, 3885, 3907,

3982, 4020, 4026, 4165, 4190, 4191, 4434,

4474, 4519, 4573, 4577, 4650, 4926, 5006,

5026, 5268, 5340, 5344, 5507, 5511

y.+dan 4810, 4888, 5309, 5880

y.+e 1074, 1267, 3133, 3185, 3287, 3287,

3288, 3631, 3837, 3852, 3959, 3969, 4345,

4378, 4751, 4902, 4935, 4935, 5020, 5025,

5306

y.+i 254, 765, 802, 1146, 2558, 3069, 3192,

3850, 4316, 4356, 4796, 4871, 4903, 5243,

5332, 5401, 5517

y.-i āhen-dil 1002

y.-i bedden 4882

y.-i belā 3971

y.+içün 4547

y.+idi 421, 2443, 5054, 5054

y.-i gül-ħande 4869

y.-i ħaķiķi 5535

y.-i ħūr-sirişt 4870

y.-i 'İsi-dem 3559

y.+ile 3552, 3587, 3603, 3793, 4896, 5053

y.+in 3288, 4921

y.+inden 791

y.+ine 3591

y.+ini 216, 2703, 3338, 4325, 4820

y.-i sim-berüm 3561

y.+iyidi 500

y.-i zindāni 5047

y.+üm 3908

y.+uñ 817, 3578, 4424, 4822, 5031

zülfi-y.+e 2777

zülfi-y.+uñ 2690

→ yār idin-, yār-i Güzün, yār it-, yār ol-

yara (T. i.): keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta
oluşan derin kesik *mec.* dert, üzüntü, acı

y. 4474

y.+m 1361, 2661

y.+sı 2637

y.+sına 3965, 4719, 5742

→ yaraya tuz ek-, yāre ur-

yara- (T. f.): bir şey yararlı olmak, fayda sağlamak
y.-r 4115, 5370

→ tapu(sı)na yara-

yarak (T. i.): hazırlık, levāzım

y.(ğ)+ı 5952

y.(ğ)+ın 2278, 2848

- yaralan-** (T. f.): yaralama işine konu olmak *mec.*
incinmek, kırılmak
y.-dı 2661
- yarar** (T. sf.): iş görür, işe yarar, faydalı, uygun,
elverişli
y. 5958, 5962
- yaraya tuz ek-** (T. f.): bir derdin acısını çoğaltmak
t.-di y.+sına 2596
y.+ma t.-mekden 4688
- yaras-** (T. f.): yakışmak, layık olmak, gerekmek
y.-ur 503, 1707, 3242, 3349, 3977, 3977, 3978,
4017, 4178, 4601
- yarat-** (T. f.): meydana getirmek, bina etmek
y.(d)+ana 6146
y.-dı 26, 45, 1604, 1604, 1902, 1910, 2613,
2616, 3508, 3978, 4400, 5900
y.-mışdur 2005
y.-mağa 25
→ yir yarat-
- yara ur-** (T. f.): → yāre ur-
- yāre** (T. i.): yara
y. 3631, 5877
y.+den 3631
y.-i ğam 5450
y.+m 3870
y.+si 2546, 4514
y.+sine 6112
y.+sini 4514
- yāre ur-** (T. f.): yaralamak, yara açmak *mec.* dert,
acı, keder vermek
u.-an y. 3292
u.-dılar ... y. 1361
u.-up ... y. 2661
y.-dı 2637
y.-up 6165
- yarı** (T. i.): bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan
her biri, yarım
y. 2844
- yarıcı** (T. i.): yardımcı, muin, şefaathçi
y.+ñ 3021
- yarıl-** (T. f.): bir alanın üzerine yarık açılması
y.-dı 697
- yarın** (T. i. 1.): āhiret günü
y. 996
(i. 2.): yaşanan günün ertesi günü
y.+a 4430
- yarındası** (T. zf.): ertesi, ertesi gün
y. 381
- yarışdur-** (T. f.): yarışmasını sağlamak,
y.-duğ 1106
- yārī** (Far. i.): dostluk, yardım
y.-yi devr 5058
- yār idin-** (Far. T. f.): birisinin dostluk ve sevgisine
erişmek
i.-di ... y. 3985
- yār-i güzīn** (Far. i.): Hz Muhammed'den sonra gelen
ve peygamberin dostu olan dört halifenin her
biri için kullanılan söz
y. 290
- yār it-** (T. Far. f.): çok fazla, aşırı derecede sevmek
y.-di 363
- yarlıga-** (T. f.): affetmek, bağışlamak
y. 5386
- yār ol-** (Far. T. f. 1.): yardım etmek, yararlı olmak
o.-dı ... y. 5087
o.-maya y. 555
y.-a 1512, 1574
y.-asın 5083
y.-mayasın 600
y.-sa 591, 1617
y.-sañ 3192
y.-uñ 4751
(f. 2.): sevilen kişi, dost ve tanıdık olmak
o.-a y. 3793
o.-masayduñ ... y. 2557
o.-mışlarıdı ... y. 5077
y.-dı 3296, 5053
- yārsuz** (Far. T. sf.): sevgilinin olmama durumu
y. 4978
- yaş-** (T. f.): yayın kirişini gevşetmek
y. 6133
- yaşdan-** (T. f.): yaslanmak, dayanmak, kendine
yastık edinmek
y.-dı 1276
- yaşduğ** (T. i.): yastık
y.(ğ) 2241
y.(ğ)+ı 3537, 5259, 5287, 5532
y.(ğ)+ın 2391, 4965
y.(ğ)+ından 3567
y.(ğ)+um 2475
→ kolunu yaşduğ eyle-, kol(m)nı yaşduğ it-
- yāsemēn** (Far. i.): beyaz veya sarı renkli bazen
pembe çiçek açan bir ağaç ve bu ağaççığın
güzel kokulu çiçeği
y. 883, 4303
y.+e 903, 3815, 4472, 4910, 4989
y.+i 4943, 6023
y.+uñ 4037
- yāsemīn** (Far. i.): → yāsemēn
- yaş (I)** (T. i.): birtakım olaylar sonucunda gözden
akan sıvı damlacıklar, göz yaşı
y. 996, 1098, 2168, 5967
y.+ı 1103, 4158
y.+ıla 3680
y.+ımı 1869, 4625
y.+um 2699, 3350, 3989
y.+uñla 4625
→ başarı yaş töl-, gözünü yaş tüt-, yaş dök-,
- yaş (II)** (T. sf.): kendi suyunu, canlılığını
yitirmemiş, kurumamış, kurutulmamış, taze
y. 3080
- yaş (III)** (T. ?/Moğ. ? i.): yaşanmış olan süre
y.+da 773, 5444
y.+ı 528
y.+ına 1103
y.+ında 494, 541, 1042, 3319
y.+ımı 2340
y.+um 2560
→ yaşda o kadar ol-, yaşı geç-

- yaşcuğaz (T. i.):** göz yaşı
y.+uñ 979, 1125
- yaşda o kadar ol- (T. Ar. f.):** birisiyle aynı yaşa gelmek
y. o.-ıcağ o. 774
- yaş dök- (T. f.):** ağlamak
d. ... y. 5778
- yaşı geç- (T. ?/Moğ. ? f.):** yaşlanmak, kocamak
y. ... g.-di 5271
- yaşın- (T. f.):** gizlenmek, örtünmek, saklanmak
y.-madı 2863
- yat- (T. f. 1.):** uyumak ve dinlenmek için gözlerini kapatarak kendinden geçmek
y.-a 4441
y.-dı 740, 2751
y.-dılar 1715
y.-mazam 1386
y.-up 1385
y.-uram 1228
y.-urdu 5340
(f. 2.): bulunmak, var olmak
y.-a 982
(f. 3.): bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak
y.-dı 1129, 3404, 3771
y.-up 1806
(f. 4.): hareketsiz bir biçimde durmak
y.-uriken 2356
- yavu (T. i.):** yakın
→ yavu kıl-
- yavu kıl- (T. f.):** yaklaşmak, yaklaştırmak
y.-dı 1097
- yavuz (T. sf.):** kötü, fenâ
y. 1081, 1116, 1149, 3063
(i. 2.): kötü, fenâ
y. 1307
- yay (I) (T. i. 1.):** ok atma aracı [divan şiirinde yâv sevgilinin kaşlarıyla ilişkilendirilir.]
y.+a 5469
→ yâya dön-
- yay (II) (T. i.):** yaz mevsimi
y. 5586
- ya ... ya (Far. e.):** birinden birinin olacağı varsayılan iki iş için kullanılan söz
y. 636, 657, 692, 1609, 1656, 2876, 4845
- yaya dön- (T. f.):** iki kat olmak, eğrilmek,
y.-mişken 1096
- yayağ (T. zf.):** yaya [şekilde, bir halde]
y. 833
- yaz- (T. f.):** sözü, düşünceyi özel işaret ve harflerle anlatmak
y. 347, 1161
y.-amaz 4195
y.-an 1003
y.-ardı 2380
y.-dı 1904, 2851, 2882, 2883, 4159, 4160, 5933, 5934, 5935
y.-dılar 1687, 1692, 4252, 4259
y.-dışa 5080
y.-mişlar 4384
y.-sa 4239
y.-sun 4225
y.-up 1207
- yazı (T. i.):** ova, düzlük, kır arazi
y. 1417, 2973
y.+da 633, 688, 2368, 5751
y.+lar 2906, 3026
- yazu (T. i.):** düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi
y. 5751
- yazıl- (T. f.):** özel işaret ve harflerle anlatılmak, kayda geçirilmek
y.-dı 1682, 2310, 2899
y.-mamış 3762
y.-maya 4260
y.-sa 2331
y.-urdu 5266, 5267
→ aln(in)a yazıl-
- yazuk (T. i.):** günah
y. 5146
→ yazuk(i) boyn(un)a
- yazu (T. i.):** kader, alın yazısı
y.+sı 2719
- yazuk(i) boyn(un)a (T. i.):** “ben karışmam , sorumluluk sana veya ona düşer” anlamında kullanılan bir söz
y.(ğ)+um b.+uña 2664
- yebâb (Far. sf.):** harap, yıkık, virane, bozuk
→ yebâb ol-
- yebâb ol- (Far. T. f.):** harap olmak, yıkılmak, perişan bir halde olmak
o.-madın ... y. 2877
- yed (Ar. i.):** el
→ yed-i beyzâ
- yed-i beyzâ (Ar. i.):** en beyaz el, Hz. Mūsâ'nın Firâvuna karşı mucize olarak ışıklı görünen parlak eli
y. 2023
y.+sı 2328
- yeg (T. i.):** → yig
- Yehūd (Ar. ö. i.):** Yahûdi, Hz. Yakup'un oğlu Yehûda soyundan gelenler, İsrailoğulları hayrû'l-Y. 236
- Yehūdâ (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Leyyâ'dan dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir kardeşinden birisi
dil-i Y.+ya 5849
Y. 417, 650, 1139, 1448, 1481, 5843, 6025
Y.+da 974
Y.+dan 1160, 1459
Y.+nuñ 1154, 1443, 1629
Y.+ya 1461, 6003
Y.+yı 1743, 5723
- yek (Far. i. 1.):** bir adet, tane
y.+dür 147
(sf. 2.): bir adet, tane
y. 3006, 3006
- yeksân (Far. i.):** bir, beraber, müsâvî
y. 127, 709

- yeldā (Far. sf.):** uzun
şeb-i y. 2982
→ şeb-i yeldā
- yem (Ar. i.):** deniz
ka' r-ı y. 3111
y. 2454
→ yem dök-
- yem dök- (Ar. T. f.):** ziyadesiyle ağlamak
d.-eydi ... y. 3846
- Yemen (Ar. ö. i.):** Arap yarımadasının batı-güney
tarafını teşkil eden bölge
pādişāh-ı milk-i Y. 2796,
- yemīn (Ar. i. 1.):** sözü, Allah'ı zikrederek
kuvvetlendirmek, kasem
y.+i 4582
(zf. 2.): sağ taraf
y. 4852, 5178
y.+den 5739
→ yemīn eyle-, yemīn it-
- yemīn eyle- (Ar. T. f.):** Allah'ın adını anarak
kuvvetli bir şekilde söz vermek
e.-ñ ... 'ahd ü y. 809
e.-yesiz ... 'ahd ü y. 5737
y.-di 4575
y.-mekdür 4578
- yemīn it- (Ar. T. f.):** Allah'ın adını anarak kuvvetli
bir şekilde söz vermek
y.-di 392
- yemīn ol- (Ar. T. f.):** söz verilmek, yemin edilmek
o.-dı y. 5739
- yemiş (T. i.):** yiyen, yiyici
y.+i 1911
- yesār (Ar. zf.):** sol taraf
y. 4852, 5178
- Yeşrib (Ar. ö. i.):** Medine-i Münevvere'nin
Müslümanlıktan önceki adı
Y. 244
- Yeşbahır (Ar. ö. i.):** Hz. Yakup'un Leyyā'dan
dünyaya gelen oğlu, Yusuf'un on bir
kardeşinden birisi
Y. 418
- yetim (Ar. i.):** babası veya anası-babası ölmüş
[çocuk]
dürr-i y. 2327
y. 19, 574, 975, 975, 5822
y.+i 322
y.+idür 165
y.+üñ 992
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
y. 1463
y.+i 655
→ yetim kal-, yetim ol-,
- yetim kal- (Ar. T. f.):** anadan ya da babadan yoksun
kalmak, anne ya da babadan birisinin ölmesi
k.-dı ... y. 494
- yetim ol- (Ar. T. f.):** anadan ya da babadan yoksun
kalmak, anne ya da babadan birisinin ölmesi
y.-dum 324
- yevm (Ar. i.):** gün
y. 666
- y.-i gaymidi 2133
- Yezdān (Ar. ö. i.):** Allah
şükür-i Y.+a 4879
- yezdī (Far. i.):** İran'ın Yezd şehrinde üretilen
ipekler için kullanılan bir isim
y. 3479
- yıgıl- (T. f.):** üst üste gelecek şekilde bir oraya
toplanmak
y.-dı 5591
- yık- (T. f.):** kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak,
bozmak, tahrip etmek, perişan etmek
y.-ayın 6166
y.-dı 3869, 5274, 5428
y.-ma 386
y.-madın 6076
y.-mak 545
- yıqıl- (T. f. 1.):** parçalanmak, bozulmak, dağılmak,
tahrip olmak
y.-mı 1984
y.-ur 919
(f. 2.): -bir duygu yoğunluğu içinde-
devrilmek, yıgılmak
y.-dı 1129, 3403, 4718
y.-up 1981, 3286
- yıl (T. i. 1.):** yıl, sene
y. 26, 1552, 1761
y.+lar 5121, 5617
(zf. 2.): yıl, sene
y. 491, 1544, 1545, 1721, 1935, 5122, 5200,
5577, 5986
y.+dur 4398
y.+lardur 5135
→ bir niçe yıl, niçe yıl, yüz yıl
- yılan (T. i.):** sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun
olanların genel adı, yerde gezen, uzun hayvan
y. 1842
- yıldırım (T. i.):** gök gürültüsü ve şimşekle görülen
hava ile yer arasındaki elektrik boşalması,
saika
y. 1973
- yıldız (T. i.):** → yıldız
- yılduz (T. i. 1.):** ışıklı gök cisimlerinden her biri
y. 951
y.+lar 2764
(i. 2.): baht, şans, talih
y.+ını 414, 3042
y.+umı 1550
- yırt- (T. f. 1.):** vücudu kanatacak kadar derin çizmek
y.-up 1099
(f. 2.): kağıt, kumaş gibi bükülüp katlanan
şeyleri parçalamak
y.-ardı 1172
→ yağa yırt-
- yırtıcı (T. i.):** beslenmek için başka hayvanları
parçalayarak yiyen hayvan
y. 1401
- yıyla- (T. f.):** koklamak
y.-dı 2062
- yi- (T. f. 1.):** ağızda çiğneyerek yutmak, yok etmek

- y.-di 375, 377, 1311, 1330, 1330, 1401, 1429, 1497, 1501, 5104, 5827
y.-dün 1346, 1354
y.-dünse 1351
y.-dünise 1353
y.-medüm 1358
y.-memiş 1397
y.-mez 389
y.-mezüz 1357
y.-miş 1431
y.-r 1433
y.-ridi 3443
y.-ridün 4102, 4102
y.-rse 709
y.-se 1172
y.-ye 1102
y.-yeni 1431
y.-yicek 1830
(f. 2.): yemek tüketmek, karın doyurmak
y.-di 5611
y.-diler 4664
y.-me 5770
y.-medüm 1385
y.-meyüp 1231
y.-nen 4688
y.-rleridi 5605
y.-se 3592, 5624
y.-yenün 4667
y.-yüp 4557, 4558
(f. 3.): tadına bakmak, tatmak
y.-di 2399
y.-diler 4146
y.-medi 3548
y.-r 4122, 4135
y.-rise 4135
y.-se 3928
y.-yeler 4168
y.-yen 4134
(f. 4.): üzerinde herhangi bir olayın etkisini ya da izini taşımak
y.-r 3993
→ bere yi-, ğam yi-, şeker yi-, tabaça yi-
- yidi (T. sf. 1.):** yedi (adet)
y. 490, 528, 1156, 1230, 1385, 2340, 2341, 2778, 2784, 2784, 2793, 3319, 4245, 4325, 5102, 5104, 5105, 5106, 5121, 5122, 5577
(i. 2.): yedi kişi ya da nesne
y. 5104
y.+sinden 2795
y.+ye 5106
y.+yi 5104
→ yidi iklim tut-
- yidi iklimi tut- (T. Yun. f.):** tüm dünyayı etkilemek, herkes tarafından bilinmek, duyulmak
y.-di 2341
- yidinci (T. sf.):** yedi sayısının sıra sıfatı, sıralamada altıncıdan sonra gelen
y. 4360, 4365
- yidür- (T. f.):** yedirmek, ağızda çiğneyerek yutturmak
y.-di 1108
y.-üp 5689
y.-ürdi 3590
- yig (T. i.):** daha iyi, daha uygun, daha üstün
y.+dür 303, 651, 652, 942, 1305, 3376, 3678, 3905, 4025, 4427, 4428, 5339
y.+idi 532, 1676, 4798, 5142
y.+ise 3890
(zf. 3.): daha iyi, daha uygun, daha üstün
y. 543, 4001, 4271
- yigitlik (T. i.):** yiğit olma durumu, yiğitçe davranış, yüreklilik, cesaret, gençlik
y.(g)+üm 5413
- yigirmi (T. sf.):** yirmi [sayı]
y. 1675, 1690, 3441
(i. 2.): yirmi
y.+yidi 1667
→ yigirmi biñ,
- yigirmi biñ (T. sf.):** yirmi bin
y. 3308
- yik-päre (Far. sf.):** tek parça
y. 4062
- yiksân (Far. i.):** → yek, yeksân
- yil (T. i.):** yel, rüzgar
y. 111, 1149, 2564, 2728, 2757, 2946, 3065, 3170, 3314, 3398, 3420, 3621, 3746, 3924, 4012, 4198, 5357, 5903
y.+i 4521
y.+inden 5277
y.+ler 5621
y.+lere 4197
→ yile git-, yile var-, yile vir-
- yil- (T. f.):** koşmak, hücum etmek, esmek
y.-e 4198
y.-er 3965
y.-erem 3621
y.-eyin 4012
y.-se 2946
- yile git- (T. f.):** heder olmak, boşa gitmek
y.(d)-er 3060
- yile var- (T. f.):** koşarak gitmek
y.-dı 3606, 3873, 5281
y.-urdu 4209
- yile vir- (T. f. 1.):** mahvetmek, hebâ etmek, boşa geçirmek, tüketmek, savurmak
v.-di ... y. 1200
v.-düm y. 5425
y.-di 1659, 1832, 2457, 2570, 2969, 5180
y.-em 4565
y.+lere v.-di 6170
y.-mese 3582
y.-meyüp 1635
y.-miş 2939
y.-üp 3045, 4938
y.-ür 1645, 2591, 2713, 2846, 3992
- yilken (T. i.):** rüzgar gücünden yararlanarak geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü

- y.+e 2984
yilt- (T. f.): itelemek, sürüklemek
 y.-erler 4797, 4797
yimek (T. i.): yemek, aş
 y. 647, 1385, 3149, 5611
yimiş (T. i.): meyve
 y.+idür 1432
yiñi (T. i.): elbise kolunun el üzerine gelen kısmı
 y.+inden 1528
 y.+ine 1527, 4911
yin- (T. f.): yenilmek, tüketilmek
 y.-di 6060
yine (T. e. 1.): ayrıca, bununla birlikte
 y. 50, 2526, 3218, 3775, 3830, 5123
(zf. 2.): yeniden, tekrar
 y. 113, 491, 521, 738, 739, 793, 879, 1129, 1137, 1168, 1182, 1294, 1310, 1366, 1389, 1390, 1390, 1402, 1460, 1546, 1553, 1926, 1948, 2030, 2178, 2189, 2280, 2556, 2643, 2658, 2661, 2720, 2736, 2736, 2764, 2765, 2783, 3291, 3386, 3399, 3776, 3869, 3872, 3909, 4089, 4343, 4345, 4461, 5087, 5130, 5419, 5432, 5438, 5440, 5442, 5479, 5719, 5738, 5738, 5744, 5745, 5745, 5773, 5807, 5853, 5866, 5868, 5870, 5877, 5931, 5955, 5999, 6116
yiñi (T. zf.): yeni, taze, henüz
 y. 2748, 3566
yiñile- (T. f.): tekrarlamak
 y.-r 4947
 y.-yüp 4345
yir- (T. f.): bir şeyi beğenmemek
 y.-erdi 2212
yir (T. i. 1.): -metinde- dünya, yeryüzü
 y. 6042, 6054, 6055
 y.+de 152, 524, 894, 6053
 y.+e 395, 5602
 y.+i 673, 5601
(i. 2.): makam, mevki
 y.+den 1534
 y.+üm 112
(i. 3.): bulunulan, yaşanılan alan, bölge, mekân, mesken, zemin
 y. 697, 1237, 2767, 2914, 2978, 3009, 3091, 3099, 5581, 5584, 5585, 5747
 y.+de 198, 592, 644, 1206, 1215, 1373, 1506, 1620, 1626, 1882, 1883, 2087, 2148, 2163, 3178, 4263, 5006, 5155, 5539, 5580, 5856, y.+dedür 3689
 y.+den 2012, 3326, 4769
 y.+e 739, 762, 850, 919, 1100, 1248, 1359, 1571, 1574, 1600, 1827, 1828, 1979, 1981, 2100, 2762, 2814, 3013, 3044, 3058, 3095, 3287, 3913, 4621, 5028, 5028, 5043, 5355, 5580, 5583
 y.+i 1605, 1787, 1925, 3606, 4387, 5180
 y.+idür 2685
 y.+ine 990, 4377
 y.+ini 1480
 y.+leri 1095
 y.+üm 990, 1227, 3756
 y.+ümi 2647
 y.+ün 2470
(i. 4.): bir nesne ya da herhangi bir durumun kısmı, bölümü, safhası, aşaması
 y.+de 2506
 y.+ine 4919
 → ara yir, gök yire in-, kara yire şal-, yire şal-, yire ur-, yir eyle-, yir gök, yirine gel-, yirine yitür-, yir tut-, yir yarat-, yoğ yire, yüz yire ço-yüz yire ur-
yire şal- (T. f. 1.): tutup bir anda yerle yeksan etmek, yere doğru hızlı bir şekilde itmek, y.-dı 5224, 6045
yire ur- (T. f. 1.): acı içinde kendisini bilinçsizce yere atmak
 y.-dı 1099
(f. 2.): yere çalmak, yere düşürmek, tutup yere atmak
 y.-dılar 1793
 y.-sun 6184
(f. 3.): kötü bir duruma sokmak
 y.-dı 4846, 6184
yir eyle- (T. f.): mekan tutmak, yerleşmek, yer tutmak
 e.-di y. 6063
yir gök (T. i.): yer ve gök, her yer
 y.+i g.(g)+i 26
yiridür (T. i.): “layıktır, uygundur, munasıptır” anlamında kullanılan bir söz
 y. 2890, 3438, 4468, 5023
yirin- (T. f.): kederlenmek, yerinmek, üzülmek, mahzun olmak
 y.-e 990
yirinde (T. zf.): zamanı, yeri uygun düşerek, gerektiği biçimde
 y. 4627, 4627
yirine (T. e.): bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere
 y. 1098, 1289, 1635, 1711, 1827, 1864, 1896, 2142, 2168, 2222, 2762, 2814, 2917, 2928, 3022, 3125, 3180, 3352, 3858, 3859, 3860, 3864, 3968, 4086, 4351, 4680, 4822, 4822, 4893, 4956, 5041, 5214, 5251, 5284, 5284, 5563, 5873, 5967, 6136, 6183
yirine gel- (T. f.): yeri boşalmış olan bir varlığın işgal ettiği alanın madden ve manen dolması
 y.+ine ... g.-sün 104
yirine yitür- (T. f.): istenileni, gerekeni yapmak
 y. 5396
yirlü (T. i.): bir yere, bir bölgeye ya da bir memlekete ait olma durumu
 y.+sin 3754
yir tut- (T. f.): mesken edinip oturmak, yerleşmek
 t.-dı ... y. 2262
yir yarat- (T. f.): dünyayı yaratmak
 y.-dı 14
yiryüzi (T. i.): yer kabuğu, dünya
 y.+nde 3124, 3193, 4756, 5153, 5614

- yit-** (T. f. 1.): kafi gelmek, yetmek
 y.-düğince 5723
 y.-dükce 1149
 y.-er 549, 1507, 1507, 1610, 3249, 4007, 5973, 6179
 y.-mezidi 2947
(f. 2.): ulaşmak, varmak, yetişmek
 y.-di 1553, 1694, 1753, 1835, 1941, 2030, 3324, 4569, 4929, 5540
 y.-diler 1425, 1788, 1951, 2107
 y.-er 4019
 y.-ersiñ 1748
 y.-esin 3256
 y.-miş 2024
 y.-mişidi 6002
 y.-üp 5760
(f. 3.): kaybetmek, yok etmek
 y.-di 1553, 1623, 1833, 2540, 5527
 y.-en 3723
 y.-erse 1523
 y.-mişümi 5870
(f. 4.): belirli bir zamana ulaşmak, erişmek
 y.-mişdür 1548
(f. 5.): beraberinde alıp götürmek, ulaştırmak, eriştirmek
 y.-diler 1672
- yitil-** (T. f.): yetişmek, olgunlaşmak
 y.-e 5202
- yitmiş** (T. i.): yetmiş kişi ya da nesne
 y.+e 6002
- yitür-** (T. f. 1.): kaybetmek, yok etmek
 y. 5061
 y.-di 3493
 y.-diler 4700
 y.-düğün 5778
 y.-elden 3698, 3702
 y.-elüm 636
 y.-en 3160, 3728
 y.-medin 5911
 y.-üp 1515
(f. 2.): ulaştırmak, yetiştirmek
 y.-di 6201
 y.-üñ 1316
(f. 3.): kâfi getirmek
 y.-di 4551
 5224, 6045, ‘aqlını yitür-, kendüzünü yitür-,
 özünü yitür-, yirine yitür-
- yoğ** (T. i.): → yoğ it-, yoğ ol-, yok
- yoğ it-** (T. f.): ortadan kaldırmak, izale etmek, varlığına son vermek
 y.(d)-üp 3181
- yoğ ol-** (T. f.): ortadan kalkmak, son bulmak, eser ve iz kalmamak
 y.-sa 4468
- yoğur-** (T. f.): katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek
 y.-up 4120
- yoğsa** (T. e. 1.): “aksi takdirde, acaba” anlamlarında kullanılan bir söz
 y. 5847
(e. 2.): ihtimalin veya ihtimallerin dışında bir ihtimali bildirmek için kullanılan bir söz
 y. 3553, 4971, 5018, 5974
- yok** (T. i.): bulunmayan, mevcut olmayan
 y. 6, 56, 89, 112, 115, 202, 556, 556, 953, 953, 1169, 1182, 1268, 1431, 1462, 1487, 1583, 1585, 1735, 2478, 2479, 2499, 2539, 2543, 2546, 2546, 2666, 2677, 2683, 2698, 2858, 3064, 3077, 3191, 3519, 3557, 3615, 3620, 3621, 3621, 3695, 3742, 3833, 3833, 3875, 3961, 3981, 4000, 4061, 4143, 4161, 4369, 4520, 4734, 4757, 4757, 4779, 4813, 4816, 4899, 4927, 4936, 5010, 5010, 5157, 5295, 5295, 5556, 5619, 5680, 5680, 5700, 5888, 5965, 6132, 6193
 y.+dur 68, 101, 1401, 1651, 1691, 2117, 2118, 2840, 3389, 3983, 5160, 5334, 5351, 5811
 y. durur 2895
 y.(ğ)+ı 7
 y.(ğ)+ıdı 1158, 1772, 2568, 3456, 4283, 5244, 5507
 y.(ğ)+ımış 5303
 y.(ğ)+ımışsa 5734
 y.(ğ)+ısa 1719, 5718
 y.(ğ)+iken 510, 517, 981, 1019, 1220, 2344, 3030, 3510, 4059, 4596, 5134, 5147
(sf. 2.): yok tere, lüzumsuz
 y. 4901
(e. 3.): “hayır” anlamında bir ünlem
 y. 4457
 → yoğ it-, yokdan var it-, yok yire, yüz(i) yok,
- yokluk** (T. i.): yokluk, yok olma durumu
 y. 67
 y.(ğ)+ıla 5964
 y.(ğ)+umdan 3181
- yokdan var it-** (T. f.): bütün kâinatı “kün!” emriyle bir anda yaratmak. (Allah’ın bütün varlık ve alemleri “kün” emriyle yaratması bu söz ile ifade edilir.)
 y. ... v.-di 537
- yokuş** (T. i.): aşağıdan yukarıya gittikçe yükselen eğimli yer, iniş karşıtı
 y. 1879
- yok yire** (T. zf.): hiç gereği ve yararı olmadan, boşuna
 y. 6017
- yol** (T. i. 1.): hedef, maksat, amaç, uğur
 y.+a 5388
 y.+da 1263
 y.+ına 906, 1145, 1963, 1980, 3951, 4082
 y.+ında 1266, 3795, 3887, 4361, 4819, 5369, 5540, 5903
 y.+um 156, 5990
 y.+uñ 3920
 y.+uñda 3706, 3965, 4768
(i. 2.): üzerinde yürünülen güzergah ve bu güzergahı takip etmekle oluşan seyahat hali
 y. 1255, 2058, 2118, 2978, 3954, 3954

- y.+a 1253, 1253, 1254, 1259, 1545, 1786, 5337, 5784
y.+da 1673
y.+ı 1553
y.+ın 790
y.+ına 5390
y.+ında 2679, 5305
y.+ından 3798
y.+lara 1072
y.+ları 1484, 1787, 1833
y.+uñ 3193, 3201
(i. 3.): uyulan ilke, sistem, usul, tarz
y.+dan 4563
y.+dur 4537
→ yol al-, yol bul-, yolda kal-, yoldan çıkar-, yolına düş-, yolını bağla-, yol vir-
- yol-** (T. f.): koparmak, çekip çıkarmak
y.-ardı 3858
y.-dı 4893
- yol al-** (T. f.): belirli bir yöne doğru gitmek, revan olmak, yolda ilerlemek
y.-dı 1806
- yol bul-** (T. f. 1.): bir amaca ulaşmak için yöntem belirlemek
y.-ıcağ 1698
b.-maya y. 4774
b.-urdu ... yol 51
(f. 2.): gidilecek olan yön konusunda karar vermek
y.-dı 3660
- yolda kal-** (T. f.): gideceği yere varamamak, ulaşamamak
k.-madı y. 5540
y.+ında k.-ma 352
- yoldan çıkar-** (T. f.): azdırmak, saptırmak
y.-dı 966
- yolına düş-** (T. f.): belli bir yöne doğru yola çıkmak, yol almaya başlamak
d.-di ... y. 2044
- yolını bağla-** (T. f.): gideceği yere varmasını engellemek, yolunu kesmek
b.-r ... y. 4490
- yol vir-** (T. f.): izin vermek, giriş izni vermek
y.-e 4281
- yor-** (T. f.): bir sebebe bağlamak, bir duruma işaret saymak
→ hayra yor-
- yönel-** (T. f.): bir yöne doğru gitmeye ya da akmaya koyulmak, istikametini dönmek
y.-di 1554, 5784, 6153
y.-en 5097
- yu-** (T. f.): yıkamak, temizlemek
y. 4625, 4873, 5334
y.-dı 566, 757, 758, 2058, 2636, 3082, 3857, 4698, 5601
y.-madum 6188
y.-rdı 3583
y.-ya 1440
→ el yu-,
- yukarı** (T. zf.): üst tarafa, üstteki kata, üste, yükseğe, yukarıya
y. 2040
→ yukarı tur-
- yukarı tur-** (T. f.): ayağa kalkmak
t. y. 718
- yıldız** (T. i.): → yıldız
- yum-** (T. f.): kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek
y.-dı 2437
y.-mayın 2609
→ göz yum-
- yumruk** (T. i.): parmakların kapanmasıyla elin aldığı biçim ve elin bu biçimiyle yapılan vuruş
y. 1839
- yumul-** (T. f.): kısarak kapama kapalı duruma getirme işini gerçekleştirmek
→ gözi yumul-
- yun-** (T. f.): yıkanmak, bedenen temizlenmek
y.-a 762, 2119
y.-mazısa 3586
y.-mışdı 3586
y.-sa 3586
- Yünâni** (Ar. ö. i.): Hıristiyanlık âlemi ve onun kutsal kitabı olan İncille ilgili
kuṭb-ı Y. 926
- Yūsuf** (Ar. öz. i. 1.): Hz. Yusuf Peygamber
‘aks-i Y. 753
aşl-ı Y.+dan 5541
bāzū-yı Y.+a 789, 902
bū-yı Y.+dan 6011
bū-yı Y.+ı 5947
bū-yı Y.+la 1571
būlbūl-i bağ-ı kışşā-ı Y. 558
būlbūl-i şerḥ-i ‘işmet-i Y. 4152
cām-ı Y.+dan 4725
cemāl-i Y.+dan 5389
çāh-ı Y. 1003, 2408
çāh-ı Y.+a 1136, 1522
derd-i Y.+ıdı 5290
dīdār-ı Y.+ı 4754
dīl-i Y. 4109
esbāb-ı gūşşā-ı Y. 558
fıkr-i Y. 1198
firāk-ı Y.+dan 4950
firāk-ı Y.+ıla 4517
ğarāz-ı Y. 4023
gird-i Y.+da 4139
haber-i Y.+ıla 3753
hadd-i Y.+da 1813
hāl-i Y.+dan 1402
hāṭır-ı Y. 723
haṭṭ-ı nām-ı Y.+ıla 5748
hayāt-ı Y.+umı 5902
hazret-i Y. 3436, 3712, 5688
hecr-i Y. 5036
hevādār-ı şüret-i Y. 1015
hicr-i Y.+da 5923
himāyet-i Y. 5730
hüsn-i Y.+daki 1660
hüsn-i Y.+la 1936

ihvet-i Y. 664, 5688, 5730, 5830
 ihvet-i Y.+a 5765
 kabr-i Y.+a 6192
 kadd-i Y. 588, 1393
 kıışsa-i çāh-ı Y.+ımış 3627
 kıışsa-i Y.+a 5660
 kıışsa-i Y.+ı 922
 Mısr-ı Y.+dan 5666
 mübtelā-yı Y.+ıdı 5241
 nām-ı Y. 5216
 nām-ı Y.+ıdı 1206
 nām-ı Y.+la 5043
 pür-^c adāvet-i Y. 664
 pür-hevā-yı Y.+ıdı 5241
 rāst-gū-yı hikāyet-i Y. 4152
 ruḥ-ı Y.+ıla 5235
 rū-yı Y.+ı 5947
 semen-i Y.+ı 1690
 şöḥbet-i Y. 1015
 şüret-i Y.+ıla 1974
 şekl-i Y.+da 1300, 1934
 şevk-i Y. 6100
 şu^c le-i āftāb-ı Y.+ımış 2138
 tāb-ı Y.+ımış 2138
 vaşl-ı Y.+da 4925
 vaşl-ı Y.+dan 4706, 5069, 5351, 5541
 vech-i Y.+dan 3663
 verd-i Y.+ıdı 5290
 vird-i Y.+da 4139
 Y. 325, 330, 432, 435, 444, 494, 495, 516,
 542, 674, 697, 750, 770, 770, 779, 782, 786,
 836, 952, 954, 963, 983, 1020, 1042, 1069,
 1115, 1115, 1214, 1214, 1280, 1280, 1308,
 1334, 1442, 1523, 1619, 1688, 1697, 1715,
 1733, 1742, 1760, 1770, 1805, 1817, 1849,
 1852, 1861, 1863, 1886, 1913, 1996, 2004,
 2004, 2038, 2065, 3148, 3245, 3274, 3275,
 3345, 3350, 3356, 3431, 3483, 3596, 3664,
 3668, 3680, 3749, 3758, 3778, 3778, 3844,
 3845, 3847, 3848, 3933, 3975, 3981, 4007,
 4020, 4094, 4153, 4179, 4182, 4259, 4338,
 4352, 4384, 4415, 4434, 4445, 4461, 4474,
 4482, 4484, 4498, 4526, 4579, 4599, 4599,
 4610, 4621, 4621, 4681, 4722, 4793, 4800,
 4847, 4878, 4878, 4999, 5080, 5082, 5089,
 5183, 5200, 5243, 5320, 5329, 5333, 5404,
 5408, 5410, 5415, 5417, 5419, 5431, 5435,
 5439, 5446, 5453, 5485, 5497, 5505, 5517,
 5536, 5542, 5548, 5557, 5575, 5592, 5609,
 5641, 5671, 5671, 5699, 5716, 5718, 5724,
 5756, 5762, 5769, 5769, 5779, 5784, 5815,
 5845, 5905, 5905, 5928, 5974, 5982, 5997,
 6058, 6088, 6096, 6131, 6149, 6152, 6152
 Y.+a 426, 587, 597, 620, 712, 895, 904, 1035,
 1051, 1053, 1231, 1445, 1507, 1575, 1579,
 1600, 1601, 1621, 1676, 1709, 1866, 1884,
 2003, 2010, 2031, 2244, 3315, 3402, 3417,
 3502, 3590, 3688, 3769, 4071, 4093, 4108,
 4142, 4383, 4516, 4550, 4559, 4586, 4763,
 4811, 4841, 4962, 5013, 5077, 5111, 5117,

5130, 5222, 5222, 5394, 5461, 5814, 5851,
 5914, 5971, 6036, 6093, 6145
 Y.+am 5975
 Y.+ayıldı 3488
 Y.+da 3704, 4484, 5099, 5157
 Y.+dan 4889, 6117, 6117
 Y.+dur 1457
 Y.+ı 139, 436, 507, 519, 564, 694, 696, 701,
 819, 878, 1052, 1107, 1108, 1176, 1273, 1277,
 1278, 1429, 1483, 1493, 1501, 1504, 1614,
 1685, 1807, 1845, 1901, 2198, 3212, 3401,
 3551, 3572, 3661, 3670, 3699, 3836, 4279,
 5127, 5192, 5350, 5529, 5919, 6156
 Y.-ı cihān-ārā 3218
 Y.-ı dil 5165
 Y.-ı ḳalbe 77
 Y.-ı Ken^c ān 427, 3439, 3622, 3801, 3816
 Y.+ıla 520, 740, 828, 862, 1508, 4071, 4225
 Y.-ı mısr-ı ^c ilm ü ḥilm ü vefā 3644
 Y.+ımış 6027
 Y.+ından 1059
 Y.+ın 1415, 5876
 Y.+ını 521, 756, 1420
 Y.-ı pāki 4611
 Y. ibn-i Ya^c kūbam 3691
 Y.+içün 4066
 Y.+u 3754
 Y.+um 1114, 1345, 6044
 Y.+umdan 504, 810
 Y.+umu 812, 812
 Y.+uñ 23, 140, 327, 328, 340, 353, 510, 524,
 570, 593, 725, 735, 762, 766, 899, 1009, 1012,
 1060, 1092, 1148, 1172, 1232, 1297, 1301,
 1449, 1520, 1664, 1700, 1786, 1847, 1924,
 2042, 2218, 2276, 3217, 3227, 3236, 3328,
 3371, 3464, 3495, 3846, 4111, 4147, 4344,
 4608, 4689, 4719, 4746, 4907, 5171, 5210,
 5219, 5291, 5313, 5616, 5667, 5686, 5745,
 5772, 5884, 5899, 6107, 6172
 (i. 2.): -metinde- güneş
 Y.+ın 4948
 → Yūsuf-ı ḥāver, Yūsuf-ı Ken^c ān, Yūsuf-ı
 şānī

Yūsuf-ı ḥāver (Ar. Far. i.): güneş

Y. 1518, 2028

Yūsuf-ı şānī (Ar. ö. i.): -metinde- ikinci Yusuf diye
 adlandırılan Hz. Osman

Y. 286

Yūsufi (Ar. sf.): Yusuf'a benzer, Yusuf'u andıran
 Y. 2493

Yūsufsuz (Ar. T. zf.): Yusuf'un yokluğu, Yusuf'un
 olmama durumu

Y. 1114, 5328, 6118, 6118, 6119

Yūsuf-vār (Ar. Far. sf.): Hz. Yusuf'un durumuna
 benzeyen, Hz. Yusuf gibi

Y. 322

yut- (T. f.): bünyesine katmak, içine almak
 y.-mağičün 4844

→ ḳan yut-

- yüce (T. sf.):** ulu, yüce, büyük
y. 151, 693, 1534, 4417, 5147
- yücel- (T. f.):** yükselmek, yüce bir duruma gelmek
y.-di 2342
- yügrış- (T. f.):** koşuşmak
y.-üp 3277, 5189
- yük (T. i.):** taşınan ağırlık, yük
y. 2955, 5784, 5794
y.+de 5792
y.+i 92
y.+in 5421
y.+inde 5783, 5796
y.+leri 3482
y.+lerinde 5724
→ yük yük
- yükle- (T. f.):** bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak
y.-yüp 5723
- yüklen- (T. f.):** yükleme işi yapılmak veya yükleme işine konu olmak, üzerine almak
y.-me 1066
- yüklü (T. i.):** hamile, gebe
→ yüklü ol-
- yüklü ol- (T. f.):** hamile kalmak, gebe kalmak
y.-dı 491
- yük yük (T. sf.):** belirli bir yüke sahip olan
y. 4660
- yürek (T. i.):** gönül, kalp, yürek
y. 1123, 1245, 3867
y.(g)+i 1278
y.(g)+ile 1433
y.(g)+ine 4792
y.+leri 862
y.(g)+üm 770, 2521, 5249
→ taş yürekli, yüregi oyna-
- yüregi oyna- (T. f.):** kalbi çarpmak
y.-dı 6150
- yüri- (T. f.):** → yürü-
- yüri var (T. e.):** haydi, durma
y. 1680, 5062, 5846
- yürü- (T. f. 1.):** adım atarak ilerlemek
y.-di 1231, 1777, 2090, 2975, 3270, 3276, 5190
y.-mege 838
y.-rdi 1213, 1878, 5324
y.-rem 1229, 1386
y.-se 2946, 5324
y.-sem 2525
y.-ye 3734
(f. 2.): hareket etmek, iş yapmak
y.-di 3822,
→ üstine yürü-,
- yüz (T. i. 1.):** çehre, simâ
y. 1823, 2045, 2072, 2499, 3022, 3799, 3850, 3859, 4017, 4142, 4269, 4362, 4680, 4912, 4918, 5283, 5489, 5490, 5490
y.+de 4110
y.+e 3828, 3850
y.+i 459, 530, 684, 794, 826, 1111, 1147, 1610, 1895, 1899, 1976, 2300, 2340, 2488, 2499, 2636, 2715, 2767, 3008, 3119, 3408, 3763, 3930, 4321, 4601, 5266, 5488, 5617, 6153, 6172
y.+in 850, 1980, 1987, 2343, 4668, 4909, 4911
y.+inde 2066, 3639, 5696
y.+ine 942, 1319, 2609, 2718, 3213, 3731, 3863, 3895, 4362, 4564, 4642, 5064, 5409, 5487, 5488, 5999
y.+ini 1099, 1325, 1849, 2004, 2012, 2240, 2702, 4785
y.+inün 2312, 2871
y.+ile 5854
y.+leri 6092
y.+lerini 1572
y.+üm 1860, 2894, 3578, 4072, 4100,
y.+üme 3888, 4105, 5372
y.+ümi 2011, 6185
y.+ün 781, 3610, 3611
y.+ünü 1221, 1313, 2615
y.+ünü 3032, 3727, 4587, 4895
y.+ünsüz 1222
y.+ünüze 941
(i. 2.): görüntü, yüzey
y.+i 1089
y.+inde 1776, 1777
y.+indeki 1165
y.+ini 6126
(i. 3.): neden, sebep
y.+de 3824
y.+den 2703
(sf. 4.): yüz adet
y. 849, 1379, 1791, 1839, 1900, 1957, 2409, 2488, 2500, 3019, 3143, 3322, 3396, 3424, 3473, 3530, 3661, 4070, 4305, 4358, 4362, 4376, 4443, 4790, 4791, 4921, 4992, 5024, 5162, 5285, 5543, 5570
→ bir niçe yüz, biş yüz, divāra yüz it-, gül yüz, gül yüzlü, gün yüz, iki yüz, şabra yüz tut-, söz yüzün piç eyle-, üç yüz biñ, üç yüz on üç, yüz bul-, yüz çevür-, yüzde bir, yüze dep-, yüz(in)e gül-, yüze yüz, yüz(in)i gör-, yüzi ayınuñ on dördü ol-, yüzine der-i ğam aç-, yüzün ele al-, yüz(i) kalma-, yüz qarası, yüz şuyı, yüz sür-, yüz tut-, yüz ur-, yüz vir-, yüz yıl, yüz yire қо-, yüz yire ur-, yüz(i) yoқ, yüz(i) siyāh ol-
- yüz bul- (T. f.):** sevilme
y.-urdu 2354
- yüz çevür- (T. f. 1.):** önemsememek, ilgi göstermemek
ç.-ür ... y.+in 5373
y.-di 428, 4794
y.-dün 953
y.-me 4766
(f. 2.): kaçmak, dönmek, geri dönmek
y.-mez 1972
- yüzde bir (T. i.):** bir bütünün yüz miktarda biri
y.+i 2214
- yüze dep- (T. f.):** hücum etmek, saldırmak, atı sürmek
y.-er 1972

yüz(in)e gül- (T. f.): dostluk göstermek, ilgi göstermek, alakalanmak
y.+üme g.-medüñ 2823
y.+üme g.-mezisñ 4466

yüze yüz (T. i.): yüz yüze, göğüs göğse
y. 4362

yüzi ayınuñ on dördü ol- (T. f.): yüzünün görüntüsü dolunaya benzemek, yüzü parlamak, güzelleşmek [yaklaşık olarak ayın on dördüne denk gelmesi ve güzel bir görüntü oluşturmasından yola çıkan romantik şairlerimiz güzel olanlar için bu tabiri kullanmışlardır]
y.+muñ o.-dı o. 2340

yüzine der-i ğam aç- (Far. Ar. T. f.): eziyet etmek, hüznlendirmek, keder vermek
y. ... d.-aradı 849

yüz(in)i gör- (T. f. 1.): bir araya gelmek, birlikte olmak, beraber bir arada bulunmak
g.-mese ... y.+üni 3144
y.+lerin g.-mege 1720
y.+ini g.-mesevüz 2170
y.+ümi gör-mese 2896
y.+üñüz g.-em 1736
(f. 2.): daha önce elde etmiş olmak, sahip olmak
g.-meyen ... y.+üni 5186

yüzün ele al- (T. f.): utancını yenmeye çalışmak
y. a.-up e.+ine 4162

yüz(i) kalma- (T. f.): utanmak, mahcup olmak
y.+leri k.-dı 5797

yüz karası (T. i.): utanılacak bir durum, kabahat, kabahatten doğan fiiliyat
y. 1862

yüzlü (T. sf.): yüzü herhangi bir nitelikte olan
y. 1973, 2354, 2721, 2950, 4070
→ ekşi yüzlü, kamer yüzlü, katı yüzlü,

yüz şuyı (T. i.): onur, şeref, haysiyet
y. 2058, 4231
y.+n 1635, 1645, 3045, 4621
y.+nı 2686

yüz sür- (T. f.): saygı ile yere kapanmak
s.-dı ... y.+in 5355
s.-üp y.+üni 3663
y.-er 2052
y.-erleridi 2155
y.-üp 2427

yüz tüt- (T. f.): yönelmek, dönmek, teveccüh etmek, meyl etmek, rağbet etmek
t.-ar y.+ini 4363
t.-dı ... y.+üni 593, 4881
t.-dılar y.+i 712
t.-mağ ... y.+üni 5093
t.-mışam y.+ümi 1859
y. 4933
y.-dı 1269, 2918, 2918
y.-dılar 4807
y. ... t.-dı 5100
y.+üni ... t.-dı 4388

yüz ur- (T. f. 1.): yönelmek, dönmek, meyletmek

u.+dı ... y.+üni 2451
u.+dılar ... y.+lerini 741
u.-ıcağ y.+ümi 4464
y.-up 895, 4784, 5732, 6031
y.+ini u.-dı 793

y.+in u.-up 5311
y.+üm u.-up 108

(f. 2.): secdeye kapanmak, yere kapanmak
u.-dı y.+in 1817
u.-dı ... y.+in 3081
y.-up 1055, 1413, 2022, 2241, 3648, 5379, 6048

y.-uram 4493
y.+üm u.-dum 1822, 5349

(f. 3.): başvurmak, müracaat etmek
y.-dı 1847, 1854
y.-dılar 1669

y.-up 1862, 5852

yüz vir- (T. f.): ilgilenmek, sevmek, değer vermek
v.-medi y. 712
y.-ür 5170

yüz yıl (T. zf.): yüz sene, bir asır
y. 489

yüz yire қо- (T. f.): secdeye kapanmak
y.-dı 2010

yüz yire ur- (T. f.): secdeye kapanmak
y.-dı 1028

yüz(i) yoğ (T. i.): utanmak, cesaret bulamak
y.(ğ)+ıdı y. 3379
y.+üñ y. 953

yüz(i) siyâh ol- (T. Far. f.): utanç içinde olmak, muradına erememek
s.-dı y.+üm 114

Z/Z/Ž/Z

zād (Ar. i.): azık, yiyinti
z. 5632, 5684, 5782
z.+ı 5743
z.+ın 790
z.+içün 5790

za'f (Ar. i.): meyil, gönül akışı, bir şeye karşı duyulan istek
z.-ı melâl 2660
z.+ile 2877
→ za'f ol-

zafer (Ar. i.): bir çok emek neticesinde maksada ulaşma, başarıma
z. 937, 1540
→ zafer bul-

za'f ferân (Far. i.): safran
z. 4155, 4156

zafer bul- (Ar. T. f.): amacına ulaşmak, elde etmek, başarmak
b.-a ... z. 3077

za'f ol- (Ar. T. f.): zayıf, kuvvetsiz ve mecalsiz düşmek
z.-anuñ 3866

zāğ (Far. i.): karga, sünbül-i z. 5273

- z.+1 3049
z.-1 düm 5470
z.+ın 5274
z.-1 şehâb 1828
z.-1 şeb 2046
z.-1 vâdî-yi nâr 1405
- zâhir (Ar. i.):** görünen, açık, belli, meydanda
z. 306, 662, 1667, 2504, 3153, 4976, 5053
z.+iken 3348
z.+in 3684
z.+inde 5052
z.+ine 5825
z.+leri 818
z.+ümde 3683
→ zâhir eyle-, zâhir it-, zâhir ol-, zâhir ü bātın
- zâhirâ (Ar. zf.):** görünüşte, görünen, meydanda olan, açık olan
z. 1138, 3158, 5860
- zahîre (Ar. i.):** gerektiği zaman harcanmak üzere ambarda saklanan hububat, yiyecek
z. 5205, 5721
z.+sin 5611
z.+ye 5206
- zâhir eyle- (Ar. T. f.):** ortaya çıkmak, çıkarmak, görünmek, görünür kılmak
z.-di 1627
- zâhir it- (Ar. T. f.):** ortaya çıkmak, çıkarmak, görünmek, görünür kılmak
i.-di ... z. 1061
z.-di 429, 578
z.-düh 1116
z.-mediler 2506
z.(d)-üp 3169
- zâhir ol- (Ar. T. f.):** ortaya çıkmak, belirlemek
o.-dı ... z. 277, 2135
o.-ur ... zâhir 3555
z.-a 63, 3639
z.-dı 1007, 1461, 1592, 1595, 1823, 2046, 2108, 2201, 2394, 2541, 2610, 3401, 5482, 5599, 5730, 6039, 6131
z.-inca 4585
z.-maya 640
z.-maz 1044
z.-miş 307
z.-sa 2242, 2700, 3352
z.-up 5989
- zâhir ü bātın (Ar. i.):** görünen ve görünmeyen, açık ve kapalı olan her şey
z.+ın 3640
z.+uña 306
- zahm (Far. i.):** yara
derd-i z.+1 1749
z.+dan 4465
z.+1 2299
z.-1 darb u tirâş 4060
z.-1 dürüst 6187
z.-1 tîr 413
z.-1 tîşe 595
z.+um 3870
z.+umuñ 2663
- zahm ur-
- zahmet (Ar. i.):** sıkıntı, eziyet, rahatsızlık, zor, güç
z.+i 3055
z.+ile 1248
z.+üm 3886
→ rüz-i zahmet
- zahm ur- (Far. T. f.):** yaralamak
z.-ur 2707, 2714
z.-duğınca 3095
- za'if (Ar. sf. 1.):** güçsüz, takatsiz, kuvvetsiz, zayıf nihâl-i z. 1771, 2575
pir-i z. 987
z. 1229, 1756, 3054, 4727
- (i. 2.):** güçsüz, takatsiz, kuvvetsiz, zayıf kişi
z. 1763, 3721
z.+e 1455, 5934
z.+i 1327, 5919
z.+ü'l-hâl 91
→ za'if ol-
- za'ife (Ar. i.):** zayıf ve güçsüz durumda olan Zeliha
z. 5362
- za'if-mizâc (Ar. i.):** -metinde- Zeliha (yaradılışı, tabiatı zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsiz, kansız, arık olan)
z. 5042
- za'if ol- (Ar. T. f.):** zayıflamak, güçsüz hale düşmek
o.-dı ... z. ü 'alil 3702
o.-miş-ıdı z. 319
z.-ur 710
- zakûm (Ar. i.):** cehennemde yetişen bir ağaç, ağuş ağacı
meyve-i z. 4122
nâr-ı z.+1 3333
- zâlâm (Ar. i.):** karanlık
z.-ı 'adem 71
- zâlim (Ar. i.):** zulmeden
cân-ı z. 1063
cevr-i z.+den 993
dil-i z. 872
z. 1474, 1474
z.+den 1783
z.+e 6085
z.+ile 5149
z.+lerüh 5573
zulm-i z.+den 405
z.+üh 1209
→ zâlim ol-
- zâlim ol- (Ar. T. f.):** zulmetmek, zalimleşmek
z.-duñsa 308
z.-ma 4561
- zallâm (Ar. i.):** çok zulmeden, çok merhametsiz
z. 1944
- zâlûm (Ar. i. 1.):** zalim olan zulmeden kimse
z. 1101
(sf. 2.): çok zalim olan
tîr-i çarh-ı z. 3088
- zamân (Ar. i.):** → zemân
- zamân (Ar. i.):** bir şeyin mislini veya değerini vermek üzere zarara kefil olma, garanti
→ zamân çek-

- zāmān çek-** (Ar. T. f.): bir şeyin mislini veya değerini vermek üzere zarara kefil olmak, garanti vermek
ç.-eyin ... ž 1256
- zāmin** (Ar. i.): tazmine mecbur olan, kefil
→ zāmin ol-
- zāmin ol-** (Ar. T. f.): kefil olmak, yerine getirmeye söz vermek
ž.-ursañ 5434
- zāmīr** (Ar. i.): iç, iç yüz, gönülde gizli olan sır
nidā-yı ž.+i 3649
ž.+i 4393
- zanbağ** (Ar. i.): zambak çiçeği
ğonça-i z. 1905
z. 4697
- zānī** (Ar. i.): zina eden erkek
z. 3949
→ zānī ol-
- zānī ol-** (Ar. T. f.): zina etmek, nikahsız bir kişiyle birlikte olmak
o.-ur z. 3949
- zann** (Ar. i.): sanma, sanı, sezme
z+um 1450, 1854
- zār (I)** (Far. i.): ince perde veya örtü, çadır
z. 2111, 2240
z.+ı 3126, 4244
- zār (II)** (Far. sf. 1.): ağlayan, inleyen
‘āşıq-ı z. 1799, 3876, 4270, 4890, 5006
bülbül-i z. 739, 4799
mürğ-i z.-ı bāğ-ı cemāl 3012
rūz-i ‘āşıq-ı z. 4954
(zf. 2.): ağlar bir halde, ağlayarak
z. 1213, 1520, 5366
z.+ıla 1073, 2480, 3071, 5970
(i. 3.): ağlama, inlemek
z. 2240
z.+ı 4016, 4922
z.+ıdı 2338
z.+ıla 4382, 5097
(i. 4.): zayıf, dermansız
z. 1763, 2715, 5873
→ zār ağla-, zār kıl-, zār ol-, zār ü hāzīn ol-,
zār zār, zār zār ağla-
- zār ağla-** (Far. T. f.): çok sıkıntı çekmek, ağlamak, inlemek
a.-dı z. 3664, 3975, 4948, 5415
a.-sa z. 4643, 5263
- zarar** (Ar. i.): ziyan, eksiklik, kayıp, bir menfaatin bozulması ya da kaybolması
farğ-ı nef’ u ž. 626
ž.+um 1735
→ zarar iriş-, zarar it-
- zarar iriş-** (Ar. T. f.): kayba uğramak, eksiklik ve kayıp meydana gelmek
ž.-ür 5847
- zarar it-** (Ar. T. f.): maddi ve manevi anlamda kayba uğramak, eksiklik ve ziyana düşmek
ž.(d)-üp 1458
- zārī** (Far. sf.): → zārī
- zārī** (Far. i.): ağlayıp sızlama
z. 1726
z.+de 2485
→ zārī eyle-, zārī kıl-
- zārī eyle-** (Far. T. f.): ağlamak, sızlamak
e.-di ... z. 880, 4906
z.+ler e.-ridi 4990
z.-yüp 5705
- zārī kıl-** (Far. T. f.): ağlamak, sızlamak
k.-up z. 1791
z.-dı 1799
- zār kıl-** (Far. T. f.): ağlatmak, inletmek
k.-ııardur ... z. 322
- zār ol-** (Far. T. f.): ağlamak, inlemek
o.-a z. ü hāzīn 993
o.-masun ... z. 2728, 4958
o.-sun ... z. 6183
z.-dı 2207
z.-mayasın 600
z.-up 2451
- zār zār** (Far. zf.): yanık yanık, hazin hazin; [sesle] ağlaya ağlaya
z. 3609, 3713
→ zār zār ağla-
- zār zār ağla-** (Far. T. f.): dert, keder ve sıkıntı içinde çok fazla ağlamak, sızlamak, inlemek
z. ... a.-dı 5969
z.-rıdı 5878
- zāt** (Ar. i. 1.): -metinde- Allah’ın kendisi
kelimāt-ı kelām-ı z.+uñiçün 130
kemāl-i z.+uñiçün 124
z.+ı 55
z.+ıdur 9
z.+ına 5
z.+içün 4417
z.+uñ 228
(i. 2.): saygıya değer kimse, kişi, kişilik
cemāl-i z.-i Aḥmed 180
meclā-yı nūr-ı z.-ı aḥad 3534
muḳteżā-yı z. 1943
tevbābi‘-i z. 1728
z.+a 920, 956, 1944
z.+ı 174, 2857, 5154
z.-ı pāküm 3953
z.+uña 486
z.+uñda 232
(i. 3.): kendi, öz
z.+ı 2532
z.-ı İblīse 1940
(i. 4.): sāhip, malik
āsumān-ı z.-ı burūc 3011
- zāv’** (Ar. i.): ışık, aydınlık
mişbāh-ı ž.-i bezm-i cemāl 1899
ž.-i nā-maḥdūd 63
- zayf** (Ar. i.): misafir, konuk
ž. 2660
- zāyi’** (Ar. i.): elden çıkan, kaybolan, yitik; zarar,
→ zāyi’ it-
- zāyi’ it-** (Ar. T. f.): elden çıkarmak, kaybetmek,
ziyan edip yok etmek
ž.(d)-e 5977

- z.(d)-er 4449
zāyil (Ar. i.): sona eren, devamlı olmayan
 → zāyil eyle-, zāyil ol-
zāyil eyle- (Ar. T. f.): sona erdirmek, bitirmek
 z.-ridi 3930
zāyil ol- (Ar. T. f.): ayrılmak, yok olmak, ortadan kalkmak
 z.-madı 4803
zebān (Far. i.): dil, lisan, konuşma
 ehl-i z. 4068
 itdi ... 'aḳd-i z. 716
 şadā-yı z. 125
 z. 1166, 1333, 2500, 4328
 z.+dan 5196
 z.-ı hezār 5195
 z.+ıla 3185
 z.+ın 2642
 z.-ı şem' 603
 z. +um 2892
 → zebān aç-, zebāna gel-
zebān aç- (Far. T. f.): bir konu hakkında konuşmak, söz açmak, bahsetmek
 a.-dı z. 4597
 z.-dı 2720, 4328
zebāna gel- (Far. T. f.): bir konu hakkında konuşmaya başlamak, söz açmak, bahis açmak
 z.-e 604
zebāne (Far. i.): ateş, ateş yalını
 z. 4328
zeber (Far. i.): üst
 → zir ü zeber
zeberced (Ar. i. 1.): zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı
 z.+den 594, 2247, 2254
(sf. 2.): zümrütten daha açık yeşil
 z. 5550
zebḥ (Ar. i.): boğazlama, kesme, keserek öldürme, kurban kesme
 emr-i z.+ile 5940
zebūn (Far. i.): güçsüz, āciz, zayıf
 → zebūn eyle-, zebūn it-, zebūn ol-
zebūn eyle- (Far. T. f.): güçsüz düşürmek, acze düşürmek
 e.-di ... z. 5612
zebūn it- (Far. T. f.): güçsüz düşürmek, acze düşürmek
 i.-di ... z. 2688
zebūn ol- (Far. T. f.): güçsüz düşmek, acze düşmek
 z.-dı 851, 5220
 z.-dum 1795
 z.-duñ 4203
 z.-mışdur 6139
zehāb (Ar. i.): bir fikre düşünceye uyma, zannetme, öyle sanma
 z.+ı 1617
zeheb (Ar. i.): altın
 z.+ı 1617
zehr (Far. i.): zehir ağı
 z. 4081, 4335
 z.-i kātildür 792, 3730
 z.+ile 5094
 z.-i mārı 2812
 → zehr içür-
zehr içür- (Far. T. f. 1.): canına kast etmek, yok etmek istemek
 z.-ür 550
(f. 2.): çok zor ve sıkıntılı bir duruma sokmak
 z.-ürdi 5832
zekāt (Ar. i.): İslam'ın beş şartından biri olan, mal ve paranın paklığını ve helallliğini sağlamak üzere kırkta birinin her yıl sadaka olarak dağıtılması
 z. 2327
 z.+ı 2406
Zelīhā (Ar. ö. i.): Hz. Yūsuf'un refikası
 'ālem-i Z.+ya 2916
 dem-i Z.+ya 2916
 dīde-i Z.+ya 3882
 dil-i Z.+ya 2806
 keyfiyyet-i Z.+yı 4725
 kışsa-i Z.+ya 2293
 şüret-i Z.+da 3151
 Z. 2273, 2623, 2750, 3038, 3073, 3081, 3286, 3316, 3372, 3572, 3625, 3802, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3907, 4014, 4063, 4153, 4319, 4365, 4375, 4429, 4451, 4461, 4475, 4510, 4562, 4574, 4624, 4665, 4677, 4682, 4768, 4789, 4817, 4826, 4828, 4848, 4888, 4958, 5155, 5298, 5326, 5329, 5337, 5346, 5390, 5416, 5440, 5456, 5658, 6097, 6150, 6155
 Z.+nuñ 2779, 3032, 3224, 3382, 3604, 3617, 3819, 3919, 3976, 3996, 4181, 4181, 4211, 4259, 4268, 4342, 4384, 4530, 4545, 4594, 4609, 4612, 4747, 5032, 5234, 5234, 5483, 5514, 5534, 5565, 6099
 Z.+sı 2388, 2989, 5001
 Z.+ya 1658, 2490, 2565, 2594, 2688, 2745, 2787, 2847, 3127, 3141, 3154, 3212, 3323, 3324, 3395, 3551, 3622, 3623, 3836, 3853, 3936, 3955, 3957, 4029, 4085, 4138, 4150, 4277, 4390, 4390, 4610, 4614, 4614, 4651, 4723, 4807, 4840, 4944, 5333, 5408, 5469, 5557, 6107
 Z.+yı 2513, 3103, 3871, 4553, 4791, 5417, 5417, 5547, 6138
Zelīhā-vār (Ar. Far. zf.): Zeliha gibi
 Z. 4948
zelīl (Ar. i.): hor, hakir, aşağı tutulan, alçak, aşağılanan
 z. 2680
 → zelīl it-, zelīl ol-
zelīl it- (Ar. T. f.): aşağılamak, aşağılamak, hor görmek
 i.(d)-e ... z. 1475
zelīl ol- (Ar. T. f.): aşağılanmak, hor görülmek
 o.-asız ... ḥōr u z. 1505
 o.-up ... z. 2165
zellet (Ar. i.): yanılma, yanlış yapma
 z. 1039

zemân (Ar. i.): süre, zaman, belirli bir vakit
z. 1799, 2594, 2783, 3031, 5271, 5340

z.+da 3653, 4424

(i. 2.): dönem, devir, çağ

dâsitân-h'ân-ı aşfiyâ-yı z. 437

velî-yi z. 1866

vifâk-ı z. 5058

z. 518, 758, 771, 841, 2519, 2852

z.+a 3000

z.+da 1005, 1837

z.+dan 2766, 3143

z.-ı akdemden 3950

z.-ı Nüşirvân 278

z.+ına 1012

z.+ında 4253

z.+uñ 188

→ bir zemân, bunca zemân, her zemân, ol

zemân kim, o zemân, zemîn ü zemân

zemâne (Ar. i.): baht, talih, devir, vakit

lu' b-ı devr-i z.+den 2377

zemîn (Far. i.): yer, yeryüzü, diyar, ülke

ferîd-i z. 5206

mehd-i z.+den 1716

rû-yi z. 3105, 3454, 5188

rû-yi z.+e 3081

z. 2852, 2889, 3011, 3917, 5043, 5213

z.+e 1817, 3011, 5189, 5217

z.-i Mısrâ 458

z.+den 2766

→ rû-yi zemîn, zemîne düş-, zemîn ü zemân

zemîne düş- (Far. T. f.): doğmak, dünyaya gelmek

d.-di ... z. 428

zemîn ü zemân (Far. Ar. i.): dünya, yeryüzü, yer ve

mevzû uygunluğu, münasebet, hal, vaziyet

z. 1094, 1824, 3518, 5577, 5615, 6037, 6052,

6151

zem (Ar. i.): yerme, kınama, ayıplama

ğam-ı z. 5059

→ zemm it-

zemm it- (Ar. T. f.): yermek, kınamak, ayıplamak

z.(d)-ersiz 4670

Zemzem (Ar. ö. i.): Kâ' be civarındaki meşhur kuyu

rûkn-i seng-i maqâm-ı Z.+içün 154

zen (Far. i. 1.): kadın

z. 250, 251, 4580, 4593, 4618, 4619

z.+den 3540

z.+e 5222

z.+i 3303, 4572

z.-i mekkâre 4619

z.-i ter-dâmene 4628

z.+ler 4797, 5150

z.+ler durur 4391

z.+lere 4662

z.+leri 4653, 5143

z.+lerüñ 4718

(i. 2.): -metinde- Zeliha

z.-i pîr 5405

zenah (Far. i.): çene

z.+ı 2406

z.+ın 2319

zenahdân (Far. i.): çene

z.+ı 536, 2320, 2672, 4868

zenân (Far. i.): kadınlar

z. 5139

z.-ı Mısrâ 4637, 4700

z.+ı 5137

zencî (Ar. i.): siyah ırktan olan, siyahî

z. 3101

zencîr (Far. i.): zincir. [divan şiirinde aşğın çektiği gam ile sevgilinin saçı zincire benzetilir. Gam uzun olduğu ve sonu gelmediği için; saç ise şekil ve örgü nedeniyle zinciri andırır.]

renc-i z.+ı 4866

z. 2616, 2673, 2696, 2701, 2749

z.+e 2674

z.+i 4851

z.-i hükmi 3253

z.+in 2713

z.+uñ 4333

→ ayağına zencîr düş-, zencîre düş-, zencîr ur-

zencîre düş- (Far. T. f.): divanelikten dolayı

çevresindekilere zarar vermemek için birisini

zincire bağlamak

d.-di z. 2059, 3924

zencîr ur- (Far. T. f.): zincir ile bağlamak, esir

edilmek özgürlüğünü elinden almak

u.-a ... z.+ı 2656

u.-dı ... z. 1702

u.-ma ... z. 4872

u.-ur z. 1683

zenlik (Far. T. i.): kadın olma hali, kadına yakışır

olma durumu

z.(g)+ı 3540

zer (Far. i.): altın, akçe, para

ğarîk-i z. itdi 3475

hülle-i z. 5473

külzüm-i z. 2996

levh-i z. 4244

z. 84, 115, 1772, 2029, 2193, 2197, 2198,

2203, 2206, 2207, 2207, 2338, 2352, 2762,

2929, 3118, 3126, 3128, 3128, 3309, 3363,

4223, 4231, 4254, 4494, 5160, 5182, 5185,

5426, 5873

z.+den 2249, 2250, 4229, 4849, 5430

z.+e 1766, 2353

z.+i 2204

z.+idi 3308

z.-i huşk 4311

z.+in 2194, 5291

z.+ine 2192

z.-i sürhîla 4306

z.+üm 4499

zer' (Ar. i.): ekilmiş ekin

z. 1258

zer-beft (Far. i.): ustufa, sırmalı kumaş

z. 2964

zerd (Far. sf.): sarı, solgun, soluk

→ zerd ol-

zerde (Far. i.): safranla pişirilen bir çeşit pirinç

- tatlısı. Safran, sarı renge boyadığı için bu ad verilmiştir. Eskiden düğünlerde pişirilirdi.
z. 2929
- zerd ol-** (Far. T. f.): sararmak, solmak,
z.-up 2207
- zer-huride** (Far. sf.): satın alınmış
z. 3936
- zer-keş** (Far. sf. 1.): altın işlemeli, altın kakmalı
hil' at-i z.+ile 5184
kabā-yı z.+idi 3267
minder-i z. 4663
z. 2958, 4916
(i. 2.): altın işlemeli, altın kakmalı nesne
z.+idi 2347
z.+ini 2077
z.+ümi 3683
- zer-nigār** (Far. sf.): altınla işlenmiş, yaldızlı
tavūs-ı z.+ıla 4251
z. 2111, 3219, 4696, 4874, 5283
→ zer-nigār ol-
- zer-nigār ol-** (Far. T. f.): altın gibi sararmak
z.-urıdı 5586
- zerrāt** (Ar. i.): zerreler, pek ufak parçalar,
moleküller
z. 1919, 2007
z.-ı 'ālemi 1919
- zerre** (Ar. i. 1.): pek ufak parça, çok küçük
z. 38, 73, 2008, 2303
z.+de 2009
z.+den 1920
z.-i şerm 2435
z.+sini 3179
z.+yem 1915, 2888
z.+yi 72
(zf. 3.): çok az miktarda
z. 72
→ zerre deñlü, zerre zerre it-
- zerre deñlü** (Ar. T. sf. 1.): çok ufak bir miktar
z. 62, 95, 123, 939, 981, 1487, 1920, 2411,
3759, 5888
(zf. 2.): çok ufak derecede
z. 2411
- zerrece** (Ar. T. zf.): zerre kadar, çok az bir miktar
z. 4734, 5051, 5231
- zerre-veş** (Ar. Far. zf.): zerre gibi, ufakça, çok
küçük biçimde
z. 1977
- zerre zerre it-** (Ar. f.): çok küçük parçalara ayırmak
z.-se 5030
- zerrin** (Far. sf.): altından yapılmış, altın gibi parlak
büt-i z. 3671
der-i z.+den 4326
halka-i z. 4046
mār-ı z. 2757
mār-ı z.+ti 2689, 2762
perde-i z. 4486
taht-ı z.+de 5693
taht-ı z.+e 3283, 5214, 5217, 5486
taşt-ı z.+de 3583
top-ı z.+iyile 4036
z. 2082, 2240, 2251, 2944, 2945, 2988, 3565,
4045, 4245, 4250, 4659, 5472, 5555
→ mār-ı zerrin
- zerrin-kemer** (Far. i.): altın kemerli
z. 5176
- zerrin-zin** (Far. i.): altın eyer
z. 3269
- zevāl** (Ar. i.): zail olma, sona erme, bozulma
z. 867, 1659, 1917, 3626, 3994, 4194, 4789,
z.+e 2561
→ zevāle ir-, zevāl vir-
- zevāle ir-** (Ar. T. f.): zail olmak, bozulmak
z.-mişsin 5416
- zevāllu** (Ar. T. i.): acınacak kadar kötü durumda
bulunan, āciz
z.+sıdur 2312
- zevāl vir-** (Ar. T. f.): yok etmek, sona erdirmek
v.-dünise z. 1348
- zevķ** (Ar. i.): hoşça giden hal, haz
dem-i z. 4348
maħrūm-ı z.-i kām itdūñ 4075
meclis-i z. 918
tavķ-ı z. 4865
z. 1539, 2076, 3711, 4226, 4863, 5250, 5307,
5463, 5578
z.+den 1714, 2880, 3336, 3457
z.+i 5236, 6074
z.-i bī-bedele 4134
z.-i būs ü kenāra 3146
z.+ile 3843, 4385
z.+in 4819
z.+inden 474
z.+ine 3842
z.-i şafā 5056
z.-i şaħīh 3373
z.-i ta' bīrden 5075
z.-i tevħide 86
z.-i vaşl-ı dildārı 2831
z.-i vaşluñla 4424
z.-i vişāl 5420
z.+iyile 3010
→ zevķ al-, zevķ eyle-, zevķ it-
- zevķ al-** (Ar. t. f.): bir şeyden hoşlanmak,
keyiflenmek
z.-ur 3336
- zevķ-āmiz** (Ar. Far. sf.): zevk içeren, zevklenen
→ zevķ-āmiz ol-
- zevķ-āmiz ol-** (Ar. Far. T. f.): cinsel münasebet
halinde bulunmak
o.-urıdı ... z. 3152
- zevķ eyle-** (Ar. T. f.): eğlenmek, hoş ve hazza hitap
edecek şekilde zaman geçirmek
z.-r 2382
- zevķ it-** (Ar. T. f.): eğlenmek, hoş ve hazza hitap
edecek şekilde zaman geçirmek
z.-i bī-mişl i.(d)-er 2384
- Zeyd** (Ar. ö. i.): Arap dilinde örnek verileceği
zaman kullanılan bir özel isim, Türk dilinde
"Ali, Veli" şeklinde olduğu gibi.
Z.+içün 5813

- zeyn (Ar. i.):** süs, bezek
z. 2344, 3027, 3541, 3675, 3857
z.+e 4283
z.+i 6184
z.+ile 4273
z.+ün 619
→ zeyn eyle-, zeyn it-, zeyn olun-
- zeyn eyle- (Ar. T. f.):** süslemek
e.-di z. 714, 1912
e.-di ... z. 4282
z.-di 673
z.-sün 4674
- zeyn it- (Ar. T. f.):** süslemek
i.(d)-eydi ... z. 3572
z.-di 197, 564
z.(d)-en 931
- zeyn olun- (Ar. T. f.):** süslenmek
z.-dı 562
- zıdd (Ar. i.):** bir şeyin karşılığı, aksi
z. 56
- zıll (Ar. i. 1.):** gölge, *mecc.* koruma sahip çıkma
hevā-yı z.-ı Tübādan 3333
z.-ı 'adem 73
z.-ı devlet 3529
z.-ı enfüs 11
z.-ı memdūd 63
(i. 2.): -metinde- Hz. Ömer
z.-ı Hakk 275
(i. 3.): -metinde- Hz. Osman
z.-ı Raḥmān 284
- zīb (Ar. i.):** süs, bezek
z. 2319
z.+üñiçün 4403
- zībā (Far. sf. 1.):** süslü, yakışıklı, güzel
dürr-i z.+dan 2143
hüsni z.+yı 4202
ruḥ-ı z.+da 4403
serv-i z.+lar 5189
şüret-i z. 3496
z. 497, 588, 871, 2005, 2163
(i. 2.): -metinde- Hz. Yusuf
hüsni z.+yı 1902, 1929
şemse-i z. 2085
z. 2068, 2070
- zībā-ḥad (Far. i.):** -metinde- Hz. Yusuf
z. 1708
- zībā-ḳad (Far. i.):** -metinde- Hz. Yusuf
z. 5028
- zībā-reng (Far. i.):** güzel renkli olan nesne
z. 4247
- zībāyī (Far. sf.):** süslülük, yakışıklılık, güzellik
kemāl-i z. 1902
şekl-i z. 5509
- zihī (Ar. e.):** ne güzel, ne hoş
z. 2014, 4438
- zıkr (Ar. i.):** anma, anılma
şadā-yı z.-i ḥorūs 5003
z. 6039
z.+e 5663
z.+i 1206, 1457, 3704, 5243
z.-i aḥad 970
z.-i Bārī 4139
z.-i Ḥayyıla 1339
z.+üñile 2468
→ zıkre depren-, zıkr eyle-, zıkr it-, zıkr ol-, zıkr olun-
- zıkre depren- (Ar. T. f.):** anmak, söylemek, konuşmak
z.-ür 582
- zıkr eyle- (Ar. T. f.):** anmak, söylemek, konuşmak
e.-mege z.-i Celil 3748
e.-yüp z. 2533
- zıkr it- (Ar. T. f.):** anmak, söylemek
z.(d)-en 54, 602, 3604
z.(d)-er 451, 3280
z.(d)-üp 5833
- zıkr ol- (Ar. T. F.):** söylenmek, anılmak
z.-a 3714
z.-ıcaḳ 5661
- zıkr olun- (Ar. T. F.):** Anılmak, söylenmek, dile getirilmek
z.-an 5814
z.-dı 3624
z.-masa 1
z.-ur 369, 387, 1775, 3636, 5985
- zillet (Ar. i.):** hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık
aşḥāb-ı z.+idi 925
cezā-yı z.+ine 340
ehl-i z.+dür 933
z. 949
z.+den 5984
z.+i 933
z.+içün 6005
z.+ile 3435
z.+ine 1039
z.-i şecere 169
- zīmām (Ar. i.):** yular, hayvan yuları
z.+m 3657
- zīn (Far. i.):** binek atlarına vurulan eyer
z. 2945
z.+i 6184
- zinā (Ar. i.):** nikahsız cinsel ilişkide bulunma
z.+ya 4797
- zinā-kār (Ar. Far. sf.):** nikahsız cinsel ilişkide bulunan
→ zinā-kār ol-
- zinā-kār ol- (Ar. Far. T. f.):** nikahsız cinsel ilişkide bulunmak
z.-an 4438
- zinā-zāde (Ar. Far. i.):** nikahsız birleşmeden doğan çocuk, piç
z.+ler 3949,
- zindān (Far. i.):** karanlık, yer altı hapisanesi, pek karanlık sıkıntılı yer
bām-ı z.+a 5019
belā-yı z.+a 5159
cān-ı z. 4904
cānib-i z. 4979
cefā-yı z.+a 4845
der-i z. 4844

- ehl-i z.+a 5069
güşe-i z. 4798
itdiler ‘azm-i cânib-i z. 4979
ķahr-ı z.+dan 5194
ķa‘ r-ı z. 4715, 4978
ķa‘ r-ı z.+a 4903
ķa‘ r-ı z.+da 5089
ķa‘ r-ı z.+dan 5173
ķa‘ r-ı z.+ı 4882
mîr-i z.+ı 4980
z. 4358, 4544, 4775, 4903, 4976, 5046, 5069
z.+a 2671, 4585, 4774, 4861, 4871, 4878,
4974, 5010, 5013, 5021, 5034, 5068, 5117,
5130, 5134, 5175
z.+da 5005, 5085, 5112, 5165
z.+dan 4817, 6067
z.+dur 4978
z.+ı 2320, 2672, 4800, 4814, 4862, 4868,
4981, 5024, 5136
z.+ıdı 536
z.-ı ğarba 4948
→ zindān it-, zindān ol-
zindāncı (Far. T. i.): hapishane bekçisi
z.+sına 4871
zindānī (Far. sf.): zindanla ilgili olan, zindanla
alakalı
yār-i z. 5047
zindān it- (Far. T. f.): hapse attırmak, tutsak
ettirmek
i.-diñüz z. 5145
zindān ol- (Far. T. f.): yaşanmaz, huzursuz, rahatsız,
zevk alınmaz duruma gelmek
z.-updur 4904
zinde (Far. i.): dinç, sağlam, güçlü, kuvvetli
z.+dür 3175, 5905
→ zinde eyle-, zinde kıl-
zinde-dil (Far. sf.): yüreği canlı, uyanık
→ zinde-dil it-
zinde-dil it- (Far. T. f.): canlandırmak,
hareketlendirmek
z.-di 4862
zinde eyle- (Far. T. f.): canlandırmak, direnç ve güç
vermek
e.-me z. 6119
z.-di 5547
zindegānī (Far. i.): hayat, dirilik, yaşayış, geçim,
z. 3833
→ zindegānī it-
zindegānī it- (Far. T. f.): yaşamak, geçinip gitmek
z.(d)-erdüm 1369
zinde kıl- (Far. T. f.): canlandırmak, tazelik vermek
ķ.-dı ... z. 5441
zînet (Ar. i.): süs, bezek
z. 448, 2319, 2344, 3587
z.+ı 756
z.+ıdı 2361
z.+ile 3106, 3486
z.+ini 768
→ zînet eyle-, zînet it-
zînet eyle- (Ar. T. f.): süslemek
z.-yüp 5867
zînet it- (Ar. T. f.): süslenmek
i.-diler ... z. 4273
z. 4874
z.-mek 3859
zinhār (Far. e. 1.): asla, sakın, olmaya, aman!
z. 615, 924, 1041, 3070, 3304, 3356, 3737,
4573, 5846
(i. 2.): uyarı, dikkat çekme
z.+ı 808
zîr (I) (Ar. i.): sazın en ince teli
z. 2454
zîr (II) (Far. i.): alt, aşağı
z.-i pîrehene 2047
→ zîr ü zeber
zîrā (f. e.): → zîrā ki
zîrā ki (Far. e.): çünkü, şundan dolayı ki
z. 1649
zirih (Ar. i.): tulum
z. 3812
zîr ü zeber (Far. i.): altüst
→ zîr ü zeber it-, zîr ü zeber ol-
zîr ü zeber it- (Far. T. f.): rahatsız etmek, üzme, alt
üst etmek
i.-di z. 2787, 4651
zîr ü zeber ol- (Far. T. f.): çok karışık duruma
gelmek, üzölmek, rahatsız olmak
o.-dı z. 3957
o.-dı ... z. 5277
ziş (Far. i.): çirkin
‘âdet-i z. 1730
düzah-ı z. 4278
zîver (Far. i.): süs, bezek
z. 715, 2344
z.+den 3541, 3857
z.+dür 4284
z.+e 2344
z.-i ğulle 5282
z.+ile 562
z.-i tezvîr 627
z.+ler 3027
ziyā (Ar. i.): ışık, aydınlık
ceyş-i z. 1948
z. 59, 60, 770, 986
z.-yı bedîd 4309
z.+yıla 2136
ziyād (Ar. i.): fazlalık, çokluk
→ ziyād ol-
ziyāde (Ar. zf.): artma, çoğalma, fazlasıyla
z. 987
→ ziyāde it-, ziyāde ol-
ziyāde it- (Ar. T. f.): artırmak, fazlalaştırmak
z.-di 5746
ziyāde ol- (Ar. T. f.): artmak, çoğalmak
z.-dı 787, 2066
z.-ur 4183
ziyād ol- (Ar. T. f.): fazlalaşmak, artmak
z.-dı 4158, 5505
ziyāfet (Ar. i.): misafir kabul etme, misafiri yedirip
içirme

- z. 4653
 z.+den 6061
 z.+e 6058
 z.+ine 5745
 → ziyāfet eyle-, ziyāfet it-
- ziyāfet eyle-** (Ar. T. f.): misafir kabul etmek, misafiri yedirip içirmek
 z.-rimiş 5676
- ziyāfet it-** (Ar. T. f.): misafir kabul etmek, misafiri yedirip içirmek
 i.-di ... z.+ler 5689
 z.(d)-e 4653
- ziyān** (Far. i.): kayıp, zarar, ziyan
 z. 895, 1256, 1259, 1263, 1264, 2500
 z.+a 4927
 z.+larına 3987
 → ziyān ir-, ziyān iriş-, ziyān it-, ziyān ol-
- ziyān ir-** (Far. T. f.): zarara, kayba uğramak
 i.-diyise z. 1262
 i.-erse ... z. 4445
 i.-meye ... z. 716
- ziyān iriş-** (Far. T. f.): birinden görmek, zarara, kayba uğramak
 i.+e z. 393
- ziyān it-** (Far. T. f.): zarara, kayba uğratmak
 i.-di zulm ü z. 1056
 i.-meyesiz z.+1 5738
 z.-düm 4166
- ziyān ol-** (Far. T. f.): zarara, kayba uğramak
 o.-a z. 709
 z.-di 1132
- ziyāret** (Ar. i.): görmeye gitme, görüşmeye gitme, gidilme
 z.+ine 1378
 → ziyāret eyle-,
- ziyāret eyle-** (Ar. T. f.): bir yeri görmeye ya da birisiyle görüşmeye gitmek
 e.-ridi ... z.-i Nil 2056
- zōr** (Far. i.): zor, zorlama, baskı, sıkıntı, rahatsızlık
 z. 2193
 → zōr eyle-, zōr ol-
- zōr eyle-** (Far. T. f.): bir noktaya baskı ve kuvvet uygulamak
 e.-se z. 5757
 z. 1589,
- zōr ol-** (Far. T. f.): bir iş için fazla emek sarf etmek, kolay bir şekilde gerçekleşmemek
 z.-masa 2193
- zūd** (Far. zf.): çabuk, acele, hemen olan
 z. 3398
- zuhūr** (Ar. i.): ortaya çıkma, görünme
 kemāl-i z.+ıla 96
 → zuhūr eyle-, zuhūr it-, zuhūra gel-
- zuhūr eyle-** (Ar. T. f.): ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek
 e.-mezdi ... z. 3570
 z.-di 1872
- zuhūr it-** (Ar. T. f.): ortaya çıkmak, belirlemek
 i.-di z. 59, 434, 1163, 1892, 2088
 i.-di ... z. 2049, 2610
- i.(d)-er ... z. 1528
 i.(d)-e z. 2699
 i.(d)-e ... z. 2009
 z.-di 431
- zuhūra gel-** (Ar. T. f.): ortaya çıkmak
 z.-di 179
- zulm** (Ar. i.): zulüm, haksızlık, eziyet
 mübtelā-yı belā-yı z.-i şariḥ 3357
 tiğ-i z.+ün 4994
 z. 667
 z.+e 749, 1140
 z.+i 1063, 1472, 1483, 5573
 z.+ile 148, 552, 1551, 1702, 3249, 3635, 3737, 3789, 5150, 5983
 z.-i şedīde 1209
 z.-i şekāvetde 443
 z.+iyile 975
 z.-i zālinden 405
 z.+ün 5950
 → zulm it-, zulm olun-, zulm ü ğavġā ṭol-
- zulmet** (Ar. i.): karanlık
 berḳ-i z.+le 1826
 z.+de 5116
 z.+e 308, 1473
 z.+i 1864, 5065
 z.+ile 1824
 → zulmet-i dūd vir-
- zulmet-i dūd vir-** (Ar. Far. T. f.): kör etmek, görmez hale getirmek
 v.-di ... z.-i dūd 6168
- zulm it-** (Ar. T. f.): eziyet ve haksızlık etmek
 i.-di z. 326
 i.-di z. ü ziyān 1056
 i.-me z.+i 5950
 i.-mişler ... z. 5085
 z.-dise 1848
 z.(d)-en 1476
 z.(d)-esin 4994
 z.-me 5706
 z.(d)-üp 4995
- zulm olun-** (Ar. T. f.): eziyet, haksızlık etmek
 z.-di 292
- zulm ü ğavġā ṭol-** (Ar. Far. T. f.): haksızlık ve kavganın her tarafta bulunması
 ṭ.-ardı z. 216
- zulümāt** (Ar. i.): karanlık
 buḳ^ç a-i z. 972
 şavā^ç iḳ-i z. 1825
 z. 1472
 z.-^ç ademden 131
 → zulümāt ol-
- zulümāt ol-** (Ar. T. f.): kararmak, karanlık görünmek
 z.-di 2055
 o.-ısar z. 5950
- zu^çm** (Ar. i.): boş inanç, batıl zan
 z.+ında 2841
 z.+uñda 959
 → zu^çm it-

- zu' m it- (Ar. T. f.):** boş, batıl bir inanca düşmek, kapılmak
z.(d)-er 629
- zür (Ar. i.):** yalan, asılsız, uydurma
z. 1163
- zübān (Ar. i.):** dil, lisan
z. 2236
- zücāc (Ar. i.):** sırça, cam, şişe
z.-ı ahđardan 2245
- Zühāl (Ar. ö. i.):** Sekendiz, Satürn gezegeni [nahs-ı ekber sayılır, gam ve kaygı vericidir. Ahmaklık, cahillik, pintilik, yalan ve fenalık bu yıldızın altında doğanlarda olur.]
z.+üh 866
- Zühāl-āyin (Ar. Far. ö. i.):** Sekendiz, Satürn gezegeni [nahs-ı ekber sayılır, gam ve kaygı vericidir. Ahmaklık, cahillik, pintilik, yalan ve fenalık bu yıldızın altında doğanlarda olur.]
Z. 1816, 2182
- Zühre (Ar. ö. i.):** Çoban yıldızı, Çulpan, Kervankıran, Venüs, divan şiirinde güzelliğin, eğlencenin ve aşkın sembolü olmuştur.
Z. 2748, 2966, 3001, 3312
- Zühre-cebin (Ar. i.):** *mec.* sevgilinin alını
Z. 1957, 3454
(*sf. 2.*): yüzü Zühre yıldızı gibi parlak
z. 3102
- zükā (Ar. i.):** güneş, yıldız
z. 3472
- zülāl (Ar. i.):** saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı tatlı su
āb-ı z. 1577, 1595, 2700
z. 2066, 4304, 5477
z.+i 2408
z.-i hayāt 1587, 3927
z.-i nāb 1580
z.+inden 2317
z.+ine 4005
z.+üñden 3929, 3980
- Zü'l-Celāl (Ar. ö. i.):** celāl, ululuk sahibi olan Allah
Z. 1146
- zül f (Far. i.):** yüzün iki yanından sarkan saç lülesi
bend-i z.+üh 1906
bū-yı z.+i 5029
çin-i z.+i 3812
hevā-yı z.+i 2171
hevā-yı z. ü 'izār 5009
lām-ı z.+üh 1907
z. 4310
z.+i 1701, 1861, 2069, 2391, 2401, 2402
2611, 2687, 3335, 4276, 4520
z.-i 'ālem-gir 2674
z.-i cānānı 3634
z.-i dilber 2899, 2983
z.-i dil-girüh 4333
z.-i dōst 2713
z.+ile 2323
z.-i ma' şūka 4051
z.+in 4287
z.+ini 1350
z.-i nigāra 3825
z.+inüh 2230, 5016
z.-i perişān 2644
z.-i pür-çini 1960
z.-i yāre 2777
z.-i yāruñ 2690
z.+ühni 1225
- Zülfe (Ar. ö. i.):** Rāhīl'in çocuğu olmadığı için Hz. Yakup'un neslinin devam etmesi için onunla evlendirdiği kölesi
Z. 421
- zülfeyn (Ar. i.):** sevgilinin iki yana ayrılmış saçı
tār-ı z.+i 2308
- zül f-mişāl (Far. Ar. zf.):** saç gibi
z. 209
- zümre (Ar. i.):** cemaat, topluluk, bölük, grup
server-i z.-i hilāfetdür 267, 300
z.-yi āşüb 703
z.-yi enbiyāya 234
z.-yi hūr 4145
z.-yi şālihine 6106
- zümürüd-gün (Ar. Far. sf.):** yeşil renkli, yeşil renginde olan
→ zümürüd-gün ol-
- zümürüd-gün ol- (Ar. Far. T. f.):** yeşermek, yeşil renge bürünmek
o.-urdu ... z. 5585
- zümürüdün (Ar. sf.):** zümrüt gibi, zümrüt renginde, yemyeşil
z. 4255
- zünbūr (Ar. i.):** eşek arısı
z. 2846
- zünnār (Ar. i.):** papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak
z. 4140

KAYNAKÇA

- Akar, Ali, “-GAn Sıfat-Fiil Eki”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S: 14, Güz 2003.
- Akdoğan, Yaşar, “Hamdullah Hamdî Eserlerindeki Atasözleri ve Deyimlerden Seçmeler”, *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri*, [tarih ve yer yok].
- Aksan, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Kitabevi, Ankara 1999.
- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, C.I-II, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2007.
- Allahverdiyeva, Şehrabani, Azerbaycan Ağızlarında Kullanılan Arkaik Zarf-Fiiller, *Karadeniz (Black Sea) Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 11, Eylül 2011.
- Altaylı, Seyfettin, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1994.
- Alyılmaz, Cengiz, “Zamir n’si Eski Bir İyelik Ekinin Kalıntısı Olabilir mi?”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- Argunşah, Mustafa, “Türkçede Zarf-Fiil Eklerinin Durum Ekleriyle Kalıplaşması”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1 Winter 2011.
- Atalay, Besim, *Divānū Lügati’t-Türk Dizini*, C. IV, TDK Yayınları, Ankara 1991.
- Ayan, Hüseyin, “Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisindeki Gazeller”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S: 5, Ekim, Erzurum 1972.
- Aydın, Mehmet, “Anadolu Ağızlarında –iken ~ –ken Zarf-Fiil Ekinin Kullanımı ve Görevleri” *Türk Dili Dergisi*, S: 588, Aralık 2000.
- Banarlı, Nihat Sâmî, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, MEB Yayınları, Ankara 1997.
- Baş, Münire Kevser, “Yûsuf ile Züleyhâ Aşkının Klasik ve Modern İfadesi: Hamdî ve Nazan Bekiroğlu Örneği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: 51/1, Ankara 2010.
- Baydar, Turgut, “+Dİr Bildirme Eki Üzerine”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 32, Güz Konya 2012.
- _____, “İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 49, Erzurum 2013.
- Bozkurt, Fuat, *Türklerin Dili*, Kapı Yayınları, İstanbul 2005.
- _____, *Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- Buran, Ahmet / Alkaya, Ercan, *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

- Büyük Türk Klasikleri, *Hamdullah Hamdi-Ak Şemseddîn-zâde*, C. II, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1985.
- Caferoğlu, Ahmet, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1993.
- Cin, Ali, *Ali, Kıssa-i Yusuf (H. 630/M.1233) İnceleme-Metin-Dizin*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2004.
- Çağatay, Saadet, “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları”, *AÜ DTCF Dergisi*, C.V, S.4, Ankara 1947.
- Daşdemir, Muharrem, *Keşfü'l-Me'ânî İnceleme-Tenkitledi Metin-Dizin-Tıpkı Basım*, Güneş Vakfı Yayınları, Erzurum 2008.
- _____, “Anadolu Ağızlarında Çekimli Yapılarda Ortaya Çıkan /+En/ Eki ve Buna Bağlı Ses Değişmeleri” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 36, Erzurum 2008.
- Demir, Nurettin, Yılmaz, Emine, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2003.
- Demir, Recep, “Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Tercüme ve Yerli Söylem” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 44, Erzurum 2010.
- Demirci, Ümit Özgür, Korkmaz, Şenol, *Yûsuf u Zelihâ*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2008.
- Deniz, Rasim, *Halil Oğlu Ali'nin Yusuf ve Zeliha Kıssası*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ 1998.
- Deny, Jean, *Türk Dili Grameri Osmanlı Lehçesi*, (Çev. Ali Ulvi Elöve), Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- Develi, Hayati, *Osmanlı Türkçesi Kulavuzu I-II*, Kesit Yayınları, İstanbul 2009.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1997.
- Durmuş, Oğuzhan, “{-y)ArAK} Zarf-Fiil Ekinin Kökeni Üzerine”, *Türkbilig*, 2012/23.
- Ece, Selâmi, *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2007.
- Efendioğlu, Süleyman, Solmaz, Ali Osman, “Birleşik Zamanlar Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 35, Erzurum 2007.
- _____- İşcan, Adem, “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 43, Erzurum 2010.
- _____, *Cinânü'l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2013.

- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2009.
- Eraslan, Kemal, *Eski Türkçede İsim Fiiller*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1980.
- Ercilasun, Ahmet Bican, “-maç/-meç eki üzerine”, *TDED*, C. XXI, İstanbul 1973.
- _____, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1984.
- Erdem, Mehmet Dursun, “Kitâb-ı Kıssanâme-i Süleymân Aleyhisselâm ve Söz Dizimi Özellikleri”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, C. 4, S: 1, Elazığ 2005.
- Erdem, Mehmet Dursun - Gül, Münteha, “Kapalı e (é) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S: 11, Güz 2006.
- Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- Ergin, Muharrem, “Osmanlıca”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C. II, TKAE Yayınları, Ankara 1992.
- _____, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *Dede Korkut Kitabı, İndek, Gramer*, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- _____, *Osmanlıca Dersleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003.
- Fâik Reşâd, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye*, Zerafet Matbaası, İstanbul ?
- Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara 2007.
- Gemalmaz, Efrasiyap, “Türkçede Bağlayıcı (Yardımcı) Ses Konusu Üzerine”, *Türkçenin Derin Yapısı*, (Haz. Cengiz Alyılmaz, Osman Mert), Belen Yayıncılık, Ankara 2010.
- _____, “Türkçe’de İsim Tamlamalarının Derin Yapısı”, *Türkçenin Derin Yapısı*, (Haz. Cengiz Alyılmaz, Osman Mert), Belen Yayıncılık, Ankara 2010.
- _____, “Türkiye Türkçesinde Ses Olayları II: Ses Olaylarıyla İlgili Terimler”, *Türkçenin Derin Yapısı*, (Haz. Cengiz Alyılmaz, Osman Mert), Belen Yayıncılık, Ankara 2010.
- _____, “Uyum ve Standart Türkiye Türkçesinde Uyumlar”, *Türkçenin Derin Yapısı*, Belen Yayıncılık, Ankara 2010.
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, (4. bs.) TDK Yayınları Ankara 1979.
- Gibb, Elias John Wilkinson, *A History of Ottoman Poetry*, (2. bs.) C. II, Londra 1967.
- Gökçe, Aziz, “Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu Ve Ünsüz Uyumu”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring 2009.
- Göker, Osman, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*, C. II, MEB Yayınları, Ankara 2001.

- Gözütok, Ahmet, *Eski Anadolu Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış Yüksek Lisans tezi) Edirne 2009.
- Gözütok, Avni, *Garîbnâme'nin Dili Üzerine Sistemik Bir Gramer Çalışması*, (basılmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991.
- _____, "Türkiye Türkçesinde Karma Kelimeler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 36, Erzurum 2008.
- Gülensoy, Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, TDK Yayınları, Ankara 2007.
- _____, *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Gülsevin, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları Ankara 1997.
- _____, "Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 2, Afyon 2001.
- _____, "Ağız Araştırmalarımızda Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (3): "üzüm/yüzüm; öllük/höllük" türeme mi düşme mi? ", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S: 5/2, Bornova-İzmir 2005.
- _____, "Eski Anadolu Türkçesinin İmlası Üzerine Notlar", *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, (Haz. Yusuf Akçay), Özel Kitaplar Yayınları, İstanbul 2010.
- _____- Boz, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004.
- Günşen, Ahmet, "Göster- ve Görset- / Körset- Fiillerinin Yapısı Üzerine", *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 20, Kayseri 2006.
- Gürbüz, Faruk, "Fiilleri Sıfat Yapan Ekler Midir, Kullanım Mı?", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 44, Erzurum 2010.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Yapısı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- _____, *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yayınları İstanbul 1992.
- Hamilton, James Russel, *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, (Çev. Vedat Köken), TDK Yayınları Ankara 1998.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara 1981.
- Hünerli, Bülent, "Doğu Trakya Ağızlarında Arkaik Olarak Kullanılan Sınırlama İşlevindeki {-(y)XncA} Zarf-Fiil Eki", *Turkish Studies International Periodical For*

the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010.

- İlhan, Nadir, “Türkçede Olumsuzluk”, *Karaman Dil Kültür ve Sanat Dergisi*, T.C. Karaman Valiliği Yayınları, TBMM Basımevi, Ankara 2005.
- _____, *Türk Dilinde Çokluk*, Manas Yayıncılık, Elazığ 2009.
- _____, “Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Volume 1, No: 2, 2009.
- İpek, Birol, “Türk Dilinde Vâsita Hâli”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 23, Konya 2008.
- Kaçalin, Mustafa S., *Dedem Korkut'un Kazan Bey Oğuz-nâmesi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.
- Kara, Nimet, “Kitâb-ı Melheme’de Dudak Uyumu”, *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Volume 2/3 September 2013.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, s. 119.
- Karabeyoğlu, Adnan Rüştü, “Fiillerin Kılınış Hususiyetleri ve -DİK/-DUK+İyelik Ekinin Master İşlevi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/4 Fall 2011.
- Karahan, Leyla, *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yusuf*, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- _____, “Türkçe’de Şahıs ve İşaret Zamirlerinin Yönelme Halindeki Genişlemeler”, *Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslar Arası Türkoloji Kongresi Bildirileri*, 18-20 Mayıs 2009.
- Karaörs, Metin, “Ders Kitaplarındaki Yardımcı Seslerle İlgili Bilgi Yanlıları”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 19/2, Kayseri 2005.
- Karlı, İlyas, *Arapça-Türkçe Yeni Sözlük*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Kavcar, Cahit, “Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâsı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1968.
- Kirişçiöğlü, Fatih, “Saha Türkçesindeki Tasviri Fiiller Üzerine”, *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 24-27 Haziran 2008.
- Koç, Mustafa, Eski Anadolu Türkçesinde /-duk/ Ekli Geçmiş Zaman Çekimi, *Türkbilig*, 2012/23.
- Korkmaz, Zeynep, “Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkân’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri”, *TDAY Belleten*, 1959.

- _____, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, “Türkçe’de -arak/-erek Zarf-Fiil Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, “-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, “Türkiye Türkçesindeki ‘-madan/-meden < -mağın/-meğin’ Zarf-Fiil (Gerindium) Ekinin Yapısı Üzerine” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, “Türkiye Türkçesinin *ki* Bağlacı ile *ki* Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Farklılığı”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yayınları, Ankara 2005.
- _____, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2007.
- _____, *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 2009.
- _____, “Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter 2010.
- _____, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK yayınları, Ankara 2013.
- Köktekin, Kâzım, *Süle Fakih’in Yusuf u Züleyhası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 1994.
- _____, “İsmarla- Fiili Üzerine”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S: 22, Güz, Konya 2007.
- _____, *Eski Anadolu Türkçesi*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2008.
- Külekeçi, Numan, *Osmanlı Türkçesi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2009.
- Levend, Âgâh Sırrı, “Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâsı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1968.
- Mansuroğlu, Mecdut, “Eski Osmanlıca” *Tarihî Türk Şiveleri*, (Haz. Mehmet Akalın), TKAE Yayınları, Ankara 1988.

- Müstakim-zâde Süleyman Sadedin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, (Haz. İbnülemin Mahmud Kemal, TTEK, İstanbul 1928.
- Nalbant, Mehmet Vefa, “-DUK Eki ve Divânü Lûgati’t Türk’te -DUK Ekli Görülen Geçmiş Zaman Çekimi” *Türkoloji Dergisi*, C.XV, 2003.
- Nişanyan, Sevan, *Sözlerin Soyağacı*, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- Onay, Ahmet Talat, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, (Haz. Cemal Kurnaz), Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013.
- Onur, Naci, “Ak-Şemseddin-zâde Hamdullah Hamdi’nin Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisindeki Önemli Motifler”, *Türk Kültürü Dergisi*, S: 258, 1984.
- _____, “Hamdullah Hamdi’nin Yûsuf ve Züleyhâsındaki Bazı Millî Motifler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S: 38, İstanbul 1985.
- _____, *Ak-Şemseddin-zâde Hamdullah Hamdî, Yûsuf ve Züleyhâ (İnceleme ve Seçmeler)*, Ertem Matbaacılık, Ankara 1986.
- _____, *Yûsuf u Züleyhâ (Hamdî)*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991.
- Oytun Altun, Hilal, “Eski Anadolu Türkçesinde Benzetme Yapıları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S:17, Güz, Ankara 2012.
- Özkan, Mustafa - Tören, Hatice - Esin, Osman, *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2006.
- Özkan, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009.
- Öztürk, Zehra, “Akşemseddinzade Hamdullah Hamdî ve ‘Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi’”, *İslâmî Edebiyat*, S: 28, Ocak-Şubat-Mart 1999.
- _____, *Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım*), C. I-II Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 48-49, Türkçe Kaynaklar XLI, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2001.
- _____, “On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdî’nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3/10, İstanbul 2005.
- Özyıldırım, Ali Emre, *Hamdullah Hamdî ve Divânı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2013.

- Sağlam, Ayşe, Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi İle Thomas Mann'ın Yusuf Ve Kardeşleri Romanının Ana Karakterlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 5/Nisan, Diyarbakır 2011.
- Sarı, Mehmet, “Askerî Muhammed-Gülaboğlu-Dîvani’nda Geçen Âyetler” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Hüseyin Ayan Özel Sayısı, S: 39, Erzurum 2009.
- Savran, Hülya, “Türk Dilinde “+Dir” Bildirme Eki ve “+Dir” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri” *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 14, Bursa 2008.
- Sev, İsmet Güsel, “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi?”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C: 12, S: 2 Güz 2012.
- _____, *Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Sir Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, London 1972.
- Soydan, Serpil, “Karışık Dilli Eserlerin Söz Varlıklarından Edatlara Bir Bakış” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013.
- Sükun, Ziya, *Farsça-Türkçe Lügat Gencine-i Güftar Ferhengi Ziya*, C. I-II-III, MEB Yayınları, Ankara 1984.
- Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları Ankara 2009
- Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, (Haz. Ömer Faruk Akün), Kapı Yayınları, İstanbul 2009
- Tabaklar, Özcan, “Göktürk Harfli Yazıtlarda –gAll Eki Üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S: 45, İstanbul 2011.
- Tekin, Şinasi, “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde ‘olga-bolga’ Sorunu”, *TDAY Belleten* 1973-1974.
- Tekin, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Sanat Kitabevi, Ankara 2000.
- _____, *Makaleler 2 (Tarihî Türk Yazı Dilleri)*, TDK Yayınları, Ankara 2013.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Tokatlı, Suzan, “Türkiye Türkçesinde Son Seste Tonlulaşma Ve Uzun Ünlü Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 15/2, Kayseri 2003.
- Toparlı, Recep, *Türk Dili*, Seyran Yayınları, Sivas 1993.

- Toparlı, Recep - Vural, Hanifi - Karaatlı, Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, (2. bs.), TDK Yayınları, Ankara 2007.
- Tulum, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- Turan, Fikret, *Adverbs and Adverbial Constructions in Old Anatolian Turkish*, Wiesbaden 2000.
- Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, 12 Cilt, Ankara 1993.
- Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, 8 Cilt, Ankara 1995.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara 2011.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçenin Gramer Sorunları II*, Ankara 1999.
- Türk Dil Kurumu, *Yazım Kılavuzu*, (27. bs.), Ankara 2012.
- Türkdoğan, Melike Gökcan, *Klasik Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 2011.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991.
- Uygur, Sinan, “-(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 2/4 Fall 2007.
- _____, “İsla- Fiilinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 3/2 Spring 2008.
- Unver, İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall 2008.
- Üstün, Mehmet Cihat, “Sözcük Türleri”, *Türk Dili*, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2009.
- _____, “Erzincan Ağzında Görülen -(y)AğIn Eki Hakkında” *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, S: 4 Summer 2012.
- Yıldız, Osman, *Yûsuf u Zelîhâ (Destân-ı Yûsuf)*, Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.
- _____, “Ahvâl-i Kıyâmette Dudak Uyumu” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/1 Winter 2010.

Yılmaz, Çağlayan, *Ahmedî (Akkoyunlu) Esrâr-nâme Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), Erzurum 2011.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

Zavotçu, Gencay, "Hamdullah Hamdî ve Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi'ne Genel Bir Bakış." *Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu Bildirileri: 20-21-22 Nisan 2006 Kocaeli. c. II.*, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 2007.

ÖZ GEÇMİŞ

01.01.1979 tarihinde Erzincan'da dünyaya geldi. 1985 yılında Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okuluna kayıt yaptırdı ve bu okuldan 1989 yılında mezun oldu. Aynı yıl Cumhuriyet Ortaokuluna kayıt olarak öğrenim hayatına devam etti ve 1992 yılında bu okulu bitirdi. 1992 yılında Erzincan Lisesine kayıt yaptırdı ve bu okuldan 1995 yılında mezun oldu. 1997 yılında ÖSYS neticesinde Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne yerleştirildi. Adı geçen bölümü 2001 yılında fakülte ve dönem ikinciliği derecesiyle bitirdi.

13.09.2001 tarihinde Erzincan İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı Aydoğdu Kocatepe İlköğretim Okuluna Türkçe Öğretmeni olarak atandı. Bu okulda görevliyken 31.03.2003 tarihinde askerlik görevini ifa etmek üzere silah altına alındı. Bolu İl Jandarma Komutanlığında 6 ay süren askerlik görevini 31.10.2003 tarihinde tamamlayarak Erzincan'daki görevine geri döndü. 02.07.2004 tarihinde il içi atamalar neticesinde Anadolu Ticaret Meslek ve Ticaret Meslek Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. Bu okuldaki görevini sürdürürken 09.09.2004 tarihinde Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü tarafından açılan Türk Dili Okutmanlığı sınavını kazanarak 03.12.2004 tarihinde bu kurumdaki görevine başladı.

19.09.2005 tarihinde Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansa Yrd. Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ danışmanlığında başladı. 2008 yılında, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Anabilim Dalında '*Erzincan Merkez Ağzının Ses Bilgisi ve Söz Varlığı*' konulu teziyle yüksek lisansını tamamladı. 01.09.2009 tarihinde Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ABD.'de doktora Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK danışmanlığında başladı. 05.02.2013 tarihinde kurumlar arası naklen atama esasına göre Atatürk Üniversitesi Ortadoğu Orta Asya-Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezine Türk Dili Okutmanı olarak atandı. Hâlen bu görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.